AUGUSTINI BARBOSÆ, I.V.D. LUSITANI, ... COLLECTANEA DOCTORUM, ...

Agostinho Barbosa, Farnese

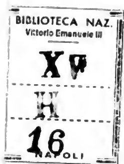
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
H
16
NAPOLI

AVGVSTINI BARBOSÆ,

I.V.D. LVSITANI,

PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS,
& insignis Ecclesiæ Vimaranensis Thesaurarij maioris,

NVNC-VERO EPISCOPI VGENTINI, ET A CONSILIIS
D. PHILIPPI IV. Hispaniarum Regis Catholici,

COLLECTANEA DOCTORVM,

TAM VETERVM QVAM RECENTIORVM.

IN IVS PONTIFICIVM VNIVERSVM.

TOMVS SECVNDVS.

IN QVO

TERTIVS ET QVARTVS DECRETALIVM LIBRI
continentur.

Præfixi sunt INDICES, Auctorum, Librorum, Titulorum, & Capitulorum; nec-non Capitulorum, & Legum incidenter discussarum, percommodi.

Vltima editio ab ipsomet Auctore aucta, recognita & à mendis expurgata.

LVGDVNI,
Sumpt. PHIL. BORDE, LAVR. ARNAVD, & PETRI BORDE.

M. DC. LXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

COLLECTANEA DOCTORVM,

IN LIBRVM TERTIVM DECRETALIVM.

De Vita, & honestate Clericorum.

TIT. I.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anchar. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib. 4. sub hoc tit.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 173. Petr. de Rauen. *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 93. Bernard. Compost. *in breuiario iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iur. Pontif. à pag.* 358. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in exposit. tit. iuris Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 141. Canis. *in summ. iuris Canonici,* Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris,* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. sum. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

De materia huius tit. latè Campanil. *in diuersorio iuris Canon rubr.* 4. Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 11. Carol. de Grassis *de effect. lib. clerical. in pralud. à num.* 25.

SVMMARIVM.

1 *Populus à Clero diuisus esse debet quando celebratur.*

2 *Laicis non est permissum Sacerdotum, & Cleri locum ingredi.*

3 *Laicis permissum non est in choris, & capellis Ecclesiarum existere, quia confabulantur & deuotionem impediunt.*

4 *Dispositio puniens præsumentem aliquid, non comprehendit eum, qui id bona fide ignoranter, & imprudenter facit.*

CAP. Vt Laici. I. *Ex Conc. Magunt.*

1 QVando sacra, seu diuina Officia celebrantur, Clerici in Choro per cancellos diuiso debent stare separati, vt aut Laici non præsumant stare, vel sedere secus Altare inter Clericos, sed eis ad orandum tantùm, vel communicandum liceat in locum, qui dicitur Sancta Sanctorum, intrare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imola, Anania, Hostiens. Henric. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Cened. *collect.* 45. Viu. *in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.* 1. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 353. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. desumitur ex Conc. Maguntino *c.* 13. vt referunt Burchard. *lib. 3. Decret. c.* 102. Iuo *part.* 2. *c.* 137. Verùm huius text. verba fuisse malè conscripta, & peiùs attributa Conc. Maguntino, aduertit Collusitanus noster Ferdin. Paëz *in reper. c. Missas, de consecrat. dist. 1. n.* 49. sunt enim, vt ipse ait, Conc. Turonensis II. *c. 4. vol. 2. Conciliorum,* cuius verba referuntur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 1. c.* 1.

2 *Vel sedere inter Clericos*, &c. Notatur ad hoc quòd non est permissum laicis Sacerdotum, & Cleri locum ingredi, vt per Henriq. *in summ. lib. 9. c. 25. §. 9. in fine, lit. I.* & Bonifacium II. idipsum constituisse refert Illescas *en la historia Pontifical. p. 2. lib. 3. in eius vita, fol.* 98. quòd adeò olim obseruabatur, vt nec Theodos. Imperatori Ambrosius voluisset permittere ingredi intra cancellos, vbi Clerici psalmodiãt, prout referunt Histor. Tripart. *lib. 9. c.* 30. Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verb. Chorus.* Hieronym. Roman. *de Republ. Christiana lib. 4. c. 2. propè fin.* Pined. *in vita D. Ioan. Baptistæ, lib. 1. art. 1. c. 8. pag. mihi* 150. Nulli igitur Laicorum ibi cum ministris Altaris locum esse, dicit text. *in præsenti,* Guillelm. Durand. *de modo gener. Concil. celebr. rubr.* 55. *n.* 3. itavt nec quidem admitteretur patronus, vt ex mente S. Congr. respondit Rot. *in vna Valentina Capellæ 5. Martij* 1599. coram Iusto; quinimò nec Subdiaconi olim admittebantur, *c. non oportet 23. dist.* hoc verò intelligitur de loco ad effectum sedendi, vel standi cum ipsis ministris; secùs verò ad effectum recipiendi sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum, vel orandi, vt declarat Abbas *in præsenti, sub n. 3. ad fin. vers. nota,* Pauin. *de visit. part. 2. quæst. 8. num. 36. vers. ad orandum tamen.*

Vnde Nauar. *de Oratione, cap. 18. num. 72. cum seqq.* 3 infert eodem modo laicis permissum nõ esse in Choris, & Capellis Ecclesiarum existere, quia confabulantur, & deuotionem impediunt, quod & cautum est in Concil. Bracharen. IV. *Act. 5. cap.* 25. Grauiter in tales grauis, Sanctus & Doctus inuehitur Episcopus Ambros. *lib. 3. de Virg.* Maxima, inquit, est virtus tacendi, præsertim in Ecclesia: an quicquam est indignius, quàm oracula diuina circumstrepi ne audiantur, ne credantur, ne reuelentur, circumsonare Sacramenta confusis vocibus, vt impediatur Oratio pro salute deprompta omnium? vnde illud exemplum proditur Alexandro sacrificante Macedonum Rege paruulum barbarum, qui ei lumen accenderet, excepisse ignem brachio, atque adusto corpore mansisse immobilem,

nec dolorem prodidisse gemitu, nec tacito pœnam indicasse affectu: tanta in puero barbaro fuit disciplina reuerentiæ, vt naturam vinceret, atque ille non Deos, qui nulli erant, sed Regem timebat. Et tu in ministerio Dei gemitus, excreatus, tuss. s, risus abstine. Frequens sermo est, cùm plurima ranarum murmura religiosæ auribus plebis obstreperent, Sacerdotem Dei præcepisse vt conticerent, ac reuerentiam sacræ deferrent orationi; tunc subitò circumfusos strepitus quieuisse. Silent igitur paludes, homines non silebunt? & irrationale animal per reuerentiam recognoscit quod per naturam ignorat; hominum tantam esse immodestiam, vt plerique deferre nesciant mentium religioni, quod deferunt aurium voluptati. Hæc Ambros. Magna etiam vituperatione illos eosdem in templo immodestos reprehendit S. Basil. *hom.* 1. in *Psalm.* 28. exponens versum 9. *Et in templo eius omnes dicent gloriam.* Et Beatus Augustinus *serm.* 251. *de tempore*, B. Cæsar. Arelaten. *serm.* 12. S. Ioan. Chrysost. *homil.* 38. *ad populum Antiochen.* ab hoc in Ecclesia silentio matrem suam Nonnam *orat.* 19. laudat S. Greg. Nazianz. Quare antiquitus, ait S. Clemens *lib.* 2. *c.* 61. & 8. *constit. Apost. c.* 11. & *epist.* 1. *ad Iacobum fratrem Domini*, quidam ex Diaconis in templo inambulabant, contemplantes viros, & mulieres, ne quis fieret strepitus, ne quis nutus faceret, aut mussitaret, aut dormitaret. Oportet enim, ait, in Ecclesia accuratè, sobriè, vigilanter manere, attentas aures habentem ad Domini sermonem.

4 *Præsumant.*] Ex propria huius verbi significatione colligitur dispositionem punientem aliquid præsumentem non comprehendere eum, qui in bona fide ignoranter, aut imprudenter, siue inaduertenter facit, secundùm Nauar. *in c. accepta, de rest. spol. oppos.* 8. *n.* 33. & *de datis, & promissis, n.* 35. *vers. audeat, siue præsumat*, Auendan. *de exequendis mădatis, lib.* 1. *c.* 4. *n.* 38. *vers. verum sicut pœna.* Cened. *d. collect.* 46. *n.* 3. vbi etiam tenet quod hac ratione laicus inaduertenter, aut animi simplicitate, & sine dolo, & malitia ingrediens chorum, dum diuina Officia celebrantur, non dicitur contrauenire decisioni huius text.

SVMMARIVM.

1 *Clerici arma portantes & vsurarij excommunicari debent.*
2 *Arma clericorum sunt orationes, & lachrymæ.*
3 *Clerici deferre arma non possunt.*
4 *Armorum appellatione quæ veniant, remissiuè.*
5 *Arma ex iusta causa poterunt clerici portare, veluti si per loca periculosa iter faciant.*
6 *Clerici arma portantes non possunt illis spoliari per Iudices sæculares.*
7 *Laicalis potestas, seu familia an possit capere clericum repertum cum armis, aut delinquere paratum, ostenditur.*
8 *Clericus itinerans potest arma portare pro sua defensione.*

CAP. Clerici. II. *Ex Concil. Pictauien.*

1 Clerici arma portantes, & vsurarij excommunicari debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Host. Butr. Panorm. Henric. Bald. Ioan. à Capistrano, Cened. *collect.* 7. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 1. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 353. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 2.

Clerici arma portantes, &c.] Cùm clericorum arma sint orationes, & lachrymæ, *c. fin.* 36. *dist. cap. porrò* 16. *q.* 3. *c. conuenior. cap. non pila*, cum aliis 23. *q.* 8. Lup. *in tract. de bello, & bellator. §. habeas, sub n.* 1. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.* 371. *n.* 4. *in* 1. *edit.* & *resolut.* 314. *in* 2. *edit.* Molin. *de brachio Regio, c.* 18. *n.* 42. Carolus de Grassis *de effectib. clerical. effectu* 20. *n.* 4. Gisbert. Scheuichan. *de Ecclesiasticorum vita, l.* 3. *c.* 55. *in fine.* Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali.* §. 18. *n.* 9. Vnde alia deferre arma non possunt, vt per Abb. *hic n.* 1. Cott. *in memorabil. verbo armorum, vers. notabis*, Decian. *tract. criminal. lib.* 7. *c.* 3. *n.* 23. & 24. Couarr. *practic. c.* 33. *n.* 7. & *lib.* 2. *variar. c.* 20. *vers. penult.* Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.* 2. §. 1. *n.* 13. Tiraquel. *de iudicio in rebus exiguis, vers.* 21. *fol.* 35. Farinac. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 108. *n.* 21. *cum seqq.* in beneficiis id ipsum tradit Azor. *institut. moral. p.* 3. *lib.* 8. *c.* 15. *vers. prohibetur*, quòd si contempserint, erunt excommunicandi, vt habetur *in hoc text.* & tenent *hic* Abb. *n.* 9. & Bald. *n.* 9. quos refert, & sequitur Bellet. *d.* §. 18. *n.* 8. *vers. quòd si.* Aloys. Ricc. *d. resol.* 314. *n.* 3. Carol. de Grassis *d. effectu* 20. *n.* 8. præcedente scilicet sententia, vt per citatos à Cened. *ad Decretal. collect.* 7. *n.* 14. 2 3

Armorum autem appellatione quæ veniant tradunt Rebuff. *l. armorum* 41. *ff. de verb. signif.* Montalu. *in repet. verbo arma, fol.* 11. *col.* 2. *ad finem*, Bonif. *in peregrin. verbo, armatura, fol.* 56. Auendan. *in diction. verbo armaduras, fol.* 173. Placa *de delictis, lib.* 1. *c.* 8. *à n.* 3. Cened. *ad Decretal. collect.* 7. *n.* 7. latè Decian. *in tract. crimin. lib.* 8. *c.* 2. *per totum.* Bellet. *d.* §. 18. *à n.* 11 Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rub.* 4. *n.* 22. Carol. de Grassis *d. effectu* 20 *à n* 46. 4

Verùm si subsit iusta causa, poterunt Clerici arma portare, veluti si per loca periculosa iter faciant ad terrorem latronum, vt per gloss. *hic verbo Clerici*, & Bald. *num.* 2. ac Abb. *n.* 8. Socin. *reg.* 30 *limitat.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 394. *numero* 58. Decian. *d. cap.* 3. *num.* 34. Farin. *d. quæst.* 108. *n.* 110. Bellet. *d.* §. 19. *n.* 15. Vel si essent in obsidione, aut haberent inimicitias, aut ex aliqua iusta alia de causa, Bald. *hic numero* 7. Iacob. de Grassis *in aureis decis. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 3. 5

Vtrùm autem Clericus portans arma, præcipuè si sint proditoria, offensiua, vel aliter iure, aut statuto Principis sæcularis prohibita, possit illis per sæculares iudices spoliari; quæstio à nostris sæpè agitata, in qua pars negatiua verior est ex dictis ad *cap. quæ in Ecclesiarum, n.* 2. & *ad cap. Ecclesia sancta Maria, n.* 6. *sup. de constitut.* Nam vbi nulla delicti forma, vel præsumptio in flagranti deprehenditur, spoliare clericum armis cognitionis est, cùm in multis casibus portare arma sibi liceat, & dato, non verò concesso quòd ageretur de statuto publicam concernente vtilitatem, & de lege ciuili generali, & fauorabili Reipublicæ, nec contraria sacris Canonibus, etiam hoc casu ad obseruantiam talium statutorum (quæ re vera Clericos saltem quoad vim coactiuam ligare nõn possunt, vt dixi *d. cap. Ecclesia sancta Maria, à num.* 3.) per iudicem Ecclesiasticum sunt cogendi, gloss. *verbo necessitatis, in c. generaliter* 16. *quæst.* 1. Rip. *de peste tit. de remed. ad conseruandam vbert. n.* 236. itaque coactio pertinebit ad iudicem Ecclesiasticum, ac proinde clerici non poterunt per laicum armis spoliari, vt optimè probant Alderan. Mascard. *de generali statutorum interpretat. conclus.* 1. *num.* 241. Marta *de iurisdict. part.* 4. *casu* 7. *num.* 20. Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubric.* 4. *num.* 19. Vgolin. *de potestate Episcopi cap.* 13. 6

c.13.§.12.n.3.Marc.Anton. Gennen.*in pract. Archiep. Neapolit.c.74.n.6.* Madius *in tract. de sacris Ordinibus c.14.n.21.* Duar.*in Bulla Cœnæ lib.2.can.12.q.11.n 91.* Bonacin. *de legibus disp.1.q.2.punct.1.§.1.n.2.* & me citato in hoc loco Diana *resol. moral.p.1.tr.2. resol.9.* Quicquid dicant Greg. *l.46. tit.6. p.1.* Couar.*pract. c.33.& lib.1.var.c.fin.n.vlt.* Palat.*in repet.c.per vestras, de donation.inter virum, notab.2.§.1.n.13.* & alij citati per me *ad c. in audientia 25. de sentent. excom.* & per Carol.de Grassis *de effectibus cleric.effectu 1.n.862.*

7 An potestas laicalis, seu eius familia possit capere clericum repertum cum armis, aut delinquere paratũ, vide Doctores citatos per me ad *c.vt fama 35. n.5.de sentent.excomm.*& per Dianam.*resol.moral.p.1.tract.2. resol. 10.* & per parentem meum *in Remission. ad Ordin.Regiã Lusit lib.2.tit.1.§.29.n.1.* vbi *n.2.* post Nan. & Cened. agit de monacho reperto in flagranti delicto. Resolutio autem illa ab aliquibus tradita, vt valeat laicalis potestas detinere illos spatio viginti horarum. vnde prodierit non reperitur, non enim à iure, quippe quòd illo attento apparet contrarium verius, *in d.c vt famæ*; neque præterea à glossa aliqua, quamvis Steph. Aufrer.*in tract.de potestate sæculari in Ecclesiast fallēt. 12.vers.quartò in clerico,sub n.14.*& Oliban.*de iure fisci,c.14.n.140.* adducant glossam ad eam comprobandam sententiam *in c.cùm non ab homine,de iudic.* ipse re vera nullum scribit verbum de detentione ista per viginti horas: non effugiet ergo censuram laicalis potestas, si cùm potuisset incontinēti ducere, vel dare vinculis, etiam breuis temporis interstitio mancipasset, refert me citato in hoc loco Diana *d.tract. 2.resol.11.*

8 *Et vsurarij.*]De Clerico vsurario, vide quæ dixi *ad c.præterea 7.infrà de vsuris,pag.277.*

9 In glos.*Clerici arma,*ibi,*intellige si per loca periculosa transitum faciant,*&c.]Notatur ad hoc, quòd Clericus itinerans potest arma portare pro sua defensione, & vt resisteret latronibus, plures per Carol.de Grassis *d.effectu 20.à n.33.*vbi *n.seqq.* alios recenset casus.

SVMMARIVM.

1 *Presbyter habens populum, debet habere clericum, qui secum cantet, & in aliis hic expressis eum iuuet.*
2 *Parochus debet habere clericum, qui sibi in Missa deseruiat.*
3 *Celebrare sine ministro est peccatum mortale.*
4 *Fœmina non potest seruire Clerico celebranti.*
5 *Fidei rudimenta, ac Christiana doctrina pueris, Dominicis, & aliis festiuis diebus edocenda.*

Cap. Vt quisque. III.

Ex Concil. Matic.

1 PResbyter habens parochiam, debet habere clericum, qui secum cantet epistolam, & lectionem legat, qui possit scholas tenere, & admonere patres, vt mittant filios ad discendam doctrinam Christianam in Ecclesia, quos ipse cum omni castitate erudiat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam.Ioan.Andr.Imola, Anan. Host. Anch. Henric. Butr.Panor.Bald. Ioan.à Capistrano, Cened.*collect.63.* Viuian.*in ration.lib.3.iur. Pont.pag.2.* Alagona *in compend.iur. Canon. pag.353.* remissiuè Ximen.*in concord. p.1.* refertur à Burchar. *lib.2. Decret.c. 56.* Ivo *p.6. c.152.*& refertur ab Anton. August.*collect.1.Decret. lib.3.tit.1.c.7.*

2 *Clericum habeat, qui secum cantet.*] Notatur ad hoc, quòd Sacerdos parochus Clericum habere debet, qui sibi deseruiat, cùm non possit solus Missarũ solemnia, vel alia diuina officia sine ministri suffragio celebrare, vt per Rebuff.*in tract.congruæ portionis,n.65.* Cened.*d. collect.63.n.1.* Cauâler.*dec.498.n.1.* Vnde Ecclesiã non debere dedicari nisi tantùm assignetur quod duobus sufficiat, tradunt Cassad. *decis.19.de præben.*Rot.*decis. 56.n.10.p.2.diuers.* & ideo excusari nõ possunt à mortali peccato, qui Missam sine ministro celebrant, quia 3
faciunt contra præscriptũ Ecclesiæ in re graui, vt per Barthol.ab Angel. *dialog.5.de Missa §.408.* quem refert, & sequitur Bonacin.*de Sacramē.disp.4.q.vlt.puncto 9.n.33.* qui quidē minister masculus esse debet, vt 4
patet ex communi Ecclesiæ vsu, fœminã namque Sacerdos adhibere non potest, Barthol.ad Angel.*d.dialog. 5.§.407.& 409.* Soar.*de Sacrament.disp.87.sect.1.* Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.29.n.163.* Possevin. *de officio Curati de sacrific.c.2.n.9.* quos refert, & sequitur Bonacin.*d.punct.9.n.32.* aduertēs magis indecens, & periculosum esse fœminã adhibere, quàm sine ministro celebrare, Azor.*instit.moral.p.1.lib.10.c.19.* Hēriq.*in sum.lib.9. de Missa c.30.§.1.* Ægid.de Coninch. *q.83.art.4.n.264.* Steph.Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc.1. lib.3.c.21.n.2. & 3.* vbi refert ex Sylvest.& Tabien.aliquãdo summũ Pont.cõcedere priuilegium vt moniales in casu necessitatis per fenestellã, Altari propinquã, Sacerdoti administrent, refert Illustrissim. D. Roderic.à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus, *in c.non liceat.31.n.3.dist.23.*

Vt filios suos ad Fidem discendam mittant ad Ecclesias.] Nouè Concil. Trid.*sess.24.de reform.c.4.in fine,* 5
aduertit Episcopos vt saltē Dominicis, & aliis festiuis diebus pueros in singulis parochiis Fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curent: ad cuius maiorem obseruationem emanauit constitutio Pij V. incipien. *Ex debito Pastoralis officij, die 6.Octobr.1572.*& de materia, ac intellectu illius decreti Conc. Trid.& prædictæ Pij V.constitutionis, vide Prax.Episc.*p.1.verbo doctrina Christiana, §.2.& 3.* Cened.*d.collect.63.n.4.& 5.* Aloys. Ricc. *in decisionibus Curiæ Archiepisc. Neapol. decis.22.p.1.* Campanil.*in diuersorio iuris Canonici rub. 11.c.14.n.8.* Piasec *in praxi Episcop.p.2.c.3.n.19.* quorum aliquos refero, & explico ego ipse *de officio, & potestate Episcopi p.3.alleg.76.n.37.*

Quas autem orationes, & an illas explicitè credere, & de memoria scire teneamur Christi fideles, vide Simanch. *de cathol. instit. c. 28.ex n.8.* Sebast. Medic.*in sum.virt. tit. de fide q.18.* Penia *in direct. Inquisit.p.1. schol.18.in q.3 de fide explicitè habenda,* Petr. à Nauar. *lib.2.de restit.c.4.n.210.tom.2.*& alios citatos per Cened.*ad Decretum collect.6.n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus, qui comam nutrit, excommunicandus est.*
2 *Clericis prohibuit comam nutrire sub anathematis pœna Anacletus Papa omnium primus.*
3 *Clerici comã nutriētes peccant mortaliter, & absolutio Sacramētalis illis denegari potest, intellige, vt ibi.*
4 *Clerici peregrini vti possunt vestibus breuioribus, & comam amplius solito laxare.*

Cap. Si quis. IV. *Greg.* VIII.

CLericus qui comam nutrit, excommunicandus est. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innocent. Collect.Zabarel.Bellam.Ioan.Andr.Imol. Anan.Host. Anch.Henric.Butr.Panor,Bald.Io.à Capistrano, Viu.*in* 1
rationa

ration.lib. 3.iuris Pontif.pag. 2. Alagon.*in compend.iuris. Canonici,pag.* 354. remissiuè Ximen.*in concord.p.* 2. refertur ab Anton. August.*collect.* 1. *Decretal.lib.* 3.*tit.* 1. *cap.* 3.

2 Anacletus Papa omnium primus sub anathematis pœna prohibuit Clericis comam nutrire, vt testatur Illesc.*in historia Pontif. p.* 1.*lib.* 1.*c.* 7. & 14. Menoch.*de arbitr.casu* 392.*n.* 26. Ego ipse *de officio & potest. Episc. p.* 2.*alleg.*9.*n.* 10. Carol.de Grassis *de effectu cleric. effectu* 37. nam eam nutrientes peccant mortaliter. Syluest. *in summa, verb. Clericus* 2.*n.* 2. Bernard. *in pract. c.* 70. *aliàs* 79.*in fine,in nouissim.edit.* Alber. Trot.*de vero, & perfecto clerico,lib.* 2.*c.* 39.*n.* 6. Rebuff. *in praxi benefic. tit.de forma lit. cons.n.* 32. Camill. Borrell.*in summa omnium decis. tit.* 11. *n.* 44. & ideo absolutionem Sacramentalem ilis negari, vel differri posse, tenuerunt Franc. Blanc.*in p.* 1.*del memorial, vers. el nono caso*, ibi, *item los Ecclesiasticos barbados, fol.* 13. *col.* 1. Nauar. *in tract. de oratione,c.* 18. *n.* 77. quod intellige si monitus generaliter, vel specialiter perseueret, tunc enim propter inobedientiam, & contumaciam dignus est excommunicari, & peccat mortaliter, vt aduertit Sayr. *in claui Regia lib.* 3.*c.* 7.*n.* 25.

3 In gloss. *Relaxauerit*, ibi, *nisi ex iusta causa*. Quæ autem sint iustæ causæ, ob quas clericus excusari possit si habitum clericalem non gestauerit, ostendi *d.allegat.*9. *n.* 16. *cum seqq.* Et quoad religiosos aduertit Fr. Emman.*quæst.Regular.tom.* 2 *q.* 76. *art.* 6. *vers. secundò notandum*, illos nullam incurrere censuram ob honestam demissionem habitus, qualis est quæ fit iusta de

4 causa. Et clericos peregrinos posse vti vestibus breuioribus, imo & habitum clericalem mutare, ac etiam deponere, si ex delatione illius iusta esset causa timoris, tenet Carol. de Grassis *de effectibus cleric. effectu* 1. *n.* 1174. Bellet.*disquisit.cleric p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 16.*n.* 15. & plures alij, quos refero *d.allegat.*9. *n.* 21. ac etiam comam amplius solito laxare, vt dicit hæc glossa, referens quòd cùm quidam reprehenderetur à Papa, quia non deferebat Tonsuram, & comam laxauerat, respondit his versibus:

Tutius vt peterem laici sub imagine Romam,
Fas fuit vt sinerem luxuriare comam.

Refert Marc. Anton. Genuen.*in praxi Archiep.Neapol. c.* 38.*in annot.n.* 4.

5 In gloss. *Anathema sit*, ibi, *id est, fiat*, sequuntur Bernard.*d.c.* 79. Hippolyt.*in rubr. ff.de falsis,n.* 32. Soar.*de censur.disp.* 18. *sect.* 3.*n.* 19. Illustrissimus D. meus Rodericus à Cunha *in comment.ad cap. si quis* 23. *num.* 4. *dist.* 23.*pag.* 175. Verùm verba illa, *anathema sit*, inducere canonem latæ sententiæ defendunt Tiraq.*in l. si vnquam,verbo reuertatur,n.* 149.*aliàs num.* 180. Ludou. Carbon.*in tract.de legibus,lib.*8.*disp.*6.*vers. septima regula*, Soar.*de relig.lib.* 2.*de superstit.c.* 18.*n.* 4. Monet.*de distribut.quotid.p.* 3.*q.* 7.*n.* 31. Coriolan. Capuccin.*de casibus reseruat.p.* 2.*casu* 3.*n.* 48.*p.* 499.

SVMMARIVM.

1 *Clericus neque comam nutriat, nec barbam.*
2 *Concinnatuli, & calamistrati à SS. Hieronymo, & Ambrosio sæpè damnantur.*
3 *Barbam clericis nutrire prohibitum est.*
4 *Barbam & coronam tondendi mos quando inceperit; remissiuè*, & n. 5.

Cap. Clericus j. V.

Ex Concil. Carthag.

Clericus neque comam nutriat, neque barbam. 1
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc, Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration.lib.* 4.*iuris Pontif pag.* 3. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 354. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex Concil. Carthag.*sess.* 4.*c.* 44. refertur ab Anton. August.*collect.* 1. *Decretal.lib.* 3.*tit.* 1.*c.* 4.

Neque comam nutriat.] De hoc dixi *ad cap. si quis* 4. 2
n. 2.& *seq.sup. hoc tit.* Sæpe D. Hieronym. & Ambros. cincinnatulos, & calamistratos acriter damnant, vt refert Ioan. Baptist. Fin.*de regulis iuris,hom.* 22. *vers. ceterum*, & plura contra illos satis eleganter, de more suo adducit Illustrissimus Dominus meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad cap.prohibete* 21. *ex n.* 4. *dist.* 23. *pag.* 173.

Neque barbam,] Notatur ad hoc quod Clericis bar- 3
bam nutrire prohibitum est, vt per Salzed.*ad Bernard. in pract.c.* 79.*vers. & non solum,in nouiss.edit.* Mos au- 4
tem tondendi Clericis barbam, & coronam quando inceperit, & vnde habuerit originem, referunt Ioan. Bernarti ad Statium *lib.* 4. *Thebaidos,pag.* 106. Cardin. Cæsar. Baron. *tom.* 5. *annalium Ecclesiæ, anno Christi* 398.*pag.* 48. Ioan. Pined. *in Iob.c.* 1.*vers.* 2.*pag.mihi* 86. Fr. Bernard. de Britto *in monarchia Lusitana,p.* 2.*lib.* 5. *tit.* 2.*fol.* 39.*verso*, Bellet. *disquis. cleric. p.* 1.*tit.de disciplina clericali*, §. 17. *à n.* 12. quos refero ego ipse *de officio,& potestate Episcopi,p.* 2. *alleg.*9.*n.* 10.

Verùm circa hunc text. Salzed.*loco proximè citato* ita 5
ait: *Secundum verò ius Concilij Carthaginensis,vnde profectum fuit* d.cap. Clericus, *barbas radere,prohibitum est, nam,vt scribit Andr.ab Exea* in rub.de constitut.n. 62. *in codice Conciliorum sic legitur: Clericus neque comam nutriat,neque barbam radat,& rectè,nam lege antiqua sic præcepit Dominus populo suo, Leuitici*,cap. 19. *ibi, nec radetis barbam; idem etiam præcepit* c. 21. *ad Sacerdotes Aaron verba faciens* (vide circa hoc quæ adducunt Marc. Anton. Marcil.*de Ecclesiasticis redditib. p.* 2.*c.* 19. *n.* 18. & Carol. de Grassis *de effectib. cleric. effectu* 37. *n.* 3.) Romæ verò, & in multis Orbis partibus consuetudine receptum est vt barba Clericis sit permissa, modò labrum superius radatur, sicut testatur Martin. Nauar. *in manuali confess. c.* 25. *n.* 110. Menoch.*de arbitr.casu* 302.*n.* 27. Ioan. Pier.*in tract. de barbis à Sacerdotibus portandis.*

Cap. Clericus ij. VI.

Ex Concil. Triburien.

Clericus, qui non est in sacris, nec est profes- 1
sus religionis, si accipiat vxorem, illam non dimittat, sed coronam ferat. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collectar. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.* 3. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 354. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. referunt Burchard. *lib.* 8. *Decret.c.* 79. Iuo *p.* 7.*c.* 115. & Anton. Aug *collect.* 1. *Decretal.lib.* 3. *tit.* 1.*c.* 6.

Probat hic text. Clericum in sacris Ordinibus non 2
existētem posse matrimonium contrahere, de quo latè Sanch.

Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 31.* Gutier. *eod. tract. c. 94. n. 19.* Bonacin. *eod. tract. q. 3. punct. 9. n. 1.* & dixi *ad c. 2. qui clerici, vel vouentes, &c.*

3 *Sine gradu.* Intellige *sacro*, cum glos. *in praesenti*, vt per Corset. *in sing. verbo accusatio, incip. An laicus n. 2.* Roder. Corset. *in quaestionibus maioratus, n. 34* Couar. *in c. quia nos, n. 4. de testam.* vbi gloss. communiter receptam dicit.

SVMMARIVM.

1 *Clericus debet tonsuram deferre, & si non vult, potest inuitus à suo superiore tonderi.*
2 *Clerici comam & barbam nutrientes etiam inuiti tondendi sunt.*
3 *Beneficium non confertur in inuitum.*

Cap. Clericus. VII. *Alex. III.*

1 Clerici, qui comam nutriunt, & barbam, etiam inuiti à suis Archidiaconis sunt tondendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 4.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 354.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. sub tit. ne Clerici, vel Monachi, c. 6.*

2 Dicit hic text. Clericos comam, & barbam nutrientes etiam inuitos tondendos esse, vt per Bellet. *disquis. clerical. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 17. n. 11.* contra comam nutrientes plura satis eleganter de more adducit Illustr. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad c. prohibete. 21. ex n. 4. dist. 23. p. 173.*

3 In glos. *Inuiti*, ibi, *item argum. quod beneficia conferũtur in inuitos.* Nam regulariter est beneficium non cõferri in inuitum, vt per Tiraq. *de nobilit. c. 6. n. 40.* Surd. *cons. 167. n. 15.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo beneficiũ. n. 65.* Cardin. Tusch. *tom. 1. lit. B. concl. 52.* Thom. de Thomassetis *in floribus legum reg. 60.* vbi limitat quando tractatur de publica salute, & vtilitate, de quo etiam *reg. 151.*

SVMMARIVM.

1 *Monialium monasteria frequentans, & monitus non desistens, si Clericus est, deponitur, si laicus excommunicatur.*
2 *Monialium ad monasteria accessus omnibus in vniuersum iuris prohibitus est.*
3 *Regulares ad monasteria monialium cuiuscumque Ordinis accedere prohibentur.*
4 *Censura per statutũ, aut edictũ Episcopale aduersùs adeuntes monasteria monialiũ, & cũ illis alloquẽtes, comprehendit tam subditos, quàm nõ subditos.*
5 *Alloquutio cũ monialibus, & accessus ad earũ monasteria, vt permittatur debet adesse legitima causa.*
6 *Laici possũt à iudice Ecclesiastico puniri, si dũ moniti fuerint, à monasteriis monialium nõ se abstinuerint.*
7 *Frequentia inducitur ex duabus vicibus.*
8 *Frequentia alloquendi cum monialibus ex quibus vicibus inducatur.*

Cap. Monasteria. VIII.

1 Clericus qui praesumit frequentare monasteria monialium sine rationabili causa, arceri debet ab Episcopo, & si non desistit suspendatur ab officio Ecclesiastico, laicus verò excommunicetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pont. pag. 4.* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag. 354.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Concil. Lateranen. sub Alexand. III. *c. 11.* & refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 3. tit. 1. c. 8.*

Si quisquã Clericus. Notatur ad hoc, quòd omnibus 2 in vniuersum iuris prohibitus est accessus ad monialium monasteria, nisi ex iusta, & rationabili causa, vt declarat Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prelat. tom. 2. tract. de sacris monialib. q. 4. art. 1. concil. 1.* Regulares 3 etiam ad monasteria monialium cuiuscunque Ordinis accedere prohibentur, per Decretum Sacrae Congregationis supra Episcopos, & Regulares, sub datum Romae Noni Maij 1590. cuius decreti tenorem, referunt Sorb. *in compendio Mendicant. verbo ingredi monasteria,* Quarãt. *in summa Bullarij, verbo Monasteria monialium. pag. 451. in nouiss. impress.* Campanil. *in diuersorio iuris. Canon. rub. 12. c. 16. n. 43. vers. Illustrissimi,* vbi refert decretum hoc fuisse extensum ad Regulares Sancti Ioannis Hierosolymitani per Sacram Congregationem Vicario Neapolitano rescribentem, & *n. 42.* resoluit Regulares adeuntes monasteria monialium absque Episcopi licentia non incidere in poenam excommunicationis, quam Episcopus suo edicto proposuit, si habeant ex priuilegio non posse ab Episcopo excommunicari, prout refero ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 102. n. 72. & 7.* Illud tamen ad- 4 uertere oportet, praedictam censuram per statutum, & edictum Episcopale aduersùs adeũtes monasteria monialium, & cum illis alloquentes comprehendere etiã tam subditos, quàm non subditos accedentes ad monasteria exempta monialium subdita Regularibus, qui non subsunt iurisdictioni Episcoporum, existentia intra suam dioecesim, prout optimè resoluit Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 303. n. 13. cum seqq.* quod intellige dummodo vetitus fuerit accessus ad monasteria etiam exempta, alioquin generica prohibitio non sufficiet euntes ad exempta, cum Syluest. Rosel. & Roland. quos refert & sequitur, resoluit Campanil. *d. cap. 16. num. 45.*

Sine manifesta, &c.] Ergo adesse debet legitima cau- 5 sa, ob quam permittatur alloquutio cum monialibus, & accessus ad earum monasteria, Fr. Ludouic. Miranda *d. art. 1. concl. 1.* & non sufficit occasio consanguinitatis, praxis Episcop. *p. 2. verb. Moniales, §. vers. circa secundum*, Stephan. Gratian. *d. c. 393. n. 16.* quos refero ego ipse *d. alleg. 102. n. 71.*

Per Episcopum arceatur, &c.] Ergo laici possunt à 6 iudice Ecclesiastico puniri si dum moniti fuerint, à monasteriis monialium non se abstinuerint, vt per Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 17. num. 50.* quem refero ego ipse *d. alleg. 102. n. 71.*

In glos. *Frequentare*, ibi, *sed frequentia videtur ex* 7 *duabus vicibus.* Notatur ad hoc, quòd frequentia inducitur ex duabus vicibus, vt per Mascard. *de probat. concl. 424. n. 16.* Et in terminis quòd frequentia alloquendi 8 cum monialibus inducatur ex duabus vicibus, tenent Cosm. *in pragm. sanct. ad c. frequens, §. quapropter. fol. 54.* Stephan. Gratian. *discept. forens. 393. n. 17.* Ego tamen credo meliùs dicendum istiùs frequentiae declarationem, si ea intercedat in hoc casu, remittendam esse iudicis arbitrio, cum Nauar. *in cap. cùm consideret, vers. multiplices, n. 23. de poenit. dist. 5.* Campanil. *in d. cap. 16. n. 40.* Sanch. *in praecepta Decalogi, lib. 6. c. 16. à n. 109.* quos refero *d. alleg. 102. n. 70.* adde Ludou. Miranda *d. tract. de sacris monialib. q. 4. art. concl. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum clericorum secundùm ipsius facultates, qui viuant in communi, & contradictores ad hoc compellere, & istos in communi viuentes potest absoluere ab communicatione incursa propter iniectionem manuum in socium.*

2 *Religiosorum & mulierum certus numerus is constitui debet, qui ex propriis monasteriorum redditibus, vel consuetis eleemosynis sustentari possit.*

3 *Canonici extranumerarij an habeant vocem in electionibus Episcoporum, remissiuè.*

4 *Expensarum ratio habenda est in facultatibus astimandis.*

CAP. Quoniam. IX.

1 EPiscopus, si facultates Ecclesiæ sufficiunt, potest statuere certum numerum clericorum, qui viuant in communi, & potest compellere contradictores ad hanc obseruantiam per suspensionem officij, & beneficij, vel grauiori pœna, non obstante appellatione. Item si quis horum viuentium in communi sit excommunicatus ob percussionem socij, potest Episcopus eum absoluere, & pœnitentiam illi imponere, dummodo atrocitas facti grauiorem pœnam non expetat. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Imola,Anan.Butr. Hostiens. Anch.Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan.à Capistrano, Viuian.*in ration.lib.3.iur.Canon.pag.*5.Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*354.remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.refertur ab Anton. August.*collect.*1.*Decret.lib.*3. *tit.*1.*c.*10.

2 *Certum in eis valeatis,* &c.]Certus enim Religiosorum & mulierum numerus in quolibet monasterio is tantùm constitui debet, qui ex propriis monasteriorum redditibus, vel consuetis eleemosynis sustentari possit, vt ex Concil. Trident. pluribúsque Doctoribus annotaui *de officio & potestat. Episcopi p.* 3. *alleg.*98. *n.*1. & nouissimè in Sacra Concilij Congregatione hoc ipsum nouè decisum & stabilitum est.

3 De Canonicis extranumerariis, & an habeant vocem in electionibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum, dixi *ad c.cum M.*9.16. *&* 17.*sup.de constitut.* Et quòd ille, qui est supra numerum, si admittatur in collegio, non gaudeat beneficio collegij, per hunc tex. tenet Corset.*in sing.verb.supranumerarius,*& an distritiones quotidianas lucretur, habeátque iura canoniæ, vide Monet. *de distributionib. quotidianis, p.*2.*q.*1.*n.*9. *cum seqq.*

4 In glos *Et expensis,* ibi, *in facultatibus astimandis habenda est ratio expensarum.* Vide Palat.*in repet. c. per vestras,de donation.inter virum, & vxorem,* §.18.*n.*30. Tiraq.*de retract. lign.*§.15.*gl.*1.*n.*3. Mexi.*in tract.tassa panis concl.*2.*n.*94.

SVMMARIVM.

1 *Iudices Ecclesiastici, & delegati gratis iudicare debēt.*

2 *Iudex pro munere temporali sententiam ferens quas pœnas incurrat, remissiuè.*

3 *Delegatus Papa habet expensas victus vbi exit domum.*

4 *Ordinarius index cùm accedit ad aliquem locum sua iurisdictionis, seipsum alit.*

5 *Iudici data non quidem determinatè in fauorem dantis, sed simpliciter, & indeterminatè, vt eum expediat, prout iustitia postulauerit, an sint obnoxia restitutioni, ostenditur,* & n.6.

7 *Esculenta & pocuienta ac alia modica munera, an quando iudici dari possint, & quid attento iure Digestorum, Authenticorum, & Pontificio ostenditur,* & n.8.& 9.

10 *Sportula recipi an possint.*

11 *Sententia venales sunt nulla.*

12 *Iudici dans pecuniam pro conseruatione iuris sui, vel etiam pro redemptione indebita vexationis, non tenetur in aliquo, nec punitur.*

13 *Litiganti licitum est in foro conscientiæ ad redimendam vexationem iudici etiam publicum stipendium habenti dare aliquid temporale, vt pro se iustam sententiam ferat, quando, &c.* & n.14.

15 *Iudici datum in dubio, præsumitur datum in malum.*

16 *Sententia venalis arbitri est valida.*

CAP. Cùm ab omni. X.

Innoc. III.

IVdices Ecclesiastici & delegati nō debent accipere 1
decimam, vel quotam litis, etiamsi esset consuetudo, vel quamvis laici id accipiant nomine Assessorum, quia gratis est iudicandum, & venales sententiæ à iure etiam ciuili reprobantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect. Zabar. Bellam.Ioan. Andr.Imol. Auan.Host.Anchar.Butr.Henric.Panorm. Bald.Ioan.à Capistrano, Viuian *in ration.lib* 3. *iuris Pontif.pag.*6. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.* 355. remissiue Casal.*in annot.*& Ximen.*in Concord.p.*1. *&* 2.refertur ab Anton.August.*collect.*3.*Decretal.lib.*3.*tit.*1.*c.*1.

De iudice pro munere temporali sententiam ferente & quas pœnas incurrat, vide *in tit.ff.& C.ad l.Iuliā, repet.c.qui rectè* 11.*q.*3.*c.non sanè,vers.sed non ideo* 14. *q.*5.*c.militare, ad fin.*23. *q.*1. Couar. qui hanc iudicis turpitudinem, & peccatum multis prosequitur, *in reg. peccatum,p.*2.§.3.*n.*1.*col.*3.Menoch.*de arbitr.casu* 342. Decian. *in pract.crimin.lib.*8.*c.*33. *& c.*55.*ex n.*6. Nauar.*in man.c.*17.*n.*13. Cened.qui multa in hoc propositum tum ex sacris, tum etiam ex humanioribus literis congerit *ad Decretal. collect.* 134. Sot. *de iustitia lib.*4.*q.*7.*art.*2. Molin.*eod.tr.*2.*disp.*83.*à princip.* Less. *in simili tract.lib.*2.*c.*14.*ex n.*62. Rebell.*de obligat.iustit.p.*2.*lib.*18.*q.*20. *&* 22. Farin. *in praxi crimin. p.*3. *q.*111.*à princip.* & præcipuè *ex n.*15. 2

Præter expensas victualium, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus Papæ habet expensas victus vbi exit 3
domum, vt per Surd.*de alimentis, tit.*1.*q.*79.*n.*1. Stephan.Gratian. *discept.forens.c.*57.*n.*8.vbi *n.*9.idem resoluit in Legato, Nūtiis, & Visitatoribus Apostolicis. Ordinarius verò iudex cùm accedit ad locum aliquem 4
suæ iurisdictionis, alit se ipsum, nec pro impensis victus, & equi, & vecturæ quidquam exigere potest à partibus, vt Surd. *d.q.*79.*n.*7. & Stephan. Gratian.*d. c.*57.*n.*11.vbi *n.*12. idem resoluit in conseruatore.

Nos attendentes,&c.]An & quando data iudici non 5
quidem determinatè in fauorem dantis, sed simpliciter, & indeterminatè, vt eum expediat prout iustitia postulauerit, restitutioni sint obnoxia, poterit ab aliquibus in dubiū reuocari, in quo distinguere oportet inter ius antiquum Digestorum, de quo *in l.*2.*vers.sed si dedit,ff.de condict.ob turpem caus.* & inter ius nouum Authenticorū, de quo *in authent.vt litigantes iurent in exordio litis,* &c. *circa princ.collat.* Nam de iure antiquo Digestorum spectata rei natura danti concedebatur

batur actio ad repetendum, quia turpitudo huius dationis versabatur solùm ex parte accipientis, non verò ex parte dantis, quippè quòd eo tempore non censebatur in ea datione iudicem corrupisse, & ita nec deliquisse videbatur. vnde succedebat reg. text. *in l. 1. in fine, & in l. 4. vers. quoties, ff. de condit. ob turp. caus.* At verò ex dicto iure nouo Digestorum nunquam repetitio danti concedi potest, sed munus datum iudici publicum stipendium habenti adiudicetur fisco in foro exteriori, quippe quòd supposita hac noua iuris prohibitione condemnante, & excludente omnem in vniuersum dationem ex quacunque causa iure non permissa iudici factam, iam non est licita, sed turpis hæc ratio ex parte etiam dantis, quantumvis ipse à parte rei non intenderit iudicem corrumpere, ac ita in particulari cessauerit negatiuè finis huius nouè prohibitionis, neque enim ob id cessare debet eadem prohibitio, iuxta text. sic intelligendum *in l. prospexit, vers. quod quidem, ff. qui & à quibus.* Ex quibus ita post gloss. *verbo dedi, ad fin. in d. l. 2.* resoluunt sub hac distinctione Bart. *in auth. nouo iure n. 3. C. de pœna iudic. qui malè iudic.* Salicet. *in l. vlt. n. 2 in fine vers. hodie verò, C. eod. tit.* Bald. *in d. l. 2. disp. 90. n. 2.* & citati per Farin. *in praxi crimin. p. 3 q. 111. n. 111.*

6 Limita tamen supradicta ne procedant in muneribus, quæ iudici data fuerint gratis, & per modum donationis liberalis, seu gratitudinis absque vlla ratione pretij, vt quia data sunt ex amicitia, orta etiam contemplatione officij publici iudicandi, aut ex gratitudine, & gaudio rei iustè obtentæ, vel etiam vt animus iudicis in posterum beneuolus reddatur ad negotia dantis expedienda similiter secundùm iustitiam, imo & ad ipsummet negotium cœptum, & adhuc infectum diligenter expediendum intra iustitiæ limites in fauorem ipsius dantis; hæc etenim non in vim pretij, sed liberaliter & gratis induci data, non tenetur ipse danti restituere ante condemnationem, nec cuilibet alteri ante illam, vel ântequam ad acquirendum hæc dona inhabilis ab aliqua lege reddatur, nam licèt in his etiam terminis censeri debeat hodie prohibitus index sic accipere, & litigans sic dare, supposita noua & vniuersali prohibitione Authenticorum, de *qua suprà*, & proinde concludi videatur posse & debere iudicem accipientem puniri in foro exteriori, & per sententiam priuari rebus sic donatis; tamen ante illam non incurret huiusmodi priuationem, nec proinde tenebitur interim in foro conscientiæ illa restituere, nam in hac acceptione non offendit iustitiam ipsius dantis, quia dum liberaliter & gratis dedit, vt supponimus, consequenter fuit in ea datione, & dominij translatione omnino & perfectè voluntarius, & nullius iniustæ sententiæ, aut dilationis metu coactus. Vnde meritò hanc limitationem colliges ex traditis per Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 88. sub n. 6. cum seqq. & ex n. 15. & disp. 95 sub num. 22.* & ex his, quæ post Petr. Nau. & Tolet. tradit Rebell. *de obligat. iustit. d. 2. lib. 18. q. 20. n. 2.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. lib. 2. c. 123. n. 15.* Less. *de iust. lib. 2. c. 14. n. 72.* post alios Sayr. *in claui Regia, lib. 10. tract. 5. c. 3. n. 24.* vbi multis confirmat exemplis de actibus virtutum, quos gratis facere tenemur, vel vitiorum, quæ gratis fugienda sunt; & tamen licitè in foro conscientiæ ante legitimam iudicis prohibitionem possumus absque onere restituendi accipere aliquid ab eo, qui nobis id dederit euidenter ex liberalitate per modum gratificantis, vel etiam inuitantis, allicientis, & rectè disponentis animum nostrum, etiam sub expressa conditione fauendi, vel omittendi ea, quæ gratis facere, vel omittere tenemur.

Circa esculenta & poculenta, ac alia modica munera, sciendum est, quod de iure communi antiquo Digestorum cuilibet iudici sæculari etiam Ordinario dari poterant esculenta, & poculenta, non quidem ab eo expressè, vel tacitè petita, sed sibi oblata ex mera liberalitate, & tam exigua vt consumantur intra paucos dies arbitrio prudentis definiendos, iuxta circunstantias tum iudicis recipientis, tum personæ largientis, tum deinque rei oblatæ, & similium, dummodo non ab vno, & eodem frequenter offerantur progressu temporis, iuxta text. *in l. solent, vers. non verò, ff. de offic. Proconf. & in l. plebiscito, ff. de offic. præsid.* cum traditis per Azeued. *l. 1. ex n. 17. tit. 6 lib. 3. nouæ recop.* Auiles *ad c. 1. Prætor. ex n. 10.* Auendan. *de exequendis mand. lib. 1. c. 2. ex n. 4.* Menoch. *de arbitr. casu 517. n. 13. cum seqq. iuncto n. 22.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tit. de salar. ex n. 4.* Iacob. de Graff. *d. lib. 2. c. 123. n. 11.* Molin. *d. tract. 2. disp. 84. n. 1.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5 c 2 ad fin.* Rebell. *d. q. 22. n. 3.* Quæ quidem iura procedunt ex ea ratione, quia non erat verisimile quod propter hæc modica munera moueretur animus iudicantis, vt bene obseruat gloss. *verbo consumi, in cap. statutum, §. insuper, de rescript. in 6.* Graff. Azor, & Rebell. *proximè citatis locis.* 7

Postea vero iure nouo Authenticorum *in auth. vt iudices sine quoquo suffragio, §. scriptum est exemplar in 2. vers. quapropter, collat. 3.* fuerunt prohibita huiusmodi etiam munera, itavt iudici nihil sub ratione muneris dari, nec ab eo accipi possit nisi publicum stipendium non haberet sic emendato antiquo iure Digestorum *in d. l. non solent, vers non verò, & in d. l. plebiscito*, vt bene obseruat gloss. pen. *ibi*, Molin. *d. disp. 84. n. 1 vers. obserua*, Decian. *in tract. crimin. lib. 3. c. 35. tit. qui committant, & quibus modis committatur crimen repetundarum, n. 14. in fine*, & alij plures citati per Menoch. *d. casu 517. n. 13.* vbi *n. 18.* refert aliquos contrarium tenentes. 8

Quod attinet ad ius Canonicum distinguere oportet inter iudices delegatos Summi Pont. & inter iudices ordinarios, etenim quoad dictos delegatos dispositum est *in c. statutum, §. insuper, de rescript. lib. 6.* vt ipsi dicta solùm munera in cibo & potu à partibus spontaneis accipiant, quia scilicet stipendium habere non solent, non quidem quod eorum munera illo dignum non sit ex natura rei, sed potius, quia ius Canonicum *in d. §. insuper, & in hoc text.* voluit eos in locum stipendij contentos esse sufficienti sustentatione, quam supponuntur habere ex redditibus horum beneficiorum, vt habetur *in hoc text.* & in hoc etiam themate loquitur *d. §. insuper, iuncto princ. eiusdem cap.* dum *ibid.* agit de Legatis Sedis Apost. qui quidem de iure nouo illius text. vt tales esse possint debeat habere dignitates, aut personatus, vel Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium, obseruant Doct. *in hoc text.* vbi Panorm. *n. 11.* Adrian. *quodlib. 10. art. 1 ante lit. H.* & alij, quos sequitur Molin. *d. disp. 84. sub n. 11. & 12.* consequenter inferentes quòd huiusmodi delegati congruam sustentationem non haberent aliunde ex beneficio, aut redditibus Ecclesiasticis, poterunt aliquid à partibus accipere pro suo munere exequendo. At verò quoad iudices ordinarios Ecclesiasticos; nempe Episcopos, & alios Prælatos, idem est dicendum quod *suprà*, dixi quoad iudices ordinarios sæculares de iure Authenticorum, itavt nec ipsa etiam esculenta, & proculenta possint accipere à partibus, nisi in duobus casibus statim dicendis, quippe quod habent pingue beneficium, quod sibi ipsis cedit in stipendium ad sustinenda omnia onera suo beneficio annexa, vnde succedit dicta prohibitio Authentico- 9

rum, vt bene contra Sylu. *verbo iudex illat.* 1. *q* 8. *& 9.* prosequitur Molin. *d. disp.* 84. *sub n.* 8. Sayr. *in claui Regia, lib.* 12. *c.* 13. *sub n.* 18. post gloss. & Panorm. *n.* 13. *in hoc text.* & post alios ab eodem Sayr. citatos idem resoluentes, etiamsi Episcopus causa litigantium egrederetur domicilium, prout etiam idem resoluit Molin. *ibid.* in iudice delegato eiusdem Ordinarij non solùm ad vniuersitatem causarum, sed etiam ad causam particularem, sequutus sententiam gloss. *verbo expensas in hoc text* & Syluest. *vbi proximè*, contra aliam gloss. aliter distinguentem *verbo moderatas, ante fin. in d. §. insuper*, & contra Panorm. eam amplectentem *d. n.* 13. Quod autem attinet ad duos casus exceptos, in quibus Ordinariis Ecclesiasticis conceditur de iure Canonico, vt non obstante dicta generali prohibitione accipiant à patribus esculenta & poculenta, reperies primum casum *in cap. cùm sit Romana, de simon.* videlicet quando consecrant Ecclesiam, & secundum casum habes quando visitant diœcesim, vt habetur *in cap. cum Apostolus, & in cap. sopita, & in cap. cum nuper, de censib.* Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. c.* 3. & obseruant Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 85. vbi prosequitur casum visitationis, Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 13. *c.* 30. Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *c.* 9. *n.* 31. *& sub d. num.* 18. Quamvis contrarium, imò quòd distinctè attento omni iure Canonico, & ciuili possit quilibet iudex Ecclesiasticus, vel sæcularis, tam Ordinarius, quàm sæcularis accipere licitè esculenta, & poculenta, quæ in dictis iuribus *xenia* vocantur, intra paucos dies consumenda, crediderit inaduertenter Sayr. alios referens *d. c.* 12. *n.* 19.

10 *Gratis studeatis litigantibus*, &c.] Ergo sportulæ recipi non possunt, de quo vide Roman. *sing.* 183. Corset. *in sing.* 297. *verbo sportulæ*, Bouer. *sing.* 3. *n.* 8. Soar. *de relig. lib.* 4. *de simonia, c.* 20. *n.* 16.

11 *Et venales sententiæ*, &c.] Notatur ad hoc, quòd venales sententiæ sunt nullæ, de quo vide apud Lusitanos, *Ordin. Reg. lib.* 3. *tit.* 75. *in princ. n.* 7. & apud Castellanos *l.* 13. *&* 24. *in fine tit.* 22. *p.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 343. *n.* 6. Mench. *vsufreq. c.* 37. Auiles *ad c.* 1. *Pretorum, verbo donat. n.* 6. Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 405. Peregr. *de iure fisci, lib.* 7. *tit.* 4. *n.* 5. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1499. Farinac. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 111. *n.* 197.

12 In gloss. *Abstinere*, ibi, *nisi vbi quis redimit ius suum*, &c. Collige ex gloss. quòd dans iudici pecuniam pro conseruatione iuris sui, vel etiam pro redemptione indebitæ vexationis, non tenetur in aliquo, nec punitur, quia hoc non est malum, nec species mali, vt per Farin. *d. q.* 11. *n.* 116. Licitum est enim in foro

13 conscientiæ litiganti ad redimendam vexationem iudici etiam publicum stipendium habenti dare aliquid temporale, vt pro se iustam sententiam ferat, quando imminet periculum certum, aut omnino verisimilius futurum quòd euidens litigantis iustitia ab eo iudice inique alioquin iudicaturo præuertatur, vel iniustè differatur, cum maiori eiusdem detrimento, quòd quidem ipse alia via euadere non poterat, ita gloss. *verbo ille, in d. cap. non sanè* 14. *q.* 5. Abb. *in præsenti, num.* 8. Syluest. *verbo restitutio* 2. §. 1. Couar. *in reg. peccatum, p.* 2. §. 3. *num.* 1. *col.* 2. Iacob. de Graff. *in aureis decis. lib.* 2. *cap.* 123. *ex n.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 343. *num.* 8. *&* 9. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *cap.* 41. *num.* 7. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 88. *num.* 2. *cum seqq.* Sayr. *in claui Regia, lib.* 10. *tract.* 5. *cap.* 3. *num.* 6. Less. *d. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 64. Rebell. *d. q.* 22. *num.* 4. Farin. *d. q.* 111. *n.* 109. quicquid oppositum tenuerit *gloss.* 1. *in d. cap. qui rectè* 11. *q.* 3. Sot. *de iustit. lib.* 4. *q.* 7. *art.* 1. *ad* 2. existimantes quod licet iustè possimus petere indeterminatè à iudice, & ei dare aliquid temporale, vt iustè iudicet, tamen turpiter faciemus si ei demus exprimendo determinatè, vt pro nobis ferat sententiam etiam iustam. Quæ quidem sententia non solùm vera est in foro interiori, sed etiam in foro exteriori, itavt in eo dans iudici *vt suprà*, repetere possit, vt colligitur ex Abb. *d. n.* 8. Syluest. *verbo iudex* 1. *q.* 12. *promunt.* 6. Graff. *d. c.* 123. *n.* 2. Molin. *d. disp.* 88. *ex n.* 2 *& disp.* 90. *sub num.* 11. Couar. Menoch. Less. Rebell. & Farinac. *citatis locis.*

Contra quas resolutiones non obstat quod alia 14 remedia præter dictam pecuniæ, vel alterius temporalis muneris dationem supersint ad redimendam hanc iudicis vexationem, nempe recusatio, vel appellatio, ac proinde dicta datio necessaria non sit, & consequenter improbari debeat, quia respondetur hæc iuris remedia non esse adeo certa in sui exequutione, imo vt plurimum esse in hoc respectu dubia, cùm pendeant ex arbitratoria probationum admissione, & ex aliis quæ solent cuiuslibet litis dubium euentum reddere, iuxta text. *in l. quod debetur* 51. ibi, *& euentus executionis possit esse incertus, ff. de pecul.* quod cum ita se habeat, rationi consonat vt aliud remedium quæratur, quod non ita dubium sit, sed adeò certum ac ipsummet damnum ex iniquitate iudicis indubitanter imminens, vt in effectu bene considerans respondet Fr. Emman. *d. n.* 7. Nec etiam obstat text. *in l.* 2. *vers. sed si dedit, ad fin. ff. de condict. ob turpem causam*, dum probat quod si litigans dederit iudici, vt pro se in bona causa pronuntiet, censetur iudicem corrupisse, & ita crimen contraxit, quia respondetur illum text. & eius rationem non procedere in foro interiori, quippe quod in eo non potest censeri iudex corruptus saltem ex parte dantis, quando is, qui aliàs esset iniustè iudicaturus, modo accepta pecunia iudicat pro eo, qui iustam causam habet, & ita ab iniquitate reducitur ad rectitudinem, videlicet ab iniqua sententia ad iustam, & consequenter deuiat à formali ratione corruptionis, quæ consistit in eo quod à rectitudine corruptionis deflectat, vt bene eundem text. intelligens respondet Iacob. de Graff. *d. c.* 123. *num.* 4. quinimo nec quoad forum exterius idem text. locum habet, quia ratio supradicta in eo pariter locum habet, supposito quod ex circunstantiis externis verosimiliter apparet in his terminis non internenire corruptionem iudicis, maximè ex parte sic dantis, iuxta tradita per Molin. *d. disp.* 89. *in fine*, vbi proximè hanc extentionem deducit per epiikeiam, ex mente eiusdem text. & cuiuslibet alterius legis, quantumvis vniuersaliter prohibentis quamlibet munerationem factam iudici, vel cuilibet alteri publico officiali, & quidem merito, nulla enim lex humana in dubio intendit, imo nec potest tollere defensionem necessariam iure naturali omnium concessam, iuxta notata *in c.* 1. per text. *ibi, de causa possess.* qua sanè defensione vtitur ille, qui ad redimendam vexationem in supradictis terminis iudicem munerat, vt bene aduertit Sayr. *in claui Regia, lib.* 10. *tract.* 5. *c.* 3. *sub n.* 10. *col.* 2. *sub vers. ratio est.*

In ead. gloss. ibi, *Semper tamen præsumitur esse malum.* Notatur ad hoc quod quando pecunia, vel aliud 15 munus datur iudici simpliciter, non expressa causa dationis, in dubio, dum aliud legitimè aliunde non apparuerit, præsumitur datum iudici in malum, idest, non esse datum pro redimenda vexatione, sed potius pro iudice corrumpendo, & sollicitando ad sententiam ferendam pro ipso dante, vt per Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 111. *n.* 117. iuncto *n.* 105. *&* 108. inde concludens sic dantem non posse repetere.

In gloss. *Reprobetur*, vltim. ibi, *si autem fuerit* 16 *sententia arbitri, tenet*, Notatur ad hoc quod venialis sententia

sententia arbitri, est valida, vt per Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit. 63. n. 384.* quem refert parens meus *in comment. ad Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 75. in princ. n. 7. in fine.*

Cap. Deus, qui. XI.

RElígiosi diuersi habitus missi ad prædicandum de nouo conuersis, ne populi scandalizentur, debent accipere communem, & honestum habitum, vt sint conformes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag.* 8. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 355. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis in Ecclesiis, vel per clericos fieri non debent.*

2 *Ludi theatrales, seu repræsentationes in Ecclesiis fieri non debent.*

3 *Clerici non possunt personatorum habitum suscipere, vel laruis se tegere.*

4 *Laicus vtens causa ludibrij veste religiosa virorum, aut mulierum, peccat mortaliter, & grauiter punitur.*

5 *Iudex Ecclesiasticus punire potest sæculares induentes habitum regularium in ludibrium.*

6 *Representationes facere possunt clerici rerum piarum, & solemnitatum Fidei nostræ.*

Cap. Cùm decorem. XII.

1 LVdi theatrales non debent fieri in Ecclesia, nec per clericos sacros, nec obstat consuetudo, quia est corruptela inquinans honestatem Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag.* 8. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 355. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 1. c* 4.

2 *Ludi fiunt in Ecclesiis,* &c.] Notatur ad hoc, quod ludi theatrales, siue repræsentationes in Ecclesiis fieri non debent, vt per Nau. *in tract. de oratione, c. 5. n. 25.* Zerol. *in praxi Episc. p. 1. verbo repræsentationes*, Fructuos. Bisbe *en el trattado de las comedias, c. 3. fol. 13.*

Theatrales.] De ludis amphitheatralibus & scenicis agit Illustr. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. præterea 3. n. 1. dist. 51.*

Monstra laruarum.] Vide Peres in libello quem scripsit contra *las mascaras*, id est, aduersùs eos, qui cauatos cortices, (vt vocat Virgilius) ori admouent, ac laruati in publicum exeunt, Greg. Lop. *l. 3. verbo vestiduras, tit. 12. p* 5.

3 *Verùm etiam in aliquibus,* &c.] Notatur ad hoc, quod clerici non possunt personatorum habitum suscipere, vel laruis se tegere, vt per Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 39. c. 11.* Lambert. *de iurepatr. lib. 2. p. 2. q. 9. art 26. n. 5.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 6. q.* 8. Bellet. *disquis. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric. §. 23. n. 7.* Ioculatores enim, & repræsentantes in scenis pretio recepto seu causa quæstus, dum se in arte assuefecerint, sunt infames, & non possunt promoueri ad Ordines, vt per Greg. *l. 5. verbo inglar. tit. 7. p. 6.* Fructuos. Bisbe *d. tract. de las comedias, c. 12.* vbi ad longum quòd officium repræsentandi vtroque iure ab antiqnis pro vili, & infami habitum est. Nec etiam licet clericis interesse comœdiis cum spectatores suo accessu & præsentia causam afferant scenicis turpia agendi, insuper quia elargiri pecunias histrionibus immane flagitium est, Petr. Gusman. *in lib. bienes del honesto trabajo, discurso 6. §. 7.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 5. q. 11. n. 8. cum seqq.* vbi ex *n.* 1. probat comœdiarum impudicarum auctores mortiferi criminis esse reos. Verùm si comœdiæ audiantur ob solam vanam curiositatem absque periculo probabili lapsus, etiamsi res turpes repræsententur, & modus repræsentandi sit turpis, ego puto non esse peccatum mortale, cessante scandalo, quod existimo modo non esse, quia frequentissimum est clericis comœdiis interesse, ita Fr. Emman. *in sum. tom. 3. c. 71. n. 1.* Ioan. Salas *in 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 24. n. 165.* Lorca *in p. 2. tom. 2. disp. 28. de peccatis, memb. 3. vers. ex dictis, in fine*, Paul. Squill. *de oblig. sacerd. p. 2. n. 45.* Sanchez *de matrim. lib. 9. disp. 46. n. 41.* Bonacin. *in simili tract. q. 4. punct. 9. n. 22.*

in gloss. *Monstra laruarum*, ibi, *prohibitum est etiam causa ludibrij vti habitu monachali, vel alio religioso*, &c. Notatur ad hoc, quòd sæcularis vtens veste religiosa virorum, aut mulierum causa ludibrij, vel vituperij, peccat mortaliter, & grauiter punitur, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 76. art. 7.* Fructuos. Bisbe *d. c. 3. fol.* 18. Bellet. *d. §. 13. n.* 10. Vnde potest Iudex Ecclesiasticus punire sæculares induentes habitum Regularium in ludibrium, seu per iocum, vt in comœdiis, theatris, & huiusmodi, idem Bellet. *d. p. 1. tit. de fauore clericorum reali, §. 5. n. 98.* 4 5

In ead. gloss. ibi, *Non tamen hic prohibetur repræsentare*, &c. Notatur ad hoc quod Clerici facere possunt repræsentationes rerum piarum, & solemnitatum Fidei nostræ, vt Passionis Domini nostri Iesu Christi, vitæ alicuius Sancti, & illis interesse, vt per Abb. *hic n. 1.* Lambert. *d. art. 26. n. 6. in fine*, Bellet. *d. §. 23. n. 9.* 6

SVMMARIVM.

1 *Clerici debent continere, & castè viuere.*

2 *Clerici templum, & vas Domini, ac Sacrarium Spiritus Sancti esse debent.*

3 *Sodomitarum Clericorum pœna quæ, remissiuè.*

4 *Concubinarij pœna quæ, remissiuè.*

5 *Suspensionem violans celebrando Diuina, deponendus est à beneficio, & officio.*

6 *Suspensus ex delicto violando suspensionem per exercitium solemne maioris Ordinis, à quo est suspensus, fit irregularis.*

7 *Græci Sacerdotes vtentes matrimonio ante Ordines inito minimè peccant.*

8 *Pœnam pecuniariam Ecclesiasticus index imponere nequit.*

Cap. Vt Clericorum. XIII.

CLerici, præsertim in sacris, castè viuere debent, abstinendo se à libidinis vitio, præsertim illo, propter quod venit ira Dei, & peccantes puniri debent canonicè pro qualitate delicti, & si ob hoc peccatum suspensus præsumpserit celebrare diuina, spolietur Ecclesiasticis beneficiis, ac perpetuo deponatur: & Prælati qui præsūpserint tales peccantes sustinere, maximè intuitu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, puniri debent pari pœna, & clerici, qui habent coniugem, si peccant, grauiùs puniantur. Colligunt 1

COLLECTANEA DOCTORVM,

IN LIBRVM TERTIVM DECRETALIVM.

De Vita, & honestate Clericorum.

Tit. I.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anchar. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib. 4. sub hoc tit.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 173. Petr. de Rauen. *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 93. Bernard. Compost. *in breuiario iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iur. Pontif. à pag.* 358. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in exposit. tit. iuris Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 141. Canis. *in summ. iuris Canonici*, Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. sum. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

De materia huius tit. latè Campanil. *in diuersorio iuris Canon rubr.* 4. Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 11. Carol. de Grassis *de effectib. clerical. in prælud. à num.* 25.

SVMMARIVM.

1 *Populus à Clero diuisus esse debet quando celebratur.*

2 *Laicis non est permissum Sacerdotum, & Cleri locum ingredi.*

3 *Laicis permissum non est in choris, & capellis Ecclesiarum existere, quia confabulantur & deuotionem impediunt.*

4 *Dispositio puniens præsumentem aliquid, non comprehendit eum, qui id bona fide ignoranter, & imprudenter facit.*

Cap. Vt Laici. I. *Ex Conc. Magunt.*

1 QVando sacra, seu diuina Officia celebrantur, Clerici in Choro per cancellos diuiso debent stare separati, vt aut Laici non præsumant stare, vel sedere secus Altare inter Clericos, sed eis ad orandum tantùm, vel communicandum liceat in locum, qui dicitur Sancta Sanctorum, intrare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imola, Anania, Hostiens. Henric. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Cened. *collect.* 45. Viu. *in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.* 1. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 353. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. desumitur ex Conc. Maguntino *c.* 13. vt referunt Burchard. *lib. 3. Decret. c.* 102. Iuo *part. 2. c.* 137. Verùm huius text. verba fuisse malè conscripta, & peiùs attributa Conc. Maguntino, aduertit Collusitanus noster Ferdin. Paëz *in repet. c. Missas, de consecrat. dist. 1. n.* 49. sunt enim, vt ipse ait, Conc. Turonensis II. *c. 4. vol. 2. Conciliorum*, cuius verba referuntur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 1. c.* 1.

Vel sedere inter Clericos, &c. Notatur ad hoc quòd non est permissum laicis Sacerdotum, & Cleri locum ingredi, vt per Henriq. *in summ. lib. 9. c. 25. §. 9. in fine, lit. I.* & Bonifacium II. idipsum constituisse refert Illescas *en la historia Pontifical. p. 2. lib. 3. in eius vita, fol.* 98. quòd adeò olim obseruabatur, vt nec Theodos. Imperatori Ambrosius voluisset permittere ingredi intra cancellos, vbi Clerici psalmodiãt, prout referunt Histor. Tripart. *lib. 9. c.* 30. Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verb. Chorus.* Hieronym. Roman. *de Republ. Christiana lib. 4. c. 2. propè fin.* Pined. *in vita D. Ioan. Baptistæ, lib. 1. art. 1. c. 8. pag. mihi* 150. Nulli igitur Laicorum ibi cum ministris Altaris locum esse, dicit text. *in præsenti*, Guillelm. Durand. *de modo gener. Concil. celebr. rubr. 55. n.* 3. itavt nec quidem admitteretur patronus, vt ex mente S. Congr. respondit Rot. *in vna Valentina Capellæ 5. Martij* 1599. coram Iusto; quinimò nec Subdiaconi olim admittebantur, *c. non oportet 23. dist.* hoc verò intelligitur de loco ad effectum sedendi, vel standi cum ipsis ministris; secùs verò ad effectum recipiendi sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum, vel orandi, vt declarat Abbas *in præsenti, sub n. 3. ad fin. vers. nota*, Panin. *de visit. part. 2. quæst. 8. num. 36. vers. ad orandum tamen.* 2

Vnde Nauar. *de Oratione, cap. 18. num. 72. cum seqq.* infert eodem modo laicis permissum nõ esse in Choris, & Capellis Ecclesiarum existere, quia confabulantur, & deuotionem impediunt, quod & cautum est in Concil. Bracharen. IV. *Act. 5. cap.* 25. Grauiter in tales grauis, Sanctus & Doctus inuehitur Episcopus Ambros. *lib. 3. de Virg.* Maxima, inquit, est virtus tacendi, præsertim in Ecclesia: an quicquam est indignius, quàm oracula diuina circumstrepi ne audiantur, ne credantur, ne reuelentur, circumsonare Sacramenta confusis vocibus, vt impediatur Oratio pro salute deprompta omnium? vnde illud exemplum proditur Alexandro sacrificante Macedonum Rege paruulum barbarum, qui ei lumen accenderet, excepisse ignem brachio, atque adusto corpore mansisse immobilem, 3

nec dolorem prodidisse gemitu, nec tacito pœnam indicasse affectu: tanta in puero barbaro fuit disciplina reuerentiæ, vt naturam vinceret, atque ille non Deos, qui nulli erant, sed Regem timebat. Et tu in ministerio Dei gemitus, excreatus, tuss.s, risus abstine. Frequens sermo est, cùm plurima ranarum murmura religiosæ auribus plebis obstreperent, Sacerdotem Dei præcepisse vt conticerent, ac reuerentiam sacræ deferrent orationi; tunc subitò circumfusos strepitus quieuisse. Silent igitur paludes, homines non silebunt? & irrationale animal per reuerentiam recognoscit quod per naturam ignorat; hominum tantam esse immodestiam, vt pleriqne deferre nesciant mentium religioni, quod deferunt aurium voluptati. Hæc Ambros. Magna etiam vituperatione illos eosdem in templo immodestos reprehendit S. Basil. *hom.* 1. in *Psalm.* 28. exponens versum 9. *Et in templo eius omnes dicent gloriam.* Et Beatus Augustinus *serm.* 251. *de tempore*, B. Cæsar. Arelaten. *serm.* 12. S. Ioan. Chrysost. *homil.* 38. *ad populum Antiochen.* ab hoc in Ecclesia silentio matrem suam Nonnam *orat.* 19. laudat S. Greg. Nazianz. Quare antiquitus, ait S. Clemens *lib.* 2. *c.* 61. & 8. *constit. Apost. c.* 11. & *epist.* 1. *ad Iacobum fratrem Domini*, quidam ex Diaconis in templo inambulabant, contemplantes viros, & mulieres, ne quis fieret strepitus, ne quis nutus faceret, aut mussitaret, aut dormitaret. Oportet enim, ait, in Ecclesia accuratè, sobriè, vigilanter manere, attentas aures habentem ad Domini sermonem.

4 *Præsumant.*] Ex propria huius verbi significatione colligitur dispositionem punientem aliquid præsumentem non comprehendere eum, qui in bona fide ignoranter, aut imprudenter, siue inaduertenter facit, secundùm Nauar. *in c. accepta, de rest. spol. oppos.* 8. *n.* 33. & *de datis, & promissis, n.* 35. *vers. audeat, siue præsumat*, Auendan. *de exequendis mādatis, lib.* 1. *c.* 4. *n.* 38. *vers. verum sicut pœna.* Cened. *d. collect.* 46. *n.* 3. vbi etiam tenet quod hac ratione laicus inaduertenter, aut animi simplicitate, & sine dolo, & malitia ingrediens chorum, dum diuina Officia celebrantur, non dicitur contrauenire decisioni huius text.

SVMMARIVM.

1 *Clerici arma portantes & vsurarij excommunicari debent.*
2 *Arma clericorum sunt orationes, & lachrymæ.*
3 *Clerici deferre arma non possunt.*
4 *Armorum appellatione quæ veniant, remissiuè.*
5 *Arma ex iusta causa poterunt clerici portare, veluti si per loca periculosa iter faciant.*
6 *Clerici arma portantes non possunt illis spoliari per Iudices sæculares.*
7 *Laicalis potestas, seu familia an possit capere clericum repertum cum armis, aut delinquere paratum, ostenditur.*
8 *Clericus itinerans potest arma portare pro sua defensione.*

CAP. Clerici. II. *Ex Concil. Pictauien.*

1 CLerici arma portantes, & vsurarij excommunicari debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Host. Butr. Panorm. Henric. Bald. Ioan. à Capistrano, Cened. *collect.* 7. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 1. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 353. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Ang. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 2.

Clerici arma portantes, &c.] Cùm clericorum arma sint orationes, & lachrymæ, *c. fin.* 36. *dist. cap. porrò* 16. *q.* 3. *c. conuenior, cap. non pila*, cum aliis 23. *q.* 8. Lup. *in tract. de bello, & bellator.* §. *habeas, sub n.* 1. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.* 371. *n.* 4. *in* 1. *edit.* & *resolut.* 314. *in* 2. *edit.* Molin. *de brachio Regio, c.* 18. *n.* 42. Carolus de Grassis *de effectib. clerical. effectu* 20. *n.* 4. Gisbert. Scheuichau. *de Ecclesiasticorum vita, l.* 3. *c.* 55. *in fine.* Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali.* §. 18. *n.* 9. Vnde alia deferre arma non possunt, vt per Abb. *hic n.* 1. Cott. *in memorabil. verbo armorum, vers. notabis*, Decian. *tract. criminal. lib.* 7. *c.* 3. *n.* 23. & 24. Couarr. *practic. c.* 35. *n.* 7. & *lib.* 2. *variar. c.* 20. *vers. penult.* Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.* 2. §. 1. *n.* 13. Tiraquel. *de iudicio in rebus exiguis, vers.* 21. *fol.* 35. Farinac. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 108. *n.* 21. *cum seqq.* in beneficiis id ipsum tradit Azor. *institut. moral. p.* 3. *lib.* 8. *c.* 15. *vers. prohibetur*, quòd si contempserint, erunt excommunicandi, vt habetur *in hoc text.* & tenent *hic* Abb. *n.* 9. & Bald. *n.* 9. quos refert, & sequitur Bellet. *d.* §. 18. *n.* 8. *vers. quòd si.* Aloys. Ricc. *d. resol.* 314. *n.* 3. Carol. de Grassis *d. effectu* 20. *n.* 8. præcedente scilicet sententia, vt per citatos à Cened. *ad Decretal. collect.* 7. *n.* 14. 2 3

Armorum autem appellatione quæ veniant tradunt Rebuff. *l. armorum* 41. *ff. de verb. signif.* Montalu. *in repet. verbo arma, fol.* 11. *col.* 2. *ad finem*, Bonif. *in peregrin. verbo, armatura, fol.* 56. Auendan. *in diction. verbo armaduras, fol.* 173. Placa *de delictis, lib.* 1. *c.* 8. *à n.* 3. Cened. *ad Decretal. collect.* 7. *n.* 7. latè Decian. *in tract. criminal. lib.* 8. *c.* 2. *per totum.* Bellet. *d.* §. 18. *à n.* 11. Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rub.* 4. *n.* 22. Carol. de Grassis *d. effectu* 20 *à n* 46. 4

Verùm si subsit iusta causa, poterunt Clerici arma portare, veluti si per loca periculosa iter faciant ad terrorem latronum, vt per gloss. *hic verbo Clerici*, & Bald. *num.* 2. ac Abb. *n.* 8. Socin. *reg.* 30. *limitat.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 394. *numero* 58. Decian. *d. cap.* 3. *num.* 34. Farin. *d. quæst.* 108. *n.* 110. Bellet. *d.* §. 19. *n.* 15. Vel si essent in obsidione, aut haberent inimicitias, aut ex aliqua iusta alia de causa, Bald. *hic numero* 7. Iacob. de Grassis *in aureis decis. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 3. 5

Vtrùm autem Clericus portans arma, præcipuè si sint proditoria, offensiua, vel aliter iure, aut statuto Principis sæcularis prohibita, possit illis per sæculares iudices spoliari? quæstio à nostris sæpè agitata, in qua pars negatiua verior est ex dictis ad *cap. quæ in Ecclesiarum, n.* 2. & ad *cap. Ecclesia sancta Maria, n.* 6. *sup. de constitut.* Nam vbi nulla delicti forma, vel præsumptio in flagranti deprehenditur, spoliare clericum armis cognitionis est, cùm in multis casibus portare arma sibi liceat, & dato, non verò concesso quòd ageretur de statuto publicam concernente vtilitatem, & de lege ciuili generali, & fauorabili Reipublicæ, nec contraria sacris Canonibus, etiam hoc casu ad obseruantiam talium statutorum (quæ re vera Clericos saltem quoad vim coactiuam ligare nòn possunt, vt dixi *d. cap. Ecclesia sancta Maria, à num.* 3.) per iudicem Ecclesiasticum sunt cogendi, gloss. *verbo necessitatis, in c. generaliter* 16. *quæst.* 1. Rip. *de peste tit. de remed. ad conseruandam vbert. n.* 236. itaque coactio pertinebit ad iudicem Ecclesiasticum, ac proinde clerici non poterunt per laicum armis spoliari, vt optimè probant Alderan. Mascard. *de generali statutorum interpretat. conclus.* 1. *num.* 241. Marta *de iurisdict. part.* 4. *casu* 7. *num.* 20. Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubric.* 4. *num.* 19. Vgolin. *de potestate Episcopi* 6

cap. 13.

*c.*13.§.12.*n.*3. Marc. Anton. Gennen. *in pract. Archiep. Neapolit. c.*74.*n.*6. Madius *in tract. de sacris Ordinibus c.*14.*n.*21. Duar. *in Bulla Cænæ lib.* 2. *can.* 12.*q.* 11.*n* 91. Bonacin. *de legibus disp.* 1.*q.* 2.*punct.* 1.§.1.*n.* 2. & me citato in hoc loco Diana *resol. moral. p.* 1.*tr.* 2. *resol.* 9. Quicquid dicant Greg. *l.* 46. *tit.* 6. *p.* 1. Couar. *pract. c.* 33. *& lib.* 1. *var. c. fin. n. vlt.* Palat. *in repet. c. per vestras, de donation. inter virum, notab.* 2.§.1.*n.* 13. & alij citati per me *ad c. in audientia* 25. *de sent. excom.* & per Carol. de Grassis *de effectibus cleric. effectu* 1.*n.* 862.

7 An potestas laicalis, seu eius familia possit capere clericum repertum cum armis, aut delinquere paratũ, vide Doctores citatos per me ad *c. vt famæ* 35. *n.* 5. *de sentent. excomm.* & per Dianam. *resol. moral. p.* 1. *tract.* 2. *resol.* 10. & per parentem meum *in Remission. ad Ordin. Regiã Lusit lib.* 2. *tit.* 1.§.29.*n.* 1. vbi *n.* 2. post Nan. & Cened. agit de monacho reperto in flagranti delicto. Resolutio autem illa ab aliquibus tradita, vt valeat laicalis potestas detinere illos spatio viginti horarum, vnde prodierit non reperitur, non enim à iure, quippe quòd illo attento apparet contrarium verius, *in d. c vt famæ*; neque præterea à glossa aliqua, quamvis Steph. Aufrer. *in tract. de potestate seculari in Ecclesiast fallẽt.* 12. *vers. quartò in clerico, sub n.* 14. & Oliban. *de iure fisci, c.* 14. *n.* 140. adducant glossam ad eam comprobandam sententiam *in c. cùm non ab homine, de iudic.* ipse re vera nullum scribit verbum de detentione ista per viginti horas: non effugiet ergo censuram laicalis potestas, si cùm potuisset incontinẽti ducere, vel dare vinculis, etiam breuis temporis interstitio mancipasset, refert me citato in hoc loco Diana *d. tract.* 2. *resol.* 11.

8 *Et vsurarij.*] De Clerico vsurario, vide quæ dixi *ad c. præterea* 7. *infrà de vsuris, pag.* 277.

9 In glos. *Clerici arma*, ibi, *intellige si per loca periculosa transitum faciant*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Clericus itinerans potest arma portare pro sua defensione, & vt resisteret latronibus, plures per Carol. de Grassis *d. effectu* 20. *à n.* 33. vbi *n. seqq.* alios recenset casus.

SVMMARIVM.

1 *Presbyter habens populum, debet habere clericum, qui secum cantet, & in aliis hic expressis eum iuuet.*
2 *Parochus debet habere clericum, qui sibi in Missa deseruiat.*
3 *Celebrare sine ministro est peccatum mortale.*
4 *Fœmina non potest seruire Clerico celebranti.*
5 *Fidei rudimenta, ac Christiana doctrina pueris, Dominicis, & aliis festiuis diebus edocenda.*

CAP. Vt quisque. III.

Ex Concil. Matic.

1 PResbyter habens parochiam, debet habere clericum, qui secum cantet epistolam, & lectionem legat, qui possit scholas tenere, & admonere patres, vt mittant filios ad discendam doctrinam Christianam in Ecclesia, quos ipse cum omni castitate erudiat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Anch. Henric. Butr. Panor. Bald. Ioan. à Capistrano, Cened. *collect.* 63. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iur. Pont. pag.* 2. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 353. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur à Burchar. *lib.* 2. *Decret. c.* 56. Iuo *p.* 6. *c.* 152. & refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 7.

2 *Clericum habeat, qui secum cantet.*] Notatur ad hoc, quòd Sacerdos parochus Clericum habere debet, qui sibi deseruiat, cùm non possit solus Missarũ solemnia, vel alia diuina officia sine ministri suffragio celebrare, vt per Rebuff. *in tract. congrua portionis, n.* 65. Cened. *d. collect.* 63. *n.* 1. Cauàler. *dec.* 498. *n.* 1. Vnde Ecclesiã non debere dedicari nisi tantùm assignetur quod duobus sufficiat, tradunt Cassad. *decis.* 19. *de preben.* Rot. *decis.* 56. *n.* 10. *p.* 2. *diuers.* & ideo excusari nõ possunt à mortali peccato, qui Missam sine ministro celebrant, quia 3
faciunt contra præscriptũ Ecclesiæ in re graui, vt per Barthol. ab Angel. *dialog.* 5. *de Missa* §. 408. quem refert, & sequitur Bonacin. *de Sacramẽ. disp.* 4. *q. vlt. puncto* 9. *n.* 33. qui quidẽ minister masculus esse debet, vt 4
patet ex communi Ecclesiæ vsu, fœminã namque Sacerdos adhibere non potest, Barthol. ad Angel. *d. dialog.* 5.§.407. & 409. Soar. *de Sacrament. disp.* 87. *sect.* 1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 29. *n.* 163. Posseuin. *de officio Curati de sacrific. c.* 2. *n.* 9. quos refert, & sequitur Bonacin. *d. punct.* 9. *n.* 32. aduertẽs magis indecens, & periculosum esse fœminã adhibere, quàm sine ministro celebrare, Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 19. Hẽriq. *in sum. lib.* 9. *de Missa c.* 30.§.1. Ægid. de Coninch. *q.* 83. *art.* 4. *n.* 264. Steph. Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta. præc.* 1. *lib.* 3. *c.* 21. *n.* 2. *&* 3. vbi refert ex Syluest. & Tabien. aliquãdo summũ Pont. cõcedere priuilegium vt moniales in casu necessitatis per fenestellã, Altari propinquã, Sacerdoti administrent, refert Illustrissim. D. Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus, *in c. non liceat.* 31. *n.* 3. *dist.* 23.

Vt filios suos ad Fidem discendam mittant ad Ecclesias.] Nouè Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 4. *in fine*, 5
aduertit Episcopos vt saltẽ Dominicis, & aliis festiuis diebus pueros in singulis parochiis Fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curent: ad cuius maiorem obseruationem emanauit constitutio Pij V. incipien. *Ex debito Pastoralis officij, die* 6. *Octobr.* 1572. & de materia, ac intellectu illius decreti Conc. Trid. & prædictæ Pij V. constitutionis, vide Prax. Episc. *p.* 1. *verbo doctrina Christiana*, §. 2. *&* 3. Cened. *d. collect.* 63. *n.* 4. *&* 5. Aloys. Ricc. *in decisionibus Curiæ Archiepisc. Neapol. decis.* 22. *p.* 1. Campanil. *in diuersorio iuris Canonici rub.* 11. *c.* 14. *n.* 8. Piasec. *in praxi Episcop. p.* 2. *c.* 3. *n.* 19. quorum aliquos refero, & explico ego ipse *de officio, & potestate Episcopi p.* 3. *alleg.* 76. *n.* 37.

Quas autem orationes, & an illas explicitè credere, & de memoria scire teneamur Christi fideles, vide Simanch. *de cathol. instit. c.* 28. *ex n.* 8. Sebast. Medic. *in sum. virt. tit. de fide q.* 18. Penia *in direct. Inquisit. p.* 1. *schol.* 18. *in q.* 3 *de fide explicitè habenda*, Petr. à Nauar. *lib.* 2. *de restit. c.* 4. *n.* 210. *tom.* 2. & alios citatos per Cened. *ad Decretum collect.* 6. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Clericus, qui comam nutrit, excommunicandus est.*
2 *Clericis prohibuit comam nutrire sub anathematis pœna Anacletus Papa omnium primus.*
3 *Clerici comã nutriẽtes peccant mortaliter, & absolutio Sacramẽtalis illis denegari potest, intellige, vt ibi.*
4 *Clerici peregrini vti possunt vestibus breuioribus, & comam amplius solito laxare.*

CAP. Si quis. IV. *Greg.* VIII.

CLericus qui comam nutrit, excommunicandus est. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Butr. Panor. Bald. Io. à Capistrano, Viu. *in* 1

ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 2. Alagon. *in compend. iuris. Canonici, pag.* 354. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib. 3. tit.* 1. *cap.* 3.

2 Anacletus Papa omnium primus sub anathematis pœna prohibuit Clericis comam nutrire, vt testatur Illesc. *in historia Pontif. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 7. *&* 14. Menoch. *de arbitr. casu* 392. *n.* 26. Ego ipse *de officio & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 9. *n.* 10. Carol. de Graffis *de effectu cleric. effectu* 37. nam eam nutrientes peccant mortaliter. Syluest. *in summa, verb. Clericus* 2. *n.* 2. Bernard. *in pract. c.* 70. *aliàs* 79. *in fine, in nouissim. edit.* Alber. Trot. *de vero, & perfecto clerico, lib.* 2. *c.* 39. *n.* 6. Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma lit. cons. n.* 32. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 11. *n.* 44. & ideo absolutionem Sacramentalem ilis negari, vel differri posse, tenuerunt Franc. Blanc. *in p.* 1. *del memorial. vers. el nono caso*, ibi, *item los Ecclesiasticos barbados, fol.* 13. *col.* 1. Nauar. *in tract. de oratione, c.* 18. *n.* 77. quod intellige si monitus generaliter, vel specialiter perseueret, tunc enim propter inobedientiam, & contumaciam dignus est excommunicari, & peccat mortaliter, vt aduertit Sayr. *in claui Regia lib.* 3. *c.* 7. *n.* 25.

3 In gloss. *Relaxauerit*, ibi, *nisi ex iusta causa*. Quæ autem sint iustæ causæ, ob quas clericus excusari possit si habitum clericalem non gestauerit, ostendi *d. allegat.* 9. *n.* 16. *cum seqq.* Et quoad religiosos aduertit Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 2. *q.* 76. *art.* 6. *vers. secundò notandum*, illos nullam incurrere censuram ob honestam demissionem habitus, qualis est quæ fit iusta de

4 causa. Et clericos peregrinos posse vti vestibus breuioribus, imo & habitum clericalem mutare, ac etiam deponere, si ex delatione illius iusta esset causa timoris, tenet Carol. de Graffis *de effectibus cleric. effectu* 1. *n.* 1174. Bellet. *disquisit. cleric p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 16. *n.* 15. & plures alij, quos refero *d. allegat.* 9. *n.* 21. ac etiam comam amplius solito laxare, vt dicit hæc glossa, referens quòd cùm quidam reprehenderetur à Papa, quia non deferebat Tonsuram, & comam laxauerat, respondit his versibus:

Tutiùs vt peterem laici sub imagine Romam,
Fas fuit vt sinerem luxuriare comam.

Refert Marc. Anton. Genuen. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 38. *in annot. n.* 4.

5 In gloss. *Anathema sit*, ibi, *id est, fiat*, sequuntur Bernard. *d. c.* 79. Hippolyt. *in rubr. ff. de falsis, n.* 32. Soar. *de censur. disp.* 18. *sect.* 3. *n.* 19. Illustrissimus D. meus Rodericus à Cunha *in comment. ad cap. si quis* 23. *num.* 4. *dist.* 23. *pag.* 175. Verùm verba illa, *anathema sit*, inducere canonem latæ sententiæ defendunt Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.* 149. *aliàs num.* 180. Ludou. Carbon. *in tract. de legibus, lib.* 8. *disp.* 6. *vers. septima regula*, Soar. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 18. *n.* 4. Monet. *de distribut. quotid. p.* 3. *q.* 7. *n.* 31. Coriolan. Capuccin. *de casibus reseruat. p.* 2. *casu* 3. *n.* 48. *p.* 499.

SVMMARIVM.

1 *Clericus neque comam nutriat, nec barbam.*
2 *Concinnatuli, & calamistrati à SS. Hieronymo, & Ambrosio sæpè damnantur.*
3 *Barbam clericis nutrire prohibitum est.*
4 *Barbam & coronam tondendi mos quando inceperit; remissiuè*, & n. 5.

Cap. Clericus j. V.

Ex Concil. Carthag.

Clericus neque comam nutriat, neque barbam. 1
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc, Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif pag.* 3. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 354. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. Carthag. *sess.* 4. *c.* 44. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 4.

Neque comam nutriat.] De hoc dixi *ad cap. si quis* 4. 2
n. 2. *& seq. sup. hoc tit.* Sæpe D. Hieronym. & Ambros. cincinnatulos, & calamistratos acriter damnant, vt refert Ioan. Baptist. Fin. *de regulis iuris, hom.* 22. *vers. caeterùm*, & plura contra illos satis eleganter, de more suo adducit Illustrissimus Dominus meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad cap. prohibete* 21. *ex n.* 4. *dist.* 23. *pag.* 173.

Neque barbam,] Notatur ad hoc quod Clericis bar- 3
bam nutrire prohibitum est, vt per Salzed. *ad Bernard. in pract. c.* 79. *vers. & non solùm, in nouiss. edit.* Mos au- 4
tem tondendi Clericis barbam, & coronam quando inceperit, & vnde habuerit originem, referunt Ioan. Bernarti ad Statium *lib.* 4. *Thebaidos, pag.* 106. Cardin. Cæsar. Baron. *tom.* 5. *annalium Ecclesiæ, anno Christi* 398. *pag.* 48. Ioan. Pined. *in Iob. c.* 1. *vers.* 2. *pag. mihi* 86. Fr. Bernard. de Britto *in monarchia Lusitana, p.* 2. *lib.* 5. *tit.* 2. *fol.* 39. *verso*, Bellet. *disquis. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 17. *à n.* 12. quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.* 2. *alleg.* 9. *n.* 10.

Verùm circa hunc text. Salzed. *loco proximè citato* ita 5
ait: *Secundum verò ius Concilij Carthaginensis, vnde profectum fuit* d. cap. Clericus, *barbas radere, prohibitum est, nam, vt scribit Andr. ab Exea* in rub. de constitut. n. 62. *in codice Conciliorum sic legitur: Clericus neque comam nutriat, neque barbam radat, & rectè, nam lege antiqua sic præcepit Dominus populo suo, Leuitici*, cap. 19. *ibi, nec radetis barbam; idem etiam præcepit* c. 21. *ad Sacerdotes Aaron verba faciens* (vide circa hoc quæ adducunt Marc. Anton. Marcil. *de Ecclesiasticis redditib. p.* 2. *c.* 19. *n.* 18. & Carol. de Graffis *de effectib. cleric. effectu* 37. *n.* 3.) Romæ verò, & in multis Orbis partibus consuetudine receptum est vt barba Clericis sit permissa, modò labrum superius radatur, sicut testatur Martin. Nauar. *in manuali confess. c.* 25. *n.* 110. Menoch. *de arbitr. casu* 302. *n.* 27. Ioan. Pier. *in tract. de barbis à Sacerdotibus portandis.*

Cap. Clericus ij. VI.

Ex Concil. Triburien.

Clericus, qui non est in sacris, nec est profes- 1
sus religionis, si accipiat vxorem, illam non dimittat, sed coronam ferat. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collectar. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.* 3. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 354. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. referunt Burchard. *lib.* 8. *Decret. c.* 79. Iuo *p.* 7. *c.* 115. & Anton. Aug *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 6.

Probat hic text. Clericum in sacris Ordinibus non 2
existentem posse matrimonium contrahere, de quo latè Sanch.

Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 21.* Gutier. *eod. tract. c. 94. n. 19.* Bonacin. *eod. tract. q. 3. punct. 9. n. 1.* & dixi *ad c. 2. qui clerici, vel vouentes, &c.*

3 *Sine gradu.* Intellige *sacro*, cum gloss. *in praesenti*, vt per Corset. *in sing. verbo accusatio, incip. An laicus n. 2.* Roder. Corset. *in quaestionibus maioratus, n. 34* Couar. *in c. quia nos, n. 4. de testam.* vbi gloss. communiter receptam dicit.

SVMMARIVM.

1 *Clericus debet tonsuram deferre, & si non vult, potest inuitus à suo superiore tonderi.*

2 *Clerici comam & barbam nutrientes etiam inuiti tondendi sunt.*

3 *Beneficium non confertur in inuitum.*

CAP. Clericus. VII. *Alex. III.*

1 Clerici, qui comam nutriunt, & barbam, etiam inuiti à suis Archidiaconis sunt tondendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 4.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 354.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. sub tit. ne Clerici, vel Monachi, c. 6.*

2 Dicit hic text. Clericos comam, & barbam nutrientes etiam inuitos tondendos esse, vt per Bellet. *disquis. clerical. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 17. n. 11.* contra comam nutrientes plura satis eleganter de more adducit Illustr. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad c. prohibete. 21. ex n. 4. dist. 23. p. 173.*

3 In gloss. *Inuiti*, ibi, *item argum. quod beneficia conferũtur in inuitos.* Nam regulariter est beneficium non cõferri in inuitum, vt per Tiraq. *de nobilit. c. 6. n. 40.* Surd. *cons. 167. n. 15.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo beneficiũ. n. 65.* Cardin. Tusch. *tom. 1. lit. B. concl. 52.* Thom. de Thomasseтis *in floribus legum reg. 60.* vbi limitat quando tractatur de publica salute, & vtilitate, de quo etiam *reg. 151.*

SVMMARIVM.

1 *Monialium monasteria frequentans, & monitus non desistens, si Clericus est, deponitur, si laicus excommunicatur.*

2 *Monialium ad monasteria accessus omnibus in vniuersum iuris prohibitus est.*

3 *Regulares ad monasteria monialium cuiuscumque Ordinis accedere prohibentur.*

4 *Censura per statutũ, aut edictũ Episcopale aduersùs adeuntes monasteria monialiũ, & cũ illis alloquẽtes, comprehendit tam subditos, quàm nõ subditos.*

5 *Alloquutio cũ monialibus, & accessus ad earũ monasteria, vt permittatur debet adesse legitima causa.*

6 *Laici possũt à iudice Ecclesiastico puniri, si dũ moniti fuerint, à monasteriis monialium nõ se abstinuerint.*

7 *Frequentia inducitur ex duabus vicibus.*

8 *Frequentia alloquendi cum monialibus ex quibus vicibus inducatur.*

CAP. Monasteria. VIII.

1 Clericus qui praesumit frequentare monasteria monialium sine rationabili causa, arceri debet ab Episcopo, & si non desistit suspendatur ab officio Ecclesiastico, laicus verò excommunicetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pont. pag. 4.* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag. 354.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Concil. Lateranen. sub Alexand. III. *c. 11.* & refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 3. tit. 1. c. 8.*

Si quisquã Clericus. Notatur ad hoc, quòd omnibus 2 in vniuersum iuris prohibitus est accessus ad monialium monasteria, nisi ex iusta, & rationabili causa, vt declarat Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom. 2. tract. de sacris monialib. q. 4. art. 1. concil. 1.* Regulares 3 etiam ad monasteria monialium cuiuscunque Ordinis accedere prohibentur, per Decretum Sacrae Congregationis supra Episcopos, & Regulares, sub datum Romae Nonis Maij 1590. cuius decreti tenorem, referunt Sorb. *in compendio Mendicant. verbo ingredi monasteria,* Quarãt. *in summa Bullarij, verbo Monasteria monialium. pag. 451. in nouiss. impress.* Campanil. *in diuersorio iuris. Canon. rub. 12. c. 16. n. 43. vers. Illustrissimi,* vbi refert decretum hoc fuisse extensum ad Regulares Sancti Ioannis Hierosolymitani per Sacram Congregationem Vicario Neapolitano rescribentem, & *n. 42.* resoluit Regulares adeuntes monasteria monialium absque Episcopi licentia non incidere in poenam excommunicationis, quam Episcopus suo edicto proposuit, si habeant ex priuilegio non posse ab Episcopo excommunicari, prout refero ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 102. n. 72. & 7.* Illud tamen ad- 4 uertere oportet, praedictam censuram per statutum, & edictum Episcopale aduersùs adeũtes monasteria monialium, & cum illis alloquentes comprehendere etiã tam subditos, quàm non subditos accedentes ad monasteria exempta monialium subdita Regularibus, qui non subsunt iurisdictioni Episcoporum, existentia intra suam dioecesim, prout optimè resoluit Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 303. n. 23. cum seqq.* quod intellige dummodo vetitus fuerit accessus ad monasteria etiam exempta, alioquin generica prohibitio non afficiet euntes ad exempta, cum Syluest. Rosel. & Roland. quos refert & sequitur, resoluit Campanil. *d. cap. 16. num. 45.*

Sine manifesta, &c.] Ergo adesse debet legitima cau- 5 sa, ob quam permittatur alloquutio cum monialibus, & accessus ad earum monasteria, Fr. Ludouic. Miranda *d. art. 1. concl. 1.* & non sufficit occasio consanguinitatis, praxis Episcop. *p. 2. verb. Moniales, §. vers. circa secundum,* Stephan. Gratian. *d. c. 393. n. 16.* quos refero ego ipse *d. alleg. 102. n. 71.*

Per Episcopum arceatur, &c.] Ergo laici possunt à 6 iudice Ecclesiastico puniri si dum moniti fuerint, à monasteriis monialium non se abstinuerint, vt per Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 17. num. 50.* quem refero ego ipse *d. alleg. 102. n. 71.*

In gloss. *Frequentare*, ibi, *sed frequentia videtur ex* 7 *duabus vicibus.* Notatur ad hoc, quòd frequentia inducitur ex duabus vicibus, vt per Mascard. *de probat. cõcl. 424. n. 16.* Et in terminis quòd frequentia alloquendi 8 cum monialibus inducatur ex duabus vicibus, tenent Cosm. *in pragm. sanct. ad c. frequens, §. quapropter. fol. 54.* Stephan. Gratian. *discept. forens. 393. n. 17.* Ego tamen credo meliùs dicendum istiùs frequentiae declarationem, si ea intercedat in hoc casu, remittendam esse iudicis arbitrio, cum Nauar. *in cap. cùm considerel, vers. multiplici, n. 23. de poenit. dist. 5.* Campanil. *in d. cap. 16. n. 40.* Sanch. *in praecepta Decalogi, lib. 6. c. 16. à n. 109.* quos refero *d. alleg. 102. n. 70.* adde Ludou. Miranda *d. tract. de sacris monialib. q. 4. art. concl. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum clericorum secundùm ipsius facultates, qui viuant in communi, & contradictores ad hoc compellere, & istos in communi viuentes potest absoluere ab communicatione incursa propter iniectionem manuum in socium.*
2 *Religiosorum & mulierum certus numerus is constitui debet, qui ex propriis monasteriorum redditibus, vel consuetis eleemosynis sustentari possit.*
3 *Canonici extranumerarij an habeant vocem in electionibus Episcoporum, remissiuè.*
4 *Expensarum ratio habenda est in facultatibus æstimandis.*

Cap. Quoniam. IX.

1 EPiscopus, si facultates Ecclesiæ sufficiunt, potest statuere certum numerum clericorum, qui viuant in communi, & potest compellere contradictores ad hanc obseruantiam per suspensionem officij, & beneficij, vel grauiori pœna, non obstante appellatione. Item si quis horum viuentium in communi sit excommunicatus ob percussionem socij, potest Episcopus eum absoluere, & pœnitentiam illi imponere, dummodo atrocitas facti grauiorem pœnam non expetat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Butr. Hostiens. Anch. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iur. Canon. pag. 5.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 354.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 10.*

2 *Certum in eis valeatis,* &c.] Certus enim Religiosorum & mulierum numerus in quolibet monasterio is tantùm constitui debet, qui ex propriis monasteriorum redditibus, vel consuetis eleemosynis sustentari possit, vt ex Concil. Trident. pluribúsque Doctoribus annotaui *de officio & potestat. Episcopi p. 3. alleg. 98. n. 1.* & nouissimè in Sacra Concilij Congregatione hoc ipsum nouè decisum & stabilitum est.

3 De Canonicis extranumerariis, & an habeant vocem in electionibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum, dixi *ad c. cùm M. 9. 16. & 17. sup. de constitut.* Et quòd ille, qui est supra numerum, si admittatur in collegio, non gaudeat beneficio collegij, per hunc tex. tenet Corset. *in sing. verb. supranumerarius,* & an distributiones quotidianas lucretur, habeátque iura canoniæ, vide Monet. *de distributionib. quotidianis, p. 2. q. 1. n. 9. cum seqq.*

4 In glos. *Et expensis,* ibi, *in facultatibus æstimandis habenda est ratio expensarum.* Vide Palat. *in repet. c. per vestras, de donation. inter virum, & vxorem, §. 18. n. 30.* Tiraq. *de retract. lign. §. 15. gl. 1. n. 3.* Mexi. *in tract. tassæ panis concl. 2. n. 94.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices Ecclesiastici, & delegati gratis iudicare debēt.*
2 *Iudex pro munere temporali sententiam ferens quas pœnas incurrat, remissiuè.*
3 *Delegatus Papæ habet expensas victus vbi exit domum.*
4 *Ordinarius index cùm accedit ad aliquem locum suæ iurisdictionis, seipsum alit.*
5 *Iudici data non quidem determinatè in fauorem dantis, sed simpliciter, & indeterminatè, vt eum expediat, provt iustitia postulauerit, an sint obnoxia restitutioni, ostenditur, & n. 6.*
7 *Esculenta & poculenta ac alia modica munera, an quando iudici dari possint, & quid attento iure Digestorum, Authenticorum, & Pontificio ostenditur, & n. 8. & 9.*
10 *Sportulæ recipi an possint.*
11 *Sententiæ venales sunt nullæ.*
12 *Iudici dans pecuniam pro conseruatione iuris sui, vel etiam pro redemptione indebitæ vexationis, non tenetur in aliquo, nec punitur.*
13 *Litiganti licitum est in foro conscientiæ ad redimendam vexationem iudici etiam publicum stipendium habenti dare aliquid temporale, vt pro se iustam sententiam fuerat, quando, &c.* & n. 14.
15 *Iudici datum in dubio, præsumitur datum in malum.*
16 *Sententia venalis arbitri est valida.*

Cap. Cùm ab omni. X.

Innoc. III.

IVdices Ecclesiastici & delegati nō debent accipere decimam, vel quotam litis, etiamsi esset consuetudo, vel quamvis laici id accipiant nomine Assessorum, quia gratis est iudicandum, & venales sententiæ à iure etiam ciuili reprobantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian *in ration. lib 3. iuris Pontif. pag. 6.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 355.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in Concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 3. tit. 1. c. 1.* 1

De iudice pro munere temporali sententiam ferentē & quas pœnas incurrat, vide *in tit. ff. & C. ad l. Iuliā, repet. c. qui rectè 11. q. 3. c. non sanè, vers. sed non ideo 14. q. 5. c. militare, ad fin. 23. q. 1.* Couar. qui hanc iudicis turpitudinem, & peccatum multis prosequitur, *in reg. peccatum, p. 2. §. 3. n. 1. col. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 342.* Deeian. *in pract. crimin. lib. 8. c. 33. & c. 55. ex n. 6.* Nauar. *in man. c. 17. n. 13.* Cened. qui multa in hoc propositum tum ex sacris, tum etiam ex humanioribus literis congerit *ad Decretal. collect. 134.* Sot. *de iustitia lib. 4. q. 7. art. 2.* Molin. *eod. tr. 2. disp. 83. à princip.* Less. *in simili tract. lib. 2. c. 14. ex n. 62.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 18. q. 20. & 22.* Farin. *in praxi crimin. p. 3. q. 111. à princip.* & præcipuè *ex n. 15.* 2

Præter expensas victualium, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus Papæ habet expensas victus vbi exit domum, vt per Surd. *de alimentis, tit. 1. q. 79. n. 1.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 57. n. 8.* vbi *n. 9.* idem resoluit in Legato, Nūtiis, & Visitatoribus Apostolicis. 3
Ordinarius verò iudex eùm accedit ad locum aliquem suæ iurisdictionis, alit se ipsum, nec pro impensis victus, & equi, & vecturæ quidquam exigere potest à partibus, vt Surd. *d. q. 79. n. 7.* & Stephan. Gratian. *d. c. 57. n. 11.* vbi *n. 12.* idem resoluit in conseruatore. 4

Nos attendentes, &c.] An & quando data iudici non quidem determinatè in fauorem dantis, sed simpliciter, & indeterminatè, vt eum expediat provt iustitia postulauerit, restitutioni sint obnoxia, poterit ab aliquibus in dubiū reuocari, in quo distinguere oportet inter ius antiquum Digestorum, de quo *in l. 2. vers. sed si dedit, ff. de condict. ob turpem caus.* & inter ius nouum Authenticorū, de quo *in authent. vt litigantes iurent in exordio litis,* &c. *circa princ. collat.* Nam de iure antiquo Digestorum spectata rei natura danti concedebatur 5

batur actio ad repetendum, quia turpitudo huius dationis versabatur solùm ex parte accipientis, non verò ex parte dantis, quippè quòd eo tempore non censebatur in ea datione iudicem corrupisse, & ita nec deliquisse videbatur. vnde succedebat reg. text. *in l. 1. in fine, & in l. 4. verſ. quoties, ff. de condit. ob turp. cauſ.* At verò ex dicto iure nouo Digestorum nunquam repetitio danti concedi potest, sed munus datum iudici publicum stipendium habenti adiudicetur fisco in foro exteriori, quippe quòd supposita hac noua iuris prohibitione condemnante, & excludente omnem in vniuersum dationem ex quacunque causa iure non permissa iudici factam, iam non est licita, sed turpis hæc ratio ex parte etiam dantis, quantumvis ipse à parte rei non intenderit iudicem corrumpere, ac ita in particulari cessauerit negatiuè finis huius nonè prohibitionis, neque enim ob id cessare debet eadem prohibitio, iuxta text. sic intelligendum *in l. proſpexit, verſ. quod quidem, ff. qui & à quibus.* Ex quibus ita post gloss. *verbo dedi, ad fin. in d. l. 2.* resoluunt sub hac distinctione Bart. *in auth. nouo iure n. 3. C. de pœna iudic. qui malè iudic.* Salicet. *in l. vlt. n. 2 in fine verſ. hodie verò, C. eod. tit.* Bald. *in d. l. 2. diſp. 90. n. 2.* & citati per Farin. *in praxi crimin. p. 3 q. 111. n. 111.*

6 Limita tamen supradicta ne procedant in muneribus, quæ iudici data fuerint gratis, & per modum donationis liberalis, seu gratitudinis absque vlla ratione pretij, vt quia data sunt ex amicitia, orta etiam contemplatione officij publici iudicandi, aut ex gratitudine, & gaudio rei iustè obtentæ, vel etiam vt animus iudicis in posterum beneuolus reddatur ad negotia dantis expedienda similiter secundùm iustitiam, imo & ad ipsummet negotium cœptum, & adhuc infectum diligenter expediendum intra iustitiæ limites in fauorem ipsius dantis; hæc etenim non in vim pretij, sed liberaliter & gratis induci data, non tenetur ipse danti restituere ante condemnationem, nec cuilibet alteri ante illam, vel ântequam ad acquirendum hæc dona inhabilis ab aliqua lege reddatur, nam iicèt in his etiam terminis censeri debeat hodie prohibitus iudex sic accipere, & litigans sic dare, supposita noua & vniuersali prohibitione Authenticorum, de *qua ſuprà*, & proinde concludi videatur posse & debere iudicem accipientem puniri in foro exteriori, & per sententiam priuari rebus sic donatis; tamen ante illam non incurret huiusmodi priuationem, nec proinde tenebitur interim in foro conscientiæ illa restituere, nam in hac acceptione non offendit iustitiam ipsius dantis, quia dum liberaliter & gratis dedit, vt supponimus, consequenter fuit in ea datione, & dominij translatione omnino & perfectè voluntarius, & nullius iniustæ sententiæ, aut dilationis metu coactus. Vnde meritò hanc limitationem colliges ex traditis per Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſp. 88. ſub n. 6. cum ſeqq. & ex n. 15. & diſp. 95 ſub num. 22.* & ex his, quæ post Petr. Nau. & Tolet. tradit Rebell. *de obligat. iuſtit. d. 2. lib. 18. q. 20. n. 2.* Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. lib. 2. c. 123. n. 15.* Less. *de iuſt. lib. 2. c. 14. n. 72.* post alios Sayr. *in claui Regia, lib. 10. tract. 5. c. 3. n. 24.* vbi multis confirmat exemplis de actibus virtutum, quos gratis facere tenemus, vel vitiorum, quæ gratis fugienda sunt; & tamen licitè in foro conscientiæ ante legitimam iudicis prohibitionem possumus absque onere restituendi accipere aliquid ab eo, qui nobis id dederit euidenter ex liberalitate per modum gratificantis, vel etiam inuitantis, allicientis, & rectè disponentis animum nostrum, etiam sub expressa conditione fauendi, vel omittendi ea, quæ gratis facere, vel omittere tenemur.

Circa esculenta & poculenta, ac alia modica munera, sciendum est, quod de iure communi antiqua Digestorum cuilibet iudici sæculari etiam Ordinario dari poterant esculenta, & poculenta, non quidem ab eo expressè, vel tacitè petita, sed sibi oblata ex mera liberalitate, & tam exigua vt consumantur intra paucos dies arbitrio prudentis definiendos, iuxta circumstantias tum iudicis recipientis, tum personæ largientis, tum denique rei oblatæ, & similium, dummodo non ab vno, & eodem frequenter offerantur progressu temporis, iuxta text. *in l. ſolent, verſ. non verò, ff. de offic. Proconſ. & in l. plebiſcito, ff. de offic. præſid.* cum traditis per Azeued. *l. 1. ex n. 17. tit. 6 lib. 3. nouæ recop.* Auiles *ad c. 1. Prætor. ex n. 10.* Anendan. *de exequendis mand. lib. 1. c. 2. ex n. 4.* Menoch. *de arbitr. caſu 517. n. 13. cum ſeqq. iuncto n. 22.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tit. de ſalar. ex n. 4.* Iacob. de Graff. *d. lib. 2. c. 123. n. 11.* Molin. *d. tract. 2. diſp 84. n. 1.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 5 c 2 ad fin.* Rebell. *d. q. 22. n. 3.* Quæ quidem iura procedunt ex ea ratione, quia non erat verisimile quod propter hæc modica munera moueretur animus iudicantis, vt benè obseruat gloss. *verbo conſumi, in cap. ſtatutum, §. inſuper, de reſcript. in 6.* Graff. Azor, & Rebell. *proximè citatis locis.* 7

Postea vero iure nouo Authenticorum *in auth. vt iudices ſine quoquo ſuffragio, §. ſcriptum eſt exemplar in 2. verſ. quapropter, collat. 3.* fuerunt prohibita huiusmodi etiam munera, itavt iudici nihil sub ratione muneris dari, nec ab eo accipi possit nisi publicum stipendium non haberet sic emendato antiquo iure Digestorum *in d. l. non ſolent, verſ non verò, & in d. l. plebiſcito*, vt bene obseruat gloss. pen. *ibi*, Molin. *d. diſp. 84. n. 1 verſ. obſerua*, Decian. *in tract. crimin. lib. 3. c. 35. tit. qui committant, & quibus modis committatur crimen repetundarum, n. 14. in fine*, & alij plures citati per Menoch. *d. caſu 517. n. 13.* vbi *n. 18.* refert aliquos contrarium tenentes. 8

Quod attinet ad ius Canonicum distinguere oportet inter iudices delegatos Summi Pont. & inter iudices ordinarios, etenim quoad dictos delegatos dispositum est *in c. ſtatutum, §. inſuper, de reſcript. lib. 6.* vt ipsi dicta solùm munera in cibo & potu à partibus spontaneis accipiant, quia scilicet stipendium habere non solent, non quidem quod eorum munera illo dignum non sit ex natura rei, sed potius, quia ius Canonicum *in d. §. inſuper, & in hoc text.* voluit eos in locum stipendij contentos esse sufficienti sustentatione, quam supponuntur habere ex redditibus horum beneficiorum, vt habetur *in hoc text.* & in hoc etiam themate loquitur *d. §. inſuper, iuncto princ. eiuſdem cap.* dum *ibid.* agit de Legatis Sedis Apost. qui quidem de iure nouo illius text. vt tales esse possint debeat habere dignitates, aut personatus, vel Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium, obseruant Doct. *in hoc text.* vbi Panorm. *n. 11.* Adrian. *quodlib. 10. art. 1. ante lit. H.* & alij, quos sequitur Molin. *d. diſp. 84. ſub n. 11. & 12.* consequenter inferentes quòd huiusmodi delegati congruam sustentationem non haberent aliunde ex beneficio, aut redditibus Ecclesiasticis, poterunt aliquid à partibus accipere pro suo munere exequendo. At verò quoad iudices ordinarios Ecclesiasticos; nempe Episcopos, & alios Prælatos, idem est dicendum quod *ſuprà*, dixi quoad iudices ordinarios sæculares de iure Authenticorum, itavt nec ipsa etiam esculenta, & proculenta possint accipere à partibus, nisi in duobus casibus statim dicendis, quippe quod habent pingue beneficium, quod sibi ipsis cedit in stipendium ad sustinenda omnia onera suo beneficio annexa, vnde succedit dicta prohibitio Authentico- 9

rum, vt bene contra Syln. *verbo iudex illat.* 1. q. 8. & 9. prosequitur Molin. *d. disp.* 84. *sub n.* 8. Sayr. *in claui Regia, lib.* 12. *c.* 13. *sub n.* 18. post gloss. & Panorm. *n.* 13. *in hoc text.* & post alios ab eodem Sayr. citatos idem resoluentes, etiamsi Episcopus causa litigantium egrederetur domicilium, prout etiam idem resoluit Molin. *ibid.* in iudice delegato eiusdem Ordinarij non solùm ad vniuersitatem causarum, sed etiam ad causam particularem, sequutus sententiam gloss. *verbo expensas in hoc text* & Syluest. *vbi proximè*, contra aliam gloss. aliter distinguentem *verbo moderatas, ante fin. in d. §. insuper*, & contra Panorm. eam amplectentem *d. n.* 13. Quod autem attinet ad duos casus exceptos, in quibus Ordinariis Ecclesiasticis conceditur de iure Canonico, vt non obstante dicta generali prohibitione accipiant à partibus esculenta & poculenta, reperies primum casum *in cap. cùm sit Romana, de simon.* videlicet quando consecrant Ecclesiam, & secundum casum habes quando visitant diœcesim, vt habetur *in cap. cum Apostolus, & in cap. sopitæ, & in cap. cùm super, de censib.* Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. c.* 3. & obseruant Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 85. vbi prosequitur casum visitationis, Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 13. *c.* 30. Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *c.* 9. *n.* 31. & *sub d. num.* 18. Quamvis contrarium, imò quòd distinctè attento omni iure Canonico, & ciuili possit quilibet iudex Ecclesiasticus, vel sæcularis, tam Ordinarius, quàm sæcularis accipere licitè esculenta, & poculenta, quæ in dictis iuribus *xenia* vocantur, intra paucos dies consumenda, crediderit inaduertenter Sayr. alios referens *d. c.* 12. *n.* 19.

10 *Gratis studeatis litigantibus*, &c.] Ergo sportulæ recipi non possunt, de quo vide Roman. *sing* 183. Corset. *in sing.* 297. *verbo sportula*, Bouer. *sing.* 3. *n.* 8. Soar. *de relig. lib.* 4. *de simonia, c.* 20. *n.* 16.

11 *Et venales sententiæ*, &c.] Notatur ad hoc, quòd venales sententiæ sunt nullæ, de quo vide apud Lusitanos, *Ordin. Reg. lib.* 3. *tit.* 75. *in princ. n.* 7. & apud Castellanos *l.* 13. & 24. *in fine tit.* 22. *p.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 343. *n.* 6. Mench. *vsufreq. c.* 37. Auiles *ad c.* 1. *Prætorum, verbo donat. n.* 6. Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 405. Peregr. *de iure fisci, lib.* 7. *tit.* 4. *n.* 5. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1499. Farinac. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 111. *n.* 197.

12 In gloss. *Abstinere*, ibi, *nisi vbi quis redimit ius suum*, &c. Collige ex gloss. quòd dans iudici pecuniam pro conseruatione iuris sui, vel etiam pro redemptione indebitæ vexationis, non tenetur in aliquo, nec punitur, quia hoc non est malum, nec species mali, vt per Farin. *d. q.* 111. *n.* 116. Licitum est enim in foro

13 conscientiæ litiganti ad redimendam vexationem iudici etiam publicum stipendium habenti dare aliquid temporale, vt pro se iustam sententiam ferat, quando imminet periculum certum, aut omnino verisimilius futurum quòd euidens litigantis iustitia ab eo iudice inique alioquin iudicaturo præueitatur, vel iniustè differatur, cum maiori eiusdem detrimento, quòd quidem ipse alia via euadere non poterat, ita gloss. *verbo ille, in d. cap. non sanè* 14. *q.* 5. Abb. *in præsenti, num.* 8. Syluest. *verbo restitutio* 2. §. 1. Couar. *in reg. peccatum, p.* 2. §. 3. *num.* 1. *col.* 2. Iacob. de Graff. *in aureis decis. lib.* 2. *cap.* 123. *ex n.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 343. *num.* 8. & 9. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *cap.* 41. *num.* 7. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 88. *num.* 2. *cum seqq.* Sayr. *in claui Regia, lib.* 10. *tract.* 5. *cap.* 3. *num.* 6. Less. *d. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 64. Rebell. *d. q.* 22. *num.* 4. Farin. *d. q.* 111. *n.* 109. quicquid oppositum tenuerit *gloss.* 1. *in d. cap. qui rectè* 11. *q.* 3. Sot. *de iustit. lib.* 4. *q.* 7. *art.* 1. *ad* 2. existimantes quòd licet iustè possimus petere indeterminatè à iudice, & ei dare aliquid temporale, vt iustè iudicet, tamen turpiter faciemus si ei demus exprimendo determinatè, vt pro nobis ferat sententiam etiam iniustam. Quæ quidem sententia non solùm vera est in foro interiori, sed etiam in foro exteriori, itavt in eo dans iudici *vt suprà*, repetere possit, vt colligitur ex Abb. *d. n.* 8. Syluest. *verbo index* 1. *q.* 12. *pronunt.* 6. Graff. *d. c.* 123. *n.* 2. Molin. *d. disp.* 88. *ex n.* 2. & *disp.* 90. *sub num.* 11. Couar. Menoch. Less. Rebell. & Farinac. *citatis locis.*

Contra quas resolutiones non obstat quod alia 14
remedia præter dictam pecuniæ, vel alterius temporalis muneris dationem supersint ad redimendam hanc iudicis vexationem, nempe recusatio, vel appellatio, ac proinde dicta datio necessaria non sit, & consequenter improbari debeat, quia respondetur hæc iuris remedia non esse adeo certa in sui exequutione, imo vt plurimum esse in hoc respectu dubia, cùm pendeant ex arbitratoria probationum admissione, & ex aliis quæ solent cuiuslibet litis dubium euentum reddere, iuxta text. *in l. quod debetur* 51. ibi, *& euentus executionis possit esse incertus, ff. de pecul.* quod cum ita se habeat, rationi consonat vt aliud remedium quæratur, quod non ita dubium sit, sed adeò certum ac ipsummet damnum ex iniquitate iudicis indubitanter imminens, vt in effectu bene considerans respondet Fr. Emman. *d. n.* 7. Nec etiam obstat text. *in l.* 2. *vers. sed si dedit, ad fin. ff. de condict. ob turpem causam*, dum probat quod si litigans dederit iudici, vt pro se in bona causa pronuntiet, censetur iudicem corrupisse, & ita crimen contraxit, quia respondetur illum text. & eius rationem non procedere in foro interiori, quippe quod in eo non potest censeri iudex corruptus saltem ex parte dantis, quando is, qui aliàs esset iniustè iudicaturus, modo accepta pecunia iudicat pro eo, qui iustam causam habet, & ita ab iniquitate reducitur ad rectitudinem, videlicet ab iniqua sententia ad iustam, & consequenter deuiat à formali ratione corruptionis, quæ consistit in eo quod à rectitudine corruptionis deflectat, vt bene eundem text. intelligens respondet Iacob. de Graff. *d. c.* 123. *num.* 4. quinimo nec quoad forum exterius idem text. locum habet, quia ratio supradicta in eo pariter locum habet, supposito quod ex circunstantiis externis verosimiliter apparet in his terminis non interuenire corruptionem iudicis, maximè ex parte sic dantis, iuxta tradita per Molin. *d. disp.* 89. *in fine*, vbi proximè hanc extentionem deducit per epiikeiam, ex mente eiusdem text. & cuiuslibet alterius legis, quantumvis vniuersaliter prohibentis quamlibet munerationem factam iudici, vel cuilibet alteri publico officiali, & quidem merito, nulla enim lex humana in dubio intendit, imo nec potest tollere defensionem necessariam iure naturali omnium concessam, iuxta notata *in c.* 1. per text. *ibi, de causa possess.* qua sanè defensione vtitur ille, qui ad redimendam vexationem in supradictis terminis iudicem munerat, vt bene aduertit Sayr. *in claui Regia, lib.* 10. *tract.* 5. *c.* 3. *sub n.* 10. *col.* 2. *sub vers. ratio est.*

In ead. gloss. ibi, *Semper tamen præsumitur esse malum.* Notatur ad hoc quod quando pecunia, vel aliud 15
munus datur iudici simpliciter, non expressa causa dationis, in dubio, dum aliud legitimè aliunde non apparuerit, præsumitur datum iudici in malum, idest, non esse datum pro redimenda vexatione, sed potius pro iudice corrumpendo, & sollicitando ad sententiam ferendam pro ipso dante, vt per Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 111. *n.* 117. iuncto *n.* 105. & 108. inde concludens sic dantem non posse repetere.

In gloss. *Reprobetur*, vltim. ibi, *si autem fuerit* 16
sententia arbitri, tenet, Notatur ad hoc quod venialis sententia

sententia arbitri, est valida, vt per Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit. 63. n. 384.* quem refert parens meus *in comment. ad Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 75. in princ. n. 7. in fine.*

Cap. Deus, qui. XI.

Religiosi diuersi habitus missi ad prædicandum de nouo conuersis, ne populi scandalizentur, debent accipere communem, & honestum habitum, vt sint conformes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag. 8.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 355.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Ludi theatrales etiam pretextu consuetudinis in Ecclesiis, vel per clericos fieri non debent.*

2 *Ludi theatrales, seu repræsentationes in Ecclesiis fieri non debent.*

3 *Clerici non possunt personatorum habitum suscipere, vel laruis se tegere.*

4 *Laicus vtens causa ludibrij veste religiosa virorum, aut mulierum, peccat mortaliter, & grauiter punitur.*

5 *Iudex Ecclesiasticus punire potest sæculares induentes habitum regularium in ludibrium.*

6 *Repræsentationes facere possunt clerici rerum piarum, & solemnitatum Fidei nostræ.*

Cap. Cùm decorem. XII.

1 Lvdi theatrales non debent fieri in Ecclesia, nec per clericos sacros, nec obstat consuetudo, quia est corruptela inquinans honestatem Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag. 8.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 355.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 4.*

2 *Ludi fiunt in Ecclesiis,* &c.] Notatur ad hoc, quod ludi theatrales, siue repræsentationes in Ecclesiis fieri non debent, vt per Nau. *in tract. de oratione, c. 5. n. 25.* Zerol. *in praxi Episc. p. 1. verbo repræsentationes*, Fructuos. Bisbe *en el trattado de las comedias, c. 3. fol. 13.*

Theatrales.] De ludis amphitheatralibus & scenicis agit Illustr. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. preterea 3. n. 1. dist. 51.*

Monstra laruarum.] Vide Peres in libello quem scripsit contra *las mascaras*, id est, aduersùs eos, qui cauatos cortices, (vt vocat Virgilius) ori admouent, ac laruati in publicum exeunt, Greg. Lop. *l. 3. verbo vestiduras, tit. 12. p. 5.*

3 *Verum etiam in aliquibus,* &c.] Notatur ad hoc, quod clerici non possunt personatorum habitum suscipere, vel laruis se tegere, vt per Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 39. c. 11.* Lambert. *de iurepatr. lib. 2. p. 2. q. 9. art. 26. n. 5.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 6. q. 8.* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric. §. 23. n. 7.* Ioculatores enim, & repræsentantes in scenis pretio recepto seu causa quæstus, dum se in arte assuefecerint, sunt infames, & non possunt promoueri ad Ordines, vt per Greg. *l. 5. verbo inglar. tit. 7. p. 6.* Fructuos. Bisbe *d. tract. de las comedias, c. 12.* vbi ad longum quòd officium repræsentandi vtroque iure ab antiquis pro vili, & infami habitum est. Nec etiam licet clericis interesse comœdiis cum spectatores suo accessu & præsentia causam afferant scenicis turpia agendi, insuper quia elargiri pecunias histrionibus immane flagitium est, Petr. Gusman. *in lib. bienes del honesto trabajo, discurso 6. §. 7.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 5. q. 11. n. 8. cum seqq.* vbi ex *n. 1.* probat comœdiarum impudicarum auctores mortiferi criminis esse reos. Verùm si comœdiæ audiantur ob solam vanam curiositatem absque periculo probabili lapsus, etiamsi res turpes repræsententur, & modus repræsentandi sit turpis, ego puto non esse peccatum mortale, cessante scandalo, quod existimo modo non esse, quia frequentissimum est clericis comœdiis interesse, ita Fr. Emman. *in sum. tom. 3. c. 71. n. 1.* Ioan. Salas *in 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 24. n. 165.* Lorca *in p. 2. tom. 2. disp. 28. de peccatis, memb. 3. vers. ex dictis, in fine*, Paul. Squill. *de oblig. sacerd. p. 2. n. 45.* Sanchez *de matrim. lib. 9. disp. 46. n. 41.* Bonacin. *in simili tract. q. 4. punct. 9. n. 22.*

in gloss. *Monstra laruarum*, ibi, *prohibitum est etiam causa ludibrij vti habitu monachali, vel alio religioso*, &c. Notatur ad hoc, quòd sæcularis vtens veste religiosa virorum, aut mulierum causa ludibrij, vel vituperij, peccat mortaliter, & grauiter punitur, vt per Fr. Emman. *quest. Regul. tom. 2. q. 76. art. 7.* Fructuos. Bisbe *d. c. 3. fol. 18.* Bellet. *d. §. 13. n. 10.* Vnde potest 4
Iudex Ecclesiasticus punire sæculares induentes habitum Regularium in ludibrium, seu per iocum, vt in comœdiis, theatris, & huiusmodi, idem Bellet. *d. p. 1. tit. de fauore clericorum reali, §. 5. n. 98.* 5

In ead. gloss. ibi, *Non tamen hic prohibetur repræsentare*, &c. Notatur ad hoc quod Clerici facere possunt repræsentationes rerum piarum, & solemnitatum Fidei nostræ, vt Passionis Domini nostri Iesu Christi, vitæ alicuius Sancti, & illis interesse, vt per Abb. *hic n. 1.* Lambert. *d. art. 26. n. 6. in fine*, Bellet. *d. §. 23. n. 9.* 6

SVMMARIVM.

1 *Clerici debent continere, & castè viuere.*

2 *Clerici templum, & vas Domini, ac Sacrarium Spiritus Sancti esse debent.*

3 *Sodomitarum Clericorum pœna quæ, remissiuè.*

4 *Concubinarij pœna quæ, remissiuè.*

5 *Suspensionem violans celebrando Diuina, deponendus est à beneficio, & officio.*

6 *Suspensus ex delicto violando suspensionem per exercitium solemne maioris Ordinis, à quo est suspensus, fit irregularis.*

7 *Greci Sacerdotes vtentes matrimonio ante Ordines inito minimè peccant.*

8 *Pœnam pecuniariam Ecclesiasticus iudex imponere nequit.*

Cap. Vt Clericorum. XIII.

Clerici, præsertim in sacris, castè viuere debent, 1
abstinendo se à libidinis vitio, præsertim illo, propter quod venit ira Dei, & peccantes puniri debent canonicè pro qualitate delicti, & si ob hoc peccatum suspensus præsumpserit celebrare diuina, spolietur Ecclesiasticis beneficiis, ac perpetuo deponatur: & Prælati qui præsumpserint tales peccantes sustinere, maximè intuitu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, puniri debent pati pœna, & clerici, qui habent coniugem, si peccant, grauiùs puniantur. Colligunt

ligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Butr. Panormitan. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 9. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 356. remissiue Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Innocent. III. *cap.* 14. & refertur ab Anton. Augustin. *collect.* 4. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 2.

2 *Castè viuere studeant*, &c.] Cùm enim Clerici templum, & vas Domini, & Sacrarium Spiritus sancti esse debeant, dici indignum est eos cubilibus, & immunditiis deseruire, Paul. *ad Roman.* 13. Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem, idem Apost. 1 *ad Thessalon.* 4. nam qui ambulat in via immaculata, inquit Deus per Dauid, hic mihi ministrabit, *Psalm.* 100. cum aliis quamplurimis vtriusque Testamenti, ac SS. Patrum auctoritatibus, quas adduco *de officio, & potestate Episcopi, part.* 1. *tit.* 2. *gloss.* 8. & latè Carol. de Grassis *de affectib. cleric. in prælud. à n.* 25. Petr. Crespet. *in summ. Cathol. Fidei, verbo cælibatus, col.* 4. vbi per *cap. Episcopos dist.* 31. obseruat quòd qui diuinis interueniunt, continentes esse oportet. De virtute castitatis latè D. Thom. 2. 2. *q.* 151. *art.* 1. *cum seqq.* latè Lessius *de iustit. lib.* 4. *c.* 2. *dub.* 13. Vnde deducitur malè Panorm. *in cap. cùm olim n.* 4. *de cleric. coniug.* docuisse consultum iri Ecclesiæ si generali statuto caueretur vt clerico nolenti continere liceret ad nuptias conuolare, cuius dictum meritò reprehendunt Sot. *lib.* 7. *de iustit q.* 6. *art.* 1. *in fine*, Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 13. *q.* 5. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 8. *n.* 3.

3 *Propter quod venit ira Dei*, &c.] De pœnis Clericorum Sodomiæ crimen committentium, egi latè *ad cap. Clerici, de excess. præl. pag.* 323.

4 *Incontinentiæ vitio*, &c.] De pœnis Clerici concubinarij dixi commodius *ad cap. sicut* 4. *& ad cap. vestra* 8. *de cohabitat. clericorum, & mulierum.*

5 *Si quis igitur*, &c.] Notatur ad hoc quod, violans suspensionem celebrando Diuina, deponendus est non solùm à beneficio, verùm etiam ab officio, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœn. lib.* 32. *pract.* 2. *n.* 32.

6 Nam suspensus ex delicto violando suspensionem per exercitium solemne maioris Ordinis, à quo est suspensus, fit irregularis, Nau. *in man. c.* 27. *n.* 103. Valent. *tom.* 4. *disp.* 7. *q.* 18. *puncto* 1. Sayr. *de censur. lib.* 4. *c.* 16. *n.* 3. & alij, quos refert Bonacin. *eod. tract. de censuris disp.* 3. *q.* 6. *punct.* 5. *n.* 5.

7 *Qui autem secundùm regionis*, &c.] Et ideo Sacerdotes Græci vtentes matrimonio ante Ordines inito, minimè peccant, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 28. *n.* 6.

8 *Obtenta pecunia.*] Ergo Ecclesiasticus iudex pecuniariam pœnam imponere nequit, de quo vide Con. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *num.* 9. Clar. *lib.* 5. *§. fin. p.* 80. *n.* 4. Illud tamen verum est attenta noua dispositione Concilij Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 14. *vers. quæ fabricæ*, Episcopum debere mulctas pecuniarias, eo ipso quod exactæ fuerint, piis locis assignare, ac proinde non posse portionem aliquam, etiam in minima parte, Vicario pro sua mercede limitare, & minus Cameræ suæ Episcopali applicare, non obstante contraria consuetudine, prout resoluunt Sbroz. *de officio Vicarij in addit. lib.* 2. *q.* 143. Quarant. *in sum. Bullarij verbo pecuniaria*, Piasec. *in praxi Episcop. p.* 2. *c.* 4. *n.* 97. *in princ.* Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo pœna* 1. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 349. *in* 1. *edit* aliàs *resol.* 300. *n.* 3. *in* 2. *edit.* Ego ipse *de officio, & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 107. *n.* 19. Vbi tamen Episcopus admodum pauper esset, eas sibi assumere poterit, secundùm Molfes. *in comment. ad consuet. Neapol. pt* 4. *q.* 64. *sub n.* 14. Aloys. Ricc. *d. resol.* 307. *num.* 3. *versic. limita.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus à crapula, & ebrietate non se abstinens, ab officio, & beneficio est suspendendus*, & n. 2.
3 *Ebrietas quanta mala gignat, ostenditur.*
4 *Suspendendus ab officio, vel beneficio est, qui ad potus æquales potatores obligat.*
5 *Sponsio facta inter duos, vt qui plus potauerit præstet centum, non valet.*
6 *Iudicis electio est in pœnis alternatiuis, quando ad illum, vel etiam ad neminem verba diriguntur.*

Cap. A crapula. XIV.

Clerici, à crapula, & ebrietate abstineant, nec incitetur quisquam ad bibendum, nec teneatur obligationem exequi de sumendo potus æquales, & qui est culpabilis in prædictis, & à superiore monitus non satisfacit, ab officio, & beneficio suspenditur. 1 Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontif. pag.* 10. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 356. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. Lateran. sub Innoc. III. *c.* 15. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 1. *cap.* 2.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Trot. 2 *de vero & perfecto clerico lib.* 2. *c.* 59. Menoch. *de arbitr. casu* 404. *n.* 4. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 11 *à n.* 27. Farin. *fragm. crimin. p.* 1. *lit. C. n.* 246. Et hinc consuetum inebriari minime posse sacris Ordinibus insigniri, probant *cap. Episcopus, aut Presbyter* 35. *dist.* Rebuff. *in praxi benef. p.* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis, gloss.* 4. *n.* 8. Salzed. Bernard. *c.* 80. *lit. A. vers. vnde*, Cened. *ad Decret. collect.* 33. *n.* 4. Farin. *d. lit. C. n.* 252. nam vinolentum Sacerdotem 3 & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet, *cap. violentum* 35. *dist.* quia multa ex ebrietate mala gignuntur, aufert enim memoriam, dissipat sensum, corrumpit sanguinem, obtundit visum, infirmat neruos, obturbat auditum, onerat cerebrum, resoluit viscera, balbutit linguam, confundit intellectum, eneruat, & fœdat corpus, omnia membra debilitat, exhaurit substantiam, secreta pandit, libidinem prouocat, rixas excitat, prout hæc, & multa alia referunt Menoch. *d. casu* 404. *à princip.* Farin. *d. lit. C. n.* 253. Salzed. *ad Bernard. d. c.* 80. Lessius *de iustitia lib.* 4. *c.* 3. *dub.* 3. *n.* 13. *cum seqq.* Fr. Emman. *quæst Regular. tom.* 2. *q.* 36. *art.* 1. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.* 2. *c.* 15. *à n.* 39. Bellet. *disquisit. Clerical. part.* 1. *tit. de disciplina clericali, §.* 22. *à n.* 13. Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 4. *num.* 3. *cum seqq.* & alij, quos retuli *in tract. de officio, & potestate Episcopi, p.* 1. *tit.* 2. *gloss.* 11. *n.* 6.

Vnde illum abusum, &c.] In Concilio Lateranens. 4 de quo *in hoc text* Innoc. III. abolendum decreuit illum abusum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo obligant potatores, & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit, præcipiens eum, qui super his se culpabilem exhibuerit, nisi à suo superiore commonitus satisfecerit, ab officio, vel beneficio esse suspendendum, refert Bellet. *d. §.* 22. *num.* 33. de

de quo vide quid dicant Rebuff. *ad l. 43. de verborum signif. pag. mihi* 234. Less. *d. c. 3. dub. 4. n. 31. cum seqq.*
5 Camil. Borrel. *d. tit.* 11. *n.* 31. Vnde non valet sponsio facta inter duos, vt qui plus potauerit, centum præstet, de quo vide Strach. *de mercat. tit. de sponsion. p. 4. in cap. finge, vers. item quæro n.* 1.

6 In gloss. *Vel beneficio*, ibi, *hoc relinquitur arbitrio superioris*, &c. Collige ex gloss. superioris arbitrio relinqui, quando clericus à crapula, & ebrietate non abstinens ab officio, vel beneficio sit suspendendus, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 404. *n.* 4. Gutier. *canon. lib. 2. c. 4. n.* 63. Soar. *de censur. disp. 2. sect. 2. n.* 22. Notatur ad hoc, quòd in pœnis alternatiuis electio est iudicis, quando ad illum, vel etiam ad neminem verba diriguntur, vt per Nauat. *in cap. consideres*, §. *ponat, de pœnit. dist. 5. n.* 12. Anton. Gomez *tom. 3. var. c. 1. n.* 39. Menoch. *de arbitr. lib. 1. q.* 94. Cened. *ad Decretal. collect.* 59. *n.* 4. Felin. *in cap. inter cæteras ex n.* 6. & *ibi Dec. à n. 9. de rescript.* Sayr. *in claui Regia, lib. 3. c. 8. num.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Clerici debent abstinere à negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis, & ornatu minus honesto, & habitu honesto vti.*
2 *Clerici mimis, ioculatoribus, & histrionibus intendere non debent.*
3 *Clerici in sacris constituti an peccent mortaliter, si comœdiis intersint, ostenditur.*
4 *Tabernas intrare non licet clericis, nisi sint in itinenere, seu in peregrinatione.*
5 *Ludere ad aleas, & taxillos non licet clericis.*
6 *Mala ex ludo prouenientia referuntur.*
7 *Ludus, qui consistit in ingenio, aut virtute corporis, clericis est permissus.*
8 *Scacchorum, siue latrunculorum ludus clericis non est prohibitus.*
9 *Scacchorum ludus quare literatis non conueniat, ostenditur.*
10 *Pœna apposita ludentibus, an comprehendat etiam ludum spectantes, remissiuè.*
11 *Corona in clericis quid significet, ostenditur.*
12 *Habitus clericorum quis propriè dicatur, ostenditur.*
13 *Color rubeus permittitur tantùm Cardinalibus, & viridis Episcopis.*
14 *Annulos deferre clericis non licet, nisi quibus conuenit ratione dignitatis.*
15 *Clericis quoad pœnam inhabilitatis pro obtinendo beneficio nulla requiritur monitio, bene tamen quoad priuationem beneficiorum obtentorum.*
16 *Perditum in alea an possit reperiri, remissiuè.*
17 *Vendens rem suam in ludo non tenetur de euictione.*

Cap. Clerici. ij. XV.

1 Clerici non debent exercere officia, vel commercia sæcularia, maximè inhonesta, nec debent intendere mimis, ioculatoribus, & histrionibus, aut ad aleas, & taxillos ludere, vel talibus ludibus interesse; tenentur habere coronam, & tonsuram congruentem, & diligenter se exercere in exercitiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis, necnon deferre clausa indumenta desuper, quæ non sint nimis longa, vel breuia. Item non debent vti pannis rubeis, vel viridibus nec manicis, aut sotularibus consutitiis, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus; nec gerere debent cappas manicatas in Ecclesia sua ad Officium diuinum, etiam, qui sunt in sacerdotio, vel dignitate, nec alibi, nisi ob timorem liceat habitum transformare, non ferant fibulas, nec corrigias cum auro, vel argento, nec annulos nisi sint in dignitate. Pontifices in publico, & in Ecclesia non deferant indumenta linea, nisi sint Monachi, qui debent ferre habitum monachalem. Palliis diffibulatis non vtantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pont. pag.* 10. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 356. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex Concil. Lateranen. sub Innocent. III. *c.* 16. & refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 3. tit. 1. c.* 4.

Mimis, ioculatoribus] Notatur ad hoc quòd Clerici mimis, ioculatoribus, & histrionibus intendere non debent, vt per Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina clericali*, §. 23. *n.* 3. tales enim vti infames ad clericatum promoueri non possunt, *cap. maritum 33. dist. c. 1. 51. dist. cap. pro dilection. de consec. dist. 2. l. 1. vers. qui artis, ff. de his, qui not. infr.* Alphons. de Mendoz. *in quodlibet. q. 9. n.* 12. latè Petr. Gusman. *in lib. bienes del honesto trabajo, discurs. 6. §. 6.* Sayr. *de censur. lib. 7. c. 10. n.* 8. Bellet. *tit. 1. de disciplina clericali*, §. 10. *num.* 17. & 18. 2

Vtrùm autem Clerici Sacris constituti peccent mortaliter, si comœdiis intersint ob solam vanam curiositatem absque periculo probabili lapsus in aliquod peccatum mortale? quæstio est non contemnenda, in qua Sanch. *de matrim. lib. 9. disp. 46. n.* 41. respondet non peccare lethaliter cessante scandalo, quod hodie cessare credit, cùm [illegible]tissimum sit Clericos illis interesse: non obstant prohibitiones sacrorum Conciliorum, & vtriusque iuris Canonici, & Ciuilis, ne clerici in Sacris constituti comœdiis, & scenis intersint, de quibus latè Fructuos. Bisbe *en el trattado de las comedias*, *c.* 14. & 15. quia si credamus Innoc. *in præsenti, num. vnico*, sunt tantum de honestate: vel (quod verius videtur) dicendum est cum Caiet. *in sum. verbo clericorum peccata, ad fin.* non obligare sub mortali cessantibus scandalis, & contemptu. 3

Et tabernas prorsus euitēt, &c.] Notatur ad hoc quòd clericis tabernas intrare non licet, nisi sint in itinere, seu in peregrinatione, vt per Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 3. c. 8. n. 9. &* 10. Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ exist. lib. 8. c. 7. n.* 15. Vgol. *de potest. Episc. c. 13. §.* 29. latè Bellet. *d. tit. de disciplina cleric.* §. 20. *a princ.* vbi *n.* 15. dicit quòd sicut vitium frequentandi tabernas reprehenditur in clericis, ita nec est laudabile in sæcularibus; cauponarum enim institutio non fuit voluptatis causa, sed necessitatis *l. licet gratis, §. in factum, ff. naut. caup. stabul.* sed iam hodie tabernæ sunt loca, & fomenta intemperantiæ, & incontinentiæ, *l. quæ in adulterium, in princ. & ibi glos. C. ad legem Iul. de adult. l. Athlas, §. ait prætor, ff. de his, qui notantur infamia, l. palàm, §. si qua cauponam, ff. de ritu nupt.* 4

Ad aleas, & taxillos non ludant.] Notatur ad hoc quòd Clericis ad aleas, & taxillos ludere non licèt, vt per Paul. Comit. *respons. mor. lib. 1. q.* 90. Camil. Borrel. *in sum. omn. decis. tit. 11. de vita & honestate cleric. n.* 33. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 2. c. 16. §. 3. n.* 17. Fr. Emman. *q. Regul. tom. 2. q. 37. art.* 1. latè Carol. de Graffis *de effectib. cleric. effectu* 22. Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplin. cler.* §. 24. Farin. *in praxi crim. p. 3. q. 109. n. 92. cum seqq.* Molin. *de iustit. tr. 2. disp.* 512. *vers. quod verò*, Illustriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment.* 5

commitit. ad c. 2. dist. 45. n. 1. cum seqq. & habetur in Concil. Trident. *sess. 22. de reform. c. 1. & sess. 23. etiam de reform. c. 12.* & apud Castellanos *l. 57. tit. 5. p. 5.* Ex ludo etenim plura inconuenientia nascuntur, quæ recenset Archid. *in cap. Episcopus, n. 2. 35. dist.* Primum, desiderium lucrandi, & sic est cupiditas, quæ est radix omnium malorum. Secundum est voluntas spoliandi proximum, & sic rapina. Tertium vsura quoque consideratur. Quartum multiplicata mendacia, & verba obscœna, otiosa, & vana. Quartum blasphemiæ, & ita hæresis. Sextum corruptio maxima plurimorum, qui ad ludum videndum, & concupiscendum conueniunt. Septimum scandalum bonorum. Octauum contemptus prohibitionis sanctæ Matris Ecclesiæ. Nonum amissio temporis, & facultatis. Vnde P. Ribaden. *in vita B. P. Francisci de Boria, cap. 5.* dicit in ludo tria pretiosa amitti, tempus scilicet, pecuniam, & deuotionem, ac sæpè conscientiam.

7 Ludus tamen, qui consistit in ingenio, aut virtute corporis clericis est permissus, vt per Parid. de Puteo *in tract. de ludo, num. 12.* Cost. *eod. tract. num. 15. art. 2.* Farin. *d. quæst. 109. num. 103. & 106.* Bellet. *d. §. 4. num 8. & 9.* vbi *num. 15.* intelligit, modò non ludat in publico.

8 Scacchorum etiam, siue latrunculorum ludus non est clericis prohibitus, vt per Abb. *hic n. 4. vers. & ex hoc intellectu, & n. 12.* vbi etiam Ioan. Andr. *n. 13.* & Butr. *vers. ludus enim,* Cost. *d. tract. n. 25. in fine, vers. quòd autem ludus, & n. 26. ante finem, art. 2.* Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 29. n. 3. in princ. pag. 430.* Farin. *d. q. 109. n. 114.* Comitol. *d. lib. 1. q. 91.* Bellet. *d. §. 24. n. 7.* vbi *n. 10.* intelligit modò ludatur causa recreationis, & non causa voluptatis, aut auaritiæ, vel cupiditatis, & *n. 15.* etiam dummodo non distrahatur à Diuinis propter longum tempus, quod tali ludo conteritur.

9 Qui quidem latrunculorum ludus licèt ingenio constet non multum tamen literatis hominibus conuenire abitramur, quòd mentem iam literarum studiis fatigatam recreare magis cessatione, & quiete, quam nouo meditationis labore grauare oporteat, vt etiam aduertit Ioan. Baptista Fin. *de regulis iuris homil. 22. in fine.*

10 *Nec huiusmodi ludis intersint.*] Ergo pœna apposita ludentibus comprehendit etiam ludum spectantes, de quo vide Thom. Boninsig. *de iustis negot. tract. de ludo, c. 3.* Auil. *ad cap. prætorum, verbo n. tableros, num. 2.* Azeued. *l. 2. n. 32. cum seqq. tit. 7. lib. 8. nouæ recop.* Rebell. *de obligat. iustitiæ, p. 2. lib. 12. quæst. fin. n. 6.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 2. c. 16. §. 3. num. 24.* Farin. *d. q. 109. n. 34. & 35. de participante.* Plures Doctores de ludis agentes, citaui, aliaque circa hanc materiam non contemnenda dixi *ad cap. inter dilectos, de excessib. Prælat.*

11 *Coronam, & tonsuram habeant congruentem.*] Vide Bellet. *d. tit. de disciplina clericali, §. 16. num. 1.* Competit namque clericis rasura, & tonsura in modum coronæ, quia corona est signum regni, & perfectionis, cùm sit circularis carens angulo in signum carentiæ sordium, quia vbi angulus est, ibi sordes inueniuntur, nam semetipsos, & alios virtutibus regere & sordibus mundare debent, & sic in Deo regnabunt, *cap. duo sunt 12. q. 1.* gloss. *verbo tonsuram, in Clem. hoc tit.*

12 *Deferant desuper indumenta, &c.*] Quis proprius sit Clericorum habitus nullibi determinatur, vt dicit *gloss. pen. in Clem. 1. de elect.* nisi quod nimia breuitas, & longitudo reprobatur in præsenti; quare honestas vestium clericalium ponderabitur ex consuetudine, & vsu vniuscuiusque regionis, vt aduertit gl. *hic verbo, deauratis,* quam referunt, & sequuntur plures Doctores, quos cito *in meo tract. de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 9. n. 2.* vbi *num. seqq.* latè de hac materia, & Motu proprio Sixti V. contra clericos non incedentes in habitu, & tonsura: & ex Doctoribus per me citatis commendo Fr. Hieron. Roman. *de Republ. Christiana, lib. 3. c. 13.* Menoch. *de arbitr. casu 392.* Quarant. *in sum. bullarij, verbo habitus clericalis,* Azor. *instit moral. p. 2. lib. 7. c. 14.* Carol. de Grassis *de effectibus cleric. in prælud. n. 271.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 10.* Guid. Pancirola *in thesauro var. lect. lib. 1. c. 21.* Camil. Borrel *d. tit. 11. n. 39.* & *40.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 46. n. 6.* addo Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib. 7. c. 6. à n. 1.*

Pannis rubeis, aut viridibus, &c. Rubeus enim color permittitur solùm Cardinalibus, & viridis Episcopis tantum, Menoch. *d. casu 392. n. 12.* Scacc. *de iudic. p. 1. c. 11. n. 85. & 86.* Carol. de Grassis *in d. prælud. n. 272.* quos refero ego ipse *d. alleg. 9. n. 6.* 13

Sed nec annulos, &c. Notatur ad hoc, quod Clericis annulos deferre non licet, nisi quibus competit ex officio dignitatis, vt per Abb. *hic n. 4. vers. nota, & n. 7.* Bellet. *d. tit. de disciplina clericali, §. 16. n. 22.* Isidor. Moscon. *in tract. de maiest. militantis Ecclesiæ, lib. 1. p. 2. c. 2. vers. annulos etiam,* Carol. de Grassis *de effectibus cleric. effectu 41. n. 1.* vbi *n. 2.* dicit Doctores, vel in aliqua Ecclesiastica dignitate constitutum posse in eius manibus deferre annulos. 14

In gloss. *Ad aleas,* ibi, *sed videretur quod primò sit admonendus,* &c. Notatur ad hoc quòd clericis, quoad pœnam inhabilitatis pro obtinendo beneficio nulla requiritur monitio, quoad verò priuationem beneficiorum obtentorum monitio requiritur, vt per Menoch *de arbitr. cas. 399. n. 3.* Farin. *d. q. 109. n. 95.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 412. quod verò, ad fin.* Illustr. D. meus *in comment. ad d. c. 1. n. 5.* 15

In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid potest repeti quod perditur in alea,* &c. Vide Azeued. *l. 2. n. 76. tum seqq. & n. 93 tit. 7. lib. 8. nouæ recop.* Thom. Boninsig. *d. tract. de ludo, c. 7. n. 12. & 13.* Sayr. *in claui Regia, lib. 11. c. 13. à n. 14.* Rebello *d. lib. 12. q. 2. n. 2.* Bertachin. *verb. ludus, n. 18. & 19.* Molin. *tr. 3. disp. 514.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 53. n. 1. & 2. cum seqq.* Zerol. *verbo ludus,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 10. n. 385. cum seqq.* 16

In ead. gloss. ibi, *Et si quis existens in alea,* &c. Notatur ad hoc, quòd vendens rem suam in ludo non tenetur de euictione, siue venditio facta sit collusori, siue alteri extraneo, *l. 2. §. 1. ff. quarum rerum actio non detur,* Farin. *d. q. 109. n. 209.* Parens meus *in comment. ad Ordin. Regiam Lusit. lib. 5. tit. 82. in princ. n. 3.* 17

SVMMARIVM.

1 *Clericus, qui tertiò monitus à negotiationibus sæcularibus non abstinet, interim perdit quoad bona priuilegium clericale.*

2 *Clericus negotiator & artifex, qui post trinam monitionem sui Episcopi deliquerit in negotiatione, & artificio, quod exercet, potest conueniri coram iudice laico, & ab eo puniri in rebus negotiationis, sed non ad pœnam corporalem.*

3 *Clerici debent se abstinere à negotiationibus sæcularibus.*

4 *Clericus negotiator, vt amittat priuilegia, trina monitio præcedere debet.*

CAP.

Cap. Ex literis. X V I. & fin.

Innoc. III.

1 CLerici exercentes sæcularia negotia, si ter moniti non resipiscant, non gaudent priuilegio Clericali, sed subiacent statutis, & consuetudini patriæ, & hoc in facultatibus tantùm, nam in illis ipso facto renuntiant priuilegio Clericali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan à Capistrano, Viu. *in ration. lib. 3. iur. Pont. pag.* 11. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 357. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 Collige ex text. Clericum negotiatorem, & artificem, qui post trinam monitionem sui Episcopi deliquerit in negotiatione, & artificio, quod exercet, posse conueniri coram iudice laico, & ab eo puniri in rebus negotiationis, sed non ad pœnam corporalem, Vt per Bertachin. *de Episcopo, p.* 1. *lib.* 4. *n.* 96. *de gabell. p.* 3. *n.* 2. Aufrer. *in tract. de potestate iud. laici super personas Eccles. regul.* 1. *fallent.* 16. *n.* 24. Carol. de Grassis *de effect. lib. cleric. effectu* 1. *n.* 844. vbi *n.* 845. intelligit in concernentibus negotiationem, non in reliquis, Imbrian. *in tract. de iudic. Regni, in praef. n.* 41. Ceued. *ad Decretum collect.* 37. *n.* 2.

3 *Saecularibus negotiationibus*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Clerici debent se abstinere à negotiationibus sæcularibus, vt per Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina Clericali*, §. 21. *n.* 2. Filiuc. *tom.* 3. *tract.* 41. *c.* 6. *n.* 138. Vtrùm autem Clerici, siue Religiosi, qui sunt in Brasilica regione, & in India Orientali, dilationi, & conseruationi Ecclesiæ nauantes, quique ad suam congruam sustentationem multis rebus indigent ex Hispanis ad eos mittendis, possint mittere suas merces in Lusitaniam vbi plus valent, vt ex pretio necessariæ illis mittantur? Affirmat Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 342. subditque nihil in huiusmodi negotiatione sacris Canonibus contrarium contineri, dummodo nihil mercium, quàm ad emenda in Lusitania necessaria mittatur; quare cùm ex negotiatione Ecclesiasticis non illicita, tributum non debeatur, vtique inquit Molin. neque ex mercibus ita missis, neque ex illarum pretio tributum vllum debetur. De Clericis negotiatoribus, & quæ negotiationes illis permissæ sint, vide Læl. Zech. *de Repub. Eccles. tit. de clericis, vers.* 47. Thom. Valasc. *allegationum iuris tom.* 1. *allegat.* 44. *n.* 13. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 53. Lazarte *de decima vendit. c.* 19. *n.* 18. Flores de Mena *variar. lib.* 2. *q.* 21. *n.* 174. *cum seqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellariæ, gloss.* 56. *num.* 10. Marc. Anton. Genuens. *in praxi Curiæ Archiepiscop. Neapolitan. cap.* 62. Cur Philipp. *part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 20. Bellet. *dicto* §. 21. Carol. de Grassis *effectu* 6.

4 *Si tales tertiò à te moniti*, &c.] Notatur ad hoc, quòd trina monitio debet præcedere, vt Clericus negotiator amittat priuilegia, ita Strach. *de mercat. p.* 3. *n.* 8. *&* 9. Camil. Bortel. *in summa omnium decis. tit.* 7. *de Clericis, & Sacerd. n.* 70. Ceued. *d. collect.* 37. *n.* 2. *vers. quod planè.* Carol. de Grassis *d. effectu* 1. *n.* 847. & non sufficere vnam monitionem peremptoriam pro omnibus, tenet Perez ad *l.* 13. *verbo por tres vezes, tit.* 2. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 80. Sed exigi tres admonitiones distinctas contendunt Tabien. *verbo excommunicatio* 5. *num.* 24. Syluest. *verbo clericus* 3. *n.* 3. Nauarr. *in man. c.* 27. *n.* 81. Paul. Comitol *respons. moral. lib.* 1. *q.* 53.

In gloss. *Suis facultatibus*, ibi, *quia propter hoc facultatibus Ecclesia non fit praeiudicium.* Notatur ad hoc, quòd post trinam monitionem immunitatis priuilegium perit Clerico in suis dumtaxat bonis, non autem in bonis Ecclesiæ, vt per Comitol. *d. lib.* 1. *q.* 53.

In ead. gloss. ibi, *tunc cessat priuilegium*, &c. Notatur ad hoc quòd Clerici, qui negotiationi inseruiunt, possunt amissum priuilegium recuperare, tandiu enim in hoc casu priuilegium immunitatis extinguitur, quandiu negotiatoris Clerici delictum perseuerat, vt per Comitol. *citato loco*, Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 342.

De Cohabitatione Clericorum, & Mulierum.

Tit. II.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.* 4. *sub hoc tit.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 173. *verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 95. Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. pag.* 363. Goffred. & Hostien. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 145. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *sum. iur. Decretal.* omnes *sub hac rub.*

De materia huius tituli vide Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 7. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clerical.* §. 25. Carol. de Grassis *de effectibus cleric. effectu* 26. & fœminarum consortium quatenus à viris spiritualibus fugiendum, ex SS. Patribus ostendit Ioan. Baptist. Fin. *de regulis iuris, hom.* 22. *vers. adde*, & exemplis confirmat Emman. de Valle *de incantat. & ensalmis, sect.* 2. *c.* 3. *n.* 19. *& c.* 16. *à n.* 25. tractat quàm periculosus, & perniciosus sit fœminarum aspectus, non decet enim videre quod concupiscere non licet, vt ait D. Hieron. ad Eustoch.

SVMMARIVM.

1 *Sacerdos non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater, vel alia consanguinea*, & n. 2.

3 *Declaratur text. in praesenti, & concordatur cum* cap. à nobis, pen. hoc tit.

4 *Clerici, qui habent qualem qualem suspicionem, à mulierum conuersatione omnino abstinere debent.*

5 *Clericus frater tenetur ex redditibus beneficij sororem inopem alere, & dotare.*

6 *Mulieri non licet Presbytero celebranti ministrare.*

Cap. Inhibendum. I.

Ex Concil. Maguntin.

SAcerdos nullas retinere potest, de quibus suspicio possit esse, sed eas solùm, quas iura permittunt puta mater, amita, soror, & has, si illis indigeat, habeat in domo longè à conuersatione sua. Item fœminæ non præsumant accedere ad Altare, nec Presbytero ministrare, nec intra cancellos stare, vel sedere. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. 1

Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anch. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag. 5.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 359.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Concil. Nannatensi *cap. 3.* refertur à Burchard. *lib. 3. Decret. c. 116.* Iuo *p. 6. c. 192.* & ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 3. tit. 2. cap. 1.*

2 In superscript. ibi, *Maguntin.* Vide Card. Cæsar. Baron. *annalium Ecclesiæ anno Christi 325. pag. 239.*

3 *Sed nec illas, quas Canones concedunt*, &c.] In his verbis text. iste dum Clericis interdicit mulierum conuersationem, & cohabitationem earum, etiam quas Canones concedunt, matrem scilicet, sororem, amitam, & alias, quæ omnem effugiunt suspicionem, videtur ex diametro contrariari textui *in cap. à nobis, pen. inf. hoc tit.* cuius Auctor est Innoc. III. quatenus Clericis concedit habitare posse cum iis, in quas naturale fœdus non sinit vllam cadere posse suspicionem, cuius text. decisio videtur ab antiquioribus constitutionibus emanasse, vt colligitur ex *l. eum. qui, C. de Episcopis, & cler. & ex cap. interdixit 32. dist.* In quibus iuribus componendis elaborat Anastas. Germon. *animaduersionem iuris, lib. 2. cap. 8.* vbi reiecta responsione gloss. *verbo Canones, in præsenti*, in hæc verba prorupit. Contingit forsan paulo ante quàm ipsa Nannatensis Synodus celebraretur, vt aliquis cum matre, vel consanguinea aliqua sit deprehensus, qui causam recedendi ab antiquis Canonibus, & nouam condendi legem præbuit. Verùm quoniam bono legislatori semper curæ est occurrere illis, quæ plerumque eueniunt, non iis, quæ raró, *l. neque leges, ff. de legib.* ideo Innoc. III. *in d. cap. à nobis*, antiquioribus inhærens Canonibus Clericis consulere maluit, vt cum iis habitare possint, à quibus natura quodammodo nefarias libidinum contumelias, turpitudinésque repellit, item matribus, & consanguineis: nam cùm mortui mundo Clerici dicantur, solatij loco est illa cum filiis, & fratribus cohabitatio, argument. *l. iure, ff. de iure dotium.* Constitio tamen *c. 1.* (quod est text. *in præsenti*) pro consilio adhuc satis commodè retineri posset, cúm ipse B. Augustinus fœminarum omnium, ac cum eis sororis, ac fratris filiæ conturbernium, familiaritatémque euitasse dicatur, quippe qui dicere solebat, Quamvis propinquæ mulieres suspectæ non essent, tamen quæ ad eas ventitarent posse suspicionem afficere. Hactenus Anastas. Germon. *citato loco*, de quorum iurium conciliatione agit etiam Vgolin. *de potest. Episcopi, c. 13. §. 27.*

4 *De quibus suspici*, &c.] Probat hic text. quòd Clerici qui habent qualem qualem suspicionem, à mulierum conuersatione omnino abstinere debent, quamvis sint matres, & sorores, cùm inuenti aliquando fuerint, qui diabolica suggestione incestus & stupra commiserunt, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 17. n. 9.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tr. 3. n. 18.* Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 25. n. 16. & 17.* post Capell. Tholos. Nauarr. *commento 4. de Regularib. n. 65.*

5 *Ea, quæ sunt necessaria, subministrent.*] Etiam ex redditibus beneficiorum, fratrem enim Clericum ex eisdem teneri sororem inopem alere, & dotare, resoluunt D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrimon. p. 4. n. 132.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 25. n. 13.* Flam. *de resignat. benefic. lib. 4. q. 7. n. 68.* Molina *de iustitia, tract. 2. disp. 228. versic. vtrùm frater*, Cened. *ad Decret. collect. 102. & practicarum, ac canon. quæst. lib. 1. q. 17. n. 12. & 15.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuen. lib. 12. tit. 16. n. 31.* Marta *de iurisdict. p. 4. cent. 1. casu 163. à n. 4.* Rebell. *de obligat. iustitiæ, p. 2. lib. 5. q. 4. n. 22.* quos refert parens meus *in comment. ad Ordin. Regiam Lusitan. lib. 4. tit. 99. §. 12 num. 24.*

Aut presbytero ministrare.] Notatur ad hoc, quòd mulieri non licet Presbytero celebranti ministrare, vt per Rebuff. *in tract. congruæ portionis, n. 66.* post Soar. Valer. Regin. Vasquez, & alios, ita tenent Bonac. *de Sacram. disp. 4. q. vlt. punct. 9. n. 32.* Bellet. *disquis. clerical. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 8. n. 6.* 6

SVMMARIVM.

1 *Clericus in sacris, qui à suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio monitus non desistit, excommunicatur.*

2 *Excommunicationis pœna vt incurratur in crimine concubinatus trina monitio requiritur.*

4 *Mulier Clerici concubina à iudice sæculari punitur.*

5 *Clericorum appellatione superiores, & maiores intelliguntur.*

Cap. Si quisquam II.

Ex Decreto Eugen. Pap.

PResbyter, Diaconus, Subdiaconus si ter monitus inueniatur loqui, vel conuersari cum fœmina suspecta de crimine fornicationis cum eo, est excommunicandus, & fœmina canonicè punienda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 16.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 360.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 2. cap. 2.* 1

Post primam, secundam, & tertiam admonitionem, &c.] Ergo ad pœnam excommunicationis incurrendam in crimine concubinatus à Clerico commissi, requiritur trina monitio, de quo Sayr. *in Claui Regia, lib. 8. c. 2. n. 12.* Cætera circa hanc admonitionem, & pœnas Clericis concubinariis imponendas, etiam attento nouiori iure Concilij Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 14.* dicam commodiùs *ad cap. sicut 4. infr. hoc tit.* 2

Et aliquo modo conuersari.] Per nuntium scilicet, vel epistolas secretas, de quo vide Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. n. 41. n. 10.* Carol. de Grassis *de effectibus clerical. effectu 26. n. 5.* 3

Fœmina verò canonicè iudicetur.] Per iudicem scilicet Ecclesiasticum, à quo pro modo culpæ puniri potest, vt tenent Zerol. *in praxi Episcop. part. 1. verbo concubinarij*, Sayr *d. c. 2. num. 14.* Matiens. *l. 6. gloss. 2. tit. 8. lib. 5. noua recop.* Marta *de iurisdict. part. 4. casu 44.* Bellet. *disquisit. clerical. part. 1. tit. de disciplina clericali, §. 15. n. 64.* Ratio est, quia correlatiuorum idem ius, & ratio est, & dispositio loquens in vno, in alio similiter procedit, ex adductis per me *in tract. de axiom. iuris vsufreq. axiom. 61. num. 1.* Vnde cùm concubina Clerici communem cum illo habeat causam, & sint correlatiua, nil mirum si illa sicut ille per iudicem Ecclesiasticum iudicetur, & grauissimis pœnis, quibus illa capax sit, puniatur. Facit *cap. si concubinæ 55. de sentent. excommunic.* qui text. duplicem probat conclusionem, vtramque nostro proposito accommodatissimam, prior est quòd concubina Clerici excommunicetur excommunicatione maiori, sicut etiam *in c. eos 32. dist.* in seruitutem redigitur, & *in cap fraternitatis prope fin. 34. dist.* in monasterium detruditur: posterior 4

posterior est quòd accedens ad concubinam excommunicatam manet ligatus eadem excommunicatione, quia communicauit cum illa in crimine propter quod excommunicatio fuit incursa. Vnde similiter ipsa concubina in eodem foro, in quo clericus poterit iudicari, cùm in crimine damnato cum illo communicauerit, & ita hanc sententiam obseruat in specie *gl.* 1. *verf.ad hoc, in d.cap.eos*, commendata à Roman. *sing.* 658. Aufrer. *de potest. singulari, reg.2.n.*34. Quod quidem adeò verum est, vt existimarent Abb. *n.* 25. *in cap.cùm sit generale, de foro compet.* Iason. *in l.pen.n.*17. *ff.de iurisdict.omn.iudic.* Palat. *in repet. rub.de donat.inter virum & vxorem*, §.39.*n.*7. solum iudicem Ecclesiasticum esse competentem in hoc casu, vnde non est probanda illorum distinctio, qui dicunt publicas clericorum concubinas à sæcularibus posse iudicari, occultas autem non posse, ne hac occasione clerici in foro sæculari infamentur, neque enim possunt concubinæ iudicari, quin eorundem nomina deferantur, ac per consequens si aliqua lex, seu statutum id permittat, tanquam Clericos puniens non valebit, quo pacto distinguunt Clar. *in* §. *fin.q.*37.*n.*4. Gom. *verba mancebas, l.*80. *Tauri, n.*21. Auendan. *de exequend.mand. p.* 2. *c.* 26. *n.* 7. Perez *l.*21. *tit.* 3. *lib.*1. *Ordinam.* Salzed. *in pract.c.*79. *verf. concubina clerici.* Matiens. *l.*6. *gloss.*2. *tit.*8. *lib.*5. *noua recop.* Decian. *in tract. crimin.lib.*4.*c.*9. *num.*56. *& lib.*6. *cap.*21. *n.*37. Bobadil. *in politica, lib.*2. *cap.*17.*n.*54. Illustr. D. meus Roderic. à Cunha *in d. cap.eos, n.*7.

3 In gloss. *Sacerdotum*, ibi, *appellatione clericorum superiores, vel maiores intelliguntur.* Vide Marant. *de ordine iudic.p.*4.*dist.*11.*n.*3. Turrecrem. *in c.*1.*n.*1.32.*dist.* Sebast. Medices *in summa Decret. art.*4. Ioan. Lup. *in tract.de libert. Eccles. p.*2.*q.*2.*n.*1. metipsum *in tract.de appell.verborum vtriusque iuris signif.appell.*51.*ex n.*1. plures per Carol. de Grassis *de effect. clericalibus, in prælud.n.*246.*cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus non debet Clericum cogere ad concubinam abiurandam, sed eam nolentem dimittere potest excommunicare.*
2 *Clerici non sunt cogendi abiurare concubinas.*
3 *Declaratur text.in præsenti.*
4 *Multitudine delinquente principales puniuntur.*

Cap. Clericos, III. *Alex. III.*

1 ORdinarij non debent cogere clericos in Sacris constitutos, & publicè concubinarios, vt eas abiurent, ne redeuntes sint periuri, sed cogant per suspensionem, & interdictum, & si deinde reincidunt, excommunicent aliquos illorum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Vinian. *in ration. libri tertij iuris Pontific. pag.* 17. Alagona *in compend. iuris Canonic.pag.* 360. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decret. lib.*3.*tit.*2. *c.*4. & est post Concil. Lateranens. sub Alexand. III. *p.*18. *cap.*1.

2 *Ad eas abiurandas nolumus*, &c.] Probat hic text. non esse cogendos clericos abiurare concubinas, cuius conclusionis ea solet ratio assignari, ob probabile periculum periurij, non est enim deferendum iuramentum alicui cum probabili periculo, vel timore periurij, vt tradunt Hippolyt. *in pract.*§. *postquam n.*5. *& in cap. penult.n.*89. *ff.de quæst.* Nauar. *in man. c.*12. *n.*20. *& in cap. inter verba corollar.*64.*n.*73. Alciat. *de præsumpt.regul.*2. *præsumpt.*10. Menoch. *de arbitr.casu* 192. *n.*2. & 3. Tiraq. *l.*9. *connub.gloss.* 1 *p.*6.*n.*55. Soar. *de relig.tom.*2.*tract.*5.*lib.*3.*c.*14.*n.*18. Vnde bene Sayr. *in claui Regia lib.*5. *c.*5. *num.*3. infert male facere Confessores, qui inducunt pœnitentes ad iurandum se non commissurum tale peccatum carnale, vel aliud simile, in quod humana fragilitas facile labitur, addens eo modo peccare patres, & dominos, qui filiis, & famulis suis deferunt iuramentum, vt auctorem furti, & criminis reuelent, si moraliter credant eos exponi periculo peierandi in eo. Verùm hæc ratio decidendi non exhaurit difficultates, quia id etiam periculum periurij imminet in specie, *c.*2. *qui Clerici, vel vouentes*, circa abiurandas vxores, cum quibus Clerici de facto contraxerunt, & tamen coguntur illas abiurare; idem etiam periurij periculum imminet in abiuratione hæresis, quo tamen non obstante illam cogitur hæreticus abiurare, iuxta *cap. ad abolendam, de hæreticis.* Nec satisfacit gloss. *verbo redeuntes, ad fin. in præsenti*, & Card. Imola, ac alij, existimantes hunc text. procedere, quando Clerici vehementer sunt suspecti de incontinentia: at verò *d.cap.*2. intelligendum de Clericis, qui non ita vehementer sunt suspecti, quia maior datur incontinentiæ suspicio in illo qui vltra concubinatum matrimonium de facto turpiter contraxit, quàm in simplici concubinario.

Reiectis igitur his, & aliis ad hunc text. intellectibus, vera illius ratio ex eo colligi potest, quia iuramentum est remedium subsidiarium, & periculosum, & ideo ad illud non est recurrendum, quando adsunt alia remedia æquè accommoda ad finem prætensum assequendum, *cap.etsi Christus, prope fin.verf. sic iuramentum, de iureiurand.* constat autem in specie huius text. æquiualentia dari remedia magis accommodata, vt Clerici à concubinis abstineant, nempè per suspensionis, seu depositionis sententiam, ac proinde per excommunicationem, vt text. ipse docet; igitur decidit rectè Pontifex, non esse Clericos cogendos concubinas abiurare, intendit Soar. *d. cap.* 24. *num.*17. & 18. secus verò dicendum est, quando prædicta remedia æquiualentia non adsunt, quia tunc non tanti esse debet periculum, seu timor ille periurij, vt propter illud deferendum non sit iuramentum à iudice, vel publica persona, quando fuerit necessarium, vt resoluunt Nauar. *in manual. cap.* 12. *num.* 20. Couar. *in cap. quamvis pactum*, §. 6. *num.*2. *in fine*, & multi alij, quos refert, & sequitur Soar. *d. cap.* 24. *num.* 10. Quo intellectu retento non obstat *d. cap.* 2. *qui clerici, vel vouentes*, respondetur enim ideo ibi Clericos in Sacris constitutos matrimonium de facto temere contrahentes cogendos esse abiurare concubinas, quia agitur de matrimonio, & de nuptiis, quas Clerici contraxerunt contra *Clement. vnic. de consanguinit.* ac proinde quemadmodum matrimonium consensu contrahitur, iuxta *cap. sufficiat* 27. *quæst.* 2. ita dissensu debet distrahi, *d. cap. sufficiat, & regul.omnis res, de regul.iuris*, & nullum aliud remedium æquè accommodatum dari potest, ex quo constaret de ipsorum dissensu, quàm iuramentum, eorum enim dissensus, internus à nemine cognosci poterat, argum. *cap. erubescant* 32. *dist.* facit, quod ea, quæ pendent ab animo alicuius, non possunt probari, nisi per ipsius iuramentum, ex Hippolyt. *in rub. C. de probat.à num.* 122. Valasc. *de iure emphyt. quæst.*7. *num.*16. ideo meritò coguntur abiurare vxores, in quibus per matrimonium consenserant, quamvis in rei veritate existerent concubinæ, quod quidem matrimo

matrimonium non interuenit in specie huius text. sed tantùm concubinatus absque matrimonio, vnde cùm non daretur consensus in matrimonium, non fuit necessarium iuramentum ad explicandum dissensum, sed sufficiebāt alia remedia ad deterrendos Clericos à tali crimine. Ad text. etiam *in d. cap. ad abolendam, de hæreticis*, similiter respondetur, quòd quamvis ad coërcendum crimen hæresis, quia tale est, non deficerent alia remedia æquè, vel magis opportuna, tamen ad excludendum errorem intellectus, quem hæreticus, vel de hæresi suspectus habuit, vel habuisse præsumitur, nullum aliud apparet remedium æquè opportunum, præter abiurationem illam, qua suam hæresim, quam de præterito commiserunt, solemniter, & publicè detestantur, & in futurum fidelitatem promittunt, iuxta *cap. accusatis, in princ. de hæret. in 6.* Illud autem aduertere oportet, quòd quamvis text. *in præsenti*, faciat mētionem, de clericis in Sacris, & publice concubinas habentibus, non propterea excludere videtur clericos in minoribus, & alios, qui non publicè tenent concubinas, ex eo enim prædictos clericos expressit, quia in illis dabatur maior ratio dubitandi, & videbatur quòd illis poterat iuramentum deferri, quia grauiùs peccabant, & ita vt faciliùs resipiscerent, quibus tamen dum text. iuramentum non detulit, à fortiori aliis non esse deferendum sequitur: illud etiam adde hos clericos non solùm cogendos non esse ad prædictum iuramentum subeundum, vt text. habet, sed nec etiam sponte ad illud esse admittendos, ex supradicta ratione.

4 *In aliquos eorum*, &c.] Ergo delinquente multitudine principales puniuntur, de quo Tiraquel. *de pœnis temper. cap. 47. n. 8.* Quandoque etiam propter multitudinem reorum maleficium non est securè puniendum, Coriolan. Capuccin. *de casibus reseruatis, p. 2. casu 5. §. 9. n. 19. pag. mihi 720.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici moniti, si concubinas non dimittunt, suspenduntur à beneficiis, si se non corrigunt, deponuntur.*

2 *Concubinarij clerici si moniti concubinas nō dimittāt, suspendendi sunt à beneficiis, & si eas suspensi detinere præsumpserint, ab eisdem perpetuò sunt remouendi.*

3 *Concubinarius quis dicatur, ostenditur.*

4 Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 14. *procedit in simplici incontinentia absque qualitate concubinatus.*

5 *Distributiones quotidianas Concubinarij ipso iure amittunt, si à superioribus moniti ab ipsis concubinis non abstinuerint.*

6 *Monitiones quæ, & quales contra clericos concubinarios sint faciendæ, ostenditur.*

Cap. Sicut. IV.

1 Clerici in Sacris si moniti contemnunt relinquere concubinas, suspendi debent à beneficiis, donec plenè satisfecerint, & si suspensi præsumpserint concubinas retinere, à beneficiis perpetuò remoueri debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag. 17.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 360.* remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 2. c. 5.* & est post Concil. Lateran. *p. 18. cap. 2.*

Hanc eandem concl. ex hoc text desumunt Corras. *de benefic. p. 3. c. vlt. n. 28.* Duen. *reg. 101.* Gutier. *canon. lib. 2. c. 7. n. 54.* Kirchon. *tom. 1. commun opin. lib. 1. tit. 7. n. 16. pag. 175.* Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 137. n. 24.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tr. 3. n. 315.* 2
Porrò Concil. Trid. *sess. 25. de reformat. c. 14.* formam dat procedendi contra concubinarios clericos, personasque Ecclesiasticas; primò quòd si à superioribus moniti ab ipsis concubinis non abstinerent, tertia parte fructuum, quarumcunque pensionum, & beneficiorum sint ipso facto priuati: secundò si in eodem delicto cum eadem, vel alia fœmina perseuerantes secundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes beneficiorum amittant, prout *suprà*, sed quoad Ordinarius tanquam Sedis Apost. delegatus arbitrabitur, ab administratione beneficiorum suspendantur: tertiò si ita suspensi cum eisdem versentur, vel eas non expellant, priuabuntur perpetuò omnibus beneficiis, & pensionibus: quartò si postquam eas semel dimiserint, earum consortium intermissum repetere, vel alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint, præter dictas pœnas excommunicationis gladio plectantur: quintò sint inhabiles, ac indigni quibuscumque honoribus, dignitatibus, beneficiis, & officiis, donec, &c. sextò clerici non beneficiati iuxta delicti qualitatem pœnæ carceris, suspensionis ab Ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, ac aliis modis iuxta sacros Canones ab ipso Episcopo puniantur, de quo Concil. Trident. decreto multa tradunt Rebuff. *in concord. tit. de publicis concubin. versic. prima ergo pœna*, Perez *l. 23. vers. quæri tamen potest, tit. 3. lib. 1. Ordin.* Menoch. *de arbitr. casu 418.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo concubinarij*, Petr. de Ledesma *in summa p. 2. tr. 7. c. 18.* Paul. Comitol. *resp. moral. lib. 1. q. 57.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect. 857. & in praxi rerum fori Ecclesiast. decis. 359. in 1. edit. & resol. 307. in 2. edit.* Valer. Reginald *in praxi fori pœnit. lib. 29. tr. 3. n. 154.* Soar. *de censur. tom. 5. disp. 31. sect. 4. n. 10.* Sayr. *in simili tract. lib. 4. c. 15. n. 24.* Hieronym. Ventro y Leyua *de examine Episc. lib. 4. c. 27. ex n. 64.* Illustrissim. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad cap. præter 6. n. 5. dist. 32.*

Ex quo oriuntur multa dubia. Primum quis in præsenti dicatur concubinarius? & communiter habetur illum etiam dici non solùm, qui concubinam domi retinet, sed etiam, qui sub aliquo colore in domo suæ matris, vel aliquarum consanguinearum, vel alibi, haber, & cum ea tenet assiduam consuetudinem, ita Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. part. 2. cap. 4. sub n. 27.* Aloys. Ricc. *d. resolut. 307. in fine.* Marc. Anton. Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapolitan. cap. 30. num. 4.* 3

Secundum, an procedat in simplici incontinentia absque qualitate concubinatus? in quo Nauar. *cons. 4. de adulter. in antiq. aliàs 1. hoc tit. in nouis*, & Sayr. *in floribus decis. sub illo tit. de adulter. decis. 4.* tenent Concil. Trident. *d. c. 14.* etiam ad simplicem incontinentiam esse extendendum. Verùm Sacram Congregat. censuisse Concilium d. loco non procedere in simplici incontinentia absque qualitate concubinatus, asserunt Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. decis. 361. in fine, in 1. edit. & resol. 307. n. 5. in 2. edit.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 1. cap. 10. num. 186.* Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarræ, lib. 4. tit. 5. de stupro, l. vnic. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. part. 5. quæst. 138. num. 12. & num. 74.* 4

Tertium, an sub tertia parte fructuum beneficiorū quorumcumque, à qua concubinarij ipso iure sunt priuati, si à superioribus moniti ab ipsis concubinis 5
non

non abstinerent, comprehendantur distributiones quotidianæ; in quo affirmatiuam partem sequuti sunt Sayr. *in floribus decis. sub tit. de verborum signif. decis.* 7. Nauar. *sub eod tit. cons.* 6. *in antiq.* quod deest in nouis, Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 821. *vers. amplia* 2. *& d. resol.* 307. *n.* 5. *in* 2. *edition.* Petr. de Ledesma *d. c.* 18. *diffic.* 2. & ex Concil. VI. Mediolanen. colligit Monet. *de distribut. quotid. p.* 3. *q.* 10. *n.* 56.

6 Quartum, an ad incurrendum in pœnas contra clericos concubinarios latas monitio specialis in ipsam personam factam pro forma exigatur; in quo affirmatiua opinio vera est, itavt monitio generalis facta in Synodo non suffragetur, etsi trinæ monitionis vim obtineant, ita Marc. Anton. Genuens. *d. c.* 30. Aloys. Ricc. *in praxi fori Eccles. decis.* 359. *in* 1. *edit. & resol.* 307. *num.* 3. *in* 2. *edit.* vbi etiam asserit huiusmodi triuam monitionem requiri secundùm dispositionem tam iuris communis huius text. quàm nouioris Concil. Trident. *d. c.* 14. & *n.* 4. refert procedere etiam in Clerico concubinario notorio, qui absque prædicta trina monitione beneficiis priuari non potest. Vnde Rota *in vna Tullen. Monasterij Sancti Mansueti* 27. *Ianuar.* 1597. coram D. Penia, quæ est impressa inter consilia, Farin. *lib.* 1. *consil.* 80. censuit clericum concubinarium etiam publicum non esse ipso iure beneficiis priuatum, nec venire priuandum, nisi quando post legitimas monitiones indurato animo in concubinatu persistit. Quæ quidem monitiones non tantùm in visitatione, sed & aliis quoque temporibus fieri possunt, Armend. *d. tit.* 5. *de stupro, l. vnica, n.* 5. vbi *n.* 6. quòd tempus, quod inter vnam, & alteram monitionem interuenire debet, arbitrio iudicis relinquitur, & *n.* 7. quod potest Episcopus contra hos procedere etiam incarcerando, quando timetur de fuga, & *n.* 8. quòd Ordinarius ipse solus potest ex Conc. *d. c.* 14. in crimine concubinatus ad informationem summariè, & incarcerationem procedere, vbi de fuga timetur, idque sine monitione illa præscripta *in d. c.* 14. Nicol. Garcia *d. c.* 10. *n.* 186.

Cap. Super eo. V.

1 Literæ obtentæ à Papa per Presbyterum concubinarium suspensum ab officio, vt absoluatur, si non contineant seriem facti, non ei prosunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anch. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Cened. *collect.* 14. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 18. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 360. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 8. & est post Concil. Lateran. *part.* 28. *cap.* 9.

2 *Quæ facti seriem non contineat*, &c.] Ergo venia Principis impetrata non facta mentione de iterato crimine subreptitia dici potest, de quo vide Hippol. *reg.* 378. *n.* 4. Couar. *var. lib.* 1. *c.* 20. *n.* 8. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxorem, notab.* 4. *n.* 11. Guillielm. *in cap. Raynutius, verbo mortuo itaque testatore, lib.* 1. *n.* 112. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 13. *n.* 38. *vers. item adde.* Tiraq. *de pœnis temper. causa* 10. *n.* 4. Sarmient. *select. lib.* 1. *c.* 9. *ex n.* 2. *ante fin.* Perez *l.* 2. *in gloss. que alguno que nos ayamos perdonade, tit.* 11. *lib.* 1. *Ordinam.* Menoch. *de arbitr. casu* 203. *ex n.* 32. Mascard. *de probat. concl.* 838. *n.* 8. Flam. Carthar. *de execut. sen. capto bannito, cap. fin. n.* 315. *iuxta fin.* Henriq. *in summ l.* 13. *c.* 30. *in princ.* Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 6. *n.* 49. Nicol. Garc. *de benef. p.* 8. *c.* 3. *n.* 28. plures per Cened. *ad Decret. collect.* 34. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Clerici si moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur à beneficiis, & si se non corrigũt, deponũtur.*
2 *Clericus an possit beneficiis priuari pro fornicatione data incorrigibilitate.*
3 *Monitio trina requiritur ad hoc vt possit procedi ad priuationem contra clericum de mala familiaritate mulierum suspectus.*
4 *Declaratur Conc. Trid.* sess. 25. de reform. c. 141.

Cap. Si autem. VI.

Clerici cõcubinarij in maioribus, vel minoribus, si secundò, vel tertio moniti concubinas non dimittunt, potest Episcopus vltra officij interdictionem eos spoliare Ecclesiis, vel earum portionibus appellatione postposita. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anch. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri* 3. *iuris Pontif. pag.* 18. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 361. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 7. & est post Conc. Later. *p.* 12. *c.* 8. 1

Fornicarias detinent, &c.] Ergo pro simplici fornicatione data incorrigibilitate potest clericus beneficiis priuari, de quo vide Farin. *in praxi crim. p.* 5. *q.* 137. *n.* 25. & quid attento iure nouiori Concil Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 14. dixi *ad cap. sicut, dub.* 2. *sup. hoc tit.* 2

Nisi eas ad secundam, vel tertiam commonitionem, &c.] Aduerte quod vbi agitur de priuatione bonorum, ex quo aliquis erat suspectus de mala familiaritate mulierum, & de incontinentia, vt ex suspicione scandalum generaretur in populo, licèt non fuerit contra ipsum accusator, non est sufficiens vnica monitio, sed tertia requiritur, qua præmissa, si postea fuisset inuentus cum illis conuersari, aut illas in domo retinere, tunc demum poterit procedi ad priuationem, vt per Imol. *hic n.* 1. *in* 1. *notab.* Bernard. Diaz. *in pract. canon. c.* 79. *n.* 3. *vers. inde tamen*, & *ibi* Salzed. *lit. F. in vers. monent omnes*, Petr. Bello *in œconom. Canon. classi* 1. *§.* 5. *col.* 3. *vers. transgressores*, qui licèt loquantur de monitione simpliciter, tamen sunt intelligendi de trina, vt per tex. *in præsenti*, dicit Præpos. *in c. nullus, n.* 3. *vers. & ista monitio, dist.* 32. & quod requiratur trina monitio implicitè, dicit Salzed. *cit. loc.* dũ firmat, quod monitio, quæ fit in Synodo, habet vim trinæ monitionis, per gloss. *in c. si Episcopus, verbo perceptione* 18. *dist.* 3

Non obstat Conc. Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 14. dum loquitur simpliciter de monitione, videtur requirere vnicam monitionem, vt per Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo concubinarij, in fine, vers. ad quartũ*, quia quicquid sit de dicto Zerolæ, si consideremus dictum Præpositi, non versamur in terminis Concilij, quia loquitur, quando agitur de subtrahenda parte fructuum, non autem quando agitur de priuatione bonorum. 4

SVMMARIVM.

1 *Diuina licitè audiuntur, & percipiuntur Ecclesiastica Sacramenta à clerico fornicario, quandiu toleratur, nec habet operis euidentiam; à notorio verò abstinendum est, non quia in Sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationẽ.*
2 *Sacrificium oblatum à Sacerdote in peccato mortali existente prodest, & habet suum fructum, quatenus nomine Christi & Ecclesia offertur.*
3 *Confessio, vel sententia facit rem notoriam.*

4 *Crimen in iudicio commissum, vel confessum dicitur notorium.*

5 *Confessio spontanea facta in iudicio sufficit ad condemnandum.*

Cap. Vestra. VII. *Luc. III.*

1 A Concubinariis publicis, id est, ab Ecclesia condemnatis, vel si habent operis euidentiam, populus non debet diuina mysteria audire, nec alia suscipere Sacramenta, non quia in Sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem. Ab occultis, & toleratis est licitum recipere Sacramenta; notorium autem crimen est, de quo Presbyter canonicè condemnatur, occultum quod ab Ecclesia toleratur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 19.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 361.* remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decretal. lib. 3. tit. 1. c. 1.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 50. cap. 38.*

2 *Qualiscumque enim Sacerdos*, &c.] Sacrificium enim oblatum à Sacerdote, in peccato mortali existente, prodest, & habet suum fructum, quatenus nomine Christi & Ecclesiæ offertur; quia *in præsenti*, & Concil. Trid. *sess. 22. c. 1.* dicitur sacrificium esse mundam oblationem, quæ nulla indignitate, & malitia offerentium inquinari potest, vt per Victor. *in summ. de Eucharistia, n. 91.* S. Thom. *p. 3. q. 82. art. 6.* Nauar. *in man. c. 25. n. 79.* Clamer. *de sacrificio Missæ, dub. 10.* Barth. ab Angelo *dialogo 5. §. 735.* Mirand. *in manuali Prælat. tom. 1. q. 41. art. 42.* Fraxin. *de obligat. Sacerd. sect. 3. prænot. 4. §. 3. n. 3.* Bonacin. *de Sacram. disp. 4. quæst. vlt. puncto 6. n. 3.*

3 *Notorium diffinitur*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex confessione inducitur notorium, vt post Afflict. Menoch. Mascard. & alios, tenet Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 21. n. 31.* Item & sententia facit rem notoriam, Mascard. *de probat. concl. 1296. n. 15.* Farin. *d. q. 21. 35.* Steph. Grat. *discept. forens. c. 142. n. 9. & 10.* Sicut & illud quod ex actis resultat, Menoch. *remed. 1. recup. n. 231. & de arbitr. casu 166. n. 6.* Mascard. *concl. 1101. n. 13. & 14.* Tiraq. *de retractu lign. §. 36. gloss. 2. n. 44.* Farin. *d. q. 21. n. 14.* Et denique notorium in genere sumptum est rei, cui adiungitur, valde plena notitia, inducens indubitatam & finitam probationem discussione non egentem, Clar. *lib. 5. §. fin. q. 9.* Mascard. *d. concl. 1101.* Farin. *d. q. 21. à princ.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 1. q. 57.*

4 *Non differetur Presbyter*, &c.] Notatur ad hoc, quod crimen in iudicio commissum, vel confessum dicitur notorium, Farin. *d. q. 21. n. 31.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 1. c. 5. §. 2. n. 11.*

5 Nam confessio spontanea facta in iudicio sufficit ad condemnandum, vt per Don. à Fina *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 19 n. 139. pag. 294.* meretur tamen vt mitius cum reo procedatur, quàm contra eum; qui probationibus est conuictus, arg. *l. vnic. C. de his qui se defend.* Simanch. *de hæret. c. 55. n. 6.* Coriolan. Capuccin. *de casibus reseruat. p. 2. casu 5. §. 9 n. 20.*

6 *Aliud est penè occultum*, &c.] Quod dicatur occultum, & quibus modis, dixi *de offic. & potestate Episcop. p. 2. alleg. 39.*

7 *Licitè diuina mysteria audiantur.*] An, & quando Missa Presbyteri concubinarij sit audienda, dicam commodiùs ad *cap. fin. infr. hoc tit.*

SUMMARIUM.

1 *Fornicatio Clerici si est ita publica, quod transit in notorium, nec accusator, nec testis necessarius est, sed si est publica per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, id est, testium dicta non iuratorum, sed si ex hoc oriatur scandalum, inducitur purgatio, in qua deficiens canonicè punitur.*

2 *Iudex procedit ex officio in notoriis, etiam nemine accusante.*

3 *Notorium dicitur quod nulla tergiuersatione celari potest.*

5 *Testes super notorio, & consuetudine populi recipiuntur sine iuramento.*

6 *Notorium probatione non indiget.*

7 *Fornicatio Clerici dicitur notoria sine alia probatione, si publicè tenet concubinam.*

Cap. Tua nos. VIII.

Innoc. III.

Concubinatus Clerici si ita est publicus vt appelletur notorius, id est, vt nulla possit tergiuersatione celari, non requiritur testis, nec accusator ad hoc vt puniatur: si est publicus, non ex euidentia, sed ex fama, non sufficiunt testimonia sola ad condemnandum, quia non testimoniis, sed testibus (id est, iuratis) est iudicandum. Quod si haberetur talis suspicio de Clericis vt scandalum generetur in populo, tūc est indicenda canonica purgatio, quam si noluerint, vel non valuerint præstare, sunt puniendi secundum Canones. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henr. Butr. Anch. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3 iuris Pontif. pag. 20.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 362.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decr. lib. 3. tit. 2. c. 1.* 1

Nec accusator est necessarius.] Notatur ad hoc, quod in notoriis iudex procedit ex officio, etiam nemine accusante, vt per Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 21. n. 62.* in notoriis enim ordo iuris non seruatur, Clar. *§. fin. q. 9. in princ.* Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 1. sub n. 42. prope fin.* Menoch. *remed. 14. recup. n. 260.* Farin. *d. q. 21. num. 60.* 2

Nulla possit tergiuersatione celari.] Dicitur ergo notorium, quod nulla tergiuersatione celari potest, Menoch. *de arbitr. casu 166. n. 4.* Mench. *illust. c. 2. n. 11. & c. 20. n. 23.* veluti si sciatur à decem personis, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 6. art. 4.* Farin. *d. q. 21. n. 47.* Leon. Less. *de iustit. lib. 2. c. 11. dub. 13.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 1. c. 5. §. 2. à n. 7.* 3

Testimoniis.] Idest, per scripturam, vt intelligit Hippolyt. *in l. de minore, §. plurium, n. 2. ff. de quæst.* 4

In gloss. *Testimonio*, ibi, *simpliciter lato sine iuramento.* Notatur ad hoc, quod testes super notorio, & consuetudine populi recipiuntur sine iuramento, vt per Mascard. *de probat. concl. 1362. n. 17.* Notorium enim probatione non indiget, Bellacomb. *tom. 1 comm. opin. lib. 4. tit. 9. n. 265. pag. 505.* Surd. *decis. 259. n. 14. & decis. 326. n. 82.* Farin. *d. q. 21. à n. 80.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib. 2. c. 3. n. 33.* 5 6

In gloss. *Ex euidentia*, ibi, *& si publicè eam detineat.* &c. Notatur ad hoc, quod fornicatio clerici dicitur notoria sine alia probatione, si publicè tenet concubinam, vt per Palat. *in repet. c. per vestras notab. 3. §. 21. à num. 15.* vbi *num. 20.* quod tunc fornicatio, vel concubinatus 7

cubinatus dicitur notorius, vel publicus, quando quis habet concubinam sicut vxorem, publicè nutriendo filios ex ea procreatos, ita quòd non auderet diffiteri, aut negatio nulla esset.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres non debent permitti cum clericis habitare, nisi tales sint cum quibus naturale fœdus nihil mali suspicari permittat.*

2 *Clericus peccat mortaliter, si cohabitet mulieri de qua esse possit rationabilis suspicio.*

3 *Fœminarum consortium fugiendum.*

CAP. A nobis, IX.

1 MVlieres permitti non debent cum Clericis habitare, nisi tales sint cum quibus naturale fœdus nihil mali suspicari permittat. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontific. pag.* 21. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 362. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 2.

2 *Cum Clericis quoque non permittas*, &c.] Notatur ad hoc quòd clericus peccat mortaliter si cohabitet mulieri, de qua esse possit rationabilis suspicio, etiamsi sit consanguinea, vel affinis, vt per Nauar. *in man. c.* 25. *n.* 109. Paul. Comitol. *respons. moralium, lib.* 1. *q.* 97.

3 *à princ.* fœminarum enim consortium quatenus à viris spiritualibus fugiendum, exemplis confirmat Emman. de Valle *de incantat. & ensalmis sect.* 2. *c.* 3. *n.* 19. Verè & disertè pro sua ingenio S. Hieronym. *epist.* 11. *ad Ageruchiam c.* 5. Si Timotheo, inquit, dicitur 1. *epist. c.* 5. *Adolescentiores viduas deuita*, & iterum 1. *epist. c.* 5. *vers.* 2. *Ama anus vt matres; adolescentulas vt sorores cum omni castitate*, quare tu me commonentem non audias? Fuge personas in quibus potest malæ conuersationis esse suspicio: nec paratum habeas illud è triuio. Sufficit mihi conscientia mea; non curo quid de me loquantur homines, & certè Apostolus prouidebat bona non tantùm coram Deo: sed etiam coram hominibus 2. *Corinth.* 8. *vers.* 21. ne per illum nomen Dei blasphemaretur in gentibus. Et iam idem S. Hieron. mulierculaum familiaritatem suspectam in sui temporis clericis detestans *epist.* 4. *ad Rusticum Monachum, c.* 2. Videas, inquit, nonnullos accinctos renibus, pulla tunica, barba prolixa à mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire conuiuia, ancillas iuuenes habere in ministerio, & præter vocabulum nuptiarum omnia esse matrimonij. Et *epist.* 22. *ad Eustoch. c.* 12. Sunt alij (de mei ordinis hominibus loquor) qui adeò Presbyteratum, & Diaconatum ambiunt vt mulieres licentiùs videant. Omnis his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat, crines calamistrati vestigio notantur, digiti de annulis radiant; & ne plantas homicidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia, tales cùm videris, sponsos magis existimato quàm clericos, S. Greg. *lib.* 3. *dialog. cap.* 7. *& cap.* 32.

SVMMARIVM.

1 *Clericus concubinarius in officiis vitandus non est, nisi sit notorius*, & n. 2.

3 *Concubinarios clericos an, & quando vitare teneamur, ostenditur.*

4 *Concubinarij an sint suspensi ab officio, & beneficio, ostenditur.*

5 *Suspensus quoad se tantùm, & non quoad alios dicitur omnis Ecclesiasticus existens in peccato mortali.*

CAP. Quæsitum. X. & fin.

Greg. IX.

CLericus fornicarius licet pro peccato mortali quoad se ipsũ sit suspensus, tamen nõ est suspensus quoad alios, & non est vitandus in diuinis Officiis, nisi peccatum sit notorium per sententiam, vel confessionem, vel euidentiam rei. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Anch. Henric. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pont. pag.* 22. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 362. remissiuè Casal *in ann.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

De Clericis.] Etiam constitutis in minoribus Ordinibus, vt intelligit post multos à se relatos, Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 14. *n.* 10. 2

Non debet tamen in officiis euitari, &c.] Licet attento iure huius text. teneremur vitare clericos concubinarios, seu fornicarios notorios per sententiam, aut confessionem in iudicio factam, aut per operis euidentiam, aut notorietatem facti, hodie etiam seclusa consuetudine non tenemur eos etiam in Sacris vitare, nisi per iudicem fuerint publicati, & denuntiati, secundùm *Extrauag. Ad euitanda scandala*; quàm etiam hoc casu procedere tenent Nauar. *in c.* 1. *§. laboret, n.* 10. *de pœnit. distinct.* 6. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 82. *sub n.* 6. Henric. *in summ. lib.* 13. *c.* 5. *§.* 3. Petr. de Ledesm. *in sum. p.* 1. *tit. de Eucharistia sacrament. c.* 27. *circa fin.* Spin. *in speculo testam. gloss.* 3. *princ. n.* 43. Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 85. Azeued. *l.* 1. *n.* 65. *tit.* 15. *lib.* 8. *noua recop.* Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 7. *q.* 16. Sayr. *de censur. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 20. Soar. *eod. tract. tom.* 5. *disp.* 31. *sect.* 4. *n.* 16. *& tom.* 3. *disp.* 18. *sect.* 1. *& disp.* 88. *sect. vlt. circa fin.* Bonacin. *de Sacram. disp.* 4. *quæst vlt. puncto* 12. *n.* 1. *vers. verum.* Illustriss. D. meus Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad cap. nullus* 5. *n.* 3. *& ad cap. præter* 6. *num.* 2. *dist.* 32. Fagundez *in quinque Eccles. præcepta, præc.* 1. *lib.* 2. *c.* 5. *ex n.* 42. plures quos referunt Cened. *ad Decretum collect.* 19. & Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *cap.* 14. *n.* 36. vbi cum Nau. Valent. Henriq. Vega Tolet. Auila & aliis, resoluit dictam *Extrauag. Ad euitanda*, non esse vsu receptam cum dicta exceptione de notorio excommunicato, iuxta literam Concilij Basil. sed cum sola exceptione de notorio Clerici percussore. An, & quando peccet mortaliter, qui à concubinariis Diuina audiunt, vide Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6. *q.* 42. *à n.* 8. Et quid de inducente concubinarios ad Missam celebrandam, vide eundem Comitol. *lib.* 1. *q.* 57. *n.* 14. vbi resoluit quòd etiam post *d. Extrauag. Ad euitanda*, nulla suadente necessitate publicos inducere concubinarios ad Sacramenta ministranda, aut Missam celebrandam nemo sine mortifera culpa potest, cùm sit contra ius naturale quempiam inducere ad peccandum. 3

Quia quantum ad alios, &c.] Ergo Clerici Concubinarij, seu fornicarij notorij sunt suspensi ab officio & beneficio, itavt collatio beneficij illis facta sit nulla, & si celebrent, fiant irregulares, vt per Clar. *§. fornicatio, num.* 4. *& §. fin. quæst.* 75 *num.* 3. Azeued. 4

 l. 1.

l.1.à num.61.& 106.tit.19.lib.8. noua recop. Viuald.*in candelabro aureo tit. de suspens. à n.19.* Azor.*dict. p.1. lib.6.c.7.q.5.*Paul. Comitol.*d.q.42.à n.2.* Contrarium tamen, imò Clericos concubinarios, seu fornicatorios notorios non esse suspensos vera suspensionis censura, nec celebrantes effici irregulares, quia id iure non cauetur, tenet Couar. *in Clem. si furiosus, p.1.§.1.n.5.* Hemiq. Veg.Medin.Fr.Emman. quos refert, & sequitur Fagundez *d.c.5.n.*48. post Vgolin. Gutier.& alios sequitur Nicol. Garc. *d.c.14.n.19.* vbi *n.30.* respondet *in hoc text.* clericum concubinarium notorium dici suspensum quoad alios, non quia sit suspensus suspensionis censura, sed quia alij prohibentur ab eo audire Diuina, & *n. 32.* dicit quòd dato quòd ista suspensio esset vera censura de iure, responderi etiam tunc posset iam non esse in vsu, prout respondent Fr.Emman. *in summ. tom.2.c.67.n.1.*Soar. *d.disp.31.sect.4.n.10.* Auila *de censur. p.2.c.6.disp.2. dub.5.& p.3.disp.5.dub.2.*Bonacin.*eod.tract.disp.3.q.6. puncto 5.n.1.*

5 *Quoad seipsum*,&c.] Notatur ad hoc quòd suspensus quoad se tantum, & non quoad alios, dicitur omnis Ecclesiasticus existens in peccato mortali, quia quandiu ipsum non pœnitet peccati, nullo modo celebrare potest, quia peccet mortaliter, sed alij non prohibentur celebrantem audire, vt per Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.32.tract.2.n.1.*& 7.Bonac. *d.tract.de censuris, disp.3. q.6. punct.5.n.2.*

De Clericis coniugatis.

Tit. III.

1 Vper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Bellam. Ioan.Andr. Imol. Anchar. Butr. Panorm.Ioan.à Capistrano, Ioan.de Londris *in breuiario sanctorum Canon.fol.173. verso*, Petr.de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 97.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontific. à pag.366.* Goffred.& Host.*in summa huius tit.* Alexand. Cassan.& Anastas.Germon.*in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. tit.iuris Canon.* nouissimè Ioan.Honor. *lib. 3.summ. in Decret.* omnes *sub hac.rubr.*

2 De materia tituli vide Bellet.*disquisit.cleric. p.1.tit. de disciplina clericali*, §.9.Anton.Ricc.*de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib. 7.* Sanch. *de matrim. l.7. discept.42.*Farin. *fragm. crimin. p.1.lit.C. à n.325.*Nicol Garc.*de benef. p.7.c.5.*Vincent,Filliuc. *tom.3.tract.41.c.5.n.18.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus coniugatus in minoribus Ordinibus constitutus debet vxorem retinere, & beneficium Ecclesiasticum amittere; si verò erat in sacris, cogitur per suspensionem & excommunicationem dimittere vxorem, & agere pœnitentiam de commisso.*

2 *Beneficia clerici in minoribus Ordinibus constituti vacant per matrimonium ab eo contractum per verba de præsenti.*

3 *Regressus & accessus, ac alia quæcunque iura ad beneficia Ecclesiastica competentia clerico in minoribus constituto, vacant per matrimonium de præsenti ab eo contractum.*

4 *Clericus in minoribus per matrimonium de præsenti siue consummatum, siue non amittit beneficia, etiamsi vxor non sequuta adhuc copula carnali ingressa fuerit religionem, vt n.5.*

6 *Pensionibus Ecclesiasticis priuatur clericus in minoribus contrahens matrimonium de præsenti.*

7 *Clericus in Sacris constitutus, aut religionem professus approbatam per sententiam priuatur beneficiis.*

8 *Beneficiatus minorem Ordinum matrimonium in gradu consanguinitatis, vel affinitatis prohibito contrahens amittit beneficia ipso iure, quamvis ignarus impedimenti contraxisset.*

9 *Clericus ipso iure beneficiis priuatur contrahendo matrimonium nullum ex defectu solemnitatis.*

10 *Matrimonium quando est nulliter contractum ex defectu consensus clerici contrahentes non amittunt beneficia.*

11 *Sponsalia per verba de futuro non inducunt vacationem beneficiorum.*

12 *Clerici in minoribus bene possunt ducere vxores.*

Cap. Si qui. I. *Alex. III.*

Clericus in minoribus contrahens matrimonium cogitur per censuras Ecclesiasticas dimittere beneficia, & retinere vxorem; si verò erat in sacris, cogi debet per suspensionem, & excommunicationem dimittere vxorem, & agere pœnitentiam de commisso. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar.Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration.lib.3. iuris Pontif. pag. 22.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 363.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decretal. lib.3. tit.3. c.1.* & est post Concil. Lateran.sub Alex. III. *c.2.* 1

Collige ex text. per matrimonium per verba de præsenti contractum à Clerico in minoribus Ordinibus constitúto vacare eius beneficia, ita Capell.Tholos. *decis.239.*Clar.§. *fin.q.73.n.5.vers.clericus beneficiatus*, Tiraq.*de retract. lig.§.26.gloss.2.n.9.* Bonacos. *commun.crimin.p.1.verbo clericus, fol.27.verso*, Couar. *de sponsal. p.2.c.6.§.3. n.4.* Vasq.*de success. prog. lib.3. §.22.n.36.*Petr. Greg.*de re benef.c.25.n.4.* Mascard.*de probat. concl. 182.* Perez *l.1. vers. item quia, tit.lib.5. Ordinam.* Matiens. *in rubr. tit.1. gloss.1. n.158. & l.7. gloss.12.n.2. tit.8.lib.5. noua recop.* Flamin.*de resignat. lib.1.q.1.n.12.*Veral.*decis.215.n.2.p.1.*Ceual.*commun. contra communes, q. 147.* Sayr. *de censuris, lib.6. c.5. n.10.& seqq.*Pechi *in reg.beneficium,n.26.de regulis iuris in 6.*Mandos. *de signatura gratiæ tit. de priuatione, vers.impetratur beneficium*, Azor.*instit.moral.p.2.lib.7. c.16.q.4.& 5.*Sanch. *de matrim. lib. 7. disp.42. à n.4.* Spin.*in speculo testam.gloss.16.n.43.* Ioan. à Cochier.*in reg.8. Cancel. gloss.7.post n.18. vers. 2.* Cened. *Canon. quæst.lib.1.q.30.n.27.*Card.Tusch.*lit.C.ead.concl.392. & lit.M.concl.148.* Giurba *ad consuetud. Messanenses, c.1.gloss.1. p.1.n.39.* Squillante *de priuileg. cleric. c.4. n.83.*Viuian.*in praxi iurisp.lib.5.c.5.n.48.in vltim.edit.* Gutier. *pract. lib.2.q.104.n.3.*Less.*de iustit.lib.2.c.33. dubit.21.* Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit. lib.30. tract.3.n.312.cum seqq.*Gonzal.*ad reg.8. Cancel.gl.15. n.43.* Farin. *fragment. crimin. p.1.lit. C.verbo Clericus, n. 325.* Aloys. Riccius *in praxi rerum fori Ecclef. decis.240.n.3.in 1.edit.aliàs resol.212.in 2.edit.*Cald.Pereira *de potestate elig. c.5.n.14.* Nicol. Garc.*de benefic. p.11.c.8. n.1.cum seqq.* Anton.Riccinl *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.7. c.1.à num.3.* Carol.de Grassis *de effectibus clerical.effectu 5. à n. 11.* dicit 2

dicit probabilem Filiuc. *tom.* 3. *tract.* 41. *cap.* 8 *n.* 5. & fuit dictum *in Lucana capellania* 23. *February* 1609. coram bonæ mem. Penia, & *in Burgo sancti Sepulchri beneficij* 25. *May* 1626. coram R. P. D. Merlino, qui omnes cum *gloss.* 1. *hic*, resoluunt huiusmodi vacationem induci ipso iure, adeò vt non requiratur sententia priuatoria, quicquid teneat Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *cap.* 123. *num.* 1. *in* 2. *edit.* nisi eius opinionem intelligas procedere respectu possessionis; quam nisi sponte Clericus dimittat, ad eam relinquendam est cogendus manu militari. Vnde sequi inferunt Sanch. *d. disp.* 42. *à n.* 10. & Anton. Ricciul. *d. c.* 1. *à n.* 10. post contractum matrimonium clericum nullatenus posse beneficia retinere sed, teneri statim illa dimittere, aliàs peccare mortaliter, & teneri restituere omnes fructus perceptos; similiter inferunt renuntiationem per eum factam ad fauorem nullius esse momenti, & posse statim post contractum matrimonium beneficia tanquam vacantia impetrari. Illud tamen aduertere oportet matrimonium indubitanter debere probari, vt ex eo inducatur vacatio beneficij, & non sufficit quòd lata esset sententia pro validitate matrimonij, si pendet causa restitutionis in integrum, Cardin. Caualer. *decis.* 180. *n.* 1. & 2.

3 Amplia primò, vt sicut per contractum matrimonium per verba de præsenti in Clerico in minoribus constituto inducitur vacatio beneficiorum, ita etiam expirent regressus, & accessus, & alia quæcunque iura ad beneficia Ecclesiastica competentia, gloss. *verbo clericalis, in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. vbi Ioan. Andr. *n.* 5. Gemin. *n.* 6. & prob. *n.* 5. Clar. *d. q.* 73. *n.* 3. Flamin. *d. q.* 1. *n.* 14. Ceuall. *d. q.* 147. *n.* 2. Sanch. *d. disp.* 43. *n.* 7. Farin. *d. verbo clericus, n.* 330. Nicol. Garc. *d. c.* 8. *n.* 2. Gutier. *de matrim. c.* 97. *n.* 4. Anton. Ricciul. *d. c.* 1. *n.* 14. Carol. de Graffis *d. effectu* 5. *n.* 14. Ioan. Bapt. Costa *de re integ. dist.* 84. *n.* 6. Giurba *d. n.* 44.

4 Secundò amplia, vt procedat siue matrimonium fuerit consummatum, siue non, quia remanet nihilominus Clericus beneficio priuatus, Pauin. *de potestate Capituli, Sede vac. prælud.* 7. *col.* 3. Capel. Tholos. *decis.* 239. Mascard. *concl.* 181. *n.* 3. Rota *in Lucana de insula* 6. & 13. *Iunij* 1575. coram Illustrissimo Cardin. Lancel. Anton. Ricciul. *d. cap.* 1 *num.* 27. Ceuall. *communium contra commun. q.* 147. *num.* 1. Carol. de Graffis *d. effectu* 5. *n.* 13. Caualer. *decis.* 166. *n.* 2. Squillante *d. c.* 4. *num.* 85.

5 Tertiò amplia, vt procedat etiamsi post matrimonium contractum vxor ingressa fuerit religionem, non sequuta adhuc copula carnali, quia non ideo Clericus recuperabit beneficia, quæ iam per matrimonium contractum vacarunt, vt per Butr. *hic n.* 7. & Abb. *n.* 6. Couar. *§.* 3. *n.* 4. & 6. Sayr. *d. c.* 5. *n.* 14. Sanch. *d. disp.* 42. *n.* 6. Farin. *d. verbo clericus, num.* 329. Nicol. Garc. *d. c.* 8. *n.* 3. Anton. Ricciul. *d. c.* 1. *n.* 20. Squillante *d. c.* 4. *n.* 86.

6 Quartò amplia, vt per contractum matrimonium per verba de præsenti Clericus non solùm priuetur beneficiis, sed etiam pensionibus Ecclesiasticis, vt per Cou. *d. §.* 3. *sub n.* 6. Clar. *§. fin. q.* 74. *vers. clericus, in fine*, Nauar. *de orat. c.* 21. *num.* 53. Ceual. *d. q.* 147. *num.* 7. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 80. *lit. E. vers. amittit*, Flamin. *de resign. lib.* 1. *q.* 1. *n.* 15. & *lib.* 6. *q.* 2. *n.* 115. Gig. *de pensionib. q.* 54. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 10. *cap.* 10. Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 43. *n.* 5. Card. Thusch. *lit. P. concl.* 717. *à num.* 8. Farin. *d. verbo Clericus, num.* 331. Carol. de Graffis *d. effectu* 5. *n.* 12. Anton. Ricciul. *d. lib.* 7. *c.* 3. *à princ.* Rota *in vna Roman. pensionis* 10. *May* 1610. coram Reuerendiss. D. Coccino, *in Tullen. fructuum Prioratus* 21. *Iunij* 1619. coram eod. vbi etiam dictum fuit post contractum matrimonium per verba de præsenti non valere transactionem, seu nouam conuentionem inter titularem, & pensionarium super eius solutione absque Sedis Apost. beneplacito; similiter & *ibi* dictum fuit ad istum effectum sufficere probari matrimonium præsumptiuè, & procedere hanc quartam ampl. siue matrimonium fuerit validum, siue nullum, & de facto contractum, dummodo non fuerit nullum ex defectu consensus, quod etiam censuit eadem Rot. *in Barchinonen. pensionis* 27. *Iunij* 1611. coram Card. Caualerio, inter eius decisiones impressas *decis.* 166. *per tot.* Limitatur tamen hæc ampliatio, ne procedat in pensione, quæ datur laico pro ministerio, vel pro re vtiliter gesta, aut gerenda in defensione Ecclesiæ; nam hæc per matrimonium contractum non extinguitur, vt ex aliis resoluit Anton. Ricciul. *d. cap.* 3. *num.* 4. & 5. Limitatur etiam, quando is, ad cuius fauorem fuit pensio reseruata ante contractum matrimonium, emit officium Militum Lauretanorum; ij enim ex peculiari priuilegio possunt retinere pensionem Ecclesiasticam vsque ad summam 200. ducatorum auri de Camera, non obstante matrimonio contrahendo, & bigamia, ex constitut. Sixti V. 15. in ordine Bullarij noui, cuius dispositio vendicat sibi locum non solum super beneficiis liberæ collationis, sed etiam iurispatronatus, etiam Principum, & Regum, Rota *in Terulen. pensionis* 15. *Septembris* 1600. coram Illustriss. Card. Sacrato. Similiter Milites SS. Mauritij, & Lazari, etiamsi contrahant matrimonium cum vnica & virgine, remanent capaces retinendi pensiones vsque ad summam ducatorum 400. auri de Camera, ex peculiari priuilegio ad fauorem dictæ Religionis indulto per fel. record. Clement. VIII. in sua *constit.* 102. *§.* 13. *in Bullario nouo.* Idem erit si suscipiat habitum Militiæ sancti Stephani, quo etiam coniugatus, & bigamus remanet capax Ecclesiasticæ pensionis vsque ad summam 400. ducatorum de Camera, ex *constit. fel. record. Pauli V.* 46. Illud tamen aduertere oportet, quòd si obtinens pensionem tanquam Clericus incedat in habitu sæculari, pensio ipso iure remanet extincta absque alia citatione, & iudicis decreto, vt sunt verba clara constitutionis Sixti V. & tradunt Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 15. *in princ. num.* 56. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 3. *cap.* 1. *num.* 18. Rot. *decis.* 158. *n.* 16. *p.* 1. *recent.* & latè fuit dictum *in Cæsaraugustana pensionis* 3. *Iunij* 1622. coram R. D. meo Coccino Decano, & *in Elboren. pensionis* 7. *Iunij* 1627. coram R. P. D. Vbaldo, & *in eodem.* 20. *Decembr.* 1628. coram R. P. D. Merlino.

Quinto amplia in Clerico contrahente matrimonium in Sacris constituto, vel professo religionem 7 approbatam, hunc etiam amittere beneficia tenent omnes *infrà* citandi, inter quos tamen grauis concertatio est, an hæc priuatio inducatur ipso iure, an verò per sententiam? & in tali specie esse priuatum ipso iure censuerunt Abb. *hic num.* 7. & Zabar. *num.* 2. Cou. *d. §.* 3. *num.* 4. Aufrer. *ad Capell. decis.* 240. *num.* 4. Azor. *d. lib.* 7. *cap.* 16. *q.* 5. Verùm communiter cæteri Doctores existimant esse priuatum per sententiam, ita gloss. *hic verbo dimittere.* Ioan. Andr. *in cap. Ioannes, infr. hoc tit. num.* 23. *vers. si vero tenet*, Butr. *num.* 19. *ad finem*, Anchar. *num.* 14. Imol. *num.* 24. Clar. *d. q.* 73. *n.* 5. Mascard. *concl.* 182. *num.* 5. Nauar. *in man. c.* 25. *n.* 120. Henriq. *in sum. lib.* 7. *cap.* 36. *n.* 1. Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 42. *sub num.* 4. Less. *de instit. lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 115. Nicol. Garc. *d. cap.* 8. *num.* 17. Filiuc. *d. cap.* 8. *num.* 6. Anton. Ricciul. *d. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 12. vbi à *num.* 14. rationem reddit, quare Clericus in minoribus constitutus priuetur ipso iure, non ita qui in Sacris est constitutus.

Sextò amplia, vt etiam per matrimonium in gradu 8 con-

consanguinitatis, vel affinitatis prohibitio, aut alias de facto contractum à beneficiato minorum Ordinum amittatur beneficium ipso iure; quamvis ignarus impedimenti contraxisset, ita Cou. *d.* §. 3. *sub n.* 4. *vers. quòd si is, qui habet.* Tiraquel. *de retractu lig.* §. 26. *gloss.* 2. *num.* 9. Corras. *de benefic. p.* 1. *cap.* 10. *num.* 10. Bonacos. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 1. *tit.* 7. *num* 12. *&* 13. *pag.* 175. *& tom.* 2. *lib.* 9. *tit.* 7. *n.* 3. *vers. & ita est communis, pag.* 367. Hippol. *consil.* 70. *num.* 16. Flamin. *d. q.* 3. *n.* 12. Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 43. *& lib.* 1. *disp.* 2. *num.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 15. *n.* 44. *& gloss.* 57. *n.* 44. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *com.* 19. *num.* 147. vbi transcripsit ad hoc decisionem Rotæ *in Lucana de Insula sancta* 6. *Iunij* 1575. coram olim Illustr. Lancel. cuius etiam meminit Anton. Ricciul. *d. c.* 2. *n.* 20. quicquid contrarium tenuerit Nicol. Garc. *d. cap.* 8. *n.* 8. *& seqq.* An autem quando Clericus contraxit sciens impedimentum, censeatur ipso iure priuatus, disputat Anton. Ricciul. *c.* 2. *n.* 23. vbi *n.* 24. arbitratur conclusionem esse firmandam generaliter, vt siue sciat, siue nesciat Clericus impedimentum, semper censeatur ipso iure priuatus.

9 Septimò amplia, vt etiam per matrimonium nullum ex defectu solemnitatis, veluti quia non est contractum coram parocho, & testibus, vel alias fuit contractum contra formam præscriptam à Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. Clericus ipso iure beneficiis priuetur, vt in facti contingentia respondit Rota, cuius auctoritate hanc sententiam sequuntur Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 5. *sub num.* 39. & Anton. Ricciul. *d. cap.* 2. *num.* 32. quicquid contrarium post Fr. Emman. & Veg. tenuerit Nicol. Garc. *d. cap.* 8. *num.* 13.

10 Limita primò principalem textus conclusionem non procedere, quando matrimonium est nulliter contractum ex defectu in consensu Clerici, tūc enim non dicitur inducta beneficiorum vacatio, vt per Abb. *hic sub n.* 7. *vers. quandoque enim,* Nicol. Garc. *de benefic. p.* 11. *c.* 9. *n.* 10. *&* 11. Massobr. *in praxi habendi concursum requis.* 7. *dub.* 33. secundum Romanam impress. & *dub.* 34. resoluit quod matrimonium nullum ex defectu formæ non inducit priuationem beneficij; Squillante *d. c.* 4. *n.* 89. & latè Anton. Ricciul. *d cap.* 2. *n.* 1. vbi *numeris seqq* exemplificat in Clerico amente & impubere, in quo malitia non supplet ætatem, ac in contrahente per metum cadentem in constantem virum, & *à num.* 7. disputat an prædicta procedant, vbi nullitas procedit ex defectu consensus mulieris, nempe quia erat amens, vel impubes, aut consensum præstitit metu compulsa; Clericus verò præstitit consensum omni ex parte legitimum? vide apud eum.

11 Limita secundò non procedere, quando contrahuntur sponsalia per verba de futuro, per illa enim non induci vacationem beneficiorum tenent Butr. *hic n* 1. Abb. *n.* 1. Couar. *d.* §. 3. *n.* 4. Clar. *d. q.* 73. *num.* 3. Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 2. *n.* 18. *in fine.* Cald. Pereira *in l si curatorem, verbo læsis, num.* 127. *col.* 6. Perez *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 4. Rot. *decis.* 772. *sub n.* 2. *vers. & quamvis, p.* 2. *in recent.* Gonzal. *d. gloss.* 15. *n.* 43. Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 42. *n.* 1. *&* 5. *& disp.* 43. *n.* 6. Fatin. *d. verbo Clericus, n.* 332. Nicol. Garc. *d. p.* 11. *c.* 8. *n.* 19. *cum seqq.* Gutier. *de matrim. c.* 97. *n.* 1. Anton. Ricciul. *d. lib.* 7. *c.* 4. Squillante *d c.* 4. *n.* 90

Limita tertiò, si pensio sit reseruata pro officio aliquo compatibili cum matrimonio, velut pro pulsandis campanis, vel custodienda Ecclesia, similive alio in quo conseruatur intentio Papæ, Gig. *de pension. q.* 54. *n.* 3. Rot. *decis.* 1079. *n.* 1. *p.* 3. *lib.* 3. *diuers.*

Limita quartò si eum tali Clerico fuerit sufficienter dispensatum per Papam, vt non obstante matrimonio possit retinere pensionem, Gig. *d. q.* 54. *sub num.* 5. *vers. quando autem apparet,* concessa enim hac habilitatione nihil est quin retineri possit pensio, non obstante matrimonio, siue agatur de pensione reseruata, siue translatione, cum in hoc nullum sit discrimen, Rot. apud Greg. XV. *decis.* 18. *n.* 2. *&* 3. idem quoque de beneficio resoluunt Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 42. *n.* 18. Carol. de Grassis *effectu* 15. *n.* 19. Squillante *d. c.* 4. *n.* 92.

Et retinere vxores, &c.] Ergo Clerici in minoribus bene possunt ducere vxores, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 42. Thom. Valasc. *allegat. iuris, tom.* 1. *allegat.* 40. *n.* 3. etsi habeant beneficia, itavt filij ab illis sic in minoribus beneficiatis naturales reputentur, & subsequenti matrimonio legitimentur, vt resoluunt citati ad *cap. tanta, n.* 33. *infr. qui filij sint legitimi,* quibus adde Azeued. *l.* 6. *n.* 3. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop.* Perez *l.* 22. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 103. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 20. *n.* 33. Bernard Græuæ *ad practic. Cam. Imper. lib.* 2. *concl.* 141. *consid.* 1. *à n.* 13. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 35. *n.* 43. *& c.* 159. *n.* 10. 12

SUMMARIUM.

1 *Coniugatus ad administrationem, & ad ordinem Ecclesiasticum, vel beneficium non promouetur, nisi castitatem præmittat, & non sit bigamus.*

2 *Clericus in minoribus coniugatus, non potest habere beneficia,* & n. 3.

4 *Virginem habuisse vxorem dicitur ille, qui prius eam deflorauit, si ab ipsomet, & non ab alio cognita fuisset.*

Cap. Sanè. II.

Clericus coniugatus non est capax beneficij, nisi voueat perpetuam castitatem, & coniux fuerit vnica, & virgo, nec potest admitti ad sacros Ordines, & administrationes Ecclesiasticas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri* 3. *iuris Pontif. pag.* 23. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 363. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decr. lib.* 5. *tit.* 3. *c.* 3. & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p.* 18. *c.* 5. 1

Ne deinceps clericus coniugatus ad Ecclesiastica beneficia, &c.] Notatur ad hoc quod Clericus in minoribus coniugatus non potest habere beneficia, vt per Hojed. *de incompat. benef. p.* 1. *cap. vlt. n.* 76. Flamin. *de resignat. lib.* 4. *q.* 2. *n.* 27. Camil. Borrel. *in summ. omn. decis. tit.* 8. *n.* 29. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 149. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 44. vbi resoluit, quod licèt non possit habere beneficium Ecclesiasticum in titulum beneficij, potest tamen habere ratione stipendij, aut alterius ministerij temporalis, & *num. vlt.* asserit clericum coniugatum incapacem esse pensionis, quæ titulo clericali conferri solet, nisi ex Summi Pontificis dispensatione; vnde à fortiori sequitur Episcopum minimè posse cum eo dispensare, vt habeat beneficium Ecclesiasticum, etiam simplex, vt tenent Selua *de benefic. part.* 1. *q.* 7. *num.* 17. *&* 18. Flamin. *d. q.* 2. *num.* 29. Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 42. *num.* 18. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 7. *cap.* 5. *num.* 4. 2

Nisi fortè castitatem, &c.] Verba hæc cum Zabar. & Anchar. intelligenda esse dicit Sanch. *dict. lib.* 7. *disp.* 42.

disp. 42. *n.* 16. si vxor profiteatur continentiam, vel melius, nisi vir legitimè ad Ordines promotus fuerit, aut forsan ex Rebuff. *in praxi benef. reg. de publicandis resign. gloss.* 18. *n.* 45. si vterque voverit castitatem perpetuam, & ingressus fuerit religionem.

4 In gloss. *Virginem*, vlt. ibi. *sed verius est, quod potest promoueri.* Notatur ad hoc quòd ille dicitur virginem habuisse vxorem, etiamsi priùs illam defloraverit, si ab ipsomet, & non ab alio cognita fuisset, per ea, quæ Card. Tolet. *in instruct. Sacerd. lib.* 1. *c.* 60. *vers. tertium est valde*, Vivald. *in candelabro aureo, tit. de irreg. in* 1. *specie bigamiæ, n.* 5. Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 8. *n.* 8. Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 46. *n.* 3. & *disp.* 84. *n.* 12. & habetur apud Castellanos *l.* 35. *tit.* 5. *p.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Clericus in minoribus beneficiatus, si contrahat matrimonium, privatur beneficio, & quod dedit Ecclesiæ, ibi restituitur.*
2 *Beneficio tacitè videtur renuntiare Clericus in minoribus matrimonium contrahens.*
3 *Monachus vbi transit de vno monasterio ad aliud, non debet esse onerosus secundo.*
4 *Religiosi bona licitè ex vna religione in alteram diuersi ordinis transeuntis, quæ prius monasterium ratione eius acquisierat, recuperat posterius.*

Cap. Quod à te. III.

1 Clerici in minoribus sunt spoliandi beneficiis, si matrimonium contrahant, & si quid de propriis bonis Ecclesiæ titulari contulerunt eis, restituntur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Bald. Butr. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri* 3. *iuris Pontif. pag.* 24. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 363. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 3. *c.* 5. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 50. *c.* 7.

2 *Ecclesiastico beneficio*, &c.] Illi enim per matrimonium à se contractum tacitè videtur renuntiare, vt per Nauar. *cons.* 3. *n.* 2. *sub tit. de renuntiat. in antiq.* Mascard. *de probat. concl.* 182. *n.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 14. *n.* 63. Et quòd clericus ingressus monasterium per annum quo durat tempus eius tacitæ professionis licitè retinet beneficium, ex hoc text. colligunt Tiraquellus *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 8. *n.* 28. Fusch. *lit. C. sing.* 99.

3 *Sanè Ecclesiis*, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi Monachus transit de vno monasterio ad aliud, non debet esse onerosus secundo monasterio, vt per Surd. *de alimentis, tit.* 9. *q.* 27. *n.* 6. vbi allegat Menoch. *cons.* 193. *n.* 1. & 12. tenentem secundum monasterium debere alere ingressum, posito quod sit opulentum, vel habeat redditus sufficientes.

4 In gloss. *Redire*, ibi, *& idem in Monacho, vt illa transferat secundo monasterio.* Notatur ad hoc quòd bona religiosi licitè ex vna religione in alteram diuersi ordinis transeuntis, quæ prius monasterium ratione eius acquisierat, recuperat, vt per Host. *n.* 4. Butr. *n.* 9. Ioan. Andr. *n.* 7. Anch. *n.* 9. Abb. *n. vlt.* Zabar. *num. vnic. opposit.* 4. & Henriq *n.* 2. & 3. *in præsenti*, Angel. *verbo monasterium, n.* 6. Armil. *verbo Religio, num.* 17. Mandel. *cons.* 712. *n.* 2. *vol.* 4. Menoch. *de arbitr. casu* 436. *à n.* 13. Verùm probabilior est opinio vniuersa bona priori monasterio acquisita ratione religiosi remansura omnino apud illud, siue, ad aliud monasterium diuersi Ordinis, siue ad Episcopatum transeat, quam tuentur Abb. *hic n.* 3. Ann. *n.* 8. Sylvest. *verbo religio* 4. *q.* 10. Tabien. *eodem verbo q.* 27. *n.* 28. Couar. *in c.* 1. *à n.* 29. *de testam.* Nauar. *comment.* 4. *de Regul. n.* 24. *vers.* 11. & *cons.* 55. *n.* 9. *sub eod. tit. de Regular.* Aluarad. *de coniectura ta mente testatoris, lib.* 2. *c.* 3. *in princ. n.* 7. Carol. Tapia *in auth. ingressi, verbo sua, c.* 6. *n.* 7. *C. de sacros. Eccles.* Spin. *in speculo testam. gloss.* 12. *princ. n.* 23. & 24. & *in rubr. gloss.* 6. *n.* 3. Anast. Germon. *de sacrorum immun lib.* 3. *c.* 4. *n.* 37. Surd. *de alimentis, tit.* 9. *q.* 27. *n.* 8. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 140. *vers. quando religiosus, col.* 13. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 15. *q.* 3. & *c.* 16. *q.* 8. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 79. *art.* 1. & 2. & *tom.* 3. *q.* 5. *art.* 1. Sanch. *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 32 *n.* 8. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1. *q.* 31. *art.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt, peracta pœnitentia dispensare possunt, & declaratur n.* 2.
3 *Episcopus potest dispensare cum Clerico in sacris constituto, aut Religionem professo, si viduam occultè duxerat.*
4 *Episcopus dispensare non potest cum Sacerdotibus nuptias de facto contrahentibus, quando pœnitentiæ signa minimè exhibent.*

Cap. Sanè. §. IV.

Episcopi possunt dispensare cum Sacerdotibus, qui facto contraxerunt matrimonium post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem, vt exerceant Ordines in officio suo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 25. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 364. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 1. 1

Intellige supradictam conclusionem, vt procedat si cum vnica, & virgine contraxerint, quo etiam casu procedit text. *in c.* 1. *qui Clerici, vel vouentes*, secus enim est, si cum vidua, aut corrupta, vel duplex inierunt matrimonium, in quibus terminis necessariò intelligendi sunt text. *in cap. nuper, & in cap. fin. de bigamis*, colliges hæc ex Couar. *in Clem. si furiosus, p.* 1. §. 2. *n.* 2. *vers. secundo.* Valent. *p.* 3. *disp.* 7. *q.* 19. *puncto* 3. *in* 1. *specie irregul. in fine*, Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 86. *à n.* 20. Aloys. Riccius *in praxi aurea resol.* 220. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 8. *art.* 2. *conclus.* 3. & aliis, quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p.* 2. *allegat.* 49. *n.* 26. vbi *n.* 27. cum Sanch. & Ludou. Miranda *citatis locis*, resoluo posse Episcopum dispensare cum Clerico in Sacris constituto, aut religionem professo, si viduam occultè duxerat in priuilegio Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. c.* 6. 2 3

Post longam pœnitentiam.] Intellige de consilio, vel quòd Episcopus dispensare non debet, quando Sacerdos ille pœnitentiæ signa maximè exhibet, ex Sanch. *d. disp.* 86. *n.* 20. 4

SVM

SVMMARIVM.

1 *Beneficia obtenta à clerico tempore contractus matrimonij, illi auferenda sunt; collata verò postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem.*
2 *Officia duo non potest vnus exercere.*
3 *Papa solus potest dispensare, vt coniugatus qualecumque beneficium obtineat.*
4 *Nemo potest venire contra factum suum.*

CAP. diuersis. V. *Innoc. III.*

1 EPiscopus debet priuare Clericum beneficiis, quæ ille tempore contractus matrimonij habebat; si verò post contractum Episcopus scienter contulit beneficia Ecclesiastica tali Clerico, illis non Episcopus, sed superior eius priuet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontific. pag.* 25. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 364. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 3. *cap.* 1.

2 *Cùm quasi diuisus in duo*, &c.] Notatur ad hoc quòd duo officia non potest vnus exercere si ad diuersa tendant, *l. hac parte, C. de prox. sacror. scrin. lib.* 12. *l. si plures, vbi gloss. ff. de pactis*, Tiraq. *de constit. p.* 3. *limit.* 30. *n.* 8. Quando verò munera, & officia non sunt sibi contraria, & tendunt ad eundem finem, ea simul habere quis potest, itavt vnus & idem duorum iure, & munere fungatur, ex Bart. *in l. si consul. ff. de adoption.* & tunc vtriusque debet habere salarium. Auiles *ad c.* 1. *Pratorum, fol.* 39. Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.* 2. *c.* 22. *n.* 9. & latè an, & quando possit quis sustinere vicem duarum personarum, agit Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 473. *per totam.* Vnde quando ex priuilegio, vel consuetudine quis duplici officio fungitur, scilicet Thesaurarij, & Canonici, duplices lucratur distributiones, cùm inter dignitates suppleat numerum dignitatum, & inter Canonicos suppleat numerum Canonicorũ, nec egeat substituto, vt Sacra censuit Congreg. apud Nicol. Garc. *de benef. p.* 11. *c.* 5. *n.* 145. Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, lib.* 4. *tit.* 7. *de benef. incomp. n.* 25. quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcopi, p.* 3 *alleg.* 82. *n.* 12. & resoluunt Gig. Roch. Gom. Azor. & alij, quos refert Moneta *de distribut. quotid. p.* 1. *q.* 4. *n.* 6. & melius *n* 16. Sic etiam iuxta receptissimam Doctorum sententiam *in cap. cum olim, de re iud.* vbi Panorm. *n.* 2. & Felin. *n.* 1. quando duo iura concurrunt in eadem persona, quorum quodlibet producit ius dandæ vocis, debet talis persona habere duas voces, quia censetur iure diuersorum, & quòd hæc sit communis, & verissima opinio, tenent Cou. *var. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 6. Azor. *instit moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 7. *q.* 13. veluti in dignitate, & Canonico simul, ex priuilegio, vel consuetudine, qui duplicem habet vocem in Capitulo, vnam ratione dignitatis, alteram ratione præbendæ, vt censuit Rota apud Seraphin. *decis.* 410. *& in vna Oriolen. Canonicatus* 13. *Ianuarij* 1619. coram R. P. D. Remboldo, quam refero *d. alleg.* 62. *n.* 22.

3 *Priues appellatione remota.*] Solus enim Summus Pont. potest dispensare, vt coniugatus qualecumque beneficium obtineat, vt per Flamin. *de resignat. lib.* 4. *q.* 2. *n.* 28. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp* 42. *n.* 18.

4 In gloss. *Non per te*, ibi, *argum. quòd nemo potest venire contra factum suum.* Vide apud hoc plures Doctores *in libello de principiis vtriusque iuris*, *lit. F. n.* 17. & per me *Axiom.* 93. *n.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Filius Sacerdotis Græci ex vxore genitus licitè inter Latinos promouetur, si scandalum non obsistat.*
2 *Græci in minoribus Ordinibus contrahentes possunt post coniugium ad sacros Ordines ascendere, & matrimonio antea contracto vti.*
3 *Continentiæ votum sacris Ordinibus in Ecclesia Orientali est annexum.*
4 *Papa potest dispensare, vt promoti ad Sacros Ordines matrimonium contrahant.*
5 *Continentia solo præcepto Ecclesiastico sacris Ordinibus est annexa.*

CAP. Cùm olim. VI.

FIlius Sacerdotis Græci, ex legitimo tamen matrimonio natus, potest ordinari ritu Latino, licet pater sit in ritu Græco, nisi consuetudo regionis repugnet, tunc enim esset inhabilis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Henric. Anch. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 26. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 364. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 3. *c.* 2. 1

Quoniam Orientales, &c.] Notatur ad hoc quòd Græcis in minoribus Ordinibus contrahentibus licet post coniugium ad sacros Ordines ascendere, & Matrimonio antea contracto vti, vt per Azor. *instit. moral. p.* 1 *lib.* 13. *cap.* 13. *q.* 1. Carol. de Grassis *de effectib. cleric. effectu* 5. *n.* 41. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 18. *n.* 5. aduertentes, ille *q.* 3. *&* 5. hic verò *n.* 3. in Ecclesia Græca nunquam licuisse sacro Ordine præditis Matrimonium inire, imo apud ipsos Græcos Matrimonium post Ordinem sacrum contractum fuisse irritum. 2

Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit.] Occidentalis verò maximè; nam eius Clerici cùm ad sacros Ordines promouentur, hodie tacitè castitatem promittunt, & ita huiusmodi continentiæ votum esse sacris Ordinibus annexum, tenent Henriq. *in sum. lib.* 12. *de Sacram. Ordinis, cap.* 14. *n.* 7. *in fine, & lib.* 12. *de Matrim. cap.* 5. *n.* 9. Spin. *in speculo testam. gloss.* 12. *in princ. n.* 2. *vers. vtrum autem solenne*, Gutier. *Can. lib.... c.* 7 *n.* 2. Azor. *d. lib.* 13. *c.* 12. *q.* 6. *& c.* 14. *q.* 10. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto Matrim. p* 2. *à n.* 100. & plures alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 7 *disp.* 27. *n.* 10. quibus adde Carol. de Grassis *de effectibus cleric. in prælud. num.* 41. & alios, quos cito *de officio, & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 15. *n.* 2. *in fine.* 3

In gloss. *Votum continentiæ*, ibi, *quòd Papa potest dispensare*, &c. Notatur ad hoc quòd Papa potest dispensare, vt promoti ad sacros Ordines Matrimonium contrahant, vt per Abb. *hic n.* 5. Tiraquel. *de pœnis temper. in præfat. n.* 46. Sot. *lib.* 7. *de iustit. q.* 4. *art.* 2. *vers. hoc patet, & in* 4. *sentent. distinct.* 38. *q.* 1. *art.* 1. *vers. dubium*, Henriq. *in sum. lib.* 10. *c.* 14. §. 5. *&* §. 8. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 8. *n.* 11. quos refero ego ipse *d. alleg.* 15. *n.* 20. 4

In ead. gloss. ibi, *illud verum est quod ex constitutione Ecclesiæ introductum est*, &c. Notatur ad hoc quòd continentia solo præcepto Ecclesiastico sacris Ordinibus est annexa, vt per Anto. Capet. *de perpetua castitate Sacerd. c.* 25. Cardin. Bellarm. *lib.* 1. *de Clericis, c.* 18. 5

Henriq.

Henriq.*lib.*10.*c.*14.§.6.Azor.*d.c.*12.*q.*1. quos refero ego ipse *d.alleg.*15.*n.*3.

SVMMARIVM.

1 *Clericus coniugatus non beneficiatus non cogitur deferre Tonsuram.*

2 *Consuetudine potest Clericus coniugatus habitum Clericalem minimè portans, Clericali priuilegio gaudere.*

3 *Declaratur text.in præsenti.*

4 *Beneficiarius etiam solus minoribus Ordinibus initiatus deferre debet primam Clericorũ Tonsuram.*

5 *Clericis coniugatis licita est negotiatio honesta victus causa.*

Cap. Ioannes. VII.

1 Clericus in minoribus coniugatus non potest gaudere priuilegio Clericali, ac perinde non tenetur deferre tonsuram, dummodo nullum percipiat beneficium Ecclesiasticum, cuius ratione teneatur Clericalem deferre tonsuram. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol.Anan. Host. Henric. Butr. Anch.Panorm. Bald. Ioan.à Capistrano,Viu.*in ration.lib.*3.*iur.Pont.pag.*26. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.*365.remissiuè Ximen.*in concord. p.*2.

2 *Cum de consuetudine terræ*, &c.] Notatur ad hoc, quod de consuetudine potest Clericus coniugatus habitum Clericalem minimè portans Clericali priuilegio gaudere, vt per Burg.à Pace *cons.*22.*n.*6.

3 *Dummodo nullum percipiat beneficium*, &c.] Ergo videtur probare vxoratum in coniugio posse tenere beneficium, sed *gloss.vlt.* hic occurrit quod tenere possit per dispensationem Papæ, aut beneficij nomine hic intelligi potest pensio, seu stipendium, quod laico nonnunquam datur ab Ecclesia, ratione cuius,etiamsi datum non sit in titulum beneficij, debeat tamen portare tonsuram, si consuetudo ita ferat, sic Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.*30.*tract.*3.*num.*312. *vers.si cursus.*

4 *Cuius ratione teneatur,* &c.] Notatur ad hoc, quod beneficiarius etiàm solis minoribus Ordinibus initiatus deferre debet primam Clericalem tonsuram, vt per Azor.*instit.moral. p.*2.*lib.*7.*c.*14.*q.*3.

5 *Quia cum eum oporteat,* &c.]Notatur ad hoc,quòd clericis coniugatis licita est negotiatio honesta victus causa,nec ob eam priuari possunt priuilegiis clericalibus, vt per Cou.*pract.c.*31.*n.*8.*vers.sexto*, Azor. *instit.moral p.*1.*lib.*13.*cap.vlt.q.vlt.* Sanch.*de matrim. lib.*7.*disp.*46.*n.*26.Carol.de Grassis *de effect.cleric.effectu* 1.*n.* 87. quicquid contrarium teneant Camil. de Curte, Scacc. Camil.Borrel.Thom.Valasc.& alij,quos refero *de offic.& potest.Episcop. p.*2.*alleg.*12.*n.*30.

In gloss. *Non potest.* Circa materiam huius glossæ vide quæ dixi *d.alleg.*12.*à n.*25.

SVMMARIVM.

1 *Vxorati non admittuntur ad Ecclesiasticas dignitates, & coguntur dimittere quas habent.*

2 *Beneficio suo iam obtento cogitur quis cedere propter scandalum imminens.*

3 *Scandalum quando non prouenit ex culpa habentis beneficium, sed ex improborum malitia, tunc nemo cogitur propria dimittere propter eos.*

Cap. Cùm decorem. VIII.

Clerici vxorati non admittuntur ad dignitates Ecclesiasticas, & quas habent dimittere debent. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar. Bellam.Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric.Panorm.Bald.Ioan.à Capistrano, Viu.*in rationali lib.*3.*iuris Pontif. pag.*27. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*365.remissiuè Ximen.*in concord.p.*2.refertur ab Anton. Aug.*collect.*3.*Decret. lib.*3. *sub tit.*1. *de vita, & honestat.cleric.c.*4. 1

Et graui scandalo retinere.] Notatur ad hoc, quòd propter scandalum imminens potest quis compelli cedere beneficio suo iam obtento, vt per Azeued. *lib.*14.*n.*19. *tit.*3. *lib.*1. *noua recop.* & alios citatos per me ad *cap.nisi cum pridem,n.*14.*sup.de renunt.*Quando vero scandalum non prouenit ex culpa habentis beneficium,sed ex improborum malitia, tunc nemo cogitur propria dimittere propter eos, qui sic scandala concitant, quia tunc est propriè scandalum Pharisæorum,D.Thom.2.2.*q.*44 *art.*8.*in resp.ad* 1.*vers.aliquando verò*, Cou.*in reg peccatum, in princ sub n.*6.*de regul.iuris, in* 6. Ant. Ricc.*in tract.de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent.lib.*9 *c.*5.*n.*13. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Clerici coniugati in rebus suis non gaudent priuilegio Clericali.*

2 *Clerici coniugati quando hodie fori priuilegio gaudeant ostenditur.*

3 *Clerici coniugati non gaudent immunitate à tributis.*

4 *Milites Ordinum militarium an, & quando teneantur ad tributa, & gabellas, remissiuè.*

Cap. Ex parte. IX. *Honor. III.*

Clerici coniugati in rebus suis amittunt priuilegium Clericale, & possunt laici ab illis sicut ab aliis vxoratis debitas iustitias, & consueta seruitia exigere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host.Henric.Anchar. Butr. Panorm.Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian.*in ration.libri* 3.*iuris Pontif. pag.*27. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 365. remissiuè Ximen.*in concord.part.* 1. 1

Vt tamen consuetis iustitiis, & debitis obsequiis,&c.] Nouè Concil.Trid.*sess.*23.*de reform.c.*6.quoad Clericos coniugatos iubet obseruari constitutionem Bonifacij VIII.*in c.*1.*hoc tit.lib.*6.illo superaddito quod huiusmodi Clerici alicuius Ecclesiæ seruitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ seruiant, vel ministrent, & Clericali habitu, & tonsura vtantur. Quæ quidem constit. Bonifacij VIII. *in d. c.*1.priuilegium hoc multis modis restrinxit, quos refero *de offic.& potest. Episcop.p.*2. *alleg.*12.*à num.*25. Vnde Clericos coniugatos non gaudere immunitate à tributis, tenent Festas.*in tract.de æstimat.c.*1.*sub n.*7. *part.*4.Aloys. Ricciul. *in praxi aurea, resolut.*391.*n.*3. Duen.*reg.*100.*limit.*10. Couarr. *pract.cap.*31.*n.*9.Perez *l.*13 *tit.*3.*lib.*1.*Ordin. pag.*60.Garc.Gironda *de gabellis*, *part.*2. *num.*27. & 28. Sanch.*de matrim.lib.*7. *disput.* 46. *num.* 16. De militibus verò Ordinum militarium an, & quando teneantur ad tributa, & gabellas, vide Ordinat. Regiam Lusitan. *lib.* 2. *titulo* 11.§.*vltimò*, vbi notat parens meus, & apud Castellanos, *l.*9. *tit.* 18. *lib.* 9. *noua recopil.* vbi Azeued. Lassarte *de gabell.cap.*19.*n.*92. Mench.*illustr.cap.*105. *n.*45. 2 3 4

n.45. Valasc. *conf.131.n.3.* Nau *conf.23.de Regul.* Parlad. *lib.1.rerum quotid.c.3.§.1.n.19.* Bobadil. *in sua politica, lib.2.c.18.n.264.* Gutier. *de gabellis, q.95. à n.13.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus in minoribus militans non est cogendus deferre Tonsuram, vel habitum Clericalem.*

2 *Clericus dicitur recedere à statu Ordinis, & ad sæculum reuerti, si in minoribus constitutus efficiatur miles.*

3 *Clericus in minoribus statim ac declaratur miles, videtur ipso facto beneficio renuntiare, quamvis deposito cingulo militari iterum vestes Clericales reassumat.*

4 *Pensiones in titulum vri Clerico assignatæ per militiam remanent extinctæ.*

Cap. Vt consolationi. X. & vlt.

1 Clericus in minoribus si militauerit, non est cogendus deferre Tonsuram, vel habitum Clericalem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Vin. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag.28.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.365.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.*

2 Ex hoc text. colligunt Doctores Clericum dici recedere à statu Ordinis, & ad sæculum reuerti, si in minoribus constitutus efficiatur miles, vt per Barbat. *conf.11.col.vlt.verf.præterea, lib.1.* Gig. *de pension.q.55. n.2.* Marc. Ant. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c.7. n.4.* Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. p.4. decis.154.* Carol. de Grassis *de effectib. cleric. effectu 1. n.664.* Squillante *de priuileg. Cleric. c.7.n.32. in fine,* Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ*

3 *existent. lib.7. c.5. n.9.* vbi *n.12.* ampliat vt Clericus miles effectus adeò dicatur à statu Ordinis alienus, vt proinde statim atque declaratur miles, videatur ipso facto beneficio renuntiare, & citat Rebuff. *de non.in. q.vlt.* Clar. *§.fin q.73.sub n.6.verf.item Clericus,* Parif. *de resign. lib.1. q.1.n.22.* quibus addo Farin *fragment. crimin. p.1.lit.C.n.183.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel gl.14. numer.62.* quamvis postquam fuerit in matricula militum descriptus pœniteat, & paucis post diebus, antequam fæua exerceat, deposito cingulo militari, iterum vestes Clericales reassumat, nam nihilominus dicetur à statu Ordinis recessisse, ita quòd noua Clericalis habitus reassumptio ad recuperanda beneficia, quæ ante militiam obtinebat, illi nô sufficiat, vt tenet Ricc. *d.c.5.n.19.* quicquid dicat Iacob. de Graffis *conf.1. sub hoc tit.* prout nec sufficit ad pensiones recuperandas,

4 nam & illæ per militiam remanent extinctæ, si quæ sibi in titulum vti Clerico erant assignatæ, Gig. *q.65.* Caccialup. *de pension. q.15.* Ricc. *d.c.5.n.26.*

De Clericis non residentibus in Ecclesia, vel Præbenda.

Tit. IV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes, & n.2. de materia tractantes.*

3 *Clerici dicuntur à κλῆρος, quod est sors Græcè, Latinè verò hæreditas.*

4 *Clericorum appellatione veniunt Monachi in materia fauorabili, & indifferenti, secus in stricta, & otiosa.*

5 *Religiosorum appellatione in stricta disputandi ratione non comprehenduntur Clerici sæculares.*

6 *Clericorum appellatione veniunt prælati, & in dignitate constituti in fauorabilibus, secus in odiosis.*

7 *Clericorum appellatione veniunt quicumque etiam in minoribus constituti, nisi ex subiecta materia Sacerdos comprehendatur.*

8 *Residentia generaliter sumpta dupliciter consideratur, primò materialiter, secundò formaliter.*

9 *Residentia definitur vt sit assistentia personalis vera, vel ficta, cum exercitio Ecclesiastici ministerij in proprio beneficio.*

Svper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Butr. Panormitan. Ioan. à Capistrano, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 173. verso,* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici,* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol. 95.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif pag.173.* Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Caffan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Lancelot. *in institut. Canon.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici,* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclef. enarrat. pag. 155.* Canif. *in summa iuris Canonici,* Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris,* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. summ. in Decretal.* omnes sub hac rubr. 1

De materia tituli vide Capr. Vezin. & alios *tomo primo communium opinionum, libro primo, titulo octauo,* Camillum Borrell. *in summ. omnium decisionum, titulo decimo,* Valerium Reginaldum *in praxi fori pœnitentialis, libro trigesimo, tractatu nono, à numero 49.* Nicolaum Garciam *de beneficiis, parte 3. cap. secundo de residentia,* nouissimè Sanctarellum *variarum resolutionum, lib.1.q.2. cum multis sequentibus,* quem sub prælo vidi. 2

Clerici.] Dicuntur Clerici à κλῆρος, quod est sors Græcè, Latinè verò hæreditas, quasi Clerici in sortem, seu hæreditatem Domini sint vocati, vt per Isidorum *in capite cleros vigesimo primo, distinction.* vbi citaui Doctores. Iuxta quod maximè conueniunt cum Monachis, qui similiter à laicis segregati, & quasi mundo mortui dicuntur, vt ex ipsa verbi etymologia deducit Eugen. Pont. *in cap. placuit decimo-sexto, quæst. prima,* iuuat *cap. si Religiosus, in principio, de election. libro sexto, cap. Religiosus, de testam. eodem libro, cap. non dicatis 12. quæst. prima,* text. opt. *in cap. duo sunt genera, eadem causa, & quæst.* vbi ex eadem ratione tam vni, quam alij diuersam à laici Christianorum speciem constituunt, licèt omnes simul etiam laici, dummodo Christiani, sint etiam in sortem Domini vocati, & generali vocabulo sacerdotij prærogatiua potiantur, iuxta illud Exodi cap. 14. *Si seruaueritis pactum meum, eritis mihi in gentem sacerdotalem.* Vnde etiam Petrus *epistola prima,* omnes alloquens inquit, *Vos estis genus electum, & Regale sacerdotium.* Ex qua conuenientia inter Clericos, & monachos ortum habuit, *titul. ne Clerici, vel monachi;* æquiparatio insuper, de qua *in capite; si quis suadente decimoseptimo, quæstione quarta, & in cap. non dubium, & in c. ex tenore, de sententia excommunicationis.* 3

Ex

Ex quo etiam multi existimant appellatione Clericorum saltem in materia fauorabili etiam Monachos comprehendi, de quo satis Felin. *in cap licèt vers. dum tangitur*, *de offic. ordin.* Sylu. *in sum. verb. Clericus*, *in princ.* Duen. *reg.* 99. *ampl.* 3. *& reg.* 100. *ampl.* 5. & in materia indifferenti & lata significatione Cardin. Tusch. *tom.* 1. *lit. C. concl.* 277. *n.* 2. *&* 3. Marc. Anton. *var. resol. lib.* 1 *resol. fin. casu* 50. *vers. secundo*, ego ipse *de appellat. verb. vtriusque iuris significat. appell.* 51. *n.* 2. quòd tamen minimè dicendum est, si materia sit stricta, & odiosa, Roman *sing.* 259. *&* 418. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina Clericali*, §. 2. *n.* 26. Ego ipse *d. appell.* 51. *num.* 7. sic nec etiam secundùm aliquos è conuerso appellatione Monachorum Clerici comprehenduntur, cùm semper in quacumque materia verbi proprietas attendenda sit, ex *l. non aliter*, *ff. de legat.* 3. *cap. intelligenda*, *de verbor. significat.* Constat autem quòd Clerici, & Monachi in eo conueniunt, quòd omnes simul, diuerso tamen modo, sint diuino cultui dedicati, ex *d. cap. duo sunt genera*, constituunt tamen inter se diuersam speciem, vt patet tam ex diuersis titulis, *de statu monachor. de vita*, *& honestat. Clericor. de statu Regular. lib.* 6. quàm etiam ex variis iuribus, vbi Clerici, & Monachi ponuntur tanquam diuersa, & de vtrisque tanquam diuersis sit mentio, quæ necessaria non esset, si vnius appellatione alius comprehenderetur, de quibus *in cap. si quis suadente*, *d. cap. non dubium*, *cap.* 1. *de iurament. calumn. cap. ad Apostolicæ*, *vers. perpetrauit*, *de re iudic. lib.* 6. *Clement.* 2. *ad fin. de vita*, *& honestate Clericorum*, *c.* 1. *ad fin. de præbend. lib.* 6. *gloss.* 2. *in cap. Religiosus*, *de testam. in* 6. & gloss. *verbo Religiosus*, *in Clem.* 1. *de decim.* alia gloss. *verbo Religiosus*, *in Clement.* 1. *de rebus Eccles. non alienand.* iuuant tradita per Doctores *in cap. cùm de beneficio*, *& in cap. singula*, *de præbend. lib.* 6 Concil. Trident. *sess.* 15. *c.* 10. *& sess.* 25. *de Regularib. cap.* 21. vbi ex hac ratione regularia beneficia Regularibus, sæcularia verò sæcularibus Clericis iubentur conferri. Sic etiam licet in specie huius tit. appellatione Clericorum contineantur Clerici sæculares tam Canonici, quàm cæteri Cathedralium, seu Collegiatarum Ecclesiarum, non tamen comprehenduntur Canonici Regulares, de quibus *in cap. sanè*, *cap. licèt*, *de Regularib. cap. statuimus*, *cap. mandamus* 19. *q.* 3. idque non solùm attenta proprietate sermonis, & quia diuersam personarum speciem constituunt à Clericis sæcularibus; sed quia text. de iis agit Canonicis, qui inseruientes quotidianas distributiones sibi appropriant, quod in Canonicis Regularibus verificari nequit, ex *d. cap. non dicatis* 12. *q.* 1. vbi Nauar. latissimè, iuncta reg. *d cap. cùm ad monasterium*, *in fine*.

5 His adde, nec etiam in stricta disputandi ratione appellatione Religiosorum Clericos sæculares comprehendi, cùm verbum, *Religio*, sicut & *Religiosus* propriè, & strictè professionem importet per tria vota in manibus legitimi superioris, & in Religione approbata, vt per Doctores *in d. cap. cùm ad monasterium*, *& in cap. ex multa*, *de voto*, tenent gloss. *verbo Religiosi*, *& verbo Religiosus*, *in d. Clement.* 1. *de decim. & de rebus Eccles. non alienand.* quicquid gloss. *verbo Religiosos*, *in cap. præsens* 20. *q.* 3. cum multis, de quibus Felin. *d. loco*, in contraria sint opinione, quæ legitimè procedet, sumus in fauorabilibus secundùm Lambertin. *de iurepatronat. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 11. & alios, quos refero ego ipse *de appellatiua verbor. vtriusque iuris significat. appellat.* 233. *n.* 2. Vel quando dispositio per verba *Ecclesiasticas personas*, concipiatur, sub quo tam Clerici quàm Monachi legitimè continentur, cùm vtrique speciali dedicatione respectu diuini cultus sint ad seruiendum Deo deputati.

Licèt autem maximè sit controuersum, an appellatione Clericorum veniant etiam Prælati, & in dignitate constituti? in quo inter materiam fauorabilem, & odiosam distingui solet, vt per Abb. *in cap. bona*, *il.* 1. *notab.* 1. *de postulat. Prælator.* sequitur Syluest. *in summa*, *verbo Clericus*, *n.* 2. Sanctarel. *var. resol. lib.* 1. *quæst.* 38. *num.* 10. Ego ipse *de appellat. verborum vtriusque iuris significat. appell.* 51. *n* 3. *in fine*, notant scribentes per text. *ibi*, *in cap. quia periculosum*, *de sentent. excommunicat lib.* 6. *& in cap. Inquisitores*, *de heretic. eodem lib. iuncta regul. text. in cap. statum*, *de elect. eod. lib.* vbi in specie Ioan. Andr. in proposito tamen omnes indistinctè comprehenduntur, dummodo sint Canonici, prout Episcopus, & quivis alius in dignitate constitutus esse potest, argument. text. *in cap. à collatione*, *de appellat. lib.* 6. Ego ipse *d. appell.* 51. *num.* 4. 6

Sic etiam licèt multoties ex materia subiecta appellatione Clericorum solùm veniat Sacerdos, vt patet ex *cap. cui*, *de non sacerdotali*, *de præbend. lib.* 6. & etiam quoties agitur de sacramentali absolutione impendenda, vel corpus Christi conficiendo, quæ ministeria solis competunt Presbyteris; licet etiam alibi appellatione Clerici non veniant in minoribus Ordinibus constituti, nisi habitum Clericalem deferentes, vel beneficium habeant, vel seruitio alicuius Ecclesiæ de licentia Episcopi fuerint deputati, Concil Trident. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 6. Nauar. *consil.* 17. *num.* 2. *de priuileg.* attamen in nostra specie veniunt appellatione Clericorum quicumque, etiam in minoribus constituti, quinimo etiam prima tonsura tantummodo initiati. Primò, quia hi omnes in dubio nisi materia subiecta, vel dispositio aliud declarat, appellatione Clericorum continentur, vt ex Abb. Decian. Roland. & multis aliis veram, & communem dicit Gabr. *commun. opin. lib.* 9. *sub tit de verborum significat. num.* 40. Ego ipse *d. appellat.* 51. *num.* 1. Secundò constat hoc, quia hi omnes Clerici sub nomine Clericalis Ordinis continentur, vt per Isidor. *in d. cap. cleros*, *& in cap. perlectis* 25. *dist.* qui omnes verè & propriè Ordinis gradus sunt dicendi, quia licet prima Tonsura, sicut & minores Ordines characterem non imprimant, nec in verum Christi corpus tribuant potestatem, omnes tamen ex ordinatione Ecclesiæ ministerium Ecclesiasticum important, & prima Tonsura, sicut & minores Ordines habent se pro fundamento cæterorum in eum sensum, vt ex prædicta ordinatione Ecclesiæ nullus ad maiores promoueatur absque præuia prima Tonsura, argum. text. *in cap.* 1. *& per tot. de Cleric. per saltum prom.* tenet gloss. *magistra*, *verbo Psalmista*, *in d. cap. cleros*, per text. *ibi*, *& verbo Episcopus*, *in proœm. Sixti Decretal.* vbi plures citant Doctores *num.* 12. *& de officio*, *& potest. Episcopi*, *part.* 2. *alleg.* 2. *num.* 17. Vltima tandem ratio desumitur ex materia subiecta huius tit. vbi agitur de Clericis in Ecclesia Cathedrali, seu Collegiata beneficium obtinentibus, ratione cuius distributiones quotidianas percipiunt. Plane tam Clerici in minoribus, quàm etiam prima Tonsura initiati habiles sunt ad prædicta beneficia, *c.* 1. *cum seqq.* vbi notant Doctores, 60. *dist.* Rebuff. *in praxi*, *tit. de miss. in possess. col.* 59. *num.* 15. Panorm. *in cap. dudum* 1. *in fine*, *& in* §. *inferiora*, *cap. cum in cunctis*, *de elect.* comprobant Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 6. id quod procedit etiam quoad beneficia curata, dummodo tempore collationis beneficiarius attingat 25. ætatis annum, & intra annum à die pacificæ possessionis in Presbyteratus Ordinem promoueatur, iuxta 7

iuxta text. *in cap. licèt canon. de elect. lib. 6. cap. si eo tempore. de rescript. eod. lib cap. si pro Clericis, de præbend. eod. lib.*

8 *Non residentibus.*] Residentia generaliter sumpta dupliciter consideratur. Primò materialiter, provt videlicet importat tantummodo mansionem in loco abstrahendo à quocumque munere, seu exercitio, in quod eadem residentia ordinatur, sicut videre est in eo, qui ratione domicilij tantùm residet, de qua *in c. quia nonnulli*, ibi, *residere in loco, hoc tit. cap. is qui 3. de sepultur. lib. 6.* Secundo modo dicitur residentia formaliter, provt importat mansionem in loco cum effectu, hoc est, cum exercitio muneris personalis, in quod ipsa residentia ordinatur, de qua *in d. cap. quia nonnulli, cap. conquerente, cap. relatum, & per tot. hoc tit. c. quia inordinata, de præbend.* Concil. Trid. *sess. 6. de reform. c. 1. & sess. 23. de reform. c. 1.* de qua residentia formaliter agit hic tit. ea verò definitur, vt sit *assistentia personalis vera, vel ficta cum exercitio Ecclesiastici ministerij in proprio beneficio.* Dixi, *assistentia personalis*, loco

9 generis. Dixi, *vera vel ficta*, ad comprehendendam vtramque residentiæ speciem, nempe illam, quæ realem præsentiam beneficiarij, & illam, quæ fictam tantùm, & iuris censura inductam importat, provt contingit, quando absens à beneficio pro præsente reputatur siue absolutè etiamsi per alium non deseruiat, provt in tribus casibus exceptis, *in c. 1. hoc tit. lib. 6.* & in multis aliis, in quibus Canonici absentes pro præsentibus reputantur etiam quoad lucrandas distributiones quotidianas, quos refero *de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 53. ex n. 155. vsque ad n. 178. & in collect. ad c. 1 hoc tit. lib. 6. ex n. 8.* & in aliis, si non quoad distributiones quotidianas, saltem quoad fructus grossos, de quibus *in cap. ad audientiam, cap. de cætero, hoc tit. cap. licèt, de præbend. cap. cùm non deceat, de elect. in 6.* Vel etiam quando per Vicarium deseruit, provt in beneficiis Curatis concurrente legitima causa, de quo *in cap. extirpanda, §. qui verò de præbend. lib. 6.* text. sic intelligendus *in cap. de multa, in fine, eod. tit. in Decret. lib.* text. opt. *in cap. cùm ex eo, de elect. lib. 6.* patet etiam exemplum in beneficiis simplicibus, in quibus ex generali consuetudine non vera, & realis, sed ficta residentia requiritur, si potest per œconomum, & ita per mercenarium ministrum deseruire.

SVMMARIVM.

1 *Episcopo non licet sine licentia Papæ transire ad alium Episcopatum ipsum acceptando.*
2 *Episcopus religionem intrare non potest sine Papa licentia.*
3 *Inuitus potest quis de vna Ecclesia ad aliam transferri.*
4 *Episcopatus quando absque peccato appeti potest, ostenditur.*
5 *Argumentum, à communiter accidentibus validum est.*

Cap. Non liceat. I.

Ex Concil. Sardicen.

1 EPiscopo nulli sine licentia Papæ licet transire ex suo Episcopatu ad alium acceptando, quia cùm nemo soleat transire ad minorem, præsumitur ambire maiorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Bald. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 29.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 366.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex Concilio Sardicen. *c. 1.* refertur à Burchard. *lib. 1. Decret. c. 79.* & Iuo. *p. 5. c. 185.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 4. cap. 1.*

Non liceat Episcopo, &c.] Vnde sine Papæ licentia Episcopus religionem intrare non potest, Menoch. *de arbitr. casu 423.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 18. n. 377. vers. postremo*, non est enim iusta causa resignandi Episcopatum, si Episcopus velit ingredi religionem approbatam causa mutandi statum, & vitam, Maiol. *de irreg. lib. 3. c. 3. n. 31 in fine*, Flamin. *de resign. benef. lib. 5. q. 3. n. 233.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p. 3. alleg. 53. n. 23. & 24.* Inuitus tamen potest quis ex causa transferri de vna Ecclesia ad aliam, vt per Rebuff. *in praxi rubr. de rescriptis, vers. item data est potestas.* Flamin. *de resign. lib. 3. quæst. 18. num. 14.* 2 3

Manifesta est enim causa, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus, qui mutando Sedem cupit ad meliorem, & opulentiorem Ecclesiam transire, præsumitur id ex ambitione, & improbitate facere, & debet vtraque Ecclesia priuari, vt post Alciat. resoluit Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 35. à princ.* Peccat igitur grauiter ambiens alium Episcopatum, ad quem libera multorum beneficiorum collatio pertinebat. vt per ea posset cognatis, & familiaribus prouidere. Nau. *de oratione miscell. 42. n. 2.* Absque tamen peccato etiam veniali potest appeti Episcopatus ab illo, qui est eo dignus, dummodo principaliter appeteretur ob honorem, & fructus eius, vt consulit idem Nauar. *sub tit. de sent. excomm. cons. 17. n. 7. in nouis*, qui enim Episcopatum optat non propter officij dignitatem, sed propter annexum laborem, qui est ordinatus ad honorem Dei, & proximi salutem, bonum opus desiderat, in quo sensu intelligendum esse Apost. 1. *ad Thimoth. 3.* asserunt D. Thom. *2. 2. q 185. art. 1.* Alphons. Aluarez Guerrero *in speculo iuris Pontif. cap. 4. post princ.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib 3. c. 28. q. 2.* vide quoad hoc propositum quæ ex sacra Scriptura, sanctisque Patribus adduco *in meo tract. de offic. & potest. Episcop. p. 1. tit. 2 gloss. 1.* 4

Notatur etiam ad hoc, quòd validum est argumentum à communiter accidentibus, Euerard. *in topicis legal. loco 56.* Petr. Andr. Gammar. *in Dialectica legali, lib. 1 loco 20.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo argumentum 1.* Card. Tusch. *lit. A. concl. 493.* & plures relati *in libello de principiis vtriusque iuris, lit. A. n. 115.* 5

SVMMARIVM.

1 *Cardinalis qui in suo titulo non residet, deponitur.*
2 *Cardinalium officium est assistere Papæ, & apud illum in Curia residere, nec illinc discedere sine eius licentia.*
3 *Cardinalatus est incompatibilis cum Episcopatu, nisi sit ex illis septem Episcopatibus vrbi proximis.*
4 *Cardinalatus est beneficium.*
5 *Cardinalis non residens in Curia Cardinalatu priuatur præcedente admonitione.*

Cap. Ex gestis II. *Leo. III.*

CArdinalis, qui per quinquenniū non residebat, & canonicè admonitus nō se correxit, sed adhuc in alienis 1

alienis morabatur, fuit canonicè depositus à suo titulo parochiali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 30. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 367. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 4. *c.* 2.

2 *Eo quòd parochiam suam*, &c.] Cùm Cardinalium officium sit assistere Papæ, Flamin. *de resignat. benef. lib.* 2. *quæst.* 1. *num.* 34. *& lib.* 7. *quæst.* 12 *num.* 14. & ob id pars corporis Papæ dicantur, Bellencin. *de charit. subsid. q.* 66. *n.* 5. Monet. *in tract. de decimis, q.* 3. *n.* 114. ideo tenentur apud eum in Curia residere. Flamin. *de resignat. lib.* 1. *q.* 10. *n.* 9. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 10. *num.* 8. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 24. *num.* 123. & illinc discedere sine eius licentia non possunt, Flamin *d. quæst.* 10. *num.* 17. Sanctarel. *var. resol. lib.* 1. *quæst.* 2. *num.* 8. Gonzal. *d. gloss.* 24. *num.* 124. vbi *num.* 128. id ampliat, etiamsi habeant Episcopatum, quod post Concil. Trident. *sess.* 23. *de reform. c.* 1. defendi non posse asserit Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 4. *c.* 3. *q.* 3.

3 Cardinalatus enim incompatibilis est cum Episcopatu, nam cum Cardinales teneantur in Curia apud Summum Pont. residere, iuxta supradicta, cúmque Episcopus teneatur in sua diœcesi residere, sequitur Cardinalatum incompatibilem esse cum Episcopatu, quia vna, eadémque persona non potest in pluribus locis naturaliter existere, ita Abb. *in cap bona memoria, il.* 1. *n.* 6. *sup. de postul Prælat.* Sot. *de instit. lib.* 10. *q.* 3. *art.* 4. Gom. *in proœm. regul. Cancel. vers. ex quo infertur, & in reg de imperr. benef. vac. per obitum Card. q.* 12. Caiet. 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 5. Valent. *tom.* 3. *disp.* 10. *q.* 3. *punct.* 5. *vers. sed quæret.* Gonzal. *d. gloss.* 21. *n.* 138. Turrian. *in tract. de resident. pag.* 45. Molfes. *tract.* 6. *cap.* 11. *n.* 36. Vasq. *in opuscul. de benef. cap.* 4. §. 2. *art.* 1. *dub.* 2. *n.* 191. *vers. vnde*, Sanctarel. *d. q.* 2. *n.* 1. Bonacin. *variar. tract. disp.* 5. *de onere & obligatione beneficiat. punct.* 5. *n.* 8. resoluentes etiam Cardinales, si habeant Episcopatum, non excusari à residentia, ex eo, quia sunt Papæ secretarij, aut aliud officium in Romana Curia habent. Vnde munus Camerarij, aut Vicecancellarij non esse iustam causam absentiæ ab Episcopatu, tradunt Filliuc. *tract.* 41. *c.* 6. *q.* 6. *n.* 29. Bonacin. *vbi suprà sub n.* 10. *vers. an verò.* Ego ipse *de offic. & potest. Episcopi, p.* 3. *alleg.* 43. *n.* 11. nisi promoueatur ad illos sex Episcopatus Vrbi proximos, qui solent optari per antiquiores Cardinales. Cùm enim ab illis parum distent Romæ residentes, & non solùm per Vicarios, verùm etiam aliquando per se ipsos negotiis propriæ Diœcesis operam nauent, illamque aliquando visitent, ipsorum absentia non reputatur absentia, saltem adeò perniciosa, vt Cardinalibus habentibus huiusmodi Episcopatus non liceat in Romana Curia commorari, ita Bonac. *vbi suprà, n.* 10. *in princ.* Sanctarel. *d. q.* 2. *n.* 5. *in fine.*

4 *Canonicè est depositus.*] Ergo Cardinalatus est beneficium, vt per D. Barbos. *in l. diuortio, in princip. p.* 2. *n.* 67. *ff. soluto matrim.* Vnde posse Cardinalem non residentem in Curia Cardinalatu priuari præcedente admonitione, per hunc text. docent Abb. *hîc num.* 12. & Sanctarel. *d. q.* 2. *n.* 9. & Leo X. *in constit. edita in Concil. Lateranen. anno Domini* 1515. *incip. Superna*, præcipit, vt Cardinales omnes Romæ commorentur, & non obedientibus imponit pœnas, & Paul. IV. *constit.* 8. *incip. Cùm venerabiles*, scribit Cardinales, cùm in parte sollicitudinis vocentur, debere assistere Rom. Pont.

SVMMARIVM.

1 *Dignitates plures, vel Ecclesiæ vni conferri non debent, & Ecclesia est conferenda illi, qui residere, & regere valeat per se ipsum, aliàs perdit Ecclesiam, & donans conferendi potestate priuatur.*

2 *Suspensi sunt à collatione beneficiorum, qui dant beneficia Ecclesiastica, præsertim curata personis indignis.*

3 *Beneficia omnia etiam simplicia de iure residentiam requirunt.*

4 *Episcopi, & alij Parochi curam animarum habentes, etiam de iure diuino tenentur ad residentiam.*

5 *Dignitates duæ sunt inter se incompatibiles.*

Cap. Quia nonnulli. III.

Ex Concil. Lateran.

VNus non potest habere plures dignitates Ecclesiasticas, vel plures Ecclesias Parochiales, & 1
quando de Ecclesia, vel ministerio Ecclesiastico est prouidendum, eligi debet persona, quæ possit eligi in loco, & exercere curam per se ipsum, & si secus fiat, accipiens amittit beneficium, & qui dedit, priuatur potestate conferendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. libri* 4. *iuris Pontif. pag.* 30. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 367. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. *cap.* 13. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 3.

Collige ex text. suspensos esse à collatione benefi- 2
ciorum, qui dant beneficia Ecclesiastica, præsertim curata personis indignis, quæ in loco residere, & per se ipsas curam exercere non possunt, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 31. *tract.* 2. *n.* 62.

Quæ residere in loco, &c.] Ergo beneficia omnia, 3
etiam simplicia, de iure residentiam requirunt, *cap. vlt. de rescript. lib.* 6. Gloss. *in extrauagant. execrabilis, de præbend. Ioan. XXII.* Gig. *de pensionib. q.* 3. Nauar. *in man. c.* 25. *n.* 21. Valent. *tom.* 3. *disp.* 10. *q.* 3. *puncto* 5. *vers. secundò quæritur*, Sanctarel. *variar. resol. lib.* 1. *q.* 1. *n.* 13. Hojed. *de incompat. benef. c.* 17. *num.* 24. Rebuff. *in praxi benefic. tit. de dispensat. de non residend. n.* 7. Bened. Capra *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 1. *pag.* 179. Petr. Greg. *de benefic. c.* 7. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *cap.* 3. *q.* 1. Flamin. *de resignat. lib.* 1. *q.* 10. *à n.* 66. *& lib.* 5. *q.* 5. *n.* 2. Zerol. *in praxi Episcop.* 1. *verbo priuatio*, §. 4. *vers. tertiò*, Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 2. *quæst.* 61. *n.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. *n.* 80. *& gloss.* 15. *n.* 26. Fatin. *Rota decis.* 12. *in* 1. *collect.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.* 364. *n.* 1. *in* 1. *edit.* Nicol. Garc. *de benefic. part.* 3. *cap.* 2. *à princip.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 20. *n.* 258. Ex generali tamen consuetudine beneficia simplicia residentiam non requirunt, vt testantur Flamin. Gonzal. & Nicol. Garc. pluresque ab illis citati dictis locis, Armendar *in addit. ad recopil. legum Nauarra, lib.* 2. *tit.* 23. *de residentia, sub rub. an Canonici, vel alij habentes dignitatem teneantur residere in suis Ecclesiis, num.* 202. *&* 203. Sanctarel. *d. quæst.* 1. *num.* 15. Rota *in Calagurritana beneficij de Arnedo* 22. *Ianuarij* 1622. coram Reuerendissimo P. Domino Merlino, *& in Alexandrina beneficij* 18. *Aprilis* 1625. coram eod. & in dubio beneficium non censetur curatum, sed simplex, Gonzal. *gloss.* 6. *n.* 91.

Nicol.Garc.p.1.c.6.n.8.Card.Tusch.lit.B.concl....n.4. Aloys.Ricc.in collect.decis.p.5.collect.1696. quos refero ego ipse de offic.& potest.Episcopi,p.3.alleg.53.n.69. quibus addo Gregor.decis.89.num.1.& decis.108.n.2. Caualer.decis.33.n.4.decis.315.n.3.& decis.517.n.8. Rot.decis.233.n.4 p.1.& decis.699.sub n.3.p.2.recent. & in Ripana beneficij 27. Iunij 1622. coram R.P.D. Merlino,& in Alexandrina beneficij 18. Aprilis 1625. coram eodem, & in Beneuentana beneficiorum 9. Maij 1625. coram R.P.D.meo Pirouano, obseruantes huiusmodi qualitatem (quòd scilicet sit beneficium simplex) narratam in gratia non esse iustificanda, & contrarium asserenti incumbere onus probandi.

4 *Quod contra Canones accepit.*] Episcopi, & alij Pastores etiam Parochi curam animarum habentes non solùm de iure Canonico, sed etiam de iure diuino, ac naturali tenentur ad residentiam, quia præcepto diuino mandatum est omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas cognoscere, vt ait Concil. Trident.sess.23.de reform.c.1.& ideo ita tenent Caiet. 2.2.q.185.art.5. Carranza de residentia Episcoporum, c.2.Couar.var.lib.3.c.13.n.9.Nauar.in man.c.35.n.121. Bottæ.de Synodo,p.3.art.1.n.150. Læl.Zech. de munere Episcop.c.5.n.3. Alphons. Aluarez Guerrero in speculo iuris Pontif.c.9.vers.de residentia, Azor.d.lib.7.c.4.q.1. Possceuin.de officio Curati,cap.1.n.1. Melch.Gallego in tract. de parochorum obligatione tempore pestis, p.1. disp.1.à n.46.Salzed.ad Bernard.in pract.c.54.lit.A. in nouiss. edit. Paul.Comitol. respons.moral.lib.1.quæst.59. Sanch.de Matrim.lib.8.disp.6.n.5.& in præcepta Decalogi tom.1.lib.4.c.37.n.15.Molfes.in summa Theologiæ Moralis, tract.6.cap.11.n.13. Less.de iustit. lib.2.c.34. dub.29.n.153.Nicol.Garc.d.c.2.n.16.Sanctarel.variar. lib.1.q.1.à princip.Bonacin.var.tract.disp.4.de onere,& oblig.benefic.puncto 3.n.2.Monet.de commut. vltim. volunt.cap.4 n.95.& 113. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit.lib.30 tract.3.n.52. Ego ipse d.alleg.53.n.2.

5 *Dignitates diuersas, &c.*] Ergo duæ dignitates sunt inter se incompatibiles, vt per Flamin. de resignat. benefic.lib.3.q.1.n.105.

6 *Priuetur.*] Per sententiam, provt intelligit Azor. d.lib.7.c.6.q.4.

SVMMARIVM.

1 *Præsentatus ad Ecclesiam non confirmatus si apparet quòd nolit residere, non debet restitui per superiorem: confirmatus autem,& ex non iusta causa non residens, priuatur appellatione remota.*

2 *Verba accipienda sunt cum effectu,* & n.3.

4 *Licentia, quam Concil.Trident. exigit in beneficiatis ad se absentandum, peti,& obtineri debet,& mortuo Episcopo concedente non expirat.*

5 *Licentia Episcopi in duobus mensibus à Concil.Trid. concessis ad se absentandum, an requiratur ostenditur.*

6 *Prælati inferiores habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & Capitulum Sede vacante possunt licentiam beneficiati concedere ad se absentandum.*

7 *Licentia Prælati requiritur, vt beneficiati ratione studij se absentare possit.*

8 *Pestis si in loco beneficij vigeat, beneficiatus à residentia excusatur.*

9 *Inimicitiis durantibus potest Episcopus licentiam concedere beneficiato, vt in alio viciniori, & tutiori loco manere possit.*

CAP. Relatum. IV.

Alex. III.

PRæsentatus ad Ecclesias, vel ad beneficia, si possit residere,& nolit, non est admittendus,& admissus est remouendus, non obstante appellatione, nisi absit de licentia superioris ob studium, vel ob honestas causas. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan.Andr. Imola, Anania, Hostiens. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Bald. Ioan.à Capistrano, Viu.in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.31. Alagona in compendio iuris Canon. pag.367. remissiuè Ximen.in concord. part.1.& 2. refertur ab Ant.August. collect.1. Decretal.lib.3. tit.4. c.4. & est post Concil. Lateran.sub Alex. III. part.15.c.1. 1

Verba accipienda sunt cum effectu.] De hoc principio vide Galetum in margarita casuum conscientiæ, verbo verba, Cardos. in praxi iudicum, eodem verbo, n.5. Card.Tusch.tom.8.lit.V.concl.90.Thom.de Thomassetis in floribus legum, regul.304.& alios plures relatos in libello de principiis vtriusque iuris, lit.V.n.10. 2

Nisi fortè de licentia suorum Prælatorum,&c] Nonè Concil.Trid.sess.23.de reformat.cap.1 propè fin. prohibet ne curati inferiores, & alij quicumque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens, obtineant, discedendi licentiam in scriptis, gratisque concedendam vltra bimestre tempus, nisi ex graui causa obtineant. 3

Licentia, quam text. in præsenti, & Concil. Trid. exigit, debet peti, & obtineri per ea quæ Cassan. in consuet. Burgund. fol.85.n.11.cum seqq. Cald. Pereira de resol.emphyt.cap.11. num.14. & in terminis resoluunt Molfes in summ.tract.6.c.11.n.26. Bonac. variar.tract. disp.5.puncto 4.num.12. Rot. in Calaguritana fructuum 26. May 1614. coram bonæ memoriæ Vbaldo. Et debet præcedere,& in scriptis accipi, Menoch.cons.188. n.7.& 9.Nauar.in hoc tit.consil.13.n.6.Cald.Pereira d. c.11.n.14.Bonacin.d.punct.4.num.12. expressa, scilicet Nicol.Garc.de benefic.p.3.c.2.n.5. Armendar. in addit. ad recop.legum Nauarra, lib.2.tit.23.l.2.§.2. de residentia, vel absentia parochorum, n.164. quæ quidem mortuo Episcopo, seu concedente non expirat, Nauar. in cap. placuit, n.161.& 163.de pœnitent.dist.6 & in tract. de redditib.Ecclesiast.q.3.monitu 8. n.4. Gutier. pract. lib.2 q.75.Cened.ad Sextum collect.1.num 2. Perez l.2. verbo sean firmes, tit.2.lib.2.Ordinam.pag 119. Fr. Emman. quæst.Regul.tom.2. q.46. art.7. Gonzal ad reg.8. Cancel.gloss.12.in princ.num.31.Henriq. in summ. lib.7. c.21.§.6.D.Barbos.in l.diuortio,§.in anno, n.20. ff. soluto matrim. Cald.Pereira de resolut.emphyt.cap.15. num.33. & 36.Sanch.de Matrim.lib.8.disp.28. à num.71. Paul. Comit.respons.moral.lib.1.q.108. 4

Quæstio est controuersa an in duobus mensibus à Concil.Trident.concessis licentia Episcopi requiratur? in qua illa verior est opinio, quæ tenet etiam pro his duobus mensibus licentiam Episcopi esse requirendam; nam parochus discedere non debet, nisi causa cognita,& probata ab Episcopo, ac licentia in scriptis, & gratis concedenda, vt ait Concil.Trident. d. c.1.& censuit Sacra Congreg.apud Nicol.Garc.d.c.2.n.23.in 1.declar.& part.9.c.2.n.259. in 2.dub. Armend. d. loco n.155. qui tenent valere constitutionem Episcopi, ne parochi possint abesse vltra duos dies sine licentia, quare ita tenent Vgolin. de officio Episcopi, c.15.§.5. n.5.Less.de iust.lib.2.c.34.dub.29.n.159.Possen.de offic. Curati,c.1.n.21. Sanch.de Matr.lib.3 disp.11.n.11.vers. hoc autem, Filliuc.p.3.tract.41.c.6.n.26. Vasq. in opusc. 5

de

*de benef.c.*4.§.3.*art.*1. *dub.*3.*num.*149.*& art.*2. *dub.*3. *num.*188. Quicquid contrarium, imò in his duobus mensibus licentiam Episcopi non requiri, teneant Nauar.*in man.c.*25.*n.*121.Azor.*instit moral. p.*2.*lib.*7. *c.*4.*q.*9.*&* 19. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.*3. *c.*1. *num.*19.*&* 21.Bonac. *var.tract. disp.*5.*puncto* 4. *num.*9.

6 *Suorum Prælatorum.*] Etiam inferiorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem, Azor. *d.lib.*7.*c.*5. *q.*4.Flores de Mena *var.lib.*3.*q.*24.*n.*19. Vel Capituli Sede vacante, Zerol.*in praxi Episcop.p.*1.*verbo Capitulum*, §.2.Azor.*d.c* 5.*q.*3.Fillinc.*d.c.*6.*q.*6.*n.*30.

7 *Vel studio literarum.*] Notatur ad hoc quòd ad absentiam ratione studij requiritur licentia Prælati, ne indociles, & inepti se conferant ad studia, & multitudo nimia id faceret, vt per gloss.*hic verbo Prælatorum*, Flores de Mena *d.q.*23.*n.*19.Boër.*decis.*17.*n.*13. Selu.*de benef. p.*4. *q.*6. *casu* 11.*& q.*7.*n.*29.*vers.*171. Horat. Luc. *de priuil. schol. priuil.*99. quos refero ego ipse *de offic.& potest.Episcop. p.*3.*alleg.*56.*n.*28.& alij plures, quos refert, licet non sequatur, Nicol. Garc. *d.c.*2.*n.*88.vbi *n.*89. pariter aduertit alternatiuam supradictam, vel studio literarum, non poni respectu licentiæ, sed respectu aliarum honestarum causarum, & *n.*92.asserit non obstare text.*in cap.vlt.de magistr.* ibi, *de licentia Sedis Apost.* quatenus videtur eam licentiam dare, itavt habeatur, & non ampliùs requirenda sit à Prælatis, cùm loquatur de licentia quoad perceptionem fructuum, & absentia ratione studij, ex verbis text. ibi, *percipiant de licentia Sedis Apost. prouentus prebendarum*, &c. nam ad absentiam ipsam debet præcedere licentia Prælati, vt probat text. *in præsenti.* Quæ quidem sententia, ac ad hosce textus conciliatio valde probabilis est, quamvis ipse Nicol. Garc.*eod.c.*2.*n.*94.Azor.*instit.moral.p.*2. *lib.*7.*c.*4.*q.*3. *vers.*2.*& c.*5.*q.*1. Less.*de instit. lib.*2. *cap.*34. *dub.*19. *n.*163.*vers.secunda.*Nauar.*in man.c.*25.*à n.*121.nouissimè Sanctarel.*var.resol. lib.*1.*q.*3. *n.*21. verius putent ad absentiam ratione studij requiri licentiam non solùm in docentibus, sed etiam in studentibus, per text. *in d.cap.vlt.* quòd cum sit Honorij III. asserunt corrigere posterius Alex. III. *in præsenti.* Verùm quicquid in hac controuersia, de qua latè Monet. *de distribut.quotid. p.*2.*q.*10. *à n.*7. Sacra Congreg. censuit obtinentibus parochiales Ecclesias post Concilium Trid.studendi licentiam, atque in absentia studiorum causa fructus percipiendi non dari, vt referunt Prosp. de Aug. *in addit. ad Quarant. in summ. bullarij*, *verbo residentia, vers.limita.* Aloys.Ricc.*in collect. decis.p.*3. *collect.*563. *in med. & praxi rerum fori Eccles. decis.* 502.*in fine*, *& decis.*364. *in* 1.*edit. aliàs resol.*393. *in fin.in* 2.*edit.* Henriq.*cons.*23.*n.*4. Ego ipse *d.p.*3.*allegat.*53. *n.*77. *& alleg.*56. *n.*5. me citato Sanctarel. *d. q.*3.*n.*25. Nicol.Garc.*d.c.*2.*n.*81.*declar.*4. Quoad alia verò beneficia non curata, sed residentiam requirentia obtinentes, certum est teneri Ordinarium dare licentiam absentibus ratione studij, dummodo id status Ecclesiæ patiatur, & in publico, celebrique gymnasio Theologiæ; vel sacris Canonibus studeant, & minores sint triginta annis, provt decisum referunt Nicol.Garc.*d.c.*2.*n.*92.*&* 86. Armend.*in addit.ad recopil.legum Nauarra*, *lib.*2.*tit.*23. *l.*2.§.2.*de absentia*, *n.*121.quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.*3.*alleg.*56.*n.*29.me citato Sanctarell.*d q.*3.*n.*23.quæ quidem licentia non suffragatur vltra quinquennium à die, quo cœpit studere, vt probat *d.cap.vlt.*Garc.*d. c.*2. *n.*105. Monet. *de distribut. quotid. q.*10. *num.*14. Armendar. *d.loco*, *n.*99.*&* 102. Ego ipse *d.alleg.*55. *n.*31.me citato Sanctarel. *d.q.*3. *n.*27. Cætera, quæ ad hanc materiam desiderari possunt, vide *d. alleg.*56. & aliqua ad *cap. vltim.* & apud Sanctarel.*d. quæst.*3. *num.*21.

Vel pro aliis honestis causis.] Qualis erit si in eo loco beneficij vigeat pestis. Afflict. *decis.*289.*n.*26.*&* 27. Zerol.*in praxi Episc.p.*1.*verbo priuatio*,§.1.Fr.Emman. *quæst.Regul.tom.q.*31.*art.*3.*&* 4.Camil.Borrel.*in summa omn.decis.tit.*10.*à n.*36. Monet.*de distribut.quotid. p.*2.*c.*5.*à n.*75.me citato Bonac. *var.tract.disp.*5. *puncto* 5.*n.*3.Vel si in Ecclesia habeat inimicos, nam inimicitiis durantibus potest Episcopus, cognito priùs an sint veræ, & graues, & absque parochi culpa, ei licentiam concedere, vt in alio viciniori,& tutiori loco manere possit, ac à suo beneficio per annum abesse, posito tamen in illo per Episcopum idoneo Vicario, seu œconomo cum congruenti mercede ex eius fructibus illi assignata, ita decisum à sacra Congreg. fuisse referunt Salzed. *ad Bernard.in pract. c.*53. *lit.C.* Galet. *in margarita casuum conscient. verbo residentia.* Aloys.Ricc.*in praxi fori Eccles.resol.*645.*in* 2.*edit.*Bonacin.*var.tract.disp.*5.*puncto* 5.*n.*2. Armend.*in addit. ad recop.legum Nauarra, lib.*1.*tit.*18.*l.*7.*de Episcopis à n.*182.Zerol.*in praxi Episcop. p.*1.*verbo priuatio*, §.4. *dub.* 1.vbi aduertit quòd si intra annum inimicitiæ non extinguantur, & curatus, seu beneficiatus fuerit in culpa tam causandarum inimicitiarum, quàm non extinctionis earum, priuari potest; si verò inimicitiæ crescant sine parochi culpa, alius annus dari potest; Armend.*d.loco*, *n.*134.quem refero ego ipse *d. p.*3.*alleg.*53.*n.*89.Ratione verò infirmitatis, non potest parochus à loco, vbi sita est Ecclesia parochialis, se abstinere, quamvis esset ei datus coadiutor, Garc.*d.c.*2. *n.*179.Armend.*d.loco*,*n.*129. nisi ibi defectu medicorum, & medicinarum curari non valet, quia non potest ab Ordinario ei dari dilatio trium, aut quatuor mensium, vt in locis viciniotibus maneat sanitatis causa, interea ab ipso Ordinario in parochiali idoneo Vicario cum congrua portione ex redditibus parochialis constituto, Garc.*d.c.*2. *n.*179. *in* 4.*declar.* Armend.*d.loco*, *n.* 132. Honestæ etiam quoad hunc effectum causæ sunt enumeratæ in Conc.Trid. *sess.*23.*de reform. cap.* 1. quod de Episcopis loquitur, videlicet Christiana charitas vrgens necessitas, euidens Reip. vtilitas, euidens Ecclesiæ vtilitas, & debita obedientia, quas sigillatim explicaui *d. alleg.* 53. *num.*6.*cum seqq.*& tractant Molfes.*in sum. moralis Theologia tract.* 6.*c.*11.*n.*29.*cum seqq.*Sanctarel.*var.resol.lib.*1.*q.*3.*n.*1. *cum seqq.* 8

Vel patrocinari debet tis appellationis diffugium.] Vide Salgado *de protect. Regia*, *tom.*1 *p.*2. *cap.* 15. *ex num.*8. 9

Si contra huiusmodi intentionem decreti fuerit interiectum.] Notatur ad hoc quòd appellatio emissa ab eo, quod fit secundum iuris decreta, & determinationem non suspendit, vt per Marant. *de ordine iudic. p.*6.*tit.de appell.n.*345.Gutier.*cons.*10.*n.*21.Salgado *d. tom.*1. *p.*3.*c.*6.*ex n.*1. 10

SVMMARIVM.

1 *Clericus alterius diœcesis non debet recipi sine literis commendatitiis proprij Episcopi*, & n. 2.

3 *Commendatitia literæ dantur presbytero peregrinari volenti, vt liceat in aliena diœcesi celebrare.*

4 *Commendatitiæ ei literæ obtinendæ sunt ab eo, qui petentis Clerici Ordinarius fuerit.*

Cap. Fraternitati. V.

1 CLericus alterius diœcesis non debet recipi sine literis commendatitiis proprij Episcopi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Henric. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viu. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag. 32.* Alagona *in compend. iuris Canonic. pag. 367.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. Augnst. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 3. c. 1.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Marc. Anton. Gennens. *in praxi Archiep. Neapol. c. 40. n. 1.* & aliis, quos ego ipse refero ad *c. 3. n. 2. de Clericis peregrinis, pag. 211.* & faciunt quæ dixi *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 21. per totam.* Et nouè Concil. Trid. *sess. 23. de reform. c. 16. vers. nullus,* iubet nullum clericum peregrinum sine commendatitiis sui Ordinarij literis ab vllo Episcopo ad Diuina celebranda, & Sacramenta administranda esse admittendum, & *sess. 22. in decreto de obseru. & vit. in celebrat. Missæ,* statuit vt Episcopi in suis diœcesibus interdicant, ne cui vago, & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat, refert Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 18. q. 9.*

3 *Absque commendatitiis literis.*] Quæ dantur Presbytero peregrinari volenti, vt ei liceat in aliena diœcesi celebrare, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit. dimissoriarum literarum, n. 45.* Azor. *instit. moralium, p. 2.*
4 *lib. 3. cap. 49. quæst. 1.* & obtinendæ sunt ab eo, qui petentis Clerici Ordinarius fuerit, prout decisum refert Armend. *in addit ad recop. legum Nauarræ, lib. 1. tit. 18. l. 7. de Episcopis, n. 56. & n. 63.* pariter decisum à sacra Congreg. attestatur illas denegandas non esse ab Episcopo Sacerdotibus, & Clericis, qui non habent beneficia in titulum residentiam requirentia, quod quidem ita in causa propria obtinuisse dicit Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rub. 9 cap. 6. n. 4.* & in facti contingentia sic respondisse asserit Aloys. Ricc *in praxi fori Ecclesiast. decis. 598. in 1. edit. & resol. 524. in 2. edit* quos refero ego ipse *d. alleg. 21. n. 4. & 5.* vbi *n. 8.* cum multis *ibi* citatis resoluo posse Episcopum prohiberi, ne exteri Sacerdotes celebrent in Ecclesiis Regularium, nisi prius ab ipso Episcopo, visis literis commendatitiis, ipsi Sacerdotes admissi fuerint.

SVMMARIVM.

1 *Non residens in beneficio, etiam modicæ æstimationis, illo priuatur.*

2 *Beneficium etiam modicæ æstimationis requirit residentiam.*

3 *Pensio quando conceditur ad particulare commodum alicuius super fructibus alicuius Ecclesiæ dicitur beneficium.*

4 *Beneficium simplicia habens sufficientia, si alia postea obtineat, an vacet primum, an verò secundum ipso iure remissiuè.*

Cap. Conquerente. VI.

1 QVi non residet in beneficio, etiam modicæ æstimationis, illo priuatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostiens. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontif. pag. 33.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 368.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Augnst. *collect. 2. Decretal. lib. 5. tit. 3. cap. 2.*

Collige ex text. Beneficium, etiam modicæ æstimationis requirere residentiam, vt per Rebuff. *in tract. nominat. q. 9. n. 27.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 1. tract. 3. n. 94. vers. si obiicias,* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. 53. n. 70.* 2

Pro quo Ecclesia sua, &c.] Notatur ad hoc quòd quando pensio conceditur ad particulare commodum alicuius super fructibus alicuius Ecclesiæ, dicitur beneficium Ecclesiasticum, vt per Con. *pract. c. 36. n. 10. vers. quarto.* Gonzal. *ad reg. 8 Cancel. gloss. 5. §. 5. n. 42.* 3

Quod dictus G. habeat Ecclesiastica beneficia, &c.] Vtrùm autem habens beneficia simplicia sufficientia si alia postea obtineat, vacet primum, an secundum ipso iure, vide Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 15. n. 26.* Monet. *de optione canon. c. 6 n. 73.* vbi resoluit non ideo vacare ipso iure, aut primum, aut secundum, & respondet ad text. *in præsenti,* in quo mandat Papa Episcopo, vt si ei constiterit illum G. Clericum habere Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia eidem super alio beneficio, quod sibi collatum asserebat, silentium sublato impedimento appellationis imponeret, atque ideo saltem illum priuet, vt scilicet sic decidat, quia haberet non vnum beneficium sufficiens, sed plura sufficientia, vt loquitur text. vel ideo, quia eius aduersarius habebat titulum, & possessionem, ipse verò non possessionem habebat, nec de titulo docuerat, sed solùm eum asserebat; vel denique admittimus posse habentem plura beneficia sufficientia, eorum altero, vel si iam vnum sufficiens habebat altero postea obtento etiam non sufficiente priuari, vt sentit Gonzal. *d. num. 26.* Sacra Congreg. Concil. *super cap. 17. sess. 24. de reform.* censuit, si Ordinarius, conferat tertium beneficium habenti duo beneficia simplicia aliàs ad sustentationem insufficientia, collationem tertij esse validam; sed si tertium sit sufficiens, vacare illa duo priora beneficia, sin minus, teneri prouisum dimittere alterum ex illis, & si continuauerit possessionem amborum, recipiendo ex eis fructus, vtrumque beneficium vacare, prout referunt Nicol. Garc. *de benef. p. 5. c. 5. n. 310. in 1. & 2. dub.* Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, lib. 4. tit. 7. num. 37. dub. 1. & 2.* Et cùm dispensaret in eadem S. Congreg. si Episcopus conferat tertium beneficium simplex, & insufficiens habenti iam pariter duo simplicia simpliciter insufficientia, an vacet primum, vel eorum vltimum? censuit vacare primum *die 13. Nouembr. 1627.* 4

SVMMARIVM.

1 *Absentes in seruitio Episcopi fructus præbendarum suarum, non verò distributiones quotidianas percipere possunt,* & n. 2.

3 *Rectorem Ecclesiæ parochialis non potest Episcopus ab illius seruitio extrahere, & illum occupare in suo.*

4 *Canonici soli tam Ecclesiarum Cathedralium, quàm Collegiatarum, etiam habentes præbendam doctoralem, non autem alij Clerici, gaudent priuilegio vt absentes pro seruitio Episcopi possunt percipere fructus suorum beneficiorum.*

5 *Prælati etiam inferiores si subditos suos ad seruitium suum aduocauerint, non amittunt ipsi subditi fructus suorum beneficiorum, idem in Legato quoad prouinciam suam.*

7 *Distributiones quotidianæ quare, & quibus locis victualia nuncupentur, remissiuè.*

8 Cano

8 *Canonicatus quando consistunt in solis distributionibus quotidianis Canonici in seruitio Episcopi absentes, tunc eas lucrantur deducta tertia parte, quæ seruientibus accrescit.*

Cap. De cætero. VII.

1 Absentes in seruitio Episcopi fructus præbendarum suarum, non tamen distributiones quotidianas, quæ victualia nuncupantur, percipere possunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viu. *in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.* 34. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 668. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *sub tit. de præbend. c.* 4.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Nauar. *consil.* 11. *sub hoc tit.* Gonzal. Mendez de Cabedo *diuersorum iuris argum. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 19. *&* 21. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *proœm. n.* 183. Cabed. *Lusit. decis.* 94. *p.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 166. *n.* 20. Nicol. Garc. *de benef. p.* 3. *c.* 2. *à n.* 345. vbi probat per Concil. Trident. non esse derogatum dispositioni huius text. latè Monet. *de distribut. quotid. p.* 2. *q.* 8. Zerol. *in prax. Episc. p.* 1. *verbo Capitulum*, §. 9. Stephan. Quarant. *in summ. bullarij verbo residentia*, Azor. *instit. moral. p.* 2. *l.* 7. *c.* 4. *q.* 3. *vers. sexta causa*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 54. *vers. quinta*, quorum aliqui referunt Episcopum potuisse duos Canonicos eligere, qui dum in eius seruitio commorarentur pro præsentibus quoad fructus præbendarum acquirendos haberentur, hodie tamen, vt piè aduertit Stephan. Gratian. *d. n.* 20. iam non poterit Episcopus Canonicos ab Ecclesia extrahere pro suo seruitio inspecta vbertate redditnum Episcopatus, & multitudine peritorum, quibus commodè in suo seruitio vti possunt.

3 *Ne canonis.*] Ergo de Canonicis tantùm loquitur, vt aduertit Cened. *practic. & canonicarum quæst. lib.* 1. *q.* 1. *n.* 35. Rectorem igitur Ecclesiæ Parochialis non potest Episcopus ab illius seruitio extrahere, & illum occupare in suo, vel Ecclesiæ Cathedralis seruitio, vt scilicet exerceat officium Vicarij, visitatoris, vel secretarij, seu in alio ministerio occupetur, prout à sacra Congregatione decisum fuisse referunt Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 6. *n.* 258. & Stephan. Quarant. *d. verbo residentia*, vbi tamen resoluit Episcopum posse dispensare si alterum duorum concurrat, vel vtilitas in specie illius Ecclesiæ, de cuius fructibus lucrandis quæritur, vel vrgens necessitas ipsius Episcopi.

4 Cùm text. hic in præcitatis verbis absolutè de Canonicis loquatur, intelligendus necessariò est non solùm de Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, sed Ecclesiarum collegiatarum ciuitatis, vel Diœcesis, vt per Monet, *d. q.* 8. *n.* 6. vbi aduertit *in c. ad audientiam, inf. hoc tit.* sermonem duntaxat habitum fuisse de Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, quia casus de illis Pontifici propositus fuit, & nullum quidem verbum ibi adest, ex quo colligi possit cæterarum collegiatarum Canonicos excludi: vnde etiam colligitur solos Canonicos, non autem alios Clericos gaudere hoc priuilegio; vt absentes pro seruitio Episcopi possint percipere fructus suorum beneficiorum, Monet. *d. q.* 8. *n.* 8. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancel. gloss.* 6. *à n.* 261. nouissimè Sanctarel, *var. resol. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 38. & ideò non comprehenduntur mansionarij, quos assisios vocant, quia hi Canonicorum nomine non veniunt, Gonzal. *d. gloss.* 6. *n.* 261. *&* 263. Nicol. Garc. *de benefic p.* 3. *c.* 2. *n.* 370. *cum seqq.* nisi concurrat Episcopi dispensatio, & necessitas, vel specialis, & euidens Ecclesiæ vtilitas, vt declarat idem Garc. *eod. cap.* 2. *n.* 369. *&* 372. vbi *n.* 277. *& seq.* resoluit quòd vbi portionarij essent de Capitulo (prout sunt in aliquibus Hispaniæ Ecclesiis) in eis procederet text. *in præsenti, & in d. cap. ad audientiam*, sicut in Canonicis. Pariter id procedit etiam in Canonicis habentibus præbendam doctoralem, & magistralem, Gonzal. *d. gloss.* 6. *n.* 257. Nicol. Garc. *d. cap.* 2. *n.* 365. Monet. *d. q.* 8 *n.* 5. limitantes nisi sequatur magnum damnum Ecclesiæ.

Donec in seruitio tuo fuerint.] Cùm in his verbis text. generaliter loquatur, nec appareat cui loquatur, dicendum mihi videtur eius dispositionem habere locum in Prælatis inferioribus respectu suorum subditorum, vt per Abb. *hîc n.* 3. Nauar. *consil.* 1. *sub hoc tit.* Nicol. Garc. *d. cap.* 2. *n.* 381. Idem in Legato quantum ad prouinciam suam, & in Archiepiscopis quoad Clericos suæ Diœcesis, non autem suffraganeorum, ita tenent Nicol. Garc. *d. c.* 2. *n.* 382. & Monet. *d. c.* 8. *à n.* 9. qui plures alios referunt. 5

Quod de communitatis, &c.] Comprehenduntur præbendæ illæ, quæ non sunt distinctæ, seu etiam grossi illis fructus, qui loco præbendarum, vel etiam vltra præbendas, distincti tamen à quotidianis distributionibus, tribuuntur præsentibus, seu residentibus, non autem diuinis Officiis interessentibus, ac quotidianum ministerium exhibentibus, vt aduertit Monet. *d. q.* 8. *n* 8. 6

Nisi fortè sint victualia.] Quare, & quibus in locis distributiones quotidianæ, victualia nuncupentur, ostendit Monet. *d. q.* 8. *n.* 12. 7

Quæ non consueuerunt absentibus exhiberi.] Limita quando Canonicatus consisteret in solis distributionibus quotidianis, tunc enim Canonici in seruitio Episcopi absentes eas lucrarentur deducta tertia parte, quæ seruientibus accrescit, ne priuilegium iuris esset inutile, Nicol. Garc. *d. c.* 2. *n.* 113. *& n.* 115. 352. *&* 353. Monet. *d. q.* 8. *n.* 15. 8

Cætera, quæ hic desiderari possunt inuenies *ad cap. ad audientiam, infr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Priuandus est dignitate non residens, qui citatus non reuertitur in termino sibi præfixo*, & n. 2.

3 *Clericus absens quando scitur vbi est, si potest commodè acquiri, personaliter citari debet, quamuis sit extra prouinciam.*

4 *Beneficium vacat si habeatur pro derelicto.*

Cap. Ex parte VIII.

Cælest. III.

1 Qui abest ab Ecclesia, putà per decennium, est citandus vt veniat, & si vocatus non vult venire, deponendus est, & alius pro illa dignitate eligendus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 34. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 368. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 3. *cap.* 3.

Verùm in Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. *vers. præterea*, de Canonicis, & dignitatibus disponitur, vt eis non liceat vltra sex menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse, alioquin primo anno 2

priuetur

priuetur vnusquisque dimidia parte fructuum, secundo verò anno priuetur omnibus fructibus; crescente verò contumacia, priuetur canonicatu, vt ferunt Flamin. *de resignat. lib. 1. q. 10. à n. 6* 2. Nicol. Garc. *de benef. p. 3. c. 2. à num.* 140. Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib. 2. tit. 23. rubr.* an Canonici teneantur residere in suis Ecclesiis, *n. 98.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg.* 53. *n.* 146. qui quidem gradus à Concil. Trident. *citato loco* praescripti seruandi sunt antequam deueniant ad priuationem, aliàs esset nulla, vt censuit Rota *in vna Salamantina del Petroso die 15. Decembr.* 1567. coram Illustriss. Seraphino, & refero decisum ego ipse *d. alleg.* 53. *n.* 148. ac Piasec. *in praxi Episcopali, p. 2. c. 3. n. 9. vers. necessariò,* vbi etiam asserit quòd citari debet huiusmodi non residens in persona ante priuationem, si sciatur vnde moretur, & si non sciatur, citandus est per edictum publicum trina citatione, nec sufficere vnam pro tribus, & aliter factam priuationem esse omnino nullam. Si verò citatio personaliter fuerit executa, vnicam sufficere censuit Rot. apud Mantic. *decis.* 67. *n.* 5. vbi *n.* 6. subdit Concilium *citato loco*, non afficere Episcopos, qui possunt procedere ad priuationem ob non residentiam, tametsi illa temporis interualla non fuerint obseruata.

3 *Quatenus scribatis eidem*, &c.] Cùm priuari quis non debeat, nisi priùs monitus ad residentiam, Card. Tusch. *lit. R. concl.* 254. *num.* 6. Clericus absens, quando scitur vbi est, si potest commodè requiri, personaliter citari debet, quamvis sit extra prouinciam, vt per Bened. Capr. *tom. . communium opinion. lib. 1. tit. 8. n. 7. pag.* 180. Mantic. *decis.* 2. Nicol Garc. *d. c. 2. n.* 156. & alios citatos *ad cap. vlt. n. 2. infr. hoc tit.* Circa citationes per edictum faciendas quando nescitur, vbi sit Clericus, dicam *ad cap. ex tuæ* 11. *infr. hoc tit.*

4 In gloss. *Per decem annos*, ibi, *& ita videtur Ecclesiam habere pro derelicto.* Notatur ad hoc quòd vacat beneficium si habeatur pro derelicto, vt per Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss.* 15. *n.* 64. Pauin. *de offic. & potest. Capituli Sede vacante, prael. 7. n. 22. vers. septima, si habetur pro derelicto*, Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. 1. q. 19. n. 21.* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg.* 57. *n.* 227.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus, qui temeritate propria recessit ab Archiepiscopatu, nec iam vltra quadriennium exspectatus redierit, per literas etiam reuocatus, illo est priuatus.*

2 *Episcopus non residens, an & quando priuetur attento nouiori iure Concilij Trident. ostenditur.*

Cap. Qualiter. IX.

Innoc. III.

1 ARchiepiscopus, qui temeritate propria recessit ab Archiepiscopatu, nec iam vltra quadriennium exspectatus redierit, per literas etiam reuocatus, illo est priuandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. libri 3. iuris Pontif. pag.* 35. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 369. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 4. c. 1.*

2 Hodie verò nouiori iure Concilij Trident. praescriptus est modus procedendi contra Episcopum non residentem, hic enim absque iusta causa à sua Ecclesia absens, qui propriae salutis immemor, terrena caelestibus, ac Diuinis humana praeferens in diuersis Curiis vagatur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine ouili derelicto, atque ouium sibi commissarum cura neglecta se detinet occupatus, vltra mortalis peccati reatum, quem incurrit, pro rata temporis, quo abest, fructus suos non facit, nec tuta conscientia illos retinere potest, sed tenetur eos fabricae Ecclesiae, vel pauperibus erogare, vt habetur in eod. Concil Trident. *sess. 23. de reform. c. 1. vers. si quis autem.* Si tamen per sex menses continuos nullo legitimo impedimento, seu iustis, & rationabilibus causis cessantibus, extra suam dioecesim morando abfuerit, ipso facto quarta parte fructuum illius anni priuatur, quae pars per superiorem Ecclesiae applicanda est fabricae, & pauperibus loci. Quod si per alios sex menses in absentia perseuerauerit, aliam quartam eadem ratione amittit, applicandam per eundem eisdem. Postremò crescente contumacia inter tres menses Metropolitanus de absentia suffraganei Romanum Pontificem per literas, nuntiúmve certiorem facere debet, alioquin elapsis praedictis tribus mensibus ipso facto ingressu Ecclesiae priuatus est ipse Metropolitanus, vt habetur eodem Conc. Trid. *sess. 6. de reform. c. 1. vers. si quis autem*, quae quidem decreta refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg* 53. *n.* 21.

SVMMARIVM.

1 *Clerici Ecclesias, vel Praebendas sibi commissas sine iusta causa deserentes, postquam congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt eis iustè priuari, dummodo non sint iusto impedimento detenti.*

2 *Redire tenentur omnes obtinentes Canonicatum, & praebendam in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata.*

3 *Sententia priuatoria post contumaciam sequi debet, vt clerici absentis, ac contumacis beneficium alteri conferri, siue ad ipsum eligi possit.*

Cap. Inter quatuor. X.

CLerici habentes Ecclesias, vel Praebendas, si sine iusta & necessaria causa sunt absentes, & citati intra certum tempus praefixum non veniunt, eis iustè priuari possunt, dummodo non sint iusto impedimento detenti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Casal. *in annot.* Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag.* 36. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 369. remissiuè Ximen *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 4. c. 2.* pars huius Decretalis est *sup. de maioritate, & obedient. cap. inter quatuor, & de clericis peregr. cap. inter quatuor, & infr. de religiosis dom. cap. inter quatuor.* 1

Vel praebendas sibi concessas, &c.] Ergo omnes obtinentes Canonicatum, & praebendam in Ecclesia Cathedrali, seu Collegiata tenentur residere, vt per Camil. Bortel. *in summa omnium decisionum, tit. 10. n. 13.* de quo latè Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib. 2. tit. 23. rubr. an Canonici, vel alij habentes dignitatem teneantur residere in suis Ecclesiis*, Sanctarel *var. resol. q. 4. à n. 19.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg.* 53. *n.* 107. *cum seqq.* 2

Possunt eis iustè priuari.] Ergo sententia priuatoria post ipsam contumaciam sequi debet ad hoc, vt Clerici 3

rici absentis ac contumacis beneficium alteri conferri, siue ad ipsum eligi possit, vt per Benedict. Capr. *tom.1.commun.opin.lib.1.tit.8.n.10.p.181.*

4 Ad materiam huius text. faciunt posita *ad cap. ex p.8.sup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus si nescitur vbi sit, tribus publicis edictis citabitur in Ecclesia sua, & si infra sex menses non reuertatur, priuabitur Ecclesia.*

2 *Clericus in Ecclesia sua residentiam facere præsumendus est.*

3 *Canonicus absens si personaliter citari non potest; debet in eius Ecclesia trinæ citationis edictum publicari.*

4 *Episcopus an possit procedere ad priuationem ob non residentiam, tametsi temporum interualla non fuerint obseruata, ostenditur.*

Cap. Ex tuæ. XI.

1 Clericus non residens si fraudulenter se absentat, vt non citetur, poterit ter publicis edictis citari in sua Ecclesia, & si non obedit, & intra sex menses non redit, debet priuari Ecclesia secundùm ius Canonicum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Henric. Anch. Panorm. Butr. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontif pag.36.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.369.*remissiuè Casal. *in annot.*& Ximen.*in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August.*collect.3. Decret.lib.3.tit.4.c.2.*

2 *In Ecclesiis eorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd Clericus in Ecclesia sua residentiam facere præsumendus est, vt per Mascard.*de probat.concl.*1271. *n.*1. Gonzal. *ad reg.8. Cancel.gloss.*15.§.2.*n* 30

3 *Trinæ citationis edictum*, &c.] Notatur ad hoc quòd si absens Canonicus personaliter citari non possit, quia ignoratur vbi sit, vel longè abest, ita vt commodè citatio non valeat ad illum peruenire, debet in eius Ecclesia trinæ citationis edictum publicari, & post vltimum edictum post sex menses expectari, aliàs priuatio canonicatus ob non residentiam his prætermissis, vel illorum aliquo legitimè facta non est, vt censuit Rota apud Mantic. *decis.*12. vbi cùm quidam Andreas post vltimum edictum propositum, nondum sex mensibus elapsis, fuerit præcipiti festinatione priuatus, decisum fuit huiusmodi citationem tanquam non legitimè factam minimè valere, quod quidem in eadem Rota pariter tantum fuit in aliis decisionibus relatis per Nicol.Garc. *de benef.p.2.c.2.n.*157.& 158. Quæ quidem trina monitio cum spatio sex mensium post vltimam requiritur, quando quis personaliter non potest citari, vnica autem sufficit si personaliter fuit exequuta, gloss. *verbo canonibus, in cap. quoniam frequenter,§.porro, vt lite non contestata*, Abb.*hic num.*10. & 13. Rota apud Mantic.*decis.67.n.5.*& apud Nicol. Garc. *citato loco.*

§. Contra eos.

Contra Clericos non residentes, & fraudulenter se absentantes per suspensionem, & excommunicationem procedi potest, vt obediant. Quòd si non obediant, Cardinalis Legatus eos amoueat ab administratione spiritualium, prouidendo Ecclesias de personis idoneis, non tamen in eos ferat sententiam degradationis, vel si expediat, misericorditer possit agi cum illis. Colligunt Doctores *in principio text.* citati.

Aduertit optimè Mantic. *d. decis.67.n.6.* hunc §. 4
dum videtur exigere quòd priusquam deueniatur ad priuationem, procedendum sit ad subtractionem fructuum, & excommunicationem, hoc in electione Episcopi relinquere, ita vt si absque eo procedat Episcopus, prout suprà ad priuationem, illa ritè facta censeatur; additque hoc modo dominos de Rota dixisse intelligendum etiam esse Concil.Trid.*sess.24.de reform.c.12.vers.præterea*, quemadmodum per Illustriss. Sacræ Congregationis interpretes fuit declaratum, vt non afficiat Episcopos, qui possunt procedere ad priuationem ob non residentiam, tametsi illa temporum interualla non fuerint obseruata.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiatus vt absens in studio fructus præbendæ recipiat, si se transferat in villam, vel castellum, vbi nullum est, vel minus competens studium, priuilegio non vtitur.*

2 *Absens causa studij vt fructus suorum beneficiorum percipiat, debet studere in studio generali.*

3 *Licentia pro absentia causa studij est accipienda etiam à Prælato, cùm quis ea de re indultum obtinuit à sancta Sede Apostolica.*

Cap. Tuæ fraternitatis. XII.

Qui causa studij de licentia superioris est absens, 1
& percipit fructus sui beneficij, si se transferat ad villas, vel castella, in quibus vel non est, vel minus competens est studiorum exercitium, non potest percipere fructus, quia fraus nemini debet patrocinari. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anchar.Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian.*in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.37.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag.369.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Anton. Aug. *collect.3. Decret. lib.3. tit.4. cap.4.*

2 *Vel minus competens studiorum exercitium.*] Notatur ad hoc quòd vt absens causa studij fructus suorum beneficiorum in absentia percipiat, non sufficit vt illud studium, ad quod accedit, qualecunque sit, sed debet esse generale, vt per Rebuff. *de priuilegiis schol. priuil.31.n.8.*Lxl Zech.*de republ. Ecclesiast. tit. de clericis, n.7.vers.28.* Zerol. *in praxi Episc. p.1. verbo studium,§.4.*Perez *l.1.tit.10.lib.1. Ordin.* Nicol. Garc. *de benef.p.3.c.2.n.55.*nouissimè, me citato, Sanctarel.*var. resol.lib.1.q.3.n.3.*Flores de Mena *var. lib.3.q.24.n.19.* Monet *de distribut.quotid.p.2.q.10. n.17.* vbi aduertit non requiri, quòd sit vniuersitas aliqua studiorum secum habens Rectorem, & cætera priuilegia, quæ vniuersitatibus studiorum iure competunt, quale erit studium Patauij, Pisarum, & similia, sed sufficere generale, vt olim erat Romanum, quod etiam cum aliis notat Sanctarel. *loco citato.*

In gloss. *Indultum*, ibi, *vel dic indultum à Papa.* Ex 3
hac gloss. iuncta expositione Abb. & aliorum *hic* ad verbum,*accepta licentia*, colligi videtur licentiam pro absentia causa studiorum esse accipiendam etiam à Prælato, cùm quis ea de re indultum obtinuit à sancta Sede Apostolica, cui consonat declaratio illa fel. record. Pij Papæ IV. anno Domini 1564. edita, qua decreuit dispensationes, & indulta de percipiendis fructibus

fructibus præbendarum, & beneficiorum in absentia causa studij, quæ à sacra Pœnitentiaria, vel Sede Apostolica concedi, & emanare contigerit, nequaquam huiusmodi absentibus suffragari, nisi singulorum Ordinariorum locorum, in quibus singula beneficia huiusmodi consistunt, consensus gratis præstandus ad id accedat, referunt Monet. *d.q.* 10.*n.*9. Nicol. Garc. *d.c.* 2. *n.*76.& 77. Gonzal. *ad regul.*8. *Cancell. gloss.*6.*n.*252. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 4. *q.* 3. *vers. extat Pij IV.* me citato Sanctarel. *d.q.* 3. *n.* 22.

SVMMARIVM.

1 *Iurans in Ecclesia residere pro seruitiis Ecclesiæ licitè se absentat.*

2 *Distributiones quotidianas percipere debet, qui iura sua Ecclesiæ tuetur.*

3 *Distributiones quotidianas lucrantur Clerici Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ propter euidentem Ecclesiæ vtilitatem non residentes.*

CAP. Ex parte. XIII.

Honor. IV.

1 IVrans residere in sua Ecclesia, & postea sine fraude se absentans ad defendenda, vel prosequenda illius iura, non dicitur periurus, sed debet censeri residens. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 28. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 370. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

Probat hic text. Præpositum, qui iuramentum præstiterat de perpetua residentia, periurium non incurrere si ex postfacto absit in Ecclesiæ vtilitatem, quia satisfacit per fictam residentiam pro iuramento, cui similis *in cap. ad audientiam* 15. *hoc tit.* quæ quidem solutio videtur esse contra text. *in cap. ad nostram, de iureiur.* vbi iuramentum, quo mutuatarius soluere promisit mutuanti pecuniam absque grauamine, vel molestia, non adimpletur per legitimam compensationem, quæ est ficta solutio. Sunt qui dicant quòd vbi obseruatio iuramenti in casu ficto non tendit in læsionem aliquam illius, cui iuratum fuit, tunc in illo verificatur, & legitimè adimpletur: vnde cùm ficta illa residentia, quæ præstatur ab eo, qui in vtilitatem Ecclesiæ abest, nullam contineat læsionem, imò vtilitatem eiusdem Ecclesiæ, cui residentia perpetua iurata fuit, meritò iuramentum de perpetua residentia in casu illo ficto verificatur, & adimpletur, ita in effectu Abb. & Felin. *num.* 12. *vers. quartò, in d. cap. ad nostram.* Sed non placet primò, quia circa obligationem non attenditur magna, vel modica læsio, cui iuratum est, sed solùm vtrum id, quod iuramento deductum est, licitum, vel illicitum sit, & ita vtrùm debitam, vel indebitam materiam contineat in sui obseruantia. Secundò, quia in specie *d. cap. ad nostram* modica, vel exigua læsio infertur Petro creditori, si cogatur priùs computare fructus in sortem, neque magna vertitur vtilitas in eo quòd iurantes cogantur priùs pecuniam mutuatam soluere ante huiusmodi computationem, & tamen text. inquit iuramentum omnino adimplendum, naturalémque pecuniæ solutionem faciendam esse ante vllam compensationem, non ergo stat in eo solutio difficultatis. Secundo loco Imol. *in dict. cap. ad nostram*, arbitratur iuramentum de perpetua residentia præstitum fuisse in forma iuris, quo præceptum de residendo, hoc, vel illo modo, tempore, & loco inductum est, atque ideo à iure illam capit interpretationem quòd absens dici non debet, sed præsens, qui vt suæ Ecclesiæ iura fideliter tueretur se absentauit. Verùm grauiter obstat text. *in d. cap. ad nostram*, in quo similiter iuramentum fuit præstitum in materia iuris, nempe de nullo inferendo grauamine creditori super pignore ante pecuniæ solutionem, & tamen non sufficit ficta solutio, quæ in compensatione reperitur, sed naturalis pecuniæ numeratio necessaria est.

Idcircò dicendum videtur text. *in præsenti, & in d. cap. ad audientiam*, concludere ex rei natura non satis esse ad hoc vt beneficiarij licitè possint suorum beneficiorum fructus percipere si actualiter non resideant, & absentes sint, quamvis ob propriam ægritudinem, vel Ecclesiæ vtilitatem, vel Episcopi seruitium, quasi non sequuta causa ob quam fructus conceduntur, vt videre licet ex resolutis per Calderin. *in cap.* 1. *de celeb. Miss.* Angel. *in sum. verbo Clericus* 7. *num.* 7. Rebuff. *in praxi tit. de disp. de non resid. n.* 9. & videtur de mente Concil. Trid. *sess.* 23. *de reform. cap.* 1. *vers. si quis.* Vnde iuramentum illud de residendo ex rei natura non adimplebatur per aliquam fictam residentiam ex illis tribus, sed postea iustis de causis de nouo statutum fuit in his iuribus, vt absentes ob aliquam ex illis tribus residere censeantur, & omninò à periurio liberentur, vnde non licet in materia exorbitanti ab his iuribus ad speciem *d. cap. ad nostram* arguere, in qua nihil immutatum reperitur, arg. *l. præcipimus* 32. *in fin. C. de appellat.*

Præpositura tua iura, &c.] Notatur ad hoc quòd ille, qui sine fraude prosequitur, seu tuetur iura Ecclesiæ suæ, cui adscriptus est, percipere debet, quotidianas distributiones, vt per Monet. *de distribut. quotid. p.* 2. *q.* 11. *n.* 40. Couar. *lib.* 3. *var. c.* 13. *n.* 8. *vers. decimò*, Rot. *in Salmantina censurarum* 28. *Nouembris* 1594. coram Illustriss. Card. Seraphino, in impressis *decis.* 1098. *num.* 5. iterum *in Asten. fructuum* 15. *May* 1613. coram Illustriss. Manzanedo, impress. post tract. Monetæ *de distribut. quotid. & in Calaguritana fructuum, & distributionum* 26. *Martij* 1614. coram D. Vbaldo, quas refero ego ipse *de offic. & potestate Episcopi, p.* 3. *alleg.* 53. *n.* 172. 2

Cùm ex hoc censeri debeas residens.] Et ideo Clericus Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, qui abest propter euidentem Ecclesiæ vtilitatem tanquam residens, & interessens diuinis Officiis habetur ad lucrandas quotidianas distributiones, præcipuè stante consuetudine quòd Canonicus missus à Capitulo pro aliquo seruitio ipsius Ecclesiæ, seu Capituli percipiat omnes fructus, & quotidianas distributiones, vt per Duen. *reg.* 206. *limit.* 6. Couarru. *d. num.* 7. *vers. octauò*, Nauar. *cons.* 10. *à n.* 4. *sub hoc tit.* Seraph. *Rota decis.* 1239. & in sacra Congreg. ita sæpè decisum referunt Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, lib.* 2. *tit.* 23. *de residentia, rubr. an Canonici, vel alij habentes dignitatem teneantur residere in suis Ecclesiis, num.* 73. & 95. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 362. & bis fuisse in Rota resolutum attestatur Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. decis.* 498. *in* 1. *edit. & resol.* 389. *num.* 2. *in* 2. *edit.* & absolutè, ac generaliter loquendo, hoc esse verum asserit Monet. *d. quæst.* 11. *num.* 3. vbi *num.* 32. declarat procedere in iis dumtaxat, qui ob propriæ Ecclesiæ, cui adscripti sunt, non autem alterius, aut etiam suæ ciuitatis vel vniuersalis vtilitatem adsunt, & *num.* 32. dummodo hæc vtilitas euidens sit, & *num.* 34. modò ille, qui abest propter Ecclesiæ vtilitatem, soleret diuinis interesse, & *num.* 35. nisi ille qui prosequitur 3

Ecclesiæ

Ecclesiæ vtilitatem ad id habeat congruum salarium ab ipsa Ecclesia; inde inferens à *n.42.* ad syndicum Capitularem, ac illum, qui iussu Capituli occupatur in redditibus Capitularibus cuilibet de Capitulo, seu Collegio assignandis, tum etiam ad illos, qui deputantur à Capitulo deputari pro consensu, aut consilio præbendo Episcopo in omnibus illis casibus, in quibus Episcopus de iure communi antiquo, aut nouo Concilij Trident. aut de consuetudine legitimè præscripta tenetur adhibere consilium, aut consensum Episcopi, ac pluribus aliis casibus enumeratis per me *de officio, & potestate Episcopi, p.3. alleg.53. n.126. cum seqq.* Multa alia ad hanc materiam pertinentia pro conciliatione text. *in c. cùm non deceat, de elect. in 6. & c. vnico, §. qui verò, hoc tit. eodem lib.* Vide Azor. *institut. moral. p.2. lib.7. c.7. q.14.* Nicol. Garc. *dicto c.2. n.360. iuncto n.362.* latissimè Monet. *d. q.11. à n.11. vsque ad num.31.*

SVMMARIVM.

1 *Familiares Papæ percipiunt fructus suæ præbendæ in absentia, & n.2.*

3 *Papa à residentia in beneficiis curam animarum habentibus sine iusta, & debita causa nullum potest relaxare.*

4 *Distributiones quotidianas non percipiunt absentes in seruitio Papæ sine speciali priuilegio.*

CAP. Cùm dilectus. XIV.

1 FAmiliares Papæ in absentia percipiunt fructus suæ præbendæ, quia pro præsentibus habentur, non obstante constitutione contraria. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.38.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.370.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis.17.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.6. consid.35.* Bened. Capra *tom.1. communium opinion. lib.1. tit.8. n.15. pag.181.* Azor. *instit. moral. p.2. lib.1. c.4. quæst.3. vers. quinta causa.* Selu. Rebuff. Hoied. Nauarr. Salzed. & alij, quos refert Nicol. Garc. *de benef. p.3. c.2. à num.383.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.30. tract.3. num.54. vers. sexta,* Monet. *de distribut. quotid. part.2. quæst.9. n.9. cum seqq.* vbi *num.12.* quòd dicentur esse in seruitio Papæ ad effectum lucrandi fructus beneficij, & Præbendæ Capellani Papæ, & similes, quique in Curia morantur de illius præcepto, licèt Scriptores sint, secus verò si voluntate propria. Circa tamen Cantores Capellæ Pontificiæ quòd sint veri familiares Papæ, iuxta constitutionem Sixti V. editam *anno 1586. §.3.* quæ habetur *in nouo Bullario, tom.2. pag.540.* ac proinde illis actu in dicta Capella inseruientibus debere fructus suorum Canonicatuum, & Præbendarum in absentia, fuit latè resolutum *in Barbastren. Canonicatus 26. Iunij 1616.* coram R.P.D. Duran. vbi fuit responsum non obstare, quòd huiusmodi cantores recipiant salarium, quia hoc non concludit verum seruitium, & obsequium Papæ, cùm etiam alij familiares Pontificis, vt sunt cubicularij, illud recipiant, & nihilominus fructus in absentia lucrantur; item non obstare quòd sic Protonotarij non participantes, & alij innumeri habentes officia in Romana Curia, in quorum erectione disponitur, vt habeantur pro veris familiaribus, possent prætendere exemptionem à residentia ad effectum lucrandi fructus vigore huius text. quia ille præter familiaritatem requirit obsequium circa præsentiam Principis, ibi, *in nostro seruitio commorantes,* & ibi, *qui circa nos se obsequiales exhibent,* quod in illis non concurrit, item non obstare quòd in hoc text. requiratur, vt familiares Papæ ad effectum lucrandi fructus debeant inseruire vniuersæ Ecclesiæ, ibi, *se obsequiales exhibent vniuersis,* &c. quia existentes in seruitio Papæ dicuntur vniuersali Ecclesiæ inseruire. Panorm. *hîc num.2. not.2.* demum non obstare quòd dispositio huius text. videatur correcta per S. Concil. Trident. *sess.24. de reformat. c.12.* quia contrarium est verius, vt in puncto Nauar *consil.1. & 2. de cleric. non resident.* Nicol. Garc. *vbi supr. n.346.* & ita censuit S. Congregatio, & fuit in ea sæpiùs resolutum.

Præbendæ suæ, &c.] Procedit igitur in Canonicis, 3 & aliis beneficiariis simplicibus, non autem in Episcopis, Parochis, & aliis Beneficiariis curam animarum habentibus, quia iure diuino, & naturali adesse debent in suis Ecclesiis, quòd sine iusta, & debita causa Papa relaxare non potest, vt aduertit Azor. *d. vers. quinta causa,* & *quæst.5.* resoluit nullum Episcopum lege residendi Summi Pontificis consensu solui, etiam si sit Romæ Camerarius, Summus Pœnitentiarius, vel Auditor Rotæ, vel à Secretis, aut Confessionibus Papæ, aut Cantor in Capella Pontificia, cùm adsint alij satis idonei ad hæc munera, & officia obeunda: si autem desint, qui his muneribus pares esse possint, licitè Papa Episcopum hisce officiis præficit facultate concessa, vt à suis Ecclesiis absint. Alia verò non contemnenda contra Episcopos in Curia Principum commorantes, ibique Regij Præsidis, Consiliarij, ac Proregis officio fungentes, dixi *de officio, & potestate Episcopi, part.3. alleg.53. num.27. cum seqq.*

In gloss. *Fructus,* ibi, *nunquid victualia,* &c. Notatur 4 ad hoc, quòd absentes in seruitio Papæ non percipiunt sine speciali priuilegio quotidianas distributiones, vt per Abb. *hîc n.5.* Selu. *de benefic. part.4. quæst.6. num.36.* Nicol. Garc. *d. cap.2. n.385.* Monet. *d. part.2. quæst.9. num.13.* & fuit resolutum *in dicta Barbastren. Canonicatus.*

SVMMARIVM.

1 *Canonici duo absentes cum Episcopo in eius seruitio, fructus præbendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione Ecclesiæ non obstante.*

2 *Distributiones quotidianas, & fructus debet Clericus percipere durante infirmitate, si solitus erat residere.*

3 *Statutum continens id, quòd ius commune recipit interpretationem à iure communi.*

4 *Episcopus in sui seruitium potest habere duos Canonicos Ecclesiæ suæ, qui fructus præbendarum in absentia percipiant: an autem debeant esse duo, aut plures, & n.5.*

6 *Seruire Episcopo & Ecclesiæ sunt diuersa.*

7 *Salarium famulo ægro an debeatur, remissiuè.*

CAP. Ad audientiam. XV.

CAnonici duo, qui sunt in seruitio Episcopi, pos- 1 sunt accipere fructus Præbendæ, non obstante constitutione & iuramento, quia qui sunt pro seruitio Episcopi

Episcopi, vel Ecclesiæ absentes, dicuntur esse præsentes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Ioan. à Capistrano, Vivian. *in ration. libri tertij iuris Pontif. pag.* 39. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 37 & remissiuè Ximen. *in concord.* p. 1. & 2.

Vide dicta *ad cap. de cætero* 7. *sub hoc tit.*

2 *Quos infirmitas excusaret.*] Aduerte quòd infirmitate durante debet Clericus percipere fructus, & distributiones quotidianas, si solitus erat residere, & in loco sit residentiæ, quamvis ex propria culpa in morbum inciderit, de quo vide Couar. *lib.* 3. *variar. c.* 13. *num.* 8. Cosm. *in pragmat. sanct. part.* 2. *num.* 137. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 1. *num.* 138. *cum seqq.* Azor. *institut. moral. part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 7. *quæst.* 11. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 5. *num.* 23. *ad finem*, & *de potestate nomin. c.* 1. *n.* 19. & *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 3. *num.* 11. Fusc. *de visitat. lib.* 1. *c.* 20. *n.* 26. Spin. *in speculo testament. gloss.* 9. *princip. num.* 30. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 3. *c.* 2. *n.* 63. latè Monet. *de distribut. quotid. part.* 2. *q.* 6. & Sanctarel. *variar resol. lib.* 1. *q.* 8. *à princip.* vbi *num.* 2. & 4. me citato, resoluit Clericum lucrari distributiones, si abest à choro, quia medicinam sumit, vel sanguine minuitur, vel quia sanitatis causa ad balnea, vel ad alium locum iret.

3 *Decernimus*, &c.] Notatur ad hoc, quòd statutum continens idem, quod ius commune, recipit declarationem ab eodem iure, vt per Ias. *in l. fin. C. de iure emphyt. num.* 11. & *repet. l. omnes populi, à num.* 60. *ff. de instit.* Menoch. *consil.* 187. *num.* 29. *cum seqq.* Valasc. *consil.* 76. *num.* 17. Et notatur etiam ad hoc quòd statutum loquens in casu vero, extenditur ad casum fictum, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 1141. *num.* 8. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 13. *num.* 10. Garc. Gironda *de priuilegiorum, seu exempt. explicatione, num.* 823.

4 *Vt duo ex Canonicis*, &c.] Ergo potest Episcopus in sui seruitium habere duos Canonicos Ecclesiæ suæ, qui fructus præbendarum in absentia percipiant, vt docent Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 166. *n.* 20. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 7. *c.* 4. *quæst.* 3. *vers. sexta causa*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 3. *tract.* 3. *num.* 52. *vers.* 4. Cened. *pract. lib.* 1 *quæst.* 1. *n.* 35. Ego ipse *de officio, & potestate Episc. p.* 3. *allegat.* 53. *num.* 144. me citato Sanctarel. *variar. resol. lib.* 1. *q.* 3. *num.* 34. vbi ampliat quamvis in Ecclesia esset constitutio iurata, & auctoritate Sedis Apostolicæ confirmata, vt qui in ea non resideret, fructibus beneficiorum, & Præbendarum priuetur; & *num.* 37. resoluit etiam post Concil. Trident. posse Episcopum habere duos Canonicos in sui obsequium, & post alios citat Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 6. *num.* 255.

5 Aduertit Moneta *de distribut. quotid. part.* 2. *quæst.* 8. *num.* 7. in hoc text. expressè loquente de Ecclesia Cathedrali referri, duos tantùm Canonicos in seruitio Episcopi commorantes percipere posse fructus Præbendarum suarum, cùm text. *in cap. de cætero, sup. hoc titul.* absolutè de Canonicis loquatur, nec ad certum aliquem numerum se restringat, quia text. ille de Ecclesiis loquitur Collegiatis, ex quibus plures duobus Canonicis assumere poterit Episcopus pro seruitio suo, cùm ibi ministrorum copia non sit ita necessaria sicut in Cathedrali, quæ ob sui dignitatem debet habere maiorem copiam ministrorum, at verò text. *in præsenti*, loquens de Ecclesia Cathedrali ad duos se Canonicos adstrinxit, & ex eo quod concedit de duobus, intelligitur prohibere de pluribus propter eius prærogatiuam, quæ ob sui dignitatem maiorem etiam habere debet copiam ministrorum. Vide Sanctarel. *d. quæst.* 3. *num.* 34. & 35.

Qui tecum pro tuo, & ipsius Ecclesiæ seruitio, &c.] 6
Ergo qui est in seruitio Episcopi, censetur etiam Ecclesiæ inseruire, Episcopus enim in Ecclesia est, & Ecclesia in Episcopo, *c. scire debes* 7. *q.* 1. Verùm contrarium potiùs ex hoc text. deprehenditur, quòd nimirum seruitium Episcopi, & Ecclesiæ hoc in casu diuersa sint, cùm inter vtrumque ponatur copula, &, quæ regulariter habet copulare diuersa, iuxta per me dicta *de dictionibus & claus. dict.* 93. *n.* 2. Vel certè colligitur quod iuxta causam hîc propositam, vtrumque copulatiuè requiritur, nimirum quòd duo Canonici Ecclesiæ Cathedralis simul sint in seruitio Episcopi, & eius Ecclesiæ absentes, vt haberi debeant pro præsentibus, vbi in ea Ecclesiâ extet constitutio etiam iuramento vallata, & auctoritate Sedis Apostolicæ confirmata, vt Canonici, qui in Ecclesia non resident, priuentur fructibus suarum præbendarum, præterquam quod esse præsentes, & interessentes diuersa sunt, vt colligitur ex *cap. vnic. hoc tit. lib.* 6. & *ibi* aduertunt Gemin. Franch. & cæteri scribentes, & ideo sic hunc text interpretatur Monet. *d. q* 8. *n.* 23. vbi *n.* 14. in contrarium adductis respondet. Quando verò absenti pro alia Ecclesia debeantur distributiones quotidianæ, Vide Mar. Antonin. *variar. resol. lib.* 1. *resol.* 107.

In gloss. *Infirmitas*, 2. ibi, *& famuli ægri, quos curamus, nobis inseruire intelliguntur.* Ergo eis salarium debetur, de quo tamen an verum sit, vide Couar. *lib.* 1. *var. c.* 13. *num.* 8. Syluan. *cons.* 28. *n.* 2. & 23. Ant. Gom. *tom.* 2. *variar. c.* 3. *num.* 2. Gregor. *l.* 7. *verbo el senor, tit.* 2. *part.* 5. Vivian. *tom.* 1. *commun. opinionum, lib.* 4. *tit.* 43. *num.* 84. *cum seq. pag.* 659. Auiles *ad cap.* 1. *Pratorum, fol.* 56. *n.* 20. Escob. *de ratiocin. c.* 27. *n.* 19. Surd *de alimentis, tit.* 4. *n.* 23. & 35. Flores de Mena *variar. lib.* 1. *q.* 7. §. 2. *n.* 17. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 3. *num.* 3. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *q.* 5. & 6. Monet. *d. p.* 2. *q.* 6. *num.* 4. 7

In gloss. *Integrè*, ibi, *non tamen percipiunt victualia*, &c. Vide Monet. *d. p.* 2. *q.* 8. *num.* 12. vbi *num.* 13. aduertit verbum hoc, *integrè*, referri solùm ad ipsos fructus Præbendarum, vt nimirum eos sine vlla diminutione percipiant: vel, *integrè*, intelligendum erit vt includantur etiam Præbendæ indistinctæ, vel fructus illi grossi loco Præbendarum succedentes in aliquibus Ecclesiis. 8

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia si patitur ministrorum defectum, priuilegiati super absentia per subtractionem prouentuum redire coguntur.*

2 Concil. Trident. sess. 23. de reform. c. 3. *concordatur cum alio* sess. 21. de reform. c. 3.

4 *Licentia ad percipiendos fructus beneficiorum in absentia non expirat mortuo concedente.*

5 *Assistij qui dicantur ostenditur.*

Cap. Cùm ad hoc. XVI.

Gregor. IX.

Absentes priuilegiati à Papa, vel Episcopo si tot sint, vt Ecclesia patiatur ministrorum defectum, Episcopus reuocare debet Canonicos & Beneficiatos priuilegiis non obstantibus, & si non venerint de ipsorum Præbendis, faciet Ecclesiæ deseruire, & si quid superest de redditibus, conuertat in vtilitatem 1

Ecclesiæ

Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Butr. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris. Pontificij, pag. 39.* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag. 371.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.*

2 *Reuoces ad residentiam*, &c.] Quomodo autem attento iure nouiori Concilij Tridentini procedendum sit contra dignitates, & Canonicos non residentes vsque ad beneficiorum priuationem, dixi *ad cap. ex parte. 8. sup. hoc tit.*

3 *In vtilitatem eiusdem*. &c.] In idem esse videtur Concil. Trident. *sess. 23. de reformat. cap. 3.* dum decidere videtur portionem distributionum iis contingentem, qui non intersunt, si interessent, applicari debere fabricæ Ecclesiæ quatenus indigeat, aut alteri pio loco arbitrio Ordinarij, quæ quidem decisio repugnari videtur alteri, *sess. 21. de reformat. cap. 3.* vbi statuitur quotidianas distributiones diuidendas esse inter obtinentes dignitates, & cæteros diuinis interessentes; pro quorum iurium conciliatione elaborant Doctores, & præcipuè Nauar. *miscell. 59. de oratione n. 9.* Monet. *de distribut. quotid. part. 3. quæst. 6. num. 29.* Fusc. *de visitat. lib. 1. cap. 15. num. 25.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 7. cap. 7. quæst. 8.* Campanil. *in diuersorio iuris Canonic. rubric. 7. cap. 6. n. 15. vers. consului.* Sed inter alias conciliationes illa verior est, quòd scilicet Concil. Trident. *sess. 22. c. 3.* loquatur in dignitatibus, à quibus Ordinarius tertiam partem fructuum in distributiones quotidianas conuertendos separare potest, & dato quòd distributiones quotidianæ non sint tenues, & inodiosum obtinentium dignitates, & negligentium residere, & quando illa tertia pars ita subtracta per non seruientes admittitur, locis piis est applicanda: at verò *c. 3. sess. 21.* loquitur solùm quando distributiones ita sunt tenues, vt negligantur, & hoc casu tertia fructuum pars ita separata, & in distributiones ab Ordinario conuersa, si per non seruientes amittatur, proportionabiliter seruientibus accrescit, quod in Sacra Congregatione decisum fuisse referunt Rota *in Astoricen. residentiæ 6. Iunij 1616.* coram Reuerendiss. Coccino Rotæ Decano, quæ est impressa *in fine tract. de distrib. quotid. Moneta.* Nicol. Garc. *de benef. p. 3. c. 2. n. 465.*

4 In gloss. *Et prædecessorum*, ibi, *vnde statim expirauit.* Imo contra hanc gloss. verius est licentiam mortuo concedente non expirare, vt resoluunt per me citati *ad c. relatum 4. sup. hoc tit.*

5 In gloss. *Assisios.* Qui sint, vide Selu. *de benef. p. 1. q. 2. n. 47.* Petr. Gregor. *syntagmat. iuris, lib. 15. c. 23. ex n. 11.* Anton. Fabric. *in praxi & theorica benefic. tit. de reliquis stipendij Ecclesiasticis ex n. 12.* Sebast. Cæsar. *in relect. de Ecclesiast. hierarchia, p. 3. disp. 12. §. vlt. n. 21.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 9. q. 1.* vbi vltra dicta in hac glossa asserit Assisios esse illos beneficiarios, qui in Hispania dicuntur portionarij, qui præter Canonicos portiones habent in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis. Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract. 41. c. 1. n. 17.* & ita dici eo quòd semper debeant esse assidui in Ecclesia per hunc text. refert Massobr. *in praxi habendi concursum prælud. 21. n. 6.* secundùm Romanam impress.

In ead. glos. ibi, *Nec vocantur ad omnes tractatus cum Canonicis.* Notatur ad hoc quòd beneficiati non sunt admittendi ad communes tractatus cum Canonicis, vt per Butr. *n. 8.* Abb. *num. 9.* Cæs. de Grass. *decis. 4. de his, quæ fiunt à maiori parte Cap.* Caputaq. *decis. 84. num. 2. p. 1.* & fuit dictum *in Valentina emolumentorum 2. Octobris 1587.* coram Bubalo, *& in Romana concordia Aprilis. 1609.* coram Card. Caualerio, inter eius impressas, *decis. 57. ex n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus non residens si monitus non redeat, nec iustam excusationem alleget, priuatur beneficio.*
2 *Clericus non residens ante omnia monendus est personaliter ad residentiam vt verè constet de delicto, & pateat nullam ei competere excusationem.*
3 *Clericus si efficiatur miles beneficio suo renuntiare videtur.*

CAP. Clericos. XVII. & vlt.

Beneficia qui habent residentiam requirentia, ab Episcopo possunt priuari, si absque ipsius licentia transeunt morandi causa in aliam diœcesim, & moniti non redierint, nec ostendant rationabilem excusationem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Host. Henric. Ancharan. Butr. Panorm. Viu. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 40.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 371.* remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p. 2.* 1

Si moniti non redierint.] Ergo non residens in beneficio ante omnia monendus est personaliter ad residentiam, vt ita verè constet de delicto, & pateat nullam ei competere excusationem, vt tenent Doctores citati *ad cap. ex parte 8. n. 3. sup. hoc tit.* quibus adde Azor. *instit. moral. p. 2. l. 7. c. 6. q. 4. vers. quare probabilius, in fine.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo priuatio, §. 3.* Si autem absens Canonicus ignoretur vbi sit, quomodo citari debeat per edictum *ad cap. ex tua 11. suprà hoc tit. n. 2.* 2

In gloss. *Redierint*, ibi, *vel factus est miles.* Notatur ad hoc quòd si Clericus efficiatur miles, beneficio suo renuntiare videtur, vt per Clar. *§. fin. quæst. 73. n. 6.* Flamin. *de resignat. lib. 1. q. 1. n. 22. & de confident. benefic. q. 9. n. 25.* Farin. *fragment. crimin. p. 1. lit. C. n. 183.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 14. n. 3.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 15. in princip.* refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 57. n. 216.* 3

In gloss. *Excusationem*, vlt. de causis excusantibus à residentia, & præcipuè de enumeratis in hac glossa, dixi *ad c. relatum 4. in fin. sup. hoc tit.*

De Prabendis, & Dignitatibus.

TIT. V.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Prabendarum materia vbi tractetur, ostenditur.*
3 *Prabenda reperitur in genere neutro pro stipendiis, quæ præstabantur militibus in prædium destinatis.*
4 *Prabenda in hoc tit. genere fœminino accipitur pro stipendiis, quæ clericis præstantur pro diuino ministerio.*
5 *Prabenda vndè dicatur, ostenditur.*
6 *Prabenda prout est genus sumitur pro omni beneficio.*
7 *Prabenda in specie sumpta accipitur pro Prabenda Cathedralis, vel Collegiatæ Ecclesiæ.*
8 *Prabenda alia est Ecclesiastica, alia temporalis.*

9 *Prabenda temporalis est qua laico conceditur pro labore temporali.*

10 *Prabenda spiritualis est ius percipiendi prouentus in Ecclesia competens percipienti tanquam vni de collegio.*

11 *Canonia, & prabenda in quo differant, ostenditur, &* num. seq.

12 *Prabenda spiritualis est beneficium Ecclesiasticum, non verò Canonia.*

13 *Dignitas dupliciter accipitur in genere, & in specie, & qua sit vtraque declaratur.*

14 *Archidiaconatus, & Presbyteratus de iure communi tantùm habent dignitatem ex solo nomine.*

1 SVPER hanc rubric. scripserunt Zabar. Cellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Dec. Anhar. Butr. Panorm. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 173. verso*, Matth. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 98. verso*, Petr de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag. 377.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancellot. *in institut. Canon.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici.* Zypæ *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag. 152.* Canis. *in sum. iuris Canonici* Casarel. *in erotem. eiusdem iuris,* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. sum. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

2 De materia tituli vide Viuian. Soar. & alios *tom. 1. communium opinion. lib. 1. tit. 9. pag. 181.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 1. num. 20. cum seqq.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 10.*

3 *Prabendis.*] Apud bonos auctores nomen *Prabenda* reperitur in genere neutro pro stipendiis, quæ præstabantur militibus in prælium distinatis, *l. inuiti 2. ff. de testib.* Prate. *in lexic. iuris, verbo prabenda,* Duaren. *de sacris Ecclesia minist. lib. 1. cap. 8.* Brison. *de verborum significat. verbo prabere*, Alciat. *lib. 2. Parerg.*
4 *cap. 43.* Sed in hoc tit. in genere fœminino accipitur pro stipendiis, quæ Clericis præstantur pro diuino
5 ministerio, & deriuatur à verbo, *prabeo*, in lata significatione, in stricta verò à *pretio*, quod quis recipit pro labore, ita Nicol. Mil. *in suo repert. verbo prabenda,* Ioan. Monach. *in rubric. huius tit. lib. 6.* & *ibi*, Prob. *in addit. num. 20.* Cardinal. *in Clement. fin. hoc tit. q. 11. consil. 53. num. 2.* Rot. *noua decis. 33. de Episcopis.* Vel possit dici præbendas Canonicorum ita vocari, quia præbent ea quæ sunt victui necessaria, & deriuari à verbo, *prabenda*, in neutro genere, & numero plurali, quod significabat ligna, & salem, quæ incolæ; & habitatores Legatis publicè missis exhibere debebant, Horat. *serm. 1. Satyr. 5.* Aul. Gelli, *lib. 5. noctium Attic. cap. 4.* ibi, *qui sortiti prouincias forent*, præbenda publicè conduxisse, & appellatione illarum specierum omnia hospitibus necessaria intelligebantur, vt docet Rambin. *de interpret. vocum obscurarum,* atque ideo meritò præbendæ appellantur, quia necessaria victui præbent, & in aliquibus Ecclesiis portio assignata est in pane & vino, prout in Ecclesia Astoricensi, vt docet Ioan. Quintin. *in repet. cap. de multa, in fin. verbo prabenda, hoc tit.* de qua latè Sebast. Cæsar. *in relect. de Ecclesiast. hierarch. p. 1. disp. 12. §. 6. ex n. 29.*

6 Dupliciter accipitur hoc verbum, in genere scilicet, & in specie; & provt est genus, sumitur pro omni beneficio, & definitur variis modis per scribentes, vt constat ex traditis per Abb. *cons. 47. vol. 2. n. 7.* Felin. *in cap. in nostra col. 7. de rescript.* Dec. *in rub. eiusdem tit. n. 3.* Selu. *de benef. p. 1. q. 1.* Corras. *de sacerd. p. 1. c. 2.* Duaren. *lib. 2. de sacris Eccles. minist. cap. 4.* Syluest. *in sum. verbo beneficium 1. in princ.* Rebuff. *in praxi benef. tit. quid & quot modis dicatur beneficium n. 8.* Hoied. *de incompat. benef. p. 1. in præfat. n. 1.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 17. cap. 2. & in tit. de benef. cap. 6. n. 5.* Paris. *de resign. benef. lib. 4. q. 21. n. 4.*

Præbenda autem in specie sumpta accipitur pro 7
præbenda Cathedralis, vel Collegiatæ Ecclesiæ, text. cum *ibi*, notatis *in cap. cùm M. de constit. & in cap. quia nonnulli, de magistr.* quamvis in lata significatione, comprehendat omnia beneficia inferiora, vt *in cap. tua nobis, de verb. signif. & in cap. si quis dator 1. q. 3. & in c. quia tantùm, in fine, hoc tit.* & in hac significatione accipitur in hoc tit. Et præbendarum plures species 8
referunt gloss. *verbo receperunt in d. c. cùm M.* vbi Abb. *n. 31.* Felin. *3.* Dec. *52.* Mant. *26.* Rip. *170.* qui refert quinque, & Hoied. *de incompat. benef. p. 1. c. 12. n. 3.* Sed commodiùs diuiditur in temporalem, & Ecclesiasticam; temporalis est illa, quæ non est annexa Canonicatui, seu beneficio Ecclesiastico, sed consistit in mera temporalitate, de qua loquitur text. *in cap. penult. de magistr.* & laico conceditur pro labore temporali, 9
qualis est illa, quæ conceditur Symphoniacis, Procuratoribus, Aduocato, Syndico, & Organistæ, glos. *d. verbo receperunt in d. cap. cùm M.* & *ibi*, Rip. *n. 170.* Roman. *cons. 228. n. 8.* Selu. *de benef. p. 1. q. 7. n. 4.* Duaren. *de sacris Eccles. minist. lib. 2. c. 8.* Nauarr. *in cap. quando. de consecr. dist. 1. notab. 7. num. 24.* Pechi. *in reg. beneficium, num. pen.* Petr. Greg. *in tit. de benef. c. 11. n. 15. cum seqq.* Rebuff. *in concord. de collation. §. 10. vers. Canonicatum, & prabendam, in fin.* Ant. de Prætis *in clypeo pastorali, c. 3. in princ. & n. 11.* Ecclesiastica verò, seu spiritualis illa dicitur, quæ est beneficium Ecclesiasticum, vt *in c. dilecto, hoc tit.* vbi Abb. *notab. 5.* idem Abb. post. Innoc. *in cap. maioribus, eod. tit. & in d. cùm M. n. 22.* relati ab Hoied. *vbi suprà n. 1.*

Spiritualis autem præbenda definiri solet, vt sit ius 10
percipiendi prouentus in Ecclesia competens percipienti tanquam vni de collegio, quam diffinitionem assignarunt Hostiens. *in summa tit. de prabend. n. 28.* Archidiac. *in cap. alienationis 12. q. 2.* Prob. *ad Monach. in rubric. huius tit in 6.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. sæculare beneficium quotuplex.* Sed meliùs definitur quòd sit beneficium simplex institutum in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, ad exequenda diuina Officia, quod non habet ex se scamnum in choro, neque vocem in Capitulo, vt notant Doct. *in d. cap. cum M. de constit. in cap. fin. isto tit.* Petr. Greg. *de benef. cap. 18. num. 28.*

Differunt igitur Canonia & Præbenda, vt multis 11
ostendit Sebastian. Cæsar. *d. disp. 12. §. 6. ex num. 43.* & Illustrissimus D. meus Rodericus à Cunha *in comment. ad cap. sanctorum 2. num. 22. disp. 70.* quia Canonicatus est ius habendi sedem in choro ad cantandum, & legendum, ac vocem in Capitulo proueniens ex electione, seu receptione in fratrem, vt *in cap. in Genesi, & ibi glos. verbo vel quasi, de elect.* glos. *in cap. velatum, & in cap. pro illorum, & in c. dilectus, il. 1. in fine, isto tit.* gloss. *verbo receperunt, in cap. cùm M de constit.* Hostiens. *in summa huius tit. verbo Canonici*, gloss. *in pragm. sanction. tit. de elect. cap. sicut, §. quæ a, verbo Ecclesia, & in tit. de collation. §. item censuit, verbo prabendarum communis*, vt per Hoied. *de incompatib. benefic. p. 1. c. 12. num. 1.* Petr. Gregor. *de benefic. c. 10. num. vlt.* Sed Præbendatus ex se non habet sedem in choro, nec vocem in Capitulo, & titulus Canoniæ est receptio in fratrem, titulus verò Præbendæ collatio, vt *in cap. cùm in Ecclesiis, hoc tit. in 6.* Card. *consil. 103.* Rip. *lib. 2. respons. c. 33. num. 4. & in d. cap. cùm M. n. 25.*

Differunt

12 Differunt etiam, quia præbenda ſpiritualis eſt beneficium Eccleſiaſticum, *cap. tua nobis, de verbor. ſignificat. cap. ex multis*, §. *conſtituimus* 1. *q.* 3. *cap. inter cætera*, *cap. dilectus, il.* 2. *in fin. hoc tit. & in cap fin.* §. *in illis, verſ. præbendas, de conceſſ. præbend. in* 6. *& in c.* 1. *ne Sede vacant. eod. lib.* cum aliis adductis per Sebaſt. Cæſar. *d. diſp.* 12. §. 6. *n.* 37. Canonia verò non eſt beneficium, vt *in cap. fin.* §. *in illis*, atque ideo Canonicus ſine præbenda non poteſt dici beneficiarius, *cap. in noſtra, de reſcript.* vbi notarunt Abb. & Felin. Rip. *vbi ſupr n.* 26. Rot *deciſ.* 26. *iſto tit. in nouis.* Sed quamvis Canonia de per ſe beneficium non ſit, præbet ius ad præbendam, quia recepto in Canonicum debetur præbenda, *cap. relatum, iſto tit. in* 6. & ſic præbenda deſcendit à Canonia tanquam ſequela, & filia à matre, vt docet Compoſtel. *in d cap. cum M. col.* 3. Guilleim. de Monte Lauduno, & Cardin. *in Clement. fin. de præbend. q.* 10. Prob. *ad Monach. in rub. huius tit. in* 6. *n.* 6. Hoied. *vbi ſuprà* Rota *deciſ.* 11. *de conceſſ. præbend. in antiq.*

13 *Dignitatibus.*] Dupliciter accipitur dignitas, in genere ſcilicet, & in ſpecie; dignitas in genere ſignificat honoris gradum, vt *in l.* 1. §. *pen. ff. de ventre inſp. & in l.* 1. *cum ſeqq. C. de dignitat. lib.* 12. gloſſ. *verbo dignitas, in cap. denique, diſt.* 4. *& verbo maiores, in cap. ſedes, de reſcript. gloſſ.* 1. *in cap. quia nonnulli, de cleric. non reſident.* & in hac ſignificatione comprehendit ſub ſe perſonatum, & officium, & differt ab illis tanquam genus à ſpeciebus, Ludou. Gom. *in cap. ſtatutum, n.* 9. *de reſcript. in* 6. Staphil. Hoied. & alij infrà referendi. Dignitas verò in ſpecie eſt illa, cui competit iuriſdictio fori exterioris in inſtitutione, vel ex conſuetudine cum præeminentia in choro, Capitulo, gloſſ. *verbo dignitates, in Extrauag. execrabilis, de præb. Ioan. XXII.* Abb. *in cap. de multa, n.* 22. *in fine, hoc tit* Selu. *de benef. p.* 1. *q.* 2. Rebuff. *in praxi tit. ſæculare beneficium quotuplex, n.* 7. Rot. *deciſ.* 9. *de præbend. in nouis.* Aretin. *conſil.* 23. *num.* 4. Duaren. *lib.* 2. *de ſacris Eccleſ. miniſtrat. cap.* 6. Staphil. *de literis gratiæ, tit. de modo, & forma impetrandi*, &c. *num.* 2. *cum ſeqq.* Hoied. *de incompatib. benefic. part.* 1. *cap.* 7. *num.* 1. Petr. Greg. *de benefic. cap.* 10. *num.* 18. *& lib.* 17. *ſyntagm. iuris, c.* 3. *num.* 17.

14 De iure communi Archidiaconatus, & Archipresbyteratus tantùm habent dignitatem ex ſolo nomine, Rot. *deciſ.* 9. Boër. *d. deciſ.* 286. *num* 3. Aretin. *conſil.* 23. quem refert Cardinal. Tuſch. *practic. concl. tom.* 2. *lit. D. concluſ.* 419. *num.* 15. *&* 16. Alij autem perſonatus, ſiue officia non ſonant in nomen dignitatis de eodem iure communi, niſi conſuetudo ſit in contrarium, Aretin. *vbi ſuprà*, Cardinal. Tuſch. *d concluſ.* 419. *num.* 19. vt de Præpoſitura dicit idem Aretin. *d. conſil.* 23. *num.* 5. & de Theſauraria firmant Rot. *deciſ.* 173. aliàs 8. *ſiue* 9. *de præbend. in nouis*; Aret. *d. conſil.* 23. *in princip.* Abb. *conſil.* 93. *in princip. & per tot. lib* 2. Pauin. *de poteſtate Capituli, Sede vacant. prælud.* 2. *col.* 4. *verſ. quandoque autem*, & de Decanatu Rot. & Aretin. *locis proximè citatis*, & de Præceptore idem Aretin. *d. conſ.* 23. *n.* 6. & de Sacriſta Zabarell. *conſil.* 62 *in princip.* refero ego ipſe *in tract. de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignificat. appellat.* 72. *ex num.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguinitatis iure non ſucceditur in bonis Eccleſiæ.*
2 *Succeſſio iure conſanguinitatis non datur in bonis Eccleſiaſticis.*
3 *Regreſſus in beneficiis ſublati ſunt à Concil. Trident.*
4 *Populi appellatione non venit Clerus.*

Cap. Vt nullus. I.

Ex Concil. Pictauien.

Bona Eccleſiaſtica non acquiruntur iure conſanguinitatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Cened. *collect.* 89. Flamin. Pariſ. Dec. Vinian. *in ration. libri* 2. *iuris Pontif. pag.* 53. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 372. remiſſiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 5. *c.* 3. 1

Collige ex text. in bonis Eccleſiaſticis non dari ſucceſſionem iure conſanguinitatis, vt per Læl. de Zanchis *de priuileg. Eccleſ. priuileg.* 78. Flamin. Pariſ. *de confident. q.* 8. *n.* 9. Paul. Fuſch. *lit. B. ſing.* 21. Azeued. *ad Curiam Piſan. lib.* 4. *c.* 1. *à n.* 3. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 3. *princ. à n.* 18. Cened. *d. collect.* 88. *n.* 1. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gloſſ.* 5. *n.* 33. vbi *n.* 34. aſſerit in Capellaniis, ad quas vocantur Clerici conſanguinei, ſeu de familia, hoc locum non habere, cùm beneficia Eccleſiaſtica non ſint. Vnde regreſſus in beneficiis, quia habent ſpeciem ſucceſſionis hæreditariæ, & dant occaſionem captandæ mortis, meritò ſublati ſunt à Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *reformat. c.* 7. vt aduertit Aloyſ. Ricc. *in praxi aurea, reſol.* 337. Vtrùm valeat conditio poſita in fundatione beneficij quòd tale beneficium conferatur conſanguineis, vide Lambertin. *de iurepatronat. lib.* 1. *part.* 1. *q.* 9. *princip. ex num.* 109. *& lib.* 1. *part.* 2. *in* 2. *art.* 2. *quæſt. princip. ex n.* 1. Calderin. *conſil.* 4. *de iurepatronat.* Ayman. *conſil.* 63. *n.* 5. Hoied. *de incompatibil. benefic. part.* 1. *cap.* 23. *n.* 132. *& c.* 24. *n.* 107. Sebaſt. Medic. *de acquir. rerum domin. gloſſ.* 1. *part.* 3. *num.* 352. Azeued. *l.* 14. *n.* 13. *tit.* 3. *lib.* 1. *noue recop.* 2 3

De Clero ſiue Populo.] Ergo appellatione Populi non venit Clerus, vide tamen Caſſan. *in conſuetud. Burgund. fol.* 362. *num.* 1. *&* 2. Tiraq. *de retractu lign.* §. 1. *gloſſ.* 8. *num.* 33. Gregor. *l.* 5. *verbo in Clerico, tit.* 2. *part.* 1. Perez *l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordinament. pag.* 62. Valaſc. *conſult.* 100. *num.* 5. Bellet. *diſquiſit. clerical. part.* 1. *tit. de diſciplina clericali*, §. 2. *n.* 12. Surd. *conſil.* 301. *n.* 7. plures per Carol. de Graſſis *de effectibus clerical. in præludi.* 373. & latè metipſum *in tract. de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignificat. appellat.* 205. *ex num.* 1. 4

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopo non licet aliquem ordinare ſine titulo.*
2 *Patrimonium ad minores Ordines de conſuetudine non requiritur.*
3 *Clericorum appellatione in maioribus, & minoribus Ordinibus conſtituti continentur.*

Cap. Non liceat. II.

In corpore Canonum.

Epiſcopo non licet ordinare Clericos, niſi vel habeant titulum, vel ipſe Epiſcopus illis det vnde viuant. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc.

Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Dec. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 43.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 372.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 5. cap. 2.*

2 *Ordinare Clericos*, &c.] Ergo etiam ad minores Ordines requiritur titulus, prout etiam colligitur ex *cap. neminem 70. dist. & ex gloss. 1. ibi*, & fatentur Nau. *consil. 14 n. 1. de tempor. ordin.* Soar. *tom. 5. de censuris, disp. 31. sect. 1. n. 31.* De consuetudine tamen contrarium seruatur, vt attestatur *d. gloss. 1. hic*, communiter recepta ex Dec. *n. 29.* quod videtur approbare Concil. Trid. *sess. 21 de reform. c. 2.* vbi solùm ad sacros Ordines requirit titulum, & ita posse iam hodie primam Tonsuram, aut quatuor minores Ordines ambientem absque titulo ordinari, referunt Salzed. *ad Bernard. in pract. c. 18. n. 5.* Vgolin. *de irregul. c. 61. n. 2.* Fr. Emman. *in summa, tom. 2. c. 15. n. 16.* Quintanad. *Eccles. lib. 3. n. 17.* Petr. de Ledesm. *in summa, p. 1. de Sacram. Ordinis, c. 7. ad fin.* Flamin. *de resign. benef. lib. 2. q. 6. n. 4.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 2. c. 5. n. 4. & 5.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resolut. 271. num. 3. in 2. edit.* Campanil. *in diuersorio iuris Canonic. rubr. 8. cap. 1. num 5.* quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p. 2. alleg. 19. num. 3.* D. Mar. Cutel. *de donat. inter patrem, & fil. tract. prima discurs. 2. p. 12. num. 3.*

3 In gloss. *Clericos*, ibi, *appellatione Clericorum in minoribus Ordinibus, & maioribus constituti continentur.* Vide Abb. *in rubr. de vita, & honest. Cleric. n. 8.* Roland. *consil. 16. à n. 10. vol. 4.* Bellet. *disquisit. Cleric. p. 1 tit. de disciplina Cleric. §. 2. n. 2.* Dec. *in tract. crimin. p. 1. lib. 3. c. 10. n. 22.* Cenal. *commun. contra commun. q. 524. n. 6.* plures per Carol. de Grassis *de effect. Cleric. in prælud. n. 252.* Viu. *tom. 1 commun. opin lib. 9. tit. 34. n. 40. pag. 570.* vbi etiam quòd in materia fauorabili appellatione Clericorum veniunt etiam Canonici, & Clerici in dignitate constituti, & alij Prælati, secus in odiosa, de quo etiam Put. *decis. 92. num. 2. lib. 3.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. cap. 11. q. 15.* Soar. *commun. opin. verbo Clericus, n. 125.* Troyl. Maluef. *in tract. de canonizat. Sanctorum, dub. 2. n. 35.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verb. Clericus, §. 1. in fin.* latè Carol. de Grassis *in d. prel. à n. 262.*

SVMMARIVM.

1 *Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tanquam propria sibi vendicare.*

2 *Bona Ecclesiarum deputata sunt communi Ecclesiæ vtilitati, & publico vsui spirituali.*

3 *Beneficiatus vanè ac malè consumens fructus beneficij, non tenetur ad restitutionem, quamvis peccet mortaliter.*

Cap. Ratio. III. *Greg.*

1 Bona Ecclesiastica cùm sunt data pro communi vtilitate, nemo debet applicare vsibus propriis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Dec. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 44.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 373.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex D. Greg. *lib. 1. epist. 29. siue 31. c. 31. indict. — registri*, & refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 5. cap. 3.*

Pro communi vtilitate, &c.] Notatur ad hoc, quòd bona Ecclesiarum deputata sunt communi Ecclesiæ vtilitati, & publico vsui spirituali, vt per Bellet. *disquisit. Cleric. p. 1. tit. de exemptionibus Clericorum, & eorundem bonorum, §. 1. n. 14.* Vnde Archid. *ad c. 1. dist. 44. n. 5.* resoluit Clericos beneficiarios teneri ad restitutionem illorum fructuum, quos voluptuosè consumunt, non facientes seruitium, vel facientes non debito modo, quia ista sunt Ecclesiis oblata, vt pro ipsis offerentibus oretur, & inde pauperes alantur, hoc dictum cum aliis, quos citat, dicit celeberrimum Rip. *de peste tit. de remedys ad conseruandam vbertatem, n. 151.* Verùm communis sententia est in contrarium, resoluens beneficiatum vanè, ac malè consumentem fructus beneficij non teneri ad restitutionem, quamvis peccet, & quidem mortaliter, non contra iustitiam, sed contra charitatem, seu misericordiam, si in notabili quantitate id faceret, & excessus esset magnus, quam sententiam tenent Marsil. Columna *in tract. de Eccles. reddit. ex c. 25.* Cou. *in cap. cum officiys, de testam.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 10. à n 46.* alter Molin. *de iustit. tract 2. disp 142.* Gutier. *pract. lib. 1. q. 114.* Nicol. Garc. *de benef. p. 2. c. 2. n. 5.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 8. q. 1.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 74. art. 4.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1 verbo Clericus, §. 10.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1. q. 71.* & alij citati à Cened. *ad Decret. collect. 2. n. 5.* Fr. Ant. Molin. Carthus. *in instit. Sacerd. tract. 2. c. 15. & seq.* Less. *de iustitia, lib. 2. c. 4. dub. 6. & c. 19. dub. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, qui ordinauit aliquem ad sacros Ordines sine titulo, tenetur ei prouidere de suo, donec aliquem titulum fuerit assequutus*, & n. 2.

3 *Amplia in Episcopi ordinantis successore ipso mortuo, & in Capitulo, Sede vacante.*

4 *Episcopus Ordines conferens ei, qui iam in sacro Ordine constitutus erat sine titulo, tenetur ei prouidere de suo.*

5 *Dimissorias literas ad sacros Ordines dans non habenti patrimonium, tenetur ei prouidere de suo.*

6 *Clericus potest redditus beneficij consumere in suis alimentis, & fructus patrimonij reseruare.*

7 *Ordinans non tenetur ad alimenta ordinati sine patrimonio, nisi in subsidium.*

8 *Episcopus tenetur Clerico pauperi ab eo ordinato sine patrimonio prouidere de necessariis, secundum redditus Ecclesiæ, & qualitatem, ac dignitatem ordinati.*

9 *Patrimonij bona ad cuius titulum fuit quis ordinatus, habent priuilegia, quæ conceduntur à iure bonis Ecclesiasticis, saltem interim quod non extinguitur per adeptionem beneficij.*

Cap. Episcopus. IV. *Alex. III.*

In Concil. Lateran.

Episcopus si aliquem ordinat in Diaconum, vel Presbyterum, qui non habet ex sua, vel paterna hæreditate vnde viuat, subministrare debet illi necessaria, donec assignet aliquem titulum in Ecclesia vnde viuat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Io. Andr. Anan. Imol. Host. Henric. Anch. Butr. Dec. Panorm. Cened. *collect. 33.* Viu. *in ration. libri tertij iuris Pontif. pag. 44.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 373.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur 1

refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 5.*c.* 5.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Vgol. *de offic.& potest. Episc.c.*26.§.25.*n.*1.Anchar. per text. *ibi in cap.cùm secundum,notab.*5.*infr.hoc eod.tit.*Anton. Cord.de Lara *in l.si quis à liberis,* §.*etsi impubes,n.*33. *ff.de liberis agnosc.* Matiens. *l.*1. *gloss.*9.*n.*8.*tit.*6.*lib.*5. *nouæ recop.*Flamin.*de resignat.benefic.lib.*2.*q.*6.*n.*5.Surd. *de aliment.tit.*7.*q.*27.Cened.*ad Decret. collect.*33. *n.*1. Ego ipse *de offic.& potest.Episcopi, p.*2.*alleg.*20. *à n.*3. vbi multipliciter ampliat.

3 *Episcopus.*] Vel eius successor ipso mortuo,vel Capitulum, Sede vacante,si tali promotioni non resistit, vt tenent Henriq.*in sum.lib.*10.*c.*17. §.4. *in commento lit.F.*Bonae *de Sacram.disp.*8.*quæst.vnic.puncto* 5.*n* 17. *vers. respondeo secundò*, optimè Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rub.*8.*cap.*5. *num.* 21. vt aduertit quòd si Episcopus loco renuntiasset, quia translatus ad alterius Ecclesiæ regimen, vel si loco & dignitati cessit, non constringeretur alimenta præstare ordinato sine titulo, qui ordinantis locum subsortitus fuerit, sed ipsemet ordinator,quamvis è tali egressus loco,& Ecclesia,quod etiam tenet Vgol. *d.* §.15. *vers.sextò excipitur*, & refero ego ipse *d.alleg.*20.*n.*23.

4 *In Diaconum,vel Presbyterum.*]Ergo Episcopus Ordinem conferens ei, qui iam in sacro Ordine constitutus erat sine vllo titulo, tenetur ei prouidere de suo, cùm alios Ordines sacros non habenti titulum conferre non deberet, tum etiam, quia iura simpliciter prohibent promotionem ad sacros Ordines sine vero titulo,ita decisum referunt Fotnar. *de sacram. Ordinis, c.*8.*n.*10.Bonac.*d.quæst.vnic.puncto* 5.*n.*30.Quarant.*in summa Bullarij,verbo Ordo,vers.an verò,*Vgol.*d.num.*5. *vers.tertiò.* Ego ipse *d.alleg.*20.*n.*22.

5 *Ordinauerit.*] Vel literas dimissorias dederit ad sacros Ordines non habenti vnde viueret, nam eadem ratio est in ipso ordinante suum subditum, quæ in dante huiusmodi dimissorias, vt post Prospet. de August.*in addit.ad Quarant.* resoluit Vgolin. *d.*§.15.*n.*1. vbi etiam *in vers.verum,* dicit quòd si Episcopus alteri Episcopo committat generatim nullis personis expressis, vt suo nomine Ordines in sua Diœcesi celebret,& is,cui id commissum est, titulum non habenti Ordinem sacrum contulerit, tenebitur ad necessaria vitæ præstanda,non autem,qui commisit, quia in culpa fuit non inuestigando an haberet titulum, per *cap. si Episcopus, hoc tit. lib.*6.

6 *Stipendia militia clericalis*, &c.] Ergo Clericus potest redditus beneficij consumere in suis alimentis,& fructus patrimonij reseruare, de quo vide Greg. *l.* 12. *verbo rentas,tit.*28.*p.*3. Nauar. *cons.*6 5.*hoc tit.in antiq. aliàs cons.*1.*de vita & honestate cleric.in nouis*, Sayr. *in floribus decis. sub hoc titulo,de præb. decis.*68. Menoch. *de arbitr.casu* 195.*num.*5.Viuian. *tom.*1. *commun. opin. lib.*1.*titul.*2.*num.*41.*pag.*155.D.Barbos.*in l.diuortio, in princip.p* 2.*n.*67.*ff.soluto matrim.* Flamin. *de resign. benef.lib.*5.*quæst.*6.*num.*541. Surd. *de aliment. tit.*9.*q.*12. *num.*11.Azor.*instit.moral. p.*2.*lib.*7. *c.*9. *q.*13. *& lib.*8. *c.*3.*q.*11.

7 *Nisi talis ordinatus*, &c.] Ergo ordinans non tenetur ad alimenta ordinati nisi in subsidium,vt per Surd. *de alim.tit.*7.*q.*37.*num.*6.vbi *num.*7. quòd pauper non dicitur, qui habet à quo petere possit alimenta: vnde si ille ex arte, vel operis se alit, nec poterit petere ab Episcopo alimenta præteriti temporis, vt resoluit idem Surd. *eod. tract. de aliment.tit.*7.*quæst.*1. *num.*34. Attento tamen nouiori iure Concil. Trident. *sess.* 21. *de reform.cap.*3. quod vult patrimonium verè obtineri, & non fictè, ordinandus non est quis, etiamsi haberet patrem diuitem nihil assignantem pro victu, & portione,prout tenent Flamin. *d.q.*6.*n.*28.Vgol.*d. cap.*26.§.9.*n.*3. Campan.*d.rubr.*8. *c.*5.*n.*3. Ego ipse *d. alleg.*20.*n.*60.

In gloss. *Necessaria,*ibi,*consideratis facultatibus Ecclesia*, &c. Notatur ad hoc quòd Episcopus tenetur Clerico pauperi ab eo ordinato prouidere de necessariis secundùm redditus Ecclesiæ,& qualitatem, ac dignitatem ordinati,vt per Surd. *de aliment. tit.*4. *q.*18. *n.*32. Menoch. *de arbitr.casu* 169. *num.*14. Flamin. *de resignat.benef.lib.*5.*q.*6. *n.*135. Steph. Gratian. *discept. forens.c.*112. *n.*12. Episcopus autem, vt rectè arbitretur congruam summam pro huiusmodi titulo concedenti, & necessario, quæ debeat attentè rimari, refero ego ipse *d.p.*2.*alleg.*19.*num.*12. vbi plures refero Doctores. 8

In gloss. *Subsidium,* vlt. ibi, *& talis censetur in persona, & rebus gaudere priuilegio clericali.* Notatur ad hoc quòd bona patrimonij, ad cuius titulum fuit quis ordinatus, habent priuilegia, quæ conceduntur à iure bonis Ecclesiasticis,vt per Couar. *lib.*1.*var.cap.*4.*n.*4. Lar.*in l.si quis à liberis,*§.*solent,n.*36.*ff.de liberis agnosc.* Viu.*tom.*1.*commun.opin.lib.*1.*tit.*2.*n.*52.*pag.*157.Cald. Pereira *in l.si curatorem,verbo læsis,n.*131.*& seq.* Spin. *d.gloss.*18.*princ.n.*72.Menoch.*remed.*15.*recup.num.*12. Zerol.*in prax. Episcop. part.* 1. *verbo clericus*, *pag.*71. Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel.gloss.*5.§.10.*num.*14. Stephan. Gratian.*discept.forens.cap.*159.*num.*27. nouissimè, me citato,*in hoc loco,* D.Mar. Cutel. *de donat.inter patrem, & fil.tract.prima discurs.*2.*partic.*12. *n.*30. *pag.*371.& saltem interim quòd non extinguitur per adeptionem beneficij Ecclesiastici, Spin. *in speculo testam.gloss.*18. *princ.n.*72. Azeued. *l.*1.*n.*9.*tit.*4. *lib.*1. *noua recopilat.* Ceual.*communium contra communes,q.*527.*n.*4.quos refert, & sequitur Cened. *practic. & canon. quæst. lib.* 1. *q.*12.*n.*9. Vnde pro collectis non esse obligata resoluit Marc. Anton.*var.resol.lib.*1. *resol.*88. Decimam tamen de eis teneri clericum soluere adstipulatur Aloys.Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiastici,decis.*605. *in* 1.*edit. & resol.*529.*in* 2.*edit.* 9

SVMMARIVM.

1 *Episcopi non debent permittere quem plures Ecclesias obtinere,*
2 *Ambitio quid sit remissiuè.*
3 *Dispensatio, an & quando admittat extensionem, ostenditur.*
4 *Clericus habens duas Ecclesias in diuersis Episcopatibus, ab vnoquoque illarum Antistite ad Ordines promoueri potest.*
5 *Beneficia plura Ecclesiastica ex dispensatione Apost. potest quis habere.*

Cap. Quia in tantum. V.

NVllus debet habere plures Ecclesias, quia hoc certum periculum animarum continet, sed per eas Clericis indigentibus subueniendum est aptis ad inseruiendum Ecclesiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Dec. Viuian. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.* 45. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.*373.remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. generali Lateran.*cap.*14. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret.lib.*3.*tit.*5.*c.*6. 1

Ambitio.] De ambitione vide Cosm. *in proœmio pragm. sanct.* §. *proh dolor, verbo ambitionis*, *fol.* 28. Cassan, 2

Cassan. *in catalogo gloria mundi, p. 1. consid. 60. fol. mihi 36.* Less. *de instit. lib. 3. c. 2. dub. 3. n. 21.* vbi dicit ambitionem esse inordinatum appetitum honoris, & *in opusculo de summo bono, c. 9. num. 5.* dicit quòd ambitiosi animus nunquam est quietus, semper enim occurrunt nouæ occasiones vel timendi, vel indagandi, vel vindicandi, vel acceptandi, vel sollicitandi, vel nullum mare sit magis instabile, aut maioribus agitetur motibus, refert alia plura adducens Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum pral. 25. dub. 13. num. 57.* secundùm Rom. Imp. De ambitione multa complectitur S. Bernard. *serm. 6. in Psal. 90. Qui habitat.* Ambitio, inquit, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, linoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Et S. Ambr. *lib. 4. in Luc. c. 4.* sic ait: Hoc ipso perniciosior ambitio, quòd blanda quædam est conciliatricula dignatum, & sæpè, quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nullà auaritia subruer-, facit ambitio criminosos. Et propter ambitionem plerique Sacerdotes pereunt. S. Ioan. Chrysost. *in Apostolicos actus, hom. 3.* nam ambitio moræ impatiens in suum, atque alienum ruit exitium. D. Greg. *lib. 3. dial. c. 5.* plures alias auctoritates cumulat Gisbert. Scheuic. *de Ecclesiasticorum vita, & moribus, lib. 2. c. 25. & c. 37.*

3 In gloss. *Plures,* ibi, *quia ex quo cum eo dispensatur in Ecclesia per consequens in omnibus accessoriis dispẽsatur.* Notatur ad hoc quòd dispensatio licèt regulariter non admittat extensionem, extenditur tamen ad ea, quæ sunt connexa & annexa, & ad consequentia, & dependentia, vt per Surd. *de aliment. tit. 9. q. 31. n. 58.* Hinc dispensatio ad plura beneficia extenditur ad licentiam non residendi in vtroque, sed in solo altero, vt per Abb. *hic n. 4.* Mandos. *ad reg. 20. Cancel. q. 7. num. 3.* Sayr. *de censuris, lib. 7. c. 14. n. 21.* Felin. Angel. Syluest. Gamb. & alios, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib. 8. disp. 1. n. 19.* Hinc etiam minor dispensatus ad beneficium curatum, censetur etiam dispensatus ne teneatur intra annum ad Sacerdotium promoueri, ita Borgas. *de irregul. p. 1. tit. de interpret. dispensationis, 5.* Gambar. *de auctoritate legati, lib. 10. n. 232.* Surd. *d. tit. 9. q. 44. n. 43.* Sanch. *d. n. 19. in fine.*

4 In ead. gloss. ibi, *Et si qui habet duas Ecclesias in diuersis Episcopatibus, vtrobique intelligitur habere domicilium.* Et ideo ab vnoquoque illorum Antistite ad Ordines promoueri sine dubio posse resoluunt Anchar. *in cap. cum nullus, n. 1. vers. circa secundum, de tempor. ordin. lib. 6.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 9. c. 8. n. 14.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 4. num. 59.*

5 In gloss. *Animarum,* vlt. ibi, *nisi per dispensationem obtineant illas.* Notatur ad hoc quòd per dispensationem potest quis habere plura beneficia Ecclesiastica, vt per Duen. *reg. 71. vers. secundò fallit,* Flamin. *de resignat. lib. 3. q. 1. n. 87.* Apostolica scilicet, nam absque illa duos simul Canonicatus per triennium, & vltra detinens vtroque ipso iure est priuatus, vt per Nicol. Garc. *de benefic. p. 11. c. 5. n. 321. in 3. declarat.* Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib. 4. tit. 7. l. 2. de benefic. incompat. n. 43.* quos refero *de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 62. n. 29.* vbi à principio allegationis disputatur an Episcopus dispensare possit vt quis habeat plura beneficia simplicia residentiam non requirentia.

SVMMARIVM.

1 *Papa ad mandatum non tenetur quis prouidere illi, qui beneficium in litteris tacuit, vel sine scandalo prouideri non potest.*
2 *Gratia Apostolica cum scandalo non est exequenda.*
3 *Iudex, vel officialis non debet exequi Principis, aut alterius superioris iniustum praceptum, quando illud exequendo timeretur de vniuersali scandalo.*
4 *Beneficium se nullum habere dicens, cùm habuerit tenue, non valent litera.*

Cap. Cùm teneamur. VI.

Papa quando mandat, vt prouideatur alicui de beneficio, tunc si ille habet beneficium sufficiens, & vel in literis non fiat mentio, vel non potest ei prouideri sine scandalo, non est exequendum tale mandatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Dec. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontific. pag. 45.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 373.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decretal. lib. 3. tit. 5. cap. 8.* & est post Concil. Lateran. *p. 30. c. 1.* 1

Aut si non potest ei sine scandalo prouideri.] Notatur ad hoc quòd gratia Apostolica cum scandalo non est exequenda, vt per Azeued. *l. 14. n. 29. tit. 3. lib. 1. noua recopil.* 2

Æquanimiter sustinemus, &c.] Notatur ad hoc, quòd iudex, vel officialis non debet exequi Principis, aut alterius superioris iniustum præceptum, quando illud exequendo timeretur de vniuersali scandalo, vt per Iacob. de Graff *in aureis decis. p. 2. lib. 3. c. 25. n. 8.* Farin. *in praxi crimin. p. 3. q. 97. n. 36.* vbi à *n. 25.* resoluit iudicem, siue officialem non teneri obedire Principis, aut alterius superioris præcepto iniusto, de quo etiam plures citaui Doctores *ad c. si quando, n. 2. sup. de rescript. pag. 35. & ad c. si quis 2. de maior. & obed.* 3

In gloss. *Commodè sustentari,* ibi, *si verò dixisset se nullum beneficium assequutum cum habuerit tenue, non valent litera.* Ita Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 10. q. 3.* quem citaui *ad cap. si proponente 42. n. 2. pag. 69. sup. de rescript.* 4

SVMMARIVM.

1 *Ecclesias plures habens, alteram eligere, & alteram dimittere compellitur.*
2 *Metropolitanus, & Archiepiscopus non differunt.*
3 *Appellandi omisso medio consuetudine extante appellatio non gradatim fieri potest.*
4 *Declaratur text. in præsenti.*
5 *Dictio, incunctanter, ad pœna executionem latam sententiam continere debet.*

Cap. Referentes, VII.

Ecclesias duas habens, alteram quam vult retinere potest, alteram verò dare debet Ordinarius idoneo non habenti aliam Ecclesiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag. 46.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 374.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 5. c. 9.* & est post 1

post Concil. Lateranenſ. ſub Alexand. III. *part.* 50. *cap.* 3.

2 *Ad Metrop.videlicet Remen. Archiepiſc.*] Ergo Metropolitanus,& Archiepiſcopus non differunt, vt per Rebuff. *in praxi benef.tit.de conſtit. verbo Metropolitanos.pag. mihi* 521.de quo vide quæ dixi *de offic.& poteſt.Epiſc.p.*1*.tit.*1*.c.*7*.n.*12.

3 *Appellauit.*]Iuxta conſuetudinem appellandi omiſſo medio, qua extante appellationem non gradatim poſſe fieri tenent Marant.*de ord.iudic p.*6*.actu* 2*.princ. verbo,& quandoque appellatur,lim.*5*.num.*374. Rebuff. *tom.*3*. ad leges Galliæ,tit. de appellat. art.* 2*. gloſſ. vnic. n.*16.Sigiſm.*in tract.de appellat.q.*7*.n.*93.

4 *Vna,quam voluerit,relicta,*&c.] aduertit Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30*. tract.*3*. n.*309*. in fine*,textum in præſenti dum probat, habenti duo beneficia curata, dari optionem retinendi quod maluerit, intelligendum eſſe ne pugnet cum cap. *de multa, infr.hoc tit.*quando vtrumque beneficium eidem confertur eodem tempore, neque conſtare poteſt quod primum ſit,& quod ſecundum. Verum faciliùs Azor. *inſtit.moral.p.*2*.lib.*6*.c.*13*.q.*1. & Nicol. Garc.*de benef. p.*11*.c.*5*.n.*2. reſpondent quòd attento tempore huius tex.(quod erat ante Concil.Lateran.ſub Alex. III.) dabatur optio obtinenti duo beneficia curata vel dignitates,ſeu aliàs incompatibilia, vt vnum retineret, & alterum dimitteret, & non vacabat primum ipſo iure per aſſecutionem alterius, nec priuabatur ſecundo, ſi vtrumque retinere præſumpſerit,vt poſtea conſtitutum fuit in Concilio generali Lateran. de quo *in cap.de multa.*

5 *Incunctanter aſſignes.*] Dictio enim,*incunctanter*,ad pœnæ executionem latam ſententiam continere cenſetur,vt per Sayr.*in Claui Regia,lib.*3*.c.*8*.n.*27.

SVMMARIVM.

1 *Præbenda,& dignitates non debent diuidi, nec etiam permutari.*
2 *Beneficia diuidi non poſſunt.*
3 *Prohibitio generalis etiam minima comprehendit.*
4 *Argumentum de toto ad partem valet.*
5 *Præbenda vna poteſt diuidi in duas cùm vacat,ſi facultates ſufficiant.*
6 *Duo in vnam præbendam eligi non poſſunt.*
7 *Permutatio dignitatum ſine auctoritate ſuperioris fieri non poteſt.*

Cap. Maioribus VIII.

1 Beneficiorum etiam minorum præbendæ non ſunt diuidendæ, nec eſt facienda permutatio dignitatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam. Ioan. Andr.Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Henric.Panorm.Butr.Dec. Viuian.*in ration. lib.*3*.iuris Pontif.pag.*46.Alagona *in compend.iur. Canon.pag.*374. remiſſiuè Ximen *in concord.p.*1. refertur ab Ant.Aug. *collect.*1*.Decret.lib.*3*.tit.*5*.c.*10.

2 *Vt minorum Clericorum præbendæ,* &c.] Notatur ad hoc quòd beneficia diuidi non poſſunt, vt per Burſat. *conſ.*185*.lib.*2. Rebuff.*in repet c.extirpanda,§.qui verò, notab.*6*.in* 3*.modo percipiendi fructus,infr.hoc tit.de pacificis poſſeſſ.n.*104.Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit. lib.*30*.tract.*3*.n.*247*.verſ.quartò*, Flamin. Pariſ. *de reſignat.benef.lib.*6*.q.*1*.num.*4*.& num.*38.Nicol. Garc.*de beneficiis,p.*12*.c.*4*.à prin.* vbi ad hoc refert deciſiones Rotæ *in vna Calaguritana beneficij de Ondategui* 28. *Martij* 1583.coram Illuſtriſſ. Cardin.Lancellotto, & *in alia Calaguritana beneficij de Ariola* 18. *Iunij* 1593. coram D.Gypſio.

3 *Ita quoque in minimis.*] Notatur ad hoc quòd generalis prohibitio etiam minima comprehendit, vt per D.Barboſ.*in l.cùm prætor,§.*1*.n.*112*.ff.de iudic.*

4 In gloſſ. *In minimis*,ibi,*idem eſt iuris in parte, quod in toto.* Argumentum enim de toto ad partem valet, Euerard.*in topicis legal loco* 80. Cantiunc. *loco* 5. Petr. Andr. Gammar.*in dialectica legali,lib.*1*.loco.*4. Thom. de Thomaſſetis *in floribus legum,reg.* 46. Menoch. *de præſumpt.lib.*3*. præſ.*35*.n.*27. Surd.*conſ.*435*.n.*21. Flamin.*de confident.q.*27*.n.*106. Cardin. Tuſch.*tom.* 1*.lit. A.concl.*499.Intellige vbi datur eadem ratio,Menoch. *conſ.*72*.n.*5.Surd.*conſ.*19*.n.*6*. & d. conſ.*435*. num.*21. Bertazol.*tract. clauſul.inſtrument.clauſ.*21*.gloſſ.*19*.n.*1. Card.Tuſch.*d.concluſ.*499*.n.*3 vbi aſſerit quòd quando eſt eadem ratio in parte quoad partem,valet argumentum de ratione totius ad totum, & *n.*4.quòd è contra non valet argumentum de parte ad totum, quia qui poteſt partem, non poteſt totum, Richard. *ad princ. Inſtit. de hæredit.quæ ab inteſtato defer.cap.de repræſent. num.*42.

5 In gloſſ. *Diuiſionem*,ibi,*ex iuſta cauſa poteſt vna præbenda diuidi in duas cùm vacat, ſi facultates ſufficiant.* Vide Nicol.Garc.*d.c.*4 *n.*3.

6 In ead gloſ.ibi,*ſed duo ad vnam præbendam eligi non poſſunt.*Vide Cald. Pereira *de er pt.c.*26*.n.*22.

7 In gloſſ. *Dignitatum*,vlt.ibi, *permutatio dignitatum, aut etiam præbendarum ſine auctoritate ſuperioris fieri non poteſt.*Vide quæ ego ipſe *de offic.& poteſt.Epiſcopi, p.*3*.alleg.*69*.n.*9*.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Receptus in Canonicum ex promiſſione Capituli, debet quando facultas ſe obtulerit,habere præbendam.*
2 *Expectatiua ad præbendam primo vacaturam concedi poſſunt in conſequentiam prouiſionis de canonicatu.*
3 *Declaratur* text.in cap.dilectus 19.hoc tit.
4 *Declaratur* text.in cap.tuæ, & in cap. dilecto,hoc eod.tit.
5 *Gratificatio tunc demum inducitur, quando quis confert beneficium in illum,ad quem debebat neceſſariò peruenire.*
6 *Liberalis nemo exiſtit in neceſſitatibus.*
7 *Beneficij collatio non eſt in ſe vera donatio,ſed potiùs ex neceſſitate iuris, & officij.*
8 *Beneficium conferre licèt ſit præciſum,& neceſſarium, conferre tamen magis vni, quàm alteri eſt voluntarium, & gratioſum.*

Cap. Relatum. IX.

Receptus in Canonicum, & habens poteſtatem in officiis vt canonicus,ſi ei promiſſa eſt præbenda, debet Epiſcopus illi prouidere de præbenda, quæ vacat, vel primò eſt vacatura, quia non eſt congruum eum præbenda carere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anchar.Hoſt.Henric. Anan.Butr.Panorm. Dec.Viu.*in ration.libri* 3*.iuris Pontif. pag.*47.Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*374. remiſſiuè Ximen.*in concord.p.*1 *&* 2. refertur ab Anton.Auguſt.*collect.*1*. Decret.lib.*3*. tit.*5*.c.*11. 1

Et à te habuit in promiſſis de conferenda,&c.]Quamvis Eccleſiaſtica beneficia cuiquam danda,aut promittenda ab inferioribus Prælatis non ſint,antequam vacent, ne deſiderare quis mortem proximi videatur 2

*cap.*2.

c.2.*de conceß.preb.* expectatiuæ tamen ad Ecclesiastica beneficia concedi poterunt in consequentiam promissionis de canonicatu, etenim si aliquis per eos in Canonicum recipiatur, poterit ex vi generalis promissionis etiam ab ipsis consequenter factæ obtinere præbendam primò vacaturam, alioquin non impeditam, sicque in his terminis locum non habebit generalium expectatiuarum prohibitio, de qua *in d.c.2.de conceß. preb.* cum similibus. Ratio est, quia hæc prohibitio procedit solùm in expectatiuis, & promissionibus factis ab homine, non verò à lege, vt exprimunt verba eiusdem text.ibi, *qui promittunt*, &c. & ibi *promissiones suas*, &c. promissio autem hic facta recepto in Canonicum non censetur in effectu facta ab homine, sed à lege, quippe quòd per eam nihil aliud, neque alio modo expressum supponitur, nisi ius illud, quod ad præbendam vacaturam sic receptus habet ex promissione, & necessitate eiusdem legis, iuxta text.*in cap.cùm M.de constit.& in cap.si postquam, hoc tit.lib.6.* aduertit Valasc. *consf.72. à n.12.* Vnde ea promissio operatur potius vt legis, quam vt hominis, iuxta reg.text.*in l.2.ff.de legatis* 1.quam obseruat cum pluribus Duen.*reg.*285. post alios Valasc. *d.consf.72. à n.11.* & ita ex hac ratione procedunt text. *in præsenti, & in cap. cùm super 8.de conceß. preb.* cum similibus; vt in effectu post Anch.resoluit Dec.*hic n.4.* quicquid oppositum, imo quòd prædicta præbenda in his terminis deberi nequeat ex vi prædictæ generalis promissionis, sed solius receptionis antecedentis tenuerit minus bene communis ex Abb. & aliis, vt per Dec.*vbi proximè*, loquuta sanè contra expressa verba huius text.ibi, *& ante habuit in promissis*, & ibi, *secundum promissionem tuam*, &c.

3 Non obstat text. *in cap.dilectus* 19. *hoc tit.* quia respondetur promissionem, de qua *ibi*, non fuisse factam in consequentiam receptionis in Canonicum, sed potiùs principaliter ante ipsam; fuit enim facta in ipsamet compositione, quam ibi constat intercessisse ante dictam receptionem, & ita facta fuit non à lege (hæc enim eam non facit, nisi intercedente priùs receptione, vt constat ex eodemmet *cap. dilectus, vers. Not.*ibi, *vt receptus in Canonicum*, &c.) sed ab homine, vnde nil mirum, si vt talis obuiare censeatur Concil. Lateran. vt idem text. inquit, quem ita post Imol.bene intelligit Dec.*hic n.4.& 5.*

4 Nec etiam obstat text.*in cap.tua, & in cap.dilecto, vers.si verò, hoc tit.* dum videntur probare quòd nec etiam ratione prædictæ receptionis potest receptus expectare consequenter præbendam primò vacaturam, quia licèt Dec.qui hoc dubium mouet, *d.n.5.* illud non soluat; licet item alij eorum iurium decisionem tribuant nullitati receptionis, de qua *ibi*, parum aduertentes hoc admisso sequi Summos Pontifices ibidem ineptè considerasse alterum manere sub expectatione præbendæ, quippe quòd supposita prædicta nullitate, si ea ibi adesset, præbendam illi deberi non posse ex vi huiusmodi receptionis planum erat, ex reg. *l.non dubium, C.de legib.cum vulgarib.* Respondere poteris illa iura prohibere non quidem expectationem præbendæ primò vacaturæ in genere, de qua nos loquimur, sed in indiuiduo, idest, certi hominis, vt patet exeo, quia eadem iura loquuntur, quando duo expectabant eandem præbendam in indiuiduo, ad quam simul fuerant electi, & ad hanc electionem reprobandam Summus Pont. *ibid.* arguit à vitando duplici absurdo, tandémque concludit, nec vtrique eam præbendam fore assignandam ex ratione de qua *ibi*, nec etiam alteri tantùm, ne contingat alium manere sub expectatione præbendæ, videlicet eiusdem post mortem coëlecti obtinendam ex vi præcedentis electionis, quod cùm ita sit, nihil mirum si huiusmodi expectatio etiam ex vi præcedentis in Canonicum receptionis in illis iuribus censeatur prohibita à Conc. Lateran. de quo *in d. c.2.* cum similibus, cùm constet ab eo prohibitam esse quamcunque expectationem beneficij vacaturi per mortem certi hominis.

Concedas liberaliter, &c.] Notatur hic text.ad hoc iuncta glossa, quòd gratificatio tunc demum inducitur, quando quis confert beneficium in illum, ad quem debeat necessariò peruenire, vt per Molin. *de primog.lib.2.c.4.n.13.* Cald.Pereira *de renocat. emphyt. q.17.n.24.* 5

In gloss. *Liberaliter*, ibi, *in necessitate non est liberalitas* Notatur ad hoc quòd in necessitatibus nemo liberalis existit, vt per Tiraquell.*in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.106. C.de reuocandis donat.* Gam. *Lusit.decis.71.n.3.* Pichard. *ad rubr.instit. de adoption. num.* 43. Valasc. *consult.* 152. *num.* 24. & plures per me citatos *in tract. Axiom. iuris vsufreq. Axiom.157. num.4.* 6

In ead. gloss. ibi, *Imo videtur quòd ex necessitate*, &c.] Notatur ad hoc quòd collatio beneficij non est in se vera donatio, sed potiùs ex necessitate iuris, & officij, vt per Con.*lib.3.var.c.16.n.1. & in cap.quamuis pactum, p.2.§.4.n.15.* Molin. *de primog.lib.2 c.3. n.13.* Cald.Pereira *de potest.elig.c.16.n.5.col.2.* inferentes ad varios, & vtiles effectus in materia beneficiorum: donatio tamen secundùm quid dici potest beneficiorum collatio, videlicet habito respectu ad beneficium, cui gratiam facit conferens, dum illum potius, quàm alium liberè eligit, quin illum potius quàm alium eligere tenetur, vt post hanc gloss.communiter resoluunt Doctores suprà citati, sic intelligentes verba text.*in cap.consultationibus, de donat.*ibi, *donationes, vel concessiones Ecclesiarum, & in cap. venerabilis, hoc tit.*ibi, *Ecclesia*, &c. iuncto ibi, *donatio*, &c. 7

In ead. gloss ibi, *Et licet necesse habeat conferre beneficium*, &c.] Notatur ad hoc quòd licèt beneficium conferre sit præcisum, & necessarium, conferre tamen magis vni, quàm alteri est voluntarium, & gratiosum, ac est gratia, & liberalitas, vt post Gonzal. *ad reg.8.Cancel.§.4.proœm.n.46.* De liberalitate ex Luca de Perma optimè Menoch. *consf.191.n.5.* asserit esse donationem, largitatem, & humanitatem quandam, & quòd licèt omnis virtus gratiosa sit, liberalitas tamen est omnium gratiosissima. 8

Cap. Auaritiæ. X.

Regulares in Ecclesiis suis non possunt diuidere, parochias, nec minuere redditus, vel portiones quas consuetum erat dare Parochis, vel Clericis sæcularibus, qui inseruiunt eorum Ecclesiis, nisi adsit consensus Episcopi illorum. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol.Anan.Host.Anchar. Henric.Butr. Panorm. Dec. Viuian. *in ration.lib.3. iuris Pontif.pag.*47. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 374. remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Anton. August. *collect.1. Decret.lib.3.tit.5.c.12.* & est post Concil.Lateran. *p.13. cap.1.* 1

Quæ est idolorum seruitus.] Intellige metaphoricè, & non propriè, vt declarant D.Thom. *2.2.quæst.118. art.5.ad 4.* Nauar.*in cap.consideret, de pœnit.distinct.5. num.* 5. Et de auaritia multa apud Mascard. *de probat. concl.150.* 2

Vel parochias diuidere præsumpsistis, &c.] Hodie in Concil. Trident.*sess.21.de reform.cap.4.vers.in iis*, vbi ob 3

ob locorum distantiam sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & diuina officia audienda parochiani accedere non possunt Episcopis conceditur auctoritas, etiam inuitis Rectoribus, nouas parochias constituendi, etiam tanquam Sedis Apost. delegatis, assignata Presbyteris præficiendis Ecclesiæ noviter erectæ congrua portione ex fructibus Ecclesiæ Matricis, & si necesse fuerit compellendi populum eam subministrare, quacunque reseruatione generali, vel specie, vel affectione super dictis Ecclesiis non obstantibus, de quo vide multa pro eius vera interpretatione in nostro tract. *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 68. per totam*, vbi *n. 6.* cum Franc. Le oin *thesauro fori Ecclesiast. p. 2. c. 2 n. 68.* refero decisum prædictum Concilij decretum habere locum, etiamsi Ecclesiæ subiectæ essent Regularibus, vide *ad cap. ad audientiam, de Ecclesiis ædific.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus, & Capitulum possunt præbendæ vacanti honestum onus imponere.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Missas certas, & peculiares, qui tenetur dicere ex obligatione, malè agit si alias celebret sine iusta causa.*
4 *Industria personæ non dicitur electa per onus celebrandi Missas.*
5 *Sacerdoti præbenda si assignari iubeatur, præsentandus debet esse Sacerdos in actu prouisionis.*
6 *Simonia non inducitur ex præsentatione, seu collatione beneficij cum onere celebrationis Missarum, & præsentationis, quando tale onus fuit appositum ante collationem.*
7 *Capellaniam sacerdotalem potest facere fundator.*
8 *Sacerdos, qui quotidie celebrare tenetur, an excusetur ratione morbi, ostenditur.*
9 *Sacerdos obligatus quotidie celebrare, non tenetur quotidie celebrare, sed quanto frequentius potest, salua honestate.*
10 *Sacerdos potest recipere pecuniam, vt celebret Diuina.*
11 *Sacerdos pro Missis celebrandis potest perpetuò operas suas locare.*

CAP. Significatum. XI.

1 PRælatus, & Capitulum possunt Præbendæ vacanti onus aliàs licitum, & honestum imponere, ad quod Præbendarius teneatur, putà vt ille, dum infirmus non fuerit, quotidie celebret Missam de sancta Maria, salua honestate sua, & debità deuotione, nec possit dimittere Ecclesiam sine consensu Episcopi, & Capituli, siue causa voluptatis, siue se ad aliam Ecclesiam transferendo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan Casal. *in annot.* Host. Henric. Anchar. Butr. Dec. Panorm. Viu. *in rationali lib. 3 iuris Pontif. pag.* 48. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 375. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 5. c. 13.* & est post Concil. Lateran. *p. 5. c. 9.*

2 *Ita quod Missam de S. Maria*, &c.] Olim Præceptor communis in Conimbricensi Academia D. Ludouicus à Castro dicebat text. *in præsenti*, bene intelligi si dicas præbendam fuisse hic de nouo creatam sacrum facturo sanctæ Mariæ, vt in multis locis fit, assignato stipendio pro illa obligatione sacrificandi, nam apud Doctores dubitari solet, cur conuentio, de qua hic, facta inter quosdam vt data præbenda temporali Sacerdoti quotidie sacra faceret, valida sit, quidam opinabantur in hac specie non vendi Sacramentum, sed operam & laborem impendendum in administratione, vt per gloss. *in præsenti*, cui similis *in cap. vlt. 24 q. 2. & in cap. suam, de simon.* vbi Panormit. idem probat. Ioan. Maior. *in 4. dist. 25. q. 1. col. 3.* Adrian. *quodlibet. 9.* testatur hãc esse vulgarem opinionem Sot. *de iustit. lib. 9. q. 7. art. 1. col. 1.* Alij, ex quorum numero sunt Caiet. 2. 2. *q. 100. art. 3.* & Sot. *vbi supra*, intelligunt dari hic præbendam pro obligatione Sacra faciendi quotidie, aliud enim est actio, aliud obligatio ad actionem. Sed tutius alij intelligunt dari præbendam in stipendium sustentationis, iuxta Doctrinam D. Pauli 1. *ad Cor. c. 9.* facit *cap. Clerici 1. q. 2.* Aduerte 3
Capellanum, qui ex promissione, vel fundatione tenetur celebrare certas, & peculiares Missas, veluti de Spiritu sancto, de beatissima Virgine, vel de Requiem, malè agere, si alias celebret absque iusta causa; qualis erit si in eum diem incidat solemnitas alicuius Sancti, etiamsi de eo celebretur officium simplex, tunc enim poterit Missam illius diei celebrare: colliges hæc ex Nauar. *in man. cap. 25. n. 134.* Fr. Emman. *in sum. tom. 2. c. 248. n. 9.* Henriq. *in sum. lib. 9. de Missa, c. 23. num. 6.* Posseu. *de officio Curati, c. 2. n. 44. ad finem*, Fraxin. *de obligat. Sacerd sect. 4. concl. 4. §. 4.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 16. c. 32. q. 5.* Laurent. de Peyrinis *in priuil. Minim. tom. 1. constit. 5. Leonis X. n. 2.* Syln. *in 3. p. q. 7. art. 9. ad 5.* Homobon. *de examine Ecclesiastico, p. 1 tract. 4. c. 14. q. 126.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc. 1. lib. 3. c. 9. n. 6.* Ganant. *in rubr. Missal. tom. 1. p. 3. tit. 13. n. 20. & 21.* Dian. *resol. moral. p. 2. tract. de celebrat. Missar. resol. 31.* Villalob. *in summ. tom. 1 tract. 8. diffic. 91. n. 9.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p. 2. alleg. 24. n. 32.* Sic ex eadem ratione idem Capellanus malè faciet, si Missas celebret extra Ecclesiam illam, in qua fuit per illos, qui Eleemosynas reliquerunt, ordinatum, non enim id licet, ita Imol. *in cap. officij 27. vers. & hoc tenuit, de testam.* Nau. *cons. 8. n. 10. de testam.* in nouis Seraph. *decis. 1149. n. 2. & 3.* Rot. *in Toletana constitutionum synodalium 9. Iunij 1624.* coram Reuerendissimo D. meo Coccino Decano, peccaret quoque mortaliter secundùm Nauar. *in man. c. 25. n. 134.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 10. c. 24. quæst.* S. Homobon. de Bonis *de examine Ecclesiastico, p. 1. tract. 4. c. 13. q. 123.* Fraxin. *de oblig. Sacerd. sect. 4. concl. 4. §. 9. n. 3.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc. 1. lib. 3. c. 9. n. 7.* Diana *resol. moral. p. 2. tract. de celebr. Missar. resol. 29.* Episcopus verò ex iusta causa potest concedere, vt Missa in alia Ecclesia, vel in alio Altari celebretur, si nequeat celebrari in loco constituto, vt colligitur, ex text. *in cap. non mediocriter, vers. dum agitur, de consecr. dist. 5.* Abb. *cons. 99. n. 5. vers. honestius enim, & in fin. vers. ad testium*, Innoc. *in cap. fraternitatis, de sepult.* Henriq. *in sum. lib. 9. c. 22. §. 6.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1 lib. 2. c. 53. n. 1. & 2.* Rot. *in d. Toletana constitutionum.*

Debeat quotidie celebrare.] Quamvis per onus celebrandi Missas, & diuina officia non dicatur electa industria personæ, cùm sufficiat quod per alium hoc possit fieri, quasi vtroque modo satisfiat menti, & animæ disponentis, siue testatoris, vt tenent Lap. *alleg. 35.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 73. n. 10. & c. 133. n. 1* tamen in Capellaniis, siue Præbendis existentibus in Ecclesiis Cathedralibus, quarum redditus consisterent in distributionibus quotidianis, contrarium est verius, de illis enim prouisos non posse per substitutum in celebrando, & residendo deseruire, resoluit idem Stephan. Gratian. *d. c. 133. n. 13. cum seqq.* Vnde Canonicum, qui est ad Ecclesiam Cathedralem 4

thedralem promotus, in qua de more quisque Canonicus per hebdomadam Sacrum facit, per seipsum rem diuinam facere teneri, asserit Azor. *instit. moral. p.2.lib.6. c.8. q.16.* Hic text. quatenus probat iustam esse collationem præbendæ sub eo modo factæ, vt recipiens Missam celebrare teneatur cum moderamine, de quo *hic*, difficultatem patitur, quærunt enim DD. quo pacto præbenda, quæ beneficium est, & ius spirituale ex *cap. dilecto, hoc tit.* sub modo, aut conditione conferatur: videbantur enim obstare duo, vnum quòd in spiritualibus modus, & conditio, sicut & pactio cessare debent, *cap. in tantum, de simon. cap. quam pio 1.q.2.* Alterum verò quòd quemadmodum electio sub conditione fieri non potest, *c.2. de elect. lib.6.* sic & collatio, præsentatio, & quævis alia beneficiorum promissio, quæ inter actus legitimos connumeratur, prout resoluit gloss. recepta *in c.2. verbo incerta*, probat latè Selu. *de benef. p.3. q.20.* Roch. *de iurepatron. verbo honorificum, q.8.* Lambert. *eod. tract. lib. 2. p. 2. q.3. princ. art.9.* Gom. *in reg. de verosimili notitia, q.1.* Couar. *lib.3. var. c.16. n.2.* Nauar. *in cap. si quando, in prælat. n.5.*

His argumentum factum est, vt *gloss. pen. in præsenti*, intelligit in hoc text. collationem præbendæ non fuisse factam sub eo modo, aut conditione, sed præbendæ vacanti tanquam onus fuisse impositum, in quo nihil illicitum committitur, eundem intellectum probant Innocent. *in cap. 1. in fine, ne Prælati vices suas.* Abb. *in cap. Iacobus, n.3. de simon.* S.Tom. *in 4. dist. 25. quæst. 3. art.2. ad 5.* Syluest. *verbo simonia, quæst.9.* testatur communem sententiam Dec. *in præsenti, n. 10.* Sed licet hæc communis DD. traditio verum habeat dum supponit vacanti beneficio spirituale onus adiici posse, eo quòd ad Episcopos pertineat in sua diœcesi omnia facere, quæ ad subditorum salutem, & bonam in spiritualibus gubernationem viderint pertinere, nisi sacris Canonibus sint contraria, iuxta text. *in cap. regenda, cum seqq.... q.1.* quod tamen non conuenit huic text. constat enim hic præbendam fuisse sub eo modo datam, vt Dec. rectè aduertit. Quare necessarium est memoria repetere veram illam DD. traditionem dicentium in spiritualibus conferendis modum, aut conditionem similiter spiritualem absque simoniæ vitio posse adiici, quia tunc nihil datur temporale, quod similitudinem pretij habere possit, constat autem in hoc text. spirituale beneficium sub spirituali modo eidem conuenienti fuisse datum, igitur rectè Pontif. collationem sic datam approbat, quam rationem decidendi ex aliis expressit ead. gloss. *in præsenti*, sequitur Butr. *hic*, Dec. *vbi supra, num.6.* contra Zabar. Imol. & Abb. *ibid.* defendit etiam Rip. *in cap. cum M. num.176. de const.* Mai. *in 4. dist. 25. quæst.6.* Nec prædicta argum. obstant, ad primum enim ex dictis respondetur illud procedere dum modus, aut conditio de spiritualibus ad temporalia fit. Ad secundum ex reg. *c.2. de elect. lib.6.* nonnulli respondent regulam illius text. non procedere quando conditio inest ex rei natura, vel à iure, tunc enim licèt in collatione beneficij, vel electione exprimatur, non vitiat, vt in terminis docent gloss. *in cap. significasti, de elect.* gloss. *verbo nihil, in cap. cum M. de constit.* gloss. *verbo renuntiantes, in cap. ad audientiam, lib.2. de rescr. gloss. 1. in Clem. 1. de rest. spol.* quas DD. omnes *ibid.* sequuntur Iason. *in l.3. n.14. ff. de leg. 1.* & *ibi* Rip. *n.126.* Dec. *cons. 118. n.5.* Paris. *cons. 135. n.21. lib.4.* Nau. qui dicit communem *in cap. accepta, oppos. 7. n.41. de rest. spol.* Dec. & Cagnol. *in l. actus legit. 29. ff. de regul. iuris*; quapropter collatio rectè fit sub conditione si beneficium vacat, & est idoneus, prout resoluit Felin. per text. *ibi in cap. vltim. num.19. de præsumpt.* constat conditionem, de qua *in præsenti*, saltem in genere inesse præbendæ, aut cuilibet beneficio, quod propter officium spirituale datur, & institutum est *cap. vlt. de rescript. lib.6.* Concil. Trident. *sess. 21. de reform. cap. 3.* Vnde nil mirum si exprimi potuerit absque vitio illa conditio. Vel longè verius dicendum est quòd licèt admittamus *in d. c. 2.* collationes, præsentationes, & alias prouisiones beneficiorum comprehendere, ex mente DD. id intelligendum est in conditionibus propriis, quæ suspendunt, & puritatem visus impediunt; quæ verò tales non sunt, quamvis quoad verba conditiones videantur, in eo text. non improbantur, nec prohibentur, vt ex eo apertè colligitur, dum ait oportere vt electio certa, & pura sit: at verò in hoc text. nulla fuit propria conditio, quæ collationem suspenderet, aut redderet incertam, sed tantùm modus spiritualis post adeptam possessionem præbendæ præstandus, vt eius qualitas, & verba text. indicant; modus autem in spiritualibus, nisi aliquid illicitum contineat propter quod improbatur, non offendit, reg. *d. c. 1. & reg. actus legitimi, de regul. iuris, lib.6.*

5 *Vt prædictus Sacerdos.*] Cùm verbum, *Sacerdos*, in principio text. ibi, *cuidam Sacerdoti præbendam vnam in Ecclesia vestra communi voluntate dedistis*, respiciat actum electionis, siue præsentationis, fit consequens huiusmodi præbendam sacerdotalem remansisse, & postea præsentandum debere esse actu Sacerdotem tempore prouisionis, vt resoluunt Gutier. *cons. 1. n. 11. & cons. 2.* Nicol. Garc. *de beneficiis, p.7. c.1. à num. 58.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 7. c.6. num. 10.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol. 339.* Rebuff. Spin. Perez, Card. Tusch. & plures alij, quos refero *d. alleg. 24. num. 37.* vbi *num. 40.* pro hac parte aliquas cito sacræ Rotæ decisiones, & *n. 42.* reprobo illorum sententiam tenentium in his terminis, si verba concepta non sint negatiue, sufficere præsentari Clericum etiam primæ tonsuræ, si intra annum possit Ordinem sacerdotalem consequi, ex quorum numero sunt Flamin. Ceual. Quarant. Gonzal. Steph. Gratian. & alij, quos *ibi* refero *n.41.*

6 *Institutionem eatenus confirmamus*, &c.] Notatur ad hoc quod simonia non inducitur ex præsentatione, seu collatione beneficij cum onere celebrationis Missarum, & præsentatione, quando tale onus fuit appositum non in actu collationis, sed ante collationem, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 23. n.245.* Rota apud Farin. *p.4. suæ praxis decis. 137. n.2.*

7 Nam fundator potest in fundatione facere Capellaniam sacerdotalem, vt per Lambertin. *de iurepatron. tom. 1. lib 2. q.7. princ. art. 29. n.2.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. n. 102.*

8 *Nisi infirmitate corporis*, &c.] Notatur ad hoc quòd Sacerdos, qui quotidie celebrare tenetur, excusatur ratione morbi, de quo, & an teneatur Missas per alium celebrari facere, si infirmitas longa sit, vide Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo Missas*, Rebuff. *ad l. moribus 113. vers. duodecimus, ff. de verborum signif.* Marc. Anton. Genuens. *in praxi Archiep. Neap. c.47.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis. 403. in 1. edit. & resol. 340.* Fraxin. *d. sect. 4. concl. 4. §. 13.* quos refero ego ipse *d. alleg. 24. n. 31.* qui resoluunt Capellanum ægrotantem per aliquos dies non teneri per alium Sacerdotem Missas celebrare, & quamvis Petr. Nauar. *de restit. lib. 2. c. 2. num. 210.* & Nald. *in summ. verbo Missa, n. 11.* non obligent illum ad celebrare faciendum per spatium vnius, vel duorum mensium, tamen multo probabilius est ab hac obligatione excusari Capellanum infirmum per octo, vel decem dies, vt tenent Molfes. *in summ. Theolog. moralis*

moralis p.1.tract.6.c.1.num.79. Iacob. de Graff. *tom. 2. consil.lib.3.de præbend.consil.2 n.5.* Fraxinel. *de obligat. Sacerd sect.4.concl.4.§.13.* Homobon.de Bonis *de examine Ecclesiastico,p.1.tract.4.c.13.quæst.122.* & ad summum vsque ad 15. dies extendit Diana *resol.moral.p.2. tract.de celebrat.Missar.resol.27.*

9 *Salua honestate*,&c.] Notatur ad hoc,quòd Sacerdos obligatus quotidie celebrare, non tenetur quotidie celebrare,sed quanto frequentiùs potest, salua sua honestate, & debita Sacramenti veneratione, vt per Iacob.de Graff.*in aureis decis.p.1.lib.2.c.39.n.8.* Azor. *instit.moral.p.1.lib.10.c.24.p.7.* Vgolin. *de officio Episcopi, cap.14. n.3.* Beja *resp. casuum conscientiæ part.1. casu 23.vers. quare obligatio.* Fraxinel. *d.conclus.4. §.1.* Henriq.*in summ.lib.9.c.24.§.4.* Diana *d.tract.de celebr. Missar.resol.28.*

10 In gloss. *Ita quod*, ibi, *Sacerdos potest accipere pecuniam,vt celebret diuina, quia sic operas suis videtur potius locare.* Vide Henriq.*in summ.lib.6. c.22. §.1.* Possevin.*de officio Curati,c.2.num.20.* Ægid. Coninck *de Sacram.tom.1.q.83.n.196 cum seqq.* Less.*de iustit.lib.2. cap.35.dub.8.* Soar.*de Relig. tom.1. lib.4. de simon.c.46. n.4.* Bonacin.*de simon.quæst.6. puncto 2. num.2.* plures, quos refert Cened. *ad Decretal. collect.44.n.2.* multo plures citaui ego ipse *d.alleg.24.num.2.* vide posita *ad cap. suam 29. n.5. de simon.* Vnde sequitur Sacerdotes sine labe, ac nota simoniæ apud legitimum iudicem, & via iuris stipendia pro Missarum celebratione à soluere recusantibus exigere posse, stipendia enim exquiruntur non vt pretium sacrificij,sed vt merces laboris, & operæ,vel vt eleemosyna superioris lege,aut consuetudine Sacerdotum sustentationi debitæ, ita Azor.*instit.moral.part.3.lib.12 cap.7.quæst.2.*quem refert, & sequitur Fraxinel. *de Sacerdotum obligat.sect.3. prænot.1.§.2.*

11 In ead.gloss.ibi, *Si nullum habet beneficium Ecclesiasticum, ratione cuius ad hoc teneatur, potest locare operas suas ad certum tempus, & recipere mercedem pro labore suo, nec simoniam committit.* Imò Sacerdotes quamvis habeant aliunde quo ali possint, poterunt pro obligatione actionis spiritualis quicquam titulo sustentationis accipere, quia per accidens est quòd Sacerdotes aliunde habeant, nec hoc obesse debet Sacerdoti ne recipiat id, quod sibi ex natura rei debetur, cùm nemo etiam diues, suis stipendiis militare teneatur, Imo perpetuò potest Sacerdos pro Missis celebrandis operas suas locare, & tunc non cogitur præcipuè operari, sed potest vel per substitutum seruire, vel soluendo interesse liberari,vt resoluit Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.494. aliàs ult. per totam.* Vtrùm autem Sacerdos diues ex bonis temporalibus, siue Ecclesiasticis etiam beneficiis simplicibus, possit legitimè stipendia pro Missis dicendis accipere?affirmatiuè respondent Gloss.& Doctores *in cap.clericos 1.quæst.2.* Aragon.*de iustit.quæst.10c.de simon. art.2.* Soar. *tom.3. disp.86.sect.3. concl.1. & 2.* Possevin. *d.n.20.* Fraxinel. *d.prænot.1.§.4.*

SVMMARIVM.

1 *Religiosorum ad præsentationem nullus debet in eorum Ecclesiis institui per Episcopum, nisi priùs ei congrua portio per Episcopum assignetur.*
2 *Clericus debet esse hospitalis.*
3 *Parochialis non debet ita grauari, vt illius Rector non possit ex eius redditibus viuere.*
4 *Vicarij in Parochialibus ad religiosos pertinentibus quomodo ponendi, ostenditur.*
5 *Rectori curato debetur congrua.*
6 *Vicario dari debent alimenta ex fructibus beneficij.*
7 *Fructus incerti in congruam non computantur.*

Cap. De Monachis. XII.

MOnachi quando præsentant Vicarios suos pro Ecclesiis sibi subiectis, Episcopus nullum admittit, nisi coram illo redditus sufficientes assignentur, tum ad congruam sustentationem, tum ad iura Episcopalia soluenda, tum ad hospitalitatem tenendam. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam.Ioan.Andr. Imol. Anan. Anchar. Host. Henric.Butr. Panorm. Dec.Viu. *in ratioh. lib. 3. iuris Pont.pag.48.* Alagona *in compend.iuris Canon.pag.375.* remissiue Ximen.*in concord.p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.1. Decret. lib.3.tit.5.cap.14.* & est post Concil.Lateran. *p.39.c.1.* 1

Ex hoc text. iuncta subscriptione colligitur illos, ad quos iure aliquo speciali Ecclesiarum pertinet institutio, non posse cogere præsentantes religiosos ad congruam sustentationem præsentatis assignandam,& ita Gloss.*verbo diœcesanis,in Clement. 1. de iurepatron.* quæ dicit in specie dictæ Clement. recurrendum esse ad Episcopum,vt per Anchar. *in c.1.n.1.in fine,hoc tit. lib.6.* Card. *in d.Clement. q.5. à n.3.* pro quibus facit etiam text.*c.1.ibi, diœcesani,quo textus nouum ius inducere videtur,* vnde succedere debet regul. *l. quod verò, ff.de legibus,regul.quæ à iure,de regulis iuris lib.6.* Contraria tamen opinio verior est, quam tenent Imola,& alij scribentes *in præsenti.* Patet si expendas quòd ad illum debet pertinere vtrùm præsentatus sit dignus,vel indignus,ad quem institutio dicitur spectare,ex regul. *lege 2.ff.de iurisdictione omnium iudicum,& cap præterea,de officio delegati,* aliàs enim institutio esset iniusta, & Ecclesiæ præiudicialis, contra resoluta *in cap.graue. nimis,infrà hoc tit.*& quæ tradit Sot. *lib.4.de iustit.q.6. art.3.* Rebuf.*in praxi tit.requisita ad bonam collationem, à n.23.& tit.pœna contra electores, in principio,* & constat ex *dicto cap.1.* & ex hoc text.minus idoneum reputari præsentatum,cui legitima portio à præsentantibus non assignatur. Ergo talis iure speciali instituens repellere potest sic præsentatum à religiosis,& similiter repellere potest ob aliud impedimentum. Facit præterea doctrina gloss. receptæ *verbo diœcesanis, in Clement.1. de foro competent.* quatenus diœcesanos vocat illos, qui iure speciali habent saltem in parte diœcesis iurisdictionem Episcopalem, constat esse talem institutionem, iuxta text. *in cap. 1. de institut. lib.6.& in cap.decernimus,* & *in cap. nullus 16. quæst.7.* ampliando quamvis præsentatio fiat à quibuscumque Religiosis etiam exemptis, iuxta resoluta *in dicto c.1. de præbend. lib.6.* & etiamsi in terminis *d. Clement. 1.* Nec refragatur text. *in præsenti*, iuncta subscriptione, quia loquitur in Episcopo consultationem faciente, vt etiam text.*in d. c. 1.* agit de diœcesanis respiciens id, quod attento iure communi fieri poterat, tantùm quòd ad solos diœcesanos spectat institutio, iuxta *d.cap.decernimus,& d.cap.nullus,* sentit gloss.*in d. Clement. 1. verbo diœcesanis,* non tamen negarunt iura illa id habere locum in aliis, quibus simile instituendi ius ex speciali gratia & priuilegio competeret. Nec rursus obstat quòd *d. cap.1. & d. Clement.* ius nouum inducunt, respondetur namque talia & similia iura licèt prædictum ius nouum inducant, procedere quidem in casibus, in quibus eadem omnino identitas rationis, reperitur, iuxta doctrinam *gloss. vltim. in l. si quis seruo, C. de furtis,* vel saltem in quibus eadem datur æquiparatio ex ea-

dem ratione prouenien, tradit optimè Paul. *consf.* 441. *col. pen. ad finem.*

2 *Hospitalitatem tenere*, &c.] Clericus enim debet esse hospitalis, Rebuff. *in tract. congruæ portionis*, *n.* 12. vbi *n.* 11. quòd Vicarius, vel curatus omnes Christi pauperes recipere tenetur iuxta vires facultatum, vide quæ de hospitalitate dixi *de offic. & potest. Episcop. p.* 1. *tit.* 2. *gloss.* 9.

3 *Vnde iura Episcopalia possit persoluere*, &c.] Notatur ad hoc, quòd parochialis non debet ita grauari, vt illius Rector non possit ex eius redditibus viuere, & iura Episcopalia persoluere, vt per Flamin. *de resign. benef. lib.* 6 *q.* 2. *n.* 22.

4 *Qui Vicarios parochialium*, &c.] Ex hoc text. valde notabilem Doctores colligunt conclusionem, in Ecclesiis scilicet, quæ pleno iure pertinent ad Religiosos, sed habent Episcopi institutionem, ponendos esse Vicarios perpetuos, secus dicentes in iis, quæ pleno iure ad Religiosos spectant, in illis enim posse ipsos ponere Vicarios ad suum nutum remouibiles, argument. text. *in Clem.* 1. *de excess. Prælat.* notant *ibi* gl. *verbo ad mensam*, & gloss. *verbo haberent, in Clem.* 1. *de rescript.* & gloss. *verbo de mensa in Clement.* 1. *de supp. negl. Prælat.* reddentes rationem, quia in huiusmodi beneficiis pleno iure ad Religiosos spectantibus institutioni locus non est, sed principalis titulus est penes ipsum monasterium, seu collegium, cui vnita sunt, & propterea nunquam vacare dicuntur, quare glossarum doctrinam sequuntur alij communiter *ibi*, vt per Imol. *num.* 16. *in d. Clement.* 1. *de excess. Prælat.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de Vicariis perpetuis*, *n.* 7. *& in cap. extirpanda*, §. *quia verò*, *à n.* 59. *infr. hoc tit. & de congrua portione*, *num.* 32. & vtrumque casum bene distinguens Hoied. *de incompatib. benefic. part.* 1. *cap.* 15. *num.* 3. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 5. §. 3. *num.* 21. *&* 24. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 11. *cap.* 2. *à num.* 3. optimè Flores de Mena *variar. lib.* 1. *q.* 10. *à num.* 11. qui varios casus percurrens eleganter vniuersam materiam resoluit, & *n.* 20. concludit communem esse sententiam, à qua nemo discrepat, quòd scilicet quando Ecclesia pleno iure subiecta est Religiosis, qui omnimodam habent iurisdictionem, tam in Ecclesiam ipsam, quam in parochianos, excluso in totum Episcopo, possunt ponere Vicarium temporalem ad ipsorum nutum remouibilem, vt etiam expressè decidit Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regul. c.* 11. dum ab illa regula, quam ponit *in vers. nec*, quòd in Ecclesiis curatis monasteriorum non ponantur Vicarij etiam remouibiles sine consensu Episcopi, excepit monasteria, quæ Episcopalem habent iurisdictionem, & temporalem in parochos, & parochianos: similiter hoc ipsum resoluit Flores de Mena *d. q.* 10. *n.* 18. quando Ecclesia vnita est ad mensam Conuentus, seu Collegij, quia scilicet percipit fructus in solidum, & per se, aut suos Capellanos, aut Clericos, quibus soluerit stipendia, inseruit beneficio: illum verò casum controuersum esse aduertit quando beneficium pleno iure vnitum est monasterio in temporalibus, & spiritualibus circa ea, quæ ad curam pertinent animarum, non tamen quoad iurisdictionem Episcopalem, quæ est supra curam, scilicet in visitando, excommunicando, & iuridicendo, sed adhuc *n.* 21. ex Imola *in præsenti*, *n.* 6. & aliis concludit verius esse quòd Vicarium ad nutum remouibilem ponere possunt.

5 *Et congruam sustentationem habere.*] Notatur ad hoc, quòd Rectori curato debetur congrua, Rebuff. *de congrua*, *q.* 4. *in princ.* latè Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de Clerico debitore*, §. 16. Cæs. de Grassis *decis.* 6. *n.* 7. *sub hoc tit.* Rota *decis.* 16. *n.* 4. *p.* 1. *diuers. & in vna Pampilonen. Congruæ* 27. *Octobris* 1594. coram Illustr. D. meo Card. Millino, *& in Pacen. Congruæ* 8. *Iunij* 1612. coram Illustriss. Cardinal. Sacrato apud Farin. *decis.* 420. *num.* 5. *part.* 1. *recent.* & *Motulen. Congruæ* 26. *Aprilis* 1613. coram Reuerendissimo D. Coccino Decano, apud Farin. *decis.* 449. *num.* 3. *part.* 2. *recent.* 6

Nam Vicario dari debent alimenta ex fructibus beneficij eius, cuius vices supplet, vt per Surd. *de alimentis*, *tit.* 1. *quæst.* 60. *num.* 11. *& quæst.* 100. *num.* 1. resoluit quòd Monasteria habentia Ecclesias curatas tenentur Vicarium eligere, qui spiritualia ministret, & *tit.* 3. *quæst.* 3. *num.* 22. tenet quòd Vicario, cui congrua portio debetur ex bonis beneficij, competit officium iudicis pro ea consequenda, & quamvis ea petere possit à parochianis, quibus Sacramenta administrat, *cap. omnis Christianus*, *de consecrat. dist.* 1. Surd. *tit.* 1. *quæst.* 60. *num.* 2. hoc tamen Domini de Rota *d. decis.* 420. *num.* 8. intellexerunt procedere vbi parochiani nullas (fortè ex aliquo priuilegio Apostol.) soluunt decimas, vel ita exiguas, vt non sufficiant pro Rectore, secus vbi soluunt consuetas decimas, quæ sunt satis supérque sufficientes pro sustentatione Rectoris, tunc enim cùm illæ sint specialiter destinatæ ad hunc vsum, debet Rector ad illas in primis se conuertere, vel ad quemcumque etiam laicum, qui eas in Parochiali surgentes ex concessione Apost. percipit, Rebuff. *de congrua*, *num.* 47. Couar. *var. lib.* 1. *cap.* 17. *n.* 6. *in fine*, transeunt enim cum suo onere in quoscumque, Rot. *d. decis.* 420. *num.* 7. quia sunt specialiter iure diuino, & positiuo sacrorum Canonum destinatæ ad vsum Rectoris sustinentis curam animarum, *cap. omnes decimæ* 16. *q.* 7. *cap. fin. de Parochiis*, Rebuff. *de decimis*, *q.* 7. *n.* 4. Verall. *decis.* 356. *n.* 2. *&* 3. *p.* 5.

Illud in hac materia aduertendum duxi, fructus incertos, seu pedem altaris in congruam non computari, Rebuff. *de congrua*, *n.* 83. *&* 86. Mantica *dec.* 22. *n.* 2. Rot. *decis.* 5. *n.* 3. *& seq. p.* 2. *diuers.* & apud Farin. *d. decis.* 420. *n.* 2. *& d. decis.* 449. *n.* 6. Bellet. *d.* §. 16. *num.* 3. etenim venter non debet pendere ab incerto, cùm non patiatur dilationem, Cassad. *decis. vnic. n.* 1. *de mutuis petit.* Surd. *decis.* 323. *n.* 9. An, & quando congrua Rectori augeri debeat, non erit abs re in præsentiarum inuestigare sub distinctione sequenti, aut congrua est tenuis, Rector tamen potest viuere, & sustentare onera Ecclesiæ, & tunc debet esse illa contentus, & imputare si tenue beneficium acceptauit, gloss. *verbo necessitatem in c.* 1. 20. *q.* 2. Rebuff. *de congrua*, *n.* 92. Mantic. *d. decis.* 22. *num.* 1. aut verò congrua est ita tenuis, vt Rector non possit viuere, & sustinere onera Ecclesiæ, & tunc saltem per viam restitutionis in integrum succurritur Rectori aduersùs assignationem congruæ, & isto casu Rector acceptando non dicitur sibi præiudicasse, cùm non agatur de præiudicio suæ personæ tantùm, sed Ordinis Clericalis, Rot. *d. decis.* 449. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Dignitates, vel personatus plures in vna, vel in diuersis Ecclesiis quis habere non potest.*

2 *Dignitas, & Canonicatus in eadem Ecclesia licèt de iure incompatibiles non sint, tamen hodie simul obtineri non possunt, nisi ex priuilegio, vel consuetudine.*

3 *Canonicus obtinens dignitatem perdit Canonicatum.*

4 *Dignitatem & Canonicatum obtinens ex dispensatione, duplices lucratur distributiones, duasque voces in Capitulo habet.*

CAP.

Cap. Ad hæc. XIII.

1 Clericus vnus in vna vel diuersis Ecclesiis plures dignitates, vel personatus obtinere non potest. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Bellam.Ioan.Andr.Anan.Imol.Host. Anchar. Henric. Butr.Panorm.Dec. Viuian.*in ration.lib.3. iuris Pontif. pag.49.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.375.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug.*collect.1.Decret.lib.3.sub tit.de test.c.7.*& est post Concil.Lateran. *p.29.c.6.*

2 *Plures dignitates, vel personatus*, &c.]Ergo iure dignitas, & Canonicatus in eadem Ecclesia incompatibiles non sunt, vt per Paris. *de resignat. lib. 3. q.1. n.128.* Nauar.*cons.21. de prebend.* vbi docet quòd dignitas, & Canonicatus iure communi in eadem Ecclesia ab vno possunt obtineri, *& cons.24.eod.tit.n.4. & 6.* vbi ait, quod de iure communi duo beneficia difformia eiusdem Ecclesiæ sibi alioqnin non repugnantia propter onera vtrique eodem tempore incumbentia, nunquam sunt incompatibilia, etiam quoad retentionem, quia non facit ea incompatibilia necessitas residendi, nam cùm consistant in eadem Ecclesia, potest quis in vtroque residere regulariter, Less.*de instit.lib.2.c.34.n.144.* Perez de Lara *de anniuers. & capell.lib.2.c.7.à n.17.* veriorem, & communiorem dicit Gonzal.*ad reg.8. Cancel.gloss.10.à n.4.* Verùm cùm hodie attenta noua Concil. Trid. dispositione *sess.24. de reform. c.17.* omnes dignitates, & canonicatus requirant præcisam residentiam, teneri non potest canonicatus simul cum dignitate, nisi ex priuilegio, vel consuetudine, cui non fuit derogatum per Concil. Trid.*dicto loco*, provt decisum referunt Nicol.Garc.*de*
3 *benef. p.11. c.5. n.245. & 246.*& post Armend. Ego ipse *de offic.& potest. Episcop.p.3. alleg.62.n.18.* Et ita cùm ex sententia S. Congreg.dignitas cum canonicatu absque dispensatione, vel consuetudine obtineri non possit, si Canonicus obtineat dignitatem, perde-
4 ret Canonicatum, vt eadem S.Congreg.censuit, teste Nicol.Garc.*d.c.5.n.244.*& Seraphin.*dec.1298.* Quando verò quis ex dispensatione, vel consuetudine obtineret dignitatem, & Canonicatum, duplices lucratur distributiones, duásque voces in Capitulo habet, vt dixi *sup.ad cap.diuersis 5.de Clericis coniug.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitates plures habens, alteram dimittere compellitur.*

2 *Regulares Canonici Cathedralium Ecclesiarum eiusdem sunt ordinis & rationis cum reliquis Canonicis Regularibus.*

3 *Episcopus in Monachos Regulares suæ Cathedralis Ecclesiæ est loco Abbatis, & in eos habet omnimodam iurisdictionem, præterquam in concernentibus Regularia instituta.*

4 *Dignitatem secundam obtinens iuxta primum tempus ante Conc. Lateran. sub Alex. III. non ipso facto primam amittebat, sed optionem habebat, vt vnam ex illis eligeret, quam ipse mallet.*

Cap. Præterea. XIV.

1 Habens plures dignitates, vna retenta alias dimittere compellitur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq.Innoc. Collect. Zabar.Bellam.Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar.Henric. Panorm.Butr.Dec. Viu. *in ration. lib 3. iuris Pontif. pag. 49.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 377.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Ant.Aug. *collect.1. Decret. lib.5. tit.de excessibus Prælat. c.4.* & est post Conc.Lateran. *part.24.c.5.*

Et in vtraque Ecclesia regulariter professus. Notatur 2
ad hoc, quòd Regulares Canonici Cathedralium Ecclesiarum eiusdem sunt Ordinis, & rationis cum reliquis Canonicis Regularibus, vt per Fr.Emman.*tom.3. quæst.Regul.q.49. art.3.vers. idipsum probatur.* Episco- 3
pus in Monachos Regulares suæ Cathedralis Ecclesiæ est loco Abbatis, & in eos habet omnimodam iurisdictionem, præterquam in concernentibus Regularia instituta, Rota *in montis Regalis iurisdictionis 8. Martij 1604.* coram R.D. meo Coccino Decano, impressa inter recent.*decis.69.p.1.*& de celebratione officij facienda per Monachos in Ecclesia Cathedrali,& de illius forma agitur *decis. 79. eadem p.1.recent.*& de his omnibus egimus breuiter *de offic. & potest. Episc. p.3.alleg....* secundùm Lud.impress.

Quatenus eundem altero quem maluerit, &c.] Lo- 4
quitur secundùm primum tempus ante Concil. Lateran.sub Alex.III.quo attento is, qui ad secundam dignitatem promouebatur, non ipso facto primam amittebat, sed optionem habebat, vt vnam ex illis eligeret, quam ipse mallet, ita Azor.*instit.moral.p.1. lib.6.c.13.q.1.*Nicol.Garc.*de benef.p.11.c.5.n.2.*

Cap. Cùm non ignores. XV.

Beneficiatus electus ad aliam Ecclesiam, si contendit habere vtramque, prima debet esse contentus, 1
quia non est conueniens, vt vnus habeat locum in duabus Ecclesiis, & non est admittendus electus cum scandalo eligentium, id est, quando nolunt in alia Ecclesia residere. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect.Zabarell.Bellam. Ioan. Andr.Imol. Anan. Hostiens. Anchar.Henric. Butr. Panorm. Viuian. *in ration.lib.3. iuris Pontif. pag.50.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 376.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decret. lib.3. tit.5.c.1.*

Vnius debeat esse Sacerdotis.] Notatur ad hoc quòd 2
si duo, vel tres Clerici fuerint constituti perpetuò ad curam, nullus dicitur habere Curatum, vt per Pute. *p.1.decis.290.in antiq.*aliàs *decis.282. in correctis.* Cassad. *decis.11.de prebend.* Staphil. *de literis gratiæ, fol. 47. pag.1. vers. requiritur & tertium.* Cald. Pereira *de empt. c. 26. n. 21.* Quia ad hoc vt beneficium dicatur Curatum, requiritur, vt vnus Rector solus suo nomine, non autem cum aliis, vel pluribus regat, nam sicut vnum corpus duo capita habere non potest, nisi monstrum sit, ita nec Ecclesia duos, aut plures curatos, Mascard. *de probat. concl. 468.n.5. cum seq.* quem refero ego ipse *de offic.& potest. Episcop. p.3.alleg.57. num.159.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinato ad Sacros per Episcopum, sine titulo nemine præsentante, ordinator, vel successor compellitur in necessariis prouidere, donec titulum habuerit.*

2 *Sacerdos regulariter sumit alimenta de bonis Ecclesiæ cui seruit, si habeat.*

3 *Bona Ecclesiæ dicuntur esse de patrimonio Christi.*

4 *Argumentum ab etymologia valet.*

5 *Clerus quid significet.*

6 *Episcopus ordinans ad sacros Ordines aliquem sine titulo, compellitur ei in necessariis prouidere, si ordinauit scienter, secus si non fuit in culpa.*

7 *Concil. Trident.* sess. 21. de reform. c. 2. *an innouet pœnas huius cap. an verò*, cap. neminem, & cap. sanctorum 70. disp. *ostenditur.*

8 *Obligatio alendi est punitio delicti Episcopi promouentis ad Ordines carentem patrimonio.*

CAP. Cùm secundùm. XVI.

Innoc. III.

1 QVando quis ordinatur Subdiaconus sine titulo, & nemine præsentante, Episcopus ordinans, vel eius successor debet subministrare ei necessaria vitæ, donec eidem prouideat de beneficio competenti, & si Episcopus non facit, cogi debet censuris Ecclesiasticis, quia Clerici debent viuere de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur. Vnde dicuntur Clerici à κλῆρος, quod est sors, vel hæreditas. Et licèt Papa Innocentius voluerit ordinationes illorum sine titulo esse irritas, id est, quoad exequutionem, tamen iste Papa vult quòd post examen, si idonei reperiuntur, prouideantur de beneficiis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontif. pag.* 50. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 376. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 5. *cap.* 1.

2 *Qui altari seruit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Sacerdos regulariter alimenta sumit de bonis Ecclesiæ, cui seruit, si bona habeat, vt per Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de bonis cleric.* §. 6. *n.* 5. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 60. *n.* 1. *cum seqq.* Operarius enim dignus est mercede sua, *cap. quicunque* 12. q. 2. Et vnusquisque secundùm laborem suum mercedem accipiet, Apost. *ad Corinth.* 1. *cap.* 3. cum multis aliis citatis per Surd. *d. tit.* 1. *quæst.* 59. *num.* 2. Rebuff. *in l. Barbarius, num.* 8. *ff. de officio prætor.* Mexi. *in tract. tassæ panis conclus.* 2. *n.* 87. Perez *l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 36. *& l.* .. *tit.* 5. *lib.* .. *pag.* 427. Valasc. *consl.* 125. *n.* 2. Bobadil. *in sua politica, lib.* 1. *c.* 13. *n.* 48. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 4. *n.* 17. Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 439. *n.* 2. *&* 3. vbi *numeris seqq.* agit quæ congrua dicantur Clericorum alimenta, vt ex fructibus bonorum Ecclesiæ ea consequi valeant.

3 *De patrimonio Iesu.*] Notatur ad hoc, quòd bona Ecclesiæ dicuntur esse de patrimonio Christi, vt per Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *quæst.* 4. Nauar. *de redditibus Eccles. quæst.* 1. *n.* 19. *& in apologia eiusdem quæst.* 1. *mon.* 24. *n.* 8. Ioan. Valer. *de different. vtriusque fori, verbo munera, differ.* 1. *n.* 5. quia propter Christum, & eius obsequium, & gloriam donata sunt, ita Gisbert. Scheuich. *de Eccles. vita, lib.* 3. *c.* 20. *prope fin. pag.* 566.

4 *Cùm enim à* κλῆρος, &c.] Ergo ab etymologia argui potest, vt per Garc. Falcon. *reg.* 46. Sayr. *de Sacrament. in genere, lib.* 1. *c.* 2. *in princ.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 9. §. 1. *n.* 3. Monet. *de distribut. quotid. p.* 1. *q.* 1. *n.* 7. vbi *n.* 8. intelligit modò argumentum negatiuè concipiatur, dixi latè *in tract. de locis communib. arg. iuris, loco* 44.

5 *Quod est sors, vel hæreditas.*] Multa circa huius nominis κλῆρος, etymologiam adducunt Prate. *in lexico iuris, verbo Clericus*, Didac. Ximenes *in suo lexico Ecclesiast. verbo* κλῆρος, Alciat. *lib.* 5. *parergon. cap.* 12. Tiraquell. *de iure primog. quæst.* 17. *opin.* 1. *n.* 8. Ozasc. *Pedem. decis.* 30. *n.* 11. Petr. Greg. *syntagm. iuris, lib.* 16. *cap.* 1. *num.* 4. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Clericus, num.* 1.

Tandiu ei vita necessaria, &c.] Pœna hæc quòd Episcopus ordinans ad sacros Ordines aliquem sine titulo, compellatur ei in necessariis prouidere, donec titulum habeat, habet locum in ordinante scienter, vel debente scire eum non habere titulum, & sic habet etiam locum quando ordinandus dixit se habere patrimonium sufficiens, quia Ordinarius debebat diligenter inuestigare an haberet patrimonium, & Clericus non potest huic priuilegio renuntiare, Nauar. *cons.* 1. *q.* 16. *de constitut. & cons.* 14. *& vlt. de tempor. ordin.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 60. *à n.* 12. *& tit.* 7. *q.* 37. *à n.* 40. Nicol. Garc. *de benef. p.* 2. *c.* 5. *n.* 32. Non tamen habebit locum quando non fuit in culpa Episcopus, qui adhibuit debitam diligentiam, & per fraudem, & falsas probationes fuit deceptus, idem Nicol. Garc. *vbi supra n.* 33. Quarant. *in summa Bullary, verbo Ordo, post* 1. *concl.* 2. *vers. tertius casus*, Vgolin. *de officio, & potest. Episcop. c.* 26. §. 8. *n.* 5. *&* §. 15. *vers. tertiò non tenetur.* 6

Olim in Concil. Chalcedonensi *can.* 6. relato *in c. neminem* 70. *distinct.* & in alio Vrbani II. habito Placentiæ, pariter relato *in cap. Sanctorum, eadem dist.* decernuntur irritæ, & inanes (scilicet quoad executionem) ordinationes eorum, qui sine certo titulo promouentur. Postea Innoc. III. *in hoc text.* benigniùs agere cupiens, tandiu per ordinatores, & successores eorum prouideri ordinatis constituit, donec ipsi Ecclesiastica sint assequuti beneficia. Denique successit Conciliaris in hac re dispositio Tridentinæ Synodi *sess.* 21. *de reformat. c.* 2. certam non exprimentis pœnam, sed antiquorum Canonum simpliciter innouantis, ex cuius verbis non ineptè dubitatur à Doctoribus an d. Trident. Concil. innouet pœnas *d. cap. neminem, & cap. Sanctorum*, an verò huius textus, an demum omnium prædictorum Canonum? Prima opinio tenet omnium relatorum Canonum pœnas innouare, cuius sectatores sunt Nauar. *cons.* 14. *n.* 4. *& consil.* 46. *n.* 1. *&* 3. *de tempor. ordin.* & Soar. *de censuris, dis-cept.* 31. *sect.* 1. *post n.* 35. & sub distinctione Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 8. *c.* 1. *n.* 5. Secunda tenet Concil. *d. loco*, innouare pœnam suspensionis, de qua *in d. cap. neminem, & in d. cap. Sanctorum*, eámque tuentur Maiol. *de irregul. c.* 15. *in princ.* Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *c.* 15. *n.* 1. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo dimissoria*, §. 4. *& p.* 2. *eodem verbo*, §. 6. *& verbo irregularitas*, §. 2. Spino *in speculo testam. gloss.* 18. *n.* 75. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disp.* 32. *in fine*, Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6 *q.* 38. Tertia denique sententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, tenet solùm esse innouatam pœnam huius cap. & si ordinatum sine titulo non esse suspensum, neque aliquam pœnam incurrere, sed Episcopum cogendum esse illi prouidere, quam quidem meritò defendunt Henriq. *in summa, lib.* 13. *c.* 37. §. 2. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 35. *n.* 11. *vers. nec opinio Metinæ.* Cened. *ad Decret. collect.* 33. *n.* 2. *&* 6. *ad finem*, Auila *de censuris, p.* 1. *disp.* 3. *dub.* 4. *concl.* .. & ita decisum fuisse à Sacra Congreg. testantur Flamin. *de resign. lib.* 2. *q.* 6. *n.* 18. Fornar. *de Ordine, c.* 8. *n.* 8. Nicol. Garc. *de benef. p.* 2. *c.* 2. *n.* 2.. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 10. *n.* 22. Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, lib.* 2. *tit.* 8. *l.* 1. *de patrimonio cleric. n.* 19. Sanctar. *var. resol. q.* 49. *n.* 15. Illustr. D. Roder. à Cunha *in comment. ad c.* 2. *n.* 7. *dist.* 70. me citato *in hoc loco.* D. Mari. Cutel. *de donat. inter patrem, & filium, tract.* 1. *disc.* 2. *partic.* 12. *n.* 46. Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p.* 2. *alleg.* 20. *n.* 27. 7

Quæsti-

Quæstio est dubia an ordinatus cum patrimonio ficto incurrat suspensionem, & postea celebrando irregularitatem, in qua vna sententia affirmat, quam tenent Spin *in speculo testam.gl.*18.*n.*75. Nauar. *in man. c.*27 *n.*158. Sanch *de matrim.lib.6.disp.*32.*n.*8. Bonac. *de Sacram.disp.*8.*q.vnic.punct.*5.*n.*24. Paul.Comit.*resp. moral.lib.6.q.*38. Filinc.*p.*1 *tract.*17.*c.*5.*n.*89. Ioan. de la Cruz *in direct. conscient.p.*2. *tract.de sacram. Ordin. dub.6.concl.*2. Scort.*in Pont.constit.epit.*147.*theor.*139. Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*32.*tract.*2.*c.*25. *sect.*3.*n.*72. qui cum Soar.*in* 3.*p. tom.*5. *disp.*31.*sect.*1. *n.* 35. putat talem clericum incurrere duas suspensiones, altera vt sine sufficienti titulo, altera vt sine proprij Episcopi facultate ordinatum. Altera sententia contraria videtur probabilior, & ideo in praxi tutissima, cùmque tuentur Henriq.*lib.*13.*c.*31.§.2. *& in gloss. lit.G.* Flamin.*de resignat.lib.2.q.6.num.*18. Tolet.*lib.*1. *c.*48.*n.*5. Gonzal.*ad regul.*8. *Cancel.glos.*5.§.10.*n.*25. Piasec.*in praxi Episcop.p.*1.*c.*1.*art.*7.*n.*5. Nicol. Garc. *de benef.p.*2.*c.*5. *n.*20. *& seq.* Sayr. *de cens. lib.*4.*c.*14. *n.*16. Auil.*eod.tract.p.*3.*disp.*5. Homobon.de Bonis *de exam.Ecclesiastico,part.*2.*tract.*11.*c.*10.*q.*22. Ægid.de Coninch.*de Sacram.disp.*16. *dub.*5.*n.*37. Squillant. *de oblig.cleric.p.*2.*dub.*4.

8 In gloss. *Successores*, ibi, *vel die quod non tam successor*, &c.] Notatur ad hoc quòd obligatio alendi est punitio delicti Episcopi promouentis ad Ordines carentem patrimonio, vt per Sanch.*de matrim.lib.6.disp.*32.*n.*8. Ex quòd text.*in præsenti*, non tam Episcopum promouentem aliquem absque patrimonio, sed etiam eo mortuo eius successorem deuinciat, dixi *de officio & potest. Episcopi.p.*2.*alleg.*20.*n.*23.

9 In gloss. *Donec*, ibi, *quòd si Episcopus ordinauit*, &c. Notatur ad hoc quòd Præsul denuo compellitur prouidere de beneficio, atque interim de alimentis, cui beneficium contulerat, atque ad illius titulum ordinauerat, si tale beneficium fuerit postmodum illi euictum, maximè si prima vice fraudulenter illud contulerat, quod dare nequibat, vt adnotaui ego ipse *alleg.* 10. *num.*14. vbi quoad bona donata id non procedere probabilius duxi.

Cap. Inter cætera. XVII.

1 IGnoranti scienter conferens præbendam, quam conferre non poterat, tenetur primam vacaturam eidem conferre, ne videatur fraudulenter primam contulisse: quam si illi non confert, sed alteri, irritum est quicquid fecerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Henriq. Butr. Anchar. Viuian.*in ration. lib.*3. *iuris Pontif.pag.*51. Alagona *in compend.iur.Canon.pag.* 377. remissiuè Ximen.*in concord.p.*2. refertur ab Ant. Aug.*collect.*1.*Decret.lib.*3.*tit.*5.*c.*3.

2 *Assignari debebat.*] Ergo per renuntiationem quis est priuatus tam ciuili, quàm naturali possessione beneficij sui, vt *hic* notat *gloss.*1.*vers.sed certè verum est.* Rebuff. *in praxi benefic.tit. de simonia in resignat.n.*43. Flamin.*de resign.benefic.lib.*1.*q.*5.*à n.*15. Nicol.Garc.*de benefic.p.*11.*c.*3.*n.*1. Rota Apud Farin. *decis.*156.*in* 1. *collect.nouiss.* aliàs *p.*4.*diuers. & decis.*92.*n.*2 *p.*1.*recent.* & *in Lauretana Parochialis* 14. *Martij* 1625. coram Reuerendiss. Seleucien. Sarnen.*in reg.de publican.q.*18. *n.*2. Pute.*decis.*175.*n.*2. *lib.*3. Camil. Borrel.*in summa omnium decis.tit.*26.*n.*12. Etiamsi ex causa permutationis facta sit renuntiatio, Mascard.*de probat.concl.*1401. Petr. Greg.*de benefic.c.*31.*n.*2. Flamin.*d.q.*5.*n.*20. Nicol. Garc *d.c.*3. *n.*2. Intellige in resignatione pura & simplici, non autem in resignatione ad fauorem, quæ censetur conditionalis, & propterea ius & possessio remanent penes ipsum resignantem, donec conditiones purificentur. Ias.*cons.*36.*num.*15.*&* 16.*lib.*3. Paris. *cons.*5.*n.*7.*& seq.lib.*4. Anchil.*decis.*10.*n.*1.*&* 4.*de restitut.spoliat.* Pute.*decis.*158.*n.*3.*lib.*3. Mohed.*decis.*83. Verall.*decis.*82.*n.*1.*p.*3. Rot.*decis.*4.*n.*1.*de rer. permutat.in antiq. & decis.*1.*n.*12. *de renunt.in nouis*, Flamin. *de resignat.lib.*1.*q.*3.*n.*8. *& seq.* fuit dictum *in Iannen. Parochialis* 22. *Iunij* 1622. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, & *in Illerden. Canonicatus* 2. *Decembris* 1624. coram bonæ mem. Buratto.

In gloss. *assignauit*, ibi, *quòd donator non tenetur de euictione.* Declara vt per me *de officio, & potestate Episcop.p.*2.*alleg.*20.*n.*14. 3

SVMMARIVM.

1 *Electio illius cassatur, qui possidet plures dignitates, atque Præbendas, & idem si detinetur aliquo vitio hic scripto.*

2 *Intrusus in beneficium quis dicatur.*

3 *Multa per patientiam tolerantur.*

Cap. Cùm iam dudum. XVIII.

DIgnitates plures habens sine dispensatione ad beneficium eligi non potest. Item si electus ante confirmationem præsumat ministrare, cassatur eius electio, & si post cassatam electionem adhuc ministrat fit ineligibilis. Item multa per patientiam tolerantur, quæ si deducantur in iudicium, non debent tolerari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Viu.*in ration. lib.*3.*iuris Pontif.pag.*51. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 377. remissiuè Ximen.*in concord.p.*1.*&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.*3.*Decret.lib.*3.*tit.*5.*c.*5. 1

Intrusionis suæ.] Intrusus in beneficium ille dicitur, qui sine auctoritate eius, cuius est beneficium, in illud se intromittit, & intrudit, vel absque iure, vel sine Canonico titulo, vel per vim, ita Azor.*institut.moral.p.*2. *lib.*7.*cap.vlt.q.*10. Vnde qui literis non confectis possessionem cœpit, dicitur intrusus, Flamin.*de resignat. benefic.lib.*10.*q.*1.*n.*21. vel qui propria auctoritate sine titulo, idem Flamin.*lib.*7.*q.*1.*n.*114. Item & resignans post resignationem reputatur intrusus, idem Flamin. *lib.*1.*q.*6.*n.*5. 2

Cùm multa per patientiam tolerentur, &c.] Vide Nauar. *de redditibus Ecclesiast.q.*1.*monitu* 54.*n.*2. Anton.à Gama *de Sacrament. præstandis vltimo supplicio damnatis*,*q.*1.*n.*16. Azeued. *ad Curiam Pisanam*,*lib.*1. *c.*23.*n.*25. Vnde Sanch.*de Matrim.lib.*2.*disp.*38.*n.*12. per hunc text. dicit quòd Principis dissimulatio impunitate, ac facto non inducit dispensationem, respondens ad textus *in capite quia circa, de consanguinitate, & affinitate*, procedere ex eo, quòd coniuges bona fide existimabant se legitimè coniugatos esse, & ex veritatis detectione timebatur graue scandalum, quapropter Pontifex tacendum, & dissimulandum esse dicit, eosque in matrimonio illo putatiuo, & inuincibili ignorantia excusato permittendos esse, & citat Couarr. *de sponsalibus*, *p.*2.*c.*6.§.10.*n.*15. 3

SVMMARIVM.

1 *Recepto in Canonicum, quàm citò facultas se obtulerit, debetur præbenda, & interim habebit quotidianas distributiones.*
2 *Collator de prouentibus tenetur nominato prouidere.*
3 *Legatus non potest dispensare contra Concilium.*
4 *Papa per clausulas derogatorias generales super Concilium dispensare non censetur.*

Cap. Dilectus filius. XIX.

Innoc. III.

1 Recepto in Canonicum cum stallo in choro debet præbenda assignari, cùm primum se facultas obtulerit, & interim debet participare de distributionibus quotidianis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Butr. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 52.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 371.* remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 2.* & refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decretal. lib. 3. tit. 5. c. 6.*

Facientes eidem portiones quotidianas, &c.] Notatur ad hoc quòd collator de prouentibus tenetur nominato prouidere, vt per Rebuff. *in tract. nominat. q. 19. num. 5.*

2 *Mandamus quatenus,* &c.] Collige ex text. Papam posse beneficia conferre antequam vacent, & ad illa concedere expectatiuas, concordant text. *in cap. proposuit 4. de concess. prabend. & in c. p. 2. de prabend. lib. 6.* resoluunt Dec. *in cap. ex parte in 1. n. 1. de officio delegat.* Cardinal. *in Clement. vlt. n. 2. de rescript.* Gom. *in reg. de impetrantibus beneficia, q. 1. & 4. & in reg. de criminali q. 31. vers. sed antequam, & in tract. de expectatiuis, à princip.* maximè *à n. 12.* Rot. *decis. 6. de concess. prabend. in antiq.* Nauarr. *in cap. si quando, pag. 3. de rescript.* Rebuff. *in praxi tit. de reprobata beneficij viuentis impetr.* Mandos. *in reg. 11. q. 10. n. 9. & in reg. de infirmis, q. 17. n. 11.* Quæ quidem conclusio procedit interueniente iusta causa, tunc enim Papa licite poterit beneficium vacaturum conferre. Patet si expendas Papam posse facere ea omnia, quæ ad bonum commune ordinantur, licèt aliàs occasio delinquendi ex hominum malitia vsurpetur. Vnde meritò Papa prædictum beneficium conferre poterit, dummodo id fiat data iusta causa, quæ prædictum bonum commune suadeat, constat namque in hac specie non ius diuinum, sed tantùm humanum, quod potest Papa offendere, illa autem occasio captandæ mortis beneficiati ex malitia à prouiso vsurpata non Pontificij bonum commune prætendenti, sed malitiæ improbi hominis imputatur, ex reg. text. *in l. 2. ff. de auct. tutorum.*

Amplia procedere non tantum quando promissio, seu expectatiua fit in genere, vtrùm etiam quando fit in specie certi hominis viuentis, patet si expendas conferre beneficium certi hominis non esse legi naturali nec diuinæ positiuæ contrarium, non enim sequitur necessariò, datum est, seu promissum alicui beneficium certi hominis; ergo mortem eius desiderabit, sed tantùm esse prohibitum in sacris Pontificum constitutionibus quasi periculosum, ex *c. 2. de concess. prabenda,* in quibus Papa præcedente iusta causa dispensare potest, vt *suprà* dictum est. Iuuat quòd verba posita *in d. c. 2.* ibi, *nec desiderare,* &c. non important præsumptionem diffinitiuam, quasi lex definiat sic esse, sed suppositiuam, iuxta eam doctrinam, quam inter vtramque præsumptionem constituit D. Thom. *2. q. 60. art. 4. ad 3.* Sic cessat fundamentum Ias. & Alciat. *in l. 1. C. de pactis,* qui contendunt expectatiuas, per quas beneficia viuentium absque eorum consensu conceduntur, tanquam iuri naturali, diuino, dilectioni proximi, & præcepto Decalogi de non occidendo, contrarias omnino illicitas esse. Sic sanè verba *d. c. 2.* ibi, *turpe,* &c. intelliguntur vbi promissio, de qua *ibi* fit absque iusta causa.

In gloss. *Cum se facultas,* ibi, *Legatus non potest dispensare contra Concilium.* Vide Doctores citatos *ad cap. cum dilectum 32. num. 12. suprà de elect. pag. 119.* 3

In ead. gloss. ibi, *Sed solus Papa.* Super Concilium Papa dispensare censetur, si de eo faciat expressam mentionem, non verò per clausulas derogatorias generales, ita Cotta *in memorabili, verbo, clausula non obstante,* Rebuff. *in authent. habita, verbo examinatione, C. ne filius pro patre, & in praxi benefic. tit. de dispensat. super defectu natalium, n. 24.* Henriq. *in summa, lib. 13. c. 57. §. 1.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 2. verbo absolutio, vers. dico quintò,* Verall. *decis. 176. p. 1.* Vital. de Cambanis *in tract. clausul. pag. 11. colum. 1. n. 2.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect. 1267. prope finem.* Gutier. *practic. lib. 3. q. 17. num. 131.* Fr. Emman. *quast. Regul. tom. 1. q. 1. art. 10. & tom. 3. quast. 36. art. 2. & q. 39. art. 4.* Flores de Mena *variar. lib. 1. quast. 10. num. 50.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 397. à num. 35.* Azor. *institut. moral. p. 2. lib. 5. c. 14. quast. 6.* Nicolaus Garcias *de benefic. part. 4. cap. 5. num. 30.* Bonacina *de censuris, disp. 1. quast. 3. puncto 2. num. 4. in fine,* Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubric. 11. cap. vlt. num. 27. & rubr. 12. cap. 13. num. 154. vers. in causa,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 5. num. 2.* Hieronym. Fernandez de Ottero *ad cap. 1. de iudiciis, num. 10. cum sequentibus;* nam constitutio Conciliaris tacitè continet clausulam derogatoriam, & propterea ei non derogatur per clausulas generales, Caputaquen. *part. 1. decis. 268.* Aloys. Ricc. *dict. part. 4. collect. 849. & in praxi fori Ecclesiastic. decis. 556. in 1. edit. & resolut. 478. num. 4. in 2. edit.* 4

SVMMARIVM.

1 *Electio non tenet cùm ad vnam præbendam duo simpliciter eligantur.*
2 *Electio facta ad importunum clamorem non valet.*
3 *Beneficiorum sectio est prohibita.*
4 *Beneficium cum vacat potest ex iusta causa in duo diuidi, si facultates illius sufficiant.*

Cap. Tutæ. XX.

Qvando duo eliguntur ad vnam præbendam, electio non tenet, quia nec præbenda potest diuidi, nec vnus expectare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Butr. Viuian. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag. 53.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 377.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 5. c. 7.* 1

Propter importunitatem petentium, &c.] Notatur ad hoc, quòd electio facta ad importunum clamorem non valet, vt per Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxorem, §. 81. n. 2.* Sanch. *de matrim. lib. 4. disp. 7. num. 4.* Per importunitatem enim obtenta dicuntur fieri 2

fieri inuito dante. Palat. *d. §. 81. n. 5.* Rebuff. *tom. ad leges Galliæ, tit. vt beneficia ante vacationem, art. 2. gloss. 15. vers. ratio est.* Matienf. *l. 19. gloss. 1. n. 1. tit. 1. lib. 5. nouæ recop.* ac proinde non valent, Azeued. *l. 13. n. 3. tit. 10. lib. 5. noua recop.*

3 *Quod præbendarum inhibet sectionem.*] Notatur ad hoc quòd sectio beneficiorum est prohibita, vt per Nicol. Garc. *de benef. part. 12. cap. 4. à num. 2.* & cæteros citatos per me ad *cap. maioribus, 8. num. 2. supr. hoc titul.*

4 In gloss. *Sectionem*, ibi, *& eodem modo vna Præbenda*, &c.] Notatur ad hoc quòd beneficium cùm vacat, potest ex iusta causa in duo diuidi, si facultates illius sufficiant, sicque erunt duo beneficia, duóque iura, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. n. 248. vers. addendum.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex compromissarius factus inter duos electos ad aliquam dignitatem, poterit vnum confirmare, & alteri pro bono pacis de prouentibus prouisionem facere.*

2 *Actus, qui potuit geri ex duplici potestate, sustinebitur ex ea, qua meliùs valere potest.*

3 *Pax, & concordia vt conseruentur multa de iure conceduntur.*

4 *Laudum arbitri, & arbitratoris ritè latum fuisse præsumitur.*

5 *Nobilis, & bonus cùm quis est, præsumuntur omnia ritè ab eo gesta.*

6 *Delicta eorum, qui aliàs moribus, & scientia claruerunt, mitiùs accipienda sunt.*

7 *Beneficium ius quæsitum habenti in beneficio licet collitiganti super beneficio pro bono pacis aliquid temporale dare, vt liti cedat.*

8 *Pensiones, quæ transeant ad successores in beneficio, non potest Ordinarius imponere,* & n. 9.

10 *Pensiones sunt onera realia.*

11 *Pensio reseruata de consensu eius, quem apparet ius non habere in beneficio, non afficit verum prouisum non consentientem.*

Cap. Nisi essent. XXI.

1 IVdex compromissarius à duobus electis ad aliquam dignitatem, potest illam vni dare, & alteri pro bono pacis de prouentibus prouisionem facere, dum tamen non procedat hoc ex pacto partium: ad quam prouisionem præstandam tenebitur tantùm prouisus, non item eius successor. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Dec. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 53.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 378.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 5. c. 8.*

2 *Ex arbitraria potestate.*] Notatur ad hoc quòd actus, qui potuit geri ex duplici potestate, sustentabitur ex ea, qua meliùs valere potest, vt per Gregor. Lop. *l. 6. verbo que la no pudiese, col. 3. tit. 11. p. 6.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 7. prope fin. n. 68. vers. illud.*

3 *Se pro bono pacis.*] Quia pro conseruanda pace, & concordia multa de iure conceduntur, quæ aliàs licita non essent, vt per Mandos. *in addit. ad Roman. cons. 306. in casu sub lit.* D. Ludou. Gom. *in reg. de annali, q. 2. n. 3. cum seqq.* Alphons. Hoied. *de incompatib. benefic. c. 26. num. 6. cum seqq.* Flamin. Paris. *de resign. benefic. lib. 5. c. 3. ex num. 165.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 25. num. 12.*

Hoc ordinasse fatentur.] Notatur ad hoc quòd laudum arbitri, & arbitratoris ritè latum fuisse præsumitur, vt per Corset. *in sing. arbitr. incip. laudum*, Mascard. *de probat. concl. 963. & concl. 1003. num. 14.* Nam contractus, qui solent fieri ab honestis personis, à suspicione alieni præsumuntur abhorrere, Tiraquel. *de retractu conuent. ad fin tit. n. 132.* Et cùm quis est nobilis, & bonus, præsumuntur omnia ritè ab eo gesta, vt per Menoch. *cons. 39. n. 16. cum seqq.* Cald. Pereira *de emptione, & vendit. c. 34. n. 42.* & delicta eorum, qui aliàs moribus, & vitæ integritate summa claruerunt, mitiùs accipienda sunt, cùm legalitas, & virtus personæ faciat recedere à regulis iuris, vt per Rebuff *in tract. nominat. q. 21. n. 15.* Tiraquel. *de pœnis temper. causa 51. à princ.* 4 5 6

Non quidem ex pactione partium, &c.] Notatur ad hoc quòd licitum est vni ex litigantibus super beneficio ius habenti quæsitum pro bono pacis, vel ex alia iusta causa dare temporale aduersario, vt liti cedat, vel adhuc à grauamine desistat, non sola ipsarum partium auctoritate, sed ex iussione iudicis; verùm quando nullum ius ei quæsitum est, neque ex inferiorum iudicum auctoritate huiusmodi rei temporalis datio licere potest, vt euidenter probat text. *in cap. 2. sup. de arbitr.* Ratio differentiæ est, quia quando ius quæsitum proponitur, qui temporale dat pro bono pacis, vel alia iusta de causa, non dicitur spiritualia emere pro temporali, quippe cùm iam sibi quæsitum sit, solùm remouet grauamen postea illatum super spirituali, quod suum est, ac subinde cùm temporale non datur pro spirituali, nulla simoniæ labes inuoluitur: longè tamen, & omnino diuersum contingit, quando ius quæsitum non proponitur, quia cùm dans temporale, spirituale ipsum de nouo consequatur, nullumque antea ius habuerit, iam propriè dicitur emere ius ipsum spirituale pro temporali, quod quidem iudicis præsentia cohonestari non potest, *cap. vlt. de rerum permut.* Probant distinctionem S. Thom. *in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. questiunc. 1. in resp. ad 7.* & communis; faciunt quæ Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 23. n. 253.* Pro concordia tamen text. *in præsenti*, cum illo *in d. cap. vlt. infr. de rerum permut.* vide quæ *ibi* latè dixi cum Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 4. de simonia, cap. 51. à n. 21.* 7

Ex arbitraria potestate.] Ergo partes litigantes circa aliquod beneficium possunt arbitrum de communi consensu eligere, quamvis non sit Prælatus, vel iudex causæ, vt per Soar. *d. lib. 4. de simon. cap. 51. num. 24.* Valer. Reginald. *d. lib. 23. n. 25. vers. quod autem*, Bonacin. *d. quæst. 4. §. 15. n. 12.* hoc intelligentes, modò is, in quem huiusmodi arbitrium compromittitur, sit Clericus.

Sed persona Prioris maneat onerata.] Ergo Ordinarius non potest pensiones imponere, quæ transeant ad successores in beneficio, sed tantùm, quæ durent ad vitam consentientis. Ita Staphil. *de literis iustitiæ, tit. exceptio sola plus operatur*, &c. *n. 14.* Nauar. *cons. 8. num. 9. de iurepatron. & cons. 43. n. 4. de simon.* Flamin. *de confident. quæst. 28. n. 120.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 8 cap. 6. quæst. 1. vers. extra omnem.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 23. num. 259.* Bonacin. *de simonia quæst. 4. §. 15. num. 9. vers. quod verò*, & in iudicando hanc sententiam esse dicit Gamb *de officio legati, lib 6. à num. 285. & num. 685.* Quamvis contrarium, nempe quòd Episcopus ex causa concordiæ, & vt à lite recedatur, possit pensiones imponere, quæ transeant ad successores in beneficio, teneant Sarnen. *in reg. de annali, quæst. 2.* Mandos. *in reg. 33. quæst. 14. num. 11.* Gig. *de* 8

de pensionib. quæst. 85 *num.* 1. *&* 11. Redoan. *de simonia, part.* 2. *cap.* 4. *num.* 14. *& cap.* 21. *num.* 36. Marchesf. *de commiss. part.* 2. *c.* 40. *de commissione appellat. n.* 41. *&* 44. Quintanad. *lib.* 2. *Ecclesiasticon*, *num.* 44. Franc. Leon. *in thesauro fori Ecclesiast. part.* 2. *cap.* 7. *n.* 28. *&* 32. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 51. *num.* 18. loquuntur enim contra text. *in præsenti*, nam si in casu illius Papa non vult tolerare, vt pensio imposita ex causa pacis & concordiæ transeat ad successores, ne circa prouentus aliqua videatur facta sectio, clarum videtur inferiores à Papa, quamvis non sint iudices delegati, vt *hic*, sed Ordinarij, vt Episcopus, vel Legatus, non posse ex causa concordiæ imponere pensionem, quæ transeat ad successores, vt eleganter respondet Nicol. Garc. *de benef. part.* 2. *cap* 5. *n.* 334. Vnde cessat euasio, Gamb. *d. lib.* 6. *n* 402. & Soar. *d. lib.* 4. *c.* 51. *n.* 18. ac Fr. Raph. de la Torre *de relig. tom.* 2. *quæst.* 100. *art.* 5. *disp.* 12. *vers. sed hæsitabit*, dum aiunt pensionem, de qua *hic*, non potuisse obligare successorem non simpliciter, ea ratione, quia quasi videretur facta sectio beneficij, sed quia qui sic ordinauerunt, erant delegati non habentes in præmissis iurisdictionem ad obligandum successores.

9 Intellige dummodo non interueniat aliqua conuentio inter partes de pensione reseruanda, non enim ab eis, sed à superioris auctoritate initium habere debet, vt probat text. *in præsenti*, & ex eo colligunt Rebuff. *de pacificis possess. n* 122. *aliàs* 105. *& in repet. cap. extirpandæ*, §. *qui verò not.* 6. Camil. Caut. *in tract. de pensione Episcopali, n.* 5. & alij plures, quos refert, & sequitur Nicol. Garc *d. cap.* 5. *n.* 340. vbi *num.* 343. refert Rotam *in vna Calaguritana pensionis* 29. *Maij* 1595. coram bonæ mem. Penia decidisse ad hoc, vt amicabilis compositio valeat, & partes à vitio simoniæ excusentur, conuentionem de pensione reseruanda à superioris auctoritate, non ab ipsis partibus, vel à compromissariis initium habere debere, quamvis Vgolin. *de simonia, tab.* 1. *de simonia gratia, cap.* 28. §. 3. *num.* 1. asserat posse iudicem pro bono pacis pensionem imponere, & conuentionem probare, etiamsi partes inter se conuenissent, modò is, apud quem remanet beneficium, ius habeat, in eo; & quamvis Soar. *d. lib.* 4. *cap.* 51. *num.* 20. & Fr Raph. de la Torre *d. quæst.* 100. *art.* 5. *disp.* 12. teneant posse Episcopum ad petitionem partium, & earum conuentione præcedente approbare concordiam, seu transactionem super beneficio litigioso cum onere pensionis spiritualis, id est, quæ datur Clerico, vt Clerico, &c. & denique quamvis Bonacin. *de simon. q.* 4. §. 15. *n.* 10. *vers. tertia*, resoluat huiusmodi pensionem imponi posse ex præuia petitione, & requisitione partium, modò partes non absolutè inter se conuenerint de huiusmodi pensione, & postea illius confirmationem petant ab Episcopo.

Clariùs tamen supradicta colligendo dicendum mihi videtur, litigantibus super beneficio licitum esse transigere, siue recedere à lite, data certa pensione, vel solutis expensis factis in lite & Bullis alteri parti, alia remanente cum beneficio, quatuor concurrentibus. Primò, vt fiat transactio pro bono pacis, & ad extinguendam litem, vt sic videatur non fieri pro pretio sibi dato, iuxta text. *in præsenti*. Secundò, vt non fiat dicta transactio per partes, sed per iudicem ex officio pro bono pacis statuatur, vt dicit gloss. *verbo non dominum, in d. c. cùm pridem, de pactis*, & Innocent. *in cap. de cætero, n.* 3. *de transact.* nisi esset gratuita compositio, Hieron. Paul. *in praxi Cancel.* §. *super beneficia*, solius enim Romani Pont. est approbare pactiones huiusmodi, Menoch. *conf.* 117. *num.* 5. Tertiò, vt sit iudex ordinarius, vel delegatus Papæ datus ad prouidendum de illo beneficio, Imol. & Doct. *in præsenti*. Quartò, vt is, qui remanet cum beneficio litigioso, habeat ius, & proprietatem eius, & etiam possessionem, vel vt non possideat propter potentiam aduersarij, aliàs enim si litigiosam possessionem pecunia redimeret, committeret simoniam; ita probat text. sic intelligendus *in cap. dilectus, il.* 1. *de simonia*, & notat *gloss.* 1. *in c. decimas* 3. 16. *q.* 7. Abb. *n.* 4. *&* 8. Felin. *n.* 2. Anan. *n.* 4. *in d. cap. dilectus*, Lecerier. *de primog. lib.* 3. *q.* 8. latè Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo pensio, differ.* 5.

Quod autem Episcopus ex causa aliqua possit reseruare pensionem ad vitam, censuerunt Gig. *de pension. q.* 6 *n.* 2. Rebuff. *de pacificis possess. n* 120. *& in praxi tit. de reseruat. tam generali quàm speciali, n.* 28. Camil. Caut. *de pension. Episc. in princ. à num.* 1 Paul. Roman. *de pension. c.* 4. *n.* 10. Caccialup. *cod. tract. q.* 13. *n.* 4. Gambar. *de officio Legati, lib.* 6. *à n.* 77. Hippol. Riminald. *conf.* 298. *n.* 26. quam etiam opinionem, quamvis ad alium effectum, simpliciter videtur approbare Rot. *in vna Militen. Canonicatus*, 9. *Martij* 1595. coram Illustriss. D. meo Card. Millino, impressa apud Marchesf. *tom.* 1. *n.* 611. *& in recent. p.* 2. *decis.* 166. *n.* 4. & hanc opinionem latissimè conatus est defendere Garc. *de benef. p.* 1. *c.* 5. *n.* 125.

In gloss. *Prioratus*. Notatur ad hoc quòd pensiones sunt onera realia, sicut sunt decimæ, census, collecta, & similia, vt per Flamin. *de resignat. lib.* 1. *q.* 8. *n.* 30. *& lib.* 6. *q.* 2. *n.* 97. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 8. *à n.* 5. Gig. *de pensionib. q.* 39. *n.* 1. *& q.* 40. *num.* 1. *& q.* 47. *n.* 2 Bursat. *conf.* 361. *n.* 32. Iacob. Gall. *conf.* 67. *n.* 1. Seraph. *decis.* 1351. *n.* 1. Rot. *decis.* 176. *n.* 3. *p.* 2. *recent.* 10

Intellige quando pensiones sunt reseruatæ cum consensu viri titularis, pensio enim reseruata de consensu eius, quem apparet ius non habere in beneficio, sed ipsum spectare ad alium, cui etiam fuit adiudicatum, non afficit verum prouisum non consentientem, sed remanet extincta extincto iure consentientis, Gig. *conf.* 142. *n.* 3. *vers. secundo verò casu, cum seqq.* Gambar. *de officio Legati, lib.* 6. *tit. de pensionib. cum seqq. in fine, & seqq.* sentit Rot. *decis.* 437. *sub n.* 1 *in fin. p.* 1. *recent.* 11

Intellige etiam procedere, nisi pensiones extinctæ sint, & inter casus extinctionum pensionis ille est notabilis, quem ponit Rot. *in causa ciuitatis plebis pensionis* 15. *Iunij* 1616. coram bonæ mem. Card. Sacrato. Fabius resignauit Parochialem reseruata sibi pensione cum facultate regrediendi ad Parochialem casu, quo pensio sibi non resolueretur cessante resignatario soluere pensionem, Fabius obtinuit se immitti in possessionem Parochialis, provt realiter fuit immissus, appellauit resignatarius, & causam appellationis obtinuit committi in Rota cum claus. *sine præiudicio executionis*, postea fuit concordatum, & resignans remisit resignatario possessionem Parochialis, & per multum tempus exegit pensionem, mortuo demum resignatario, & per illius obitum prouiso Angelo, ipse dedit de extinctione pensionis, quasi quod per dictum resignantis ad Parochialem resignatam pensio adinstar vsusfructus fuerit consolidata cum proprietate, ex cumulatis per Gig. *de pensionib. q.* 49. *n.* 7. & hoc stante non potuerit per simplicem concordiam inter resignantem, & resignatarium sine nouo beneplacito Apost reuiuiscere, Gamb. *de officio Legati, lib.* 6. *n.* 483. *cum pluribus seqq.* 12

Contrariam sententiam, quòd scilicet pensio non fuerit extincta, tenuerunt Domini de Rota in causa supra adducta, moti ex eo, quia lis inter resignantem, & resignatarium nunquam fuit finita stante commissione 13

sione appellationis, de qua *suprà*; tum ex eo, quia iudex non poterat incipere ab excusatione, sed debebat procedere ordinariè canonizando regressum, Cassad. *decis.* 4. *de locato*, Gambar. *d. lib.* 6. *n.* 472. vnde resignatarius de facili obtinuisset in primis reuocari immissionem, hoc stante quod lis inter resignantem, & resignatarium non fuerit finita, pluribus rationibus *ibi* concludebatur pensionem non fuisse extinctam; tum denique, quia ipse resignatarius ante finitam litem poterat pœnitere, offerendo soluere pensionem, Sarnen. *super reg. de subrogan. quæst.* 7. *vers. secundus casus est*, Rot. *in Placentina Decanatus* 10. *Nouembris* 1595. coram bonæ mem. Penia. Atque ita non obstat Gambar. *lib.* 6. *n.* 483. *supra in principio* allegatus, quia loquitur quando per sententiam est canonizatus regressus, quod debet intelligi per sententiam, quæ fecerit transitum in rem iudicatam, nam aliàs sententia per appellationem suspenditur, & durante lite habetur ac si non esset, & ipsemet Gambar. *ibid. sub n.* 439. *cum seqq.* admittit quòd resignans lite pendente potuit pœnitere, & renuntiare regressui.

SVMMARIVM.

1 *Canonici priuilegiati à Papa super certo numero, si sponte receperunt aliquem vltra numerum contra imperantes, exceptione numeri vti non possunt.*

2 *Delegatus virtute clausulæ,* contradictores, *&c. non potest alia pœna punire, quàm per viam excommunicationis, & interdicti.*

3 *Clausula,* contradictores, *&c. solùm habet locum contra contradicentes de facto, & non de iure.*

Cap. Pro illorum. XXII.

1 Canonici quando obtinuerunt à Papa priuilegium super certo numero Canonicorum, quem ipsi deinde non seruant, si Papa vult aliquem admitti supra numerum cum stallo, loco, & distributione, non possunt contra illam vti exceptione numeri, imò tenet excommunicatio contra ipsos. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Viuian. *in ration. libri* 3. *iuris Pontif. pag.* 54. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 378. remissiuè Ximen. *in concord, part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 5. *c.* 9.

2 *Contradictores,* &c.] Delegatus enim virtute huius clausulæ non potest alia pœna punire, quàm per viam excommunicationis, & interdicti, vt per Azeued. *l.* 1. *n.* 22. *tit.* 5. *lib.* 8. *noua recopil.* quem refero ego ipse *in remiss. de dictionib. claus.* 15. *n.* 4. vbi *à princip.* aliqua super hanc clausulam dixi.

3 In gloss. *Contradictores*, ibi, *qui de facto contradicunt, & non de iure.* Notatur ad hoc quòd clausula, *contradictores appellatione postposita compescendo*, solùm habet locum contra contradicentes de facto, non contra contradicentes de iure, id est, per viam iuris, seu iuridicè, vt per Abb. *hîc n.* 9. Nauar. *in cap. cùm contingat, causa* 7. *nullit. num.* 3. *de rescript. & cons.* 29. *num.* 2. *sub tit. de sentent. excom. in antiq.* Flamin. *de resignat. lib.* 1. *quæst.* 4. *n.* 44. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 1. *quæst.* 8. *art.* 12. Zerol. *in praxi Episc. p.* 2. *verbo contradictores, & verbo litera Apost.* Lancel. *de attent. tit. de attentatis appellat. pend. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 9. *num.* 31. Rendina *in prompt. recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 16. *n.* 5. Seraphin. *Rota decis.* 1471. *n.* 3. D. Mart. *de clausulis p.* 1. *claus.* 21. Marches. *de commissionib. p.* 2. *pag.* 491. *n.* 4. Card. Tusch. *tom.* 1. *lit. C. concl.* 320. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 1. *in annot. num.* 242. Nicol. Garc. *de benef. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 115. *cum seqq.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *cap.* 13. *à num.* 224. Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 44. cum aliis per me citatis *in tract. de clausul. vsufreq. claus.* 33. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Ordinari potest in Sacris, qui beneficium Ecclesiasticum sufficiens non habet, si habeat patrimonium idoneum accedente Episcopi dispensatione, &* n. 2.

3 *Patrimonij sub vocabulo, ad cuius titulum potest quis ordinari, qui veniat, ostenditur.*

4 *Patrimonium ad cuius titulum quis est ordinandus, debet constitui super re certa, & immobili.*

5 *Episcopus tenetur prouidere illi, cuius titulus ad quem promotus fuit, chasmate, vel allusione periit.*

6 *Decimæ sunt soluendæ patrimonio ad cuius titulum quis fuit ordinatus.*

7 *Episcopus tenetur etiam supplere titulum ordinato habenti illum, sed non sufficientem.*

8 *Bona, ad quorum titulum fuit quis ordinatus, non possunt alienari sine licentia Episcopi.*

Cap. Tuis quæstionibus. XXIII.

Non beneficiatus si habet legitimum patrimonium, potest ad Ordines sacros promoueri, si aliud Canonicum impedimentum non obstat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 55. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 378. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 6. *c.* 11. 1

2 *De patrimonialibus bonis habentes*, &c. Probat hic text. non beneficiatum habentem sufficiens patrimonium posse ad sacros Ordines promoueri. Hodie ex nouioris dispositione Concil. Trid. *sess.* 21. *de reform. c.* 2. qui beneficium Ecclesiasticum sufficiens non habet, si habeat patrimonium idoneum, ad illius titulum ordinari potest, si Episcopi dispensatio præcedat; nec semper conuenit hanc dispensationem elargiri, sed ex causa, prout eiusdem Concil. verba clarè demonstrant, ibi, *nisi illi, quos Episcopus iudicauerit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum*; quare cùm Concil. permittat Episcopis facultatem dispensandi cum aliqua prædictarum causarum, si illa desit, sublata debet esse prædicta potestas, ex reg. *cap. cùm cessante, de appellat.* & in his terminis obseruat Nauar. *cons.* 14. *n.* 2. *de tempor. ordin. in nouis*, quem refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 19. *n.* 53.

Patrimonij sub vocabulo in hac re intelligitur non solùm quicquid ex patris bonis filio obuenit, verùm etiam omne id, quod aliunde, & quavis ex causa illi delatum est; quia satisfit intentioni Canonum, & Concilij, vndecunque habeat victum, ne mendicet: ita Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 8. *cap.* 4. *num.* 1. Vgolin. *de officio Episcopi, cap.* 26. §. 9. *num.* 3. dummodo super re certa constituatur, itavt sciri possit an ad sustentandum Clericum sufficiens sit, vt habetur *in Concil. Trident. d. cap.* 2. nam si res incerta sit, id sciri minimè potest, vt per se patet; quare attenta illa Conciliari dispositione nullus poterit promoueri ex industria sua, vel honesto labore, putà quod si Musicus, Magister Grammaticæ, Pictor, aut alterius licitæ professionis 3

fessionis, ex qua tantum quærit, quòd sit sufficiens ad sustentationem vitæ, ita decisum referunt Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib. 2. tit. 8. l. 1. de patrimonio clericorum, num.* 18. Nicol. Garc. *de benefic. p. 2. cap. 5. num.* 126. Pariter etiam requiritur quòd super re immobili constituatur, nam si super rebus mobilibus constitutum sit, non esset satisfactum menti Concilij Trident. cùm res mobiles facilè vel extinguantur, vel consummentur, ita Nau. *consil. 34. de tempor. ordin.* Graff. *tom. 1. sub eod. tit. cons. 4.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 3. c. 4. q. 7.* Vgolin. *d. c. 26. §. 10. n. 1.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. decis. 315. in 1. edit. & resol. 273 in 2. edit.* Si tamen penuria Sacerdotum existat, poterit quis sine patrimonio ad sacros Ordines promoueri, dummodo adsit, qui ei spondeat necessaria subministraturum, quod à sacra Congreg. fuisse decisum referunt Flamin. *de resignat. lib. 2. q. 6. n. 11.* Armend. *d. loco, num. 2. & 3.* Campan. *d. c. 4. n. 6.*

5 In gloss. *De patrimonialibus*, ibi, *sed quid si patrimonium istorum pereret chasmate, vel alluuione*, &c. Notatur ad hoc quòd Episcopus tenetur prouidere illi, cuius titulus ad quem promotus fuit, chasmate, vel alluuione periit, vt per Henric. *n. 1.* & Imol. *n. 7.* quam doctrinam intelligo procedere si parens soluendo non sit, *d. p. 2. alleg. 20. n. 13.*

6 In gloss. *Congruam*, vlt. ibi *sed nunquid tenetur soluere decimas de tali patrimonio*, &c. Notatur ad hoc quòd de patrimonio, ad cuius titulum quis fuit ordinatus, tenetur soluere decimas, vt per Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. decis. 605. in 1. edit. aliàs resol. 529. in 2. edit.* quem refero ego ipse *d. p. 2. alleg. 19. in fine*, & me citato, *ibi*, & *hic*. D. Mar. Cutel. *de donat. inter patrem, & fil. tract. prime discurs. 2. partic. 11. n. 84.*

7 In ead. gloss. ibi, *Tenetur ei ad supplementum*. Notatur ad hoc quòd Episcopus tenetur etiam supplere titulum ordinato habenti illum, sed non sufficientem, vt per Imol. *hic num. 8. vers. in gloss. fin.* Iacob. de Graffis *in aureis decis. lib. 3. cap. 2. num. 19.* Henriq. *in sum. lib. 10. c. 17. §. 3. lit. Q. & R.*

8 In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid potest vendere patrimonium tale, videtur quòd non*, &c. Quamvis hæc gloss. in vltima opinione illud vendi posse absolutè responderit, tanquam rem ipsam habere videatur dum pretium habet, ex sententia Caij *in l. quia qui pretio, ff. de vsufructu*, vt per Imol. & Abb. *hic n. 8.* Selu. *de benef. p. 1. q. 3. n. 8.* Conar. *in cap. Raynaldus, de testam. §. 2. n. 7.* Redoan. *de rebus Eccles. non alien. rubr. 33. casu 13.* Ceual. *commun. contra commun. q. 527. n. 1.* Garc. *reg. 165. n. 7.* Gutier. *canon. lib. 2. q. 65. n. 10. & 11.* & alios, quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *d. c. 5. n. 181.* cum quibus tenet ante Concil. alienari posse sine licentia Episcopi patrimonium, ad cuius titulum quis fuit ordinatus. Contraria tamen opinio verior est, nam cùm huiusmodi patrimonium expressè fuerit assignatum in titulum, nulla habenda est consideratio illius rationis, quòd pretium succedat loco rei, eo quòd facilius consumitur pretium, quàm res immobilis, cùm pecunia sit inter res, quæ seruando nequeunt conseruari, *l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Trebel.* quare ita resoluunt Ceuall. *commun. contra commun. q. 527. num. 2. & 3.* Campan. *d. rubr. 8. c. 6. n. 7.* Quicquid sit de iure, hodie per Concil. Trid. *d. c. 2.* bona, ad quorum titulum fuit quis ordinatus, alienari non possunt sine licentia Episcopi, ad verba ibi, *atque deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possit*; quæ verba inducunt nullitatem actus ipso iure, iuxta tradita per me *in Remiss. de diction. & claus. dict. 192. n. 4.* & ideo in proposito talium bonorum alienationem esse ipso iure inualidam resoluunt Bellet. *disquisit. cleric. p. 1 tit. de bonis cleric. §. 1 n. 46.* Nauar. *consil. 17. num. 2. & 4. & consil. 21. n. 2. de tempor. ordinat.* Flamin. *de resignat. lib. 2. q. 6. n. 16.* Nicol. Garc. *d. c. 5. n. 176.* Campan. *d. rubr. 8. c. 6. n. 8.* Ego ipse *d. alleg. 19. n. 77.* Illustriss. D. meus *in comment. ad cap. 1. n. 19. dist. 70.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 527.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 750. num. 18. in fin. tom. 3.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 5. gloss. 1 p. 1. n. 65.* me citato D. Marc. Cutel. *de deuotion. inter patrem & filium, tract. prima disc. 2. partic. 12. num. 74.*

Quæstio est in hac materia non contemnenda, an attenta eadem Conciliari dispositione valeat alienatio, seu renuntiatio patrimonij, ad cuius titulum quis Sacris fuit ordinatus, facta sine licentia Episcopi, si tunc habeat beneficium, seu aliàs vnde commodè viuere possit? in qua affirmatiuam partem sequuntur Flamin. *d. q. 6. n. 16.* Ceuall. *q. 527. n. 8. q. 561. à n. 21.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 159. n. 14.* Azot. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 4 q. 3.* Nicol. Garc. *d. c. 5. n. 186.* Filliuc. *tom. 3 tract. 41. c. 1. n. 5. in fine, vers. donec.* Sed contraria opinio negatiua longè verior est, vt adnotaui ego ipse *d. p. 2. alleg. 19. num. 90.* quamque tuentur Vgolin. *dict. c. 26. §. 13. n. 4.* Cened. *pract. lib. 1. q. 11. n. 9.* Campan. *d. rubr. 8. cap. vlt. n. 9. vers. & obuiam.* Mot. Cutel. *d. loco, num. 77.* 9

Vtrùm autem sicut quis prohibetur patrimonium, ad cuius titulum fuit ordinatus, alienare, eodem modo prohibeatur permutare? Respondebitur affirmatiuè, vt per Steph. Gratian. *d. c. 159. n. 3.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. §. 10. n. 35. cum seqq.* Rota apud Farin. *decis. 614. collect. 1. nouiss. aliàs p. 4. diuers.* D. Mar. Cutel. *vbi suprà n 81. vers. amplio 3.* 10

SVMMARIVM.

1. *Clericus absens per alium, vel alius magis pro ipso potest inuestiri de beneficio Ecclesiastico.*
2. *Procurator ad capiendam possessionem beneficij potest laicus constitui; prout etiam ad renuntiandum, & accipiendum beneficium Ecclesiasticum.*
3. *Mandatum speciale requiritur ad capiendam beneficij possessionem.*
4. *Mandatum speciale ad acceptandum beneficia Ecclesiastica sat dicitur, licèt specialiter aliquod beneficium minimè fuerit nominatum.*
5. *Procurator quærit domino possessionem per actum fictum.*

Cap. Accedens. XXIV.

Clericus absens per alium, vel alius magis pro ipso potest inuestiri de beneficio Ecclesiastico. 1
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostiens. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag. 55.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 378.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

Per alium.] Etiam laicum, nam illum procuratorem posse constitui ad capiendam possessionem beneficij resoluit Flamin. *de resignat. benef. lib. 10. quæst. 5. num. 14.* vbi *num. 15.* refert in Rota decisum huiusmodi mandatum strictè esse interpretandum, nec ad beneficia alterius Diœcesis extendendum. Sic etiam eodem modo laicus potest procurator constitui ad renuntiandum, & acceptandum beneficium Ecclesiasticum, vt per Bonacos. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 10. num. 14 pag. mihi 184.* Flamin. *d. lib. 10. quæst. 3. n. 35. & quæst. 6. num. 14.* Rebuff. *in tract. nominat. quæst. 14. num. 96.* Illud cum Innocent. *in præsenti*, menti tenendum est, ad possessionem capiendam beneficij requiri manda- 2 3

mandatum speciale, vt per Flamin. *d. lib.* 10. *q.* 6. *n.* 13. Sicut etiam requiritur ad illud acceptandum, ita vt non sufficiat generale, Conar. *lib.* 3. *var. c.* 16. *n.* 4. & 5. Capell. Tholos. *decis.* 486. Villalob. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 24. *n.* 15. *pag.* 611. Camil. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 66. *n.* 165. Flamin. *d. lib.* 10. *q.* 8. *n.* 34.
4 vbi etiam, quòd sat dicitur mandatum speciale ad acceptandum beneficia Ecclesiastica, licèt specialiter aliquod beneficium minimè fuerit nominatum, quo casu poterit acceptare beneficia curata, & dignitates, vt resoluit Rebuff. *in tract. nominat. q.* 9. *n.* 6.

5 *Inuestiri.*] Notatur ad hoc, quòd per actum fictum procurator quærit domino possessionem, vt per Tiraquell. *de constituto, p.* 2. *ampl.* 26. *à princ. & in tract. le mort, in præfat. declar.* 1. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Duo vbi ad vnum Canonicatum & præbendam sunt simpliciter recepti, receptio non tenet, etiam interueniente Apost. auctoritate.*
2 *Episcopi possunt licitè, & honestè nepotibus suis, & consanguineis pauperibus idoneis beneficium conferre.*
3 *Renuntiatio beneficij facienda coram Episcopo debet esse sine vllo pacto, modo, seu conditione.*
4 *Beneficia consistentia in Ecclesiis non numeratis nunquam vacant.*
5 *Beneficium dicitur res spiritualis.*
6 *Duo ad vnam præbendam eligi non possunt.*
7 *Gesta contra prius iuramentum non valent in actibus spiritualibus, & temporalibus.*
8 *Decretum irritans ligat etiam ignorantes.*
9 *Agens auditur si velit probare non Canonicam institutionem etiam in facto.*

Cap. Dilecto. XXV.

1 PRæbendarum numerus quando est certus, vacante vna non possunt duo ad illam eligi, neque per Legatum Papæ, quia ius spirituale non potest diuidi. Et si electi accipiunt dimidiatos fructus, tenentur restituere, & electio est nulla. Et si agatur cum vno, & condemnetur, condemnatio ista non nocet alteri electo, & alter etiam condemnari debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Butr. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iur. Pontif. pag.* 56. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 379. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 1.

2 *Nepoti suo.*] Ergo Episcopi possunt licitè & honestè nepotibus suis, & consanguineis pauperibus idoneis beneficia conferre, vnde se valeant sustentari, vt per Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de bonis clericorum,* §. 11. *n.* 3 Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 8. *princ. art.* 12. *n.* 10. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 35. *n.* 9. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. in proœm.* §. 4. *n.* 47. Flamin. *de resignat. lib.* 9. *q.* 17. *n.* 123. quem refero Ego ipse *de officio, & potest. Episc. p.* 1. *tit.* 2. *gloss.* 9. *n.* 30. & instam esse causam in reseruatione pensionis expressam per Episcopum, videlicet amoris, quo F. vtpote suum ex fratre nepotem prosequitur, tenet Rota *decis.* 166. *n.* 5. apud Farin. *p.* 2. *recent.* maiorem enim charitatem, & pietatem in suos, quàm in extraneos exercere quis debet, *cap. non satis* 86. *dist.* omni videlicet cessante fraude, & præsumptione, quæ pro consanguineorum affectione stat, *capite quisquis* 12. *q.* 2. *cap. in Canonibus* 16. *q.* 1. Vnde ad hoc propositum elegans est Concil. Trident. dispositio *sess.* 25. *de reformat. c.* 1. in hæc verba. Omnino verò eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere non studeant, cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis vt pauperibus distribuant: eas autem non detrahant, nec dissipent illorum causa, imò quàm maximè potest, eos sancta Synodus monet, vt omnem humanum hunc erga fratrem, nepotes, propinquosque carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant.

Liberaliter resignauit.] Id est, sine conditione, pacto, vel respectu, vt per Nauarr. *in c. si quando, de rescript. except.* 4. renuntiatio enim debet esse sine vllo pacto, modo, seu conditione, aliàs simoniaca est, & nulla, vt tenent multi, quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benef. p.* 11. *c.* 3. *n.* 145. 3

Quòd ex electorum assensu de nouo creatur.] Notatur ad hoc quòd beneficia consistentia in Ecclesiis non numeratis nunquam vacant, sed confestim quòd titularis decidit, supprimuntur, expirant, & cessant, ac esse desinunt, vt per Imol. *n.* 7. Butr. *n.* 8. Abb. *num.* 9. & omnes *in præsenti,* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 3. *num.* 9. & 10. Vnde Canonicus in Ecclesiis receptiuis propriè non dicitur habere successorem, nec Canonicatus vacat, sed extinguitur morte Canonici, & nouus constituitur in persona sequentis, vt per Ægid. *decis.* 13. Anchar. *in c. si gratiosè, num.* 5 *de rescript. in* 6. Abb. *in cap. quoniam Abbas, col.* 5. & ibi Felin. *col.* 3. *de offic. deleg.* Mantic. *decis.* 219. *n.* 1. Anton. Raguc. *de voce Canonicorum in capitulo, q.* 22. *n.* 1. Rot. *in Syracusana Canonicatus* 1. *February* 1623. coram R. P. D. meo Pirouano. 4

Huiusmodi spirituale ius.] Ergo beneficium dicitur res spiritualis, vt per Selu. *de benef. p.* 1. *quæst.* 1. *num.* 5. *vers. quoad tertium,* Mandos. *in reg.* 22. *Cancel. quæst.* 4. *n.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 2. *n* 61. 5

Diuidi, seu communicari nequeat inter eos.] Notatur ad hoc quòd duo ad vnam præbendam eligi non possunt, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 248. *vers. addendum,* ita vt si duobus simul beneficium conferatur, collatio sit inualida. idem Valer. Reginald. *d. tract.* 3. *n.* 250. *vers. tertiò,* nam diuisio, seu sectio beneficiorum prohibita est, Nicol. Garc. *de benef. p.* 12. *c.* 4. *n.* 2. 6

Quod esset iuramento firmatum.] Notatur hic text. ad hoc quòd in actibus spiritualibus non valent gesta contra prius iuramentum, vt per Innocent. *hic num.* 4. Hostiens. *num.* 14. *vers. non valeat.* Imol. *num.* 20. *vers. sed certum est.* Cardin. Tusch. *tom.* 4. *verbo iuramentum, concl.* 512. *n.* 6. Sed verius est dicendum nullam esse differentiam inter actum spiritualem, & temporalem, sed vtrumque esse validum, nisi aliunde sit irritus, prout rectiùs tenent Butr. *num.* 11. Panorm. *numero* 17. Zabarel. *n.* 8. *oppos.* 5. Anchar. *num. vltim.* Henriq. *n.* 10. *in præsenti,* Soar *tom.* 2. *de relig. tract. de iuram. lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 6. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 6. *q.* 2. & *lib.* 5. *c.* 26. *q.* 16. Less. *de instit. lib.* 2. *c.* 17. *dub.* 5. *n.* 57. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 35. respondentes æquiparationem factam in hoc text. non esse in omnibus, sed quoad hoc tantùm, vt in vtroque casu electio sit illicita: insuper id fuisse allegatum à parte, nec illi allegationi inniti decisionem Pontificiam. 7

Vt si quicquid contra id fieret non valeret.] Decretum enim irritans ligat ignorantes, vt per Conar. *practic. cap.* 9. *n.* 7. Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ tractat. de euocat. num.* 22. *pag. mihi* 264. Flamin. *de resignat.* 8

benefic.

benefic.lib. 11.*q.*4.*n.*44.*&* 49.& alios plures, quos retuli *ad c.*2.*n.*5.*sup.de constit.pag.*12.*& in tract.de clausf. vsufreq.clausf.*41.*n.*7. *cum seqq.* & habet oculos retro, & operatur nullitatem ab ipso initio, & afficit omnia, quæ sequuntur, itavt nec iuris effectum, nec iuris fomentum habeant, ex Flamin.*d.lib.*11.*q.*7. *num.*14.*&* 15.*& lib.*4.*quæst.*9.*num.*29.*&* 30. Ego ipse *d.clausf.*40. *n.*4.*&* 5.

9 *Propter quod institutionem præfatam nullam*, &c.] Notatur ad hoc quòd auditur agens si velit probare non Canonicam institutionem, etiam in facto, vt per Mascard. *de probat. concl.*1371. *n.*126. vbi *n.*127. ex Abb. colligit quòd licèt prælatus, qui diu tolerauit subditum in suo beneficio, non possit eum compellere ad ostendendum titulum sui beneficij, tamen potest in se assumere onus probandi defectum tituli.

10 In gloss. *Huiusmodi clausula.* Notatur ad hoc quòd Canonici etiamsi in Ecclesia statutus sit certus numerus Canonicorum, & per Papam confirmatus, possunt, modò in confirmatione non fuerit apposita clausula decreti irritantis, vltra constitutum numerum aliquem voluntariè recipere, & tenet receptio, quia potest tali fauori renuntiari, vt per Benedict. Capram *tom.* 1. *communium opinion lib.*1.*tit.*10.*n.*30.*pag.*184.

11 In gloss. *Non obsistat*, vlt. ibi, *quia agendo contra vnum, non agitur de iure alterius.* Notatur ad hoc quòd sententia lata contra vnum non nocet alteri, qui non fuit in lite, nec ei parit præiudicium, vt per Perez *l.*2. *prope finem, in gloss. si el esposo, tit.*15. *libro* 8. *pag.*312.

SVMMARIVM.

1 *Præbenda duæ fieri possunt de vna vacante, si eius superant facultates, aliàs diuidens integrare tenetur.*
2 *Beneficiorum diuisio prohibita est.*
3 *Beneficium dum vacat, potest ex iusta, & rationabili causa in duo diuidi.*

Cap. Vacante. XXVI.

1 Episcopus potest diuidere ex causa rationabili vnā præbendam in duas, dum tamen quælibet portio sit sufficiens ad honestam sustentationem, aliàs tenetur reintegrare præbendam diuisam, & si sint duo possessores, reintegret de primò vacaturis. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr Imol. Anan. Host. Anch. Butr Henric. Panor. Viu. *in ration. lib.*3.*iur. Pont. pag.* 57. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.*379. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Ant. Aug. *collect.*4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 2.

2 *Sectionem inhibeant præbendarum.*] Notatur ad hoc quòd sectio, seu diuisio beneficiorum prohibita est à Concil. Turonens. vt per Doctores citatos *ad c. maioribus* 8.*n.*2. *sub hoc tit.*

3 *Nisi rationabili causa*, &c.] Notatur ad hoc quòd beneficium dum vacat potest ex iusta, & rationabili causa in duo diuidi, si facultates illius sufficiant, vt per Valer. Reginal. *in praxi fori pœnit. lib.*30.*tr.*3.*n.*248. *vers. addendum*, Nicol. Garc. *de benef. p.*12.*c.*4.*n.*3. Rot. *in vna Calaguritana beneficij de Arriola* 17. *Iunij* 1593. coram D. Gyptio.

SVMMARIVM.

1 *Papa si mandat Capitulo, vt aliquem in Canonicum recipiant, & præbendam si qua vacat, conferant, si mandati scientes alij conferunt, coguntur primum recipere, & de redditibus Ecclesiæ locò beneficij prouidere, donec præbendam habeat.*
2 *Canonicus potest quis constitui sine præbenda vltra numerum Canonicorum, dummodo certus non sit auctoritate Papæ confirmatus.*
3 *Actus factus contra tacitam Principis prohibitionem valet.*

Cap. Dilectus. ij. XXVII.

Papa si mandat Capitulo, vt conferat alicui præbendam, quæ vacat, & Canonici alteri conferunt illam, collatio tenet, sed tenentur acceptare præsentatum Papæ in Canonicum, & prouidere de redditibus donec Præbendam assequatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. libri tertij iuris Pontif. pag.* 58. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*379. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Anton. August. *collect.*4. *Decret. lib.*3. *sub tit. de concessione præbend. c.*4. 1

Vt eum in Canonicum reciperent, &c.] Ergo potest quis vltra numerum Canonicorum, dummodo certus non sit auctoritate Papæ confirmatus, in Canonicum recipi sine præbenda, vt per Azor. *instit. moral. p.*2.*lib.*3.*c.*11.*q.*3.*& q.*4. resoluit quòd ille, qui est in Canonicum vltra numerum receptus, spe futuræ Præbendæ beneficium Ecclesiasticum non habet, nec ius in præbenda, sed ius ad eam; & *ibi* cum Ludouico Romano dicit eum habere beneficium, quia iure percipit distributiones quotidianas, & habet alia iura beneficij, & *q.*5. tenet Canonicum sine Præbenda receptum sine auctoritate, & consensu ipsorum Canonicorum, siue auctoritate Papæ, iura Canonici consequi debere, ferendi scilicet suffragium in Capitulo, si sit sacris Ordinibus initiatus, & in choro sedendi: vide posita *ad c. cùm M.*9.*n.*16.*&* 17. *de constit. pag.*11. 2

In gloss. *Duxerint conferendum*, ibi, *sed verum est quòd hæc collatio tenuit*, &c. Notatur ad hoc quòd actus factus contra tacitam Principis prohibitionem valet, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss.*7.*n.*68. 3

SVMMARIVM.

1 *Beneficium Curatum, vel personatum habens, si secundum simile receperit, vacat primum, quod si retinere contenderit, etiam secundo priuabitur. Et is ad quem spectat beneficij Curati collatio, licitè confert statim cùm constitutus aliud recepit, & si infra sex menses non conferat, deuoluitur ad alium collatio, & aliter punitur. Cum sublimibus verò, & literatis personis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensat.*
2 *Concilium Lateran. sub Alex. III. quando fuerit celebratum ostenditur.*
3 *Beneficia duo curam animarum habentia iure naturali qui prohibetur obtinere.*
4 *Beneficium curatum quod dicatur, ostenditur.*
5 *Beneficium curatum habitu tantùm est compatibile cum Canonicatu requirente residentiam personalem, vel alio beneficio curato habitu, & actu simul.*
6 *Beneficium curatum, personatum, vel dignitatem habens, & recipiens secundum simile, ipso iure vacat primum, quod & an procedat in beneficiis residentiam requirentibus etiam simplicibus, ostenditur. num.*7.

8 Bene-

8 *Beneficij incompatibilis vt inducatur vacatio per assecutionem secundi, requiritur adeptio possessionis pacificæ illius.*
9 *Dictio,* liberè, *importat alterius consensum non requiri.*
10 *Cardinales S.R.E. comprehenduntur sub dispositione huius text.*
11 *Dispensari potest per Sedem Apostolicam cum nobilibus circa pluralitatem beneficiorum.*
12 *Nobilitatis qualitas plurimum monere solet Pontificem ad dispensandum.*
13 *Nobilitas in materia beneficiali consideratur, etiamsi solùm proueniat ex parte matris.*
14 *Nobilis vt quis dicatur sufficit quòd vulgus, & communis hominum æstimatio eum nobilem reputet.*
15 *Dispensari debet cum literatis viris circa beneficiorum pluralitatem.*
16 *Ecclesia fauet literatis, & amat sapientes, quibus regitur, & sustinetur.*
17 *Literati hac tempestate non cognoscuntur.*
18 *Aulicorum vita mare est periculosissimum.*
19 *Beneficio secundo quis priuatur contendens retinere primum incompatibile, & tunc non est necessaria iudicialis contentio, nec monitio, sed tantùm dolosa, seu malitiosa retentio.*
20 *Beneficia priora non statim vacant per adeptionem Episcopatus, nisi post tempus consecrationis.*
21 *Scientia nobilitat hominem.*
22 *Episcopus dispensare non potest super pluralitate dignitatum, personatuum, seu officiorum, & curatorum.*
23 *Beneficia plura obtinens ex dispensatione Papæ sine iusta causa an sit tutus in conscientia, remissiuè.*
24 *Episcopus an dispensare valeat, vt quis plura beneficia simplicia obtinere possit, ostenditur.*
25 *Episcopus an dispensare possit aliquem ad duo incompatibilia, quando ita sunt sibi vicina, vt commodè iis deseruire possit, & tenues vtriusque sunt redditus, ostenditur.*

Cap. De multa. XXVIII.

1 Personatum, vel beneficium Curatum habens, si aliud simile accipiat, ipso iure priuatus est primo, & si contenderit illud retinere, spolietur etiam altero. Item is ad quem spectat conferre, primum beneficium, cui conuenit, conferre tenetur, & si differt conferre vltra sex menses, collatio deuoluitur ad alios, & de suis prouentibus cogetur soluere Ecclesiæ tantum, quantum constat fuisse receptum à tempore vacationis beneficij. Item in eadem Ecclesia nemo præsumat habere plures dignitates, vel personatus, etiamsi sint sine cura. Item cum sublimibus, & literatis personis, quæ sunt honorandæ maioribus beneficiis, Papa potest dispensare, quando ratio postulat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontific. pag. 59.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 572. & tom. 3. repetit. in iure Canonico ad lib. 3. Decretal.* Ioan. Quintin. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Innoc. III. *cap. 29.* & refertur ab Anton. Augnst. *collect. 4. Decret. lib. 3. tit. 2. c. 4.*

2 *In Lateranensi Concilio.*] Sub Alexand. III. *cap. 13.* quod celebratum fuit anno Domini 1178. assistentibus 274. Episcopis, vt refert Anastas. Germon. *animaduersionum iuris lib. 2. cap. 1.* Illud verò, ex quo desumptus est text. *in præsenti*, aliud fuit postea celebratum eodem loco anno salutis 1215. sub Innoc. III. vt suprà dixi ad *cap. 1. num. 3. de Summa Trinit.*

Vt nullus diuersas dignitates, &c.] Christianæ Reipublicæ Ecclesiæ vniuersalis statui, animarúmque saluti perniciosissimũ est, pluriúmque sanctorum Doctorum sententiis contrarium plura beneficia aggregare, ex quo plura incommoda & dãna nascuntur, quæ recenset Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. n. 276.* quapropter multis de causis iura interdixerunt pluralitatem beneficiorum, & quatuor recenset tex. *in cap. clericus* 21. q. 1. & alias colligit Azor. *instit. moral. q. 2. lib. 6. cap. 10. q. 11.* quia quemadmodum vna mulier non potest duos, vel plures sponsos habere, *cap. 1. de sponsa duorum*, nec vnum corpus duo capita, quia esset monstrum, *c. quia plerisque, de offic. Ordin.* sic nec Ecclesia duos, vel plures Curatos, *c. cùm non ignores, hoc tit.* & in Ecclesia vnus debet esse Sacerdos, & Rector, qui curam habeat, *cap. in apicibus 7. q. 1. c. sicut vna 21. q. 2.* sic è contra non debet vnus duas Ecclesias habere, colliguntur hæc ex Mascard. *de probat. conclus. 469. incip. curam animarum, nu. 5. cum seqq.* Gonzal *regul. 8. Cancel. gloss. 6. à n. 44.* Vnde iure naturali prohiberi, ne quis plura simul beneficia obtineat, quæ iure diuino assiduam beneficiarij præsentiam requirãt, resoluunt Cartuxan. *de vita Christi, p. 2. cap. 68. §. 1. fol. 113.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1. q. 73.* Azor. *d. lib. 6. cap. 11. q. 5.* Valer. Reginald. *d. tract. 3. n. 277.* Vide Thom. Catip. *lib. 1. apum, cap. 19. pag. 6. 7. & 10.* qui non paucos plura beneficia possidentes infelicissima morte extinctos, & idcirco damnatos esse commemorantes allegat, refert Sigism. Schenicau. *de ecclesiasticorum vita, & moribus, lib. 2. c. 32. in fine.* 3

Beneficium curam habens animarum.] Curatum beneficium dicitur illud, cui singulariter & principaliter præficitur Clericus ad curam fori pœnitentialis necessariò exercendam per se, vel per temporalem Vicarium, vt per Rebuff. *in tract. nominat quæst. 16 num. 7. cum seqq.* Flamin. *de resignat. lib. 2. quæst. 1. num. 107. cum seqq.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 6. à num. 34.* Vnde licèt curam habere dicatur, ac per consequens curatum beneficium, qui curam habet iurisdictionalem, etiam fori exterioris, vt resoluunt citati *ad cap. dudum 54. num. 12. supr. de elect. pag. 139.* tamen hæc non sufficit ad inducẽdam incompatibilitatem, de qua *in præsenti*, vt tenet Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 133. num. 29. cum seqq.* Sic etiam non dicitur beneficium curatum, nec vti tale regulandum illud, quod non est actu curatum, sed tantùm habitu, velvti quia populus sit destructus, & omnes parochiani aliqua ex causa mortui sunt, & esse desierunt, licèt Ecclesia parochialis semper firma maneat, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit. de dispensat. super ætate, vers. etiamsi curam habeat animarum, in princ. & in tract. nominat. quæst. 6. num. 23.* Duen. *reg. 61. num. 4.* Gutier. *alleg. 8. n. 7.* Mascard. *de probat. concl. 589. n. 5.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 6. n. 89. & 90.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 6. cap. 8. q. 9.* vbi etiam resoluit, quòd si quis ad hanc Ecclesiam promoueatur, non tenetur intra annum ad Sacerdotium ascendere, si tamen parochiani, quia fortè captiui erant, redierint, parochialis Ecclesia quasi iure postliminij ad sua iura & bona reuertatur, ac proinde is, qui ipsi præest, debet intra annum computandum ab eo tempore, quo Ecclesia cœpit parochianos habere, ad Sacerdotium ascendere, quod etiam asserit Zerol. *in praxi Episcopi, part. 1. verbo beneficia, §. 4. vers. secundum dubium*, & nuncupatim quod beneficium curatum habitu tantùm sit compatibile cum Canonicatu requirente residentiam personalem, vel alio beneficio curato habitu, & actu simul, tenent, Capr. *cõm. conc. 9. n. 74* Burs. *cons. 352. num. 23* 4

n. 23. lib. 4. Hoied. *de incompat. benef. p. 1. cap. 13. n. 10. & cap. 16. n. 16. & cap. 28. n. 29.* Mar. Anton. *var. resol. lib. 1. resol. 53. n. 4.* Vbi enim indistinctè de cura animarum mentio fit, semper intelligitur de cura actuali, non verò de habituali, vt resoluit Capr. *dicta concl. 90. n. 78.* & fuit dictum *in Vicen. Prioratus 2. Martij ann.* 1622. coram Illustriss. Patriarcha Manzanedo. Declara plures Ecclesias Curatas posse simul retineri ex dispensatione Episcopi causa saltem vtilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, si adeò tenues sint, vt singulæ proprium non possint Sacerdotem alere, probat text. *in c. eam. te, de ætate, & qualit. & in c. vnio, in fin. 10. q. 3.* notauit gloss. *ibi verbo committatur.* gloss. *in sum. 21. q. 1.* & post. Sot. *de instit. lib. 3. q. 6. art. 3. vers. primus casus,* communem testatur, & comprobat Ioan. de Lignano *de pluralit. benef. in princ.* Hoied. *de incompat. benef. p. 1. c. 5. à princ.* Alphons. Glossat. antiq. *ad reg. 52. Cancel. de dispensat. ad duas parochiales, statim in princ.* Rot. *decis. 484. p. 1. diuers.* Cùm enim Clericus inseruiens Ecclesiæ de ipsius redditibus debeat sustentari, *c. cùm secundũ, de præben.* & vna Ecclesia non sufficiat ad huiusmodi sustentationem, meritò duæ assignari possunt. Ex quibus autem coniecturis tenue censendum sit beneficium, vide Menoch. *de arbitr. casu 216. n. 12. cum seqq.* Verùm iam aliud in Curia practicatur, vt *in vna Vrseten. Canonicatus Leodien. diœcesis 5. Iuly 1610.* coram Reuerendissimo D. Coccino, vbi non obstante exiguitate distantiæ, & tenuitate fructuum parochialis & canonicatus, quos quidam ex dispensatione Episcopi possidebat, de mente Congregat. Conc. Trid. tentum fuit eos cadere sub incompatibilitate, & si vtrumque retinere pergeret, esse vtroque ipso iure absque alia admonitione priuatus. Ita refert Ioan. Cochier *in comment. ad reg. 52. Cancel. à n. 4. pag. 477. cum seq.* Deinde declara plura curata licitè retineri, vbi vnum ex altero dependet, quia scilicet ei vnitum est, vt optimè probat *cap. dudum 54.* ibi, *nisi vna penderet ex altera, de elect.* vbi dixi. Denique declara pluralitatem beneficiorum prohibitam esse, quando vtrunque habetur in titulum, nam vnum in titulum & alterum in commendam licitè retineri probat text. *in d. cap. dudum, ibi, vnam intitulatam, & alteram commendatam,* vbi addidi.

6 *Eo sit ipso iure priuatus.*] Probat hic text. quòd si habens beneficium Curatum, aut Personatum, vel dignitatem receperit secundum simile, ipso iure vacet primum, & si illud retinere contenderit, etiam secundo spolietur, vt per Bernard. *in pract. cap. 49. in nouiss. edit.* Gutier. *cons. 10.* Spin. *in speculo testam. gloss. 3. à n. 74.* Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 9. n. 6. pag. 182.* Flamin. *de resignat. lib. 3. q. 1. n. 51.* latè Flores de Mena *var. lib. 2. q. 13. à prin.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 7. c. 16. q. 9.* Cardin. Tusch. *tom 1. lit. C. concl. 44. num. 8.* Monet. *de optione canon. c. 6. q. 6. n. 69.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 39. tract. 3. n. 309.* Nicol. Garc. *de benef. p. 11. c. 5. n. 7.* quæ quidem pœna aucta, & declarata fuit per Ioan. XXII. *in sua Extrauag. Execrabilis, de præben.* vnde Oldrad. *cons. 165. Thema*, quem refert Cardin. Tusch. *tom. 1. lit. A. concl. 44. n. 8.* ait text. *in præsenti* loqui solùm in Curatis beneficiis, quòd per assecutionem secundi vacat primum, ac proinde non habere locum si obtinens Curatum assequatur secundum incompatibile, quia est in electione obtinentis alterum sibi bene visum dimittere. Sed iam hodie innouatus est text. *in præsenti* per Concil Trident. *sess. 7. de reform. cap. 4.* vbi decretum est, quòd quicunque de cætero plura curata, aut aliàs incompatibilia beneficia Ecclesiastica, siue per viam vnionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ, aut alio quocunque nomine, & titulo contra formam sacrorum Canonum, & præsertim constitutionis huius text. recipere, ac simul retinere præsumpserit beneficiis ipsis iuxta huius constitutionis dispositionem ipso iure etiam præsentis Canonis vigore priuatus existat, quod decretum adducit Nicol. Garc. *d. c. 5. n. 76.* vbi *n. 77.* respondet alteri decreto eiusdem Concilij *sess. 24. de reform. c. 17.* quod priori *in d. c. 4.* aduersari videbatur, vt loquatur de pluribus parochialibus, aut alias incompatibilibus beneficiis ante Concil. obtentis.

Amplia, principalem huius text. conclusionem procedere in eo, qui vi occupauit, seu scienter iniustè se intrudit in beneficio curato, vel è conuerso: Constat enim non esse consentaneum habere meliorem conditionem illum, qui inuasor est, quàm illum qui iuste ingreditur, & ita in specie est text. qui reddit rationem, *in cap. eum, qui 18. hoc titul. lib. 6.* Rot. *decis. 3. n. 2. de restit. spoliat. in nouit.* Rebuff. *in praxi tit. de missione in possessionem à princ.* Hoied. *c. 5. n. 20.* quod intellige, nisi violentus occupator incontinenti relinquat possessionem secundi beneficij, quia ea, quæ incontinenti fiunt, videntur inesse, iuxta text. *in l. lecta ff. si certum petatur*, quod aduertimus procedere, etiam si prius beneficium tale sit ad cuius titulum fuerit ordinatus, vel aliter de illo disponere, vel renuntiare non possit, iuxta Concil. Trid. *sess. 1. de reform. c. 2.* id tamen non euincit quod illud non amittat per secundi obtentionem violentam, per quam legis beneficio alienatio necessaria inducitur, & fit dispositio, argum. text. *in l. 1. ff. de fundo dotali, & in l. alienationes 13. ff. familiæ herc.* iunctis resolutis per Molin. *de primog. lib. 4. cap. 8. à princ. & c. 9. num. 18.*

Amplia secundò, etiamsi expressè fiat protestatio, quòd non intendit dimittere personatum, vel curatum beneficium priùs obtentum. Patet si expendas huiusmodi vacationem ex ipsius protestantis voluntate non induci, sed ab ipsa iuris dispositione, contra quam protestatio nihil operatur, ex reg. text. *in l. nemo potest, ff. de legat. 1.* & ita gloss. *verbo renuntiare, in Clem. gratiæ, de rescript.*

Quæstio est non contemnenda an in beneficiis residentiam requirentibus, etiam simplicibus, vel alias quomodolibet incompatibilibus, per illud decretum Concilij *d. c. 4.* inducatur vacatio primi ipso iure per adeptionem secundi? in qua de rigore iuris negatiuè esse respondendum asserunt Nan. *cons. 17. de præbend.* Savr. *in floribus decisionis sub eod. tit. decis 38.* Flores de Mena *d. q. 13. à n. 5.* & plures alij citati à Nicol. Garc. *d. c. 5. n. 80.* Verùm contrariam sententiam, & sic partem affirmatiuam tenet Hoied. *de incompat. benef. c. 9. n. 5.* dicens quòd per text. *in præsenti*, qui loquitur in Curatis, & dignitatibus, & Personatibus, extenditur ex d. decreto Concilij ad quæcunque beneficia incompatibilia; nam, vt dicitur *in decis. 483. p. 1. diuers.* Concilium *ibi* loquitur de quibuscunque incompatibilibus vigore quorumcunque Canonum, nec se restrinxit ad hunc text. quia dicit *præsertim*, quæ dictio est ampliatiua, & implicat idem in aliis, & includit alia, iuxta ea, quæ dixit *de dictionibus vsufreq. dict. 277.* & hoc est, quod denotant illa verba, *iuxta ipsius constitutionis dispositionem, etiam præsentis Canonis vigore,* &c. quasi dicat, beneficia quæcunque incompatibilia vacant ipso iure per assecutionem secundi, iuxta dispositionem text. *in cap. multa*, sed quia ille non loquitur in quibuscunque incompatibilibus, etiam vigore præsentis Canonis illum extendentis ad quæcunque incompatibilia, vacent, refert, & sequitur Nicol. Garc. *d. c. 5. à n. 91.* quæ quidem sententia approbata fuit per sacr. Illustr. Card. Congreg. Concil. Trident. interpretum, vt idonei testes nobis sunt Nicol. Garc. *d. cap. 5. num. 84.* 7

n.84. *in 6. declar.* Armendar. *in addit.ad recop. legum Nauarræ,lib.4.tit.*8.*l* 2.*de benefic. incompatib. num.*17. Monet. *de optione Canonica, cap.*6. *n.*70. Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt deciſ.*393.*in* 1.*edit. & reſol.*332. *n.*12.*in* 2.*edit.* atteſtantes S. Congregat. cenſuiſſe in beneficiis requirentibus reſidentiam,aut aliàs quocumque modo incompatibilibus, etiamſi Canonicatus ſint,induci vacationem primi ipſo iure per adeptionem ſecundi pacificè poſſeſſi. Addentes præcipuè Nicol.Garc.*d.c.*5.*n.*381.*in* 3.*&* 4.*declar.*& Armendar. *d.loco n.* 43.*&* 44. eandem Sacr. Congreg. cenſuiſſe detinentem Canonicatus duos ſimul abſque diſpenſatione Apoſt. per triennium, & vltra, vtroque ipſo iure eſſe priuatum, in tantum quòd poſſeſſor vtriuſque Canonicatus ex *regul. de triennali*, poſſeſſionem tueri, & defendere non poſſit, quæ adduco ego ipſe *de officio, & poteſt.Epiſcop.p.*3. *alleg.*62. *à num* 28. & vide adducta per Mar. Anton. *variar. reſol. lib.*1. *reſolut.*90.

8 *Receperit.*] Ergo ad inducendam vacationem primi beneficij incompatibilis per aſſecutionem ſecundi, non ſufficit collatio ſola, & acceptatio eius, ſed requiritur adeptio poſſeſſionis pacificæ ſecundi, vel quòd per prouiſum ſtet quominus eam adipiſcatur, ita Flamin. *de reſignat. lib.*3.*quæſt.*1. *num.* 129. Nicol. Garc.*d.cap.*5.*à num.*100. Ferentil. *in annot.ad deciſ.*16. *Buratti, num.*18.Rot.*in Calaguritana Beneficij de Brentauilla* 13.*Martij* 1615.coram bonæ mem.Buratto,nec hæc vacatio prioris impeditur per pacificam ſecundi poſſeſſionem, ſi illud prius ſit litigioſum, non enim requiritur,quòd vtriuſque, ſed tantùm ſecundi habeatur pacifica poſſeſſio, Leſſ. *de iuſtit.lib.*2.*c.*34.*num.*14. Nicol. Garc. *dict. cap.*5. *num.*107. *&* 108. Quæ quidem poſſeſſio ſecundi pacifica debet eſſe non ſolùm de facto, ſed etiam de iure, id eſt, non litigioſa, ſed abſque controuerſia iuris,& facti iudiciali, & extraiudiciali,Hoied.*d.tract.cap.*13.*num.*80. Flamin.*lib.*3.*q.*1. *num.*130.Azor.*p.*2.*lib.*7.*cap.*16.*q.*9. Nicol.Garc.*d.c.*5. *num.*105. Seraphin. *deciſ.* 1254. vbi habetur quòd ad effectum, vt non teneatur quis dimittere primum beneficium,ſufficiunt moleſtiæ etiam extraiudiciales, & de facto,& idem dicit *deciſ.* 997. *num.*2. *& deciſ.*853. *num.*3.addend.ad Greg.XV. *deciſ.*451. *num.*12. Anton. Maſſobr. *in ſua praxi habendi concurſum, requiſit.*1. *dub.* 6. *ſecundum Romanam impr.* & Ioan. à Cochier *in reg.*51. *Cancel.num.*9. ac etiam intelligenda eſt non de poſſeſſione ſterili,ſed fructuum, vel maioris partis eorum, ego ipſe *d.p.*3.*alleg.*57.*num.*201.Azor.*d.c.*16. *q.*7. Seraphin. *deciſ.* 953. *num.*1. & plures per Nicol. Garc.*d.c.*5.*n.*123.Ex ea ratione,quia beneficiarius non habet in totum pacificam beneficij poſſeſſionem, niſi quando fructus beneficij per ſe, vel per alium nomine ipſius percipiuntur, in quibus terminis loquitur text.*in cap. ſi tibi conceſſo, hoc tit.lib.*6. & in ſpecie reſoluunt *ibi* Franc.*num.*4.Caſſad.*deciſ.*9.*de cauſa poſſeſſ.* Staphil. *de literis gratiæ,tit.de ſtatu, & qualitate benef.* §. *huiuſmodi,num.* 14. Hoied. *de incomp. benef. part.* 1. *cap.*13. *num.*78.

9 *Liberè.*] Hoc verbum importat,alterius conſenſum non requiri,excluditque illius requiſitionem ſine impedimento,vt per Cald. Pereira *in renou.emph.quæſt.*8. *num.*10.

10 *Vt in eadem Eccleſia nullus*, &c.] Etiamſi ſit S.R.E. Cardinalis,quem quidem ſub diſpoſitione huius text. comprehendi tenent Flamin. *lib.* 12. *quæſt.* 4. *num* 10. Azor.*d. part.*2. *lib.*4.*cap.*3.*quæſt.*4. vbi tamen aduertit in Cardinalibus iuſtam ſubeſſe cauſam, vt Romani Pont.indulgentiam ab huiuſmodi legibus ſoluti plura Eccleſiaſtica conſequantur beneficia, & *lib.*6.*cap.*12. *quæſt.* 5. aſſerit quòd ſola Cardinalitia dignitas iuſtam cauſam præbet, vt Cardinali plura beneficia conferantur.

Circa ſublimes.] Notatur ad hoc quòd cum nobilibus circa beneficiorum pluralitatem diſpenſari poteſt 11
per Sedem Apoſtolicam; verbum illud,*ſublimes*,id eſt nobiles interpretantur Tiraquel.*de nobilit. c.*20. *n.*13. & alij apud Aloyſ. Ricc. *in praxi aurea*, *reſol.* 446. *num.* 7. Nobilitatis enim qualitas plurimum mouere 12
ſolet Pontificem ad concedendum gratias, & ad diſpenſandum, Menoch. *conſil.* 321. *num.* 20. quæ qui- 13
dem nobilitas in materia beneficiali conſideratur, etiamſi ſolùm proueniat ex parte matris, vt per Azeued.*l.*19.*num.*13. *tit.*3.*lib.*1. *noua recop* & ex Hoieda, ac Caſſan. reſoluit Cened. *ad Decretal. collect.*159.*n.*7. In materia verò diſpenſationis in impedimentis matrimonium dirimentibus neceſſaria eſt Nobilitas ex parte patris, Sanch. *de Matrimon. lib.*8. *diſp.* 19. *numero* 6. ſufficit autem, vt quis dicatur nobilis quòd 14
vulgus, & communis hominum æſtimatio eum nobilem reputet, Menoch. *de arbitr.caſu* 670. *num.*40. *& de præſumpt. lib.*6. *præſ.*60. Maſcard.*de probat.concluſ.*1094. *num.*8. Guttier. *practic. lib.*4. *quæſt.*17.*n.*5. Nobilitas autem, de qua *in hoc text.* an ſit illa, quæ moribus, & virtutibus acquiritur, an autem illa, quæ à ſanguine ortum habet, optimè tradit Gambar. *de offic. & poteſt. Legati de latere*, *lib.*7. *ex num.* 259. cùm plus nobilitet aliquem ſcientia, & propria virtus, quàm ſanguis, & proſapia maiorum, ſecundùm Dec.*in cap. clerici,num.* 54. *de iudic.* Tiraquel. *de nobilit. cap.* 4. *&* 5. Camill. Borrell. *in addit. ad Bellug. in ſpeculo Principum,rubr.*6.*lit. T.* Sarmien. *lib.*1. *ſelect. cap.* 15. *num.*6. Perez *l.* 1. *gloſſ. nobleza*, *tit.* 1. *lib.* 4. *Ordinam.* Azeued. *ad Curiam Piſan. lib.* 1. *cap.* 12. *num.*13.*& ad lib.*1.*noue recopil. tit.*7.*l.*8. *numero* 1. & vera nobilitas ſit, quæ ex virtute alicuius prouenit, Caſſan. *in conſuet. Burgund. rubr.*4.§.19. *numer.*19. & ego ipſe *de officio*, *& poteſt. Epiſcop. part.*2.*tit.*2.*gloſſ.* 17.*ex num.*11. Vnde Simanch. *de primog.lib.*3.*cap.*23. pulchrè contendit aduerſùs eos, qui cum nulla ingenij laude floreant, nulla vitæ dignitate, & nullo amplitudinis fructu, ita tamen inani nobilitatis nomine ſibi blandiuntur, ac ſi è cœlo delapſi fuiſſent, & ij. cùm ab omni laude ſint alieniſſimi, maiores ſuos in ore ſemper habent. Vide Torreblanc. *de magia,lib.*3. *de criminis punit.cap.*12.*ex n.*16.

Et literatas perſonas.] Notatur ad hoc quòd cum 15
literatis viris diſpenſari debet circa beneficiorum pluralitatem, vt per Rebuff. *de benefic.tit. de diſpenſat.ad plura beneficia,à nu.*43.*& de priuileg.ſcholaſt priuil.* 39. Gambar. *de officio legati, lib.*5. *an legatus poſſit plura beneficia vni conferre, num* 137. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel,gloſſ.*4.*num.*26. Aloyſ. Ricc.*d.reſol.*446.*num.*1. Bellet. *diſquiſit. cleric. part.*1.*tit. de diſciplina clericali*, §.4.*num.* 13. Mench. *illuſtr. cap.* 25. *num.*31. vbi dicit quòd nobilis non virtuoſus, non præfertur ignobili excellenti virtutibus. Ludou. Gom. *in reg.de annali, quæſt.*36.*num.* 3. Staphil. *de literis gratiæ, forma* 3. *exſpectat. num.* 3. Benius *de priuileg. Iuriſconſ. part.*2. *priuileg.*32.vbi *num.*2.ſubdit ſcientiam ſine gradu Doctoratus ad diſpenſandum, non inducere, quia hodie moribus receptum eſt non diſpenſari cum literatis, niſi habeant gradum Doctoratus, Licentiaturæ, ſiue Bacchalaureatùs in Theologia, vel iure Canon. vt concludunt Rebuff. *d.tit.de diſpenſatione ad plura beneficia,n.*44.Gambar.*d.lib.*5. *num.*138. Aloyſ. Ricc.*d. reſol.*456.*num.*5.

Eccleſia enim fauet literatis. Flamin. *de reſignat.* 16
*lib.*5. *quæſt.* 3. *num.* 78. & Sapientes, *cap. Epiſcopus* 41. *diſtinct.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practic.tub. eccleſ.quæſt.*621.Ego ipſe *de officio*, *& poteſtate Epiſcopi*, *part.*3.

part. 3. alleg. num. 2. per quos mundus illuminatur, Flamin. *lib. 4. cap. 11. num. 17.* Carol. de Grassis *de effectibus cleric. in prælud. num. 88.* & Ecclesia Dei regitur, & sustinetur, ac proinde illis maximè indiget, Abb. *hic num. 5. & 7.* Felin. *in cap. si quando, num. 7.* vbi Nau. *except. 16. n. 5. sup. de rescript.* Hieron. Giach. *in consil. syndicatus, n. 67. & 71.* Carol. de Grassis *in d. prælud. num. 63. cum seqq.* Bellet. *d. §. 4. num. 8.* Ego ipse *d. alleg. 46. num. 1.* Sed eò deuenit, eò creuit ambitio, eò animarum exigua cura, vt meritò cum Poëta dicere valeamus.

17 *Fit via vi, rumpunt aditus, dignósque repellunt.*

Quid verò est quòd tot ignari spretis Doctoribus audiuntur, nisi quòd in sacra Pagina rectè dicitur futurum esse, quòd homines adorabunt talpas, & vespertiliones. Planè absurdum, & illud incredibile quod de noctua fertur, & apud plures accidit. Illa enim cum nihilo cæteris volucribus sit sapientior; neque speciosior, sed talis, qualem scimus, quando fortè vocem emittit tristificam, prorsúsque insuauem, circumsistunt aliæ aues, imo si eam tantùm vident, partim propè assident, partim in gyro circumuolant. Hoc ego cum Dione Philosopho aues facere puto in contemptum vilitatis, & infirmitatis, sed alij dicunt quòd aues circumstantes noctuæ noctuam admirentur. Quomodo autem fit, vt non magis pauonem admirentur ita pulchrum, & varium, ac semetipsum extollentem, pennarúmque pulchritudinem ostentantem, quando delicias erga femellam agit; infrengens caudam, & circumstatuens sibi vndique tanquam speciosum theatrum, aut pictura quadam cœlum syderibus distinctum imitantem, quin & reliquo corpore admirandum, propemodum quasi aurum cæruleo metallo mixtum esset? at neque pauonem sese accuratè ornantem his omnibus modis aues videre cupiunt; neque lusciniæ quicquam audientes vocem antelucano erga eam afficiuntur: quin neque cygnum amplectuntur propter musicam, ne tum quidem cùm cantat nouissimam cantionem in extrema senecta præ voluptate, & rerum in vita molestarum obliuione, prospera sibi imprecans, simul & deducens absque dolore semet, vt par est, ad mortem minimè molestam. Sic multi quoque cùm tot amœna habeant, vel habere possint spectacula, varióque pauones, nempe in Theologia, & vtroque iure insignes, qui pennas scientiæ suæ percutiendo sicut pauones sonum non iniucundum suis scriptis mundo præbeant: illi, inquam, his relictis, noctuam conueniunt ignorantem, & insipidam. Apud permultos experimur illud Gregor. *moral.* exponentis illud *Iob. 12. Deridetur iusti simplicitas,* vbi ait: Huius mundi sapientia est cor machinationibus regere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt vera ostendere, quæ vera sunt falsa demonstrare, hanc qui sciunt cæteros superbiendo despiciunt; hanc qui nesciunt, subiecti & timidi in aliis ipsum mirantur: hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multipliciùs reddere, cùm vires suppetunt nullis resistentibus cedere, cùm virtutis possibilitas deest, quicquam per malitiam explere non valet, hoc in pacifica bonitate simulare.

18 Omnes igitur ad scientias solidas hortor, fugere verò huiusmodi stultam ignorantiam. Gentiles asseruerunt Mineruam à Ioue genitam, quam etiam Virginem pingebant, per quod occulto Dei iudicio innuitur scientiam ab altissimo Deo prouenientem, honestam, castissimámque, fore à terrenis liberam; non enim sapienti conuenit aulicorum vita, mare est periculosissimum. Quot enim fretum, tot metus, tantas, tamque varias habere putatis agitationes fluctuũ, quantas agitationes, & quantos æstus habet institutio aulicorum? Quanta, per Deum immortalem, pericula? vbi à summo gradu ad infimum interest nihil, vt monet Tacitus. Quanti metus? vbi duo ista nexu quodam sociantur, honor & odium, vt ait Seneca. Quantæ fraudes? vbi malitia ipsa suspecta est, vt canit Ennius. Quantæ cogitationes? vbi fortuna imperat, & est domina campi, vt Romanus loquitur. Quanta denique miseriarum vestigia? vbi Seianæ illæ Clytiæ, Syllanæ naues, quæ felicitatis auram suis quasi velis constringebant, eodem sublatæ vento, quo deiectæ inter fluctus, luctúsque spirante aurea, suspirante auro, mare sorbentes, absorptæ à mari, magnum scopum spectantes, ad magnorum scopulum infregerunt. Fugienda ergo sunt à literatis omnia, quæ eorum mentem perturbare possunt, nam, vt inquit Origen. *hom. 91. super Leuit.* quandiu quis permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur, nec Deo, nec literis vacat: insignes igitur viri appellantur in sacris literis suis vacantes: vnde *Iud. 6.* Angelus Gedeoni apparuit in propria domo granum mundanti, & dixit, *Dominus tecum, virorum fortissime?* Magnumne quid est granum mundare? voluit Spiritus sanctus ostendere quòd qui suis segregatim vacat fortissimus, laudabilis magis est, quàm cæteri, & commendandus.

Aduertendum maximè est quod text. *in præsenti,* dum dicit dispensationem circa pluralitatem beneficiorum esse faciendam cum personis nobilibus, & literatis, nonnulli intelligunt disiunctiuè, vt per Felin. *in cap. cum adeò, de rescript.* Abb. *in cap. dudum, il. 2. n. 26. de elect.* ita vt sit sensus, poterit dispensari circa sublimes personas, & iterum poterit dispensari circa literatas personas, ex eo quòd dispositio respiciens plura determinabilia ex æquo debet illa determinare, ex reg. text. *in l. nam hoc iure, ff. de vulgari,* iuxta quod videtur dicendum solùm nobilitatem sine literatura sat esse ad dispensandum, ex Felin. *vbi suprà.* Iuuat quod dictio, *&*, in medio posita diuersitatem continere videtur, vt per citatos *in meis remiss. de diction. & clausulis, dict. 93. n. 14.* Quæ tamen expositio sustineri non potest, secundùm Cened. *d. elect. 18. n. 7.* & conuincitur ex eo, quia in promotione ad beneficia curata attento iure præscripta est literatura, non verò nobilitas, ex *cap. cum nobis 19. de elect.* adeò vt collatio facta illiterato sit nulla, ex *dict. cap. cùm nobis, & cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de electione,* notant omnes *in cap. graue nimis, hoc tit.* Facit præterea, quia ex hoc text. deprehenditur non sufficere solam nobilitatem ad dispensandum, sed cùm ratio postulauerit, vt text. dicit, quæ ratio suadet debere interuenire scientiam, vnde dicendum est solam nobilitatem non includere, vt sola sufficiat ad dispensandum. Nec refragatur, si dicatur frustra hic considerari nobilitatem, cùm adhuc literatura exigatur: respondetur enim hic expendi nobilitatem & literaturam copulatiuè ad hoc, vt simul cum literatura præferatur illi, qui nobilis non fuerit, veluti si petat secum dispensari in altero curato beneficio retinendo cum priori; tunc enim si eandem dispensationem petat nobilis eodem tempore ex æquo literatus, tunc potiùs cum nobili erit dispensandum, & sic consideratur nobilitas in hoc text. vt cum mediocri scientia sufficiat ad dispensandum, argumento text. *in d. l. nam hoc iure,* vbi alioquin extiterit ratio, quæ cadat in vtilitatem communem, vel necessitatem vtriusque curati beneficij; quæ nobilitas non quælibet consideratur, sed magna interuenire debet, id enim importat verbum, *sublimes,* de quo *in hoc text.*

Per

Per Sedem Apost. poterit dispensari.] Ergo Episcopi dispensatio circa pluralitatem beneficiorum non sufficit. Ratio esse potest, quia Episcopus dispensari non valet contra Concilij generalis constitutionem, ex gloss. recepta *verbo cum se facultas obtulerit*, *in c. dilectus* 19. *hoc tit.* tradunt Rebuff. *in praxi tit. de dispensatione ad plura beneficia*, *n.* 29. Couar. *de sponsalibus*, *p.* 1. *c.* 6. §. 10. *n.* 11. & constat pluralitatem beneficiorũ obuiare constitutioni Conc. Lateran. de quo *in c. quia nonnulli, de Clericis non resid.* facit text. *in cap. Ordinarij*, §. *si verò, de officio Ordin. lib.* 6. ibi, *super hoc erit ad Sedem Apost. recurrendum*, iuncta decis. text. *in l.* 1. *C de legibus.* Sed obstat *cap. sanctorum* 70. *dist.* ibi, *licèt enim Episcopi*, &c. & per illud Episcopum posse dispensare circa pluralitatem beneficiorum, resoluunt Abb. *in cap. extirpanda*, §. *quia verò*, *à n.* 39. *hoc tit.* & *in præsenti*, *n.* 19.

Propter quod sunt qui distinguant inter beneficia simplicia, & inter beneficia curata, vt in prioribus possit Episcopus dispensare, non ita in posterioribus, prout referunt Rebuff. *in praxi tit. de dispens. ad plura n.* 22 & 20. Stephan. *de literis gratiæ, tit. de formis expectatiuarum*, §. *secunda forma*, *n.* 4.

Sed pro declaratione notandum est dispensationem dupliciter fieri posse, primo modo ob necessitatem, & vtilitatem vtriusque Ecclesiæ, principaliter, & immediatè, veluti quando Ecclesiæ tenues sunt, & neutra satis est ad alendum ministrum, vel subest alia causa æquè grauis. Secundo modo contingit dispensatio ob honorem, & prærogatiuam personæ principaliter, & secundariò vtilitas, vel necessitas consideratur in ea dispensatione, prout *in hoc text.* Priori modo attento iure antiquo, & nouiori posse Episcopum dispensare in beneficiorum pluralitatem, iuxta hunc text. qui in hac specie non est correctus, quod sentit text. *in cap. cum te*, *de ætate*, patet si expendas data correctione resultare dilatationem, quæ Ecclesiis maximum præiudicium posset irrogare, quod est inconueniens; & hoc si spectas communem Doctorum resolutionem, cùm secus sit attentis S. Congreg. & Rotæ decisionibus, de quibus *suprà* memini, & non sic dicas posteriori modo; licet enim attento iure antiquo, & per text. *in d. cap. sanctorum*, Episcopi dispensatio admittatur, non tamen attento iure nouiori prædicta dispensatio admittitur in beneficiis, de quibus agit text. *in præsenti*, qui eo casu dispensationem Sedis Apost. requirit sicut in aliis. Vnde iam colligitur text. *in d. cap. sanctorum*, attento nouiori iure non procedere, quando dispensatio primò, & principaliter respicit honorem & prærogatiuam personæ dispensatæ, secus si principaliter, & immediatè vtilitatem Ecclesiæ contineat, ita Abb. *in d.* §. *quia verò*, *n.* 40. & in hoc text. vbi Imol. *n.* 23. Rebuff. *d. tit. de dispensatione ad plura beneficia*, *n.* 30.

Cùm in hac materia à pari procedant Legatus de latere, & Episcopus, iam colliges Legatum de latere posse similiter dispensare circa prædictam beneficiorum pluralitatem, arg. text. *in c.* 1. *de officio Legati*, & ita in effectu dicit communem sententiam Rebuff. *d. tit. de dispensat. ad plura beneficia*, *n.* 25. dummodo non sint vniformia sub eodem tecto, gloss. *verbo vacauit, in Clem. vlt. de præbend.* Hoied. *de incomp. benef. p.* 2. *cap. vlt. n.* 13.

Aduertendum in hac materia dispensationem circa beneficiorum pluralitatem intelligendam esse de duobus primis beneficiis, *cap. ordinarij*, *de offic. ordin. lib.* 6. *c. non potest*, *hoc tit. eod. lib.* vbi Anchar. *n.* 1. Domin. & Franch. *n.* 3. Mandos. *ad reg.* 8. *Cancel. q.* 7. *n.* 4. Rebuff. *in praxi, tit. de dispensat. ratione ætatis*, *verbo illáque simul dimittere*, Ioan. à Coch. *in reg.* 51. *Cancel. n.* 16. Hoied. *d. cap. vlt n.* 73. nam cùm dispensatio circa beneficiorum pluralitatem non personam dispensati, sed aliud respiciat, meritò extinctis, & dimissis duobus beneficiis, non existit dispensatio, ac proinde de illis primis intelligenda est, vt habetur *in d. cap. Ordinarij*, & *in d. cap. non potest.* iunctaque reg. *l. boues* 89. §. *hoc sermone*, *ff. de verb. signif.* Dubium tamen est vtrùm prædicta iura procedant, quando duo priora beneficia, quæ quis ex dispensatione obtinebat, cum aliis permutantur? Partem affirmantem tenet gloss. *in cap. Ordinarij*, *verbo ea quæ*, quam Doctores *ibid.* sequuntur, & pluscul is argumentis defendit Flamin. *in d. cap. non potest*, §. *illud autem*, *n.* 9. *de præb. lib.* 6. Ioan. Andr. *in c.* 1. *de filiis Presbyt.* Verùm contrarium, imo posse quem virtute dispensationis beneficia permutata retinere, meliùs mihi probatur, arg. text. *in l. filia* 28. §. 1. *ff. de condit.* vbi conditio concepta in vnam rem includit aliam, quæ in illius locum successit, facit reg. text. *in l. eum*, *qui*, §. *qui iniuriarum*, *ff. si quis caut.* iunctis resolutis per Tiraq. *in d.* §. *hoc sermone, in princ. à n.* 28. Bald *in cap. dudum*, *lib.* 2. *n.* 2. *de elect.* Palat. *in rubr. de donat. inter*, §. 4. *n.* 3. Vant. *consil.* 26. *n.* 30. *de elect. vol.* 1. Nec obstat d. gloss. *verbo ea, quæ*, procedit enim in terminis text. *ibid.* scilicet vbi plura beneficia incompatibilia ex dispensatione obtinenti nouum aliud beneficium confertur, & vt collatio valeat oportet quòd dispensatio ad ea retinenda ostendatur, vel quòd priora omnino dimittantur, & in hac specie ait gloss. quòd non sufficit illa per viam permutationis dimittere ad effectum vt retentis, quæ per permutationem obtinentur, collatio effectum sortiatur, & ita non loquitur gloss. vbi quis solummodo intendit ea retinere, quæ in locum priorum ex titulo permutationis subrogantur, nec contra formam *d. cap. Ordinarij*, nouum aliud beneficium prætenditur, in qua specie gloss. est intelligenda; vnde cùm in nostro casu priora beneficia retinere possit, nec dimittere teneatur, poterit etiam & illa retinere, quæ per permutationem in priorum locum subrogantur.

In gloss. *Contenderit*, ibi, *si enim ante litis contestationem destiterit*, &c. Quamvis ex sententia huius glossæ iuxta hunc text. vt quis priuetur etiam secundo beneficio contendens retinere primum incompatibile, requiratur monitio, vel quòd retineat vsque ad litis contestationem, tamen hodie attenta dispositione Conc. Trid. *d. c.* 4. ibi, *retinere præsumpserit*, non videtur necessaria iudicialis contentio, nec monitio, sed tantùm dolosa, seu malitiosa retentio, vt resoluunt Flores de Mena *d. q.* 13. *n.* 4. Nicol. Garc. *d. c.* 5. *num.* 95. & 96. quicquid contrarium videatur velle Rot. *decis.* 484. *n.* 4. *p.* 1. *diuers.* 19

In gloss. *Post receptionem*, ibi, *fallit in Episcopatu, quia non statim vacant priora beneficia, nisi post tempus consecrationis.* Vide Doctores citatos *ad cap. cùm in cunctis*, *n.* 29. *sup. de elect.* vbi volui allegare Nicol. Garc. *de benef. p.* 11. *c.* 6. *à princ.* & non *p.* 1. prout *ibi* typographi incuria posita sunt. 20

In gloss. *Sublimes*, ibi, *& ita scientia nobilitat hominem.* Ita Bellet. *d.* §. 4. *n.* 16. nam literatæ personæ æquiparantur nobilibus, & sublimibus, Abb. *hic num.* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 4. *num.* 27. Bellet. *d.* §. 4. *num.* 17. 21

In gloss. *Per Sedem Apost.* ibi, *ex eo quòd dicit per Sedem Apost. patet à contrario sensu, quòd per alios in talibus non potest dispensari.* Notatur ad hoc quòd Episcopus dispensare non potest super pluralitate dignitatum, personatuum, seu officiorum, & curatorum, solùm enim Papam dispensare tenent multi, quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *d. cap.* 5. *num.* 337. tetigi *de offic. & potestate Episcopi, part.* 3. *alleg.* 62. *n.* 18. 22

13 Vtrùm antem obtinens plura beneficia ex dispensatione Papæ sine causa rationabili sit tutus in foro conscientiæ, vide eundem Garc. *d. cap. 5. num.* 378. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *num.* 289.

14 In ead. gloss. ibi, *Circa alia beneficia possunt Episcopi dispensare sicut prius.* Latè an Episcopus dispensare valeat, vt quis plura beneficia simplicia habere possit, tractaui *d. alleg.* 62. *per totam*, in quo dubio certum est ante Concilium Trident. licuisse plura beneficia aliàs non incompatibilia etiam vltra duo tenere vsque ad congruam sustentationem, Nauar. *cons.* 10. & 19. *num.* 2. *sub hoc tit.* Flamin. *de resignat. lib.* 3. *quæst.* 7. *num.* 141. Nicol. Garc. *d. cap.* 5. *num.* 306. difficultas est an stante Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. c.* 17. id liceat? sed videtur non licere vltra duo beneficia vni conferre, ex illis verbis: *Quod quidem, si ad vitam eius, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud sufficiens*, &c. de Episcopi scilicet indulgentia, quia quando Canon permittit aliquid fieri, & personam non præscribit, ad Episcopum id pertinere ostendit, iuxta ea, quæ dixi *de officio, & potest. Episcopi, part.* 2. *alleg.* 33. *num.* 22. Et idcò habenti vnum beneficium, quod non sufficiat ad eius sustentationem, posse Episcopum aliud conferre declarauit sacra Congregat. vt testantur Nicol. Garc. *d. cap.* 5. *num.* 310. *in* 1. *declar.* Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, lib* 4. *tit* 7. *de benef. incompatib. n.* 32. *& seq.* Minimè tamen eiusdem Episcopi indulgentia, & auctoritate poterit quis habere duo beneficia simplicia, si vnum illorum sufficiat ad vitam Clerici commodè sustentandam, nec plura vltra duo, etiamsi ambo ad victum eiusdem non sufficiant, vt resoluunt Azor. *instit. moral. p.* 2 *lib* 3 *c* 9. *q.* 3. & plures, quos refert, & sequitur Nicol Garc. *d. c.* 5. *à n.* 371. quid autem sit de stylo Curiæ, & consuetudine Hispaniæ, dixi *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 62. *n.* 8. *cum seqq.* Vtrùm vero Episcopus dispensare possit aliquem ad duo incompatibilia, quando ita sunt ibi vicina, vt commodè eis deseruiri possit, & tenues vtriusque sunt redditus? quæstio fuit dubia, in qua hodie, quidquid sit de iure communi, negatiue censuit sacra Congreg. Concilij Trid. *in vna Viseren. Canonicatus Leodien. diœces. de anno* 1610. vt refert Ioan. à Cochier. *in comment. ad reg.* 51. *Cancel. à n.* 7. *pag.* 478.

SVMMARIVM.

1 *Suspensionem à beneficiorum collatione incurrit ille, qui post secundam correctionem indignis beneficia confert*, & n. 2.
3 *Electio facta de digno omisso digniore tenet.*
4 *Beneficia personis benemeritis, & idoneis sunt conferenda.*
5 *Concilium Prouinciale non indicat Archiepiscopum.*

CAP. Graue nimis. XXIX.

1 QVi post primam, & secundam monitionem factam à Concilio Prouinciali adhuc culpabiliter confert beneficia indignis, suspendi debet per ipsum Concilium à beneficiis conferendis, & ab eodem Concilio institui persona idonea, quæ interim conferat beneficia, Circa Capitula, quæ delinquunt, idem seruari iubetur, sed circa Metropolitanum delinquentem Concilium denunciet superiori, & relinquat eius arbitrio. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. libri* 3. *iuris Pontif. pag.* 61. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 380. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Innoc. III. *cap.* 30. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 5.

Concilium generale Lateran. de quo *in hoc text.* à beneficiorum collatione suspendit eos, qui post secundam correctionem indignis beneficia conferunt, innouatum per Concil. Trident. *sess.* 7. *de reform. cap.* 3. vbi statutum est, vt inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis, & habilibus conferantur sub ea pœna, quòd aliter facta collatio, siue prouisio omnino irritetur: & Ordinarius collator pœnas constitutionis Concilij generalis, de quo *in hoc tex.* se nouerit incursurum; cuius quidem Concilij Tridentini dispositio, & collationis, siue prouisionis irritatio intelligenda est de collatione facta indigno, non autem de illa, quæ fit digno prætermisso digniore, vt intelligit Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *quæst.* 52. *art.* 5. & Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 7. *cap.* 6. *num.* 74. electio facta de digno omisso digniore tenet, vt per Couar. *in reg. peccatum, part.* 2. §. 7. *num.* 2. *in fine, vers. his demum, & num.* 3. Perez *l.* 2. *tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 150. Mench. *illustr. cap.* 28. *num.* 2. Bobadil. *in sua politica lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 76. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 4. *num.* 129. 2 3

4 *Idoneos assumant*, &c.] Notatur ad hoc quòd personis benemeritis, & idoneis sunt beneficia conferenda, vt per Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancel. gloss.* 4. *à princ.* Episcopi igitur debent conferre beneficia iis, quibus & morum honestas, & literarum scientia suffragatur, vt text. habet, & ex illo colligit Bellet. *disquit. clerical. part.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 4. *n.* 47. conferens enim illiterato, & indigno vltra suspensionis pœnam, de qua *in præsenti*, non solùm peccat mortaliter, *cap. miramur* 61. *dist. cap. quid est manus* 78. *dist.* Cou. *in reg. peccatum*, §. 2. & §. 7. *n.* 8. Syluest. *verbo restitutio* 3. §. 5. Cardin. Tolet. *in instruct. Sacerd. lib.* 5. *c.* 4. *num.* 8. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 106. *num.* 4. & 5. Sed etiam tenetur ad restitutionem interesse Ecclesiæ, quam læsit, ex prædicta mala collatione resultantis, Dec. *in cap. cùm in cunctis, in pr. nc. num.* 16. *de elect.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de pœnis contra collat. indig. conferent. num.* 8. & 9. Tolet. *d. c.* 4. *num.* 8. Quare Episcopus attentè debet rimari qualitates oppositorum, vt dignioribus beneficia possit conferre, quas vt percipiat legat quæ scripsi *de officio, & potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 60. *num.* 101. *cum seqq.* idem habere locum in patronis, qui debent præsentare dignos, & idoneos, ex hoc text. colligit Vincent. Filliuc. *tom.* 3. *tract.* 41. *c.* 4. *num.* 174. O vtinam in hac Curia in distribuendis beneficiis Illustrissimi Cardin. Tonti Saluberrima seruaretur institutio, qui prout mihi nuntiatum fuit, dum Sanctissimi D. Pauli V. fel. mem. Datarius extitit, ad vocationes beneficiorum non omnes concurrentes admittebat, sed illos tantùm, quos ex multis adstantibus, à se aliquibus moralis Theologiæ propositis interrogationibus, & capta de vita, & moribus, ac Curiali residentia quali quali informatione, ad hoc dignos indicabat, aliis penitus exclusis, ex quo eueniebat, vt qui scientia, & aliis requisitis non pollebant, concurrere cum dignioribus non auderent. Multos video contra almam Vrbem latrare, quoniam qui domi manentes insignes videbantur, Romæ pro nihilo habentur, sed mirum non est, nec propterea iure dolent, quemadmodum enim terræ flumina, quamvis ampla & profunda nomen amittunt mare ingressa; ita & Doctores domi

domi clari, & inter suos egregij Romanam adeuntes Curiam inter maiores nomen amittunt.

5 *Fiatque de hoc in prouinciali Concil.*&c.] Notatur ad hoc, quòd Concilium prouinciale non iudicat Archiepiscopum, nec cognoscit de eius persona, & statu ad effectum iudicandi, sed admonendi, vt se corrigat, & si obstinatus se corrigere nollet, ad effectum denuntiandi Summo Pontif. vt per Steph. Quarant. *in sum. Bullarij, verbo Concilium prouinciale, vers. quæro.* Sanch. *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 17. *n.* 35.

6 *Et hoc ipsum circa Capitula*, &c.] Notatur ad hoc, quòd dispositio loquens de Prælatis, maximè in materia pœnali, non extenditur ad Capitula, vt per Rebuff. *in concord. tit. de collat.* §. *præfatique Ordinarij, in verbo, quibuscumque*, Gonzal. *ad reg.* 8. *cancel. gloss.* 37. *num.* 16. & citatos per me *de appellatiua verb. vtriusque iuris signif. appell.* 37. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Rector Ecclesiæ, non obstante consuetudine Episcopi, vel Patroni, debet de redditibus Ecclesiæ sufficientem habere portionem.*

2 *Episcopus non potest vni conferre beneficium, & sibi, vel nepoti reseruare pensionem*, & n. 3.

4 *Parochialis non debet ita grauari, vt illius Rector non possit ex eius redditibus viuere.*

5 *Beneficium vt dicatur curatum requiritur vt illius Rector exerceat curam nomine proprio, & non alieno.*

6 *Canonicatum, seu dignitatem habens, cui sit vnita accessoriè, & in perpetuum Parochialis, debet residere in Canonicatu, seu dignitate, & non in Parochiali, ac habere ætatem, quam requirit Canonicatus, & non Parochialis.*

7 *Vicarij perpetui in Parochialibus vnitis quando, & quomodo deputandi sint, ostenditur.*

8 *Iudicis monitio requiritur in factis, & dispositionibus negatiuis, vt quis in pœnam incidat.*

9 *Verba*, ipso iure, *pœnam irrogant absque aliqua priuationis sententia.*

Cap. Extirpandæ. XXX.

1 Parochialium Presbyteris est danda portio sufficiens vt viuant, non obstante quacumque consuetudine Episcopi, vel Patroni, aut alterius. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Panorm. Rebuff. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 62. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 380. desumitur ex Concil. Lateran. sub Innoc. III. *c.* 32. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 6.

2 *Prouentus ipsarum, siue penitus vendicantes*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus non potest vni conferre beneficium, & sibi, vel nepoti, vel famulo, vel alteri reseruare pensionem, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *n.* 247.

3 *Qui altario seruit.* &c.] Vide posita *ad cap. cùm secundum, n.* 2. *suprà hoc tit.*

4 *Portio Presbyteris ipsis sufficiens*, &c.] Vide posita ad *cap. de Monachis* 12. *sup. hoc tit.* Parochialis enim non debet ita grauari, vt illius Rector non possit ex redditibus viuere, vt per Flamin. *de resig. l.* 6. *q.* 2. *n.* 22.

§. Qui verò.

Parochialem Ecclesiam habens non per Vicarium, sed per seipsum, illi deseruire debet, nisi sit annexa dignitati, vel præbendæ, ob quam ipse debeat seruire in maiori Ecclesia, quia tunc tenetur Vicarium idoneum, & perpetuum Canonicè institutum in Parochiali habere, ac proinde ei assignare congruam fructuum portionem, alioquin illa est priuatus, & alij idoneo conferenda; & Vicarius in suo ordine debet seruire. Colligunt Doctores in principio text. citati.

Sed per se ipsum illi deseruiat.]Notatur ad hoc, quòd vt beneficium dicatur Curatum, requiritur vt illius Rector exerceat curam nomine proprio, & non alieno, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell gloss.* 6. *n.* 40. quem refero ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p.* 3. *alleg.* 57. *n.* 159. 5

Nisi fortè dignitati, &c.] Notatur ad hoc, quòd habens Canonicatum, seu dignitatem, cui sit vnita Parochialis accessoriè, & perpetuò, debet residere in Canonicatu, seu dignitate, & non in Parochiali, vt per Nicol. Garc. *de benefic. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 23. & censuit Sacra Congregat. apud eundem Garc. *part.* 3. *cap.* 2. *num.* 179. *declar.* 12. & sufficit, vt prouisus sit constitutus in ea ætate, quam requirit Canonicatus, seu dignitas, cui Parochialis accessoriè reperitur vnita, vt per Galet. *in margarita casuum conscient. verbo Canonicatus* 5. *verbo Parochus.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 9. *num.* 4. Nicol. Garc. *d. p.* 12. *cap.* 2. *num.* 26. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.* 12. *in* 2. *edit.* 6

Idoneum, & perpetuum habeat Vicarium.] In noua dispositione Concilij Trident. *sess.* 7. *de reformat. cap.* 7. sancitum est, vt Ordinarij deputare possint Vicarios perpetuos in quibuscumque beneficiis curatis, quæ vnita reperiuntur Ecclesiis Cathedralibus; Collegiis, & Monasteriis, non obstantibus priuilegiis, & exemptionibus quibuscumque, quæ verba comprehendunt quæcumque Monasteria exempta, & Ecclesias quomodocumque eidem, & eorum mensæ vnitas, vt comprobant Nauarr. *consil.* 11. *n.* 9. *de statu Monach.* Flores de Mena *variar. lib.* 2. *q.* 10. *n.* 39. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 11. *c.* 2. *à n.* 5. vbi *n.* 9. elegans refert Illustr. Cardinal. responsum, qui re diligenter discussa, hoc ipsum formaliter declarauerunt, sicut etiam posse eosdem Vicarios perpetuos ab Ordinariis constitui, etiamsi in litera vnionis expressa sit clausula, vt possint deseruire per Vicarios amouibiles; quod tamen intellige de literis, quæ ante Concil. Trident. emanarunt, non ita si post illud sub ea clausula fuerunt concessa cum Nicol. Garc. *loco proximè citat.* Aduertendum tamen est, quod propter Concil. Trident. *in d. cap.* 7. in illis verbis, ibi, *etiam perpetuos, nisi ipsis*, &c. Sacra censuit Congregat. relinqui arbitrio Episcopi an ponere perpetuum Vicarium in Parochialibus vnitis Archidiaconatui, seu aliis dignitatibus, vel Canonicatui, teste Nicol. Garc. *d. part.* 11. *cap.* 2. *num.* 9. Vnde ego tenebam in his Parochialibus vnitis accessoriè, & in perpetuum alicui dignitati deputare Vicarios temporales, vel perpetuos, solum pendere ex Ordinariorum arbitrio, ac proinde principalem Rectorem, siue perpetuus, siue temporalis sit Vicarius, non posse in animarum cura ipsius Parochialis se intromittere defectu tituli, quem ad illam immediatum non habet, iuxta doctrinam Felin. *in cap. postulasti, num.* 1. *vers. & hoc videtur, de rescript.* quia ista erectio de Vicaria ad nutum in perpetuum facta auctoritate Episcopi ex facultate sibi concessa per Concil. *in d. cap.* 7. non alterabat vnionem iam factam quoad exercitium curæ, vel modum prouidendi, vt optimè dicit coram Caualer. *decis.* 595. *n.* 2. *in fine*, tum quia si perpetuus Vicarius absoluit Rectorem ab exercitio curæ, itavt ipse Rector eam exercere nec debeat, nec possit, 7

F 4 Felin.

Felin.*hic n.*15.*verſ.ex quo ſequitur*, Azor.*inſtit.moral.p.2.lib.3.c.9.q.2.ad finem*, Seraph.*deciſ.*1009.*n.*5. eodem ferè modo abſoluere debet in his terminis Vicarius temporalis, quia reſpectu principalis idem habet miniſterium & exercitium, cùm de iure communi in hoc caſu deberet eſſe perpetuus, vt hic text.habet, *& cap.ad hac, de officio Vicarij, & c.1.de capellis monach. lib.* 6. Epiſcopus hoc caſu patiens eum eſſe temporalem, non ex hoc poteſt transferri actualis cura in principalem, quia careret ſi Vicarius fuiſſet perpetuus, & reſoluunt Felin. Azor. & Seraphin. *locis proximè citatis,* quia tamen de hac re conſultus omnia, quæ ad hanc materiam facere videbantur, adduxi *ad cap. vlt. de officio Vicarij*, ideò ad illud Lectorem remitto, vbi multa in noua quæſtione non iniucunda inueniet.

Canonicè iuſtitutum, &c.] Notatur ad hoc quòd Eccleſiæ parochiales vnitæ conferuntur ad nominationem Rectoris principalis, & nominatus approbatur ab Epiſcopo, vt per Nicol. Garc. *de benef. p.9.c.2.n.*289. Rot. *deciſ.*798.*n.*5.*p.*1 *diuerſ.* quod etiam procedit tam ſtante diſpoſitione Concil. Trid. *ſeſſ.24.de reform.c.*18. ex Nicol. Garc. *d.c.*2.*n.*192. *& ſeq.* quàm etiam poſt diſpoſitionem Bullæ Pij V. ſuper Vicariis *in Bullario nouo conſtit.*47.*§.quarto*, vt latè per Rot. *deciſ.*710.*n.*2.*& deciſ.*777.*n.*1 *p.*2.*recent.* Dicta autem Bulla Pij V. quæ incipit, *Ad exequendum, in verſ. volumus*, ſic ait. *Volumus inſuper, & ita mandamus quòd dicti Vicarij perpetui non ad liberam Ordinariorum electionem, ſed ad nominationem illorum, in quorum Eccleſiis vnitis ponentur, cum ipſorum Ordinariorum, ſeu eorum Vicariorum prauio examine, & approbatione deputentur*, & ideo iam hodie in eiuſmodi Vicariis perpetuis Parochiarum vnitarum concurſus nullatenus neceſſarius eſt in eorum prouiſionibus, ſed dumtaxat ad nominationem, ſeu præſentationem illorum, quorum dignitati, monaſterio, vel Eccleſiæ vnita ſunt, & annexa deputandos, & inſtituendos eſſe reſoluunt Gutier. *conſ.*44. Gonzal. *gloſſ.*5.*§.*3.*ex n.*19. latè Salgado *d.c.*9.*num.*159.

8 *Se ſciat auctoritate huius Decreti priuatum.*] Ex hoc text. colligit Innoc. *hic col.*1. quòd in factis, & diſpoſitionibus negatiuis ad hoc, vt quis in pœnam incidat, requiritur iudicis monitio, de quo vide Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo, vel aduerſarij dolo, n.*79. *col. pen. & de empt.c.*29.*num.*20. Surd. *de aliment.tit.*8. *priuil.*64.*n.*8.*& tit.*9.*q.*26.*n.*39.*cum ſeqq.* Farin. *in praxi crimin. p.*1.*q.*34.*n.*128.

9 In gloſſ. *Priuatum*, ibi, *& ita ſine aliqua admonitione priuatus eſt.* Notatur ad hoc, quòd verba, *ipſo iure*, pœnam irrogant abſque aliqua priuationis ſententia, vt per Gonzal. *ad reg.*8.*Cancel.gloſſ.*56.*n.*33. vbi *num.*34. reſoluit participium præteriti temporis regulariter pœnam ipſo iure inducere, & citat Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur, à n.*32. Vide *in tract.de diction. vſufreq.dict.*178.

SVMMARIVM.

1 *Religioſi non debent Eccleſias, vel decimas à laicis ſine diœceſanorum conſenſu recipere, excommunicatos, vel interdictos ad diuina admittere, in Eccleſiis quoque, quæ ad eos non pleno iure pertinent, inſtituere, vel diſtituere, ſed præſentabunt Diœceſanis ad eas viros idoneos*, & n.2.

3 *Vnio vbi eſt facta ſimpliciter monaſterio, ſeu collegio, intelligitur ſine læſione iuris Epiſcopalis, & parochialis.*

4 *Inſtitutio ad Epiſcopum pertinet in Eccleſiis, quæ ad religioſos pleno iure non pertinent.*

Cap. In Lateranenſi. XXXI.

Regulares pro Eccleſiis, quæ ad ipſos pleno iure non pertinent, præſentare debent viros idoneos inſtituendos Epiſcopis. Idonei autem ſunt, quos vel conuerſatio aptos reddit, vel probabile teſtimonium Prælatorum commendat, qui Epiſcopis de cura plebis reſpondeant, Regularibus verò de rebus temporalibus reddant rationem, nec eos amouere audeant inconſultis Epiſcopis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Butr. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration.lib.*3. *iuris Pontif. pag.*63. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*81. remiſſiuè Ximen. *in concord.p.*1. deſumitur ex Concilio generali Lateran. ſub Innoc. III. *c.*61. & refertur ab Ant. Aug. *collect.*1.*Decret.lib.*3.*tit.*2.*c.*7. 1

In Lateranenſi Concil.] Sub Alex. III. *c.*9. cuius initium eſt, *Cum & plantare*, & habetur *in c.*3.*§.in Eccleſiis, de priuileg.* vbi latè dixi *pag.*346.*& ſeq.* 2

Quæ ad ipſos pleno iure non pertinent.] Ergo vbi vnio eſt facta ſimpliciter monaſterio, ſeu collegio, intelligitur ſine læſione iuris Epiſcopalis, & parochialis, *c.*2 *de relig.domib.* ac proinde debet præſentari Vicarius perpetuus inſtituendus ad Epiſcopo in parochiali vnita, vt habetur *in præſenti, & in cap.de monachis, ſup.hoc tit.* reſoluunt Rip. *lib.*2.*c.*18.*n.*1.*&* 3. Prob. *ad Monach.in cap.ſuper eo, n.*19.*hoc tit.lib.*6. vnde audiendus non eſt Rebuff. *in praxi benef. tit. de Vicarijs perpetuis, n.*6. vbi affirmat poſſe inſtitui Vicarium perpetuum, ſeu temporalem, prout placuerit collegio, monaſteriove, citans falsò in eam rem gloſſ. *in Clement.*1. *verbo ad menſam, de exceſſ. prælat.* quæ tamen loquitur vbi vnio fuerit facta pleno iure, nempè quoad ſpiritualia, & quoad temporalia, quo caſu temporalis Vicarius inſtitui poterit. 3

Epiſcopis inſtituendos Presbyteros repræſentent.] Ergo in Eccleſiis, quæ pleno iure non ſpectant ad religioſos, inſtitutio ad ipſos non pertinet, ſed Presbyteri ab illis præſentati ab Epiſcopo ſunt inſtituendi, ex quo à contrario deducitur ſecus eſſe dicendum in Eccleſiis, quæ pleno iure eis ſubiiciuntur, vt formaliter probat text. *in d.Clem.*1.*verſ.quidem præterea, de exceſſ. Prælat.* vbi notant omnes, & Roch. *de iurepatron.verbo competens, quæſt.vlt.* 4

SVMMARIVM.

1 *Abſens cauſa ſtudij in Sacra Pagina iuſtè percipit in abſentia fructus ſui beneficij, non autem diſtributiones quotidianas*, & n.2.

3 *Diſtributiones quotidianæ non ſunt fructus, nec veniunt appellatione fructuum.*

Cap. Licèt. XXXII. *Honor. III.*

Abſens cauſa ſtudij in ſacra Pagina iuſtè percipit in abſentia fructus beneficij ſui, non autem diſtributiones quotidianas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Hoſt. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif.pag.*64. Alagona *in compend.iur.Canon.pag.*381. remiſſiuè Ximen *in concord.p.*1.*&* 2. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Horat. Lut. *de priuileg.ſcholar.priuileg.*100. Couar. *lib.*3. *variar.cap.*13. Henriq. *conſil.*13. Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*166. *num.*17. Gonzal. *ad reg.*8.*Cancell.* §.7. *proœm.num.*179. Proſp. de Auguſtino *in addit. ad* 2

Quaran

Quarantam *in summa Bullarij, verbo residentia*, Aloys. Ricc.*in praxi rerum fori Ecclesiast.decis.*495.*in* 1.*edit. alias resol.*386.*n.*3.*in* 2.*edit.* Late Monet. *de distribut. quotid.p.*2. *q.*10. *concl.*1.*&* 2. vbi *n.*23. refert Sacram Congreg. decidisse absentiam causa studiorum etiam obtenta licentia à Sede Apost. non excusare ab amissione tertiæ partis detractæ à Conc. Trident. *sess.*21. *de reform. c.*3. Sed de ratione dubitandi in hoc text. non abs re erit inuestigandum, quatenus in eius prima parte indulgere videtur Pontifex Archidiacono Eboracen. absenti causa studij in Theologia, vt fructus suæ præbendæ ei integrè ministrentur, cùm hoc generaliter concesserit text. *in c.vlt. de magistris*, cui obiectioni occurrit Abb.*hic n.*4. ideo in hoc text. impetratum fuisse ab Archidiacono priuilegium, vt absens causa studiorum percipere posset fructus suæ præbendæ, vel quia nondum emanauerat, *d.c. vlt.*id ex iure communi concedens; quia de facto molestabant Canonici ei respondere de sua præbenda; vel etiam ad cautelam, quia plus solet timeri, quod specialiter iniungitur, *c.aduersus, de heret.* refert Monet. *d.q.*10.*n.*3.vbi *à n.*4. *cum seqq.* an studens iuri Canonico, vel ciuili percipiat in absentia fructus suæ præbendæ, de quo etiam Aloys. Ricc.*in praxi aurea, resol.*33. vbi soluit dispositionem huius text. procedere etiamsi quis studeat iuri ciuili, vel Grammaticæ, & *n.*3. dicit absenti causa studiorum deberi quotidianas distributiones, si Ecclesia nihil aliud habet, quàm mensam grossam, quæ in fine anni distribuitur.

3 *Nolumus tamen, vt quotidianæ distributionis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd quotidianæ distributiones non sunt fructus, nec veniunt appellatione fructuum, vt per Couarr.*lib.*3. *variar. c.*13. *n.*1. *circa princip.* Pute. *p.*1.*decis.*239.*&* *decis.*289.*n.*3.*in* 1.*edit.* Gutier.*consil.*8. *n.*2. Viuian. *tom.*2. *communium opinion. lib.*9. *tit.*34. *n.*14. *pag. mihi* 566. Rebuff. *in tract.congrua portionis, num.*86. Flamin. *de resignat. benefic. lib.*2. *q.*2. *n.*30. Fr.Emman.*quæst. Regul.tom.*3.*q.*74.*art.*4. Azor. *instit. moral.p.*2.*lib.*7.*c.*7. *q.*2. Gonzal. *ad reg.*8.*Cancell.§.*7. *proœm.n.*154.*cum seqq.*latè Monet. *de distribut. quotid. p.*1.*q.*6.*à princip.*vbi *n.*10. resoluit priuilegium alicui concessum de percipiendis fructibus beneficiorum suorum in absentia,non comprehendere distributiones quotidianas,& *n.*12.etiamsi haberet,cum ea integritate, qua perciperet,si in Ecclesia resideret. Plures refero ego ipse *in tract.de appellatiua verborum vtriusque iuris signif.appel.*103.*n.*12. *cum seqq.* quibus addo Salgado *de protect.Regia,tom.*1.*p.*4.*c.*9.*n.*75. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus propter paupertatem Præbendarum Ecclesiæ Cathedralis eis annectere potest Capellas, reseruata ipsorum Presbyteris congrua portione*, & n.2.

3 *Capituli consensus in vnione præstandus potest post ipsam interuenire.*

4 *Concil. Trid.* sess.24.de reform. c.15. *non concedit facultatem vniendi mensæ Capitulari, sed tenuibus Præbendis singulorum Capitularium.*

Cap. Exposuisti. XXXIII.

1 Episcopus propter paupertatem Præbendarum Ecclesiæ Cathedralis,eis annectere potest Capellas, reseruata ipsorum Presbyterorum congrua portione. Colligunt ex Ordin.Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Imol.Anan.Butr.Host. Henric. Anchar.Panorm Viu.*in ration. lib.*3.*iur. Pont. pag.*65. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 381. remissiuè Ximen. *in concord.p.*2.

De qua te adest noua decisio Concil. Trid. *sess.*24. *de reform.c.*15. in hæc verba:In Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, vbi frequentes, adeoque tenues sunt Præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci, & personarum qualitate non sufficiant,liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamen Regularia, iis vnire,&c.Super quo Concilij decreto aduertit Steph. Gratian. *discept.forens.cap.*278.*n.*30. Capituli consensum posse post vnionem interuenire, & nullitatem illius ob defectum consensus Capituli à nullo posse opponi, cum hæc exceptio illi soli concedatur. Pariterque aduertendum est huiusmodi vnionem eo modo fieri debere, vt singulis Præbendis singula beneficia vniantur, non omnibus simul indistinctè vnum, aut plura, idem Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 274. *n.*34.*in fine*,Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel.gloss.*37.*n.*25. vbi etiam refert Concil. loco citato non concedere facultatem vniendi mensæ Capitulari,sed tenuibus Præbendis singulorum Capitularium, quod etiam tenent Aloys.Ricc.*collect.decis.p.*4.*collect.*1067.*in fine*, *& in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.* 488. *in* 1. *edit. & resol.*379. *num.*4. *in* 2. *edit.* & fuisse decisum in Sacra Congreg.Concil.Trid.de mense Septembri 1601. refert Nicol.Garc.*de benef.p.*12.*c.*2.*n.*171.

Si euidens necessitas,vel vtilitas Ecclesiæ,&c.] Ergo vnio vnius Ecclesiæ ad aliam euidenti necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ fieri debet,vt per Menoch.*consil.*192. *n.* 4. Nam Episcopus ex legitimis causis potest vnire beneficia suæ Diœcesis non exempta, Petr.Gregor.*de benefic.c.*20.*n.*6.Azor.*instit.moral. part.*2.*lib.*6.*cap.*28. *quæst.*6.Nicol.Garc.*d.cap.*2.*num.*62.vbi *n.*113. asserit vnionem factam per Ordinarium sine causa, vel ex falsa causa, etiam seruata iuris forma, esse nullam ipso iure.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia beneficium conferens ex donatione laici tenet eius collatio de hoc mentione non habita.*

2 *Beneficium ex priuilegio potest spectare ad collationem laici.*

3 *Allegatio partis non facit ius.*

4 *Iuripatronatus Regis non censetur Papa derogare, nisi dispensatiuè,& specificè, ac expressè derogatio fieret.*

Cap. Dilectus. ij. XXXIV.

Beneficium impetrans, & non faciens mentionem quòd confertur ex donatione laici, adhuc impetratio est bona, & literæ executioni mandandæ sunt. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostiens.Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij*, *pag.*66. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 381. remissiuè Ximen. *in concord.p.*1.*&* 2. 1

Ex donatione Regis.] Ergo ex priuilegio potest beneficium spectare ad collationem laici, de quo Couar.*practic.cap.*36.*n.*5.*vers.olim.* Rebuff.*de pacificis possess.num.*58.*vers.octauo.*Nec refragatur vlla consuetudo,aut præscriptio, Seraphin. *decis.*1382.*per totam*, Surd.qui alios allegat, *consil.*401.*num.* 5. etiamsi esset immemorialis cum perpetua tolerantia Papæ, cùm 2

enim

enim versemur in his, quæ non sunt quæsibilia sine Principis concessione, tolerantia de nihilo inseruit, cùm iure non sit tolerantia, sed simplex conniuentia ad euitanda scandala, quæ possint committi in auferendo huiusmodi abusus, vt tradunt scribentes omnes *in cap. 2. hoc tit. lib. 6.* Ioan. Andr. *à n. 5. vsque ad fin.* Anchar. *sub n. 1. vers. quintò quærit*, Gemin. *sub num. 12. vers. nec obstat si dicatur.* Ioan Monach. *n. 5* & *ibi* Prob. latissi nè *a n. 5.* Præpos. *in cap imperium, vers. sed an præscriptione, cum seqq. 10. dist.* vbi grauiter inuehit tam in conferentes, quàm in collatarios, Zabarel. *cons. 57. sub n. 2. vers. & si dicatur, & n. 3.* plures alios refert, & sequitur Seln. *de benef. p. 1. q. 23. sub n. 16. vers. & in isto casu habet locum.*

3 *Excipiendo proposuit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd allegatio patris non facit ius, vt per Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxor. §. 16. n. 22.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 5. §. 7. n. 107.* & alios per me citatos *in tr. de axiom. vsufreq axiom. 20. n. 1.*

4 In gloss. *Ex donatione*, 1. ibi, *non posset compelli per Papam*, &c. Nisi in literis fieret expressa derogatio iurispatronatus ipsius Regis dispositiuè, ac specificè, & determinatè, non autem conditionaliter, vt aduertunt ad hoc regulam Cancellariæ citantes, Azeued. *l. 5. n. 3. tit. 6. lib. 1 nouæ recop.* Couar. *pract. c 6. n. 3.* Perez *l. 2. tit. 6. l. 1.* *Ordin. p. 149. & seq.* Cabed *de patronatib. Regiæ Coronæ, cap. 35. num. 7.* & plures alij, quos refert Cened. *ad Decretal. collect. 79. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Pueri, & beneficiati, qui non possunt in eadem Ecclesia deseruire, in ea non debent idonei reputari.*
2 *Beneficia simplicia in qua ætate obtineri possint, remissiuè.*
3 *Pensiones iure communi pueri capaces sunt, sed necessarium est infantis ætatem Summo Pontif. exprimere, cum ab illo impetratur.*
4 *Pueri dicuntur, qui sunt impuberes, & sic minores 14. annis.*
5 *Beneficium qui habet sufficiens, non reputatur idoneus ad aliud.*

Cap. Inordinata. XXXV.

Gregor. IX.

1 PVeri, & beneficiati, qui non possunt in eadem Ecclesia deseruire, in ea non debent idonei reputari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 66.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 382.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.*

2 Quot annorum ætas de iure antiquo, & nouiori Concilij Trident. *sess. 23. de reformat. cap. 6.* necessaria sit ad beneficia simplicia obtinenda, dixi *ad c. 1. n. 4. supra de ætate, & qualit. pag. 174.* ad pensionem habendam titulo Clericali, cùm requiratur prima Clericorum tonsura, quæ ante septennium non confertur, vt

3 dixi *ad cap. cum in cunctis, n. 3. de elect. pag. 93.* ideò ipsa pensio puero ante septennium non assignatur, iure tamen communi pueri capaces sunt pensionis, sed necessarium est infantis ætatem exprimere cùm à Romano Pontifice impetratur, vt infanti pensionem reseruat, ita Flamin. *de resignat. benefic. lib. 4. q. 9. num. 12.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 8. c. 7. q. 16*

In gloss. *Pueros*, ibi, *quos dicimus pueros*, &c. Pueri dicuntur qui sunt impuberes, sicque minores annis 14. vt per Brisson. *lib. 14. de verb. signific. in verbo puer.* Rota apud Farin. *decis. 194. n. 2. p. 2. recent.* vbi *n. 1.* decisum fuit ætatis defectum non posse opponi illi, qui præsentatur ad beneficium simplex iurispatronatus, quando fundator dixit etiam minores annis 14. posse admitti, quo casu non habet locum dispositio Concil. Trid. *d. c. 6.* requirentis ætatem 14. annorum. 4

In gloss. *Beneficiati*, vlt. ibi, *qui beneficium habet sufficiens non reputatur idoneus ad aliud beneficium.* Vide Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 10. q. 1.* 5

SVMMARIVM.

1 *Præbenda vna ad hoc vt integretur, non debet alia rescindi.*
2 *Intentio concedentis semper attendi debet.*
3 *Beneficiorum diuisio in Concil. Turonen. prohibita est.*
4 *Beneficij collatio sine diminutione facienda est.*

Cap. Cùm causam. XXXVI.

PRo vnius Præbendæ integratione alia diuidi non debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 67.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 382.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* 1

Nostra intentionis non extitit.] Quæ semper attendi debet, ex latè traditis per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, n. 45. & 55. C. de reuocandis donat.* faciunt quæ tradidi *in tract. de axiom. vsufreq. axiom. 128. ex n. 4.* 2

Præbenda de nouo aliqua scinderetur.] Diuisio enim, seu sectio beneficiorum in Concil. Turonen. prohibita est, vt per Nicol. Garc. *de benefic. p. 12. c. 4. n. 2. cum seqq.* vide *ad cap. de maioribus 8. & ad cap. vacante 26. sup. hoc tit.* 3

In gloss. *Interrogatione*, ibi, *Præbenda diuidi non debet, sed integra conferri.* Notatur ad hoc quòd collatio beneficij sine diminutione fieri debet, *cap. vnic. infr. vt Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*, Rebuff. *in praxi benef. tit. requisita ad collationem bonam, n. 6.* Guillelm. Benedict. *in repet. ad c. Raynutius, verbo si absque, lib. 2. de fideicom. substit. à n. 32.* Mascard. *de probationib. concl. 313. à n. 5.* Flamin. *de resignat. benef. lib. 8. q. 9. n. 32.* 4

SVMMARIVM.

1 *Clerici ignobiles, & non eminentis scientiæ, propter hoc non debent à Præbendis repelli etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consueuit.*
2 *Nobilitas animi superat nobilitatem generis.*
3 *Filius, qui virtute ornatur, parentibus ignobilibus existentibus, contemni non debet.*
4 *Mundi deliramentum est rerum iudicium ab extrinseca accipere figura.*
5 *Statutum non valet, quod non admittantur ignobiles in Canonicos Cathedralium.*
6 *Nobilis ex vtroque parente propriè dicitur illustris.*

Cap. Venerabilis. XXXVII.

CLericus quamvis non sit nobilis, nec eminentis scientiæ, debet admitti ad Præbendam, non obstante in contrarium consuetudine Ecclesiæ, quia non 1

nobilitas

nobilitas generis, sed virtutum, & vitæ honestas faciunt gratum, & idoneum seruitorem Dei, & viri eminentis scientiæ vix reperiuntur, & Deus eligit ignobiles, & pauperes, quia non est acceptatio personarum apud Deum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Cened. *collect.* 145. Vin. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 67. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 382. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Non generis, sed virtutum nobilitas,* &c.] Quantum autem superet nobilitas animi nobilitatem generis, non est qui ignoret; nam, vt ille iuuenis Alexandrinus dicere solebat: *Vera nobilitas non ex sanguine & carne, sed ex virtute animi accepit formam, & claritatem*, & D. Hieron. *ad Celant. Summa nobilitas est clarum esse virtute.* Et Osor. noster *lib.* 2. *de nobilitate ciuili, Omnis generis splendor, & familiæ claritas à fonte virtutis ortum habet.* Et paulò post, *Qui ex virtute laudem adeptus virtutis insignia posteritati relinquit, & nobilitatis iacit fundamenta.* Et Iuuenalis ait:

——*Nobilitas sola est, atque vnica virtus.*

Obseruatione equidem dignus est locus ille *Genes.* 6. vbi dicitur, *Hæ sunt generationes Noe: Noë vir iustus, atque perfectus cum Deo ambulauit.* Quid est hoc? vult Moyses Noë generationem explicare, dicens: Hæ sunt generationes Noë, loco verò Patrum, aui, & ataui, virtutes Noë ponit? Philo *lib. de Abraham* hunc eundem obseruat locum, & affirmat Moysen virtutes Noë posuisse, itavt in stemmate eius non more aliorum auos, & proauos, Maioresque cæteros recenseat, sed virtutes quasdam, declarans nullam aliam familiam, cognationem, patriámve sapientis esse, præter virtutes, & actiones eius.

3 Si filius quis virtute ornatur, nunquid parentibus ignobilibus existentibus ipse contemni debet? certè non, quia, vt ait S. Aug. *super Matth.* non est omninò nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudandus quis, aut vituperandus, nemo inde verè aut obscurus, aut clarus est. Quia, vt inquit Modernus quidam, sicut splendidum lumen de fumo, lilium candens de sentibus, rubens rosa de spinis exoritur, ita & nobilis vir de ignobili prosapia quandoque gignitur. Multos illustres viros ex ignobilibus genitoribus natos scimus. Agathocles Siciliæ Rex hortulani filius erat. Gordius Rex Frigiæ pauperibus erat operarius. Valentinianus Imp. filius fuit macellarij. Primislaüs Rex Boëmiæ custos boum extitit. Quinimò Seneca *epist.* 44. allegans Platonem, affirmat non fuisse in mundo Regem, qui originem ex seruo non traxerit, nec tamen seruum fore, qui ex rege originem non duxerit. Multos quoque filios vilissimos ex illustribus parentibus natos legimus, & est mirabile quod animaduertunt Auid. Cassius *in vita Imp. Seueri*, Pogius Florent. *in lib. de infelicitate Principum*, & Petrus Crinitus *lib.* 21. *de honesta disciplina*, nempè penè nullos ex magnis, & inclytis viris Romanis illustres reliquisse filios, sed vilissimos; sic Scipio Africanus filium procreauit tam excellenti indignum patre, vt Valer. Maxim. *lib.* 3. eum obscuritatem ex maximo splendore exortam iure appellet. De inuictissimo Imp. Marco Aurelio Commodus filius est ortus, infamis penitus, ac deperditus, vt narrat Quint. Fabius. Aliquando verò ex eisdem parentibus alter bonus, alter pessimus surgit filius: ex Adam probus Abel nascitur, Caïn quoque malus producitur. Ex Abraham oritur Isaac pius, oritur etiam Ismaël impius. Ex Isaac venit Iacob electus, venit quoque Esaü reprobus. Ergo non generis nobilitas, quæ sæpe fallax est, sed virtutum, vitæque honestas in Ecclesiæ ministris eligendis requirenda est, vt Pontifex admonet *in præsenti.*

At mundi deliramentum est rerum iudicium ab extrinseca accipere figura, illosque magnos prædicare, qui magni extra apparent. Sic Ezech. *cap.* 23. arguit infamiam Babylonicos Deos adorantium propter eorum eximias figuras, dicens. Cúmque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus, & accinctos balteis renes, & thiaras tinctas in capitibus eorum, insaniuit super eos concupiscentia oculorum tuorum. Et *Apocalyps.* 13. inquit Ioannes de mari bestiam descendentem habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & admirata est vniuersa terra post bestiam, & adorauerunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? decepti namque sunt figura illa grandi, & admirabili, sic itaque ex nobilitate, diuitiis, & pompa adorantur multæ bestiæ. 4

Vnde in hoc text. optimè Greg. IX. exceptionem reiecit illorum, qui contendebant excludere Clericum propter generis ignobilitatem à præbenda Argentinen. Ecclesiæ sibi à Legato Apostolico collata ob consuetudinem antiquam, secundùm quam Capitulum eiusdem Ecclesiæ nullum nisi nobilem, & ab vtroque parente illustrem in suum consortium vsque ad illud tempus admiserat, & ita probat non valere statutum, siue consuetudinem, quòd non admittantur ignobiles in Canonicos Cathedralium, vt per Abb. *hic n.* 4. Bellet. *disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de disciplina Clericali*, §. 15. *n.* 7. hinc colligit Benius *de priuileg. Iurisconsf. p.* 2. *priuileg.* 30. quòd etsi statuto, vel consuetudine caueatur nobilem solum in Canonicorum numerum in Ecclesiis Cathedralibus admitti, illud tamen non ita in genere, quàm virtute atque scientia nobili viro verificatur, & ideo ad hæc reducendi sunt Perez *l.* 1. *vers. vtrùm autem, tit.* 1. *lib.* 4. *Ordin.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.* 8. *consid.* 8. *& p.* 10. *consid.* 35. Cened. *ad Decret. collect.* 143. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 15. *n.* 3. Et quicquid sit, nobilitas scientiæ præfertur nobilitati generis, Mench. *illustr. c.* 25. *n.* 31. & scientia supplet defectum nobilitatis, gloss. *verbo suppleat, in l societas, ff. pro socio,* Spin. *in speculo testament. gloss.* 3. *princ. n.* 37. 5

Ab vtroque parente illustrem.] Notatur ad hoc quòd nobilis ex vtroque parente propriè dicitur illustris, Rebuff. *in tract. nomin. q.* 12. *n.* 5. *cum seqq.* 6

In gloss. *Non multos, ibi, hoc dicit propter Paulum, & propter beatum Bartholomæum, qui nobiles fuerunt, alij verò Apostoli ignobiles, & pauperes,* &c. Vnde inquit gloss. *verbo inuidia, in cap. quoniam* 24. *q.* 1. Petro Piscatori successorem quærimus, non Augusto, quam in id referunt Felin. *in cap. cùm adeò, n.* 7. *de rescript.* Abb. *in cap. constitutis, il.* 2. *n.* 11. *de appell.* Lambert. *de iurepatron.* 3. *p.* 2. *lib. q.* 5. *art.* 5. *n.* 2. Selu. *de benef. p.* 3. *q.* 7. *n.* 1. *iuxta med.* Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *n.* 16. 7

SVMMARIVM.

1 *Papa, quando mandat alicui, vt prouideat, vel prouideri faciat in aliqua Ecclesia, intelligitur tantù de beneficio simplici, non de Dignitate, vel Rectoria.*

2 *Diœcesis appellatione in materia odiosa non comprehenditur ciuitas.*

3 *Beneficij nomine non intelliguntur curata, & dignitates in literis ad beneficia concessis ad petitionem supplicantis.*

4 *Beneficij nomine in dispensationibus non venit curatum, nec dignitas, nec Ecclesia Cathedralis præbenda.*

CAP.

Cap. Cùm olim. XXXVIII. & fin.

1 Papa quando mandat alicui, vt prouideat, vel prouidere faciat in aliqua Ecclesia, intelligitur tantùm de beneficio simplici, non de Dignitate, vel Rectoria. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. libri tertij iuris Pontif. pag.* 63. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 282. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Ciuitatis, vel Diœcesis.*] Ergo diœcesis appellatione non comprehenditur ciuitas, quod intellige in materia odiosa cum Doctoribus citatis *ad cap. Rodulphus* 35. *n.* 5. *de rescript. pag.* 65. ac in materia stricta dispositionis hominis, veluti in literis ad beneficia, vt per Gamb. *in cap. vnic. de rerum permut. lib.* 6. *n.* 105. *&* 207. Mandos. *reg.* 16. *q.* 42. *n.* 7. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 48. *n.* 194. *&* 196. Nicol. Garc. *de benef. p.* 1. *c.* 6. *n.* 78. & alios plures, quos citaui *in tract. de appellatione verborum vtriusque iuris signif. appell.* 74. *n.* 1.

3 *Cùm igitur mandatum huiusmodi*, &c.] Notatur ad hoc, quòd in literis ad beneficia concessis ad petitionem supplicantis, nomine beneficij non intelliguntur curata, & dignitates, vt per Gig. *de pensionib. q.* 28. *n.* 9. Petr. Greg. *de benef. c.* 6. *n.* 4. & plures alios, quos refert Nicol. Garc. *d. c.* 6. *n.* 49. vbi *n.* 50. dicit hoc prouenire ex defectu intentionis concedentis, vt *in hoc text.* dicitur, non verò quia de proprietate sermonis, & verbi non comprehendantur.

4 In gloss. *Ad talia*, ibi, *quia non omnis, qui censetur dignus ad beneficium, dignus est ad dignitatem*, &c. Vnde in dispensationibus nomine beneficij non venit Curatum, nec dignitas, nec Ecclesiæ Cathedralis præbenda, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit. quid sit beneficium*, *n.* 15. *& tit. de dispensat. super defectu natalium, n.* 51. Menoch. *de arbitr. casu* 201. *n.* 62. Nicol. Garc. *d. c.* 6. *n.* 70. quia simpliciter dispensatus ad beneficium vtique ad aliud beneficium quàm ad simplex non dicitur habilitatus, Borgas. *de irregul. p.* 2. *rub. de interpret. dispensat. num.* 2. Campan. *in diuersorio iuris Canon. rub.* 11. *c.* 13. *n.* 97. Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 45. *n.* 7.

De Clerico ægrotante, vel debilitato.

Tit. VI.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Butr. Panorm. Guid. Papæ, Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol.* 90. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 173. *verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 83. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontific. à pag.* 382. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Bartholom. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag.* 184. omnes *sub hoc tit.*

De materia tit. vide Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 8. Cened. *pract. & Canon. quæst. lib.* 1. *q.* 1. *à n.* 7. Monet. *de distribut. quotid. part.* 2. *q.* 6. Barthol. à Vecchiis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 9. *dub.* 21.

SVMMARIVM.

1 *Clericus infirmus integrè percipit fructus beneficij sui.*

2 *Fructus beneficiorum, & distributiones quotidianæ debentur Clericis infirmis solitis residere, dum morbo impediente diuinis interesse non possunt, quamvis propria culpa in morbum inciderint, vt num.* 3.

4 *Infirmus quis dicatur, ostenditur.*

5 *Famulo infirmo non tenetur dominus soluere salarium pro tempore infirmitatis.*

6 *Famulus expensas, quas dominus in sua curatione fecit, soluere ei tenetur.*

Cap. Cùm percussio. I. *Greg.*

CLericus infirmus debet percipere omnes fructus sui beneficij, quos sanus recipiebat, ac si Ecclesiæ inseruiret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 113. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 403. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex D. Greg. *lib.* 2. *epist.* 5. vbi extat integra, refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 6. *c.* 1. 1

Probat hic text. fructus beneficiorum, & distributiones quotidianas deberi Clericis infirmis, dum morbo impediente diuinis interesse non possunt, vt per Cou. *lib.* 3. *var. c.* 3. *n.* 8. Duen. *reg.* 106. *limit.* 7. Hoied. *de incompatib. benef. p.* 1. *c.* 17. *n.* 15. Selu. *de benef. p.* 4. *q.* 6. *n.* 9. Cosm. *in pragm. sanct. p.* 2. *pag.* 137. Spin. *in speculo testam. gloss.* 9. *princ. num.* 30. Fusch. *de visit. lib.* 1. *c.* 20. *n.* 26. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 1. *à n.* 138. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 7. *q.* 10 *cum seqq.* Monet. *de distribut. quotid. p.* 2. *q.* 5. *n.* 6. *cum seqq.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 5. *n.* 23. *ad fin. & de potest. nomin. c.* 1. *n.* 39. Cened. *ad Sextum collect.* 15. *n.* 8. *& pract. ac canonicarum quæst. lib.* 1. *q.* 1 *n.* 7. Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit.* 9. *n.* 19. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 3. *c.* 2. *n.* 27. & alios per me relatos *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 53. *n.* 166. Quam quidem conclusionem intellige si is, qui modò ægrotat, ante infirmitatem solitus erat residere, & diuinis Officiis interesse, Couar. *d. c.* 13. *n.* 8. Azor. *d. cap.* 7. *quæst.* 11. *in princ.* Moneta *d. quæst.* 6. *num.* 21. Cened. *d. quæst.* 1. *num.* 8. Ego ipse *d. allegat.* 53. *num.* 167. 2

Amplia text. conclusionem procedere, etiamsi huiusmodi infirmus propria culpa in morbum inciderit cum Couarr. *d. num.* 8. *vers. septimo quotidiana distributiones*, Azor. & Cened. *locis proximè citatis*, Monet. *d. q.* 6. *n.* 11. vbi *num.* 7. ampliat etiam procedere non solùm in eo, qui verè morbo detinetur, & affectus est, sed etiam, qui tuendæ valetudinis causa cum Physici consilio medicinam sumit, vel sanguine minuitur, vel aliò se confert acquirendæ sanitatis causa, vel à ciuitate abesse iubetur, vtpote morbo aliquo contagioso affectus, veluti, lepra, peste, & huiusmodi. 3

Quis autem dicatur ita infirmus, vt non possit diuinis interesse, atque adeò quotidianis distributionibus priuandus non sit, iudicis arbitrio relinquitur, vt per Hoied. *d. c.* 17. *num.* 16. & late constat ex traditis à Menoch. *de arbitr. casu* 60. *num.* 5. *cum seqq.* vbi pluribus relatis opinionibus tandem concludit iudicis 4

cis arbitrio relinquendum esse quando quis dicatur infirmus, vel valetudinarius, licèt plura quoque afferat, quibus iudex se informare, & arbitrium suum dirigere, & regulare possit.

5 In gloss. *Ægrotanti*, ibi, *quia famuli agri, quos curamus, nobis seruire intelliguntur.* An autem famulo infirmo teneatur dominus soluere salarium pro tempore infirmitatis, disputant Doctores, apud quos verior, & receptior est opinio negatiua, quam tuentur Flores de Mena *var.lib.*1.*q.*8.§.2.*n.*17. Azor. *instit. moral. p.*3.*lib.*8.*c.*14.*q.*3. Cald. Pereira *quæst. forens. consil.*20.*n.*9. Petr. Nauar. *de restit.lib.*2.*c.*2.*n.*213. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.*1. *lib.*3.*c.*8.*n.*7. Mar. Anton. *var.resol.lib.*1.*resol.*92.*n.*7. me citato Diana *resol.moral. p.*1. *tract.de contract. resol.*86. vbi subdit hoc esse intelligendum, modò famulus non existat in extrema, vel graui necessitate, tunc enim ait certum esse teneri, obligatione tamen charitatis, & modò non adsit
6 consuetudo gentis, & prouinciæ in contrarium, qui quidem famulus etiam expensas, quas dominus in sua curatione fecit, soluere ei tenetur, vt resoluunt Gutier. *pract.lib.*3.*q.*52.*n.*16. Flores de Mena *d n.*17.*conclus.*10. Reginald. *in praxi lib.*25.*n.*517. Parens meus *in comment.ad Ordin.Regias Lusit.lib.*4 *tit.*35.*in princ. n.*4. quicquid dicat Azor. *d.q.*3. Ratio horum omnium est, quia verè stat per famulum quominus operas suas non præstet, & licet in hoc culpam non habeat, tamen verè deficit in his præstandis. Verùm in foro conscientiæ tenetur dominus suis expensis curare famulum, qui non habet vnde ipsi subueniat, & non sit ibi, vel in proximo hospitale pro infirmis, ad quod remitti possit, ita Panorm. *in c.*1.*n.*8 *de cleric. agrot.* Rebel. *de oblig.instit.p* 2.*lib.*14.*q.*15.*n.*2. vbi dicit, de honestate quemlibet debere famulis suis infirmis necessaria ministrare, refert Ioan. Valer. *de differ.vtriusque fori, verbo alimenta, resol.*8.

SVMMARIVM.

1 *Presbyter, cui medietas palma cum duobus digitis est abscissa, Missam non celebrat, sed cæteris sacerdotalibus officiis fungi potest.*

2 *Presbyter, qui duos digitos, partémque manus amisit, Missam celebrare non potest.*

3 *Defectus corporis absque culpa proueniens, impedimentum præstans executioni alicuius actus, seu Officij Ordinis, licèt quoad Ordines suscipiendos absolutè irregularitatem inducat, tamen quantum ad susceptos non reddit quem irregularem, sed solum quoad illum actum, seu officium, ad quod est inhabilis.*

4 *Manum post promotionem amittens, Ordinis executio impedita est quoad illos actus, in quibus opus est manibus.*

Cap. Presbyterum. II.

Eugen. Papa.

1 Presbyter, qui habet scissos duos digitos cum medietate palmæ, non permittitur celebrare, quia timetur debilitas manus, vel scandalum ex deformitate, potest tamen facere alia officia sacerdotalia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Panormit. Viuian. *in ration.lib.*3.*iuris Pontif. pag.*115. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*404. remissiuè Ximen. *in concord.p.*1. refertur ab Ant. Aug. *collect.*1. *Decret.lib.*1. *Barbos. Collect. Tom. II. tit.*6.*c.*2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.*26.*c.*25.

Collige ex text. Presbyterum, qui duos digitos 2
partémque manus amisit, Missam celebrare non posse, qui si Parochus fuerit, debet habere coadiutorem cũ congrua portione, vt per Henriq. *in summ.lib.*14.*c.*8. §.8. Maiol. *de irregul.lib.*1.*c.*14. *num.*13. *vers. praterea.* Campan. *in diuers.iuris Canon.rubr.*11.*c.*17.*n.*112.*vers. qui autem*, vbi ex ratione text. resoluit non promotum prohiberi etiam ordinari, respondens ad hunc text. non loqui de promouendo, sed de promoto, cùm hic non esset dubitatio, vtrúm ne alios potuisset exequi inferiores Ordines, quandoquidem id iam constitutũ erat, vt posset illorum ministeria exercere, in quibus non est opus, manibus, sed tantùm sciscitabatur, an ei liceret Missam celebrare; & respondet Eugen. Pontifex quòd non, quapropter non mirum si de Sacerdotali ordine solummodo fatur, ob idque Nau. *in man.c.*27. *n.*200.*vers. septimò*, inquit regulam illam, vt defectus, aut excessus membri, qui aliquem efficit inhabilem ad exercendum aliquod officium Ecclesiasticum, efficiat irregularem ad illud, non autem ad aliud, intelligendam esse quoad iam ordinatos, non autem quoad ordinandos. Vtrùm verò digito sinistræ manus carens, vel illo, qui medius est, possit promoueri, dixi *de offic. & potest. Episc. p.*2.*alleg.*42.*n.*18.*cum seqq.*

Notatur hic text. ad hoc quòd vitium, seu defectus 3
corporis absque culpa proueniens, impedimentum præstans executioni alicuius actus, seu officij Ordinis propter impotentiam, seu debilitatem, vel insignem deformitatem, licèt quoad Ordines suscipiendos absolutè irregularitatem inducat, tamen quantum ad susceptos non reddit quem ex toto irregularem, sed solùm quoad illum actum, seu officium Ordinis, ad quem est inhabilis, de quo vide Nauar. *cons.*6.*n.*1. *sub tit.de ætate, & qualitate, cons.*71.*n.*1.*de sentent.excom.* Vgolin. *de irregul.c.*52. §.1.*n.*2. *& c.*64.§.5.*n.*1. *& de offic. Episc.c.*5.§.1.*n.*4. Bellet. *disquisit.cleric. p.*1.*tit.de disciplina Cleric.*§.7.*n.*27. *&* 28. Sayr. *de censuris, lib.*6. *c.*2.*n.*23. *& c.*7.*n.*7. Auil. *eod.tract. p.*7.*disp.*2.*dub.*6. *& disp.*3.*dub.*1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.*30. *n.*46.*vers. secundò*, & *n.*48. resoluit eum, qui mutilatus est post acceptum Ordinem, arceri quidem ab executione illius actus, in quo est opus vsu membri, reliquos tamen exequi posse, latè Nicol. Garc. *de benefic. p.*7.*c.*12. vbi *num.*18. *&* 19. asserit in casu huius text. ei, qui duos digitos, & dimidium palmæ amisit sine sua culpa posse conferri beneficium residentiam non requirens, non autem requirens illam, & allegat post alios Henriq. *in summ. lib.*13.*c.*14.§.1. *lit.F. & c.*56. §.1. *lit. E. & lib.*14.*c.*2.§.2.*lit. Z.* Less. *de instit. lib.*2.*c.*34. *num.*121. & Soar. *de censur. disp.*51. *sect.*1.*n.*18. cum quibus ita teneo *d. alleg.*42. *num.*55. *&* 56.

Ipsum autem cæteris officiis, &c.] Per doctrinam 4
Abb. *in præsenti*, bene Campan. *d.c.*17.*n.*105. resoluit, quòd si quis quoquomodo manum post promotionem amittat, Ordinis executio impedita censetur circa illos actus, in quibus opus est manibus, secus autem in aliis, vt meritò dicere omnino fas sit ipsum posse prædicare, atque Confessiones audire, non tantùm si læua careat, sed etiam si dextra; manuum namque impositio super caput pœnitentis necessaria non est pro validitate Confessionis, ex Sot. *in* 4. *sent. dist.* 14. *q.* 1. *art.*4 per totum, & Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.*1. *lib.*1.*c.*32. *n.*4.*vers. nota*, & fortasse poterit etiam baptizare, si brachio possit Baptismi materiam, aquam scilicet, aspergere.

In gloss. *Deformitatem*, vlt. Notatur ad hoc, quòd 5
sola corporis deformitas promoueri quenquam im-

pedit, vt per Tiraquel. *in l. 1. connub. gloss. 1. part. 2. num.* 50.

SVMMARIVM.

1 *Leproso Ecclesiæ Rectori dandus est coadiutor, &* num. 2.

3 *Leprosus promoueri non debet, & si iam est promotus propter scandalum ad celebrandum non permittitur, præcipuè si esset magna deformitas.*

4 *Coadiutori leprosi portio assignanda Episcopali auctoritate detrahenda est ex ipsius Ecclesiæ facultatibus, quid si non sufficiant, ostenditur.*

Cap. De Rectoribus. III.

Luc. III.

1 Rector Ecclesiæ si sit adeò lepra infectus, quòd Altari seruire nequeat, vel non sine magno scandalo eorum, qui Ecclesiam ingrediuntur, est illi dandus coadiutor cum sufficienti stipendio Ecclesiastico, qui gerant curam animarum. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabar.Bellam. Ioan.Andr. Imol. Anan.Host.Butr.Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 114. Alagona *in compendio iuris Canon pag.* 404. remissiuè Ximen.*in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant.August.*collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 6. c. 3.* & est post Conc.Lateran.sub Alex.III. *part. 37. c. 4.*

2 Collige ex text. leproso dandum esse coadiutorem, vt per Maiol.*de irregul. lib. 2. c. 18. col. 3.* Henriq.*in sum. lib. 14. de irregul. c. 8. n. 8. in princ.* Flamin. *de resignat. benef. lib. 5. q. 3. n. 20.* latè Campanil.*in diuersorio iuris Canon. rubr. 11. c. 17. à n. 154.* vbi *n. 160.* asserit posse attenta Pij V.constitut.leprosum coram Ordinario liberè resignare, non tamen ad id cogi inuitum, tametsi non dubitet, quòd habenti curam animarum etiam
3 inuito dandus sit coadiutor.Leprosus enim promoueri non debet, & si iam est promotus, propter scandalum ad celebrandum non permittitur; præcipuè si esset magna deformitas, seu abominatio, Sayr.*de censuris, lib. 6. c. 9. n. 9.* Bellet.*disquisit. Cleric. p. 1 tit. de disciplina Clericali,* §. 7. *n.* 32. Campan.*d. c. 1. n.* 160. quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 91. n.* 49. quibus adde Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit. lib. 30. n.* 55.

Ex hoc text. & Concil. Trid. *sess. 45. de reform. c. 7.* colligunt Doctores infrà citandi,quòd Rectori beneficij, qui senio morbo perpetuo, & incurabili factus est inutilis, & impeditus ministrare, suúmque officium exercere, adhibetur coadiutor temporalis, non perpetuus, nec cum futura successione, qui pro eo ministret, & officium exerceat, non tamen hic Clericus suo est priuandus beneficio, sed solùm ei dictus coadiutor dandus est, dando ei stipendium, & congruam portionem pro victu de fructibus beneficij, ita Soar.*de censur. tom. 5. disp. 51. sect. 2. ad fin.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5.* § 9 *n.* 31. Escob.*de ration. c. 28. à n.* 26. quod etiam potest facere Episcopus in parochis etiam exemptis tradunt Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo Parochia,* §. 7. Gonzal.*vbi supra n.* 29.

4 In gloss. *Portionem,* vlt. ibi, *& sic prouidebitur ei de bonis Ecclesiæ.* Notatur ad hoc, quòd portio coadiutori assignanda Episcopali auctoritate detrahenda est ex ipsis Ecclesiæ facultatibus, vt per Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 2. quæst.* Aloys.Ricc.*in praxi rerum fori Eccles. decis.* 564. *in 1. edit.* aliàs *resol.* 494. *n.* 11. *in 2. edit.* Quando autem redditus Ecclesiæ coadiutori, & ægrotanti beneficiario non sufficiant, alimenta potius danda sunt coadiutori, quàm beneficiario infirmo, vt tenet Azor.*d. q. 9.* Sed meliùs dicendum puto parocho infirmo in primis esse prouidendum, deinde in subsidium teneri parochianos ad alimenta coadiutoris,cum Aloys. Ricc.*d. n.* 11. quem refero *d. tract. de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. 63. num. vlt.*

SVMMARIVM.

1 *Rector Ecclesiæ si sit leprosus, ab administrationis officio remouetur, sed de bonis Ecclesiæ sustentatur.*

2 *Parochus leprosus ab administratione Ecclesiæ est remouendus.*

3 *Scandali ratione quis deponitur beneficio.*

4 *Morboso quando interdicatur beneficij administratio, ostenditur.*

Cap. Tua nos. IV. *Clem. III.*

Curatus si leprosus sit pro scandalo, & abominatione populi, remoueri debet ab officij administratione; & iuxta facultates Ecclesiæ ei necessaria subministranda sunt, dum vixerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr.Imol.Anan Butr.Host.Anchar.Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 114. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 404. remissiuè Ximen.*in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant.August.*collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 5. c. 2.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Flamin. 2
de resign. benef. lib. 5. q. 6. n. 17. vbi *n.* 19. ampliat ad illud scabiei genus, quod *drioram*, Physici dicunt, & alio vocabulo *scabies herculea*, nominatur, cùm lepræ affinis sit, & *n.* 28. extendit ad habentes morbum gallicum, & qui habet vlcera per corpus diffusa, ac ostendit extrinsecam deformitatem, de quibus & aliis morborum speciebus quoad impedimentum promouendi post Barth.à Vecchis *in praxi nouit. disp. 9. dub.* 11. egi *de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 62. à n. 43. vsque ad num.* 50.

Quod pro scandalo, &c.] Notatur ad hoc, quòd ratione scandali quis deponitur beneficio, vt per Flamin.*d. lib. 5. q. 3. n.* 163. 3

Debet officio remoueri.] Intellige quoad exercitium, 4
& actum, non verò à iure, & titulo beneficij, ita Soar. *tom. 5. de censur. disp. 51. sect. 2. ad finem,* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 11. c. 17. n. 160 ante vers. addo*, Nicol. Garc. *de benef. p. 4. c. 5. n. 6.* Lancel. *in instit. Canon. lib. 1. tit. de coadiut.* §. 1. *& vlt.* Salgado *in potest. Regia, tom. 1. p. 3. c. 2. n.* 44. Et illo casu, quo morbus talis est, vt ipse nec spiritualia, nec temporalia administrare queat, tunc ad coadiutorem pertinet generalis administratio, qui portione commoda beneficiario data, & sibi etiam reseruata alia congruenti, reliquos beneficij fructus in pios vsus impendere debet, in quibus terminis videtur loqui text. *in præsenti.* Quando tamen morbus talis est, vt solùm impediat spiritualem administrationem, tunc ad beneficiatium spectat generalis redditunm administratio, qui sibi necessaria ex redditibus portione retenta, iustam & debitam dabit coadiutori, quo sensu accipiendus est text. *in cap. de Rectoribus, supr. hoc tit.* Colligunt ex hoc Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 7. c. 2. q.* 10. quem refero ego ipse *d. tract. de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. 63. num.* 13.

In gloss. *Administrationis*, ibi, *quia erit prælatus* in

in totum. Notatur ad hoc, quòd coadiutor est prælatus, & vti talis habet curam animarum, vt per Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel.gloss.*5.§.9.*n.*2.

SVMMARIVM.

1 *Episcopo, qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere non potest, dandus est coadiutor.*
2 *Coadiutor dandus est Episcopo, qui ex morbo non potest satisfacere oneri iniuncto.*
3 *Beneficium Ecclesiasticum debet esse perpetuum.*
4 *Clericus nullus propter morbum, qui laborat, non est priuandus beneficio, sed solum ei dandus est coadiutor.*

Cap. Ex parte. V.

Innoc. III.

1 Episcopus qui ob incurabilem morbum non potest exercere officium pastorale, non est cogendus renuntiare, sed ei Coadiutor prudens, & honestus dandus est, vt consulatur Episcopo, & populo. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host: Anch. Panorm. Guid. Papæ, Viu.*in ration.lib.*3.*iuris Pontific. pag.*115. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 404. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.*3.*Decret.lib.*3.*tit.*7.*cap.vnico.*

2 Probat hic text. dandum esse coadiutorem Episcopo, qui ex morbo non potest satisfacere oneri iniuncto, vt per Flamin.*de resign. benef.lib.*5.*q.*6.*n.*15. Camill.Borrel.*in sum.omnium decis.tit.*9.*n.*6. Azor.*instit. moral. p.*2. *lib.* 3. *c.* 2. *vers. porro*, *& quæst.* 8. resoluit quòd religiosus Episcopus potest dari coadiutor Episcopo.

3 *Illi coadiutorem associes.*]Notatur ad hoc, quòd vt sit aliquod beneficium Ecclesiasticum, necesse est quòd non conferatur ad certum tempus, sed perpetuò, & ad vitam eius, cui confertur, vt per Gonzal.*ad reg.*8. *Cancel.gloss.*5.*n.*11. Cassad.*decis.*4.*n.*2.*& decis.*12.*n.*9. *de prebend.* Cæs.de Grass.*decis.*13.*n.*7.*eod.tit.* Azor.*instit.moral. p.*2.*lib.*3.*c.*1.*q.*3.*vers.quartò quando*, Rot.*in Auriacen.iuris nominandi* 30.*Ianuarij* 1617.coram bonæ mem.Buratto, inter eius impressas *decis.*224.*n.*4.

4 Notatur etiam ad hoc, quòd nullus Clericus propter morbum, quo laborat, priuandus est beneficio, sed solùm ei dandus est coadiutor, ita etiam ex Concil.Trid. *sess.*25.*de reform.c.*7.*vers.quod si donent.* colligit post multos Nicol.Garc.*de benef. p.*4.*c.*5.*n.*5.

SVMMARIVM.

1 *Paralytico debet dari coadiutor.*
2 *Paralytici non possunt promoueri, nec promoto ministrare, sed illis dandus est coadiutor.*
3 *Coadiutores Rectorum parochialium auctoritate Apostolica instituti tenentur ad personalem residentiam, vt Rectores ipsi.*

Cap. Consultationibus. VI. & vlt.

Honorius III.

1 Archidiacono, qui amisit vsum linguæ ob paralysim, dandus est coadiutor. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabarel. Bellam.Ioan.Andr. Imol. Anan.Butr.Host.Henric. Anchar. Panorm.Guid. Papæ, Viu.*in ration.libri* 3 *iuris Pontif. pag.*115. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 403. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.

Probat hic text. paralyticos non posse promoueri, 2 nec promotos ministrare, sed illis dandum esse coadiutorem, vt per Henriq. *in summa, lib.*14. *de irregul. c.*8.*n.*8.*lit.T.* Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*30. *n.*58. Maiol.*de irregul. lib.*2.*c.*24.*post n.*1. Campan. *in diuersorio iuris Canon.rub.*11.*c.*17.*n.*154. Flamin.*de resign.benef.lib.*5.*q.*6.*n.*20.vbi *n.*23.idem resoluit in apoplecticis, & *n.*25.in habentibus morbum comitialem, & *n.*28.in habentibus manus tremulas.

Coadiutor est meritò habendus.]Qui quemadmodum 3 principalis tenetur ad residentiam, nam coadiutores Rectorum parochialium auctoritate Apostolica institutos teneri ad personalem residentiam, vt Rectores ipsos, in Sacra Congreg. decisum referunt Galet. *in margarita casuum conscientia, verbo residentia* 1. Aloys. Ricc.*in praxi rerum fori Eccles.decis.*564.*in* 1.*edit.* aliàs *resol.*494. *n.*4.*in* 2.*edit. & iterum decis.*502. *in* 1.*edit.* alias *resol.*393.*ampl.*5.*in* 2.*edit.* Campanil.*in diuersorio iuris Canon.rub.*7. *c.*6.*n.*104. Monet. *de optione canon. c.*4.*q.*8.*n.*157. Armend.*in addit.ad recop.legum Nauarræ, lib.*2.*tit.*23.*de resident.n.*171. quos refero ego ipse *de offic.& potest.Episcop. p.*3.*alleg.*53.*n.*78.

De Institutionibus.

Tit. VII.

Vper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Bellam.Ioan.Andr.Imol.Anan. Anchar. Butr. Panormit. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.*91.Guid. Papæ, Ioan.de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.*173.*verso*, Petr.de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin.Mesnart.*in epitome Decret. fol.*103.*verso*, Dan.Venator *in analysi methodica iuris Pontif.à pag.*384. Goffred.& Host.*in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *de instit. Canon.* Barth. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag.* 178. Casarel.*in erotem. iuris Canon.* Canis.*in summ. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor.*lib.*3. *summa in Decretal:* omnes *sub hoc tit.*

Institutio quæ dicatur, & *instituere*, verbum quid significet, vide Menoch.*cons.*191.*n.*2.Azor.*instit.moral. p.*2. *lib.*6. *c.*22. *à princ.* & per me dicta *de offic. & potest.Episcop. p.*3.*alleg.*72.*n.*172.*cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Numerus Clericorum debet institui in Ecclesiis Collegiatis secundùm facultatem ipsarum.*
2 *Ecclesiis, seu monasteriis admitti non debent plures, quàm commodè ex redditibus nutriri possint.*
3 *Differentia ostenditur inter commodè viuere, & absque penuria.*

C 2 Cap.

Cap. Non ampliùs. I.

Ex concil. Arelaten.

1 IN monasteriis non sunt plures recipiendi quàm commodè ali possint de bonis Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabarell.Bellam. Ioan.Andr.Butr.Imol.Anan.Anchar.Host. Henric.Panorm.Guid.Papæ, Viuian.*in ration. lib.3.iuris Pontif. pag.* 118. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 406. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.desumitur ex Synodo Arelaten. I V. sub Carolo Magno Imper.*c.*8. refertur ab Ant.Aug.*collect.* 2.*Decret.lib.* .*tit.*6.*c.*2.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Valer. Regin.*in praxi fori pœnit.lib.*30.*tract.*2.*n.*297. *in fine.* Et nouè Concil.Trid.*sess.*25.*de Regular.c.*3.hac de re agens ita disponit.*In prædictis autem monasteriis, & domibus tam virorum, quàm mulierum, bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is tantùm numerus constituatur, ac imposterum conseruetur, qui vel ex redditibus propriys monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.* Hactenus Concil. de cuius materia multa cumulaui ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.*3.*alleg.*98. &, me non citato, plura ex illo loco mutuatus est Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol.p.*4. *decis.*219. Vide Decretum Pauli V.incip. *Sanctissimus, sub dat.*4.*Decembris* 1605.de certo Religiosorum numero cuicunque monasterio, Conuentui, ac domui Regulari præfigendo, quod referunt Quarant.*in summa Bullarij, verbo monasteria, & Conuentus, pag.mihi* 432.Castellin.*in addit ad tr.de elect. pag.*5 2. Vide aliud decretum S. Congreg.Illustriss. DD. Cardinalium negotiis Episcoporum & Regularium præpositorum *sub die* 17.*Augusti* 1621.vbi approbante Gregor.X V.statuitur quòd de cætero non erigatur nouus Religiosorum Conuentus, nisi in eo saltem duodecim Fratres, Monachi, seu Religiosi commode sustentari possint, refert Castellin. *de elect. c.*15. *in fine.* Nouissimè Sacra Congreg.Concilij *sub die* 21. *Iunij* 1625.decreuit, vt deinceps monasterium, Conuentus, vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita in singulis eiusdem locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditibus, & consuetis eleemosynis competenter sustentari valeant ad præscriptum decreti Gregorij X V. hac de re editi. Alioquin monasteria, & loca huiusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, vt *suprà*, sustentari, atque inhabitare non potuerunt, & actu non inhabitauerint, Ordinarij, loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ iurisdictioni subiecta esse intelligantur.

Absque penuria.] Aduertit maximam dari differentiam inter commode viuere, & viuere absque penuria, nam penuria dicitur inopia earum maxime rerum, quæ in penu recondi solent, & penoris nomine continentur, quæ vsui, & potui sunt accommodata, *l.* 2. *in princ. de penu leg.* Commode tamen viuere intellitur apte, vtiliter, & secundùm qualitatem status, ita Rebuff.*in tract.congruæ portionis, q.*8.*n.*77.Lara *in l. si quis à liberis,* §.*sed si filius,n.*82.*ff.de liberis agnosc.* & *n.*83. contendit text. *in præsenti, & in cap.cum M. de constit.*qui videntur inter se pugnare, non loqui in eadem facti specie, sed in dissimili, quia text.hic agit de Monachis, *d.cap.cum M.*de Canonicis; Monachus enim honeste vitam ducit, si sine penuria viuat, cùm voto paupertatis sit adstrictus, Canonici tamen cùm huiusmodi votum non emittant, latiùs alendi sunt, additque *n.*84.hunc text.agere de Ecclesia non numerata, & *d.cap.cum M* de Ecclesia numerata. His addo gloss. *verbo absque penuria, in c.*1.*de statu Regul.lib.*6. tres constituentem terminos ad inuicem contrarios, eorúmque primus est viuere commode; secundus omnino contrarius est, viuere cum penuria tertius, & illorum medius est, viuere simpliciter, putà sine penuria, ac citra commoditatem, vt propterea non egeat, nec abundanter viuat, sed necessariis dumtaxat potiatur alimentis, quam quidem gloss. sequitur Campan. *in diuersorio iuris Canon.rubr.*8.*c.*2.*in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Laici in Canonicos non possunt institui.*
2 *Laici incapaces sunt beneficiorum.*
3 *Capacitas in beneficijs attenditur tempore præsentationis.*

Cap. In Ecclesia. II. *Eugen.*

LAici non possunt in Canonicos institui, sed numerus explendus est ex ipsis Clericis intra debitum tempus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan.Butr. Host.Henric.Panorm.Guid.Papæ, Viu.*in ration. lib.*3. *iuris Pontif pag.*118.Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*406.remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.refertur ab Ant.Aug.*collect.*2. *Decret.lib.*3.*tit.*6.*c.*3. 1

Text.iste communiter allegari solet ad hoc, quòd laici incapaces sunt beneficiorum, ex quo ita deducunt Selu.*de benef. p.*3.*q.*6. Cenal.*commun.contra communes, q.*523 Azor.*instit. moral. p.*2. *lib.*6.*c* 2.*q.*5.Perez de Lara *de anniuers. & capellan. lib.*2.*c.*5.*à num.*2. Nicol.Garc.*de benef. p.*1.*c.*1.*à n.*9. Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*30.*tract.*3.*n.*147.Sanch. *de matrim. lib.*7.*disp.*42 *n.*14. vbi etiam cum aliis resoluit, quòd ad beneficium obtinendum non sufficit quempiam habitum Clericalem gestantem, animum habere statim obtento beneficio assumẽdi Ordinem clericalem, sed hic Ordo debet necessariò præcedere, quod etiam contra *gloss.vlt.in præsenti,* tenet Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel.gloss.* 2.*n.*66. Amplia quamvis ille, cui confertur beneficium, incederet in habitu, & tonsura, & communiter reputaretur Clericus, adhuc enim, si constet de veritate, collatio beneficij non tenet, vt per Flamin.*de resign. benef.lib.*4 *q.*2.*n.*59. Gonzal. *d.gloss.*2.*à num* 64. Nicol. Garc. *d. c.* 1.*num.* 11. & 12. quos refero ego ipse *de offic.& potest. Episcop. p.*3.*allegat.*72. *num.* 3. 2

Illud autem quòd in beneficiis attenditur capacitas tempore præsentationis, quod firmat cum Rota Mar.Anton *var.resol.lib.*1.*resol.*19.*n.*1. intelligendum est de præsentatione proprie dicta, quæ tunc cùm præsentatus coram Ordinario personaliter sistitur ab eo institutionem accepturus, vt respondit Rota *in vna Burgen Abbatia* 19. *Nouembris* 1583. coram D. Penia, hinc pariter tenens nominationem factam per patronos laicos etiam de non Clerico ad beneficium, esse validam, refert Aloys.Ricc.*in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.*140.*num.*3. & ego ipse *d.alleg.*72. *num.* 76. 3

Repetita illa vulgari concl. ex hoc text. desumpta quod laicus non possit habere beneficium Ecclesiasticum, cui similis text. *in cap. cum adeò* 18.*de præscrit. & in cap. ex literis, de transact.* quam ex antiquioribus probat Abb. *in cap. Ioannes, n.*7 *de Clericis coniug.*Dec.*in cap.decernimus, num.*30. *de iudic.* Syluest. *verbo*

verbo beneficium 3. *n*.8. Gom.*de expect.num*.89.Gig.*de pension.q*.86.*num*.7. & *q*.22. *num*. 6. Steph. *de literis gratiæ*,§.*noua forma*,*n*.24.Rebuff.*in praxi*,*tit.de cleric*. *n*.4.& *tit.differentia inter rescripta gratiæ*,*n*.38.Lamb. *de iurepatron*.1.*lib*.2.*q*.6.*art*.2.*n*.15. Marsil. *de reddit*. *p*.2.*c*.18.*n*.17.Couar.*lib*.4 *variar.c*.16.*num*.4. Gutier. *consil*.2.*n*.21.Fusc.*de visit.c*.21.*num*.13. Obstat tamen quòd B. Nicolaus fuit promotus ad Episcopatum antequam Clericus diceretur, quinimò S. Ambrosius Archiepiscopus factus est, antequam Baptismi Sacramentum susciperet, testatur Gratian. *in cap. statuimus* 61.*dist*.& constat Episcopatum, seu Archiepiscopatum esse quidem beneficia Ecclesiastica, aduertit Selu. *de benefic.p*.1.*q*.2.*n*.19. Rebuff.*in praxi tit.de probata beneficij viuentis impetratione*, *n*.44. Obstat rursus, quòd laicus Summus Pontifex esse potest, iuxta gloss. receptam *in cap.si quis pecunia* 79. *dist*. aduertit Abb.*in cap*...*num*..*de Regular*.facit text. *in c.licèt de euitanda* 7.vbi gloss *verbo absque vlla exceptione*,*de elect*.iuncto text.*in cap. si Papa, versic.nisi* 40.*dist*.& quæ tradunt Castro *de iusta hæreticorum punit.lib*.2.*c*.23. Simanc.*de Catholicis*,*c*.45.*n*.36. Et constat Pontificalem dignitatem beneficium esse Ecclesiasticum, iuxta text. *in c. de maledicis*, aduertit Selua *vbi supr. n*.14.

Pro quorum dubiorum solutione aduertendum est circa beneficia Ecclesiastica duo esse consideranda, vel enim considerari potest acceptio beneficij, & collatio ipsa tempore quo fit; vel rursus consideratur eiusdem beneficij Ecclesiastici prætensio ex postfacto; inter quæ illud est discrimen, quòd licèt in vtroque casu laici prohibeantur, diuerso tamen modo, in vno atque in alio prohibitio facta reperitur, patet si expendas quòd retentio beneficij à laicis non tantùm iure humano, verùm etiam diuino prohibetur, etenim cùm retentio beneficij ob illius administrationem supponat diuini officij ministerium, putà administrationem Sacramentorum in curatis, & in aliis, alia & isthæc ministeria non tantùm iure humano, verùm & diuino laicus facere prohibetur, iuxta ea, quæ S.Thom.2.2.*q*.100.*art*.4. Sot. *lib*.9.*de iust. q*.7. *art*.1. Couarr.*lib*.1.*var.c*.17.*n*.5. rectè fit retentionem beneficij non tantùm iure humano, verùm etiam diuino laicis interdici, quicquid contradicat Gig. *de pens. q*.21. *n*.4. Non sic dicas de beneficij acceptatione, quæ quidem cùm adhuc prædictum ministerium necessariò non supponat, non diuino iure, sed solum humano prohibita censetur. Patet si expendas attento isto iure non aliter esse faciendam collationem, nisi persona sit idonea, quæ beneficio deseruire possit; quod quidem laicus tempore collationis facere nequit: sic aliàs data dispensatione de stylo curiæ quando laico mandatur beneficium conferri, apponitur clausula cupienti adscribi militiæ clericali, vt testatur Gom. *de expectat. n*.90.

Quo supposito colligitur text. *in præsenti*, quatenus tempore collationis Ordines Ecclesiasticos requirit, iuris humani constitutionem continere, licèt enim sit contra legem diuinam laicum beneficium in titulum retinere ob ipsius ministerium, vt suprà dictum est, non tamen Dei præceptis aduersatur ad beneficium laicum inuenire pietate, & eruditione insignem intra breue tempus ordinandum: sic aliàs qui sacros Ordines non habet, curato beneficio iure diuino deseruire non potest, iuxta resoluta *in cap. omnis vtriusque sexus de pœnitent*. qui tamen constat ad curatum beneficium admitti intra breue tempus ordinandus, argum. text. *in cap. licet canon. de elect. lib*.6. licèt enim in illo tempore beneficium retineat, propter tamen destinationem, quam habet ad sacros Ordines, vt in sacris ordinatus retinere dicitur; sic similiter licèt laicus intra illud breue tempus possideat, non tamen vt laicus dicitur retinere propter illam destinationem data dispensatione ad obtinendum, aliàs nihil consideratur super quo caderet dispensatio, vnde supradicta clausula in dispensatione adiici solet. Ex quibus iam intellectus *ad d.cap statuimus*, vt procedat data dispensatione, constat ex illis verbis, *potest rata haberi*. Patet si expendas admissionem laici, de qua *ibi*, iuris quidem humani prohibitionem solummodo continere, iuxta supradicta, & probat eleganter idem text. *in d. c. statuimus*, ibi, *Ecclesia prohibitiones*. Vnde meritò relaxata illa prohibitione ob virorum sanctimoniam admissio facta fuit, non sic dicendum erat, si voluissent prædicta beneficia retinere absque Ordinis promotione, iuxta suprà resoluta. Sic aliàs Pontifex laicus tempore electionis esse potest, putà quia exceptio iuris humani, qualis est ista, illo tempore ipsius electionem auferre non potest, iuxta *d.cap.licèt de euitanda*, ibi, *absque vlla exceptione*.

SVMMARIVM.

1 *Beneficiorum institutio spectat ad Episcopos, & eorum Officiales.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Vicarij generales Episcoporum an ex vi Vicariatus possint instituere præsentatos à patronis, ostenditur.*
4 *Episcopi de iure communi fundatam habent intentionem in beneficiorum collatione.*

CAP. Ex frequentibus. III.

Alex. III.

Beneficia Ecclesiastica recipienda non sunt, nisi ab his, ad quos pertinent, scilicet Episcopo, vel eius Officiali, & qui contrà fecerint, id est, tam illi, qui à laicis recipiunt, quam laici, qui illa conferunt, sunt excommunicandi, nec possunt absolui nisi priùs satisfecerint. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian.*in ration, lib*.3.*iuris Pontif. pag*. 118. Alagona *in compend. iuris Canon. pag*.406.remissiuè Casal.*in annot*.& Ximen *in concord. p*.1.& 2. refertur ab Anton. August. *collect*.1. *Decret. lib*. 3. *tit*.7. *c*.1. est post Concil. Lateranen. *part*. 28. *cap*.11. 1

In hoc text. vt ex illius litera colligitur, proponitur consuetudo, seu magis corruptela, quæ in Cantuariensi Archiepiscopatu inualuerat, quòd Clerici auctoritate propria sine Episcopi, vel alterius, qui de iure posset titulum conferre, beneficia occupabant, vt deducitur ex illis verbis, ibi, *qui hoc de iure possunt*, intelligendo non expositiuè, quasi sit sensus hoc posse Vicarios, & quoscumque Episcopi Officiales, sed restrictiuè ad eos, quibus specialiter concessum est, vt sit sensus abusum, quem reprobat, in eo consistere quòd Clerici sine Episcopi, vel alterius, qui potestatem habeat conferendi, auctoritate propria beneficia occupabant, vt tetigit Abb. *hic num*.8. & explicat Rebuff. *in praxi benefic.tit.forma Vicariatus*,*num*.118.& ex aliis refert Couar.*lib*.4.*variar.cap*.10. *num*.7. *in princip*. & post eum Sbroz.*de officio Vicarij*, *lib*.2.*q*.141. *num*.10. & comprobatur ex proprietate relatiui, *ad quos*, quæ ea esse noscitur, vt quoties ponitur sine copula, &, adiicitur generi, cuius omnibus specialibus 2

non competit, stat restrictiuè, iuxta receptam doctrinam, quam ex text. *in l. ea tamen adiecto, ff. de legatis 3.* atque aliis singulariter deducit Bart. *in l. omnes populi, num. 1. ff. de instit. & iure, & in l. 3. in princip. C. de summa Trinitat.* receptus ex multis, de quibus Alphan. *collect. 56.*

3 *Vel officialium suorum.*] Ex his verbis Doctores multi colligunt Vicarios generales Episcoporum ex vi Vicariatus, absque alia speciali commissione posse instituere ad præsentationem patroni, sicut etiam confirmare electos, quia non liberalitatem exercere, sed magis ex necessitate facere dicuntur, ad hoc text. *in præsenti*, expressum reputantes, vt per gloss. *hic & in cap. vlt. verbo non possunt, de offic. Vicarij, lib. 6.* quas refert, & sequitur, ac latè tuetur Sbroz. *d. q. 11. à princip.* & post Selu. Duaren. Lambertin. & plures alios Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. c. 8. à n. 83.* Prax. Episcop. *p. 1. verbo Vicarius, §. 18.* Gonzal. *ad reg. 8. Concell. gloss. 9. §. 1. à n. 78.* Viuian. *in praxi iurispatronat. p. 2. lib. 1. cap. 2. n. 3.* Soar. de Pace *in pract. tom. 2. prel. 3. num. 7. & 8.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 22. q. 3.* Narbon. *de appellat. à Vicario ad Episcopum, p. 1. n. 18.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 54. n. 70.* quorum resolutio licèt plures grauissimos habeat contradictores, & in primis Rebuff. *d. tit. forma Vicariatus, à n. 126.* Roland. *consil. 47. n. 45. vol. 1.* & alios, quos refert Sbroz. *d. q. 111. n. 4.* in se quidem verior est, in rigore disputationis optimè defenditur, & secundùm eam respondisse Illustriss. Cardinal. Sacræ Congregat. Concilij testantur Nicol. Garc. & Narbon. *citatis locis*, & Sacram Rotam secundùm eum iudicasse refert Card. Caualer. *decis. 28. n. 5.* sed ad literam huius text. minimè adaptatur, tum quia, vt ostendimus, intelligendo verba illa restrictiuè, non probat conclusionem affirmatiuam, quam ex eo colligunt; tum etiam, quia non agit text. de institutione specialiter sumpta, quæ scilicet fit ad patroni præsentationem, sed generaliter de Clericis, qui sine titulo habito ab Episcopo, vel officialibus suis, vel alia persona, quæ de iure habebat potestatem, beneficia occupabant, ac subinde si verba prædicta, quia hoc de iure possunt, starent expositiuè, vt isti volunt, probat text. posse officiales Episcoporum sine speciali ipsorum consensu, seu commissione beneficia conferre, quod est directè contra text. *in d. cap. vlt.* & contra receptam omnium scribentium sententiam, quos refero *d. alleg. 54. n. 69.*

4 *Sine consensu Episcopi.*] Ergo in collatione beneficiorum Episcopi de iure communi fundatum habent intentionem, vt per Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 1. proœm. num. 21.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. n. 239.*

SVMMARIVM.

1 *Institui quis non debet vltra facultates inuitis Ecclesiæ Clericis.*

2 *Ecclesiis admitti non debent plures, quàm commodè ex redditibus nutriri possunt.*

3 *Inuestitura verbali per annulum, vel birretum, vel aliud signum non transfertur possessio.*

Cap. Auctoritate. IV.

Clem. III.

INstitui quis non potest vltra facultates inuitis Ecclesiæ Clericis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Guid. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 119.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 406.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 2. de iudic. c. 1.*

Vltra quam facultates earum, &c.] Notatur ad hoc, quòd in Ecclesia admitti non debent plures, quàm commodè ex redditibus nutriri possint, vt per Valer. Reginal. *in praxi fori pœnitentialis, lib. 30. tract. 3. num. 297. in fine*, & vide tradita *ad cap. 1. num. 2. supr. hoc tit.* 2

In gloss. *Instituatur*, ibi, *quod potest fieri per annulum*, &c. Notatur ad hoc, quòd verbali inuestitura per annulum, vel birretum, vel aliud signum non transfertur possessio, sed tantùm tribuitur licentia capiendi possessionem propria auctoritate, vt per Boër. *decis. 299. n. 2.* Menoch. *remed. 6. adipisc. num. 34.* Couar. *lib. 3. cap. 15 num. 10.* Tiraq. *in tract. le mort, in præfat. declar. 1. n. 5.* 3

SVMMARIVM.

1 *Instituendi in Ecclesiis non debent esse vnius nationis tantùm, sed vndecunque existant, dummodo idonei sint.*

2 *Literati in Ecclesia sunt præficiendi.*

3 *Idonei eliguntur ad beneficia ex quocunque loco, & natione, si in Regno, de eadem natione, & lingua tales non inueniantur.*

4 *Statuta, & consuetudines quòd beneficia oriundis conferantur, & non aliis, an valida censeri debeant, remissiuè.*

Cap. Cùm decorem. V.

Innoc. III.

QVi in Ecclesiis sunt instituendi, non debent esse vnius nationis tantùm, sed vndecumque veniant, dummodo idonei existant, eligendi sunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Cened. *collect. 56.* Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 119.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 406.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 7. c. 1.* 1

Viros literatos.] O Deus bone! quot repetitis vicibus commendatum in iure reperitur, vt præficiendi in Ecclesia sint literati, de qua re plura tradunt Dec. *in cap. cum in cunctis, ex n. 12. de elect. & in cap. prudentiam, ex num. 2. de offic. deleg.* Conrad. *in templo omnium iudic. lib. 2. c. 1. §. 4 ex n. 1. fol. 135.* Felin. *consil. 10. num. 4.* Cassan. *in catal. gloria mundi, p. 1. ex princip.* Hojed. *de incompatib. benef. p. 1. c. 24. ex n. 28.* Gig. *consil. 3. ex n. 15. & consil. 144. ex n. 1.* Roland. *consil. 47. ex n. 75. vol. 1.* Rebuff. *in concord. tit. de collat. in gloss. viris literatis, & in cap. postulastis, ex n. 33. de cleric. excommun. ministr.* Lambertin. *de iurepatron. lib. 2. p. 3. q. 5. art. 11. ex n. 5. in fine*, Fusc. *de visit. lib. 2. c. 28. n. 4.* Marsil. de Columna *de Ecclesia redditib. p. 1. c. 19. in princip.* & vide quæ latè dixi *ad c. de multa, de præbend. ex n. 16. & ad cap. graue nimis, eod. tit. n. 4.* 2

Vndecumque originem duxerit.] Notatur ad hoc, quòd ex quocumque loco & natione idonei ad beneficia eligendi sunt, vt per Camil. Borrell. *in summa omnium decis. tit. 6. num. 3.* Non est enim de iure attendenda quantum ad collationem, & prouisionem 3

benefi-

beneficiorum exceptio personarum. Rot. *decis.* 24. *n.* 2. apud Farin. *in collect. nouiss. aliàs part.* 4. *diuers.* Massob. *in praxi habendi concursum, pral.* 7. *dub.* 21. *num.* 37. se-
4 cundùm Romanam impress. Vtrùm autem valida censeri debeant statuta, vel consuetudines quòd beneficia oriundis conferantur, & non aliis, vide Rebuff. *in praxi benefic. p.* 3. *tit. de rescriptis mixtis, in princip. à num.* 6 *& gloss.* 1. *&* 2. *& in tract. nominat. quæst.* 9. *n.* 48. *post med.* Andr. Gambar. *de offic. & potest. legati de latere, lib.* 5. *ex n.* 537. *& lib.* 6. *ex n.* 379. Mandos. *reg.* 16. *q.* 39. *& cons.* 27. *ex num.* 19. *& cons.* 55. *à princ.* Roland. *cons.* 47 *ex num.* 67. *vol.* 1. Ludou. Gom. *reg.* 19. *Cancel.* Arnulph. Rusæ. *in tract. de iur. regal. priuil.* 29. *num.* 7. Carol. de Grass. *lib.* 2. *iure* 8. Selu. *de benefic. part.* 2. *quæst.* 23. *ex num.* 34 *& p.* 5. *quæst.* 28. *ex n.* 1. Hojeda *de incompatib. benefic. p.* 1. *c.* 23. *ex num.* 84. *& cap.* 24. *ex num.* 43. *& ex num.* 86. Hieron. Portoles *in schol. ad Molin.* §. *alienigena, ex num.* 5. Salzed. *in pract. cap.* 56. *in nouiss. edit.* Burg. de Pace *l.* 3. *Tauri, n.* 374. Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.* 1. *c.* 12. *ex num.* 8. *& lib.* 14. *ex num.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua recop.* Segura Daualos *in direct. iudicum Eccles. part.* 1. *cap.* 9. Rot. *in Placentina admissionis ad Capitulum* 8. *Aprilis* 1585. coram Card. Blanchetto, *& in Seguntina admissionis ad Capitulum* 26. *Iunij* 1587. coram bonæ mem. Gyptio, *& in eadem* 7. *Iunij* 1610. coram Patriarcha Manzanedo, *in Toletana confraternitatum* 3. *Decembris* 1618. coram Vbaldo, in quibus decisionibus fuit dictum statutum prohibens Clericos forenses admitti ad Capitulum tanquam illicitum, ambitiosum, & contra ius non tenere, Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.* 1. *c.* 12. *à num.* 8. *& l.* 14. *à n.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua recop.* Spin. *in speculo testam. gl.* 3. *princ. à num.* 32. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 54. Cur. Philip. *part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 37. Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 11. *à num.* 29. Perez *l.* 18. *verbo, que ningun estrangero, tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.* Anton. Oliban. *in comment. ad vsaticum, alium nanque de iure fisci, cap.* 13. *num.* 53. *cum seqq.* vbi de Aragonensibus, Ferrer. *in constit. Catalauniæ, glos.* 2. *n.* 62. vbi de Catalaunis, Cabed. *de patronatibus Regiæ Coronæ, c.* 29. vbi de Lusitanis, Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 17. *cap.* 6. *n.* 41. *&* 42. vbi de Britannis, & Vngaris, Petr. Ludou. Martinez *in allegat. Viceregis extranei, n.* 258. *cum seqq.* Cened. *ad Decret. collect.* 56. *num.* 7. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 4. *q.* 25. *vers. deinde,* Cened. *practic. & canonicarum quæst. lib.* 1. *quæst.* 28. *à princ.* vbi *num.* 18. resoluit extraneum à Regno posse in eo creari Vicarium Episcopi. In quibus Regnis exteri ex Summorum Pont. indultis beneficia obtinere non possint, dixi ad *c. bonæ, il.* 2. *de post. Præl.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesias in possessione instituendi, vel conferuandi etiam contra ius commune, pendente lite de proprietate manutenetur in possessione.*
2 *Verbum,* spectat, *non solùm possessionem, sed etiam dominium significat.*
3 *Institutio & destitutio beneficiatorum de iure communi pertinet ad Episcopum in sua diœcesi.*
4 *Dominij exceptio opponi potest agenti possessorio, si illam probare possit incontinenti.*
5 *Promissio facta per verba generalia, & adulatoria, non inducit obligationem aliquam.*
6 *Sententia super possessorio lata dicitur interlocutoria.*
7 *Possessio contra ius innata vera præsumptione alicuius tituli, sufficit ad repellendum proprietarium illius iuris.*
8 *Restitutionem petenti an, & quando obstet spontanea abiuratio, remissiuè.*
9 *Obligatio præsumitur personalis, & non realis.*
10 *Priuilegij verba si referantur ad personam, censetur priuilegium personale, si autem referantur ad rem, censetur reale.*

CAP. Cùm venissent. VI.

Existens in possessione instituendi, vel conferuandi Ecclesias etiam contra ius commune, pendente lite de proprietate manutenetur in possessione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan Host. Henric. Anchar. Panor. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij, pag.* 66. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 407. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 7. *c.* 3. 1

Spectat. Hoc verbum non solùm possessionem, sed etiam dominium significat, vt per Menoch. *cons.* 21. *num.* 4. 2

Tam de iure communi.] Notatur ad hoc quòd de iure communi institutio, & destitutio beneficiatorum suæ diœceseos pertinet ad Episcopum, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 239. & plures alios, quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 176. 3

Inter alia verò, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio dominij opponi potest agenti possessorio, si illam probare possit incontinenti, vt per Mascard. *de probat. concl.* 987. 4

Faceret quod sibi placeret.] Notatur ad hoc quòd promissio facta per verba generalia, & adulatoria non inducit obligationem aliquam, vt per Viu. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 22. *n.* 42. *p.* 362. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 1. *n.* 39. Ioseph. de Sesse *Aragon. decis.* 182. *n.* 13. 5

Nos interloquuti fuimus. &c.] Ergo sententia super possessorio lata dicitur interloquutoria, de quo vide Menoch *remed. vltim. retin. num.* 46. *&* 47. Couarr. *practic. c.* 17. Valasc. *cons.* 79. *n.* 17. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 7. *consid.* 1. *num.* 1. 6

Donec probarum legitimè, &c.] Notatur ad hoc quòd possessio contra ius innata vera præsumptione alicuius tituli, licèt clarè non constet de qualitate tituli, sufficit ad repellendum proprietarium illius iuris, nisi clarè probet defectum tituli præsumpti, vt per Abb. *in præsenti,* quem refert Gutier. *practic. lib.* 3. *q.* 19. *num.* 8. 7

Archidiaconum abiurasse, &c.] An & quando restitutionem petenti obstet spontanea abiuratio, & de conciliatione huius text. cum *c. accepta, de restit. spoliat.* vide *ibi* Nauar. *opposit.* 2. vbi nouem refert concordias, & literalem casum huius text. pro eius elucidatione ponit Gutier. *d. q.* 19. *n.* 31. 8

Si concessio illa fuerit realis.] Notatur ad hoc quòd Obligatio præsumitur personalis, & non realis, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1121. *per totam.* 9

In gloss. *Fuisse,* ibi, *immo si personæ facta fuit, præsumi debet personalis, si dignitati realis.*] Notatur ad hoc, quòd si verba priuilegij referantur ad personam, censetur priuilegium personale: si autem referantur ad rem, censetur reale, vt per D. Barbos. *in l. quia tale, n.* 2. *ff. soluto matrim.* & *num.* 41. resoluit quòd priuilegium concessum dignitati censetur reale, & perpetuò durat, prout & dignitas perpetuò durare dicitur. 10

In gloss. *Abiurasse,* ibi, *factum Prælati non præiu-*

dicat Ecclesia. De hoc vide latè per Ioan. Bapt. Cost. *de facti scient. & ignorant. inspect. 39. per tot.* vbi multipliciter ampliat, & limitat.

SVMMARIVM.

1 *Collatio dignitatum si spectauerit ad vnum, is non potest seipsum instituere.*
2 *Dans, & recipiens differunt inter se.*
3 *Conferendi dignitatem habens potestatem, si illam alij dederit, an possit ab illo dignitatem recipere, ostenditur.*
4 *Procurator constitutus à patrono non potest ipsum patronum præsentare.*

Cap. Cùm ad nostram. XII. & vlt.

1 PRælatus quando quis efficitur, non potest retinere dignitatem, quam prius habeat, quia illa vacat ipso iure; nec vacantem aliquam sibimet potest conferre, quia inter dantem, & recipientem debet esse distinctio personalis, nec potest illam recipere ab alio, quia alius non habet ius conferendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 120.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 407.* remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 7. c. 4.*

2 *Cùm inter dantem & recipientem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd differunt inter se dans, & recipiens, sicut eligens, & electus; instituens & institutus; vendens, & emens; locans, & conducens; imperans, & subditus; restituens & restitutus, vt per Flamin. *de resign. benef. lib. 9. q. 17. n. 109.* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis Clericorum, §. 11. n. 23.* & Doctores à me citatos *de offic. Episc. p. 3. alleg. 72. n. 85.*

Recipere non potuit à se ipso.] Collige ex text. non posse instituentem seipsum in beneficio Ecclesiastico instituere, ita gloss. *verbo recipientem*, Innoc. Abb. *num. 1. & 4.* & alij DD. *in præsenti*, idem Abb. *num. 1. in cap. per nostras, de iurepatron.* DD. communiter *in cap. cum in iure peritus, de elect.* Roch. *de iurepatron. verbo honorificum, num. 20.* Paulus de Stitad. *eod. tract. part. 6. quæst. 48. art. 5.* Lambert. *lib. 2. part. 1. q. 8. art. 2.* Dec. *consf. 151. n. 10.* Socin. *consf. 11. vol. 1.* Mant. *dial. 34.* Amplia text. hunc procedere etiam in procuratore, qui quidem virtute mandati constituentem non potest instituere in beneficio in quo ipse constituens habet potestatem instituendi, siquidem per ipsum procuratorem constituens censetur seipsum instituere, ex reg. text. *in cap. mulieres, §. illi, de sententia excom. reg. qui per alium, lib. 6.* vnde cùm constituens seipsum instituere non possit, vtique nec per alium, nempe procuratorem, id poterit efficere, qui non aliter constitui potest quàm post vacationem Ecclesiæ, propter text. *in c. vlt de concess. preb.* qua data vacatione maxima fraus resultat respectu constituentis per constitutionem procuratoris. Accedit, quia procurator non aliter potest in beneficio instituere quàm nomine ipsius constituentis, cuius personam in tali institutione repræsentat, fatetur Lambert. *lib. 2. part. 1. q. 8. art 9. num. 3.* quo dato necessariò videtur dicendum constituentem seipsum in effectu instituere, contra text. *in præsenti*, & reg. text. *in d. cap. per nostras*, cuius ratio ambitionis etiam, & maximè in institutione verificatur, & ita in specie hanc sententiam tenent Abb. *n. 6.* Ioan. Andr. & alij in præsenti, Zabarel. *in cap. ex insinuatione, de iurepatron.* Pauin. *de potestate Capituli Sede vacante, p. 2. q. 5. in fin.* Roch. *verbo ipse, vel is, quæst. 20.* Lambert. *d. art. 9.* quamuis contrarium teneat Gloss. *verbo recipientem, ad fin. hîc*, existimans procuratorem posse instituere dominum, cuius sententia poterit procedere, quando dominus constituens legitimè transfert in alium omnimodam, & absolutam potestatem instituendi, vel præsentandi, ita vt alius suo proprio iure instituere, vel præsentare dicatur, provt in effectu illam explicat Abb. *d. n. 6.* Lambert. *d. q. 8. art. 11.* & dixi *in collect. ad illam gloss.* quod quidem est faciendum interueniente iusta causa concedendi, seu transferendi tali modo, ne aliàs fraus præsumatur, provt in specie aduertit Lambert. *d. art. 9. num. 4. & d. art. 11. à num. 2.* Nec supradictæ opinioni refragatur quòd Romanus Pontif. Confessarium constituit, & quotidiè absoluitur ab illo, cui se subiicit, tradit gloss. singularis *in cap. sanè, il. 2. de....* Couar. *in cap. alma, part. 1. §. 1. num. 5.* Nauar. *in cap. 1. in princip. num. 20. & in cap. placuit, num. 9. de pœnit. dist. 6.* Castr. *lib. 2. de iusta hæret. punit. c. 23.* Resp. enim text. Abb. *d. num. 6.* & latè Nauar. *d. cap. placuit, à num. 15.*

3 In gloss. *Dantem*, ibi, *sed quid si ipse conferret alij potestatem conferendi illam dignitatem, nunquid possit ab illo illam recipere, vt sic non videretur eam recipere à se ipso*, &c. In hac quæst. gloss. *in præsenti*, arguit pro vtraque parte, primò pro negatiua, deinde pro affirmatiua, in eo tamen omnes conueniunt vt forma translationis attendenda sit, vt si is, qui ius conferendi habebat, in totum à se hanc facultatem in alium abdicauit donando illi, ita vt is, qui liberalitatem recepit, debeat suo nomine conferre non nomine eius, qui in eum hanc facultatem transtulit, & nunc poterit ab illo eligi, quia ille tunc eligit suo proprio nomine, non vti minister, vel procurator alterius, & sic valida erit donatio facta donatori: si verò ius conferendi sit in altum translatum, vt in compromissarium, vel vt in procuratorem, & tunc ille non poterit eligere, vel præsentare, vel illi conferre; cum enim ille ipsius vicem gerat, idque agere debeat nomine ipsius, cuius est compromissarius, vel procurator, quemadmodum ipse sibi conferre non posset, ita nec hoc ei licebit per ministrum suum, hanc distinctionem approbant omnes *in præsenti*, Ioan. Andr. *num 4.* Butr. *num. 8. vers. quæro, cum eadem gloss.* Anchar. *col. vltim. num. 6. vers. quærit gloss.* Zabarel. *num. 7. vers. tertiò quæro*, Panormitan. *num. 6. vers. & in fine*, Imola *num. 5. vers. in eadem gloss.* Anania *num. 10. versic. item nota quod quis*, Guid. Papæ *num. 3. vers. quæritur ponamus.* 4 Vnde iam colliges procuratorem constitutum à patrono non posse ipsum patronum præsentare, vt per Flamin. *d. quæst. 17. n. 113.* Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 11. cap. 13. num. 399.* quos refero ego ipse *d. alleg. 72. num. 87.* vbi *num. 89.* cum Lambertin. & Viuian. resoluo nec etiam substitutum à tali procuratore posse patronum, aut suum principalem procuratorem præsentare, & *num. seqq.* alia inueniuntur in proposito non contemnenda.

***

Ele

De Concessione Præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis.

Tit. VIII.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anch. Butr. Panorm. Guid. Papæ, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.91.verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.174.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Mattin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 104. Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontific. à pag.387.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anast. Germon. *in paratilis ad quinque libros Decretal.* Bartholom. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris ecclesiastici enarrat. pag.177.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.3. summa in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Institutus scienter in beneficio viuentis est deponendus, & ab Ecclesiastica communione depellendus*, & num.2.

3 *Beneficia Sacerdotis viui impetrans excusatur à pœna, si de eius morte fama percrebruerat.*

4 *Sententia lata super beneficio Ecclesiastico, an transeat in rem indicatam, ostenditur.*

Cap. Qui in viuorum. I.

Gelas. Papa.

1 INstitutus scienter in beneficio viuentis est deponendus, & ab Ecclesiastica communione depellendus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butr. Hostiens. Anch. Henric. Panorm. Guido Papæ, Viuian. *in rationali lib.3. iuris Pontificij, pag.122.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.408.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.1. Decretal. lib.3. tit.8. cap.1.* & ead. *collect.1. sub tit. de ætate, & qualit. cap.2.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rebuff. *in praxi benef. tit. de reprobata beneficij viuentis impetratione*, Cald. Pereira. *de renouat. emphyt. q.5. n.3.* remissiuè Nicol. Garc. *de benefic. p.10. ca.1. n.41. & 42.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib.2. tit.13. in princip.* vbi contra impetrantes beneficia viuentis aliæ pœnæ latæ sunt.

3 *Viuis Sacerdotibus*, &c.] Si tamen de illorum morte fama percrebruerat, excusatur à pœna imposita impetrantibus beneficia viuentium, vt per Mascard. *de probat. concl. 1070. num.2.*

4 In gloss. *Pellendi* 2. ibi, *transiuit in rem indicatam.* Vulgò notatur ad hoc quòd sententia lata super beneficio Ecclesiastico transit in rem indicatam, ita vt veritate comperta non possit postea retractari ad instar aliarum, ex reg. *l. post rem indicatam, ff. de re iudic. cum vulgaribus*, sequuntur DD. *hic*, communis, vt per Felin. *à num.11. in cap. lator, de re indic.* Cou. *de sponsal. lib. p.2. cap. vlt. num.12.* Socin. vbi limitat, *reg.449.* Hippol. *in pract. §. ordine, num.8.* pro quibus expendi solet *c. cùm dilectus 32. in fine, de electione.* Sed contrarium intendunt Innocent. & alij relati per Felin. *vbi suprà, n.14. ad fin.* pro quibus maximè vrget, quòd sententia in causa matrimonij carnalis non ita in rem iudicatam transit, quin veritate in contrarium comperta retractari valeat, *d. c. lator.* vbi addidi, igitur idem dicendum videtur in causa spiritualis matrimonij, quod inter Ecclesiam & beneficiatum contrahitur, *cap. quoniam, §. verò, vers. si verò, vt lite non contest.* præsertim, quia sicut sententia iniusta in causa carnalis matrimonij continet vitium per partes irremissibile, & additis ad *d. c. lator*, ita etiam in causa beneficiali, cùm non possint partes iustum titulum præstare in beneficio, quod absque canonica institutione obtineri nequit, *reg. 2. lib.7.* Nec oppositum probat *d. c. cùm dilectus*, quia non agit de sententia diffinitiua super beneficio, aut electione, sed de interlocutoria super ætate, quam iudex ad diffinitiuam vsque reuocare poterit, vt patet ex principio text. iuncta *gloss. vltim.* Nec etiam aduersatur glossa hæc, quia licèt probet sententiam in proposito transire in rem indicatam, non tamen dicit illam veritate postea comperta retractari non posse: obtinuit communis Doctorum explicatio vtramque opinionem sub distinctione defendi posse, ita vt prior procedat respectu illius, qui per sententiam succubuit, is enim ampliùs super retractanda sententia non auditur, & obstat illi exceptio rei iudicatæ: posterior verò procedat respectu victoris, cui per sententiam beneficium adiudicatur iniustè, siquidem contra hunc veritate comperta superior agere potest, & sententiam priorem retractare, text. qui sic communiter intelligitur, & summatur *in cap. cùm olim, de dolo*, sicut ea agere poterit tertius, quia rei iudicatæ exceptio his personis non obstat cum quibus lis præcedens agitata non est, ex reg. *l.3. & l.4. ff. de except. rei indic.* ita distinguunt Abb. *in c. cum Bertoldus n.28. de re indic. & in d. c. cùm olim, n.6.* Rot. *decis.17. de re ind. in antiq.* & alij, vt per Felin. *vbi supra*, Conar. *d. loco.* Sicul. qui communem testatur, *in c. ad audientiam, 2. n.54. de rescript.* cuius differentiæ ratio illa videtur, quòd in priori membro respectu illius, qui succubuit, & in ipsius præiudicium sententiæ vitium remissibile est, ab eodem quippe, qui potuit absque peccato sententiæ parere, & pendente lite renuntiare iuri suo, argum. *c.2.* ibi, *renuntiauit, de in integ. restit. c.2.* ibi, *lite pendente cedant, vt lite pendente*, communis, vt per Conar. *vbi supr. n.14.* Boër. *decis.206. à n.2.* id quod secus est ex parte victoris, pro quo iniusta sententia profertur, is etenim veritatis conscius non potest vti huiusmodi sententia, & prætextu illius beneficium retinere, vel acquirere, in quo iustum titulum non habet, qui consensus etiam expressus collitigantis, qui succubuit, licèt sufficiat ad ipsum excludendum, non sufficit, vt alius iustè acquirat, vel retineat deficiente Canonica institutione, quam sententia non tribuit, sed declarat, *l. sicuti, §. sed si, ff. si seruitus vendicetur*, iuuat *cap. olim, de rescript.* & quæ ex illo notat *gloss. vlt. in c.1. de eo, qui mittitur in 6.* recepta communiter, vt per Felin. *in d. cap. olim, à n.10.* ac subinde in proposito non procedit æquiparatio, & argumentum de matrimonio carnali ad spirituale propter diuersam rationem, cùm in illo detur vitium irremissibile ex vtraque parte, vt per Abb. *d. n.9.* & præcitatos: & hinc est quòd confessio partis, in causa beneficiali excludit confitentem, & sufficit vt contra illum sententia proferatur, text. iuncta gloss. *verbo constitit, in cap. post electionem, infr. hoc tit.* vbi DD. Præposs. *n.5. in cap. super eo, de eo qui cognouit consang.* secus tamen est in matrimonio carnali, *d. cap. super eo.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Beneficia non vacantia concedi, vel promitti non debent, & cùm vacauerint concedenda sunt infra sex menses, quibus elapsis de Episcopo ad Capitulum, & è contra, demum ad proximum superiorem deuoluitur collatio.*

2 *Beneficia Ecclesiastica nulla danda, aut promittenda antequam vacent.*

3 *Prohibitiones variæ expectatiuarum ad beneficia vacatura referuntur,* & n.4.

5 *Officia temporalia an promitti possint antequam vacent, ostenditur.*

6 *Prouidere debent beneficia vacantia ij, ad quos prouisio spectat intra sex menses, aliàs collatio deuoluitur ad Superiorem,* vt n.7.

8 *Papa statim quo lapsum est primum semestre concessum Ordinariis ad prouidendum de beneficiis vacantibus, potest conferre.*

9 *Beneficia deuoluta lapso semestri concesso Ordinario ad conferendum, non dicuntur de nouo vacare.*

Cap. Nulla. II.

Ex Conc. Lateran.

1 Ecclesiastica ministeria, & beneficia Ecclesiæ non tribuantur neque promittantur, antequam vacent, ne mors proximi desideretur, quia expectatio futuræ successionis etiam apud Gentiles fuit prohibita. Item si Episcopus debet conferre, & intra sex menses non confert, deuoluitur collatio ad Capitulum, & si vterque est negligens, ad Archiepiscopum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 122. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 408. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. c. 8. refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 8. c.* 2.

2 *Promittantur antequam vacent*, &c.] Notatur ad hoc, quòd nulla Ecclesiastica beneficia cuiquam danda, aut promittenda sunt, antequam vacent, ne desiderare quis mortem proximi videatur, vt per Flamin. *de resignat. lib. 6. q. 4. n.* 104. Nicol. Garc *de benef. p.* 10. *c.* 1. *num.* 1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *num.* 247. & corroboratur noua dispositione Concil. Trident. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 19. & faciunt dicta per me *de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg.* 72. *à num* 3.

3 Intelligo de inferioribus à Papa Prælatis, hi enim expectatiuas ad beneficia vacatura principaliter concedere non possunt pro modo, & varietate temporum, & prohibitionum de hac re loquentium; quæ quidem prohibitiones ad quatuor classes reducuntur. Prima prohibitio fuit Alex. III. in Concilio Lateran. de quo *in hoc text.* & per hac inductum fuit, ne quis posset alteri promittere in indiuiduo certum beneficium alicuius viuentis, & ita iuxta hanc primam prohibitionem si beneficium vacaturum certi hominis non esset, sed incerti, poterat ex iusta causa promitti ex rei natura, & adinstar iuris Ciuilis, super incertorum hominum hæreditatibus, de quo *in l. 3. §. de illo pro socio,* nam licèt priora huius textus verba, vtpotè vniuersalem negatiuam continentia, significare videantur agere de promissione cuiuslibet etiam incerti beneficij, tamen posteriora eius verba, ibi, *mortem proximi*, & ibi, *in cuius locum*, &c. & insuper similitudo *ibid.* adducta de improbata futura successione certi hominis viuentis, iuxta *legem vltimam, C. de pactis, cum similibus,* satis euincunt agere solùm de certò beneficio, idque propter maiorem captandæ mortis alienæ occasionem, quæ in his terminis ab improbis hominibus periculosiùs sumi poterat.

Cæterùm quia occasio prædicta, maximè erescente hominum malitia, poterat, licèt non tam probabiliter, adesse, etiam vbi beneficium vacaturum in genere promittitur, inducta postmodum fuit secunda prohibitio per Innoc. III. alterius Concilij Lateran. auctorem, relata *in cap. dilectus*, 19 *verf. cùm ego*, *de prabendis*, ibi, *& vacaturam expectare*, &c. & *in cap. accedens* 14. *hoc titulo*, & per eam interdicta fuit promissio, & collatio beneficij vacaturi etiam in genere, interim tamen eo tempore adhuc licebat vacaturum beneficium promittere sub ea forma, cùm potuero, vel cùm facultas sese obtulerit, vt constat ex dicto *cap. accedens*, donec Bonifacius VIII. *in c. 2. hoc titulo*, *lib. 6.* ne etiam in hunc modum aperiretur via contra prædictum Concil. Lateran. & contra prædictam eius rationem, ac alias, quæ ab eodem Bonifacio VIII. *ibid.* exprimuntur, interdicit hanc vltimam promittendi formam, & hæc fuit tertia prohibitio.

Altera prohibitio emanauit, per quam prohibitum fuit, ne alicui particulari concederetur, vt resignationes beneficiorum, etiam liberas recipiat, & illa valeat idoneis etiam personis conferre, vt habetur *in cap. deliberatione, §. prohibemus, de offic. legati, lib. 6.* limitando tamen in resignationibus, & collationibus ex causa permutationis, vt post alios resoluunt *ibid.* Anchar. *n.* 2. Franc. *in princ.* & Domin. *n.* 7. hanc tamen prohibitionem decisioni huius textus non debes ita tribuere, vt existimes eam nouiter per illum inductam fuisse, licèt enim vtatur verbo, *prohibemus*, iuris noui alioquin inductiuo, tamen aliud postulat materia, de qua *ibi*, vtpotè iam antea in effectu prohibita per text. *in cap. constitutus* 11. *hoc tit.* iunctis resolutionibus Doctorum *ibid.* maximè Panormitani à *n.* 5. & glossæ *verbo cuicumque*, *in fine*; *in d. §. prohibemus*, vbi Franch. *à n.* 2. & Domin. *à n.* 6. 4

Vtrùm autem decisio huius text. procedat in officiis temporalibus, quæstio est inuestiganda, in qua breuiter negatiuè respondendum, illa enim posse Regem promittere in tempus, quo vacauerint, tenent Melch. Phœbos *Lusitan. decis.* 2. quem refert parens meus *in comment. ad Ordin. Regias Lusitan. lib. 2. tit.* 98. *in fine,* Didac. de Britto *in suo responso pro Comite de Salinas, q.* 1. *n.* 11. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 5. *c.* 818. *n.* 38. non obstante opinione contraria Socini, quem refert, & sequitur Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tit. vt beneficia ante vacat. art.* 1. *gloss.* 2. *ad med.* dum æquiparat officia, & beneficia ad effectum, vt non possint inpetrari ante vacationem. Et demum quòd prohibitio huius text. loquatur solùm in beneficiis Ecclesiasticis, tradunt Cabed. *de patronat. Regiæ Coronæ, c.* 15 *n.* 15. & 29. Fr. Emman. *quæst. Reg. tom. 1. art. 6. col. 3. post princ.* quicquid aliter sentiat Valasc. *cons.* 108. *n.* 28. *tom.* 2. 5

Sed infra sex menses, &c.] Notatur ad hoc quòd de beneficiis vacantibus prouidere debent ij, ad quos prouisio spectat, infra sex menses, vt per Aloys. Ricc. *in praxi aurea*, *resol.* 184. *num.* 1. late Nicol. Garc. *de benef. p.* 10. *c.* 2. *à princ.* quos refero ego ipse *de offic. & potestate Episcopi, p. 3. alleg.* 58. *n.* 1. vbi *num.* 2. amplio ad omnia beneficia, quamvis sint in Cathedralibus, & aliis Ecclesiis tam sæcularibus, quàm regularibus constituta, & ad hospitalia, quæ conferuntur 6

tur in titulum beneficij. Vincent. Filliuc. *tom.3.tr.41.c.4.n.171.* vbi ait quòd hic text. habet locum in collatione libera, non vero in necessaria.

7 *Si autem Episcopus*, &c.] Notatur ad hoc quòd si Episcopus, vel is, ad quem spectat collatio, infra sex menses non disposuerit, collatio deuoluitur ad superiorem, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit. de deuolut. n.7.* Azor. *instit. moral. p.2. lib.7. c.27.* Cald. Pereira *resp.3. pro Alphonso de Penharanda, n.2.* Erasm. à Cochier *de iurisdict. Ordin. in exemptos, p.4. q.30. n.3.* Nicol. Garc. *d.p.10. c.3. n.10.* Zerol. *in praxi Episc. p.2. verbo beneficia, §.2. in princ.* vbi dicit pro maiori parte hodie ab Episcopo ad Archiepiscopum, & statim ad Papam fieri deuolutionem, & Mantic. *decis.260. n.2.* dicit deuolutionem debere probari gradatim de inferiori ad proximum superiorem per sex menses. In exemptis tamen immediatè Papæ subiectis deuolutio fit immediatè ad Papam, vel Legatum de latere, vt per multos, quos refert, & sequitur Erasm. à Cochier *d.q.30. n.5.* & ego

8 ipse *d. alleg.58. n.14.* Illud in præsentiarum aduertendum est, quòd Papa statim quo lapsum est primum semestre potest prouidere, vt per Gonzal. *ad reg.8. Can-*

9 *cel. §.3. procem. n.5.* & beneficia deuoluta lapso semestri concesso Ordinario ad conferendum, non dicuntur de nouo vacare, idem Gonzal. *gloss.15. §.2. n.20. & 21.* vbi *gloss.24. à n.38.* quærit si Cardinalis collator non contulit beneficium, quod vacauit in mense aliàs Apost. infra sex menses, ita quòd locus sit deuolutioni ad superiorem, iuxta text. *in præsenti*, an tunc possit conferre Archiepiscopus, qui Cardinalis non est, seu alius, ad quem de iure competit deuolutio, an verò solus Papa, tanquam beneficium reseruatum, itavt Archiepiscopus, aut alius, cuius manus ligat reseruatio, *reg.8. aliàs 9.* conferri non possit? vide apud eum.

Cap. Relatum. III.

Alex. III.

1 Beneficium vacans est conferendum, non obstante appellatione illius, cui beneficium promissum fuit antequam vacaret. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabatell. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butr. Hostiens. Anch. Panorm. Guido Papæ, Viuian. *in rationali lib.3. iuris Pontificij, pag.123.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.409.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Anton. August. *collect.1. Decret. lib.2. sub tit. de appellat. cap.39.* & est post Concil. Lateran. *p.29. c.6.*

2 In gloss. *Appellationis*, ibi, *quia ex tali promissione nihil iuris acquiritur*, &c. Quamuis enim ordinarius collator, vel patronus in habitu habeat ius præsentandi, illud tamen non habet in actu nisi à tempore vacationis, Duen. *reg.279.* & ideo promissio facta per patronum de beneficio vacaturo, per mortem beneficiarij non conualescit. Cald. Pereira *de potest. nomin. c.10. n.2.* quem refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.3. alleg.72. n.6.*

SVMMARIVM.

1 *Præbenda afficitur per præsentationem mandati, dato executore ad prouidendum, ita quòd collatio alteri facta non teneat.*
2 *Papa ad vacatura beneficia ius tribuit.*
3 *Papa ad beneficia vacatura expectatiuas licitè concedit.*
4 *Verbum*, inuestitura, *quid significet, ostenditur.*
5 *Mens & ratio statuentium in rescriptis attendenda.*
6 *Princeps super iure positiuo dispensat.*
7 *Beneficiarius postquam per sententiam fuerit priuatus fructus postea perceptos non facit suos.*

Cap. Proposuit. IV.

Innoc. III.

Papa quando mandat vt prima vacatura Præbenda cum Canonicatu detur alicui, & assignat executorem, qui præsentat literas collatori, beneficium intelligitur ita affectum, quòd si vacet & alteri conferatur, collatio sit annullanda, & sic tanquam adhuc vacans conferendum est nominato à Papa, qui cùm sit supra ius, potest contra illud dispensare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.124.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.409.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.3. Decret. lib.3. tit.8. c.1.* 1

In Ecclesia vestra proximò vacatura, &c.] Notatur ad hoc, quòd Papa ad vacatura beneficia ius tribuit, vt per Nicol. Garc. *de benefic. p.10. c.1. n.3.* Potest enim ad beneficia vacatura expectatiuas licitè concedere, vt probat text. *in c.2. de præb. lib.6.* vbi Franch. *n.1. & 6.* Domin. *n.2.* Dec. *in c. ex parte in 1. num.1. de offic. deleg.* Prob. *ad Monach. in c.3. n.3. eod. tit. lib.6.* Palat. *in introduct. rubr. de donat. inter virum, & vxor. à n.7.* Nauar. *in c. si quando præl. 2. à n.4. de rescript.* Rebuff. *in concord. titul. de mandatis Apost. §.1. sub verbo Romanus Pont.* Cabed. *de patronat. Regiæ Coronæ, c.15. n.6.* Mandos. *de signatura gratiæ, tit. regressus, & accessus, pag. vlt. vers. non tamen, & tit. coadiutoria, vers. si tamen Papa, & tit. expectatiua, in princ.* Azor. *instit. moral. p.2. lib.6. c.32. vers. Verum enim*, Secus autem est in inferioribus Prælatis, vt dixi *ad c.2. sup. hoc tit.* 2 3

Per annulum inuestiuit.] Notatur ad hoc quòd *inuestitura*, vox dicitur comprehendens quamlibet possessionem, non solùm si iure feudi, sed etiam electionis, vel simili apprehendatur, vt per Menoch. *consil.2. num.269.* 4

Intentionis nostræ non sit, &c.] Notatur ad hoc quòd in rescriptis statuentium mens, & ratio inspicienda, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, n.55.* 5

Supra ius dispensare.] Notatur ad hoc, quòd Princeps super iure positiuo dispensat, vt per Couar. *lib.3. var. c.6 n.1. vers. secundò*, Menoch. *consil.157. num.12.* Et Papa in omnibus legibus, & statutis Conciliorum etiam generalium dispensare potest, Sayr. *in claui Regia, lib.3. c.10. n.10.* 6

In gloss. *Vacare*, ibi, *quòd per sententiam statim perditur dominium.* Notatur ad hoc quòd postquam beneficiarius per sententiam fuerit priuatus, fructus postea perceptos non facit suos, quia iam non habet titulum Canonicum, sed magis beneficium videtur vacare, vt per D. Barb. *in l. diuortio, §. fin. p.1. n.49. ff. soluto matrim.* 7

SVMMARIVM.

1 *Semestre ad eligendum, seu conferendum à iure præfixum non currit legitimè impedito, nec incipit currere nisi à die notitia vacationis.*
2 *Corporis deformitas sæpè deformitatẽ animi ostendit.*
3 *Suspensus beneficia conferre non potest.*
4 *Intrusus dicitur, qui spreta superioris auctoritate beneficij possessionem inuadit.*

5 Dona

5 *Donationem exercet collator, & num 6.*
7 *Confirmatio, quæ in forma communi expeditur, non validat id, quod ex se nullum est.*
8 *Culpa ad casum non ordinata considerabilis non est.*
9 *Excommunicatio sua culpa non imputatur, quod non possit conferre, nec ei currit tempus sex mensium datum à iure ad beneficiorum collationem faciendam.*
10 *Excommunicatione durante non currit tempus patrono ad præsentandum.*
11 *Semestre tempus datum Ordinariis ad conferendum computari debet secundùm Kalendarium, & de momento ad momentum.*
12 *Semestre tempus datum Ordinariis ad conferendum est à tempore vacationis numerandum, & currere incipit ab eo tempore, quo scire potuit, vel debuit Episcopus.*
13 *Confirmatio facit res maioris auctoritatis.*

Cap. Quia diuersitatem. V.

1 Tempus sex mensium in vacatione beneficij pro collatione incipit à die notitiæ, non à die vacationis, nec currit quando collator est legitimè impeditus, putà si sit suspensus, non obstante confirmatione collationis alicui à Sede Apost. facta in forma communi, secus si in forma speciali. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3 iuris Pontific. pag.* 124. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 409. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 8. c. 2.*

2 *Diuersitatem corporum sæpè diuersitas animorum ostendit.*] Notatur ad hoc quòd deformitas corporis sæpè deformitatem animi ostendit, vt per Tiraq. *ad l. 2. connub. gloss. 1. p. 2. n.* 55. Escob. *de ratiocin. c.* 32. *n.* 1. & in pulchro corpore sæpè pulchra residet anima, vt dicebat Cyn. quem refert Alexand. *cons.* 209. *incipit Ponderatis, num.* 10. *vers. dictus verò iuuenis, lib. 6.* Nam species corporis simulachrum est mentis, figuráque probitatis, Matth. de Fano *de modo studendi, c.* 10. Thom. Act. *de ludo scacchorum, q.* 5. *n.* 26. Ceuall. *communium contra communes, q.* 248. *n.* 13. Vide alià quæ ad hoc propositum dixi *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 42. *n.* 2. *cum seqq.*

3 *Tempore suspensionis ipsius*, &c.] Notatur ad hoc quòd suspensus beneficia conferre non potest, vt per Ant. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existen. lib. 4. c. 3. n. 7.* vbi *n.* 8. cum Rebuff. *in c. postulastis, num.* 16. *vers. idem quando, de cleric. excommunicat. minist.* extendit, vt procedat non solum quando suspensio est specifica à collatione beneficiorum, sed etiam si sit ab officio tantùm, quia hoc sufficit ad hoc, vt impediatur tantùm conferre.

4 *Præter eius auctoritatem se intruserunt.*] Notatur ad hoc quòd intrusus dicitur, qui spreta superioris auctoritate beneficij possessionem inuadit, vt per Camil. Borrell. *in summa omnium decisionum, tit.* 20. *num.* 85.

5 *Ad donationem eius spectantes.*] Ergo donationem exercet collator, vt per Cosm. *in pragmat. sanction. tit. de collat. fol.* 135. Cald. Pereira *de potest. eligendi, c.* 6. *n.* 14.

6 *Ad eas resignandas monitione*, &c.] Ergo coguntur ad resignandum præbendas, qui tempore suspensionis Archiepiscopi Eboracen. & posteà absque eius auctoritate se intruserunt in illis, vt per Flamin. *de resignat. benef. lib.* 3. *q.* 18. *n.* 36.

Sub forma communi, quæ confirmat, &c.] Notatur ad hoc quòd confirmatio, quæ in forma communi expeditur, non validat id, quod ex se nullum est, sed solùm actui valido robur præstat, vt per Molin. *de primog. lib. 2. c. 7. n. 7.* Card. Tusch. *tom. 2. lit. C. concl.* 703. Cabed. *Lusit. decis. 1. n. 4. p. 2.* 7

Vt tempus suspensionis in sex mensibus, &c.] Ergo culpa ad casum non ordinata considerabilis non est, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 182. *n.* 59. 8

Et si fuerit sua culpa suspensus, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicatio sua culpa non imputatur, quòd non possit conferre, nec ei currit tempus sex mensium datum à iure ad beneficiorum collationem faciendam, vt per Roch. *de iurepatron. verbo competens, n.* 23. Conar. *in Clem si furiosus, p.* 3. *in princ. n.* 4. Perez *ad tit. 8. in princ. lib. 8. Ordin. pag.* 205. qui etiam tenent decisionem huius text. procedere in impedimento iuris, in quo tollendo nulla fuit culpa, vel negligentia, & culpa in casu huius text. minimè imputatur ad euentum postea sequutum, quia ea fuit admodum remota, & mediata. 9

Amplia, vt durante excommunicatione patrono non currat tempus ad præsentandum, sicuti non currit libero collatori, Rot. *in Placentina Parochialis de Malpartida* 23. *Ianuar.* 1615. coram Card. Verospio. Nec refert si dicatur, quod impedimentum proueniens ab excommunicatione regulariter procedit ex culpa excommunicati, quo casu non solet excusare, *l. 2. §. vlt. ff. si quis caut.* cum aliis per Tiraquell. *de retractu lig. §.* 35. *gloss.* 4. *n.* 28. quia respondetur, quòd obiectum bene procedit, quando culpa est ordinata ad impedimentum, secus quando non est ad illud ordinata, vt declarant Butr. *hic n.* 17. *vers. & alij dicunt.* Anchar. *n.* 15. *vers. Compostellanus,* Abb. *n.* 11. & 13. subdens quòd ad istum effectum requiritur, quòd culpa sit causa immediata impedimenti. Surd. *decis.* 262. *n.* 6. & 16. Colliguntur hæc ex Anton. Ricc. *d. lib. 4. c. 4. n.* 11. vbi *n.* 12. ampliationem huiusmodi limitat, quando excommunicatus esset in mora petendi absolutionem. Et quòd tempus non currat impedito, tradunt Doctores per me citati *in tract. Axiom. iuris vsufreq. Axiom.* 116. *n.* 1. quibus addo Salgado *de protect. Regia tom. 1. p 2. c.* 13. *num.* 253. & quòd impeditus non dicitur negligens, Staphil. *de literis gratiæ expect. tit. de variis modis,* Salgad. *d. c.* 13. *n.* 255. Qualia autem dicantur legitima impedimenta, vide Mascard. *de probat. concl.* 884. Menoch. *de arbitr. casu* 118. Patil. *de resign. lib.* 11. *q* 13. 10

Semestre autem tempus.] Quod computari debet secundùm Kalendarium, & secundùm quod menses occurrunt, & iacent per totum circulum anni, & quod deficit de primo mense, accipiendum est de vltimo, ita gloss. *verbo mensem in c. quàm sit, de elect. lib. 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp.* 24. *n.* 15. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 10. *c.* 2. *n.* 42. Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss.* 11. *n.* 7. & 8. quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 58. *n.* 9. Quæ quidem computatio de momento ad momentum est facienda, idem Garc. *d. c.* 2. *n.* 43. vnde Rota *in vna Ciuitatis Castellanæ* 18. *Iunij* 1557. coram D. Quiroga censuit in sex mensibus datis Ordinariis ad conferendum computari diem termini, refero ego ipse *d. alleg.* 58. *n.* 5. 11

Sed notitia ipsius, &c.] Notatur ad hoc quòd tempus sex mensium datum ad conferendum, est à tempore scientiæ vacationis numerandum, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.* 35. *gloss.* 4. *à princ.* Zerol. *in prax. Episc. p. 1. verbo iuspatronatus, §. 8. dub.* 1. Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 6. c.* 26. *quæst.* 10. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 6. *num.* 24. Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss.* 6. *num.* 132. Nicol. Garc. *d. c.* 2. *num.* 15. & 17. Flores de Mena 12

Mena *var. lib.*1. *q.*2. *n.6.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol.*184. *n.*1. Card. Caualer. *decis.*489. *n.*1. Rota apud Seraph. *decis.*702. tenuit tempus sex mensium datum Ordinariis ad conferendum parochiales ad eorum collationem spectantes per Bullam Pij V. quæ dicit à die vacationis, intelligi à die vacationis notæ, & *decis.*380. eodem modo censuit tempus quatuor mensium concessum Ordinariis ad collationem faciendam de beneficiis curam animarum habentibus, aliàs Sedi Apost. reseruatis, non currere nisi à die notitiæ vacationis habitæ. Quod quidem semestre tempus currere incipit ab eo tempore, quo scire potuit, vel debuit Episcopus, Rot. Apud Farinac. *decis.*323. *n.*1. *p.*1. *in recent.* & apud Nicol. Garc. *d.c.*2. *n.*28. *&* 29. considerata per iudicem beneficij qualitate, vacationis modo, & temporis illius longitudine, ac distantia locorum, Seraphin. *d. decis.*380. *n.*4. Nicol. Garc. *d. c.*2. *n.*31. Aloys. Ricc. *d. resol.*184. *n.*2. & vide per me tradita *d. alleg.*58. *n.*5. *&* 6. In dubio autem quoad hunc effectum, non præsumitur scientia, sed ignorantia, Mohed. *decis.*4. *n.*2. *de probat.* Caualer. *decis.*489. *n.*3.

13 In gloss. *Forma*, ibi, *per confirmationem fit maioris auctoritatis.* Notatur ad hoc, quòd per confirmationem fit res maioris auctoritatis, vt per Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.*2. *concl.*1. *n.*5.

14 In gloss. *Præter*, ibi, *item argumentum est hic*, &c. Notatur ad hoc, quòd si decedat Clericus habens bona patrimonialia sine hærede, ex testamento, vel abintestato, non succedit fiscus Papæ, sed eius Episcopus pro sua Camera, vt per Perez *l.*21. *tit.*19. *lib.*8. *Ordin. pag.*372. Peregrin. *de iure fisci, lib.*1. *tit. de iis, qui iura fiscalia habent, n.*4. Bobadil. *in sua politica, lib.*2. *c.*17. *num.*119.

SVMMARIVM.

1 *Literæ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti possessione non faciunt mentionem, inualidæ sunt.*

2 *Possessio colorata alterius narranda est, si quis eam in beneficio obtinet.*

3 *Beneficium de facto vacare non dicitur, interim quòd non dimittitur possessio primi beneficij vacantis ipso iure per assecutionem secundi.*

4 *Possessio plus habet facti, quàm iuris.*

Cap. Cùm nostris. VI.

1 BEneficium quando vacat de iure, & non de facto, v.g. si dignitas conferatur Episcopo, & aliquis impetrat litteras, vt sibi conferatur, non faciendo mentionem, quod de facto non vacet, literæ dicuntur subreptitiæ, nec valent, quia non faciunt mentionem de colorata possessione; compellitur tamen Episcopus relinquere dignitatem, nisi monstret dispensationem. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.*124. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*410. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.*3. *Decret. lib.*3. *tit.*8. *c.*3.

2 *Eo quòd per falsi*, &c.] Notatur ad hoc quòd narranda est alterius colorata possessio, si quis eam in beneficio obtinet, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 201. *n.*139. latè Nicol. Garc. *de benefic. p.*10. *c.*1. *n.*48. vbi *n.*49. limitat in prouisione facta Motu proprio, qui excludit subreptionem, & *n.*51. limitat etiam, vt non procedat in possessione beneficij generaliter, vel specialiter reseruati ex prouisione inferioris à Papa. Quare Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloss.*5. §.1. *n.*64. *&* 65. benè aduertit in terminis huius text. non fuisse declaratam gratiam subreptitiam, ex eo quòd verè beneficium non vacaret, vacando de iure, sed quia non fuit facta mentio de possessione, seu detentione alterius de facto, quæ taciturnitas poterat forsitan retrahere Papam, vel saltem tardiorem, & difficiliorem reddere super concessione dictæ gratiæ.

Cùm propositura illa non vacaret de facto.] Notatur ad hoc quòd quamvis primum beneficium vacet ipso iure per assecutionem secundi, quandiu tamen non dimittitur illius possessio, sed potiùs continuatur ab eodem, qui secundum beneficium fuit assequutus, tunc non dicitur vacare de facto, quia de facto est semper occupatum, vt per Gonzal. *d.* §.1. *n.*4. 3

Possessio plus habet facti, quàm iuris.] Ergo in possessione factum est principalius, quod expresè tenent Cuiac. *ad l. denique* 19. *col.*55. *ff. ex quibus causis maiores*, & Anton. Fab. *in rationali ad eand. l. lit. D. pag. mihi* 693. & mouentur, quia in quolibet composito illud semper præcipuum, & principalius censetur, quòd magis præualet, & principalius operatur. *l. quæritur, ff. de statu hominum*, notant nostri *in cap. quod in dubiis, de consecrat. Ecclesiæ*, factum autem, id est, insistentia rei principalius videtur operari, ius verò concurrere solùm concomitanter, coadiuuando scilicet, & fouendo factum illud. Verùm constat aliquando non semper factum principalius operari in possessione, sed ius, ex *l. possessio* 49. ibi, *plurimum ex iure mutuatur, ff. de acquir. possess.* quare gloss. *hic verbo plus habet facti, & gloss.*1. *in reg. sine possessione, de regulis iuris in* 6. (quas receptas communiter testantur Couarruu. *in reg. possessor, part.*2. *in initio, num.*3. *&* §.1. *num.*6. Anton. Gom. *l.*45. *Tauri, à num.*17. Philip. *de fictionibus, part.*1. *cap.*5. Medic. *de definit. p.*2. *defin.*67. *num.*8. Matiens. *l.*8. *gloss.*1. *num.*8. *tit.*7. *lib.*5. *noua recopil.*) constituunt, & distinguunt triplicem, aut quadruplicem possessionis modum, aliam enim esse inquiunt, quæ plurimum habet facti, & parum iuris, aliam, quæ plurimum habet iuris, & minimum facti, aliam, quæ plurimum habet iuris, & facti, aliam, quæ plurimum habet iuris, nihil facti, & fuit doctrina Bart. *in l. si is, qui pro emptore, à num.*10. *ff. de vsucap.* quem alij ibi sequuntur communiter, teste Ias. *num.*2. Crot. *num.*3. Petr. Greg. *syntag. iuris lib.*1. *cap.*13. *num.*15. Peregr. *variar. lib.*3. *num.*16. explicantes possessionem, quæ habet plurimum facti, esse illam, quam quisque per seipsum acquirit, & retinet, vt *in hoc text. & in d. l. denique*, ac subinde inferunt postliminio non contineri. Possessio, quæ habet plurimum iuris, & minimum facti, est illa, quæ per seruum, vel filiumfam. ex causa peculiari ignoranti acquiratur, iuxta text. *in l.*1. §. *item acquirimus, & in l. quod seruus* 14. cum aliis, *ff. de acquir. possess. & in l. Labeo, ff. de vsucap.* & de hac agit text. *in d. l. possessio*, quæ probat quòd possessio plurimum ex iure mutuatur, & ideo inferunt postliminio contineri, iuxta text. *in l. iusto* 44. §. *vlt. ff. de vsucap.* Plurimum iuris, & facti habere dicitur possessio, quæ per procuratorem, vel aliam personam, vel etiam per filium ex causa non peculiari acquiritur, iuxta text. *in l.*1. *C. de acquir. possess.* factum enim ibi reperitur filij, vel serui, vel alterius personæ, multum etiam operatur iuris dispositio, vt indicant verba eiusdem *l.*1. ibi, *tam ratione vtilitatis, quàm iurisprudentiæ.* Plurimum iuris, & nihil facti eam habere inquiunt, quæ legis ministerio transfertur, absque facto eius, cui acquiritur, 4

vt in constituto, iuxta *l. quod meo, in princ. ff de acquir. possess.* & in pluribus aliis casibus, quos latè prosequitur Rebuff. *in praxi, tit. de materiis possess.* Gilchen. *de præscript. p. 2. memb. 3. c. 11. cum seqq.* Peregr. *var. lib. 4. ferè per totum.*

In gloss. *Non vacaret de facto*, ibi, *sed non est ita.* Notatur ad hoc quòd de rescripto, seu commissione nulla necessariò facienda est mentio, vt per Cald. Pereira *de potest. elig. c. 5. n. 12.*

De Decano mentio, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatione Capituli non comprehenditur caput principale ipsius, nisi specialiter nominetur, vt per Rebuf. *in tract. nominat. q. 8. n. 33.* 3

Eboracen. Archiepisc. &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus extra propriam diœcesim iurisdictionem voluntariam exercere, & beneficij collationem facere potest, vt per Couat. *lib. 3. variarum, c. 20. n. 8.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 62. n. 2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 127.* 4

SVMMARIVM.

1 *Beneficium vbi constiterit collatum fuisse per habentem potestatem, non debet possessio per exceptionem abiurationis, & renuntiationis retardari.*

2 *Beneficij collatio est quædam liberalis donatio.*

3 *Capituli appellatione non comprehenditur caput principale ipsius, nisi specialiter nominetur.*

4 *Episcopus extra propriam diœcesim iurisdictionem voluntariam exercere, & beneficiorum collationem facere potest.*

Cap. Post electionem. VII.

1 Dignitas, quæ te vera non vacat, non potest alteri conferri, & eius possessio illi, qui habet beneficium, non debet retardari prætextu exceptionis, quòd abiurauerit, vel renuntiauerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 125.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 140.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1.* & Casal. *in annot.* referunt ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 8. cap. 4.*

Notari solet hic text. ad hoc quòd in beneficialibus datur multiplicatio titulorum, vt per Abb. *in præsenti, num. 4.* Rota *in Mutinen. plebis, seu iurispatron. 27. Iunij 1625.* coram Reuerendiss. D. meo Coccino Decano, & ratione illorum potest quis se defendere, licèt ex vtroque titulo non possit agere, vt *in c. vt quis duas, de elect. lib. 6.* vt bene declarat Abb. *n. 4.* Lap. *alleg. 132. n. 2.* Roman. *cons. 433. num. 7.* Felin. *in c. in nostra, n. 2. de rescript.* Dec. *in c. bona, n. 11. de appell.* ad idem est text. *in c. constituens, il. 1. de testib. & in c. ex literis. de restit. in integr.* Cassad. *decis. 21. super reg.* & secundùm Felin. *in c. in nostra, n. 2. vers. intellige, de rescript.* hic text. habet locum in gratiis diuersis, non autem in contrariis, quia ad effectum vt intret illius dispositio, sufficit quòd duplex titulus tendat ad eundem effectum, scilicet ad collationem beneficij, secus si ad diuersos, seu contrarios effectus in eadem persona, Roman. *cons. 350. n. 13. vers. quoad secundum*, vbi quòd habens titulum in beneficio conferentem ius in re, si postea impetrat commendam, desinit habere illum primum titulum conferentem ius in re, quia titulus commendæ non est illi conformis quoad effectum cùm conferat solum detentionem, & differant effectualiter in multis, & in istis terminis tituli dicuntur contrarij, sequuntur Felin. *in d. c. in nostra, num. 2. vers. secundò intellige*, Selua *de benefic. in part. 3. quæst. 20. col. pen. vers. istud est limitandum*, optimè Rot. *in d. Mutinen. plebis.*

2 *Propria liberalitate.*] Ergo collatio beneficij est quædam liberalis donatio, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. n. 246. vers. secundò*, & alios citatos *ad c. quia diuersitatem 5. super verba, ad donationem eius spectantis, sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Recepto in Canonicum tenetur Capitulum prouidere, quàm citò se facultas obtulerit.*

2 *Maioratus viuo possessore an sequens petere possit, vt declaretur morte illius maioratum ad se pertinere.*

3 *Canonia non debet esse sine Præbenda, vbi in Ecclesia extant Præbendæ.*

4 *Turpitudinem suam allegans nemo est audiendus.*

Cap. Cùm super. VIII.

Recepto in Canonicum tenetur Capitulum prouidere quàm citò se facultas obtulerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Guido Papæ, Cened. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 126.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 411.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 8. c. 5.* 1

Vt tibi quàm citò se facultas, &c.] Quia ad ius futurum ex præsenti obligatione sine causa quis agere nõ potest, ideò Canonicus, de quo *in hoc text.* petiit vt quàm citò se facultas obtulerit Præbendale beneficium in Tridentina Ecclesia sibi conferatur, quia iam Præbenda vacauerat, & alteri fuerat collata, vnde ne in posterum illuderetur iustè petiit, vt sibi adiudicaretur proxima vacatura, quandoque legitimè erat electus in Canonicum, ita Cened. *ad Decret. collect. 10. n. 3.* vnde *num. 2.* arguit ad quæstionem illam, an viuo possessore maioratus sequens possit petere, vt declaretur morte illius maioratum ad se pertinere? in qua negatiua pars verior est, nisi possessor viuus in alium transferat, vel dissipet bona maioratus, pro cuius tamen quæstionis decisione, vide Greg. *l. 1. verbo en el tiempo, tit. 2. p. 3.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis mater. p. 3. n. 78.* Xuar. *alleg. 4.* Ant. Gom. *l. 40. Tauri, num. 79.* Thesaur. *Pedem. decis. 151.* Molin. *de primog. lib. 1. c. 16. & lib. 3. c. 14.* Sarmien. *select. lib. 1. c. 2. & lib. 7. c. 6.* Pelaëz *de maior in initio, p. 2. ex n. 64. & p. 4. q. 34. ex n. 1.* Spin. *in speculo testam. gloss. 19. n. 66.* Anton. de Padil. *in l. 1. C. de fideicommiss. ex num. 30.* Perez *l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordinam. p. 591.* Gam. *Lusit. decis. 6. n. 6. & decis. 202. n. 3.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 47. n. 13. cum seqq.* Gutier. *cons. 13. n. 1.* Molina *de iustit. tract. 2. disp. 639.* Valasc. *consult. 184. num. 19. cum seq.* D. Barbosa *in l. non potest videri, n. 16. cum seqq. ff. de iudic.* 2

Non debeat carere Præbenda.] Notatur ad hoc quòd Canonia non debet esse sine Præbenda, vbi in Ecclesia extant Præbendæ, vt per Rot. *decis. 33. de rescript. in nouis*, Franc. Marc. *Delphin. decis. 1272. num. 1. p. 1.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. §. 1. n. 16. & 17.* Monet. *de dist. quotid. c. 1. q. 1. n. 3.* vbi *num. seq.* in quo differat Canonia à Præbenda. 3

In gloss. *Posse*, ibi, *turpitudinem suam*, &c. Notatur ad hoc quòd turpitudinem suam allegans nemo est audien- 4

audiendus, ad quod plures Doctores citat Cened. *d. collect.* 10. *n.* 4. quibus adde Surd. *decis.* 196 *num.* 6. *&* *decis.* 309. *n.* 16. Thom. de Thomas. *in floribus legum reg.* 32. Rota apud Farin. *decis.* 665. *num.* 12. *p.* 1. *recent.* Marc. Anton. *var. resol. lib.* 2. *resol.* 11. *num.* 25. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *de disciplina clericali*, §. 3. *n.* 12. Cardos. *in praxi iudicum, verbo allegatio, n.* 5. Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib.* 1. *c.* 13. *n.* 15. cum quibus multipliciter declarabis.

In gloss. *Carere præbenda*, ibi, *Papa noluit, quòd illi darentur distributiones*, &c. An & quando Canonicus receptus vltra numerum dum præbenda non vacat, habeat distributiones quotidianas, vocem in Capitulo, & alia iura Canoniæ, vide Abb. *in c. cū M. ex n.* 29. *de constit.* vbi Dec. *ex n.* 132. Rip. *ex n.* 186. & Felin. *n.* 23. Corset. *sing.* 315. *vers. supernumerarius.* Bernard. *reg.* 68. Staphil. *de gratiis & expectat. in* 1. *forma, ex n.* 7. Panin. *de offic. & potest. Capit. Sede vacante, præl.* 5. *n.* 15. Hojed. *de incompatibil. benefic. p.* 1. *c.* 12. *ex n.* 6. Rebuff. *in concord. tit. de reseruat.* §. *fin. vers. vltimò non habebit, pag.* 250. latè Monet. *de distribut. quotid. p.* 2. *q.* 1. *ex n.* 4. & maximè *n.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Præbendam vnam habens in Ecclesia, & aliam obtinens, vtramque retinens, vacat prima de iure, licèt non de facto.*
2 *Episcopus non potest dispensare, vt quis in eadem Ecclesia duo simplicia beneficia similia obtinere possit.*
3 *Beneficia duo difformia sub eodem tecto potest quis obtinere, dummodo quodlibet per se non sit sufficiens ad sustentationem prouisi.*
4 *Dictio*, statim, *latam denotat sententiam.*
5 *Beneficium vacare de facto non dicitur quandiu non dimittitur possessio primi beneficij vacantis ipso iure per adeptionem secundi.*
6 *Canonicatum habens in certa Ecclesia, si in eadem consequatur alium, non potest resignare primum fauorem, quia vacat ipso iure.*
7 *Dispensare non censentur inferiores, nisi se dispensare exprimant.*

Cap. Literas. IX.

1 PRæbendam vnam habens in Ecclesia, & aliam obtinens, vtramque retinens, vacat prima de iure, licèt non de facto. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 126. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 411. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 18. *c.* 6.

2 *De communi Canonicorum confirmauit assensu.* Notatur ad hoc quòd Episcopus non potest dispensare, vt quis in eadem Ecclesia duo simplicia beneficia similia obtinere possit, vt per Abb. *hic n.* 3. & 6. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 3. *q.* 1. *n.* 123. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 50. *q.* 6. *vers. sed dubia*, *& lib.* 6. *c.* 11. *q.* 4. Nicol. Garc. *de benef. p.* 11. *c.* 5. *n.* 185. quos refero Ego ipse *de*
3 *officio, & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 62. *n.* 12. Circa tamen beneficia difformia sacra Congregat. censuit posse quem obtinere duo difformia sub eodem tecto, dummodo quodlibet per se non sit sufficiens ad sustentationem prouisi, prout idonei testes sunt Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 2. *c.* 8. *n.* 55. Nicol. Garc. *d. c.* 5. *n.* 377. Armend. *in addit. ad recopilat. legum Nauarræ, lib.* 4. *tit.* 7. *l.* 2. *de benefic. incompatib. n.* 8.

Statim.] Ergo hæc dictio latam denotat sententiam, vt per Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *c.* 8. *n.* 27. 4

Etsi non de facto, &c.] Notatur ad hoc, quòd quamuis primum beneficium vacet ipso iure per assecutionem secundi, quandiu tamen non dimittitur illius possessio, non dicitur vacare de facto, vt per Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. glos.* 15. §. 1. *n.* 4. 5

Vnde illam sine facultate resignet, &c.] Notatur ad hoc, quòd habens Canonicatum in tali Ecclesia, si in eadem consequatur alium Canonicatum, non potest resignare primum in fauorem, quia vacat ipso iure per adeptionem secundi, vt per Abb. *hic n.* 2. *&* 4. Hoied. *de incompatib. benef. p.* 1. *c.* 11. *n.* 12. Flamin. *d. lib.* 3. *q.* 1. *n.* 106. Hinc etiam infertur obtinentem beneficium simplex in tali Ecclesia, si simile beneficium consequatur in eadem, non posse resignare primum in fauorem, cùm vacet ipso iure per adeptionem secundi sub eodem tecto, Hoied. *d. p.* 1. *c.* 20. *n.* 26. Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *in* 1. *p.* 8. *q. princ. in* 15. *art. n.* 1. *cum seqq.* Flamin. *d. q.* 1. *n.* 121. vbi *n.* 124. quòd non valet consuetudo, vt quis obtineat plura beneficia in eadem Ecclesia, & *n.* 125. quòd dispensatus ad duo beneficia nequaquam censetur dispensatus, vt illa habeat in eadem Ecclesia, nisi expressè fuerit dictum, etiamsi sint simplicia. 6

In glos. *Vacare noscatur*, vlt. ibi, *quia semper est necessarium, vt dispensatio exprimatur.* Notatur ad hoc quòd inferiores non censentur dispensare, quamvis causæ cognitionem præmittant, nisi dispensare exprimant, non enim censentur absoluere excommunicatum, nisi verbis absolutionis vtantur, quamvis illum scienter ad diuina admittant; ita Rebuff. *in praxi benefic. tit. de dispensat. super defectu natalium, num.* 9. Sanch. *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 4. *n.* 16. & limita in foro externo secundùm Fr. Emman. *quæst Regul. tom.* 1. *q.* 13. *art.* 16. 7

SVMMARIVM.

1 *Vacatio Præbendarum, seu Canonicatuum in Ecclesiis non numeratis, possibilis non est, nec fit ibi deuolutio ad superiorem ex negligentia semestri in non prouidendo Ecclesiæ de ministris.*
2 *Canonicatuum in Ecclesia numerus, & distinctio qualis.*
3 *Beneficia Ecclesiæ non numeratæ sint verè beneficia.*
4 *Sententiam non irritat causa vna vera, & vna falsa.*

Cap. Ex parte. X.

IN Ecclesiis, in quibus non est certus numerus Canonicorum, nec sunt certæ Præbendæ, non habet locum Concil. Lateran. quòd elapso semestri deuoluitur electio ad superiorem, sed illarum Ecclesiarum est conseruanda consuetudo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan, Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration, lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 127. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 411. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 8. *c.* 7. 1

Non erant distinctæ Præbendæ, &c.] Aduerte quod in Ecclesiis aliquando nulla est distinctio, numerusve Præbendarum, nec certus numerus Canonicorum, vt in casu huius text. *& c. dilecto*, & *c. vacante, de præbend.* aliquando est certus numerus Canonicatuum, seu Canonicorum, sed nullus numerus, nec distinctio 2

Præbendarum, vt *in c.fin.§.si autem,hoc tit.lib.6.* quandoque verò non solùm certus est numerus Canonicatuum, & Præbendarum, sed etiam ex Præbendæ realiter, actualiter, & perpetuò sunt inter se distinctæ, itavt non sit vnum beneficium Ecclesiasticum, sed dos vnius actualiter, & omnino distincta sit à dote alterius, iuxta text. *in c.literas. hoc tit. & in Clem.fin.de prebend.* Nonnunquam est certus numerus Canonicatuum, & totidem etiam sunt Præbendæ, sed ex distinctæ non sunt, imo bona sunt quoad dominum Capituli communis, super quibus bonis, quasi in confuso absque actuali aliqua distinctione institutus est numerus Præbendarum correspondens numero Canonicatuum, quos omnes casus quoad consuetudinem optandi percurrit Moneta *de optione Canonica, c.2.q.2 n.16, & 17.*

3 Notari solet hic text. ad hoc quòd beneficia Ecclesiæ non numeratæ sunt verè beneficia Ecclesiastica, vt per Gonzal. *ad reg.8.Cancel.gloss.9.§.3.n.2.*

4 *Nos igitur*, &c.] Notatur ad hoc quòd causa vna falsa, & altera vera non irritat sententiam, vt per Tiraq. *in tract.cessante causa, limit.22.n.6.& 13.*

SVMMARIVM.

1 *Conferendi potestatem habens potest de iure alteri tradere potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.*

2 *Episcopus, qui potestatem conferendi dedit, poterit conferre ante Vicarium.*

3 *Episcopus singulari personæ facultatem conferendi beneficia committere non potest, nec etiam ipsi Vicario de certo beneficio.*

Cap. Constitutus. XI.

1 HAbens potestatem conferendi potest de iure illam dare alteri, qui si confert, non potest primus eandem conferre; sed talis licentia non est danda volenti facere fraudem contra ius. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan.Butr.Host.Anchar.Henric. Panorm.Guid. Papæ, Vin. *in ration.lib.3.iuris Pontif. pag.* 127. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 411. remissiuè Ximen. *in concord.p.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.1.Decret.lib.3.tit.8.c.8.*

2 *Et tu interim frater Archiepiscopi*, &c.] Nota quòd Episcopus, qui potestatem conferendi dedit, poterit conferre ante Vicarium, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit.de forma Vicariatus,num.89.* Azor. *instit.moral.p.2. lib.3. c.44. q.12.* vbi etiam quid dicendum si Episcopus, & Vicarius vna die beneficium contulissent, refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. part.3.alleg.74. num.65.*

3 *Quod gratiam continet singularem*, &c.] Ergo singulariter non est conferendi potestas exprimenda, vt per Rebuff. *d.tit.de forma Vicariatus, n.5.* & ideo Episcopus singulari personæ facultatem conferendi beneficia committere non potest, nec etiam ipsi Vicario de certo beneficio, vt tenent Flamin. *de resignat. lib.7.quæst.vlt.n.30.* Sbroz. *de officio Vicarij, lib.1.q.52. num.4.& 25.* latè Nicol. Garc. *de benefic. part.10.c.1. num. 9.* Quamvis Episcopus possit committere Vicario suo, aut Officiali generali facultatem conferendi beneficia, vt per multos quos refero *d. alleg.54.n.50.* vbi *num. 62.* quòd data Vicario specialiter facultate conferendi beneficia, non intelligitur concessa potestas conferendi ea beneficia, quæ Episcopus iure speciali, aut priuilegio conferre potest, & *num. 63.* quòd hæc facultas comprehendit quælibet beneficia etiam Ecclesiæ Cathedralis, & curam animarum habentia, erecta, & instituta ante commissionem, & *n.64.* quod etiam extra diœcesim beneficia virtute huius commissionis conferre potest.

Cap. Dilectus. XII.

ELectio Episcopi, vel Archiepiscopi, si non fiat in semestri, non deuoluitur ad alios, quia Concil. Lateran. intelligit de personatibus, & minoribus beneficiis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Guido Papæ, Viuian. *in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.* 128. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 411. remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Ant. August. *collect.3.Decret.lib.3.tit.8.c.9.* 1

Ad Archiepiscopatum, vel Episcopatum non solet extendi, &c.] Episcopalis enim dignitas sub amplissimis verbis quorumcumque beneficiorum in odiosis non venit, vt per glos. *verbo dignitatum, in c.2.de præbend.lib.6.* Simonet. *de reseruat.q.11.* Mandos. *ad reg.20. Cancel.n.7.8.& 9.* Gamb. *de offic.legati,lib.2.n.41 cum seq.& lib.7.à n.222.* Bursat. *cons.287.n.5.vol.3.* Gonzal. *ad reg.8.Cancel.gloss.5.in princip.n.36.* 2

Cap. Ex tenore. XIII.

PRomissio beneficij vacaturi non valet. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr.Butr.Anchar.Imol.Anan.Host. Henric. Panorm. Guid.Papæ, Vin. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.*128. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 412. remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant.August. *collect.3.Decret.lib.3.tit.8. cap.10.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Rebuff. *in praxi benef. in proœm.concord. pag.mihi* 510. & probant per me citati *ad c.2.sup.hoc tit.* vbi eam latè declaraui.

Dictos Abbatem, & Monachos absoluatis. Hinc Melch. Phœbos *Lusitaniæ decis.27.* refert in supremo supplicationis Senatu decisum fuisse Abbates non posse concedere prouisiones de officiis, & beneficiis annexis, & connexis suæ Abbatiæ in tempus, quo vacauerint, quem citat parens meus *in comment.ad Ordin. Regias Lusitan.lib.1.tit.98.in fin.n.2.* 2

Cap. Accedens. XIV.

PRælatus si promittat prouidere de beneficio, quando poterit, tenetur prouidere, quia hæc promissio non est de vacaturo. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan.Andr.Imol.Anan. Butr. Anchar. Host. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.3.iuris Pontif. pag.*129. Alagona *in compendio iuris Canon pag.*412. remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant.August. *collect.4.Decret.lib.3.tit.3.c.1.* 1

Alium cùm vacabit.] An & quando promissio beneficij vacantis obliget, vide Roch. *de iurepatron. verbo honorificum, q.36.* Lambert. *2.p.2.lib.q.7.art.15.* Nicol. Garc. *de benefic. p.10.c.1. à n.31.* & vide quæ dixi *c.2. sup. hoc tit.* 2

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Conferendi potestas si ad Capitulum, & Prælatum, vt Prælatum pertinet, de vno ad alterum lapsu temporis non transit, secus si Prælatus intersit vt Canonicus, quia tunc de Capitulo transit ad Prælatum, nisi dolum committat.*

2 *Prebendarum Ecclesiæ Cathedralis prouisio ad Episcopum, & Capitulum simul pertinet.*

3 *Collatio simultanea Episcopi, & Capituli dicitur quando Episcopus concurrit in collatione vti priuatus, seu tanquam Canonicus, & vnus de Capitulo.*

4 *Potestas conferendi non deuoluitur ad superiorem ex negligentia inferiorum, quando superior dolosè procurauit illam negligentiam.*

CAP. Postulastis. XV.

1 Collatio quando spectat ad Capitulum, & Episcopum, vt Episcopus est, si intra sex menses non fiat, deuoluitur ad superiores. Si Episcopus ingrediatur non vt Prælatus, sed vti Canonicus, deuoluitur ad ipsummet Episcopum, nisi dolosè impediat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 123. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 412. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 3. *c.* 2.

2 *Ad vos, & Archiepiscopum vestrum simul*, &c.] Ergo prouisio præbendarum Ecclesiæ Cathedralis ad Episcopum, & Capitulum simul pertinet, vt per citatos *ad c. cum Ecclesia Vulterana* 31. *n.* 4. *sup. de elect.* & latissimè Nicol. Garc. *de benef. p.* 2. *c.* 4. *n.* 11. *cum seqq.* vbi *num.* 28. Cum Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 45. *à n.* 51. quod Capitulum habet vnam vocem, & Episcopus aliam dimidiam, qui si in discordia contulerint, ita quòd Capitulum, seu maior pars conferat vni, & Episcopus alteri, etiamsi ei accesserint aliqui Canonici, neutra collatio valet, & tunc si Papa stante huiusmodi discordia prouideat tertio, eius prouisio erit bona, vt sæpiùs resolutum fuisse in Rota attestatur idem Nicol. Garc. *d. c.* 4. *n.* 34.

Vtrùm autem & quando vox Episcopi, aut alterius Prælati tanta sit, quanta totius Capituli, optimè fuit disputatum *in vna Cæsaraugustana electionis* 20. *Martij* 1623. coram R. D. meo Coccino Decano, vbi fuit dictum opinionem Host. *in hoc cap. postulastis*, tenentis tantam esse vocem Episcopi, vel alterius Prælati quantam solius Capituli, habere locum, quando de iure speciali ius eligendi spectat ad Episcopum, & Capitulum simul, vel ad Prælatum, & Capitulum, non ita quando de iure communi electio spectat ad Prælatum & Capitulum, quia tunc vox Prælati computatur pro vna voce, secundùm Collect. *in præsenti, n.* 5. Abb. *n.* 14. Imol. *n.* 15. *vers. quod tamen an sit verum*, Anch. *n.* 9. *vers. contrarium determinat ipse.* Card. *n.* 5. Io. Andr. *n.* 10. & latissimè *in cap. pen. de appel. in* 6. Federic. de Senis *cons.* 1. *ex n.* 7. Abb. *cons.* 37. *n.* 2. *in fine, & n.* 3. *p.* 2. & fuit resolutum *in Placentina voti* 26. *Aprilis* 1599. *&* 6. *Nouembris* 1600. *&* 16. *Decembris* 1604. coram bonæ mem. Penia.

3 *Nisi fortè Archiepiscopus*, &c. Notatur ad hoc, quòd dicitur collatio simultanea Episcopi, & Capituli, quando Episcopus concurrit in collatione vti priuatus, seu tanquam Canonicus, & vnus de Capitulo, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 45. *n.* 67.

Notatur etiam ad hoc, quòd vbi negligentia, quam Prælatus ipse habuit, dum teneretur non vt Episcopus, sed vt quilibet alius cum cæteris Canonicis intra sex menses beneficium conferre, non nocet ei, vt tanquam ad Prælatum ob negligentiam ad ipsum conferendi potestas deuoluatur, quia non fuit negligens vt ipse solus, sed cum aliis, quod efficit vt ad ipsum tanquam ad superiorem meritò deuolutio fiat, ita Domin. à S. Gemin. *in c. à collatione* 11. *n.* 1. *de appel. in* 6. vbi Franch. *n.* 4. Innoc. *in cap. irrefragabilis* 13. *n.* 2. & *ibi* Zabar. Host. & alij *de officio ordin.* Secus autem esset si electio, vel collatio à solo Episcopo tanquam Canonico facta, vel facienda fuisset, nam tunc nullo modo ad eum appellatio interponeretur, nec facultas conferendi deuolueretur, quia deesset personarum diuersitas, quæ in his casibus necessariò desideratur, Rota *decis.* 1. *sub tit. de suppl. neglig. Prælat. in nouis*, aliàs *decis.* 113.

Et in hoc casu cùm dolosè impedierit, &c.] Notatur ad hoc quòd ex negligentia inferiorum non deuoluitur ad Superiorem potestas, quando superior dolosè procurauit illam negligentiam, vt per Palat. *in repet. rubr. de donationib. inter virum, & vxorem*, §. 70. *num.* 21. 4

Notatur ad hoc, quòd quando quis ex aliquo euentu prætendit lucrum, eo carere debet, si constet per eius dolum hunc casum euenisse, & per eum fuisse procuratum, vt per D. Barbos. *in l. si ab hostibus*, §. *fin. n.* 5. *ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Patronus non potest promittere se præsentaturum quem ad beneficia vacatura, nec potestatem dare alteri vt præsentet, & si id faciat, non tenet.*

2 *Fœmina præsentare potest.*

3 *Patronus beneficij Ecclesiastici non potest promittere se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, nec alicui dare potestatem præsentandi ad illud antequam vacet.*

4 *Reges Lusitani quo iure promittere possint in genere Ecclesias sui patronatus, & preceptorias vacaturas ostenditur.*

5 *Præsentandi ius non habetur in actu nisi à tempore vacationis.*

6 *Procuratorem vt præsentet pro se ad beneficia vacatura de auctoritate Ordinarij quis potest constituere ex iusta causa.*

CAP. Cùm dilecta. XVI. & vlt.

Honorius III.

Patronus non potest promittere se præsentaturum aliquem ad beneficia vacatura, nec potestatem dare alteri vt præsentet, & si id faciat, non tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panormit. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 130. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 412. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Comitissa Flandren. &c.] Ergo fœmina præsentare potest, vt per Roch. *de iurepatron. verbo competens, in princ.* Iulian. Viuian. *in praxi iurispatron. p.* 3. *lib.* 5. *c.* 4. *num.* 5. 2

Fecerit promissiones, &c.] Notatur ad hoc quòd patronus beneficij Ecclesiastici nō potest promittere se præsenta- 3

sentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, nec alicui dare potestatem præsentandi ad illud antequam vacet, vt per Kirchou. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 1. *tit.* 4. *num.* 8. *pag.* 167. Put. *part.* 1. *decis.* 244. *in antiq.* aliàs 138. *n.* 3. *in correct.* Lambert. *de iurepatron.* 1. *part. lib.* 2. *q.* 6. *art.* 1. & 19. Roch. *eod. tract. verbo honorificum, n.* 25. & *verb. competens, n.* 63. Perez *l.* 1. *gloss.* 2. *vers. non minus elegans, tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 146. Rebuff. *in praxi benef. p.* 2. *tit. de reprobat. benef. viu. impetr. à n.* 25. Spin. *in speculo testam gloss.* 4. *princ. n.* 102. Iulian. Vivian. *in praxi iurispatr. p.* 2. *lib.* 10. *c.* 2. Rot. *in Fauentina beneficij* 13. *Iunij* 1614. coram bonæ memor. Buratto inter eius impressas *decis.* 61. *n.* 1. vbi Ferentil. *in annot. lit. A.* Ioan. Nicol. Delphin. *de iurepatron. lib.* 2. *n.* 192. Cassad. *decis.* 5. *de iurepatron.* Roland. *cons.* 47. *ex n.* 53. *volum.* 1. Cosm. *in pragm. sanct. tit. de collationib.* §. *reseruationes, in gloss. verbo vacaturorum, vers. quemadmodum enim*, Humad. *l.* 10. *gloss.* 4 *num.* 1. *tit.* 16. *p.* 1. plures, quos refert Cened. *ad Decretal. collect.* 160. *à princ.* latè Nicol. Garc. *de benef. p.* 10. *c.* 1. *à*
4 *n.* 4. Cabed. *de patronatibus Regiæ Coronæ, c.* 14. vbi resoluit passim Reges Lusitaniæ consueuisse, & solere promittere præsentare aliquem in Ecclesia sui patronatus in genere ob benemerita, & seruitia, & de hac promissione prouisionem Regiam fieri, & *c.* 15. idem facere dicit commodis vacaturis. Verùm consuetudo illa, qua Reges nostræ Lusitaniæ promittunt in genere Ecclesias sui patronatus vacaturas, dubito an iure subsistere possit, nisi ex præsumpto Summi Pontif. priuilegio, quod ad huiusmodi promissiones, ex iusta tamen causa faciendas, concessum censeri debet, argum. *cap. super quibusdam,* §. *præterea, de verb. signific.*

Similiter non sine aliqua difficultate procedunt expectatiuæ, quæ ad Præceptorias, id est, Commendas Ordinum Militarium concedi solent per Regem nostræ Lusitaniæ tanquam per Magistrum eorundem Ordinum, quia Magister Ordinum Militarium censetur tanquam quilibet alius Prælatus inferior, vt ex Nauar. *in Apologia de redditib. Ecclesiast. quæst.* 1. *monitu* 56. tradit Cabed. *d. c.* 15. *num.* 4. & satis constat ex traditis per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom* 1. *q.* 36. *art.* 5. Sed Prælatus inferior à Papa non potest principaliter promittere expectatiuas siue generaliter, siue specialiter ad beneficia vacatura, *c.* 2. *super hoc tit.* Ergo, &c. facit constitut. Pij V. quæ incipit, *Sacrosanctum.* Sed responderi potest huiusmodi Commendas non esse Ecclesiastica beneficia, vt aduertit Cabed. *d. c.* 15. *num.* 15. præsentit Fr. Emman. *d. tom.* 1. *quæst.* 1. *art.* 6. *col.* 3. *post princ.* quicquid aliter sentiat Valasc. *consult.* 108. *n.* 28. Ratio est, quia iustè possidentur à prædictarum Militiarum professoribus, qui quidem, etiamsi religiosi sint, vel propriè, vel largè secundùm Doctorum opiniones, quos refero *de officio, & potest. Episcopi, part.* 2. *alleg.* 12. *n.* 16. Clerici tamen non sunt, neque aliquem Ordinem, si eorum Conuentuales excipiamus, vt plurimum suscipiunt, neque tenentur suscipere, vt ex quotidiana experientia constat, cùm tamen Clerici esse deberent, & ita Ordines suscipere ad recipiendas prædictas Commendas, si ipsæ essent Ecclesiastica beneficia, iuxta reg. text. *in c.* 2. *de ætate, & qualitate, cum similibus,* & Concil. Trident. *sess.* 23. *de reformat. c.* 5. & *sess.* 24. *de reformat. c.* 12. tum etiam, quia de facto constat prædictos Milites huiusmodi Commendas non obtinere cum titulo illo spirituali, quem præseferunt Ecclesiastica beneficia, illi namque fruuntur solis fructibus temporalibus, qui superantur ab ipsis beneficiis, quæ reguntur per Clericos eiusdem Ordinis, & Militiæ, penes quos solùm residet spiritualis eorum titulus, vt bene aduertunt Cabed. *d. c.* 15. *à num.* 18. Fr. Emman. *d. col.* 3. *post princ.* & satis ex his constat, quæ circa oblationes his Clericis, an potius prædictis Militibus earum Commendarum possessoribus soluendas controuertunt Valasc. *consult.* 14. *tom.* 1. & Fr. Emman. *d. tom.* 2. *q.* 36. *art.* 7. Cùm ergo Commendæ huiusmodi non sint Ecclesiastica beneficia, non includuntur sub prohibitione *c.* 2. *supra hoc tit.* vt *ibi* notaui; nec esse materiam simoniæ, tradunt Victor. *in relect. de simon. num.* 45. Aragon. 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. Soar. *tom.* 1. *de Relig. lib.* 4. *de simon. c.* 27. *num.* 6. Bonacin *in tract. de simon. q.* 4. *n.* 15. vbi *in vers. ex dictis*, colligit non committi simoniam ab eo, qui pecunia procurat Commendam militarem, aut illam vendit.

De non vacantibus.] Quia ius præsentandi non habetur in actu nisi à tempore vacationis, vt per Duen. *reg.* 279 & plures alios, quos refero *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 5. 5

Et donatione eorum, &c.] Ex iusta tamen causa, veluti si quis haberet se absentare in longinquas partes de auctoritate Ordinarij poterit constituere procuratorem, vt præsentet pro se ad vacatura, Lambert. *d. lib.* 2. *q.* 4. *art.* 2. *n.* 3. & 89. *art.* 9. *n.* 4. Marescot. *var. resol. lib.* 2. *c.* 33. *n.* 3. Gregor. *decis.* 420. *n.* 5. Rot. *decis.* 521. *n.* 7. *p.* 1. *recent.* Ferent. *ad decis.* 21. Buratti *n.* 26. Nicol. Garc. *d. c.* 1. *n.* 18. Iulian. Vivian. *in d. praxi p.* 3. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 6. & ideo validè poterit procurator constitui generaliter ad præsentandum in omnibus Ecclesiis iurispatronatus, Abb. *hîc n.* 6. Lambertin. *d. quæst.* 4. *artic.* 3. Vivian. *c.* 4. *num.* 9. Marescot. *à c.* 33. *num.* 1. Nicol. Garc. *d. c.* 1. *num.* 19. vbi *num.* 20. resoluit validam esse dationem procuratoris, seu administratoris generalis negotiorum patroni ex iusta causa absentiæ constituto ante vacationem beneficij, cui committeret præsentationem, etiam quòd vnicam haberet. 6

Ne Sede vacante aliquid innouetur.

Tit. IX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Sedes in hac rubr. pro Ecclesia, in qua est locus Prælati cuiuscunque etiam inferioris.*
3 *Vacare aliquando idem est quod cessare.*
4 *Verbum, vacante, in hac rubr. importat carentiam proprij Prælati, qui iura Ecclesiæ tueatur.*
5 *Vacationis nomine venit omnis vacatio, seu vacandi casus.*

VPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anch. Butr. Panorm. Guid. Papæ, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 93. *verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontific. à pag.* 396. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Bartholom. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, Ioan. Honor. *lib.* 3. *in summ. in Decret.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag.* 186. omnes *sub hoc tit.* 1

Sede.] Licèt Sedes aliàs multipliciter dicatur in iure, vt per Pauin. *de potestate Capituli, prel.* 6. hîc tamen 2

men ficut & alibi accipitur pro Ecclesia, in qua est locus Prælati cuiuscumque etiam inferioris, *cap. auditis*, ibi, *Ecclesia vacante, de in integr. restit. c. 1.* vbi gloss. *verbo Ecclesia, de rebus Eccles. non alien. lib. 6. c. 2.* vbi gloss. 1. *de excess. Prælat.* Innoc. Butr. & Imol. *n. 14. in c. 4. hoc tit.* Abb. *in cap. his quæ, n. 2. de maior. & obed.* prosequitur latè Pauin. *d. præl. 6. ex n. 6.*

3 *Vacante.*] Quamvis hoc verbum multipliciter recipiat à iure interpretationem, vt per Roman. *consil. 150.* Staphil. *de literis gratiæ, tit. de variis modis vacationis, in princip.* Panin. *de potest. Capituli, prælud. 7. ex n. 3.* Aliquando enim vacare idem est quod cessare,
4 iuxta *l. qui tertiana, 53. ff. de ædilit. edicto*, aliquando vacuum dicitur inutile, iuxta *l. 28 ff. depositi*, tamen *in hoc tit.* importat carentiam proprij Prælati, qui iure Ecclesiæ tueatur, *c. 1. hoc tit. d. c. 1. de rebus Eccles. non alienand. lib. 6.* quæ quidem Prælati carentia non est referenda ad Prælatum mediatum, qualis est Archiepiscopus respectu Sedis Episcopi suffraganei, & Episcopus respectu Ecclesiarum inferiorum, sed referri debet ad carentiam Prælati immediati, qualis est Archiepiscopus & Episcopus respectu suarum propriarum Sedium, & qualis est Archipresbyter respectu Parochialis, obseruat Innoc. *in c. olim, il. 1. n. 2. de restitut. spoliat.* receptus ex Felin. *in c. 1. num. 9. de prescript.*

5 Vacationis nomine venit omnis vacatio, seu vacandi casus, siue per mortem, renuntiationem, translationem, siue alium similem modum, per quem titulus in totum resoluitur, iuxta gloss. *verbo mortem, in cap. penult. de suppl. negl. lib. 6. gloss. 2. in c. 1. hoc tit. lib. 6.* gloss. *verbo vacabunt, in c. si propter, de rescript. eod. lib. & verbo vacantibus, in c. cupientes, & verbo vacat, in c. quia sæpè, de præbend. eorum, lib. 6.* Soar. *de censur. disp. 7. sect. 2. n. 3.* Doctores per me citati *in tract. de clausul. vsufreq. claus. 172. n. 1. & in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appellat. 266. à n. 1.* vbi latè materiam exornaui.

SVMMARIVM.

1 *Sede vacante, status eius mutari non debet.*
2 *Papa solius est Ecclesiam in Cathedralem erigere.*
3 *Ecclesia vnita alteri Ecclesiæ, vel beneficio in illius transit naturam.*
4 *Argumentum est eiusdem naturæ, & eodem iure regitur vt primum, cui additum est.*
5 *Episcopus exceptis iis, quæ concernunt Regularia instituta, habet omnimodam iurisdictionem in Monachos Ecclesiæ Cathedralis Regularis.*
6 *Sententia lata contra Ecclesiam viduatam Pastore indefensam non valet.*
7 *Viuendi tres modi referuntur.*
8 *Episcopus ratam potest habere alienationem rerum Ecclesiæ absque solemnitate, Sede vacante, factam.*

Cap. Nouit ille. I.

Innoc. III.

1 Sede Episcopali vacante nil est innouandum, imo nec Papa innouat, quia non est qui defendat ius Episcopale, & ne plus personæ quam Ecclesiæ tribuisse videatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Guid. Papæ, Anchar. Panorm. Vin. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 140.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 416.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 9. cap. vnic.*

Probat hic text. dissolutionem vnionis, quæ Episcopatui facta erat, illo vacante minimè fieri posse, vt resoluunt omnes *in præsenti*, glos. *verbo vacabat*, vbi omnes, *in Clement. 2. de rebus Eccles. non alienand.* Caccialup. *de vnionibus, art. 9. à num. 1.* Petrus de Perusio *eod. tract. cap. 5 num. 2. & 3. & de reuocat. vnionum, c. 3.* Non obstat quòd vnio Sede vacante fieri potest, *d. Clement. 2.* ac proinde eodem modo dissoluenda foret, argument. *l. nihil tam naturale, ff. de regulis iuris, reg. 1. in antiq.* quia resp. reiectis duabus solutionibus glossæ *d verbo vacabat*, magnum versari discrimen inter vnionis constitutionem, & illius reuocationem, nam per vnionem neutri Ecclesiæ præiudicium infertur, scilicet nec vnitæ, cuius exiguitas, & paupertas reparatur, *c. vnic. 10. q. 3. c. & temporis 16. quæst. 1. c. exposuisti, de præbend.* & ita consulitur Ecclesiæ pauperi; rursus nec etiam Ecclesiæ, cui fit vnio, cuius redditus, & auctoritas aliquo modo amplificantur, vt patet; at verò per vnionis legitimè factæ dissolutionem vtrique Ecclesiæ præiudicium infertur, scilicet vnitæ, quia redit in antiquam paupertatem, vel saltem amittit priuilegia digniora, qua ratione vnionis acquisiuit; rursus & ei cui vnio facta est, quia eius redditus & auctoritas diminuuntur, ac subinde cùm detur diuersa ratio in constitutione vnionis, quæ datur in eiusdem dissolutione, argumentum ex *d. l. nihil tam naturale*, non procedit, poteritque vacante Sede fieri vnio, iuxta *d. Clement. 2.* non autem dissolui, iuxta text. *in præsenti*, quo pacto illum intellexit Caccialup. *d. n. 1. cum seqq.* Petr. de Perusio *vbi sup. c. 9. n. 2. & 3.* licèt id non percipiat, Rebuff. *in praxi tit. de reuocat. vnion. à n. 13.*

Ecclesiam vestram erexerit in Cathedralem.] Notatur 2
ad hoc, quòd solius est Papæ Ecclesiam in Cathedralem erigere, dixi *de offic. & potest. Episc. p 3. alleg. 50. num. 5.* Sic etiam solius Papæ est erigere Ecclesiam in Collegiatam, vt per Rebuff. *in praxi, tit. de erect. in Collegiatam.* Paul. Fusc. *visitat. lib. 2. c. 1. n. 6.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 5. c. 29. q. 25. & c. 30. q. 3. & 4.* Massobr. *in praxi habendi concursum præl. 2. dub. 1.* secundùm Romanam impress.

Vt idem esset Episcopus vtriusque.] Notatur ad hoc 3
quòd Ecclesia vnita alteri Ecclesiæ, vel beneficio, in illius transit naturam, vt per D. Barbos. *in l. quia tale, num. 95. ad fin. ff. soluto matrim.* Augmentum enim est 4
eiusdem naturæ, & eodem iure regitur vt primum, cui additum est, vt per Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 18. n. 51.* Ioseph. Sesse *Aragoniæ decis. 124. n. 124.*

Notatur etiam ad hoc, quòd Episcopus exceptis 5
iis, quæ concernunt Regularia instituta, habet omnimodam iurisdictionem in Monachos Ecclesiæ Cathedralis Regularis, vt per Rotam apud Farin. *decis. 770. n. 2. in 1. collect. nouissimarum.*

Attendentes igitur, &c.] Vnde sententia lata contra 6
Ecclesiam viduatam pastore indefensam non valet, vt per Rebuff *in repet. l. quod iussit, num. 205. ff. de re iudic.* & ideo Ecclesiæ Parochiali vacanti dat Episcopus curatorem, Paul. Montan. *de tutelis, cap. 28. n. 67.*

In gloss. *Vniendo.* De tribus modis vniendi, de qui- 7
bus agit hæc glossa, videlicet primò, quando fit vnio, vt ex duobus beneficiis, vel Ecclesiis vnum fiat: secundò vt vna Ecclesia alteri subiiciatur, seu vnum beneficium alteri accessoriè: tertiò quando duæ Ecclesiæ, seu beneficia æquè principaliter vniuntur, latè tractant, & explicant Gregor. *lib. 4. tit. 11. part. 1.* Hojed. *de incompatib. benefic. part. 2. c. 3. num. 2.* Rebuff.

in praxi benefic. tit. de vnionib. num. 15. *cum seqq.* Petr. Gregor. *rei benef. c.* 10. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 28. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 3. 9. 7. *n.* 26. Nicol. Garc. *de benef. p.* 12. *c.* 2. *num.* 7. *cum multis seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 298. *vers. huic vnioni.*

8 In gloss. *Sede, ibi, si Episcopus ratum habeat.* Notatur ad hóc, quòd Episcopus ratam potest habere alienationem rerum Ecclesiæ absque solemnitate Sede vacante factam, vt per Conar. *pract. c.* 28. *n.* 10. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 22. *n.* 1. *&* *n.* 9. *in fin.* resoluit quòd quamvis aduersarius non poterit Ecclesiam, vel minorem compellere vt ratificet contractum, sed erit in ipsorum electione, attamen bene poterit petere vt intra breuem terminum declarent, an velint stare cōtractui, & ipsum ratificare, necne, ne ipse perpetuò sit obligatus; vnde bene Surd. *de alimentis, tit.* 8. *priuileg.* 56. *n.* 80. dicit Ecclesiam, vel minorem posse compellere contrahentes ad contractus inualidi obseruantiam, licèt ipsi ad id non teneantur.

SVMMARIVM.

1 *Capitulum, Sede vacante, non potest beneficia spectantia ad solam collationem Prælati conferre,* & n. 2.
3 *Capitulum, Sede vacante, omnia facere potest, quæ sunt iurisdictionis, nisi expresse prohibita reperiantur.*
4 *Ecclesias, siue beneficia ad tempus commodare potest Capitulum, Sede vacante.*
5 *Præsentatos à patronis admittere, siue instituere potest Capitulum, Sede vacante.*
6 *Resignationes beneficiorum spectantium ad collationem Episcopi recipere potest Capitulum Sede vacante,* & n. 7.
8 *Permutationibus beneficiorum auctoritatem præstare potest Capitulum, Sede vacante.*
9 *Dispensare cum illegitimis ad beneficia simplicia potest Capitulum Sede vacante.*
10 *OEconomos præficere potest Capitulum, Sede vacante.*
11 *Vniones ex causa facere potest Capitulum, Sede vacante, dummodo nihil pereat de iure Episcopali.*
12 *Licentias, quas concedit Episcopus, concedere potest Capitulum, Sede vacante.*
13 *Statuta condere quæ possit Capitulum, Sede vacante, ostenditur.*
14 *Defunctorum vltimas voluntates exequi potest Capitulum, Sede vacante, quatenus iure ordinario competebat Episcopis.*
15 *Religiosos piarum voluntatum executores compellere potest Capitulum, Sede vacante, ad reddendas administrationis rationes.*
16 *Visitare potest diœcesim Capitulum Sede vacante.*
17 *Confessarium instituere potest Capitulum Sede vacante, qui absoluat à casibus reseruatis Episcopo.*
18 *Cognoscere de arduis causis potest Capitulum Sede vacante.*
19 *Vicarium generalem in spiritualibus, & temporalibus constituere potest Capitulum Sede vacante.*
20 *Matrimonio celebrando iuxta formam Concilij Trid. assistere potest Capitulum, Sede vacante.*
21 *Rationem ab administrationibus piorum locorum potest exigere Capitulum Sede vacante.*
22 *Charitatiuum subsidium exigere potest Capitulum Sede vacante.*
23 *Priuilegium cognoscendi de causis in prima instantia habet Capitulum Sede vacante.*
24 *Indulgentias concedere potest Capitulum Sede vacante.*
25 *Deponere potest Capitulum Sede vacante.*
26 *Capitulum Sede vacante non succedit in iurisdictione delegata Episcopo.*
27 *Visitare Monasteria exemptorum Monialium, quæ visitat Episcopus auctoritate Apost. non potest Capitulum Sede vacante.*
28 *Supprimere Præbendas, aut portiones vigore Concil. Trid. non potest Capitulum Sede vacante.*
29 *Iurispatronatus donationem non potest confirmare Capitulum Sede vacante.*
30 *Dimissorias ad Ordines infra annum à die vacationis concedere non potest Capitulum Sede vacante nisi illis, qui arctati fuerint.*

CAP. Illa. II. *Honor. III.*

Beneficia spectantia ad collationem Prælati, Sede vacante, non potest Capitulum conferre, quia non deuoluuntur per negligentiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Panor. Guid. Papæ, Anchar. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 140. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 416. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Rebuff. *in praxi benefic. tit. de deuolut. n* 70. *&* 71. *& n.* 88. *&* 90. Selu. *de benefic. p.* 2. *quæst.* 11. Corras. *part.* 2. *c.* 7. *n.* 1. *&* 2. Flamin. *de resignationib. benefic. lib.* 7. *quæst.* 23. *num.* 19. vbi extendit ad beneficia, quæ vacant per renuntiationem. Pauin. *de potest. Capituli Sede vacante, p.* 2. *princ. q.* 1. Molin. *de iust. tom* 6. *tract.* 5. *disp.* 9. *à num.* 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 4. *proœm. n.* 35. *& glos.* 9. §. 1. *n.* 77. vbi de beneficiis patrimonialibus, Azeued. *consil.* 9. *à n.* 1. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 38. *quæst.* 1. Vincent. Fillincius *tom.* 3. *tract.* 41. *c.* 2. *n.* 42. Nicol. Garc *de benefic. p.* 5. *c.* 7. *n.* 51. vbi *n.* 52. extendit ad præsentationem, seu electionem spectantem ad Episcopum, latè Quarant. *in summa Bullarij, verbo Capitulum Sede vacante, vers. nonò quæro,* vbi refert hoc ipsum iure nouissimo cautum esse per constit. felicis mem. Pij V. incipient. *Sanctissimus in Christo Pater*, per quam omnia beneficia Episcopali Sede vacante, quomodolibet vacantia ad eorundem Episcoporum collationem, prouisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet pertinentia, ipsi Pontifici reseruantur, & quamvis hæc constit. expirasset cum ipso Pio V. vt aduertit Nicol. Garc. *d. part.* 5. *c.* 1. *n.* 234. hoc ipsum habetur *in reg.* 2. *Cancell.* Quæ quidem principalis huius text. conclusio procedit, quamvis beneficiorum collatio ad Episcopum pertineat iure deuoluto ob negligentiam, vel culpam inferiorum Prælatorum non conferentium, vt per Rebuff. *d. tit. de deuolut. n.* 93. Abb. *in cap. cùm olim, n.* 3. *vers. sed circa, de maiorit.* & *ibi* Felin. *in fine*, Pauin. *p.* 2. *q.* 2. *n.* 10. Nicol. Garc. *d. p.* 5. *c.* 7. *n.* 53. vbi plures contrarium tenentes, & *n.* 54. intelligit in collatione libera, non verò in confirmatione, & institutione, quæ sunt necessariæ, & debitæ. Quarant. *d. vers. nonò quæro, ampliat.* 2. vbi *in* 2. *ampl.* pariter conclusionē text. procedere ait, quando alius ex aliquo speciali iure haberet conferre cum Episcopo. 2

Amplia conclusionem procedere non solùm in Capitulo, sed etiam in quocumque alio visitatore dato Ecclesiæ Cathedrali vacanti, vel alio inferiori Summo Pontif. iuxta terminos *c. vlt. vers. nisi fortè, cum seq. de suppl. neglig. Prælat. lib.* 6. Concil. Trident. *sess.* 24. *de reformat. c.* 16. *vers. si secus factum fuerit,* notat gloss. *verbo is ad quem, in c. vnic. de maior. & obed. lib.* 6. adhuc enim illa beneficia ad Episcopi collationē pertinentia non conferet, text. opt. *in d. c. vlt.* §. *vlt.*

in princ. Secus dicendum est in visitatore dato à Summo Pontifice eidem Ecclesiæ Cathedrali, quem solus Papa potest deputare, nulla interueniente Capituli negligentia, *d.c.vlt.in princ.* d. gloss.*verbo is ad quem*, is enim beneficia potest conferre, *d.§.vlt.in fin.*iuncta *gloss.vlt.* & insuper omnia alia facere (excepta rerum immobilium alienatione) quæ potest facere Episcopus electus & confirmatus, *c. is cui 42. de elect.in 7.* Amplia etiam prædicta procedere in Collegio Cardinalium, qui vacante Apostolica Sede non possunt conferre beneficia ad Summi Pontif.prouisionem pertinentia, de quo latè Selu.*de benef. p.2.q.2. per totam.* Limitatur tamen supradicta conclusio vbi ad Capitulum, & Episcopum simul collatio spectaret, nam tunc mortuo Episcopo, vel à beneficiorum collatione suspenso poterit Capitulum conferre, gloss.& DD. per text. *ibi in cap. vnic.in princ. hoc tit.lib.6.* Abb. *in præsenti, num.* 4. Rebuff.*in praxi, tit. de deuolution. à num.74.*

3 De potestate Capituli Sede vacante multa Doctores scripserunt, de qua vt aliqua dicam, & vt plures casus distinguam,in quibus succedit, vel non succedit Episcopo, repetenda est illa vulgaris regula, quæ tenet Capitulum Sede vacante omnia facere posse, quæ sunt iurisdictionis, nisi expressè prohibita reperiantur, vt per Nauarr.*consil.44.num.1 de tempor. ordinat. in nouis*, Pauin. *de officio, & potest.Capituli Sede vacante, p.1.q.1.à num.3. & q.5.num.2. vers. item regulariter*, Gutier.*canon.lib.1 cap.11.num.10.* Flamin. *de resignat.lib.7.quæst.23.à n.26.* Azor. *d.lib.3.c.27. q.6.* Quarant. *d. verbo Capitulum Sede vacante, à princ.* Nicol Garc.*d.c.7.à num.4.* Rota *decis.1. num.13. p.1. diuers.& decis.346.n.2.*apud Farin. *p.1.recent. & decis.632.n.4. p.2. etiam recent.* Rebuff. *in praxi,tit. de deuolut.à n.58.*Soar.*tom.5.disp.50.sect.5.n.6.* Vincent. Filliuc.*d.c.... n.4.* vbi dicit ex antiquo iure tempore Sedis vacantis iurisdictionem Episcopi deuolui ad Capitulum, quam facultatem nec mutauit, nec minuit Concil. Trident. *sess. 24. de reformat. cap.16.* sed solùm præcepit modum vtendi illa, nimirum per Vicarium ab eodem Capitulo electum, cui & iurisdictionem, & vsum committat, & ita Capitulum Sede vacante succedit Episcopo in sequentibus casibus.

4 Primò in commendando Ecclesias, siue beneficia ad tempus, Rebuff.*in praxi benef.tit.de deuolut.n.77. & 80.& in tract.nominat.q.8.n.30.* Azor.*d.lib.3.c.38. quæst. 8.*

5 Secundò in admittendo, siue instituendo præsentatos Clericos à patronis, Rebuff *d. tit. de deuolut. à n.68.*Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.3. allegat.72. n.183.*vbi cito Azor.*d p.2.lib.3 c.38.q.2.*Nicol.Garc. *d. c. 7. num. 54.* Viuian. *in praxi iurispatronat. lib. 12. c.2.n.6.*

6 Tertiò in recipiendis resignationibus beneficiorum spectantium ad collationem Episcopi. Flamin. *de resignat.lib.7.quæst.23.à n.10.*Sbroz.*de officio Vicarij, lib.2.quæst.71.num.13.& quæst.130.n.3.* Ego ipse *d. part.3. alleg.69.n.8.* vbi refero Quarant. *in summa bullarij, verbo Capitulum Sede vacante, quæst. 9. prope fin. vers. quartò limita*, Nicol. Garc. *p.11.c.3. n.256. & cap. 4. à num. 75.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol.243.*

7 Quartò in cognoscendis, & assignandis congruis portionibus, Rebuffus *in tract. congrua portionis, num.57.*

8 Quintò in præstanda auctoritate permutationibus beneficiorum, Flamin. *lib.7. q.23.n.31.* Bellacomb. *tom.1.communium opinion. lib.1.tit.9.num.11.pag.183.* Azor. *d. part. 2. lib. 7.c. 29. quæst. 4.* Quarant. *dicto verbo Capitulum Sede vacante; q.9. vers. quæ conclusio, in med.*

Sextò in dispensationibus illegitimorum ad beneficium simplex, Nauar.*cons.28.sub tit.de tempor.ordin.* Zerol.*in praxi Episc. p.2. verbo Capitulum, §.3.* Quarant.*d.verbo Capitulum Sede vacante,vers.secundò quæro.* An autem Capitulum succedat in potestate Episcopis concessa dispensandi in irregularitatibus iuxta decretum Concil.Trid.*sess.24.de reform. c.6.*vide plures, quos citaui *in d.tract.de officio, & potest.Episcopi, p.2.alleg.3.n.16.* 9

Septimò in œconomis præficiendis, *c. cùm vos, 4. de officio ordin.*Valer. Regin.*in praxi fori pœnit.lib.30. tract.3.n.241.* 10

Octauò in vnionibus ex causa faciendis, dummodo nihil pereat de iure Episcopali, Quarant. *d. verbo Capitulum Sede vacante, q.9.vers.quæ conclusio,* Azor. *d. part.2.lib.6.c.28.quæst.9.* sibi contrarius *lib.3.c.38. quæst.9.* Rebuff. *in praxi tit. de vnionib. n.36. & d. tit. de deuolut.num.100.* Zerol. *in praxi,Episc. verbo vnio, §.11. part.1.& verbo Capitulum, §.4.part.2.* Sanch.*in præcepta Decalogi, tom.2. lib.7.c.29. num.155.*Nicol. Garc.*de benef. p.12.c.2. n.67.*vbi *num.68.* refert ex S. Congreg. Concilij decisum Capitulum Sede vacante non posse supprimere quodcunque beneficium, & sibi vnire, sicut Sede plena non potest consentire vnioni faciendæ ipsi Capitulo directè, & principaliter. 11

Nonò in concedenda facultate, seu licentia, quam dare posset Episcopus. Azor.*d.p.2.lib.7.c.5.q.3.*veluti in licentia præstanda Clericis curam animarum habentibus ad studium ire volentibus, Zerol.*in praxi Episc. p. 1. verbo Capitulum, §.2.* Et in danda licentia ædificandi Ecclesiam, vt acquiratur iuspatronatus, Ego ipse *d. p.3. alleg. 70. n. 32.* Et in concedenda licentia extero Episcopo exercendi Pontificalia in Ecclesia vacante, Henriq.*in summ.lib.10.c.22.* Quarant. *d.loco, vers. vndecimò quæro*, Nicol. Garc. *d.c.7. n.93. vers.quinta.* 12

Decimò in condendis statutis, quæ ad statum Ecclesiæ pertineant, quæque durare debeant etiam tempore Episcoporum succedentium, Pauin. *in tract. de potestate Capituli Sede vacante, p. 1. q. 6.* Azor. *d. p.2.lib.3. c.37.q.11.* Quarant.*d.verbo Capitulum Sede vacante, vers.quæro,* Zerol.*in praxi Episc. part.1. verbo Capitulum, §. 15.* Monet. *de distribut. quotid. p.2. quæst.13.num.24.*Sbroz.*de officio Vicarij, lib.2.q.187. num. 5. & 6.* dummodo sint iusta, & salubria; secus verò si in præiudicium Ecclesiæ, vel Episcopalis mensæ, vt intelligit Quarant.*loco cit.*& ideo non poterit statutum condere, quo charitatiuum subsidium in futurum ex parte minuatur, ego ipse *p.3.alleg.87. num.14.* 13

Vndecimò in exequendis vltimis defunctorum voluntatibus, quatenus iure ordinario competebat Episcopis.Couarr.*in cap. Ioannes, n.2.de testam.*Azor. *d. p.2.lib.2.c.39.q.6.* Quarant. *d.verbo Capitulum Sede vacante, vers.septimò quæro,* Zerol.*in praxi Episcop. p.2. verbo Capitulum, §.9.* Ego ipse *d. p.3. alleg. 82. num.31.* 14

Duodecimò in compellendis Religiosis piarum voluntatum exequutoribus ad reddendas administrationis rationes, ego ipse *dicta allegatione 82. num. 35.* 15

Decimotertiò in visitanda diœcesi, Socin.*in tract. visit.col. 4.* Quarant.*d. verbo Capitulum Sede vacante, vers. primò quæro,* Azor.*d. p. 2.lib.3.c.37.quæst.14* Rota *decis.347. n.2.* apud Farin. *p. 1. recent.* Abb. *in cap. cùm olim, sub n.2. vers.sed indistinctè*, & ibi Bald.*n.1. de maioris,* Archidiac.*in cap. si Episcopus, n.2.de suppl. negl.* 16

negl. Pral. lib. 6. Rebuff. *in praxi tit. de deuol. n.* 65. Rot. *in Burgen. procurationum* 10. *Martij* 1597. coram Orano, & *in Tuden. iurisdictionis* 28. *Nouembris* 1607. coram Card. Sacrato, & *in Pampilonen. iuris visitandi* 15. *Decembr.* 1623. coram R.P.D. Merlino.

17 Decimoqnartò in instituendo Confessario, qui absoluat à casibus Episcopo reseruatis. Azor. *dicto c.* 37. *quæst.* 16. Quarant. *vbi proximè vers. tertiò quæro, post med.*

18 Decimoquintò in cognoscendo de arduis causis, Quarant. *dicto verbo Capitulum Sede vacante, vers. quinto quæro.*

19 Decimosextò in constituendo Vicarium generalem in spiritualibus, & temporalibus, Bonacost. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 1. *tit.* 9. *n.* 13. *pag.* 183. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 10. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo Capitulum*, §. 3. Azor. *d. c.* 37. *q.* 10. Quomodo autem hodie Capitulum Sede vacante debeat Vicarium constituere, & qualem, & intra quod tempus, vide Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. c.* 16. & quæ circa eius intellectum congerunt Quarant. *dicto verbo Capitulum Sede vacante, vers. duodecimò quæro*, Nicolaus Garcia *de benefic. part.* 5. *c.* 7. *num.* 6. *cum sequentibus*, & plures alij, quos refero ipse *d. part.* 3. *allegat.*

20 Decimoseptimò in assistendo matrimonio celebrando iuxta formam Concilij Tridentini *sess.* 24. *de reformat. matrimon. c.* 1. Sanchez *de matrimon. lib.* 3. *disp.* 28. *num.* 5. Gutier. *eod. tract. c.* 76. *à n.* 12. *& c.* 69. *num.* 9.

21 Decimooctauò in exigenda ratione ab administratoribus piorum locorum, ego ipse *p.* 3. *alleg.* 75. *n.* 61. vbi cito Quarant. *in summa bullarij, verbo Capitulum Sede vacante, vers.* 7. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 2. *verbo Capitulum*, §. 9.

22 Decimononò in exigendo charitatiuo subsidio, ego ipse *d. p.* 3. *alleg.* 87. *n.* 13. vbi citato Bellencin. *de charitatiuo subsidio, q.* 7. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 14. *q.* 5. *vers. item collegium*; quamvis nequeat statutum condere, quo tale subsidium in futurum ex parte minuatur, Bellencin. *d. tract. q.* 45. Azor. *d. c.* 15. *q.* 7. *vers. item Canonicum.*

23 Vigesimò in priuilegio cognoscendi de causis in prima instantia, ego ipse *d. p.* 3. *alleg.* 81. *in* 6. vbi cito Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 130.

24 Vigesimoprimò in concedendis indulgentiis, Azor. *d. c.* 37. *q.* 9 Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo Indulgentia*, §. 2. Henriq. *in sum. lib.* 7. *c.* 31. §. 1. Quarant. *d. verbo Capitulum Sede vacante, vers. duodecimò quæro*, Iul. Lauor. *de Iubilæo, & Indulgent. p.* 2. *à n.* 52. ego ipse *d. p.* 3. *alleg.* 88. *n.* 22.

25 Vigesimosecundò in deponendo, & interdicendo, Sbroz. *de officio Vicarij, lib.* 2. *q. q.* 182. *n.* 7.

26 Prædicta autem regula suprà posita, quòd Capitulum Sede vacante omnia facere possit, quæ sunt iurisdictionis, non procedit in iurisdictione Episcopo delegata, Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.* 1. *c.* 8. *n.* 12. *& cons.* 12. *n.* 7. Sbroz. *de officio Vicarij, lib.* 1. *q.* 16. *n.* 1. *& lib.* 2. *q.* 135. *n.* 4. Quarant. *d. verbo Capitulum Sede vacante in princ. vers. & primò, vt intelligatur.* D. Barbos. *in l. quia tale, n.* 1. *ff. soluto matrim.* Azor. *d. lib.* 3. *c.* 39. *q.* 4. Filliuc. *d. c.* 2. *n.* 40. Nicol. Garc. *d. c.* 7. *n.* 42. vbi *n.* 43. ampliat etiamsi post præsentationem mandati fuisset mortuus Episcopus, & *n.* 44. pariter ampliat etiamsi delegatio fiat à Canone. Subsequenter infertur eodem modo regulam prædictam non procedere in iurisdictione, quæ competeret Episcopo iure aliquo speciali, seu accidentali; Quarant. *vbi proximè, vers. subsequenter*, Nicol. Garc. *d. c.* 7. *n.* 39. Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 1. *q.* 61. *art.* 9. D. Barb. *d. l. quia tale, n.* 1. Cened. *ad Sextum collect.* 4. *n.* 6. vnde inferunt Capitulum Sede vacante non succedere Episcopo in casibus infrascriptis.

Primò in visitatione monasteriorum exceptorum monialium, quæ visitat Episcopus auctoritate Apostolica, Nicol. Garc. *d. c.* 7. *num.* 45. & alij, quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episc. p.* 3. *allegat.* 73. *num.* 25. Azor. *d. lib.* 3. *c.* 37. *quæst.* 15. *& c.* 40. *quæst.* 8. 27

Secundò in suppressione Præbendarum, aut portionum vigore Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 15. Monet. *de distribut. quotid. p.* 1. *q.* 5. *n.* 26. Ego ipse *d. p.* 2. *alleg.* 67. *n.* 3. 28

Tertiò in confirmatione donationum iurispatronatus, Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 303. *n.* 10. *cum seqq.* Ego ipse *d. p.* 3. *alleg.* 71. *n.* 24. 29

Quartò in dimissoriis literis ad Ordines concedendis infra annum à die vacationis aliquibus, qui arctati non fuerint, iuxta nouam Concilij Tridentini dispositionem *sess.* 7. *de reformat. c.* 10. de cuius intellectu latè agunt Henriq. *in summa, lib.* 10. *c.* 22. §. 3. Sayr. *in floribus decis. sub rubr. de tempor. ordin. decis.* 65. Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo Capitulum in princ.* Petr. de Ledesma *in summ. p.* 1. *tract. de Sacrament. Ordinis, c.* 8. *concl.* 3. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 3. *c.* 8. *num.* 47. *cum seqq.* Molin. *de iustit. tract.* 5. *disp.* 11. *n.* 4. Quarant. *d. verbo Capitulum Sede vacante, vers. decimoquartò*, Rendin. *in prompt. receptarum sentent. tom.* 1. *tit.* 10. *à princ.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 9. *c.* 7. Nicol. Garc. *d. c.* 7. *à num.* 91. Filliuc. *d. c.* 2. *num.* 44. 30

SVMMARIVM.

1 *Iudicium agitatum cum Ecclesia vacante non valet* & n. 2.

3 *Administrator datus à Summo Pont. censetur legitimus defensor in Ecclesia Cathedrali.*

Cap. Constitutis. III. & vlt.

Testimonium, & iudicium Sede vacante facta contra Ecclesiam non tenent, quia non habet defensorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Henric. Guid. Papæ, Panorm. Host. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 141. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 416. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Pauin. *de potest. Capituli Sede vacante, p.* 2. *q.* 9. Gig. *de pensionib. q.* 65. etiamsi vacet Ecclesia per renuntiationem, Gabr. *tom.* 3. *communium opinion. tit. de procurat. conclus.* 3. *n.* 3. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 1. *q.* 51. *n.* 42. *cum seqq.* vbi etiam idem resoluit in Abbatibus, & Prioribus triennalibus, interim dum nouus Prælatus non eligitur. Vnde reprobat hic text. testium dispositiones, qui vacante Ecclesia sunt recepti, vt notant DD. *in præsenti gloss. vlt. ad fin. in c.* 1. *sup. hoc tit.* vbi Innoc. Imola, & communis, gloss. *verbo reuocari*, vbi Cardin. & Imola *in Clement. vlt. de procuratorib.* Felin. *in cap. edoceri, vers. vacante, de rescript.* Pauin. *de potestate Capituli Sede vacante, p.* 2. *quæst.* Gig. *de pensionibus, q.* 65. 2

Et carente legitimo defensore.] Censebitur autem legitimus defensor in Ecclesia Cathedrali administrator datus à summo Pont. *c. is, cui, de elect. lib.* 6. Gig. *de pension. q.* 65. *n.* 5. Rebuff. *in praxi benefic. tit. de recusat. vnionis, num.* 14. *& in tract. nominat. q.* 8. *num.* 29. 3

De

De His, quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli.

TIT. X.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anch. Butr. Panorm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 93. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontific. pag.* 398. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. in Decret.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag.* 189. omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatio rei Ecclesiasticæ absque approbatione Capituli non tenet.*
2 *Permutatio ex vi verbi maximè in materia odiosa sub emptione non continetur.*
3 *Consensus requisitus in actu debet etiam in eius renocatione adhiberi.*
5 *Episcopi præscripserunt contra Capitula, vt absque eorum consilio, siue consensu possint iurisdictionalia exercere, subditorúmque excessus punire.*

CAP. Irrita. I.

Ex Concil. apud Valentiam.

1 DOnatio, venditio, commutatio rei Ecclesiæ facta ab Episcopo sine consensu Capituli, vel Clericorum non tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Panorm. Anchar. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 145. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 418. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur à Burchard. *lib.* 3. *Decretorum, c.* 170. Iuon. *p.* 3. *c.* 231. & ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 9. *c.* 1.

Citari solet hic text. iuncta eius gloss. ad hoc quòd contractus cum Ecclesia non potest declarari nullus in ipsius Ecclesiæ præiudicium, si illum ratum velit habere, vt per Butr. *in cap. si quis Presbyterorum, n.* 9. Imol. *n.* 21. *de rebus Eccles. non alien.* Crescent. *dec.* 122. aliàs 1. *de locato*, Pute. *decis.* 310. *lib.* 1. ab eo enim solùm nullitas allegari valet, cuius fauore actus nullus est, gloss. & Doctores *in l.* 2. *C. de iure emphyt.* Menoch. *consil.* 89. *n.* 84. Surd. *cons.* 284. *n.* 7. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.* 393. *C. de reuoc. donat.* Rot. *decis.* 133. *n.* 12. *p.* 2. & fuit dictum *in Reatina iuris redimendi* 26. *Maij* 1628. coram R. P. D. Verospio.

2 *Venditio, vel commutatio*, &c.] Ergo permutatio ex vi verbi, maximè in materia odiosa, sub emptione non continetur, vt per Tiraq. *de retract. lignag.* §. 30. *gloss.* 14. *n.* 29. *& seq.* Pinel. *in rub. C. de bonis matern. p.* 2. *n.* 26. *in fine*, Surd *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 38. *n.* 13. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo venundedisti, n.* 2. *& de extinct. emphyt. c.* 8. *n.* 11. *cum seqq.* Et ideo in statutis, & contractibus appellatione emptionis venit tantùm proprius emptionis contractus *l.* 1. *ff. de contrah. empt. l.* 1. *ff. de rerum permut.* cum aliis adductis per Fabian. de Monte *in tract. de empt. q.* 2. *n.* 1. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *q.* 71. *n.* 22. quos refero ego ipse *in tract. de appel. verbor. vtriusque iuris signif. appel.* 88. *n.* 2. Aduertendum est text. *in præsenti* procedere in distractu per text. *in cap. querelam, infr. de simonia*, ex Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 5. *n.* 13. nam consen- 3
sus requisitus in actu, debet etiam in eius reuocatione adhiberi, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo consensus* 4. quia valet argumentum à contractu ad distractum, cùm contractus & distractus à pari procedant, & sint eiusdem naturæ, sicut docent citati per me *in tract. de locis comm. argumentorum iuris, loco* 26. *n.* 11. *&* 12.

Et subscriptione clericorum.] Quorum nomina ex- 4
primi debent singulorum, vt per Rebuff. *in compendio alien. rerum Eccles. n.* 16. *&* 17. Quid autem si Prælati non habeant Conuentum, aut Capitulum, vide Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 8. *n.* 21. vbi resoluit in his terminis debere in alienationibus rerum Ecclesiasticarum Prælati superioris consensum adhibere. Vbi tamen adest Conuentus, siue Capitulum, consensus capitulariter ab vniuersis, non autem à singulis præstari debet, Rot. apud Farin. *decis.* 204. *n.* 9. *in* 1. *collect. nouissimarum*, aliàs *p.* 4. *diuers.*

Illud maximè aduertere oportet cum Steph. Gra- 5
tian. *discept. forens. c.* 100. *n. vlt.* iam Episcopos præscripsisse contra Capitula, vt absque eorum consilio, siue consensu possent iurisdictionalia exercere, subditorúmque excessus punire.

SVMMARIVM.

1 *Alienatione in temporali, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro consensu.*
2 *Decimæ in vim alienationis possunt concedi ab Episcopo, siue alio Prælato cum consensu Capituli, seu conuentus, cum causa cognitione, & aliis solemnitatibus.*
3 *Abbatia habet administrationem.*
4 *Tacens si potuit prohibere, & non prohibuit, videtur consentire.*
5 *Consensus Prælati in alienatione rei Ecclesiasticæ expressus esse debet.*
6 *Alienatio facta sine consensu Capituli non testificatur, nisi consensus Capituli expressus accedat.*
7 *Allegatio partis non facit ius.*
8 *Titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus reputabatur, constituit præscribentem in mala fide.*

CAP. Continebatur. II.

Alex. III.

PRælatus si alienat tacente & sciente Capitulo, te- 1
net alienatio, quia Capitulum consentire videtur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Anchar. Host. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 146. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 419. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 9. *c.* 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 47. *c.* 5.

Probare videtur hic text. secundùm vnum intelle- 2
ctum posse concedi ab Episcopo, siue alio Prælato cum consensu Capituli, seu Conuentus decimas in vim alienationis, cùm causæ cognitione, & aliis solemnitatibus, vt per Rebuff. *in tract. de decimis, quæst.* 5. *num.* 35. Monet *eodem tract. cap.* 5. *quæst.* 3. *num.* 63. qui ita

ita hunc text. intelligunt; in hoc enim casu non est spirituale ius concessum, sed temporale, hoc est, fructus, & commoditas decimarum, quæ propriè decimæ non dicuntur, vt aduertit Bald. *cons.* 119. *vol.* 1. sed sunt certæ decimationes, seu annuæ præstationes in quantitate frumenti, vel pecuniæ descendentes à iure temporali, & ex contractu pro rebus debitæ, Rota *in Ferrarien. decimarum* 26. *Iunij* 1645. coram R.P.D. Pirouano, habetur apud Farin. *decis.* 684. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* qui quidem intellectus à veritate non deuiat, nisi cum gloss. Abb. & Host. hic potiùs dicere velimus hunc text. loqui de decimis concessis Clerico ad breue tempus; vel cum eodem Host. Innocent. & Anania, de modica decima, vel de remissione decimæ.

3 *Ab Abbatissa prius facta.*] Ergo Abbatissa habet administrationem, vt per Dec. *in l.* 2. *n.* 8. *ff. de regulis iuris*, & æquiparatur in ea Abbati, Flamin. *de resign. benef. lib.* 22. *q.* 40. *n.* 20.

4 *S. Conuentu sciente, & non contradicente*, &c.] Notatur ad hoc, quòd tacens si potuit prohibere, & non prohibuit, videtur consentire, vt per Surd. *decis.* 302. *n.* 3. *& cons.* 290. *n.* 22. *& cons.* 100. *n.* 8. Cald. Pereira *de resol. emphyt. c.* 11. *n.* 9. *cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 39. *n.* 20. *& c.* 68. *n.* 16. Menoch. *de præs. lib.* 6. *q.* 99. *n.* 15. *& cons.* 58. *n.* 65. Rota apud Farinac. *decis.* 513. *n.* 5. *p.* 1. *recent.* Mascard. *de probat. concl.* 1158. *n.* 47. D. Barbos. *in l. quæ dotis*, *n.* 160. *ff. soluto matrim.*

5 In gloss. *Contradicente* 1. ibi, *& ideo necessarius est ibi expressus consensus.* Notatur ad hoc, quòd consensus Prælati in alienatione rei Ecclesiasticæ expressus esse debet, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 7. *n.* 13. *&*
6 *n.* 69. Sic etiam alienatio facta sine consensu Capituli non ratificatur nisi consensus Capituli expressus accedat, de quo tamen vide Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c.* 11. *n.* 3. & Rot. apud Farin. *decis.* 204. *n.* 8 *in* 1. *collect. nouissimarum.*

7 In gloss. *Non post multum*, ibi, *sed solum factum hic narrat*. Notatur ad hoc, quòd partis allegatio non facit ius, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxor.* §. 7. *n.* 22. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. §. 7. *num.* 107.

8 In ead. gloss. ibi, *Imo non posset præscribere.* Notatur ad hoc, quòd titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus reputabatur, constituit præscribentem in mala fide, destruítque longissimi temporis præscriptionem, vt per Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 68. Abb. *in cap. de quarta*, *n.* 12. & *ibi* Felin. *n.* 35. *de præscript.* plures relati per Aym. *de antiq. tempor. p.* 4. *c. materia, n.* 6. Duen. *reg.* 285. Couar. *in reg. possessor. p.* 2. §. 7. *n.* 5. *vers. hac autem*, & est magis communis sententia; vt post alios testatur Gabr. *commun. sub tit. de præscript. concl.* 14. *n.* 4. Quàvis contrariam sententiam, quæ iure magis probatur, teneant *gloss. penult. in d. c. de quarta*, vbi Bero. *n.* 30. Imol. & Paul. *in l. nunquam* 32. *ff. de vsucap.* & alij relati per Aym. *n.* 7. Molin. 68 *in princ.* & Couar. *n.* 5. *vers. secunda*, ac Gabr. *n.* 3. *dictis locis*, Pinel. *in auth. nisi n.* 11. *C. de bonis matern.* Mench. *illustr. c.* 77. *à n.* 14. *& c.* 81. *n.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio temporalis facta sine consensu Capituli per ratificationem eius roboratur.*
2 *Consensus postea præstitus idem operatur, ac si antea fuisset præstitus.*
3 *Consensus Capituli in alienatione rerum Ecclesiæ ex cursu* 30. *annorum præsumitur interuenisse.*
4 *Nullum quod est ab initio, ipso iure ratificari non potest.*

Cap. Cùm nos. III.

Donatio facta ab Episcopo sine consensu Capituli est nulla: sed si Capitulum deinde eam ratam habet, valet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 146. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 409. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 9. *c.* 3. 1

Nisi eam ratam, &c.] Ergo consensus postea præstitus idem operatur, ac si antea fuisset præstitus, de quo tamen vide Roch. *de iurepatron. verbo de diæcesani, q.* 4. *à princ. & n.* 10. *&* 11. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxorem*, §. 68. *n.* 27. *vers. & procedunt*, Tiraq. *de iure mariti gloss.* 6. *n.* 1. *&* 2. Auendan. *ad l.* 42. *Tauri, gloss.* 2. *n.* 3. Cursu verò triginta annorum consensus Capituli in alienatione rerum Ecclesiæ præsumitur interuenisse, Mascard. *de probat. concl.* 416. *n.* 21. 2 3

In gloss. *Ratam*, vlt. ibi, *& quæ ipso iure nulla sunt ab initio.* Notatur ad hoc, quod nullum quod est ab initio, ipso iure testificari non potest, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.* 415. *C. de reuocandis donat.* Rota apud Farin. *decis.* 492. *n.* 9. *& decis.* 535. *c.* 11. *p.* 1. *recent.* 4

SVMMARIVM.

1 *Prælatus sine cõsilio Capituli instituere, vel destituere, vel alia negotia Ecclesiæ tractare non debet.*
2 *Prouisio Præbendarum Ecclesiæ Cathedralis spectat ad Episcopum cum consilio Capituli, vel melius ad Episcopum, & Capitulum insimul.*
3 *Verbum*, carere decernimus, *totalem denotat priuationem, & latam sententiam.*

Cap. Nouit. IV.

Capituli consilio omisso non debet aliorum vti consilio in negotiis Ecclesiæ; quare non potest Episcopus instituere, vel destituere aliquas personas sine consensu fratrum, aliàs facta institutio, vel destitutio nulla est ipso iure. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 146. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 419. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 9. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 50. *cap.* 18. 1

Sine consilio Fratrum, &c.] Notatur ad hoc, quod prouisio Præbendarum Ecclesiæ Cathedralis spectat ad Episcopum cum consilio Capituli, vt post Host. *in cap. cum Ecclesia Vulterana, supr. de elect.* quem sequuntur Ægid. *decis.* 69. Cotras. *in praxi benefic. p.* 2. *cap.* 4. *n.* 6. Zech. *de benefic. & pension. c.* 2. *vers. Ordinarij etiam*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *num.* 239. vbi extendit ad maiora beneficia inferiorum Ecclesiarum. Verior tamen est opinio illorum, qui tenent huiusmodi prouisionem ad Episcopum, & Capitulum simul pertinere, quos citaui *suprà ad cap. postulastis* 15. *n.* 2. *de concess. prebendæ*, & omnium latissimè Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 4. *à n.* 13. 2
vbi

vbi *n.16.* asserit text. *in præsenti*, & alia iura in contrarium facientia loqui secundùm consuetudinem, & ius speciale Ecclesiæ, de qua agebatur, non enim loquuntur dispositiuè, sed narratiuè, & ex suppositione factum possibile supponendo.

3 *Carere Decernimus.*] Nota verbum illud, *carere*, totalem denotare priuationem, & latam sententiam, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.161. C. de reuocand. donat.* Vezin. *tem. 2. communium opinion. lib.9. tit.34. num.354.* Sayr. *in claui Regia, lib.3. cap.8. num.26.*

Cap. Quanto. V.

1 PRælatus non potest tractare negotia sine consensu Capituli. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontific. pag.146.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.419.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 9. c. 5.* & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *part. 50. cap.16.*

2 In gloss. *Absentium*, vlt. in addit. marginali, ibi, *nec articulatè loqui.* Notatur ad hoc, quòd testatoris testamentum, qui nesciebat articulatè loqui, falsum est, de quo vide Anton. Gom. *l.3. Tauri, n.110. & 112.* Grammat. *decis.73.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo in extremis, n.27.* Menoch. *de arbitr. casu 97. n.4.* Graff. *in §. institut. q.17. n.8.* Molin. *de instit. tract. 2 disp.127.* Cald. Pereira *quæst. forens. conf.24. n.12.* Vtrùm autem responsio, *si*, dicatur articulata loquutio, vide Card. Mantic. *de coniecturis vltim. volunt. lib.2. tit.6. n.8.* Farin. *cons.97.* Et probationem incumbere ei, qui dicit testatorem articulatè loqui non potuisse, resoluit Mascard. *de probat. concl.1353. n.13.*

SVMMARIVM.

1 *Collegiata Ecclesia si habet præsentationem, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel maioris partis, nisi de consuetudine, vel priuilegio competat soli Prælato.*

2 *Abbas solus non potest præsentare ad beneficium, nisi hoc habeat ex præscripta consuetudine, vel priuilegio.*

4 *Alienatio bonorum Ecclesiæ præsumitur solemniter facta ob temporis diuturnitatem.*

5 *Præsentatio ad beneficium per solum Prælatum facta absque maioris partis Collegij consensu, est ipso iure irrita.*

6 *Solemnitas extrinseca præsumitur, quando defectus talis solemnitatis non fuit per partem allegatus.*

7 *Abbatis acta præsumuntur facta consensu Conuentus.*

Cap. Ea nóscitur. VI.

Cœlest. III.

1 COllegiata quando habet ius præsentandi, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel maioris, & sanioris partis, aliter præsentatio non valet, nisi Prælatus probet consuetudinem, vel priuilegium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.3 iuris Pontif. pag.147.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 419.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decret. lib.3. tit.8. c. vnico.*

Probat hic text. Abbatem solum non posse præsentare ad beneficium, nisi hoc habeat ex præscripta consuetudine, vel priuilegio, sed id est totius collegij, cuius maior pars consentire debet, vt præsentatio legitima sit, vt per Lambert. *de iurepatron. lib.2. p.1. q.2. art.12. num.3. & 4.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.2. lib.7. c.14. n.7.* resoluentes non obstare text. *in cap. ex literis, de iurepatron.* vbi Abbatissa præsentauit, quia vel ea verba sunt narratiua, quæ dispositionem non inducunt, vel præsumi præsentationem ab Abbatissa legitimè fuisse factam, nempe cum maioris partis Conuentus consensu. 2

Aut per literas, &c.] Procedit quando patronus absens per literas facit præsentationem personæ, quæ cum eiusdem Episcopo se personaliter repræsentet, vt dixi *ad c. cùm & plantare, §. in Ecclesiis, n.33 infr. de priuileg. pag.347.* vbi eam dixi præsentationem regulariter fieri non posse de absente, & si regulariter fiat, non suffragari, quia præsentatus debet esse præsens, & personaliter Ordinario instituenti se exhibere; limitaui tamen vt non procederet hæc resolutio, quando absens est ita notus haberi instituere, quòd nullo opus sit examine, dummodo tamen absens infra terminum datum ad præsentandum per se, vel per procuratorem suum ad hoc specialiter constitutum præsentationem acceptet, & *ibi* dictis addendum duxi quòd eo ipso, quòd Ordinarius præsentationem acceptauit, & admisit, præsumitur habuisse notitiam de præsentato absente. Abb. *cons.76. n.2. vers. & præsumitur, lib.2.* Lambert. *de iurepatron. lib.2. p.1. q.11. art.4.* Rot. *in Firmana beneficij 20. Iuny 1597.* coram Penia, & satis est ad hunc effectum quòd Ordinarius præsentationem non reiiciat, Rot. *in d. Firmana, & in Aurien. Parochialis 11. Ianuarij 1613.* coram bonæ mem. Vbaldo. Lotter, *de re benef. lib.2. q.6. n.44.* 5

Nisi antiqua, &c.] Notatur, ad hoc, quòd alienatio bonorum Ecclesiæ præsumitur solemniter facta ob temporis diuturnitatem, vt per Bald. *cons.511. colum.1. volum.2.* Menoch. *cons.90. n.30.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. resol.4. n.1.* Mascard. *de probat. concl. 416. n.21.* nisi instrumentum alienationis ostendatur sine aliqua solemnitate, quia tunc cursus temporis non iuuabit possessorem, vt per Palat. *repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxorem, notab.1. §.1. n.8.* Boër. *decis.115. in fine.* Et hinc argum. huius text. patrem præsumi consensisse filio contrahenti ex diuturnitate temporis, resoluit Tiraq. *de iure mariti, gloss.7. n.40. cum seqq.* 4

Conuenit euacuari.] Ex his verbis colligunt *hic* Host. *n.2.* & Zabar. *n.2. oppos.4.* præsentationem ad beneficium per solum Prælatum factam absque maioris partis Collegij consensu non esse ipso iure nullam, sed per sententiam irritandam. At verius est esse ipso iure irritam, & sic ea verba, *conuenit euacuari*, explicanda sunt, conuenit vacuas pronuntiari, vt constat ex *cap. nouit, suprà hoc tit.* & ideo ita tenent Lambert. *d. art.12. n.6. vers. hoc sic stante,* Sanch. *d. c.14. n.8.* 5

Aliqui eorum probauerint, &c.] Notatur ad hoc, quòd solemnitas extrinseca præsumitur, quando defectus talis solemnitatis non fuit per partem allegatus, vt per Mascard. *de probat. concl.1315. n.9.* 6

In gloss. *Intelligi debet,* ibi, *præsumptiuè.* Notatur ad hoc, quòd Abbatis acta præsumuntur facta consensu Conuentus, vt per Mascard. *de probat. conclus.2.* At verò Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 6. num.74.* tenet quòd in alienatione rerum Ecclesiæ non attenditur parti asserenti in instrumento contractum esse vtilem, nisi aliud concurrat, ex quo assertio illa iustifi- 7

iustificetur, præcipuè longi, vel longissimi temporis cursu.

SVMMARIVM.

1 *Donatio tenet, quam de solius diœcesani consensu facit laicus Ecclesiæ de decimis, quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo ante Lateranense Concil.*

2 *Concilium Lateranense sub Alex. III. quo tempore fuerit celebratum, ostenditur.*

3 *Decimas titulo feudi, vel alio temporali ante Concil. Lateran. potuerunt inferiores Prælati concedere, sed ex eo deinde fuit prohibitum.*

4 *Decimæ si laicis concessa reperiantur, & nesciatur an post, vel ante Concil. Lateran. fuerint concessæ, in dubio post Concil. concessa censentur.*

5 *Declaratur text. in præsenti, & numeris seqq.*

Cap. Cùm Apostolica. VII.

Innoc. III.

1 Decimæ si concedantur laico in feudum perpetuum, & laicus cum solo consensu Episcopi sine Clero eas donet alicui Ecclesiæ, donatio tenet, quia hoc est reuocare ad Ecclesiasticum vsum, quæ à laicis detinetur, & non est alienare ius Ecclesiæ, quia tunc non teneret sine consensu Cleri, sicut nec teneret in aliis decimis à laicis datis ipsi Ecclesiæ, si alienarentur sine consensu Capituli. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 147. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 420. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. sub tit. de his, quæ conceduntur ab Episcopo sine consensu Capituli, c.* 1.

2 *Nam & in Lateranensi Concilio.*] sub Alex. III. *p.* 1. *c.* 6. *tom.* 2. *Conc. pag. mihi* 839. De tempore autem, quo huiusmodi Concilium fuit celebratum, non satis constat apud scribentes, nam in prædictis actis Conciliorum refertur ad annum 1180. & consonat frequentissima historiæ Ecclesiasticæ scriptorum, atque iuris nostri professorum sententia, qui factum fuisse referunt anno 1179. vt ex Platina, Sabellico, Volaterrano, & aliis testatur Couar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 5. *vers. & dubio procul*, quem laudat Ioan. Garc. *de expensis, c.* 9. *n.* 90. Aragon. 2. 2. *q.* 88. *art.* 3. sequitur Rot. *in Gerunden. iurispatron.* 2. 2. *Aprilis* 1622. coram R. D. meo Coccino Decano *in vers. Quantum attinet*, & post Beroi. Mench. *de præs. lib.* 6. *præs.* 86. *n.* 3. Anast. Germ. *animaduersionum iuris, lib.* 2. *c.* 1. *paulo post princ.* nouè Coriolan. Capuccin. *in compendio Conciliorum generalium sub Concil. Lateran. III.* Monet. *de decimis, c.* 5. *q.* 3. *n.* 67. & plures referens Gilchen. *de prescript. p.* 3. *c.* 8. *n.* 19. meritò reprehendens aliorum negligentiam in hac temporum computatione, dum alij ponunt hoc Concil. anno 1160. vt voluit Aufrer. alij verò anno 1379. scilicet Vulter. & Bocoldus: alij denique anno 1126. vt etiam inaduertenter scriptum reliquit Bursat. *cons.* 49. *n.* 9. *vol.* 1. quæ quidem temporis inspectio non solùm vtilis, sed omnino necessaria est pro intelligentia multorum iurium, quæ in materia concessionis decimarum factæ à laico religiosis personis faciunt distinctionem temporis ante, vel post Concilium Lateran. proue sunt text. *in præsenti, & in c.* 2. §. *sanè, in fine, de decimis, lib.* 6. Aduertendum tamen est huiusmodi Concil. Lateran. esse aliud longè diuersum ab illo etiam Lateran. de anno 1215. de quo dixi *ad c.* 1. *num.* 3. *de Summa Trinit, pag.* 7. hoc enim, de quo agit text. *in præsenti*, celebratum fuit sub Alex. III. illud verò, de quo *in d. c.* 11. sub Innoc. III. & dicitur generale.

Qui decimam detinet, vt eam restituat, &c.] Ex his 3 verbis, iuncto fine, atque *d. c.* 8. §. *sanè, de decimis, lib.* 6. colligunt Doctores ante Lateran. Concilium potuisse inferiores Prælatos decimas titulo feudi, vel alio temporali laicis concedere, sed ex eo deinde fuisse prohibitum, ita Cou. *d. n.* 5. *vers. olim.* D. Barbos. *in l. Titia, n.* 45. *vers. non obstat secunda, ff. soluto matrimon.* Gutier. *pract. c. lib.* 1. *c.* 14. *n.* 5. *& c.* 15. *n.* 4. Menoch. *d. præs.* 86. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 36. *q.* 2. Monet. *d. c.* 5. *q.* 3. *num.* 66. & in hoc omnes conuenire profitetur, & sequitur Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract. de decimis, lib.* 1. *c.* 29. *n.* 2. *&* 3. In dubio autem, si decimæ laicis concessæ reperiantur, & nesciatur, an post, 4 vel ante Concil. Lateran. fuerint concessæ, post Concilium concessæ censentur, Rot. *in Tiren. decimarum* 12. *Ianuarij* 1607. *vers. non obstaret*, coram Card. Marquemontio, per Beroi. *cons.* 21. *n.* 14. *lib.* 1. quæ decisio impressa est per Farin. *decis.* 163. *n.* 9. *p.* 2. *recent. & in d. Gerunden. iurispatronatus.*

Verùm hæc communis resolutio in se vera non est, 5 si aduertas multò ante Concil. Lateran. hoc ipsum prohibitum fuisse ab Vrbano II. *in cap. decimas* 39. *in ord.* 16. *q.* 7. & manifestiùs *in c.* 1. *Episcopum, vel Abbatem, in vsibus feudorum*, qui annos ferè centum præcessit hoc Concil. Later. vt videre est apud relatos ab Aragon. *loco proxime citato.* Quare si materia bene perscrutetur, nullus text. inuenietur, qui probet potuisse laicos licitè retinere decimas à Prælatis inferioribus concessas, sed solùm quòd obtentas ante Conc. Later. possint transferre in locum religiosorum de consensu Episcopi. quod non ex ea ratione prouenit, quòd eas licitè retinerent, sed magis quia hoc voluit Ecclesia permittere ad vitanda scandala, vtilius iudicans, si decimas, quas laici cum animarum suarum periculo illicite detinebant, sponte dimitterent aliis Ecclesiis, vel religiosis locis, quàm si eos Ecclesiasticis censuris, vel modis aliis cogerent ad restitutionem faciendam eidem Ecclesiæ, ad quam pertinent, aduertit Rebuff. *de decimis, q.* 10. *n.* 23. & melius Gilchen. *d. c.* 8. *n.* 7. nec omnino displicet Soar. *d. c.* 26. *n.* 3. dum resoluit Concilium non concedere laicis, vt decimas concessas à Prælatis inferioribus retineant, sed ne transferant in alios laicos absolutè, vt *cap. prohibemus, de decimis*; nec in Religiosos sine Episcoporum auctoritate, vt *in hoc text.* quæ prohibitio inducta ad priuationem minimè operatur concessionem, iuxta reg. *legata inutiliter, ff. de adimend. legatis*, cum similibus.

Circa potestatem transferendi decimas à laicis re- 6 tentas, tres casus distinguere oportet. Primus est de laicis intrusis, qui sine titulo aliquo decimas detinebant, hi enim necessariò tenentur illas restituere Ecclesiæ ad quam de iure pertinent, cui Episcopus consensu suo præiudicium facere non potest, iuxta reg. generalem text. *in l. id quod nostrum, ff. de regulis iuris*, vt aduertit Soar. *d. c.* 26. *n.* 10. Secundus est de decimis, quas laici obtinent titulo feudi perpetui habiti ab inferioribus Prælatis, qui etiam ante Lateranense Concilium erat inualidus, iuxta suprà dicta, & procedit in his permissio huius Concil. vt eas de Episcoporum consensu transferre sufficiat in aliam Ecclesiam, vel religiosum locum, neque sit necessarium facere restitutionem eidem Ecclesiæ, ad quam pertinebant, vt expresse probat text. *in præsenti, in vers. quia verò*, iuncto fine, & ex vltimis verbis *d.* §. *sanè*, dum

semper

ſuper hanc Lateran.Concilij prohibitionem, & conceſſionem reſtringunt ad decimas, quas laici titulo feudi perpetui ante Lateranenſe obtinebant, atque ita non procedere in aliis, quæ ſine huiuſmodi titulo feudi perpetui in laicum ſunt alienatæ. Tertius caſus eſt, quando decimæ à laicis titulo iuſto, & valido in perpetuum obtentæ ſunt, vel à Summo Pontif. vel aliis Prælatis, qui ſufficienti poteſtate ad hoc fuerint muniti, & in eo non videtur neceſſarius Epiſcopi conſenſus, vt in locum religioſorum transferantur, vt in donationibus tertiarum, quas à Summo Pontif. obtinent Luſitaniæ, & Caſtellæ Reges, communiter receptum eſt poſt Sot. *de iuſt. lib.9.q.4.art.3. & q.7. art.1.*& poſt Greg.Lop.& alios Ioan.Garc.*d.c.9.n.97.* & poſt Gutier. D.Barboſ.*in d.l.Titia, n.42.verſ.adde, ff. ſolut.matrim.* Cabed. *Luſitania, deciſ.63.n.5. p.2.* vnde etiam in laicos transferri poſſe reſoluūt Mench. *illuſtr.c.89.n.2.*Gutier.*d.c.15.n.6.* Gilchen.*d.c.8.à n.6.* Ioan. Garc.*d.c.9.à n.97.* Ceual.*commun.contra communes, q.367.*Cabed.*d.deciſ.63.n.*8.contra Couar.& plures alios, quos refert, & ſequitur Azor. *d. c.36.q.13.* Et oſtenditur, quia ſi huiuſmodi decimæ titulo feudi perpetui iuſto, & valido ſemel in laicum ſunt alienatæ, efficiuntur ipſius patrimonium, nec in diſputationem cadere poteſt, an reſtitutio ſit facienda Eccleſiæ, ad quam de iure pertinent, ſiquidem poſtquam in perpetuum alienatæ ſunt in laicum titulo iuſto, & valido, non pertinent iam ad Eccleſiam aliquam, & tamen textus, *hic in verſu, taliter*, in his decimis, quæ ad Eccleſiam aliam pertinebant, decidit neceſſarium non eſſe eidem Eccleſiæ facere reſtitutionem, ſed ſufficere quod religioſo loco, vel alteri Eccleſiæ fiat; ergo non de decimis titulo iuſto obtentis, ſed iniuſto, modo prædicto, ſcilicet habito à Prælatis in inferioribus iura iſta ſunt intelligenda.

7 Inquirendum adhuc eſt, ſi iuxta veriorem reſolutionem, quam probare ſuprà intendi, tam poſt, quam ante Lateran.Concil.ſemper ille titulus habitus ab inferioribus Prælatis,fuerit illicitus, & iure reprobatus, quare text. *in d.c.2. §.ſanè*, diſtinguat tempora ante, vel poſt Lateran. ad effectum, vt laici decimas antea habitas à Prælatis inferioribus transferre poſſint in Religioſos, non poſtea obtentas. Sentit difficultatem ſuæ adhærens opinioni,dum exiſtimat faciendam non eſſe diſtinctionem à temporibus ante, vel poſt Lateranenſe, ſed ante, vel poſt Vrbanum II.Soar.*d.c.26. n.6.ad fin.*dum quærit,ſi iam ab Vrbano erat prohibitum Prælatis inferioribus,ne decimas laicis darent in feudum, quare text.habitas poſt illam prohibitionem ante Lateranenſe transferre concedit; & reſpondet hoc ita vel conſuetudine, vel præſcriptione, vel expreſſa aliqua Concilij auctoritate, quam tamen hactenus non inueniſſe fatetur, factum fuiſſe, vt conſtitutio Vrbani, quæ infeudationes antea factas ſuſtinebat, extenderetur vſque ad tempora Lateran. Concilij. Sed his diuinationibus omiſſis quoad noſtrum propoſitum reſpondetur Concilium propter rationes eminentis ſcandali permiſiſſe, vt antea habitas à Prælatis inferioribus, licèt iniuſtè, poſſent transferre in Religioſos, quia ſic aliquo modo Eccleſiarum vtilitati occurrebatur, vt verò permitteret hoc ipſum in decimis de cætero concedendis rationem illam non ſubeſſe, ſed quòd rigor iuris obſeruetur, vt in pleriſque aliis materiis factum videmus, quòd illicitè facta in præteritum ſuſtineantur, ac de cætero, & in futurum ſtrictiùs ſeruetur prohibitio, vt notant omnes per text. *in cap. vlt. de ſponſa duorum*, ibi, *de cætero, cap. prouida 44. in fine*, ibi, *de cætero, de elect.lib.6.* cum multis aliis.

Per quod indirectè.] Non ergo propriè, per Tiraq. *de iure mariti gloſſ.7.n.175.*

Quæ laicis in feudum, &c.] Ergo Epiſcopus abſque recognitione feudali ius percipiendi decimas laicis concedere non poteſt, vt per Rebuff. *d. q.5. n.32.& q.13.n.73.*Azor.*d.c.46.q.12.* Monet. *d.c.5.n.59.*ſed in huiuſmodi conceſſione decimarum, & iuriſdecimandi adeò neceſſaria eſt auctoritas Sedis Apoſtolicæ, vt non ſufficiat immemorialis, abſque fama priuilegij, vel recognitione feudali, Rota *in Tolet.Iuriſdecimandi 27. Aprilis* 1584.coram Card. Blanchetto, & *in Taurinen.decimarum 12. Ianuar.1607.verſ. ſuppoſito autem*, coram Cardin.Marquemontio, & *in Ferrarien. decimarum 23. Iunij* 1617. coram Cardin. Pamphilio iuniore, vbi pariter dictum fuit quòd ſi Epiſcopus habens à Summo Pontifice facultatem infeudandi decimas, & iura decimandi quibuſcunque perſonis ſibi benè viſis, reſeruet in inueſtitura beneplacitum Apoſtolicum cum clauſula, *& non aliàs, aliter, nec alio modo*, abſque dicto beneplacito conceſſio decimarum non tenet, additúrque idem beneplacitum Apoſtolicum, quando eſt reſeruatum in conceſſione iuriſdecimandi facta laicis, non præſumi ex lapſu triginta annorum, & vltra, cùm obſeruantia reſpectu illius iuris propter incapacitatem laici nihil operetur, quod & clariùs cenſuit eadem Rota *in Mediolanen. reſciſſionis permutationis 21. Maij* 1597. coram Card. Pamphilio ſen. & tetigit Alexand. *conſil. 70. num. 4. lib.3.* 8

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus non poteſt ſine conſenſu Capituli concedere Eccleſias aliis Eccleſiis, etiamſi habeat iuſpatronatus in Eccleſiis conceſſis.*

2 *Alienatio non ſufficit vt ſit Eccleſia vtilis, ſed vt meliora proſpiciat.*

3 *Concluſio ſola attenditur ac obligationem inducit, & non quod tractatur.*

4 *Eccleſia res, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, alienari non prohibentur.*

5 *Statutum ſi punit facientem tractatum, non requiritur delicti conſummatio.*

6 *Alienatione immobilium prohibita, prohibentur mobilia pretioſa.*

7 *Priuilegium perpetuum dicitur quod ſit Eccleſia, vel populo.*

8 *Perpetuum quibus modis dicatur.*

CAP. Tua nuper. VIII.

EPiſcopus ſine conſenſu,& ſubſcriptione Clericorum non poteſt concedere in perpetuum Eccleſias, quia hoc eſſet alienare, quamvis accipiens in illa Eccleſia haberet iuſpatronatus, & alienaretur cum ſolo Archidiacono. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt.Henric.Anchar. Panorm. Viuian.*in ration.lib.3. iuris Pontif pag.*148. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*420. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1.*refertur ab Ant.Aug.*collect.2.Decret.lib.3.tit.11.de his, quæ conceduntur ab Epiſcopo ſine conſenſu Capituli, c.2.* 1

Vt meliora proſpiciat.] Ergo non ſatis eſſe videtur, vt alienatio ſit Eccleſiæ vtilis, ſed vt meliora proſpiciat, de quo vide Tiraq. *de iure mariti, gloſſ. 8. à num.56.* 2

Et cum totius Cleri tractatu.]Notatur ad hoc, quòd ſola concluſio attenditur, ac obligationem inducit, 3

& non quòd tractatur, & dicitur, vt per Gonzal. *ad reg.8.Cancel.gloss.63.n.34.*

4 In gloss. *Vendere*, ibi, *nisi fortè si res, quæ seruando seruari non possit.* Notatur ad hoc, quòd res Ecclesiæ, quæ seruando seruari non possunt, alienari non prohibentur, vt per Rebuff. *in compendio alienat. rerum Ecclesiæ, n.25.* Socin. *reg.10. n.2.* Quarant. *in summa Bullary, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.38.*Cald.Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum, à princ.* Quæ autem sunt rei, quæ vsu consumuntur, & corrumpuntur, vide Caualcan.*in tract.de vsufructu mulieri relicto, n.143.in med.*

5 In gloss. *Tractatu*,ibi,*conueniunt omnes*,&c.Notatur ad hoc, quod si statutum punit facientem tractatum, non requiritur delicti consummatio, vt per Tiraq. *de pœnis temper.causa 37.n.6.*

6 In ead.gloss.ibi, *Quia si sint pretiosa, necessaria est solemnitas.*Notatur ad hoc,quod prohibita alienatione immobilium, aut simpliciter, aut sine aliqua solemnitate, censetur, & horum mobilium pretiosorum prohibita, vt per Tiraq. *de retract. lignag.* §.1. *gloss.* 7. *num.*100. *cum seqq.* Rebell. *de obligat.iustitiæ, part.2. lib.1.quæst.8.sect.2.num.25.*Nam res mobiles pretiosæ loco immobilium habentur.Molin. *de primogen.lib.2. c.10.n.8.*

7 In gloss. *Perpetuas*,vlt.ibi, *perpetua enim intelliguntur ex eo, quia fiunt Ecclesiis, & non personis.* Notatur ad hoc, quod perpetuum dicitur priuilegium, quod fit Ecclesiæ, vel populo, vt per Greg.*l.27. verbo que raiasse, tit.9. p.6.* Fr. Emman.*quæst.Regul.tom.1.q.61. art.* 14. *& in addit. ad Bullam Cruciata, p.2. fol. mihi* 189. & ita perpetuum dici, quod adhæret rei de se perpetuæ, vel sine aliqua temporis præfinitione conceditur, tenent Fr.Emman.*d.tom.1.q.9.art.*4. Soar.*de legibus, lib.8.c.2.* Salas *eod.tract.disp.17.sect.2 à n.13.* Verùm, si rigorem iuris, eiusque generalia principia inspiciamus,verius est perpetuum dici quod conceditur in perpetuum, vel simpliciter, non adiecta certi temporis præfinitione, vel cum termino ad tempus incertum duraturum, iuxta reg.text.*in l.sufficit, ff.de condict.indebiti, & in l.Iurisperitos, in princ.ff.de excusat.tutorum, cum similibus*, de quibus Pinel.*in l.1.C.de bonis matern. p.3.n.63.vers.dicitur præterea*, & magis ad propositum probat text.iuncta glos.*verbo perpetuas, in cap. vlt. de rescript.in 6.* dum reuocat licentias perpetuas percipiendi fructus beneficiorum in absentia, & receptum testatur Felin.*in cap.ex literis, n.9.de constit.* vnde sequitur à fortiori perpetuum esse censendum priuilegium datum ad vitam concedentis, vel priuilegiati, vt probat text. opt.*in l.1.ff.pro socio*, dum ait, *Societas conueniri potest,vel in perpetuum, idest,dum viuunt*,&c.notant Brison.*de verborum iuris signif.verbo perpetuum, ad fin.*& latè adducti à Tiraq.*de retract. lign.§.1.gloss.6.num.9.*ratio autem deducitur ex *reg.d.l. sufficit*,quia cùm tempus mortis sit incertum,hoc sufficit vt perpetuum dicatur,notant glos.*verbo perpetuo, in c.si gratiosè,de descript.lib.6.verbo perpetuū,in c.fundamentum,de elect.eod.lib.*receptæ ex Barb.*in l.quia tale, n.10.vers.exemplum, ff.soluto matr.*quicquid dicant Card.Tusch.& ab eo adducti *tom.6.lit. P.concl.*744.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus parochiales Ecclesias, vel obuentiones ipsarum de consensu patroni sine consensu Capituli sui monasterio conferre non potest.*

2 *Parochiæ auctoritate Dionysij fuerunt limitatæ.*

3 *Curatis in suis locis decimæ assignantur, & limitantur.*

4 *Oblationes, quæ fiunt alicui imagini depictæ in pariete alicuius priuati, cedunt Ecclesiæ parochiali, eiusque Rectori.*

Cap. Pastoralis. IX.

Episcopus sine consensu Capituli, vel auctoritate 1 Papæ non potest concedere alicui monasterio Ecclesias parochiales, vel fructus, seu obuentiones Parochiæ, etiam cum consensu patroni. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan.Host. Anchar.Henric. Panorm.Viuian. *in ration.lib.3.iuris Pontif.pag.*148. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*420.remissiuè Ximen.*in concord.p.*1. *&* 2.refertur ab Anton.August.*collect.*3. *Decret.lib.*5. *tit.*11.*de his, quæ conceduntur ab Episcopo sine consensu Capituli, c.3.*

Cum auctoritate Dionysij fuerint Parochiæ limitatæ.] 2 Vide quæ dixi *de offic. & potest. Episcop. p.1.tit.1.c.7. n.* 10. Et quod auctoritate Dionysij Papæ fuerint Parochiæ limitatæ, sentit Rot. *in Theatina iurisdictionis 4 Maij* 1612.coram R. D.meo Coccino Decano, & *in Conchen.decimarum 7.Februar.*1612 coram bon. mem. Andrea, & Platina in vita eiusdem Dionysij. Vide Nauar.*in cap. placuit, de pœnit. dist.6.ex num.3.* Hippol.Marsil.de Columna *de Ecclesi reddit. orig. p.1. c.4.ex n.1.*Paul.Fusc.*de visit.lib. 2.c...n.1.*Sclu.*de benefic. p.1.q.4.n.19.* Hoied.*de incompat.benef. p.1.in præfat.n.5.* Stephan. Gaëta *in repet.cap.ad limina 30.q.1. §.5.n.253.* vnde colligit Rebuff. *in concord. tit.de constitut. vers. parochias instituit, pag.*521.beneficia non esse de iure diuino, sunt enim instituta de iure positiuo, ex resolutis per Nicol. Garc.*de benef. p.5.c.1.n.3.*

Et stipendia ministrorum.] Notatur ad hoc, quod 3 curatis in suis locis decimæ limitantur, & assignantur, vt per Rebuff. *de decimis, q.7. n.3* & per hunc text.tenent Ioan. Andr.Abb. & Host.*hic*, oblationes, 4 quæ fiunt alicui imagini depictæ in pariete alicuius priuati, cedere Ecclesiæ parochiali, eiúsque Rectori, de quo vide Socin.*in tract. de oblation. libel.* 18. *q.* 6. Troil.Maluit. *eod. tract.in 4.dub.col.6.* Rebuff.*de decimis, q.1.n.29.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.*102.*in 1.edit.* aliàs *resol.*88. *à n.2.in 2.edit.* Læl. Zech.*de Republ. Christ.c.28.de Parocho, n.*11. Marc. Anton.Genuens.*in praxi Archiepiscop. Neapolit.c.*57. *n.*3. Camil. Borrel.*in summ.omnium decis.tit.18.n.22.* Bellet.*disquisit.cleric.p.1.tit. de bonis Clericorum, §.3. n.3.*vbi *n.6.* pariter per hunc text. resoluit Parochum habere fundatam intentionem super oblationibus, quæ fiunt intra Parochiam, vide quæ latè dixi *ad c.2. de offic.custod.*

SVMMARIVM.

1 *Capitula Cathedralium vocari debent, & admitti ad Concilia prouincialia, etiam per procuratores, ad tractandum, non autem ad dicendum,* & n. 2.

3 *Capitula Collegiatarum Ecclesiarum quasi Episcopalem iurisdictionem habentia ad synodum prouincialem sunt vocanda.*

4 *Laici in Concilijs vniuersalibus an interuenire debeant ostenditur.*

Cap.

Cap. Etsi membra. X. & vlt.

Honor. III.

1 Capitula Cathedralium vocari debent,& admitti ad Concilia prouincialia, etiam per procuratores ad tractandum,non autem ad decidendum. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Ioan.Andr. Butr.Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm.Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.*149. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 420. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text.desumunt Abb. *hic num.*4. qui dicit procedere etiam in negotiis non tangentibus Capitula, Bottæ. *in tract. de synodo. p.*2.*n.*42. Quarant. *in summa Bullarij, verbo Concilium Prouinciale, vers. quartò quæro*, vbi Prosper de Augustino *in addit.* resoluit quòd si tempore celebrationis Concilij Prouincialis vacaret Sedes Cathedralis, Capitulum succedens in iurisdictione est Ordinarius iudex, & debet de necessitate vocari, & potest comparere per Vicarium generalem cum speciali mandato dandi vocem decisiuam, cùm sit iurisdictionis, quæ
3 transit in Capitulum Sede vacante; additque Sacram censuisse Congreg.Capitula Collegiatarum quasi Episcopalem iurisdictionem habentia ad Synodum Prouincialem esse vocanda.

4 In gloss.*Contingere*,vlt.vbi,*laici verò huiusmodi Conciliis interesse non debent*, &c. Tenet hæc glossa laicos Conciliis vniuersalibus regulariter interuenire non debere, tribus casibus exceptis, videlicet si inuitati fuerint,& ad illud specialiter vocati, vel si causa Fidei tractatur, aut si de gradibus circa matrimonium contrahendum agitur. Verùm Ioan. Andr. *col. vlt. n.*4. *in præsenti*, intelligit hanc glossam procedere quòd in casibus prædictis interesse possint laici ad audiendum, non ad iudicandum,vel ad docendum, qui postea subdit posse etiam laicos interesse Concilio, vt petant sibi iustitiam ministrari, vel vt se tueatur, sequuntur Anch.*n.*5.*vers.quinto,* Butr.*n.*7.Imol.*n.*6. *vers.in gloss. fin.*Anan.*n.*5.*vers.adde*, Cardin.Iacob.*in tract.de Concil.lib.*2.*art.*2.*fol.*82. Cæterùm Panorm.*hic n.*6.*vers.& nota*, dicit se putare laicos in Conciliis vocandos esse vt consulant,non vt definiant,præsertim si periti sint: ego verò tenendam puto distinctionem Præpos.*in cap. Canones*,15.*dist.col.*2. *post princip. vers.in Ecclesiasticis autem*, quam refert Rendin. *in promptuario recept.sentent.tom.*1.*tit.*19.*n.*1. vide apud eum.

De His, quæ fiunt à maiori parte Capituli.

Tit. XI.

Super hanc rubr. scripserunt Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.*94.Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator.*in analysi methodica iuris Pontif.pag.*399. Goffred. & Host.*in summa huius tit.*Alexand.Cassan.& Anastas.Germon.*in paratitlis ad quinque libros Decretal.*Bartholom. Carthag.*in expositione titulorum iuris Canonici*,Ioan. Honor.*lib.*3.*summa in Decret.*Zypæ.*in analytica postremi iuris Ecclesiastici, e narrat.pag.*191.omnes *sub hoc tit.*

Barbos. Collect. Tom. II.

SVMMARIVM.

1 *Vniuersitatibus Ecclesiasticis præualet regulariter quod fit à maiori parte,nisi minor pars rationabiliter contradicat.*

2 *Minimi interdum sententiam optimam dicunt.*

3 *Capituli maior pars quod fecit non admittit appellationem.*

4 *Dictio,incunctanter,omne tẽporis spatium excludit.*

5 *Ex causa potest recedi à statuto, vel consuetudine iurata.*

6 *Maior pars est illa,quæ maiori ratione,& pietate nititur.*

7 *Statutum quòd accusans habeat certum præmium, intelligitur si probauerit.*

8 *Capitulum non potest statuere in præiudicium absentium, nisi subsit rationabilis causa.*

Cap. Cùm in cunctis. I.

Ex Concil. Lateran.

In Capitulis quod à maiore & saniore parte fuerit statutum prævalere debet appellatione remota, & 1
consuetudine contraria,licèt iurata,non obstante.Imò si quis iurat seruare talem consuetudinem, priuabitur communione,donec agat pœnitentiam, nisi pars maior obiiciat aliquid rationabile. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Io.Andr.Imol.Anan. Butr.Anch.Henric. Panorm. Host. Cened *collect.*120. Viuian.*in ration.lib.*3.*iur.Pontif. pag.*120. Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*421.remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen. *in concord.p.*4. *&* 2. desumitur ex Concil. Lateran.sub Alexandr.III.*c.*16. & refertur ab Anton. August.*collect.*1.*Decret.lib.*3. *tit.*10. *cap.vnico.*

Vt nisi à paucioribus,& inferioribus,&c.]Notatur ad 2
hoc, quòd minimi interdum sententiam optimam dicunt,vt per Tiraquel.*ad l.*11.*connub. gloss.*1.*p.*11.*n.*4. me citato *in hoc loco*, Castil. *tom.*3. *& de tertiis,c.* 11. *num.*5.

Appellatione remota præualeat,&c.]Notatur ad hoc, 3
quòd Capituli maior pars quod fecit, non admittit appellationem, vt per Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, tract.de appell.art.*7.*glos.*2.*n.*33.*vers.*18.Sigism.Scacc. *de appell.q.*17.*limit.*25.vbi *num.*2.limitat, vt procedat quando appellatur ex rationabili causa; & *n.*3. asserit non seruari hunc text.in Francia, An, & quando factum à maiori parte vires obtineat firmitatis, latè Duen.*reg.*296.Tiraq.*de iure mariti,gl.*8.*n.*130.Capyc. *decis.*152.*à n.*2. Azened. *ad Curiam Pisan. lib.*2.*c.*44. *lit.B.*plures per Cened.*ad Decret.collect.*120.

Incunctanter.] Hæc dictio omne temporis spatium 4
excludit,& latam sententiam continet,vt per Sayr. *in claui regia,lib.*3.*c.*8.*num.*27.Monet.*de distribut.quotid. p.*3.*q.*7.*n.*37.

Non enim iuramenta,] Notatur ad hoc, quòd ex 5
causa potest recedi à statuto, vel consuetudine iurata, vt per Tiraquel. *de pœnis temper. in præfat.n.*23. Surd. *decis.*38.*n.*14.

In gloss.*Rationabiliter*, ibi, *non statur semper maiori* 6
parti, &c. Notatur ad hoc, quòd non semper statur maiori parti, nec pluralitati, quia maior pars est illa, quæ maiori ratione,& pietate nititur,vt per Vincent. de Franchis *decis.*2.*à n.*25.

In gloss. *Ostensum*, ibi, *ergo non sufficit obijcere nisi* 7
*probetur.*Notatur ad hoc, quòd statutum, quòd accusans habeat certum præmium, intelligitur dummodo probauerit, vt per Hippol.*consil.*37.*num.*3.*&* *cons.*74. *num.*38.

I 3

*n.38.& in l.is,qui cum telo,n.47.C.de ficariis, & in l.1. §.si quis dicatur,n.4.& 5.ff.de quaſt.& in practic.§. diligenter,n.173.*Manch.*illuſtr.c.36.n.2.*

8 In gloſſ. *Conſtitutum,* ibi, *aliàs præſentes in præiudicium abſentium nihil conſtituere poſſunt.*] Notatur ad hoc,quòd Capitulum non poteſt ſtatuere in præiudicium abſentium,niſi ſubſit rationabilis cauſa , & eoſdem vocauerit,& ex vocatis concurrant duæ partes,vt per Bened.Capr.*tom.1.commun.opinion.lib.1.tit.2.n.23. pag. mihi* 154. Capituli poteſtas an , & quando reſideat penes præſentes,vide Aloyſ. Rice. *in praxi aurea reſol.*280.

SVMMARIVM.

1 *Canonicus non interdicit Eccleſiam,ſed hoc facere debet Epiſcopus cum Capitulo.*
2 *Interdictum ferens an illi ſubiiciatur , remiſſiuè.*
3 *Culpa ſuos debet tenere auctores.*
4 *Pœna debet commenſurari delicto , & culpæ reſpondere.*
5 *Pœna accipitur ſub ratione medicinæ.*

Cap. Quæſiuit. II.

Cœleſt. III.

1 Canonicus ſine conſenſu Capituli,& fratrum non poteſt ponere interdictum in Eccleſia , & pœna Eccleſiaſtica non eſt imponenda niſi iis , qui delinquunt,nec pœna excedere debet delictum. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Butr.Ioan. Andr.Imol.Anan.Hoſt.Anchar. Henric.Panorm. Viu. *in ration.lib. 3. iuris Pontif. pag.*115. Alagona *in compend. iurisCanon.pag.*421.remiſſiuè Ximen.*in concord. p.1.& 2.*refertur ab Ant.Auguſt.*collect.3.Decret.lib.3. tit.9.c.2.*

2 *Quidam in Canonicis.*] Vtrùm ferens interdictum ſubiaceat interdicto , vide Bonacin. *de cenſuris diſp.4. puncto 1.n.24.*

3 *Cùm peccata ſuos auctores* , &c.] Notatur ad hoc quòd culpa ſuos debet tenere auctores, vt per Surd.*de aliment.tit.1.q.38.n.30.*Farin.*in praxi crimin.p.1.q.23. n.1.*Scobar.*de ratiocin.c.42.num.7.*cum iuribus per me citatis *in tract.axiomatum iuris vſufreq. axiom.62.n.1. & axiom.181.n.4.* & plenè adductis *in collect.ad c. non debet,& ſeq.de regul.iuris lib.6.* & ibi citatis addo Buccaron.*de different. inter iudicia ciuilia, & crimin.differ. 162.n.2.* vbi refert ex Bart. iniquiſſimum & diabolicum eſſe , vt ex facto alterius alter criminaliter , ſeu corporaliter teneretur.

4 *Nec pœna ſit* , &c.]Notatur ad hoc quòd pœna debet commenſurari delicto , & culpæ reſpondere , vt per Couarr.*lib.2.variar.c.8.à princip.* Bonacoſ.*commun. crimin.p.2.verbo delictum,fol.*24. Menoch. *remed.5.recuper.n.39.& de arbitr. lib.1.q.90.n.38.* Bertazol.*in repet.l.ſi quis maior,C. de tranſact. n.*68. Thom. de Thomaſſetis *in floribus legum, reg.* 216. Farin. *in praxi crimin.q.4.n.10. & q.17. n.9.* Card. Tuſch. *tom.6. lit.P. concl.*211.Mench.*illuſtr.c.8.n.51.& c.24.n.1.*

5 In gloſſ. *Deliquit,* ibi,*quia patitur iuſtus pro impio,* &c. Nota,quòd ſi pœna accipiatur ſub ratione medicinæ,vel data iuſta cauſa ad maiorē Reip.vtilitatem,vt dum vnuſquiſque torquetur,cæteri cautiùs, & promptiùs à criminibus abſtineant,non inconuenit,vt vnus pro alio puniatur pœna temporali, non tamen æterna, neque ſpirituali ad ſalutem animæ pertinente , vt per gloſ.*verbo de quarta,in ſumm.1.q.4.*D.Thom.*1.2.q.87. art.8.in ſolut.& in reſp.ad 1.& 2.2.q.108.d.4.in ſolut.* Thom.de Thomaſſ.*reg.*228. Couarr.*d.c.8.verſ.quarta, iuncto verſ.quinta,*Gutier.*canon.lib.2.c.30.n.25.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinatio communis Eccleſiæ per contradictionem,& appellationem eius,cuius non intereſt,impediri non debet.*
2 *Quaſi poſſeſſio in iuriſdictione,& ſimilibus an acquiratur per inueſtituram annuli, remiſſiuè.*
3 *Feudi poſſeſſio per inueſtituram verbalem , ſeu abuſiuam non transfertur.*
4 *Collitigans quando nominaret eum , cum quo litigat, ſub nomine beneficij ſuper quo litigat, cenſetur illi ſic nominato ius ſuum renuntiare.*
5 *Renuntiatio tacita in præiudicium renuntiantis idem operatur quod expreſſa.*
6 *Poſſeſſio per inueſtituram non transfertur.*
7 *Poſſeſſio quomodo definiatur , oſtenditur.*

Cap. Ex ore. III. *Innoc. III.*

Appellatio illius , ad quem non ſpectat appellare, non valet , nec impedit ordinationem Eccleſiæ, & electus à saniore parte Capituli,eſt bene electus,& confirmandus.Item habens ius ad electionem Præpoſituræ,ſi alicui electo reuerentiam præſtat,videtur renuntiare ſuo iuri ipſo facto.Colligunt ex Ordin.Abb. antiq. Innoc.Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anch.Henric Panorm.Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.* 151. Alagona *in compend. iuris Canon.pag.*421. remiſſiuè Ximen.*in concord. p.1.& 2.* refertur ab Anton.Auguſt.*collect.3.Decret.lib.3.tit.12. cap.vnic.* 1

2 *In ſignum inueſtituræ annulo,*&c.] An per inueſtituram annuli acquiratur quaſi poſſeſſio in iuriſdictione,& ſimilibus,vide Gregor. *l.4.verbo con vna forteia, tit.26.p.4.*

3 *Non fuit aliquatenus inueſtitus,*&c.]Notatur ad hoc, quòd feudi poſſeſſio per inueſtituram verbalem , ſeu abuſiuā non transfertur, vt per Valaſc.*de iure emphyt. q.18. n. 8.* vbi tamen aduertit ex huiuſmodi inueſtitura videri conceſſam facultatem propria auctoritate apprehendendi poſſeſſionem feudi.

Iure ſuo,&c.] Notatur ad hoc, quòd electus ad aliquod beneficium poteſt cedere iuri ſuo, & electioni de ſe factæ abſque ſuperioris licentia, vt per Abb. *in c.cùm Bartoldus,de re iudic.*Felin.*in cap.in noſtra,n.28. de deſcript.*Rot.*deciſ.6.de elect.in nouis* , Gom.*in reg.de non tollendo iure quæſito,q.1.* Nauarr. *in cap.accepta oppoſit.8.n.7.*Flamin.*de reſign.lib.1.q.23.n.7.* Non obſtat text.*in cap.cùm inter 21. de elect.* vbi per mutuum electi,& eligentium conſenſum quaſi coniugale vinculum contrahitur , quia intelligendus eſt text.ille ſecundùm gloſſ.*ibi,verbo quaſi*; poteſt etiam intelligi,vt loquatur de vinculo , quod ex ſponſalibus de futuro reſultat , vnde quemadmodum ſponſalia ſolo contrahentium diſſenſu dirimuntur , *cap.2. de ſponſalib.* ita vinculum illud mutuo electo,& eligentium conſenſu diſſoluitur,& ideo valet renuntiatio, quæ in manibus electorum abſque Superioris licentia celebratur , vt notauit gloſſ. *verbo renuntiauit,in c. 2. de tranſlat. Præl.* Vnde renuntians electioni de ſe factæ ampliùs non exaudiri,nec eius appellationem ad nouam electionem impediendam , admittendam eſſe , reſoluit Flamin. *d. q.23.n.9.*

Reuerentiam exhibuit , quæ debetur Præpoſito , &c.] Notatur ad hoc , quòd quando collitigans nominaret eum cum quo litigat , vel ad illum ſcriberet ſub nomine 4

mine dignitatis, vel beneficij super quo litigat, censetur illi sic nominato ius suum renuntiare, vt per Rebuff. *in tract. nominat. q. 1. n. 9.*

5 R*enuntiasse videtur.*] Notatur ad hoc quòd tacita renuntiatio in præiudicium renuntiantis idem operatur quod expressa, vt per Flamin. *de resignat. benefic. lib. 1. q. 13. n. 11. cum seqq.*

6 In gloss. *Annulo*, ibi, *cùm in possessionem missus non fuerit.* Ergo per inuestituram non transfertur possessio, vt per Tiraq. *in tract. le mort, in præfat. declar. 1. n. 5.* Cou. *lib. 3. var. c. 16. n. 3.*

7 In gloss. *Et si mandatum*, ibi, *quia in adipiscenda possessione actus corporalis requiritur.* Et ideo possessio definitur, quòd sit corporalis rei detentio corporis, & animi, iuris adminiculo concurrente, vt per Hostiens. *in summ. de causa possess. n. 1.* Petr. Greg. *syntagm. lib. 1. c. 13. n. 4.* Henric. Canis. *in reg. 3. lib. 6. §. is autem*, Molin. *de iustit. disp. 12.* Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 1. c. 31.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 3. n. 40.* Rebell. *de oblig. iustit. p. 1. q. 8. sect.* ...ac proinde nullo vnquam casu ius Canonicum, aut Ciuile possessionis acquisitionem induxisse absque actu corporeo, vel alio, quod pro corpore habeatur, ex Alber. *in l. quorundam, ff. de acquir. possess.* scribit Valasc. *d. q. 18. n. 34. vers. illud tamen,* expendens *in c. 2. supra consuet.* interuenisse apprehensionem corpoream apponendo modicum terræ super Altare, & sic in similibus iuribus, quæ pariter ad hoc propositum expendit. Verùm contrariam sententiam, imò legem per modos fictos possessionem transferre posse absque actu corporeo, tenuerunt Bald. *in rubr. de casu possess. n. 13.* Tiraq. *in tr. le mort, p. 5. declar. 1. n. 4.* Cou. *in reg. possess. p. 2. §. 1. n. 5.* Ant. Gom. *l. 45. Tauri n. 111.* Molin. *de primog. lib. 3. c. 19. à n. 19. alr.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 636. n. 3.* qui contrariis bene respondent.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus cum maiori parte Capituli statuere potest quòd ad necessariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.*

2 *Canonici supplere tenentur de superabundantibus, quando non est sufficiens quarta portio, quam dat Episcopus pro fabrica Ecclesiæ.*

3 *Episcopus etiam cum consensu sui Capituli non potest facere statuta in præiudicium iurium aliorum Prælatorum inferiorum, vel Ecclesiarum subditarum absentium, nisi aliqua subesset iusta causa.*

4 *Episcopus cum maiori parte Capituli potest statuere, vt quilibet Canonicus de sua prebēda quotannis contribuat certam summam in alicuius pauperis scolaris docilis, & non vagi subsidium.*

CAP. Ex parte. IV. & vlt.

1 Episcopus si cum maiore & saniore parte Capituli statuit contributionem Canonicorum pro reparanda fabrica Ecclesiæ, quamvis aliquis Canonicus contradicat, tamen valet statutum plurimorum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 151.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 412.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 3. tit. 4. c. vnic.*

2 *Ad restaurandam fabricam*, &c.] Notatur ad hoc quòd Canonici supplere tenentur de superabundantibus, quando non est sufficiens quarta portio, quam dat Episcopus pro fabrica Ecclesiæ, vt per Panorm. *n. 7. in præsenti, & in c. 1. n. 3. de Ecclesiis ædific. & in q. 3. incip. Sempronius, in fine, vers. & aduerte*, Bero. *cons. 3. n. 8. 21. 26. & 37. vol. 1.* Barbat. *cons. 26. n. 4. & 5. vol. 3.* Lambert. *de iurepatron. lib. 3. q. 7. art. 2. n. 3. & 4. vers. tertius est casus*, Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de exemption. clericorum à statutis sæcularium*, §. 13. *n.* 16. vbi *n. 17.* resoluit quod si Episcopus & Canonici simul nō sufficerent; tunc Episcopus vnà cum Capitulo posset statuere quòd alij inferiores Clerici de superabundantibus fructibus deductis sibi necessariis, ad contribuendum dictæ fabricæ tenerentur, & *n. 18.* aduertit Episcopum ad redditus Canonicorum, & aliorum Clericorum pro fabrica non posse deuenire, nisi in casu, quo fabrica, seu reparatio est necessaria, & in subsidium, & tunc mediante dispositione Episcopi & Capituli simul, vel maioris partis illius, & citat Abb. *d. q. 3. circa fin.* & Bero. *d. cons. 3. n. 23. & 24. in princ. n. 42. & 43.*
Vnde per hunc text. dicebat Tiraquell. *de pœnis temper. in præfat. n. 51.* Episcopum etiam cum consensu sui 3
Capituli non posse facere statuta in præiudicium iurium aliorum Prælatorum inferiorum, vel Ecclesiarum subditarum absentiam, nisi aliqua subesset iusta causa.

Operi tam pio, & necessario, &c.] Per hunc text. tenet 4
Rebuff. *de priuileg. scholar. priuil. 42.* quòd Episcopus cum maiori parte Capituli potest statuere, vt quilibet Canonicus de suis præbendis quotannis contribuat certam summam in alicuius scholaris pauperis docilis, & non vagi subsidium in studio existentis, etiamsi minor pars contradicat.

Vt Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.

TIT. XI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. 1
Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panormit. Guid. Papæ Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol. 94.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 174.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 108.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. pag. 399.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canon.* Ioan. Honor. *lib. 3. summa in Decret.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag. 192.* omnes *sub hac rubr.*

De materia tituli vide Rebuff. *in praxi benefic. tit. requisita ad collationem bonam, num. 6.* Corras. *de benefic. p. 1. c. 2. in fine, & p. 4. c. 1. n. 4.* Guillelm. *in c. Raynutius, verbo, si absque literis 2. de fideicomm. substitut. à n. 32.* Mascard. *de probat. concl. 313. à n. 5.* Flamin. *de resignat. benefic. lib. 8. q. 9. n. 32.* Aduerte verbum, *conferantur*, de quo in hac rubr. generale esse, & comprehendere præsentationem, institutionem, & quamlibet aliam prouisionem, seu omnem modum, per quem prouidetur de beneficio, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma Vicariatus à n. 49. & tit. de dispensat. ratione ætatis, verbo, conferantur.* Mandosium *reg. 32. Cancel q. 4. n. 2.* & alios plures, quos refert, & latè explicat Nicol. Garc. *de benefic. p. 1. c. 6. à n. 32.* 2

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hunc text. scribentes.*
2 *Iudex quilibet dicitur minister Dei in terris.*
3 *Iudex in quibus casibus possit procedere contra reum, quamvis nullus sit accusator, remissiuè.*
4 *Actore non probante reus absoluitur.*
5 *Clericus potest cogi ad ostendendum titulum beneficij.*
6 *Fama nulla præcedente potest Episcopus inquirere, quando vertitur periculum animarum.*
7 *Beneficiorum collatione non sanguinis, sed meritorum ratio habenda est.*
8 *Causa, & occasio differunt.*
9 *Fraus præsumitur ex varietate sermonis.*
10 *Episcopus, aut alius collator non potest ab initio conferendi beneficium alicui pensionem reseruari.*
11 *Pensio soluenda ex redditibus beneficij licita, & honesta imponi potest.*
12 *Beneficij collatio clandestinè facta præsumitur simultanea.*

Cap. Vt nostrum. Vnic.

Innoc. III.

1 Beneficia Ecclesiastica sine diminutione sunt conferenda. Item qui ante donationem beneficij Ecclesiastici non percipit prouentus, sed alius, & ex donatione consequitur vt fructus percipiat, est simoniacus; sed si ante donationem percipit fructus, & ante constituit ex causa necessaria vt retineat fructus, est licitum. Sed si conueniat cum eo, qui accipit beneficium, vel cum mediatore, vt retineat prouentus, & concedat beneficium, est illicitum, & simonia palliata. Item occulta collatio beneficij, licèt sit suspecta, bene valet, dummodo aliàs legitimè facta probetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Casal. *in annot.* Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Guid. Papæ, Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 152. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 422. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 10. *cap. vnic.*

2 *Vt nostrum prodeat,* &c.] Notatur ad hoc, quod quilibet iudex dicitur minister Dei in terris, & eius iudicium censetur prodire de vultu Dei, vt per Marant. *disp.* 1. *incip. Plerumque, n.* 16. & faciunt quæ tradunt citati per Cened. *ad Decret. collect.* 56. *n.* 2.

3 *Nullus debeat sine accusatore damnari.* Vide Coriol. Capuccin. *de casibus reseruatis, p.* 3. *casu* 5. *tit. de accusat. n.* 3. vbi *n.* 4 casus aliquos recenset, in quibus possunt iudices procedere contra reum, quamvis nullus sit accusator.

4 *Actore non probante,* &c.] De hoc iuris principio vide infinitos propemodum per me citatos *in tract. axiom. iuris vsufreq. axiom.* 10. *n.* 2. An autem procedat in beneficialibus, vide Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel glos.* 1. *n.* 29. *&* 30.

5 *Vt ostenderes,* &c.] Notatur ad hoc, quòd Clericus potest cogi ad ostendendum titulum beneficij, vt per Palat. *in rubr. de donat. inter virum & vxorem, notab.* 2. §. 1. *n.* 46. *vers. infertur,* Couar. *in reg. possessor, p.* 2. §. 10. *n.* 9. *col.* 2.

6 *Inquirere veritatem,* &c.] Notatur ad hoc, quòd quandocunque vertitur periculum animarum, vel quando Episcopus vult se informare de vita, & moribus eligendi, aut alicuius promouendi ad Ordines, officio inquirere potest nulla fama præcedente, vt per Duen. *reg.* 98. *vers. sexto limita.*

Circa carnalitatem animi, &c. Notatur ad hoc, quòd in conferendis beneficiis non sanguinis, sed meritorum ratio habenda est, vt per Couar. *var. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 4. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 15. *q.* 1. *vers. in hac igitur,* Nicol. Garc. *de benef. p.* 8. *c.* 1. *n.* 118. vbi à *n.* 119. an collatio precibus ex carnali affectu procedentibus, obsequiis, aliàque humana gratia facta simoniaca sit? 7

Causam, & occasionem.] Ergo differunt, vide Tiraq. *in tract. cessante causa, limit.* 13. *num.* 5. & tetigi *ad rubr. de causa possess. & propr. verbo causa.* 8

Quia non solum nobis, &c.] Notatur ad hoc, quòd ex veritate sermonis fraus præsumitur. vt per Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 31. *in princ.* 9

Ne quis conferendo, &c. Notatur ad hoc, quòd non potest Episcopus, aut alius collator sibi reseruare aliquam pensionem ab initio conferendo beneficium alicui, quia sine diminutione debet conferre, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit. requisita ad collationem, à n.* 6. *& de pacificis possess. n.* 117. Flamin. *de confident. q.* 28. *n.* 120. Vgolin. *de simonia, tab.* 1. *de simonia in genere, c.* 28. §. 3. *n.* 6. An autem pensio imposita ab Episcopo in collatione beneficij faciat prouisionem simoniacam? vide Nicol. Garc. *de benef. p.* 1. *c.* 5. *à n.* 313. 10

Vnde credimus, &c.] In hoc loco ait Pontifex quòd si Episcopus ante donationem beneficij fructus non percipiebat, minimè potest ex donatione ipsius absque simoniæ prauitate fructus ad tempus consequi; & paulo post *in vers. Si verò,* ait quòd si ante donationem Episcopus percipiebat fructus, potest eos retinere ad tempus ex iusta causa, dummodo id faciat vacante beneficio: si autem cum recipiente conueniat, statuit Pontifex id non licere, ne via aperiatur fraudibus: continet hic text. non mediocrem difficultatē, primò dum ait absque dubio simoniacam prauitatem contineri, si ex donatione fructus consequatur: constat enim posse Episcopos ex iusta causa fructus sibi ad tempus reseruare, vt hic text. ad finem apertè probat, & affirmat *gloss. vlt. ibid.* & ante eam Innoc. Ioan. Andr. & Butr. quos refert & sequitur Imol. *n.* 22. optimè Zabar. *n.* 3. *hic,* hoc idem post Host. vult gloss. *verbo defensor, in Clem.* 2. *de rebus Eccles. non alien.* gloss. recepta *in c. si propter, de rescript. lib.* 6. quamvis Abb. *in præsenti* videatur dubitare. Neque contrarium probat *cap. pen. de verb. signif. d. cap. si propter, & c. si tibi concesso, de præbend. lib.* 6. quibus locis hæc fructuum reseruatio ad tempus ex gratia Summi Pont. facta proponitur, quæ necessaria non fuisset, si id iure communi Episcopis facere liceret, arg. *l. vnic. C. de thesauris, lib.* 10. Nam ex sententia gloss. *in d. cap. si propter,* & omnium dictis locis, gratia necessaria est cùm omnium vacantium beneficiorum fructus Episcopo reseruantur, quia interim beneficia vacant cum fructus omnes retinentur, vt prædicta iura probant, quæ in his terminis intelligenda sunt, non autem cùm pars fructuum reseruatur, & beneficium confertur, quo casu procedit text. *in præsenti,* nec etiam impeditur reseruatio fructuum ad tempus, *ex d. Clem.* 2. *de rebus Eccles. non alien.* quoniam agit de perpetuis vnionibus Ecclesiarum, & immeritò extenditur ad temporales fructuum reseruationes, vt bene aduertit Zabar. *vbi sup.* cùm ergo liceat Episcopo fructus reseruare ad tēpus, hanc reseruationem absque dubio facere potest in ipsa collatione, quoniam perinde cessat conuentio, & in effectu reseruantur fructus beneficij vacantis, nec enim datum censetur nisi postquam collatio perfecta est omnino. Nec dubitandum in ipso instrumento confirmationis, seu collationis posse fieri reseruationem pensionis, constitutionem census, aliúdve simile

simile onus reale, vt *in c. constitutus de relig. domib.* dummodo cum recipiente pactum non fiat.

Secunda difficultas in eo versatur quòd prior icasu, vbi sine conuentione Episcopus fructus consequitur, veram simoniam committit, in posteriori verò data conuentione ait text. dicimus non licere, ne aperiatur via fraudibus, cùm tamen videretur propter conuentionem à fortiori simoniam committi. Augetur difficultas etiam ex hoc text. *in vers. quia etiam*, dum inquit Archiepiscopum probasse quòd retentis sibi fructibus beneficium contulerat, sic sentiens non licere Episcopo tempore collationis, vel ante, beneficij fructus sibi reseruare, nec difficultatem soluit gloss. recepta *in præsenti, verbo sub modo*, quam sequuntur DD. communiter, dum ait simoniam *in hoc text.* committi propter modum adhibitum in donatione officij spiritualis, quia certum est modum temporalem posse adiici beneficiis vacantibus tanquam onus reale, quod eorum fructus non excedat. Nec etiam difficultatem soluit alia gloss. *in præsenti, verbo consequitur,* ab omnibus recepta, dum inquit ideo in priori casu committi veram simoniam, quia in donatione pactio de percipiendis fructibus fuit adhibita, adhuc enim dubitamus, cùm vtroque casu pactio interuenerit, cur diuerso modo à Summo Pont. improbetur.

Vnde ex litera huius text. difficultas explicabitur, si aduertas *hic in §. vlt.* iam non definiri factum Archiepiscopi, quod superius tribus rationibus fuerat damnatum, sed futuris temporibus occasione illius facti dirimi quæstionem, vtrùm absque vitio simoniæ possit beneficium spirituale ita conferri, vt eius fructus ad tempus Episcopus reseruet, eámque trimembri distinctione Pontifex resoluit. Præmitte etiam absque vlla simoniæ labe posse Episcopum reseruare sibi fructus ad tempus ex iusta causa, si id palàm faciat seruatis seruandis, nulla facta conuentione, iuxta communem Doctorum sententiam, *ibid.* quam text. *in fin.* probat, nec refert, vtrùm multò ante donationem, an eodem tempore reseruatio fiat. His suppositis dicendum est, ideo in primo casu Summum Pont. respondisse absque dubio simoniacam prauitatem contineri, quia agit quando nulla facta fuit legitima reseruatio, iam enim tunc non ex reseruatione iusta, sed propter donationem beneficij fructus percipit temporales; vel etiam dici potest pactionem cum recipiente fuisse factam, vt gloss. vult, & saltem præsumptione iuris simoniam dari, quia vbi nulla apparet reseruatio facta, sed tantum spirituale datum, & temporale receptum, rectè simonia indicatur. In secundo autem casu quando ante vacationem idem Episcopus percipiebat fructus, si fiat conuentio de ipsis iterum retinendis, non committitur simonia, sed eius species, quia ex vi præcedentis reseruationis retinentur, & sola pactio efficit, vt illicita sit conuentio propter similitudinem illiciti contractus, qui prima facie de spiritualibus ad temporalia fieri videtur.

11 *Pro causa iusta, & necessaria.*] Ergo ex causa licita, & honesta potest imponi pensio soluenda ex redditibus beneficij, vt per Flamin. *de resignat. benefic. lib. 6. q. 2. num. 2.* Soar. *l. de Relig. tom. 1. lib. 4. de simon. cap. 38. n. 10.*

12 In gloss. *Occulta.* Notatur ad hoc quòd beneficij collatio clandestinè facta præsumitur simulata, vt per Mascard. *de probat. concl. 1-6. à princip.* Illud enim quod clam, & secretò fit suspectum est, vt per Tiraq. *de retractu, tit. 2. in præfat. n. 13.* Et fraus præsumitur in his, quæ clandestinè, & secretè fiunt, Brunot. à Sole *in locis communib. verbo fraus 5.* vide notata *ad c. consuluit 24. n. 8. cum seqq. de offic. deleg. pag. 243.*

De Rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

Tit. XIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anchar. Panorm. Guid. Papæ, Barbat. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iur. Canon. fol. 95. verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 108.* Dan. Venator. *in analysi method. iuris Pontif. pag. 400.* Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in sum. iuris Canon.* Casarel. *in erotem. eiusdem iuris*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. summ. in Decret.* omnes *sub hac rubr.*

De materia tit. vide Rodoan. *in tract. speciali illius*, Nauar. *in tract. de alienat. rerum Ecclesiast.* Rebuff. *in compend. alienat.* Quarant. *in summ. Bullarij, verbo, Alienatio*, Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 1. à n. 35.* & Bonacos. ac Soar. *à n. 51.* Bettachin. *in tract. de Episcopo, p. 4. lib. 4. à n. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 172.* Perez *l. 10. tit. 2. lib. 1. Ordin.* Mascard. *de probat. conclus. 75.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. c. 1. cum seqq.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis. 1. cum seqq.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 3. tract. 3. n. 61. cum seqq.* Camil. Borrel. *in summa omnium, tit. 15.* Laym. *in Theolog. Morali, lib. 3. tr. 4. c. 10.* Vgolin. *de potest. Episcop. c. 14. §. 4. cum seqq.* Vasq. *de redditib. Ecclesiast. in fine*, Vincent. Filliuc. *tom. 3. tract. 44.* Bonac. *var. q. 2. de alienat. bonor. Eccles.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 24. dub. 11.* Portel. *in dubiis Regular. verbo alienare.* Molin. *de iustit. tom. 2. disp. 466. cum seqq.* Villalob. *p. 2. sum. tract. 25. diffic. 17.* Hieron. Roder. *in compend. quæst. Regul. resol. 7.* & alios per me citatos *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 95.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus non potest res vnius Ecclesiæ alteri darè, nec inuicem illas res commutare sine amborum consensu.*

2 *Alienationibus rerum Ecclesiæ copulatiuè requiruntur solemnitas, & causa.*

3 *Alienatio rei Ecclesiæ vtilis non dicitur, vbi Ecclesia recipit tantum, quantum dimisit.*

Cap. Non licèt. I.

PRælatus, siue Episcopus, siue Abbas, non potest dare terras, vel alia bona vnius Ecclesiæ suæ, alteri suæ Ecclesiæ, nisi cum consensu ambarum partium. 1 Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Panorm. Guid. Papæ, Barbat. Bero. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 153.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 424.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord. p. 2.* desumitur ex Concil. Lugdunens. 4. refertur à Burchard. *lib. 3. Decret. c. 24.* & ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 8. c. 1.*

Vertere ad aliam.] Intellige sine causa, in alienationibus enim rerum Ecclesiæ copulatiuè requiruntur 2 solemni

solemnitas, & causa *c.1. hoc tit. lib.6.* Dec. *cons.*142. *n.4. in princ.* Couar. *var. lib.2.c.17.n.2.* Mantic *decis.*41. *n.1.* Molin. *de instit. tract.2. disp.*468. post Mascard. Rodoan. & alios Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.2. cum seqq.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.15. n.1.* Marc. Anton. *var. resol. lib.1. resol.5. à n.6.* & fuit dictum *in Lucana bonorum infrà citanda, & in Lucana terrarum* 10. *Decembris* 1613. *& in nullius prouinc. Caurinen. Præpositura* 12. *Februarij* 1624. coram bonæ mem. Vbaldo Vnde ex hoc text. in citatis verbis iam colligitur non bene censuisse Triuisan. *Venetia decis.*56. *p.1.* dum ibi firmiter tenet in alienatione ab vna Ecclesia alteri Ecclesiæ facta non requiri solemnitatem *Extrauag. ambitiosæ, hoc tit.* prout eum saltem secundum communem Romanæ Curiæ praxim reprobat Aloy. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.*35.

3 *Tamen si commutare voluerit*, &c.] Aduerte alienationem rei Ecclesiæ vtilem non dici, vbi Ecclesia recipit tantum quantum dimisit, vt censuit Rota *in Lucana bonorum* 11. *Februar.* 1513. apud Farin. *decis.*430. *n.6. p.2. recent. & n.5.* pariter censuit huiusmodi alienationem vtilem non dici; vbi Ecclesia dimisit bona propria habita fide de re sibi in cambium assignanda.

Cap. Qui res. II.

1 PEtens, vel recipiens à laicis res Ecclesiæ, perdit receptas, & est excommunicandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Bero. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.*154. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*423. remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* desumitur ex Concil. Lugdunens. IV. *c.11.* prout refertur à Burchard. *lib.15. Decretor. c.36.* & Iuo *p.16. c.12.* Sed in tomis Conciliorum reperitur in Concil. VVernensi *c.4.* & refertur ab Anton. August. *collect.1. Decret. lib.3. tit.12. c.2.*

2 *Petunt à Regibus*, &c.] Quia Princeps sæcularis non habet potestatem in rebus Ecclesiasticis, vt per Peregrin. *de iure fisci, lib.6. tit.4. n.18. vers. vndecimò.* Xuar. *alleg.*8. *n.1.*

3 In glos. *irrita*, ibi, *lex ista non obtinet secundùm Canones.* Notatur ad hoc quòd *l. bene à Zenone, C. de quadriennij præscript.* non habet locum secundùm Canones, præiudicium Ecclesiarum, vt per Felin. *in c. quæ in Ecclesiarum, n.38. sup. de constitut.* Duen. *reg.*238. *vers. limita tertiò*, Castil. *rerum quotid. lib.2. c.5. n.27. & 67. in princip.* Marta *de iurisd. p.4. cent.1. casu* 48. Cald. Pereira *de emptione, & vend. c.12. n.27.*

SVMMARIVM.

1 *Rector Ecclesiæ potest seruos illius manumittere, si ei dederit tantū quod valent duplo plus seruis manumissis, ipsi tamen manumissi, & eorum posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ.*

2 *Prælatus rem Ecclesiæ donare potest, si eidem tantundem donaretur.*

3 *Clericus de acquisitis ex redditibus Ecclesiæ testari poterat, si iam tantundem de suo Ecclesiæ contulerit.*

4 *Prælatus alienare poterit res Ecclesiæ pro remuneratione meritorum.*

Cap. Ex parte Consensus. III.

REctor Ecclesiæ, qui ei dat alia bona, vel acquirit eidem Ecclesiæ prædia, seu familias, potest aliquos de familia Ecclesiæ suæ, idest, seruos manumittere, si datum valet duplo plus seruis manumissis, & serui, eorúmque posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ, & præstabunt operas impositas tempore manumissionis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Henric. Barbat. Panorm. Viuian. *in ration. lib.3. iur Pontif. pag.*155. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*423. desumitur ex Conc. Tolet. IV. *c.68.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* referunt Burchard. *lib.3. Decretor. c.177.* Iuo *p.3. c.23.* Anton. Aug. *collect.1. Decret. lib.3. tit.11. c.3.* 1

Aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, &c.] Ergo Prælatus rem Ecclesiæ donare potest, si eidem tantundem donaretur, vt per Rebuff. *in compend. alienat. n.63.* Vnde Clericus de acquisitis ex redditibus Ecclesiæ testari poterit, si iam tantundē de suo Ecclesiæ contulerit, *c. si quis qualibet* 22. *q.2. c. si Episcopus* 12. *q.5.* Abb. *in c. cum in officiis, n.4. & in c. cum esses, n.31. de testam.* Bero. *cons.7. n.9. vol.2.* Rodoan. *de spoliis Eccles. q.3. §. sed in contrarium, n.8.* quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. p.1. tit. de bonis cleric. §.5. n.3.* 2 3

Iuxta rei collatæ modum, quem antiqui Canones, &c.] Hæc verba probare recompensationem, atque satisfactionem faciendam secundùm subiectam materiam, ait Anton. de Fuertes *Canon. lection. lib.1. c.19.* quia si Rector manumittit seruum sine patrocinij, & peculij retentione, tunc intrat dispositio *c. Episcopus, qui* 12. *q.2.* si autem cum retentione illorum, tunc verba suprà relata referenda erunt ad Concil. Agathense, cuius fragmenta habentur *in c. Diaconi* 35. *& in c. si quos de seruis* 56. *c.2. q.2.* in quibus statuitur quòd Episcopus, vel alius, qui aliquam rem Ecclesiæ alienauerit, reddat Ecclesiæ tantum, quantum abstulit, quod non solùm accipiendum est in alienatione rerum, sed etiam in mancipiorum, & seruorum manumissione, vt eadem iura clarè probant in sua generalitate, & in verbis, de quibus *in d. c. si quos, de seruis.* Et addit idem Anton. de Fuertes *eod. lib.1. c.20.* quòd supradicta verba huius text. non tantùm pertinent ad Rectorem, qui ex proprio testimonio donat, sed etiam ad illum, qui Ecclesiæ ex bonis eiusdem acquirit, ita vt quemadmodum ille tenetur duplum reddere, quando sine retentione peculij, & patrocinij manumittit, ita etiam Rector acquirens debeat tantum, quantum aufert, acquisiuisse, vt valida manumissio sit, nam verba illa non solùm determinant Rectorem relinquentem, & donantem, sed etiam acquirentem, quia vna determinatio respiciens plura determinabilia, debet pariformiter determinare, præsertim eadem ratione vrgente, *l. iam hoc iure, ff. de vulg. & pupil. subst.*

In glos. *De familia*, ibi, *nam benemeritos posset manumittere*, Notatur ad hoc quòd Prælatus alienare potest res Ecclesiæ pro remuneratione meritorum, vt per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num.27.* Cacheran. *Pedem. decis.39. num.32.* Menoch. *de arbitr. casu* 434. Magon. *Florent. decis.67. num.41.* latè Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit.15. à num.12.* vbi *num.13.* declarat procedere, quando donarentur mobilia, & *n.1.* pariter declarat dummodo Prælatus remunerationis metas, & limites non excederet. 4

Cap.

Cap. Episcopi. IV.

1 EPiscopus nihil de suo dans Ecclesiæ non potest eiusdem seruos manumittere, quòd si manumittat, non tenet manumissio, & successor seruos reuocare potest. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Bero. Vin. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag.* 155. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 423. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. desumitur ex Concil. Tolet. IV. *c.* 66. vt referunt Burchard. *lib.* 3. *Decretor. c.* 189. Iuo *part.* 3. *c.* 249. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 11. *cap.* 5.

2 *Successor Episcopus*, &c.] Quia factum Rectoris non nocet Ecclesiæ, neque successoribus, Capell. Tholos. *q.* 487. Caputaq. *decis.* 128. *n.* 3. Menoch. *rem.* 15. *recup. n.* 101. quos refert, & sequitur Mar. Ant. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 38. *n.* 6. *in fine*, in tantum quòd fauore Ecclesiæ quilibet potest dicere, & opponere de nullitate alienationis, etiamsi Ecclesia ipsa nihil opponat, Lap. *alleg.* 11. Afflict. *decis.* 107. *n.* 3. Marsil. *in l. si quis, n.* 113. *ff. de quæst.* Mar. Anton. *d. resol.* 38. *n.* 18. *vers. quinimmo*, & in principio illius *n.* 18. resoluit ipsummet alienantem posse reuocare, quando concessio ipso iura est nulla.

SVMMARIVM.

1 *Res Ecclesiæ alienari non debent.*
2 *Mobilia pretiosa æquiparantur immobilibus.*
4 *Seruus adscriptitius feudi pars quodammodo indicatur, & inter immobilia connumeratur.*
5 *Hypotheca specialis bonorum Ecclesiæ fieri non potest.*
6 *Alienare prohibitus non potest hypothecare.*
7 *Alienatio vbi non super re, sed super persona constituitur, an videatur prohibita pignoratio, remissiuè.*
8 *Alienationis sub verbo quæ contineantur remissiuè.*
9 *Prælatus absque solemnitate in alienationibus rerum Ecclesiæ necessaria potest hæreditatem repudiare, seu remittere legatum, aut alteram rem Ecclesiæ non incorporatam.*
10 *Alienare prohibitus non potest rem vendere.*
11 *Alienare prohibitus non potest in solutum dare.*
12 *Locare ad longum tempus, seu in perpetuum non potest alienare prohibitus.*
13 *Transire, seu compromittere super re immobili, cuius possessio est penes Ecclesiam, si eam dimittat non potest Prælatus.*
14 *Vsumfructum constituere non potest prohibitus alienare.*
15 *Bona Ecclesiæ, quæ seruari non possunt, licitè venduntur sine solemnitatibus.*
16 *Permutare non potest prohibitus alienare.*
17 *Alienatione prohibita prohibetur etiam concessio emphyteusis.*

Cap. Nulli. V.

1 ALienare non potest res immobiles Ecclesiæ, siue agrum, siue rusticum mancipium, nec obligare titulo hypothecæ. Item sub nomine alienationis intelligitur conductio, donatio, venditio, permutatio, contractus perpetuus, emphyteusis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Henric. Canis. Bero. Barbat. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pont. pag.* 156. Alagon. *in compend. iur. Canon pag.* 423. *& vol.* 4. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *& 2. repet. super iure Canon. ad lib.* 3. *Decret.* Ioan. Calderin. desumitur ex Concil. apud Syluan. vt refert Burchard. *lib.* 3. *Decretor. c.* 144. & Iuo. *p.* 34. *c.* 81. vbi rectius, quàm apud Burchard. legitur vnde hoc sit sumptum, refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 11. *c.* 4.

Rem immobilem Ecclesiæ, &c.] Vel etiam mobilem pretiosam, quæ æquiparatur immobilibus, & pari passu ambulant in hac materia, vt per Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienan. q.* 8. Vgolin. *de potest. Episc. c.* 14. *§.* 4. *n.* 5. *vers. tertiò.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.* 63. *in* 1. *edit. & resol.* 58. *in* 2. Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 24. vbi etiam dicit nomine rerum mobilium pretiosarum, quæ seruando seruari possunt, intelligi vasa aurea, argentea, vestes pretiosas, quæ longè ab interitu distant, & commodè seruari possunt, gemmas, & his similia, & *n.* 25. resoluit pecuniam destinatam ad emptionem stabilium, censuum, vel mobilium pretiosorum, cuius proprietas est Ecclesiæ, non posse alienari sine solemnitate, & causa, considerando pecuniam quoad fructuosam conseruationem, & *num.* 26. idem [illegible] de iuribus, actionibus, & annuis redditibus. 2

Nota loca montium non vocabilia inter immobilia numerari, & in eis habere locum statutum exclusiuum fœminarum, Peregr. *cons.* 90. *n.* 29. *lib.* 1. Bellon. iun. *cons.* 74. *n.* 111. Alciat. *in l. mouentium, ff. de verb. sign.* Tiraquel. *de retractu lig. §.* 1. *gloss.* 6. *n.* 3. *&* 7. Rot. *in Veneta pretij bonorum* 12. *Nouembr.* 1602. coram bonæ mem. Card. Pamphilio sen. & *in Narnien. successionis* 22. *Maij* 1628. coram R.P.D. Merlino *vers. quo autem*, & *in Auximana fideicommissi* 4. *Martij* 1630. coram eodem, Buratt. *decis.* 474. *n.* 1. refert Ferentil. *in annotat. ad decis.* 535. *Buratt. lit. B.*

Agrum.] Vel molendinum, ex resolutis per Tiraq. *de retractu lig. §.* 1. *gloss.* 7. *n.* 92. 3

Siue rusticum mancipium.] Notatur ad hoc quòd seruus adscriptitius fundi pars quodammodo iudicatur, & inter immobilia connumeratur, vt per Tiraq. *d. gloss.* 7. *num.* 119. *&* 120. Menoch. *remed.* 3. *retin. a num.* 116. 4

Nec specialis hypotheca titulo obligare.] Notatur ad hoc quòd hypotheca specialis bonorum Ecclesiæ fieri non potest, vt per Couar. *lib.* 2. *var. c.* 16. *n.* 7. Ant. Gom. *l.* 40. *Tauri. n.* 83. Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 5. *n.* 167. Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienan. q.* 2. *c.* 8. *& q.* 51. *c.* 29. Molin. *de iustit. tr.* 2. *disp.* 466. *n.* 2. Vgolin. *d. c.* 14. *§.* 4. *n.* 4. Quarant. *d. verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 17. vbi idem dicit de generali hypotheca, Bonacin. *var. tract. disp.* 2. *de alienatione bonorum Eccles. punct.* 2. *n.* 23. Prohibitus enim bona alienare, non potest ea hypothecare, seu obligare, *l. vlt. C. de rebus Eccles. non alien.* Pincl. *in l.* 1. *C. de bonis matern. p.* 3. *n.* 10. *& in l.* 2. *C. de rescind. vendit. p.* 2. *c.* 1. *n.* 14. Gam. *Lusitania decis.* 108. Cald. Pereira *de potest. elig. c.* 3. *n.* 38. *& de resol. emphyt. c.* 3. *n.* 27. *cum seqq. & de emptione, c.* 8. *n.* 30. Rebell. *de obligat. iustitiæ p.* 2. *lib.* 9. *q.* 9. *num.* 15. *&* 16. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 3. *n.* 59. *ff. soluto matrim.* & vltra hos nostros Lusitanos, idem tenent Neguz. *de pignorib. p.* 2. *membr.* 2. *n.* 28. *&* 29. Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri, num.* 83. *& tom.* 1. *var. c.* 12. *num.* 39. *col.* 2. *vers. non obstat*, Menoch. *cons.* 116. *n.* 15. Mascard. *de probat. concl.* 1236. *n.* 108. Gutier. *de tutelis, p.* 2. *c.* 21. *n.* 7. An autem vbi alienatio non super re, sed super persona constituitur, videatur prohibita pignoratio, vide Bart. *in l. quorum, ff. de pignorib.* quem plures sequuntur, vt per Tiraquel. *de iure* 5 6 7

iure mariti, *gloss.* 5. *num.* 108. Neguz. *de pignorib. part.* 2. *membr* 3. *n.* 70. Duen. *reg.* 31. *vers. sextò fallit.*

8 *Alienationis autem verbum continet*, &c.] Quæ autem contineantur sub verbo *alienationis*, ostendit parens meus *in comment. ad Ordin. Regiam Lusit. lib.* 4. *tit.* 48. *in prin.* & in citatis per illum addo Canosil. *in repet. Extrauag. ambitiosa, ex num.* 10. *vsque ad n.* 34. Redoan. *de alienat. quæst.* 2. *num.* 14. Vincent. Filiuc. *tom.* 3. *tract.* 44 *cap.* 2. *in princ.* Bonacin. *var. tract. disp.* 2. *de alienat. bonorum Eccles. punct.* 1. metipsum *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell.* 14.

9 *Donationem.*] Non procedit in repudiatione hæreditatis, seu remissione legati, aut alterius rei Ecclesiæ non incorporatæ, ex solutis per Rebuff. *in compendio alienat. à n.* 30. Redoan. *d. tract. de rebus Ecclesiæ non alienan. p.* 2. *c.* 7. *num.* 12. *& q.* 3. *n.* 60. *& q.* 22. *n.* 52. *& q.* 76. *n.* 51. Vincent. pe Franchis *decis.* 14. *sub num.* 16. Quarant. *d. verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 43. Cabed. *Lusit. decis.* 109. *part.* 1. & plures alios, quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. part.* 1. *tit. de clerico debitore*, §... *n.* 11. Ceual. *commun. contra commun. q.* 661. Potest namque Prælatus nulla solemnitate adhibita repudiare hæreditatem Ecclesiæ delatam, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §. 47. *n.* 7. Ceruan. *l.* 6. *Tauri n.* 79. Seraphin. *de priuilegiis iurament. priuileg.* 71. *n.* 52. quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib.* 6. *disp.* 4. *num.* 11. Idem in legato tenent Palat. & Ceruant. *dictis locis*, Nauar. *in cap. si quando, de rescript. excep.* 7. *n.* 2. Spin. *in speculo testam. gloss.* 8. *princ n.* 63. *in fine*, Sanch. *d. disp.* 4. *n.* 12. *vers. sed contrarium*, quicquid dicant Mench. *de success. progressu, lib.* 3. §. 37. *num.* 23. Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *q.* 9. *art.* 1. *n.* 21. *concl.* 3. Pinel. *ad l.* 1. *C. de bonis mater. p.* 3. *n.* 130. *vers. alia ampliatio erit.*

10 *Venditionem.*] Prohibitus alienare non potest rem vendere, Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c.* 5. *num.* 46. nec promissionem facere de vendendo, Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 9. *tit.* 34. *num.* 339. Tiraquell. *de retract. conuent. ad finem tituli*, *num.* 20. Menoch. *cons.* 1. *n.* 230. Valasc. *cons.* 77. *&* 83. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrimon p.* 3. *num.* 57. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 1. *num.* 36. *& cap.* 16. *num.* 84. *& de empt.*
11 *cap.* 8. *num.* 5. *& cap.* 13. *num.* 11. nec dare in solutum, cùm hoc emptioni, & venditioni æquiparetur, Fabian. *de empt. part.* 3. *princ. quæst.* 21. Afflict. *decis.* 335. *num.* 18. Tiraquel. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 14. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 171. *num.* 51. Viuian. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 27. *num.* 29. *vers. & quia, tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 26. *num.* 155. *vers. secundò*, Mascard. *de probat.*
12 *concl.* 1142. *num.* 14 Gutier. *practic. lib.* 2. *q.* 157. nec locare ad longum tempus, seu in perpetuum, Tiraquell. *d. gloss.* 14. *num.* 85. Valasc. *de iure emphyt. q.* 29. *num.* 8. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 4. *num.* 44. *& cap.* 5. *num.* 42. Cardos. *in praxi iudicum, verbo alienatio, num.* 9. Portol. *de consortibus, c.* 12. *num.* 5. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 40. *num.* 93. Flores de Mena *var. lib.* 2. *quæst.* 19. *num.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 4. *à num.* 6. Ferrer. *in constitut. Catalauniæ, gl.* 4. *n.* 131. Quarant. *d. verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 18.
13 *cum seqq.* Nec transigere, aut exprimere super re immobili, cuius possessio est penes Ecclesiam, si eam dimittat, Rebuff. *in compendio alienat. num.* 2. *&* 66. Ioseph. Sesse *Aragonia decis.* 121. *num.* 12. Quarant. *d. verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 20. *&* 43. *vers. duodecimò limita*, Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c.* 9. *n.* 36. Filliuc. *d. tract.* 44. *cap.* 2. *num.* 25. In transactione enim, quando bona remanere debent penes laicum, requiruntur eædem solemnitates, quæ requiruntur in alienatione, Bart. *in l. nulli, num.* 2. vbi etiam Ias. *num.* 2. *ff. de transact.* Pinel. *in l.* 1. *p.* 3. *n.* 45. *C. de bonis mat. vers. aduerto etiam*, Roland. *cons.* 15. *num.* 43. *lib.* 1. Ruin. *cons.* 129. *n.* 1. *lib.* 9. Verall. *decis.* 206. *q.* 1. *& decis.* 318. *p.* 3. & fuit dictum *in Papien. bonorum* 13. *Martij* 1617. coram R. D. meo Coccino Decano, & *in Bononien. transactionis* 14. *Iunij* 1648. coram R. P. D. Ghisilerio. Quæ quidem transactio facta à Prælato de rebus Ecclesiæ absque auctoritate Apostolica est personalis, & finitur morte transigentis, nec ligat successores, Gregor. *decis.* 152 *n.* 1. cum aliis citatis per Ferentil. *in annot. ad decis.* 152. *Buratti, lit. A.* etiamsi inter duas Ecclesias inita sit, Gratian. *discept. forens. c.* 674. *ex n.* 3. nisi fuerint elapsi 30. ann. cum obseruantia, post quod tempus transactio ligat etiam successores, Rot. *decis.* 159. *n.* 5. *p.* 1. *recent.* Beltramin. *ad d. decis.* 152. Gregor *n.* 4. nisi transactio fiat super bonis nondum vnitis, & incorporatis Ecclesiæ, Natt. *cons.* 441. *num.* 12. Menoch. *cons.* 79. *& cons.* 73. *n.* 8. Bellet. *d.* §. *n.* 21. Nec imponere seruitutem, Rebuff. *in compendio alienation. n.* 4. *&* 6. *in fine*, Quarant. *vbi proximè num.* 31. D. Barbos. *in l. vsufructu, n.* 15. *cum seqq. ff. soluto matrim.* Nec constituere vsumfructum, Canalcan. *de vsufructu mulieri relicto, num.* 66. *vers. quia constituere*, Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 8. D. Barbos. *in d. l. vsufructu, à num.* 15. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 5. *à n.* 11. plures refert Doctores Castil. *controuers. lib.* 1. *de vsufructu, c.* 54. *num.* 3. Ecclesiæ tamen bona, quæ seruari non possunt, licitè venduntur sine solemnitatibus, vt per Surd. *de alimentis, tit.* 8. *priuileg.* 45. *num. vlt.* Redoan. *de spoliis Eccles. q.* 3. *num.* 1. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 7. *num.* 11. sicut & illa, quæ in ipsa Ecclesia obtinere non potest, cùm actum necessarium conficiat, Cald. Pereira *de empt. cap.* 8. *num.* 45. 14 15

Permutationem.] Notatur ad hoc, quòd prohibitus alienare, permutare non potest, vt per Redoan. *q.* 2. *cap.* 20. Rebuff. *in d. compendio alienat. num.* 66. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 5. *num.* 36. Quarant. *c... verbo alienatio rerum Ecclesiæ, num.* 15. Filliuc. *dict. cap.* 2. *num.* 23. 16

Et emphyteuticum perpetuum contractum.] Notatur ad hoc, quòd alienatione prohibita prohibetur etiam concessio emphyteusis, vt per Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.* 16. *num.* 2. Cald. Pereira *d. cap.* 5. *num.* 33. Aloys. Ricc. *Curia Archiepisc. Neapolit. decis.* 32. *num.* 1. Vgolin. *de potestate Episcopi, cap.* 14. §. 4. *num.* 2. 17

Vtrùm consuetudo efficere possit vt minuantur solemnitates, quæ desiderantur circa res Ecclesiæ alienandas, vide quæ latè dixi *ad cap. cum causa* 8. *ex n.* 7. *de re iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenet, & alienatores nisi rem restituant, excommunicantur, & quilibet Clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere.*
2 *Bona Ecclesiastica alienantium pœna quot, & quæ, remissiuè.*
3 *Alienare quis non dicitur ante traditionem.*
4 *Pacta, quibus quis promittit certam partē fructuum beneficiorum tum collatorum, tum conferendorum, pro dote sororis, non sunt simoniaca.*
5 *Ecclesiæ nomine intelligitur omnis locus pius.*
6 *Subscribens scripturam ab alio confectam, præsumitur illam approbare.*
7 *Alienare prohibitus, etiam prohibetur alienationi consentire.*

8 *Bona*

8 *Bona Ecclesiæ alienans repetere ipse potest, & tenetur, etiamsi proprio iuramento firmauerit se non repetiturum.*

9 *Ecclesia an res malè alienatas repetat non restituto pretio, ostenditur.*

10 *Annullatio actus non est pœna, quando non inducitur in odium, & supplicium contrahentium.*

11 *Alienationis nullius reuocatio, & potentia ante realem, & pacificam possessionem excusat.*

12 *Procurator alienans rem Ecclesiæ reseruato assensu Apostolico, si tradiderit possessionem ante illius impetrationem, an faciat dominium in censuras incidere, remissiuè.*

13 *Emptor rei Ecclesiæ nulliter alienatæ, vel alius, qui eam possederit, tenebitur etiam fructus perceptos restituere.*

14 *Subscribens quando non legit scripturam, cui se subscripsit, non censetur illam approbare.*

15 *Alienans res Ecclesiæ de euictione de proprio tenetur.*

Cap. Si quis Presbyterorum. VI.

Symmachus Papa.

1 Clericus, vel defensor, qui subscribit alienanti bona Ecclesiastica debet excommunicari nisi alienans,& qui accepit celeriter restituant, & præter excommunicationem instrumentum alienationis non valet. Alienationi huiusmodi quilibet Ecclesiasticus contradicere potest, & bona cum fructibus repetere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Bald. Anch. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Bero. Cened. *collect.*71. Viu *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.*156. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*424. *& vol.*4. *repet. in iure Canonic. ad lib.*3. *Decret.* Ioan. Calderin. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. tribuitur Symmacho Papæ in Romana Synodo III. *c.*4. *cum quatuor seqq.* circiter annum Domini 506. vel 507. vt rectè adnotat *hic* Contius, refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decret. lib.*3. *tit.*11. *c.*6.

2 Probat hic text. in prima eius parte, Presbyteros, & alios Ecclesiasticos sibi appropriantes, vel alienantes bona Ecclesiastica, excommunicari, vt per Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.*138. *n.*1. *in fin. in* 1. *edit. aliàs resolut.*121. *in* 2. *edit.* Farin. *in praxi crimin. p.*6. *q.*171. *n.*10.

Pœnæ alienantium bona Ecclesiastica quot, & quænam sint, tradunt Alphan. *collect.*173. Couar. *var. lib.*2. *cap.*17. *ex n.*1. Fusc. *lit. A. sing.*109. Redoan. *de rebus Eccles. non alien. q.*21. *in cap. incip. habetur pariter, ex num.*30. Rebuff. *in compend. alienat. verbo irrita, ex num.*101. Perez *l.*10. *gloss. ni de lo vender ni empeñar, tit.*2. *lib.*2. *ordinam. pag.*51. Ant. Gabr. *commun. opinion. lib.*3. *tit. de rerum alienat. conclus.*1. Menoch. *de arbitr. casu* 172. Aloys. Ricc. *d. loco, resolut.* 110. *cum duabus seqq.* Nauar. *in tract. de rebus Ecclesiæ non alienan. n.*24. *&* 25. Cened. *ad Decret. collect.*71. Vgolin. *de potestate Episcopi, c.*14. *§.*6.

3 *Alienanti.*] Cum traditione scilicet, quia ante illam quis non dicitur alienare, *l. alienatum* 37. *ff. de verb. signific.* & in alienante emphyteusim hoc ipsum firmant Surd. *de aliment. tit.*9. *q.*16. *n.*67. *& q.*26 *n.*65. Cald. Pereira *resol. emphyt. c.*5. *num.*78. *& c.*6. *n.*35. *& c.*10. *n.*6. & alij relati à parente meo *in comment. ad Ordinat. Regiam Lusit. lib.*4. *tit.*38. *num.*30. Intellige in alienante titulo, quo dominium transfertur directum, atque vtile, vel vtile tantùm, Vgol. *d. c.*14. *§.*4. *n.*1. *&* 2.

Vnde pacta, quibus quis promittit tertiam partem 4 fructuum beneficiorum tum collatorum, tum conferendorum pro dote sororis, & vt sorores sustentari possint, non esse simoniaca, nec inualida, resoluit Flamin. *de resignat. lib.*14. *quæst.*7. *num.*69. quicquid improbet Lara *in l. si quis à liberis, §. idem rescripsit, n.*27. *ff. de liberis agnosc.* quando enim quis obligat se actione personali ad dandam commoditatem, & vtilitatem percipiendi fructus vita sua durante, vel tanto tempore vltra triennium, non transfertur aliquod ius in re, sed tenetur dumtaxat exhibere conductori commoditatem percipiendi fructus, vt per Rebuff. *in compendio alienat. n.*26. *vers.*6. Molin. *de iustit. tract.*2. *disp.*466. Quarant. *d. verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.*18. *vers. tertiò.*

Ecclesiæ.] Nomine Ecclesiæ intelligitur omnis locus pius, vt confraternitas, hospitale, & similia auctoritate Episcopi fundata, Menoch. *remed.* 1. *recup. num.* 24. *cum seqq.* Rot. Bononien. *decis.* 13. *num.* 3. Mascard. *in probat. concl.*869. *n.*11. Valasc. *consul.*105. *num.*14. Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, num.*28. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.*15. *à n.*41. Vgolin. *de potestate Episcop. c.*14. *§.*3. *num.*6. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.*30. *tract.*3 *n.*61. 5

Subscripserit.] Ergo subscribens scripturæ ab alio confectæ præsumitur illam approbare, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.*1. *præsumpt.*66. *à num.*7. Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. concl.*3. *num.*1. Couarru. *pract. cap.*22 *num.*2. Rebuff. *ad leg. Galliæ, tom.*1. *tit. de chirog. in initio, ex num.* 51. ita vt subscriptio dicatur continere quicquid in corpore scripturæ continetur, Barbat. *consil.*87. *num.*15. *lib.*3. Natt *consil.*287. *num.*4. Alexand. *consil.*147. *num.*8. *&* 10. *lib.*2. Ruin. *consil.*193. *num.*2. *volum.*2. Decian. *consil.*11. *num.*48. *vol.*1. Aym. *consil.*73. *n.*40. Paris. *consil.*7. *num.*23. *lib.*3. Rot. Ianuens. *decis.*78. *in princ. & decis.*177. *num.*... *& decis.*210. *n.*2. quos refert, & sequitur Canaler. *decis.*133. *num.*2. Et quòd subscribens se alicui scripturæ censeatur approbare, & confirmare omnia in scriptura contenta vltra supracitatos, tenent Mascard. *de probat. concl.* 1341. *n.*2. Peregr. *consil.*128. *num.*1. *lib.*5. Seraphin. *decis.*973. *num.*11. Card. Mantic. *decis.*321. *num.*4. Rot. *in Romana pecuniaria* 8. *Nouembris* 1596. coram Card. Pamphilio sen. *& in Terraconen. paritionis Breuis* 28 *Aprilis* 1606. coram Iusto, *& in Bononien. de Beroaldis* 24. *Ianuar.* 1624. coram Reuerendiss. P. D. Merlino, *& in Pacen. Capellaniæ* 27. *Iunij* 1625. coram R. P. D. Durand. *& in Perusina laudi* 13. *Mart.* 1628. coram eodem, *& in Tullen. reformationis* 18. *Iunij* 1629. coram R. P. D. Dunozetto iun. refert Feren. *in annot. ad decis.* 419. *Buratti lit. B.* 6

Notatur ad hoc quòd prohibitus alienare, etiam prohibetur alienationi consentire, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, numero* 343. *&* 346. *& de iure mariti, gloss.* 5. *numero* 136. *cum seqq. & numero* 143. Portol. *de consortibus, cap.* 49. *num.* 5. 7

Nisi fortè & alienator, &c.] Notatur ad hoc, quòd bona Ecclesiæ alienans repetere ipse potest, & tenetur, ac proinde nomine Ecclesiæ contrauenire contractui, quem ipsemet fecit, quòd Doctores infrà citandi ampliant procedere, etiamsi alienator proprio iuramento firmauerit se non repetiturum, aut illam alienationem nunquam reuocaturum, ita Nel. *de dote, in* 7. *part. princip. limit.*12. *num.*15. Pinel. *in l.*1. *Cod. de bonis mat. part.* 3. *num.* 73. *vers. idem probatur,* Canalean. *de tutore, & curatore, num.* 162. Gutier. *de iuram. confirm. part.*1. *cap.*1. *num.*96. Cened. *d. collect.*7. *num.*2. Hieron. Portol. *de consortib. cap.*22. *num.*3. *&* 4. 8

Surd. *de alimentis tit.7. q.38.n.8.* Vgolin. *d.c.14. §.5. n.2.* D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. p.5. n.17. & 19.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.19. n.72. cum seqq. & de empt. c.26. num.17.* Intellige hoc non solùm procedere in ipsomet alienante, sed etiam in eius successore, qui potest malè alienata per prædecessorem suum recuperare. Zerol. *in praxi Episcop. part.1. verbo successor, §.1.*

9 Vtrum autem in hoc casu, veluti quando Ecclesia vult à contractu inito resilire, ex quo solemnitates necessariæ non fuerint adhibitæ, teneatur ipsa Ecclesia restituere pretium, & quicquid ex dicto contractu ad eam peruenit, dubium est in præsenti materia non contemnendum, quod examinat Abb. *n.13.* Butr. *n.25.* Bero. *n.49. vers. in gloss.* & Imol. *num.25. in præsenti text.* Item idem Abb. *num.4.* Imol. *num.8.* & Barbat. *n.9. in cap. ad audientiam, hoc eod. tit.* Felin. *in cap. cum causa, ex n.25.* vbi Abb. *num.17. de sent. & re iudic.* Bertachin. *in tract. de Episcopo, p.4. lib.4. q.41. num.116.* Hippol. Bonacos. *in tract. de æquitate canon. concl.13. fol.12.* Rebuff. *in compend. alienat. num.110. & 115. & in comment. ad l. bona fidei 110. vers. vigesimus quartus, ff. de verbor. signif.* Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienan. q.22. in §. incip. Ad repetendum, ex n.19.* Hieron. Portol. *de consortib. c.15. n.11.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.88.* Menoch. *cons.888. n.3. & 4.*

Ex quibus colligitur iuris esse regulam, & æquitate plenissimam, quòd pupillus, siue Ecclesia quatenus velint à contractu inito resilire, ex quo solemnitates necessariæ non fuerint adhibitæ, teneantur restituere pretium, & quicquid ex dicto contractu ad eos peruenerit, & in specie quòd Ecclesia impugnans contractum, eo quòd beneplacitum Apost. non fuerit obtentum, teneatur ad restitutionem sortis, seu pretij accepti, resoluit Rot. *in Romana censuum de Romanlis 19. Iunij* 1599. coram bonæ mem. Penia, quæ decisio est impressa apud Concium post tract. *de censib. decis.287.* & confirmata 23. *Iunij* 1600. coram bon. mem. Cardin. Millino, & est *decis.29.* post dictum tract. & *in Treueren. spolij 5. Decembris* 1622. coram R. P. D. Nauarro.

Nec refert ad effectum vt Ecclesia cogatur restituere acceptum an contractus fuerit quidem validus, sed rescindendus, vel an sit nullus, quia & hoc etiam postremo casu posset contrahens cum Ecclesia ex condictione sine causa repetere pretium tanquam sine causa datum, *l.1. in fine, l. nihil. ff. de condict. sine causa, l. eleganter, §. si quis post, ff. de condict. indeb.* Natt. *cons.631. n.7. in fine,* & luculentiùs Menoch. *consil.644. n.3. & 14.*

Intellige tamen quòd eatenus pupillus, & Ecclesia teneantur ad restitutionem pretij, & acceptorum ex contractu, quem impugnant, quatenus constet ipsos inde factos esse locupletiores, *l. si fundus, §. fin. ff. de reb. eorum,* Doctores omnes *in l. vtere, & in l. prædium, & in l. prædiorum. C. de præd. min. & in l. quòd si minor, §. restitutio, ff. de minor.* Rimin. iun. *cons.5. n.76.* Sfort. Odd. *de restit. in integ. p.1. q.47. art.4. n.20.* & in terminis Rot. *in Romana nullitatis contractus 18. Iunij* 1624. coram bonæ mem. Buratto.

Probatio autem locupletationis non inde sequitur, quòd probetur pecuniam traditam fuisse Ecclesiæ, quia potuit dissipari, sed ab his contrahentibus cum Ecclesia, vel minore iustificandum est in aliquam vtilitatem Ecclesiæ fuisse versas, & erogatas pecunias, *l. prædiorum C. de præd. minor.* ibi, *pecunia, quam in facultates tuas erogatam esse constiterit,* vbi scribentes, Cou. *var. lib.2. cap.17. num.3.* Sfort. Odd. *d. q.47. ex n.22.* Riminald. *d. cons.5. num.77. & 78.* Fachin. *controu. iuris lib.2. c.46.* Rot. *in Romana nullitatis,* coram bonæ mem. Buratto. Quorum opinio licèt communis sit, tamen Rota Romana, consueuit in hoc articulo distinguere an contractus Ecclesiæ & minoris processerit ex causa necessaria, videlicet pro soluendo ære alieno, vel ex causa voluntaria, propter eorum aliquam vtilitatem, ita vt primo casu probanda sit versio, & qui contrahit cum minore, vel Ecclesia sollicitus esse debeat quòd pretium ab eo solutum in illam causam necessariam erogetur: secundo verò casu non est opus iustificare versionem. Ita Innoc. *in cap.1. n.2. de deposito,* quem communiter sequuntur Canonistæ, vt testatur Dec. *cons.330. n.2. & 3.* distinguit Rot. coram Seraphin. *decis.366. n.2. & 3.* & *in Romana census coram Bubalo,* quæ est *decis.25.* impressa per Pacificum post tract. *de Saluiano interdicto,* & in illis coram bonæ mem. Penia, & Card. Millino superiùs allegatis, quæ loquuntur in his terminis, & sunt impressæ apud eundem Pacific. post tract. *de Saluiano interd. decis.29. & 284.* & explicat etiam Steph. Grat. *discept. forens. c.45. n.35. cum seqq.* ex quibus omnibus ita censuit Rot. *in Romana census vitalitij 22. Maij* 1626. coram R. P. D. Merlino.

Præter Pœnam, &c.] Notatur ad hoc quòd annullatio actus non est pœna, quando non inducitur in odium, & supplicium contrahentium, sed propter defectum solemnitatis non seruatæ, secus si in odium transgredientis, vt per Vant. *de nullitat. tit. quid sit nullitas, in princip.* Mariens. *l.1. gloss.10. num.35. tit.4. lib.5. noua recop.* Boër. *decis.1. num.16.* Mench. *illustr. cap.28. num.3. & 5.* Sanch. *de matrimon. lib.3. disp.4. num.8.* 10

Celeri restitutione.] Ante realem scilicet, & pacificam possessionem, tunc enim reuocatio alienationis & pœnitentia excusat, Couar. *lib. var. c.16. n.7.* post traditionem verò reuocatio non excusat à censura, Nauar. *cons.3. n.4. sub hoc tit.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.158. n.3. in 1. edit. aliàs resol.121. in 2. edit. & resolut.53.* disputat, vtrùm alienans saluo assensu Apost. incidat in censuras si ante ipsius expeditionem tradiderit possessionem? & *resolut.54* an 12
procurator alienans rem Ecclesiæ reseruato assensu Apost. si tradiderit possessionem ante illius impetrationem, faciat dominum constituentem incidere in censuras? 11

Vt cum fructibus, &c.] Ergo emptor rei Ecclesiæ nulliter alienatæ, vel alius, qui eam possederit, tenetur illam Ecclesiæ restituere vnà cùm fructibus à die alienationis, *l. iubemus, §.1. C. de sacros. Eccles.* Bero. *in cap. si quis Presbyterorum, num.14. hoc tit.* Felin. *in cap. cum causa, n.27. de re iudic.* Curt. sen. *cons.71. col.7. num.13.* Surd. *cons.115. n.31. cum seqq. & decis.45. num.10.* Redoan. *de rebus Eccles. non alienan. q.77. cap.5. num.2.* Rebuff. *in compendio alienat. num.103. & in d. l. bona fidei, versic. vigesimus quartus,* Cened. *collect.71. num.4.* Gutier. *cons.1. num.14.* Pinel. *in l.2. part.3. num.4. & seq. C. de rescind. vendit.* Menoch. *remed.15. recuper. n.634.* Aloys. Ricc. *in d. praxi resol.18. num.2. in vtraque edit.* Rota *decis.14. p.1. diuers. & in vna Placentina bonorum 26. Iunij* 1585. coram Blanchetto, & *in Vlixbonen. nullitatis 1. Iulij* 1596. coram Card. Pamphilio sen. & *in Neapolitana spolij 21. Iunij* 1607. coram Cardin. Lancelloto iun. & *in Placentina decimarum 13. Maij* 1630. coram reuerendiss. P. D. Durand. quo casu etiam error iuris non excusat, cùm ius resistat, Couarr. *lib.1. var. cap.3. num.8.* Rota *in d. Placentina,* post Felin. Alexand. Grammat. & alios, Aloys. Ricc. *d. resolut.18. num.2.* nisi in facto erraretur, quia tunc error excusaret, putà si emptor cogitauit assensum Apost. interuenisse, qui 13

tamen

tamen non interuenit, Bero. *hic n.* 45. Raudens. *de analogis, lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 13. *&* 14. Costa *cons.* 17. *n.* 4. & tunc fructus non debentur nisi à die motæ litis, Felin. *in d. cap. cum causa, num.* 27. *vers. procederet, cons.* 39. *n.* 7. Rota *in d. Vlixbonen. nullitatis, & in d. Placentina decimarum*, vbi citatur Bero. *in d. cap. si quis Presbyterorum, n.* 45. Curt. sent. *d. cons.* 71. *n.* 13. & alios cumulat Aloys. Ricc. *d. resol.* 18. *n.* 3. An autem assensus Apost. operetur retentionem fructuum reuocata alienatione, vide Aloys. Ric *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.* 64. *alias resol.* 61.

14 In gloss. *Subscripserit*, 2. ibi, *casus, sed ibi ignorauit*, &c. Notatur ad hoc, quòd quando subscribens non legit scripturam, cui se subscripsit, non censetur illam approbare, vt per Ias. *in l. emptor*, §. *Lucius, num.* 4. *ff. de pactis, & in l. locum antiquitus, n.* 12. *C. de testam.* Afflict. *decis.* 340. *n.* 14. Menoch. *de præsump. lib.* 3. *q.* 66. *num.* 2. *&* 21. Cened. *d. collect.* 71. *n.* 4. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 60. *n.* 21. vbi *n.* 29. resoluit idem quando quis ratione officij sui subscriberet se scripturæ alterius, veluti si iudex se subscriberet, quando ex officio tenetur, de quo etiam Menoch. *d. q.* 66. *n.* 17. & ideo quia subscribens se in folio albo non potest legere, nec intelligere quæ postea in illo scribentur, sibi non præiudicat, Mascard. *concl.* 1341. *n.* 17. Rot. *in Romana laudi* 3. *Decembris* 1599. coram Penia, & *in Bononien. laudi* 23. *Februarij* 1615. coram Remboldo, nisi probatum fuerit, vel ex præsumptionibus deprehendi possit notitiam habuisse eorum, quæ deinde erant scribenda, Petr. Caball. *cons.* 11. *n.* 2. 7. *&* 8. Gonzal. *d. gloss.* 60. *n.* 17. *& seq.* Seraphin. *decis.* 973. *n.* 1. Rot. *in Bononien. de Beroaldis* 24. *Ianuarij* 1624. coram R. P. D. Merlino. At si folium reperiatur scriptum, & subscriptum allegans ignorantiam contentorum in eo, concludenter probare tenetur, Gregor. *decis.* 328. *n.* 1. Rot. *in d. Bononien. de Beroaldis.*

15 In gloss. *Alienata*, ibi, *cùm teneatur de euictione*, &c. Notatur ad hoc quòd alienans res Ecclesiæ de euictione de proprio tenetur, vt per Innoc. *hic in princip.* Imol. *n.* 19. *& seq.* Bald *n.* 16. Host. *in d. praxi, resolut.* 17. *in vtraque edit.* Rot. *in Placentina euictionis* 5. *Maij* 1589. *&* 2. *Aprilis* 1590. coram Platto, & *in Firmana bonorum* 16. *Ianuarij* 1585. coram Litta, ampliantes procedere contra alienantis hæredes, non solùm ad pretium, sed etiam ad interesse, & damna. Adde quòd Prælatus modernus potest agere contra hæredes prædecessoris pro pretio rei Ecclesiæ alienatæ, Rota *in Pisana liquidationis fructuum* 17. *Octobris* 1571. coram Orano, & *in Romana Casalis* 13. *Aprilis* 1593. coram Blanchetto.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteusis bonorum Ecclesiæ concedi potest de rebus incultis parum vtilibus, & n. 2.*

3 *Vtilitas Ecclesiæ debet considerari tempore contractus alienationis factæ.*

4 *Ad hoc vt constet de euidenti vtilitate debet attendi tempus vltimæ alienationis.*

Cap. Ad aures. VII.

Alexand. III.

1 Terra non fertilis potest dari in emphyteusim perpetuam sub annuo censu illis, qui eorum, vel parentum labore eam meliorarunt, nisi fortè tempore contractus possit dari aliis cum maiori vtilitate. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Bald. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 157. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 424. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 11. *cap.* 7. & est post Concil. Lateranens. sub Alexand. III. *part.* 29. *cap.* 4.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Petr. Rebuff. *disp.* 111. *&* 112. Capyc. *decis.* 105. Gam. *Lusit. decis.* 323. *incip. Monasterium, n.* 1. Cened. *ad Sextum collect.* 32. *num.* 4. Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 41. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 33. *n.* 128. latè Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 23. *n.* 55. *cum seqq.* vbi *n.* 56. resoluit posse Prælatum si velit, terras non fertiles Ecclesiæ in emphyteusim perpetuam concedere, & *num.* 57. tenet quod res sterilis pro hæredibus, & successoribus concessa ad extraneos transit, & *num.* 59. quòd perpetua concessio est obseruanda sine augmento personis, & *num.* 60. quòd concessio temporis rei sterilis finita debet conformari etiam in fauorem extraneorum, de quo idem Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 12. *num.* 2.

Nisi fortè tunc aliis, &c.] Ergo vtilitas Ecclesiæ debet considerari tempore contractus alienationis factæ, non autem quid postea contingat, siue in detrimentum, siue in beneficium Ecclesiæ, ita Calder. *cons.* 5. *de rerum perm.* Bero. *consil.* 32. *num.* 10. *lib.* 1. Bald. *cons.* 334. *in fin. lib.* 1. Surd. *cons.* 249. *num.* 23. Seraphin. *decis.* 366. *num.* 3. Rot. *decis.* 18. *part.* 2. *diuers. & in Romana census vitalitij* 22. *Maij* 1626. coram R. P. D. Merlino, Rebuff. *in compendio alienat. num.* 75. *in fine*, Surd. *de alimentis, tit.* 8. *priuil.* 56. *n.* 78. *& tit.* 9. *quæst.* 11. *num.* 10. Marc. Anton. Genuens. *in praxi Curiæ Archiepisc. Neapol. cap.* 89. *num.* 3. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.* 1. vbi plures citat Sacræ Rotæ decisiones, vbi *n.* 2. limitat si tempus sit calamitosum, vt pestis, vel belli, quo res minoris valebat, & *n.* 4. limitat in contractu emphyteutico, in quo non tempus contractus, sed confectæ scripturæ attendi debet, vt fuit dictum *in vna Placentina bonorum*, 13. *Iunij* 1483. coram Card. Seraphino, quæ est *decis.* 607. *in impressis.* Quibus addo, quòd ad hoc vt constet de euidenti Ecclesiæ vtilitate, debet attendi tempus vltimæ alienationis, non autem tempus alienationis antiquæ, Cæs. de Grassis *decis.* 2. *num.* 17. & *decis.* 4. *per tot. sub hoc tit.* Rot. *decis.* 583. *p.* 1. & sic de tempore quo perficitur contractus, Marc. Anton. Genuens. *in pract. Archiepisc. Neapol. c.* 89. *n.* 3. & ista vtilitas de tempore alienationis debet probari euidens, id est, clara & indubitata, Bald. *cons.* 156. *circa med. vers. præterea, lib.* 2. Corn. *cons.* 244. *n.* 3. *lib.* 2. Barbat. *cons.* 40. *in princ. lib.* 1. Rot. *decis.* 583. *part.* 1. *& decis.* 65. *num.* 19. *& decis.* 178. *num.* 8. *part.* 2. & propterea non sufficit, quòd Ecclesia non fuerit damnificata, sed requiritur lucrum de tempore alienationis, *cap. fine exceptione* 12. *quæst.* 2. vbi Bellam. *n.* 1. Gemin. *num.* 2. *versic. in hac quæstione*, Imol. *in cap. ad aures, num.* 2. *de rebus Eccles. non alien.* Quæ quidem vtilitas debet plenè probari, nec statur assertioni alienanti. Bart. *in l. si fortè, ff. de castren. pecul.* Federic. de Senis *consil.* 143. *circa fin.* Alexand. *cons.* 169. *num.* 5. *lib.* 6. Rebuff. *de alienat. rerum Eccles. num.* 75. Roland. *cons.* 15. *n.* 19. *lib.* 1. Rot. *decis.* 181. *num.* 3. *& decis.* 473. *numero* 1. *part.* 1. ita vt non sufficiat quòd negotium vtiliter sit cœptum, sed requiratur Ecclesiam fieri locupletiorem, *l. si pupillo, in princip. ff. de negot. gestis*, Archidiac. *in d. cap. fine exceptione, num.* 5. in

in gloss. sed nonne, vbi Gemin. *col. 2. circa med. vers. in hac quaestione.* Bellam. *n. 6. in gl. nonne*, Laurent. de Rodulph. *n. 14.* Henric. Boich. *in cap. tua, in fine, de iis, quae fiunt à Praelat.* latè Rot. *in Bonon. deuolutionis* 15. *Nouembris* 1621. coram R. D. meo Coccino Decano, vbi etiam fuit dictum alienationem praesumi vtilem, itavt onus probandi alienationem laesiuam, Ecclesiae incumbat, quando alienatio fuit facta cum debitis solemnitatibus.

SVMMARIVM.

1 *Iurans non alienare bona Ecclesiae, non potest alienare ea quae sunt de mensa, vel dubitatur an sint de mẽsa.*
2 *Bona, quae dicantur de mensa Ecclesiae, ostenditur.*
3 *Bona, quae sunt de mensa, alienare non potest Praelatus, nec in Emphyteusim perpetuam concedere.*
4 *Transactio, & compositio super decimis praeteritis sine consensu superioris fieri potest.*
5 *Decimarum exemptio an possit emi, ostenditur.*
6 *Alienari possunt res Ecclesiae ex causa maioris vtilitatis.*
7 *Contractus si sint vtiles Ecclesiae, etiamsi fiant sine solemnitate, sunt validi.*

Cap. Vt super. VIII.

Caelest. III.

1 Episcopus qui iurat non alienare bona Ecclesiae, non potest illa alienare, siue sint de mensa Episcopi, siue non. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Bald. Panorm. Barbat. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 158. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 424. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 10. c. 1.*

2 *De mensa sit*, &c.] De mensa Ecclesiae dicuntur ea bona quae perpetuò vnita fuerant Ecclesiae, atque ita quae nunquam alteri ab Ecclesia post ad se quaesitum dominium, concessa fuerunt, vel quae ad eam reuersa, vel ei incorporata sunt; ita Menoch. *de arbitrar. casu* 433 *à n. 2. & cons. 70. n. 10. & 11.* Quando autem dicantur bona Ecclesiae mensae incorporata, vide Curt. iun. *de feudis, q. 5.* Caualcan. *decis. 76. p. 2.* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de clerico debitore, §. 5. n. 16.*

3 *Vt non alienentur*, &c.] Notatur ad hoc, quòd bona, quae sunt de mensa. Praelatus alienare non potest, Menoch. *d. casu* 433. *n. 1.* nec in Emphyteusim perpetuam concedere, idem Menoch. *d. cons. 79. à princ.*

4 In gloss. *Possessiones* 1. ibi, *sed pro futuris non videtur admittenda talis compositio.*] Notatur ad hoc, quod compositio, & transactio super decimis praeteritis, & decursis sine consensu superioris fieri potest, vt per Rebuff. *de decimis, q. 13. num. 25. & 33. & de exception. n. 217.* Fagundez *prac. 5. lib. 3. c. 2. n. 7.* Monet. *de decimis, c. 5. n. 128.* vbi rationem reddit, quia tunc non agitur de tollendo, aut remittendo aliquo iure Ecclesiae, sed solùm de commodo illius Parochi, ad quem illae decimae iam spectant.

5 Aduertendum est cum Monet. *d. c. 5. n. 130.* text. *in praesenti*, esse optimum ad probandum posse aliquid temporale, vt praedium, dari Ecclesiae pro se eximendo ab onere decimarum, dummodo ad id superioris auctoritas cum Ecclesiae vtilitate accedat; contra quam resolutionem non obstat tex. *in cap. fin. de rerum permut.* dum prohibere videtur ne detur aliquod temporale per viam permutationis pro decimis, quia intelligendus est de iure decimandi, quod spirituale est, non verò de exemptione à solutione decimarum, quod & satis patet ex text. *in praesenti*, dum non vtitur nomine decimarum, sed decimationum, & apertè supponunt *hîc* glossa, & Doctores; vel etiam exponi potest si id fiat sine auctoritate legitima superioris: vnde gloss. *in d. cap. fin.* & Hispan. *in reg. decimarum, in fine not. 2.* dum dicunt non posse laicum dando vnum praedium Ecclesiae liberare aliam ab onere decimarum, intelligendi sunt, si id facere velit propria auctoritate, & sine causae cognitione, & decreto superioris.

§. Possessiones.

Episcopus qui iurat non alienare bona Ecclesiae de consilio sanioris partis Capituli, potest alienare, vel commutare possessiones Ecclesiae minus vtiles pro vtilioribus. Colligunt Doctores *principio text.* citati.

Pro aliis vtilioribus, &c.] Notatur ad hocquòd res 6
Ecclesiae ex causa maioris vtilitatis alienari possunt, si quippe Ecclesia ipsa reciperet alteram rem meliorem, vt per Viuian. *tom. 1. comm. opin. lib. 1. tit. 1. n. 36. vers. nonò, pag.* 150. Vnde contractus si sint vtiles Ec- 7
clesiae, etiamsi fiant sine solemnitate, sunt validi, vt per Anton. Gabr. *commun. tom. 3. tit. de rebus Ecclesiae non alienan. sub num. 17.* Rodoan. *in tract. illius tit. q. 20. & q. 51. c. 7.* Nauar. *in comment. alienat. rerum Ecclesiae, sub n. 17.* Rebuff. *in compendio alienat. n. 34.* Mascard. *de probat. concl. 75.* Quarant. *in summa bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiae, n. 34.* vbi declarat quòd talis contractus erit nullus, vel validus, si Ecclesia, in cuius fauorem solemnitates sunt introductae, hoc volet, eique placebit, adeò quòd haec nullitas non possit ab alio allegari, quàm ab ipsa Ecclesia, ita quòd ipsa volente stare contractui, non potest eius aduersarius dicere contractum nullum, dummodo Ecclesia post initum contractum illi stare volens parata, & sollicita sit adhiberi facere legitimas solemnitates, veréque, ac cum effectu eas adhiberi faciat, seu Papae assensum super contractus validitate obtineat, ne conductor, seu concessionarius perpetuò stet in suspenso, & Ecclesia semper in tuto.

SVMMARIVM.

1 *Canonicus praedium Ecclesiae locare non potest.*
2 *Locatio rerum Ecclesiae infra quod tempus sit permissa, ostenditur.*
3 *Conductores rerum Ecclesiae an habeant actionem contra locatores ad repetendam pecuniam, si locatio sit nulla, ostenditur.*

Cap. Ad audientiam. IX.

Canonici non possunt locare praedia Ecclesiastica 1
in perpetuum, & si locant, sunt reuocanda, & locans refundere debet pretium locatori. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Ioan. Andr. Imola, Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Bald. Panorm. Guid. Papae, Barbat. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 160. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 423. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 10. c. 2.*

In perpetuum locauerunt. Ergo locatio infra decen- 2
niũ, non verò vltra, permissa est, vt per gloss. *in Clem. 1. hoc tit.* & citatos à Rebuff. *in cõpendio alienat. n. 26.* Sed hodie

hodie per *Extrauag. Ambitiosæ, hoc tit.* non solùm prohibetur locatio ad longum tempus, quod est decem annorum, Boër. *decis.* 23. sed etiam ad minus tempus vltra triennium, Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 18. Rota *in Senen. prædij* 8. *Octobris* 1584. coram Illustrissimo Cardin. Pamphilio sen. Vgolin. *de potest. Episc. c.* 14. §. 7. *post. n.* 5. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 113. *num.* 1. *in* 1. *edit. alias resol.* 98. *in* 2. *edit.* Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit.* 16. *de locatione bonorum Eccles. à princ.* Scott. *in selectas constit. theorem.* 117. Bonacin. *var. tract. disp.* 2. *de alienat. bonor. Eccles. punct.* 2. *n.* 24. latè ad plures vtiles quæstiones circa materiam dictæ Extrauag. ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 95. *à n.* 16. & præcipuè ad illam controuersam quæstionem, an locatio bonorum Ecclesiasticorum vltra tres annos facta in totum vitietur, in qua Domini de Rota antiqui, & moderni talem locationem in totum vitiari censuerunt, vt attestatur eadem Rota *decis.* 30. *n.* 3. apud Farin. *p.* 1. *recent.*

3 In gloss. *Refundendam*, fin ibi, *sed nunquid habent actionem de iure tales conductores contra locatores ad repetendam pecuniam? sic, si fuerunt bonæ fidei.* Vide Tiraq. *de retractu lign.* §. 12. *gloss.* 1. *à n.* 7. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 1. *n.* 37. *ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM

1 *Possessiones, quæ sunt de mensa, alienari non possunt, & Ecclesiæ consuetæ regi per Regulares, sæcularibus Clericis conferri non debent.*
2 *Alienare non potest Prælatus ea, quæ sunt de mensa.*
3 *Clerici sæculares ad Regularia beneficia sunt inhabiles.*
4 *Regulares an capaces sint beneficiorum sæcularium parochialium interueniente superioris licentia, ostenditur.*

CAP. Possessiones. X. *Innoc. III.*

1 Episcopus non potest alienare possessiones, quæ sunt de mensa Episcopali, vel Capituli, nec dare Clericis, vel laicis, Ecclesias, in quibus monachi ministrare consueuerunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Barbat. Vin. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 160. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 425. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 13. *cap.* 1.

2 *Ad mensam*, &c. Notatur ad hoc, quòd ea, quæ sunt de mensa, Prælatus alienare non potest, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 433. *n.* 1. Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit.* 15. *n.* 36.

3 *Aut Ecclesias, in quibus monachi*, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici sæculares ad regularia beneficia sunt inhabiles vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 158. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 29. *n.* 28. sæcularia enim beneficia sæcularibus, regularia regularibus sunt conferenda, Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 10. *n.* 3. Ego ipse *de officio, & potestate Episcop. p.* 3. *alleg.* 67. *n.* 170. Vtrùm autem Religiosi sint omnino incapaces beneficiorum sæcularium maximè in titulum? vide eundem Nicol. Garc. *d. c.* 10. *à n.* 38.

4 In gloss. *Monachi*, ibi, *& in ea institui regulares, si Episcopi diœcesani consensus accedat.* Aduerte pro huius glossæ intellectu Regulares capaces esse sæcularium beneficiorum parochialium, dummodo prius obtineant superioris licentiam, Sanch. *d. c.* 29 *n.* 59. & *n.* 65. verius existimat hanc licentiam posse per se solum dare Prælatum immediatum Conuentus, nisi aliud in religionis illius constitutionibus præscribatur, & *n.* 66. hoc intelligit si beneficium pleno iure subsit monasterio, si autem sic monasterio non subsit, desideratur præter Prælati consensum, auctoritas Episcopi. Et quòd Canonico Regulari possit prouideri de beneficio curato sæculari cum dispensatione Episcopi, dicit in Rota decisum Flamin. *de resignat. lib.* 4. *q.* 5. *in fine.* Sed nullius beneficij simplicis sæcularis esse capacem regularem etiam dispensante Episcopo, tenent plures Doctores, quos refert, & sequitur Sanch. *d. c.* 29. *n.* 75 & 76.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia restituitur contra alienationem, per quam fuit enormiter læsa.*
2 *Doctores referuntur de intellectu huius text. agentes.*
3 *Ecclesia potest petere restitutionem in integrum, & consequenter rescissionem contractus coram iudice Ecclesiastico.*
4 *Ecclesia petens restitui debet probare se læsam, alioquin non est audienda.*
5 *Dictio, multi, verificatur etiam in duobus.*
6 *Pluralis locutio duorum numero contenta est.*
7 *Restitutio minoris ita est intelligenda, vt fructus sint ipsi minori reddendi.*

CAP. Ad nostram. XI.

Ecclesia quando in alienatione inuenitur enormiter læsa, restituenda ei sunt bona, & restituenti reddi debet pretium, & relinqui fructus percepti pro suo labore. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Bald. Panorm. Barbat. Guido Papæ, Vin. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 161. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 425. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *c.* 2. 1

De intellectu huius text. latè Con. *lib.* 1. *var. c.* 3. *ex n.* 3. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. p.* 2. *c.* 4. *n.* 14. *cum multis seqq.* vbi vndecim intellectus assignat, Costa *in Gallus*, §. *& quid si tantum, q.* 2. *à n.* 71. Mench. *vsufrcq. c.* 71. *n.* 6. Lar. *in l. si quis à liberis*, §. *sed vtrum, à n.* 8. *ff. de liberis agnosc.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 6. §. 1. *n.* 47. *cum seqq.* vbi sex præstat intellectus, Ioseph. Sesse *Aragoniæ decis.* 136. *n.* 26. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, n.* 13. Morl. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 5. *q.* 1. *n.* 31. optimè Castil. *lib.* 3. *quotid. q. c.* 23. *n.* 51. Cùm ergo inter tot Doctores vix colligi possit, quis illorum veriorem assignarit intellectum, ideo totum discreti lectoris iudicio relinquendum duxi. Verùm ne videar sicco pede discedere, verior mihi videtur intellectus ille, qui licèt nemine citato ponat idem Morla *de loco, n.* 32. *vers. quare*, Hectori tamen Roder. Lusitano tribuit Soar. *in addit. ad Pinel. vbi suprà*, & latè prosequitur Mench. *d. cap.* 17. *num.* 91. quòd text. *in præsenti*, (siue in eo actum fuisset remedio nullitatis, siue restitutionis) specialiter procedat in contractu feudali, de quo agit, de cuius rescissione ob quam causam fiat, ideo fructus non restituuntur, quia de ipsius natura est, vt tales fructus pertineant ad vassallum ratione laboris & seruitij, quod domino præstat, vel paratus est præstare, *cap.* 1. *in fin. in* 2

quibus cauſ. feud. amitt. quo pacto explicanda ſunt verba huius text. ibi, *cùm ſibi fructus percepti ſufficere debeant pro labore*, &c. ſicut aliàs in terminis *c.* 1. *de feudis*, dominus feudi fructus illius ſibi à vaſſallo in pignus dati non tenetur in ſortem principalem computare contra reg. *cap. cùm contra, de pignor.* quia interim vaſſallus à ſeruitiis ceſſat, vt eleganter explicat idem Morl. *d. loco*, *n.* 34. vbi etiam *n.* 36. alium nouum intellectum ad hunc text. deſumptum ex *reg. illius*, iuncta deciſione, *l. quod ſi minor*, §. 5. *Scæuola*, ibi, *negotiis finitis ad paratam pecuniam laboribus ſubſtitui veniat, repellendus eſt*, *ff. de minorib.*

3 *Vt feudum prædictum faceremus*, &c.] Ergo Eccleſia poteſt petere reſtitutionem in integrum, & conſequenter reſciſſionem contractus coram iudice Eccleſiaſtico, vt per Couar. *lib.* 1. *var. c.* 4. *n.* 2. Rebuff. *de except. n.* 129. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, n.* 17. *&* 30. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 10. D. Barboſ. *in l. hæres abſens*, §. *proinde*, *num.* 33. *ff. de iudic.*

4 *Enorme diſpendium incurriſſe.* Ergo Eccleſia petens reſtitui debet probare ſe læſam, alioquin non eſt audienda, vt per Maſcard. *de probationibus*, *concl.* 1273. *num.* 5.

5 In gloſſ. *Per multos*, ibi, *fortè per duos.* Notatur ad hoc, quòd dictio, *multi*, verificatur etiam in duobus, vt per Mar. Ant. *var. reſol. lib.* 1. *reſol.* 109. *n.* 37. Intrigl. *Siciliæ deciſ.* 44. *n.* 18. quos refero *in remiſſ. meis de dictionibus, & clauſ. dict.* 174. aliàs *dict.* 204. *n.* 1.

6 In ead. gloſſ. ibi, *Quia pluralis locutio duorum numero contenta eſt.* Dixi ad *reg. pluralis* 40. *de regulis iuris, lib.* 6. & plures citantur Doctores *in libello de principiis vtriuſque iuris*, *lit. P. n.* 21. alios refero ego ipſe *in tract. Axiom. iuris vſufreq. axiom.* 179. *n.* 1. *& de dict. vſufreq. dict.* 265. *n.* 3.

7 In gloſſ. *Sufficere.* Notatur ad hoc, quòd reſtitutio minoris ita intelligenda eſt, vt fructus ſint ipſi minori reddendi, vt per Ioſeph Seſſe *Aragoniæ deciſ.* 136. *n.* 25. minor enim per reſtitutionem rem ſuam vna ſimul cum fructibus eiuſdem recipere debet, *l. patri* 28. §. 1. *verſ. item ex diuerſo*, *l. minor* 40. §. 1. *in fin. ff. de morib. l. ſi prædium, C. de præd. minor.* Cou. *lib.* 1. *var c.* 2. *à princ.* Sfort. *de reſtit. in integr. q.* 45. *art.* 2. *n.* 13.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine legitimo perſonarum Eccleſiaſticarum aſſenſu non tenet, licèt approbetur per conſtitutionem laicorum.*
2 *Laici nullam ſtatuendi poteſtatem in Clericos habent.*
3 *Statuta contra libertatem Eccleſiaſticam quæ dicantur, oſtenditur.*
4 *Statuta laicorum non poſſunt diſponere ſuper directo dominio feudi Eccleſiaſtici.*

CAP. Cum laicis. XII. & vlt.

1 ALienatio rei Eccleſiaſticæ ſine legitimo conſenſu perſonarum Eccleſiaſticarum non valet, quãvis eſſet facta iuxta conſtitutionem laicorum, & præſumentes contra facientem ſunt compellendi cenſuris Eccleſiaſticis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hoſt. Anchar. Butr. Bald. Henric. Panormit. Barbat. Guido Papæ, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij, pag.* 161. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 425. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. deſumitur ex Concil. generali Lateran. ſub Innocent. III. *cap.* 44. & refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 5. *cap. vnico.*

Nulla ſit attributa poteſtas.] Notatur ad hoc, quòd laici nullam ſtatuendi poteſtatem in Clericos habent, vt per Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ in proœm. gloſſ.* 1. *n.* 58. *cum ſeqq.* & vide quæ tradit Bellet. *diſquiſit. Clerical. p.* 1. *tit. de exempt. Clericorum à ſtatutis ſæcularium*, §. 2. *per totum.* 2

Quod immunitatem Eccleſiaſticæ libertatis, &c]. Statuta ergo contra libertatem Eccleſiaſticam dicuntur, quando directè ſeu indirectè ſunt contra priuilegia, aut prærogatiuas conceſſas Eccleſiis, & Eccleſiaſticis perſonis, ſeu piæ cauſæ à Papa, vel à Principe ſæculari, Innoc. *in cap. nouerit*, *n.* 1. *&* 2. vbi Butr. *n.* 9. & Abb. *n.* 2. *infr. de ſent. excom.* Abb. *conſ.* 63. *in princ. p.* 1. Barbat. *conſ.* 31. *n.* 1. *&* 2. *vol.* 4. Cardin. Tuſch. *tom.* 5. *lit. L. concl.* 342. *num.* 12. & plures apud Bellet. *tit. de exempt. cleric. à ſtatutis ſæcularium*, §. 1. *n.* 9. 3

Sed etiam de mortuariis, &c.] Notatur ad hoc, quòd ſtatutum laicorum diſponens de mortuariis eſt contra iuriſdictionem Eccleſiæ, ac proinde non valet, vt per Roman. *ſing.* 358. *verſ. Reuerendiſſimus dominus*, Mart. *de iuriſd. p.* 4. *caſu* 54. *à princ.* vbi id intelligit *n.* 2. de impenſis, quæ fiunt in remedium, ſiue ſolatium animæ defuncti, non autem de iis, quæ fiunt ad pompam viuorum.

Alienatione feudorum.] Aduerte ſtatuta laicorum non poſſe diſponere ſuper directo dominio feudi Eccleſiaſtici, ſecus ſuper dominio vtili, vt per Ruin. *conſ.* 70. *n.* 11. *vol.* 5. Surd. *conſ.* 338. *n.* 18. *& ſeq.* faciunt quæ Marta *de iuriſdict. p.* 4. *caſu* 13. *n.* 3. 4

De Precariis.

TIT. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur ſuper hanc rubr. ſcribentes.*
2 *Precariorum materiam qui tractent, citantur.*
3 *Precarium in neutro, precaria in fœminino, & precaria in numero plurali, dicimus.*
4 *Precarium eſt contractus, per quem aliquid vtendum conceditur, quandiu concedens patitur.*
5 *Precarium ad libitum differt à locatione, & commodato.*
6 *Precaria definiri ſolet, vt ſit contractus ad preces initus in perpetuum, vel ad tempus ſingulis quinquennmis renouandus: vel melius, vt ſit conceſſio rei ad tempus, vel in perpetuum fruendæ ad preces recipientis facta.*
7 *Precaria contractus ſolùm in vſu iuris Canon. reperitur, & tantùm ab Eccleſiaſtica, & in rebus Eccleſiaſt. celebratur.*
8 *Precaria in quo differat à precario oſtenditur.*
9 *Precaria ab emphyteuſi differt.*
10 *Precaria de quinquennio in quinquennium ſecundum auctoritatem, & antiquam conſuetudinem renouari debent.*

SVPER hanc rubr. ſcripſerunt Zabarell. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Guid. Papæ, Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 98. *verſo*, Petrus de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Martinus Meſnardus, *in epitome Decretalium*, *fol.* 109. *verſo*, Dan. Venator. *in analyſi methodica* 1

methodica iuris Pontif. pag. 404. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summa in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 De materia tituli vide Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 15. Ant.Gom. *tom.* 2.*var.c.*7.*num.*1. *vers.& ex*, Valasc. *de iure emphyt.q.*34.*n.*9. *cum seqq.* Viu.*tom.*2.*communium opin.lib.*4.*tit.*44. *n.*193.*pag.*68c. Card. Tusch.*tom.*6. *lit.P.concl.*472.*cum seqq.*Cald.Pereira *de resol.emphyt. c.*7.*n.*39. Molin.*de instit.tract.*2.*disp.*298. Azor.*instit. moral. p.*3.*lib.*7.*de precario, à pag.*538.*siue* 466.*in alia impress.*Card.Mantic.*de tacit. & ambig. conuent.lib.*22. *tit.* 4. aliqua per Ouid. de Amicis *de iure emphyt. in prælud.à n.*12.

3 Omissa precarij etymologia, de qua per Calepin. Promptuar. & alios, quod idem importat ac precibus datum, tripliciter dicitur in iure nostro, vel in neutro *precarium*, vel in fœminino in singulari, *precaria*, vel in plurali *precariæ*, quæ duo posteriora inter se minimè distingui, sed eundem contractum significare contra Host. tenent gloss. Abb. & communiter Doctores *in cap.vlt. infr.hoc tit.* sequitur Valasc.*de iure emphyt.quæst.*34.*num.*12. Omissa quoque multiplici forma, sub qua celebrari potest, de qua per Abb.*in cap.* 1. *in fine hoc tit.* Ias. *in l.*1.*n.*42.*C.de iure emphyt.* Valasc. *dicto loco*, *num.*14. Euerard.*in topicis*, *c.*29. *ad fin.*

4 Precarium strictè, de quo *in cap.vlt.hoc tit.*optimè definitur vt sit contractus,per quem aliquid vtendum conceditur, quandiu concedens patitur, loco generis ponitur *contractus*, quæ particula communis est illi cum aliis loco differentiarum, reliquæ particulæ adiiciuntur, per quas ab aliis contractibus precarium distinguitur, vt statim videbis. Dixi in definitione, *vtendum*, vt intelligas vel ad vsum incertum in se,vel ratione temporis, vel è contrario concedi precarium, potest enim habere tempus certum,vel vsum certum, non tamen vtrumque, *l.Lucius, ff.de donat.l.in princ.* vbi Ias.*num.*6. Socin.*num.*15.*ff. si cert. pet.* Abb.*in d. c.vlt.num.*12.Couar.*lib.*3.*variar. cap.*15.*num.*7. Ioan. Garc.*reg.*359.*num.*6. Dixi, *quandiu concedens patitur*, quia precarium habet pro sua natura, vt ad libitum possit reuocari secundùm omnes *in d. cap. vlt.* quod intelligendum, modò talis reuocatio fiat sine damno; cui fuit facta concessio, & cum aliquo temporis interuallo, ex Capyc. *decis.*116.*num.*5 & Valasc.*d.q.*34. *in princip.* Couarr. *d. cap.*15. *num.*6. secundùm quam naturam, & proprietatem differt ab aliis contractibus; & in primis differt à donatione, quia semel donata citra ingratitudinem non reuocantur, *cap.vlt.de donat.l.vlt. C.de reuocand.donat.* precarium verò ad li-

5 bitum differt à locatione, secundùm Socin.*vbi suprà*, *n.*9.*& seq.*apud quem videbis an per precarium transferatur possessio. Item differt à commodato, quia commodatum duo pro substantia copulatiuè requirit, scilicet certum vsum, tempus expressè, aut tacitè præfinitum; expressè cùm dies opponitur; tacitè cùm ex ipsa concessione colligitur, vt si equus concedatur ad eundum Vlyssiponem, ad not. *in l.commodato*, §. *sicut*, *ff. commodati.* At verò precarium nec certum vsum, nec tempus habet præfinitum, quod si aliquando opponatur, reuocationem non impedit, ex Bart.*in l.*1.*n.*1.*ff.hoc tit.* Aretin. & Ias.*n.*6.*in l.*2. *ff. si certum pet.*vbi Socin.*n.*15. Rip.*n.*181. Bald. & Salicet.*n.*3.*in l.*2.*C.commodati,* Idem Ias.*in l.*3.§.*ex contrario*, *n.* 12. *ff. de acquir. possess.* Couar. *vbi suprà*, *n.*7. Palat.*de contract.lib.*5.*c.*1.*col.*1.Syluest.*in summa,verbo precarium, n* 1.Ioan.Garc.*d.loco*, *num.vlt.* Adde quòd precario rem habens si restituere recuset, incurrit pœnam *l. conductores*, *C. locati*, ex Pontan. *de spolio, lib.*1.*n.*102.

Precaria vulgò definiri solet, vt sit contractus ad 6
preces initus in perpetuum, vel ad tempus singulis quinquenniis reuocandus, ita Bart.*in l.si finita*, §.*si de vectigalibus*, *n.*10.*ff.de damno infecto*, quem sequuntur Alexand. & reliqui *ibidem*, Ias.*in authent. ingressi, C.de sacros. Ecclesi. num.*45.*& in d.l.*1. *n.*41. *C.de iure emphyt.* Valasc. *d.quæst.*34.*ex n.*9. Sed meliùs definitur,vt precaria sit concessio rei ad tempus,vel in perpetuum fruendæ ad preces recipientis facta.Dixi *concessio*, loco generis, reliquæ particulæ loco differentiarum adiiciuntur. Dixi, *rei*, vt ita tam res mobilis, quàm immobilis comprehendatur, cùm circa vtramque precaria versari possit, vt tenere videtur Valasc. *d. q.* 44.*n.* 9. dum in definitione precariæ ait quòd sit concessio alicuius rei, &c. Dixi, *in perpetuum, vel ad tempus*, quia vtroque modo fieri solet, ex *cap.sæpe* 12.*quæst.*2.Dixi, *fruendæ*, vt ostendam in huiusmodi contractu nullum dominium transferri, sed solum vsum, aut vsumfructum, vt colligitur ex *d.cap. precariæ* 10.*q.*2.ibi, *fructuario vsu*, & ex *d.cap. sæpe*, ibi, *proprietati originis*, & ibi, *quæcunque in vsu percepit*, Dixi tandem, *ad preces recipientis*, quia de natura eius est,vt ad preces fit id, quod ipsa scriptura debet declarari, prout etymologia demonstrat, & apertè colligitur ex *d.cap.sæpè*, ibi, *sub precaria nomine debeat professionem scribere*, ita tenent Ias. *d. n.* 42. & Valasc.*d.q.*34.*n.*15.

Contractus precariæ secundùm Abb. *in cap.*1. *hoc* 7
tit. solùm in vsu iuris Canonici reperitur, & sic solùm ab Ecclesia, & in rebus Ecclesiasticis celebratur, secundùm exempla à Doctoribus relata, licèt etiam fieri possit à laicis, quo fit vt in solo iure ciuili nulla mentio huius nominis, *precariæ*,facta reperiatur, licèt quoad substantiam ab eodem iure ciuili talis contractus fuerit cognitus, vt probat *l.iubemus la* 2.§. *sanè*, *& sacros. Eccles.* Et precaria dicitur contractus nominatus, cum habeat nomen distinctum, & separatum ab aliis contractibus,iuxta reg.*l.iurisgentium, in princ. ff.de pactis*, & sic ex eo debet dari actio propter rationem specialem, & certam formam à lege Canonica illi datam, explicat post alios Fortun. *in l. naturalis, n.*38.vbi Menes.*n.*17.*ff.de præscript.verbis.*

Precaria à precario differt, quia precarium ad 8
tempus determinatum non conceditur, imo etiamsi pactum de non renouando intra illud tempus apponatur, adhuc eo non obstante reuocari potest, vt *suprà* dixi. Precaria verò ad certum tempus concedi potest, secundùm quod partes conuenerunt, nec ante tempus conuentum reuocari potest, vt innuit text.*in c.*1.& probatur *in cap.vlt.in fine hoc tit.* Abb.*in eod.c.*1. & *ibi* Beto. *n.*1. multas alias assignat differentias Angel.*in sum.verbo precarium, in princ.*

Differt precaria ab emphyteusi in eo, quòd in em- 9
phyteusi pro substantia certa pensio in recognitionem dominij est soluenda, *l.*1.*C.de iure emphyt.*§.*adeò, Instit. de locat.* Precaria verò pensionem non patiatur, quia solus vsusfructus in remunerationem ad preces conceditur, quamvis *gloss.*1.*&* 2.*in d.cap.sæpe*,Valasc. *vbi suprà, n.*14.falsò existiment in precaria pensionem annuatim esse soluendam, sicut in emphyteusi, quam omnino similem esse precariæ tenuit Bart. *in d.l.*1.*n.*8. *& in d.l.si finita*, §.*si de vectigalibus*, *n.*10.*ff.de damno infecto*, Angel.Syluest. *n.*6.*dictis locis*, licèt in renouationem tantùm distinguatur secundùm Valasc. *d. q.*34.*n.*9.

Precariæ de quinquennio in quinquennium se- 10
cundùm auctoritatem & antiquam consuetudinem

reuocari debent, vt probat *c. 1. hoc tit.* quæ quidem reuocatio non ita fit, vt quasi per singula quinquennia renascatur nouus contractus, esset enim tunc necessaria noua concessio, & non reuocatio, de qua loquitur *d. c. 1.* sed ideo fit ne longitudine temporis pereat memoria contractus, *d. cap. sæpe 12. q. 2.* vel propter alias vtilitates, quas recenset Iacob. relatus à Valasc. *d. q. 14. n. 10.* Si autem precariam habens elapso quinquennio renocationem non petat, cadit à iure suo, sicut non petens innestituram à nouo domino, tradunt Abb. *in d. c. 2. n. 5.* Imol. 4. & Bero. 14. Angel. *verbo precarium, n. 4.* Valasc. *d. q. 34. n. 11.* Vnde notabis reuocationem istam multum differre à prorogatione, de qua *in l. sed si manente, ff. de precario,* de cuius materia vide omnino Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 49.*

SVMMARIVM.

1 *Precariæ de quinquennio in quinquennium sunt renouandæ,* & n. 2.

3 *Precario libera facultas renouandi censetur esse de substantia illius.*

4 *Precarium est quod precibus petenti vtendum conceditur tandiu quandiu is, qui concessit, patitur.*

5 *Precarium tacitè renouatur, si dominus patiatur eum, qui rogauit in possessione remanere.*

6 *Patientia sola nihil operatur, quando actus requirit aliquid vltra patientiam.*

Cap. Precariæ. I.

Ex Concil. Beluac.

1 PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundùm auctoritatem, & antiquam consuetudinem renouari debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Hentic. Panorm. Barbat. Bero. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 186.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 428.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur à Burchard. *lib. 3. Decret. c. 169.* & Iuo. *p. 3. c. 230.* & ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 12. c. 1.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Valasc. *de iure emphyt. q. 34. n. 9.* Molin. *de iust. tract. 2. disp. 298. n. 12.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 22. tit. 4. n. 20.* vbi etiam resoluit quòd in concessione precariæ cum pacto de renouando de quinquennio in qninquennium, si renouatio non fuit petita ab eo, cui concessio facta est, ipse cadit à iure suo, sicut feudatarius, quod etiam ita priùs resoluerunt Abb. *hic n. 5.* Berol. Valasc. *vbi supr. n. 11.* quod sine difficultate non transit, cùm constet priuationem huiusmodi nec ex rei natura hic contingere, cùm renouatio non sit de substantia, nec ex lege, cùm nulla reperiatur hanc priuationem inducens, & receptissimum sit solùm in actibus à iure expressis talem priuationem, admittendam, iuxta gloss. ab omnibus receptam *in cap. vlt. de iurepatronat.* vbi *in collect.* plures referuntur Doctores igitur in puncto iuris verior videtur contraria sententia contra communem, de qua *supra.* In precario autem libera facultas reuocan-
3 di intelligitur esse de substantia illius, *l. cùm precario, ff. de precar.* Molin. *d. tract. 2. disp. 298. n. 2. & 4.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 1. tit. 12. num. 9.*

Valde torquentur Doctores hic in reddenda ratione, cur fiat in precaria renouatio de quinquennio in quinquennium, cùm precarij possessores nullo tempore possint præscribere, eo quòd proprietas maneat apud Ecclesiam, solus verò vsusfructus apud ipsos possessores, iuxta text. *in l. 2. C. de præscript. 30. l. neque, C. de vsufruct.* text. expressus *in cap. Clerici 16. q. 3.* sicque contendunt otiosam esse renouationem: cui difficultati gloss. Abb. Imol. & Bero. *in præsenti,* & Angel. *in sum. verbo precarium, n. 4.* respondent in hoc casu nullum esse præscriptionis periculum, sed ideo renouationem fieri, ne fortasse scriptura pereat, & initium contractus excidat, & longi precarij possessores negantes rem ad Ecclesiam pertinere suæ possessioni adhærentes se dominos prædicent, & sic nisi Ecclesia dominium probet, succumbet, *c. 3. de probat.* Vnde iam colliges renouationem non ita fieri, vt quasi per singula quinquennia renascatur nouus contractus, esset enim tunc necessaria noua concessio, & non renouatio, de qua loquitur text. *in præsenti,* sed ideo fieri, ne longitudine temporis pereat memoria contractus, vt *suprà* dixi, *cap. longinquitate, cap. sæpe 12. q. 2.* vel propter alias vtilitates, quas refert Iacobin. relatus à Valasc. *de iure emphyt. q. 34. n. 10.* Non obstat quòd iure antiquo nulla reuocationis mentio fiebat, quia illo iure antiquo attento erat hæc reuocatio incognita, quæ postea moribus inducta, & auctoritate huius text. primum confirmata fuit, vt sentit Beroi. *hic n. 9.*

In gloss. *Precariæ 1.* ibi, *Precarium, est quod precibus petendi vtendum conceditur tandiu quandiu is, qui concessit, patitur.* Vide Azor *instit. moral. p. 2. lib. 7. de precario, c. 1. in princ.* Molin. *d. tract. 2. disp. 298.* Valasc. *de iure emphyt. q. 34. à princ.* Ouid. de Amicis *eod. tract. in prælud. n. 12.* 4

In gloss. *In quinquennium,* ibi, *quid si elapso quinquennio cum taciturnitate prætereatur, intelligitur contractus innouari.* Precariũ enim tacitè renouatur, si dominus patiatur eum, qui rogauit, in possessione remanere, Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 22. tit. 36. n. 6.* Quando tamen actus requirit aliquid vltra patientiam, ipsa sola patientia nihil operatur, Molin. *de præs. lib. 3. præs. 85. n. 28. & cons. 121. n. 101.* 5 6

Cap. De Precariis. II.

Ex Conc. Carthag.

SVccessor potest dissoluere precaria irrationabiliter facta ab antecessore, non obstante pœna graui apposita, & potest Ecclesia bona reuocare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 169.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 428.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 12. c. 2.* qui in notis ad hunc text. ait se non inuenisse in Conciliis hoc caput, sed extare constitutionem Lotharij totidem verbis *l. 3. tit. 8. c. 2. legum Longob.* in aliis est *tit. 10.* quando liceat Rectoribus Ecclesiarum acta antecessorũ suorum rescindere. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Molin. *de instit. tract. 2. disp. 298. n. 20.* 2

Gloss. *in præsenti,* existimat ideo precarias, de quibus *hic,* irritas esse, quia scilicet factæ fuerunt in casu non præmisso, nam, vt valeat alienatio rei Ecclesiæ, non solùm solemnitas necessaria obseruanda est, sed etiam euidens vtilitas concurrere debet, docent Imol. *hic in princ.* & tanquam receptum tradit Couarr. *lib. 2. variar. c. 17. num. 2.* quæ cùm hic defecerit, meritò 3

meritò precaria irrationabilis dicitur, & per consequens pœna quasi accessoria corruit, vt text. habet, secundùm *l. non dubium, C. de legib.* tenet communis *in præsenti.* Verùm obstat verbum, *præcipimus*, de quo tex. quod aliquod noui importat, item verba *ad ius Ecclesiæ reuocentur*, quæ ostendunt ius aliquod translatum, arg. *l. decem, ff. de verb. oblig. & cap. ad dissoluendum, de despons. impub.*

4 Reiecto igitur hoc glossæ intellectu, & aliis, vt verus pateat, notandum est precariam duobus modis posse celebrari, vel ad breue, vel ad longum tempus; quando celebratur ad breue, certum est quòd per eam dominium non transfertur, & vti talis alienatio non dicitur, ac per consequens necessaria non est solemnitas in alienatione rerum Ecclesiæ necessaria, sed à solo Prælato fieri potest ad exemplum locationis, iuxta *cap. vlt. ne Prel. vices suas, Clement. 1. de rebus Eccles.* & in his terminis planè procedit hic text. Quando verò pecaria celebratur ad longum tempus maius dubium est inter Doctores, an tunc temporis per eam transferatur dominium, & dicatur alienatio; in quo verior pars est negatiua, & sic quòd in ea non est necessaria solemnitas, quæ seruatur in alienatione rerum Ecclesiæ, quæ tantummodo seruanda est in eo contractu, per quem directum, vel vtile dominium transfertur, vel specialis hypotheca constituitur, iuxta *cap. nulli, de rebus Eccles. non alienand.* per precariam verò etiam ad longum tempus factum nullum transfertur dominium, sed tantùm commoditas, & vsusfructus, iuxta *l. iubemus la 2. §. vlt. C. de sacros. Eccles. cap. precariæ 10. q. 2.* Ergo nil mirum si in ea solemnitas non requiratur, imo à solo Prælato possit celebrari, atque ita tenent Bart. communiter receptus *in l. codicillis, §. instituto, n. 4. ff. de legat. 2.* Bero. *in c. nulli, n. 32.* Molin. *de primog. lib. 1. c. 21. num. 24. & seq.* notat Valasc *de iure emphyt. q. 18. in princip. & n. 9.* Quo supposito communis obtinuit hunc text. (dum precarias à solis Rectoribus factas tanquam irrationabiliter factas iubet reuocari) intelligi casu, quo valuit ipsa precaria, cùm per eam non inducta sit ipsa alienatio, & sic irrationabiliter facta, in casu tamen permisso tenuit, & ideo indiget rescissione, ex iusta tamen causa talis contractus in hoc text. irritatur.

5 Contra hunc tamen communem intellectum illud vnum aduertere oportet, quòd Pont nec verbum quidem de contractu fecit in hoc text. Sed totus est circa pœnam; quare aliquod speciale est in pœna quod non aperit communis intellectus; illa igitur mihi videtur vera & ingeniosa huius text. intelligentia, vt scilicet in eo sola pœna remoueatur, & solum id de nouo text. inducat, contractus autem iuris regulis impugnandus relinquatur. Ratio autem quæ mouit Pontificem ea fuit, quia notum est iure, quod pœna conuentionalis in contractu posita committitur, si is, qui contractum impugnauit, condemnatus fuerit, & per sententiam quantumcumque iniustam contractus approbetur, quoniam iusta causa litigandi, quamvis à pœna legali, & expensis excuset, *cap. calumniam, de pœnis*, tamen non excusat à pœna conuentionali, vt apertè probat text. *in l. qui, l. qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verbor. obligat.* vbi Bart. cuius sententiam veram, & communem testatur Ias. *num. 17.* Rip. *n. 17.* Vnde fit quòd si Prælatus contractum faciens nomine Ecclesiæ pœnam imponat, si idem, vel successor eius quocumque colore etiam iusto aduersùs contractum veniat, & per sententiam contractus approbetur, pœnam debebit. Verùm cùm hoc esset Ecclesiæ nociuum, cùm successores non auderent timore pœnæ contractus contra Ecclesiæ vtilitatem factos reuocare, meritò in præsenti effectum fuit, vt absque vllo impedimento liberum esset aduersùs tales contractus venire pœnam ipso iure auferendo, & successores obligando, vt patet ex verbis text. ibi; *præcipimus, vt nullus successor*, &c. circa contractum autem nihil disposuit, sed secundùm iuris principia, vel remedio nullitatis, vel restitutionis in integrum impugnandum reliquit.

In glos. *Pœna*, ibi, *cùm enim contractus non valet, nec pœna ei apposita.* Vide Valasc. *consult. 85.*

SVMMARIVM.

1 *Precarij concessio extinguitur voluntate concedentis, aut ei succedentis.*
2 *Precarium liberè à concedente reuocari potest.*
3 *Beneficium in personam eius, qui accepit collatum, cum persona extinguitur.*
4 *Precarium non finitur morte concedentis.*
6 *Precario qui rem accepit dicitur possidere naturaliter, dominus autem, qui concessit, ciuiliter.*
7 *Precarium in quo differat à commodato, remissiuè.*
8 *Precaria fœminini generis quid sit, ostenditur.*

CAP. Precarium. III. & vlt.

Gregor. IX.

PRecarium potest reuocari ad libitum concedentis, & soluitur morte eius cui fuit concessum, & non morte concedentis, & soluitur, etiamsi ille, qui concessit precarium illud, alienauerit alicui, qui postea, illud reuocat. Sed contractus, qui dicitur precaria, non potest reuocari ad voluntatem concedentis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Barbat. Guid, Papæ, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 169.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 428.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Quandiu patitur, qui concessit.] Ergo precarium liberè à concedente reuocari potest, vt per Couarr. *variar. lib. 3. cap. 15. à princip.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 298. n. 2.* Leon. Less. *eod. tract. lib. 2. cap. 27. num. 41* Card. Tusch. *tom. 6. lit. P. concl. 472.* Menoch. *de arbitr. casu 23. n. 2.* vbi *n. 4.* resoluit quòd precarium concedens statim reuocare non potest. 2

Soluitur quoque obitu eius, cui concessum est.] Est enim beneficium in personam eius, qui accepit, collatum, ac proinde cum persona extinguitur, Azor. *instit. mor. p. 3. lib. 7. de precario, cap. 3. in princ.* & ita non transit in hæredem recipientis. Bart. *in auth. de non alienand. §. emphyteusim, num. 4.* Tiraq. *de constit. p. 1. num. 65. & ampl. 13. à princip.* 3

Non etiam concedentis.] Notatur ad hoc, quòd precarium non finitur morte concedentis, sed perseuerat comparatione hæredum illius, quousque ab ejs reuocetur, *l. cùm precario, ff. hoc tit. l. quæsitum est, quod à Titio, ff. eod.* Couarr *d. cap. 15. num. 1. & à n. 3.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 54. n. 2. & 3.* Tiraquell. *de constituto, p. 2. ampl. 12. à princip. & ampl. 13. à n. 1. & in tract. le mort, p. 4. declar. 3.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 69. n. 17.* Sebast. Næui *in l. certe 6. ff. hoc tit.* Capyc. *decis. 116.* Afflict. *decis. 335. n. 5. & 10.* Azor. *d. c. 3. q. 4.* Molin. *d. disp. 298. n. 8.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 12. in princ. à n. 35.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiastici, decis. 75. in 1. edit.* aliàs *resol. 61. n. 3. in 2. edit.* vbi etiam tenet precarium transire ad singularem successorem concedentis. 4

Aut

5 *Aut cùm ipsum alienari*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando is, qui precarium concessit, rem precario datam alienauit, tunc nisi voluntate noui domi res eadem maneat penes eum, qui ab initio precario possidebat, finitur, & tollitur precarium, vt per Azor. *d.c.3. vers. quartò.*

6 *Possideri.*] Is enim, qui rem precario accepit, dicitur possidere illam naturaliter, dominus autem, qui concessit, ciuiliter, vt per Anton. Gom. *variar. tom.2. c.7. n.1.* Tiraquel. *de constituto, p.1. à n.4.* Sebast. Næui. *ad l. & habet, §. placet, ff. hoc tit.* Molin. *d. disp. 298. n.5.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.25. n.12.* Et quanto tempore possessio illa ciuilis amittatur, vide Menoch. *de arbitr. casu 24.* Tiraq. *de constituto p.1. n.69.* Ant. Gom. *d.c.7. n.1.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.10. n.44. & c.17. n.17.* Sebast. Næui. *ad l. certè 6. §. is, qui rogauit, ff. hoc tit.* Azor. *d. lib.4. de precario, c.2. q 4.*

7 In gloss. *Precarium*, ibi, *& est simile commodato*, &c. In quo differat precarium à commodato, ostendit Azor. *d. lib.7. de precario, cap.1. q.1.* vbi *q.3.* quærit quænam res precario dari queant.

8 In glos. *Precaria.* Precaria fœminini generis est quidam contractus, qui fit de rebus Ecclesiæ, quando res conceditur in perpetuum, vel ad longissimum tempus, vel alio modo ad renouandum de quinquennio in quinquennium, vt per Barbat. *in præsenti*, Valasc. *de iure emphyt. q.34. à n.9.* vbi *num.13.* dicit hunc contractum non esse cognitum, Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.22. tit.4. à num.10.* vbi ait, quòd in concessione precariæ cum pacto de renouando de quinquennio in quinquennium, si renouatio non fuit petita ab eo, cui facta est concessio, cadit à iure suo, sicut feudatarius.

De Commodato.

TIT. XV.

Vper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Guid. Papæ, Guillel. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol. 98. verso,* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.110.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. pag.407.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit.* Barth. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canon. sub eod.*

De materia huius tit. agunt Ordin. Regia Lusit. *lib.4. tit.53.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l.1. & seq. tit.2. p.5.* vbi Gregor. Lopez, *& tit.16. lib.3. for. leg.* Couar. *lib.3. var. c.15.* Ant. Gom. *tom.2. variar. c.7.* Bellacomb. Soar. & alij *tom.1. communium opinion. lib.4. tit.13.* Mozz. *de contract. lib. tit. de commodato*, Cardos. *in praxi iudicum, verbo commodatum*, Soar. de Pace *in practic. tom.3. c.6. n.9.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.9.* Molin. *de iust. tract.2. disp.294. vsque ad 298.* Rebell. *de obligat. iustitia, p.2. lib.16. quæst. vnic. de commodato,* Azor. *instit. moral. p.3. lib.7. de commodato,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. tom.2. lib. 25. tr.2. n.468. cum multis seqq.* Card. Tusch. *tom.1. lit. C. concl.480. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Commodatarius tenetur de leuissima culpa,* & n.2.
3 *Culpa lata, leuis, & leuissima quæ dicatur, remissiuè.*
4 *Conductor tenetur de dolo, culpa lata, & leui, non autem de leuissima.*
6 *Commodatarius non tenetur de casu fortuito, nisi concurrat eius culpa.*
7 *Bellum annumeratur inter casus fortuitos.*
8 *Incendium annumeratur inter casus fortuitos.*
9 *Pestis annumeratur inter casus fortuitos.*
10 *Furtum quando annumeretur inter casus fortuitos, ostenditur.*

CAP. Cum gratia vnic.

Gregor. IX.

Commodatum gratia sui tantùm accipiens, tenetur etiam de leuissima culpa, sed non de casu fortuito, nisi acciderit sua culpa, vel intercesserit pactum, vel fuerit in mora; item non potest repeti commodatum nisi finito vsu, ob quem fuit commodatum, quia ex beneficio non debemus decipi, sed iuuari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Guid. Papæ, Henric. Panorm. Barbat. Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontific. pag.170.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.424.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* 1

De leuissima etiam culpa tenetur.] Notatur ad hoc, quòd commodatarius tenetur etiam de leuissima culpa, vt per Ordin. Regiam Lusitanorum *lib.4. tit.53. §.2.* vbi parens meus, Perez *tit.7. lib.5. Ordin. pag.209. cum seq.* Rebuff. *in tract. except. n.843. cum seq.* Mench. *illustr. c.28. n.18.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo commodatarius, n.13.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.9. tit.2. à princip.* Sayr. *in claui Regia, lib.10. tract.3. n.10.* Ludouic. Beia *respons. casuum conscientiæ, part.2. casu 29. pag. mihi 219.* Henriq. *in summa, part.2. lib.14. de irregular. cap.15. in fine*, Molin. *de iustit. tr.2. disp.295.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.1. quæst.42. num.3.* Azor. *instit. moral. part.3. lib.7. de commodato, cap.7.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.15. tract.6. num.474.* Rebell. *de obligat. iustitia, p.2. lib.16. quæst. vnic. de commodato, num.1.* Quæ autem dicatur culpa lata, leuis, & leuissima, vide Perez *ad lib.5. Ordinam. pag.211.* Conan. *comment. iuris ciuilis, lib.7. cap.4. à num.7.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo culpa 2.* Molin. *de iustitia, tract.2. disp.293. num.4.* Sayrum *d. lib.10. tract.2. c.14. à num.5. & tract.3. c.1. num.10.* Surdum *decis.87. num.8. & decis.198. num.16.* latè Farinac. *in praxi crimin. quæst.88. num.53. cum seqq.* 2 3

Illud tamen aduertere oportet conductorem teneri tantum de dolo, culpa lata, & leui, non autem leuissima, *l. si vt certo, §. nunc videndum, ff. commodati*, Viuian. *tom.1. commun. opin. lib.45. num.75. pag.658.* Ludou. Beia *d. part.2. casu 20. pag.216.* Surd. *decis.87. num.7.* vbi de culpa leuissima, *& decis.198. num.14.* vbi *n.15.* quod emphyteuta quando rem deteriorauit, de leui culpa tenetur. Depositarius, quando depositum fit ratione deponentis, non tenetur nisi de dolo, & lata culpa; quando verò fit gratia vtriusque, tùnc vterque de leui tenetur, Rebuff. *de exception. à n.774.* Procurator, qui mandatum acceptauit, tenetur de lata culpa & leui, ac aliquando de leuissima, Surd. *decis.304. n.6.* 4

Tenetur

5 *Tenetur.*] Etiam in foro conſcientiæ, vt per Perez *ad tit.7.lib.5. Ordin.pag.209. cum ſeqq.*Sayr.*d.lib.10. tract.3.c.1.n.10.cum ſeqq.*

6 *Licèt caſus fortuitus,* &c.] Notatur ad hoc, quòd commodatarius non tenetur de caſu fortuito, niſi concurrat eius culpa, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib.4. tit.55.§.3.*vbi parens meus, & apud Caſtell. *l.3.tit.2. part.5.*vbi Gregor.Lopez Anton. Gom.*tom.2.variar. cap.3.n.19.*Pinel.*in l.2. C.de reſcindend.vendit.part.1. c.3. à n.26.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuent.lib.5.tit.8.n.10.* Cardoſ.*in praxi iudicum,verbo commodatum, n.16.* Molin. *diſp.295. verſ. de fortuito,* Rebell.*d.q.vnic.de commodato, à n.1.* Valer.Reginald. *d.lib.25.tract.6.n.475.*

7 Hæc inter caſus fortuitos annumerantur. Primò
8 bellum, Flamin. *de reſign.lib.11.q.13.n.55.* Secundò incendium, Gregor. *l.3. verbo fuogo, tit.2. p.3.* Menoch.*de arbitr. caſu 390. à n.3. & de præſumpt. lib.1. præſumpt.50.n.3.& conſ.53.n.1.* Ioſeph. Ludou.*Peruſ. deciſ.10.n.15. & deciſ.25.* Mexi. *in tract. taſſa panis concl.6.n.115.* Gutier. *pract.lib.1.q.29.n.6.* Surd. *deciſ.198.n.5.* Maſcard. *de probat. concluſ.467. n.5. & concl.892. num.8.* Pradil. *in ſumma legum pœnalium, p.1.cap.23.à num.1.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.*
9 *cap.354.* Cened.*ad Decretal.collect.40. num.1.* Tertiò peſtis, Vezin. *tom.1. commun. opinion. lib.4. tit.43. n.78.* Flamin. *de reſignat. lib.11. q.13.n.63.* Quartò Factum Principis non ſeparatum. Cabed. *Luſit. deciſ.114.num.5.p.2.*Quintò iniuria iudicis quandoque,
10 Bellacomb.*d. tom.1.commun.opin. lib.4.tit.43. num.77. pag.959.* Sextò furtum quando à domeſticis fuit commiſſum, vel quando res fuit recondita in loco forti, aliàs bene tuto, in quo conſueuit ille reponere propria pretioſiora, Gregor. *l.3. verbo fortaſſe, tit.2. p.5.*Syluan. *conſ.29.n.4.* Bonacoſ. *communium criminal. p.1. verbo furtum, folio.75. verbo, & part.2. eodem verbo, folio 32.* Menoch. *conſil.353. num.8. cum ſeqq. & de præſumpt. lib.9. præſumpt.61. à num.34.* Vide quæ *infrà* dixi *ad cap. propter ſterilitatem, ex n.11. de locato.*

De Depoſito.

Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur, qui ſuper hanc rubricam ſcripſerunt.*
2 *Depoſiti materiam qui tractent, citantur.*
3 *Deponere antiquitus ſignificabat à ſe abiicere, & alienare.*
4 *Deponere idem ſignificat quod concredere & committere.*
5 *Deponere aliquando pro commendare accipitur.*
6 *Depoſitum eſt contractus per quem res nobilis alicui non domino gratuito cuſtodienda traditur.*
7 *Depoſitum voluntarium quod dicatur, & quæ ſit inter vtrumque differentia, oſtenditur.*
8 *Depoſitum iudiciale, quod aliàs ſequeſtrum dicitur, tunc fit quando res de qua in iudicio controuerſia eſt, apud aliquem definitur, vt finita controuerſia victori reſtituatur.*
9 *Sequeſtratio triplex eſt, voluntaria, neceſſaria, & mixta, & quæ dicantur, oſtenditur.*
10 *Depoſitum ſimplex aliud regulare, aliud irregulare, & quod dicatur oſtenditur.*

VPER hanc rubr. ſcripſerunt Zabarell. 1
Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Panorm. Guid. Papæ, Barbat. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.98. verſo*, Petr. de Rauenna *in compend.iuris Canon.* Martin. Meſnatt. *in epitome Decret. fol.110.* Dan.Venator.*in analyſi methodica iur. Pont.à pag.410.*Goffred.& Hoſt.*in ſum. huius tit.* Alex. Caſſan. & Anaſtaſ. Germon.*in paratitlis ad quinque libros Decretal.* nouè Bartholom. Carthagena *in expoſitione titulorum iuris Canonici, ſub eod.*

De materia huius tit. vide Conan. *commentar. iuris* 2
ciuilis lib.7. c.4. Cardoſ.*in praxi iudicum, verbo depoſitum,* Carot.*in tract.huius tit.* Mozz.*de contract.tit.de depoſito,* Cardin. Mantic.*de tacitis, & ambig. conuent. lib.10. de depoſito,* Molin. *de iuſtit. tract.2. diſp.523.* Azor.*inſtit.moral.p.3.lib.7.de depoſito,* Rebell. *de obligat.iuſtitiæ, p.2.lib.16.q. vnic.de depoſito.* Layman. *in Theolog.morali,lib.5.tract.4.c.25.*

Depoſito.] Deriuatur à verbo *deponere*, quod anti- 3
quitus ſignificabat à ſe abiicere, & alienare, vt ex aliis tradit Conan. *comment. iuris ciuilis lib.7. c.4. in princip.* hinc depoſitum pro abiecto, & deſperato habetur, iuxta illud Virgilij.

Ille vt depoſiti proferret facta parentis;

qui locus explicatur depoſiti, id eſt, deſperati, conſueuerunt enim antiqui vt deſperati homines ante iannas ſuas collocarentur, vt fortè poſſent tranſeuntes qui aliquando ſimili morbo laborarunt, opportuna aliqua remedia adhibere; quia verò multoties res noſtras deponimus, & abiicimus non perdendi animo, ſed gratia conſeruandi, eáſque ſic à nobis dimittimus, vt aliis credamus, & committamus, ideo
ſtatutum eſt vt *deponere* idem ſignificet quod concre- 4
dere, & committere, hinc *depoſitum* dicitur quod alicuius fidei, id eſt, diligentiæ creditum eſt. Vnde Vlpian. *in l.1. hoc tit.* inquit, depoſitum eſt quod cuſtodiendum alicui datum eſt, dictum ex eo, quod ponitur, quia præpoſitio, *de*, auget poſitum, vt oſtendat totum eius fidei commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet, quoniam non ſolùm res noſtras apud amicos ponimus, ſed deponimus, & dimittimus à nobis, vt apud eos collocemus, & cuſtodiam earum à nobis ad illos transferamus, prout adnotauit Conan.*vbi ſupr.* & poſt eum Pichard.*in §.præterea,n.9.Inſtit.quibus modis*
re contrah. oblig. hinc etiam aliquando *deponere* pro 5
commendare accipitur, *l. commendare 186. ff. de verbor.ſignificat.l. Lucius 24.*ibi, *centum nummos, quos hodie commendaſti mihi, ff.hoc tit.* & res commendatæ depoſitæ dicuntur, *l.Publia 26.ff.eod.l.cùm hæreditas 9. C.eod.*

Depoſitum autem ſic acceptum ex mente Docto- 6
rum definiri poteſt vt ſit contractus, per quem res mobilis alicui non domino gratuitò cuſtodienda traditur. Loco generis particula *contractus*, reliquæ verò ponuntur loco differentiarum. Dixi, *res mobilis*, vt ſignificarem depoſitum non poſſe conſiſtere in re immobili, vt per gloſ. *in c.2. hoc tit.* Hoſtienſ. *in ſumma einſdem tit. num.3.* Sylueſt. *in ſumma, verbo depoſitum, n.3.* quod probatur ex natura ipſius depoſiti, in quo res poſita ad ipſius cuſtodiam, & conſeruationem traditur depoſitario, vnde cùm cuſtodia propria non detur in re immobili, nihil mirum ſi in ea non conſiſtat depoſitum. Dixi, *alicui non domino*, vt oſtenderem depoſitum rei propriæ dici non poſſe, licèt ille, qui ſuſcepit cuſtodiam, ignorauerit ſe illius rei dominum non eſſe, *l.qui rem ſuam, ff.depoſiti, l.neque pignus, ff. de reg. iuris,* tradunt Cardoſ.*in praxi iudicum, verbo depoſitum, num.1.*Carot.*de depoſito, part.1.quæſt.2.num.27.* Vnde fit, quòd ſi fur ignorans rem ſuam furatus eſt filio,

vel

vel seruo apud patrem, vel dominum eorum ignorantem deposuerit actione depositi; id repetere non poterit, quia bona fides non patitur vt dominus rem suam prædoni restituere teneatur, proindéque licèt dominus ignorans eam tradiderit quasi depositum, tanquam indebitum solutum conducere poterit, *l. bona fides, ad fin. ff. depositi.* Posui, *gratuito*, quia si merces constituta sit, depositum non est, sed locatio, & conductio, *l. 1. §. si vestimenta, ff. depositi*, vel erit contractus innominatus iuxta qualitatem mercedis, *l. 1. §. si quis seruum*, tradit Ias. *in §. sequens, Instit. de actionib. & in l. 2. num. 6. ff. si certum pet.* Conan. *d. cap. 4. num. 5.* Duaren. *ad tit. ff. depositi*, & dixi *ad rubr. de locato.* Tandem adieci, *custodienda*, vt intelligeretur differentia, quæ inter depositum, & commodatum consistit, quia in commodato vsus conceditur accipienti, in deposito autem solùm custodia rei datur, proindéque si depositarius re deposita vtatur, furtum committet, *l. si sacculum 29 ff. hoc tit. l. 3. C. eod.* quod tamen intellige, & declara cum Carot. *vbi supr. tit. actio tertia contra depositarium furti.*

7 Depositum autem distinguitur in plures species, scilicet in voluntarium, necessarium & iudiciale. Voluntarium est, quando nullo eminente periculo quis rem alteri custodiendam tradidit: necessarium dicitur quando ratione tumultus, incendij, ruinæ, naufragiive res deponitur, nec vlla alia causa deponendi est, quàm imminens ex dictis causis periculum. Inter vtrumque illud maximum datur discrimen, quòd in deposito voluntario, si res deposita non reddatur, tenetur depositarius tantùm in simplum; at in deposito necessario datur aduersus ipsum depositarium actio in duplum in hæredem eius propter dolum defuncti pro hæreditaria portione, & in simplum propter dolum suum in duplum, *l. 1. §. 1. & l quod tumultus*, aliàs incip. *de eo quod tumultus, ff. depositi*, explicat Ias. *in d. §. sequens, n. 5. & 6. & n. 31. Instit. de actionib.* Carot. *in tract. huius tit. p. 1. tit. quantum veniat in actione depositi.* Ratio differentiæ esse potest, quia in priori casu, scilicet quando quis fidem alterius sponte elegit, sibi imputet quòd non quæsiuit diligentiorem amicum, cui suam custodiendam tradiderit, erat enim in eius potestate non committere, & ideo nihil mirum si in simplum tantùm aduersùs eundem pro re deposita agere possit, quæ ratio cessat in posteriori, in quo res moram non patitur, & vt plurimũ quis perturbato animi iudicio, & non voluntariè res suas commendat minus idoneo; vnde meritò crescit perfidiæ crimen si quis in huiusmodi causa circumuento necessitatibus amico depositum inficietur, ob quam causam maius odium maioremque pœnam meretur, *l. 1. & toto tit. ff. de incend. ruina, nauf.* vnde licèt *in l. 12. tabul.* quando depositarius depositum negabat, daretur actio in duplum deponenti, Prætoris tamen edicto datur in simplum ex deposito voluntario, ex necessario in duplum, *d. l. 1. §. 1. ff. depositi, §. rei prosequendæ, Instit. de actionib.* Pichard. *in d. §. præterea, n. 16. cum seqq.* Card. Mantic. *d. lib. 10. tit. 2. n. 1. cum seqq.*

8 Depositum verò iudiciale, quod aliàs sequestrum, siue sequestratio dicitur, tunc fit quando res, de qua in iudicio controuersia est, apud aliquem deponitur, vt finita controuersia victori restituatur, *l. licèt 17. in princip. ff. hoc tit. l. interesse puto 39. ff. de acquir. possess. l. sequester 110. ff. de verbor. signific. c. 2. de dolo, cap. examinata, de iudic. c. 1. cum seqq. de sequest. possess.*

9 Hæc autem sequestratio triplex est, voluntaria quæ fit partium conuentione, debetque iudici semper esse grata, *l. 1. §. inde quæritur, ff. de noui oper. nunt.* Necessaria, quæ fit iubente magistratu, præcipuè si timentur rixæ, & vt veniatur ad arma, iuxta *l. æquissimum 13. in princ.* aliàs *l. si cuius, §. sed si inter duos, ff. de vsufructu*, de qua Valasc. *tom. 2. consult. 191. ex n. 3.* Mixta quæ fit imperante magistratu, & legis auctoritate, & partis petitione, vt *in l. si fideiussor 7. § fin. ff. qui satisdare cog.* Menoch. *de arbitr. casu 87. n. 10.* quod depositum iudiciale multum distat à simplici deposito, vt per Cardin. Mantic. *d. tit. 1. n. 7.* sex differentias tradit Othoman. *in tract. de deposito, pag. 270.*

Hoc autem simplex depositum, de quo agimus, aliud regulare, aliud verò irregulare vocatur: regulare dicitur illud, quod iuxta propriam naturam sic fit, vt proprietas & possessio rei depositæ apud eum, qui deposuit permaneat, *l. licet deponere, §. rei depositæ, ff. hoc tit.* Irregulare vocatur, quando notissimos hos terminos egreditur; exemplum fit si quis pecuniam deponat neque clausam, neque obsignatam, sed numeratã, hoc casu is qui accepit tantundem pecuniæ, soluere obligatur, *l. Lucius la 1. cum seq. §. qui pecuniam, ff. locati*, quod depositum magis naturæ mutui accedit, ex eo namque dominium transfertur cum obligatione restituendi tantundem in eodem genere, & in eadem quantitate, iuxta *l. 2. in princ. ff. de rebus cred.* Dec. *in l. contractus, n. 8. ff. de reg. iuris*, Alex. *cons. 80. num. 4. lib. 3.* Cost. *in l. si ex cautione, lim. 2. num. 4. C. de non numerata pecun.* Anton. Gabr. *lib. 3. tit. de rebus cred. concl. 2.* Nau. *in man. c. 17. n. 180.* Card. Mantic. *d. lib. 10. tit. 4. n. 11.* Carot. *vbi supr. q. 2. n. 21.* vbi *n. 22.* agit an priuilegia depositi Regularis competant deposito irregulari; depositum in dubio magis præsumitur regulare quàm irregulare, vt tradit Rip. *in d l 2 n. 3. ff. de rebus cred.* & videtur sentire Menoch. *cons. 37. ex n. 26.* 10

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia non tenetur ex deposito facto apud Clericum Ecclesiæ, nisi in vtilitatem Ecclesiæ sit versum.*
2 *Nomen malum habet sinistram suspicionem, & ex bono nomine oritur bona præsumptio.*
3 *Nomen bonum, & honestum habere, præmium est non modicum.*
4 *Ecclesia ex deposito facto apud Clericum ipsius Ecclesiæ non tenetur, nisi in eius vtilitatem versum probetur.*
5 *Deponenti an incumbat onus probandi pecuniam versam fuisse in vtilitatem Ecclesiæ, an verò ipsi Ecclesiæ non fuisse versam in ipsius vtilitatem ostenditur.*
6 *Furtum committit qui re deposita vtitur, nisi existimet dominum facile id permissurum.*
7 *Clericus an possit torqueri, ostenditur.*
8 *Ecclesia tenetur ex deposito facto apud ipsum, non secus atque alij depositarij.*

Cap. Grauis. I. *Alex. III.*

Deponens pecuniam apud Clericum alicuius Ecclesiæ non obligatur Ecclesiæ pro illa pecunia, nisi fuerit conuersa in vtilitatem Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Io. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Cened. *collect. 24.* Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 2. iuris Pontif. pag. 172.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 429.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 13. c. 2.* & est post Concil Lateran. sub Alex. III. *p. 50. c. 35.* 1

Ille vir Belial.] Notatur ad hoc, quòd malum nomen habet sinistram suspicionem, & ex bono nomine oritur bona præsumptio, de quo vide Mathesil. *sing. 35.* 2

Annib.

Annib. *in reb. ff. soluto matrim. num.* 212. Ias. *in l. cunctos populos, lect. 2. num.* 25. *C. de summa Trinitate*, Felin. *in proœm. Decretal. n.* 30. Cassan. *in consuetud. Burgundia, fol. 66. n.* 53. *& in Catalogo gloria mundi, part.* 11. *consid.* 23. Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo Raynutius, à num.* 5. *infr. de testam.* Gerard. *sing.* 75. Mandos. *cons.* 76. *ex num.* 1. Franc. Viu. *lib.* 2. *commun. opin.* 193. *ex num.* 2. Paul. Fusc. *lit. N. sing.* 14. Ant. Scap. *de iure non scripto, lib.* 5. *c.* 105. *ex num.* 6. Anton. Sala *in constit. Ducat. Sabaudia, in proœm. in gloss.* 1. *n.* 5. Viui. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 9. *tit.* 8. *n.* 2. *pag.* 513. vbi *in vers. alium etiam effectum*, colligit ex hoc text. quòd si quis deponeret res suas penes turpe nomen habentem, & eas perderet, sibi imputandum foret, qui de illo confidere ausus sit. Bernard. *in pract. c.* 7. vbi Salzed. *lit. A*, Cened. *ad Decretal. collect.* 24. *num.* 3. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 89. *n.* 131. Mascard. *de probat. concl.* 831. *n.* 22. Farin. *in praxi crimin. p.* 6. *q.* 176. *n.* 91. *cum seqq.* Vnde
3 dicitur præmium esse non modicum bonum, & honestum nomen habere, quia à nomine, & cognomine multoties sumitur, & permissa est argumentatio, vt latè explicat Abb. *in d. proœm. Decret. in verbo Gregory, n.* 7. Et hinc Salicet. *in l.* 1. *in princip. C. de summa Trinit.* per eum text. exhortatur parentes, vt pulchra nomina, & honesta liberis imponant, & non turpia, quia secundùm illum quodammodo præseferunt infamiam.

Sic etiam facie deformior censetur animo quoque grauior, & medici ex corporis turpitudine animi deformitatem præsumunt, vt scribit Rasi. *lib.* 2. *ad Almansor. c.* 33. *& c.* 54. Galenus insuper faciem fœdam malos mores ostendere affirmat *lib.* 3. *de temper. cap.* 6. vnde meritò de iure nostro, quando plures de crimine sunt suspecti. Primo quæstioni subiici debet ille, qui facie deformior est, quoniam censetur animo quoque grauior, Bald. *in l.* 2. *n.* 5. *C. quorum appell. non recip. & in l. non ignorat, n.* 12. *C. qui accus. non poss.* Hippol. *in l.* 1. *n.* 4. *ff. de quæst.* Carret. *in pract.* 12. *tit. de indic. num.* 29. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1 *præs.* 89. *ex n.* 130. cùm corporis deformitas animi quoque deformitatem ostendat, vt tradunt Tiraquell. *ad l.* 2. *connub. gloss.* 1. *part.* 2. *num.* 55. Escobar *de ratiocin. c.* 32. *num.* 1. Vnde S. Ambros. *lib.* 2. *de virgin.* affirmat speciem corporis simulacrum esse mentis, figuramque probitatis referunt, Luc. de Penna *in l.* 1. *vers.* 2. *quæritur, C. qui ætat. vel profess. se excus. lib.* 10. Matth. de Fano *in tract. de modo studendi, c.* 30. Torreblanc. *lib.* 1. *de Magia, c.* 9. *num.* 46.

4 *In vtilitatem Ecclesia controuersam*, &c. Colligo ex text. Ecclesiam ex deposito facto apud Clericum ipsius Ecclesiæ non teneri nisi in eiusdem vtilitatem versam probetur, ita notant Abb. & omnes *in præsenti*, & plures, quos refert Cened. *ad Decret. collect.* 24. *n.* 1. quibus adde Carot. *in tract. huius, tit. part.* 2. *q.* 1. *à n.* 1. Cardos. *in praxi iudicum, verbo depositum, n.* 9. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 525. *num.* 4. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiastic. decis.* 2. *num.* 5. Tenetur tamen Clericus, ac si contractus valeret, nam quoad sui præiudicium non est audiendus, dicens contractum non tenere, prout resoluit Stephanus Gratian. *discept. forens. c.* 186. *num.* 6. *cum sequentibus*, vbi *num.* 8. ponit tres casus, in quibus contrahens cum Ecclesia debet esse sollicitus de conuersione in eius vtilitatem, scilicet mutuo, deposito, & venditione facta pro debito Ecclesiæ, cùm in aliis diceretur debitor si soluat, etsi non fuerit versum in vtilitatem Ecclesiæ, & de emptione agunt Menoch. *cons.* 114. *num.* 8. *&* 9. Surd. *decis.* 156. *num.* 9. Marc. Anton. Genuens. *in praxi Archiepisc. Neapol. cap.* 89. *num.* 7. vbi tenet ementem rem Ecclesiæ cum euidenti vtilitate non teneri docere de conuersione pretij in vtilitatem Ecclesiæ.

Vtrùm deponenti incumbat onus probandi pecuniam versam fuisse in vtilitatem Ecclesiæ, an verò ipsi Ecclesiæ non fuisse versam in ipsius vtilitatem? quæstio est non contemnenda, in qua securè resoluendum est prædictum onus incumbere ipsi deponenti, cùm enim non aliter Ecclesia obligetur, quàm si depositum versum fuerit in vtilitatem ipsius, vt *suprà* ex text. colligimus, necessariò sequitur talem obligationem ipsi deponenti incumbere, ex principio, quo docemur, quòd ille, qui fundat intentionem suã in aliqua qualitate, tenetur eam probare, *l. hoc iure vtimur, ff. de verb. oblig.* tradit Bart. & communiter Doctores *in l. in illa stipulatione, eod. tit.* Couar. *l.* 2. *var. c.* 6. *n.* 3. vide quæ dixi *in collect. ad c. si quis presbiterorum, de rebus Ecclesia non alienand. in vers. probatio autem locupletionis*, vbi sub distinctione resolui.] Quibus autem coniecturis, & præsumptionibus probetur depositum versum fuisse in vtilitatem Ecclesiæ, vide Menoch. *de arbitr. casu* 432. *num.* 33. *cum seqq. & de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 55. *à n.* 4. Matiens. *l.* 22. *gloss.* 3. *num.* 7. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua recop.* Redoan. *de rebus Ecclesia non alien. tit. de causa vtilitatis, à n.* 56. 5

Furatus est.] Ergo qui re deposita vtitur, furtum committit, 1. *§. si rem, l. si sacculum* 29. *ff. hoc tit. l.* 3. *l. qui depositam, C. eod. l. furtum Instit. de obligat. qua ex delicto*, Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 5. *tit.* 60. §. 8. vbi parens meus, Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 15. *num.* 8. Carot. *de deposito, p.* 1. *tit. vsus, à princip. & tit. actio tertia contra depositarium furti*, Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 524. Cardos. *d. verbo depositum, n.* 11. Escob. *de ratiocin. c.* 20. *num.* 2. vbi *n.* 9. dicit quòd ideo negans depositum torqueri iubetur, quia negando committit furtum, & sic delictum graue, quod limitatur, ne procedat si depositarius, qui re deposita vtitur, id faciat existimans dominum, qui deposuit, facilè id permissurum, tunc enim furti actio cessat, quia furtum sine affectu furandi non committitur, *§. placuit, Instit. de oblig. qua ex delicto, l. qui re* 78. *in princip. ff. de furtis*, Carot. *d. tit. vsus, n.* 3. Consensus autem Domini colligi potest ex coniecturis, quas tradit Io. Fab. *in l.* 1. *C. de pignorat. act.* explicatis per Couarr. *d. lib.* 3. *c.* 15. *ad finem.* 6

Sub quæstionibus ad rationem ponant.] Notatur ad hoc quod Clericus potest torqueri, idem etiam colligi videtur ex *c. si constiterit*, ibi, *sine coactione, de accusat.* Abb. *n.* 6. & communiter Doctores *in præsenti*, Deci *in c. at si Clerici, in princ. n.* 19. *de indic.* Simanch. *de Catholicis, c.* 63. *n.* 27. Clar. *in §. fin. quæst.* 64. *num.* 24. plures quos refert Farinac. *in praxi crimin. q.* 41. *num.* 2. *& part.* 4. *cons.* 28. *num.* 16. Contrariam tamen opinionem, scilicet Clericum non posse torqueri, tenuit Angel. *de malefic. in verbo quòd fama publica, n.* 102. *vers. item Clericus*, plures relati per Duen. *reg.* 90. *fallent.* 3. *vers. contrarium tamen*, vbi inquit, hanc videri magis communem opinionem tenent alij, quos refert Farinac. *d. quæst.* 41. *num.* 4. quæ opinio saltem in Clericis sacro Ordine insignitis, si magis placuerit, responderi poterit ad hunc text. verba illa, *sub quæstionibus*, idem significare, quod sub interrogationibus, propter sequentia verba, *etiamsi oportuerit vinculis alligatum*, quia torturæ non possunt dari nisi vinculis alligatis; vel quia Belial, de quo *hic*, non constat an sit Clericus, poterat enim esse in minoribus, laicus syndicus, vel procurator Ecclesiæ. Sin verò priorem opinionem sequi magis placuerit, eam intelligere oportet casu, quo Clerici vltra legitima indicia, quæ ad torturam requiruntur, sint insuper de delicto infamati, aliàs secus, quantumcunque plurima procedant indicia, vt per Imol. Zabarell. Barbat. & communiter Docto- 7

Doctores *in præsenti*, Felin. *in c. vniuersitatis, post n. 2. de sentent. excommun.* Hippol. *sing. 55. & in l. quæstionis habendæ, n. 93. ff. de quæst. & in l. editum, num. 20. ff. eod.* Boër. *decis. 163. n. 6. & 7.* plures per Mascard. *de probat. concl. 152. n. 14 & concl. 352. n. 5.* Bonacos. *tom. 2. comm. opinion. lib. 9. tit. 28. à n. 110. p. 540. & commun. crimin. p. 1. verbo Clericus, fol. 25.* Perez *l. 1. tit. 3. lib. 2. Ordin. p. 68.* Rebuff. *ad tit. ff. de verbor. signific. p. 509.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 1. c. 17. n. 2.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 19. art. 7.* dicit magis communem Farin. *d. q. 41. n. 5. & 6.*

9 In gloss. *Personæ*, ibi, *nisi depositio facta sit*, &c. Notatur ad hoc, quòd Ecclesia ex deposito apud se facto cum consensu Episcopi, & Capituli, vel recipiente thesaurario, vel aliis ad recipienda deposita designatis, cæterisque solemnitatibus à iure requisitis interuenientibus efficaciter obligatur, licèt deponens non probet depositum versum fuisse in vtilitatem ipsius Ecclesiæ, sequuntur vltra Zabarell. Imol. & alios *hic*, Molin. *d. disp. 525. num. 4. vers. de deposito*, Sum. Angelica *verbo depositum*, §. 4. Cardos. *d. verbo depositum, num. 9.* communis ex Decio *cons. 36. num. 6.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 6. c. 14. num. 35.* in hoc enim casu minimè loquitur text. *in præsenti*, sed solùm de deposito facto penes personam particularem, & absque solemnitatibus à iure requisitis. Quamvis contrarium, nempe Ecclesiam non obligari ex deposito facto, prædicto modo, nisi etiam probetur versio, tenuerint *gloss. 2. in cap. vlt. ne Prælati vices suas*, Innoc. & Abb. *in præsenti, n. 10.* Henric. *n. 2.* Ioan. Andr. *n. 9.* Hostiens. *num. 3.* Paul. *in authent. hoc ius porrectum, num. 5. C. de sacros. Eccles.* & Rebuff. *in compendio alienat. n. 39.*

SVMMARIVM.

1 *Depositarius ad quod teneatur, & quando repetatur depositum, ostenditur.*
2 *Depositarius dicens se perdidisse res depositas præsumitur in dolo si appareant illius res incolumes.*
3 *Depositum qui suscipit tenetur custodire, & seruare ea fide, cura, & diligentia, qua solet proprias res custodire.*
4 *Bona fides quæ in præsenti dicatur.*
5 *Compensatio, & reconuentio cessat in deposito vero, non autem in confessato, vt n. 6.*
7 *Compensatione partis petitio requiritur.*

Cap. Bona fides. II. & vlt.

Gregor. IX.

1 Depositarius si pendat depositum, & non res suas, non præsumitur habere bonam fidem, & condemnabitur, quia præsumitur dolus. Item qui se obtulit, vel accepit aliquid pro custodia, tenetur de culpa, & etiam de casu fortuito, si pactum, vel culpa, vel mora interuenit depositarij. Item depositum potest repeti ad libitum, nec admittitur compensatio, vel deductio, sicut in aliis contractibus, quamvis causa compensationis sit liquida. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Barbat. Anan. Host. Anchar. Henric. Guid. Papæ, Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 173.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 429.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

2 *Si rebus tuis saluis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd depositarius dicens se perdidisse res positas, præsumitur in dolo, si appareant illius res incolumes, vt per Mascard. *de probat. concl. 508. à princip.* Farin. *in praxi crimin. p. 6. q. 169. n. 37.* Is enim, qui depositum suscipit, custodire, & seruare debet ea fide, cura, & diligentia, qua solet proprias res custodire, Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 7. c. 6.* 3

Bona fides.] Non accipitur hic in ea significatione, secundùm quam bona fides est contraria malæ fidei, vel dolo, sed debet accipi, vel pro conscientia, & bona æquitate, vel pro æquitate, & iustitia distincta à rigore, & stricta verborum significatione; ita D. Barbos. *in prælud. l. si mora, à n. 27. ff. soluto matrim.* 4

Contra quod compensationi, &c.] Notatur ad hoc, quòd compensatio cessat in deposito, vt per Ordin. Regiam Lusit. *lib. 4. tit. 78. §.* ... vbi parēs meus, & apud Castellanos *l. 5. tit. 3 p. 5. & l. 27. tit. 14. p. 5.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect. 105. illat. 1.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. ob donationes, n. 13. & 14. ff. soluto matrim.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 526. vers. in deposito.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 10. tit. 10. à n. 4.* Castil. *lib. 3. quotid. c. 16. n. 11.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 14. n. 3.* Rebell. *de oblig. iustitiæ, p. 1. lib. 2. q. 18. n. 3.* Azor. *d. p. 3 lib. 7. de deposito, c. 8. q. 3.* Sic etiam in deposito cessat reconuentio, Carpan *super statuta Mediolanen. p. 1. c. 44. n. 114.* Carol. de Grassis *de effectibus clerical. effectu 1. n. 770.* 5

Intellige in deposito vero, non autem in confessato, quia priuilegia veri, & actualis depositi in confessato locum non habent, vt per Gregor. *l. 5. verbo compensation. tit. 3. part. 5.* Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 4. glos. 6. à num. 8. cum seqq.* Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 4. tit. 24. num. 18. in med. pag. 609.* Mascard. *de probat. conclus. 509. num. 7.* D. Barbos. *in dicto, §. ob donationes, num. 14.* Mendez à Castro *in praxi Lusitan. lib. 3. c. 22. num. 35.* 6

Ex qua postulatio, &c.] Ergo in compensatione partis petitio requiritur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 15.* Surd. *decis. 117. n. 4. cum seqq.* Intellige nisi agatur de euitanda pœna, quia tunc ipso iure fit compensatio, vt per Gam. *Lusit. decis. 91. n. 2.* Valasc. *concl. 71. n. 14.* Surd. *d. decis. 117. n. 2. & de aliment. tit. 1. q. 42. n. 86.* 7

De Emptione, & Venditione.

Tit. XVII.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imola, Anania, Barbat. Anchar. Panorm. Guid. Papæ, Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iur. Canon. fol. 95. verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesuart. *in epitome Decret. fol. 110. verso*, Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. pag. 412.* Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in exposit. titulorum iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag. 208.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. agunt Ordin. Regia Lusit. *lib. 4. tit. 1. cum seq.* vbi parens meus apud Castellanos *tit. 5. part. 5.* vbi Gregor. Lopez, *& tit. 10. lib. 3. for. leg. & tit. 7. lib. 5. Ordinam.* vbi Perez *& tit. 11. lib. 5. noue recopil.* vbi Azeued. & Matienso, item de hoc tit. peculiares edidêre tractatus Fabianus de Monte, & Francisc. Zoanettus, plenissimè, & eleganter

Conclusi

Conlusitanus noster Cald. Pereira in typum emptionis, & vendit. incidenter etiam de illo tractarunt Cou. *lib.2.var.c.3.& lib.3.c.14.* Cancer. *p.1.var.c.13.* Medices *de diffinit. p.2.c.48.* Anton. Gom. *tom.2. var.c.2.* Iacob. de Carol. *tom.2. praxis iuridica, colore 10.n.31.* Albernoz *de arte contractus, tit.9.* Mozz. *de contract. tit. de empt. & vend.* Donel. *comment. iuris ciuilis, c.17.* Ioseph. Ludouic. *tom. 3. commun. opin. tit. de empt. & vendit.* Soar. de Pace *in pract. tom.3.c.6.§.1.* Rendina *in promptuario recept. sent. tom.1. tit.121.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 4. de empt.* Benedict. Ægid. *in repet. l. hoc iure, ff. de instit. & iure, verbo empt. & vendit.* Ex Theologis vltra Summistas *verbo emptio,* tum alios *n.4. dist.15.* tum D. Thom. cum suis interpret. *2.2.q.77.* & cum eis Greg. de Valent. *disp.5. q.10.* Sot. *de instit. lib.6.q.2.3.& 4.* Molin. *de instit. tract.2. à disp.336. vsque ad 380.* Less. *eod. tract. lib.2. c.21.* Rebell. *de obligat. institiæ, p.2. lib.9.* Azor. *instit. moral. p.3. lib.8.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.25. tract.3.n.247. cum seqq.* Ioan. de Salas *de contract. tit. de empt. & vendit.* Paul. Layman. *in Theolog. morali, lib.3. tract.4.c.17. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Transeuntibus non debet carius vendi, quàm in mercato venderetur.*

2 *Hospitalitas quæ sit, & qui ad eam teneantur, remissiuè.*

3 *Eleemosyna virtus, & effectus qualis, remissiuè.*

4 *Diuites tempore penuriæ cogi possunt ab Ecclesia ad erogandam pauperibus eleemosynam.*

5 *Clerici beneficiati ad eleemosynas arctius tenentur, quàm laici.*

6 *Victualia in hospitiis taxari conuenit, ne in eis carius forensibus vendantur, quàm in mercato vendi solent.*

7 *Pretium iustum rei censetur illud pro quo vendi potest in foro.*

8 *Episcopus cogere potest laicos, vt eodem pretio merces, & res victus necessarias peregrinis, & hospitibus vendant, quo publicè ab incolis vendi solent.*

9 *Venalem rem qui exposuit, compellitur ad eam vendendam.*

CAP. Placuit. I. *Ex Concil. apud Valentiam.*

1 NOn debent res cariori pretio vendi, quàm in mercato venderentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Barbat. Guid. Papæ, Panorm. Cened. *collect.118.* Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.175.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.430.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* desumitur à Burchard. *lib.2. Decret. c.168.* Iuo. *p.6. c.250.* & ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit.15.c.2.*

2 *Vt & ipsi hospitales sint.*] De hospitalitate, & qui teneantur, vel cogi possint ad eam, tractant Cosm. *in pragm. sanct. in proœm. §. nam Ecclesiarum, in gloss. hospitalitas, §.39.* Renat. Chop. *de sacra politica, lib.3. tit.5. à princ.* Fusc. *de visit. lib.2.c.13.* vbi multa de hospitalitate congerit, Illustriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad summ. dist.42.n.1. p.325.* Cassan *in catalogo gloriæ mundi, p.11. consid.46.* Menoch. *de arbitr. casu 182.n.45.* Lara *in l. si quis à liberis, §. etsi impubes, n.37. ff. de liberis agnosc.* Spin. *in speculo testam. gloss.6. princ. n.8.* Auendan. *de exequendis mandat. lib.2.c.8.* plures, quos refert Cened. *ad Decretal. collect. 118* Azeued. *l.7.n.1.& 5. tit.3. lib... noua recop.*

De eleemosyna, eiúsque obligatione, virtute, & effectibus, vide Nauar. *in cap. quiescamus 22. dist.* Spin. *d. gloss.6. à princ.* Henriq. *in summ. lib.2. de Baptismo, c.25.* Tolet. *in summ. lib.8.c.27.* Surd. *de aliment. tit.4. q.28.* plures per Cened. *ad Decret. collect.27.* quibus adde Fr. Ludou. Bejam *respons. casuum conscientiæ, p.2. casu 25.* Petr. de Ledesm. *in sum. p.2. tract.4.c.3.* Azor. *instit. moral. p.2. lib.12.c.7.* Ioan. Pineda *in Iob. tom.2. lib.30.c.25. pag.490.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.4.n.237. cum seqq.* latè Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.18.* Et quòd consanguineis potius tradenda sit eleemosyna quam extraneis, cùm teneatur plus diligere consanguineos, eísque potius subuenire, quam extraneis, docent S. Thom. *2.2.q.32.n.9.* Syluest. *verbo eleemosyna, n.4.* Afflict. *decis.290.n.10.* Menoch. *cons.321.n.3.* Rojas *de success. c.32.n.5.* Fusc. *de visit. lib.1.c.30.n.8.& 10.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.6. tit.3.n.42.* Cened. *pract. & canon. q. lib.1. q.17.n.1.* 3

4 Illud in præsentiarum aduertendum est, tempore penuriæ cogi posse diuites ab Ecclesia ad erogandam pauperibus eleemosynam, quod intellige cum Nau. *in man. c.23.n.73.* Syluest. *in summa, verbo eleemosyna, q.6.* Couar. *lib.3. var. c.14.n.5. in princ.* Tiraq. *de nobilit. c.29.n.46. & de priuileg. schol. priuileg. 90.n.10.* Sarmient. *de redditib. Eccles. p.3. c.4. n.2.* Morl. *in emporio iuris, sub tit. de legib. q.13. num.8.* Less. *de institia, lib.2.c.12. dub.12.n.75.* Anton. Monach. *Bononien. decis.69.n.9.* per text. *in c.2. dist.42.* tenet quòd tempore sterilitatis potest pauper implorare officium iudicis ad compellendum diuitem, vt faciat sibi eleemosynam, Benincas. *in tract. de paupertate, quæst.7. princ. in 5. spec. iudic. n.17.* Lara *in l. si quis à liberis, §. etsi impubes, n.36.& seqq.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 44. num.10.* Mexi. *in tract. tassæ panis, conclus.1.n.5.* Surd. *de aliment. tit.3. quæst.3. num.27.* Azor. *d. lib.12. c.13. quæst.2.* Henriq. *in summ. lib.13.c.17.§.5. in fine.* Semper verò Clerici beneficiati ad eleemosynas arctius tenentur quàm laici, Azor. *d. lib.12.c.11. q.1.* Franc. Mar. *decis.540.n.31. p.1.* Camil. Borrel. *in summ. decis. tit.11.n.53.* 5

6 *Et non carius vendant transeuntibus.* Conuenit ergo in hospitiis, vt victualia taxentur, ne in eis carius forensibus vendantur, quàm in mercato vendi solent. Mexi. *in tract. tassæ panis, concl.4.n.14.& 21.* Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.1.c.17.n.27.* Rebuff. *tom.1. ad leges Galliæ, tit. de hospitibus, n.14.* Peccat enim vendens rem plus iusto, Nau. *in cap. nouit, notab.6.n.57. vers. sexto, supr. de indic.*

7 *Quàm in mercato vendere possunt.*] Ergo iustum rei pretium censetur illud pro quo vendi potest in foro, vt per Ias. *in l. qui Romæ, §. coheredes, n.25. ff. de verborum oblig. & in l. etsi aquo, n.4. cum seqq. ff. de legatis 1.* Ioan. Nidet. *de contractibus mercat. c.2. à n.2.* Corset. *sing.391. vendit. il.2.* Afflict. *dec.3.c.16.n.7.* Cou. *lib.2. var.c.3.n.4. in princ.* Pinel. *in l.2. C. de rescind. vendit. p.3. cap. vlt. n.17.* Tiraq. *de retractu lign. §.1. gloss.18. n.1.* Strach. *de mercat. p.1.n.91. ad fin.* Mexi. *in tract. tassæ panis, concl.4. n.26.* Menoch. *cons.137.n.4.* Gemin. *de vsuris, commento 1. §.8.n.167.* Perez *l.1. gloss. fin. tit.9. lib.1. Ordin. & l.6. gloss.1. tit.1. lib.2. & l.2. tit.23. lib.2. pag.429.* Mascard. *de probat. concl.656. n.70. & concl.1396.n.35.* vbi dicit quòd iustum rei pretium est quod in foro inuenitur.

8 *Ad presbyterum transeuntes, &c.*] Notatur ad hoc, quòd Episcopus (intelligendo verbum, *Presbyterum,* de

de quo *in hoc text.* idest, Episcopum cum *gloss.2.in præsenti,*)cogere potest laicos, vt eodem pretio merces, & res victui necessaria peregrinis, & hospitibus vendant, quo publicè incolis vendi solent, vt per Abb. *hic n.5.& 6.* Rom. *sing.526.* Tiraq. *de priuil. piæ causæ, priuil.149.* Strah. *de mercat. p.1.n.20.* Rip. *de peste, tit. de remediis præseruatiuis, à n.195.* Cou. *d.c.14.n.5.vers. huius tandem,* Bellet. *disquisit. Cleric. p.1.tit.de fauore Cleric. reali, §.5.n.63.* & alios plures quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.3. alleg....*

9 *Vt illius iussu,* &c.] Notatur ad hoc, quòd ille, qui exposuit rem venalem, compellitur ad eandem vendendam, vt per Capell. Tholos. *decis.446.* Afflict. *in prælud. constit. q.3.à n.8.* Cou. *d.c.14.n.1.* Mexi. *in tract. tassæ panis, concl.1.n.3.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mensuras, & pondera fraudans, triginta diebus in pane, & aqua pœnitere debet.*

3 *Clericus vendens falsa mensura punitur à iudice Ecclesiastico.*

4 *Pondus dicitur falsum quod nunquam transiuit per manus affinatorum.*

5 *Canones pœnitentiales crebri erant antiquitus.*

Cap. Vt mensuræ. II.

Ex Concil. Mogunt.

1 QVi fraudat mensuras, & pondera, triginta diebus in pane, & aqua pœnitere debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Guid. Papæ, Barbat. Cened. *collect.6.* Panorm. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.153.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 430.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur à Burchard. *lib.19. Decret. c.148. & 158.* & ab Anton. August. *collect.1. Decret. lib.3. tit.8. cap.3.*

2 De his, qui falsis ponderibus, & mensuris vtuntur, ac de eorum pœnis, agunt Doctores per me citati *infrà ad rub. de crimine falsi, n.11.*

3 *Si quis.*] Hinc Clericum vendentem falsa mensura puniri à iudice sæculari resoluunt Cassan. *in consuet. Burgund. rubr.1.§.5. gloss. S'il n'a grace, n.90.* Mex. *d. concl. à n.29.* Cened. *ad Decret. collect.9.n.1. in fine.* Contrarium verò rectius tuentur Aug. Vigiani *tract. de immun. Eccles. disp.2. concl.5.* Vasq. *in p.2.tom.2.disp. 166.c.4.n.29. & 30.* Salas *de legib. disp.14. sect.9.n.106.* & me citato *in hoc loco,* Diana *resol. moral. p.1. tract.2. resol.76.* & sic talem condignis pœnis ad arbitrium Ecclesiastici iudicis puniendum esse, tenet Marta *de iurisd. p.4. casu 3.n.16. & 17.*

Iusta fiunt.] Idest, legati, vel secundùm legem, consuetudinem, aut conuentionem partium, iuxta *l. Imperatores 71. ff. de contrah. empt.* Fabian. *de empt. q.9. n.12.* qua ratione non est mensura iusta, quæ olim fuit legalis, sed hodie non seruatur, *Clement.2.* ibi, *monetam currentem, de decimis, c. vlt. in fine, de maledicis,* resoluit Tiraq. *de retract. lign. §.1. gloss.20.n.14.* Cened.

4 *d. collect.9.n.3.* Et illud pondus dicitur falsum, quod nunquam transiuit per manus affinatorum, Mascard. *de probat. concl.1044.n.5.* Bobadil. *in sua politica, lib.3. c.4.n.105.*

5 *In pane, & aqua pœniteat.*] Antiquitùs erant crebri Canones pœnitentiales, quibus Sacerdotes erant alligati ad iniungendas pœnitentias Sacramentales pro quocumque crimine. Vide Nau. *in cap. consideret, § ponat se, num. vlt. & in cap. falsas, n.17. de pœnit. dist.5. & de indulg. super declaratione Bullæ Gregor. XIII. n.23.* Rebuff. *in repet. cap. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. §. iniunctam pœnitentiam, pag.566.* Emman. Roder. *in explicat. Bullæ Cruciatæ, §.7.n.8.* plures Doctores refert Cened. *d. collect.9.n.4. cum seqq.* Hodie verò huiusmodi Canones pœnitentiales non sunt in vsu, sed omnes pœnitentiæ impositæ pro peccatis ab ipsis sacris Canonibus, sunt arbitrariæ Confessoribus, ex *cap. quæsitum, & cap. Deus, qui, de pœnit. & remiss.* Rebuff. *d. §. iniunctam pœnitentiam, vers. hodie verò,* Viuald. *in candelabro aureo, tit. de satisfact. n.18.* Menoch. *de arbitr. casu 317.n.4. & 5. & casu 391. num.1.* Cened. *d. collect.9.n.5. & 6.*

SVMMARIVM.

1 *Emptori, venditori læso vltra dimidiam iusti pretij subuenitur, vel rescissione contractus, vel supplemento iusti pretij,* & n.2.

3 *Deceptio intra dimidium iusti pretij tanquam minus malum impune permittitur, non tamen tanquam licita approbatur.*

4 *Referuntur Doctores agentes de intellectu,* l. in casu la 2. §. pen. ff. de minoribus.

5 *Deceptio minus dimidia respectu venditoris dicitur interuenire quando res, quæ valet 100. distracta fuit minus quinquaginta.*

6 *Nummi vnius à dimidio, vel excessus, vel defectus sat est, vt in deceptione interueniat.*

7 *Remedium huius* cap. & l.2. C. de rescind. vendit. *non potest directè intentari contra tertium, nisi ipse fuerit sciens, vel emerit cum eadem deceptione, vel possideat ex causa lucratiua, etiamsi non sit sciens.*

8 *Contractus omnes bonæ fidei rescinduntur ob læsionem vltra dimidiam iusti pretij.*

9 *Transactio ob læsionem vltra dimidiam iusti pretij rescindi potest, vel in ea agi ad supplementum iusti pretij.*

10 *Feudum ob læsionem vltra dimidium rescindi potest.*

11 *Datio in solutum voluntaria, & extraiudicialis ob læsionem vltra dimidiam rescindi potest.*

12 *Litis dubij euentus venditio ob læsionem vltra dimidiam rescindi potest.*

13 *Diuisio bonorum ob læsionem vltra dimidium rescindi potest, nisi fuerit approbata iudicis sententia.*

14 *Mulieri læsæ in æstimatione dotis succurritur, etiamsi læsio sit intra dimidiam.*

15 *Locatio ob læsionem vltra dimidiam rescindi potest.*

16 *Permutatio ob læsionem vltra dimidiam rescindi potest.*

17 *Emphyteusis concessio ob læsionem vltra dimidiam quando rescindi possit, remissiuè.*

18 *Pensio imponenda in emphyteusi, vt dicatur immodica, respectus non est habendus ad fructus ex fundo prouenientes, sed ad pensiones in illa regione imponi solitas.*

19 *Emphyteusis non dicitur, sed potiùs locatio, quandò magna constituitur pensio.*

20 *Pensionis remissio fit in emphyteusi, in qua fuit imposita fructibus respondens.*

21 *Venditio facta cum pacto de retro ob læsionem vltra dimidiam rescindi non potest.*

22 *Testator quando rem pro certo pretio vendi iussit, non potest ob læsionem vltra dimidiam venditio rescindi.*

23 *Iurans non contrariari contractui, non potest illum rescindere ob læsionẽ vltra dimidiã, nisi enormissima*

læsione

læsione deceptus proponatur.

24 *Permutatio beneficiorum ob læsionem vltra dimidiam rescindi non potest.*

25 *Redditus annui ob læsionem vltra dimidiam; tam ex parte emptoris, quàm venditoris rescindi non possunt.*

26 *Artifices,& officiales non possunt remedio huius text. gaudere.*

27 *Venditio facta sub hasta quando ob læsionem vltra dimidiam rescindi non possit, ostenditur.*

28 *Contractus lucratiui ob læsionem vltra dimidiam rescindi non possunt.*

29 *Actio non datur læso vltra dimidiam perempta re.*

30 *Contractus reciproci, seu respectiui ob læsionem vltra dimidiam rescindi non possunt.*

31 *Calculus rationum vt repetatur non requiritur læsio in dimidia,sed sufficit læsio non minima nisi super læsione iudicatum, aut transactum sit.*

32 *Emptoris in arbitrio est agere vt restituatur res, vel iustum pretium suppleatur.*

33 *Remedio huius text.an possit renuntiari,remissiuè.*

34 *Pretium iustum ex quibus cognoscatur, & attendatur, ostenditur.*

35 *Remedium læsionis vltra dimidiam tollitur de iure spatio 30. annorum,15. apud Lusitanos,16.apud Gallos,& 4.apud Castellanos, & 3.apud Valentianos,nisi deceptio sit enormissima, vt, n.36.*

37 *Læsio enormissima quæ dicatur, remissiuè.*

38 *Pretium regulatur de tempore contractus.*

39 *Dolus præsumitur ex enormi læsione.*

Cap. Cum dilecti. III.

Alexand. III.

1 VEnditor rei si est deceptus vltra dimidiam iusti pretij,potest agere, vel ad supplementum iusti pretij, vel ad restitutionem rei,sed est in arbitrio emptoris, vel rescindere contractum, vel supplere pretium, quæ electio venditori non competit. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan.Host.Anch.Henric. Panorm. Barbat.Guid.Papæ Henric. Canis.Viu. *in ration.lib.3. iur.Pont.pag.*177. Alagona *incompend.iur. Canon. pag.* 430. *& volum.* 4. *repet. in iure Canon. ad* 3. *Decret. librum.* Anton. Burgos, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen.*in concord.p.*1.*&* 2.refertur ab Anton.August. *collect.*3. *Decret.lib.*3.*tit.*15.*c.*4.

2 Collige eo text. emptori, aut venditori læso vltra dimidiam iusti pretij subueniri,vel rescissione contractus, vel supplemento iusti pretij,ad quod plures Doctores refert Cened. *ad Decretal. collect.* 158. *num.*1. quibus addo Iacob.de Carol.*tom.*2. *Praxis,iuridicæ colore* 11.*n.*4.Mench. *frequent.c.*61. Menoch.*cons.* 343. *n.*16.Cacheran.*Pedem.decis.*41.Anton. Thesaur.*decis.* 146.Gamam *Lusitaniæ*, *decis.*204.205.212.256.259. Cald.etiam *Lusitania, decis.*34*num.*1.*p.*1. Sarmi.*lib.*1. *select.c.*11.*à num.*4.*& lib.*7.*c.*12.Gemin.*de vsuris,commento* 3.§.3.*num.*12.*cum seqq.* Ioseph. Ludouic.*tom.*3. *commun.opin.tit.de empt.concl.*2.& Anton.Gabr.*eod.tit. concl.*1.Mozz.*de contractibus,tit.de empt.cap. quibus casibus annulletur emptio,num* 6.*cum seqq.* Brunor.à Sole *in locis communibus, verbo clausula* 14. *& verbo Fundus* 4.*& verbo Læsio* 4.*&* 6. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotidian.c.*16. Felician.*de censibus,lib.*2 *c.*1.*num.*6. *cum sequentibus*,Gutier *pract.lib.*2.*q.*134 Morlam *in emporio iuris.p.*1.*tit.*9.*de contrahenda empt. quæst.*19. *cum seqq.* Ceuall. *communium contra communes,quæst.*171. *& seq.* Aldouin.*cons.*70.*num.*12. Aloys. Ricc. *in collect.decis. p.*1. *collect.* 81. Gasp. Roder. *de annuis redditib. lib.* 1. *quæst.*11.Valasc.*cons.*18.*& cons.*43. *&* 44. *& cons.*70. *à num.*4. Castill. *lib.*2. *quotidian. c.*8. Cardos. *in praxi iudicum,verbo emptio,num.*58.Rot. *in Romana executionis,seu societatis* 13. *Martij* 1417.coram bonæ mem. Buratto inter eius decisiones impressas *decis.* 232. Ex doctis Patribus Societatis IESV Molin. *de iustit. tr.* 2. *disp.* 349. Rebell. *de oblig. iustit. p.* 2. *lib.* 9. *quæst.* 3. *sect.*2.Ioan.de Salas *de contractibus tract.*1.*de emptione, dub.*27.

Minus dimidia.] Ergo deceptio intra dimidiam 3 iusti pretij partem tanquam minus malum impunè permissa est, ne maius malum,id est, Reip.perturbatio, per lites innumeras sequatur,non tamen tanquam licita approbatur, cùm lædens peccet mortaliter contra iustitiam, & ad restitutionem teneatur, de quo vide Thom.Boninsig.*de iustis negot. tract.de vendit.ad tempus,c.*5.Molin.*d.tract.*2 *disp.*350.Petr. Gregor.*syntagm.iuris,lib.*25.*c.*24.*à n.*19.Felician.*de censibus,lib.*2. *c.*1.*num.*11. plures, quos refert Cened.*d.collect.*158. *num.*6.quibus adde Modern. *de iurisdict.p.*3.*c.*8.*n.*27. *cum seqq. & in votis nouiss.decis. voto* 89.*num.*15. Rebello *d.q.*3.*num.*6. *vers. ad leges,* Salas *d.tract.de empt. dub.*26.*num.*6.Menoch.*cons.*109.*num.*30.*&* 37. Cardin. Mantic.*de tacitis, & ambig. convent. lib.*4. *tit.*20. *n.*62.Castil.*d.c.*8. *n.*16. De intellectu verò *l. in causa* 4 *læ* 2.§.*pen.ff.de minoribus*, dum probat licere contrahentibus se decipere,prout eam refert gloss. *verbo humanum,in d.l.*2.agunt Duen. *reg.*148. Alphan. *collect.* 15.Pinell.*in d.l.*2.*p.*2 *c.*1.*à num.*32. Couarru.*lib.*2.*variar.c.*3.*à num.*2. Cabed. *diuersorum iuris argum.lib.*4. *cap.* 9. *num.* 10. Nauarr. *in cap. qualitas, num.* 41. *de pænitent.dist.*5. *& in cap.nouit, de iudic. notab.*6.*n.*49. Matiens.*l.*1.*gloss.*1.*à num.*1.*tit.*11.*lib.*5.*noua recopil.*Felician.*d.num.*11.D. Barbos. *in rubr.ff.soluto matrimon. p.*4.*num.*26.*ad finem*, Ceuall. *communium contra commun.q.*511.*num.* 5. Gomes. *de potestate in seipsum,lib.*2. *cap.*17. *num.*7. Gaspar. Roderic. *de annuis redditibus, lib.*1. *quæst.*11. *num.*6. Castill. *controuers. lib.* 2. *cap.*8. *num.* 13.*seqq.* Cardinal. Mantic. *d.tit.* 20. *num.*53. *cum seqq.*Soar.*de legibus, lib.*2.*c.*20. *num.*4.*&* 5. Rebell. *d. lib.*9.*q.*3.*sect.*1. Cened.*pract.& Canon.quæst. lib.*1.*q.*7. *num.*7.

Deceptio igitur minus dimidia respectu venditoris dicitur interuenire,quando res,quæ valet centum, 5 distracta fuit minus quinquaginta, Mozz. *de contractibus,tract.de empt.tit.quibus casibus annulletur emptio, num.*10. Matiens.*l.*1.*gloss.*2. *num.*43. *tit.*11.*lib.*6.*noua recopil.*Gasp. Roderic.*d.lib.*1.*quæst.*1. *à num.*18. Vincent. de Franch. *decis.*243. Ceuall. *communium contra communes, quæst.* 536.*num.* 9. Morl. *in emporio iuris, part.*2.*tit.*9.*quæst.*18.Et sat est quod vnius nummi aurei, dimidio vel excessus, vel defectus in deceptione 6 interueniat, vt per Tiraquel. *de iudicio in rebus exig. notab.*50. Rebuff.*tom.*2.*ad leges Galliæ,tit.de rescis.contract.art.vnic.gloss.*14.*num.*14. Francis.Viui.*lib.*2.*commun.opinion.*312.Matiens.*l.*1.*gloss.*2.*num.*45. *ad fin.tit.* 11.*lib.*15. *noua recop.* Rebello *d.part.*2. *lib.*9. *quæst.*3. *sect.* 2.*n.*7.nouissimè Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.*4.*c.*8.*num.*61. Sic & eodem modo in emptore,qui aduersus venditionis contractum se læsum vltra dimidiam iusti pretij dixerit, oportet pretium conuentum plus duplo superualere rei emptæ, vide Pinel. *in d.l.*1.*part.*1.*c.*2.*n.*4. Greg.*l.*16. *verbo esta feria, tit.*11. *part.*4. Vincent.de Franch.*decis.*243. Couar.*lib.*2.*variar cap.*3.*num.*8.*post princip.* Gutier.*pract.lib.*2.*q.*133. *num.*1.

Illud in præsentiarum aduertere oportet,remedium 7 *d.l.*2.*C.de rescind.vendit.*cùm sit personale, non posse directè intentari contra tertium,nisi ipse fuerit sciens, vel

vel emerit cum eadem deceptione, vel possideat ex causa lucratiua, etiamsi non sit sciens, ex text. *in l. qui autem, §. simili quoque modo, ff. quæ in fraudem cred.* & tunc semper debet præcedere executio in bonis principalis emptoris, & consuetudine iam introductum est vno, eodem libello contra vtrumque agere, & ambo condemnantur in defectum alterius, de quo tamen vide Couarr. *lib. 2. variar c. 3. n. 2.* Pinel. *in d. l. 2. p. 2. c. 1. n. 30.* Gom. *tom. 2. cap. 2. num. 22.* Matiens. *l. 1. gloss. 8. n. 24. tit. 11. lib. 5. noua recop.* Mozz. *de contract. tit. quibus modis annulletur emptio, num. 14.* Flores de Mena *ad Gam. decis. 21.* Ceuall. *commun. contra communes, q. 443.* Valdes. *ad Xuar. alleg. 22. n. 4. lit. E.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. si fundum, n. 13. ff. solut. matr.* Molin. *d. tract. 2. disp. 349. vers. si res infra,* Morla. *in emporio iuris, p. 2. tit. 9. in prælud. n. 102.* Rebel. *d. lib. 9. q. 3. sect. 2. n. 9. vers. sed quod.*

8 Amplia primò principalem conclusionem procedere in omnibus contractibus bonæ fidei, de quo an verum sit consule Padil. *in d. l. 2. n. 18.* Pinel. *p. 1. cap. 3. n. 1.* Ant. Gabr. *commun. tom. 2. tit. de empt. concl. 1. n. 19.* Ceuall *d. q. 539. n. 24* Hortens. Caualcan. *de brachio Regio, p. 6. n. 255. vers. tertio,* Gutier. *pract. lib. 2. q. 138.* Buratt. *d. decis. 232. num...*

9 Amplia secundò procedere in transactione, quod apud Lusitanos stabilitum est per Ordin. Regiam *lib. 4. tit. 13. §. 6.* sed quia in hoc mire variant Doctores, vt rectè dixerit Cagnol. *in d. l. 2.* vix dignosci posse quæ sit receptior opinio, ideo vide gloss. *in cap. cùm causa, hoc tit.* Puteum *Romana decis. 230. sub n. 5. p. 2. in antiq.* Nicol. Reusner. *decis. 6. num. 11. lib. 2.* Vincent. de Franch. *Neapol. decis. 59.* Viuium, *decis. 420. n. 4.* Gam. *Lusitaniæ, decis. 10.* Pinel. *d. l. 2. C. de rescind. vendit. p. 1. cap. 4. num. 12.* Taber. Decian. *resp. 56. num. 66.* Muscul. *in tract. de success. conuent. class. 1. membr. 3. à n. 152.* Menoch. *cons. 195. n. 11. & cons. 401. à num. 157.* Mozz. *d. tract. de empt. tit. quibus modis annulletur emptio, à num. 21.* Garc. *de expensis, cap. 18. num. 26. & 38. vers. vnde, & de nobilit gloss. 6. §. 1. num. 5. & 6.* Cald. Pereira *in cap. si curatorem, verbo læsis, num. 153.* Auend. *de exequendis mandatis, part. 1. cap. 1. num. 19.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 141. & de iurament. confirmat. part. 3. c. 2. num. 24.* Fachin. *lib. 2. controuers. c. 26.* Azeued. *ad l. 4. num 133. cum. seqq. tit. 21. lib. 4. noua recop.* Montan. *de tutelis, & curis, cap. 35. num. 301.* Ceuall. *communium contra communes, quæst. 72.* Morla *d. tit. 9. quæst. 19. n. 10.* Valasc. *cons. 18. n. 8.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. concl. 70.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 26. tit. 8. num. 23.* Rebello *d. part. 2. lib. 9. q. 4. sect. 2. n. 13. vers. adnotandum, & lib. 16. q. 1. num. 1.*

10 Amplia tertiò in feudo, quia tamen hoc certum ita indistinctè non est, igitur pro resolutione consule Pinel. *ad l. 2. C. de rescind. vendit. p. 1. cap. 2.* Specul *in pract. tit. de empt. §. nunc videndum, vers. sed nunquid* Anton. Gabr. *de empt. concl. 1. num. 74.* Marc. Anton. Genuens. *in practicab. Ecclesiast. c. 1. p. 59.* Ias. *in l. de quibus, n. 27. & seq. ff. de legib.* Afflict. *in cap. 1. num. 85. de feudo dato in vicem legis commiss. lib. 1.* Hortens. Caualcan. *de brachio Regio, p. 6. n. 255. vers. Præterea,* ex quorum dictis facile colliges resolutionem secundùm aduersitatem concessionis feudi.

11 Amplia quartò in datione in solutum voluntaria, & extraiudiciali, secus in necessaria, seu iudiciali, Cardin. Pute. *Rom. decis. 302. part. 1.* quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 3. collect. 583. vers. infertur tertio,* Pinel. *d. l. 2. part. 1. cap. 4. num. 8. & 9.* Suar. *tom. 2. communium opion. lib. 8. tit. 27. num. 88.* Matiens. *l. 6. gloss. 1. tit. 11. lib. 5. noua recop.* Bernard. Græuæ. *d. conclus. 70. consid. 1.*

Amplia quintò in dubio euentu litis, quia potest æstimari, Pinel. *in d. l. 2. part. 1. cap. 4. num. 16.* vbi etiam de quolibet dubio euentu Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo donatione, n. 131.* Vincent. de Franchis *Neapol. decis. 159. num. 7.* Morl. *d. tit. 9. quæst. 19. num. 7. vers. tertio,* Valasc. *cons. 18. num. 8.* Quid si quis vendat ius, quod habet in re, vide Menoch. *cons. 178. num. 23.* Quid in spe vendita, vide Couarr. *lib. 2. variar. cap. 3.* Tiraquell. *de iure mariti, gloss. 2. n. 38.* Pinel. *d. c. 4. n. 19. in med.* 12

Amplia sextò in diuisione bonorum, de quo Cagnol. *in d. l. 2. n. 59.* Pinel. *part. 2. cap. 1. num. 1.* Gozadin. *cons. 44. num. 17.* Azor. *de partit. part. 3. q. 10. n. 25.* Ceuall. *commun. q. 536. n. 15.* Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib. 1. q. 11. à num. 33.* & in diuisione hæreditatis facta sine fraude, Valasc. *de partit. cap. 59. num. 8. cum seqq.* Bernard. Græuæ. *ad practic. 2. Cameræ Imper. lib. 2. conclus. 116. consid. 1. num. 21.* Limita si diuisio fuit approbata iudicis sententia, quæ transiuit in rem iudicatam, iuxta text. *in l. cum putarem, ff. famil. ercisc.* Menoch. *cons. 162. num. 26.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 3. c. 7. num. 1.* Azeued. *l. 22. num. 7. tit. 6. lib. 3. noua recop.* Sententia autem ferri debet in iudicio contradictorio, nec sufficit interponi iudicis decretum, Decian. *cons. 351. num. 7.* Menoch. *cons. 91. n. 55. & cons. 105. num. 97. & cons. 115. num. 21.* ad hunc sensum reducenda sunt, quæ Rebuff. *ad l. cognoscere 56. §. dispungere, vers. actauo, ff. de verbo signif. pag. 288.* Marant. *de ordine, iudic. part. 6. membr. 9. n. 70.* An autem in diuisione, quæ fit per sortes, succurratur ei, qui læsus fuerit vltra dimidiam, vide Bald. Tiraquell. Ias. & alios, quos refert Pinel. *d. c. 1. n. 6.* quibus adde Cald. Pereira *in l. si curatorem, l. verbo aduersarij dolo, n. 13. & 15.* 13

Amplia septimò, in dote, quia mulieri læsæ in æstimatione dotis succurritur, etiamsi læsio sit intra dimidiam electione marito data, vt vel rem restituat, vel suppleat iustam æstimationem, vide Pinel. *d. l. 2. part. 1. c. 4. num. 33.* Gutier. *cons. 22. n. 27.* D. Barbos. *in l. si æstimatis, n. 21. & 22. ff. soluto matrim.* Ceuall. *q. 536. n. 11. & 12.* 14

Amplia octauò in locatione, vt per Bellacomb. *tom. 1. communium opin. lib. 4. tit. 30. n. 58.* Pinel. *d. l. 2. part. 1. cap. 1. n. 17.* Matiens. *l. 1. gloss. 6. tit. 11. lib. 5. noua recop.* Mench. *frequent. c. 61. num. 12.* Morl. *d. tit. 9. q. 19. n. 7.* Ceuall. *quæst. 536. n. 27.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 138.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 185. à n. 11.* Melchior Phebos *Lusitaniæ, decis. tom. 1. Aresto 74.* Molin. *disp. 487. vers. septimò.* Rebello *d. part. 2. lib. 14. q. 3. num. 4.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locato, & conducto, cap. 11. q. 1.* 15

Amplia nonò in permutatione, vt per Maynard. *decis. 25. lib. 3.* quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. q. 3. collect. 703.* Pinel. *d. c. 3. p. 1. n. 13. cum seq.* vbi Donel. *n. 20.* Matiens. *d. l. 1. gloss. 7.* Aldouin. *cons. 68. n. 33.* Gutierr. *d. lib. 2. q. 139.* 16

Amplia decimò, in emphyteusi, de quo tamen vide Couar. *lib. 2. var. c. 4. à n. 5.* Pinel. *d. l. 2. p. 1. c. 3. num. 27.* Matiens. *d. l. 1. glos. 8. à n. 7.* Valasc. *de iure emphyt. q. 11. n. 19* Gam. *Lusit. decis. 258.* Ranchin. *part. 3. decis. 500.* Morl. *d. tit. 9. q. 19. n. 7. & n. 9. vers. vltimò,* Molin. *disp. 452. vers. quod verò attinet,* Azor. *d. p. 3. lib. 10. de emphyteusi, c. 7. q. 8.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, n. 7.* vbi asserit in praxi se obtinuisse concessionem emphyteuticam ab Ecclesia factam rescindi penitus non posse ex eo solum, quòd in pensione fuit Ecclesia læsa, sed ad arbitrium boni viri fore reducendam pensionem. 17

Ad hoc vt dicatur immodica pensio, quæ imponitur in emphyteusi, respectus non est habendus ad fructus 18

fructus ex fundo prouenientes, sed ad pensiones in illa regione imponi solitas, ita Cremens. *d. l. 2.* Quaranta *in summa Bullarij verbo Alienatio, pag.* 13. Flores ad Gam. *decis.* 158. faciunt quæ Menoch. *cons.* 358. *n.* 15. Mascard. *de probat. concl.* 1396. *n.* 34. Et quòd non debeant attendi redditus feudi in emphyteusim concessi, resoluunt Ruin. *cons.* 50. *n.* 8. *lib.* 1. Brunor. *in tract. de augmento, concl.* 14. *n.* 11. *vol.* 17. *tract.* Bero. *in c.* 1. *de in integr. restit n.* 48. Mascard. *concl.* 603. *n.* 35. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 7. *n.* 25. *& de empt.*
19 *cap.* 2. *num.* 8. Quando autem magna pensio constituitur, non dicitur emphyteusis, sed potiùs locatio, Socin. *in l. Gallus, §. etiamsi, n.* 6. *ff. de liberis, & posth.* Alciat. *in l.* 2. *in princ. n.* 22. *ff. si certum pet.* Valasc. *de iure emphyt. q.* 11. *ad finem, & q.* 27. *n.* 11. *col.* 2. Surd.
20 *decis.* 198. *n.* 1. & sicut in locatione fit remissio pensionis, *l. si merces, §. vis maior, ff. locati, cap. propter sterilitatem, de locato,* ita etiam in emphyteusi, in qua fuit imposita pensio fructibus respondens, secundùm communem ex Valasc. *q.* 29. *n.* 24. *& q.* 27. *n.* 7. 11. *&* 13. Mascard. *concl.* 1333. *n.* 10. D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. p.* 1. *n.* 1. *ff. soluto matrim.* Surd. *d. decis.* 198. *n.* 1. *&* 20. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 2. *num.* 8.

21 Limita primò in venditione facta cum pacto de retro, Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 97. Rebello *d. q.* 2. *n.* 1. *in princ.*

22 Limita secundò, quando testator rem pro certo pretio vendi iussit, vt per Vincent. de Franc. *decis.* 225.

23 Limita tertiò, quando quis iurasset non contraria contractui nisi enormissima læsione deceptus proponatur, vide Pinel. *d. l.* 2. *part.* 3. *cap.* 1. *num.* 5. Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 30. *pag.* 436. vbi Donat. à Fina *num.* 156. *pag.* 449. Ioseph. Ludou. *tom.* 2. *tit. de empt. concl.* 2. *ampl.* 2. Thesaur. *Pedem. decis.* 165. Vincent. de Franchis *decis.* 225. *& decis.* 243. Molin. *disp.* 359. *n.* 17. Spin. *in speculo testam. gloss.* 40. *princ. n.* 62. Cened. *ad Decret. collect.* 158. *n.* 3. Morla *d. tit.* 9. *q.* 10. *n.* 12. *& quæst. fin. n.* 7. *vers. quarta,* Rebel. *d. p.* 2. *lib.* 9. *quæst.* 3. *sect.* 2. *num.* 9. Salas *de contract. tract. de empt. dub.* 27. *num.* 16. Castill. *lib.* 3. *quotid. c.* 2. *num.* 35.

24 Limita quartò in permutatione beneficiorum, in qua læso vltra dimidiam non succurritur, vt per Pinel. *d. l.* 2. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 16. Mascard. *concl.* 1170. *num.* 20. Morl. *d. tit.* 9. *q.* 19. *num.* 4. Flamin. *de resignat. lib.* 3. *q.* 7. *n.* 41. Rebello *d. q.* 3. *n.* 13. *vers. adnotandum.* Salas *d. dub.* 7. *n.* 12. latè Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 463. *per totam.*

25 Limita quintò in annuis redditibus tam ex parte emptoris, quàm ex parte venditoris, vt per Gasp. Roderic. *d. q.* 11. *n.* 35.

26 Limita sextò in artificibus, & officialibus, qui etsi vltra dimidiam decipiantur, non possunt vti remedio huius text. vt apud Lusitanos constitutum est per Ordin. Regiam *lib.* 4. *tit.* 13. §. 8. & apud Castellanos *l.* 5. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua recopil.* Pinel. *d. l.* 2. *p.* 3. *cap. fin. n.* 18. *in fine.* Perez *l.* 2. *tit.* 23. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 43. Auend. *in exequendis mandatis, part.* 2. *cap.* 13. *num.* 3. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 144. Matienso *l.* 2. *gloss.* 11. *tit.* 11. *lib* 5. *recop.* Morla *d. tit.* 9. *q.* 19. *n.* 8. *& latè quæst.* 24. Bobad. *in sua Politica, lib.* 3. *c.* 5. *n.* 43. *cum seqq.* Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 185. *num.* 8. Salas *d. dub.* 27. *num.* 12.

27 Limita septimò in venditionibus factis sub hasta denuntiatis domino de iudicis mandato, vt videat an velit debitum soluere, & rem pro pretio retinere, de quo vide Ordin. Regiam Lusitan. *d. lib.* 4. *tit.* 13. §. 7. vbi parens meus, & apud Castellanos *l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 5. *recop.* vbi Matiens. *gloss.* 9. Mench. *frequent. c.* 6. 1. Anton. Gabr. *lib.* 3. *commun. tit. de empt. concl.* 1. *n.* 107. Gam. *Lusit. decis.* 198. Pinel. *d. l.* 2. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 18. Moria *d. tit.* 9. *q.* 23. Cenall. *q.* 536. Molin. *disp.* 349. *n.* 13. Hortens. Caualcan. *de brachio Regio, p.* 6. *n.* 255. *vers. præterea,* Mastrillo *Sicilia decis.* 33. *num.* 9. Don. Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l.* 220. *n.* 2. Salas *d. tract. de empt. dub.* 27. *n.* 6. Rebello *d. p.* 2. *lib.* 9. *q.* 3. *sect.* 2. *n.* 8. vbi sublimitat data enormissima læsione, siue executio fieret ad debitum priuatum, siue publicum soluendum.

Limita octauò in lucratiuis contractibus, Molin. 28 *de primog. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 30. Gasp. Roderic. *d. q.* 11. *num.* 30.

Limita nonò perempta re, quia tunc læso vltra di- 29 midiam partem actionem non dari tenent Pinel. *in d. l.* 2. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 36. Mozz. *d. tit. quibus casibus annulletur emptio, n.* 16. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 137. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 349. *vers. quando casu fortuito,* Rebello *d. lib.* 9. *q.* 3. *sect.* 2. *n.* 10.

Limita decimò in reciprocis contractibus, seu re- 30 spectiuis, nec in his, qui non sunt ordinati commercij causa, neque eunt ad mutuam commutationem, vide Matienso *d. l.* 1. *gloss.* 8. *n.* 3. Gasp. Roderic. *d. q.* 11. *num.* 31.

Limita vndecimò in redditione rationum, vbi calculus versatur, aut vbi aliàs de simplici calculi ratione agitur, tunc enim vt calculus repetatur, non requiritur læsio in dimidia, & multo minus vltra dimidiam, sed sufficit læsio non minima, aut non contemnenda, nisi super læsione iudicatum, aut transactum sit, Pinel. *d. l.* 2. *p.* 2. *cap.* 1. *n.* 2. Gasp. Roderic. *d. q.* 11. *n.* 32.

Quia verò in arbitrio.] Notatur ad hoc quòd in ar- 31 bitrio emptoris est si velit supplere iustum pretium, aut venditionem rescindere, vt per Iason. *in l.* 24. *n.* 143. *C. de iure emphyt.* Pinel. *in d. l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 3. *c.* 3. Gabr. *lib.* 3. *commun. tit. de empt. concl.* 1. *n.* 2. *&* 3. Fachin. *lib.* 2. *controuers. c.* 20. *vers. tertia controuersia est,* Valasc. *de iure emphyt. q.* 28. *n.* 2. Morl. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 9. *q.* 22. Si tamen deceptio procedit à dolo emptoris, tunc emptor non habet electionem, sed præcisè tenetur rem tantùm restituere, *gloss. vlt. in l. pen. C. si venditio pignore agatur,* Paul. & Cagnol. *in d. l.* 1. *C de rescind. vend. n.* 211. Mant. *in lib. commun. locorum, c.* 6. *col. vlt.* An autem ab emptore malente potius rem restituere, quàm iustum pretium supplere, restitutio fit facienda cum fructibus, vide Couar. *lib.* 2. *var. c.* 3. *num.* 9. Pinel. *in d. l.* 2. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 2. Costa *in §. & quid si tantùm, p.* 2. *n.* 71. Gom. *tom.* 2. *var. c.* 2. *n.* 24. Morl. *d. tit.* 9. *q.* 21. *à n.* 2. *cum seqq.* Mozz. *d. tit. quibus casibus emptio annulletur, num.* 26. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 134. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 349. *vers. vtrum autem quando,* Rebell. *d. lib.* 7. *q.* 4. *n.* 9. *& lib.* 9. *q.* 16. *sect.* 2. Cardos. *in praxi iudicum, verbo fructus, n.* 10. Illud non abs re aduertere oportet emptorem eligentem supplere pretium dici habere rem ex causa antiqua, & possidere ex causa emptionis primævæ, vt per D. Martam *in votis nouiss. decis. voto* 138. Vnde si emptor domus eam aliis obligauit, & postea conueniatur à venditore hoc remedio læsionis, & ipse emptor elegerit restituere domum, dicta domus non transit cum onere debitorum à se factorum, vt resoluit idem Marta *voto* 132. An autem ex hac venditione, quæ rescinditur remedio *d. l.* 2. debeatur gabella, vide *ibi* Pinel. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 35. *vers. diuersum autem,* Lazarte *de decima vendit. c.* 14. *n.* 13. Gitond. *de gabellis, p.* 6. §. *vnic. n.* 12. Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 2. §. 5. *num.* 5. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 349. *vers. dubium est,* Gutier. *de gabellis, q.* 12.

L 4 An

33 An, & quando remedio huius text. *& d.l.2.* possit renuntiari, vide Ordin.Reg.Lusit.*lib.4.tit.13.§.9.* vbi parens meus, Pinel.*in d. l.2. p.1.c.2. n.9.* Gabr.*lib.3. commun.tit.de empt. concl.1. à n.52.* Couar. *lib.2. var. c.4.à princ.* Mozz.*d.tit. quibus modis annulletur emptio, n.20.* Sarm. *lib.1. select. c.11.à n.4.* Gutier. *de iuram. confirm. p.1.c.26.à n.2.& pract.lib.2.q.140.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n.2.* Menoch. *conf.1.n.350.* Mench. *vsufreq.c.61. num.10.* Mascard. *conclus.1264.n.350.* Cenall. *commun. q.511.* Molin. *d. tract.2.disp.349.vers.in Lusitania.* Et quid si geminatus læsi consensus accedat, vide Pinel. *in d.l.3.p.3. c.1.n.36.* Menoch. *d.conf.1. n.356. & conf.343.n.16.* Vincent. de Franchis *decis.243.* Molin. *de primog. lib.2.c.3.n.20.* Aldouin. *conf.69.n.27.* & an per clausulam, *omni legum auxilio*, &c. vide Tiraq.*in l. si vnquam, in præfat.n.27.* Martam *de clauf.p.1.decis.130. num.23.*

34 *Iusti pretij.*] Quod non attenditur secundùm illud, quo res empta fuit, sed quo communiter res æstimatur, *l. pretia, ff.ad legem Falcid.* Thom. Boninsig. *in tract.de iustis negot.tit.de vendit. ad tempus, c.6.* Gasp. Roderic.*de annuis reddit.lib.1.q.8.n.6.* Ceual. *communium contra commun. q.664. n.2.* Valasc. *conf.43. n.6.* Nec etiam attenditur quod daret quilibet emptor, vel quod nascitur ex affectione, vel interesse particulari, prout resoluunt Doctores *in d.l. pretia rerum*, Pinel. *d.l.2.p.3. cap.fin.n.17. & 18.* Mexi. *in tract. taxæ panis, concl.5.n.100.* Perez *l.2.post princ. tit.23. lib.2.Ordin. pag.430.* Valasc. *conf.34.n.1. & de partit. c.10. n.2.* Gasp. Roderic. *d. lib.1. q.8. num.6.* Illud notare oportet quòd pretium conuentum inter partes præsumitur iustum, & ideo contrarium asserenti incumbit onus probandi iniustitiam, Bald. *in l. per diuersas, in 4.quæst.n.8.in fin.C.mandat*, Cæsar. de Grassis *decis. 10. in fin. de testam.* Roland. *conf.92. num.17.lib.2.& conf.64.ex n.18.lib.4.* Surd.*decis.248. n.7.* Cardin.Mantic.*de tacitis, & ambig.conuent.lib.4. tit.20.n.21.* Gregor.*decis.193.n.22.& decis.321.n.10. & 524.n.5.* & fuit dictum *in Romana census vitalitij 4. Februarij 1628.* coram Card. Virili, & hoc habet locum etiam contra Ecclesiam, Grauet.*consil.894.n.22.* Mantic.*d.tit.20.n.22.* & quòd in dubio pretium semper præsumatur iustum, Afflict. *decis.270.* Rot.apud Zach.*de oblig.Cameræ,decis.147.n.8.* Mantic.*decis.109. num.6.*

35 Aduerte quod remedium læsionis intra dimidiam attento iure communi tollitur spatio triginta annorum, quod apud nostros Lusitanos restrictum est ad quindecim annos, apud Gallos ad decem, apud Castellanos ad quatuor, & apud Valentianos ad tres, vide Couar. *lib.3.var c.3. n.13.* Anton. Gom. *tom.2.c.2. n.12.* Pinel.*d.l.2. p.2.c.1.n.12.* vbi Padil.*n.47.* Molin. *de primog.lib.4.c.9.n.37.* Matiens. *d.l.1. gloss.10. n.7.* Azeued.*l.4.n.135.tit.21.lib.4.recop.* Menoch.*conf.197. num.86.* Salas *d.tract.de empt. dub.27. num.13.* Ceual. *quæst.536.num.15.* Hortens. Caualcan. *de brachio Regio, part.6.num.255. vers.septimò*, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo infrà, num.10.* Rebell. *d. part.2. lib.9. q.3. sect. 2. n.14.* Quid si per viam exceptionis venditor agat, an perpetuò duret, vide Gutier.*pract. lib.2.q.142.*

36 Nihilominus tamen si deceptus enormissimè læsus sit, quantumcunque transactum sit tempus triginta annorum, agere poterit, vide Gonzal.*ad reg.8.Cancel. gloss.21.n.28.* Gamam *decis.66.& decis.266.* Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper.lib.2. conclus.147. num.10.* Cabed. *part.1.decis.70.num.3.* Rebell.*d.sect.2. num.8.vers.si tamen*, Stephan. Gratian.*discept. forens. cap.148.num.20.& cap.52.num.25.* limitat in hærede emptoris possidente per tempus longissimum, quia præscriptione se tuebitur. Quæ autem dicatur læsio 37
enormissima iudicis arbitrio relinquitur, vt per Dec. *conf.39.n.7.* Paris.*consil.12.n.8. & conf.89. n.93.vol.1.* Roland. *conf.7.n.54.& seq. vol.3.* Pinel. *in d. l.2. p.3. c.1.à n.8.* vbi Padil.*num.43.* Gam. *decis.198.n.3.& decis.291.n.6.* Molin.*de primog.lib.2.c.3.à n.18.* Cabed. *p.1.decis.70.* Cardos. *verbo emptio, n.5.* Castill. *quotid.lib.3.c.2.à n.13.* Rebell. *d. lib.9.q.3. sect.2. num.8. vers.& rem*, Gutier. *conf.16. à n.22.* Bursat.*conf.27. n.18.& conf.75.sub n.5. & conf.99. num.12.* Mascard. *de probat.conclus.1058. n.10.* Giurb. *Siciliæ decis.110. num.3.*

Tunc valentem.] Tempore scilicet contractus, vt 38
per Perez *ad l.2.in princ.tit.23.lib.2. Ordin. pag.429.* Rebell. *d.q.3. n.12.* Valasc. *conf.43.n.28.* Pinel.*d.l.2. p.3.c.4.n.15.* Quid si postea ibi inueniatur thesaurus, vide D.Barbos. *in l. diuortio, §.si fundum, n.31. cum seqq.ff.soluto matrim.* Card.Mantic.*de tacitis, & ambig. conuent. lib.4.tit. 16. n. 37.* vbi resoluit venditionem non posse rescindi, neque pretium debere augeri, Gabr.*tom.2.commun.opin.tit.de empt. concl.1. num.131.* Rebell.*d.lib.9.q.5.*

Illud aduertere oportet, quòd quando agitur de rescissione contractus ex capite læsionis, valor fructuum probari debet de tempore contractus, Aldobrand. *conf.60.num.24.* Paris. *conf.128. num.35. lib.1.* Rot. *decis.18.num.4. part.2. diuers.* & *in Tiburtina læsionis 3. Martij 1625.* coram bonæ mem. Dunozetto sen. Nec ex probatione valoris de vno tempore infertur ad aliud, Seraph.*decis.1073.num.9.* Greg. XV. *decis.570. num.6.* optimè tamen Rot. distinguit duos casus *in vna Tiburtina castri Arsularum*, coram Penia, quæ est *decis.825. part.4. diuers.* Primus est quando agitur de probando valore rerum mobilium, & tunc debet præcisè probari de tempore venditionis ad effectum rescissionis, vt docuit Bart. *in l.vnic. num.31. C.de eo, quod interest*, & ibi Rebuff.*num.503.* non est tamen necessarium quòd testes referant se in indiuiduo ad diem contractus, vt per Rot. *d.decis.825.n.2. ad fin.* Secundus casus est, quando agitur de probando valore rerum immobilium, & tunc non est præcisè inspiciendum illud tempus, quo celebratus fuit contractus, sed etiam tempus anterius & posterius per aliquot annos, Bart.*in l. pretia rerum, n.3.* & Alex. *num.10. ff.ad leg. Falcid.* bene Rot. *decis.65. num.13. cum seqq. part.2. diuers. & d.decis.825. num.3. part.4. diuers.* & *in Romana rescissionis contractus 30. Octobris 1602.* coram bonæ mem. Cardin. Pamphilio sen. impressa per Marches. *de omission. part.3. pag.20. n.1.* & *in Anconitana terrarum 28. Maij 1608.* coram Card. Pamphilio iun. impressa per Farin. *decis.252. num.2. post volum. 2. consil.* Non est tamen inspiciendus valor vnius anni tantùm, sed per quinque annos ante, & per quinque post Achil. *decis. 24. de probat.* Put. *decis. 374. n.3. lib.3. in correct.* Sarnen.*in reg. de valore, q.vlt.* Seraphin. *decis. 1340. num.2.* & fuit dictum *in Cremonen. Prioratus 28. Iunij 1627.* coram R.D meo Coccino Decano, & *in Bononien. Legati de Marescottis 30. Aprilis 1629.* coram R. P. D. Dunozetto iun. Verùm Rot. etiam tenet sufficere probationem per aliquot annos ante, & pòst, etiamsi non sit quinquennium, cùm id potiùs remittatur arbitrio iudicis, vt per Rot.*decis.825. n.4. p.4. diuers.* & *in Romana nullitatis permutationis 24. Martij 1627.* coram R.P.D. Vbaldo iun. in qua fuit dictum quòd, quando agitur de probatione valoris fructuum, & redditium beneficij ad effectum videndi, an possit ex illis Rector sustentari, non est necessarium decennium, sed sufficit probatio de tẽpore datæ gratiæ, & per duos annos ante

ante, & annum pòst, quando tamen materia est obiectiua, vt quando agitur de priuando aliquem beneficio, requiritur, probatio decennalis, Seraphin. *decis.* 485. *n.* 1. Rot. *decis.* 189. *n.* 1. *&* 4. *p.* 1. *diuers. & in d. Romana nullitatis permutationis*, refert Ferentil. *in annot. ad decis.* 538. *Buratti, lit. A.*

39 In gloss. *Deceptione*, vlt. Notatur ad hoc, quod ex enormi læsione præsumitur dolus, vide tamen Menoch. *de præs. lib.* 5. *q.* 3. *n.* 69. Vincent. de Franchis *decis.* 247. Mascard. *de probat. concl.* 531. *n.* 27. *cum seqq.* Menoch. *cons.* 1. *n.* 25. *& cons.* 1. *n.* 359. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. p.* 1. *n.* 51. *&* 53. Valasc. *cons.* 130. *n.* 22. Farin. *de delictis, p.* 1. *q.* 89. *n.* 140. Gutier. *in auth. Sacramenta puberum, n.* 92. *vers. idem enim est*, Sfort. *de in integr. restit. q.* 4. *art.* 12. *n.* 10. Camil. Borrel. *cons.* 4. *n.* 6. Carol. de Grassis *in tract. de except. except.* 22. *num.* 27. Aldouin. *cons.* 1. *n.* 98.

SVMMARIVM.

1 *Donatam rem vxori propter nuptias, si vir habens alia bona, vnde vxor possit sibi consulere, eadem consentiente vxore vendiderit, non poterit illa inquietare super ea emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, maximè si pretium fuit conuersum in communem vsum viri, & vxoris.*

2 *Solemnitatem in alienatione facta per maritum in re dotali facit præsumere spatium 30 annorum.*

3 *Longissimo temporis cursu omnia solemniter interuenire præsumuntur.*

4 *Actus quando pro sui solemnitate scripturam requirit, tunc cursu temporis solemnitas intrinseca non præsumitur.*

5 *Solemnia requisita non præsumuntur interuenisse ex temporis diuturnitate, quando ex inspectione instrumenti apparet eam non interuenisse, alias secus.*

6 *Solemnitas extrinseca non præsumitur, quando est talis cui partes renuntiare non possunt.*

7 *Ratificatio solo temporis cursu præsumitur.*

8 *Arrhæ an possint alienari, ostenditur.*

CAP. Peruenit. IV.

Cælest. III.

1 SI vir res donatas vxori propter nuptias ea consentiente vendiderit, quamvis tempore venditionis vir haberet alia bona vnde vxor posset sibi consulere, non poterit illa amplius molestare emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, etiam soluto matrimonio, maximè si pretium fuit conuersum in communem vsum viri, & vxoris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Barbat. Guid Papæ, Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 177. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 431. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 11. *cap.* 2.

2 *Quod per triginta annos*, &c.] Notatur ad hoc quòd spatium triginta annorum & non minus in alienatione facta per maritum in re dotali facit præsumere solemnitatem, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1371. *n.* 92. & ex lapsu triginta annorum cum obseruantia alienatio rerum Ecclesiæ præsumitur ne dum solemnis, sed etiam vtilis, secundùm Mantic. *decis.* 301. Seraphin. *decis.* 1125. *n.* 3. *& decis.* 1307. *num.* 7. Gregor. *decis.* 343. *n.* 1. vbi adden. *n.* 4. *& seq.* Rot. *decis.* 684. *n.* 1. *p.* 2. *recent. & decis.* 221. *n.* 5. *p.* 4. *diuers.* & fuit dictum *in Tusculana bonorum* 18. *Martij* 1611. coram Card. Sacrato, Rota enim passim seruat ex cursu triginta annorum præsumi solemnitates extrinseca concurrente simul obseruantia, vt *in Squillaten. seu nullius iurisdictionis* 4. *Maij* 1616. coram bonæ mem. Andrea, & *in Salmonen. beneficij* 1. *Martij* 1621. coram bonæ mem. Dunozetto, *& decis.* 301. *n.* 3. *& decis.* 364. *n.* 6. inter impressas Reuerend. D. mei Coccini, & non sufficere ad hunc effectum obseruantiam præsumptam, sed requiri veram, censuit Rot. *d. decis.* 301. *n.* 4. Seraphin. *d. decis.* 1042. *in fine.* Et quòd lapsus 30. annorum solus non sufficiat ad præsumendas solemnitates contractus, nisi accedat obseruantia, tenet ead. Rot. *decis.* 694. *n.* 5 *p.* 1. *recent.* & *in Toletana dismembrationis* 9. *Iunij* 1623. coram R. P. D. meo Pirouano, & *in Lunen. Sarzanen. iurispatronatus* 9. *Februarij* 1626. coram eodem, & *in Rauennaten. emphyteusis* 22. *Maij* 1628. coram R. D. meo Coccino Decano, nam ex longissimo temporis cursu omnia solemniter interuenisse præsumuntur, Mich. Grass. 3
tom. 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 348. *pag.* 511. Surd. *decis.* 231. *n.* 19. Flores *var. lib.* 3. *q.* 13. *num* 40. *&* 89. Auend. *d. l.* 42. *Tauri, gloss.* 2. *n.* 7. Mench. *Illustr. c.* 63. *n.* 1. Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio, n.* 49. *pag.* 34. Aloys. Ricc. *in praxi decis.* 249. *n.* 7. Quando verò actus pro sui solemnitate scripturam requirit, tunc cursu temporis solemnitas intrinseca non præsumitur, de quo vide Menoch. *lib.* 3. *de præsumpt. q.* 108. *n.* 1. *& q.* 132. *n.* 87. Honded. *cons.* 80. *n.* 25. *lib.* 1. Surd. *cons.* 28. *n.* 110. Nauar. *cons.* 3. *de censibus, n.* 7. Burgos *cons.* 44. *n.* 2. Mench. *illustr. c.* 61. *n.* 14. Rot. *in Romana fideicommissi* 15. *Nouembr.* 1614. coram Remboldo, quicquid dicant Mascard. *de probat. conclus.* 2. *n.* 9 *& concl.* 154. Valdes. *ad Xuar. p.* 2. *pag.* 43. Roland. *cons.* 99. *ex n.* 33. *vol.* 2. D. Barbosa *in l.* 1. *ff. soluto matrim.* §. *fin. n.* 30. *&* 31. Vnde solemnia requisita non præsumuntur interuenisse ex temporis diuturnitate, quando ex inspectione instrumenti appareat ea non interuenisse, aliàs secus, vt per Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 14. *n.* 229. *pag.* 274. Honded. *d. cons.* 80. *lib.* 2. Menoch. *d. præs.* 132. *n.* 79. Garc. *de benefic. p.* 12. *c.* 2. *n.* 188. Mascard. *concl.* 1140. *à n.* 25. *& concl.* 1316. *à n.* 33. Caualer. *decis.* 613. *n.* 2. Auend. *ad l.* 31. *Tauri, gloss.* 3. *num.* 5. Anton. Gabr. *lib.* 1. *de præs. concl.* 1. *n.* 57. Peregr. *de iure fisci, lib.* 6. *tit.* 8. *n.* 25. Valasc. *cons.* 162. *n.* 20. Cald. Pereira *de empt. c.* 35. *num.* 40. Rot. *decis.* 84. *n.* 2. *p.* 2. *diuers.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 268. *n.* 4. quia hæc præsumptio intrat tantùm, quando scriptura deficit, dummodo vna cum lapsu 30. annorum concurrat obseruantia, vt aduertit Rot. *in Elicen. minerariarum* 17. *Nouembris* 1585. coram bonæ mem. Orano, & *in Clusina bonorum* 4. *Decembr.* 1498. coram Corduba, & *in Romana fideicomm.* 15. *Nouembris* 1624. coram bonæ mem. Remboldo *in vers. minus facit.*

Solemnitas verò extrinseca non præsumitur, quando est talis, cui partes renuntiare non possunt, vt per Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 56. *num.* 112. Ratificatio solo temporis cursu præsumitur, ex Menoch. *cons.* 371. *à num.* 22. non tamen si ignorabatur alienatio, iuxta tradita per eundem Menoch. *consil.* 120. *num.* 37.

Aduerte quòd arrhæ non possunt alienari etiam de consensu vxorum, nisi maritus habeat bona sufficientia tempore, quo dos est restituenda, nam aliàs non obstante geminato consensu poterit mulier res alienatas vendicare, ac si non fuissent alienatæ, vt per Xuar. *tit. de las arrhas, à num.* 44. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. so-*

luto

iure matrimon. part. 5. *n.* 50. vbi *n.* 51. dicit quòd huic resolutioni non obstat textus *in præsenti*, quia mulier non allegauit hanc causam, & ideo non consideratur.

9 In gloss. *Fatigari*, vlt. Ad illius ornatum, vide Mench. *illustr. c.* 64. *n.* 10. Mascard. *conf.* 417. *& concl.* 1372. *n.* 5.

10 In gloss. ibi, *Ratione tanti temporis.* Notatur ad hoc quòd beneplacitum Papæ, si aliter non probatur, præsumitur obtentum stante obseruantia contractus concordiæ, vel cuiusvis alterius actus per spatium triginta annorum, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 12. *in princ. n.* 76.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de recuperanda re post certum tempus si in venditione apponitur, modico constituto pretio, præsumitur pignus, & non venditio.*
2 *Pactum de retro cum modicitate pretij inducit contractum vsurarium.*
3 *Pactum de recuperanda re vendita, etiam cum clausula*, quandocunque, *præscribitur spatio 30. annorum.*
4 *Vsura præsumptio oritur si appositum sit pactum, ne liceat infra certum tempus redimere.*
5 *Pactum de retrouendendo facit rem esse minoris pretij, quàm fuisset si libera venderetur.*
6 *Præsumptio iuris dicitur patens probatio.*
7 *Emens cum pacto de retro fructus suos facit, & dominus fit.*
8 *Rusticus, & mulier facilè excusantur, ne fœnus exercuisse dicantur.*

Cap. Ad nostram. V.

Innoc. III.

1 VEndens rem cum pacto, quòd post certum tempus possit recuperari modico pretio, præsumitur venditio vsuraria, & cogitur restituere rem hæredibus iuxta pœnam Concilij Lateran. contra vsurarios latam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Cened. *collect.* 28. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 178. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 431. *& vol.* 4. *repet. in iure Canon. super lib.* 3. *Decret.* Anton. Burgos, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *sub tit.* 14. *de emptore, c.* 1.

2 *Patet ex eo quòd creditor*, &c.] Notatur hic text. ad hoc, quòd pactum de retro cum modicitate pretij inducit contractum vsurarium, quasi celebretur contractus pignoris, & res empta retineatur pro pignore, donec pecunia mutuata, idest, pretium, soluatur, de quo tamen vide Couar. *lib.* 3. *var. c.* 8. *n.* 3. Bonacos. *commun. crimin. p.* 1. *verbo Vsurarius*, *fol.* 185. *& p.* 2. *verbo Contractus*, *fol.* 18. Tiraq. *de retract. tit.* 2. *in præfat. n.* 5. *cum seq.* Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 5. *de obligat. & actionibus*, *n.* 36. *pag.* 468. Mich. Grass. *tom.* 2. *lib.* 8. *tit.* 28. *de euiction. num.* 14. *pag.* 398. Cott. *in memorab. verbo pactum, pag.* 637. Alex. *conf.* 50. ex *n.* 1. *vol.* 6. Natt. *conf.* 198. Bursat. *conf.* 144. ex *n.* 10. *& conf.* 353. ex *n.* 33. *& conf.* 175. Roland. *conf.* 40. ex *n.* 13. *& conf.* 96. *vol.* 3. *& conf.* 58. *vol.* 4. Crauet. *conf.* 156. Ioseph. Ludou. *commun. opin. tit. de simulat. contractuum*, *concl.* 1. *vers. prima coniectura*, *cum seqq.* Ambros. de Vigna *in rep. cap. salubriter, de vsur.* ex *n.* 111. Anton. Scacc. *de iure non scripto*, *lib.* 4. *c.* 39. Vincent. Caroc. *de locato*, *p.* 2. *tit. de vsuris*, *n.* 6. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 122. ex *n.* 7. *& n.* 30. *& conf.* 343. *n.* 20. *& de arbitr. c.* 13. Felician. *de censib. lib.* 1. *c.* 6. *à n.* 12. *& c.* 7. *n.* 7. Mozz. *de contract. tract. de empt. tit. ex quibus causis annulletur emptio*, *n.* 31. addit. ad Farin. *p.* 4. *decis.* 118. *lit. C.* Fachin. *lib.* 1. *controuers. c.* 12. Mascard. *de probat. concl.* 44. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 375. *vers. hoc loco*, Cenal. *q.* 234. latè Gasp Roderic. *de annuis redditibus, lib.* 2. *q.* 3. *n.* 8. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 8. *tit.* 20. *à n.* 5. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 258. *n.* 1. Farin. *de falsitate, & simulat. q.* 163. *à n.* 40. Cardos. *in praxi iudicum verbo emptio*, *n.* 56. *& verbo vsura*, *n.* 10. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *n.* 58. *cum seqq. & de resolut. emphyt. c.* 13. *n.* 26. Valasc. *conf.* 70. *n.* 3. *&* 9. plures Doctores refert Cened. *ad Decret. collect.* 28. *n.* 1. Ex decidentibus Afflict. *Neapol. decis.* 65. Cassad. *decis.* 1. *de vsuris*, Grammat. *decis.* 76. Boer. *Burgund. decis.* 102. Cornaz. *Lucensi decis.* 41. Franc Marc. *Delphin. decis.* 485. *p.* 1. D. Marta *Pisana decis.* 54. *à n.* 1. Gam. *Lusit. decis.* 138. *n.* 1. Caualcan. *p.* 2. *decis.* 1. *ex n.* 7. *& decis.* 32. *n.* 66.

Quod quandocunque, &c.] Hoc pactum de recuperanda re vendita etiam cum clausula, *quandocunque*, præscribitur spatio 30. annorum, ad quod plures citat Doctores Cened. *d. collect.* 28. *n.* 2. quibus adde Viuian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 3. *de pactis*, *n.* 18. *in princ. & lib.* 4. *tit.* 37. *n.* 25. *pag.* 945. Soar. *tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 5. *n.* 1. *pag.* 235. vbi Fichard. *n.* 17. *pag.* 236. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 2. *n.* 5. D. Marta *d. c.* 54. *n.* 11. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *n.* 70. Molin. *disp.* 374. *vers. quando*, Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 31. *n.* 26. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 18. *consid.* 1. vbi *n.* 11. intelligit licet interueniret iuramentum. 3

A septennio vsque ad nouennium.] Notatur ad hoc, quòd præsumptio vsuræ oritur si, appositum sit pactum, ne liceat intra certum tempus redimere, si alia coniectura concurrat, veluti quòd modico etiam pretio facta sit venditio, vel quod emptor sit solitus fœnerari, refert plures Doctores Cened. *d. collect.* 28. *n.* 3. vide Perez *l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 41. Azeued. *l.* 4. *n.* 35. *& seq. tit.* 6. *lib.* 8. *recop.* Gemin. *de vsuris*, *commento* 1. §. 1. *n.* 40. Felician. *de censibus*, *lib.* 1. *c.* 7. *n.* 71. Card. Mantic. *d. tit.* 20. *n.* 33. Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib.* 2. *q.* 1. *num.* 14. multos citat Castil. *lib.* 2. *quotid. c.* 25. *num.* 9. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 3. *quæst.* 30. 4

Domos eius restitueret.] Notatur ad hoc quòd propter pactum de reuendendo adiectum venditori res non est tanti æstimanda, imò talis conditio, & pactum facit eam esse minoris pretij, quàm fuisset, si libera venderetur. Vide citatos à Cened. *d. collect.* 28. *num.* 4. Pinel. *d. l.* 9. *de rescind. vendit. p.* 3. *cap. fin. n.* 12. Menoch. *conf.* 358. *n.* 26. Gemin. *de vsuris, commento* 2. §. 5. *num.* 129. Cardin. Mantic. *d. tit.* 20. *n.* 41. Molin. *disp.* 375. *vers. rem venditam*, Mascard. *concl.* 960. *n.* 13. Azor. *instit. moral. part.* 3. *lib.* 8. *cap.* 12. *q.* 3. Gom. *decis.* 198. *num.* 2. *& decis.* 168. *num.* 8. Valasc. *de iure emphyt. q.* 10. *num.* 6. *ad finem*, *& conf.* 60. *num.* 10. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *num.* 83. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 23. *num* 293. Et iuxta stylum Rotæ æstimatur, vt ascendat ad sextam partem pretij rei venditæ, ex eadem Rot. *decis.* 446. *in fin. p.* 1. *recent.* & *in Romana domus* 16. *Iunij* 1614. coram bonæ mem. Buratto inter eius impressas *dec.* 62. *num.* 8. vbi Ferentil. *in annot. lit. B.* licèt aliàs dixerit, 5

quòd

quòd si illud pactum fuisset perpetuum, facere æstimationem minui paulò minus quàm in tertia parte, vt *in decis.746.num.5.part.4. diuers.* & quòd æstimetur in tertia parte adeò vt res valoris centum vendita cum tali pacto valeat solùm septuaginta, tenet Tiraquell.*d.retract.conuent.in præf.num.20. vers. quartum*, Roland. *cons.96. num.36. cum seqq. lib.2.* Ioseph. Ludou.Perus.*decis.97.num.4.* Cardin. Mantic. *d. tit. 20. num.49.*

In gloss. *Patet.* ibi, *præsumitur.* Notatur ad hoc quòd præsumptio iuris dicitur patens probatio, *l. licèt,ff.de legatis* 1.*l.*1.ibi,*liquido, C.de testam. milit.* Tiraq.*in l.si vnquam,verbo donatione,n.*158. Afflict.*decis.*13.*n.*23.*&* 24.*& decis.*44.*n.*14.*cum seqq.* Menoch.*remed.*15.*recuper.n.*400. *& de præsumpt. lib.*1.*q.*33. Couar.*lib.*2.*var.c.*6.*n.*1.Gonzal.*ad reg.*8. *Cancel.gloss.*43. Aluarad. *de coniecturata mente defuncti*, *lib.*2.*cap.*4. *à num.*8.

7 In ead.gloss.ibi, *& haberet emptor fructus.* Notatur ad hoc quòd emens cum pacto de retro fructus suos facit,& verus dominus rei fit, vt per Ioseph. Ludou. *decis.*79.Thesaur.*decis.*56. Iaffred. Balb.*decis.*29. Ordin. Regiam Lusit. *lib.*4. *tit.*4. *in princ.* Etiamsi adsit suspicio, nisi huiusmodi contractus indicaretur in totum fœneratitius, quia tunc locus erit imputationi fructuum in sortem,vt per Surd.*decis.*34.*in fine*, Stephan.Grat.*discept.forens.c.*26.*n.*21.*cum seqq.*

In ead.gloss.ibi,*& ita potius considerandum est,quòd agitur inter contrahentes.*Rusticus, & mulier facilè excusantur ne fœnus exercuisse dicantur,& arbitrio iudicis relinquitur an rusticus, & mulier sic ignari, & simplices vt sint,nil mali de eis suspicari possit, vide Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *q.*122. *n.*40. *& de arbitr. casu* 194.*n.*47.*& cons.*353.*n.*17.Cardin.Mantic.*de tacitis, & ambig. conuent.lib.*8.*tit.*25.*n.*13.*&* 14. Rusticus in dubio præsumitur sagax,& non simplex,vt per Surd. *decis.* 237. *n.*11. vbi *n.*12. resoluit quòd rustico sagaci non subuenitur,quod etiam tenet Fatin.*in praxi crimin.p.*3.*q.*98.*n.*28.*&* 56.

SVMMARIVM

1 *Venditor deceptus vltra dimidiam iusti pretij agere potest, vt res sibi reddendo pretium acceptum restituatur,vel iustum pretium suppleatur,& in hoc electio est emptoris.*

3 *Fructuum restitutio non fit,quando rescinditur contractus ex læsione vltra dimidiam, secus si læsio sit enormissima.*

4 *Minor læsus vltra dimidiam an sit restituendus, ostenditur.*

Cap. Cum causa. VI.

1 Venditor deceptus vltra dimidiam iusti pretij agere potest, vel vt restituto pretio sibi res reddatur, vel vt iustum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Barbat. Viuian. *in ration. lib.*3.*iur.Pont.pag.*178.Alagona *in compend.iur.Canon. pag.*431. *& volum.*4.*repet. in iure Canon.ad lib.*4.*Decret.* Anton.Burgos, remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Anton.August.*collect.*1. *Decret.lib.*3. *tit.*13.*c.*3.

2 De materia huius text. latè dixi ad *cap. cùm dilecti* 3.*suprà hoc tit.*

3 *Possessiones restituerent.*] Non autem fructus ex eis perceptos, fructuum enim restitutio non fit quando rescinditur contractus ex læsione vltra dimidiam, secus tamen si læsio sit enormissima, quia tunc condemnatus tenetur ad restitutionem fructuum,vt per Pinel. *ad l.*2.*C.de rescind. vendit.p.*2.*c.*4. *à n.*1. Couar. *lib.*2. *var.c.*3.*n.*9.Gom.*l.*70. *Tauri, n.*29. *& tom.*2.*c.*2.*n.*24. Mozz.*de contract.lib.tract. de empt.tit.quibus casibus annulletur empt.* Mench.*frequent.c.*7.Vincent.de Franch. *Neap.decis.*119.495 *&* 242.Magon. *Florent.decis.*23. *in fine*,Parlad.*lib.*2.*rerum quotid.cap.fin.p.*5.§.16.*n.*12. Gutier. *pract. lib.*2. *q.*134. Morl. *in emporio iuris p.*1. *tit.*9.*q.*21. Molin. *disp.*349.*vers. vtrùm autem quando*, Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 681. Ceuall. *q.*536.*n.*1.*cum seqq.& q.*762.*à n.*1. Cald.Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare,n.*13.*& de potest.elig.c.*4. *n.*10. Cardoso *in praxi iudicum, verbo fructus num.*10. Rebell.*de obligat.iustit.p.*2.*lib.*7.*q.*4.*n.*9.*& lib.*9.*q.*16. *sect.*2.

In gloss. vlt. ibi, *secus in minore*, &c. Notatur ad hoc quòd etiamsi contractus minoris sit iuratus,iuramentum adductum operatur solum, quòd minor non possit in integrum restitui, quia per iuramentum habetur pro maiori, ex appositione tamen iurisiurandi non tolluntur ei alia iuris remedia, putà allegatio læsionis vltra dimidiam, nisi expressè renuntiauerit tali læsioni.Vide Gam.*decis.*212.*&* 291.Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare num.*12. Vincent. de Franchis *Neapol. decis.*248. Valasc. *consult.*130.*n.*27. Garc. *de nobilit. gloss.*9. §.1. *num.*5. vbi resoluit quòd minor læsus vltra dimidiam omisso remedio læsionis, quod est ordinarium, potest ad beneficium restitutionis confugere, quia pinguius,& vtilius, & commodius. 4

SVMMARIVM.

1 *Venditor in quibus casibus re euicta non teneatur de euictione, ostenditur.*

2 *Emptor cùm vi depellitur à re empta, venditor non tenetur euictione.*

3 *Euictio cessat cùm quis scienter rem emit alienam.*

4 *Euictio cessat cùm quis emit ius, quod venditor habet in re.*

5 *Euictio non competit aduersùs donantem.*

6 *Euictio quando cadat in emphyteusi,ostenditur.*

7 *Emptor vt contra venditorem agere possit de euictione, tenetur litem motam venditori nuntiare ante apertas attestationes.*

8 *Emptor,qui non denuntiauit litem motam venditori, non potest agere de euictione, etiamsi probet sententiam contra se latam iustè, & secundùm ius fuisse prolatam.*

9 *Euictio datur in beneficialibus.*

10 *Filius, à quo euincitur legitima etiam assignata per patrem, potest agere de euictione contra fratres, vel coheredes.*

11 *Feudo euicto tenetur dominus de euictione,nisi vassallus, seu feudatarius sciuisset rem de qua inuestiebatur, alienam.*

12 *Minor,& fiscus non tenentur denuntiare,sed sequuta euictione possunt agere contra suum auctorem.*

13 *Denuntiatio non est necessaria stante iuramento de defendenda lite,& causa, si venditor sciat litem esse motam.*

14 *Euictio cessat vbi per contumaciam emptor condemnatur.*

15 *Venditor tenetur emptorem defendere coram iudice, quo emptor conuentus est, & quid si sit Clericus, remissiuè,* n.16.

17 Iudicis.

17 *Iudicis imprudentia venditori nocere non debet.*

18 *Venditor vbi latitat, & impedit ne fiat determinatio, tenetur de euictione absque alia denuntiatione.*

19 *Euicta per sententiam arbitri an, & quando emptor contra venditorem de euictione agere possit, ostenditur.*

20 *Emptor potest recuperare à venditore sumptus, quos fecit in lite, & etiam damna; & interesse, casu quo res non fuerit euicta.*

CAP. Si venditori. VII. & vlt.

Gregor. IX.

1 VEnditor non tenetur emptori de euictione, primò si emptor mota lite contra ipsum eam denuntiauit venditori vt rem defenderet: secundò si tempore sententiæ se contumaciter absentauerit: tertiò si per iniuriam iudicis sententia fuerit lata contra ipsum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Cened. *collect.* 141. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 179. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 432. *& vol.* 4. *repet. in iure Canon. ad lib.* 3. *Decretal.* Anton. Burgos, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Capel. Tholos. *decis.* 408. Capyc. *decis.* 106. *à princ.* Capra *reg.* 87. *ex n.* 227. Duen. *reg.* 242. Alex. *cons.* 138. *à n.* 1. *vol.* 7. Cou. *lib.* 4. *var. c.* 17. *à princ.* Perez *l.* 2. *vers. dubitatur eo casu, tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 194.

2 Vltra casus relatos *in hoc text.* in quibus venditor non tenetur de euictione, alij sunt in quibus illa cessat, veluti cùm emptor vi depellitur à re empta, Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 45. §. 4. vbi Parens meus, Anton. Gom. *tom.* 2. *var. c.* 2. *n.* 43. Cald. Pereira *de empt. c.* 31. *n.* 106. vbi *n.* 101. limitat quando violentia fuit commissa in odio vendentis.

3 Cessat etiam euictio cùm quis scienter rem emit alienam, Ordin. Reg. Lusit. *d. tit.* 45. §. 5. Anton. Gom. *d. c.* 2. *n.* 42. Vezin. *tom.* 2. *commun. opin. lib... tit.* 38. *n.* 64. Couar. *lib.* 3. *var. c.* 17. *n.* 1. Tiraq. *de retractu lig.* §. 12. *gloss... à n.* 7. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxor.* §. 65. *n.* 53. Caualcan. *de tutore, & curatore, n.* 172. Caballin. *de euiction.* §. 5. *n.* 31. Paul. Montan. *de tutel. & curis, c.* 33. *n.* 104. Centolin. *in addit. ad Farin. p.* 4. *decis.* 44. *n.* 1. Ioan. Martinus à Costa *in addit. ad formam libellorum annot.* 17. *n.* 12. Cald. Pereira *d. c.* 31. *num.* 105.

4 Deinde cessat cùm quis emit ius, quod venditor habet in re, Menoch. *cons.* 178. *n.* 23.

5 Aduersùs donantem non competit euictio, *l. Aristo* 18. §. *fin. ff. de donat. l.* 2. *C. de euiction.* Anton. Gom. *d. c.* 2. *n.* 35. *& c.* 4. *n.* 2. Pinel. *in l.* 1. *p.* 3. *n.* 61. *illat.* 12. *C. de bonis maternis*, Bellacomb. *d. tit.* 38. *n.* 61. Couar. *lib.* 2. *var. c.* 15. *n.* 1. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 252. *vers. secundò sumitur*, D. Barbos. *in l. si æstimatis*, 51. *n.* 17. *ff. soluto matrim.* Cabed. *p.* 1. *decis.* 37. *n.* 1. *& decis.* 119. *n.* 13. Valasc. *de partit. c.* 37. *n.* 3. Cald. Pereira *d. c.* 32. *n.* 41. qui limitant, quando donatio est remuneratoria, vel quando donator expressè promisit se teneri velle de euictione.

6 Vlteriùs cessat euictio in emphyteusi concessa cum clausula, *saluis iuribus cuiuscumque tertij*, quia tunc non tenetur dominus de euictione, vt per Surd. *decis.* 290. *n.* 7. Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 24. In aliis tamen casibus euictio debetur emphyteutæ, de quibus vide Valasc. *de iure emphyt. q.* 38. *n.* 32. *& de partit. c.* 37. *n.* 1. Surd. *d. decis.* 290. *à n.* 17. Veluti si dominus directus renouationem emphyteusis concesserit illegitimo successori, tunc enim tenebitur ad interesse, Gam. *Lusit. decis.* 117. *n.* 1. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 7. *ad fin.* Valasc. *cons.* 172. *& cons.* 129. *à n.* 3.

Vt rem venditam vbi defenderet, nuntiare.] Ergo vt 7 emptor contra venditorem agere possit de euictione, tenetur litem motam venditori nuntiare, ita Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 45. §. 2. & apud Castellanos *l.* 36. *tit.* 5. *p.* 5. Cou. *lib* 3. *var. c.* 17. *n.* 3. *in princ.* Mich. Grass. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 28. *n.* 8. *pag.* 397. & Don. à Fina *n.* 11. Villalob. *n.* 18. Viu. *n.* 40. Bellacomb. *n.* 68. *cum seqq.* Menoch. *cons.* 100. *n.* 181. Gam. *dec.* 79. *n.* 1. *& decis.* 101. *n.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 614. *n.* 8. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 61. *n.* 3. Alex. Trentacinq. *lib.* 3. *var tit de empt. resol.* 4. Morl. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 9. *in prælud. n.* 38. D. Barbos. *in l.* 2. §. *fin. n.* 41. *ad finem, n.* 42 *ff. soluto matrim.* Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 79. & huiusmodi denuntiatio debet fieri ante apertas attestationes, saltem apud Lusitanos ex Ordin. Regia *d. tit.* 45. §. 2. *ad fin.* & apud Castellanos *l.* 32. *&* 36. *tit.* 5. *p.* 5. vide de iure communi *in l. si cùm quæstio, C. de euiction.* Couar. *d. c.* 17. *n.* 8. Anton. Gom. *tom.* 2. *c.* 2. *n.* 39. Menoch. *de arbitr. casu* 476. Perez *tit.* 7. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 103. *cum seqq.* Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 8. Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, c.* 8. *de empt. & vendit. n.* 82. vbi tenet de iure communi nuntiationem posse fieri etiam in instantia appellationis, dummodo idoneo adhuc tempore ad causæ defensionem fiat.

Amplia primò huiusmodi denuntiationem necessariam esse, etiamsi apertè constet de iustitia euincentis, & emptor, qui non denuntiauit, probet sententiam contra se latam iustè, & secundùm ius fuisse prolatam, ex gloss. *verbo posse, in fine, in l. emptorem, in princ. ff. de action. empt.* vide tamen Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 71. Gutier. *d. c.* 61. *n.* 18. D. Barbos. *in l. venditor, ff. de iudic. n.* 29. *cum seqq.* Surd. *decis.* 22. *num.* 9. 8

Amplia secundò in beneficialibus, in quibus datur euictio, vt post Rebuff. resoluit Zerol. *in praxi Episcopali, p.* 1. *verbo Euictio, pag.* 158. 9

Amplia tertiò in filio, à quo euincitur legitima etiam assignata per patrem, qui agere potest de euictione contra fratres, vel cohæredes, *l. scimus, in princip.* vbi gloss. & Iason. *num.* 5. *C. de inoff. testam.* Anton. Gom. *d. cap.* 2. *num.* 34. Valasc. *de partit. cap.* 37. *per totum.* 10

Amplia quartò in feudo, quo euicto tenebitur dominus de euictione, vide Surd. *decis.* 290. *num.* 16. Camil. Borrel *in summ. omnium decis. tit.* 34. *de feudis, n.* 385. nisi vassallus, seu feudatarius sciuisset rem, de qua inuestiebatur, esse alienam, tunc enim contra dominum inuestientem pro euictione agere posse, resoluunt Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. cent.* 1. *dist.* 4. *n.* 7. Surd. *decis.* 243. *n.* 1. Camil. Borrel. *d. tit.* 34. *num.* 388. 11

Limita primò in minore, & fisco, qui non tenentur denuntiare, sed sequuta euictione possunt agere contra suos actores, vt per Peregr. *de iure fisci, lib.* 6. *tit.* 4. *n.* 39. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 175. *n.* 33. Mench. *frequent. cap.* 9. *n.* 18. Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 28. *num.* 69. *vers. Limita quoque;* D. Barbos. *d. l. venditor, n.* 124. Cald. Pereira *d. c.* 31. *num.* 69. vbi intelligit, si venditor esset conscius litis motæ. 12

Limita secundò extante iuramento de defendenda lite, & causa, quia tunc non est necessaria denuntiatio si venditor sciat litem motam, vt per Capyc. *decis.* 106. 13

decis. 106. *n.* 3. Ludou. Gom. *in §. item si quis postulante, n.* 10. *Instit. de actionib.* Palat. *in repet. cap. vestras, de donat. inter virum, & vxor. §. fin.* 32. Couar. *in cap. quamvis pactum, p.* 1. *§.* 4. *n.* 5. *vers. septimò, & lib.* 3. *var. c.* 17. *n.* 5. Seraph. *de priuileg. iuram. priuileg.* 94. Gutier. *d. c.* 61. *n.* 19. Menoch. *cons.* 128. *n.* 15. Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 70.

14 *Vel contumaciter absfuit.*] Notatur ad hoc, quòd vbi per contumaciam emptor condemnatus, euictio cessat, Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 38. *n.* 60. Surd. *decis.* 22. *à princ.* In dubio namque præsumitur condemnatus non ex defectu causæ, sed ratione contumaciæ, *l. si ideo, in princ. ff. de euiction. l. emptor, C. eodem*, Felin. *in cap. cum Bertoldus, n.* 23. *de re iudicata*, Couar. *lib.* 3. *var. c.* 17. *n.* 9. Hippol. *in pract. §. postquam, n.* 53. Perez *tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 194. *in fine*, Mascard. *de probat. concl.* 614. *n.* 4. vbi resoluit quod emptor in dubio non potest agere de euictione, nisi probet quòd defenderit causam quantum in se fuit, & non fuerit contumax, & *n.* 5. quòd emptor ostendere debet se prosequutum fuisse suam appellationem vsque ad finem, etsi constiterit sententiam fuisse latam contra ipsum, & ipsum appellasse. Illud aduertere oportet quòd venditor tenetur semper de euictione, licèt illam expressè non promiserit, cùm euictio sit de natura emptionis, *l. cùm dubitatur*, & *ibi* Bald. *C. de euict.* latè Tiraq. *de retract. lig. §.* 29. *gloss. vlt. num.* 4. & ideo procurator constitutus ad vendendum potest promittere de euictione, licèt id expressum non habeat in mandatis, Tiraquell. *d. num.* 4. *vers. hincque procurator*, & fuit dictum *in Terracinen. molendini* 28. *Ianuarij* 1628. & *in Romana officij* 31. *eiusdem mensis & anni*, coram R. P. D. meo Pitouano, refert Ferent. *in annot. ad decis.* 381. Buratti, *litera A.*

15 *Defendat.* Coram iudice, quo emptor conuentus est, licèt aliàs venditor ex suo priuilegio alibi esset conueniendus; *l. venditor, ff. de iudic. l.* 1. *C. vbi in rem actio*, Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 45. *§. vlt.* vbi parens meus, Soar. de Pace *in praxi, tom.* 3. *c.* 1. *§.* 3. *n.* 13. D. Barbos. *d. l. venditor*; *à n.* 132. Cald. Pereira *d. c.* 31. *à n.* 82. Mendez à Castro *in praxi sæculari Lusit. lib.* 3. *c.* 5. *n.* 7.

16 Quid si venditor sit Clericus, an teneatur emptorem laicum defendere coram suo iudice, quo conuentus est, vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 2. *tit.* 1. *§.* 11. & apud Castellanos *l.* 57. *in fin. tit.* 6. *p.* 1. Boer. *dec.* 69. *num.* 27. Couar. *practic. cap.* 8. *num.* 2. *vers. quæ quidem*, Grammat. *decis.* 21. *num.* 4. Capyc. *decis.* 197. *num.* 7. Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *dist.* 11. *num* 78. Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo vxorem in* 2. *num.* 125. *aliàs* 417. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 37. *n.* 7. Anton. Gom. *d. c.* 2. *num.* 39. *col.* 8. Aufrer. *in tract. de potestate sæculari, reg.* 2. *num.* 9. *vers. quintò fallit*, Girond. *de gabellis, part.* 4. *§.* 1. *num.* 15. Perez *l.* 4. *vers. hic est, quod Clericus, tit.* 2. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 143. Humad. *d. l.* 57. *gloss.* 6. Mynsing. *cent.* 1. *obseru.* 22. *ad fin.* Azeued. *l.* 5. *num.* 2. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recop.* Fachin. *lib.* 2. *controu. c.* 37. *col.* 2. *lit. D.* Gam. *Lusit. decis.* 332. *num.* 1. Surd. *cons.* 221. *num.* 20. *& cons.* 396. *num.* 7. Franc. Viuian. *Neapol. decis.* 49. *num.* 8. Cenall. *commun. contra commun. q.* 588. *& tom.* 7. *q.* 896. *num.* 627. Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 18. *num.* 169. Modern. *de iurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 34. Cened. *ad Decretum collect.* 37. *num.* 8. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 380. *vers. quando venditor.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 22. *num.* 35. Cardos. *in praxi iudicum, verbo emptio, n.* 34. D. Barbos. *in l. venditor* 49. *à num.* 138. *cum seqq. ff. de iudic.* Cald. Pereira *de empt. c.* 31. *num.* 84. Mendez à Castro *in praxi Lusitaniæ, lib.* 3. *c.* 5. *§.* 11. *vers. secundò*

amplia, Curt. Philip. *part.* 1. *§.* 5. *num.* 20. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 37. consid. 8. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 7. *n.* 90. *cum seqq.*

Per iniuriam.] Vel imprudentiam iudicis, quæ venditori nocere non debet, cùm emptor ex defectu iuris non succumbat *l. si per imprudentiam, ff. de euict. l. emptor, C. eod.* Couar. *d. c.* 17. *n.* 19. Perez *tit.* 7. *Ordin. pag.* 195. Menoch. *cons.* 361. *n.* 1. Secus si per imprudentiam Aduocati, quem contumacem, vel indoctum adhibuit, ex Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 29. 17

In gloss. *Inuestitu*, 1. ibi, *quod si per venditorem steterit*, &c. Notatur ad hoc, quòd venditor vbi latitat, & impedit ne fiat denuntiatio, tenetur de euictione, absque alia denuntiatione, vt per Mascard. *de probat. concl* 614. *à n.* 20. 18

In ead. gloss. ibi, *Item si emptor compromittit*, &c.] Euicta re per sententiam arbitri emptor contra venditorem de euictione non rectè agit, nisi compromissum eius voluntate, aut ex necessitate fieret, putà ex forma statuti, vel alio iure ad hoc fuisset coactus emptor, vt per Bened. Capr. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 28. *n.* 47. *pag.* 400. vbi Bellacomb. *n.* 56. *pag.* 401. Surd. *decis.* 22. *n.* 1. Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 31. 19

Aduerte quòd emptor potest recuperare à venditore sumptus, quos fecit in lite, & etiam damna, & interesse eo casu, quo res non fuit euicta, vt per Anton. Gom. *tom.* 2. *c.* 2. *n.* 47. Mich. Grass. *d. tom.* 2. *lib.* 8. *tit.* 28. *n.* 11. *pag.* 398. vbi Vezin. *num.* 52. *pag.* 400. *& n.* 54 *pag.* 401. Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 33. Et ad amissionem augmenti valoris, ex Farin. *nouiss. Rota decis.* 13. *n.* 2. aliàs *p.* 4. *diuers.* 20

De Locato, & Conducto.

Tit. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Locationis, & conductionis materia vbi tractetur, ostenditur.*
3 *Locator, & conductor vnde, & quotuplex dicantur, ostenditur.*
4 *Locatio est conuentio, qua factum solitum personarum vile officium exercentium, vel vsus rei pro certa mercede conceditur.*
5 *Merces in locatione debet esse certa, non simpliciter constituta, aliàs esset contractus innominatus.*
6 *Merces certa quando dicatur constituta.*
7 *Merces certa, quæ in locatione interuenire debet an necessariò sit constituenda in pecunia numerata, an verò sufficiat quòd constituatur in alia quacunque specie ostenditur.*

SVPER hanc rubric. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 99. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 174. Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 111. *verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi method. iuris Pontif. pag.* 419. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad* 5. *lib. Decret. sub hoc tit.* nonè Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon. sub eod.* & nouissimè Didac. de Britto. 1

De materia tit. agit apud Lusitanos Ordin. Regia *lib. 4. tit. 23.* & apud Castellanos *tit. 8. p. 1.* & latè materiam prosequuntur Verrut. *de verborum signific. verbo locatio*, Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3. de locato*, Cancel. *var. cap. 14 de locato*, Pichard. *in rubr. Instit. de locatione*, Viuian. Kirchou. Soar. & alij *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 43. de locato, pag. 654. cum seqq.* Mozz. *de contract. tract. de locato*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 27. de locato*, Carot. *in speciali tract. de locato*, Cardoso *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo locato*, Morla *in emporio iuris, p. 1. tit. 10 de locato*, Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 5. de locato*, Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 2. cap. 3. num. 4. cum seqq.* Valasc. *de iure emphyt. quaest. 21. & 23.* Soar. de Pace *in pract. tom. 3. cap. 6. §. 3.* Cabed. *p. 1. decis. 92.* Fr. Ludouic. Beja *respons. casuum conscient. p. 2. casu 20.* Ex doctis Patribus Societatis IESV de locatione eruditè tractarunt Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 486. cum seqq.* Less. *eod. tract. lib. 2. c. 24.* Rebello *de obligation. iustitiae, p. 2. lib. 14.* Paul. Comitol. *respons. moralium lib. 3. quaest. 12. num. 4. & q. 29. num. 4.* Valer. Reginald. *in praxi fori poenitent. lib. 25. cap. 38. à num. 486. cum multis sequentibus*, Layman. *in Theolog. moral. tract. 4. cap. 22.*

3 *Locato.*] Dicitur à verbo *locare*, & inter alia significat in aliquo loco ponere, vnde qui in fundo aliquem constituunt ad vtendum, vel habitandum, locare dicuntur; conductor verò à verbo *conducere*, hoc est, secum ducere, tradit ex Varrone *lib. 4. de lingua Latina*, Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib. 13. c. 6 n. 30. cum seqq.* Quo fit, locatorem appellari, qui rem suam alteri vtendam, vel factum proprium pro mercede concedit, conductorem verò dici qui mercedem dat, vt vsum consequatur, quasi ductum eius res locata sequatur, vt ex Brison. tradit. Pichard. *in rubr. Instit. de locato*, Cujac. *lib. 2. obseru. 28.* Moscon. *dilucidat. totius iuris Ciuilis, lib. 3. tit. de oblig. ex contractu; dilucid. 17. n. 123.* multoties tandem locator dicitur qui dat mercedem, conductor, qui accipit, vt multis exemplis ostendunt Cujac. & Pichard. *vbi sup.* Verrut. *de verbor. signif. verbo locationis*, & ita veteres promiscuè his verbis vtebantur, vt constat ex *l. veteres, cum l. seqq. ff. de actionib. empti*, & ex *l. 1. ff. de superficieb.* notant Conan. *lib. 7. comment. iuris Ciuilis, c. 15.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 27. in princ.* Strach. *de mercat. tom. 1. tit. de nauib. p. 3. in princ.* quicquid teneat Cujac. *lib. 9. obseru. c. 15.*

4 Locatio autem, & conductio in hunc sensum accepta variè à Doctoribus definitur, vt per antiquiores, *in rubr. huius tit. & ff. & C. eod.* Sot. *lib. 6. de iustit. quaest. 2. art. 1.* Petr. Gregor. *vbi supr num. 3. & in partit. iuris Canon. lib. 3. tit. 16. c. 1.* Cujac. *in paratitl. ff. & C. hoc tit.* Verrut. *d. verbor. signif. verbo locatio* Anton. Gom. *var. tom. 2. de contract. c. 3.* Moscon. *d. diluc. 17. n. 122.* Donel. *d. c. 9. n. 20.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 5. tit. 1. num. 2.* refert plures, & propriam assignat Carot. *in tract. huius tit. in princ.* Sed inter omnes illa mihi melior definitio videtur, & quae magis essentiam rei explicat, quae sequentibus continetur verbis. *Locatio est conuentio, qua factum solitum personarum, vile officium exercentium, vel vsus rei pro mercede conceditur.* Ponitur, *conuentio*, loco generis, quia multae dantur conuentiones, quae non sunt locationes, *l. 1. §. conuentionis, & §. fin. l. iurisgentium 7. ff. de pactis, l. ex hoc iure, ff. de iustit.* reliquae particulae ponuntur loco differentiarum. Adieci, *factum*, vt ostenderem veram locationem dari non solùm quando res locatur, prout significat verbum; *res*, in definitione positum sed quando etiam operae, *l. in operis 29. l. qui insulam 33. §. qui mercedem, l. opus 59. l. qui operas 41.* cum multis aliis, *ff. hoc tit. l. si hi 22. C. eod.* Dixi, *solitum*, vt excludantur facta, seu operae, quae sua natura non solent locari, quia quantumcunque merces interueniat etiam in pecunia numerata, si factum tale est, quod non soleat locari, non locatio, sed contractus innominatus, do vt facias, dicendus erit, *l. naturalis, §. at cum do, ff. de praescript. verb. l. si pecuniam 5. in princ.* vbi gloss. *verbo acceperis, & verbo repetetur, ff. de condict. causa data.* Adieci, *vile officium*, vt includantur operae mechanicae, & excludantur liberales, & similes, *l. 1. ff. de var. & extraord. cognit. l. 1. ff. si mensor falsum modum dix.* Posui, *vsus*, vt intelligatur in locatione non transferri dominium sed solum vsum, *l. non solet, ff. hoc tit.* & itavt ab emptione & venditione distinguatur, quae licèt pretio, & consensu contrahatur, sicut locatio mercede, text. *in princ. Instit. hoc tit. §. pretium, & §. item pretium, Instit. de empt.* attamen in venditione dominium transfertur si is qui vendidit dominus est, *l. clauibus 74. l. cum manu sata 80. §. nemo, ff. de contrah. empt.* Addidi, *pro certa mercede*, in primis vt ostenderem differentiam inter locationem, commodatum, & precarium, in quibus licèt vsus ad tempus concedatur, gratis tamen fit, *§. item is, cui, Instit. quibus mod. re contrah. oblig. l. 1. ff. de precar.* Deinde vt intelligatur 5
mercedem in locatione debere esse certam, non simpliciter constitutam, aliàs enim esset contractus innominatus, text. *in princ. Instit. hoc tit. l. si merces 28. ff. eod. l. si vir vxori 53. ff. de donat. inter virum, l. si conuenerit 23. ff. communi diuid.* Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. p. 2. c. 3. num. 5.* Petr. Gregor. *d. lib. 27. cap. 1. num. 10.* Mantic. *d. lib. 5. tit. 1. num. 5. & tit. 2. à princ.* Certa autem merces constituta dicetur, si fiat relatio 6
ad aliquid ex quo de eius certitudine constet, veluti si contrahentes se referant ad pensiones annorum praeteritorum & ad legem, vel consuetudinem, siue aestimatores, quibus certa merces praescribitur, tunc enim valet locatio, *d. merces, in princ. l. his, cap. venditio 7. ff. de contrah. empt.* Pinel. *d. cap. 1. à princ. & cap. 3. num. 2.* Valasc. *de iure emphyt. quaest. 15. num. 5.* Cardin. Mantic. *d. tit. 2. num. 5.* Quaestio dubia est, 7
an huiusmodi certa merces necessario sit constituenda in pecunia numerata, an verò sufficiat quòd constituatur in alia quacunque specie? Communis sententia in ea est opinione, scilicet non dari veram locationem nisi merces in pecunia numerata consistat, ita gloss. *verbo si res, in l. naturalis, §. at cum do, ff. de praescript. verb. gloss. verbo non dabatur, in l. 1. §. si quis seruum, ff. depositi, & in l. si olei, eod. tit.* Bald. & communiter Doctores *dictis locis*, Balduin. & alij *in princ. Instit. hoc tit.* Anton. Gom. *d. c. 3. num. 3.* Lazarte *de decima vendit. c. 1. ex num. 2.* Cardin. Mantic. *d. lib. 5. tit. 1. num. 11. & tit. 2. num. 25.* Fachin. *controuers. lib. 1. c. 82.* Carot. *in tract. huius tit. p. 1. quaest. 1. de mercede numerata, à princ.* Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib. 13. cap. 6. col. 3. ad fin.* Contrariam opinionem, scilicet non esse de substantia locationis quòd merces consistat in pecunia numerata, siue in alia quacunque re, materia, vel specie, tenuit originaliter Corras. *miscell. lib. 2. c. 11.* sequuntur Pinel. *in rubric. de rescind. vendit. p. 2. cap. 3. ex num. 28.* Cujac. *tract. 8. ad African. ad l. & haec distinctio, ff. hoc tit.* Valasc. *de iure emphyt. quaest. 20. num. 5.* Mench. *lib. 3. vsufreq. c. 53.* Pichard. *in princ. Instit. hoc tit. n. 27.* vide apud eos.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati sunt Magistri, & scholares Bonomenses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum Magistrorum, vel scholarium sine eorum consensu*, & num.seqq.

2 *Scholares veteres conductores sunt praeferendi nouis super conductione domus, intellige vt ibi.*

3 *Statutum, de quo in hoc text. est locale, & habet locum Bononiae solum.*

4 *Excommunicatio, de qua in hoc text. non comprehendit locatores, qui secundum*, l. ne cui, C. hoc tit. *etiam durante priori locatione poterant domus suas locare aliis scholaribus.*

Cap. Ex rescripto. I.

Clem. III.

1 MAgistri & scholares Bononienses, qui ante tempus elapsum conductionis hospitia aliorum Magistrorum, & scholarium conducunt sine inquilinorum consensu, excommunicantur, & hoc decretum singulis annis in audientia Magistrorum, & scholarium recitetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imola, Anan. Host. Anch. Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papae, Cened. *collect.* 36. Viu. *in ration. lib.* 3. *iur. Pont. pag.* 182. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 432. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 12. *c.* 2. & nouissimè Didacus de Britto.

Hanc eandem conclus. firmant & explicant Bonacos. *commun. crimin. verbo excommunicantur Magistri*, Siluest. *in summ. verbo excommunicatio, il.* 9. *ex n.* 8. Tabien. *in summ. verbo excommunicatio, il.* 5. *casu* 17. *n.* 6. Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 114. *vers.* 4. Quintil. Mandos. *in gloss. facultatum in superscript. in verbo ad perpetuam rei memoriam, pag.* 14. *lin.* 13. vbi ait quòd decisio huius text est specialis quoad ciuitatem Bononiae, Lael. de Zanchis *de priuileg. Ecclesiast. priuileg.* 19. *n.* 14. Rebuff. *de priuileg. schol. priuileg.* 10. Iacob. Benn. *de priuileg. Iureconsultor. p.* 1. *priuil.* 9. *n.* 1. *in fine*, Vincent. Carot. *in tract. de locato, p.* 2. *tit. de sentent. excomm. à princip.* Soar. *de censur. disput.* 22. *sect.* 3. *num.* 3. Filiuc. *tract.* 14. *cap.* 3. *quaest.* 7. Bonacin. *de censur. extra Bullam, disp.* 2. *quaest.* 2. *puncto* 37.

2 *Super conducendis*, &c] Per hunc text. tenet glossa *in l. vlt. verbo manet, C. de locat. praedior. lib.* 11. Scholares veteres conductores esse praeferendos nouis super conductione domus, & ita limitari *l. ne cui, C. hoc tit.* sequuntur Anton. Gom. *tom.* 2. *var. c.* 3. *num.* 5. Rebuff. *de priuileg. scholast. priuil.* 9. Valasc. *de iure emphyt. q.* 24. *n.* 2. vbi tenet hoc specialiter fuisse constitutum in hoc text. Sed intelligendum est, quando antiquus scholaris vult praeferri nouo conductori non scholari, secus quando & antiquus & nouus domus conductor sunt scholares, quia tunc dominus poterit eandem locare cui voluerit, iuxta resoluta per D. Barbos. *ad l.* 1. *p.* 7. *n.* 51. *ff. soluto matrimon.* & Carot. *de locato, p.* 3. *tit. de libertate super materia, d. l. ne cui, q.* 1. *num.* 15.

3 *In communi audientia*, &c.] Ergo statutum, de quo *hic*, est locale, & habet tantùm locum Bononiae, vt per Syluestr. *verbo excommunicatio,* 9. *num.* 11. Nauarr. *in manu. cap.* 27. *n.* 114. Clar. *lib.* 3. §. *fin. q.* 77. *n.* 26. Perez *l.* 8. *tit.* 2. *lib.* 1. *verbo studio, pag.* 45. D. Barbos. *d. l. p.* 7. *n.* 52. licèt contrarium sequi videatur Rebuff. *in priuil.* 10.

4 In gloss. *Sub excommunicatione*, ibi, *sed quare*, &c. Notatur ad hoc quòd excommunicatio, de qua *hic*, non comprehendit locatores, qui secundùm, *d. l. ne cui*, etiam durante priori locatione poterant domus suas locare aliis scholaribus, siue Magistris, Rebuff. *d. priuileg.* 10. *ad fin.* Carot. *d. q.* 1. *n.* 23. *&* 24. D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 7. *n.* 52.

Caetera ad materiam huius text. parum conducentia, vide apud Cened. *ad Decretal. collect.* 36.

SVMMARIVM.

1 *Fructus decimarum, & beneficiorum possunt locari his cum quibus conditio Ecclesiae fit melior, statuto dioecesani contrario non obstante.*

2 *Episcopus in synodo non potest facere statuta in praeiudicium aliorum inferiorum absque ipsorum consensu.*

3 *Decimarum, & beneficij fructus possunt vnicuique etiam laico locari.*

4 *Beneficij redditus licet inspecto iure Decretalium citra solemnitatem iuris locari possint ad modicum tempus, id est, ad nouennium vsque, hodie per Extrauag.* Ambitiosae, *restrictum est vsque ad triennium.*

5 *Commodatarij perpetui possunt locare fructus ad plures annos sicut alij titulares.*

6 *Locatio ad alienationem extenditur, quando per eam transfertur vtile dominium, quia scilicet fit ad longum tempus, puta ad decem annos.*

Cap. Vestra. II.

Innoc. III.

FRuctus decimarum, & beneficiorum possunt dari ad afflictum illis, cum quibus potest fieri maior conditio Ecclesiae suae, dummodo haec locatio non extendatur ad feudum, vel alienationem, dioecesanorum Episcoporum statuto contrario non obstante. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papae, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 183. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 433. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. & nouissimè Didacus de Britto. 1

Statuto contrario non obstante.] Notatur ad hoc quòd Episcopus in Synodo non potest facere statuta in praeiudicium aliorum inferiorum absque ipsorum consensu, vt per Duen. *reg.* 249. Henric. Bothaeum *in tract. de Synodo Episcopi, p.* 3. *art.* 1. *n.* 19. *inter Doctorum tractatus, tom.* 13. *p.* 2. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 68. 2

Fructus vestrarum, &c.] Notatur ad hoc quòd fructus decimarum, & beneficij possunt vnicuique etiam laico locari, vt per Couarr. *lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 5. *vers. sic & laici*, Monet. *de decimis, cap.* 5. *quaest.* 3. *num.* 64. Rebuff. *eod. tract. quaest.* 10. *num.* 18. *& q.* 14. *num.* 33. *& in compendio alienat. num.* 27. Carot. *de locato, part.* 2. *tit. de decimis, num.* 6. *&* 7. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 466. *num.* 10. D. Barbos. *in l. Titia, num.* 47. *& in l. vsufructu, num.* 16. *&* 27. *ff. soluto matrimon.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 3. *num.* 12. 3

M 2 Licet

4 Licet inspecto iure Decretalium redditus beneficij citra solemnitatem iuris locari possint ad modicum tempus, id est, ad nouennium vsque. hodie tamen per *Extrauag. Ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ, inter communes*, restrictum est prædictum tempus, vsque ad triennium, & si vltrà fiat, infirma erit talis locatio, vt *ibi* Deo dante dicam.

5 Commendatarij perpetui possunt locare fructus ad plures annos sicut alij titulares, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit. de commenda, n.* 62. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. §. 8. *n.* 14.

6 *Locatio ad feudum, vel alienationem*, &c.] Extenditur autem locatio ad alienationem, quando per eam transfertur vtile dominium, quia scilicet fit ad longum tempus, putà ad decem annos. Vide Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 14. *n.* 81. Sarm. *lib.* 3. *select. c.* 2. *num.* 31. Valasc. *de iure emphyt. q.* 20. *n.* 19. & *q.* 29. *n.* 2. & 5. Pinel. *in l.* 1. *p.* 3. *n.* 63. *vers. ante alia, C. de bonis mat.* Menoch. *de arbitr. casu* 31. Mozz. *de contract. tract. de locato, tit. de diuisione, locat. n.* 7. Gut. *in l. nemo potest, n.* 50. & *Canon. lib.* 2. *c.* 8. *à n.* 22. Card. Tusch. *lit. L. concl.* 403. Card. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 4. *num.* 7 Ceuall. *q.* 199. *num.* 5. D. Marta *in votis nouiss. decis. voto* 37. *n.* 4. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 11. *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Pensionis, seu mercedis remissio fit propter sterilitatem sine conductoris culpa contingentem*, & n. 2.

3 *Sterilitas vt dicatur ad remissionem faciendam pensionis, adeò magna requiritur, vt ex fructibus perceptis detractis expensis non potuerit dimidia debitæ pensionis persolui.*

4 *Sterilitate stante non fit colono mercedis remissio, quando sterilitas ipsius culpa euenit.*

5 *Pensionis remissio non fit quando sterilitas contigit ex vitio rei proprio.*

6 *Pensionis, seu mercedis remissio non fit, quando calamitas, quæ fructus abstulit, consueta est in illis locis, vel regionibus.*

7 *Conductor quando renuntiauit casibus fortuitis, non fit remissio mercedis propter sterilitatem.*

8 *Casuum fortuitorum renuntiatio non comprehendit insolitos, & qui rarissimè contingunt.*

9 *Pensionis remissio denegatur in simplici colono partiario.*

10 *Pensionis remissio fit in emphyteusi si ex eo soluatur magna pensio, quæ fructibus respondeat, aliàs secus.*

11 *Fluminum inundatio rariùs contingens inter casus fortuitos numeratur.*

12 *Locustarum edacitas causat pensionis remissionem.*

13 *Incendium inter casus fortuitos numeratur.*

14 *Hostium incursus facit vt pensionis remissio fiat, nisi conductor habeat prædium in confinibus agrorum, in quibus solent esse hostiles incursus, vel sciebat tempus belli imminere, vt* n. 15.

16 *Pensionis remissio vbi est facienda ob causam sterilitatis, intelligitur pro rata obtingentis sterilitatis.*

17 *Conductor si casu fortuito impediatur frui re conducta fiet tunc pensionis remissio pro rata temporis.*

18 *Sterilitas cum vbertate precedentis, vel subsequentis anni etiam interpellati potest compensari.*

19 *Vbertas quando dicatur, ostenditur.*

20 *Pensio augenda non est colono propter vbertatem.*

21 *Inquilinus etiam inuitus ante tempus locationis finitum per locatorem expelli potest, si superueniat necessitas vt locator in domo inhabitet.*

22 *Locator si locata domo indigeat ad patrem, vel ad auum, filium, aut fratrem potest conductorem expellere.*

23 *Conductor propter superuenientem casum potest rem conductam deserere ante finitum locationis tempus.*

24 *Conductor potest domum deserere si in ea tetris imaginibus, & tumultibus inquietetur.*

25 *Conductor propter superuenientem casum è domo conducta discedens, tenetur domino denuntiare, & claues tradere, si commodè potest.*

26 *Successor conductoris non potest expellere colonum propter superuenientem necessitatem.*

27 *Scholaris non potest è domo conducta expelli etiamsi minus eam velis pro sua necessitate.*

28 *Conductor non potest expelli è domo, si dominus promisit durante conductione illum non expellere.*

29 *Conductor non potest expelli per dominum ex superueniente necessitate, quando locatio fuit facta ad longum tempus.*

30 *Locator durante tempore locationis potest expellere conductorem, si domus locata indigeat refectione.*

31 *Locationis tempore existente necessitate non potest locator conductorem expellere.*

32 *Locator si propter superuenientem necessitatem conductorem expellat, non tenetur ad interesse.*

33 *Locator etiã extra casum necessitatis non tenetur præcisè stare locationi, sed liberatur præstãdo interesse.*

34 *Conductor expelli potest si re conducta abutatur, nisi dominus à principio sciret.*

35 *Conductor si inducat in domum meretrices, aut malos homines, è domo expelli potest, nisi domus esset iuxta lupanar, vel ad talia consueta, vt* n. 36.

37 *Meretrices è vicinia expelli possunt.*

38 *Meretrici domum locans non peccat, dummodo non intendat domum concedere ad meretricium vsum.*

39 *Dominus domi propter vitæ turpitudinem è domo propria, & vicinia est expellendus.*

40 *Mulier coniugata, quæ meretricio more viuit, si maritus est conscius, & ipsius vxoris leno, potest è vicinia expelli.*

41 *Mulier, quæ non quæstus causa, se capta alicuius amore illi sui copiam facit, potest è vicinia expelli.*

42 *Conductori expulso ob rei conductæ abusionem durante tempore locationis, an remitti debeat pensio pro rata temporis ostenditur.*

43 *Doctores habent facultatem expellendi obstrepentes, ne per tales strepitus distrahantur, si præueniant eum, quem volunt expellere.*

44 *Conductor si non soluit debito tempore pensionem, statim expelli potest.*

45 *Scholaris qui non soluit pensionem, potest è domo expelli.*

46 *Conductor si non soluat pensionem potest expelli etiam stante pacto de non expellendo illum durante tempore locationis.*

47 *Conductor potest expelli, qui defecit in minimo nummo pensionis.*

48 *Locator an possit conductorem qui pensionem non soluit, propria auctoritate expellere, ostenditur.*

Cap. Propter sterilitatem. III.

Gregor. IX.

PRælatus debet facere remissionem pensionis pro rata, quando coloni patiuntur sterilitatem cum magno incommodo sine propria culpa, sed vitio rei, vel casu 1

casu fortuito contingente, nisi vbertas præcedentis, vel subsequentis anni compenset sterilitatem. Item inquilinus potest expelli ante finitum tempus conductionis in quatuor casibus, primò si dominus vult domum habitare, secundò si necessitas expostulet quòd domus reficiatur, quæ necessitas non imminebat tempore locationis, & remitti debet pensio pro rata: tertiò quando peruersè conuersatur in domo: quartò quando per biennium non soluit Canonem, nisi celeriter satisfaciendo sibi prouideat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butr. Host. Anchar. Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Henric. Canis. Cened. *collect.* 116. Vin. *in rationali libri 3. iuris Pontificij*, *pag.* 183. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 433. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouissimè Didacus de Britto.

2 Collige ex text. mercedis, seu pensionis remissionem fieri propter sterilitatem sine conductoris culpa contingentem, in idem est text. *in l. ex conducto* 16. §. *si vis tempestatis*, *& l. si merces*, §. *vis maior*, *ff. hoc tit. l. licet. C. eodem*, & apud Lusitanos Ordin. Regia *lib.* 4. *tit.* 27. & apud Castellanos *l.* 22. *tit.* 8. *part.* 5. Couar. *pract. c.* 30. *à princ.* Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vend. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 18. Menoch. *cons.* 37. *num.* 71. *& de arbitr. casu* 76. 80. *&* 440. Redoan. *de rebus Eccles. non alien. c.* 18. *de remiss. mercedis conductori*, *vel emphteusis facienda*, Vincent. Caroc. *de locato*, *p.* 3. *tit. de remiss. mercedis*, Ioseph. Ludou. *commun. opin. tit. de iure emphyt. concl. vnic. ex vers. qua autem sterilitas*, Salaz. *de vsu*, *& consuetud. cap.* 11. *ex num.* 88. Anton. Scap. *de iure non scripto*, *lib.* 4. *cap.* 25. *ex num.* 1. Cott. *in memor. verbo conductor.* Alph. de Leon. *resp.* 67. Valasc. *de iure emphyt. q.* 27. *n.* 23. Cened. *ad Decret. collect.* 116. *num.* 1. Mozz. *de contract. tract. de locato*, *tit. de accidentalibus locati*, *à n.* 1. Surd. *decis.* 155. *num.* 6. *& decis.* 326. Alexand. Raudens. *cons.* 17. *p.* 1. *n.* 38. *vol.* 1. Mench. *illustrium*, *c.* 54. *n.* 1. Madeira *in animaduers. iuris Ciuilis*, *c.* 16. Ceuall. *communium contra commun. q.* 57. *à n.* 1. *in emporio iuris*, *p.* 1. *tit.* 10. *in prælud. n.* 28. *& q.* 1. Molin. *de iust. tract.* 2. *disp.* 495. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 23. Cardoso *in praxi iudicum verbo locatio*, *à n.* 32. Cardin. Mantic. *de tacitis*, *& ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 8. Rebello *de obligat. instit. p.* 2. *lib.* 14. *q.* 7. *&* 8. Rot. *in Romana locationis* 15. *Ianuarij* 1618. coram bonæ mem. Buratto inter eius impressas *decis.* 295.

3 Quæstio est admodum controuersa, quæ scilicet pars fructuum deperditorum sufficiat ad hoc vt dicatur sterilitas? Opiniones reperiuntur multæ, eædémque discordantes, quinque refert Mascard. & sex Valasc. ac Menoch. *locis infrà citandis.* Sed apud Summos practicos crebrior, communior ac verior reputatur opinio illa, quæ habet, sterilitatem adeò magnam requiri, vt ex fructibus perceptis, detractis expensis, non potuerit dimidia debitæ pensionis persolui. Vide Couar. *d. c.* 30. *n.* 2. *vers. vide tamen*, Gom. *tom.* 2. *c.* 3. *n.* 18. Corn. *cons.* 128. *col. pen. vol.* 2. Paris. *cons.* 38. *vol.* 1. Angel. *cons.* 15. *n.* 2. *&* 3. Bero. *cons.* 143. *num.* 22. *&* 24. *vol.* 1. Bursat. *cons.* 193. *num.* 27. Surd. *cons.* 34. *num.* 7. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 76. *& casu* 76. *num.* 5. Mench. *vsufreq. cap.* 54. Anton. Thesaur. *Pedemon. decis.* 108. Carot. *dict. tract. de locato*, *tit. de remiss. mercedis sub num.* 5. *part.* 3. Valasc. *q.* 27. *sub n.* 24. Mozz. *d. tract. de locato*, *tit. de accidentalibus locat. n.* 11. *cum seqq.* Ludou. Morot. *cons.* 76. *sub num.* 9. Baptista Costa *de ratione rata*, *q.* 10. *n.* 5. 6. *&* 10. Mich. Calaca *tract. de modo articulandi*, *& probandi*, §. 2. *gloss. vnic. n.* 560. Mascard. *de probat. concl.* 1333. *num.* 4. *cum seqq. & concl.* 1339. *à n.* 3. Garc. *de expensis*, *c.* 13. *num.* 9. Ioseph. Ludou. *concl.* 12. *num.* 13. Ceuall. *q.* 57. Morla *in emporio iuris*, *part.* 1. *tit.* 10. *quæst* 1. *num.* 12. Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 222. Cardin. Mantic. *de tacitis*, *& ambiguis conuent. lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 30. Gama *Lusit. decis.* 42. *num.* 1. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 3. *num.* 24. *ad finem*, Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 23. *num.* 3. *cum seqq.* Castill. *lib.* 3. *quotid. cap.* 3. *à num.* 36. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 495. *vers. dubitant Doctores*, Less. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 24. *dub.* 3. *num.* 17. Rebello *de oblig. instit. part.* 2. *lib.* 14. *de conducto*, *& locato*, *q.* 7. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 8. *de locato*, *c.* 10. *à princip.* Bellet. *disquisit. Clerical. p.* 1. *tit. de Clerico debitore*, §. 9. *num.* 3.

4 *Sine culpa coloni.*] Notatur ad hoc quòd stante sterilitate non fit colono mercedis remissio, quando sterilitas culpa ipsius coloni euenit, quòd videlicet non seminauerit vel negligenter coluerit prædium, vel non purgauerit malis herbis, vel custodiam debitam non adhibuerit, Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 27. §. *fin.* Valasc. *d. quæst.* 27. *num.* 39. Surd. *decis.* 87. *à num.* 3. D. Marta *in votis nouiss. decis. voto* 1. *num.* 18. Molin. *disp.* 495. *n.* 13. Azor. *d. lib.* 8. *c.* 10. *q.* 2. *vers. prima.* Rebello *d. lib.* 14. *q.* 8. *num.* 2. *cum seqq.* vbi etiam resoluit non excusandum colonum, qui nec seminauit, nec coluit prædium, si postea constiterit per fortuitum casum fructus fore omnino vastandos si nascerentur.

5 Amplia primò, vt nec etiam fiat remissio mercedis quando sterilitas contigit ex vitio proprio, vt per Gom. *d. c.* 3. *n.* 18. Carot. *d. tit. de remiss. mercedis*, *q.* 8. *num.* 41.

6 Amplia secundò, vt nec fiat remissio mercedis, quando calamitas, quæ fructus abstulit, est consueta in illis locis, vel regionibus, probat apud Lusitanos Ordin. Regia *lib.* 4. *tit.* 27. *in princ.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l.* 22. *tit.* 8. *p.* 5. vbi Gregor. Pinel. *d. cap.* 3. *num.* 30. Surd. *cons.* 34. *num.* 4. Mozz. *d. tit. de accidentalibus locat. n.* 31. Carot. *d. quæst.* 8. *n.* 1. *cum seqq.* Morla *d. tit.* 10. *q.* 1. *n.* 20. *vers.* 2. Cardin. Mantic. *d. tit.* 8. *n.* 6. *in fine*, Castil. *lib.* 3. *quotid. cap.* 3. *à num.* 24. Molin. *disp.* 495. *num.* 12. Azor. *d. lib.* 8. *cap.* 10. *quæst.* 2. *vers. septima*, Rebello *d. lib.* 14. *q.* 8. *num.* 1.

7 Amplia tertiò, vt nec etiam fiat remissio mercedis propter sterilitatem quando conductor renuntiauit casibus fortuitis, vt per Pinel. *d. cap.* 3. *num.* 26. Valasc. *d. quæst.* 27. *num.* 37. Carot. *d. quæst.* 8. *num.* 109. nisi perempta fuerit substantia, quia tunc excusatur conductor à solutione pensionis etiam quod susceperit in se casum fortuitum, Surd. *decis.* 326. *num.* 55. Rot. *in Rauennaten. Pineti* 18. *Martij* 1619. coram
bonæ mem. Patriarcha Manzanedo Renuntiatio ta- 8
men casuum fortuitorum non comprehendit insolitos, & qui rarissimè contingunt, vt per Pinel. *d. c.* 3. *num.* 29. Mench. *vsufrequent. lib.* 3. *cap.* 54. *num.* 6. Valasc. *d. quæst.* 27. *num.* 36. Azened. *lib.* 2. *à num.* 9. *tit.* 9. *lib.* 9. *noua recopil.* Anchar. Regiens. *lib.* 3. *quæst. famil. quæst.* 36. *num.* 7. *&* 8. Carot. *d. quæst.* 8. *num.* 6. Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 1. *cap.* 24. *num.* 6. Ceuall. *quæst.* 702. Molin. *disp.* 495. *vers. dubium est*, Cardin. Mantic. *d. tit.* 8. *num.* 3. *&* 18. Castil. *d. cap.* 3. *à num.* 7. Rebell. *d. lib.* 14. *quæst.* 8. *num.* 18. Nam casus insolitus non comprehenditur etiam quod quis suscipiat in se periculum casuum fortuitorum, Aym. *cons.* 95. *n.* 2. *& cons.* 294. *post princ. vers. in quibus locis*, Surd. *cons.* 326. *num.* 52. vbi *circa fin.* ampliat etiam accedente iuramento, ac etiam si fuerit dictum de casu cogitato, & incogitato. Gratian. *discept. forens. c.* 195. *num.* 8. *&* 9. Casus autem insolitus dicitur contin-

gere præter omnem cogitationem, & verisimilitudinem, Rot. *decis.* 725. *n.* 11. *p.* 1 *diuers.* Bellet. *d.* §. 9. *n.* 13. Corn. *cons.* 12. *lib.* 4. relatus à Menoch. *de arbitr. casu* 80. *sub n.* 7. Bursat. *cons.* 16. *num.* 71. *volum.* 1. Bec. *cons.* 82. *vol.* 1. Dicitur etiam casus insolitus, qui rarissimè contingit, ita quòd in mille annis non euenit nisi vna vice, secundùm opinionem Bart. *in l. scio §. medico, ff. de auro leg.* Gozadin. *cons.* 27. *num.* 9. & 24. Natt. *cons.* 66. *sub num.* 6. Vel secundum aliam sententiam dicitur casus insolitus, qui in centum annis non euenit, nisi semel. Corn. *cons.* 23. *col. penult. vol.* 2. Rip. *de peste, in rubr. de priuileg. contract. num.* 101. Menoch. *cons.* 37. *num.* 1. Bursat. *cons.* 16. *num.* 73. ita quòd insolitus dicatur ille casus, qui non solet communiter contingere, aut verisimiliter euenire, Alexand. *cons.* 107. *n.* 16. *vol.* 8. Alciat. *resp.* 157. *num.* 6. Abb. *cons.* 1. *num.* 4. Aym. *cons.* 95. *num.* 2. super quo iudicantis arbitrium versari post relatas opiniones, & post Rip. voluit Menoch. *de arbitr. casu* 80. *n.* 8. & post eum Bec. *d. cons.* 82. *n.* 13. *vol.* 1. Casus fortuitos suscipiens in se etiam insolitos, qualiter remaneat obligatus, vide Mar. Anton. *var. resolut. lib.* 2. *resol.* 26.

9 *Colonis Ecclesiæ*, &c.] Siue ad modicum, siue ad longum tempus conduxerint, vt per Valasc. *d. q.* 29. *n.* 24. Mascard. *de probat. concl.* 1339. *n.* 9. In simplici tamen colono partiario denegari pensionis remissionem, resoluunt Franc. Marc. *Delphin. decis.* 211. *n.* 1. *p.* 2. Salaz. *in tract. de vsu, & consuet. c.* 11. *n.* 92. Bernard. Græuæ *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 23. *consid.* 3.

10 Si ex emphyteusi soluatur magna pensio, & fructibus respondeat, fiet remissio sicut in locatione, aliàs secus, Vide Valasc. *q.* 27. *num.* 7. 11. & 13. Viu. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 44. *num.* 190. *pag.* 679. Cottam *in memorab. verbo emphyteuta* 9. *decis.* 150. *num.* 2. Petr. Salaz. *d. cap.* 11. *num.* 89. Felician. *de censibus, lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 20. Mascard. *de probat. conclus.* 1333. *num.* 20. Rebuff. *in l. Labeo, §. rem, ff. de verborum significat. pag.* 102. Surd. *decis.* 198. *num.* 1. & 20. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 2. *à n.* 22. D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. p.* 1. *num.* 70. *ff. soluto matrimon.* Azor. *d. p.* 3. *lib.* 10. *de emphyteusi, cap.* 6. *q.* 2. Rebello *d. part.* 2. *lib.* 14. *q.* 8. *à num.* 6. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 2. *num.* 8. & *cap.* 4. *n.* 24. de pensione Ecclesiastica, Cardin. Tusch. *tom.* 3. *lit. E. conclus.* 204. *num.* 13. Ouid. de Amicis *de iure emphyt. quæst.* 28.

11 *Casu fortuito.*] Notatur ad hoc quòd in materia conductionis fortuitorum casuum ratio haberi potest ad effectum remissionis mercedis faciendæ per locatorem, vt apud Gozadin. *cons.* 74. Rimin. iun. *cons.* 757. Boss. *in sua praxi crimin. tit. de remiss. mercedis, n.* 76. Gail *lib.* 2. *obseru.* 23. Menoch. *cons.* 27. & 671. Carot. *de locato, p.* 2. *tit. de remiss. merced. cond.* quos refert Ioan. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. inspect.* 38. *num.* 1.

Inter casus fortuitos enumeratur factum Principis, quando est iniustum, vel inuerisimile, aut inopinatum, seu non speratum, aliàs secus, *l. Lucius, ff. de euiction.* Bald. *cons.* 395. *n.* 3. *vol.* 2. Alexand. *cons.* 57. *num.* 4. *volum.* 1. Natt. *cons.* 181. *num.* 4. Bursat. *cons.* 104. *num.* 21. *volum.* 2. in pulcherrimo casu Gam. *Lusit. decis.* 349. *num.* 8. Decian. *cons.* 41. *num.* 138. *vol.* 2. & *cons.* 14. *num.* 49. *volum.* 3. imo plusquam casus fortuitus aliquando reputatur, Osasch. *cons.* 31. *n.* 82. *cum seqq.* refert Ioan. Baptista Cotta *d. inspect.* 38. *num* 4. Inundatio fluminum rarius contingens, *l. ex conducto, §. si vis, ibi, fluminum, ff. hoc tit.* Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 27. *in princ.* ibi, *cheas de rios*, Azor. *d. lib.* 8. *c.* 10. *quæst.* 2. *vers. septima.* Cephal. *cons.* 257. *num.* 11. & 12. Sebast. Medic. *in tract. de casib. fori part.* 2. *quæst.* 10. *num.* 39. Surd. *decis.* 126. *num.* 60. Caball. *decis.* 102. *num.* 12. Rot. *in Ferrarien. affictus* 26. *Nouembris* 1616. coram Buratto, inter eius impressas *decis.* 210. *n.* 3. & *num.* 8.

Edacitas locustarum, propter quam fit remissio pensionis, Magon. *Florent. decis.* 67. quem refert Aloys. Ricc. *in collectan. decis. collectan.* 1033. *vers. primò fit.* 12

Incendio, vt per Valasc. *d. q.* 27. *n.* 41. & 42. Molin. *d. disp.* 495. *n.* 13. Mozz. *d. tract. de locato, tit. de accidentalibus locat. n.* 30. 13

Aut bellum, Ias. *in l.* 1. *ex n.* 84. *C. de iure emphyt.* Paul. Fusch. *lit. B. sing.* 19. seu hostium incursibus, ex *d. §. si vis*, ibi, *impulsus hostium*, & dict. Reg. Ordin. *d. tit.* 27. *in princ.* ibi, *Enimigos*, Flamin. *de resignat. lib.* 11. *q.* 13. *num.* 56. Rebello *d. lib.* 14. *q.* 8. *num.* 16. Bellet. *d. §.* 9. *num.* 12. vel facto bannitorum, seu facinorosorum hominum, Cardin. Mantic. *lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 38. 14

Limita tamen si conductor prædium habeat in confinibus agrorum, in quibus solent esse hostiles incursus, vt per Azor. *d. lib. de locato, c.* 10. *q.* 2. *vers. septima.* Limita etiam si conductor sciebat tempus belli imminere, Balb. *decis.* 200. quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 1033. Stephan. Grat. *discept. forens. c.* 328. *n.* 21. Limita denique si conductio facta sit tempore belli, vel pestis, Ioseph. Ludou. *Perusina decis.* 106. 15

Pro rata pensionis.] Notatur ad hoc, quòd vbi remissio est facienda ob causam sterilitatis, intelligitur pro rata obtingentis sterilitatis, vt per Menoch. *vsufreq. c.* 54. *n.* 4. *vers. quæ quidem remissio.* Menoch. *de arbitr. casu* 77. *vers. secundò opinio*, Valasc. *d. q.* 27. *n.* 30. & *seq.* Bernard. Græuæ *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 23. *n.* 6. Et si casu fortuito conductor impediatur frui, fiet tunc remissio pro rata temporis, ex Bart. *in l. si vno, §. item cum quidam, n.* 4. *ff. locati*, Surd. *de aliment. tit.* 2. *q.* 33. *n.* 32. 16 17

Nisi cum vbertate, &c.] Notatur ad hoc, quòd sterilitas cum vbertate præcedentis, vel subsequentis anni potest compensari, *l. licet certis* 8. *C. hoc tit.* in idem sunt Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 27. §. 1. & apud Castellanos *l.* 23. *tit.* 8. *p.* 5. Soar. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 24. *n.* 208. *pag.* 682. Valasc. *d. quæst.* 27. *num.* 45. & *à num.* 23. Mench. *d. c.* 54. *num.* 10. D. Barbosa *in l. diuortio, §. fin. n.* 6. *cum seqq. ff. soluto matrim.* Carot. *d. q.* 8. *n.* 45. Morla *d. tit.* 10. *quæst.* 1. *num.* 18. Molina *disp.* 495. *num.* 16. Less. *lib.* 2. *cap.* 24. *dub.* 3. *num.* 19. Rot. *decis.* 757. *n.* 3. *part.* 1. *diuers.* Bellet. *d. tit. de Clerico debitore*, §. 9. *n.* 11. Alexand. de Neuo *consil.* 67. *num.* 11. Gig. *de pensionibus, quæst.* 62. *num.* 7. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 222. *n.* 6. & *discept. forens. cap.* 195. *num.* 14. Aloys. Ricc. *p.* 6. *collect.* 1487. Cardin. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 8. *num. vlt.* Bernard. Græuæ *d. lib.* 2. *conclus.* 23. *consid.* 1. Rebello *d. part.* 2. *lib.* 14. *quæst.* 8. *num.* 11. Quæ quidem compensatio non solùm facienda cum vbertate anni proximi præcedentis, vel subsequentis, sed etiam interpolati, Valasc. *d. q.* 27. *n.* 46. Carot. *d. q.* 8. *n.* 49. D. Barbos. *d. §. fin. num.* 8. 18

Vbertas dicitur, quando computatis fructibus duorum annorum, scilicet sterilis, & fertilis, tantum fuerit collectum, quantum satis sit, vt integræ pensiones vtriusque anni soluantur, & vlteriùs conductor percipiat omnes expensas, quas fecit, computando quod sibi debetur pro suo labore, & industria, quo casu fit integra compensatio, & nihil de pensione remittitur, si tamen non fuerit tantum collectum, tunc remissio 19

remissio fit de pensione pro portione quadam, Gom. *d.c.3.num.*18.Valasc. *d. quæst.*27. *num.*45. Molina *vbi supr.*

20 Nota propter vbertatem etiam casu fortuito contingentem non esse augendam pensionem colono, vt per Pinel.*in l.2.C.de rescind.vend. part.*1. *c.3.num.*34. Valasc. *d. quæst.*27. *num.*53. Mench. *vsufruq. cap.* 54. *num.*10.D.Barbosa *d.§.fin.n.*7. Bernard.Græuæ.*d.lib.*2. *conclus.*23. *consid.*5. Licèt contrarium resoluant Soar. *tom.*1.*commun.opinion.lib.*4.*tit.*44.*num.*208. *pag.*682. Molin. *d. disp.*495. Carot. *d.q.*8. *à n.*118. Gom.*d.c.*3. *n.*18.

§. Verum.

21 *Domum inhabitare*, &c.] Notatur ad hoc, quòd inquilinus etiam inuitus ante tempus locationis finitum per locatorem expelli potest, si superueniat necessitas, vt locator in domo inhabitet, concordant *l. æde, C. hoc tit.* & Ordin. Regia Lusitan. *lib.*4. *tit.*24.*in princip.* vide Couarru. *lib.*2.*variar.c.*15. *num.*4. Gom. *tom.*2.*variar.c.*3.*num.*6.Valasc.*de iure emphyt.quæst.*22. *num.*3.Anton.Gabr. *commun.lib.*3.*tit.de locato, concl.*3. Carot.*de locato. part.*4. *tit.de recusat. quæst.*2. Molina *disp.*499.*n.*5. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Locatio, num.*20. Rebello *d.lib.*14.*quæst.*10.*n.*14.Azor.*d.lib.*8. *de locato, c.*8.*quæst.*2.*vers.secunda*, Less. *d.c.*24.*dub.*7. *num.*34.

22 Amplia primò si locator domo indigeat ad patrem, vel ad auum, filium, aut fratrem, vt per d.Ordin.Reg. Lusit.*vbi proximè*,& apud Castellanos *l.*6.*tit.*8.*part.*5. Valasc.*d.q.*22.*n* 3.Molin.*disp.*499.*n.*6. Azor.*d.c.*8.*q.*2. *vers. sed quid.*

23 Amplia secundò, vt conclusio huius text. procedat etiam in conductore, nam quemadmodum locator potest expellere conductorem propter superuenientem necessitatem, ita è conuerso conductor propter superuenientem casum rem deserere potest ante finitum locationis tempus. Boër. *decis.*149. *num.* 8. & 9. Hieron.Gabr.*consi.*73.*num.*2.*vol.*2. Valasc. *d. quæst.*21. *num.*9.Carot.*d.tit.de recusat. quæst.*4. Cardoso *d.verbo Locatio,num.*21.Azor. *d.lib.*8.*c.*9. quamuis dispositionem huius text. vt scilicet in casu necessitatis licet locatori à locatione discedere, non procedere in conductore, seu inquilino, teneant Barbat. *in præsenti, num.* 4. & 21. Firman. *in repertor. in verbo conductor, num.*30.Rip.*in tract.de peste, part.*2.*num.*15.20.& 21. Conar. *pract.c.*30.*n.*3.*vers.immo excepta, circa fin.* vbi

24 dicit hanc partem esse veriorem. Vnde propter verisimilem timorem spirituum malignorum poterit conductor domum deserere, si in ea terris imaginibus, & tumultibus inquietetur, Anton.Gom. *variar.tom.*2.*c.*3. *num.*3.*vers.*2.Valasc.*d.quæst.*22.*num.*7. Mozz. *de accident.locati,num.*5. Perez *ad tit.*7.*lib.*5.*Ordin.pag.*190. *vers.deducitur etiam.* Et propter pestem, vt per Valasc. *d.quæst.*22.*num.*6. Mozz. *tit.de accident.locat.num.*6.& *tit.quomodo finiatur locatio,num.*3. Gom. *d.num.*3.*vers. ex quo infero.* Molin. *disp.*493.*in princip.*Azor.*d.c.*10. *quæst.*5.Cabed.*part.*1. *decis.*93. *num.*3. *cum seqq.* Item propter bellum, si quando conduxit nesciebat imminere tempus belli, vide *l.item quæritur, §.exercitu,ff.locati*,Valasc.*d.quæst.*22.*num.*6. *in princip.*Mozz.*d.tit.de accident.locat.num.*5. Flamin. *de resignat. tom.*2. *lib.*11. *quæst.*13. *n.*56. Denique vbi domus minatur ruinam, secundùm Bald. *in l. si in lege* 27. §. *si domus, ff. locati.* Gail.*lib.*2.*obseru.*23.*n.*6. Anton.Gom. *variar. tom.*2.*de contract.tit.de locat. cap.*3. *num.* 3. *vers. tertio infero.* In his enim & similibus casibus conductor, siue inquilinus non potest nec per se, nec per alios vti domo locata, & ideo tunc soluta pensione præteriti temporis habet interdictum de migrando, de quo *in l.*1. §. *si pensio*, & *ibi* Odofred. Alberic. & Bart.*ff. de migran.*

Aduerte tamen quòd conductor discedens propter aliquem ex supradictis casibus tenetur domino denuntiare, & claues tradere si commodè potest, vt per Cott. *in memorab. verbo conductor.* Rebuff.*de priuileg. scholast.priuileg.*11.*num.*5. Valasc.*d.quæst.*\num.1. *vers. adde tamen*, Mascard.*de probat.conclus.*820.*n.*12. Rebello *d.part.*2.*lib.*14.*quæst.*8. *n.*16. vbi cum Gam. resoluit quòd si cùm commodè posset non denuntiauit, vel claues non reddit, & ea de causa fortè dominus domum alteri non locauit, ad satisfactionem damni subsequuti compellendus erit; si tamen impedimentum sit notorium non est necessaria denuntiatio, vel protestatio, prout resoluit Menoch.*consi.*120.*num.*15. & 33. 25

Limita primò supradictam resolutionem non procedere in successore conductoris, qui non potest expellere colonum propter superuenientem necessitatem, vt per Stephan. Gratian. *discept.forens.cap.*171. *num.*19. 26

Limita secundò in scholari, qui non potest à domino expelli etiamsi vellet domum pro sua necessitate, vt per Bologn.*in repet.auth. habita, C. ne filius pro patre, n.*369.Ceuall.*communium contra commum.q.*756. *n.*43.Morla *in emporio iuris,p.*1.*tit.*10.*n.*16.Rebuff *de priuileg.scholast.priuileg.*8.quamvis contrarium teneantur Valasc.*d.q.*22.*n.*5. D.Barbosa *in l.*1.*p.*7.*n.*52.*ff.soluto matrim.* Carot. *de locato, p.*4. *tit. de recusat. q.*2. *n.*37.& 38. 27

Limita tertiò si dominus promisit non expellere inquilinum durante conductione quatenus etiam indigeret domo locata pro vsu proprio, vt per Anton. Gabr. *commun. lib.*5. *tit. de locato, concl.*3. Pute. *decis.*171.*lib.*1.*in correct.* Alciat.*consil.*35. *n.*5.*in fine*, & *n.*4.*lib.*8. Valasc.*d.q.*22.*n.*8. Magon. *Lucensi decis.*75. *num.*2. Carot.*d.quæst.num.*18. Surd.*consil.*34.*num.*29. Molin. *disp.*499.*n.*8. Cardin. Mantic. *d. lib.*5. *tit.*7. *num.*12. Cauall.*q.*756. *num.*41. & 42. Anton. Gabr. *lib.*3. *commun. tit. de locato,conclus.*3.*à n.*2. D. Barbos. *in l.si filiofam.§.fin. num.*35. *cum seq.ff. soluto matrim.* Girond. *de priuilegiorum, seu exemptionum explicat. n.*1217. 28

Limita quartò in locatione ad longum tempus, putà ad decimum, vel vltra, quia tunc etiam ex superuenienti necessitate dominus non poterit expellere conductorem, vt per Gom.*d.c.*3.*n.*9. Duen. *reg.*240. *limit.*2. Valasc. *d.q.*22. *in princ.* Carot. *d.q.*2.*num.*40. D. Barbos.*d.§.fin.n.*37.*ad finem*, Cabed.*p.*1. *decis.*92. *num.*3. 29

Vel reficere poterit.] Notatur ad hoc, quòd locator durante tempore locationis potest expellere conductorem, si domus locata indigeat refectione, in idem est *l.æde*, vbi gloss. *verbo corrigere*, *C. hoc tit.l.qui insulam*, vbi Bart. & *l.& hac distinctio, ff. eodem*, & Ordin. Regia Lusitan.*lib.*4.*tit.*24.*in princip.*ibi, *o terceiro*, vide Mozz.*tit.quomodo finiatur locatio*, *n.*12. Donat. à Fina *tom.*1.*commun.opinion.lib.*4.*tit.*43.*n.*107.*pag.*661. Molina *disp.*499.*n.*11.Carot.*d.p.*4.*de locato,tit.de recusat. quæst.*5.Cardos.*d.verbo locatio,n.*20. Less. *d.lib.*2.*c.*24. *dub.*7.*n.*34.*vers.tertia est.* Azor. *d. p.*3. *lib.*8.*de locato, c.*8.*quæst.*2.*vers.tertia causa est*, Rebell.*d.lib.*14.*q.*10. *num.* 13. vbi etiam resoluit reddendam esse domum conductori post refectionem, de quo etiam Tiraquel. *in tract.cessante causa, n.*103. Menoch.*remed.*3.*Retin. num.*208. Bonacin.*de contract.ib.disp.*3.*quæst.*7.*punct.*2. *num* 13. 30

Si necessitas, quæ tamen non imminebat, &c.] Notatur ad hoc, quòd existente necessitate tempore locationis non poterit locator postea conductorem expellere, 31

 Marilian.

Marilian. *decis.* 29. quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 16. *in fine*, quia necessitas expellendi debet esse improuisa, nec antea cogitata, vt per Valasc. *d. quast.* 21 *num.* 3. Rebello *d. lib.* 14. *quast.* 10. *num.* 5. Vnde si domum locaui in qua habitabam cùm aliam non haberem, non possum postea conductorem expellere, Azor. *d. cap.* 4. *quast.* 2. *vers. quod verò si Titius.*

32 *Remissa sibi pro residuo temporis pensione.*] Ergo non tenetur locator ad interesse, quia cum his casibus ex natura contractus citra culpam locatoris expellatur conductor, cessat obligatio ad interesse, *l. si fundus, C. hoc tit. l. qui insulam, in princip. & l. si fundus quem, vers. Nam si, ff. eodem.* Imo nec pensionem remittere tenetur vbi domum æquè commodam præstiterit conductori. Henric. *hic n.* 4. Imola 19. Cardin. *opposit.* 3. per text. *in l. cum in plures, in princip. ff. eodem*, Conan. *lib.* 7. *c.* 11. *n.* 17.

33 Extra hos tamen casus, de quibus *hic*, non tenetur locator præcisè stare locationi, sed liberatur præstando interesse, & eo præstito potest conductor expelli, ex Bart. *in l. emptorem, in fine, C. hoc tit.* communiter recepto per Conar. *lib.* 2. *variar. c.* 15. *vers. primum*, Neguzant. *de pignorib. p.* 2. *membro* 1. *n.* 7. & 8. Gutier. *in l. nemo potest, n.* 44. *ff. de legatis* 1. Et aliqua de interesse, & quòd dominus pendente locatione cum hypotheca rei conductæ, siue generali conductorem expellere non potest, vide Valasc. *consf.* 76. *n.* 5. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 12. *à n.* 22. & *de resol. emphyt. c.* 20. *n.* 26.

34 *Peruersè conuersatur*, &c.] Notatur ad hoc, quòd conductor expelli potest si re locata abutatur, Ordin. Regia Lusitan. *d. tit.* 24. *in princip.* Gregor. *l.* 6. *verbo, de las mugeres, tit.* 8. *p.* 5. Menoch. *de arbitr. q.* 78. Tiraq. *de iudicio in rebus exig. vers.* 57. *cum seqq.* Rebuff. *de priuileg. schol. priuileg.* 20 *num.* 5. Carot. *d. part.* 4. *de locato, tit. de recusat. quast.* 7. *à princip.* Mozz. *d. tit. quomodo finiatur locatio, n.* 13. Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent lib.* 5 *tit.* 7. *n.* 17. Molin. *disp.* 499. *n.* 12. *vers. quartus*, Less. *lib.* 2. *c.* 24. *dub.* 7. *num.* 34. *vers. quarta*, Azor. *d. part.* 3. *lib.* 8. *de locato, c.* 8. *quast.* 2. *vers. quarta causa*, Rebello *d. lib.* 14. *quast.* 10. *num.* 10. Card. Tusch. *tom.* 5. *concl.* 416. Bonacin. *de contract. lib. disp.* 3. *quast.* 7. *puncto* 2. *num.* 11. nouissimè Benedict. Ægid. *in tract. de iure, & priuilegio honestatis, art.* 9. *num.* 8. Nisi dominus à principio locet illi, quem verosimiliter credere debuit peruersè conuersaturum, vt per Bellacomb. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *titul.* 43. *num.* 109. *pag.* 661.

35 Vnde si conductor inducat in domum meretrices, aut malos homines, qui ibi inhonestos actus exerceant, ex quibus damnum aliquod honestis vicinis inferatur, vel si aliquod detrimentum ex hoc generetur locatori, vel ipsi domui, è domo expelli poterit, per Ordin. Regiam Lusitan. *d. tit.* 24. *in princip.* ibi, *ou vzando nella de alguns actos illicitos, è deshonestos*, & resoluta per Valasc. *q.* 23. *in princ.* Menoch. *d. casu* 78. *num.* 9. Carot. *d. quast.* 11. Scholares tamen si in domum conductam meretrices inducant, cùm hoc in illis non sit nouum, & insuetum, non esse expellendos resoluunt Bologuin. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, num.* 377. Rebuff. *de priuil. schol. priuileg.* 20. Sed Rebello *d. quast.* 10. *num.* 10. *vers. porrò*, affirmat expelli posse, si inde locatoris honestas, vel fama periclitaretur, vel honestorum vicinorum detrimentum timeretur.

36 Limita primò, quod de inquilino, vel conductore dictum est, vt scilicet è domo possit expelli si in eam meretrices inducat, non procedere si domus esset iuxta lupanar, vel ad talia consueta, provt post Valasc. resoluit Molin. *disp.* 489. *n.* 12. & post eos Bened. Ægid. *d. art.* 9. *n.* 8. *in fine.*

Meretrices è vicinia expelli possunt, vt per Viuian. *tom.* 2. *commun. opinionum, lib.* 9. *tit.* 12. *n.* 11. *vers. est bene verum, pag.* 488. Couarru. *de sponsal. part.* 2. *c.* 8. §. 11. *num.* 5. Anton. Gom. *tom.* 3. *variar. c.* 6. *num. fin. vers. Et ex superioribus, & l.* 62. *Tauri, num.* 3. *vers. item*, Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de fauore clericorum reali*, §. 4. *n.* 54. Menoch. *de arbitr. casu* 78. *n.* 11. & *casu* 328. *num.* 1. & 14. & *casu* 535. *n.* 16. Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Gallia, tract. de sentent. prouis. num.* 133. *pag.* 149. & *in comment. ad tit. ff. de verborum signific. pag.* 527. & 528. Vincent. de Franch *decis.* 316. Mascard. *conclus.* 1066. *n.* 8. Peregrin. *decis.* 11. Cened. *ad Decretal. collect.* 140. *num.* 4. Benedict. Ægid. *d. art.* 9. *à num.* 4. Iac. *in epitom. delict. lib.* 1. *c.* 34. *num.* 18. Petr. Cabal. *resol. crimin. tom.* 1. *casu* 184. *num.* 1. Vincent. de Franch. *part.* 1. *decis.* 516. Farinac. *fragment. crimin. part.* 2. *verbo mulier*, *n.* 407. Intellige ad instantiam vicinorum habitantium in ipsa vicinia, non autem ad instantiam dominorum ipsarum domuum, quas ipsi non inhabitant, sed aliis locant, ita sentiunt Plac. *d. c.* 33. *n.* 10. *ad fin.* Farinac. *d. verbo mulier, n.* 408. 37

Non peccat autem mortaliter qui facit vel locat domum meretrici, dummodo nec principaliter, nec etiam minus principaliter meretricium vsum in domo conducta exercendum intendat, sed solius habitationis vsum, vt per Fr. Emman. *in summa, parte* 1. *cap.* 203. *conclus.* 11. Beja *in responsis casuum conscientia, part.* 1. *casu* 27. plures Doctores refert Cened. *ad Decretal. collect.* 140. *num.* 5. quibus adde Petr. Ledesma *in summa part.* 2. *tract.* 27. *cap.* 9. *conclus.* 6. *dub.* 3. *vers. digo lo secundo*, Benedict. Ægid. *d. art.* 9 *num.* 4. *in med.* Molin. *disp.* 500. *num.* 3. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 12. *c.* 18. *quast.* 3. Rebello *de obligat. iustit. lib.* 14. *quast. l.* 7. *num.* 8. *in fine*, Sanchez *in pracepta Decalogi, lib.* 1. *c.* 7. *num.* 20. 38

Amplia primò, vt etiam dominus domi propter vitæ turpitudinem è domo propria, ac vicinia sit expellendus, vt per Menoch. *d. casu* 535. *n.* 17. Bened. Ægid. *d. art.* 9. *n.* 10. vbi etiam contra Valasc. *q.* 23. *ante finem*, idem resoluit in emphyteuta. 39

Amplia secundò in muliere coniugata, quæ meretricio more viuit, cuius maritus est vilis, & ipsius vxoris leno, vt tradit Menoch. *d. casu* 535. *n.* 19. & nouissimè Benedict. Ægid. *d. art.* 9. *n.* 11. Auendan. *de exequendis mand. p.* 2. *c.* 6. *n.* 4. *cum seqq.* vbi extendit ad vxoratam habentem domum propriam. Caball. *d. casu* 184. *n.* 3. & 4 Farin. *d. verbo mulier, n.* 409. 40

Amplia tertiò in ea, quæ non quæstus gratia, sed capta alicuius amore illi sui copiam facit, cùm inhonesta dicatur, provt resoluit Benedict. Ægid. *d. art.* 9. *n.* 7. *in fine, & n.* 7. quamvis hanc mulierem non posse è vicinia expelli resoluant Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 98. *n.* 6. Mascard. *d. concl.* 1066. *n.* 8. Menoch. *casu* 328. *num.* 14. 41

Et cùm conductor ob prædictam causam expellitur durante tempore locationis, dubium est an illi pensio pro rata temporis remitti debeat: In qua quæst. post varias adductas sententias distinguit Gregor. *l.* 6. *verbo dos casos, propè finem, tit.* 8. *p.* 5. dicens quòd aut dominus reperit conductorem pro tempore futuro, & tunc fiat remissio pensionis, secus si non reperit, ne aliàs in damno sit propter conductoris culpam, referunt, & sequuntur Molin. *disp.* 499. *num.* 14. Rebello *libro* 14. *quast.* 10. *numero* 11. & consentit Benedict. Ægid. *d artic.* 9. *numero* 9. quando scilicet conductor ob turpem vitæ conuersationem expellitur à vicinis, quibus scandalum præbet, secus dicit si à non vicinis, sed à locatore iure domini vtente expellatur, tunc 42

enim pensio illi remittenda est, quia etsi propter ipsius culpam expellatur, talis tamen culpa nullum affert domino in re sua detrimentum.

43 Aduerte quòd Doctores, & scholares habent facultatem expellendi obstrepentes, ne per tales strepitus distrahantur à suis studiis, vt per Iacob. Beni. *de priuileg. Iurisconsult. priuileg.* 69. *n* 3. *cum seqq.* Horat. Lut. *de priuilegiis scolast. priuileg.* 46. Franc. Marc. *decis.* 365. *p.* 1. Marc. Mut. *super consuet. Panorm. c.* 70. *n.* 27. vbi etiam quòd contra tales strepitum facientes & malleantes proceditur tempore feriarum, Francisc. Marc. *decis.* 368. *n.* -. *p.* 1. Monterent. *ad statuta Bonomen. lib.* 4. *tit. de conductoribus domor. prohib.* Bellet. *disquisit. Clerical. p.* 1. *tit. de fauore Clericorum reali,* §. 4. *n.* 58. vbi *num.* 61. resoluit posse compelli fabrum ad cessandum à suo exercitio propter infirmum vicinum, qui molestatur ob strepitum eiusdem fabri, & *num.* 62. tenet non posse appellari à decreto lato contra eundem fabrum expulsum propter strepitum, & contra meretricem expulsam à vicinia, quia ista non patiuntur dilationem. Quod etiam est in similibus impedimentis, vt in malis odoribus, importuno sono campanæ, sibilarionibus, & vocibus infectis, Beni. *dicto priuileg.* 69. *num.* 12. & 13. *p.* 3. Alciat. *parerg. lib.* 1. *cap.* 11. Intellige hæc omnia, quando Doctor præuenit eum, qui vult expellere de vicinia, aliàs secus, cùm causa præuentionis tanquam potissima sit in iure consideranda, per text. *in l.* 2. §. *si quis nemo, ff. ne quid in loco publico*, resoluunt Menoch. *de arbitr. casu* 237. *n.* -. & 17. Coler. *de processibus, execut. p.* 1. *c.* 4. *num.* 8. *in fine, vers. quam theoricant*, Marc. Mut. *super consuet. Panorm. cap.* 33. *num.* 53.

44 *Per biennium non soluisset.*] Notatur ad hoc, quòd conductor ante finitum locationis tempus per locatorem expelli potest, si per biennium pensionem debitam non soluat. Sed verius est statim expelli posse si non soluit debito tempore pensionem, vt per Valasc. *quæst.* 21. *num.* 1. Rebuff. *in tract. exception. n.* 680. Anton. Gabr. *lib.* 3. *commun. tit. de locato, concl.* 3. *n.* 2. Seraph. *de priuileg. iuram. priuileg.* 13. *num.* 20. Carot. *d. p.* 4. *de locato, tit. de recusat. quæst.* 14. *num.* 50. Morla *d. tit.* 10. *in prælud. num.* 31. D. Barbosa *in l. filiofamil.* §. *fin. n.* 35. *ff. soluto matrimon.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 1. *tit.* 13. *num.* 25. Ex doctis Patribus Societatis IESV Molin. *disp.* 499. *n.* 2. Leon. Less. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 24. *dub.* 7. *num.* 32. Rebello *d. lib.* 14. *quæst.* 10. *n.* 1. *cum seqq.* Azor. *d. p.* 3. *lib.* 8. *de locato, q.* 2. *vers. quorum prima*, & sequitur Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *cit.* 14. *tit. in princ. vers. O primeiro he.* Et propter iuramentum soluendi pensionem sufficit defectus vnius termini, vt possit expelli non spectato biennio, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 19. *n.* 7.

45 Amplia primò in scholari, qui potest expelli si non soluat pensionem, vt per Valasc. *q.* 22. *n.* 5. Morla *d. tit.* 10. *in prælud. n.* 25. *in fine*, Ludouic. Rodolphin. *var. conclus.* 1. *n.* 6. Carot. *de locato, p.* 4. *tit. de recus. q.* 14. *n.* 16. & 17. D. Barbosa *in l.* 1. *p.* 7. *n.* 53. *ff. soluto matrim.*

46 Amplia secundò, vt habeat locum etiam stante pacto de non expellendo conductorem durante tempore locationis, adhuc enim si non soluat pensionem, expelli potest, vt per Valasc. *q.* 21. *n.* 4. Carot. *d. q.* 14. *n.* 4. Menoch. *de præs. lib.* 3. *q.* 38. *n.* ... & *lib.* 6. *q.* 10. *n.* 2.

47 Amplia tertiò, vt etiam conductor possit expelli, qui deficit in minimo nummo pensionis, vt per Surd. *cons. p.* 2. *n.* 16. quem refert & sequitur Steph. Gratian. *d. c.* 19. *n.* 10. & *n.* 12. quod non censetur facta relocatio si defecerit in solutione pensionis.

Inde rationabiliter amouetur.] Propria scilicet auctoritate locatoris, communis ex Valasc. *d. q.* 21. *n.* 2. Stephan. Gratian. *d. c.* 19. *num.* 8. & est de natura huius verbi ex Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.* 171. De iure verò Lusitan. per Ordin. Regiam *lib.* 4. *tit.* 25. §. *vnic.* necessariò adeundi sunt ministri publici pro expulsione, nec vlterior processus requiritur, non tamen per hoc aperitur via malitiosè eiiciendi, cùm eadem Ordin. conductori temere eiecto triplicatum tempus residuum gratis concedat Valasc. *d. q.* 21. *num.* 3. Molin. *disp.* 499. *num.* 15. Rebello *d. lib.* 141. *quæst.* 10. *num.* 18. Cald. Pereira *de empt. c.* 23. *num.* 8. 48

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi seruatis his, de quibus hic, & si contra fecerit, vel canonem per biennium non soluerit, nec moram postea celeriter purgauerit, iustè potest expelli.*

2 *Emphyteusis de materia qui scripserint, referuntur.*

3 *Emphyteuta non potest emphyteusim alienare nisi prius requirat domino consensum, etiam extraiudicialiter, vel præsumptiuè, vt* n. 4.

5 *Ecclesia in præstando consensum alienatori emphyteusis requisita videtur si emphyteuta post alienationem illam requisierit scientem alienationem.*

6 *Prælatus Ecclesiæ Collegiatæ, vel Monastery, potest absque Capitulo consensum præstare alienationi rei emphyteuticæ ad Ecclesiam pertinentis.*

7 *Dominium directum vendere potest dominus directus non requisito emphyteuta.*

8 *Subemphyteuta vendens alteri emphyteusim quando teneatur requirere consensum domini directi, & non emphyteutæ, ostenditur.*

9 *Emphyteuta tenetur denuntiare domino directo verum pretium, vt ipse deliberare possit, an expediat emphyteusim habere.*

10 *Caducitas incurritur pro ea parte pro qua consensus non fuerit requisitus, quando duo sunt domini directi, & vnus fuit requisitus.*

11 *Emphyteuta priuatur re emphyteutica, si exprimat per mendacium pretium venditionis, vt minus soluat pro laudemio.*

12 *Emphyteusis non potest retineri à domino in fauorem tertij quando ei denuntiatur an sibi expediat eam habere.*

13 *Colono, vassallo, & emphyteuta debet dominus præferri in emptione fructuum ex prædio perceptorum.*

14 *Dominus directus si intra spatium duorum mensium declarauerit se nolle emere emphyteusim, quæ ab emphyteuta alienanda est, non requiritur vlterior expectatio, nec re integra pœnitere potest.*

15 *Mensis quilibet constat triginta diebus.*

16 *Dominus directus si intra spatium duorum mensium opposuit exceptionem, quod non tenebatur consensum, & auctoritatem præstare venditioni, & postea vltra plures menses victus euadat, tempus dd. duorum mensium currit à tempore latæ sententiæ.*

17 *Emphyteuta licitè potest vendere, & alienare personis non prohibitis postquam dominus declarauerit se nolle emere.*

18 *Laudemium soluendum est domino directo ex emphyteusi vendita, antequam emptor possessionem consequatur.*

19 *Laudemium minui, vel augeri potest, si conuentum sit inter partes, vel in regione.*

20 Laud.

20 *Laudemiorum materiam qui tractent, referuntur.*
21 *Laudemij praestatio est quaedam exhibitio reuerentialis, quam facit emphyteuta, dum suscipiendo inuestituram dominum recognoscit.*
22 *Laudemium in dubio debet intelligi, vt non debeatur.*
23 *Datio in solutum soluit laudemium.*
24 *Venditio cum pacto de retro soluit laudemium.*
25 *Dos aestimata, quae facit emptionem, soluit laudemium.*
26 *Locatio ad longum tempus, soluit laudemium.*
27 *Remissio, quae fit inter socios, soluit laudemium.*
28 *Venditio seruitutis realis, soluit laudemium.*
29 *Vendita res iussu testatoris soluit laudemium.*
30 *Diuisio rei feudalis, vel emphyteuticae soluit laudemiū.*
31 *Venditio nulla non soluit laudemium.*
32 *Venditio conditionalis non soluit laudemium.*
33 *Vsusfructus venditio non soluit laudemium.*
34 *Retrouenditio non soluit laudemium.*
35 *Redditus venditio non soluit laudemium.*
36 *Diuisio haeredum non soluit laudemium.*
37 *Hypotheca res non soluit laudemium.*
38 *Laudemium non debetur re non tradita.*
39 *Transactio non soluit laudemium, nisi res dimittatur.*
40 *Alienatio necessaria non soluit laudemium.*
41 *Permutatio an, & quando soluat laudemiū, ostenditur.*
42 *Donatio non soluit laudemium.*
43 *Laudemia exigendi facultas non est personalis, sed realis.*
44 *Hypotheca competit pro laudemiis praestandis.*
45 *Vsufructuario, & non proprietario debetur laudemiū.*
46 *Emphyteuta alienans irrequisito domini consensu amittit emphyteusim.*
47 *Conducens emphyteusim ad longum tempus irrequisito domino illam amittit.*
48 *Permutatio emphyteusis irrequisito domino facta facit emphyteutam incidere in commissum.*
49 *Melioramentorum venditio non potest fieri absque domini consensu.*
50 *Transactio, quam irrequisito domino facit emphyteuta transferens emphyteusim in aduersarium, aliquo nempè dato, vel retento, facit illum cadere in commissum.*
51 *Census impositus super re emphyteuticà irrequisito domino facit incidere emphyteutam in commissum.*
52 *Redditus reseruatiui impositio super re emphyteutica irrequisito domino facit emphyteutam incidere in commissum.*
53 *Legatum emphyteusis irrequisito domino fieri non potest penitus extraneo, qui non erat emphyteutae successurus.*
54 *Donatio rei emphyteuticae irrequisito domino fieri non potest.*
55 *Emphyteusis renuntiari non potest irrequisito domino.*
56 *Alienatio emphyteusis cum clausula*, Constituti, *an faciat incidere emphyteutam alienantem in commissum, ostenditur.*
57 *Dotis constitutio de re emphyteutica irrequisito domino an fieri possit, ostenditur.*
58 *Alienatio necessaria, quae fit ex mandato iudicis, alicuius rei emphyteuticae, irrequisito domino fieri non potest.*
59 *Compromissum de re emphyteutica sine consensu domini directi fieri non potest.*
60 *Nominatio ad emphyteusim an fieri possit irrequisito domino*, & n. 8.
61 *Commissi poena ob alienationem rei emphyteuticae irrequisito domino, an incurratur ipso iure absque sententia, remissiuè.*
62 *Negans se emphyteutam, si de mendacio conuincatur in poenam commissi cadit.*
63 *Emphyteuta licet celebret contractum alienationis, si tamen non sit sequuta traditio, non incidit in commissum.*
64 *Venditio nulla emphyteusis irrequisito domino, non facit emphyteutam vendentē incidere in cōmissum.*
65 *Venditio conditionalis irriquisito domino fieri potest, si nondum processum sit ad traditionem.*
66 *Venditio emphyteusis cum pacto legis cōmissoriae, vel addictionis in diem, fieri potest irrequisito domino.*
67 *Venditio emphyteusis, quae rescinditur remedio* l. 2. C. de rescind. vendit. *fieri potest irrequisito domino.*
68 *Promissio de vendendo emphyteusim potest fieri irrequisito domino.*
69 *Retrouenditio emphyteusis potest fieri irrequisito domino.*
70 *Venditio, quam facit partis suae haeres emphyteutae cohaeredi suo, potest fieri irrequisito domino.*
71 *Donatio emphyteusis irrequisito domino facta Ecclesiae, non facit donantem incidere in commissum.*
72 *Alienatio nulliter facta emphyteusis irrequisito domino, non facit incidere sic alienantem in commissum.*
73 *Alienatio facta à viro de emphyteusi vxoris irrequisito domino non facit eam incurri in commissum.*
74 *Alienatio emphyteusis irrequisito domino facta ab eo, qui ignorabat rem esse emphyteuticam, non facit incidere in commissum.*
75 *Alienatio emphyteusis in socium, vel collegam eiusdem emphyteusis, fieri potest irrequisito domino.*
76 *Diuisio emphyteusis, quam faciunt inter se plures emphyteutae, fieri potest irrequisito domino.*
77 *Seruitutem super rebus emphyteuticis emphyteuta circa domini consensum constituere potest.*
79 *Emphyteusis quando transit ad comprehensos in inuestitura in ea translatione non requiritur consensus domini.*
80 *Vsusfructus constitui potest in fundo emphyteutico absque domini consensu.*
81 *Pignorari, vel hypothecari possunt bona emphyteutica irrequisito domino.*
82 *Alienans partem emphyteusis non à tota emphyteusi, sed ab illa parte sic alienata cadit in commissum.*
83 *Fisci emphyteuta potest irrequisito domino emphyteusim alienare.*
84 *Alienans, vel vendens cum conditione, si domino placuerit, & c. ne aliter, aliàs, nec alio modo, & c. non incidit in commissum, etiamsi tradat emphyteusim irrequisito domino.*
85 *Dominus directus non potest declarare commissum incursum contra haeredem emphyteutae alienantis, si in vita emphyteutae tacuit.*
86 *Alienans irrequisito domino cadit à iure suo, quando consuetudo est in loco quod emphyteuta alienat sine domini requisitione.*
87 *Rem solitam alienari absque consensu domini potest emphyteuta alienare eo irrequisito sine commissi incursu.*
88 *Emphyteuta non tenetur in alienatione emphyteusis requirere consensum domini, quando in instrumento adiectum fuit quòd emphyteuta possit alienare in quemcunque, & c.*
89 *Alienatio emphyteusis irrequisito domino fieri potest, quando super ea pendet lis inter dominum, & emphyteutam.*
90 *Emphyteuta Ecclesiae amittit emphyteusim cessando à solutione canonis per biennium, etiamsi res emphyteutica sit magni valoris, pensio verò exigua, vt* n. 91. *& etiamsi in vno nummo cessauerit, vt* n. 92. *& etiāsi emphyteuta à domino directo interpellatus nō fuerit, vt pensionem soluat*, ibid. n. 92. *& etiāmsi in contractu emphyteutico apposita sit poena propter non solutam pensionem debito tempore, vt* n. 93.

95 *Ecclesia*

ditaria, sed ex pacto, & prouidentia concessa, nisi fuerit ex re, & pecunia patris acquisita, vel nisi pater fuisset primus emphyteusis acquisitor.

156 *Emphyteusim pro se, & filiis si pater alicui vendiderit, poterit venditio rescindi à filio, quamvis filius teneretur emptori pretium pro sua parte restituere, si patris hæres sit.*

157 *Emphyteusim ex pacto, & prouidentia si pater vendiderit, in dubio videtur vendere ius suum, non ius filiorum, & alienatio durabit in vita alienantis.*

158 *Emphyteutico titulo nondum finito potest res alteri in emphyteusim concedi, dummodo secunda inuestitura, prima durante facta, extincta prima conualescat.*

159 *Emphyteusis per partes an possit diuidi, ostenditur.*

160 *Emphyteusis non potest fieri de manso, seu passalibus Ecclesiæ, nec præsumptus titulus admitti potest.*

161 *Dominus directus finitis generationibus, ad quas emphyteusis concessa fuit, tenetur eandem hæredibus, aut descendentibus accipientis renouare.*

162 *Emphyteuticus contractus præsumptus requirit quadragenariam possessionem.*

163 *Emphyteusis extinguitur, dominiumque vtile cum directo consolidatur, quoties emphyteuta, nullo relicto ascendente, vel descendente, aliquem non nominauit successorem in secundam, vel tertiam personam.*

164 *Emphyteuta non potest recedere à tenore contractus emphyteutici.*

165 *Possessor rei emphyteuticæ tenetur ad solutiones præteritorum annorum.*

166 *Emphyteutæ tenetur dominus de euictione pro emphyteusi ei concessa.*

167 *Renouatio emphyteusis peti debet intra annum.*

168 *Serui sunt prohibiti habere emphyteusim.*

169 *Alienatio rei emphyteuticæ prohibetur fieri in Ecclesiam.*

170 *Capitanei sunt prohibiti habere emphyteusim.*

171 *Capitanei dicuntur in Regno Neapolitano Barones.*

Cap. Potuit. IV. & fin.

1 Emphyteuta potest vendere meliorationes, & suum ius, si moneatur primò Ecclesia an velit illa emere, dicendo quantum sibi ab aliis offeratur. Etsi Ecclesia dicat se nolle emere, vel per duos menses non respondet, tunc potest vendere; aliàs si præsumit vendere, vel per biennium non soluit canonem, nisi studeat sibi celeriter consulere, potest expelli non obstante quòd ei non fuit nuntiatum vt canonem solueret, quia dies statuta interpellat pro homine. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imola, Butr. Barbat. Anan. Host. Anchar. Henric. Boich. Guid. Papæ, Panorm. Henric. Canis. Cened. *collect.* 144. Vin. *in ration. lib.* 3. *iur. Pontif. pag.* 186. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 433. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. nouissimè Didac. de Britto *in suo tractatu*, & nouè super hunc text. repetitionem edidit Ouid. de Amicis iuris emphyteutici materiam centum disceptationibus frequentissimis explicans.

2 Sedet in hoc text. vtilis iuris emphyteutici materia, de qua peculiares ediderunt tractatus Guid. de Suzario *tom.* 6. *tractatuum Doct. part.* 1. *fol.* 189. Ioan. Ferrat. Elbert. Leonin. Corbul. Aluar. Valasc. & latè Cald. Pereira in tribus partibus *de renouat. nominat.* & *extinct. emphyteusis*, latè etiam Clar. §. *emphyteusis*, Bertachin. *p.* 1. *verbo emphyteusis*, Cotta *in memorabil. eod. verbo*, Cardoso *in praxi iudicum, & aduocat. eod. verbo*, Iacob. de Graffis *tom.* 1. *consil. lib.* 3. *tit. de iure emphyt.* Kirchou. Villalob. & alij *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 44. *de iure emphyt.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 22. *de emphyteusi*, nouissimè Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 33. *de iure emphyt.* ex Theologis Molin. *disp.* 444. *cum seqq.* Leonard. Less. *eod. tract.* 2. *c.* 24. *dub.* 9. *cum seqq.* Paul. Layman. *in summ. Theologiæ Moralis lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 23. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 10. *de emphyteusi*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom.* 2. *lib.* 25. *c.* 44. *à num.* 544. Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 1. *de contractu emphyteutico.*

Illud aduertere oportet, quòd excepta caducitate omnes effectus *l. vlt. C. de iure emphyt.* & text. *in præsenti*, habent locum etiam in colonia perpetua, & in locatione ad longum tempus, & in omnibus contractibus, in quibus dominium directum est separatum ab vtili, quia debent regulari secundùm regulas contractus emphyteutici, Bart. *in l.* 1. §. *quod autem, il.* 2. *n.* 1. *ff. de superfic.* latè Fulgos. *cons.* 240. Aretin. *cons.* 55. *sub num.* 4. *vers. quia ad hoc dicimus*, vbi expressè tenet quòd etiam conductor ad longum tempus non potest ius suum alienare in alterum sicut emphyteuta, quia hoc pactum ita conuenit conductori, sicut emphyteutæ, & maximè illi, qui conduxit ab Ecclesia, *l.* 2. ibi, *quæ à colonis, seu emphyteuticariis, C. ne rei dominicæ, vel templor*, ita Rot. *in Terdonen. bonorum* 25. *Iunij* 1610. coram bonæ mem. Card. Caualerio, inter eius decisiones impressas *decis.* 115.

Ecclesia primitus requisita.] Notatur hic text. ad hoc, quòd emphyteuta non potest emphyteusim alienare, nisi priùs requirat domini consensum, & quod magis est, ipsi domino ius, & potestatem competere rem ipsam emphyteuticam pro pretio conuento, si consensus præstare noluit, rem habere, in idem est *l. fin. C. de iure emphyt.* & Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 38. *in princ.* Clar. §. *emphyteusis*, *q.* 13. Card. Tusch. *lit. E, concl.* 207. *n.* 1. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 3. *à princip* Molin. *disp.* 461. Card. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 28. Cabed. *p.* 1. *decis.* 103. Rebell. *d. lib.* 13. *q.* 4. Cened. *ad Decretal. collect.* 144. Galganet. *de condit. & demonstrat. p.* 1. *c.* 52. Surd. *decis.* 39. *n.* 10. plures, quos refert Camil. Borrel *d. tit.* 33. *n.* 106. Et aduerte quòd dominus debet concedere assensum emphyteutæ alienari, si is in quem fieret translatio, sit habilis, & non sit inimicus domino, Surd. *decis.* 220. *n.* 54. Mastril. *Siciliæ decis.* 55. *n.* 109. Camil. Borrel. *d. tit.* 33. *n.* 281. 3

Requisita.] Intellige etiam extraiudicialiter, vt per Duen. *reg.* 181. Cald. Pereira *de extinct. c.* 13. *n.* 5. *ad fin.* Vnde sufficit si alienatio fiat ex implicito præsumptove domini, nec tamen requisito consensu, vt per Rebello *d. lib.* 13. *q.* 4. *n.* 11. illa enim in tertium facta domino præsente, & tacente valet, Surd. *de alimentis, tit.* 9. *q.* 22. *n.* 24. *cum seqq.* Ex quibus infertur Ecclesiam requisitam videri si emphyteuta post alienationem, illam requisierit scientem alienationem, quia per hoc releuatur à commisso, Gregor. *l.* 29. *verbo, que le no queria, vers. & quid si facta, tit.* 8. *p.* 5. Vincent. de Franch. *decis.* 105. *n.* 1. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 44. *n.* 286. *pag.* 686. Cald. Pereira *de nominat. q.* 21. *n.* 88. 4

Ecclesia.] Per Ecclesiam in præsenti intellige Prælatum Ecclesiæ Collegiatæ, vel Monasterij, qui absque Capitulo poterit consensum præstare alienationi rei emphyteuticæ ad Ecclesiam pertinentis, cùm ante consensum res non dicatur radicata penes Ecclesiam, iuxta tradita per Ias. *in l.* 2. *C. de iure emphyt. num.* 127. Vnde meritò subiacet dispositioni solius Prælati, arg. *gloss.* 5

gloss. vlt. in c. vlt. 16. q. 6. recepta per Hippol. sing. 194. Palat. in repet. rubr. §. 47. num. 5. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, num. 82. Sanch. de matrimon. lib. 6. disp. 5. num. 13. cum seqq. Et ita in hoc text. Ecclesia potest accipi pro viris Ecclesiasticis, siue Episcopo, siue Prælato, œconomo, Præposito alicuius Ecclesiæ, ad quem pertinet administratio bonorum Ecclesiæ, vel iurium dictarum Ecclesiarum particularium, Cardinal. Tusch. tom. 3. lit. E, conclus. 3. num. 14. Ouid. de Amicis in repet. huius, cap. q. 1. num. 7. & q. 22. num. 1.

7 Nota quòd dominus directus suum dominium directum vendere potest non requisito emphyteuta, vt tradunt Bald. n. 13. Salicet. & Ias. à n. 17. in l. vlt. C. de iure emphyteutico, Cardinal. q. 11. Imol. n. 9. in præsenti, Menoch. cons. 116. n. 5. quamuis in materia feudali hoc sit dubium. Vide Gregor. ad l. 55. verbo communalmente, tit. 5. p. 5. Puteum decis. 39. p. 1. Perez ad l. 14. tit. 11. lib. 4. Ordin. Surd. de aliment. tit. 8. priuil. 42. & tit. 9. q. 22. n. 29. D. Barbos. in l. 2. ff. soluto matrim. p. 2. in princip. n. 41. cum seqq. Fallit tamen quando emphyteuta ex venditione à domino directo facta damnum sentiret in iurgationibus, & similibus, à quibus immunis erat propter dominium directum quibus carere debet apud emptorem, vt probat text. c. 1. §. ex eadem, de lege Conradi, & est recepta sententia ex Grato cons. 147. à n. 5. lib. 2. Duen. reg. 215. Menoch. cons. 32. num. 22. cum seqq.

8 Subemphyteuta vendens alteri rem quam emphyteuta cum consensu domini directi ei subemphyteuticauit, tenetur consensum requirere domini directi quando emphyteuta in eum transtulit omne ius suæ concessionis, reseruando sibi tantùm pensionem, quando vero non omnino vtile dominium à se abdicauit emphyteuta, tenetur subemphyteuta illius consensum requirere, resoluunt Valasc. q. 13. n. 12. Gam. vbi suprà, Flores dec. 26. n. 2. Camill. Borrell. d. tit. 33. n. 126. Ouid. de Amic. in repet. huius c. q. 83. Menoch. cons. 238. n. 16. & de præsumpt. lib. 3. q. 102. n. 22. Molin. disp. 471. n. 5. cum seqq. vbi etiam quòd emphyteuta potest agere cōtra subemphyteutam ad pœnam commissi ob non solutam pensionem in aliis vero euentibus ad directum dominum esse recurrendum apertè insinuat, & latè tuentur citati à Rendin. in prompt. recept. sentent. tom. 1. tit. 37. n. 4. Et quod primus emphyteuta easdem actiones habet aduersùs secundum emphyteutam, quas habet dominus directus contra ipsum, dicit Portel. d. tit. 33. n. 322.

9 *Eique nuntiato quantum sibi ab aliis offertur.*] Notatur ad hoc, quod emphyteuta tenetur denuntiare domino directo verum pretium, vt ipse deliberare possit an sibi expediat emphyteusim habere, aliàs proinde est, ac si nuntiatio non fieret, & incidet in commissum, & idem est l. fin. C. de iure emphyt. Ordin. Regia Lusitan. lib. 4. tit. 38. in principio, ibi, declarandolhe ò preço, Cald. Pereira de extinct. c. 13. n. 35. Valasc. q. 28. num. 6. Gam. decis. 116. num. 4. & decis. 127. num. 3. Rebello de obligation. iustit. part. 2. lib. 13. quæst. 4. num. 2. & 3.

10 Si verò duo sint domini directi, & vnus fuit requisitus, & alter non, incurritur caducitas pro ea parte, qua consensus non fuit requisitus, vt per Stephan. Gratian. discept. forens. c. 36. n. 14.

11 Emphyteuta si vt minus soluat pro laudemio, exprimat per mendacium se vendidisse tali pretio, priuatur re emphyteutica, & vbi constiterit de fraude, poterit dominus emphyteutæ, & emptori iuramentum deferre, vt pretium manifestent. Vide Valasc. q. 8. n. 11. Surd. cons. 371. n. 8. Cald. Pereira de extinct. c. 13. n. 24.

Nota dominum non posse retinere emphyteusim in fauorem tertij, imo præstandum esse iuramentum domino directo an verè, & sine fraude rem sibi velit. Vide Vincent. de Franch. decis. 226. Franc. Marc. p. 2. decis. 2. Cened. ad Decretal. collect. 144. num. 50. Cald. Pereira de extinct. emphyt. c. 13. num. 33. Camill. Borrell. tit. 33. num. 108. Aloys. Ricc. part. 5. collect. 1701. in fine. 12

Vnde colono, & vassallo, & emphyteutæ debet dominus præferri in emptione fructuum ex prædio perceptorum. Vide Bart. in l. expensa, in addit. num. 3. C. de metallar. lib. 11. Gregor. l. 56. verbo alguna cosa, tit. 5. part. 5. Tiraq. de retract. in præfat. n. 15. & §. 1. gloss. 8. num. 2. Valasc. quæst. 24. num. 3. Surd. de alimentis, tit. 1. quæst. 92. num. 14. Cald. Pereira de extinct. emphyt. c. 3. num. 15. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 149. à num. 1. & in emptione melioramentorum, Surd. decis. 91. num. 10. & decis. 78. num. 17. Camill. Borrell. d. tit. 33. num. 219. 13

Si nolle se emere dixerit, &c.] Notatur ad hoc, quòd dominus directus est expectandus per spatium duorum mensium à die denuntiationis, an velit habere emphyteusim, ita vt vlterior expectatio non requiratur si dominus intra spatium duorum mensium declarauerit se nolle emere, vt per Tiraq. cessante causa, p. 1. num. 78. Cald. Pereira de extinct. c. 14. n. 4. Rot. decis. 612. num. 1. apud Farin. part. 1. recent. Intellige adeò excludi dominum post declarationem, & prædictum spatium, vt licèt re integra hoc est, ante venditionem factam ab emphyteuta velit pœnitere, non sit audiendus, nec possit petere se præferri aliis emptoribus, quia text. hic post illa duo, statim defert ius liberæ venditionis ipsi emphyteutæ, quo casu non admittitur pœnitentia etiam re integra, l. statu liberum 11. §. 1. ff. de leg. 2. Bart. receptus in l. insulam, num. 14. ff. de verborum obligat. Tiraq. de retract. lign. §. 1. gloss. 9. num. 145. & §. 24. n. 7. & 11. Cald. Pereira de extinct. emphyt. c. 14. num. 5. cum seqq. 14

Duorum mensium spatium sit elapsum.] Quorum vterque debet constare triginta diebus, vt per Menoch. de arbitr. casu 50. n. 8. cum seqq. Cald. Pereira d. c. 14. n. 2. & de empt. c. 4. num. 11. dixi de officio, & potest. Episcopi, p. 2. alleg. 58. n. 8. & me citato in illo loco, Massobr. in praxi habendi concursum, prælud. 13. dub. 1. secundùm Romanam impress. Attenta tamen Ordinat. Regia Lusitan. lib. 4. tit. 38. in princip. prædictum spatium duorum mensium restringitur ad triginta dies, qui continui sunt, non verò vtiles, prout resoluunt Cardoso in praxi iudicum, verbo emphyteusis, n. 6. Cald. Pereira d. cap. 14. num. 3. Cabed. part. 1. decis. 111. Et minor, ac Ecclesia non restituuntur si intra hoc spatium non declarauerint, Cald. Pereira dicto cap. 14. à num. 20. & in leg. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, num. 28. 15

Quid si intra huiusmodi spatium duorum mensium vel triginta dierum apud Lusitanos, dominus directus opposuit exceptionem, quòd non tenebatur consensum, & auctoritatem præstare venditionis, quia venditor non habebat ius, & super hoc lis pendeat per plures menses, quousque sententia feratur, in qua emptor victor euasit, an isti triginta dies numerentur à tempore latæ sententiæ & possit dominus directus rem venditam sibi capere soluto pretio, pro quo fuit distracta? Dic quòd sic, per reg. l. contra maiores, C. de inoffic. testament. iunctis resolutis per Tiraq. de retract. lign. §. 1. gloss. 10. n. 40. cum seqq. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo infra, n. 14. & de donat. emphyt. q. 7. num. 14. & faciunt quæ de extinct. emphyt. cap. 14. n. 3. Vnde interim dum lis pendet, non poterit emptor in impeditam possessionem pedem ponere, aliàs incidet in 16

in commissum, quia absque domini consensu non potuit ingredi ante iudicis sententiam.

17 *Minimè Prohibentur.*] Notatur ad hoc quòd postquam dominus declarauit se nolle emere, licitè potest emphyteuta vendere & alienare, non tamen personis iure prohibitis, quales sunt potentiores, veluti Clerici, curiales, & milites, eo quòd maioribus priuilegiis in foro fruantur, quibus etiam adde alios, siue sint aliter potentiores, siue paupetes, aut malæ fidei à quibus difficile pensio, & ius emphyteusis obtineri possit. Ita Rebello *d.p.2. lib.13.q.4.num.4*, Molin. *disp. 459.n.6.* Card. Tusch. *lit. E, conclus. 310. à num.1.* Cald. Pereira *d.tract. de extinct. cap.13. num.37. & de potestate eligend. in princip. à num. 2.* Menoch. *cons. 38. num. 4.* declarans habere locum quando ex tali alienatione in potentiorem conditio domini deterior facta est.

18 Licèt emphyteuta seruata forma, de qua *suprà* possit emphyteusim alienare, attamen antequam emptor possessionem consequatur, debet dominum, requirere, vt eum laudet, & in possessionem mittat, *d.l. fin. C. de iuris emphyt.* & ei soluendum est laudemium quod attento iure *in d.l.fin.* est quinquagesima pars, & apud nostros Lusitanos quadragesima, per Ordin. Re-
19 giam. *d.tit.38. in princip.* quod potest minui, vel augeri, si conuentum fuerit inter partes, vel consuetum in regione, teste Cald. Pereira *de extinct. c.16.n.18.*

20 De laudemiis integros edidère tractatus Amadæus de Ponte, Maurus Burgius, & Franciscus Salsona Hispanus, & latè de laudemij materia agentes Doctores refert Cened. *collect.* 144. *num.* 4. quibus adde Molin. *disp.429.* Rebello *de obligat. iustit. part. 2. lib. 13. quæst. 6.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 180. & cap.377.* nouissimè Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit. 35. de laudem.* Quibus autem nominibus nuncupetur laudemium apud varias mundi nationes recensent Renat. Chopin. *de legibus Andium lib. 11. cap.4. in fine, & n.7.* Dionys. Fontan. *ad consuetud. Blesens. tit.6. de obseru. feudali art.99.* Peguer. *in prælud. 3. ad c.3.* Regis Petri *in Curia Cernariæ, num.2. & vers. 1. num.*-c. Gerard. Maynard. *decis.45. lib.4.* Franc. Salson. *in sua lucerna laudem. prælud. 4. num.3. & seq.* Carol. Anton. Blanch. *in suis notis ad quæstiones laudem. Amadei à Ponte 1. nota*, Maur. Burg. *de laudem. part. 1. inspect.1.*

21 Præstatio laudemij est quædam exhibitio reuerentialis, quam facit emphyteuta dum suscipiendo inuestituram dominum recognoscit, quæ nunquam censetur remissa per quamcumque concessionem, & facultatem alienandi, & aliam similem immunitatem, vt per Menoch. *cons. 297. à n.4.* Surd. *decis. 200. num. 5.* Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.377. à num.21.*
22 Caualer. *decis.121. num.2.* In dubio tamen laudemium debet intelligi vt non debeatur, Mantic. *decis. 336. num.4.*

23 Amplia primò laudemium deberi ex datione in solutum. Vide Tiraq. *de retract. lig. §.1. gloss.14. num.14.* Vincent. de Franch. *decis. 50. n.2. & decis.277.* Gasp. Thesaur. *Taurin. decis.82. part. 2* quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.3. collect.583.* Afflict. *decis.468. n.2. & decis.369.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.16. n.64.* Camill. Borrell. *d.tit.35. de laudem. à n.37.* Surd. *cons.287. n.47. & decis.248. n.3.* Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienand. q.2. c.17.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3. c.544. n.15.* Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. quæst.96.*

24 Amplia secundò ex venditione cum pacto de retro, vt per Thesaur. *decis.75. & 97.* Camill Borrel. *d.tit.35. num.72.*

25 Amplia tertiò, vt etiam debeatur ex dote æstimata quæ facit emptionem, Valasc. *cons.113 n.13.* Cald. Pereira *de extinct. c.16. n.11. & 12.* Cabed. *p.1. decis.104. num.5.*

Amplia quartò, in locatione ad longum tempus, vt per Cabed. *p.1. decis.92. n.9.* Cald. Pereira *de emptione, c.26. n.33. prope finem.* 26

Amplia quintò in remissione, quæ fit inter socios, vt per Guid. Papæ *decis.411.* 27

Amplia sextò, in venditione seruitutis, vt per Francisc. Marc. *Delphin. decis.608.* 28

Amplia septimò, ex re vendita iussu testatoris, ex his, quæ Tiraq. *de retract. lign. ad finem, tit. n.7.* Alexand. *cons.215. vol.6.* 29

Amplia octauò, ex diuisione rei feudalis, vel emphyteuticæ deberi laudemium, vt per Camill. Borrell. *d.tit.35. n.41.* vbi *n.43.* idem resoluit etiamsi res fuerit tota vni applicata, & alteri pecunia, quia etiam laudemium debetur. Vendita re emphyteutica si concurrat dominus directus in recognitione simul, cum domino subalterno, laudemium debetur ipsi domino directo, & non subalterno, Aloys. Ricc. *p.5. collect.1537. ampl.1.* 30

Limita primò, laudemium non deberi ex venditione nulla. Vide Anton. Fabrum *in suo Codice sub tit. de iure emphyt. definit.28.* Et sic quod receperit dominus restituere tenetur, siue à principio sit nulla, siue ex post facto declaretur nulla ex causa necessaria ab ipso contractus initio existenti, ex qua contractus resoluatur, secus si ex causa superueniente prout resoluunt Cald. Pereira *de extinct. c.16. n.67.* Amad. de Ponte *de laudemiis, q.39.* vbi *vers. interim tamen*, dicit quod dum non est declarata inualiditas contractus, dominus habet fundatam intentionem in iure laudemij, Camill. Borrell *d.tit.35. n.28.* 31

Limita secundò, in venditione conditionali, vt per Tiraq. *de retract. lign. §.1. gloss.1. n.23.* Surd. *decis.305. n.18.* Camill. Borrell. *d.tit.35. n.70.* 32

Limita tertiò, in venditione vsusfructus. Vide *alleg. iuris pro maioratu de Bellas, p.2. n.113.* Gam. *decis.299.* Rebuff *in comment. ad l.25. §. item vsusfructus ff. de verborum significat. pag.151. col.1.* Cald. Pereira *de extinct. c.16. n.73.* D. Barbos. *in l. vsufructu, n.14. ff. soluto matrimon.* 33

Limita quartò, in retrouenditione habente originem à prima venditione, vt per Surd. *decis.321.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.180. n.14.* Cald. Pereira *d.c.16. à n.52.* Valasc. *de partit. c.29. & 30.* Mari. Antonin. *variar. resolut. lib.1 resolut. 99. n.2. & 3.* Cened. *ad Decretal. collect.144. num.56.* Canaler. *decis.360. n.5.* Hieron. de Laurent. *Auen. decis. 123. in fine,* Borrell. *num.73.* 34

Limita quintò in venditione redditus, vt per Gasp. Rodericum *de annuis redditib. lib.2. q.4. n.4. & q.22. num.25.* 35

Limita sextò; in diuisione hæredum. Vide Bellacomb. *tom.1 communium opinion. lib.4. tit.44. num.103.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.36. n.5.* Surd. *decis. 105. n.30.* Mari. Antonin. *d.lib.1. resol.32.* vbi de diuisione facta inter fratres. Coler. Germ. *decis.33. num.43.* Camill Borrell. *d.tit.35. n.42.* 36

Limita septimò, in re hypothecanda. Vide Farin. *nouiss. Rota decis.183. n.6.* 37

Limita octauò re nondum tradita, quia tunc non debetur laudemium. Vide Cornaz. *decis.168.* Gam. *decis.91. ad finem,* Surd. *decis.31. num.8.* Cald. Pereira *de extinct. cap.16. à num. 45. & num.78. in fine.* Nec etiamsi peti potest alienatione facta cum ficta traditione, vt per Guid. Pap. *decis.101. n.7. & 8.* Franc. Marc. *decis.570. n.2.* Rodoan. *de rebus Eccles. non alien. q.66. n.36.* Iacob. Cancer. *var. lib.1. tit. de feudis, c.12. num.14.* 38

Cels.

Cels. Vgo *cons*.60.*n*.16.*&* 23.*circa med*. Franc. Bec. *consil*.2.*n*.2. Cald. Pereira *de extinct. emphyt.c*.16. *n*.45.*& seq*. Solson *in lucerna laudem. p*.2 *cap. de laudemio duplicato, vers tertia regula*, Ludou. Peguera *in repet.c*.3. Cur. Ceuar. *prel*.3.*laudemij, n*.8.*& seq.& vers*.1.*n*.77. *vers.nec ficto*, Cornazan.*decis*.168.*n*.1.*& seq*. Surd. *decis*.200.*n*.3. Gam.*decis*.91.*n*.3. Amad. à Ponte *de laudem.q*.38.*n*.18.

39 Limita nonò in transactione, nisi res dimittatur. Vide Amad. à Ponte *de laudem.q*.32.*à num*.1. Ouid. de Amicis *in repet. huius cap: q*.95. *n*.6. Tiraq. *de retract. lign.§*.1. *gloss*.14. *n*.63. *&* 69. Cened. *ad collect*. 144. *n*.34.*in fine*, Farin.*nouiss.decis*.765.*n*.1. Cald. Pereira *de extinct.c* 13.*n*.25.*& c*.16.*à n*.49. Debetur ergo laudemium de illa pecunia, quam emptor venditori dedit in supplementum pretij iusti, quia læsio contingit vltra dimidiam, & emptori lis mota fuit à venditore, & lis per transactionem sopita, resoluit Cald. Pereira *d. c*.16.*n*.52. Quid si tempore venditionis fuerunt diuersi locatores laudemiorum, vnus scilicet tempore venditionis, & alius tempore supplementi, an primo, vel potiùs secundo sit soluendum laudemium dicti supplementi? Dic quod secundo, ex Cald. Pereira *de extinct.c*.13. *n*.26. & faciunt quæ Tiraq. *de retract.lign*. §.1.*gloss*.18.*num*.55. *& de retract. conuent.ad finem tit. num*.168.

40 Limita decimò in alienatione necessaria. Vide Tiraq. *de retract.lign.§*.2 *gloss*.14.*n*.9.*cum seqq*. Vincent. de Franc.*decis*.277. Thesaur. *decis*.139. Cald. Pereira *d.c*.16.*n*.61. Rebello *d.lib*.13 *q*.6.*n*.3. vbi *n*.4. resoluit quòd nec ex alienatione voluntaria per donationem debetur laudemium, de quo vide Vincent. de Franchis *decis*. 201. Cald. Pereira *de extinct. c*. 10. *num*.7. *&* 18.

41 Limita vndecimò in permutatione, si tamen quod reliquum est æstimationis recipiatur in pecunia, debet tunc solui laudemium ex pecunia, non ex re. Vide Tiraq.*de retract.lign*. §.20. *gloss*.3. Bellacomb.*d. tit*.44 *num*.308. Cened. *d.collect*. 144. *num*.32. Cald. *d.cap*.16. *à num*.42. optimè Camill. Borrell. *d. tit*.35. *à num*.78.

42 Limita duodecimò ex donatione non deberi laudemium, vt per Camil. Borrel.*d. tit*.35. *à num*.61. vbi *n*. 67. resoluit quòd quando facta est omnium bonorum cum onere alimentandi, vel quòd donatarius donantis debita soluat, tunc laudemium debetur cùm non sit pura donatio.

43 Facultas exigendi laudemia non est personalis, sed realis, hoc est, annexa rebus, & bonis emphyteuticis, & cum ipsis transit ad successores, Menoch.*consil*.444.*n*.18.*cum seqq*. Stephan. Gratian.*discept.forens*.

44 *c*.272.*à n*.2.*& c*.377. *n*.24. Et pro laudemiis præstandis competit hypotheca. Vide Maurum Burgium *de laudem. p*. 1. *inspect*. 9. Tiraq. *de retract. lign*. §. 29. *gloss*. 2. *n*.8. *in fine*, Vincent. de Franchis *decis*. 430. Menoch.*consil*.297.*num*.1. *&* 34. *& cons*.444. *n*.21. Baptistam Costa *in tract.de rata, & quota*, *q*.122.*n*.9. *& de subsidiar.remed*.52. *num*.11. Surd. *decis*.31. Stephan. Gratian. *cap*. 272. *à princ*. Mastrillo *Sicilia decis*.171. *n*.5. *p*.2. Pro laudemio tamen non soluto non cadit res in commissum, Surd. *decis*. 1. *n*. 14. *& decis*. 200. *n*. 8. de quo etiam Camil. Borrell. *d. tit*. 33. *num*. 345.

45 Vsufructuario, & non proprietario deberi laudemium, quia in fructu bonorum est, resoluunt Tiraquell.*de retract.lign. ad fin.tit.n*.107. Guid. *decis*.477. Clar. §.*emphyteusis, quæst*.23.*n*.5. Vezin.*tom*.1.*commun. opinion.lib*.3.*tit*.20. *num*.28. *pag*.419. Seraphin. *Rotæ decis*.222.*num*.2. Rebuff.*in comment.ad l.bonorum* 49. *vers.sexto,ff.de verborum signif*. Amad.*de laudem.q*.20. Cardin. Tusch.*lit. V. conclus*.316. *à n*.1. latè Ouid. de Amicis *in repet.huius cap q*.90. Menoch.*cons*.66.*n*.36. *& de præsumpt.lib*.4. *præsumpt*. 142. *n*.222. Surd. *decis*.31.*n*.12.*& consil*.57.*n*.25. Alciat. *cons*.154.*num*.3. *tom*.2.*lib*.5. Franc. Marc. *decis*.605. Rosenthal *de feudis, c*.6.*concl*.63.*n*.4. Bellon.*consil*.6.*n*.17. Redoan.*de rebus Eccles.non alien.q*.66.*n*.14. *& seq*. Molin. *de iure primog.lib*.1.*c*.21.*n*.12. Marius Muta *ad capitula Regni Siciliæ, c*.6.*n*.25. Sehrad.*de feudis*, 2. *p*.9. *part.princ. sect*.2.*q*.6. *n*.69. Amad. à Ponte *de laudem. q*.20. *n*.3. Burg.*eod.tract. p*.1.*inspect*.4.*à n*.8 Castill.*de vsufructu, q*.36.*num*.45. *& seq*. Laurent. à Pina *consil*.40.*num*.4. Peregrin.*de fideicomm.art*.10. *num*.6. Molin. *de iustit. disp*. 459. *n*.23. *vers. proprietarius*, Mari. Giurba *ad consuet. Messanens c*.7.*gloss*.16. *n* 8. Pacific.*de Saluiano interd.inspect*.3.*c*.4.*n*.51. Marescot. *var. resol. cap*.30. *n*.5. Gutier.*de tutel. p* 3.*c*.24.*n*.10. Cald. Pereira *de extinct.emphyt.c*.16.*num*.40. Molfes.*ad consuet. Neapol. tom*.1.*tit.de bonis*, *q* 8.*n*.11. Borrell.*in tract.de magistr. edit.lib*.4.*c*.2.*n* 144.*in summa decis.tom*.1.*tit.de laudem. n*.95. Greg. Euerard. *cons*.33.*n*.3.*& seq*. Syluest. Aldobran.*cons*.56.*lib*.2. Ioseph. Sessé *decis*.63.*num*. 3.*tom*.1. Vincent. de Anna *sing*.298. Vtilitas tamen non quæritur vsufructuario, sed pertinet ad proprietarium, vt resoluit Gutier.*de tutel.p*.3.*c*.24.*n*.3. Borrel.*d.tit*.35. *num*.95.

Emphyteuta quoque secus, &c.] Notatur ad hoc, 46 quòd emphyteuta alienans prætermissa hac forma, irrequisitóque domini consensu, amittit emphyteusim (prout *suprà* dictum est,) & melioramenta facta in emphyteusi, vt per Ioseph. Ludou. *Perus. decis*. 117. *n*.33. Camil. Borrel.*d.tit*.35.*n*.95.

Amplia primò procedere in conductore ad longum tempus alienante irrequisito domino. Vide Ordinat. Regiam Lusitan. *lib*.4. *tit*.38.*in princ*. Tiraquell. *de retract.lign*. §.1.*gloss*.14. *num*.82. Menoch.*de arbitratu, casu* 5.*num* 4. *&* 5. Pinel. *in l*.1. *C.de bonis matern.p*.3. *num*. 68. *vers. infertur* 6. Valasc. *de iure emphyt. quæst*.29. *num*. 23. Gam. *decis*. 26. *num*.2. Surd. *de alimentis*, *tit*. 8. *priuileg*. 43 *num*. 2. *&* 3. Ceuall. *communium contra communes*, *quæst*. 399. *num*.6. Bald. Pereira *de renouat.emphyteut. quæst*. 16. *à num*.8.*& de extinct. cap*.1. *num*.17.*&* 19. *& cap*. 4. *num*.38. *& de empt.cap*.16 *num*.33.*& quæst.forens.lib*.1.*q*.15. *num*.5. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib*. 22. *tit*.2.*à num*.43. Stephan. Gratian. *discept.forens.c*.378. *num*.30.*cum seqq*. Molin.*de iustit.tract*.2.*disp*.461.*vers. vtrùm autem*. Less.*eod. tract. lib*.2.*cap*.24. *dub*.9.*n*.56. Rebello *de obligat.iustit. part*.3 *lib*.13. *quæst*.5. *num*.5. *cum seqq*. Mastrillo *Siciliæ decis*.71.*num*.6. Camil. Borrell.*d.tit*.33.*n*.246. Ouid. de Amicis *in repet.huius cap. q*.15. Rota *in Romana Casalis S. Crucis* 8. *Iunij* 1618. coram bonæ mem. Buratto inter eius impressas *decis*.334.*n*.18. 47

Amplia secundò in permutatione. Vide Clar. §. *emphyteusis*, *quæst*. 17. Sarmient. *lib*. 3. *select. cap*. 2. *num*.20.*in fine*. Gregor. *l. fin.gloss*. 3. *titul*. 8. *part*. 5. Molina *disput*.461. *in principio*, Azor. *institut.moral. part*. 3. *lib*.10. *de emphyteusi*, *cap*. 8. *quæst*. 5. Cardin. Mantic. *d. lib*. 22. *tit*. 28. *num*.69. *cum seqq.& lib*.25. *titul*. 4. *num*. 9. Cald. Pereira *de extinct. cap*. 8. *à num*. 31. *& de empt. cap*. 2. *num*. 3. Ouid. de Amicis *in repet.huius cap.quæst*.13. Borrell *dicto tit*.33.*n*.379. vbi *num*. 109. dicit quòd in illa ius prælationis cessat. 48

Amplia tertiò etiam in venditione melioramentorum, quæ non possunt vendi nisi de consensu domini. Vide Stephan. Gratian. *discept. forens. cap*. 21. *num*.34. Azor.*d. part*.3.*lib*.10.*cap*.8.*q*.1. Less.*d.dub*.9. *num*. 52. 49

50 Amplia quartò in transactione, quam facit emphyteuta transferens emphyteusim in aduersarium, aliquo nempe dato, vel retento. Vide Bellacomb. *tom.1.commun.opin.lib.4. tit.44. n.328. pag.691.* Ioseph.Ludouic.*Perus.decis.35.n.7.* Cald. Pereira *de extinct.c.9.n.34.& seq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3.c.476.n.12.* Ouid.de Amicis *in repet. huius cap. quaest.95.*

51 Amplia quintò in impositione census super re emphyteutica, propter quam caducitas incurritur, de quo an verum sit, & plurimis distinctionibus in hac re factis, vide Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. q.10.* Felician.de Solis *de censibus, tom.1.lib.1.cap.4. n.5.& tom.2. lib.2.cap.4. num.5.* Valasq. de Auendan. *eodem tract.c.67.num.3.* Ludouic. Cenci. *eodem tract. part.1.c.2. quaest.2. art.2.* Federic. Martin.*de iure cens. c.4. à num. 85.* Nicol. Intrigl. *super Bulla de censibus, quaest.28.num.1.& 7.* Seraphin. *decis.794. num.9.cum seqq.& decis.1290.sub num.12.& 13.*Camill. Borrell. *dicto tit.33.à n.170.*Rota *in vna Saluiani interdicti* 12. *Nouembris* 1592. coram D. Penia, relata in fine *d. tract. Concij, decis.77. num.1. & 2.* & iterum *in vna Rauennaten.census* 8. *Aprilis* 1617. coram D. Vbaldo *in fine dicti tract.decis.75.num.1.*Stephan. Gratian.*discept. forens. cap.43. num.20. & cap.202. num.26. cum seqq.*

52 Amplia sextò in redditu reseruatiuo, quando quis rem suam alteri confert pleno iure, reseruato sibi tantùm quotannis recipiendi pensionem aliquam in fructibus, vel pecunia, vt per Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib.1.q.3.n.6.vers.infertur,* vbi etiam secus resoluit in consignatiuo, quando scilicet quis retentis suis bonis, eorumque vsu, consignat alteri certam pensionem in fructibus.

53 Amplia septimò in legato emphyteusis facto penitus extraneo, qui non erat emphyteutae successurus. Vide Gregor.*l.29.verbo la venda, vers.an possit legare, tit.8. part.5.*Surd.*decis.93.n.1. in fine*, Stephan.Gratian.*d.c.177. num.27. & Marchiae decis.56. n.3.* Cald. Pereira *d.c.10. à n.12.* Azor. *d.c.8.q.4.*Camil.Borrel. *d.tit.33.num.261.* Rota *decis.261. num.3.* apud Farin. *in recent.*

54 Amplia octauò in donatione. Vide Vincent. de Franch.*decis.201.num.3.* Sarmient.*lib.3.select.c.2.n.3.* Anton.Gabr.*lib.4.commun.tit.de iure emphyt.concl.44. num.312.* Surd. *decis.39.* Cald. Pereira *de extinct. c.10.*Valasc.*consil.113. num.13. & 25.* Cabed. *part.1. decis.104.*Cardin. Mantic. *d. lib.22. tit. 28. num.56.* Stephan. Gratian.*d.c.377. num.27.cum seqq. & Marchiae decis.56.num.2.* Cened. *ad Decretal. collect. 144. num.32.* Molin.*disp.461. num.7.* Less. *d. lib.1.cap.24. dub.9.num.54.* Azor.*d. p.3. lib.10.de emphyteusi, c.8. quaest.2.* Rebello *d. lib.13. quaest.5. à n.1.* Rotam apud Farin.*decis.694.num.6. p.1. recent.* Ouid.de Amicis *in repet. huius cap. quaest.12.* In illa tamen dominus non potest praelationem obtinere, Camill.Borrel.*d.tit.33. num.108.*

55 Amplia nonò in renuntiatione emphyteusis. Vide Pinel. *ad l.2. C. de rescind. vendit. p.1.c.4. n.2.in med.* Anton.Thesaur. *Pedem. decis.20.n.3.* Camil.Borrel.*in summa omnium decis. tit.33. de emphyt. à n.137.* Idem dicendum vbi emphyteuta alium facit emphyteutam, vt potest, quia etiam ad hoc requiritur domini consensus, Corbul.*de iure emphyt. tit. de causis priuat. ob alienat.ampl.40.* Cald.Pereira *de renouat.emphyt.q.13. n.10.* Valasc. *de iure emphyt. q.13. n.11.* Camill. de Medic.*consil.145.n.2.* Ant. Fab.*in suo Cod. lib.4. tit.43. definit.12.*

56 Amplia decimò in alienatione rei emphyteuticae cum clausula, *Constituti*, quod apud Lusitanos locum habet; in aliis verò prouinciis, vbi super id nihil dispositum est, contraria opinio de iure tenenda est, cùm enim materia sit poenalis, & odiosa, obligatióque emphyteusis stricti iuris, non debet extendi, de quo vide Gam. *decis.126.n.1.* Corbul. *in tit.de causa priuat.ob alien.irreq. domino ampl.30.n.1.* Soar.*in thesauro recept.sent.verbo emphyteuta, n.76.* Tiraq.*de constit. p.3. limit.26.n.5.& 6.* Polyd. Ripa *obseruat.542.* quem refert Aloys.Ricc.*in collect.decis. p.1.collect.55. in fine.*Cardin. Mantic.*d.lib.22.tit.28.n.35.* Cened.*ad Decretal. collect.144.num.10.* Cald.Pereira *de extinct. cap.5 num.83.& de empt.cap.8. num.46.ad finem.* Rebello *d.lib.13.quaest.4 n.7.* Cardin. Tusch. *tom.3.lit.E. conclus.207. num.82.* Ouid. de Amicis *in repet. huius cap.q.2.*

Amplia vndecimò in constitutione dotis, in quam si detur emphyteusis irrequisito domino, cadit emphyteuta à iure suo.Ordin. Regia Lusitan.*lib.4.tit.38. in princip.*ibi, *ou dotar.*refert plures Doctores Cened. *d. collect. 144. num. 35.* quibus adde Gam. *decis.242.* Mascard.*de probat.conclus.663.num.2.* Camil.Borrel. *d. tit. 33. à num. 352.* Cardin. Tusch. *tom.3.litera E. conclus.112.n.3.& 10.*D.Barbosa *in l.vsufructu, n.25. ff. soluto matrimon.* Cardinal. Mantic. *d. l.22. tit. 28. num. 39. cum seqq.* Cald. Pereira *de extinct. cap. 10. n.13.& 28.& c.16.num.26.ad finem, & quaest. forens. lib.1.q.11.num.23.& quaest.25.num.89.& de empt.c.8. num.40.& c.27.num.37.* Valasc.*consil.112.n.3.& 18.* Stephan. Gratian. *discept.forens. c. 159. num.34. cum seqq.* Cabed. *part. 1. decis. 104. num. 4.* Rebello *d. lib 13.q.5.num.4.* Molin.*disp.461.vers.quod ad dotem,* quorum aliqui resoluunt citra poenam commissi patrem dotare posse filiae emphyteusis commoditatem, saluo iure domini, & seclusa fraude, latè Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. q.16.*vbi agit de patre dante fundum emphyteuticum in dotem filiae, *& q. 29.* de extraneo. 57

Amplia duodecimò in alienatione necessaria, quae fit ex mandato iudicis, vide Auend.*resp.13.n.3.*Molin. *disp.459.n.21.* Cald. Pereira *de extinct.c.6.n.15.& 16.* quamvis contrarium resoluant D.Barbos.*in l.vsufructu n.20.ff.soluto matrim.*Gasp.Roder.*de annuis redditibus, lib.1.q.15.n.81.* 58

Decimotertiò amplia in compromisso de re emphyteutica, quod sine consensus domini directi fieri non potest, vt per Corbul.*sub tit. de causa priuat. ob alien.irreq.domino, ampl.33. per totam,* Cardin. Tusch. *tom.3.lit.E.concl.207.n.32.* Ouid. de Amicis *in repet. huius cap.q.94.* 59

Amplia decimoquartò in nominatione ad emphyteusim, in qua licèt non requiratur domini consensus, requiritur tamen antequam nominatio tradatur, vt per Gam.qui ita dicit iudicatum *decis.116.* Cabed. *p.1. decis. 103.* licèt contrarium tueatur Cald. Pereira *de extinct.c.21.n.9.* 60

Amplia decimoquintò, vt huiusmodi poena ipso iure absque sententia incurratur, vt per Menoch.*quaest. frequent. cap.64. in princip.* Cald. Pereira *de extinct. cap.16. num.3.* Corbul.*in tract. de causis ex quibus emphyteuta iure suo priuatur, tit.de causa priuat.ob alienat. ampliat. 52.* sed quia hic articulus controuersus est apud scribentes, qui in varias diuisi sunt opiniones, illos consulito, & praecipuè Fachin. *controuers. lib. 1. cap. 93.* Surd. *de alimentis, tit. 1. quaest. 48. num. 50. tit.9. quaest.25.num.77.*Menoch.*consil.301.num.23.cum seqq.& remed.1.recuper. num.78. & 79.* Valasc.*de iure emphyt.q.18.num.8.& 9.& q.21. num.2.* Gam.*decis.4. n.2.& decis.333. num.5.* Vin. *Neapolit. decis.74. n.1.* Aloys.Ricc.*in collectan. decis. part.2. collect.303. vers. vnde infero,* Mastrill.*Siciliae decis.93.* Bernard. Graevae. 61

de

ad practicam Cameræ Imper. lib.2. conclus.51. consid.1. Cardin.Mantic.*d.lib.22.tit.27.n.31.* Ceual.*q.14.*Cald. Pereira *de extinct.emphyt.c.17.n.26.& seqq.& in comment.ad §.sed hac, n.92. Instit. de inoffic. testament.* & latè *consil.2.num.20. cum seqq.* Molina *disp.452.vers. quæritur nunc*, Azor.*d.p.3.lib.10.cap.9. q.2.* Rebello *d.lib. 13. q. 2.* Stephan. Gratian. *Marchia decis.49. num.16.*

62 Amplia decimosextò, vt in pœnam commissi cadat negans se emphyteutam, si ex aduerso probetur, & de mendacio conuincatur, vt per Surd.*de aliment. tit.9.quæst.26.num.71.& cons.371.à num.80.* Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienand. quæst.19. cap.11.à n.1.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.22. tit.20. num.11.* Cald. Pereira *de empt.cap.32. num.21.* Valasc.*quæst.4.num.10.& 11.*Camill. Borrell.*d.tit.23. n.214.cum seqq.*Molin.*de instit.tract.2.disp.449.à n.3.* Ouid.de Amicis *in repet. huius cap.q.88.* secus tamen si ante litis contestationem pœniteat, vt per Stephan. Gratian.*discept. forens. c.109.à n.27.* Ouid.de Amicis *d.q.88.n.14.* vbi *n.12.*limitat hanc ampliationem, si negatio fuisset facta à procuratore emphyteutæ vigore generalis mandati, & *num. 13.* limitat etiam quando negatio facta fuit ex ignorantia, & *num. 15.* quando emphyteuta conuentus negaret respondendo libello inepto, & *num. 16.* quando emphyteuta negasset generaliter narrata provt narrantur, & *num. 17.* limitat denique in infante & minore 14. annorum.

63 Limita primò prædictam conclusionem, vt non habeat locum nisi sequuta traditione, quia quantumcunque emphyteuta celebret contractum alienationis, si tamen non sit sequuta traditio, non incidet in commissum, vt per Clar. *in §. emphyteusis, q.13. n.3.*Aloys.Ricc.*in collect.decis. collect.1515. p.3.*Card. Tusch.*lit.E.concl.207. n.75.* Cald. Pereira *de extinct. c.5.n.78.& c.6.n.35.& c.10.n.6.* Matiens. *l.1.gloss.6. n.6.tit.10. lib.5. noua recop.* Surd. *de alimentis, tit.9. q.16.n.67. & quæst.26. num 65.* Cened. *ad Decretal. collect.144.num.10.* Fichard. *tom.1. commun.opin.lib.4. tit.44. num. 281. pag. 686.* Sublimita etiam sequuta traditione, si ante litem de ea re contestatam venditor, vel alienans ab emptore rem recuperet facto distractu prioris contractus. Vide Villalob. *verbo emphyteuta, n.71.* Gam. *decis. 274.* Menoch. *consil.322. n.51.* Cald. Pereira *de extinct. c.7.* Rebello *d. lib. 13. q.4.n.9.*Aloys.Ricc.*d.p.5. collect. 1704. limit.6.*& ita vidi in Senatu iudicatum.

64 Limita secundò in venditione nulla, quia per illam irrequisito domino factam non incurritur commissum, per Molin. *disp.459. n.10.* Cald. Pereira *de extinct.cap.3.num.3.& cap.7. n.10.* Valasc. *consult.17. num.15.*

65 Limita tertiò in venditione conditionali, secus si processum sit ad traditionem. Vide Tiraq. *de retract. lign.§.1.gloss.2.n.23.& 32.*

66 Limita quartò in venditione cum pacto legis commissoriæ, vel addictionis in diem. Vide Gam.*decis.5.*Surd.*decis.220.n.38.* Aloys. Ricc.*in collect.decis. p.5.collect.1704.limit.5.* Card. Mantic.*d.lib.22.tit.28. n.30.*Gam.*decis.12.n.1.*Cald.Pereira *de extinct.emphyt. c.6.n.37.& c.7.n.9.& c.13.n.25.& c.16.n.55.*Borrel.*d. tit.33.n.78.*

67 Limita quintò in venditione, quæ rescinditur remedio *l.2. C.de rescind. vendit.* vide Molin. *disp.459. num. 16.* & læsionem vltra dimidiam iusti pretij allegari posse in contractu emphyteutico voluit Gam. *decis.147.num.1.*quem refert Camill. Borrell.*d.tit.33. num.314.*

68 Limita sextò in promissione de vendendo. Vide Tiraq.*de retract.tit.2.ad finem, n.44.* Cald.Pereira *de extinct.emphyt.c.5.num.fin.*

Limita septimò in retrouenditione, quæ fit vigore pacti de retro, itavt res dicatur non transacta, sed reddita. Vide Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 180. n.20.*Caualer.*decis.360.n.5.* 69

Limita octauò in venditione, quam facit partis suæ hæres emphyteutæ cohæredi, vt per Rebello *d. lib.13.q.4.n.8.* 70

Limita nonò in donatione facta Ecclesiæ, propter quam donans non incidit in commissum. Vide Don. Garc. Mastrillo *Siciliæ decis. 128.* quem refert Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part. 1. collectan. 156. vers. tertiò.* 71

Limita decimò in alienatione nulla. Vide Socin. *reg. 153. vers. tertiò fallit*, Tiraq. *de retract. lign. §.1. gloss.1.n.6.* Menoch.*cons.342.n.54.*Gutier. *consil.12. num.8.* Surd.*de aliment. tit.9. q.16. n.68. & decis.51. num.18.& decis.220.n.40.* Burgos de Pace *consil. 44. num.3.* Cald. Pereira *de potestate eligend. cap. 5. n.11.* Molin.*disp.459.vers.hoc eodem*, Valasc. *cons. 1.n.15.* Stephan.Gratian.*discept.forens.cap.36.n.15.* D. Marta *in votis nouiss.decisionum, voto 196.num.5.*Camil.Borrell.*d.tit.33. de emphyteusi, n.91.* Et ideo cùm alienatio facta à viro de emphyteusi vxoris non valeat, per eam non incurritur in commissum, Valasc. *consil.71. sub num.15.*quem refert Camil.Bortel.*d.tit.33. num.317.* 72 73

Limita vndecimò in alienatione facta ab eo, qui ignorabat rem esse emphyteuticam. Vide Gam. *decis.91.n.1.*Cald.Pereira *de renouat. q.5.n.29 & de extinct.c.7.n.18.* Card. Mantic.*d. lib.22. tit.28.num.12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.22.num.17. & 18.* Molin.*disp.459.n.21.*Valasc.*q.38.n.15.* Camil.Bortel. *d.tit.33.n.94.* Ouid.de Amicis *in repet. huius cap. q.8.* vbi *q.9.* disputat an hæres ignorans rem esse emphyteuticam, mortuo principali emphyteuta, non soluens Canonem debito tempore, & determinato perdat ius suum. 74

Limita duodecimò in alienatione facta in socium, vel collegam eiusdem emphyteusis. Vide Sarm. *lib.3. select.c.2.n.21.*Molin.*disp.406.n.8.*Cenedl.*q.435.*Cald. Pereira *de extinct.c.8.n.1.& quæst.forens.cons.7.n.55.* Cardin.Mantic.*d. tit. 28. n.45.* Cardin. Tusch. *lit. E. concl.202.n.7.& conclus.207.n.130.* Rebello *d.lib.13. q.4.n.8.* Hieron. Portoles *in tract.de consortibus, c.62. n.4.* Vnde in alienatione, quam facit subemphyteuta emphyteutæ, non requiritur consensus directi domini, quia res de facili reuertitur ad suam naturam, argum. *l. si vnus, §. pactis ne petere, ff. de pactis*, & facit gloss.*verbo numerandum,in c.3.de præbendis, lib.6.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, n.82.* 75

Limita decimotertiò in diuisione, quam faciunt inter se plures emphyteutæ, vt per Soar. *tom.1. commun.opinion lib.4.tit.44.n.349.& seq.* Cardin.Mantic. *d.lib.22. tit.38. à n. 46.* Azor. *d. cap. 8. q. 6.* Cenall. *quæst.435.n.1.* Gam.*decis.243.n.6. & 7. & decis.268. n.2.* Valasc.*cons.53.n.4. & de partit. cap.25. à num.7.* Cald. Pereira *de nominat. quæst. 24. à n. 14.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 36. à num.1.* Rebello *d. lib.14.quæst.4.n.8.* Rota *in Romana diuisionis domus 9. Maij 1614.* coram bonæ memoriæ Buratto inter eius impressas *decis.50.num.2.*vbi Ferentil. *in annot. lit. B.* vbi declaratur cum Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 22.tit. 28.sub num. 48.* vt procedat quando emphyteusis recepta fuit à patre pro se, & filiis, & hæredibus, non autem quando emphyteusis à principio duobus etiam fratribus concessa fuit. 76

Barbos. Collect. Tom. II. N 3 Limita

77 Limita decimoquartò in seruitute, quam potest emphyteuta super rebus emphyteuticis citra consensum domini constituere. Vide Cacheran. *Pedem. decis.*156.*n.*8.Surd.*decis.*286.*n.*12. Amatis *Marchia decis.*92.*n.*5.*&* 6.Camil. Borrel.*d.tit.*33.*à n.*51. Gaspar. Roderic.*de annuis reddit. lib.*1. *q.*3.*n.*7. *vers. hinc est*, Surd.*de alimentis*, *tit.*4.*q.*1c.*à n.*6. Stephan. Gratian. *discept. forens.c.*43.*n.*1.*&* 2.Rebello *d.q.*4.*n.*11. *prope finem.*

78 Limita decimoquintò in nominatione emphyteusis absque traditione. Vide Gammam *decis.*116. Cald. Pereira *de extinct.c.*21.*n.*9. Cened.*d.collect.*144.*n.*10. Cabed. *p.*1.*decis.*103.nouissimè Benedict.Pinel.*select.*
79 *iuris interpret. cap.*15. *num.* 5. Quando enim emphyteusis transit ad comprehensos in inuestitura, in ea translatione non requiritur domini consensus, nec soluitur laudemium; Valasc. *de iure emphyt. q.*18. *n.*28.*& cons.*71.*n.*16. Cald. Pereira *de nominat. q.* 10. *num.* 30. D. Barbosa *in l. vsufructu*, *num.*28. *ff. soluto matrim.*

80 Limita decimosextò in constitutione vsusfructus, qui potest constitui in fundo emphyteutico absque domini consensu. Vide Vezin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.*4.*tit.*44.*n.*322. *pag.*690.Cottam *in memorab.verbo emphyteuta* 6.Gam *decis.*299. *à num.*1. Pinel.*in l.*1.*C. de bonis matern. p.*3. *num.*70. *col.*2. Surd. *de alimentis, tit.*8. *priuileg.*43.*n.*6. Valasc.*consil.*16.*n.*73. *alleg.iuris pro maioratu de Bellas*, *p.*2.*num.*112. Cald. Pereira *de extinct.c.*5.*à n.*2. D. Barbosa *in d.l. vsufructu*, *n.*14. *ff. soluto matrim.* Stephan. Gratian.*discept. forens.cap* 43. *num.* 3.

81 Limita decimoseptimò in pignore, vel hypotheca, quia bona emphyteutica possunt irrequisito domino pignorari, vel hypothecari. Vincent. de Franchis *decis.*226.*n.*1.Anton.Gabr. *lib.*6. *commun.tit. de regulis iuris, conclus.*12. *num.*19. Gam. *decis.*28. *num.*2. *& decis.*214. Surd. *decis.*93.*num.*10.*&* 11. *& decis.*160. *num.*1.*& decis.*173.*num.*12. Camill. Borrell.*in summa decis.tit.*33.*num* 116.*cum seqq.*Corbul.*de causis priuat. ob alien. irrequisito domino factis*, *limit.*33. Cardinal. Tusch.*tom.*3.*lit. E.conclus.*212. *n.*7. Ouid. de Amicis *in repet.huius cap.quæst.*14.Gasp. Roder *de annuis redditibus*, *lib.*1. *q.* 3. *n.*7. *vers. potest etiam sine consensu*, *& lib.* 2.*quæst.*22. *n.*51. Cald. Pereira *de extinct. c.*5. *à num.*27.*&* 61. Molin. *disp.*461. *num.* 12. Stephan. Gratian.*discept. forens.cap.*43.*à num.*7.Card. Mantic. *d lib.*22. *tit.*28. *n.*51. Morte autem hypothecantis finitur hypotheca, iuxta reg.*l ex vectigali fundo*, *ff.de pignor.* & tradita per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*88.*n.*40. domino autem directo consensum præstante durabit hypotheca vltra vitam hypothecantis ex Ordin.Regia Lusitan *lib.* 4. *tit.* 95. §. 1. *ad finem*, Farin.*in nouiss. Rotæ decis.* 183. *n.*13.vbi *n.*12.resoluit quòd si res emphyteutica redeat ad dominum vti dominum, non vti priuatum ex acquisitione habita ab emphyteuta, omnes obligationes, & onera per emphyteutam imposita extinguuntur, & res redit libera ad dominum.

82 Limita decimooctauò in alienatione partis emphyteusis, itavt emphyteuta non à tota emphyteusi, sed ab illa tantùm parte indebitè alienata cadat in commissum. Vide Tiraq.*de retract.lign.*§.23. *gloss.*1.*n.*28. Grammat.*decis.*49.Menoch.*consil.*325.*num.*76. Grass. *tom.*1.*commun.opinionum lib.*4.*tit.*44.*n.*278. *pag.*686. vbi Bellacomb. *num.* 332. Martin. Monter à Cuena *Aragoniæ decis.*5.*à num.* 74. Surd. *de alimentis*, *tit.*9. *num.*28. *&* 68. Cald. Pereira *de extinct. c.*5. *num.* 58. *& cap.* 9. *num.*1. 8. 15. *&* 19. D. Barbosa *in l. diuortio*, §. *fin. part.*2. *num.*41. *ff.soluto matrimon.* Cened. *d.collect.*144.*n.*36. Aloys. Ricc. *in collect.decis. part.*4. *collect.*1246.*vers. infertur sextò.* Molin. *disp.*459. *vers. quando emphyteuta.* Castillo *quotid. lib.*1. *de vsufructu*, *c.*24. *n.*8. Don. Garc. Mastrillo *Siciliæ decis.*199. *n.*8. Cardin.Mantic. *d.lib.*22. *tit.*28. *num.* 13. Galganet.*de condit.& demonstr. p.*2.*c.*5.*q.*23.*n.*3. Stephan.Gratian. *discept. forens.c.*36. *n.*18. *cum seqq.* Rebello *d. lib.* 13. *q.*4.*n.*7.*vers.atque.*Camil.Borrel *in summa decis.tit.*33. *n.*81.Ouid.de Amicis *de iure emphyt.in repet.huius cap. quæst.*6.

Limita decimononò in emphyteuta fisci, qui potest irrequisito domino emphyteusim alienare, nisi in titulo emphyteutico alienatio prohibita reperiatur, iuxta *l.*1.*C.de fundis patrimon. lib.*11.vbi Bart.& alij, quos refert & sequitur Gam. *decis.* 242. *num.*2. Valasc. *q.*13. *n.*1. *col.* 4. Peregrin. *de iure fisci*, *lib.*5. *tit.*5.*n.*40.Stephan. Gratian *discept.forens. c.*36.*n.*18. Cald.Pereira *de extinct.c.*2.*num.*9. *& c.*4.*n.*35. *& seq.* Rebello *d.lib.*13.*q.*4.*n.*12. secus in emphyteuta Reip. vt per Valasc. *q.*48.*in fine*, Rebello *d. lib.*13.*q.*5.*n.*2. *in fin.* 83

Limita vigesimo in alienatione, vel venditione cum conditione, si domino placuerit, vel si consensus domini accesserit, aut si emphyteuta protestetur se vendere, vel alienare saluo, & reseruato domini consensu, & non aliter, nec alio modo; nam tunc, etiamsi traditio sequatur, non incurritur caducitas, plures Doctores refert Cened. *ad Decret. collect.*144. *n.*27. quibus adde Vincent de Franchis *decis.* 267. *à num.*1. Mich. Grass. *tom.*1. *commun. opin.lib.*4.*tit.*44. *pag.*686.*n.*279. vbi Vezin. *n.*284. Bellacomb. *tom.*2. *tract.de feudis, tit.*8.*quibus ex causis feudum amittatur, pag.*636. Frec. *de subfeudis*, *lib.* 2. 9. *prima auctoritas, n.*23.Menoch.*cons.*38.*n.*10.*& cons.*38.Gam.*decis.*147. *num.*4. Thesaur *decis.*169. Flamin.*de resignat.libro* 7. *quæst.* 1. *num.*67. *&* 70. Cald. Pereira *de extinct. c.* 5. *num.*84. *& c.*6. *à num.* 26. Molin. *disp.* 459. *num.* 10. Cardoso *in praxi iudicum*, *verbo clausula*, *num.*15.*& verbo emphyteusis*, *num.*6. *post princip.* Aloys. Ricc.*in collect.decis. p.*2.*collect.*526. Cardin. Mantic. *d.lib.*22. *tit.* 28. *num.* 18. *cum seqq.* Cardin. Tusch. *litera E. conclus.* 207. *num.* 76. *&* 80. D. Marta *de clausulis, p* 1.*clausula* 74.*& in votis nouiss.decis.voto* 196.Galganette *de condit. & demonstrat. part.* 1 *cap.*52. *num.* 2. Rebello *d. part.* 2. *lib.* 13. *quæst.* 4. *num.* 10. Camill. Borrell.*d. tit.*33. *de emphyt. num.*88. *&* 90. Ouid. de Amicis *de iure emphyt. in repet. huius cap. q.*1. quorum plures refero ego ipse *de dictionibus*, *clausula* 93. *num.*13. 84

Limita vigesimoprimò quando dominus vult agere contra hæredem emphyteutæ alienantis, quia contra illum non potest dominus declarare commissum incursum, si in vita emphyteutæ tacuit. Vide Socin.sen. *consil.*66. *num.*18. *vers. quintò confirmatur, vol.*2.Ruin.*cons.*10.*num.*5. *& cons.*159. *num.*12.*vol.*1. Cassad. *decis.* 2. *num.* 2. *& decis.* 3. *num.* 3. *de locato,* Cardin.Mantic.*de tacit.lib.*22. *tit.*27. *n.*34. Menoch. *consil.* 757. *num.*9. *& cons.*865. *num.* 23. Bellon. iun. *cons.* 68. *num.* 11. Cened. *d. collect.* 144. *num.* 14. Flamin. *de resignat.lib.*3.*quæst.*2.*num.*26. Cald.Pereira *de extinct. cap.*18. *num.*13. *& in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *n.*69. Gam.*decis.*17. *& decis* 41.*num.*2. Surd. *de alimentis*, *tit.* 1. *quæst.* 48. *à num.* 45. Valascum *consil.*71.*num.*13. *& consil.* 101. *num.* 5. Camillum Borrell. *d. tit.* 33. *de emphyteusi*, *num.* 92. Bursatum *consil.* 447. *num.* 6. *volum.* 6. Honded. *consil.* 2. *num.*52.*& consil.*55. *num.*20.*& lib.*1.*num.*94.Magon. *Florent.decis.*69. *num.*11. & plures alios, quos refert Marius Antonius *variarum resolut. lib.* 1. *resol.* 98. *num.* 10. secus quando dominus ignorauit caducitatem per prædecessorem emphyteutam esse incursam, quia 85

quia tunc etiam contra successores agi potest, Ruin. *cons.70.n.13. vers.nec obstat,lib.5.* Honded. *d. cons.55. n.92.* Gregor. XV. *decis.529. n.18. vbi n.19.* quòd ignorantia non præsumatur.

86 Limita vigesimosecundò, quando consuetudo est in loco, quòd emphyteuta alienet sine domini requisitione, tunc enim licèt alienet irrequisito domino, non cadit à iure suo, vt per Redoan.*de rebus Ecclesiæ, tit.de caducitate ob rei alienat. n.13. pag.513.* Corbul. *tit.de causa priuat.ob alienat.limit.32.*

87 Limita vigesimotertiò in re solita alienari absque consensu domini, vt per Menoch.*cons.1.n.131.* Cald. Pereira *de extinct.c.7 n.17.*

88 Limita vigesimoquartò, quando in instrumento emphyteusis adiectum fuit, quòd emphyteuta possit alienare emphyteusim in quemcunque liberè, quandocunque, &c. vel quando emphyteusis fuit accepta pro accipiente,& omnibus, quibus concedere voluerit, in hoc enim casu emphyteutam non debere requirere priùs consensum directi domini, tenent Clar. *in §. emphyteusis quæst.13.n.7.* Corbul. *ampl.2. num.5.* Molin *d. tract.2. disp.459. num.26.* Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. quæst.3.* Sed hoc tamen intelligendum est, vt nouus emphyteuta non dicatur liberatus ab onere suscipiendi inuestituram à domino directo,quem expectabit per duos menses, & cui soluet laudemium pro dicta inuestitura, Bero. *hic, n.24.* Molin.*d. num.26. in fine*, Menoch. *cons.197. num.27.* quicquid dicant Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.33. num.340.* Cardin. Mantic. *p.... tit.28. num.36.*

89 Limita vigesimoquintò, quando pendet lis inter dominum, & emphyteutam super dictis bonis emphyteuticis, tunc enim alienationem dictorum bonorum fieri posse resoluit Menoch. *cons.79. n.26. & seqq.*quem refert Bellet.*disquisit.cleric.p.1.tit.de clerico debitore, §.4.n.17.in princ.*

90 *Vel cessando à solutione canonis per biennium.*] Notatur ad hoc quòd emphyteuta Ecclesiæ amittit emphyteusim cessando à solutione canonis per biennium, concordat Ordin. Regia Lusitan. *lib.4. tit.39. §.2.* & resoluunt Clar.*§.emphyteusis,q.8.in princip.* Corbul.*d. tit.de causa priuationis ob non solutum canonem, in princ.* Molin.*disp.453. in princip.* Pichard. *in §. adeò, n.52. Instit.hoc tit.*Valasc.*de iure emphyt.q.21.in princ.* Card. Mantic.*d lib.22.tit.27. in princip.* Cald. Pereira *de renouat.q.16. num.10.* Rebello *p.2.lib.13.q.10.* Camill. Borrel.*d.tit.33.n.95.*Rota *decis.400.n.11.* apud Farin. *p.1.recent.* citati à Cened. *d. collect.144. num.4.* Card. Caualer. *decis.360.n.1.*

91 Primò amplia, vt habeat locum, etiamsi res emphyteutica sit magni valoris, pensio verò pro illa soluenda, sit valde exigua, nam si emphyteuta Ecclesiæ per biennium, & emphyteuta priuati per triennium illam non soluant, incidunt in commissum, vt per Tiraquell.*de indicio in rebus exig.vers.51.* Surd.*de alimentis,tit.8.priuileg.61.num.23. & tit.7.q.17.num.23. & 24.* Cardin. Mantica *d.lib.22.tit.27. num.13.* Cald. Pereira *quæst. forens.lib.1.quæst.11.num.12.& cons.38. num.9.*Molin.*disp.453.vers. dubium etiam est.* Rebello *d.lib.13.q.8.num.8.*Ouid.de Amicis *in repet. huius cap. quæst.7.*

92 Secundò amplia, vt procedat etiamsi emphyteuta non in totum, sed in partem solutionis canonis in vno nummo cessauerit. Vide Corbul.*vbi supr. ampl.5. num.1.* & plures Doctores citat Cened. *d.collect.144. num.21.* quibus adde Surd. *decis.301.n.91.* Gam.*decis.41.num.2.*Cald.Pereira *de extinct.c.9.à num.6.& lib.1. quæst.forens.q.11.num.12.& cons.38.n.9.*Card.Mantic. *d.lib.22.tit.27.num.14.& 53.* Molin. *disput.453. vers. maius dubium*, Menoch. *cons.1281. in fin. volum.13.* Octau.Glorit.*resp.-.n....* Azor. *d.p.3.lib.10.de emphyt. c.7.q.5.* Cardoso *d.verbo emphyteusis, num.8.*Rebell.*d. lib.13.q.8.n.8.*Alex. Randens. *variar. resol. lib.1. c.17. sub n.27.*Verall. *decis.182.n.2.& dec.300.n.3.*Cornaz. *decis.Lucensi 1.num.33.* Borrell. *d.tit.33.n.96.* & idem Rebello *n.9.*cum aliis resoluit quod soluens magnam pecuniæ quantitatem, & deficiens in nummo, non incurrit totam pœnam commissi, sed accusandus erit pro rata.

Tertiò amplia, procedere etsi emphyteuta à domino directo interpellatus non fuerit, vt pensionem soluat, adhuc enim cessando in solutione pensionis per biennium, vel triennium incidet in commissum vt per Corbul. *tit. de causa priuationis ob non solutum canonem, ampl.5.* 93

Quartò amplia, vt habeat locum etiamsi in contractu emphyteutico apposita sit pœna propter non solutam pensionem debito tempore, quia etiam tunc emphyteuta per triennium, vel biennium cessando in solutione pensionis incidit in commissum,vt per Clar. *§.emphyteusis,q.8.n.12.* Corbul.*d.tit.de causa priuat.ob non solutum canonem, ampl.9.* 94

Quintò amplia, vt locum sibi vendicet in Ecclesia, quæ ab alia Ecclesia, vel à priuato rem in emphyteusim accepit,quia si eius Rector,siue Prælatus pensionem per biennium, vel triennium non soluerit, etiam incidet in commissum, gloss. *verbo repelli*, ibi, *respondeo idem in authent. qui rem, C.de Sacros.Eccles.* Corbul.*vbi supr.ampl.27.in princ.* 95

Sextò amplia, vt procedat etiamsi contractus sit nullus, quia fauore Ecclesiæ tenetur emphyteuta soluere pensionem in eo contentam,ac si contractus substitisset. Vide Vincent. de Franch. *decis.296.*Surd.*decis.108.n.14.* & emphyteuta recipiens emphyteusim ab Ecclesia sine solemnitatibus nullitatem contractus allegare non potest; teneturque canonem soluere, vt per Camil.Borrel. *d.tit.33.n.324.* 96 97

Septimò amplia, quamuis emphyteuta lite pendente non soluat canonem, & transactum sit biennium, vt per Corbul. *sub tit.de caus.priu.ob non solut. canon.ampl.16. in fine*,Card.Mantic. *d.lib.22. tit.27. n.12.in fin.* Seraphin. *decis.958. n.2.* Ouid. de Amicis *in repet. huius cap q.100. n.2.* quamuis Surd. *decis.6.à n.1. & cons.86.* teneat, quòd nullo pacto in hoc casu incidatur in commissum. 98

Primò limita, prædictam regulam non procedere, quando emphyteuta, qui cessauit in solutione pensionis, erat creditor domini directi, cui pensionem soluere tenebatur, in æquali, vel maiori quantitate, tunc enim si emphyteuta sit paratus compensare post lapsum biennium, vel triennium, cessat pœna commissi. Vide Tiraq.*de retract.lign.§.3.gloss.2.n.4.*Corbul. *d. tit. de causa priuat. ob non solutum canonem, limit.5.* Redoan.*in tract.de rebus Ecclesiæ non alien. cap.3.q.19. n.1.* Bellacomb. *tom.1. commun. opin.lib.4.tit.44.n.142.* Mascard.*de probat.concl.251.n.10.* Menoch. *cons.372. n.30.*Gasp.Roderic. *de annuis redditib. lib.2. q.18.n.4. & 7.*Card.Mantic.*d.lib.22.tit.27.n.65.*Azor.*d.lib.10. de emphyteusi,c.6.q.4.* Rebell.*d.lib.13.q.8.n.6.* Camil. Borrel.*d.tit.33.n.124.* Surd. *decis.191. num.3.* Anton. Monach.*Florent.decis.36.n.18.* Quæ limitatio procedit etiamsi emphyteuta mediante iuramento se obligasset domino directo ad soluendam pensionem, vt per Roland.à Valle *cons.97.lib.1.à num.26.* & plures alios relatos per Ouid. de Amicis *in repetit. huius cap. quæst.97.* 99

Secundò limita, si ab alio extraneo pensio fuerit soluta, sufficit enim canonem à quocunque fuisse solutum, ne res incidat in commissum. Vide Ioseph. de 100

Sesse decis. 204. à n. 15. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. n. 64. Surd. decis. 286. n. 7. Seraph. decis. 1186. Ouid. de Amicis in repet. huius cap. q. 98. Rebello d. lib. 13. q. 10. n. 2. Cened. d. collect. 144. n. 19. quamvis domino nolente, & inuito, non euitari caducitatem ob solutionem, quæ fieret ab altero quàm emphyteuta; resoluant Baptista Cost. de remed. subsid. remed. 121. n. 10. Camill. Borrel. d. tit. 33. n. 330. Corbul. limit. 7. n. 2. Redoan. de rebus Ecclesiæ, q. 19. c. 3. n. 7. Marsil. sing. 367. Carot. de obligationibus, p. 2. q. 24. num. 6. Ioseph. Ludouic. Perus. decis. 35. n. 5. Guid. Papæ decis. 173. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 8. n. 7. & 8. Et tunc solutio præsumitur facta procuratorio nomine. Vide Mascard. de probat. concl. 1004. n. 39. Menoch. de præsumpt. lib. 2. q. 33. n. 3. Et tenetur dominus directus eam acceptare Cott. in memorabili, verb. soluit, pag. 768. Flores de Mena lib. 1. q. 21. n. 132. Quæ quidem limitatio tanto magis procedit, si iste tertius extraneus haberet hypothecam super emphyteusi, tunc enim sine mandato pro conseruatione iuris sui, siue hypothecæ posset soluere canonem etiam inuito domino directo, Card. Tusch. d. lit. E. concl. 192. n. 85. & 86. Steph. Gratian. d. cap. 8. num. 2.

101 Tertiò limita in censu à cuius solutione etiamsi per mille annos cessatum sit, nunquam intelligitur caducitas commissa. Vide Couarru. lib. 1. variar. c. 7. num. 1. Valasc. quæst. 32. num. 30. Gutier. de iurament. confirm. par. 1. cap. 31. num. 9. Cardin. Mantic. d. lib. 22. tit. 3. num. 10.

102 Quartò limita in ignorante, quia excusandus est emphyteuta pensionem ob ignorantiam non soluens. Vide Corbul. d. tit. de causa priuationis ob non solutum canonem, limit. 20. Mascard. de probat. concl. 881. num. 5. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facultate, n. 20. & de renouatione, q. 5. n. 25. & de extinct. cap. 7. num. 18. Flores var. lib. 1. quæst. 3. num. 3. Card. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. num. 40. Molin. disp. 453. vers. dubium est quid si emphyteuta, Rebello d. lib. 3. quæst. 8. num. 1. Canaler. decis. 94. ex num. 1. Seraph. de priuilegiis iuram. priuil. 4. num. 131. vbi etiam resoluit, quòd stante iusta verisimilitudine ignorantiæ, qui eam allegat, poterit probare per proprium iuramentum, & in hærede emphyteutæ, qui ignorauit, nuncupatim idem resoluit Surd. de alimentis, tit. 1. q. 48. num. 39. cum seq. & latè Ouidius de Amicis in repetit. huius cap. 8. & 9. in quo ignorantiam præsumi tenet Rebello d. q. 8. à n. 1. Si emphyteuta habet, vel relinquit plures hæredes, & vnus ipsorum soluit partem Canonis, alius non, nunquid res tota emphyteutica cadat in commissum, an tantùm pro parte non soluentis? vide Ouid. de Amicis loc. cit. quæst. 10.

103 Quinto limita in feudo, quando pro illo non soluitur pensio, sed seruitium, scilicet personale. Vide Cald. Pereira quæst. forens. lib. 1. q. 11. n. 7.

104 Sexto limita in Ecclesia, quæ si non soluat canonem, debet restitui aduersùs solutionem omissam. Vide Cald. Pereira d. q. 11. num. 13. Surd. de alimentis, tit. 8. priuil. 61. num. 14. Less. de iustit. lib. 2. c. 24. dub. 9. n. 48. Card. Mantic. lib. 22. tit. 27. n. 69. Modern de iurisdict. p. 4. casu 17. n. 29. & 30. Camil. Borrel. d. tit. 33. num. 383.

105 Septimo limita in minore acceptante emphyteusim; si verò acceptata sit per maiorem, & hæres minor non soluat debitum canonem, incidet in commissum, nec restituetur ex priuilegio minoris ætatis. Vide Ioseph. Ludou. Perus. decis. 54. n. 6. plures Doctores refert Cened. d. collect. 144. num. 5. quibus adde Farin. in 1. collect. nouiss. Rotæ decis. 221. n. 14. Borgnin. Caualcan. Fiuiz. decis. 30. n. 120. p. 2. Borrel. d. tit. 33. num. 107. Cardin. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. num. 43. optimè D. Barbos. in l. hæres absens, in princ. num. 255. ff. de iudic.

Octauò limita in muliere, & rustico simplici. Vide de Rebello d. quæst. 8. num. 1. vbi num. 2. resoluit, quod in iudiciali foro ignorantia iuris non excusat, qualis esset si quis ignoraret irrequisito domino nefas esse alienare rem emphyteuticam, aut nesciret soluendam esse pensionem ex re, quam scit esse emphyteuticam. Vide Card. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. n. 43. Menoch. de arbitr. casu 194. n. 21. Cald. Pereira de extinct. emphyt. c. 7. n. 19. 106

Nono limita in impedito iusto impedimento. Vide Flamin. de resignat. lib. 11. q. 13. num. 15. Card. Mantica d. lib. 22. tit. 27. n. 58. quod exemplificari potest in detento in carceribus, Camill Borrell. dict. tit. 33. de emphyteusi, num. 358. Corbul. sub tit. de causis priuat. ob non solutum canon. limit. 10. Ouid. de Amicis in repet. huius cap. q. 100. num. 15. & 16. exemplificat etiam si fuisset pestis, & num. 17. si emphyteuta non habeat tutum accessum propter graues inimicitias, vel aliam legitimam causam accedendi ad locum, in quo debet fieri solutio, & n. 18. quando fuit factum præceptum à iudice emphyteutæ ne resoluat. 107

Decimò limita in paupere, qui propter paupertatem non soluit canonem. Vide plures Doctores, quos citat Cened. d. collect. 144. num. 62. Rot. Lucens. diuers. 137. quam refert Aloys. Ricc. in collect. decis. p. 3. collect. 588. vers. limita quartò. Corbul. de iure emphyt. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. limit. 29. n. 1. Card. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 22. tit. 27. n. 54. Canaler. decis. 94. n. 5. Surd. de alimentis tit. 1. q. 38. n. 37. Molin. disp. 433. vers. maius Rebello d. lib. 13. q. 9. n. 7. Camill. Borrell. d. tit. 33. num. 66. & num. 169. subdit procedere etiamsi sua culpa obuenisset. 108

Vndecimò limita in emphyteuta, quandiu rei emphyteuticæ possessionem assequi non potest, vel quandiu plures domini inter se contendunt. Vide Clar. §. emphyteusis q. 8. num. 5. Kirchou. tom. 2. commun. opin. in fine, tract. de feudis, tit. 8. n. 6. pag. 632. Gam. decis. 83. num. 2. in fin. Surd. decis. 6. n. 4. cum seqq. Card. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. num. 44. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 223. à princip. Ioseph. de Sesse Aragonia decis. 35. à num. 15. Don Garc. Mastrillo Siciliæ decis. 15. num. 1. Camill. Borrell. d. tit. 33. num. 337. & num. 338. limitat si culpa sua, aut dolo desiisset possidere, & n. 380. quòd non excusatur emphyteuta si spoliatus fuerit sua possessione, absque ipsius domini consensu, nec eo causam dante. 109

Duodecimò limita si propter bellum, vel pestem fructus non poterunt percipi. Vide Redoan. de rebus Eccles. non alien. quæst. 73. c. 4. à n. 4. Thesaur. decis. 20. num. 1. vers. limitat. Viuian. tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 44. num. 190. vbi Bellacomb. num. 205. Valasc. q. 27. n. 13. plures Doctores refert Cened. d. collect. 144. num. 67. in fine, quibus adde Surd. decis. 326. num. 64. Flamin. de resignat. lib. 11. q. 13. num. 65. Ceuall. communium contra communes q. 441. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 195. num. 19. Azor. instit. moral. part. 3. lib. 10. de emphyteusi c. 6. q. 3. Rebello d. lib. 13. q. 8. n. 4. Camil. Borrell. d. tit. 33. à n. 162. Cardin. Tusch. d. lit. E. concl. 204. num. 6. 7. & 9. Ouid. de Amicis in repet. huius cap. q. 39. 110

Decimotertio limita si non adesset, cui pensio solueretur. Vide Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 241. num. 15. vbi num. 17. resoluit hoc procedere licèt emphyteuta non fuisset protestatus, quod canonem solueret, si adesset, qui reciperet, & num. 19. admonet non esse inutile protestari, consignare, seu deponere ad maiorem cautelam, quod etiam resoluit Anton. Monach. Florent. decis. 59. num. 7. & 8. & citat Surd. 111

conf. 56.

conf. 56.*n.* 22.*&* 31. Carot. *de deposito*, *p.* 1. *excusat.* 4. *num.* 11.

112 Decimoquartò limita, si domus, vel molendinum, ex quo soluebatur pensio, sit per incendium, aut terræmotum, aut publici fluminis alluuione destructum, itavt area solùm permaneat, quia nec tunc emphyteuta tenebitur reædificare, sicut nec antiquam pensionem soluere, plures refert Doctores Cened. *d. collect.* 144.*n.* 74. quibus adde Valasc. *q.* 26.*n.* 8. *&* *q.* 27. *n.* 2. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 4. *num.* 202. *&* 204. Garc. *de expensis*, *cap.* 15. *num.* 17. Surd. *de alimentis*, *tit.* 7. *quæst.* 33. *num.* 19. *&* *decis.* 198.*n.* 4. Stephan. Gratian. *cap.* 195. *num.* 17. Ouid. de Amicis *in repetit. huius cap.* *q.* 40. Molin. *disput.* 454. *vers.*

113 *quando domus.* Rebello *d. lib* 14.*q.* 9. *num.* 3. Destructa enim re emphyteutica cessat census solutio pro eadem re, & domino remanet solum, vt per Camill. Borrel. *in summa decis. tit.* 33. *n.* 229. vbi *n.* 230. declarat, quando res esset destructa in totum, & *n.* 232. limitat quando paulatim destructa esset negligentia emphyteutæ, quia tunc debetur domino integra pensio.

114 Decimoquintò limita si marito non fieret solutio Canonis rei emphyteuticæ dotalis. Vide Menoch. *conf.* 88. *num.* 41. Surd. *decis.* 10. *num.* 6. *&* 20. *&* *decis.* 286.*num.* 8. Cabed. *part.* 1. *decis.* 154. vbi etiam an pater possit præiudicare filio, Camil. Borrel. *d. tit.* 33. *à num.* 318. latè Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. quæst.* 17.

115 Decimosextò limita si adsit statutum, vel consuetudo, quòd emphyteuta propter Canonem non solutum per totum biennium, vel triennium non priuetur iure suo. Vide Molin. *disp.* 453. *vers. vtrum autem validum sit pactum.* Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 21. *n.* 46. *&* *tit.* 27. *n.* 38. *&* 39.

116 Decimoseptimò limita si fructus non singulis annis, sed de biennio in biennium in debita copia colligantur, sicut in fructibus oliuarum, quia tunc nisi per quatuor annos continuos hæc pœna incurritur. Vide Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 27. *n.* 36. D. Barbos. *in l. diuortio*, §. *quod in anno*, *ff. de soluto matrim.* Rebel. *d. lib.* 23. *q.* 7. *n.* 7. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 11. *num.* 17.

117 Decimooctauò limita, quando dominus post commissum incursum ob cessationem Canonis recipit pensionem ab emphyteuta, tunc enim cum amplius expellere non poterit. Vide Gabr. *conf.* 66.*n.* 54. *cum seq.* *&* *conf.* 75. *num.* 1. *vol.* 2. Caualcan. *decis.* 25. *n.* 11. *part.* 5. Afflict. *decis.* 174. *num.* 3. Magon. *Florent. decis.* 145. *num.* 14. *&* *Lucen. decis.* 35. *num.* 7. Corbul. *vbi suprà limit.* 21. Menoch. *remed.* 9. *recup. num.* 152. *&* *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 112. *num.* 1. *&* *quæst.* 132. *num.* 48. *&* *q.* 45. *num.* 7. *&* 21. *&* *conf.* 20. *num.* 58. *&* *consil.* 355. *num.* 11. Gam. *decis.* 72. *num.* 5. *&* *decis.* 299. *num.* 2. *&* *decis.* 283. *num.* 4. Mascard. *de probat. conclus.* 252. *&* *concl.* 417. *num.* 4 *&* *conclus.* 881. *num.* 6. *&* *concl.* 1262. *num.* 24. *&* *conclus.* 1316. *num.* 2. Mench. *illustr. cap.* 61. *num.* 14. plures refert Doctores Cened. *d. collect.* 144. *num.* 11. quibus adde Maresc. *var. resol. lib.* 1. *cap.* 138. *num.* 5. Ferentil. *in annot. ad decis.* 617. *Buratti*, *n.* 8. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 48. *num.* 27. *&* *tit.* 6. *q.* 3. *n.* 36. *&* 67. *&* *decis.* 317. *num.* 1. *&* *num.* 15. *cum sequentibus*, *decis.* 181. *num.* 1. *&* *decis.* 189. *à n.* 11. Borrell. *d. tit.* 34. *de emphyt. num.* 143. Mar. Anton. *var. resolut. lib.* 1. *resolut.* 22. *n.* 2. *&* 11. *&* *resol.* 25. *n.* 2. *&* *resol.* 98. *à n.* 13. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 152. *à num.* 12. Barz. *decis.* 50. *num.* 3. Cardin. Tusch. *tom.* 3. *lit. E. concl.* 193. *à num.* 1. Ouid. de Amicis *in repetit. huius cap. quæst.* 33. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 11. *n.* 16. Martin. Monter à Cueua *Aragon. decis.* 5. Flores *ad Gam. decis.* 72. *num.* 3. Ceuall. *q.* 402. Flamin. *de resignat. lib.* 6. *q.* 3. *num.* 30. Cald. Pereira *de nominat. q.* 19. *num.* 78. *&* *de extinct. cap.* 11. *n.* 8. *&* *quæst. forens. consil.* 38. *n.* 7. Card. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 83. *&* *decis.* 200. Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 49. *n.* 30. *&* 31. Molin. *disp.* 453. *vers. dubium vtrùm si postquam*, *à num.* 7. Rebell. *d. lib.* 13. *quæst.* 11.

Amplia hanc 18. limitat. vt procedat, sine dominus recipiat Canonem temporis, quod lapsum est post incursum caducitatem, siue etiam temporis præteriti ante commissam caducitatem si non incepit ab expulsione, vt reprobatis Bart. & aliis contrarium sentientibus tenuerunt Gig. *de pension. q.* 73. *num.* 3. Clar. *in* §. *emphyteusis*, *q.* 10. *post princip.* cum aliis per Corbul. *de emphyteusi lit. de priuat. ob non sol. can. limit.* 21. Surd. *decis.* 317. *n.* 14. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 633. *n.* 38. 39. *&* 40. quos refert Ferent. *vbi supra ampliatur primò.*

Amplia deinde vt caducitas censeatur remissa etiam per solam Canonis petitionem, Ruin. *conf.* 119. *num.* 3 *vol.* 5. Tiraq *de retract. conuent.* §. ... *gloss.* 2. *n.* 64. Surd. *d. conf.* 86. *num.* 15. *&* *d. decis.* 317. *num.* 1. *&* 14. Corbul. *d. limit.* 21. *num.* 9. Stephan. Gratian. *d. c.* 633. *num.* 37. 38. *&* 39. & fuit resolutum *in Romana domus* 17. *Iunij* 1619. coram bonæ memor. Patriarcha Manzanedo.

Amplia denique, vt procedat etiam quòd dominus in actu receptionis protestetur se Canones recipere sine præiudicio deuolutionis, seu saluo iure caducitatis, quia huiusmodi protestatio tanquam contraria facto non suffragatur, non enim reperitur per dominum aliquod quod possit præseruari, ex quo exactio pensionis, & caducitas sunt contraria, itavt simul stare minimè possint, vnde cum caducitas per voluntatem domini Canonem recipientis cessauerit, nullum ius ipsi protestanti potest reseruari, est enim inconueniens quòd quis eodem tempore habeatur pro emphyteuta, & pro non emphyteuta, ac ideo quicquid protestatio dicat, factum præualet verbis, ita contrà Bart. tenent Ruin. *conf.* 110. *n.* 4. *&* *conf.* 151. *n.* 12. *lib.* 1. Guid. Papæ *decis.* 171. *&* *seq.* Gig. *d. q.* 73. *in fine*, Mantic. *decis.* 200. *n.* 2. Maresc. *d. lib.* 2. *c.* 138. *n.* 6. *&* *fin.* Surd. *conf.* 86. *n.* 16. & fuit dictum *in Romana præstationis cedulæ* 1. *Decembris* 1628. coram R. D. meo Coccino, Buratt. *decis.* 624. *num. vlt.* Quod quidem intelligitur habere locum, vbi dominus cum tali protestatione recipiat Canones temporis decursi post commissam caducitatem, secus autem si recipiat Canones temporis præteriti tantùm, in quibus terminis intelligendi sunt Clar. §. *emphyteusis*, *q.* 10. *in princ.* Cardin. Mantic. *de tacitis*, *lib.* 22. *tit.* 33. *n.* 4. Camil. Borrel. *in sum. crimin. decis. tom.* 1. *tit.* 33. *n.* 146. & loquitur Rot. coram Buratto *d. decis.* 624. Præterea habet locum si emphyteuta expressè tali protestationi non contradicit, quia tunc videtur consentire, quo casu protestatio domino suffragatur. Imol. *in cap. potuit*, *num.* 39. *de locato*, Curt. sen. *conf.* 81. *n.* 2. Iason *in l.* 2. *num.* 127. *C. de iure emphyt.* censetur tamen emphyteuta expressè contradicere si protestetur se non cecidisse à iure suo, Ruin. *d. consil.* 151. *n.* 12. *vers. nec obstat lib.* 1. Mantic. *d. tit.* 33. *n.* 8.

Vtrùm autem Prælatus recipiens pensiones post commissum decursas, censeatur remittere caducitatem? vide Bero. *hic num.* 173. Imol. *d. num.* 84. Butr. *num.* 19. Clar. §. *emphyteusis*, *q.* 10. *à num.* 3. Burg. de Pace *conf.* 44. *num.* 15. Menoch. *d. præs.* 112. *num.* 17. *&* *conf.* 79. *num.* 7. *cum seqq.* Gam. *Lusit. decis.* 268. *num.* 4. Mascard. *concl.* 252. *n.* 12. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo*, *vel aduersarij dolo*, *n.* 82. Aloys. Riec. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 125. *in* 1. *edit.* Quarant. 118

in

*in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.*44. Sanch. *de matrim. lib.6. disp.*4. *num.*13. Card. Mantic. *d. lib.*22. *tit.*4. *n.*13. Card. Tusch. *d. lit. E. concl.*193. *n.*46. Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. q.*35. Hieron. Gabr. *cons.*88. *n.*15. *lib.* 1. ex quorum dictis illa verior est resolutio, quòd Prælatus (si Ecclesia non est Collegiata) accipiens Canonem temporis præteriti, post incursam caducitatem dicitur illam remittere, si verò Ecclesia est Collegiata, Prælatus solus recipiens Canonem remittit caducitatem, nisi Capitulum dictam Canonis receptionem ratam habeat, quod vltra supracitatos tenent expressè gloss. *hic, verbo expelli, circa med.* Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienand. q.*20. *de mora purgat. ob cessationem solut. canon. n.*15. Stephan. Gratian. *Marchia decis.*49. *n.*24. Bellet. *disquisit. Cleric. p.*1. *tit. de Clerico debitore, §.*5. *n.*117. quicquid dicant Abb. & Iason. quos sequi videtur Sanch. *de matrim. lib.*6. *disp.*14. *n.*1. *vers. similiter.*

119 Intellige suprà adductam 18. limitationem procedere, vbi dominus recipiens pensiones decursas post commissum, sciebat illud esse incursum ex aliena ione indebita, seu cessatione solutionis secus si probabiliter ignorabat, argum. *l. mater, ff. de inoff. testam.* Alex. Butr Hippol. Ruin. Grat. & plures alij, quos refert, & sequitur Rendin. *in promptuar. recept. sentent. tom.*1. *tit.*37. *num.*3. Menoch *d. præs.*112. *n.*15. Magon. *Lucens. decis.*3. Mar. Anton. *d. resol.*98. *num.*16. Tiraq. *de retract. lign. §.*1. *gloss.*10. *n.*22. *& de retract. conuent. §.*1. *gloss.*2. *n.*60. Rot. *decis.*280. *p.*1. *diuers.* Mascard. *concl.*881. *num.*6. *& concl.*1262. *num.*8. *& n.*25. Surd. *decis.*181. *num.*7. *& decis.*203. *num.*20. Cald. Pereira *de extinct. cap.*11. *num.* 8. faciunt tradita per eundem *cap.*13. *num.*2. Camill. Borrell. *d. tit.*33. *n.*145. Honded. *cons.*55. *num.* 89. *lib.*1. Rot. *in Aquen. emphyteusis* 27. *Martij* 1628. coram Virili. Præsumitur autem dominum ignoraffe commissam caducitatem, Corbul. *limit.*23. *num.* 5. Surd. *decis.* 181. *num.* 8. nisi post eam commissam emphyteuta per multum temporis spatium rem emphyteuticam possederit soluendo canonem. Dec *cons.*185. *sub num.*12. *vers. nec obstat*, Rimin.

120 iun. *cons.* 22. *num.* 15. *& cons.*619 *num.* 50 Vnde procurator, seu factor recipiendo censum, seu pensionem non præiudicat domino, quin possit caducitatem incursam declarare, vt per Cened. *d. collect.* 144. *n.*64. Ouidium de Amicis *in repet. huius cap. q.*36. Surd. *decis.*21. *n.*17. *& decis.*148. *num.*3. *& decis.*181. *num.*2. vbi *num.* 15. resoluit quòd mandatum speciale requiritur ad remittendam caducitatem, de quo etiam Menoch. *cons.*460. *n.*14. Gratian. *Marchia decis.*49. *n.*25. Camill. Borrell. *d. tit.*33. *num.*149. *cum seqq.* & *n.*218. quòd mandatum procuratorium ad petendum Canones præsentes, & futuros, non se extendit ad remittendam caducitatem. Declara, nisi dominus receptionem Canonis ratam habuerit. Ruin. *cons.*151. *sub n.*12. *vers. & insuper non obstat, lib.*1. Rimin. iun. *cons.*22. *n.*11. Corbul. *limit.*21. *n.*16. *in fine*, Honded. *cons.*55. *n.*87. Mantic. *de tacitis, lib.*22. *tit.*33. *n.*10. Stephan. Gratian. *d. cap.*633. *num.* 42. Rot. *decis.*896. *in fin. p.*4. *diuers.* Vel nisi is, qui recipit Canonem, sit pater domini directi, quia legitimus administrator bonorum filij recipiendo Canonem domino præiudicat, Socin. sen. *cons.*66. *col. fin. vers. nec obstat si dicatur, lib.*3. Corbul. *limit.*21. *n.*17. Honded. *vbi suprà.*

121 Sed an possit Prælatus emphyteutam priuatum propter Canonem non solutum reintegrare absque auctoritate Sedis Apostolicæ non abs re inquirendum est, & breuiter reiecta sententia glossæ magnæ *in præsenti*, & Alex. *cons.*79. *fine, volum.*1. negantium dicendum est, quòd si ipsa res nondum est incorporata Ecclesiæ, poterit Prælatus emphyteutam reintegrare, dummodo non alteretur natura prioris concessionis, Nat. *cons.*441. *num.*18. 19. *&* 31. Clar. §. *feudum*, *q.*13. *n.*6. Bellet. *d. §.*5. *num.*26. nisi sit Prælatus Ecclesiæ Collegiatæ, qui etiam in hoc casu sine consensu Capituli caducitatem remittere non poterit, gloss. *in præsenti, verbo expelli, circa med.* Alex. *cons.*14. *n.*12. *vol.*2. Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alien. q.*20. *de mora purg. ob cessat. solut canon. n.*13. Steph. Gratian. *Marchia decis.*49. *num.* 24. Quando verò ipsa res est incorporata Ecclesiæ, absque dubio Rector, seu prælatus Ecclesiæ etiam non Collegiatæ, non potest reintegrare emphyteutam, solemnitatibus iuris non seruatis, Alex. *d. cons.*79. Bellet. *d. §.*5. *n.*25. Incorporata autem res tunc dicetur, quando post collationem à solutione, Canonis dominus expressè declarauerit emphyteutam cecidisse à iure suo, & propterea describi fecerit rem reuersam inter bona mensæ, vel tacitè declarauerit, hoc est, quòd mensa collegerit fructus ipsius, & tenuerit illam per annum, Curt. iun. *de feudis*, *q.*5. Clar. §. *feudum*, *q.*13. *n.*3. Menoch. *cons.*79.

Decimononò limita vt procedat tantùm domino directo in vita declarante velle se quòd emphyteuta incurrat in commissum, nam si ipse dominus moriatur antequam hoc declaret, talis declaratio ad hæredes ipsius non transibit, neque emphyteutam expellere poterunt. Vide Sebast. Medices *in tract. Mors omnia soluit, part.*2. *concl.*100. *num.*279. Magon. *Florent. decis.*70 *num.*1. Surd. *decis.*57. *num.*16. *& decis.*194. *n.*7. Caualcan. *part.*2. *decis.*30. *num.* 130. Corbul. *de iure emphyt. causa* 15. *priuat. ampl.* 45. *num.*17. *cum seqq.* Menoch. *cons.*155. *num.*17. *& lib.*3. *de præsumpt. q.*112. *num.*28. *vers. primus est.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.*19. *num.*24. *& cap.*8. *num.*29. *& quæst. forens. lib.*1. *quæst.*20. *n.*11. Gam. *decis.*1. *num.*2. *& decis.* 83. *in fine.* Mar. Anton. *var. resolut. lib.*1. *resol.*98. *num.*7. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.*4. *collect.*1396. Valasc. *cons.*101. *num.*5. Mantic. *d. lib.*22. *tit.*27. *n.*34. Molin. *disp.*453. *versic. dubium quoque est*, Card. Tusch. *tom.*3. *lit. E. concl.*190. *num.*25. Gasp. Roderic. *de annuis redditibus*, *lib.* 3. *q.*7. *n.* 67. D. Barbosa *in l.*2. *in princ. p.*1. *n.*136. *cum seqq. ff. soluto matrim. & in l. si quis intentione ambigua*, *n.*72. *ff. de iudic.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.*56. *n.*53. Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. q.*30. plures Doctores ex antiquioribus refert Cened. *d. collect.*44. *n.*15. 122

Vnde caducitatem non declaratam in vita emphyteutæ non posse declarari contra eius successorem tenent citati *suprà n.* 85. Aduerte tamen, quod caducitas potest quandocunque declarari per hæredes, vel contra hæredes, & successores, quando adest clausula, quod quis cadat ipso iure & facto, ex Bero. *cons.* 98. *n.*38. *lib.*1. Bursat. *cons.*252. *n.*4. Clar. §. *feudum*, *q.*65. *n.*1. Honded. *lib.*2. *cons.*80. *n.*69. Surd. *decis.*29. *n.*12 Caualcan. *decis.*43 *n.*11. 14. *&* 50. *p.*1. Corbul. *in rubr. de causa priuil. ob alien. ampl.*10. *num.*1. Mar. Anton. *d. resol.*98. *n.*9. *&* 12. 123

Vigesimò limita si emphyteuta soluit Canonem illi, qui publicè gerebatur se pro procuratore domini, quia liberatus intelligitur ex solutione illi facta, Surd. *decis.*181. *n.*7. *&* 9. Caualcan. *Finiz. decis.*30. *num.*20. *p.*2. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. cent.* 1. *dist.*54. *n.*8. Camil. Borrel. *d. tit.*33. *n.*103. Vel etiam quando soluit Canonem Prælato intruso, habens iustam, & verosimilem causam credendi eum esse Prælatum, quia quamvis nulliter sit Prælatus, rectè tamen soluit, & est liberatus, Corbul. *tit. de causis priuat. ob non solut. canonis, limit.*14. Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. q.*100. *num. vlt.* me citato *in hoc loco*, Ferentil. *in annot. ad decis.*2. *Buratti*, *n.*17. 124 125

Vige

126 Vigesimoprimò, limita moram non committi per emphyteutam ob quantitatem illiquidam canonis, vt per Alex. Raudens. *variar.resol.lib.1.c.17. n.1.* Camil. Borrel. *d tit.33.n.211.*

127 Vigesimosecundò, limita si prætextu mandati iudicis non soluerit, à caducitate enim,& eius pœna tunc liberabitur, Afflict. *decis.* 328. & *ibi* Vrsillis *num.*1. Mastril. *Siciliæ decis.*193.*n.*29. Corbul. *de caus. priuat. ob non solut.canon.limit.*14.*num.*1. Aloys. Ricc. *d.part.*5. *collect.* 1704. Anton. Monach. *Florent. decisione* 59. *num.*9.

128 Vigesimotertiò, limita lite pendente super re emphyteutica inter duos directos dominos, vel hæredes, Boër. *decis.*107. Corbul. *in tit.de caus. priuat.ob non solut.canon.limit.*23. Ouid. de Amicis *in repet.huius cap. quæst.*100.

129 *Per biennium.*] Continuum scilicet, & non interpellatum, vt per Cald. Pereira *quæst.forens.lib.*1.*q.*11. *n.*17.& Ordin. Regia Lusitan. *lib.*4.*tit.*39.§.1.nam ad effectum priuationis ob non solutionem tempora non coniunguntur, Socin. sen. *cons.*118.*n.*6.*& seqq.lib.*4. vbi quòd hoc est regulare in quacumque pœna, vt tempora non coniunguntur, sequuntur Nauar. *cons.*34. *n.*2.*& cons.*36.*num.*1.*in fine, de Regular.* Anton. Ricc. *de iure person. extra gremium Eccles.existentium, lib.*4. *c.*8.*n.*2.

130 *Vel cessando in solutione.* Notatur quòd asserenti se soluisse incumbit onus probandi. Vide Menoch. *cons.* 372.*n.*24. Mascard. *de probat. concl.*601. *n.*4.*& concl.* 603.*n.*32.*& concl.*1318.*n.*3. Valasc. *q.*21. *n.*9. Surd. *de alimentis, tit.*1.*q.*48.*n.*54. *& cons.*86.*n.*1. *& cons.*288. *n.*11. Molin. *disp.*453.*vers. dubium est quando aduersus,* Honded. *cons.*56.*num.*1.*lib.*1. Anton. Menoch. *Florent. decis.*58.*n.*1. Et agens ad caducitatem eo quòd emphyteuta cessauerit per biennium à solutione canonis, obtinet, si pendente lite perficitur triennium, quod tempore declaratæ caducitatis nondum erat elapsum, ex Put. *decis.*426.*lib.*3. Anton. Monach. *Florent decis.*56.

131 Surd. *decis.*29. *n* 10. Aduerte quòd à pœna caducitatis omnis causa etiam temeraria, vel bestialis excusat, vt per Corbul. *de caus.priuat. ob non solut. canon. limit.* 17.*n.*2. Anton. Monach. *Florent.decis.*36.*n.*3. vbi *n.*4. monet Clericos, & Religiosos quod non debeant esse proni ad caducitates, vel pœnas conuentionales petendas.

132 *Nisi cleri satisfactione.*] Notatur ad hoc, quòd emphyteuta Ecclesiæ cessans per biennium in solutione canonis potest cleri satisfactione moram purgare ad effectum, vt euitet commissum, vide Valasc. *q.*5.*n.*13. Ioseph. Ludou. *Perus.decis.*90.*n.*6.*cum seqq.* Ouid. de Amicis *in repet.huius cap.q.*28. Azor. *instit. moral.p.*3. *lib.*10. *de emphyteusi, c.*7. *quæst.*7. Rebello *d. lib.*13. *q.*10.*n.*3.*vers. his positis, & n.*5. Hieron. de Laurent. *Auen.decis.*143.*n.*7. Borrel. *d.tit.*33.*n.*175. Sesse *Aragonia decis.*205. *à princip.* non procedit in foro laicali, Surd. *cons.*97.*à n.*31. Anton. Monach. *Florent.decis.*59. *num.*3.

133 Quando autem quis dicatur celeriter soluere, vide Gutier. *cons.*43.*n.*9. Menoch. *de arbitr. casu* 7.*num.*9. *&* 10. Stephan. Gratian. *discept.forens.cap.*378.*num.*12. *cum seqq.* Borrel. *d.tit.*33 *à n.*178. Vincent. de Franch. *decis.*482. Ouid. de Amicis *in reper. huius cap. q.*29. Card. Tusch *d.lit.E.concl.*193. *n.*32. Molina *disp.*453. *vers. dubium tamen est.* Pichard. *in tract. de mora, n.*100. Rebello *d.q.*10.*n.*6. Cald. Pereira *lib.*1. *quæst. forens. q.*11. *n.* 16. quorum communis est opinio quòd ante litis contestationem. Intellige tamen de vera litis contestatione, & non de ea, quam facit index in oblatione

134 libelli, ex Gam. *decis.*147.*n.*3. Purgatio moræ non admittitur obstante pacto quòd ipso iure,& facto incurratur caducitas non soluendo canonem die præstituto, vt per Put. *Roman.decis.*63.*lib.*3.*& decis.*472. *lib.*1. *in nouiss.* Anton. Monach. *Florent.decis.*59.*num.*4. Ioseph. Sesse *Arag.decis.*103.*n.*9. *& n.*11. resoluit quòd emphyteuta, vel creditor non excusatur ab incursu moræ, vel caducitatis, etiamsi fiat oblatio canonis, vel debiti celeriter, nisi congruentibus loco,& tempore, id est, domi creditoris & ante lapsum termini solutioni destinati.

Potuisset expelli. Notatur ad hoc, quòd cessans à solutione ipso iure admittit emphyteusim sub conditione si dominus velit, itavt eo volente retrotrahatur pœna à die commissi, vt per Henriq. *in sum.lib.*13.*de excommun.c.*19.§.2.*in glos.lit.H, in med.* Cald. Pereira *de extinct.c.*17.*n.*1.*cum seqq.& c.*18. 135

Vnde tenetur ad restitutionem fructuum etiam bona fide consumptorum à tempore commissi, & contraueintionis, ante subsequutam declarationem, & sic medio tempore, cùm talis declaratio retrotrahatur. Vide Rot. Bonon. *decis.*37. Surd. *decis.*25.*n.*27. Cabal. *cons.ciuili* 106. *n. fin.* Anton. Monach. *Florent.decis.*36. *num.*24. Cald. Pereira *de extinct.c.*18.*n.*8. *&* 9. optimè Gonzal. *ad reg.*8.*Cancel.gloss.*56.*n.*12. Et ad pensiones ante commissum decursas, Burg. de Pace *cons.*24. Surd. *de aliment.tit.*7. *q.*17. *n.*45. amittitque melioramenta communia, & ordinaria, ad quas vi contractus tacitè, & expressè tenebatur, secus extraordinaria, & magni pretij, Azor. *d.c.*9.*q.*5.*& c.*12.*à princip.* Ouid. de Amicis *in repet.huius cap.q.*70.*&* 71. Rebello *d.lib.*13.*q.*2. *n.*12.*in fin.* Surd. *decis.*317.*n.*16. Anton. Monach. *Florent.decis.*36.*num.*23. Valasc. *q.*25.*n.*2.*cum seqq.* Molin. *disp.*455.*n.*2. vbi *n.*3. quærit si emphyteuta postquam in commissum incidit, meliorationes aliquas fecit, an admittat illas, perinde atque alias, quas antequam in commissum incideret, fecit. Aduerte quòd nullus potest opponere contra emphyteutam de pœna commissi, excepto domino, vel eius procuratore cum speciali mandato, in cuius voluntatem confertur, Ioseph. Ludou. *Perus.decis.*17.*n.*5. Corbul. *de caus.priu.ob non solut.canon.ampl.*45.*num.*13. Felic. *alleg.*32.*num.*19.*p.*3. Anton. Monach. *Florent.decis.*58.*n.*4. *&* 5. Declarata autem caducitate à domino quilibet opponere potest, ex Surd. *decis.*280.*n.*6. 136 137 138 139

Si dominus tamen rem emphyteuticam alteri concessisset, videretur necessarium antecedens declarasse caducitatem commissam, Corbul. *tit.de causis priuat.ob non solutum canonem, ampl.*45.*num.*8. Stephan. Gratian. *discept.forens.c.*36.*n.*12. Surd. *de alimentis, tit.*9.*q.*25.*à n.*71. *cum seqq.& tit.*1.*q.*48. *num.*51. Cald. Pereira *de extinct.c.*18.*n.*5.*&* 6. 140

Vtrùm autem auctoritate propria possit dominus directus expellere emphyteutam, si canonem tempore debito non soluerit, vel cùm ex aliis legitimis causis à iure suo ceciditvide Syluan. *cons.*26. *n.*5. Valasc. *q.*18.*n.*8.*&* 9.*& q.*21 *num.*2. Flores de Mena ad Gam. *decis.*4.*n.*2. Surd. *de alimentis, tit.*1.*q.*48.*num.*50. Cald. Pereira *de renouat emphyt.q.*10. *n.*2. *& de extinct.c.*17. *n.*18.*& de empt.c.*25. *n.*35. Valasc. *cons.*156. *num.*17. D. Barbos. *in l.si de vi,n.*287.*cum seqq.ff.de indic.* Farin. *in praxi crimin.q.*175.*n.*29. *cum seqq.* Ouid. de Amicis *in repet. huius cap. q.*31. apud quos pars negatiua saltem de æquitate Canonica receptior est, & apud Lusitanos minister publicus adeundus videtur, arg. Ordin. Regiæ *lib.*4.*tit.*24.§.*vnic.* 141

Resolutiones in materia emphyteusis vtiles.

Cùm ius nominandi, seu eligendi facti sit, & in facto consistat, poterit Monachus, vel pupillus ad emphy 142

emphyteusim nominare. Vide Cald. Pereira *de nominat. q. 4. num. 2. cum seqq. & in l. si curatorem, verbo cum non absimilis, num. 24.* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. C. de*
143 *Sacros. Eccles. p. 1. §. 2. n. 19. cum seqq.* & ita minor, Cald.
144 Pereira *d. q.* 4. *à n.* 16. Et mutus signis, & nutu, Cald. Pereira *d. verbo cum non absimilis, n.* 69. *vers. illud tamen omittendum*, item & excommunicatus, Peregr. *de iure fisci, lib. 3. tit. 11. num.* 31. Cald. Pereira *de nominat.*
145 *q. 5. n.* 17. Et deportatus, idem Cald. *d. q. 5. n.* 5. Flor. de Mena *var. lib. 2. q. 22. n. 2.* Non autem prodigus cui bonorum administratio interdicta est, Benedict. Ægid. *d. p. 1. §. 2. n. 22.*

146 Nominans ad emphyteusim tres personas, cùm vnam tantùm nominare teneretur, nominatio non valet, argum. *l. duo sunt Titij, ff. de testam. tut.* tenet Gonzal. Vaz. *in l. vnum ex familia, §. sed si vno, ff. de legatis* 2. quod procedit quando quis nominauit filios suos, secus verò si nomina expresserit, quia tunc prior nominatus habebit emphyteusim cùm censeatur magis dilectus, Cald. Pereira *de nominat. quæst. 10. num. 31. cum seqq.* Valasc. *cons. 71. num.* 11. faciunt quæ tradit Tiraquel. *in §. hoc sermone, num.* 124. Sic etiam si res relinquatur duobus, quæ ab vno tantùm possideri potest, tunc primo loco nominatus debet præferri. Vide Bald. *in l. 1. num. 1. C. de edicto Diui Adriani*, Rebuff. *de pacificis possess. num.* 295. Valasc. *cons. 121. n. 3. & cons. 139. à num.* 2. Sed noster Gam. *decis.* 174. *num.* 7. asserit quòd si plures sunt vocati ad vnam donationem nomine collectiuo, & si vnus solùm in ea re donata succedere debet, censetur vnusquisque vocatus secundùm ordinem affectionis, quòd si sint dispares gradu consanguinitatis, proximior vocatus censetur primo loco.

147 Nominatio ad emphyteusim facta titulo dotis manet irreuocabilis, vt resoluit in terminis Flores de Mena *var. lib. 2. q. 22. n. 20. cum seqq.* actus enim dotis facit donationem irreuocabilem, ex *l. si ego, §. si res, ff. de iure dotium*, Segur. *in l. vnum ex familia, §. sed si fundum, col. 32. ff. de legatis* 2. Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. c. 59. n.* 7. Auend. *ad l. 44. Tauri, gloss. 16. num.* 1. Menoch. *cons. 92. num.* 79. Surd. *de alimentis, tit. 9. q. 33. n. 30. & 31.*

148 Contrariam tamen opinionem, imo huiusmodi nominationem titulo dotis esse reuocabilem, nisi emphyteuta cum prædicta nominatione totum ius cedat emphyteuticum, & in fauorem sponsi transferat ad instar nominantis, & vniuersum ius transferentis, tenent Lusitani nostri moti auctoritate Ordin. Regiæ *lib. 4. tit. 37. §. 1.* præcipuè Valasc. *cons. 102. n. 11. & 30. cum seqq.* Cald. Pereira *de potestate eligendi, c. 2. num. 31. & cap. 4. num. 35. & quæst. forens. cons. 12. num.* 15.

149 Nominatio facta in testamento corruit illo reuocato, vel annullato. Vide Cost. *in l. si ex cautione, fallent. 12. n.* 4. Gam. *de sacram. præstandis, q. 6. n. 20. & decis.* 173. Flores de Mena *var. lib. 2. q. 22. n.* 6. Cald. Pereira *de nominat. q. 5. n. 35. & q. 10. n. 29. & de potestate elig. cap. 8. & quæst. forens. lib. 2. q. 26. n....* Valasc. *cons. 61. & cons. 102. n.* 15. Rebello *de obligat. iustitiæ, p. 2. lib. 13. q. 17. n.* 6. Lusitan. Ægid. *in repet. l. 1. C. de Sacros. Eccles. p. 2. in initio, n. 26. in fine, ac n. 27. & n* 28. resoluit quòd si testamentum non reuocetur, nec aliquo modo infirmetur, nominatio ipsa de per se reuocari non potest. Nominatio tamen facta in testamento nullo propter exhæredationem, vel præteritionem est valida, vt per Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 483. vers. secunda conclusio*, Gom. *l. 24. Tauri, n.* 3. Cald. Pereira *de potestate elig. c. 8. n. 7. & quæst. forens. lib. 2. q. 16. n. 3. in fine*, Melch. Phœbos *Lusitaniæ decis. 30. num.* 17. vbi resoluit quòd tunc nominatio non valet, quando facta est in testamento prorsus nullo, ex quo nec legata, nec aliquid in eo relictum valet, quamvis contrarium sequatur Valasc. *cons. 61. n.* 6.

Filius legitimus patri succedens ab intestato consequitur emphyteusim, quam pater habebat cum potestate nominandi secundam, vel tertiam personam, non minus ac si illum pater nominatum instituisset, aut nominasset, Cald. Pereira *de nominat. q. 12. à n.* 44. & procedere etiamsi patris hæreditatem repudiet, asserunt Viuian. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 17. num.* 73. Gam. *decis.* 229. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. quæst. 48. num.* 12. Cald. Pereira *de nominat. q. 7. num. 41. & q. 10. num.* 28. 150

Et filio maiori repudiante emphyteusim erit locus sequenti. Vide Surd. *decis.* 230. *num.* 4. Cald. *de nominat. quæst. 13. num.* 3. & facit confirmationem quòd hærede proximiore repudiante admittitur sequens, ex *l. 3. ff. de acquir. hæred.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 63. num.* 6. vbi etiam idem resoluit in tutela legitima. 151

In emphyteusi Ecclesiæ si sit concessa per verba liberè nominandi, vt quem voluerit, vel quemcunque voluerit, potest succedere filius naturalis, vel spurius, secus si sit concessa sibi, & filiis, vel sibi & successoribus, vt per Phœbos *Lusit. decis. 30. num.* 6. Ecclesia autem exosos habet omnes filios illegitimos, vtpote peccaminoso actu conceptos, vnde si accipienti sit concessa cum facultate illam transmittendi ad quoscunque hæredes, aut successores, etiam extraneos, non poterunt in illa succedere filij illegitimi, etiam naturales, Clar. *§. emphyteusis, q.* 30. Gam. *decis. 2. à num. 1. & decis. 377. num.* 2. Cald. Pereira *de nominat. q. 7. num. 39. & q. 19. à num* 28. Molin. *disp. 475. n.* 7. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib. 22. tit.* 11. Steph. Gratian. *discept. forens. c. 218. à num. 35. & à n.* 38. resoluit quòd solum legitimatus à Summo Pontif. potest succedere in tali concessione emphyteutica, & *num.* 44. quòd debet esse specialiter legitimatus, vt in dicta emphyteusi possit succedere. Sed D. Marta *in votis nouiss. decis. voto 207. n.* 3. resoluit quod Ecclesiastica emphyteusis quando est concessa pro se, & hæredibus, ac successoribus quibuscunque, cum beneplacito Sedis Apost. transit ad hæredes extraneos, & *num.* 2. asserit quòd licet aliqui teneant quod illa dictio, *quibuscunque*, recipiat restrictionem de habilitate, tamen hoc procedit in dispositione legis, non autem in dispositione hominis. An, & quando emphyteusis Ecclesiast. sit transitoria ad extraneos hæredes, vide Rot. *decis.* 642. apud Farin. *part. 1. recent. & decis. 152. p. 2. etiam recent.* 152

Emphyteusis Ecclesiæ concessa patri absque mentione filiorum censetur pro se, & filiis non vt hæredibus, vt per Verall. *Rom. decis. 302. lib.* 1. quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 4. collect. 777. vers. dico secundò*, Camill. Borrell. *in summ. decis. tit. 33. num.* 12. Et emphyteusis concessa pro hæredibus, & descendentibus non comprehendit descendentes, qui etiam hæredes non sint, vt per Valasc. *de iure emphyt. q.* 44. *num. 18. & q. 48. num.* 4. Cald. Pereira *de nominat. q. 22. n.* 13. 153

Pater non potest nocere filio in emphyteusi non hæreditaria, sed ex pacto, & prouidentia concessa, vide Valasc. *de iure emphyt. q. 49. n.* 10. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 2. q. 22. num.* 37. latè Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 65. Rebello *de obligat. iustit. p. 2. lib. 13. q. 16. num.* 6. nouissimè Camil. Borrel. *in summa decis. tit. 33. de emphyt. à num.* 295. nisi emphyteusis ex re, vel pecunia patris acquisita sit, tunc enim potest pater filiis alienando nocere. Vide Valasc. *quæst. 49. n.* 70. *allegat. iuris pro Maioratu de Bellas, part. 2. art. 5. n.* 146. 154

*num.*146. Flores ad Gam. *decis.* 5. *ad finem*, Cald. Pereira *in responso pro Societate IESV*, *num.* 13. *pag.* 220. *& de extinct. cap.* 20. *num.* 4. *&* 15. *& in comment. ad §. sed hac, Instit. de inoffic. testam. cap.* 2. *num.* 27. Vel nisi pater fuisset primus emphyteusis acquisitor, tunc bene potest eam alienare in præiudicium comprehensorum. Vide Ambros. *Episcop. Perus. decis.* 14. quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 3. *collect.* 690. *vers. limita* 2. Rebell. *d. lib.* 13. *quæst.* 15. *num.* 6. præcipuè accedente domini consensu, Valasc. *d. q.* 49. *num.* 6. Surd. *decis.* 11. *in fine*, Peregr. *de fideicommiss. artic.* 6. *n.* 24. Stephan. Gratian. *Marchie decis.* 65. *num.* 8. *cum seqq.*

156 Emphyteusim pro se, & filiis si pater alicui tertio venderet, rescindi poterit venditio à filio, quamvis filius teneretur emptori pretium pro sua parte restituere, si patris hæres sit, dicit iudicatum Gam. *Lusitan. decis.* 8. *n.* 4. quem refert, & sequitur Rebell. *d. q.* 15. *n.* 6. *propè finem.*

157 Emphyteusim enim ex pacto, & prouidentia si pater vendat, in dubio videtur solum vendere ius suum, non ius filiorum, Alciat. *resp.* 31. *n.* 1. Roland. *cons.* 2. *n.* 146. *lib.* 1. Surd. *decis.* 174. *n.* 4. Valasc. *de iure emphyt. q.* 49. *n.* 6. *col.* 6. Cald. Pereira *de renouat. q.* 16. *n.* 38. *& de potestate eligendi, c.* 13. *n.* 38. *& c.* 19. *n.* 22. Et alienatio durabit in vita alienantis, Flamin. *de resignat. lib.* 6. *q.* 2. *n.* 90. *&* 91.

158 Emphyteutico titulo nondum finito potest res alteri in emphyteusim concedi, dummodo secunda inuestitura prima durante facta, extincta prima, conualescat, vt per Gom. *decis.* 36. *n.* 1. Surd. *decis.* 230. *n.* 11. Cald. Pereira *de nominat. q.* 15. *n.* 20. *& de emptione, c.* 10. *num.* 8. quamvis contrarium teneat Cabed. *part.* 1. *decis.* 138.

159 Emphyteusis per partes non potest diuidi, ne pensio per plures soluenda necessariò diuidatur, & in non modicum domini præiudicium confundatur, vt per Cald. Pereira *de nominat. quæst.* 24. *num.* 14. Valasc. *de partit. cap.* 25. *num.* 7. In Interamnensi verò regione Regni Portugalliæ emphyteuticos fundos diuidi posse de generali consuetudine asserunt Gam. *decis.* 68. *& decis.* 268. *n.* 2. Valasc. *de iure emphyt. q.* 13. *n.* 1. *vers. hoc autem, & d. cap.* 25. *num.* 31. Cald. Pereira *de extinct. cap.* 8. *n.* 18. *&* 19. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 483. *n.* 4. in concessione enim emphyteusis attenditur consuetudo, ex Anton. Gabr. *lib. commun. tit. de consuet. concl.* 1. *num.* 9.

160 Emphyteusis non potest fieri de manso, seu passalibus Ecclesiæ, nec præscriptio, aut præsumptus titulus admitti potest, Cald. Pereira *de renouat. q.* 15. *n.* 15. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 108. *n.* 9. & faciunt quæ Mascard. *de probat. concl.* 1371. *num.* 108. & Menoch. *cons.* 143. *n.* 22.

161 Finitis generationibus, ad quas emphyteusis concessa fuit, tenetur dominus directus eandem hæredibus, aut descendentibus accipientis renouare, docuit Bart. *in l.* 1. *§. permittitur, ad fin. ff. de aqua quotid.* quem sequuntur citati à Riccio *in collect. decis. part.* 4. *collect.* 1259. Seraphin. *decis.* 195. *num.* 1. Camill. Borrell. *in summa decis. tit.* 33. *n.* 265. ita in sacro Auditorio fuisse resolutum, refert Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 22. *tit.* 35. *numero* 1. & in Lusitaniæ Regno comprobatissimum dicunt Gam. *decis.* 41. *à princip. & omnino à num.* 5. Valasc. *cons.* 101. *&* 157. Cabed. *p.* 1. *decis.* 203. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 484. Rebello *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 13. *q.* 9. Cald. Pereira *de renouat. q.* 8. *num.* 2. *& quæst. forens. cons.* 46. *à n.* 3. vbi etiam; *& cons.* 43. resoluit hoc ius renocandi esse hæreditarium, & transire in quoscunque hæredes, & idem Cald. *d. q.* 8. *n.* 12. asserit procedere licèt in inuestitura sit apposita clausula quòd finitis generationibus liberè ad ipsum dominum, seu Ecclesiam cum melioramentis reuertatur. Quamvis contrarium imo finitis generationibus non esse cogendum dominum emphyteusim renouare, teneant Gabr. *lib.* 3. *comm. tit. de iure emphyt. concl.* 1. *num.* 2. *vers. contrarium sequitur*, Sarmien. *select. lib.* 2. *c.* 7. Flores *ad Gam. dec.* 41. Fachin. *lib.* 1. *controuers. c.* 100. & Castil. *quotid. lib.* 1. *de vsufructu, c.* 74. *n.* 45.

Emphyteuticus contractus præsumptus requirit quadragenariam possessionem, & quòd possederit tanquam emphyteuta soluendo vnicam pensionem, & alleget titulum expressum inuestitura, & dicat quòd fuit amissus. Ita constit. Archiepiscop. Brachar. *tit.* 19. *const.* 2. & constit. Conimbr. *tit.* 25. *q.* 10. & constit. Portuen. *tit.* 21. *q.* 3. Gam. *decis.* 245. *n.* 10. Mascard. *de probat. concl.* 78. *n.* 35. *& concl.* 603. *num.* 29. *& concl.* 1371. *num.* 115. *cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 108. *num. vlt.* Et vbi constat de initio tituli, datur præscriptio etiam immemorialis, Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 65. *& seq.* Mexi. *in tract. tassæ panis, conclus.* 1. *n.* 131. 162

Emphyteusis extinguitur, dominiúmque vtile cum directo consolidatur quoties emphyteuta nullo relicto ascendente, vel descendente aliquem non nominauit sibi successorem in secundam, vel tertiam personam, vt per Cald. Pereira *de nominat. q.* 12. *num.* 24. *cum seqq. & de renouat. q.* 9. *n.* 8. 163

Emphyteuta non potest recedere à tenore contractus emphyteutici, *l.* 1. *&* 2. *C. de iure emphyt.* Gam. *decis.* 234. *incip. Accepta emphyteusis*, *n.* 13. Corbul. *in tract. ex quibus causis amittatur emphyteusis*, *cap. de causis priuationis ob non obseruationem pactorum*, Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 24. Cald. Pereira *de nominat. q.* 7. *num.* 7. *& seq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 88. *num.* 1. & tenor inuestituræ expectandus est, Menoch. *cons.* 148. *num.* 20. Etiamsi contra emphyteusis naturam sit, vt per Camill. Borrell. *in sum. decis. tit.* 33. *num.* 283. 164

Possessor rei emphyteuticæ tenetur ad solutiones præteritorum annorum, vt per Surd. *decis.* 43. *n.* 5. *&* 9. Bellet. *disquisit clerical. p.* 1. *tit. de Clerico debitore*, §. 8. *n.* 4. Camil. Borrel *in sum. decis. tit.* 33. *de emphyt. n.* 228. etiamsi tertius possessor sit pro illo tempore, quo ipse non possidebat, Aloys. Ricc. *p.* 3. *collect.* 538. Vnde tertius possessor conuentus pro censu rei emphyteuticæ non potest opponere exceptionem excussionis, vt per Surd. *decis.* 32. *n.* 15. Carot. *in tract. de excuss. bonorum, p.* 2. *q.* 94. Camill. Borrell. *d. tit.* 33. *n.* 346. *& n.* 415. tenet quòd emphyteuta dicitur personaliter obligatus ad solutionem Canonis. 165

De euictione tenetur dominus emphyteutæ pro emphyteusi ei concessa, vt per Surd. *cons.* 290. *n.* 18. Cabellin. *de euictione*, §. 4. *n.* 55. Camill. Borrell. *d. tit.* 33. *num.* 367. 166

Renouatio peti debet intra annum, vt per Anton. Gabr. *lib.* 3. *commun. tit. de iure emphyt. concl.* 1. *n.* 10. *vers. secundò limita*, Ioseph. Ludou. *Lucens. decis.* 63. *sub n.* 24. Gam. *decis.* 117. *n.* 1. Franc. Viu. *decis.* 446. *n.* 13. Alex. Raud. *var. lib.* 1. *c.* 17. *n.* 54. Borrel. *d. tit.* 33. *n.* 271. Cald. *de renouat. q.* 15. *n.* 16. Rot. *decis.* 305. *num.* 5. apud Farin. *p.* 1. *recent.* 167

In gloss. *Prohibentur*, ibi, *potest dici quòd serui*. Notatur ad hoc quòd serui sunt prohibiti habere rem emphyteuticam, vt per Hostiens. *hic num.* 6. Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alien. q.* 89. *cap.* 9. *num.* 4. Alexand. *cons.* 173. *num.* 6. *lib.* 2. Card. Tusch. *tom.* 3. *lit. E, conclus.* 158. *num.* 7. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 5. 168

quaest. 5. *à princ.* Ouid. de Amicis *in repetit. huius cap. quaest.* 21.

169 In ead. gloss. ibi, *Ecclesiæ*. Notatur ad hoc quòd alienatio rei emphyteuticæ prohibetur fieri in Ecclesiam, quia censetur facta in potentiorem, vt per Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 21. *n.* 36. Cald. Pereira *de potestate elig. c.* 1. *à num.* 15. Ouid. de Amicis *in repet huius cap. q.* 22. Rota *decis.* 603. apud Farin. *p.* 1. *recent & decis.* 170. *n.* 1. *p.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 3. *c.* 533. *n.* 29.

170 In ead. gloss. ibi, *Capitanei*. Notatur ad hoc quòd capitanei sunt prohibiti habere rem emphyteuticam, vt per Host. *hic n.* 61. Butr. *n.* 16. Redoan. *d. c.* 9. *num.* 4. Cardin. Tusch *d. lit. E. concl.* 158. *n.* 6. Cald. Pereira *de potest. elig. c.* 3. *n.* 2. Ouid. de Amicis *in repet. huius cap.*

171 *q.* 25. Sunt autem capitanei in nostro proposito, qui in Regno Neapol. Barones dicuntur, Martin. Freccia *de subfeudis Baronum lib.* 2. *cap. vendimus*, *n.* 10. Vincent. de Franch. *decis.* 211. *n.* 5. Capyc. *decis.* 27. *n.* 40. Ouid. de Amicis *d. q.* 25. *n.* 2. vbi *n.* 3. tenet quòd eodem modo prohibitæ sunt mulieres, & *n.* 4. de curialibus, & *n.* 5. de fisco. Limitantur tamen dicta de personis prohibitis, nisi persona prohibita sit consors, vel consocius in eadem re emphyteutica, quia in eum alter socius potest partem suam irrequisito domino alienare Redoan. *d. q.* 79 *n.* 5. Card. Tusch. *d. concl.* 158. *à n.* 6. Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 21. *n.* 35. Cald. Pereira *d. c.* 1. *n.* 23. Limitatur etiam nisi dominus directus consentiret rem peruenire ad potentiores, seu personas prohibitas Cardin. Tusch. *d. concl.* 158. *n.* 13. Vel quando dominus directus esset æquè potens sicut ille, in quem emphyteuta alienat Card. Tusch. *d. conclus.* 158. *n.* 6.

De Rerum Permutatione.

Tit. XIX.

SVMMARIVM

1 *Doctores referuntur qui super hanc rubr. scripsêre.*
2 *Permutationis beneficiorum materia vbi tractetur ostenditur.*
3 *Permutatio dupliciter accipi potest, lato scilicet modo & generaliter, vel strictè, & specialiter.*
4 *Permutatio generaliter sumpta capit quamlibet commutationem, suóque ambitu complectitur omnes tam innominatos, quàm nominatos contractus, non quidem gratuitos, sed respectiuos.*
5 *Permutatio strictè, & specialiter accepta non comprehendit quamlibet commutationem, nec illi competit indiscriminatim.*
6 *Permutatio definitur vt sit vnius rei vicaria præstatio, vel melius vt sit rei propria siue quoad dominium, siue quoad administrationem sub ratione rei hinc inde datio actualis.*
7 *Permutatio dupliciter potest considerari, primò vt in esse omnino perducta, postremò vt inchoata.*
8 *Permutatio incohoata continetur sub contractu, do vt des.*
9 *Permutationis pactum sine vlla traditione celebratum permutatio non est.*

1 SVPER hanc rubric. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Imola, Anania, Guid. Papæ, Barbat. Butr. Anchar. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol.* 99. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 174. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canonici*, Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 112. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 423. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal. sub hoc tit.* Barthol. Carthagena *in exposit. tit. Canon. sub eod.*

De Permutatione beneficiorum tractatus edidêre 2 Federic. de Senis, Ægid. Bellam. Petr. de Vbaldis, Andr. Gambarus, & nouè Ioan. à Cochier, agunt etiam Bellacomb. Soar. & alij *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 42. *de rerum Ecclesiasticarum permutatione*, Rebuff. *in praxi de benefic. tit. de permut.* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *cap.* 29. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 14. *num.* 38. *cum seqq.* Mandos. *de signatura gratiæ, tit. de permut.* Soar. *de Relig. tract.* 3. *lib.* 4. *c.* 31. *cum seqq.* Nicol. Garc. *de benefic. p.* 11. *cap.* 4. Less. *de iustitia, lib.* 2. *c.* 34. *dub.* 36. *cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *à n.* 342. Vincent. Filliuc. *tract.* 40. *c.* 9.

Permutatione.] Permutatio dupliciter accipi potest, lato scilicet modo & generaliter, vel strictè, 3
& specialiter. Primo modo accepta capit quamlibet 4
commutationem, suoque ambitu amplectitur omnes tam nominatos, quàm innominatos contractus, non quidem gratuitos, sed respectiuos, quales sunt illi, in quorum quolibet datur, fit, aut promittitur hinc inde aliquid in recompensationem, & commutationem pro alio, vt per Richard. *in princ. Instit. quibus modis re, num.* 94. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 396. *col.* 1. *ante med.* & in hoc sensu comprehendit emptionem, locationem, societatem, & similes contractus, si quidem in his omnibus prædicta commutatio reperitur, prout considerat gloss. *in rubr. C. hoc tit.* vbi Bart. *num.* 1. *&* 2. Bertachin. *de gabell. membr.* 3. *octaua partis princ. num.* 3. gloss. *verbo facias, vers. vel dic, in l. iurisgentium* 7. *ff. de pactis.* Hostiens. *in summ. huius tit. num.* 1. Fortun. *in d. l. iurisgentium, in princ. à num.* 7. *&* 17. *col.* 3. Richard. *vbi supr. num.* 95. Molin. *d. col.* 1. Rebello *de obligat. iustit. p.* 2. *quaest.* 1. *sect.* 2. *prope fin.* Secundo modo, strictè scilicet, & specialiter accepta permutatio non 5
comprehendit quamlibet commutationem, nec illi competit indiscriminatim, vt videre est in permutatione rei pro certo pretio in pecunia numerata, ex hac enim commutatione non resultat permutatio specificè sumpta, sed tantùm venditio, iuxta text. *in princ. & in §. pretium autem, iuncto §. item pretium, Instit. de empt.* Idem videre est in commutatione rei, seu vsus eius, aut operarum alicuius pro certa mercede, ex hac enim non insurgit permutatio in sua specie, sed tantùm locatio, & conductio, iuxta *princip. Instit. de locat.* & text. *in l. naturalis, in §. at cum dolo, ff. de praescript. verb.* Comprehendit ergo vt sic solam commutationem rei pro alia re, vt *infra* ex definitione apparebit, & secundùm eam sortitur speciem contractus distinctam à contractu venditionis, locationis, & cæterorum siue iuris ciuilis, siue iurisgentium, & constat ex text. expresso *in d. §. item pretium*, notant Bart. & Ias. *in d. l. iurisgentium*, *ex num.* 7. Hostiens. ac alij *citatis locis.*

Definitur autem permutatio vt sit vnius rei vicariæ præstatio secundùm Host. *in sum. huius tit n.* 1. cuius verba Fortun. *in d. l. iurisgentium, n.* 13. transcripsit in hunc modum. Permutatio est de specie ad speciem hinc inde facta præstatio; & quidem meritò, quia ipse Host. *ibid. num.* 2. dum constituit permutationem 6

non

non dari nisi de specie ad speciem, satis ostendit mentem suam *in d.n.1.* fuisse, verbum rei, de quo in dicta definitione, accipere non quidem in sua latitudine, secundùm quam comprehendit ea, etiam quæ in genere consistunt, iuxta text. *in l.nominis 6.& in l.res appellatio 5.iuncta l.pecuniæ verbum* 178.*& l. pecuniæ nomine* 222.*ff.de verb. signific.* sed potiùs illud vsurpare pro specie iuxta transcriptionem Fortun. *vbi proximè*, & ita in hunc sensum prædictam Hostiens. definitionem accipiunt, & sequuntur Azor. *in summ. huius tit.* Bart. *in l.2.in princ.ff.si certum pet.* vbi Ias. *n.*7.*&* 8. & Angel. *num.*9. Aretin. *in §.actionum*, *num.*26. *Instit. de actionib.* vbi Ias. *num.*92. Rebuff. *in praxi sub hoc tit. num.*1. Anton.Gom. *tom.*2.*var.cap.*8.*in fine*, communis, vt per Fortun. *vbi suprà*, & per Ludouic.Gom. *in d.§.actionum*, *num.*26. & per Pinel. *in rubr.de rescind. vendit. part.*2.*cap.*10.*num.*10. Sed meliùs permutatio perfecta definiri potest vt sit rei propriæ, siue quoad dominium, siue quoad administrationem sub ratione rei hinc inde datio actualis, vt per Dec. *in l.*2.*n.*12. *lect.*2.*ff.si certum pet.* Fortun. Gom. Pinel. *citatis locis*, Girond. *in tract.de gabellis, p.*9.*in princ.num.*4. Molin. *d.tract.*2.*disp.*253.*col.*2.*post med. & disp.*396.*col.*1. *in med.* Dixi, *datio*, loco generis ad omnes alias dationes tam respectiuas, quàm gratuitas, quæ tamen non habent naturam, & speciem contractus permutationis: cæteræ autem particulæ denotant differentias essentiales, secundùm quas ipse aliis essentialiter distinguitur. Dixi, *sub ratione rei*, vt constet quòd licèt permutationis contractus cadat non solùm super re, quæ consistit in specie, sed etiam in genere, tamen non cadit nisi super illis, qui retinent formalem rationem rei vt rei, non verò vt pretij, seu mercedis, tunc enim non erit permutatio, sed venditio, locatio, aut alius similis contractus qui ceciderint super re, non qua res est formaliter, sed qua pretium, vel merces.

7 Permutatio dupliciter potest considerari, primò quidem vt in esse omnino producta, quando scilicet ex vtraque parte traditio interuenit; postremò verò vt inchoata, quando scilicet stat in traditione alterius partis, nec adhuc ex vtraque traditum est, etenim siue vno, siue altero modo huiusmodi traditio in vim permutationis facta consideretur, si aliæ qualitates ad permutationem necessariæ concurrant, semper ipsi conuenit nomen, & substantia permutationis, licèt diuersimodè: traditioni namque mutuæ conuenit completè, traditioni verò ex altera tantum parte conuenit solùm inchoatè, quod tamen satis est vt hæc dicatur habere veram, licèt non completam, sed imperfectam rationem permutationis, iuxta text. *in l.*1.*§. item emptio, ff.hoc tit.& in l.cum precibus, C.eod.& in l. naturalis, §.*1.*ff.de præscript.verb.* quamvis Fortun. *in d. l.iurisgentium.n.*11.*col.*2.*in fine.* Ludouic. Gom. *in d.§. actionum.n.*28.& Anton.Fab. *coniectur. lib.*6.*c.*9.*pag.*5. *in fine, & pag.*6.*in princ.* Ferret. *in d. l. iurisgentium, in*

8 *princ.n.*17. aliter explicent. Posteriori modo permutatio considerata continetur sub contractu do vt des, & cum eo vnum, & idem constituunt, nec differunt in modo celebrandi, nec in rebus super quibus celebrantur, nam promiscuè fieri possunt super rebus generis, & speciei certæ, vel incertæ, licèt essentialiter differant si permutatio primo modo consideretur. Pactum verò permutationis sine vlla traditione celebratum permutatio non est, longè namque distat ab essentiali ratione permutationis, quæ vltra alias qualitates, de quibus in eius definitione, consistit in eo quòd vel mutua actualis traditio ad eius consummationem, vel saltem ad alteram partem ad eius inchoationem interueniat; atque ita quod huiusmodi pactum

simplex de permutando non sit permutatio, resoluunt Bald. *in l.*1.*col.vlt.C.hoc tit.* Ias. *in l.*1. *ex n.*10.*ff. eod.* Bertachin. *de gabell. p.*3.*partis* 8. *n.*48. Mench. *illustr. lib.*1.*c.*11.*n.*21. Molin. *de instit.tract.*2. *disp.*397.*col.*1. *versic.dubium est.*

SVMMARIVM.

1 *Princeps potest rem Ecclesiæ immobilem per permutationem acquirere data re meliori, vel æquali.*

2 *Capituli maior pars debet consentire vt Princeps possit rem Ecclesiæ immobilem per permutationem acquirere data re meliori, vel æquali.*

3 *Declaratur text.* in cap.si quis 12. q. 2.

4 *Decimæ feudales hodie retineri non possunt à laicis, nisi Ecclesiam compensauerint de re maiori, vel æquali.*

5 *Alienatio rei Ecclesiæ non dicitur vtilis, vbi ipsa Ecclesia tantum recipit, quantum dimisit.*

CAP. Si Princeps. I.

Ex Concil. apud Syluanectum.

PRinceps potest ex rationabili causa commutare rem suam immobilem cum re immobili Ecclesiastica, si res, quam dat, sit maior, vel saltem æqualis, & super tali permutatione debet publicari scriptura facta à Principe, & commutatio fieri de communi voluntate partium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Barbat. Panormit. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij*, *pag.*187. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 434. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. referunt à Burchard. *lib.* 3. *Decret. c.* 165. & Iuo. *part.*2. *c.*184. & ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 16. *cap.*1. 1

Permittit hic text. res Ecclesiæ etiam immobiles alienari facta permutatione cum Principe daturo rem meliorem, vel æqualem. Ratio est quia in hac specie est euidenter vtile sine damno Ecclesiæ gratiam Principis promereri, vt patet, solent enim plerumque Reges Ecclesias defendere & singularibus beneficiis ornare: debet tamen maior pars Capituli consentire, ne fortasse res deterior offeratur à Principe, vt bene communis intellexit *in præsenti*; deinde vt intelligat Principem velle rem Ecclesiæ in suos, aut suorum vsus rationabiles, non verò vt vel ipsi Ecclesiæ, vel alicui iniustè noceat, id enim text. significat cùm causæ rationabilis mentionem faciat, satisque censuit *auth.de non alienan.& auth. sed & permutare, C.de Sacrosanct. Eccles.* vnde desumptus est; & ita ridiculum videtur hanc permutationem soli Imperatori concedere, vt temerè credidit August. *de Imper. quæst.* 110. Verba enim & ratio huius text. comprehendunt quemcunque Principem non recognoscentem superiorem, quod multis confirmauit Afflict. *decis.* 17. Paris. *consil.*141.*n.*29.*vol* 4. 2

Neque supradictis obstat text. difficilis *in cap. si quis* 11. *quæst.*2. quia reiectis intellectibus gloss. *ibi*, & intellectu etiam Paleæ *in cap. iniustum*, *vers. item si Rectores* 12. *q.* 2. vt scilicet procedat in rectoribus Ecclesiarum, quem sequitur Abb. *in præsenti*, *num. vltim.* vbi Sicul. *num.* 11. repugnat enim textui *in cap. statuimus*, & *in cap. Diaconi* 12. *q.* 2. vbi Prælati 3

etiamsi tantundem restituant Ecclesiæ, id tamen fit in pœnam iniustæ alienationis, ex quibus potius improbari constat, quàm admitti. Rei. cto igitur intellectu, vt scilicet procedat secundùm antiqua iura ante prohibitionem leoninam *in cap. sine exceptione* 12. *q*. 2. id enim defendi non posset si expendas text. illum desumptum fuisse ex Concil. prouinciali Agathen. *c*. 32. vt refert Archiep. Tolet. *in summa eiusdem Concil. pag*. 92. vbi *c*. 6. prohibita etiam fuit alienatio, nisi necessitas, aut vtilitas Ecclesiæ interueniret, quæ illam licitam redderet, licèt eius verba sine subscriptione referantur *in cap. huiusmodi, vers. quod si necessitas* 10. *q*. 2. Verior igitur videtur intellectus, vt scilicet text. procedat in subtractione & alienatione fructuum, & redituum Ecclesiasticorum neglecta diuisione antiquitus præscripta *in cap. quatuor, & in cap. de redditibus, & in c. cognouimus*, cum multis *ibid*. 12. *q*. 2. quo tempore beneficia nondum erecta erant, vt ita sit sensus, si quis qualibet conditione, hoc, est in quamlibet causam, & vsum de rebus Ecclesiæ aliquid, id est, aliquos fructus, & redditus pronenientes in rebus Ecclesiæ, alienare præsumpserit, id est, iniquè distraxerit, neglecta scilicet prædicta diuisione, verbum enim, *præsumpserit*, in malam partem ferè semper accipitur, iuxta text. *in cap. si quis Episcopus* 12. ibi, *præsumpserit*, 11. *q*. 3. *& in cap. prædia* 12. *q*. 2. si de suo proprio tantundem Ecclesiæ contulerit, quantū visus ab ea abstulisse, tunc demum illud præstare licebit, planè verba illa, *tantum quantum abstulisse*, manifestè indicant text. agere de quantitate redituum iniquè subtracta, maximè si expendas Concil. *suprà eod. cap*. prohibuisse sub variis pœnis alienationem aliarum rerum Ecclesiasticarum, quem intellectum colliges ex Nauarr. *in apolog. q*. 1. *monitu* 76. *num. vlt*.

4 *Maior fuerit, vel æqualis*.] Argumento huius text. tenet Rebuff. *de decimis q*. 10. *n*. 42. feudales decimas hodie retineri non posse à laicis nisi Ecclesiam compensauerint de re maiori, vel æquali. Alienatio verò
5 rei Ecclesiæ quòd vtilis non dicatur vbi ipsa Ecclesia recipit tantum quantum dimisit, censuit Rota *in Lucana bonorum* 11. *Februarij* 1613. apud Farinac. *dec*. 430. *n*. 6. *p*. 1. *recent*. vbi *n*. 5. pariter huiusmodi alienationem vtilem non dici, vbi Ecclesia dimisit bona propria habita fide de re sibi in cambium assignanda.

Cap. Vt commutationes. II.

Ex Concil. Beluacen.

1 Commutatio facta ab antecessore in damnum Ecclesiæ, seu non seruato iure, est reuocanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib*. 3. *iuris Pontif. pag*. 188. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag*. 435. remissiuè Ximen. *in concord. part*. 2. refertur in Conc. Melden. *c*. 23. tanquam ex Coucil. Beluacen. vt per Burchard. *lib*. 3. *Decret. c*. 171. Iuo. *q*. 3. *c*. 232. & Ant. August. *collect*. 1. *Decret. lib*. 3. *tit*. 16. *c*. 2.

2 *Ab eo, qui successor est*, &c.] Notatur ad hoc, quòd bona Ecclesiæ à beneficiario malè commutata, & alienata per prædecessorem sunt reuocanda, vt per Zerol. *in praxi Episc. p*. 1. *verbo successor*, §. 1. faciunt plura, quæ dixi *ad cap. si quis Presbyterorum* 6. *supr. de rebus Ecclesiæ non alienan*.

Cap. Mancipia Eccles. III.

Ex Concil. apud Syluanectum.

Mancipia Ecclesiæ non possunt permutari cum aliis mancipiis, nisi remaneant libera, quia quod est Deo dicatum, non debet transferri ad vsum humanum, vel nisi sint fugienda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imola, Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Guid. Pap. Barbat. Viu. *in ration. lib*. 3. *iur. Pont. pag*. 184. Alagona *in compend. iuris Canon. pag*. 435. remissiuè Ximen. *in concord. p*. 1. desumitur ex Concil. Carisiaco, vt referunt Burchard. *lib*. 3. *Decret. c*. 173. Iuo. *p*. 3. *c*. 234. & Anton. August. *collect*. 1. *Decret. lib*. 3. *tit*. 16. *c*. 3. 1

Quod enim semel Deo consecratum, &c.] Vide reg. semel Deo 51. *de regulis lib*. 6. Nauarr. *de spoliis cleric*. §. 18. *n*. 7. *&* 8. Bellet. *disquisit. cleric. p*. 1. *tit. de bonis clericorum*, §. 9. *n*. 2. *& tit de exempt. clericorum, & eorundem bonorum à muneribus publicis*, §. 1. *n*. 15. 2

Cap. Iniustum. IV.

Mancipia Ecclesiarum non debent redigi in vsum sæcularium, serui tamen fugitiui Ecclesiæ possunt distrahi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib*. 3. *iuris Ponif. pag*. 189. Alagona *in compend. iuris Canon. pag*. 435. remissiuè Ximen. *in concord. p*. 2. refertur à Burchard. *lib*. 3. *Decretor. c*. 174. & ab Iuo. *p*. 3. *c*. 235. & ab Ant. Aug. *collect*. 1. *Decretal. lib*. 3. *tit*. 16. *c*. 4. 1

SVMMARIVM.

1 *Prabenda pacto pracedente permutari non possunt, Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.*
2 *Permutatio & translatio an differant, ostenditur*, & num. 3.
4 *Declaratur text. in præsenti.*
5 *Declaratur text*. in cap. cùm olim, infr. hoc tit.
6 *Permutantibus beneficia, an licitum sit inter se de permutatione tractare*, & n. 7.
8 *Permutationes beneficiorum an possint expedire inferiores Prælati, ostenditur*, & n. 9.
10 *Beneficij permutatio propria auctoritate, non autem superioris facta, est simoniaca.*
11 *Permutatio de bonis Ecclesiæ debet fieri causa vtilitatis, vel necessitatis.*
12 *Permutationes beneficiorum coram quibus fieri possint, ostenditur.*

Cap. Quæsitum. V. *Vrb. III.*

Commutatio Præbendarum de iure fieri non potest, præsertim vbi præcedit pactum, quia illud circa spiritualia, vel iis annexa semper habet labem simoniæ. Item Episcopus cum causa necessaria potest permutare personas de vno loco in alium, vt quæ minus vtilis est in vno loco, sit vtilis in alio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Io. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric Barbat. Anch. Panor. Guid. Pap. Viu. *in ration. lib*. 3. *iur. Canon. pag*. 190. 1
Alagona

Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 335. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 13. *cap.* 1.

2 Vnde colligi videtur differentiam esse inter permutationem, & translationem, illa enim cùm sit contractus reciprocus, ac proinde vnius rei pro illa mutua datio, *l.* 1. *ff. & C. hoc tit.* debet à partium consensu & conuentione principium accipere, *l. ex placito*, *C. hoc tit.* atque ideo in permutatione beneficiorum vt rationem habeat permutationis, partium consensus desideratur, & vt ab vtraque parte beneficium vicissim permutetur, quod ab ipsis partibus quantum in eis fuerit dari videatur: hæc verò, scilicet personarum translatio, nihil aliud est quàm vnius personæ de vno beneficio ad aliud legitimè facta mutatio per superiorem, vt colligitur ex *cap. scias frater, cum sequentibus*, 7. *q.* 1. *toto tit. de translat. Prælati*; vnde non assumit vires, & substantiam suam à consensu partium, & conuentione, sed ab auctoritate superioris, vt præcitata iura probant, nec semper requiritur vt duo reciprocè transferantur, scilicet alter ad alterius locum, sed vnus tantùm de suo loco ad alium transferri potest, eóque discrimine inter vtramque constituto videtur text. *in præsenti*, probare permutationem beneficiorum, quæ à partium consensu initium accipit, nullo casu dari posse, tum quia text. absolutè ait permutationes Præbendarum de iure fieri non posse, ergo nulla, tum etiam, quia solum translationem permittit personarum; ergo omnem permutationem negat iuxta reg. text. *in cap. nonne, de præsumpt. & in l. cum prætor, ff. de iudic.* Accedit quòd si in hoc text. solùm improbaretur illa permutatio, quæ propria auctoritate fit, nullum dubium contineret, & videbatur lex indigno, vel contra Iurisconsl. *in l. quod Labeo, ff. de Carbon. edicto, & in l.* 1. *in fin. ff. ad municip.* Accedit etiam in confirmationem eiusdem sententiæ doctrina glossæ *verbo tractare*, quam *ibid.* sequitur Anchar. *in cap. cùm vniuersorum, hoc tit.* dum ait non esse licitum partibus inter se de permutatione tractare, nec quicquam ex tractatu, sed omnia officio iudicis expedire, iuxta text. *in cap. cùm pridem, de pactis, & in cap. nisi essent, de præbendis*, eandem sententiam probat Host. & Ioan. Andr. *in præsenti*; sed vbi totum officio Superioris expeditur, potiùs translatio est, quàm permutatio, igitur vera permutatio beneficiorum nullo casu dari potest, sed sola translatio. Rursus permutatio tria requirit essentialiter, scilicet partium conuentionem & consensum in idem à quo incipit, traditionem rei, & vt ab vtraque parte res detur, quæ propria dantis sit & accipientis fiat, atque ideo si aliena sit permutatio, nulla est; vt ex sententia Pedij docet Iurisc. *in l.* 1. *§. ideo, ff. hoc tit.* quicquid de ea immeritò dubitent gloss. Bart. & Ias. *num.* 10. & alij *ibid.* at verò hæc omnia tria in permutatione beneficiorum videntur deficere, deficit enim conuentio, seu pactio, vt ex hoc text. colligitur; & post antiquos præcitatos affirmant Imol. *n.* 6. Abb. *ibid. in fine*, asserentes contra Hostiens. & alios supracitatos posse quidem partes de permutatione tractare, non posse tamen, seu deliberare, seu consentire, nec se ad permutandum obligare absque labe simoniæ, idem vlt. gloss. *verbo volentes*, quam Paul. & Imol. sequuntur *in Clem. vnic. hoc tit.* Federic. *in tract. huius tit. quæst.* 38. testatur communem sententiam Benedict. Capr. *in cap. exhibita, num.* 118. *hoc eod. tit.* probant S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 1. *cap.* 5. §. 8. Syluest. *in summ. verbo permutatio* 2. *q.* 5. Angel. *eod. verbo num.* 4. eam reddentes rationem, quòd translatus deliberatum consensum non habet, conuentio verò deliberationem continet, atque ideo ex omnium sententia illicita est: deficit etiam secundum requisitum, & tertium, scilicet ab vtraque parte redditio, quæ eorum sit, & ex eorum traditione accipientis fiat, beneficia enim possidentium propria non sunt, vt de ipsorum titulis disponant, nec ab ipsis dantur, sed à superiore, item nec renuntiari sine Prælati licentia possunt, *cap. admonet, de renuntiat.* Vnde cum totum à superiore proueniat, & detur, permutatio dici non potest, sed personarum translatio, quam iura & DD. impropriè nimis permutationem appellant, præsertim cùm ex omnium Doctorum sententia ob necessitatem, & vtilitatem Ecclesiæ tantum fiat. Quibus argumentis hanc sententiam in effectu probant Innoc. Host. Ioan. Andr. gloss. & Anch. *citatis locis*, quatenus aiunt non esse licitum de permutando tractare, sed totum à superiore faciendum esse, quod propè translatio est, quinimo communis sententia, de qua *suprà*, non multum videtur ab hoc differre, cùm ex eius traditionibus potius translatio, quàm permutatio colligatur, quamvis permutationis nomine vtantur.

Sed contraria sententia verior est, & securè asserendum dari aliquam permutationem beneficiorum, 3
quæ à translatione distinguatur, idque totius Ecclesiæ vsus obseruat, & decreta Pontificum palam demonstrant. Pro quibus illud in primis facit quòd translatio, & permutatio sub diuersis titulis tractantur, & in iure diuersis appellantur nominibus; nam transferri personas, & permutari beneficia quasi diuersa antiqui, & nouiores Pontifices appellant, vt constat ex *cap. mutationes* 7. *q.* 1. *cap. cùm olim, cap. pen. & c. vlt. infr. hoc tit. & in Sexto, & Clementinis*; igitur duo hæc prorsus diuersa sunt, iuxta *l. si idem, C. de codicillis*, Abb. *consl.* 57. *lib.* 2. Corn. *consl.* 104. *col.* 2. *lib.* 4. Lancell. Gall. *in consuetud. Alexandria, verbo legare, n.* 26. Aym. *consl.* 6. *num.* 1. Menoch. *consl.* 257. *num.* 8. Ergo concedenda est alia beneficiorum commutatio, quæ huius contractus rationem habeat, & à translatione sit diuersa; neque ferendum permutationis nomen semper à Summis Pontif. pro translatione vsurpari; confirmatur eadem sententia ex eo quòd translatio non oportet vt sit reciproca, sed plerumque vnius est ad alium locum, seu beneficium vacans, fit etiam inuitis possessoribus, vt probat *d. cap. mutationes*, & fatentur omnes DD. *vbi suprà*; permutatio autem reciproca esse debet, quasi mutua datio, & ex voluntate permutantium in eorum vtilitatem fit vt probat text. *in d. cap. cùm vniuersorum*, ex quibus, & aliis non licet amplius dubitare dari permutationem nostro iure, quæ à translatione distinguitur.

Ad *text.* verò *in præsenti*, quatenus inquit, commutationes Præbendarum de iure fieri non posse, respon- 4
detur Vrbanum Pontif. *in hoc text.* planè agere de permutatione, quæ fit, & perficitur sola partium conuentione, ea enim propria permutatio est, quæ pacto partium perficitur re propria ab vtraque parte data, quæ accipiens fiat, quod cùm in beneficiis contingere non possit, non immeritò Pontifex absolutè ait beneficia permutari non posse, hoc est propria auctoritate, prout temporalia bona permutantur, pars enim potissima in commutatione beneficiorum auctoritati superiorum tribuenda est, qui resignationem ex ea causa admittit, & resignata vicissim confert, atque ideo, cùm translationi similis videatur à Summo Pontif. *in hoc text.* translatio potius, quàm permutatio dicitur, quæ auctoritate superioris fit, quæ verò propria permutatio esse poterat partim conuentione & traditione perfecta in beneficiis non reperitur, & ideo nulla datur propria, & absoluta permutatio in eis, quod Pontifex in hoc text. intendit, non tamen

inde sequitur non posse de iure fieri permutationes præbendarum, quæ vnius contractus magna ex parte rationem habeant, & translationibus differant, quatenus à partium consensu incipiunt, & quatenus in ipsis est reciprocè beneficia dare cùm alter in gratiam alterius renuntiat ex causa permutationis, & beneficia ad eos perueniant: quod verò text. ait posse personas transferri per Episcopum, ita accipiendum est, vt impropriè translatio appelletur ea permutatio, quæ auctoritate superioris fit, ea ratione, quia cùm Episcopus renuntiandi licentiam concedat, & beneficia conferat, videntur magis translatæ personæ, quàm permutatio facta; potest etiam tentari tempore Vrbani III. nondum iure Pontificum permissam fuisse beneficiorum commutationem, quæ à partium voluntate, & conuentione, & vtilitate initium acciperet, ita vt teneretur Episcopus nullo alio stante impedimento renuntiationem ex causa permutationis admittere, quæ conditionalis est, & resignata beneficia permutationibus, necessariò dare; sed postea ab Innocent. III. *in d.c.cùm vniuersorum*, & aliis nouioribus Pontificibus id permissum fuisse, vt innuit text. *in c. vnic.hoc tit.lib.6.*

5 Si adhuc text. *in præsenti, & cap.cùm olim, infr. hoc tit.* intelligere velimus de permutatione, quæ priuata partium conuentione fit, prout Gloss. & omnes DD. nemine discrepante intelligunt, non ideo minus dubium aliquod lege dignum *ibid.* definitur, agunt enim iura illa de permutatione Præbendarum, de quibus eo tempore duplici ratione poterat dubitari, primò quia sola dignitatum permutatio expressè prohibita erat, vt fatetur Pontifex *in hoc text.* & quasi odiosa prohibitio videbatur ad Præbendas non extendi contra verba text. *in cap. maioribus, ad fin. de præbend.* vbi Præbendarum diuisio, & dignitatum permutatio prohibetur. Secundò, quia licèt Præbenda quatenus est Canonicatui annexa, vel alteri spirituali officio, aut ministerio deputata, beneficium & ius spirituale appellari possit, prout *in cap. dilecto, de præbend.* tamen si per se consideretur, prout est portio bonorum temporalium spirituali ministerio deputata, temporalis est, vt probat text. *in cap. ex literis, de probat.* & eum communi resoluunt Abb. & Felin. *num.*13. Rip. *n.*131. *in c. cùm M. de constit.* idem Abb. *in d. c. maioribus*, Berg. *in d. c. ex his, num.*8. Cardin. *cons.*126. *num.* 4. Gom. *de grat. expectat. num.* 12. Corras. *de Sacerdot. part.*1. *cap.* 2. *num.* 4. quinimo Dec. *in d.c.cùm M. num.* 31. contendit quòd etsi Præbenda Canonicatui coniuncta, ius spirituale dici non debeat, quoniam illud in Canonicatu consistit, sic intelligens text. *in d.c.dilecto*, & idem repetit *in d. c. maioribus, num.* 7. & defendi potest, quoniam Præbenda propriè in iure nostro vel accipitur pro ipsis possessionibus, & bonis temporalibus assignatis ministris, vt *in d.c.ex literis*, vel pro iure percipiendi ex illis possessionibus, vt docent Archid. *in c. alienationes, num.* 8. 12. *quæst.* 3. Host. *in summa tit. de præbend.* §.1. Dec. *in d.c.ex literis, num.* 2. Quamobrem non abs re poterit dubitari an Præbendæ à Canonicatibus distinctæ permutari potuissent propria auctoritate, quasi bona temporalia, non obstante prohibitione de rebus Ecclesiæ non alienandis, quoniam videbatur nulla fieri alienatio si vtraque Præbenda in eadem Ecclesia esset constituta, cùm in proprietate & dominio ipsius Ecclesiæ vtraque maneat post permutationem. Auget dubitationem Innocent. quem refert, & sequitur *gloss. vltim. in præsenti*, dum ait quòd si Præbendæ in eadem Ecclesia sint, & vniformes, hoc est, non deputatæ distinctis ministris, adhuc hodie auctoritate propria permutari poterunt; cuius sententiam probat Zabar. *hic n.* 4. si sola Præbenda temporalis permutetur, & Zabarellam sequitur Imol. *n.* 8. testatur communem sententiam Capr. *in d.cap. vlt. n.*31. quam tamen non admittunt Hostiens. Butr. & Abb. *in præsenti*, & verior est hæc Hostiens. sententia, quoniam si sola Præbenda temporalis permutetur, obstat prohibitio de rebus Ecclesiæ non alienandis sine auctoritate Superioris; si verò simul cum Canonicatu, obstat *reg.*1. *lib.*6. nihilominus tamen ex sententia Innoc. recepta constat non modicam fuisse dubitandi causam vtrùm propria auctoritate Præbendæ permutarentur, quam dubitationem ponit in hoc text. & definit potius ex mente, quàm ex verbis Concil. Turonen. de quo *in d.cap.maioribus.*

6 *Actione permissa.*] Ex his verbis colligit gloss. *verbo tractare, in c.cùm vniuersorum, infr. hoc tit.* quam *ibid.* sequitur Anchar. *num.* 6. Hostiens. Innocent. Ioan. Andr. & Imol. *num.*10. *in præsenti*, non esse licitum permutantibus beneficia de permutatione inter se tractare, sed tantummodo suam voluntatem Prælato exponere, aut supplicationem porrigere, totumque negotium ab ipso impendendum, nec posse incipere à voluntate partium, eo quòd tractatus videatur habere rationem conuentionis, quam text. prædictis verbis quasi simoniacam excludit. Sed hæc sententia neque vera est, neque aliquod probabile habet fundamentum, tractatus enim neque pactio est, neque conuentio, quia non tenet deliberatum consensum in idem qualis ad essentiam conuentioni desideratur *in l.* 1. *ff. de pactis*, & nihil aliud est quàm partium colloquium, quo mutua voluntas, & negotij circumstantiæ explorantur, vt intelligant vtrùm expediat permutare, vel contrahere, prout *in cap. tua*, iuncta gloss. *verbo tractare, de his, quæ fiunt à Prælatis, c.*1. *de rebus Ecclesiæ non alien. lib.*6. & *ibi* gloss. *verbo tractatus*, ergo cùm leges Canonicæ, præcipuè text. *in præsenti*, solam pactionem prohibeant, non potest ea prohibitio ad tractatum extendi, quem neque verba, neque ratio comprehendunt. Confunditur etiam prædicta sententia ex *d.c.cùm vniuersorum*, vbi partium tractatus non improbatur, sed consummatio permutationis auctoritate propria.

7 Quare gloss. communiter recepta *verbo volentes, in Clem. vnic. hoc tit.* Zabar. *in præsenti, n.* 4. & Abb. *in fin.* aiunt periculosum esse prædictam sententiam, qua concessa nulla permutatio licitè fieret, resoluuntque tractatum permissum esse, conuentionem verò non esse licitam, quia *in hoc text.* improbatur, continet enim deliberatum consensum, & veram videtur efficere pactionem, qua inter se permutare constituunt; eandem sententiam probant S. Anton. *p.*2. *tit.*1. *cap.* 5. §. 8. Syluest. *verbo permutatio* 2. *q.* 5. testatur esse communem sententiam Benedict. Capra *in cap. vlt. n.*118. *hoc tit.* Sed neque communis hæc opinio vera est, neque praxi recipitur, sed potiùs asserendum licitum esse permutantibus tractare, & de permutando conuenire secundùm formam iuris absque dolo & fraude, quod in primis probatur, quia cùm alicui aliquid licet, omnia illi licita esse debent sine quibus illud commodè expediri non potest, *l.* 2. *ff. de iurisdict. omnium iudic. cap. præterea, de offic. deleg.* ergo cùm permutatio concedatur, & conuentio permitti debet, sine qua non rectè expeditur; probatur etiam hæc sententia contra communem *in cap. vnic. hoc tit. in* 6. *& Clem. vnic. eod.* Vnde meliùs Feder. *in tract. huius tit. q.* 38. Collectar. *in d.cap.cùm olim, infr. hoc tit. in fine*, Zabar. *hic num.* 23. *quæst.* 39. Capel. Tolos. *decis.* 260. Boër. *decis.*205. Rebuff. *in praxi tit. de permutat. num.* 4. Soar. *num.*1. *de Relig. lib.*4. *de simon. cap.* 32. *num.*7. Valer. Reginald. *in praxi fori pænitent. lib.* 23. *num.* 262.

Bonacin.

Bonacin.*de simon.q.4.§.12.n.5.& 6.*communiter affirmant licitam esse promissionem permutandi, & eam obligationem oriri,& à fortiori idem esse de conuentione concedendum.Non obstat argumentum in contrarium adductum ex hoc text. ibi, *pactione permissa*, quia ex dictis respondetur pactionem de qua *hîc*,eam esse intelligendam per quam aliquid temporale datur, aut reseruatur, prout est pensio, quoniam ea demum laborem continet simoniæ,vt colligitur ex *c.super eo, de transact.* ibi, *aliquo dato,vel retento*,& ita intelligit Sot.*de iustit.lib.9.q.7 art.2.*

8 *Episcopus.*] Hinc Innoc.Zabar. *n.18.*Imol. *n.6.* & Abb.*n.4.in præsenti*,colligunt solum Episcopum posse permutationes beneficiorum expedire; nec aliis inferioribus Prælatis hoc permissum esse, quantumvis ad eos institutio, & destitutio beneficiorum pertineat consuetudine, aut priuilegio, idem probat gloss. recepta *verbo conferantur in d.Clem.vnic.hoc tit.* Feder.*in tract.huius tit.q.22.*Petr.de Vbald. *in simili tract.n.28.* Benedict. Capra *in cap.vlt.n.77.infr.hoc tit.* & pro regula omnes Doctores constituunt,quam limitant tribus casibus,primò nisi Prælatus inferior Episcopalem habeat iurisdictionem; secundò nisi hoc ius permutandi beneficia specialiter præscripserit: tertiò in capitulo Sede vacante, ad quem tota Episcopalis iurisdictio deuoluitur,*cap.cum olim,de maiorit.c.3.de suppl. negl. Prælat. lib. 6.* idem probat Rot. *noua decis.* 311. Pauin.*de potestat.Capituli, Sede vacante,p.2.q.2.n.11.* Cuius opinionis potissimum fundamentum est, quòd *in hoc text. & in d.c.cùm olim, infr. hoc tit.* permutatio absolutè prohibetur, & ab ea prohibitione solùm excipitur,quæ fit per Episcopum, quasi huiusmodi Episcopali dignitati specialiter concedatur,vnde succedit iuris regulis quæ habet ea, quæ dignitati alicui conceduntur ad alios non pertinere, quamvis Episcopalia iura præscripserit, vt id in vnionibus probat text. *in Clement.1.§.ad hæc,& ibi glos.verbo Ordinarius,de statu Monach.*& est text.opt. *in l.1.in princ.*in Glos.& DD. notant,*ff.de officio eius*, facit *c.sanè,de priuileg.* & quæ DD.scribunt *in c.quoniam Abbas de officio deleg.*

9 Verùm contraria sententia verior est, quam indistinctè probant Syluest. *in summa, verbo permutatio 2. q.2.* & plures relati per me *de offic. & potest. Episcop. part.3.alleg.99.à princip. & præcipuè num. 4. & infrà num.12.* Pro qua facit quòd si hoc Episcopis tantùm specialiter fuit concessum propter dignitatis prærogatiuam, nec ad Capitulum, nec ad alios inferiores transiret, quantumvis Episcopalem iurisdictionem obtinuissent,vt apertè colligitur ex *d l.1.*& cum communi resoluit Dec.*in d. c. quoniam Abbas, n.15.* Non obstat quod in hoc text. de Episcopo tantùm mentio facta sit, quia respondetur gratia frequentioris vsus hoc sic expressum fuisse eùm de iure, & frequentissimè ad eum pertineat institutio, *c. omnes Basilicæ 16. q.7. c. cùm ex iniuncto, de hæret.* vnde si quando iure speciali ad alios pertineat,non ideo minus in hoc text. videntur inclusi, quando enim dubij casus aliquis gratia frequentioris vsus à lege exprimitur, alij speciales, aut rarò contingentes non expelluntur, iuxta text.*in l.nam ad ea, ff.de legib. c.1.§.si quis rusticus*, & *ibi* Bald.*de pace tenenda*, Gloss. *verbo sponsam in l.1. C. de raptu virgin.*Corset.*in sign. verbo frequentia*, Tiraq. *de retract.tit.1.§.20.gloss.1.à n.4.*

10 *Labem semper continet simoniæ.* Notatur ad hoc, quòd permutatio beneficij propria auctoritate, non autem superioris facta, est simoniaca, vt per Tolet.*in sum.lib.5.c.91.* Less. *instit.lib.2.c.35.n.10.*Azor.*instit. moral.p.2.lib.7.cap.29.q.2.* Soar. *de Relig.tract.3.lib.4. c.32.*Nicol.Garc.*de benefic.p.11.c.3.n.57.* Bonacin. *de simon q.4.§.12.ex n.3.*

Si autem Episcopus causam inspexerit,&c.] Notatur 11 ad hoc, quòd causa necessitatis, seu vtilitatis debet fieri permutatio,vt per Boër.*decis.105.n.5.* Flamin. *de resignat.benef.lib.11.q.3.n.24.* Zerol. *in praxi Episcop. p.1.verbo renuntiatio, seu permutatio,§.3.dub.5.*Vgolin. *tab.1 de simonia,c.27.§.1.n.6.in fine*, vbi ait, quòd simoniam non committit,qui ob inimicitias, ob pestilentem aërem, & huiusmodi causas beneficium permutat, & Gambar.*ad c.1.hoc tit. in 6. n.9.* dicit posse etiam fieri permutationem attenta vtilitate personarum, modò non resultet Ecclesiæ damnum, sed vtilitas, & Azor. *d.c.29.q.4.* asserit quòd licet possit fieri vtilitate permutantium, tamen semper debet adesse Ecclesiæ vtilitas,saltem consequutiua,vt iustitiæ innitatur.Denique Episcopum iustam causam ad permutationem debere inquirere, & de ea cognoscere, referunt Rebuf.*in praxi benefic.tit.de permut.n.19.*Duaren. *de benefic.lib.8.c.3.* Card.Tusch. *lit.P.concl.303.n.1.& concl.365.n.2.& 5.*Nicol.Garc.*d.c.4.n.44.*

Episcopus.] Vel eo superior, omnis item Prælatus 12 qui habet ius conferendi, instituendi, & à beneficio quoque Clericos amouendi,cuiusmodi sunt Abbates, & alij Prælati Episcopis inferiores, qui Episcopalem iurisdictionem consuetudine, vel priuilegio habent, & nulli sunt Episcopo proximè subiecti, vt per Corras.*de benefic.p.1.c.9.n.3.*Azor.*d.c.29.q.4.*Card.Tusch. *lit.P.concl.304.*Soar.*d.cap.32.n.9.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.23.num.261.*Bonacin.*de simon.q.4. §.12.n.7.*Nicol.Garc.*d.c.4.num.60.* vbi *n.61.* resoluit, quòd etiam coram Legato de Latere possunt fieri permutationes, & citat Flamin.*de resign.lib.7.q.13.n.16.*

Vnde colligitur permutationem fieri non posse co- 13 ram illo qui iurisdictionem Episcopalem non habet, etiamsi forte aliàs habeat auctoritatem conferendi beneficia,ita Feder.de Senis *de permut.benefic.q.19.& 22.* Soar.*d.c.32.n.14.*Filliuc *tract.45.c.7.q.8.n.22.* Bonac. *d.§.12.n.7.vers.ex dictis*, vbi *in vers. seq.* subdit quòd licèt approbatio permutationis facienda sit Episcopo, nihilominus si collatio ad alium pertinet, obtinendus est illius consensus, *& in vers. secundò*, post Soar.*n.9.* & Filliuc.*n.20. citatis locis*, tenet Episcopus volentes permutare aliqua beneficia, quæ ipsi possident posse permutationem facere coram Archiepiscopo, seu Primate ipsorum.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ iure proprietatis possunt ad inuicem permutari, & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.*

2 *Contrahentes quando ex vna parte rem tradendo, & ex altera rem, & pecuniam, censeantur permutationis, vel venditionis contractum facere, ostenditur.*

3 *Pensio ab Ordinario an possit imponi in permutatione beneficiorum ad coæquandos fructus beneficij, ostenditur.*

4 *Ordinarius an possit imponere pensionem pro bono pacis in fauorem vnius duorum litigantium, remissiuè.*

CAP. Ad quæstiones. VI.

Clemens III.

ECclesiæ duæ pro maiori commoditate permutare 1 possunt eorum bona, & si prouentus vnius sunt vberiores, altera infundat pecuniam ad æqualitatem,

contractu tamen refectionis pecuniæ, per se celebrato, itavt cum contractu permutationis non misceatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Barbat. Guid. Papæ, Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 190. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 425. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 13. *c.* 2.

Ex hoc text. colligit Abb. *in præsenti, n.* 3. quòd si duo beneficia redditibus, & bonis temporalibus inæqualia permutentur, licitum erit pecuniam dare, vt bona temporalia maiora compensentur, nec pro iure spirituali dare intendatur, eandem sententiam probat Angel. *in sum. verbo permutati*, §. 6. S. Anton. *p.* 2. *tit.* 1. *c.* 5. §. 8. Caiet. 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. nec requirunt vt necessariò fiant duo contractus separati re, & verbis, sed sufficere vt animo distinguantur. Pro qua sententia vltra text. *in præsenti*, illa ratio adducitur, quòd simonia committi non potest nisi spiritualia pretio æstimentur, sed vbi inæquales beneficiorum fructus sunt, manifestum est non pro iure spirituali, sed pro bonis temporalibus pecuniam illam dari, præsertim si id exprimatur; ergo nihil est, quod impediat, &c.

Verùm hæc opinio falsa, & periculosa, plenàque dolo, & fraudibus est, meliùsque contrarium docet communis sententia DD. *in præsenti*, vbi eleganter Zabar. *n.* 2. Imol. etiam *n.* 2. *&* 11. Anchar. *n.* 2. Couar. *lib.* 1. *variar. c.* 5. *num.* 8. Adrian. *quodlib.* 9. *art. vlt.* Sot. *de iustit. lib.* 9. *q.* 7. *art.* 2. & probat text. *in cap. si quis obiecerit* 1. *quæst.* 3. Negari enim non potest in his terminis pecuniam dari pro ipso beneficio, quod est ius administrandi spiritualia, & percipiendi temporalia propter illud, nec alterum ab altero separatur, qui enim pro fructibus, vel bonis temporalibus beneficij, qui absque spirituali titulo comparari non possunt, pecuniam dat, vtrumque necessario comparare intendit eo pretio, ac per consequens simoniam committit, nam qui vult consequens, vult necessario antecedens sine quo illud non existit, *l. ad rem mobilem, ff. de procurat.* cum adductis per Polit. *de subsstit. tit. de compendiosa, n.* 4. & per Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 4. *tit.* 1. *n.* 16.

Ad text. vero *in præsenti*, DD. omnes proximè citati respondent, ideo ibidem permutationem sub ea forma fieri potuisse, quia Ecclesiæ non permutabantur in titulum, sed quoad proprietatem, quo casu cum ius spirituale nullum fuisset permutatum, nil mirum si reddita pecunia ad æqualitatem diuersus contractus circa possessiones fieri potuisset. Pro quibus facit quod hic text. agit de Ecclesiis, quas habebant Abbates Conuentuales, sicque erant suis Monasteriis vnitæ; constat autem in perpetuis Ecclesiarum vnionibus, quæ Monasteriis, aut aliis dignitatibus fiunt, vel titulum beneficij vniti penitus extingui, itavt nihil aliud quàm sola proprietas redditūum, & bonorum temporalium amplius consideretur, provt resoluunt Zabar. *in Clement. vnic. q.* 8. *de sequestrat. possess.* Rota *decis.* 219. *in nouis*, DD. *in Clement. vlt. de rescript.* Cassad. *decis.* 2. *de vnionib. & decis.* 3. *de indic.* Gom. *in reg. de infirmis, q.* 15. Mandos. *ibid. q.* 10. Paris. *cons.* 30. *num.* 19. *lib.* 3. aut vnionem ita fieri, vt perpetuus Vicarius in beneficiis vnitis relinquatur, provt iure fieri debet, vt per text. *in c. de monachis, & in c. extirpanda, §. qui verò, de præbend.* Concil. Trident. *sess.* 7. *de reform. c.* 7. & hoc etiam casu temporalia tantùm transferuntur, & ius spirituale penes Vicarium perpetuum manet, sicque quocunque modo in specie huius text. Ecclesiæ fuerint vnitæ, apud Abbates quasi res temporales erant, ac proinde licitum fuit sub ea forma pecuniam dare, quemadmodum licebit partem fructuum vnius beneficij, seu locum parochiæ cum altera simili parte commutare data pecunia, eo quod res temporales tantummodo æstimantur. Verùm adhuc ex iis egregia suboritur dubitatio, nam si Ecclesiæ quoad proprietatem permutabantur, & quasi redditus, & bona temporalia erant penes monasteria, proculdubio videbatur dicendum vno, & eodem contractu Ecclesias illas cum suis bonis data pecunia ad æqualitatem permutari potuisse absque vlla simoniæ labe, cùm sola pars fructuum monasteriorum permutata fuisset, nec oportebat distinguere contractus: at vero Pontifex caueri iubet ne contractus misceantur, præcipitque vt per se permutentur, possessiones autem in diuerso contractu reddita pecunia, vnde innuit in ea permutatione Ecclesiarum ius aliquod spirituale fuisse, propter quod non poterat contractus coniungi, atque ideo contra DD. aut dicendum Ecclesias hic in titulum permutari, aut alia reddenda ratio propter quam contractus separentur.

Quapropter Zabarel. & Imola *dictis locis*, respondent ideo hic potuisse pecuniam dari, quia possessiones à titulo spirituali erant separatæ, & quasi bona temporalia monasteriorum permutabantur, quando vero beneficia in titulum permutantur, non potest de temporalibus diuerso contractu permutatio fieri, quia attento spirituali disiungi nequeunt, sed difficultatem non soluunt, adhuc enim dubitamus quare Ecclesiarum permutatio iubeatur per se fieri nulla data pecunia, cùm in ea permutatione nihil præter temporales redditus, & bona reciprocè dentur: item vrget quod si beneficiorum possessiones auctoritate Prælati ex iusta causa & separari possunt, & data pecunia vendi, aut permutari, sic quemadmodum manifesta fraus fieri censetur si tituli beneficiorum per se permutentur, & eodem tempore, & inter easdem personas bona temporalia in diuerso contractu data pecunia, eodem etiam modo videbatur dicendum non fuisse licitum absque dolo, & fraude ab eisdem personis contractus sub ea forma separari in hoc text. Vndè Sot. *d. loco*, intelligit in præsenti non dari pecuniam numeratam quasi pretium, sed pensionem in fructibus maioris Ecclesiæ suæ constitutam, quod absque simonia fieri posse ait ex auctoritate superioris: sed verba text. manifestè ostendit.

Ego vero aduertendum dixi quod quamvis in permutatione Ecclesiarum iure proprietatis, nec titulus beneficij nec ius aliquod spirituale transferatur, sed quasi pars quædam fructuum, & bonorum temporalium monasterij vtriusque reperiuntur, tamen in ea bona duplicis generis distincta ratione, scilicet decimæ, & primitiæ, quæ nomine Ecclesiarum significantur in hoc text. item & alia bona stabilia, quæ hic possessiones appellantur, vt *in c. vt super, §. possessiones, de rebus Ecclesf. non alien l. quæstio, ff. de verbor. signif.* inter hæc autem bona illud interesse, quod decimæ, & primitiæ quamvis à titulo spirituali beneficij separatæ verè temporales sint, provt cùm in commendam, vel per vnionem dantur, nihilominus cùm natura sua ad sustentationem Sacerdotum, & Ministrorum Ecclesiæ sint deputatæ, iuxta text. *in c.* 1. *& in c. decimas* 16. *quæst.* 7. sacris canonibus quasi res spirituales censentur, itavt nec à laicis possideri possit ius decimandi, *cap. prohibemus, de decim. cap. causam, quæ, de præscript.* nec de ipso quasi de bonis temporalibus data pecunia pacisci liceat, vt apertè probat text. *in cap. vltimo, de rerum permut. cap. altare cum præcedentib.* 1. *q.* 3. possessiones autem & bona mobilia, & immobilia temporalia omnino iudicantur, atque ideo pretio

tio possunt vendi, & permutari ex iuxta causa & debita solemnitate, vt constat ex toto tit. *de rebus Ecclesiæ non alienand.* His suppositis dicendum mihi est in hoc text. quoad proprietatem permutari, sed tamen quia decimæ & primitiæ ob rationem supradictam iure Canonico pro spiritualibus habentur, iubet Summus Pontif. vt à possessionibus separentur, & per se fiat Ecclesiarum permutatio, ne contra ius Canonicum pro iure decimandi pecunia data videatur, possessiones verò diuerso contractu, quoniam pretio æstimari possunt, semper tamen auctoritas superioris erit necessaria, vt hæc alienatio fiat.

2 *Illis autem*, &c.] Ex hoc text. colligunt Bart. Ias. & alij, quos refert, & sequitur Couar. *variar. lib. 2. c. 4. n. 9.* quòd quando contrahentes, ex vna parte rem tradendo, & ex altera rem & pecuniam, nullum nomen tacitè, vel expressim huic conuentioni adscripserunt, inspiciendum est quod maius sit, nempè pecunia, an res, quæ simul cum alia re permutatur, si enim pecunia maior sit, erit venditionis contractus, nam in his terminis supposito quòd aliunde non constat de alia peculiari applicatione, & relatiue ipsius pecuniæ, illa planè eo ipso quod excedit, censenda est vt principalis respectu prædictæ rei, seu facti; si verò pecunia excedatur à prædicta re, vel facto, permutationis nomen habebit huiusmodi contractus, iuxta reg. deduci solitam ex text. *in l. quæritur, ff. de statu hominum*; quæ quidem resolutio licèt efficaciter non probetur *in hoc text.* vt optimè aduertit Pinell. *in rubr. C. de rescind. vendit. p. 2. c. 2. n. 13.* in se vera est, vt post Rip. *in l. 2. n. 42. ff. si certum petatur*, & alios propè innumeros relatos à Tiraq. *de retractu lignag. §. 39. gloss. 1. n. 9. & 10.* & post Panormit. *hic num. 4.* Afflict. *decis. 72. n. 2. & 4.* tradunt Anton. Gomez. *variar. tom. 2. c. 2. n. 10.* Aym. *in rubr. num. 117. ff. de legat. 1.* Pinell. *d. c. 2. num. 4. & 16.* Pichard. *in §. item pretium, Instit. de empt. n. 15.* Molin. *de iustit. tr. 2. disp. 336. col. 4. post med.* Conan. *comment. iuris Ciuilis, lib. 7. c. 5. n. 3.* Mozz. *de contractib. sub tit. de empt. art. 5. n. 18.*

3 *Vel sic ad æqualitatem*, &c.] Ergo in permutatione beneficiorum ad coæquandos fructus vtriusque beneficij permutati potest pensio imponi ab Ordinario, quod tenent Nauar. *consil. 43. de simon. n. 4.* Valent. *2. 2. tom. 3. disp. 6. q. 16. puncto 3.* Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p. 2. c. 7. de pensionib. num. 27.* Piasec. *in praxi noua Episcop. p. 2. c. 5. n. 125.* Less. *de iustit. lib. 2. cap. 34. n. 205. vers. tertio, & c. 35. n. 101. & seq.* Quamvis probabilitate non careat contraria opinio, quæ asserit in hoc casu sine auctoritate Papæ pensionem imponi non posse, ex quorum numero sunt Vgolin. Philiarch. Corrad. Zecch. & Ludouic. Carbo. quod refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benefic. p. 1. c. 5. n. 345.* & Soar. *de Relig. tract. 3. lib. 4. c. 34. n. 16.* accedit Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 29. q. 15.* vnde pariter euenit vt beneficia quamvis inæqualia in temporalibus permutari non possint cum pensione, aut alia re pretio æstimabili coram Episcopo, seu alio inferiore Papa, etiamsi pensio, aut alia res temporalis exigatur ratione beneficij pinguioris, quod cum tenuiori permutatur, ita Sot *de iustit. lib. 9. q. 5 art. 2 & q. 7. art. 2.* Nauar. *in man. cap. 23. n. 100. vers. 3.* Couar. *lib. 1. variar. c. 5. n. 8. & seq.* Soar. *d. c. 34. n. 10.* Filliuc. *tract. 45. c. 7. q. 11.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 23. n. 264.* Bonacin. *de simon. q. 4. §. 12. n. 10.* & si hæc vltima sententia magis placuerit, responderi poterit primam sententiam in hoc text. non probari, cùm, vt aduertit Couar. *lib. 1. variar. c. 5. n. 9.* eius decisio tractet de permutatione Ecclesiarum quoad earum bona temporalia, non quoad titulum, iuráve spiritualia: eodem ferè modo respondet Soar. *n. 16.* & Bonac. *d. n. 10. in fin.*

Ad illud verò, quòd possit Ordinarius pro bono pacis ad extinguendam litem inter duos coram ipso super eodem beneficio litigantes, ex causa quòd vnus cedat alteri, reseruare pensionem super eiusdem beneficij fructibus in fauorem cedentis, vide Franc. Leo *d. c. 7. n. 28.* Nicol. Garc. *d. c. 5 à n. 348.* Azor. *d. p. 2. lib. 8. c. 6. q. 1.* Soar. *d. lib. 4. cap. 51. n. 20.* Raph. de la Torre *de Relig. tom. 2. q. 100. art. 5. disp. 12.* Bonacin. *d. q. 4. §. 15. n. 9.* & resoluta *ad cap. nisi essent, de prabend.* 4

SVMMARIVM.

1 *Beneficia sua perdit, qui ea propria permutat auctoritate*, & n. 2.
3 *Publicè errorem fassus mitiùs punitur.*
4 *Clerici vsuario comparantur.*

Cap. Cùm olim. VII.

Innoc. III.

Beneficia sua perdit qui ea propria permutat auctoritate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 191.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 435.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 15. cap. vnic.* 1

Hanc eandem conclusionem post Petr. de Perusio, Zechium, & Lessium ex hoc text. colligit Nicol. Garc. *de benefic. p. 11. c. 4. n. 58.* vbi *n. 59.* asserit hodie videri ipso iure eis priuari per *Extrauag. cùm detestabile, de simonia.* 2

Suum publicè fateretur errorem.] Et sic mitiùs punitur, vt latè deducit Tiraq. *de pœnis temper. c. 30. à princip.* 3

In gloss. *Diffinitiuam*, vlt. ibi, *cùm quasi vsuario Clerici comparentur*, Communiter recipitur ex Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §. 66. n. 20. Vide tamen Menoch *consil. 66. n. 32. & de arbitr. casu 433. n. 35.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 74. art. 4. vers. quinta ratio*, Azor. *instit moral. p. 2. lib. 7. cap. 8. à princip.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 10. n. 43.* Valasc. *de partit. c. 36. n. 4.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. c. 15. n. 43. & de empt. c. 16. n. 1.* D. Barbos. *in l. diuortio, in princ. p. 2. n. 53. ff. soluto matrim.* & plures alios quos refert Cened. *ad Decretales, collect. 12. n. 5.* 4

SVMMARIVM.

1 *Permutatio beneficiorum si completa est ex vna parte, & per alteram stat quo minus impleatur, restituitur pars ad suum.*
2 *Minor læsus in resignatione beneficij an restituatur, ostenditur.*
3 *Simplicitati succurrendum.*
4 *Permutatio debet fieri auctoritate superioris.*
5 *Beneficium obtentum ex causa permutationis si euincatur, agit euictus ad suum.*
6 *Beneficium resignans ex causa permutationis non potest ad illud redire sine noua collatione.*

Capi

Cap. Cùm vniuersorum. VIII.

1 PErmutatio beneficiorum si completa est ex vna parte, & per alteram stat quominus impleatur, tunc datum est auferendum à possessore, & restituendum primo, & hoc vt venia detur simplicitati, nam iura subueniunt deceptis, non decipientibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Casal. *in annot.* Guid. Papæ, Henric. Panorm. Barbat. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 192. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 436. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. sub tit. de præbend. c.* 2.

2 *Cùm igitur deceptis,* &c.] Ergo minor læsus in resignatione beneficij restituitur, de quo vide Couar. *var. lib. 1. c. 5. n. 3. ad finem,* vbi dicit quòd hic ex æquitate potius, quàm iuris rigore subuentum fuit maiori decepto in renuntiatione beneficij Ecclesiastici ne decipientibus iura fauorem exhibere videantur, latè Flamin. *lib. 3. q. 7. à n.* 39. vbi *n.* 45. citat hunc text. Menoch. *remed.* 10. *recup. n.* 104. Pute. *p.* 1. *decis.* 437. *& p. 3. decis* 9. *in antiq.* Peregr. *de iure fisci, lib. 5. tit.* 2. *n.* 46. Soar. *de Relig. lib. 4. de simonia, c.* 32. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 20. quæst. vlt.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsus, n.* 38. *&* 39.

3 *Simplicitati venia,* &c.] Ergo simplicitati succurrendum, vt per Palat. *in alleg. hæresis,* §. 4. *col.* 4. Hippol. *sing.* 450. Tiraq. *de pœnis temper. causa* 11. quando est contraria dolositati, quia hæc non improbatur, gloss. *verbo simplicitatem, in cap. si cupis* 14. *q. 1. gloss. verbo simpliciter, in l. vlt.* §. *tales itaque, C. de furt.* Alciat. *lib. 1. paradox. c.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 193. *ex n.* 1. Illustr. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad cap. sedulo* 12. *n. 1. dist.* 40.

4 *Licet ipsi per se,* &c.] Notatur ad hoc quòd permutatio debet fieri auctoritate superioris, & licèt Clerici inter se tractare de permutando liberè, & licitè valeant, per se tamen permutare beneficia nullo modo possunt, de quo vide Nauar. *consil.* 42. *n.* 1. *de simonia,* Vgolin. *de simonia, tab. 1. c.* 27. §. 2. latè Soar. *d. c.* 32. Azor. *p. 2. lib. 7. c. 29. q. 3. 4. &* 19. Less. *de iust. lib.* 2. *c. 34. n.* 196. *& c. 35. n.* 10. Nicol. Garc. *de benef. p.* 11. *c. 4. n.* 56.

5 *Nisi restitui faciatis eidem.*] Notatur ad hoc, quòd si beneficium, obtentum, ex causa permutationis euincatur, agit euictus ad suum, de quo vide Rebuff. *in praxi, titulo de permut. n.* 25. *& in concordatis, tit. de collat.* §. *volumus, verbo permutationis,* Cald. Pereira *de emptione, & vendit. c.* 31. *n.* 42.

6 In gloss. *Simplicitati,* ibi, *sed T. dicit quod non potest eam per se repetere.* Notatur ad hoc, quòd quando beneficium vacat renuntiatione facta ex causa permutationis, non poterit ad illud redire renuntians sine noua collatione, etiamsi permutatio non sequatur, seu non teneat, nec habeat effectum, vt per Selu. *de beneficiis, p. 3. q.* 24. Rebuff. *d. tit. de permut. n.* 11. *&* 26. *& de pacificis possessoribus, n.* 166. Corras. *de benef. p. 1. c.* 8. *n.* 9. Mascard. *de probat. concl.* 1401. *n.* 3. quamvis contrarium teneant, imo quod permutantes possunt redire ad sua beneficia absque noua collatione, si permutatio non habuit effectum Flamin. *de resign. lib. 1. q.* 14. *n.* 12. Ceual. *commun. contra commun. q.* 561. *à n.* 6. Azor. *d. c. 29. q.* 21. Less. *d. c. 34. n.* 195.

SVMMARIVM.

1 *Spirituale cum temporali permutari non potest.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Conciliantur text. in præsenti, & in cap. nisi essent, de præbend. & numeris seqq.*

Cap. Exhibita. IX. & vlt.

Gregor. IX.

SPirituale pro temporali commutari non potest. 1
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Barbat. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 192. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 436. remissiuè Ximen *in concord. p. 1. &* 2.

Super quibusdam decimationibus.] Text. hic dum 2
prohibere videtur, ne detur aliquod temporale per viam permutationis pro decimis, intelligendus est de iure decimandi, quòd spirituale est, non verò de exemptione à solutione decimarum, vt aduertit Moneta *de decimis, c. 5. n.* 130. vbi dicit hoc satis patere *in præsenti,* dum hic non vtitur nomine decimarum, sed decimationum.

Tanquam in arbitros extitit compromissum, &c. Dif- 3
ficilis sanè text. hic reputatur dum in eo damnatur arbitrium, quo Abbas, & Conuentus coguntur liti super decimis cedere, eo adiecto quòd aduersarius impetret à Rege quantitatem decem millium solidorum soluendam eidem Conuentui, insurgit enim difficultas ex textu celebri *in cap. nisi essent* 21. *de præbendis,* vbi validum est arbitrium, quo alter ex litigantibus super Prioratu liti cedere cogitur pro bono pacis, & vtilitatis, receptis annuatim viginti libris de redditibus Capituli, & quadraginta de prouentibus Prioratus. Rem componere nituntur Doctores omnes vtrobique, vt per Suar. *de Relig. tom. 1. lib. 4. de simon. c.* 34. *à n.* 10. & potius *c.* 51. *d. n.* 17.

In primis Butr. *in c. 2. de arbitris, n.* 8. distinguit in- 4
ter illam compositionem, quia temporale datur pro beneficio, vel simili spiritualibus annexo, vt aduersarius liti cedat, interueniente tamen legitimi superioris auctoritate, & inter illam, quæ auctoritate superioris facta non est, sed vel partium, vel arbitrorum, in quos compromittitur, vt primo casu valeat compositio, & sic intelligatur *d. cap. nisi essent,* non sic dicendum in secundo, & ita text. *in præsenti, & in d. c.* 2. rectè procedant. Sed vir inter antiquos non leuis auctoritatis, manifestè confutatur, primò quia si rectè ad iura hæc attendatur, nullibi diuersa compromissi forma reperietur: deinde quia vtrobique compositio auctoritate arbitrorum, seu ab ipsis arbitris, non verò à partibus fuit celebrata, patet ex text. *in præsenti,* ibi, *arbitrati sunt, quòd si dictus Præpositus obtineret,* &c. & ex *d. c.* 2. ibi, *qui iam dicto M. fauentes presbytero præceperunt,* &c. & *d. c. nisi essent,* ibi, *hoc secundum prouidentiam intelligitur esse præceptum ex arbitraria potestate,* &c. Deinde confutatur, quia si pares termini proponantur vtrobique, nempe pecuniam datam esse pro beneficio, vel simili spiritualibus annexo cui ceditur, vtraque datio simoniaca est, itavt superioris præsentia, auctoritate nequeat cohonestari, gloss. *verbo illicita,* & *ibi* communis *in cap. cum pridem* 4. *de pactis,* cum his, quæ in idem expedit Suar. *d. c.* 34. *n.* 10. *in princ.*

Explosa prædicta Butrij concordia, Maior. *in 4.* 5
dist. 25. q. 5. ad 4. quem refert Soar. *d. c.* 51 *n.* 17. *ad finem,* arbitratur *in dicto cap. nisi essent,* propterea arbitrorum ordinationem valuisse, quia nullum temporale datum fuit pro spirituali, sed vni ex litigantibus adindicatus fuit prioratus, alteri verò pro bono pacis pensio in titulum beneficij, quòd fieri potuit à

iudicibus

indicibus delegatis, argum. *cap. pro illorum 22. cum concord. citatis à gloss. vlt. ibidem de præbend.* Sed nec hæc concordia placet, ex plerisque enim corruit, primò, quia non constat arbitris, quamvis ex delegata iurisdictione processerint, concessam esse potestatem creandi pensionem in titulum beneficij, vt patet; secundò, quia si in titulum beneficij pensio data fuit, oportebat illam fore perpetuam quoad accipientem, prout est de natura beneficij, quod tamen text. ille negat, ibi, *ita quòd defuncto Priore, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur*, & ibi, *sed persona Prioris maneat obligata*, &c.

6 Quare Soar. *d. c. 51. à n. 21.* præmissa distinctione inter pensiones spirituales, quæ dantur Clericis, qua Clerici sunt, ad titulum beneficij, & inter temporales, quæ dantur ad effectū temporalem absque vllo titulo spirituali, de qua distinctione immediatè egerat antea *n. 20.* rursus subdistinguit in sola temporali pensione, vel enim Prælatus arbiter constitutus ex suo officio, & prouidentia iudicat expedire quòd imponatur, & tunc licitè potest temporalem pensionem imponere, dummodo hoc non faciat ad partis requisitionem, neque ex aliqua inter litigantes antecedente conuentione, & in hoc priori membro intelligit rectè procedere dictum *cap. nisi essent*, sic ab omnibus intellectum, vt ille ait, expendendo verba text. ibi, *hoc secundum prouidentiam intelligitur præceptum ex arbitraria potestate*, & ibi, *non quidem ex pactione partium, sed ex iussione iudicum*, &c. Vel rursus Prælatus arbiter pensionem temporalem imponit ad partis requisitionem antecedente inter litigantes conuentione, & tunc nullatenus potuit imponi, sed statim fuerat ab illo conuentio reprobanda, & sic in effectu intelligit procedere text. *in præsenti, & in d. c. 2. de arbitris, & in d. cap. cùm pridem 4. de pactis*, rationem differentiæ considerat, quia partium conuentio speciem prauam habet, & cùm in eadem spirituale, & temporale insimul concurrant, magnum est periculum quòd ab ipsis partibus vnum pro alio detur, iuxta reg. *cap. vlt. de pactis, cap. quam pio 1. q. 2. c. 2. cap. Matthæus 23. de simonia*, secus dicendum in iudice, qui ratione proprij officij præsumitur rectam habere intentionem, *cap. in præsentia 6. de renuntiat.* Verùm salua pace tanti viri, & sapientissimi præceptoris, eius distinctio sic absolutè concepta recipi non potest, nam si attendatur nec *in hoc text.* nec *in d. c. 2.* proponitur quòd ante arbitrorum iudicium, vel in ipso actu arbitrandi antecesserit conuentio aliqua inter litigantes quòd vnus beneficium, vel aliud spiritualibus annexum retineret, alter verò temporale solueret, vel illud à Rege impetraret, sed hoc solùm ab ipsis arbitris nulla præcedente conuentione fuit iudicatum, quod clarè patebit si sigillatim iura hæc percurrantur.

7 His igitur, atque aliis explosis, cùm rectum iter habeamus in re non multum difficili, non est cur deuios quæramus anfractus, & ita pro prædictorum iurium concordia dicendum est cum D. Thom. *in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 1. in resp. ad 7. & 2. 2. q. 100. art. 1. ad 5.* & Soar. *d. lib. 4. de simonia, c. 50. in princ.* dupliciter contingere posse quòd temporale detur aduersario, vt liti cedat, vel aliter à grauamine desistat, aut enim is, qui dat ius, habet quæsitum in spirituali, vel annexo; vel rursus adhuc nullum eidem ius quæsitum est: primo casu pro bono pacis, vel alia iusta causa licita est datio temporalis, & in eo loquitur text. *in d. c. nisi essent*, vbi arbitri beneficium adiudicarunt illi, qui ius habebat, patet ex verbis text. ibi, *habeat Prioratum*, & ibi, *secundùm iustitiam videtur esse statutum*; in secundo verò casu quando nullum ius quæsitum est, tunc neque etiā ex iudicum inferiorum auctoritate licere potest, quod casu procedit text. *in præsenti*, nam cum in eo non constet ius decimandi ad P. pertinere, & res sit hinc inde dubia, simoniacum fuit arbitrium, quo P. maneat cum iure decimandi sub conditione si à Rege impetret pecuniam monasterio concedi, sic enim permutatio fieret de spirituali ad temporales, quod iure improbatur, vt text. habet. Ratio differentiæ est, quia quando ius quæsitum proponitur, qui temporale dat pro bono pacis, vel alia iusta de causa, non dicitur spirituale emere pro temporali, quippe cùm iam sibi quæsitum sit, solum remouet grauamen postea illatum super spirituali, quod suum est, ac subinde cùm temporale non detur pro spirituali, nulla simoniæ labes inuoluitur: longè tamen & omnino diuersa contingit in secundo casu, quia cùm dans temporale, spirituale ipsum de nouo consequatur, nullúmque ante ius habuerit, iam propriè dicitur emere ius ipsum spirituale pro temporali, quod quidem iudicis præsentia cohonestari non potest, vt colligitur ex text. *in præsenti*.

De Feudis.

TIT. XX.

SVPER hanc rubric. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anchar. Panormitan. Henric. Canis. Guillelm. Durand. *in breuiario iuris Canonici, fol.* 100. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 113. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontific. à pag.* 423. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. titul. iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 211. omnes *sub hoc tit.*

De hoc tit. particulares edidêre tractatus Francisc. Sonsbex ius *tom. 10. tract. Doctor. p. 2. fol.* 123. Franc. Curt. iun. *ibid. fol.* 43. Iacob. de Ardinzone *ibid. p. 1. fol.* 225. Iacob. de S. Georgio *ibid. p. 1. fol.* 179. Ioan. Baptista Caccialupus *ibid. p. 1. fol.* 10. Petr. de Bellapert. *ibid. p. 2 fol.* 2. Petr. de Rauennates *ibid. p. 2. fol.* 10. Vdalricus Zasius, Martinus Freechia, Matthæus VVesembecius, Gerardus Nigrus, Franciscus Duarenus, Obertus de Orto, Henricus Rosenthal, Marcellus Bonus, Franciscus de Amicis, Nicolaus Intriglio-lus, Ludouicus Schraderus, Petrus Nicol. Mozius, Nicolaus Baratterius, Stephanus Forcatulus.

Feudi recognitione Laurentius Syluanus *d. tom. 10. tract. Doct. p. 1. fol.* 70.

Feudi concessione Petr. Greg. Messinensis.

Feudi in causa quis sit iudex, Amadeus à Ponte *d. tom. 10. p. 2. fol.* 195.

Feudalibus seruitiis, & de Subfeudis, Andreas Kolk.

Feudis, hominiis, & vasalibus Ægidius Magister *tom. 13. tract. Doctor. p. 2. fol.* 436.

Feudorum generibus, & qualitate Ioan. Thomas de Martines *eod. tom. 10. p. 1. fol.* 132.

Feudorum iure Guillelmus Hannetonius, *eod. tom. 10. p. 1. fol.* 162. Petrus Gondelinus, Hermannus Vulterius, Franciscus Hottomanus.

Feudorum vsibus Martinus de Silimanis cum Baldi addit. *d. tom. 10. p. 1. fol.* 2.

Feudorum præludia Guerinus Pisonus *eod. tom. 10. p. 1. fol.* 97.

Feudo

SVMMARIVM.

1 *Feudum si dominus à vassallo recipit in pignus, abstinendo ab eius seruitio, non tenetur computare fructus in sortem.*
2 *Fructus percepti ex feudo in pignus dato non sunt in sortem computandi.*
3 *Decimam potest obligare dominus, cui illa in feudum data fuit.*
4 *Vassallus non potest feudum alienare sine consensu domini, valet tamen alienatio quando fit ipsi domino.*

Cap. Insinuatione. I.

Innoc. III.

1 HAbens in feudum ab Ecclesia possessiones, si accepta pecunia eas pignorat Episcopo eiusdem Ecclesiæ, Episcopus non tenetur computare in sortem principalem fructus illius pignoris; pignorans tantùm est liber à seruitio, quòd Ecclesiæ debebat, id est, itavt fructus compensentur pro seruitio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Barbat. Panorm. Henric. Canis. Cened. *collect.* 36. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 194. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 437. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 16. *cap.* 1.

2 *Fructibus non computatis in sortem.*] Probat hic text. fructus perceptos ex feudo in pignus dato non esse in sortem computandos, contra quod habetur *in cap. cum cõtra, infra de pignoribus, cum similibus.* Quare text. hic difficilis reputatur, variosque patitur intellectus. In primis gloss. *in summ. in princip.* 14 *q.* 3. intellexit hunc text. contra ordinarias iuris regulas speciali Ecclesiæ fauore introduxisse, vt fructus pignoris in hoc casu non computarentur. Secundo loco Kop. *in tract. de fructibus, tit.* 4. *c.* 2 *n.* 3. Ruzæ. *de pignorib. cap. de pactis pignorum, n.* 8. Cujac. *lib.* 2. *de feud. tit.* 5. *ad fin.* & alij non infimæ classis auctores intelligunt hunc text. procedere ex conuentione inter Ecclesiam, & vassallum celebrata vt durante pignore fructus feudi lucro Ecclesiæ cedant, qua conuentione stante iam ambo, Ecclesia scilicet, & vassallus consentiunt in cessatione seruitiorum, quorum prætextu fructus vltra sortem ab Ecclesia retinentur. Tertio loco Cassan. *in consuetud. Burgund. tit.* 3. §. 2. Syluest. *verbo feudum, n.* 29. Nauar. *in man. c.* 17 *n.* 218. Neguzan. *de pignorib.* 3 *p. memb.* 5. *n.* 14. existimant text. *in præsenti*, procedere propter consolidatatem dominij vtilis cum directo, vassallus namque eo ipso quod feudum directo domino in pignus dedit, dominium vtile, quod in feudo habebat, in dominum transtulit, vnde nil mirum si dominus durante pignore vtrumque dominium retineat; fructusque rerum feudalium in solidum tanquam ex re propria lucretur. Quarto loco Couar. *lib. var. c.* 1. *n.* 4. textum intelligit casu quo fructus non excedunt seruitium, quod feudatario remittitur, sequitur Valasc. *de iure emphyt. q.* 38. *n.* 29. Tandem aliqui ex Theologis, quos refert & sequitur Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 329. recurrunt ad pactum & conuentionem celebratam inter dominum & vassallum, quo tempore res in feudum tradita fuit, vt quemadmodum deducitur in pactum quòd per alienationem feudi vassallus vtile dominium admitteret, & ad proprietarium rediret, sic feudum in proposito sub illa conditione institui potuisset, quòd si res feudalis aliquando proprietario in pignus traderetur, illius fructus ad eum pertinerent, nec illos in sortem computare teneretur, dummodo pensionem pro illo tempore quoque remitteret. Qui quidem intellectus vel literæ textus non conueniunt, vel diuinant, aut ex alio capite placere non possunt, in quibus refutandis non immoror ne longior fiam; quare dicendum, ideo in hoc text. ex communi Doctorum sententia, fructus non computari in sortem, quia feudũ datur propter seruitia, & siue plures, siue pauciores ex eo fructus percipiat vassallus, qui feudum acceptat, ad seruitia se obligat, quorum seruitiorum merces sunt fructus illi, adeo vt seruitia cessent ob impotentiam feudatarij, vel ob aliam causam, feudum omnino cessat, & ideo resoluendum est dominium, cui res feudalis in pignus data fuit, non teneri integros illius fructus in sortem principalem computare quandiu vassallus à seruitio cessare voluerit, cùm non ratione mutui, aut dilatæ solutionis, sed cessantium seruitiorum ipsos percipiat. Vide tamen Couarr. *lib.* 3. *variar. c.* 1. *n.* 4. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione, num.* 61. Franc. Garc. *de contractu, p.* 2. *c.* 16. *vers. esta quarta obligacion*, Cened. *ad Decret. collect.* 6. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *c.* 8. *vers. secunda causa*, Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis his, n.* 294. *cum seq. ff. de liberis agnoscend.* Sot. *lib.* 6. *de iustit. q.* 1. *art.* 2. *vers. exurgit autem*, Ludou. Lopez *in instr. conscientia, p.* 2. *c.* 68. *ex col.* 551. *vers. secundò dicimus*, Mich. Palac. *de contract. lib.* 4. *cap.* 5. *pag.* 288. *vers. decima conclusio*, Franc. Garc. *in lib. de contract. part.* 2. *c.* 16. *ex vers. esta quarta obligacion, pag.* 481. *cum seqq.* Perez *ad rubr. tit.* 2. *vers. & quamvis in re debita, lib.* 8. *Ordin. pag.* 18. Petr. Nauar. *de restit. tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 2. *ex n.* 370. Valasc. *de iure emphyt. q.* 38. *num.* 29. Gemin. *de vsuris commento* 3. §. 6. *n.* 148. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 5. *n.* 53. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *n.* 316. Cur. Philip. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 1. *n.* 8. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 323.

Amplia primò supradictam textus conclusionem, vt procedat etiam in emphyteusi, quam si colonus directo domino in pignus dederit, dominus fructus illius interim recipiet in sortem non computandos, quandiu emphyteuta à solutione pensionis cessauerit, in cuius compensationem fructus domino cedunt, vt post Abb. *n.* 4. Imol. *n.* 8. & alios *in præsenti*, resoluunt Cou. *lib.* 3. *var. c.* 1. *n.* 4. Nau. *d. c.* 17. *num.* 218. Valasc. *d. q.* 38. *n.* 29. Valer. *de differ. inter vtrumque forum, verbo vsura, differ.* 15. Quæ amplia ad hunc text. licèt communiter recepta sit, & in iudicando sequenda, in rigore tamen disputationis dubia videtur, quia in feudo pro seruitio quasi pro mercede laboris fructus dantur, at verò in emphyteusi pensio in recognitionem vtilis dominij persoluitur, vnde quamvis emphyteuta pensio

pensionem non soluat, non poterit dominus integros fructus retinere cùm pensioni non correspondeant, & ita contraria opinio defendi potest, quàm tenent Bero. *in c. 1. in fine, de vsuris*, Conrad. *de contract. q. 32. concl. 5.*

Ampliа secundò, vt procedat etiam vbi vsusfructus alicuius rei proprietario in pignus datur, vt notant Abb. *in cap. conquestus, n. 4. de vsuris.* Neguzant. *de pignorib. p. 5. memb. 5. n. 13.* quam tamen ampliationem meritò reprehendit Con. *vbi sup.* cùm vsufructuarius neque seruitium, nec pensionem proprietario iure communi attento reddere teneatur.

Limita tamen vt procedat solum in fructibus feudi, non verò vbi vassallus meliorationes fecit, & expensas, quia quamvis illa fructuum pars, quæ iuxta viri boni arbitrium proportionabiliter seruitiis respondet durante pignore, illis cessantibus ad dominum pertineat, illa tamen, quæ meliorationibus, aut expensis correspondet, in sortem principalem necessariò computari debet, aliàs vsura committitur; quicquid contradicat Sot. *de iustit. lib. 6. q. 1. art. 2.* cui non fauent generalia verba huius text. agit enim de feudo proprio, & ordinario pro fidelitate, & seruitiis concesso, prout frequentiùs concedi solet, nam si pecunia interueniat, iam feudum erit extraordinarium, iuxta *c. 1. in fine, feudo dato in vic. leg. commis.* docet post alios Roland. *cons. 41. n. 2. lib. 4.*

Limita tandem vt non procedat in feudo franco, cuius fructus dominus durante pignore in sortem computare tenetur, vt post Butr. Zabarel. & alios dicit communem Sicul. *hic num. 2.* & Syluest. *verbo feudum, num. 30.*

3 *A te potest liberè detineri.*] Notatur ad hoc, quòd dominus, à quo decima in feudum data est, potest illam obligare, vt per Viuian. *decis. 4. n. 74. & decis. 50. n. 73.* quem refert Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 19. de decimis, n. 98.*

4 Notatur etiam ad hoc, quòd vassallus non potest feudum alienare consensu domini, tamen valet alienatio quando fit ipsi domino, vt per Surd. *de alimentis, tit. 9. q. 12. n. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus tribus casibus de quibus hìc potest, non obstante iuramento de non infeudando antiquum feudum ad Ecclesiam reuersum nouo vassallo concedere.*

2 *Iuramentum de non alienando sine Papæ licentia non continet solita alienari, quæ inconsulto etiam Papa alienantur.*

3 *Emphyteuticari, vel infeudari res consueta, potest iterum concedi in emphyteusim sine solemnitate.*

4 *Bona in emphyteusim concedi solita, vt dicantur sufficit vnica concessio, & esse elapsos 40. annos.*

5 *Bona sufficit quòd sint solita venire in diuisionem, vt in futurum diuidi debeant.*

6 *Bona Ecclesiastica semel concessa in emphyteusim possunt in posterum concedi.*

7 *Verbum,* redire, *indicat ipso iure.*

8 *Verbum,* liberè, *importat idem, quod sine alicuius impedimento, & contradictione.*

CAP. Ex parte. II. & fin.

1 EPiscopus, non obstante iuramento de non infeudando inconsulto Papa poterit primò infeudare si mortuo vassallo feudum reuertitur ad Ecclesiam: secundo vassallo feudum alienante, Episcopus potest de feudo inuestire eius filium, & consanguineum, consortem eiusdem feudi: tertiò si Episcopus feudum alienatum facilè per se recuperare non potest, tunc poterit infeudare alicui laico, qui illud recuperet, & ab Ecclesia cognoscat, & per quem Ecclesia valeat illud rehabere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Boich, Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Henric. Canis. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag. 194.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 437.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 16. c. 2.*

Ex hoc text. DD. præcipuum notabile colligunt, posse scilicet Prælatum non obstante iuramento de non infeudando nouo vassallo antiquum feudum absque periurij metu concedere in tribus casibus hìc expressis, de quo post Ordinarios *in præsenti, & in cap. vt super, de rebus Ecclesiæ non alienand. & in cap. vlt. de Eccles. ædif. & in c. per tuas, de donat.* latè Feudistæ *in c. 1. de his, qui feudum dare poss. & in c. 1. in princip. per quos fiat inuest.* docent Guid. Papæ *decis. 154.* Ias. *in l. ea lege, n. 23. ff. de verbor. obligat.* Nauar. *de alienat. rerum Eccles. à n. 11. & cons. 11. n. 2. sub tit. de rebus Eccles. non alien.* Gregor. Lopez. *l. 3. gloss. 4. tit. 26. p. 1. & l. 10. gloss. 1. eod. tit.*

Non infeudare de nouo.] Vtrùm omnes solemnitates requirantur in renouatione contractus feudalis, aut emphyteutici, quæ in prima eorum concessione requirebantur? videndus est Gam. *decis. 24. n. 1. & decis. 161. n. 2.* Gutier. *lib. 3. pract. q. 75. n. 5.* Matienz. *l. 1. tit. 4. gloss. 10. n. 23. lib. 5. nouæ recop.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 14.* Flores ad Gam. *decis. 24.* de quo latè *in collect. ad c. potuit, de locato, n. 161.*

Ipsius filium, aut consanguineum.] An finito feudo, aut emphyteusi filiis & consanguineis primi vassalli reuocatio facienda sit, tradunt DD. *hìc, & in c. ad aures, de rebus Eccles.* resoluunt post alios Cald. Pereira *de renouat. q. 8. n. 1. & q. 9. n. 5.* Clar. *§. emphyteusis, q. 43.* Gam. *Lusit. decis. 41.* Valasc. *d. q. 58. n. 17.*

In text. ibi, *Quod pro te facilè recuperare non potes.* Vtrùm Prælatus feudum à laicis iniustè detentum, quod facilè ab ipsis recuperare nequit, laicis in feudum dare possit, vltra scribentes *in præsenti, & in cap. prohibemus, de decim.* tradunt Curt. *de feudis, p. 2. q. 8.* Clar. *§. feudum, q. 13. n. 2.*

Quamvis iuramento tenearis astrictus, &c.] Notatur ad hoc, quòd iuramentum de non alienando sine Papæ licentia non continet solita alienari, quæ inconsulto etiam Papa alienantur, nec impossibilia quoquomodo reputantur, vt per Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 52. n. 4.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 11. n. 30.* Nauar. *in tract. de alienat. rerum Eccles. n. 11.* 2

Notatur etiam ad hoc, quòd res consueta emphyteuticari, vel infeudari, potest iterum concedi in emphyteusim sine solemnitate, vt per Menoch. *de arbitr. casu 81. n. 5. cum seqq. & consil. 66. n. 31. & consil. 79. n. 1. cum seqq. & cons. 90. n. 22.* nouissimè Camil. Borrel. *in summa decis. tit. 33. n. 129. cum seqq.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis. 125.* Rot. Bonon. *decis. 13. n. 7. & 8.* Gam. *decis. 24. & decis. 36. n. 6.* Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n. 39. & 40. pag. 29.* Prax. Episcop. *p. 1. verbo alienatio, §. 3. pag. 11.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 6. n. 194.* plures Doctores ex antiquioribus refert Cened. *ad Sextum collect. 32. n. 3.* Ceual. *tom. 4. q. 897. à n. 899.* Phœbus *decis. 82. n. 14.* Vt bona in emphyteusim concedi solita dicantur, sufficit vnica concessio, & esse elapsos quadraginta annos, ex Ias. *cons. 155. col. 2. vers. quartò facit, lib. 2.* 3 4

Deci. *conf.* 142. *num.* 4. Balb. *de præscript.* 3. *part.* 5. *princ. quæst.* 20. Afflict. *decis.* 305. *num.* 10. Clar. §. *feudum*, *quæst.* 13. *num.* 4. Ruin. *conf.* 35. *num.* 30. *lib.* 1. Cephal. *conf.* 156. *num.* 30. *lib.* 2. Rebuff. *de rebus Ecclesiæ non alienandis*, *num.* 23. Caualcan. *decis.* 30. *n.* 8. & *decis.* 31. *à n.* 56. & 93. Gam. *decis.* 342. *num.* 4. Bortel. *d. tit.* 33. *num.* 135. Seraph. *decis.* 434. & *decis.* 1451. *n.* 3. & *decis.* 1460. Rot. *decis.* 160. *n.* 5. *p.* 2. *diuers.* & fuit dictum *in Romana domus* 13. *Ianuar.* 1586. coram Card. Blanchetto, & *in Vlixbonen. prædij* 24. *Ianuar.* 1603. coram Reuerendiss. Attrebaten. & *in Nucerina prædij* 24. *Maij* 1624. coram R.P.D. Merlino
5 statim *in princ.* Et etiam sufficit quòd bona sint solita venire in diuisionem, vt in futurum etiam diuidi debeant. Vide Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter viru. n.* §. 38. *n.* 37. Pelaez *de maioratu, p.* 4. *q.* 20. *num. vlt.*
6 Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 26. Et bona Ecclesiastica semel concessa in emphyteusim posse in posterum concedi resoluunt Gam. *Lusitan. decis. vlt. n.* 4. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 16 *num.* 71. quia Prælatus licet non possit de nouo inuestire, potest tamen renouare inuestituram, Afflict. *in cap.* 1 *num.* 11. Barbat. *conf.* 19. *col.* 1. Ias. *conf.* 222. *volum.* 2. Socin. sen. *conf.* 52. *col.* 5. *vol.* 1. Nam quando res fuit semel alienata cum debitis solemnitatibus, videtur ex tunc statutum, & ordinatum, quasi in vim illius primæ alienationis, quòd de cætero res possit alienari, & propterea quando reuertitur ad dominum directum, & de nouo alienatur, in hoc dicitur executioni demandari antiqua alienatio, Curt. iun. *de feudis*, *in* 2. *part. q.* 1. *col.* 2. *vers. quartò me mouet*, Rota *decis.* 360. *num.* 12. *p.* 1. *diuers.* & *decis.* 622. *n.* 20. *lib.* 3. *p.* 3. *etiam diuers.* Neque in renouatione infeudationis interuenire debent illæ solemnitates, quæ requiruntur in alienatione rei Ecclesiæ, Clar. §. *feudum*, *q.* 13. *n.* 5. Ruin. *conf.* 141. *n.* 2. & *conf.* 161. *n.* 35. *vol.* 1. Rimin. iun. *conf.* 233. *n.* 80. *vol.* 3. Prout nec etiam necessariæ sunt solemnitates Extrauag. *Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alien.* quando agitur de re solita locari, Ias. *conf.* 227. *n.* 17. & *conf.* 155. *num.* 30. *lib.* 2. Rot. *in Senen. prædij* 8. *Octobris* 1584. coram Card. Pamphilio sen. & *in Romana relocationis casalis* 16. *Martij* 1615. coram Card. Sacrato; attamen est necessaria vtilitas, vt si reperiatur maior oblatio, non tenetur Ecclesia reuocare pro eodem pretio, *c. tua nuper, de his quæ fiunt à Præl.* Ant. Gabr. *commun. tit. de iure emphyt. concl.* 1. *n.* 18. Cæsar de Grassis *decis.* 4. *de rebus Ecclesiæ non alien. n.* 9. & faciunt tradita per Abb. *in c. ad aures*, *n.* 4. *de rebus Eccles. non alien.* & *ibi* Imol. *vers. item nota demum*, & fuit resolutum *in dict. Romana relocationis casalis*, coram Card. Sacrato.
7 *Redire.*] Verbum hoc indicat ipso iure, & est latæ sententiæ, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 132.
8 *Liberè.*] Verbum hoc idem importat quod sine alicuius impedimento, & contradictione, vt per Turzan. *tom.* 2. *commun. opinion. tract. de feudis*, *tit.* 8. *quibus ex causis feudum admittatur*, *n.* 85. Surd. *decis.* 265. *num.* 3. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 8. *num.* 12. Valasc. *consult.* 123. *num.* 9. Modern. *de iurisdict. part.* 4. *casu* 20. *num.* 9. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 376. & alios pro me citatos *in tract. de dictionibus vsufrequentioribus dict.* 190. *n.* 3. & 8.

De Pignoribus, & aliis Cautionibus.

Tit. XXI.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panormitan. Henric. Canis. Guillelm. Durand. *in breuiario iuris Canonici*, *fol.* 100. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum.* Martin. Meinart. *in epitome Decretal. fol.* 113. *verso*, Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 423. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque lib. Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 211. omnes *sub hoc tit.*

De materia tituli speciales tractatus in lucem edidêre Anton. Negusant. Auditor Rotæ *tom.* 6. *tract. Doctor. p.* 1. *fol.* 194. Franc. Balduin. *eod. tom.* 6. *part.* 1. *fol.* 268. Hugo Donel. *eod. tom.* 6. *p.* 1. *fol.* 258. Andr. Gail. Gabr. Mudæus, Gabr. Vasq. Ioan. Bapt. Schnuartzenthalet, & agunt. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *de pignoribus, atque hypothecis*, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *sub eod. tit.* Vasq. *in opusc. de pignorib.* Paul. Layman. *in Theolog. Moral. lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 30.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ res pignorari non debent nisi ex necessitate, & rationabili causa.*
2 *Sacræ res non possunt pignori obligari.*
3 *Sacræ res quibus ex causis alienari, seu pignorari possint ostenditur.*

Cap. Nullus Presbyter. I.

Ex Concil. Remen.

PResbyter non potest laicis pignorare res Ecclesiæ, 1 vt Calicem, librum, vestes, nisi iustissima vrgente necessitate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 195. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 438. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 17. *c.* 1.

Collige ex text. res sacras, quæ scilicet per conse- 2 crationem, vel benedictionem in cultum diuinum Deo dicantur, non posse pignori obligari, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 2. *tit.* 24. & apud Castellanos *l.* 7. *tit.* 2. *lib.* 1. *noue recopil.* Conar. *lib.* 2. *var. c.* 16. *n.* 8. Mozz. *de contract. tract. de pignorib. c. de rebus quæ pign. num.* 13. Rebell. *de obligat. iustitiæ, p.* 2. *lib.* 16. *quæst. vnic. de obligat. contract. de pignor. n.* 4. Azor *instit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *c.* 6. *q.* 4. Vasq *in opusc. de pignorib. c.* 1. §. 2. *num.* 6. Vtrùm autem possint locari pro pretio, vide Vgolin. *de simon. tab.* 1. *c.* 44. §. 1. *n.* 3. *vers. quoad primum casum*, Bonacin. *in simili tract. q.* 4. *n.* 12. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 4. *de simon. c.* 14. *n.* 25. Filliuc. *tract.* 45. *c.* 3. *quæst.* 12. *num.* 29.

Nisi iustissima necessitate vrgente.] Notatur ad hoc, 3 quòd res sacræ non aliter alienari possunt, nec pigno

pignori, quam ex summa necessitate, vt per Couar. *d.c.16.n.8.* quem refert Gutier. *practic. lib.3. q.8.n.2.* vbi *n.3.* quòd causa præcipua ad alienationem rerum Ecclesiæ est redemptio captiuorum, imo ad captiuos redimendos, & carcere detentos liberandos, aut propter imminens belli periculum posse aurum, & argentum Ecclesiæ capi, resoluunt Surd. *decis.367. n.43.* Morl. *in emporio iuris, p.1.tit.1.q.16.n.26.* Modern. *de iurisdict. p.3. casu 10. n.3.* Sic eodem modo Ecclesiæ bona posse pro alimentis pauperum non solum parochianorum, sed etiam exterorum pignorari, & vendi, tenent Cou. *d. c.19. n.8. vers. cæterum res Ecclesiarum,* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.46.n.5.*

SVMMARIVM.

1 *Homo liber non potest pignorari,* & n.2. *item nec propter æs alienum detineri, vt* n.3.

4 *Debitorem fugientem potest creditor propria auctoritate subsequi, & detinere.*

5 *Pater potest filium vendere in maxima necessitate, & quid in matre,* n.6.

Cap. Lator. II.

Gregor. III.

1 Homo liber non debet pro debitis detineri, si non habet vnde soluat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Panorm. Henric. Boich. Barbat. Guid. Papæ, Henric. Canis. Viuian. *in rationali lib.4. iuris Pontif. pag.196.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.438.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* desumitur ex D. Greg. *epist.43. lib.3. registri,* & refertur ab Anton. August. *collect.1. Decretal. lib.3. tit.17.c.2.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.3. tit.14.p.5.* Nauar. *in man.c.17.num.38.* Cou. *lib.2.var. c.1.n.1.* Gom. *tom.2. var.c.11.n.52. ad fin.* Cened. *ad Decretal. collect.73. num.1.* Guid. Pancirol. *var. lect. lib.2.c.100.* Vasq. *in opusculo de pignoribus, c.1. §.1.n.7.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo pignus 4.* Azor. *institut. moral. part.2. lib.7.c.6. vers. item liber homo,* Felician. *de*

3 *censib. lib.1.c.8. n.8.* Hinc etiam ex hoc text. vt plurimum illa solet communiter conclusio deduci quòd liber homo propter æs alienum detineri non potest, in quo traductus videtur ex *l. qui filios, 6. C. quæ res pignori,* de qua Conan. *comment. iuris ciuilis, lib.4.c.14. num.8.* Neguz. *de pignor. p.2. memb.3. num.4. & 5.* Gom. *de potestate in se ipsum, lib.2.c.14. num.32.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.25. n.576.* quam quidem ex nostro text. desumptam conclusionem obtinere dicit Henric. Canis. *in præsenti,* in eo, qui bonis suis ce-

4 dere vult, aliàs secus. Non procedit tamen in debitore fugiente, quem creditor etiam propria auctoritate potest subsequi, & detinere, & detrahere, quod sibi debet, Gutier. *pract. lib.1. quæst.82. n.1.* Azeued. *l.2.n.157. tit.13. lib.8. noue recopil.* dummodo captum intra viginti quatuor horas suo iudici competenti præsentet, Gutier. *d. q.82. n.1.* Azeued. *d.l.2.n.159. cum seqq.*

5 In glos. Lex ibi, *pater enim potest filium obligare quandoque, quoniam & vendere potest in maxima necessitate, C. de patribus, qui filios distraxerunt, l.2.* Vide Xuar. *tit. de los gouiernos, in princip. num.20.* Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. glos.5. num.62.* Cou. *lib.3. var.c.14.n.4.* Menoch. *de success. progressus, lib.1. part.2. §.1. n.17.* Barat. *in addit. ad Palat. in rub. de donat. inter virum, & uxor. §.65.n.45. lit. M.* Pinel. *in rub. C. de bonis mat. p.2. n.20.* Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.2.c.25. post med.* Molin. *de primog. lib.4.c.5.n.14.* Mozz. *de contract. lib. tit. empt. rub. de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, n.51.* Ascan. *de patria potest. cap. vlt. effectu 1. in princip.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c.6. n.18.* Molin. *de iustit. tract.2. disp.33. vers. sciendum est item,* D. Barbos. *in l. si constante, in princip. n.95. ff. soluto matrim.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.38. n.7.* Azor. *instit. moral. p.2. lib.2. c.19.q.6. vers.2.* Modern. *de iurisdict. p.4. casu 90. n.1.* Bobadil. *in sua politica, lib.3.c.3.n.11.* Sayr. *in claui Regia, lib.9.c.6.n.19 cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo seruitus, n.56.* Don. Christoph. de Pace *ad leges styli, l.80.n.18.* Rebel. *de obligat. iustit. p.1. lib.1.q.9. n.12.* Vtrùm autem talis filius à patre venditus cogere possit ipsum patrem, vt eum redimat, & liberet, si ipse postea venerit ad pinguiorem fortunam? vide Cou. *d.c.14.n.4. vers. quinto.* Molin. *d. disput.33.* Sayr. *d. c.6.n.20.* Et an locum habeat in filio clerico, vide 6
Mozz. *d. tit. de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, n.51.* Surd. *de alim. tit.8. priuil.38. n.16.* Modern. *d. casu 90.* Sayr. *d.c.6.n.21.* Et an procedat dispositio *d.l.2.* in matre? vide Rebuff. *de priuileg. scholar. priuil.177. vers. primo,* Pinel. *ad rub. C. de bonis mat. p.2. num.23.* Molin. *d. disp.33. vers. sciendum,* Rebell. *q.9.n.12. vers. quod si fine, & n.52.* Azor. *d.c.19.q.6. §. secundus effectus, vers. alterum est.*

SVMMARIVM.

1 *Rector Ecclesiæ si pro facto proprio rem Ecclesiæ obligauit, cogitur eius hæres rem redimere, & Ecclesiæ restituere.*

2 *Successor in beneficio quando teneatur ad debita prædecessoris, ostenditur.*

3 *Redditus beneficij à principio sufficientes si ex post facto minuantur, tunc compelli possunt parochiani ad iustam alimoniam supplendam.*

4 *Creditori incumbit onus probandi filium esse hæredem.*

Cap. Ex præsentium. III.

Alex. III.

Rector Ecclesiæ si facto proprio pignorauit res 1
Ecclesiæ, & moriatur, compelletur eius hæres redimere res, & restituere Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.197.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.438.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect.1. Decret. lib.3. tit.18.c.3.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.29.c.1.*

Pro sua necessitate.] Intellige reparandi suas pro- 2
prias domos, vel pro alia simili, aut eo casu quando clericus habet patrimonium, & tamen pro necessitate suæ personæ obligauit bona Ecclesiæ, prout de intellectu huius text. agens, firmat Marc. Anton. Genuens. *in practicab. Ecclesiast. q.201.* Et ita quando clericus contraxit debita voluntariè, non pro sustentatione sua, seu pro seruitio Ecclesiæ, sed pro alia necessitate, propria vt *suprà,* tunc enim successor in beneficio non tenetur pro facto, & ad debita per suum Prædecessorem contracta; secus si contraxit pro necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, quia tunc successor tenetur non personaliter ex proprio patrimonio, sed ex bonis, & redditibus Ecclesiæ.

Colliguntur hæc ex *cap. quibusdam*, & ibi, *gloss. penult. de fideiuss.* & *c. 1. de deposito*, & *c. 1. de solut.* vbi Host. *n. 2.* & 3. & Abb. *n. 1.* & 2. Roman. *cons. 440.* Gemin. *cons. n. 2.* & 3. Couar. *variar. lib. 2. c. 17. n. 3.* Anton. Gom. *l. 40. Tauri, n. 72.* Alciat. *cons. 14. n. 6. vol. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 432. n. 32.* Bursat. *cons. 226. n. 95. vol. 3.* Rot. *decis. 805. n. 4. p. 1. diuers.* quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric p. 1. tit. de Clerico debitore, §. 3. n. 1.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 54. à n. 7.* vbi tenet, quod si debitum sit contractum pro sustentatione personæ, id est, pro alimentis illius beneficiati, successor in beneficio tenetur, quando beneficiatus non habebat bona propria obligata, & contraxit ductus spe soluendi de fructibus Ecclesiæ, de quo etiam Nauar. *de spoliis Clericor. §. 10. num. 6.* Prædecessor enim contrahens debita pro sua sustentatione, vel sua infirmitate, pro necessitate Ecclesiæ videtur contraxisse, cùm Ecclesia teneatur illum alimentare, vt per Abb. *hic num. 5.* Bursat. *d. consil. 226. num. 95. vol. 3.* Surd. *decis. 255. num. 25.* vbi *num. 26.* restringit quoad impensam factam in infirmitate, qua Clericus decessit. Bellet. *d. §. 3. n. 2.*

3 Vbi tamen redditus Ecclesiæ à principio sufficientes ex postfacto minuuntur, tunc compellentur parochiani ad iustam alimoniam supplendam, vt per Rebuff. *de decimis, q. 6. n. 22.* D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, n. 19. ff. soluto matrim.* adeoque poterit Sacerdos auctoritate superioris, propter hoc Sacramenta denegare. Gregor. *l. 9. tit. 10. p. 1.* Lata *in l. si quis à liberis, §. etsi impubes, n. 31. ff. de liberis agnoscendis*, Surd. *de alimentis, tit. 1. q. 60. n. 2. cum seqq.*

4 *Ius dicitur obtinere.*] Notatur ad hoc quòd creditori incumbit onus probandi filium esse hæredem, & non filio quod abstinuerit, vt per Tiraq. *in tract. le mort, p. 7. declar. 2. n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Emens rem cum pacto quòd post certum tempus possit illam venditori restituere, recipiendo quid plus, quàm exbursauerit, iudicatur contractus vsurarius.*

2 *Actus talis præsumendus est qualem partes denominarunt.*

3 *Emptio exigua pretio cum pacto de retro quando est facta ab eo, qui solitus est fænerari, tunc contractus magis præsumitur vsurarius.*

Cap. Illos vos. IV.

Innoc. III.

1 EMens rem cum pacto quòd post certum tempus possit illam venditori restituere, recipiendo quid plus quàm exbursauerit, iudicatur contractus vsurarius. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Henric. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag. 188.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 439.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* & *2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 17. c. 1.*

2 *Ex forma contractus*, &c.] Notatur ad hoc quòd actus talis præsumendus est, qualem partes denominarunt, quamvis in contrarium aliquæ sint coniecturæ, & præsumptiones, vt per Surd. *cons. 450. n. 3. lib. 3.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 96. n. 30.* & *31.*

3 *Præsertim cùm vsuras consueuerat exercere.*] Notatur ad hoc, quòd quando emptio exiguo pretio cum pacto retrouendendi facta est ab eo, qui solitus est fœnerari, tunc contractus magis præsumitur vsurarius, quia consuetudo fœnerandi vehemens est coniectura. Vide Ordin. Regiam Lusitan. *lib. 4. tit. 4. §. 2.* ibi, *em costume de onzenar*, Menoch. *lib. 3. de præsumpt. q. 122. num. 29.* & *105.* Cardinal. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 20. num. 34.* Cald. Pereira *de extinct. emphyteut. cap. 13. num. 27.* Valasc. *consil. 56. num. 2.* vbi tenet quòd sufficit si vna vice tantùm fœnerauerit.

SVMMARIVM.

1 *Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.*

2 *Vxoris in bonis etiam dotalibus non fit executio pro delicto mariti.*

3 *Dotis in causa principaliter mota quis sit competens iudex, ostenditur.*

4 *Onus adiectum rei facit vt res transeat cum illo.*

5 *Libellus alternatiuus admittitur vbi vnum est in obligatione, & aliud in solutione.*

6 *Bona Clericorum etiam patrimonialia, tam acquisita, quàm acquirenda, gaudent priuilegiis Clericorum.*

7 *Hypotheca tacita pro dote non præfertur alteri hypothecæ expressæ priori, etiam non priuilegiatæ.*

8 *Fiscus præfertur aliis debitoribus etiam anterioribus, quibus non sunt bona expresè prius hypothecata.*

9 *Bona paraphernalia non sunt tacitè hypothecata.*

10 *Bona omnia Prælati sunt pro mala administratione Ecclesiæ hypothecata.*

11 *Beneficiarius proprius æquiparatur.*

12 *Æquiparatio tutoris, & Prælati non recipitur nisi vbi expressa reperitur.*

Cap. Ex literis. V.

VXor stante delicto mariti potest recuperare dotem in bonis ipsius vbicumque sint, eo quia tacitè sunt ei obligata pro dote, ita vt cum hoc onere transeant in quemlibet, ex quo iura prohibent vxorem remanere indotatam pro delicto viri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Parbat. Guid. Pap. Viu. *in in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 198.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 439.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* & *2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 17. c. 2.* 1

Quod propter maleficium viri, &c.] Notatur ad hoc, quòd pro delicto mariti non fit executio in bonis vxoris, vel dotalibus, vt per Afflict. *lib. 2. constit. rub. 8.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, §. 66 à n. 19.* Ant. Gom. *l. 78. Tauri*, Cassan. *in consuetud. Burgund. fol. 96. §. 2. n. 3.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 78. n. 15.* 2

Tibi duximus committendam.] Notatur ad hoc, quòd in causa dotis principaliter mota inter laicos competens est Ecclesiasticus iudex, vt per Nouell. *de dote, part. 9. priuil. 164.* & Gom. qui communem dicit, *l. 50. Tauri, num. 53.* Sed contrarium verius est, vt per Cur. Philipp. *p. 1. §. 1. n. 9.* Cened. *Canon. quæst. lib. 1. quæst. 37.* Cenall. *in tract. de cognit. per viam violent. p. 2. quæst. 13.* Christoph. de Anguiano *in tract. de legib. tom. 1. lib. 2. contrmisc. 13. num. 17.* Palat. *in repet. cap. notab. 2. num. 16. vers. eodem modo*, vbi intelligit hunc text. in miserabili persona, videlicet muliere orbata marito; vel aptiùs dici potest aditum fuisse hic Ecclesiasticum in defectum iustitiæ coram sæculari, argument. *cap. licèt, de foro compet.* quod patet ex iniuriis illatis mulieri, 3

mulieri, quæ hic referuntur, cùm propter delictum mariti fuerit spoliata propria dote, & ideò Ecclesiasticus se intromittit, quia viduis oppressis, & bonis suis spoliatis succurrit Ecclesia, *cap. ex parte 6. de foro compet.* Ita D. Barbosa *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 1. n. 47.* vbi asserit, quòd ideo huiusmodi mulier dicitur vidua, quia eius maritus fuerat bannitus, & aufugerat, cùm attenta iuris dispositione idem sit non habere maritum, vel habere inutilem, *cap. inter corporalia, iuncta glos. verbo inutilem, de translat. Episcopi*, vbi diximus. Vnde colligo quòd quando dos in testamento relicta est puellæ pauperi, tunc non iudex sæcularis, sed iudex Ecclesiasticus erit competens contra laicum etiam principaliter, & ad instantiam partis, ita Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 17. n. 10. in fine*, iuncta gloss. *lit. C.* Gutier. *practic. lib. 1. quæst. 44. num. 10. & lib. 3. q. 29. num. 30.* Cened. *d. quæst. 37. num. 7.* Ceuall. *d. quæst. 13. num. 4.*

4 Notatur ad hoc, quòd onus adiectum rei facit, vt res transeat cum illo, *l. si, cui opus, ff. de noui operis nunt. l. fin. §. fin. ff. de contrah. empt.* Bellacomb. *tom. 1. comm. lib. 3. tit. communia seruitutum, n. 67. pag. 426.* Menoch. *cons. 2. n. 21. & cons. 63. n. 11. & cons. 80. n. 79.* D. Barbosa *in l. post dotem, num. 5. ff. soluto matrim.* Cald. Pereira *de resolut. c. 3. num. 33. & de empt. cap. 10. num. 10. & c. 27. num. vlt.*

5 *Vel in possessiones*, &c.] Notatur ad hoc, quòd libellus alternatiuus admittitur vbi vnum est in obligatione, & aliud in solutione, vt per Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 3. c. 3. n. 5. & 8.* Nicol. Mozz. *de contract. tract. de empt. tit. quibus casibus annulletur emptio, n. 27.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 63. n. 11.* Camil. Borrel. *in summ. decis. tit. 49. n. 78. & n. 83.*

6 In gloss. *Hoc priuilegio.* Notatur ad hoc, quòd bona Clericorum etiam patrimonialia, tam acquisita, quàm acquirenda gaudent priuilegiis Clericorum, vt per Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 18. à n. 259.* plures Doctores refert Gironda *de priuilegiorum, & exemptionum explicatione, n. 373.*

7 In gloss. *Fauor.* Notatur ad hoc, quòd hypotheca tacita pro dote non præfertur alteri hypothecæ expressæ priori, etiam non priuilegiatæ. Vide Neguzant. *de pignoribus, p. 2. memb. 3. n. 86.* Gutier. *practic. lib. 3. quæst. 99. n. 7.* Flores de Mena *var. lib. 3. quæst. 6. art. 3. num. 28.* D. Barbosa *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 6. n. 4. & 5.*

8 In ead. gloss. ibi, *Nam fiscus simile habet priuilegium.* Notatur ad hoc, quòd præfertur fiscus aliis debitoribus etiam anterioribus, quibus non sunt bona expressè prius hypothecata. Vide Neguzant. *de pignor. p. 2. membr. 4. num. 97. in fine, & num. 98.* Gom. *l. 50. Tauri, num. 39. à princip.* Petrum de Arag. *2. 2. q. 62. art. 8. in fine, concl. 3.* vbi Domin. Banes *concl. 1. post documentum quintum.* Greg. de Valentia *tom. 3. disp. 5. q. 6. puncto 10. §. 5.* optimè Sayr. *in claui Regia, lib. 10. tract. 5. cap. 10. num. 17.*

9 In glos. *Obligata.* Notatur ad hoc, quòd bona paraphernalia non sunt tacitè hypothecata, vt per Petr. de Aragona *d. art. 8. in fine, concl. 3.* Fr. Emman. *in sum. part. 2. c. 46. concl. 5.* Contrarium tamen tenet Couarr. *lib. 1. variar. cap. 7. num. 1. concl. 1.* Distinctionis fœdere has contrarias opiniones conciliat Sayr. *d. cap. 10. num. 16.* itavt si maritus illorum bonorum paraphernalium, hoc est, bonorum, quæ mulier præter dotem habet, administrationem habet, tunc bona mariti tacitè pro eis obligata sunt, secus si vxor bona illa penes se retinet, & *in eod. num. 16.* ex Petro Nauarr. & Couarru. resoluit quòd licèt bona mariti tacitè obligata sint pro bonis istis paraphernalibus eo modo, quo dictum est, bona tamen hæc paraphernalia non habent hoc priuilegium prælationis, quod habet dos vxoris.

In eadem gloss. ibi, *Etsi omnia bona Prælati*, &c. 10
Notatur ad hoc, quòd omnia bona Prælati sunt pro mala administratione Ecclesiæ hypothecata, ad exemplum pupilli in rebus tutoris, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter, §. 66. c. 21.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ tit. de constit. reddit. tit. 1. gloss. 14. num. 30.* optimè Menoch. *consil. 114. num. 27.* Geminian. *consil. 3. num. 8.* Syluest. *in summa, verbo clericus 4. num. 4.* Bellet. *disquisit. clerical. part. 1. tit. de bonis clericorum, §. 1. num. 12.*

Notatur etiam hæc glossa ad hoc, quòd beneficiarius proprius tutori æquiparatur, vt per D. Barbosa *in l. diuortio, in princip. p. 2. n. 28.* 11
& quòd æquiparatio tutoris, & Prælati non recipitur nisi vbi expressa reperitur, vide Couar. *in c. 1. de testam. n. 5.* Mench. *illustrium c. 105. n. 7.* 12

SVMMARIVM.

1 *Creditor, vel is, qui ab eo causam habet, si tot fructus percipit ex pignore, quot satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.*

2 *Declaratur text. in præsenti.*

3 *Fructus percepti ex pignore sunt in sortem computandi.*

Cap. Cùm contra. VI.

Fructus percepti ex pignoratis possessionibus si æquant summam pignoris, sunt restituendæ possessiones dominis, absque alia refectione pecuniæ. 1
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Barbat. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 198.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 439.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 3. tit. 17. cap. 3.*

Rebuff. *in tract. de except. n. 930.* dicit, quòd in hoc text. (vbi hæredes debitoris agunt contra secundum creditorem, cui hæredes primi creditoris pignus pignori dederant, vt fructus compensentur in sortem) pignoratitia non sequitur rem, sed potest debitor agere personali tam contra primum creditorem, cui dedit pignus, quàm contra secundum, cui creditor dedit pignus, vel contra hæredes. 2

Et in sortem debeat computari.] Notatur ad hoc, quòd fructus percepti ex pignore sunt in sortem computandi, ad quod plures Doctores refert Cened. *ad Decret. collect. 6. n. 1.* quibus adde Franc. Marc. *Delphin. decis. 167. p. 2.* Ozasc. *Pedem. decis. 115.* Mich. Salon. *in 2. 2. D. Thomæ q. 78. art. 2. controu. 12. & 13.* Fr. Banes *de iustit. q. 78. de vsura, art. 2. in comment. col. 18.* Gemin. *de vsuris, commento 1. §. 4. n. 76.* Peregr. *cons. 100. n. 9. & 33. lib. 3.* Menoch. *cons. 7. num. 12. & cons. 110. n. 57.* Surd. *cons. 243. n. 33. & 38.* Aldouin. *cons. 84. n. 5.* Alexand. Trentacinq. *var. lib. 2. de pignorib. & hypoth. resolut. 2.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect. 976. & collect. 1164.* Valasc. *cons. 8.* Cabed. *part. 1. decis. 123.* Ceuall. *communium contra commun. q. 904. num. 51.* D. Barbosa *in l. diuortio, §. ob donationes, num. 26. ff. soluto matrim.* Cardinal. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 11. titul. 8.* Molin. *de iustit. tract. 2. disput. 320.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo vsura, num. 5.* Modern. *de Iurisdict. part. 4. casu 191. à n. 6.* Castill. *libri tertij quotid. c. 23.* 3

cap.23.num.5.cum seqq.Paul.Comitol. respons.mor. moral. lib.1.quæst.36.Rebello de obligationib. iustitiæ. part.2. lib.8.de vsuris,quæst.11.Cur.Philip.part.2.lib.2.cap.1. n.8.& 9.

4 Et non valet pactum, quòd fructus non imputentur in sortem,vt per Menoch.consil.110.num.8. Alex. Trentacinq.d.resol.2.n.6. Surd.de alimentis,tit.9.q.18. n.5.Castil.d.c.23.n.65. Card. Mantic. de tacitis,& ambig.conuent.lib.9.tit.2.n.2.vbi num.25.dicit,quòd valet pactum,vt fructus etiam castri obligati in sortem non computentur, sed pertineant ad creditorem pro sumptibus custodiæ, si sumptus redditibus verosimiliter respondeant.

SVMMARIVM.

1 *Pignorans rem suam sub pacto legis commissoriæ, & iurans non contrauenire si iustè impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.*

2 *Pactum legis commissoriæ in pignoribus reprobatur.*

3 *Pactum legis commissoriæ cur in venditione, & non in pignoribus permittatur, ostenditur.*

4 *Commissoriæ legis pactum ex interuallo in pignoribus admittitur, & quid fauore dotis dandæ marito.*

5 *Pactum quòd pignus debito non soluto maneat penes creditorem iusto pretio, est validum.*

6 *Creditor tenetur mittere ad domum debitoris, quando debitor non expresso loco aliquid dare tenetur.*

7 *Captura inducit impedimentum.*

8 *Iuramentum, quo quis promittit se non reuocaturum pactum legis commissoriæ in pignoribus, validum, & obligatorium est.*

Cap. Significante. VII.

1 QVi dat rem in pignus cum pacto legis commissoriæ,id est, lucrandi illam tali die, aliàs amplius non molestabitur recipiens,etiam iuramento firmato; si debitor legitimè impeditus non soluit tali die, vt quia nuntius per quem misit pecuniam, non fuit fidelis, vel fuit detentus, tunc non obstante iuramento creditor restituit pignus accepta sua sorte,computatis tamen in illa fructibus, & ad hoc censuris compelli debet. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar.Butr.Ioan.Andr.Imol.Anan. Hostiens. Anchar. Henric.Panorm.Barbat.Guid.Papæ,Viu.in ration.lib.3. iuris Pontif.pag.199.Alagona in compend. iuris Canon. pag.440. remissiuè Ximen. in concord.p.1.& 2. refertur ab Anton. August. collect.4. Decretal. lib.3.tit.17. cap.vnic.

2 *Cùm igitur pactum legis commissoriæ sit in pignoribus reprobatum.* Notatur ad hoc,quòd pactum legis commissoriæ in pignoribus reprobatur, concordat apud Lusitanos Ordin.Regia lib.4.tit.56.in princip. & apud Castellanos lib.41. tit.5.p.5. tenent Conar. var. lib.3. c.2.à n.7.Neguz.de pignorib.p.4.à princip. Pinel.in l.2. C.de rescind.vendit.p.2.c.1 à num.30. Perez l.1.gloss.1. vers.& est notandum,tit.2.lib.8.Ordinam.Odoard.Caldeira de erorib.pragm.lib.1.cap.5.n.5.Gutier de iuram. confirm.p.1.c.33. Morla in emporio iuris, p.1.tit.9.q.10. n.7. Molina de iustit tract.2 disp.324. vers.in pignorib. Card.Mantic. de tacitis, & ambig.conuent.lib.4.tit.29. n.4.& lib.11.tit.9.n.2.& 3. Cald. Pereira in l.si curatorem,verbo sua facilitate, n.95.& de empt. c.11.n.18.& c.28.à num.25.Francisc.Molin.de ritu nupt.lib.3.q.45. n.6.Azor.instit.moral.p.3.lib.7.c.10. à princip. Less. de iustit.lib.2.c.20.dub.15.n.133.Rebel.de obligat.iustitiæ. p.2.lib 8.de vsuris q.10.& lib.16. quæst.vnica, de pacto legis commissoriæ,n.2. Surd. decis.248. n.11. & 12.vbi n. 9. asserit quod legis commissoriæ pactum dicitur semper vbi ex verbis elicitur animus creditoris,quod lapso die solutionis res accipientis remaneat, & in eum transferatur dominium, quod etiam dicunt Medic.de acquirenda possess. p.1. gloss.2. num. 338. Gabr. cons.74.n.26.lib.1.

3 In venditionis autem contractu tale peccatum non improbatur,ratio enim,quæ in pignoris conuentione militat, in venditione cessat,& est in pignore, quoniam pignus minori pretio semper concedi solet, in emptione iustum ferè semper pretium intercedit, ita Host.Panorm.& cæteri in præsenti,Bart.Bald.Salicet.& alij in l.commissoriæ, C. de pactis inter empt. Tiraq. de retract.conuent.in fine,n.122. Gabr. cons.74.n.23.vol.1. Gemin.commento 1.de vsur.n.16. Seraph. de priuil. iuram.priuileg.131.n.1.Deci.resp.2.n.187.lib.1.Menoch. remed.5.adipisc.num.29.Vincent.de Franch.decis.355. n.3.p.2.Surd.decis.248.à n.1.Azor.d.c.10.vers.sed cur.

4 Vtrum verò ex interuallo admittatur huiusmodi pactum legis commissoriæ in pignoribus? vide Pinel. in rub.de rescind.vendit.p.1.c.1.n.29. Conar. d.c.2.n.8. vers.3. Mench.vsufreq.lib.3.cap.69.n.7. Farin.in praxi crimin. p.6.q 165.num.211.cum seqq. Card. Mantic. d. lib.11.tit.10.n.2.Azor.d.c.10. vers.præterea, Cald. Pereira in l.si curatorem,verbo sua facilitate, num.9. & de empt.c.11.n.19. & c.28. n.29. An autem fauore dotis dandæ marito sustineatur, quando est dubia? negant Neguzant. de pignoribus, p.4.in princip. n.2. Medic.de acquir. possess. p.1.gloss.2. num.288. affirmat verò Bald. Caballin.Lup.quos refert,& sequitur Surd.decis.248. n.13. in fine.

5 Limita principalem conclusionem, si conuentum sit vt debito non soluto maneat res penes creditorem iusto pretio, tunc enim arbitrio boni viri, quo inspecto æstimanda est,cessat captio, & odium creditoris,vt per Tiraquel.de retract.tit.1.ad fin.n.138.Conar. d.c.2.n.8.vers.12.Pinel.d.c.1 n.26. Gutier.d.c.33.n.14. Surd.decis.248. n.8. D. Barbos. in l. alia, §.eleganter, n.48.vers.illud vtique, ff.soluto matrim. Molin.de iustitia,tract.2.disp.324. vers.obseruat. Rebello de obligat. iustit.lib.8.q.10.n.4.& lib.16.quæst.vnic. de pacto legis commissoriæ,n.3. Cald.Pereira de empt.c.28.n.28.Card. Mantic.d.lib.11.tit.10.n.19. & 20. vbi etiam resoluit, quòd priusquam pretium æstimetur, & res emptori sit adiudicata,potest debitor pecuniam debitam etiam post tempus solutioni præstitum creditori offerre, & pignorum distractionem impedire, de quo etiam Rebello d. q.10.n.4.

6 *Remisit.* Notatur ad hoc,quòd creditor tenetur mittere ad domum debitoris, quando debitor non expresso loco aliquid dare tenetur,vt per Duen.reg.161. Ias.in l.2.C.de iure emphyt.n.92.

7 *Sed in captione detentus.*] Ergo captura inducit impedimentum, itavt ex illa excusetur quis à pœna, vel mora si non soluat, vt per Ias. in l. 2.n.65. C. de iure emphyt.Tiraq.de retract.tit.2.§.1.gloss.2.num.6. Gig. de pension. q.75.

8 *Iuramentum debitum adimpleuit.* Ergo iuramentum, quo quis promittit se non reuocaturum pactum legis commissoriæ in pignoribus, validum & obligatorium est, ex ea ratione quia potest quis absque vllo peccato propriam rem in pignus datam venditam relinquere pro debito non soluto, sicut, & vsuras soluere, aut aliud simile, nec si debitor prædictum pactum obseruet aliquatenus peccat, licet secundùm leges ipsi

ipsi liberum sit contra illud venire, prout aliàs in specie *cap. quamvis pactum, de pactis, lib. 6.* Vide *gloss. pen. in præsenti,* Bart. *in l. si quis pro eo, n. 10. ff. de fideiuss.* Tiraq. *de retract. conuent. ad finem, n. 122.* Cou. *in d. cap. quamvis pactum, p. 2. §. 3. n. 3.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 33. n. 4.* Soar. *de Relig. lib. 2. de iuram. c. 26. à n. 8.* Neguzant. *de pign. p. 4. n. 3. ampl. 3.* Seraph. *de priuileg. iuram. priuil. 131. à n. 1.* Surd. *decis. 268. n. 21.* Franc. Molin. *d. lib. 3. q. 45. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Vsufructuarius rerum, quæ vsu non consumuntur, tenetur præstare cautionem de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, & in rebus, quæ vsu consumuntur, fit æstimatio, & cauetur de ea reddenda finito vsufructu,* & n. 2. & 3.

4 *Cautio idonea dicitur pignoratitia, vel fideiussoria.*

5 *Cautio vsufructuaria à testatore non potest prohiberi nisi quis constituat vsumfructum inter viuos,* n. 6. *vel donet vsufructu retento,* n. 7.

8 *Testator potest remittere cautionem de præstandis legatis, & fideicommissis hæredi.*

9 *Vsufructuarius interim dum cautionem non præstat, an acquirat fructus, ostenditur.*

10 *Pecunia censetur de his, quæ vsu consumuntur.*

11 *Vsufructuarius si adeò pauper sit, ut nequeat cautionem præstare, an vsumfructum habeat, remissiuè.*

Cap. Cùm constet. VIII. & vlt. *Gregor. IX.*

1 Vsufructuarius tenetur cauere quòd vtetur rebus salua eorum substantia, & quòd restituet pecuniam, & æstimationem rerum mobilium consumptorum ad arbitrium boni viri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anchar. Anan. Host. Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 100.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 440.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

2 Collige ex text. quòd vsufructuarius rerum, quæ vsu non consumuntur, tenetur præstare cautionem vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, idest, sicut vir bonus rebus propriis vteretur, & de restituendo rem finito vsufructu, in idem sunt text. *in l. 1. ff. vsufruct. quemadm. cau. l. 1. & l. vsufructu, C. de vsufructu,* Cassan. *in consuet. Burgund. rub. 4. §. 9. in gloss. è fera, à princ.* Pinel. qui multipliciter ampliat, *in l. 1. C. de bono matern. p. 2. n. 75.* Syluan. *cons. 37. n. 2. & 3.* Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 20. n. 31. pag. 419.* Cald. Pereira *de potestate elig. c. 16. num. 35.* vbi etiam quòd tenetur ad omne damnum, & interesse, & fideliter administrare, Surd. *decis. 67. n. 1.*

3 In rebus tamen, quæ vsu consumuntur, fit æstimatio, & cauetur de ea reddenda finito vsufructu, atque ita secundùm valorem, qui est tempore inchoati vsusfructus, *§. constituitur, & §. seq. Instit. de vsufr. l. si vini, cum l. seq. ff. de vsufructu earum rerum, quæ vsu consum.* resoluunt Viu. *vbi proximè,* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 26. n. 17. & decis. 67. n. 2.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 80. sub n. 1.* Fachinæ. *lib. 8. controuers. c. 41.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. concl. 46. consid. 1. & concl. 145. n. 6. & seq.*

4 *Cautionem idoneam.*] Intellige pignoratitiam, vel fideiussoriam, vt per Ioseph. Lud. *Perus. decis. 63. n. 16. cum seqq.* Cald. Pereira *de potestate elig. c. 16. num. 34.* Sanch. *de matrim. lib. 10. disp. 18. n. 35.* & alios per me citatos *in tract. de appellat. verborum vtriusque iuris signific. appell. 241. ex n. 3.*

Cautio vsufructuaria à testatore non potest prohiberi, vt per Surd. *decis. 209. n. 3. & decis. 194. n. 3.* Molin. *de primog. lib. 1. c. 28. n. 12.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 26. n. 11. & 14.* Matiens. *tit. 8. gloss. 2. n. 6. lib. 5. nouæ recop.* Pechi. *de testam. coniug. lib. 5. c. 24. sub n. 4. vers. quæ cautio similiter;* Peregr. *de fideicom. art. 11. sub n. 78.* Soar. *recept. sent. lit. E. n. 85. & lit. V. n. 99.* Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 147. n. 9.* Cenal. *commun. contra communes, q. 408. n. 2.* Cabed. *p. 1. decis. 136. n. 2.* Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 20. n. 31. in fine,* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. concl. 145.* 5

Limita primò in illo, qui constituit vsumfructum inter viuos, vt per Viu. *d. n. 31. vers. quamvis,* Surd. *de alimentis, tit. 9. q. 16. n. 23.* 6

Limita secundò in illo, qui donauit vsufructu retento, vt per Viu. *d. n. 31. vers. & quamvis,* Surd. *d. tit. 9. num. 7.* 7

Limita tertiò, vt possit testator remittere cautionem de præstandis legatis, & fideicommissis hæredi, vt per Viu. *d. n. 31. in fine,* Menoch. *cons. 177. n. 31.* 8

Exhibeat.] Vsufructuarius interim dum cautionem non præstat, an acquirat fructus? Resolue cum distinctione, quòd scilicet non acquirat, quando hæres cautionem condixisset, secus quando vsufructuarius malitiosè cauere distulisset. Vide Viu. *d. tit. 20. n. 29. pag. 419.* Gabr. *lib. 5. sent. tit. de vsufructu, concl. 1. num. 10.* Fachin. *lib. 8. controu. c. 43.* Peregr. *cons. 20. sub n. 22. vol. 1.* Anton. Fab. *in suo Cod. tit. de vsufructu definit. 1.* Hieron. de Laurent. *Auenion. decis. 144. sub n. 7.* Cenal. *commun. contra commun. q. 408.* Surd. *decis. 57. n. 12. & dec. 281. n. 1. & de aliment. tit. 7. q. 19. n. 17. & cons. 360. n. 35.* Anton. Hering. *tract. de fideiuss. c. 5. n. 133. & 134.* Bernard. Græuæ. *d. lib. 2. concl. 46.* 9

Pecuniam.] Notatur ad hoc quòd pecunia censetur de his, quæ vsu consumuntur, vt per Tiraq. *de retract. lign. §. 2. gloss. 7. n. 104.* Cou. *lib. 3. var. c. 1. n. 5.* Pinel. *in in l. 1. de bonis matern. p. 2. n. 42.* Gabr. *commun. lib. 1. tit. de præsumpt. concl. 12. n. 19.* Soar. *in thesauro recept. sent. lit. P. n. 86.* Reiner. Budel. *in suo tractatu de Monetis, lib. 1. c. 2. n. 49.* Thesaur. *Pedem. decis. 160. n. 6.* Simoncel. *de decretis, lib. 3. tit. 8. resp. 15. num. 23.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. q. 138. n. 3.* latè Bernard. Græuæ. *d. lib. 2. concl. 10. consid. 3.* vbi agit de pecunia destinata ad emptionem prædiorum, de qua etiam vide Rebuff. *ad l. 39. ff. de verb. signif. pag. 403. & de priuil. schol. priuileg. 55. n. 2.* Menoch. *remed. 3. adipisc. n. 137.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum, n. 11.* Quarantam *in summa Bullarij, verbo Alienato, n. 25.* 10

In gloss. *Compellatis,* vlt. ibi, *Compellatis quòd non habebit vsumfructum.* Vult glossa adeò necessariam esse cautionem, de qua *hic,* vt si vsufructuarius, quia pauper, nequeat illam præstare vsumfructum non habeat, sed quia de hoc variæ sunt Doctorum opiniones, eas poteris videre apud Fichard. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 20. n. 36. pag. 421.* Gregor. *l. 19. verbo que la cosa, tit. 31. p. 3.* Surd. *decis. 141. à n. 3. cum seqq.* Fachin. *lib. 8. controuers. c. 40. versic. & hanc sententiam,* D. Barbos. *in l. diuortio, §. interdum, post n. 28. vers. nec obstant, ff. soluto matrim.* Bernard. Græuæ. *d. lib. 2. concl. 47. & conclus. 45. consid. 1.* 11

De Fideiussoribus.

Tit. XXII.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Hippol. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol.* 100. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, *fol.* 174. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 114. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 436. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 212. omnes *sub hoc tit.*

De materia tituli agitur apud Castellanos *tit.* 12. *partit.* 5. vbi Gregor. *& tit.* 11. *lib.* 5. *Ordin.* vbi Perez, *& tit.* 16. *lib.* 5. *noua recop.* vbi Azeued. & apud nostros Lusitanos in Ordin. Regia *lib.* 4. *tit.* 59. vbi parens meus, & speciales tractatus edidère de fideiussoribus Antonius Heringius, Valentinus Francus, & Bernardinus Muscatellus, de modo fideiubendi tractant Bellacomb. Viuian. Soar. & alij *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 25. *de fideiuss. pag.* 372. Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. eod. tit.* Gom. *tom.* 2. *var. c.* 13. Mascard. *de probat. conclus.* 781. *cum seqq.* Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib.* 2. *q.* 12. Marta *de iurisd. p.* 4. *casu* 105. *& seq.* Rebell. *de oblig. iustit. p....* *lib.* 16. *quæst. vnic. de fideiuss.* Paul. Layman. *in Theolog. morali*, *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 29.

Graue est onus fideiussionis, vt per Surd. *de aliment. tit.* 3. *q.* 3. *num.* 30. *& tit.* 8. *priuil.* 26. *n.* 10. *& decis.* 279. *n.* 13. Gasp. Roder. *d. lib.* 1. *q.* 12. *à n.* 3. Is ergo qui se immiscet fideiussionibus dicitur ad inopiam peruenire ex Hippol. *sing.* 574. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 128. *n.* 3. quia dici solet quòd fideiubere sit perdere, remittere, donare, ac patrimonium periclitari, ex quo multoties ex huiusmodi obligatione talia euenire contingat, Crescent. *decis.* 3. *de constit. Gregorij XV. decis.* 333. *n.* 2. *&* 3. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 513. *n.* 29. Et ideo amicus reputatur, qui pro alio se obligat, Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil.* 17. *n.* 1.

Cap. Clericus. I.

Ex Concil. Cantuarien.

1 CLericus fideiussionibus inseruiens est abiiciendus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Cened. *collect.* 164. Viuian. *in rationali libri* 3. *iuris Pontificij*, *pag.* 101. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 441. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 18. *cap.* 3.

2 Collige ex text. Clericum sæcularibus fideiussionibus inseruientem ab Ecclesia esse abiiciendum, fideiubere enim non debet, nec potest, vt tenent Greg. per text. *ibi in l.* 45. *in princ. tit.* 6. *p.* 1. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. c.* 13. *n.* 18. *vers. secundò principaliter*, Hippol. *in rubr. de fideiussor. à num.* 309. Petr. à Nauar. *tom.* 2. *de restit. lib.* 2. *c.* 3. *ex n.* 173. Paul. Fusch. *lit. C. sing.* 27. Menoch. *de arbitr. casu* 432. *à n.* 1. *& de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 46. *n.* 2. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 72. *n.* 2. Anton. Carsil. *de redditib. Eccles. p.* 3. *c.* 24. *n.* 24. Carol. de Grassis *de effectib. Cleric. effectu* 44. *à princ.* Marta *de iurisdict. p.* 4. *casu* 105. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina Cleric.* §. 2. *n.* 6. Cened. *ad Decret. collect.* 164. *n.* 1. vbi dicit hunc text. secundum aliquos, intelligi posse de consilio, ne assidui sint in fideiubendo, ne ære alieno frequenter grauentur Clerici, ne denique per Curias iudicum eos vagari contingat. Hinc si ex pietate aliis subuenire desiderant Clerici, & fideiubeant id facere possunt, *cap. non satis* 86. *dist. cap. constitutis, infr. hoc tit.* Abb. *hic*, *n.* 3. Bellet. *d.* §. 32. *n.* 6. *vers. verum.* Possunt etiam pro Ecclesia, vel pro alio Clerico fideiubere, Abb. *hic*, *n.* 3. Marc. Anton. Genuens. *in practicab. Eccles. q.* 325. Bellet. *d. n.* 6. *vers. potest.* Si autem Clerici de facto fideiubeant non ex pietate, nec pro causa pia, obligantur, secundùm Menoch. *d. lib.* 2. *præs.* 46. *n* 15. latè Barth. Humad. *l.* 45. *gloss.* 3. *à princ. tit.* 6. *p.* 1. Roman. *sing.* 409. *n.* 7. Fusch. *d. sing.* 27.

SVMMARIVM.

1 *Clericus compellitur seruare fideiussorem indemnem per assignationem redditium suorum.*
2 *Fideiussor conueniri non potest antequam principalis debitor excutiatur.*
3 *Fideiussor renuntians beneficio excussionis, potest conueniri antequam principalis debitor excutiatur.*
4 *Fideiussor, qui specialiter iurauit soluere, potest conueniri antequam principalis debitor excutiatur.*
5 *Fideiussor indemnitatis potest conueniri antequam principalis debitor excutiatur.*
6 *Fideiussor negans se esse fideiussorem excussionis priuilegium amittit.*
7 *Fideiussor potest conueniri antequam principalis debitor excutiatur, quando mandatur procedi summariè, de plano, & sola facti veritate inspecta.*
8 *Mercator, seu campsor fideiubens non habet priuilegium excussionis.*
9 *Excussionis exceptio denegatur in foro Ecclesiastico.*
10 *Fideiubens pacta mercede non habet priuilegium excussionis.*
11 *Patri pro filio fideiubendi præciditur excussionis exceptio.*
12 *Debitor principalis quando est absens à loco sui domicilij potest fideiussor illo non excusso conueniri.*
13 *Excussionis exceptio opponi nequit in causa appellationis.*
14 *Excussionis exceptio non datur agenti hypothecaria aduersus tertium possessorem.*
15 *Possessor prædij super quo vendita erant certa mensura frumenti, conuentus ad illas soluendas non potest excipere de excussione prius facienda in venditore.*
16 *Fideiussor non habet excussionis priuilegium quando principalis cessit bonis, vel est pauper, & notoriè non soluendo.*
17 *Debitoris bona, quando sita essent in remoto loco iudicij, vbi disceptatur, potest fideiussor illo prius non excusso conueniri.*
18 *Fideiussor si sit correus debendi potest conueniri ante debitorem.*
19 *Fideiussor non tantum agit ad debitum principale, quod soluit, sed etiam ad interesse, & damna sine culpa sua ex solutione facta prouenientia.*
20 *Iuramentum contra proprium non potest quis venire.*
21 *Alterum ex copulatis non sufficit cum vtrumque est necessarium.*

22 *Ex*

12 *Executio in fructibus Prabenda, seu beneficij Ecclesiastici quando fieri possit, ostenditur.*

CAP. Peruenit. II.

Luc. III.

1 FIdeiubens,& soluens etiam pro Clerico, debet reintegrari à principali non solùm quoad sortem, verùm etiam quoad damna secuta, vel ex redditibus debet satisfieri, aut illi assignari redditus debitoris, donec satisfactum sit, & Clerici, qui in hoc violant fidem,& iuramentum, sunt suspendendi ab officio, & beneficio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag.* 201. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 441. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 18. *c.* 4. & est post Concil. Lateran, *p.* 23. *c.* 5.

2 Collige ex text. antequam principalis debitor excutiatur fideiussorem conueniri non posse, in idem est text. *in auth. præsenti, C. hoc tit.* & apud Lusitanos Ordinat. Regia *lib.* 4. *tit.* 59. *in princ.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l.* 9. *tit.* 12. *p.* 5. vbi Gregor. docent Couar. *lib.* 2. *var. c.* 6. *n.* 8. *vers. item satis*, Duen. *reg.* 335. *vers. septimò fallit.* Padil. *in l. cum quis, n.* 27. *C. de iuris, & facti ignor.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 51. *n.* 10. Viu. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 8. *tit.* 25. *n.* 11. *pag.* 173. vbi Donat. à Fina *n.* 111. *pag.* 380. Thesaur. *Pedem. decis.* 166. *&* 215. Franc. Sarmien. *p.* 1. *defens. mon.* 46. Hippol. Marsil. de Columna *de Ecclesiast. reddit. orig. p.* 3. *c.* 14 *ex n.* 7. *&* 28. Cremen. *sing.* 44. *incip. An fideiussor*, Roman. *sing.* 641 *incip. Scis quod hodie*, Alphan. *collect.* 194. Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de fideiussor. concl.* 1. Boër. *decis.* 221. *ex n.* 6. *&* 16. Seraph. de Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 88. *ex n.* 1. Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid. remed.* 30. *per tot.* Ioseph. Ludou. *Perusina decis.* 57. *n.* 2. Menoch. *controuers. illustr. c.* 33. *à n.* 7. Mendoça *in disput suis, lib.* 1. *c.* 6. *n.* 11. Azeued. *l.* 8. *à num.* 1. *tit.* 10. *lib.* 9. *noua recop.* Odoard. Caldeira *de error. pragm. lib.* 1. *c.* 9. *n.* 7. Marsil. *sing.* 210. Muscatel. *de fideiussorib. q.* 8. *& seqq.* Inrrigl. *super Bulla de censib q.* 60. *num.* 2. Brunor. à Sole, *in locis communib. verbo Fideiussor* 3. Matth. Coler. *de processibus execut. p.* 1. *c.* 10. *à n.* 255. Gutier. *de iuram. confir. p.* 1. *c.* 32. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 237. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 545. Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 16. *tit.* 10. *n.* 11. Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 11. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 27. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Fideiussor, n.* 16. Cald. Pereira *de empt. c.* 33. *à n.* 1. *cum multis seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 25. *n.* 219. Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 18. *q. vni. de fideiuss. n.* 20. Felician. *de censib. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 3. *n.* 1. Ludou. Cenci *eod. tract. p.* 2. *c.* 2. *q.* 2. *art.* 2. *n.* 14. Quòd birretum viride ferant etiam coram indicibus Vrbis, & carcerum visitatoribus petentes alternatiuas, vel beneficium huius text. statuit Pius IV. *in sua constit.* 39. siue *Motu proprio, incip. Cupientes, sub Dat.* 27. *Octobris* 1561. & est *in Bullario nouo, tom.* 2. *pag.* 54. sed non video in Vrbe practicari.

3 Limita primò, quando fideiussor renuntiauit beneficio executionis, vt per Hippol. *in rubr. de fideiuss. n.* 10. Thoming. *Lipsiensi decis.* 1. Ant. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 12. *n.* 2. Bursat. *cons.* 400. *n.* 45. *lib.* 4. Ludou. Cenci. *d. art.* 2. *n.* 20. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 23. *n.* 21. Coler. *de processibus execut. p.* 1. *c.* 10. *n.* 394. Carot. *de excussion. p.* 2. *q.* 17. *n.* 50. Card. Mantic. *d. lib.* 16. *tit.* 18. *à princ.* Molina *disp.* 545. *vers. fideiussoribus*, Bernard. Græuæ. *d. concl.* 27. *consid.* 1. Cald. Pereira *d. c.* 33. *n.* 22. Cui beneficio renuntiatum videtur si non apponatur ante litem contestatam, ex Hippol. *in l. si quis ne quæstio, n.* 57. *ff. de quæst.* Capell. Tholos. *decis.* 166. quam refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 237. *vers. Limita quartò*, Chærian. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 8. *tit.* 25. *n.* 131. *pag.* 381. Cald. Pereira *d. c.* 33. *n.* 34. Vel si obligasset se tanquam principalis in eodem instrumento, vbi principalis se obligauit, Ias. *cons.* 58. *col.* 1. *vers. non obstat*, Grat. *cons.* 87. *n.* 25. *versic. sed vltimo, lib.* 1. Boër. *decis.* 221. *n.* 13. *ad fin.* Gabr. *commun. sub tit. de fideiuss. concl.* 1. *limit.* 28. Card. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuent. lib.* 17. *tit.* 17. *n.* 4. *&* 5. Rot. *in Romana Saluian. interdicti* 1. *Iunij* 1609. coram Illustriss. D. Patriarcha Manzanedo, relata *in fin. d. tract.* Cencij *decis.* 3. *num.* 5.

Limita secundò in fideiussore, qui specialiter iurauit soluere, vt per Couarr. *in cap. quamvis pactum, de pactis, lib.* 6. *part.* 1. *§.* 4. *n.* 4. Mich. Grass. *lib.* 1. *commun. opin. cap.* 11. *q.* 9. Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de fideiuss. concl.* 1. *ex num.* 33. Cened. *ad Decretal. collect.* 73. *num.* 2. *propè fin.* Mohedan. *decis.* 2. *sub hoc tit.* Coleri. *in processibus execut. part.* 1 *c.* 10. *num.* 347. Mench. *illustr. q.* 59. *num.* 1. Vincent. Carot. *in tract. de excuss. bonorum, quæst.* 15. *num.* 1. 2. *&* 6. Valentin. Franc. *in tract. de fideiuss. cap.* 5. *num.* 361. Hering. *eod. tract. cap.* 27. *part.* 1. *à num.* 45. Cald. Pereira *d. c.* 33. *n.* 28. & pluribus decisionibus relatis idem resoluit Ludou. Cenc. *d. art.* 2. *num.* 10. 4

Limita tertiò in fideiussore indemnitatis, vt per Carot. *d. q.* 15. *num.* 6. *vers. & in hoc simplici fideiussore, & cap.* 16. *num.* 3. Bernard. Græuæ. *d. concl.* 27. *consid.* 2. *num.* 8. 5

Limita quartò in fideiussore negante se esse fideiussorem, quia excussionis priuilegium amittit. Vide Anton. Gom. *tom.* 2. *var. c.* 13. *num.* 14. *vers. septimò limita*, Thesaur. *decis.* 50. quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 237. *propè finem*, Molin. *disp.* 545. *vers. item fideiussor*, Rebello *d. p.* 2. *lib.* 16. *q. vni fideiussor. n.* 20. *vers. eodem quoque*, Cald. Pereira *de empt. cap.* 27. *num.* 1. *& c.* 33. *num.* 20. Ordin. Regia *Lusitan. lib.* 4. *tit.* 59. *§.* 1. 6

Limita quintò, quando procedi mandatur summariè, de plano, & sola facti veritate inspecta, vt per Ozasc. *Pedem. decis.* 51. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 51. *num.* 8. *& cons.* 25. *num.* 13. Cald. Pereira *d. c.* 33. *num.* 30. Cum distinctione resoluunt Cornaz. *Lucensi decis.* 37. *sub num.* 4. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 45. *sub num.* 9. Bernard. Græuæ. *d. conclus.* 27. *consid.* 3. *per totam.* 7

Limita sextò in mercatore, seu campsore fideiubente, vt per Mench. *illustr. c.* 33. *num.* 23. Menoch. *cons.* 662. *num.* 14. Thesaur. *Pedem. decis.* 166. *numero* 7. Franc. Marc. *Delphin. decis.* 887. *num.* 17. *p.* 1. Surd *cons.* 309. *n.* 3. Cald. Pereira *d. c.* 33. *n.* 26. Caroc. *de excuss. bonorum, q.* 48. *n.* 2. *p.* 2. Bernard. Græuæ *d. concl.* 27. *consid.* 3. *per totam.* 8

Limita septimò in foro Canonico, seu Ecclesiastico, vni excussionis exceptio denegatur, vt per Menoch. *cons.* 662. *n.* 15. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de fideiuss. concl.* 1. *num.* 72. Caroc. *d. q.* 51. *n.* 1. *p.* 2. Valent. Franc. *de fideiuss. c.* 3. *num.* 401. Bernard. Græuæ. *d. conclus.* 27. *consid.* 6. 9

Limita octauò si pacta mercede fideiussisset, vt per Surd. *cons.* 309. *num.* 11. *&* 12. Hieron. Magon. *Florentina decis.* 136. *n.* 8. An autem licitè quis recipiat pecuniam vt sit fideiussor pro alio? Vide Sot. *de iustit. lib.* 6. *q.* 1. *art.* 2. *vers. quapropter*, Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.* 6. *§.* 9. *ex num.* 10. 10

n.10. Petr. à Nauar. *de restit. tom. 2. lib. 3. c. 2. ex n. 247.* Conar. *variar. lib. 3. c. 2. n. 6.* Alphons. Villag. *in tract. de vsuris, q. 22. per tot.* Perez *in rubr. tit. 2. vers. quaro successiuè, lib. 8. ordinam. pag. 23.* Matiens. *l. 1. gloss. 8. n. 66. tit. 11. lib. 5. nona recop.*

11 Limita nonò in parte, cui pro filio fideiubenti præciditur excussionis exceptio, vt per Boër. *decis. 221. à n. 13.* Thesaur. *Pedem. decis. 166. n. 5.* Franc. *de fideiuss. cap. 5. n. 419.* latissimè cum ampliationibus, & limitationibus Vincent. Caroc. *de excuss. bonorum, quæst. 6. part. 2.* Anton. Hering. *de fideiuss. cap. 27. à num. 244. part. 1.*

12 Limita decimò, quando debitor principalis est absens à loco sui domicilij. Vide Bertaz. *de claus. instrum. claus. 40. gloss. 4. sub n. 2.* Cæs. Barz. *decis. 20.* quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 1. collect. 237. limit. 1.* Cald. Pereira *d. c. 33. n. 17.* Bernard. Græuæ *d. concl. 27. limit. 9.* & extende quod adhuc excussionis exceptionem fideiussor obtendere non possit quando processu pendente reuerteretur principalis, vt per Gabr. *lib. 3. commun. tit. de fideiuss. concl. 5. n. 334.* Vincent. Caroc. *de excuss. bonorum, q. 46. n. 2. vers. ampliatur quintò*, licèt contrarium & rectiùs, & æquiùs dicat Ant. Hering. *d. tract. de fideiuss. c. 24. n. 24.*

13 Limita vndecimò in causa appellationis, qua excussionis exceptio opponi nequit, vt per Barth. Bertaz. *d. gloss. 4. sub n. 2. vers. quo fit, vt lite contestata*, Vincent. Caroc. *de excuss. bonorum, q. 9. n. 1. p. 2.* Valent. Franc. *in tract. de fideiuss. c. 5. n. 278.* Bernard. Græuæ *d. concl. 27. consid. 11.*

14 Limita duodecimò in agente hypothecaria aduersùs tertium possessorem, cui non datur excussionis exceptio, vt per Cornaz. *Lucensi decis. 37. num. 1.* Valent. Franc. *de fideiuss. cap. 5. n. 149. & 414.* Peregr. Iannin. *de citat. reali, lib. 1. c. 1. n. 393.* Thesaur. *Pedem. decis. 51. n. 4.*

15 Possessor tamen prædij super quo venditæ erant certæ mensuræ frumenti, conuentus ad illas soluendas, non potest excipere de excussione priùs facienda in venditore, vt per Gam. *decis. 145. num. 2.* Valasc. *de iure emphyt. q. 32. sub n. 14. vers. ex quo promissio*, Petr. Salazar *de vsu, & consuet. c. 11. n. 47.* Ceuall. *commun. contra communes q. 76. n. fin.* quamvis contrarium tueatur Peregr. *cons. 97. n. 9. lib. 1.*

16 Limita decimotertiò, quando principalis cessit bonis, vt per Neguz. *de pignorib. 1. membro 8. partis, n. 15.* Cald. Pereira *d. cap. 33. n. 18.* vbi etiam idem resoluit quando debitor principalis est pauper, & notoriè non soluendo, de quo etiam Viu. *Neapol decis. 269. num. 2.* Peregr. Iannin. *de citat. reali, c. 1. n. 399.* Bernard. Græuæ. *d. concl. 27. §. 3. consid. 1. n. 15.*

17 Limita decimoquartò, quando debitoris bona non in propinquo, sed in remoto iudicij, vbi disceptatur, loco, essent sita, ita quod difficilis & incommoda creditori eueniat principalis excussio, vt per Thesaur. *Pedem. decis. 40. sub n. 3.* quem refert Bernard. Græuæ. *d. consid. 1. n. 14.* Idem quando principalis debitor esset mortuus, nam eo casu poterit recta via conueniri fideiussor absque eo, quòd hæres debitoris excutiatur, *l. fideiussor obligari, §. fin. in fin. ff. hoc titul.* Caroc. *de excussion. p. 2. q. 71. n. 3.* Ludou. Cenci *d. art. 2. num. 21.* vbi *n. 22.* intelligit quando defunctus fuit in mora.

18 Limita decimoquintò in fideiussore, si sit correus debendi, qui de iure Lusitano potest conueniri ante debitorem, vt per Cald. Pereira *d. c. 33. n. 3.* Molin. *disp. 542. vers. de iure Lusitano*, Rebello *de oblig. iustitiæ p. 2. lib. 16. quæst. vnic. de fideiuss. n. 20.*

Si ex confessione prædictorum clericorum, &c.] Vtrùm autem satis sit fideiussori probare solutionem à se fuisse factam per solam confessionem creditoris sine alia probatione numerationis, vt possit agere aduersùs debitorem, qui illum promisit seruare indemnem? vide Felin. *in cap. si cautio, n. 89. de fide instrum.* Afflict. *decis. 92. n. 3. & decis. 94. n. 3. & decis. 150. n. 35.* Hippol. de Marsil. *in tract. de fideiuss. n. 265. vers. trigesimoquinto*, Tiraq. *de retract. lign. §. 10. glos. 18. n. 84. & de retractu conuent. §. 4. glos. 6. n. 17.* Mascard. *de probat. concl. 373. ex num. 1.*

Ipsumque seruent indemnem.] Notatur ad hoc quòd fideiussor non tantùm agit ad debitum principale, quod soluit, vt *in l. indebitam, ff. de condict. indebiti*, cum similibus, sed etiam ad interesse, & damna sine culpa sua ex solutione facta prouenientia, in quo hic text. est notabilis secundùm omnes *hic*, Duen. *reg. 337. ampl. 2.* Cald. Pereira *d. c. 33. n. 129.* fideiussionis enim natura est, vt indemnis præstetur fideiussor, vt per Steph. Gratian *Marchia decis. 147. n. fin.* Anton. Fab. *in suo Cod. tit. de fideiussor. definit.* Valent. Franc. *tract. de fideiuss. c. 5. n. 508. cum seqq.* Bernard. Græuæ *ad practic. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 29. consid. 6.* 19

Alioquin, de redditibus eorum, &c.] Dum decidit hic text. cogendos esse Clericos de redditibus suorum beneficiorum satisfacere pro debitis suis, vel alienis, quæ tanquam fideiussores se soluere obligarunt, videtur probare beneficiarios verè & propriè dominos esse fructuum suorum beneficiorum, & de illis disponere posse, excepta dispositione præuia vltimæ voluntatis: vide tamen quæ circa interpretationem huius text. tradunt Nau. *de reddit. Eccles. quæst. 1. mon. 64.* Sarmien. *p. 4. c. 1. à princip. & in defensor. c. 46.* Bacc. *de inope debitore, c. 12. n. 18.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 17. num. 4.*

Præfatos verò Clericos, &c.] Notatur ad hoc quòd non potest quis venire contra proprium iuramentum. Vide Felin. *c. 2. n. 3. de sponsalib.* Bonacos. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 1. n. 169. pag. 450.* 20

Si religionem fidei, & iuramenti, &c.] Notatur ad hoc quòd alterum ex copulatis non sufficit, cùm vtrumque est necessarium, vt per Tiraq. *in tract. Cessante causa, limit. 22. n. 14.* 21

In gloss. *Redditibus.* Notatur ad hoc quòd in fructibus Præbendæ, seu beneficij Ecclesiastici, non fit executio pro condemnatione Clerici, dummodo habeat alia bona, sed si alia bona non habeat, potest fieri executio in dictis bonis, vt per Duen. *reg. 275. vers. limita vndecimò.* Et Clericus fideiussor si habeat vnde soluat ex patrimonio suo, vel ex redditibus sui beneficij in quantum facere potest ne egeat tenetur, sed eo non existente soluendo, non potest carcerati, Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 13. n. 18. in fin. vers. vnum tamen est*, Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 27. n. 66.* 22

SVMMARIVM.

1 *Debitor per districtionem Canonicam compellitur à fideiussione fideiussorem absoluere, qui à creditoribus molestatur.*

2 *Clericus si de facto fideiubeat fideiussio est valida, & remanet obligatus.*

3 *Fideiussor simpliciter acceptus tenetur ad vsuras, interesse, vel augmentum debiti ex mora principali.*

4 *Obligatio facta pro principali debito trahitur etiam ad interesse, & vsuras.*

5 *Bona obligata pro dote censentur etiam obligata pro alimentis, & vsuris.*

CAP.

Cap. Constitutus. III.

1 Si constiterit quòd fideiussor pluries molestatur à creditoribus, est cogendus debitor per censuras Ecclesiasticas vt liberet eum à fideiussione; quòd si debitor neget debitum, cogendus est subire iuramentum calumniæ. Item iudices loci distantis debent accipere testimonia,& transmittere, v.g. ad Episcopum, & significare quæ fides sit eis habenda misso procuratore ad locum,vbi testes deponunt. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Ioan. Andr.Imol. Anan.Host. Anch.Henric.Barbat.Panorm.Guid.Papæ, Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.*101. Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*441. remissiuè Ximen *in concord.p.*1.*&* 2.refertur ab Anton. August.*collect.*1.*Decret.lib.*3.*tit.*18.*c.*5.

2 Collige ex text. quòd si Clericus de facto fideiubeat,fideiussio est valida,& remanet obligatus, Carol. de Graff. *effectu* 44. *num.* 3. Gregor. *l.* 2. *verbo de los Obispos,tit.*12.*part.*5. Menoch. *de præsumpt.lib.*2.*præsumpt.*46.*n.*15. Cald. Pereira *de extinct. emphyt.c.*17. *n.*10. *vers. infertur* 23.*colum.*2. Roman. *cons.*409.*n.*7. Cened.*ad Decret.collect.*164.*n.*2. Bellet.*disquisit.clerical.p.*1.*tit.de discipl.cleric.§.*32.*num.*6. vbi etiam cum Surd.*cons.*396.*num.*25.*vol.*3.dicit secus esse quando fideiuberet coram non suo iudice.

3 In gloss.*Accessiones*,2.ibi, *distingue vtrum fideiusserit in omnem causam*,&c.Notatur ad hoc quòd fideiussor simpliciter acceptus non tenetur ad vsuras, interesse, vel augmentum debiti ex mora principali, vt per Abb.*hic n.*7.Corras.*lib.*2.*miscel.c.*12.*n.*9. Sed verius est fideiussorem simpliciter se obligantem pro contractu,vel debito alieno teneri ad vsuras, ac interesse proueniens ex natura obligationis principalis. Vide D.Barbosa *in l.*1.*ff.soluto matrim. part.*3.*num.*28. Neguz. *de pignoribus* 5. *part. memb.* 1. *num.* 10. Surd. *decis.*212.*num.*8.*cum seqq.& de aliment.tit.*8.*priuil.*50.
4 *num.*2.*& tit.* 9. *quæst.*31. *num.*14. vbi quòd obligatio facta pro principali debito trahitur etiam ad interesse,& vsuras,& *num.*15.quòd bona obligata pro dote
5 censentur etiam obligata pro alimentis,& vsuris dotalibus,& *num.*37. quòd hypotheca constituta pro sorte includit interesse, & vsuras, & *num.* 73. resoluit quòd tunc fideiussor non tenetur ad vsuras & alimenta quando fideiussit habito respectu ad certam quantitatem sortis, putà pro centum, vbi tamen simpliciter, & sine determinatione quantitatis intercessit, tunc obligatur ad vsuras. Vide Stephan. Gratian. *discept. forensium cap.*30. *num.*28.*& cap.*117.*n.*5. *cum seqq.*

6 In gloss.*Transmittentes*, ibi, *hoc fieri potest in causis ciuilibus*.Notatur ad hoc quòd in ciuilibus testium receptio committitur vt per Socin. *reg.* 310. *in princ.* Menoch. *remed.*15.*retup.num.*346. Virgil. Boccac. *in tract. de literis remissor. cap.* 4. Farinac. *in praxi crimin. q.*77.*num.*2.Buccaron.*de different. inter iudicia ciuil.& crimin. differ.* 83. *num.* 1. etiamsi testes præsentes existant,& in loco iudicij morentur, adhuc enim iudex poterit eorum examinationem notario committere, secundùm Roman.*sing.*397.*vers.scis quòd licet in causa ciuili*,Menoch.*d.loco,num.*350.Farin.*d.q.*77. *num.*178. *& seqq.* Sigism. Scac. *in tract. de iudic. caus.ciuil.lib.*2. *c.*8.*n.*42.*&* 43. Buccaron.*d.differ.*83. *post.n.*9.*vers. & hac de testibus.*

In ead.gloss.ibi, *secus in criminalibus,in quibus testes in præsentia iudicis suum testimonium dicere debent.* Ita Roman.*sing.*292. *incip. Personæ egregiæ.* Octau. Vestr. *in sua practic. lib.*6.*cap. vlt. rubr. de remiss.ad partes, ac illius processu,sub n.*1.*vers.non tamen passim*, Buccaron. *d.differ.*83. *n.*2. & dixi latè *ad cap.*1. *in fine, de testib. cogend.*

SVMMARIVM.

1 *Religiosus si fideiubeat,vel mutuum accipiat sine licentia Prælati, & maioris partis Capituli, non tenetur Ecclesia,& ipse recipiens punitur,nisi mutuum sit versum in vtilitatem Ecclesiæ.*
2 *Lex prohibitiua loquens de certis Religiosis,in aliis locum non habet etiam data similitudine rationis.*
3 *Fideiubere pro aliquo non potest Clericus Ecclesiæ Collegiatæ.*
4 *Religiosus fideiussor existere non potest, absque Prælati & maioris partis Capituli licentia.*
5 *Prælatus monasterij absque consensu Conuentus nec fideiubere, nec fideiubendi facultatem concedere potest.*
6 *Religiosus si de facto fideiubeat absque Conuentus licentia, irrita est fideiussio.*
7 *Religiosus non potest mutuum recipere vltra summam communi prouidentia constitutam,nisi Prælati,& maioris partis Conuentus licentia interueniat.*
8 *Ecclesia,vel Monasterium non tenetur ex mutuo suscepto à particulari,nisi in ipsius vtilitatem versum probetur.*
9 *Probatio versionis in vtilitatem est necessaria in mutuo suscepto ab ipso Prælato, & Capitulo insimul, vt ex illo Ecclesia obligetur.*
10 *Ecclesia,vel Monasterium tenetur ex mutuo suscepto à prælato vbi eidem satisfieri potest ex redditibus absque distractione bonorum immobilium Ecclesiæ, vel mobilium pretiosiorum, vt n.*11.
12 *Probatio versionis in vtilitatem Ecclesiæ non est necessaria vbi mutuum fuerit acceptum intra summam ab Ecclesia communi ordinatione taxatam.*
13 *Mutuum recipiens si habeat speciale mandatum, vel licentiam ab Ecclesia ad illud recipiendum, obligabitur absque alia probatione versionis.*
14 *Ecclesia, & minor aduersus mutuum à se receptum restituuntur eo solum quod in eorum vtilitatem versum non probetur.*
15 *Successor vt conueniri possit pro debito contracto per eius prædecessorem, requiritur quod pecunia probetur versa in vtilitatem Ecclesiæ.*
16 *Emptor rei Ecclesiæ, quæ fit pro ipsius debito persoluendo, tenetur probare, & curare pretium ad solutionem debiti processisse.*
17 *Mutuum si fiat Prælato,& Capitulo insimul, non est necessarium quod probetur esse versum in vtilitatem Ecclesiæ.*
18 *Probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem qualiter probetur.*
19 *Fideiubere ex pietate tenetur Clericus quando adesset vrgens necessitas.*

Cap. Quod quibusdam. IV.

Innoc. III.

Religiosus nullus absque sui Abbatis, & maioris partis Capituli licentia potest fideiubere pro aliquo, nec accipere mutuam pecuniam vltra summam à Capitulo constitutam,alioquin non tenetur Conuentus pro his respondere, nisi manifestè constet quòd pecunia fuit conuersa in vtilitatem Ecclesiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell.Ioan.Andr.Imola, Anania, Butr.Host. Henric. Anch. 1

Anch. Panorm. Barbat. Guid. Papr, Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag.* 202. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 441. remissiuè Ximen. *in concordant. p.* 2. desumitur ex Concil. generali Lateran. *cap.* 59. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3 *tit.* 6. *cap. vnic.*

2 *Mandamus ad vniuersos extendi.*] Intellige hanc extensionem omnino fuisse necessariam, quia lex prohibitiua loquens tantùm de certis religiosis, qualis erat illa, cuius meminit text. *hic*, in aliis locum non habet, etiam data similitudine rationis, notant *hic* Abb. & Anan. *num.* 1. cum citatis à Soar. *de legibus, lib.* 6. *c.* 3. *n.* 12. *in fine.*

3 Notatur ad hoc quòd Clericus Collegiatæ Ecclesiæ, non potest fideiubere pro aliquo, vt etiam notatur *in l.* 6. *in* 2. *p. tit.* 18. *lib.* 3. *fori, & l.* 2. *tit.* 12. *p.* 5. vbi Gregor. *in gloss. verbo Clericos regulares*, obseruat Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 72. *n.* 4.

4 *Ne quis videlicet Religiosus*, &c.] Notatur ad hoc quòd religiosus fideiussor existere non potest absque Prælati, & maioris partis Capituli licentia, vt per *l.* 1. *tit.* 12. *p.* 5. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 549. *n.* 19. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 11. *q.* 2. Rebello *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 16. *quæst. vnic. de fideiuss. n.* 13. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina Clericali*, §. 32. *n.* 7. nouissimè Fr. Hieron. Roderic. *in compendio, quæst. Regul. resol.* 35. *n.* 7. latè Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1.
5 *lib.* 6. *c.* 14. *num.* 38. vbi *in vers. quare, n.* 39. resoluit nec Prælatum monasterij id posse absque consensu maioris partis Capituli, nec ipsum absque eo consensu facultatem fideiubendi concedere posse, & citat Syluest. *verbo fideiussor, quæst.* 4. & Angel. *eod. verbo, n.* 7. Armil.
6 *n.* 4. ac Lessium *de iustit. lib.* 2. *c.* 28. *dub.* 2. *n.* 20. Quod adeò verum est, vt si de facto fideiubeat religiosus absque prædicta licentia irrita sit fideiussio, vt per Gregor. *l.* 2. *verbo de los Obispos, tit.* 12. *p.* 5. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 540. *vers. Religiosus verò*, Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 11. *q.* 2. Sanch. *d. c.* 14. *num.* 41. *vers. sed dicendum*, vbi reddit rationem quare Clerici, quibus similiter interdicitur fideiussio, si de facto fideiubeant, manent obligati, *cap.* 1. *de fideiussor.* non ita Regulares: vnde idem Sanch. *num.* 42. *dicto loco*, aduertit quòd licèt Religiosus de superioris licentia existens in studio possit contractus inire, nequit tamen valide fideiubere, & citat. Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 97. *num.* 1. refert Fr. Hieron. Roder. *d. resol.* 35. *num.* 7.

7 *Nec de aliquo pecuniam mutuam accipiat.*] Notatur ad hoc quòd sicut Religiosus fideiubere non potest, ita nec etiam mutuum recipere vltra summam communi prouidentia constitutam, nisi Prælati, & maioris partis Capituli licentia interueniat, & aduersùs mutuum minor restituitur, etsi non probet se ex illo læsum, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facultate, n.* 30.

8 *Alioquin non tenetur Conuentus*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex mutuo suscepto à particulari de Ecclesia, vel monasterio vltra summam communi prouidentia constitutam non tenetur Ecclesia, vel monasterium, nisi in ipsius vtilitatem versum probetur, in idem sunt text. *in c.* 1. *vers. cum enim, de deposito, c.* 1. *in fine, infra de solution.* vbi gloss. *verbo necessitate*, Molin. *de iustit. tr.* 2. *disp.* 300. *à n.* 2. Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 8. *q.* 2. *sect.* 3. latè Menoch. *de arbitr. casu* 432. *à num.* 2. plures refert Doctores Cened. *ad Decret. collect.* 24. *n.* 1. Marc. Anton. Genuens. *in pract. Eccles. quæst.* 139. vbi *n.* 2. dicit quòd creditor non debet probare versionem in vtilitatem Ecclesiæ, quando pecunia à prælato cum Capitulo recepta est mutuo, refert nouissimè Hieron. Roder. *d. resol.* 35. *n.* 8.

Amplia primò, vt procedant etiam in mutuo suscepto ab ipso Prælato, & Capitulo insimul, adhuc enim vt ex illo Ecclesia obligetur probationem versionis esse necessariam, saltem casu, quo ad mutui satisfactionem necessarium sit vendere bona immobilia, vel pretiosa Ecclesiæ, defendunt Menoch. *d. casu* 432. *n.* 7. Molin. *disp.* 300. *n.* 2. *vers. si necessaria*, Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alien. q.* 4. §. 1. *à n.* 5. Rebello *quæst.* 1. *n.* 12. Hieron. Roder. *d. resol.* 35. *num.* 8. quamvis in mutuo sic suscepto à Prælato, & Capitulo insimul, vel ab alio de speciali licentia, & mandato illorum, non esse necessariam probationem versionis teneant Couar. *lib.* 2. *var. c.* 17. *num.* 3. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. part.* 2. *cap.* 4. *num.* 68. *in fine*, Mascard. *concl.* 1165. *à num.* 17. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de Clerico debitore*, §. 3. *num.* 40. 9

Limita primò non procedere, vbi mutuum susceptum est ab ipso Prælato, potestque idem satisfieri ex redditibus absque distractione bonorum immobilium Ecclesiæ, vt per Redoan. *d. quæst.* 4. §. 2. *à num.* 7. Molin. *disp.* 300. *num.* 2. *vers. eodem modo*, Rebello *d. quæst.* 2. *sect.* 3. *n.* 17. quamvis contrarium tueatur Couar. *d. c.* 17. *num.* 3. 10

Limita secundò, vt non procedat indistinctè, siue mutui satisfactio debeat fieri ex bonis immobilibus Ecclesiæ, siue ex mobilibus tantum, cùm solùm habeat locum vbi ad mutui satisfactionem oportet distrahere bona immobilia Ecclesiæ, vel saltem bona pretiosa, vt per Abb. *hic à num.* 4. quem sequuntur ferè omnes relati à Menoch. *d. casu* 432. *n.* 7. 11

Limita tertiò non habere locum vbi mutuum fuerit acceptum intra summam ab Ecclesia communi ordinatione taxatam, tunc enim ad eam obligandam necessarium non erit versionem probare, *gloss. penult. hic*, Abb. *n.* 7. Menoch. *d. casu* 432. *n.* 25. Redoan. *d. q.* 4. §. 2. *n.* 12. Molin. *disp.* 30. *n.* 2 *in fine.* 12

Limita quartò, non procedere casu, quo mutuum recipiens habeat speciale mandatum, vel licentiam ab Ecclesia ad mutuum recipiendum, tunc enim intra formam, & limites illius obligabitur absque alia probatione versionis. Vide Menoch. *d. casu* 432. *num.* 25. *& seqq.* Mascard. *concl.* 1165. *num.* 29. Pinel. *d. cap.* 4. *num.* 69. 13

In illis casibus in quibus Ecclesia ex mutuo mero iure obligatur absque probatione versionis, potest nihilominus in integrum restitui, ex eo solùm quod mutuum in eius vtilitatem versum non proponatur, vt per Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 17. *n.* 3. *ad finem*, Redoan. *d. q.* 4. §. 1. *à n.* 9. Mascard. *concl.* 1165. *à n.* 24. ita etiam minor aduersùs mutuum à se receptum restituitur, eo solùm quòd in eius vtilitatem versum non sit, vt probant *l.* 2. *C. si aduersus credit. lib.* 12. Maurit. *de in integr. restit. c.* 221. *n.* 1. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 3. *c.* 1. *n.* 31. Molin. *disp.* 300. *num. vlt.* licèt aliter Menoch. *d. casu* 432. *n.* 16. 14

Nisi fortè, &c.] Ergo ad hoc vt successor conueniri possit pro debito contracto per eius prædecessorem, requiritur, quòd pecunia probetur versa in vtilitatem Ecclesiæ, vt per Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1 *tit. de Clerico debitore*, §. 3. *n.* 38. Amplia procedere in deposito, vel similibus contractibus, qui gratia tantùm contrahentis celebrantur, probat text. *in c.* 1. *suprà de deposito*, vbi *gloss.* 1. Imola, *num.* 5. *&* 6. Redoan. *d. q.* 4. *in princ. n.* 18. Molin. *disp.* 525. Cened. *ad Decretal. collect.* 24. *num.* 2. 15

Limita, vt non procedat in venditione rei Ecclesiæ quæ fit pro ipsius debito persoluendo, tunc enim emptor probare, & curare tenetur pretium ad solutionem debiti profecisse. Vide Pinel. *in l.* 2 *C. de rescind. vendit. part.* 2. *c.* 4. *num.* 69. *& seqq.* Menoch. *cons.* 114. *num.* 8. 16

*n.8.& 9.*Surd.*conf.*181.*n.*43.& sic intelligitur *auth.de alien.& emphyt.§.his verò omnibus, vers. nisi pretium*; si verò Ecclesia actrix sit, & vult rem venditam iam traditam ex eo reuocare, quòd pecunia in eius vtilitatem versa non fuerit, tunc probatio eidem Ecclesiæ incumbet, Menoch.*lib.3.de præsumpt.q.55.n.1.& 2.* Mascard.*concl.*1165.*n.*36. Surd. *d.cons.*181.*n.*44. latè Aloys.Ricc.*in praxi fori Eccles.decis.*2.

17 *Manifestè constiterit redundasse*, &c. Notatur ad hoc quòd si mutuum fiat Prælato, & Capitulo simul, non est necessarium quòd probetur esse versum in vtilitatem Ecclesiæ, Couar.*lib.2.var.c.17.n.3.* Bellet.
18 *d.§.3.n.*40.quæ quidem probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem, non solùm per veras probationes fieri potest, veluti per vsum euidentem, aut similem, vt per Redoan.*d.q.4.§.pen.n.3.&* 4. Mascard. *de probat. conclus.*728.*n.9.& concl.*582.*n.*5. Sed etiam per coniecturas, & præsumptiones iure probatas, vt docuit *gloss.vlt.verbo probauit, in auth.hoc ius, C.de sacros.Eccles.* Menoch. *d. casu* 432.*& lib.4. de præsumpt. q.55. n.*4.Mascard.*concl.*166.*n.*1.Plures autem coniecturas, seu præsumptiones in proposito referunt Menoch. *d. q.55.per totam*, & *d.casu* 432.*n.*33.*cum seqq.*Mascard. *concl.* 728. *& concl.* 1116. Redoan. *d. q.* 4. *§. verum*, nouissimè Aloys. Ricc. *in praxi fori rerum Eccles. decis.* 3. vbi *n.*1. quòd concessio Prælati sola vtilitatem non efficit, vt præsumatur interuenisse decretum commissariorum.

19 In gloss. *Fideiubeat.* Notatur ad hoc quòd quando adesset vrgens necessitas, Clericus ex pietate tenetur fideiubere, Gerard. *sing.*100.*n.*3. Carol. de Grassis *d.effect.*44. *n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor in quibus casibus contra debitorem agat antequam soluat, vt à fideiussione liberetur.*

2 *Fideiussor non potest agere aduersùs debitorem principalem, nec ad hoc quidem vt liberetur, antequam pro eo soluat, vel alio modo satisfaciant.*

3 *Fideiussor potest experiri aduersùs debitorem principalem, vt eum à fideiussione liberet si diu in ea stetit.*

4 *Diu persistere in fideiussione quando dicatur, relinquitur arbitrio iudicis.*

5 *Fideiussor potest debitorem cogere, vt eum liberet à fideiussione, quando bona sua dilapidare cœpit, nisi post incboatam dissipationem debitor abstinuerit, vt* n.6.

7 *Dissipare bona quando quis dicatur, & quomodo probetur.*

8 *Fideiussor potest debitorem conuenire, vt eum liberet à fideiussione, si ipse fideiussor iudicio conuentus ad soluendum condemnatus sit, vel sit in casu condemnationis, vt* n.9. *& quid si sit obligatus per instrumentum guarantigiatum, vt* num.10.

11 *Fideiussor condemnatus non potest conuenire debitorem, vt eum liberet à fideiussione, si appellauit debitor, vel si fideiussor culpa sua condemnatus fuit, vt* n.12.

13 *Fideiussor potest antequam soluat debitorem principalem conuenire, vt eum liberet si ab initio eo pacto fideiussionem suscepit.*

14 *Inimicitiæ si superueniant inter debitorem, & fideiussorem, potest fideiussor conuenire debitorem, vt eum liberet à fideiussione.*

15 *Fideiussor si animo nouandi intercessit, potest debitorem conuenire, vt eum liberet à fideiussione.*

16 *Fideiussor qui vult abesse ex causa necessaria, potest debitorem conuenire, vt eum liberet.*

17 *Debitor principalis quando esset rixosus potest fideiussor conuenire illum, vt à fideiussione liberet.*

18 *Fideiussores in priori obligatione dati an liberentur per posteriorem, ostenditur.*

19 *Fideiussor ad certum tempus, an absoluatur prorogato termino solutionis, ostenditur.*

Cap. Eum pro quo. V. & vlt.

Gregor. IX.

Fideiussor potest in tribus casibus agere contra debitorem antequam soluat, vt illum à fideiussione 1
liberet: primò si diu stetit in obligatione; secundò si debitor incipit dissipare sua bona: tertiò si ipse fideiussor fuit condemnatus super hoc. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Butr.Ioan.Andr. Imol.Anan. Host.Henric.Anch.Barbat.Panorm.Guid. Papæ, Cened.*collect.*152. Viuian.*in ration. lib.3. iuris Pontif.pag.*442.remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.& 2.*

Collige ex text. quòd fideiussor non potest agere 2
aduersùs debitorem principalem, nec ad hoc quidem vt liberetur, antequam pro eo soluat, vel aliter satisfaciat, *l. Lucius, ff.mandati, leg. si pro ea, Cod.hoc tit.*Gom.*tom.2. var.c.13.n.*10. Duen. *reg.*336. Conan. *lib.7.comment.c.14.n.13.*Hippol.*in rub.huius tit.n.*216. Guid.Papæ, *decis.* 117. Ioan. de Armon. *sing.* 81.*n.*1. Donel.*comment. iuris ciuilis, lib.13.13.in princip.* Felician.*de censibus, lib.3.c.3.n.9.* Bened. Bon. *eod. tract. art.68.n.*101. Ludou.Cenc. *eod. tract.p.2.c.2.quæst.3. art.4.à n.*1.Gasp. Roderic. *de annuis reddit.lib.2.q.13. n.*18. Marchesan.*de commiss. appellat.à Camerali oblig. p.1.c.16.n.*122. Menoch.*de arbitr.casu* 41.*n.*1.Bertaz. *in tract. clausul.claus.43. gloss.4.* Anton. Hering.*de fideiuss.cap.25. per tot.* post Mench.Bernard.Græuæ.*ad practicam Cameræ Imper.lib.2.concl.*29.Molin.*de iustit. tract.2. disp.546.à n.*7. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom.2. lib.16.tit.*22. Valasc.*cons.*36. *à n.*2. Seraphin.*decis.*1024 *n.*2. Cenc. *de censibus, p.2. c.2.q.3.art.3.n.*14. Rot. apud Zach. *de obligat. Camer. decis.20.n.*11.& post *dict.tract.*Cencij *de censibus, decis.194.n.3.& in Senogallien.Saluiani interdicti 20.Iunij* 1625. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, & *in Spoletan.liberationis à fideiussione 30.Mart.* 1626. coram Reuerend.P.D. Duran.& *in Bononia census 27. Nouembris eiusdem anni*, coram eodem & *in eadem causa* 22. *Maij* 1628. coram Reuerendissimo P. D. Vbaldo iun.

Si diu in debiti solutione cessauit. Hic est primus ca- 3
sus in quo fideiussor ante solutionem potest experiri aduersùs debitorem principalem, vt eum à fideiussione liberet, nempe si ipse debitor diu steterit absque eo quòd debitum persoluat; in idem est text. *in d.l. Lucius ad fin. ff.mandati*, notant gloss.*verbo feceris, in d.l. si pro ea*, vbi Bald. & Salicet. *n.*5.Gom.*d.cap.13. num.*10. Guid. Papæ *decis.*217. Afflict. *decis.241.n.3.* Hering. *d. cap.25. num.*15. Caualc. *decision.*320. *n.*1. Menoch.*d. casu* 41.*num.*1. Peregr. Iannin. *de reali citat.cap.9.num.4. lib.2.* Valent. Franc. *tract. de fideiuss. cap.5.num.559.& seqq.* Molin. *d.disp.546.num.*8.Bernard.Græuæ.*d.concl.29. consid.2.n.*4. Valasc. *cons.*36. *num.*1.Card.Mantic.*d.tit.32.num.*26. Rebello *de obligat.iustit. part.1.lib.16.quæst.vnic.de fideiuss.n.22.vers. primus.*

Et arbitrio iudicis relinquitur decernendum quan- 4
do dicatur diu persistere in fideiussione, vt per Guid.

decis. 117. Ludou. à Peguer. *decis.* 190. Vezin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 25. *num.* 62. *pag.* 377. Menoch. *d. casu* 41. *num.* 3. Soar. *recept. sentent. lit. F num.* 143. Valent. Franc. *d. c.* 5. *n.* 561. Anton. Hering. *de fideiuss. c.* 25. *num.* 33. Coler. *de processibus execut. p.* 1. *c.* 10. *sub num.* 319. Cardin. Mantic. *d. lib.* 16. *tit.* 20. *num.* 2. *&* *tit.* 22. *num.* 26. Valasc. *cons.* 36. *num.* 2. Marescot. *var. resol. lib.* 2. *c.* 65. *n.* 12. Caualer. *d. decis.* 320. *num.* 2. Rot. apud Cenc. *decis.* 195. *num.* 9. *&* *decis.* 199. *n.* 4. & fuit dictum *in Romana*, seu *Montisfalisci liberationis à fideiussione* 3. *Iulij* 1628. coram Card. Virili. Et illud, *diu*, non esse æstimandum à diuturnitate obligationis, sed ex mora principalis debitoris solutionem procrastinantis, vide Afflict. *Neapol. decis.* 241 *num.* 4. Caualcan. *Finiz. decis.* 21. *sub n.* 2. *&* 3. *p.* 4. Bernard. Græu *r. d. conf.* 2. *n.* 7.

Declara hoc non procedere in fideiussore sub obligatione conditionali, qui ante conditionis euentum dici non potest in obligatione stetisse *l. hoc iure, ff. de verbor. oblig. l. cedere diem, ff. de verbor. signif.* & ideo fideiussor de euictione re nondum euicta dici non potest in obligatione stetisse vt possit cogere principalem ad sui liberationem, Surd. *cons.* 367. *num.* 29. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 16. *tit.* 21. *num.* 27. cum aliis per Rot. *d. decis.* 199. *num.* 2. post tract. Cencij *de censib* Caualer. *decis.* 619. *la* 2. *n.* 1. & fuit dictum in allegatis Spoletan. liberationis à fideiussione, & Bononien. census coram R. P. D. Duran. Sicut nec etiam fideiussor pro tutore, vel administratore ante finitam tutelam, vel administrationem, Anton. Gom. *variar. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 10. & Rot. *in proximè citatis decisionibus*. Ita etiam fideiussor de restituenda dote antequam veniat casus restitutionis liberationem ab obligatione petere non potest, Rot. apud Cenc. *decis.* 201. *sub n.* 5. Contrarium tamen quod fideiussor de restituenda dote ante casum restitutionis dicatur in obligatione stetisse, ac proinde liberationem à fideiussione petere valeat, fuit resolutum *in Romana liberationis à fideiussione* 8. *Iunij* 1629. coram R. P. D. Duran ex ea ratione, quia restitutio dotis est certa per solutionem matrimonij, *auth. de nuptiis*, §. *nuptas*, ac per consequens obligatio est certa ab initio, & tempus tantummodo quo fieri debeat restitutio, est incertum, & ideo fideiussor dicitur stare ab initio in obligatione, conditio enim, quæ est omnino extitura, non suspendit natiuitatem actionis, *l. si pupillus*, §. *spei sub conditione, ff. de nouat.* & *ibi* gloss. & Doctores ita eleganter Ferentil. *in annot. ad decis.* 401. *Buratti, n.* 23. *cum seqq.*

Quoad censum verò aduertere oportet quòd cum ille habeat causam successiuam quandiu non fuerit redemptus, idque fideiussor præuidere potuerit, non sufficit promissio de reuelando indemnem, nisi adsit expressa promissio liberandi respectu sortis, cùm ex natura ipsius fideiussionis obligatio sit perpetua, nec possit peti liberatio à fideiussione respectu sortis, licèt secus sit respectu fructuum, ita Bened. de Bonac. *de censibus, art.* 98. *n.* 101. Felician. de Solis *eod. tract. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 9. *in fine*, Roderic. *de annuis reddit. lib.* 2. *quæst.* 13. *num.* 18. *&* 19. Ludou. de Valat. *censib. quæst.* 97. *n.* 23. Rodriquez *super Bullam Pij V. de censib. dubit.* 2. *consid.* 6. Marcel. Conuers. *in addit. ad Intrigl. quæst.* 60. *lit. A.* Ioan. de Salas *de censib. dub.* 38. & fuit dictum *in Romana liberationis à fideiussione* 20. *Decembris* 1604. coram bonæ mem. Cardin. Millino, & *in Romana census* 9. *Decembris.* 1619. coram Cardin. Sacrato, & *in Spoletana census* 30. *Martij* 1626. coram R. P. D. Duran. & *in Romana*, seu *Montisfalisci liberationis à fideiussione* 3. *Iulij* 1628. coram Cardin. Virili.

Aut dissipare.] Hic est secundus casus, in quo similiter fideiussor ante solutionem possit cogere debitorem, vt eum à fideiussione liberet, quando scilicet principalis bona sua dilapidare cœpisset. Vide Anton. Gomez *d. cap.* 13. *num.* 11. *vers. tertius casus*, Soar. *recept. sentent. lit. F. num.* 143. Marth. Coler. *d. cap.* 10. *sub num.* 320. *&* 322. Peregr. Ianin. *de reali citat lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. Valent. Franch. *d. tract. de fideiuss. cap.* 5. *num.* 567. Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 13. *cap.* 13. *vers. tertia causa*, Cardoso *in praxi iudicum, verbo fideiussor, n.* 21. Bernard. Muscatel. *de modo fideiubendi, part.* 2. *quæst.* 4. *num.* 2. Bernard. Græuæ. *d. conclus.* 29. *consid.* 1. Card. Mantic. *d tit.* 22. *à num.* 18. Molin. *disp.* 546. *n.* 10. Rebello *d. quæst. vnic. de fideiuss. n.* 22. *vers. tertius.* 5

6 Limita hunc casum non procedere, quando post inchoatam dissipationem debitor abstinuit, & reuersus fuit ad meliorem frugem, tunc enim si nondum fideiussor egere cœpit, & ita res sit adhuc integra nullo modo ex hac causa agere poterit, cum cesset æquitas illa iusti timoris, quæ est fundamentum actionis, resoluunt Tiraq. *cessante causa, p.* 1. *in princ. n.* 22. Cardin. Mantic. *d. tit.* 22. *n.* 19. *&* 20. Marcel. Cala *tract. de modo articulandi, & probandi, gloss. vnic.* §. 2. *n.* 1025. Caualcan. *Finiz. decis.* 11. *num.* 4. *p.* 4. Valent. Franc. *tract. de fideiuss. c.* 5. *n.* 574.

7 Quando autem quis dicatur dissipare, & quomodo probetur, vide Rebuff. *tom.* 2 *ad leges Galliæ, tit. de sentent. prouis. art.* 3. *gloss.* 4. *à n.* 8. Mascard. *de probat. concl.* 516. *&* *concl.* 1240. *n* 1. Mantic. *d. tit.* 22. *n.* 19.

8 *Aut super hoc condemnatus fuisti.*] Hic est tertius casus, in quo fideiussor ante solutionem potest conuenire debitorem principalem, vt eum liberet à fideiussione (nempe si ipse fideiussor in iudicio conuentus ad soluendum condemnatus sit,) in idem est text. *in d. l. Lucius, vers. vlt. & in l. si mandatum, vers. sed si mandatum vero, ff. mandati, & in l. fideiuss. pro venditore* 45. *ff. hoc tit.* & apud Castel. *l.* 14. *tit.* 12. *p.* 5. Menoch. *de arbitr. casu* 41. *à n.* 17. Donel. *d. lib.* 13. *c.* 13. *vers. secunda causa*, Molin. *disp.* 546. *n.* 6. Cardin. Mantic. *d. tit.* 22. *à n.* 9. Rebello *d. quæst. vnic. de fideiuss. n.* 22 *vers. secundus*, Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 11. *c.* 1. *de contractu fideiuss. q.* 13. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *n.* 221. *vers. septimus est.*

9 Amplia primò etiam quando fideiussor non adhuc fuit condemnatus, sed facta conclusione in causa euidenter apparet, quod est in casu condemnationis, nam tunc habetur pro condemnato, resoluunt Bernardin. Muscatel. *de modis fideiubendi, p.* 2. *q.* 2. *n.* 10. Surd. *cons.* 367. *num.* 19. Menoch. *d. casu* 41. *num.* 19. Cardin. Mantic. *d. tit.* 22. *num.* 11. inde inferentes posse similiter fideiussorem de sistendo in iudicio, qui scilicet promisit sistere aliquem in iudicio, nec exhibuerit, agere antequam soluat aduersùs reum, vt liberetur, vt per text. *in l. si mandato meo* 45. *vers. si indicio, ff. mandati*, ex ea ratione, quia talis habetur pro condemnato, Menoch. *d. casu* 41. *num.* 28. Mantic *d. tit.* 22. *num.* 30. quod ex eadem ratione locum habebit in fideiussore de iudicato soluendo, cùm similiter ex sententia lata aduersùs reum principalem absque alio nouo processu, parata quoque sit aduersùs eum exequutio, iuxta doctrinam Bart. *in rubr. ff. iudicatum solui*, quam sequuntur multi, de quibus Surd. *consil.* 396. *n.* 39.

10 Amplia secundò, vt etiam procedat quoties ex forma statuti non fuerit necessaria condemnatio, veluti, quia fideiussor obligatus est in forma Cameræ, vel per instrumentum confessionatum, seu, vt vocant, guarantigiatum, (quæ instrumenta in vsu sunt in vniuersa ferè Italia) tunc enim fideiussor potest agere contra

contra principalem debitorem antequam soluat, vt tenent Xuar. *in l. post rem iudicatam, in declarat. leg. Regni, in princ. n.* 1. Valasc. *cons.* 170. *n.* 2. Hippol. *in rubr. ff hoc tit. n.* 216. Vincent. de Franch. *Neapolit. decis.* 414. *n.* 2. Surd. *cons.* 367. *n.* 20. *& decis.* 94. *n.* 5. Peregr. Iannin. *de reali citat. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 8. Card. Mantic. *d. tit.* 22. *num.* 10. Alexand. *cons.* 72. *num.* 6. *lib.* 2. Afflict. *decis.* 241. *num.* 3. & *ibi* Vrsil. *num.* 4. Maur. *de fideiussor. part.* 2. *sect.* 1. *cap.* 3. *num.* 10. Mar. Antonin. *variar. resol. lib.* 1. *resol.* 60. *& vlt. casu* 18. *vers. tum quia*, Magon. *Lucens. decis.* 6. *sub num.* 5. *&* 29. Fænut. *de momento tempor. cap.* 28. *sub num.* 19. Rot. Bononien. *decis.* 40. *num.* 6. *in nouiss. diuers.* Boccac. *de societ. officior. num.* 72. *in fine.* Aloys. Ricc *in collect. decis. part.* 2. *collect.* 304. Ratio est, quia in his casibus debitor habetur pro condemnato, Castrens. *cons.* 319. *col.* 2. *post princip. vers. & hoc ideo, lib.* 1. Rot. apud Zach. *de oblig. Camer. decis.* 1. *num.* 16. *& in recent. decis.* 446 *num.* 2. *part.* 2. & fuit dictum *in Spoletana liberationis à fideiussione* 21. *Aprilis* 1627. coram Reuerendiss. P. D. Duran. quæ est decis. vlt. apud Cencium *in addit. ad tract. de censibus, & in Lucana dotis* 19. *Ianuarij* 1629. coram Card. Virili. Contrarium tamen, imò fideiussorem obligatum per instrumentum guarantigiatum, aut aliud habens executionem paratam, non posse aduersùs debitorem agere quovsque ad soluendum obligetur, defendunt Menoch. *d. casu* 41. *n.* 20. Socin. *reg.* 191. *incip. fideiussor. fallent.* 9. post Gomez. *d. cap.* 13. *num.* 10. *in fine* Molin. *disp.* 546. *num.* 9. Galles. *de obligat. Camerali, q.* 32. *sub num.* 5. & *ibi* Zachi. *in addition. sub num.* 2. & Rot. post eundem *tract. de obligat. Camer. decis.* 20. *num.* 11. *& decis.* 101. *num. vltim.* Conciliantur huiusmodi opiniones, vt prior quando diu obligationis nexu implicatus fuisset, fideiussor, vel debitor bona dissipasset, aut aliàs facultatibus labi cœpisset, posterior vbi fideiussorem intercessionis quasi pœnituisset statim se liberari petendo, ita Matth. Coler. *de process. execut. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 327. Bernardin. Muscatel. *de modis fideiubendi part.* 1. *modo* 20. *n.* 18. *&* 29. Valent. Franc. *tract. de fideiuss. c.* 5. *n.* 387. *&* 588. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *conclus.* 20. *consid.* 4. *à num.* 11.

11 Limita quando fideiussor fuerit condemnatus, & pars appellauit, quia per appellationem pronuntiatum suspenditur, & est expectandus litis euentus, nisi appellatio sit frustratoria, vel iniusta, vt per Bernardin. Muscatel. *tractat. de modis fideiubendi, part.* 2. *quæst.* 4. *num.* 12. Cardin. Mantic. *d. titul.* 22. *num.* 12.

12 Limitatur etiam, vt non procedat quoties fideiussor culpa sua condemnatus fuerit, sed quia hæc limitatio plures distinctiones patitur, vide de ea Menoch. *cons.* 212. *n.* 60. Donell. *d. lib.* 13. *cap.* 13. *vers. non est satis.* Molin. *disput.* 546. *num.* 14. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *d. lib.* 16. *titul.* 22. *num.* 17. *&* 34. *& titul.* 15. *num.* 2. *cum seqq.*

13 Quartum casum vltra tres hîc numeratos adde, in quo fideiussor etiã antequam soluat potest debitorem principalem conuenire, vt illum liberet, nempe si ab initio eo pacto fideiussionem susceperit, vt per gloss. *hic verbo si diu*, ibi, *quartum est*, Menoch. *d. casu* 41. *n.* 26. Donel. *d. lib.* 13. *cap.* 13. *in princip.* Coler. *de processibus execut. part.* 1. *cap.* 10. *ad finem sub n.* 332. Cardin. Mantic *d. titul.* 22. *num.* 23. Bernard. Græuæ. *d. conclus.* 29. *consid.* 5. *à num.* 15. Bernardin. Muscatel. *in tractat. de modis fideiubendi, part.* 2. *quæst.* 4. *num.* 8. *vers.* 11.

14 Quintum casum adde, quando scilicet superueniunt inimicitiæ inter debitorem, & fideiussorem, de quo Cardoso *in praxi iudicum, verbo fideiussor, n.* 21. *in fine.* Cald. Pereira *de potestate elig. cap.* 3. *num.* 31. *& cap.* 33. *à num.* 123. Surd. *de alimentis, titul.* 1. *quæst.* 45. *num.* 73. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 133. *num.* 18. Bernardin. Muscatel. *d. quæst.* 4. *num.* 6. vbi etiam tenet quòd subdistinguendum est cuius culpa grauis, & capitalis inimicitia euenerit, vt si debitoris, agere poterit, si verò ipsius fideiussoris, non aget, nam aliàs esset in potestate fideiussoris se ad suum libitum liberare.

Sextum casum adde si fideiussor animo nouandi intercessit, quia similis est soluenti. Vide Menoch. *d. casu* 41. *num.* 29. Cardin. Mantic. *d. titul.* 21. *num.* 29. 15

Septimum casum adde si fideiussor vult abesse ex causa necessaria, veluti studiorum, aut simili. Vide Bolognin. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, n.* 322. Rebuff. *de priuilegiis scholast. priuil.* 127. Card. Mantic. *d. lib.* 16. *tit.* 22. *num.* 31. Bernard. Muscatel. *d. q.* ... *num.* 5. *vers. octauum.* 16

Octauum casum adde, quando principalis debitor esset rixosus. Vide Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 18. *n.* 40. Gregor. *l.* 14. *verbo en alguna manera, tit.* 10. *p.* 5. Mench. *illustr. cap.* 33. *n.* 21. Rebello *d. q. vnic. de fideiuss. n.* 20. *post princ.* 17

Aduerte quòd fideiussores in priori obligatione dati non liberantur per posteriorem obligationem, licèt & alij in hac intercedant fideiussores citra nouationem factam, resoluunt Anton. Gabr. *lib.* 3. *commun. opinion. tit. de nouat. concl. vnic. n.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1111. *num.* 15. Coler. *de processibus execut. p.* 1. *cap.* 10. *num.* 307. Valent. Franch. *de fideiuss. cap.* 6. *num.* 21. *&* 22. Anton. Hering. *eod. tract. c.* 20. §. 36. *n.* 1. *&* 4. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 134. *n.* 12. Bernard. Muscatel. *in tract. de modis fideiubendi, p.* 1. *modo* 8. *n.* 21. Si tamen datione nouorum fideiussorum renouata sit prima principalis obligatio, liberantur primi, ex Menoch. *d. quæst.* 134. *num.* 14. Hering. *d. cap.* 20. §. 36. *num.* 8. Caroc. *de excuss. bonorum, part.* 2. *quæst.* 54. *sub num.* 31. 18

Nota etiam fideiussorem ad certum tempus datum obligationis nexu liberatum nòn censeri prorogatione solutionis termini se inscio per creditorem debitori concessa, vt per Viuian. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 8. *tit.* 24. *n.* 11. *pag.* 273. *& n.* 13. vbi Soar. *n.* 37. 104. *&* 189. Anton. Gabr. *lib.* 3. *commun. tit. de fideiuss. concl.* 3. Anton. Gom. *tom.* 2. *c.* 13. *de fideiuss. num.* 21. Mascard. *de probat. concl.* 1107. *n.* 12. Anton. Fabr. *in suo Codice, tit. de fideiuss. & mandat. definit.* 25. *à num.* 1. Camil. Borrel. *consult.* 11. *n.* 19. *cum seqq.* Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 79. *n.* 14. plures refert Doctores Cened. *ad Decretal. collect.* 152. *n.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 68. *n.* 38. *cum seqq.* Contrarium tamen, imò quòd fideiussor ad certum tempus datum liberatur inscio se, quando solutionis terminus prorogaretur, tenent Schurff. *consil.* 35. *à n.* 8. *cent.* 2. Valent. Franc. *de fideiuss. cap.* 6. *num.* 51. Decian. *cons.* 102. *num.* 13. *& seq. lib.* 3. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. distinct.* 69. *sub num.* 3. *cent.* 1. Vnde cùm conductio prima est finita, & denuò renouatur, is, qui fideiussit in ea prima conductione non tenetur pro secunda renouata, vt per Menoch. *cons.* 120. *num.* 29. Dissentientes opiniones sic conciliari possunt, vt prima opinio intelligatur quando fideiussor simpliciter fideiussit pro eo, qui ad certum vsque tempus futurus est debitor; secunda verò opinio affirmatiua procedit quando scilicet fideiussor intercedit pro aliquo ad certum dumtaxat tempus, puta anni, biennij, &c. Vide Coler. *German. decis.* 30. *num.* 21. *& de processib. execut. part.* 1. *cap.* 10. *n.* 303. *cum multis seqq.* Bartazz. *tract. claus. instrum. claus.* 41. *gloss.* 7. *num.* 5. Hering. *in tract. de fideiuss. cap.* 10. §. 12. 19

Menoch. *cons.* 719. *n.* 7. Cald. Pereira *de empt. cap.* 23. *num.* 71.

20 Nota denique quòd sicut solutio facta per principalem, iuuat fideiussorem quoad liberationem, ita etiam illi noceat in eo quòd per talem solutionem acquiritur creditori quasi possessio contra eundem fideiussorem, vt resoluit Rot. *in Romana census*, coram Penia, quæ est *decis.* 299. *n.* 6. & 7. *p.* 1. *recent.* & apud Cenc. *in addit. ad tract. de censib. decis.* 69. *n.* 7. sequitur Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 310. *n.* 32. & 34. Sic etiam solutio facta per fideiussorem constituit creditorem in quasi possessione contra principalem debitorem, Rot. *in Cremonen. pensionis* 2. *Maij* 1622. coram bonæ mem. Vbaldo sen. in qua fuit resolutum per solutionem factam à campsore vigore cedulæ bancharia à titulari traditæ pensionarium esse constitutum in quasi possessione exigendi contra ipsum titularem, licèt campsor tunc dicatur simplex fideiussor, quia fideiussori non tantùm censetur factum mandatum in fideiubendo, sed etiam de soluendo, gloss. *in l. si quis in mandato, ff. de negot. gestis, & in l. indebitum, in verbo videri*, per illum text. *ff. de condict. indeb.* gloss. *in præsenti.* Card. Mantic *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 16. *tit.* 22. *n.* 4. Honded. *cons.* 17. *n.* 34. *lib.* 2. Rot. *in Spoletana liberationis à fideiussione* 30. *Martij* 1626. & 21. *Aprilis* 1627. coram R.P.D. Duran. quæ sunt impressæ post dictam addit. Cenc. *ad tract. de censib. decis.* 124. *n.* 3. & *decis.* 142. *n.* 10. & optimè deducitur *in d. Cremonen. pensionis*, refert Ferentil. *in annot. ad decis.* 534. *Buratti, lit. A.*

De Solutionibus.

TIT. XXIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol.* 101. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 174. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 115. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 449. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici*, Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 214. omnes *sub hoc tit.*

De materia tit. vide apud Castellanos *tit.* 14. *part.* 5. Bellacomb. Kirchou. Soar. & alios *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 27. *à pag.* 590. Hering. *de fideiuss. c.* 20. Rendinam *in promptuario recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 108.

SVMMARIVM.

1 *Successor in beneficio tenetur ex bonis, & redditibus Ecclesiæ ad debita sui prædecessoris beneficiati, quæ facta fuerunt pro Ecclesiæ necessitate, vel vtilitate*, & n. 2.

3 *Prælati successor tenetur de bonis Ecclesiæ ad debita contracta per prædecessorem pro sua sustentatione.*

4 *Clericus si nihil habeat, successor in beneficio tenetur ad funeris expensas, quæ tendunt ad remedium salutis animæ defuncti.*

5 *Prælati successor tenetur stare locationi factæ per suum prædecessorem, qui ad ipsiusmet Ecclesiæ necessitatem & vtilitatem bona locauit, secus si nomine proprio.*

6 *Successor in beneficio quando teneatur ad pensiones decursas tempore prædecessoris non solutas, ostenditur.*

7 *Maioratus successor tenetur soluere debita prædecessoris si contracta sint pro necessitate, vtilitate, vel conseruatione ipsius maioratus.*

8 *Maioratus successor tenetur soluere omnia debita contracta ab eo, qui maioratum instituit, nisi post maioratum irreuocabiliter constitutum sint contracta.*

9 *Regni successor tenetur ad debita prædecessoris.*

10 *Feudi successor ex pacto, & prouidentia an teneatur ad debita prædecessoris, ostenditur.*

11 *Prælati successor tenetur ad expensas litis, & impensas necessarias factas per prædecessorem pro Ecclesiæ ministris, & famulis.*

CAP. Ad hoc. I. *Alex. III.*

SVccessor in beneficio tenetur soluere debita sui antecessoris contracta pro Ecclesiæ necessitate, vel vtilitate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar. Henric. Barbat. Panorm. Guid. Papæ, Cened. *collect.* 86. Viuian. *in rationali libri* 3. *iuris Pontificij, pag.* 203. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 442. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 19. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 29. *c.* 9. vbi ex integra clausula intelliges hoc fragmentum. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Nauar. *de spoliis Cleric.* §. 10. *n.* 6. Redoan. *de Eccles. quæst.* 10. Gutier. *practic. lib.* 2. *q.* 53. *à princip.* & *q.* 84. Roman. *cons.* 440. Gemin. *cons.* 1. *n.* 2. & 3. Alciat. *cons.* 14. *n.* 6. *vol.* 1. Bursat. *cons.* 226. *n.* 95. *vol.* 3. Couar. *var. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 3. Rot. *decis.* 805. *n.* 4. *p.* 1. *diuers.* Menoch. *de arbitr. casu* 432. *n.* 32. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 3. *n.* 1. Vezin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 9. *n.* 23. *cum seq. pag.* 183. Nauar. *de spoliis cleric.* §. 10. *n.* 6. Rebuf. *super concord. tit. de collat. vers. item dicit*, Flamin. *de resignat. lib.* 1. *q.* 16. *num.* 49. *cum seqq.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 87. *n.* 2. *cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 94. *à n.* 3. Hieron. Portoles *de consortibus, c.* 15. *n.* 7. Rot. *decis.* 705. *n.* 2. *p.* 1. & *decis.* 778. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* Buratt. *decis.* 482. *n.* 8. 2

Amplia primò, procedere etiam quando Prælatus contraxit debita pro sua sustentatione, quia pro necessitate Ecclesiæ videtur contraxisse, cùm Ecclesia teneatur illum alimentare; vt per Abb. *hîc num.* 2. Bursat. *d. consil.* 226. *num.* 95. Surd. *decis.* 255. *n.* 25. Flamin. *d. q.* 16. *n.* 51. Paul. Comitol *d. q.* 87. *n.* 3. Vnde si Clericus nihil habeat, successor in beneficio tenetur ad funeris expensas, quæ tendunt ad remedium salutis animæ defuncti, secus si in bonis habeat, quia tunc tenetur eius hæres, vt per Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ tract. de sentent. prouis. pag.* 142. *n.* 57. Stephan. Grat. *discept. forens. c.* 94. *n.* 20. *cum seqq.* Burlat. *d. cons.* 316. *n.* 59. & *n.* 127. & *cons.* 28. *n.* 10. *vol.* 2. Franc. Marc. *Delphin. decis.* 436. *p.* 1. & *decis.* 557. *p.* 1. Bellet. *d.* §. 3. *à n.* 3. & *n.* 5. cum Gemin. *d. consil.* 1. *num.* 5. dicit Clericum prædefunctum debere sepeliri expensis suæ Ecclesiæ, & successoris, & *n.* 9. adducit quæ veniant appellatione funeris. 3 4

Amplia secundò in locatione facta per Prælatum de bonis suæ Ecclesiæ, cui tenetur stare successor Prælati si ad ipsiusmet Ecclesiæ necessitatem, & vtilitatem, eius Ecclesiæ bona locauerit, secus si nomine proprio locet redditus, vel bona suæ Ecclesiæ, vide Mich. Graff. 5

tom. 1.

*tom.*1. *commun.opinion.lib.*4.*tit.*43.*n.*40. *pag.*656. vbi Viuian.*num.*123.Put.*Rom.decis.*179.*lib.*1. Aloys.Ricc. *in collect.decis.p.*4.*collect.*1007. *& collect.*1055. *in fine*, Spin.*in speculo testam.gloss.*19.*princip.num.*41. Gutier. *Canonic. lib.*1.*cap.* 36. plures Doctores refert Cened. *ad Decretal. collect.* 76. *num.*5. quibus adde Flamin. *de resignat. lib.*1.*quæst.*16. *num.* 47. D. Barbosa *in l.si filiofam.*§.*fin.num.*17.*cum seqq. ff. soluto matrim.* Morl. *in emporio iuris,part.*1.*tit.*10.*quæst.*2 *num.* 20.Modern. *de iurisdict. part.* 4. *casu* 98. *num.* 8. *& in votis nouiss. decis.voto* 180.Cardoso *in praxi iudicum, verbo fructus, num.*23.Stephan.Gratian.*discept.forens.c.*37.*à num.*18. Card.Tusch.*verbo locatio*, *concl.*419. Molin. *de iustit. tract.*2.*disp.*392.*vers.quod denique*,Card.Mantic.*de tacitis,& ambig conuent.lib.*5.*tit.*13.*n.*21.Valer.Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.*25. *c.*43.*num.*538.*cum seqq.* Azor.*instit.moral.part.*3.*lib.*8.*de locato*, *cap.*6.*quæst.*7. Rebello *de obligat.instit.part.*2. *lib.*14. *quæst.*11.*n.*17. & ideo quando locatio est facta nomine proprio, successor non tenetur stare colono, etiam quòd prædecessor locans decessisset in primo anno, & conductor anticipatè soluisset affictum, vt tenuit Rot. *in Auximana locationis* 24. *Ianuar.* 1590. coram Orano, quæ est *decis.* 211. *num.*6. post tract. Pontif. *de Salu. interd.in* 2.*impress.* Marésc. *variar.resolut.lib.*1.*cap.*18. *num.*7.Stephan.Gratian. *discept. forens. cap.*606.*n.*11. Successor in Ecclesia tenetur stare locationi factæ per prædecessorem etiam nomine proprio quando annus est inchoatus, & iam facta est impensa necessaria, vel magna pars illius, vt quia terræ sunt satæ. Bald. *in l.emptorem*, *num.* 7. *vers. sed pone colonus*, *C. locati*, Ozasc. *decis.*82.*n.*10.Surd.*decis.*52.*n.*12. Marescot. *d. cap.*18.*n.*7.*in fin.*vide alia *ad cap.fin. num.*2.*ne Prælati vices suas.*

6 Amplia tertio, in pensione tempore antecessoris decursa, ad cuius solutionem tenetur successor in beneficio,vt per Cassad.*decis.*3.*num.*2.*& decis.*4. *à princ. de locato*, Gig. *de pensionib. q.*39. *&* 43. Gutier. *canon. lib.*1.*cap.*1.*num.*111. Cened. *d. collect.*86.*ad Decretal. num.*2.Stephan.Gratian.*d.c.*94. *à num.*51. Notandum tamen est successorem in beneficio ad pensiones decursas tempore prædecessoris non teneri nunc, nisi facta priùs fuerit cum eodem prædecessore, vel eius hæredibus diligentia de illis consequendis, vt decisum fuisse in Rota *in vna Hispalen. pensionis de mense Decembris* 1577. referunt Franc. Leon.*in thesauro fori Eccles.part.*2.*cap.*7.*num.*91. Bellet. *disquisit.cleric. p.*1. *tit.de clerico debitore*, §.8.*num.*12.Aloys.Ricc.*in collect. decis. part.*5.*collect.*1652. Crescent. *decis.*3. *ad fin. de solut.*Achil.*decis.*5. *de pensionib.* Seraphin. *decis.*1351. *num.*1. Nicol.Garc. *de benefic.part.*1.*cap.*5. *num.*199. Marescot. *var.lib.*2.*cap.*18 *num.*54. *cum seqq.* Stephan. Gratian.*discept.forens.cap.*49.*num.*52.*& seqq. & n.*59. Gregor. XV. *decis.*507. *num.*3. vbi quòd Rota in his terminis passim condemnat successorem, & quòd ita resoluit sæpissimè in aliis, & admisit eadem Rota *in Larinen. pensionis* 7. *Februarij* 1620. coram bonæ memoriæ Vbaldo sen. in qua aliæ decisiones cumulantur, refert Beltramin. *in annot. ad d.decis. Gregor. num.*7. Potest tamen habere recursum contra hæredes, vel alios, qui fructus perceperunt, vt *in Cæsaraugustana pensionis* 13. *Aprilis* 1592. coram Cardinali Pamphilio, sed ita demum successor tenetur ad pensiones decursas tempore antecessoris, si ei remaneat congrua, quæ in primis, & ante omnia deducenda est, vt fuit decisum *in Campanien. pensionis* 12. *Ianuarij* 1609. coram Iusto., & sequuta est Rot. coram Gregor. XV. *d. decis.* 507. *num.* 5. Probatio autem diligentiarum contra antecessorem debet esse plena, quia materia est rigorosa, & contra bonam fidem, quòd successor teneatur pro pensionibus decursis tempore antecessoris, vt ex Put. *decis.*185. *in fin. lib.*2. Rot. *in d. Larinen. pensionis*,coram Vbaldo, in qua fuit dictum non suffragari diligentias factas contra procuratorem antecessoris, cùm ex illis non possit deueniri ad sententiam excommunicationis, nec pro pensionibus decursis, quæ postea fuerunt solutæ, refert & sequitur Beltramin. *vbi supra.*

Amplia quartò in maioratu, cuius successor tenetur soluere debita prædecessoris, si contracta sint 7
pro necessitate, vtilitate, vel conseruatione ipsius maioratus, secus si pro necessitate, vel vtilitate ipsius prædecessoris. Vide Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.*10. *num.* 15. *& num.* 24. Ludouic. Auendan. *l.*40. *Tauri, gloss.*1. *ex num.*70. *& l.* 46. *gloss.* 9. *ex num.* 2. Spin. *in speculo testam. gloss.*18. *princip. ex n.* 39. *& gloss.*19. *princip. ex num.*36. Anton. Padil. *in l. vnum ex familia*, §.*si de falsidio*, *num.*9. *ff. de legat.*2. Melch.Pelaëz *de maior. part.*4. *quæst.* 26. Matiens. *l.* 6. *gloss.* 3. *ex num.*16.*tit.*7.*lib.*5. *noua recopilat.* Donat. à Fin. *tom.*2. *commun. opinion. lib.* 6. *titul.* 41. *num.* 30. Perez *l.* 1. *gloss.*1.*tit.*2.*lib.*3. *Ordin. pag.*119. Castil. *l.*45. *Tauri, gloss.fin.* Peralta *in l.*3.§.*qui fideicommissum*, *num.*131. *ff.de hered.instit.* Garc. *de expensis*, *cap.*16.*num.*53. Card.Tusch. *conclus.*331. *lit.R. tom.*7. *& conclus.*876. *lit.S.* Valasc. *de partit. cap.*19. *num.* 44. Cald. Pereira *de potest.elig.cap.*16.*num.*5. *& de empt.cap.*27.*num.*40. latissimè Molin. *de iustit. tract.* 2. *disput.*640. *&* 641. Rebello *de obligat. instit. part.*2. *lib.*7. *quæst.* 9. *sect.*3. D.Barbosa *in l.diuortio*,§.*fin.num.*114.*ff.soluto matrim.* plures refert Cened. *ad Decretal. collect.* 86. *num.* 1. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de clerico debitore*, §.5.*num.*29.& quid iure Lusitano super hoc sit dispositum inuenies apud Ordin. Regiam *lib.*4. *titul.* 101. §.*vnico.*

Debita tamen omnia contracta ab eo, qui maioratum instituit, tenetur successor soluere, dummodo 8
priùs capiantur bona libera, redditusque primogenij, his verò non suppetentibus tunc ad bona maioratus deueniendum est, & in causam executionis possunt capi, vt post Palat.Anton.de Padil.Tiraq.& alios resoluunt Gutier. *pract.lib.*2. *quæst.*53. *num.*2. Molin. *d.cap.*10.*num.*1. *&* 2. Matienz. *l.*6. *gloss.*3.*n.*21.*tit.*7. *lib.*5.*noua recopil.* Parlad.*lib.*2.*rerum quotid.cap.fin.p.*4. §. 3. *num.* 32. Si verò post maioratum irreuocabiliter constitutum, & in contractu conditum debita instituentis sint contracta, non tenetur successor ea soluere, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. lib.*1. *quæst.* 23. *num.* 65. nouissimè Melch. Phœbum *Lusitaniæ decis.* 84. & ad hæc vide Ordin. Regiam Lusitan. *lib.* 3. *tit.*93.

Amplia quintò in successore Regni, qui semper 9
tenetur ad debita prædecessoris. Vide Aguirre *de success.Portugalliæ, part.*1.*num.*70. Molin. *d.lib.*1.*cap.*19. *num.*30.Garc. *de expensis*, *cap.*16. *num.* 15. Mart. *de iurisdict.part.*1.*cap.*29. *à num.* 21. Molin. *disput.*641. *num.*7. Rebello *d. quæst.* 9. *num.* 13. Cardin. Tusch. *tom.*7. *lit.R. conclus.*330. *& lit. S. conclus.* 876. Castil. *lib.*3. *quotid. cap.*19. *num.*126. *cum seqq.* In successore 10
tamen feudi ex pacto, & prouidentia contrarium est resoluendum, quia non soluit æs alienum à prædefuncto vassallo contractum, sicut nec soluit filius patri succedens in feudo repudiata hæreditate, vt per Rosenth. *de feudis*, *cap.*2. *concl.*33.*& cap.*7.*concl.*20. *cum seqq.* Surd.*de aliment.tit.*4 *q.*10.*num.*17. *cum seqq.* Bernard.Græuæ.*ad pract.Cameræ Imper.lib.*2.*concl.*154. & idem in emphyteusi de pacto, & prouidentia est tenendum, & decidit Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.*93.§.3.

11 *Pro Ecclesia necessitate.*] Veluti pro expensis litis, & impensis necessariis factis pro Ecclesiæ ministris, & famulis, latè Redoan. *de spoliis Eccles. q.* 10. Franc. Marc. *decis.* 436. *n.* 2. *lib.* 1. Steph. Gratian. *d. c.* 94. *à n.* 30. idem Redoan. *de rebus Ecclesia non alienandis, p.* 5. *n.* 3. *p.* 1. qui etiam hoc intelligunt non solùm de debitis pro vtilitate Ecclesiæ, sed etiam pro sustentatione personæ, patrocinio per Aduocatum præstito, dum esset carceratus, & de salario Aduocati, vt per Put. *lib.* 3. *decis.* 11. *& lib.* 2. *decis.* 43. *in antiq.* hoc intelligit in successore immediato à quo petuntur istæ expensæ, secus à mediato cùm de primo sit intelligendum, ne res procedat in infinitum. Et procedere etiam in salariis famulorum, & Vicarij, quia pro vtilitate Ecclesiæ, & necessaria gubernatione sint contracta, extendunt Flores *var. lib.* 1. *q.* 8. *n.* 4. Steph. Gratian. *d. c.* 94. *n.* 36. *cum seqq.*

Cap. Si quorumdam. II.

Gregor. IX.

PRælatus si pro alienis debitis obligat Ecclesias, est suspensus ab administratione spiritualium, & temporalium, & obligatio non tenet Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Barbat. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 264. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 442. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hunc text. scribentes.*
2 *Clericus non habens vnde soluat debita in totum, vel pro parte, non est excommunicandus, nec molestandus, sed debet dare cautionem de soluendo cum venerit ad pinguiorem fortunam.*
3 *Clericus petens priuilegium huius text. qualiter paupertatem probare debeat, ostenditur.*
4 *Clericus semel ad beneficium huius cap. admissus non prohibetur iterum admitti.*
5 *Moniales feruntur beneficio huius cap.*
6 *Pensionis Ecclesiastica debitor non gaudet beneficio huius cap.*
7 *Clericus debitor alicuius, qui esset pauperior ipso, non gaudet beneficio huius cap.*
8 *Clericus in minoribus non gaudet beneficio huius cap.*
9 *Clericus coniugatus non gaudet beneficio huius cap.*
10 *Periurus clericus, vel suspectus de fuga non gaudet beneficio huius cap.*
11 *Debitum negans non gaudet beneficio huius cap.*
12 *Laicus fideiussor clerici nõ gaudet beneficio huius cap.*
13 *Debitor clericus ratione depositi penes se facti non gaudet priuilegio huius cap.*
14 *Clericus suscipiens terminum postquam fuit condemnatus ad solutionem debiti, non potest se latari de beneficio huius cap.*
15 *Clericus conuentus ex debito dependente ex delicto non gaudet beneficio huius cap.*
16 *Clericus tribus sententiis condemnatus soluere creditori, an gaudeat beneficio huius cap.*
17 *Clericus dolo versatus cum creditore non gaudet beneficio huius cap.*
18 *Bona consumens, vel occultans, seu in extraneos alienans gratia fraudandi creditores, non gaudet priuilegio huius cap.*
19 *Clericus hæres non confecto inuentario minimè gaudet priuilegio huius cap.*
20 *Clericus conuentus actione reali non gaudet priuilegio huius cap.*
21 *Clericus, qui in ludo, vel luxuriosè viuendo bona sua consumpsit, non gaudet priuilegio huius cap.*
22 *Administrans bona aliena, si malam rationem reddiderit de administratis, non gaudet priuilegio huius cap.*
23 *Oblationis in forma Cameræ vigore renuntiatur beneficio huius cap.*
24 *Beneficio huius cap. an possit renuntiari etiam cum iuramento ostenditur.*
25 *Clericus licet non possit carcerari pro causa ciuili, potest tamen con pelli ad præstandam iuratoriam cautionem de soluendo cum. ad pinguiorem fortunam venerit.*

Cap. Odoardus. III.

CLericus non habens vnde soluat debita in totum, vel pro parte, non est excommunicandus, nec molestandus, sed debet dare cautionem de soluendo cum venerit ad pinguiorem fortunam. Colligunt ex Ordin. Abb. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric Boich. Anch. Panorm. Barbat. Henric. Canis. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 204. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 44. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Celebris, & notus est text. iste quatenus probat Clericum non habentem vnde soluat debita in totum, vel pro parte, non debere excommunicari, immò si est excommunicatus pro prædictis debitis absolui debere, absque vlla difficultate, præstita ab eo idonea cautione, vt si ad pinguiorem fortunam deuenerit, debita prædicta persoluet, de quo eiusque materia vide *l.* 23. *tit.* 6. *p.* 1. Vinian. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 53 *pag.* 157. Azeued. *l. fin. n.* 66 *tit.* 21. *lib.* 4. *recopilat.* nouissimè Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 7. *de Cler. & Sacerd. n.* 106. Marc. Ant. Genuens. *in praxi Archiepisc. Curia Neapolitana, c.* 3. latissimè Marchesan. *de commissionib. p.* 3. *c.* 1. *§.* 1. *pag.* 209. *cum seqq.* latissimè etiam Carol. de Grassis *de effectibus clerical. effectu* 7. *per totum*, & Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de clerico debitore, §.* 2. *per totum*, & Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.* 29. *per tot.* Vincent. Caroc. *de exceptionib. except.* 24. Paul. Squillante *de priuilegiis cleric. c.* 10. *per tot.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.* 244. *cum multis seqq. in* 2 *edit.* Couar. *var. lib.* 2. *c.* 1. *num.* 9. Oduard. Caldeira *de error. pragmat lib.* 1. *c.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 183. *num.* 29. *&* 30. Perez *l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 63. Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 17. *n.* 155. Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *p.* 3. *cap. vnic. n.* 4. *cum seqq.* Henriq. *in summ. p.* 2. *lib.* 13. *c.* 18. *§.* 4. Farinac. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 27. *n.* 65. *cum seq.* Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 17. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 22. D. Barbosa *in l. maritum, n.* 2. *&* 47. *& in l. alia, §. eleganter, n.* 18. *&* 19. *ff. soluto matrim.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 88. *n.* 20. *&* 21. Sayr. *in claui Regia, lib.* 10. *tract.* 5. *c.* 7. *n.* 4. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 222. *n.* 38. *cum seqq.* Garc. Gironda *de priuilegiorum, & exemptionum explicat. à n.* 229. Marta *de iurisdict. p.* 4. *casu* 144. Quòd birretum viride deferant etiam coram iudicibus vrbis, & carcerum visitatoribus petentes alternatiuas, vel beneficium huius text. statuit Pius IV. *in sua constit.* 49. fine *Motu proprio, incip. Cupientes, sub dat.* 27. *Octobris* 1561. & est *in Bullario nouo, tom.* 2. *pag.* 53. sed hoc non video in vrbe practicari. 2

Inter cætera, quæ incumbunt Clericis petentibus beneficium huius cap. illud principale est, vt probent suam paupertatem, & miserabilitatem, Ioan. Baptista Costa *d. remed.* 29. *num.* 3. vel per communem æstimationem 3

tionem, seu reputationem, aut quia visi sunt mendicare, Aloys. Ricc. *in d. praxi resol.*245.*n.*2. Marc. Anton.Genuens. *d.c.*3.*n.*18. Marches. *d.c.*1.§.1.*n.*104. Vel quia redditus, quos habent, non excedunt scuta 25. Seraphin.*decis.*173. Aloys. Ricc.*d.resolut.*245. *n.*. Et sufficit, vt summariè constet de paupertate, nec in ea est multum scrupulosè agendum, sed vrbanè, idem Aloys. Ricc. *in decisionibus Curiæ Archiep. Neapol.decis.*81.*n.6. p.*1. vbi à principio illius decis. totus est in ostendendo Clericum admitti ad beneficium huius cap. extra carceres parte non instante, seu non opponente, & *p.*2. *decis.*176. attestatur plurie resolutum fuisse quòd pendente iudicio, & lite super concessione priuilegij huius text. Clericus debitor est audiendus extra carceres, & non carcerandus. Et Clerico intentanti remedium huius text. denegari non potest pensio pro congrua sustentatione, vt per Benincos. *in tract. de paupert.q.*8.*in* 4. *speculin contract.n.*15. Cou.*var.lib.*2.*c.*1. *num.*9.*vers.qua in re*, Surd.*de aliment.tit.*1.*q.*79. *num.*21.*vers.tamen dimitti*. Menoch. *de arbitr. casu* 183. *n.*30. Farin.*d.q.*27.*n.*68. *in fine*, quos refert & sequitur Rot. *in Bononien.seu Romana census* 13. *Februarij* 1615. coram bonæ mem. Buratto inter eius impressas *decis.*97. *n.*3. vbi attestatur quotidie in Curia seruari quòd Clerici admittantur ad beneficium huius text. cum retentione pro
4 congrua eorum sustentatione. Illud in præsentiarum aduertere oportet Clericum semel beneficium huius cap.admissum non prohiberi iterum admitti, Marc. Anton.Genuens.*d.c.*3.*num.vlt.* etiam post rem indicatam, & in executione sententiæ Aloys.Ricc.*in praxi resol.* 249. dummodo tamen beneficium huius cap. non se extendat extra diœcesim petentis, Marches.*d. c.*1.§.1.*n.*100.

5 Amplia priuilegium huius text. extendi ad monia-les cùm in eis detur par ratio, quæ in Clericis, prout iudicatum fuit in Senatu Portugallensi, & in supremo Supplicationis Regni Lusitaniæ in causa monialium Matris Dei de Monchique ciuitatis Portugallensis.

6 Limita primò in Clerico debitore pensionis, in quo non habent locum disposita in hoc text. cùm pensioni consenserit etiam cum iuramento, & obligatione camerali, & possideat beneficium, & potius debet illud dimittere, quàm pensionem denegare, cùm etiam in reseruatione pensionis tales beneficiati illam promittant soluere sub pœna excommunicationis, & priuationis beneficij, vt per Cassal *decis.*21. *n.*3.*de locato*, Gom.*in compendio signaturæ, col.fin.n.*80. *vers. est tamen vnum, & de annali*, *q.*53. quos refert Stephan. Gratian. *d.c.*222. *à n.*50.Marchesan.*de commission. p.*2.*c.*1. §.1. *n.*64. *pag.*317. Farin. *q.*27.*n.*70. Carol.de Grassis *d.effectu* 7.*num.*48. Aloys. Ricc *in d. praxi post resol.*255. *in notabilib. n.*1. quamvis contrarium, quòd scilicet beneficiarius non teneatur vltra quàm facere potest, teneat Cald. Pereira *de extinct. emphyt.c.*4.*num.*24. quicquid etiam propter præcisam obligationem soluendi pensionem non amittere priuilegium dicant Cou.*d.n.*9.*vers. quoties.* & D.Barbos. *d.*§.*eleganter, n.*23.

7 Limita secundò vbi Clericus esset debitor alicuius, qui esset pauperior ipso Clerico.Barbat *hic n.*2.Neuiz. *consil.*59.Carol. de Grassis *d.effectu* 7.*n.*56.Bellet.*d.*§.2. *num.*8.

8 Limita tertiò in Clerico in minoribus constituto, hic enim quantum ad hoc priuilegium par censetur laico, & sæculari, secus tamen si alteri, aut Ecclesiæ proprio ministerio seruiat in diuinis, resoluunt Cou. *d.c.*1.*num.*9.*vers.sed ex quo ad decisionem.* Menoch.*d. casu* 183. *num.*30. Mar.Anton.Genuens. *cap.*3. *num.*3. Marchesan. *d. cap.*1. §.1. *n.*57. *& num.* 98. Gutier. *d. c.*17.*num.*10. Farin.*in praxi crimin. p.*1. *q.*27.*num.*69. Stephan Gratian.*d.c.*222.*n.*39.*&* 40. Molin. *de iustit. tract.*2.*disp.*571.*n.*20.Ruiz.*decis.*6.quem refert Aloys. Ricc. *d. collect.* 22. *in fine*, *& in decis. Curiæ Archiep. Neapol. part.*2.*decis.*20.Ioan. Bapt.Costa *d.remed.*29. *num.*4.

Limita quartò in Clerico coniugato, qui potest capi, & carcerari etiam pro debitis ciuilibus per iudices sæculares, si non habeat bona vnde soluat, resoluunt Natt.*cons.*356.Montalu.*l.*25. *gloss.*1.*col.*2. *ad finem*, *tit.*9.*p.*5.Auiles *in proœm. Prætor.à n.*20.Carol. de Grassis *d. effectu* 7.*n.*52. Couar. *d. cap.*1.*n.*9. *vers. propter quorum*, Gutier.*d.cap.*17.*n.*11. Soar. *in pract. tom.*2. *part.* 3.*cap.vnic.n.*6. Molin.*d. disp.*571.*num.*20. Aloys.Ricc.*in d. praxi resol.*253. Sanch.*de matrimon. lib.*7.*disp.*46.*n.*23.quamvis contrarium, quòd scilicet non possit capi, teneat Humad. *l.* 23. *gloss.* 2.*num.* 2. *versic. secundo fallit*, *tit.*6. *part.*1. & plures, quos refert, & sequitur Ceuall. *communium contra commun. quæst.*593. 9

Limita quintò quando Clericus esset periurus, vel suspectus de fuga, & debitum descenderet ex dolo, tunc enim poterit carcerari, Cou. *d.n.*9. *vers. vtrùm si Clericus*. Stephan. Gratian. *d.cap.*222. *n.*49. Farin. *d. quæst.*27.*n.*71. *vers. sublimita tertiò*, Aloys.Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiastici*, *decis.* 287. Bellet.*d.*§.2. *num.*10. 10

Limita sextò in Clerico, qui negauit debitum, vt per Gutier.*d.c.*17.*n.*2.Molin.*de iustit.tract.*2.*disp.*571. *num.*12.Mohedan.*decis.*1.*de solut.* Put. *decis.*321.*p.*2. Aloys.Ricc.*in praxi decis.*286. *aliàs resol.*246.*per totam*, vbi limitat si debitum postea agnouisset ante sententiam, Marc. Anton.Genuens.*d.c.*3.*n.*5. Carol.de Grassis *d.effectu* 7.*n.*42.Bellet.*d.*§.2.*n.*2.*&* 3. 11

Limita, septimò in laico fideiussore Clerici, cui non proficit beneficium huius cap. vt per Gutier. *pract.lib.*1.*quæst.vlt.n.*70.*cum seqq.* Ceual.*commun.contra commun.q.*701.*n.*14.Ioan.Bapt. Costa *d. remed.*29. *n.*8.Aloys.Ricc.*in d. praxi decis.*289.*in* 1.*edit.aliàs resol.*248.*in* 2.*edit.* 12

Limita octauò in Clerico debitore ratione depositi penes se facti, quia aduersùs exactionem talis debiti non poterit opponere de priuilegio huius cap. Mathesil. *sing.*60.*n.*1.Seg.Dauilos *p.*2.*c.*13.*n.*21. Carol. de Grassis *d.effectu* 7.*n.*58. 13

Limita nonò in Clerico, qui suscepit terminum postquam fuit condemnatus ad solutionem debiti, namque ipse non poterit se lætari de beneficio huius cap.Cou. *pract.c.*32.*n.*4.*concl.*2. Put.*decis.*364. *part.*1. Gasp.Baëc.*de inope debitore, c.*16.*n.*22.Carol.de Grassis *d.effectu* 7.*n.*60. 14

Limita decimò, quando Clericus conuenitur pro debito dependente ex delicto, vel quasi, nam tunc & capi, & carcerari poterit, vt per Ceuàl. *q.*701. *n.*8. Farin.*d.q.*17.*n.*72. Aloys. Ricc. *in d. praxi resol.*251. *in* 2.*editione*, Gutier.*de iuram. confirm. p.*1. *c.*17.*n.*23. *& seqq.*Carol.de Grassis *d.effectu* 7. *n.*38. Bellet.*d.*§.2. *n.* 6. præcipuè si pœna pecuniaria in qua est condemnatus Clericus pro delicto, vel quasi, est applicata fisco, vel parti in vim pœnæ ad vindictam delicti, & non ad emendam, & reparationem damni, ex Gutier. *de iuram.confirm. p.*1.*c.*17.*n.*27.Marc.Anton.Genuens. *d.c.*3.*num.*7. Marchesan. *d.c.*1.§.1. *num.*60. *pag.*317. sed contrarium tuetur Aloysius Riccius *in praxi decis.*292. 15

Limita vndecimò non procedere beneficium huius cap. post tres sententias conformes, ita Cardin. Put. *decis.*56. aliàs 54.*num.*3.*lib.*1.*in correctis*, Franc. *d quæst.*27.*num.*69.Marchesan.*d.*§.1.*num.*74.*pag.*318. 16

Contrarium tamen, imo Clericum tribus sententiis damnatum soluere creditori, gaudere priuilegio huius cap. tanquam benignius tenent Con. *d.c.1.num.9.* Gutier.*d.c.17.n.13.* Azeued. *l.4.n.19.ad fin.tit.2.lib.6. noua recop.* Molin.*disp.571.n.23.* Aloys.Ricc.*decis.295. alias resol.254.* Carol.de Graffis *d. effectu 7.n.45.* Illud tamen verum est quòd Clericus litigans qui per tres sententias conformes in expensis condemnatus fuit, quoad ipsas non admittitur ad remedium huius text. Put.*d.decis.54.n.3.* quem sequuta est Rot. *in Hipporegien. expensarum 12. Decembris 1622.* coram bonæ mem.Remboldo.

17 Limita duodecimò in Clerico dolo versato cum creditore, veluti si tempore contractus se finxit non esse Clericum, altero contrahente id ignorante, aut abscondit de bonis, ne solueretur debitum creditori, vel pendente iudicio super debito principali bona in extraneos alienet gratia fraudandi creditorem, vt per Gutier.*d.c.17.n.2. & 21.* Molin.*disp.571.n.21.* Ferret. *cons.144.* Rot. *decis.841. lib.3.diuers.* Bellet.*d.§.2.n.4.* Marchesf.*d.c.1.§.1.n.76.cum seqq. pag.339.* Verall. *decis.278. p.1.* Farin.*d.q.27.n.70. cum seq.* Aloys.Ricc.*in d. praxi resol.247.* Marc. Anton. Gennens. *d.c.3.n.6.*

18 vbi resoluit quòd Clericus, qui in fraudem creditorum bona consumpsit, non debet gaudere priuilegio huius text. sicut nec occultans illa, aut debita contrahens sub spe gaudendi huiusmodi priuilegio, Marches.in.*loco proximè citato, n.96.* & dictus Marc. Ant. Gennens.*d.c.3.n.11.* idem dicit de laico effecto Clerico post debita contracta in fraudem creditorum, & *n. 12.* de Clerico exercente illicitam negotiationem, & Marches.*d. c.1.§.1.n.94.* dicit attentandi non dari beneficium huius text. dari tamen excommunicato, resoluit Aloys.Ricc *in d.praxi, resol.250.*

19 Limita decimotertiò in Clerico hærede non confecto inuentario, qui non potest vti beneficio huius cap.Thom.Triuis. *Venetia decis.8. part.1.* quem refert Aloys.Ricc.*in praxi post resol.255.in notab.n.2.*

20 Limita decimoquartò in Clerico conuento actione reali, vt per Brun.*de cess.bonorum, q.3.num.14.* Aloys. Ricc.*d.decis.296.n.2.* Marc.Anton.Gennens.*d.c.3.n.9.* Carol. de Graffis *d. effectu 7. n. 62.* Squillant.*d. c.10. num.25.*

21 Limita decimoquintò in Clerico, qui in lu lo, vel luxuriosè viuendo bona sua consumpsit, vt per Bellet.*d.§.2.n.6.* Marc. Anton. Gennens. *in praxi Archiep.Curiæ Neapol.c.3.n.8.* Ferret. *cons. 44. n.3.lib.1.* Carol. de Graffis *d. effectu 7.n.51.* Squillante *d. c.20. num.16.*

22 Limita decimosextò in Clerico administrante bona aliena, vt quia fuisset tutor, vel curator, & malam rationem reddidisset de administratis, Ferret.*cons.144. n.1.lib.1.* Carol. de Graffis *d. effectu 7. n.53.* quicquid dicat Canalc.*de tutore, n.322.*

23 Limita decimoseptimò, vbi quis se obligauit in Romana Curia in forma Cameræ Apost. quia illius obligationis vigore renuntiatur beneficio huius text. Farin.*d.q.27.n.70.* Bellet.*d.§.2.n.8.* Aloys. Ricc. *in d. praxi resol.252.in 2.edit.* Zach.ad Gales.*obligat. Camerali, q.16.n.6.& q.19.n.4.* Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.1.tit.de priuileg. Cleric. c.11.n.16.* Ferentil.*in annot.ad decis.97.Buratti, n.9.lit.B.* Contra Ferret.*cons. 254.n.14.lib.2.* Con.*d.lib.2.c.1.n.9.vers.ex his*, Marc. Ant.Gennens.*in pract.Archiep.Neapol.c.3.n.13.*

Limita decimooctauò vbi causa fuerit terminata in Rota per relaxationem executorialium, Mohed.*decis. n.12.de solut.* Rot.*in Mediolan. fructuum 7.Iun.1596.* coram Card. Pamphilio, *& in Clusina beneficij 29. Nouembr.1619.* coram Card.Caualerio, inter eius impressas *decis.514.n.2.*

Limita decimonono in excommunicato, cui beneficium huius cap.competere non posse, ad tradita per Marches. *p.3. tit. de commiss. admiss. ad cess. bonor.§.1. n.69.& 61.* censuit Rot.coram Card. Caualerio *d.decis.524.n.4.* quicquid dicant Aloys.Ricc.*in praxi aurea, resol.250.* Squillante *d.c.10.n.6.*

Vtrùm autem beneficio huius text. renuntiari possit, quæstio est dubia, in qua receptior opinio tenet non posse, cùm huiusmodi beneficium pauperibus Clericis concessum sit, ne cogantur mendicare in opprobrium totius ordinis Clericalis, ita Con *d.c.1.n.38.* 24
Costa *de remediis subsid. remed.29.n.8.* Ceual.*communium contra commun.q.17.n.11.* Parlad.*lib.2.rerum quotid. p.5.cap.fin. §.6.n.24.* Soar. de Pace *in pract.tom.2. p.3.cap.vnic.n.6.* Marta *de iurisd p.4.casu 42.num.21.* D.Barbos.*in l.alia, §.eleganter, n.20.ff. soluto matrim.* Bellet.*d.tit.de Clerico debitore, §.1.n.32.* Aloys.Ricc.*in d. praxi decis.288.* & in decisionibus Curiæ Archiep. Neapol. *p.2.decis.160.* Marc. Anton. Gennens. *d.c.3. n.4.* Garc. Gironda *in tract. de priuileg. & exempt.explicat.n.103.* Melch. Phœbos *Lusit decis.48.n.10.* vbi etiam quod nec cum iuramento. Quicquid aliud teneant Gutier. *d.c.17.n.34.* Molin. *d.tract.2.disp.571. à num.25.*

Recepta prius ab eo, &c. Notatur ad hoc, quòd licèt Clericus non possit carcerari pro causa ciuili, neque conueniri vltra quàm facere potest, poterit tamen compelli ad præstandam cautionem de soluendo cùm ad pinguiorem fortunam venerit, vt per Con. *d.c.1. n.9.* Farin.*d.q.27.n.66.* Aloys. Ricc.*in d.praxi post resolut.255.in notab.n.54.* Carol. de Graffis *de effectibus Cleric. effectu 7. n. 65.* quæ cautio intelligitur per pignora, vel fideiussores, aut saltem si aliter non possit per iuratoriam, vt per gloss.*in præsenti*, resoluit Rot. coram Card.Caualerio *d.decis.514.n.1.in fine.* 25

In gloss. *Recognoscentem*, ibi, *qui enim cedit bonis*, &c. Notatur ad hoc, quòd beneficium huius cap. minimè competit non confitenti debitum, vt per Rot.coram Card.Caualerio *decis.514.n.2.*

Cap. Is qui. IV. & vlt.

Quando quis dicit se indebitè soluisse, debet probare, sed si aduersarius negat solutionem, & conuincitur accepisse, incumbit ei onus probandi 1
quod debitè accepit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect. Zabar.Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Guid. Papæ, Barbat. Panorm. Viuian.*in ration.lib.3.iuris Pontif.pag.205.* Alagona *in compend.iuris Canon. pag.443.* remissiuè Ximen.*in concord.p.1.& 2.* In dubio solutio applicatur in debitum antiquius *l.in his, & l.cùm pluribus, ff.de solution.* cum aliis per Corn.*cons.195.n.1.vers.item concurrit,lib.3.& cons.128.n.1.lib.6.* Paris.*cons.122. n.7.lib.4.* Menoch. *de præsumpt.lib.3.præs.136.n.10. & seq.* Surd.*dec.186. n.5.& decis.169.n.9.* Rot. *decis.679. n.6. p.1. diuers.* Debitum autem antiquius non consideratur respectu celebrati contractus, sed solutionis faciendæ. Ruin. *cons.126.n.5.lib.5.* Menoch. *cons.121.n.56.* Quæ tamen procedunt quando res est omnino dubia, non autem quando adsunt aliquæ coniecturæ, seu circumstantiæ in contrarium. Rom. *cons.94.n.2.* Rot.*dec.92. n.2.& 3.d.decis.679.n.6.in fine p.1.diuers.* Steph.Gratian.*discept.forens.c.962.n.46.* refert Ferentil.*in annot. ad decis.541.Buratt.lit.A.*

SVMMA

De Donationibus.

Tit. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Donationis materiam qui tractent, citantur.*
3 *Donatio dicta est à dono quasi doni datio.*
4 *Donatio quomodo definiatur, ostenditur*, & n. 5.

1 SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Barbat. Imol. Anan. Guid. Papæ, Butr. Anchar. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 101. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 174. Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 115. Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 443. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit. & vol.* 4. *repet. in iure Canon. ad lib.* 3. *Decret.* Ioan. Calderin. noue Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici, sub hac rubr.*

2 De materia huius tituli agunt Clar. §. *donatio*, Viu. Soar. & alij *tom.* 2. *communium opinion. lib.* 8. *titul.* 32. Anton. Gabr. *lib.* 3. *commun. tit. de donationib.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.* 3. *sub hoc tit.* Rendin. *recept. sent. tom.* 1. *tit.* 22. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuent. lib.* 13. *tit.* 34. Molin. *de instit. tr.* 2. *disp.* 277. *cap. seqq.* Less. *eod. tract. lib.* 2. *c.* 18. Rebell. *de obligat. iustitia, p.* 2. *lib.* 18.

3 *Donationibus.*] Donatio dicta est à dono quasi doni datio, vt probat text. *in l. senatus* 35. §. 1. *ff. de donat. causa mort.* notant Clar. §. *donatio*, *q.* 1. *in princ.* Molin. *de instit. tom.* 2. *disp.* 273. & ita solum habet locum quando datio ex liberalitate procedit, tunc enim so-
4 lutum datum rationem habet boni. Definitur verò secundùm Host. *in sum. tit. de donat.* vt sit rei licitæ nullo iure cogente ex mera liberalitate facta collatio, sequuntur Alberic. *in rub. de donat.* post alios Abb. *in præsenti, n.* 1. Doctores communiter ex Hippol. *in rub. n.* 10. *Instit. hoc tit.* pro qua definitione faciunt text. *in l. donari* 29. *ff. de donat. l. donari* 82. *ff. de regul. iuris, l. munus* 21. §. *dona, ff. de verb. signif.* Verùm hæc definitio non est admittenda, comprehendit namque contractum mutui, commodati, & precarij, in quibus nullo iure cogente ex mera liberalitate fit collatio, vnde cum aliis à definito competat non est bona, iuxta *l.* 1. *ff. de dolo*, & colligitur ex his, quæ scribit Bart *in l.* 1. *ff. de testam.* Cagnol. *in l. omnis definitio, ff. de reg. iuris.* Alij definiunt vt sit datio liberalis, seu vt alij dicunt, actio irredibilis, & per dationem intelligitur actio donantis sufficiens natura sua ad dominium transferendum, & verbum *liberalis*, excludit omnem donationem, quæ habet rationem solutionis debiti, vel permutationis, quæ liberalis non est, sicut verbum, *irredibilis*, excludit omnem commutationem pro re alia, quæ retribuatur, ita deducitur ex D. Thom. *in* 1. *dist.* 18. *q.* 1. *&* 2. & ex Aristot. *in* 4. *ethicor. c.* 2. Syluest. & Summistis *verbo donatio in princ.* Molin. *vbi supr.* Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 18. *dub.* 2. *n.* 11. *cum duobus seqq.* Sed neque hæc definitio placet, quia ad hoc vt illa exacta sit, debet constare genere, & differentia, vt est receptum, & tradunt Doctores *in l.* 1. *ff. de dolo, & in d. l. omnis definitio*, Decian *rub. de probat.* Nau. *de spoliis Cleric.* §. 1. *n.* 2. Planè in prædicta definitione non datur genus, quia illud verbum, *datio*, magis ad differentiam, quàm ad genus referri potest, solum namque conuenit illis contractibus, in quibus necessarium est, vt dominium transferatur, qui enim tenetur dare ad dominium transferendum, regulariter compellitur, iuxta §. *sic itaque, Instit. de actionib. l. vbi autem* 25. §. *fin. ff. de verb. oblig.* Notant Doct. *in l. fin. C. de condict. causa data*, Conan. *lib.* 7. *c.* 15. *n.* 3. *ad fin.* citatis ab Alphan. *collect.* 23. quamvis aliquando verbum, *dare*, soleat accipi pro simplici traditione, vel possessionis translatione, id enim, & partibus non satis peritis fieri solet, iuxta *l. non aliter* 69. §. 1. *ff. de leg.* 1. imo & à Doctoribus passim fit, vt aduertit Pinel. *in rubr. C. de rescind. vendit. p.* 2. *c.* 2. *n.* 7. *& c.* 3. *n.* 14. quinimo & à Iureconsultis, vt *in l. indebiti* 15. §. 1. *ff. de condict. indeb. l.* 1. vbi gloss. *ff. depositi, l.* 4. *ff. de vsur.* eleganter Paul. & Ias. *in l. nemo rem suam, ff. de verb. oblig.* & sic cùm verbum, *datio*, potius sit differentia quàm genus, non est ad nostram diffinitionem accommodata.

Definitur igitur meliùs donatio vt sit concessio alicuius rei non prohibitæ, animo dominium irreuocabiliter transferendi ex mera liberalitate facta. Ponitur loco generis, *concessio*, omnibus contractibus communis, & prædicatur de pluribus, quæ damnationes non sint, vt patet in commodato, precario, emphyteusi, locatione, & similibus, in quibus res etiam conceditur: item potest applicari donationibus causa mortis, quæ tamen propriè donationes non sunt, & tandem quòd verbum *concessio*, donationibus rectè potest accommodari, probant text. *in l. donari* 29. *& d. l. donari* 82. aduertit Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *casu* 88. *n.* 31. Bald. *in l. cùm virum, C. de fideicom.* Felin. *cons.* 27. *n.* 2. *cum duobus seqq.* & innuit text. vbi *gloss. vlt.* & Bald. notarunt *in l. vxori* 33. §. *vxori, in princ. &* §. *cum Seius, ff. de legat.* 3. Reliquæ particulæ adiiciuntur loco differentiarũ, per quas donatio ab aliis dispositionibus essentialiter distinguitur. Adieci, *alicuius rei non prohibitæ*, quia frustrà fiet donatio de rebus quas leges prohibent donari, iuxta reg. *l. non dubium, C. de legib. & l. nemo potest, ff. de reg. iuris.* Dixi, *animo dominium transferendi*, vt excludantur reliqui contractus gratuiti, vt commodatum, & similes, in quibus dominium non transfertur, item & donatio causa mortis, quæ per reconualescentiam reuocatur, *l. si filium, ff. de donat causa mort. l.* 1. *ff. de donat.* Tandem adieci, *ex mera liberalitate facta*, vt excluderem contractus onerosos, veluti locationem, venditionem, & similes ex vtraque parte respectiuos, item alios, qui magis ad aliquod debitũ soluendum, quàm ad purã liberalitatẽ exercendam ordinãtur, quæ definitio aperte colligitur ex *l.* 1. *ff. de donat.* 5

SVMMARIVM.

1 *Liberalis in donando existimare debet se debere quod donat.*
2 *Liberalitas conuenit nobilibus.*
3 *Princeps debet esse liberalis, & seruitia sibi impensa persoluere.*
4 *Principi magis conuenit quàm aliis reddere plusquam accepit.*

Cap. Prudentes. I. *Greg.*

NObilium est existimare se debere quod sponte tribuunt, & nisi in beneficiis crescant, nihil se præstitisse putent. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Henric. Panorm. Barbat. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 206. Alagona *in compendio* 1

dio iuris Canon. pag. 443. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex D. Greg. *lib.* 12. *indict.* 7. *epist.* 17. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 20. *cap.* 1.

2 *Nobilibus legem imponit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd liberalitas conuenit nobilibus, & illorum ea est propria animi qualitas, & natura, vt per Tiraq. *de nobilit. c.* 37. *n.* 34. Cassan. *in catalogo gloria mundi, p.* 5. *consid.* 8. & *p.* 8. *consid.* 35. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxor.* 9. §. *n.* 1. *cum seqq.* Otalor. *de nobilit. p.* 5. *cap. fin. n.* 14 Surd *de aliment. tit.* 6. *q.* 11. *n.* 46. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 554. *num.* 58. & *seqq.* & *conclus.* 979. *n.* 5. Bobad. *in sua politica, lib.* 1. *c.* 4. *n.* 5. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 25. *n.* 19. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 16. *n.* 50. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 17. *à n.* 7.

3 Notatur etiam ad hoc, quòd Princeps debet esse liberalis, & seruitia sibi impensa persoluere, vt per Tiraq *de nobilit. c.* 37. *à n.* 40. Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 10. Burg. de Pace *cons.* 25. *n.* 9. Bero. *cons.* 65. *n.* 11. *vol.* 1.

4 Cranet. *cons.* 889. *n.* 6. Bec. *cons.* 129. *n.* 108. *vol.* 2. & illi magis conuenit quàm aliis reddere plusquam accepit, vt post Tiraq. tradit Menoch. *cons.* 307. *n.* 11. & nouissimè Carol. Bord. *consid.* 22. *n.* 35.

SVMMARIVM.

1 *Donatio, quam facit Prælatus inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesiæ, inualida est.*
2 *Donatio de re Ecclesiæ facta non valet.*
3 *Clerici an domini sint, vel potius dispensatores fructuum Ecclesiasticorum, remissiuè.*
4 *Prælatus solus absque consensu Capituli, & solemnitate potest in acquirendis nocere Ecclesiæ, & conditionem eius facere deteriorem.*

Cap. Fraternitatem. II. *Alex. III.*

1 PRælatus de rebus Episcopatus non potest in detrimentum Ecclesiæ graues facere donationes, præsertim inconsultis Canonicis, & successor potest reuocare tales donationes siue à Clericis, siue à laicis, quia non tenent, cum procurator sit Ecclesiæ, non dominus, vnde debet meliorare conditionem Ecclesiæ, non deteriorare illam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Guid. Papæ, Barbat. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 207. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 443. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 20. *cap.* 2.

2 Probat hic text. donationem de re Ecclesiæ factam non valere, vt per Duen. *reg.* 220. *à n.* 1. Put. *decis.* 304. *p.* 1. *in antiq.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione, n.* 174. Nisi fiat causa remunerationis, vt dixi *ad cap. per tuas, n.* 2. *hoc tit.*

3 *Sit procurator, non dominus.*] Ergo clerici domini non sunt, sed procuratores, & administratores, ac dispensatores fructuum Ecclesiasticorum, de quo vide Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *de bonis clericorum,* §. 11. *n.* 38. *in fine.* Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 114. *n.* 13. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 70.

4 In gloss. *Non debet*, ibi, *sed omittendo tamen potest.* Notatur ad hoc, quòd solus Prælatus absque consensu Capituli, & solemnitate potest in acquirendis nocere Ecclesiæ, & conditionem eius facere deteriorem, vt per Innoc. *hic num. vnic.* Butr. *num.* 10. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum,* §. 47. *n.* 6. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 7. *n.* 32. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 4. *n.* 12. *in fine,* Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de Clerico debitore,* §. 5. *n.* 10.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta per Prælatum an valeat, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo.*
2 *Prælatus potest modicam donationem facere de rebus Ecclesiæ, si hoc habeat consuetudo.*
3 *Consuetudo in contractibus maximè attenditur.*

Cap. Cæterùm. III.

PRælatus iuxta loci consuetudinem sacris Canonibus non obuiantem potest dare in parua quantitate. Colligunt ex Ordin. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Guid. Papæ, Barbat. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 207. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 444. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 20. *c.* 3. & *eandem collect.* 1. *lib.* 1. *sub tit. de consuetudine, c.* 1. & est post Concil. Lateran. *p.* 20. *c.* 3. 1

Probat hic text. Prælatum posse modicam donationem facere de rebus Ecclesiæ, si hoc habeat consuetudo, vt per Oldrad. *cons.* 226 *n.* 6. Tiraq. *in tract. de indiciis in rebus exig. vers. vigesimoquarto,* Abb. *cons.* 45. *n.* 1. & 2. *p.* 1. Card. Tusch. *tom.* 3. *lit. E concl.* 287. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de bonis clericorum,* §. 5. *n.* 10. 2

Et illius terræ consuetudo.] Quæ quidem in contractibus maximè attenditur. Strach. *de mercat. tit. de nauibus, p.* 3. *n.* 9. veluti in locationibus, Surd. *decis.* 131. *n.* 2. & in emphyteusi Cald. Pereira *de potestate eligendi, c.* 6. *n.* 2. 3

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia non vacans in beneficium concedi non potest, de auctoritate tamen Episcopi, & sine præiudicio Prælati potest impropriatatem concedi.*
2 *Vnio de beneficio nondum vacante, & sic viuentis fieri potest absque tamen præiudicio possidentis.*
3 *Rectoris beneficij vocatio, non requiritur, nec eius consensus, cum illi ad suam vitam non præiudicatur in vnione.*
4 *Episcopus potest facere vniones etiam monasteriis, & locis Religiosis.*
5 *Episcopus potest de bonis suæ mensæ Episcopalis loco Religioso donare.*
6 *Vnire potest Episcopus alicui Religioni Ecclesiam, seu beneficium suæ diœcesis.*
7 *Prælatus conferendo vni beneficium, seu alteri, liberalitatem exercet.*

Cap. Consultationibus. IV.

EPiscopus non potest dare Ecclesiam non vacantem alicui Clerico, & si dat, donatio est nulla, sed potest dare locis religiosis. Vnde qui Ecclesias possident, non debent illis in vita sua spoliari sine eorum consensu. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Butr. Barbat. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 208. Alagona *in compendio iuris Canonici,* 1

Canonici pag. 444. remissiuè Ximen. *in concord.p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret.lib.* 3. *sub tit. de iurepatron.c.* 23. & est post Concil. Lateran. *part.* 15. *cap.* 20.

2 *Viuentibus illis*, &c.] Fieri ergo potest vnio de beneficio nondum vacante, & sic viuentis, absque possidentis tamen præiudicio, vt per Cald. Pereira *de renouat.emphyt.q.* 5.*n.* 5. & ideo vocatio Rectoris bene-
3 ficij non requiritur, nec eius consensus, cùm ei ad suam vitam non præiudicetur, sed post mortem ipsius vnio sortiatur effectum, vt per Rebuff. *in praxi benefic. reg de vnion.gloss.* 11.*n.* 8. Hojed. *de incompatibil.benefic. c.* 3.*n.* 9. *vers.sed vtrùm.* Rot. *decis.* 133.*n.* 13.& 14.*p.* 2. *diuers.* Nicol. Garc. *de benefic. p.* 12.*cap.* 2.*num.* 214. vbi *n.* 215. quod procedit etiam in vnione facienda per legatum, & *n.* 217. tenet etiam procedere in casibus positis per Concil. Trid. vt vocatis his, quorum interest, vniones fiant, & *n.* 218. idem dicit in vnione facienda ex commissione Papæ vocatis quorum interest.

4 *Si religiosis fiant locis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus potest facere vniones etiam Monasteriis, & locis religiosis, vt per Nicol. Garc. *de benefic. p.* 12.*c.* 1. *n.* 77. Monet. *de commutat.vltim.volunt.c.* 11.*n.* 331. sic
5 etiam Episcopus potest de bonis suæ mensæ Episcopalis loco religioso donare, vt per Bellet. *disquisit.clerical.p.* 1.*tit.de clerico debitore*, §. 7.*n.* 8. vnde infert posse Episcopum de bonis suæ mensæ Episcopalis abundantiùs donare, & alienare Capitulo, siue Canonicis suis egentibus sine solemnitatibus non obstante iuramento de non alienando sine superioris licentia, quia non potest dici alienatum ab Ecclesia, quod semper in dominio Ecclesiæ retinetur, gloss. *verbo Ecclesiam, in Clem.* 2.*de rebus Ecclesiæ non alien.* Host. *in c.nouit,n.* 5. *cum seq.de his,quæ fiunt à Præl.* vbi Zabar. *n.* 5.*q.* 7. Imol. *n.* 13.& 14.& Butr. *n.* 8. Bertachin. *de Episc.p.* 4.*q.* 45.
6 Rot. *decis.* 756.*n.* 3.*p.* 1.*diuers.* Notari etiam solet ad hoc quòd Episcopus potest vnire alicui Religioni Ecclesiam, seu beneficium suæ Diœcesis, vt per gloss. *verbo denotetur, in Clem.* 2.*de rebus Eccles. non alien.* vbi Zabarel. *n.* 4.*not.* 4.& *n.* 11.*quæst.*... Anchar. *n.* 4.*not.* Imol. *n.* 2.& 3. Abb. *in præsenti,n.* 4. Imol. *n.* 1.& Henric. etiam *n.* 1. Selu. *de benefic. p.* 3.*q.* 11.*n.* 126. Azor. *instit. moral. p.* 2.*lib.* 6.*c.* 28.*q.* 19. Sanch. *in præcepta Decalogi,tom.* 2. *lib.* 7.*c.* 19.*n.* 148.

7 *Donationes verò*, &c. Ergo Prælatus conferendo vni beneficium, seu alteri, liberalitatem exercet, vt per Molin. *de primog.lib.* 2.*c.* 4.*n.* 13.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus non obstante iuramento de non infeudando de nouo, potest integrare feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.*
2 *Donatio rei Ecclesiasticæ valet ob causam remunerationis.*
3 *Prælatus donare potest res Ecclesiæ ob causam remunerationis.*
4 *Tutor donare potest propter benemerita.*
5 *Regulares donare possunt ex causa meritorum.*
6 *Venditionis actum constituunt ad rationem mensuræ iugera ex certo fundo vendita.*
7 *Deceptus in quantitate rei potest agere ad supplementum, etiamsi deceptio fuerit citra dimidiam, quando cœpit actus à mensura.*
8 *Possessio non adipiscitur ex inuestitura.*

Cap. Per tuas. V.

Innoc. III.

PRælatus non obstante iuramento de non infeudando de nouo potest integrare feudum concessum, si non fuit integrum, sicut fuit promissum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Barbat. Anchar. Henric Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 209. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 444. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 18.*c.* 2. 1

In domo sua, &c.] Et ideo ob causam remunerationis valuit donatio rei Ecclesiasticæ, de qua in text. vt per Pinel. *in l.* 2 *C.de rescind.vendit. p.* 3. *c.* 2.*n.* 17. Palat. *in repet.rub.de donat.inter virum*, §. 50.*num.* 3. Tiraq. *in l.si vnquam,verbo donatione largitus,num.* 27. Menoch. *cons.* 191.*n.* 32.& *cons.* 39.*n.* 3.& 56. Vnde Prælatum donare posse res Ecclesiæ ex causa remunerationis, tenent Ias. *in l.ex hoc iure,n.* 6.*ff.de iustit.* & *iure*, & *cons.* 10.*n.* 18. *vol.* 3. Bec. *cons.* 129.*n.* 26.*vol.* 1. sicut & pariter tutorem donare posse propter benemerita, per text. *in l.cum plures*, §. *cum tutor*, vbi gloss. *ff.de administ.tut.* docent Roman. *cons.* 50.*vers.rursus videtur*, Surd. *cons.* 140.*n.* 34. *cum seqq.* qui subdit post Ias. & Tiraq. multa recenseri à Doctoribus permissa ob benemerita, quæ aliàs non permitterentur, Paris. *cons.* 11.*n.* 45.*vol.* 1. Roland. *cons.* 5.*n.* 10.*vol.* 1. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 202.*n.* 5. loquens de Regularibus, qui donari possunt ex causa meritorum, de quo etiam Ioan. Valer. *de different.inter vtrumque forum, verbo munera, differ.* 1.*n.* 102. 2 3 4 5

Quatuor modios terræ, &c.] Notatur ad hoc, quòd tot iugera ex certo fundo vendita constituunt actum venditionis ad rationem mensuræ, vt per Couarru. *pract.c.* 3.*n.* 3. 6

In gloss. *Inuenerunt*, ibi, *nota quòd vbi quis decipitur in quantitate rei agitur ad supplemētum, etiamsi deceptio fuerit circa dimidiam rei.* Intellige vbi à mensura cœpit actus, vt per Couar. *d.c.* 3.*n.* 8. de læsione in pretio, & læsione in quantitate agit Pinel. *in d.l.* 2.*p.* 3.*c.* 1.*n.* 1. 7

In gloss. *In possessione*, ibi, *ergo non adipiscitur quis possessionem ex inuestitura.* Vide Tiraq. *in tract.le mort, in præfat.declar.* 1.*n.* 5. 8

SVMMARIVM.

1 *Interpretatio plenissima fit in donationibus, & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposita, proximam donationem tantum respicit.*
2 *Instrumentum euidenter probat, & non secus ac iudicatum habet vim definitionis causæ, & dicitur probatio probata.*
3 *Clausula, quæ alioquin deberet ad multa referri, quando inseritur alicui capitulo tanquam illius accessorium, non debet ad alia referri.*
4 *Interpretatio facienda est secundùm mentem disponentis.*
5 *Donationes latissimè sunt interpretandæ.*
6 *Beneficia Principis latissimè sunt interpretanda, quando tangunt iura concedentium, & neminem lædunt.*
7 *Interpretatio plenior in testamentis est adhibenda.*

Cap. Cùm dilecti. VI.

CLausula onerosa post multas donationes apposita proximam donationem tantum respicit, quia in contractibus plena, in testamento verò plenior, 1

in

in beneficiis autem plenissima est interpretatio facienda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Barbat. Host. Anch. Henric. Boich. Panorm. Henric. Canis. Viuian *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag. 206.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 444.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 18. c. 3.*

2 *Cùm ex tenore instrumenti euidenter appareat.*] Notatur ad hoc, quòd instrumentum euidenter probat, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, n. 11. & de retractu lig. §. 2 glos. 1. n. 21.* Abb. *in præsenti n. 3.* Bart. *in l. 1. in princ. n. 9. ff. de noui oper. nuntiat.* Alex. *consil. 135. n. 6.* Dec. *cons. 42. à n. 9.* Socin. iun. *cons. 127. n. 7. lib. 3.* & non secus ac iudicatum habet vim definitionis causæ, Bald. *cons. 233. n. 1. vol. 1.* Franc. Bec. *cons. 389. n. 3.* & dicitur probatio probata. Rota apud Farin. *decis. 431. n. 1. in fine, & decis. 619. n. 6. & decis. 690. in fine, p. 1. recent. & decis. 706. n. 1. p. 2. etiam recent.*

3 *Sed ad inferiorem,* &c.] Notatur ad hoc, quòd clausula, quæ alioquin deberet ad multa referri, quando inseritur alicui capitulo, tanquam illius accessorium, non debet ad alia referri, vt per Nau. *in c. si quando, de rescript. except. 2. n. 1.*

4 *Quod hæc fuit mens, & intentio,* &c.] Collige ex text. interpretationem faciendam esse secundum mentem disponentis, vt per Calderin. *cons. 327. vers. de testamento,* aliàs *cons. 8. de donat.* Angel. *cons. 78. Circa primum, in princ. lib. 2.* & plures per me citatos *in tract. Axiom. iuris vsufreq. axiom. 130. n. 5.*

5 *Plenissima est interpretatio adhibenda.*] Notatur ad hoc, quòd donationes latissimè sunt interpretandæ, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n. 48.* Boër. *decis. 172. n. 27.* Cabed. *Lusit. decis. 95. n. 1. p. 2.* Soar. *de Relig. tract. de voto, lib. 4. c. 7. n. 12.* Siluan.
6 *cons. 98. n. 13.* Et ad illud quod beneficia Principum latissimè sunt interpretanda, vide Doctores citatos per me *Axiom. 36. ex n. 1.* Intellige dum tangunt iura concedentium, & minimè tradunt, secundùm Bald. *cons. 456. lib. 1.* Host. *in c. quia circa, de priuileg.* vbi Ioann. Andr. & Abb. *in 3. notab. n. 3.* Hippol. de Marsil. *sing. 483.* Malu. *cons. 18. n. 26.* Morot *cons. 10. n. 13.* Surd. *cons. 140. n. 73. & 74. vol. 1.* Cancer. *lib. 3. var. resol. c. 3. n. 165.* Farin. *cons. 45. n. 28. vol. 1.* à Ponte *cons. 2. n. 21.* Carol. Bardel. *cons. 137. num. 4. & cons. 182. n. 18. vol. 2.* Giurb. *decis. 23. n. 7. tom. 1.*

7 *In testamentis plenior.*] Vide Ceuall. *communium contra communes, q. 126.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus quando de consensu patroni concedit Ecclesiam pio loco, intelligitur patronus donasse iuspatronatus, & si percipiebat certos prouentus in Ecclesia quam de consensu Capituli pro loco concessit, illo donasse videtur.*

2 *Donatio attribuitur Episcopo, etiamsi Capitulum consentiat.*

3 *Verbum* concedo, *inducit dominij translationem.*

4 *Donatio non censetur facta nisi iuris, quod quis habet in re.*

5 *Episcopus donans si Ecclesia fructus prius recepisset, tunc illi, quibus donauit, eos capient.*

6 *Mulier consentiens marito bona sibi hypothecata alienanti, hypothecam remittere præsumitur.*

7 *Capituli consensus requiritur in vnione facienda per Episcopum.*

8 *Episcopus non potest eximere à cathedratico.*

CAP. Pastoralis. VII.

Episcopus quando de consensu Patroni concedit Ecclesiam pro loco, intelligitur patronum dedisse iuspatronatus, & Episcopum dedisse id quod temporale habebat in Ecclesia, v. g. aliquam portionem fructuum, & si nullum habebat, intelligitur concessisse omnes prouentus propter ius Cathedraticum, ad validitatem tamen donationis requiritur consensus Capituli. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Barbat. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 110.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 445.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 18. cap. 4.* 1

Aliquam Ecclesiam concedendo] Ergo donatio attribuitur Episcopo etiamsi Capitulum consentiat, quia venditio attribuitur vendenti, & non consentienti, vt per Tiraq. *de retractu lign. §. 1. gloss. 9. n. 107. & de iure mariti, glos. 5. n. 142. & in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n. 348.* 2

Vtrùm autem verbum, *concedo*, inducat dominij translationem, vide Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxor. §. 7. n. 7.* Lar. *in l. si quis à liberis, §. parens, num. 72. ff. de liberis agnosc.* Surd. *decis. 166. n. 15.* Brunot à Sole *in locis commun. lit. V. num. 38.* Menoch. *cons. 191. n. 8. & de præsumpt. lib. 3. præs. 34. n. 31.* Farin. *in praxi crimin. p. 4. cons. 95. n. 6.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 82. n. 15.* 3

Quod suum est conferre videtur.] Notatur ad hoc, quòd donatio non censetur facta nisi iuris, quod quis habet in re, vt per Xuar. *alleg. 7. n. 3.* Ant. Gom *tom. 1. variar. c. 12. n. 15.* Azeued. *l. 1. à n. 66. tit. 25. lib. 8. nouæ recopil.* 4

Vt si fructum, &c.] Notatur ad hoc, quòd si Episcopus donans, Ecclesiæ prius fructus recepisset, tunc illi, quibus donauit, eos capient, vt per Rebuff. *de congrua portione, n. 33.* Roch. *de Iurepatron. verbo de Diœcesani, q. 10. n. 23. & verbo honorificum, q. 43. num. 75. & verbo, vel is à quo, q. 21. n. 38.* 5

Notatur etiam ad hoc, quòd mulier consentiens marito bona sibi hypothecata alienanti hypothecam remittere præsumitur, vt per Boër. *decis. 23. n. 9.* Mascard. *de probat. concl. 1173. n. 20.* 6

Consensus est sui Capituli requirendus.] Ergo in vnione facienda per Episcopum requiritur consensus Capituli, vt per Boër. *decis. 345. n. 3.* Gambar. *de potestate Legati à latere, lib. 5. rub. 1. de potestate legati in vniendo, n. 58. & 108.* Fusc. *de visitat. lib. 2. c. 26. n. 5.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 28. q. 12.* Rot. *decis. 133. num. 2. p. 2. diuers.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 12. c. 2. n. 145. & à n. 147.* quòd potest hic consensus Capituli interuenire etiam post vnionem, & *num. 150. & 151.* quòd in vnione facienda per Papam, seu ex eius commissione non requiritur consensus Capituli, & *à num. 157.* tenet quòd nec hodie per Concil. Trid. *sess. 21. de reformat. c. 5.* potest Episcopus vnire beneficia sine consensu Episcopi. 7

Præter Cathedraticum.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus non potest eximere à Cathedratico, vt per Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p. 1. q. 3. n. 4. vers. quartò,* quod adeò verum est, vt pro libertate Cathedratici non currat præscriptio contra Episcopum, Balb. *de præscript. in 5. p. q. 16.* Henric. Bottæ. *de synodo p. 3. n. 87.* 8

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Hospitalarij possunt in suum praeiudicium se & domum suam alteri Religiosa domui subiicere, & donare.*
2 *Turpitudinem suam allegans non est audiendus.*
3 *Translatio rei religiosa in alium non valet.*
4 *Actiones cedi non possunt si detur litigium.*

Cap. Inter dilectos. VIII.

1 HOspitalarij possunt se, & sua alteri Ecclesiæ cum suis iuribus subiicere, nec valet si deinde allegent pro se propriam turpitudinem, vt quòd sint periuri, excommunicati, & in fraudem expleuerint talem actum, quia non deceptoribus, sed deceptis iura subueniunt saluis tamen rationibus aliorum, quia res inter alios acta non debet aliis præiudicium generare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Barbat. Host. Anchar. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 215. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 445. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *sub tit.* 81. *cap.* 5.

2 *Contra se turpitudinem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd turpitudinem suam allegans, non est audiendus, vt per Bernard. *reg.* 24. *vers. quinto*, Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 18. *num.* 20. 24. *& seq.* Surd. *decis.* 196. *num.* 6. *& decis.* 307. *num.* 15. Mar. Antonin. *variar. resol. lib.* 2. *resol.* 11. *n.* 75. Rota apud Farin. *decis.* 665. *n.* 12. *part.* 1. *recent.* Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 3. *n.* 12. Cardos. *in praxi iudicum, & aduocatorum, verbo allegatio, num.* 5. plures per Cened. *ad Decretal. collect.* 10. *n.* 4. intellige si turpitudinem allegans liberam habebat potestatem, Sarmient. *lib.* 4. *select. c.* 13. *n.* 5. *&* 11. Thom. de Thomassetis *reg.* 42. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 15. intellige etiam, vbi quis allegat turpitudinem suam ad suum commodum, & vtilitatem, & secus si ad suam domum. Roland. *cons.* 24. *n.* 72. *vol.* 1. Bellet. *d. n.* 12. Limita quando turpitudinem allegans semel fuerit admissus, tunc enim ex detecto periurio, vel turpitudine poterit se iuuare, Cost. *in l. si ex cautione, fallent.* 9. *n.* 2. Cardos. *d. verbo allegatio, n.* 5. latè ego ipse *axiom.* 221.

Cum res inter alios acta, &c.] Vide Doctores, quos plena manu citaui *in tract. axiomatum iuris vsufreq. axiom.* 199. *n.* 11.

3 In gloss. *Quæstionem*, ibi, *& ita rem litigiosam transtulerunt in alium, vnde non valuit translatio.* Vide Cou. *pract. c.* 15. *n.* 6. Lancel. *de attent. in præfat. n.* 484. Menoch. *consil.* 79. *à n.* 16. Peregr. *de iure fisci, lib.* 4. *tit.* 6. *n.* 3. Molina *de iustit. tract.* 2. *disp.* 340. *à n.* 16. Cardoso

4 *in praxi iudicum, verbo lis, n.* 37. Sic etiam actiones cedi non possunt si detur litigium, Afflict. *decis.* 354. *n.* 22. Marant. *de ordin. iudic p.* 4. *dist.* 3. *à n.* 16. Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ, tit. de cessione iuris, art.* 1. *gloss.* 4. Francisc. Maro. *decis.* 148. *n.* 4. Sebast. Medic. *de fortuitis casibus, p.* 1. *q.* 7. *n.* 27. Alex. Trentacinq. *variar. resol. tit. de iudic. resol.* 17. *à princip.* Card. Tusch. *lit. C. concl.* 206. Cabed. *Lusit. decis.* 15. *n.* 15. *p.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quinquagesima, vel centesima, quam facit Episcopus cum graui Ecclesia sua detrimento, potest legitimè reuocari, nec etiam potest vltra quinquagesimam, vel centesimam conferre, etiam cessante læsione Ecclesiæ, sine auctoritate superioris.*
2 *Episcopus potest dotare aliam Ecclesiam, vel Capellam de bonis propria Ecclesia.*
3 *Successor in regno potest reuocare donationes factas à prædecessore.*
4 *Clericus prædefunctus debet sepeliri expensis sua Ecclesiæ.*
5 *Titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus reputabatur, constituit præscribentem in mala fide.*

Cap. Apostolicæ. IX.

ATtento *can. bona rei* 12. *q.* 2. si Episcopus vult 1 construere Monasterium in sua Parochia, vel si vult illud dotare de rebus Ecclesiæ, non potest conferre amplius, quàm quinquagesimam portionem census ipsius Ecclesiæ, cui præstat. Si verò Ecclesiam sæcularem vult facere Monasterium, vel eam ampliare, pro sepulturis, non amplius illi conferre potest quàm centesimam parte redditaum, & hoc siue fiat semel, vel pluries ab eodem, vel diuerso Episcopo dummodo graue damnum Ecclesia, à qua tollit, non patiatur, quia graue damnum Ecclesiæ nec tantum partem, nec minus potest dare, siue de possessionibus, siue de prouentibus ad Cathedralem, vel mensam Episcopalem pertinentibus. Quòd si cum graui damno dedit, donatio reuocatur, nisi præscriptio, vel alia legitima exceptio talem reuocationem excludat. Si autem sine graui damno Ecclesiæ posset dare 50. vel 100. aut plura, tamen requiritur auctoritas Papæ, vt det maiorem summam quàm centum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Barbat. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 212. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 445. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 18. *c.* 6.

De materia, & intellectu huius text. multa tradit nouissimè Monet. *de commutationib. vlt. volunt. cap.* 11. *n.* 94. *cum seqq.*

Ipsum dotare, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus 2 potest dotare aliam Ecclesiam, vel capellam de bonis propriæ Ecclesiæ, vt per Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 5 *art.* 16. Iulian. Viuian. *in praxi iurispatron. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 4. *n.* 33.

Vnde cùm graue detrimentum, &c. Notatur ad hoc, 3 quòd successor in Regno potest reuocare donationes factas à prædecessore, quæ grauiter, & enormiter coronam lædunt, secus si non lædant, vel modicè lædant, vt per Menoch. *cons.* 307. *à n.* 17. Cabed. *Lusitania decis.* 19. *n.* 2. *& decis.* 30. *n.* 1. *& decis.* 40. *à n.* 16. *p.* 2. Vtrùm autem, & quibus casibus Princeps res suæ coronæ alienare valeat, vide Doctores, quos citaui *ad c. intellecto* 33. *de iureiurand.*

Vel pro suis magnificare voluerit sepulturis. Notatur 4 ad hoc, quòd Clericus prædefunctus debet sepeliri expensis suæ Ecclesiæ, & successoris, vt per Gemin. *cons.* 1. *n.* 5. *&* 6. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 3. *num.* 5. vbi etiam resoluunt nepotes, siue consanguineos ipsius defuncti huiusmodi expensas à successore repetere posse, dummodo protestati fuerint se illas facere, seu fecisse animo rehabendi, habita tamen consideratione dignitatis, personæ, sepulturæ, & facultatum Ecclesiæ, quia si transcendunt facultatem beneficij, non tenetur successor ad excessiuas, *l. at si quis*, §. *æquum, ff. de relig. & sumpt. funer.* Gemin. *d. cons.* 1. *n.* 7.

In gloss. *Praescriptione*, ibi, *& nulla temporis*, &c. Notatur ad hoc, quod titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus reputabatur, constituit praescribentem in mala fide, destruitque longissimi temporis praescriptionem, vt per Bald. *in repet. l. Celsus, num. 2. vers. quarto, ff. de vsucap.* Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 5. n. 55. pag. 239.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 6. n. 68. vers. contrariam, & in vers. caeterum,* dicit hoc procedere quando titulus est reprobatus à iure, & cui lex resistit, seu manifestè vitiosus.

SVMMARIVM.

1 *Donatio potest per donatorem, non per haeredem eius, qui tacuit, ob ingratitudinem donatarij reuocari, in casibus hic expressis,* & n. 2.
3 *Doctores referuntur multa de ingratitudine agentes.*
4 *Ingratitudo dicitur ventus vrens, siccans fontem misericordiae, rorem pietatis, & fluenta gratiae.*
5 *Maioratus possessor, qui aduersus institutorem ingratitudinem commisit amittit maioratum.*
6 *Beneficiarius scribens, vel iudicem instruens contra suam Ecclesiam potest tanquam ingratus beneficio priuari.*
7 *Patronus ingratus Ecclesiae perdit iuspatronatus.*
8 *Filius à patre emancipatus, si patrem verbo, vel facto iniuria affecerit, rursus in patriam potestatem, à patre reuocante emancipationem, redigi potest.*
9 *Legitimatio filij potest à patre reuocari propter ingratitudinem in ipsum ab eo commissam.*
10 *Ingratitudine remissa per patrem adhuc filius remanet incapax iuris succedendi.*
11 *Libertas ob ingratitudinem reuocari potest.*
12 *Vassallus ob ingratitudinem amittit feudum.*
13 *Nominatio emphyteusis ob ingratitudinem reuocatur, dummodo talis sit, quae reuocationem patiatur.*
14 *Libertus Clericus ob ingratitudinem commissam in patronum in seruitutem reuocari non potest.*
15 *Donatio facta Ecclesiae ob ingratitudinem Praelati reuocari non potest.*
16 *Donatio facta causa dotis ob ingratitudinem reuocari non potest.*
17 *Donatio remuneratoria ob ingratitudinem reuocari non potest.*
18 *Donatio reuocari potest si donatarius percusserit donatorem palo, lapide, aut ferro.*
19 *Donatio reuocatur si donatarius atroci iniuria donatorem affecerit.*
20 *Iniuria atrox quae dicatur arbitrio iudicis relinquitur.*
21 *Donatio reuocari potest si donatarius notabile detrimentum donantis bonis inferat.*
22 *Donatio reuocari potest si donatarius vitae periculum donatori fuerit machinatus.*
23 *Ius reuocandi donationem ob ingratitudinem non transit ad heredes.*
24 *Poenalis constitutio suos tantùm auctores obstringit, nec contra heredes transit.*

Cap. Propter. X. & fin.

Gregor. IX.

1 Donans, & non eius successor, potest reuocare donationem propter ingratitudinem donatarij, si nimirum in ipsum impias manus iniecit, si praesumpsit inferre vitae periculum, vel atroces iniurias, aut graue damnum suarum rerum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich. Anch. Panor. Barbat. Guid. Papae, Henric. Canis. Cened. *collect. 57.* Vin. *in ration lib. 3. iur. Pontif. pag. 212.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 446.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt apud Lusitanos Ordin. Regia *lib. 4. tit. 63.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l. 2. tit. 26. p. 4. & l. 10. tit. 4. p. 5.* vbi Greg. Lop. Couar. *lib. 1. variar. c. 11. n. 8.* Clar. *§. donatio, q. 21. ex n. 1.* Ant. Gom. *tom. 2. c. 4. n. 14.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n. 193.* Azeued. *l. 2. à n. 2. tit. 1. lib. 1. noua recop.* Card. Tusch. *tom. 2. lit. D. concl. 711.* Lar. *in l. si quis à liberis, §. item iudex, à n. 56. ff. de liber. agnoscend.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, §. 38. à n. 71.* Donell. à Fin. *tom. 2. commun opinion. lib. 8. tit. 32. n. 46. pag. 412.* & Viu. *tit. 34. n. 3. pag. 424.* Vincent. de Franch. *decis. 339.* Mozz. *de contract. tract. de donat. tit. quomodo reuocetur donatio, ex n. 20.* Guttier. *de iurament. confirmat. p. 1. c. 10.* Matiens. *l. 7. gloss. 5. n. 5. tit. 10. lib. 5. noua recop.* Gam. *decis. 163.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, n. 68. vers. moueor, & de potestate eligend. c. 17. n. 48. & à n. 45. cum seqq. & de renouat. quaest. 10. num. 8. & quaest. forens. cons. 39. num. 19.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect. 197.* Molin. *de iust. tr. 2. disp. 81. à princ.* Less. *eodem tract. lib. 2. c. 18. dub. 14. n. 104. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 18. q. 9.* Et clausulam notariorum, qua dicunt donatorem donationem non reuocare promittere etiam praetextu ingratitudinis, superfluam dicit Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. q. 20. n. 15.* 2

De ingratitudine multa scripserunt Tiraq. *in l. 9. connub. n. 27.* Menoch. *de praesumpt. lib. 5. q. 5. n. 11. cum seqq.* Azeued. *l. 2. n. 1. tit. 1. lib. 1. noua recop.* Fr. Anton. de Gueuara *p. 2. Montis Caluarij, c. 8. pag. 189.* Flamin. *de resignat. lib. 6. q. 5. num. 51.* Fr. Emman. *quaest. regul. tom. 3. q. 54. art. 6.* Cald. Pereira *de potest. elig. c. 17. n. 45.* 3

Ingratitudo dicitur ventus vrens, & siccans fontem misericordiae, rorem pietatis, & fluenta gratiae, ita Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento, in 2. n. 36.* Cened. *ad Decret. collect. 57. n. 3.* excaecat oculos benefacientis, vt ex D. Bernardo referunt, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxor. §. 78. n. 48.* Azeued. *l. 2. num. 1. tit. 1. noua recop.* Mozz. *loco citato, num. 21.* 4

Amplia primò in possessore maioratus, qui aduersus institutorem causam ingratitudinis commisit, vt per Molinam *de primog. lib. 1. c. 9. à num. 8.* Azeued. *l. 2. num. 2. & 3. tit. 1. lib. 1. noua recopil.* Molina *de iustit. tract. 3. disp. 654.* Cald. Pereira *de potest. elig. cap. 17. num. 40.* 5

Amplia secundò in Clerico scribente, vel iudicem instruente contra suam Ecclesiam potest tanquam ingratus beneficio Ecclesiastico priuari, secus tamen si ingratus existat Praelato, qui illud ei contulit. Vide Surd. *de aliment. tit. 7. q. 38. n. 5.* Molin. *disp. 281. n. 14.* Cald. Pereira *d. c. 17. n. 50.* Marta *de iurisdict. p. 4. casu 115. n. 14.* 6

Amplia tertiò in patrono ingrato Ecclesiae, qui perdit iuspatronatus, vt per Surd. *de aliment. tit. 7. q. 32. n. 9. & 10. & q. 38. n. 2.* 7

Amplia quartò in filio à patre emancipato, si patrem verbo, vel facto iniuria affecerit, quia rursus in patriam potestatem à patre reuocante emancipationem redigi potest. Vide Cald. Pereira *d. capite 17. num. 48.* Rebello *d. p. 2. lib. 1. quaest. 8. sect. 6. n. 60. vers. septimo.* 8

Amplia quintò in filio legitimato, cuius legitimatio facta per rescriptum Principis propter ipsius ingrati 9

ingratitudinem in partem commissam ab ipso patre potest reuocari. Vide Tiraqu. l *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num.* 278. *&* 289. Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento in* 2. *num.* 5. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 17. *num.* 3. *& tit.* 8. *priuileg.* 65. *num.* 5.
10 Cald. Pereira *d. c.* 17. *num.* 47. Et ingratitudine remissa per patrem adhuc filius incapax remanet iuris succedendi, Franc. Molina *de ritu nupt. lib.* 3. *quaest.* 20. *num.* 13.

11 Amplia sextò in libertate, quae ob ingratitudinem reuocatur, vt probant *l.* 2. *C. de libertis, & eorum liberis,* & apud Lusitanos Ordin. Regia *lib.* 4. *tit.* 63. §. 7. & apud Castellanos *l.* 9 *gloss.* 4. *tit.* 22. *part.* 4. Surd. *de alimentis, tit.* 8. *priuileg.* 65. *à num.* 54. Modern. *de iurisdict. part.* 5. *casu* 90. *à num.* 11. Petr. Cened. *canon. quaest. lib.* 1. *quaest.* 16. *num.* 19. Cardoso *in praxi iudicum, verbo seruitus, num.* 54. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 24. *n.* 12. Azor. *instit. moral.* 3. *part. lib.* 11. *de donation. cap.* 8. *q.* 2. *vers. item donatio*, Rebello *d. p.* 2. *lib.* 18. *q.* 9. *num.* 4. Et quòd non possit patronus liberto ingratitudinem remittere, resoluit Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 2. *q.* 20. *n.* 11.

12 Amplia septimò in vassallo, vt per Schrad. *de feudis, p.* 9. *c.* 9. *n.* 9. Roseth. *eod. tract. c.* 10.

13 Amplia octauò in nominatione emphyteusis, dummodo talis sit, quae reuocationem patiatur. Vide Valasc. *de iure emphyt. quaest.* 39. *num.* 12. *vers.* 17. *in fin.* Cald. Pereira *de potest. eligend. cap.* 3. *num.* 29. *& cap.* 17. *num.* 45.

14 Limita primò in liberto Clerico, qui nullo modo reuocari potest in seruitutem propter ingratitudinem commissam in patronum, vt per Modern. *de iurisd. p.* 4. *casu* 90. *n.* 13. *cum seqq.*

15 Limita secundò in donatione facta Ecclesiae, quae propter ingratitudinem Praelati, seu Capituli non potest reuocari, quia censetur facta Deo, cùm sit omnium gratiarum liberalissimus largitor. Vide Clar. §. *donatio, q.* 21. *n.* 5. Menoch. *remed.* 9. *recup. num.* 102. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 11. *c.* 8. *q.* 5.

16 Limita tertiò in donatione facta causa dotis. Vide Gam. *decis.* 163. *num.* 2. *&* 3. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis mat. p.* 3. *num.* 62. *vers.* 32. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 1. *collect.* 197. *vers. secundò limita.* Molin. *disp.* 281. *vers. ac etiam.*

17 Limita quartò in donatione remuneratoria. Vide Duen. *reg.* 224. *vers. limita* 3. Pinel. *d. p.* 3. *n.* 61. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num.* 13. *& seq.* Vin. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 8. *c.* 34. *n.* 3. *vers. sed vbicumque, pag.* 424. Ioan. Garc. *de donat. remunerat. num.* 8. *&* 9. Rebello *d. p.* 2. *lib.* 18. *q.* 9. *à n.* 8. D. Mart. *in votis nouiss. decis. voto* 215. *num.* 28. Caualc. *consil.* 20. *num.* 23. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 281. *n.* 7. Filliuc. *tract.* 34. *c.* 6. *n.* 131. me citato *in hoc loco*, D. Mari. Cutel. *de donat. inter patrem, & filium, tract.* 1. *disc.* 2. *partic.* 13. *num.* 49. *in fin.* & benemerita sunt probando, Bellacomb *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 8. *tit.* 32. *n.* 174. *cum seqq. pag.* 419. Valasc. *consil.* 55. *num.* 5. Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 15. *n.* 41. *&* 43. resoluit quòd remuneratio quatenus excedit meritum ex causa ingratitudinis reuocari potest, de quo etiam Molina *disp.* 281. *n.* 12. Vnde exemptio ex causa remunerationis concessa non potest ob ingratitudinem reuocari, vt per Hippol. *sing.* 33. Ias. *consil.* 101. *col.* 3. *& consil.* 121. *col.* 4. *vol.* 4. Tiraq *in d. verbo donatione largitus, n.* 13. Roland. *consil.* 76. *num.* 20. *vol.* 2. *& consil.* 13. *sub num.* 27. *vol.* 3. Rimin. iun. *consil.* 323. *num.* 5. *vol.* 3. Sic etiam nec priuilegium etiam subdito concessum, vt per Felin. *in cap. nouit.* 12. *de iudic.* Tiraquel. *vbi suprà, num.* 14. Menoch. *consil.* 723. *n.* 9. *&* 10. *vol.* 8. *& in consil.* 1003. *num.* 95. Nec denique feudum alicui concessum ex causa meritorum, fortè quia dominum à morte, vel ab hostibus liberauit, quod non possit ex causa ingratitudinis illius concessio reuocari tradunt Tiraq. *vbi suprà, num.* 15. Roland. *consil.* 5. *num.* 14. *volum.* 1. *& consil.* 76. *num.* 21. *vol.* 2. *& consil.* 13. *num.* 27. *in fine, vol.* 3. Curt. iun. *in tract. de feudis in* 5. *part. num.* 8. Sonsbech. *eodem tract. part.* 13. *vers. fallit quintò, n.* 6. Pinel. *in l.* 1. *part.* 3. *num.* 64. *vers. infertur* 17. *C. de bonis matern.*

Si impias manus iniecerit. Vel si palo, lapide, aut ferro percusserit, in idem est Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 63. §. 2. resoluunt Azor. *instit. moral. part.* 3. *lib.* 11. *de donation. cap.* 8. *q.* 2. *vers. secunda*, Molin. *disp.* 281. *vers. secunda*, Rebell. *d. p.* 2. *lib.* 18. *q.* 9. *n.* 3. *vers. secunda*, qui etiam resoluit procedere dummodo mortalis culpa committatur, si namque in patriae, aut etiam in sui ipsius, vel alterius proximi legitimam defensionem id faceret, aut alia iusta de causa, nequaquam donatio reuocabitur. 18

Aut sibi atroces iniurias.] Notatur ad hoc, quòd donatio reuocatur si donatarius atroci iniuria donatorem affecerit, de quo Molina *disp.* 281. *vers. prima est.* Azorius *d. lib.* 11. *de donat. cap.* 8. *quaest.* 2. *vers. prima causa.* Rebello *d. quaest.* 9. *num.* 3. *vers. prima.* Vnde donatarius committens stuprum cum vidua vxore donatoris intra annum luctus, priuatur donatione, ex Ignat. del Villar. *in respons. lib.* 1. *respons.* 14 *num.* 14. 19

Arbitrio iudicis relinquitur iudicandum quae dicatur atrox, grauis & inhonesta iniuria. Vide Gomez. *tom.* 3 *var. c.* 6. *n.* 1. *&* 2. Perez *l.* 27. *gloss. palabra, tit.* 19. *lib.* 8. *Ordin.* Menoch. *de arbitr. casu* 263. Molina, & Rebello *vbi proximè.* Gregor. *l.* 10. *verbo palabra, tit.* 4. *p.* 5. Clar. §. *iniuria, n.* 1. *cum seqq.* Plac. *de delictis, lib.* 1. *c.* 6. *n.* 3. 20

Seu graue rerum suarum damnum.] Notatur ad hoc, quòd donatio reuocari potest si donatarius notabile detrimentum donantis bonis inferat, in idem est Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 63. §. 3. resoluunt Molin. *disp.* 281. *vers. tertia est.* Azor. *d. lib.* 11. *de donat. c.* 8. *quaest.* 2. *vers. tertia*, Rebello *d. part.* 2. *lib.* 18. *q.* 9. *num.* 2. *vers. tertia.* 21

Vel vitae periculum.] Notatur ad hoc, quòd donatio reuocari potest si donatarius vitae periculum donatori fuerit machinatus, vt per Azor. *d. quaest.* 2. *vers. quarta*, Molina *disput.* 281. *vers. quarta*, Rebello *dict. quaest.* 9. *num.* 3. *vers. quarta*, Ordin. Regia Lusitan. *dict. tit.* 63. §. 4. 22

Non extenditur ad successores.] Notatur ad hoc, quòd ius reuocandi donationem ob ingratitudinem non transit ad haeredes donantis, in idem est *l. vlt. C. de reuocandis donat.* Ordin. Regia Lusitan. *d. tit.* 63. §. 9. & apud Castellanos *leg.* 10. *tit.* 4. *p.* 5. Bellacomb. *tom.* 2. *communium opinion. lib.* 8. *tit.* 28. *n.* 16. *pag.* 425. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 93. *à num.* 4. Azeued. *ad l.* 2. *num.* 2. *titul.* 1. *lib.* 1. *noua recopil.* Peregrin. *de iure fisci, lib.* 8. *titul.* 8. *num.* 12. Flamin. *de resignat. lib.* 6. *quaest.* 3. *n.* 2. D. Barbos. *in l.* 2. *in princip. part.* 1. *à num.* 127. *& in l. si ab hostibus, §. fin. num.* 12. *ff. soluto matrim.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 18. *à num.* 13. *& quaest. forens. lib.* 1. *quaest.* 20. *n.* 50. Molina *disp.* 261. *n.* 2. Less. *de instit. lib.* 2. *c.* 18. *dub.* 14. *num.* 107. Rebello *d. quaest.* 9. *num.* 7. Azor *d lib.* 11. *de donat. cap.* 8. *quaest.* 3. Intellige procedere quotiescumque donator ipse sciuit ingratitudinem, & habuit tempus reuocandi donationem, & non reuocauit, nam tunc etiam haeredibus eius non competit ius reuocandi eam, secus verò si ignorauerit donator, vel non habuerit tempus reuocandi, quoniam tunc haeredes ipsius donatoris reuocare poterunt, secundum Abb. *consil.* 3. *q.* 9. *ex n.* 6. *in fin. vol.* 3. 23

Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperis liberos, num.* 215. Anton. Gom. *d. c. 4. n.* 14. *vers. iam adde*, Azeued. *d. l.* 2. *n.* 2. Matiens. *vbi supr. n.* 7.

24 In gloss. *Successores*, ibi, *vel contra hæredes, ac successores donatarij.* Notatur ad hoc, quòd quævis pœnalis constitutio suos tantum auctores obstringit, nec contra hæredes transit, vt per Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 18. *n.* 15.

De Peculio Clericorum.

Tit. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Peculium quid sit, & illius appellatione quæ veniant, remissiuè.*
3 *Peculium dicitur à pecunia quasi pusilla pecunia.*
4 *Peculium definitur vt sit patrimonij portio, quam paterfam. filio, aut seruo seorsum tanquam proprium ipsorum habere permisit.*
5 *Peculium in quatuor species diuidi solet, in profectitium, aduentitium, castrense, & quasi castrense.*
6 *Peculium dupliciter accipitur, vel largè & impropriè, vel strictè, & propriè.*

1 Vper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Barbat. Imol. Anan. Guid. Papæ, Butr. Anchar. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 101. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 174. *verso*, Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 116. *verso*, Dan. Venat. *in analysi method. iur. Pontif. à pag.* 447. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Canon.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici*, Canis. *in summa eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *in summa in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 Peculium quid sit, & illius appellatione quæ veniant, vide Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 22. *n.* 2. Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1. *q.* 28. *art.* 8. *in princ.*

3 *Peculio.*] Dicitur peculium à pecunia quasi pusilla pecunia, vt colligitur ex *l.* 1. §. *peculium, ff. de peculio*, & ex *l. si chorus*, §. 1. *ff. de legat.* 3. & expressit *l.* 1. *tit.* 21. *p.* 1. Panorm. *in hac rubr. n.* 1. Vnde cauendum est ab Isidor. *lib.* 5. *etymolog. c.* 25. & à Ferrando *lib.* 2. *declarat. c.* 10. *in fine*, dum existimant peculium dictum fuisse à pecudibus, quasi particula quædam gregis, quam patres filiis, vel seruis industriæ exercendæ causa concedebant, nisi velis eos defendere ex eo, quia cùm pecunia dicta sit à pecudibus, vel pecoribus, quibus olim ab initio patrimonia præcipuè constabant, iuxta text. *in cap. totum* 1. *q.* 3. prosequitur post alios, quos *ibi* refert, Cald. Pereira *in leg. si curatorem, verbo læsis, n.* 90. *C. de in integ. restit. minor.* inde peculium si non immediatè, mediatè saltem dictum dici potest, & ita intelligenda sunt quæ in hanc rem tradit Columel. qui *lib.* 1. inquit in rusticatione, vel antiquissima est ratio pascendi eadem quæ quæstuosissima, propter quod nomina quoque pecuniæ, & peculij tracta videntur à pecore, &c.

4 Peculium autem definitur vt sit patrimonij portio, quam paterfam. filio, aut seruo seorsum tanquam proprium ipsorum habere permittit, quæ definitio colligitur ex *l.* 4. & ex *l. dispositi*, §. *peculium*, *ff. de peculio*, explicat Baptista *in repet. l. frater à fratre, num.* 6. *ff. de condict. indebit.* Cott. *in memorab. verbo peculium*, vbi eam tuentur contra calumniam Laurentij Vallæ, qui *lib.* 6. *elegant. c.* 40. illam impugnat, & quidem temere, cùm prædicta definitio mittatur auctoritate Pomponij *in d. l.* 4. & Vlpiani *in d.* §. *peculium.*

In quatuor species diuidi solet, nempe in peculium profectitium, aduentitium, castrense, & quasi castrense. Profectitium illud est quod patris contemplatione proficiscitur; aduentitium est quod ex donatione, vel industria, vel alia extranea causa filius acquirit. Castrense verò est illud, quod in castris, vel contemplatione militiæ quæsitum est. Tandem quasi castrense est illud quod filius ex scientia, vel ex officiis publicis comparauit. Ita huiusmodi peculium diuidunt Doctores, Bart. & alij *in rubr. ff. de peculio*, Ias. *in l. vlt. num.* 2. *de inoffic. testam.* Crot. *in repet. l. frater in fratre, num.* 1. *ff. de condict. indebit.* Abb. *in præsenti rubr.* & Imol. *num.* 3. Nauar. *in man. cap.* 17. *num.* 147. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsio, num.* 90. *C. de in integ. restit. minor.* 5

Dupliciter tamen accipitur peculium, vel largè, & propriè; primo modo sumptum plura significat, vt videre est per gloss. *in rub. ff. de peculio*, inter quæ potissimum significat cuiuslibet patrimonium, & eius qui è potestate patria, vel dominica liberatus est, vt *in l cogi* 16. *ff. ad Trebell.* & in hac significatione sæpè capi testatur Abb. *num.* 1. Imol. *num.* 1. & alij *in hac rub.* vbi etiam in hoc sensu accipitur. Secundo verò modo propriè & strictè solum significat eam portionem patrimonij, quam pater filio, vel seruo vti proprium habere permittit, iuxta definitionem ipsius peculij, de qua *suprà*, & in hoc sensu accipitur *in tit. ff. de pecul.* 6

Clericorum.] Qui autem veniant eorum appellatione, latè dixi *de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appel.* 51. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Quæsitum à rectore Ecclesiæ tempore promotionis nihil habente, præsumitur de bonis Ecclesiæ acquisitum*, & n. 2.
3 *Bona acquisita ex redditibus Ecclesiasticis regulariter non sunt beneficiatorum, sed ad Ecclesiam pertinent.*
4 *Bona quæ beneficiarius emit etiam suo proprio nomine pecunia, siue ex beneficij fructibus, ipso iure Ecclesiæ debentur.*

Cap. Inuestigandum. I.

Ex Concil. Arelat.

Beneficiatus emens prædia si non habebat patrimonium tempore assumpti beneficij, præsumitur emisse de bonis Ecclesiæ, ac proinde Ecclesiastici iuris sunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Barbat. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontific. pag.* 213. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 447. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. refertur à Burchard. *lib.* 3. *Decret. cap.* 118. & ab Iuon. *part.* 3. *cap.* 94. qui tribuunt Concil. Remensi, & ab Anton. Augustin. 1

collect. 1.

collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 12. c. 1. qui tribuit Concil. Lateran.

1 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Don. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 2. n. 32. verf. acquisita, pag.* 154. Rom. *conf.* 159. *n.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 195. *n.* 9. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 53. *à princip.* Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de bonis clericorum*, §. 2. *n.* 3. *in fine*, Mascard. *de probat. concl.* 202. *n.* 2. vbi *n.* 4. dicit, quòd si dubitetur ex cuius bonis acquisita per Prælatum defunctum sint, in dubio pro Ecclesia præsumuntur, & *n.* 6. quòd Clericus post clericatum in dubio præsumitur acquisiuisse intuitu beneficiorum,

3 & Ecclesiæ. Bona autem acquisita ex redditibus Ecclesiasticis regulariter non sunt beneficiatorum, sed ad Ecclesiam pertinent, Seraphin. *decis.* 594. *n.* 9. *p.* 1.

4 & ideo quæ beneficiarius emit etiam suo proprio nomine ex pecunia, siue ex beneficij fructibus, omnia ipso iure Ecclesiæ debentur, Sarmient. *de redditibus Eccles. q.* 3. *c.* 2. quem refert, & sequitur Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 10. *q.* 1.

Cap. Presbyter. II.

1 PRælatus ea, quæ emit de bonis Ecclesiæ, debet emere nomine Ecclesiæ, aliter est remouendus ab administratione. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Host. Barbat. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 214. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 447. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex Concil. Agathen. *c.* 54. & refertur à Burchard. *lib.* 3. *Decret. c.* 119. Iuo. *p.* 3. *c.* 95. & ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 21. *c.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Quæsita per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiæ sunt relinquenda.*

2 *Episcopus tempore suæ promotionis debet facere inuentarium eorum, quæ ipse ex patrimonio, vel alio titulo acquisiuit.*

3 *Prælatus præsumitur ex bonis propriis non Ecclesiæ acquisiuisse, quando constat eum ante promotionem bona habuisse, & Ecclesiam pauperem esse.*

4 *Quæsita à Prælato in dubio præsumuntur intuitu Ecclesiæ acquisita.*

Cap. Vt vnusquisque. III.

1 EPiscopus omnia, quæ post consecrationem acquisiuit, debet suæ Ecclesiæ relinquere. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Barbat. Anch. Henric. Panorm. Viuian *in ration. lib.* 3. *iur. Pontif. pag.* 215. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 447. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. videtur desumptum ex Concil. Carthaginen. III *c.* 49. refertur à Burchard. *lib.* 3. *Decret. c.* 131. Iuo. *p.* 3. *c.* 96. & ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 21. *c.* 3.

2 *Quas post dies consecrationis*, &c.] Debet igitur Episcopus tempore suæ promotionis facere inuentarium eorum, quæ ipse ex patrimonio, vel alio titulo acquisiuit, vt per Melch. Peláez *de maiorit. p.* 1. *q.* 1. *n.* 19. Mascard. *de probat. concl.* 587. *n.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 51. *n.* 23 *& præsumpt.* 53. *per tot.* Azeued. *l.* 6. *ex n.* 8. *tit.* 2. *lib.* 1. *noua recop.* Cened. *ad Decret. collect.* 145. *n.* 1. Cabed. *Lusitania decis.* 74. *num. vlt. p.* 1. vbi *n.* 2. resoluit quòd facere inuentarium bonorum Episcopi vita defuncti, & eius bona defendere à latrociniis, quæ eorum more contingunt, ad officium iudicis sæcularis spectare potest, quod intelligo si Ecclesiasticus eius auxilium imploret, aut necessarium sit. 3 Quando enim constat Prælatum ante promotionem bona habuisse, præsumitur ex bonis propriis, non Ecclesiæ acquisiuisse, Mascard. *de probat. concl.* 1171. *num.* 31. *&* 32. præcipuè si constat de paupertate Ecclesiæ, & de bonis, & diuitiis propriis Clerici prædefuncti, déque ipsius officio, tunc enim semper bona, quæ reperta fuerint, præsumuntur potius quæsita ex bonis Clerici, quem Ecclesiæ, vt per Abb. *hîc n.* 3. *& in cap. cùm esses, n.* 24. *de testam.* Roman. *conf.* 346. Beroi. *conf.* 7. *n.* 7. *vol.* 2. Rot. *decis.* 582. *n.* 7. *&* 10. *p.* 3. *diuers.* Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de bonis cleric.* §. 6. *n.* 8. 4 In dubio tamen quæ acquisiuit præsumuntur acquisita intuitu Ecclesiæ, & ita de his minimè disponere potest, Menoch. *de arbitr. casu* 195. *n.* 8. Bellet *d. tit. de bonis cleric.* §. 10. *à princ.* quæ omnes meliùs colliges ex *meo tract. de offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 144. *à n.* 12. Vnde Ioan. Andr. *in præsenti*, dicit quòd in dubio ab Episcopo relicta ex præsumptione iuris Canonici censentur post ipsam dignitatem acquisita fuisse, sequitur Couar. *in c.* 1. *n.* 6. *&* 8. *sup. hoc tit.* Rot. *in Arboren. spolij* 17. *Iunij* 1624. coram bonæ memor. Patriarcha Manzanedo. Et ex quo bonorum custodia Episcopi defuncti pertinet ad Regem, Palat. *in introduct. rub. de donat. inter virum, n.* 28. Cabed. *Lusit. decis.* 84. *p.* 1. *& de patr. Regiæ Coronæ, c.* 37. *n.* 7. Et Ecclesiæ Pastore viduatæ sub Regis protestatione sunt, Afflict. *in constit. rub.* 28. *n.* 1. *lib.* 3. Cabed. *d. c.* 37. *n.* 8. tenent idem Cabed. *decis.* 84. *p.* 1. & Ceual. *de cognit. per viam volunt. p.* 2. *q.* 76. *n.* 13. inuentarium bonorum Episcopi faciendum esse à iudice laico; sed id defendi non potest, quia Episcopi decedunt ab intestato, & eorum hæredes sunt alij Episcopi successores, Ecclesia, vel Camera Apostolica, quæ omnia sunt personæ Ecclesiasticæ ac proinde huiusmodi inuentarium coram iudice Ecclesiastico confici debet, vt per Franc. Marc. *part.* 1. *decis.* 105. Marta *de iurisdict. p.* 4. *centur.* 3. *casu* 122. *num.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Empta per Prælatum ex emolumentis Ecclesiæ, efficiuntur Ecclesiæ, licèt Prælatus emerit nomine alieno.*

2 *Empta ex redditibus beneficij, eius Ecclesiæ acquiruntur, itavt beneficiarij ementis non efficiantur nisi quoad vsum.*

3 *Clericus si de bonis Ecclesiæ capellam, seu Ecclesiam ædificet, non acquirit sibi iuspatronatus, sed Ecclesiæ.*

Cap. Inquirendum. IV.

Ex Concil. Remen.

EMpta per Prælatum ex prouentibus Ecclesiæ etiā nomine alieno, sunt Ecclesiæ, quia ista fraus nemini prodest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Panorm. Barbat. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 215. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 447. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur à Burchard. *lib.* 2. *Decretor. cap.* 123. & Iuo. *part.* 3. 1

c.96.& Anton. August. *collect.* 1. *Decret.lib.3.tit.21.* *cap.* 6.

2 Collige ex text. empta ex redditibus beneficij eius Ecclesiæ acquiri, itavt beneficiarij ementis non efficiantur nisi respectu vsus, vt per Abb.*hic n.*1.*& 6.& in cap. fin. n.*5.*vers. nam quemadmodum, infr.hoc tit.& in cap.relatum* 2.*n.*3.*de testam.& conf.*94.*in princ.vers. si verò dictum palatium, p.*2.Barbat. *conf.*39.*n.*6.*vol.*4. Redoan.*de spoliis Eccles.q.*3.§.*verùm, n.*28.*cum seq.& §. pen. n.*13. *cum seqq.* quos refert & sequitur Bellet. *disquisit. Cleric. p.*1.*tit. de bonis cleric.* §.2.*n.*3.addę D. Barbos.*in l.diuortio, in princ. p.*2.*n.*62.*ff.soluto matrim.*

3 Hinc deducitur quòd si Clericus de bonis Ecclesiæ capellam, seu Ecclesiam ædificet, non acquirit sibi ius patronatus, sed Ecclesiæ, vt probat text.*in cap. Apostolicos, in fine*, & *ibi gloss.verbo contraxisse*, 12.*q.*2. vbi Archid *n.*4. Lambertin.*de iurepatr.lib.*1.*p.*1.*q.*8. *art.*7. *& art.* 8.*n.*2.latè de Episcopo Rot. *in vna Vrselen. spoliorum* 13. *Februarij* 1609.coram Illustrissimo Ludouisio postea S. D. Gregor. XV. relata per Farin. *decis.*241.*p.*2. *recent.* vbi *n.*6. asserit hoc fallere, vbi apparet Episcopum noluisse Ecclesiæ, sed potius alteri acquirere, putà quando alteri stipulatur, & *n.*7. censet quòd res empta ex fructibus beneficij à Prælato etiam Regulari non dicitur acquisita Ecclesiæ, vbi Prælatus fuit stipulatus pro se vti persona priuata, & laica, & pro quibus dederit.

4 In gloss. *Comparauit*, ibi, *& est speciale in Ecclesia*. Vide similem *gloss.in l. si vt proponas* 8. *vers.non negabit, C.de rei vendic.* Felin.*in cap. cùm ex officij, n.*2.*de præscript.* Anton.Gom.*l.*50. *Tauri, n.*36.*in princ.* Sarmient.*de redditib. p.*3.*c.*2.*n.*10.

SVMMARIVM.

1 *Meliorationes facta per Prælatum in rebus Ecclesiæ sunt suæ in vita, etiamsi dimittat beneficium, sed de his testari non potest.*

2 *Expensas factas in meliorandis rebus Ecclesiæ de proprio patrimonio, tam ipse Prælatus, siue beneficiarius, quàm eius hæres repetere potest.*

3 *Clericus, qui ex industria sua personæ rem Ecclesiæ meliorem fecit, non potest repetere.*

4 *Benemeritis res Ecclesiæ donari possunt.*

5 *Prælatus ex causa remunerationis donare potest.*

6 *Emphyteusis potest concedi alicui in remunerationem seruitij de aliqua re Ecclesiæ cum parua pensione.*

7 *Donatio remuneratoria facta à Prælato pro remuneratione accepti beneficij valet.*

Cap. Si quis. V. & vlt.

Ex Concil. Tolet.

1 Meliorationes factæ per Clericum in terris Ecclesiæ, veluti viniolæ, aut agelli, suæ sunt vsque ad mortem, licèt dimittat beneficium, sed moriens non potest illa relinquere alicui in testamento, vel hæreditario iure, nisi forsan Episcopus voluerit illa assignare alicui pro seruitiis factis Ecclesiis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Barbat. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Host. Henric. Panormit. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 216. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 447. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. Tolet. XI. *c.* 4. refertur ab Anton. August. *collect. Decret.lib.*3.*tit.*21.*c.*7. Bursat. *conf.*226. *n.*93. *& seqq.* *vol.*3.Bellet.*disquisit. cleric. p.*1.*tit.de bonis clericorum*, §.4.*n.*2.Marc. Anton.Genuens.*in practic.Eccles.q.*614. *per totam.* Expensas tamen, quas in meliorandis rebus 2 Ecclesiæ de suo patrimonio fecit, tam ipse, quàm eius hæres repetere potest, Surd. *conf.*333.*n.*31. Paul.Comitol.*respons.moral.p.*1.*q.*82.*in fine*, vbi intelligit nisi fecerit animo donandi, Stephan. Gratian.*discept. forens.cap.*117.*num.*26. Cald. Pereira *de empt. c.*27.*n.*2. Bellet.*d.*§.4.*num.*3.vbi *num.*5. cum Abb.*hic n.*2. notat 3 quòd Clericus; qui ex industria suæ personæ rem Ecclesiæ meliorem fecit, non potest repetere, quod sic ex industria sua impendit, sed illud cedit Ecclesiæ.

Pro seruitiis, &c.] Ergo benemeritis res Ecclesiæ 4 donari possunt, vt per Rebuff.*in compendio alien.n.*62. Bellet.*d.tit.de bonis clericorum*, §.5.*n.*7.& Prælatus ex 5 causa remunerationis donare potest, Rot.apud Farin. *decis.*241.*n.*2.*p.*2. *recent.* vbi citat Nauar. *conf.*6. *n.*3. *sub tit. de donat.* Et emphyteusis potest concedi alicui 6 in remunerationem seruitij de aliqua re Ecclesiæ cum parua pensione, Rebuff.*vbi proximè*, Surd.*decis.*290. Flores de Mena *var.lib.*1.*q.*7.§.1.*n.*21.nam emphyteusis sic concessa videtur empta, Cald. Pereira *in resp. pro Societate Iesu, n.*16.

In gloss. *Præstatione* Notatur ad hoc, quòd donatio 7 remuneratoria facta à Prælato pro remuneratione accepti beneficij valet, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 434.*n.*2. vbi *n.*3. quòd donatio remuneratoria facta à Prælato de bonis Ecclesiæ non debet excedere terminos remunerationis.

De Testamentis, & vltimis Voluntatibus.

Tit. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*

2 *Testamentorum materiam qui Doctores tractent, citantur,* & n.3.

4 *Testamentum quomodo à Iustin. deriuari dicatur à mentis testatione, ostenditur,* & n.5.

6 *Testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia de eo quod quis post mortem suam fieri vult,* & n.7. *respondetur obiectioni.*

8 *Testamentum quoddam in scriptis dicitur, quod vulgo clausum nuncupatur, alterum nuncupatiuum dicitur sine scriptura.*

9 *Testamenti nuncupatiui species declarantur, & numeris seqq.*

12 *Testamentum quoad inuentionem, & primæuum vsum iurisgentium est, quoad formas tamen, solemnitates, & confirmationem iuris est ciuilis.*

Vper hanc rubr. scripserunt Zabarell. 1 Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Panorm. Couar. Barbat. & iterum *in repet.* Henric. Canis. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 103. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.*174. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.*117. Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag.*448. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germ. *in paratitlis ad quinque libr. Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iur.* Canon.

Canon. Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 214. omnes *sub hoc tit.& volum.* 4. *repet. in iure Canon. ad lib.* 3. *Decret.* Matth. Nerut. & Franc. Niconit.

2 De materia huius tit. agunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 80. *cum seqq.* vbi parens meus, & apud Castellanos *tit.* 1. *p.* 6. Viu. Kirchon. Soar. & alij *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 12. *&* 13. Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *sub hoc tit.* Aluarad. *de coniectur. ata mente defuncti*, Card. Mantic. *de coniecturis vlt. volunt.* Simon. de Prætis *de interpret. vltimarum volunt.* Lusit. Emman. Figueira de Negreiros *in introductione ad vltimas voluntates*, Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 124. *cum seqq.* Bened. Ægid. *in repet. l.* 1. *C. de sacros. Eccles. p.* 1. & nouè Petr. Ioan. Moneta *de commutatione vltimarum voluntatum*, Paul. Layman. *in Theolog. morali lib.* 3. *tract.* 5. *c.* 1.

3 Ex professo *de testamentis, & vltimis voluntatibus* tractatus edidêre Angel. de Gamblionib. *tom.* 8. *tract. Doct. p.* 1. *fol.* 31. Didac. Cou. *fol.* 98. Iul. Clar. *fol.* 90. Roland. Parsagit. *fol.* 1. Ioan. Dauth. Mich. Grass. Gabr. Vasquez.

Testandi iure promiscuo, seu communi, Boëtius Eppo.

Testamentis, & successionibus, Philip. de Cassolis *tom.* 8. *p.* 1. *fol.* 107.

Testamenta exequendi iure, Boëtius Eppo.

Testamentis, & codicillis, Ioan. Gail.

Testamentaria successione, & quomodo ex pacto hæreditas acquiratur, Hieron. Mayer.

Testamentis mariti, & vxoris coniunctim, vel separatim factis, Petr. Pech. *tom.* 8. *p.* 1. *fol.* 146.

Testamentis ordinandis, idem *fol.* 112.

Testamenti mutatione, Ioan. Dilectus Durantes *fol.* 140.

Testamenti tutore, & executore, idem *fol.* 136.

Testamentorum famulis, Ludou. Lana *fol.* 180.

Testamentorum speculum, Didac. à Spino.

Testandi arte, Lud. Lana *fol.* 109. & Ioan. Dilectus Durantes.

Testamentorum præceptis variis, idem *fol.* 137. Bartholomæ. Romulus.

4 *Testamentis.*] Iustin. *in princip. Instit. hoc tit.* etymologiam nominis testamenti deriuat à mentis testatione, sed irridetur à Valla post Gellium *lib.* 6. *elegant. c.* 36. Cott. *in memorab. verbo testamentum*, & consulendum ea de re Iustin. cùm aliter ipsius sensus percipi nequeat, affirmat Mench. *de success. creat. in præfat. n.* 28. refert Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 124. *col.* 1. *in fine*, considerantes quod si testamentum à mentis testatione diceretur, similiter vestimentum, calceamentum, ornamentum, & similia à mente deriuarentur, quod est absurdum manifestum.

5 Ego tamen aduertendum duxi Iustiniani intentum non fuisse nudum verbi corticem exponere, id enim Grammaticis relinquendum fuerat, sed potiùs voluisse effectum, seu rem per testamentum significatam, & illius substantiam modis exponere, vt fecisse videtur Iureconsul. *in l. qui testamento* 20. §. *vlt. ff. hoc tit.* ibi, *suprema contestatio*, iuncta gloss. *verbo contestatio, in simili l. senatus* 35. *in princ. in vers. donatio*, ibi, *quasi doni datio, ff. de donat. causa mort. l.* 1. *vers. nouatio enim*, ibi, *à noua obligatione, ff. de nouation. l.* 1. *in princ. ff. de acquir. possess.* & secundùm hanc significationem testamentum dicitur mentis nostræ contestatio de eo, quod post mortem fieri volumus, Crass. *recept. sent.* §. *testamentum*, *q.* 2. Vel, si magis placet, dici potest cum Molin. *vbi proximè*, testamentum dictum ex eo, quòd testator in eo alios suæ voluntatis testes soleat interpellare, & in hoc sensu testamentum dicitur contestatio, *d.* §. *vlt.* ibi, *contestatio, id est, testium inuocatio circa postremam voluntatis explicationem*, vnde qui testamenta fecerunt testantes dicuntur, *l. in testamentis* 12. ibi, *testantium, ff. de regul. iuris*, & passim alibi, aduertunt Conar. *in hac rubr. p.* 1. *n.* 3. Alciat. *lib.* 4 *de verb. signif. c.* 20. Conan. *lib.* 5. *comment. c.* 1. Aurel. *lib.* 2. *sent. c.* 19. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 1. *tit.* 5. *num.* 10.

Definitur testamentum ab Vlpian. *in l.* 1. *ff. hoc tit.* vt sit voluntatis nostræ iusta sententia de eo quod quis post mortem suam fieri vult, sequuntur Bart. & Doctores communiter *ibi gloss.* 1. vbi omnes, *in princ. Instit. eod.* Host. *in summ. huius tit.* Roland. *ad flores testament. p.* 1. *memb.* 3. Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo testamentum, il.* 1. *n.* 4. Clar. §. *testamentum*, *q.* 1. Alciat. *lib.* 14 *Paradox. c.* 7. *post med.* Conan. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 9. *c.* 1. Auiles *ad edicta Prætor. c.* 36. *in gloss. verbo firmales, n.* 2. Mench. Mantic. Grass. & Molin. *citatis locis*, loco generis apponitur sententia pro mente, seu arbitrio dispositiuo, quia ad substantiam testamenti non qualibet, sed dispositiua testatoris voluntas requiritur, *auth. de nuptiis*, §. *disponat, collat.* 4. *l. quidam cùm factum* 46. ibi, *quoniam si ipsum testatorem*, &c. vbi gloss. *ff. de hæred. instit. c.* 1. ibi, *licèt voluntatem habuerit, de eo, qui mittitur, cap. tua nobis* 17. vbi gloss. *verbo voluntatem, infr. eod.* cum his quæ Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, n.* 20. *C. de reuocand. donat.* Clar. §. *testamentum*, *q.* 61. Gutier. *in l. nemo potest, ff. de leg.* 1. *n.* 1. Aluarad. *de coniect. mente defuncti, lib.* 1. *c.* 2. *à n.* 6. tum quia latiùs patet & plures comprehendit sententias dispositiuas tam in contractibus, quàm in cæteris vltimis voluntatibus, quæ testamenta non sunt, nec est admiratione dignum quod sententia idem importet quod mens, sic enim passim accipitur in variis speciebus, *l. contra, l.* 28. *in fin.* ibi, *sententiam eius circumuenit, ff. de leg. reg. vlt. lib.* 6. ibi, *contra legis nititur voluntatem, l.* 1. §. *incidit*, ibi, *non ex verbis, sed ex sententia, ff. ad Turpil. l. si quis id quod* 7. *ff. de iurisd. c. si postquam* 33. ibi, *sed etiam ex sui mente, de elect. lib.* 6. Cætera loco differentiarum adiiciuntur. 6

Non obstat quòd reliquæ omnes vltimæ voluntates illud commune habent quod sint sententiæ de eo quod quis post mortem suam fieri vult, quasi hæc vltima particula potius loco generis, quàm differentiæ fuisset apponenda, respondetur enim quòd cùm hæc vltima particula copuletur simul cũ verbo, *iusta*, immediatè præcedenti, atque ita sensum faciat quòd testamentorum sit sententia iusta secundùm ius de testamentorum factione de eo quod quis, &c. iam omni & soli conuenit testamento, prout à cæteris vltimis voluntatibus distinguitur, quippe quæ nullatenus dici valent sententiæ iustæ secundùm ius de testamentorum factione, & ita particula illa, *iusta*, secundùm illud ius latissimè accipienda, siue illa refertur ad ius gentium, siue ad ius Romanorum, siue ad illud quodcunque, de omnibus enim verum est dicere quòd sint iustæ sententiæ secundùm ius de testamentorum factione, &c. Et ita cum hac diffinitione transeunt, licèt varios exponendi sensus amplectantur plures ex Doctoribus *suprà* citatis. 7

Sic igitur explicatum testamentum prout importat supremam contestationem, omissis illis testamentorum generibus, quæ in vsu esse desierunt, de quibus *in princ. Instit. hoc tit.* in otio, & pace, in prædio, per æs, & liberam, seu per imaginariam venditionem, explicat Crass. §. *testamentum*, *q.* 3. in duplici potissimum discrimine reperitur, quoddam enim est testamentum in scriptis, quod vulgo clausum nuncupatur, de quo *in l. hac consultissima, in princ. C. hoc tit.* §. *sed cùm paulatim, Instit. eod.* cum his quæ Gom. *in l.* 3. *Taur. à n.* 23. Clar. §. *testamentum*, *q.* 4. Gam. Lusit. *decis.* 69. 8

109.& 251. Alterum nuncupatiuum dicitur sine scriptura, *d.l.hac consultissima*, §.*per nuncupationem*, §.*vlt. Instit.hoc tit* Gom.*d.l.3.à n.45.* Clar. *d.loco*, *q.3. cum seq.*Molin.*disp.*126.Gam.*Lusit.decis.*45.& 126. & his duobus modis in praxi apud Lusitanos fieri posse affirmat Valasc.*cons.*178.*n.6.*

9 Testamenti nuncupatiui impliciti vim habet modus quidam testandi per relationem, scilicet ad aliam schedulam, vel scripturam, & est validus perinde ac si testator ore proprio hæredem nominasset absque eo quòd testes legerint, viderint, aut aliàs certiores redditi fuerint de dispositis in dicta schedula, sed sufficiat quòd dixerit se velle disponere iuxta contenta in ea, ita Bart.*in l. si ita scripsero*, *n.*1.*ff.de condit.& demonst.* & *in l.quem heredi*, *ff.de rebus dub.* Ias.*in l.vbi autem*, §.*illud*, *n.2.ff.de verb.oblig.* Socin.sen.*cons.*142.*n.6.& seq.vers.secundò principaliter*, *lib.*1.Castrens.qui licèt dubitauerit *in d. l.si ita scripsero*, tamen firmant *in l. heredes palàm*, *in princ ff.hoc tit.& in l.hac consultissima*, §. *per nuncupationem*, *n.3.C.eod.tit.& cons.*93.*n.*4. *lib.*1.Couar *in cap.si tibi*, *n.5.hoc tit.* Alciat.*cons.*126. *n.*1.& 2.*lib.*9. Natt.*in auth. quod sine*, *n.36. C.hoc tit.* Clar.§.*testamentum*, *q.36.n.2.*Anton Gom.*var.tom.*1. *c.2.n.7.* Paris.*cons.*19.*n.*11. & 13.*vol.*3. Card. Mantic. *de coniect.vltim.volunt.tit.7.n.7.*Mench *de success.creat. lib. 2.§. 17.n. 53.* Magdalen. *de numero testium*, *p.* 1. *cap.27.num.9.*Gutier. *pract. lib. 2. quæst. 41. num. 4. & seq.* & fuit resolutum sæpissimè in Rota, & signanter *in Romana testamenti 9.Decembris* 1620.coram Reuerendiss. D. meo Coccino Decano, & *in Romana hæreditatis de Arigoniis* 13. *Nouembris* 1624. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, & *in Romana legati, librariæ* 10. *Maij* 1624. coram bonæ memor. Vbaldo sen.

10 Quæ quidem resolutio locum habet nedum in legatis, sed etiam in institutione hæredis, vt tradunt Bald. & Angel.*in l. asse toto*, *ff. de hæred. instit.* Alex. *in l.vbi autem*, §.*illud*, *ff.de verb.oblig.& cons.*176.*n.6.* & 7.*lib.*5. Paris.*d.cons.*19.*num.*13.& 14. *lib.*3.Cardin. Mantic.*d.tit.7.n.7.*Alciat.*d.cons.*126.*num.*1.& 2.*lib.*9. Gutier. *d. quæst.*41.*n.*4.latè Rimin. iun.*in princ. Instit. de testam.num.*478.*cum seqq.*Rot.*in d. Romana hæreditatis de Arigoniis*, coram bon. mem. Manzanedo, & *in Romana testamenti de Arigoniis* 23.*Ianuarij* 1627. & 28. *Iunij eiusdem anni*, coram Card. Virili, & *in Romana successionis* 19. *Ianuarij* 1629. coram R. P. D. Duran.& *in Narnien. hæreditatis* 24.*eiusdem mensis & anni*, coram eodem; licèt contrarium pluribus adstruere conetur Stephan Gratian.*discept. forens.c.*973. *per tot.*

11 Et hoc procedit quamvis huiusmodi schedula non sit scripta manu ipsius testatoris, provt requirere videntur Bart. *in d. l.si ita scripsero*, *vers. ego dico hoc esse verum.* Corn.*in d.*§. *per nuncupationem*, *num.*3.sufficit enim quòd sit subscripta ab ipso testatore, licet sit scripta manu aliena ex quo subscribens confirmat omnia contenta in scriptura quam subscripsit, vt firmauit Rot.*in d.Romana testamenti*, coram Reuerend. D. Coccino Decano, maximè quando testator erat persona diligens, & de tempore testamenti non erat adeò infirmitate grauatus vt contenta in eo videre non valeret, præcipuè si testamentum erat nimis breue, itavt ictu oculi potuisset illius substantiam inspicere, vt fuit consideratum *in eadem Romana testamenti*, coram R. D. Coccino, & coram Vbaldo, & *in d. Romana hæreditatis de Arigoniis*, coram bon.memor. Manzanedo. Imò sufficit quòd schedula, ad quam facta est relatio, sit secreta, & indubitata, licèt non sit scripta, vel subscripta manu testatoris, Castr. *in d.*§. *per nuncupationem*, *n.*3.Clar.*d.*§.*testamentum*, *q.36.n.3.* Paris.*cons.*19.*n.*27. Mench.*d.*§.17.*n.*53. Rimin.iun.*in d.princ. Instit.de testam. n.*490. Palil.*in l.cùm quidam*, *n.*13. *ff.de leg.*2.Gutier.*d.q.41.n.4. post med.* Rot.*in d. Romana testamenti*, coram R. D. Coccino Decano, & Vbaldo, & *in d. Narnien. hæreditatis* 28. *Maij* 1629. coram R.P.D.Duran.

Testamentum sic explicatum, ac diuisum quoad inuentionem & primæuum vsum iurisgentium est, 12 quoad formas tamen, solemnitates; & confirmationem iuris est Ciuilis. De iuregentium patet, si consideremus apud omnes ferè, quamvis barbaras nationes, reperiri illius vsum, & inuentionem, semper enim, & vt plurimum supremas facere translationes suorum bonorum, vt satis insinuat Vlpian. *in l. lege obuenire*, *ff.de verb. signif.*dum inquit, lege duodecim Tabularum confirmauit hæreditarias successiones, planè confirmatio supponit rem confirmatam iam à parte ante in esse productam & existentem, quæ ex postfacto accedente confirmatione firmior redditur. Vnde satis administrat Vlpian. ante leges duodecim Tabularum testamenta extitisse de iuregentium, & postea per easdem confirmatum, seu corroboratum iuuat *l.neque enim* 14.*vers.deportati*, *ff.de milit.testam. l.milites* 15.*C.de testam.milit.*dum ad militis hæreditatem admittunt deportatos, & cæteros, qui iure Ciuili incapaces sunt ex eo, quia de iuregentium admittebantur, vt ita testamentaria successio iurisgentium sit saltem quoad primæuum vsum, & inuentionem, expendunt ad propositum Couar.*var.lib.3.c.6.n.7.*Molin. *de primog.lib.*1.*c.2. n.5.* Consonat illud *Genes.* 27. vbi Isaac postquam nimium senuerat de bonis post mortem disposuit, multo ante ius Ciuile Romanorum, quamvis ex postfacto formas, & solemnitates introduxerit, obseruant in effectu gloss.*verbo alium*, *in l.quoties* 9.*ff.de hæred.instit.* Bart.*in l.interdum*, *n.7. ff. de condict.indeb.*vbi Ias.*n.*4. communem affirmat Cou. *d.c.6.n.*4.Gom.*l.3.Tauri*,*in princ.*Roder.Soar.*in l.quoniam super declaratione leg. Regni limit.* 1. *num.* 3.*ad fin.* Clar.§. *testamentum*, *q.* 2.Pinel. *in rubr.de rescind.vendit. q.*1.*c.*1.*num.*23.refert in hanc partem plura sacræ Paginæ loca Guillelm. *in cap. Raynutius*, *verbo testamentum*, *il.*1.*num.*2. Peralt.*in rubr. ff. de hæred.institut. n.*140.Molin.*d.n.*5.alt.Molin.*de iustit.tract.*2.*disp.*124. *ad fin.*fatetur communem & veriorem Grass. *lib.*1.*recept. sentent.*§.1.*n.*4. Quamvis contrarium, imò tantùm hoc iuri Ciuili tribuendum, senserit gloss. *verbo dominia distincta*, *vers. item per testamenta in l. ex hoc iure* 5. *ff. de iustit.* vbi Bart. *num.* 5. sibi contrarius Mench.*de success.creat.*§.1 *ad princ. & illustr. cap.*100. *num.*3.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest, non ita de rebus Ecclesiæ, vel intuitu Ecclesiæ acquisitis.*
2 *Clericus potest instituere eius hæredem nurum nubentem filio spurio.*
3 *Prælatus potest reseruato patrimonio ex redditibus Ecclesiæ congruam accipere sustentationem.*
4 *Declaratur text.*in cap.Clericos, 1.q.2.
5 *Episcopatus est Ordo.*
6 *Episcopus potest de bonis patrimonialibus, non autem de rebus Ecclesiæ, aut eius intuitu quæsitis testari.*
7 *Episcopis Religiosis an integrum sit testari de bonis patrimonialibus, aut propria industria acquisitis, ostenditur.*
8 *Bona Prælatorum, & Clericorum post adeptam dignitatem*

gnitatem, & beneficia acquisita, præsumuntur esse de bonis Ecclesiæ, cui præsunt.

9 *Bona empta à Prælatis ex pecunia, & redditibus Ecclesiarum, siue proprio, siue alieno nomine, eidem Ecclesiæ statim acquiruntur.*

10 *Heres non potest venire contra factum defuncti.*

Cap. Quorumdam. I. Greg.

1 Episcopus solùm potest testari de illo patrimonio quod habuit ante consecrationem, sed quicquid antea erat Ecclesiæ, vel quæ acquisiuit Episcopus dum fuit Episcopus, pertinet ad dominium Ecclesiæ, & non potest de eo testari; quod si alicui relinquit, est reuocandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Barbat. Anchar. Panorm. Cened. *collect.* 145. Cou. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 216. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 448. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. desumitur ex D. Gregor. *lib.* 3. *indict.* 2. *epist.* 52. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 22. *cap.* 2.

2 *Nurum heredem instituit.*] Ergo Clericus potest instituere eius hæredem nurum nubentem filio spurio, de quo an verum sit, vide Duen. *reg.* 396. *vers. porrò*, Anton. Gom. *l.* 9. *Tauri, num.* 17. *col.* 2. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 20. *n.* 8. *vers. secundò*, Paleoth. *de nothis & spur. c.* 53. Alexand. *cons.* 74. *vol.* 3. & *cons.* 158. *num.* 4. *vol.* 7. Hippol. *sing.* 143. Corset. *sing.* 137. *verbo hæres, il.* 4. Cou. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 8. §. 5. *n.* 13. Rojas *de success. c.* 20. *ex n.* 21. & *ex n.* 35. Plaza *de delict. c.* 41. *ex num.* 20. Perez *l.* 22. *tit.* 3. *lib.* 1. & *l.* 1. *vers. ex spuriis filiis, tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 98. Clar. §. *testamentum, q.* 22. Lancel. Gallia *in consuet. Alexand. gloss. maritus, q.* 8. *num.* 3. Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *idem rescripsit, num.* 22. & *à n.* 39. *ff. de liber. agnosc.* Ioseph. Ludou. Perus. *decis.* 18. *ex n.* 33. Matiens. *l.* 6. *gloss.* 8. *num.* 27. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop.* Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 16. Surd. *de alimentis, tit.* 5. *q.* 7. *à n.* 49. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. p.* 3. *à n.* 79. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 19. *n.* 58. Cened. *ad Decretal. collect.* 145. *n.* 1.

3 *Hæredem instituit.*] Ex his verbis iunctis subsequentibus, ibi, *ante Episcopatum*, efficaciter colligitur posse Prælatum reseruato patrimonio ex redditibus Ecclesiæ congruam accipere sustentationem, nam si patrimonialia bona iubentur hæredibus dari, sequitur licitum esse seruare patrimonium, ita Innoc. communiter receptus, & Abb. *in cap. Episcopus, n.* 2. *de præbend.* Couar. *in præsenti, n.* 2. qui testatur communem esse, Nauar. *de reddit. Ecclesiast. p.* 1. *q.* 1. *n.* 78. & *in apologia, q.* 1. *monitu* 30. Sarmien. *eod. tract. p.* 1. *c.* 1. *n.* 18. Hojed. *de incompatibil. benefic. c.* 19. *n.* 45. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de bonis clericorum*, §. 1. *num.* 11. & plures alij, quos ego ipse refero *de offic. & potest. Episcopi, p.* 5. *alleg.* 114.

4 *n.* 36. Non obstat auctoritas D. Hieron. *in c. clericos* 1. *q.* 2. agit enim de eo tempore, quo omnes redditus in communi deferebantur ad Episcopum distribuendi in quatuor partes, quo tempore cùm redditus illi destinati fuissent ad vsus pauperum Clericorum, & Laicorum, si quis Clericus propria habebat bona, volebatque sibi retinere, non poterat de communibus redditibus aliquid accipere, quoniam iniquum erat eum, cui propria sufficiebant, recipere fructus ad vsus pauperum destinatos, & Prælatorum, ac fabricæ, & propterea D. Hieron. dicit sacrilegium committere, sic etiam iuxta illa tempora intelligendus est text. *in cap. autem* 12. *q.* 1. & auctoritas D. August. *in c. res Ecclesiæ, & in c. si priuatum, ead. causa, & quæst.*

Ante Episcopatus Ordinem, &c.] Ergo Episcopatus est Ordo, vt dicunt in specie gloss. *verbo Episcopus, in procemio Sexti, & in cap. periculosum, verb. de Episcopis, de sent. excomm. in* 6. Felin. *in cap. eam te, n.* 4. *de rescript.* Zabarel. *in Clem.* 2. *num.* 12. *de ætate, & qual.* Bursat. *consil.* 125. *à num.* 1. *vol.* 1. Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 2. *num.* 7. Henriq. *in summ. lib.* 2. *c.* 2. §. 1. & *cap.* 7. §. 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 2. *n.* 5. Illustriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad c.* 1. *n.* 2. *dist.* 32. & ad *cap. legimus* 24. *num.* 4. & *dist.* 93. 5

Probat hic text. Episcopum posse de bonis patrimonialibus, non autem de rebus Ecclesiæ, aut eius intuitu quæsitis testari, vt per Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 27. Henriq. *in summ. lib.* 10. *cap.* 33. *num.* 3. *lit. L.* Gabr. Pereira *decis.* 95. *num.* 7. & *decis.* 75. *num.* 1. & de Cardinalibus nuncupatim Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *quæst.* 6. Et ita quòd Episcopus validè testari potest de bonis propriis, quæ ante, vel post Episcopatum, non tamen ratione Episcopatus acquisiuit, vltra hunc text. probat *cap. Episcopi, cap. sint manifestè* 12. *quæst.* 1. *cap. fixum* 12. *q.* 6. *cap.* 1. *in princ. de success. ab intest. auth. licentiam, C. de Episc. & Cleric.* Abb. *not.* 3. & omnes *hîc*, Couar. *num.* 3. vbi plures refert, Nauar. *de spoliis Cleric.* §. 1. *num.* 2. & *in apologia q.* 1. *mon.* 22. & *mon.* 50. *n.* 5. Sarmien. *de redditib. part.* 3. *cap.* 3. *n.* 4. Mench. *frequent. cap.* 4. *num.* 4. & *illustr. cap.* 11. *num.* 1. Clar. *in* §. *testamentum, q.* 27. *num.* 2. & communem esse omnium resolutionem affirmat Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 27. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 9. *titul.* 7. *num.* 19. Grass. §. *testamentum, q.* 34. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 147. *conclus.* 1. Cened. *ad Decretal. collect.* 145. *num.* 1. Et similiter quod valet testari de bonis, quæ suo labore, & industria quæsiuit, quamvis ratione Ordinis, non tamen prætextu Episcopatus, vel bonorum Ecclesiæ, qualia sunt quæ Episcopus acquirit quatenus Vicerex, vel ab illis capit, qui ad Ordines promouentur, stipendium quod Cardinales accipiunt à Rom. Pont. ratione Cardinalitij galeri, vt vocant, quod soluitur eisdem ratione Consilij, & industriæ in iuuando Pont. in Ecclesiæ regimine, & alia id genus; in Clericis inferioribus erunt illa, quæ ratione Ordinis lucrantur ad sui sustentationem pro Missis celebrandis, stipendium datum ab illo, cui Sacerdos vti capellanus inseruit: ita Couar. *in præsenti, num.* 11. Nauar. *de redditibus, q.* 1. *num.* 19. Clar. *d. quæst.* 27. *num.* 5. Molin. *d. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 27. Grass. *d.* §. *testamentum, q.* 34. *n.* 2. Cened. *d. collect.* 145. *num.* 2. 6

Vtrùm autem integrum sit Episcopis religiosis testari de bonis patrimonialibus, aut propria industria acquisitis eo modo, quo id fas est Episcopis sæcularibus, quæstio est dubia, in qua affirmatiuam opinionem tuentur Hostiens. *hîc n* 5. Mich. à Medina *lib.* 5. *de sacrorum hominum continent. c.* 26. *col.* 2. Emman. Sà *in aphorismis, verbo Episcopus, num.* 11. Garc. Falcon. *reg.* 320. *num.* 4. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *cap.* 70. *n.* 5. quæ quidem opinio licèt sit probabilis, contraria est communior, eamque meritò sequuntur *hîc* Ioan. Andr. *num.* 6. Butr. *num.* 9. Zabarel. *num.* 3. *opposit.* 5. Guillelm. Bened. *in c. Raynutius, verbo mortuo itaque testatore, il.* 1. *n.* 301. Nauar. *de reddit. q.* 1. *monitu* 9. *n.* 2. *q.* 3. *monitu* 11. *n.* 1. Redoan. *de spoliis Eccles. q.* 3. §. *fin. num.* 14. & 15. Iacob. de Grass. *in aureis decis. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 87. & 88. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 3. *q.* 69. *art.* 3. Henriq. *in summ. lib.* 10. *c.* 33. *num.* 3. *in fine, & num.* 4. Tapia *in auth. ingressi, C. de Sacrosanct. Eccles. verbo sua, c.* 7. *num.* 85. & *verbo, ideoque nec de his, cap. vnic. num.* 32. Fulu. Pacian. *cons.* 132. *num.* 33. *volum.* 1. quos refert, & sequitur Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. 7

*tom.2.lib.6.c.6.n.*10.vbi *n.*11.aduertit Episcopum etiã ad opera pia, teneri explicare duplex testandi impedimentum, vt dispensatio legitima sit, vnum se esse religiosum, alterum se esse Episcopum. An, & quando Religiosus testari possit Pontificis licentia, & an præcedere debeat, & quando reuocata censeatur, dicam *infrà in cap.seq.n.*8.*cum seqq.*

8 *Quicquid verò*,&c.Notatur ad hoc quòd bona Prælatorum, & Clericorum post adeptam dignitatem,& beneficia acquisita præsumuntur esse de bonis Ecclesiæ cui præsunt, vel eius intuitu acquisita, vt per Flamin.Paris.*de resignat.benefic.lib.4.q.7.n.*48. vbi *n.*49. quòd Ecclesia habet fundatam intentionem super omnibus bonis à Prælato defuncto possessis, Menoch.*de præsumpt.lib 3 præs.*51.*n.*23. Azeued. *l.6.à n.*8. *tit.*2. *lib.*1.*noua recop.*Cened.*d.collect.*145.*n.*2. Rot.*in Arboren.spolij* 17.*Iunij* 1624. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo.

9 *In eiusdem Ecclesiæ dominio conseruentur.*] Ex his verbis colligit Abb.*hic notab.*4.& Couar.*n.*4. res emptas ex pecunia, & redditibus Ecclesiarum à Prælatis, siue proprio, siue alieno nomine eidem Ecclesiæ statim acquiri,eandem sententiam ex hoc text.probat gloss.etiam ab omnibus recepta *in l.si vt proponis,C.de rei vendic.* communem, & veram dicit Sarmien. *de redditib.Eccles.lib.*3.*c.*2.*n.*4.& 5. Marsil.*eod. tract.p.*3.*c.*23.*à n.*19.

10 *Nullatenus patiaris.*] Intellige nisi Ecclesia defuncti Prælati hæres fuerit, tunc enim aduersùs alienationem ab eo factam venire non poterit, & ita textum in præsenti declarat glossa secundùm principia iuris, quæ dictant hæredem non posse venire contra factum defuncti pro ea parte,qua hæres est, *l.cum matre,C.de rei vendicat.l.*3. *C.de rebus alien.l.ab eo*, *C. de liberali causa*, similis est gloss. *verbo ab hæredibus*, *in c. Episcopus qui filius* 12.*q.*2. quas omnes *hic* sequuntur Abb.*n.*2. Imol.*n.*9. Couar.qui alios refert *n.*13. & asserit communiter approbari, probant etiam multi, quos refert Valasc. *consult.*52.*n.*47. cum quibus prosequere.

SVMMARIVM.

1 *Abbatissa testari non potest,etiamsi nunquam induisset habitum monachalem.*

2 *Abbatissa an possit ordinari mulier, quæ non sit expresse professa, ostenditur, & declaratur text. in præsenti,&* n.3.

4 *Religiosi tacitè, vel expressè professi testari non possunt.*

5 *Religiosi etiam ad pias causas testari non possunt, quamvis Prælati cuiuscunque Summo Pontifice inferioris, seu Capituli generalis accedat licentia, vt* n.6.

7 *Codicillos facere ex superioris licentia non potest Religiosus professus.*

8 *Donationem causa mortis facere non potest Religiosus nisi quid moderatum donet.*

9 *Religiosus professus in quacunque Religione ex Summi Pontif.licentia testari potest.*

10 *Episcopi monachus de licentia Summi Pontif. testari potest.*

11 *Licentia concessa à Summo Pontif.Religiosis testandi intelligitur ad vsus pios.*

12 *Licentia Religiosis per Summum Pontif. concessa ad testandum, debet esse expressa; non expirat etiam re integra morte concedentis,vt* n.13;*nec extinguitur primo actu,* n.14. *sufficit si post testamentum conditum superueniat, vt* num.15.

16 *Commodatarij, quibus est permissum contrahere matrimonium, possunt liberè testari.*

17 *Consuetudo an valeat vt monachi testentur, remissiuè.*

CAP. Quia ingredientibus. II.

RES Abbatissæ de iure competunt eidem, ex quo illic ingressa, & Abbatissa constituta est, licèt non portauerit habitum monachalem. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq. Innoc. Collect.Zabarel.Ioan.Andr. Butr.Barbat.Imol.Anan.Host.Anchar.Panorm.Couar. Viuian.*in ration.lib.*4. *iuris Pontif.pag.* 217. Alagona *in compend.iuris Canon.p.*448 remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen.*in concord.p.*1.& 2.desumitur ex D.Gregor. *lib.*7.*registri epist.*7.*ad Ianuarium Calaritanum*,refertur ab Anselm.Lucen.*lib.*7.*c.*182. & ab Anton. August. *collect.*1.*Decret.lib.*3.*tit.*22.*c.*3. 1

Postquam Abbatissa ordinata est, &c.] Ex hoc text. colligunt Doctores Abbatissam ordinatam fuisse mulierem quæ non erat expresse professa, vt per Ioan. Andr. Anch. *num.*1. Zabarell.*num.*2.*in fine.* Abb.*n.*4. & Con. qui alios refert, *in princ.* Obstat tamen quòd secundùm regulas iuris Canonici non potest eligi in Abbatem,Abbatissam, vel Prælatum Regularem, nisi qui eandem religionem expressè professus fuerit,iuxta *cap.nullus* 28.& *ibi gloss.*1.*cap. indemnitatibus* 43. *in princ.de elect.lib.*6.idem statuit Concil.Trident.*sess.*25. *de regular. cap.*1. obseruant vltra prædictos Syluest. *in sum.verbo Abbas*, *in princ.& verbo electio* 3. *num.*7. D. Antonin.*p.*3. *tit.*169.*cap.*2.§.8. Fr. Emman *quæst. Regul. tom.*2.*q.*52. *art.*8. Fr. Ludon. Miranda *de sacris monialibus q.*7. *art.*2. *concl.*2. Sed huic difficultati respondent Doctores communiter Abbatissam de qua *in hoc text.*non fuisse electam, sed magis postulatam à Romano Pontifice, eligi enim non poterat, quia inhabilis defectu professionis expressæ, secundùm prædicta iura, poterat tamen postulari, quia illi, qui inhabiles sunt ex aliquo impedimento iuris humani, postulantur,*cap.bone, cum seq.de postulat. Prælat.cap.*1. *eod. tit. in* 6.& ita priores textus procedere in prouisione, quæ per electionem fit, quia de ea solum expressè loquuntur, secus quando prouisio fit non per electionem, sed per nominationem, vel postulationem, ita *in præsenti* Ioan. Andr. *n.*3. Zabarel. *num.*2. *oppos.*1. Butr.*num.*6. Anch. *num.*1. Abb. *num.*4. Imol. *num.*18.Selu.*de benef.p.*3.*q.*51. quos refert & sequitur Sanch.*in præcepta Decalogi tom.*2.*lib.*7. *cap.*4. *num.*20. Verùm hic intellectus otiosam continet diuinationem,& antiquis Canonibus repugnat, etenim secundùm illos non solùm Religiosi tacitè professi, sed etiam non professi poterant eligi in Abbates, & Prælatos Regulares, vt colligitur ex *cap. Presbyteros* 16. *q.*1. quem glossa *ibid.* malè intelligit, & hoc fuit diu obseruatum: postea verò nouiores Pontifices statuerunt ne eligerentur nisi professi, vt colligitur ex *cap. cum causa* 27. & *cap. cùm in magistrum* 49. *de elect.* & hoc tempus, vsque ad Gregor. IX. permansit, nec requirebatur tunc expressa professio, sed tacita sufficiebat: deinde Bonifac. VIII. multò post *in d. cap. nullus*,& *in d.cap.indemnitatibus*, statuit, vt de cætero non eligerentur Abbates,Abbatissæ,vel regulares, nisi expressè profiterentur, & in vtroque text. ponitur verbum, *de cætero*, quo apertè significatur antea potuisse eligi tacitè professos. Quapropter cum tempore huius text. expressa professio non fuisset necessaria, argumentum à Doctoribus adductum, & eorum intellectus parum ad rem pertinet, & rectè text. intelligitur 2

telligitur de electione, seu quamvis alia prouisione; hodie verò eligi non poterit, quæ expresse non fuerit professa, sed à Romano Pontif. postulabitur, vt bene aduertit gloss. recepta *verbo eligatur, in d. cap. indemnitatibus.*

3 *Quibus vtuntur loci illius Presbyteri permansisse.* [Legendum esse *Presbytera*, ait Anton. de Fuertes *Canon. lection. lib.* 2. c. 14. cùm text. iste loquatur de fœminis in Religione degentibus, de earúmque habitu, seu de habitu Abbatissarum, quem non induisse Abbatissam, de qua *ibi*, contendebatur, sed tantùm habitum Presbyteralem, quem aliæ mulieres portabant, nempe Clericorum sacerdotúmque vxores; nam si, *Presbyteri*, vt in vulgatibus codicibus, legeremus, necessariò dicendum foret Abbatissam prædefunctam semper virorum habitum induisse, quod non solùm indecorum est, sed etiam prohibitum, vt diuersificetur genus masculinum, & fœmininum.

Per multos annos, &c.] Ergo videtur text. hic duas has simul requirere coniecturas, vt tacita professio inducatur; primam quòd mulier hæc in Abbatissam fuerit ordinata, secundam quòd per multos annos, & vsque ad mortem in monasterio, & munere permanserit; cui tamen obstat, quod ad inducendam tacitam professionem altera ex his sufficiat, vel ingerere se scienter actibus professorum, vt probat *cap. vidua, cap. ex parte, de Regular.* vel habitum professorum distinctum vltra annum deferre, vt probant *cap.* 1. *& cap. constitutionem in* 2. *part. de Regular. lib.* 6. cum latè traditis per Sanch. *in pracepta Decalogi, lib.* 5. *cap.* 3. *à n.* 13. iuxta quæ ad declarationem huius text. dicendum ex eo solùm Abbatissam, de qua *hic*, professum videri potuisse quod munus illud acceperat sciens solis professis conuenire; item & ex eo, quòd in monasterio sub obseruantia Regulari vltra annum tacitam induxit professionem, vt probat *d. cap. ex parte*, vbi *gloss. vltim.* docet gloss. *verbo deinceps, in Clem.* 2. *de Regular.* à qua omnis hæc controuersia petenda est, quia tamen in casu huius text. sic euenerat, vt mulier de qua *hic*, in Abbatissam fuerat ordinata, & in monasterio per plures annos vsque ad mortem permanserat, ad veritatem magis confirmandam Summus Pontif. Gregor. omnia *hic* expendit.

4 *Res ipsius in eodem loco*, &c.] Ex his verbis iuncto principio text. colligitur Religiosos expresse, vel tacitè professos, non posse testamentum condere, similis text. *in cap. quia ingredientibus, cum seq.* 19. *q. vlt. auth. ingressi, & auth. si qua mulier, C. de sacros. Eccles.* Ratio huius rei est, quia religionem profitentes transeunt in potestatem monasterij, séque ipsos cum suis omnibus bonis eidem tradunt, vt probant prædicta iura; deinde qui sui iuris non sunt, testari prohibentur secundùm principia iuris, de quibus Imp. *in princ. Instit. quibus non est permissum facere testament.* & vltra Doctores *prædictis locis*, obseruant Nau. *in man. c.* 27. *n.* 270. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 9. *num.* 54 parens meus *in comment. ad Ordin. Reg. Lusit. per text. ibi, lib.* 4. *tit.* 81. §. 4. Gam. *Lusitan. decis.* 309. *num.* 2. nouè Bartholom. à Sancto Fausto *in thesauro, Religiosorum, lib.* 8. *q.* 61. Mench. *illustr. cap.* 102. *à num*... Grass. §. *testamentum, q.* 34. *num.* 1. Spin. *in speculo testament. in rubr. glos.* 6. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *quæst.* 69. *art.* 2. Peregr. *cons.* 53. *num.* 10. *vol.* 2. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 19. *num.* 85. Alexand. Peregrin. *in comment. ad constit. Clericor. Regular. p* 2. *c.* 1. *lit. G.* §. 34. Molin. *de iustitia, tract.* 2. *disp.* 141. Valasc. *consult.* 108. *num.* 7. Fr. Paulin. Berti. Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit* 4. *c.* 25. §. 10. *num.* 4. optimè Sanch. *in pracepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 8. *à princ.* Rota apud Farinac. *decis.* 76. *num.* 1. *part.* 2. *recent.* vbi etiam quòd Milites Hierosolymitani cùm sint veri Religiosi, non possunt disponere ne dum de bonis, quæ ad eos peruenerunt intuitu suæ Religionis, sed nec etiam de patrimonialibus.

Amplia primò quamvis ad pias causas testari velint, vt per Nauar. *commento* 2. *de Regul. n.* 22. *corol.* 10. Magdalen. *de numero testium, part.* 2. *c.* 4. *in fine*, Tapiam *in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. verbo ideoque nec de his, c.* 1. *num.* 5. Fr. Emman. *d. art.* 2. Peregr. *cons.* 53. *n.* 10. *vol.* 2. Sanch. *d. c.* 8. *num.* 3. nouè Bartholom. à S. Fausto *d. lib.* 8. *q.* 65. 5

Secundò amplia, etiamsi Prælati cuiuscunque Summo Pontifice inferioris accedat licentia, nam prohibitio huius text. æquè afficit ipsosmet Prælatos Regulares, sicut & subditos, Fulu. Pacian. *cons.* 36. *n.* 103. *tom.* 1. Nauar. *commento* 2. *de Regular. num.* 44. *& n.* 22. *corol.* 10. Fr. Emman. *d. art.* 2. Iacob. de Graff *in decision. aureis, part.* 5. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 59. Auendan. *in exequendis mand. part.* 1. *cap.* 4 *num.* 34. *vers. tertiò requiritur*, Tapia *in d. auth. ingressi, verbo ideoque nec de his, cap.* 1. *num.* 4. *&* 27. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 141. *vers. dubium est*, Leonard. Less. *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 8. *num.* 73. *& cap.* 19. *dub.* 4. *num.* 40. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 12. *c.* 9. *q. vlt.* Bartholom. à S. Fausto *d. lib.* 8. *q.* 62. *&* 65. Alexand. Peregr. *d.* §. 34. *vers. secundò*, Sanch. *d. c.* 8. *num.* 5. vbi cum Nauar. Tapia, & Fr. Emman. *dictis locis*, asserit nec Prælatum cum Conuentu eam licentiã dare posse, & cum Paci. *d. n.* 103. nec Capitulum generale subamplia, vt nec etiam professus ex superioris licentia possit codicillos facere, Nauar. *d. commento* 1. *num.* 43. *&* 44. & in Man. *cap.* 27. *n.* 270. Tapia *d cap.* 1 *num.* 64. Sanch. *d. c.* 8. *num.* 9. Bartholom. à S. Fausto *d. lib.* 8. *q.* 71. Alexand. Peregr. *d.* §. 34. *vers. quartò*. Nec donationem causa mortis, Nauar. *locis proximè citatis*, *& cons.* 6. *num.* 3. *sub tit. de donation. in* 1. *edit. & cons.* 2. *num.* 3. *de præsumpt. in* 2. *edit.* Iacob. de Graff. *d. cap.* 5. *num.* 58. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 47. *art.* 7. *ad finem*, Bartholom. à S. Fausto *d. lib.* 8. *n.* 73. Alexand. Peregr. *d.* §. 34. *vers. quintò*, nisi quid moderatum donet, vt tenent Cyn. *in d. auth. ingressi, q. vlt. n.* 14. Bart. *in* 2. *lect. n.* 66. Tapia *d. c.* 1 *num.* 4. Xuar. *allegat.* 20. *n.* 17. *in fine*, Garc. Falcon. *reg.* 456. *n.* 4. Sanch. *d. cap.* 8. *num.* 11. 6 7 8

Limita primò accedente Summi Pontificis licentia, ex ea enim posse professum in quacunque Religione testari, resoluunt Couar. *hic num.* 10. *& in cap. cum in officiis, num.* 7. *hoc tit.* Gregor. Lop. *verbo que los ganen, tit.* 6. *p.* 1. Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 67. Nau. *commento* 2. *de Regular. num.* 57. *& in apologia de reddit. q.* 3. *monitu* 11 *num.* 3. Mench. *illustr. cap.* 102. *n.* 2. Reloan. *de spoliis Eccles. q.* 7. §. *his præsuppositis*, *n.* 10. Sim. de Pratis *de interpretat. vltim. volunt lib.* 2. *interpr.* 1. *dub.* 1. *solut. num.* 73. Burg. de Pace *l.* 2. *Tauri, num.* 689. Garc. Falcon. *reg.* 456. *n.* 1. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *c.* 32. *num.* 1. *& quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 69. *art.* 2. Peregr. *cons.* 53. *num.* 11. *vol.* 2. Tapia *d. cap.* 1. *num.* 24. Azor. *p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 9. *quæst. vlt.* Molin. *d. disp.* 141. *col. pen.* Less. *d. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 8. *num.* 73. Lusit. Benedict. Ægid. *in repet. l.* 1. *C. de sacros. Eccles. p.* 1. §. 1. *num.* 6 *in fine, &* §. 7. *n.* 7. Sanch. *d. c.* 8. *n.* 45. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 8. *q.* 66. Et de monacho Episcopo etsi sentiant eum non absolui à voto paupertatis, nec testari posse, dicunt tamen id posse ex Pontificis licentia, D. Thom. 2. 2. *quæst.* 185 *art.* 8. *ad* 3. Molin. *lib.* 2. *de primog. c.* 10. *n.* 28. Fr. Emman. *d. q.* 69. *art.* 4. Azor. *d. lib.* 12. *cap.* 7. *q.* 2. *in fine*, S. Anton. Tabien. Armil. Sot. & alij, quos refert Sanch. *d. c.* 8 *num.* 45. Illud in præsentiarum aduertere oportet licentiam à Pontif. absolutè concessam testandi de his bonis intelligi ad vsus pios, vt alioquin cum iure communi consentiat, ac proinde virtute 9 10 11

ante eius non posse testari Religiosum ad vsus vanos & profanos, sed ad pios duntaxat, tenent Nau. *in apologia de redditib. q. 3. monitu 6.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 9. num. 67. & c. 10. num. 30.* alt. Molin. *d. disp. 141. vers. facultas religioso, & 604. num. 5.* Azor. *d. lib. 12. c. 9. q. vlt.* Less. *d. lib. 2. c. 19. dub. 4. num. 40.* Tapia *d. c. 1. num. 24.* Sanch. *d. cap. 8. n. 51.* vbi *n. 54.* resoluit cum vno, & altero Molina virtute licentiæ concessæ monachis ad testandum non posse eos maioratum instituere.

12 Aliqua maximè sunt obseruanda circa testandi licentias Episcopis, & Monachis concessas. Primò obseruandum est exigi, vt ea licentia ad testandum expresè concedatur, vt per Nauar. *cons. 71. in fin. de Regular. in 1. edit. & cons. 7. in fin. de donation. in 2. edit.* Bartholom. à S. Fausto *d. lib. 8. quæst. 70.* bene explicat Sanch. *d. c. 8. num. 55.* vbi *num. 56.* cum Bald. & Sim. de Prætis aduertit licentiam hanc testandi monacho concessam intelligi, vt testetur de bonis, quæ Religiosus de facto possidet, non verò in præiudicium illius, cui dicta bona virtute prioris testamenti facti ante ingressum erant acquisita, nec similiter cum præiudicio monasterij quoad bona huius monachi, quæ per ipsius possessionem acquisierat, & citat Gam. *Lusit. decis. 308. incip. In causa monasterij, num. 2. in fine, & num. 3.*

13 Secundò obseruandum est licentiam huiusmodi non expirare etiam re integra morte concedentis, sed semel concessam esse perpetuam dum ab alio Pontifice non reuocatur, Socin. sen. *cons. 13. à num. 13. ad fin. lib. 1.* Cou. *in præsenti ex num. 10. & in cap. cùm in officiis, n. 7. hoc tit.* Nau. *de reddit. Eccles. quæst. 3. §. 11. num. 2.* Redoan. *de spol. q. 7. §. his suppositis, ex num. 1. vsque ad 18.* Rot. *in Camarinen. spolij 10. Decemb. 1619.* coram bonæ mem. Dunozetto. Sanch. *de matrim. lib. 8. disput. 28. num. 82.* ad quem locum se remittit *in d. c. 8. num. 57. in fin.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. quod in anno, num. 20. ff. soluto matrimon.* Fr. Emman. *d. quæst. 69. artic. 6.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 12. in princip. num. 35.*

14 Tertiò obseruandum est eam facultatem non extingui primo actu, sed virtute illius licere toties quoties libuerit testamentum facere vsque ad mortem, ac prius reuocare, vt per Nau. *de redditib. q. 3. monitu 9.* Sarmien. *eod. tract. part. 4. cap. 4.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 48. num. 7.* Sanch. *d. lib. 8. disput. 1. num. 17.* Tapia *d. cap. 1. num. 31.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 12. num. 97.* Fr. Emman. *tom. 3. q. 68. art. 5.* Barthol. à S. Fausto *d. lib. 8. quæst. 79.*

15 Quartò obseruandum est eam facultatem necessariò non debere præcedere, sed postea superuenientem validum efficere prius testamentum à monacho absque illa confectum, quia cùm testamentum sit actus successiuus, ac deambulatorius vsque ad mortem, non censetur perfectè factum vsque tunc, & ideo sufficiens est ad eius valorem, vt habilitas testandi adsit tempore mortis, à quo robur sumit, ita Nau. *commento 2. de Regularib. à num. 256.* Anton. Gom. *l. 42. Tauri, num. 2.* Tapia *d. c. 1. n. 25.* Matien. *l. 3. gloss. 3. num. 4. tit. 4. lib. 5. noue recop.* Molin. *de disput. 141. in fine*, Sanch. *d. c. 8. num. 60.* quamvis contrarium velint Mandos. *reg. 8. Cancel. q. 12. num. 18.* Flamin. *de resignat. lib. 11. q. 7. num. 90. & 91.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 47. num. 28.*

16 Limita secundò in commendatariis, quibus est permissum contrahere matrimonium, quales sunt in nostra Lusitania commendatarij Christi, D. Iacobi, & de Auis, & in Hispania commendatarij D. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ; nam posse liberè eos testari non minus quam alios sæculares, tam de bonis patrimonialibus, quàm etiam de redditibus suarum commendarum, docent Molin. *de iustit. tract. 2. disput. 604. in fine*, Mota *de confirmat. Ordin. Milit. lib. 2. c. 2. §. 18. num. 8.* Alcozer. *de ludo, c. 39.* Sarmien. *de reddit. p. 4. c. 2. n. 4.* Fr. Emman. *tom. 3. q. 29. art. 7. & q. 69. art. 7.* nonè Barthol. à S. Fausto *d. lib. 8. q. 81.* Sanch. *d. c. 8. n. 29.* vbi *n. 37.* resoluit clericos Ordinum Militarium in claustris viuentes, qui ex legitima licentia extra claustra vitam transigunt, inseruientes alicui beneficio, posse testari, ea tamen conditione, vt quotannis inuentarium bonorum tempore præfixo superiori præsentent: & dummodo quintam bonorum partem monasterio relinquant ex indulto Clementis VII.

Vtrùm autem valeat consuetudo, vt monachi testentur vide Boër. Eppo. *in c. relatum, il. 2. n. 40. inf. hoc tit.* Guillelm. Benedict. *in c. Raynutius, verbo, mortuo itaque testatore, il. 2. n. 301.* Iacob. de Graff. *in decis. aureis, p. 1. lib. 3. c. 5. num. 59. & p. 2. lib. 3. c. 19. n. 86.* Benedict. Ægid. *in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 1. §. 7. num. 7.* Stephan. Gratian. *Marchie decis. 61. n. 8.* Tapia *d. cap. 1. num. 6.* Sanch. *d. cap. 8. num. 63.* Nauar. *comm. 2. de Regular. n. 44.* nouè Bartholom. à S. Fausto *d. lib. 8. q. 76.* 17

SVMMARIVM.

1 *Testamenti executio si infra annum à die monitionis non fit per debentem exequi, deuoluitur executio ad Episcopum.*

2 *Monitio necessaria est, vt data negligentia hæredis ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas.*

3 *Annus datus executoribus testamenti ad illud exequendum currit à die monitionis factæ per iudicem, & non ligat ignorantes, & legitimè impeditos.*

4 *Anno elapso dato executori testamenti ad illud exequendum, executio deuoluitur ad Episcopum.*

5 *Officia diuina debent celebrari in illa Ecclesia, vel loco, in quo iussa sunt celebrari nisi iustum subesset impedimentum.*

6 *Legatum relictum ad alicuius Ecclesiæ constructionem non efficitur caducum, etiamsi locus ædificij non fuerit designatus.*

7 *Episcopus constito legitimè de negligentia executorum non solùm potest, sed etiam tenetur testatoris mandata exequi.*

8 *Episcopus compellendo facere potest, vt pia defunctorum voluntates executioni mandentur, etiamsi hæres sit laicus.*

CAP. Nos quidem. III.

Testamenti executio si infra annum à die monitionis non fit per debentem exequi, deuoluitur executio ad Episcopum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imol. Barbat. Anan. Hostiens. Anchar. Panorm. Cou. Cened. *Collect. 114.* Viu. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 218.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 448.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot.* & desumitur ex D. Gregor. *lib. 3. epist. 10. registri*, & refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 22. cap. 12.* 1

Vt eam commoneas.] Ergo necessaria est monitio, vt data negligentia hæredis ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas, vt per Doctores *in auth. hoc amplius, D. de fideicom.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo si absque liberis, 2. à num. 198.* Menoch. *de arbitr. casu 498. à n. 58.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 251. num. 3.* 2

*n.*5.quos refero ego ipse *de offic.& potest.Episcopi.p.*3. *alleg.*82.*n.*24.vbi *n.*25. teneo plures monitiones non requiri, sed vnicam sat esse à iudice personaliter faciendam,& refero Cened.*ad Decret.collect.*114.*n.*3.& alios,qui ibi videri possunt.

3 *Quatenus infra annum,*&c.] Qui quidem annus currit à die monitionis factæ per iudicem, & ideo non currit contra ignorantes, & legitimè impeditos, vt per Tiraq.*de retractu lig.*§.35.*gloss.*4.*n.*2.4.*&* 5. Graff. *lib.*2.*in art.de execut. vltim. volunt.q.*5.*n.*5. Spin.*in speculo testament.gloss.*28.*princip.à n.*9.Matiens.*l.*7.*glos.*5. *& l.*10.*gloss.*6.*num.*2.*& l.*14.*gloss.*1. *à n.*50.*tit.*4.*lib.*5. *noua recop.*Cald.Pereira *de renouat.emphyt.q.*5.*num.*27. Cuall.*communium contra commun.q.*374.Stephan.Gratian.*discept.forens.c.*73.*n.*11. *cum seqq.*Surd *de aliment. tit.*8.*priuil.*33.*n.*7. quamvis contrarium resoluant Zabar.*in præsenti,n.*4. *vers. sextò quæro,* Bald.*in l.captatorias ad fin.C.de testament.multis,*Felin.*in cap.cum inter, n.*20. *limit.*3. *de except.* nisi eorum opinio intelligatur, vel quando impedimentum superueniens executori sua natura perpetuum est,saltémve diurnum,v.g.mors, absentia in remotis,vel in legatis propriis, aut fauore alimentorum, Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil.*97. Surd.*d. priuil.*33.*n.*7. quia non debet impedimentum retardare pias causas, *l. si quando, C.de testam.* Martin. Carrillo *in la explicacion della Bulla de los defunctos, p.*2.*c.*14.*à n.*13.quæ omnia refero ego ipse *d.alleg.*82. *n.*22.vbi *n.*23. resoluo prædictum temporis spatium à iudice restringi posse.

4 *Quòd si infra prædictum tempus,* &c.] Notatur ad hoc, quòd elapso anno dato executori testamenti ad exequendum, executio deuoluitur ad Episcopum, vt per Mandos.*in tract. de annalibus casib. n.*111. Fusc.*de visit.lib.*2.*c.*21.*n.*47.Peláez *de maior.p.*1.*q.*48.*n.*2.Matiens.*c.*7.*gloss.*2.*& n.*2.*& l.*14.*golss.*1.*à n.*45.*tit.*4.*lib.*5. *noua recop.* Gutier. *pract.lib.*1.*q.*44.*n.*4. *& lib.*2.*q.*45. *n.*1.*post med.* Cened. *ad Decret. collect.*114.*n.*1. & ego ipse *d.alleg.*82.*n.*15.Idem in electione pauperum commissa alicui per testatorem ad certam pecuniam inter eos distribuendam, profitetur Rendin. *in promptuario recept. sentent.tom.*1.*tit.*42. *num. vlt.* quem refero ego ipse *d.alleg.*62.*n.*24.*in fine.*

5 *Siue in loco,*&c.] Notatur ad hoc quòd diuina officia debent celebrari in illa Ecclesia, vel loco, in quo iussa sunt celebrari, vt per Nauar. *sub hoc tit. cons.*14. *n.*10.*in antiq.*aliàs *cons.*8.*n.*10. *eod.tit.in nouis,* Seraph. *decis.*1149.*num.*2.*&* 3. Rot.*in Toletana constitutionum synodalium 9. Iunij* 1624. coram R. D. meo Coccino Decano.Sacerdos enim celebrans non in determinata Ecclesia,vel Altari,minimè satisfacit, Syluest.*in summ. verbo Missa* 1.*q.*10.*in fine,*Nauar.*de orat.c.*5.*n.*2.*&* 12. Iacob.de Graff.*in aureis decis.p.*2.*lib.*2.*c.*53.*n.*9. Azor. *instit.moral.p.*1.*lib.*10.*c.*24.*q.*8.Vgolin.*de offic.Episcopi,c.*14.*n.*4.quos refert, & sequitur Paul. Fraxinel.*de Sacerdotum obligat.sect.*4. *concl.*4.§.9. Nisi iustum subesset impedimentum, veluti si Ecclesia determinata esset violata,aut Capella impedita, Azor.*d.cap.*25.*q.*4. Iacob.de Graff.*d.c.*53.*num.*12. Fraxinel.*d.concl.*4.§.11. Marc. Anton. Genuens. *in manuali Prælatorum,cap.*72. *à n.*4.Vnde Episcopus ex iusta causa poterit concedere vt Missa in alia Ecclesia,vel in alio Altari celebretur si nequeat celebrari in loco constituto, vt colligitur ex text.*in cap. non mediocriter, vers.dum igitur, de consecr.dist.*5. Abb.*cons.*99.*num.*5. *vers. honestius enim, & in fin. vers. ad tertium,* Innocent. *in cap. fraternitatis, de sepult.* Henriq. *in summ.lib.*9.*cap.*22.§.6. Iacob. de Graff.*d.cap.*53.*num.*1. *&* 2.Rot.*in d.Toletana constitutionum.*

6 *Seu si ibi non potest,* &c.] Notatur ad hoc quòd legatum relictum ad alicuius Ecclesiæ constructionem non efficitur caducum, etiam si locus ædificio non fuerit designatus, vt per Cou.*in præsenti, n.*12.Gonzal. *ad reg.*8.*Cancel.gloss.*5.§.7.*n.*85.

Tunc per te ædificatur, &c.] Ergo constito legitimè de negligentia executorum non solùm potest, sed etiam tenetur Episcopus testatoris mandata exequi, de quo vide per me dicta præfata, *alleg.*82.*n.*26. 7

Dilatas defunctorum, &c.] Potest enim Episcopus compellendo facere, vt piæ defunctorum voluntates executioni demandentur, etiamsi hæres sit laicus, vt per Cuch.*instit.canon.tit.de Episcopis, n.*142.*cum seqq.* Sbroz.*de Vicario Episcopi, lib.*2.*q.*49.*n.*1. Aloys.Ricc. *in collect.decis.p.*3. *collect.*714. Modern. *de iurisd. p.*2. *c.*18. Qui quidem etiam tanquam Sedis Apost. delegatus potest legatarios cogere ad exequendas pias dispositiones iuxta formam Conc.Trid.*sess.*22.*de reform. c.*8.quamvis executores sint officiales S.Inquisitionis, & ob id exempti à iurisdictione Ordinariorum, vel Professores in aliqua Vniuersitate ratione literarum conseruatoriarum, quæ eximunt à iurisdictione ordinaria, non tamen à delegata à Sede Apost. provt attestatur à sacra Congr.decisum fuisse Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.*2. *c.*2. quem refero ego ipse *d.alleg.*82.*n.*14. 8

SVMMARIVM.

1 *Legata nudis verbis relicta sunt exequenda,* & n.2.
3 *Declaratur text. in præsenti,* & num.seq.
4 *Legatum factum Ecclesiæ si sint plures in ciuitate, debetur pauperiori.*
5 *Legatum incertum fauore piæ causæ valet.*

Cap. Indicante. IV.

Legatum quamvis nudis verbis à testatore relictum, est exequendum. Colligunt ex Ordin.Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Barbat.Butr.Ioan.Andr. Imol. Anan.Host.Henric.Anchar.Panorm. Cou.Viu.*in rationali lib.*3. *iuris Pontif. pag.*219. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 448. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2.desumitur ex D.Gregor.*in registro lib.*12. *ind.*6.*epist.*30.& refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decret.lib.*3.*tit.*22.*c.*13. 1

Nudis verbis, &c.]Probat hîc text.legatum, aut fideicommissum nudis verbis relictum necessariò præstandum esse; in contrarium tamen facit, quod legatum, seu fideicommissum non debetur nisi aut in solemni testamento,aut in codicillo relinquatur; *l.ex imperfecto, ff.de legatis* 3.*l.hac consultissima,*§.*ex imperfecto, C.de testam.l.si veritas* 23.*C.de fideicom.*ergo legatum,seu fideicommissum, de quo *hîc,*secundum iuris rigorem deberi non potuit. Propter quam difficultatẽ text.*in præsenti,*variis modis intelligitur,communis tamen interpretatio est, vt text. intelligatur de legato, aut fideicommisso sine testamento,vel aliqua scripturà,interueniente tamen legitimo numero quinque testium, qui ad codicillum desideratur, iuxta *l.vlt.C.de codicil.* & ita intelligunt *in præsenti*, Abb.*n.*2.Zabar. *q.*1. Anch.*n.*1.*in fin.* Imol.*n.*9.*&* 10.testatur communem Barbat.*n.*17.Cou.qui alios refert *in princ.*Padil.*in l.vlt.in princ.C.de fideicom.* Verùm huic communi interpretationi obstat, quòd iuxta illam text. hic nullam poterat continere dubitandi causam, cùm tamen Pontifex *hîc,* & apertius *in d.epist.*30.rem controuersam videatur definire, de qua Subdiaconus Siciliæ, & gubernator Ecclesiæ illius dubitauit; vnde alij intelligunt nuda verba à solemnitate iuris Ciuilis, 2 3

non tamen iuris Canonici, hoc est, vt fideicommissum, de quo hic intelligatur relictum coram duobus, aut tribus testibus, iuxta *cap. relatum, & cap. cùm esses, infr. hoc tit.* quamvis defuerit solemnitas iuris Ciuilis, quem intellectum magis probat Couar. *in præsenti*, sed non conuenit literæ text. quia nuda verba si propriè accipiantur, non magis dici possunt respectu iuris Ciuilis, quàm iuris Canonici, tum etiam quia tempore D. Gregorij nondum sacri Canones iuris Ciuilis solemnitates in testamentis ad pia, nec etiam ad profana in suo foro repudiauerant, sed multo post hoc legimus sancitum ab Alex. III. *in d. cap. relatum, & in cap. cùm esses, infr. hoc tit.*

4 Quare dicendum puto text. *in præsenti*, procedere in legato, vel fideicommisso relicto absque scriptura testamenti, vel codicilli, sic enim in materia de qua agitur, nuda verba videntur interpretanda, nam cùm vltima voluntas retenta natura sua non patiatur vestimentum stipulationis, vel aliud, quo virorum conuentiones vestiri solent, sequitur nuda verba illa esse in vltimis voluntatibus intelligenda, quæ sine scriptura proferuntur, provt *in præsenti*, intelligit Innoc. quem sequitur Imol. *hic n. 10. ad fin.* Barbat. *n. 2.* Cou. *in princ.* & videtur conuenire cum communi interpretatione, quam post Abb. *hic n. 2.* probant multi relati *supr. in princ.* Quod si qui adhuc dubitet, quæ igitur fuerit in hoc text. dubitandi ratio, respondebitur defunctum, qui huiusmodi legata reliquit, solemne fecisse testamentum in scriptis, in quo de rebus suis omnibus disposuit; postea sine scriptura legauit hæc, de quibus *in hoc text.* dubitauitque legata præstare, quia in scriptis testamentum fecerat, videbatur postea nihil posse absque scriptura immutari, arg. *c. 1. de reg. iuris, & l. nihil tam naturale. ff. eod.* nihilominus tamen, quia post factum in scriptis testamentum potest testator sine scriptura aliquid per codicillum nudis verbis factum addere, vel detrahere, vel immutare, iuxta *l. vlt. C. de codicillis*, iubet Pontifex legata præstari. Potest etiam aliter, & longè aptiùs text. iste declarari ex sententia *gloss. 1. in præsenti*, quam Cou. non videtur percepisse; vt procedat in legatis, quæ verbis tantùm absque scriptura, vel testibus ipsi hæredi defunctus mandauit, vt præstarentur, vt sic nuda verba intelligamus, quæ omni solemnitate scripturæ, vel testium destituitur, solent enim vltimæ voluntates, aut solemnitate scripturæ, aut testium vestiri, & ideò verba nuda erunt in vltimis voluntatibus, quæ nec testium, nec scripturæ solemnitatem habent, & ea legata Pontifex *hic* præstare iubet, quia secundùm nouam Iustiniani constit. in vtroque foro debebantur, provt habet *d. l. vlt. C. de fideicom.* & text. *in §. vlt. instit. de fideicom. hæred.* iuxta quem sensum intelligenda est *gloss. 1. hic*, & in hanc sententiam citatur ab omnibus scribentibus, & in specie probat Imol. *hic n. 7.* consentit Zabar. *n. 2.* Anch. *in princ.* Butr. *n. 4.* qui licèt alias afferant interpretationes, hanc defendi posse omnes affirmant, atque ideò immeritò Cou. *hic n. 1.* glossam reprehendit dum ait similem esse huic text. *d. l. vlt.* sensit enim glossa nuda verba hic esse illa, quæ absque vlla testium, vel scripturæ solemnitate proferuntur, & ideò ait similem casum *in d. l. vlt.*

5 In gloss. *Monasterio*, ibi, *sed non determinauit cui, cum sint plura Monasteria*, &c. Notatur ad hoc quòd legatum factum Ecclesiæ, si sint plures in ciuitate, debetur pauperiori, vt per Marc. Anton. Genuens. *in addit. ad suam praxim Archiepiscop. Neapolit. cap. 57. num. 14. & 15.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num. 8. vers. octaua conclusio*, Crass. *§. legatum, c. 64. n. 5.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 197. col. 3.* Probatur ratione, testator in dubio dum aliter suam mentem non aperuit, censetur illi Ecclesiæ legare voluisse, respectu cuius sic legando maius opus charitatis exercet, & plus suæ animæ consulit, vt patet, sed legando Ecclesiæ pauperiori maius bonum charitatis exercet, plusque suæ animæ consulit. Igitur, &c. Non obstat quòd legatum hoc propter omnimodam incertitudinem debuerat vitiari, iuxta reg. *l. duo sunt Titij 30. ff. de testam. tut. l. 3. §. vlt. ff. de adim. leg.* quia respondetur in proposito incertitudinem non dari, quia secundùm verisimilem mentem disponentis moralis certitudo est quod pauperiori reliquerit: vel aliter respondetur cum communi legata non vitiari propter incertitudinem, vt constat ex iuribus citatis à *gloss. 2. in d. l. duo sunt Titij*, & à Gom. *l. 45. Tauri, n. 147. propè fin.* & à Molin. *d. tract. 2. disp. 197. in princ.* tum quia legatum incertum fauore piæ causæ valet, Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ, priuil. 56.* Gom. *l. 40. Tauri, n. 49. & de vltimis volunt. cap. 10. num. 32. de contract. c. 11. num. 8.* Mench. *de successiõ. §. 27. num. 42.* Crass. *§. legatum, q. 64. n. 3.* Molin. *d. tract. 2. disp. 197. col. 5.* quamvis contradicat Socin. *in l. quidam relegatus, n. 12. ff. de rebus dub.* 6

Quibus consequens est resolutio illius dubij vtrùm si testator duas habeat Ecclesias parochiales, in quibus promiscuè, & æqualiter recipiat Ecclesiastica Sacramenta, itavt nullo argumento electæ sepulturæ, vel aliàs discerni valeat de qua Ecclesia intellexerit, nihilominus legatum, aut institutio sustineatur? Qua in re locum fore gratificationi Episcopi, qui eliget ex illis, quem maluerit, cui totum legatum præstabit, tuentur Abb. *hic num. 4.* communis, vt per Couar. *num. 2.* quos cum aliis refert, & sequitur Costa *in cap. si pater, verbo pauperes, num. 13.* Padil. *in l. cum quidem, n. 6.* cum quibus communem dicit Crass. *d. quæst. 64. num. 5. in fine*, pro quibus expenditur in simili *cap. quoniam 13. vers. alioquin, de decim.* quamvis oppositum, imo quòd vna, & altera Ecclesia æqualiter sit admittenda, itavt Episcopus in præiudicium vnius, non possit alteram eligere, post Barbat. quem refert Couar. *d. num. 2.* sequitur Molin. *d. tract. 2. disp. 197. col. vlt.* Non obstat *cap. 2. versic. cum ab eo, de sepultur. lib. 6.* cui simile *cap. relatum 12. in fine, infr. hoc tit.* quia respondetur agere de portione, quæ attento iure debetur Ecclesiæ parochiali, vnde cùm vtraque sit parochialis, vt supponimus, inter vtramque Canonica portio vt diuidatur necesse est, nos verò agimus de legato, vel relicto, quod testator cùm sciret duas esse Ecclesias parochiales, vni tantummodo dare iussit, vnde ne contra illius fiat voluntatem, diuisio locum habere non potest. Si autem concurrat monasterium mulierum cum monasterio virorum, quod ex illis debeat præferri, non est abs re inuestigandum? in quo dubio Socin. Iason. Dec. & alij, quos diligenter refert Costa *ad §. cum in bello, verbo cum filio, num. 13.* tenent in dubio concurrente æquali paupertate pro monasterio mulierum iudicandum esse, quibus adde Hippolit. *sing. 248.*

Cap. Filius. V.

Testator quando legat non rem suam, sed alienam, hæres licèt secundùm legem sæculi cogatur soluere æquiualens, non tamen secundùm leges Dei. 1 Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Barbat. Cou. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 219.* Alagon. *in compend. iur. Canon. pag. 449.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

desu

desumitur ex D.Gregor. *lib.6. registri,indict.1.epist.4. ad Messanen. Episcopum*, refertur ab Anton. August. *collect.1.Decret.lib.3.tit.22.c.14.*

2 De intellectu huius text. qui difficilis sanè est, agunt Gregor. *l.10. verbo de la comprar. tit.9. part.6.* Girond.*de priuileg. & exempt. explicat.n.*1437. Marc. Anton.Genuens.*in pract. Eccles.q.*187. Spin. *in speculo testam.gloss.8.princ.n.*45. vbi *n.46.* ex Fortun. & Menoch. asserit quòd in hoc text. nihil fuit dubitatum circa valorem legati quoad æstimationem, sed hic solùm agebatur quòd legatarius, qui virtute legati rem alienam legatam sibi retinebat, teneatur illam vero domino restituere,& inquit text.debere restitui, cùm omni lege diuina, & humana teneatur quis alienam rem restituere; aduertens *eod.num.6.* legatum rei alienæ secundùm ius Canonicum tunc non valere, quando testator, qui sciebat rem esse alienam,scienter illam detinebat, & non iussit in suo testamento vero domino restituere,sed potiùs illam alteri legauit, tunc enim præsumitur contra illum quòd voluit eam omnino vsurpare,& eius proprietatem legare, ac proinde legatum non valet quoad ipsam rem, quia est aliena, neque quoad æstimationem, quia repugnat voluntati testatoris,qui non æstimationem,sed rem ipsam legare voluit, & sic legatarius retinendo, vel petendo legatum faceret contra legem Dei. Vide alios intellectus apud supracitatos: limitando tamen in legato rei alienæ ad pias causas vt per Tiraq.*de priuilegiis piæ causæ, priuil.66.*Menoch.*de præsumpt.lib.4.præs.*116.*n.31.*vbi *a n.32.* differit an, & quando præsumatur testatorem sciuisse,vel ignorasse rem illam à se legatam esse suam, vel alterius,Girond.*d.n.*1437. vbi *n.*1439. cum Perez de Lara *de anniuers.lib.1.c.21.n.90.* tenet legatum relictum pro virginibus maritandis posse retineri in vtroque foro à fœmina, quæ licèt opinione vulgari pro virgine habeatur, in rei tamen veritate non est virgo,nisi aliud ex voluntate testatoris constet.

3 *Quæ cuiusdam Ecclesiæ*,&c.] Notatur ad hoc,quòd bona Ecclesiæ non possunt à testatore legari, vt per Menoch.*d.lib.4.q.*119.*à princ.*vbi *n.3.* tenet quòd legatum rei Ecclesiæ, cuius alienatio prohibita est, non valet etiam quoad æstimationem, & *n.5.* tenet quòd præstatur æstimatio illius rei, quæ facilè alienari potest, & facilè impetratur consensus Principis, etsi ipsa redimi non possit.

SVMMARIVM.

1 *Hæredi non adimplenti iussa testatoris ab Episcopo interdicitur res à testatore relicta cum fructibus.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Lusitania in Regno eo ipso quòd executores infra annum & mensem à morte testatoris voluntatem illius non adimplent, amittunt munus ex eo proueniens.*
4 *Minor aduersùs negligentiam in non adimplenda voluntate defuncti, an restituatur, ne lucrum sibi relictum amittat, remissiuè.*
5 *Hæredes & legatarij priuantur ipso iure emolumento testamenti, si defuncti voluntatem non adimpleuerunt statuto tempore facta admonitione.*
6 *Priuationis pœna non comprehendit legitimam, quæ ex necessitate legis debetur necessariis hæredibus.*
7 *Testamenti Clerici,vel pietatis causa facti publicatio coram iudice Ecclesiastico est facienda,*& n.8.
9 *Testamenti Laici publicatio in quo Clericus est hæres institutus, an sit facienda coram iudice Ecclesiastico, remissiuè.*
10 *Feuda dignitatum sunt indiuidua.*
11 *Hæres, qui iussa testatoris non adimplet circa pia, etiam legitima priuatur.*
12 *Episcopus non solum legata pia potest executioni mandare, sed etiam illa, quæ non sunt pia.*

Cap. Si hæredes. VI.

Ex Concil. Mogunt.

HÆredi qui non implet intra annnm voluntatem testatoris,interdici debet ab Episcopo hæreditas cum fructibus.Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imol.Anan.Host. Henric.Anchar.Panorm.Barbat.Cou.Viuian.*in ration. lib.3. iuris Pontif.pag.*220. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.*449. remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. August. *collect. Decret.lib.3.tit.22.c.11.*& habetur post Concil.Later. sub Alex.III.*p.43.c.5.* 1

Omnis res, quæ eis relicta est, canonicè interdicatur.] Text.*hic* à Gloss. & Doctoribus variis modis declaratur, sed duo præcipui sunt. Prior modus est quòd hic non agitur de priuando hærede commodo testamenti, sed compellendo ipso,vt adimpleat defuncti voluntatem,dum enim ei interdicuntur bona quovsque adimpleat, indirectè compellitur,& hunc modum compellendi inter alios commendat gloss. *hic verbo interdicatur,post med.*Zabarel.Butr.& Imol.*n.*12.Abb.*n.5.& 7.* asserens hunc intellectum sibi magis placere, & post alios prosequitur Couar. *n.2.* Posterior modus intelligendi est,vt agat de pœna priuationis,quam hæres incurrit non adimplendo defuncti voluntatem, sicut quilibet alius legatarius, aut executor, vt probat *l. si quis sepulchrum, ff.de relig.domib. auth. amplius, C.de fideicom.auth.de hæred.& falcid. §.si quis autem non implens,collat.1.auth.de Ecclesiasticis titulis, §. qui hoc facere,collat.9.*& rationem reddit Iurisconf. *in l.si patroni 55.§.qui fideicommissariam, vers.cur enim, ff. ad Trebell.*ibi,*cur enim non videatur indignum,vt qui distulerit supremas defuncti preces, consequatur aliquid ex voluntate*,& hunc intellectum prosequuntur etiam gloss.& scribentes *dictis locis*, Couar. *hic à n.2.* & Padil. *in d. auth.hoc amplius,n.2.* & planè verior videtur, cui non obstat verbum, *interdicatur*, quia referendum est ad executionem priuationis incursæ, cùm enim hæres ipso iure priuetur emolumento testamenti, vt probat text.*in d.auth.hoc amplius,*& gloss.*in d.§.si quis autem;* Bald. Salicet. & Ias. *num.7.* & Padil. *num.8. in ead. auth. hoc amplius.* Couar. *hic num.*8.nihil aliud superest nisi sententia declaratoria iuxta text. & *ibi* tradita *in cap. cùm secundùm, de hæret. in 6.* & lata sententia declaratoria auferuntur bona omnia cum fructibus, & emolumentis, iuxta text. *in d. §.si quis autem,& §. qui hoc facere*, vnde cap. hoc desumptum fuit, & ideo meritò text.*hic* ait, vt interdicantur bona,id est,vt arceatur hæres à possessione, & administratione bonorum, quibus à lege priuatus est;vel etiam dici potest text. hunc agere de interdictione, seu sequestratione bonorum pendente iudicio priuationis, ne forte alienentur,aut consumantur. Vnde refert Molin.*de iustit. tract.2. disput.*251.*num.5.* per leges Lusitanas constitutum esse eo ipso quòd executores infra annum, & mensem à morte testatoris voluntatem illius non adimpleuerint, illos amittere munus executoris, & priuari legato, ac commodo, aut præmio ipsis à testatore relicto,& idem apud Gallos obseruari testatur Rebuff. *ad leges Galliæ,tom.1.tract.de sentent. prouis.n.*88. *pag. mihi* 145.Vtrùm autem minor aduersùs negligentiam in 4

2 3

in non adimplenda voluntate defuncti restituatur, ne lucrum sibi relictum amittat, vide Sfort. *de in integ. restit. q. 72. art. 6. sub num. 62.* Flamin. *de resignat. lib. 11. q. 4. n. 58.*

5 Primò ex dictis infertur etiam iure Canonico hæredes, & legatarios priuari ipso iure emolumento testamenti, si defuncti voluntatem non adimpleuerint statuto tempore facta admonitione, vt dictum est, quod & probat *cap. Syluester*, 11. *q.* 1. approbans hac in re pœnas iuris Ciuilis, vnde priuatio hæc in Clericis, & Religiosis, Ecclesiis & Monasteriis habet locum, vt probat text. & *ibid.* Bart. *in d. auth. de hæred. & falcid. §. vlt. vers. quia verò, collat.* 1. Abb. *in repet. cap. Ecclesia, de constit. n.* 18. *propè fin.* Gregor. Lop. *in l. vlt. gloss. pen. ad med. tit.* 10. *part.* 6. Padil. *vbi suprà, num.* 7. Circa illud verò de hæredibus supremas testatorum voluntates non adimplentibus, an sint ipso iure, vel per sententiam priuandi, vide Menoch. *de arb. casu* 498. *num.* 58. Matien. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 64. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recopil.* Spin. *in speculo testam. gloss.* 28. *princip. à num.* 67.

6 Secundò infertur pœnam priuationis non comprehendere legitimam, quæ ex necessitate legis debetur necessariis hæredibus ascendentibus, vel descendentibus; cùm enim text. hic, & similes iubeant priuare hæredem commodo testamenti, vel rebus à defuncto relictis, extendi non debet ad legitimam, quæ magis censetur debita, quàm voluntariè à defuncto relicta, vt probat *l. legat. §. fin.* & *ibi* gloss. *ff. de falsis.* Accedit quòd si priuatio hæc legitimam comprehenderet, potuisset onus legitimæ imponi, contra *l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam.* Probatur etiam hæc sententia expressè *in d. auth. hoc amplius,* & sic text. istum declarat gloss. *in præsenti, in* 3. *intellectu,* sequuntur *hic* Zabar. *ante fin.* Imol. *n.* 12. Abb. *in fine,* Barbat. *n.* 10. Cou. qui plures refert *n.* 9. asserens ex illis esse communem, sequitur etiam, & communem dicit Padil. *vbi supr. n.* 17. Molin. qui plures refert, *de primog. lib.* 1. *c.* 9. *num.* 6. Menoch. *de success. creat. §.* 8. *n.* 17. Mich. Grass. *in §. legitima, q.* 46. Minus etiam obstat text. hic quatenus indistinctè iubet priuari hæredes rebus omnibus, quia respondetur, reiectis aliis Doctorum solutionibus, text. hunc agere de quibuscumque hæredibus, siue suis, siue extraneis, sed eos tantùm priuat illis bonis, quæ à defuncto voluntariè relicta sunt, quæ verò ex necessitate iuris debentur, prout est legitima, censetur à lege magis habita, quàm à testatore relicta, & ita text. hic legitimam non comprehendit, sic etiam declarandus est text. *in d. cap. Syluester.*

7 *Vt vota defuncti adimpleantur.*] Intellige cum Soar. *de Relig. tract. de voto, lib.* 5. *c.* 11. *n.* 6.

8 In gloss. *Ab Episcopo,* ibi, *publicatio testamenti ad Episcopum non pertinet.* Aduerte publicationem testamenti Clerici, vel pietatis causa facti coram iudice Ecclesiastico esse faciendam, vt per Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 48. *num.* 2.

9 An autem publicatio testamenti laici, in quo Clericus est hæres institutus, fieri debeat coram iudice Ecclesiastico, an verò coram sæculari, vide Cou. *pract. c.* 8. *num.* 1. Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *prælud.* 2. *num.* 14. Perez *tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 152. *in fine,* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 62. *art.* 12. Gutier. *d. q.* 48. *num.* 1.

10 In gloss. *Interdicatur,* vlt. ibi, *quia regnum diuidi non potest.* Notatur ad hoc, quòd feuda dignitatum, vt Marchionatus, Comitatus, Ducatus, vel Regni sint indiuidua, vt per Duen. *reg.* 316.

11 In ead. gloss. ibi, *Hæres, qui relicta ad pias causas conferre distulerit totum amittere debet.* Notatur ad hoc quòd hæres, qui iussa testatoris non adimplet circa pia, etiam legitima priuatur, sequitur Host. *hic,* Anchar. *n.* 5. Butr. *n.* 6. testatur communem Imol. *n.* 13. & Tiraq. *de priuilegiis piæ causæ, priuil.* 84.

In ead. gloss. ibi, *Et hoc præcipuè*, &c. Notatur ad hoc, quòd Episcopus non solùm legata pia potest executioni mandare, sed etiam illa, quæ non sunt pia, vt per Cou. *hic n.* 3. *vers. eodem verò,* Cened. *pract. & canon. lib. q.* 14. *n.* 2. *& q.* 31. *n.* 5. & plures alios, quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.* 3. *alleg.* 82. *n.* 15. 12

SVMMARIVM.

1 *Clerici testari non possunt de bonis per Ecclesiam acquisitis,* & n. 2.

3 *Limita si ea bona acquisierint parcè viuendo, & sua sustentationi subtrahendo.*

4 *Clerici liberè testari possunt de quotidianis distributionibus iure quæsitis.*

5 *Distributionum quotidianarum dominium habent Clerici.*

6 *Testari possunt beneficiarij ex consuetudine de acquisitis ex beneficio.*

7 *Clerici Episcopis inferiores ex consuetudine totius Hispaniæ possunt testari de acquisitis ex beneficio, & illis ab intestato succedi potest.*

8 *Obligatio ad antidora propriè non est obligatio inducens iuris vinculum.*

9 *Beneficiarius ea, quæ emit ex bonis Ecclesiæ, fiunt ipsius Ecclesiæ.*

Cap. Cùm in officiis. VII.

Ex Concil. Later.

Clerici siue moriantur intestati, siue cum testamento, bona eorum acquisita per Ecclesiam sunt Ecclesiæ. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Henric. Panorm. Barbat. Couar. Cened. *collect.* 12. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 220. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 449. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. *cap.* 15. & refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 22. *cap.* 4. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cou. *hic num.* 6. Nauarr. *de redditib. Eccles. q.* 3. *monitu* 1. *& monitu* 4. *num.* 2. *& de spoliis, §.* 6. *n.* 5. Sarmien. *de reddit. p.* 2. *cap.* 4. Crass. *de success. §. testamentum, q.* 33. *num.* 7. D. Barbos. *in l. diuortio, ff. soluto matrim. part.* 2. *num.* 59. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disput.* 148. Azot. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 9. *q.* 1. *in princ.* Nicol. Garc. *de benefic. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 8. Monet. *de distribut. quotid. p.* 3. *q.* 2. *num.* 5. Franc. de Sousa *de largit. munerum, fundam. vlt. num* 35. 2

Licèt autem text. conclusionem procedere intelligat Nicol. Garc. *d. cap.* 1. *n.* 9. quoad bona acquisita ex fructibus beneficij etiam parcè viuendo, & suæ sustentationi subtrahendo, contrarium tamen ab omnibus communiter receptum est, vt per Nauar. *q.* 1. *monitu* 26. *& monitu* 43. *num.* 1. *& de spoliis, §.* 1. *n.* 3. *&* §. 8. *num.* 7. Victorel *in annot. ad Tolet. in summ. lib.* 5. *cap.* 4. *vers. bonaque,* D. Barbos. *d. p.* 2. *num.* 68. Auend. *resp.* 19. *num.* 6. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 50. Azot. *d. part.* 2. *lib.* 8. *cap.* 3. *q.* 2. Prax. nouam Episcop. *p.* 2. *q.* 5. *num.* 39. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 3. *cap.* 3. *n.* 16. Less. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 39. *& seq. & cap.* 10. *num.* 41. 3

Verùm autem Clerici de quotidianis distributionibus 4

bus iure quæsitis testari valeant? quæstio est ad præsens institutum non contemnenda, in qua pars negatiua ex hoc text. deduci videbatur, dum generaliter prohibet Clericis testari de bonis acquisitis per Ecclesiam, & eius intuitu, & negari non potest distributiones quotidianas acquiri per Ecclesiam, & eius intuitu, rationeque Canonicatus, seu beneficij, licèt dentur ratione assistentiæ, seu laboris, adhuc enim dantur vt Canonico, seu beneficiario, & ideo hanc partem tuetur cum aliis, quos refert Nicol. Garc. *in addit. ad d. c. 1. n. 5.* Verùm communis ferè Doctorum assertio tenet Clericos liberè testari posse, ac per vltimam voluntatem de quotidianis distributionibus iure quæsitis disponere posse, quia licèt quodammodo dici possit distributiones quotidianas acquiri intuitu Ecclesiæ, tamen principaliter dantur intuitu personæ propter diuturnam operam, assiduumque seruitium, atque obsequium Ecclesiæ præstitum, vt docet Monet. *de distribut. quo-*
5 *tid. p. 1 q. 1. in fine, quæst. 4. circa med.* tum etiam quia Clerici habent quotidianarum distributionum dominium, vt probat idem Monet. *p. 3. q. 1. conclus.* 2. Ideo meritò hanc sententiam sustinent Couar. *hic n. 4.* Parisf. *cons. 33. vol. 4.* Gig *cons. 144. n. 5.* Bursat. *cons. 226. n. 49. vol. 3.* Clar. *§. testamentum, q. 27. n. 7.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 9. q. 10.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 74. art. 5. vers. quinta*, Crass. *d. §. testamentum, q. 33. num.* 8. Redoan. *de spoliis, q. 3. §. & in hac materia, n. 27.* Monet. *d p. 3. q. 2. concl.* 2. Franc. Leo *d. p. 3. c. 3. n. 27.* Vgolin. *de officio Episcopi, c. 19. §. 2. sub num. 6. vers. verum*, Card. Tusch. *lit. D. conf.* 512. Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis cleric. §. 6. num.* 17. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. §. 7. proœm. n.* 164. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo munera, differ.... n.* 14. Fillinc. *tract. 43. c. 3. q.* 10. Bonacin. *var. tractat. tract. de obligat. benefic. disp. 3. punct. 2. n.* 18.

6 Quòd beneficiarius possit ex consuetudine testari de acquisitis ex beneficio, saltem si immemorabilis sit, in dubium reuocari non debet, cùm iure tantùm humano prohibita sit Clericis huiusmodi dispositio de redditibus Ecclesiasticis per vltimam voluntatem, Couar. *hic num. 2. & 9.* Spin. *in speculo testam. in rubr. gloss. 14. n.* 14. Azor *d. p. 2. lib. 7. c. 8. q.* 2. quia alias Papa concedere non posset facultatem, vt testari possent de hisce redditibus contra resoluta *ad c. 1. n. 10. supr. hoc tit.* vnde stante consuetudine posse beneficiatum licitè testari, etiam ad vsus prophanos, & relinquere dicta bona consanguineis diuitibus, tenent Nicol. Garc. *d.*
7 *c. 1. n. 16.* Monet *d. p. 3. q. 2. n. 5.* qui plures referunt, quæ consuetudo est in Hispania quoad Clericos Episcopis inferiores, quòd possint de illis testari, & eis ab intestato succedi: vt attestantur *l. fin. tit. 8. lib. 8. nouæ recop.* Couar. *hic n. 9.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 10. à num.* 53. Duen. *reg. 366. n. 11. vers. contra quam*, Perez *l. 1. vers. est & aliud, tit. 3. lib. 1. Ordin. pag.* 67. Sarmien. *p. 1. defens. in man. 50. & 51. & de reddit. p. 2. c. 6. & c. 8. n.* 1. Pelaëz *de maioratu, p. 1. q. 1. n.* 15. Franc. Penia *in 3. p. direct. Inquisit. schol. 154. vers. quemadmodum ergo*, Anton. Scap. *de iure non scripto, lib. 1. c. 20. ex n.* 2. Fusc. *lit. A. sing. 112. propè med.* Rojas *de successionib. c. 34. ex num.* 39. Menchac. *de success. creat. §. 22. limit. 17. num.* 40. Bonacin. *d. disp. 4. puncto 3. num.* 4. Gabr. Pereira *decis. 95. num. 22. & seqq.* Henriq. *in summ. lib. 10. cap. 33. n. 3. lit. K. & O.* Humad. *l. 40. gloss. 6. num. 2. tit. 5. p.* 1. Spin. *in speculo testam. p. 14. rubr. à n.* 1. Matien. *l. 13. gloss. 3. & gloss. 4. à num. 1. tit. 8. lib. 5. nouæ recop.* Gutier. *practic. lib. 2. q.* 114. Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 10. q. 1. & lib. 8. cap. 4. q. 1. & 2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n. 114. & de empt. c. 16. n.* 2. D. Barbos. *in l. diuortio, in princ. p. 2. n. 53. cum seqq. & n. 60. ff. soluto matrim.* Valasc. *de partit. c. 35. n. 7. cum seqq.* Cened. *ad Decret. collect. 12. n.* 1. Molin. *d. tr. 2. disput. 147. num.* 25. Nicol. Garc. *de benefic. part. 2. cap. 1. num.* 11. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 5. collect.* 1718. ex quibus plures refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 110. num.* 6. adde Ioan. Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo testamentum, differ.* 11.

In gloss. *Teneamur*, 1. ibi, *donatarius enim donatori* 8
naturaliter est obligatus ad antidora, aduerte quòd obligatio ad antidora propriè non est obligatio inducens iuris vinculum, sed tantùm est quidam instinctus, siue motus animi, quo mouentur ad benefaciendum benefacienti, vt per Cabed. *Lusit. decision. 26. num. 7. part.* 2.

In gloss. *Acquisita.* Notatur ad hoc, quòd ea, quæ 9
emit beneficiarius ex bonis Ecclesiæ, fiunt ipsius Ecclesiæ, quamuis Clericus non Ecclesiæ, sed alieno, aut suo nomine emat, vt per Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 7. cap. 10. quæst. 1. vers. duæ sunt*, intellige secundùm Rot. apud Farinac. *decis. 241. num. 4. & 5. part. 2. recent.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici quamvis de mobilibus per Ecclesiam acquisitis testari non possint, tamen viuentes, sed etiam in ægritudine constituti moderatas eleemosynas facere valent.*
2 *Clerici veri sunt domini redditnum suorum beneficiorum.*
3 *Declaratur text. in præsenti*, & n. 4.
5 *Donatio an dicatur immoderata, debent attendi facultates donantis, & merita donatarij.*
6 *Clericus in infirmitate constitutus, etiamsi ex ea decedat, potest donare inter viuos acquisita ex redditibus Ecclesiæ, in piam tamen causam, dummodo talis donatio moderatè fiat cum traditione.*

Cap. Ad hæc. VIII.

Alex. III.

Clerici licèt de mobilibus acquisitis per Ecclesiam testari non possint, tamen viuentes, vel 1
etiam in ægritudine constituti moderatas eleemosynas facere possunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Bald. Cou. Viu. *in rationali lib. 3. iuris Pontific. pag.* 221. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 449. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 22. cap.* 5. & est post Concil. Later. sub Alex. III. *p. 29 c.* 8.

Sed contra principalem concl. obstat, quia Clerici 2
secundum veriorem opinionem veri domini sunt redditunm suorum beneficiorum, vt dixi *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 114. num.* 4. ac proinde de illis possunt disponere in quoscunque vsus, excepta vltima voluntate, vt *ibid.* probaui; quare dicendum videbatur non solùm facere posse moderatas donationes eleemosynæ intuitu, sed etiam non moderatas, & alio respectu præter eleemosynam, quod text. apertè negat.

Quare Molin. *de primog. lib. 2. cap. 10. num. 40. &* 3
42. intelligit hunc text. non agere de bonis quæsitis beneficiario intuitu sui beneficij, sed de bonis ipsius Ecclesiæ quod non conuenit literæ text. neque id asserunt DD. quibus Molin. hoc imponit. Nauar. igitur

de redditib. Ecclesiast. q. 1. *monitu* 81. & post eum alt. Molin. Theolog. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 148. *n.* 6. respondent argumentum à contrario sensu, quod ex hoc text. deducitur, scilicet permittitur moderata donatio in infirmitate intuitu eleemosynæ; ergo non moderata alio respectu prohibetur, admittendum non esse contra rationes, & iuris fundamenta, quæ contrarium suadent. Sed mirandum est negare Nauar. hoc argumentum à contrario in hoc text. cùm ipse eam sequatur sententiam, quòd beneficiarij non sint domini redditoum suorum beneficiorum, ea enim posita rectè sequitur argumentum, text. permittit beneficiariis, qui domini non sunt, moderatas donationes; ergo immoderatas videtur prohibere.

4 Quare à communi Doctorum interpretatione non videtur recedendum, qui resoluunt beneficiariis in ægritudine constitutis non licere immoderatas facere donationes, neque alio respectu, quàm eleemosynæ, propter præsumptam fraudis suspicionem, ita Abb. *in præsenti, in fin.* Anchar. *n.* 6. Imol. & Cou. Sarmient. *de redditibus, p.* 4. *c.* 4. *n.* 6. Cùm enim beneficiarij de dictis bonis lege Canonica testari prohibeantur, qui in ægritudine constitutus maximas fecerit donationes, meritò in fraudem legis prohibentis testamentum censendus est facere donationem, vt in simili probat text. *in l. filiæ meæ, ff. soluto matrim. & in cap. de his, de sepult.* aliàs elusoria maneret legis Canonicæ prohibitio, cùm facile Clericus de bonis per Ecclesiam quæsitis, & de quibus per vltimam voluntatem disponere non potuit, moriens iam se donare pronuntiaret, & iuxta hæc intelliges doctrinam gloss. *verbo reseruari, in cap. præsenti* 12. *q.* 1. dum beneficiarios in infirmitate constitutos æquiparat vsufructuariis ad effectum ne possit testari de quæsitis per Ecclesiam, quæ communiter recipitur secundùm Molin. *d. c.* 10. *n.* 83. atque
5 ita fit clarissimum excepta dispositione per viam vltimæ voluntatis, vel quando in fraudem legis prohibentis immoderatas donationes in ægritudine facit beneficiarios posse in quoscumque vsus de redditibus suis disponere. Donatio autem vtrùm dicatur immoderata, debent attendi facultates donantis, & merita donatarij, Rota *decis.* 241. *n.* 11. *p.* 2. *recent.* Quæ omnia desumpsi ex meo *tract. de officio, & potest. Episcopi, p.* 3. *alleg.* 114. *n.* 35. Et bene colligunt ex Rotæ dis. *in arboren. spolij* 17. *Iunij* 1624. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, quæ ita cantant: *Dubitatur modò, an ista donatio sustineatur, cùm verùm sit quòd Clericus in infirmitate constitutus, etiamsi ex ea decedat, potest donare inter viuos exquisita ex redditibus Ecclesiæ, in piam tamen causam, dummodo talis donatio moderatè fiat, & tunc requiritur traditio ad tollendas fraudes, & suspiciones,* Cou. *in cap. cùm in officiis, n.* 5. *de testam. Attamen ista donatio fuerit immoderata, cùm sit facta omnium bonorum maximi valoris, etiam quòd fuerit in pios vsus, non sustinetur,* Cou. *vbi sup.* Redoan. *in tract. de spol. q.* 355. *Stantibus istis repugnantiis, n.* 40. *& in tract. de rebus Ecclesiæ non alien. q.* 53. *n.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Clerici de bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiæ non.*
2 *Clericus de patrimonio suo potest condere testamentum.*
3 *Testamentum Clerici non subiacet querelæ inofficiosi, vel nullitati ex causa præteritionis.*
4 *Beneficiarij æquiparantur vsuariis.*

CAP. Quia nos. IX.

Clerici possunt testari de bonis hæreditariis, vel acquisitis intuitu sanguinis, vel personæ, vel adeptis artificio, seu dono amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, sed de acquisitis intuitu Ecclesiæ non potest testari, nec disponere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Cou. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 221. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 440. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 22. *cap.* 6. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 24. *c.* 5. 1

Collige ex text. Clericum de patrimonio posse condere testamentum, videlicet de bonis paternæ successionis, vel cognationis iure obtentis, vel arte, doctrina, industria, ingenio acquisitis, aut consanguineorum, amicorum, vel aliorum donatione, absque vlla Ecclesiæ ratione comparatis, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num.* 131. Azeued. per text. *ibi, in l.* 13. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop.* D. Barbos. *in l. diuortio, in princip. p.* 2. *n.* 66. *ff. soluto matrim.* Valasc. *de partit. cap.* 35. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 8. *& c.* 10. *q.* 1. *in princ.* Et quod Episcopus de acquisitis ex sua industria liberè disponere possit, tradunt Ias. *cons.* 75. *num.* 8. *lib.* 3. Bald. *cons.* 80. *vers. interdum, lib.* 5. Couat. *in c.* 1. *n.* 11. *sup. hoc titul.* Doctores *in auth. licentia, C. de Episcop. & Cleric.* quos refert, & sequitur Rot. *in Arboren. spolij* 17. *Iunij* 1614. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, vbi etiam fuit dictum quòd bona ab Episcopo relicta ex præsumptione iuris Canonici censentur post ipsam dignitatem acquisita fuisse. 2

Liberè disponere valeant.] Ergo, & præterire liberos, & parentes, vnde Clerici testamentum non subiacere querelæ inofficiosi, vel nullitati ex causa præteritionis resoluunt Abb. *hic,* & latè Mar. Anton. Genuens. *in practic. Eccles. q.* 361. 3

In gloss. *Testamentum,* ibi, *cùm solum vsum habeant.* Et ideò beneficiarij comparantur vsuario, vide Menoch. *de arbitr. casu* 433. *n.* 35. *& cons.* 66. *n.* 32. Azeued. *l.* 13. *n.* 2. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop. & cons.* 31. *n.* 6. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 43. Fr. Emman. *quæst. regul. tom.* 3. *q.* 74. *art.* 4. *vers. quinta ratio,* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 8. *q.* 1. Valasc. *de partit. c.* 36. *n.* 4. Cald. Pereira *de resol. emphyt. c.* 15. *n.* 43. *& de empt. c.* 16. *n.* 1. D. Barbos. *in l. diuortio, in princ. p.* 2. *n.* 53. *ff. soluto matrim.* Cened. *ad Decretal. collect.* 12. *n.* 5. 4

SVMMARIVM.

1 *Testes duo, aut tres cum parocho testatoris sufficiunt in testamento de iure Canonico,* n. 2.
3 *In ore duorum, vel trium stat omne verbum,* n. 4. & 5.
6 *Testamentum cum duobus, vel tribus testibus sine proprio parocho est nullum.*
7 *Testium duorum numerus superadditus supplet defectum personæ Presbyteri in testamento.*
8 *Text. loquitur in testamento ab ægrotis, & infirmis confecto.*
9 *Verba, sub interminatione anathematis, vel sub excommunicatione, non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ.*

CAP. Cum esses. X.

Testamenta quæ fiunt coram Presbytero Parochiali, & duobus, vel tribus testibus, valent, etiamsi 1

etiamsi non addita sit solemnitas iuris humani, id est, subscriptio à quinque, vel septem testibus, & qui rescindit talia testamenta, est excommunicatus, non obstante consuetudine contraria. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Host. Henric. Boich. Panorm. Conar. Henric. Canis. Cened. *collect.* 159. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 222. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 440. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 22. *c.* 9. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 50. *c.* 7.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Fusch. *lit. C. sing.* 28. Anton. de Burgos *in cap. quæ Ecclesiarum, ex n.* 209. *de constit.* Boër. *decis.* 93. *ex num.* 2. Guid. Papæ *decis.* 543. *ex num.* 2. *in fine*, Caualer. *decis.* 407. *n.* 3. Clar. *in §. testamentum*, *q.* 57. *à princip.* Dilect. *de arte testandi*, *tit.* 2. *caut.* 2. *n.* 2. Petr. Magdalen. *de numero testium in testament. req. p.* 2. *cap.* 8. *à princip.* Boër. *decis.* 93. *à num.* 2. Cened. *ad Decretal. collect.* 159. *n.* 1. Perez *l.* 1. *vers. dubitari licèt*, *tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 85. Spin. *in speculo testament. gloss.* 31. *princ. à num.* 34. Mascard. *de probat. conclus.* 1352. *n.* 27. *cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 80. *num.* 21. *cum seqq.* Valasc. *consil.* 74. *num.* 2. *cum seqq.* nouè Ioan. Valer. *in tract. de differentiis inter vtrumque forum, verbo testam. different.* 1. asserentes in ditionibus Ecclesiæ, id est, Romano Pontif. quoad vtramque iurisdictionem tam temporalem, quàm spiritualem subiectis, & quoad vtrumque forum tam Ecclesiasticum, quàm sæculare, locum habere huius text. decisionem, non verò in terris Imperij, siue alterius Principis, in quibus ius ciuile de septem testium numero obseruandum est. Licèt defendi possit quod Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 7. *q.* 1. *n.* 8. dicit text. *in præsenti*, generalem esse, & vbique eandem vim obtinere. Communis tamen DD. sententia tenet Pontificem hic voluisse recedere à solemnitate iuris Ciuilis, circa testium numerum, quamuis consuetudine Episcopatus, de quo agit, fuisset recepta, & insuper formam dedisse ad testamentorum factionem in suo foro Canonico obseruandam, vnde text. hic obseruabitur non solùm in terris Ecclesiæ, vt communiter volunt DD. citandi, sed etiam in aliis quibuscumque, in suo tamen foro, & ideo leges ciuiles in hac materia in terris Imperij in viridi manent obseruantia, & in foro sæculari omnino seruandæ erunt, & hæc est mens communis Doctorum, qui text. hunc interpretantur, vt tantùm procedat in prouinciis Ecclesiæ temporaliter subiectis, non verò in illis, quæ in dominio, & iurisdictione Imperatoris sunt, itaque mens illorum est, vt vtrumque ius in suo foro seruetur, & neutrum abrogatum per alterum censeatur, atque ita intellexère *gloss. penult. hic*, & omnes communiter, refert plures cum quibus dicit moribus receptum Couarr. *hic n.* 12. Can. *de locis Theolog. lib.* 6. *c.* 8. *in solut.* 4. *arg. pag.* 231. Menoch. & Spin. quos refert Cened. *ad Decretal. collect.* 159. *num.* 6. *in fine*, Sot. *de iustit. lib.* 4. *q.* 5. *art.* 3. *col. pen.* Clar. §. *testamentum, q.* 6. *n.* 1. & 2. & *q.* 57. *n.* 3. Turzan. *commun. q.* 44. Menoch. *de success.* §. 11. *n.* 19. & §. 22. *n.* 47. Viu. *tom.* 1. *commun. opin.* 343. Crass. *in §. testamentum, q.* 16. *n.* 3. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 133. *col.* 1.

3 *Quia verò à diuina lege*, &c.] Veteri scilicet indiciali, quæ ait: In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, quam legem iudicialem morte Christi sublatam, voluit Innocent. III. *hic* in locis temporali Ecclesiæ subiectis seruari in testamentis, vt per Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 3. *vers. quintò obiicitur.*

Verùm hic text. difficilis est dum reprobat consuetudinem tanquam iniustam, & legi diuinæ contrariam, quæ in testamentis septem testes requirit; difficultas ex eo prouenit, quia nulla reperitur lex diuina necessariò obligans, quæ vetet ex iusta causa plures testes exigere, illa enim *Deut.* 17. In ore duorum, vel trium stat omne verbum, iudicialis erat, quæ per aduentum Christi Domini expirauit, ex reg. *cap. vnic. de purificat. post partum*, & *cap. translato, de constit.* tum quia iustissima erat ratio, propter quam lex ciuilis septem testes in testamentis exigit, vt scilicet falsitatis occasiones euitaret, quibus morientium voluntates subiectæ sunt, *l. vlt.* ibi, *ne quid falsitatis incurrat. C. de fideicom.* opt. text. *in §.* 1. *in fine*, *Instit. de testam.* Sed omissa interpretatione Conan. *comment. iuris ciuilis*, *lib.* 9. *c.* 2. *ad fin.* quem meritò reprehendit Lusitanus noster Barthol. Philip. *in tract. del consejo de Principes discursu* 7. *priuileg.* 24. omissisque aliis de quibus per *gloss. penult. in præsenti*, & Beroi *à n.* 43. Mench. *de success. creat.* §. 22. *à princ.* Mantu. *dialogo* 60. Ceual. *commun. contra commun. q.* 319. & 700. Fachin. *controu. iuris*, *lib.* 6. *c.* 47. Respondetur ex mente Fortunij *de vltimo fine*, *il.* 15. *à n.* 168. Conar. *in præsenti, n.* 3. Can. *de locis Theologicis, lib.* 6. *c.* 8. *vers. ad quartum*, Pontificem *in præsenti*, non reprobare consuetudinem tanquam iniustam, & legi diuinæ contrariam, sed quia, vt habet litera, id quod consuetudo introducebat, alienum erat, id est, diuersum, & non conforme diuinæ legi veteri, & olim obliganti, sed non inde sequebatur illam esse iniustam, & alicui diuinæ legi contrariam, & ideo adiecit Pontifex illud idem alienum esse à Sanctorum Patrum institutis, & Ecclesiæ consuetudini, quæ omnia per se non sat erant, nisi Pontifex illis motus nouè consuetudinem improbaret, & contra illam in terris Ecclesiæ nouum ius constitueret, vt patet ex verbo, *decernimus*. Accedit quia si aduertas etiam text. ille decernit aliquid non conforme prædictæ diuinæ legi, quæ in ore duorum, vel trium omne verbum stare iubet, siquidem Papa vltra duos, vel tres necessariò parochum requirit, vt ex Fortun. notat Conar. *vbi suprà*.

Patet igitur ex supradictis Pontificem *in præsenti* tam in decisione, quàm in ratione optimè processisse, in decisione, quia secundùm receptam, & veram sententiam non generaliter abrogat leges ciuiles, quæ in testamentis in suo foro, & inter suos subditos testes requirunt, sed solùm negat illas esse obseruandas in terris temporali Ecclesiæ dominio subiectis, qualem constat esse Episcopatum Ostien. de quo *in præsenti*, vt patet ex superscriptione, iuncto text. ibi, *in tuo Episcopatu*, indéque colligitur in terris Principis sæcularis decisionem huiusmodi obseruandam non esse, vt concludunt gloss. Ioan. Andr. Zabarel. Abb. & alij communiter, teste Conar. *hic num.* 12. vltra proxime citatos Valasc. *consil.* 74. *num.* 4. Spin. *in speculo testament. gloss.* 31. *n.* 38. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 80. *à num.* 21. Rationes etiam optimè adaptantur. non enim inquit hic text. esse contra legem diuinam requirere plurium testium, quàm duorum, vel trium numerum, imo id in pluribus casibus licitum esse probat idem Alex. III. *in cap. licet vniuersis*, *in fine, de testib.* vbi notauit gloss. & latè Mench. *illustr. c.* 14. *num.* 3. & vnus exempli causa nobis sufficit *in cap. præsul.* 2. *q.* 4. Solùm ergo, vt ex litera apparet, inquit Alexand. consuetudinem illam Episcopatus Ostiensis esse alienam, idest, diuersam à lege diuina, vt *suprà* ponderauit; quam tamen rationem ex se sufficientem non esse ad annullandam consuetudinem bene intellexit idem Pontifex, ideoque alias subiungit rationes, scilicet quòd esset aliena à Sanctorum Patrum

 institutis,

institutis, & generali Ecclesiæ consuetudine, quæ nunquam in terris Ecclesiæ illam admisit solemnitatem iuris ciuilis de numero septem testium in testamentis, ac subinde indecens videbatur consuetudo Episcopatus Ostiensis subiecti in temporalibus Ecclesiæ, dum non obseruat generalem Ecclesiæ consuetudinem, contra reg. text. *in cap. quæ contra mores* 8. *dist.* cum similibus.

Ad illam igitur auctoritatem, *in ore duorum*, &c. ex sententia D. Thom. 1. 2. *q.* 105. *art.* 2. *in corpore*, *& ad* 8. *& q.* 70. *art.* 2. Soar. *tit. de las iuras*, *n.* 30. & aliorum, respondetur pertinere ad præcepta diuina, non moralia, quæ etiam hodie vim habent, sed iudicialia, quæ ad statum illius populi, cui data sunt pro eo tempore, pertinebant, & iustitiam tunc illi conuenientem continebant, & per aduentum Messiæ, & Euangelij prædicationem non solùm mortua, imo & mortifera sunt, *d. cap. translato*. D. Thom. 1. 2. *q.* 104. *art.* 3. Tiraq. *de retract. tit.* 1. *in præfat. à n.* 8. Couar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 10. explicans gloss. per text. *ibi in cap. vlt.* 6. *dist.* Et licèt ea auctoritas *Matth.* 18. referatur à Christo Domino, non constituitur illic præceptum Euangelicum nouæ legi; tum quia non præcipit Dominus omne verbum stare in ore duorum, vel trium, prout in lege veteri præceptum erat, sed explicans præceptum naturale de fraternâ correctione iubet adhiberi vnum, vel duos testes, ita vt in ore duorum, vel trium stet, & existat verbum, & fiat plena probatio, prout in lege veteri iudiciali ex duobus, vel tribus testibus fiebat; tum etiam, quia receptum est ex D. Thom. 1. 2. *q.* 108. *art.* 1. *&* 2. *quodlibet.* 4. *art.* 3. Sot. *lib.* 2. *de iustit. q.* 8. *art.* 2. Couar. *d. n.* 10. *& de sponsalib. p* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 1. in lege Euangelica nullum contineri præceptum, quod non sit naturale, exceptis iis, quæ pertinent ad articulos Fidei & Sacramenta, planè illud, *In ore duorum*, &c. nec est naturale ex supradictis, nec ad huiusmodi articulos, vel Sacramenta spectat. Tandem, qui ex eod. D. Thom. *d. art.* 2. *in corpore*, *& ad* 4. *& art.* 3. *ad* 3. Christus Dominus in Euangelio nulla constituit præcepta cæremonialia, vel iudicialia, sed ea omnia humano arbitrio reliquit, licèt nonnulla ex iudicialibus legis veteris propter deprauatum Pharisæorum intellectum explicauerit, sic sanè *in cap. nouit. de iudic. & in cap. licet vniuersis*, *de testibus*, cum aliis, auctoritas illa non refertur, nec Domino tribuitur quasi ab illa renouata velut præceptum vim hodie habeat obligandi tanquam diuina antiqua, & antiquata, cuius Dominus in Euangelio mentionem fecit, & allegatur, & expenditur à Pontificibus vt exemplar, & ratio ad iustificandam legem humanam, quæ iustissimè se conformat cum iis, quæ olim Dominus ad iustitiam seruandam in iudicio præcepit, & Christus Dominus in Euangelio retulit, sic *in tit. de decimis*, & aliis in locis ad confirmationem eorum, quæ lex humana statuit, adducitur auctoritas diuina, quæ olim obligabat, & hodie antiquata est quoad vim obligandi; sic *in tit. de iniur.* nonnulla præcepta legis veteris iudicialis à lege Ecclesiastica innouantur, & velut humana, non verò tanquam diuina obligant.

4 *Esse alienum.*] Non quòd ei omnino aduersetur, sed remotum, hoc est, esse vltra ius diuinum, vt per Menoch. *d. præsumpt.* 80. *n.* 22.

5 *Cùm scriptum sit*, In ore duorum, &c.] Vide Ant. Gom. *l.* 3. *Tauri*, *n.* 14. Perez *tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 84. Sayr. *in claui Regia*, *lib.* 12. *c.* 21. *n.* 24. Cald. Pereira *de potestate eligendi*, *c.* 7. *n.* 4. Et nota quòd quamvis numerus duorum testium sit approbatus non solùm iure humano, sed etiam naturali, & diuino, non tamen inde sequitur quòd amplior numerus sit reprobatus, quia nec lex naturalis, nec diuina prohibet, quin ex causa plurium aliquando fides sit necessaria, iuxta ea quæ tradunt Couar. *in præsenti*, *n.* 4. Sot. *d. art.* 3. *vers. at verò, vt cum debita reuerentia*, Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *q.* 80. *ex n.* 23. Perez *l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 6. *Ordin. pag.* 84. *à princip.*

Coram Presbytero suo.] Id est, proprio parocho, ita quod non sufficiat alius Presbyter Cened. *d. collect.* 159. *n.* 2. vbi refert Renat. Choppin. *de sacra politia*, *lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 1. Petr. Magdalen. *de numero testium in testam. req. p.* 2. *c.* 8. *n.* 5. nam sine illo testamentum esse nullum resoluit Marc. Ant. Genuens. *in practic. Eccles. q.* 660. Nec inconuenit quòd Presbyter parochialis ad testamentum accedat tanquam notarius, adhuc enim testamentum cum duobus testibus valere tenet Mascard. *de probat concl.* 1352. *n.* 29. An autem præsentia Parochi possit suppleri per Confessorem, vide Burg. de Pace *l.* 3. *Tauri*, *ex n.* 799. *in fine.* 6

Vel duobus aliis personis.] Ergo quatuor testes sufficiunt sine Presbytero parochiali, numerum enim duorum testium superadditum supplere defectum personæ Presbyteri resoluunt Mascard. *d. concl.* 1352. *n.* 28. Clar. *d. q.* 57. *n.* 3. est tamen in hoc videndus Cou. *hic n.* 13. & Abb. *num.* 12. Boër. *d. decis.* 93. *n.* 4. *in fine*, Petr. Magdalen. *d. c.* 8. *ex n.* 9. Burg. de Pace *d. l.* 3. *Tauri*, *ex num.* 534. Caualer. *decis.* 497. *n.* 3. Ioseph. Ludouic. *commun. conclus. tit. de testam. concl.* 12. *vers. fallit primò.* Cald. *cons.* 8. *circa med. vers. sed posito*, *de testam*, Rot. *in Hispalen. praeminentiarum* 4. *Iulij* 1625. coram R. P. D. meo Coccino Decano *in vers. & in omnem*, *in fine*. Menoch. *de success.* §. 21. *n.* 1. Viu. *d. opin.* 343. plures, vt per Cened. *d. collect.* 159. *n.* 2. *col.* 3. quod ex eo suadetur, quia duo testes in quacunque materia gerunt vicem vnius, quamvis maximæ sit auctoritatis, arg. *cap. cùm à nobis* 28. iuncto *cap. licet vniuersis* 13. *cap. licet ex quadam* 47. *vers. cùm secundum*, *de testibus*, ergo quamvis parochi magna sit auctoritas, illius vices duorum testimonio suppleri poterunt. Non obstat *l. obligari* 9. §. *tutor*, *ff. de auctoritate tut.* & Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. *vers. qui aliter*, quia respondetur in terminis huius text. præsentiam parochi non requiri pro forma cum decreto irritanti, sicut *in d.* §. *tutor*, præsentia tutoris, & *in d. vers. qui aliter*, præsentia parochi, seu alterius Clerici de parochi, seu Ordinarij licentia, sed per modum circumstantiæ qualificantis testimonium duorum, vel trium, vnde est quòd in eius defectum non sufficit præsentia alterius Presbyteri, ita Dilect. *de arte testandi*, *tit.* 2. *cautel.* 2. *num.* 3. qui quidem testes debent esse rogati, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 93. *à princip.* & citato Romano *cons.* 306. tradit Fusch. *lit. C. sing.* 28. 7

Vtrùm fœmina possit esse testis iure Canonico in hoc testamento? quæstio est dubia, in qua pro parte negatiua, quæ verior est, expendit Couar. *hic num.* 14. verba huius text. ibi, *personis idoneis*, quæ satis insinuant Pontificem requirere duos, vel tres testes, non quoscumque, sed idoneos, planè idoneus testis attento iure Ciuili (quod in proposito nullibi reperies emendatum) non est fœmina, *l. qui testamento* 20. §. *eum, qui, vers. mulieri*, *ff. hoc tit. l. hac consultissima*, *in princ. C. eod.* §. *testes*, *Inst. eod.* cum aliis citatis per Grass. §. *testamentum*, *q.* 18. *n.* 4. & Cened. *d. collect.* 159. *n.* 3. quo potissimum fundamento ne sine lege recedamus à iure Ciuili, quod Pontifices in dubio censentur amplecti, *c.* 1. *& seq. de noui operis nunt.* hanc partem sequuntur rectiùs sentientes Alex. Dec. Tiraq. & alij, quos refert, & sequitur Cou. *hic num.* 14. affirmat veriorem, & magis communem Clar. *d. q.* 55. *num.* 3. *ad fin.* refert plures, quos sequitur Grass. §. *testamentum*, q. 57.

q.57.n.3. Valasc.cons.113.num.13. Perez Spin.& alij, quos diligenter refert Cened.d.collect.159.n.3. Quamuis oppositum, imo in testamentis fœminam, idoneum esse testem, defendat Abb. hic n.3. & in cap. relatum,il.1.n.3.hoc tit. cuius opinionem communem affirmat Iason.in d.l. hac consultissima, in princ. n.9.C. hoc tit. sequuntur Crot. Mench. & alij, vt per Crass. vbi proximè.

8 *In extrema fecerint*,&c.]Ergo text.loquitur in testamentis tantùm confectis ab ægrotis, & personis infirmis, vt per Cened.d.collect.159.n.7.addens hunc text. eo tantùm casu reprobare, & corrigere consuetudinem, & leges ciuiles ampliorem numerum requirentes, ex ea ratione, quia infirmus non ita facilè semper potest conuocare testes, sed vt potest voluntatem suam explanat parocho, qui vt medicus, & iudex animæ suæ in eo vitæ periculo, & conflictu frequenter adest cum infirmo.

9 In gloss.*Sub interminatione*,ibi,*non credo quòd si Canon latæ sententiæ, sed ferendæ*. Notatur ad hoc, quòd verba illa, *sub interminatione anathematis*, vel simpliciter, *sub excommunicatione*, non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ, vt per Duen. reg.782. Tiraq.in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.255. Sayr.in claui Regia, lib.3.c.8.n.19. Card.Tusch.verbo priuatio, concl.719. n.14.& verbo pœna, concl.238.n.5. & verbo comminatio, concl.477.n.1.Ioan.Salas de legibus, q.96.tract.14. disp.15.sect.3.n.41.vers.vnde quando lex, sect.6.n.77. in princ.Soar.in simili tractatu, lib.5.c.6.n.4 Farin. fragment.crimin. p.2.verbo lex, n.69.

SVMMARIVM.

1 *Testes duo, vel tres sufficiunt pro relictis Ecclesiæ, vel legatis piis, quia in his non est iudicandum secundum leges, sed Canones.*
2 *Text. in præsenti differt à decisione textus præcedentis, quia ille agit de testamento ad causas prophanas, hic verò ad pias causas condito.*
3 *Vltima voluntas pietatis causa facta coram duobus, aut tribus testibus valet, non obstante iuris ciuilis dispositione de septem, vel quinque testibus adhibendis.*
4 *Testamenti vim obtinet in piis causis sola subscriptio manu testatoris sine testibus facta.*
5 *Solemnitas rogitus testium non est necessaria in testamentis ad pias causas.*
6 *Legata pia peti possunt coram iudice Ecclesiastico ab hærede laico.*

Cap. Relatum. j. XI.

1 DVo, vel tres testes sufficiunt pro relictis Ecclesiæ, vel legatis piis, quia in his non est iudicandum secundùm leges, sed secundùm Canones. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect.Zabar. Barbat. Ioan.Andr.Imol. Anan.Butr.Anchar.Host.Henric. Panorm.Canis.Cened. collect.91. Vin.in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.212.Alagona in compend.iuris Canon. pag.450.remissiuè Casal.in annot.& Ximen.in concord. p.1.& 2. refertur ab Ant. August.collect. Decret.lib.3. tit.22.c.10.& est post Concil. Lateran.p.50.c.8.

2 Textus *in præsenti*, in eo distat à superiori quòd hîc de testamento ad pias causas agatur, in superiori verò ad prophanas causas, idque apertè hinc colligitur, quòd in testamento ad pias causas duo testes sufficiant per hunc text. in altero verò præter duos testes etiam parochi præsentia requiratur, sicut constat ex superiori cap. cum esses; itaque conclusio ex hoc text. communiter desumitur quòd vltima voluntas pietatis 3 causa facta coram duobus, aut tribus testibus valet, non obstante iuris Ciuilis dispositione de septem, vel quinque testibus adhibendis, ita Clar. in §. testamentum, q.6.n.2. Cost.in cap. si pater, p.1. verbo in suo testamento, n.8.& seqq. Tiraq. de pia causa, priuileg.2. & 164. Cened.ad Decret. collect.91.& collect.159.n.3. Magdalen. de numero testium in testam. p.2. c.1.ex n.2. & c.9.Gam. Lusit.decis.46.n.3.& decis.81.n.2. Card. Mantic.de coniect.lib.6.tit.3.ex n.4.Thoming.Lipsiensi decis.4. quem refert Aloys. Ricc. in collect. decis. p.1. collect.229.vers. secundo, Crass.in §.testamentum, q.18. n.2.Valer.de differentiis inter vtrumque forum, verbo testament.differ.8. Petr. Gilchen. in comment. ad l.1.n.8. C.de sacros.Eccles.Mascard.de probat concl.763.n.10.& concl.1171.n.13. Surd.decis.292.n.2.cum seqq. Ceuall. commun. contra commun. q.318. Valasc. cons.74.n.4.10. & 13.& cons.117.n.22.Cald.Pereira in l. si curatorem, verbo hunc contractum, n.32. Cardos.in praxi iudicum, & aduocat. verbo testamentum, n.43. Negreiros in introd.vltim.volunt.lib.3.c.14.n.23. Hortens.Caualcan.in pract.de testib. lib.2. num.60. Molin. de iustit. tract.2. disp.134.n.4. Less. eod. tract.lib.2.c.19.dub.2. Sanctar. var.in c.70.Rot.vna Romana de Alteriis, 11. Decembr. 1582. coram Cantuccio. Multa namque priuilegia 4 piis causis conceduntur, in eis sola subscriptio manu testatoris sine testibus facta vim testamenti obtinet, Tiraq.de priuileg. piæ causæ, priuil.4. Azeued.l.1.n.3 11 tit.4.lib.5.noua recop. Valasc.cons.67.n.8. Cabed.Lusit. decis. 129. n. 12. p.1. & in testamentis ad pias causas 5 non est necessaria solemnitas rogitus testium, vt per Couar.hic n.4. Clar.d.q.6.n.3.secundò infertur. Steph. Gratian. discept. forens. cap.93. num.8. Tiraq. d. tract. priuil.3.

In gloss. *Decretum*, fin.ibi, *ad Ecclesiasticum indi-* 6 *cem pertinere*, &c. Notatur ad hoc, quòd legata pia peti possunt coram iudice Ecclesiastico ab hærede laico, vt per Tiraq.d. tract. priuileg. 149. Gutier. pract. lib.1.q.43.n.2.& lib.3.q.29.n.8. Surd. de aliment.tit.8. priuileg.9.n.4.

SVMMARIVM.

1 *Clericus testari potest de propriis, in acquisitis verò per Ecclesiam, etiamsi sint mobilia, succedit Ecclesia, vel successor, potest tamen aliqua seruitoribus, vel pauperibus elargiri; si autem defunctus habet plures Ecclesias, vel beneficia, fiet æquè diuisio inter illa.*
2 *Clericus testari non potest de fructibus beneficij, vel de bonis occasione dictorum fructuum acquisitis.*
3 *Ecclesia dicitur singularis fidelium congregatio.*
4 *Capitulum habet intentionem fundatam super administratione bonorum, & redditumm Ecclesiæ.*
5 *Consuetudo valet quæ permittitur beneficiariis testari de bonis ex beneficio acquisitis in vsus pios, vel ad illos remunerandos, qui ipsis viuentibus inseruierunt.*
6 *Prælatus potest consanguineis emphyteusim concedere.*
7 *Administratores bonorum Ecclesiæ, vel minorum possunt donare remunerationis causa.*
8 *Donatio remuneratoria meritis æquipollere debet.*
9 *Testari liberè potest Clericus de his, quæ acquirit ex industria, vel doctrina sua.*
10 *Clericus si habeat beneficia in duabus Ecclesiis, fructus ab eo relicti inter eas per congruam, & proportionatam æstimationem diuidi debent.*

CAP.

Cap. Relatum. ij. XII.

1 Bona Clerici defuncti acquisita per Ecclesiam, ad illam pertinent; appellatione verò Ecclesiæ, venit collegium, vel communis congregatio, vbi adest, sed vbi non est, intelligitur successor, & per bona intelliguntur mobilia, & immobilia, quæ successor in Dei timore dispensare debet. De mobilibus bonis, vbi fuerit consuetudo, possunt dari aliqua pauperibus, vel Religiosis locis, vel iis, qui viuenti seruierunt, siue consanguinei sint, siue alij, iuxta seruitij meritum. Qui acquisiuit ex hæreditate, vel artificio, vel doctrina moriens potest ad libitum distribuere. Item qui diuersis locis diuersa habent beneficia, bona relicta diuidi debent inter ipsa secundùm congruam æstimationem pro rata. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Boich, Panorm. Couar. Henric. Canis. Boër. Eppo, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 222. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 450. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 14. *cap.* 2.

2 *Bona qualibet per Ecclesiam acquisita,* &c.] Notatur ad hoc, quòd Clericus testari non potest de fructibus beneficij, vel bonis occasione dictorum fructuum acquisitis, vt per Surd. *de aliment. tit.* 9. *quæst.* 12. *n.* 2. Valasc. *de partit. c.* 35. *n.* 4. D. Barbos. *in l. diuortio, in princip. part.* 1. *n.* 59. *&* *n.* 91. *ff. soluto matrim.* Bonacin. *var. tract. lib.* 1. *tract. de obligatione benef. disp.* 4. *punct.* 3. *num.* 1.

3 *Nomine autem Ecclesiæ,* &c.] Notatur ad hoc, quòd Ecclesia dicitur singularis fidelium congregatio, vt per Isid. Moscon. *de maiest. militantis Ecclesiæ prælud. lit. B. fol.* 4. Nicol. Gimont. *de gratia expect. c.* 1. *vers. Ecclesia, n.* 14. Sanch. *de de matrim. lib.* 2. *disp.* 15. *n.* 20. Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum ad vacantes parochiales Ecclesias, prælud.* 2. *n.* 26. *cum seqq.* Ouid. de Amicis *de iure emphyt. in repet. cap. potuit, de locato in princip. text. à num.* 5. Cardin. Tusch. *tom.* 1. *lit. E. concl.* 2. Vide latè *ad rubr. de Eccles. ædific.*

4 *Quæ rerum illarum,* &c.] Notatur ad hoc, quòd Capitulum habet intentionem fundatam super administratione bonorum, & redditũm Ecclesiæ, vt per Abb. *hîc n.* 5. expressè dicentem quod Capitulum administrat bona communia intuitu Ecclesiæ acquisita, refert, & sequitur Rot. *in Valentina administrationis* 2. *Decembr.* 1587. coram D. Bubalo, apud Farin. *decis.* 19. *p.* 1. *recent.*

5 *Consuetudinis tamen,* &c.] Ergo valet consuetudo, qua permittitur beneficiariis testari de bonis ex beneficiis acquisitis in vsus pios, vel ad eos remunerandos qui ipsis viuentibus inseruierunt, vt per Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 8. *cap.* 4. *q.* 4. *vers. & hæc omnia,* Valasc. *d. c.* 35. *n.* 7. Vnde bene infertur Clericum de prædictis fructibus in opera non pia disponere minimè posse tempore mortis sub peccato mortali, nam dum text. hic admittit consuetudinem disponendi de prædictis bonis in opera pia, & in satisfactionem seruitiorum, tacitè reprobat supradictam consuetudinem disponendi ad alia non pia, vt per Nauar. *de redditib. q.* 3. *n.* 10. *& in apologia, q.* 1. *monitu* 50. *& q.* 3. *monitu* 2. *&* 3. Anton. Molin. *de instruct. Sacerd. tract.* 2. *c.* 15. §. 2. *cum seqq.* Ludou. Beja *respons. casuum conscientiæ, p.* 2. *casu* 1. Greg. Lop. Sarmient. Rebuff. D. Barbos. & alios, quos refert, & sequitur Ioan. Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo testamentum, different.* 21. *vers. at in foro.*

Siue consanguinei sint, siue alij.] Ergo Prælatus potest consanguineis emphyteusim concedere, vt per Cald. Pereira *de potest. elig. c.* 13. *n.* 8. 6

Iuxta seruitij meritum.] Notatur ad hoc, quòd administratores bonorum Ecclesiæ, vel minorum possunt donare remunerationis causa, dummodo merita forent æquiualentia rebus donatis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.* 25. Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 23. *n.* 21. *vers. vnde, pag.* 761. 7
Donatio enim remuneratoria meritis æquipollere debet, nam si excedat, in excessus est donatio simplex. 8
Molin *de primog. lib.* 1. *c.* 8. *n.* 17. Ioan. Garc. *de donatione remun. n.* 51. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 6. *n.* 6. Surd. *cons.* 164. *num.* 33. *& seq.* Honded. *cons.* 47. *n.* 34. *lib.* 1. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *q.* 1. *n.* 113. Pereira *consil.* 76. *n.* 27. *&* 28. me citato *in hoc loco*, D. Mar. Cutel. *de donat. inter patr. & fil. tract.* 1. *disc.* 2. *partic.* 13. *n.* 41. *pag.* 402. Donat igitur Prælatus ex causa remunerationis, Ias. *cons.* 10. *n.* 18. *vol.* 3. Bec. *cons.* 129. *n.* 26. *vol.* 2. nouè Octau. Glorit. *resp.* 1. *p.* 2. *n.* 33. pariter, & tutor donare potest propter benemerita, *l. cùm plures,* §. *cum tutor,* vbi gloss. *ff. de administ. tut.* Roman. *cons.* 50. *vers. rursus videtur,* Surd. *cons.* 140. *n.* 34. & faciunt quæ Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 202. *n.* 4. *&* 5.

Cæterùm quod ex hæreditate, &c.] Notatur ad hoc, quòd de his, quæ Clericus acquirit ex industria sua, vel doctrina, liberè testari potest, vt per Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 10. *q.* 1. Valasc. *de partit. c.* 35. *num.* 2. D. Barbos. *in d. l. diuortio, in princ. p.* 2. *n.* 66. & alios citatos *ad cap. ad hæc, n.* 2. *sup. hoc tit.* 9

Quia verò nonnulli in diuersis Ecclesiis, &c.] Notatur ad hoc, quòd si quis Clericus beneficia habeat in duabus Ecclesiis fructus ab eo relicti inter eas per congruam, & proportionatam æstimationem, diuidi debent, vt per Abb. *hîc, n.* 10. Barbat. *cons.* 39. *n.* 6. *vers. sed potuit, & vers. sunt ergo, vol.* 4. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 2. *q.* 7. *vers. verum,* Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de bonis clericorum,* §. 2. *n.* 6. 10

SVMMARIVM.

1 *Testamentum tenet vbi quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur testatus ad pias causas,* & n. 2.

3 *Executores, quando nullo herede instituto deputantur, censentur heredes instituti cum onere distribuendi bona in pias causas.*

4 *Testamentum nutu, & signis conditum valet ad pias causas.*

5 *Testamentum ad pias causas ratione incertitudinis non vitiatur.*

Cap. Cùm tibi. XIII.

Testamentum ad pias causas in alienum arbitrium conferri potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Panorm. Anch. Henric. Boich. Henric. Canis. Cened. *collect.* 67. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 224. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 450. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 19. *c.* 1. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Clar. *in* §. *testamentum, q.* 6. *n.* 6. Tiraq. *de pia causa, priuil.* 64. *& in tract. le mort, part.* 3. *declarat.* 5. *n.* 14. Olan. *in antinom. lit. H. ex num.* 3. *& ex n.* 9. Sarmient. *lib.* 2. *select. cap.* 4. *&* *c.* 6. *ex num.* 33. Conan. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 20. *cap.* 6. *num.* 5. Alciat. *lib.* 2. *parerg. cap.* 31. 2

c. 11. Guillelm. Bened. *in cap Raynutius, verbo condidit, il. ex num.* 1. Anton. Gabr. *lib.* 6. *commun. opin. tit. de pia causa, concl.* 3. Petr. Magdal. *de numero testium in testament. requis. part.* 2. *cap.* 4. *ex n.* 18. Matiens. *l.* 5. *gloss.* 1. *& seq. & l* 6. *gloss.* 3. *tit.* 4. *noua recop.* Ant. Gom. *l.* 31. *Tauri, n.* 4. Valasc. *consult.* 68. *num.* 4. *& consf.* 145. *num.* 5. Surd. *de alimentis, tit.* 8. *priuil.* 17. *n.* 5. vbi resoluit per hunc text. incertitudinem personæ non vitiare legatum ad pias causas, vel alimentorum, Bart. & DD. communiter *in l. captatorias, ff. de hared. instit.* Sarmient. *select. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 8. Mench. *de success.* §. 17. *n.* 80. Peralt. *in l. si quis Titio, n.* 22. *ff. de legat.* 2. Crass. *verbo institutio, q.* 18. *n.* 8. Sed hi DD. grauiter laborant in præstando vero intelligendi modo ad hunc text. nam communis arbitratur ideo valuisse testamentum, quia testator committendo voluntatem suam alterius dispositioni videtur eum hæredem facere eo adiecto onere, vt bona sua in pauperes, aut alios pios vsus distribuat: ita Innoc. *hic vers. alij dicunt*, communiter receptum ab vtriusque iuris professoribus, affirmat Abb. *hic n.* 4. explicat latè Peralt. *vbi proximè.* Alia communis arbitratur fauore piæ causæ testamentum conferri posse in alienam voluntatem, dummodo per alienam non absoluta, & libera voluntas, sed arbitrium boni viri intelligatur, in cóque consistere putat fauorem piæ causæ, quòd per alienam voluntatem intelligatur arbitrium boni viri ita Bart. *in l.* 1. *n.* 4. *ff. de legat.* 2. Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo condidit, il.* 1. *n.* 8. plures vt per Conar. *hic n.* 12. Aliter atque aliter intelligunt Abb. antiq. Butr. *n.* 2. Sarmient. *lib.* 2. *select. c.* 6. *à n.* 37. Sed reiectis his atque aliis intelligendi modis, in quibus confutandis non immemor, mihi videtur absque vlla diuinatione, & sine vllo piæ causæ fauore indistinctè intelligendum esse text. *in præsenti*, vt siue in pia, siue in prophana causa sufficiat ad hoc, vt quis legitimè testetur quòd vel nominatim hæres instituatur, vel illius dispositioni bona committantur, patet quia attento iure Ciuili ab Imperatoribus postea approbato testamentum valet sub his verbis: *Lucius esto*, vel *illius dispositioni omnia mea committo, l.* 1. §. *sin autem, & vers. & si ita, ff. de hared. instit. l. reg. l. his verbis* 48. *in princ. ff. illo tit.* §. *vlt. Instit. de hared. qual.* si insuper consideres satis esse quòd quis efficiatur dominus iuxta receptā dominij diffinitionem; igitur cùm *in præsenti*, testator dixerit se alterius dispositioni committere, censetur illum dominum, & ita hæredem facere, vt liberè de omnibus bonis disponat, neque enim videntur magis ampla verba illa, *Lucius esto*, de quibus *in d. vers. & si ita*, quàm *Lucij dispositioni committo omnia mea bona.* Et in his terminis dici non potest testamentum committi in alienam voluntatem, sed per illa verba censeri hæredem institutum secundùm voluntatem propriam ipsius testatoris, sicut per illa, *Lucius esto*, vt *in d. vers. & si ita*, & per illa, *dominus sit mea hareditatis*, vt *in l. his verbis*, & alia id genus.

Vtrùm autem institutio ad pias causas possit liberè alterius voluntati committi? affirmatiuam tenet opinionem Con. *hic n.* 12. Crass. *in* §. *institutio, q.* 18. *n.* 8. Tiraq. *de priuilegiis pia causa, priuileg.* 64. Clar. §. *testamentum, q.* 6. *vers. quartò infertur*, Padil. *in l.* 1. *ff. de legatis* 2. *n.* 50. Oppositum tamen, imo neque etiam ad pias causas institutionem committi posse liberæ alterius voluntati longè verius esse, & iuris principiis magis consonum, post Bald. Ias. & alios, dicunt Gabr. *commun. tit. de pia causa, concl.* 3. *n.* 6. & Sarmient. *lib.* 2. *select. c.* 4 *n.* 8.

3 *In alterius dispositionem committit.*] Intellige quando nullo hærede instituto deputantur executores, quia ipsi censentur hæredes instituti cum onere distribuēdi bona in pias causas, Tiraq. *tract. le mort, p.* 7. *declar.* 5. *n.* 14. Menoch. *consf.* 369. *n.* 10. Valasc. *consf.* 68. *n.* 4. Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib.* 1. *c.* 3. *n.* 22.

In gloss. *Dispositionem*, ibi, *sic nutu de aquitate Canonica fit testamentum*, &c. Notatur ad hoc, quòd institutio hæredis nutu facta attento iure Canonico valere potest, non sic attento iure Ciuili, de quo an verum sit vide glos. *verbo inscripserit, in auth. vt sponsalitia largitas*, §. *quia verò, collat.* 9. glos. *verbo ex voce, in l. iubemus* 29. *C. hoc tit.* Ias. *in l. licet, prope fin. C. de pactis*, Con. *hic n.* 4. Anton. Gom. *l.* 3. *Tauri, n.* 110. *ad fin* Viu. *tom.* 1. *commun opin.* 145. *prope fin.* Clar. §. *testamentum, q.* 37. Peralt. *in rub. ff. de legatis* 2. *n.* 11. *&* 15. 4

Notatur etiam ad hoc quòd testamentum nutu, & signis conditum valet ad pias causas, vt per Anton. Gom. *l.* 3. *Tauri, n.* 110. Clar. *d. quæst.* 6. *num.* 7. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.* 426. *& de pia causa, priuil.* 8. Gam. *de Sacramentis præstandis vltimo supplicio damnatis, q.* 4. *n.* 5. Viu. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 6. *tit.* 13. *n.* 97. *vers. sed vbicumque, pag.* 48. Cened. *ad Decretal. collect.* 91. *n.* 21. Mantic. *de coniect. lib.* 4. *tit.* 4. *num.* 8.

In ead. gloss. ibi, *& incerta persona bene possunt institui hæredes.* Notatur ad hoc, quòd testamentum ad pias causas ratione incertitudinis non vitiatur, vtpote si instituti sint pauperes, vel Ecclesia in genere, Tiraq. *de pia causa, priuileg.* 55. *&* 56. Rebuff. *de priuileg. scholar. priuil.* 133. Cened *d. collect.* 91. *n.* 3. Menoch *consf.* 192. *n.* 12. Perez de Lara *de anniuers. & capellan. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 97. *cum seqq.* nouissimè Buccaroni *de differentiis inter iudicia ciuilia & criminalia, diff.* 100. *n.* 18. Garc. Gironda *de priuil. seu exempt. explicat. n.* 1371. *& n.* 1503. resoluit quòd pauperes consanguinei semper sunt præferendi in legato generaliter pauperibus relicto. Illud aduertere oportet testamentum ad pia non valere, si sit imperfectum ratione voluntatis, vt per Guillelm. de Bened. *in cap. Raynutius, verbo testamentum, il.* 1. *n.* 71. *inf. hoc tit.* Viu. *d. tit.* 13. *n.* 96. Surd. *decis.* 292. *n.* 11. *cum seqq.* 5

SVMMARIVM.

1 *Episcopus de relictis Ecclesiæ quartam Episcopalem petere potest, licèt aliquid fuerit sibi à testatore relictum, nisi in fraudem,* & n. 2.
3 *Canonica portio debetur ex eo, quod relinquitur Ecclesiis, vel piis locis pro anima, & pietatis causa.*
4 *Testamentum quis acceptare videtur ex simplici acceptatione legati.*
5 *Legatum acceptās tenetur onus iniunctum agnoscere.*
6 *Debitum compensandi animo an censeatur relictum quod datur, vel legatur creditori, ostenditur.*

Cap. Officij. XIV.

Episcopo quando quis legauit aliquam portionem, & alia multa monasteriis, vel Ecclesiis, Episcopus potest sibi accipere portionem etiam de legatis factis monasteriis, & aliis locis piis, nisi essent Regulares priuilegiati à Papa. Si verò illam legauit partem Episcopo vt esset illa sola contentus, & Episcopus acceptauit, non potest de aliis accipere portionem, quia illis renuntiasse videtur. Si verò pars relicta Episcopo esset minor portione debita & solita, tunc potest exigere portionem institutam à Canone, quia fraus, & dolus nulli debent prodesse. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butr. Hostiens. Anchar. Henric. Boich. 1

Panorm.

Panorm. Couar. Henric. Canis. Cened. *collect.* 106. Viu. *in rationali, lib. 3. iuris Pontif. pag.* 224. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 451. remissiuè Ximen *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 19. c. 2.* Prima pars huius text. est *in c. officij, de pœnit.* secunda *hic*, & tertia *in c. officij, de sent. excommun.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Butr. *n. 6.* Abb. *n. 4.* & Couarr. *n. 3. in præsenti*, Valdes. *ad Xuar. l. 1. tit. de las arrhas, n. 36. vers. sed pone*, D. Barbos. *in l. si cum dotem, §. si pater, n. 31. ff. soluto matrim.* quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 86. n. 30. & 33.*

3 *Monasteriis, vel Ecclesiis.*] Notatur ad hoc, quòd ex eo, quod relinquitur Ecclesiis, vel piis locis pro anima, & pietatis causa, Canonica portio debetur, vt per Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. part. 2. c. 14. num. 6.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea, decis. 209. num. 1.* Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prælatorum, tom. 2. quæst. 48. art. 3.* Valasc. *consult. 105. num. 13.* vbi declarat nisi sit relictum ad perpetuum cultum diuinum, Episcopi autem nomine in hac materia quis intelligatur, & de pluribus quæstionibus, quæ circa eam occurri possunt, vide quæ dixi *d. alleg. 87. num. 7. cum seqq.*

4 *Vt Episcopus acceptauit*, &c. Notatur ad hoc, quòd ex simplici acceptatione legati quis videtur testamentum acceptare, vt per Burg. de Pace *consil. 14. num. 36.*

5 Et acceptans legatum tenetur onus iniunctum agnoscere, vt per Surd. *de aliment. tit. 5. quæst. 1. numero* 24. etiam quod excedat legati valorem, idem Surd. *dicto tit. 5. q. 3. num.* 24. *& tit. 9. q. 23. num.* 12. *decis.* 264. *num. 6.*

6 *Videtur de cæteris non posse*, &c.] An & quando aliquid datur, vel legatur creditori, censeatur relictum animo compensandi debitum, an verò creditor vltra legatum relictum possit etiam petere, & exigere debitum præcipuum; vide Sim. de Prætis *de interpret. vltim. voluntat. lib. 4. dub. 6. à n.* 18. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 27. ex n. 2.* & *l. 16. Tauri, ex n. 2.* Bernard. *reg.* 171. *&* 454. Corras. *lib. 3. miscel. c. 1. ex n. 7.* Afflict. *decis. 44. ex n. 9.* Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 12. ex n. 26.* Hieron. de Monte *var. iuris q. 3. per tot.* Cifuentes *l. 19. Tauri, n.* 18. Cardin. Mantica *de coniect. vltim. voluntat. lib. 9. tit. 4. ex n. 3.* Ioan. Garc. *reg.* 285. Sebast. Medic. *de compensat. q. 31. &* 32. Ioseph. Gonzal. *var. quæst. c. 31.* Spin. *in speculo testament. glossa* 8. *princ. ex n. 71.* Matienl. *l. 7. glos. 1. tit. 9. lib. 5. nouæ recopil.* Menoch. *cons. 17. & 18. n. 27. cum seqq. & cons. 151. n. 22. & cons. 162. à num. 22. & de præsumpt. lib. 3. præsump. 10. ex n. 12. & præs. 16. & præs. 121. n. 12. & lib. 4. præs. 109. & seq.* Surd. *cons. 7. à n. 1. & cons. 112. n. 11. &* 12. Crass. *§. legatum, q. 22. à num. 4.* Mascard. *de probat. concl. 196. &* 333. Molina *de iustit. tract. 2. disp. 200. num. 16. cum seqq.* Gutier. *de tutel. part. 1. c. 5. à num. 2. & pract. lib. 2. quæst. 24.* Castill. *quotid. lib. 1. de vsufructu, cap. 46 à n. 6.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst.* 16. D. Barbosa *in l. si cùm dotem, §. si pater, à num. 7. ff. soluto matrimonio*, vbi *num. 31.* cùm ageret de intellectu huius text. asserit quòd si tempore legati testator non erat debitor, sed si aliàs, licèt occasione dispositionis testatoris, legando illi, cui non testator, sed tertius prædictus aliquid debebat, non videtur legare animo compensandi per hunc text. in eo enim ex quo testator aliquid reliquerat certæ Ecclesiæ, quarta debebatur Episcopo per Ecclesiam legatariam; si verò is idem testator Episcopo aliquid legauerit simpliciter, Episcopus & quartam suam Canonicam, & legatum obtinebit, quia cùm testator respectu prædictæ quartæ non esset debitor Episcopi, sed potius Ecclesia legataria, in his terminis cessat ratio huius text. ac proinde legatum animo liberali videtur relictum.

SVMMARIVM.

1 *Relictum Episcopo contemplatione personæ non diuiditur cum Ecclesia Cathedrali, secus si contemplatione Ecclesiæ, &c.*

2 *Ecclesiæ nomine in præsenti includitur omnis pius locus.*

3 *Legatum factum Episcopo ab extraneo præsumitur factum contemplatione Ecclesiæ.*

4 *Legatum vbi factum est Prælato Ecclesiæ sanguine coniuncto ipsi testatori factum præsumitur contemplatione ipsius Prælati, intellige vt ibi.*

5 *Legatum non videtur intuitu piæ causæ relictum, sed consanguinitatis, si legans est propinquus.*

6 *Donatum officiali, aut Prælato benemerito, id semper præsumitur donatum fauore personæ, non officij.*

7 *Legatum quando factum fuit vni, vel aliquibus ex ipsis Canonicis, præsumitur factum contemplatione ipsarum personarum, & non Ecclesiæ.*

8 *Ecclesiæ relictum factum dicitur in causam piam.*

9 *Ecclesiæ relictum censetur contemplatione amicitiæ legatum.*

Cap. Requisitis. XV.

QVando aliquid relinquitur Episcopo, si relinquens est extraneus, præsumitur relictum intuitu Ecclesiæ, non personæ, vnde Cathedralis sicut Episcopus, petere potest Canonicam portionem. Si verò Episcopo relinquatur à propinquo, præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ, & tunc nihil potest habere Ecclesia viuente Episcopo, nisi fortè contrarium probetur, id est, quod intuitu Ecclesiæ fuit relictum. Si autem relinquatur aliquid coniunctim Ecclesiæ, & Episcopo, tunc inter ipsos est facienda Canonica diuisio: at si distinctè, v.g. istud Ecclesiæ, & istud Episcopo, tunc reducenda sunt ad Canonicam diuisionem inter Episcopum & Cathedralem, nisi ambo velint esse contenti dispositione testatoris: quod æquitati conuenit, cùm nulla adest fraus, nec aliquis nimirum fraudatur Canonica portione; quando verò legans relinquit aliquid Episcopo, & aliqua locis piis, quod relinquitur Episcopo, est præcipuum ipsius cum Ecclesia Cathedrali, de legatis ad alias Ecclesias Epicopus obtinebit Canonicam portionem. Item si qui relinquunt Clericis, qui possunt habere proprium, & non habent Ecclesiæ Prælationem, vel administrationem, siue sint relicta ab extraneo, siue à propinquo, intelliguntur relicta intuitu personæ, & de his nec Episcopus, nec Ecclesia aliquid habebit, nisi contrarium constet cessante omni fraude. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Barbat. Host. Anch. Henric. Boich. Panorm. Couar. Henric. Canis. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 215. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 451. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 19. c. 6.* 1

Et Ecclesiam.] Sub cuius nomine in præsenti includitur omnis pius locus, vt per Lap. de Castellion. *in tract. de hospital. n. 13.* Garc. Girond. *de priuil. & exempt. explicat. n. 571.* vide quæ dixi *de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appell. 85. n. 16.* 2

Si ab extraneo generaliter, &c.] Notatur ad hoc, quòd legatum factum Episcopo ab extraneo præsumitur 3

factum

factum contemplatione Ecclesiæ, vt per Menoch. *de præsumpt.lib.4. præsumpt.*112. *n.*11. vbi *n.*12. idem resolnit si sit legatum Prælato extraneo eius proprio nomine expresso. Et ita in terminis huius text. rectè respondit Innoc. quòd si testator quantumcunque extraneus pro anima Episcopo legatum relinquat, intuitu Ecclesiæ, non personæ relictum præsumitur, tum quia relictum est Episcopo sub nomine appellatiuo; tum vel maximè, quia in testatore, qui pro anima legatum reliquit, verisimilius est quòd potius Ecclesiæ, quàm personæ legauerit, patet, quia respectu Ecclesiæ legatum manet pium, & multò magis suæ animæ profuturum; respectu verò personæ sæculare, & non ita tendens in animæ salutem. Cùm ergo testator, vt Pontifex in principio exorditur, & eidem magis consulat si legatum pium maneat, quàm sæculare, fit consequens intuitu Ecclesiæ relictum omnino præsumendum, ita gloss. *hic*, *verbo*, *nec est*. Butr. *num.* 15. Abb. *num.*8. Couar. *num.* 4. communem dicit Bart. *in l.*2. *n.*2. *ff. de reb. dub.* Lap. *de canonica portione*, *n.*22. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.*8. *tit.*6. *à n.*19.

4 *Si verò relinquatur illud Episcopo à propinquo*, &c.] Notatur ad hoc, quòd si legatum factum est Prælato Ecclesiæ sanguine coniuncto ipsi testatori, factum præsumitur contemplatione ipsius Prælati, vt per Mascard. *de probat. concl.*1248. *num.*119. Menoch. *d. præsumpt.*112. *n.*3. Surd. *de aliment. tit.* 5. *q.*6. *n.*8. & 9. etiam si in legato tantum esset expressum nomen dignitatis, ex Mascard. *concl.*965. *n.*8. Menoch. *d. præsumpt.*112. *n.*6. nisi quando expressa causa, in ipso legato salutem animæ, vel fauorem Ecclesiæ respiceret, Mascard. *d. concl.*965. *n.*9. Menoch. *d. præsumpt.*112. *n.*7. vbi *n.*8. idem resoluit, quando legata fuisset res conueniens ad Ecclesiam; veluti calix, vel patena, aut similia, quia ex qualitate harum rerum legatarum præsumitur legatum relictum Ecclesiæ, non autem personæ, Mascard. *concl.*1248. *n.*119. & *concl.*965. *n.*11. Intellige de propinquo intra quartum gradum, gloss. *hic verbo à propinquo*, Zabar. *n.*4. Imol. *n.*38. communis, vt per Couar. *n.*9. qui plures refert Mantic. *d. tit.*6. *n.*17. quamvis absque fundamento iudicis arbitrio relinquendum existiment, Couar. & Mantic. *dictis locis*. Deinde intellige de affine intra eundem gradum, vt tenet Petr. *de canonica port.* quem refert Couar. *d. n.* 9. Denique intellige probata consanguinitate, eo ipso præsumi legatum intuitu personæ relictum, vt probat hic text. & ideo si Ecclesia contendat non personæ, sed sui ipsius respectu relictum esse, probare tenebitur, quia habens pro se præsumptionem, dum aliud non ostenditur, tutus est, iuxta reg. *l. licet Imperator*, *ff. de leg.*1. *gloss. vlt.* recepta *in l. si tutor* 4. *C. de periculo tutor.* Bart. *in l. vlt. ff. de publico iud.* Abb. *in c. p.*1. *notab.*2. *de Cleric. non resid.* Dec. *in rub. de probat. n.*13. Couar. *lib.*2. *var. c.*6. *n.*1. Gom. *l.*9. *Tauri*, *n.*25. Afflict. *decis.*44. *n.*15.

5 Notatur etiam ad hoc, quòd vbi intercedit consanguinitas, non videtur legatum intuitu piæ causæ relictum, sed consanguinitatis, si est propinquus, vt per Surd. *de alimentis*, *tit.*5. *q.*6. *n.*9. & *tit.*8. *priuil.*1. *n.*13. Menoch. *d. præsumpt.*112. *n.*5.

6 Notatur etiam ad hoc, quòd donatum officiali, aut Prælato benemerito, id semper præsumitur donatum fauore personæ non officij, vt per Tiraq. *in l. si vnquam*, *verbo donatione largitus*, *n.*54. Menoch. *d. præsumpt.*112. *n.*17.

7 Notatur etiam ad hoc, quòd quando legatum fuit factum vni, vel aliquibus ex ipsis Canonicis, non autem omnibus, hoc casu præsumitur legatum factum contemplatione ipsarum personarum, & non Ecclesiæ, vt per Menoch. *d. præsumpt.* 112. *n.*3. Viu. *tom.*2. *commun. opin. lib.*6. *tit.*26. *n.*131.

Secus autem, &c.] Notatur ad hoc, quòd relictum Ecclesiæ factum dicitur in causam piam, vt per Surd. *decis.*292. *n.*1. 8

In gloss. *Nec est*, ibi, *præsumitur intuitu amicitiæ*. Notatur ad hoc, quòd amico relictum censetur contemplatione amicitiæ legatum, vt per Tiraq. *in l. si vnquam*, *verbo libertis*, *n.*85. & *de pœnis temper. c.*22. *num.*23. & *seqq.* Mascard. *conclus.*965. *num.*7. Menoch. *d. præsumpt.*112. *num.*15. Surd. *d. q.*6. *num.*5. *cum seqq.* & *num.*11. 9

In ead. gloss. ibi, *Item aliud est dicere, relinquo hoc Ecclesiæ, & aliud, relinquo hoc Canonicis: in primo casu relinquitur Ecclesiæ, in secundo non.* Communiter approbatam dicunt Mendez à Castro *de annonis ciuilibus*, *lib.*1. *notab.*1. *n.*7. & Cened. *pact. lib.*1. *q.*20. *in princ.* communis, vt per Couar. *hic num.*10. intendit Mench. *de success.* §.27. *n.*6. Non obstat quòd legatum relictum ciuibus censetur relictum ciuitati, *l.*2. *de rebus dub. l. Lucius* 30. §. *ciuibus*, *ff. de leg.*2. quia respondetur cum Cou. *hic n.*27. de illis ad hos non bene arguit, ratio differentiæ est, quia ciuitas repræsentatur per ciues, Ecclesia verò non per solos Canonicos, sed per ipsos, & Episcopum simul. 10

SVMMARIVM.

1. *Debitum iure naturæ habet quis in bonis patris, matris, & auiæ, in quo grauari nequit, & filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione detrahit debitum iure naturæ, & Trebellianicam.*
2. *Doctores referuntur qui de substitutionibus integros tractatus ediderunt.*
3. *Filius grauatus à patre restituere hæreditatem potest detrahere duas quartas.*
4. *Successionis filiorum in bonis parentum origo, & necessitas quòd ex iure naturali proueniat, ostenditur*, & num. seqq.

CAP. Raynutius. XVI.

IN bonis patris, matris, & auiæ quilibet habet tertiam partem sibi debitam iure naturæ, nec potest pater eam grauare. Item filius rogatus de restituenda hæreditate detrahit quartam debitam iure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus percepti post contestationem litis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Beroi. Cou. Rebuff. Henric. Canis. Guillel. Bened. cuius in hanc Decretalē extant duo volumina, Viu. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.* 227. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 452. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.*3. *Decret. lib.*2. *sub tit. de sent. & re ind. c.*3. 1

Raynutius de Clera.] Cùm filij quoad nobilitatem, honores, gentilitia, armorum insignia, & alia id genus, non matris, sed patris conditionem sequantur, *l. liberos* 10. *in fine*, *ff. de senator. l.* 1. *in princip. ff. ad municip. l. eos* 22. *l. nullus* 44. *C. de decurion. lib.* 10. cum similibus, & pater filios habeat in potestate, mater verò minimè, §. *vlt. Institut. de patria potestate*, mirum est cur filius à matre denominetur *in hoc text.* ideo Host. Ioan. Andr. quem sequitur Abb. *hic notab.*1. & alij communiter, vt Guillelm. *in præsenti*, *verbo Raynutius de Clera*, *à num.* 22. intell- 2

intelligunt Raynutium à matre nomen accepisse ex superbia, quia illa patre longè nobilior erat; sed iura non patiuntur in dubio præsumi delictum, maximè superbiæ, quod grauissimum est contra reg. *l. merito, ff. pro socio.* Idcirco idem Abb. *vbi proxime,* & alij, vt per Guillelm. *d.n.* 12. credunt hoc de facto contigisse contra ius, quia Raynutius multo ante fuerat patre orbatus & à matre nutritus; cuius blanditiis diuinitus ab ea nomen accepit, vt illius genio indulgeret.

Sed mirum est quod DD. grauissimi hac in re tantopere cruciantur, vt cogantur in re facili tot supplere, ac diuinare; quamobrem facillimè hoc dubium soluitur si attendas ad manifestum tit. *C. de mutat. nominis,* vbi habetur vnicuique cessante fraude, & tertij præiudicio licitum esse quoties voluerit nomen, & cognomen, & alia id genus immutare, sicut à principio ante mutationem libera erat nominis, vel cognominis impositio, arg. *l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg.* 1. *§. si quis in nomine, Instit. de legat.* quo supposito liberrimum fuit Raynutio, vel patris, vel matris nomine cognominari, quinimo post assumptum nomen, aut cognomen ad libitum immutare, *l. vnic. C. de mutat. nominis,* vnde constat quam superfluum fuit in proposito circa intellectum huius text. confugere ad Raynutij superbiam, vel ad maternas blanditias, vel denique ad statutum, vel consuetudinem loci, & alia in quibus DD. tantopere immorantur.

Reliquit cætera bona sua.] Ergo verbum, *relinquo,* nullo alio superaddito supponit Adiectæ impuberem fuisse hæredem institutum in cæteris bonis; iuxta doctrinam *gloss.* 1. *in l. his verbis* 48. *in princ. ff. de hæred. instit.* vbi Bart. *n.* 1. Abb. *hic n.* 3. communiter ex Guillelm. *verbo reliquit, n.* 1. Cost. *in cap. si pater, verbo bonis, n.* 14. Pinel. *ad rubr. C. de bonis mat. p.* 1. *n.* 1. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus, q.* 7. *n* 6. Mench. *de success. §.* 2. *num.* 13. Crass. §. *Institutio, q.* 14. Valasc. *consil.* 165. *num.* 3.

Alterocha, & soboles.]Ergo quando plures disparis gradus vocantur ad successionem alicuius per copulam, *&,* omnes admittuntur simul ad æquas portiones; nam cùm Pontifex *in præsenti,* iubeat restitutionem simul fieri Alterochæ, & eius filios per copulam, *&,* satis significat faciendam vtrique pro æquis portionibus, constat autem Alterocham, & eius filium, personas esse disparis gradus respectu patris testatoris, & tanquam æqualiter substitutos admitti ex fideicommisso vniuersali ad vtiles portiones. Ratio est, quia de proprietate copulæ est distribuere vim verbi æqualiter inter personas copulatas, *l. reos* 11. *§. cum in tabulis. ff. de duobus reis, l.* 1. *C. si plures vna sententia,* iuuat *l. codicillis* 91. *§. instituto, ff. de legat.* 2. sequuntur, Abb. *hic n.* 5. Couar. qui communem fatetur, §. 2. *n.* 2. Anton. Gom. *tom.* 1. *var. c.* 2. *n.* 4. Clar. §. *testamentum, q.* 80. Mench. *de success.* §. 17. *n.* 44. *&* §. 20. *n.* 120. Rojas *de success. c.* 8. *n.* 5. Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 6. *num.* 4. Menoch. *consil.* 85. *n.* 78. Crass §. *institutio, q.* 20. *n.* 2. Aluarad. *de coniect. mente defuncti, lib.* 4. *c.* 1. *à num.* 21. Quamvis oppositum velint Bart. *num.* 3. *in l. Gallus,* §. *quidam rectè,* & *ibi* Fortun. *num.* 48. & Barbat. *hic num.* 16.

2 *Eidem impuberi succederent,* &c.] De substitutionibus integros ediderunt tractatus Nonel. Leon. Polit. Bald. de Vbaldis, Zazius, Fumeus, Bart. de Hurio, Alexand. Trentacinq. Sfort. Odd. *in tract. compendiosæ,* Duaren. *tit. de vulgari,* Crass. *in* §. *substitutio,* & de multiplici substitutionis definitione, & diuisione agunt Conan. *lib.* 5. *comment. c.* 7. Anton. Gom. *tom.* 1. *var. c.* 5. Couar. *hic* §. 4. Mench. *de success. creat.* §. 20. *n.* 84. *& de success. progressu, lib.* 2. §. 11. Card. Mantic. *de coniecturis vltim. volunt. lib.* 5. *tit.* 1. Forcatul. *dialog.* 23. Vacon. *lib.* 4. *declar.* 61. Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.* 6. *c.* 23. Cujac. *lib.* 6. *c.* 20. Gouean. *lib.* 1. *var. c.* 28. Spin. *in speculo testam. gloss.* 21. *in princ.* Anton. Fab. *lib.* 5. *coniect. c.* 10. Petr. Gregor. *syntagm. iuris, p.* 3. *lib.* 42. *c.* 1. Castil. *lib.* 2. *quotid. c.* 10. *n.* 6. *cum seqq.* Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 182. *cum seqq.* apud quos videbis ad satietatem de hac materia.

In eo verò, &c.] Notatur ad hoc, quòd filius grauatus à patre restituere hæreditatem potest detrahere duas quartas, vt per Villalob. *commun. opin. tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 16. *n.* 74. Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 44. *n.* 10. *pag.* 184. vbi Vin. *n.* 26. *pag.* 185. Æn. Robert. *rerum iudic. Senat. Paris. lib.* 4. *c.* 17. Peregr. *de fideicom. art.* 3. *n.* 51. Cott. *in memorab. verbo filius, n.* 3. Marc. Anton. de Amatis *Marchiæ decis.* 18. *post n.* 14. *& à n.* 16. *cum seqq.* Surd. *Mantuæ decis.* 151. *n.* 5. *& decis.* 316. *n.* 1. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 58. *n.* 11. *cum seqq.* Gregor. *l.* 1. *verbo su parte, tit.* 11. *p.* 6. Clar. *in* §. *testamentum, q.* 63. Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt lib.* 7. *tit.* 11. *n.* 7. Bernard. Gruen. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 121. *n.* 5. Cald. Pereira *quæst. forens. in comment ad* §. *sed hæc, n.* 61. *Instit. de inoffic. testam.* Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 187. *vers. prætermissis,* & hanc conclusionem saltem de iure Canonico per hunc text. defendi posse tenent Ioseph. de Rusticis *in tract. an, & quando liberi in condit. positi, lib.* 1. *c.* 2. *p.* 1. *n.* 12. Ceual. *communium contra commun. q.* 74. *n.* 2. Fachin. *controuers. iuris, lib.* 5. *c.* 2. Quamvis filium rogatum purè vt restituat, vnam quartam duntaxat detrahere posse resoluant Anton. Thesaur. *Pedem. decis.* 141. *sub n.* 8. *vers. cum simus in puro fideicommisso,* Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. dist.* 2. *n.* 15. *cent.* 2. 3

Legitima portio iure naturæ debita.]Notatur ad hoc, quòd successionis filiorum in bonis parentum origo, & necessitas ex iure naturali prouenit, consonat text. *in cap. Raynaldus,* ibi, *partem debitam iure naturæ, infrà hoc tit.* cui similis *in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. *& in l. nam etsi parentibus,* ibi, *naturalem erga filios charitatem, ff. de inoffic. testam. & in l. cùm ratio, ff. de bonis damnat. & in auth. hoc amplius,* ibi, *præter debitum naturale, C. de fideicom. cum similibus,* atque ita ex dictis iuribus legitimam portionem, siue successionem in bonis parentum iure naturæ filiis debitam esse tenent Abb. *hic n.* 12. Anton. Gom. *tom.* 1. *var. c.* 1. *à num.* 2. Corras. *lib.* 2. *miscell. c.* 16. *à n.* 3. Rot. *success. c.* 7. *à princ.* Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 1. *à num.* 14. Spin. *in speculo testam. gloss.* 17. *à num.* 19. Mich. Crass. *de success.* §. 1. *à princ.* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 17. hinc inferentes ad varias quæstiones, & præcipuè non posse lege, vel statuto auferri hanc legitimam, Abb. *d. n....* Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 8. §. 6. *n.* 5. quem commendat Costa *in cap. si pater,* 3. *part. verbo priuari non possit, n.* 42. disputat ad vtramque partem Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 112. 4

Verùm contrariam sententiam quòd huius successionis filiorum in bonis parentum origo, & necessitas ex iure Ciuili proueniat, suadent plura, & non leuia fundamenta, & in primis quia ad legem duodecim tabularum id refert text. *in lege* 12. *tab. de legitimis hæred.* deinde quia intestati successio iuris Ciuilis est, *l. lege hoc venire* 130. *ff. de verbor. signific.* §. *intestatorum, Instit. de hæred. quæ ab intestat.* constat autem hanc legitimam filiorum esse partem successionis ab intestato, *l. Papinian.* §. *si quis mortis, ff. de inoffic. l. illud, C. de collat.* quibus & aliis fundamentis hanc partem tuentur Dyn. *in reg. indultum, à n.* 22. *de regulis iuris, lib.* 6. sequitur Barth. *in l. Titio centum,* §. *Titio genero, n.* 9. *ff. de condit. & demonstr.* & multi, quos in huius sententiæ 5

sententiæ confirmationem adducit Mench. *success. lib.2.* §.20. *à num.*296. & communem dicit Ceuall. *d. q.*122. *in princip.* & refert alios idem attestantes, Grass. *d.* §.*legitima, quæst.*42 *num.*2. Spin. patum sibi constans *gloss.*19. *à n.*29. & alij hinc resoluentes valere legem, quæ permittit parentibus ne teneantur, nec possint nomine legitimæ filiis suis quicquam relinquere, vt multis latè contendit Sarmient. *lib.*2. *select. c.*14.*n.*6. Hinc etiam alij resoluentes legitimam minui, & tolli posse ex causa pro parte, vel in totum lege, vel consuetudine, Bernard. *reg.*143. Villalob. *tom.*1. *commun. opin. lib.*6. *tit.*17.*n.*89. *pag.*116. Lara *in l. si quis à liberis*, §. *idem rescripsit, num.*146.149.*&* 151. *cum seqq. &* §. *si mater, n.*55. *cum seqq. ff. de liberis agnoscend.* Molin. *de primog. lib.*2.*c.*1.*n.*14.*&* 28. Thesaur. *Pedem. decis.* 263.*n.*4. Anton. Gabr. *lib.*6. *communium, tit. de legitima, concl.*1.*n.*18. Soar *recept. sentent. lit. L.n.*55. Menoch. *cons.*240.*num.*109. Tiber. Dec. *resp.*35.*n.*60. *cum seqq.* Surd. *cons.*357.*n.*36.*& cons.*341.*n.*28. *& cons.*30.*n.*26. Perez *ad tit.*2. *lib.*5. *Ordin. pag.*128. *cum seqq.* Ioseph, Ludou. *Perus. decis.*21.*num.*51. Valdes. *ad Xuar. pag.*76. Gutier. *pract. lib.*3.*q.*82.*n.*7. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.*2.*concl.*122.

6 Quare alij has pugnantes sententias conciliare nituntur, aut enim, inquiunt, agimus de legitimæ origine, aut de quota, seu quantitate; si de legitima ipsa, & eius origine, ad legem naturalem pertinet; si de quota, seu quantitate, pertinet ad legem humanam, ita omnes tenere nemine discrepante *in l. in quartam, ff. ad Trebell.* post Picum, & Bereng. *ibi* testatur Crass. *d.* §. *legitima, q.*2. Rojas *d.c.*7.*n.*7. & consequenter inferunt legitimam in totum tolli non posse, licèt possit in parte minui; sed hæc resolutio opiniones non componit, nam falsum præsupponit dum asserit legitimam in totum tolli non posse, cuius contrarium communiter Doctores resoluunt, de quibus *suprà*. Reiecta igitur resolutione Costani *select. c.*15. per totum, dicendum puto verissimam esse concordiam inter has duas opiniones contrarias, vt scilicet prior, quæ legitimam, seu successionem filiorum in bonis parentum affirmat iuris naturalis esse, procedat, & intelligatur quoad originem ipsius successionis, intelligendo deinde de iure naturali posterioris capitis, quod solis hominibus proprium est, & iurisgentium à Iurisconf. dicitur, atque ita de iure gentium primi capitis. Secunda verò opinio, quæ hanc legitimam, & filiorum successionem ait iuris ciuilis esse, intelligatur de legitima quoad quotam, seu quantitatem, quam iuris ciuilis esse libenter agnoscimus.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest compellere heredem, vel legatariū ad executionē legatorum ad pias causas, etiamsi testator prohibuisset ne Episcopus se intromitteret,* & n.2.

3 *Annus datus exequutoribus ad exequendam vltimam defunctorum voluntatem currit à die monitionis per iudicem, fauore tamen conscientiæ defuncti currit ignorantibus, & impeditis,* vt n.4.

5 *Iudex inquirere potest ex officio etiam ad priuatam vtilitatem vbi agitur de executione testamenti.*

CAP. Tua nobis. XVII.

Gregor. IX.

1 Episcopus potest compellere executores testamentorum, vt bona fideliter expendant in pios vsus secundùm voluntatem testatoris, quamuis ipse prohibuisset hoc ipsum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Io. Andr. Imol. Anan. Henric. Boich. Host. Anchar. Butr. Panorm. Couarr. Bald. Canis. Viu. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.*230. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*453. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt 2 Couarr. *in præsenti, num.*6. Card. Tusch. *tom.*3. *concl.*293. Sarmient. *lib.*1. *select. c.*11. *à n.*3. Tiraq. *in tract. le mort, p.*7. *declar.*4. *num.*8. *cum seqq.* Spin. *in speculo testament. gloss.*28. *princ. n.*20. Marta *de iurisd. p.*4. *casu* 88. *à n.*14. *& casu* 113.*n.*31. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.*19. *n.*56. Valasc. *cons.*105.*n.*57. Franc. Leo *in Thesauro fori Ecclesiast. p.*4.*c.*2.*n.*46. quorum plures refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. p.*3. *alleg.*82.*n.*27.*&* 28. pluribus similiter citatis Doctoribus resoluo non posse testatorem prohibere ne executores rationes reddere compellantur.

Monitione præmissa compellas.] Vnicā tantùm, vt per *authent. hoc amplius, C. de fideicomm.* tenent *ibi* Bart. Salicet. & Doctores communiter, Ias. *num.*3. & Padil. 16. Gregor. *l.*10. *gloss.*1. *tit.*10. *p.*6. Menoch. *de arbitr. casu* 498. *n.*53. Cened. *ad Decret. collect.*114. *n.*3. quos refero ego ipse *d. alleg.*82.*n.*25. Notatur ad hoc quòd annus 3 datus executoribus ad exequendum vltimam defunctorum voluntatem, currit à die monitionis per iudicem, vt per Spin. *d. gloss.*28.*n.*10. Ceuall. *commun. contra commun. q.*374. *num.*2. Stephan. Gratian. *discept forens. c.*73.*n.*11. Fauore tamen conscientiæ defuncti annus 4 currit ignorantibus, & impeditis, vt in legatis piis, & fauore alimentorum resoluunt Tiraq. *de pia causa, privileg.*97. Surd. *de alimentis, tit.*8. *privileg.*32.*n.*8. Stephan. Gratian. *d.c.*73.*n.*14. & transacto anno à iure testamentario, vel executoribus concesso, Episcopus fit executor vt voluntas defuncti impleatur non solum quoad legata pia, sed etiam prophana, Gabr. Pereira *de manu Regia, p.*1.*c.*16.*n.*5. Diana *resol. moral. p.*1. *tract.*2. *resol.*98. Notari solet hic text. ad hoc, quòd iudex inquirere potest ex officio etiam ad priuatam vtilitatē, vbi agitur de executione testamenti, Socin. *reg.* 200. *fallent.*7. August. ad Angel. *de malefic. in verbo hæc est quædam inquisitio, n.*32. Farin. *fragment. crimin. p.*2. *verbo inquirere, n.*359.

SVMMARIVM.

1 *Filius rogatus restituere hereditatem detrahit tertiam iure naturæ, & quartam Trebellianicam, in quibus potest legata relinquere, heredes instituere, & pœnam imponere.*

2 *Compromissi à forma recedendum non est.*

3 *Verbum* lego, *adiectum vniuersitati bonorum importat heredis institutionem, quando verò adiectum est certæ quantitati, vel summæ, intelligitur legatum.*

5 *Appellare licet ab vno capitulo sententiæ habentis plura capitula.*

6 *Minor restituitur aduersus additionem factam cum beneficio inuentarij, quando in hereditate sunt vexationes.*

7 *Filius habet ius suæ legitimæ in bonis singulis paternis.*

8 *Falcidia non solùm non detrahitur cum infra annum à die monitionis per iudicem facta à solutione relictorum cessatur, sed etiam omne emolumentum ex testamento amittitur.*

9 *Filius pro sua legitima non potest pretiosiora bona eligere.*

Cap. Raynaldus. XVIII.

1 Filius rogatus restituere hæreditatem in morte, potest detrahere tertiam iure naturæ, & quartam Trebellianicam, in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & pœnam imponere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Panorm. Henric. Boich. Cou. Henric. Canis. Viu. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag.* 230. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 453. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. nouissimè Lusitanus Doctor Ioannes de Carualho amplam & omnibus numeris absolutam repetitionem super hunc text. edidit.

2 *Prout ex forma compromissi.*] Notatur ad hoc, quòd à forma compromissi non est recedendum, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, n.* 11. Et à compromisso non possunt partes recedere, *l. non distinguemus, §. de officio, ff. de receptis arbitr.* Mascard. *de probat. conclus.* 963. *n.* 8. *&* 9. Pendet enim laudum à tenore compromissi, Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 2. *n.* 18.

3 *Legauit*, &c.] Probare videtur text. *in præsenti*, verbum *lego* adiectum vniuersitati bonorum importare hæredis institutionem, nam ex eo constat testatorem patruis reliquisse bona per verbum, *lego*, & *in vers. verum*, dicit hos patruos esse institutos hæredes, quare ita tenent Menoch. *consil.* 86. *num.* 78. Azeued. *l.* 3. *num.* 16. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recopil.* Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 214. quos refero *in meis Remiss. de diction. & clausul. dict.* 163. Quando verò adiectum est certæ quantitati, vel summæ, intelligitur legatum, & non institutio, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. lit. V, num.* 46. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præsumpt.* 141. *num.* 4.

4 *Prorata.*] De hac dictione latè Tiraq. *de retract. lign. §.* 12. *gloss.* 8. *num.* 1. *cum seqq.* & metipse *de dict. vsuf. dict.* 241.

5 *Quatenus contra se fuerat promulgata.*] Notatur ad hoc quòd appellare licet ab vno capitulo sententiæ habentis plura capitula, vt per Felin. *in cap. capitulum, num.* 13. *vers. limita* 8. *de rescript.* Boër. *decis.* 71. *in princ.* A sententia enim continente diuersa capitula separata pars potest appellare limitate, quatenus contra, & quoad cætera transit in rem indicatam, Scacc *de appel. quæst.* 17. *limit.* 21. *sub num.* 19. Salgado *de protect. Regia part.* 3. *cap.* 15. *num.* 2. Et quòd appellans à sententia quatenus contra se facit, in cæteris articulis separatis, à quibus altera pars non appellauit, sententia transeat in rem iudicatam, resoluunt per hunc text. Ozasc. *Pedemont. decis.* 142. *num.* 27. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin. part.* 5. §. 12. *num.* 6. Salgado *d. c.* 15. *num.* 1.

6 Notatur etiam ad hoc, quòd minimè restituitur aduersùs additionem factam cum beneficio inuentarij quando in hæreditate sint vexationes, vt per Surd. *de alim. tit.* 9. *q.* 26. *num.* 62. vbi *num.* 93. resoluit, quòd molestia facti etiam effectu non sequuto sufficit ad priuationem ordinatam à testatore.

7 *Propter quod in reb. prædict.* &c.] Notatur ad hoc, quòd filius habet ius suæ legitimæ in bonis singulis paternis, vt per Soat. *in repet. l. quoniam, ampliat.* 11. *num.* 9. vbi intelligit, quòd filius habet legitimam, & ius legitimè in singulis rebus antequam bona diuidantur, sed iudex postea tempore, quo filius vult deducere legitimam, poterit arbitrari qualiter facienda sit deductio, scilicet in vna re, vel pluribus, prout iudici visum fuerit, ita vt non sit audiendus hæres si ex singulis rebus vellet soluere legitimam.

In gloss. *Legitimam*, ibi, *tunc non potest vti beneficio falcidiæ*, &c. Notatur ad hoc, quòd falcidia non solùm non detrahitur cùm infra annum à die monitionis per iudicem factæ à solutione relictorum cessatur, sed etiam omne emolumentum ex testamento amittitur, vt per Capr. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 44. *num.* 55. *pag.* 188. *& tit.* 44. *n.* 2. *pag.* 189. 8

In gloss. *Portiones.* Notatur ad hoc, quòd filius pro sua legitima non potest pretiosiora bona eligere, vt per Surd. *decis.* 306. *n.* 18. 9

SVMMARIVM.

1 *Executor testamentarius, qui suscepit officium, exequi compellitur.*

2 *Executor vltimarum voluntatum potest Clericus constitui etiam à laico.*

3 *Executor ante mandatum susceptum, non potest compelli ad illud munus soluendum, est enim à principio voluntarium, sed post susceptum mandatum necessarium.*

4 *Abbas quasi Episcopalem iurisdictionem habens, & Capitulum Sede vacante debent compellere, vt vltima testatoris voluntas expleatur.*

5 *Legatum ad satisfaciendum creditoribus est pium.*

Cap. Ioannes. XIX.

Executores testamentarij postquam acceptarunt, debent cogi ab Episcopo, vt exequantur testamentum si sint negligentes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Barbat. Host. Anch. Butr. Henric. Boich. Panorm. Cou. Canis. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 231. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 453. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Ioannes Clericus.] Ergo Clericus potest constitui executor vltimarum voluntatum, licèt à negotiis sæcularibus & prophanis iudiciis abstinere debeat, iuxta *cap.* 1. *cum seqq. ne Clerici, vel monachi, cap. generaliter* 17. *quæst.* 1. proceditque hoc non solùm in executoribus deputatis ab aliis Clericis, sed etiam si deputentur à laicis, vt probat text. *in cap. tua nobis, supr. hoc tit.* notat post alios Zabarel. *hic notab.* 5. *& num.* 4. *oppos.* 1. Abb. *n.* 2. & Couarr. *in d. cap. tua nobis, in princ.* sed est text. in id apertior *in c.* 2. *de testament. lib.* 6. dum inquit etiam religiosos executores posse constitui, de licentia suorum Prælatorum, &c. *ibi* gloss. *verbo religiosus, & gloss. sequens* communiter excepta ita docet, & latè Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 11. *à princip.* etsi contrarium quasi certum, & pro regula incautè tradat Iacob. de Canib. *in tract. de executoribus vltim. volunt. part.* 1. *cap.* 23. Religiosi autem Minores etiam de licentia Prælatorum executores esse non possunt, etiam ad pia, vt probat *Clem. exiuit, §. verum, de verbor. signific.* Sanch. *d. c.* 11. *num* 24. quibus tamen committi potest electio executionis, pauperum, vel captiuorum, vel alia similis, quibus legatum relictum est, vt Bart. rectè docet, quem refert, & sequitur Roman. *consil.* 409. *numer.* 1. Couarr. *vbi supra.* 2

Post mandatum susceptum, &c.] Notatur ad hoc, quòd executor ante mandatum susceptum non potest compelli ad illud munus subeundum, est enim officiũ hoc adinstar procuratoris omnino voluntarium à principio, & post susceptum mandatum necessarium, & ita docent Capr. *tom.* 2. *comm. opin. lib.* 6. *tit.* 21. *n.* 8. *pag.* 139. Perez *tit.* 2. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 142. Menoch. *cons.* 58. *num.* 18. 4

n.18.Spin.*in speculo testam.gloss.*28.*princ.n.*18.Martin. Carril.*en la explicacion de la Bulla de los defunctos,p.*2.*c.*14.*n.*10.vbi *n.*11.resoluit quòd executor testamenti etiam tacens, & præsens non videtur acceptare officium, dummodo non sit coniunctus, de quo etiam Steph.Gratian.*discept.forens.c.*68.*n.*17.*& seq.*Cald.Pereira *de empt.c.*17.*n.*16. *&* 18.

4 *Per diæcesanum.*] Vel Abbatem quasi Episcopalem iurisdictionem habentem, vt per Flores de Mena *var. lib.*2.*q.*24.*n.*21. Sanch. *de matrim.lib.*3.*disp.*28.*n.*6.*& disp.*29.*n.* 16. & in Capitulo Sede vacante post Matiens.& Molin.resoluit Sanch.*de matrim.lib.*8.*disp.*22. *num.*10. Ego ipse *de officio Episcopi, part.* 3. *alleg.* 82. *num.*30.

5 *Mandans insuper satisfieri creditoribus.*] Notatur ad hoc, quòd legatum ad satisfaciendum creditoribus est pium, vt per Tiraq.*de pia causa, in præfat. prope fin.*

SVMMARIVM.

1 *Quarta Episcopis ex quibus relictis non soluatur, ostenditur.*

2 *Concordatur text.* in præsenti, cum Clement.2. §. verum, de sepult.

3 *Quarta Episcopalis an debeatur de relictis pro fabrica, seu restauratione Ecclesiæ, si illa ædificiis, aut refectione parietum non indigeat, remissiuè.*

CAP. De his. XX. & vlt.

1 EPiscopus, seu Parochiales Ecclesiæ non debent habere portionem Canonicam de his, quæ leguntur Ecclesiæ, vel aliis locis piis pro ornamentis, fabrica, luminariis, anniuersariis 7.20.vel 30.die, seu aliis ad perpetuum cultum diuinum, dummodo non fiat in fraudem, id est, vt Episcopus vel parochia his defraudetur. Colligunt ex Ordinar.Abb. antiq.Innoc. Collect.Zabar. Anch.Andr. Imol.Anan.Host.Henric. Boich.Butr.Anchar. Barbat. Panormit. Couar. Canis. Viu. *in ration.lib.*3. *iuris Pontif. pag.* 231. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*453.remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.Bernard.*reg.*237.*vers. tertiò*, Petr. de Vbald. *de canon. Episcop.c.*6. Lap.*de canonica port. p.*2.*à n.*24. Valasc.*cons.*102.*n.*13. optimè Steph. Quarant.*in summa Bullarij, verbo priuilegia Regularium, vers. quarta Episcopis, diffic.*2. vbi etiam ampliat quamvis Ecclesia de præsenti non indigeat restauratione, & *diffic.*3. etiam ampliat quamvis data sit potestas executoribus distribuendi in pias causas, sicut eis videbitur, adhuc enim si partem distribuant ad templum construendum, de illa non habebit Episcopus quartam, de quo etiam Mascard.*de probat.concl.*593.*n.*8.Et quod procedat huius text. decisio quando relinquitur aliquid pro vestibus, picturis, calice, aut aliis concernentibus diuinum cultum, asserunt Bern.*ad reg.*237. *vers.primò*, Steph. Quarant. *vbi proximè diffic.*3.Læl. Zech.*de Republ.Eccles.c.*28.*de parocho,n.*18.*vers.nonò*, latè Fr. Lud. Miranda *in manuali Prælat. tom.*2.*q.*47. *art.* 3. *concl.* 1. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.*2. *c.*14.*n.*6.Azor.*instit.moral. p.*2 *lib.*9.*c.*32.*q.*7.*casu* 2.4. *&* 5.quorum plures refero ipse *de offic.& potest. Episcop. p.*3.*alleg.*86.*n.*21.vbi etiam cum Cou.*in præsenti, num.*7. amplio, etiamsi relinquatur pro operibus piis in genere,& executores distribuerint sic relictum in fabricam, luminaria, & ornamenta Ecclesiæ.

2 Non obstat *Clement.*2.*§.verum, de sepult.*vbi Canonica portio indistinctè solui præcipitur de omnibus, obuentionibus, non obstante consuetudine, vel iure in contrarium, quia sunt qui respondeant dictam Clement. procedere specialiter in Prædicatoribus, & Minoribus, de quibus loquitur, ita gloss.*ibi verbo de iure*, & alij, quos refert, & sequitur Couar.*in cap.officij* 14.*sup. hoc tit. n.*6. existimantes correctoriam esse illius decisionem, & ideo ad alios quàm Prædicatores, & Minores nullatenus extendendam, arg. *cap. quæ à iure, de regul. iur. lib.* 6. cum concord. Verùm quamvis hic respondendi modus sit verissimus respectu portionis debitæ Ecclesiis Parochialibus, vt text.habet, iuxta terminos controuersiæ, quæ excitata fuit inter Rectores, & Parochos Ecclesiarum parochialium, & inter prædictos Fratres, vt satis deprehenditur ex principio d.Clement.respectu tamen portionis Episcopo debitæ, de qua agimus, defendi non potest, quia respectu illius non recessit, *d.§.verùm*, à dispositione huius text. in quo non solùm agitur de portione debita Episcopo, sed etiam de illa, quæ spectat ad Ecclesias Parochiales, vnde quamvis exorbitet circa portionem Ecclesiarum Parochialium, quæ solui iubetur, vt constat ex eodem §.non tamen circa portionem Episcopalem, de qua non agit, arg.*l.præcipimus, C.de appell.*vnde iam respondetur, §.illum agere de illa portione diuersa, & ideo nihil pugnat cum dispositione huius text.

Vtrùm autem quarta Episcopalis debeatur de relictis pro fabrica, seu restauratione Ecclesiæ,si illa ædificiis, aut refectione parietum non indigeat, duplex est sententia, vna tenet huiusmodi quartam tunc esse detrahendam ne fiat fraus Episcopo, aut parochiali, quam sequuntur Cou.*hic n.*4.*vers.est tamen*, Miranda *d.q.*48 *art.*3.*concl.*1. Azor.*d.c.*12.*q.*7.*casu* 3. Alteram contrariam expressè sustinent *in præsenti*, Goffred.Zabarel. Barbat. & alij, sequitur Franc. Leo *d.c.*14.*n.*8. sed resolutio petenda est ex his, quæ dixi *d. alleg.*86. *num.*24. 3

De Successionibus ab intestato.

TIT. XXVII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Panorm.Cou Barbat. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 102. *verso*, Ioan.de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.*174.*verso*, Martin.Mesnart.*in epitome Decret.fol.*120.Petr.de Rauen.*in compend.iur.Canon.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag.*453. Goffred.& Host.*in sum.huius tit.*Alex.Cassan.& Anastas.Germon.*in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol.Carthag.*in exposit.tit.iuris Canon.*Zypæ *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.*228. omnes *sub hoc tit.*

CAP. Sed hoc. I.

CLericus Presbyter, Episcopus bona hæreditaria, vel acquisita intuitu personæ potest donare dum viuit,cui voluerit, sed si moriatur intestatus, succedit, Ecclesia cui seruit. Colligunt ex Ordinar.Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Butr. Ioan. Andr.Imola, Barbat. Anania, Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontificij*, *pag.* 235. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 455. remissiuè 1

Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex Concil. apud Alterinm habito, *c. 37.* cui interfuit Rex Conradus, refertur à Burchard. *lib. 1. Decretor. c. 227.* & ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 23. c. 1.*

2 Ex hoc text. colligunt Doctores, quòd si Clericus decedat intestatus, bona sua aduentitia, & patrimonialia spectant ad consanguineos proximiores, vt per Abb. *hic n. 1.* Socin. *conf. 47. n. 36. vol. 4.* Roland. *conf. 12. n. 19. & 61. vol. 4.* quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. Cleric. p. 1. tit. de bonis cleric.* §. 14. *n. 1.* Si autem decedat sine hærede, & ab intestato nullis relictis consanguineis, Ecclesia, in qua est beneficiatus, succedit excluso fisco temporali, Abb. *hic n. 2. & 3.* Purpurat *conf. 758. vol. 2.* Peregrin *de iure fisci, lib. 4. tit. 3. num. 10.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 8. c. 3. q. 11.* Bellet. *d.* §. 14. *n. 3.* Sic etiam quando laicus moritur nullo relicto hærede, ex testamento, vel ab intestato, vltra decimum gradum succedit fiscus sæcularis in eius bonis, *l. 1. C. de bonis vacant. lib. 10.* Ordin. Regia Lusit. *lib. 2. tit. 26. §. 17.* & apud Castellanos *l. 3. tit. 13. p. 6. & l. 12. tit. 8. lib. 5. noua recop.* Molin. *de instit. tract. 2. disp. 164. concl. 11.* Cabed. *Lusit. decis. 51. & 52. decis. 61. à n. 1. p. 2.* Surd. *de alim. tit. 1. q. 11. à n. 16.*

Cap. Sancto. II.

Ex Concil. Tribur.

1 QVando serui iam facti liberi, & Presbyteri moriuntur, suis bonis non succedunt laici, sed eorum peculium diuiditur in quatuor partes, quarum vna est Episcopi, secunda Ecclesiæ, tertia pauperum, quarta parentum, quos si non habet Episcopus, debet conferre quantum in vsum Ecclesiæ; patronis autem sufficit habere diuinum officium à seruis, qui contrafecerit, incurrit pœnam excommunicationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Barbat. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 236.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 455.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur à Burchard. *lib. 2. Decret. c. 206.* & Iuo. *p. 6. c. 281.* & ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 13. c. 2.*

2 *Partes sibi vendicent sicut de propriis seruis.*] Mirum est cur dominus partem solam bonorum sibi vendicet, non autem tantam proprij serui substantiam, cùm tamen omne, & quidquid seruus acquirit, statim sibi domino acquiratur etiam inuito, & ignoranti, *l. acquiritur, ff. de acquir. rerum dominio, l. etiam inuitis 32. eod. tit. princ. & §. item vobis, Instit. per quas personas;* sed facilis est solutio prædicta huius text. verba nullam Pontificis decisionem continere, sed solùm dominorum factum referre, qui inique solebant de morientium Presbyterorum substantia partes sibi assumere, sicut de propriis seruis; quamvis Abb. *hic notab. 1.* post Host. huius text. verba intelligat non de seruis constitutis in seruitute, sed de libertis iam manumissis, in quibus illa verba verificantur, ibi, *partes*, &c. iuxta text. *in §. sed nostra, Instit. de success. libert.* vbi facto testamento patronus succedit in tertia parte bonorum liberti, quia text. ille *in d. §. sed nostra*, non bene adducitur ad intentum, agit enim de successione patroni in tertia parte quando libertus facto testamento decedit; hic verò text. agit de libertis intestatis, quo casu patronus non in partes, sed in totum succedit liberto liberis non extantibus.

3 *Ita nihil ab eis*, &c.] Ex his verbis iuncta dispositione text. *in c. 3. de seruis non ordin.* colligitur notabile discrimen inter libertos Ecclesiarum ad sacros Ordines promotos, & inter libertos priuatorum eisdem Ordinibus insignitos, vt scilicet Ecclesia patrona in omnibus bonis liberti intestati succedat, per *d. c. 3.* priuatus verò patronus nihil ex illis bonis temporalibus vendicare possit, per text. *in præsenti*, notat communis vtrobique, Bapt. de S. Blasio *in tract. de differentiis inter ius Canonicum & Ciuile differ. 135.* cuius discriminis rationem illam esse putat, quia liberti laicorum non aliter possunt promoueri ad sacros Ordines, quàm si ita simpliciter, & absolutè sint manumissi, vt nullum omnino obsequium patroni in illis retineant, si enim retento aliquo obsequio sint manumissi, nullatenus possunt ordinari, *cap. quicunque, cap. qui ex famulis, vers. qui autem, cap. nullus 54 dist.* ita prædicta iura intellexit Host. *in summa, de seruis non ordin. §. qualiter seruus, n. 7. ad med.* Zabar. *d. c. 3. n. 2.* communis vt per Abb. *hic ad finem*; sed explosis hoc, & aliis intellectibus, probabiliùs dicendum mihi videtur distinguendum esse inter manumissionem simpliciter & absolutè factam, & inter eam, quæ sub alia licita conditione fit, vt primo casu siue liberti ad sacros Ordines promoti sint priuatarum personarum, siue Ecclesiæ non possint patroni à libertis intestatis exigere bona temporalia, ita procedit text. *in præsenti*, vbi agitur de libertis priuatorum ad sacros Ordines promotis morientibus ab intestato, qui tamen à principio simpliciter, & absolutè fuerunt manumissi, neque enim fit mentio alicuius conditionis, vel modi adiecti tempore manumissionis circa successionem ab intestato, vel alia obsequia, vt patet ex illis verbis, *liberi facti sunt*, &c. Posteriori verò casu, quando licita aliqua conditio, vel alius modus adiicitur, putà vt bona liberti ab intestato decedentis absque suis hæredibus ad patronos pertineant, tunc siue liberti fuerint ab Ecclesia, siue à quavis priuata persona manumissi in vtroque casu locus erit successioni ab intestato, vt ita datis paribus terminis nunquam discrimen constituatur inter vnum, vel alterum patronum, de libertis Ecclesiæ est text. *in d. c. 3.* quem sic intellexerunt Innoc. & Abb.

Præter diuinum officium.] Ergo ille, qui manumittitur, vt ad sacros ordines promoueatur, solum tenetur, 4
& cogi potest à patrono præstare illa, quæ ad diuinum Officium spectant, scilicet recitare Officium diuinum, & his similia, *cap. nullus*, ibi, *gloss. 1.* Zabar. Abb. & communis, *de seruis non ord. cap. frequens, in fine, 54. distinct. gloss. 1. ad finem, in cap. quicunque, ead. dist. gloss. penult. in præsenti*, vbi Abb. *notab. 3.* Host. *d. §. qualiter seruus, n. 6. post princ.* Patroni enim possunt retinere obsequium compatibile cum officio Clericali, Soar. *de censur. disp. 51. sect. 3. n. 6.* Henriq. *in summa, lib. 14. c. 8. §. 7. in princ.* Imo possunt deduci in pactum seruitia non repugnantia statui clericali, puta vt seruus factus Presbyter pro domino aliqua sacra conficiat, Subdiaconus, vel Diaconus preces fundat, & similia, ita Soar. *d. sect. 3. n. 4.* Illustr. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad cap. qui ex familiis 4. n. 2. dist. 54.*

SVMMARIVM.

1 *Rectores referuntur super hunc text. scribentes.*
2 *Nouitio intra annum probationis decedente an eius bona ad monasterium pertinere debeant, ostenditur.*
3 *Verba enuntiatiua per modum causæ prolata, & non principaliter, & probant, & disponunt.*
4 *Testis vnus, & confessio facta absente parte faciunt plenam probationem.*
5 *Probatio vna fit ex duabus probationibus diuersi generis.*

6 Confessio

6 *Confessio facta coram parte eam non accipiente minimè præiudicat.*
7 *Phreneticus non potest facere testamentum.*
8 *Notarius vbi testamento asserit testatorem fuisse sanæ mentis, non per hoc probatur sanitas mentis.*
9 *Testamentum à furioso factum non valet, licet optimè, vt homo sanæ mentis fuerit testatus.*
10 *Furiosus olim, etiam hodie furiosus præsumitur, & num. 13.*
11 *Præsumptiones plures ad plenam probationem faciendam coniunguntur.*
12 *Furiosus non potest facere testamentum.*
14 *Confessio criminalis facta extra iudicium parte absente non probat.*
15 *Confessus de crimine extra iudicium non punitur.*

Cap. Cùm dilectus. III. & vlt.

Innoc. III.

1 TEstamentum ad pias causas dicitur satis probatum, & valere, quando vnus testis dicit fuisse factum, & alij testes dicunt se non audiuisse ab infirmo incidenter loquente de hac re, qui dicit se bona huiusmodi dedisse illi piæ causæ, si tunc erat mentis compos, quia si probaretur dixisse hæc mente alienata, haberetur intestatus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Boich. Panorm. Barbat. Canis. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 240. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 455. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 20. *cap. vnic.*

2 *Obtulit se, & sua.*] Ex his verbis colligitur quòd nouitio intra annum probationis decedente eius bona ad Monasterium pertinere debent, si in ipso ingressu expressè cótulisset bona sua Monasterio, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 8. *n.* 21. Paul. Fusc. *de visitat. lib.* 2. *c.* 15. *n.* 67. Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 101. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 3. *q.* 3. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 84. *n.* 3. *& cons.* 396. *n.* 3. *vol.* 4. Verùm probabilius est adhuc illa bona pertinere ad venientes ab intestato, nisi ea bonorum dedicatio facta fuisset independenter à religionis ingressu, vt præsumitur hic facta quando longè ante ingressum fieret: ratio est, quia dedicatio bonorum expressè facta in religionis ingressu habet tacitam conditionem si professio sequatur; cùm ergo in hoc euentu non sequatur professio, cessabit ea dedicatio, quasi deficiente conditione in illa imbibita, vt docet Bero. *in c in præsentia, n.* 553. *de probat.* Redoan. *de spoliis Eccles. q.* 8. *in princ. n.* 71. Honded. *consil.* 83. *n.* 18. *volum.* 2. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 80. *art.* 2. *statim in princ.* quos refert & Sequitur Sanch. *in præcepta Decal. tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 3. *n.* 94. me citato *in hoc loco*, Marc. Cutel. *de donat. inter patr. & filium, tract. primæ disc.* 2. *partic.* 12. *n.* 73. *pag.* 381.

3 *Asseruit.*] Notatur ad hoc, quòd verba enuntiatiua per modum causæ probatæ, & non principaliter, tam in vltima voluntate, quàm in contractu inter viuos fauore piæ causæ probant, ac disponunt, vt per Tiraq. *de priuilegiis piæ causæ, priuil.* 86. *vers. nec quidem*, Duen. *reg.* 119. *vers. limita* 1. Alex. *cons.* 190. *num.* 27. *lib.* 6. Rot. apud Fatinac. *decis.* 70. *num.* 7. *part.* 1. *recent.* Confessio verò facta per verba enuntiatiua non probat, secus si per verba dispositiua Mascard. *de probat. concl.* 346. *num.* 17.

4 *Licèt vnus testis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd vnus testis, & confessio facta absente parte faciunt plenam probationem, vt per Viuian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 77. *pag.* 487. Et ita ex duabus probationibus 5
diuersi generis fit vna probatio, Afflict. *in c.* 1. *de feudo dato in vicem legis commiss. libro* 1. *fol.* 105. *num.* 133. Molin. *de primog. libro* 1. *c.* 6. *num.* 34. Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 63. *num.* 9. Bonacos. *commun. crimin. part.* 1. *verbo positiones, fol.* 137. *& verbo semiplenè, fol.* 149. *verso*, Masc. *de probat. concl.* 397. *n.* 4. *concl.* 459. *n.* 7. Costa *in l. si ex cautione, C. de non numer. pecun. n.* 3. *pag.* 240. Cott. *in memor. verbo indicia plura*, D. Barbos. *in l.* 2. *in princ. p.* 1. *n.* 93. *ff. soluto matrim.* Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *c.* 54. *num.* 2. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 11. *num.* 7. Balb. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 136. Et duæ semiplenæ probationes in idem tendentes coniunguntur in ciuilibus, Bart. *in l. admonendi, n.* 48. vbi Ias. *in repet. num.* 257. *de iureiur.* Aldrete *de religiosa discipl. tuenda, lib.* 2. *c.* 9. *n.* 2.

In Abbatis præsentia, &c. Notatur ad hoc quòd confessio facta coram parte etiam eam non acceptante 6
præiudicat, sed contrarium defendit Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, notab.* 4. *n.* 39. vbi respondet hunc text. loqui in confessione facta in extremis vitam ob causam mortis speratam, ideoque maioris esse efficaciæ, quia tunc non creditur ob aliam causam sic fateri.

Tanquam phreneticus] Ergo phreneticus non potest facere testamentum, vt per Bonacos. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 12. *n.* 11. *p.* 34. Cald. Pereira *quæst. forens. cons.* 24. *n.* 3. Negreiros *in introduct. vltim. volunt. lib.* 1. *c.* 7. *q.* 10. *n.* 3. 7

Sua mentis compotem non fuisse, &c.] Notatur ad hoc quòd licèt notarius in testamento asserat testatorem fuisse sanæ mentis, tamen per illa verba non est probata sanitas mentis testatoris, nisi aliter probetur, vt per Hippol. *in l.* 1. *si quis dicatur, n.* 4. *ff. de quæst.* facit tamen vehementem sanitatis præsumptionem, Buratt. *decis.* 256. *n.* 3. 8

Notatur etiam ad hoc quòd non valet testamentum à furioso licèt optimè, & vt homo sanæ mentis fuerit testatus, vt per Xnar. *alleg.* 1. *n.* 2. Boër. *decis.* 23. *n.* 49. *& seq.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.* 11. *consid.* 9. *vers. refert*, Grammat. *decis.* 72. *num.* 37. *&* 38. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 1. *num.* 13. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 46. *num.* 66. Spin. *in speculo testam. ad rubr. part.* 1. Valasc. *cons.* 145. *num.* 15. Ad effectum enim vt testamentum sustineatur necesse est quòd illud conditum fuerit ab homine perfecto sensu prædito, sed sufficiet quòd tempore saltem testamenti vsum rationis haberet, neque à mente totaliter alienatus esset, cùm iura de furioso loquentia, de iis tantummodo intelligantur, qui continua mentis alienatione laborant, omniqúe intellectu carent, ita Socin. *cons.* 422. *lib.* 1. Corn. *cons.* 91. *& cons.* 261. *num.* 21. *lib.* 4. Ferret. *cons.* 207. *num.* 3. *lib.* 1. Paris. *cons.* 88. *num.* 38. *& seq. lib.* 3. Menoch. *cons.* 683. *n.* 12. *&* 15. Boër. *decis.* 23. *sub num.* 83. *vers. quare, cum probatio*, Rot. *in Romana de Gracchis* 1. *Decembris* 1618. coram bonæ mem. Remboldo. Vnde testamentum furiosi sustinetur quando in eo reperitur dispositum prout quilibet prudens, ac sanæ mẽtis fecisset, Magdal. *de numero testium, p.* 2. *c.* 4. *n.* 89. *& seq.* Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 2. *tit.* 5. *num.* 7. *&* 8. Honded. *cons.* 78. *num.* 61. *lib.* 1. Rot. *decis.* 129. *num.* 15. *p.* 2. *diuers.* & *in Romana testamenti* 8. *Decembris* 1620. coram R.D. meo Coccino, & *in Perusina hæreditatis* 12. *Iunij* 1617. coram bonæ mem. Buratto, intèr eius impressas *decis.* 256. *n.* 161. Ferentil. *in annotat. lit. E.* subdit hoc esse intelligendum procedere vbi non constat præcisè testatorem fuisse semper dementem, sed dilucida interualla habuisse, nam prorsus demens, & in furore confir-

'inatus, si de facto testetur, licet ordinatè, semper eius testamentum nullum est, Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 45. n. 68.* quia tunc ordinata dispositio non à persona, sed casu magis facta creditur, vt benè declarat Rot. *in Romana successionis* 19. *Ianuarij* 1619. coram R.P.D. Duran.

10 Notatur etiam ad hoc, quòd olim furiosus, etiam hodie præsumitur, vt per Alciat. *de præs. reg. 2. præs.* 18. Flamin. *de resign. benefic. lib. 1. q. 8. n.* 12. vide plures alios Doctores *infr. n.* 13.

11 In gloss. *Vnus*, ibi, *tamen si aliæ præsumptiones adsint sufficit.* Notatur ad hoc, quòd præsumptiones plures ad plenam probationem faciendam coniunguntur, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1223.

12 In gloss. *Compotem*, ibi, *quia furiosus non potest facere testamentum.* Probat text. *in l. qui testamento*, §. *nec furiosus ff. de testam.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 81. in princ.* cum aliis citatis per Mich. Grass. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 12. n. 21. pag. 35.* Menoch. *de arbitr. casu 325. & de præsumpt. lib. 1. præs. 24. n. 15. & præs. 18. n. 7. & lib. 2. præs. 75. n. 57. & cons. 374. n. 45.* Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 2. tit. 5. à princ.* Spin. *in speculo testam. gloss. 10. rubr.* Molin. *de instit. tract. 2. disp. 136. n. 3.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum, n. 17.* Negreiros *in introduct. vlt. volunt. lib. 1. c. 7. num. 10. cum seqq.* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. C. de Sacros. Eccles. p. 1. §. 3. n. 9.* Cald. Pereira *d. cons. 24. n. 3.* Nec reconualescit adueniente sanitate, ex Ceuall. *commun. contra commun. q. 11. n. 3.* Amplia, vt nec ad pias causas furiosus testari possit, Burg. de Pace *cons. 11. n. 2.* Spin. *d. gloss. 10. n. 7.* Crass. §. *testamentum, quæst. 17. num. 3.* Benedict. Ægid. *d. num. 9.*

13 In ead. gloss. ibi, *Quia constabat illum priùs fuisse furiosum.* Notatur ad hoc, quòd quando constat aliquem furore, dementia, vel insania affectum fuisse, adhuc præsumitur furiosus, vel demens, secus tamen si antea furore agitatus non fuisset, quia postea non præsumitur furiosus, sed sanæ mentis, de quo vide Ant. Gom. *tom. 3. var. c. 1. n. 71.* Grammat. *decis. 73. n. 22. cum seqq.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 1. num. 10.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 9. n. 30.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opinion. tit. de probat. concl. vnic. vers. infertur, 193. pag. 477.* Menoch. *cons. 374. n. 45. & cons. 311. n. 3. & de præsumpt. lib. 6. præs. 45. n. 18. & 19.* Burg. de Pace *cons. 11. n. 13.* Perez *ad tit. 2. lib. 5. Ordin. pag. 63.* Mascard. *de probat. concl. 39. & concl. 825. & concl. 1045. num. 32. & concl. 1219. n. 16.* Molin. *de instit. tr. 2. disp. 136. n. 3.* Flamin. *de resign. lib. 3. q. 8. n. 11. cum seqq.* Valasc. *cons. 145. n. 13.*

14 *& 16.* Farin. *fragment. crimin. p. 1. lit. F, num. 317.* Nam mentis sanitas naturaliter & de iure præsumitur, & contrarium asserenti incumbit onus probandi. Dec. *consil. 127. n. 29. lib. 3. consil. 51. num. 33. cum seqq. lib. 4.* Menoch. *cons. 683. n. 1.* Farin. *d. lit. F. n. 230. & in praxi crimin. q. 94. n. 48.* Rot. *in Romana de Gracchis 2. Decembris 1618.* coram Remboldo, *& in Romana hæreditatis de Arigoniis 13. Nouembr. 1624.* coram Manzanedo, *& in Perusina hæreditatis 12. Iun. 1617.* coram Buratto, inter eius impressas *decis. 256. in princ.*

Notatur ad hoc, quòd confessio criminalis facta extra iudicium parte absente non probat, vt per Mascard. *de probat. concl. 350. n. 2.* Et confessus de crimine extra iudicium non punitur. Bernard. *reg. 125.* punitur tamen iudicis arbitrio, Cardos. *in praxi iudicum, verbo confessio, n. 31.*

De Sepulturis.

TIT. XXVIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol. 104. verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 175.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol. 120. verso*, Petr. Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag. 454.* Gosfred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summa iuris Canonici*, Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris*, Ioan. Honor. *lib. 3. summ. in Decret.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 232.* omnes *sub hoc tit.*

De materia tituli vide Sebast. Medices *in speciali tract. de sepulturis*, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 60.* Hieron. Carat. *in opuscul. de iurib. parochial. lib. tit. 7. de sepulturis*, Læli. Zech. *de Republ. Eccles. c. 29. de parocho, n. 17. 18. & 19.* Spin. *in speculo testam. gloss. 2. princ.* Card. Tusch. *tom. 7. lit. S, concl. 194.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo sepultura*, Bellet. *disquisit. cleric. p. 2. tit. de clerico debitore, §. 3. à n. 8.* Interest enim Reip. mortuos sepeliri, Surd. *decis. 255. num. 9.* vbi *n. 26.* dicit quòd non minus interest Reipub. viuentes homines conseruari, quam mortuos sepeliri, itavt priuatio sepulturæ magna pœna, & ignominiosa sit, Azeued. *l. 6. num. 9. tit. 18. lib. 5. nouæ recop.* Cened. *ad Decret. collect. 40. n. 2.* De sepultura plura scitu digna refert Marc. Ant. Gennens. *in praxi Archiep. Neapol. c. 61. in 2. edit.* Et de sepulturis Ecclesiasticis, & quibus Ecclesiastica sepultura denegetur, agit Paul. Fusc. *de visitat. lib. 1. c. 25.* latè Lauor. *var. lucubr. tit. 2. c. 9. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Intestatus decedens sepelitur in sepulchro maiorum, vel vbi eligit sepulturam. Parochialis tamen Ecclesia habebit Canonicam portionem eius, quod reliquerit Ecclesia sepultura.*

2 *Sepeliri potest vnusquisque in sepultura, qua maiores sui sepeliri consueuerunt.*

3 *Maiores dicuntur pater, auus, & alij superiores.*

4 *Sepulturam non habens, neque eam eligens, ibi est sepeliendus, vbi Sacramenta suscipit.*

5 *Sepulchrum commune esse familiæ probatur ex inspectione literarum.*

6 *Sepulturam eligere potest pater filio impuberi, & dominus seruo pariter impuberi, vbi adest consuetudo.*

CAP. Nos instituta. I.

Leo III.

IN sepultura maiorum suorum licèt ex decentia quilibet sepeliri deberet, tamen in loco alieno potest vnusquisque sepulturam eligere: sed illi Ecclesiæ vbi aliàs erat sepeliendus, & vbi pabulum spirituale accipiebat, dari debet tertia pars eorum, quæ reliquit Ecclesiæ vbi sepelitur, & aliter non fiat sub pœna excommunicationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. 1

Innoc.

Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 237. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 456. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect. Decret. lib.* 3. *tit.* 24. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 43. *cap.* 2.

2 *In Maiorum suorum sepulturis iacere.*] Ergo vnusquisque in sepultura, qua Maiores sui sepeliri consueuerunt, sepeliri potest, de quo vide Spin. *in speculo testam. gloss.* 2. *princ. n.* 38. Ioan. Garc. *de expensis*, *c.* 8. *n.* 4. Card. Tusch. *tom.* 7. *lit. S. concl.* 194. Lauor. *var. lucubr.*

3 *tom.* 1. *tit.* 2. *c.* 11. *n.* 44. Maiores dicuntur pater, auus, & alij superiores, *l. maiorum*, *ff. de verb. signif.* latè ad propositum Lęl. Zech. *de Republ. Eccles. c.* 28. *de parocho*, *n.* 17. *vers. fallit*, vbi tenet quòd si pater, & auus sint sepulti in vno loco, & proauus, & tritauus in alio, sepelietur filius cum patre, & auo; si verò in vno sepulchro non sunt plures maiores, sed in vno pater, in alio auus, in alio proauus, sepelietur in parochia, vbi audit diuina, & percipit Sacramenta, quilibet enim non habens sepulturam, neque eam eligens ibi est sepeliendus, vbi Sacramenta suscipit, gloss. *in formatione casus*; *vers. nota*, *in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Bursat. *conf.* 226. *n.* 119. *vol.* 3. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de*

4 *Clerico debitore*, §. 3. *n.* 19. vbi *n.* 20. dicit quòd eodem modò si Clericus sepulturam non habeat, neque illam sibi eligat, sepeliri debet in Ecclesia, cuius administrationem, vel curam gessit, vel vbi residere tenebatur, & citat Bursat. *d. conf.* 226. *n.* 18. & 19. ius enim

5 sepulturæ pendet multum ab administratione Sacramentorum, Stephan Gratian. *discept. forens. c.* 94. *n.* 74. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 23. *n.* 17. Illud aduertere oportet ex inspectione literarum probari sepulchrum commune esse familiæ, Sebast. Næu. *ad l.* 2. *ff. de operibus publ. n.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1297. *n.* 4. faciunt tradita per Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 19. *n.* 2. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo Arma*, vbi de iurepatronatus.

Et etiam alienam.] Collige ex text. quemlibet alienam sepulturam eligere posse: intellige alterius Ecclesiæ quàm eius parochiæ, vt bene interpretatur Lauor *d. c.* 11. *n.* 35. vbi subdit verba relata intelligenda non esse respectu sepulchri familiæ, seu hæreditarij, aut alterius proprij particularis, sed respectu Rectoris Ecclesiæ, quæ inuito quilibet etiam non suus Parochianus in eius Ecclesia etiamsi esset diuersæ diœcesis, dummodo commodè portari, & sepeliri valeat, eligere potest.

In gloss. *Propriam eligere*, ibi, *quilibet adultus*, &

6 *discretus possit sibi eligere sepulturam.* Nam filio impuberi potest pater, vbi est consuetudo, eligere sepulturam, item & dominus seruo pariter impuberi, *cap. licèt*, *hoc tit. lib.* 6. Petr. de Vbald. *de canonica Episcop. in fine*, *c.* 11. Syluest. *verbo sepultura*, §. 11. Sebast. Medic. *de sepult. q.* 8. Bellet. *d.* §. 3. *n.* 17. vbi *n.* 18. cum Bursat. *d. conf.* 226. *n.* 17. resoluit fratrem non posse fratri eligere sepulturam, nec patrem filio puberi, nec matrem filiis, nec tutorem pupillo, nec auum nepoti, quod intellige, vbi non adest consuetudo quòd eligatur.

SVMMARIVM.

1 *Sepeliendus in monasterio tenetur relinquere Ecclesiæ Parochiali medietatem bonorum, quæ pro anima sua disposuit.*

2 *Quarta debetur Ecclesiæ parochiali ab Ecclesia etiam exempta vbi quis sepelitur extra parochialem, vel ex electione, vel ob sepulchrum Maiorum.*

3 *Quarta funeralis de iure debetur Ecclesiæ parochiali.*

4 *Sepulturæ electio facta alicui monasterio, siue Ecclesiæ, non legando parochiali quartam funeralem, valet.*

5 *Quarta nulla debetur de relictis pauperibus in genere.*

6 *Relictum pro anima consanguineo, vel amico pauperi, dicitur relictum ad pias causas.*

CAP. Relatum II. *Leo.*

PArochus quando quis eligit sepulturam in monasterio, Parochialis eius habere debet medietatem eorum, quæ pro anima sua reliquit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 238. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 456. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Iuo. *p.* 7. *Decretor c.* 156. & ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 24. *c.* 4. 1

Ex hoc text. passim colligitur quòd quando quis sepelitur extra parochialem, vel ex electione, vel ob sepulchrum Maiorum, quarta debetur Ecclesiæ parochiali ab Ecclesia sepulturæ, etiamsi sit exempta; vt per Lęli. Zech. *de Republ. Ecclesiast. c.* 28. *de parocho num.* 18. Iul. Lauor. *var. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 2. *c.* 17. *n.* 33. 2

Quarta enim funeralis de iure debetur Ecclesiæ parochiali, Rotam apud Farin. *decis.* 376. *n.* 1. *in fin. p.* 1. *recent.* vbi *n.* 2. hoc fallere asserit quando Ecclesia Cathedralis per 40. annos illius quasi possessionem acquisierit, & *n.* 3. quòd quartam funeralem Ecclesia Cathedralis sibi reseruare poterit in signum subiectionis, quando aliæ parochiales Ecclesiæ fuerunt postea erectæ. 3

Aduerte oportet quòd electio sepulturæ facta alicui monasterio, siue Ecclesiæ, non legando parochiali quartam funeralem, bene valet, neque parochialis Ecclesia ius habebit ad demandandum corpus defuncti; sed solummodo ad suam quartam funeralem in casu quo sibi debeatur; nam licèt hic iubeatur quartam relinqui Ecclesiæ parochiali, non tamen ex huiusmodi omissione annullatur electio sepulturæ, sed statuitur vt debeatur, etiamsi non relinquatur, quod multis probant Greg. Lop. *l.* 5. *verbo si no dexasse nada à la Iglesia parochiali, tit.* 1. *p.* 1. Lud. Miranda *in man. Prælat. tom.* 2. *q.* 48. *art.* 11. *concl.* 1. vbi *concl.* 2. an quando aliquid legatur Ecclesiæ parochiali à defuncto, illud debeat in quartam funeralem compensari. 4

In gloss. *Decreuerit*, ibi, *si reliquerit pauperibus*. Notatur ad hoc, quòd de relictis pauperibus in genere nulla debetur quarta, vt per Petr. de Vbaldis *de canonica Episcop. p.* 5. *n.* 10. & 11. & *c.* 7. *n.* 15. & 50. Tiraq. *de pia causa priuil.* 28. Stephan. Quarant. *in summa bullarij, verbo priuilegia Regularium*, *vers. quarta Episcopalis diffic.* 1. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 2. *c.* 13. *n.* 9. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 12. *q.* 9. quorum plures refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 86. *n.* 21. Vtrùm autem de iis, quæ Confraternitatibus relinquuntur, quarta Canonica debeatur, quæstio est dubia, de qua egi latè *d. p.* 3. *alleg.* 75. *à n.* 43. 5

In ead. gloss. ibi, *Vel consanguineis pro remedio animæ suæ.* Notatur ad hoc quòd relictum pro anima, consanguineo, vel amico pauperi, dicitur relictum ad pias causas, vt per Tiraquell. *in præfat. piæ causæ*, *vers. quod adeò*, *fol.* 7. Mascard. *de probat. conclus.* 1172. *num.* 5. 6

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Electio sepulturæ in loco minus religioso relicta, dimisso maiorum sepulchro, non tenet.*

2 *Electio sepulturæ est facienda in illis Ecclesiis & monasteriis, in quibus Religiosi sunt instituti, & orationes pro defunctis frequenter celebrantur.*

3 *Sepeliri in maiorum suorum sepulchro vnicuique optabile est.*

Cap. Fraternitatem. III.

Innoc. III.

1 Electio sepulturæ in loco minus religioso, dimisso maiorum sepulchro, non tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Bald. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 238. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 457. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 24. *cap.* 5.

2 Collige ex text. electionem sepulturæ esse faciendam in illis Ecclesiis, & monasteriis, in quibus Religiosi, siue Canonicorum, siue Clericorum, siue Regularium sunt instituti, & orationes pro defunctis frequentiùs celebrantur, vt per Lauor. *var. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 2. *c.* 11. *n.* 21. eo quod accedentes ad huiusmodi Ecclesias sepulchra suorum aspicientes eorum recordantur, & pro eis preces fundunt, *cap. cum gratia* 13. *q.* 2. Lauor. *d. tit.* 2. *c.* 8. *n.* 18.

3 *Parentum suorum sepulchris*, &c.] Optabile enim vnicuique est in Maiorum suorum sepulchro sepeliri, vt per Læl. Zech. *de Republ. Ecclesiast. c.* 28. *de parocho, n.* 17. *vers. fallit si quis.* Paul. Fusch. *de visit. lib.* 1. *c.* 25. *n.* 12. *in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Canonica portio debetur si quis in ægritudine de qua decessit, sua alicui monasterio obtulit.*

2 *Quarta Episcopalis non debetur quando quis in vita donat Ecclesiæ.*

3 *Canonica portio non debetur Ecclesiæ, cuius parochianus Religionem ingreditur, & pendente anno professionis obiit, secus si ingressus est animo exeundi, & moriatur ante professionem.*

4 *Nouitij decedentes absque sepulturæ electione quo loco sint sepeliendi, remissiuè.*

5 *Patrifamilias liberum est de rebus suis disponere etiam in præiudicium filiorum, tamen cum in fraudem id agit.*

Cap. De his. IV. *Alex. III.*

1 Canonica portio debetur Ecclesiæ Parochiali, si quis in ægritudine de qua decessit, se & sua monasterio alicui obtulit, secus autem si se obtulerit in sanitate, habitúmque assumpserit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imola, Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 239. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 456. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 24. *c.* 6. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 49. *c.* 6.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Fr. Lud. 2
Miranda *in manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 48. *art.* 9. *concl.* 3.
Quando quis in vita donat Ecclesiæ, non debetur
quarta Episcopalis, Miranda *d. art.* 3. *concl.* 1. *in fine*,
Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 12. *q.* 7. *casu* 7. Ego ipse *de
offic. Episcop. p.* 3. *alleg.* 86. *n.* 86. Canonica enim portio 3
non debetur Ecclesiæ, cuius parochianus religionem
ingreditur, & pendente anno professionis obiit, vt
per Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 8. *n.* 23. secus si ingressus est animo exeundi, & moriatur ante professionem,
Læl. Zech. *de Republ. Eccles. c.* 28. *de Parocho, n.* 18. *fallent.* 3. Nouitij decedentes absque sepulturæ electio- 4
ne, vbi sint sepeliendi ostendunt Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 60. *art.* 2. *in fine*, Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 14. *n.* 11.

Notatur ad hoc, quòd per ingressum religionis 5
in ea infirmitate, qua quis decedit, substituto non fit præiudicium, etiamsi aliter de fraude non constet, vt per Emman. *quæst. Regular. tom.* 2. *quæst.* 77. *art.* 5.

In gloss. *Decedant.* Notatur ad hoc, quòd quamuis 6
liberum sit patrifamilias de rebus suis disponere etiam in præiudicium filiorum, attamen permissum non est cum in fraudem id agit, vt per Couar. *in cap. Raynutius* §. 10. *vers. quartò*, *sup. de testam.* Menoch. *cons.* 334. *num.* 30.

SVMMARIVM.

1 *Sepelientes Parochianum alienum, quem sepelire non debebant, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt.*

2 *Appellatio omnis interdicta est, quæ cadaueris sepulturam impedire potest.*

3 *Sepultura hominis non recipit dilationem.*

4 *Cadauer debitoris an possit insepultum detineri donec soluatur debitum per hæredem, remissiuè.*

5 *Parochus ante omnia est restituendus si fuerit spoliatus corpore iam sepulto.*

Cap. Ex parte. V.

Sepelientes Parochianum alienum, quem sepelire 1
non debebant, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt, vel amicabiliter conuenire. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 239. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 456. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 15. *c.* 1.

Post appellationem ad vos factam, &c.] Notatur ad 2
hoc, quòd omnis appellatio interdicta est quæ cadaueris sepulturam impedire possit, vt per Couar. *in cap. Raynaldus*, §. 3. *n.* 3. *de testam.* Duen. *reg.* 397. *limit.* 1. Ced. *ad Decret. collect.* 40. *n.* 2. *ad med.* Iul. Lauor. *var.
lucubr. tom.* 1. *tit.* 2. *c.* 9. *n.* 115. Sepultura enim hominis 3
non recipit dilationem, *l. ne corpora*, *ff. de relig. & sumpt. fun.* Bellencin. *de charitatiuo subsidio, q.* 55. *n.* 5.
& seq. Vtrum autem cadauer debitoris possit insepul- 4
tum detineri donec soluatur debitum per hæredem, vide Cou. *lib.* 2. *var. c.* 1. *n.* 10. *& in cap. Raynaldus*, §. 3. *n.* 3. *de testam.* Gregor. per text. *ibi in l.* 13. *verbo restat, tit.* 9. *p.* 7. Grammat. *decis.* 82. Boër. *decis.* 287. *ex n.* 2. Baëç. *de inope debitore, c.* 1. *ex n.* 19. Fusch. *lit. C. sing.* 246. Anton Gom. *tom.* 2. *var. c.* 11. *num.* 56. Sebast. Medic. *in tract. Mors omnia soluit*, *p.* 2. *concl.* 17. Anton. Scap. *de iure non scripto, lib.* 3. *c.* 99. *ex n.* 5. Petr. Pech. *de iure sistendi,*

sistendi,c.5.n.17. Perez *l.7.in gloss.y que al finado, tit.1. lib.1.pag.31.& l.4. vers. est tamen quaestio, tit.8. lib.3. Ordin.pag.629.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.78. n.24.* Menoch. *de arbitr.c.387.n.16.& 20.* Ioan. Garc. *de expens.c.8.n.19.* Gutier. *de iuram. confirm.p.4. c.4.n.17.* Spin. *in speculo testam. gloss.2. princ. n.10. cum multis seqq.* Brunor. à Sole *in quaest.legal.q.29.per tot.* Azeued. *l.6.n.10.tit.18.lib.4.noua recop.* Parlad. *lib.2.rerum quotid.cap.fin.§.3.p.5.num.26.* Farin. *in praxi crimin. p.1. q.20.n.139.cum seqq.* Mart. *de iurisdict.p.4. casu 155. ex n.2.*

5 *Corpus restituat*, &c.] Notatur ad hoc, quòd parochus ante omnia est restituendus si fuerit spoliatus corpore iam sepulto, cùm illud possit extrahi auctoritate superioris, tanquam non iustæ sepulturæ traditum, & restitui ei, qui ius prælationis habet, vt per Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.2. consid. 5. vers.de gloria autem,col.penult.* quem refert,& sequitur Steph. Gratian. *discept.forens.c.298.n.6.* remissiuè Lauor. *d.c.9. n.122.* Intellige quòd non per viam attentati restituitur cadauer sepultum post appellationem, sed per sententiam diffinitiuam in iudicio ordinario, & principali latam, post Lancel. *de attent.* tradit Salgado *de protect.Regia, tom.2.p.2.c.9.n.97.*

SVMMARIVM.

1 *Cadauer illius, qui alibi elegit sepulturam, violenter rapientes, & in Ecclesia sua sepelientes, tenentur restituere cum omnibus, quæ ipsius obtentu acceperunt*, & n.2.

3 *Sacerdos Parochialis si corpus eius, qui alibi elegit sepulturam violenter rapuerit, & funus spoliauerit, tenetur restituere totum, quod accepit, & perdit quartam Canonicam.*

4 *Sepulturæ electio omnibus adultis est libera.*

5 *Religiosis interdictum est eligere sepulturam.*

6 *Prælatus Religionis potest sibi eligere sepulturam.*

Cap. Cùm liberum. VI.

1 CAdauer illius, qui alibi elegit sepulturam, violenter rapientes, & in Ecclesia sua sepelientes, restituere tenentur cum omnibus, quæ ipsius obtentu acceperunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Host. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 239.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 456.* remissiuè Ximen. *in concord.p.1.& 2.* refertur ab Ant. August. *collect.2. Decret.lib.3.tit.15.c.2.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Duen. *reg.397.limit.9.* Farin. *in praxi crimin. p.1.q.20.n.123.*

3 qui loquuntur de Sacerdote Parochiali corpus eius, qui alibi elegit sepulturam, violenter rapiente, & funus spoliante, quòd teneatur totum restituere, quod accepit,& perdere debeat quartam Canonicam, Lauor. *var.lucubrat.tom. 1.tit.2. c.9. n.121.* vbi declarat, nisi velint amicabiliter conuenire,iuxta terminos text. *in cap.ex parte, sup. hoc tit.*

4 Notatur ad hoc, quòd electio sepulturæ omnibus adultis est libera, vt per Bellet. *disquisit.clerical.p.3.tit. de clerico debitore,§.2.n.13.* Lauor. *d.tit.2.c.11.n.1.* Lælii. Zech. *de Republ.Eccles.c 18.de Parocho, n.17.fallent.2.*

5 vbi excipit religiosos, morti adiudicatos, & furiosos: de religiosis quòd illis interdicatur eligere sepulturam, est text. *in cap.fin.de sepult.n.6.* quem latè explicat Sanch. *in præcepta Decalogi,lib.6.cap.14. à princip.* vbi *n.3.* cum Nauar. *comment. 2.de Regularib.num.43.*& Fr. Emman. *quaest. Regul. tom.3.q.60.art.2.vers. aduertendum tamen est*, resoluit posse Religiosum eligere sepulturam, quando moritur ita remotè à Monasterio, vt ad illud commodè portari nequeat, & idem Sanch. *d. loco, n.7.* resoluit ipsum Religionis Prælatum posse sibi 6
eligere sepulturam, vt citat Franc. *d.cap.fin.n.2.* Rosel. *verbo sepultura,n.2.* Fr. Emman. *d.q.60.art.1.*

SVMMARIVM.

1 *Sepulturam liberè potest sibi eligere mulier nupta*, & n.2.

3 *Vidua quæ habuit plures maritos, debet sepeliri in sepulchro vltimi.*

4 *Vxor mortua, sepultura non electa, debet sepeliri in sepulchro mariti, si maritus ad domum duxerit, sequutáque sit inter eos carnalis copula.*

5 *Actus reputatur secundum tempus ad quod confertur.*

6 *Pater vbi est consuetudo potest eligere sepulturam filio impuberi.*

7 *Pater potest eligere sepulturam filiis minoribus 14. annorum, dummodo dicta electio fiat in vita, non autem post mortem.*

8 *Pater si filio impuberi elegerit sepulturam permittente consuetudine, & decedat filius factus puber, non debet sepeliri in dicta sepultura electa, nisi factus pubes ratam habuerit talem electionem.*

Cap. De vxore. VII.

Luc. III.

VXor potest liberè eligere sibi sepulturam sicut vir. Et standum est consuetudini an parentes 7
possint sepelire filios impuberes vbi voluerint. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Zabarell. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in rationali lib.3. iuris Pontif.pag.240.* Alagona *in compend.iuris Canon.pag.457.* remissiuè Ximen. *in concord. part.1.& 2.* refertur ab Anton. August. *collect.1. Decret.lib.3.tit.24.c.7.*

Hanc eandem concl.ex hoc text. desumunt Spin. *in speculo testam.gloss.2.princ. n.41.* Læl. Zech. *de Republ. Ecclesiast.c.28.de parocho,num.17.vers.fallit, propè fin.* Lauor. *var.lucubr.tom.1.tit.2.c.11.num.130.* Bellet. *disquisit.clerical.p.1.tit.de clerico debitore,§.3.num.15.* vbi *n.16.* cum Abb. *hic n.6.* resoluit quòd si vxor decesserit 3
non electa sibi sepultura, debet sepeliri in sepulchro mariti,& si habuerit plures maritos in sepulchro vltimi, etiamsi fuerit vidua, & reuersa ad domum patris, adhuc est sepelienda in sepulchro mariti. Et quòd vxor 4
mortua sepultura non electa sepeliri debeat in sepulchro mariti, si maritus ad domum duxerit, sequutáque sit inter eos carnalis copula, post Petr. Vbald. *de canon. part.cap.11.n.20.*& Aym. Crauet. *consil.11.n.6.vol.1.* tradit Lauor. *d.c.11.n.131.* vbi *n.135.* ampliat procedere etiamsi mulier accusata sit de adulterio si pendente lite moriatur.

Ad eum potius statum pertineat, &c.] Notatur ad 5
hoc, quòd actus reputatur secundùm tempus, ad quod confertur, vt per Palat. *in repet. rubr. de donation. inter virum,& vxorem, §. 20.n.2.*

Et propterea terræ consuetudini,&c.] Ergo pater vbi 6
est consuetudo potest eligere sepulturam filio impuberi, *cap. licèt, hoc tit. lib.6.* Syluest. *in summ. verbo sepultura, §.1.* Sebast. Medic. *de sepultur, q.8.* Bellet. *d.§.3.*

d.§.3.n.17.Nauar.consf.1.aliàs 2.de sepult.Lauor.d.c.11. n.118.vbi subdit sacram Congregat.Episcoporum sub die 27.Octobris 1587.rescripsisse Vicario Pulginaten. posse patrem eligere sepulturam filiis minoribus 14. annorum,dummodo dicta electio fiat in vita, non autem post mortem, & in fin. subdit quòd si pater filio impuberi elegerit sepulturam permittente consuetudine, & decedat filius factus pubes,non debet sepeliri in dicta sepultura electa, nisi filius factus pubes ratam habuerit talem electionem.

SVMMARIVM.

1 *Parochianus Ecclesiæ Cathedralis si alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepulturæ, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ Cathedralis.*

2 *Sepulturæ electio testibus singularibus probari potest.*

3 *Testator si aliquid relinquit Episcopo, non præsumitur tale legatum relictum animo compensandi cum ea quarta, quam Episcopus consequi debet ex cæteris legatis ab hoc testatore factis Ecclesiæ.*

CAP. Cùm super. VIII.

1 PArochianus Ecclesiæ Cathedralis si alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepulturæ, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ Cathedralis. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Ioan.Andr.Imol.Anan.Butr.Hostiens.Anchar.Henric. Panorm.Vin. *in ration.lib. 3. iuris Pontif. pag.*240.Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*457.remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.*3.*tit.*24.*c.*8.

2 *Alibi contigerit eligere sepulturam.*]Quæ quidem sepulturæ electio testibus singularibus probari potest, vt per Mascard.*de probationib.concl.*1297. Azeued.*l.6. n.*12.*tit.9.lib.*2.*nouæ recop.*Spin.*in speculo test.an.glos.*2. *princip.n.*33. Roland.*cons.*81.*num.*44.*lib.*2. Gutier. *de iuram.confirmat.p.*2.*c.*4. *in fin.* Flores de Mena *variar. lib.*2.*q.*21.*n.*49.Marc. Anton.Genuens.*in praxi Archiepisc.Neapol.c.*61.*n.*8. *in* 2.*edit.* Lauor. *variar. lucubr. tom.*1.*tit.*2.*c.*11.*n.*19.

3 *Ipsius quarta vobis portio relinquatur.*] Notatur ad hoc, quòd si testator aliquid relinquit ipsi Episcopo, tale legatum non præsumitur relictum animo compensandi cum ea quarta, quam Episcopus consequi debet ex cæteris legatis ab hoc testatore factis Ecclesiæ, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.*4.*præsumpt.*109. *num.*56.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudini standum est quanta debeat esse Canonica portio, quæ debetur Ecclesiæ Parochiali*, & n.2.

3 *Consuetudo, cui standum est in quantitate Canonicæ portionis, an & quando debeat esse legitimè præscripta spatio 40.annorum, ostenditur.*

4 *Consuetudo, quæ viget in Ecclesia cui legatur circa quantitatem Canonicæ portionis, seruanda est, quando nulla est certa in Ecclesia Parochiali, & quid si in neutra vigeret.*

5 *Canonica portio debetur Ecclesiæ Parochiali si defunctus eligat in alio loco,quàm in propria Parochia sepulturam.*

6 *Ecclesia Parochialis quando fuerit specialiter interdicta ex sua culpa, non habebit Canonicam portionem si aliquis Parochianus in alia Ecclesia, seu Monasterio sepeliatur.*

CAP. Certificari. IX. *Clem. III.*

CAnonica portio,quæ debetur Ecclesiæ Parochiali, quanta debeat esse, statur loci consuetudini. 1
Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Ioan.Andr. Imol.Anan. Host. Butr. Anchar. Panorm. Henric.Vin. *in ration.lib.* 3. *iuris Pontificij, pag.* 241. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 457. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Ant. August.*collect.* 1.*Decret.lib.*3.*tit.*15.*c.*3.

Hanc eandem concl. ex hoc text.desumunt, Lap.*de can.port.c.*1.*n.*4. Lauor. *var. lucubr.tom.*1 *tit.*2.*c.*17.*ex n.* 4. vbi tenet huiusmodi consuetudinem debere esse legitimè præscriptam spatio 40. annorum, quando quantitas quartæ non est à iure expressa, aliàs si expressa reperiatur, sufficere consuetudinem etiamsi non sit præscripta spatio 40.annorum,cuius resolutionis rationem assignat *ibid.n.6*.quia quando limitatur à iure est duplex vinculum, scilicet Canonis,& consuetudinis,ac proinde non requiritur præscriptio quadragenaria. At verò in quotis non limitatis à iure nullum est vinculum Canonis, quia Canon illas non exprimit,sed est solùm vinculum consuetudinis, & ideo oportet vt sit præscripta spatio 40.annorum. 2 3

Sed illud aduertere oportet cum Medina *de sepultur. p.*2.*q.*7.*n.*6.& 7.quem refert,& sequitur Lauor.*d.c.*17. *ex n.*8.quòd quando in Ecclesia Parochiali nõ est certa consuetudo quantum exigat, tunc ea seruari debebit, quæ viget in Ecclesia, cui legatur. Si verò in Ecclesia Parochiali est vna consuetudo,& in Ecclesia cui legatur est altera, tunc inspicietur consuetudo Ecclesiæ Parochialis, quæ prætendit titulum onerosum propter administrationem curæ,sed Ecclesia, cui legatur,prætendit titulum lucratiuum, & duobus titulis concurrentibus potior est conditio tituli onerosi quàm lucratiui. Si denique nulla est consuetudo in Ecclesia Parochiali,& nulla in Ecclesia legataria, sed in aliis Ecclesiis eiusdem Diœcesis est aliqua consuetudo,tunc si est vniformis, debet seruari, si difformis, seruabitur quæ est magis conformis iuri communi. 4

Notatur hic text.ad hoc quòd Canonica portio debetur Ecclesiæ Parochiali si defunctus elegit in alio loco, quàm in propria Parochia sepulturam, vt per Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælatorum, tom.* 2. *q.*48. *art.*18.*concl.*1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1.*præsumpt.* 109.*n.*56. 5

Illud aduertere oportet in præsenti quòd quando Parochialis Ecclesia specialiter fuerit interdicta ex sua culpa, non verò defuncti, probabile, quòd in tali casu non habebit quartam, siue portionem Canonicam, etiamsi aliquis suus Parochianus in aliquo Monasterio,siue alia Ecclesia sepeliatur,vt probat Gemin. *in c.*1.*hoc tit.lib.6*.quem refert,& sequitur Fr. Ludou. Miranda *d.art.*10.*concl.*2. 6

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiati super iure funerandi sepelire possunt illos qui apud eos eligunt sepulturam, soluendo tamen Canonicam portionem Ecclesiæ Parochiali; si verò alios sepeliunt, tenentur restituere quicquid occasione funeris acceperunt.*

2 *Quarta Parochialis debetur de omnibus quæ obueniunt ratione funeris, seu in die funeris, & de omnibus legatis*

legatis factis Ecclesiæ ad quam quis eligit sepulturam.

3 *Quarta debetur Ecclesiæ Parochiali ab Ecclesia sepulturæ vbi quis sepelitur extra Parochiam, vel ex electione, vel ad sepulchrum maiorum.*

4 *Parochianus vnius Ecclesiæ si legauerit alteri exemptæ, in qua elegit sepulturam, de huiusmodi legato debetur Canonica portio.*

Cap. In nostra. X.

Innoc. III.

1 PRiuilegiati ad sepeliendum in propria Ecclesia si sepeliunt eos, qui eligunt talem sepulturam, tenentur de relictis à defuncto pro anima sua in vltima dispositione dare quartam Parochiæ, nisi dolo & fraude fuerit inductus ad eligendam talem sepulturam, quia tunc debet totum restituere. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Io. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Henric. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag.* 241. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 457. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 21. c. 1.*

2 *Et tunc Parochialis Ecclesia de obligationibus*, &c. Notatur ad hoc, quòd quarta Parochialis debetur de omnibus, quæ obueniunt ratione funeris, seu in die funeris, & de omnibus legatis factis Ecclesiæ ad quam quis eligit sepulturam, vt per Hieron. Carat. *in opusculo de Iuribus Parochialibus, tit. 8. de quarta Parochiali, c. 2.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom. 2. q. 48. art. 4. concl. 2.* vbi cum Host. ait hoc esse intelligendum de relictis occasione loci, non intuitu personæ, quamvis Ecclesiæ dummodo id non in fraudem fiat.

3 Notatur etiam ad hoc, quòd quando quis sepelitur extra Parochiam, vel ex electione, vel ob sepulchrum Maiorum, quarta debetur Ecclesiæ Parochiali ab Ecclesia sepulturæ, etiamsi sit exempta, vt per Læl. Zech. *de Republ. Ecclesiast. c. 28. de Parocho, num. 18. in princ.* Lauor. *var. lucubr. tit. 2. c. 17. n. 33.* Parochianus enim vnius Ecclesiæ legans alteri exemptæ, in qua elegit sepulturam, de huiusmodi legato debetur Canonica portio, Hieron. Carat. *d. tit. 8. c. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Sepultura Ecclesiastica priuari non debet casualiter mortuus.*

2 *Libido venerea peculiariter in nobilibus debacchatur.*

3 *Gartiones vocantur iuuenes.*

4 *Occidens se ipsum sepulturæ Ecclesiasticæ tradendus non est.*

5 *Sepultura Ecclesiastica priuari debent illi, quos constat notoriè in peccato decessisse, item & hi qui post mortem conuincuntur de hæresi, n. 6.*

Cap. Ex parte, ij. XI.

1 SEpultura Ecclesiastica non est deneganda illi, qui casu moritur, & non se sponte interemit, quia cui communicamus viuo, debemus & mortuo communicare. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 241. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 457. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 21. c. 2.*

De materia huius text. & quòd in dubio repertus mortuus in puteo, vel laqueo suspensus, non præsumatur, quòd se ipsum præcipitauerit, vel interfecerit, dixi *in collect. ad cap. placuit 23. q. 5.*

Quod cùm nobilis vir, &c.] Notatur ad hoc, quòd libido venerea peculiariter in nobilibus debacchatur, vt Tiraq. *de nobilit. c. 23. n. 1c.* 2

Gartionibus.] Ex hoc verbo videtur desumptum aliud quod Lusitano idiomate dicimus, *garcaon*, id est, iuuenis, vt aduertit Bernard. de Britto *in Monarchia Lusitan. p. 2. lib. 7. c. 9. fol. 296. verso*, & faciunt quæ Iust. Lips. *tom. 1. cent. 3. ad Belgas, epist. 44. pag. 289.* 3

In gloss. *Communicabatur*, ibi, *item in his, qui seipsos interficiunt.*] Notatur ad hoc, quòd se ipsum occidens sepulturæ Ecclesiasticæ tradendus non est, vt per Menoch. *de arbitr. casu 387. n. 31.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 20. n. 133.* Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de clerico debitore, §. 3. n. 33.* Hieron. Carat. *de iuribus Parochial. tit. 7. c. 8.* Lauor. *var. lucubr. tom. 1. tit. 2. c. 12. n. 38.* 4

In ead. gloss. ibi, *Item in quolibet, quem constat in mortali peccato decessisse.* Notatur ad hoc, quòd sepultura Ecclesiastica priuari debent illi, quos constat notoriè in mortali peccato decessisse, vt per Petr Gregor. *syntag. iuris, lib. 2. c. 13. n. 10.* Couar. *in c. alma mater, p. 1. §. 6. n. 4.* Gutier. *canon. lib. 2. cap. 3. n. 2. cum seqq.* Lauor. *d. c. 12. n. 26.* 5

In ead. gloss. ibi, *Item in his, qui post mortem conuincuntur de hæresi.* Vide Nau. *in c. 2. de pœnit. dist. 7.* vbi dicitur communiter recipi, Perez *ad l. 3. titul. 4. lib. 8. Ordin. pag. 94.* Lauor. *d. c. 12. n. 9.* 6

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus si sit sepultus in Ecclesia, vel cœmeterio, debet inde exhumari, si ab aliorum corporibus discerni possit, & n. 2.*

3 *Excommunicatus Ecclesiastica priuatur sepultura.*

4 *Excommunicati corpus non potest sepeliri in loco sacro.*

6 *Excommunicatus, quando fuit absolutus in mortis articulo, debet Ecclesiasticæ sepulturæ mandari.*

Cap. Sacris. XII.

EXcommunicatorum corpora in cœmeterio Ecclesiastico tumulata, si ab aliorum corporibus discerni possunt, debent inde exhumari, & procul abiici; quod si ita fieri non potest, non debent inde exhumari ne fortè contingat, vt cum excommunicatorum ossibus ossa fidelium extumulentur, quia defuncto nec vilis sepultura nocet, nec speciosa iuuat. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pont. pag.* 242. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 458. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 21. c. 4.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. deducunt Anan. *hic n. 9.* Socin. *in c. sacris, de sentent. excomm. n. 158.* Soar. *de relig. tom. 1. lib. 3. cap. 2. n. 13. & de censur. disp. 12. sect. 4. n. 4.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 32. num. 16.* Anton. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existen. lib. 4. c. 60. n. 29. & 30.* Vgol. *de censur. tab. 2. cap. 9. §. 5. vers. quintò.* Et quòd excommunicatus Ecclesiastica priuetur sepultura dixi ad *c. à nobis, il. 2. de sentent. excomm. & ad c. ad hæc 5. de priuil.* vbi plura inuenies ad materiam huius text. conducentia. 2 3

De cœmeterio Ecclesiastico, &c. Notatur ad hoc, quòd excommunicati corpus non potest sepeliri in cœmeterio 4

tertio, et per Socin. *d. cap. sacris, num.* 157. Anton. Ricc. *d. c.* 60. *n.* 19. vbi *n.* 10. dicit cœmeterij appellatione intelligi omnem locum sacrum deputatum sepulturæ fidelium, siue quemcunque locum ab Episcopo benedictum, & ad hunc vsum deputatum, & *n.* 21. asserit procedere siue cœmeterium sit coniunctum Ecclesiæ, siue non, & *n.* 22. tenet vt neque debeat sepeliri propè cœmeterium. Vide quæ dixi *ad c. consuluisti* 7. *de consecrat. Ecclesiæ.*

5 *Vt quibus non communicamus viuis,* &c.] De hoe dixi *ad d. c. à nobis* 28. *de sent. excom. n.* 5. *pag.* 455.

6 *Nec in arbitrio mortis,* &c.] Ergo quando excommunicatus fuit absolutus in mortis articulo, debet tradi Ecclesiasticæ sepulturæ, Anton. Ricc. *d. c.* 60. *n.* 38. piè enim admodum in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusuis peccatis, & censuris absoluere posse censuit sacra Trid. Synodus *sess.* 14. *de sacram. Pœnit. c.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Sepultura vendi non potest.*
2 *Pretium licitè recipi potest pro sepultura ratione situs, vel dignioris loci.*
3 *Sepulchri hæreditarij vsus est pretio æstimabilis, & vendi potest pro debitis defuncti.*
4 *Gabella non soluitur de venditione sepulturæ ratione situs, vel dignioris loci.*
5 *Sententia non committitur dum emitur locus sepulturæ honoratior ob rationem, & respectum aliquem temporalem.*
6 *Simoniam non committit qui emit in Ecclesia locum honoratiorem in quo sedeat.*
7 *Sepulchrum habens proprium suis sumptibus emptum, vel ædificatum pro se, aut suis, non committit simoniam si vendat quoad proprietatem habito respectu ad solas expensas in eo ædificando factas.*
8 *Episcopo pertinet tollere prauas consuetudines suæ Diœcesis.*

Cap. Abolendæ. XIII.

Honor. III.

1 PRetium accipi non potest pro terra Ecclesiæ in qua est sepeliendus defunctus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 243. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 458. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Doctores citandi, pariter resoluentes licitam esse receptionem pretij pro sepultura ratione situs, vel dignioris loci, quasi hoc non videatur concernere spiritualia, sed tantùm honorem, & præeminentiam, quæ potest pretio æstimari, & vendi, cùm hoc casu non vendatur sepultura, quæ gratis est præstanda defunctis per eorum Parochos. Colliges hæc ex Sot. *de iustit. lib.* 9. *q.* 7. *art.* 1. Petr. de Arag. *in* 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. Vict. *relect.* 2. *de simon. n.* 10. Gregor. *l.* 1. *verbo vendere, tit.* 13. *p.* 1. Didac. à Rosario *in addit. ad summam Caietani, verbo simonia,* Nau. *cons.* 2. *sub hoc tit. in antiq.* Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 24. *n.* 40. Menoch. *de arbitr. casu* 277. Tolet. *in instruct. Sacerd. lib.* 5. *c.* 89. *in fine,* Spin. *in speculo testam. gloss.* 2. *princ. n.* 44. Lal. Zech. *de Republ. Ecclesiast. lib.* 1. *c.* 28. *de Parocho, n.* 19. *vers. caueat etiam,* Fr. Emman *in summ. p.* 2. *cap.* 50. *n.* 2. *& quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 58. *art.* 2. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo sepultura,* §. 2. Cabed. *de patronat. Regiæ Coronæ, c.* 22. Petr. de Ledesma *in summ. p.* 2. *tract.* 2. *concl.* 34. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 137. Humad. *ad Greg. l.* 55. *gloss.* 5. *tit.* ... *p.* 1. Salaz. *de vsu, & consuet. c.* 10. *n.* 24. Perez de Lara *de anniuers. & capell. lib.* 1. *c.* 25. *n.* 17. Marc. Ant. Genuens. *in praxi Archiepisc. Neapol. c.* 40. *n.* 19. *n.* 1. *edit.* aliàs *c.* 32. *n.* 19. *in vlt. impress.* Philiarch. *de offic. Sacerd. tom.* 2. *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 9. Emman. Sà *verbo Simonia, n.* 2. Soar. *de relig. tom.* 2. *tract.* 2. *lib.* 4. *de simonia, c.* 14. *num.* 19. *& seq.* Steph. Gratian. *Marchiæ, decis.* 26. *à princip. & discept. forens. c.* 110. *n.* 6. *cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 22. *n.* 208. *& n.* 226. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de clerico debitore,* §. 3. *à n.* 17. latè Lanor. *var. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 2. *c.* 10. *ex n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 12. *c.* 17. *q.* 2. Filline. *tract.* 45. *c.* 3. *q.* 11. Bonacin. *var. tractat.* vbi de simonia, *q.* 4. §. 6. Raguf. *de Eccles. discipl. q.* 86. *n.* 3. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 137. *in addit.* Nald. *in summ. verbo sepultura, n.* 8. Ioan. de Cruz *in direct. conscient. p.* 1. *præc.* - *q.* 4. *dub.* 9. *concl.* 2. Diana *resol. moral. p.* 2. *tract.* 1. *miscel. resol.* 57. Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 8. *&* 9. vbi *num.* 11. resoluit quòd vsus sepulchri 3
hæreditarij est pretio æstimabilis, & vendi potest pro debitis defuncti, & *n.* 14. dicit quòd non soluitur ga- 4
bella de venditione sepulturæ ratione situs, vel dignioris loci.

Verùm Soar. *d. cap.* 14. *num.* 22. tenet emptionem 5
simplicis sepulturæ, seu iuris sepulturæ saluari posse ex illa ratione maximè obligationis, quòd nullus alius ibi sepeliatur, non verò ex suprà relata de situ, & digniori loco, dicens quòd licet simonia sit aliquid accipere pro honoratiori loco sepulturæ, secus verò erit si quis velit onerare Ecclesiam, & ita possidere in illa ius sepulturæ in aliquo certo loco illius, vt non possit alius ibi sepeliri, tunc enim videtur illam obligationem ex parte Clericorum, seu Ecclesiæ posse vendi saltem auctoritate Prælatorum Ecclesiæ, cùm circa hoc non inueniatur facta prohibitio, quia aliud est vendere sepulturam, quod prohibetur, aliud vendere obligationem non sepeliendi alium, vt per se constat. Vnde neque tunc venditur aliquid spirituale, neque spirituali annexum; illa enim obligatio est onus accidentarium, quod æstimabile pecunia est, ita etiam licet Soar. non citato, dicit Fr. Raph. de la Torre *de Relig. tom.* 2. *q.* 100. *art.* 4. *disp.* 7. Sed illa ratio de honoratiori loco non videtur reiicienda si locus est honoratior ob rationem, & respectum aliquem temporalem, quia tunc non emitur res sacra, sed honor quidam humanus, qui in hominum æstimatione, & appretiatione positus est, tum quia emens locum hono- 6
ratiorem in quo sedeat, non committit simoniam, Gabr. *n.* 4. *dist.* 25. *q.* 2. *dub.* 10. Soar. *d. lib.* 4. *c.* 28. *n.* 23. ergo nec simonia committitur dum honoratior sepulturæ locus emitur, vt optimè considerat Bonac. *d.* §. 6. *num.* 4. Illud tamen aduertendum duxi cum eod. Soar. *d. c.* 14. *num.* 18. quod si quis habeat sepulchrum 7
proprium suis sumptibus emptum, vel ædificatum pro se, aut suis, non est materia simoniæ, si vendatur quoad proprietatem iuxta valorem fundi, & respectu habito ad solas expensas in eo ædificando factas, quia ibi non venditur benedictio, nec proprium ius sepulturæ, sed materiale illud, ad quod alia sequuntur. Vnde similia loca iure hæreditario transferri solent à parentibus ad filios ratione temporalitatis, quæ in eis est.

Notari solet text. hic ad hoc, quòd ad Diœcesanum 8
spectat tollere prauas consuetudines suæ Diœcesis, vt per Abb. *in præsenti, num.* 3. *& in cap. ex frequentibus, num.* 4.

n.4.de instit. Angel.*in summ.verbo Archiepiscopus, n.1.* Erasm. à Cochier *de iurisdict. Ordinary in exemptos, p.4.q.15.*vbi etiam probat Ordinarium non posse tollere prauas exemptorum consuetudines.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus in mortis articulo absolutus Ecclesiastica sepulturæ mandari debet,* & n.2.
3 *Ecclesiæ forma seruanda est in absolutione, quæ fit in mortis articulo.*
4 *Hæredes tenentur satisfacere pro delicto defuncti.*
5 *Hæredes conueniuntur ex maleficio defuncti, licèt nihil inde peruenerit ad eos.*

Cap. Parochiano. XIV. & vlt.

Gregor. IX.

1 Excommunicati pro manifestis excessibus, vt incendio, homicidio, percussione Clerici, violatione Ecclesiarum, incestu, &c. si à suo Presbytero iuxta formam Ecclesiæ sunt absoluti in morte, sepeliri debent in loco sacro, & ad satisfaciendum cogendi sunt hæredes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.244.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 458.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.*

2 *Non debent cœmeterium,* &c.] Notatur ad hoc, quòd excommunicatus in mortis articulo absolutus Ecclesiasticæ sepulturæ tradi debet, vt per Anton. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.4.c.6. n.38.& 39.* hoc procedere ait siue absolutio sit impensa ab excommunicatione, siue à quocumque alio simplici Sacerdote, & citat Butr.*num.3.* Anchar. *n.4.* Anan.*n.2.*& Abb *num.2. in præsenti,* Soar. *tom.5. disp.13.sect.4. sub n.3.vers. addendum verò*; item idem Ricciul.*loc.cit.n.40.* hoc procedere ait etiamsi absolutio excommunicationis esset Papæ reseruata, vbi etiam asserit sic in facti contingentia eo informante responderi sacram Congregat. Cardinalium super *negotiis Episcoporum in vna Sanctæ Seuerinæ censurarum 30. Iunij 1620.*

3 *Iuxta formam Ecclesiæ absolutus.*] Ergo in absolutione, quæ fit in mortis articulo, est seruanda forma Ecclesiæ, de qua Butr.*n.3.* Anchar.*n.4.* Anan.*n.3.* Abb. *sub n.3.in præsenti,* Ricc.*vbi supr.n.42.* vbi ait formam Ecclesiæ esse, vt præstet iuramentum de parendo mandatis S.R.E. vt *in cap.ex tenore,& in cap.cum desideres, de sentent. excomm.* & si reconualescat, & non pareat, reincidit in excommunicationem ipso iure, *cap. eos, eod.tit.lib.6.*

4 *Sed eius hæredes,* &c.] Ergo hæredes tenentur satisfacere pro delicto defuncti, de quo vide Duen.*reg.13. limit.12.*Couar.*lib.1.var.c.3.n.7.*Strach.*de mercat p.2. n.16.& 17.*Neguzant.*de pignorib. p.2.memb.4. n.124. & seq.*Xuar.*alleg.16.num.4.dub.2.* Paul. Comitol.*resp. moral.lib.4.q.42.*Cald.Pereira *in comment. ad l.vnic. C. ex delictis defunct.p.4.n.9.* D.Barbos.*in l.si filiusfam.ff. de iudic.n.139.cum seqq.* Guttier.*canon.lib.2.c.18.n.58.* Stephan Gratian.*discept.forens.c.33.n.16.* vbi *num.18. & 19.* dicit per hunc text. hæredem teneri vltra vires non conf. cto inuentario, & allegat Mench.*de success. progressu, §.1. num.27.* Menoch. *cons.89. à num.156.* quamuis non teneri vltra vires non confecto inuentario asserat Coler. *de processib. execut. part. 2. cap. 3. n.400.* & saltem quando realiter, & verè nihil occultauit, Couarru. *d. cap. 3. versic. sed nihilominus,* Ceuall. *commun.contra communes, q.464. vers.sed contrarium.*

5 In gloss. *Sed eius hæredes,* vlt. ibi, *quòd hæredes conueniuntur ex maleficio defuncti, licèt nihil inde peruenerit ad eos.* Vide Couar. *d.cap.3.num.6.vers.tertiò acquirendum,* Palat. *in reper. rubr. de donation.inter virum, & vxorem, §.65. num.19.* Mench. *illustr. cap.96. num.27.*

De Parochiis.

Tit. XXIX.

Super hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan.Butr. Anch.Panorm.Guillelm.Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.105. verso,* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.175.* Martin. Mesnart.*in epitome Decretal.fol.122.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator.*in analysi methodica iuris Pontif. à pag.460.* Gofred.& Host.*in summ.huius tit.* Alex.Cassan.& Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon.* Ioan.Honor. *lib. 3. summ. in Decret.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 235.* omnes *sub hoc titulo.*

De materia tit. vide Zerol.*in praxi Episcop.p.1.verbo Parochia,* Azor.*inst.moral.p.2.lib.3.c.12.* Hieron.Carat. *in opusculo de iuribus Parochialibus, tit.1.* Et de Parochis, & eorum officio, Franc. Ingolus, & Ant.Raguc. *in Parochorum lucerna.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopatus quomodo diuidendus inter Episcopum substitutum Episcopo heretico, & ipsum Episcopum hæreticum reuersum, & ex dispensatione receptum ostenditur.*
2 *Diuisio vbi sit antiquior diuidit, & partes constituit, minor autem eligit,* & n.3.
4 *Primogenitus quis sit de duobus si ignoretur ille censendus quem populus elegerit.*
5 *Parochos inter duos quando contenditur de iuribus Parochialibus propterea quod quis habitat in finibus duarum Parochialium, ea iura inter eos diuidi debent alterius vicibus.*

Cap. Si Episcopus. I.

Ex Concil. Afric.

Episcopus quando cum parte plebis fit hæreticus, & eligitur alius Episcopus Catholicus in Episcopatu, si hæreticus cum plebe reuertitur ad fidem, & dispensatiuè admittitur ad eundem Episcopatum, diuidi debent Diœcesis fructus, & plebes. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan.Butr.Host. Anchar.Henric. Panorm. Viu.*in rationali lib.3.iuris Pontif. pag.252.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.463.* remissiuè Ximen. *in concord. part 1. & 2.* desumitur ex Concil. Afric. *cap.85.* in Concil. Latinis & refertur ab Anton. August. collect.

collect. Decretal. lib. 3. titul. 25. cap. 1

2 *Ita vt ille diuidat*, &c.] Notatur ad hoc, quòd in facienda diuisione antiquior diuidit, & partes constituit, minor autem eligit, vt per Couar. *pract. c. 40. n. 3.* Tiraq. *de iure primog. quæst. 60. num. 40. cum seqq.* Balb. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 23. n. 4. pag. 427.* Pined. *in sua Monarchia Eccles. lib. 2. cap. 2. §. 1. ad fin.* Valasc. *de partitionibus, cap. 22. num. 1.* late, & eleganter Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 160. num. 28. cum seqq.* Maior quis dicatur, ostendit Menoch. *de arbitr. casu 124.*

3 Verùm quia hæc est celebris disceptatio, à sacra Rota Romana *in causa Bononien. de Armis 29. Nouembr. 1624.* coram bonæ mem. Vbaldo mirifice ad partes disputata, operæpretium duxi huius Doctissimæ decisionis particulam transcribere, quæ sequitur. Magna videtur difficultas, & quidem celebris est Canonistarum opinio quòd facta diuisione à maiori, ille qui est minor, debeat eligere, iuxta text. *in cap. 1. de Paroch.* intelligendo maiorem non ratione ætatis vel temporis, sed ratione administrationis, vt per Hostiens. Butr. Anchar. Abb. & alios *in d. cap. 1.* Felin. *in rubr. de maiorit. & obed. in fine*, Ias. *in §. quædam, num. 68. Instit. de action. & in l. 1. num. 68. ff. si certum pet.* cum aliis per Tiraquel. *de iure primog. q. 60. n. 6. & 7.* Menoch. *de arbitr. casu 124. num. 4.* Mynsing. *obseru. 37. num. 5. cent. 4.* Simoncell. *de decretis, lib. 2. tit. 4. num. 37.* Ioan. de Ceriel. *tract. de primog. lib. 2. q. 5. num. 26.* & benè facit gloss. *in cap. vlt. in verbo antiquiores, de consuet. in 6.* & illam Canonistarum opinionem tennuerunt Doctores *in d. cap. 1. de Paroch.* Anan. *in cap. qualiter & quando, il. 2. de accus.* Guid. Papæ *decis. 280. & sing. 92.* Corn. *cons. 234. in fine, lib. 1.* Ias. *in d. §. quædam, num. 67. Instit. de action. & in d. l. 1. num. 29. in fin. ff. si certum pet.* & alij plures relati per Tiraq. *d. q. 60. n. 20.* Mynsing. *d. obseru. 37.* Æmil. Ferret. *cons. 1. per tot.* & plures relati per Simoncel. *vbi supr. num. 34.*

Cæterùm communis opinio Legistarum est in contrarium, quòd scilicet nulla sit prærogatiua maioris in diuidendo, vel minoris in eligendo, & hæc est communis, vt per Tiraquell. *d. quæst. 60. num. 10.* Roman. *cons. 471. num. 4.* Petr. de Vbaldis *in tract. de duobus fratribus, part. 11. quæst. 12. num. 78. vers. breuiter,* Ias. *in d. l. 1. num. 29.* & *ibi* Rip. *num. 70. ff. si certum pet.* idem Ias. *in l. si duobus, num. 7. C. commun. de leg.* Aretin. *in d. §. quædā, n. 19.* & *ibid.* Gom. *n. 30. Instit. de actionib.* cum aliis vt per Simoncel. *vbi supr. n. 36.* sed quomodo sit expedienda diuisio, non conuenit inter Doctores Legistas, nam quidam censuerunt eum qui habet maiorem partem in re diuidenda, habere electionem. Bald. *in l. sanè, in princip. num. 9. C. de donat.* Luc. de Pena *in l. 2. col. 5. C. de exactor. lib. 12.* Ias. *in d. §. quædam, n. 59.* Petr. de Vbaldis *vbi supr. sub num. 80. vers. item in electione,* Vrsil. *ad Afflict. decis. 23. num. 6.* Barz. *decis. Bononien. 100. num. 12.* Menoch. *de arbitr. casu 123. num. 8. & 9.* & in hoc instabant informantes pro D. Iunipera, sed tamen contraria opinio placuit dominis, quam sequitur Tiraquel. *loco citat. num. 16.* nam prædicti Doctores plerique loquuntur quando res non recipit commodam diuisionem, vt per Capyc. *decis. 36. n. 1.* Tiraquel. *d. n. 16. & num. 17.* cum aliis, vt per Petr. Santz. *de bonorum diuisione, lib. 2. c. 10. num. 10.* qui non est casus noster, vt *supra* dixi.

Nec obstat text. *in dict. l. 2. C. de meta, & epidem. lib. 12.* vbi dominus domus qui habet maiorem partem, videlicet duas partes, & hospes vnam, habet ius eligendi, quia, vt rectè explicat Ioan. de Platea *ibid.* illa lex habet rationem specialem, vt dominus, qui in vno grauatur, vt sibi auferat ab hospite, pars domus releuet in altero, vt habeat electionem, *l. eum qui, ff. de iureiur.* & sequitur Tiraquel. *loco citato*, & addo quòd nec ibi dominus indistinctè habet electionem duarum partium; quæ sibi obtingunt, sed vnius tantùm pro sua habitatione, & postea eligit alteram hospes tertia parte domino relicta, & sic non applicatur huic censui in quo D. Iunipera vellet eligere omnes tres partes, quæ ad se spectant.

Nec obstat *l. sancimus, §. ne autem, C. de donat.* vbi si res sit communis inter donantem & donatarium, is qui habet maiorem partem, habet ius offerendi alteri suæ partis æstimationem, vt totam consequatur, quia ille etiam est casus specialis, quando diuisio est facienda inter donantem & donatarium, alias regulariter vbi fit diuisio, non cogitur quis suæ partis æstimationem accipere, vt expressè *ibi* tradit Angel. & sequitur Tiraq. *loc. cit. num. 16.* & præter ipsum late explicat Corn. *cons. 83. n. 7. cum seqq. lib. 1.* vbi assignat rationem specialitatis.

Alij verò Legistæ sentiunt rem esse expediendam per sortes, quæ videtur communis Legistarum opinio, vt per Ias. *in l. 1. num. 29. ff. si certum pet.* & *ibi* Cagnol. *num. 165.* & adducunt text. *in d. l. 2. quando & quæ pars deb. lib. 10.* ibi: *Vt rebus totis in sortium casum deductis vel curiæ quadrantis, vel hæredi, aut fidei commissario per vniuersitatem dodrantis electio ex sortis felicitate contingat*; qui tamen text. procedit iure speciali in diuisione facienda inter hæredem, & Curiales, vt expressè *ibi* sentit Bart. *num. 6.* Æmil. Ferret. *d. cons. 1. num. 2.* Simoncel. *loco supra citato, n. 36.* Ideo in contrarium est ius commune, *l. ius singulare, ff. de legib.* & ita arguit Tiraquel. *d. quæst. 60. num. 12.* post Bald. *in l... num. 4. C. de his qui se defer. lib. 10.* & regula est quòd nunquam res per sortem expediri debet, vbi aliàs fieri potest prouisio, gloss. *in l. vnic in verbo prohibebit, in fine, C. vti possidentis, & in l. vltim. C. communia de leg.* & quando sit locus sorti plenè per Felin *in cap. Capitulum, num. 49. de rescript.* Ferret. *loco allegato, num. 2.*

Vltima fuit opinio diuisionem esse faciendam per assignationem arbitrio iudicis, hæc est autem verior, & receptior opinio, vt testatur Tiraquel. *d. quæst. 60. num. 10.* Menoch. *de arbitrar. casu 123. num. 3.* post Marsil. *in l. quæstionis modum, num. 25. ff. de quæst.* Rum. *cons. 149. num. 1. lib. 4. & cons. 29. num. 6. lib. 5.* Bo... *decis. 46. num. 1.* Couarru. *pract. quæst. cap. vltim. num.* ... Villalob *in commun. opinion. in verbo diuisio*, Viuian *lib. 1. commun. opinion. concl. 339.* Simoncel. *vbi supr. num. 36.* Caroc. *decis. 135. num. 7.* quæ opinio probatur *in §. pen. & vltim. Instit. de offic. iudic. & in d. §. quædam,* ibi: *Permittitur iudici, Instit. de actionib. l. & puto in princip. & §. 1. l. si familiæ, l. arbitrium, ff. famil. ercisc. l. ad officium, C. communi diuid. l. communi diuidundo, in princip. & §. cum de vsufructu, ff. eod. tit. l. potest, ff. de legat. 1. l. cum pater, §. pater pluribus* ibi: *Arbitrium diuisionis*, vbi gloss. *ff. de legat. 2.* debet tamen fieri æstimatio vel à iudice, vel iudicio peritorum, vt per Menoch. *d. casu 123. num. 3.* & latiùs Petr. Santz. *de diuisione bonorum, lib. 1. cap. 4. num. 1. cum seqq. & lib. 2. cap. 10. num. 1.* Quamobrem concluserunt domini diuisionem in præsenti casu esse faciendam per assignationem arbitrio iudicis præuia æstimatione peritorum. Hactenus decisio *in d. causa Bononien. de Armis.*

Quem plebs elegerit.] Notatur ad hoc, quòd si ignoretur de duobus simul natis quis sit primogenitus, ille censetur quem populus elegerit, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 17. opin. 9. n. 1.* 4

In

5 In gloss. *Deputetur*, fin. Notatur ad hoc, quòd si contenditur inter duos Parochos de iure sepulturæ, confessionis, & administrationis aliorum Sacramentorum, & aliorum id genus iurium Parochialium, propterea quod quis habitat in finibus duarum Parochiarum, itavt non constet in qualibet earum habitet, ea iura debent inter eos diuidi alternis vicibus, vt per Tiraq. *d.q.17.opin.5.n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri Parochiales Dominicis diebus, & festiuis Parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum Ecclesiam accedunt.*

2 *Missam quis licitè audit extra propriam Parochiam in diebus Dominicis, & diebus festis cessante contemptu & ignorantia eorum quæ Parochiani per Parochos scire tenentur.*

3 *Refertur* Concil. Trid. sess. 22. in decreto de obseruandis, & euitandis.

4 *Episcopus non potest cogere populum mulctis, & pœnis in casu notabilis negligentiæ, aut contumaciæ ire ad audiendam Missam in Parochia sua.*

5 *Missæ audiendæ preceptum adimpletur quocunque loco illa audiatur, peccabit tamen mortaliter qui eam ex contemptu in propria Parochia audire nolit.*

6 *Parochianus potest Missam audire in aliena Parochia contempto proprio Presbytero notorio fornicatore, vel excommunicato.*

7 *Domicilium non dicitur contractum ex sola habitatione, seu conuersatione.*

CAP. Vt Dominicis. II.

Ex Concil. Naneten.

1 PArochus in diebus festis antequam sacrum faciat, interrogare debet nunquid alterius Parochiæ contempto proprio Parocho ibi velit Missam audire, & si quem inuenerit, statim ab Ecclesia sua eiiciat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Cened. *collect.* 104. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 253. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 463. remissiuè Ximen. *in concord. p.1* desumitur ex Concil. Naneten. *cap.1. non c.*419. vt refert Burchard. *Decret. lib.2.c.92.* nec *c.*19. vt dicit Iuo *p.2.c.*122. refertur ab Anton. Aug. *collect.1. Decret. lib.3. tit.25.c.2.*

2 *Qui proprio contempto Presbytero,* &c.] Ergo cessante huiusmodi contemptu, & periculo ignorandi festa, ieiunia indita à Parocho, & excommunicationes publicatas ab eo, licitè quis audit Missam extra Parochiam in diebus Dominicis, & in aliis festiuis, nulla interueniente proprij Parochi licentia, vt bene resoluunt Syluest. *in summ. verbo Missa, il.2.n.5.* Nauar. *in man.c.21.n.5.vers. non dixi tamen,* Gutier. *canon. lib.1. c.30. ex n.8. & ex n.32.* Ferdin. Paëz *in repet. cap. Missas, de consecr. dist.1. ex n.134.* Non obstat Concil. Trident.

3 *sess.22. in decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ,* dum decidit quòd Episcopus debet monere populum vt frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis, & maioribus festis accedant, quia respondetur Concilium non statuere quòd Episcopus iubeat id, sed quòd moneat, quod verbum est consilij, vt notant Fusc. *de visit. lib.2.c.21.n.42.* Nauar. *vbi su-*

4 *prà,* Gutier. *d.c.30.n.33. ad fin.* vnde sacra Congregat. censuit non posse Episcopum cogere populum mulctis, & pœnis in casu notabilis negligentiæ, aut contumaciæ ire ad audiendum Missam in Parochia sua, vt referunt Zerol. *in praxi Episc. p.1. verbo Missa, §.6.* Azor. *instit. moral. p.1. lib.7.c.6.q.6.* Fagund. *in quinque Ecclesiæ præcepta, prec.... lib.2.c.3. num.13.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p.2. alleg.24.n.17.* vbi *num.18.* aduerto Missæ audiendæ præceptum adimpleri quocunque loco audiatur, siue in propria Parochia, siue in qualibet alia Ecclesia, aut loco vbi celebretur, posse tamen fieri aliunde, vt aliquis peccet non audiendo Missam in propria Parochia, videlicet si nolit eam audire ex contemptu, aut quando Parochus declarat ea, quæ Parochiani scire tenentur. Ex peculiari tamen priuilegio præcepto audiendæ Missæ satisfacit qui in Mendicantium Fratrum sacris ædibus illam audiuit, secundùm Fusc. *d. lib.2.c.2.n.36.* Gutier. *d.c.30. ex n.22. & n.34.* Azor. *d.c.6.q.7.* 5

6 *Qui proprio contempto Presbytero,* &c. Aduerte quod contempto proprio Presbytero notorio fornicatore, vel excommunicato potest parochianus Missam audire in aliena Parochia, vt per Farin. *in praxi crimin. p.5. q.138.n.60.*

7 In gloss. *Si alterius.* Notatur ad hoc, quòd domicilium non dicitur contractum ex sola habitatione, seu conuersatione, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 80. *n.2. & 14.* Mascard. *de probat. concl.534.n.22. & 23.* Card. Tusch. *verbo domicilium, concl.596.n.18.* Farin. *fragment. crimin. p.1. lit. D, n.200.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus Parochianum alterius, sine ipsius licentia ordinare non potest, ac proinde nec iudicare.*

2 *Ordinare qui non potest, non potest iudicare.*

3 *Argumentum de foro exteriori ad forum exterius valet.*

4 *Episcopus potest ordinare eos, qui in suam diœcesim domicilium transtulerint.*

CAP. Nullus. III. *Adrian. Papa.*

1 EPiscopus Parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, ac proinde nec iudicare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.*245. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 463. remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur à Buchard. *lib.2. Decretal. c.39.* Iuo. *p.6.c.140.* & ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.3. tit.25.c.3.*

2 Dicit hic text. quòd qui non potest aliquem ordinare, non potest etiam illum iudicare, de quo D. Barbos. *in l.1. ff. de iudic. art.3.n.200.* Vnde regula deduci 3 solet quòd valet argumentum de foro exteriori ad forum interius, vt per Sot. *in 4. dist.20.q.2. art.2. & lib.4. de iustitia, q.5. art.3. vers. quartò arguitur, & q.6. art.3. vers. neque verò,* Petr. à Nauar. *de restitut. tom.1. lib.2.c.1. n.67.* nouè Ioan. Valerum *de differentiis inter vtrumque forum, in prælud. propè fin.*

4 In gloss. *Præsumat*, ibi, *nisi eò domicilium transtulerit.* Notatur ad hoc, quòd Episcopus potest ordinare eos, qui in suam diœcesim domicilium transtulerint, de quo vide per me dicta *de offic. & potest. Episcop. p.2. alleg.3.n.22. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fines Parochiarum, de quibus constat, vel finibus cohærentia præscribi non possunt*, & n. 2.
3 *Amplia procedere etiam in finibus Regnorum, seu comitatuum, & etiam in iis, qui cohærent finibus, & quamvis præscriptio immemorialis proponatur.*
4 *Intellige textum solummodo procedere ibi de finibus quatenus fines sunt, & habent rationem finiendi.*
5 *Iudicium idem est de annexis, & connexis.*

Cap. Super eo. IV.

Vrban. III.

1 Limites prouinciarum sicut secundùm iura præscribi non possunt, sic limites Episcoparum, & Parochialium cum adhærentibus non possunt præscribi si legitima probatione, & indubitata fide constet ordinatione Ecclesiastica esse statutos. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Butr. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 254.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 463.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab. Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 25. c. 5.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *c. 6.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Bald. *de præscript. c. 6. n. 7. vers. decimus.* Parlad. *lib. 1 rerum quotidian. c. 1. §. 17. n. 3.* Mich. Grass. *lib. 3. commun. verbo confines, q. 8.* Menoch. *cons. 147. num. 44.* vbi hoc intelligit quando limites sunt clarè, & manifestè distincti, secus si dubij sint, de quo etiam Hieronym. de Monte *de finibus regundis, c. 107. n. 2. fol. 268.* cuius principalis resolutionis ea potissima videtur ratio ne aliàs admissa in proposito finium præscriptione, cum publico incommodo oriatur confusio tam inter Prælatos, quàm inter subditos, vt intendit text. *in cap. quicunque, cap. licèt, 16. q. 3.* quæ ratio satis defendi potest si aduertas fines prouinciarum, diœcesum, & parochiarum in vtilitatem publicam non priuata, sed publica auctoritate cõstitutos, & distinctos fuisse, *c. 1. 80. dist. c. 1. n. 13. q. 1.* intendit text. *in præsenti*, ibi, *Ecclesiastica ordinatione institutos*, Concil. Trid. *sess. 14. de reform. c. 9. & sess. 24. de reform. c. 13. in fine*, vnde fines huiusmodi quatenus fines sunt iuris publici auctoritate, & vtilitate constituti, vt in simili probat *l. id quod 7. §. 1.* ibi, *limites, ff. de periculo, & commodo*, ac proinde immutabiles esse debent, & meritò præscribi prohibentur, ne aliàs priuata cuiusque præscribentis auctoritate sublatis antiquis passim noui limites constituantur, & tam in iurisdictione, quàm in reliquis ad publicam vtilitatem pertinentibus frequens detur occasio incertitudinis, & confusionis: id quod non ita contingit in finibus prædiorum, qui non publici, sed priuati iuris sunt, non publica, sed priuata vniuscuiusque auctoritate, & voluntate instituuntur, & mutantur, *l. 1. C. de finibus regund.* & confusio, quæ timeri potest, non ita principaliter publicum, sed magis priuatum continet detrimentum: sic sanè licèt intra fines prouinciæ, diœcesis, vel parochiæ admittatur præscriptio ad effectum vt præscribens intra illos obtineat iurisdictionem, vel iura Episcopalia, seu parochialia, vt colligitur ex reg. *cap. audistis, & cap. cùm olim*, & clarius ex *cap. ad aures, de præscript. c. 1. illo tit. lib. 6. d. c. quicunque, d. c. licèt, cap. quia, in fine; de præscript.* vbi Felin. *n. 5. in fin. cum seqq.* post Abb. *hic n. 6.* Nihilominùs tamen fines ipsi præscribi non possunt ad effectum vt desinant esse qui antea erant, vel restringantur, vt alij extendantur, & sint vbi non erant, quia ratio prædicta, & huius text. prohibitio non offenditur, vbi manentibus finibus sicut antea intra illos præscribitur, nec obstat *cap. cùm sint 18. vers. & attendendum, de decimis*, satisfit enim vt per *gloss. vlt.* communiter receptam ex Zabar. *ibi.*

Amplia decisionem huius text. seruandam esse etiam in finibus Regnorum, Comitatuum, vel Statuum sæcularium, vt obseruant Abb. *hic in fine*, Paris. *d. cap. quia, n. 17.* Balb. Crass. & Alciat. *dictis locis.* Amplia rursus id ipsum locum habere etiam in iis, quæ cohærent finibus, vt apertè probat hic text. ex quo ita colligunt omnes, gloss. & communis *in d. cap. quicunque, & d. cap. qui sint*, vbi Abb. *n. 9.* Balb. *vbi suprà*, cum quibus declarabis post Ioan. Andr. & Abb. *hic n. 4.* Amplia denique text. hunc procedere etiamsi præscriptio immemorialis proponatur, siquidem & hæc excluditur per generalia verba huius text. cum similibus & per rationem prædictam, Abb. *hic num. 1.* Felin. *in fin. in d. cap. quia*, & satis intendit *gloss. vlt. in cap. fœlix 16. quæst. 1.* 3

Intellige text. solummodo procedere vbi de finibus constat, nam si de illis non appareat, admittetur præscriptio, quia non præscribuntur fines, ac subinde cessant verba huius text. & ratio prædicta, vt satis expressit Pontifex *in præsenti, & in cap. inter, vers. ob hoc, cum seq. 16. q. 3.* gloss. & omnes præcitati. Limita præterea regulam hic præscriptam procedere tantùm in finibus quatenus fines sunt, & habent rationem finiendi, itavt per præscriptionem desinant esse fines, vel vbi antea erant; si verò considerentur non in quantùm fines sunt, sed respectu soli, quod occupant, quoad dominium, & proprietatem eiusdem, itavt maneant apud fines, & retineant finiendi rationem sicut antea, quamvis sub dominio alterius, vtique admittenda est præscriptio, quia propriè loquendo, non præscribuntur fines, ac proinde cessant verba, confusio, & ratio, de quibus *suprà*, ita intendunt gloss. *in d. cap. quicunque*, ibi, *sed quantum ad proprietatem*, &c. Zabarell. *in d. cap. quia*, & ibi, Felin. *num. 5. in princ. & vers. considera*, Paris. *num. vlt.* Balb. *vbi suprà*, qui tamen post gloss. *in d. cap. quicunque, in fine.* falsò existimant fines iure proprietatis præscribi vbi fines ipsi non manent amplius, sed desinunt esse tales, siquidem longè verius est præscriptionem iure proprietatis in proposito dici, vbi terra, vel solum ipsum præscribitur quoad dominium, vt alicuius efficiatur proprium, interim tamen manent fines sub ratione finium, quia adhuc post præscriptionem habent rationem finiendi, & limitandi sicut antea, iuxta addita ad *d. c. quia.* 4

Ex his, quæ finibus cohærent.] Quia de annexis, & connexis idem est iudicium, vt per Dec. *numero 3.* post Panorm. *not. 3. in cap. quanto, de iudic.* vbi gloss. *verbo annexa*, Hippol. *sing. 251.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 45. & casu 95.* Garc. Gironda *de priuileg. & exempt. explicat. num. 751.* Escob. *de ratiocin. cap. 13. num. 11.* 5

SVMMARIVM.

1 *Parochianus seu diœcesanus si domicilium transfert, primus Prælatus in eo iura Episcopalia, seu diœcesana sibi non vendicat, decimæ tamen Prædiales illius Parochiæ sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.*

2 Cleri

2 *Clericus, qui mutat omnino domicilium, non subest amplius Episcopo originis, sed domicilij.*
3 *Decimæ prædiales regulariter illi sunt Ecclesiæ tribuendæ in cuius territorio prædia sita sunt; personales verò debentur Ecclesiæ in qua audiuntur diuina, & Sacramenta percipiuntur.*
4 *Curatus in sua parochia habet intentionem fundatam in decimis prædialibus contra Episcopum.*
5 *Domicilium contrahentis animus ex assidua habitatione, & conuersatione dignoscitur.*

CAP. Significauit, V. & vlt.

Cœlest. III.

1 SI quis ex vna diœcesi transfert domicilium in aliam, primus Episcopus non habet iurisdictionem in ipsum, nec ab eo temporalia exigere potest, cùm ei administret spiritualia, sed secundus; tamen si ille habet prædia in primo Episcopatu, soluere debet decimas integras primo Episcopo, nisi alteri deberentur ex consuetudine. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 225.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 463.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decretal. lib. 3. tit.* [illegible] *cap. vnic.*

2 *Nullum in prædictos, &c.*] Notatur ad hoc, quòd Clericus, qui mutat omnino domicilium, hoc est, qui aliò proficiscitur non reuersurus deinceps, non subest ampliùs Episcopo originis, sed tantùm Episcopo domicilij, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 30. tract. 3. n. 9.* vbi enim quis hospitium constituit in aliena parochia cum animo ibi remanendi, fit parochus illius, Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 6. q. 45. n. 4. in fine.* Et ideo vbi quis mutauerit domicilium, decimæ non debentur priori Curato, sed secundo, vt per Rebuff. *de decimis, q. 6. n. 24.* Monet. *eodem tract. c. 7. n. 24.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 1. c. 35. q. 14.* quos refert Rot. *in Abulen. decimarum 17. Decembris 1627.* coram R. D. meo Coccino Decano *vers. nec illas.*

3 *Ita quòd etsi de agris, &c.*] Notatur ad hoc, quòd decimæ prædiales regulariter illi sunt Ecclesiæ tribuendæ, cuius territorio prædicta sita sunt, vt per Soar. *de relig. tract. de decimis, lib. 1. c. 21.* Gutier. *pract. lib. 1. q. 17. n. 1.* Rot. apud Farin. *decis. 371. n. 4. p. 1. recent.* & alios citatos ad *cap. cùm contingat 29. à n. 4. infr. de decimis.* Personales debentur illi Ecclesiæ in qua audiuntur Diuina, & recipiuntur Sacramenta, non verò baptismali, si illic diuina non audiuntur, Rebuff. *de decimis, q. 6. n. 21.*

4 *Deinde eis ipsas, &c.*] Notatur ad hoc, quòd Curatus in sua parochia habet intentionem fundatam in his decimis contra Episcopum, itavt non teneatur probare eas ad se pertinere, Rebuff. *de decim. quæst. 7. num. 5.*

Nec ab eis temporalia exigant, quibus Sacramenta non administrant.] Notatur ad hoc, quòd Prælatus, seu Rector Sacramenta non administrans, non potest decimas exigere, vt per Abb. *in cap. ad Apostolicæ, de decim.* quem refert Rot. *in Abulen. decimarum 17. Decembris 1627.* coram R. D. meo Coccino Decano, *vers. quo verò ad secundum.*

5 In gloss. *Habitatores.* Notatur ad hoc, quòd contrahentis domicilium animus ex assidua habitatione, & conuersatione dignoscitur, vt per Farin. *fragment. crimin. p. 1. lit. D. n. 202.* & quid sit domicilium, & quando contrahatur, dixi *de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 3. n. 22. cum seqq.*

De Decimis, & Primitiis, & Oblationibus.

TIT. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Decimarum materia vbi tractentur, ostenditur.*
3 *Primitiarum materiam qui tractent, citantur.*
4 *Oblationum materiam tractantes referuntur.*
5 *Oblationes generaliter sumptæ important omnes actiones per quas quæcumque res ad diuinum cultum exhibentur, strictè tamen & propriè dicuntur res illa, quæ intuitu religionis immediatè Deo ab hominibus, absque immolatione exhibentur.*
6 *Primitiæ dicuntur ab eo quia dantur primæ, vel ab eo quia dantur optimæ.*
7 *Primitiæ definitio traditur.*
8 *Decimæ sunt res quæ Ecclesiarum ministris, ratione ministerij Sacramentorum persoluuntur.*
9 *Decimæ, Primitiæ, & Oblationes in quo differant, ostenditur.*
10 *Decima definitur vt sit decima pars fructuum ad quam petendam ius competit Ecclesiis Parochialibus ratione ministerij Sacramentorum.*
11 *Decimæ aliæ sunt prædiales, aliæ personales.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Panormit. Guillelm. Durand. *in breuiario iuris Canon. fol. 175.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 123.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij, à pag. 461.* Lancellot. *in instit. iuris Canonic. lib. 2. tit. 26.* Henric. Canis. *in summa iuris Canonici, lib. 2. tit. 26.* Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 244.* Lancellot. *in instit. Canon.* Canis. *in summa iuris Canonic.* Casarel. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. summa in Decretal.* omnes *sub hoc titul.*

De decimis speciales ediderunt tractatus Petr. Rebuffus, Tyndarus, Henric. Canis. & Ioan. Petr. Monet. 2
Andr. Hispan. *in regulis decimarum*, Anton. Honcala *in opusculo 1. de decimis*, Aurel. de Istria Sorba *in tract. de decimis, & agricultura*, Durand. *in 4. part. tit. de decim.* Ioan. Maior. *in 2 sent. dist. 37. q. 26.* S. Anton. *in summa, p. 2. tit. 4. c. 3.* S. Raymund. *in sum. lib. 1. sub hoc tit.* Alens. *p. 3. summa, q. 51.* Altisiodor. *in sum. lib. 3. tract. 29.* S. Th. *2. 2. q. 87.* vbi Caiet. Ioan. de Arag. & alij, Thom. Valdens. *tom. 1. doctrinalis antiquitatum Fidei Catholicæ, lib. 2. art. 3. c. 64. cum duob. seqq.* Astens. *in summa, lib. 6. p. 2. tit. 35.* Beluacen. *in speculo doctrinali, lib. 9. à c. 131. vsque ad c. 152.* Abulen. *in Matth. c. 23.* Alphons. à Vega *p. 1. summ. c. 87.* Læl. Zech *in summa, p. 2. c. 81.* Petr. de Ledesma *in summa, p. 2. tract. 9.* Fr. Emman. *in summa, tom. 1. c. 87.* Angel. Armil. Caiet. Tabien. & Syluest. *verbo decimæ.* Sot. *de instit. lib. 9. q. 4.* Rayner. *in pantheologia, verbo decimæ*, Valent. *tom. 3. disp. 6. q. 5.*

Vasquez *in opusculo de benefic.c.1.* Cardin. Bellarmin. *in controuerſ. tom.1.p.2.controuerſ.5. generali, lib.1.de Clericis*, c.35. Cardin. Tolet. *in instruct. Sacerd.lib.6. cap.*20. Azor. *instit. moral.p.1. lib.7.cap.*15.*cum ſeqq.* Leonard. Leſſ.*de iuſtit.lib.2.cap.*39. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.*19.*cap. vlt. ſect.*3. Ioan. Malderus *de iuſtit. & relig. tract.* 10. Soar. *de relig. tom.* 1. *tract.*2.*lib.*1.*c.*9.*cum ſeqq.*Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.*2.*q.*49. Vincent. Fillinc. *tom.*2. *tract.* 27. *cap.*7. *cum ſeqq.* Stephan. Fagundez *in ſeptem Eccleſiæ præcepta, præcept.*5. Tambur. *de iure Abbatum, tom.*1. *diſp.*15.*quæſt.*18.Paul. Layman.*in Theolog.moral.lib.*4. *tract.* 6. Ex noſtris Iuriſtis Couar. *var. lib.* 1. *cap.*17. Greg. Lop. *in* 1. *part. tit.* 20. *de los diezimos que los Chriſtianos deuen dar à Dios*, Nauar. *in man. c.*21.*à n.*8.*& tom.*1.*conſil. ſub hoc tit.*Alphonſ. Aluarez Guerrero *in ſpeculo iuris Pontific. c.* 66. Bellug. *in ſpeculo Principum, rubr.*13. §. *tractemus*, Vezin. Bonacoſ. & Soar.*tom.*1.*commun.opin.lib.*1.*tit.*10.*de decimis*, Gutier. *canon. lib.* 2.*c.*21. Campanil. *in diuerſorio iuris Canon. rubr.*12.*c.*13.*n.*149.*cum ſeqq.* Anaſtaſ. Germon.*de Sacrorum immunit. lib.*3.*c.*17. Perez *ad tit.*5.*lib.*1. *Ordinam.* Andr. Molfeſ. *in promptuario triplicis iur. tit. de beneſ.c.*4. Camil. Borrel. *de præſtantia Regis Catholici, c.* 59. vbi præſertim de decimis conceſſis Regibus Hiſpaniarum, & meliùs *in ſumma omnium deciſ.tit.*19. *de decimis*, Rendina *in promptuario receptarum ſent. tom.*2.*tit.*26.*de decimis*, Ariſmin.Tepat.*var.reſol.lib.*1. Anton. Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo decimæ*, Ioan. Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſ. p.* 2. *c.* 12. *de decimis*, Iacob. Cancer. *var. reſol. part. c.* 23. Petr.Greg. *ſyntagm.iuris, lib.*2.*tit.*20.Hieron.Carat.*in opuſculo de iuribus parochialibus, tit.*5. *de decimis*, nouiſſimè ego ipſe *de offic. & poteſt. Parochi, p.*3.*c.*28. *de decimis*. De decimis apud Gentiles, & alia vide apud Card. Cæſar.Baron.*tom.*1.*annalium Eccleſiæ anno Chriſti* 57.*pag.*33. Prudent. de Sandoual *en la chronica del Rey Don Alfonſo VII.c.*66.Fr. Hieron.Roman.*de Republ.Chriſtiana, lib.*3. *c.*14. Et de numero decennario plura congerunt Tiraq. *de præſcript.*§.1. *gloſſ.*4.*in princ.* Petr. Burg.*de myſt.numer. tit.de numer. denario*, Monet.*de decimis, c.*2.*à n.*6.

3 De primitiis vide Boër. *deciſ.* 136. Perez *ad tit.* 5. *lib.*3. *Ordinam. pag.* 126. Put. *deciſ.* 169. *p.*3.*in antiq.* Azor.*inſtit.moral. p.*1.*lib.*7.*c.*38.Tiraq.*de iure primog. in præfat.à num.*69. Ioan. Franc. Leon. *in theſauro fori Eccleſ. p.*2.*c.*13.*de primitiis*, Soar. *d. lib.*1. *c.*8. Leſſ.*d. c.*39.*à n.*30. Hieron. Carat. *d.opuſculo, tit.*4. Henric. Caniſ.*de decimis, c.*19.nouiſſimè metipſum *de offic.& poteſt.Parochi, can.*27.*de primitiis.*

4 De oblationibus peculiares ediderunt tractatus Marian. Socin. & Troil. Maluit. incidenter egerunt Ozaſc. *deciſ.*99. *n.*17. Azeued. *l.*1.*n.*9.*tit.*5.*lib.*1.*nouæ recop.*Valaſc.*conſil.*14.*n.*2.*cum ſeqq.*Zerol.*in praxi Epiſcop. p.* 1. *verbo parochia*, §.5. *& p.*2. *verbo oblationes.* Azor.*d.lib.*7.*c.*7.*& c.*38.Soar.*d lib.*1.*c.*5.*cum ſeqq.*Leſſ. *d.c.*39.*n.*39.*cum ſeqq.* Marc. Anton. Genuenſ.*in praxi Curiæ Archiep. Neapol.c.*57. Hieron. Carat.*d.opuſculo, tit.*3.nouiſſimè ego ipſe *de offic.& poteſt.Parochi, p.*3. *c.*24. *de obligation.* Vide dicta *ad cap. paſtoralis* 9. *de his quæ fiunt à Prælatis.*

5 Pro plena huius rubr. notione ſciendum eſt aliud eſſe oblationes, aliud primitias, aliud denique decimas appellari, & inter ſe iſthæc maximè differunt, ſi quidem oblationes licèt generaliter ſumptæ importent omnes actiones per quas quæcunque res ad diuinum cultum exhibentur, vt explicat Sot. *lib.* 9. *de iuſtit. q.*3. *art.*1. & ita in verbo *oblatio*, ſic accepto decima, & primitia continentur, ſecundùm Syluestr.*in ſumma, verbo decima, n.*2. ſicut continentur omnia illa, quæ Deo Opt.Max.offeruntur, prout in decimis patet ex illo *Geneſ. cap.* 28. in finalibus verbis, ibi: *Decimas offeram tibi*, & *Num. cap.*18.ac ex *c.* 1. 16. *quæſt.*7.ſtrictè tamen, & propriè oblationes dicuntur res illæ, quæ intuitu Religionis immediatè Deo ab hominibus abſque immolatione exhibentur, vt ſcilicet vel in vſum Eccleſiæ, vel in vſum miniſtrorum cedant, iuxta illud *Matth.cap.*5. ibi: *Si offeres munus tuum ante Altare*, &c. & *Deuteronom. cap.*23. ibi: *Non offeres mercedem*, &c. explicat Sot. *d. quæſt.* 3. *art.* 1.

Primitiæ verò dictæ ab eo, quia dantur primæ, 6
vel ab eo, quia dantur optimæ, vt aduertit Syluest. *verbo decimæ, n.*1.*in fine*, ſunt res per quas initia, ſeu 7
primitiua frugum in recognitionem diuini beneficij, quo iucundiſſimos terræ fructus ſuſcipimus, Deo tanquam Creatori, & datori illorum rependuntur, quaſi damus Domino quod ab eo accipimus, & ideo meritò primum, & optimum damus horum bonorum primo & optimo auctori, de qua primitia loquitur illud Exodi cap. 25. *Primitias ab omni homine*, &c.& *c.*13.*in princ.*& *c.*20.ibi: *Decimas, & primitias non retardabis reddere*,& *Deuteron.c.*26.ibi: *Tolles de cunctis frugibus tuis primitias*, & *c.* 18.ibi: *Omnes primitias*, &c.& agit text.*in cap. decimas, verſ.oportet autem* 16. *quæſt.*7.

Decimæ denique ſunt res quæ Eccleſiarum mini- 8
ſtris ratione miniſterij Sacramentorum perſoluuntur, de quibus agit illud *Leuit. c.* 27. & *Geneſ. c.*8. *in fine*, ibi: *Decimas offeram tibi*, & *Num.c.*18.ibi: *Decimarum*, &c.& *Deuter. c.*14. ibi: *Decimam partem ſeparabis*, &c.

Inter iſtas autem illud eſt diſcrimen quòd licèt de- 9
cimæ, & primitiæ ſint in præcepto obligante, prout in decimis probat text.*in cap.decimæ*, ibi: *Sed tardiùs dare peccatum eſt*, & ibi:*Decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit*, 16. *q.*1. D. Thom.2.2.*quæſt.*87.*art.*1.Sot.*d.lib.*9.*quæſt.*4.*art.*1. In primitiis probat text.*in cap.*1.*verſ.oportet autem* 16. *quæſt.*7. tradit gloſſ.*in cap.* 1.*de decim.* optimè defendit D. Thom. 2.2.*q.*86.*art.*4.Sot.*d.q.*3.*art.*4.nihilominus tamen oblationes regulariter in præcepto obligante eſſe non dicuntur: de ratione enim oblationis eſt quòd ſponte fiat, iuxta illud *Exod.c.*25. ibi: *Ab omni homine qui offert vltroneus, accipietis eas*, qualis ſpontanea oblatio dici non poteſt illa, quæ ex vi præcepti facta eſt, arg. text.*in princ.Inſtit.de obligat.* In aliquibus tamen caſibus oblatio poterit eſſe in præcepto, puta præcedente promiſſione, conſuetudine, ſeu alio actu obligationem inducente, iuxta text. ſic intelligendum *in cap.qui oblationes il.*1.*& ſeqq.*10. *q.*1. Vel ſi Parochus nòn obſtantibus decimis egeat reſpectu congruæ ſuſtentationis, tradit gloſſ.*in cap.omnis Chriſtianus de conſecr. diſt.*1. recepta communiter ex Cou. *var.lib.*1.*cap.*17.*n.*5. vel aliis ſimilibus caſibus, iuxta quæ intelligendus eſt text *in d.cap: omnis Chriſtianus, & in cap ſtatuimus* 16.*q.*1.vt aduertit Sot.*d. q.*3.*art.*1. *q.* 4. Demum reſolutiuè decimæ, primitiæ, & oblationes in hoc differunt, quia decimæ ſunt quota pars frugum, & aliorum licitè acquiſitorum debita ex præcepto Eccleſiæ miniſtris: at verò primitiæ ſunt ſolùm primæ, quæ naſcuntur fruges, ſeu prima frugum pars: oblationes autem quicquid Deo, vel Eccleſiæ, eiúſve miniſtris voluntariè exhibetur, regulariter loquendo. Ita Sot. *d. quæſt.* 3. *art.* 1. *& q.*4. *art.*1. Rebuff. *de decim.q.*1. *num.*17. *cum ſeqq.* Tyndar. *eod. tract. num.*84. *cum ſeqq.* Monet. *eod. tract. cap.*2. *num.*10.

Decima autem explicata vt *ſuprà*, rectè definitur vt 10
ſit decima pars fructuum, ad quam petendam ius competit

competit Ecclesiis Parochialibus ratione ministerij Sacramentorum? sic sanè decimæ, prout in iure consistunt sunt ius spirituale, seu spiritualibus annexum dependenter, eo quòd illæ dependent ab officio spirituali, nempe ministerio Sacramentorum, prout censet D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 3. idque procedit sine decimæ competant in titulum, siue in proprietatem, Cardinal. *in Clement. dispendiosam, quæst.* 14. *de iudic.*

11 Decimæ secundùm aliquos in triplici sunt differentia, putant enim quasdam esse prædiales, seu reales, prout sunt illæ, quæ, ex fructibus prædiorum colliguntur; nonnullas appellant personales, vt sunt illæ, quæ nomine personæ, puta ex lucro humana industria quæsito computantur; alias denique mixtas esse arbitrantur prout dicunt esse illas, quæ ex fructibus pecorum percipiuntur, eo quòd partim ratione loci in quo pascunt, partim ratione personæ cuius industria custodiuntur, existimant debitas esse, prout in specie tradunt Hostiens. *in summa huius, tit.* §. 1. Mai. *in 3. sentent. dist.* 37. *q.* 46. *in princip.* Sylnest. & Angel. *in summa. verbo decima, in princip.* Quæ quidem triplex diuisio neqnaquam placet, tum propter text. *in l. in pecudum, ff. de vsur.* tum etiam, quia vix dari possunt reales, quorum perceptio etiam ex personæ industria non resultet; vnde dicendum est decimas ad duas tantùm species attento iure reduci posse; iuxta text. & quæ *ibi* notant Doctores *in cap. ad Apostolicæ, de decim.* & ita aliæ sunt prædiales, aliæ verò personales appellantur: priores sunt, quæ debentur ex fructibus hominis industria & ministerio quæsitis. Inter quas species illud est discrimen quòd priores ex lege veteri debebantur, & percipiebantur, sicut modò ex lege humana Ecclesiastica debentur, & solui præcipiuntur: at rarò posteriores, licèt olim possent solui, non tamen erant in obligatione, vt aduertit D. Thom. *d. q.* 87. *art.* 2. *in corpore.* Nunc tamen à Romanis Pontif. constitutæ inueniuntur, iuxta text. *in d. cap. ad Apostolicæ, & in cap. pastoralis, hoc tit.* tradunt D. Thom. *vbi proximè*, Couar. *var. lib.* 1. *c.* 17. *ex n.* 8. *vers. tertio*, Nauar. *cons.* 2. *ex n.* 7. *hoc tit.* Datur tamen in prædictis decimis quædam conuenientia, quòd stante congrua sustentatione prædictæ decimæ, pro temporum, locorum, & personarum qualitate mutationem recipere possunt, & sic ex consuetudine priuilegio, vel constitutione Ecclesiæ potest maior, vel minor quantitas secundùm illius iudicium institui; nam cùm pro prædictis qualitatibus leges humanæ mutationes recipiant, ex text. *in cap. non debet, in princip. de consang. & affin.* & decima tam prædialis, quàm personalis respectu certæ, & determinatæ partis sit à lege humana instituta, meritò effectum est vt stante congrua sustentatione intra illius limites circa extensionem vel diminutionem decimæ maior, vel minor pars designari possit ex Ecclesiæ priuilegio, seu constitutione, vel consuetudine legitimè præscripta, prout in specie resoluit Sot. *q.* 4. *art.* 1. *vers. quarta conclusio*, & antea D. Thom. *d. art.* 1. *in corpore, in final. verbis*, Couar. *lib.* 3. *variar. c* 17. *num.* 7. Guid. *decis.* 384. Syluest. *d. verbo decima n.* 10. quicquid contrarium teneat gloss. *in d. cap. quibusdam, & ille quippe, de decim* quam explicat Sot. *in d. art.* 1. *col. pen.* dum in decimis prædialibus talem improbant consuetudinem ex defectu rationabilitatis, quæ quidem rationabilitas necessariò supponenda est vt consuetudo operetur.

SVMMARIVM.

1 *Decimarum quatuor genera exprimuntur, quæ veteri lege debebantur.*
2 *Decimarum diuisio ponitur.*
3 *Decimæ, & primitiæ differunt inter se.*
4 *Primitiæ quo tempore institutæ, & qua quantitate, remissiuè.*
5 *Iudex excusari potest si omissa communi Doctorum opinione iudicet secundum illam, quam aliquando eius præceptor veram esse affirmauit.*

CAP. Decimam. I. *Hieron.*

Decimæ & primitiæ legis antiquæ referuntur Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iur. Pont. pag.* 256. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 454. remissiuè Casalan *annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex D. Hieron. *super Ezechiel. c.* 45. & refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 17. *c.* 1. 1

Olim, vt habetur *in hoc text.* fuerunt in veteri lege quatuor genera decimarum; primum earum, quæ soluebantur à populo Leuitis, de quibus *Exodi* 22. *&* 2. *Esdræ* 10. & hæc erat decima frugum pars, quam etiam nunc debet populus soluere Christianus: secundum erat earum, quas Leuitæ ex decimis sibi solutis dabant Sacerdotibus *Numer.* 18. & loco harum subrogata est quarta, quæ datur Episcopo à Presbyteris parochialibus, vt aduertunt Abb. *hic*, & Tyndar. *de decimis num.* 1. vel potiùs illa decima, quæ aliquando imponitur per Summum Pontif. super beneficiis, vt docent D. Thom. 2. 2. *quæst.* 87. *art.* 4. *ad* 3. Rebuff. *in tract. huius tit. quæst.* 3. *num.* 3. Couar. *var. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 3. tertium genus erat decimarum, quas in horreis recondebat, & separabat quisque de populo, vt comederet eas, cùm iret in templum Hierusalem, accersitis in vestibulo Templi Sacerdotibus, & Leuitis ad conuiuium *Deuteronom.* 12. *&* 14. harum autem loco subrogatæ sunt illæ oblationes, quæ fiunt ad sacrificium: quartum genus erat earum decimarum, quæ pauperibus erogabantur, vt habetur *Deuteronom.* 6 *&* hæ hodie quoque, licèt impropriè, remanent, debemus enim quod superest dare in eleemosynam pauperibus *Luc.* 2. Ita Monet. *in d. tract. huius tit. c.* 3. *n.* 1. 2. *&* 3. 2

At vero primitiæ, &c.] Ergo decimæ, & primitiæ differunt inter se, vt per Abb *hic n.* 4. Rota apud Farin. *decis.* 469. *n.* 1. *p.* 1. *recent.* 3

Non erant speciali nomine, &c.] Primitiæ quo tempore institutæ, & quanam quantitate, explicant Rebuff. *de decimis, q.* 1. *n.* 17. *cum seqq.* Perez *ad tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 126. 4

In gloss. *Magistrorum*, ibi, *opiniones magistrorum sunt fouendæ*; & ideo excusari potest iudex si omissa recepta communi Doctorum opinione iudicet secundùm illam, quam aliquando eius præceptor veram esse affirmauit, de quo vide Ferret. *caut.* 31. Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 71. *n.* 151. Rebuff. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, verbo examinationem, vers. nonum, & de priuileg. scholarium, priuil.* 72. 5

SVMMARIVM.

1 *Clerici clericis dare decimas non debent*, & n. 2.
3 *Clerici, qui ab aliis Clericis spiritualia recipiunt, personales decimas soluere tenentur.*

4 *Clerici*

4 *Clerici de dote Ecclesiæ an debeant decimas, ostenditur.*

5 *Decimas de propriis prædiis, siue patrimonialibus Clerici soluere debent.*

Cap. Nouum genus. II.

Paschal. II.

1 Clerici à Clericis non debent decimas accipere, nisi ab illis, quibus spiritualia ministrant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 259. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 464. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 7. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 12. *c.* 36.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt plura in eius intellectum adducentes Ego ipse *de officio, & potest. Paroch. p.* 3. *cap.* 28. §. 3. *à num.* 8. Soar. *de Relig. tom.* 1 *tract. de decimis, lib.* 1. *c.* 17. *num.* 23. Azor. *institut. moral. part. lib.* 7. *cap.* 24. *quæst.* 5. Franc Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 2. *cap.* 12. *de decimis, à n.* 52. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 12. *à num.* 35. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 19. *num.* 88. Vasq. *in opusc. de benefic. c.* 1. §. *vnic. dub.* 8. Marc. Anton. Genuens. *in practicab. Ecclesiast. quæst.* 628. Paul. Layman *in Theolog. moral. lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 3. *num.* 3. Inter omnes non displicet dicere text. probare Clericum non debere decimam soluere Clericis ex illis decimis, quas ipse percipit, vt intelligunt Rebuff. *de decimis, q.* 6. *n.* 9. & Azor. *d. c.* 24. *q.* 5. quibus libenter accedit Monet. *de decimis, c.* 5. *q.* 1. *n.* 8. Vel secundùm Perez *l.* 1. *propè finem, vers. est & aliud, tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 67. potest dici text. probare quòd Clerici in quantum de decimis pro suo spirituali munere recipiunt, ac de fundis Ecclesiæ eorumque fructibus iure Clericali viuunt, nullas tenentur soluere decimas. Vel denique de Clericis einsdem Ecclesiæ, & prædiis ad eandem Ecclesiam pertinentibus, vt intelligit Less. *de iustitia, lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 5. *n.* 23.

Quapropter in hac opinionum varietate, ex qua non bene deprehenditur verus huius text. intellectus, pro declaratione aduertendum est Clericos dupliciter considerari, vel enim considerantur in quantum tales, vel rursus in quantum sunt fideles, non habito respectu ad Clericatum, memini huius diuisionis in specie D. Thom. 2. 2. *quæst.* 86. *art.* 4. *in corpore*, intendit Sot. *de iustit. lib.* 9. *quæst.* 4. *column.* 2. Hoc supposito resoluendum est Clericos priori modo consideratos non esse debitores decimarum, ex illis bonis, in quibus tanquam tales considerantur, siquidem sic considerati non sunt Parochiani, de ratione enim Clerici est, vt aliis spiritualia ministret, ac proinde cum decimæ ratione administrationis spiritualium debeantur Parochianis, quibus illa facta est, vtique Clerici, quibus in quantum tales prædicta administratio non fit, & propterea non dicuntur Parochiani, ad decimarum solutionem non tenebuntur, non sic dicas si dentur bona in quibus posteriori modo considerentur. Constat siquidem omnes fideles subesse Parocho quoad forum conscientiæ, *cap. omnis, de pœnit.* ac subinde sicut soli Sacramentorum ministri ius habent percipiendi decimas, ita quoque omnes Parochiani, & consequenter Clerici in quantum fideles, dicuntur debitores decimarum ex illis bonis in quibus tales considerantur.

Ex quibus colligitur Clericos non teneri ad solutionem decimarum ex fructibus suorum beneficiorum, patet si expendas respectu illorum fructuum non parochianos, sed clericos ministrantes spiritualia considerari, vnde nil mirum si de illis soluere decimas non teneantur, ita in specie probat text. *hîc in princip.* qui necessariò sic intelligendus est, eo quòd Pontifex hic adducit exemplum Leuitarum, quos constat nihil aliud possedisse quàm decimas, quas loco beneficiorum obtinebant, vt habetur *Iosue c.* 13. *in fine*, & *Numer. c.* 18. Ac proinde vt similitudo rectè procedat, text. in primo modo necessariò intelligendus est de beneficiis clericorum, prout in illis resoluit Sanctus Thomas, & Sot *vbi suprà* Sic sanè decimæ non sunt soluendæ parocho ex prædiis eiusdem Ecclesiæ, quorum fructibus ipsi Clerici à clericali iure viuunt, prout in specie resoluunt *suprà* citati; si modo prædicto prædia etiã dotalia Ecclesiæ fuerint inter limites eiusdem, secus alias, tradunt Abb. *n.* 6. *in præsenti*, & *in cap. nuper, notab.* 1. per text. *ibi infr. hoc tit.* Rebuff *de decim. q.* 5. *n.* 20. & ante illos gloss. *verbo nullo, in c.* 1. *de censibus*, refert plures, quos sequitur, dicens communem Gutier. *lib.* 2. *Canon. c.* 21. *n.* 54. licèt contrarium teneat expressè S. Thom. *d. art.* 3. *vers. ad primum.* Verùm autem ex fructibus personalibus, quos ipsi Clerici ex officio clericali recipiunt, soluere teneantur decimas personales? dicendum est quòd similiter non tenentur, ex supradicta ratione, & ita in specie fatetur Conar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 8. *vers. primo.*

Per contrarium verò prædictos Clericos teneri soluere decimas ex fructibus prædiorum sæcularium, quæ sæculari iure, puta hæreditario, emptionis, vel alio quovis titulo compararunt, patet si expendas respectu huiusmodi prædiorum magis parochianos quàm clericos considerari, ac proinde nil mirum si decimas soluere teneantur, iuxta *suprà* resoluta, & ita in specie probat hic text. *in vers. illi verò*, sic necessariò intelligendus, tradunt Doctores citati ad *gloss.* 1. Quod ampliandum est primò siue prædicta prædia sint in aliena, siue in propria parochia, vtroque enim casu procedit ratio, de qua *suprà*; sicut similiter in fructibus personalibus, qui extra officium clericale ex aliquo artificio peculiari per clericos acquirantur, de his enim similiter decimas soluere tenentur, vt aduertit Syluest. *verbo decima, n.* 13. Secundò ampliandum siue Clerici sint Rectores earum Ecclesiarum, vt in specie docent S. Thom. *vbi suprà*, Conar. *d. vers. primum*, siue Episcopali, seu quacumque alia dignitate perfulgeant, iuxta text. per locum ab speciali *in c. q.* 16. *q.* 1. Gutier. *vbi supra n.* 2. Non obstat quòd Prælati exempti non subsunt parocho, arg. text. vbi gloss. & DD. *in c. vlt. de pœnitent.* quia respondetur non subesse parocho per accidens, quia scilicet alteri subiiciuntur, nempe Prælato superiori, vel Romano Pont. sed nihilominus attenta rei natura Parochianos esse sicut sunt alij fideles, arg. text. *in d. cap. omnis vtriusque sexus*, & inde est quòd illorum familia remanet subiecta ipsis parochis, vt aduertit Sot. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 4. *art.* 2. *col.* 3. 2

Illi profectò clerici, &c.] Notatur ad hoc, quòd clerici, non Curati ex lucris ac redditibus suis temporali titulo acquisitis, per se & personali debito obligantur ad decimas præstandas Sacerdoti Parochiali, à quo Sacramenta percipere debent, vt per Couarru. *lib.* 1. *var. c.* 1 *num.* 8 *v. primum hinc constat*, Sot. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib* 1. *c.* 17. *num.* 21. Rebuff. *d. q.* 5. *num.* 9 Monet. *de decim. c.* 5. *quæst.* 1 *num.* 4. Paul Layman. *d. tract.* 6. *cap.* 2 *num.* 2. vbi aduertit quòd licèt hæc resolutio hodie nullum vsum habeat in decimis merè personalibus, quippe quas nec laici multo minus Clerici pendere solent, locum tamẽ habent in ter- 3

tris

ris noualibus, quas si excolat Clericus, cùm ante nullum, aut modicum fructum afferrent, ad decimas Parocho suo ex illis soluendas obligari incipit, non per accidens ratione rei, siue terræ, sed per se, & ratione propriæ personæ.

4 In gloss. *A Clericis* 1. ibi, *hoc intellige de dote Ecclesiæ, de qua Clerici non debent dare decimas.* Hanc glossam licèt sequantur D. Thom. *d. art.* 4. & *ibi* Caiet. ac Bald. *tract. de præscript. p.* 5. *princ. q.* 7. Contrarium tamen verius asserunt, eam communiter in hoc reprobantes, Cou. *var. lib.* 1. *c.* 17. *n.* 9. *vers. secundo*, Azor. *d. q.* 5. Monet. *d. c.* 5. *n.* 7. Bellet. *disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de Clerico debitore*, §. 12. *n.* 36. Rebuff. *d. q.* 5. *n.* 19. & 20. Valer. Reginald. *d. n.* 88.

5 In ead. gloss. ibi, *Sed de prædiis propriis, siue patrimonialibus Clerici debent soluere decimas.* Sequuntur Innoc. Abb. & communiter Doctores *in præsenti*, D. Thom. 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. Sot. *de iustit. lib.* 9. *q.* 4. *art.* 4. Couar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *num.* 8. *vers. primum hinc constat*, Azor. *d. q.* 5. Monet. *d. c.* 5. *n.* 3. latè Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 605. *in* 1. *edit.* aliàs *resol.* 429. *in* 2. *edit.* vbi probat Clericum teneri soluere decimam de eo, quod percipit ex patrimonio, ad cuius titulum fuit ordinatus, & in fine asserit text. *in præsenti*, non procedere in patrimonialibus.

In gloss. *Debent*, vlt. ibi, *vel posses intelligere, quòd hic dicit de Clericis coniugatis.* Vide Couar. *d. n.* 8. *vers. vigesimo.* Rebuff. *d. q.* 5. *n.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Compositio super decimis non tollitur per priuilegium sequens si de illa mentionem non facit.*
2 *Compositio inter Clericos valet, vt minus quàm sit decimæ eis soluantur, vel de aliquibus non præstentur.*
3 *Decima ex leguminibus in parua quantitate collectis soluenda non est.*
4 *Priuilegio in secundo, quando non fit mentio de alio alteri concesso, iam est manifesta subreptio, quæ vitiat in priuilegiis.*
5 *Transactio de decimis futuris an, & quando valeat, remissiuè.*
6 *Priuilegium secundùm intentionem Papæ est intelligendum.*

Cap. Ex multiplici. III.

Adrian.

1 Conuentione de decimis per partes iam facta si altera pars obtineat priuilegium à Papa, non facta mentione de conuentione, standum est conuentioni, non priuilegio, quia Papa per priuilegium non intendit derogare conuentioni quam non expressit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 259. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 464. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect. Decret. lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 17. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 13. *c.* 11.

2 Probat hic text. valere compositionem inter Clericos, vt minus quàm si decimæ eis soluantur, vel vt de aliquibus rebus non præstentur, vt per Triuis. *Venetiæ decis.* 29. *n.* 12. Rebuff. *de decimis*, *q.* 13. *n.* 26. Monet. *eod. tract. c.* 5. *n.* 123. Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, precept.* 5. *lib.* 3. *c.* 2. *num.* 9. metipsum *de officio, & potestate Parochi*, *part.* 3. *cap.* 28. §. 4. *num.* 23.

De blado, & vniuersis leguminibus.] Notatur ad hoc, quòd ex blado, faba, aliisque leguminibus soluenda est decima Rebuff. *d. tract. q.* 5. *n.* 4. Ego ipse *d. c.* 28. §. 1. *n.* 5. Monet. *d. c.* 4. *n.* 4. vbi *n.* 11. resoluit quòd si huiusmodi legumina colliguntur in parua quantitate, itavt solum sufficiant ad quotidianum vsum, tunc ad vsum Rectoris ex illis decima ita dari posset, vt hodie ex meo horto Curatus sumat quantum sibi opus est illo die; sin autem in magna quantitate, itavt aliis vendantur, tunc de iis integra decima soluetur, vel in specie, vel in pecunia secundùm loci consuetudinem, Rot. *in Pampilonen. Vicariæ*, 15. *Iunij* 1593. *coram G. ptio.* 3

Per priuilegium, &c.] Notatur ad hoc, quando in secundo priuilegio non fit mentio de alio alteri concesso, iam est manifesta subreptio, quæ vitiat in priuilegiis Principum, vt per Xuar. *alleg.* 8. *n.* 7. & *alleg.* 9. *n.* 10. & *alleg.* 28. *n.* 11. faciunt quæ dixi *ad c.* 1. *n.* 5. *cum seqq. sup. de rescript.* 4

In gloss. *Quietas*, ibi, *arg. quòd rebus nondum habitis possit quis renuntiare.* An & quando valeat transactio decimis futuris, vide Rebuff. *de decimis*, *q.* 16. *à n.* 36. Monet. *eod. tract. c.* 3. *n.* 129. *cum seqq.* 5

In gloss. *Intentionis*, ibi, *secundùm intentionem D. Papæ priuilegium fore intelligendum.* Ita Tiraq. *in l. si vnquam verbo libertis, n.* 50. *C. de reuocandis donat.* Menoch. *de arbitr. casu* 202. *n.* 55. 6

SVMMARIVM.

1 *Monachi tenentur soluere decimas prædiales de prædiis nouiter cultis, de quibus decimæ prius soluebantur.*
2 *Decima soluitur etiam ab habente priuilegium noualium de agro nuper ad culturam redacto ex quo aliquid non modicum antea percipiebatur.*
3 *Decima solui debet de pretio, quo pascua, seu pastura vendita est.*
4 *Possessionem habens percipiendi decimas de omni grege in sylua depascente, in eadem tuendus est ad percipiendum decimas de omni frumento, seu fructu in eadem sylua collecto postquam ad culturam redacta fuit.*

Cap. Commissum. IV.

Monachi debent soluere illas integras decimas de terris nouiter cultis, de quibus decimæ prius soluebantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 259. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 464. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 13. *c.* 12. 1

Vt decimas de terris cultis, &c.] Notatur ad hoc, quòd decima soluitur etiam ab habente priuilegium noualium de agro nuper ad culturam redacto, ex quo aliquid non modicum antea percipiebatur, vt per Rebuff. *de decimis*, *q.* 6. *n.* 4. & 35. Monet. *eod. tract. c.* 4. *num.* 51. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 6. *cap.* 24. *quæst.* 10. vbi etiam docet mutari quidem posse faciem agri absque consensu Ecclesiæ; dummodo sine eius præiudicio. Vnde per hunc text. tenent Rebuff. *d. tract. q.* 8. *n.* 21. & Monet. *d. cap.* 4. *num.* 23. quod si in agro constituatur domus, nam vel eius pensionis decimam 2

mam soluere debet dominus, vel eam saltem, quam priùs de agro soluebat.

3 *Et sicut etiam de pascuis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd de pascuis, id est, de pretio, quo pascua, seu pastura vendita est, decima solui debet, vt per Andr. Hispan. *in regulis decimarum, vers. decimo fui interrogatus, n.1.* Rebuff. *d. tract. q.8. n.22.* Azeued. *l.2. n.2. tit.5. lib 1. noua recop.* Gutier *pract. lib.1. q.18. n.12.* Soar. *de Relig. tom.1. tract.2. lib.1. c.33. n.1. & c.34. n.3.* Monet. *d. c.4. n.14.* metipsum *de offic. Parochi, p.3. c.28. §.1. n.14.*

4 *Ita nunc de eisdem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd decimas percipiendi, qui habet possessionem de omni armento, seu grege in aliquibus dehesis, siue sylua depascentibus, tuendus est in quasi possessione percipiendi decimas de omni frumento, seu fructu in eadem sylua collecto, postquam ad culturam redacta fuit, vt per Burg. de Pace *cons.50. n.8.*

SVMMARIVM.

1 *Decimas soluere quis compellitur per excommunicationem de molendinis, & aliis hic contentis.*
2 *Decimas non soluens cùm teneatur, excommunicari debet monitione præmissa.*
3 *Molendinorum ex redditibus soluitur decima.*
4 *Piscium ex piscatione soluitur decima.*
5 *Fœnum in fasciculos alligatum soluit decimam.*
6 *Lana soluit decimam.*

Cap. Peruenit. V.

Alex. III.

1 PArochiani possunt compelli ad soluendas decimas de molendinis, & aliis hic contentis sub pœna excommunicationis, integras scilicet ante aliquam deductionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Host. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.260.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.465.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.1. Decret. lib.3. tit.26. c.2.* & est post Concil. Lateran. *p.4. c.2.*

2 *Monere curetis*, &c.] Ergo monitione præmissa non soluens decimas cùm teneatur, excommunicari debet, de quo vide Perez *ad tit.5. lib.1. Ordin. pag.130.* Rebuff. *de decimis, q.12. n.8. & 15.* Monet. *eod. tract. c.8. n.69.* Azor. *instit. moral. p.1. lib.7. c.24. q.17.* Soar. *de Relig. tom.1. tract.2. lib.1. c.37.* Aloys. Ricc. *in decis. Curia Archiep. Neapol. decis.195. n.6. p.4.* vide *ad cap. ad hoc 15. hoc tit.*

3 *De prouentibus molendinorum.*] Notatur ad hoc, quòd de molendinorum redditibus soluitur decima, Rebuff. *d. tract. q.8. n.6.* Gutier. *pract. lib.1. q.18. n.19.* Soar. *d. lib.1. c.16. & c.31. n.2. & n.7. & c.34. n.1.* Monet. *eod. c.4. n.35.* vbi idem dicit de molendino ad ventum, & de eo, quod catena tenetur super fluuio, addens ex Rebuff. quòd si pecunia pro molendini pensione soluatur, ex illa pecunia decima soluitur illi Ecclesiæ, in qua situm est molendinum.

4 *Piscariarum.*] De piscariis decimæ præstari debent, Cabed. *Lusit. decis.54. n.7. p.2.* Rebuff. *d. q.8. num.10.* Monet. *d. c.4. n.20.* resoluentes decimam soluendam esse illi Ecclesiæ vbi stagnum est. Et quòd de piscibus solui debeat decima censuit Rot. *in Vlixbonen. decimarum piscium 23. Ianuar. 1586.* coram Oradino, & Abulen. *in Matth. c.23. q.160.* vult de piscatione, quæ fit in flumine publico, siue priuato, siue publico absque solutione pensionis soluendas esse decimas de lucro piscationis; de piscatione verò, quæ fit in stagno, vel flumine, aut alio loco, propter quam soluitur pensio, soluendam esse decimam de prouentibus, per text. *in præsenti.*

Fœno.] Ex fœno, quod in fasciculos alligatum redigitur, soluenda est decima, Andr. Hispan. *in reg. decimarum, vers. vndecimò fui interrogatus, n.1.* Rebuff. *d. q.8. n.8.* Monet. *d. c.4. n.6.* Ego ipse *de officio, & potest. Parochi, p.3. c.28. §.1. n.16.* 5

Et lana.] De lana soluitur decima, Monet. *d. c.15.* vbi *num. seqq.* resoluit cui parochiæ debeatur si animalia in vna pascant, & in alia dormiant, de quo *infr. ad cap. ad Apostolica 20. hoc tit. in fine.* Ego ipse *d. c.28. §.1. n.12.* 6

SVMMARIVM.

1 *Parochiani compellendi sunt de apibus, & de omni fructu decimas soluere.*
2 *Decima soluitur de apibus, apúmque examinibus, alueari búsve ipsis, & de earum fructu, cera scilicet, & melle.*
3 *Decima de omni fructu soluenda est.*
4 *Decima de foliis mororum saltem ex consuetudine solui debet.*
5 *Saccharum soluit decimam, & ad hunc effectum reputatur potius fructus naturalis, quàm industrialis.*
6 *Decima soluitur de palea, de lino, & cannabe, de croco, de lacte, de caseis, de butyro.*

Cap. Nuntios. VI.

PArochiani compellendi sunt Ecclesiastica districtione de apibus, & de omni fructu decimas soluere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.260.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.465.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.3. tit.26. c.18.* & est post Concil. Lateran. *p.4. c.3.* 1

De apibus.] Notatur ad hoc, quòd de apibus, seu fructu earum, hoc est, cera, & melle soluitur decima, vt per Rebuff. *de decimis, q.8. n.15. & 25.* Monet. *eod. tract. c.4. n.18.* Azor. *instit. moral. p.1. lib.7. c.24. q.9. post princ.* resoluentes etiam de apum examinibus, alueari búsve ipsis soluendam esse decimam. 2

Et de omni fructu, &c.] Notatur ad hoc, quòd de omni fructu soluenda est decima, Andr. Hispan. *in reg. decimarum, vers. decimò fui interrogatus*, Monet. *d. c.4. à n.1.* Soar. *de Relig. tom.1. tract.2. lib.1. c.34. n.1. & 4.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.109.* 3

De foliis mororum saltem ex consuetudine decima solui debet. Seraph. *decis.827.* Rot. apud Farin. *dec.528. n.3. in 1. collect. nouissimarum.* 4

De sacchare decima solui debet, quia ad effectum decimarum reputatur potius fructus naturalis, quàm industrialis, Pute. *decis.80. lib.1. in correctis*, ego ipse *de officio, & potestate Parochi, cap.28. §.1. num.9.* 5

De palea, Rebuff. *d. quæst.8. num.3.* Monet. *d. cap.4. num.2.* Ego ipse *d. §.1. num.3.* De lino, & cannabe Rebuff. *d. quæst.8. num.8.* Monet. *d. cap.4. num.7.* Ego ipse *d. §.1. num.17.* De Croco Rebuff. *quæst.13. n.41.* Monet. *d. c.4. num.8.* Mantic. *decis.341. n.1.* De lacte quòd debeatur illi Ecclesiæ vbi extrahitur, & de caseis 6

ſeis illi in qua fiunt, Rebuff. *q.6.n.*27. Monet. *d.cap.*4. *n.*17. ego ipſe *d.c.*28.§.1.*n.*12. de Butyro, Soar. de Pace, *in pract. fol.*24.*verſo,n.*16. Rebuff. *q.*7.*n.*33.

SUMMARIUM.

1 *Decimæ integre ſolui debent ſine deductione expenſarum,* & n.2.
3 *Decimæ prædiales ſolui debent ſtatim, ac fructus collecti ſunt, itaut ſi pereant, teneatur is, qui ſoluere, vel monere debeat, vt* n.9.
4 *Decimas conſuetas ſi quis tardius daret mortaliter peccaret.*
5 *Agni, & vituli pro decima dari debent non ſtatim vbi nati ſunt, ſed cum lacte non indigent materno.*
6 *Decimæ perſonales regulariter debentur ſolum in fine anni.*

Cap. Cum homines. VII.

1 DEcimæ prædiales integrè ſoluendæ ſunt non deductis expenſis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Io. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 261. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 465. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.*3.*tit.*26.*c.*4. & eſt poſt Concil. Lateran. *p.*4.*c.*4.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt, Tiraq. *de retract. lign.*§.15.*gloſſ.*1.*n.*10. Capyc. Neapol. *deciſ.*20.*n.*2. Franc. Marc. *Delphin. deciſ.*199.*n.*1.*p.*2. Rebuff. *de decimis,q.*11.*n.*3. Soar. *de Relig. tom.*1.*tr.*2. *lib.*1.*c.*34.*num.*4. Leſſ. *de iuſtitia, lib.*2.*c.*39.*de decimis, dub.*3.*n.*16. Camil. Borrel. *in ſumma omnium deciſionum, tit.*19.*de decimis, num.*10. Moneta *de decimis, c.*6.*q.*4. *n.*28. vbi *n.*29. extendit ad decimas mixtas, & *n.*30. reſoluit neque ſemina deducenda ex prædialibus decimis. Vide plures alios, quos citaui *ad cap. tua nobis* 26.*infr. hoc tit.*

3 *Statim frugibus collectis,*&c.] Notatur ad hoc, quòd decimæ prædiales ſolui debent ſtatim ac fructus collecti ſunt, vt per Læli. Zanch. *de priuil. Eccleſ. priuil.* 120.*n.*11. Rebuff. *de decimis,q.*12.*n.*1.*&* 2. Campanil. *in diuerſorio iuris Canonici, rub.*12.*cap.*13.*n.*160. Guid. Papæ *conſ.*70. vbi etiam intelligit *ſtatim,* id eſt, quando citiùs ſolui poſſunt, vt voluit *gloſſ. pen. hic in princip.* Aloyſ. Ric. *in praxi aurea, reſol.*252.*n.*1. Paul. Layman. *in Theolog. Moral. lib.*4.*tract.*6.*c.*5.*n.*1. Monet. *de decimis, c.*6 *q.*2.*n.*8. vbi *num.*9. cum Rebuff. *d.q.*12.*n.*2.& Azor. *inſtit. moral. p.*1.*lib.*7.*c.*14.*q.*16. tenet ſufficere quòd fructus ſint collecti, licèt granum ſit cum palea;
4 & idem Monet. *vbi proximè,n.*15. reſoluit valere conſuetudinē, vt decimæ prædiales non ſoluantur ſtatim, ſed certo tempore. Vnde ex verbis ſupradictis rectè infertur mortaliter peccare ſi quis cōſuetas decimas tardius daret, vt per Marcheſ. *de commiſſion. p.*1.*c.*15. *ſub n.*17. Campan. *in diuerſ. iuris Canon. rub.*12.*c.*13.*n.*155.

5 De agnis, & vitulis debentur decimæ non ſtatim vbi nati ſunt, ſed cùm illi nutriti ſunt, nec indigent lacte materno, ita Andr. Hiſpan. *in reg. decimarum, q.*14.*n.*5. Rebuff. *d. tract. q.*6.*n.*3.30.*&* 31. Vincent. de Franch. *deciſ.*114. Soar. de Pace *in pract. tom.*2.*fol.*25. *n.*30. Soar. *de Relig. tom.*1.*tract.*1 *lib.*1.*c.*37.*n.*6. Monet, *d.c.*6.*n.*14. Aloyſ. Ric. *d.reſol.*252. vbi rationem aſſignat quia ſi animalia ipſis ſtatim natis conſignarentur, eſſet inutilis talis decimatio, & ſic meliùs eſſet illam non præſtare.

Decimæ autem perſonales regulariter debentur ſolum in fine anni, vt per Abb. *hic n.*3.*gloſſ. verbo annus, in cap. reuertimini* 16.*q.*1. Azor. *d.q.*16. Monet. *d.cap.*6. *num.*11. 6

Cuius Parochiani ſunt.] Ergo de fructibus decima debetur Eccleſiæ, cuius eſt Parochianus, quod intelligendum eſſe quando prædia ſita erant in illa Parochia, aſſerit Rebuff. *d. tract. q.*7.*n.*6. 7

In gloſſ. *Fructibus,* ibi, *qui non facit ſtatim, in mora intelligitur.* Notatur ad hoc, quòd decimæ prædiales ſtatim debentur abſque eo quòd à Parocho petantur, ſiue exigantur, quia dies ipſe ſiue tempus ſolutionis pro creditore interpellat, vt per Rebuff. *de decimis, q.*12.*n.*6. Gutier. *canon. lib.*2.*c.*21.*n.*44. Paul. Layman. *in Theolog. Moral. lib.*4.*tract.*4.*c.*5.*n.*1. *in fine*, Couarru. *lib.*1.*var. c.*17.*n.*8.*verſ.*8. Soar. *d.lib.*1.*c.*36.*num.*20.*& c.*37.*n.*2. 8

In ead. gloſſ. ibi, *Vnde periculum decimarum ad ipſum ſpectat.* Notatur ad hoc, quòd ſi decimæ prædiales ſolutæ non fuerunt ſtatim, ac fructus collecti ſunt, vel ſaltem iuxta conſuetudinem monito Curato, vt decimam reciperet, & frumentum, vel vinum periit, tenebitur is, qui ſoluere, vel monere debebat, vt per Rebuff. *d.q.*12.*n.*2 Monet. *d.c.*6.*n.*10. 9

SUMMARIUM.

1 *Priuilegiati ſuper decimis non ſoluendis de his prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimas ſoluere tenentur,* & n.2.
3 *Priuilegia eximentia à ſolutione decimarum amittuntur ſi incipiant eſſe enormiter læſiua Eccleſiæ Parochiali.*
4 *Priuilegium quando dicatur enormiter lædere ſpectat ad declarationem Papæ.*
5 *Compoſitio ſuper decimis inter Clericos valet.*

Cap. Dilecti. VIII.

PRiuilegium habentes non ſoluendi decimas ſi conducunt, vel ſumunt ad firmam prædia ſolita ſoluere, tenentur etiam ipſi de illis prædiis ſoluere, quia priuilegia non intelliguntur de agris conductis. Colligunt ex Ordin Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſtienſ. Anchar. Henric. Panorm. Vin. *in ration. lib.*3.*iuris Pontif. pag.*261. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*465. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.*1.*Decret. lib.*3.*tit.*26.*cap.*6. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *p.*13.*c.*2. 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt Rebuff. *de decimis,q.*14.*n.*52.*& ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. p.*1.*lib.*7. *c.*26.*q.*6. Boër. *de Relig. tom.*1.*tract.*2.*lib.*1.*c.*19.*num.*8. *cum ſeqq.* Monet. *de decimis, c.*5.*q.*1.*n.*11. Campanil. *in diuerſorio iuris Canon. rubr.*12.*c.*13.*n.*153. 2

Ex hoc grauantur enormiter.] Ergo priuilegia eximentia à ſolutione decimarum amittuntur ſi incipiant eſſe enormiter læſiua Eccleſiæ Parochiali, quæ habet intentionem de iure fundatam in decimis, vt per Rebuff. *d.q.*14.*n.*55. Menoch. *conſ.*156.*n.*9.*vol.*3. Rot. *in Pampilonen. decimarum* 6. *Aprilis* 1615. coram Reuerendiſſimo D. Coccino Rotæ Decano, vel ſaltem moderantur, iuxta text. *in cap.*2. §.*vbi autem, hoc tit. lib.*6. Rot. *in d. Pampilonen.* Quando autem dicatur priuilegium enormiter lædere ſpectat ad declarationem Papæ, Abb. *in cap. ſuggeſtum, n.*4. *hoc tit.* niſi alteri, veluti iudicio Rotæ Papa commiſerit, vt euenit *in d. cauſa Pampilonen.* 3 4

5 *Vel cum ipsis amicabiliter componatis.*] Ergo compositio super decimis inter Clericos valet, de quo Rebuff. *d. tract. q.* 18. *n.* 16. *cum seq.* Monet. *eod. tract. c.* 5. *à n.* 119.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium de decimis soluendis reuocatur si ex postfacto incipit Ecclesiis Parochialibus esse nociuum,* & n. 2.

3 *Immunitas non suffragatur pro eis, qui post illius concessionem multa acquisierunt bona, ita quod cæteri, quos oportet integrè ferre onera, grauiter ac nimium grauentur. Intellige vbi procedit ex liberalitate concedentis,* ibid. n. 5.

4 *Immunitatis concessio quando ita se habet quod cæteri vassalli, quos oportet onera immunium subire, grauiter læduntur, tunc à Principe succurrendum est.*

6 *Immunitate data an & quando onus immunis accrescat non exemptis, vel teneatur eximens in eius computum accepto ferre, remissiuè.*

7 *Causa de nouo superueniente recedere licet à priuilegio.*

8 *Priuilegium concessum ex certa causa expressa vel tacita cessat cessante causa.*

Cap. Suggestum. IX.

1 PRiuilegium de decimis non soluendis reuocatur si ex postfacto incipit Ecclesiis Parochialibus esse nociuum propter excessum proprietatum, quæ nimium creuerunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 262. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 465. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 9. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *part.* 13. *cap.* 4.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Felin. *n.* 8. & Dec. *n.* 14. *in cap. nouit, de iudic.* Gabr. *communium, tit. de iure quæsito, concl.* 6. *n.* 25. Rebuff. *de decimis, q.* 14. *n.* 55. *& de pacificis possess. n.* 141. & generaliter de quocunque priuilegio loquentes tradunt Perez *ad l.* 8. *verbo por do vinan, titul.* 4. *lib.* 4. *Ordin.* Duen. *reg.* 32. *limit.* 3. Henriq. *in summa lib.* 7. *c.* 27. *n.* 7. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 44. *n.* 22. *& decis.* 236. *num.* 22. Menoch. *consil.* 156. *n.* 9. & 34. Valasc. *consult.* 58. *num.* 6. Bardel. *consil.* 22. *num.* 10. Glorit. *resp.* 1. *p.* 3. *n.* 191. vnde Barz. *d.*
3 *decis.* 118. & Lancel. Gall. *consil.* 25. per hunc text. tenent immunitatem non suffragari pro eis, qui post concessionem immunitatis multa acquisierunt bona, ita quod notabiliorem, & fertiliorem partem territorij possident, & per consequens cæteri, quos oportet integrè ferre onera, grauiter ac nimium grauanter, vt
4 intelligit Octau. Glorit. *d. c.* 1. *p.* 3. *n.* 192. Quando enim concessio immunitatis ita se habet, quod cæteri vassalli, quos oportet onera immunium subire, grauiter læduntur, tunc à Principe succurrendum est, ex iis, quæ tradit Abb. *in cap. peruenit, num.* 17. *de immunit. Eccles. & in cap. accedens, num.* 8. *de præscript. versic. ex his infertur*, vbi voluit quòd si per priuilegium immunitatis à Principe concessum grauiter contigit lædi vniuersitatem; quia fortè multi ex priuilegio sunt exempti, & alij non immunes nimium grauantur, quod tunc Principis remedium est implorandum pro reuocatione immunitatis; quod etiam voluerunt Imol. *in l. ab omnibus, ff. de legatis* 1. Boss. *in tit. de Principe, n.* 164. Natt. *consil.* 63. *n.* 19. *volum.* 1. Intellige quando immunitatis priuilegium processit ex 5
liberalitate concedentis, tunc enim non potest conqueri priuilegiatus, si ex causa damni, aut grauis læsionis subditorum læditur eius priuilegium, cùm aliàs priuilegium gratiosum absolutè, & in totum possit absque causa reuocari. Gozadin. *consil.* 5. *n.* 27. *& consil.* 14. *n.* 8. Menoch. *consil.* 103. *n.* 39. Roland. *consil.* 66. *n.* 8. *vol.* 2. Natt. *consil.* 511. *n.* 3. Afflict. *decis.* 128. Grammat. *decis.* 46. *n.* 5. quod tamen non procedit vbi immunitas conceditur ex contractu, & titulo oneroso, nam tunc ex superueniente asserta aliorum subditorum læsione, ac prætenso enormi præiudicio reuocari non potest, vt docent Natt. *consil.* 397. *à n.* 13. *vol.* 2. Aym. Crauet. *consil.* 294. *col. penult. vers. non obstat, vol.* 2. Socin. iun. *consil.* 60. *n.* 58. *vol.* 3. Menoch. *consil.* 156. *n.* 34. Carol. Bardel. *consil.* 22. *n.* 36. *vers. respondetur secundò.* Et an, & quando data immunitate onus immunis accrescat non 6
exemptis, vel teneatur eximens in eius computum accepto ferre; vide Festas. *de collect. in* 4. *part. c.* 2. *n.* 70. *& seq.* Stephan. Aufrer. *in addit. ad Capell. decis.* 348. *sub conclus.* 4. Paul. de Castr. *consil.* 187. Natt. *d. consil.* 63. *sub n.* 28. *in fine, & consil.* 160. *sub n.* 36. *vers. ad septimum, & consil.* 397. *n.* 12. Roland. *consil.* 76. *volum.* 2. Ruin. *consil.* 125. *n.* 3. & 6. *vol.* 5. Rimin. iun. *consil.* 59. *n.* 66. Cephal. *consil.* 58. *n.* 49. & 62. Surd. *consil.* 278. *per totum*, & in specie *n.* 13. & *n.* 15. *vers. his itaque*, Camill. Borrell. *de præstantia Regis Catholici, c.* 33. *sub n.* 26. *vers. decima declaratio.*

Nam quando, &c.] Notatur ad hoc, quòd ex causa 7
de nouo superueniente recedere licet à priuilegio, vt per Cald. Pereira *in resp. pro Duce Pastrana, n.* 8. Priuilegium enim concessum ex certa causa expressa, vel 8
tacita, cessat cessante causa; Tiraquell. *in tract. Cessante causa, n.* 203. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 9. *art.* 4. *vers. secundò.*

SVMMARIVM.

1 *Cistercienses, Templarij, & Hospitalarij non tenentur soluere decimas prædiorum suorum, quæ propriis manibus, aut sumptibus excolunt, & n.* 2. *& quid si post Concil. Lateranen. Cistercienses acquisierint, vide n.* 3. *& an cæteris Religiosis hoc idem indultum sit, vide* n. 4.

5 *Iesuitæ & Fratres S. Ioannis de Deo exempti sunt à solutione decimarum, seu vigesima de nouallibus, quæ ipsi propriis manibus, & sumptibus excolunt.*

6 *Religiosi de nouallibus, quæ propriis manibus, seu sumptibus excolunt, decimas soluere tenentur, si pacto expresso ad hoc teneantur.*

Cap. Ex parte. j. X.

CIstercienses, Templarij, & Hospitalarij de prædiis, 1
quæ propriis manibus, vel sumptibus colunt, non tenentur soluere decimas. Cæteri verò Religiosi illas non soluunt de nouallibus tantùm, quæ colunt suis manibus, & de hortis, & nutrimentis animalium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij, pag.* 262. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 466. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 20. & est post Concil. Lateran. *part.* 13. *c.* 5.

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Monet. *de decim.c.5.q.1.n.10*. Quorum priuilegia sunt personalia, & ideo non suffragantur respectu portionis colonorum, vt in puncto priuilegiorum Cistetciensium est decisio Put. 522. *lib.2.* & dicit Rot. *in Toletana decimarum* 17. *Iunij* 1611. coram R.D. Coccino Rotæ Decano, & *in Pampilonen. decimarum* 15. *Decembris* 1615. coram eodem Seraphin. *decis.* 827. Item nō suffragantur respectu arrendatariorum, etiamsi ipsi fratres aliquam culturam exiguam adhibeant, Seraphin. *d. decis.* 827. *n.3. cum seqq.* provt nec etiam suffragantur si prædia locentur ad pecuniam, tunc enim in nihilo Cistercienses exemptos esse tenuit sæpè Rota, videlicet, *decis. 2. de priuileg. in antiq.* & apud Put. *decis.* 150. *lib.2. in nouis, & decis.* 23. *n.4. & seq. p.2. diuers.* & *in Carthaginen. decimarum* 20. *Nouembris* 1600. coram bon. mem. Penia, gloss. *in Clem.* 1. *in verbo excolendas, hoc tit.* vbi Bellam. *n.* 240.
3 An autem de prædiis, quæ post Concil. Lateran. Cisterciences acquisierunt, teneantur ipsi soluere decimas si propriis sumptibus excolant? de his etiam teneri omnino soluere decimas per *cap. nuper, hoc tit.* resoluit Monet. *de decimis, cap.* 5. *n.* 11. At verò Rot. *in Pampilonen. decimarum* 18. *Decembris* 1615 coram D. Coccino negatiuè censuit, præsertim propter priuilegia Sixti IV. ibi: *Singulares personas dicti Ordinis præstatione decimarum tam de possessionibus habitis ante, & post Concil. quàm de cætero habendis, quæ propriis sumptibus excolunt, & excolent*, referunt Fr. Emman. *in collect. Bullarum Apostol. pro Regularibus Bulla* 5. *Martini V.* & Renat. Chopin. *de sacra Politia, lib.* 3. *tit.* 2. *num.* 8.

4 *Cæteris verò*, &c.] Notatur ad hoc, quòd cæteris religiosis vltra Cistercienses, Templarios, & Hospitalarios, fuit indultum, vt de noualibus suis, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persoluant, vide Rebuff. *de decim. q.* 14. *n.* 41. & 56. Gutier. *cons.* 5. *n.* 1. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 19. *n.* 2.

5 *Vt de noualibus suis, quæ propriis*, &c. Notatur ad hoc, quòd religiosi omnes priuilegio in iure scripto à solutione decimarum de noualibus, quæ propriis manibus seu sumptibus excolunt, exempti sunt, vt per Rebuff. *d. q.* 14. *n.* 45. Monet. *d. c.* 4. *num.* 56. Renat. Chopin. *monasticon. lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 5. vbi de monachis Cœlestinis, & Cluniacensibus; & de Monachis Congregationis Cassinen. aliàs S. Iustinæ de Padua est priuilegium Eugenij IV. sub dat. 7. *Kalend. Martij* 1434. relatum per Fr. Emman. *in d. collect. Bullarum dicti Pontif. Bulla* -. Et de Monachis Congregationis S. Benedicti Vallisoleti est priuilegium Clement. VII. sub dat. 8. *Decembris* 1530. relatum *in Bullario nouo, tom.* 2. *Bulla* 7. *eiusdem Pontif.* Et de Monachis Eremi Camaldulensis, & Congregationis S. Michaëlis de Murano adest priuilegium Leonis V. sub dat. 4 *Nonas Iulij* 1513. §. 29. relatum *in Bullario nouo, tom.* 1. *Bulla* 2. *eiusdem Pontif.* Et de Monachis B. Mariæ Montis Virginis adest priuilegium Cœlestini III. sub dat. 4. *Nouembris* 1097. relatum *in Bullario nouo, tom.* 1. *Bulla* 3. *eiusdem Pontif.* Et de Syluestrinis adest priuilegium Innoc. IV. sub dat. 5. *Kalend. Iunij* 1247. relatum *in Bullario nouo, tom.* 1. *Bulla* 6. *eiusdem Pont.* Et de Fratribus S. Mariæ de Mercede adest priuilegium Gregorij XI. sub dat. *sexto Kalend. Iulij* 1373. relatum *in Bullario nouo, tom.* 1. *Bulla* 3. *eiusdem Pont.* Et de ordine S. Antonij Viennensis adest priuilegium Clementis VII. sub dat. 6 *Kalend. Decembr.* 1523. relatum *in Bullario nouo, tom.* 1. *Bulla* 2. *eiusdem Pont.* Et de Crucifexis adest priuilegium Vrbani III. sub dat. 7. *Kalend. Aprilis n.* 1187. relatum *in Bullario nouo, tom.* 5. *Bulla* 1. *eiusdem Pontif.* Et de Fratribus Prædicatoribus adest priuilegium Gregorij XI. sub dat. 2. *Non. Martij Pontificatus sui anno IV.* relatum *in Bullario nouo, tom.* 1 *Bulla* 7. *eiusdem Pontif.* Et de Fratribus Conuentualibus Ordinis S. Francisci adest priuilegium Sixti IV. sub dat. *pridie Kalend. Decembris anno Incarnationis* 1474. Et de Canonicis Regularibus S. Saluatoris adest priuilegium Iulij sub dat. 4. *Non. Aprilis* 1512. relatum *in Bullario nouo, tom.* 1. *Bulla* 30. *eiusdem Pont.* Et de Monachis S. Basilij adest priuilegium Gregorij XIII. sub dat. 8. *Kalend. Iulij* 1567. Et de Ordine Minimorum S. Francisci de Paula adest priuilegium Iulij II. sub dat. 5. *Kalend. Augusti* 1506. relatum à Laurentio de Peyrinis *tom.* 1. *priuilegiorum dicti Ordinis Bulla* 2. *eiusdem Pont.* §. 19. Et de Carthusianis adest priuilegium Martini V. sub dat. 8. *Kalend. Octobr.* 1420. relatum *in Bullario nouo, tom.* 4. *Bulla* 1. *eiusdem Pont.* Et in specie quòd Patres Iesuitæ sunt exempti à solutione decimæ, seu vigesimæ de noualibus, quas ipsi propriis manibus, & sumptibus excolunt, dixit Rota *in Conchen. decimarum* 16. *Februarij* 1615. coram D. Dunozetto. Et de Fratribus S. Ioannis de Deo *in Corduben. decimarum* 13. *Maij* 1617. coram Patriarcha Manzanedo.

6 Moniales S. Claræ per priuilegia Sixti IV. Leonis V. Clementis VII. & Pauli III. confirmata à Gregorio XIII. de quibuscunque terris, & possessionibus suis, quas per se, vel colonos, vel seruitores excoli, & cultiuari faciunt, aut in posterum fecerint, nullas decimas, & primitias Parochialibus Ecclesiis, & aliis persoluere tenentur, nec ipsæ, aut possessionum earundem coloni ad earum solutionem à quocunque cogi possunt, ita referunt Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 44. *art.* 5. & *tom.* 3. *q.* 34. *art.* 16. Rot. *in Conchen. exemptionis decimarum* 30. *Iannar.* 1589. coram Orano, quæ est decisio 240. *p.* 5. *diuers.* & Canonizatur ab eadem Rot. *in eadem causa* 12. *Maij* 1623. coram bonæ mem. Buratto.

Vtrùm autem Papa communicando priuilegia alicuius Religionis, in quibus adest expressa exemptio à solutione decimarum, alteri Religioni, censeatur etiam communicasse exemptionem à solutione decimarum, dixi *in collect. ad cap. nuper* 34. *num.* 4. *infrà hoc tit.*

In gloss. *Laborum suorum*, ibi, *nisi pacto ad hoc teneantur*, &c. Notatur ad hoc, quòd Religiosi de nouelibus, quæ propriis manibus, seu sumptibus excolunt, decimas soluere tenentur si pacto expresso ad hoc teneantur, Rebuff. *d. q.* 14. *n.* 53. Zanch. *de priuileg. Eccles. priuileg.* 120. *n.* 13. quos refert Monet. *d. c.* 4. *num.* 59.

In ead. gloss. ibi, *Vel nisi soluendo renuntiauerint priuilegio suo.* Vide Rebuff. *q.* 14. *n.* 54. Monet. *d. c.* 4. *num.* 60. 7

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolendæ.*
2 *Priuilegia exemptionis à solutione decimarum sunt personalia, non autem realia.*
3 *Limitata causa limitatum producit effectum.*

CAP. Licet. XI.

PRiuilegium habentes non soluendi decimas de agris, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, 1

llunt, debent soluere decimas, quas aliis colendas tradunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 262. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 466. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 11. & est post Concil. Lateran. *p.* 13. *c.* 6.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 27. *q.* 7. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 19. *n.* 12. Tamburin. *de iure Abbatum, tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 18. *sub n.* 5. Ratio est, quia priuilegia exemptionis à solutione decimarum sunt personalia, non autem realia, & ideo non transeunt ad colonos, arrendatarios, seu emptores prædiorum, aut fructuum, vt non semel censuit Rot. & signanter *in vna Placentina decimarum* 17. *Decembris* 1584. coram Blanchetto, & *in Pampilonen. decimarum* 15. *Decembris* 1615. coram R. D. meo Coccino Decano, & *decis.* 23. *p.* 2. *diuers.* & apud Seraphin. *decis.* 827. *n.* 2. & nouissimè *in Leodien. decimarum* 20. *Decembris* 1628. coram Card. Virili.

3 *Propter hoc non est licitum*, &c.] Notatur ad hoc, quòd limitata causa limitatum producit effectum, vt per Tiraquell. *in tract. Cessante causa, part.* 1. *n.* 142. *& de retract. lignag.* §. 32. *gloss.* 1. *n.* 49 Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 5. *proœm. num.* 6. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 56. *n.* 5. Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo causa* 9. Cardos. *eod. verbo, num.* 3. Gutier. *pract. lib.* 3. *quæst.* 31. *num.* 7. Mar. Anton. *lib.* 1. *variar. resolut.* 108. *num.* 18. Rot. *decis.* 690. *num.* 9. apud Farin. *part.* 1. *recent.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium super decimis laborum etiam ea, quæ non sunt noualia, comprehendit,* & n. 2.
3 *Lex si aliud voluisset expressisset.*
4 *Verba debent intelligi quatenus propria eorum significatio patitur.*

Cap. Ad audientiam. XII.

1 PRiuilegium concessum de non soluendo decimas de laboribus, intelligitur etiam de terris, quæ non sunt noualia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 263. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 466. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 26 *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *part.* 13. *cap.* 8.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 4. *&* 17.

Quæ quidem lata interpretatio ex Abb. & aliis *in hoc text.* fit secundùm generalia verba priuilegij, quia non proponitur, nec apparet contraria concedentis intentio. Ex mente namque Doctorum *in hoc text.* agitur de priuilegio per quod Pontifex generaliter eximens Cistercienses à solutione decimarum licet aliter non exprimeret iuxta materiam subiectam, & naturam exemptionis, satis intendebat ea in re de qua agebatur, & iuri communi, & Ecclesiis parochialibus præiudicare, iuxta doctrinam *gloss.* 3. *cap. cùm olim* 12. *de priuilegiis*, receptam *ibi, & alibi*, vt per Dec. *cons.* 113. *n.* 6. & insuper non erat maior ratio, & ob quam generalis concessio, & intentio concedentis magis ad has, quam ad illas decimas esset referenda. Deinde (quod maximè notandum est) Pontifices per huiusmodi priuilegia intendentes aliquem eximere ab omnibus tam veteribus, quàm noualium decimis, vtuntur quadam forma verborum, scilicet: *Ne de laboribus quos proprijs manibus, vel sumptibus excolunt, decimas soluant.* At verò cùm intendunt non generaliter, nec ab omnibus, sed à noualium, & aliis certis quibusdam decimis eximere, non vtuntur illa forma, sed ad eius differentiam alia strictiori, & de noualibus, & aliis certis decimis mentionem faciunt, vt apertè constat ex *cap. ex part.* 10. *vers. sanè, hoc tit.* itavt ex diuersa forma, & verbis concessionis colligatur in hac materia intentio concedentis.

Sanè text. *in præsenti*, agit de Cisterciensibus, quia ea in re erant maximè priuilegiati, vt constat ex *d. c. ex parte, & ex c.* 2. §. 1. *in fine, hoc tit. lib.* 6. & insuper proponit priuilegium illis concessum sub illa forma per illa verba plenissima, *ne de laboribus*, &c. vnde meritò secundùm illa Papa inquit se in eo priuilegio omnes decimas comprehendere voluisse, & adiicit rationem, quia si non de omnibus, sed de noualibus tantùm intelligeret, vbi posuit de laboribus, de noualibus posuisset, quasi apertiùs dicat, quia si nostræ intentionis foret de noualium tantùm decimis agere, non vteremur illa verborum forma, *ne de laboribus*, &c. sed qua omnes decimas comprehendere intendimus, sed illa strictiori, *ne de noualibus*, &c. per quam ad differentiam illius non omnes, sed al quas concedere intendimus, & ita ex his in hoc text. non tantùm non apparet intentio Papæ repugnans verbis generalibus interpretationi latiori, vtrùm etiam per contrarium adest intentio pro his, quia verum est dicere Papam dum sub ea forma priuilegium indulsit, proculdubio voluisse etiam cum maiori præiudicio Ecclesiarum parochialium latissimam ab omnium decimarum solutione concedere exemptionem. Et in hunc sensum text. hic appellat prauam interpretationem eorum qui contra verba, & intentionem priuilegium præuertentes ad solas noualium decimas referendum putabant.

Sic sanè licèt text. *in præsentia*, vulgò citari soleat ad hoc, quòd in priuilegiis etiam cum tertij præiudicio, & iuris communis violatione attendi, & seruari debet tenor, & proprietas verborum, vt ea omnia concessa intelligantur, quæ sub eisdem continentur, vt per Abb. *hic*, & citatos per Paris. *cons.* 22. *num.* 6. *lib.* 4. Dec. *vbi suprà*, & relatos à Couar. *de sponsalibus, p.* 2. *cap.* 8. §. 8. *num.* 7. *cum seqq.* nihilominus text. iuxta prædictum intellectum, & animaduersionem non ita generaliter probat vulgarem allegationem, quæ nec indistinctè admittenda videtur, quia oportet plerumque ex intentione concedentis restringere verba, & eam sequi interpretationem per quam Reipubl. iuris communis, vel cuiusvis alterius personæ præiudicium vel tollatur omnino, si fieri potest salua concessione, vel saltem minus efficiatur, vt per Couar. *d. cap.* 37. *num.* 13. & supra citatos, *cap. cum in illis, in princ. de præbend.* docet *gloss.* 3. *in cap. paratus* 23. *quæst.* 1. recepta ex Dec. *num.* 4. *in cap. ex parte, il. secundo, de offic. deleg.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 13. & pari ratione ad ipsum fieri debet ne absurdum, aut scandalum sequatur, iuxta supradicta: procedit ergo allegatio communis vbi non apparet de contraria mente concedentis, quæ in priuilegiis propriè acceptis semper apparere videtur, vt minus præiudicetur iuri communi ex supra resolutis.

De noualibus poneremus.] Facit ad illud iuris princi- 3
pium

pium si lex aliud voluisset, expressisset, vt per Tiraq. *in l.si vnquam verbo libertis*, *num.3.* Menoch. *consil.1. n.178.& consil.140.n.4.* Gutier. *pract. lib.3.q.22.n.7.* Sutd.*decis.77.n.4.& decis.176. num.10. & decis.322. n.22.*Gonzal.*ad reg.8.Cancel.gloss.9. §.1.n.33. & gloss. 41.n.11.*cum aliis per me citatis *in tract.de appellatiua verbor.vtriusque iuris signific.appell.136.n.3.*

4 Notatur ad hoc, quòd verba debent intelligi quatenus propria eorum significatio patitur, *l.cum lege,ff. de testam. l.1. §. quod autem, ff. de aleatoribus.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.8. tit.18. num.35.* D.Barbos.*in l.quia tale, n.37. ff. soluto matrim.* Monet. *de distrib. quotid.p.1.q.11.n.100.*

SVMMARIVM.

1 *Decimæ noualium debentur Ecclesiæ in cuius Parochia surgunt, si verò non sunt in certa Parochia, debentur Diœcesano, qui potest sibi restituere, vel alteri Ecclesiæ concedere.*

2 *Decimæ prædiales regulariter illi sunt Ecclesiæ tribuendæ, in cuius territorio prædia sita sunt.*

3 *Quarta decimarum debetur Episcopo.*

4 *Decimæ, quæ in aliqua Parochia certa non sunt, Episcopus alteri potest Ecclesiæ sine consensu Capituli concedere.*

5 *Decimæ Episcopo debentur, vbi prædium non est in alicuius Parochia situm.*

Cap. Quoniam. XIII.

1 Decimæ noualium si sunt in aliqua Parochia, debentur illi Parochiæ, data sua parte Episcopo, si non sunt in aliqua Parochia, Episcopus potest eas vel sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere provt iudicauerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.263.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.466.* remissiuè Ximen. *in concord.p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.3. tit.26.c.25.*& est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.40.c.40.*

2 *Infra certam alicuius Ecclesiæ Parochiam,*&c. Notatur ad hoc, quòd decimæ prædiales regulariter illi sunt Ecclesiæ tribuendæ, in cuius territorio prædia sunt sita, vt per Xuar *alleg.28.n.7.* Gutier.*practic.lib.1.q.17. n.1.* Hieron. Carat. *in opusculo de iuribus Parochialibus, tit.4.c.18.* Rot.*in Bracharen.decimarum 20.May 1591. & 3.Iunij 1594.* coram bonæ mem. Card. Pamphilio, *& in Sabinen.decimarum 19.Martij 1609.* coram R.D. meo Coccino Decano.*& in Abulen.decimarum 17.Decembr.1627.* coram eod. *& decis.321.num.4.p.1.recent.* nouissimè Basil. Pont. *de Sacram. Matrim. lib.5.c.13.§.3. n.20.* vide *ad cap.cum contingat, infr.hoc tit.*

3 *Tua parte retenta.*] Ergo regulariter quarta decimarum debetur Episcopo, vt per Xuar. *allegat.28. num.15.* Soar. *de Religion. tom.1. tract.2. lib.1. cap.28. num.9.*

4 *Alij Ecclesiæ deputare.*] Ergo decimæ, quæ in aliqua certa Parochia non sunt, Episcopus alteri potest Ecclesiæ sine consensu Capituli concedere, cùm enim decimæ huiusmodi in certa Parochia non surgant liberaliter, in Episcopi potestatem conferuntur, eique datur optio an velit illas alteri Ecclesiæ, vel Cathedrali assignare, quia cùm vnitæ non sint Cathedralis Ecclesiæ bonis, non dicitur Episcopus propriè alienare; sed non acquirere, quo fit vt solemnitas in aliis rerum Ecclesiasticarum alienationibus requisita minimè in hoc casu exigatur: ita *in præsenti*, Io. Andr. *n.2.* Anchar. *n.3.vers.quærit*, Zabar. *num.3.vers.quarto*, Butt. *n.5.vers.secundo*, Panorm. *n.4.vers.vltimo*, Anan. *num.3.vers.quærit*, quos refert Rendina *in promptuario recept.sentent.tit.26.n.1.*

Vel ad opus tuum,&c. Notatur ad hoc, quòd debentur decimæ Episcopo, vbi prædium non est in alicuius Parochia situm, vt per Abb. Pan. *hic num.2.& 4.* Tyndar. *de decimis, n.69.* Rebuff *eod.tract.quæst.num.8.* Monet. *eodem tract.cap.7.num.9.* Azor.*instit.moral.p.1. lib.7.cap.25.quæst.9.vers.deinde*, Pute.*decis.371.num.6. lib.1.* Veral.*decis.40.n.2.part...* Basil. Pont. *d.§.3.n.21.* Rot.*in Pacen.decimarum dell Hobrero 9.Iunij 1603.& 21.Iunij 1604.* coram R.D. Coccino Rotæ Decano, *& in Sabinen. decimarum 21. Martij 1564.* coram de Rubeis, *& in Placentina decimarum personalium de Trugillo 18. Martij 1618.* coram bonæ mem. Buratto, *& in Conchen. decimarum dell Infantado 18. Decembris 1617.* coram D. Martino Andrea. Declara secus esse vbi locus esset intra duas Parochias, sed ignoretur sub qua sit, tunc enim non debetur Episcopo, sed inter eas diuiduntur, vt per Abb. *hic n.3.* Monet. *dict. c.7.n.11.* 5

SVMMARIVM.

1 *Decimæ quasi debitum exigi possunt.*

2 *Decimæ an & quando debeantur de iure diuino, & humano, ostenditur, &* n.3.& 4.

5 *Dictio*, quasi, *nonnunquam est expressiua veritatis.*

Cap. Parochianos. XIV.

Decimæ quasi debitum exigi possunt, quia non ab homine, sed ab ipso domino sunt institutæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontificij, pag.264.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.466.* remissiuè Ximen. *in concord. part.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.1. Decretal. lib.3. tit.26. cap.26.* & est post Concil. Lateran. *part.26. c.12.* 1

Sed ab ipso Domino sunt instituta. Ex his verbis colligunt nostri Canonistæ decimas à Deo institutas esse, & iure diuino nunc quoque deberi, tenentque præter glossas *in cap.à nobis, & in cap. nuper, hoc titul.* Tyndar. *de decimis, à n.10.* Rebuff. *eod. tract.q.1.n.14.* Bonacos. *tom.1.communium opin.lib.1.tit.10.num.2. cum seqq.pag.185.* Nicol. Reusner. *decis.2.n.4.lib.4.* Ioseph. Ludouic. *Perus.decis.106.num.33.* Petr. Gregor. *syntag. iuris, lib.2.c.21.* Anastas. Germon. *de sacrorum immun. lib.3.cap.19.* Camil. Borrel. *consil.20.num.14.cum seqq. centur.1.& de compromis.2.§.2.gloss.1.num.314.* & nouissimè *in summa omnium decisionum, tit.19. de decimis, à n.2.* & ex Theologis sequuntur Andr. Hispan. *in reg.decimarum, vers.decima est iure naturali, num.1. 5. 6. & 15.* Albert. Pigh. *lib.5. Hierarchia Ecclesiast. cap.7.* 2

Verùm Theologi contrariam opinionem, imo de iure humano, & Pontificio decimas deberi, communiter sequuntur, ex quorum numero sunt Vgo de S.Victore *lib.2.de Sacram.p.11.c.4.& 11.* Astens. *p.2. summ.lib.6. tit.35. rubr. de decimis*, S.Thom. *2.2.q.87. art.1.* S.Antonin. *2.part.summ. tit.4. cap.3.§.5.* Abulens. *in Matth.cap.23.q.90.* Henriq. *in summ.lib.7.c.27. §.1.& lib.14. cap.1.§.vlt. lit. T*, Azor. *institut.moral. p.1.* 3

p.1.lib.7 c.21.q.4.Monet.*de decimis, c.r. à n.11.* Less. *de institia,lib.2.c.39.dub.1.n.5.cum seqq.* Soar.*de Relig. tom.1.tract.2.lib.1.c.10. & c.36.* sequuntur ex nostris Canonistis Couar.*lib.1.var.c.17.num.2.& 3.* Nauar.*in man.c.21.n.28.& 31.& de redditib. Ecclesiast. q.1. monitu 59.n.1.& consil.2.n.3.sub hoc tit.* Gutier *canonicar. lib.2.c.21.n.2.& 7.*Mench.*illustr cap.89.num.1.in fine,* Ceual. *communium contra communes, q.437.*

4 Pro concordia autem supradictarum opinionum scire oportet, decimas duplici modo considerari, vel enim considerantur respectu congruæ sustentationis, vel rursus habito respectu ad quotam, vel partem, quæ de rebus acquisitis soluenda est, meminit huius diuisionis D.Thom.*2.2.q.87.art.1.in corpore,*Sot.*lib.9. de instit.q.4.art.1.vers.prima conclusio,* Couar.*var.lib.1. c.17. n.2.* Inter vtrumque modum illa est differentia, quòd si decimæ priori modo considerentur, non solùm humano, sed etiam ex iure diuino positiuo,& naturali debita sunt. De iure humano probat text.*in præsenti,*secundùm vnum intellectum, de iure diuino positiuo deducitur ex illo Christi Domini *Lucæ c.10.*ibi: *Dignus est operarius mercede sua,*& ex illo D.Pauli 1.ad Cor.cap.9. *Nemo suis stipendiis militauit vnquam,*&c. de iure naturali similiter constat, si quidem euidenti ratione naturali oportet stipendium, seu sustentationem accipere ab illis,quibus seruitium aliquod necessarium ministratur; constat autem administrationem diuini cultus, & rerum spiritualium, maximè esse necessariam, vnde iure naturali conuincitur aliquod stipendium, seu sustentationem esse soluendam, vt concludit illud D.Pauli *d. c.9.* ibi: *Si nos vobis spiritualia seminauimus,magnum est si nos carnalia vestra metamus.* Si verò decimæ posteriori modo considerentur,solummodo iure humano debitæ sunt, vt patet ex *hoc text.* & ex *cap.in quibusdam*, §.*ille quippe*, cum multis *ibid. hoc tit.* non tamen iure naturali,nec diuino positiuo obligante. De iure naturali patet, quia ius naturale licèt dicat soluendum esse stipendium, seu dandam sustentationem,vt *suprà* dictum est, non tamen concludit decimam partem magis quàm tertiam,vel quartam esse persoluendam: de iure positiuo obligante idem constat, si quidem non apparet aliquod ius diuinum obligans, quod determinet decimam partem esse persoluendam, solum enim dicit operarium dignum esse mercede sua,in loco illo *suprà* citato.Quòd autem decima iubetur dari in lege veteri, nihil refert,quia illa non obligat siue aliquo modo decima censeatur ad legem cæremonialem pertinere, siue, vt verum est, re vera iudicialem legem in decima consideretur, provt considerat D.Thom.*d.q.87.art.1. in corpore,*Sot.*d.q.4. art.2.* Archid. *in cap.decimæ 16.q.1.n.3.* eò quòd leges illæ tam cæremoniales, quàm iudiciales Euangelica lege lata cessarunt, & vim legum amiserunt, iuxta illud Pauli ad Galat.*c.3.& 4.*& ad Hebr.*c.7. & 8.* & ad Ephes. *c.2.* resoluunt Doctores per text.*in cap.vnic.de purificat. post partum.*

Quibus omnibus suppositis iam patet conciliatio ad supradictas contrarias Canonistarum, & Theologorum sententias, vt scilicet prima, quæ decimas de iure diuino deberi asserit, procedat quoad sustentationem Clericorum, secunda verò tenens deberi de iure Pontificio quoad quotam, ita & meritò sub eadem distinctione docent Sot.*de iustitia,lib.9.q.4.art.1. vers.decimarum solutio, col. 2. & vers. tertia conclusio,* S.Antonin.*d.cap.3.tit.3.§.5.*Nauar.*d.c.21.n.28.* Perez *ad tit.5.vers.sit igitur resolutio, lib.1.Ordinam.* Anton. Fernandez *in examine Theologiæ Moralis, p.1.ad 7.præceptum Decalogi,c.13.§.3.* Prax. Episcop.*vers.decima in princip.*Malder.*de iust.& Relig.tract.10.tit. de decimis, dub. 2. §.contraria nihilominus.*

In gloss. *Quasi debitum,*ibi,*illud,quasi non est similitudinarium,seu expressiuum veritatis,*&c.Vide quæ dixi *in tract.de diction.vsufreq. dict...* 5

SVMMARIVM.

1 *Decima laico iure hæreditario concedi non potest*, & num.2.

3 *Decimandi ius tanquam spirituale non potest laicis competere.*

4 *Decimas non soluens cùm teneatur, excommunicari potest monitione præmissa.*

Cap. Ad hoc. XV.

Decimæ non possunt concedi laico iure hæreditario,& laicus est cogendus per excommunicationem, vt resignet. Colligunt ex Ord Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabarell.Ioan.Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar.Henric.Panorm.Ripa,Viu. *in ration.lib.3.iuris Pontif. pag. 264.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 466.* remissiuè Ximen.*in concord.p.1.& 2.*refertur ab Ant.August.*collect.1.Decret.lib.3.tit.26.c.27.*& est post Concil. Lateran. *p.50.c.12.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt,vt per Azor. *instit.moral.part.2.lib.7.c.25.q.11.* Soar.*de Relig.tom.1.tract.2.lib.1.c.25* Decimandi enim ius tanquam spirituale non potest laicis competere,vt resoluunt plures, quos refert, & sequitur Monet. *de decimis, c.5.q...n.57.* 2 3

Vinculo excommunicationis adstringas.] Notatur ad hoc, quòd non soluens decimas cùm teneatur, excommunicari potest,vt per Monet.*d.tract.cap.8.n.64.* Molin.*de iustitia,tract.2.disp.756.n.2.*Rot.*in Dertusen. decimarum 11.Maij 1609.* coram bonæ mem.Cardin. Marquemont,impressa per Marches.*de commission.p.1. pag.675. & in Motulen. decimarum 31.Ianuarij 1614.* coram bonæ mem.Card.Sacrato,Concil.Trid. *sess.25. de reform.c.12.*ibi: *Excommunicentur.* Intellige monitione præmissa secundùm Monet.*d.c.8.n.69.*Azor.*inst. moral.p.1.lib.7.c.24.q.17.* Soar. *de Relig.tom.1.tract.2. lib.1.c.37.*Aloys.Ricc.*in Neapol.decis.195.n.6.p.4.*Subtrahentes sic decimas, vel earum solutionem impedientes vltra prædictam excommunicationem quam præmissa monitione incurrunt, secundùm eandem Concil.Trid.dispositionem *citato loco*, ab hoc crimine nisi plena restitutione sequuta absolui non possunt,vt per Sanch.*in præcepta Decalogi, tom.1. lib.2.c.20.n.19.* Nauar.*in singular.iuris Canon.concl.6.*Molin.*d.n.4.vers. his ita relatis*, nisi quando ad confessionem accedit, impotens sit ad restituendum, quia tunc absolui posse tenent Nauar.*in man.c.16. num.59.* Molin. *citato loco,* Ioan.Valer.*de different.inter vtrumque forum, verbo absolutio,differ.5.n.5.* Nauar. *d.concl.6.n.3.* ex ea ratione, quia Concil.*loco citato,*non prohibet absolui nisi eum, qui pro tunc tenetur restituere,quique peccat non restituendo. An autem Parochus possit denegare Sacramentariis, qui nolunt soluere decimas, vide Aloys. Ricc.*in decis.Curiæ Archiep.Neapol.decis.195. à princ. p. 4.* Vtrùm verò contra renuentes soluere decimas possit Vicarius imponere interdictum personale? vide eundem Ricc.*d.p.4.decis.380.* 4

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Iudæi de terris, quas colunt, tenentur decimas soluere*, & n.2.

3 *Decimarum solutio fit, vti de onere, non verò de decima vera, & formali.*

4 *Iudæi decimas personales non soluunt.*

Cap. De terris. XVI.

1 IVdæi, qui terras colunt, sunt cogendi, vel soluere decimas prædiales, vel renuntiare possessiones. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 265. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 466. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 28.

2 Hanc eand. concl. ex hoc text. desumunt Rebuff. *de decimis, q.* 5. *n.* 11. *cum seqq.* Perez *l.* 1. *vers. qua decima, tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 116. *& l.* 1. *gloss. de las causas de su morada, tit.* 3. *lib.* 8. *pag.* 57. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 24. *q.* 1. *&* 2. Xuar. *alleg.* 28. *n.* 4. *&* 5. vbi Valdes. Vasq. *in opusc. de benef. c.* 1. §. *vnic. dub.* 9. Monet. *de decimis, c.* 5. *à n.* 36. qui extendunt ad Paganos, Turcas, & Hæreticos, Ant. Ricc *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 2. *c.* 9. *n.* 5.

Intellige de decimis prædialibus respectu possessionum, quas infideles in terris Christianorum titulo emptionis, vel alio compararunt, prout colligitur ex *hoc text.* ibi, *vel possessiones penitus renuntiandas*, & ibi *compellas*, quæ verba non verificantur nisi respectu possessionum, quæ sunt in prouinciis Christianorum, & meliùs *in cap. quanto, penult. de vsuris*, ibi, *quas à Christianis*, &c. Prædicti tamen infideles non tenentur ad decimas prædiales persoluendas respectu possessionum, quas in suis prouinciis habent, constat namque in illis cessare ius Ecclesiæ quæsitum, & rationem propter quam debitæ sunt, ita in effectu resoluunt Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 7. *art.* 3. *n.* 3. Rebuff. *de decim. q.* 5. *n.* 11. Licèt enim omnes mortales ad fidem suscipiendam teneantur donec tamen illam profiteantur, nequaquam nostris legibus obligantur, nec nostris præceptis obedire tenentur, quando præceptum directè in illos dirigitur, iuxta illud Pauli 1. *ad Cor.* 5. *de his, qui foris sunt, nihil ad nos*, Sot. *lib.* 9. *de iustit. q.* 4. *art.* 4. *col.* 4. *in princ.* ac subinde cùm cesset obligatio legis, cessat quoque obligatio persoluendi decimas quantumcunque ex parte Ecclesiæ non deficiat voluntas administrandi illis Ecclesiastica Sacramenta.

3 In gloss. *Persoluendas*, ibi, *ad quem spectat fructuum perceptio, fructuum onera subire compellitur.* Ergo decimarum solutio fit vti de onere, non verò de decima vera, & formali, vt per Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 16. *à n.* 6. Ant. Ricc. *d. c.* 9. *n.* 7. quicquid teneat Abb. *hic num.* 5. & Oldrad. *cons.* 91. ac Mant. *cons.* 188. *col.* 2.

4 In ead. gloss. ibi, *Vnde personales decimas non persoluunt.* Notatur ad hoc, quòd Iudæi decimas personales non soluunt, vt per Butr. *hic n.* 2. *vers. vel oppono*, Sot. *de iustit. lib.* 6. *q.* 3. *art.* 4. Soar. *d. lib.* 1. *c.* 16. *n.* 4. *vers. in qua distinctio*, Azor. *d. c.* 24. *q.* 3. Monet. *d. c.* 5. *n.* 38. Anton. Ricc. *d. c.* 9. *à princ.* Quamvis contrarium velint gloss. *in cap. quanto, sub figuratione casus, in fine, de vsuris, & in cap. decima* 16. *q.* 1. quam sequuntur Anch. *hic sub n.* 1. Abb. *sub n.* 6. & Rebuff. *de decimis, q.* 5. *n.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Decimæ, vel oblationes Ecclesiæ laicis concedi non possunt, & Prælatus contra faciens est puniendus.*

2 *Decimandi ius concedi non potest laico, præsertim post Concil. Lateran.*

3 *Laicus decimas vsurpans dignus est vt puniatur diuino iudicio.*

4 *Episcopus alicui laico ex iusta causa concedere potest ad vitam, aliúdve tempus ipsarum decimarum fructus, non verò ius percipiendi decimas.*

Cap. Quamvis. XVII.

LAici non debent sibi vsurpare ea quæ sunt Sacerdotum, nec eis est aliqua potestas tribuenda de rebus Ecclesiasticis, ideo Prælatus, qui laico in sæculo remanenti concedit Ecclesiasticam decimam, vel oblationem, est deponendus à statu suo donec satisfaciat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 265. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 466. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 17. *c.* 2. 1

Collige ex text. laicis decimandi ius concedi non posse, vt per Couar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 5. *&* 6. Rebuff. *de decimis, q.* 10. *n.* 17. *& q.* 13. *n.* 38. *&* 39. Triuis. *Venetia decis.* 29. *n.* 4. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 14. *n.* 15. *prope finem*, Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 25. *q.* 11. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 25. *& c.* 29. *n.* 10. Garc. Girond. *de priuil. & exempt. explic. n.* 251. Monet. *de decimis, c.* 5. *n.* 57. Rot. *in Patauina decimetta*, 10. *Martij* 1605. coram R. D. Coccino Rotæ Decano, *& Ferrarien. decimarum* 23. *Iunij* 1617. coram D. Pamphilio iuniore, & *in Illerden. decimarum* 16. *Martij* 1618. coram Card. Sacrato. Præsertim post Concil. Lateran. de quo *in cap. prohibemus, infr. hoc tit. & in cap. cùm & plantare, de priuil.* Rebuff. *d. q.* 13. *n.* 78. *cum seqq.* & dicit Rota *in d. Ferrarien. & in Taurinen. decimarum* 12. *Ianuar.* 1607. coram R. Marquemontio. 2

Diuini dignum animaduersione iudicij.] Notatur ad hoc, quòd laicus decimas vsurpans dignus est animaduersione iudicij, id est, vt puniatur diuino iudicio, hoc est, à Deo, vt per Rebuff. *d. tract.* 15. *num.* 29. 3

In gloss. *Concesserit*, ibi, *fructus verò decimarum*, &c. Notatur ad hoc, quòd Episcopus alicui laico ex iusta causa cōcedere potest ad vitam, aliúdve tempus non quidem ius percipiendi decimas, sed ipsarum decimarum fructus, vt per Cou. *d. c.* 17. *num.* 5. Rebuff. *d. tract. q.* 10. *n.* 14. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 7. *n.* 51. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 25. *q.* 14. Mascard. *de probat. concl.* 1322. *n.* 12. *cum seqq.* Monet. *d. c.* 5. *n.* 61. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 2. *n.* 27. Soar. *d. lib.* 1. *c.* 25. *n.* 3. *& c.* 26. *n.* 1. 4

SVMMARIVM.

1 *Consuetudini statur an colonus soluat decimam Ecclesiæ, in cuius Parochia sita sunt prædia, an Ecclesiæ vbi audit Diuina, & percipit Ecclesiastica Sacramenta.*

2 *Consuetudine possunt decimæ vni Ecclesiæ aliàs debitæ alteri solui.*

3 *Consuetudo in soluendis decimis consideratur.*

4 *Consuetudo in solutione decimarum, quæ sit attendenda, locine vicinioris, aut loci vbi prædia existunt, ostenditur.*

5 *Decima est onus reale, & sequitur possessionem.*

Cap. Cùm sint. XVIII.

1 Consuetudini standum est cui Parochiæ debeantur decimæ quando aliqui accipiunt Sacramenta, & diuina in vna Parochia, & habent prædia in alia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 266.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 467.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1 Decret. lib. 2. tit. 17. c. 3.*

2 *Ad consuetudinem duximus recurrendum.*] Probat hic text. posse ex consuetudine decimas vni Ecclesiæ aliàs debitas alteri adscribi, & solui, vt per Couar. *lib. 1. var. c. 7. n. 8.* Perez *l. 1. post princ. vers. huiusmodi autem decimæ, tit. 5. lib. 1. Ordin. pag. 119. & l. 4. in princ. tit. 6. eod. lib. 1. Ordin. pag. 133.* Gutier. *practic. lib. 1. q. 17. n. 2. & 3.* Rebuff. *de decimis, q. 13. n. 47.* vbi *n. 48.* limitat id non procedere in decimis, quæ limitibus adhærent, hoc est, in prædiis, quæ limitibus

3 proxima sunt, refert Monet. *eod. tract. c. 5. à n. 97.* Et generaliter quòd in soluendis decimis consideranda sit consuetudo, docent Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 10. n. 15. pag. 187* Gutier. *d. lib. 1. q. 19. n. 3.* Azeued. *l. 1. n. 12. tit. 5. lib. 1. noua recop. & l. 6. eod. tit. & lib.* Zerol. *in praxi Episc. p. 1. verbo decima, §. 7. & 8.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. c. 12. & c. 21. n. 5. & c. 30. n. 2.* Cabed. *Lusit. decis. 205. n. 2. p. 1.*

4 Si quæratur quæ consuetudo in solutione decimarum sit attendenda, locine vicinioris, an loci, vbi prædia existunt, vel vbi fit solutio decimarum, an diœcesis; responderi poterit distinguendo, aut nulla adest consuetudo in loco, vbi sita sunt prædia, aut fit solutio decimarum, vel si adest, est dubia, & tunc attendenda est consuetudo loci vicinioris, vel loci prædominantis, Achil. *decis. 3. n. 2. 6. & 8. sub hoc tit.* Item si in loco vbi fit solutio decimarum, vel sita sunt prædia, nulla adest consuetudo, in loco verò vicinioris adest aliqua consuetudo, & in loco dominanti adest diuersa consuetudo, & tunc attendenda est consuetudo loci viciniores, non verò loci dominantis, aut ius commune, Put. *decis. 176. lib. 3. in nou.* Aut in loco, vbi sita sunt prædia, adest particularis consuetudo, & illa tunc est attendenda, item si in loco adest aliqua consuetudo, & in diœcesi alia, & tunc etiam attendenda est consuetudo loci particularis, & non diœcesis, Rota *in Tuden. decimarum 19. Nouembris* 1591. coram Card. Pamphilio, & *in Ciuit. decimarum 18. Martij, & 28. Iunij* 1596. coram Peña. Et quòd consuetudo specialis præferenda sit generali, Rota *in Calaguritana decimarum, 19. Martij* 1610. coram Card. Canalerio, inter eius impressa, *decis. 107.* & *in Hispalen. decimarum, 18. Iunij* 1612. coram bon. mem. Vbaldo. Item & attendenda est potius ea consuetudo, quæ fauet parochiali, quàm quæ fauet prædiali, cùm sit rationabilior, & conformior iuri communi, Cur. iun. *consil. 2. in fine.* Afflict. *dec. 80. n. 9.* Rot. *in Segouien. decimarum 10. Octobris* 1583. coram Aldobrandino, & *in Pacen. decimarum, 20. Iunij* 1598. coram Illustrissimo D. meo Card. Millino.

5 *Quia difficile nimis videtur, &c.*] Decima enim est onus reale, & sequitur possessionem, vt per Franc. Marc. *Delphin. decis. 345. n. 5. & 6. p. 1.* Baptista Costa *de portione rata, q. 149. num. 11.* Cott. *in memorab. verbo decima*, Soar. *d. lib. 1. c. 36. n. 9.* Camil. Borrell *in summa omnium decis. tit. 19. num. 63.* Quid autem dicendum vbi ageretur de solutione decimarum prædialium facienda ab eo, qui in vna Parochia degit, ibi percipiens Sacramenta, & in alia prædicta colit, est multum dubitabile, ex quo casu iste non reperitur in iure decisus, vt videre est per Achil. *decis. 6. n. 2. de decim.* & Put. *decis. 176. n. 4. lib. 3.* videtur recurrendum esse ad consuetudinem, quæ propter difficultatem, & concurrentiam opinionum debet maximè attendi, vt per Abb. *cons. 58. n. 2. vers. his argumentis*, Achil. *decis. 3. n. 1.* Put. *decis. 150. n. 4. vers. tamen istis non obstantibus, lib. 1.* Rot *decis. 163. num. 3. part. 2. diuers. & decis. 274. n. 1. & decis. 289. p. 2. recent.* Gom. *Canon. lib. 2. c. 21. num. 58.* Attamen vltra quòd videtur esse communior opinio decimarum solutionem ab eo, qui in vna Parochia degit, & in alia prædia colit, fieri debere in loco, in quo sita sunt prædia, iuxta terminos *cap. quoniam, cap. cùm contingat, cap. Apostolicæ, hoc tit. & cap. ad decimas, de restit. spol. lib. 6.* Achil. *decis. 3. n. 1. hoc tit.* Put. *decis. 176. n. 3. lib. 3* Rot. *in Placentina decimarum 10. Maij 1628.* coram R. D. Coccino. Illud in præsentiarum aduertendum duxi non posse laicos decimas soluentes remota quacunque consuetudine, fruges asportare, donec Clerici, quibus soluendæ sunt decimæ, certiores fiant de collectione, Conar. *d. n. 8. vers. octauò*, Monet. *d. tract. c. 6. num. 2.* imò poterit Curatus, & alius exactor decimarum obtinere inhibitionem domino fundi, ne fructus exportet ante decimæ solutionem, vel quòd ipse, vel eius nuntius sit præsens, Rebuff. *d. tract. quæst. 5. n. 3.* Vincent. de Franchis *decis. 117. num. 7.* Hieronym. de Laurent. *Auenionen. decis. 54. in fine*, Franc. Viu. *decis. 4. num. 37. cum seqq.* Monet. *d. c. 6. num. 4.* Cened. *ad Decretum collect. 66. num. 3.* Camil. Borrel. *d. tit. 19. n. 88.* Marc. Anton. Genuens. *in praxi Curiæ Archiep. Neapol. cap. 79.*

In gloss. *Difficile*, vlt. ibi, *quia si decima illa sint infra limites alterius Episcopatus, non adhærentes limiti, benè possunt tunc præscribi.* Vide Rebuff. *d. tract. q. 13. n. 48.* Put. *decis. 176. p. 3. in vtraque edit.*

SVMMARIVM.

1 *Laicus non potest transferre decimam in alium laicum, etiamsi cum titulo illam possideat.*

3 *Declaratur text. in præsenti.*

4 *Decimæ non possunt per laicum in alium laicum aliquo titulo transferri.*

5 *Decimæ concessæ in feudum ante Concil. Lateran. reuersæ ad Ecclesiam, seu Prælatum, non possunt iterum infeudari laicis.*

6 *Sepultura Ecclesiastica priuari debet, qui decimas non soluit, aut restituit Ecclesiæ.*

7 *Decimas, quas laici iusto titulo feudi perpetui habent à legitimo superiore, an possint licitè ipsi laici in alios laicos transferre, ostenditur,* & n. 8.

Cap. Prohibemus. XIX.

Ex Concil. Lateran.

Laici sine periculo animæ non possunt decimas retinere, neque in alios laicos transferre aliquo modo, & qui eas recipiunt, si non redditur Ecclesiæ priuantur Ecclesiastica sepultura. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. 1

norm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 266.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 467.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. *c. 145. incip. prohibemus*, refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 26. c. 23.*

2 De tempore, quo Concil. Lateranen. ex quo desumptus est text. *in præsenti*, celebratum fuit, dixi *ad cap. cùm Apostolica 7. num. 2. supr. de his, quæ fiunt à Prælatis.*

3 *Ne laici decimas cum animarum periculo*, &c.] Ergo insinuare videtur laicos cum animarum periculo decimas possidere, quas etiam ante Concil. Lateran. de quo *in hoc text.* obtinuerunt; sed illius verius quod dixi *ad d. cap. cùm Apostolica, n. 6.* Ad hunc verò text. responderi potest, vel loqui de obtentis sine legitimo infeudationis iure, vel de laicis non exhibentibus Ecclesiæ debita obsequia, & seruitia, qua ratione feudi exhibere tenentur, prout optimè exponunt Conar. *lib. 1. var. c. 17. n. 5. vers. & dubio procul, in fine*, Monet. *de decimis, c. 3. n. 66. in fine.*

4 *Alios laicos possint aliquo modo transferre.*] Notatur ad hoc, quòd decimæ non possunt per laicum in alium laicum aliquo titulo transferri, vt per Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 10. n. 8. vers. decima.* Rebuff. *de decimis, q. 10. n. 12. cum seqq.* Soar. *de Relig. tom. 1. tr. 2. lib. 1. c. 25. n. 3.*

5 Notatur etiam ad hoc, quòd decimæ concessæ in feudum ante Concil. Lateran. reuersæ ad Ecclesiam, seu Prælatum, non possunt iterum infeudari laicis, vt per Mozz. *de contract. tit. de rebus, quæ in feudum dari possunt, n. 19.* Fachin. *contron. lib. 7. c. 82.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 86. n. 3.* Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit. 19. de decimis, n. 88.* Nicol. Intrigl. *de feudis, q. 44. n. 20.* Monet. *c. 5. n. 73.*

6 *Christiana sepultura priuentur.*] Notatur ad hoc, quòd is, qui soluere tenetur decimas, neque eas soluit, aut restituit Ecclesiæ, debet Ecclesiastica sepultura priuari, vt per Andr. Hispan. *in reg. decimarum, q. 2. n. 8.* Spin. *in speculo testam. gloss. 2. princip. n. 20.* Rebuff. *de decimis, quæst. vltim. n. 16.* Monet. *eod. tract. c. 8. n. 74.* Lauor. *var. lucubr. tom. 1. tit. 2. cap. 12. num. 48.*

7 In gloss. *Laicos*, ibi, *satis videtur quod illas possunt dare in alios laicos de consensu Episcopi*, &c. Probat hæc glossa decimas, quas laici iusto titulo feudi perpetui habent à Summo Pontif. vel aliàs à legitimo superiore, scilicet iuxta communem sententiam à Prælatis inferioribus ante Concil. Lateran. ab illis posse licitè in alios laicos transferri, sequuntur Mench. *illustrium c. 89 n. 2.* Gutier. *pract. lib. 1. c. 15. n. 1.* Gilchen. *de præscript. p. 3. c. 8. à n. 6.* Ioan. Garc. *de expens. c. 6. à n. 97.* Ceual. *commun. contra commun. q. 367.* Cabed. *Lusit. decis. 63. n. 8. p. 2.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. c. 26. n. 7.* pariter resoluentes huiusmodi laicos posse de illis disponere, sicut de quibuscunque aliis bonis suis profanis per donationes, venditiones, emphyteusim, & similes contractus, quia postquam in laicos licitè fuerunt alienatæ, efficiuntur de ipsorum patrimonio, & vt profana bona censeri debent, iuxta reg. text. *in l. pater filium 36. §. quindecim, ff. de legatis 3.* & magis ad nostrum propositum text. *in cap. 2. de feudis*, cum *ibi* notatis. Pro hac opinione expenditur text. *in præsenti*, ibi, *cum animarum suarum periculo detinentes*, quibus verbis satis ostenditur non agere Concilium de his laicis, qui iusto titulo & licitè decimas obtinent, vt etiam euincit verbum illud, *detinentes*, quod propriè refertur ad iniustos detentores, non verò ad iustos possessores, neque istos impedire videtur ex tali prohibitione quominus decimas, quas iustè detinent, in alios transferant; confirmant deque hanc partem Mench. Gutier. Garc. & Cabed. quia attestantur eam esse generali Hispaniarum praxi receptam, quæ est optima legum interpres, ex reg. *l. si de interpretatione, ff. de legibus, & cap. cum dilectus, de consuet.* cum similibus, neque ab hac parte recedi posse absque maximo animarum periculo, & plurimorum contractuum euersione, bene aduertit Mench. *d. num. 2. in fine.* Paul. Christinæ. *decis. 235. num. 7. & 8.* Gilchen *de præscript. p. 3. §. 8. à n. 6.* Sesse *decis. 162. num. 21. & 22.* latissimè me citato *in hoc loco* Castill. *tom. 7. de tertiis, c. 11. num. 3.* vbi plures refert Doctores.

8 Qua quidem opinione retenta audiendi non sunt Card. & Abb. *hic num. 4.* Bero. *cons. 21. à num. 9. vol. 1.* Cou *d. c. 17. vers. præter hac*, D. Barbos. *in l. Titia, n. 45. vers. non obstat secundò, ff. soluto matrim.* Rebuff. *q. 10. à n. 11.* Mart. Carat. *in tract. de feudis, lib. 1. tit. 11. & fin.* Nicol. Intrigl. *eod. tract. q. 44 à n. 15.* Monet *de decimis, c. 5. num. 72.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 7. c. 25. q. 13.* qui contrarium tenentes resoluunt huiusmodi decimas non posse in alios laicos feudi titulo etiam de consensu Episcopi transmitti, afferentes, & multipliciter pro sua parte expendentes text. *in præsenti*, cuius litera non patitur intellectum, quem aliqui afferunt, referentes clausulam illam, *cum animarum suarum periculo*. ad verbum, *transferre*, huiusmodi enim transpositio offendit, & impropriat literam, ex qua apertissimè constat clausulam illam iungi verbo, *detinentes*, vt bene aduertit Card. *hic.*

SVMMARIVM.

1 *Decima personalis debetur Ecclesiæ vbi quis percipit Sacramenta, licèt alibi lucrum contigerit. In prædiali verò statur consuetudini si in aliena parochia colonus prædium coluit.*

2 *Decimæ personales debentur vbi quis recipit Ecclesiastica Sacramenta, & audit Diuina.*

4 *Decimæ personales sunt, quæ ex acquisitis ex industria, artificio, vel contemplatione personæ solui debent.*

5 *Animalium decima inter prædiales, computantur, & ideo debentur illi Ecclesiæ in cuius parochia animalia morantur, & pascunt.*

Cap. Ad Apostolicæ. XX.

Luc. III.

QVando aliqui recipiunt Sacramenta in vna parochia, & habent, seu colunt prædia in alia, soluere debent decimas personales vbi sumunt Sacramenta, & prædiales vbi ex consuetudine diu obtenta soluuntur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag. 266.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 467.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 26. cap. 29.* & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *cap. 39.* 1

Collige ex text. decimam personalem deberi, vbi quis recipit Ecclesiastica Sacramenta, & audit Diuina, vt per Rebuff. *in tract. de decimis, q. 5. n. 3. & q. 6. à num. 2. & à num. 24. & q. 13. n. 63.* Gutier. *pract. lib. 1. q. 17. num. 8.* Monet. *de decim. cap. 7. ex num. 21.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 1. lib. 1. cap. 21. & 22. num. 8.* optimè Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacramento Matrimonij* 2

trimonij lib. 5. c. 13. §. 3. n. 19. vbi resoluit huiusmodi decimas personales, si alicubi sint in vsu, prout sunt in multis Hispaniarum Regionibus, vt attestantur Nauar. in man. c. 21. n. 31. Gutier. canon. lib. 2. c. 21. n. 34. Rot. in Placentina decimarum de Truxillo 15. Nouembr. 1621. coram bonæ mem. Buratto (nam vtplurimum non esse in vsu docent Sà verbo decima, n. 1. Soar. tom. 2. de relig. tract. 2. lib. 2. c. 21.) non spectare ad Ecclesiam habitationi connexam, sed domicilio, quia decimæ istæ persoluuntur ad sustentationem eorum, qui spiritualia ministrant; tum quia transeunt hæc onera cum persona, non enim inhærent rei, quare æquum videtur vt illa Ecclesiæ soluantur, quæ spiritualiter fidelem alit Sacramentis, atque doctrina. Vnde si quis mutet domicilium, licèt habeat in alia Parochia possessiones, illi debentur vbi domicilium habet, licèt non mutet domicilium; si tamen extra suam Parochiam laboret, etiam per magnam anni partem, semper decimas personales soluet illi Ecclesiæ vbi habet domicilium, quia ibi per se recipit diuina, licèt ex accidenti ratione absentiæ contingat quandoque alibi recipi sacra. Quòd si contingat habere duo domicilia, si vnum accessorium est, principali soluet; si verò in vtroque æqualiter se collocat, inter vtrumque diuidentur.

Quod per consuetudinem, &c.] Notatur ad hoc, quòd si ageretur inter Ecclesiam prædialem, & sacramentalem, vt videretur cui decimæ deberentur, tunc standum est consuetudini, vt per Achil. *decis.* 3. n. 7. & 8. *de decim.* Put. *decis.* 176. n. 66. lib. 3. Rot. *in Abulen. decimarum* 17. *Decembr.* 1627. coram R. D. meo Coccino Decano, *vers. tertiò, tollitur.*

3 *Diu obtentam.*] Per tempus scilicet decem annorum, vt per Rebuff. *de decimis*, q. 13. n. 53. Canaler. *dec.* 107. n. 2. Et quando dicatur quis diu persistere in fideiussione ad hoc, vt possit experiri aduersùs debitorem principalem, vt eum à fideiussione liberet, dixi *ad c. vlt. de fideiuss.*

4 In gloss. *Personales*, ibi, *& dicuntur personales decimæ*, &c.] Notatur ad hoc, quòd personales decimæ sunt, quæ de acquisitis ex industria, artificio, vel contemplatione personæ solui debent, vt per Monet. *de decimis*, c. 1. n. 6.

5 In ead. gloss. ibi, *Sed decimæ animalium an inter personales*, &c. Notatur ad hoc, quòd animalium decimæ inter prædiales computantur, & ideo debentur illi Ecclesiæ, in cuius Parochia animalia morantur, & pascunt, si verò in vna Parochia pascant in hyeme, & in æstate in alia, vel in vna pascant continuò, & in alia iaceant, & dormiant, tunc diuidentur decimæ inter has duas Parochias, vt per Gregor. *l. 9. tit. 20. p. 1.* Rebuff. *d. tract. q. 6. n. 15. cum seqq.* Perez *ad tit. 5. lib. 1. Ordinam. p.* 116. Menoch. *conf.* 398. n. 36. & n. 40. Soar. de Pace *in pract. tom. 2. lib. 1. cap. 5. n. 13.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. c. 5. n. 8. cum seq.* Monet. *de decimis*, c. 4. n. 16. vbi n. 17. resoluit decimam lactis deberi illi Ecclesiæ, vbi extrahitur, & caseorum illi, in qua fiunt. Et horum animalium æstimatio facienda est cum lacte non indigent, vt per Doctores citatos *ad c. cùm homines*, n. 4. *sup. hoc tit.* quæ omnia in hoc numero contenta approbat Basil. Pontius *d. §. 3. n. 23. & 24.* vbi n. 15. resoluit quando huiusmodi oues nec pascuntur, nec olantur per vllam anni partem in Ecclesia domini sui, sed in aliis nullam partem decimarum deberi Ecclesiæ Parochiali domini, sed illis vbi pascuntur, & morantur, contra Nau. *conf.* 1. *num* 10. *hoc tit.* vide nouissimè Steph. Fagund. *de septem Ecclesiæ præceptis præc. 5. lib. 1. cap. 5.*

S V M M A R I V M.

1 *Decimæ de omnibus fructibus prædiorum etiam in anno sæpiùs productis soluendæ sunt.*
2 *Decimæ toties soluendæ sunt, quoties ager in anno fructus protulerit.*
3 *Iudex procedere potest in exactione decimarum per monitionem, & præceptum, & compellere recusantem.*
4 *Decimarum debitor si in foro exteriori monitus non curat soluere, Ecclesiastica districtione cogendus est, à qua non absoluitur nisi plena restitutione sequuta.*

Cap. Ex parte. ij. XXI.

Clem. III.

Agricultores soluere debent omnes decimas integras de omnibus fructibus prædiorum etiam in diuersis temporibus anni seminatis sub censura Ecclesiastica. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag.* 267. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 468. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decretal. lib. 3. tit. 17. c. 5.* 1

Probat hic text. quòd si sæpè idem ager in anno fructus proferat, toties decimæ soluendæ sunt, vt per Rebuff. *de decimis, q. 8. n. 7.* Monet. *eod. tract. c. 4. q. 12.* Azor *instit. moral. p. 1. lib. 7. c. 24. q. 12.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 19. n. 98.* 2

Ecclesiastica censura compellas.] Ergo in exactione decimarum iudex procedere potest per monitionem, & præceptum, & compellere recusantem, de quo Rebuff. *d. tract. q. 15. n. 13.* quia in foro exteriori si monitus non curat soluere, Ecclesiastica districtione cogendus est, à qua non absoluitur, nisi plena restitutione sequuta. Concil. Trid. *sess. 25. de reform. c. 12.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 12. c. 13. n. 157.* ad quam quidem excommunicationem ferendam seruandus est text. *in cap. sacro, de sent. excom.* vt per Marches. *de commission. p. 1. c. 15. sub n. 12.* Campan. *loco proximè citato.* Et quibus pœnis afficiantur non soluentes decimas, vide Monet. *d. tract. c... à n. 63.* 3 4

S V M M A R I V M.

1 *Decimæ prædiales soluendæ sunt expensis non deductis.*
2 *Decima ex omni frumento, & grano solui debet.*
3 *Decima ex omni fructu soluenda est.*
4 *Decima ex pecoribus solui debet, cùm illa nutrita fuerint.*
5 *Hortorum ex fructibus, & olitoriis soluitur decima.*
6 *Decima soluitur de negotiatione.*
7 *Decima soluitur de militia, seu de captis iusto bello, & de venatione*, n. 8. *& ex omnibus bonis, quæ nobis proueniunt, & quodammodo frugifera sunt, vt* n. 9.
10 *Decimæ prædiales sine diminutione seminis, & expensarum solui debent.*

Cap. Non est. XXII.

Cælest. III.

Decimæ sunt soluendæ sine diminutione, & antequam deducantur expensæ. Colligunt ex Ordinar. 1

din. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 268. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 468. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 17. *cap.* 6.

2 *De grano.*] Notatur adhoc, quòd ex omni frumento, & grano solui debet decima, vt per Rebuff. *de decimis, q.* 7. *n.* 3. Monet. *eod. tract. c.* 4. *à n.* 2.

3 *Fructibus arborum.* Notatur ad hoc, quòd de omni fructu soluenda est decima, vt per Doctores citatos *ad cap. nuntios* 6. *n.* 4. *sup. hoc tit.* vbi *num. seqq.* de foliis mororum, & de saccharo, & de nucibus, amygdalis, castaneis, & aliis arborum fructibus soluendam esse decimam tenent Rebuff. *d. tract. q.* 5. *n.* 5. Monet. *eod. tract. c.* 4. *n.* 5.

4 *Pecoribus.*] Nota, quòd de pecoribus debentur decimæ, Rebuff. *de decimis, q.* 8. *n.* 11. intellige cùm illa nutrita fuerint, nec indigent lacte materno, vt per Doctores citatos *ad cap. Apostolica* 26. *num. vlt. suprà hoc tit.*

5 *Hortis.*] Notatur ad hoc, quòd ex hortis soluitur decima, vt per Andr. Hispan. *in regulis decimarum, vers. decimò fui interrogatus, n.* 1. Rebuff. *d. q.* 8. *n.* 7. & 8. Monet. *d. c.* 4. *n.* 11. vbi dicit quòd si horti sint olitorij, in quibus tantum herbæ, vt caules, & alia olera crescunt vescendi gratia, tunc ex illis ad vsum Rectoris computatis diebus decima dari potest; si verò sint in magna quantitate, itavt aliis vendantur, tunc de iis pecuniis integra decima solui debet, quod quidem intellige nisi consuetudo adsit quod decimæ olerum, etiam in parua quantitate vescendi gratia crescentium in pecunia, & non in specie soluantur, vt censuit Rot. *in Pampilonen. Vicariæ* 5. *Iuly* 1593. *coram Giptio*, vbi etiam quòd decimæ solui debent, prout magis expedit Ecclesiæ.

6 *Negotiatione.*] Notatur ad hoc, quòd de negotiatione soluitur decima, Andr. Hispan. *d. n.* 1. Rebuff. *d. q.* 8. *num.* 18. Menoch. *consil.* 9. *num.* 10. Monet. *d. c.* 4. *num.* 25.

7 *De ipsa etiam militia.*] Notatur ad hoc, quòd de militia, seu captis in iusto bello soluitur decima, Monet. *d. c.* 4. *n.* 26. quin & de stipendiis, quæ milites habent, Rebuff. *d. q.* 8. *n.* 20. Imò cum Doctores & Aduocati militare dicantur, tenentur & ipsi de collecta scholarum, & aduocatione soluere decimas, & procurator de procuratione, ac notarius de scriptura, Monet. *d. c.* 4. *n.* 28.

8 *De venatione.*] Notatur ad hoc, quòd de venatione soluenda est decima, vt per Rebuff. *d. q.* 8. *n.* 15. Monet. *d. c.* 4. *n.* 19. vbi *n.* 21. idem dicit de aucupio, quia venatio quædam est.

9 *Et de omnibus bonis.*] Notatur ad hoc, quòd decima soluenda est ex omnibus bonis, quæ nobis prouenniunt, & quodammodo frugifera sunt, de quibus latè Rebuff. *d. q.* 8. *in princ.* Less. *de iustit. lib.* 3. *c.* 39. *dub.* 3. *n.* 12. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *cap.* 32. *n.* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 19. *c.* 83. Monet. *d. c.* 4. *à princip.*

10 *Antequam vllas deducatis,*] &c. Notatur ad hoc, quod prædiales decimæ sine diminutione seminis, & expensarum detractione, statim fructibus collectis, non deductis aliquibus expensis, solui debent, vt per Rebuff. *d. tract. q.* 11. *n.* 3. Soar. *d. lib.* 1. *c.* 35. Perez *l.* 1. *vers. ex qua theorica, tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 125. *volum...*

SVMMARIVM.

1 *Decimæ de redditibus molendinorum ad ventum soluendæ sunt.*
2 *Fideles omnes ad decimæ solutionem tenentur.*
3 *Decima non soluitur de malè acquisitis.*
4 *Decima soluitur de molendino ad ventum.*
5 *Decimæ de iure debentur ex his rebus, quæ non sunt restitutionis obnoxiæ, quamvis cum peccato publico lucrentur.*
6 *Dominium rei quæsitæ per vsuram non transit in vsurarium.*
7 *Decima de illicitè acquisitis ratione prædiorum soluenda est.*

Cap. Ex transmissa. XXIII.

Decimæ sine diminutione de molendinis ad ventum soluendæ sunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Vivian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 230. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 468. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 17. *c.* 7. 1

Hanc eand. concl. ex hoc text. desumunt Monet. *de decimis, c.* 4. *n.* 35.

Quia fidelis homo, &c.] Notatur ad hoc, quod omnes fideles ad decimæ solutionem tenentur, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 19. *n.* 87. Monet. *de decimis. c.* 5. *à princ.* 2

Quæ licitè potest acquirere.] Ergo de malè acquisitis non soluitur decima, de quo vide Rebuff. *de decimis, q.* 5. *n.* 18. Perez *l.* 1. *vers. subinfertur*, ibi, *quæro etiam tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 125. Less. *de iustitia, lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 3. *n.* 13. *cum seq.* latè Monet. *d. tract. c.* 4. *à num.* 39. Hieron. Carat. *in opusculo de iuribus parochial. tit.* 3. *cap.* 6. 3

De molendino ad ventum.] Notatur ad hoc, quod de molendino ad ventum soluitur decima, Monet. *d. c.* 4. *n.* 36. & ex quibuscunque molendinis soluendam esse decimam resoluunt citati *ad cap. peruenit, num.* 3. *sup. hoc tit.* 4

In gloss. *Licitè*, ibi, *alij dicunt, quod verius est,* &c. Notatur ad hoc, quod ex his rebus, quæ non sunt restitutioni obnoxiæ, sed tamen cum peccato publico lucrantur, vt ex meretricatu, & histrionatu, debentur etiam de iure decimæ in locis vbi personales soluuntur, de quo vide Tyndar. *de decimis, n.* 5. Rebuff. *eod. tract. q.* 5. *n.* 18. Monet. *d. c.* 4. *à n.* 42. Petr. Royz. *Lituan. decis.* 5. *n.* 270. Rendin. *in prompt. recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 26. *n.* 3. Perez *d. l.* 1. *vers. subinfertur, pag.* 126. Azeued. *l.* 2. *n.* 106. *tit.* 1. *lib.* 2. *nouæ recop.* Spin. *in speculo testam. gloss.* 6. *princ. n.* 18. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tr.* 2. *lib.* 1. *c.* 32. *n.* 7. *cum seqq.* Vnde infertur de captis in bello iniusto solui non posse decimam. Andr. Hispan. *in regulis decimarum, q.* 3. *n.* 3. Rebuff. *d. q.* 8. *n.* 2. Monet. *d. c.* 4. *n.* 46. vbi *n.* 49. pariter infert ex rebus acquisitis à meretrice soluendam esse decimam vbi pœnitentiam egerit. 5

In ead. gloss. ibi, *Vt in vsuris.* Ergo dominium rei quæsitæ per vsuram non transit in vsurarium, de quo vide Perez, & Azor. quos citaui *ad cap. cùm tu, n.* 5. *de vsuris*, Couar. *var. lib.* 4. *c.* 3. *n.* 6. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 326. *n.* 4. Rebel. *de obligat. iustitiæ, p.* 2. *lib.* 8. *q.* 14. Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. C. ex delictis defunct. p.* 4. *n.* 6. 6

In ead. gloss. ibi, *Decima autem quæ dantur,* &c. Notatur 7

tatur ad hoc, quòd de illicitè acquisitis ratione prædiorum soluenda est decima, S.Thom.2.2.q.87.*art.* 1. Tyndar. *d.tract.* n.49. Andr. Hispan.*in reg.decim.q.*3. *num.*2.*&* *quæst.*10.*num.*4.*&* *q.*11.*num.*4.*&* 5. Monet. *d.cap.*4.*num.*39. vbi *num.*40. citat Torrectem, dicentem decimam deberi; licèt terra seminata sit furtiuo semine.

SVMMARIVM.

1 *Locator, vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.*
2 *Decimam Deo de propriis offerre tenetur omnis in quantum Deo subditus est.*
3 *Papa eximere potest à præstatione decimarum.*
4 *Papa quomodo contra ius diuinum disponere possit, remissiuè.*

Cap. A nobis. XXIV.

Innoc. III.

1 DAntes, vel accipientes possessionem ad firmam, id est, locantes, vel conducentes, tenentur de fructibus soluere decimas, nisi ostendant quare sint immunes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar.Henric.Panorm.Ripa, Viu *in ration.lib.*3.*iuris Pontif. pag.* 268. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*468.remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2.refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.*3. *tit.* 23. *cap.* 1.

2 *Cum igitur quilibet.*]Ergo omnis homo in quantum Deo subditus, siue sit Papa siue Imperator, siue Episcopus, nobilis, vel rusticus, diues, seu pauper, Ecclesiasticus, aut sæcularis, tenetur Deo de propriis decimam offerre, vt per Rebuff. *de decimis*, *q.*5. *n.*26. Monet. *eod. tract.c.*4. *à princ.* Azor. *instit. moral. p.*1. *lib.*7. *c.*24. *q.*1.

3 *Nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus.*] Ergo Pontifex eximere potest à præstatione decimarum, de quo vide Couar.*lib.*1.*var.c.*17.*n.*9. Rebuff.*d. q.*5.*n.*28. *&* *q.*13.*n.*103.*&* *seq.* Henriq.*in summ.lib.*7. *c.*27.§.3.Fr.Emman.*quæst.Regul.tom.*2.*q.*44.*art.*4.Soar. *de Relig.tom.*1.*tract.*2.*lib.*1.*c.*18.*n.*1.*&* *c.*19.*n.*3.

4 In gloss. *Exemptus*, 2. Hæc gloss.& Canonistæ tenentes decimas esse de iure Diuino, & naturali, maximè laborant in assignanda ratione, ob quam contra illud disponere videatur Summus Pontifex, cùm tamen alioquin non possit cùm sit immutabile, pro cuius difficultatis solutione vide quæ Gom. *l.* 3. *Tauri*, *n.*24.*in fine*, Tiraq.*de pœnis temper. in præfat.num.*45. Mench.*illustr.c.*25.*n.*18.Gutier.*consf.*5.*n.*8.latè Monet. *de decimis*, *c.*5.*num.*47. *cum seqq.* Menoch. *cons.*276. *n.*1. Tamburin. *de iure Abbatum*, *tom.*1.*disp.*15.*q.*18. *num.* 30.

SVMMARIVM.

1 *Imperialis concessio sub quacunque forma à solutione decimarum eximere non potest.*
2 *Iudex Ecclesiasticus an, & quando competens sit in causa decimarum, ostenditur.*
3 *Iudex Ecclesiasticus an de possessorio decimandi cognoscat, remissiuè.*
4 *Laicus nullus etiam Imper. potest concedere immunitatem à soluendis decimis.*
5 *Priuilegium concessum laicis decimas percipiendi non comprehendit noualia, etiamsi in feudum sint data decima.*

Cap. Tua. j. XXV.

IMperialis quæcunque concessio non potest aliquem eximere à solutione decimarum, quia debentur diuina constitutione, & in laicis nulla est potestas concedendi, vel dispensandi in spiritualibus. Item in decimis licentia non est extendenda, sed restringenda, & sic qui ab antiquo habet in feudum decimas, non potest accipere decimas noualium. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Butr. Ioan. Andr.Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm.Ripa,Viu.*in ration.lib.*3.*iuris Pontif.pag.*269. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 468. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant. Aug.*collect.*4.*Decret.lib.*3.*tit.*9.*c.*4. 1

Cum laicis nulla sit de spiritualibus, &c.] Facit hic text. ad quæstionem illam, an, & quando Ecclesiasticus, vel sæcularis iudex competens sit causa decimarum, in qua receptior sententia est decimarum controuersiam in petitorio, vbi quæstio iuris est etiam incidens, spectare ad iudicem Ecclesiasticum, ad sæcularem verò quando quæstio sit meri facti; ita Couar. *practic. cap.* 35. *num.* 2. Rebuff. *de decimis*, *q.*10.*num.*35.*&* *de except. n.*213. *cum seqq. &* *n.*219. Perez *tit.*4.*lib.*1.*Ordin.pag.*130. *&* *seq.*Zerol.*in praxi Episcop. p.*2. *verbo decima*, §.6. Nauar.*cons.*1. *sub tit. de constit. n.* 80. *in antiq.* Marches. *de commissionibus*, *p.*2.*c.*4.*n.*30. Reusner. *decis.n.*41. *lib.*4. Gutier *pract. lib.*3.*q.*26. Henric. *in summ. lib.*7. *c.*27.*n.*2. *litera L.* D. Barbos. *in l.*1. *Titia*, *n.*10.*&* 48. *ff. soluto matrim.* Seraphin. *decis.*1047.*n.*3. Cabed. *Lusit. decis.*43.*n.*4. *p.*2.Stephan. Gratian. *discept. forens. c.*238.*n.*16. Bernard. Græuæ.*ad practic. Cameræ Imper. lib.*2. *concl.*38. latè Monet. *de decimis*, *c.*8.*à princ.* nouissimè Sigism. Scacc.*de sentent.& re iudic. gloss.*7. *q.*3. *limit.*5. *à n.*4. *cum seqq.* Ceuall. *in tract.de cognit. per viam violentiæ*, *p.* 2.*quæst.* 25. Fagundez *in quinque præcepta Ecclesiæ*, *præc.*5.*lib.*3.*c.*5.*n.*1.*&* 2.Diana *resol.moral.p.*1.*tract.*2. *resol.* 89. quamuis Azor. *instit. moral. p.*1. *lib.*7. *c.*36. *q.* 5. & Homobon. de Bonis *in examine Ecclesiastico*, *p.* 2. *tract.* 8. *c.*8. *q.* 24. existimauerint etiam quando quæstio est facti, solum Ecclesiasticum esse iudicem competentem circa decimas. Ad effectum tamen Remissoriæ causa decimarum reputatur profana, Caputaquen.*decis.*54.*lib.*2.*&* *decis.*68. *p.*3.Rot.*in Legionen. decimarum* 4. *Decembr.* 1615. coram bon. mem. Dunozetto, & *in Valentin. Decimarum* 21. *Iunij* 1613. coram Card.Caualerio, inter eius decisiones impressas *decis.*258. 2

Vtrùm autem de possessorio decimandi Ecclesiasticus index cognoscat? vide Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 38. *n.*3.*&* 4. Menoch. *remed.*15.*recup. sub n.*234. Rebuff. *d.q.*10.*n.*3. Cacheran. *decis.*116. Afflict. *decis.*2.*n.*10. *&* *decis.* 24. *n.*9. Boër. *decis.* 69. *num.* 13. Granat. *ad Vestrium in praxi Romanæ Curiæ*, *lib.*5. *c.*1. *à num.*3. Camill. Borrell. *de præstantia Regis Catholici*, *cap.* 71. *num.*349.*&* 350.*&* *in summa omnium decis. sub tit.*19. *à num.*18.*&* *sub tit.*43.*num.*125. Sayr.*in floribus decis. sub tit.de constit.decis.*41. Azeued. *l.*6.*n.*3. *tit.*5. *lib.* 1. *nouæ recop.* Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *prælud.* 2. *à n.*22.Gutier. *pract.lib.*1.*q.*4.*n.*1. Cur. Philip. *p.*1. §.5. *n.*5.*cum seqq.*Bobadil.*in sua politica*, *lib.*1.*c.*18.*n.*145. D.Barbos.*in d l.Titia*, *à num.*19.*&* *num.*47. Monet.*d. c.* 8. *à num.* 14. Stephan. Gratian. *d. c.* 238. Bernard. Græuæ. *d. concl.* 38. *num.*7. *&* 8. Carol. de Grassis *de effectibus* 3

effectibus Cleric.effectu 1.*ex n.*975.Anguian.*de legibus, lib.*2.*controu.*19. me citato *in hoc loco*, Castil.*tom.*7.*de tertijs, c.*12.*n.*41.*vers.addiderim*, & me quoque citato *in hoc loco*, Diana *d. tract.* 2. *resol.* 92. vbi etiam post Bonacin.*de legibus*, *disp.vlt. q.* 5. *puncto* 8.*n.*1. resoluit iudicem laicum non posse simul cum iudice Ecclesiastico causam decimarum cognoscere saltem titulo compromissi.

4 *Imperialis concessio*, &c.] Notatur ad hoc, quòd nullus laicus etiam Imperator potest concedere immunitatem à soluendis decimis, vt per Rebuff.*de decimis, q.*8.*n.*15.*& seq.*Monet.*eod.tract.c.*5.*n.*39.

§. Nec occasione.

5 Probat hic §. priuilegium concessum laicis decimas percipiendi, non comprehendere nonalia, etiamsi in feudum sint datæ decimæ, vt per Monet.*de decimis, c.* 4. *n.* 66. vbi dicit sic intelligendum similem text.*in c.*2.*§.*2.*hoc tit.lib.*6. Soar.*de Relig.tom.*1.*tract.*2. *lib.*1.*de decimis, c.*21.*n.*9.*& c.*34.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Decimam soluere debent dominus, & colonus sine deductione seminum, & sumptuum, non cui voluerint Ecclesiæ, vel pauperibus, sed Ecclesiæ cui debentur, nec ab hoc excusantur propter malitiam Clericorum.*
2 *Decimæ prædiales soluendæ sunt non deductis expensis.*
3 *Semina ex prædialibus decimis non deducuntur.*
4 *Colonus partiarius pro portione sua in soluendis decimis non deducit expensas.*
5 *Decimæ solui debent Clericis, & non aliis pauperibus.*
6 *Decimæ integrè, & sine diminutione soluendæ sunt.*
7 *Curatus ad excludendas fraudes potest prohiberi facere ne fructus ex agris afferantur nisi soluta sibi prius decima.*
8 *Decima propter sterilitatem denegari non potest.*
9 *Appellatione remota subditi cogendi sunt ad soluendas decimas, limitatur pluribus modis vt ibi*, & num.11.
10 *Appellatio non datur à sententia lata ad fauorem fisci super tributis, &c.*
12 *Ministri nomine Ecclesiæ pro decimis non solutis rei vendicatione, vel personali actione, vel ex officio iudicis contra laicos agere possunt.*
13 *Decimas soluendi onus est reale, & sequitur possessionem.*
14 *Tributum ex certo fundo debitum cùm sit onus reale pro quo censetur tacitè hypothecatum, transit in quemlibet possessorem.*
15 *Census possessor tenetur pro præteritis redditibus non excusso principali venditore.*

Cap. Tua. ij. XXVI.

1 Decimam soluere debent dominus, & colonus sine deductione seminum & sumptuum, & non cui voluerint Ecclesiæ, vel pauperibus, sed Ecclesiæ, cui debentur, nec ad hoc excusantur propter malitiam Clericorum, sed cogi debent restrictione Ecclesiastica, quia sunt tributa egentium animarum, & signum vniuersalis dominij Dei super terram. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar.Butr. Ioan.Andr.Imol.Anan.Host.Anchar. Henric.Panorm. Ripa, Viu.*in ration.lib.*3.*iuris Pontif. pag.*270. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*469. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decretal. lib.*3.*tit.*23. *cap.* 2.

Non quidem deductis sumptibus.] Notatur ad hoc, quòd decimæ prædiales soluendæ sunt non deductis expensis, ad quod plures citaui Doctores *ad cap. cum homines* 7.*n.*2. *sup. hoc tit.*quibus adde Menoch.*de arbitr.cas.*215.*n.*2. Gam.*Lusit.decis.*150.*n.*1.*& dec.*232. *n.*1.Ranchin.*p.*3.*concl.*301.Valasc.*de iure emphyt.q.*17. *n.*10.Perez *tit.*5 *lib.*1.*Ordinam. pag.*125.Ioan.Garc.*de expensis, c.*1.*n.*17. Zerol.*in praxi Episc. p.*1.*verbo decima*, § 9 D.Barbos.*in l.fructus, n.*15.*ff. soluto matrim.* Cald.Pereira *de empt.c.*27.*num.*74. Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*19.*n.*101. 2

Aut semine separato.]Notatur ad hoc, quòd ex prædialibus decimis semina non deducuntur, vt per Armil.*in summ. verbo decima*, §.2.Franc. Marc. *Delphin. decis.*198.*n.*1. *p.*2.Viu.*decis.*4.*n.*14.Monet.*de decimis, c.*6.*n.*30. 3

Sicut colonus de parte fructuum.] Ergo colonus partiatius pro portione sua in soluendis decimis non deducit expensas, vt per Valasc.*de iure emphyt.q.*32.*n.*9. Menoch.*d.casu* 215.*n.*2. Ioan. Garc.*d.c.*1. *n.*22. Surd. *decis.*294.*n.*1. D. Barbos. *in d.l. fructus*, *n.*18.Soar.*de Relig.tom.*1.*pract.*2.*lib.*1.*c.*19. *n.*13. latè Monet.*d.c.*6. *n.*40. *cum seqq.*vbi *n.*42.cum Azor. *instit. moral. p.*1. *lib.*7. *c.*24. *q.*4. agens de colono, & quomodo & cui Ecclesiæ soluere debeat decimam, distinguit in hunc modum, aut colonus colit nummis, seu pro certis mensuris à domino dandis, & tunc soluet Ecclesiæ parochiali personalem decimam de lucro suæ personæ, quo casu intelligendus est text.*in c.quæsti, in fine* 16.*q.*1. aut demum colonus conducit totum prædium siue nummis,siue pro certis mensuris domino soluendis, & tunc debet colonus soluere integram decimam ex omnibus fructibus Ecclesiæ parochiali. 4

Prætextu verò iniquitiæ, &c.] Ergo decimæ solui debent Clericis, & non aliis pauperibus, vt per Rebuff.*de decimis, q.*13.*n.*7. 5

Decimam reddere sine diminutione, &c.] Notatur ad hoc, quòd integrè, & sine diminutione soluendæ sunt decimæ priusquam ex fructibus deducantur expensæ, tributa, census, aut vlla alia debita, vt per Couar. *var.lib.*1.*c.*17.*n.*13. *colum.*1. Less.*de instit. lib.*2.*c.*39.*dub.*3.*n.*16.Soar.*d.lib.*1.*c.*35.Cald.Pereira *de empt. c.*9. *n.*7. decima enim vbi debetur integra solui debet, Rota *decis.*541. *in fine*, apud Farin. *p.*1. *in recent. & decis.*469. *n.*1. *eadem p.*1. Vnde ad excludendas fraudes potest Curatus custodes apponere, vel prohiberi facere ne fructus ex agris afferantur nisi soluta prius decima, vel quod ipse, aut eius nuntius sit præsens, Couar. *d.c.*17.*n.*8. Valasc. *de iure emphyt. q.*30. *num.* 15. *colum.* 2. Perez *l.*2. *tit.*5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 132. Hieronym. de Laurent. *Auenionen.decis.* 54. *in fine*, Rebuff.*q.*5.*num.*23. Soar. *d.lib.*1.*c.*37. *num.*7. Cened.*ad Decret.collect.*66.*n.*3. Camil. Borrel.*in sum. omnium decis. tit.*19.*n.*78. Monet.*de decimis*, *q.*6.*n.*4. Hinc etiam propter sterilitatem decimarum denegari non posse resoluunt Rebuff. *quæst. vlt. num.* 22. Monet.*c.*8.*n.*62.nec prætextu quòd sibi debetur, cùm in futuris decimis non admittatur compensatio, Rebuff.*d.quæst.vlt.n.*19.Cened. *d.collect.*66.*n.*2.Monet.*d. c.*8. *n.*61. 6 7 8

Appellatione remota.] &c. Notatur ad hoc, quòd subditi cogendi sunt ad soluendas decimas appellatione remota, Rebuff.*d, quæst.vlt.n.*21. Triuis. *Vener. decis.*39. *n.*16. Marches. *de commiss. p.*2. *c.*4. *num.*15. *&* 25. Socin. *reg.*40.*vers. fallit* 22. Viuian. *decis.* 73. *num.*1. 9

n. 1 *lib.* 1. Sebast. Næu. *ad l.* 3. *n.* 91. *ff. quis, & à quo appelletur*, latè Monet. *de decimis*, *c.* 8. *à n.* 58. Greg. Tholos. *de appel. lib.* 2. *c.* 9. *n.* 2. Nicel. *de concord. gloss. concord.* 6. *fallent.* 57. *n.* 95. latè Salgado *de protect. Regia*, *tom.* 1. *p.* 3. *c.* 2. *n.* 61. *cum seqq.* Marc. Anton. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 112. *casu* 17. vbi etiam resoluit appellationem non dari à sententia lata super primitiis, & expensis factis in lite, latè etiam Sigism. Scac. *de appell. q.* 17. *limit.* 18. vbi *n.* 5. intelligit quoad effectum suspensiuum, non autem deuolutiuum. Quæ quidem conclusio limitatur primo non procedere quando agitur cum persona Ecclesiasticà, quæ prætendit habere potiora iura in decimis, Host. *hic sub n.* 22. *vers. item secus*, Henric. *num.* 7. *in fine*, *vers. super eo*, *& n.* 8. Præpos. *in cap. fin.* §. *quoties*, *n.* 32. *q.* 6. & ibi Gemin. *sub n.* 22. *de appell.* Secundò limita quando agitur inter duas Ecclesias contendentes de iure decimandi, Host. & Henric. *vbi proximè*, Scacc. *d. limit.* 18. *n.* 3. Rota *in Corduben. decimarum* 2. *Decembris* 1605. coram Card. Pamphilio, Salgado *d. c.* 2. *n.* 77. Tertiò limita quando collector decimarum modum excederet, quia ab excessu potest appellari, Scacc. *d. limit.* 18. *n.* 4. Salgado *vbi supra num.* 77.

10 In gloss. *Tributa*, ibi, *quia in tributis non admittitur appellatio.* Notatur ad hoc, quod à sententia lata ad fauorem fisci super tributis, seu debitis fiscalibus, non datur appellatio, vt per Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *actu* 2. *princ. verbo*, *& quandoque appellatur*, *limit.* 11. *n.* 30. Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ*, *tract. de appell. art.* 7. *gloss.* 1. *num.* 14. *vers.* 4. Farin. *in praxi crimin. q.* 101. *limit.* 15. *n.* 70. Ruginel. *de appell.* §. 2. *c.* 3. *sub n.* 95. *cum seqq. & n.* 132. Salgado *d. c.* 2. *n.* 70. Sigism. Scacc. *d. q.* 17. *limit.* 17. *à princ.* vbi *n.* 2. dicit procedere etiam in collectis, & publicis functionibus impositis ab vniuersitate ratione onerum præsentium, & *n.* 4. ait procedere contra debitorem fiscalem, vel debitorem patrimonij Principis, & sic ex causa publici, vel priuati ærarij, & quando agitur de damno euitando, secus quando agitur de lucro captando.

11 In ead. gloss. ibi, *Sed super decimis benè admittitur*, &c. Quoniam hæc gloss. & Tiraq. *de pia causa priuil.* 153. ac alij dixerunt appellationem admitti in causa decimarum, ideo distinguendum est cum Abb. *hic n.* 9. & aliis Doctoribus, quòd aut laicus solùm allegat præscriptionem, vel consuetudinem, & non admittitur appellatio, & sic procedunt Doctores suprà relati, aut allegat priuilegium Papæ, vel compositionem legitimam, & admittitur, sicque procedere potest dictum huius gloss. & sequacium, amplectitur Rot. *in d. Corduben.*

12 In ead. gloss. ibi, *Sed verius est quòd in hoc constituit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd ministri nomine Ecclesiæ pro decimis non solutis rei vendicatione, vel personali actione, vel ex officio iudicis contra laicos agere possunt, vt per Rebuff. *q.* 9. *n.* 6. *& n.* 9. *cum seqq. & q.* 3. *à n.* 15. Perez *l.* 1. *vers. est & alia quæstio*, *tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 129. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 23. *q.* 9. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 39. *n.* 15. *in fin.* Soar. *d. lib.* 1. *c.* 36. *n.* 4.

13 In gloss. *Sic & Dominus*, ibi, *decima enim tanquam onus sequitur possessorem.* Nam onus soluendi decimas est reale, & sequitur possessionem, vt per Bapt. Cost. *de portione rata*, *q.* 140. *n.* 11. Franc. Marc. *Delphin. decis.* 345. *n.* 5. *&* 6. *vol.* 1. Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit.* 19. *n.* 63. & ideo possessor fundi pro decimis præteritis conueniri potest, Capyc. *decis.* 20. *à n.* 26. Cassan. *in consuet. Burgund. rub.* 4. §. 6. *verbo*, *& supportet*, *n.* 5. *pag.* 155. *in princ. & rub.* 11. §. 6. *n.* 3. *pag.* 161. Tiraq. *de retractu lign.* §. 6. *gloss.* 1. *n.* 7. *&* §. 29. *gloss.* 2. *n.* 7. Valasc. *de iure emphyt. q.* 17. *n.* 18. Vincent. de Franchis *decis.* 107. *n.* 11. *cum seqq.* Cened. *ad Decret. collect.* 85. *n.* 3. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 24. *q.* 2. *vers. quæres*, *& præcipuè*, *q.* 18. Soar. *d. lib.* 1. *c.* 38. *n.* 8. Monet. *de decimis*, *c.* 6. *à n.* 18. vbi etiam ait cum Rebuff. *d. q.* 9. *n.* 9. & Gig. *de pension. q.* 39. *n.* 12. *& q.* 43. *n.* 4. atque aliis in emptione Ecclesiæ esse quem velit conuenire, nouum in antiquum prædij possessorem, & quòd pro decimis fundus censeatur tacitè hypothecatus, dicit Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ*, *art.* 1. *gloss.* 14. *n.* 25. quià tri- 14
butum ex certo fundo debitum cum sit onus reale, pro quo censetur tacitè hypothecatus, transit in quemlibet possessorem, vt per Guid. Pap. *q.* 432. *n.* 15. Cened. *d. collect.* 86. *n.* 3. Gam. *Lusit. decis.* 145. Morl. *in emporio iuris*, *p.* 1. *tit. de locato*, *n.* 37. quod in fundo emphyteutico nominatim resoluunt, Valasc. *de iure emphyt. q.* 4. *n.* 6. *& q.* 17. *n.* 17. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 13. *n.* 17. *& de extinct. emphyt. c.* 3. *n.* 18. *&* 23. Cabed. *Lusit. decis.* 149. *p.* 1. & census possessorem pro præteritis 15
redditibus teneri non excusso principali venditore, firmauerunt Valasc. *de iure emphyt. q.* 32. *n.* 13. *&* 14. Gom. *Lusit. decis.* 14. Surd. *cons.* 162. *n.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 16. *n.* 16. *& c.* 141. *n.* 5. sic etiam beneficij possessorem pro præteritis pensionibus conueniri posse resoluunt Gig. *d. q.* 39. *num.* 10. 12. *&* 13. *& q.* 51. *n.* 15. *&* 29. Valasc. *d. q.* 4. *n.* 5. *& q.* 17. *n.* 19. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 111. *cum seq.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 4. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1. *Priuilegium super decimis non soluendis Ecclesiasticæ personæ concessum, noualia comprehendit*, & n. 2. & 3.
4. *Declaratur text. in præsenti*, & n. 5. & 6.
7. *Declarantur text.* in cap. tua 25. in fin. hoc tit.
8. *Argumentum de maiori ad minus, an, & quando in priuilegiis, & dispensationibus valeat, remissiuè.*

CAP. Ex parte. iij. XXVII.

PRiuilegium Ecclesiasticæ personæ concessum, vt 1
sibi accipiat decimas suorum prædiorum, noualia comprehendit, quia quando maius conceditur, etiam minus concessum esse videtur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib.* 3. *iur. Pontif. pag.* 271. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 469. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 23. *cap.* 1.

In superscript. ibi, *Abbati S. Columbæ Senon.* De 2
S. Columba Senonensi agit Ambros. de Morales *ad Elogium de sanctis Cordubensibus*, *fol.* 74.

Probat hic text. priuilegium concessum Ecclesia- 3
sticas decimas percipiendi, comprehendere etiam noualium superuenientium decimas, de quo, & illius intellectu, vide Cou. *var. lib.* 1. *c.* 17. *n.* 13. Rebuff. *de decimis*, *q.* 14. *per totam*, Monet. *eod. tract. c.* 5. *n.* 65. *&* 66. Xuar. *alleg.* 28. *num.* 8. Menoch. *cons.* 36. *num.* 21. Valasc. *cons.* 58. *num.* 9. Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 116. *cum seqq.* Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1.
c. 23. *num.* 4. qui varios ad hunc text. solent assigna- 4
re intellectus, inter quos ille iam receptus est à recentioribus, quòd procedat ex mente concedentis, quia scilicet verius est non agi hic de priuilegio percipiendi decimas in aliena parochia, hoc enim restrin

restringendum esse fatentur, idque colligunt ex illis verbis ibi, *parochiarum tuarum*, & in his terminis rectè conuenit ratio, quia cui maius conceditur, minus concessum esse videtur, quidam enim contendebant ad Abbatem in ipsius parochia decimas noualium non pertinere, vel quia eas non possidebat, vel quia præscriptione, aut alia ratione eas amiserat, vel denique vt melius ex integra, quam refert Rebuff. *de loco, num.*8. constat, quia Episcopus decimas noualium cuidam Canonico concesserat, vnde priuilegium hoc Pontificis hoc casu fauorabile debet censeri, quia per illud fit regressus ad ius commune, iuxta reg. text. *in l. si vnus*, §. *pactus*, *ff. de pactis*, cum vulgaribus.

5 Qui quidem Rebuffi intellectus ex originali, & integra, quam refert, nequaquam defendi potest, quia si bene aduertas integra relata per Rebuff. non est originale huius text. nec vllo modo pertinet ad eius speciem, immò super alia longè diuersa emanauit, idque constat non solùm ex verbis vtriusque, in quibus longè differt litera vnius ab alio, & in integra non habentur verba, sicut nec ratio scripta in hoc text. verùm etiam, quia text. iste agit de Abbate sanctæ Columbæ Senonen. in Episcopatu Parisien. vt patet ex Prouinciali omnium Ecclesiarum, & illi Abbati facta fuit concessio, de qua text. & ad eundem, vt ex superscriptione constat, dirigitur Decretalis, at verò integra per Rebuffum relata agit de specie, quæ contigit in Episcopatu Nouarien. qui est sub Archiepiscopo Mediolanen. vt habetur in eodem Prouinciali, & integra alia iuxta superscriptionem Rebuffi dirigitur ad Rectorem Ecclesiæ Beatæ Alariæ, cui decimarum facta fuerat concessio; tum etiam, quia in prædicta integra non dicit Papa Rectorem de quo agit secundùm ius, & ex vi primæ concessionis posse percipere noualium decimas, sed potiùs ex noua indulgentia concedit id, ita vt quandiu vixerit Canonicus, qui eas noualium decimas percipiebat, & sententiam pro se obtineret, nullum eidem in perceptione præiudicium inferatur, sed tamen eo mortuo indulget Papa prædictas decimas Rectori, & illi Ecclesiæ. At in hoc text. absque noua indulgentia ex rigore iuris cõmunis tanquã indubitatum decidit Papa Abbatem posse decimas noualium percipere, vt constat ex litera ibi, *exigere satis potes*, iuncta ratione, quæ subsequitur. Quare retenta mente communi, quòd text. agat de priuilegio percipiendi decimas (licèt summarium contra verba Pontificis referat priuilegium non soluendi) tentari posset priuilegium illud ideo comprehendere & veteres, & noualium decimas, quia concessum fuit sub ea forma pleniori, scilicet *de laboribus terræ Parochiarum tuarum integraliter decimas percipias*, quæ verba, & priuilegij forma ex intentione concedentis omnes decimas includunt. Sed quia ratio, quam text. in fine reddit, non sat conuenit huic intellectui, nec apparet aut iure probatur Pontificem in priuilegio percipiendi decimas alienas, quod est magis nociuum, & odiosum, quàm sit illud non soluendi, ex traditis, per Rebuff. *d. q.* 14. *n.* 28. & 30. admisisse illas diuersas formas, quas alibi expendimus.

6 Probabilius igitur videtur text. *in præsenti* non agere de priuilegio, aut concessione speciali circa decimas recipiendas, sed magis de concessione iuris communis per quam eodem attento potuisset Abbas ille, vel Parochus quicunque percipere decimas de laboribus terræ Parochiarum suarum, vt habet litera ibi, *Parochiarum tuarum*. Sensus ergo est, cùm tibi concessum sit, scilicet à iure communi, quod maius, &c. & ita in effectu hic text. explicat idipsum, quod habetur *in cap. cùm contingat, versic. vnde decimis*, & integra relata per Rebuff. scilicet noualium decimas pertinere ad Parochos, quibus absolutè, & cum integritate decimæ intra Parochiam iure communi concessæ sunt, cui intellectui satis conueniunt verba text. siquidem concessum, propriè loquendo, dicitur etiam illud, quod à lege, & iure communi tribuitur, *l.* 2. *in princ. ff. ne quid in loco publico*, & vulgò dicimus frustrà precibus impetratur, quod à iure communi conceditur. Insuper congruit ratio, quam text. in fin. reddit, quippe quæ propriè, & absolutè loquendo, vera est, & procedit in his, quæ à iure communi conceduntur, sicut & in aliis fauorabilibus, non ita verò in cæteris, quæ iure singulari, & ex priuilegio contra ius commune conceduntur, sicut nec in reliquis odiosis, iuxta *reg. cui licet, de reg. iuris in sexto, & l. non debet, eod tit.* cum iis, quæ latè tradunt scribentes *ibid.* Euerard. *loc.* 15. & 79. Felin. *in cap. postulasti, n.* 9. *de rescript.* Iason. *in l.* 3. *n.* 45. *ff. de const. princ.* Rebuff. *in praxi tit, dispensat. ad plura, à n.* 64. Et iuxta hunc intellectum dubitandi ratio in eo esse potuit, quòd Episcopus, vel alius prætendens decimas noualium in quarum possessione Abbas non existebat, arbitrabatur illas ad Abbatem non pertinere, quia de nouo insurgebant, & fortasse etiam ex eo, quòd Abbas non vnam tantùm, sed multas Parochias habebat, vt constat ex litera ibi: *Parochiarum tuarum:* quas tamen ex dispensatione, & in quibusdam casibus iure expressis iustè potuit obtinere, & consequenter in eisdem ex concessione iuris decimas noualium exigere.

Nec retento hoc intellectu obstat *cap. tua* 25. *in fin. hoc tit.* quoniam vltra alios intellectus Abb. & aliorum vtrobique, & tradita per *gloss.* 1. & Doctores *in cap. peruenit* 1. *quæst.* 7. & post Fortun. Couar. *lib.* 1. *variarum, c.* 17. *n.* 13. Rebuff. *d. q.* 14. *n.* 2. & 29. text. ille non agit de concessione decimarum simpliciter, & absolutè facta, sed de illa per quam decimæ antiquæ, quas Ecclesia possidebat, alicui concedebantur veluti in feudum, in qua specie non includuntur decimæ noualium, & necessaria est ad hoc noua, & specialis concessio, iuxta *cap.* 2. *in princ.* vbi notans gloss. in casus positione, & alij, & *in* §. 1. *hoc tit. lib.* 6. idque sat intendit *c. tua* 25. *hoc tit.* ibi: *Occasione decimationis antiquæ*, & clariùs ibi: *Non sit extendenda licentia, sed restringenda*, quæ verba significant concessionem de qua text. agit, quippe quæ referebatur ad decimas antiquas, non nisi per extensionem noualium decimas includere potuisse. 7

Quia vbi maius conceditur, &c.] An, & quando in priuilegiis & dispensationibus valeat argumentum de maiori ad minus, & de intellectu huius text. quoad hunc articulum egi latè *de offic. & potest. Episc. part.* 2. *alleg.* 33. *n.* 12. *cum seqq.* 8

SVMMARIVM.

1 *Negotiator de lucro decimam soluit deductis expensis quas fecit de pecunia decimata, expensa verò quæ fiunt pro habendis fructibus, non deducuntur, & de fructibus soluitur decima, etiam non deductis expensis pro re restauranda.*

2 *Piscium, aut animalium ex captura tanquam ex decima personali expensa deducitur.*

3 *Decimæ personales debentur expensis priùs deductis.*

4 *Verbum fructus, quando profertur à lege, semper intelligitur deductis expensis.*

5 *Decima duplex de vna, & eadem re, siue de eodem aceruo, solui non debet.*

6 *Redecima est contra ius.*

7 *Decima non soluitur de legato, vel hæreditate.*
8 *Decima non soluitur ex immobilibus.*
9 *Doctor de collecta scholarum, & Aduocatus de aduocatione decimam soluere tenetur.*

Cap. Pastoralis. XXVIII.

1 NEgotiator de lucro acquisito per mercimonium antequam soluat decimas, debet deducere expensas, quia pecuniæ, quibus emuntur merces, vt ager, vinea, clibanus, &c. iam erant decimatæ, sed expensæ quæ fiunt pro fructibus colligendis ab illis de quibus fructus proueniunt, non sunt deducendæ, etiamsi fuerint decimatæ, hoc est, emptæ de pecunia decimata. Item de prouentibus decimandis non sunt deducendæ expensæ factæ pro restaurando detrimento rerum, ex quibus fructus deducuntur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan.Andr. Butr. Imol. Anan. Anchar. Host. Henric. Panorm Ripa, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 271. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 469. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 23. *c.* 4.

2 *Et piscariis.*] Ergo de captura animalium vel piscium tanquam ex decima personali, expensa deducitur, vt per Capyc. *decis.* 20. *n.* 3. *cum seqq.* Cabed. *Lusit. decis.* 54. *ad fin. p.* 2.

3 *Credamus deducendas expensas*, &c.] Notatur ad hoc, quòd decimæ personales deducuntur expensis priùs deductis, vt quæ factæ sunt in mercibus emendis, quærendis, & vehendis, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 15. *gloss.* 1. *n.* 14. Rebuff. *de decimis, q.* 11. *n.* 4. Perez *tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 125. Viuian. *decis.* 4. *n.* 21. & 22. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 18. *n.* 9. & *de tutel. p.* 2. *c.* 17. *n.* 14. Ioan. Garc. *de expensis, cap.* 1. *n.* 17. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 33. *n.* 1. D. Barbos. *in l. fructus, n.* 19. *ff. soluto matrim.* latè Monet. *de decimis, c.* 6. *n.* 32. *cum seqq.* vbi *n.* 34. rationem reddit cur de personalibus deducantur expensæ, non ita de prædialibus, quia in negotiatione, & similibus, de quibus personales decimæ soluuntur, præcipuè operatur manus hominum, in prædialibus præcipuè manus Dei, & *n.* 35. & 36. ampliat vt si res immobiles acquisitæ vendantur, veluti domus, ager, vinea, clibanus, de pecunia deducuntur impensæ reparationum, vt si centum aureis, qui iam decimati sunt, domum emam, & postea ducentis vendam, deducam centum aureos iam decimatos, & expensas si quas feci in reparationibus, & de residuo tanquam de lucro decimam soluam: si tamen res maneat penes me, putà clibanus, molendinum, & similia, de quorum commodo & lucro decimas soluo, non deducam expensas factas in eorum constructione, & refectione.

4 *Expensas tamen*, &c.] Notatur ad hoc, quòd vbi verbum, *fructus*, profertur à lege, semper intelligitur deductis expensis, vt per Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 12. *n.* 15. Menoch. *remed.* 15. *recup. n* 5. Cott. *in memorab. verbo statuto, fol.* 721. Xuar. *tit. de las arrhas, n.* 6. Mex. *in tract. tasse panis, concl.* 2. *n.* 88. *cum seqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *proœm. n.* 163.

5 In gloss. *Deducendas*, ibi, *ne bis eadem res decimaretur.* Quia de vna, & eadem re, siue de eodem aceruo duplex decima solui non debet, vt per Gig. *de pensionib. q.* 59. *n.* 3. & 4. Azeued. *l.* 7. *in princip. tit.* 5. *lib.* 1. *noua*
6 *recop.* & ideo redecima, seu duplex decima est contra ius, vt per citatos ab Azeued. *loco proximè citato*, Seraphin. *decis.* 147. *num.* 9. Rota *in Corduben. redecimarum*, 16. *Nouembris* 1607. & 27. *Martij*, & 10. *Maij* 1613. coram R.D. Coccino Rotæ Decano.

In gloss. *Quasi de lucro*, ibi, *sic ergo hæres legatarius*, &c. Notatur ad hoc, quòd de legato, vel hæreditate, siue ex testamento, siue ab intestato, siue in extraneum, siue in legitimum hæredem perueniat, decima non soluitur, vt per Rebuff. *d. q.* 8. *num.* 31. Azor. *instit. moral p.* 1. *lib.* 7. *c.* 24. *q.* 8. Soar. *d. lib.* 1. *c.* 31. *n.* 5. Monet. *de decimis, c.* 4. *à n.* 36. Rendin. *in prompt. recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 26. *n.* 4. 7

In ead. gloss. ibi, *Quòd de immobilibus non tenetur quis soluere decimam.* Notatur ad hoc, quòd ex immobilibus non soluitur decima, Guillelm. Bened *in c. Raynutius, in verbo, & vxorem, num.* 256. *de testam.* Rebuff. *d. q.* 8. *num.* 21. & 32. Azor. *d. cap.* 24. *q.* 11. Monet. *d. c.* 4. *num.* 38. 8

In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid Doctor de collecta, & Aduocatus de aduocatione*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Doctor de collecta scholarum, & Aduocatus de aduocatione decimam soluere tenentur, vt per Rebuff. *d. tract. de decimis, q.* 12. *num.* 5. Monet. *eod. tract. cap.* 4. *num.* 28. 9

SVMMARIVM.

1 *Decimas præscribentes in aliena Parochia, si sibi insurgunt, non possunt simul accipere noualium decimas, nisi ostendant ad se pertinere.*
2 *Præscribens decimas in aliena Parochia, si sibi insurgant noualia, ipsorum decimas non habet.*
3 *Præscribere potest Clericus decimas in alterius Diœcesi.*
4 *Decima noualium regulariter debentur Parochiæ in cuius finibus colliguntur, extenditur ad quascunque decimas, vt n.* 5. & 6.
7 *Matrix Ecclesia de iure communi fundata est quoad decimas prædiales suæ Parochiæ.*
8 *Decimas fructuum, qui nascuntur in Parochia Episcopi, seu Ecclesiæ Cathedralis, Episcopo debentur.*

Cap. Cùm contingat. XXIX.

PRæscribens decimas in aliena Parochia non potest simul accipere noualium decimas eiusdem Parochiæ, nisi cum rationabili causa ostendat ad se pertinere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 272. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 470. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 9. *cap.* 1. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt multipliciter illum declarantes, Bald. *de præscript.* 2. *part. princip. à num.* 9. Ioan Garc. *de expens. cap.* 9. *à num.* 38. Rebuff. *de decimis, quæst.* 14. *num.* 3. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 1. *de decimis, cap.* 21. *num* 4. & *cap.* 24. *num.* 8. Menoch. *consil.* 36. *num.* 34. vbi asserit text. *in præsenti* loqui in eo, qui præscripsit decimas iure communi sibi minimè debitas, quo casu strictissima interpretatio sumitur, & ad varios casus explicantem Gutier. *Canonic. lib.* 2. *c.* 21. *à n.* 78. & *à n.* 112. Gilchen. *de præscript. part.* 1. *cap.* 6. *à n* 180. 2

Ab antiquo pertineat, &c.] Ergo Clericus potest in alterius Diœcesi decimas præscribere, vt per Couar. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 7. Soar. *d. lib.* 1. *cap.* 30. Consuetudine enim legitima induci potest, vt decima vni Ecclesiæ debita alteri soluatur, Hieron. Catat. *in opusculo de iuribus Parochialibus, tit.* 5. *n.* 10. 3

Al

4 *Ad ipsos proculdubio pertinere.* Notatur ad hoc, quòd decimæ nouialium regulariter debentur Parochiæ in cuius finibus surgunt, Monet. *de decimis, c.4. n.53.* vbi *n.* 54. quòd si nouialia appareant inter duas Parochias, & nesciunt intra quam illarum, quia ignorantur limites, tunc inter illas fiet diuisio, vel Episcopus cui voluerit iudicio suo assignat, vt voluit Rebuff.
5 *q.14. n.5.* & facit quia generaliter decimæ debentur Ecclesiæ Parochiali intra cuius fines sunt, vt per Ioseph. Ludouic. *decis.72. n.3.9. & 10.* Verall. *decis.353. num.3. & decis.306. n.3. p.3.* Xuar. *alleg.28. n.15.* Gonzal. *ad reg.8. Cancell. gloss.6. n.75.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.19. de decimis, num.6.* Rota *decis.371. num.* 4. apud Farinac. *p.1. recent. & in Bracharen. decimarum 20. Maij* 1591. *& 3. Iunij* 1594. coram bonæ memoriæ Card. Pamphilio, *& in Sabinen. decimarum 19. Martij* 1609. coram Reuerendiss. D. meo Coccino Decano, *in Abulen. decimarum 17. Decembris* 1627. coram eodem, *vers. nam quoad primum.* Et territoria esse intra fines alicuius Parochiæ probatur ex visitationibus Episcoporum, Rota *decis.541. num.1. part.1. recent.*

6 *Nisi rationabilis causa ostendatur.*] Notatur ad hoc, quòd quando per præscribentem fuerunt receptæ quædam decimæ in nemoribus, vel pascuis, tunc si illa redigantur in culturam, is, qui decimas aliquas ex illis percepit, habebit & nouales, vt per Rebuff. *d. q.14. n.22.*

Ad Parochiales Ecclesias de iure communi pertineant.] Notatur ad hoc, quòd Parochus de iure communi habet fundatam intentionem respectu omnium decimarum intra suæ Parochiæ limites existentium, vt per Rot. *decis.178. n.5. p.1. & decis.135. & 192. n.5. & decis.247. n.1. p.2. recent.* & fuit dictum *in Conchen. decimarum 11. Maij* 1615. coram R.P.D. meo Pirouano, *& in Ciuitaten. decimarum 18. Iunij* 1618. coram Card. Verospio. Et hæc iuris assistentiæ suffragatur ne dum ipsis Parochis, verùm etiam aliis, quos ijdem ad participandum de decimis, admittunt Seraphin. *decis.899. n.3. & decis.908. num.3.* & fuit resolutum *in allegata Ciuitaten. decimarum*, coram Card. Verospio.

Intellige procedere in illis Diœcesibus, in quibus Parochiæ sunt distinctæ, vbi enim non sunt distinctæ, solus Episcopus dicitur totius diœcesis vniuersalis Parochus, ac proinde ei debentur decimæ, *cap. fin.* vbi gloss. *de Paroch.* Rebuff. *de decimis, quæst.7. num.9.* Rot. *decis.309. num.5. p.2. diuers.* & fuit dictum *in allegata Ciuitaten. decimarum*, coram Card. Verospio, Burat. *decis.164. n.2.* Et in regnis Hispaniarum Ecclesiæ Cathedrales, dignitates, & nonnulla alia beneficia sunt fundata super decimis, & ideo Parochi in illis Regnis non possunt dici habere intentionem fundatam contra huiusmodi beneficiatos super decimis, sed tenentur probare, vt dicit Rot. apud Gregor. XV. *decis.429. num.6.*

Est tamen aduertendum quòd hæc assistentia prodest Parochis in petitorio, vt non teneantur aliter probare decimas sibi competere, sed contrarium asserenti incumbat onus probandi cùm habeat contra se iuris assistentiam, Rebuff. *de congrua portione, n.10. cum seqq.* Marescot. *var. resol. lib.1. cap.12. n.14.* Rot. *d. decis.135. in fine, & d. decis.193. num.5. in fin. part.2. recent.* non suffragatur tamen ad effectum obtinendi manutentionem, quæ ex sola iuris communis assistentia non datur, nisi in iurisdictionalibus, iuxta opinionem quam hodie Rota seruat, quicquid aliàs tenuerit, vt notauit Ferent. *in annot. ad decis.219. Buratti, lit. A.*

7 In gloss. *De iure communi*, ibi, *decimæ de iure communi pertinent ad parochiales Ecclesias.* Notatur ad hoc quòd Matrix de iure communi fundata est quoad decimas prædiales suæ parochiæ, vt per Rebuff. *quæst.6. num.12.* Soar. *d. lib.2. cap.28.* Rot. *in Nouarien. decimarum 7. Maij* 1627. coram Reuerendiss. P. D. meo Pirouano. Si quæstio sit, inter Ecclesiam baptismalem, & parochialem super decimis, quid sit faciendum docet Monet. *de decimis, cap.7. num.27. cum seqq.* Illud tamen aduertendum est, quòd si Ecclesia Matrix consentit assignationi limitum, & fundationi parochiæ, tunc censentur remisisse ius decimandi, & alia iura parochialia quoad illam portionem limitum, qui nouæ Ecclesiæ assignati sunt. Rebuff. *d. quæst.6. n.20.* Monet. *d. c.7. num.30.* Ita vt Ecclesia parochialis de nouo erecta fundatam habeat intentionem super decimis contra Ecclesiam Matricem, cui prius decimæ debebantur, Rota *in Mediolanen. decimarum de Carlatio, 18. Martij* 1619. coram D. Mart. Andrea, & *in Comen. decimarum, 18. Iunij* 1602. *& 27. Nouembris* 1606. coram Illustriss. Cardin. Sacrato, & *in Conchen. decimarum de Castecon. 11. Maij* 1615. coram Pirouano, & *in Mediolanen, decimarum S. Iuliani, 16. Ianuarij* 1613. coram Card. Pamphilio iun. vbi vult hoc procedere, quando dismembratio est facta simpliciter, non autem quando est facta cum clausula, *sine praiudicio alicuius*, Calder. *cons.2. de decimis.* Abb. *hic num.8. in 4. casu*, post Butr. *num.8. in fine, vers. quandoque intra limites,* idem Abb. *in cap. ad audientiam, n.14. de Eccles. adific. & consil.58. ad finem, vers. hanc insuper, lib.1.* Paris. *cons.73. num.1. lib.4.* Menoch. *cons.39. num.20.* Ruin. *cons.169. num.78.* & non est necesse, quòd reales limites assignentur, sed sufficit quòd Matrici, cui debebantur decimæ, & primitiæ in erectione nouæ parochiæ, relinquantur solæ primitiæ ex gratia, Rota *in d. Mediolanen. decimarum de Carlatio*, per inclusionem enim primitiarum excluduntur decimæ, & censentur assignatæ parochiali nouiter erectæ, argum. text. *in l. cum pretor, ff. de indic. & in l. maritus*, vbi gloss. *verbo prescripserit, C. de procur.* stante maximè consensu Præpositi Ecclesiæ Matricis in ipsa dismembratione. Aduertendum quoque est Rotam *in eadem Mediolanen. decimarum de Carlatio*, de hac conclusione dubitasse, an scilicet decimæ absque alia assignatione, & dismembratione facta per Episcopum transirent ipso iure in Ecclesiam parochialem nouiter erectam propter Concil. Trident. *sess.21. de reform. cap.4.* ibi, *assignatur competens portio arbitrio Episcopi*, &c. & ideo causam remisisse ad Illustrissimos S. Congregationis Concilij Trident. interpretes, qui partibus auditis de anno 1617. censuerunt decimas ad Ecclesiam Matricem pertinentes non transire ipso iure in parochialem Ecclesiam nouiter erectam, sed remanere apud Ecclesiam Matricem, nisi eas Episcopus nouo parocho ad præscriptum Concilij assignauerit.

In ead. gloss. ibi, *Vbi Episcopus petit decimas*, &c. 8
Notatur ad hoc, quòd decimæ fructuum, qui nascuntur in parochia Episcopi, seu Ecclesiæ Cathedralis (seclusa consuetudine, præscriptione, aliàve concessione) Episcopo debentur, Tyndar. *de decimis, n.68.* Rebuff. *q.7. num.7.* Rota *in Pacen. decimarum, 5. Decembris* 1605. coram Reuerendissimo D. Coccino Rotæ Decano, addit. ad Monet. *cap.7. num.7.* vbi cum Rebuff. & Azor. limitat nisi alius esset illius Ecclesiæ Curatus.

In ead. gloss. ibi: *Et de illis debent facere quatuor partes*, &c. Vt scilicet vna pars detur clericis, altera fabricæ, tertia pauperibus, quarta retineatur per Episcopum; sed meliùs textus à glossa citati intelliguntur, vel absolutè, & indistinctè, vbi etiam aliqua 9

ex causis infrascriptis, videlicet vbi prædium non est in alicuius Parochia situm, vel vbi Parochiæ non sunt distinctæ, Episcopo debeantur decimæ, quo modo etiam exponitur *c. statuimus, cum duobus seqq. 16.q.1.* in quibus distributio decimarum Episcopi arbitrio tribuitur; vel vbi aliàs fabrica Ecclesiæve ministri, & animarum Rectores proprios redditus non habeant, vnde commodè reparari, manuteneri, & sustentari respectiuè possint.

10 In ead. gloss. ibi, *Secundùm consuetudinem.* Et ideo non præiudicat ex iis, quæ tradit Palat. *in repet. rubr. de donation. inter virum, & vxorem, §. 31. n. 1.*

11 In ead. gloss. ibi, *De consuetudine.* Notatur ad hoc, quòd consuetudo velut iustissima interpres obseruanda est quoties de iure dubium est, cui Ecclesiæ decimæ ex certis rebus sint soluendæ, vt per Cou. *lib. 1. var. c. 17. n. 8. vers. quartò.*

12 In gloss. *Noualium.* An decimas ex consuetudine percipiens in aliena Parochia, valeat etiam noualium decimam percipere, vide Rendin. *in prompt. recept. sent. tom. 1. tit. 26. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Decimæ omnium fructuum prædij debentur ei qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.*
2 *Præscribens decimas alicuius certi fructus in vno prædio potest habere decimas alterius rei ibi satæ.*
3 *Decimæ ex herbis debitæ debentur etiam ex terreno in quo herbæ nascuntur ad culturam redacto ex fructibus inde prouenientibus.*
4 *Vna & eadem res non debet diuerso iure censeri quando eadem militat ratio.*
5 *Decimæ ad Rectorem Parochialis spectant.*
6 *Decimæ minutæ sunt, quæ ex hortis, pullis, & ouis soluuntur.*

Cap. Cùm in tua. XXX.

1 Decimæ de iure debentur Ecclesiæ Parochiali, sed si Monasteria, vel Conuentus de certa terra subiecta Parochiæ accipiebant aliquos fructus ratione decimarum, & deinde alij fructus de eadem terra colliguntur, eadem Monasteria debent accipere decimas illorum nouorum fructuum, quia non debet vna eademque res diuerso iure censeri. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag. 273.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 470.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 3. tit. 9. c. 2.*

2 Collige ex text. præscribentem decimas alicuius certi fructus in vno prædio, posse habere decimas alterius rei ibi satæ, vt per Rebuff. *de decimis, q. 14. n. 18. & 25.* Azeued. *l. 2. num. 9. tit. 5. lib. 1. noua recop.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. c. 21. num. 4.* Vnde decimæ ex herbis debitæ debentur etiam ex terreno in quo herbæ nascuntur, ad culturam redacto ex fructibus inde procedentibus, Balb. *de præscript. 2. p. princ. q. 12. n. 17. vers. pariter qui præscripsit,* Couar. *pract. c. 37. n. 5.* Rot. *decis. 677. n. 3.* apud Farin. *p. 1. recent.*

3 *Diuerso iure censeri.*] Notatur ad hoc, quòd vna & eadem res non debet diuerso iure censeri, quando eadem militat ratio, & idem consideratur respectus, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 18. n. 22. & §... glos. 5. n. 14. ante fin. & de nobilit. c. 28. n. 11. cum seqq.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 6. proœm. n. 64. & 69. cum seqq.* Surd. *de aliment. tit. 2. q. 15. n. 150. cum seqq. & consi. 152. n. 39.* Mexi. *in tract. tassa panis, concl. 2. n. 65.* Ceual. *communium contra communes, q. 899. n. 36.*

Ad quas de iure communi, &c.] Notatur ad hoc, quòd decimæ ad Rectorem Parochialis spectant, vt per Rebuff. *q. 4. num. 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 6. n. 75.* Seraphin. *decis. 1449. n. 5.* Gregor. XV. *decis. 519. n. 2.* Rot. *in Nouarien. decimarum 7. Maij 1627.* coram R.P.D. meo Pirouano. 5

In gloss. *Minutas.* Notatur ad hoc, quòd minutæ decimæ sunt, quæ ex hortis, pullis, & ouis soluuntur, vt per Rebuff. *q. 3. n. 26.* Soar. *d. lib. 1. c. 34. n. 4.* 6

SVMMARIVM.

1 *Laici Ecclesias, vel decimas donare non possunt, nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.*
2 *Decimæ coram Ecclesiastico iudice sunt petendæ.*
3 *Decima sita in Parochia Ecclesiæ Cathedralis Episcopo debetur.*
4 *Rex non potest immunitatem à soluendis decimis concedere.*
5 *Ecclesia decimas à laico habens eas non præscribit etiam per tempus immemoriale.*
6 *Titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus putabatur, constituit præscribentem in mala fide.*
7 *Princeps per confirmationem non intendit iuri alterius tertij derogare.*
8 *Consuetudo vbi adest quod decimæ ad Episcopum spectent, ea seruanda est.*
9 *Libelli qualitatem præsumere debemus ex verbis sententiæ.*
10 *Præscriptione longissima an iustus titulus requiratur.*

Cap. Dudum. XXXI.

Laici etiam Reges non possunt donare Ecclesias, vel decimas, nec eorum titulo præstatur causa præscribendi, & si Papa confirmaret talem donationem, tamen non intendit derogare iuri alterius nisi expressè hoc declaret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag. 273.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 470.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 9. cap. 9.* 1

Coram quo decimas, &c.] Et sic coram Ecclesiastico, vt per Rebuf. *de decimis, q. 10. à princ.* Perez *tit. 4. lib. 1. Ordin. pag. 129.* Vide Doctores citatos *ad c. tua 25. n. 2. supr. hoc tit.* 2

Intentione tua de iure communi, &c.] Notatur ad hoc, quòd decima sita in Parochia Ecclesiæ Cathedralis Episcopo debetur, quia respectu illius dicitur propriè & immediatè Parochus, Rebuff. *q. 7. n. 7. & q. 9. n. 19.* Abb. *in cap. cum contingat, num. 7. hoc tit.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 1. c. 19. n. 3.* quatenus enim hic text. dicit Episcopum habere fundatam intentionem iure communi super decimas, agit de decimis, quæ debentur Parochiæ ipsius Episcopi, qualis est Ecclesia Cathedralis, respectu cuius dicitur propriè, & immediatè Parochus, non verò aliarum Parochiarum, aduertit in specie Abb. *in cap. cùm contingat, num. 7. hoc tit.* 3

Hinc etiam vulgò colligitur quòd Episcopus fundat intentionem suam super quarta decimarum ei de iure debita, vt per Hostiens. Abb. Cardin. Butr. Ioan.

Ioan. Andr. & Anch. *in c. de quarta, de præscript.* eundem Host. Ioan. Andr. & Abb. *in c. cùm contingat, hoc tit.* quorum auctoritate Rota *decis.* 31. *n.* 5. *p.* 2. *diuers.* firmauit hanc opinionem esse communem. Rebuff. eandem tenuit *de decimis, q.* 7. *n.* 11. Rot. *decis.* 402. *n.* 1. *p.* 2. *recent.* & *in Nouarien. decimarum* 7. *Maij* 1627. coram R.P.D. meo Pirouano. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 6. *n.* 87. & 88.

Neque obstat quòd opinio prædicta bene procedat contra Rectorem, à quo Episcopus exigere debet suam Canonicam portionem, non autem contra Parochianos incolas, qui tenentur respondere de decimis suo Rectori, & non Episcopo, *d. cap. cùm contingat, hoc tit.* ibi: *Quòd cùm perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de iure communi pertineat, cap. cùm in tua, eod. tit.* ibi: *Alioquin Parochialibus exsoluantur, ad quas de iure communi spectat perceptio decimarum,* Castr. *cons.* 38. *per tot. p.* 1. Seraphin. *decis.* 1449. *n.* 5. Greg. *decis.* 519. *num.* 2.

Quia Hostiens. sentiens hanc contrarietatem illam conciliat *in d. cap. cùm contingat, n.* 1. *vers. vnde,* nam verum est, quod text. *in præsenti, & cap. quoniam, hoc tit.* dicunt Episcopum fundare suam intentionem in portione Canonica, & *in cap. cum contingat, & in cap. cùm in tua,* de iure communi, decimas spectare ad Ecclesias Parochiales, sed inquit ille Episcopus fundat quoad Canonicam, Parochialis verò Ecclesia quoad alia, & ita vna dispositio aliam non destruit, sed bene inter se conueniunt, & Ioan. Andr. *in d. cap. cùm contingat, num.* 4. sequitur hanc distinctionem: propterea aut Rector non est in causa, aut negligit exigere decimas, & Episcopus pro sua portione Canonica potest agere iure proprio, aut vult agere pro omnibus decimis, & etiam potest, sed nomine Ecclesiæ Parochialis, cui tenetur illas conseruare, *cap. fin. de success. ab intest.* Hostiens. *in d. cap. cùm contingat, num.* 2. Ioan. Andr. *in d. cap. quoniam, num.* 3. asserentes Ordinarios habere etiam fundatam intentionem quoad petitionem nomine suarum Ecclesiarum Parochialium, quod etiam admisit Rot. *in Carinen. decimarum* 13. *Maij* 1587. coram Orano, & per hanc distinctionem conueniunt decisiones coram bonæ mem. Card. Pamphilio, & bonæ mem. Iusto *in Conchen. decimarum del Infantado,* quæ referuntur *in decis.* 442. 445. & 520. *p.* 1. *recent.* & postmodum coram bonæ mem. Andrea 18. *Decembris* 1617. in quibus fuit firmatum Episcopum habere in prædiis decimatoriis ius tale, & coæquale cum Rectoribus, & esse inter se quasi portionarios, & prout tales nuncupantur per Hostiens. *in d. cap. quoniam, num.* 2. & Ioan. Andr. *num.* 3. quæ realitas, & coæqualitas tolli non potest per negligentiam, aut malitiam Rectorum non comparentium; cùm sit fundata in proprio iure immediato, non autem mediato ex persona Rectorum; similiter si idem Rector est in causa, & Episcopus simul agentes contra laicos parochianos, minor esset difficultas, quia vterque agit ex iure suo, & amittitur ista simultanea actio *in Ceruien. decimarum* 22. *Aprilis* 1602. coram bonæ mem. Penia, ac demum quando Rector neque est causa, aut negligit, sed esse, aut agere, aut negligere non potest, quia decimæ ad illum non pertinent, qui est casus noster, tunc iure non prohibent quin Episcopus fundet intentionem suam contra laicos, & alios quoscumque pro decimis prædialibus, *cap. fin. de success. ab intest. d. cap. quoniam,* & text. *in præsenti,* & idem admittitur *in Possanien. decimarum* 18. *Maij* 1591. coram Giptio; ex quibus patet consequentiam quam faciunt Castr. *in d. cons.* 38. & Gregor. XV. *decis.* 519. non esse tutam quòd decimæ debent percipi à Rectoribus, & ab ipsis Episcopi exigunt quartam, & sic mediatè, non autem immediatè à laicis, quia etsi *cap. cum contingat, & cap. cùm in tua,* expressè dicant perceptionem decimarum de iure communi pertinere ad Ecclesias Parochiales, non tamen excludunt Episcopos quin & ipsi fundent intentionem quoad eorum Canonicam portionem, iuxta *d. cap. quoniam,* & text. *in præsenti,* attenta compatibilitate quam ponit Hostiens. vt dicebam, *in d. cap. cùm contingat, n.* 1. *vers. non obstat, de decimis.* Colliguntur hæc omnia ex Rot. *Nouarien. decimarum* 7. *Maij* 1627. coram R.P.D. meo Pirouano.

Qui B. Regis, &c.] Notatur ad hoc, quòd Rex non potest immunitatem à soluendis decimis concedere, vt per Rebuff. *quæst.* 13. *num.* 101. Monet. *eod. tract. c.* 5. *n.* 39. Nam Imperator, & Reges non consequuntur potestatem disponendi de spiritualibus, Xuar. *alleg.* 8. *num.* 12. 4

In decimis, & Ecclesiis à Rege, &c.] Notatur ad hoc, quòd Ecclesia decimas à laico, puta Rege vel Regina habens, eas non præscribit etiam per tempus immemoriale, vt per Rebuff. *q.* 13. *n.* 85. & 87. Moneta *decimis, c.* 5. *n.* 113. 5

Titulus nullus erat.] Notatur ad hoc, quòd titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus putabatur, constituit præscribentem in mala fide, destruitque longissimi temporis præscriptionem, vt per Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 68. *vers. contrariam.* 6

Iuri Episcopali nullatenus derogatur.] Notatur ad hoc, quòd per confirmationem non intendit Princeps iuri alterius tertij derogare, aut præiudicium afferre, vt per Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo confirmatio* 2. Cabed. *Lusit. decis.* 1. *n.* 6. *p.* 2. Ioseph. Sesse *Aragonia decis.* 15. *n.* 7. vbi secus dicit quando agebatur de præiudicio tertij, de quo cogitauit. 7

In gloss. *De iure communi,* ibi, *& de consuetudine loci,* &c. Notatur ad hoc, quòd vbi adsit consuetudo quòd decimæ ad Episcopum spectent, ea seruanda est, Rebuff. *q.* 7. *n.* 10. Monet. *d. tract. c.* 7. *n.* 12. 8

In gloss. *Prohibemus,* vlt. ibi, *sed standum est sententiæ.* Notatur ad hoc, quòd ex verbis sententiæ debemus ipsius libelli qualitatem præsumere, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 976. *n.* 6. 9

In gloss. *Quæ allegauit,* ibi, *secundùm Canones longa, & longissima præscriptio non differunt.* Vnde hæc gloss. secundùm Canones in præscriptione longissima iustum titulum requiri, sentiens aliud esse secundùm leges ciuiles, quæ fuit opinio Ioann. vt refert gloss. *in sum.* 16. *quæst.* 3. *ante fin. vers. item secundùm Canones.* Sed hæc sententia omnino corruit, nam quoad titulum non est differentia inter Canones, & leges, Abb. *n.* 14. *in cap. de quarta, de præscript.* Couarr. *in reg. possessor, part.* 4. §. 5. *num.* 2. & §. 3. *num.* 6. & *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num.* 7. & fortasse sic sentit gloss. *hæc in fine,* dum se remittit ad ea, quæ dixit *in cap. si diligenti, de præscript. in gloss. vlt.* vbi longè aliter loquitur. Non obstant text. *in præsenti,* & *in d. c. si diligenti,* quia procedunt vbi ius commune, vel præsumptio est contra præscribentem, in qua specie requiritur titulus, *cap.* 1. *de præscript. in* 6. Nec etiam obstat *cap. peruenit, de empt.* vbi in præscriptione triginta annorum allegatur, & attenditur titulus, nam licèt D D. passim existiment tractari illic de præscriptione, vt per Couarr. *in reg. possessor, part.* 2. §. 7. *n.* 5. *vers. secunda,* Pinel. *in auth. nisi, num.* 11. *C. de bonis matern.* longè verius est cum Abb. illic *num.* 9. & aliis *in eo text.* non agi de præscriptione, quæ etiam per longissimum tempus in ea specie locum habere non poterat, iuxta reg. *in rebus, vers. omnis, C. de iure dotium.* Deinde quia si illic ageretur de præscriptione, & titulus ad illam esset necessarius, vtique is, quem mulier B. allegabat, iustus esse non potuit, vtpote contra ius prohibens alienationem rei donatæ 10

propter nuptias, d.l. *in rebus*, *auth. siue à me*, *C. ad Velleian.* Vnde ex mēte *gloss.* 1. *vers. & post biennium*, & aliorum *ibi*, Felin. *n.* 35. *in c. de quarta, de praescript.* expenditur, & allegatur illic spatium triginta annorum tanquam coniectura ad praesumendum secundùm consensum vxoris, quae rei propter nuptias donatae alienationi consenserat, licèt enim ad praesumendum consensum simplicem tempore, quo actus celebratur, sufficiat spatium decem annorum, *l. si filius*, *C. de petit. hered.* cum aliis de quibus per Gabr. *commun. tit. de praesumpt. concl.* 1. nihilominus quia in specie *d.c. peruenit*, ad confirmationem donationis propter nuptias non sufficit consensus simplex tempore contractus, sed requiritur etiam qualificatus alius cum internallo, & deliberatione biennij, vt *in d. auth. siue*, meritò *in d. cap. peruenit*, expenditur longissimum tempus, vt ex illo huiusmodi tempus praesumatur.

SVMMARIVM.

1 *Domini debent tradere sua praedia colenda illis, qui decimas sine contradictione persoluant*, & n. 2.
3 *Excommunicari debet non soluens decimas cum teneatur.*
4 *Declaratur text. in praesenti.*
5 *Consuetudo plurimum potest circa portionem, & quantitatem decimae, eáque attendenda est.*
6 *Clerici consuetudine possunt eximi à solutione omnium decimarum.*
7 *Consuetudo vt introducatur in solutione decimarum decennium requiritur.*

Cap. Ex parte. XXXII.

1 Domini praediorum possunt cogi per censuras vt dent praedia colenda talibus colonis, à quibus Ecclesia sine contradictione integras decimas exigere possit, vel illi soluant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Butr. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 274. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 470. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex Concil. generali Lateranen. sub Innoc. III. *c.* 53. & refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 9. *c.* 5.

2 *Vt ipsi domini talibus*, &c.] Notatur ad hoc, quòd domini debent tradere sua praedia colenda illis, qui decimas sine contradictione persoluant, vt per Rebuff. *de decimis, q.* 5. *n.* 13.

3 *Per censuram Ecclesiasticam compellatur.*] Notatur ad hoc, quòd non soluens decimas cùm teneatur, excommunicari debet, concordat Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 12. Rota *in Motunen. decimarum* 31. *Ianuarij* 1614. coram Illustrissimo Sacrato, latè Monet. *de decimis, cap.* 8. *à num.* 64. vbi *num.* 69. tenet huiusmodi excommunicationem ferri debere monitione praemissa, Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 7. *c.* 26. *quaest.* 9.

§. Illae quippè.

Decimae illae necessariò sunt soluendae quae debentur de iure diuino, vel de loci consuetudine approbata. Colligunt Doctores *in princip. text.* citati.

4 *Ex lege diuina.*] Id est, quae in veteri lege soluebantur, quasi Pontifex in praesenti eam legem imitatus, & iudiciale illius praeceptum innouans mandasset, vt nunc soluantur decimae, quae in illa antiquitus soluebantur, ita Monet. *de decimis, cap.* 1. *quaest.* 2. *num.* 32. *in med.* quòd etiam meliùs declarat Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 26. *quaest.* 5. *vers. caeterum*, asserens Pontifices saepè testari decimam iure diuino deberi, quia significant decimam nunc Ecclesiae solui, quae lege diuina in veteri Hebraeorum populo Leuitis, & Sacerdotibus debebatur, & Decreta Canonica ius diuinum interdum appellant quicquid in sacris literis continetur, siue ad vetus id, siue ad nouum spectet Testamentum, siue id quod more veteris legis constitutum est: nec mihi displicet aliqua ratio, quam assignat idem Azor. *loco citato*, Pontifices ideo testari decimam iure diuino deberi, quia illam accipiunt prout est pars fructuum debita, & necessaria Clericis ad commodum eorum alimentum, & victum, ac stipendium debitum, non autem prout est certa & definita pars fructuum.

Vel loci consuetudine approbata.] Notatur ad hoc, quòd consuetudo plurimum potest circa portionem & quantitatem decimae, eáque attendenda est, vt per Couarr. *lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 2. *vers. praeterea*, Rebuff. *de decimis, q.* 13. *n.* 46. & 54. Monet. *eod. tract. c.* 5. *n.* 87. Perez *l.* 2. *tit.* 5. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 133. Cened. *ad Decretum collect. vlt. à n.* 4. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 26. *q.* 2. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 12. Vnde valere consuetudinem quod ex eodem praedio vna Ecclesia decimas maiores percipiat, & aliae minores, censuit Rota *in Conchen. decimarum* 1. *Iulij* 1591. coram Card. Pamphilio; item valere consuetudinem vt de minutis etiam decimae, mixtae, vel ex certis fructibus, puta foeno, oleo non soluantur, post D. Thom. Cou. Azor. & alios resoluit Monet. *d. c.* 5. *n.* 93. & 94. vbi *n.* 95. tenet valere consuetudinem vt praediis Ecclesiasticis decima non soluatur à clericis. 5

In gloss. *Loci consuetudine*, ibi, *quia Clerici, vel Ecclesia contra Clericos*, &c. Notatur adhoc, quòd possunt Clerici consuetudine eximi à solutione decimarum omnium tam praedialium, quàm personalium, etiam ratione bonorum patrimonialium, vt per Bald. *de praescript.* 5. *part. princip. quaest.* 7. Couarr. *d. c.* 17. *num.* 8. *vers. primum hanc constat*, Azor. *d. lib.* 7. *c.* 26. *quaest.* 2. Monet. *d. c.* 6. *num.* 96. Ad introducendam consuetudinem in solutione decimarum decennium sufficere voluerunt Abb. Couar. & Rebuff. citati à Monet. *d. c.* 4. *num.* 102. Achil. *decis.* 3. *num.* 5. *de decimis*, Pute. *decis.* 15. *incip. Fuit aliàs dubitatum*, *n.* 5. *lib.* 1. Intellige quando agitur inter duas Ecclesias Parochiales, veluti inter Ecclesiam Sacramentalem, vel praedialem cum Rota *in Calaguritana decimarum infrà citanda*, secus si ageretur inter Ecclesiam Parochialem & alteram, cui resistit, tunc enim requiretur immemorabilis, aut quadragenaria cum titulo, Doct. *in c. fin. de consuet.* Rebuff. *de decim. q.* 13. *à n.* 83. Rota *in Ciuitaten. decimarum* 15. *Decembr.* 1594. & 18. *Martij*, & 28. *Iunij* 1596. coram Card. Pamphilio, & *in Calaguritana decimarum* 19. *Martij* 1610. coram D. Caualerio *decis.* 289. *n.* 2. apud Farin. *p.* 2. *recent.* paritérque requiruntur solutiones vniformes, vt ex illis inducatur consuetudo, Rot. *dec.* 499. *n.* 2. apud Farin. *p.* 1. *recent.* vbi etiam aduertit non sufficere si factae sint à nonnullis singularibus personis pro bonis particularibus vigore transactionum & locationum ad certum tempus. 6 7

SVMMARIVM.

1 *Decimae prius sunt soluendae quàm census, seu tributa, & si priùs illa soluuntur, postea decimari debent*, & n. 2.
3 *Decima est onus reale, ac proinde sequitur fructuum possessorem, seu detentorem.*

4 *Ecclesias*

4 *Ecclesia potest nouum emptorem, eundémque possessorem ad decimas præteritas non solutas conuenire.*

5 *Soluente vno alius liberatur.*

Cap. Cùm non sit. XXXIII.

1 Decimæ priùs sunt soluendæ, deinde census, & alia tributa, & si priùs illa soluantur, decimari & ipsa debent sub pœna excommunicationis, quia res transeunt cum suo onere, id est, decimarum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Host. Henric. Panorm. Ripa, Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 274. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 471. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. Lateran. sub Innoc. III. *c.* 54. & refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 9. *c.* 6

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, S. Thom. 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. *ad* 4. Sot. *lib.* 9. *de iustit. q.* 4. *art.* 2. *ad* 4. Viu. *decis.* 4. *n.* 2. *&* 6. Monet. *de decimis, c.* 6. *q.* 4. *n.* 37.

3 *Quoniam res cum onere suo transit.*] Ergo decima est onus reale, ac proinde sequitur fructuum possessorem, seu detentorem, vt per Rebuff. *de decimis, q.* 9. *num. vlt.* Camil. Borrel. *in summa omnium decisionum, tit.* 19. *n.* 63. Et ita potest Ecclesia nouum emptorem, eundémque possessorem ad decimas præteritas non solutas conuenire. Host. *in cap. pastoralis, n.* 11. *hoc tit.* vbi Ioan. Andr. *num.* 6. Anchar. *n.* 8. Zabar. *n.* 20. Butr. *n.* 12. Panorm. *n.* 4. Feder. de Senis *consil.* 81. *n.* 2. quos refert Rendin. *in prompt. recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 26. *num.* 6.

4 *Vel saltem hi, &c.*] Quia vno soluente alius liberatur, vt Gig. *de pension. q.* 59. *n.* 63.

SVMMARIVM.

1 *Cistercienses, & omnes Religiosi qui gaudent eisdem priuilegiis de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Concil. generale, de quo hic decimas soluere tenentur si de illis possessionibus prius soluebantur decimæ.*

2 *Declaratur text. in præsenti.*

3 *Monasteria, & pia loca ad decimas tenentur nisi aliquo priuilegio, præscriptione, vel compositione sint exempta.*

4 *Papa communicando priuilegia alicuius Religionis, in quibus adest exemptio à solutione decimarum, an censeatur alteri Religioni exemptionem à solutione decimarum communicasse, ostenditur.*

Cap. Nuper. XXXIV.

1 Cistercienses, & omnes Regulares, qui gaudent iisdem priuilegiis, de terris alienis, & in posterum acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, & sumptibus excolant, debent soluere easdem decimas, quas antea domini terrarum soluebant, vel inter ipsos componere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Ripa, Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 275. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 471. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Innoc. III. *c.* 55. & refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 4. *tit.* 9. *cap.* 7.

Multa circa materiam, & intellectum huius text. 2
congerunt Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rub.* 12. *c.* 13. *n.* 154. *cum seqq.* Put. *decis.* 65. *lib.* 3. benè Marches. *de commiss. p.* 2. *pag.* 596. *in noua impress.* & R. Coccinus in suis decisionibus *lib.* 2. *decis.* 192. cuius particulam placuit hic referre cùm de materia huius text. multa contineat vtilia, & non contemnenda. Ex alio capite dixerunt Domini breue non esse iustificatum, quia non fuit derogatum *cap. nuper, de decimis*, quod cùm sit conciliare, censetur habere clausulam derogatoriam ad futuras dispositiones, adeò quòd sit propriè necessaria illius derogatio expressa, Rot. *decis.* 122. *&* 123. *p.* 1. & fuit dictum *in causa Oriolen. decimarum* 21. *Maij* 1589. coram Orano. Hoc est verum quòd *cap. nuper*, loquatur solum de decimis debitis parochialibus, quia loquitur generaliter de Ecclesiis, & eius ratio est generalis, scilicet ne Ecclesiæ vlteriùs prægrauentur, quæ ratio generalis expressa eius est potentiæ quòd quamvis lex alium casum decideret, nihilominus ex vi rationis expressæ omnem alium casum sub ratione comprehensum determinaret, etiamsi ex tali determinatione sequeretur correctio aliorum iurium, gloss. *verbo Italia, in c.* 1. *de tempor. ordin. lib.* 6. Bald. *in auth. quas actiones, n.* 4. vbi Ias. *n.* 22. *de sacros. Eccles.* Paris. *cons.* 69. *n.* 6. *lib.* 4. & hoc etiamsi repugnaret ius, & proprietas verborum, Crot. *cons.* 171. *n.* 24. *lib.* 2. Angel. *cons.* 221. *col.* 2. *vers. nec obstat*, Socin. iun. *cons.* 21. *n.* 4. *lib.* 1. *& cons.* 10. *n.* 12. cum aliis per Honded. *cons.* 34. *n.* 26. *lib.* 1. Minus est verum quod Host. *in verbo committantur, & in verbo persoluantur, in d. cap. nuper*, dicit, quòd text. loquitur de decimis debitis Ecclesiæ parochiali, quia ibi hoc non dicit, sed loquitur exemplificatiuè, & videtur dicere contrarium *in verbo soluebantur*, licèt loquatur in secunda parte *cap. nuper*, & hunc intellectum aliàs habuit Rota *in Vlixbonen. decimarum* coram Robusterio, & in decisionibus sup. allegatis 122. 123. *p.* 1. & *in d. Oriolen.* coram Orano. Hæc R. D. Coccinus, quibus adde Marchesan. *d. pag.* 596. *n.* 1. vbi *num.* 2. asserit hunc text. non derogari nisi dicatur non obstare, &c. & illam decisionem in d. Oriolen. refert Campanil. *d. c.* 13. *n.* 154. & etiam Rot. coram Caualerio *decis.* 229. *n.* 3. ait exemptionem à decimis non suffragari nisi specie derogetur huic capiti.

Decernimus, vt de alienis terris, &c.] Ergo mona- 3
steria, & pia loca ad decimas tenentur, nisi aliquo priuilegio præscriptione, vel compositione, aut transactione sint exempta, vt per Gutier. *cons.* 5. *n.* 17. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 5. *n.* 24. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 19. *n.* 88. *in fine.*

Quo gaudent similibus priuilegiis, &c. Hic quæri po- 4
test an Papa communicando priuilegia alicuius Religionis, quibus adest expressa exemptio à solutione decimarum, alteri Religioni, censeatur etiam communicasse exemptionem à solutione decimarum? in quo quæsito Rot. *in causa Mediolan. decimarum* 10. *Aprilis* 1606. coram R. D. Coccino. Rotæ Decano, in cuius casu Papa processerat per viam communicationis omnium, & singulorum priuilegiorum, & præcipuè illorum, per quæ eximuntur à decimarum, procurationum, visitationum, præstationum, & subsidiorum, ac aliorum onerum quorumque præstatione, respondit non fuisse communicatam exemptionem à solutione decimarum, quia de hac exemptione fieri debet specialis mentio. Butr. *cons.* 19. *n.* 9. cùm talis exemptio difficulter concedatur, Bald. *in l. fistulas, §. frumenta, ff. de contrah. empt.* Cremen. *sing.* 108. Felin. *in c. sedes, n.* 3. *de rescript.* Put. *decis.* 65. *lib.* 3. Rota *in Carthaginen. decimarum* 19. *Nouembr.* 1590. coram Iusto, & *in Seguntina decimarum* 30. *Octobr.* 1600. coram

coram Seraph. *decis.* 591. *n.* 2. & *in Toletana decimarum de Reyniel* 10. *Maij* 1613. coram bon. mem. Card. Caualerio inter eius impressas *dec.* 247. *n.* 10. & *in Valentina decimarum* 28. *Nouembr.* 1603. coram Card. Lancel. & *in Cordub. decimarum* 13. *Maij* 1613. coram bon. mem. Patriarcha Manzanedo, & *in Conchen. decimarum* 12. *Maij* 1623. coram bon. mem. Buratto. Et hæc conclusio procedit etiamsi Papa in dicta communicatione priuilegiorum fecerit mentionem de decimis, quia si non apparet de expressa mente concedentis, verbum *decima*, referri potest ad decimas extraordinarias, quæ imponuntur ab homine, non autem ad ordinarias, & prædiales, quæ sint debitæ de iure diuino, & hoc maximè prouenit in communicatione priuilegiorum in qua non derogatur huic cap. quod cum contineat cõstitutionem Conciliarem censetur habere clausulas derogatorias ad sequentes dispositiones, & ideò requirit specificam derogationem, vt suprà dixi.

Cap. Interdicimus. XXXV. & vlt. *Gregor. IX.*

1 PErsonæ Ecclesiasticæ non præsumant accipere à laicis in pignus decimas ab eisdem laicis detentas quæ spectant ad alienas Ecclesias. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 275. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 471. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 Hanc eand. concl. ex hoc text. desumunt, Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *de decimis, c.* 19. *n.* 2. *&* 7. Rebuff. *de decimis*, *q.* 10. *n.* 26. Monet. *eod. tract. c.* 5. *n.* 70. vbi cum gloss. & aliis *in præsenti*, limitat nisi pignorentur illis Ecclesiis, quarum decimæ sunt, aut nisi fructus ipsi, & commoditates decimarum pignorentur, & citat Nicol. Intrigl. *de feudis, q.* 9. *n.* 221.

De Regularibus, & Transeuntibus ad Religionem.

Tit. XXXI.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 105. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 175. Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 122. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 468. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 251. Canis. *in summa huius Canon.* Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. in Decret.* omnes *sub hac rubr.*

De materia tit. vide Vezin. Suar. Villalob. & alios *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 3. & Nauar. *in comment. de Regul.* Et quæstiones Regulares in tres tomos diuisit Conlusitanus noster Fr. Emman. Roder. & *manuale prælatorum Regularium*, edidit Fr. Ludou. Miranda, & *de statu Regularium*, libellum pariter edidit Fr. Ioannes à Cruce, & *de statu Monachorum* alium edidit Fr. Thomas à Iesv Maria, & *de Religioso, statu, ac professione*, tomum composuit P. Thom. Sanch. qui est *secundus sui operis moralis in præcepta Decalogi*, & nouissimè *de tribus votis solemnibus*, librum edidit P. D. Barthol. à S. Fausto, quem inscripsit *Thesaurum Religiosorum.*

SVMMARIVM.

1 *Religionem nullus intrare potest nisi in ætate legitima, & spontanea voluntate.*

2 *Religionem profiteri nullus poterat attento iure communi nisi quatuordecim annis exactis in masculis, & in fœminis post duodecimum.*

3 *Professio tam virorum quàm mulierum attento Concilio Trid. fieri prohibetur ante decimum sextum annum expletum, & quæ antea fieret decernitur nulla.*

4 *Professio emissa in suprema, & vltima die anni decimi sexti an valeat, remissiuè.*

5 *Religionem quis ingredi debet sponte.*

Cap. Nullus. I. *Ex Concil. Mogunt.*

NVllus admittitur ad Religionem nisi volens, & 1
in ætate legitima. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 288. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 466. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex Concil. Mogunt. celebrato anno 813. sub Carol. Imper. *c.* 22. & refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *c.* 3.

Nisi in legitima ætate.] Quæ attento iure communi 2
requirebatur in masculis quatuordecim annorum exactorum, & in fœminis post duodecimum, per *cap. nostram, c. significatum, c. cum virum, c. cum simus, hoc tit. c.* 1. *eod. tit.* 6. *& Clem. eos, eod. tit.* Fr. Lud. Mirand *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 24. *art.* 2. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 2. Hodie ex nouiori dispositione Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regul. c.* 15. professio in quacunque Religione tam virorum, quàm mulierum fieri 3
prohibetur ante decimum sextum annum expletum, & quæ antea fieret decernitur nulla, & inualida, vt ex eo colligunt, pluraque adducunt Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo moniales*, §. 2. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 1. *c.* 1. *n.* 36. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 2. *q.* 4. *& lib.* 13. *c.* 9. *q.* 2. Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 24. *n.* 22. *& d. c.* 4. *n.* 4. Campan. *in diuersorio iuris Canon. rub.* 7. *c.* 6. *n.* 129. *& rub.* 12. *c.* 11. Ioan. de la Cruz. *de statu Relig. lib.* 1. *c.* 8. *dub.* 2. *&* 4. Petr. de Ledesm. *in summ. p.* 2. *tract. de stado de los Religiosos, c.* 7. Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, fol.* 85. *n.* 4. *cum seq.* Vtrùm autem 4
professio emissa in suprema, & vltima die anni decimi sexti valeat; vide Sanch. *d. n.* 22. Campan. *loco citato*, Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo profiteri*, per Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. dec.* 656. *in* 1. *edit. & resol.* 549. *in* 2. *edit.*

Et spontanea voluntate.] Quia sponte religionem 5
quis ingredi debet, *cap. proclinis* 20. *q.* 3. adeò quod excommunicationis vinculo innodantur à Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regularibus*, *c.* 18. qui mulierem monasterium ingredi coëgerit, quique consilium, auxilium, vel fauorem dederit. Vnde Monachi professio dicitur nulla si fuerit facta per vim, & metum etiam parentum, Rot. *decis.* 175. *n.* 5. apud Farin. *p.* 1. *recent.* vbi etiam quòd semel metus illatus incidit in omnes

omnes sequentes actus durante causa metus. Quicunque tamen Regularis prætendens per vim, & metum ingressum esse religionem, aut etiam dicens ante ætatem debitam professionem emisisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacumque ex causa, aut cum habitu discedere sine licentia superiorum, non erit audiendus nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario per Concil. Trid. *ead. sess.* 25. *de Regularib. c.* 19. de cuius materia agunt Nauar. *comment.* 4. *de Regularib. n.* 73. & 77. Zerola *in praxi Episcop. p.* 2. *verbo professio*, §. 2. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 2. *c.* 1. *n.* 42. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 17. *art.* 17. Fr. Ioan. de la Cruz *de statu Relig. lib.* 1. *c.* 8. *dub.* 4. *vers. secunda conclusio*, Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 38. Campanil. *d. rubr.* 21. *c.* 13. *n.* 129. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 7. *n.* 63. Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 105. *num.* 48. & latiùs *alleg.* 103. *à num.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Impubes Monasterium ingressus post annum à parentibus reuocari non potest. Pubes per vim ingressus post annum exire, vel à parentibus reuocari non potest.*

2 *Impubes si Religionem absque parentum vel tutoris consensu ingrediatur, possunt parentes, vel tutor id factum irritum facere, & impuberem reuocare, nisi anno & die id dissimulando consenserint.*

3 *Impubes à parentibus, vel tutoribus Religioni oblatus an possit resilire ante pubertatem consentientibus ipsis qui eum obtulerunt, vel ipsis inuitis consentiente Monasterio, ostenditur.*

4 *Annus de quo in præsenti quomodo computandus, ostenditur.*

5 *Parentes, vel tutores non possunt propria auctoritate, vimque inferendo extrahere impuberem à Religione.*

Cap. Si quis. II.

1 SI filius infra legitimam ætatem, sed cum consensu parentum ingreditur Religionem, & parentes infra annum non reclamant, non possunt post annum illum reuocare. Si est ingressus post legitimã ætatem, sed per vim, & nec ipse nec parentes eius reclamant infra annum, remanere debet in clericatu. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Host. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 283. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 475. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur à Burchard. *lib.* . *Decret. c.* 3. Iuo. *p.* 7. *c.* 26. & ab Ant. Aug. *collect.* 4 *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *c.* 4.

2 *Si parentes ipsius*, &c.] Notatur ad hoc, quòd si impubes religionem absque parentum, vel tutoris consensu ingrediatur, possunt parentes, vel tutor id factum irritum facere, & impuberem reuocare, nisi anno, & die dissimulando consenserint, quo tempore transacto reuocare nequibunt, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 12. *art.* 1. *vers. & aduertendum*, Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 4. *c.* 18. *n.* 10. vbi aduertit quòd quamvis hîc dicatur si infra annum non reclamauerint, supplenda est dies, vt dicitur *in cap. puella* 20. *q.* 2. additque hunc annum incipere à die scientiæ ingressus impuberis habitæ per parentes, vel tutorem, quòd si ita remotum sit Monasterium, vt intra id tempus reuocare nequeant, longius temporis interuallum esse concedendum, prout loci distantia exegerit, & *num.* 11. cum Innoc. *in præsenti*, *in initio*, Ioan. Andr. *n.* 1. Butr. *n.* 2. Zabar. *n.* 1. *notab.* 2. Anch. *n.* 4. *not.* 4. & Henric. *n.* 3. hinc deducit à fortiori non posse reuocare si expressè ingressui impuberis conniuerint, & *n.* 29. idem dicit si tacitè dissimulando per annum, & diem.

Sine consensu parentum suorum.] An, & quando vtriusque parentis consensus requiratur, & alia ad hanc materiam facienda, dixi ad *cap. significatum*, 11. *infr. hoc tit.* quærit Sanch *d. c.* 18. *n.* 30. an impubes à parentibus, vel tutoribus Religioni oblatus possit resilire ante pubertatem consentientibus ipsis, qui eum obtulerunt, vel ipsis inuitis consentiente monasterio, & respondet non posse egredi consentientibus iis, qui illum obtulerunt, repugnante tamen monasterio eò quòd per eam oblationem ius acquisitum est monasterio ne impubes inde recedat, donec pubes sit, & *n.* 31. resoluit impuberem cum voto Religionis illam ingressum absque parentum, vel tutorum facultate, & ab illis reuocatum manere liberum à voto, nec teneri iterum ingredi, si voti conscij reuocarunt, quia ea reuocatio est quædam voti irritatio, & ideo amplius non obligabit; si verò voti ignari, non est irritatio, quia voluntas non fertur in incognitum, & ideo si fecerat perseuerandi votum, tenebitur iterum ingredi, quando potest, nempe factus pubes, nisi id votum postea irritetur à potente irritare. 3

Infra annum.] Hunc annum includi debere intra annos, quibus ille est impubes, dicit Sanch. *d. c.* 18. *n.* 12. aduertens quòd si impubes prope pubertatem ingrediatur parentibus insciis, aut tutoribus non concedetur illis integer annus ad reuocandum, sed id solum, quod superest vsque ad pubertatem, qua adepta cessabit ius ad reuocandum. 4

Non reclamauerint.] Ergo tantum conceditur illis potestas reclamandi, & adeundi superiorem, non enim poterunt propria auctoritate, vimque inferendo extrahere impuberem à Religione, vt per S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 16. *c.* 2. §. 4. *paulo post princip.* Syluest. *verbo Relig. d. q.* 11. Sanch. *d. c.* 18. *n.* 33. vbi *n.* 33. existimat in supradictis nihil innouatum esse per Concil. Trident. 5

Notari solet hic text. ad hoc, quòd ex mora annua sola præsumptio ratificationis inducitur, vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 3. *n.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Clericus sæcularis vtens habitu, & nomine Monachali, cogitur vt fiat Monachus, vel ab hoc desistat*, & n. 2.

3 *Homo qui mentito sexu profitetur in Religione monialium, vel è conuerso mulier, quæ simulans se esse virum professionem emittit in Religione, & domo virorum, in foro externo reputantur, & habentur pro Religiosis.*

Cap. Vt Clerici. III.

Ex Concil. Tolet.

QVi habitu, & nomine se fingunt Monachos cùm non sint, cogi debent vt verè fiant, vel veri Clerici. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Host. Henric. Panor. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 284. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 475. desumitur ex Concil. Tolet. IV. *c.* 52. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur à Burchard. *lib.* 8. *c.* 7. & Iuo. *p.* 7. *c.* 30. & 31. & ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 17. *c.* 8. 1

De

2 De materia huius text. & circa tacitam professionem, & quibus modis inducatur, vide quæ dixi *ad c. vidua 4. infr. hoc tit.*

3 In gloss. *Fingunt*, ibi, *argumentum est hic ad quæstionem illius, qui finxit se mulierem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd vir, qui mentito sexu profitetur in Religione monialium, vel è contrario, fœmina, quæ simulans esse virum, professionem emittit in Religione, & domo virorum, in foro externo reputantur, & habentur pro Religiosis, & compellentur remanere non quidem in eodem Monasterio, nec in sexu, sed in specie, vel in genere, vt per S. Antonin. *p. 3. tit. 16. c. 3.* dicens talem professionem fuisse validam, Syluest. *verbo Religio, 3. q. 9.* Specul. *lib. 4. partic. 3. n. 4. sub tit. de statu Monachorum*, & alios quos refert, & sequitur Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo votum, differ. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Nouitius se propriis professorum actibus sponte ingerens censetur professus*, & n. 2.
3 *Professiones tacitæ an post Concil. Trident. aliquam vim habeant, ostenditur.*
4 *Confessioni matrimonij spiritualis aduersùs professionem non statur.*
5 *Professio tacita vt inducatur sufficit, vt sola illius Religionis consuetudine actus, quibus quis se ingerit, sint professorum proprij.*
6 *Iuramentum in supplementum probationis deferendum est potius mulieri, quam viro si illi magis comperta esset rei controuersæ veritas.*

Cap. Vidua. IV.

Ex Concil. Arelat.

1 Vidua si sponte velum conuersionis sibi imponit, & inter velatas in Ecclesia oblationem Deo obtulit, debet retinere habitum Religionis velit, nolit, etiamsi iuret sibi imposuisse velamen vt deponere posset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 285.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 475.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur potius ex Concil. Triburien. *c. 25.* refertur à Burchard. *lib. 8. Decret. c. 26.* Iuo. *p. 7. c. 55.* & ab Ant. August. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 27. c. 6.*

2 Collige ex text. nouitium se propriis professorum actibus sponte ingerens censeri professum, de quo vide Tiraq. *de iure mariti, gloss. 7. n. 52.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxor. rub. 57. n. 4.* V Valdes. ad Xuar. *p. 2. pag. 96.* Nauar. *consil. 5. n. 9. sub tit. de iis, quæ vi, & consil. 41. ad fin. de Regularib.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 83. num. 5.* Mascard. *de probat. concl. 1237. n. 19.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 2. q. 3. & c. 4. q. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 18. n. 386.* Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionum statum nouitiis, disp. 13. dub. 8. n. 11.* Sanch. *de Matrim. lib. 6. disp. 14. num. 10.* & latè *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. c. 3. à n. 14.* Fr. Ludouic. Miranda *in man. Prælator. tom. 1. q. 24. art. 8.* aduertentes præcipuè duo vltimo loco citati ad cuiuscumque professionis tacitæ valorem præmittendas esse quinque conditiones generaliter petitas; prima vt actus per quem tacita professio induci debet, fiat auctoritate, & consensu eius, cuius est in eam Religionem admittere; secunda, vt spontanea voluntate fiant ea per quæ professio tacita est inducenda; tertia, vt ea scienter fiant, nempe, vt iis actibus vtens norit eos ad solos professos pertinere: quarta vt iis actibus vtens verum profitendi animum habeat: quinta, & vltima, vt iis professorum actibus vtens sit constitutus in legitima ætate iure petita ad professionis expressæ valorem. An autem opus sit exercentem eos actus professorum esse nouitium, non ineptè dubitatur ab aliquibus, Abb. *hic n. 7.* & Rosel. *in summa, verbo nouitius, n. 16.* exigi affirmant. At verò Sanch. *d. cap. 3. n. 23.* cum Syluest. *verbo Religio, 3. q. 19. vers. primò ergo*, & Nauar. *comm. 4. de Regul. n. 75.* ita distinguit, si quis actibus professorum se ingerat sine proprio professorum habitu, exigitur vt sit nouitius, secus si vtrumque concurrat, ex ea ratione, quia in hoc text. vbi vtrumque concurrit nulla nouitiatus mentio fit.

3 Vtrùm autem nunc post Concil. Trident. *sess. 25. de Regular. c. 15. & 16.* reperiantur tacitæ professiones, & aliquam vim habeant? quæstio est ad præsens institutum non contemnenda, in qua dicendum mihi videtur per illud non tolli professiones tacitas, sed in suo pristino valore manere, dummodo inducatur transacto nouitiatus anno, & expletis sexdecim ætatis profitentis annis, vt docent Nauar. *sub tit. de Regular. consil. 35. n. 5. in 1. edit. & consil. 28. n. 5.* Sorb. *in compendio priuileg. Mendicant. verbo nouitius, post 36. notab. §. primò aliquid operatur*, Menoch. *consil. 396. num. 12.* Franc. Emman. *in summ. tom. 2. c. 8. n. 1. & quæst. Regul. tom. 3. q. 17. art. 1. in fine, & art. 2. in fine*, Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 4. q. 6.* Humad. *l. 7. gloss. 3. n. 1. tit. 7. p. 1.* Gallet. *verbo profiteri*, 4. Sanch. *d. c. 3. num. 36.* Franc. Ludouic. Miranda *d. quæst. 24. art. 12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 4. c. 640. n. 34.* Beltram. *in annot. ad decis. 385. n. 6. Gregor. XV.* Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouitiis, disp. 13. dub. 8. num. 1.* Rot. *decis. 579. num. 2. part. 1. recent.* & *in Vlixbonen. professionis 10. Decembris 1621.* coram R. P. D. Merlino. Vnde iam infertur per Concil. Trident. sublatam esse tacitam professionem inductam per hunc text. *& cap. ad nostram, infr. hoc tit.* eam nempe, quæ inducitur statim delato habitu professorum distincto parenter à nouitiorum habitu cum exercitio actuum professorum, vel altero horum concurrente cum tridui perseuerantia, quia Concil. Trident. *d. c. 15.* petit integrum nouitiatus annum, & ita docet Azor. *d. quæst. 6.* Sed possunt habere locum ij text. quando transacto integro nouitiatus anno, expletisque sexdecim annis quis indueretur habitu professorum distincto parenter à nouitiorum habitu, vel vnà cum aliis professis exerceret actum iure, vel consuetudine solis professis competentem, vt aduertit Sanch. *d. c. 3. num. 37.*

Velit, nolit, &c.] Notatur ad hoc, quòd confessioni matrimonij spiritualis aduersùs professionem non statur, vt per Mascard. *de probat. concl. 1026. n. 8.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comp. 15. n. 43.* 4

In gloss. *Oblationem*, ibi, *respicit loci consuetudinem*, &c. Notatur ad hoc, quòd ad inducendam tacitam professionem sufficit, vt sola illius Religionis consuetudine actus, quibus se ingerit, sint professorum proprij, vt per Abb. *hic n. 6.* Azor. *d. c. 4. q. 3.* Sanch. *d. c. 3. n. 20.* 5

In gloss. *Licet Sacramento.* Notatur ad hoc, quòd mulieri potius quàm viro deferendum est iuramentum in supplementum probationis, si illi magis comperta esset rei controuersæ veritas, vt per Tiraq. *l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. n. 72.* Palat. *in repet. c. per vestras, de donation. inter virum, §. 43. num. 7.* Sed contra hanc gloss. iuramentum non deferri in supplementum probationis 6

bationis matrimonij spiritualis, resoluit Mascard. *de probat. concl.* 103. *n.* 9.

Cap. Ioannes. V. *Gregor.*

1 MOnacho non licet temerè transire de Monasterio ad Monasterium, nec habere aliquod peculiare, & si hoc præsumpserit, cum competenti correctione reddi debet Monasterio in quo ab initio est conuersus sub regula sui Abbatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 285. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 475. desumitur ex B. Gregor. *epist.* 4. *lib.* 1. *registri*, refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *c.* 7.

2 *De Monasterio in Monasterium*, &c.] Vide dicta *ad c. licèt, infrà hoc tit.*

3 *Nec eorum aliquem peculiare quicquam habere.*] De hoc vide quæ dixi *ad c. cum ad Monasterium, n.* 11. *cum seqq. de statu Monach.*

4 *Sub Abbatis sui regula*, &c.] De fugitiuis, & qualiter etiam reluctantes, & inuiti ad regressum sint compellendi, dixi *ad c. fin. n.* 7. *cum seqq. infr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Pueri ad Religionem non admittantur in Insulis ante decimum octauum annum, quia ibi nimia est asperitas*, & n. 2.

3 *Text. iste contrario vsu reuocatus est.*

4 *Professio facta in Religione Minorum ante decimum octauum ætatis annum, sed tamen post* 16. *an valeat, remissiuè.*

Cap. Quia in Insulis. VI.

1 IN Religionibus Insularum, eo quòd asperior sit ibi Religionis obseruatio, prohibetur quis ante decimum octauum annum suscipi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 288. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 476. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex B. Greg. *lib.* 1. *epist.* 48. *ad Anthemium*, refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 55. *c.* 1.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 2. *q.* 7. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 3. Quam quidem text. decisionem extendunt aliqui ad Fratres Prædicatores, & Minores, eo quòd eorum Religio sit quoque valde aspera, & ita militet in eis eadem ratio, ita Abb. *in præsenti, n.* 3. & Anchar. *n.* 1. Angel. *in summa, verbo nouitius, n.* 2. Verùm extensionem iure optimo improbat Syluest.

3 *verbo Religio* 3. *q.* 2. dicitque etiam in illis Insularum monasteriis reuocatum esse id decretum contrario vsu, quam reuocationem testantur etiam Ioan. Andr. *num.* 1. Butr. *num.* 6. *in præsenti*, S. Antonin. *part.* 3. *tit.* 16. *c.* 3. *in fine, principij*, Nauarr. *sub hoc tit. consil.* 45. *num.* 2. *in* 1. *edit.* & *conf.* 33. *num.* 2. *in* 2. *edit.* Sanchez *d. num.* 3. Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 21. *art.* 2. *concl.* 2. vbi affirmat hunc text. in Decreto Concilij Trid. *sess.* 25. *de regular. cap.* 15. virtualiter,

4 & implicitè reuocatum esse videri. Vtrùm autem stante statuto in ordine Minimorum, seu potiùs S. Francisci de Paula, quo cauetur ne quis ante decimum octauum ætatis suæ annum ad professionem admittatur, valeat professio in ea antea facta, dummodo post decimum sextum fiat? Vide post Nauarr. Fr. Ludou. Mirandam *d. concl.* 2. & Sanch. *d. c.* 4. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Cisterciensis si sine licentia sui Abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regredi cogitur.*

2 *Religiosum alienum recipientes absque literis dimissoriis sui superioris peccant mortaliter.*

4 *Religiosus exemptus à iurisdictione Episcopi dicitur debitè translatus si adfuerit expressa voluntas, & consensus Abbatis, & Conuentus, ac etiam iusta causa.*

5 *Religiosus non exemptus à iurisdictione Episcopi minimè dicitur debitè translatus ad patrem ni vltra licentiam Abbatis, & Conuentus, adsit etiam iusta causa & licentia Episcopi.*

6 *Dictio*, celeriter, *refertur ad arbitrium iudicis.*

Cap. Non est. VII.

Alex. III.

MOnachi, & Conuersi Cistercienses post professionem non possunt transire ad alios Ordinarios sine licentia Abbatis, & si quis fuerit egressus, & monitus celeriter non redierit, compellendus est à Prælatis redire. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 286. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 476. remissiuè Casal. *in in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *c.* 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 27. *c.* 6. 1

Recipi nullatenus permittatis, &c.] Notatur ad hoc, recipientes alienum Religiosum absque literis dimissoriis sui superioris, peccare mortaliter, vt per Nauarr. *consil.* 52. *num.* 3. *de Regularib. in nouis*, Giouagn. *resp.* 39. *n.* 11. *lib.* 1. & alios, quos refert & sequitur Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 15. *dub.* 2. *n.* 12. 2

Cisterciensis Ordinis.] De Cisterciensibus agunt S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 15. *c.* 12. *s.* 18. Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.* 4. *considerat.* 58. Polyd. Virgil. *de inuentor. rerum, lib.* 7. *c.* 2. Hieronym. Roman. *de Republ. Christ. lib.* 6. *c.* 12. Plato *de bono statu Relig. lib.* 2. *c.* 12. Aubert. Miræ. *de statu Relig. Christ. lib.* 1. *c.* 22. & *de origine Cistercien. per tot.* Syluest. Marul. *in Oceano, lib.* 2. *pag.* 153. Barnab. Montalu. *in chronica Cistercien.* Azor. *in institut. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 21. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 5. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *c.* 3. *ex n.* 3. 3

In gloss. *Permittatis.* Notatur ad hoc, quòd Religiosus exemptus à iurisdictione Episcopi dicetur translatus debitè, si adfuerit expressa voluntas, & consensus Abbatis, & Conuentus, ac etiam iusta causa, vt per Ioan. Monach. *in cap. cùm singula* 32. *num.* 5. *de præbend. lib.* 6. vbi Gemin. *sub num.* 2. *vers. si transit. in eadem*, & Franch. *sub num.* 3. *vers. aliquando transitus fit ad patrem*, Rebuff. *in praxi, tit. de translat. monach. n.* 7. Decian. *respons.* 20 *num.* 8. *lib.* 1. quos refert, & sequitur Anton. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 15. vbi *num.* 16. cum Francho, & Rebuff. *dictis locis*, tenet Religiosum non exemptum à iurisdictione Episcopi 4

minimè dicit debitè translatum ad patem, nisi vltra licentiam Abbatis, & Conuentus, adsit etiam iusta causa, & licentia Episcopi, cùm eius intersit Monachum sibi subiectum ab eius ditione non eximi.

In gloss. *Celeriter*, ibi, *& celeritas ista ad arbitrium iudicis refertur.* Vide Doctores citatos ad *c. potuit, de locato, num.* 132. & quæ dixi *in meis remissionibus, de dictionibus & clausul. dict.* 44. aliàs *dict.* 55. secundum Lugdunen. impress.

SVMMARIVM.

1 *Professio facta ante decimumquartum annum non obligat, post decimum quartum verò si fit per susceptionem habitus professorum etiam obligat, nisi detur perseuerantia tridui.*

2 *Pupilli se & sua Deo dicantes Religionem ingredi non possunt.*

3 *Vota omnia impuberum, id est, marium vsque ad annum 14. expletum, & fœminarum vsque ad annum 12. expletum in irritum reuocari possunt à patre, vel tutore.*

4 *Professio tacita in aliqua Religione ex eo facta censetur, cùm quis sciens, & prudens defert sponte triduo distinctissimum professorum habitum, & ad illam an requiratur tridui perseuerantia in actuum exercitio ostenditur,* ibid. n. 5.

Cap. Ad nostram. VIII.

1 PRofessus non est qui gestat habitum professorum ante 14. annum, & si post decimumquartum annum accep t, & ante triduum sine præcedente probatione dimiserit, non est professus, & potest ducere vxorem, quia sine deliberatione præsumitur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 287. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 476. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *c.* 8. & est post Concil. Lateran. p. 21. c. 1.

2 *Quosdam pueros*, &c.] Ergo pupilli Religionem, se, & sua Deo dedicantes, ingredi non possunt, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo hunc contractum,*
3 *n.* 28. Nam vota omnia impuberum, id est, marium, vsque ad annum 14. expletum, fœminarum vsque ad 12. expletũ, in irritum reuocari possunt à patre, vel tutore, vt per Fr. Emman. *quæst Regul. tom.* 3. *q.* 12. *art.* 1. *ad fin.* Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 40. *dub.* 14. *n.* 82. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 35. *n.* 60. *cum multis seqq.*

4 *Et infra triduum deposuerit.*] Probat hic text. tacitam professionem in aliqua Religione ex eo factam censeri cùm quis sciens, & prudens defert sponte triduo distinctissimum professorum habitum, nempe qui est patenter distinctus in colore, scissura, vel forma à vestitu, & habitu nouitiorum, vt per Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 4. *q.* 3. *vers. altero modo,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *n.* 386. *vers. secundus,* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 3. *n.* 24. Fr. Basil. Pont. *de impedimentis matrim. cap.* 5. *in fine,* vbi etiam dicit post Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regularib. c.* 15. hunc tacitæ professionis modum cessasse. Quando verò habitus nouitiorum patenter à professorũ habitu distinguitur, tunc per quamcunque annualem habitus nouitiorum delationem, etiam viginti annorũ, non inducitur tacita professio, vt per Barbat. *consil.* 59. *n.* 3. *ad fin. vol.* 2. Angel. *verbo nouitius, n.* 12. Syluest. *verbo Religio* 3. *q.* 18. *vers. tertiò inducitur,* Nauar. *commento* 4. *de Regular. n.* 74. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 640. *ex n.* 21. quos refert, & sequitur Barth. de Vecchis *in praxi obseruãda in admittendis ad Religionis statũ nouitiis, disp.* 13. *dub.* 8. *n.* 9. vbi intelligit ex sola habitus delatione, quia si in eodem probationis habitu nouitius se ingereret alicui actui professis tantummodo competenti, & perseuerarer triduo, esset tacitè professus, & *n.* 11. *in fine,* aduertit, quòd cùm Concil. Trid. *dicto loco,* exigat ætatem sexdecim annorum, & integrum probationis annum, ideo hodie non inducitur professio tacita nisi expleto hoc tempore.

Vtrùm autem ad huiusmodi tacitam professionem 5
requiratur tridui perseuerantia in eo actuum exercitio? affirmant quidam, eo quòd ea tridui perseuerantia petatur in hoc text. ad tacitæ professionis ex habitus professorum delatione præsumptionem: alij autem negant, quia id non petitur *in c. vidua, sup. hoc tit.* vt refert Azor. *d. c.* 4. *q.* 3. Verùm Sanch. *d. c.* 3. *n.* 21. post Nauar. *comment.* 5. *de Regul. n.* 73. & alios per eum citatos, vtramque sententiam ita esse conciliandam existimat, si concurrant hæc duo, nempe assumptio habitus peculiaris professis, & exercitium actus illis solis siue iure, siue consuetudine competentis, non exigitur tridui perseuerantia, & sic procedit *d. c. vidua,* quod ad eam professionem præsumendam ponderauit assumptionem habitus, & oblationem cum aliis monialibus, quæ solis professis competebant, ac nulla tridui mentio fit. Quòd si alterutrum solum ex his concurrat, opus est ea tridui perseuerantia, atque ita in his terminis procedat text. *in præsenti.*

SVMMARIVM.

1 *Habitum professorum recipiens, vbi distincti sunt habitus, compellitur ibi, vel alibi esse Religiosus, sed si recipit habitum nouitiorum, potest ad seculum redire.*

2 *Obligatio ingrediendi Monasterium videtur à principio pura, sed sub conditione resoluenda.*

3 *Religionem ingredi vouens, vel ille, cui relictum fuit legatum sub conditione ingrediendi Religionem, an satisfaciat si anno nouitiatus exeat, ostenditur.*

4 *Clerici Religionis habitum ex voto suscipientes, & ante professionem ad priorem vita statum reuertentes, an sint cogendi ad mitiorem Religionem transire, si arctiorem profiteri noluerint, ostenditur.*

5 *Nouitio nolenti profiteri, sed à Religione egredi volenti an sit restituendus habitus nouitiatus, ostenditur.*

6 *Nouitio à Religione egredi volenti omnia bona restituenda sunt vnà cum fructibus, etiamsi sint feudalia.*

7 *Monachus non potest promoueri in Ecclesia Collegiata ad Canonicatum, vel aliud beneficium simplex ipsius Ecclesiæ Collegiatæ, & quid de suprema eius dignitate, ostenditur.*

Cap. Super eo. IX.

HAbitum suscipientes animo perseuerandi ante 1
professionem non possunt ad priorem statum redire, & si illius Religionis auctoritates ferre non possunt, coguntur transire ad minorem Religionem, nec amplius assumi debent in Ecclesiis sæcularium. In anno vero probationis possunt redire ad priorem statum in eadem veste, qua venerunt, vt habetur in reg. D. Benedicti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr.

Butr.Host.Henric. Anchar. Panorm. Viuian.*in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.* 287. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*476. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.3.tit.*27. *c.*8. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III.*p.*12. *cap.* 2.

2 *Ad priorem statum sunt reuersi.*] Notatur ad hoc, quòd obligatio ingrediendi monasterium videtur à principio pura, sed sub conditione resoluenda, videlicet si non placuerit intra annum, vel ante professio-
3 nem, vt per Tiraq.*de retract.lign.§.*1.*gloss.*8.*n.*27. An autem ille, cui relictum fuerit legatum sub conditione ingrediendi religionem, vel illam ingredi vouerit satisfaciat si anno nouitiatus exeat? quæstio est quotidiana, in qua communis obtinuit sententia satisfacere dummodo ingressus in Religionem bona fide animo experiendi fieret, exitúsque ex causa iusta esset, vt per Surd.*decis.*303.Azor.*instit.moral.p.*1.*lib.*11. *c.*21.*q.*6. Sayr. *in claui Regia, lib.*6.*c.*9.*n.*15.Sanch.*de matrim.lib.*7.*disp.*34.*n.*16.faciunt quæ Tiraq.*de retract. lign.§.*1.*gloss.*8. *n.*33. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.*2. *q.*127.*art.*2.

4 *Ad mitiorem Religionem sint cogendi transire.*] Difficilis videtur hic textus dum probat Clericos, nimirum, qui Religionis habitum susceperunt, & ante professionem ad priorem vitæ statum sunt reuersi, cogendos esse ad mitiorem Religionem transire, si arctiorem profiteri noluerint, ne contra votum, quod Domino fecerunt, venire probentur, cui similis est text. *in cap.consulti, infr.hoc tit.*ex quibus desumpta est apud Castellanos *l.*7. *tit.* 7.*p.* 1. Quare Innoc. Host.Ioan. Andr.Butr.& alij *in præsenti, & in d.cap.consulti*, sentiunt fieri tacitam eo animi proposito Religiosæ vitæ, & instituti professioné ex Ecclesiæ decreto, & proinde eos Clericos etiãsi à monasterio, quod sunt ingressi, recesserint, cogendo religionem capessere, quoniam sũt tacitè Religioni generatim acceptæ obligati. Azor. verò *instit.moral. part....lib.*11.*c.*20.*q.*9.cum Abb.Zabar.Angel.Syluest. verius existimat Pontifices *in præsenti, & in d.cap. consulti*, intellexisse nomine propositi, & voluntatis simpliciter priorem vitam mutandi vnà cum habitu Religionis suscepto votum profitendi monasticam vitam, & in ea perseuerandi, & proinde licèt Clerici, de quibus *in hoc text.* ab arctiori Religione semel suscepta recesserant, aliam mitiorem amplecti debebant. Meliùs tamen Sayr.*in claui Regia, lib.*6.*c.*2.*n.*8.& Sanch. *de matrim. lib.*9.*disp.*33.*n.*19. asserunt nomine propositi mutandi vitam non intelligi nudum propositum, sed propositum cum implicita saltem, & virtuali promissione firmatum, quod voti virtutem habet, & idem Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.*4.*c.*1.*n.*20. asserit text.*in d.cap.consulti*, intelligendum esse de proposito non nudo, sed promissione firmato.

5 *Vt in eadem veste, in qua veniunt, reuertantur.*] Vidi dubitari in Sacra Illustrissimorum Cardin. S. Concilij Trident.interpretum, an nouitio nolenti profiteri, sed à Religione egredi volenti, esset restituendus habitus nouitiatus, qui ipsiusmet nouitij expensis factus fuerat; in quo dubio ead. S. Congregat. annuit, licèt adhuc non firmauerit, habitum nouitij egredientis penes Religionem remansurum, eidem tamen nouitio pretio illius priùs restituto. Nouitiis enim nolentibus profiteri, sed à Religione volentibus egredi, sunt restituenda omnia bona, quæ tempore ingressus detulerunt in Monasterium, nec quid minimum ex eis retinere valent Religiosi, quod vt rectè fiat Episcopus etiam per censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, compellere poterit superiores Regulares, prout statuit Concil.Trident. *sess.*25.*de Regular.*

*cap.*16.in finalibus verbis, & eo citato refert Zerol. *in praxi Episcop. p.*1.*verb.moniales, §.*3.*p.*2.*eodem verbo, §.*11. & debere intelligi vnà cum fructibus inde perceptis, deductis tamen alimentis illius temporis, quo in Monasterio fuit, resoluit Azor. *instit. moral. part.*1. *lib.*13.*c.*9.*q.*2.*post med.*quem refert Gallet.*in margarita casuum conscientiæ, verbo nouitius* 5. & nouitium 6
egressum recuperare omnia bona etiam feudalia, docent Tapp. *in auth.ingressi,in verbo sua,cap.*14.*n.*16.*de Sacrosf.Eccles.* Cald. Pereira *in l.si curatorem,verbo implorare,à n.*27. Thom.de Marino *de feudis, lib.*1.*tit.de feud.ex pacto,& prouidentia,n.*139. Carol.de Grassis *de effectib.cleric. effectu* 4. *sub n.*25. Ego ipse *de officio,& potest.Episcopi,p.*3.*alleg.*101. *à n.*37.

Nec amplius in Ecclesiis sæcularibus debent assumi.] 7
Notatur ad hoc, quòd Monachus non potest promoueri in Ecclesia Collegiata ad Canonicatum, vel aliud beneficium simplex ipsius Ecclesiæ Collegiatæ, vt per Fr.Emman.*quæst Regular.tom.*1.*q.*34.*art.*4. Nicol.Garc.*de benefic. part.*7. *c.*10. *num.*28.*&* 29. Difficultas est de suprema Collegiatæ Ecclesiæ dignitate, quidam posse negant, quòd fauore curæ animarum indultum sit Regularibus, vt ad beneficia Parochialia promoueri valeant, vt dixi *ad cap. quod Dei timorem, de statu Monach.* at hæc dignitas est vere beneficium simplex nullam animarum curam habens, quo fundamento hanc partem, quæ satis probabilis est, tenent *in d. cap. quod Dei timorem*, Ioan. Andr. *num.*16.Anchar.*num.*12. Henric. *num.*9. Anan.*in fine.* Sed verius est posse Regularem absque dispensatione aliqua ad eam dignitatem promoueri, vt illi Ecclesiæ Collegiali præsit tanquam Præpositus: quia eadem videtur ratio ac de Episcopo, cùm eligatur ad curam eorum, qui ad Collegium pertinent, ita Abb. *in d. cap.quod Dei timorem, n.*5.vbi Zabar.*n.*5 *q.*7. Iacob.de Graff. *in aureis decis. p.*2. *lib.*3.*c.*20. *n.*7. Azor. *instit. moral.p.*1.*lib.*12.*c.*19.*q.*13.Fr.Emman.*d.art.*4.*& tom.*3. *q.*53.*art.*2.Less.*de iustit.lib.*2.*c.*41.*dub.*12.*n.*99.& alij plures, quos refert, & sequitur Sanch.*in præcepta Decalogi, tom.*1.*lib.*7.*c.*19.*n.*37.aduertens cum Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel.glos.*7.*n.*53.hoc sicut hodie est correctum in curatis, ita etiam in his.

SVMMARIVM.

1 *Canonicus Regularis potest effici Monachus, si Religio ad quam transit, est strictior sua, alias secus.*
2 *Doctores referuntur de institutione & origine Canonicorum Regularium S.Augustini agentes.*
3 *Abbas solus an Monachum recipere possit.*
4 *Religio quæ dicatur minor, & strictior.*
5 *Canonicus Regularis transiens ad Religionem laxiorem ibique habitum deferens, an sit apostata, remissiuè.*

Cap. Sanè X.

Canonicus Regularis si fiat Monachus, in Religione strictiore est relinquendus, quia tuta conscientia est, si non in strictiori, redire debet ad suam. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar.Ioan.Andr.Imol.Anan. Butr. Host.Henric. Anchar. Panorm. Cened. *collect.*156. Viu. *in ration.lib.*3. *iuris Pontif. pag.*288. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*477. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. refertur ab Ant.Aug.*collect.*2.*Decret.lib.*3.*tit.*27.*c.*10. & est post Concil.Lateran. *p.*50.*c.*19. 1

2 *De Canonico.*] Plura de institutione, & origine Canonicorum Regularium S. Augustini congerunt citati à Cenced. *ad Decret. collect.* 165. *n.* 1. quibus adde Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 1. *art.* 3. *& q.* 3. *art.* 1. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 22. & nouissimè Pennotum *in speciali tract. de generali totius Ordinis Clericorum Canonicorum historia.*

3 *A quodam Abbate recepto.*] Ergo Abbas solus monachum recipit, vt per Boër. *decis.* 260. *n.* 28. *&* 29. vide tamen dicta *ad cap. porrectum, n.* 3. *infr. hoc tit.*

4 *Maioris Religionis.*] Quæ autem dicatur minor, aut maior, & strictior Religio vt valeat transitus Canonici, de quo *in hoc text.* vide Lap. *alleg.* 61. *n.* 5. *& alleg.* 130. Card. *cons.* 18. Felin. *in cap. ad nostram, n.* 6. & *ibi* Abb. *ex n.* 5. *de appell.* Cassan. *cons.* 20. *ex n.* 26. *& in Catalogo gloriæ mundi, p.* 2. *consider.* 52. *vers. tertiò dicitur.*

5 *Alioquin eum*, &c.] Vtrùm Canonicus, de quo *in hoc text.* transiens ad Religionem laxiorem, ibique habitum deferens, sit apostata? Vide Sylue t. *in sum. verbo Religio, il.* 4. *n.* 4. Angel. *verbo Religiosus, n.* 37. Rebuff *in praxi benef. tit. de translat.* Monach. *num.* 11. Menoch. *de arbitr. casu* 421. *n.* 33.

SVMMARIVM.

1 *Minor* 14. *annis profitendo non obligatur Religioni nisi factus maior ratum habuerit.*

2 *Impubes quando religionem ingreditur propria sponte absque parentum oblatione, potest quandocumque exire donec profiteatur.*

3 *Oblatio Religioni facta filiorum impuberum per parentes quid operetur, & quomodo fieri debeat, ostenditur.*

4 *Impubes an possit inuitus religioni à parentibus, vel tutoribus offerri, ostenditur.*

5 *Annus probationis nouitij incipere debet à tempore habitus monastici post annos pubertatis expletos.*

Cap. Significatum. XI.

1 Oblatus Religioni à parentibus, & ante XIV. annum professus, potest exire, quia votum est nullum; si fuit à parentibus oblatus, non debet exire. Si verò post XIV. annum intrauit, vel si ratam habuit professionem factam ante XIV. annum est cogendus vel in eadem manere, vel ad aliam Religionem transire. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Vin. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 289. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 477. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *cap.* 11. & est post Concil. Lateran. *p.* 50. *c.* 10. vbi est integra clausula.

2 *Quod G. non fuisset oblatus à parentibus*, &c. Notatur ad hoc, quod quando propria sponte absque parentum oblatione impubes Religionem ingreditur, potest quandocunque exire, donec profiteatur, vt docent *in præsenti*, Butr. *n.* 5. & Abb. *n.* 2. *& in c.* 2. *sup. hoc tit.* idem Abb. *n.* 10. Innoc. *n.* 2. Anch. *n.* 8. *q.* 8. & Henric. *n.* 5. Greg. *l.* 4. *verbo no pueden, tit.* 7. *p.* 1. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 18. *n.* 9.

3 *Nisi autem à parentibus fuerit oblatus*, &c.] Notatur ad hoc, quòd oblatio religioni facta filiorum impuberum per parentes operatur, vt impubes sic monasterio oblatus nequeat resilire, donec pubertatem completam adipiscatur, nempè puer quatuordecim annos completos, puella verò duodecim completos; at ea ætate completa liberum est ei perseuerare, aut ad sæculum redire, donec professionem tacitam, aut expressam faciat, vt per Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 18. *n.* 9. Soar. *tom.* 3. *de Relig. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 13. Barth. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 2. *dub.* 6. *ex n.* 5. Et ex his verbis colligitur oblationem huiusmodi debere fieri ab vtroque parente, itavt integrum sit patri repugnante matre impuberem religioni offerre, vt docent Innoc. *in cap. hoc tit. in initio*, vbi Host. *n.* 4. Ioan. Andr. *num.* 2. & Abb. *n.* 6. Greg. *l.* 4. *verbo del padre, tit.* 7. *p.* 1. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 13. §. 5. Sanch. *d. c.* 18. *n.* 16. vbi *n.* 16. idem dicit si puer plures tutores habeat, contradicentis enim pars præferetur, & *num.* 20. asserit parentes posse offerre Religioni, & reuocare filios spurios, sicut possunt legitimos; & *n.* 21. tenet posse parentes hanc oblationem facere inuitis tutoribus, etsi sub illorum potestate filius sit, & *n.* 22. idem dicit de matre, quòd scilicet possit filium impuberem offerre, & reuocare inuita auia tutrice, & *n.* 23. pariter resoluit, etsi auus habeat patrem, & nepotem in potestate, integrum esse patri inuito auo filium offerre Religioni, & reuocare, & *num.* 24. docet matrem ad secundas nuptias transeuntem non amittere hoc ius filij impuberis offerendi, & reuocandi. Vtrùm autem possit impubes inuitus Religioni à parentibus, vel tutoribus offerri? negatiuam partem tuentur gloss. *verbo quod intra, in sum.* 20. *q.* 1. Ioan. Andr. *in c.* 2. *n.* 2. *supr. hoc tit.* & *ibi* Butr. *n.* 13. Zabar. *n.* 2. *q.* 6. Abb. *n.* 9. & Anchar. *n.* 8. *q.* 3. Greg. *d. l.* 4. *verbo no pueden*, Sanch. *d. c.* 18. *n.* 26. vbi *n.* 33. existimat in supradictis omnibus nihil innouatum esse per Conc. Trident. 4

5 *Seu XIV. annum compleuerit cùm Religionem intrauit.*] Ergo probationis annus incipere debet à tempore habitus monastici post annos pubertatis expletos, vt per Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *c.* 2. *q.* 7. ætas enim legitima ad nouitiatum est pubertas, & quamvis ante ætatem hanc admitti quispiam ad religionem possit, vt docet Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 18. *n.* 8. verè tamen, & propriè nouitius non incipit esse donec illam expleat, vt post S. Anton. Ang. l. Tabien. Syluest. Azor. & alios probat Sanch. *vbi suprà, tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 22. Nec hoc est correctum per Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. c.* 15. quia solam professionem ante decimum sextum annum completum irritam reddit, nec interdicit nouitiatum incipi, aut compleri ante eam sexdecim annorum ætatem, vt benè tradunt Henriq. *in summ. lib.* 13. *c.* 40. §. 2. *in fine*, Sorb. *in priuilegiis Mendicant. verbo nouitius, notab.* 4. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 3. *q.* 15. *art.* 2. *in fine.* Nauar. *sub hoc tit. consil.* 30. *num.* 1. *in antiq.* Aliàs *consil.* 20. *in nouis*, Azor. *d. lib.* 12. *c.* 4. *q.* 9. *in fine*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 18. *n.* 285. *propè fin.* Gallet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo presbyteri* 3. Sanchez *d. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 22.

Compleuerit.] Ergo non satis est vt sit pubes, quòd attingat XIV. annum, sed oportet quod compleuerit, vt per Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 3. *q.* 12. *art.* 1. *ad finem.* 6

SVMMARIVM.

1 *Filia minor duodecim annis à parentibus monasterio tradita si maior facta sponte videtur, ad sæculum redire non potest.*

2 *Metus suspicio tollitur per ratificationem actus subsecuti.*

3 Tacent

3 *Tacens consentire videtur quando vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus positiuus ex parte tacentis.*

4 *Metus reuerentialis non annullat solus professionem nisi etiam coactio, vel minæ præcedant.*

Cap. Cùm virum. XII.

Clem. III.

1 Puella, quæ ante discretionis annum, duodecimum scilicet, & in viro 14. accepit habitum cum benedictione solita, si ætate debita ratam habet professionem, non potest amplius relinquere habitum, sed si nubilis sumpsit habitum coactè, potest dimittere. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr.Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontif. pag.* 290. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 477. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August.*collect.*2.*Decret.lib.*3.*tit.*18. *cap.*3.

2 *Præsertim si ratihabitione*, &c.] Notatur ad hoc, quòd metus suspicio tollitur per ratificationem actus subsequuti, vt per Bonacos. *tom.*1.*communium opinion. lib.*12.*tit.*11.*n.*49. *&* 50.*pag.*328. Intellige dummodo tempore ratificationis sublata sit causa metus, quia ea durante metus durare præsumitur, iuxta ea, quæ resoluunt Gam. *Lusitania decis.*346.*n.*4.Bonacos.*commun.crimin.p.*1.*verbo metus;fol.*113.*& p.*2.*eodem verbo, fol.*49.Ranchin.*p.*4.*concl.*474. Mascard. *de probat. concl.* 1051. *n.*34. Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præs.*4. *n.*23. Gutier. *cons.*16. *n.*15. Flamin. *de resignat. benef. lib.* 13. *q.*1. *n.* 201. *cum seqq.* Sanch. *de matrim. lib.*4. *disp.*18.*n.*7.Bernard. Græuæ.*ad practic.Cameræ Imper. lib.*2. *concl.*93. *n.*11. Fr. Barthol. de Vecchis *loco infrà citando, n.*9.

3 *Habitum Religionis induens, benedictionem accepit.*] Notatur ad hoc, quòd tacens consentire videtur quando vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus positiuus ex parte tacentis, nam tunc etiam in præiudicialibus præsumitur consentire, vt per D.Barbos.*in l. qua dotis, n.*158.*ff. soluto matrim.*

4 *Coacta parentum imperio.*] Ergo solus metus reuerentialis non annullat professionem, nisi etiam coactio, vel minæ præcedant, text. namque *in præsenti*, ad annullandam professionem puellæ vltra imperium parentum, quod metum reuerentialem continet, ponderat coactionem, vt docent Couar.*de sponsalib. p.*2. *c.*3.*§.*6.*n.*7.*&* 8. Henriq. *in sum.lib.*11.*de matrim.c.*9. *§.* 5. Sanch.*de matrim. lib.*4.*disp.*7. *n.*18. *& in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.*3. *n* 26. Sayr. *in claui Regia, lib.*6.*c.*4.*n.*18. Bonacin.*de legibus, disp.* 4.*q.*2. *punct.*3, *§.*1.*n.*8.Fr Barth.de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit.disp.* 13. *dub.* 12. *n.*19. Quicquid contrarium, imò quòd parentum imperium causet sufficientem metum ad inualidandum actum à libera voluntate pendentem, teneant Xuar. *alleg.*1.*n.*34.*& alleg.*24.*n.*3.*&* 5.Hippol. *sing.*147.*incip.matrim.n.*3. Menoch. *illustr. c.*35.*n.*17.*iunct.n.*19. inde non bene inferentes professionem annullari solo metu reuerentiali, quibus accedunt Nauar.& Fr.Emman.citati à Sanch.*d.disp.*6.*n.*17.*in fine.* Caueant omnes cuiuscunque conditionis, & qualitatis fuerint, ne quomodocumque cogant aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem inuitam, præterquam in casibus à iure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel suscipiendum habitum cuiuscumque religionis, vel ad emittendam professionem, incidunt enim in excommunicationem, tunc etiam omnes illi, qui consilium, auxilium, vel fauorem dederint, quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere quoquomodo eidem actui, vel præsentiã, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint, vt habetur in Concil.Trid.*sess.*25.*de Regular.c.*18.de cuius materia latè dixi *de offic.& potest. Episc. p.*3.*alleg.*104. *à princ.*vbi *n.*3.cum pluribus à me citatis resoluo virginem inducentes monasterium ingredi non incidere in excommunicationem comminatam à Concil. Trid. *dicto loco, & n.*5. quòd cogentes fœminam ad monasterij ingressum non vt profiteatur, nec vt habitum sumat, sed vt ibi sæculari retento educetur, incidunt in eam excommunicationem, & *n.* 6. quòd parentes & fratres, qui filias, & sorores habitum religionis suscipere, vel votum aut professionem emittere cogunt, prædictam excommunicationem incurrere, & *n.*7. pariter resoluo cogentem virginem ingredi monasterium ingressu non sequuto in nullam excommunicationem incidere.

SVMMARIVM.

1 *Professio facta sine susceptione habitus Religionis valet.*

2 *Habitus solus susceptus sine professione monastica expressa, vel tacita Monachum non facit.*

3 *Profitentis sola traditio non sufficit ad valorem professionis, sed oportet quoque adesse personam habentem potestatem acceptandi nomine ipsius religionis.*

4 *Declaratur text.* in cap. consulit, qui Clerici vel vouentes.

5 *Episcopus an possit Monachum ad professionem admittere, ostenditur.*

6 *Abbatis solius non est ad religionis professionem admittere, sed exigitur quoque consensus maioris partis Conuentus.*

7 *Professio quando est irrita defectu solius potestatis in admittente an satis sit ad eius valorem, vt is ratam eam habeat non mutata priori professi voluntate per actum contrarium, ostenditur.*

8 *Professio non est necessariò facienda in Monasterio, sed potest vbique fieri.*

9 *Religionis regula quamuis certam profitendi formam præscribat, non sunt eius verba ita necessaria, vt alias facta professio sit irrita.*

Cap. Porrectum. XIII.

Professionem si quis in infirmitate sine habitu emittat in manu Abbatis, est verè Monachus, quia habitus non facit Monachum, sed professio Regularis, & ideo compellendus, vt seruet votum. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Ioan. Andr.Imol.Anan.Butr.Anchar.Host.Henric.Panorm. Viu.*in ration. lib.*3.*iuris Pontif. pag.* 290. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*477.remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*2.*Decret. lib.*3. *tit.*18.*c.*4. 1

2 *Cum Monachum non faciat habitus.*] Notatur ad hoc, quòd solus habitus susceptus sine professione monastica expressa, vel tacita Monachum non facit, vt per Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 12. *c.*4.*n.*5. Bellet. *disquisit. Clerical. p.*1. *tit. de disciplina Clericali, §.*15. *n.*10. Azor.*instit.moral. p.*1.*lib.*12.*c.*2. *quæst.* 3. vbi aduertit iura, quæ contrarium insinuari videtur

videtur, intelligi, si ad mutationem, & susceptionem vestitus tacita iuris professio accedat.

3 *Et recipitur ab Abbate.* Ergo ad professionis valorem non sufficit sola profitentis traditio, sed oportet quoque adesse personam habentem potestatem acceptandi nomine ipsius Religionis, illamque obligandi ipsi profitenti, vt per Azor. *instit. moral. p.1. lib.12. c.5. quæst.3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.18. n.385.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.2. lib.5. c.4. à n.62.* Barth à Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.12. dub.2. n.5.* Non

4 obstat *cap. consuluit, qui Clerici vel vouentes*, dum ait professionem emitti posse super Altare, quia intelligitur acceptante eo, qui habet potestatem admittendi ad Religionem, vt bene docent *in præsenti*, Innoc. *n.5.* Ioan. Andr. *n.4.* Host. *n.13.* Abb. *n.10.* Anchar. *à n.3.* Henric. *in fine*, Syluest. *verbo Religio, 3. q.18. dicto 2.* Nauar. *comment.4. de Regularibus, n.74.* quos refert, & sequitur Sanch. *d. c. 4. n.62. in fine.* Barthol. de Vecchis *d. dub. 2. num.4.* vbi ex *n.3.* tractat an & quando necessaria sit scriptura ad emittendam professionem.

5 Dubitari non abs re potest an possit Episcopus monachum ad professionem admittere? in quo dubio Innocent. *in præsenti, n.5.* per text. *in cap. si vir 27. q.1.* tenet quòd potest quis fieri monachus faciendo professionem alicuius regulæ approbatæ in manibus Episcopi, quem sequuntur Host. *n.14.* Ioan. Andr. *n.4.* & & Anchar. *n.7.* etiam *in præsenti.* Verùm cùm hodie Episcopus superior Religiosorum non sit (omnes enim priuilegium exemptionis habent) nullum propria auctoritate ad professionem monasticam admittere potest, vt docent Abb. *n.12. in præsenti*, Nauar. *sub hoc tit. consil.6. à n.2. in antiq. & cons.45. in nouis,* Azor. *d. lib.12. c.5. q.4.* Sanch. *d. lib.5. c.4. n.74.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.3. q.17. art.11.* vbi asserit text. illum *in d. cap. si vir*, cui innituntur Innocent. & sequaces, intelligi de Episcopo cui monasterium, in quo talis nouitius profitetur, est subiectum iure enim communi antiquo omnia Episcopis subiiciebantur.

6 In gloss. *Non facit habitus*, ibi, *ab Abbate, & Fratribus.* Notatur ad hoc, quòd non solius Abbatis est ad Religionis professionem admittere, sed exigitur quoque consensus maioris partis Conuentus, vt per Anton. Cuch. *lib.3. instit. maior. tit.1. n.56.* Emman. Sà *summa verbo Religio, n.65.* Lap. *alleg.21. n.3.* Nauar. *sub tit. de constit. cons.9. à n.19. in nouis, & comment. 3. de Regul. n.5.* Spin. *in speculo testam. gloss.12. princ. num.2. & 3.* Azor. *d. lib.12. c.20. quæst. vlt.* Menoch *d. præsumpt. lib.6. præsumpt. 83. n.9. cum seqq.* Less. *de iustit. lib.2. c.41. dub.7. num.61.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.3. q.17. art.7.* quorum aliquos refert, & sequitur Sanch. *d. c.4. n.65.* vbi *n.66.* reprobat Fr. Emman. *loco proximè citato*, dicentem professionem à solo Abbate receptam, nec petito Conuentus consilio non esse ipso iure irritam, sed talem declarandam, resoluens *ibi*, eam professionem esse nullam, & *num. 67.* probat monasterium dum vacat neminem posse ad professionem admittere, & *n. 68.* docet nec totum Conuentum repugnante Prælato, nec Prælatum repugnante maiori parte Conuentus posse aliquem ad professionem admittere, & *n.69.* asserit non sufficere consensum Prælati, & dimidiæ partis Conuentus, sed debere maiorem partem Conuentus vltra Abbatem consentire.

7 Vtrùm autem quando professio est irrita defectu solius potestatis in admittente, satisfit ad eius valorem, vt is ratam eam habeat non mutata priori professi voluntate per actum contrarium? Respondent affirmatiuè *in præsenti*, Innocent. *num. 5.* Ioan. Andr. *n.4.* Henric. *num.5.* & Anchar. *num. 6.* Nauar. *sub hoc tit. consil.6. num.7. in antiq. & consil.40. num.7. in nouis,* Azor. *d. lib.12. cap.5. quæst.7.* Fr. Emman. *in sum. tom.2. c.8. n.13. concl.12. & quæst. Regul. tom.3. q.17. art.12.* plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. c.4. n.80.* vbi *n.81.* quærit an quando professio fuit ex parte emittentis irrita, sufficiat nouus eius consensus absque noua Prælati admissione, & qualis debeat esse hic consensus, & se remittit *ad lib.4. de matrim. disp.37. à num.59.*

In ead. gloss. ibi, *Et vbicumque.* Notatur ad hoc, 8
quòd professio non est necessariò facienda in monasterio, sed potest vbique fieri, vt docent Abb. *n.7. in præsenti*, Greg. *l.2. in fine, tit.7. p.1.* Fr. Emman. *in sum. tom.2. c.8. n.13. & quæst. Regul. tom.2. q.29. art.8. in fine,* Sanch. *d. tom 2. lib.5. c.3. n.12.*

In gloss. *Professio*, vlt. ibi, *licèt fortè non expressit* 9
formam professionis. Notatur ad hoc, quòd quamvis Religionis regula certam profitendi formam præscribat, non sunt ea verba ita necessaria, vt aliàs facta professio sit irrita, sed quibuscunque aliis facta professio valebit, vt per Abb. *hic n.13.* Syluest. *verbo Religio 3. q.1. & 18. in fine*, Azor. *d. p.1. lib.15. c.5. q.7. in fine*, Sanch. *d. lib.5. c.3. n.4.* hoc limitantes nisi Regula à Sede Apostolica approbata exprimat professionem alia forma factam fore irritam.

SVMMARIVM.

1 *Pater si cum bonis suis, & filio impubere se obtulit monasterio, filius factus maior exire potest è Religione, & legitimam à monasterio petere.*

2 *Patre professo Religionem succedendi capacem an debeatur statim legitima pars filiis, quæ ad illos mortuo patre prouentura esset, ostenditur,* & num. 3.

Cap. Cùm simus. XIV.

Cælest. III.

Pater si cum bonis suis, & filio impubere se offert 1
Religioni, & filius in anno discretionis non vult esse Monachus, potest exire, & petere bona paterna, quæ ex successione sibi proueniunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.3. iuris Pontificij, pag.290.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 478.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* referuntur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib.3. tit.18. cap. 5.*

Et bona paterna, &c.] Grauissima est inter Docto- 2
res controuersia an patre professo religionem succedendi capacem debeatur statim legitima pars filiis, quæ ad illos mortuo patre prouentura esset, itavt viuo ipso Patre Monacho eam petere possint ab ipso monasterio? Duplex est sententia. Prior tenet non deberi legitimam filiis à tempore, quo parentes profitentur, sed naturalem eorum mortem expectandam esse, & interim monasterium ea potiturum, per text. *in l.1. §. impuberi, ff. de collatione bonorum*, vbi habetur legitimam non deberi superstite parente, ex argumento desumpto à contrario sensu ex text. *in authent. si qua mulier, in fine, C. de sacros. Ecclesiis*, quam quidem sententiam ibi sustinent gloss. *verbo moriatur*, & Bart. *num.22.* Albert. *n.7. & 8.* Cyn. *num. 5.* Butrig. *quæst.8.*

Salyc.

Salyc.*num.pen.q.*11. Iaſ.*à n.*51. eandem tenent Canoniſtæ noſtri *in cap.in præſentia,ſup.de probat.* & præcipuè Butr.*n.*29.Felin.*n.*56.Bero.*n.*556. Pariſ. *n.*166.& Dec. *in noua edit. n.*262. Gregor. *l.*17. *verbo ſus hijos, tit.*1.*p.*6. Guillelm.Benedict.*in c.Raynutius,verbo mortuo itaque teſtatore*, *il.*1.*n.*299. Roland. *conſ.*97.*n.*29. *vol.*2.*& de lucro dotis,q.*95.*n.*17.Aſcan.Clem.*de patria poteſt.cap.vlt.n.*77.*&* 78. Surd. *de aliment. tit.*1. *q.*29. *n.*6.*verſ.eſt verum,& conſ.*238.*n.*10. Mench.*de ſucceſſ. creat.lib.*3.§.21.*n.*175.*& illuſtr.cap.*37.*n.*10. *verſ. quid dicendum*, Bec. *conſ.*34. *num.*18. *&* 19. *vol.*1. Tap. *in auth.ingreſſi C.de Sacroſ.Eccleſ.verbo ſua*, *c.*3. *num.* 21. Spin. *in ſpeculo teſtamen. gloſſ.* 12. *princ. num.* 32. *verſ. contrariam*, Cenall *commun.contra communes,quæſt.*342. Gutier.*canon.lib.*2.*c.*1.*à num.*79. Fr.Emman. *quæſt.Regular.tom.*2.*q.*80.*art.*2. *verſ. notandum inſuper*, Caſtil. *de vſufructu,lib.*2.*c.*64.*n.*10.*&* 11. Matienſ.*l.*3.*gloſſ.*2. *num.*3.*tit.*4.*lib.*5.*noua recopil.* Gratian. *reg.*456.*num.*9. Benedict.Ægid.*in repet.l.*1.*C.de Sacroſ.Eccleſ.p.*4.§.2. *num.*8. Melch. Phœbos *Luſit. deciſ.*13.*num.*24.*tom.*1. nouiſſimè Hieron. Roder. *in compendio quæſt.Regular. reſol.* 72. *num.*26. quorum plures reſpondent text. *in præſenti*,contrarium non decidere cùm ex eo non conſtet patrem tunc viuere, imò Iaſ. *in d.auth.ſi qua mulier*, *num.*51. quem nuncupatim referunt, & ſequuntur Mench *d.cap.*37.*num.*11.*verſ.tenendo hanc partem*, & Spin. *loco citato*, aſſerit diſpoſitionem huius text. ex eo procedere,quia B.qui in Monaſterium cum bonis ſuis ſe contulerat,erat naturaliter mortuus, id colligendo ex verbis huius text.ibi,*Quæ ipſi ex ſucceſſione proueniunt*, quaſi verbum, *ſucceſſio*, adaptetur propriè ad defunctum,& nulla ſucceſſio, aut hæreditas viuentis ſit, *l.qui ſuperſtitis, ff. de acquir. heredit.* & affirmat Felin. *in c. præſentia, n.*56. *de probat.* ex integra huius Decretalis, quam ſe vidiſſe affirmat, apparere patrem fuiſſe mortuum.

3 Poſterior verò ſententia, quæ probabilior eſt, aſſerit ſtatim ac parens profitetur,deberi legitimam filiis, ex hoc text. ſatis probatur, nec conſtat patrem in eo caſu fuiſſe mortuum, quia id non dicitur *in hoc text.* nec eſt verum,quod affirmat Felin.*loco proximè citato*, quia Corſet.*ſing.*162.*n.*3. ait ſe integram hanc Decretalem vidiſſe, legiſſe, ac relegiſſe,& nihil in ea inueniſſe, ex quo appareat patrem fuiſſe mortuum. Nec obſtant illa verba, *quæ ipſi ex ſucceſſione proueniunt*, quia Monacho viuenti datur ſucceſſio, & ſatis tractatur de patris profeſſi ſucceſſione inſpecto profeſſionis tempore, cùm tunc moriatur ciuiliter, & deſinat eſſe in rerum natura iuris fictione. Ex quibus hanc poſteriorem ſententiam expreſsè tenent Zabarel. *hic num. vnic.q.*1.Anchar.*in fine*,& Anan.*n.*3.*& in d.cap.in præſentia*, Abb.*num.*59. Barbat.*num.*124.& Mant.*num.*72. Syluest.*verbo hæreditas* 1.*q.*7.*num.*10. *dicto* 6. *& verbo Religio.* 6. *q.*1.*dicto* 2. Nauarr. *commento* 2. *de Regularibus*, *num.*48.*&* 54. Cott. *in memorab. verbo legitima viuente patre*, Redoan. *de ſpoliis Eccleſ. q.* 8. *in princ. n.*73.*&* 74.Villalob.*commun.lit.F.n.*160.Emman.Soar. *in theſauro recept.ſentent. lit.L. num.*71. Cou. *in cap.*1. *num.* 7. *de teſtam.* Lar. *in l. ſi quis à liberis*, §.*item reſcripſit*, *n.*14.*ff.de liberis agnoſc.*Duen.*reg.*356 *num.vlt.* Mench.*de ſucceſſ. creat.lib.*2.§.10. *n.*284. *& de ſucceſſ. progreſſu,lib.*1.§.1.*num.*48.Viuian. *tom.*1. *commun.opin. lib.*3.*tit.*16. *num.*55. *verſ. limitatur ſecundò*, *pag.*411. Craſſ.*de ſucceſſ.ab inteſt.* §.*legitima, q.*12. *n.*6.*verſ.contrariam verò*, Carpan. *ad ſtatuta Mediolanen. c.*485. *num.*85.Anchar.*in ſuis quæſt.famil. lib.*2.*c.*47.*num.*11. Azeued. *l.*1. *num.*45. *tit.*8.*lib.*5.*noua recopil.* Angul. *de meliorat.l.*1.*gloſſ.*3.*num.*27. *&* 28. Fachin.*controu.iuris, lib.*6.*c.*13.*verſ.ego priorem*, Honded. *conſ.*60.*à num.*18. *& conſ.*61.*à n.*9.*vol.*2.Molin.*de inſtit.tract.*2.*diſp.*140. *verſ. an verò ſtatim*,Leſſ.*eod.tract.lib.*2.*cap.*41.*dub.*10. *num.*73.Merlino *de legitima, lib.*5.*tit.*3.*quæſt.*3.*num.*8. 11.*&* 12. Argel.*de acquir.poſſeſſ.quæſt.*8.*art.*2.*n.*66. Rota *in Tridentina legitimæ*, 31.*Ianuarij* 1607. coram Ortembergo, Azor. *inſtit.moral.part.*1.*lib.*12.*c.*8.*q.*7. vbi *q.* 8. meritò tenet pariter cum filius profitetur in Religione capaci ſuccedendi, ſtatim deberi legitimam parentibus, quam habent in bonis illius, quod etiam tenet Azeued. *d.n.*45. quicquid non deberi ſtatim,ſed remanſuram apud Monaſterium vſque ad mortem naturalem filij,dicant Gutier.*d.c.*1.*n.*93.& Bened. Ægid.*d.l.*2.*part.*4.§.2.*num.*8. Et demum hanc poſteriorem opinionem ſequuta eſt Rot. *in Nouarien. legitimæ* 15. *Decembris* 1628. *&* 4. *Aprilis*, *&* 21. *Maij* 1629. coram Reuerendiſſ. P. D.Ghiſlerio; ſequendo deciſiones in hac eadem cauſa factas 3. *Decembris* 1627. 5.*Iunij,&* 3.*Iulij* 1618. coram R.P.D. meo Piſouano, in quibus articulo maturè diſcuſſo fuit reſolutum legitimam,quæ competit matri,ob mortem naturalem filiorum,competere etiam ob mortem eorundem ciuilem, nempe ſtatim emiſſa per eos profeſſione in aliqua Religione etiam bonorum in communi capaci. Et hoc procedit non obſtante tranſitu matris ad ſecunda vota, quia nihilominus quando filij emiſerunt profeſſionem in Religione capaci bonorum in communi parenti, ſecundo nubenti ex bonis eorumdem filiorum debetur legitima, vt fuit reſolutum *in d. Nouarien.legitimæ* 15.*Decembr.*1628. coram R. P. D. Ghiſlerio,refert Ferentil.*in annot.ad deciſ.*461.*Buratti*, *n.*16.*&* 17.

SVMMARIVM.

1 *Furioſus profitendo non obligatur niſi factus ſanæ mentis ratum habuerit*, & n. 2.

3 *Profeſſio furioſi an ratificetur ſi ille ſic profeſſus poſtea ad ſanam mentem rediens, conſciuſque profeſſionis à ſe emiſſæ, non contradicat, aut habitum profeſſorum non deponat, oſtenditur.*

4 *Religionem ſi quis ingreditur ſui compos, & anno nouitiatus in furorem incidit, an tempus furoris computetur in nouitiatus anno, oſtenditur.*

Cap. Sicut. j. XV.

Innoc. III.

FVrioſus ſi induatur habitu Religionis, & profiteatur, non valet profeſſio niſi factus compos mente ſpontaneè conſentiat.Colligunt ex Ordin.Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan.Andr. Imol.Anan. Butr. Hoſt. Anchar.Henric.Panorm. Viuian. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.*291. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 473. remiſſiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.*24.*c.*1. 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text.deſumunt Boër. *deciſ.*23.*num.*69. Azor. *inſtit. moral. part.*1.*lib.*12.*c.*2. *quæſt.*23.Lorich.*in ſuo theſauro,tit.de Regularib,num.*9. *verſ.ſecundò nullus furioſus*, Ludou.Miranda *in manuali Prælatorum, tom.*1. *q.*17. *art.*5. *concl.*6. Fr. Barthol.de Vecchis *in praxi obſeruanda in admittendis ad Religionis ſtatum nouit. diſput.*2. *dub.*7. *à princ.* Sanch.*in præcepta Decalogi, tom.*1.*lib.*4.*c.*1. *num.* 5. *& tom.*2. *lib.* 5. *c.*4.*num.* 53.faciunt, quæ ipſe *de matrim. lib.*1. *diſput.*8. *num.*15. 2

Dubium tamen eſt,an ratificetur ea profeſſio ſi ille ſic profeſſus poſtea ad ſanam mentem rediens, con- 3

sciúsque professionis à se emissæ non contradicat, aut habitum professorum non deponat? Nonnulli affirmant censeri statim ratam haberi professionem, vt per Hostiens. *hic in fine*, & Ioan. Andr. *n.2.* Zabarel. *num.2.* & Anchar. *in fine*, sed meritò contrarium sustinent Abb. *hic n.4.* Syluest. *in sum. verbo Religio 5. q.2.* & Azor. *d. q.5.* Post Decretum tamen Concilij Trident. *sess.25. de Regular. c.15.* non erit locus huic tacitæ professioni, nisi quando ante furiam præmissus erat integer nouitiatus annus, vel post sanam mentem præmittitur, vt aduertit Sanch. *lib.5.c.4.n.53.in fine*, vbi
4 *n.54.* quærit, & disputat an quando quispiam sui compos Religionem ingreditur, & anno nouitiatus in furorem incidit, tempus furoris computetur in nouitiatus anno? & respondet *n.55.* furorem citò transeuntem, vt contingit in phrenesi tempore morbi superuenienti, durantique octo, aut quindecim dierum spatio non impedire cursum anni nouitiatus, nec id tempus transacto anno supplendum; sed in eo computandum, & legitimam fore professionem eo finito, secus dicens quando dementia esset extraordinaria, vt solet contingere in iis, qui nullo alio morbo laborant, & diu duraret, vt integro mense, de quo vide etiam Soar. *tom.3. de Relig. lib.5. c.4. ex num.3.* Barthol. de Vecchis *vbi sup. ex n.5.*

In gloss. *Extra mentem.* ibi, *licèt grauissimam pateretur infirmitatem*, &c. Notatur ad hoc, quòd professio non irritatur morbo etiam grauissimo, vt per Rot. *decis.346. n.2.* inter collectas à Farinac. quæ decisiones spectant ad causas criminales, quam refert Barthol. à Vecchis *in d. praxi disp.13. dub.15. n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Professio nec fieri, nec recipi debet infra probationis annum, facta tamen nullo nouitiatus tempore elapso volentibus nouitio, & monasterio tenet de iure communi*, & n.2. *secus attenta dispositione Concilij Tridentini*, *vt* n.3.

4 *Nouitij in articulo mortis existentes, an & quando ante expletum probationis annum profiteri possint, ostenditur.*

5 *Annus nouitiatus debet esse continuus, vt valeat professio, ita vt tridui interruptio satis sit ne nouitiatus sit continuus.*

6 *Nouitius si de licentia superiorum exiit propter malam valetudinem, & postea reuertitur, potest coniungere primum tempus cum sequenti.*

7 *Nouitiatus annus debet agi habitu Religionis suscepto.*

8 *Nouitiatus annus non extra monasterium, sed intra de essentia peragendus est, nisi cum licentia Abbatis habita aliqua iusta causa extra deferatur.*

10 *Indignum promouens tenetur Ecclesiæ ad interesse.*

Cap. Ad Apostolicam. XVI.

1 PRofessio facta in manu Abbatis ante annum probationis valet, & quia annus probationis est inductus ad fauorem vtriusque partis, vt hic probet aspetitates monasterij, & monasterium mores illius, ideo Abbas non debet admittere ad professionem ante tempus, & si indiscretè passim hoc faciant, corrigantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.291.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.478.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.*

Collige ex text. professionem nec fieri, nec recipi debere infra tempus probationis, factam tamen nullo nouitiatus tempore elapso, volentibus nouitio, & monasterio tenere, licèt admittentes animaduersione debita essent corrigendi: excipiuntur Religiones Minorum, & Prædicatorum, ad quas non poterat quispiam admitti ante exactum probationis annum, vt habetur *in cap. non solùm, hoc tit. lib.6.* quod decretum extensum fuit ad cæteros Mendicantium Ordines, *per cap. constitutionem, eod. tit. & lib.* quòd si in his admitteretur professio ante eum nouitiatus annum, ea obligaret non ei Religioni speciali, sed Religioni in genere, vt clarè colligitur ex *d.c. non solùm, vers. decernimus*, ita ex aliis Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.2. lib.5. c.4. n.8.* & tangit aliqua Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælatorum, tom.1. q.22. art.7.* 1

Post Concil. verò Trident. *sess.25. de Regularib. c.15.* nullus vnquam potest profiteri, nisi post expletum suæ probationis annum, nec huiusmodi terminus, & probationis tempus etiam ex consensu nouitij, & monasterij potest renuntiari, aut remitti, ex eo, quia in Concil. Trident. *d.c.15.* parificantur, atque æquiparantur professio facta ante 16. annum expletum, & ante expletum probationis annum, sed nemo audebit dicere quòd professio facta de consensu nouitij, & Monasterij ante 15. annum expletum sit valida; ergo nec in proposito casu audebit dicere quòd sit valida ante expletum probationis annum etiam de consensu partium: quare iure optimo Nauar. *sub hoc tit. cons.33. n.5. in antiq. & cons.62. n.6. in nouis*, asserit hoc in iudicando, & consulendo tenendum esse, quod idem sustinent Fr. Emman. *in sum. tom.2. c.6. n.10. & quæst. Regul. tom.3. q.15. art.7.* Azor. *instit. moral. p.1. lib.12. c.4. q.9.* Petr. de Ledesma *in sum. p.2. tract. del stado de los Religiosos, c.7. concl.2.* Ludou. Beja *respons. casuum conscientiæ, p.4. casu fin. vers. tertio*, Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.5. q.170.* Fr. Ludou. Miranda *d. art.7. concl. vnic.* Sanch. *d.c.4. n.19.* vbi asserit text. *in præsenti*, derogatum esse per illud Concil. Trid. decretum *in d. c.15.* quod & nuncupatim tradit Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.1. in 1. edit. & resol. 617. in 2. edit.* nouissimè me citato *in hoc loco*, D. Mar. Curel. *de donat. inter patrem, & filium tract. prima disc.2. partic.3. n.95. pag.123.* 3

Ex priuilegio tamen Pij V. incipit, *Pius V.* sub dat. Romæ apud S. Petrum *die 23. Augusti* 1570. Nouitij in articulo mortis existentes ante expletum probationis annum, vt lucrentur, atque consequantur Indulgentias, possunt profiteri, quod ad literam refert Fr. Ludou. Miranda *d. q.22. art.10.* vbi dicit huiusmodi concessionem non esse reuocatam per Gregor. XIII. in sua constit. incip. *In tanta negotiorum mole*, qua reuocauit quicquid concesserat Pius V. super statu, & regimine Monachorum, & Sanctimonialium contra ius, & contra decreta S. Concilij Trident. ex eo quia Gregor. non loquitur de iis gratiis, & Indulgentiis, & maximè concessis in mortis articulo Monachis & Sanctimonialibus, sed tantùm de aliis gratiis, & priuilegiis spectantibus ad statum, & regimen eorundem Monachorum, aut ipsarum Monialium: idem etiam tenent Henriq. *in summ. lib.13. c.40. §.2.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.3. art.3.* Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.3. q.167.* vnde meritò Ludou. Beja *d. vers. tertiò*, tenet professionem nouitij factam in mortis articulo esse validam, teneri tamen si conualuerit, & ex ea infirmitate non decesserit, complere postea integrum probationis annum, & professionem de nouo emittere. Illud in præsentiarum aduertendum duxi quòd virtute illis concessionis, & professionis in articulo mortis factæ Monasterium 4

non

non potest succedere in bonis nouitij sic professi in præiudicium suorum hæredum, & aliorum venientium ab intestato, nisi postea conualescens expleto probationis anno expressam professionem emittat, seu potiùs de nouo profiteatur, primam ratificando, prout resoluit Fr.Emman. *d.loco*, & Fr.Ludou.Miranda *d.art.* 10. *conclus.vnic. vers.secundo.* Quicquid contrarium velint Mich. Zanard. *in suo directorio Theolog. part.* 1 *cap.* 27. & Barthol.à S.Fausto *d.lib.* 5. *quæst.* 267. *num.* 4.

5 Circa hunc nouitiatus annum petitum à Concil. Trident. *d.cap.* 15. obseruandum est primò debere esse continuum, vt valeat professio, Nauarr. *sub hoc tit. cons.* 2. *n.* 2. *& cons.* 34. *n.* 2. *& n.* 36 *n.* 1. *& cons.* 42. *n.* 2. *&* 4. *cons.* 84. *n.* 3. *in antiq.aliàs cons.* 9. *n.* 2. *& cons.* 3. *n.* 4. *in nouis*, Henriq. *in summ.lib.* 13. *cap.* 40. §. 2. Azor. *instit. moral.p.* 1. *lib.* 12. *c.* 2. *q.* 8. Fr.Emman. *in sum. tom.* 2. *c.* 8. *n.* 4. *& quæst.Regul.tom.* 3. *q.* 15. *art.* 8. Flamin. *de resignat. benefic.lib.* 3. *q.* 13. *num.* 11. Fr.Ludou. Miranda *d q.* 22. *art.* 4. Sanch. *d.lib.* 5. *c.* 4. *n.* 31. vbi plures refert, Soar. *tom.* 3. *de Relig.lib.* 5. *c.* 15. *n.* 3. Bonacin *de clausura.q.* 2. *puncto* 10. *diffic.* 2. §. 2. *num.* 3. Fr.Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit.disp.* 11. *dub.* 3. *num.* 1. Illustriss. D.meus Roder. à Cunha *in comment.ad cap.* 1. *n.* 15. *dist.* 54. Alex.Pereg. *in constit.Cleric.Regular.p.* 2. *c.* 1. *lit.C.* §. 8. Ego ipse *de offic.& potest.Episc.p.* 3. *alleg.* 101. *num.* 23. *cum seqq.* Et
6 tridui interruptionem satis esse vt nouitiatus sit continuus, & iterum inchoari debeat, tenent Barthol. à S.Fausto *in thesauro Religios.lib.* 4. *q.* 164. Nau. *sub hoc tit.cons.* 42. *n.* 4. *in antiq.aliàs cons.* 32 *n.* 4. *in nouis*, Gallet. *in margarita casuum conscientiæ,verbo nouitius* 2. Sanch. *d.c.* 4. *n.* 32. Anno verò bissextili satis esse compleuisse 365. dies asserunt Syluest. *verbo Religio* 3. *q.* 19. §. 3. Henriq. *lib.* 10. *cap.* 19. *lit.K*, Barthol. à S.Fausto *lib.* 5. *q.* 161. Aloys.Ricc. *in praxi fori Ecclesiast.post resol.* 376. *in notabilib. de materia Sacramenti Ordinis,vers. quoad interstitia, in* 2. *edit.* Contrarium verò, imo non sufficere professionem emittere nisi die 25. Februarij anni bissextilis, qui die 24. Februarij præcedentis anni suscepit habitum, tenent Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 15. *art.* 4. *&* 5. Bonac. *de clausura,q.* 2. *punct.* 10. *diffic.* 2. §. 3. *n.* 4. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 573. *vers. atque vt à maiori ætate*, Fr.Barthol.de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 11. *dub.* 4. *num.* 5. Alexand. Peregr. *in constit.Cleric. Regular.p.* 2. *cap.* 1. *lit.C.* §. 7. Iul.Lauor. *variar.lucubrat. tom.* 1. *tit.* 1. *de Comit.c.* 6. *n.* 15. qui oretenus mihi retulit S.Congregat. Concilij *in vna Patauina de mense Iunij* 1627. censuisse non valere professionem respectu anni bissextilis cuiusdam, qui ingressus est Religionem 27. Martij, & die 26. eiusdem mensis sequentis anni currente anno bissextili emisit professionem. Si tamen nouitius de licentia superiorum exiuit propter malam valetudinem, & postea reuertitur, habetur pro præsente, ac si nunquam fuisset egressus, & potest coniungere primum tempus cum sequenti, cùm non stet per eum, ad quem pertinet,quominus conditio adimpleatur, vt docent Gonc.Mendez *diuers. iuris argum. lib.* 1. *c.* 15. Sayr. *decis.* 15. *sub hoc tit.* Aloys.Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast.decis.* 510. *in* 1. *edit. & resol.* 392. *n.* 3. *in* 2. *edit.* Stephan. Gratian. *discept.forens.cap.* 166. *n.* 14. vbi *n.* 15. cum Gonc.Mendez *loco citato*, limitat in nouitia. Inueni Iulium II. concessisse Minoribus, vt integrum sit continuare annum nouitiatus semel interrupti per nouitij egressum si iterum ad Religionem veniat, quod quidem priuilegium non esse reuocatum per Concil.Trident. *d. c.* 15. tuetur Fr.Emman. *d.q.* 15. *art.* 8. Sed reuera ego non auderem quicquam tale dicere, sed existimo id priuilegium esse reuocatum, nam licèt olim concessum fuisset dum annus nouitiatus non ita exactè petebatur, sed ex communi consensu integrum erat illud cedere, vt probat text. *in præsenti*, hodie tamen rigidissimè petit Concil. Trid. peragi eum nouitiatus annum, & decernit ex professione aliter facta nullam prorsus obligationem induci, & satis petit annum continuum dum petit integrum, quo fundamento contra Fr.Emman. expressè tenent Ludou. Miranda *d. art.* 4. & Sanch. *d. cap.* 4. *num.* 35. & sentire videtur Barthol. à S. Fausto *d.lib.* 5. *q.* 166.

Secundò obseruandum est huiusmodi nouitiatus annum de essentia peragendum esse habitu Religionis suscepto, quod expressè decidere videtur Concil. Trident. *d.cap.* 15. dum decernit annum nouitiatus ad professionis valorem numerandum à die susceptionis habitus,ita Azor. *d.lib.* 12. *c.* 2. *q.* 9. Fr Emman. *d.tom.* 3. *q.* 15. *art.* 9. Barthol.à S.Fausto *d lib.* 5. *q.* 177. Fr.Ludou. Miranda *d.q.* 22. *art.* 6. Sanch. *d.c.* 4. *n.* 29. me citato *in hoc loco*, D.Mar.Cutel. *vbi supr.num.* 102. respondentes text. *in cap.legem* 53. *dist. & in cap. multos* 54. *dist.* qui sunt Gregor. Papæ, dicentes nouitios in laicali veste probandos esse,iam non seruari, vel quòd non loquuntur de veste laicali propriè, & in rigore sumpta, sed de veste quadam nouitiorum, qui erant in probatione positi, quæ quidem vestes differebant ab illis, quæ dabantur profitentibus. 7

Tertiò obseruandum est prædictum nouitiatus annum non extra Monasterium, sed in Monasterio de essentia peragendum, nisi de licentia Abbatis habita aliqua iusta causa extra deferatur, ita Nau. *comment.* 2. *de Regular.n.* 74. *notab.* 3. *& sub hoc tit.cons.* 42. *num.* 2. *in antiq. & cons.* 32. *à n.* 2. *in nouis, & cons.* 41. *n.* 3. *in vtraque edit.* Azor. *d.lib.* 12. *c.* 2. *q.* 8. *in fine, & cap.* 1. *q.* 7. Fr. Emman *d.tom.* 3. *q.* 15. *art.* 10 Sanch. *d.lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 29. *& cap.* 4. *num.* 27. Fr.Ludou.Miranda *d.q.* 22. *art.* 5. Ego ipse *d. alleg.* 101. *num.* 28. Barthol. à S. Fausto *d.lib.* 5. *q.* 176. 8

Abbate per se.] Vtrùm autem solius Abbatis sit ad Religionis professionem admittere, an ipsius,& Conuentus,dixi *ad cap.porrectum*, 13. *in gloss.verbo,non faciat, sup.hoc tit.* 9

Quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint obtinent.] Ita Ioan.de Amic. *consil.* 33. *n.* 39. *& seq.* Riminald.iun. *cons.* 768. *n.* 31. *vol.* 7. Maluas. *cons.* 8. *num.* 24. Osasch. *cons.* 63. *n.* 29. latè Ioan. Baptista Costa *de facti scient.& ignor.inspect.* 10. *per tot.* Surd. *consil.* 174. *n.* 12. *& consil.* 175. *n.* 41. *& cons.* 360. *n.* 14. Card.Tusch. *tom.* 3. *lit.F,concl.* 12. Steph.Gratian. *March.decis.* 64. *num.* 11. cum aliis citatis per me *in tract. Axiomatum iuris vsufreq.Axiom.* 93. *n.* 30.

In gloss. *Prohibendum*, ibi, *& tenetur quis de mala administratione.* Notatur ad hoc, quòd promouens indignum tenetur Ecclesiæ ad interesse, quam læsit ad similitudinem magistratus, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxor.* §. 26. *num.* 11. 10

In gloss. *Corrigendi*, vlt. Notatur ad hoc, quòd si quis ante pubertatem aliquem admittat ad professionem propter peccatum mortale, quod incurrit, quia sibi patriam potestatem vsurpat, arbitrio iudicis punitur, vt per Azor. *d.* 1. *lib.* 12. *c.* 5. *q.* 6. Menoch. *de arbitr.casu* 333. 11

SVMMARIVM.

1 *Professionem faciens ad obseruantiam Regularem compellitur, licèt in claustro nunquam permanserit, sed in sæculo, & suis bonis vsus fuerit.*

2 *Votum*

2 *Votum ex metu mortis intrinsecus, siue diuinitus illatum validum est.*
3 *Canonici Regulares Cathedralium Ecclesiarum eiusdem sunt Ordinis, & Religionis cum reliquis Canonicis Regularibus.*
4 *Monachus obedientiam suo Prelato promissam nullo temporis spatio præscribere potest.*
5 *Monachus quando eiicitur iniustè à Conuentu, aut maiori eius parte in hoc derelinquente, tunc minimè acquirit Monasterio.*

Cap. Sicut nobis. ij. XVII.

1 Qui facta professione in claustro nunquam mansit, sed in sæculo, & cum vsu suorum bonorum, est cogendus per excommunicationem ad habitum Regularem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panor. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 292. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 478. remissiuè Xímen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 14. *c.* 1.

2 *Cum ægritudine nimia laboraret*, &c. Notatur ad hoc, quòd votum ex metu mortis intrinsecus, siue diuinitus illatum, (cuiusmodi sunt vota facta Deo metu grauis infirmitatis) validum est, & in conscientia obligat, vt per Nau. *in manu. c.* 12. *n.* 51. *&* 52. Sayr. *in claui Regia, lib.* 6. *c.* 4. *n.* 11. *&* 14. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 5. *q.* 9. Less. *de iustit. lib* 2. *c.* 49. *dubit.* 3. *n.* 16. Fr. Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 13. *dub.* 12. *n.* 14. Id apud omnes certissimum est quòd quoties metus non est incussus gratia extorquendi voti, siue proueniat à causa naturali, siue libera, quantumvis grauissimus sit, non irritat votum, & ratio est, quia tunc à nemine impellitur vouens ad votum emittendum, sed sponte sua id vouendi medium eligit, quo ex eo periculo incolumis euadat, ita docet Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 4. Valboa *in c. in præsentia, n.* 7. *de probat.* me citato *in hoc loco*, Cabreiros *lib.* 2. *c.* 21. *n.* 42.

3 *Habitum Canonicorum Regularium*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Canonici Regulares Cathedralium Ecclesiarum eiusdem sunt Ordinis, & rationis cum reliquis Canonicis Regularibus, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 49. *ar.* 3. vbi *in vers. præterea*, dicit Canonicos Bethleëmiticos, & Nazarethenses, de quibus *in præsenti* emittere solitos professionem secundùm regulam Diui Augustini, darèque consueuisse habitum lineum, qui proprius est habitus Canonicorum Regularium, prædictásque Ecclesias Cathedrales esse compertum asserit ex registro Innoc. III. Qui dicantur Canonici Regulares, vide ad rubr. *de statu Monach.*

4 *Cum quod tanto tempore*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Monachus obedientiam suo Prælato promissam nullo temporis spatio præscribere potest, vt per Greg. *l.* 23. *tit.* 14. *part.* 7. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 64. *art.* 3. An, & quando, & in quibus votum obedientiæ
5 obliget Religiosos ad obtemperandum suis Prælatis, latè de more suo ostendit Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 2.

6 In gloss. *Et scientibus*, ibi, *sed ad bona ipsius si mortuus esset*, &c. Notatur ad hoc, quòd quando Monachus eiicitur iniustè à Conuentu, aut maiori eius parte in hoc derelinquente, tunc minimè acquirit Monasterio, quia huiusmodi Monachus habetur pro derelicto, ac proinde Monasterio derelinquenti non acquirit, sicut nec seruus à domino derelictus acquirit illi, *l. quod seruus,* 36. *ff. de stipul. seru.* ita docent gloss. *verbo quæ acquisierit, in c. Abbates,* 18. *q.* 2. *& verbo languidus, in cap. vnic. de infan. expos.* Anan. hic in fine, Redoan. *de spoliis Eccles. q.* 8. *in princ. n.* 75. *&* 77. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 35. *n.* 9. Tap. *in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. verbo sua, c.* 6. *n.* 50. Humad. *l.* 31. *gloss.* 2. *in fin. tit.* 7. *p.* 1. pariter resoluentes nullam desiderari iudicis sententiam, qua priuetur monasterium his bonis: quamvis exigi sententiam iudicis, quæ monasterium his bonis priuet, asserant Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 140. *vers. quoad votum,* Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 15. *n.* 112. Sanch. *d. tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 33. *n.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Religioso cuilibet licitum est zelo sanctioris vitæ ad strictiorem Religionem transire, petita prius licentia sui Prælati, quamvis non obtenta,* & n. 2.
3 *Moniales possunt zelo sanctioris vitæ ad strictiorem Religionem transire, eo modo, quo possunt viri religiosi, & qualiter hoc procedat ex decisionibus S. Congregationis ostenditur.*
4 *Conuersi, & oblati possunt transire ad strictiorem religionem.*
5 *Prælati Regulares exempti possunt instar aliorum Religiosorum transire ad strictiorem Religionem, petita, etsi negata licentia à Superiore.*
8 *Lex non est posita iusto.*
9 *Transitus de vna Religione ad aliam, vt licitus sit, non temeritate, leuitate, odio, &c. sed studio perfectioris vitæ faciendus est.*
10 *Prælatus inferior, & Conuentualis monasterij potest dare licentiam subdito suo transeundi ad strictiorem Religionem.*
11 *Prælatus Conuentualis de consilio, & consensu sui Conuentus potest præstare licentiam transeundi de Religione æquali ad alteram æqualem cum iusta, & legitima causa, sine ea tamen requiritur licentia Papæ.*
12 *Papa solus potest licentiam concedere transeundi à laxiori Religione nulla legitima causa existente.*
13 *Prælatus Pontifice inferior potest indulgere licentiam transeundi ad laxiorem Religionem existente causa quamvis ad Pontificem facilis sit aditus.*
14 *Translatus ad laxiorem Religionem sine iusta causa dicitur indebitè translatus.*
15 *Causæ legitimæ, & iustæ transeundi ad laxiorem Religionem quæ sint, ostenditur.*
16 *Prælatus negans licentiam sine causa legitima subdito transeundi ad strictiorem Religionem peccat mortaliter, & meritò debet puniri.*
17 *Licentia transeundi ad strictiorem Religionem necessario petenda est ante transitum expectando debito tempore responsum superioris.*
18 *Religio strictior quæ dicatur, ostenditur.*
20 *Transitus ex ordine Mendicantium ad ordines Monachales Carthusia excepta sine expressa licentia Papæ non est licitus.*
21 *Religio Minorum S. Francisci de Paula est arctior Religione Carthusianorum.*
22 *Episcopus vouere, renuntiare Episcopatui, aut Religionem intrare sine Papæ licentia non potest.*
24 *Licentiam quando dubitaretur quo animo, bonóne, an malo superior denegauerit, cuius tunc iudicio sit standum, ostenditur.*
25 *Religiosus translatus ex vna Religione ad aliam debet esse de nouo nouitius, atque in eadem profiteri.*
26 *Translatus de vno ordine ad alium, vt sit Prælatus illius, debet necessariò ibidem de nouo profiteri.*
27 *Monachus translatus de de vna Religione ad alium debet*

debet sedere in capitulo iuxta tempus, quo emisit professionem in posteriori.

28 *Translatus legitimè ad aliam Religionem non tenetur ad vota specialia in priori Religione emissa.*

29 *Bona Religiosi transeuntis ex vna Religione ad aliam studio melioris vitæ manent penes primum Monasterium, & quidquid post secundam professionem in secundo factam ei obuenerit, secundo Monasterio acquirit.*

30 *Bona translati ad aliud Monasterium pœnitentiæ causa, acquiruntur illi priori Monasterio, nisi translatio fuerit facta ad effectum, vt fiat filia secundi Monasterij.*

31 *Religiosus transiens ad strictiorem Religionem bono zelo, non tamen petita licentia, ad prius Monasterium reuocari potest.*

Cap. Licèt. XVIII.

1 Religiosus zelo sanctioris vitæ potest petita, & non obtenta licentia ad arctiorem Religionem transire, quamvis prima Religio habeat priuilegium, vt eius Regularis non possit transire ad alium locum etiam prætextu arctioris Religionis ipsis inuitis, quia priuilegium intelligitur ne quis temerè, vel leuitate in iacturam, vel iniuriam sui Ordinis ad alium transeat, & non pro eo, qui cum humilitate, & veritate licentiam petit, quam Prælatus non debet proteruè negare, quia priuilegium perdere meretur qui concessa abutitur potestate, & subditus dubitans de suo spiritu debet consulere superiorem. Item nullus Præsul præsumat relinquere Præsulatum absque licentia Papæ, quia communis vtilitas præfertur speciali vtilitati, doctrina silentio, sollicitudo contemplationi, labor quieti in hoc casu, & Christus natus est de carne Liæ, & non Rachel, & ingressus est domum Marthæ & non Mariæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Host. Butr. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificy, pag.* 293. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 469. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit.* 23. *cap.* 4.

2 Collige ex text. licitum esse cuilibet Religioso zelo sanctioris vitæ ad strictiorem Religionem transire, petita prius licentia sui Prælati, quamvis non obtenta, vt per S. Thom. 2. 2. *q.* 89 *art.* 4. S. Anton. *p.* 3. *tit.* 16. *c.* 14. *in princ.* Lap. *alleg.* 130. *sub n.* 2. Roman. *cons.* 341. *n.* 4. Dec. *resp.* 20. *n.* 12. *lib.* 1. Nauar. *comm.* 4. *de Regul. n.* 10. Menoch. *de arbitr. casu* 421. *n.* 37. *cum seqq.* Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 14. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 52. *art.* 3. Sayr. *in claui Regia, lib.* 6. *c.* 5. *n.* 32. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *n.* 412. *cum seqq.* nouè Barth. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.* 5. *q.* 323. *cum seqq.* Less. *de instit. lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 13. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 7. *à princ.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1. *q.* 31. *art.* 2. Ant. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 8. *c.* 4. *à n.* 19. Erasm. à Cochier. *in iurisd. Ordinary in exemptos, p.* 4. *q.* 12. *in princ.* vbi in fine aduertit quod hodie quisquis ille sit, qui ad strictiorem monasticæ vitæ normam transire satagit, laudabiliter faciet si auctorante Summo Pont. aut S. Congreg. Illustrissimorum Card. negotiis Regularium præpositorum id faciat, tum quod tutius; tum quod gratius sanctæ Sedi.

3 *Quibusdam Monachis, & Canonicis, &c.*] Extende ad moniales, licet enim hic text. de solis viris Religiosis loquatur, rationes tamen in eo traditæ ad honestatem huius transitus suadendam procedunt æquè in monialibus, & ideo moniales ad aliam Religionem perfectiorem hodie transire posse (sicut olim eis licebat ex *c.* 20. *q.* 4.) tenent qui post Concil. Trid. scripsère, Mandos. *in signatura gratiæ, verbo licentia, col.* 9. *vers. quæ dicta sunt,* Tap. *in auth. ingressi, C. de Sacros. Eccles. verbo ingressu, c.* 9. *n.* 37. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo moniales, in fine,* Fr. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 52. *art.* 6. quos refert, & sequitur Sanch. *d. c.* 7. *n.* 6. & latè probat Anton. Ricc. *lib.* 8. *c.* 5. *à princ.* vbi *à n.* 4. asserit neque Concil. Trid. neque constit. Pij V. prohibuisse hanc translationem, imò hoc approbasse Sacram Congreg. super negotiis Episcoporum, & Regularium, & signanter *in vna Nonnaten,* 16. *Ianuary* 1615. *& in Redonen.* 31. *Ianuary* 1617. & nouissimè Bonacin. *in tract. de clausula, & pœnis eam violantibus impositis, disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 9. *n.* 11. Barth. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 327. quicquid contrarium scripserit Azor. *d. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 8. *q.* 1. Illud aduertere oportet quòd licèt translatio monialis etiam in casibus à iure permissis stricto iure fieri possit ex auctoritate Episcopi, & superioris monasterij, Fr. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 52. *art.* 3. Sanch. *d. cap.* 7. *sub num.* 6. Sacra tamen Congreg. non semel censuit ad eam in similibus casibus esse recurrendum, & signanter *in d. Nonnaten. & Redonen.* ex quibus colligitur illam similes licentias concedere non consueuisse, nisi quatuor conditionibus adiectis. Prima est vt antequam à primo monasterio monialis egrediatur, aliud sit paratum in quo beneuolas habeat receptrices, quódque in eo capitulariter per secreta suffragia recipiatur. Secunda, vt dotem à cæteris monialibus præstari solitam persoluat. Tertia vt spes illi auferatur ad primum Monasterium redeundi. Quarta, vt translatio fiat comitantibus matronis consanguineis grauibus ab vno ad aliud monasterium, recta via, absque diuerticulo, ac nullibi pernoctetur nisi causa hospitij, idque non nisi apud honestas personas.

De conuersis, & oblatis solet dubitari an eis liceat ad strictiorem religionem transire, & licèt Angel. Armil. Tabien. Barbat. quos refert Ricciul. *d. lib.* 8. *c.* 5. *n.* 31. *in princ.* id negent, quia per oblationem iam sunt effecti serui Ecclesiæ, tamen verius est hos conuersos, & oblatos posse transire ad strictiorem Religionem, vt docent Tap. *in auth. ingressi, C. de Sacros. Eccles. verbo ingressi, c.* 9. *n.* 39. *& verbo sua, c.* 6. *n.* 57. Fr. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 21. *art.* 2. *& q.* 52. *art.* 7. Anton. Ricc. *d. lib.* 8. *cap.* 4. *n.* 31. *vers. cæterùm,* Sanch. *d. c.* 7. *num.* 9. 4

De Prælatis Regularibus exemptis si non subsint immediatè Pontifici, dicendum est posse instar aliorum Religiosorum transire ad strictiorem Religionem, petita etsi denegata licentia à superiore, quia text. *in præsenti,* solos Episcopos excipit, illis interdicens transitum ad Religionem non obtenta Pontificis licentia, ita *in præsenti,* docent Abb. *n.* 13. Anchar. *n.* 8. *notab.* 11. & Henric. *n.* 4. Angel. Syluest. Azor. *d. c.* 14. *q.* 7. Barth. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 328. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. c.* 7. *n.* 8. vbi etiam resoluit Generales Religionum, & alios immediatè Pontifici subiectos posse ad Religionem strictiorem transire petita licentia, & Pontifice non respondente, non tamen eo negante, quippe qui posset eos reuocare, quod etiam tenet Ricc. *d. lib.* 8. *c.* 4. *n.* 25. 5

Difficultas esse potest an tota Religio, aut domus Religiosa possit se ad strictiorem Religionem transferre? dicam commodiùs *ad cap. recolentes, vers. cæterum, n.* 6. *de statu Monach.* 6

A Sede Apost. sit indultum, &c.] Priuilegium quibusdam Religiosis concessum ne à sua religione ad aliam 7

aliam liceat transitus, *in præsenti* dicitur, concessum credi ne transitus fiat temerè, leuiter, aut cum iactura prioris Religionis, prætextu arctioris Religionis amplectendæ, atque ita eum transitum minimè interdici quando non fictè, sed verè adest animus se ad meliorem frugem recipiendi; quam quidem decisionem intelligendam esse affirmat Sanch. *d.c.7.num.* 10. quando priuilegium contineret ne liceret hic transitus absque prædicta licentia Superioris, vel eo inuito, tunc enim, vt text. ait, tale priuilegium interpretandum est de transitu temerè facto, vel ex quadam leuitate. Verùm si priuilegium neget eum transitum absque licentia obtenta Prælati, non haberet locum interpretatio huius text. sed necessariò ea obtinenda esset, vt is transitus, quantumcunque bono zelo factus, firmitatem haberet, vt aduertunt *in præsenti*, Host. *statim in princ.* Ioan. Andr. *n.* 2. Butr. *n.* 2. & Zabar. *notab.* 1.

8 *Lex non est posita iusto.*] Intellige de lege Decalogi, quæ cùm lata sit, vt pœnarum metu comprimeret manifesta flagitia, quæ contra legem naturæ à sceleratis hominibus admittebantur, Paul. dicit non iusto, qui sponte ea, quæ sunt legis, facit, sed impiis, & transgressoribus Decalogi legem esse impositam, quo sensu hic, & alibi hanc D. Pauli auctoritatem adductam fuisse à Pontifice colligitur ex traditis per D. Thom. 1.2.*q.*96.*art.* 5. Driedon. *de libertate Christiana, lib.* 1. *pag.* 37. quicquid aliter intelligant Abb. *hic n.* 1. *& in cap. solita, n.* 4. *sup. de maior. & obed.* Castr. *in summa hæresum, verbo libertas, & lib.* 1. *de lege pœnali, c.* 6. Felin. *in proœm. Decret. n.* 1. *&* 2.

9 *Ne quis ex temeritate, vel leuitate,* &c.] Ex his verbis expressè colligitur transitum de vna Religione ad aliam, vt licitus sit, ac firmitatem obtineat, non temeritate, leuitate, odio, ira, contemptu, vel alia qualibet animi perturbatione, sed studio perfectioris vitæ faciendum, vt docent Fr. Ludou. Mirand. *d.q.* 31. *art.* 6. *concl.* 1. Sanch. *d. c.* 7. *n.* 11. *&* 12. dicit quòd zelus in transire volente non bonus, nec ardor maioris perfectionis quærendæ, sed potius leuitas quædam, & temeritas ex coniecturis deprehendenda sunt, & *n.* 17. quæris an fas sit alicui Religionem laxiorem ingredi eo animo, vt in ea literas addiscat, eo quòd sit in ea addiscenda opportunitas. Leuitas autem, vel temeritas præsumitur quando petens transitum est inconstans, faciléque mutat monasteria, aut si rixa præcessit, quia ex his, & aliis huiusmodi coniecturis facilè comprehenditur voluntas transeundi potius ex leuitate, quàm ex ardore maioris perfectionis, Sanch. *d. c.* 17. *n.* 12. Barth. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 15. *dub.* 2. *num.* 2.

In iacturam, vel iniuriam sui Ordinis.] Ergo si Monasterium ex transitu Religiosi notabile damnum, infamiamque pateretur, talis transitus erit vtique illicitus, quia præferri non debet communi vtilitati monasterij, vt per Angel. *verbo Religiosus, num.* 36. *ad fin.* Syluest. *verbo Religio* 4. *q.* 1. *ad fin.* Barth. de Vecchis *d. disp.* 15. *dub.* 2. *n.* 5.

A Sede Apost. sit indultum, &c.] Notatur ad hoc, quòd priuilegium quo professis interdicitur transitus ad aliam etiam strictiorem Religionem, sine licentia, &c. non impedit, quia Religiosus transire possit zelo strictioris vitæ ad strictiorem Religionem, post tamen petitam licèt non obtentam à suo superiore licentiam, vt per Nauar. *consil.* 52. *num.* 1. *de Regular. in nouis*, Cuch. *lib.* 3. *instit. maior. tit.* 1. *de Regular. n.* 132. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 14. *q.* 4. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 28. *num.* 412. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 10. Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 15. *dub.* 3. *n.* 2. Rota *in Bononien. professionis* 14. *Martij* 1622. coram R. P. D. Merlino. Limita tamen si priuilegium inhibeat transitum absque licentia Prælati obtenta, quia tunc ad firmitatem transitus quantumcunque bono zelo facti necessariò obtineri debet licentia, secundùm Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 2. *quæst.* 53. *articul.* 20. Ludou. Miranda *in manual. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 31. *art.* 12. Sanch. *citato loco*, Barthol. de Vecchis *d. dub.* 3. *num.* 3.

Postquam à Prælato suo, &c.] Qui sit Prælatus iste, 10
à quo facultas hæc petenda sit, non satis constat inter Doctores, & ideo per sequentes conclusiones rem explanabo. Prima. Si transitus fiat ad strictiorem Religionem, Prælatus inferior, & Conuentualis Monasterij huiusmodi licentiam potest præstare, ita Monach. *in cap. cùm singula, n.* 4. *de præbendis in* 6. *& ibi* Franch. §. *prohibemus, n.* 3. reprobans sententiam dicentem exigi quoque consensum Conuentus, Butr. *in cap. non est, num. vlt. hoc tit.* vbi etiam Abb. *n.* 6. Rebuff *in praxi benefic. tit. de translat. monach. n.* 1. Nauar. *commento* 4. *de Regular.* 10. nouè Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 330. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 52. *art.* 3. Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 31. *art.* 3. *concl.* 1. licèt hi Doctores vnanimiter, & rectè teneant quòd à solo Prælato in hoc casu licentiam peti sufficiat, non explicant tamen num immediatus Prælatus ipsius Conuentus, an solus Prouincialis, an Generalis debeat esse, præter Fr. Emman. qui dicit hunc Prælatum esse Prouincialem, aut Generalem, & Fr. Ludou. Miranda, qui rectius sentit sufficere Conuentualem Monasterij, Barthol. de Vecchis *d. disp.* 25. *dub.* 2. *n.* 13. vbi subdit quoad Fratres Minores necessariò petendam esse, vel à Generali, vel à Prouinciali, aut Custode, & nouè Sanch. *d. lib.* 6. *n.* 7. *c.* 59. cum Azor hoc ipsum resoluit, scilicet Prælatum immediatum ipsius Conuentus posse licentiam transeundi ad strictiorem Religionem concedere, & si ille sit transiturus, eam petiturus est à Prouinciali, & hic à Generali, & hic à Romano Pontif. vbi *n.* 60. id etiam verum credit quamvis Monasterium strictius sit in alia diœcesi, nec Religio illa sit exempta, & *n.* 62. credit non esse necessarium ad licentiam hanc concedendam consuli Conuentum, nec dum eum consentire, & *n.* 63. resoluit Prælatum Religionis, qualiscumque sit ille, eum transitum concedere non posse, si ille ad strictiorem Religionem non ex zelo melioris frugis, sed ex leuitate quadam, aut alia animi perturbatione procederet. Limita tamen supradicta, vt locum non habeant quoad Religiosos militares in claustris vitam communem non degentes; hi enim absque licentia suorum superiorum transeunt ad Ordines claustrales, vt fuit resolutum à Rot. *in Bononien. professionis* 14. *Martij* 1622. coram R. P. D. Merlino, *vers. verum esto*, quam citat Barth. de Vecchis *d. dub.* 3. *num.* 14.

Secunda. Si fiat transitus de Religione æquali ad 11
alteram æqualem cum iusta, & legitima causa, etiam potest præstare huiusmodi licentiam Prælatus Conuentualis de consilio, & consensu sui Conuentus, vt per Fr. Ludou. Miranda *d. artic.* 4. *concl.* 2. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 346. Barthol. de Vecchis *d. disp.* 15. *dub.* 4. quamvis in hoc variè Doctores respondeant, prout eos refert Sanch. *d. c.* 7. *à n.* 44. Et quòd Prælatus, qui sine sufficiente & legitima causa concedit licentiam, atque facultatem alicui subdito, vt ad aliam Religionem æqualem transeat, peccet mortaliter, resoluit Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 6. *concl.* 2. Si verò fiat sermo de transitu ad æqualem sine causa,

id

id solummodo fieri potest de licentia Papæ, Abb. *in cap. non est dubium, n.6. hoc tit.* Sylvest. *verbo Religio 4. q.2.* Ant. Cuch. *lib.3. instit. maior. tit.1. n.132.* Azor. *d. lib.12. c.14. q.9.* Sanch. *d. c.7. n.42.* Fr. Ludou. Miranda *d. concl.2. in fine.*

12 Tertia. Ad transeundum ad laxiorem Religionem nulla legitima causa existente solus Romanus Pontif. potest licentiam concedere, ita Sanch. *d. lib.7. cap.7. n.67.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.434. n.6.* Fr. Ludou. Miranda *d. art.5. concl.3.* Ant. Ricc. *d. lib.8. c.4. n.1.* Menoch. *de arbitr. casu 421. n.6.* Barthol. de Vecchis *d. disp.15. dub.5. ex n.1.* quia si fiat sine causa, non reddit Religiosum tutum in foro poli, gloss. *in cap. non est de voto*, vbi Abb. *n.9.* Nauar. *cons.88. num.2. sub hoc tit.* Stephan. Gratian. *d. c.434. n.17.* Fr. Ludou. Miranda *d. q.31. art.6.* Ant. Ricciul. *d. c.4. n.3.* Vnde Papa non solet concedere licentiam transferendi ad laxiorem, nisi ex iustis & legitimis causis, vt pluries in facti contingentia se expertum fuisse refert Ant. Ricciul. *loco citato, n.4.* & cum derogatione decreti Concil. Trid. *sess. 25. de Regul. c.19. vers. nemo*, quæ requiritur, vt per Nau. *cons. 62. alias 65. in fin. sub hoc tit.* Steph. Gratian. *d. c.434. n.20* quicquid sentiens tenet Ant. Ricciul. *d. cap.4. num.4. vers. dubitari solet.*

13 Quarta. Existente iusta causa existimo Prælatum Pontifice inferiorem eam licentiam indulgere posse, quamvis ad Pontificem facilis sit aditus, quam tenet expressè Fr. Ludou. Miranda *d. q. 31. art. 6. concl. 3.* Barthol. à S. Fausto *d. lib.5. q.345.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 6. c.7. num. 53.* Barthol. de Vecchis *d. disp.12. dub.5. ex num.2.* Sanctarel. *de apostas. c.8. n.7.* Nec obstat Concil. Trid. *in d. cap. 19.* ibi: *Nemo Regularis cuiuscunque facultatis vigore transferatur ad laxiorem Religionem*, intelligitur enim absque iusta causa, nec prætermissa causæ cognitione, vt olim interdum fiebat quibusvis Prælatis id suo arbitratu concedentibus, & ita illud decretum explicant Nau. *sub hoc tit. cons.56. n.3.* Fr. Emman. *in summ. tom.2. c.6. n.8.* Azor. *d. lib.12. c.15. q.1.* Less. *de iustit. lib.2. c.41. dub.13. n.103.* Sanch. *d. c.7. n.68.* Barth. de Vecchis *d. dub.5. n. 6.* Nec etiam obstat *Extrauag. Viam ambitiosæ, hoc tit.* vbi decernitur ne Mendicantes possint ad aliam Religionem præter Carthusianam transire absque Pontificis licentia, & aliter fore excommunicatos tam recipientes, quàm receptos, quia, vt respondent Less. *d. dub.13. n.104.* & Sanch. *loco proximè citato*, intelligitur etiam de transeuntibus absque le-

14 gitima causa. Vnde translatus ad laxiorem sine iusta causa dicitur indebitè translatus, etiamsi fuerit translatus auctoritate sui Abbatis, & Conuentus, & cum dispensatione Episcopi, gloss. Gemin. Franc. & alij *in d. cap. cum singula, de præbend. lib.6.* Stephan. Gratian.

15 *d. c.434. sub n.2. & 6.* Ant. Ricciul. *d. c.4. n.8.* Legitimæ, & iustæ huius transitus causæ sunt si Religiosus infirma, aut incommoda valetudine vtatur, aut ita fragili corporis natura, vt Religionis strictioris austeritates ferre nequeat, item si is Religiosus odio habeatur à cæteris Fratribus, aut indignè, & malè tractetur; item necessitas magna parentum, cui in ea Religione nequit commodè subueniri, at poterit in laxiori, ita Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.3. q.52. art.9.* Azor. *lib.12. c.14. q.8. vers. quæres*, Sanch. *d. c.7. num. 72.*

16 *Sic profectò & Prælatus*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Prælatus negans licentiam sine causa legitima subdito transeundi ad strictiorem Religionem peccat mortaliter, & meritò debet puniri, vt per Fr. Ludou. Mirand. *d. quæst. 31. art.6. concl.1.* noue Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 5. quæst. 342.* Prælatus enim cui constiterit transitum ad arctiorem non esse in grauem iacturam, seu infamiam sui Ordinis, & subditum non petere illum ex temeritate, vel leuitate, sed zelo perfectioris vitæ, tenetur de iure concedere facultatem transeundi, vt ex hoc text. colligit Barthol. de Vecchis *d. disp.15. dub. 2. num.15.* vbi *num.9.* attestatur quòd per decretum S. Congregat. Concilij *sub die 24. Septemb 1624.* statuitur vt de cætero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire, nisi priùs superiori legitimè constiterit eam Religionem paratam esse illum recipere, qui licentiam petit.

Transeundi licentiam postulauerit.] Ergo huiusmodi licentia necessariò petenda est, quòd & clarius colligitur ex aliis verbis huius text. ibi: *Subditus cum humilitate, & puritate debet transeundi licentiam postulare*, &c. vt insinuat verbum illud, *debet*, quod necessitatem præcepti importat, iuxta Doctores per me citatos *in remiss. de dictionib. & clausul. dict. 62.* Quare ita docent Abb. *hic n. 10.* Nauar. dicens graue peccatum esse illam non petere, *sub hoc tit. cons. 59. in fine, in antiq. & consil. 52. in nouis*, Sanch. *d. cap. 7. n.31.* Vnde transferens se ad arctiorem venia non petita à suo superiore, dicitur indebitè translatus, vt tenent gloss. *in cap. intelligimus, de ætate, & qualitate*, Innoc. *in præsenti*, & Butr. *n.13.* Anchar. *12.* & Abb. *2.* Lap. *alleg. 110. sub num.2. vers. si verò transeat*, Rom. *cons. 341. sub num. 4.* Ant. Ricciul. *d. cap.8. num.17.* Ex quibus deducitur primò non satisfieri huic obligationi petendo licentiam post transitum ad arctiorem Religionem, quia quoties in aliquo actu requiritur peti licentiam, est necessariò ante actum illum postulandi, vt per Abb. *hic num. 11.* Abb. *d. lib.12. cap. 14. quæst. 6. in fine*, Barthol. à S. Fausto *d. lib. 5. quæst. 331.* Secundò deducitur non statim ac petitur licentia fas esse transire ad strictiorem Religionem, sed debito tempore expectandum esse superioris responsum, vt per Butr. *in præsenti, num. 12.* Zabarell. *num. 1. opposit. 1.* Ioan. Andr. *num. 21.* Abb. *num. 8.* Anchar. *num. 5 notab. 7. & num. 10. opposit. 1.* Barthol. à S. Fausto *d. lib. 5. q. 329.* Azor. *d. cap. 14. quæst. 5. vers. quæres an postquam*, Sanch. *d. cap. 7. num. 35.* vbi *n. 36.* cum Ioan. Andr. Host. Innoc. Zabarell. *in præsenti*, dicit subditum transeundi licentiam petentem interrogandum esse à Superiore de causa ad transitum inducente; subindéque subditum teneri causam exprimere. Tertiò deducitur non statim ac superior denegat licentiam, fas esse subdito transire ad strictiorem Religionem, quia potest ex iusta causa denegare, quòd si nullam causam assignet, subditi est petere denegatæ sibi licentiæ causam, & si superior eam exprimere nolit, sibi imputare debet, & licebit iam subdito transire, vt per Innoc. *hic num. 4.* Host. *num. 16.* Ioan. Andr. *num. 9. & 10.* Zabarell. *num. 3. quæst. 4.* Similiter licebit subdito statim transire quando superior iudicans causam esse iustam, denegat licentiam, vel nihil respondet, vel allegat causam denegationis euidenter iniustam, quia tunc iam constat de proteruia, & indiscreta licentiæ denegatione, ita Innoc. *hic num. 2.* Host. *n. 15.* Ioan. Andr. *num. 7.* Butr. *num. 6.* Abb. *n. 9.* Zabarell. *num. 3. quæst. 8.* Anchar. *num. 5. not. 7.* Azor. *d. c. 14. quæst. 5.* Sanch. *d. cap. 7. num. 37.* vbi *num. 38.* cum Rebuff. Fr. Emman. & aliis, quos ibi refert, aduertit etsi iusta transitus ad strictiorem Religionem causa sit, non statim concedendam esse transitus licentiam, sed primò quidem Religio strictior parata ad recipiendum volentem transire, quærenda est, quòd si antea ille recedat, est apostata, cùm sub nullius obedientia sit, posset tamen superior dare statim

statim ei licentiam exeundi è Monasterio, vt sub sua obedientia adhuc manens quærat Religionem strictiorem. Quartò deducitur ad huiusmodi licentiam concedendam consensum Conuentus non requiri, Nauar. *comment.* 4. *de Regular. n.* 20. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 3. *q.* 52. *art.* 3. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *quæst.* 333.

18 *Sanctioris vitæ*, &c.] Ex his verbis tenent aliqui transitum huiusmodi iure concedi ratione perfectioris, ac fructuosioris Religionis, & non ratione asperioris instituti, vt per D. Thom. 2. 2. *q.* 189. *art.* 8. Syluest. *verbo Religio* 4. *q.* 1. *not.* 3. *q.* 2. *in fin.* Ant. Cuch. *instit. maior. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 156. Nauar. *comment.* 4. *de Regular. n.* 2. & 3. Verùm probabilior sententia ait non attendi in hoc transitu vtra Religio sit in ordine ad suum finem perfectior, & fructuosior, sed an sit asperior, arctior, & durior, quia hic text. *in fin.* explicuit, quam Religionem appellauerit sanctiorem, vt liceat hic transitus, sic dicens, *vt apud eos vitam duceret arctiorem*; tum quia id ipsum probatur ex *cap. primo* 20. *q.* 4. Quare hanc vltimam sententiam meritò tuentur *in præsenti*, Ioan. Andr. *n.* 8. *ad fin.* Butr. *n.* 7. Anchar. *n.* 6. Zabar. *quæst. vlt.* Abb. *in fine*, & Henric. *n.* 16. Gregor. *l.* 9. *verbo mas furtes*, *tit.* 7. *p.* 1. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 14. *q.* 2. Fr. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 52. *art.* 4. Sanch. *d. c.* 7. *n.* 21. Less. *de instit. lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 13. *n.* 100. Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 2. Ant. Ricc. *d. lib.* 8. *c.* 6. *à n.* 4. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *c.* 29. *n.* 414. Giouagn. *resp.* 30. *lib.* 2. Barth. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 15. *dub.* 1. *n.* 5.

19 Ad cognoscendum quæ sit strictior Religio, considerandа est non solùm primæua, & originalis institutio, sed etiam constitutiones, & regulæ postea editæ, adeò vt si constitutiones editæ post primæuam institutionem inducant maiorem asperitatem, Religio dicetur arctior illa, quæ ex primæua sua regula erat arctior, ita docent *in præsenti*, Innoc. *num. vnic.* Ioan. Andr. *n.* 2. & 3. Anch. *n.* 3. & 4. Butr. *num.* 4. & 7. Abb. *num.* 4. Lap. *alleg.* 61. *sub num.* 5. & *alleg.* 130 *sub n.* 1. *vers. item notorium*, Cassan. Mandos. Rosel. Angel. Syluest. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. c.* 7. *num.* 23. Cald. Roman. Præpos. Prob. & alij, quos etiam refert, & sequitur Ant. Ricciul. *d. cap.* 6. *n.* 6. *vers. tertiò*, Fr. Emman. *d. q.* 52. *art.* 5. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 324. Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 4. *concl.* 1. *in med.* vbi *in princ.* tenet quòd si aliqua Religio sit deformata, & in ipsa ad vnguem non obseruetur regula, licitus est transitus ex ipsa ad aliam, quæ aliàs erat minus stricta, & perfecta in foro exteriori, quod clarè constat in hoc text. ibi: *Si locus, vbi nunc permanet, maioris Religionis, quam Ecclesia Aromatensis existat*, quo loci textus non ponderat qualis fuerit prior regula, sed qualis sit præsens obseruantia, quod etiam tenet Fr. Emman. *d. art.* 5. Nauar. *commento* 4. *de Regular. n.* 1. Less. *d. dub.* 13. *n.* 101. Azor. *d. c.* 14. *q.* 3. & 8. Sanch. *d. cap.* 7. *num.* 24. Ant. Ricc. *d. cap.* 6. *n.* 8. aduertentes *numeris seqq.* præcipuè Fr. Emman. Sanch. & Ricciul. vt permittatur transitus à Religione ex primæua eius institutione arctiori ad aliam in qua arctitudo consideratur ex sola præsenti obseruantia, requiri vt in prouincia, in qua Religiosus est receptus, non adsit Monasterium capax, & in quo vigeat primæua regularis obseruantia, & quòd non subsit spes probabilis pristinæ obseruantiæ restituendæ.

20 Non est licitus transitus ex Ordine Mendicantium ad Ordines Monachales sine expressa licentia Papæ, Carthusia excepta; *Extrauag. Viam ambitiosæ, sub hoc tit.* quæ est Martini V. vbi expressè interdictum est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Pontifici reseruatæ, quam incurrunt tam recipientes, quàm recepti, ne transitus fiat à quacunque religione Mendicati ad quamcunque aliam, præterquam ad Carthusiam, docent Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31 *art.* 8. *concl.* 1. Sanch. *d. c.* 7. *n.* 28. vbi etiam dicit in Societate IESV per concessionem Pij IV. & Pij V. extensam esse hanc censuram reseruatam tam respectu transeuntium, quam recipientium, respectu quorumuis Ordinum dempta Carthusiensi. Quid nomine Mendicantium hoc loco intelligatur, vide Fr. Emman. *d. q.* 52. *art.* 15. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 354. *cum quinque seqq.* Nunc ex ordine Canonicorum Regularium ad ordinem Monachorum licitè potest fieri transitus, petita superioris licentia, quamuis non obtenta, vt bene docet Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 9. Et in facto vidi dubitari an liceret Canonico Regulari Congregationis S. Crucis Conimbricensis ad aliquam Mendicantium religionem transire? dubium faciebat quartum ipsorum votum, quod clausuræ emittunt, sed eo non obstante transitum licitum esse aliquibus visum fuit, ex eo quod strictior regula declaranda est alia ratione, quàm respectu quarti voti, vt in simili declararunt Clemens VIII. in constit. edita anno 1596. & Paulus V. alia edita anno 1608. prohibentibus Fratribus B. Mariæ de mercede ne prætextu quarti voti, quod emittunt, recipiant Fratres Minores, nec alios strictioris regulæ.

An autem religio Minimorum S. Francisci de Paula sit arctior Religione Carthusianorum? quæstio est dubia, in qua negatiuam partem pluribus argumentis, suffultus tuetur Nauar. *consi.* 11. *aliàs* 51. *sub hoc tit.* quem sequitur Azor. *d. c.* 14. *q.* 14. Verùm religionem Minimorum esse arctiorem ex multis constit. & rationibus latè defendit Ant. Ricc. *d. lib.* 8. *cap.* 7. *per totum*, ac proinde licitum esse Carthusianis, & cuicunque alteri Religioni transire ad hunc ordinem, & non à conuerso, vt habetur in literis Iulij II. & Leonis X. Summorum Pontif. quas ibi refert, limitat tamen *n.* 12. ne procedat in Fratribus Minoribus de Obseruantia, quibus specialiter per eundem Iulium II. prohibitum est, ne possint ad hunc Ordinem transire per eius literas in forma Breuis *sub dat.* 9. *Iulij* 1510. limitat etiam *n.* 13. ne procedat in Fratribus Capuccinis, quibus Pius V. specialiter prohibuit transitum ad Ordinem Minimorum, & è contra, per aliàs eius similes literas *sub dat.* 6. *Octobris* 1567. Vtrùm autem ex quolibet ordine ad Carthusiam licitè possit fieri transitus disputant Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 10. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 350. & idem Miranda *art.* 11. quærit an specialiter à Minorum Fratrum Ordine licitè possit fieri transitus ad Carthusiam? & *art.* 12. vtrùm Monachus Cassinensis transire possit ad Carthusianos non petita simul, & obtenta licentia à suis Superioribus? 21

Archiepiscopis, & Episcopis, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus vouere, renuntiare Episcopatui, aut Religionem intrare non potest sine Papæ licentia, vt per Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 16. *q.* 2. Sayr. *in claui Regia, lib.* 6. *c.* 5. *n.* 24. *in fine*, Soar. *tom.* 2. *de Relig. tract. de voto, lib.* 3. *c.* 4. *num.* 8. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *n.* 377. *vers. postremo*, Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 35. *n.* 36. latè Barth. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 2. *dub.* 3. *à princ.* 22

Ex lege priuata.] Idest, ex amore, & charitate Dei, & addit Host. vel à lege, quæ instinctu Spiritus sancti cordibus imprimitur, vt per Sanch. *de matrimon. lib.* 1. *disp.* 43. *n.* 10. 23

Si

24 *Si verò probabiliter dubitetur.*] Ex his verbis colligitur quòd si dubitetur quo animo, bonóne, an malo superior denegaret licentiam, malum animum diiudicans, aut non bonum sibi persuadens, non standum est indicio subditi, vt statim ei transire liceat, nec etiam Superioris denegantis, sed eius Superioris iudicium spectandum est, ad quem, vt ad Superiorem prouocari debet, sicut contingit quando Religiosus malè, & contra ius vexaretur; & idem dicendum est, quando dubitatur an religio sit arctior necne: ita docent *in præsenti*, Henric. *n.* 11. Innoc. *n.* 2. *in fine*, Abb. *num.* 3. Azor. *d.c.* 15. *q.* 5. Fr. Ludou. Miranda *d. quæst.* 31 *art.* 4. *concl.* 2. Cuch. *lib.* 3. *instit. maior. tit.* 1. *de Regular. n.* 132. Menoch. *de arbitrar. casu* 5. *n.* 39. Barthol. de Vecchis *d. disp.* 15. *dub.* 2. *n.* 16. post Host. Rosel. Syluest. Angel. & alios Sanch. *d.c.* 7. *n.* 15. vbi *n.* 16. resoluit in dubio hoc boni animi, an potiùs leuitatis, aut an Religio ad quam fit transitus, sit strictior, non integrum esse Religioso transire denegata licentia per superiorem, sed ad licitum transitum oportere, vt ab eo, vel ab alio Superiore, ad quem prouocatur, obtenta licentia fit.

25 *Debet transeundi licentiam indulgere.*] De legitimè translatis ad aliam Religionem multa dubia scitu digna occurrere possunt. Primum vtrùm Religiosus translatus de vna Religione ad aliam debeat esse de nouo nouitius, atque in eadem profiteri? affirmatiuè est respondendum cum Rebuff. *in tract. nominat. q.* 114. *num.* 115. Fr. Emman. *d. tom.* 3. *quæst.* 17. *art.* 8. Azor. *d. c.* 14. *quæst.* 13. & 15. Lessi. *d. lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 13. Nauar. *consil.* 61. *num.* 4. & *cons.* 62. *num.* 5. & *cons.* 77. *num.* 4. *sub hoc tit.* Illustrissimus D. meus Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad cap.* 1. *num.* 21. *disp.* 54. & idem contra Sorbum, & Cordub. tenent Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 371. Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 21. vbi etiam quòd tenetur in probatione existere per spatium vnius anni continui, eo modo, quo cæteri sæculares, & de nouo in eadem profiteri, de quo etiam Fr. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 15. *art.* 11. & Azor. *d. c.* 14. *q.* 15. Et ideo Rot. apud Farin. *decis.* 115. *n.* 7. *p.* 2. *recentiorum*, censuit quòd monialis vnius Monasterij, vbi ad aliud transfertur, si non emittit professionem in secundo Monasterio, non sit monialis illius, & *num.* 8. tenet sufficere professionem emissam in primo Monasterio quando fit translatio de vno Monasterio ad aliud eiusdem regulæ; vel vbi translatio fit de auctoritate Papæ, & citat Rebuff. *de translat. monach. in princ.*

26 Secundum, vtrùm translatus de vno ad alium Ordinem, vt sit Prælatus illius, debeat necessariò ibidem de nouo profiteri, in quo quidem dubio affirmatiuè respondendum est, itavt vacante præfectura remaneat Monachus, & filius posterioris Monasterij, siue Religionis: ita Nauar. *sub hoc tit. consil.* 3. & 61. Franc. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 52. *art.* 26. Sanchez *d.c.* 7. *num.* 85. Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 22. *concl.* 1. & 2. & contra Lessium tenet Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 372.

27 Tertium, vtrùm Monachus translatus de vna Religione ad aliam debeat sedere in Capitulo iuxta tempus, in quo emisit professionem in illa, an verò iuxta tempus, quo professus fuit in priori Monasterio? Dic iuxta tempus posterioris, quia ex eo tempore incipit esse Religiosus illius, quod est limitandum nisi translatus esset, vt fuisset posterioris Prælatus quia finito officio, sedebit in primo loco post Prælatum in memoriam pristinæ dignitatis, nisi essent alij, qui maiorem honorem gesserint, ita Nau. *hoc tit. cons.* 60. *in antiq. aliàs sub tit. de maior. & obed. cons.* 11. Fr. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 52. *art.* 20. Sanchez *d. cap.* 7. *num.* 86. Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 21. *art.* 23. *concl.* 1. vbi *concl.* 2. resoluit quòd qui translatus est de vna in aliam eiusdem Religionis prouinciam, postquam iam incorporatus est, habere debet locum in choro, Capitulo, & aliis non à tempore suæ incorporationis, sed à tempore, quo assumpsit habitum, aut emisit professionem in prima prouincia.

28 Quartum, vtrùm legitimè translatus ad aliam Religionem teneatur ad vota specialia in priori Religione emissa? Respondetur non teneri, quia ea vota specialia annexa sunt professioni prioris Religionis, quæ cessauit per transitum legitimum ad aliam Religionem, ita Soar. *tom.* 2. *de Relig. tract. de voto, lib.* 6. *c.* 3. *num.* 7. Sanch. *d. lib.* 6. *c.* 7. *n.* 87.

29 Quintum, cui cedant bona Religiosi transeuntis ex vna in aliam Religionem? Dicendum est per huiusmodi transitum factum studio vitæ melioris omnia bona penes primum Monasterium manere, & quicquid post secundam professionem in secundo factam ei obuenerit, secundo Monasterio acquiri: ita Azor. *d. lib.* 12. *cap.* 15. *quæst.* 3. Nauar. *in cap. non dicatis*, 12. *quæst.* 2. *à num.* 31. Ranchin. *part.* 1. *decis.* 167. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 140. *vers. quando Religiosus*, Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo hunc contractum*, *num.* 31. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 365. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 2. *q.* 79. *art.* 2. & *tom.* 3. *q.* 5. *art.* 5. Card. Tusch. *tom.* 5. *lit. M. concl.* 22. Ludou. Miranda *d. q.* 31. *art.* 24. Bened. Ægid. *in repet. l. Titiæ, part.* 1. *num.* 50. *ff. de condit. & demonstrat.*

30 Translatâ verò ad aliud Monasterium pœnitentiæ causa, cùm non desinat esse filia prioris Monasterij, quicquid postea acquirit, illi priori Monasterio acquirit, nisi translatio fuerit facta ad effectum, vt fiat filia secundi Monasterij, censuit Rota apud Farinac. *decis.* 109. *per totam*, *part.* 2. *recent. decis.* 115. *num.* 3. *d. part.* 2. *recent.* vbi etiam ex quibus dicatur translationem fuisse factam ad vnum, vel ad alterum effectum, & ead. Rot. *decis.* 115. *num.* 2. *d. part.* 2. *recent.* dicit quòd monialis translatio ad aliud Monasterium duobus modis fit, vel vt monialis, quæ transfertur, liberetur à consortio, & filiatione primi, & efficiatur Monialis secundi, & tunc acquisita per eam secundo Monasterio debentur, vel vt non liberetur à consortio, & potestate primi, sed transferatur aliqua de causa, & tunc acquisita per eam acquiruntur primo Monasterio, cuius Monialis est. Professus autem Religionem bonorum in communi incapacem, si deinde Auctoritate Apost. in Ordinem bonorum capacem transferatur, bona per professionem in prima Religione emissa amplius non recuperat, maximè si non constat de voluntate Papæ id concedendi, ita Bart. *in tract. minor. lib.* 4. *dist.* 3. *cap.* 2. Natt. *cons.* 180. *num.* 4. Carol. de Tapia *in auth. ingressi*, *C. de sacros. Eccles. cap.* 6. *n.* 24. Burat. *decis.* 510. *num.* 3.

31 In gloss. *Licentiam*, ibi, *Sed quid si aliquis non petita licentia recesserit ad strictiorem vitam, nunquid est reuocandus*, &c. Notatur ad hoc, quòd si aliquis re vera transierit ad strictiorem Religionem, & bono zelo, nec contra prioris Religionis priuilegia, non tamen petita licentia, ad prius Monasterium reuocari non potest, sequuntur Innocent. & Abb. antiq. *in præsenti*, Turrecrem. Richard. Parlad. D. Anton. Syluest. Tabien. & alij, quos refert Sanch. *d. cap.* 7. *numero* 94. Sed probabilius est hunc reuocari posse, quia text. *in præsenti*, dicit illum reuocandum non esse, quando constat eum bono animo transiisse; qui bonus animus minimè præsumitur; sed leuitas, & temeritas, quando non petita licentia transiit; tum etiam; quia in præsenti solùm conceditur licentia boni illius propò

propositi adimplendi; quando superior petitam licentiam proteruè denegat; ergo dum ea proteruè non denegatur, transitus non licèt: Sic docent gloss. *verbo Monachus, in c.2.& 19. q.13.* & altera *verbo curam in fine, cap. intelleximus, de atate, & qualit.* vbi Innoc. *n.2.* Host. *n.5.* Abb. *n.1 opposit.1.* & *in præsenti*, tenent Ioan. Andr. *num.21.* Butr. *n.13.* Anchar. *n.12.q.1.* Abb. *n.10.* Zabar. *n.5.q.2.* Henric. *n.8.* Nauar. *sub hoc tit. conf.59. n.2. in antiq. alias conf.52.n.2. in nouis*, Azor. *d. lib.12. c.14.q.6.* Less. *d.lib.2.c.41.dub.13.num.101.* Barthol. à S. Fausto *d.lib.5.q.341.* Sanch. *d.c.7.n.95.* iste tamen peccat mortaliter, licentia minimè petitâ ad Religionē etiam arctiorem transeundo, quia transeundo ad aliam Religionem Ecclesiæ statutum violat, Nau. *sub hoc tit. conf.59.n....* Barthol. à S. Fausto *d.lib.5.q.335.* Non tamen est apostata vere, & propriè, quia non absolutè Religionem deserit, sed commutat, Barthol. à S. Fausto *d.lib.5.q.336.* quicquid dicat Soar. *de censib. disput.31. sect.6.n.4.* Nec excommunicationem contrahit, quia non tam dimittit, quàm commutat habitum Religionis; Angel. *verbo Religiosus, num.37.* Less. *lib.2.cap.41. dub.13.n.102.* quicquid teneant hunc esse excommunicatum Nau. *in man.c.27.n.131.* & Soar. *d.sect.6.n.4.*

Cap. Veniens. XIX.

1 Qvando vir, & vxor iurant separationem, quia vir priùs dicit cognouisse auitam vxoris, ac proinde separati transeunt ad secundas nuptias, cogendi sunt vt illis relictis reuertantur ad primas, quia impedimentum non erat probatum, & si quid habent contra proprium matrimonium, debent proponere, vel ambò ingredi Religionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag. 294.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 479.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Ant. August. *collect.3. Decret. lib.3. tit.24. cap.6.*

2 *Quòd illud fuit illicitum iuramentum*, &c.] Ergo illicitum est votum simplex castitatis mutuo consensu emissum; sed contrarium, immò id votum esse licitum, tenent gloss. *hic verbo illicitum*, & altera similis *verbo commutari in cap. tua, il. 2. de iureiur.* vbi Canonistæ omnes, Victor. *in sum. de matrim. n.280.* Sot. *in 4. dist. 27.q.1.art.4.vers. at verò citra mortem*, Petr. de Ledesma *de matrim. q.64.art.4.dub.1.concl.5.* quos refert, & sequitur Sanch. etiam *de matrim. lib.9.disp.37.n.17.* vbi etiam text. *in præsenti*, & ad *d.cap. tua*, quatenus huiusmodi resolutioni aduersari videbantur, respondet coniuges de quibus in his iuribus non amore continentiæ seruandæ id iurasse, sed ex causa iniusta, & passione.

SVMMARIVM.

1 *Monasterium ingrediens sumendo habitum nouitij, potest infra tempus probationis redire ad sæculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.*

2 *Nouitius intra annum probationis licitè potest à Religione retrocedere.*

3 *Propositum solum non inducit voti obligationem nisi promissione firmetur.*

4 *Excommunicatus an, & quando in dubio quis censendus sit remissiuè.*

5 *Idoneus quis non præsumitur, quando agitur de vtilitate animæ.*

Cap. Consulti. XX.

Monasterium ingrediens sumendo habitum nouitij potest infra tempus probationis redire ad sæculum; si verò ingrediatur animo seruiendi Deo in habitu Regulari, non potest, sed si non placet illa Religio, transire debet ad aliam licèt laxiorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Host. Anan. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.295.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.499.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.3. Decret. lib.3. tit.24. c.7.* 1

Si ante professionem emissam, &c.] Notatur ad hoc, quòd nouitius intra annum probationis licitè potest à Religione retrocedere, vt per Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.3.q.15.art.12.vers. circa eandem*, Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom.1.q.22.art.8.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.2.lib.6.c.10.n.1.* 2

Propositum suum, &c.] Intellige non de proposito nudo, sed promissione firmato, vt intelligunt Sayr. *in claui Regia, lib.6.c.1.n.8.* Sanch. *de Matrim. lib.9.disp. 33.n.18. & in præcepta Decalogi, tom.1.lib.4.c.1.n.20.* quicquid censeat aliter Azor. *instit. moral. p.1. lib.11. c.20.q.9* Nam solum propositum suscepto habitu Monachali non inducit voti obligationem, nisi promissione firmetur, vt per Nauar. *in man.c.12.n.24. & 26.* Cou. *in cap. quamuis pactum, p.1.§.3.n.12.* Valent. *2. 2. disp.6. puncto 1. col. pen. in solut. ad 2.* Azor. *d.lib.11.c.13. q.5.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.18.n.387.* tum quia ad votum non sufficit propositum etiam deliberatum, sed requiritur vlteriùs promissio, S. Thom. *2.2.q.78.art.1.* Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.1. q.4.* & *q.6.* tenet promissionem quæ ad rationem voti requiritur, sufficere vt sit implicita. 3

In gloss. *Protestetur*, vlt. ibi, *sicut cùm dubitatur an aliquis sit excommunicatus*, &c. An, & quando in dubio quis censendus sit excommunicatus? vide Cord. *in suo quæst. lib.3. q.6. col.2. vers. quartò probatur.* Vgolin. *de censur. tab.1.c.14. in princ. n.11. & 14.* Veg. *in sum. tom.2. c.15. casu 28.* Salas *1.2.q.21. tract. 8. disp. vnic. sect.5. n.60. in solut. ad 4.* Vasq. etiam *1.2.q.19.art.6.disp.65. n.9. & 13. & disp.66.c.1.* Sayr. *in claui Regia, lib.1.c.13. n.23. & 24.* Azor. *d p.1. lib.2.c.19.q.10. in fine, & q.11.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.1.lib.1.c.10.n.55.* 4

In ead. gloss. ibi, *Nisi euidenter appareat*, &c. Notatur ad hoc, quòd quoties agitur de vtilitate animæ, quis non præsumitur idoneus, sed debet hoc probare, vt per Flamin. *de resign. lib.10.q.3.n.58.* 5

SVMMARIVM.

1 *Nouitij ad sæculum redeuntes licitè possunt ad Ordines, & beneficia promoueri*, & n.2.

3 *Nouitij quibuscumque sacris Ordinibus ordinari possunt.*

4 Cap. Monasteriis 19.q.2. *non loquitur de Ordinibus accipiendis, sed de Tonsura Monachali.*

5 *Nouitius à quo Episcopo ordinari possit, ostenditur.*

6 *Malitia ad professionem supplebat ætatem, sed hodie hoc subtractum est per Concil. Trid.*

Cap. Postulasti. XXI.

Nouitij ad sæculum redeuntes possunt ordinari, & in Ecclesia ministrare. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imola, 1

Imol.Anan.Host.Anch.Henric.Panorm. Viu.*in ration. lib.3.iuris Pontif. pag.* 296. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*479.remissiuè Ximen. *in concord. p.*1.& 2. refertur ab Ant.Aug.*collect.*4. *Decret.lib.3.tit.*10. *cap. vnic.*

2 Hanc eandem concl.ex hoc text.desumunt Ludou. Mirand.*in man. Prælator.tom.*1.*q.*22.*art.*8.*concl.vnica,* quem refero ego ipse *de offic.& potest.Episc.p.*3.*alleg.*

3 101.*n.*35.*in fine.* Infrà tamen annum probationis nouitios existentes non posse ordinari etiam prima Tonsura, tenent S.luest. *in summ.verbo Religio* 5.*q.*10.Fr. Ludou.Miranda *d.q.*22.*art.*9.*concl.*1.Lambert.*de iure-patron.lib.*2.*p.*1.*q.*7. *art.*14.*n.*4.& Azor. *instit. moral. p.*1.*lib.*12.*c.*2. *q.*13. ac plures alij ab illis citati per *c. monasteriis*,9.*q.*2.Sed verius est posse nouitios quibuscunque sacris Ordinibus initiari, vt tenent Henriq.*in sum.lib.*7.*de Indulg. c.*22.§.*vlt.in comm. lit.I.& lib.*10. *de sacram.Ordinis,c.*23.§.3.*in commento lit.G.& lib.*14. *de irregul. c.*9.§.2. Soar. *tom.*5. *disp.*50.*sect.*5.*n.*13. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.*1.*q.*3.*art.*4.*ad fin.* Sanch.*in præcepta Decalogi,tom.*2.*lib.*6.*c.*10.*n.*19.vbi respondet

4 text.*in d.cap. monasteriis*, non loqui de Ordinibus accipiendis, sed de tonsura Monachali, quod antea in

5 eo tenuerat Turrecrem.*n.*1. Difficultas verò est à quo Episcopo initiari debeat? Henriq. duobus locis vltimò citatis tenet nouitium à proprio Episcopo ordinandum esse, & licèt hanc sententiam probabilem dicat Sanch.*d.c.*10.*n.*21. ipse tamen probabilius affirmat posse nouitium Ordinibus initiari ab Episcopo, in cuius diœcesi est in probatione, & *n.* 22. asserit minimè requiri licentiam Prælati Religionis, vt nouitius quoscunque Ordines suscipiat.

6 *Quia in annis minoribus constituti*, &c.] Quia ad professionem malitia supplebat ætatem, vt per Henriq.*in sum.p.*2.*lib.*11.*de matrim.c.*13.§.9.*in commnent. lit.B.*Fr.Emman.*quæst.Regul.tom.*3.*q.*5.*art.*3.aduertentes hoc iam subtractum esse per Concil. Trid. *sess.*25. *de Regular.c.*15.

Cap. Ex parte. XXII.

Honor. III.

1 HAbitum monachalem per annum gestans licèt non faciat expressam professionem, post annum habetur monachus, & cogendus censuris vt seruet regulam.Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar.Ioan.Andr.Butr.Imol.Anan. Host. Anch. Henric.Panorm. Viu.*in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.*496. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 479. remissiuè Ximen.*in concord.p.* 1.& 2.

2 Probat hic text. quòd deferens habitum nouitiorum,& professorum communem, aut non distinctum manifestè in colore, scissura, vel figura, per annum integrum in exitu anni professus tacite censetur, vt per Azor.*instit.moral. p.*1.*lib.*12.*c.*4.*q.*3.*vers.tertio modo*, Menoch.*de præsumpt.lib.*6. *præs.*83.*n.*25. Nau. *in cap.statuimus,*19.*q.*3.*n.*73.*vers. tertiò inducitur*, Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*18.*n.*386.*vers.textus.*

3 *Cùm habitus non faciat Monachum.* Vide Doctores, quos citaui *ad cap. porrectum* 13.*n.*2.*supr.hoc tit.*

4 In gloss.*Per annum*, vlt.ibi, *ita quod non admittitur probatio.* Notatur ad hoc, quòd fortior est, difficiliúsque retractatur professio facta per verba expressa, quàm tacita per delationem, & assumptionem habitus, vt per Tiraq.*de iure mariti, gloss.*7.*n.*52.

SVMMARIVM.

1 *Nouitij infra annum probationis liberè ad sæculum redire possunt, nisi professionem fecerint tacitè, vel expressè, vel appareat illos vitam mutare voluisse,* & n.2.

3 *Nouitius cum redit ad sæculum, nullatenus tenetur soluere expensas in suis alimentis à monasterio consumptas.*

4 *Religionem ingrediens animo perseuerandi, tenetur Religioni in genere etiam alio voto non facto.*

5 *Religionem ingressus sub conditione est obligatus monasterio.*

6 *Professionis tacitæ coniectura & signum est quando defertur solus habitus professorum.*

7 *Nouitiorum habitus ab habitu professorum aliquando distinguitur manifestè, vel occultè.*

Cap. Statuimus. XXIII.

Gregor. IX.

NOuitij intra annum probationis, & ante professionem possunt redire ad sæculum, nisi euidenter appareat quòd voluerint absolutè vitam mutare, & perpetuò Deo seruire. Item vbi non est distinctus habitus professorum à nouitiis, benediei debent vestes in professione ad differentiam nouitiorum.Colligunt ex Ordin.Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan.Andr.Imol.Anan.Butr Host. Anchar.Henric.Panorm.Viu.*in ration.lib.*3.*iuris Pontificij*, *pag.*297.Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 480. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. & 2. 1

Hanc ead.concl.quoad primã eius partẽ tenent Fr. Emman.*quæst.Regul.tom.*3.*q.*15. *art.*12. Soar.*de Relig. tom.*1.*tract.de voto, lib.*1.*c.*2.*n.*16.Fr. Ludou. Miranda *in man.Prælat.tom.*1.*q.*22.*art.*8.Vnde cùm nouitius libere possit redire ad sæculum, ex hoc sequitur nullatenus teneri soluere expensas in suis alimentis à Monasterio consumptas, quia non posset libere si ad illas teneretur, ita Emman. Sà *verbo Religio*, *n.* 8. Fr. Emman.*d.q.*15. *art. vlt. vers.circa eandem* Azor.*instit. moral. p.*1.*lib.*12.*c.*3. *q.*6. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.*2.*lib.*6 *c.*10.*n.*4.vbi *n.*5. temperat nisi pactum esset largiendi monasterio expensas nouitij, vt in monasteriis Monialium contingit. 2 3

Nisi euidenter appareat, &c.] Ex his verbis colligitur eum, qui Religionem intrauit animo perseuerandi, teneri Religioni in genere, etiam alio voto non facto, vt per Fr.Emman.*d.art.*12. & Sayr. *in claui Regia*, *lib.*6.*c.*1.*n.*8. vbi tenet tale propositum voluntatis absque promissione, etiamsi sequatur habitus susceptio, non esse votum simplex, aut solemne, faciunt dicta *ad cap.consulti* 20.*n.*3.*sup.hoc tit.* 4

In gloss.*Nisi*, ibi, *quod conditionaliter*, &c.]Notatur ad hoc, quòd ingressus sub conditione est obligatus Monasterio, vt per Tiraq. *de retract.lig.*§.1.*gl.*8.*n.*35. 5

In ead.gloss.ibi.*Vel si statim recipiat vestes*,&c. Notatur ad hoc,quòd quando defertur solus habitus professorũ,est coniectura, & signum tacitæ professionis, vt per Nau.*in cap. statuimus* 19.*q.*3.*n.*37.*vers.secundo modo*, Menoch.*de præsumpt.lib.*6.*præs.*83.*n.*19.& 20. 6

In gloss. *A professorum*, vlt. Notatur ad hoc, quòd habitus nouitiorum ab habitu professorum aliquando distinguitur manifeste, vel occulte, vt late prosequitur Azor.*instit.moral.p.*1.*lib.*12.*c.*2.*q.*2. 7

SVMMARIVM.

1 *Religiosi fugitiui annuatim sunt requirendi, & cogendi vt ad monasterium reuertantur.*
2 *Fugitiuos Religiosos tenentur quærere, & reuocare Præsidentes Capitulis, Abbates, seu Priores.*
3 *Eiecti quales perquirendi sint iuxta dispositionem huius textus, ostenditur.*
4 *Monasterium reuocans eiectos, aut fugitiuos, & apostatas, an & quando teneatur soluere ea, quæ Religiosus illo tempore, quo fuit extra Religionem, in propriis alimentis consumpsit, ostenditur.*
5 *Religioni licitum est eiicere Religiosum professum tanquam incorrigibilem.*
6 *Crimina, atque delicta propter quæ Religiosi ab ordine possunt expelli, referuntur.*
7 *Eiecti à Religione, habitúque ex iusta causa priuatus si à Religione repetatur, tenetur redire, itavt si non redeat, Apostatarum sit numero recensendus.*
8 *Eiectus iustè Religionem potest cogere, vt eum iam plenè correptum admittat.*
9 *Eiecti ab Ordine non tenentur aliam ingredi Religionem, & ita possunt ad aliam, siue æqualem, siue laxiorem absque vlla prorsus licentia transire.*
10 *Religiosi professi iustè, & in perpetuum eiecti, an maneant à votis, & obseruantiis Religiosis liberi, ostenditur.*
11 *Eiecti ab Ordine, cui Episcopo, originisne, an domicilij subiecti maneant, ostenditur.*
12 *Eiecti à Religione non tenentur ad obseruantias Regulares, & reliqua vota iuxta Religionis suæ institutum in ea emissa præter tria substantialia, castitatis, paupertatis, & obedientiæ.*
13 *Eiecti in perpetuum non tenentur deferre habitum suæ Religionis si eo spolientur.*
14 *Eiecti à Religione non tenentur ad diuinum officium recitandum.*
15 *Eiecti à Religione an tanquam proprium sibi possint acquirere, vel de eo testari, & cuinam acquirant, ostenditur.*
16 *Monialis, quæ adeò incorrigibilis est, vt ipsius emendatio, vel correctio in nullo Monasterio speretur, an eiici possit, ostenditur.*
17 *Declaratur text. in præsenti*, & n. 18. & 19.
20 *Fugitiuis, & eiectis Religiosis apud alia Monasteria eiusdem Ordinis constitutis subministranda sunt vita necessaria, cuius verò expensis subministrari debeant*, ibid. n. 21.

CAP. Ne Religiosi. XXIV. & fin.

1 SVperiores præsidentes Capitulis celebrandis, seu Abbates, aut Priores quærere debent suos fugitiuos, vel eiectos singulis annis, & si possunt recipi in suis monasteriis, Abbates, seu Priores eorum compellendi sunt per censuram Ecclesiasticam monitione præuia ad receptionem ipsorum, salua Ordinis disciplina, quòd si fieri non potest, prouidere debent eis in locis proximis dicto monasterio si fieri potest absque aliquo scandalo, vel in aliis Religionis domibus eiusdem Ordinis ad Pœnitentiam ibi agendam dando eis necessaria ad vitam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 297. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 480. remissiuè Ximen. *in concordant. p.* 1. & 2.

Statuimus, vt Præsidentes, &c.] In his verbis statuit text. vt Præsidentes Capitulis, Abbates, seu Priores quærant annuatim suos Religiosos professos fugitiuos, aut eiectos, & ita obligatio non solùm Abbatibus, aut aliis, qui Capitulis generalibus præsident, imponitur, sed etiam immediatis Conuentuum Prælatis, atque ita tenebuntur hi iuxta hunc text. quærere, & reuocare professos fugitiuos, & eiectos, quia text. de omnibus his loquitur, ita tenent *in præsenti*, Host. *in princ.* Zabar *n.* 2. *q.* 6. & Abb. *n.* 2. Syluest. *verbo apostasia, q.* 6. *n.* 10. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 1. *q.* 2. *ad finem*, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 30. *art.* 4. Sanch. *in præceptà Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 9. *n.* 11. Fr. Lud. Mirand. *in man. Prælator. tom.* 1. *q.* 52. *art.* 1. 2

Et eiectos de Ordine suo requirant, &c.] Magna est inter Doctores controuersia de quibus eiectis hic text. intelligatur. Quidam, quos tacito nomine refert Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 17. *q.* 1. quibus videtur accedere Sanch. *d. c.* 9. *n.* 18. tenent totum hoc cap. cùm sit iuris humani, consuetudine abrogatum fuisse, neque enim Religionum Præfecti Religiosos eiectos quotannis perquirunt, neque reducunt, & ideo ex vi huius text. non tenentur Prælati quærere, nec reuocare eiectos, nec fugitiuos, sed seruanda sunt, quoad hoc statuta Religionum, & ius naturale quod solos iniustè eiectos restitui dictat, & sic quærendi sunt, vt ad pristinum statum restituantur, & hæc expositio non displicet. Alij magis communiter sentiunt text. in præsenti intelligi de eiectis iniustè, vel defectu potestatis dimittentis, vel defectu causæ, vel defectu ordinis iuridici seruati, secus autem de iustè eiectis per sententiam diffinitiuam, rectè, & ritè latam; ita docent Nauar. *commento* 2. *de Regular. n.* 36. & *sub hoc tit. consil.* 51. *in fine in antiq.* & *cons.* 78. *in fine, in nouis*, Fr. Emman. *d. tom.* 3. *q.* 30. *n.* 1. Azor. *d. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 16. *q.* 2. *in fine*, & *c.* 17. *q.* 2. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 41. *n.* 110. *respondet*, Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 8. *c.* 11. *n.* 5. intelligendo tamen, quando reuocatio hæc eiectorum non afferret aliis scandalum, & periculum, posséntque commode detineri, & corrigi, D. Anton. *p.* 3. *tit.* 16. *c.* 5. §. 1. *in fine*, Cordub. *in reg. D. Francisci, c.* 2. *q.* 21. *punct.* 2. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 1. *lib.* 3. *c.* 5. *n.* 151. Fr. Emman. *d. q.* 30. *art.* 5. Ex his duobus ad hunc text. expositionibus priorem magis veram iudico, secundam enim periculosam dicit addit. ad Nauar. *in cons.* 77. *sub hoc tit.* quia text. *in præsenti*, absolutè loquitur de eiectis, qui potiùs tales dicuntur, quando iustè eiecti sunt, tum quia loquitur de eiectis, qui secundum Ordinem Regularem non possunt amplius recipi, qui nequeunt esse iniustè eiecti, illos enim tenetur Religio admittere, vt infrà ostendam: nunc verò ad resolutionem quorundam dubiorum deueniendum est. Illud aduertere oportet quòd eiectus damnatus ad triremes minimè potest ad Ordinem recipi sine dispensatione Papæ, vt obseruant Fr. Emman. *in addit. tom.* 3. *c.* 99. *n.* 6. Fr. Ludou. Miranda *d. tom.* 2. *q.* 7. *art.* 7. Fr. Hieron. Roder. *in compend. quæst. Regul. resol.* 57. *n.* 14. vbi tradunt text. *in præsenti*, & *cap. cum ad monasterium, de statu monach.* esse intelligenda de eiectis verbaliter, & non solemniter (vt fieri eo tempore solebat) quos ibi præcipitur à Prælatis annuatim requiri, & ad Religionem reduci, non verò de eiectis solemniter per sententiam diffinitiuam. 3

Primum est, an Monasterium reuocans eiectos, aut fugitiuos, & apostatas teneatur soluere ea, quæ Religiosus in illo tempore, quo fuit extra Religionem, in propriis alimentis consumpsit, vt si mutuo accepit 4

accepit nummos ad alimenta vel caupo, aut quidam alij bona fide existimantes eum non fugere subministrauerunt? Quoad eiectos iniustè dic teneri Monasterium ad alimenta ministranda, quia potest hic compellere Monasterium, vt ipsum admittat, & ab eo alimenta percipiat, tanquam iniustè eo iure spoliatus, ita docent Surd. *de aliment. tit. 9. q. 25. num. 6.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 140. vers. quando Religiosus,* Sanch. *d. cap. 9 num. 8.* vbi etiam cum Nau. *comm. 2. de Regular. num. 65. vers. addo septimò*, intelligit, ita vt iniustè eiectus possit petere alimenta futura, non tamen præterita, nisi mutuò illa accepisset. Vnde fit, vt si Monachus quasi iniustè expulsus conueniat Monasterium, debeat ab illo accipere alimenta cum sit in possessione Monachatus, & percipiendi alimenta à Monasterio, vt per Laram *in l. si quis à liberis, §. si vel parens num. 59. ff. de liberis agnosc.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 35. num. 21.* Valasc. *cons. 7. num. 3.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 128. à num. 10.* vbi *num. 11.* dicit quòd tenetur etiam Monasterium ad alimenta interim dum disputatur an sit Monachus, *& q. 121. num. 2.* tenet sufficere aliquam Monachatus præsumptionem. De eiectis autem iustè clarum est non teneri Monasterium, cùm eos à se præciderit, & eiecerit iustè, ac proinde obligatione eos alendi se liberauerit ob eorum culpam, in pœnamque delicti eorum vt per Paul. *cons. 6. num. 1. vol. 1.* Surd. *de alim. tit. 7. q. 35. num. 1.* Sanch. *d. c. 9. num. 20.* Quoad fugitiuos verò, & Apostatas existimo ad nihil teneri Monasterium, quia Monasterium non tenetur eos alere quamdiu in fuga sunt, Henric. *hîc n. 9.* Surd. *tit. 8. priuil. 97. n. 6. & tit. 9. q. 27. n. 12. in fine*, ad similitudinem patris, qui non tenetur alere filium sua culpa à consortio suo recedentem, Pinel. *in l. 2. p. 1. n. 51. C. de bonis mat.* Emman. Soar. *in thesaur. recept. sentent. verbo filius, n. 185.* Ascan. *de patria potest. effectu 17. num. 32.* Surd. *tit. 7. q. 7. num. 1. & 2.* ad similitudinem etiam viri, qui non tenetur expensas subministrare vxori suæ ab eo sua culpa diuertenti, gloss. *verbo matrim. in cap. significasti, de diuort.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxorem, §. 64. num. 6. & 10.* Surd. *d. q. 7. num. 2.* Sanch. *d. cap. 9. num. 21.* vbi *num. 22.* resoluit quòd si apostata, vel fugitiuus ab aliquo caperetur in Monasterium reuocandus, ex tunc tenebitur Monasterium ad alimenta, & expensas, quia ex tunc vtiliter eius negotium geritur, idemque resoluit si ipse pœnitentia ductus redeat, quia tunc necessarias reditus expensas tenetur Monasterium soluere, ad quæ pro illo reuocando tenebatur.

5 Secundum: Vtrùm liceat Religioni eiicere Religiosum professum tanquam incorrigibilem? in quo affirmatiua sententia recepta est ex communi stylo cuiuscumque Religionis, quam tuentur, multisque latè comprobant S.Thom. *quolib. 12. art. vlt.* S.Bonau. *in reg. D.Francisci, q. 14.* Antonin. *part. 3. tit. 16. cap. 4. in fine,* Humbert. *in reg. D.Augustini, cap. 99.* Capuc. *in priuil. Mendicant. verbo eiicere,* Nau. *tom. 2. de Regularib. num. 33. vers. secundò, & sub hoc tit. cons. 50. num. 1. in antiq. aliàs cons. 77. num. 1. in nouis*, Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 140. vers. de eiectis,* Azor. *d. lib. 12. cap. 16. q. 2.* Fr. Emman. *d. tom. 1. q. 30. art. 13. & 14.* Barthol. à S.Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 6. quæst. 226.* vbi *q. 227.* an solus incorrigibilis possit è Monasterio expelli, & *q. 228.* quisnam Religiosus censeatur incorrigibilis, ita vt possit ob eius contumaciam ab Ordine expelli, Less. *d. cap. 41. dub. 14. num. 106.* Sanch. *d. c. 9. n. 3.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom. 1. q. 52. art. 1.* latè Anton. Ricciul. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existen. lib. 8. cap. 10. per totum.*

6 Quænam sint crimina, atque delicta propter quæ Religiosi ab Ordine possunt expelli, commemorat Fr. Ludou. Miranda *d. q. 52. art. 2.* vbi *concl. 1.* de incorrigibili, & *concl. 2.* de committente diuersas apostasias, & *concl. 3.* de committente crimen homicidij, & *concl. 4.* de sodomita, & *concl. 5.* de ementiente se habere impedimentum, quo iure non posset profiteri, dum fuisset interrogatus ante assumptionem habitus, seu ante professionem. Vltra corrigibilitatem requiritur quòd defectus non solùm innotescat Fratribus, sed etiam sæcularibus, & quòd ex iis alij de facili possint corrumpi, vt est originale dictum S. Bonauent. *quæst. 14. super reg.* S. Francisci, quod refert Rota *in vna Vlixbonen. Monasterij 19. Nouembris huius anni 1625.* coram Reuerendissimo Domino meo Coccino Decano.

Tertium: Vtrùm si eiectus à Religione, habitúque priuatus ex iusta, & rationabili causa à Religione repetatur, séque paratum ad ipsum recipiendum offerat, sed ipse redire recuset, sit apostatarum numero recensendus? negatiuam opinionem tuentur Nau. *sub hoc tit. consil. 18. n. 2. & cons. 51. & sub tit. de statu monach. cons. 3. & ad cap. non dicatis, 12. q. 1. n. 36.* Valer. Reginald. *lib. 18. num. 417.* Azor. *d. lib. 12. cap. 16. q. 6.* Fr. Emman. *d. tom. 1. q. 30. art. 21.* Anton. Ricciul. *d. lib. 8. cap. 11. per totum.* Verùm probabilius est eiectos, quantumcunque per sententiam diffinitiuam expulsos à Religione, teneri quandocunque Superiores voluerint eos admittere, ad Religionem redire, posséque eos ad id cogi, vt probat text. *in præsenti*, & docent addit. ad Nauar. *sub hoc tit. cons. 77. in fine*, Soar. *tom. 5. disp. 27. sect. 5. num. 20.* Vasq. *1. 2. q. 96. art 4. disp. 165. cap. 8. num. 87.* Less. *d. dub. 15. num. 111.* quos refert, & sequitur Sanch. *d. cap. 9. num. 30.* vbi contrariis respondet, quibus adde Sayr. *in claui Regia, lib. 10. cap. 9 num. 25. & 27.* Molin. Cord. Cosm. Philiar. & Aragon. quos refert, & sequitur Barthol. à S. Fausto *d. lib. 6. q. 253.* 7

8 Quartum: Vtrùm eiectus huiusmodi possit cogere Religionem, vt illum iam planè correctum admittat? In quo negatiuè respondendum videbatur iuxta priorem præcedentis dubij sententiam, quia sicut Religio non potest compellere eiectum ad redeundum, ita si eiectus pœnitens erroris petat iterum recipi, Religio non tenebitur, quia Religio, & Monachus debent pari iure censeri *cap. ad Apostolicam, hoc tit.* quo fundamento hanc partem tuentur Anton. Ricc. *d. c. 11. num. 9.* Barthol. à S. Fausto *d. lib.... quæst. 254.* vbi citat pro se Fr. Emman. & Azor. variè respondens ad text. *in præsenti.* Iuuat etiam, quia cùm expulsi ab Ordine pro suis culpis sint infames, non possunt compelli Prælati eos iterum admittere, tam quia ex iure, & constitutione Sixti V. tales infames ob eorum delicta Religionem ingredi prohibentur, Fr. Emman. *d. art. 21.* Azor. *d. lib. 12. cap. 17. quæst. 2.* Fr. Ludou. Miranda *d. q. 52. art. 7.* vbi concludit quòd casu, quo hos eiectos iterum ad Ordinem recipere conueniat, id debet fieri præcedente Pontificis dispensatione, refert Hieron. Roderic. *d. resol. 57. num. 7.* Verùm affirmatiua pars ex eo probari videtur quòd cùm Religio ius habeat hos reuocandi, iuxta text. *in præsenti*, & resoluta *sup. dub. 3.* in secunda sententia videntur etiam ipsi iure cogendæ Religionis potiri post sufficientem correctionem, ne dispar vtriusque contrahentis conditio existat, vt per S. Antonin. *part. 3. tit. 16. cap. 5.* Nau. *sub hoc tit. cons. 51. in fine, in antiq. & cons. 18. in fine in nouis*, Molin. *d. disp. 140. vers. quod ad votum.* Menoch. *de arbitr. casu 149. num. 1.* Tap. *in auth ingressi, C. de Sacrosanct. Eccles. verbo sua, cap. 6. num. 43.* Less. *de iustit. lib. 2. cap. 41. dub. 15. num. 11. vers. verius tamen puto*, vbi limita, nisi Religio iustas non admittendi

causas haberet, Sanch. d. c. 9. n. 32. Fr. Ludou. Mirand. d. q. 52. art. 6. Et hos eiectos ad suam Religionem iterum redeuntes nullatenus noua professione indigere tenent Fr. Emman. d. q. 30. art. 28. Barthol. à S Fausto d. lib. 6. quæst. 258. Hieron. Roder. d. resol. 57. num. 13. & Sanchez d. cap. 9. n. 32. vbi etiam resoluit tunc restituendos esse ad eum locum, & gradum, in quibus ante repulsum erant, contra Fr. Emman. d. art. 18. in fine.

9 Quartum: Vtrùm eiecti ab ordine teneantur aliam ingredi Religionem? Affirmatiuam partem tenent S. Bonauent. in reg. D. Francisci, q. 14. ad fin. Cordub. in ead. reg. cap. 2. quæst. 21. puncto 3. D. Antonin. part. 3. tit. 1. c. 4. in fine, & sequi videtur Fr. Ludouic. Miranda d. quæst. 52. art. 3. Verùm contrarium tenendum est, quia professus minimè vouet Religionem in genere, sed hanc; ergo vel ad hanc, vel ad nullam tenetur, & ita docent Sot. de iustit. lib. 7 quæst. 2. art. 1. in solut. ad 3. prope fin. Nauarr. comment. 2. de Regul. num. 36. Molin. d. disp. 140. vers. quod ad votum, Azor. d. lib. 12. cap. 16. quæst. 7. & 13. & cap. 17. quæst. 2. Less. d. cap. 41. dub. 15. num. 111. Barthol. à S. Fausto d. lib. 6. quæst. 231. Fr. Emman. d. tom. 1. quæst. 30. art. 10. Sanchez d. cap. 9. n. 34. Anton. Ricciul. d. cap. 11. num. 7. Vnde deducitur posse hunc ad aliam Religionem siue æqualem, siue laxiorem absque vlla prorsus licentia transire, Nauarr. consil. 51. num. 2. sub hoc tit. in antiq. & consil. 78. num. 1. sub eod. in nouis, Fr. Emman. d. quæst. 30. art. 21. Barthol. à S. Fausto d. lib. 7. quæst. 255. Less. d. c. 41. dub. 14. Sanchez d. cap. 9. num. 36. vbi intelligit quando professus ille in perpetuum eiectus est, itavt quantumvis correctus nulla subsit spes, vt admittatur. Vnde etiam deducitur professos eiectos non posse à Superiore eiiciente compelli vt ad aliam Religionem transeant, sicut docent Nauarr. commento 2. de Regular. num. 71. & sub eodem tit. consil. 17. in fine, in antiq. aliàs consil. 16. & consil. 80. n. 1. in nouis, Less. d. cap. 41. dub. 15. n. 114. in fine, Fr. Emman. d. quæst. 30. art. 22. Sanch. d. cap. 9. num. 40.

10 Quintum dubium: Vtrùm Religiosi professi iustè, & in perpetuum eiecti maneant à tribus votis Religionis liberi? Negatiuè respondendum, manent enim veri eiusdem Ordinis Religiosi, votisque ligati, vt docent Nauar. commento 2. de Regular. n. 34. 35. & 36. & commento 3. num. 45. Cordub. in reg. S. Francisci, c. 2. quæst. 21. sect. 3. Petr. de Ledesma in summ. tom. 2. tract. 10. cap. vlt. dub. 2. in solut. ad 4. Soar. tom. 3. disp. 21. sect. 3. Fr. Emman. d. q. 30. art. 19. & 20. Vasquez 1. 2. quæst. 96. art. 4. disp. 165. num. 87. Azor. d. lib. 12. cap. 16. quæst. 4. & quæst. 7. in fine, & quæst. 11. & cap. 17. q. 2. Ribadeneira de instit. Soc. IESV, cap. 14. vers. Assi que no, Molin. d. disp. 140. vers. quando verò, & vers. quoad votum, & disp. 276. vers. quoad cæteros, Campanil. in diuersorio iuris Canon. rub. 12. cap. 15. num. 6. Less. d. c. 41. dub. 15. n. 112. Sanchez d. cap. 9. num. 27. Fr. Ludouic. Miranda d. q. 52. art. 5. me citato in hoc loco, D. Mari. Cutel. de donat. inter patrem & filium, tract. prima, disc. 2. part. 5. num. 4. & nouissimè Fr. Hieron. Roder. in compendio quæst. Regul. resol. 57. n. 6. Quoad obedientiam tamen certissimum est quòd Religiosus per sententiam diffinitiuam à Religione eiectus manet subditus, atque subiectus Episcopo, siue Prælato Ordinario, sicut cæteri alij Clerici, Nauar. locis proximè citatis, & sub hoc tit. consil. 50. num. 3. & consil. 51. num 2. in antiq. aliàs consil. 77. num. 3. & consil 77. num. 2. & consil. 79. num. 2. in nouis, Campan. d. c. 15. num. 7. Zerol. in praxi Episcop. p. 2. verbo Regulares, §. 3. Fr. Ludouic. Miranda d. q. 52. art. 4. concl. 1. Fr. Emman. Vasq. Azor. & Less. locis proximè citatis, Barthol. à S. Fausto d. lib. 6. q. 235. quicquid dicant Sot. lib. 7. de iustit. quæst. 1. art. 1. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 3. Quòd si quæras, cui Episcopo debeant esse subiecti, originis scilicet, an domicilij, in quo situm erat Monasterium, an loci, in quem habitaturi se conferunt, respondebitur remanere subiectum Episcopo originis, vnde est naturalis, siue oriundus, vt per Nauar. d. comment. 2. n. 34. Modern. de iurisdict. part. 4. casu 182. num. 4. Vgolin de officio Episcopi, c. 10. §. 9. in fine, Campan. d. cap. 15. n. 7. Aloys. Ricc. in praxi aurea resol. 185 per totam, Barthol. à S. Fausto d. lib. 6. quæst. 232. Fr. Ludouic. Miranda d. art. 4. conclus. 2. quamvis hos minimè teneri Episcopo alicui certo obedire, sed tantùm instar aliorum Clericorum Episcopo subiici in cuius Diœcesi habitauerint, teneant Molin d. disp. 140. col. antepen. Fr. Emman. d. q. 30. art. 19. Azor. d. lib. 12. c. 16. quæst. 11. Less. d. lib. 2. c. 41. dub. 15. n. 114. quos refert, & sequitur Sanch. d. c. 9. n. 29. quæ tamen opinio probabilis est. Et ita si sint Subdiaconi, aut aliquo ordine insigniti, nisi aliud obstet possunt in alios sacros Ordines promoueri, Fr. Emman. d. quæst. 30. art. 24. Fr. Ludouic. Miranda d. quæst. 52. art. 6. 11

Sextum: Vtrùm teneantur huiusmodi eiecti ad obseruantias Regulares, & reliqua vota iuxta Religionis suæ institutum in ea emissa præter tria substantialia, castitatis, paupertatis, & obedientiæ; veluti ad ieiunia, vigilias, delectum ciborum, & similia? In quo vna sententia tenet hos obligari seruare regularem vitam etiam iuxta regulam, quam promiserunt, in quantum se compatitur cum proprio ipsorum statu, etiam ieiunia, & similia, vt per D. Antonin. part. 3. tit. 16. cap. 5. §. 8. Syluest. verbo Religio 6. quæst. 17. Cordub. in reg. D. Francisci, cap. 2. q. 21. puncto 3. Fr. Ludouic. Miranda d. q. 52. art. 5. conclus. 1. in med. Portel. in dubiis Regularib. verbo eiicere ab Ordine, num. 5. Villalob. part. 2. summ. tract. 35. diffic. 39 n. 5. cum seqq. Fr. Hieron. Roder. in compendio quæst. Regular. tit. 52. num. 6. & saltem vbi regula obligat sub mortali Fr. Emman. d. quæst. 30. art. 89. in fine. Sed contrarium verius est, meritóque sustinent Nauar. comment. 3. num 46. & sub hoc tit. consil. 51. num. 2. in antiq. aliàs consil. 78. num. 2. in nouis, Conrad. in suis respons. p. 1. q. 285. Bartol. à S. Fausto d. lib. 3. quæst. 237. Less. d. cap. 41. dub. 15. in fine. Aragon. Philiarch. Sayr. & Emman. Sà, quos refert, & sequitur Sanchez d. cap. 9. num. 53. vbi n. 56. cum Vega in sum. tom. 2. cap. 86. casu 16. resoluit quartum votum in Religione B. Mariæ de Mercede vacandi Redemptioni captiuorum, & aliud in Ordine Minimorum S. Francisci de Paula vitæ quadragesimalis eiectos huiusmodi non obligare, non quod illud omnino extinguatur, sed suspensum sit quandiu illi extra Religionem sunt, de quo etiam Barthol. à S. Fausto d. lib. 6. quæst. 237. num. 4. Vnde benè colligitur hos eiectos in perpetuum non teneri deferre habitum suæ Religionis, si eo spolientur, vt docent Nauar. d. comment. 2. num. 36. & sub hoc tit consil. 51 n. 2. in antiq. aliàs consil. 78. n. 2. in nouis, Barthol. à S. Fausto d. lib. 7. quæst. 250. Azor. d. lib. 12. cap. 18. q. 13. Sayr. in claui Regia, lib. 6. cap. 9. num. 28. Fr. Emman. d. quæst. 30. art. 26. Less. d. cap. 41. dub. 15. num. 112. Sanchez d. cap. 9. num. 55. Hinc etiam infertur huiusmodi eiectos (quando non sunt in Sacris) non teneri diuinum Officium recitare, tum quia constituuntur in statu, in quo non est consuetudo recitandi diuinum Officium, vel saltem non sunt in statu, in quo ex consuetudine obligentur ad Canonicas preces, vt docent Sot. de iustit. lib. 10. quæst. 5. art. 3. Bonacina de horis Canonic. disput. 1. quæst. 2. puncto 2. n. 6. Barthol. à S. Fausto d. lib. 6. quæst. 241. quicquid aliter sentiant Nauarr. de orat. cap. 7. num. 20. Lessius de iustitia, lib. 2. cap. 36. dub. 9. num. 50. Azor. instit. moral. part. 1 lib. 10. c. 6. à quæst. 5. Soar. de Relig. tom. 2. tract. 4. lib. 4. 12 13 14

lib.4. cap.17.num.9. Malder. de virtut. tract.10. cap.2. dub.3.

15 Septimum. Vtrùm supradicti eiecti tanquam proprium sibi possint acquirere? in quo dicendum eos nihil tanquam proprium sibi posse acquirere, aut capere, sed solum ius habere acquirendi vsum eorum, quibus ad victum, vestitum, & habitationem indigent, tenentur enim voto paupertatis, prout eorum status patitur, ita docent Nauarr. commento 2. de Regul. num.45. Azor. d. lib.12.c.16. quæst.4. Sayr. d. lib.6.c.9. n.18. Molin. d. disp.140. vers. quando verò, Less. d.c.41. dub.15.n.112. Sanchez d. cap.9. num.45. Fr. Ludouic. Miranda d. quæst.52. art.5. conclus.2. Vnde eos minimè posse testari resoluunt Molin. disp.27. vers. quod ad cæteros, Less. d. dub.15. num.113. Sayr. d. cap.9. num.28. Sanchez d. cap.9. num.46. Vtrùm autem si illicita, & superflua expendant, teneantur accipientes ab eis restituere, ipsique peccent contra paupertatis votum sic illicitè & superfluè expendendo? vide eundem Sanchez loco citato, num.47. & 48. Less. d. lib.2. cap.41. dub.15. Barthol. à S. Fausto d. lib.6. quæst.248. Et cuinam acquirant si aliqua lucrentur bona, vide Nauarr. d. commento 2. num.33. Less. d. cap.41. num.12. Fr. Ludouic. Miranda d. conclus.2. Hunnad. l.31. gloss.2. in fine, tit.7. p.1. Tap. in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. verbo sua, cap.6. num.50. Molin. d. tract.2. disp.140. vers. quoad votum, Barthol. à S. Fausto d. lib.6. quæst.244. cum seqq. Azor. d. cap.16. quæst.9. latè Sanchez in præcepta Decalogi, tom.2. lib.7. c.33. à num.22. Valer. Reginald. lib.18. num.420. Quicquid sit de iure, attento tamen Motu proprio Gregor. XIII. incip. Officij nostri, omnia per hos eiectos vndecunque acquisita pertinent ad Cameram Apostolicam post eorum obitum, si extra Religionem decedant, vt refert Campanil. d. rubr. 12. cap.15. num.9. in princip. Et eiectus tunc dicitur, vt desinat acquirere Monasterio, quando exutus habitu Monachali à corpore Ordinis dimittitur. Rot. apud Farin. decis.149. n.2. part.2. recent. An autem Monachi fugitiui bona, qui sub habitu clericali multa quæsiuerunt, sint subiecta spoliis Reuerendæ Cameræ Apostolicæ, vide Aloys. Ricc. in praxi aurea, resol.389. per totam.

16 Octauum dubium. Vtrùm monialis, quæ adeò incorrigibilis est, vt ipsius emendatio, & correctio in nullo Monasterio speretur, eiici possit? Affirmatiuè respondet Sanchez d. lib.6. cap.9. n.6. per ea quæ dixi ad cap. licet, 18. n.3. supr. hoc tit. cuius contrarium tenet Bonac. in tract. de clausura, & pœnis eam violantibus impositis, disp.1. q.1. punct.9. n.13. Verùm illud certius moniales propter incorrigibilitatem non esse eiiciendas simpliciter à Monasterio, sed nisi ibi puniantur, posse ad aliud transferri, vt est constitutio Vrbani IV. quam referunt Fr. Emman. quæst. Regular. tom.1. q.40. art.9. post princip. Ludou. Miranda de Monialibus, q.3. art.2. quæ constitutio in hac parte, neque per constitutionem Pij V. neque per Concilium Trident. licèt strictiora sint, censetur reuocata, vt testantur Fr. Emman. d. q.49. art.5. vers. secundo, & Miranda d. q.3. vers. quartus casus, refert & sequitur nouissimè Rota in vna Vlixbonen. Monasterij 19. Nouembris huius anni 1625. coram Reuerendissimo D. meo Coccino Decano, quam citat Tambur. de iure Abbatum, tom.1. disp.15. quæst.12.

17 *Qui si in Monasterij*, &c.] Vult hic text. in his, & sequentibus verbis, vt per censuram Ecclesiasticam compellantur Prælati admittere eos fugitiuos, & eiectos, quando salua Ordinis disciplina admitti possunt; gloss. hic verbo salua, explicat imposita eis pœnitentia, quam regula illius Ordinis illi delicto imponi iubet. Sed manifestè text. aliud intendit, vt ex ipsomet contextu apparet, atque ita sensus est, vt si fugitiui, & eiecti admittantur ad Religionem, quando ea admissio non esset contraria regulæ illius Ordinis, si enim regula præscriberet hos ad Religionem non admittendos esse (vt regula D. Benedicti cap.29. id præcipit de his, qui post fugam ter recepti fugiunt iterum) textus in præsenti, non iubet eos admitti, sed in locis competentibus ad agendam pœnitentiam constitui; ita explicant in præsenti Host. n.67. & 8. Butr. n.9. Zabar. n.1. not.3. Ioan. Andr. n.4. Anchar. n.5. Henric. in fine, Azor. d. lib.12. c.17. q.2. Sanchez d. c.9. n.12. referunt Portel. in dub. Regularib. verbo eiicere ab Ordine, n.6. & Hieron. Roderic. d. resol.57. num.8. quod in Capitulo Generali Romæ habito sub Reuerendissimo D. Ioanne Ferro de anno 1612. statutum fuit vt eiecti ab Ordine, & ad triremes damnati, non possint iterum recipi ad Ordinem, etiamsi rogent; vbi etiam declaratum fuit quòd censetur expulsus ab Ordine qui damnatur ad triremes, etiamsi in sententia non declaretur expulsio.

Quòd si hoc Regularis Ordo, &c.] Vult text. in his & seqq. verbis, vt si salua Ordinis disciplina fugitiui, vel eiecti recipi nequeant, prouideant Prælati, vt apud eadem Monasteria in locis competentibus, absque graui scandalo id fieri potest, alioquin in aliis eiusdem Ordinis Religiosis domibus, ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur; nomine autem competentium locorum, intelliguntur ergastula Monasterij, in quibus religiosi separati ab aliis vitam transigant, sui delicti pœnam luentes, ita docent in præsenti, Hostiens. n.9. Ioan. Andr. n.4. Butr. num.10. Anchar. num.6. Abb. n.1. notab.4. Zabar. n.2. quæst.8. Henric. num.7. Azor. d. quæst.2. Sanchez d.c.9. num.13. 18

Si absque graui scandalo fieri poterit.] Id est, quando ex admissione cæteri Religiosi non ita offenderentur, vt potius se exituros, quàm cum talibus eiectis commoraturos dicerent, ita Hostiens. Ioan. Andr. Butr. & Zabar. locis proximè citatis. Fr. Emman. d. q.50. art.5. in fine, Sanch. d.c.9. n.13. in fine. 19

Talibus vitæ necessaria ministrentur.] Probat hic text. subministranda esse vitæ necessaria fugitiuis, & eiectis Religiosis apud alia Monasteria eiusdem Ordinis constitutis, vt per Fr. Emman. tom.1. q.23. art.2. Azor. d. lib.12. c.16. q.3. Sanchez d.c.9. n.14. Cuius verò expensis subministrari debeant, dicam infrà ad glossam. Illud verò certum est monialem non dici eiectam à Monasterio, quando semper per illud fuit alita, vt censuit Rot. apud Farin. decis.115. num.1. part.2. recentiorum. 20

In gloss. *Vita necessaria*, ibi, & qui ministrabit ei necessaria, Alij as prioris monasterij, vel secundi, credo quòd Abbas prioris Monasterij. Meliùs tamen sic distinguendum puto. Si Religiosus hic bona sua contulerat Monasterio, quidem alimentis sufficientia, illis ali debet: si autem non contulit, aut sufficientia non sunt, alendus est impensis prioris Monasterij, quòd si id non habuerit vnde eum alat, ministrabit alimenta posterius Monasterium, ita docent in præsenti, Hostiens. num. vlt. Ioan. Andr. etiam num. vlt. Butr. num.14. Zabarel. num.2. quæst.10. Abb. num. fin. Anchar. num.9. Henric. num.7. Tap. in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. verbo sua, c.6. num.37. cum duobus seqq. Azor. d. lib.12. c.17. quæst.3. Quòd si vtrumque Monasterium habuit bona huius eiecti, quodlibet modicum contribuere tenetur, vt per Anan. hic n.8. Fr. Emman. d. q.23. art.2. vbi limitat in Religione Fratrum Minorum Regularis obseruantiæ, cùm in ea summam paupertatem profiteantur Fratres, & Monasteria, ideo vsu receptum est, vt Monasterium in quod Frater mitti- 21

titur,

tur, ad pœnitentiam agendam ei necessaria ministret, de quo vide Rot. *decis.* 109. *&* 115. apud Farinac. *p.* 2. *recent.*

22 Notari solet glossa hæc ad id, quòd Ecclesia alit delinquentes, qui ad eam confugiunt, vt per Boër. *decis.* 303. *n.* 3. Lar. *in l. si quis à liberis, §. solent, n.* 49. *ff. de liberis agnosc.* Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 73. *à princip.*

23 Nouissime in sacra Congreg. Concilij S.D.N. Vrbani Papæ VIII. iussu edita fuerunt decreta de Regularibus apostatis, & eiectis sub die 21. Septembris 1624. quæ post primam huius libri impressionem impressa inueni apud Hieron. Roderic. *in compendio quæst. Regul. resol.* 57. *sub n.* 3. inter quæ ita habetur: *Ad hæc vt in posterum è Religionibus nullus legitimè professus eiici possit, nisi sit verè incorrigibilis; verè autem incorrigibilis minimè censeatur nisi non solùm concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex iuris communis dispositione requiruntur, sublatis hac in parte statutis, & constitutionibus cuiusque Religionis, & Ordinis, etiam à Sede Apostolica approbatis, & confirmatis; verùm etiam vnius anni spatio in ieiunio, & pœnitentia probetur in carceribus, proindeque vnaquæque Religio priuatos habeat carceres in qualibet saltem prouincia. Elapso autem anno si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pernicacia perseuerauerit, ne contagione pestifera plurimos perdat, tanquam pecus morbida, ac membrum putre eiici tandem possit, sed ab ipsomet Generali tantum de consilio, & assensu sex Patrum ex grauioribus Religiosis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus, tumque nonnisi instructo secundum eorum stylum, & constitutiones processu, & plenè probatis causis expulsionis ad sacrorum Canonum præscriptum. Interea tamen vsque ad primum generale Capitulum, seu Congregationem proximè celebrandam si quempiam ex iustis & necessariis causis expellere oportebit, eiectio fieri possit à Generali cum consilio, & assensu sex Patrum, supra, quos idemmet Generalis eligere debeat infra quatuor menses à præsentis decreti publicatione, seruata tamen in reliquis forma superius præscripta. Si verò eiecti, quandiu non redierint ad Religionem, in habitu clericali incedant, atque Ordinarij loci iurisdictioni, & obedientiæ subsint, proindeque Generalis illicò expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur. Cæterùm Sacra Congregat. Religionum Superiores seriò admonet, ac per IESV CHRISTI, viscera obtestatur, vt memores paternæ charitatis, & mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, vt lucrentur animas fratrum suorum ferè in profundum malorum delapsas, antequam grauissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur. Idque eò magis quod subditorum sanguinem, qui ex malo negligentium, & sui officij immemorum Prælatorum regimine peribunt, Dominus noster IESVS Christus supremo Dei iudicio de eorum Prælatorum manibus sit requisiturus.*

Præterea statuit, vt iidem superiores nemini ex Religiosis expulsis literas testimoniales concedant, illos ad Sedem Apostolicam reiicientes, vel iubentes aliam ingredi Religionem.

Item vt eiecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi.

Ac postremò censuit esse innouandam, & sua Beatitudinis auctoritate innouat constitutionem felicis record. Gregor. IX. relatam in cap. fin. extra, de Regularibus, *ac propterea declarat eam constitutionem in iis quoque vindicare sibi locum, seruandámque esse, qui iustè, diffinitiuéque ac iuris ordine seruato expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis huiusmodi subsit spes euidens emendationis ex literis saltē testimonialibus Ordinarij, cuius cōscientiam in his literis concedendis Sacra Congreg. seriò onerauit.* Hæc habentur inter illa sacra Congregat. decreta, quæ ex Typographia Cameræ Apostolicæ impressa prodierunt, cum plenissima derogatione quarumcunque constitutionum, & ordinationum Apostol. exemptionum, & priuilegiorum, etiam Maris magni, seu Bullæ aureæ nuncupatorum, quorum tenores, &c. Quæ supradictis quomodolibet aduersantur: potestate insuper iisdem superioribus, etiam Generalibus, & Protectoribus sublata ea, quæ superiùs præscripta sunt, vel eorum aliquid moderandi, seu relaxandi.

De Conuersatione Coniugatorum.

TIT. XXXII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol.* 107. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 175. *verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 129. *verso*, Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 472. Goffred. & Host. *in summ. huius tit* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal. sub hoc tit.* nouè Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon. sub eod.*

De materia tituli vide Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *à disp.* 32. *vsque ad* 40. Fr Basil. *de impedimentis matrimon.* 19. nouè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosor. lib.* 5. *q.* 46. *vsque ad* 119.

SVMMARIVM.

1 *Vxor si viro ad Religionē transeunti consentiat, & ipsa suspectat, nec continentiam voueat, nec Religionem ingrediatur, poterit ipsum repetere,* & n. 2.

3 *Votum temporale castitatis coniugis sexagenarij manentis in sæculo non sufficit.*

4 *Coniugis alterius ingressu in Religionem, vt licitus sit post matrimonium consummatum non est necessaria licentia Episcopi ad professionis valorem.*

5 *Episcopi auctoritate Religionem intrasse præsumitur qui vxore consentiente, & perpetuam continentiam promittente Religionem intrauerit, professionémque fecerit, in qua longo tempore persliterit.*

CAP. Præterea, I. *Alex. III.*

MAritus si de licentia vxoris ingreditur & profitetur Religionem coram Monachis & Sacerdotibus, vxor etiam tenetur Religionem intrare, vel promittere perpetuam castitatem seruare, & si hæc non vult facere, vir est reuocandus à Monasterio ab Episcopo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iur. Pontif. pag.* 327. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 484. nouissimè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 28. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 5. *c.* 1. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *num.* 68. *vers. tertia,* nouè Barthol. à S. Fausto, *in thesauro Religiosorum,* 2

sorum, *lib. 5. q. 97. in princ.* quam quidem huius text. decisionem intelligendam esse eo casu, quo is, qui facultatem tribuit alteri Religionem ingrediendi, ignarus erat obligationis ingrediendi, vel continentiam vouendi, asserunt Gig. *l. 11. verbo esto, tit. 7. p. 1. & l. 2. verbo de guadar, tit. 10. p. 4.* Henriq. *de summ. lib. 11. c. 8. §. 9.* Abb. Rosel. Tabien. Angel. Syluest. Sot. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 33. n. 14.* quibus adde Fr. Basil. *de impedimentis matrim. c. 9. §. 1. vers. sed quid*, vbi tenet eum qui facultatem tribuit, si nolit ingredi Religionem, compellendum esse vt ingrediatur, si erat iuris petentis professionem ipsius, vt alter legitimè profiteretur, conscius, de quo etiam Sanch. *d. disp. 33. num. 27.*

3 *Aut perpetuò castitatem seruare promiserit*, &c. Ergo non sufficit votum temporale castitatis coniugis sexagenarij manentis in sæculo, vt per Bartholom. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib. 5. quæst. 59.*

4 *Ignorante Episcopo.*] Ergo vt sit licitus ingressus alterius coniugis post matrimonium consummatum in Religionem, est necessaria licentia Episcopi, quod etiam suaderi videtur ex *cap. si vir*, *& vxor. 27. q. 2.* ibi: *Si vir, & vxor diuertere pro sola Religiosa inter se consenserint vita, annullatus sine Episcopi conscientia fiat*: ex quo eam exigi docent Host. *in cap. cùm sis, n. 3. super verbo permittas, hoc tit. & in c. vxoratus, num. vnic. super verbo publicè*; *hoc eod. tit.* vbi Ioan. Andr. *n. 1.* Anch. *n. 4. notab. 3.* Butr. *n. 4.* Zabar. *in fine*, & Maiol. *de irregul. lib. 1. c. 4. n. 5.* vbi ait ad coniugum conuersiones validandas decretum Episcopi requiri. His tamen non obstantibus verius censeo eam Episcopi licentiam non esse necessariam ad professionis valorem requiritur enim vt licitè fiat, non tamen vt validè, quia *in d. cap. si vir*, ea licentia petitur: non verò irritatur professio aliter facta, quod apertè colligitur ex *hoc text. in fine*, vbi dicit virum, qui ignorante Episcopo de licentia vxoris professus est, reuocandum non esse, si vxor vouerit castitatem, ergo sentit text. ex defectu licentiæ Episcopi nil offici professioni; ita sentiunt glos. *verbo conscientia in d. c. si vir*, vbi Archid. *n. 1.* Bellam. *n. vnic.* & Turrec. *num. vnic. & in hoc text.* Ioan. Andr. *n. 1.* Butr. *n. 5.* & Abb. *n. 3.* Greg. *l. 2. verbo del Obispo, tit. 10. p. 4.* post Aretin. Scot. Sot. Gabr. & alios, sentit Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 32. n. 3.* & Franc. Basil. Ponc. *d. §. 1. vers. at si, in fine.*

5 Aduertendum in hac materia est quòd si quisquam vxore consentiente, & perpetuam continentiam promittente Religionem intrauerit, professionémque fecerit, in qua longo tempore perstiterit, præsumitur auctoritate Episcopi intrasse, vt per Mascard. *de probat. concl. 1316. n. 10.*

6 *Vir potest, & debet de Monasterio reuocari.*] Non iuris actione ad coniugis alterius petitionem, sed ex solo iudicis officio, cuius est consulere periculo incontinentiæ coniugis in sæculo relicti, dum id imminere viderit, reuocando professionem, & eum illi restituendo, vt intelligit Sanch. *d. lib. 7. disp. 33. num. 18.*

SVMMARIVM.

1. *Matrimonij rati vinculum omnino dirimitur per solemnem Religionis professionem alterius sponsi, & coniux maneus in sæculo est omnino à vinculo solutus*, & n. 2.
3. *Sancti plures de nuptiis ante matrimonium consummatum vocati referuntur.*
4. *Sanctum Ioannem Euangelistam an Christus Dominus à nuptijs ad castitatis professionem vocauerit, ostenditur.*
5. *Nuptiæ in Cana Galilææ non fuerunt S. Ioannis, sed Simonis Cananei.*
6. *Matrimonium non consummatur per culpam præcedentem.*
7. *Coniuges vna caro fiunt per solum matrimonium consummatum.*
8. *Matrimonium consummatur per copulam vi extortam.*
9. *Sponsa vi cognita intra bimestre sibi concessum vtrum ad Religionem transire possit, ostenditur.*

Cap. Verùm. II.

Matrimonium quando est ratum de præsenti, & non consummatum, potest vnus ad Religionem, & alter ad secundas nuptias transire, quia cùm non fuerint effecti vna caro, potest vnus transire ad Deum, & alter remanere in sæculo. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 307.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 476.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 18. c. 2.* & est post Concil. Lateran..... 1

Collige ex text. vinculum matrimonij rati omnino dirimi solemni Religionis professione alterius sponsi, & coniugem manentem in sæculo esse omnino à vinculo solutum, posséque liberè ad alias nuptias transire; ita de fide definitum est per Concil. Trid. *sess. 24. de reform. matrim. can. 6.* ibi: *Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius coniugis non dirimi, anathema sit*, & docent Bursat. *cons. 207. n. 46. vol. 2.* Sebast. Medic. *in tract. Mors omnia soluit, p. 2. concl. 65. n. 208.* Lancel. Gallia *in consuet. Alex. in gloss. vxori, q. 6. n. 33.* Anton. Scap. *de iure non scripto, lib. 51. c. 1. n. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 455. ex n. 10.* Petr. Magdalen. *de numero testium in testam. req. p. 3. c. 3. n. 262.* Henriq. *in summ. lib. 10. c. 34. §. 3. in commento lit. R.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p. 2. n. 71.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 17. n. 2. & de matrim. c. 54. à princ.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 1. art. 4.* Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 5. n. 11.* Ægid. de Coninck. *de Sacram. tom. 3. disp. 26. à n. 30.* Rebel. *de oblig. iust. p. 2. lib. 3. q. 4. à n. 1. & sect. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 26. à n. 30.* Sanch. *de matrim. lib. 12. disp. 13. n. 3.* Vide alia *ad cap. ex publico, n. 2. infr. hoc tit.* Matrimonium reputatur ratum, & non consummatum ad effectum vt vnus ex contrahentibus aliò contradicente possit ingredi Religionem si post illum contractum coram Parocho, & testibus copula non intercessit, quamuis prius non semel etiam cum promissione de contrahendo fuissent fornicati, vt censuit S. Congregat. Concil. *sub die 18. Nouembris 1618.* 2

Fallit conclusio ex text. desumpta in Iesuitis, qui si ingrediuntur Congregationem post dictum matrimonium; quia post longum tempus emittunt professionem, non dissoluitur, ne vxor diu expectare cogatur, eadem Sacra Congregat. *sub die 26. Aprilis 1621.*

Sicut quidam Sancti de nuptiis vocati fuerunt.] S. Teclam ante matrimonium consummatum conuertit D. Paulus, & ad vitam perfectiorem vocauit, teste D. Ambros. *2. de virginib.* & Epiph. *hæresi 58.* Et D. Alexius, Diuáque Cæcilia ex nuptiis ad statum perfectiorem transierunt, vt testantur Metaphrastes, & Surius *in eorum vitis*, & alia exempla referunt D. Gregor. 3

gor. *lib.* 3. *dialog. cap.* 14. & D. August. *lib.* 8. *confess. cap.* 6.

4 Nonnulli summæ auctoritatis Doctores nostri temporis tradunt Christum Dominum à nuptiis ad castitatis professionem vocasse S. Ioannem Euangelistam, id attribuentes DD. Augustino, & Hieronymo *in præfationibus ad Euangelium Ioannis*, vt attestantur Conar. *de sponsalib. p.* 2.*c.*.§.4.*n.*16. Henriq. *in summa lib.* 11.*c.*8. §.6.*lit. M.* & idem videtur probare Palud. *in* 4.*dist.* 27.*q.* 3.*vers. quantum ad* 3. dicens quòd Christus vocauit Ioannem de nuptiis ad Apostolatum, etiam inuita vxore, secundùm illos, qui dicunt quòd ipsa erat Magdalena, quæ propter hoc indignata luxuriata est. Sed hoc de nuptiis D. Ioannis non est vsquequaque certum, vt optimè probat Tolet. *in c.* 2. *D. Ioannis, annot.* 13. & Gutier. *canon. lib.* 1.*c.*17.*à n.*27. ac Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 3. *vers. secundò*. Nuptiæ enim

5 Cana Galilææ non fuerunt D. Ioannis, sed Simonis Cananæi, vt tradunt Nicephor. *lib.* 8. *historiæ Eccles. c.* 30. Adricom. *in theatro terræ sanctæ super tribus Zabulon. p.* 138. Card. Cæs. Baron. *tom.* 1. *annalium Ecclesiæ anno Christi* 31. *pag. mihi* 107. aliàs 121. *in altera edit.* Petr. Gom. Duran. *in libro de la peregrinacion del hyo de Dios*, *c.* 9. *pag.* 239. Hic Simon, qui ex fidei, quam habuit, zelo, Cananæus appellatus est, frater erat Iacobi minoris Hierolymitanorum Episcopi, ex Henric. *in doctissima apologia contra Archiep. Toletanum*, *p.* 1. *c.* 4. *n.* 68.

6 *Dummodo carnalis commixtio*, &c.] Intellige post matrimonium, quia per copulam præcedentem non consummatur matrimonium, vt per Conar. *de sponsalib. p.* 1. *c.* 4. §. 1. *n.* 14. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 1. *n.* 44. *cum seqq.* Petr. de Ledesma *de matrim. q.* 61. *art.* 1. *in fine*, Henriq. *in summ. lib.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 8. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p.* 1. *n.* 107. Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 21. *n.* 12.

7 *Quia cùm non fuissent vna caro*, &c.] Ergo per solum matrimonium consummatum fiunt coniuges vna ca-

8 ro, vt docet Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 13. *n.* 1. etiamsi vi consummetur, per copulam enim vi extortam consummari matrimonium, & prorsus indissolubile effici resoluunt Henriq. *d. lib.* 11. *c.* 8. §. 10. Con. *d. c.* 7. §. 4. *n.* 10. D. Barbos. *d. p.* 2. *n.* 106. Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 22. *num.* 4.

9 Vtrùm saltem possit sponsa vi cognita intra bimestre sibi concessum ad Religionem transire? vide Hippol. *in l.* 1. *in princ. n.* 87. *ff. ad legem Cornel. de sicar.* & *l.* 1. §. *præterea, n.* 12. *ff. de quæst.* Perez *l.* 1. *vers. circa præmissa, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 12. Valasc. *cons.* 29. *n.* 5. Sanch. *d. disp.* 22. *n.* 6. vbi docet posse ingredi, contra quem insurgit Fr. Basil. Pont. *d. c.* 9. §. 1. *in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Professionem qui facit inuita vxore, & ei postea restituitur, non compellitur mortua vxore ad monasterium redire, matrimonium tamen contrahere non debet.*

2 *Maritus inuita vxore, & vxor inuito marito post matrimonium confirmatum non potest intrare Religionem.*

3 *Maritus si absque licentia vxoris ad summum eueheretur Pontificatum, poterit ab ipsa reuocari, vt ei teneatur debitum reddere.*

4 *Votum Religionis inuita vxore emissum omnino est irritum.*

5 *Votum semel irritatum amplius non assumit vires.*

6 *Votum castitatis post matrimonium consummatum emissum ab altero coniuge absque alterius licentia obligat ad non petendum debitum.*

7 *Coniux absque licentia alterius professus tenetur ab ipso reuocatus redire post eius obitum ad Religionem, & non redeundo peccat.*

8 *Matrimonium an fuerit verum inter beatissimam Virginem, & Iosephum.*

9 *Matrimonium contractum à coniuge inualidè professo, & reuocato post alterius coniugis obitum, ratum est, peccat tamen lethaliter contrahens tanquam violator voti simplicis castitatis.*

CAP. Quidam intrauit. III.

Professionem qui facit inuita vxore, & deinde cogitur ad illam redire, mortua vxore non tenetur 1 ingredi Monasterium, sed non poterit accipere aliam vxorem, quia votum non tenet quoad redditionem debiti, sed quoad petitionem. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 308. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 471. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 28. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. *p.* 5. *c.* 2.

Quia ipsum repentè coactus est, &c.] Notatur ad hoc 2 quòd maritus inuita vxore, & vxor inuito marito post matrimonium consummatum non potest intrare Religionem, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *n.* 377. & *lib.* 30. *n.* 68. nouè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib.* 5 *q.* 74. vbi *q.* 85. resoluit si vterque coniux absque mutua licentia profiteatur, professionem esse validam. Sic etiam si maritus, sciente & repugnante vxore, est sacris Ordinibus initiatus, ipsa eum potest repetere, & vir vxori restitutus debitum coniugale reddere iure ipso compellitur, nequit tamen petere, quia suo iure cessit voto castitatis sese obligans, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 38. *n.* 10. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *cap. fin. q.* 12. Quid si vxor absque licentia vxoris ad Summum eueheretur Pontificatum, an possit ab ipsa reuocari vt 3 ei teneatur debitum reddere? Affirmant gloss. *verbo non Apostolus*, *in cap. si quis pecunia* 79. *dist.* vbi Archidiac. & Turrecrem. plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 38. *n.* 12. quibus adde Azor. *d. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 14. *q.* 13. *prope finem*, & me citato *in hoc loco*. Mar. Cutel. *de donat. inter patrem, & filium, tract. prima disc. partic.* 3. *n.* 116. *pag.* 129.

Vnde ratione voti ad Monasterium non tenetur redire. 4 Ergo id votum Religionis inuita vxore emissum omnino est irritum, & nullam obligandi vim sortitur, vt per Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 34. *n.* 10. Quia votum semel 5 irritatum amplius non assumit vires, vt per Nauar. *in man. c.* 12. *n.* 66. Petr. de Ledesma *in sum. tom.* 2. *tract.* 10. *c.* 7. *dub.* 2. *circa primam concl. dict.* 4. Azor. *d. p.* 1. *c.* 17. *q.* 4. & *q.* 11. Sayr. *in claui Regia*, *lib.* 5. *c.* 8. *n.* 6. *illud autem*, plures Doctores refert Sanch. *in præcepta Decalogi*, *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 4. Mar. Cutel. *vbi suprà*, *num.* 122.

Promisit enim se non exigere, &c.] Notatur ad hoc, 6 quòd votum castitatis post matrimonium consummatum emissum ab altero coniuge absque alterius licentia, est validum, & obligat ad non petendum debitum, vt per Angel. *verbo matrim. n.* 4. §. 6. Henriq. *d. lib.* 11. *c.* 15. *n.* 8. *in fine*, Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib.* 1. *q.* 286. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 35. *num.* 25. vbi *num.* 26. tenet huiusmodi votum esse prorsus irritum quoad non reddendum debitum, & *num.* 29. dicit quòd non solùm votum hoc obligat ad non petendum, sed etiam ad non ineundum aliud matrimonium. Quamvis alterum coniugum non posse

posse absque alterius licentia se voto obligare ad non exigendum debitum, teneant Nauarr. *in man. cap.* 12. *n.* 60. Arag. 2. 2. *q.* 88. *art.* 8. Valent. 2. 2. *disp.* 6. *quæst.* 6. *puncto* 6. Veg. *in summa tom.* 2. *c.* 129. *casu* 93. Sà *verbo votum*, *n.* 2-.

7 In glos. *Non tenetur.* ibi, *ipse tamen peccat si non perficit, quod vouit.* Notatur ad hoc, quòd coniux absque licentia alterius professus tenetur ab ipso reuocatus redire post eius obitum ad Religionem, & non redeundo peccat, glossam sequuntur Hostiens. *hic paulo post princip. super verbo non tenetur.* Syluest. *verbo diuortium*, *q.* 15. *casu* 3. Albert. Astens. Monald. Palud. & alij, quos refert Sanchez *d. lib.* 7. *disp.* 34. *n.* 11. Verùm dicendum est hunc culpæ immunem esse, quamvis ad Religionem non redeat, vt deducitur ex hoc text. quatenus decidit hunc post coniugis obitum non teneri ad Religionem regredi, tum quia *cap. placet*, *hoc tit.* solùm dicit, consultius, & congruentius ad huius salutem fore, vt ad Monasterium redeat; quare ita docent *in præsenti*, Butr. *n.* 6. Zabarell. *n.* 2. *oppos.* 4. & Abb. *n.* 4. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez *d. disp.* 34. *n.* 12. Barthol à S. Fausto *lib.* 5. *q.* 7. Soar. *tom.* 3. *de Relig. lib.* 7. *c.* 2. *n.* 12. Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouitiis*, *disp.* 14 *dub.* 1. *ex n.* 17. Vtrùm autem coniux sine alterius licentia professus, nec ab eo in vita reuocatus possit eo defuncto egredi? vide Sanchez *d. disp.* 34. *n.* 18. Azor. *d. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 1. *q.* 6. *vers. si quæras*, Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 81.

8 In gloss. *Non exigere.* ibi, *sic enim Beata MARIA contrahere non debuit cùm proposuerit se non exigere*, & ibi, *& quod dicitur ex Beata MARIA hoc fecit ex reuelatione diuina.* Vide Soar. *p.* 3. *q.* 29. *art.* 2. *sect.* 2. *in fine*, Sanchez *de matrim. lib.* 2. *disp.* 28. *n.* 4. Ribadeneira *in libro pro defensione Societatis*, *c.* 17. latè Fr. Basil. Pont. *de impedimentis matrim. c.* 16.

In ead. gloss. ibi, *quod tenet matrimonium, quia votum non fuit solemne.* Notatur ad hoc, quòd matrimonium contractum à coniuge inualidè professo, & reuocato post alterius coniugis obitum, ratum est, peccat tame lethaliter contrahens tanquam violator voti simplicis castitatis, vt per Innocent. *hic statim in princ.* Abb. *n.* 4. Zabarell. *n.* 2. *q.* 1. *in fine*, Anchar. *num.* 4. *q.* 1. *& num.* 5. *q.* 2. *ad finem*, Greg. *l.* 12. *verbo vale*, *tit.* 7. *p.* 1. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p.* 2. *n.* 101. Azor. *d. quæst.* 6. *vers. si quæras*, Nauarr. Lancell. Rosel. Vega, & plures alios, quos refert, & sequitur Sanchez *d. disp.* 32. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Vxoratus Religionem intrare non potest nisi etiam vxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat*, & n. 2.

3 *Ad Religionem non dicitur transire qui non profitetur.*

4 *Fœminæ naturaliter steriles præ cæteris libidinosæ sunt.*

5 *Mulier quando dicatur senex, ostenditur.*

6 *Votum vxoris manentis in sæculo non sufficit in quacunque ætate si sit periculum suspicionis.*

Cap. Cùm sis. IV.

1 Coniux vnus non potest Religionem ingredi altero manente in sæculo, sed si vxor ita senex est, & sterilis quòd sine suspicione possit esse in sæculo, potest Episcopus dissimulare vt ea remanente in sæculo, & castitatem promittente vir eius transeat ad Religionem, vel ambo profiteantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij*, *pag.* 308. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 485. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 28. *cap.* 4. & est post Concil. Lateran. *p.* 4. *c.* 3.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Henriq. *in summa lib.* 12. *de matrim. c.* 8. §. 7. *lit. F*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 31. *n.* 40. Fr. Basil. Pont. *de impedimentis matrimonij*, *c.* 19. §. 1. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 32. *n.* 2. Gutierr. *eod. tr. c.* 95. *à princip.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 102. *n.* 22. *&* 26. latè Bartholom. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 3. *dub.* 3. *per tot.* 2

Nisi vterque ad Religionem migrauerit.] Intellige profitendo, quia non transit ad Religionem, qui non profitetur, vt per Sanchez *d. disp.* 32. *n.* 4. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib.* 5. *q.* 57. 3

Verùm si ita vxor senex est, & sterilis, &c.] Intellige de sterilitate non ratione naturæ, sed ratione ætatis, vt per gloss. *hic verbo sterilis*, & Butr. *in fine*, ac Hostiens. *n.* 4. *super verbo sterilis*, Sanchez *d. disp.* 32. *n.* 16. *in med.* Barthol. de Vecchis *d. dub.* 3. *n.* 5. *in fine*, Fœminæ enim naturaliter steriles præ cæteris libidinosæ sunt, teste Tiraq. *ad l.* 9. *connub. n.* 121. Credit meritò Sanchez *eod. n.* 16. fœminas quinquagenarias esse senes ad hunc effectum, quia attento breuiori cursu vitæ illarum, ac celeriori senectutis aduetu tam senex est mulier quinquagenaria, quàm vir sexagenarius, quod communis æstimatio testatur, & libidinis ardor ita tepescit in illa, ac in hoc, & iam in ea ætate est sterilis, & communiter verè senex tunc appellatur, & suspicione incontinentiæ libera creditur, refert Barthol. de Vecchis *d. dub.* 3. *n.* 5. mirabile enim est prolem suscipere mulierem quæ sit plusquam quinquagenaria, Mantic. *decis.* 40. *n.* 4. 4 5

Quòd sine suspicione possit esse in sæculo.] Ergo in quacunque ætate periculum sit suspicionis, non satis est votum manentis in sæculo, vt per Couarru. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 6. §. 3. *n.* 3. Sanchez *d. disp.* 32. *num.* 9. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib.* 6. *quæst.* 61. 6

SVMMARIVM.

1 *Vxoratus non est ordinandus ad sacros Ordines nisi vxor continentiam promittat.*

2 *Ordinari vt liceat viro cum licentia vxoris vtrum desideretur ingressus illius in Religionem siue senex, siue iunior sit, an verò satis sit in vtroque euentu vt castitatem in sæculo voueat, ostenditur*, & n. 6.

3 *Ordinatus in sacris ex legitima vxoris licentia manentis in sæculo cum voto castitatis potest simul habitare cum ea, si suspecti minimè sint.*

4 *Matrimonium contrahere liberè possunt constituti in minoribus.*

5 *Beneficia eorum, qui in minoribus Ordinibus constituti matrimonium contraxerunt, vacant ipso iure.*

Cap. Coniugatus.

Coniugatus non est promouendus ad sacros Ordines nisi vxor voueat castitatem, & virum absoluat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Hostiens. Henric. Anchar. 1

Anchar. Panorm. Viuian *in rationali lib. 3 iuris Pontificij pag. 308.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 485. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 28. *cap.* 5. & est post Concil. Lateranen. *p.* 5. *cap.* 6.

2 *Nisi ab vxore continentiam profitente,* &c.] Ergo vt vir habita vxoris licentia licitè ad Ordines promoueatur non desideratur ingressus vxoris in Religionem, siue senex, siue iunior sit, sed satis est in vtroque euentu vt castitatem in sæculo voueat, vt per gloss. *verbo sequestrato, in c. Episcopus* 77. *dist.* & alteram *verbo Religiosum, in c. quia sunt* 28. *dist.* & *in præsenti* glos. *verbo continentiam, in vltim. opinione,* Henric. *n.* 5. & 8. Francisc. Marc. *decis.* 734. *num.* 2. *part.* 2. Maiol. *de irregul. lib.* 1. *cap.* 34. *n.* 3. *vers. in alijs autem,* Gaët. *in repet. cap. ad limina* 30. *q.* 195. *n.* 465. Verùm licet hæc opinio sit valde probabilis, probabilior tamen illa est, quæ sic distinguit. Si vxor est senex non suspecta de incontinentia, sufficit votum continentiæ ipsius in sæculo, secus si iuuenis, tunc enim desideratur ingressus ipsius in Religionem, vt colligitur ex text. *in cap. vxoratus,* & *in c. ad Apostolicam, hoc tit.* & iuxta hanc distinctionem est accipiendus text. *in præsenti,* dum solius voti, castitatis vxoris meminit ad viri promotionem, intelligitur enim quando vxor est senex, nec de incontinentia suspecta: & ideo huius sententiæ sunt *in præsenti,* Innoc. *in fine,* Host. etiam *in fine,* Butr. etiam *in fine,* & Abb. *num.* 4. Nauarr. *in man. cap.* 22. *num.* 52. Greg. *l.* 38. *verbo mui veia, tit.* 6. *part.* 1. Couarr. *de sponsalib. part.* 2. *c.* 6. §. 3. *num.* 3. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 13. *q.* 7. Cald. Pereira *de empt.* & *vend. c.* 30. *n.* 16. Gutier. *de matrim. c.* 96. *à princip.* Sanchez *eod. tract. lib.* 7. *disp.* 39. *n.* 6. ibi *n.* 8. resoluit virum

3 sacris initiatum ex legitima vxoris licentia manentis in sæculo cum voto castitatis, posse simul habitare cum ea si suspecti minimè sint, secus si suspecti sint, tunc enim nullatenus sunt permittendi simul habitare, & *n.* 18. tenet quòd si vxor consensum præstitit non ignara iuris statuentis quid ipsa efficere debeat, vt vir legitimè promoueatur ad Ordines, nullatenus reuocabitur vir eius solo consensu promotus ad Ordines, secus si id ius ignorauit.

4 In gloss. *Ad sacros.* ibi, *datur intelligi quòd possit ad minores.* Notatur ad hoc, quòd constitui in minoribus Ordinibus liberè possunt omni tempore, attento iure matrimonium contrahere, vt per Couarr. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 6. §. 2. *num.* 3. *in fine.* Henriq. *in summa lib.* 10. *de sacramento Ordinis, c.* 2. §. 2. *litera L,* Vasquez *de Ordine, disp.* 249. *c.* 4. *num.* 39. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *cap. vlt. q.* 14. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *num.* 129.

5 In ead. gloss. ibi, *Beneficijs debent priuari.* Ergo beneficia eorum, qui in minoribus Ordinibus constituti, matrimonium contraxerunt, non vacant ipso iure, & hanc partem tenent Alexand. Carrer *lib.* 3. *de sponsalib. cap.* 3. Fr. Emmanuel *in summa, tom.* 1. *cap.* 221. *conclus.* 1. & insinuat Vasquez *d. c.* 4. *n.* 40. Verùm contraria sententia verior est & receptior, quam expressè tenet gloss. *verbo clericalis, in c. vnic. de cleric. coniug. lib.* 6. sequuntur Nauarr. *in man. cap.* 25. *n.* 120. Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 6. §. 3. *num.* 4. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *cap.* 23. *quæst.* 6. *vers. sed quæstio,* & *quæst.* 8. Gutier *pract. lib.* 2. *quæst.* 104. *num.* 3. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 42. *n.* 4. Sayr. *de censur. lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 10. latè Carol. de Grassis *de effectib. clerical. effectu* 5. *n.* 11. *cum seqq.*

6 In gloss. *Ab vxore* Notatur ad hoc, quòd non est habilis ad Religionis ingressum vir, cuius vxor, quæ manet in sæculo, quamuis sit senex, timetur tamen de eius incontinentia, etiamsi voto castitatis sit obstricta, vt per Panorm. *in cap. ad Apostolicam, n.* 1. *de conuers. coniug.* Couarr. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 6. §. 3. *n.* 3. Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Relig. statum nouit. disp.* 3. *dub.* 3. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Vxoratus in Episcopum promoueri non potest nisi vxor Religionem profiteatur,* & n. 2.

3 *Maritus qui contraxit matrimonium de præsenti si efficiatur Episcopus, non ob id censebitur solutum matrimonium de præsenti antea contractum.*

4 *Cardinalis vt quis vxorem habens fieri possit, an desideretur ingressus vxoris in Religionem, ostenditur.*

Cap. Sanè. V.

Coniugatus non potest promoueri ad Episcopatum, nisi vxor prius fiat professa in Religione cum sacro velamine. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 309. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 485. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 28. *c.* 6. & est post Concil. Lateran. *p.* 5. *c.* 7. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt 2 Ioan. Andr. *n.* 2. Butr. *n.* 3. Abb. *num.* 2. Zabar. *num.* 2. *q.* 1. Anchar. *ad fin. in præsenti,* Syluest. *in summ. verbo Matrimonium,* 8. *q.* 12. *dicto* 4. & *verbo diuortium, quæst.* 17. *dicto* 2. Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 6. §. 3. *n.* 3. Gregor. *l.* 2. *verbo en orden, tit.* 10. *p.* 4. Caiet. *in repet. c. ad limina* 30. *q.* 1. *c.* 4. *q.* 195. *n.* 468. Franc. Marc. *decis.* 734. *num.* 6. *p.* 2. Maiol. *de irregular. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 2. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 65. *art.* 4. *dub.* 5. *conclus.* 6. Sanch. *eod. tract. lib.* 7. *disp.* 41. *num.* 3. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 13. *q.* 7. Vnde quamuis maritus, qui contraxit Matrimonium de præsenti, efficiatur Episcopus, non ob id censebitur solutum Matrimonium de præsenti antea contractum, quia Episcopus non potest dici mortuus spiritualiter, cum neque obedientiam absolutam, neque paupertatem voueat, ita D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 2. *num.* 88. Vtrùm autem desideretur ingressus vxoris in Religionem, vt possit maritus ad Cardinalitiam dignitatem promoueri, quæstio est ad præsens institutum non contemnenda, in qua Maiol. *d. cap.* 34. *num.* 2. asserit semper desiderari ingressum vxoris in Religionem. Sanchez verò *d. disput.* 41. *num.* 4. melius tenet non amplius desiderari quàm ad Ordines à viro assumendos, cum non inueniatur textus aliquid speciale in hoc casu decidens, nec ratio, quæ ad aliud sentiendum cogat. 3 4

SVMMARIVM.

1 *Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle Religionem ingredi, compellitur infra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.*

2 *Religionem ingredi potest vnus coniugum altero inuito ante consummationem Matrimonij.*

3 *Matrimonium ratum dirimitur per professionem Militaris Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani.*

4 *Matrimonium ratum non dissoluitur per vota emissa à Mantellatis, & à quibuscumque viris Tertij Ordinis S. Francisci.*

5 Eremi

5 *Eremitica vitæ professione non dirimitur Matrimonium ratum.*
6 *Matrimonium ratum non dissoluitur per vota coadiutorum formatorum emissa in Soc. IESV.*
7 *Matrimonium ratum minimè dissoluitur per ascensum ad Episcopatum.*
8 *Declaratur text. in præsenti*, & n. 9.
10 *Professio Religionis Christi priuilegio ex solo iure diuino positiui Matrimonium ratum dirimit.*
11 *Desponsata vxor non dicitur*, & n. 12.
13 *Bimestre concessum sponsis in hoc text. ad deliberandum de Religionis ingressu, est arbitrarium.*
14 *Papa potest dispensare in Matrimonio rato, vt soluto eius vinculo possint liberè coniuges aliud Matrimonium inire.*

Cap. Ex publico. VII.

1 SPonsa si post Matrimonium de præsenti, sed ante copulam carnalem vult ingredi Religionem, cautionem dare debet, vt intra duos menses ingrediatur, vel redeat ad suum virum; & si transeat ad Religionem, vterque restituat alteri, quæ ab eo noscitur recepisse, nam dictum Christi Matth. 4. & 19. *Non licet viro dimittere vxorem, nisi ob fornicationem*, intelligitur de Matrimonio consummato cum copula, sine qua consummari non potest. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Cened. *collect.* 29. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij*, *pag.* 309. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 485. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 28. *cap.* 7. & est post Concil. Lateran. *p.* 4. *c.* 8.

2 Collige ex text. ante consummationem Matrimonij posse sponsum, vel alterum coniugum; etiam altero inuito ingredi Religionem; vinculum enim Matrimonij rati omnino dirimitur solemni Religionis professione alterius sponsi, vt per Doctores citatos *ad c.... num.* 2 *supr. hoc tit.* quibus adde Couarr. *de sponsalibus, p.* 1. *c.* 5. *n.* 11. *vers. sextò*, & *p.* 2. *c.* 7. §. 4. *num.* 6. Matiens. *ad rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *à num.* 68. *lib.* 5. *noua recop.* Sayr. *in claui Regia, lib.* 5. *c.* 7. *num.* 6. plures alios apud Cened. *collect.* 19. *num.* 1. *ad Decretales, & in collect. ad c.* 2. *supr. hoc tit.*

3 Vnde iam primò infertur dirimi Matrimonium ratum per professionem militaris Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani, quia hæc est solemnis professio, tum quia hi Equites verè, & propriè Religiosi sunt, quare ita docent Nauar. *sup. hoc tit. cons.* 1. *in antiq.* aliàs *cons.* 2. *in notis*, Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 239. *n.* 2. *& super Bullam Cruciatæ*, §. 9. *n.* 123. *& quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 1. *art.* 7. Petr. de Ledesma *de Matrim. p.* 2. *q.* 61. *art.* 2. *ad* 4. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto Matrim. p.* 2. *n.* 82. me citato *in hoc loco*, Mar. Cutel. *de donat. inter patrem & filium, tract. prima, disc.* 2. *partic.* 3. *n.* 11. *pag.* 129. Veg. *in sum. lib.* 6. *casu* 17. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 8. *num.* 6. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 6. *q.* 4. Cened. *d. collect.* 29. *n.* 4. Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disput.* 18. *n.* 8. Gutier. *eod. tract. c.* 54. *n.* 7. Fr. Basil. Ponc. *de Sacramento Matrimonij, lib.* 9. *c.* 7. *n.* 2. *&* 3. & antea *in tract. de impedimentis Matrim. c.* 19. §. 4. *vers. Ego tamen*, vbi *in vers. præterea*, tenet sine dubio asserendum votis Religiosorum Militum Calatrauæ, & Alcantaræ, quibus tantùm promittitur castitas coniugalis; non dirimi Matrimonium ratum. Quamvis Matrimonium ratum non dirimi professione quorumcunque Ordinum Militarium, etiam S. Ioannis teneat Sarmient. *de redditibus Ecclesiast. p.* 4. *cap.* 1. *num.* 13. vbi refert pro se Sotum *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. Illud verò certissimum est in hac materia, quòd per professionem Monialium, & Clericorum Ordinum militarium sub clausura viuentium dirimitur Matrimonium ratum, quia solemnem emittunt professionem, Sanchez *d. disput.* 18. *n.* 7. Gutier. *d. cap.* 54. *num.* 5. Fr. Basilius Pontius *d. cap.* 19. §. 5. *vers. sed in primis*, vbi loquitur de Tertiariis Sancti Francisci, & Sancti Dominici in communi viuentibus.

Secundò infertur non dissolui Matrimonium ratum non consummatum per vota emissa à quibuscumque fœminis Religiosis Diui Dominici, quæ apud nostros *Beate* nuncupantur, Italicè Bizoche., & à quibuscumque viris Tertij Ordinis D. Francisci, non enim solemniter profitentur, sed votis simplicibus se alligant, Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 4. Gutier. *d. c.* 54. *n.* 2. Basilius Pontius *d. tract. de Sacramento Matrimonij, lib.* 9. *cap.* 8. *num.* 1. vbi *n.* 2. resoluit professionem solemnem esse Mantellatarum Ordinis Sancti Francisci, & S. Dominici, quæ collegialiter viuunt, & emittunt tria vota substantialia, vt ex multis constat Summorum Pontificum constitutionibus, quas refert Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *quæst.* 72. *art.* 1. *&* 2. quamvis ipse Fr. Basil. *d. cap.* 19. §. 5. probare nitatur per vota Mantellatarum (quæ Hispanè Beate dicuntur) Ordinis Eremitarum S. Augustini Matrimonium ratum dirimi, nisi illum intelligamus de Mantellatis collegialiter viuentibus. 4

Tertiò infertur professione vitæ Eremiticæ non dirimi Matrimonium ratum, Sanchez *d. disput.* 18. *n.* 5. Henriq. *d. lib.* 11. *cap.* 8. §. 7. Gutier. *dict. cap.* 54. *num.* 3. 5

Quartò infertur per vota coadiutorum formatorum emissa in Soc. IESV non dissolui Matrimonium ratum præcedens, sunt enim simplicia, quamvis publicè emittantur, ita docent Vasquez 1. 2. *quæst.* 96. *art.* 4. *disput.* 165. *cap.* 10. Petr. Ribadeneira *in lib. de Societatis instituto, cap.* 19. §. *el primeres*, Henriq. *d. lib.* 11. *cap.* 8. *num.* 7. Sanchez *d. disput.* 18. *num.* 6. *& in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 29. At verò tribus votis simplicibus Soc. IESV dirimi Matrimonium ratum post Henriq. Gabr. Vasq. & Sanch. resoluit Basil. Pont. *d. tract. de Sacramento Matrimonij, lib.* 9. *cap.* 6. 6

Quintò infertur Matrimonium ratum minimè dissolui per ascensum ad Episcopatum, vt per Henriq. *lib.* 10. *c.* 30. *n.* 3. *lit. Q, & R, & lib.* 12. *c.* 5. *n.* 9. Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 9. 7

Infra duorum mensium spatium, &c.] Intellige ad deliberandum de Religionis ingressu, ad professionem verò datus annus integer, qui à iudice coarctari non potest, ita docent *in præsenti*, Hostiens. super verb. *infra duorum*, & Butr. *num.* 12. D. Antonin. Sot. Barthol. à Ledesma, & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 24. *n.* 4. adde Fr. Basil. *d. c.* 19. §. 2. *in princip. & d. tract. de Sacram. Matrim. lib.* 9. *c.* 9. *n.* 2. Barthol. de Vecchiis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 3. *dub.* 2. *ex n.* 2. Gutier. *de Matr. c.* 54. *n.* 15. Quamvis huiusmodi bimestre præscriptum esse ad profitendum, itavt teneatur sponsus Religionem ingrediens intra illud profiteri, vel Matrimonium cōsummare, minus bene teneāt *in præsenti*, Innoc. *n. vnic.* & Abb. *n.* 11. ac Nauar. *in man. c.* 16. *n.* 27. Vnde iuxta priorem sententiam, quæ verior est, sponsam duodennem per quatuor annos debet sponsus expectare, donec profiteatur, cum profiteri nequeat ante 16. annum expletum attento Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. c.* 15. & ita docet Henriq. *lib.* 12. *cap.* 5. §. 8. *lit. F*, post Menoch. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 3. §. 13. *artic.* 4. Gutier. *d. cap.* 54. *num.* 12. Basilius Pontius *d. cap.* 9. *n.* 5. 8

Sanch. *d. disp.* 24. *n.* 9. vbi *n.* 10. resoluit si alter sponsus prætextu Religionis nimis differat matrimonium consummare, vacando de vna Religione in aliam intra nouitiatus annum, posse iudicem compellere dato termino peremptorio, vt maneat in vna Religione, in qua completo nouitiatus anno profiteatur, vel ad sponsum alterum redeat, & consummare matrimonium, quia aliàs cederet in magnum alterius sponsi damnum, qui diu, imo & toto vitæ spatio posset manere ligatus primo matrimonio, & sic non posset sibi mederi aliud contrahendo.

9 Illud aduertere oportet pro pleniori huius text. intellectu bimestre concessum in præsenti ad deliberandum de ingressu in Religionem currere à die celebrati coniugij, vt docent Fr. Basil. *d. c.* 19. §. 2. *in princ. & d. tract. de Sacram. Matrim. lib.* 9. *c.* 9. *n.* 4. *cum seqq.* Sanchez *d. disp.* 24. *n.* 21. vbi etiam resoluit quòd si iudex præscribat tempus, ab eo tempore menses computabuntur eo modo, quo tunc occurrunt in Kalendario, & de momento ad momentum, & *n.* 25. tenet si sponsi nolint ingredi Religionem, non teneri statim inito matrimonio sibi inuicem reddere debitum, donec bimestre transeat, quia id tempus conceditur *in hoc text.* ad liberandum de ingressu Religionis, quamvis autem hodie neuter coniux ingredi intendat, potest tamen propositum in melius commutare, & ita licebit id tempus expectare, & *n.* 27. asserit si bimestri transacto, vel tempore à iudice præscripto ad consummandum matrimonium, neuter sponsus ad Religionem transiit, & matrimonium consummatum non est, adhuc posse ingredi, quia licèt peccauerit negando debitum post id bimestre, etiamsi Religionem ingredi intenderet, minimè tamen amisit ius statim ingrediendi.

10 *Secundum interpretationem sacri eloquij.*] Ergo professio Religionis Christi priuilegio ex solo iure diuino positiuo matrimonium ratum dirimit, vt per Scot. Vict. Sot. Cordub. & alios, quos refert, & sequitur Fr. Basil Ponc. *d. c.* 19. §. 2. *vers. sed mihi, & d. lib.* 9. *c.* 5. *n.* 4. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 17. *n.* 26. 35. *&* 43. *& de matrimonio, c.* 54. *n.* 8. Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 19. *n.* 3. Rebel. *de obligat. iustitia, p.* 2. *lib.* 3. *q.* 4. *sect.* 2. *à n.* 12. Quamvis dissolui solo iure Pontificio minus benè teneant *in præsenti*, Host. super verbo *consummatum*, Ioan. Andr. *n.* 9. & Butr. *n.* 16. Mich. Medina *lib.* 5. *de continentia sacrorum hominum, c.* 87. *& seq.* Vasq. 1. 2. *disp.* 165. *c.* 5. & Fr. Emman. Ribadeneira, Lessius, & alij, quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benefic. p.* 7. *c.* 10. *num.* 76.

11 *Viro desponsata.*] Ergo desponsata vxor non dicitur, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 2. *n.* 19.

12 *Transire voluerit.*] Intellige cum effectu, sequuta scilicet professione, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 1. *art.* 2.

13 In gloss. *Infra duorum.* Notatur ad hoc, quòd bimestre concessum sponsis *in hoc text.* ad liberandum de Religionis ingressu est arbitrarium, & ita potest iudicem causa cognita restringere, vel prorogare, qui datur ministerio iudicis, sequuntur *in præsenti*, Zabar. *q.* 6. & Abb. *n.* 11. Nau. *in man. c.* 16. *n.* 27. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 242. *n.* 1. Gutier. *de matrim. c.* 54. *n.* 15. Fr. Basil. *d. c.* 19. §. 2. *in princ.* & late *d. lib.* 9. *c.* 9. *n.* 8. *&* 9. Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 24. *n.* 12.

14 In gloss. *Consummatum*, ibi, *Vincent. dixit quòd Papa per dispensationem posset dissoluere tale matrimonium, &c.* Hanc glossæ sententiam, quòd scilicet possit Pontifex dispensare in matrimonio rato, vt soluto eius vinculo possint liberè coniuges aliud matrimonium inire, sequuntur *in præsenti*, Innoc. *in fine*, Host. *verbo consummatum*, Ioan. Andr. *n.* 9. Butr. *n.* 16. Zabar. *n.* 2. *q.* 1. Abb. *in fine*, docent etiam Anch. Beroi. Dec. Socin. Curt. Crat. Loazes, Rosell. Syluest. Armil. Euerard. Hieron. de Monte, Villalob. Borgas. Bertach. Caiet. Medina, & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 14. *n.* 2. Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 21. *& sub tit. de sponsalib. cons.* 49. *in antiq.* aliàs *cons.* 3. *in nouis*, Card. Bellarm. *lib.* 2. *de Monachis, c.* 38. §. *altera solutio est, & § ad tertium dico.* Gregor. *l.* 6. *verbo orden, tit.* 10. *p.* 4. Menoch. *arbitr. casu* 455. *n.* 4. *& de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 10. *n.* 17. *& cons.* 15. *n.* 9. *& cons.* 385. *n.* 4. *cum seqq.* Henriq. *d. lib.* 11. *c.* 8. §. 11. *& lib.* 12. *c.* 5. §. 3. *& c.* 16. §. 7. Surd. *cons.* 36. *à n.* 57. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 1. *art.* 5. Valent. *tom.* 3. *disp.* 6. *q.* 6. *punct.* 7. *& tom.* 4. *disp.* 10. *q.* 1. *punct.* 7. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 2. *n.* 84. 102. *&* 103. & Basil. Ponc. *d. lib.* 9. *c.* 3. Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 14. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 2. *q.* 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 142. *n.* 8. Rebell. *de obligat. iustitiæ, p.* 2. *lib.* 2. *q.* 15. *sect.* 5. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *compar.* 19. *n.* 123. Ceuall. *commun. contra communes, q.* 343. Cabed. de Vasconcellos *diuers. iuris argum. lib.* 3. *c.* 5. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 40. *n.* 116. *& c.* 41. *n.* 69. Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 10. *n.* 73. Soar. *de legib. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 3. *&* 20. nouè Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo dispensatio, differ.* 6. *n.* 4. & me citato *in hoc loco*, Mar. Cutel. *de donat. inter patrem & filium, tract. prima, disc.* 2. *p.* 3. *n.* 129. *pag.* 131. & censuit S. Congreg. Concilij *in Marsicana* 13. *Nouembris* 1627. ex causa scilicet publicam vtilitatem respiciente, & Rota *in causa Burgen. dissolutionis matrimonij* 17. *Iunij* 1594. coram D. Iusto dixit quoad potestatem Papæ dissoluendi matrimonij rati, non consummati non esse dubitandum, quia hæc est communis opinio Canonistarum, præsertim de consensu coniugum, & ex iusta causa. Quamvis contrarium, imo Summum Pontif. non posse dispensare in matrimonio rato, teneant Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 7. §. 4. *n.* 13. Matiens. *in rub. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 7. *lib.* 5. *nouæ recop.* Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 17. *à n.* 12. *in fine*, Bartholom. de Ledesma *de matrimon. dub.* 64. *in fine*, Petr. de Ledesma *eodem tract. q.* 67. *art.* 2. *dub.* 1. Petr. de Soto, Corduba, Vega, Ludou. Lopez, Aragon. & alij quos refert Nicol. Garc. *d. cap.* 10. *n.* 84. & multo plures apud Cened. *d. collect.* 29. *num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Vxoratus non potest transire ad Religionem, nisi vxor prius vouerit castitatem.*

2 *Professio coniugis altero iuuene, & suspecto de incontinentia non profitente, sed manente in sæculo cum voto castitatis, an valida sit, ostenditur.*

3 *Professio coniugis solemniter facta de licentia spontanea alterius, qui manens in sæculo continentiam non promisit, est valida.*

4 *Professus solemniter de licentia spontanea vxoris, quæ manens in sæculo continentiam non promisit, ad eius petitionem non potest reuocari iure actionis, sed ex solo iudicis officio.*

5 *Coniux ex his terminis quibus potest à coniuge reuocari an possit propria auctoritate exire, ostenditur.*

Cap. Vxoratus. VIII.

VXoratus ad Religionem recipi non debet nisi vxor sit ita senex vt nulla suspicio sit transeundi 1

secundi ad secunda vota, & publicè in conspectu Ecclesiæ profiteatur continentiam, & in domo propria cum suis filiis, & familia remaneat; si non est talis, ingrediatur Religionem, sin minus, eius vir non recipiatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Hentic. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag.* 310. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 486. remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 28. *cap.* 10. & est post Concil. Lateran. *part.* 5. *cap.* 9.

2 Vide dicta *ad cap. cum sis, supr. hoc tit.* Vtrùm autem valeat coniugis professio altero iuuene, & suspecto de incontinentia non profitente, sed manente in sæculo cum voto castitatis, dubitant Doctores: Angles *in floribus Theologic. p.* 1. vbi *de matrim. q.* 1. *de essentialib. illius, disp.* 27. *art.* 3. affirmat non valere; sed verissima sententia est talem professionem esse validam, quia non est de essentia professionis coniugis professio alterius, sed solùm desideratur, vt professio sit licita; tum quia text. *in præsenti*, & similes non irritant contra factam, ita sentiunt Palud. Syluest. Rosel. Tabien. & Sot. quos refert, & sequitur Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.* 5. *q.* 65. Nauar. *sub hoc tit. cons.* 14. *n.* 3. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 8. *n.* 9. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 1. *q.* 6.

3 In gloss. *Nullatenus*, ibi, *Ego credo, quòd Monachus sit*, &c. Notatur ad hoc, quòd professio coniugis solemniter facta de licentia spontanea alterius, qui manens in sæculo continentiam non promisit, est valida, sequuntur *in præsenti*, Butt. *n.* 5. & Abb. etiam *num.* 5. Syluest. *verbo matrimonium*, 8. *q.* 13. *dicto* 4. Henriq. *in sum. lib.* 11. *de matrim. c.* 15. *n.* 9. *lit. O.* Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 1. *q.* 6. *vers. si quæras*, Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 33. *n.* 4. Gutier. *eod. tract. c.* 95. *n.* 13.

4 In ead. gloss. ibi, *Episcopus tamen per officium suum*, &c. Notatur ad hoc, quòd professus solemniter de licentia spontanea vxoris, quæ manens in sæculo continentiam non promisit, ad eius petitionem non potest reuocari iure actionis, sed ex solo iudicis officio, cuius est considere periculo incontinentiæ coniugis in sæculo relicti, dum id imminere viderit, reuocando professionem, & eum illi restituendo, quia cùm professioni consensum præstiterit, cessit iuri suo, quod in eum habebat, ac proinde amplius actionem non habet; sequuntur *in præsenti*, Ioan. Andr. *in fine*, Butr. *n.* 5. Abb. *n.* 6. & Anchar. *in fine*, & Zabar. *q.* 1. Gregor. *l.* 11. *verbo de suo officio, tit.* 7. *p.* 1. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 1. *q.* 6. *vers. si quæras*, Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 33. *n.* 18.

5 Vtrùm coniux in his terminis, quo potest à coniuge reuocari, possit propria auctoritate exire? solet à nonnullis dubitari, at dicendum est minimè posse propria auctoritate egredi; quia verè professus est, & tenetur ad obedientiam, & quamvis initio peccauerit ingrediens Religionem non seruatis iure præscriptis in coniuge manente in sæculo, persistens verò in Religione non peccat, quia iam non est sui iuris, & licèt possit reuocari, id non est iure actionis competentis alteri coniugi, sed ex mero iudicis officio ex supradictis, ita citata hac gloss. post Anchar. & Zabar. *in præsenti*, docet Sanch. *d. disp.* 33. *n.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Coniugatus faciens professionem vxore consentiente, licet nunquam intrauerit Monasterium, si mortua coniuge cum alia contrahat, non valet Matrimonium, & Monasterium intrare compellitur.*

2 *Vxoratus professus à Monasterio reuocatus eo quod desiderata sint aliqua iure requisita, ac coniugi restitutus, tenetur eo coniuge defuncto ad Monasterium redire.*

3 *Professio coniugis facta de licentia alterius non vouentis castitatem, valet.*

4 *Vxor manens in sæculo si erat conscientiæ iuris disponentis virum non posse profiteri, nisi ipsa licentiam concedens voueat castitatem, si senex sit, quamvis iuuenis, ingrediatur Religionem, non potest vir professus reuocari, secus si ipsa huius iuris inscia erat.*

Cap. Ex parte. j. IX.

Vrban. III.

Vxoratus, qui de consensu vxoris habitum sumpsit, & votum solemnizauit, deinde mansit cum vxore, quia non vouit, nec ingressa est Religionem, & erat iuuenis, illa mortua accepit alteram, cogitur per excommunicationem relinquere eum, & ingredi Monasterium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 310. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 486. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 19. *c.* 1. 1

Collige ex text. vxoratum professum à Monasterio reuocatum, eo quod desiderata sint aliqua iure requisita, ac coniugi restitutum, teneri eo coniuge defuncto ad Monasterium redire, vt per Gregor. *l.* 12. *verbo vale el casamiento, tit.* 7. *p.* 1. Syluest. *verbo diuortium*, *q.* 17. *dicto* 3. Angel. *in floribus Theolog. p.* 1. *vbi de matrim. q.* 1. *de essentialib. matrim. dub.* 27. *art.* 3. *diffic.* 5. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 1. *q.* 6. *vers. si quæras*, Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 33. *n.* 5. Gutier. *eod. tract. c.* 95. *n.* 14. Quare si professus ille aliud matrimonium tunc ineat, erit irritum ratione voti solemnis in illa professione valida emissi, vt clarè desumitur ex hoc text. vbi iubetur huiusmodi professum, vxore postea ducta dimissa, ad Monasterium, à quo ad priorem vxorem reuocatus fuerat, redire; ita docent Abb. *hîc n.* 2. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 15. §. 9. Barth. à S. Fausto *in thesauro Relig. lib.* 5. *q.* 67. Greg. Angel. Azor. & Sanch. *citatis locis*. Communis enim tam Theologorum, quàm Canonistarum sententia habet professionem coniugis factam de licentia alterius non vouentis castitatem valere, Azor. *d. q.* 6. Durand. Ricc. Maior, Adrian. Sylu. Palac. Rosel. Henriq. Vega, & alij, quos refert, & sequitur Barth. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 66. 2 3

In gloss. *Consentiente vxore*, ibi, *Laur. dixit quòd si scit ius, vel ei dicatur, intelligitur vouere, aliàs non*. Notatur hæc gloss. ad hoc quòd si vxor manens in sæculo erat conscia iuris disponentis virum non posse profiteri, nisi ipsa licentiam concedens voueat castitatem, si senex sit, etsi iuuenis ingrediatur Religionem, non potest vir professus reuocari, secus si ipsa huius iuris inscia erat, sequūtur Abb. *hîc n.* 4. Greg. *l.* 11. *verbo esto, tit.* 7. *p.* 1. & *l.* 2. *verbo de guardar, tit.* 10. *p.* 4 Henriq. *d.* §. 9. Barth. à S. Fausto *d. lib.* 5. *q.* 72. Syluest. Tabien. Sot. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 33. *n.* 14. vbi dicit Doctores citatos meritò loqui de vxore iuris ignara, quia si esset vir, siue esset iuris conscius, siue eo ipso quod vxori licentiam profitendi concederet, censeretur vouere, ac proinde cessaret reuocatio, quòd in ipso habeat locum reg. *ignorantia de reg. iuris in* 6. 4

SVMMARIVM.

1 *Professus Religionem vxore viuente, & dissimulante, ea mortua ad sæculum redire non potest*, & n. 2.
3 *Declaratur text. in præsenti.*

Cap. Consuluit. X.

Clem. III.

1 PRofessus Religionem vxore viuente & dissimulante, ea mortua non potest aliam ducere, & si ducit, debet relinquere illam, & ingredi suum Monasterium, quia non est vxor, & professio tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pont. f. pag. 3 1.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 486.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 19. c. 2.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Brunel. *de sponsalib. concl. 30. n. 9.* Syluest. *verbo matrim. 8. q. 12. dict. 4. & 5. & verbo diuortium, q. 14. & q. 16. in fine,* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 1. q. 6. vers. si quæras,* statim *in princip.* Ea scilicet ratione, quia ex quo confessus ille reuocatus non est altero superstite, eo vita functo efficitur incontinenti omnino valida prior professio, cum ablatum sit obstaculum eius firmitati aduersum: eo maximè, si toto vitæ suæ spatio coniux in sæculo relicto dissimulauit, cùm posset reclamare, quo casu, de quo videtur loqui text. *in præsenti*, ratam effici professionem, tanquam per illam dissimulationem, & silentium vsque ad mortem videatur consensisse docent Abb *hic num. 2.* Zabat. *in fine,* & But. etiam *in fine,* Ludouic. Lopez *part. 2. instruct. conscient.* vbi de matrimon. *c. 54. col. antepen.* Henriq. *in summa lib. 11. c. 5. num. 10.* optimè Nauar. *sub hoc tit. consil. 4. num. 4. in*

3 *antiq. & consil. 5. num. 4. in nouis,* vbi sic ait. Nec obstat *d. cap. consuluit,* quia disponit de coniugato, qui emisit professionem sciente vxore, & dissimulante, & ita non contradicente nec exprefsè consentiente dum viueret, per illam enim dissimulationem, & taciturnitatem vsque ad mortem, illa consequuta, videtur consensisse. Et licèt hæc ad hunc text. explicatio sit ab omnibus recepta, ei tamen acquiescere non potest Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 34. n. 18. & disp 35. n. 15.* ait enim professionem à principio nullam ratam non effici sola morte coniugis, nisi noua ratificatio accedat, & ideò cum Angel. *in summa, verbo matrimonium 4. n. 16.* videtur approbare intellectum, quem præstat gloss. *verbo transiens, & verbo dirimendum, in præsenti*, dum hunc textum explicat quando adfuit consensus, vel postea ratificata est professio.

SVMMARIVM.

1 *Coniux, quæ continentiam vouit, tenetur reddere debitum coniugi, licèt ad tempus voto consenserit.*
2 *Votum castitatis ab vno coniugum de alterius licentia emissum, non officit iuri concedentis licentiam, quia sic vouens quamuis petere nequeat, ac reddere tenetur.*
3 *Declaratur text. in præsenti.*
4 *Vouens omnimodam castitatem de alterius coniugis licentia, an debitum reddere teneatur, remissiuè.*

Cap. Charissimus. XI.

Cœlest. III.

VXor si vouit continentiam perpetuam, & vir non, sed præbuit consensum ad tempus, debent se inuicem maritali affectione tractare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Host. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 311.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 487.* remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 19. c. 3.* 1

Si inueneritis virum ad tempus præbuisse consensum. &c] Ergo secus esset si vxor de licentia viri continentiam vouisset perpetuam, & ideo coniugem, ex cuius licentia alter solus castitatem vouit, non posse debitum petere, tenent, *in præsenti,* gloss. *verbo præbuisse,* & Butr. *n. 2.* ac Abb. *n. 5.* Stunic. *de voto, q. 3. n. 62.* vbi etiam resoluit si is, qui licentiam concessit, debitum petat, alterum peccare mortaliter si reddat; Abulens. *ad c. 30. Numer. q. 81.* Sed verius est huiusmodi votum (nisi aliud specificetur) minimè officere iuri concedentis licentiam, sed eam intelligendam esse vt vouens coniux se ex parte sua ad continentiam obliget absque concedentis præiudicio, itavt petere nequeat, at reddere teneatur: ita tenent *in c. 1. supr. hoc tit.* Innocent. *in fine,* Ioan. Andr. *n. 2.* Butr. *n. 6.* Abb etiam *n. 6.* Anchar. *n. 7.* Zabar. *q. 3.* Nauarr. *in man. c. 12. n. 59. & c. 16. n. 31.* Veg *in summa tom. 2. c. 129. casu 77.* Anton. Gomez *super Bullam Cruciatæ, claus. 10. n. 68.* Fr. Emman. *in summa tom. 1. c. 243. n. 14. & tom. 2. c. 90. num. 5.* Rosel. Angel. Tabien. Syluest. Sot. Philiarch. Vgolin. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez *de matrim. lib. 9. disp. 36. n. 5.* vbi *n. 9. vers. ad quartum*, explicat cum Abb. *hic n. 8.* verbum, *maximè*, in hoc text. referri ad votum temporale, vt sit sensus virum posse debitum petere, maximè si non vouit continentiam perpetuam, sed temporalem, id est, etiamsi maritus vouisset continentiam temporalē, cùm tempus sit iam elapsum. Quid autem dicendum sit vbi alter coniux expressim concessit licentiam alteri vouendi omnimodam castitatem? vide eundem Sanch. *d. disp. 36. n. 7.* An verò coniux, qui de licentia alterius vouit castitatem, teneatur reddere alteri? vide eundem Sanch. *loc. cit. n. 11.* 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Coniux si altero inscio profiteatur, non potest à Religione recedere, nisi viro repetente, reductus tamen non cogitur altero mortuo redire ad Monasterium,* & n. 2.
3 *Votum castitatis post matrimonium consummatum emissum ab altero coniuge absque alterius licentia, est validum, & obligat ad non petendum.*
4 *Coniux sine licentia professus an possit propria auctoritate Religionem deserere altero non repetente, ostenditur.*
5 *Libellus vbi continet plura capitula, valet sententia super aliquibus, nec in reliquis censetur index condemnare, vel absoluere.*

Cap. Placet. XII.

COniux si altero inscio (quem fortè ad diuturnam absentiam, & aliorum dicta putabat defunctum,) non potest à Religione recedere nisi viro repetente, reductus tamen non cogitur redire ad Monasterium. Colligunt ex Ordin. Viuian. *in rationali lib. 3.* 1

lib. 3. iuris Pontificij, pag. 312. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 487. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 19. cap. 4.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text desumunt Greg. l. 7. verbo para guardar, tit. 2. p. 4. Henriq. in summ. lib. 12. c. 5. §. 10. lit. E, F, & G, Fr. Emman. quæst. Regul. tom. 3. q. 13. art. 3. & plura circa materiam huius text. tradit Sanch. de Matrim. lib. 7. disput. 44. & dicam latius in gloss. n. 4.

3 *Eatenus tamen fuit obligatorium*, &c.] Notatur ad hoc, quòd votum castitatis post matrimonium consummatum emissum ab altero coniuge absque alterius licentia, est validum, & obligat ad non petendum debitum, vt per Butr. hic num. 6. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 8. Nauar. in man. cap. 12. n. 60. in fine, Stunic. de voto, q. 4. num. 18. Henriq. in summ. lib. 11. cap. 15. §. 8. in fine, Ant. Gom. super Bullam Cruciata, claus. 10. num. 67. Barthol. à S. Fausto in thesauro Religiosorum, lib. 1. q. 288. Sot. Philiarch. Aragon. Angel. Syluest. & alios, quos refert, & sequitur Sanch. de Matrim. lib. 9. disput. 35. n. 25. & n. 26. resoluit huiusmodi votum esse prorsus irritum quoad non reddendum debitum, & num. 29. asserit non solum votum hoc obligare ad non petendum, sed etiam ad non ineundum aliud matrimonium, & n. 30. quod obligat etiam id votum ad abstinendum à quovis actu venereo extra matrimonium. Quicquid alterum coniugum post matrimonium consummatum posse sine alterius licentia castitatem vouere, teneant S. Thom. in 4. dist. 32. quæst. vnic. art. 4. Palud. in 4. dist. 38. quæst. 3. art. 5. Petr. Sot. lect. 10. de matrim. §. vltim. Barthol. de Ledesma de matrim. diffic. 71. Sà verbo votum, n. 27. Armil. verbo debitum, num. 19. & alij.

4 In gloss. *In eius potestate*, ibi, *& sic auctoritate propria exire non poterat*. Notatur ad hoc, quòd coniux sine licentia professus non potest propria auctoritate Religionem deserere altero non repetente, vt per Butr. hic n. 11. Abb. n. 3. Nauar. sub hoc tit. cons. 2. n. 3. & in antiq. & cons. 6. n. 3. & 4. in nouis, Veg. in summ. tom. 2. cap. 34. casu 104. Sanch. d. lib. 7. disp. 34. n. 14. vbi num. 15. contrarium sibi persuadere asserit, eo quòd nullius valoris fuerit votum illud Religionis, vide apud eum, & num. 16. contra Doctores proximè citatos resoluit coniuge, sine cuius licentia professio facta est, consensum præstante illi professioni, licitum esse professo in foro conscientiæ exire, non obstante consensu manentis in sæculo, & posse hunc ab illo repeti.

5 In gloss. *Tenuit*, ibi, *dic quòd sententia*, &c. Notatur hoc, quòd vbi plures res insimul petuntur, vel libellus continet plura capitula, valet sententia super aliquibus, nec in reliquis censetur index condemnare, vel absoluere, quia tot censentur petitiones, quot sunt capitula petita, argum. l. scire, ff. de verbor. obligat. l. etiam 30. §. 1. vbi gloss. vlt. ff. de minorib. Ant. Gom. tom. 2. var. c. 11. n. 16. Vant. de nullit. tit. ex defectu processus, n. 100. vers. secus.

Cap. Ad Apostolicam. XIII.

Innoc. III.

1 Coniux non potest fieri Religiosus sine altero, vel si sit sine suspicione incontinentiæ, & voueat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Viuian. in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 312. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 487. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 3. sub tit. de Regular. c. 2.

Vide quæ dixi ad cap. cum sis, 4. super hoc tit. qui concordat cum hoc tit.

SUMMARIUM.

1 *Sponsalia de præsenti dissoluuntur per Religionis professionem, non per propositum castitatis seruanda in sæculo.*

2 *Causa solùm impulsiua, & inductiua voti si esset, ea cessante cessat adhuc obligatio voti, quamvis in hoc casu facilior sit causa dispensandi.*

3 *Dispensationes, ac cæteras gratias vitiat omnis expressio falsi, etiamsi causa falsò expressa sit impulsiua.*

4 *Professio vitæ eremiticæ non dirimit matrimonium ratum.*

5 *Matrimonium ratum non dissoluitur per susceptionem sacrorum Ordinum.*

Cap. Ex parte, ij. XIV.

Sponsalia de præsenti dissoluuntur solùm per professionem in Religione, & non perpetuæ continentiæ votum in sæculo, aliter non soluuntur, etiamsi alter coniugum fiat, vel sit hæreticus, & nolit remanere cum altero sine contumelia Creatoris, nisi fortè secus fiat ex reuelatione diuina, vt accidit in quibusdam Sanctis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 312. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 487. remissiuè Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 15. c. 1. 1

Quamvis falsa sit causa, &c.] Notatur ad hoc, quòd si causa solum impulsiua & inductiua voti esset, ea cessante cessat adhuc obligatio voti, quamvis in hoc casu facilior sit causa dispensandi, vt per Tiraquel. in tract. Cessante causa, part. 1. num. 250. & limit. 1. num. 1. Sayr. in claui Regia, lib. 6. cap. 8. num. 14. Azor. institut. moral. part. 1. lib. 11. cap. 5. quæst. 13. Et notatur ad hoc quòd regula cap. cum cessante, de appellat. non procedit in spiritualibus, vt per Tiraquel. d. tract. Cessante causa, limit. 39. 2

In gloss. *Falsa*. Notatur ad hoc, quòd dispensatio solius causæ finalis falsæ expressione vitiatur, nimirum quando Princeps ex falsitate non expressa gratiam minimè concessisset, secus quando concessisset, etiam multò maiori difficultate, vt per Couarr. lib. 1. var. c. 50. n. 5. vers. falsitas, Henriq. lib. 12. c. 3. §. 7. Dec. Parif. Syluest. Loazes, & alios, quos refert, & sequitur Sanch. de matrim. lib. 8. disput. 21. num. 32. Verùm magis recepta est sententia, quæ tenet omnem expressionem falsi vitiare dispensationes, ac cæteras gratias, etiamsi causa falsò expressa sit impulsiua, quia nimirum ea non leuiter mouetur Princeps ad gratiam concedendam, quamvis ea non narrata concessisset: vt docet Nauar. in man. cap. 22. num. 86. vers. quinto, & in Extrauag. de datis, & promiss. notab. 32. n. 48. corol. 4. vers. nec obstat resolutio, & sub tit. de constitut. cons. 1. q. 19. n. 50. in vtraque edit. & sub tit. de rescript. cons. 1. n. 5. Gutier. canon. lib. 2. c. 15. n. 41. cum seqq. & n. 100. Fr. Emman. quæst. Regul. tom. 2. quæst. 46. art. 6. Valasc. consult. 60. n. 5. 3

In gloss. *Propositum castitatis*, ibi, *de vita Eremitica dicunt quidam quòd soluit sponsalia de præsenti*, &c. Notatur hæc glos. in vltima opinione ad hoc quòd pro- 4

fessione vitæ Eremiticæ non dirimitur matrimonium ratum, vt per Henriq. *in sum. lib. 11. cap. 7. §. 7.* Sanch. *de matrim. lib. 2. disput. 18. n. 5.* Gutier. *eod. tract. cap. 54. num. 3.*

In ead. gloss. ibi, *Sicut nec dissoluuntur si vir fieret Clericus.* Notatur ad hoc, quòd matrimonium ratum non dissoluitur per susceptionem sacrorum Ordinum, vt per gloss. *verbo sacri, in cap. 1. de voto, lib. 6.* Couar. *de sponsal. p. 1. c. 7. §. 3. num. 9.* Sot. *de instit. lib. 7. q. 5. art. 3. vers. ex his sequitur, & in 4. dist. 27. q. 1. art. 4. vers. praeterea,* contra D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p. 2. n. 87.* Gutier. *lib. 1. canon. c. 17. n. 20. & cap. 15. n. 17.* Matienz. *ad rub. tit. 1. gloss. 1. n. 72. lib. 5. noua recop.* Mozz. *de contract. lib. tit. de matrim. §. fin. n. 5. in fine*, Petr. Magdalen. *de numero testium in testam. requis. p. 3. cap. 3. num. 262. ad med.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus factus Monachus à coniuge adultera reuocari non potest.*

2 *Coniugi innocenti licitum est inuito adultero ad Religionem transire, quando vel praecessit sententia, vel adulterium est notorium.*

3 *Coniugi innocenti licitum est ad Ordines sacros transire inuita vxore adultera in iis casibus, quibus ei est integrum profiteri.*

Cap. Constitutus. XV.

1 MAritus si fiat professus vxore adulterante, adultera non potest eum reuocare, & debet relinquere adulterum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 313.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 488.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 15. cap. 2.*

2 Collige ex text. innocenti coniugi licitum esse inuito adultero ad Religionem transire, vt per Sanch. *de matrim. lib. 19. disp. 11. à princip.* Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. lib. 31. n. 327.* Fr. Basil. Pont. *de impedimentis matrimonij, c. 30. §. 2. vers. tertio.* Vtrùm autem ad id desideretur sententia diuortij, an potiùs sufficiat adulterium esse notorium, quæstio est dubia, in qua triplicem sententiam refert Sanch. *d. disp. 11. num. 7. 8. & 9.* & tandem *n. 10.* resoluit tunc licere innocenti ad Religionem transire adultero inuito, quando vel præcessit sententia diuortij, vel ea non expectata adulterium ita notorium est, vt possit innocens propria auctoritate deserere consortium, & habitationem adulteri absque metu restitutionis.

3 In gloss. *Ad gradum Sacerdotij*, ibi, *quod bene fieri potuerit*, &c. Ex hac glossa communiter colligitur licere viro innocenti ad Ordines sacros transire inuita adultera vxore, in iis casibus in quibus ei est integrum profiteri, quia ius coniugale æquè obstat ingressui Religionis, ac susceptioni Ordinum; cum ergo adultera omni iure coniugali destituatur, æquè licebit viro ipsa inuita transire ad Ordines, vt ad Religionem, quare ita docent *in praesenti*, Innoc. *num. vnic. super verb. gradum*, Butr. *n. 4.* & Abb. *n. 5.* Nauar. *sub hoc tit. cons. 4. in fine, & sub tit. de sponsalib. cons. 23. n. 6. in antiq.* aliàs *sub hoc tit. cons. 10. n. 1. & cons. 12. n. 1. & cons. 14. n. 3. in nouis*, Ant. Gom. *in Bullam Cruciatæ, claus. 10. num. 69.* Henriq. *in summ. lib. 11. c. 8. §. 10. in initio, & c. 17. ad fin. & lib. 12. c. 6. §. 10.* Fr. Emman. *in sum. tom. 1. c. 230. n. 2. in fin.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p. 1. n. 25.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 13. c. 14. q. 13.* D. Anton. Vict. Gabr. Petr. de Ledesma, Philiarch. Emman. Sà, Vega, & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp. 11. n. 16.* vbi *n. 10.* respondet in hoc text. quatenus habet conscientiam remordisse virum vxoris adulteræ absque eius licentia initiatum, fuisse vanum scrupulum, & ineptum, poterat enim absque illo scrupulo ad Ordines promoueri ob vxoris adulterium. Quamvis id non licere teneant Brunel. *de sponsalib. conclus. 30. declar. 7. n. 11.* Graff. *in aureis decis. p. 2. lib. 1. c. 12. n. 64.* & Gutier. *canon. lib. 1. c. 25. à n. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Coniux absque licentia, vel cum minus legitima alterius, professus non potest reuocari à coniuge postmodum fornicanti, si ipse professus innocens sit,* & num. 2.

3 *Professio dolo graui extorta de licentia alterius coniugis, non habet vim voti simplicis, sed solius castitatis quoad abstinendum à debiti petitione.*

4 *Licentia coniugis vt alter profiteretur quando fuit graui dolo extorta, potest coniux manens in saeculo reuocare professum.*

5 *Coniugi professo absque legitima causa, & innocenti, an integrum sit à Monasterio exire, quando iam constat alterum in adulterium lapsum esse, ostenditur.*

6 *Coniux innocens, qui ob adulterium alterius diuertit, & iam mutato statu factus Religiosus professus fornicatus est, minimè potest à Monasterio extrahi propter fornicationem.*

Cap. Veniens. XVI.

VXor, quæ precibus, vel dolo decepta consentit maritum profiteri, & ipsa deinde fornicatur, si post fornicationem petat virum, non est audienda, maximè quia non repetiit ante fornicationem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 314.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 488.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 15. c. 3.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Barth. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 5. q. 89.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disput. 39. num. 1.* vbi etiam resoluit coniugem relictum in sæculo, cuius adulterium occultum est professo, posse in foro conscientiæ ea reuocatione vti. 2

In gloss. *Captiosè asseruit*, ibi, *quòd licèt dolus interueniat*, &c. Ex his verbis colligunt *in praesenti*, Abb. *n. 1. notab. 2.* Anchar. *num. 2. notab. 3.* & Zabar. *paulo post princ. oppos. 3.* professionem de licentia dolo graui extorta alterius coniugis validam fuisse, eo quòd dolus in his spiritualibus non noceat. Sed Sanch. *d. lib. 7. disput. 35. num. 10.* credit nec vim voti simplicis Religionis eam professionem habere, sed solius castitatis, quoad abstinendum à debiti petitione, & ab alio matrimonio, quamvis si iniretur, validum esset, vide apud eum. 3

In ead. gloss. ibi, *Aliàs si continuisset, non praeiudicasset sibi*, &c. Tenet hæc glossa ideo mulierem in casu huius text. audiendam fore, nisi adulterium admisisset, quòd non emiserit votum continentiæ, nec promiserit Religionem ingredi, quod etiam tenent *in praesenti* 4

senti, Host. n. 5. & Butr. n. 6. Sed eos bene reprobat Abb. n. 5. dicens ideo audientiam non fore ipsi denegandam si continuisset, quòd sponte non consenserit, sed dolo. Vnde rectè colligitur, quando licentia fuit graui dolo extorta, posse coniugem manentem in sæculo reuocare professum, vt post Ioan. Andr. Cald. Archid. Azor. Petr. de Ledesma, & alios plures, resoluit Sanch. d. disp. 35. n. 9.

4 In gloss. *Sponte*, ibi, *Dicas quod monasterium eo inuito potest excipere, & eum defendere*, &c. Ergo coniugi professo absque legitima licentia, & innocenti integrum non est à Monasterio exire, quando iam constat alterum in adulterium lapsum esse, sequuntur Ioan. Andr. *hic n. 5.* Butr. *n. 7.* Innoc *num. vnic. super verbo continuit*, Zabar. *num. vnic. q. 2.* Abb. *n. 5.* Host. *n. 5.* & Anchar. *n. 5.* Brunel. *de sponsal. concl. 30. declar. 8. n. 12. vers. quartus casus*. Sed eademmet gloss. paulo post *in vers. sed quid si exiret*, ait virum è Monasterio exeuntem, & nolentem excipere posse vxori condonare adulterij iniuriam, ac illam admittere, non obstante Monasterij contradictione; ac proinde eam contradictionis arguunt Butr. *hic n. 6.* Zabar. *q. 3.* & Abb. *n. 6.* Denique Sanch. *d. lib. 7. disp. 36. n. 3.* existimat meritò hanc glossam recantantem palinodiam censuisse licere exitum illi professo, non obstante sui Monasterij contradictione, ac posse condonata adulterij iniuria vxorem sibi reconciliare, ex fundamentis per eum relatis, *ibi videre licet*.

5 In ead. gloss. ibi, *Sed quid si vir fornicetur in Monasterio*, &c Notatur ad hoc, quòd si coniux innocens, qui ob adulterium alterius diuertit, & iam mutato statu factus Religiosus professus, vel sacro Ordine initiatus, fornicatus est, minimè potest à Monasterio extrahi propter fornicationem, quia ius acquisitum Monasterio non perditur ob Monachi delictum; sequuntur *in præsenti*, Innoc. *num. vnic. super verbo continuit*, Host. *num. 6.* Butr. *num. 5.* Ioan. Andr. etiam *num. 5.* Zabarell. *q. 4.* Abb. *num. 7.* Anchar. *num. 5.* quos refert, & sequitur Sanch. *de matrimon. lib. 10. disp. 9. n. 34.* vbi etiam resoluit eum tunc solùm teneri redire ad vxorem si sententia diuortij non præcesserat, & dum fornicator est nouitius, vel in solis minoribus Ordinibus constitutus, vel solo simplici castitatis voto ligatus.

SVMMARIVM.

1 *Vxor maritum professum repetere potest non obstante licentia profitendi ab ea metu extorta*, & num. 2.

3 *Coniux professus de alterius licentia metu graui extorta non cogitur redire ad Religionem post mortem coniugis reuocantis.*

4 *Coniux de licentia vxoris metu extorta professus potest propria auctoritate Religionem deserere altero non repetente.*

Cap. Accedens. XVII.

1 VXor potest maritum professum repetere, quando professus fuit de eius licentia metu graui extorta. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib. 2. iur. Pontif. pag. 314.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 488.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 4. Decret lib. 3. tit. 11. cap. vnic.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Host. *in fine*, Ioan. Andr. Butr. & Abb. etiam *in fine*, Zabar. *num. vnic. opposit. 2. in præsenti*, quorum aliqui, videlicet, Host. Butr. & Ioan. Andr. licèt dicant præcipuè ponderari *in hoc text.* vxorem iuuenem nullum votum emisisse, vt sic professio viri non valuerit, ac vxori concedatur repetitio: Abb. tamen, & Zabar. meliùs docent non ponderari vxorem non vouisse, sed licentiam fuisse metu extortam; ideo dictam concl. ex text. desumptam firmant Petr. de Ledesm. *de matrim. q. 64. art. 4. dub. 1. concl. vlt.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 1. q. 6.* nouè Barth. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 5. q. 88.* Rosel. Angel. Syluest. Turrecr. Greg. Lopez, Durand. Ludou Lopez, & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 35. n. 1.* vbi *n. 4.* resoluunt hunc coniugem non esse cogendum redire ad Religionem post mortem coniugis reuocantis, 3
n. 5. pariter decidit hunc exeuntem propria auctoritate à Religione non peccare.

Cum idem vir ad sæculum rediens, &c.] Ergo coniux de licentia vxoris metu extorta professus potest propria auctoritate Religionem deserere altero non repetente, de quo vide Sanch. *d. lib. 7. disp. 34. n. 15.* 4

SVMMARIVM.

1 *Vxor professi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi Religionem, si continens est, & non suspecta.*

2 *Coniux manens in sæculo cum continentiæ voto, si id non seruet post viri professionem, sed incontinenter viuat, cogenda erit ingredi monasterium.*

3 *Vxor professi, quæ dedit viro licentiam profitendi, compelli debet in monasterium intrare, quando est iuuenis, aut suspecta de incontinentia.*

Cap. Significauit. XVIII.

MVlier quæ dat licentiam marito profitendi, & ipsa non est suspecta in sæculo, & vouit perpetuam continentiam, non est cogenda intrare monasterium, quod illi non fuit expressum, & si fuisset expressum, non consensisset. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 314.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 488.* remissiuè Ximen. *in concordant. p. 1.* 1

Et talis ætatis, de qua suspicio, &c.] Ergo à contrario sensu coniux manens in sæculo, cum continentiæ voto, si id non seruet post viri professionem, sed incontinenter viuat, cogenda erit ingredi Monasterium; sic Host. *in cap. placet, num. 2. supr. hoc tit.* vbi etiam Zabar. *2. q. 2.* Ioan. Andr. *num. 2.* & Butr. *num. 7.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 32. num. 12.* vbi etiam dicit, quòd cùm text. *in præsenti*, loquatur de ingressu, & de professione subticeat, non cogenda est profiteri, sed arcenda in monasterio ab incontinentia; deinde idem Sanch. *loco citato*, dubitat cum Abb. *in c. ad Apostolicam, in fine, hoc tit.* quid si non incontinenter viuat, sed aliis vitiis vacet, & in eam partem inclinat, vt compelli debeat ad abstinentiam à vitiis, non autem ad Monasterij ingressum, quia principaliter non delinquit in fidem matrimonij, quæ in his casibus specialiter spectatur. 2

Intrare Monasterium compelli non permittas.] Ergo in Monasterium intrare debet compelli, quando est iuuenis, aut suspecta de incontinentia, ne incontinentiæ periculum incurrat, ad professionem verò, cùm de hoc 3

hoc text. nihil dicat, cogendam non esse videtur, quia vltra proprium votum nemo profiteri est cogendus, *cap. integritas* 32.*q*.2.& ideo ita docent *in praesenti* Innoc.*num.vnic. paulo post princ.*& Butr.*n*.4.nouè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib*.5. *q*.63. Nau.*sub hoc tit.consi*.5.*n*.4.*in antiq*.aliàs *consi*.14.*n*.4.vbi limitat nisi votum emiserit Religionis, tunc enim ait teneri ad Religionem, & cogendum esse profiteri. Verùm Sanch.*d.lib*.7. *disp*.33. *n*.27. habito pro certo vxorem votum Religionis emittentem, cogendam esse Religionem profiteri; quoad illam, quæ vouit solam continentiam dando marito licentiam profitendi, ita distinguit. Si vxor erat iuris petentis professionem ipsius, vt vir legitimè profiteretur, ignare nõ cogetur profiteri, sed includetur in Monasterium, quo à vagationibus arceatur, & cesset incontinentiæ periculum, quia est res dura rem tam arduam iniungere ei, quæ nec expressè, nec tacitè eam promisit, nec mirum si compellatur, vt si intra Monasterium inclusa, quia venit accessoriè ad obseruantiam castitatis, quam promisit, nec compellitur ingredi, vt stet ibi quasi in carcere, sed, vt honestam vitam ducat. Si verò eius iuris conscia erat, cogetur profiteri ex *cap. qui vxorem*, 33.*q*.5.quia sciens id desiderari ad legitimum viri ingressum, assensum illi præbere videtur se ad illud obligare, quam quidem distinctionem habere locum pro foro externo in his, quos iuris ignorantia excusat, vt sunt mulier, minor, & miles, refert idem Sanch. *loco proximè citato*, secus dicens quando non excusat, quia tunc coniux iuris ignara cogetur etiam profiteri.

SUMMARIUM.

1 *Adultera quam maritus reconciliare non vult ad agendam pœnitentiam in aliquo claustro collocari debet.*

2 *Declaratur text. in præsenti*, & n.3.

4 *Sententia diuortij lata si coniux innocens monitus velit adulterum sibi reconciliare, prout adulter, statum mutare profitendo, & semel iam professus reuocari non possunt.*

5 *Fœmina pro adulterio in Monasterium detruditur ad perpetuam pœnitentiam ibidem peragendam.*

6 *Sententia iudicis desideratur, vt licita sit habitationis separatio.*

7 *Viro innocenti integrum est intra biennium à reclusione vxoris adulteræ in Monasterium eam sibi reconciliare, nec illam prout ante id tempus transactum, in viri præiudicium professionem emittere.*

Cap. Gaudemus. XIX.

Gregor. IX.

1 Vxores quæ damnatæ sunt de adulterio, & conuersæ, si mariti commoniti ab Episcopo nolunt eas recipere, sunt collocandæ in claustris cũ Religiosis fœminis, vt ibi perpetuam pœnitentiam agant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib*.3.*iuris Pontif. pag*.314. Alagona *in compend. iuris Canon. pag*. 489. remissiuè Ximen.*in concord. p*.1.

2 *A te diligenter commoniti.*]Ergo non semel tantum debet coniux innocens admoneri, sed sæpè, verè enim tunc poterit dici esse innocentem in mora, & contra rationis limites denegare reconciliationem, & ingressum in Religionem, vt per Ioan. Andr.*n*.3.*in præsenti*, Zabar.*num.vnic.q*.1.& Anchar. *n*.2.quos refert, & sequitur Sanch.*de matrim.lib*.10. *disp*.10.*n*.16. *post princ. vers. item non semel*, vbi etiam *in vers. quod si*, censet numerum monitionum arbitrio prudentis remittendum, vt iuxta delicti qualitatem, & conditionem personarum arbitretur, quando innocens commonitus dicatur esse in mora.

Eas conuersas noluerint recipere.] Ergo procedit, 3
quando coniux adulter esset emendatus, non enim potest tribui innocentis culpæ, aut moræ si adulterum coniugem in delicto persistentem minimè admittat, vt docet Sanch.*d.n*.16.*vers.intellige tamen.*

In claustris cum Religiosis, &c.] Allegari solet text. 4
hic ad hoc, quòd si lata diuortij sententia innocens monitus nolit adulterum sibi reconciliare, potest adulter statum mutare profitendo, & semel iam professus reuocari non poterit, vt docent *in præsenti*, Host.*n*.3. Ioan Andr.*n*.3.Butr.*in fine*, Anch.*n*.2.Zabar.*num.vnic. q*.1.Fr.Basil. Ponc.*de impedim.matrim.c*.30.§.2.*vers. si verò*, Sanch.*d.n*.16.*statim,in princ.*vbi *in fin.*resoluit in hoc casu integrum etiam esse coniugi adultero ad Ordines transire, votúmve castitatis simplex emittere, nec Ordinibus assumptis, aut voto emisso posse illum ab innocente reuocari, aduertit tamen cum Abb *hic* text.*in præsenti*, non probare supradictum notabile ad quod solet allegari, vt manifestè patet, quia non includitur mulier in eo euentu in Monasterium, vt profiteatur, sed ne incontinenter viuat

Vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.]Notatur ad hoc 5
quòd fœmina pro adulterio in Monasterium detruditur ad perpetuam pœnitentiam ibidem peragendam, vt per Tiraq.*ad l*.13.*connub gloss*.1.*n*.122. Menoch.*de arbitr. c*. 419. *n*. 61. *vers. præterea fœmina*, Farin. *in praxi crimin. p*.5.*q*.140.*n*.24.

In gloss. *Ceciderunt*, ibi, *& sunt condemnata per sententiam*, &c Ergo desideratur sententia iudicis, vt licita sit habitationis separatio, vt per Card. Bellarm.*lib. de matrim.c*.14.§.*secundum est*, Iacob.de Graff.*in aureis decis.p*.2.*lib*.1.*c*.12.*n*.66.*in fine*, *& n*.73.*casu* 2.Sanch. *d.lib*.10.*disp*.13.*n*.11.vbi *num.seqq*.alias opiniones refert, & tribus conclusionibus quæstionem dirimit. 6

In gloss. *In claustris*, ibi, *tamen intra biennium potest eam recipere si vult*, &c. Hæc gloss. *per auth. sed hodie*, *C. ad legem Iuliam, de adulter.*tenet viro innocenti integrum esse intra biennium à reclusione vxoris adulteræ in Monasterium eam sibi reconciliare, nec illam posse ante id tempus transactum in viri præiudicium professionem emittere, quòd si emittat, posse à viro reuocari, ita faciendum esse docent *in præsenti*, Host.*n*.3. Ioan. Andr.*etiam n*.3. Butr. *in fine*, Anchar. *n*.2.& Card *num. vnic. q*. 1. Sanch. *d.lib*.10. *disp*. 10.*n*.8. Tiraq. *l*. 9. *connub. gloss*. 1.*p*.9.*num*.90. D. Barbos. *in l*. 2. *ff. soluto matrim. p*. 1.*num*.154. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom*.2. *q*.2. *art*. 7. & procedere etiam lata sententia inclusionis à iudice sæculari, dicit Nauar. *sub tit. de Regular. consi*.38. *n*.1. aliàs *sub tit. de diuort.consi*.4.*n*.1.*in nouis*, quem approbat Sanch *d.loco*, dicens *ibi in fine dicta auth.*decisioni standum esse, ac proin se non corrigi per ius Canonicum, auditque in casu illius auth.transacto eo biennio, quo noluit etiam vir reconciliare posse vxorem profiteri, ac professione facta non posse reuocari à viro, sed sibi imputare debet seram reconciliationem, quod intelligit si eo tempore biennij sit iam vxor emendata, non enim debet viro imputari si eo spatio renuat fieri reconciliationem, nec in more esse dicetur, si vxor in adulteriis persistat, cùm indignum sit eam tunc admittere; aduertitque si vxor nondum professa sit, 7

transacto

transacto quocunque temporis spatio, posse à viro reconciliari, quoniam id biennium est solum præscriptum, vt postea liceat vxori profiteri, nec à viro iam professa repeti possit; quare dum professa non est, sed res integra, ius reconciliandi non denegatur viro.

SVMMARIVM.

1 *Coniuges si se adinuicem absoluerunt continentiam promittendo, & vterque, vel alter eorum, Religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.*
2 *Votum calore iracundiæ emissum non obligat.*
3 *Iracundiæ calor, quo contractus infringuntur, talis esse debet vt ab ira consensus penitus alteretur.*
4 *Iracundiæ calore non dicitur facere qui id facit quod homines integri iudicij facere solent.*
5 *Testes quando sunt varij, vel contrarij in aliquibus accidentalibus, & accessoriis, non ex eo arguitur dolus, vel falsitas.*

Cap. Dudum. XX.

1 Coniuges si se inuicem absoluunt, & permittunt continentiam, & alter eorum Religionem profitetur, non potest alter repetere, imò compelli debet vitam mutare nisi sit senex. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 315. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 489. remissiuè Ximen. *in concordant. part.* 1.

2 In gloss. *Calore iracundiæ.* Notatur ad hoc, quòd votum calore iracundiæ emissum non obligat, vt per Duen. *reg.* 292. *limit.* 2. Tiraq. *de pœnis temper. causa* 1. *n.* 27. *& de pia causa priuil.* 108. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 93. *n.* 9. Nau. *comm.* 2. *de Regul. n.* 67. *vers. addo* 13. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 15. *q.* 5. *& lib.* 12. *c.* 5. *q.* 8. Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 91. *n.* 22. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 30. *n.* 4. vbi *num. seqq.* multa percurrit, quæ iracundiæ calore facta rata non sunt: quia quod calore iracundiæ factum est, nullius roboris, & momenti reputatur, & pro infecto habetur, *l. quicquid calore, ff. de reg. iur. l.* 3. *ff. de diuort.* Tiraq. *d. causa* 1. *n.* 24. Duen. *reg.* 292. *in princ.* Bernard. *reg.* 65. *in princ.* Farin. *d. q.* 91. *n.* 18. *&* 19. & quandoque prodest in delictis, vt ait Clar. *in pract. verbo iniuria, vers. quaro quia*, dummodo tamen iracundia proueniat ex iusta causa, quia si ex iniusta, tunc in nihilo reus excusabitur, Clar. §. *fin. q.* 60. *vers. est etiam ira*, Farin. *d. q.* 91.
3 *n.* 38. *&* 39. Calor autem iracundiæ dicitur prouenire ex iusta causa, veluti quando maritus occidit vxorem in adulterio repertam, vel pater filiam, & adulterum similiter in adulterio deprehensos, vt per Carrer. *in pract. crimin. tit. de homicid.* §. *octauò excusatur pater*, vel quando quis prouocatus fuerit ab aliquo verbis, vel factis, ex Farin. *d. q.* 91. *n.* 6. *&* 7. Sed ex iniusta causa dicitur prouenire, veluti si irascatur quis dando operam rei illicitæ, puta ludendo, vel ex amissione in ludo, Carrer *vbi suprà*, §. *septimò excusat calor iracundiæ.* Calor autem iracundiæ, quo contractus infringuntur, talis esse debet, vt ab ira consensus penitus alteretur, ac si quis suus sit, sed iræ motu sic concitatus, vt quid agat ferè non percipiat, vt docent Dec. Cagnol. & Mayn. *in l. quod calore, ff. de regul. iur.* Menchaq. *de success. creat. lib.* 1. §. 10. *n.* 616. Socin. iun. *consil.* 36. *n.* 10. *lib.* 2. Alciat. *resp.* 477. *num. fin.* Menoch. *cons.* 544. *n.* 5. *&* 6. *& cons.* 956. *n.* 41. *&* 42. Franc. Molin. *d. comp.* 30. *n.* 18. vbi *n.* 26. tenet iracundiæ calore non dici facere, qui id facit quod homines integri iudicij facere solent, nam iracundia secundùm S. Th. 2. 2. *q.* 157. *art.* 1. est excessus iræ, & secundùm Arist. *lib.* 1. *de anima*, est accensio sanguinis circa cor, & secundùm Hug. *lib.* 2. *de Sacram.* est irrationabilis perturbatio mentis, & hoc erit quando prouenit ex iniusta causa. 4

In gloss. *Substantia veritatis*, ibi, *& est argumentum pro testibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando testes sunt varij, vel contrarij in aliquibus accidentalibus, & accessoriis, non ex eo arguitur dolus, vel falsitas, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 23. *n.* 16. 5

SVMMARIVM.

1 *Vxor potest liberè Religionem intrare ob fornicationem spiritualem mariti post sententiam diuortij quoad thorum latam.*
2 *Catholicus recedens à coniuge hæretico, iudicio Ecclesiæ potest ab illo liberè diuertere, sicut posset adulterio carnali ab altero perpetrato.*
3 *Matrimonium propter infidelitatem vnius dissoluitur quoad thorum.*
4 *Hæretico coniuge iam Ecclesiæ sententia damnato, an integrum sit viro Catholico ad Ordines transire, ostenditur.*
5 *Catholicus propria auctoritate recedens, tenetur redire ad hæreticum coniugem iam emendatum, diuertens verò præmisso Ecclesiæ iudicio ad id non obligatur si velit Religionem ingredi, secus si velit in sæculo manere.*
6 *Coniux innocens non tenetur adulteram emendatam reconciliare.*

Cap. Mulier. XXI. & vlt.

Maritus fidelis si fiat infidelis, & per sententiam iudicis fuit factum diuortium propter fornicationem spiritualem quoad thorum, mulier, quæ remansit, semper fidelis potest fieri professa inuito viro, qui iam fuit reuersus ad fidem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 315. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 489. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ separata.] Notatur ad hoc quòd Catholicus recedens à coniuge hæretico iudicio Ecclesiæ, potest ab illo liberè diuertere, sicut posset adulterio carnali ab altero perpetrato, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 5. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 80. *lib.* 1. *noua recop.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 2. *n.* 10. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 15. *n.* 19. vbi *n.* 20. quærit quando dicatur Catholicus separatus ab hæretico auctoritate, ac iudicio Ecclesiæ, itàvt illum, etiamsi pœnitentia ductus ad Ecclesiæ gremium redeat, minimè teneatur admittere, & an scilicet ad id specialis sententia diuortij desideretur. 2

Notatur etiam ad hoc quòd matrimonium propter infidelitatem vnius dissoluitur quoad thorum, vt per Couar. *d. num.* 5. Henriq. *in summ. lib.* 11. *cap.* 8. §. 12. *litera T, & c.* 17. §. 6. *litera T*, D. Barbos. *d. p.* 2. *n.* 19. Sued *de alimentis, tit.* 7. *q.* 21. *num.* 2. Fr. Ludou. Beja *respons. casuum conscientiæ, p.* 4. *casu* 30. Valasc. *consil.* 92. *n.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 76. *num.* 5. *& lib.* 10. *disp.* 16. *num.* 3. & plures alios, quos refert Cened. *ad Decretal. collect.* 169. *num.* 1. Ant. Ricciul. *de* 3

iurè

iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib. 2. c. 2. n. 30. & certum esse hæresim vnius coniugis causam præbere diuortio sufficientem, latè probat Basil. Pont. de Sacram. Matrim. lib. 9. c. 22.

4 *Ad Religionem liberè conuolare.*] Vtrùm autem hæretico coniuge iam Ecclesiæ sententia damnato integrum sit viro Catholico ad Ordines transire? affirmatiuè respondent Veg. *in sum. tom.* 1. c. 89. *casu* 3. D. Barbosa *d. p.* 2. *n.* 10. Sanch. & plures ab eo citati *d. disp.* 15. *n.* 21. vbi *n.* 22. asserit non oportere, vt hæreticus damnatus transeat ad Religionem, votoque castitatis se adstringat in sæculo; quo transitus ad illam liceat Catholico, quia facultas concessa Catholico non debet vim aliquam hæretico coniugi reconciliato inferre; tum quia *in hoc text.* dicitur posse liberè Catholicum ad Religionem migrare, quod ei liberum minimè esset, si exigeretur transitus hæretici coniugis: & idem ob eandem rationem dicendum tenet si velit Catholicus ad Ordines transire, nihil enim desideratur ab hæretico damnato efficiendum. Vtrùm verò ipse hæreticus damnatus possit ad Religionem, Ordinésve transire inuito Catholico, aut saltem ius manentis in sæculo licentia obtenta? vide Sanch. & ab eo plures citatos *d. disp.* 15. *n.* 24. Basil. Pont. *dict. c.* 22. *n.* 4. vbi *n.* 5. quærit quid si post hæresim vnius coniugis alter Catholicus illi copuletur, censebiturne remittere, & *n.* 6. an in hoc adulterio spirituali sit compensationi locus, sicut in carnali?

5 In gloss. *Iudicio*, ibi, *ergo à contrario sensu*, &c. Hæc gloss. in ea est opinione, Catholicum propria auctoritate recedẽtem teneri redire ad hæreticum iam emendatum; diuertentem verò præmisso Ecclesiæ iudicio ad id non obligari, si velit Religionem ingredi secus si velit in sæculo manere; sequuntur hanc gloss. sententiam *in præsenti*, Host. *n.* 1. *in fine*, Butr. *n.* 3. Clar. §. *hæresis, n.* 15. *vers. item propter hæresim*, Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 11. *n.* 7. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 12. *n.* 72. Veg. *in sum. tom.* 1. *c.* 89. *casu* 2. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 230. *n.* 2. *concl.* 1. Alex. de Neuo, Henric. Card Sot. Abulens. Angles, Ludou. Lopez, Cenedo, Barth. à Ledesma, & alij plures, quos refert Sanch. *d. disp.* 15. *n.* 18. vbi hanc sententiam communem, & valde probabilem dicit; qui hoc deducunt ex text. *in præsenti*, vbi diuertenti præuio eo Ecclesiæ iudicio non conceditur plena libertas, sed limitata, vt ad Religionem transeat; quod si opponatur *cap. de illa, de diuort.* vbi plena exemptio conceditur; respondet glos. *ibi, in fine*, id corrigi quoad hoc per *cap. quanto, eod. tit.* & & text. *in præsenti.* Verùm probabiliorem dicit opinionem Sanch. *loco citato*, *n.* 19. quæ asserit id distare inter Catholicum recedentem à coniuge hæretico absque iudicio Ecclesiæ, & recedentem eo præmisso, vt in priori casu teneatur illum emendatum ad consortium coniugale admittere; in posteriori verò minimè, sed possit liberè ab eo diuertere, sicut posset adulterio carnali ab altero perpetrato; quæ quidem opinio apertissimè videtur *in hoc text.* decisa, hic enim in pœnam hæretici iam damnati conceditur Catholico liber transitus ad Religionem, ac proinde ad eum cogendus non est, sed dabitur optio num velit transire, an potius in sæculo vitam à coniuge hæretico reconciliato separatam traducere malit; vnde non expressit Pontifex licere transitum liberum ad Religionem, quasi ad eum solum euentum coarctans diuertendi facultatem, sed expectans casum difficiliorem, supponit minus difficilem: si enim solum diceret eximi Catholicum à debito reddendo, non inde sequeretur licentia transeundi ad Religionem, sed dicens posse Catholicum se liberè Religioni dedicare, supponit necessariò eum omnino exemptum esse ab omni obligatione coniugali, siue reddendi debitum, siue cohabitandi; & ideò eam tuentur Doctores citati *n.* 2. & alij plures, quos refert, & sequitur idem Sanch. *d. disp.* 15. *n.* 19. *prope fin.*

In ead. gloss. ibi, *In fornicatione carnali non compellitur maritus recipere vxorem etiam emendatam.* Notatur ad hoc, quòd vir innocens non tenetur adulteram emendatam reconciliare, vt per D. Barbos. *d. p.* 2. *n.* 20. *&* 23. Surd. *d. q.* 21. *n.* 7. *&* 8. Henriq. *in summ. lib.* 11. *de Matrim. cap.* 17. §. 2. *&* 3. Sanch. *d. lib.* 10. *disp.* 13. *num.* 1. 6

De Conuersione Infidelium.

Tit. XXXIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol.* 107. Ioan. de Londis *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 175. *verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 132. Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 475. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal. sub hoc tit.* nouè Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon. sub eod.*

SVMMARIVM.

1 *Infidelis non potest illam habere in vxorem, cuius insidiis, & machinationibus eius maritum occidit*, & n. 2.

3 *Ecclesia qualiter potuerit impedimentum indicere infideli accipiendi illam in vxorem, cuius insidiis, & machinationibus eius maritum occidit, ostenditur.*

4 *Mala non sunt facienda vt inde eueniant bona.*

5 *Eleemosyna an possint fieri de malè, & illicitè acquisitis, ostenditur.*

6 *Impedimentum dirimens matrimonium est si adsit homicidium alterius coniugis ab vtroque perpetratum, vel ab vno illorum, insidiis tamen, & machinationibus alterius, animo contrahendi matrimonium etiam sine adulterio.*

Cap. Laudabilem. j. I.

Cœlest. III.

INfidelis non potest illam habere in vxorem, cuius insidiis, & machinationibus eius maritum occidit, etiamsi ipsa hoc efficeret causa alliciendi infidelem spe ineundi cum ipso coniugium, vt ad Fidem reducatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Henric. Panorm. Viu *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 316. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 490. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 20. *cap.* 2. 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt D. Antonin. Syluest. Nauar. Anton. Cuch. Tolet. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 78. *n.* 3. quibus adde Fr. Basil. Pont. *de impedim. matri-* 2

monij

monit., c. 27. *vers. sed quaeret.* Pugnant tamen maximè Doctores *in praesenti* in explicando qualiter potuerit Ecclesia infidelibus hoc impedimentum indicere in poenam delicti tempore infidelitatis admissi, & qualiter ea poena non extinguatur per Baptismum; qui omnino praeterita delicta abolet? In primis Hostiens. *in praesenti, num.* 2. & Ioan. Andr. *num.* 2. Butr. *num.* 2. Anchar. *num.* 7. & Zabarel *in princ. num. vnic. oppos.* 1. dupliciter huic difficultati satisfaciunt. Primò, quia hoc impedimentum commune est infideli, & fideli mortem coniugis machinantibus, quare etsi cesset per Baptismum ex parte infidelis, manet ex parte fidelis. Secundò, quia delentur per Baptismum peccata, ac ipsorum poenae, non tamen impedimenta. Meliùs Henriq. *in summa*, *lib.* 12. *cap.* 14. §. 2. quem approbat Sanch. *loco proximè citato*, respondet infideli eam poenam indictam non esse, nec indici potuisse ab Ecclesia, sed soli fideli, vt perpetuò nequeat cum illo infideli quantumcunque ad Fidem conuerso matrimonium contrahere. Vnde colligitur si vterque coniux infidelis sit, non oriri impedimentum, cùm hoc non impediat ex natura rei, sed tantum ex lege Ecclesiastica, qua non tenentur infideles, vt bene docet Fr. Basil. Pont. *loco citato.*

4 *Cùm damnum, &c.*] Notatur ad hoc, quòd non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona, neque esse committendum aliquod delictum propter bonum alterius etiam spiritiuale, quod inde sequatur; sic licèt Saraceni persuasionibus mulierum, quarum viros occiderunt, ad Fidem fuissent conuersi, vt patet ex text. ibi, *per ipsas*, &c. nihilominus tamen tale lucrum cum homicidio ab ipsis patrato minimè compensatur; sic non est committendum furtum, vt inde fiat eleemosyna, *cap. non est petenda* 1. *quaest.* 1. *cap. fortè* 14. *q.* 5. sic etiam pro redimenda vita captiui non licet petere mutuum sub vsuris, vel ad easdem inducere, text. opt. *in cap. super eo, de vsuris*, nec tandem peccatum aliquod quantumvis veniale committere pro vita, seu salute alicuius, *cap. faciat homo* 22. *q.* 2. *d. cap. super eo*, ibi, *mentiri*, resoluunt gloss. *in praesenti*, *verbo tale*, vbi infra similia citat, gloss. vbi opt. text. *in cap. quod ait* 14. *dist.* Hostiens. Abb. *num.* 5. & omnes *in praesenti*, S. Thomas 2. 2. *q.* 53. *art.* 3. *ad* 3. Tiraq. *de poenis temper. causa* 52.

5 *n.* 8. Non obstat *c. qui habetis* 14. *q.* 5. vbi de malè, & illicitè acquisitis potest fieri bonum, & ita eleemosyna, quia intelligitur de illis, quae mediante aliquo actu illicito, & contra legem aliquam acquisita, interim tamen ipsa acquisitio non est iniusta contra iustitiam commutatiuam, cuiusmodi sunt lucrum, & merces meretricis; Clerici negotiatoris, aut cuiuscumque in loco, vel tempore prohibito negotiantis, quae quidem licèt acquisita sint cum peccato, sunt tamen omnino propria ipsius acquirentis quoad plenum dominium: verùm propter modum, vel actum illicitum, quo mediante acquisitio facta est, consulitur recipienti tanquam opus perfectionis, & supererogationis vt sic acquisita non tanquam aliena, sed tanquam propria in pauperes, vel in vsus pios eroget, iuxta *d. c. qui habetis, cap. vltim. vers. isti, ead. causa, & quaest.* resoluunt glos. *in summa*, & casus positione, gloss. *magistra*, vbi omnes, *in c. ex transmissa, de decim.* gloss. *in reg. peccatum*, *lib.* 6. *gloss. vltim. in c. cùm sit* 16 *de Iudaeis*, S. Thom. *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 5. *&* 2. 2. *q.* 37. *art.* 7. Ledesm. 2. 4. *q.* 15. *art.* 5. Medin. *de eleemosyna, cap. de eleemosyna facienda ex bonis illicitè acquisitis*, Sot. *de iustit. lib.* 4. *q.* 7. *art.* 1. *in resp. ad* 2. iuxta quem sensum intelligi possunt verba Christi Domini Luc. 15. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, id est, facite eleemosynam de bonis, quae quamvis propria, modis tamen illicitis acquisita, de quorum verborum multiplici intellectu agunt gloss. *verbo facere, in d. cap. non est putanda* 1. *quaest.* 1. *gloss.* 1. *in cap. dilectissimus* 12. *q.* 1. gloss. *in d. c. ex transmissa*, Iansen. *in concord. Euangel. cap.* 95.

Eorum insidiis, &c.] Cùm in hoc text. nulla de adulterio mentio fiat, ex eo bene colligitur impedimentum dirimens esse, si adsit homicidium alterius coniugis ab vtroque perpetratum, vel ab vno illorum, insidiis tamen, & machinationibus alterius, animo contrahendi matrimonium, etiam sine adulterio, ita docent Cardin. Bellarm. *lib.* 1. *de matrimon. c.* 22. *col.* 2. *vers. crimen autem homicidij*, Veg. *in sum. tom.* 2. *c.* 74. *casu* 74. *notab.* 1. Henriq. *d. c.* 14. §. 2. Matiens. *ad rubr. tit.* 1. *glos.* 1. *n.* 179. *lib.* 5. *noua recop.* plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 78. *n.* 9. quibus adde Fr. Basil. Pont. *d. c.* 27. *vers. tertius casus*, vbi bene aduertit quòd ad hoc tres requiruntur conditiones. Prima, vt vterque cooperetur ad necem, siue per se, siue per alterum, non satis est vt solùm consilio, aut mandato ad coniugis mortem cooperetur, vt ex hoc text. colligunt Matiens. *d. gloss.* 1. *n.* 178. Sanch. *loco citato, n.* 5. quare non satis est si alter tantùm sit causa mortis, vel tantùm ratum habeat. Secunda conditio est intentio contrahendi, si enim in vltionem, vel aliqua alia de causa faciant, non oritur impedimentum; imò quantum ego iudico etiamsi intentio non significetur exterius: itaque si omnino in animo non retineant, nec sibi significent, non oritur impedimentum, quia propter occultum omnino, & mentale delictum non subiacet Ecclesiae iudicio, & punitioni; licèt verum sit patrato homicidio ab vtroque difficilis esse probationis. Tertia, vt occisio sequatur ex illorum opere; etenim si culpa medici, aut ipsius percussi negligentia sequatur mors, nullum consurgit impedimentum. 6

SVMMARIVM.

1 *Infidelium coniugum alter si venit ad fidem altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur conuerso.*
2 *Filij nati ex vno parente Christiano, altero verò Iudaeo, vel pagano, iure possunt Baptismo donari id annuente, & volente parente Christiano, altero renuente, & reclamante.*
3 *Matrimonium cur magis dicatur à matre, quàm à patre remissiuè.*
4 *Iudaei habent in filios ius patriae potestatis.*
5 *Nobilitatem paternam filius sequitur, non maternam.*
6 *Filiorum educatio ad matrem pertinet, ad patrem verò eruditio.*
7 *Pater post triennium tenetur filium alere.*
8 *Alimenta filiis legitimis praestanda sunt non solùm quae fuerint necessaria ad vitae humanae sustentationem, sed etiam ad statum, seu dignitatem personae.*
9 *Onus alendi liberos etiam ad matrem pertinet casu quo illa diues, pater autem sit pauper.*
10 *Morari nullus debet apud illas personas, quae vitae aut saluti spirituali, vel temporali ipsius possunt insidiari.*
11 *Impia, & nefaria sunt pacta illa, vt suscepti liberi, si masculi fuerint, patris sectam haereticam profiteantur, si foeminae Catholicam matris Religionem teneant, & colant.*
13 *Mater tenetur filios triennio alere.*
14 *Filius etsi triennio maior apud patrem fidelem est educandus, quando mater est infidelis.*

Cap. Ex literis. II. & vlt.

Gregor. IX.

1 PAter quando conuertitur ad Fidem, & mater remanet infidelis, filius est dandus patri conuerso, quia quamvis puer sit infans, & magis egeat materno solatio, quàm paterno, & matri ante partum fuerit onerosus, in partu dolorosus, post partum laboriosus, tamen quia filius in patris potestate consistit, vnde patris familiam sequitur, & in tali ætate non debet remanere cum persona, de qua possit esse suspicio, vt insidietur saluti, vel vitæ illius, quia posset illum adducere in errorem infidelitatis, & puer post triennium apud patrem non suspectum ali debeat, & morari, & tandem in fauorem Fidei Christianæ puer est assignandus patri Christiano. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Cened. *collect.* 72. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 317. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 490. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Ad fidem Catholicam*, &c.] Notatur ad hoc, quòd filij nati ex vno parente Christiano, altero verò Iudæo, vel Pagano, iure possunt Baptismate donari, id annuente, & volente parente Christiano, altero renuente, & reclamante, vt per Barbat. *cons.* 57. *lib.* 3. Vrsil. *ad Afflict. decis.* 151. *num.* 6. Bertazol. *cons.* 150. *num.* 8. *lib.* 1. Philip. Paschal. *de patria potestate, quæst.* 1. *c.* 7. *num.* 8. Azor. *instit. moral part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 25. *q.* 3. Anton. Ricciul. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 24. quod procedit siue parens sit immediatus, siue mediatus, vt reprobata opinione Nauar. *cons.* 4. *sub hoc tit.* in Curia resolutum fuisse testatur *ibi* additio, vbi inuita matre Iudæa fuit baptizatus paruulus, propterea quòd defuncto eius patre aderat auus paternus, qui petebat illum baptizari. Item procedet etiamsi vterque parens, nempe fidelis, & infidelis, recusarent; nam nihilominus poterit infans, cuius vnus parens est fidelis, baptizari, quia ex eo solo quòd infans habeat vnum ex parentibus fidelem, Ecclesiæ quæsitum est ius, quod Fidei fauore absorbet ius infidelis, Azor. *dict. quæst.* 3. *vers. sed quid si vterque parens*, Ricciul. *d. loco, numero* 27. vbi *numero* 28. asserit procedere etiamsi infans natus sit ex vtroque parente infideli, & vnus ex parentibus post eius natiuitatem ad Fidem venerit.

3 *Magis matrimonium, quàm patrimonium*, &c. Matrimonium cur magis dicatur à matre, quàm à patre, & quid sit, vide Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 1. *in princ.* Viuald. *in candel. aureo, tit. de matrimon. n.* 1. *&* 4. Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo mortuo itaque testatore, il.* 2. *num.* 24. *& ex num.* 27. Perez *l.* 1 *vers. his sic præmissis, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 7. Stephan. Gaëta *in repet. cap. ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *ex num.* 1. Matiens. *ad rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *ex num.* 1. *lib.* 5. *noue recopil.* Cened. *ad Decretal. collect.* 72. *n.* 1. Sanch. *de Matrim. in proœm. num.* 5.

4 *In patris potestate consistat.*] Notatur ad hoc, quòd Iudæi habent in filios ius patriæ potestatis, vt per Roland. *consil.* 35. *num.* 29. *lib.* 3. Lancel. Gallia *in cons.* Alexand. gloss. *maritus q.* 7. *num.* 6. Alexand. *cons.* 99. *num* 6. *lib.* 6. *& cons.* 13. *num.* 11. *lib.* 7. Tiraquel. *de iure primog. q.* 66. *num.* 2. Marquar. *de Iudæis, part.* 3. *cap.* 4. *num.* 10. Nauarr. *cons.* 4. *sub hoc tit.* Mascard. *de probat. conclus.* 944. *num.* 24. Ascan. Clem. *de patria potestate, effect.* 7. *n.* 6. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 18 *num.* 6. Cened. *d. collect.* 72 *num.* 2. Philip. Paschal. *de patria potest. p.* 1. *cap.* 7. *num.* 4. latè Anton. Ricciul. *d. tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 2. *cap.* 29. *per totum*, & ita ex text. etiam colligitur receptissimum iuris axioma, quòd pater habet filium in potestate, idem probat text. *in l. item in potestate, cum seqq. ff. de iis, qui sunt sui, l. si maritus, l. libertos, l. fin. C. de patria potest. princ. &* §. 1. *Instit. eodem*, resoluunt gloss. & scribentes vtrobique, latè post multos Pinel. *in rubr. C. de bonis mat. p.* 2. *per totam*, Polit. *in repet. l. filium, n.* 138. vbi Corras. *n.* 80. *C. familiæ hercisc.* Conan. *lib.* 2. *comment. c.* 13. Ascan. *de patria potestate, c.* 5. *cum seqq.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, num.* 38. *cum duobus seqq. & verbo læsis, n.* 121. quæ quidem patria potestas ætate filij non dissoluitur, potest enim sexagenarius esse sub potestate patris, vt notauit gloss. *verbo pupillus, in l. fin. §.* 1. *ff. de verbor. oblig.* recepta ex Pegado *in repet. l. inter cætera, ff. de liberis, & posth. p.* 1. *§.* 1 *num.* 4. item prædictam potestatem inæstimabilem vocat Iureconsult. *in l. filius* 117. *§. secundùm vulgarem, ff. de legat.* 1. Castro Lusit. *in l. cùm oporteat, C. de bonis, quæ liber, p.* 2. *n.* 138.

Cuius sequitur familiam.] Notatur ad hoc, quòd nobilitatem paternam filius sequitur, non maternam, Tiraq. *de nobilit. c.* 15. *per totum, & c.* 18. *n.* 20. Ioan. Barajona *in addit. ad Palat. in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxorem, §.* 32. *sub lit. B.* Pichard. *de nobilitat. communicatiua, n.* 84. *cum seqq.* 5

Notatur etiam hic text. ad hoc, quòd ad matrem pertinet educatio filiorum, ad patrem verò eruditio, vt per Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 4. *quæst.* 55. *num.* 3. 6

7 *Et pueri post triennium apud patrem*, &c.] Pater post triennium tenetur filium suum alere, quæ quidem obligatio ipsi, & non matri incumbit, idem probat text. *in l. si quis à liberis, ff. de liberis agnosc. l. penult. C. de patria potest.* quod quidem onus ideo ad patrem, non verò ad matrem spectat, quia fructus dotis percipit, qui ei dantur ad onera matrimonij supportanda, iuxta *l. fructus, ff. de iure dot. l. pro oneribus, C. eod.* Valasc. *consil.* 92. *num.* 7. vbi resoluit posse matrem, quæ constante matrimonio communes filios educauit ex bonis, quæ habet extra dotem, quia forsan maritus est absens, & vniuersam dotem peregrè profectus secum asportauit, repetere à marito huiusmodi alimenta filiis præstita, argum. *l. alimenta, Cod. de negot. gestis.* 8 Quæ quidem alimenta filiis legitimis non solùm præstanda sunt, quæ fuerint necessaria ad vitæ humanæ sustentationem, sed etiam quæ fuerint necessaria ad statum, seu dignitatem personæ, iuxta reg. text. *in l. cum in plures* 13. *§. fin. ff. de administ. tut. l. sed etsi quid* 19. *§. sufficienter, ff. de vsufructu*, comprobat Aretin. *cons.* 117. Couarr. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. *§.* 6. *num.* 8. *& variar. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 22. Ioan. Garc. *de expensis, cap.* 3. *num.* 37. Ascan. *de patria potest. effectu* 17. *num.* 35. *cum seqq.* D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 4. *num.* 60. *versic. iis ita explicatis, ff. soluto matrimonio*, vbi idem dicit de filiis naturalibus. Spuriis verò nulla habita ratione diuitiarum, aut dignitatis paternæ, seu status solum alimenta dari debere, quæ præcisè fuerint necessaria ad vitam sustentandam, tenet Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, §.* 24. *num.* 3. & alij plures, quos refert, & sequitur D. Barbos. *d. part.* 4. *num.* 66. contra plures alios, quos secutus fui *in collect. ad c.* 5. *n.* 12. *de eo qui duxit*, 9 Aduertere tamen oportet hoc onus alendi liberos etiam ad matrem pertinere casu, quo illa diues, pater autem sit pauper, nec tunc impensas à patre repetet, arg. *l. si quis à liberis, §. vtrùm, ff. de liberis agnosc.* Bart. *de aliment. n.* 9. Lat. *in d. l. si quis à liberis, §. si mater, num.* 10.

*n.*10. Corraf. *in l. qui liberis, n.* 112. *ff. de ritu nupt.* Padil. *in auth. res qua, n.* 6. *C. communia de leg.* Conat. *d. c.* 6. *n.* 1. Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* ... 3. Valafc. *conf.* 9. *n.* 9. quod quidem adeò verum eft, vt etiamfi filij fint fpurij, eofdem alere non teneatur mater, nifi in fubfidium, vt docent Paleoth. *de notis, & fpur. c.* 48. *n.* 3. Gam. *Lufit. decif.* 304. *n.* 2. Valafc. *d. conf.* 92. *num. vlt.* D. Barbof. *d. p.* 4. *n.* 67. quamvis Lara *in d. l. si quis à liberis. §. idem refcripfit. n.* 35. *& §. fi mater, n.* 5. Abb. & multi alij relati à Valafc. *vbi proximè*, cum communi fententia conftituant quòd licèt ad alendos filios legitimos folus pater principaliter teneatur, in alendis tamen fpurijs pater & mater fimul concurrere debent, quorum fundamentis refpondet Paleoth. *vbi fupra*, quicquid indiftinctè loquatur Sanctarel. *var. refolut. quaft.* 33.

10 *Et in atate tali*, &c. Collige ex text. hoc quòd nullus debet morari apud illas perfonas, quæ vitæ, aut faluti fpirituali, aut temporali ipfius poffint infidiari, argum. *c.* 2. *de diuort. & cap. literas, ad fin. de reftitut. fpoliat.* & in filio, qui non cogitur, imò nec poteft cohabitare cum patre fufpecto, & illum ad malos mores inducente probat *l. fi lenones, C. de Epifcopali aud. & l. lenones, C. de fpectacul. lib.* 11. notant Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 25. *n.* 19. Cabed. *Lufit. decif.* 99. *n.* 5. *& 6. part.* 1.

11 *Refpondemus patri eundem puerum affignandum.*] Refert Azor. *d. lib.* 8. *c.* 11. *quaft.* 7. turpia, & nefaria effe pacta illa, vt fufcepti liberi, fi mafculi fuerint, patris factam hæreticam profiteantur, fi fœminæ Catholicam matris Religionem teneant, & colant.

12 In gloff. *Infidientur*, ibi, *fi verò viuo patre quaftio eft*, &c. Docet gloff. quòd facto diuortio inter coniuges licèt iure Codicis in arbitrio iudicis effet an apud patrem, vel matrem liberi morari, ac nutriri deberent, iuxta *l.* 1. *C. de diuortio facto*, iure tamen nouiffimo Authenticorum decifum eft vt fi pater caufam diuortio dedit apud matrem ad fecundas nuptias non venientem liberi communes morari, & educari debent patris expenfis; fi verò culpa mulieris diuortium fiat, aleur filius penes patrem impenfis matris, *auth. fi pater*, vbi gloff. *verbo matris, C. illo tit.* gloff. *verbo alantur in auth. vt liceat matri, §. illud collat.* 8. gloff. *verbo de materna in l. alimenta, C. de negot. geftis*, vbi Bart. *n.* 1. Paul. *n.* 3. Alex. *n.* 4. qui dicit communem Boër. *decif.* 17, *n.* 11. Syluest. *verbo filij, n.* 24. optimè Lara *in d. l. fi quis à liberis, §. fi mater, n.* 11. *cum feqq.* Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 24. *n.* 19. D. Barbof. *in rubr. ff. foluto matrim. p.* 2. *n.* 53. Cabed. *d. decif.* 99. *n.* 6. quamvis Valafc. poft Salic. quem refert *conf.* 9. *num.* 1. neruosè contineat matrem nullo puncto effe obligatam fuis fumptibus alere filios, etiamfi caufam diuortij præftaret, dicens id nullo iure caueri; quia illa verba *d. auth. fi fi pater*, ibi, *matris locupletis expenfis*, non funt in corpore vnde fuerunt fumpta, imò fuerunt addita ab Irnerio, quod quidem ante illum notauit *d. n.* 11. *cum feq.* vbi optime defendit communem fententiam, & concludit verba illa, quæ fuerunt addita ab Irnerio fuiffe ex intentione & mente Iuris Ciuilis deprompta.

13 In gloff. *Poft triennium*, ibi, *filius minor triennio apud matrem debet ali.* Notatur ad hoc, quòd mater tenetur filios triennio alere, vt per Cou. *de fponfal. p.* 2. *c.* 8. *§.* 6. *n.* 13. Bernard. *reg.* 202. Ioan. Garc. *reg.* 308. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 15. *n.* 3. Ioseph. Gonzal. *var. quaft. c.* 38. *n.* 11. Lancel Gallia *in conf. Alex. in gloff. folidos, q.* 6. *n.* 14. *in fine*, Ioan. Garc. *de expenf. c.* 3. *ex num.* 29. Lar. *in l. fi quis à liberis, §. mater, n.* 1. *cum feqq. ff. de liberis agnofc.* Menoch. *de arbitr. cafu* 596. Don. à Fed. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 5. *tit.* 14. *n.* 5. *pag.* 753. Bellacomb. *tom.* 2. *lib.* 8. *tit.* 29. *n.* 22. *pag.* 401. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 14. Molin. *de iuftit. tract.* 2. *difp.* 168. *verf. mater*, D. Barbof. *in rubr. ff. foluto matrim. p.* 1. *n.* 18. Valafc. *confil.* 92. *à princ.* Cardof. *in praxi iudicum, verbo alimenta* 12. *& verbo pater, n.* 18. D. Motta *in votis nouiff. decif. voto* 236. plures apud Cened. *d. collect.* 72. *n.* 3.

In gloff. *Ad infidelitatis errorem*, vltim. Notatur 14 ad hoc, quòd quando alter parens infidelis eft, tunc infans, etfi triennio minor, eft apud patrem fidelem educandus, & quamvis fit maior apud matrem fidelem, vt per Sanch. *de matrimon. lib.* 7. *difp.* 73. *n.* 16. Paul. Comitol. *refponf. moral. lib.* 1. *quaft.* 125. *à princ.*

De Voto, & Voti Redemptione.

TIT. XXXIV.

SVPER hanc rubr. fcripferunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol.* 108. Ioan. de Londris *in breuiario fanctorum Canonum, fol.* 17 3. *verfo*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mefnart. *in epitome Decret. fol.* 122 *verfo*, Dan. Venator *in analyfi method. iuris Pontif. à pag.* 476. Goffred. & Hoft. *in fumm. huius tit.* Alex. Caffan & Anaftaf Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal. fub hoc tit.* nouè Barthol. Carthagena *in expofitione titulorum iuris Canon. fub eod.*

De materia huius tit. tractatum edidit Stunica, & incidenter latè egerunt Sayr. *in claui Regia, lib.* 6. Azor. *inftit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 13. *cum feqq.* Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract. de voto*, Ioan. Franc. Leo *in thefauro fori Ecclef. p.* 2. *c.* 11. Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 12. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit tom.* 2. *lib.* 18. *n.* 205. *cum multis feqq.* Sanch. *in pracepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. nouiffimè, Barthol. à S. Faufto *in thefauro Religioforum de tribus votis folemnibus, lib.* 1. *de voto fimplici in communi*, Hieron. Roderic. *in compendio quaft. Regul. refol.* 11. *de voto*, Vincent. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 26. Bafil. Pont. *de matrim. lib.* 8. *ex c.* 8. Paul. Laym. *in Theolog. moral. lib.* 4. *tract.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Votis poffunt eleemofynis redimi, vel in aliud commutari intercedente fuperioris auctoritate, & iufta caufa redimendi, vel mutandi.*

2 *Epifcopi habent poteftatem difpenfandi in votis quamvis nondum confecrati fint.*

3 *Archiepifcopus in fuorum fubditorum votis poteft etiam ante receptum pallium difpenfare, non autem in votis fubditorum Epifcoporum fuffraganeorum.*

4 *Commutare votum in rem manifeftè meliorem quicunque propria auctoritate poteft.*

5 *Caufa exigitur dum commutatio non fit in rem euidenter meliorem.*

7 *Voti in commutatione quoties incertum eft an ea fiat in id, quod eft Deo gratius, auctoritas Prælati eft neceffaria.*

Cap. De Peregrinationis. I.

Alex. III.

1 Episcopus potest commutare vota, v.g. peregrinationis, & in commutando debet considerare qualitatem personæ, & causam communicationis, & suo arbitrio iudicare an recompensatio sit melior, & Deo magis accepta, quàm peregrinatio posita in infirmitate, vel diuitiis, vel alia causa probabili. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag. 317.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 491.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 19. c. 1.*

2 *Ab eius, qui præsidet, pendet arbitrio,* &c.] Intellige de Episcopo in sua diœcesi, quia si Pontifex de se ipso loqueretur, potiùs diceret, à nostro pendet arbitrio; tum etiam, quia in omni proprietate verborum Episcopus proprie dicitur in sua diœcesi, *cap. ad honorem,* ibi, *in partem solitudinis, de auctorit. & vsu palli,* præsertim quia quando in iure sermo est de propria Pontificis iurisdictione, vel ponuntur verba, quæ maiorem significant potestatem, vt *in d. c. ad honorem,* ibi, *in plenitudinem;* vel additur, qui toti Ecclesiæ præest; & sic dicendum est in hoc text. agi de Episcopis; quia vero generaliter erat intelligendus, & respectiuè, scilicet de vnoquoque Episcopo in sua diœcesi, ideò text. vsus est illo modo loquendi: & ita probat Episcopos habere potestatem dispensandi in votis, vt docent Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de voto, lib. 6. c. 10. n. 3.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 4. dub. 13. à princ. & c. 42. dubit. 12. n. 62.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 4. c. 38. n. 6.* latè ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 36. n. 4.* Basil. Pont. *de Sacram. Matrim. lib. 8. c. 8. n. 2.* vbi *n. 3.* ampliat ad omnes alios quasi Episcopalem iurisdictionem habentes. Non obstat, quod quidam dicunt hunc text. non agere de dispensatione, sed de commutatione voti, vt existimant nonnulli citati à Soar. *d. c. 20. n. 5.* quia respondetur verum quidem esse interrogationem factam fuisse Pontifici de commutatione, seu de redemptione voti, & ideò de commutatione etiam respondet, nihilominus tamen in fine ita concludit, & secundùm hoc debet exinde dispensare, significans iuxta qualitatem negotij posse Episcopum dispensatione vti vel pura, vel miscendo commutationem prout iudicauerit expedire. Poterùntque Episcopi hac facultate vti quamvis nondum consecrati sint, dummodo sint à Pontifice confirmati, secus si solùm electi, Less. *d. c. 40. dub. 13. n. 100. vers. secundo,*

3 Sanch. *d. c. 38. n. 7.* Ego *d. alleg. 36. n. 6.* Archiepiscopus in suorum subditorum votis dispensare potest etiam ante receptum pallium, Sanch. *d. c. 38. n. 8.* non autem in votis subditorum Episcoporum suffraganeorum, Soar. *d. c. 10. n. 8.* Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 11. n. 9.* Anton. Gom. *in Bullam Cruciatæ clauf. 10. n. 58.* Auil. *de censur. p. 2. c. 7. disp. 1. dub. 10. & p. 7. disp. 10. dub. 6. post 1. conclus. notab. 2.* Basil. Pont. *d. lib. 8. c. 5. n. 9.* Sanchez, *d. c. 32. n. 11.* vbi *n. 16.* resoluit Archiepiscopum posse ipsosmet suffraganeos Episcopos liberare à votis dispensando cum eis; & *num. 17.* tenet Capitulum Sede vacante dispensare in omnibus votis, in quibus potest Episcopus, & *num. 19.* idem dicit de Abbatibus, & quibuscumque aliis Prælatis habentibus diœcesim sibi subditam cum iurisdictione quasi Episcopali, & citat Anton. Gom. *d. clauf. 10. n. 62.* Soar. *d. c. 10. n. 13.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 19. q. 2.* Sayr. *d. lib. 6. c. 11. n. 85.* & plures alios, qui apud eum videri possunt.

Verùm supradictam Sanchez sententiam, quæ concedit Archiepiscopis facultatem dispensandi cum Episcopis suffraganeis, nonnulli dicunt veram esse solummodo tempore visitationis, sed illam iure optimo reiiciunt Soar. *tom. 5. in 3. part. disp. 41. sect. 2. n. 12. & tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto, c. 10. num. 9.* & Basil. Pont. *d. lib. 8. c. 5. num. 11.* ex ea ratione, quia tempore visitationis non potest suis suffraganeis dimissorias concedere, nec legitimare, vt Doctores docent: Facit quia *in cap. fin. de censib. lib. 6.* tantùm conceditur potestas absoluendi, non verò dispensandi, sunt enim istæ diuersæ potestates; sic pari modo Soar. *d. lib. 6. cap. 11. num. 3.* & Basil. Pont. *d. cap. 5. num. 10.* indistinctè tenent Archiepiscopum non posse cum Episcopis suffraganeis dispensare, quia ex iure non constat hanc potestatem habere in Episcopos suffraganeos, nisi in certis casibus, iuxta text. *in cap. pastoralis, de offic. ordin.* tum etiam, quia ea potestas necessaria non est, si enim sermo sit de dispensationibus in legibus Pontificis, aut Concilij generalis, aut prouincialis, neuter regulariter dispensare potest, & in eo casu in quo potest dispensare Archiepiscopus, potest & Episcopus cum suis, & quod erga alios potest, & in seipsum potest. Vtrùm autem Archiepiscopus, vel Episcopus possit beneficium dispensationis impendere religiosis exemptis, vide Molin. *de iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 61. n. 15.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 4. c. 39. n. 36.* Basil. Pont. *d. lib 8. c. 5. n. 22. cum multis seqq.*

Vnde infertur ex prædictis verbis, & contextu huius textus, quòd nulla opus est superioris auctoritate ad commutandum votum in rem manifestè meliorem, sed quicunque potest propria auctoritate sic commutare; vt per Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 1. §. 3. n. 4. vers. ego verò,* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 2. c. 30. n. 1. & 5.* Tolet. *in summ. lib. 4. c. 18. num. penult.* Petr. de Ledesma *in summ. tom. 2. tract. 10. c. 8. in fine tertia partis, vers. resta tratar de la commutation,* Fr. Emman. *in Bullam Cruciatæ, §. 7. n. 106.* Anton. Gom. *in eandem Bullam clauf. 10. n. 112.* Valent. *2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 7. col. 9. vers. hac ipsa ratione,* Sayr *in claui Regia, lib. 5. c. 12. n. 5.* Henriq. *in summ. lib. 5. de pœnit. c. 20. §. 5. & lib. 7. de Indulgent. c. 30. §. 5.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de voto, lib. 6. c. 48. à num. 4.* Less. *de iustit. lib. 6. c. 40. dub. 1. n. 87.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 11. cap. 18. q. 1.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo solutio, differ. 1.* latè Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 4. c. 49. à princ.* vbi *n. 12.* resoluit non posse propria vouentis auctoritate commutationem voti fieri in rem æquè bonam, sed necessariam esse auctoritatem Prælati commutare potentis contra plures, quos citaui *in collect. ad cap. 4. num. 3. infra hoc tit.* 4

Et causam commutationis.] Ergo causa exigitur dum commutatio non fit in rem euidenter meliorem, vt per Bejam *respons. casuum conscient. p. 1. casu 49. vers. tum quia dispensatio, & p. 2. casu 9.* Viuald. *in candelabro aureo, p. 3. cap. 14. num. 14.* Soar. *d. cap. 18. n. 9.* Sayr. *d. cap. 12. num. 25.* Less. *d. cap. 40. dub. 11. num. 96.* Azor. *d. c. 18. quæst. 3.* Sanch. *d. cap. 49. num. 14.* etiam resoluentes ad commutationem in euidenter melius nullam exigi causam, quod præ omnibus bene explicat Sanchez *d. cap. 49. num. 15.* vbi dicit text. *in præsenti,* exigentem causam, intelligi dum commutatio non fit in rem euidenter meliorem, & *num. 16.* resoluit nullam quoque desiderari causam quando Prælatus commutat votum in rem certò æqualem, iudicans probabiliter esse meliorem, aut dubitans an

an melior sit, & *num.* 21. tenet non exigi causam obstantem executioni voti ad illud commutandum, de quibus omnibus vide Dianam *resolut. moral. part.* 2. *tract.* 2. *miscel. resolut.* 10. Quid autem nomine maioris, vel æqualis boni intelligatur in quod votum de more commutatur: vide Azor. *d. lib.* 11. *cap.* 18. *quæst.* 23.

An recompensatio melior fuerit. Notatur ad hoc, quòd quoties in commutatione voti incertum est an ea fiat in id, quod est Deo gratius, auctoritas Prælati est necessaria, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *n.* 348. Sanch. *d. lib.* ... *c.* 49. *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Votum vltramarinum commutat Papa, in his maxime, qui in puerili ætate vouerunt.*
2 *Dispensari potest in votis puerorum ante pubertatem emissis alia causa non petita.*
3 *Vota a parentibus, & tutoribus irritari possunt, quæ iuri, potestati, & domesticæ gubernationi patris officiunt.*
4 *Causa obstans ad voti dispensationem est quando votum leuiter, & ex animi facilitate emissum est, non præmissa prudenti, ac matura deliberatione.*
5 *Votorum in commutatione non est necessarium seruare vnitatem, aut similitudinem, sed sufficit votum reale in personale, & in reale commutari.*

Cap. Venientis. II.

1 PApa dispensat in voto Hierosolymitano, propter facilitatem vouentis etiamsi vouens dedisset alteri fidem eundi simul Hierosolymam, & commutat in eleemosynas, & consulit vt vouens nutriat pauperem dum vouens viuit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 3.. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 401. remissiue Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 29. *c.* 2. & est post Concil. Lateran. *p.* 50. *c.* 15.

2 *Quod in ætate tenera*, &c.] Notatur ad hoc, quòd in votis puerorum ante pubertatem emissis potest alia causa non petita dispensari; quia semper iure optimo præsumi potest imprudentia, & leuitas in vouendo, eo quòd impuberes maturo consilio careant, ita docet Sanch. *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 2. *num.* 12. Vnde posse ea
3 vota à parentibus, & tutoribus irritari, quæ iuri, potestati, & domesticæ gubernationi patris officiunt, vt in voto peregrinationis, quam non potest filius exequi sine magnis sumptibus, tenent Nauar. *in man. c.* 12. *n.* 70. *vers. octauo.* Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 11. *c.* 17. *q.* 7. Sayr *in claui Regia, lib.* 1. *c.* 10. *num.* 25. Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract. de voto, lib.* 6. *c.* 5. *num.* 9. Non obstat quòd Pontifex in præsenti non dispensatione fuerit vsus in eo voto pueri, sed commutatione, quia respondet Sanch. *loc. cit. in fine*, potuisse Pontificem ex causa dispensare omnino, sed maluisse commutationem aliquam, ne à suo stylo ordinario recederet, qui est partim dispensare, & partim commutare.

4 *Facilitate potius quàm ex arbitrio discretionis promisit.*] Notatur ad hoc, quòd causa obstans ad voti dispensationem est quando votum leuiter, & ex animi facilitate emissum est, non præmissa prudenti, ac matura deliberatione, vt per Abb. *hic n.* 3. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 92. *num.* 2. *in fine*, Azor. *d. lib.* 11. *cap.* 15. *q.* 5. *in fine.* Valent. 2. 2. *disp.* 6. *punct.* 7. *ad fin.* Sanch. *d. disp.* 20. *n.* 12.

Quod idem votum eleemosynis redimat.] Ergo in vo- 5
torum commutatione non est necessarium seruare vnitatem, aut similitudinem, sed sufficit votum reale in personale, & personale in reale commutari, vt per Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract. de voto, lib.* 6. *c.* 19. *n.* 16. & 17. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 56. *n.* 24. qui respondent *c.* 1. *sup. hoc tit.* dum significat votum peregrinationis, quod ex reali, & personali est mixtum, debere commutari in quid reale quando necessitas non cogit, continere consilium, & non præceptum.

In gloss. *Socij fideles*, ibi, *sed nunquid Papa potuit* 6
illum absoluere ab obligatione, qua socio tenebatur, &c. Respondet Tiraq. *in tract. res inter alios acta, in princ. vers. his conuenit*, quòd licèt Papa non possit tollere ius alteri quæsitum ex iure naturali, tamen vbi illud ius venit non principaliter ex iure naturali, sed accessoriè, & in consequentiam iuris Ecclesiastici, in quo Papa habet pleniorem potestatem, potest sublato principali etiam solo verbo ipsum accessorium, quod iuris est naturalis, tollere.

SVMMARIVM.

1 *Verba simplicia non faciunt quem ad votum obligari, nisi habeat animum illud adimplendi.*
2 *Propositum nullum quantumvis firmum aliquam voti obligationem inducit, nisi promissione firmetur.*
3 *Voti vinculo non adstringitur ille qui Deo aliquid promittit, vel vouit, cùm in animo eius non sit se voto obligare.*
4 *Propositum quale voto sufficiat quando promissione firmatur, ostenditur.*

Cap. Literaturam. III.

PRoponens in animo fieri Religiosus, & cum hoc 1
proposito dicit, non morabor diu in sæculo, non dicitur voluisse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 319. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 491. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 21. *c.* 1.

Collige ex text. nullum propositum quantumvis 2
firmum aliquam voti obligationem inducere, nisi promissione firmetur, vt per Couar. *in cap. quamvis pactum, p.* 1. §. 3. *n.* 12. Valent. 2. 2. *disp.* 6. *q.* 6. *punct.* 1. *col. pen. in solut. ad* 2. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 13. *quod est* 1. *de voto, q.* 5. Sayr. *in claui Regia, lib.* 7. *c.* 1. *n.* 8. & *c.* 4. *n.* 6. & 12. Sanch. *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 33. *n.* 19. & *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 1. *n.* 20. *cum seqq.* Votum enim inducitur ex verbis solemniter & deliberate emissis, Paul. Fusch. *in singular. vtriusque iuris lit. V. sing.* 50.

In gloss. *Proponens*, ibi, *& nemo se obligat nisi, qui ani-* 3
mum habet se obligandi. Notatur ad hoc, quod ille, qui Deo aliquid promittit, vel vouit, cùm in animo eius non sit se voto obligare, voti vinculo non adstringitur, vt per Sylu. *in sum. verbo iuramentum* 4. *q.* 19. Angel. *verbo votum* 1. *q.* 7. Nau. *in man. c.* 12. *n.* 27. Sayr. *d. lib.* 6. *c.* 4. *n.* 4. & agnoscit si qui vouet, nolit se voto obligare, Azor. *d. c.* 13. *q.* 9. Quale autē propositū voto sufficiat, quando promissione firmatur, vide Sanch. *d. c.* 1. *à n.* 22. vbi *n.* 23. cum Azor. *d. c.* 13. *q. vlt.* resoluit quando vouens habet animum promittendi, & se obligandi, non

autem exequendæ rei promissæ, obligare votum, & *n.*24. hinc dicit minimè esse votum, quando vouens non habuit verum promittendi animum, nec ex vi voti aliquam obligationem consurgere, sed esse quandam voti fictionem, & *n.*26. tenet votum non obligare, quando vouens habuit veram promittendi intentionem, nec expressè intentionem se obligandi exclusit, at nec expressam, nec implicitam se obligandi intentionem habuit.

SVMMARIVM.

1 *Votum omne mutabile est in votum Religionis.*
2 *Votum solemne Religionis extinguit omnia vota antea emissa, si vouens non exeat, sed profiteatur, &* num.4.
3 *Votum non infringit, qui commutat in melius.*
5 *Professione Religionis obtinetur plenissima omnium criminum antea commissorum condonatio.*

Cap. Scripturæ. IV.

1 VOtum omne mutatur in votum Religionis, quia temporale obsequium mutatur in perpetuum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 319. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 491. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 21. *c.* 2.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, D. Thom. 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *ad* 1. *& q.* 189. *art.* 2. *ad* 3. *& art.* 8. *ad* 2. Sot. *de instit. lib.* 7. *q.* 4. *art.* 3. *vers.* 4. *& q.* 7. *vers.* 3. Nauar. *cons.* 4. *de Regular. in nouis, & in man. c.* 12. *n.* 65. *&* 78. *in fine,* Conar. *in cap. quamuis pactum, p.* 1. §. 3. *num.* 4. *vers. sextò*, Petr. de Ledesma *in summ. tom.* 2. *tract.* 20. *cap. vlt.* vbi *de votorum commut. vers. digo lo segundo,* Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 12. *c.* 10. *n.* 2. Azor. *instit. moral p.* 1. *lib.* 11. *c.* 18. *q.* 1. *vers. cap. igitur,* Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.* 5. *q.* 313. Sayr. *in claui Regia, lib.* 5. *c.* 8. *n.* 15. *& lib.* 6. *c.* 7. *n.* 2. *& c.* 12. *n.* 5. *&* 11. Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 13. *dub.* 4. *à princ.* Ludou. Miranda *in man. Prælator. tom.* 1. *q.* 25. *art.* 7. Peregrin. *in comment. ad constit. Cleric. Regular. p.* 2. *c.* 1. *lit. C.* §. 20. Hieron. Roderic. *in compend. quæst. Regul. resol.* 140. *n.* 6. latè, & eleganter Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 5. *à n.* 36. vbi *n.* 38. tenet ipso iure vota in sæculo facta censeri commutata in Religionis professionem, ac proinde absque alia commutandi intentione manere profitentem ab eis liberum, vt probat hic text. cuius decisio non innititur speciali vouentis intentione commutandi, sed solo priuilegio afficiente, vt priora vota simplicia maneant ipso iure extincta emisso solemni; quia cùm omnia vota Deo promissa sint opera particularia, continentur eminenter in ipsa Religionis professione, per quam, sc. & omnia sua dedicat profitens diuino obsequio moriens priori vitæ, & nihil, nec propriam voluntatem sibi reseruans, & *n.* 39. resoluit idem dicendum esse de votis tempore nouitiatus emissis, & *n.* 40. idem pariter dicit de votis à professo emissis, & transeunte ad aliam Religionem strictiorem, in eaque profitente, vel expulso in perpetuum, & propria sponte ingrediente, siue strictiorem, siue laxiorem, quamuis in fine consulat tutum remedium esse petere irritationem illorum votorum, & *n.* 43. quòd omnia vota, siue personalia, siue realia, commutantur ipso iure in Religionis professionem, quod etiam tenent Conar. *vbi supr.* Ludou. Miranda *in man. Prælatorum, tom.* 1. *q.* 25. *art.* 7. Nald. *verbo votum, num.* 50. Soar. *tom.* 3. *de Relig. lib.* 6. *c.* 11. *num.* 5. Barthol. de Vecchis *d. dub.* 4. *num.* 1. *in fine*, admittit Sanch. *d. cap.* 5. *num.* 45. votum reale remissum non solum Deo, sed intimatum parti, vt ab ipsa acceptetur, & ita coniunctum cum promissione illa parti facta non posse in Religionis professionem commutari, quia tunc est ius ipsi acquisitum, & ita cessat commutatio in melius, & *num.* 47. pariter ob eandem rationem resoluit hæredem obligatum ad realia defuncti vota persoluenda non eximi Religionis professione, sed obligationem illam ad eius hæredem transire, & *num.* 50. docet votum subsidij Terræ sanctæ commutari in professionem non solùm quoad illuc eundi laborem, sed etiam quoad illius subsidij expensas, quod etiam tenent Soar. & Ludou. Miranda *dictis locis*, ac Barthol. de Vecchis *d. dub.* 4. *n.* 6. quamuis Ang. *verbo votum* 4. *n.* 2. Syluest. *eodem verbo* 1. *q.* 7. *dicto* 3. Nald *d. n.* 50. existimauerunt votum professionis Terræ sanctæ commutari in professionis votum quoad peregrinationem, secus vero quoad id, quod profitens vouit dare in subsidium directè Terræ sanctæ.

Notari etiam solet hic text. ad hoc quòd votum non infringit, qui commutat in melius, vt per Ioan. Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo solutio, different.* 5. idem si commutatio voti fit in bonum euidenter æquale, vt tenent Fernand. *in examine Theolog. moral p.* 1. [illegible] §. 11. *num.* 2. Bonacin *de* [illegible] *disput.* 4. [illegible] *p.* [illegible] *n.* 8. Diana *resol. moral. part.* 2. [illegible] *resol.* 9. licet alij magis communiter existiment commutationem voti in bonum æquale non posse fieri propria auctoritate vouentis, vt per Soar. *de Relig. tom.* [illegible] *lib.* 6. *cap.* 19. *num.* 3. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 49. *n.* 12. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* [illegible] *cap.* [illegible] *n.* 283. Malder *in* 2. 2. *tract.* 1 *cap.* 5. *dub.* 11. Valer. Reginald. *in prax. fori pœnit. tom.* [illegible] *lib.* 18. *n.* 210. Molfes. *in summa Theolog. Moral. tom.* 1. *tract.* 11. *c.* 1 [illegible] 97. Raph. de la Torre *in* 2. 2. *tom.* 2. *q.* 88 *art.* 12. *disput.* 5. *n.* 1 [illegible] quodque probabilius iudicaui *supr. cap.* [illegible] 4. An post commutationem alicuius voti licitum sit vouenti redire ad prius votum, etiamsi commutatio facta fuerit in melius, Vide Dianam *vbi supr. resol.* [illegible] vbi affirmatiuè resoluit, nisi vouens acceptaret commutationem in melius bonum, & id consultè faceret ad maiorem Dei cultum augendum. 3

4 *In perpetuam noscitur Religionis obseruantiam*, & [illegible] Secu[illegible] si exeat, & non profiteatur, vt per Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 8. *n.* 33. *&* 34. Azor. *d. lib.* 11. *cap.* 22. *q.* 6. *& seq.* Sayr. *d. lib.* [illegible] *n.* 15. Sanch. *de Matrim.* [illegible] *disp.* 34. *n.* 16. *& in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. [illegible] *n.* 74. *cum seqq.*

An autem per simplicia vota emissa in Societate IESV, aut coadiutorum formatorum post biennium nouitiatus vota antea facta extinguantur? vide Sanchez, *vbi supr. num.* 54. vbi affirmat non distingui, sed suspendi, ita vt non obligent dum hic in Societate perseuerauerit; at expulsus ab ea ante professionem solemnem, tenebitur ad illa: & idem docet de votis emissis post dicta biennij vota in eadem Societate facta, quia per ea non fit professio solemnis, nec vouens traditur irreuocabiliter, sed cum conditione dum à Societate expulsus non fuerit: quod ipsemet limitat *num.* 5 [illegible] *cum seqq.* nisi quis vota omnia vellet commutare in dicta vota simplicia post biennium facta, si enim hunc animum habuit, manet omnino liber ab illis, itavt expulsus postea non reuiuiscat.

In

5 In gloss. *Temporale obsequium*, ibi, *Et ita est argum. quòd intranti Monasterium non est imponenda pœnitentia pro peccato ante commisso*. Notatur ad hoc, quòd per Religionis professionem obtinetur plenissima omnium criminum antea commissorum condonatio, vt per D.Thom. *in 4. dist. 4. q. 3. quæstiunc. 3. ad 3. & 2.2. quæst. vlt. art. 3. ad 3.* Sylnest. *verbo Religio 2. n. 9.* Ant. Cuch. *lib. 3. instit. maior. tit. 1. n. 56.* Emman. Sà *verbo Religio, n. 17.* Nauar. *de Indulg. notab. 20. n. 17. & comm. 2. de Regul. n. 60.* Platum *de bono statu Religiosi, lib. 1. c. 13. per totum.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 87. art. 1.* Azor. *d. p. 2. lib. 12. c. 5. q. 11.* Batth. à S. Fausto *d. lib. 5. q. 315. cum seqq.* latè, & eleganter Sanch. *d. c. 5. n. 2.* vbi *n. 3.* dicit non id professioni tribuendum esse quod tribuitur Baptismo, & *n. 5.* asserit hanc condonationem non obtineri quoties professio illa renouatur, sed sola prima vice qua emissa est, & *n. 6.* docet hanc plenissimam condonationem obtentam per professionem non esse veram Indulgentiam plenariam.

SVMMARIVM.

1 *Voti vltramarini executio potest auctoritate Papæ ex causa differri.*
2 *Papa habet potestatem dispensandi in votis propria, & vera dispensatione relaxante voti vinculum, quod ea sublata verè obligabat.*
3 *Papa an possit in lege diuina, & naturali dispensare ostenditur;* & n. 4.
5 *Dispensatio cuiuscunque in voto, vel iuramento concessa, absque causa est irrita, declarando vt ibi.*

Cap. Non est. V.

Innoc. III.

1 VOtum vltramarinum de licentia Papæ differri potest ex causa iusta. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 320.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 492.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 26. cap. 1.*

2 *Auctoritate Sedis Apostolicæ distulit adimplere.* Notatur ad hoc, quòd Papa habet potestatem dispensandi in votis propria, & vera dispensatione, relaxante voti vinculum, quod ea sublata verè obligabat; id docent Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de voto, lib. 6. c. 9. à n. 6.* Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 11. n. 9.* Vasq. 1.2. *q. 97. art. 4. disp. 178. n. 10. cum seqq.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 46. dub. 12. n. 98.* & plures alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib. 8. disp. 6. n. 1. & in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 4. c. 30. à n. 5.* Verùm nouissimè Basil. Pont. *in suo tract. de Sacram. Matrim. lib. 8. c. 2. n. 8.* in hæc verba. Et quamvis Thom. Sanch. *lib. 4. sum. c. 37. n. 14.* velit in vota & iuramenta propriè dispensationem cadere, & relaxari ius diuinum, & naturale, neque verum est, neque intelligi potest, quod ita demonstro. Quia vel tollitur, & relaxatur obligatio naturalis manente in vno voluntate vouendi, & in Deo acceptandi; & hoc, non quia est impossibile velle Deum acceptare promissionem, aut ratam manere acceptationem à Deo factam, & aliàs relaxari obligationem, & non manere, vt satis constat, nam positis illis extremis, non potest non consurgere obligatio, neque vlla potentia impediri. Aut relaxatur ablata eius acceptatione à Deo facta, & remissa, & sic incidet in nostrum explicandi modum, scilicet ideo cessare obligationem, voti, seu iuramenti, quia fit remissio eius promissionis ex parte eius cui promissio facta est, quem etiam explicandi modum sequuntur Soar. *de legib. lib. 2. c. 14. num. 5. & tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto, c. 9. n. 15.* Gabr. Vasq. *tom. 2. in c. 2. disp. 179. c. 2.* Less. *lib. 2. de iustit. c. 14. dub. 12. n. 94.* Hæc Basil. Pont. *d. n. 8.* vbi *n. 9.* cum Soar. *d. c. 14. n. 11.* contra Vasq. *d. disp. 179. c. 3. in fine*, existimat si propriè & in rigore loquamur hanc remissionem voti, & iuramenti obligationis non esse dispensationem iuris, sed tantùm appellari dispensationem, quia fit per quandam remissionem, quare potiùs videri relaxationem, vel dispensationem facti, non iuris. Cur autem possit Papa obligationem voti, quæ alioquin iuris diuini est, relaxare, in dubium reuocari solet, sed facili negotio respondetur Pontificem verè, & propriè prædictam obligationem tollere, & in ea dispensare nomine ipsius Dei creditoris, cui obligatio fuit quæsita, etenim cùm plures possint dari iustæ causæ ob quas ius illud competens Deo ex prædictis actibus remitti oporteat, rectè fit, vt sicut quicunque creditor humanus ius sibi debitum remittere potest, ex reg. *l. iniusto, ff. de regulis iuris, & l. penult. C. de pactis*, ita Deus ius sibi ex iuramento, & voto quæsitum remittere potest, vnde cùm lege ordinaria illius reuelationem non habeamus, oportuit vt in terris esset aliquis, qui tanquam Vicarius Dei eius nomine talem faceret remissionem, & iuxta hanc resolutionem intelliges Papam verè, & propriè dispensare in votis, & iuramentis, prout resoluunt Soar. *d. lib. 6. c. 9. n. 15. cum seqq.* Less. *d. dub. 12. n. 99.* Aliter tamen, & non ineptè hoc explicat Basil. Pont. *d. c. 2. n. 11.* vbi in hæc verba: Hinc etiam constat secundò qua ratione fiat dispensatio in voto, vel iuramento. Hæc enim sunt ex iis, quæ ex hominum arbitrio pendent & consensu; & ita in illis non relaxatur obligatio legis naturalis directè quod propriè dispensatione fit: sed remittitur debitum istud ex humano consensu nomine Dei, cui ea promissio facta est, & est pars illius obligationis. Concessit enim Deus Pontifici, vt ipse debita remittat rationabili ex causa, quod explicabo postea, & sicut me cedente alterius hominis promissioni, cessat etiam promissionis obligatio, sic etiam Deus in quantum illi debitum est, quod voto fuit promissum. Vnde non dispensat Pontifex nomine Dei lege naturali, sed remittens debitum, & ius ad remissam, tollit obligationem. Quam potestatem propter multa inconuenientia vitanda credimus à Deo concessam esse Pontifici, vt suo nomine remittere eam promissionem possit, quem explicandi modum sequuntur Soar. Vasq. Less. *citatis locis*, quos reiicit Thom. Sanchez sine vllo fundamento.

3 In gloss. *Auctoritate*, ibi, *& de iure naturali non videtur.* Vtrùm autem Summus Pontifex possit in lege diuina, & naturali dispensare, grauis est quæstio, in qua aliqui Theologi distinguunt inter leges diuinas, quæ obligant mediante facto humano, prout sunt illæ, quæ iubent, vota, iuramenta, matrimonia & similia obseruari, & inter illas, quæ obligant per se immediatè, prout sunt leges, quæ de Baptismo, Confessione, & de præceptis Decalogi, & similibus agunt, vt videlicet in prioribus liberè dispenset Pontifex irritando factum illud vnde obligatio peruenit, in posterioribus verò minimè, quæ resolutio colligitur ex traditis à Sot. *lib. 7. de iust. q. 4. art. 1.* Cou. *in c. 2. n. 12. de testam.* Mich. Medina *lib. 5. de continentia Sacerd. c. 50.* & alii, pluribus, quos refert, & sequitur Sayr. *d. lib. 6. cap. 11. n. 10. cum duobus seqq.* nouè Ioan. Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo dispensatio, differ. 5. n. 1*

Verùm hæc resolutio non videtur admittenda, & eam reprobant Azor. *d. p. 1. lib. 6. c. 1. q. 4.* Soar. *d. c. 9. n. 14.* Less. *d. dub. 2. n. 98.* & meritò, quia licèt obligatio voti, & iuramenti ex parte hominis sit humana, ex parte tamen Dei est diuina, quatenus voluntas diuina ad illam acceptandam concurrit; igitur non potest homo in illa obligatione à Deo iam acceptata dispensare, auferendi illam quin dispenset in iure diuino. Vnde Basil. Pont. *d. lib. 8. c. 2. n. 4.* cum Sanch. *de Matrim. lib. 8. disp. 6. n. 4.* Soar. *de legib. lib. 2. c. 14. n. 5.* & Vasq. *d. disp. 179. c. 2.* & aliis pluribus per illos citatis, asserit nullam esse potestatem in Ecclesia, neque ordinariam, neque delegatam ad dispensandum in præceptis iuris naturalis, aut diuini naturalis, quorum obligatio est absoluta independens ab hominum consensu, iuxta sensum explicandum per illum *eod. c. 2. n. 2.*

4 Quare meliùs dicendum puto, quòd quamvis non possit Summus Pontif. dispensare in legibus diuinis, potest tamen declarare, seu interpretari in aliquo casu particulari deficere obligationem ipsarum, aut quia maius bonum ex earum obseruantia impeditur, aut aliquod graue damnum sequitur, quæ quidem interpretatio Pontifici neganda non est, alias enim non dedisset Christus dominus sufficientem potestatem ad suæ Ecclesiæ gubernationem, contra illud: Deus & natura non deficiunt in necessariis, & licèt nonnulli Doctores, quos citat Soar. *d. c. 9. n. 2.* confundant hos terminos, nihilominus tamen inter se maximè differunt, etenim dispensatio tollit subditum, & eximit à legis obligatione; interpretatio verò per quandam æquitatem, seu epiikeiam declarat cessare in tali casu obligationem legis, & ita Doctores Theologi hanc interpretandi, non verò dispensandi potestatem circa leges diuinas tribuunt Summo Pont. Cou. *de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 9. n. 2. & in reg. peccatum, p. 2. §. 11. n. 3.* Hoied. *de incomp. benef. p. 1. cap. vlt. n. 5. in fine*, & plures citati à Sayr. *d. lib. 5. c. 11. n. 9.* & à Sanctat. *var. q. 1. n. 6.* Quo fit vt cùm Pont. aliquid etiam sub nomine dispensationis concedit, quòd prima facie diuinis præceptis videtur aduersari, prout est in voto tam simplici, quàm solemni, in iuramento, in residentia Prælatorum, in pluralitate beneficiorum curatorum, in Matrimonio rato, & aliis similibus, debemus intelligere dari ibi veram, & propriam solummodo declarationem, quam licèt non faciat expressis verbis, facto tamen concessionis declarat generale præceptum legis diuinæ in eo casu non habere locum. Quia verò leges humanæ etiam prohibent illud, quod diuinæ, dicendum est Pontificem verè, & propriè dispensare in his legibus humanis, quia non desinunt obligare, quamvis earum ratio cessat in casu particulari, iuxta *l. prospexit, ff. qui, & à quibus Clement. ad nostrum, vers. secundo; de haret.* optimè Couar. *d. §. 9. n. 8.* vnde respectu iuris diuini declaratio, respectu verò iuris humani, propria dispensatio erit.

5 In ead. gloss. ibi, *Nisi subsit iusta causa dispensandi.* Notatur ad hoc, quòd dispensatio cuiuscunque, etiam Summi Pontificis in voto, vel iuramento concessa absque causa est irrita, vt per Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 17. n. 2.* Fr. Emman. *q. Regul. tom. 3. q. 46. art. 5.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 18. n. 41.* quod quidem generale est in omnibus dispensationibus factis ab inferiore circa leges superiorum, v. g. à Pontifice circa leges diuinas, seu ab Episcopo, aut alio simili circa leges Pontificias, in neutro enim foro dispensatio valebit sine iusta causa concessa, nec dispensatus erit tutus in conscientia, si intelligat causam esse iniustam; ita resoluunt Innoc. *in cap. cùm ad Monasterium, n. 4. de statu monach. & in cap. dudum, il. 2. de elect.* receptus communiter secundùm Felin. *in cap. postulasti, n. 13. & in cap. ad audientiam, il. 2. n. 4. de rescript.* post alios Cou. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 9. n. 11.* Nau. *in manual. prælud. 9. n. 13.* Sot. *de iustit. lib. 1. quæst. vlt. art vlt. vers. postremo*, Mench *illustr. c. 28. à n. 10.* Hoied. *de incompat. benef. p. 1. c. 19. n. 17.* Rip. *lib. 2. respons. c. 30.* Rebuff. *in praxi tit. de dispens. n. 52.* Soar. *de Sacram. q. 72. art. 3. disp. 36. sect. 2. vers. tertia pars, & de Relig. tom. 1. tr. 2. lib. 2. c. 33. n. 3.* post multos, quos refert Sayr. *lib. 5. c. 8. n. 12.* Less. *d. dub. 13. n. 101. & seq.* Salas *de legib. disp. 1. sect. 4. n. 30.* Soar. *eod. tract. lib. 6. c. 18. n. 7.* nouissimè Basil. Pont. *de Sacram. Matrim. lib. 8. c. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia compellit hæredem laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem ad executionem voti vltramarini ad quod se obligauit pro defuncto.*
2 *Doctores referuntur de materia, & intellectu huius text. agentes.*
4 *Declaratur text. in præsenti*, & n. 5. & 9.
6 *Voti realis obligatio potest transire in hæredem extraneum, & voluntarium sub ratione obligationis iustitia.*
7 *Legitima filiorum onus etiam pium non potest pater imponere nisi præhabita filij acceptatione.*
8 *Hæres expressa defuncti iusta sibi legitimè incumbentia monitus non adimplens intra tempus à iure statutum priuatur ipso iure emolumento, etiam prælegatorum sibi competente ex hæreditate, videlicet testamento eiusdem defuncti.*
10 *Papa vniuersalis Pastor crediti sibi à Deo ouilis curam gerens in ordine ad finem supernaturalem, & bonum Ecclesiæ potest Regem regno priuare.*
11 *Papa in casibus, quibus Reges deponere, aut priuare potest, nouos constituere in præiudicium legitimi successoris non valet*, & n. 14.
12 *Proximitas quoad Regni successionem attendenda respectu vltimi possessoris*, & n. 16.
13 *Successor in Regno illud non accipit ab vltimo possessore, aut alio quolibet anteriori, sed tota eius successio referenda est ad ipsam Rempublicam.*
15 *Papa potest Regem Regno priuare, & extraneo adiudicare vbi ex circumstantiis occurrentibus apparuerit sic expedire bono spirituali totius Regni, & conseruationi Religionis.*
17 *Maioratus in successione proximitas gradus attenditur respectu vltimi possessoris, quod etiam in quibuscunque aliis fideicommissis familiæ, vel agnationi relictis locum habet.*
18 *Regni successio de se non iure hæreditario, sed sanguinis defertur ex num. seqq.* & n. 19.
20 *Declaratur text.* in cap. grandi, de suppl. negl. lib. 6.

Cap. Licèt VI.

HÆres quando promittit explere votum vltramarinum defuncti, potest compelli excommunicatione, & priuatione hæreditatis etiam Regni ad explendum votum, prout in hoc text. Papa compellit Regem Vngariæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 320.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 492.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 26. cap. 2.*

Difficilis

Difficilis est hic text. variosque patitur intellectus, quos referunt pro suis viribus [illegible] explicantes Couar. *in cap. si hæredes, ex n. 9. de testament.* Molin. *de primog. lib. 1. c. 9. à n. 3. vers. nec ius obstat*, Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, in princip. n. 2[illegible]. C. de inoffic. testam.* vbi *in addit.* Iacob. Valdes. integrum text. & eius materiam latè explicantem, Perez *l. 2. vers. nec obstat, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 12[illegible]. & tit. 6. pag. 1[illegible]4.* Capyc. *decis. 121. ex n. 2.* Mich. Pelaëz *de maior. p. 2. q. 4. illat. 1. num. 8.* Ioan. Laceriel. *lib. 3. de primog. q. 6.* Didac Lopez Stunica *de voto, q. 4. ex n. 5[illegible].* Peralta *in l. 3. §. qui fide commissam, ex num. 86. ff. de hæred. instit.* Spin. *in speculo testament. gloss. [illegible] princip. à n. 33. & à n. 68. & gloss. 28. princip. à n. 61. vers. qualiter igitur*, Ioan. Garc. *de expens. cap. 16. n. 32. & 33.* Quesad. *rerum quotid. c. 32. n. 4.* Auendan. *l. 40. Tauri, gloss. 1. n. 76. cum seqq.* vbi quinque intellectus ad hunc text. præstat, Molin. *de instit. tract. 2. disp. 626. sub n. 8.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. [illegible]. de voto, lib. 4. cap. 10. n. 12.* Castill. *controuers. iuris lib. 2. c. 19. à num. 119.* Marc Anton. Genuens. *in practicab. Ecclesiast. quæst. 44.*

3 *Cum Rex Hungariæ pater tuus.*] Hic fuit Bela tertius Hungariæ Rex, ad cuius filium Andream cognomento Hierosolymitanum Summus Pont. Innoc. III. conscripsit hunc text. vt refert Tiraq. *de iure primog. in præfat. n. [illegible].*

4 *Commiserit tuæ fidei exequendum, &c.*] Pro intellectu huius text. in prima eius parte aduertendum est Regem Hungariæ, de quo *hic*, votum vouisse Domino Hierosolymitanam prouinciam visitare in forti militum manu id est, cum militibus secum ferendis, non in proprium famulatum, sed in auxilium, & subsidium belli illius, & ita votum mixtum emisisse, partim scilicet personale dum refertur ad illam eundi, peregrinandi, & visitandi actionem personalem; partim verò reale, dum scilicet refertur ad sumptus reales, qui faciendi essent in illis militibus alendis, & in aliis eorum oneribus in itinere, & in bello supportandis, iuxta resoluta per Molin. *d. disp. 62[illegible] sub n. 8.* Soar. *d. lib. 4. c. 1[illegible]. n. 11.* Castill. *d. c. 19. sub n. 24.* aduertentes præcipuè Soar. vt hoc votum, aut aliud simile mixtum, & ita partim reale formaliter dici possit non sufficere quamlibet mixturam, sed illam solum, quæ per accidens contingit, nempe ex intentione vouentis volentis eam æquè principalem esse in voto, ac ipsum opus personale in eo permissum, vt contingit in huius Regis Hungariæ voto, cuius oblatio pro ea parte, quæ iuxta accidentalem, mixturam realis erat, potuit durare in hæredes transitura de se quamvis à vouente, vtpote mortuo non posset adimpleri pro ea parte, quæ erat personalis, nam cùm illa duo, videlicet opus personale, & reale in voto deducta fuerint æquè principaliter, & ita licèt fuerint in eo coniuncta, tamen neutrum eorum fuerit accessoriè connexum, consequitur quòd eorum quodlibet tanquam per se stans constituit virtualiter votum diuersum, & distinctum, ac proinde licèt aliud, nempe personale, nequeat impleri, tamen implendum est, quod potest, nempe reale.

5 Volens igitur prædictus Hungariæ Rex in extremis agens, vt obligatio sui voti post mortem suam ab hæredibus suis adimpleretur in totum, id est, non solùm pro ea parte, quæ realis erat, & adhuc durabat, iuxta supradicta, sed etiam pro ea, quæ erat personalis, & vt talis per eius mortem expirabat, & ita absque vlla diminutione etiam ex legitima ipsius filij si opus esset eandem obligationem filio iniunxit, & ab eo voluntariam acceptionem, & celeris implementi promissionem assumpto per ipsum filium Crucis signaculo expostulauit, & cum in eundem finem fecit hæredem bonorum suorum patrimonialium, eique, vt par est credere, reliquit facultates ad eiusdem voti implementum competentes, & ipsammet copiam pecuniæ, quam forte ad illud ipse Rex in vita parauerat. vt aduertunt Molin. *d. disp. 626. n. 8.* Castill *sub d. n. 24. col. 3. in princ.*

Vnde licet huiusmodi voti oblatio, qua parte realis erat, posset transire sub ratione obligationis iustitiæ ipso iure ex vi hæreditatis receptæ in hæredem extraneum, & voluntarium, tum ex generali reg. text. *in l. hæres in omne, ff. de acquir. hæred. & in l. nihil 24. ff. de reg. iur.* tum ex aliis adductis per Soar. *d. lib. 4. cap. 11. à num. 5.* ac proinde pro ea parte, qua prædicta voti obligatio erat personalis si testator exciτans, vt ita dicam, eiusdem voti naturam eidem hæredi votum huiusmodi iniunxerit in vim conditionis, vt omnes fatentur, & constat ex ordinariis conditionum regulis, de quibus *in l. cedere diem [illegible]3. ff. de verbor. signif. & in l. si hæredi 5. ff. de condit. [illegible]* in specie Soar. *d. c. 11. num. 3.* Intelligens tamen prædictus Rex Hungariæ quòd licet hæc omnia ita seruanda sint respectu hæredis extranei voluntarij, & etiam in bonis filio vltra legitimam à patre relictis, vt per Xuar. *in d. l. quoniam in prioribus, ampliat. 6.* & Molin. *d. lib. 2. c. 1. n. 2[illegible].* per text. *in l. scimus, §. cum autem, C. de inoff. testam.* non poterat tamen eius voti obligationem, nec tanquam realem, nec tanquam personalem quantumvis piam imponere filio suo etiam hæredi quoad legitimam, iuxta reg. text. *in l. quoniam in prioribus, C. de inoff. testam.* iunctis iis quæ ad eandem regulam in oneribus etiam piis ampliandam resoluunt Zabarel. Abb. Imol. & Barbat. *à n. 10. in cap. si hæredes, de testament.* vbi Couar. *sub num. 9. col. [illegible].* Lacer. *de primog. lib. 3. q. 6.* Tiraq. *de pia causa in præfat. n. 28.* Valasc. *de partit. c. 19. num. 3[illegible].* Costa *in c. si pater, verbo Trebellianica, num. 7. de testam. lib. 6.* Crass. *in §. legitima, quæst. 39. num. 1[illegible]. & quæst. 46.* & in specie huius text. obseruant Molin. *de primog. lib. 1. c. 9. n. 6.* alt. Molin. *d. disp. 626. num. 9. col. 2.* Castil. *sub d. num. 24.* ideò idem Rex acceptationem voluntariam filij modo supra relato expostulauit, vt præhabita filij acceptatione eum posset etiam in legitima grauare, quod per illum hoc modo fieri posse tenent Molin. *de primog. lib. 2. cap. 1. in fine,* alt. Molin. *d. disp. 626. num. 9. column. 2.* Castil. *d. c. 19. sub num. 14. col. 3.* & satis sentit Crass. *§. legitima, q. 39. sub num. 2.*

Et hæreditatis emolumento priueris.] Notatur ad hoc, quòd hæres expressa defuncti iussa sibi legitimè incumbentia monitus non adimplens intra tempus à iure variè statutum, & relatum à Couarru. *in cap. 1. à princip. de testament.* priuatur ipso iure emolumento etiam prælegatorum sibi competente ex hæreditate, vel testamento eiusdem defuncti, iuxta reg. text. *in authent. hoc amplius, C. de fideicom. & in authent. de Ecclesiast. tit. §. si quis autem, collat. 9.* quæ quidem regula recipitur etiam de iure Canonico, iuxta text. *in d. c. si hæredes*, iuncto intellectu plurimorum, quos refert, & sequitur Couar. *ibid. à n. 5.* Padil. *in d. authent. hoc amplius, n. 2.* Gregor. *l. vlt. gloss. penult. tit. 10. p. 6.* dummodo tamen ipsa priuatio si non accedat acceptatio filij; aut non percipit à defuncto patre bona vltra legitimam, locum non habeat in ipsa legitima, quantumvis onera expressè iuncta pia sint & ex voto præcedenti, vel nisi filius prædicta onera acceptauerit iuxta supradicta, quo capite acceptationis filius in hoc text. priuatur omni emolumento sibi prouenienti ex paterno testamento, quia supposita sua acceptatione absoluta tenebatur etiam cum damno legitimæ adimplere onus, & oblationem voti, de quo *ibi.* Qua etiam ratione idem filius priuari *in hoc text.* potuit

potuit ducatu si habitus fuit, & nouiter institutus ex dispositione, & iudicio paterno reuocabili vsque ad mortem, vt ad hunc text. intelligit benè Molin. Theolog. *d. n. 9. col. 2. in med.* & post Host. Ioan. Andr. & alios Castil. *sub d. n. 24. col. vlt.*

9 *In Regno Hungariæ competebat*, &c.] Pro intellectu huius text. *in 2. part.* in qua agit de filio priuando Regni successione, propterea quòd non impleuit votum paternum, aduertendum est prædictam voti iniunctionem filio factam à Rege Hungariæ, & acceptationem eiusdem voti, de qua *hic*, contigisse solùm cum filio ipsius secundogenito, non verò cum primogenito qui eidem in Regno Hungariæ successit, vt constat ex integra huius text. relata per Concium *ibid. & in tom. 2. operum Innocent. lib. 1. epistolarum. epist.* 10. & post Panorm. *in hoc text.* agnoscit Molin. *d. disp. 626. sub num. 8. col. 2. & 3.* Castil. *sub d. n. 24.* post Hostiens. *hic col. 4.* & Ioan. Andr. *col. 2. & 3.* Butr. *num. 16. in fine*, ac Zabar. *num. 4. oppos. 2.* Secundùm quam huius text. integram Rex habebat tres filios, quorum primogenitus successit in Regno absque vlla prædicti voti iniunctione, & acceptatione, & secundogenitus successit in bonis patrimonialibus eiusdem patris, in quibus ab eo institutus fuit, & rursus successit in prædicto voto quoad obligationem institiæ sui respectu ex eo dimanantem. Cæterùm post mortem patris coacta militum copia cum Hierosolymitanum iter arriperet, & contra inimicos Crucis bellum dirigere, ac tandem votum suum ne dum paternum implere simulasset, tamen eius oblitus in fratrem suum primogenitum, & Regnum Hungariæ conuertit iniustè aciem bellatorum, & multa contra Regiam fratris serenitatem commisit cum magno hostium Fidei augmento, & Ecclesiæ detrimento, cui pro Catholica Religione, & communi bono expediebat, vt terra illa sancta ab infidelibus vendicaretur propter periculum fidelium ibi degentium, & deuotionem illuc peregrinantium, ita ex dicta integra colligunt Molin. *d. num. 9. col. 2.* Iacob. Valdes. *in addit. ad Xuar. in d. l. quoniam prioribus, §. ad rem*, qui est, *n. 20. pag. 28.* Castil. *sub d. n. 24. col. 4. in med.*

10 Summus igitur Pontifex Innocent. III. vniuersalis Pastor crediti sibi à Deo ouilis curam gerens in ordine ad finem supernaturalem, & bonum Ecclesiæ, ac pacem Hungariæ Regni, vt habetur in integra relata à Valdes. *loco proximè citato*, iuncta reg. text. *in c. quemadmodum. de iureiur.* ibi, *turpius eiicitur*, &c. potuit *in præsenti*, filium secundogenitum prædicti Regis Hungariæ priuare successione eiusdem Regni sibi competente iure geniture, si frater primogenitus Regni successor sine prole decederet, vt obseruant Molin. *d. num. 9. col. 2. ante finem*, Castil. *d. num. 24. colum. 4. in med.* prout etiam secundùm eandem resolutionem procedunt plurimæ depositiones, quas Summi Pontifices fecerunt, tum Imperatorum, vt *in c. ad Apostolicam, de re iudic. lib. 6.* & in aliis exemplis adductis per. Cardin. Bellarm. *controu. 3. generali de Romano Pontif. lib. 5. c. 8.* & per Modern. *de iurisdict. part. 1. c. 13.* & per Soar. *de defensione fidei lib. 3. c. 23. num. 14.* tum etiam Regnum, vt *in cap. alius 15. quæst. 6.* & in aliis exemplis adductis per Cardin. Bellarm. Modern. & Soar. *dictis locis.*

11 *Et Regnum ipsum ad minorem fratrem tuum*, &c.] Ergo Summus Pontifex in casibus, quibus Reges deponere potest, prout numero præcedenti demonstraui, aut priuare possessorem delinquentem, non potest nouos reges constituere in præiudicium legitimi successoris, vt docent Molin. *de primogen. lib. 4. cap. vltim. num. 37.* alt. Molin. *de iustitia, tract. 2. disp. 29. versic. ex dictis Sotus*, quicquid dicant Palat. *de retentione Regis Nauarræ, part. 5. §. 7.* & Gregor. Lopez *l. 2. verbo no auiendo, tit. 15. part. 2.* aliter enim iam huiusmodi successor grauaretur ex delicto Regis possessoris, contra reg. *non debet, de regulis iuris in 6.* iuncta reg. text. *in l. 3. ff. de interd. & releg.* cum similibus latè adductis per Anton. Gom. *l. 40. Tauri, n. 91.* secundùm quam delictum possessoris non præiudicat successori in iis, quæ huic non ab illo, sed aliunde obueniunt, prosequuntur Sarmient. *select. lib. 3. cap. 4. n. 3.* & Spin. *in speculo testament. gloss. 19. num. 45.* 12 licèt enim proximitas quoad Regni successionem attendenda sit respectu vltimi possessoris, vt habetur apud Castellan. *l. 2. tit. 15. part. 2. & l. 9. vers. la primera, tit. 1. ead. p. 1.* vbi Gregor. *verbo finamiento, & l. 2. tit. 18. p. 3. vers. è sy hermano*, Molin. *de primog. lib. 3. cap. 9. num. 15.* Castil. *d. cap. 19. num. 139 col. 2. in med.* cum aliis infrà citandis, tamen non propterea successor dicendus est 13 accipere Regnum ex eius manu, vel ex iure aliquo, quod ab eodem vltimo, aut ab alio quolibet anteriori possessore transmissum sit in eundem Regni successorem, sed tota eius successio referenda est ad ipsam Rempublicam, vt adnotarunt Gregor. *l. 9. gloss. 2. in princip. tit. 7. part. 2. & l. 4. gloss. 1. columnn.... in fine, tit. 15. ead. part.* Molin. *d. tract. 2. disp. 626. num. 18. & à num. 8. & disp. 617. sub n. 2.* Castil. *d. cap. 10. sub n. 127. col. 4. post princip.* id quod etiam constat in maioratu, cuius successor dicitur illum capere non ab vltimo possessore, sed à primo eius institutore, vt docent Gutier. *pract. lib. 3. quæst. 66. num. 13.* Molin. *d. disp. 626. num. 18. & disp. 628. post princip. & disp. 617. num. 2.* alt. Molin. *de primogen. lib. 1. c. 8. num. 2.* Pinel. *in l. 1. part. 3. num. 65 ad med. & num. 99. C. de bonis mat.* Gom. *l. 40. Tauri, sub num. 72.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 10. n. 4.* & à maioratu ad Regnum licitum est arguere, vt per citatos in libello *de principiis vtriusque iuris, litera A, num. 183.* & in fideicommisso familiæ relicto aduertit Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 2. n. 39.* pro quibus est text. *in l. vnum ex familia, §. 1. ff. de legatis 2. & in l. 3. in fine, ff. de interd. & releg. & in l. si arrogator, ff. de adopt.*

Amplia resolutionem, quam proximè ex text. desumpsi, vt procedat non solùm quando Summus Pontifex vellet loco Regis à se depositi alium extraneum ab eius familia Regem constituere; quod enim regulariter fieri non posse extra omnem controuersiam esse debet, ex eo quia Regnum durante familia possessoris non potest transire ad extraneos, ex latè traditis per Molin. *de primog. lib. 1. cap. 3. à n. 7.* & ex his, quæ in successione maioratus, à qua fit argumentum, ab successionem Regni, vt suprà tetigi, resoluunt ad exclusionem extraneorum Couarr. *lib. 3. var. cap. 5. num. 4.* Molin. *d. lib. 1. cap. 1. n. 7.* Burg. de Pace *quæst. 2. ciuili num. 71. & quæst. 3. num. 3.* sed etiam quando idem Summus Pontifex vellet Regni successionem deferre alicui, sed non proximi de familia, hæc etenim delatio fieri regulariter non potest in præiudicium proximioris etiam filij, vt satis probat text. *in præsenti* in proximè citatis verbis. Similiter etiam amplianda venit prædicta principalis resolutio, vt nec ad vitam ipsius Regis depositi possit regulariter Summus Pontifex alium Regem substituere in præiudicium legitimi possessoris, vt ex suprà deductis benè concluditur. Nec obstat quòd in successione maioratus, (à quo ad Regnum argui potest, vt iam dixi) in præiudicium proximioris potest, & debet in vita possessoris delinquentis retardari maioratus delationem, & interim ad eius commoditates, & fructus Fiscum vocari, iuxta text. *in l. Statim Florus, §. Cornelio Felici, ff. de iure fisci, & in l. cùm prætor, §. hæreditate, ff. de legat. 2.* resoluunt communiter Doctores, vt per Molin. *d. lib. 1. cap. 9. num. 25.*

*num.*24. *& lib.*4.*cap.vlt.num.*11. & Gom.*l.*40. *Tauri, num.*91.*col.*5.Cost.*in* §.*& quid si tantum,p.*2.*à num.*17. Menoch. *remed.*9. *recup. n.*244. Quia respondetur id quidem in Regno locum non habere, tum quia in illa nullatenus eadit confiscatio, tum etiam quia cùm potestas Summi Pontificis Regem delinquentem sic deponentis restringatur ad solos limites boni spiritualis ex ea depositione dimanantis,vt suprà ostendi,bonum autem spirituale regulariter non postulet eam Regis substitutionem, sequitur eam nullatenus fore admittendam.

15 Limita tamen supradictam resolutionem sic ampliatam,ne procedat, vbi ex circunstantiis occurrentibus apparuerit expedire bono spirituali totius Regni, & conseruationi Religionis, vt Regni successio per Summum Pontif. auferatur proportionabiliter ab vno,vel à pluribus successoribus, vel ab omnibus, ac tandem extraneo adiudicetur cum facultate Regnum debellandi, vt quia aliter cohiberi fortè non potest hæresis possessoris, aut quia proximior hæreticus est, aut denique talis ex quo spiritualis boni notabile damnum resultaret,vt in terminis tenet Molin.*d.tr.*2. *disp.*29.*vers.ex dictis Sotus*, & satis deducitur ex hoc text.vbi Panorm.*n.*4.sicque procedere poterit sententia Palatij *d.*§.7. vt in effectu sentit alt. Molin.*d.c.vlt. num.*37.

16 Vlteriùs ex verbis huius text.proximè adductis inferunt Doctores ad Regni successionem proximitatis qualitatem expendi ex gradu respectu vltimi possessoris, itavt hic proximior gradu esse debeat, qui in regno succedere intenderit, nec sufficiat proximiorem esse primo acquirenti,& ab eo descendentem, vt per Aguirre *de successione Regni Portugalliæ,part.*1.*num.*2. Molin.*d.cap.*9.*num.*15. alt. Molin.*d. disp.*628. *col.*1.*in princ.*Flores *ad Gam.decis.*7.*vers.septimus casus*, Castil. *d.cap.*19.*num.*139.*col.*2. *in med.* & licèt hæc sententia non probetur apertè ex hoc text. vtpote quia non agit de successione Regni, sed de alia,nempe,de successione bonorum patrimonialium eiusdem patris Regis defuncti,meliùs tamen probatur ex *cap. grandi, de supplend.neglig.prel.lib.*6.ibi, *eidem Regi iure Regni succederet*,dum scilicet per hæc verba ad Regem vltimum possessorem refert fraternitatis, & ita proximitatis qualitatem respectu gradus requisitam in Regni

17 successore.Deinde hoc idem probatur ex eo, quia in hac materia valet argumentum de maioratu ad Regnum, vt *suprà* dixi, atqui in successione maioratus proximitas gradus attenditur respectu vltimi possessoris,idem in Regno dicendum est; minor probatur ex text.*in l.omnia*,§.*in fideicommisso,ff.de legatis* 2. cum aliis fundamentis adductis per Molin. *d. lib.*3. *cap.*9. *n.*11.*cum seqq.* & per Angel. Matheat.*de legatis*, *lib.*2. *c.*15.*n.*9.*cum seqq.*& per Fachin.*controuers.iuris*, *lib.*5. *cap.*85.& per Peregr.*de fideicomm.art.*10.*sub n.*2.*vers. contrarium*, & per Cou. *practic.cap.*38.*num.*1.*&* 2. & latiùs per Mench. *de successionum creat.lib.*3. §.27.*n.*3. *cum seqq.* & per Gam. *Lusit. decis.*206.*n.*23. *cum seqq.* & per Molin.*de instit.tom.*3 *tract.*2.*disp.*628.*col.*3.per quæ fundamenta hanc sententiam etiam in prædictis maioratibus, & in quibuslibet aliis fideicommissis familiæ,vel agnationi relictis, vt post nominatos proximior agnatus, aut de familia vocetur, tenuit Barthol.Socin.*in l.si cognatis,n.*40.*ff.de rebus dubiis*, Marian. Socin.*cons.*126.*l.b.*1. & plures, quos refert, & sequitur Peregr.*vbi proximè*, Gutier.*pract.lib.*3.*q.*66. *in antiq.à num.*7. Valasc.*de iure emphyt.quæst.*50.*n.*34. Gam. *Lusit. decis.*7.*num.*1. *& decis.*206. *num.*23. *cum seqq.*Cald Pereira *de nominat.emphyt.quæst.*24.*num.*90. Clar.§.*testamentum,quæst.*76.*num.*14.Molin.*de primog. lib.*1.*cap.*6.*num.*47. *& d. cap.*9. *à num.*11. alt. Molin. *d. disp.*628. *in med. cum seqq.* Mench. *d. num.*3. *iuncto num.*8. & loquendo in maioratibus fatetur Flores *ad Gam. d. decis.*7. *quintus casus*. Castil. *d. lib.*3. *cap.*15. *num.*51.*& cap.*19.*à num.*139. *cum seqq.*Aguirre *d.p.*1. *num.* 11. Quamvis oppositum, imò quòd proximitas gradus non sit attendenda respectu vltimi possessoris, sed respectu testatoris, aut instituentis maioratum, tenuerint, Ias.*cons.*115.*lib.*1. & alij quos refert, & sequitur Couarr.*d.cap.*38.*sub num.*1.*vers.si sanè*,Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volun. lib.*8. *tit.*12. *à num.*1. Menoch.*cons.*124. *num.*1. *cum seqq.*& Ceuall. *communium contra communes*. *q.* 398. *à num.* 1. apud quos videbis plura ad intellectum *d.* §. *in fideicommisso*, qui solet pro vtraque parte ab vtriusque sequacibus expendi.

Denique ex supradictis huius text. verbis pariter 18
colligunt aliqui Doctores successionem Regni de se, vbi lege lata,aut aliunde expressum non fuerit oppositum, deferri non iu iure hæreditario,sed sanguinis, dum inquit Rege sine liberis decedente Regnum de vno ad alium fratrem deferri ordine geniture, id est, propinquitatis in sanguine,vt post Bald. *in l.cum antiquioribus, n.*18.*C.de iure delib.* & post Purp. *cons.*419. *num.*1. explicat Castil. *d.c.*19. *num.*149. bene insuper aduertens idem in eodem text. aliunde etiam probari, videlicet ex eo, quòd Pontifex ibidem minatur Ducem,de quo ibi,amissurum ius successionis in Regno, & ita ostendit hoc ius in vita etiam Regis possessoris esse considerabile ad condemnationem, de qua text. loquitur,quod cùm ita sit, necessariò demonstrat huiusmodi ius esse sanguinis, siquidem hoc solum tunc dici poterat considerabile, non autem esse hæreditarium, nam hoc ante mortem testatoris considerabile non est, neque in condemnationem sub ratione iuris de præsenti venire potest, iuxta reg.text.*in l.*4.*ff. de adimendis leg. & in l.*1.*si impubere,ff.de collect.bonorum.* Probatur etiam hoc ipsum ex *d.c.grandi*, dum eundem ordinem geniture, & propinquitatis, de quo *in hoc text.* particulariter expendit ad successionem huius Regni, ibi, *qui eidem Regi,si absque legitimo decederet filio,iure Regni succederet*; id est consuetudine Regni deferendo eius successionem fratri Regis sine filiis decedentis tanquam eius proximiori de sanguine, & ita iure sanguinis,vt post Ioan. à Terra Rubea,& alios explicat Castil.*d.c.*19.*sub num.*118.*col.*2.Quare his,& aliis fundamentis ita docent plures,quos refert, & sequitur Lara *in l.si quis à liberis*,§.*idem rescripsit*, *n.*136. *ff.de liber.agnosc.*Pelaëz *de maioratu part.*4.*n.*47.*&* 48. *quæst.*1.Molin.*de primog.lib.*1.*cap.*3.*sub num.*10.*& c.*8. *sub n.*9 *& lib.*2.*c.*6.*n.*9. alt. Molin. *d.tract.*2. *disp.*626. *n.*5.6.*&* 8.*& disp.*617. *sub n.*2. Matiens.*in l.*6.*gloss.*2. *n.*13. *tit.*7. *lib.*5. *noue recopil.* Pichard. *ad tit. Instit. de hæred.quæ ab intestato defer.tract.de represent.*§ 2.*n.*28. & alij,quos refert,& sequitur Castill.*d.c.*19.*num.*117. *cum seqq.*

Verùm alij Doctores contrarium resoluentes, videlicet quòd successio in Regno de se non deferatur 19
iure sanguinis,sed potiùs iure hæreditario, etiam pro hac parte expendere solent text.*in præsenti*, dum agens de filio priuando Regni successione, propterea quòd non impleuit votum paternum, indicare videtur Regnum deferri tanquam defuncti hæreditatem, & successionem ab eius manu acceptam à successore, non tam vt primogenito, quàm vt hærede,in eo quod vtitur illis verbis,ibi,*paterna te reddas successione indignũ, & emolumento hæreditatis priueris*,& rursus in eo quod approbat potuisse Regem prædecessorem ibi eundem filium grauare onere adimplendi prædictum votum, in illis verbis,ibi,*ne si onus à patre tibi iniunctum*, &c. cùm tamen constat illum solum ex hoc capite grauari posse,

posse, ad quod aliquid non iure proprio, & sanguinis, sed iure hæreditario prouenit à manu granantis, iuxta reg. text. *in l. ab eo, C. de fideicom. & in l. 1. §. sciendum, ff. de legatis 3. & in l. 1. §. si hæres, ff. ad Trebell.* cum similibus. Deinde pro hac parte expenditur *d. cap. grandi,* ibi, *eidem Regi succederet*, quasi per huiusmodi verba innuat successorem in Regno succedere prædecessori, & ita succedere iure hæreditario, cùm per hoc solùm ius dicatur succedi prædecessori, non autem per ius sanguinis, per quod non immediatè antecessori succeditur, nec inde, sed aliunde ius accipitur, vt *suprà* ostendi. Et ideò hãc contrariam opinionem, imo quòd successio in Regno de se non deferatur iure sanguinis, sed potiùs iure hæreditario, tenuerunt Oldrad. *cons. 94. n. 8. cum seqq.* Abb. *hic n. 4.* & alij quos refert, & sequitur Tiraq. *de iure primog. q. 35. n. 3. cum seqq.* Cost. *de successione Portugallia, pag. 136. in fine, cum seqq.* Conar. *tract. c. 1. n. 4. & 7.* Valasc. *de iure emphyt. q. 50. n. 2. & 12.* & quod attinet ad Regni successionem in eadem sententia resident Gom. *l. 40. Tauri, num. 4. & 72.* vbi Auend. *glos. 1. n. 22. 23. 24. & 81.* Ioan. Garc. *de expensis, c. 16. n. 15. 16. 31. & 32.* Humad. *l. 9. gloss. 2. tit. 7. p. 2.* & ibi Greg. *col. 2. ante fin.* post alios Aguirre *n. 3. d. p. 1. n. 22. 69. & 104.*

20 Ex quibus duabus contrariis opinionibus prior verior est, & in iure magis solidum habet fundamentum: nec pro secunda facit text. *in præsenti*, quatenus ex eo probare intendunt illius sequaces Regnum deferri iure hæreditario, quia primò illa huius text verba, ibi, *paterna te reddas*, &c. intelligenda sunt de priuatione, non quidem Regni, vtpote quia adhuc eo tempore illud à fratre primogenito possidebatur, vt benè aduertunt Molin. *d. disp. 626. sub num. 8. col. vlt.* Castil. *d. cap. 19. sub n. 24. col. 2. in med.* sed solùm hæreditatis, & legitimæ sibi onus huiusmodi acceptanti, vel patri relictæ, vt *suprà* ostendi. Secundò alia huiusmet text. verba, ibi *ne si onus tibi à patre iniunctum*, &c. probantia onus prædicti voti potuisse iniungi eidem filio, non probant Regnum deferri iure hæreditario, nam huiusmodi onus nec iniunctum fuit cum respectu ad Regnum, in quo huiusmodi filius immediatè successurus esset, vtpote quia non ipse, sed eius frater primogenitus in eo immediatè successurus erat, sed solùm cum respectu hæreditatis paternæ sibi relictæ, neque etiam si cum respectu ad Regnum iniungeretur probaret intentum, vtpotè quia hæc iniunctio sub eo respectu filium successorem non arctaret vi sua, sed solùm ex vi acceptionis ab eodem filio factæ, prout etiam ex sola hac vi obligaret respectu legitimæ, vtpote obuenientis non à patre, sed à lege naturæ, quæ omnia colliguntur ex supradictis. Nec tandem in hoc text. Pontifex aduersùs eundem filium priuationem iuris ad Regnum ipsi alioquin competentis post mortem fratris primogeniti minatur, ex eo quòd illius tanquam hæreditarium amitteret propter defectum prædicti oneris non adimpleti, ex vi *d. Auth. hoc amplius*, cum similibus, sed solùm ex eo, quia eandem priuationem postulabat finis supernaturalis in ordine ad quem potuit Summus Pontifex eam inducere *in hoc text.* quantumvis ius illud ad Regni successionem sit sanguinis, & non hæreditarium, vt dixi *supr. n. 18.*

21 Nec etiam obstat prædictæ priori sententiæ text. *in d. c. grandi*, ibi, *eidem Regi succederet*, quia respondetur ea non intendere quòd Regi prædecessori tribuendum sit ius in Regno competens successori, quasi in hunc ab illo dimanet, non enim dimanat, nec accipitur nisi à Republica, vt *suprà* dixi *n. 13.* sed solùm intendere quòd proximitas gradus ad huiusmodi successionem requisita reguletur & expendatur respectu vltimi prædecessoris, vt dixi *suprà n. 16.* & in hunc sensum dicatur ei succedere, id est in locum eius succedere; quæ explicatio apertior fit ex eo quòd Pontifex subiungit alia verba, ibi, *iure Regni*, &c. vt ostenderet fratrem Regis, de quo ibi, ei non succedere simpliciter, prout scilicet in hæreditatibus hæres defuncto succedit iure hæreditario, sed ei succedere iure Regni, id est, successione sanguinis à iure Regni, id est, à iure, & consuetudine Regni inducta.

Et tu assumpto Crucis signaculo.] Vide Iacob. Gretserum *de sancta Cruce, tom. 3. lib. 2. c. 3.* Et nuncupatim quòd signum Crucis valeat contra dæmonum nocumenta, & generaliter contra omnes infirmitates ex pluribus Sacræ Scripturæ locis, & Sanctorum Patrum auctoritatibus ostendit Emman. de Valle *de incantat. & ensalmis, sect. 1. c. 4. à n. 4.* Et de miraculis S. Crucis, præsertim aduersùs dæmonum magias, & infestationes; vide Martin. Delr. *disquisit, magic. lib. 6. p. vlt. c. 2. q. 1. sect. 3. §. septimum,* Fr. Ioan. Bleda *de miraculis S. Crucis,* Conar. *lib. 4. var. c. 5.* Bozz. *de signis Ecclesiæ, tom. 2. lib. 15. c. 3. fol. 110.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p. 1. consid. 38. concl. 98. cum seqq.* Card. Baron. *in addit. ad martyrolog. Rom. die 7. Aprilis pag. 136. & annalium Ecclesiæ, tom. 1. anno Christi 34. pag. mihi 31.* Steph. Gratiã. *discept. forens. c. 217. n. 60.* Spreng. *in mall. p. 2. q. 4. c. 1.* Petr. Thyræ. *de dæmoniac. p. 3. c. 44. & lib. de locis infestis, p. 3. c. 6.* Torreblanc. *de magia, lib. 2. c. vlt. ex n. 37.* & de multiplicatione ligni S. Crucis, vide eundem Card. Baron. *in addit. ad Martyrolog. die 3. Maij, pag. 195. & tom. 3. annal. anno Christi 326. pag. 265.* Hieron. Roman. *de Republ. Christ. lib. 4. c. 10.* 22 23

SVMMARIVM.

1 *Papa commutat votum vltramarinum in vigilias, orationes, & ieiunia, tunc maximè cùm cesset causa, quæ inducit ad vouendum, ita etiam quòd expensa facienda in eundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in Terræ sanctæ subsidium.*

2 *Priuilegia olim concessa Crucem recipientibus, remissiue.*

3 *Nobilium, & in dignitate constitutorum peccata in exemplum trahi solent ab inferioribus.*

4 *Verbum, licet, arbitrium boni viri aliqualiter videtur importare.*

5 *Seniores à longis itineribus sunt excusandi.*

6 *Senex præsumitur moriturus.*

7 *Vouere quis non potest, quod in graue suæ Ecclesiæ, cui præest, detrimentum cedat.*

8 *Clericus habens qualecunque beneficium residentiam exigens sine sui Episcopi facultate ad longam peregrinationem voto se obstringere nequit.*

9 *Voto in commutando peregrinationis Hierosolymitanæ habenda est ratio expensarum in eundo, commorando & redeundo.*

10 *Causa finali voti cessante cessat legis obligatio.*

11 *Votum longæ peregrinationis emissum ab Episcopis inconsulto Romano Pontifice an, quando, & quomodo valeat, ostenditur.*

12 *Voti peregrinationis Hierosolymitanæ commutatio hodie facienda est ad instar aliorum.*

13 *Voti peregrinandi in commutatione an expensæ in peregrinatione promissa consumendæ commutari debeant in eleemosynas, & labor itineris in opera personalia, ostenditur.*

14 *Dispensare secum nemo potest.*

15 *Voto tenetur qui se vouisse certò scit, dubitat tamen an voto teneatur ratione materiæ, vel finis, aut alicuius circunstantiæ tunc occurrentis.*

Cap.

Cap. Magnæ. VII.

1 PApa commutat votum vltramarinum pro laboribus in vigilias, orationes, & ieiunia, etiam quæ debet facere, sed deuotiùs, tunc maximè cùm cessat causa, quæ inducit ad vouendum, ita etiam quòd expensæ faciendæ in eundo, morando, & redeundo integraliter mittantur in Terræ sanctæ subsidium. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host.Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontificij, pag.*320. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.*492. remissiuè Casal. *in annot.*& Ximen.*in concord.p.*1.*&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.*3.*tit.*26. *cap.*3.

2 *Ac in signum peregrinationis*, &c.] De priuilegiis olim concessis Crucem recipientibus, vide Henriq. *in sum.lib.*13.*c.*48.§.4. Quo verò ordine recipiantur qui Crucis charactere desiderant insigniri, tradit Campeg.*in fin.*tractatus.Zanchin.*de hæreticis,in instructione de modo Cruce signandi.*

3 *Quod enim agitur à Prælatis*,&c.] Notatur ad hoc, quòd nobilium, & in dignitate constitutorum peccata in exemplum trahi solent ab inferioribus, vt per Tiraquel. *de pœnis temper. cap.*31. *num.*38.*& seq.& c.*51. *num.*97. benè Flamin. *de resignat. benefic.lib.*5.*quæst.*3. *n.*156.

4 *Quid liceat.*] Notatur ad hoc, quòd ex verbo, *liceat*, arbitrium boni viri videtur concessum, vt per Menoch.*de arbitr.lib.*1.*q.*8.*n.*56.metipsum *de diction.vsufreq.dist.* 191.*n.*5.

5 *Verùm ætatis vitæ senescentis*,&c.] Notatur ad hoc, quòd seniores à longis itineribus sunt excusandi, vt per Tiraquel.*de iure primog.in præfat. num.*211. Senex
6 enim præsumitur moriturus, Alciat. *de præsumpt.reg.*1. *præsumpt.*53. Menoch. *eodem tract.lib.*6. *præsumpt.*46. *num.vlt.*

7 *Sine cuius assensu*,&c.] Notatur ad hoc, quòd quippiam vouere non possunt, quod in graue suarum Ecclesiarum, quibus præsunt, detrimentum cedat, vt per Azor.*instit.moral.p.*1.*lib.*11.*c.*16.*q.*2.

8 *Clericos absque sui Episcopi licentia*,&c.] Notatur ad hoc, quòd Clericus habens qualecumque beneficium residentiam exigens sine sui Episcopi facultate longæ peregrinationis, aut aliorum in suæ Ecclesiæ præiudicium vergentium voto se adstringere nequit, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.*30. *tract.*3. *num.*9. Franc. Leo *in Thesauro fori Eccles. p.*2. *cap.*11. *num.*11.Gregor.Lop.*l.*2.*in fine,tit.*8.*p.*1.nouè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib.*1. *quæst.*342. Iacob. de Graffis *in aureis decis. part.*2. *lib.* 2. *cap.*12. *n.*24.Azor.*d.lib.*11.*cap.*26.*quæst.*3.Sayr.*in claui Regia, lib.*6.*c.*5.*n.*25.Soar.*de Relig.tom.*2. *tract. de Voto, lib.*3. *cap.*4.*n.*10.Sanchez *in præcepta Decalogi*, *tom.*1. *lib.*4. *c.*25. *n.*44. etiam resoluentes absque alicuius licentia emittere posse modicam peregrinationem, quæ scilicet petit solam absentiam iure concessam. Quidam excipiunt votum eundi in subsidium Hierosolymitanum, quasi illud emittere integrum sit huiusmodi Clerico inconsulto Episcopo; sed benè Sanchez *d. c.*4.*n.*45.cum Azor.*citato loco*, & Soar. *d. lib.*3.*cap.*4. *n.*12. dicit id solum licuisse olim quando omnibus generaliter illuc aditus patebat, & idem Sanch. *loc.cit. num.*46. reprobat sententiam quorundam asserentium teneri huiusmodi Clericos soluere expensas itineris, & redditus peregrinationis illius magnæ promissæ.

9 *Vt expensæ, quas vouens in eundo*, &c.] Notatur ad hoc, quòd in commutando voto peregrinationis Hierosolymitanæ habenda est ratio expensarum in eundo, commorando, & redeundo, vt per Sayr. *in claui Regia, lib.*6.*c.*12.*num.*20.*vers. item consideranda*, Paul. Comitol.*respons.mor.lib.*2.*q.*12. *per tot.* Azor. *d.lib.*11. *c.*18.*q.*13.Soar.*d.tract.de voto*, *lib.*6.*c.*19.*n.*19.*in fine*, Sanch.*d.lib.*4.*c.*59.*n.*11. *cum seqq.*

Quia cessauere causæ,&c.] Quando à principio causa 10
voti existit, ac proinde id valuit, ac postea causa cessauit, quidam dicunt non cessare voti obligationem, per text. *in præsenti*, vbi Episcopus Trecensis votum Hierosolymitanæ peregrinationis Deo nuncuparat pro assequenda suæ Ecclesiæ libertate ope Comitis Campaniæ, quem ibi esse existimabat, & tamen cùm post constaret illius Ducis morte intentionem Episcopi frustratam fuisse, consultus Pontifex id votum commutat quasi supponens illud obligare, ita docent *in præsenti*, gloss.*verbo vt venires*, Host.*n.*21.Butr.*n.*25.& Anchar. *n.*5. Cæterùm verius est causa finali voti cessante cessare eius obligationem, vt per Sayr. *in claui Regia, lib.*6.*c.*8.*n.*14. Azor.*d.lib.*11.*c.*15.*q.*13. Soar. *de Relig.tom.*2.*tract.de voto, lib.*4.*c.*18.*n.*3. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.*1.*lib.*4.*c.*2. *n.*42. vbi *n.*43. dicit *in hoc text.* secundùm aliquos fuisse causam impulsiuam inuisionem illius Comitis, quæ cessauit: at meliùs dici posse concludit eam voti commutationem non fuisse necessariam, sed concessam ad maiorem cautelam, quod ait non obscurè significare Pontificem *in præsenti*, dum dicit cessante illius voti causa, potuisse quoque eius obligationem finiri, quasi dicat cessasse si fuit causa finalis, secus si impulsiua, & ideò non dicit cessasse, sed potuisse cessare; additque huic intellectui non obstare hunc eundemmet text. quatenus appellat hanc commutationem indulgentiam, seu priuilegium, & subinde debere aliquid operari, at nulla esset operatio si votum non obligaret, nam respondet sæpè concedi priuilegia ad pacandas conscientias, eásque scrupulorum stimulis liberandas, etsi in rigore ea non essent necessaria.

Concedimus votum peregrinationis taliter computare, 11
&c.] Ergo votum longæ peregrinationis emissum ab Episcopis inconsulto Romano Pontifice validum est in solum ipsorum præiudicium, ac proinde etsi expleri nequeat absque Pontificis licentia, tenentur tamen eas expensas eundi, & redeundi soluere, & in eas id votum commutare; ita per hunc text. docent Alcozer *in summ.c.*16.vbi *de potentibus irritare, concl.*1. *fol.*55. Syluest.*verbo votum* 3.*q.*1. Azor. *d.lib.*11.*c.*16. *q.*2.Sayr *in claui Regia, lib.*6.*cap.*1.*num.*24.*vers.secundò vouere.* Verùm Abb. *hîc n.*15. existimat votum huiusmodi, quod *in hoc text.* commutauit Pontifex, fuisse irritum, & solius scandali vitandi gratia fuisse à Pontifice commutatum. Verior tamen opinio tenet votum longæ peregrinationis ab Episcopo emissum esse validum, quia *in hoc text.* nullibi dicitur id votum fuisse irritum, imo supponitur fuisse validum, & ideò est à Pontifice commutatum, quare ita tenent Tabien.*verbo votum* 5.*q.*2.*n.*1.Soar.*d.tract.de voto, lib.*3.*cap.*4.*à n.*4. Barthol.à S.Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.*1.*q.*337. Sanch.*in præcepta Decalogi*, *tom.*1.*lib.*4.*c.*25.*n.*39.vbi *n.*40. aduertit in hoc casu esse irritum huiusmodi votum quando attentis circumstantiis indicaretur maius Dei obsequium residere, nec petere eius absentiæ facultatem, & *num.*41. pariter aduertit quando id votum esset validum, minimè teneri Episcopum ad expensas eundi, & redeundi, vt existimant Alcoz. Syluest. Azor. & Sayr. *locis proximè citatis*, quia ex vi voti tantùm tenetur implere conditionem petendo licentiam à Pontifice, quòd si ille deneget, ad nihil obligabit votum, dum Pontifex voluntatem non

reuocauerit; si autem licentiam concedat, obligabit votum ad peregrinationem, & si illam exequi velit, nulla opus est commutatione; si autem exequi nolit, opus est commutatione, aut dispensatione, nec est præcisè necessarium commutationem fieri in eas expensas. Quando autem votum esset irritum, tanquam obstans maiori bono nulla soluendi expensas remanet obligatio, quòd illæ non sint per se promissæ, sed tanquam accessoriæ voto personali, & ideo cessante obligatione principali, cessat accessoria. Hinc aliqui excipiunt votum eundi in subsidium Hierosolymitanum, quasi illud emittere, & exequi inconsulto Romano Pontifice integrum sit Episcopis, ex quorum numero sunt Anchar. *hic n.* 12. Butr. *in cap. scripturæ, n.* 4. *vers. secundo, hoc tit.* vbi Abb. *num. vlt.* Zabar. *num.* 3. *q.* 8. & Anan. *n.* 9. Sed dicendum id olim licuisse Episcopis cùm omnibus generaliter concedebatur aditus in Terram sanctam, at cùm hodie is aditus non pateat, Pontificia licentia est necessaria, Azor. *d. lib.* 11. *c.* 16. *q.* 2. Sanch. *d. c.* 25. *num.* 42. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 1. *q.* 339.

12 *In necessarios vsus Terræ illius*, &c.] Quamvis autem votum peregrinationis Hierosolymitanæ, & maximè quando in eius loci subsidium est factum, soliti olim fuissent Pontifices commutare in eleemosynam in eius loci subsidium mittendam propter vrgentem necessitatem succurrendi illis temporibus expeditioni bellicæ in illius Terræ subsidium, hodie tamen cùm expeditio illa prorsus cessauerit, non est necessaria ea huius voti commutatio, sed instar aliorum fieri potest, vt docent Soar. *d. tract. de voto, lib.* 6. *c.* 19. *n.* 16. *&* 17. Sanch. *d. lib.* 4. *c.* 56. *n.* 26.

13 *Laborem etiam laboribus recompenses*, &c.] Ergo in voti peregrinandi commutatione expensæ in peregrinatione promissa consumendæ commutari debent in eleemosynas, & labor itineris in opera personalia, ac proinde requiritur, vt votum personale commutetur in aliud personale, & reale in aliud reale, vt dicunt Angel. *verbo votum* 4. *n.* 12. Angles *in floribus Theologicis, p.* 2. *quæst. vnic. de voto, art.* 8. *difficult.* 6. Verùm id accipiendum non est tanquam quid præcepti, sed tanquam quid consilij, & tanquam quid congruentius, quia inter similia versatur propria æqualitas, & inter ea facilè inuenitur, & acceditur magis priori voti materiæ, & fini, ita benè docent Soar. *d. n.* 16. *&* 17. Sanch. *c.* 56. *n.* 26. Labor peregrinationis promissæ commutatur sic à viris doctis. Si peregrinatio pedestris sit, vt vltra expensas labor vnius diei commutetur in vnius diei ieiunium, & duorum dierum in duo ieiunia, & sic deinceps. Si non sit pedestris, vt labor quatuor dierum in vnius diei ieiunium commutetur, ita Sayr. *d. lib.* 6. *c.* 12. *n.* 20. *vers. item consideranda.* Azor. *d. lib.* 11. *c.* 18. *q.* 13. Sanch. *d. lib.* 4. *c.* 56. *n.* 40.

14 In gloss. *Noluisti*, ibi, *quoniam nemo iuramentum suum, vel votum debet interpretari.* Notatur ad hoc, quòd nemo potest secum dispensare, vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 3. *n.* 5. vbi *n.* 6. resoluit probabilius esse posse Romanum Pontif. erga se ipsum dispensare in iis omnibus, in quibus potest cum subditis, & *n.* 8. idem reputat posse Episcopos, vt videre est apud illum. Et de Romano Pontif. & aliis Episcopis quòd possint secum dispensare in legibus à se positis, & in votis & iuramentis propriis, sicut & cum aliis subditis dispensare possunt, tenent Soar. *de legib. lib.* 6. *c.* 12. *à num.* 8. Salas *eod. tract. disput.* 20. *sect.* 3. *diffic.* 3. *& sect.* 12. Basil. Pont. *tract. de Matrim. l.* 8. *c.* 4. *n.* 9. vbi *n.* 11. asserit non obstare text. *in præsenti*, vbi Innoc. III. loquens de Trecensi Episcopo, qui peregrinationem vouerat ex certa causa, quæ iam cessauerat, quasi Episcopum laudans ait noluisse illum absque Sedis Apost. consilio se voti obligatione exemptum iudicare, quia respondet id supererogationis, & consilij opus fuisse, non necessitatis.

15 In ead. gloss. ibi, *Nisi certus esset quòd non esset obligatus.* Notatur ad hoc, quòd si quis se vouisse certò sciat, dubitat tamen num voto teneatur ratione materiæ, vel finis, aut alicuius circumstantiæ tunc occurrentis, tenetur voto, vt per Butr. *hic n.* 14. Cott. *in memorab. verbo fideiussor indemnitatis*, Nauar. *in man. c.* 12. *n.* 37. *&* 54. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 72. *n.* 7. Host. Angel. Gratian. & quosdam Theologos, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 41. *n.* 35.

SVMMARIVM.

1 *Impedito ad tempus exequi votum vltramarinum dilatio conceditur, perpetuò verò impedito inducitur redemptio in eo, quòd magis expedit Terræ sanctæ*, & n. 2.

3 *Inops dicitur qui ex operis, vel artificio debet victum quærere.*

4 *Maritus an teneatur secum deferre vxorem illum comitari volentem, ostenditur.*

5 *Pœnitentia potest ex causa commutari ab eo Sacerdote, qui eam iniunxit.*

Cap. Quod super his. VIII.

1 Votum Terræ sanctæ vouens si est pauper, infirmus, vel alia iusta causa temporanea impeditus, obtinebit dilationem voti; si verò causa sit perpetua, expensæ quæ aliàs erunt faciendæ, mitti debent in subsidium Terræ sanctæ, & pro labore iniungi aliæ pœnitentiæ. Si verò sua præsentia esset ibi vtilis, ipse ire tenetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij, pag.* 492. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 321. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 26. *c.* 4.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract. de voto, lib.* 4. *c.* 11. *n.* 16. *cum seqq.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *à n.* 25. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 15. *q.* 12. inde inferentes ad alios casus.

3 *Qui de laboribus suis sibi possint acquirere necessaria.*] Notatur ad hoc, quòd dicitur inops, qui ex operis, vel artificio debet victum quærere, vt per D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. p.* 4. *n.* 62.

4 *Viros suos sequantur.*] Ergo vir tenetur secum deferre vxorem illum comitari volentem, de quo an verum sit, vide Doctores citatos *ad c.* 1. *n.* 5. *de coniug. lepros. pag.* 56. & præcipuè Sanch. *de Matrim. lib.* 9. *disput.* 4. *n.* 14. vbi intelligit si alicubi sit diu habitaturus, suppetantque illi necessariæ expensæ ad transferendam vxorem, si tamen vir proficiscatur statim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, sed ad varia negotia peragenda diuersis in locis tendat, secum deferre non tenetur vxorem.

5 In gloss. *Potens.* Notatur ad hoc, quòd regulariter pœnitentia potest ex causa commutari ab eo Sacerdote, qui eam iniunxit, vt per Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. n.* 28.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Votum vltramarinum non potest redimi, & commutari per alium quàm per Papam*, & n. 2.

3 *Votum eundi in subsidium Terræ sanctæ emissum à filiofamilias an possit à patre irritari, ostenditur.*

4 *Religiosi quamvis sint parum literati possunt promoueri, quia in eis magis attenditur vita, quàm scientia.*

5 *Mens ex præfatione colligitur.*

6 *Proœmium declarat decisionem.*

7 *Clerici possunt interesse bello iusto, vt dent consilium.*

8 *Votum eundi in subsidium Terræ sanctæ emittere potest vir renitente vxore, quod exequi tenetur, & ab ea irritari non potest.*

9 *Vxor votum eundi in subsidium Terræ sanctæ non potest emittere, nec exequi viro contradicente*, & n. 10.

11 *Clerici non possunt esse in bello, & pugnare, & qualiter autem interesse possint absque irregularitatis incursu, remissiuè.*

Cap. Ex multa. IX.

1 COmmutatio voti Terræ sanctæ spectat ad solum Papam, vel ad illos, quibus specialiter committit. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 2. *iuris Pontif. pag.* 322. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 492. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret lib.* 3. *tit.* 26. *cap.* 5.

2 De materia huius text. vide Soar. *de Relig. tom.* 2.
3 *tract. de voto, lib.* 4. *c.* 11. *n.* 17. *& seqq.* Hinc probari solet votum eundi in subsidium Terræ sanctæ emissum à filiofamilias non posse à patre irritari, quod deduci videtur *ex §. in tanta, infr. hoc eod. text.* vbi datur licentia viro exequendi huiusmodi votum inuita vxore; at maius est præiudicium vxoris, quàm patris; ergo à fortiori poterit filiusfam. id votum inuito patre exequi, ita docent Syluest. *verbo votum*, 3. *q.* 6. Nauar. *in man. c.* 12. *n.* 76. Gregor. *l.* 3. *verbo de edad. tit.* 8. *p.* 1. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 29. *n.* 6. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *c.* 91. *n.* 9. *concl.* 8. *in fine.* Sed quamvis hæc opinio sit communis, nullo iure probatur, quia cùm text. *in præsenti, in d. §. in tanta*, id viro concedens in vxoris præiudicium, sit à iure exorbitans, non est extendendus, sicut nec extenditur ad seruum, nec ad Religiosum; eo vel maximè quòd dispar sit ratio, filius enim est propriè subiectus patri, non sic autem vir vxori, imo est eius caput: item vir habet administrationem familiæ, & magis ei fidit ius in eo voto exequendo cum fructu. Quare iure optimo Soar. *d. tract. de voto, lib.* 6. *c.* 1. *n.* 11. & Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 35. *n.* 26. dicunt prædictam Doctorum resolutionem dubiam esse, & ideo merito tria aduertunt. Primum est, si id votum sit peregrinationis causa solius deuotionis, potest irritari à patre: quia nec vir id votum exequi potest absque vxoris consensu. Secundum est, si id votum sit in Terræ sanctæ subsidium, idque expensis parentis sit faciendum, nullatenus potest absque patris licentia impleri, quia nullo iure conceditur filio disponere de bonis paternis. Vltimum est si subsidium illud esset tantum personale, tunc forsan procederet supradicta resolutio, non tam ex iure humano, quàm ex naturali, quia ratio boni communis præponderaret iuri paterno.

Quorum plures idiotæ sunt.] Notatur ad hoc, quòd Religiosi, & Abbates, etiamsi sint parum literati, possunt promoueri, quia in eis magis attenditur vita, quàm scientia, vt per Cott. *in memorab. verba Abbates, pag.* 1. 4

§. Secundò quæsiuisti.

Votum vltramarinum non debet commutari si vouens est habilis ad eundum, inhabilis ad pugnandum si suo consilio potest prodesse exercitui, vel secum ducere bellatores, aut si sit diues. Colligunt Doctores in principio text. citati.

Verum si ad superiora, &c.] Notatur ad hoc, quòd ex præfatione colligitur mens, vt per Tiraq. *cessante causa, limit.* 1. *n.* 65. Mascard. *de probat. concl.* 1284. *n.* 6. Gutier. *practic. lib.* 1. *q.* 89. *à n.* 3. Proœmium enim declarat decisionem *l. cum pater, §. dulcissimi, ff. de legatis* 2. *l. vlt. ff. de hæred. instit.* Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 7. 5 6

Maturitate tamen consilij, &c.] Notatur ad hoc, quòd Clerici possunt interesse bello iusto, vt dent consilium, sicut docent plures, quos citaui ad *cap. petitio* 24. *infr. de homicid.* quibus adde Rebuff. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, verbo Episcoporum.* 7

§. In tanta.

Probat hic §. virum renitente vxore posse votum in subsidium Terræ sanctæ eundi emittere, & exequi teneri, nec ab vxore posse irritari, vt per Greg. *l.* 9. *verbo ire Hierusalem, tit.* 8. *p.* 1. Iacob. Gretserum *de sancta Cruce, tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 3. *pag.* 10. Sanch. *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 4. *n.* 16. *& in præcepta Decalogi, lib.* 4. *c.* 14. Fr. Emman. *in summ. p.* 2. *c.* 90. *concl.* 8. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.* 1. *q.* 283. Sayr. *in claui Regia, lib.* 6. *c.* 5. *n.* 9. Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract. de voto, lib.* 6 *c.* 4. *n.* 14. vbi benè addit cum D. Thom. *quodlib.* 4. *art.* 11. & D. Antonin. *p.* 2. *tit.* 1. *c.* 22. §. 1. virum non posse implere personaliter tale votum, si vxor nolit eum comitari, & sit iuuenis, relinquaturque in periculo incontinentiæ, nec vxorem teneri illum comitari, eo quòd sit res valdè onerosa, quia ex iure naturæ tenetur vir cauere id vxoris periculum, & ideo satisfaciet tunc redimendo votum. Vxor tamen non potest simile votum emittere, & exequi viro contradicente, Sanch. *d. disp.* 4. *n.* 17. Soar. *d. lib.* 6. *c.* 4. *n.* 15. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 1. *q.* 284. Fr. Emman. *d. concl.* 8. Sayr. *d. c.* 5 *n.* 10. vbi respondet ad text. *in cap. quod super his, sup. hoc tit. in fine*, vbi dicit quòd vadat per se, aut per alium, cùm ibi non exprimatur an de licentia iuris, vel sine votum emissum fuerit, intelligendum eo modo, quo minus huic communi opinioni contradicat. 8 9

In gloss. *Viri, ibi, specialissimus casus, &c.* Fauore Terræ sanctæ continet hic text. casum specialissimum, & ideò non habet locum quando peregrinatio esset non in subsidium, sed causa deuotionis, vt per Sanchez *d. disp.* 4. *n.* 15. Sayr. *in claui Regia, lib.* 6. *c.* 5. *n.* 9. Barthol. à S. Fausto *d. lib.* 1. *q.* 183. *vers. alij vero.* 10

§. De Clericis.

Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum vltramarinum nisi in certis casibus. Colligunt Doctores in princip. text. citati.

Reddat inhabiles ad pugnandum.] Notatur ad hoc, quòd Clerici non possunt esse in bello, & pugnare, vt per Menoch. *consil.* 54. *n.* 19. Iacob. Gretserum *de sancta Cruce, tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 3. Miles enim Christi non debet se prælijs immiscere, etiam contra infideles, Perez *l.* 1. *col.* 11. *vers. ad vnum, tit.* 1. *lib.* 4. *Ordin. pag.* 766. 11

12 *Nisi vel consilio strenui*, &c.] Qualiter autem Clerici in bello iusto absque irregularitatis incursu interesse possint, vide Bernard.& Salzed. *in pract. c.104.in noua impress.* Rota apud Farin.*decis.3.in fine,p.2.recent.* Bellet.*disquisit.cleric.p.1. tit. de disciplina clericali*, §.5. *n.140. cum seqq.* Vgolin. *de irregul. c.12.* §.2. Sayr.*de cens.lib 7.c.19.*Bonac.*eod.tract. disp.7.q.4.punct.*4.latissimè Illustr.D.Roder.à Cunha *in comment. ad princip. dist.21.ex n.5.*

SVMMARIVM.

1 *Religionem ingredi vouens non satisfacit Episcopatum suscipiendo, sed prius debet Religionem intrare* & n.2.

3 *Declaratur text.in præsenti*, & n.4.

5 *Papæ licentia an desideretur ad admittendum Episcopatum, iam semel acceptatum, transeundumque ad Religionem gratia prioris voti adimplendi, remissiuè.*

Cap. Per tuas. X.

1 RElligionis ingressum vouens non satisfacit voto Episcopatum suscipiendo, sed prius debet Religionem intrare, quàm Episcopus fieri. Colligunt ex Ordin.Abb. antiq. Innoc. Collect.Zabar.Ioan. Andr. Imol.Anan.Butr. Host.Anch. Henric. Panorm. Viu.*in ration.lib.3.iuris Pontif.pag.* 324. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 493. remissiuè Ximen. *in concord. part.2.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text.desumunt Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent.lib.18.n.382.* Barthol.à S.Fausto *in thesauro Religiosorum,lib.1.q.191.* & 334.& *lib.5.q.41.* Azor. *instit.moral.p.1.lib.1.c.16. q.2.*& *c.22.q.vlt.*latè Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statū nouit. disp.2. dub.3.ex n.3.*vbi subdit cū Angel.*verbo votum 2.n.12.*& Sylucst.*eodem verbo 3. q.9.* esse mortale acceptare Episcopatum nondum impleto eo Religionis voto, Soar. *tom.3.de Relig.lib.1.c.19.à n.3.* nouissimè post primam impressionem visus Hieron. Roder. *in compend. quæst. Regul.resol.111.n.14.*

3 Sed obstat maximè quòd status Episcopi est perfectior statu Regulari,*cap.veniens, de iureiur.cap.licet, de Regular.*& votum non infringit, qui commutat in melius, *cap. peruenit, il.2. illo tit.de iureiur.* In primis Abb.*in præsenti*, *n.6.*dicit decisionem huius text. ex eo procedere, quia vouens ille ex ambitione consenserat electioni suæ in Episcopum, si enim zelo bono ductus consensisset, nullius culpæ reus foret, sed hæc expositio placere non potest, quia de illa ambitione ex text.non constat, immò cùm post electionem consulat Pontificem quid efficere debeat, potiùs præsumenda est bona intentio. Alij explicant procedere eo quòd electus ille Episcopus erat in lethali, vtpote, qui votum Religionis tempore præstituto non impleuerat, at electio Episcopi in mortali existentis est cassanda, cum eligatur ad ministranda Sacramenta, quæ ministraturo gratiam exigunt, ita Hostiens.*hic num.2.* Ioan. Andr. *num.6.* Butr. *num.7.* & Henric. *num.3.* Sed nec hæc expositio placet, quia si huic rationi inniteretur decisio Pontif. obligaret solùm ad agendam præteritæ culpæ pœnitentiam, qua redderetur ille Sacramentorum ministerio aptus, nec verè dixisset text. opus esse Episcopatus renuntiatione. Quare Henriq. *in summa lib.10. de Sacramento Ordinis, c.32.num.vlt.in commento lit.I,* Et Fr. Emman. *in summa, tom.2. cap.6. num.6.* dicunt Summum Pontificem *in præsenti*, loqui de consilio, ibi, *consulimus*, cùm nulla sit culpa acceptare Episcopatum, & ob id non adimplere Religionis votum. Sed quamuis videatur Pontificem loqui de consilio cùm vtatur verbo,*consulimus*, tamen re verà præcipit, vt constat ex illis verbis, *Si tuam desideras sanare conscientiam*, quia obseruare consilium non pertinet ad sanitatem conscientiæ tuendam, & ideò dixit Pontifex, *consulimus*, non quia non sit præceptum, sed quia non procedat in forma iudicij, si enim sic procederet, cogeret.

4 Verùm his non obstantibus securè dicendum est hunc teneri dimisso Episcopatu ad Religionem transire, quia acceptans Episcopatum, admittit impedimentum Religionis promissæ, & sic erit voti reus, quamvis enim non repugnet, vt Religiosus fiat Episcopus, repugnat tamen vt Episcopus fiat Religiosus, quia oportet illum priùs fieri nouitium, & in operibus humilibus versari, quæ dignitatem Episcopi dedecent; ita meritò post Syluest. Abulen. Angel. Tabien. Caiet. & alios docent Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.1.lib.4. cap.17. num.5.* nouissimè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.1. de voto simplici, in communi, q.191.*Azor. *instit.moral. p.1.lib.11.cap.16. quæst.2.*& *cap.22. quæst.vlt.*& *p.2. lib.3. c.32. quæst. vlt.* vbi respondet ad obiectionem illam de statu Episcopali quòd sit perfectior statu Religiosorum, nihil impedire, quia votum sub præcepto cadit, Episcopatus verò consilij, non præcepti opus est: & ad illud quòd licitus est transitus à Religione ad Episcopatum, respondet transitum huiusmodi fieri auctoritate Summi Pontificis, non propria voluntate Religiosi.

5 Vtrùm autem desideretur licentia Pontificis ad dimittendum Episcopatum illum semel acceptatum, transeundúmque ad Religionem gratia prioris voti implendi? vide Caiet.*2.2.q.vlt. art.3. circa solutionem ad 1.dub.2.* Sanchez *d. c.17.n.6.* Azor.*d. lib.11. c.16. q.2.*Soar.*d.tract.de voto, lib.3.c.4.n.8.*& *tom.3.de Relig.lib.1.cap.20.num.1.*Barthol.de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.2 dub.3. num.5.* vbi resoluit licentiam in hoc casu desiderari, nisi Episcopus esset tantummodo electus, sed non confirmatus. Barthol. à S. Fausto. *d. lib.1. q.335.*vbi *q.338.* quærit an Episcopus, cui talis licentia à Pontifice denegatur, ad aliquid faciendum ex vi voti teneatur?

Si verò Episcopus post Episcopatum emittat votum adeundi Religionem, certum est hoc casu votum includere conditionem affirmatiuam, si Pontifex licentiam concesserit, quia inconsulto Romano Pontif. non potest renuntiare Episcopatui, ac Religionem ingredi, & ideo cùm id votum non sit omnino irritum, tenetur Episcopus consensum Papæ petere, eoque obtento votum adimplere, & è conuerso eo denegato liber erit: ità Syluest.*verbo votum 3.quæst.1.*Azor.*instit. moral.p.1.lib.11.c.16.q.2.* Sayr.*in claui Regia lib.6.c.5. n.24.in fine,* Sanch.*d.lib.4.c.25.n.36.*Barthol.de Vecchis *vbi supr. ex num.7.* An & quando votum non acceptandi Episcopatum obliget, latè & eleganter agit Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad c.1.ex n.8.dist.85.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus etiam professus potest votum vltramarinum emittere, & in suos vsus vicesimam prouentuum Ecclesiæ conuertere.*

2 Prælati

2 *Prælati & Clerici habentes qualiacunque beneficia exigentia residentiam, nequeunt longæ Peregrinationis in suarum Ecclesiarum præiudicium vergentis voto se adstringere.*

3 *Prælatis licitum olim erat cùm omnibus generaliter concedebatur aditus in Terram sanctam, emittere votum eundi in subsidium Terræ Sanctæ, illúdque exequi etiam inconsulto Pontifice tenebantur, hodie verò cùm is aditus non pateat, necessaria est Pontificis licentia.*

4 *Prælatis Regularibus officio prædicandi fungentibus, non autem simplicibus Religiosis, integrum fuit olim votum eundi in subsidium Hierosolymitanum emittere, ac exequi sine superioris licentia.*

CAP. Postulastis. XI. & vlt.

Honor. III.

1 REgulares superiores Cruce signati poterunt ex voto dimissis idoneis procuratoribus adire Terram sanctam, & secum ferre vigesimam debitam, si tamen erant vtiles verbo, exemplo, & consilio, & eorum absentia Ecclesiæ non enormiter læderentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 325.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 493.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.*

2 *Per absentiam vestram enormiter non lædantur.*] Ergo Prælati, & Clerici habentes qualiacunque beneficia exigentia residentiam nequeunt longæ peregrinationis in suarum Ecclesiarum præiudicium vergentis voto se adstringere, vt per Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 26. q. 3.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 4. c. 25. n. 44. & 49.* Fr. Emman. *in summ. p. 2. c. 90. n. 3.* Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 5. n. 25.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de voto, lib. 3. c. 4. n. 10.* nonè Barth. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 1. q. 342.*

3 *Potestis, & tenemini votum peregrinationis implere.*] Olim quando omnibus generaliter concedebatur aditus in Terram sanctam, licitum erat Prælatis emittere votum eundi in subsidium Hierosolymitanum, illúdque exequi inconsulto Romano Pontif. tenebantur, vt tenent Richard. *in 4. dist. 38. art. 4. q. 2.* Rosel. *in sum. verbo votum 2. n. 16.* At cùm hodie is aditus non pateat, necessaria est Pontificis licentia, Angel. *verbo votum 2. n. 2.* Syluest. *eod. verbo 2. q. 2.* Azor. *d. q. 3.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de voto, lib. 3. c. 4. n. 12.* Sanch. *d. c. 25. n. 45.*

4 Et ita olim integrum fuisse solis Prælatis Regularibus officio prædicandi fungentibus votum eundi in subsidium Hierosolymitanum emittere, ac exequi sine superioris licentia, ac subinde ab illo non posse irritari, resoluunt Abb. *in præsenti, num. 2.* Rosell. *dicto verbo votum, 2. num. vlt.* Syluest. *eod. verbo 3. q. 4.* hinc inferentes id non esse licitum simplicibus Religiosis; quamvis illos id votum emittere, atque exequi absque Abbatis licentia posse, nec Abbatem illud irritare valere teneant *in præsenti,* Ioan. Andr. *n. 2.* Host. *n. 1.* Anchar. *n. 5.* & Anan. *n. 2.* & *in cap. ex multa, hoc. tit.* Host. *num. vlt.* Butr. *n. 11.* Anchar. *in fine,* & Ioan. Andr. *n. 6. in fine.*

De Statu Monachorum, & Canonicorum Regularium.

TIT. XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*

Monachi:

2 *S. Basilij,*
3 *S. Benedicti,*
4 *Cluniacensium,*
5 *Camaldulensium,*
6 *Fontis Coiyli,*
7 *Vallis Vmbrosæ,*
8 *Grandimontensium,*
9 *Carthusianorum,*
10 *Cistercensium,*
11 *Montis Virginis,*
12 *Syluestrinorum,*
13 *Cælestinorum,*
14 *S. Ambrosij ad nemus,*
15 *Oliuetanorum,*
16 *S. Hieronymi per Hispaniam,*
17 *S. Hieronymi in Pisis,*
18 *S. Hieronymi in Fessulanis,*

19 *Doctores referuntur de Canonicis Regularibus.*
20 *Canonici Regulares instituti ab Apostolis.*

Canonici Regulares:

21 *Lateranenses,*
22 *S. Fridiani,*
23 *S. Ruffi,*
24 *Aroasiæ,*
25 *S. Victoris,*
26 *Præmonstratenses,*
27 *Mantuani,*
28 *Spiritus sancti apud Venetos,*
29 *S. Sepulchri,*
30 *S. Crucis Conimbricensis,*
31 *Vallis viridis,*
32 *VVindesemenses,*
33 *S. Saluatoris,*
34 *S. Georgij in Alga,*
35 *S. Petri de Monte Corbulo,*

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol. 109.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 176. verso,* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 134 verso,* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag. 481.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal. sub hoc tit.* nouè Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon. sub eod.* 1

Monachorum.] Monachales congregationes hodie plures numerantur in Ecclesia Catholica, & inter omnes primum locum obtinet Religio Sancti Basilij ab eodem Sancto Basilio Magno instituta *anno 369.* Pontifice Felice II. Imperatore Iuliano apostata; creuit maximè hæc familia per Orientem, translata est etiam ad Occidentem, vbi adhuc durat. Vestiuntur Monachi nigro colore, habent Monasterium prope Romam in loco, qui appellatur Grotta ferrata. De hac Religione, agunt Sanctus Antoninus *2. part. histor. tit. 15. cap. 12.* Cassaneus *in catalogo gloriæ mundi, part. 4. consid. 54.* 2

Paul. Morigia *de origine Relig. lib.* 1. *cap.* 16. Hieron. Roman. *de Republ. Christiana, lib.* 6. *c.* 6. Plato *de bono statu Religiosi, lib.* 2. *cap.* 22. Syluest. Marul. *in Oceano Religionum, lib.* 1. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 21. *quaest.* 2. Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prel. tom.* 1. *quaest.* 4. *art.* 1. Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 1.

3 Sancti Benedicti Religio ab eodem Sancto instituta fuit *anno* 500. Pontifice Symmacho, Imperatore Occidentis Theodorico, Orientis Anastasio. Monachorum illius habitus notus est, tunica, scapulare, cuculla, siue chlamys, omnia ex nigro colore cum corrigia fibulata. De hac Religione agunt latè Barnabas de Montaluo, & Bernard. de Britto *in chronic. Cisterc.* Anton. Yepes *in chronic. Sancti Benedicti*, S. Antonin. 2. *part. histor. tit.* 15. *c.* 12. Cassan. *in catalog. p.* 4. *consid.* 50. Virgil. Polyd. *de inuent. rerum lib.* 7. *c.* 2. Plato *de statu Relig. lib.* 2. *cap.* 22. Marquez *de vera origine Erem. Sancti Augustini*, *c.* 11. §. 1. *cum seq.* Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 1. *quaest.* 3. *art.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 21. *quaest.* 2. Carol. Tapia *in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. verbo Monasteria*, Fr. Ludou. Miranda *in manuali Praelatorum, tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *cap.* 2. *per totum.* Hodie Religio S. Benedicti diuisa est in quinque celebriores Congregationes à se inuicem independentes. Prima est Itala, quae nunc dicitur Montis Cassini, antea dicebatur Sanctae Iustinae de Padua, incepit *anno* 1408. habet per Italiam plusquam 66. Monasteria. Secunda Germanica appellatur Bursfeldensis à Monasterio Sancti Thomae Apostoli, & sancti Nicolai Episcopi in Bursfeldia, dioecesis Moguntinae, coepit *anno* 1420. floret per vtramque Germaniam, habet plusquam 150. Monasteria. Tertia Gallica dicitur Casalis Benedicti à Monasterio in eo pago fundato, incepit *anno* 1516. habet ad decem Monasteria Religiosorum, quinque totidem foeminarum. Quarta Hispana dicitur Vallisoletana à Monasterio in ciuitate Vallisoleti erecto Congregationis capite, incepit *anno* 1520 habet plusquam 40. Monasteria. Quinta Lusitana, reformationis caput est Monasterium S. Martini de Tibaës in Interamnensi regione non longè à Brachara Occidentem versùs, incepit *anno* 1549. continet plus minùsve viginti virorum Monasteria, nam Monialium plura sunt, sed Ordinariis subiecta. Militant sub regula S. Benedicti vltra Militares Religiones, frequentes familiae omnes à Monachis ipsius institutae, Cluniacensis, Camaldulensis, Vallisumbrosae, Cisterciensis, Fontis Ebraldi, S. Guillelmi Vercellensis, S. Guillelmi Ducis Aquitaniae, licèt à principio habuerit regulam S. Augustini, Gelbertina, Humiliatorum, Floriacensis, Vallis Caulium, Sylvestrina, Caelestinorum, Oliuetana. Habet Religio S. Benedicti Romae celebre Monasterium S. Pauli extra muros, & festum eiusdem S. Benedicti celebrat 21. Martij.

4 Cluniacensium Religio sic dicta à primo eius monasterio Cluni in dioecesi Matisconensi in Gallia instituta fuit à Sancto Odone Monacho Benedictino *anno* 910. Pontifice Anastasio, Imperatoribus Occidentis Conrado, Orientis Leone V. vestiuntur Monachi eodem habitu, quo Benedictini. Agunt de hoc ordine S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 15. *cap.* 13. §. 2. Hieron. Roman. *lib.* 6. *cap.* 9. Syluest. Marul. *d. lib.* 1. Fr. Emman. *d. tom.* 1. *quaest.* 4. Miranda *d. quaest.* 4. *art.* 2. Soar. *dicto tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 1. Festum Sancti Odonis 18. Nouembris.

5 Camaldulensium Ordo, sic dictus à Valle Camaldula in Tuscia non longè à Florentia inter Apennini iuga, institutus fuit à S. Romualdo, Monacho Benedictino sub regula Sancti Benedicti *anno* 967. Pontifice Ioanne XIII. Imperatoribus Occidentis Othone, Orientis Nicephoro Phoca. Vestiuntur Monachi albo colore, tunica, scapulario, & pallio, item galero albo. Habent Romae Monasterium ad Sanctum Gregorium in Monte Celio, ad Sanctum Antonium Abbatem. Est & alia familia Camaldulensis reformata, quam appellant *Montis coronae*, instituta à nobili quodam Veneto Monacho Camaldulensi Paulo Iustiniano *anno* 1520. Pontifice Leone X. Imperatore Carolo V. Solymano tyranno Orientis, vtuntur eodem ferè habitu, sed viliori, habent Romae Monasterium ad S. Leonardum. De familia Camaldulensi agunt ex professo Augustinus Florentinus Camaldulensis per totum lib. historiae Camaldulens. Syluan. Roizius de sacra Eremo Camaldulens. Ioan. de Castauila in historia S. Romualdi, S. Antonin. *part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 15. Cassan. *in catalog. p.* 4. *consid.* 54. Syluest. Marul. *in Oceano, lib.* 2 *pag.* 101. Morigia *lib.* 1. *c.* 25. Illesc. *lib.* 4. *historia Pontif. pag.* 75. Hieron. Roman. *de Republ. Christ. lib.* 6. *c.* 9. Plato *de bono statu Relig. lib.* 2. *c.* 22. Fr. Emman. *quaest. Regul. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 9. Azor. *p.* 1. *lib.* 12. *c.* 21. Fr. Ludou. Miranda *tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *c.* 3. *ex n.* 7. Festum S. Romualdi 7. Februarij.

Fontis Coryli congregatio à loco nomen sortita, 6 qui extat in monte Apennino in radicibus Montis Catriae Orientem versus, quatuordecim millibus passuum distans à Lugubio propter ciuitatem Caliensem Ducatus Vrbini, instituta à Landolfo monacho Benedictino, & sub regula S. Benedicti *anno* 1008. Pontifice Ioan. XVIII. Imperatoribus Occidentis Henrico II. Orientis Basilio & Constantino; incepit habitare hanc solitudinem venerabilis Monachus Petrus Damascenus Benedicto IX. Pontifice, nec desunt aliqui, qui illum huius Congregationis faciant auctorem. Hi Monachi, qui hodie ferè non extant, vtebantur eisdem vestibus, quibus Benedictini, mutato colore nigro in album. De hac familia meminerunt agentes de vita B. Petri Damiani, & praecipuè Constantinus Caietanus *in initio primi tomi operum eiusdem*, Arnold. *de ligno vitae, lib.* 2 *c.* 9. Petrach. *tr.* 3. *lib.* 2. *c.* 17. *de vita solitaria*, Morigia *lib.* 1. *c.* 58. Syluest. Marul. *in Oceano, lib.* 2.

Vallis Vmbrosae Religio nomen sortita est à Valle densissimis arboribus consita prope Florentiam 7 instituta à Sancto Ioanne Gualberto monacho Benedictino, & sub regula Sancti Benedicti *anni* 1080. Pontifice Gregorio VII. Imperatoribus Occidentis Henrico IV. Orientis Alexio Comneno. vtuntur monachi nigris vestibus eiusdem artificij atque Benedictini, Italiam non egrediuntur, & habent Romae monasterium ad S. Praxedem. De hac familia agunt Cassan. *in catalogo, part.* 4. *consid.* 57. Polyd. *de inuent. lib.* 7. *cap.* 2. Illesc. *in historia Pont. lib.* 5. *cap.* 12. Hieronym. Roman. *de Republ. Christ. lib.* 6. *cap.* 12. Morig. *lib* 1. *cap.* 17. Syluest. Marul. *in Oceano, lib.* 2. *pag.* 120. Tamburin. *de iure Abbatum, tom.* 1. *disp.* 1. *quaest.* 15. *num.* 4 Plato *de bono statu Relig. lib.* 2. *c.* 22. Fr. Emman. *tom.* 1. *q.* 3. *art.* 4. Azor. *part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 21. *q.* 2. Fr. Ludou. Miranda *tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 3. Festum S. Ioannis Gualberti 13. Februarij.

Grandimontensium Ordo, sic dictus à monte quodam praegrandi in dioecesi Limonicensi in Gallia, fuit 8 institutus à S. Stephano Albanensi *anno* 1080. Pontifice Gregorio VII. Imperatoribus Occidentis Henrico IV. Orientis Nicephoro Botto; habitus vilis est, & totus ad poenitentiam compositus, cùm aliquando ex loricis ferreis constaret Galliam non egreditur, de eo agunt S. Antonin. 2. *part. hist. tit.* 15. *c.* 21. Cassan. *in catal.*

catal. p.4. consid. 70. Polyd. *de inuent. lib.* 7. *c.* 2. Syluest. Marul. *in Oceano*, *lib.* 2. *pag.* 155. Marques *de origine Eremit. S. Augustini*, *c.* 20. §. 7. Tamburin. *d. q.* 15. *n.* 8. Renat. Chopin. *monasticon lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 22. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 21. *q.* 2. *vers. ordo Grandimontensis*, Plato *de bono statu Relig. lib.* 2. *c.* 22. Soar. *d. tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 4. & 5. vbi subdit quòd militant sub regula propria, licèt aliqui eos faciant regulæ sancti Benedicti. Festum S. Stephani Albanensis 13. Februarij.

9 Carthusianorum Ordo dictus à Valle Carthusia vulgò *Certosa*, in diœcesi Gratianopolitana, in Gallia institutus fuit à S. Brunone sub regula propria *anno* 1084. Pontifice Gregorio VII. Imperatoribus Occidentis Henrico IV. Orientis Alexio Comneno. Vestiuntur Monachi vt Religiosi Dominicani, ferunt tum capuccium assutum tunicæ, & scapularis vtramque alam connexam intra se ligula eiusdem panni, & coloris infra vtrumque latus, ferunt Conuersi scapulare nigrum. Tota Religio ab vno Generali eodémque perpetuò administratur, Capitulum cuiusque domus Priorem suum eligit, confirmat Generalis, durant ad arbitrium Religionis. Agunt de his S. Antonin. 2. *part. histor. tit.* 15. *c.* 22. §. 2. Cassan. *in catalogo*, *p.* 4. *consid.* 62. Polyd. *de inuent. lib.* 7. *c.* 3. Hieron. Rom. *de Republ. Christ. lib.* 6. *c.* 13. Illesc. *in hist. Pontif. lib.* 5. *c.* 9. Morig. *de ordine Relig. lib.* 1. *c.* 27. Syluest. Marul. *in Oceano lib.* 2. *pag.* 124. Miræ. *de origine Relig. lib.* 2. *c.* 45. & *speciali lib. orig. omnium per Orbem Carthusiarum domorum*, Claud. Robert. *in Gallia Christiana*, *tit. de Generalibus*, Azor. *p.* 1. *lib.* 12. *c.* 21. *q.* 2. Fr. Emman. *tom.* 1. *q.* 3. *art.* 8. Plato *d. lib.* 2. *c.* 22. Fr. Ludou. Miranda *tom.* 1. *q.* 4. *p.* 3. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 7. *n.* 21. Tamburin. *d. tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 16. *n.* 1. Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *c.* 4. Festum S. Brunonis 6. Octobris.

10 Cisterciensium Ordo sic dictus à Valle Cistercio in diœcesi Cabilonensi in Burgundia apud Gallos institutus à S. Roberto monacho Benedictino, & sub regula S. Benedicti *anno* 1099. Pontifice Vrbano II. Imperatoribus Occidentis Henrico IV. Orientis Alexio Comneno. Induuntur Monachi tunica alba, scapulari nigro, corrigia fibulata, percingunt scapulare funiculo holoserico, vtuntur etiam cuculla, siue chlamyde vndolata, pallio nigro cũ equites incedunt. Habent Romæ duo monasteria, vnum ad S. Crucem in Hierusalem, alterum ad SS. Vincentium & Anastasium extra muros. Extat & ordo Cisterciensium discalceatorum, quem appellant Foliensem ab imagine sanctissimæ Virginis inter folia depicta, quam in capite suæ familiæ colunt; vtuntur albis vestibus, & capuccio nimis ad humeros demisso, omnia ex panno vili. Habent Romæ tria monasteria, vnum ad S. Pudentianam Virg. & Mart. alterum ad S. Bernardum in Thermis Diocletiani, tertium ad S. Sebastianum in regione Ripæ. Agunt de Cisterciensibus Barnab. de Montaluo, & Bernardus de Britto *in chron. Cistercien.* S. Anton. *p.* 2. *tit.* 15. *c.* 12. §. 18. Cassan. *in catal. p.* 4. *consid.* 58. Polyd. *de inuent. lib.* 7. *c.* 2. Morig. *lib.* 1. *c.* 28. Syluest. Marul. *in Oceano*, *lib.* 2. *pag.* 153. Hieronym. Roman. *de Republ. Christiana*, *lib.* 6. *c.* 12. Plato *lib.* 2. *c.* 22. Fr. Emman. *d. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 5. Tamburin. *de iure Abbatum*, *tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 15. *n.* 5. Fr. Ludou. Miranda *d. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 3. *ex num.* 3. Festum S. Roberti celebratur 29. Aprilis.

11 Montis Virginis Ordo sic dictus à monte Virgiliano Regni Neapol. vbi primum monasterium ædificauit S. Guillelmus Vercellensis monachus Benedictinus, à quo Guillelmitarum Ordo de aliquibus dicitur, fuit institutus ab eodem S. Guillelmo sub regula S. Benedicti *anno* 1124. Pontifice Calixto II. Imperatoribus Occidentis Henrico V. Orientis Emman. Comneno. Vestiuntur monachi albo amictu ex vili panno, & habent Romæ monasterium ad S. Agatham in Suburra. De illis Felix Renda in vita S. Guillelmi, Paul. Rheg. *de sanctis Neapol. in vita eiusdem sancti*, Syluest. Marul. *in Oceano*, *lib.* 2. *pag.* 161. Bzou. *tom.* 2. *hist. Eccles. anno* 1142. *n.* 3. Caualer. *dec.* 594. *n.* 1. Festum S. Guillelmi 25. Iunij.

Syluestrinorum Ordo institutus fuit à S. Syluestro Canonico Osimano in agro Piceno sub regula S. Benedicti *anno* 1232. Pontifice Gregorio IX. Imperatoribus Occidentis Federico II. Orientis Balduino II. Induuntur monachi eodem habitu quo Benedictini mutato colore nigro in canusinum, Italiam non egrediuntur, vbi dicuntur habere per Marchiam Anconitanam, Vmbriam, & Tusciam 25. monasteria. Habent monasterium ad sanctum Stephanum in Cacco. De hac familia agunt S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 15. *c.* 25. §. 2. Cassan. *in catal. p.* 4. *consid.* 57. Syluest. Marul. *in Oceano*, *lib.* 3. *pag.* 185. Tamburin. *d. tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 15. *n.* 11. Festum S. Syluestri celebratur 26. Nouembris, quo die Clemens VIII. illum in martyrologio Romano inseruit, teste Bzou. *tom.* 13. *annal. anno* 1267. *num.* 20. 12

Cœlestinorum Ordo institutus fuit à S. Petro Morono monacho Benedictino (dictus est Moronus à monte Morono in Regno Neapolitano, quem Religiosus incoluit) & sub regula S. Benedicti *anno* 1274. Pontifice Gregorio X. Imperatoribus Occidentis Rodolfo I. Orientis Michaele Paleologo. Cœlestinus dictus fuit eo quòd eius fundator dictus S. Petrus Summus Pontifex electus, Cœlestinus V. vocari voluit, à Pontificio honore, seu potius onere abiecto ad nomen pristinum rediit, licèt cum nomine honoris familia remanserit. Induuntur monachi alba tunica, nigro capuccio, & scapulari, nigra etiam cuculla, siue chlamyde, Benedictinis per omnia simile. Creuit hæc familia per Germaniam, per Vngariam, & Galliam, vbi nunc habet 22. monasteria satis ampla, creuit per Italiam, vbi ad 96. domicilia numerantur, habet Romæ monasterium ad S. Eusebium in regione Montium. De Cœlestinis agunt S. Antonin. 2. *p. tit.* 16. *c.* 1. §. 18. Cassan. *in catal. p.* 4. *consid.* 61. Polyd. *de inuent. lib.* 7. *c.* 2. Morig. *lib.* 1. *c.* 36. Bzou. *tom.* 13. [illegible] 1294. *ex n.* 2. Fr. Emman. *d. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 3. Fr. Ludou. Miranda *tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Festum S. Petri Moroni celebratur 19. Maij. 13

Sancti Ambrosij ad nemus Ordo sic dictus quòd sub inuocatione S. Ambrosij erectum sit Mediolani primum eius domicilium in loco extra muros, vbi tempore S. Ambrosij nemus erat, in quo ipse aliquando se recipere solebat, vt negotia fugeret, & contemplationi diuinæ vacaret, institutus fuit à tribus nobilibus Mediolanensibus sub regula S. Augustini, Alexandro Criuello, Albergo Besoso, Antonio Pessundante, aliter Antonio Petra sancta, *anno* 1431. Pontifice Eugenio IV. Imperatoribus Occidentis Sigismundo, Orientis Ioanne Paleologo. Vtuntur monachi tunica, scapulari, & pallio canusio cum corrigia cornu fibulata. Habent nonnulla domicilia per Italiam, extra illam non effunduntur, Romæ sunt ad S. Clementem in regione Montium. De his vide Morig. *lib.* 1. *cap.* 45. Syluest. Marul. *in Oceano*, *lib.* 1. *pag.* 70. 14

Oliuetanorum Ordo sic dictus à monte Oliuarum in comitatu Ileiensi non longè à Senis, vbi primum eius monasterium erectum, institutus fuit sub reg. S. Benedicti à tribus nobilibus Senensibus Bernardo 15

Ptolomeo Philosophiæ professore, Ambrosio Piccolomineo, Patricio de Patriciis *anno* 1319. Pontifice Ioanne XXII. qui *anno* 1324. Ordinem confirmauit, Imperatoribus Occidentis Ludouico IV. Orientis Andronico I. Induuntur Monachi vestibus albis, sunt Romæ ad S. Mariam nouam in regione Montium. Agunt de illis S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 16. *c.* 1. §. 2. Cassan. *in catal. p.* 4. *consid.* 58. Polyd. *de inuent. lib.* 7. *cap.* 1. Plato *lib.* 2. *c.* 22. Tamburin. *d. q.* 15. *n.* 13. Fr. Emman. *tom.* 1. *q.* 3. *art.* 3. Fr. Ludou. Miranda *d. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Caualer. *decis.* 594. *n.* 1.

16 S. Hieronymi per Hispaniam ordo institutus fuit sub regula S. Augustini, & patrocinio S. Hieronymi à D. Petro Fernandez Nobili Castellano, Petri Regis Castellæ, quem Crudelem appellant, intimo quondam, & maiori cubiculario *anno* 1370. Pontifice Vrbano V. Caput huius familiæ est Monasterium S. Bartholomæi de Lupiana in Toletana Diœcesi. Vtuntur Monachi tunica alba, scapulari, & capuccio canusino, pallium item canusinum crispatur, & vndulatur ad collum, eo vtuntur cùm foras exeunt. Habent plura & pulchra Monasteria per Hispaniam, & Lusitaniam. De his agunt Hieron. Roman. *de Republ. Christ. lib.* 6. *c.* 29. Syluest. Marul. *lib.* 3 *pag.* 198. Fr. Emman. *d. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 1. Fr. Ludou. Miraud. *d. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 1. Soar. *d. tract.* 9. *lib.* 2. *c.* 5.

17 S. Hieronymi in Pisis Ordo institutus fuit à Nobili viro Pisano Petro Gambacurta sub regula S. Augustini, & patrocinio S. Hieronymi *anno* 1380. Pontifice Vrbano VI. Imperatoribus Occidentis VVenceslao, Orientis Andronico III. Primum huius Congr gat. Monasterium caputque familiæ est apud Cessanã in territorio Vrbini, quod appellãt Monté bellum ob loci amœnitatem, Monachi à Pio V. professionem faciunt, vtuntur tunica, scapulari, capuccio, pallio canusino, reiiciunt ab humeris vittam, siue ligulam eiusdem coloris, quam subtus pallium gerunt cùm foras procedunt, ferè nullum habent Monasterium extra Marchiam Anconitanam, & Triuisanam. De his vide Syluest. Marul. *in Oceano, lib.* 5. *pag.* 345. Morig. *lib.* 1. *c.* 41. Azor. *p.* 1 *lib.* 13. *c.* 11. Fr. Emman. *d tom.* 1. *quæst.* 3. *art.* 9.

18 Sancti Hieronymi in Fessulanis Ordo, sic dictus quòd Fessulis nobili quondam Tusciæ vrbe, cuius nunc vestigia vix extant, non longè à Florentina, inceperit, [illegible]tus fuit à Carolo Romano montis Garnelli (oppidum est ad radices Apennini quinque leucis distans à Cesena) Comite, sub reg. S. Augustini *anno* 1406. Pontifice Gregorio XII. Imperatoribus Occidentis Roberto, Orientis Andronico III. Vtuntur eius Monachi habitu canusino pallio ad collum rugato. Sunt Romæ ad sanctum Vincentium & Anastasium in regione Triuij. De his vide Syluest. Marul. *in Oceano lib.* 4. *pag.* 327. Morig. *lib.* 1. *c.* 42. Polid. *de inuentorib. lib.* 7. *c.* 3. Azor. *p.* 1. *lib.* 13. *c.* 11.

19 *Canonicorum Regularium.*] Plura de Canonicis Regularibus Richard. Anglic. Theolog. Parisiensis in Chron. Canonicorum Regularium, Ioannes Trullus *in lib. quem inscripsit, Ordo Canonicorum Regularium,* Gabriel. Pennot. *de origine Canon. Regular.* S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 15. *c.* 16. §. *fin.* Cassan. *in catal. p.* 4. *consid.* 56. Polydor. *de inuent. lib.* 7. *c.* 2. Hieron. Roman. *de Republ. Christ. lib.* 6. *c.* 4. & 16. Plato *de bono statu Relig. lib.* 2. *c.* 23. Nauar. *comment.* 1. *de Regular.* Conrad. *in templo omnium iudicum, lib.* 2. *c.* 9. Cened. *ad Decret. collect.* 165. Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 1. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 22. Fr. Ludoq. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 4. *art.* 13. Soar. *de Relig. tract.* 8. *cap.* 7. *ex num.* 2.

20 Religio Canonicorum Regularium in varias familias diuisa est, de quarum præcipuis inferiùs aliquid dicemus, fuit instituta ab Apostolis statim post Christi Domini Ascensionem, recepta à S. Iacobo minore Apostolo, & Hierosolymæ Episcopo in Ecclesia sua Hierosolymitana, à S. Marco Euangelista in Alexandrina, & ab aliis alibi suscitata, & quasi denuò erecta à S. Augustino in ciuitate Hipponensi *anno* 397. Pontifice Cyriaco, Imperatoribus Occidentis Honorio, Orientis Arcadio.

Canonici Regulares Lateranenses dicuntur ab Ecclesia S. Ioannis Lateranensis de Vrbe, quam per 800. annos inhabitarunt vsque ad Pontificatum Bonifacij VIII. qui sublatis Canonicis Regularibus S. Augustini, sæculares introduxit *anno* 1300. Reformata hæc Lateranensis congregatio à congregatione Frigionaria, sic dicta à Monasterio S. Mariæ in sylua Frigionaria, cui multitudo Frigonum illac se recipientium nomen indidit, instituta à P. D. Bartholomæo ex nobilissima Columnensium familia, & à P. Iacobo de Anograndо Bononiensi Doctore emerito familiæ Prædicatorum quondam Religioso laico *anno* 1406. sed relicto nomine Frigionariæ iussa est dici Lateranensis, cùm Lateranensium Canonicorum fuerit reformatrix, eodémque habitu vtatur. Sunt Romæ ad S. Mariam de Pace in regione Pontis. De his agunt Morig. *lib.* 1. *c.* 8. Syluest. Marul. *in Ocean. lib.* 1. *pag.* 1. *cum seqq.* Habent multa & præclara per Italiam monasteria, de quibus Pennot. *in histor. tripart. lib.* 3. *cap.* 8. 21

Canonici Regulares S. Fridiani instituti fuerunt, seu potiùs reformati ab eodem S. Fridiano Episcopo Lucensi intra *annum* 560. & 588. quo durauit eius Episcopatus, ferè eundem habitum gerunt atque Lateranenses. De his Cæs. Francottus *in historia sacra Lucensi*, vbi de vita S. Fridiani, Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 4. Azor. *p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 22. *quæst.* 3. 22

Canonici Regulares S. Rufi secundùm aliquos instituti dicuntur à S. Rufo, S. Pauli Apost. discipulo, de quo ipse ad Roman. *c.* 16. *n.* 13. sed probabilius est hunc ordinem sic appellatum non quòd S. Rufus eum instituerit, sed quia præcipuum eius domicilium & familiæ caput erectum sit sub inuocatione S. Rufi in ciuitate Valentina in Gallia, cuius etiam nobilis Prioratus est Lugduni, à quo mirum in modum hæc familia nobilitata est, vt attestatur Chopin. *lib.* 2. *Monast. tit.* 1. *n.* 20. Claud. Robert. *in Gallia Christiana, tit. de Abbatiis, lit. R, verbo S. Rufus.* De his Canonicis agunt Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 5. Aymar. Faleo *in historia Antoniana, p.* 2. *tit.* 22. *c.* 5. Petrus Grissens *in historia Canon. sect.* 13. *n.* 16. & 17. Festum S. Rufi celebratur 21. Nouembr. est & alius S. Rufus primus Episcopus Auenionensis 12. Nouembris Huius Congregationis leges & statuta accepisse congregationem S. Crucis Conimbricensis in Lusitania refert Marques *de vera origine Eremit. S. Augustini c.* 18. §. 4. & 5. 23

Canonici Regulares Aroasiæ fuerunt instituti à duobus piis Sacerdotibus Connone, & Holdemaro secundo ferè lapide à Bapalma Artesiæ oppido versùs fines Regni Galliæ in diœcesi Atrebatensi *anno* 1097. Pontifice Vrbano II. Imperatoribus Occidentis Henrico IV. Orientis Alexio Comneno. Ab hoc Monasterio Aroasiæ familiæ Aroasianæ capite exordium, & nomen sumpsit hic Ordo, habuit frequentissima per Belgium & Galliam Monasteria, sed hodie non persistit. De his Canonicis agunt Aubert. Miræ. *de orig. Canon. Regul. c.* 10. Crussen. *monast. August. p.* 2. *c.* 17. 24

Canonici Regulares S. Victoris nomen sortiti sunt 25

à

à Monasterio S. Victoris propè muros Parisienses Abbatiali titulo illustri, quod ædificatum est à Ludonico Grasso Galliæ Rege *anno* 1112. sed iam desierunt, vide Crusen. *in Monastico Augustiniano, p.* 2. *c.* 19. Aubert. Miræ. *in origine Canonicorum Regul. c.* 12.

26 Canonici Regulares Præmonstratenses dicti à monte Præmonstrato in Diœcesi Lugdunensi suffraganea Rhemensi in Gallia, instituti fuerũt à Northerto Archiepiscopo postea Magdeburgensi Germaniæ Primate sub regula S. Augustini, & instituto Canonicorum Regularium *anno* 1120. Pontifice Calixto II. Imperatoribus Occidentis Henrico V. Orientis Ioanne Comneno. Vtuntur hi Canonici albis vestibus, vigent maximè per Galliam, Germaniam, Flandriam, & Hispaniam, apud Italos ferè nulla eorum sunt Monasteria, Romæ verò hoc anno 1650. vivebant in locato domicilio in via Crucis. De his latè Aubert. Miræ. chronicon scripsit, S. Antonin. 2. *p. tit.* 15. *c.* 19. *& tit.* 17. *cap.* 2. §. 2. Morigia *lib.* 1. *cap.* 57. Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 12. *pag.* 172. Fr. Emman. *d. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 16. Azor. *d. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 21. *q.* 2. Claud. Robert. *in Gallia Christiana, tit. de Abbatiis, lit. P, verbo Præmonstratum*, Soar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 6. Festum S. Northerti celebratur 6. Iunij.

27 Canonici Regulares Mantuani referunt institutionem suam ad S. Marcum Evangelistam, sed Monasterium Mantuanum fundauit eius Vrbis Episcopus Henricus *anno* 1150. Pontifice Eugenio III. Imperatoribus Occidentis Conrado III. Orientis Emmanuele Comneno. Præter hoc Mantuanum, atque alterum in oppido Nesi propè Patauium Mantuano annexum nullum aliud est in tota Congregatione Monasterium. Vide Morig. *lib.* 1. *cap.* 9. Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 56.

28 Canonici Regulares Spiritus sancti apud Venetos, duo tantùm possident Monasteria, Venetiis alterum, alterum Patauij, quod appellant S. Michaëlis, sed vtrumque magnis redditibus abundans, nullus ad hunc Ordinem admittitur nisi Venetus sit, & nobilis, ferunt eundem habitum atque Canonici Regulares Lateranenses cum pileis quadratis, & panno albo, item pallia alba cùm exeunt domum. De his vide Morig *lib.* 1. *c.* 61. Ioan. Andr. *in Clem.* 1. *de elect.*

29 Canonici Regulares S. Sepulchri fuerunt instituti Hierosolymis, de quibus extat constitutio Cœlestini II. *anno Christi* 1153. 10. *Ianuarij*, qua continetur honorifica Canonicorum S. Sepulchri in Hierosolymis commendatio. Induebantur nigro colore, ferebant pallium super Rochetum, in quo assutæ erant ad latus sinistrum quinque Cruces ex purpura, grandis media, quatuor aliæ exiguæ, ita vt brachia grandis, & supra se, & infra se ad angulos suos paruulas sustinerent. De his Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 50.

30 Canonici Regulares S. Crucis Conimbricensis apud Lusitanos, sic dicti à celebri Monasterio S. Crucis Conimbricensis, quod amplissimis redditibus ædificauit Alphonsus Henriquez primus Rex Lusitaniæ *anno* 1131. Innocentio II. Pontifice, Imperatoribus Occidentis Lothario II. Orientis Ioanne Comneno, ibique sepultus iacet in Sacello maximo à læua parte Altaris, vnà cum filio Sanctio Regni successore, qui in eadem Capella è regione patris ad dextrum latus æquali Mausolæo quiescit. Fuerunt primi huius Congregationis institutores D. Tello Archidiaconus Conimbricensis, D. Michael eiusdem Ecclesiæ Conimbricensis Prior, D. Ioannes Canonicus, & Magister scholæ, D. Theotonius primus Prior Monasterij S. Crucis, D. Odorius S. Iacobi Presbyter, & eiusdem S. Crucis Prior claustralis, D. Sisnandus S. Mariæ montis maioris Præpositus, D. Petrus Presbyter, & alij quinque. Confirmauit Innocent. III. *anno* 1135. Habuit multa Monasteria, quæ nunc possidet vnum de viginti, & non se extendit extra Lusitaniam. Induuntur Canonici alba tunica, superciliceo lineo, almutia, sine capuccio, & pallio nigro. De his Gabr. Pennot. *in histor. tripart. lib.* 2. *c.* 59. Festum S. Theotonij primi Prioris celebratur 18. Februarij.

Canonici Regulares Gronodaël, siue Vallis viridis, quando, & vbi fuerint instituti agit Gabr. Pennot. *in histor. tripart. lib.* 2. *c.* 66. *n.* 2. & Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 1. *pag.* 38. 31

Canonici Regulares VVindesemenses, sic dicuntur à prædio VVindesheim tertio à Dauentria Germaniæ inferioris Vrbe lapide, ad Isulam fluuium sita, collocato propè Zuuollam Traiectensis diœcesis oppidum. Hic erectum apparet Monasterium eiusdem nominis sub inuocatione B. Virginis Mariæ, à Gerando Magno, & Ioanne Busebrouc ædificatum *anno* 1387. Pontifice Vrbano VI. Imperatoribus Occidentis VVenceslao, Orientis Andronico III. De his Gabr. Pennot. *in histor. tripart. lib.* 2. *cap.* 62. *cum tribus seqq.* Aubert. Miræ. *de orig. Canon. Regul. cap.* 13. vbi refert hanc Congregationem in sola Germania inferiori ac tractu Rhenano breui temporis spatio habuisse centum viginti virorum Monasteria, fœminarum triginta, Crusen. *in monastico Augustiniano, p.* 3. *c.* 21. attestatur se de anno 1622. interfuisse Capitulo generali huius familiæ Tongris Congregato, ac ibi vix numerasse viginti Priores, & quibus nonnulli solum titulum gerebant, subdit tamen hos disciplinæ Regularis valde esse obseruantes. 32

Canonici Regulares S. Saluatoris, sic dicti à primo Monasterio, quod habuerunt sub oraculo Saluatoris in sylua, lacus non longè à Senis, instituti fuerunt à fratre Stephano Eremita S. Augustini *anno* 1408. Pontifice Gregorio XII. Imperatoribus Occidentis Roberto, Orientis Andronico III. Appellantur nonnunquam Scopetini à Monasterio, quod initio suæ institutionis habuerunt propè muros Florentiæ sub nomine S. Donati Episcopi Fessulani. Vtuntur eisdem vestibus atque Canonici Lateranenses, præterquam quòd pallium nigrum deferunt cùm foras procedunt, possident ad quadraginta Monasteria per Italiam, sunt Romæ ad sanctum Petrum ad vincula. De illis agunt Morig. *lib.* 1. *cap.* 40. Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 5. *pag.* 222. Cæs. Franciott. *de sanctis Vrbis Lucæ in Ecclesia S. Mariæ foris portæ*, *pag.* 565. *& pag.* 590. Fr. Emman. *d. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 3. Azor. *d. part.* 1. *lib.* 12. *c.* 22. 33

Canonici Regulares S. Georgij in Alga, sic dicti ab Alga parua Insula distante duobus milliaribus à Venetiis, vbi situm est primum huius Congregationis Monasterium sub nomine S. Georgij, instituti fuerunt à D. Antonio Corario Bononiensi, & Episcopo Hostiensi *anno* 1408. Pontifice Gregorio XII. Imperatoribus Occidentis Roberto, Orientis Andronico III. Professionem emittunt à Pontificatu Pij V. & habitum cæruleum gerunt, habent tredecim principalia per Italiam domicilia, aliqua per Siciliam: sunt Romæ ad S. Saluatorem in Lauro. De illis agunt scribentes vitam S. Laurentij Iustiniani Patriarchæ Veneti huius Congregationis alumni, & ex primoribus fundationis, Morig. *lib.* 1. *cap.* 44. Syluest. Marul. *in Oceano Relig. lib.* 5. *pag.* 337. Hieronym. Roman. *de Republ. Christ. lib.* 6. *cap.* 30. Fr. Emman. *d. tom.* 1. *q.* 3. *art.* 1. Azor. *d. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 22. *quæst.* 3. Easdem ferè cùm his profitentur leges Canonici nostri cærulei (quos vulgus appellat S. Eligij Fratres) Congregatio- 34

nis

nis S. Ioan. Euangelistæ, sed professionem non emittunt, habent multa & amplissima Monasteria per Lusitaniam, sed quæ independentia sunt ab Italis, vide Fr. Emman. *loco proximè citato*, Soar. *de Relig. tom. 4. tract. 9. lib. 2. c. 9. n. 4.*

35 Canonici Regulares S. Petri de monte Corbulo, sic dicti à primo eius Monasterio sub patrocinio S. Petri in monte Corbulo in Archiepiscopatu Florentino, duodecimo à Senis lapide ædificato, Pontificatu Iulij II. intra *annum* 1502. *&* 1512. quo ipse durauit, instituti fuerunt à quodam Petro Regutisi, vel Mediolanensi Monacho Carthusiano, habuerunt à principio habitum canusini coloris, nimirum tunicam, Rochetum, & capuccium, siue almutiam, sed *anno* 1521. mutatus fuit in nigrum. Amant hi maximè solitudinem, sectantur hospitalitatem, rigidè secum agunt, ac de labore manuum viuunt. De hi agunt Azor. *d. p. 1. lib. 12. cap. 22. q. 3.* Gabr. Pennot. *in tripart. histor. lib. 2. c. 54. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Diœcesanus non debet molestare Monasteria nisi pro causa correctionis; nec eis oblata sibi vendicare.*

2 *Oblationes, quæ fiunt in aliquo loco Regularium, acquiruntur Religiosis illius loci.*

3 *Promittens aliquem non molestare non prohibetur eum molestare de iure.*

4 *Clausula*, Contradictores, &c. *solum habet locum contra contradicentes de facto, non contradicentes de iure.*

Cap. Theodosius. I. *Gregor.*

1 Episcopus non debet molestare Monasteria nisi causa disciplinæ, seu correctionis, nec debet sibi, vel Clericis suis accipere ea, quæ oblata sunt Monachis à fidelibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 329. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 495. desumitur ex B. Gregor. *lib. 7. indict. 2. c. 15.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* & refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 30. c. 1.*

2 *Cùm Monachis ibi seruientibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd oblationes, quæ fiunt in aliquo loco Regularium, acquiruntur Religiosis illius loci, vt per Abb. *hic notab. vlt. & in cap. dilectus, n. 4. vers. sed in Monasteriis, de officio Ordin.* Dec. *cons.* 148. *n. 2. vol. 2.* Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de bonis clericorum, §. 3. num. 2.* vbi *n. 50.* explicat quæ veniant oblationis nomine.

3 In gloss. *Inferatis.* Notatur ad hoc, quòd promittens aliquem non molestare, non prohibetur eum molestare de iure, vt per Hippol. *cons.* 85. *n. 40.* Vnde clau-

4 sula, *Contradictores appellatione postpôsita compescendo*, solùm habet locum contra contradicentes de facto, non contra contradicentes de iure, ad quod plures citaui Doctores *ad cap. pro illorum 22. num. 3. infr. de prebend. pag.* 749.

SVMMARIVM.

1 *Monachi non debent recipi in Monasterio pro pretio; aliàs receptus ad sacros Ordines promoueri non potest, & recipiens ab officio suspenditur, & Monachi habentes peculium absque licentia Abbatis ab Altaris communione remouentur, & sic decedens sepultura, & fratrum communione priuatur.*

2 *Peculium an licitum fuerit Religionum Prælatis concedere Religiosis ad nutum reuocabile ad solos vsus honestos, & pios ostenditur, & quid attento Concil. Trid. n. 3.*

4 *Monachus Ecclesiæ præfectus socium Monachum habere debet, quando Ecclesia est Monasterio plenè subiecta.*

5 *Superior bona Monasterij dissipans ab administratione remouetur.*

6 *Regulares non possunt absque legitima causa à beneficiis electiuis remoueri.*

7 *Professio facta cum conditione, pacto, seu modo de retinendo, seu habendo propria non valet.*

Cap. Monachi. II.

Ex Concil. Lateran.

Monachi non ponantur singuli per villas, vel oppida, vel quascumque Parochiales Ecclesias, sed maneant cum aliquibus Fratribus. In Monasterio non recipiantur pro pretio, aliàs receptus à sacris Ordinibus arcetur, & recipiens ab officio suspenditur; nec permittantur habere peculium nisi pro administratione eis iniuncta, & sit ab Abbate permissum, & qui secus fecerit, ab Altaris communione remouetur, & sic decedens sepultura & Fratrum communione priuatur. Prior nullus fiat, vel custos mediante pretio, si secus dans, & accipiens fiunt alieni ab Ecclesiastico ministerio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 330. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 495. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. *c. 10.* & refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 30. tit. 2.* 1

2 *Monachis nec peculium permittantur habere.*] Ex his verbis colligunt aliqui Doctores attento iure harum Decretalium integrum non esse Religionum Prælatis concedere Religiosis peculium ad nutum superiorum reuocabile ad solos vsus honestos, & pios, idque ex causa legitima, vt per Ioan. Mobanum *compendio Theologiæ practicæ, p. 5. c. 20. concl. 3. & 4.* Felin. *in cap. cùm M, num. 26. vers. eadem reassumit, sup. de constit.* Tap. *in auth. ingressi, C. de Sacros. Eccles. verbo ipso ingressu, c. 3. n. 54.* adducentes etiam pro hac parte *cap. cùm ad Monasterium, infr. hoc tit.* ibi: *Prohibemus ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat.* Verùm multò probabilius est peculium supradicto modo permissum esse ex licentia superioris, vt docent Nauar. *comment. 2. de Regular. n. 14. & com. 3. n. 27. & cons. 20. n. 5. sub tit. de Regularib. aliàs cons. 14. n. 5. sub hoc tit.* Gregor. *l. 14. verbo proprio, tit. 1. p. 1.* Cordub. *in summ. q. 54. opinion. 2.* Ludou. Lopez *in instruct. conscient. c. 154. col. 3. vers. ideò licet*, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. quæst. 29. art. 8. & in summ. tom. 2. c. 31. n. 3. in initio*, Ludou. Beja *respons. casuum conscient. p. 3. q. 36. in fine, & p. 4. casu 17.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 12. q. 1.* Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælatorum, tom. 1. q. 28. art. 8.* post Abb. Syluest. Dec. Angel. Ioan. Turrecrem. & alios hanc partem tuetur Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. c. 22. n. 5.* vbi ponderat pro se text. *in præsenti, vers. qui verò*, dum permittit Monachis pro administratione iniuncta peculium habere, hinc inferens licitum esse peculium ex causa legitima, & *num. 6.* dicit hunc text. *in princ. & d. cap. cùm ad Monasterium*, interdicere regulariter, & vniuer

vniuersaliter concedi Religiosis peculium propter eorum importunitatem, & leues causas, secus quando ex causis grauibus, & iustis.

3 Hæc subsistunt de iure communi Decretalium, sed dubium est an illud sit correctum per Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regul. c.* 2. duplex est sententia, vna affirmat, atque ideo huiusmodi peculium, quod attento iure antiquo diximus Religioso posse concedi, iam non esse licitum, ita sustinent Nauar. *de restit. lib.* 3. *c.* 1. *p.* 3. *dub.* 1. *n.* 163. *in noua edit.* Passarel. *in priuileg. Fratrum Minorum post c.* 43. *sub tit. de proprietate abdicanda, paulò ante fin. in vers. vbi est prius aduertendum*, Veg. *in summ. tom.* 2. *c.* 32. *casu* 19. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 9. *q.* 2. Vasq. *in opusc. de redditib. Eccles. c.* 3. *dub.* 11. *n.* 14. Soar. *de Relig. tom.* 3. *lib.* 8. *c.* 14. *n.* 18. Valent. 2. 2. *disp.* 1. *q.* 4. *punct.* 3. *col.* 2. *corol.* 4. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *c.* 31. *num.* 3. *vers. lo tercero digo, & quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 47. *art.* 15. *in fine, & tom.* 3. *q.* 29. *art.* 12. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo moniales*, §. 2. Tap. *in d. auth. ingressi, verbo ipso ingressu, c.* 3. *n.* 55. Molin. *de iustit. tract.* 2. *tom.* 3. *disp.* 276. *col. pen. vers. vtrum autem*, Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 4. *dub.* 5. *n.* 30. Verùm quicquid hi Doctores limitent, & temperent hanc suam opinionem, secunda, quæ sustinet in eo Concilij Trid. decreto nihil noui iuris induci, sed solùm confirmari statuta iure antiquo huius text. & *d. c. cùm ad Monasterium*, verior est, quia verba Concil. Trid. non habent maiorem vim contra peculium, quàm verba Concil. Later. relata *in hoc text.* nisi quòd expressiùs prohibeant hoc peculium, & ideò meritò hanc tuentur Nauar. *d. comm.* 2. *n.* 15. *&* 18. *& d. cons.* 14. *num.* 6. Iacob. de Graffis *in aureis decis. p.* 1. *lib.* 3. *c.* 5. *num.* 53. Fulu. Pacian. *cons.* 36. *à n.* 99. *tom.* 1. Ioan. à Cruce *de statu Relig. lib.* 1. *c.* 3. *dub.* 2. Emman. Sà *verbo Relig. n.* 48. Fabr. *de restit. in* 4. *sent. lib.* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *disp.* 45. *c.* 5. *n.* 125. Tanner. *in* 2. 2. *disp.* 6. *q.* 3. *dub.* 4. *num.* 108. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Relig. lib.* 8. *q.* 30. Villalob. *in summ. p.* 2. *tract.* 35. *dub.* 30. *n.* 2. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 28. *art.* 8. Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. p.* 4. *decis.* 340. *n.* 12. Laurent. de Peyrinis *de Relig. subdito, tom.* 1. *c.* 2. *q.* 2. §. 1. *&* 2. Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, tract.* 2. *lib.* 8. *c.* 6. *n.* 13. Hieron. Cened. *de paupert. Relig. dub.* 9. *n.* 4. *& seq.* Sanch. *d. c.* 22. *n.* 11. vbi *n.* 13. resoluit hodie licere ex iusta causa concedere cuicunque Religioso, licèt non sit officialis Ordinis, administrationem aliquorum bonorum stabilium nutu superioris amouibilem, & *n.* 14. ait licitam esse aliquarum Religionum consuetudinem, in quibus ex Superiorum licentia certi annui redditus cuilibet Religioso assignantur ad victum & vestitum, itavt si deest aliquid, ipsi quærant, si autem superest, applicent piis, & religiosis vsibus, dummodo Religiosi non excedant limites licentiæ, & parati sint reformationi legitimæ faciendæ obtemperare.

Nisi ab Abbate, &c.] Notatur ad hoc quòd Regulares de licentia superioris possunt habere bona saltem ad vsumfructum, vt per Rot. *decis.* 772. *n.* 12. *p.* 2. *diuers. & decis.* 216. *n.* 12. *p.* 2. *etiam diuers.* Caualer. *decis.* 606. *n.* 6. & de illis possunt ad opera pia disponere. Nauar. *cons.* 13. *n.* 2. *&* 3. *hoc tit.* Rot. *d. decis.* 772. *n.* 4. *p.* 1. *diuers. & decis.* 241. *n.* 4. *& decis.* 306. *n.* 1. *&* 2. *p.* 2. *recent.*

4 *Aut cum aliquibus Fratribus maneant.*] Notatur ad hoc quòd Monachus Ecclesiæ præfectus socium Monachum habere debet, quando Ecclesia est Monasterio plenè subiecta, vt per Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 19. *q.* 14. Sanch. *d. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 39. vide latiùs *ad cap. quod Dei timorem, hoc tit. in gloss. n.* 7.

5 *Alioquin dantes*, &c.] Notatur ad hoc, quòd superior bona Monasterij dissipans ab administratione remouetur, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 74. *art.* 1. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.* 2. *c.* 16. §. 3. *n.* 30.

Priores autem, &c.] Notatur ad hoc quòd Regulares non possunt absque legitima causa à beneficiis electiuis remoueri, vt per Mil. *in repert. verbo Religiosus, n.* 4. *vers. Religiosus autem*, Cassad. *decis.* 4. *n.* 3. 4. *&* 5. *de præbend.* Anast. Germon. *de indultis Cardin.* §. *Regularia beneficia, n.* 51. *&* 52. Azor. *d. lib.* 12. *cap.* 22. *q.* 10. *& p.* 2. *lib.* 3. *c.* 26. *q.* 15. quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 7. *c.* 29. *n.* 118. 6

In gloss. *Administratione*, ibi, *conditio frangitur, & remanebit Monachus.* Notatur ad hoc, quòd professio facta cum conditione, pacto, seu modo de retinendo, seu habendo proprio non valet, sed vitiatur ex tali adiectione, vtpote contra substantiam illius, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 17. *art.* 6. *in fine*, Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælatorum, tom.* 1. *q.* 28. *art.* 2. & alios citatos *ad cap. vlt. n.* 2. *&* 3. *qui Clerici, vel vouentes*, adde nouè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.* 8. *q.* 21. Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. decis.* 340. *n.* 11. *p.* 4. Barthol. de Vecchis *in praxi nouit. disp.* 13. *dub.* 1. *n.* 11. 7

In gloss. *Non mutentur.* Hæc gloss. declarat quæ intelligantur officia manualia in Religione, & dicit quòd talia non dicuntur illa, quæ fiunt in Capitulis per Canonicam electionem, & superioris confirmationem, quia nequeunt ad superioris nutum amoueri; reliqua verò, quæ hoc modo, & forma non fiunt, manualia non esse resoluit, ita Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 5. *n.* 16. Laurent. de Peyrinis *tom.* 2. *priuileg. sui Ordinis in annot. ad constit.* 2. *Iulij II.* §. 29. *n.* 91. Tamburin. *de iure Abbatum, tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 15. *num.* 6. 8

SVMMARIVM.

1. *Cistercienses, qui declinarunt ab instituto, debent redire ad pristinum, & qui illis adhæserunt, eorum modo viuere tenentur.*
2. *Cistercienses Monachi ex priuilegiis Summorum Pontificum, possunt habere castra, possessiones, &c.*
3. *Monachi non succedunt in bonis vnitis dignitati, siue iurisdictioni.*
4. *Ecclesia, vel Monasterium quando vnitur alteri, assumit naturam, & priuilegia illius, cui vnitur.*
5. *Vitam similem qui cum aliis suscipit, similem debet sentire in legibus disciplinam.*
6. *Domus tota potest se ad strictiorem Religionem transferre.*

Cap. Recolentes. III.

Alex. III.

Cistercienses qui declinarunt à primæua institutione, debent ad illam redire, & domus Religiosa illis aggregata eorum mores seruare tenetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 332. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 496. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 22. *c.* 2. 1

Contra Ordinis vestri Regulam villas, &c.] Hodie ex priuilegiis Summorum Pontificum Cistercienses monachi 2

nachi possunt habere castra, villas, molendina, possessiones, census, iurisdictiones, & iura, vt refert Fr. Emman. *quaest. Regul. tom. 3. q. 75. art. 1.*

3 *Si enim relictis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Monachi non succedunt in bonis vnitis dignitati, siue iurisdictioni, vt per Molin. *de primog. lib. 5. c. 13. n. 81.* Matiens. *l. 1. gloss. 1. n. 16. tit. 7. lib. 5. noua recop.* D. Barbos. *in l. cum praetor, §. vlt. n. 22. ff. de indic.* Et ita probat text. monachos non posse succedere in maioratu dignitatem, seu iurisdictionem annexam habente, vt docent Molin. *de primog. lib. 1. c. 13. à n. 81.* Ioan. Lecerier *lib. 1. de primog. q. 4. n. 15.* Ant. Gom. *l. 40. Tauri, n. 66.* vbi Cornejo, Ludou. de Cassanete *cons. 26. n. 8. & 9. vol. 1.* Spin. *in speculo testam. gloss. 12. princ. n. 33.* Matiens. *l. 1. gloss. 1. n. 16. tit. 7. lib. 5. noua recop.* Carol. Tap. *in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. verbo sua, c. 16. n. 8.* Surd *cons. 557. n. 13.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 2. lib. 3. c. 19. num. pen.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 6. n. 14.* Cabed. *Lusit. decis. 135. à n. 7. p. 1.* Molin. *de iustit. tom. 3. disp. 623. n. 4.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis. 6. n. 2. concl. 5. & var. lib. 1. q. 16. §. 2. n. 2.* Sicut nec in Regno, Comitatu, vel Ducatu, vt tradunt gloss. *verbo dignitate, in cap. scripsit nobis, 27. q. 2.* communiter recepta ab Archid. & caeteris scribentibus *ibi*, Molin. *d. c. 13. n. 81.* Greg. *l. 2. verbo siendo home tit. 13. p. 2.* Gam. *decis. 6. n. 3.* Cifuentes *l. 40. Tauri, q. 6.* vbi Ant. Gom. *n. 66.* Ita etiam nec in feudo quando seruitium in eo petitum est personale, & tale quale non potest decenter à Religione exhiberi, nec sufficit per substitutum illud praestari, tunc enim Religio non succedit in feudum, sed religiosi professione cessat, ita post DD. scribentes *ad cap. in praesentia, de probat.* docent Molin. *in c. 13. n. 76.* alt. Molin. *tract. 2. de iustit. disp. 140. col. 6. vers. regulam.* Auend. iun. *l. 40. Tauri, gloss. 4. n. 16. & 48.* Menoch. *cons. 519. n. 13.* Tap. *d. verbo sua, c. 14. n. 8. & 9.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 8. q. 5.* Fr. Emman. *quaest. Regul. tom. 1. q. 38. art. 3. & tom. 2. q. 62. art. 10. & q. 78. art. 12. vers. tertiò probatur.*

4 *Communi iure censeri.*] Notatur ad hoc, quòd si vna Ecclesia, vel Monasterium vnitur alteri, assumit naturam, priuilegia, & consuetudines Ecclesiae, cui vnitur, vt per Greg. Lopez *l. 7. verbo de termino, in princ. tit. 20. p. 3.*

5 *Vt qui similem cum aliis vitam*, &c.] Notatur ad hoc, quòd qui similem vitam cum aliis suscipiunt, similem debent sentire in legibus disciplinam, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 8. n. 25.* Fr. Emman. *d. tom. 3. q. 52. art. 25.* Quilibet enim debet se conformare moribus Ecclesiae in qua conuersatur, Zabar. *in Clem. fin. de celebrat. Missar. n. 1. vers. quartò*, vbi Vital. *n. 52.* Albert. de Ferrariis *de horis Canon. n. 36.* Rot. apud Farin. *decis. 79. n. 2. p. 2. recent.*

6 *Caeterùm domus illa*, &c.] Notatur ad hoc quòd tota domus potest se ad strictiorem Religionem transferre, de quo vide Tap. *in auth. ingressi, C. de Sacros. Eccles. verbo ingressu, c. 9. n. 37.* Fr. Emman. *d. tom. 3. q. 52. art. 6.* latè Sanch. *in praecepta Decalogi, tom. 2. lib. 6. c. 7. n. 7.* Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiae existent. lib. 8. c. 4. à n. 25.* nouissimè Bonacin. *de clausura Religiosorum, q. 2. punct. 9. §. 2. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Regularis Canonicus, qui non resignauit proprium in morte, non debet in coemeterio sepeliri, & si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.*

2 *Religiosus proprium habens tempore mortis inuentus, non debet in loco sacro sepeliri.*

3 *Religiosus si inuentus sit in morte cum bursa denariorum, non propterea praecipitanter debet Ecclesiastica sepultura priuari, nisi contra ipsum prius opponatur.*

CAP. Super. IV. *Clem. III.*

CAnonicus Regularis, qui proprietarius moritur sine poenitētia, nō est sepeliendus in coemeterio, & si sepeliatur, est exhumandus si fieri potest sine maximo scandalo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 333.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 496.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 22. c. 6.* 1

Probat hic text. quòd Religiosus proprium habens tempore mortis inuentus, non debet in loco sacro sepeliri, & si de facto sepultus fuerit, inde extrahendus est, si absque magno scandalo fieri potest, vt per Nau. *commento 2. de Regularib. n. 2.* Iul. Lauor. *de Indulg. p. 2. c. 30. n. 129.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 79. n. 2.* Fr. Emman. *quaest. Regul. tom. 3. q. 1. art. 1. vers. 13.* Sanch. *in praecepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. c. 20. n. 11.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Praelat. tom. 1. q. 28. art. 18.* & rectè aduertit Fr. Emman. *d. loco*, quòd si Religiosus inuentus sit in morte cum bursa denariorum, non propterea praecipitanter debet Ecclesiastica sepultura priuari, nisi contra ipsum priùs opponatur, talis bursae denariorum retentio, delictum propositum, & de ipso conuincatur. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Canonici Regulares possunt praefici in Ecclesiis Parochialibus, seu curatis saecularibus*, & n. 2.

3 *Monachi possunt de iure promoueri ad Ecclesias parochiales saeculares, quod hodie non procedit.*

4 *Parochia prouidendus est, qui sit gratus Ecclesiae cui praeficitur, & parochianis eius.*

5 *Monachus ineptus officio praedicandi an possit tuta conscientia praefici Ecclesiae saeculari curatae, ostenditur.*

6 *Regulares de iure possunt promoueri ad Ecclesias parochiales saeculares, dummodo illarum concurrat necessitas, aut vtilitas, quibus Regulares praeficiendi sunt.*

7 *Monachi non sunt promouendi ad aliquas praefecturas parochialium sine socio sui Ordinis.*

CAP. Quod Dei. V.

Innoc. III.

CAnonicus Regularis potest praefici in Ecclesiis parochialibus, seu Curatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imola, Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 333.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 496.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 27. c. 1.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Capuaq. *decis. 85. part. 1.* Mandos. *de signatura gratiae, tit. de prouisionibus vers. Regularem*, Nauar. *cons. 11. & 12. sub hoc tit.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 7. c. 10. n. 25.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 41. num. 98.* Layman. *in Theologia moral. lib. 4. tit. 2. c. 4. n. 1.* quamvis Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. cum Regularibus, n. 40.* dicat Canonicum 2

Regula

Regularem non posse Parochialem obtinere Regulariter, sed solùm vbi præficiatur causa prædicationis, aut in subsidium aliis deficientibus sæcularibus. Amplia, etiamsi Parochia, seu beneficium Curatum sit sæculare, vt per Card. Alexand. & alios *in cap. Parochialis* 16.q.1. Selu. *de benefic. p.*3.q.70. Roch. *de iurepatron. in verbo honorificum, n.*8. *& seq.* & sentire videtur Concil. Trident. *sess.*14. *de reform. cap.*11. dum vult Canonicum Regularem translatum ad alium Ordinem non esse capacem beneficij sæcularis Curati, tacite enim innuere videtur non translatum esse capacem, vt censuit *ibi* sacra Congreg. *de anno* 1602. Rot. *in Papien. iurispatronatus 6. Martij* 1598 coram Card. Seraphino, sed quamvis hoc viderim in Curia ad instantiam Canonicorum Regularium Lateranensium ita per aliquos Aduocatos resolutum, tamen non minimum mihi scrupulum intulit alia Doctorum resolutio asserentium dispositioni huius text. fuisse derogatum per Concordata Concilij Lateranens. cum Leone Papa, & sic etiam non licere Canonicis Regularibus sæcularia beneficia Curata obtinere, prout significarunt plures Summi Pont. apud Sanch. *instit. moral. tom.*2. *lib.*7. *cap.*29. *n.*71. Nicol. Garc. *d.c.*10. *n.*31. Paul. Layman. *d.c* 4. *num.*1. *in fine*, vbi *num.*2. post Fr. Ludouic. Miranda *in man. Prælat. tom.*1. *q.*32. *art.*5. subdit hodie absque Papæ dispensatione non esse Canonicum Regularem ad Parochialem Ecclesiam promouendum.

In Lateranens. Concilio.] Sub Alexand. III. *cap.* 10.

3 *Etiam Monachi possunt ad Ecclesiarum parochial.* &c.] Notatur ad hoc, quòd Monachi possunt de iure promoueri ad Ecclesias parochiales sæculares, vt per gloss. *hic verbo regimen*, Hostiens. *num.*8. Ioan. Andr. *n.*14. Butr. *n.*11. Anchar. *n.*6. *&* 11. Abb *num.*7. *&* 8. Zabarel. *n.*5. *q.*2. *& n.*7. *q.*5. Anan. *n.*6. 8. *&* 9. Henric. *n.*15. Roch. *de iurepatron. verbo honorificum*, *q.*4. *n.*13. Lambert. *eod. tract. lib.*2. *part.*1. *q.*7. *art.*19 *à num.*13. Quintanad. *lib.*1. *Ecclesiast. cap* 4. *n.*16. Gregor. *l.*25. *per text.* ibi. *verbo Iglesias, tit.*7. *p.*1. Selu. *de benefic. p.*3 *q.*11. *n.*133. *&* *q.*70. *n.*6. *&* 7. Couarru. *in cap.*1. *n.*3. *de testam.* Nauar *cons.*12. *sub hoc tit. in nouis*, Zerol. *in praxi Episcop. p.*1. *verbo Beneficium*, §. 5. *in fine*, *& p.*2. *verbo Regulares*, §. 4. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.*2. *lib.*3. *cap.*20. *n.*6. Gonzal. *ad regul.*8. *Cancel. gloss.*7. *n.*49. Monald. *cons.*69. *n.*4. *vol.*2. Less. *de iustit. lib.*2. *c.*34. *n.*6. *& cap.*41. *dubit.*12. *n.*98. Card. Tusch. *litera B. concl.*67. *num.*4. Syluest. *verbo Religio* 7. *quæst.*3. *&* 4. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.*1. *quæst.*34. *art.*4. *& tom.*3. *quæst.*28. *art. vltim. & quæst.*5.. *art.*2. Azor. *instit. moral. part.*1. *lib.*12. *cap.*19. *quæst.*13. *& part.*2. *lib.*3. *cap.*2. *quæst.*8. latè, & eleganter Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.*2. *lib.*7. *cap.*29. *num.*35. Nicol. Garc. *de benefic. p.*7. *cap.*10. *num.* 17. Illustrissimus D. Rodericus à Cunha *in commentar. ad cap.*1. *num.*1. *dist.*55. Quamvis Regulares incapaces esse beneficiorum curatorum sæcularium teneant Innoc. *in præsenti paulo post princip.* Rebuff. *in praxi benefic. titul. de dispensat. cum Regular. num.* 5. *& de pacificis possess. num.* 259. *vers.* 27. Mandos. *de signatura gratiæ, verbo dispensatio Monachorum pro obtinendis beneficiis.* Ludou. Gomez *de expectatiuis*, *n.*70. Mench. *de success. creat. lib.* 3. §. 21. *num.*170. *in fine*, Tap. *in auth. ingressi, C. de Sacrosanct. Eccles. verb. sua*, *cap.*6. *n.*58. Flamin. *de resignat. benefic. lib.*4. *q.*5. *num.*4. *&* 5. Ceuall. *communium contr. commun. quæst.*28. Hæc autem dicta sunt attento iure antiquo harum Decretalium, nam hodie nullus Regularis est capax beneficij curati absque Pontificis dispensatione, quia ita obseruari videmus, & insuper emanauit quædam declaratio sacræ Congregat. Concil. Trident. per quam iam nulli Regulares possunt sine dispensatione Apostolica beneficia curata nec in perpetuum, nec ad tempus habere, quam declarationem referunt Gonzal. *d. gloss.*7. *num.*53. Sanch. *d. cap.*29. *num.*71. Quaranta *in summa Bullarij*, *verbo Canonicus Regularis*, agnoscit Mari. Antonin. *variar. resolut. lib.*1. *resol.*20. *num.*13.

Sed Parochiani plebis eiusdem, &c.] Ergo in Parochia prouidendus est qui sit gratus Ecclesiæ, cui præficitur, & parochianis eius, vt per Gonzal. *ad regul.*8. *Cancel. gloss.*4. *n.*164. 4

Ex quo debent prædicationis officio, &c.] Ergo Monachus ineptus officio prædicandi, non potest tuta conscientia præfici Ecclesiæ sæculari curatæ, vt tenent *in præsenti*, Butr. *num.*12. & Anan. *n.*9. & alij copulatiuè petentes, vt Regularis ille sit aptus officio prædicandi, & curæ. Sed verius est si Regularis ille ad alia parochorum ministeria aptus sit, quamvis ad prædicandum ineptus, nil obstare quominus licitè possit ei Ecclesiæ curatæ præfici, vt tenent expressè Lambertin. *d. art.*9. *num.*22. & Sanch. *d.c.*29. *num.*40. vbi dicit non obstare text. *in præsenti*, quia intelligitur id esse priuilegium prædicationis, id est, animarum curæ, & doctrinæ, cui parochi incumbunt, etsi non concionentur. 5

In gloss. *Regimen*, ibi, *licitè possunt eligi ad regimen Ecclesiarum vtilitatis causa.* Notatur ad hoc, quòd Regulares de iure possunt promoueri ad Ecclesias parochiales sæculares, dummodo illarum concurrat necessitas, aut vtilitas, quibus Regulares præficiendi sunt, vt per Roch. *d. quæst.*4. *num.*13. Fr. Emman. *d. tom.*1. *quæst.*34. *art.*5. *in initio*, Less. *d. cap.*41. *num.*99. & iuxta hoc temperandi sunt Lambertin. *d. art.* 19. *num.*23. & Azor. *d. part.*1. *lib.*12. *cap.*19. *quæst.*10. *ad finem.* 6

In ead. gloss. ibi, *Sed in hoc differunt*, &c. Hæc glossa dicit Monachos non esse promouendos ad aliquas præfecturas parochialium sine socio sui Ordinis, secus de Canonicis Regularibus, nisi hi quoque commodè illum habere potuerint, vt per Abb. *hic num.*9. Gregor. *per text. ibi in l.*30. *in fine*, *titul.* 7. *part.* 1. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.*2. *lib.*6. *cap.*6. *in fine*, refert alios Illustrissimus D. meus *in comment. ad c.* 1. *num.*14. *dist.*55. Quamvis *gloss. verbo ad claustrum in Clem.*1. §. *ad hæc, hoc tit.* & *ibi* Zabarel. *n.*1. *opposit.*4. & Anchar. *num.*32. *q.*26. *& in præsenti, n.*9. & *ibi* idem Zabarel. *num.*6. *q.*4. & Ioan. Andr. *num.*17. ac Anton. Cuch. *lib.*2. *instit. tit.*6. *n.*150. Azor. *p.*1. *lib.*12. *cap.*19. *q.*14. sic distinguant. Aut Ecclesia est Monasterio plenè subiecta, ita vt parochus illius possit ad nutum Abbatis reuocari ad Monasterium, & tunc necessariò habere debet socium sui Ordinis, & procedant text. *in præsenti, & in c.*2. *hoc tit.* aut non est subiecta, & tunc non est necessarius sui Ordinis socius. Religiosus autem factus Episcopus non obligatur ad tenendum secum socium sui Ordinis, nisi ex quadam decentia & honestate, ita Azor. *d. lib.*12. *cap.*7. *q.*4. Sanch. *d. cap.*6. *num.*21. 7

SVMMARIVM.

1 *Monachi quibus vestibus & cibis vti debeant, & de abdicatione proprietatis, & de officiis in genere, & in specie, ostenditur.*

2 *Regulares lineis camisiis non vestiantur.*

5 *Religiosus proprium habens tempore mortis inuentus, in sterquilinio cum illo proprio est sepeliendus.*

6 *Monachus habens proprium à Monasterio expellitur.*

7 *Beneficia Regularia suapte natura, & regulariter sunt manualia.*
8 *Praesentati ad beneficia Regularia possunt ad libitum Praelati reuocari.*
9 *Monachus Abbati contradicere non potest si velit eum ab officiis remouere.*
10 *Prior claustralis post Abbatem prae caeteris debet esse potens opere, & sermone.*
11 *Papa non potest dispensare cum Religiosis in particulari in hoc quod stante Monachatu simul etiam habeant proprium proprio, & stricto modo sumptum.*
12 *Papa an possit dispensare in voto solemni castitatis professi, ostenditur.*
14 *Declaratur text. in praesenti.*
15 *Proprietatis vitium est peccatum mortale in monacho, nisi ex materia prauitate veniale reddatur.*

Cap. Cùm ad Monasterium. VI.

1 Monachi non debent vti lineis camisiis, nec possidere proprium aliquo modo, & si monitus non restituit, de monasterio expellatur, nec recipiatur nisi poeniteat; & si cum proprietate moritur, proprietas cum ipso sepeliatur in sterquilinio, & si aliquid alicui mittitur, non sibi accipiat, sed resignet superiori. In oratorio, refectorio, & dormitorio semper silentium seruetur, in claustro verò certis horis, & locis seruetur secundùm consuetudinem. In refectorio nullus vescatur carne, sed nec extra, nisi in infirmaria. Abbas in solemnitatibus non egrediatur cum multis ad edendas carnes, & in camera sua potest Abbas modò hos, modò illos vocare, & dare carnes. Debiles, & infirmi non in cubiculis, sed in infirmaria edant. Potest etiam Abbas in refectorio prouidere alicui delicato, vel infirmo, de aliquo cibo particulari, Ad officia deputentur fideles, discreti, & amouibiles. Prior post Abbatem valeat verbo, & exemplis. Abbas quando frequentius potest, sit cum Fratribus in Conuentu, & si non seruat, vel est negligens, puniatur. Abbas non potest super proprietate, nec in castitate dispensare, immò nec Summus Pontif. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Cened. *collect.* 124. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 334. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 496. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *cap.* 2.

2 *Ne quis de caetero Monachorum lineis camisiis,* &c.] Notatur ad hoc quòd Regulares lineis camisiis non vestiuntur, vt per Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 2. *q.* 72. *art.* 1. *in princ.*

3 *Ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat.*] Vide dicta *ad c.* 2. *n.* 2. *sup. hoc tit.*

4 *Beatus Gregorius.*] *Lib.* 4. *Dialog. c.* 55. ex Couarr. *var. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 11. *pag.* 2. *in fine.*

5 *Ipsa cum eo in signum perditionis,* &c.] Notatur ad hoc quòd Religiosus proprium habens tempore mortis inuentus in sterquilinio cum illo proprio, sine tota pecunia est sepeliendus, vt per Zabarell. *hic num.* 1, *notab.* 2. Iacob. de Graff. *in aureis decis. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 5. Surd. *de alimentis, tit.* 8. *priuil.* 79. *num.* 2. Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 3. *q.* 61. *art.* 1. *vers.* 13. Verùm aequitas solam proprij, seu pecuniae partem sepeliendam suadet, ne tota perdatur, vt citati aduertunt, vltra quos tradunt etiam *in praesenti* Hostiens. *num.* 7. Ioan. Andr. *num.* 4. Anchar. *num.* 10. *notab.* 5. & Abb. *num.* 15. Gregor. *l.* 14. *gloss.* 3. *tit.* 7. *part.* 1. Sanch. *in praecepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 20. *n.* 11. vbi aduertit quòd licèt citati Doctores dicant hanc quantitatem debere esse triginta nummos, quòd totidem Christus Saluator noster, & Ioseph venditi sint, in eo tamen se non inuenisse fundamentum profitetur, ac proinde satis esse aliquam illius pecuniae partem cum eo sepeliri in signum perditionis, & aliorum terrorem; additque hanc poenam non incurri à dantibus sine licentia superioris, sed à possidentibus proprium, quia de his] clarè loquitur textus.

De Monasterio expellitur.] Notatur ad hoc quòd Monachus habens proprium à Monasterio expellitur, vt per Sanch. *d. cap.* 20. *num.* 12. vbi cum Abb. *in praesenti n.* 13. rectè aduertit eam expulsionem correctam esse per *cap. fin. supr. de Regular.* quod expulsionem interdicit, iubétque eum Religiosum aliàs expellendum deputandum in Monasterij ergastulo, quo poenitentiam agat. Sic etiam attento Concil. Trident. *session.* 25. *de Regular. cap.* 2. *in fine*, si Religiosus proprium habens deprehensus fuerit, aut conuictus priuatus est biennio voce actiua, & passiua, atque iuxta sui Ordinis constitutiones puniendus. 6

Nec alicui committatur obedientia aliqua, &c.] Notatur ad hoc, quòd beneficia Regularia suaptè natura, & regulariter manualia sunt, vt per Rebuff. *de pacificis possess. num.* 274. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 12. *cap.* 7. *num.* 21. Nauar. *comm.* 4. *de Regular. num.* 25. *vers.* 3. Flamin. *de resignat. lib.* 11. *quaest.* 3. *num.* 81. & 91. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 66. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *c.* 26. *quaest.* 15. & 16. Gonzal. *ad reg.* 8. *gloss.* 5. §. 6. *num.* 6. & *gloss.* 8. *num.* 7. Sanchez *d. lib.* 7. *cap.* 29. *num.* 104. nouissimè Monet *de commut. vltim. volunt. cap.* 11. *num.* 100. Cassad. *decis.* 4. *num.* 2. & 3. *de praebend.* Rot. *in Sorana beneficij* 26. *Iunij* 1624. coram Reuerendiss. P. D. Merlino *in vers. Alterum autem*, vbi *in vers. sequent.* ponit aliqua, quae conueniunt manualitati, & *in Eugubina capellania* 4. *Iulij* 1618. coram bonae mem. Buratto, inter eius impressas *decis.* 346. vbi bona & lata annotatio D. Ferentilij. Vnde ad libitum Praelati posse reuocari tenent Nauar. *tom.* 3. *de Regular. n.* 22. *vers. ex quibus, & num.* 23. *vers.* 4. & *consil.* 20. *num.* 12. *sub tit. de Regularib. in antiq.* aliàs *consil.* 14. *n.* 12. *sub hoc titul. in nouis*, Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 2. *quaest.* 34. *art.* 2. Azor. *d. cap.* 26. *quaest.* 2. 13. & 14. & *part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 9. *q.* 8. & *cap.* 22. *quaest.* 10. Less. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 12. *num.* 98. Sanch. *d. cap.* 29. *num.* 111. vbi *n.* 114. adducit Regularem non posse iuuari pacifica possessione triennali talis beneficij ne molestari possit, & *num.* 115. pariter deducit spoliatum Regularem huiusmodi beneficiis ab Abbate absque iusta causa non posse agere de possessorio contra illum, petendo se ad pristinam possessionem restitui, & *num.* 125. quaerit quid si Abbas promisit Regulari se non reuocaturum, an sit integrum ei reuocare? 7 8

Ordinarij non possunt beneficium de manuali perpetuum constituere, Rot. *decis.* 163. *num.* 4. & *decis.* 308. *num.* 4. *in fine*, *p.* 1. *recent.* & *in Lucana Iurispatronatus de Podiis* 23. *Martij* 1620. coram Reuerendiss. Selencien. & *in Nicien. Prioratus* 13. *Iunij* 1622. coram bonae mem. Buratto, & *in Sorana beneficij* 28. *Februarij* 1625. coram Reuerendiss. P. D. Merlino.

Sine contradictione aliqua.] Notatur ad hoc, quòd Monachus Abbati contradicere non potest si velit eum ab officiis remouere, & priuare, vt per Fr. Emman. *quaest. Regul. tom.* 2. *q.* 18. *art.* 1. 9

Prior

10 *Prior autem præ cæteris*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Prior Claustralis, hoc est, secunda persona in Monasterio vbi Abbas præest, præ cæteris post Abbatem potens esse debet opere, & sermone, vt per Gonzal. *ad reg.*8.*Cancel.gloss.*8.*n.*118.

Nec æstimet Abbas quòd super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare.] Aduerte quòd licèt Regulares possint de licentia Prælati habere administrationem temporalem, & vsum quorundam bonorum, non tamen possunt habere dominium, & proprietatem. Calder. *cons.* 2. *in princ. vers. & ratio*, *de Regul.* Carol. Tapia *in auth. ingressi*, *C. de sacros. Eccles. verbo ipso ingressu*, *c.* 3. *n.* 35. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 18. *n.* 23. & ideo *in c.* 2. *hoc tit.* Butr. *n.* 10. Abb. *n.* 4. & communiter Doctores notant quòd Abbas non potest dispensare cum Monacho, vt teneat peculium tanquam proprium, sed quoad administrationem, & idem in pensione tradunt Panorm. *in in cap. nisi essent*, *n.* 12. *de præbend.* Carol. Tap. *vbi supr. n.* 43. Iacob. de Graff. *d. c.* 18. *n.* 47. Rot. *in nullius*, *seu Caputaq. pensionis* 18. *Aprilis* 1616. coram bonæ memor. Andrea, vbi post Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 1. *art.* 4. *post princ. vers. differt tamen*, obseruat in hoc differre Religiosos Societatis IESV ab aliis Regularibus, quòd isti, qui emiserunt tria vota, possunt ad tempus arbitrio superioris retinere dominium bonorum, sed sine vsu & administratione, cæteri verò possunt tenere administrationem, & vsum, non tamen dominium.

Negari igitur non potest quin illa facultas retinendi ius, & dominium bonorum suorum in persona Regulari attento iure communi quodammodo afficiat, & limitet votum paupertatis, etiamsi de illis non possit ad libitum disponere, & sit etiam parata arbitrio superioris illud dominium à se abdicare, Less. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 8. *num.* 70. *ad med. vers. nihilominus*, *& num.* 71. *vers. secunda est*; vnde necessaria fuit auctoritas Romani Pontif. qui ex causa potest super huiusmodi voto paupertatis cum monacho etiam remanente monacho dispensare, vt post Innoc. *in præsenti*, *n.* 2. est communis opinio Canonistarum *hîc*, *& in cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. vbi Præpos. *num.* 12. *in* 1. *conclus. & num.* 13. dicit communem, provt etiam Nauar. *ibid. in commento* 2. *de Regular. num.* 17. fatetur communem, licèt ab ea discedat, Couar. *cap.* 2. *num.* 10. *& seq. de testam.* Gregor. Lop. *l.* 2. *verbo no puedo*, *tit.* 6. *part.* 1. Nicol. Garc. *de benef. part.* 7. *cap.* 10. *num.* 60. *&* 91. Fr. Emman. *vbi suprà*, *in vers. cui obiectioni*, qui omnes ita respondent text. *in præsenti*, *in fine*, vbi dicitur quòd abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeò est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere, vt scilicet intelligatur sine causa, non autem cum causa. Et ratio est, quia voto paupertatis, & illius substantiæ non tam repugnat dominium, quàm vsus, & sola Ecclesiastica constitutione Monachus est incapax dominij, quo fit vt Papa qui est supra ius & Ecclesiasticas constitutiones rectè possit illum facere habilem & capacem dominij, etiam manente monacho, modò quoad vsum religiosam paupertatem seruet, & sit paratus arbitrio superioris quandocunque dimittere, vt in puncto declarat Vasq. 1. 2. *tom.* 2. *disput.* 165. *cap.* 6. *per tot.* Less. *de iustit. lib.* 3. *cap.* 4. *dub.* 5. *num.* 26. *vers. vbi notandum*, Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 10. *art.* 3. *in conclus.* latissimè Ribaden. *de rat. institut. Societat. cap.* 18. Couar. *d. c.* 2. *num.* 12. Nicol. Garc. *vbi suprà*, *num.* 64. *&* 87. Vnde Gregor. XIII. *in sua constit. incip. Quanto fructuosius, in vers. quod verò ad paupertatem*, *sub dat. Romæ Kalend. February* 1582. & in alia incip. *Ascendente Domino*, *in vers. & licèt sub dat.* 8. *Kalend. Iunij* 1584. expressè concedit, vt qui emiserunt tria vota simplicia in Societate IESV (quæ verè & propriè faciunt Religiosum, vt diffinitum est in dictis constitutionibus) possint retinere ius, & dominium bonorum suorum ad effectum ea distribuendi in pios vsus; & secundùm statuta dictæ Religionis auctoritate Apostol. confirmata ante solemnem professionem possunt Religiosi Societatis IESV retinere beneficia quæ ante ingressum habebant; ex quo Rota *in d. nullius*, *seu Caputaq. pensionis*, extendit per plura fundamenta ad pensiones, itavt sicut non vacant beneficia per tria vota simplicia in Societate IESV emissa, ita etiam non extinguuntur pensiones.

Quia abdicatio proprietatis, &c.] Notatur ad hoc, 11
quòd Summus Pontifex dispensare non potest cum Religiosis in particulari in hoc quòd stante Monachatu simul etiam habeant proprium proprio, & stricto modo sumptum, quoad dominium, ad instar, quo illud habent cæteri sæculares; ita docent, ac in his terminis hunc text. procedere aiunt Nauar. *in cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. *num.* 17. D. Thom. sibi contrarius *in* 4. *dist.* 38. *quæst.* 1. *artic.* 4. *quæstiunc.* 1. *ad* 3. Caiet. 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 11. Sot. *de iustit. lib.* 10. *q.* 5. *art.* 10. Cordub. *in suo quæst. lib.* 1. *q.* 24. Couar. *ad cap.* 1. *de testam. num.* 10. Azor. *d. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 7. *quæst.* 4. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum*, *lib.* 8. *quæst.* 25. Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum*, *tom.* 1. *quæst.* 28. *art.* 3. Aduertendum est abdicatione proprietatis non intelligi abdicationem dominij, cum etiam retento dominio possit esse vera Religio, sed abdicationem vsus sine licentia Prælati, vt docent Fr. Basil. Pont. *part.* 1. *var. disput. q.* 3. *scholastica*, *& de impedimentis Matrim. c.* 1. §. 3. *vers. addendum.*

Sicut, *& custodia castitatis*, &c.] Notatur ad hoc, 12
quòd Papa dispensare non potest in voto solemni castitatis professi, vt docent, & multis tuentur gloss. *hic*, *verbo abdicatio*, *& in cap. sunt quidam*, *verbo Apostoli* 25. *q.* 1. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 11. Syluest. *verbo votum* 4. *quæst.* 5. Abulens. *cap.* 30. *Numer. quæst.* 109. Aragon. 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. *col.* 9. *vers. propter hæc argumenta*, Sot. *de iustit. lib.* 7. *q.* 4. *art.* 2. *& in* 4. *dist.* 39. *quæst.* 2. *art.* 2. Mandos. *de signatura gratiæ*, *verbo voti commutatio col. pen. vers. verum opinio negatiua*, Barthol. de Ledesma *de Matrim. dub.* 33. *in fine*, Petr. de Ledesma *in summ. part.* 2. *tract.* 10. *cap.* 8. *pag.* 549. *cum seqq.*

Contrariam verò opinionem, imò id posse Sum- 13
mum Pontif. iure optimo tuentur *in præsenti*, Innoc. *num.* 1. *&* 4. Ioan. Andr. *num. vltim.* Hostiens. *n.* 30. *cum seqq.* Butr. *num.* 28. Abb. *num.* 21. Zabarell. *num. vltim.* Anchar. *n.* 24. & Henric. *num.* 9. *&* 10. Cou. *in cap.* 2. *num.* 10. *&* 11. *de testam.* Gregor. *l.* 4. *verbo castidad*, *tit.* 8. Nauar. *in man. cap.* 12. *num.* 77. *in fine*, *& commento* 2. *de Regular. num.* 57. *& de redditib. Ecclesiast. q.* 1. *monitu* 55. *num.* 9. *& sub tit. de conuers. coniug. cons.* 1. *num.* 3. *in antiq. aliàs cons.* 2. *num.* 3. *in nouis*, *& sub tit. de sponsalib. cons.* 3. *num.* 8. *in antiq. aliàs cons.* 12. *num.* 8. *in nouis*, Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri*, *n.* 66. Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. num.* 46. *& de nobilit. c.* 20. *num.* 186. Menoch. *de arbitr. casu* 421. *num* 10. *& de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 10. *n.* 35. Mench. *de success. creat. lib.* 2. §. 3. *num.* 303. Mozz. *de contract. tit. de Matrim.* §. *fin. n.* 12. Bonacos. *commun. crimin. p.* 2. *verbo Papa*, *fol.* 58. Cott. *in memor. verbo filius* 7. Mariens. *l.* 1. *glos.* 1. *n.* 20. *tit.* 7. *lib.* 5. *noua recop.* Mich. Mench. *de sacrorum hominum continent. lib.* 5. *cap.* 7. *cum seqq.* Henriq. *in sum. lib.* 11. *cap.* 8. §. 11. *& lib.* 12. *cap.* 5. §. 4. Gutier. *canon.*

lib.1.c.17.n.5.& de Matrim.c.23.à princ.Brunor.à Sole in locis communibus verbo Papa dispensare cum Monacho, Cabed. de Vasconcellos diuers. iuris arg. lib.3. c.5. Cenal. commun.contra commun.q.343. Nicol.Garc. de benef. p.7.c.10.n.83. Ant. Gom.in exposit. Cruciata clausf.10.à n.105. Spin. in speculo testam. gloss.2. princ. n.62.& gloss.12.n.7.Iacob.de Graff.in aureis decis. p.1. lib.2.c.31.n.22.& 23. Gam. Lusit.decis.379.n.1.Ioan. Ramirez de confirmat. Ordinis D. Iacobi, c.5.num.25. Motta eod. tract. lib.2.c.1. §.12.à n.7. & c.2.§.8.à n.7. Valent.tom.3.disp.6.q.6.punct.-.Cald.Pereira de nominat.emphyt.q.20.n.29 & 32.Sayr.in claui Regia, lib.6. c.11. n.26. cum seqq. Fr. Emman. quaest. Regul. tom.1. q.25.art.1.& 2.& q.26.art.1. & tom.3.q.1.art.5. & 8. & q.29.art.6. Vasq.1.2. tom.2.disp.165.n.104. Azor. instit.moral. p.1. lib.12.c.7.q.1. & seq. Sanch.de Matrim. lib.8. disp.8.n.6. & in praecepta Decalogi, tom.2. lib.5.c.2. num.9. nouè Ioan. Valer. de differentiis inter vtrumque forum, verbo dispensatio, differ.6.n.5.Barth. à S. Fausto in thesauro Religiosorum, lib.2.q.26. Ribadeneira in libro pro defensione Societatis IESV, c.15. 17.& 18. Less. de iustit.lib.2.c.40. dub.14. Rebell. de obligat.iustitia, p.2.lib.3.q.4.n.8. Fr. Basil. Pont.d.§.3. renuissimè Farin. fragment. crimin. p.1.1. lit. C. n.334. plures alios Doctores ex antiquioribus refert Cenéd. d.collect. 124.n.4. Et iuxta hanc communem, & veram sententiam dispensatum fuisse cum Ramiro Rege Aragonum, vt relicta Religione, & Episcopatu Regnum susciperet, & vxorem, vt attestantur Palud.in 4. dist.38.q.4. art. 4. Lucius Marinaeus Siculus lib. 8. de memorab. Hispaniae, cap. vlt. Ioan Vasae.in chronic.c.18. Barthol. à S. Fausto d. q.36. n.6. & cum Constantia filia Rogerij Regis Siciliae, & Neapolis professa in Monasterio Panormitano, vt Religione deserta nuberet Henrico VI. Federici Imper. filio dispensasse Coelestinum III. referunt Cened. d. collect. 125. num. 5. Pined. in vita D. Ioannis Baptistae, lib.1. art.1. cap.6. pag. mihi 87. Barthol.à S. Fausto d. q.36. num.6. in fine, Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp.19.num.124. Et similiter per Alex. III. dispensatum fuisse cum Nicolao Iustiniano Sacerdote monacho in Monasterio S. Nicolai Ordinis S Benedicti ad instantiàm Vitalis Venetorum Ducis, dicunt Barthol. à S. Fausto d. q.36. n.5. & Pineda in Monarchia Eccles. p.4.lib.25.c.7. §.1.pag.mihi 84. Et etiam Alexandrum VI. dispensasse cum Caesare Diacono Cardinali, vt vxorem duceret filiam Ducis Valentiniani refert idem Cened. d. n. 5. & nouè dispensasse Gregor. XIII.cum fratre illustrissimi Card.Ioyosae Galli Sacerdote professo, & prouinciali Ordinis Capuccinorum, refert Bartholom. à S. Fausto d.quaest.36. à num.8.

14 Huius tamen textus difficultatem variè soluunt Doctores. In primis, Ferdinand. de Mendoça lib.2.de confirmando Concilio Illiberitano,c.30.in hoc text. Summi Pontif.nomine censet intelligi Episcopum, atque ideo illi non licere in votis solemnibus Religiosorum dispensare, ex eo quia in Europa, & Asia Episcopos olim Summos Sacerdotes, Summósque Pontif. apud antiquos patres fuisse appellatos, tradit Isid lib.7.etymolog.c.12. & colligitur ex Anacleto Papa epist.2. ad Episcopos Italiae,& Melchiade in epist.ad Hispanos Episcopos. Sed hanc nouam interpretationem meritò referunt recentiores. Quare legitima,& genuina huius cap.interpretatio est, quae & communis, scilicet in sensu composito, id est, cum Monacho manente Monacho, quasi diceret non posse Pontificem ista duo componere,scilicet proprium retinere,castitatem non seruare cum statu Religiosi, id est, indulgere licentiam, vt cum proprio, & sine castitate viuens Monachus sit, non tamen negat quin possit cum eo dispensare in sensu diuiso, id est, faciendo de Monacho non Monachum, & extrahendo eum à Religione, ita interpretantur prae caeteris Palud. in 4.dist.38. q.4.art.3. concl.11.Less.d.lib.2.c.40.dub.19.Fr. Basil. Pont.d.§.3. vers. sed quamuis, Nicol.Garc.d.c.10.n.92.& 93. Valer.Reginald in praxi fori poenit.lib.18, num.398. vers. neque, breuiter Sanch. in praecepta Decalogi, tom. 2. lib.5.c.1.n.16.Barthol.à S.Fausto d.q.36.n.12.& lib.7. q. 48. Nam Pontifex obligationem voti in Religioso remittit nomine Dei, sicut aliorum votorum obligationem, cùm eadem sit in voto solemni & simplici, cap.rursus, qui Clerici, vel vouentes, solemnitas autem cùm sit introducta iure positiuo cap.vnic.de voto, lib.6. tollitur etiam potestate Ecclesiastica, & praeterea cùm materia voti obedientiae sit promissio facta homini, hoc est, Praelato, & ipsi Pontifici, quae promissio confirmatur voto, non acceptata, aut reiecta promissione cessat obligatio voti obedientiae, ea autem cessante, cessat etiam obligatio paupertatis, & castitatis, quae tantùm in eo statu promissa sunt, huius enim text.sensus est Religiosum statum constare essentialiter tribus votis, paupertatis, castitatis, & obedientiae ex institutione Christi, & ita non posse Pontificem facere, vt permaneat ille status aliquo ablato voto paupertatis, castitatis, aut obedientiae, ita nouissimè Basil.Pont.in suo tract.de Sacram. Matrim. lib.8. cap.2. num. 13.

In gloss. In sterquilinio, ibi, quia in mortali peccato decessit. Vide Nauar.in cap. si quis, il. 1.n.3.de poenitent. dist.7.Anton.Gom. var. tom.3.cap.1.num.78. Vitium enim proprietatis est peccatum mortale, nisi ex materiae prauitate veniale reddatur, Nauar.sub tit.de Regular. cons.75.n 18.in 1.edit.aliàs cons.3. n.18. sub hoc tit.in 2. Fr. Emman. quaest. Regul. tom.3. q.29. art.10. concl.8.Azor.d.lib.12. c.16. Rebell. de obligat.iustitia, p.1.lib.3.q.15.sect.3.n.22. 15

SVMMARIVM.

1 *Multa statuuntur circa Concilia Regularium prouincialia celebranda singulis triennijs, & visitatores eligendos, & ipsorum officium.*
2 *Condemnari si quis mandetur non obstante excusatione, non intelligitur exclusa legitima.*
3 *Verba,* penitus amouendum, *latam sententiam continent.*
4 *Collegium totum recusari potest propter caput suspectum.*
5 *Superior alicuius tribunalis vbi est suspectus, omnes eius officiales sunt pariter suspecti.*

CAP. In singulis. VIII.

Ex Concil. gen. Lateran.

CApitulum Prouinciale Regularium singulis triennijs fieri debet in vno monasterio ad hoc apto Abbates, & Priores, qui Abbatem non habent, nec consueuerunt celebrare, tale Capitulum conuenire debent, & singuli non ducant secum plusquam sex equitaturas, & octo personas, saluo iure dioecesanorum Pontificum, & qui non consueuerunt facere Capitulum, vocét duos Abbates Cisterciēses pro consilio, & auxilio. Capitulum duret aliquot certis diebus secundùm morem Cisterciēsium, in quo agatur de reformatione,& obseruantia Regulari,& quae determinantur seruētur,& prouideāt de loco pro sequenti Capitulo. 1

pitulo. Item conuenientes viuant communiter cum omnibus expensis proportionabiliter, & commorentur simul, vel plures simul in diuersis domibus. Item eligant Religiosas personas, quæ visitent singulas Abbatias Regni, etiam Monialia; & auctoritate Apostol. visitent, corrigant, reforment, & si rector esset amouendus, moneant Episcopum, qui si non amouet, moneant Papam. Item idem seruent Canonici Regulares. Item diœcesani reforment Monasteria sibi subiecta, nec sinant ea grauari à visitatoribus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Butr. Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 337.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 497.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decretal. lib. 3. sub tit. 12. de statu Religiosorum, c. 2.*

2 *Omni executione*, &c.] Notatur ad hoc, quòd si non obstante excusatione mandetur quis condemnari, non intelligitur exclusa legitima, vt per Rebuf. *in compend. alienat. n. 48.*

3 *Penitus amouendum.*] Hæc verba latam sententiam continent, vt p r Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 172.* Sayr. *in claui Regia, lib. 8. cap. 8. num. 26. in med.*

4 In gloss. *Appellatione*, ibi, *nisi ex noua causa.* Notatur ad hoc, quòd propter caput suspectum potest totum Collegium recusari, vt per Felin. *in cap. causam, quæ, n. 1. vers. bene fatetur, de offic. delegati*, Boër. *decis. 269.* Perez *l. 1 tit. 5. lib. 1. Ordin. pag. 576.* Menoch. *cons. 94. num. 11.* Ioseph. Ludou. *decis. 108.* Prosp. de Augustino *in addit. ad Quarant. in summa Bullarij, verbo Concilium prouinciale, num. 12.* Sigism. Scac. *de appellat. quæst. 17. aliàs 16. num. 16.* Caraf. *in explicat. ad aliquas leges noua recop. c. 9. n 22.* Roland. *cons. 19. n. 5. & à num. 12. lib. 3.* Caranita *super ritu Magne Curie, ritu 265. num. 27.* Lancel. *de attent. c. 6. n. 37.* Card Tusch. *verbo suspicio, concl. 907. n. 8.* Iacob. de Laurent. *de iudice suspecto, c. 3. n. 17. & 19.* Farinac. *fragment. crimin. p. 2. verbo index, num. 711.* quod quidem procedere, quando verè Collegij caput propter suam præeminentiam iustam produceret suspicionem, vtpote quia esset Episcopus Capituli, seu Prælatus Collegij, sine quo Capitulum non esset, docent, Viuian. *opin. 867. n. 3.* Iacob. de Laurent.
5 *d. c. 3. n. 20.* Sic etiam vbi superior alicuius Tribunalis est suspectus, quòd omnes eius officiales sint pariter suspecti, tenent Menoch. *cons. 94. num. 11.* Iacob. de Laurent. *d. cap. 3. num. 18. & 19.* Farinac. *d. verbo index, num. 714.*

SVMMARIVM.

1 *De correctione Monachorum, Abbatum, & Visitatorum hic tractatur.*

3 *Abbates, & aliorum Regularium præfecti visitandi ius habent Monasteria, aliáque sibi subiecta loca.*

5 *Iurisdictio, siue correctio in grauioribus criminibus Regularium ad solum Abbatem, paucis quibusdam exceptis, pertinet.*

6 *Religiosorum delinquentium multitudini non parcitur facientium contra votum, aut obseruantiam Monachalem.*

7 *Prælati expurgare debent suam Congregationem à malis, eos determinando, ne alios inficiant.*

8 *Declaratur* Concil. Trident. sess. 25. de Regularibus, cap. 14.

9 *Dispensatio loquens de Monachis habet locum in Monialibus.*

10 *Clerici sæculares tenentur interesse diuinis Officiis Cathedralium Regularium, & Monachis eiusdem se conformare.*

11 *Episcopus de iure communi, exceptis iis, quæ concernunt Regularia instituta, habet omnimodam iurisdictionem in Monachos Cathedralis Regularis.*

CAP. Ea, quæ. VIII. & vlt.

Honor. III.

VIsitatores inquirant, & Monachos delinquentes faciant per Abbatem corrigi, & contumaces ac rebelles iuxta modum culpæ puniant, & ouem morbidam eiiciant ouili. Si Abbates in corrigendo secundùm mandatum visitatorum in se ipsis, seu Monachi inueniantur negligentes, in Capitulo generali publicè puniantur, ita vt pœna sit exemplum aliis. Si Abbas non exemptus inueniatur negligens nimis, & remissus, deferatur diœcesano loci, qui dabit coadiutorem vsque ad Capitulum generale, & si erat lapidator, amoueat illum sine strepitu iudicij, & ponat administratorem idoneum vsque ad Capitulum generale. Si Episcopus in hoc est negligens, visitatores, vel præsidentes Capituli generalis de hac negligentia Episcopi Sedem Apost. moneant. Item quod faciunt Episcopi in non exemptos, faciant visitatores, & præsidentes Capituli generalis in exemptos, solùm dispositio reseruatur Papæ, sed interim suspendantur oppositis administratoribus. Item subsequentes visitatores, & Abbates inquirant de præcedentibus, & nuntient Capitulo generali. Item in Monasteriis Monachi, vel Abbates non recipiant Clericos sæculares ad Præbendas, & qui habent non se immisceant in spiritualibus, & si sint criminosi puniantur à visitatoribus, exempti ab Episcopis, non exempti priuentur beneficiis. Denique hæc omnia seruentur in Monasteriis non habentibus Abbates, sed Priores, & in Monialibus, quæ eis congruunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 359.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 498.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Secundum statutum generalis Concil.] Scilicet Lateranens. sub Innoc. III. *cap. 12.* quod est relatum *suprà cap. proximo.* 2

Ad visitationis officium, &c.] Notatur ad hoc, quòd Abbates, Priores, & alij Regularium præfecti visitandi ius habent Monasteria, aliaque sibi subiecta loca, vt per Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 3. c. 40. q. 9.* vbi etiam refert quòd solent in Regularium annuis, vel triennalibus Conuentibus, quæ Capitula generalia vocant, aliqui ex Conuentu Religiosi, probique viri eligi, tanquam idonei ad visitationem obeundam, qui non virorum solum, sed etiam Monialium cœnobia visitare queant. 3

Diligenter inquirant.] Etiam sine infamia, vt per Duen. *reg. 298. vers. limita 18.* 4

Et tam in spiritualibus, &c.] Notatur ad hoc, quòd iurisdictio, siue correctio etiam in grauioribus criminibus ad solum Abbatem, paucis quibusdam exceptis, pertinet, non solùm si agatur ad correctionem iuxta Regularia instituta, sed etiam si agatur ad pœnam iuris, & via ordinaria, vt per Bened. Capr. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 11. n. 26. pag. 194.* 5

Non parcendo, &c.] Notatur ad hoc, quòd multitudini Religiosorum delinquentium facientium contra 6

votum, aut obseruantiam Monachalem non parcitur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 45. *num. vlt.*

7 *Quin ouem morbidam eiiciant*, &c.] Notatur ad hoc, quòd debent Prælati expurgare suam Congregationem à malis, eos determinando, ne alios inficiant, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 34. *art.* 9. refert Illustriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad c.* 1. *n.* 3. *dist.* 86.

8 *Si verò Abbates in corrigendis*, &c.] Hodie attenta noua dispositione Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. c.* 14. Regularis non subditus Episcopo, qui intra claustra Monasterij degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, vt populo scandalo sit, debet Episcopo instante à suo Superiore intra tempus ab Episcopo præfigendum seuerè puniri, qui superior de punitione Episcopum certiorem faciat, si minus, à suo Superiore officio priuari, & delinquens ab Episcopo puniri poterit. Deinde emanauit Bulla S. D. Clement. VIII. contra superiores non punientes suos subditos iuxta formam illius Decreti sub pœna priuationis ipso facto dignitatum, & officiorum, & inhabilitatis, incipient. *Suscepti muneris*, Romæ publicata die 18. Martij 1595 cuius tenorem refert Quarant. *in summa Bullarij, verbo exemptio*, & de ea testatur Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 950. *in* 1. *edit. & resolut.* 546. *in princip. in* 2. *edit.* Prax. noua Episcop. Piasec. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 44. vbi *n.* 43. ex Marc. Anton. Genuens. resoluit posse Regularem in casu illius Decreti comprehensum in delicto deduci ad carcerem Episcopi, & sumpta informatione super delicto, dummodo sine mora sumatur, remitti cum copia processus ad suum superiorem puniendum cum præfinitione termini. Multa, quæ circa intellectum, & materiam illius Decreti desiderati possunt, dixi *in meo tract. de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 105. *à num.* 1. & *ibi* dictis addendum duxi me vidisse propria, & originalia responsa sacræ Congreg. Cardinal. Concil. Trid. interpretum edita *sub die* 19. *Septembr. huius anni* 1625. ad quædam dubia proposita per D. Ioan. Cebicos Thesaurarium Cathedralis Ecclesiæ Manilæ Metropolitanæ Philippinarum, inter quæ, quod attinet ad *d. cap.* 14. *Concil. Trid.* ita habetur. Cùm *c.* 14. *de Regular. sess.* 25. det normam Episcopo procedendi in castigando delicta Regularium, qui degunt intra claustra, & extra ea notoriè cum scandalo delinquunt; dubitatur an Episcopus statim habita notitia delicti possit capere informationem, & illam ad Superiorem Regularis mittere, vt nequeat de eodem delicto ignorantiam præsumere? Congreg. respondit posse. Dubitatur etiam an sufficiat, quod Episcopus vnica vice Superiorem Regularem moneat, eique terminum præfigat ad castigandum subditi delictum? nam Religiosi aliqui in libris ab eis editis explicando verbum, *instante*, asserunt necesse esse Episcopum monere, ac requirere dictum Superiorem duabus, vel tribus vicibus. Congregat. respondit satis esse, vt Episcopus semel instet Superiori Regulari, eique tempus præfigat ad eiusdem Concilij præscriptum. Deinde dubitatur eo quòd eodem *c.* 14. Superior Regulari præcipitur, quòd Episcopum certiorem faciat de punitione intra tempus ab eodem Episcopo præfixum, an sufficiat, quòd Superior Regularis ad Episcopum mittat copiam tantum sententiæ, vt Religiosi dicunt, vel debeat remittere acta omnia super delicto actitata ad effectum, vt Episcopus videre possit si in hoc adimpleta fuerint verba Concilij *in d. c.* 14. seuerè puniatur, necne? Congreg. respondit non sufficere, vt Superior Regularis sententiam, aut etiam acta ad Episcopum transmittat, sed opus esse, vt de punitione ipsa, & sententiæ executione Episcopum certiorem faciat. Denique dubitatur, an quod conceditur Episcopo *in præfato cap. super Regulari*, qui intra claustra Monasterij degit, & extra ea notoriè cum scandalo deliquerit, intelligatur etiam cùm delictum commissum fuerit intra Ecclesiam, vel claustra? Congreg. respondit facultatem Episcopo attributam in Regulares notoriè, & cum scandalo extra claustra delinquentes vendicare sibi locum etiam cùm Regulares notoriè, & cum scandalo intra Ecclesiam delinquunt, non ita si intra claustra. Hactenus declarationes sacræ Congregat. quas quidem originales & authenticas vidi, nec in earum comprobatione amplius immorandum duxi, quia etiam Rota illis semper plurimum detulit, & nunquam eas in dubium reuocare solet, vt ipsamet attestatur *in Auersana beneficiorum* 3. *Iulij* 1606. coram Card. Sacrato, quæ loquitur in declarationibus sacri Concil. Trid. & *in Nicien. Parochialis* 20. *Maij* 1614. coram bonæ mem. Vbaldo sen. & *in Tiburtina Parochialis* 27. *Iunij* 1629. coram R. P. D. meo Pironano, & *in Meten. Abbatia* 19. *Iunij* 1628. coram R. P. D. Dunozetto, quæ ait idem procedere in declarationibus aliarum Congregationum.

Necnon in Monasteriis Monialium, &c.] Notatur ad hoc, quòd dispositio loquens de Monachis habet locum in Monialibus; vt per Menoch. *de arbitr. casu* 421. *n. vlt.* Zabar. *in Clem.* 1. *q.* 7. *de Regul.* Mandos. *de signatura gratiæ, tit. de licentiis, vers. quæ verò*, Natt. *cons.* 432. *n.* 9. Dec. *resp.* 20. *n.* 13. *vol.* 1. Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 8. *c.* 5. *n.* 2. 9

Opportuna obsequia in Monasteriis, &c.] Notatur ad hoc, quòd Clerici sæculares tenentur interesse diuinis Officiis Cathedralium, & Monachis eiusdem Ecclesiæ se conformare, vt per Rot. apud Farin. *decis.* 79 *n.* 2. *p.* 1. *recent.* vbi *n.* 3. quòd Monachi Cathedralis Ecclesiæ debent celebrare officium secundùm ritum suæ Regulæ, & iuxta voluntatem Episcopi, sed non potest Episcopus mutare formam, quam Canonici seruare debent. Illud tamen certum est Episcopum de iure communi, exceptis iis, quæ concernunt Regularia instituta, habere omnimodam iurisdictionem in Monachos Cathedralis Regularis, *c.* 1. *ne sede vacante, gloss. fin. in cap. nullus, vers. vt Episcopus, de elect. in* 6. vbi Anchar. *n.* 3. Ioan. Andr. etiam *n.* 3. Franc. *n.* 3. & Gemin. *n.* 7. Rot. apud Farin. *decis.* 69. *n.* 2. *p.* 1. *recent.* 10 11

De Religiosis Domibus, vt Episcopo sint subiectæ.

TIT. XXXVI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol.* 109. *verso*, Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 138. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 485. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthagena *in expositione titulorum iuris Canon.* Lancel. *in institut. Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. exarrat. pag.* 281. Canis. *in sum. iur. Canon.* Cafarel. *in erotem eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *sum. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Basilica consecranda, si dubitatur in cuius diœcesi sit, ille Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco Episcopalia exercebat.*

2 *Territorij, seu iurisdictionis ex limitibus non infertur ad limites decimatorios Parochialium.*

3 *Dominium & iurisdictio temporalis nihil commune habet cum territorio, & iurisdictione spirituali.*

4 *Res ad eos pertinere videtur quorum sumptibus fuit ædificata.*

5 *Possessio vnius actus iurisdictionis inducit idem in omnibus.*

6 *Prælatus vt dicatur in quasi possessione iurium, in quibus habet intentionem de iure fundatam, requiritur actus possessionis positiuus in quocunque actu, possessio verò vnius actus trahitur ad omnes alios, in quibus alter non reperitur in possessione.*

7 *Consignatio pro confirmatione Chrismatis aliquando accipitur.*

8 *Episcopus non dicitur propriè electus ante consecrationem.*

CAP. Nunc autem. I. *Greg.*

1 Ecclesia aliqua posita inter duos Episcopatus quando est consecranda, & dubitatur quis Episcopus debeat eam consecrare, ille Episcopus consecrabit ad quem antequam Ecclesia ædificaretur, incolæ loci concurrebant pro Baptismo, & consignatione annuatim, quia diœceses non definiuntur terminis, vt proprietate locorum, sed collatione horum duorum Sacramentorum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Butr. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 350. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 500. remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret lib. 3. tit. 31. c. 1.*

2 *Non enim terminis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd ex limitibus territorij seu iurisdictionis non infertur ad limites decimatorios parochialium. Rot. *in Conchen. limitum 2. Nouembris* 1598. D. Litta, & *in Bracharen. Decimarum* 19. *Ianuarij* 1601. coram Illustrissimo
3 Cardinal. Pamphilio, dominium enim, & iurisdictio temporalis nihil commune habet cum territorio, & iurisdictione spirituali, Rota apud Farinac. *decis.* 324. *num. 10. part. 1. recent.* vbi citatur alia *in Burgen. iurisdictionis S. Ioannis* 4. *Decembris* 1596. coram Orano, & Host. *in cap. super eo, n. 3. de Paroch. & in cap. querimoniam, n. 2. & ibi* Butr. *in fin. de iurepatronat.* ac Felin. *in cap. cum causam, n. 12. vers. secundò suas, de probat.*

4 *Debet disquiri*, &c.] Notatur ad hoc, quòd res ad eos pertinere videtur, quorum sumptibus fuit ædificata, vt per Aym. *consil.* 74. *n.* 4. quem refert Sebast. Næui. *in remiss. ad l. pecuniam 7. num. 5. ff. de operibus publicis.*

5 Notatur etiam ad hoc, quòd possessio vnius actus iurisdictionis inducit idem in omnibus, vt per Tiraq. *de retract. lign. §. 36. glos. 2. num.* 13. Gutier. *consil. 4. n.* 33. & per adeptionem possessionis Ecclesiæ acquiritur possessio omnium, & quorumcunque bonorum ad Ecclesiam spectantium, & annexorum, ad not. *in l. cum heres, ff. de acquir. possess.* Abb. *in cap. cum super, n. 19. in fine, de causa possess.* Bertach. *in tract. de Episcopo, lib. 3. p. 1. q. 56.* Rot. *decis. 462. num. 1. p. 1. recent.* & *in Mediolanen. beneficij* 27. *Maij* 1611. coram bonæ memoriæ Vbaldo, & *in Leodien. Parochialis* 4. *Iulij* 1625. coram R. P. D. Merlino. Non enim vt Prælatus dicatur in 6
quasi possessione iurium, in quibus habet intentionem de iure fundatam, requiritur actus possessionis positiuus in quocunque actu, sed possessio vnius actus trahitur ad omnes alios, in quibus alter non reperitur in possessione, vt per innocent. *in cap. dilectus, n. 3. vers. possessionum, de capellis monach.* vbi Hostiens. *n. 1. vers. ex prædictis*, Ioan. Andr. *n.* 8. Butr. *n.* 15. Henriq. *n.* 11. Abb. *consil. 71. col. fin. vers. tertio ad idem.* Rebuff. *de decimis, quæst. 9. n. 4.* Menoch. *remed. 3. retin. num.* 158. Cephal. *consil. 369. n. 15. & seq.* Veral. *decis. 306. part. 1. & decis. 17. n. 2. & seq. p. 2.* Rot. *in Assisien. Canonicatus* 14. *Iunij* 1606. coram illustrissimo Card. Sacrato, & *in Sipontina iurisdictionis* 24. *Maij* 1613. coram eod. quæ est 491. *n. 6.* apud Farin. *p. 1. recent.* & *in Tirasonen. iuris votandi* 4. *Febr.* 1615. coram Illustrissimo Patriarcha Manzanedo.

Consignationem.] Pro confirmatione Chrismatis hîc 7
accipi tenet Tiraq. *de retract. lign. §. 7. glos. 3. n.* 8.

In gloss. *Dedicanda*, ibi, *sicut electus in consecra-* 8
tione nomen assumit Episcopi. Notatur ad hoc, quòd electus propriè non dicitur Episcopus ante consecrationem, vt per Perez *l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin. pag.* 155. Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 137. n.* 55. Sayr. *de censur. lib. 3. c. 15. n. 4.* Soar. *eod. tract. disp. 21. sect. 2. n. 69. ad fin.* Filliuc. *tract. 16. c. 9. q. 5. n.* 240.

SVMMARIVM.

1 *Episcopo nihil iuris deperit quando Papa vnit Ecclesiam sitam in sua diœcesi Ecclesiæ alterius diœcesis.*

2 *Ecclesia si est vnita alteri, videntur vnita omnia iura ipsi Ecclesiæ competentia, etiamsi nihil exprimatur, nisi Ecclesia, cui vnio fit, sit incapax iuris alicuius Ecclesiæ vnitæ.*

3 *Vnio intelligitur facta sine præiudicio tertij.*

CAP. Quia. II.

Papa quando vnit vnam Ecclesiam, quæ est in vna 1
diœcesi, monasterio, quod est in altera, iurisdictio illius Ecclesiæ remanet penes Episcopum primæ diœcesis, quia vult iura sua singulis Episcopis inuiolata seruari sine præiudicio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Butr. Anan. Anchar. Host. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 350. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 500. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex D. Greg. *in regesto, lib. 9. epist.* 67. & refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 31 c. 2.*

Cum omnibus rebus suis, &c.] Notatur ad hoc, quòd 2
si Ecclesia est vnita alteri, videntur vnita omnia iura ipsi Ecclesiæ competentia, etiamsi nihil exprimatur, vt per Greg. *l. 7. verbo determino, tit. 20. p. 3.* Nisi Ecclesia, cui vnio fit; sit incapax iuris alicuius Ecclesiæ vnitæ, Gregor. *l. 27. verbo viniesen, tit. 7. p. 1.* quem refert Sanchez *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. c. 30. num. 6.*

Vt tamen iura sua, &c.] Notatur ad hoc quòd vnio 3
intelligitur facta sine præiudicio tertij, vt per Card. *consil. 96. num. 2.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de erect. in Colleg. vers. & in hac erectione, circa med.* ibi, *& hæ erectiones*, Puteo *decis. 264. n. 3. lib. 2.* Rot. *in Montis Regalis iurisdictionis* 8. *Maij* 1604. coram Reuerendissimo D. Coccino Decano, relata per Farinac. *decis. 69. num. 7. part. 1. recent.* Garc. *de benefic. part. 2. cap. 2. n.* 117. & ex *num.* 206. Rot. *in Sorana beneficij* 28. *Iunij* 1628. coram

R. P. D. Merlino, & sic Capituli habentis iura super præstimoniis vnitis Federic. de Senis *consil.* 195. *n.* 4. Et quòd in specie vnio non tollat ius percipiendi partem fructuum ex beneficio, docent Ioan. Andr *in cap. penult. n.* 3. *vers. nec puta*, vbi Cardinal. *in* 2. *opposit. vers. quæro an hæc indulgentia*, Butr. *n.* 15. *vers. quærunt Doctores, de verb. significat.* Rot. *decis. vnic. vers. in contrarium facit, de sepult. in antiq.* Seraphin. *decis.* 1410. *n.* 9. *& seq.* Rot. *decis.* 659. *n.* 11. *p.* 2. *recent.* & *in Burgen. expensarum* 31. *Ianuarij* 1625. coram Reuerendissimo P. D. Merlino.

SVMMARIVM.

1 *Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad eius sollicitudinem debent ordinari ad vsum destinatum, &* num. 2.

3 *Ecclesiæ qualibet alicubi constitutæ ad Episcopum loci pertinent nisi probetur eas esse exemptas.*

4 *Hospitalia pertinent ad sollicitudinem Episcoporum in quorum diœcesi existunt etiam nolente fundatore, nisi hospitale sit merè sæculare, quia tunc testatore nolente Episcopo non subijcietur.*

Cap. De Xenodochiis. III.

Ex Decret. Eugen. Papæ.

1 Xenodochia, & alia pia loca ordinari debent ab Episcopo loci in quo sunt ad finem in quem sunt instituta. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 351. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 500. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 31. *c.* 2.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Valasc. *consult.* 105. *n.* 25. vbi *n.* 28. intelligit de Xenodochiis auctoritate Episcopi institutis. Sic & quaslibet Ecclesias alicubi constitutas ad Episcopum loci pertinere, nisi probetur eas esse exemptas, per hunc text. tenet Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 19. *q.* 19. Caualer. *decis.* 306. Alia ad hunc text. conducentia tractat Carolus Episcopus Nanariensis *in commentarijs ad illum*, quæ habentur inter allegationes varias pro Ecclesia S. Carolo dicata.

3

4 Amplia etiam nolente fundatore, vt per Calderin. *consil.* 1. *&* 4. *sub hoc tit.* Erasm. à Cochier. *de iurisdict. Ordinarij in exemptos, p.* 4. *q.* 57. faciunt quæ Mandos. *de signatura gratiæ, tit. exemptiones, col.* 2. *vers. amplio etiam, & col.* 5. *vers. exemptio ab Ordinario*, vbi dicit Episcopum hoc non posse concedere patrono in fundatione. Limita tamen si hospitale sit merè sæculare, tunc enim testatore nolente Episcopo non subiicietur. Lap. *alleg.* 42. *incip. quæritur de tribus*, Cardin. *consil.* 11. *incip. Quædam societas pro hospitali.*

SVMMARIVM.

1 *Locus auctoritate Episcopi ad vsum hospitalitatis deputatus, est religiosus, & ad mundanos vsus redire non debet.*

2 *Hospitalia erecta auctoritate Episcopi sunt loca pia, & religiosa, gaudéntque omnibus piæ causæ priuilegiis.*

3 *Hospitale, etiamsi non sit erectum, & approbatum auctoritate Episcopi, ac proinde locus religiosus, & sacer non sit, adhuc tamen est locus pius de iurisdictione Ecclesiastica.*

4 *Religiosus non dicitur locus nisi Episcopi accedat auctoritas.*

5 *Mortui illatio facit locum religiosum quando fit auctoritate Episcopi.*

6 *Auctoritas Episcopi in Ecclesiis ædificandis quando præsumatur, ostenditur.*

Cap. Ad hæc. IV.

Vrban. III.

Locus destinatus auctoritate Episcopi ad vsum hospitalitatis, & pauperum non debet deputari mundanis vsibus, quia est Religiosus, sicut nec vestes, & alia vtensilia ad cultum Religionis per Pontificem deputata. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Hostiens. Henrinc. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 351. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 501. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 31. *c.* 4. 1

Auctoritate Pontificis destinatus.] Notatur ad hoc, quòd hospitalia erecta auctoritate Episcopi, sunt loca pia, & religiosa, gaudéntque omnibus piæ causæ priuilegiis, vt per Tiraquel. *in tract. de priuilegiis piæ causæ in præfat. vers. item relictum hospitalibus.* Lambertin. *de iure patron. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 11. *princ. art.* 11. *n.* 2. *cum seqq.* Paris. *consil.* 36. *n.* 15. *&* 17. *& consil.* 44. *n.* 5. *vol.* 4. Gabr. *commun. tit. de pia causa, conclus.* 2. *n.* 1. *&* 4. Paul. Fusch. *de visitat. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 10. Mari. Antonin. *variar. resol. lib.* 1. *resol.* 14. *n.* 1. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 30 *n.* 6. *&* 7. *& decis.* 93. *n.* 36. *&* 45. Gutier. *canon. lib.* 1. *cap.* 25. *n* 29. Azeued. *l.* 1. *n.* 26. *tit.* 1. *lib.* 4. *nouæ recop. & l.* 1. *n.* 4. *tit.* 18. *lib.* 9. Mascard. *de probat. conclus.* 869. Solis *de censibus, lib.* 2. *c.* 3. *n.* 11. Anton. Roch. *de visitat. verbo hospitalia*, Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo hospitale*, §. 3. *dub.* 2. Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 25. *tit.* 6. *n.* 69. Flamin *de resignat. benefic. lib.* 11. *q.* 3. *n.* 43. Flores de Mena *variar. lib.* 2. *q.* 21. *n.* 19. *cum seqq.* Marc. Anton. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 17. Bened. Ægid. *in repet. l.* 1. *C. de Sacrosanct. Eccles. part.* 1. *in initio, n.* 54. Herc. Marescot. *variar. resol. lib.* 2. *cap.* 7. *à n.* 12. Anton. Fabric. *in praxi theorica benefic. tit. de Xenodochijs & alijs locis pijs, à princ.* & ex *n.* 16. Sebastian. Cæs. *in relect. de Ecclesiast. hierarch p.* 4. *disput.* 14. 6. 4 *à princ.* & præcipuè *n.* 3. Quinimo licèt hospitale, quod non est erectum, & approbatum auctoritate Episcopi, locus religiosus, & sacer non sit, Zabar. *cons.* 13. *num.* 6. Abb. *consil.* 3. *num.* 2. *part.* 2. Rot. apud Farinac. *decis.* 30. *num.* 8. *part.* 2. *recent.* adhuc tamen videtur esse locus pius de iurisdictione Ecclesiastica, & gaudere priuilegiis Ecclesiæ, cùm causa pietatis sit institutum, ita ex text. *in cap. de Xenodochijs supr. hoc tit.* docent *ibi* Abb. *num.* 3. Paul. de Castro *consil.* 167. *ad fin. lib.* 2. Roman. *consil.* 477. *num.* 2. Gabr. *commun. tit. de pia causa, concl.* 2. *num.* 2. *vers. contrarium*, Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 22. 23. 36. *&* 37. *& de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 115. *n.* 4. Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 34. *n.* 1. Soar. *tom* 1. *de Religion. tract.* 4. *de simon lib.* 4. *cap* 27. *num.* 11. Sebast. Cæs. *d.* §. 4. *num.* 7. Bobadil. *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 228 *iuncta lit. C.* Card. Tusch. *tom* 4. *litera H. conclus.* 158. *& conclus.* 162. *num* 2. *&* 4. *& tom.* 6. *litera O, conclus.* 328. Castil. *de vsufructu, lib.* 1. *c.* 54. *n.* 24. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 602. ex quibus planè colligitur quòd licèt plures, quos refert Gabr. *d. conclus.* 2. *in fine, & conclus.* 1. *num.* 17. resoluant relicta piis 2

causis

causis solui non posse hospitalibus, & confratriis institutis sine Episcopi auctoritate, longè verius est contrarium, vt præ aliis meliùs resoluunt Tiraq. & Benedict. Ægid. *loc. cit.* Valasc. *consult.* 105. *n.* 38. Quomodo autem diuidatur hospitale, & quando veniat appellatione beneficij Ecclesiastici, vel datum censeatur in regimen, & in titulum. vide Aloys. Riccial. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 1299. *& p.* 5. *collect.* 1886. latè Sebast. Cæs. *d.* §. 4. *ex n.* 2. Et quòd appellatione beneficiorum veniant hospitalia, quæ non dantur in regimen, seu administrationem, resoluunt Rebuff. *in reg. de deuolut. n.* 73. *& in tract. de nomin. q.* 15. *n.* 13. Sarnen. *in reg. de triennali possess. q.* ·· *n.* 4 Ioan. Franc. Pauin. *de potest. Capituli Sede vacante, in* 1. *q. p.* 2. *n.* 5. Rot. *decis.* 739. *n.* 9. *p.* 1. *recent.* & fuit *dictum in Alexandrina beneficij* 18. *Aprilis* 1615. coram R. P. D. Merlino Et hospitalarij, an & quando dicantur habere beneficium, vel officium, vide eundem *collect.* 1655. Et an, & quando priuilegia concessa Ecclesiis extendantur etiam ad hospitalia, vide eundem *p.* 4. *collect.* 1097.

4 *Cùm sit Religiosus.*] Ergo locus non dicitur religiosus nisi Episcopi accedat auctoritas, vt per Ioan. Garc. *de expensis, cap.* 8. *n.* 51. *vers. hodie.* Rot. apud Farinac.
5 *decis.* 20. *num.* 8. *part.* 2. *recent.* Vnde illationem mortui facere locum religiosum, quando fit auctoritate Episcopi, resoluit Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 110. *à princip.*

6 *Auctoritate Pontificis.*] Quæ præsumitur si locus ab antiquo sit in forma Ecclesiæ, & in eo fuerit erectum campanile, & ibi per Sacerdotem celebretur. Vide Rot. *decis.* 13. *n.* 4. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 36. *n.* 18. Cott. *in memorab. verbo facta,* Franc. Marc. *Delphin. decis.* 1017. *n.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 132. *n.* 50. *& præsumpt.* 76. *n.* 3. Tiraq *de præscript. vers.* 19. Mascard. *de probat. conclus.* 583. 623. *&* 869. Mari. Antonin. *d. resol.* 14. *n.* 4. vbi *n.* 5. addit plures alias præsumptiones, ex quibus dignosci possit quando hospitale fuerit erectum auctoritate Episcopi, & licentia Episcopi in institutione beneficij ab initio præsumitur si Ecclesia ædificata reperiatur in forma debita, habeat dotem, & Rectorem, Cardinal. *consil.* 11. *sub n.* 6. *vers. item caueat,* Barbat. *consil.* 33. *n.* 1. *lib.* 1. Rot. *in Hipporigien. capellæ* 3. *Iunij* 1613. coram R. P. D. Pirouano. In dubio verò hospitale præsumitur erectum sine auctoritate Episcopi, vt post Magon. dicit Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1886. *in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Religiosus locus debet de Religiosis duntaxat reformari; non de sæcularibus, nisi in defectum Religiosorum.*

2 *Beneficia Regularia in defectum Regularium, aut si vrgeat necessitas, sæcularibus conferri possunt, & è contra.*

3 *Episcopus potest aliquando mutare statum Ecclesiæ sæcularis in Regularem.*

Cap. Inter quatuor. V.

1 MOnasteria sunt ordinanda per Regulares, nec possunt transferri ad Clericos sæculares, nisi Regularibus deficientibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 252. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 501. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 28. *cap.* 1. & reliquæ partes quærendæ sub variis titulis *in cap. incip. Inter quatuor.*

Probat hîc text. beneficia Regularia in defectum 2
Regularium, aut si vrgeat necessitas, puta quia idonei non reperiuntur, sæcularibus conferri posse & è conuerso, vt per Rebuff. *concord. tit. de collat.* §. *volumus, vers. conformitatem, & in praxi tit. de dispensat. cum Regular. num.* 40. *& in tract. nominat. q.* 5. *n.* 13. *vers. fallit, nisi idonei non reperiantur,* Corras. *de benefic. p.* 1. *c.* 5 *n.* 7. *& p.* 3. *c.* 5. *n.* 13. benè Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 8. *n.* 43. Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 10. *num.* 16. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 26 *q.* 5. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 158. Paul. Comitol. *in Theolog. Moral. lib.* 4. *tract.* 4. *c.* 4. *n.* 2. *vers. excipe* 4.

Et quòd Sacerdos Regularis in subsidium, videlicet 3
in defectum sæcularis admittatur ad sæculare beneficium Curatum, probat Abb. *in c.* 1. *de capell. Monach.* quem referunt, & sequuntur Cephal. *consil* 358. *n.* 25. Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid. remed.* 71. *n.* 2. vbi intelligit siue sit liberum, siue iurispatronatus laicorum.

In gloss. *Per Regulares.* Notatur ad hoc, quòd potest Episcopus aliquando mutare statum Ecclesiæ sæcularis in Regularem, vt per Petr. de Perus. *in tract. de mutatione status Ecclesiarum, in princ. n.* 2. nouissimè Monet. *in tract. de commutat. vltim. volunt. cap.* 11. *n.* 330.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia sita in diœcesi Episcopi tenetur sibi in Episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitimè, & potest Episcopus remittendo Episcopalia censum sibi retinere.*

2 *Basilica præsumitur illius Episcopi in cuius diœcesi sita est.*

3 *Verba impropria assumunt significationem ex subiecta materia.*

5 *Iudex potest pronuntiare super successiuo eius, quod principaliter petitur.*

6 *Episcopus eximere potest in totum si accedat confirmatio.*

7 *Episcopus an possit aliquam Ecclesiam eximere in totum à iure Episcopali, remissiuè.*

8 *Ecclesia cadit à iure suo non soluendo pensionem sicut quilibet priuatus, potest tamen restitui aduersus solutionem omissam.*

9 *Censuali in contractu transfertur in recipientem omne dominium, tam directum, quàm vtile.*

10 *Census creatur quando quis tradit rem suam alicui, & in eum transfert omne dominium directum, vel vtile cum onere, quod accipiens rem teneatur soluere certam annuam pensionem.*

11 *Censuarius potest irrequisito domino alienare, nec tenetur eum, cui censum soluit, requirere.*

12 *Contractus in dubio magis præsumitur censualis, quàm emphyteuticus.*

13 *Censum non soluens etiam per mille annos, non cadit à iure suo, vel à re censuali.*

Cap. Constitutus. VI.

EPiscopus concedens alicui Monasterio iura Episcopalia alicuius Ecclesiæ, & etiam omne tempo- 1
rale, retinens sibi aliquam pensionem, id est, censum, non est simoniacus, & Ecclesia sita in diœcesi Episcopi debet soluere censum Episcopo. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol.

Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Vin. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 352. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 501. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib. 3. tit. 28. c. 2.*

2 *Quoniam sita erat*, &c.] Notatur ad hoc quòd Basilica præsumitur illius Episcopi, in cuius diœcesi sita est, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 167. *à princ.* Et ideo habet de iure communi fundatam intentionem exercendi iurisdictionem in locis in sua diœcesi existentibus, & ex sola iuris assistentia est in suo Episcopali iurisdictione manutenendus, vt per hæc & alia iura firmat Rot. *in nullius, seu Sulmonen. vel Valuen. iurisdictionis* 4. *Decembris* 1615. coram bonæ mem. Butatto, inter eius impressas *decis.* 140. vbi Ferentil. *in annot.* plura eleganter cumulat, & limitat quando inferiores Prælati sunt in possessione exercendi iurisdictionem spiritualem in iisdem locis, super quibus Episcopus petit manutentionem ex sola iuris communis assistentia, tunc enim Episcopus tenetur clarè, & concludenter probare illa loca sita esse intra fines suæ diœcesis, nec sufficiunt præsumptiones Surd. *cons.* 429. *n.* 61. Seraph. *decis.* 1278. *n.* 4. cum aliis adductis *in Constantien. iurisdictionis* 16. *Nouembr.* 1607. coram Ortembergo, & *in Adrien. iurisdictionis* 28. *May* 1612. coram bonæ mem. Vbaldo, *in nullius, seu Aprutina iurisdictionis* 20. *Marty* 1624. coram Dunozetto, & *in Lunen. Sarzanen. oblatorum* 24. *Maij* 1624. coram eodem, nam hoc casu interim manutenendo datur Prælatus inferioribus, non autem Episcopo, Rot. *in Aquilane iurisdictionis* 30. *Martij* 1617. coram Cardin. Pamphilio iun. & *in Pennen. iurisdictionis* 22. *Aprilis* 1624. coram Dunozetto.

3 *Nomine pensionis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd verba impropria assumunt significationem ex subiecta materia, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 37. Mascard. *de probat. concl.* 1131. *n.* 20. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 104. *num.* 28. Surd. *decis.* 2. *n.* 13. & *decis.* 43. *n.* 16. & *de aliment. tit. 1. q.* 42. *n.* 24. & *tit. 5. quæst.* 1. *n.* 26. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo verbum, n.* 19. Cardos. *in praxi iudicum, eod. verbo num.* 4. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 2. *num.* 35. Gonzal *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 48. *num.* 53. 54. & 58. Rot. *decis.* 62. apud Farinac. *in collect.* 1 *nouiss.* aliàs *p.* 4. *diuers.*

4 *Sub annua octo denariorum*, &c.] Intellige cum Soar. *de Relig. tract. de simonia, c.* 24. *n.* 36. & *seq.*

5 *In solutione pensionis*, &c.] Ergo iudex potest pronuntiare super successiuo eius, quod principaliter petitur vt per Boër. *decis.* 32. *n.* 3.

6 *Quod ab eo factum fuerat confirmauit.*] Ergo Episcopus eximere potest in totum si accedat confirmatio Papæ, vt per text. *cap. cùm venerabilis, n.* 4. *de censib.* Erasm. à Cochier *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p.* 1. *q.* 3. *n.* 8. quæ præsumitur transacto cursu decennij, Tiraq. *de præscript.* §. 1. *gloss.* 4. Menoch. *de præs. lib. 3. præs.* 132. *n.* 53.

7 In gloss. *A quocunque*, ibi, *quòd Episcopus possit aliquam Ecclesiam eximere in totum à iure Episcopali.* De hoc vide Erasm. à Cochier *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p. 1. q. 3. à n.* 3. & quæ dixi ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg.* 89. *à princip.*

8 In gloss. *Iuxta ratam.* ibi, *vel die, quòd verè priuari debuit*, &c. Notatur ad hoc, quòd Ecclesia cadit à iure suo non soluendo pensionem sicut quilibet priuatus, vt per Surd *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 61. *num* 14. Potest tamen restitui aduersùs solutionem omissam, Marta *de iurisdictione, part.* 4. *casu* 17. *numero* 29. & 30. Lessius *de iustitia, lib.* 2. *cap.* 24. *dub.* 9. *num.* 48. Cardinalis Mantica *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 69. Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst.* 11. *num.* 13.

In ead. gloss. ibi, *sed re vera hic non fuit contractus emphyteuticus*, &c. Nota differentiam inter emphyteusim, & contractum censualem, quia in censuali transfertur in recipientem omne dominium, tam directum, quàm vtile; in emphyteusi verò transfertur tantùm vtile, ex eo, quia, qui possidet ex censuali contractu ciuiliter & naturaliter possidet, emphyteuta verò solùm possidet naturaliter, & proprietarius ciuiliter; colliguntur hæc ex Antonio Gom. *l.* 68. *Tauri, n.* 2. Valasc. *de iure emphyt. q.* 32. *n.* 27. Perez *ad rub. tit.* 2. *lib.* 8. *Ordin. col. antepenult.* Molin. *de iust. tr.* 2. *disp.* 381. *n.* 3. Bened. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iust. c.* 11. *n.* 62. Card. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 3. *à n.* 9. Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.* 2. *n.* 2. Ouid. de Amicis *de iure emphyt. in prælud. num.* 25. plures alios refert Cened. *ad Decret. collect.* 144. *num.* 2. Census enim creatur, quando quis tradit rem suam alicui, & in eum transfert omne dominium directum, & vtile cum onere, quod accipiens rem teneatur soluere certam annuam pensionem, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 107. *num.* 4. Molin. *d. disp.* 381. *num.* 2. Valasc. *d. quæst.* 32. *n.* 7. Cenceium *de censibus, part.* 1. *c.* 11. *art.* 1. *num.* 5. Cardos. *in praxi iudicum, verbo census* 1. Alia est differentia, quia emphyteuta non potest irrequisito domino alienare, & si alienat cum consensu domini debetur laudemium, *cap. potuit, de locato, l.* 2. *C. de iure emphyt.* Censuarius verò potest irrequisito domino alienare, nec tenetur eum, cui censum soluit, requirere, vt per Greg. *l.* 29. *verbo rescibio, tit.* 8. *p.* 5. Valasc. *de iure emphyt. q.* 32. *num.* 32. Surd. *de aliment tit.* 9. *q.* 25. *num.* 75. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 4. *num.* 37. Ouid. de Amicis *loco citato, vers. tertiò.* Hine etiam censum soluimus de re nostra, pensionem verò emphyteuticam pro re aliena, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 106. *num.* 2. 9 10 11

12 At in dubio, quando scilicet ex clausulis, & verbis non colligitur, nec discernitur, nec fit contractus censualis, siue emphyteuticus, si in regione in qua celebrantur dicti contractus, sit solitus celebrari tam contractus emphyteuticus, quàm censualis, eo casu magis præsumitur censualis, quàm emphyteuticus, & hoc tam in emphyteusi priuata, quàm Ecclesiæ, vt per Couarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 7. *num.* 1. Natt. *cons.* 3. *lib.* 1. Corbul. *de emphyteusi, sub tit. de caus. priuat. ob non solut. can. limit.* 34. Bened. Ægid. *ad l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure, c.* 11. *num.* 63 *in fine*, Valasc *de iure emphyt. q.* 51. *à princ.* & *q.* 32. *num.* 95. & *consult.* 82. *num.* 6. Menoch. *cons.* 372. *num.* 10. Mascard. *de probat. conclus.* 281. & *conclus.* 601. *num.* 5. & 8. Valasc. de Anendano *de censib. cap.* 22. Molin. *de iustitia, tract.* 2. *disp.* 381. *à num.* 6. Quarant. *in summa Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ, n.* 16. Rot. *decis.* 40. & 721. apud Farinac. *in* 1 *collect. nouissimarum*, & *decis.* 400. *n.* 7. & *decis.* 307. *n.* 2. apud eund. Farin. *p.* 1. *recent.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 188. *num.* 28. Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 3. *num.* 11. Card. Tusch. *tom.* 3. *conclus.* 152. Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst.* 11. *num.* 8. Camill. Borrell. *in summ. omnium decis. tit.* 33. *n.* 113. Ouid. de Amicis *loco citato, num.* 25. *vers. At in dubio*, plures per Cened. *collect.* 144. *num.* 3.

13 In ead. gloss. ibi, *Vnde quantocunque tempore steterit*, &c. Notatur ad hoc, quòd non soluens censum etiam per centum annos, non cadit à iure suo, vel à re censuali vt per Hippol. *sing.* 95. Couarr. *d. lib.* 2. *c.* 7. *num.* 1. Valasc. *d. quæst.* 32. *num.* 10. Gutier. *de iurament confirm. part.* 1. *cap.* 31. *num.* 9. Perez *ad rubr. tit.* 2. *prope finem, lib.* 8. *Ordin. pag.* 36. Menoch. *d. lib. 3. præsumpt.* 107. *n.* 11. Card. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 3. *n.* 10. Ouid. de Amicis

cis d.n.25.Gasp.Roder.*de annuis redditibus, lib.2.q.22.n.9.*Bened. Bon.*de censibus, art.46.n.76.* Cenc.*eodem tract.p.1.q.1.art.1.n.18.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia, & spiritualia, obtinet in spiritualibus eo ipso probat esse in sua diœcesi si non appareat exempta, sed in temporalibus succumbit nisi aliter doceat de iure suo.*

2 *Possessio per locationem probatur si locator percipiat pensionem, quæ est loco fructuum.*

3 *Abrasio quando inducat falsitatis præsumptionem, remissiuè.*

4 *Expressum dicitur quoad aliud quippiam aliàs expressum refertur.*

5 *Scripturas producens debet perdere causam.*

6 *Scriptura, in qua quid abrasum reperitur, nihil penitus probat.*

7 *Rasura, vel cancellatio si fiat secundùm quod colligitur ex sequentibus, vel præcedentibus, non vitiatur in aliquo instrumento.*

Cap. Cùm venerabilis. VII.

1 Episcopus petens aliquam Ecclesiam in spiritualibus, & temporalibus ad se pertinere, si probat illam esse in diœcesi, eo ipso obtinet spiritualia, si non appareat exempta: si non probat pro temporalibus vel probat per instrumentum corrosum, & suspectum, succumbit pro temporalibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.* 353. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 501. remissiuè Ximen. *in concord. p.1. &* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.4. Decret. lib.3. tit.13.c.1.*

2 *Locauisse pro annua*, &c.] Notatur ad hoc, quòd possessio per locationem probatur si locator percipiat pensionem, seu mercedem, quæ est loco fructuum, vt per Xuar. *in l. post rem iudicatam super leges Regni, limit.2.n.3.* & alios plures quos citaui *ad cap. cùm venisset, 9.n.3. de restit. spoliat.*

3 *Et rasuram loco suspecto factam*, &c.] An, & quando abrasio inducat falsitatis præsumptionem, vide Socin. *reg.2.* Farin. *in praxi crimin. p.6. de falsitate, & simulat. q.151. à n.46.* & quæ dixi *ad cap. ex literis 3. supr. de fide instrum. pag.535.* vbi *n.2.* dicitur non inducere falsitatem, delendum est illud, *non*, quod typographi incuria additum fuit.

4 *In quo continebatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd expressum dicitur, quod ad aliud quippiam aliàs expressum refertur, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss.7.n.182.* Ioseph. Sesse *Aragoniæ decis.202.n.31.* Ant. Monach. *Lucens. decis.33. num.10.* relatos *in libello de principijs vtriusque iuris, lit.E, n.32. in fine.*

5 *Vos ab impetitione illius*, &c.] Notatur ad hoc, quòd producens falsas scripturas, debet perdere causam, vt per Hippol. *cons.70. n.21.* Auiles *ad c.1. Prætor. verbo donat. n.32.* vbi ait, quòd qui conatus fuit aduersario subtrahere probationes, non perdit causam, & reprobat *gloss. vlt. in præsenti, in fine.*

6 In gloss. *Propter prædicta*, vlt. ibi, *ad hoc enim vt credatur instrumento*, &c. Notatur ad hoc, quòd scriptura in qua quid abrasum reperitur, nihil penitus probat, præsertim quando est abrasa ab eo, qui illa vti vult, vt per Mascard. *de probat. concl.1254.n.2.*

7 In ead. gloss. ibi, *Item quid si rasura sit in vno loco*, &c. Notatur ad hoc, quòd si rasura, vel cancellatio secundùm quod colligitur ex sequentibus, vel præcedentibus, non vitiatur in aliquo instrumentum, vt per Ant. Gom. *l.45. Tauri, n.146. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Monasterium subiectum est Episcopo in cuius diœcesi situm est, nisi probetur exemptum.*

2 *Appellatio præcedens excommunicationem annullat.*

4 *Ecclesiæ eo ipso, quòd sunt in diœcesi constitutæ, Episcopo illius sunt subiectæ, nisi probetur eas esse exemptas.*

5 *Iurisdictio Ordinarij per totam diœcesim iuris præsumptione extenditur.*

Cap. Cùm dilectus. VIII.

Monasterium est subiectum Episcopo in cuius diœcesi est situm, nisi probetur exemptum saltem per legitimam præscriptionem. Item excommunicatio, suspensio, & interdictum lata in exemptos, vel post appellationem non ligant. Item si Abbas circumuentus præstat obedientiam Episcopo sine consensu fratrum non tenet, si erant exempti, & potest appellare. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.* 353. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 502. remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Ant. Aug. *collect.4. Decret. lib.3. tit.13. cap.2.* 1

Antequam Episcopus in eum suspensionis vel excommunicationis, &c.] Notatur ad hoc, quòd appellatio præcedens excommunicationem annullat, vt docent Rot. *decis.20. vers. in quibus apparet, sub tit. de appellat.* Franch. *in cap. bona memoria, n 26. illo tit.* Paris. *in cap. Apostolicæ, n.30. de exempt. & cons.28. lib.4.* Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ exist. lib.4. c.64. n.37.* vbi *n.38.* ampliat siue appellatio sit iudicialis, siue extraiudicialis. 2

Nec legitima se poterit præscriptione tueri.] Non tamen in vnico, vt per Tiraq. *de iure primog. q.39.n.3.* 3

In cuius est diœcesi fundatum.] Notatur ad hoc, quòd quælibet Ecclesiæ, eo ipso quòd sunt in diœcesi constitutæ, Episcopo illius sunt subiectæ, nisi probetur eas esse exemptas, vt per Azor. *instit. moral. p.1. lib.12. c.19. q.19.* cùm iurisdictio Ordinarij per totam diœcesim iuris præsumptione extendatur, Gail. *lib.2. obseru. 62. n. 9.* Erasm. à Cochier *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p.1. q.8. n.2.* 4 5

SVMMARIVM.

1 *Religionem nouam non licet constituere sine auctoritate Romani Pontif. nec in diuersis monasterijs potest quis esse Abbas, vel monachus*, & n.2.

3 *Status cum votis simplicibus institutus non est Religio, sed modus viuendi honestus.*

4 *Vota solẽnia an sint de status religiosi essẽtia, remissiuè.*

5 *Abbas non potest præfici duobus monasteriis nisi vnum monasterium dependeat ab alio, vel inuicem sint annexa.*

6 *Collegium nouũ nõ potest cõstitui inconsulto Principe.*

Cap. Ne nimia. IX. & vlt.

Ex Concil. gener.

Religionem nouam nullus inueniat ne inducatur confusio in Ecclesia Dei, sed si vult esse Religio- 1

sus

sus ingrediatur vnam de approbatis. Item vnus Abbas præsidere non debet duobus Monasteriis, nec vnus monachus locum habeat in diuersis. Item qui vult fundare nouam domum Religionis regulam, & institutionem de approbatis sumere tenetur. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 353.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 502.* remissiue Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Innoc. III. *c. 13.* & refertur ab Ant. August. *collect. 4. Decret. lib. 3. tit. 13. c. 3.*

2 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text desumunt Card. Bellarm. *lib. 3. de Monachis, c. 4.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 41. n. 13.* Soar. *de Relig. tom. 3. lib. 2. c. 15. ex n. 1.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 48. art. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 421. num. 18. cent. 5.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 23. q. 5. & c. 24. q. 4. in fine, & p. 2. lib. 5. c. 7. q. 1.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 18. n. 364. vers. accedit,* Vasq. 1. 2. *q. 96. art. 4. disp. 165. c. 4. n. 38. & 39.* Sanch *de Matrim. lib. 7. disp. 25. n. 10.* & nouè *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 5. c. 1. n. 15. in fine,* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum, tom. 1. q. 3. art. 6.* vbi aduertit olim approbare, & confirmare Regulas Monachorum, & Religiosorum omnium pertinuisse ad Episcopos, & alios Ordinarios Prælatos, postea verò à tempore Concilij Lateran. de quo *in hoc text.* ad solum Romanum Pontificem spectare.

3 *Ne quis de cætero nouam Religionem inueniat.*] Non comprehendit eos, qui statum cum votis simplicibus instituerint, tunc enim huiusmodi status non est Religio, sed modus viuendi honestus, vt per Fr. Emman. *d. q. 48. art. 4.*

4 An autem vota solemnia sint de statu Religiosi essentia, vide Petr. Ribadeneira *in lib. de instit. Societatis, c. 25. cum seqq.* Vasq. 1. 2. *q. 96. art. 4. disp. 165. c. 2. 3. & 9.* latè Sanch. *d. tom. 2. lib. 5. c. 1. n. 22. cum seqq.*

5 *Ne quis in diuersis monasterijs, &c.*] Notatur ad hoc, quòd Abbas non potest præfici duobus monasteriis nisi vnum monasterium dependeat ab alio, vel inuicem sint annexa, vt per Flamin. *de resignat. benef. lib. 3. q. 18. n. 41.*

6 In gloss. *Nouam Religionem,* ibi, *Nam nouum collegium non potest constitui inconsulto Principe.* Vnde Brisson. *antiq. lib. 1. c. 14.* Cujac. *lib. 7. obseru. 5.* Petr. Greg. *syntagm. iuris, lib. 15. c. 32. n. 10.* Dec. *tract. crim. in. lib. 7. c. 20. à n. 3.* Mynsing. *cent. 6. obseru. 2. n. 2.* Auil. *ad c. 2. pretorum, verbo confederation, princ. & n. 10.* Menoch *de arbitr. centur. 6. casu 697. à princ.* Nauar. *sub tit. de foro competenti, cons. 3 à n. 3.*

De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.

TIT. XXXVII.

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol. 110. verso,* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 129.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag. 485.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Lancel. *in institut. Canon.* Barthol. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canon.* Canis. *in summ. eiusdem iuris,* Cafarel. *in erotem eiusdem iuris,* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. sum. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

De materia tituli vide Paul. Fusch. *de visit. & regimine Eccles. lib. 2. c. 16.* Capella à caprarum pellibus dici putat gloss. *in cap. concedimus, de consecrat. dist. 1.* Vel potius dicendum quòd Capella est francicum nomen, quo significatur tegumen, quod veluti tentorium sibi Reges Francorum extruebant in castris militaribus, in quibus Sacrum audire soliti erant, Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 8. q. 1. & 2.* Vel dicitur capella quasi capiens laicos, vel populum, seu capiens laudem, vel à cappa B. Martini, quæ alios capit, & cooperit, de quibus Guillelm. Durand. *in ration. Diuinorum Offic. lib. 2. c. 19.* Cornel. Kiliarch. *in dictionario Teutonicolatino, verbo Kapelle.* Fr. Hieron. Roman. *lib. 5. de Republ. Christiana, c. 31. pag. mihi 218.* Gonzal. *ad reg. 8 Cancel. gloss. 5. n. 70. & n. 72.* addit, quòd dicitur capella quælibet Ecclesia etiam parochialis de per se consistens, dummodo non fuerit Collegiata, & Rebuff. *super concordata in forma mandati Apostolici, verbo Capella,* dicit quòd capella solet dici illa, quæ non est per se, sed est intra Ecclesiam fundata, & constructa. 2

SVMMARIVM.

1 *Monasterium quando habet in loco populum sibi subiectum cura animarum per Monachos exerceri non potest, sed illi debet præfici Clericus sæcularis, & n. 2.*
3 *Rector Ecclesiæ dicitur populum regere.*
4 *Pendere à libero arbitrio dicitur illud in quo est petendum alterius consilium.*
5 *Declaratur Concil. Trident. sess. 25. de Regularibus, cap. 11.*
6 *Instituere qui potest, potest destituere.*
7 *Solemnitas minor requiritur in destruendo, quàm in constituendo.*

CAP. In Ecclesiis. I.

Vrban. III.

MOnachi qui habent populum, siue Ecclesiam cum populo, non habent curam animarum, sed capellanus sæcularis institui debet ab Episcopo de consensu monachorum, qui populum regat, cuius tamen ordinatio, depositio, & totius vitæ conuersatio pendeat à solo Episcopi arbitrio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 364.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 504.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 32. c. 1.* 1

Collige ex text. quando monasterium in loco habet populum sibi subiectum curam per Monachos exerceri non posse, sed illi debere præfici Clericum sæcularem, vt per Angel. *verbo Monachus, n. 5.* Armil. *eod. verbo, n. 6.* Tabien. *num. 4. quæst. 3. in fine,* Syluest. *verbo Religio, 7. q. 7.* Fusch. *de visitat. lib. 2. c. 16. n. 1.* Gregor. Lopez *l. 25. verbo Iglesias, tit. 7. p. 1.* Fr. Emman. *q. Regul. tom. 1. q. 34. art. 4.* Sed Abb. *in præsenti,* rem latè disputat ad huius text. rationem reddendam; videtur enim rationi dissonare, vt cùm monasterium non habet populum, possit Regularis esse parochus, non autem cum illum habet, quia magis repugnat instituto Regulari in priori casu, quàm in posteriori; quippe in priori oportet egredi monasterium, in posteriori autem 2

autem non, & concurrit fauor animarum, & maior monasterij obligatio ad prospiciendum illi:& ita concludit *hic n.* 5. dicens idem significare *ibi* gloss. *verbo monachorum*, hunc text.loqui secundum iura antiqua, & considerato mero Regularium statu, nam regulariter non debent præfici curæ Ecclesiæ sæcularis sed ratione necessitatis institutum fuit, vt illi præfici valeant, & sic text.intelligitur, quando ea necessitas non concurrit; vel secundò dicitur posse intelligi ne monachus instituatur ab Abbate, quippe cùm cura animarum non sit illi monasterio collata, sed Episcopo incumbat, Episcopi est Parochum illi præficere, concessa tamen licentia per Abbatem Regulari præficiendo.

3 *Sed Capellanus, qui populum regat.*] Ergo Rector Ecclesiæ dicitur populum regere, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 6. *n.* 38. vnde ex Abb. *c.* 1. *n.* 2. *de secund. nupt.* dicit Fusch. *d.c.* 16. *n.* 13. quòd Capellanus in Capellis monachorum per Abbatem præsentatus, & ab Episcopo institutus respectu curæ animarum potest non solum Capellanus denominari, sed etiam Rector parochiæ, cum omnia administret sicut & alius Parochus,& omnium suæ capellæ curam habere dicitur.

Per consilium Monachorum.] Ergo in Ecclesia Regulari ius nominandi vicarium ad Regulares spectat, vt fuit tentum in Rota *in Ianuen. Parochialis S. Andreæ* 19. *Aprilis* 1627. coram R.P.D.Duran. impressa per Viu. post praxim iurispatr. *decis.* 86. *n.* 2. vbi *n.* 17. quòd in Ecclesia Regulari deputatur Vicarius temporalis, & subdit hoc ipsum statuere Bullam Pij V. super vicariis editam, & resoluit Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. §. 6. *n.* 7.

4 *Ex solius Episcopi arbitrio.*] Dicitur ergo pendere à libero arbitrio illud in quo est petendum alterius consilium, cùm illud sequi non teneatur, vt per Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Cancell. gloss.* 46. *n.* 23. & 24.

5 Hodie disponente Concil. Trid. *sess.* 24. *de Regul. c.* 11. in monasteriis, & domibus virorum, seu mulierum, quibus imminet cura animarum, præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum familia, personæ tam Regulares, quàm sæculares huiusmodi curam exercentes subsunt immediatè in his, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum, in quorum diœcesi sita sunt, nec ibi aliqui etiam ad nutum amouibiles possint deputari, nisi de eorundem Ordinariorum consensu, & prævio examine per eum, & eius Vicarium, & examinatores synodales faciendo, exceptis aliquibus monasteriis, & capitibus Ordinum, de quo decreto multa tradunt Fr. Emman. *d. tom.* 1. *q.* 36. *art.* 4. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 1. *c.* 8. *n.* 20. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 738. *in* 1. *edit. & resol.* 513. *in* 2. atque etiam *decis.* 608. *in* 1. *edit. & resol.* 533. *in* 2. *edit.* latè Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 12. *c.* 13. *à n.* 51. *& à n.* 115. Seraphin. *decis.* 1067. vbi decisum profitetur Episcopum personas tam Regulares, quàm sæculares & locum visitare posse in iis, quæ curam respiciunt, nisi in iis locis, in quibus Abbates, & alij superiores Regularium iurisdictionem etiam temporalem in parochianos habent, tunc enim non posset Episcopus visitare, cum iurisdictio censeatur attributa Episcopo commutatiuè cum Abbate.

6 *Tam ordinatio eius, quàm depositio.*] Quia qui potest instituere, potest destituere, vt per Flamin. *de resign. benef. lib.* 7. *q.* 10. *n.* 11. *& q.* 14. *n.* 5. imo in destruendo minor solemnitas requiritur, quàm in construendo, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 7. *n.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia non Cathedralis si vendicat sibi ius in alia Ecclesia, obtinebit solum quoad ea, quæ probabit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo.*

2 *Ecclesia qualibet eo ipso quod est in aliqua diœcesi Episcopo illius subiecta debet esse, nisi exempta probetur.*

3 *Præscriptio velut odiosa, non extenditur, sed est stricti iuris.*

4 *Confessio exempti coram competente præiudicat ei plenè confitenti, Ecclesiæque exemptæ, cuius est Rector, sed non Papæ, seu Superiori subiectionem possidenti.*

5 *Testis non repellitur ob id, quia coram parte dixit id, quod in iudicio dicturus erat.*

6 *Existens in possessione per vsum partis non conseruat ius totius.*

Cap. Dilectus. II. *Innoc. III.*

Ecclesia vna non Cathedralis quando petit,& vendicat sibi plura iura in alia Ecclesia, solùm obtinebit quoad ea, quæ probabit sibi deberi, vel præscriptione, vel alio legitimo modo, non quoad alia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 365. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 505. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 29. *cap. vnic.* 1

Sit in Parochia vestra sita, &c. Notatur ad hoc, quòd quælibet Ecclesia eo ipso, quòd est in aliqua diœcesi constituta, Episcopo illius subiecta debet esse, nisi exempta probetur, vt per Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 19. *q.* 19. 2

Nec præscriptionem pro se, &c. Notatur ad hoc quòd præscriptio veluti odiosa non extenditur vltra quam quis reperitur possedisse, vt per Tiraq. *de iure primog. q.* 39. *in princ.* & est stricti iuris, Ioan. Garc. *de expensis, c.* 9. *n.* 38. 3

Fuit sponte confessus, &c.] Notatur ad hoc, quod confessio exempti coram competente præiudicat plenè exempto confitenti, Ecclesiæque exemptæ, cuius Rector est, sed non Papæ, seu superiori subiectionem possidenti, vt per Abb. *in præsenti. n.* 4. & 18. *vers. nam vides*, Erasm. à Cochier *de iurisd. Ordin. in Exemptos, p.* 2. *q.* 41. *n.* 2. vbi *n.* 5. cum Felin. *in cap. auditis, n.* 25. *de præscript.* tenet quòd ideo exemptus potest si non ex proprio capite, tamen ex persona, & capite domini, seu Superioris huiusmodi præiudicialem confessionem irritare. Illud certum est exemptum sine licentia Summi Pontificis non posse renuntiare exemptioni, vt probat *cap. cum tempore de arbitr.* Armill. *in summa verbo exemptio, n.* 8. Galerat. *de renuntiat. tom.* 2. *cent.* 2. *renunt.* 150. *n.* 19. Castr. *cons.* 432. *incip. Videtur dicendum, n.* 4. *lib.* 1. & nouissimè censuit Rota *in Vlixbon. Monasterij* 19. *Nouembris* 1625. coram Reuerend. D. meo Coccino, vbi reprobata opinione gloss. *verbo libertatis, in d.c. cum tempore*, pariter censuit exemptioni non posse exemptum, nec quoad se renuntiare, quia ius libertatis est ita coniunctum inter exemptum, & superiorem, vt commodè separatio fieri non possit. 4

Cùmque pars vestra testes, &c.] Notatur ad hoc, quòd non repellitur testis ob id quia coram parte, vt dixit, id quod in iudicio dicturus erat, vt per Felin. *in c. venerabilis, n.* 3. *de testib. cogendis*, secus si reuelauit post depositionem se ita deposuisse, vel si dicat patri ante depos- 5

depositionem se scire multa, quæ ei prodesnnt, tunc enim posse reprobari resoluit Rebuff. *de probat. testium num.* 475.

6 *Scrutinium, & Baptisma debebat*, &c] Notatur ad hoc, quòd existens in possessione per vsum patris, non conseruat ius totius, vt per Girond. *de priuilegiorum, seu exempt. explicat. num.* 1304. Non tamen vt Prælatus dicatur in quasi possessione iurium, in quibus habet intentionem de iure fundatam, requiritur actus professionis positiuus in quocunque actu, sed possessio vnius actus trahitur ad omnes alios, in quibus alter non reperitur in possessione, vt per Innoc. *in præsenti, n.* 3. *vers. possessorum*, vbi etiam Host. *n.* 1. *vers. ex prædictis*. Ioan. Andr. *n.* 8. Butr. *n.* 15. & Henric. *n.* 11. Felin. *in d. cap. auditis, n.* 19. *in* 3. *declarat.* Rebuff. *de decimis, q.* 9. *n.* 4. Menoch. *de retinenda, remed.* 3. *n.* 158. Cephal. *consf.* 369. *n.* 15. & *seq.* Rot. *in Assisien. Canonicatus*, 14. *Iunij* 1606. coram Illustr. Card. Sacrato, & *in Sipontina iurisdictionis* 24. *Maij* 1613. coram eodem, quæ est *decis.* 491. *n.* 6. apud Farinac. *p.* 1. *recent.* & *in Tirasonen. iuris vocandi* 4. *Februarij* 1615. coram Illustrissimo Patriarcha Manzanedo.

In gloss. *Generaliter*. Notatur ad hoc, quòd licèt respectu exempti possit exemptio præscribi, tamen respectu Papæ eximentis nulla datur præscriptio, hincque exemptum semper posse se tueri contra obiectam præscriptionem dicendo non esse completam contra Papam, & sic allegando ius tertij post longam disputationem concludit Abb. *in cap. ad audientiam, sub n.* 12. *versic. in contrarium tamen, de præscript.* & eum sequitur Felin. *sub n.* 12. & notat bene Cened. *pract. & canon. lib.* 1. *q.* 26. *n.* 9. *ad fin.* optimè Erasm. à Cochier *de iurisdict. Ordin. in exemptos, p.* 3. *q.* 12. *n.* 4. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Monachi singuli non possunt commorari in Prioratibus monachorum, etiamsi super hoc habeant rescriptum Apost. nisi in illo fiat mentio de Lateranensi Concilio.*
2 *Priuilegium contra ius commune eidem non derogatur si de eo mentio non habeatur.*
3 *Dispensatio aduersus Concilij decreta, & Canones sufficiens non censetur nisi in specie fiat eorum derogatio.*
4 *Litera impetrata præter stylum Curiæ sunt de falsitate suspecta.*
5 *Clausulas insolitas apponens potest de falso puniri.*
6 *Priuilegia valent non facta mentione de iure contrario cum semper contra illud emanent.*

Cap. Ex parte. III.

Honor. III.

1 MOnachi non possunt singuli commorari in Prioratibus etiam de priuilegio Sedis Apostol. nisi in eo fiat mentio de Concil. Lateran. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 365. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 505. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Volumus per hoc derogare Concilio.*] Collige ex text. speciale priuilegium contra ius commune eidem non derogare si de eo mentio non habeatur, tradit gloss. Abb. *n.* 2. & reliqui DD. *in præsenti*, gloss. *verbo noscatur*, vbi Domin. *n.* 26. & alij *in c.* 1. *de constit. lib.* 6. glos. *verbo mentione, in c.* 1. *de excess. Prælat. eod. lib.* gloss. *verbo non permittitur, in l. quominus, ff. de fluminib.* Bart. *in l. vlt. n.* 4. *C. si contra ius*, Abb. *in c. nonnulli*, per text. *ibi n.* 10. *de rescript.* Rip. *in c.* 1. *à n.* 36. *illo tit.* resoluunt Xuar. *alleg.* 12. *n.* 44. & *alleg.* 28. *à n.* 15. Gom. *in reg. de impetrantib. q.* 1. Couar. *var. lib.* 4. *c.* 16. *n.* 6. Padil *in l. vlt. n.* 17. *C. de diuersis rescript.* Sarmient. *lib.* 3. *select. c.* 14. *à n.* 3. Roland *consf.* 5. *à n.* 54. *lib.* 1. Intellige tunc sufficere clausulam generalem si ius non habuerit clausulam derogatoriam, contra verò si prædicta clausula in eo reperiatur, tunc enim specialis mentio desideratur, patet si expendas Papam non intendere inaduertenter facere aliquid contra ius, quod facere videtur si in priuilegio mentio supradicta non reperiatur iuxta supradicta, idque insinuare videtur Pontifex *in præsenti*, ibi, *non credimus emanasse*, quæ verba denotant defectum intentionis.

Non obstat quòd in priuilegio maior ratio reperitur, quam in lege posteriori; cùm lex posterior in totum contrariam præcedentem soleat abrogare, licèt de illa mentio non habeatur, iuxta text. *in d. c.* 1. *de constit. lib.* 6. Respondetur enim magnam esse differentiam inter legem, & priuilegium, nam lex summa cum deliberatione, consultatione, & euidenti vtilitate promulgari, ac proinde in illius constitutione Princeps facile circumueniri non potest, *l.* 2. *de constit. Princip.* non sic dicendum in priuilegiis, quæ quidem cùm facillimo negotio concedantur propter supplicantium importunas preces, facile Princeps poterit circumueniri, aduertit post alios Sarmient. *d. c.* 14. *n.* 11. qua de causa in priuilegio mentio iuris est facienda, aliàs enim per ignorantiam priuilegium præsumitur concedi.

Obuiet Lateran. Concil.] sub Alex. III. *c.* 10. quod refertur *in cap. Monachi, supr. de statu monachorum.*

De quo nulla mentio est.] Notatur ad hoc, quòd dispensatio aduersus Concilij decreta, & Canones sufficiens non censetur, nisi in specie fiat eorum derogatio, vt per Couar. *lib.* 4. *var. c.* 16. *n.* 6. *col.* 3. & alios plures relatos per me *de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *allegat.* 33. *n.* 14. quibus adde Ant Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 5. *c.* 14. *n.* 10. *lib.* 8. *c.* 4. *num.* 6. vbi citat Rot. apud Cæs. de Grassis *decis.* 3. *n.* 12. *de rescript.* & apud Veral. *decis.* 368. *n.* 3. *p.* 1. & apud Mohed. *decis.* 7. *de locato*, & plenè *in Valentina decimarum* 9. *Decembris* 1602. coram bon. mem. Penia. Vide ad intellectum, quæ tradunt Cened. *ad Decret. collect.* 123. *n.* 3. *vers. ego tamen*, Iul. Lauor. *var. lucubr. tit.* 4. *c.* 19. *n.* 22. 3

Quod huiusmodi literæ ab Apost. Sede non credimus emanasse. Notatur ad hoc, quòd literæ impetratæ præter stylum Curiæ sunt de facultate suspectæ, vt per Xuar. *alleg.* 27. *n.* 6. & ideo clausulas insolitas apponens potest de falso puniri, vt per Gerard. *sing.* 77. Priuilegia tamen valent non facta mentione de iure contrario, cùm semper contra illud emanent, Xuar. *alleg.* 12. *n.* 44. & 46. & *alleg.* 28. *n.* 18. 4 5 6

Cap. Ad audientiam. IV. & vlt.

ORdinarius debet compellere censuris Abbates, vt Monachos à Prioratibus renocent ad claustrum, ponendo in eis Clericos sæculares, vel eis socios adiungant Monachos, cùm quibus possint regulariter viuere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Butr. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontificij, pag.* 365. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 505. remissiuè Ximen. *in concordant. p.* 1. & 2. 1

De

De Iurepatronatus.

Tit. XXXVIII.

1 Vper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Panorm. Henric. Canis. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol.* 110. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 176. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 139. *verso*, Petr. de Rauen. *in compend. iur. Canon.* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 486. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag.* 290. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *sum. in Decretal.* omnes *sub hac rubr. & vol.* 4. *repetit. de iure Canonico, ad lib.* 3. *Decretalium*, Roch. Curte.

2 De materia tit. tractatus integros in lucem ediderunt Cæs. Lambert. Paulus de Citadinis, Ioan. Nicol. Delphinatis, Ioan. Nicol. Himontecus, Claudius Tutius, ac Andr. Dalnerus, & praxim Iurispatronatus acquirendi, conseruandique illud, ac amittendi modos breuiter continentem edidit Iulianus Viuianus qui in secunda impressione eam multis Sacræ Rotæ decisionibus in calce operis insertis locupletauit, plura per Villalob. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 4. *pag.* 167. *cum seqq.* Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *sub hoc tit. concl. vnic. pag.* 529. Perez *tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. à pag.* 135. Spin. *in speculo testam. gloss.* 4. *princip.* Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 2. *c.* 6. Valer. Regin. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 208. *cum multis sequentibus*, Vasq. *de benefic. c.* 2. *de iurepatr.* Zerol. *in praxi Episcop. verbo iuspatronatus*, Zecch. *de benefic. & pensionibus Eccles. c.* 12. Nicol. Garc. *eod. tract. p.* 5. *c.* 9. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 32. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *à c.* 19. *vsque ad c.* 24. & per me *de officio, & potest. Episcopi, p.* 3. *alleg.* 70. 71. & 72. Ioan. Anton. Massobr. *in praxi habendi concursum ad Parochiales Ecclesias, prælud.* 7.

SVMMARIVM.

1. *Episcopus potest compellere Patronos Ecclesiarum discordantes per subtractionem diuinorum vt ad concordiam redeant.*
2. *Iuspatronatus est indiuiduum.*
3. *Hæredes plures in iurepatronatus omnes sunt patroni in solidum, ita vt prædictum ius non diuidatur inter illos pro portionibus hæreditariis, sed in solidum, & æqualiter ad eos pertineat.*
4. *Computatio diuersarum vocum descendentium à patronis quomodo facienda, ostenditur.*
5. *Iurepatronatus gentilitio, & familiari, succedunt descẽdentes, licet non hæredes in capita, & non in stirpes.*
6. *Iuspatronatus gentilitium dicitur quando fundator in fundatione expressit ratione conseruandæ agnationis, & quando dubitatur an sit gentilitium leniores sufficiunt probationes.*
7. *Iuspatronatus potius præsumitur hæreditarium, quàm gentilitium.*
8. *Iuspatronatus quando in stirpes, & non in capita spectet ad successores, ostenditur.*
9. *Iuspatronatus Ecclesiasticum transit ad quoscumque hæredes etiam extraneos.*

10. *Iuspatronatus non venit in restitutione fideicommissi.*
11. *Iuspatronatus non transit cum ea vniuersali translatione, quæ fit in fideicommissarium.*
12. *Mutatione personæ dicitur alia dispositio, & alius contractus.*
13. *Iuspatronatus diuiduum est quoad commoditatem, & exercitium, secus quoad substantiam ipsius iuris.*
14. *Hæredes sua auctoritate absque superioris consensu possunt facere concordiam de alternis vicibus præsentando Rectorem.*
15. *Ius conferendi quando competit cuilibet in solidum si vnus non confert, censetur consentire collationi per alterum factæ.*

Cap. Relatum. I.

Ex Concil. Mediomatricen.

Qvando inter patronos fuerit talis discordia, vt non possit Sacerdos fungi officio suo, si aliter prouideri non potest, Episcopus præcipiat vt in ea non celebrentur Missarum solemnia, donec patroni concordent, & Ecclesia habeat suum Sacerdotem liberum, quia illa diuidi non habet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 366. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 506. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. referunt Burchard. *lib.* 3. *Decret. c.* 42. Iuo *p.* 3. *c.* 46. & Ant. Aug. *collect.* . *Decret. lib.* 3. *tit.* 32. *c.* 1. qui tribuunt Concil. Mediomatricen. *c.* 10. extat tamen hoc decretum in Conciliis vulgatis in Synodo Cabilonen. II. habita sub Imper. Carolo Magno *c.* 26. 1

Inter hæredes patroni diuidi non debeat.] Notatur ad hoc, quòd iuspatronatus indiuiduum est, vt per Couarr. *variar. lib.* 3. *c.* 19. *num.* 5. *in princip.* Maranta *in repet. l. is potest, n.* 33. & 34. *ff. de acquirend. hæred.* Roch. *in tract. huius tit. verbo, & dotauit, quæst.* 22. *num.* 22. Gonzal. *ad reg. Cancel. gloss.* 45. §. 1. *num.* 6. Et ideo si plures sint hæredes omnes sunt patroni in solidum, Viuian. *in praxi iurispatron. part.* 1. *lib.* 4. *c.* 1. *num.* 29. ita vt prædictum ius non diuidatur inter illos pro portionibus hæreditariis, sed in solidum, & æqualiter ad eos pertineat, gloss. *hic verbo non debeat*, communiter recepta ex Panorm. *num.* 7. *gloss.* 1. *post princip. in Clem. si plures, hoc tit.* Vincent. de Franch. *decis.* 85. Peregr. *consil.* 34. *n.* 2. *vol.* 1. vbi *n.* 19. subdit istud ius deuolui ad hæredes, non vti hæredes, sed quia hæredes, refert Campan. *in diuers. iuris Canon. rub.* 11. *c.* 13. *n.* 379. vbi etiam cum Peregrin. *consil.* 87. *n.* 4. *volum.* 3. resoluit non licere in diuisionibus illud dare vni ex hæredibus, & remitti, & *num.* 380. hinc colligit quod vbicumque alter ex fratribus obierit, admittitur nepos ad præsentandum simul cum patruo, & citat Franc. Marc. *decis.* 1133. *num.* 6. *p.* 1. Stephan. Gratian. *cap.* 521. *num.* 16. De computatione verò diuersarum vocum descendentium à patronis latè Lambertin. *de iurepatronat. in* 2. *quæst. princip. lib.* 1. *part.* 2. *art.* 25. & Campan. *d. cap.* 13. *à num.* 384. Et quòd in iurepatronatus, quod ad aliquos pertinet vti singulos, non vti vniuersos, succeditur in stirpes, & non in capita, per *d. Clem. si plures*, docent Tiraq. *de iure primog. q.* 36. *num.* 3. Rot. *decis.* 251. *num.* 5. apud Farin. *part.* 1. *recent.* vbi intelligit de iurepatronatus hæreditario, Menoch. *consil.* 316. *num.* 16. Perez *l.* 1. *vers. monere iuuat. tit.* 6. *lib.* 1. *Ordinam. pag.* 140. Roch. *verbo ipse, vel is, à num.* 2. Spin. *in specul. testament. gloss.* 4. *princip. num.* 61. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 45. *num.* 61. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 5. *collect.* 1733. & *in decis.* 2 3 4

Curiæ Archiep. Neapol. decis. 120. n. 1. p. 2. Viu. in praxi iurispatronat. p. 1. lib. 1. c. 1. n. 160. & ita hæredes plures vnius patroni vnam tantùm vocem habere resoluunt Azeued. l. 9. n. 9. tit. 6. lib. 1. noua recop. Viu. d. c. 1. n. 60.
5 In iurepatronatus verò gentilitio, & familiari succedunt descendentes, licèt non hæredes, in capita, & non in stirpes, Rota d. decis. 251. n. 5. Et iuspatronatus
6 dicitur gentilitium, itavt in eo non veniant illegitimi, quando fundator in fundatione expressit rationem conseruandæ agnationis, Rot. apud Farin. decis. 395. n. 2. p. 1. recent. Et quando dubitatur an sit gentilitium leuiores sufficiunt probationes, cum agitur non de illius substantia, sed de pertinentia, ead. Rot. d. p. 1. de-
7 cis. 675. n. 3. in fine. In dubio tamen præsumitur potius hæreditarium, quàm gentilitium, ead. Rot. d. p. 1. decis. 675. n. 1. & quòd iuspatronatus in dubio præsumatur hæreditarium, & transitorium ad quoscumque hæredes etiam extraneos vbi ex fundatione, vel aliunde de contrario non docetur, Rot. decis. 707. n. 8. p. 1. & decis. 756. n. 1. p. 2. recent. & in Vrbeuetana beneficij 28. Ianuarij 1622. coram bonæ mem. Vbaldo, & in Lucana iurispatronatus 16. Iunij 1623. coram eodem, & in Pistorien. Parochialis 9. Februarij 1624. coram R. P. D. Merlino. Præsumitur autem gentilitium, non hæreditarium quando in eius prouisionibus semper fuit habita mentio familiæ, & descendentiæ, nunquam verò hæreditariæ qualitatis, vel quando per spatium centum annorum nullus extraneus, aut fœmina in eo præsentauit, Rot. in Florentina Canonicatus 25. Maij 1616 corã bonæ memoriæ Buratto, inter eius decisiones impressas
8 decis. 183. n. 22. & 23. Iuspatronatus quando in stirpes, & quando in capita spectet ad successores, vide Rot. d. p. 1. decis. 308. Intellige supradictam resolutionem, quòd scilicet in iurepatronatus succeditur in stirpes, & non in capita, vt non procedat quando competit alicui Collegio, seu familiæ, vti ad vniuersos, tunc enim præsentatio fit per capita, non autem per stirpes. Lambertin. 1. quæst. secunda primi libri, art. 25. n. 17. & nullam habet difficultatem, quando ad vnum tantùm Collegium, seu familiam spectat, vel ad plures, qui tamen simul conueniunt ad præsentandum, non vt diuersa corpora, sed tantum vt vnum corpus, Abbas in cap. scriptam, n. 6. de elect. & in cap. Pastoralis, in fin. princip. & Felin. n. 9. vers. vbi duo corpora, de rescript. benè Caccialup. in l. omnes populi, n. 141. cum seqq. ff. de iustitia, & iure, vbi etiam dicunt, hoc scilicet an vt diuersa corpora, vel tanquam vnum conueniant, dignosci ex circumstantiis facti, quæ in hoc casu multum suadent huiusmodi iuspatronatus competere certis familiis, non tanquam diuersis corporibus, sed tanquam vnum corpus sub nomine familiæ, & albergui constituen. quæ omnia habentur apud Rotalem decisionem in vna Taurinen. iurispatronatus 11. Ianuarij 1595. coram Illustrissimo Pamphilio. Patroni absentes an, & quando debeant citari vide Mantic. decis. 268. per totam, vbi tres casus distinguit; primus est quando plures patroni præsentant vt singuli, & tunc ait non requiri quod absentes vocentur, quia non est necessarius simultaneus consensus; secundus, quando iuspatronatus pertinet ad plures, vt vniuersos, & tunc quidem cùm non præsentant vt singuli, sed tanquam vniuersi, in hoc casu absentes vocari debere tenet, quia simultaneus requiritur consensus: tertius quando iuspatronatus ad plures pertinet vt singulos, & consequenter patroni præsentant vt singuli; non autem vt vniuersi, sed vigore statuti, aut consuetudinis ad præsentandum soliti sunt simul conuenire, & tunc quidem ait absentes vocari debere, qui vocandi sunt, quando præsentatio fit à pluribus tanquam vniuersis, quia simultaneus consensus requiritur, & citat. Lambert. lib. 2. p. 2. q. 2. princ. art. 8. n. 8. vers. limitat tamen, Roch. verbo honorificum, q. 60. n. 93.

Notatur etiam ad hoc quòd iuspatronatus Ecclesiasticum transit ad quoscumque hæredes etiam extraneos, vt per Couar. lib. 2. var. c. 18. n. 6. Bonacos. tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 5. n. 36. pag. 170. Aloys. Ricc. in collect. decis. p. 4. collect. 1025. Cald. Pereira de empt. c. 12. n. 16. & alios citatos per me de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 71. n. 3. nisi in fundatione fuerit expressum quod transiret tantum ad hæredes sanguinis de consensu Episcopi, Roch. verbo ipse, vel is, num. 19. Viuian. d. lib. 1. c. 1. n. 61. nam in dubio iuspatronatus est præsumendum hæreditarium, & transitorium ad quoscunque hæredes etiam extraneos vbi ex fundatione, vel aliunde de contrario non doceatur, Cardinal. in Clement. plures, hoc tit. q. 6. & Anchar. n. 7. & 11. Lambertin. de iurepatronat. 2. p. 1. lib. q. 2. n. 15. Hieron. Gabr. cons. 196. n. 5. lib. 2. Rot. decis. 707. n. 8. p. 1. & decis. 756. num... p. 2. recent. & fuit etiam dictum in Florentina Canonicatus 25. Maij 1616. coram bonæ memoriæ Buratto, & in Pistorien. Parochialis 9. Februarij 1614. coram R. P. D. Merlino. Vnde cùm iuspatronatus pertineat ad hæredes quia hæredes, rectè fit non venire in restitutione fideicommissi; vt per Dec. in l. precibus, n. 22. C. de impuber. & aliis, Couar. in cap. Raynutius, de testament. §. 9. n. 8. Padil. in rubr. C. de fideicomm. num. 25. Cassan. in catalogo, p. 1. consider at. 38. q. 43. Anton. Gom. variar. tom. 1. c. 5. n. 28. Cost. in cap. si pater 2. part. verbo Trebellianica, num. 4. Perez l. 1. col. 10. vers. est & alia quæstio, tit. 6. lib. 1. Ordinament. pag. 139. Peregrin. de fideicommiss. art. 6. num. 37. Molin. de primogen. lib. 1. c. 24. à n. 5. alt. Molin. de iustitia, tr. 2. disp. 188. ad finem, Ceuall. communium contra communes, q. 717. Cened. ad Decret. collect. 5. n. 4. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 19. n. 12. Mantic. de tacitis, & ambig. conuent. lib. 4. tit. 12. n. 6. & 15. Nicol. Garc. de benefic. p. 5. c. 9. n. 17. Viuian. d. lib. 4. c. 2. n. 26. Licèt enim iuspatronatus annexum alicui rei transeat cum vniuersali alienatione, iuxta cap. ex literis, infrà hoc tit. non tamen transit cum ea vniuersali translatione, quæ fit in fideicommissarium, prout iura sepulchrorum veniunt in vniuersali alienatione, l. si modicis 24. ff. de contrahend. empt. l. quadam 62. ff. de acquirend. rerum dominio, & tamen non veniunt in translatione vniuersali, quæ fit in fideicommissarium, l. quia perinde, §. fin. ff. ad Trebellian.

Notatur etiam hic text. ad hoc, quòd mutatione personæ dicitur alia dispositio, & alius contractus, vt per Surd. decis. 201. num. 6. Menoch. cons. 160. num. 15.

In gloss. Non debeat, 1. ibi, & nota quod iuspatronatus, &c.] Notatur ad hoc quòd iuspatronatus diuiduum est quoad commoditatem, & exercitium, secus quoad substantiam ipsius iuris, quoad quàm indiuiduum ius est, vt per Roman. sing. 559. Roch. verbo ius, quæst. 6. num. 11. Azeued. l. 9. num. 1. tit. 6. lib. 1. noua recopil.

In ead. gloss. ibi, qui si non conueniant, &c. Hanc concordiam de alternis vicibus præsentando rectorem possunt hæredes sua auctoritate absque superioris consensu, & interuentu facere, vt docent Tiraq. de iure primog. q. 27. opin. 5. n. 2. Azeued. d. l. 9. n. 2. Cened. ad Sextum collect. 7. n. 2. Et quando ius conferendi competit cuilibet in solidum, si vnus non confert, censetur consentire collationi per alterum factæ, Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 45. n. 70.

CAP.

Cap. Quæcumque. II.

Ex Concil. Tribur.

1 Episcopus quando fuerit discordia inter patronos, vt non possit Sacerdos fungi officio suo, debet præcipere vt in Ecclesia non celebrentur Missarum solemnia,& inde tollere reliquias,& claudere ostium, donec eligant vnum idoneum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan.Host. Anchar. Henric. Panorm. Beroi. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.366.* Alagona *in compend. iuris Canon.pag.506. & vol.4.repet.in iure Canon. ad lib.3.Decret.*Ioan.Crot.remissiuè Ximen *in concord. p.1.* desumitur ex Concil. Tribur.*c.32.* refertur a Burchard.*lib.5.Decret.c.224.* Iuo. *p.3.c.285.*& ab Anton. August. *collect.1. Decretal. lib.3. tit.33.c.2.*

2 Dicit hic text. quod si inter patronos sit discordia in præsentando ad beneficium vacans, potest Episcopus iubere,vt claudantur Ecclesiæ ostia,de eáque reliquiæ extrahantur,vt per Lambert. *de iurepatron.lib.2. p.2.q.1.art.31.* Iulian.Viuian. *in praxi iurispatron. p.2. lib.7.c.9.*

SVMMARIVM.

1 *Patroni si præsentando discordant, præfertur præsentatus à maiori parte, si est idoneus, & si hoc sine scandalo fieri non potest, vel patroni infra tempus debitum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.*

2 *Iuspatronatus transit ad hæredes quoscumque.*

3 *Eligentium vota si in duas partes se diuiserint in Metropolitani iudicio, præfertur qui in maioribus iuuatur studijs,& meritis.*

4 *Præsentati quando fuerunt plures à diuersis patronis, ille debet institui,qui à maiori parte, quamuis sanior non sit, fuit præsentatus.*

6 *Lite pendente inter patronos super iurepatronatus, vel inter ipsos patronos non concordantes in præsentato, si causa non finiatur inter quadrimestre elapso termino potest Episcopus prouidere inuitis ipsis patronis.*

7 *Iuspatronatus acquiritur ex reædificatione, seu refectione Ecclesiæ penitus dirutæ.*

8 *Ecclesia penitus diruta,vt illius reædificatione acquiratur Iuspatronatus, quæ dicatur, ostenditur.*

9 *Iuspatronatus non acquiritur ex argumento dotis.*

10 *Dignus præsentatus à maiori parte patronorum est confirmandus omisso digniore.*

Cap. Quoniam. III.

Ex Concil. Lateran.

1 Patroni quando dissentiunt, & diuersi diuersos præsentant, qui habet maiora merita & vota plura,præfertur, si hoc non potest fieri sine scandalo,Episcopus ordinet prout melius iudicauerit. Idem faciet vbi inter alios nascitur quæstio de iurepatronatus, quæ inter quatuor menses non definitur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect.Zabarel.Ioan.Andr. Butr.Imol.Anan.Host.Anchar.Henric. Panorm. Beroi. Viuian.*in ration. lib.3.iuris Pontif.pag.367.*Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 506. & vol. 4. repet. de iur. Canon.ad lib.3.Decretal.* Ioan.Crot. remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. *c.17.* & refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 3. tit. 33. cap.4.*

Aut hæredes eorum.] Ergo iuspatronatus transit ad hæredes quoscumque, vt per Perez *l. 1. gloss. deuan soceder,tit.6. lib.1. Ordin. pag.149.* & alios citatos *ad c.1.n.9.supr.hoc tit.* 2

Qui maioribus iuuatur meritis.] Notatur ad hoc, quòd si vota eligentium in duas se partes diuiserint, is Metropolitani iudicio præfertur, qui maioribus iuuatur studiis,& meritis,vt per Tiraq. *de iure primog. q.17.opin.3.n.2.& 3.* Conar. *in reg. peccatum, p.2.§.7. n. 3. & 4.* quo nobiliorem tenetur præficere, Tiraq. *de nobilit. c.20.n.11.* 3

Et plurimorum eligatur,& approbatur assensu.] Notatur ad hoc, quòd quando plures à diuersis patronis fuerunt præsentati, ille debet institui, qui à maiori parte fuit præsentatus, vt per Paul. de Cittadinis *in tract.huius tit.part.6.q.27.* Mantic. *decis.86.*Seraphin. *decis.875.* Rot. *decis.202.& decis.625. n.2.& 3.* apud Farin.*p.1.recent.*Aloys.Ricc.*in praxi resolut.173.* Marc. Antonin.*variar.resolut.lib.1.resolut.104.n.1.* quos refero *de offic. & potest.Episc. p.2. alleg.72.n.197.* & me citato *in hoc loco,* Massobr. *in praxi habendi concursum, prælud.7.dub.22.n.12.* secundùm Roman. impress. nec est necesse institutionem fieri à saniori,Roch.*in tract. huius tit.verbo honorificum.q.59.* Lambertin. *eod.tract. lib.2.c.3.q.4.art.9.*Si vero à maiori parte electus fuerit indignus, à maiori verò præsentatus dignus sit,is vltimus admitti debet ad beneficium, Rot. *d. decis.625. num. 3.* quia præsentatione indigni scienter facta à maiori parte patronorum totum ius deuoluitur ad præsentatum à minori parte, eadem Rot. *decis. 568. num.2.* vbi declarat procedere vbi præsentatio fit à pluribus patronis vti singulis, non autem à collegio, vel vniuersitate,est apud Farin. *p.1.recent.* Et facienda est comparatio numeri ad numerum, ad hoc vt præsentatus à maiori parte possit institui, dummodo sit idoneus, Roch.*d.verbo honorificum.q.58.* Lambert.*q.4. art.2.*cùm dicatur præsentatus à maiori parte patronorum,qui plures habet voces, Abb.*hic n.13.* Lambert. *lib.1.p.1.art.26.* Roch. *verbo ipse,vel is,n.6.* Rot.apud Farin. *decis.146. n.3. p.1. recent.* Non autem facienda est comparatio zeli ad zelum, seu meriti ad meritum. Roch.*d. verbo honorificum.quæst.15.* Lambertin. *d.q.4. art.2.* 4

Notatur ad hoc,quòd in pluribus patronis præsentibus ad beneficia omnes debent in tali præsentatione resoluenda conuocari,& congregari, ad hoc vt plurimum voluntas paucioruni voluntati præferatur,vt per Farin.*in praxi crimin.p.1.q.14.n.8.* 5

Infra quatuor menses non fuerit diffinitum.] Notatur ad hoc, quòd pendente lite inter patronos super iurepatronatus si causa non finiatur intra quadrimestre, elapso termino potest Episcopus prouidere inuitis ipsis patronis,vt per Tiraq.*de retractu lign.§.11.glos.10. num.37.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst 7. n.13.* optimè Zerol. *in praxi Episcop.p.1. verbo iuspatronatus, §.5.* Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr.11.cap.13.num.486.* cum quo declaraui *ad c. cum propter 27. num.2.infr. hoc tit.* vbi sedet hæc materia. Idem pariter dicendum videtur, quando lis est inter ipsos patronos non concordantes in præsentato, quia tunc ex deuolutione Episcopus confert.Iul. Viuian.*in praxi iurispatr.part.2. lib.7. c.3. num.7.* Zerol. *in praxi Episcop. d. §.5.* vbi etiam resoluit quòd si controuertatur inter fiscum Episcopi prætendentis Ecclesiam vacantem pertinere ad meram collationem Episcopi, & esse liberam, & ipsos patronos prætendentes ius 6

ius præsentandi, vel iuspatronatus ad eos pertinere, tunc durante lite Episcopus nō potest prouidere inuitis patronis, sed ponet œconomum in d. Ecclesia quousque sit terminatum negotium, refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 72. à n. 148.* Et textum *in præsenti*, inducentem deuolutionem quando est lis inter patronos tanquam exorbitantem, & rigorosum non extendi ad litem inter præsentatos censuit Rot. *decis. 586. n. 7.* apud Farin. *in collect. 1. nouissimarum.* Nec etiam extenditur stante lite inter patronos, & inter præsentatos, Ioan. Andr. *in c. cum vos, n. 2. vers. vnde iura. de offic. ordinar.* vbi etiam Butr. *n. 7. vers. iura ergo*, & Imol. *n. 7. vers. nec obstat*, Lap. *alleg. 78. n. 15.* Rot. apud Farin. *decis. 81. in fine, p. 1. recent.*

7 In gloss. *Fundatores*, ibi, *quod intellige cum omnino non est destructum*, &c. Notatur ad hoc, quòd iuspatronatus acquiritur ex reædificatione, seu refectione Ecclesiæ penitus destructæ, seu dirutæ, itavt noua consecratione indigeat, minimè autem patronus efficitur reficiens Ecclesiam non penitus destructam. vt per Abb. *hîc n. 1. & 11.* & Beroi. *n. 56.* Roch. *de iurepatronatus, in verbo construxit, n. 12.* Ias. *in l. 1. §. si quis ædificium, n. 4. de noui oper. nuntiat.* Bursat. *consil. 310. à n. 3. vol. 3.* Staphil. *de literis gratiæ, tit. de modo, & forma impetrandi, §. sequitur videre, n. 6.* Lambertin. *in tract. huius tit. lib. 1. p. 1. q. 6. princip. art. 3.* Menoch. *cons. 90. n. 27. & cons. 326. n. 5. cum seqq.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo iuspatronatus, §. 2. ad finem*, Spin. *in speculo testament. glos. 4. princip. num. 28.* Rot. *decis. 306. à n. 3. vol. 3. diuers.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 19. q. 10.* Seraphin *decis. 518. & 907.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 5. collect. 1559.* Nicol. Garc. *d. c. 9. n. 51.* & plures per me citatos *ad alleg. 70. num. 6.* Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 11. cap. 13. n. 337.* me citato *in hoc loco*, Massobr *de prælud. 7. d. 22. n. 6.* Viuian. *in praxi iurispatron. lib. 2. c. 4. n. 6. in nouiss. impress.* Rot. *in Mutinen. plebis, seu iurispatronatus 21. Februarij 1625.* coram Reuerendiss. D. meo Coccino Decano, benè Steph. Grat. *discept. forens. c. 177. n. 26.* vbi dicit quòd ad acquirendum iuspatronatus ex reparatione requiritur totalis restauratio ipsius Ecclesiæ funditus dirutæ, vnde Rot. *d. decis. 306.* & Bursat. *d.*

8 *cons. 310. n. 6.* ac Campan. *d. c. 13. n. 339.* dicunt Ecclesiam adeo dirutam indicari, vt reædificata dicatur, & iuxta prædicta acquisitum iuspatronatus, si noua indigeat consecratione, per *c. de fabrica, de consecrat. dist. 1.* Vbi verò Sacra ædes penitus collapsa reædificata fuerit ab alio ex eadem materia, qua fuerat confecta, licèt nullum sibi quærat patronum, nihilominus prior patronus amisit ius suum ex hac gloss. & Azor. *citato loco*, quia pereunte re petit vsusfructus, & quodvis aliud ius super ea re existens, & obligatio semel extincta nō

9 reuiuiscit, *l. res, §. aream, ff. de solut.* Sic etiam ex argumento dotis non acquiritur iuspatronatus, cùm necesse sit Ecclesiam totam suam dotem amisisse, & sic fuisse reductam de esse ad non esse, vt ex constitutione alterius nouæ dotis illud acquiratur. Gonzal. *reg. 8. Cancel. glos. 18. n. 53.* Steph. Gratian. *d. c. 177. num. 24. & 25.* Campanil. *d. cap. 13. num. 340.* nouè Ioan. Anton. Massobr. *in praxi habendi concursum ad parochiales, prælud. 7. dub. 13.*

10 In gloss. *Qui maioribus*, ibi, *sed videtur sufficere si sit idoneus, dum tamen habeat maiorem partem.* Notatur ad hoc, quòd dignus præsentatus à maiori parte patronorum est confirmandus emisso digniore, vt per Perez *l. 2. vers. hoc tamen, tit. 6. lib. 1. Ordin. pag. 151.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 5. n. 46.* Rot. *decis. 202.* apud Farin. *p. 2. recent.*

SVMMARIVM.

1 *Patroni laici, qui clericos instituunt, & destituunt in Ecclesiis etiam patronatis, vel bona ipsarum aliter administrant, excommunicantur, & clerici, qui institutionem laicorum recipiunt, communione priuari debent.*

2 *Instituendi ius acquiri potest laico priuilegio Papæ, seu consuetudine, aut præscriptione temporis immemorialis si fuerit per Papam approbata.*

3 *Instituere habens si fiat patronus, vel ex iure deuoluto debeat beneficium conferre, nunquid hæc vnico actu expediri possint, remissiuè.*

4 *Verbum,* priuetur, *an importet latam sententiam, vel ferendam remissiuè.*

Cap. Præterea, j. IV.

Patroni laici, qui sine auctoritate Episcopi instituunt clericos, vel remouent, vel bona Ecclesiastica pro sua voluntate distribuunt, sunt excommunicandi. Item clericus, qui recipit Ecclesiam per laicos sine auctoritate Episcopi est priuandus communione, & à ministerio Ecclesiastico, & ab ordine deponi debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 368.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 507.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Concil. Lateranen. sub Alex. III. *c. 14. §. præterea*, refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 33. c. 5.* 1

Quia in tantum quorundam laicorum, &c.] Aduerte ius instituendi acquiri posse laico priuilegio Papæ, seu consuetudine, aut præscriptione temporis immemorabilis, si fuerit per Papam approbata, Lambertin *in tract. huius tit. lib. 2. p. 3. q. 1. art. 11. & 12.* Iulian. Viuian. *in praxi iurispatron p. 2. lib. 12. c. 3. n. 7. & 8.* Vtrùm autem habens instituere si fiat patronus, vel ex iure deuoluto habeat beneficium conferre, nunquid hæc vnico actu expedire possit? vide per me dicta *de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 72. n. 196.* 2 3

In gloss. *Communione priuetur*, ibi, *& ita non est ipso iure suspensus*, &c. Vide tamen quæ circa verbum illud *priuetur*, tradunt Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 176.* Melch. Phœbos *Lusit. decis. 88. n. 12.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo verbum, n. 23.* Sayr. *in claui Regia, lib. 3. c. 8. n. 22.* & alij citati *ad c. clericis 5. ne clerici, vel monachi.* 4

SVMMARIVM.

1 *Patronus laicus si successiuè præsentat duos, & secundus instituitur ab Episcopo, valet institutio. Patronus non potest clerico, vel alteri Ecclesia conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.*

2 *Patronus laicus potest variare, & qualiter huiusmodi variatio fieri possit, ostenditur.*

3 *Ius in re per præsentationem non acquiritur, sed ad rem.*

4 *Ius ad rem vt acquiratur præsentatio debet fieri coram habente instituere.*

5 *Præsentati quando sunt plures per hanc præsentationem nullus acquirit ius ad rem.*

6 *Iuspatronatus donari non potest ab eo ad quem illud non spectat.*

7 *Nemo dat, quod non habet.*

Cap.

Cap. Quod autem. V.

Adrian. III.

1 PAtronus si præsentat idoneum pro Ecclesia, & Episcopus illud non admittit, si deinde præsentat alium idoneum, & Episcopus admittit, primus præsentatus, minimè tamen admissus, non potest agere, nec est præferendus, quia ante approbationem Episcopi, non est rata præsentatio, & melior est conditio possidentis. Item laicus patronus sine consensu Episcopi non potest Ecclesiam donare alicui Clerico, vel collegio, & si daret, donatio non teneret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Bero. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 507. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 369. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 7. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 15. *c.* 1. §. *quia autem.*

2 *Et postmodum alius idoneus præsentatus*, &c.] Ergo patronus laicus potest variare, vt per citatos *in meo tract. de officio, & potestate Episcop. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 151. Quæ quidem variatio fieri potest duobus modis, primo vnico contextu plures præsentando vt is instituatur quem Episcopus elegerit, *Clem. si plures*, vbi gloss. & Doctores, *hoc tit.* Secundo modo potest fieri plures ordine successiuo præsentando, & sic diuersis temporibus, vt *in hoc text.* ita Lambertin. *in tract. huius tit. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 7. *art.* 21. & sic variando patronus non recedit, sed accumulat, ac in dubio præsumitur cumulatiuè præsentasse, si secundò præsentet, nam si priuatiuè absque causa permissa præsentaret, non audiretur, Roch. de Curte *in tract. huius tit. verbo honorificatum*, *q.* 13. Lambertin. *vbi supra art.* 22. Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p.* 3. *alleg.* 72. à *n.* 158. Vnde notari solet hic text. ad hoc quòd postquam res non est integra, & sic post acceptationem, & quando iam est ius quæsitum nominato, non est licita variatio, vt per Girond. *de priuilegiorum, & exempt. explic. n.* 712. & *seq.*

3 *Quoniam antequam præsentatio*, &c.] Notatur ad hoc, quòd per præsentationem non acquiritur ius in re, sed ad rem, vt per Roch. *in rubr. huius tit. in princ. n.* 8. & *in verbo ius, q.* 4. Flamin. *de resignat. lib.* 2. *q.* 23. *n.* 12. & *lib.* 7. *q.* 1. *n.* 79. *cum seqq.* Prax. Episcop. *verbo ius ad rem*, §. 2. *p.* 1. Seraphin. *decis.* 1238. *n.* 4. Rot. *decis.* 546. *num.* 2. apud Farin. *in collect.* 1. *nouissimarum*, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 15. §. 2. *n.* 1. Iulian. Viuian.

4 *in praxi iurispatron. p.* 2. *lib.* 8. *c.* 8. *in princ.* quod quidem ius ad rem, vt acquiratur præsentato, debet fieri coram habente instituere, gloss. *verbo præsentari*, *in Clem. dudum, de sepult.* & post Mil. Lap. Roch. Lambert. & alios Rota *in vna Ostorien. capellæ*, 17. *Nouembris* 1600. coram D. Iusto, vbi etiam dictum fuit non requiri admissionem superioris, Aloys. Ricc. *p.* 5. *col-*

5 *lect.* 1661. Quando autem plures sunt præsentati, per dictam præsentationem nullus acquirit ius ad rem, Mohedan. *decis.* 1. *n.* 2. *de præbend.* quem refert Mar. Antonin. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 104. *n.* 16. Aloys. Ricc. *d. collect.* 1661. *vers. intellige secundò*, & *in vers. seq.* dicit quòd quando qui est præsentatus à quibusdam patronis, alius ab aliis in æquali, & pari numero, vt vnus istorum dicatur habere ius ad rem, requiritur maior pars votorum.

6 *Quia non pro dato habetur*, &c.] Notatur ad hoc, quòd iuspatronatus donari non potest ab eo, ad quem illud non spectat, Rota apud Farin. *decis.* 102. *n.* 2. *p.* 1. *recent.* nemo enim dat, quod non habet, vt per Surd. *cons.* 194. *n.* 17. & *cons.* 247. *n.* 10. & *cons.* 265. *n.* 6. Cæsar. Angel. *de contradictore legitimo*, *q.* 8. *n.* 28. Anton. Monach. *Bonon. decis.* 19. *n.* 4. Franc Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 10. Cardin. Tusch. *tom.* 2. *litera D. conclus.* 10. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 390.

SVMMARIVM.

1 *Patronus de per se vendens iuspatronatus in pœnam excommunicationis incurrit, & illo cum emptore priuari debet*, & n. 2.

3 *Spiritualium in restitutione si constet quem iniustè possidere, poterit iudex ex officio eum spoliare.*

4 *Iudex in notoriis potest inauditam partem spoliare.*

Cap. Quia. Clerici. VI.

IVspatronatus emens, vel alio modo acquirens vt præsentet suos filios, vel nepotes, illo iure spoliari debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 370. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 508. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 8. & est post Concil. Lateran. *p.* 16. *c.* 4. 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Spin. *in speculo testam. gloss.* 4. *princ. n.* 109. Viu. *in praxi iurispatron. p.* 1. *lib.* 4. *c.* 5. *n.* 5. Rot. apud Farin. *decis.* 303. *n.* 4. & 5. *p.* 2. *recent.* faciunt quæ Soar. *de Relig. tom.* 1. *tr.* 3. *lib.* 4. *de simonia*, *c.* 28. *n.* 5. & alia *ad cap de iure* 16. *hoc tit.* Hodie ex nouo iure Concil. Trid. *sess.* 25. *de reformat. c.* 9. *vers. hoc edictum*, excommunicari debent si personæ singulares vendiderint; si verò vniuersitates sint, interdicto subiici, ac proinde dicto iurepatronatus ipso iure priuari, vt referunt Vgolin. *de offic. Episcopi*, *c.* 15. §. 1. *n.* 3. & ego ipse in simili *tract. part.... alleg.* 71. *n.* 35. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 13. *n.* 510. Quæ quidem procedunt vbicunque vnus esset patronus, & is ob dictam venditionem spoliatus fuisset iurepatronatus, nam si plures fuissent patroni, non remanet beneficium liberum, sed locum spoliati assumeret Episcopus, qui illius partes fungens, præsentaret coram se ipso, vt tenet Lambertin. *in tract. huius tit. lib.* 3. *q.* 8. *art. vlt.* Verùm Cantera *in suis quæst. crimin. c.* 1. *n.* 50. Socin. iun. *cons.* 51. *n.* 6. *vol.* 2. Peregrin. *de iure fisci*, *lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 72. Bajard. *ad Clar. lib.* 5. *q.* 78. *n.* 26. Sanch. *in præcepta Decalogi*, *lib.* 2. *c.* 19. *n.* 17. simpliciter loquentes aiunt præsentandi ius eo casu compatronis ipsis competere, si patronatus sit ad hæredes transiturus; secus verò si virtute institutionis ad aliquem deuolueretur, siquidem tunc viuente tantum condemnato si vacaret, Ordinarius conferret, vel nominatus ab instituente, vel ipsius hæredes. 2

Comparant, &c.] Notatur ad hoc, quòd iuspatronatus per Clericos comparari, seu aliter acquiri non potest, vt comparantium, seu acquirentium filij, vel nepotes in Ecclesiis patronatus præsententur, vt per gloss. *verbo comparant*, Innoc. *in princ.* Butr. & Abb. *n.* 3. Anchar. *num.* 1. & alij *in præsenti.* Lambertin. *in tract. huius tit. lib.* 1. *part.* 1. *q.* 5. *art.* 1. & 2. Hippol. *sing.* 195. Syluest. *verbo iuspatron. num.* 6. Roland. *cons.* 47. *n.* 61. *lib.* 1. Cùm enim in comparatione iurispatronatus ad effectum vt acquirentes filios, vel nepo- 3

Ff 4 tes

tes suos in Ecclesiis patronatis possit præsentare, vitium ambitionis notabiliter appareat, & prædictum vitium, maximè in personis Ecclesiasticis reprobetur, iuxta reg. text. *in Clem. 1. in princ. de renuntiat.* propterea text. hic tali ratione fundatus in præsenti decisione quamcunque prædicti iuris acquisitionem etiam aliàs licitam ad prædictum effectum factam reprobauit, quod quidem apertè colligitur ex verbis huius text. ibi, *vt postmodum eorum filij*, &c. quæ verba apertè denotant illam acquisitionem iurispatronatus *in hoc text.* reprobatam esse, quæ principaliter facta est ad prædictum effectum, aliàs enim non erat cur à Romano Pontif. referrentur, ac subinde siue licita, siue illicita aliàs propter vitium ambitionis reprobata est per text. *in præsenti.*

3 *Appellatione postposita spoliando.*] Notatur ad hoc, quòd in restitutione spiritualium, si constet quem iniustè possidere, poterit iudex ex officio eum spoliare, vt per D. Barbos. quia ita hunc text. intelligit *in l. si de vi, n. 138. cum seq. ff. de iudic.*

4 Notatur etiam ad hoc, quòd iudex in notoriis partem inauditam potest spoliare, vt per Hippol. *singul.* 195. Rebuff. *in l. quod iussit, not. 1. n. 62. ff de re iudic.* D. Barbos. *in d. l. si de vi, n. 126. & 140.*

Spoliando.] Collige ex text. Clericos ementes, vel etiam iusto aliàs titulo acquirentes iuspatronatus cum intentione, & ad effectum vt illorum filij, seu nepotes in Ecclesiis præsententur ab eodem, iurepatronatus esse spoliandos, vt per Abb. *hic n. 2.* Paul. de Citadin. *in tract. de iurepatr. p. 1. q. 4. ante fin.* Lambertin. *simili tract. lib. 1. p. 2. q. 5. art. 2.* vbi *n. 3.* post gloss. *hic verbo spoliando*, & Abb. *n. 4.* intelligit verbum, *spoliando*, in hac decisione stare in sua proprietate, eo quod acquirentes iuspatronatus actum à iure interdictum fecisse reputantur, & ita nulliter, vnde sicut de pacto processerunt, ita conueniens est vt etiam de facto per Episcopum spoliari possint, quasi velint non esse opus iudicium intentare, provt etiam in actibus notoriè iniustis iudex extraiudicialiter procedere potest. Vtrùm prædictus intellectus nequaquam sustineri potest, conuincitur enim manifestè quia supponit omnes taliter acquirentes iuspatronatus in hoc text. nulliter, & de facto aliàs processisse, quod planè falsum est. Quare videtur dicendùm verbum hoc, *spoliando*, importare priuationem mediante actu iudiciali, itavt lata sententia aliquando declaratoria provt in emptore, aliquando condemnatoria, provt in aliter acquirente per titulum aliàs iustum, iuspatronatus cum effectu amittatur, aduertit eleganter Lambert. *d. q. 5. art. 21.* arg. text. *in cap. quod à te 3. de Clericis coniug.*

5 In gloss. *Filij*, ibi, *filios autem satis credo quod possit præsentare.* De hoc dixi *ad cap. consuluit 15. infr. hoc tit.*

In gloss. *Spoliando*, vlt. ibi, *sed cui applicabitur? potest dici quòd Ecclesiæ*, &c. Notatur ad hoc, quòd facta venditione iurispatronatus Ecclesia patronata libera remanet, vt per Roch. *verbo ipse, vel is, q. 25. n. 5.* Lambertin. *lib. 1. p. 2. q. 5. art. 1. n. 3.* Nec refragatur quia donatio iurispatronatus similiter ipso iure nulla est, si sine Episcopi consensu laico per patronum facta sit, iuxta text. *in cap. illud, hoc tit.* sicut & venditio, vt tenet *gloss. vltim. in cap. de iure, infr. hoc tit.* vbi addidi, & tamen constat Ecclesiam statim liberam non remanere, sed potius patronum adhuc posse cum eiusdem Episcopi requisito consensu iterum iuspatronatus donare; satisfit enim si dicas in prædicta donatione simoniam non dari, quemadmodum reperitur in venditione iurispatronatus, qua stante propter iniuriam factam Ecclesiæ patronatæ iuspatronatus amittitur, quo amisso Ecclesia consequitur libertatem.

SVMMARIVM.

1 *Iuspatronatus consistens in aliqua vniuersitate bonorum etiam temporalium transit bonis venditis, permutatis, vel aliter alienatis in acquisitorem absque Episcopi approbatione*, & n. 2.
3 *Iuspatronatus consistens in aliqua villa, vel castro dato in dotem cum ea villa, seu castro transit in maritum.*
4 *Iuspatronatus an transeat in conductorem castri, vel villa vbi illud est, ostenditur.*
5 *Hæreditate vendita, in qua consistit iuspatronatus, in emptorem illud transit.*
6 *Curator hæreditatis iacentis potest præsentare ad beneficium iuspatronatus dictæ hæreditatis.*
7 *Iuspatronatus in vsufructuarium vniuersitatis bonorum transit.*
8 *Sequestrata villa vel castro, in quibus consistat iuspatronatus, si durante sequestro vacauerit beneficium, sequester ad illud præsentari potest.*
9 *Publicato castro, seu villa ob delictum patroni delinquentis, cui consistebat iuspatronatus annexum, illud accessoriè publicatur.*
10 *Iuspatronatus personale, & de per se principale, & distinctum non includitur in confiscatione bonorum.*
11 *Præsentatio iurispatronatus si lite mota sit facta, differri debet institutio.*
12 *Fœmina potest habere iuspatronatus.*
13 *Præsentatus est ab eo, qui erat in quasi possessione præsentandi, cum bona fide amoueri non debet, etiam si deinde constet patronum illum non esse verum patronum.*

Cap. Ex literis. VII.

IVspatronatus transit cum vniuersitate nisi specialiter excipiatur, etiamsi vniuersitas detur conductori solum ad formam, id est, quoad vtile dominium, vnde si conductor præsentat ante motã litem super iurepatronatus præsentatio tenet, post motam litem nihil innouandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Bero. Cened. *collect. 5.* Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 370. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 508. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 33 c. 9.* & est post Concil. Later. *p. 5. c. 4.* 1

Hanc eand. concl. ex hoc text. desumunt Lambertin. *de iurepatr. lib. 1. p. 2. art. 1. in fine, & art. 2. in fin. q. 5. princ.* Couar. *var. lib. 2. c. 18. n. 8.* Caualcan. *decis. 31. à n. 16. p. 5.* Gregor. *l. 86. verbo tal villa, tit. 18. p. 3.* Menoch. *consf. 90. n. 118. & 125.* Cened. *ad Decret. collect. 5.* Mantic. *decis. 140. n. 2.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 620. n. 6.* Card. Tusch. *lit. I. concl. 612. in fin.* Iulian. Viuian. *in praxi iurispatron. p. 1. lib. 4. c. 1. n. 2.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 3. cap. 9. num. 11.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 20. q. 8.* Mar. Antonin. *var. resol. lib. 1. resol. 40. num. 5. resol. 60. num. 13. & resol. 103. num 22.* Aloys. Riec. *in collect. decis. p. 5. collect.* 1679. Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 11. cap. 13. num. 343.* Lambertin. *in tract. huius tit. lib. 1. p. 2. q. 5. art. 11. cum seqq. & art. 5. & 6. q. 8. art. 1.* Menoch. *de arbitr. q. 14. à n. 49.* D. Barbos. *in l. diuortio §. si vir, n. 56. ff. solut. matrim.* Intellige siue res principalis, cui annexum est iuspatronatus, sit vniuersitas bonorum, siue sit res particularis, dummodo tamen ita inseparabiliter 2

liter adhæreat, vt rem illam quasi suum principale sequi dicatur, qui quidem intellectus apertè colligitur ex hoc text.ibi, *villa in qua Ecclesia sita est*, quibus verbis apparet iuspatronatus, de quo hic, annexum, & accessorium fuisse fundo, in quo Ecclesia fuerat ædificata: nam cùm in hoc text. partium intentio sit villam transferre in totum per illam concessionem factam ad firmam, veluti translato principali, dicit Pontifex iuspatronatus veluti accessorium transferri, quod necessariò sequi debebat naturam sui principalis, cui inseparabiliter adhærebat, ex *reg. accessorium, lib.6.* Vnde conuincitur sententia communis Doctorum facientium distinctionem inter vniuersitatem bonorum, in qua iuspatronatus existit, & inter rem aliquam particularem, cui adhæret, ita vt in priori casu translata prædicta bonorum vniuersitate transeat iuspatronatus, minimè verò in posteriori, prout in specie tenent D D. communiter *in præsenti*, & Roch. *verbo ipse, vel is, q.22. à n.41.* plures, quos refert, & sequitur Lambertin. *lib.1.p.2.q.5. art.11.n.5. & art.17.* Conar. dicens communem sententiam *lib.1. var. c.13. n.3.* Intellige etiam vbi bona & iuspatronatus habent quidem connexionem inter se, non tamen iuspatronatus cohæret bonis, sed potius bona cohærent ipsi iuripatronatus, vt dum quis instituit iuspatronatus hoc pacto, vt ipse possideat bona, cum hoc tamen onere vt consulat necessitati, & egestati Ecclesiæ cum opus fuerit, quia tunc bona iurispatronatus vendi, & in alium transferri possunt, dum possidens illa bona potest aliquos fructus in sui vtilitatem conuertere, seu dum supersunt aliqui fructus præter illos, qui in vtilitatem Ecclesiæ conuertendi sunt, ità Soar. *d.lib.4. cap.28. num.22.* Filliuc. *tract.45.c.6.q.6. num.15.*

Illud tamen obseruari oportet, bona iurispatronatus carius vendi non posse ob iuspatronatus illis annexum, quia ipsum ius est spirituale, ac proinde non est pretio æstimabile, sed ipsa bona sunt pretio æstimabilia, quæ exinde vendi possunt quantum ex se æstimentur, non habita ratione iurispatronatus, alioquin ipsum ius vendi censeretur, ita Vgolin. *de simon. tab.1. cap.49. §.2. num.15.* Soar. *de Relig. tom.1. lib.4. de simon. cap.28. num.13.* Bonacin. *de simon. q.4. §.11. num.5.*

3 Vnde ex desumpta conclusione huius text. iam primò infertur iuspatronatus consistens in aliqua villa, vel castro dato in dotem, cum ea villa, seu castro transire in maritum, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, §.43. à princ.* Baeç. *de decima tutorum, cap.23. num.19. & in tract. de non meliorandis filiabus, c.26. num.1.* Tiraquel. *post leges connub. gloss. 9. num. 7.* Molin. *de primog. lib. 1. c. 24. num.3.* Menoch. *cons.66. num.27.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. si vir, num.55. cum seqq. ff. soluto matrim.* Mantic. *decis. 140. num.2. & 13.* Viuian. *d.lib.4. c.7. num.6.* quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. part.3. alleg.71. n.38.* latè Nicol. Garc. *d.c.9. num.14. cum multis seqq.* præcipuè ad illam quæst. nempe villa in dotem data, in qua est iuspatronatus, quod cum ipsa transit, ad quem spectet ius præsentandi, maritóne, an verò vxori? & multis per eum citatis addo Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.12. tit.20. à n.20.* & Campanil. *d.c.13. num.362.* Huius quidem illationis principale fundamentum est, quia negari non potest iuspatronatus annexum rei transire in illum, in quem eiusdem rei dominium, vel saltem possessio transfertur, vt fatentur scribentes in hoc text. & DD. *suprà citati*, constat autem dominium rei dotalis sicut illius possessionem per matrimonium in maritum transire, *l. doce ancillam, C. de rei vendicat.* & docent Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, à num. 249. ff. de liberis agnosc.* Gom. *l.50. Tauri, num.33.* D. Barbos. *in l. dotalem, ff. soluto matrim. à num.1. & 4.* Si ergo iuspatronatus, & illius dominium, seu possessio transit in maritum, necessariò dicendum est, quod virtute illius poterit maritus præsentare, ne aliàs dicamus manente Ecclesia patronata deficere præsentationem ad illam, vt in terminis concludit D. Barbos. *in d. §. si vir, num. 57.* Accedit quia dato matrimonio fructus dotis ad maritum spectant, iuxta reg. text. *in d. §. si vir*, à qua regula potestas præsentandi excepta non reperitur, cùm fructus iurispatronatus esse dicatur, *gloss. vlt. in cap. cum Bertoldus, de re iudic.* Et hæc est communis, & verior sententia, quidquid dicant Abb. *in cap. vlt. num.8. de concess. præb.* Ias. *in d. §. si vir, num.7.* Felin. *in cap. cum olim, de maior. & obed. & in cap. causam, quæ, num.8. de præscript.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo cætera bona, num. 37.* Vnde iam apparet quàm frustratoria sit dubitatio, in qua torquentur DD. vtrùm concurrente viro & vxore ad præsentandum, quæ præsentatio sit præferenda? de qua agit Abb. *in d. num.8.* Lambertin. *d.lib.1. part.2. quæst.10. art.2. & 3.* Tiraquell. *post leges connun. gloss. 9. num. 6.* Siquidem ex prædictis soli marito ius præsentandi competere constat, vnde non solùm præsentatio illius præferenda est, sed & alia per vxorem facta nequaquam admittenda.

Secundò infertur in conductorem castri, aut villæ, 4
vbi est iuspatronatus, illud transire, quod & clarè annuere videtur hic text. dum ait iuspatronatus transire in conductorem villæ datæ ad firmam; verùm in explicando an hoc solùm procedat in conductione ad longum tempus, an etiam in illa, quæ ad modicum fit, mirè variant Doctores. Nam Abb. *in præsenti, n.5.* sub distinctione rem componit, dicens illationem procedere, vbi locatio ad longum tempus facta cernitur, ex aduerso verò adducta per Doctores contrarium tenentes, si ad modicum, sequuntur Caballin. *milleloq.145. incip. Ius præsentandi, num.3. part.1.* Spin. *in speculo testam. gloss.4. num.119.* Cened. *ad Decretal. collect.5. num.10.* Palat. *in repet. cap. per vestras, §.43. col.3.* Roch. *verbo ipse vel is, q.26. n.54.* Lambert. *lib.1. part.2. quæst.8. art.2. in princ.* Molin. *de primog. lib.1. c.24. à num.2.* latè Menoch. *cons.90.* fatetur D. Barbos. *in l. diuortio, §. si vir, num.58. ff. soluto matr.* Pro quibus facit efficaciter, quia locatio ad modicum tempus nullum dominium, nullámve possessionem transferre solet, docet Iurecons. *in l. non solet, ff. locati*, iuncta *l. genere 3. ff. de acquir. possess.* sicut transfert locatio ad longum tempus, vt probat text. *in l.1. §. quod autem, ff. de superficieb.* constat manifestè istum text. agere de locatione ad longum tempus, id enim importat concessio ad firmam, vt tradit Bart. *in l.1. num.8. C. de iure emphyt.* eo quòd inspecta lingua Anglicana talis conuentio sic appellata significat annuum censum, & vti talis censetur facta ad decennium, & importat alienationem, quod quidem mihi videtur probare text. *in c.2. de loco*, dum *in fine*, inquit ad firmam concedi posse decimas, de quibus *ibi* agebatur, ita vt ad alienationem non videatur extendi, sic planè innuit contractum illum ad firmam se alienationem importare: Deinde faciunt huius text. verba, ibi, *vel antequam*, &c. quibus vult. text. quòd si præsentatus à milite præsentatur antequam esset suborta controuersia inter militem & Abbatissam, ille præualeat in Ecclesia, etiamsi prædicta Abbatissa obtineat, quod quidem fieri non poterat casu, quo per solam locationem, de qua *hic*, resultet sola detentio; qualis resultat ex locatione ad modicum tempus, sed quia possessio in eundem militem translata fuit, iuxta text.

in

in c. consultationibus, infr. hoc tit. & in cap. querelam, de elect. ideo necessariò text. hic supponit prædictum militem non conduxisse villam ad modicum tempus, sed ad longum, aliàs non esset possessor, vt text supponit, sed solum detentator, vt probat text. in l. malè agitur, C. de præscript. 30. cuius præsentatio præualere non poterat, iuxta text. in d. cap. consultationibus. Non defuère tamen qui absolutè tenuerint iuspatronatus annexum villæ, vel castro in his terminis transire solummodo cùm datur in emphyteusim, vel feudum, cuius opinionis Auctor est Paul. de Castro cons. 262. incip. Venerabilis vir, vol. 1. vbi num. 2. asserit text. in præsenti, procedere, vbi translatum est vtile dominium, scilicet cùm datur in emphyteusim, vel in feudum, explicans illud verbum, ad firmam, de emphyteusi, & hæc Pauli de Castro opinio indicatur communis, teste Roch. in tract. huius tit. verbo ipse, vel is à quo, in 26. quæst. propè n. 58. & Lamber in in simili tract. art. 2. q. 8. princ. part. 1. lib. 1. Ioseph. Ludou tom. 3. commun. opinion. sub hoc tit. concl. vnic. vers. acquiritur etiam, pag. 534. col. 2. Ego tamen nec vni, nec alteri assentior opinioni, sed in eam fortasse sententiam deflecti posse sentio, vt contractus iste ad firmam de quacunque locatione, & affictu concesso, quamvis breui intelligatur, cum dispositio huius text. militet etiam vbi castrum, seu villa locata fuit ad modicum tempus, atque ideo illius conductor tanquam patronus beneficij existentis in eodem castro, valeat præsentare si illius vacatio contingat in tempore conductionis, per ea, quæ in hoc propositum tradit Campanil. d. cap. 13. num. 358. & ante illum videtur sentire gloss. hic verbo, ad firmam, ibi, dicunt quidam, &c. sequitur Hostiens. col. vlt. & apertiùs Zabarel. quæst. 1. in fine. Pro quibus vrget, quia per locationem ad modicum tempus transit commoditas ipsius rei locatæ in ipsum conductorem, ita vt illi liceat vti frui re conducta probat text. in l. ex conducto 16. in princ. ff. locati, tradit Bart. in l. 1. §. 1. ff. illo tit. & in l. 1. n. 3. C. de iure emphyt. vnde dicendum videtur transire ius præsentandi, seu præsentationem, quæ est commoditas, vel quidam fructus iurispatronatus iuxta doctrinam glos. receptæ, verbo Capitulo, ad finem, in c. cùm olim, de maior. & obedient. glos. vlt. in cap. cùm Bertoldus, de re iudic. Facit etiam quòd quemadmodum iuspatronatus est spiritualibus annexum, ita etiam ius decimandi, & spiritualibus coniungitur, vsque adeo vt laici respectu illius dicantur habere incapacitatem, probat text. vbi omnes in cap. causam, quæ, de præscript. & constat per locationem beneficij etiam ad modicum tempus factam ius decimandi transire, & posse conductorem decimas percipere, vt probat text. vbi Abb. n. 3. in d. c. 2. de locato, & in cap. vlt. ne Prælati vices suas, Tiraq. de retractu tit. 1. §. 1. gloss. 7. n. 51. Duen. reg. 249. Rebuff. de decimis, q. 10. n. 34. vnde similiter non inconuenit quòd conductor, etiamsi laicus sit, mediante locatione rei temporalis principalis iuspatronatus eidem rei annexum retineat, & illius fructus, hoc est, præsentationes percipiat, ex quibus hæc sententia defendi potest, prima tamen receptior est, & forsan melioribus nititur fundamentis.

5 Tertiò infertur hæreditate vendita, in qua consistit iuspatronatus, in emptorem illud transire, vt per Cou. lib. 2. var. c. 18. num. 8. Roch. in tract. huius tit. verbo ipse, vel is, quæst. 22. num. 40. Lambert. in simili tract. p. 2. lib. 1. q. 5. art. 15. Molin. de primog. lib. 1. c. 24. num. 25. Gregor. & Humad. l. 8. tit. 15. part. 1. Bernard. reg. 401. Ioan. Garc. reg. 341. Emman. Costa in cap. si pater, de testam. lib. 6. p. 2. verbo Trebellianice, n. 7. Mozz. de contract. lib. tit. de empt. & vendit. §. de natural. empt. vendit. n. 41. vers. sed quæro, Ioseph. Ludou. comm. tit. de iurepatr. concl. vnic. vers. declaratur secundò, cum seqq. Aloys. Ricc. d. collectan. 1679. vers. infero. Salazar. de vsu, & consuet. c. 12. n. 7. Mar. Anton. Genuens. in praxi Archiep. Neapol. c. 61. num. 26. Sic etiam fundo vendito, in quo existit iuspatronatus in capella intus illum ædificata, translatum, & venditum quoque censetur ipsum iuspatronatus, vt per Bero. hic in vlt. conclus. & in cap. 1. n. 39. supr. hoc tit. Roman. Bart. Lambert. & Ioseph. Ludou. quos refert, & sequitur Campan. d. cap. 13. num. 355. Idem in palatio vendito, maximè si aditus ad capellam non pateat aliunde quàm per illud, vt per Zabarel. hic, & in c. cùm secundùm, vers. idem dico in palatio vendito, hoc tit. Boër decis. 322. in fine, Bertazol. in tract. de clausul. instr. claus. 16. gloss. 13. sub num. 3. Lambertin. in tract. huius tit. lib. 1. part. 2. q. 5. princip. art. 18. Campanil. d. cap. 13. num. 356. quicquid contrarium teneant Innocent. Ioan. Andr. & Hostiens. in præsenti, & Ioseph. Ludou. concl. 42. vers. declaratur septimò.

Quartò infertur curatorem hæreditatis iacentis posse præsentare ad beneficium iurispatronatus dictæ hæreditatis, vt per Aloys. Ricc. in decisionibus Curiæ Archiep. Neapol. p. 1. decis. 11. Campanil. d. c. 13. n. 360. in med. Sic etiam tutor potest validè præsentare, Feder. de Senis cons. 212. in 1. dub. Lambertin. de iurepatron. lib. 2. part. 2. q. 2. art. 10. & fuit dictum in causa Forolivien. iurispatron. 25. Octobris 1599. & 15. Maij 1600. coram bonæ mem. Cardin. Lancellotto, & sufficit quòd communiter reputaretur tutor, etiamsi esset minus legitimus, Socin. cons. 153. num. 3. lib. 2. Caputaq. decis. 32 1. in fin. part. 3. & fuit resolutum in dictis decisionibus, coram Cardin. Lancellotto, & in Segouien. capellaniæ 13. Ianuarij 1623. coram bonæ mem. Vbaldo. 6

Quintò infertur iuspatronatus in fructuarium vniuersitatis bonorum transire, vt per Roch. d. verbo, ipse vel is, à quo, in q. 28. à num. 62. Molin. de primogen. dict. cap. 24. num. 3. Spin. d. gloss. 4. num. 13. Menoch. cons. 66. num. 26. Cened. d. collect. 5. num. 4. Aloys. Ricc. d. part. 1. decis. 25. Campanil d. c. 13. num. 362. Non transit in fideicommissarium, sed remanet penes hæredem, Bart. in l. quia perinde, §. 1. & ibi Nicol. de Neapol. & Alex. ff. ad Trebell. Couar. var. lib. 2. cap 10. sub num. 8. vers. quibus & alia, Roch. de iurepatr. in verbo ipse, num. 20. & seqq. Emman. à Costa in cap. si pater, verbo Trebellianicæ, num. 4. de testam. lib. 6. communem fatetur Molin. de primog. lib. 1. cap. 24. num. 4. in fine, licèt ipse teneat contrariam sententiam, & fuit dictum in Vicen. beneficij 11. Decembris 1619. coram Reuerend. P. D. Vbaldo sen. 7

Sextò infertur villa, castro, vel bonis sequestratis, in quibus consistit iuspatronatus, si durante sequestro vacauerit beneficium, cuius electio, vel præsentatio ad sequestratam villam, vel castrum pertinebat, sequestrem ad illud beneficium vacans eligere, vel præsentare posse, vt per multos, quos suprà retuli ad cap. 1. num. 5. de sequestr. possess. pag. 453. quibus adde Azor. instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 25. q. 17. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. num. 245. Campanil. d. cap. 13. num. 360. quorum plures retuli d. tract. de officio, & potest. Episcopi, part. 3. alleg. 71. num. 30. ea ratione, quia possessionem regulariter habet sequester cum declaratione, quam adduxi ad cap. examinata, num. 10. sup. de iudic. & ad cap. cum Bertoldus, de sent. & re iudic. maximè quando causa, & finis sequestrationis suadet dari partium intentioné, vt illa transeat, probat text. sic intelligendus in l. licèt 17. vers. rei depositæ, ff. depositi, text. opt. in l. interesse 39. ff. de acquir. possess. & in l. sequester 103. ff. de verbor. signif. tradit gloss. verbo beneficium in Clem. 1. de sequest. possess. 8

necessa

necessariò dicendum est iuspatronatus annexum transire ex supradicta ratione. Secus dicendum in depositario, in quem nec dominium, nec possessio transfertur, probat text. *in d. l. licet*, tradit gloss. 2. *in fin. in cap. bona fides, de deposito*, Gom. *l. 48. Tauri*, *n. 8. & tom. 2. var. c. 7. num. 2.* Costa *in l. si ex cautione*, *fallent. 1. num 7.*

9 Septimò infertur publicato castro, seu villa ob delictum patroni delinquentis, cui consistebat iuspatronatus annexum, indirectè, & accessoriè ipsum iuspatronatus publicari, de quo vide Doctores per

10 me relatos *d. alleg. 71. n. 45.* Iuspatronatus verò personale, & de per se principale, & distinctum non includi in confiscatione bonorum, nec de per se indicem laicum ex defectu iurisdictionis posse illud confiscare, sed remanere penes delinquentem donec per iudicem Ecclesiasticum priuetur tanquam indignus resoluunt plures Doctores, quos citaui ad *cap. vrgentis 10. n. 21. infr. de heretic. pag.* 108. quo casu Ecclesiam libertatem acquirere tenet Rota apud Farinac. *decis. 53. n. 5. p. 2. recent.*

Postmodum Abbatissa, &c.] Collige ex text. in iurepatronatus pertinente ad Conuentum posse Abbatem, vel Abbatissam solum absque consensu Conuentus præsentationem facere, ita in effectu gloss. *verbo præsentauit*, Abb. *n. 4.* Zabarel. & alij *in præsenti.* Pro quibus facit, quia attento iure omnia illa fieri possunt per solum Abbatem, vel Abbatissam, quæ spectant ad cultum diuinum, seu ad vtilitatem Monasterij, ita vt respectu illorum penes illum, seu illam tota Monasterij potestas residere dicatur, probat text. *in cap. nullum, vers. vt de cætero*, 18. *q. 2.* facit text. *in cap. licet. de Regular. & in cap. statuimus* 19. *q. 3.* constat autem iuspatronatus ad cultum diuinum pertinere, illo enim existente per præsentationem datur minister in Ecclesia Dei, qui Sacramenta exhibeat, reliquaque faciat diuina mysteria; ergo, &c. Contrariam tamen sententiam tenuit apertè Abb. sibi contrarius *in c. ea noscitur, num. 4.* vbi Innocent. & DD. communiter, *de his, quæ fiunt à Prel.* Roch. *verbo competens*, *q. 11. n. 25.* Lambertin. *lib. 2. p. 1. q. 2. art. 12. num. 5.* quæ sententia verior est, & necessariò tenenda, pro qua apertè facit text. *in d. cap. ea noscitur*, *& in cap. illud* 8. *ad fin.* ibi: *Sine præsentatione fratrum, infr. hoc tit.* Non obstat text. *in præsenti*, quia resp. in illis verbis continere facti narrationem, quæ quidem narratio dispositionem non facit. Vel meliùs intelligitur si aduertas text. in illis verbis supponere terminos habiles, de quibus ibidem non fuit dubitatum, imò præsumitur interuenisse requisitum consensum, eo quòd ex originali constat præsentationem factam per Abbatissam, de qua *hic*, fuisse receptam ab Archiepiscopo Cantuarien. cuius sententia non ex illo defectu, sed ex fundamentis, de quibus ibi Alexand. III. *in præsenti* reprobauit, vnde necessariò text. intelligendus est, quòd in præsentatione per Abbatissam facta consensus Monialium, provt de iure requirebatur, interuenit, iuxta text. *in d. c. ea noscitur*, aduertit in specie Roch. *d. num. 25.* Vel saltem quod eadem Abbatissa sola potuit facere talem electionem mediante aliquo priuilegio, vel consuetudine, quæ illud potuissent operari, provt fatetur text. *in d. cap. ea noscitur*, ibi, *nisi ex antiqua*, *& approbata consuetudine*, &c. resoluit Felin. *in tract. quando litera Apost. col. pen.* Paris. *num. 4. in cap. causam, quæ, de præscript.* Nec etiam obstat text. *in d. cap. nullum*, satisfit enim si dicas text. illum procedere secundùm regulas illas antiquas originarias, secundum quas Monachi nullum suffragium, nec vocem habent in Capitolo, non tamen procedit secundùm alias recentiores, iuxta quas Prælati tenentur regere cum consensu, vel consilio sui Conuentus, vel consiliatorum, vel discretorum, aliórumve officialium, sicut diuersimodè diuersis temporibus statutum est, provt eleganter explicat Nau. *conf. 76. n. 4. de Regular. in antiq.* aliàs *conf. 20. de priuileg. in nouis.*

Intellige consensum Conuentus explicandum esse per maiorem partem Capituli, vt in specie docent Roch. & Lambertin. *citatis locis.* Nec refragatur text. *in cap. licèt*, *vers. præterea, de elect.* vbi maior pars non sufficit, satisfit enim si dicas in eo text. particulariter à iure cautum esse, vt maior pars non sufficiat propter negotij grauitatem, quo pacto etiam procedunt text. *in cap. vnic. vers. si verò, de clerico ægrot. lib. 6. c. indemnitatibus, §. 1. de elect.* illo *lib. auth. de defensoribus ciuitatum*, *§. vlt. collat. 3.* Intellige etiam prædictam maiorem partem debere esse saniorem, hoc est, digniorem, & excellentiorem in gradu, sessione, sede, vel aliis circunstantiis, iuxta reg. text. *in cap. 1.* ibi, *à maiori*, *& saniori parte*, & *c. de his, quæ fiunt à maiori parte Capit. & in cap. quia propter* 42. ibi: *Maior. & sanior, de elect.* & ita in specie probat text. *in d c. ea noscitur*, ibi: *Vel maioris, & sanioris partis*, aduertit Lambertin. *d art. 12. num. 2.* nec oppositum probat text. *in cap. 1. supr. hoc tit.* ibi, *plurimorum*, &c. siquidem text. non agit de iurepatronatus pertinente collegialiter ad collegium de quo nos agimus, sed agit quando præsentatio spectat ad singulares personas, tradit Abb. *in cap. Ecclesia, num. 5. de elect.* in qua specie qualitas illa sanior non est necessaria. In dubio autem maior pars semper præsumitur sanior, tradit gloss. *verbo rationabiliter, in cap. 1. de his quæ fiunt à maiori parte Capit* Abb. *n. 6. in d. cap. Ecclesia*, Felin. *num. 29. in cap. omnes*, *de constitut*

Vel antequam, &c.] Ergo si lite mota sit præsentatio facta iurispatronatus deferri debet institutio, vt per Menoch. *conf. 30. n. 131.* 11

In Abbatissam.] Ergo fœmina potest habere iuspatronatus, & ius præsentandi, vt per Roch. *in tract. huius tit. verbo competens*, *q. 1.* Lambertin. *in simili tract. p. 1. lib. 1. q. 7. art. 2. à n. 30.* Iul. Vinian. *in praxi iurispatron. part. 1. lib. 1. c. 1. num. 14.* Mar. Anton. *var. resolut. lib. 1. resol. 60. à num. 1.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 6. c. 21.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 5. collect. 1682.* vbi etiam cum Vinian. *decis. 140.* tenet concubinam, siue meretricem esse capacem creandi patronatum, Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. c. 9. à num. 142.* vbi *num. 144.* resoluit contra Gutier. quòd iuspatronatus relictum consanguineis, seu qui sunt de genere, parentela, seu familia, competit fœminis etiam nuptis, & descendentibus ex illis, & *num. 145.* quòd fœmina succedit in iurepatronatus etiam in modum maioratus instituto, nisi sit exclusa, de quo etiam Auendan. *ad l. 40. Tauri, gloss. 2. num. 67.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 627. num. 13.* 12

De temporalibus debet respondere.] Notatur ad hoc, quòd patronus potest obligare beneficiarium, vt saltem in genere sibi reddat rationem circa administrationem redditunm Ecclesiæ patronatæ, tradunt Innoc. *num. 1.* vbi Abb. & alij *in c. cum & plantare, de priuileg.* idem Abb. *in præsenti, n. 3.* Lambertin. *lib. ... q. 2. art. 5.* Roch. *verbo honorificum*, *q. 66.* vbi videtur sentire hanc exactionem competere non ratione oneris, sed honoris, bene intelligentes hoc procedere in patrono Ecclesiastico, non verò in sæculari. Sic sanè patronus potest impedire ne redditus Ecclesiæ in alios vsus conuertantur quàm in illos ad quos fuerunt deputati tempore fundationis, aduertit Lambertin. *vbi supr. num. 3.*

In gloss. *Vel antequam.* Notatur ad hoc, quòd præsentatus ab eo, qui erat in quasi possessione præsentandi 13

tandi cum bona fide, amoueri non debet, etiamsi deinde constet patronum illum non esse verum patronum, vt per Menoch. *consl.90.n.125.*

SVMMARIVM.

1 *Laicus si Clerico, vel religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, quæ non valet ad ipsam Ecclesiam cùm vacauerit, poterit præsentare, & eam alteri Ecclesiæ de consensu Episcopi concedere.*

2 *Iuspatronatus à laico in laicum sine consensu Episcopi transferri, vel donari non potest.*

3 *Ordinarij consensum in donatione iurispatronatus præsumitur interuenisse stante effectuatione donationis, vel transactis quadraginta annis.*

4 *Iurispatronatus translatio ab vno patrono alteri compatrono potest fieri sine Episcopi consensu.*

5 *Iuspatronatus quando ex antiqua institutione delatum est filiis, & nepotibus etiam non hæredibus, non potest per patrem assignari vni ex filiis in alterius præiudicium etiam cum consensu Episcopi.*

6 *Iuspatronatus per laicum patronum religiosis locis sine consensu Episcopi donari potest.*

7 *Vicarius generalis non potest sine speciali facultate auctoritatem præstare donationi iurispatronatus.*

8 *Iuspatronatus permutari, aut cedi non potest sine consensu Episcopi.*

9 *Episcopus si intra tempus præsentandi conscius iuris adhuc non deuoluti beneficium contulerit patronis adhuc non præsentantibus, an firma sit collatio, ostenditur.*

Cap. Illud. VIII.

1 Laicus non potest concedere Ecclesiam non vacantem inconsulto Episcopo alicui loco Religioso, vnde si post talem concessionem Ecclesia vacet, & laicus nominet Clericum, quem Episcopus instituit, secunda electio & institutio est valida, & firma, nam prima fuit nulla, tum quia fuit de Ecclesia non vacante, tum quia laicus sine consensu Episcopi non potest Ecclesiam alicui dare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Beroi. Viu. *in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.371.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.508.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. Decret. lib.3. tit.33. cap.10.* & est post Concil. Lateran. *p.13. c.6.*

Inconsulto Episcopo, &c.] Notatur ad hoc, quòd laicus patronus potest cum Episcopi auctoritate Ecclesiā religiosæ domui concedere, hoc idem probat text. *in c. quod autem 5. vers. de cætero, & in c. nullus 17. & in c. suggestum 20. hoc tit. & in cap. consultationibus, vers. si religiosis, de donation. gloss. verbo de re non vacant.* Innoc. Abb. *n.3. in præsenti,* idem Abb. *in d. c. quod autem, & in c. pastoralis, n.8. de donation.* resoluunt Lambert. *in tract. huius tit. lib.1. p.2. q.1. art.9. à princ.* Corras. *de Sacerdot. p.1. c.7. n.3.* Rebuff. *in praxi tit. de reprobata beneficij vacantis impetr. n.50.* Intellige procedere in patrono retinente redditus, & prouentus Ecclesiæ, qui & simpliciter fecit donationē Ecclesiæ, facta enim per illum huiusmodi donatione, & deficiente Episcopi consensu, nec etiam iuspatronatus in locum religiosum transferri dicendum est, interueniente verò omnia transire censentur, arg. text. *in d. c. pastoralis,* idque manifestè colligitur ex hoc text. *in vers. licet,* ibi, *liberam,* quod quidem verbum est intelligendum respectu proximi impedimenti, iuxta doctrinam gloss. receptæ *in Clem. dudum, de sepultur.* & sic respectu Episcopi consensus, de quo agebatur, ac subinde cùm Pontifex *in d. vers. licet,* fateatur posse patronum laicum sine Episcopi consensu iuspatronatus expressè declaratum in locum religiosum transferre, necessariò fatendum est concessionem Ecclesiæ, de qua in principio, facta etiam simpliciter deficiente eiusdem Episcopi consensu vsque adeò non valere, vt etiam virtute illius sic simpliciter factæ iuspatronatus non transeat. Ad eundem modum intelligendus est text. *in d. c. quod autem, vers. de cætero, & in d. cap. nullus,* prout aduertit Abb. *ibid. notab.2.* quicquid dicat *gloss.1. ibi.* Quare autem requiratur huiusmodi consensus Episcopi in donatione facta per laicum patronum detinentem ipsius Ecclesiæ fructus, & prouentus temporales, solet à DD. inquiri, & inter varias rationes, quas assignant, illa mihi vera videtur, quam tradit Lambertin *lib.1. p.2. q.1. art.9. n.38.* nempe quia nec donans, nec donataria Ecclesia, seu locus religiosus aliquod ius habent in Ecclesia donata, in donante probat text. *in cap. nouerint 10. q.7. & in cap. causam, quæ, de præscript.* in donataria fatetur text. *in præsenti.* Vnde ius illud ad Episcopum dicitur spectare, iuxta reg. text. *in cap. omnes 16. q.7.* ac subinde requiritur consensus illius, qui tanquam dominus Ecclesiæ donatæ facit donationem valere, arg. text. *in d. c. pastoralis,* & ita colligitur ex text. *in d. vers. de cætero,* in ratione quam reddit, explicat Lambert. *vbi suprà.*

Laicus sine auctoritate Episc. &c.] Notatur ad hoc 2 quòd iuspatronatus à laico in laicum sine consensu Episcopi transferri, vel donari non potest, Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.11. cap.13. à num.265.* Card. Mantic. *decis.85. n.5.* Seraphin. *decis.884. n.1.* Rota apud Farin. *decis.337. n.4. p.1. recent. & decis.257. n.1. ead. p.1.* quòd donatio iurispatronatus seu iuris præsentādi facta laico absque consensu Ordinarij nulla est, eadem Rot. *decis.576. p.2. recent.* Et in omnem euentum stante donationis effectuatione præsumitur Ordinarij consensum interuenisse, Lambertin. *p.2. primi lib.19. princip. artic.8.* Than. *decis.20.* Franc. Marc. *decis.373. n.2. p.1.* Dec. *consl.639. n.1. & seq.* quos refert Rot. apud Farin. *decis.707. n.5. p.1. recent.* Et quòd consensus Episcopi, vel ratihabitio ex 40. annis præteritis præsumatur Mantic. *d. decis.86. num.10.* Limita suprapositam reso- 3 lutionem si translatio fiat ab vno patrono, alteri patrono socio, quia tunc necessarius non est Episcopi consensus, Peregr. *consil.87. n.6. volum.3.* Azor. *instit. moral. p.2. lib.6. c.20. q.6.* Campan. *d. c.13. n.369.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.3. alleg.72. n.28.* Caputaq. *decis.284. n.1. & decis.131. n.4. p.2.* Quando verò ex 4 antiqua institutione iuspatronatus delatum est filiis, & nepotibus etiam non hæredibus non potest per patrem assignari vni ex filiis in aliorum præiudicium, etiam cum consensu Episcopi, vt per Molin. *de primog. lib.1. c.13. n.30. & 31.* Couar. *lib.2. var. c.18. n.9. & 10.* quos 5 refert, & sequitur Stephan. Gratian. *discept. forens. c.178. n.18* Vtrùm autem iuspatronatus Ecclesiæ competens possit in alium transferri absque beneplacito Papæ? negatiuè censuit Rota apud Farin. *decis.146. n.6. p.1. recent*

Licèt religioso loco, &c.] Notatur ad hoc quòd ius- 6 patronatus per laicum patronum Religiosis locis sine consensu Episcopi donari, & concedi potest, Vinian. *tom.1. commun. opinion. lib.1. titul.4. num.9. pag.167.* Azor. *d. c.20. quæst.5.* Stephan. Gratian. *d. cap.177. num.3.* Soar. *de Relig. tom.1. tract. de simonia, lib.4. cap.28. num.15.* Roch. *de iurepatron. verbo pro eo quod*

q.2.

q. 2. à n. 3. & q. 2. à n. 6. Lambert. eod. tract. lib. 2. p. 2. q. 6. art. 4. n. 5. & q. 1. n. 3.

7 *Episcopi.*] Ergo non sufficit auctoritas Vicarij generalis, nisi doceatur de speciali facultate, vt per Calder. *cons.* 1. *de officio Vicarij*, Ferret. *cons.* 347. *n.* 7. *lib.* 2. Tham. *decis.* 20. bene Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 303. *n.* 10. *cum seqq.* Rot. apud Farin. *decis.* 337. *n.* 5. vbi ampliat etiamsi absens sit Episcopus, vbi *n.* 7. an donatio iurispatronatus facta sine consensu Episcopi post mortẽ donantis possit ab Episcopo confirmari; eadem Rot. *decis.* 257. *n.* 1. *ead. p.* 1. ad hoc quòd non sufficit confirmatio Vicarij nisi doceatur de speciali facultate illi ad hoc concessa, & *decis.* 576. *p.* 2. *recent.* quòd Vicarius non potest acquirere ius approbandi per consuetudinem.

8 *Dare.*] Siue permutare, vt per Roch. *in tract. huius tit. verbo ipse, vel is, à quo, q.* 16. *n.* 28. Azor. *d. c.* 20. *q.* 7. Viu. *in praxi iurispatr. p.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. Nec etiam cedi absque consensu Episcopi potest, Put. *decis.* 16. *lib.* 2. Dec. *cons.* 541. *n.* 2. Rot. apud Farin. *decis.* 736. *num.* 6. *p.* 1. *recent.*

9 *Est institutio irritanda.*] Notatur ad hoc, quòd si Episcopus intra tempus præsentandi conscius iuris adhuc non deuoluti, beneficium contulerit, patronis adhuc non præsentantibus, firma est collatio, quamvis possit irritari ex patronorum dissensu, illis tamen præsentantibus, seu expressim contradicentibus, cùm videatur sperni ex tunc collatio à iure reputatur irrita, iuxta *cap. decernimus* 26. *q.* 7. quia ita accipienda est Doctorum opinio asserentium collationem ab Ordinario factam, spreto patrono infra tempus datum ad præsentandum esse ipso iure nullam, vt per Greg. *l.* 5. *gloss.* 2. *tit.* 15. *p.* 1. Roch. *verbo honorificum, n.* 2. Lambertin. 1. *p.* 2. *libri q.* 2. *art.* 2. Put. *p.* 3. *decis.* 312. Spin. *d. gloss.* 4. *princ. n.* 69. Flamin. *de resign. benef. lib.* 2. *q.* 4. *n.* 15. & 19. Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 4. *n.* 23. *pag.* 170. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 56. *n.* 78. *cum seqq.* Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *c.* 9. *n.* 231. Si verò non reclamante patrono, & contradicente fuerit elapsus terminus manet omnino firma collatio, vt per Rebuff. *in praxi, p.* 3. *signaturæ, verbo necnon iurispatronatus, n.* 52. & *de nominat. q.* 17. *n.* 11. Spin. *d. gloss.* 4. *n.* 99. Flamin. *lib.* 8. *q.* 10. *n.* 10. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo iuspatronatus*, §. 8. *dub.* 8. Cald. Pereira *de potestate elig. c.* 10. *n.* 24. Nicol. Garc. *c.* 9. *n.* 232.

SVMMARIVM.

1 *Instituti in Ecclesiis patronatis per nouos patronos mutari non possunt, nec vicissitudines Ecclesiarum per eos fieri.*

2 *Præsentatione à patrono semel facta, non potest illa post eius mortem à sequenti successore reuocari nisi facta præsentatione moriatur possessor ante factam institutionem eo tempore, quo ipse variare posset.*

3 *Vicissitudines idem important in præsenti quod permutationes.*

4 *Hæredes possunt sua auctoritate absque superioris consensu alternis vicibus Rectorem præsentare.*

Cap. Querimoniam. IX.

1 PAtroni qui succedunt, vel variantur, non possunt mutare ordinem Ecclesiarum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 266. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 519. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. *p.* 15. *c.* 17.

Absurdum videtur omnino, &c.] Notatur ad hoc, quòd facta semel à patrono præsentatione non potest illa post eius mortem à sequenti successore reuocari, nisi facta præsentatione moriatur possessor ante factam institutionem eo tempore, quo ipse variare posset, vt per Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 24. *n. vlt.* Massobr. *in praxi habendi concursum præl.* 7. *dub.* 21. *n.* 145. 2

Et vicissitudines Ecclesiarum, &c.] Verbum, *vicissitudines*, in præsenti importat idem, quod permutationes, vt docet Azeued. *l.* 9. *n.* 3. *tit.* 6. *lib.* 1. *noua recop.* & 3
ita non obstat hic text. resolutioni, quæ habet posse hæredes sua auctoritate absque superioris consensu alternis vicibus Rectorem præsentare, vt per Gonzal *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 45. §. 1. *à n.* 57. *cum multis seqq.* Azeued. *d. n.* 3. 4

SVMMARIVM.

1 *Patronus Ecclesiam Clerico conferre non potest, & si contulerit, potest hoc non obstante ad Ecclesiam præsentare Rectorem.*

2 *Præsentatio debet fieri Episcopo habenti instituere.*

3 *Patronus potest per literas nominare Clericum ad beneficium sui iurispatronatus, sed cautius aget si manus notarij conficiat instrumentum continens mandatum procuratorium, quo aliquis constituatur procurator ad præsentandum coram Episcopo, aut eius Vicario.*

4 *Præsentatus an debeat personaliter se exhibere Episcopo.*

Cap. Cùm Laici. X.

LAici non possunt propria auctoritate ordinare clericos in Ecclesiis iurispatronatus: vnde si concedunt Ecclesiam alicui sine licentia Episcopi, deinde præsentant alium Episcopo, quem Episcopus instituit, valet eius institutio, quia prima concessio est nulla. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib.* .. *iuris Pontif. pag.* 372. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 509. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 12. & est post Concil. Later. *p.* 55. *c.* 1. 1

Episcopis repræsentant] Ergo Episcopo habenti instituere debet fieri præsentatio, vt per Roch *in tract. huius tit. princ. n.* 7. Concil. Trid. *sess.* 14. *de reformat. c.* 13. cuius verba asserit Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 13. *n.* 395. non vtique restringenda esse ad illum tantùm casum, in quo præsentatio fuit facta coram ipsomet Episcopo, id est, vt patronus, & Clericus nominatus adeant conspectum Episcopi, vel saltem, vt comparitio, seu instrumentum, & scriptura, qua explicatur intentio patroni, siue illius procuratoris exhibeatur, & producatur eidem Antistiti, alioquin sit nulla præsentatio, iuxta verba Conc. Trid. *loco citato*, sed tantùm, vt debeat fieri Episcopo, scilicet in eius Curia, aut illius Vicario, vno ex dictis modis, quos mox referibam. Hæc Campan. *d. n.* 395. qui *n.* 396. & 397. doctè circa hanc materiam ita loquitur. Modus autem in primis est, quem ponit Lap. *alleg.* 75. & *ibi* Mandos. *n.* 6. alios cumulans, & communem esse opinionem adiungens, scilicet, vt patronus per literas nominet Clericum ad beneficium, neque alius deest modus præter recensitum à Lapo, quan 2

quandoquidem si patronus adeat præsulem, eiúsve Vicarium, & illi instituendum præsentet, & comparitionem, seu libellum offerat quo ista palàm fiant, nempe asseratur vacare beneficium tale, de mense tali, per obitum talis illius vltimi, & immediati possessoris, & cùm dictum beneficium sit de iurepatronatus ex dotatione, siue fundatione, aut constructione ipsius comparentis, ne Ecclesia careat suo Rectore, & beneficiato, præsentat, & nominat talem instituendum, & confirmandum à Reuerendissimo talis loci Ordinario, quem propterea petit admitti, & institui in dicto beneficio, & eius iuribus, actionibus, & emolumentis, in eiúsque realem, & actualem possessionem immitti, vbique valida est sine vlla difficultate. Verùm quia contingere posset vt patronus longè absit, & literas scribendo Episcopo datas, aut illius Vicario illi sit incognitus scribentis character, ideo securior erit modus, cautiúsque aget, si manu Notarij conficiatur instrumentum, continens mandatum procuratorium, quo aliquis constituatur procurator ad præsentandum coram Episcopo, aut eius Vicario, idque satis apertè liquet ex Doctoribus mox adducendis. Sed dubium non exiguum vertitur cùm patronus ignarus, & peritiores non consulens, aduocauit notarium (cuius ex culpa multoties contingit talis error) & coram illo ac testibus præsentet aliquem ad tale beneficium, cuius præsentationis conficiatur instrumentum à Notario istam continens assertionem, sitne valida post lapsum tempus? & Lap. proponit huiusmodi quæstionem, qui multa pro vtraque parte recenset *in alleg.* 5. vbi concludit præmissa distinctione, & ait quod si tale instrumentum fuerit superiori, vel apud ipsius Curiæ acta formiter productus infra quadrimestre concessum patronis laicis, sit proculdubio valida, & omnino admittenda præsentatio; quod si postquam præterit concessum tempus, nullius momenti existimetur, quam eandem complexionem amplexatur Mandos. inibi *in annot. postrema*, vbi alios complures adducit scriptores ad illam corroborandam, & ipse non semel vidi seruari, licet ab aduersariis fuerit oppositum de illius nullitate, ac demum reperi Ant. de Amatis *Marchia decis.* 4. *sub n.* 22. Et quòd præsentatio possit fieri coram Vicario, censuit Rot. coram Caualerio inter eius decisiones impressas *decis.* 28. *num. vltim.*

4 Vtrùm autem præsentatus Episcopo personaliter se exhibere debeat, vide per me dicta *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 110. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Religiosi vendicare, vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas à laicis sine diœcesani consensu, nisi legitimè præscripserint, vel postea diœcesanus consenserit.*

2 *Donatio iurispatronatus nisi sit facta consentiente Episcopo, non est valida.*

3 *Actus cùm non potest fieri sine consensu talis personæ, nunc requiritur ille consensus per modum solemnitatis.*

4 *Iuspatronatus potest aduersùs primum, & verum patronum Ecclesiæ non liberæ præscribi.*

5 *Iuspatronatus inter patronos laicos præscribitur spatio quadraginta annorum.*

6 *Consensus Episcopi in translatione, ac donatione iurispatronatus potest interuenire ex postfacto.*

7 *Consensus vbi requiritur in aliquo actu, sufficit quod quandocunque præstetur.*

8 *Titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus putabatur, constituit præscribentem in mala fide.*

CAP. Cura. XI.

Religiosus nullus potest acquirere, vel retinere 1 Ecclesias concessas laicis sine consensu diœcesani, nisi propter legitimam præscriptionem, vel subsequentem consensum Episcopi, quia laici non possunt transferre nisi ius quod habent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Bero. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 373. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 509. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 13. & est post Concil. Lateran. *p.* 15. *cap.* 9.

Quatenus ex donatione laicorum, &c.] Notatur ad 2 hoc, quod donatio iurispatronatus nisi sit facta consentiente Episcopo, non est valida, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus*, *n.* 353. nam cùm 3 actus non potest geri sine consensu talis personæ, tunc requiritur consensus per modum solemnitatis, vt per Rebuff. *in compend. alienat. n.* 15.

Aliquas sibi Ecclesias, &c.] Valde controuersum est quomodo text. iste intelligatur in hoc verbo, *Ecclesias*, quidam enim existimant text. agere de iurepatronatus, & sic verbum, *Ecclesias*, interpretandum, refert gloss. *hic verbo legitima*, sequitur Bero. *in præsenti*, *n.* 8. Cou. *in reg. possessor. p.* 2. §. 10. *n.* 8. Sed ex mente Abbas *hic n.* 1. mihi videtur meliùs text. esse intelligendum de Ecclesiis in proprietatem concessis, pro quo intellectu facit, quia text. hic agit de donatione Ecclesiarum, patet ibi: *ex donatione laicorum*, iunctis verbis seqq. ibi, *Ecclesia vendicare*, &c. & constat quòd donatio Ecclesiarum facta loco Religioso intelligitur de Ecclesiis in proprietatem concessis, probat apertè text. *in cap. consultationibus*, 4. *de donat.* Deinde facit quia Ecclesiæ, de quibus *hic*, monasteriis, & aliis Ecclesiis collegiatis concedebantur, vt patet ex superscriptione text. sicut & in Clericis de quibus *ibi*, & licèt Clericis prædictæ Ecclesiæ concedi possent in titulum, monasteriis tamen, & Ecclesiis collegiatis non aliter quàm in proprietatem, iuxta *suprà* resoluta; vnde cùm text. *in præsenti*, non se fundet in monasteriorum, seu Conuentuum incapacitate, sed potiùs in defectu potestatis, qui in donatore inueniebàtur, apertè demonstrat quòd Ecclesiæ, de quibus *hic*, non in titulum, sed in proprietatem donatariis concedebantur, aliàs enim si in titulum concederentur propter illorum incapacitatem tales donationes reprobarentur quantumcunque Episcopi consensus interuenisset, siquidem efficere non potest vt monasterium seu Ecclesiæ collegiatæ, vel similes aliæ communitates habeant Ecclesias in titulum eo quòd à iure reprobatum est.

In text. ibi, *Nisi legitima præscriptione*, &c. Collige ex text. Ecclesiam in proprietatem sine Episcopi consensu donatam præscribi posse, ita Abb. *notab.* 1. & alij *in præsenti*, idem Abb. *in cap. dudum*, *n.* 4. *de decimis, & in cap. dilectis, n.* 3. *de officio legat.* in effectu Felin. *in cap. ad aures, n.* 1. *de præscript.*

Nisi legitima fuerit præscriptione munitus.] Notatur 4 ad hoc, quòd iuspatronatus potest aduersùs primum, verum patronum Ecclesiæ non liberæ præscribi, vt per Lambert. *in tract. huius tit. p.* 2. *lib* 1. *q.* 11. *art.* 1. Perez *l.* 1. *vers. vlteriùs etiam, tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 143. Cou. *in reg. possessor. p.* 2. §. 10. *n.* 1. & 8. Bonacos. & Torzan. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 1. *tit.* 4. *n.* 18. & 19. *pag.* 170. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 19. *q.* 11. *vers. quoad secundam*, Rot. *dec.* 520. apud Farin. *in collect.* 1. *nouissimarum*, & ideò iuspatronatus inter patronos laicos præscribi spatio

spatio 40. annorum tenent Gemin. *cons.* 123. Bald. *de prescript.p.*5.*q*.5. Couar.*d.n.*8. Lambert. quem refert, & sequitur Rot.*decis.*229.*&* 407.*part.* 1.*diuers.* & iterum apud Farinac. *decis.*251.*num.*3. *recent* Quare autem concessio iurispatronatus sine diœcesani Episcopi consensu, ac proinde ipso iure nulla præstet hic titulum præscribendi, vide Tiraq *in l.si vnquam, C.de reuocandis donat.verbo reuertatur, n.*417. Balb. *de prescript.*1.*p.*5.*princ.q.*10.*n.*8.*& in repet.l.Celsus,num.* 20. *vers.*4.*ff.de vsucap.*

6 *Habuerit postea consensum.*] Notatur ad hoc, quòd consensus Episcopi in translatione, vel donatione iurispatronatus potest interuenire ex postfacto, vt per Mandos.*ad reg.de impetr.benefic.vacan.per obitum,q.*31. *n.*2. Flamin.*de resignat.lib.*8.*q.*10.*n.*7.*&* 8.Menoch.*de presumpt.lib.*6.*presumpt.*34.*num.*14.*cum seqq.* Mantic. *decis.*84.*n.*7.subdentem id adeò verum,etiamsi medio tempore alia intercessisset eiusdem patronatus donatio, & *à n.*8. tunc validam esse posteriorem donationem resoluit,si eidem,& non primæ impartitus fuerit assensus à Præsule, cùm ante petitionem assensus secundæ donationis, & illius concessionem haud fuerit petitum concedi anteriori,refert Campanil *in diuersorio iuris Canon.rubr.*11.*c.*13.*n.*371.vbi *num.seq.* curiosè quærit an etiam post mortem donantis concedi

7 valeat,& præiudicet hæredibus? Vbi enim consensus requiritur in aliquo actu, sufficit quòd quandocumque præstetur, ac proinde siue præcedat, siue sequatur, actus est validus, vt per Ant. Gomez *l.*53. *Tauri,n.*6. Tiraq.*de iure mariti,gloss.*6.*n.*1.*cum seqq.*Flamin.*d.lib.*8. *q.*8.*n.*105. Cald.Pereira *de extinct.emphyt.c.*11.*num.*7. Sarnen. *in reg.de infirmis resign.q.*26.*n.*3. Simili modo in reseruatione, seu creatione iurispatronatus Ordinarij assensus,& auctoritas requiritur, Roch. *de iurepatron. verbo pro eo,in princip. & q.*1. Calderin. *cons.*20. *vers.nam auctoritas,hoc tit.*Lambert.*lib.*1.*p.*1 *q.*2.*art.*3. Rot.*in Gerunden.beneficij* 5.*Maij* 1610. coram Ortembergo, & tamen potest interuenire ante creationem, & postea quandocumque,Calderin. *consil.*6.*de iurepatron.*Roch.*d.verbo pro eo,q.*4.*n.*9. Lambert *d.lib.*1.*p.*2. *q.*1.*art.*16.*& q.*11.*art.*16.*n.*5.Rot.*in Placentina iurispatron.* 13.*Martij* 1609.coram Reuerendiss.D.meo Coccino, *& in Tuden. Parochialis* 9. *Aprilis* 1612. *& in Brittonorien.iurispatronatus* 7.*Maij* 1612. coram bonæ mem. Vbaldo, Beltramin. *in addit. ad decis.* 426. *Gregor. XV.n.*7.& sufficit etiam tacitus,qui colligitur ex institutionibus ipsius factis ad præsentationes patronorum.Roch.*vbi supr.q.*8.*n.* 20. Rot *in Aquen.iurispatronatus* 7. *Nouembris* 1601. coram Card. Lancellot. impressa per Marchesan. *de commission. p.*1.*pag.* 454. Beltram.*d.n.*7.

8 In gloss. *Legitima*, ibi, *sed eorum successores prescribere possunt.*] Notatur ad hoc,quòd titulus illegitimus, qui ex errore iuris legitimus reputabatur, constituit præscribentem in mala fide, destruitque longissimi temporis præscriptionem, vide Couar. *in reg. possess. p.*2.*§.*9.*n.*5.*vers.septimò*,Balb.*de prescript.*2.*p.*3.*princip. q.*12.*num.*60.Rebuff.*de decimis, n.*13.*num.*93. Molin. *de primogen.lib.*2.*cap.*6.*num.*68. Mench. *illustr.cap.*73. *num.* 21.

SVMMARIVM.

1 *Patroni Ecclesiæ vacantis si infra tempus à iure concessum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesias.*

2 *Ordinarius Ecclesiam conferre debet quando esset quæstio inter patronos, & lis non sit terminata intra sex, vel quatuor menses.*

3 *Patronus si intra terminum præfixum non præsentauerit, potest Episcopus eo transacto liberè de Rectore Ecclesiæ in Ecclesia prouidere.*

4 *Episcopus elapso tempore potest facere rem gratam patrono, eumque ad præsentandum admittere, dummodo intra suum semestre hoc faciat.*

5 *Anni lapsus ad petendam renouationem non nocet quando controuersia est inter duos, quorum vterque se dominum asserit,& ad se emphyteusim pertinere contendit.*

6 *Vassallus vbi duo domini contendunt de Baronia, potest differre post annum petitionem inuestituræ, dummodo intra annum offerat se velle illam recipere ab eo, qui est verus dominus, & protestetur quod per eum non stat.*

7 *Incorporalium quasi possessio acquiritur per vnicum actum.*

CAP. Si verò. XII.

PAtroni dissentientes de iurepatronatus si intra quatuor menses non præsentant, Episcopus instituere potest aliquem idoneum, vt post litem qui vicerit, præsentet iam institutum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar. Ioan.Andr.Anania, Butr.Host.Henric.Anchar.Panorm.Viuian. *in rationali lib.*3. *iuris Pontif. pag.* 374. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.*509. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decretal. lib.* 3. *titul.*33. *cap.*15. & est post Concil. Lateran. *part.* 14. *cap.*12. 1

Vnde quando esset quæstio inter patronos, putà quia vnus negat alium esse patronum ex eo quòd iuspatronatus amisit, vel eo fuit priuatus, ac proinde ad se tantùm pertinere, tunc si lis non sit terminata intra sex, vel quatuor menses, Ordinarium Ecclesiam conferre debere, tenent Lambert. *in tract. huius tit. lib.*2.*p.*2.*q.*1. *art.*9. Viuian. *in praxi iurispatronat. p.*2. *lib.*7.*c.*5.*n.*10. & hinc text.iste solet allegari ad hoc, 2
quòd si intra terminum præfixum patronus non præsentauerit, potest Episcopus eo transacto liberè de Rectore Ecclesiæ in Ecclesia prouidere,vt p.r Spin.*in speculo testam.gloss.*4.*princip.n.*18.Potest tamen Episcopus elapso tempore facere rem gratam patrono, eumque ad præsentandum admittere, Lambert. *d. q.* 1. *art.*27.*num.*3. Viuian. *d.lib.*7.*cap.*6.*num.*8.vbi *n.*9.declarat hoc non procedere si Episcopus, vel alius superior infra suum semestre non contulerit, cùm tunc deuoluatur ad alium superiorem, *cap.* 2. *de concess. preb.* 3 4

Argumento huius text. tenet Cald. Pereira *de renouat.emphyt. q.*7. *n.*8. quòd anni lapsus ad petendam renouationem non nocet quando controuersia est inter duos,quorum vterque se dominum asserit,& ad se emphyteusim pertinere contendit,differtur enim tunc reuocationis petitio quousque aliquis dominorum contendentium obtinuerit. Pariter etiam argumento huius text.resoluunt Boër. *decis.*106. *post princ.*& Rebuff *ad leges Galliæ,tom.*1.*tit.de liter.obligat.gloss.*2.*n.*8. quòd si duo domini contendunt de Baronia, vassallus potest differre post annum petitionem inuestituræ, dummodo intra annum offerat se velle illam recipere ab eo, qui est verus dominus, & protestetur; quòd per eum non stat. 5 6

In gloss. *Repræsentetur*, vlt. ibi, *per hoc sit in quasi possessione*, &c. Notatur ad hoc, quòd quasi possessio incorporalium, veluti iuris eligendi, præsen- 7

tandi, vel conferendi, acquiritur per vnicum actum, vt per Couar. *practic. c. 14. num. 2. vers. tertium, in princ. & in reg. possessor. part. 2. in initio, n. 6.* & plures alios, quos latè refero *ad cap. querelam 24. num. 10. supr. de elect.*

SVMMARIVM.

1 *Iuspatronatus Ecclesiæ si deueniat ad exemptos, non per hoc in nullo debet lædi ius Episcopale.*
2 *Iuspatronatus transit cum bonorum possessione, quibus inseparabiliter inhæret.*
3 *Iuspatronatus potest vendi, seu alienari sub bonorum generalitate.*
4 *Iuspatronatus potest transire in feudatarium, seu emphyteutam, si villa, aut castrum, cui inest, infeudetur, vel in emphyteusim detur.*
5 *Iuspatronatus prohibetur infeudari.*
6 *Alienatio, seu venditio rei vniuersalis habita mentione iurispatronatus illi adhærentis an, & quando sit inualida, ostenditur.*
7 *Iuspatronatus transfertur ad hæredes, siue sint sui, siue extranei, siue succedant ex testamento, siue ab intestato.*

Cap. Cùm sæculum. XIII.

1 IVspatronatus quando in exemptos, & Religiosos transfertur, non minuitur ius Episcopale in illa Ecclesia, v. g. Parochiali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag. 374.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 509.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 33. c. 16.* & est post Concil. Lateran. *p. 55. c. 13.*

Emptorum.] Collige ex text. iuspatronatus acquiri posse quando venditur res, cui idem ius inseparabiliter adhæret, ita gloss. *in præsenti, verbo emptorum*, Innoc. & alij Abb. *in c. de iure, num. 2. infr. hoc tit.* Lambert. *in tract. huius tit. lib. 1. p. 2. q. 7. art. 1. cum seqq.* Syluest. *verbo iuspatron. n. 7. vers. quintum*, Cost. *in c. si pater, part. 2. verbo Trebellianica, n. 4.* Intellige text. procedere etiamsi in venditione rei temporalis iuspatronatus exprimatur, dummodo nulla in expressione interueniat coniectura praui animi in contrahentibus, si verò talis appareat, secundùm illam contractus simoniacus iudicabitur: quando autem dicetur prædicta coniectura apparere, non sibi constant Doctores, inter quos quidem existimant absque vlla distinctione dari prædictam coniecturam eo ipso solùm quòd iuspatronatus in venditione exprimitur, cuius expressionem tantùm absque alio adminiculo quocumque modo facta sit existimant simoniam efficere, prout Ioan. Andr. *in c. vnic. hoc tit. lib. 2.* sequitur Felin. sibi contrarius *in c. querelam, n. 3. de simonia*, multis confirmat Lambert. *lib. 1. part. 2. q. 5. art. 10. à n. 18.* Sed meliùs ex mente Anan. *in d. c. querelam*, dicendum puto supradictam expressionem de se coniecturam non facere ad inducendam simoniam; sed altera erit coniectura si pretium rei principalis, quæ venditur, fuerit excessiuum, tunc enim illius residuo iuspatronatus quod exprimitur æstimatum esse iudicabitur. Si verò pretium, aut nihil, aut parum excedat valorem rei temporalis absque vitio simoniæ procedet venditio non obstante expressione quocumque modo facta, siquidem tunc temporis videtur inter partes actum esse, scilicet quòd venditor noluerit sibi retinere iuspatronatus, quod poterat excipere, & sibi reseruare, iuxta text. *in c. ex literis supr. hoc tit.* immò potiùs quod voluerit vt tanquam accessorium cum re vendita transferatur, qua data coniectura intentionis interpretatio illa facienda est, vt actus sustineatur, iuxta reg. text. *quoties, ff. de rebus dub.* & vt peccatum non præsumatur, iuxta reg. text. *in l. meritò, ff. pro socio, & in c. 2. de regulis iuris*; sic aliàs facta venditione absque supradicta expressione si pretium fuerit excessiuum, magis læsio, & iniustitia circa ipsam venditionem commissa iudicabitur, quàm simonia, eo quòd in illa iudicanda & minus peccatum, & vnius tantùm reperitur, in ista verò & grauius & vtriusque cernitur, vnde necessario interpretabimur læsionem, & iniustitiam, quam simoniam dari in prædicta venditione.

Ne cum ratione feudorum, &c.] Notatur ad hoc, 2
quòd iuspatronatus transit cum bonorum possessione, quibus inseparabiliter inhæret, vt per Spin. *in speculo testam. gloss. 4. princ. n. 111.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 3. de simonia, lib. 4. c. 28. n. 12. cum seqq. & à n. 18.* Surd *de aliment. tit. 9. q. 22. n. 27. & 28.* Ac proinde vendi, seu 3
alienari potest sub bonorum generalitate, Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 21. n. 53.* Ceual. *communium contra commun. tom. 4. q. 897. à n. 559.* Soar. *d. c. 28. n. 12. & 17.* Et in feudatarium, vel emphyteutam trãsit si villa, aut 4
castrum cui inest, infeudetur, vel in emphyteusim detur, resoluunt Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 6. c. 20. quæst. 12.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 11. c. 14. n. 361.* licèt speciatim infeudari iuspatronatus interdicatur, 5
Ludou. Roman. *cons. 368.* Lambert. *in tract. huius titul. art. 29. n. 35. q. 2. p. 2. lib. 1.* ita quòd si alienetur vniuer- 6
sitas, in qua adest iuspatronatus, & nominatim in illius distractione mentio fiat patronatus, fit prorsus inualida venditio iurispatronatus, vt aduertit Roman. *d. cons. 368. post n. 1.* Verum Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 2. c. 19. sub n. 12.* distinctione vtitur, quòd scilicet, vel fit alienatio rei vniuersalis, addita mentione iurispatronatus, dicendo, & iuspatronatus, vel dicendo, & cum iurepatronatus, & priori casu non transire in emptorem, vtique verò in posteriori dicit.

In gloss. *Emptorum*, ibi, *transfertur etiam*, &c. No- 7
tatur ad hoc, quòd iuspatronatus transfertur ad hæredes, siue sint sui, siue extranei, siue succedant ex testamento, siue ab intestato, vt per Spin. *in speculo testam. gloss. 4. princ. num. 46.* Marant. *in repet. l. is potest, num. 33. ff. de acquir. hæred.* vbi etiam resoluit, quòd non potest filius renuntiare hæreditati paternæ, & retinere iuspatronatus Ecclesiæ, immò renuntiando hæreditati perdit illud, quia transit cum vniuersitate bonorum.

SVMMARIVM.

1 *Patroni sine consensu non potest quis Ecclesiam occupare.*
2 *Donatio iuris præsentandi facta à patrono valet.*
3 *Præsentatio à malæ fidei possessoribus est nulla.*
4 *Patronus potest alteri compatrono sine Episcopi consensu iuspatronatus renuntiare.*
5 *Compatroni possunt inter se conuentiones, permutationes, donationes, & cessiones, absque Episcopi consensu facere.*
6 *Compatronus non reputatur filius in vita parentis, qui est patronus.*

Cap. Ex insinuatione. XIV.

PAtroni sine consensu nullus potest Ecclesiam oc- 1
cupare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.

Collect.Zabar.Ioan. Andr.Butr. Anan. Anchar. Host. Henric.Panor.Viu.*in ration.lib.3.iuris Pontif.pag.375.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 510. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. refertur ab Ant.Aug. *collect.*1. *Decret. lib.3. tit.33. c.17.* & est post Concil. Lateran. *p.15.c.14.*

2 *Liberaliter contulisset.*] Ergo donatio iuris præsentandi facta à patrono valet, de quo vide Kirchou. & Viu.*tom.1.commun. opin.lib.1. tit.4.n.8. & 9.pag.267.* & alios citatos *ad cap.illud 8.supr.hoc tit.*

3 In text. ibi, *Earum detentatores.* Quales sunt etiam præsentati à malæ fidei possessoribus, quorum præsentatio nulla est, prout in specie tenuit *gloss. penult.* vbi Innoc.& omnes *in cap.consultationibus, infr.hoc tit. & in c.2.de in integ. restit. & in cap. cum Ecclesia*, vbi Abb.& Rip.*de causa possess.*idem Abb.& communiter scribentes *in cap.cum olim,illo tit.& cons.*54.*col.2.vol.1.* Anchar.*cons.*20. Roch.*de iurepatron. verbo competens, q.14.& 22.*Lambertin.*lib.*1.*p.2.q.3.art.1.& 20.*Duen. *reg.*82.existimantes eum primum constiterit de mala fide præsentantis præsentatum & institutum repellendum esse, & admittendum de nouo præsentatum à vero patrono. Pro quibus efficaciter facit, quia si talis præsentatio admittatur, iam possessor malæ fidei gaudet fructu præsentationis, & cum effectu illum percipit sine illius restitutione, quæ fieri non potest, quod quidem est maximum inconueniens, eo quòd constat fructus aliquos ex re possessa habere non posse, vt notant omnes *in l.bona fidei, ff. de acquir. rerum domin.& in cap.grauis, de restit.spoliat* Nec obstat text. *in d.cap. consultationibus*, quia licèt simpliciter requirat possessionem, intelligendus est bona fide interueniente, siquidem ius Canonicum ab eodem Alex.III. statutum in dubio non censetur malæ fidei possessoribus fauere, imò illos maximè abhorret, vt patet ex *cap. vigilanti, & cap. vlt. de præscript.* Vnde colliges præsentatum à possessore iurispatronatus, quamvis nihil de eius bona fide, sed de sola possessione doceat, si modò abunde de eius mala fide non constet, Ecclesiam debere obtinere, prout in specie resoluunt Innoc.*in d.cap.consultationibus*, Roch.*d.q.22.n.24.*

4 In gloss.*Contulisset*, ibi, *verius videtur*, &c.Notatur ad hoc, quòd patronus potest alteri compatrono sine Episcopi consensu iuspatronatus renuntiare, quia hoc non est propriè alienatio, vt per Ias.*in l. qui Romæ*, §. *duo fratres, n.76.*vbi Rip.*n.87.vers.quartò facit, ff. de verb.oblig.* Lambert.*in tract. huius tit.lib.1.p.2. prima quæst.princ.art.12.*Achil.*decis.*10.*sub hoc tit.*Flamin.*de confident.q.28.n.184.*quos refert & sequitur Rot.apud Farin. *decis.707.n.4. p.2. recent.* Peregr. *cons.87.n.6. vol.3.*Mar. Anton.*var.resolut.lib.1. resol.87.n.24.vers. & licet*, Azor.*instit.moral. p.2.lib.6.c.20.q.6.*Caputaq. *decis.*281.*p.1.& decis.*131.*vers pro ea, quod diœcesani, p.2.*Cald. Pereira *de extinct. emphyt.c.8.n.3.& de potestate elig.c.1.n.24.* Campanil.*in diuersorio iuris Canon. rubr.11.c.13.n.368.* Quinimo, & posse compatronos

5 inter se conuentiones, permutationes, nedùm donationes, & cessiones facere absque tali consensu, scripsit Gail.*in repet.cap. fin. col.37. de elect. in l.6.*& eum

6 sequutus Peregr.*cons.87.n.6.vol.3.* Filio verò compatroni si donetur, oporteret concurrere consensum, vt censuit Rot.apud Caputaq.*citatis decisionibus*, & tenet praxis Episcop. *p.1.verbo iuspatronatus, §.2.vers.secundum dubium*, quia filius in vita parentis, qui est patronus, non reputatur compatronus, Roch.*verbo competens, q.7.prope n.19.* Stephan.Gratian. *discept.forens. tom.3.c.577.n.38.& c.521.n.24.*

SVMMARIVM.

1 *Patronus non potest sibi Ecclesiam retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.*

2 *Successio hæreditaria in Ecclesiasticis beneficiis non datur.*

3 *Patronus licèt non possit se ipsum præsentare, potest tamen filium.*

4 *Patroni plures quando sunt, videlicet Clerici, aut vnus laicus, & alter Clericus, possunt ex se ipsis vnum nominare, & præsentare.*

5 *Præsentare se ipsum simul cum compatronis nullus potest, sed præsentationi à solis compatronis intra tempus debitum de se ipso factæ consentire.*

Cap. Consuluit. XV.

Patroni non possunt, vel sibi retinere, vel aliis concedere Ecclesias sine consensu Episcopi. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect.Zabar.Ioan. Andr.Butr. Anan.Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.375.* Alagona *in compend.iuris Canon. pag.510.*remissiuè Ximen.*in concord. p.1.& 2.*refertur ab Ant.August. *collect.1. Decret.lib.3. tit.33.c.18.*& est post Concil. Lateran. *p.15.c.15.* 1

Iure hæreditario tueri non possit.] Notatur ad hoc, quòd successio hæreditaria in Ecclesiasticis beneficiis non datur, vt per Flamin. *de resign.benef. lib.6. quæst. vlt.n.99. & confident. q.8.n.9.* & alios citatos per me *ad c.1.n.2.de præbend.* 2

In gloss. *Concedant*, ibi, *præsentare potest patronus filium.* Notatur ad hoc, quòd licèt patronus non possit se ipsum præsentare, potest tamen filium, vt per Paul.de Citadin.*in tract.huius tit.p.6.n.3.*Lambert.*eod. tract.lib.2.p.1. q.8. art.12.* Tiraq. *de iureprimog.q.33. n.1.*Fichard.& Kirchou. *tom.1. comm. opin. lib.1.tit.4. n.5.& 6.pag.167.* Spin.*in speculo testam. gloss.4. princ. n.80.*Azor.*instit.moral.p.2.lib.6.c.21.q.1.& 2.*Flamin. *de resign.benef. lib.9.q.17.n.122.* Aloys. Ricc.*in decis. Curiæ Archiep.Neapol.decis.36.à n.1.*Valer. Reginald. *in praxi fori pœn.lib.30.tract.3. n.221.vers. notandum,* Viu.*in praxi iurispatr.p.2.lib.6.c.8. n.11.& 12.* quorum plures refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.3. alleg.72.n.93.* Pro quibus facit, quia patronus tantummodo prohibetur præsentari ad Ecclesiam vacantem, in qua ipse habet iuspatronatus, & tamen constat illius filium non esse patronum, nec in eadem Ecclesia iuspatronatus habere, vnde succedit reg.text.*in l.4.§. toties, ff. solut. matrim.* Facit insuper quia rationes propter quas prohibetur patrono se ipsum præsentare cessant in filio eius, siquidem alia persona est diuersa, quia data apparet ratio discriminis inter dantem & accipientem, quod requirit text.*in cap. vltim.de institut.* deinde cessat vitium ambitionis text. *in cap. per nostras 26. infr. hoc tit.* eo quòd licet in patre dante existere possit; nihilominus tamen in filio ex ipsius acceptatione non præsumitur, prout in aliis præsentatis non iudicatur. Facit denique, quia filius patroni non debet esse deterioris conditionis, quàm reliqui omnes extranei, qui per patronum parentem præsentari possunt, aliàs enim fauor, quem ius Canonicum in remunerationem beneficij patronus facere intendit, in illorum odium retorqueretur, contra reg.text.*in l.quod fauore, ff.de leg.& reg.quod ob gratiam, lib.6.* Non obstat text. *in præsenti*, quia respondetur tantummodo prohibere patronum filio suo Ecclesiam patronatam conferre, 3

sicut similiter vnicuique extraneo conferre non potest, vt addidi ad *cap. preterea 4. supr. hoc tit.* non verò prohibere in eadem Ecclesia patronata filium patroni per patrem præsentari prælato, qui eidem institutionem exhibere tenetur, idque manifestè colligitur ex verbis huius text ibi, *propria auctoritate detineatur*, & ibi, *concedant*, quæ quidem verba benè in collatione, minimè verò in præsentatione verificantur.

4 In ead. gloss. ibi, *Sed si plures*, &c. Notatur ad hoc, quòd quando plures patroni sunt, videlicet Clerici, aut vnus laicus, & alter Clericus, possunt ex se ipsis vnum nominare, & præsentare, vt docent Azor. *d. c.* 21. *q.* 3. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. resol.* 179. *n.* 3. *in* 2. *edit.* Vgolin. *de offic. Episc. c.* 51. §. 2. *n.* 1. Mar. Anton. *var. resol.* 51. *n.* 5. Ego ipse *d. alleg.* 72. *n.* 91. Roch. *in tract. huius tit. verbo honorificum*, *q.* 4. *princ. n.* 20. Lambert. *lib.* 2. *p.* 1. *q.* 8 *art.* 5. Viu. *d. c.* 8. *n.* 7. vbi *n.* 8. cum Abb. *conf.* 21. *vol.* 2. dicit nullo modo posse Clericum simul cum compatronis se ipsum præsentare, seu præsentationi à solis compatronis intra tempus debitum de se ipso factæ consentire.

SVMMARIVM.

1 *Iuspatronatus per se vendi non potest*, & n. 2.
3 *Iuspatronatus annexum oppido an in venditione talis oppidi facta cum expressione illius eidem annexi transeat in venditorem, remissiuè.*
4 *Iurispatronatus controuersia iudicis Ecclesiastici cognitionem requirit.*
5 *Pretium datum pro emendo iurepatronatus, nec emptor, nec venditor habere debet, sed Ecclesiis tribuitur, cui ob simoniam illata fuit iniuria.*

Cap. De iure. XVI.

1 IVspatronatus per se vendi non potest, cùm sit spirituali annexum, & si vendatur, contractus non tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 75. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 510. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 20. & est post Concil. Lateran. *p.* 15. *c.* 17.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Roch. *in tract. huius tit. verbo vtile*, *q.* 2. *à n.* 8. Lambert. *eod. tract. lib.* 1. *p.* 2. *q.* 1. *art.* 12. *n* 17. Redoan. *de simon. p.* 3. *c.* 13. *n.* 22. Rebuff. *in comment. ad l. coniunctionem* 29. *vers. item si vendatur*, *ff. de verbor signif. pag.* 169. *in princ.* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 20. *q.* 8. Soar *de Relig. tom.* 1. *tract. de simonia, lib.* 4. *c.* 28. *n.* 27. *cum seqq.* Viu. *in praxi iurispatron. lib.* 4. *c.* 5. *n.* 5. Bonacin. *de simon. q.* 4. §. 11. *n.* 3. & alios per me *de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 71. Et hodie per Concil. Trid. *sess.* 25 *de reform. c.* 9. contra patronos vendentes iuspatronatus, ita statuitur: *Nec dictum iuspatronatus venditionis, aut alio quocunque titulo in alios contra Canonicas sanctiones transferre præsumant, si secus fecerint, excommunicationis, & interdicti pœnis subiiciantur, & dicto iurepatronatus ipso iure priuati existant*, quem refert Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 13. *n.* 510. vbi *n.* 511. id intelligit vbicunque vnus esset patronus, vide tamen dicta *ad cap. quia Clerici*, 6. *supr. hoc tit.* Ratio autem quare iuspatronatus nullo modo pretio vendi possit, ea est; quia cùm illud spiritualibus annexum sit, pretij æstimationem non recipit, prout in effectu resoluunt D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *& in* 4. *sent. dist.* 25. *q.* 15. Sylu. *verbo simonia*, *q.* 12. Nau. *in man. c.* 23. *n.* 180. Lambert. *d. n.* 17. Sot. *de iustit. lib.* 9. *q.* 7. *art.* 1. Non obstat, *cap. ex literis*, *sub hoc tit.* iuncta *reg. cùm quid prohibetur*, *lib.* 6. quia hæc reg. procedit, quando illud, quod prohibetur, idem, licet alio modo, factum est, quod non contingit in specie *cap. ex literis*, in quo licèt res temporalis principalis vendatur, ius tamen patronatus nequaquam venditur, neque super illo fit aliqua conuentio, sed solùm fit super re merè temporali, licèt illa translata transeat iuspatronatus propter inseparabilem coniunctionem ipsius rei, quæ venditur.

Vtrùm autem in venditione oppidi facta cum expressione iurispatronatus eidem annexi, transeat ipsum iuspatronatus cum vniuersitate vendita? Vide Ioan. Andr. & Calderin. *in cap. vnic. hoc tit. lib.* 6. distinguentes inter expressionem factam declaratiuè, vt tunc transeat iuspatronatus, & expressionem factam coniunctiuè, & tunc non transeat, Couar. *lib.* 2. *var. c.* 18. *n.* 8. *vers. his verò rationibus*, Roch. *in tract. huius tit. verbo ipse, vel is*, *q.* 25. *n.* 46. Lambert. *in simili tract. lib.* 1. *p.* 2. *q.* 5. *art.* 20. Viu. *d. c.* 5. *n.* 6. Rot. *decis.* 399. *n.* 4. *&* 5. apud Farin. *p.* 2. *recent.* vbi amplecti videtur supradictam Ioan. Andr. & Calderin. distinctionem. Illud aduertere oportet cum Rebuff. *loco proximè citato*, quod quando venditur oppidum, & iuspatronatus, coniunctiuè scilicet, licèt non valeat venditio quoad iuspatronatus, valebit tamen quoad oppidum, cum vtrumque æquè principaliter vendatur, & vno deficiente alterum non distinguitur. 3

Quod est spirituali annexum.] Ergo iurispatronatus controuersia iudicis Ecclesiastici cognitionē requirit, vt per Andr. Dalner. *in tract. de iurepatr. c.* 47. Bernard. Gratiæ *ad practic. Camer. I. per lib.* 1. *concl.* 38. *consid.* 1. *n.* 1. Lambert. *in tract huius tit. lib.* 2. *p.* 2. *art.* 7. *q.* 3. *princ. n.* 4. *&* 5. nouè Sigism. Scacc. *de sent. & re iudic. gloss.* 7. *q.* 2. *limit.* 5. *n.* 34. *&* 45. Quid in determinatione iurispatronatus Regij, & ad Coronam Regiam pertinentis, vide Cardos. *in praxi iudicum, verbo causa, à n.* 8. Cabed *de patronat. Regiæ Corona*, *c.* 5. *n.* 3. *& c.* 49. *à n.* 1. *& p.* 2. *Lusit. decisionum*, *decis.* 120. *n.* 3. *& Aresto* 91. Cald Pereira *quæst. forens. conf.* 5. *n.* 6. *& seqq.* Cur. Philip. *p.* 1. §. 5. *n.* 4. Ceual. *commum. contra commun. q.* 897. *n.* 5. 0. Azened. *l.* 2. *n.* 4. *tit.* 1. *lib.* 4. *noua recop.* 4

5 In gloss. *Irritum*, ibi, *sed quis habebit*, &c. Notatur ad hoc, quòd pretium datum pro emendo iurepatronatus, nec emptor, nec venditor habere debet, sed Ecclesiæ tribuitur, cui ob simoniam illata fuit iniuria, vt per Zabar. & Panorm. *in præsenti*, Lambert. *lib.* 1. *p.* 2. *q.* 5. *art.* 6. Viu. *d. lib.* 4. *c.* 5. *n.* 9.

In ead. gloss. ibi, *Ipso iure.* Apertè vult gloss. venditionem iurispatronatus ipso iure non valere, sequuntur Roch. *verbo ipse*, *vel is*, *q.* 25. *n.* 51. Lambert. *lib.* 1. *p.* 2. *q.* 7. *art.* 1. *n.* 4. Non obstant verba huius text. ibi, *irritum decernimus*, quæ verba hominis ministerium significare videntur, requirentia scilicet contractum esse potius annullandum, quàm sit nullus ipso iure, quia respondetur ministerium hominis hic non requiri, vt contractus de nouo annulletur, sed vt nullus, nulliterque gestus, de facto processisse declaretur, quod quidem est obseruandum in reliquis contractibus, qui nullitatem ipso iure inclusam in se continent, prout in specie declarant Butr. *in l. eleganter*, *n.* 7. *ff. de dolo*, *& in l. si id quod*, *ff. de verbor. oblig.* Padil. *in l.* 2. *n.* 4. *C. de rescind. vend.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Patronus non potest sine Episcopi, vel Papæ consensu etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.*

2 *Ordinarius vbi recusat, vel differt instituere, adiri potest superior proximus.*

3 *Declaratur text. in præsenti.*

4 *Iudex requisitus si nolit exequi decretum iudicis, requirentis, nec eius precibus consentire, eius superior est omnino interpellandus.*

5 *Episcopus si suum consensum præstare noluerit, potest ad eum præstandum compelli auctoritate superioris.*

6 *Diœcesanus si nolit consentire reseruationi iurispatronatus, potest compelli per superiorem, imo superior poterit consentire si diœcesanus renuat sine causa.*

7 *Maritus qui bona immobilia de iure Lusitaniæ, & Castellæ alienare non potest sine vxoris consensu, si ipsa vxor consentire renuat, quid faciendum, ostenditur.*

Cap. Nullus. XVII.

1 PAtronus non potest dare Canonicis, vel Monasteriis decimas, vel Ecclesias, vel aliud pertinens ad ius spirituale sine consensu Episcopi, & si quis Episcopus consentit causa auaritiæ, vel improbitatis, denuntiari debet Papæ, & quod offerendum est tunc eius licentia offeratur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 376.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 510.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 33. c. 21.* & est post Concil. Lateran. *p. 15. c. 18.*

2 *Romano Pontifici nuntietur.*] Notatur ad hoc, quòd vbi Præsul recusat, vel differt instituere, adiri potest superior proximus, vt per Roch. *in tract. huius tit. verbo pro eo, quod de diœcesani consensu, q. 5. n. 12.* Lambert. *lib. 1. p. 1. q. 2. art. 17. & p. 2. q. 1. art. 20. à princip.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxor. §. 22 à n. 4.* Franc. Marc. *decis. 491. n. 4. p. 1.* Mandos. *cons. 7. sub n. 13.* Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 11. cap. 13. n. 475.*

3 Aduertere tamen oportet, quòd ideo Episcopi Adonen. de quo *in præsenti*, negligentia Papæ nuntiatur, quia non recognoscebat alium superiorem nisi Papam, ac proinde cùm fuerit exemptus, eius negligentiam Metropolitanus supplere non poterat, vt per Lambert. *in tract. huius tit. lib. 1. p. 20. n. 9.* Steph. Quarant. *in summa Bullarij, verbo Archiepisc. auctoritas, vers. decima nona, n. 21. in fine.* Et propterea ab Episcopo exempto ad Papam fit deuolutio, Campanil. *d. cap. 13. n. 484.* Sed dubium facit quòd etiamsi Decretalis hæc missa esset illi Episcopo Adonen. qui non recognoscebat Superiorem, nihilominus tamen cum Gregor. IX. in hoc volumine hanc decisionem posuisset non respectu Episcopi particularis, sed respectu omnium Episcoporum, veluti legem vniuersalem constituere censetur, & ideo forsan melius tentari potest text. *in præsenti* procedere casu, quo solùm agitur de supplendo consensu Episcopi sine causa legitima illum recusantis in concessionibus, de quibus agit, per laicos faciendis, quæ prædictum consensum attento iure per modum auctoritatis requirunt, itavt per illum forma inducatur, ita in specie intendit Palat. *in d. rubr. §. 22. n. 3.* Pro quo intellectu facit quòd consensus, qui supplendus est, dupliciter considerari potest, vel enim requiritur per modum auctoritatis ad solemnizãdum actum, itavt formam illius constituat, vel rursus solum ad maiorem deliberationem, seu ad colligendam voluntatem ipsius Episcopi, meminit huius diuisionis Dec. *in cap. auaritia, n. 13. de prebend.* inter vtrumque modum illud est discrimen, quòd in priori casu non Archiepiscopus, sed solùm Romanus Pontifex requisitum consensum supplere potest. Probatur ratione, etenim cùm talis consensus sic consideratus ad actus validitatem requisitus censeatur, & vir talis præcisè in specifica forma debeat exhiberi, ex text. *in l. obligari, §. tutor. ff. de auctorit. tutor. & in cap. pen. iuncta gloss. verbo mandantibus, de re iudic. lib. 6.* rectè fit vt talis consensus quantumcumque sine causa ab Episcopo denegatus, per Archiepiscopum minimè suppleri possit, sed recurrendum est ad Summum Pont. qui omnes iuris defectus supplere potest, ex reg. text. *in c. proposuit, de concess. prebendæ,* in hoc priori casu loquitur, & procedit *hic text.* non tamen sic dicendum in posteriori, in quo per Archiepiscopum aliquando consensus suppletur, provt in multis casibus, quos refert Lambert. *d. art. 20. n. 6.* aliquando item consensus habetur pro obtēto, provt resoluit Cost. *in l. cùm tale, §. si arbitratu, ampliat. vlt. n. 6.* Qui quidem intellectus manifestè colligitur ex verbis huius text. *in fine*, ibi: *Et quod offerendum est, tunc eius licentia offeratur*, quæ verba apertè denotant text. agere solummodo respectu habendi licentiam, quæ ab Episcopo iniustè denegata à Romano Pontif. est obtinenda, non verò agit respectu compulsionis, de qua *in præsenti* nulla fit mentio, & ideo regulanda est secundùm alias decisiones, quæ dicunt negligentias, vel culpas Episcoporum per suos immediatè superiores regulariter posse coërceri resoluunt DD. communiter per text. ibi, *in c. pastoralis*, vbi Felin. *n. 6. de offic. ordin.*

Dicit Couarru. *pract. c. 10. num. 7. in med.* hunc text. optimum ad hoc, quòd si iudex requisitus nolit exequi decretum iudicis requirentis, nec eius precibus consentire, eius superior est omninò interpellandus; ab eoque petendum, quòd cogat iudicem requisitum exequi ea decreta, quæ illi iudex requirens destinauerit. 4

Notatur ad hoc, quòd si Episcopus suum consensum præstare noluerit, potest ad eum præstandum compelli auctoritate Superioris Antistitis, videlicet Archiepiscopi, vel Primatis, vt per Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 9. c. 3. quæst. 10.* vbi cum Panorm. resoluit, quòd quando requiritur consensus vnius in fauorem, & gratiam alterius, si renuerit, consentire absque legitima causa, potest adiri superior, vt cogat eum ad consentiendum, de quo etiam nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum, prælud. 7. dub. 7. secundùm Romanam impress.* vbi cum Lambert. *lib. 7. part. 3. quæst. 1. art. 16.* resoluit diœcesanum vbi nolit consentire reseruationi iurispatronatus posse compelli per superiorem, imo posse ipsummet Superiorem consentire si diœcesanus renuat sine causa, & *dub. 8.* pariter resoluit diœcesanum posse compelli ad consentiendum fundationi in qua opponitur conditio contra ius commune, qui quidem reducendi sunt ad terminos supradictæ distinctionis. Hinc etiam si maritus qui bona immobilia sine vxoris consensu alienare non potest, etiam de iure Regnorum Lusitaniæ, & Castellæ, ea bona alienare intendat, & vxor alienationi contradicat, poterit ipse maritus iudicem adire, qui causam contradictionis diligenter examinet, quam si iniustam iudicauerit, suo arbitrio 5 6

contrahendi potestatem concedere poterit, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 211.*n.6.cum seqq.* Azeued. *l.4.à n.1.tit.3.lib.5.noua recopilat.* Gonzal. *ad reg.8. Cancell. gloss.47.num.37.* Cald. Pereira *de extinct.emphyt.c.12. num.11.*Tiraquel.*de iure mariti, gloss.8. num.127. cum seqq.*

In gloss. *Conferat*, ibi, *si tamen contulerit, & subsequatur postea consensus Episcopi,bene valet talis donatio.* Notatur ad hoc; quòd consensus Ordinarij in translatione, seu reseruatione iurispatronatus potest interuenire ex postfacto, vt per Lambert. *de iurepatronat.2.p. lib.1.q.11.art.16.n.5.* Roch. *eod. tract.in verbo pro eo, n.9.* Campan.*in diuers.iuris Canon.rubr.11.c.13.n.361.* & plures à me citatos *de officio, & potestate Episcopi, part.3. alleg.70. num.21. & alleg.71. num.* 18. & fuit dictum *in Tuden.Parochialis 9.Aprilis 1612.& in Segouien.Capellania 13.Ianuar.1623.* coram bonæ mem. Vbaldo.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus si in Ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti si est idoneus.*

2 *Iurispatronatus concessio facta Episcopo sub nomine appellatiuo non ipsius personæ, sed Ecclesiæ contemplatione facta censetur.*

3 *Declaratur text.* in l. quod principi 56. ff. de leg.2.

4 *Patronus idoneam & dignam personam debet sub peccato mortali nominare & præsentare.*

5 *Ordinarius tenetur idoneiorem admittere, vbi à patronis duo fuerint validè nominati.*

6 *Idoneior & propterea præferendus qui altero cum quo concurrit, fuerit senior, seu originarius, alter verò externus, seu Doctor, aut Sacerdos, vel habuerit maiorem dignitatem, aut dispensatione non indigeat.*

7 *Idoneus an quis sit arbitrio Episcopi relinquitur.*

8 *Idoneitas tempore præsentationis requiritur, non alio subsequenti.*

9 *Laicus vti incapax non potest ad beneficia præsentari, nisi breui interiecto tempore Clericali Ordine insigniretur.*

10 *Episcopus acquirens iuspatronatus potest, & debet in Ecclesia vacante præsentare.*

Cap. Significasti. XVIII.

1 Episcopus si habet ius præsentandi in aliena Ecclesia, & præsentat idoneum, est admittendus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar. Butr. Ioan.Andr.Imol.Anan.Host.Anchar. Henric.Panorm. Viu.*in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.* 376. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 510. remissiuè Ximen. *in concord.p.2.*refertur ab Ant. August. *collect.1. Decret. lib.3. tit.33.c.22.* & est post Concil. Lateran. *p.* 15. *c.*19.

2 *Pro Ecclesiis sibi commissis.*] Collige ex text. concessionem iurispatronatus factam Episcopo non ipsius personæ, sed Ecclesiæ contemplatione factam censeri, ita Innoc.*n.*2.Abb. & alij *in præsenti*, idem Abb. *n.*2. & 4.& alij præsertim Couar. *n.*1. per text. *ibi in c.requisisti,de testament.* Lambert.*lib.1.p.2.q.1.art.13.n.3. & 4.*Menoch.*de arbitr.q.68.à n.21.*Intellige vt procedat quando donatio iurispatronatus facta est Episcopo sub nomine appellatiuo, etenim cùm non data aliqua coniectura per quam indicatur concessio personalis, quæ fit Episcopo, nō eidem personæ, sed Ecclesiæ suæ facta censeatur, & donatio iurispatronatus facta sub nomine appellatiuo nisi aliud appareat, realis sit, vt probat *d.c.requisisti*, rectè fit vt talis donatio facta Episcopo sub nomine appellatiuo non personæ, sed Ecclesiæ suæ facta esse dicatur, vt text.habet; pro quo intellectu expendi potest verbum illud, *Episcopi*, de quo *in text.* quod quidem non proprium est, sed appellatiuum ex sua natura aptum ad comprehendendum quoscunque in illa dignitate positos tam præsentes, quam futuros, gloss.magna, & Abb.*notab.3.in c.quoniam Abbas, de officio deleg.*nisi ex materia subiecta aliud deprehendatur, prout *in text.* sic intelligendo *in c.aduersùs, de immunit. Eccles.* propter excommunicationem, de qua agit, vel ex intentione concedentis, per text.pariter sic intelligendum *in l. si quid earum 45.§.vlt.in fine, ff.de legat.3.*Faciunt secundò pro eodem intellectu alia verba huius text. ibi, *post promotionem suam*, quæ quidem verba non erant necessaria si personalis esset cōcessio, de qua *in hoc text.* eo quòd ante promotionem fieri poterat. Tertiò expendi possunt alia verba, ibi, *pro Ecclesiis sibi commissis*, quæ quidem denotant concessionem iurispatronatus de qua *ibi*, fuisse realem. Non obstat 3 text.*in l.quod Principi, 56.ff.de legat.2.*quem expendūt Couar.*vbi supr.à n.4.& pract.c.11.vers.postremo,*Xuar. *alleg.50.num.3.* quia respondetur quòd licèt verum sit textum illum ius singulare constituere, & specialiter procedere in Principe, vt significant eius verba, ex constitutione D.Antonini, nihilominus tamen ius illud singulare, quod constituit in eo verificatur quòd legatum indistinctè censeatur relictum contemplatione dignitatis, siue appellatiuo, siue proprio nomine relinquatur, & respectu istius nominis proprij fuit inducta prædicta constitutio, prout colligitur ex mente communi *ibid.*& si replicatur de verbo, *illi Principi*, in text.posito, quod quidem dignitatis nomen importat, satisfit si dicas Iurisconsult.*ibid.*non referre verba illa, quibus testator legans vsus est, sed vim, & effectum legati, quòd licèt proprio nomine Principis relinquatur, ex singulari D. Antonini constitutione censetur relictum contemplatione dignitatis ad effectum vt successori debeatur.

Persona idonea]Idoneam ergo, & dignam personam 4 debet patronus sub peccato mortali nominare & præsentare, vt per Azor.*instit.moral.p.2.lib.6.c.21.q.4.* vbi *q.5.* resoluit quod patronus digniorem debet nominare ex duobus, qui ex loco, Ecclesia, vel familia, aut gente occurrūt, de quo vide Ioan.Valer.*de differentiis inter vtrumque forum, verbo electio, different.2.* Sic eodem modo, vbi à patronis duo fuerint validè nominati, idoneiorem superior admittere tenetur, cùm in 5 hoc casu nulla ei detur facultas eligendi, Abb.*in c.cùm autem,n.2.infr.hoc tit.*Roch.*in tract. huius tit.verbo honorificum,post n.40.*Idoneior & propterea præferendus 6 est, qui altero, cum quo concurrit, fuerit senior, Barbat. *consil.23.post n.13.vol.1.* Roland. *consil.38.n.70.lib.1.* Mari. Antonin.*var.resol.lib.1.resol.104 n.2* Lambert.*in tract.huius tit.p.2.lib.2.quæst.princip.art.26.n.4.*Item si originarius, alter vero externus, Dec.*consil.142.n.13.* Mastril.*Siciliæ decis.2.n.147.*Roch.*verbo honorificum,à n.45.*Couar.*pract.c.35.vers.secundò annotandum est,sub n.5.*Lambert.*lib.2.p.3.q.7. princip. art.4.n.5.& art.5.* Put.*decis.254 p.1.*Fusc.*de visitat.lib.2.c.5. n.13. & 14. & c.21.n.25.*Rot.*decis.299 p.1.diuers.* Mari. Antonin. *loc.cit.*Mandos.*consil.55.n.4.cum seqq.*Item si Doctoratus laurea decoratus, cùm propterea magis idoneus saltem credendus sit, Roland.à Valle *consil.47. n.76. vol.1.* Cassan. *in catalogo, part.10.consid.33.* Mastril.*d. decis.2. num.* 15. Doctoratus enim qualitas magna est, & ideo Doctor in beneficio præfertur non Doctori,

Rot.

Rot.apud Farin. *decis.* 36. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* Præterea si Sacerdos, alter verò aliquo inferiori Ordine insignitus, Roland. *d.cons.* 47. *n.* 5. Dec. *cons.* 542. *n.* 13. Item si prius assequutus fuit suos Ordines, & gradus, Ioan. de Platea *in l.* 2. *n.* 1. *C.de primic.lib.* 12. Natt. *cons.* 638. *n.* 18. Item si habebat maiorem nobilitatem, Lambertin. *in tract.huius tit.lib.* 2. *p.* 3. *q.* 2. *art.* 9. Item si dispensatione non indiguit, alter verò sic, vt per Seraphin. *decis.* 767. *n.* 2. *p.* 1. quas omnes qualitates ponderauit Rot. *in Tuden. parochialis* 18. *Aprilis* 1603. coram Illustr.Card.Sacrato, vbi firmauit conclusionem in beneficiis curatis ex idoneis magis idoneum esse eligendum per sacrum Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform.c.* 18. & constit. Pij V. 15. Kalend. Aprilis Pontificatus sui anno 2. prout antea fuerat resolutum *in causa Dertusen. parochialis* 18. *Decembris* 1581. coram Giptio. An
7 quis sit idoneus arbitrio Episcopi relinquitur, quatenus ille rectè iudicauerit, Abb. *in cap. cùm autem, n.* 6. *hoc tit.* Alex *cons.* 33. *n.* 3. *lib.* 1. Marescot. *var.resol. p.* 1. *c.* 52. *n.* 24 *&* 25. D. Ioan. Anton. Massobr *in sua praxi habendi concursum ad parochiales Ecclesias requisito* 5. *dub.* 2. *n.* 30. & satis denotat d.constit. Pij V. quæ aliàs facta admitteret appellationem ab electione Episcopi, multum autem præsumitur pro iudicio Ordinarij, itavt irrationabilitas debeat esse manifesta, vt fuit dictum *in causa Rauennaten. Parochialis* coram Illustrissimo Arigonio, & *in Pampilonen. Parochialis* 12. *Decembris* 1597. coram Litta, ex familiaritate tamen multum tollitur de præsumptione, quæ aliàs esset pro Episcopo, iuxta notata *in cap. sunt nonnulli* 1. *quæst.* 1. & fuit consideratum *in d. Rauennaten. & in d.Tuden.*

8 Idoneitas tempore præsentationis requiritur, non alio subsequenti, vt per Rot. *decis.* 69. *p.* 1. *diuers.* Mar.
9 Antonin. *variar.resol.lib.* 1. *resol.* 9. *n.* 1. dum aiunt capacitatem Clerici, & requisitam in eo qualitatem tempore præsentationis extare debere; vnde euenit vt laicus vti incapax non possit ad beneficia præsentari, quia præsentatio huiusmodi operatur ius ad rem quod in beneficialibus competere laicis non videtur posse, ita Ioan. Selua *de benef.lib.* 2. *q.* 23. *n.* 14. Lambertin. *in tract.huius tit. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 7. *art.* 2. *n.* 15. *vers. dicere, & art.* 7. *n.* 7. *& art.* 29. *col. fin. vers. aduerte ad aliud,* vbi quòd sicut laicus non est capax collationis, ita nec præsentationis, licèt velit se promouere, & sicut debet quis esse Clericus tempore datæ collationis, ita tempore datæ præsentationis, & sequuta est Rot. *in Burgen. Abbatia* 19. *Decembris* 1588. coram D. Penia, vbi distinguit inter nominationem, & præsentationem coram Ordinario, vt tempore nominationis non requiratur, sed omnino tempore præsentationis coram Ordinario, refert & sequitur eadem Rot. apud Farin. *decis.* 530. *n.* 13. *p.* 2. *recent.* & faciunt quæ Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 2. *n.* 66. Quamuis ipsa Rota *in vna Imolen. iuris patronatus* 19. *Nouembris* 1594. coram Orano, hoc limitet si laicus præsentatus breui interiecto tempore Clericali Ordine insigniretur, quasi tunc minimè dicenda esset facta præsentatio de persona penitus inhabili, cùm satis sit ante institutionem fuisse promotum, sequitur Flamin. *de resignat. lib.* 4. *q.* 2. *n.* 5. *&* 6.

10 *Præsentauerint.*] Collige ex text. Episcopum acquirentem iuspatronatus posse, & debere in Ecclesia vacante præsentare, idem probat text. *in cap. si quis Episcoporum* 16. *q.* 5. *& in cap. vlt. infrà hoc tit.* tradunt gloss. *verbo præsentauerint*, Abb. *n.* 3. & alij *in præsenti,* Lambertin. *lib.* 2. *p.* 1. *q.* 1. *art.* 7. Intellige procedere quando concessio facta est de iurepatronatus existente in alio territorio, prout in specie tradunt Abb. Anan. *in princ.* & alij *in præsenti,* vel licèt in eodem sit territorio, alius tamen proponitur inferior Prælatus ad quem pertinet institutio, pro quo intellectu vrgenter faciunt finalia verba huius text. ibi: *Sunt admittendæ personæ,* quæ verba necessariò conuincunt in hoc text. non tractari de receptione facienda per ipsum Episcopum præsentantem, sed de alia facienda per illum Episcopum, qui factam præsentationem recusare potest, quod idem dicendum est, si alij compatroni in eodem iurepatronatus reperiantur cùm eo casu supradicta ratio locum habeat.

SVMMARIVM.

1 *Institutus ad præsentationem eius, qui tunc iuspatronatus Ecclesiæ possidebat, remoueri non debet, licèt illud ius ab eo postmodum euincatur, secus si non possidebat, sed tantùm credebatur esse patronus.*

2 *Patronus putatiuus debet præsentare, & non alius qui caret possessione, licèt bonum ius habeat in proprietate.*

3 *Præsentati cum duo sunt alter ab existente in possessione nominandi, alter verò ab habente proprietatem iurispatronatus, ille instituendus est, qui à possessore præsentatus fuit, nisi de tempore præsentationis constaret de defectu proprietatis possessoris.*

4 *Error communis cum possessione sufficit absque titulo collato à superiore.*

5 *Iurispatronatus, seu præsentandi in quasi possessione existens validè præsentat, & eius præsentatio admittenda est, ac institutio sequi debet.*

6 *Iurispatronatus possessio acquiritur etiam ex vnica præsentatione sequuta institutione.*

7 *Status vltimus in beneficialibus ad effectum validitatis collationis consideratur, declara vt ibi.*

8 *Præsentatus à malæ fidei possessore amoueri debet.*

9 *Prouisus à possessore bonæ fidei præfertur prouiso à proprietario, illóve, cui ius conferendi competit.*

CAP. Consultationibus. XIX.

IVspatronatus quando quis possidet, & præsentat idoneum, quem Episcopus instituit, si deinde in 1
lite patronus perdit iuspatronatus, & alius vincit, præsentatus, & institutus non est remouendus ab Ecclesia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration.lib.* 3 *iuris Pontif. pag.* 376. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 511. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 23. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 15. *c.* 10.

Credebatur esse patronus.] Notatur ad hoc, quòd pa- 2
tronus putatiuus debet præsentare, & non alius, qui caret possessione, licèt bonum ius habeat in proprietate, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 45. §. 2. *n.* 6. Roch. de Curte *de iurepatron. verbo competens*, *q.* 19. *n.* 39. *cum seqq.* Lambert. *eod.tract. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 1. *& p.* 6. Greg. Lop. per text. *ibi in l.* 9. *verbo tuuisse, tit.* 15. *p.* 1. Gutier. *cons.* 4. *n.* 34. Salgado *de protect. Regia, tom.* 1. *c.* 1. *n.* 3. *cum seqq.* Rot. *decis.* 167. *n.* 7. *p.* 2. *diuers.* Intellige quando à lege pro tali habetur, prout contingit in sententia, quæ in rem iudicatam transiuit, constat à lege haberi pro veritate, vt docet Iurisconf. *in l. res iudicata* 207. *ff. de regulis iuris*, non verò procedere quando non a lege, sed ab hominibus pro tali reputatur, prout habet text. *in præsenti*, ex quo in hoc sensu iam apertè colligitur non valere præsentationem factam

factam ab illo, qui tantùm credebatur patronus, ita in specie *gloss. vlt.* Innoc. *in finalibus verbis*, Butr. *n.* 4. Abb. *n.* 3. & alij *in praesenti*, tradunt Roch. *in tract. huius tit. verbo competens*, *q.* 21. *n.* 43. Lambertin. *eod. tit. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 9. *n.* 4. Padil. *in l.* 2. *n.* 56. *C. de seruitutibus.* Ratio est, quia fundamentum praesentationis consistit in possessione iuris praesentandi, quae quidem possessio tanquam conditio requiritur ad validitatem ipsius, vt colligitur ex verbis huius text. ibi: *si tempore praesentationis possidebat*, iuncto text. *in l. si mihi & Titio, ff. quando dies legati cedat*, text. melior *in l. eas causas* 79. *ff. de condit.* ac subinde si praesentans non possidet, conditio deficere censetur, qua deficiente, veluti deficiente essentiali fundamento, deficit validitas praesentationis, arg. text. *in l.* 3. *vers. aut enim*, *ff. de bonis libert.*

Non obstat reg. text. *in l. Barbarius, ff. de officio Praetoris*, quia communis sententia respondet constituendum esse discrimen inter gesta ratione publici officij, & inter illa, quae geruntur priuata ratione, seu auctoritate, itavt in priori casu propter commmem errorem sustineantur, minimè verò in posteriori, in quo deficit publica vtilitas, propter quam ex quadam aequitate constitutum est vt valeant gesta per illum, qui aliàs non habet potestatem, ita in specie tradit Innoc. *n.* 4. *in fine, cap. cùm dilectus, de consuet.* refert, & sequitur alios Felin. *in cap. ad probandum, de re iudic.* communis ex Vant. *de nullit. tit. quomodo nullitas reparetur*, *n.* 55. Roland *cons.* 46. *n.* 34. *lib.* 1. expendentes text. *in l.* 2. *C. de sent. & interloc.* Vnde cùm praesentatio non ex publico officio, sed priuata ratione, auctoritate patroni procedat, nil mirum si decisio illius text. in eadem limitetur. Sed licèt haec responsio defendi possit, nobis tamen non arridet, prout iam de illa dubitauit Ias. *in d. l. Barbarius*, *n.* 67. siquidem eadem vtilitas publica tata datur in sustinendis actibus priuatis communi errore celebratis, ac in illis, qui ratione publicae potestatis fiunt, aliàs enim maximum humani commercij detrimentum daretur, cùm homines propter timorem nullitatis nollent contrahere, vel similes actus priuatos facere, quod quidem inconueniens necessariò dicendum est leges auferre voluisse, eo quòd non ad praeteritos actus, sed ad futuros sustinendos latae sunt, iuxta text. *in cap. vlt. de constit.* insuper text. *in l.* 1. *C. de testam. & in l.* 3. *ff. ad Macedon.* apertè agunt de actibus priuatis, qui propter communem errorem, & existimationem sustinentur. Vnde verior videtur sententia, regulam de qua supra, etiam in actibus priuatis procedere, dummodo scientia impedimenti ex parte aduersa non detur, sic procedit text. *in d. cap. dilectus, de consuet.* ibi, *& de suspenso*, & *in cap. innotuit* 20. ibi, *qui sponte ac humiliter*, *de elect.* nec aliquod testis praeiudicium considerabile resultet, quoniam communis existimatio huiusmodi actus non confirmat in praeiudicium alicuius tertij considerabile, iuxta reg. text. *in l. id quod nostrum*, *ff. de regulis iur.* iuxta quam resolutionem difficultas, de qua supra facilè tollitur si dicas praesentationem licèt non sit actus gestus ratione officij publici, de quo loquitur text. *in d. l. Barbarius*, ex illius tamen sustentatione resultare graue veri patroni praeiudicium, quod quidem licèt non detur in defectum praesentationis ab illo faciendae, apparet tamen maximum in eo, quod sustentata praedicta praesentatione, de qua agitur, praesentans, qui tantùm credebatur, iam per illum actum remanet verius possessor iuris praesentandi.

3 Vnde cùm duo sint praesentati, alter ab existente in possessione nominandi, alter verò ab habente proprietatem iurispatronatus, ille instituendus est, qui à possessore praesentatus fuit, vt per Mandos. *cons.* 41. *incip. In causa Asculana*, *n* 4. per Dec. *cons.* 117. *sub n.* 2. *vers. & tali praesentatione*, *& cons.* 134. *in* 1. *dubio*, Federic. de Senis *cons.* 234. Oldrad. *cons.* 312. Abb. *consil.* 54. *vol.* 1. Zabar. *cons.* 69. *sub n.* 4. nisi de tempore electionis, praesentationis vel collationis, constaret de defectu proprietatis possessoris, Gonzal. *d.* §. 2. *n.* 43. tunc enim si liquidò constaret de proprietate patronus praeferendus sine dubio esset, qui ab ipso proprietario esset praesentatus, ex resolutis per Abb. *in praesenti*, *n.* 9 & Dec. *cons.* 126. *post n.* 2. *& cons.* 149. *sub n.* 2. *vers. & retenta*, Roch. *in tract. huius tit. verbo competens*, *n.* 45. & 46. Paul. de Citadin. *in simili tract.* *q.* 7. *art.* 3. *n.* 16. *p.* 6. Rot. *decis.* 167. *sub n.* 9. *p.* 2. *diuers.* Vnde etiam benè infertur institutum vigore praesentationis factae ab existente in possessione praesentandi non esse remouendum quando postea constaret praesentantem non esse patronum, vt declarant multi citati à Menoch. *cons.* 90. *n.* 115. & subsistit vbicumque praesentans erat in possessione ipsa praesentandi, alioquin si credens se esse patronum nominaret instituendum, ac subsequeretur institutio, sine dubio remoueretur talis institutus, quoties succumberet in patronatu, vel ex hoc text. colligitur, cuius prima pars vendicat sibi locum, quamvis post institutionem appareat non esse patronatum, sed ad meram Episcopi collationem, quia institutus continuaret, hoc non obstante, suam possessionem vita durante, ex eodem Menoch. *d. cons.* 90. *n.* 128. sicuti & in casu contrario si per collationem fuerit prouisus de beneficio, quod deinde de iurepatronatus esse appareat, Rot. *decis.* 14. *sub hoc tit. in antiq.* de quibus omnibus, aliisque multis, quae circa intellectum, & materiam huius text. considerari possunt, vide latè Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 42. *n.* 49. *cum multis seqq.* & Cabed. *de patronatibus Regiae Coronae*, *c.* 8. *per totum*, vbi *n.* 3. limitat conclusionem huius text. ne procedat quando lis super patronatu est cum Episcopo, qui Ecclesiam patronatam contulit absque patroni consensu intra tempus ei à iure datum, nam euicto patronatu à vero patrono Rector, cui Episcopus Ecclesiam contulit, remoueri debet, & ab illo institui praesentatus de nouo à vero patrono, & *n.* 7. pariter limitat quando ex parte praesentantis datur mala fides. Quando verò cùm praesentatus à patronis putatiuis, videlicet existentibus in possessione praesentandi, concurrit alius praesentatus à vero patrono, de cuius iurepatronatus legitimè constat, vel per confessionem aduersarij, vel per rem iudicatam, vel per publicum instrumentum, tunc in concursu praeferendus est praesentatus à vero patrono, vt per Panorm. *in praesenti*, *n.* 9. Butr. *in cap. ex literis*, *n.* 8. *hoc tit.* Dec. *cons.* 127. *incip. Plura dubia*, *n.* 1. *& cons.* 149. *incip. In causa*, *n.* 2. Lambert. *lib.* 2. *part.* 1. *quaest.* 3. *art.* 6. *num.* 4. *& seq. & art.* 9. *n.* 2. Roch. *verbo competens*, *quaest.* 19. *num.* 45. Paul. de Citadin. *p.* 6. *art.* 3. *n.* 16. refert, & sequitur Rot. apud Farin. *decis.* 376. *num.* 9. *part.* 2. *recent.* vbi plures alias decisiones concordantes refert.

Notari etiam solet text. hic ad hoc, quòd communis error cum possessione sufficit absque titulo collato à superiore, de quo vide Rebuff. *in l. Barbarius*, *n.* 8. *ff. de offic. Praetor.* Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 22. *num.* 48. 4

Iuspatronatus Ecclesiae possidebat.] Notatur ad hoc, quòd existens in quasi possessione iurispatronatus, seu praesentandi validè praesentat, & eius praesentatio admittenda est, ac proinde institutio sequi debet, de quo vide *gloss.* 1. Innoc. & Butr. *num.* 1. Anchar. *n.* 1. *&* 5. & alios *in praesenti*, Roch. *verbo competens*, *q.* 14. *n.* 28. *& quaest.* 22. *n.* 44. Rip. *in cap. cùm Ecclesia*, *n.* 133. *de causa possess.* Lambert. *lib.* 1. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 1. *ex num.* 1. 5

Veral.

Verall. *decis.* 69. *p.* 1. Seraphin. *decis.* 1381. *n.* 4. Viu. *in praxi iurispatron. lib.* 5. *c.* 4. *à princ.* in nouiss. impress. Oldrad. *cons.* 312. *incip. thema quæstionis, num.* 2. Duen. *reg.* 232. Couar. *pract. c.* 14. *num.* 2. *vers. tertium*, *& c.* 36. *num.* 5. *vers. quintò*, *col.* 2. Nauar. *cons.* 19. *sub tit. de prebend. in antiq.* Mantic. *decis.* 86. *n.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 173. *n.* 5. Spin. *in speculo testam. gloss.* 2. *num.* 25. Rot. apud Farin. *decis.* 224. *num. p.* 1. *recent.* Zerol. *in praxi Episcop. part.* 1. *verbo iurispatronatus*, §. 16. & in hoc Rot. *decis.* 376. *num.* 3. apud Farin. *part.* 2. *recent.* conclusionem firmat quòd quando iuspatronatus non reuocatur in dubium ad validitatem præsentationis, & ad effectum vt præsentatus instituatur, attenditur quasi possessio, itavt præsentatus ab existente in quasi possessione præsentandi debeat institui, nec semel canonicè institutus est amouendus; quando verò constat de proprietate, non attenditur quasi possessio, quæ aliàs semper inspicitur ad effectum validitatis præsentationis, ead. Rot. apud eundem *decis.* 187. *n.* 1. *prope finem*, *p.* 1. *recentior.*

Præsentatus ab existente in possessione præsentandi etiam quòd nullum deregatur ius possessoris, non debet amoueri, Rot. *decis.* 374. *num.* 3. *p.* 1. *recent.* & *in Ferrarien. Archipresbyteratus* 16 *Iunij* 1618. coram R. D. meo Coccino Decano. Ad acquirendam verò possessionem iurispatronatus plura requiruntur, & primò quòd ille qui vult præsentare, præsentauerit bona fide. Secundò quòd præsentatio fuerit admissa. Tertiò quòd institutus fuerit habitus tanquam Rector in possessione Rectoriæ. Quartò quòd præsentans credat vti iure suo. Quintò quòd ille in cuius præiudicium possessio quæritur, hoc sciat & patiatur, colliguntur hæc ex Calder. *cons.* 12. *de iurepatr.* Roch. *in tract. de iurepatron. verbo competens*, *q.* 14. *à n.* 35. Lambert. *in simili tract. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 10. *in vers. aut verò*, Rot. *in d. Ferrarien. Archipresbyteratus* Illud aduertere oportet quòd hæc quasi possessio præsentandi non transit in hæredes præsentantium sine noua apprehensione, Achil. *decis.* 5. *de causa possess.* Caputaq. *decis.* 135. & 420. *p.* 2. Rot. *decis.* 150. *n.* 2. & *decis.* 260. *n.* 4. & *decis.* 337. *n.* 3. *p.* 2. *recent.* Mantic. *decis.* 88. *n.* 5. Rot. *in Lucana Parochialis Februarij* 1620. coram bonæ mem. Vbaldo.

Intellige supradictam conclusionem, quæ habet præsentationem factam à possessore tantùm iurispatronatus validam esse, vt procedat in quasi possessore bonæ fidei, nam cùm stante præsentatione valida, & sequuta institutione præsentatus non sit remouendus, & præsentatio facta per quasi possessorem bonæ fidei valeat, est enim fructus iuris præsentandi, qualem bonæ fidei possessor percipere potest, vt probat text. *in l. bonæ fidei*, *ff. de acquir. rerum domin.* quia interim dum contrarium non constat, talis possessor ipsius rei dominus à lege præsumitur *l. vlt. C. de rei vendic.* non sic dicendum in possessore malæ fidei, *l. si fundum*, *C. de rei vendic. l. si nauis*, *ff. illo tit. l. qui scit*, *ff. de vsur.* rectè fit vt text. procedat in quasi possessore bonæ fidei iuris præsentandi. Sic sanè si aliquis incontinenti probare velit se esse verum patronum, adhuc præsentatus à possessore bonæ fidei renouandus non est, vt tradit Felin. *in tract. quando litera Apostolicæ*, *limit.* 9. Sic similiter præualet præsentatus ab illo, qui vltimo loco antea præsentauit, etiamsi alius probet se esse verum patronum, & excepta illa vltima præsentatione semper præsentasse, provt in specie tradunt Abb. *in c.* 2. *de Relig. domibus*, Lambertin. *lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 3. *art.* 1. testatur communem, & receptam sententiam Rip. *in d. cap. cùm Ecclesia*, *n.* 52. *de cauf. possess.* Cou. *in reg. possessor. p.* 2. *in princ. n.* 6. Non obstat *cap. cùm olim*, *de causa possess.* quia respondetur causam Episcopi conferentis, de qua *ibi*, iuris præsumptione fuisse destitutam, siquidem attento iure communi collatio digni non ad solum Episcopum, provt ipse inibi intendebat, sed insimul ad Canonicos spectat, iuxta text. *in cap. nouit. de ijs*, *quæ fiunt à Prælatis*, communis vt per Abb. per text. *ibi*, *in cap. cùm Ecclesia Vulterana*, *n.* 9. *de elect.* Selu. *de benefic. p.* 2. *q.* 22. *n.* 11. Ac subinde cùm Episcopus de quo *ibi*, haberet causam sic odiosam, & à iure communi exorbitantem, oportuit in illo text. ostendere non nudam possessionem, provt in nostro text. sufficit, sed corroboratam debitis circumstantiis ad validitatem collationis per ipsum factæ, provt ille text. requirit, ne aliàs mala fides præsumeretur, iuxta *reg. qui contra* 82. *lib.* 6. Nec etiam obstat text. *in cap. ea noscitur* 6. *de his*, *quæ fiunt à Prælatis*, satisfit enim si dicas in illo text. requiri consuetudinem antiquam, non quidem ad validitatem præsentationis factæ per Abbatem ius præsentandi possidentem, sed vt ius præsentandi eidem legitimè competeret excluso capitulo Monasterij de quo *ibi*, ne ad iudicium proprietatis circa idem iuspatronatus ampliùs admitteretur, provt etiam requiritur *in cap. querelam*, *de elect.* vt in specie aduertit Rip. *in rubr. de iudic. n.* 64. vt autem semel facta præsentatio teneat in illis iuribus satis sufficiebat possessio cum bona fide, iuxta *suprà* resoluta. Vel rursus dicendum est propterea ibi non valere præsentationem, quia attento iure non præsumebatur facta cum bona fide, propter resistentiam iuris communis dicentis negotia Monasterij cum consilio, & assensu monachorum esse tractanda, iuxta text. *in c.* 2. *de his*, *quæ fiunt à Prælatis*, resoluunt Mench. *de success. resol.* §. 6. Sarmient. *de redditib. p.* 1. *c.* 3. ac proinde dum prædicta præsentatio alio adminiculo non iuuatur, valere non poterat nisi ex antiqua consuetudine, vel priuilegio Abbas solus id haberet, ad quod alludunt verba text. ibi, *sine quo non obtinet firmitatem.* Nec denique refragatur text. *in l. fructus* 55. *ff. de vsuris*, vbi videtur probari bonæ fidei possessorem cum effectu non posse percipere fructus naturales, siquidem respondetur præsentationem, de qua agimus non esse fructum naturalem iuris præsentandi, sed reduci ad fructum industrialem, eo quòd cùm idoneus debeat præsentari, omnis industria in præsentando requiritur, aduertit in specie Butt. *n.* 8. Innoc. *n.* 1. & alij *in præsenti*, Lambertin. *lib.* 2. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 3. *n.* 5.

Notatur etiam ad hoc, quòd iurispatronatus possessio acquiritur etiam ex vnica præsentatione sequuta institutione, itavt ille patronus, qui vltimo loco præsentauit, dicatur esse in possessione præsentandi, vt per Gabr. *cons.* 196. *n.* 7. *vol.* 2. Caputaq. *decis.* 69. *p.* 1. & *decis.* 132. & *decis.* 337. *p.* 2. Fichard. *tom.* 1. *commun. opin. tit.* 4. *n.* 3. *pag.* 167. Pute. *decis.* 189. & 192. *p.* 1. *in antiq.* & *decis.* 120. *num.* 3. & *decis.* 251. *part.* 2. & *decis.* 136. *num.* 3. *lib.* 3. Verall. *decis.* 337. *num.* 3. & *decis.* 338. & *decis.* 339. *num.* 1. *p.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 577. *num.* 20. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 18. *num.* 86. & *gloss.* 45. §. 2. *num.* 29. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 5. *c.* 5. *num.* 56. Viuian. *in praxi iurispatron. lib.* 5. *c.* 4. *num.* 29. *in nouiss. impress.* Thom. Triuil. *Venetiæ*, *decis.* 54. *n.* 1. *cum seqq. lib.* 4. Lambertin. *in tract. huius tit. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 1. *princ. art.* 4. *num.* 10. Mascard. *de probationibus*, *concl.* 173. *num.* 8. & 9. & *concl.* 956. *num.* 1. *cum seqq.* Ioan. Andr. *de expensis*, *c.* 9. *num.* 47. Mar. Antonin. *variar. resol. lib.* 1. *resol.* 55. *n.* 10. Gutier. *cons.* 3. *num.* 1. & *cons.* 4. *num.* 32. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 7. *q.* 29. *num.* 8. Zerol. *in praxi Episc. d. verbo iuspatronatus*, *pag. mihi* 180. Menoch. *cons.* 90. *num.* 117. Rot. *decis.* 174. *n.* 1. apud Farin. *p.* 2. *recent.* 6

vbi

vbi *n.* 2. quòd requiritur ſcientia, & patientia aduerſarij. Gonzal. *d. gloſſ.* 47. §. 1 *n.* 6. *&* *à n.* 30. refert ſeptem requiſita neceſſaria, vt hæc quaſi poſſeſſio vnico actu acquiratur, de quibus egi ſuprà *ad cap. querelam* 24. *n.* 14. *cum ſeqq. de electione.* Et quaſi poſſeſſio conferendi beneficium per vnicam collationem effectuatam acquiritur, Rota *deciſ.* 423. *num.* 1. *p.* 2. *recent.*

7 Notatur denique ad hoc, quòd vltimus ſtatus in beneficialibus conſideratur ad effectum validitatis collationis, Ferret. *conſ.* 132. *n.* 10. *& ſeq.* Bald. *conſ.* 437. *n.* 1 *lib.* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 5. §. 2. *n.* 14. *&* §. 3. *n.* 18. *& gloſſ.* 45. §. 2. *n.* 14. Rot. apud Farin. *dec.* 315. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* vbi quòd vltimus ſtatus beneficij non prodeſt ex prouiſione, quæ non habuit effectum, ead. Rot. apud Farin. *deciſ.* 474. *n.* 9. *p.* 1. *recent.* niſi conſtet de contrario ſtatu legitimo præcedente, tunc enim non attenditur vltimus ſtatus, niſi probetur legitimè præſcriptus, ead. Rot. apud eund. *deciſ.* 188. *n.* 1. *p.* 1. *recent.* ead Rot. *deciſ.* 229. *n.* 1. ſuprapoſitam reſolutionem intelligit cùm igitur de pertinentia collationis; quando verò agitur de ſtatu beneficij, tunc vltimus ſtatus attenditur niſi conſtet de contrario, aut diuerſo ſtatu anteriori: & generaliter in quacunque materia vltimum rei ſtatum eſſe conſiderandum tenet Grammat. *deciſ.* 67. *n.* 6. Maſcard. *de probat. concl.* 172. *num.* 8. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 6. *n.* 39. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid. c.* 5. *n.* 19. Amplia quòd licèt text. *in præſenti* loquatur in præſentatione, tamen habet etiam locum in quaſi poſſeſſione conferendi, Bald. *conſ.* 437. *n.* 1. *lib.* 2. Rot. apud Farin. *deciſ.* 308. *n.* 6. *p.* 1. *recent.* Et beneficium an ſit de iurepatronatus, an verò eius collatio ſpectet ad Papam, vel ad Epiſcopum attenditur vltimus ſtatus, ead. Rot. *apud eund. dec.* 523. *p.* 2. *recent.* Et denique vltimus ſtatus beneficij quando attenditur in beneficialibus eleganter explicatur *in deciſ.* 737. *d. p.* 2. *recent.*

8 In gloſſ. *Poſſidebat*, ibi, *bona fide.* Notatur ad hoc, quòd præſentatus à malæ fidei poſſeſſore amoueri debet, vt per Greg. *l.* 9. *verbo tuuiſſe, tit.* 15. *p.* 1. Menoch. *conſ.* 80. *n.* 116. Et prouiſus à poſſeſſore bonæ fidei præfertur prouiſo à proprietario, illòve, cui ius conferendi competit, Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 344.

Cap. Suggeſtum. XX.

1 Conceſſio ſecunda facta alteri Eccleſiæ per Epiſcopum & patronum, valet non obſtante priori facta per patronum ſolum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Hoſt. Anch. Panorm. Henric. Canif. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 377. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 511. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 25. & eſt poſt Concil. Lateran. *p.* 15. *c.* 25.

2 Collige ex text. conſenſum patroni exigi, vt Eccleſiam, quæ iuriſpatronatus eſt, valeat Epiſcopus vnire, vt per Anch. *in cap. ſicut vnire, de exceſſib. Prælat. n.* 5. vbi Marian. Socin. *art.* 9. *concl.* 8. *n.* 98. Dec. *conſ.* 173. *n.* 5. Stephan. Bertrand. *conſ.* 73. *col.* 4. Boër. *deciſ.* 245. *n.* 4. Lambert. *in tract. huius tit. lib.* 3. *q.* 6. *art.* 2. Roch. *in ſimili tract. verbo honorificum*, *n.* 8. Couar. *pract. c.* 36. *n.* 11. Rebuff. *in praxi benef. reg.* 21. *Cancel. de vnion. gloſſ.* 11. *n.* 6. Nauar. *conſ.* 3. *n.* 2. *ſub hoc tit. in antiq.* Hoied. *de incompatib. benef. p.* 2. *c.* 3. *n.* 9. Flamin. *de reſignat. lib.* 2. *q.* 4. *n.* 11. Azor. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 28. *q.* 12. Sanch. *in præcepta Decalogi*, *tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 29. *n.* 168. Campan. *in diuerſorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 13. *n.* 477.

Aut eius aſſenſus fuerit poſtea ſubſecutus.] Ergo conſenſus Epiſcopi in tranſlatione, vel donatione iuriſpatronatus poteſt interuenire ex poſtfacto, de quo plures citaui Doctores *ad cap. cura* 11. *num*... *ſupr. hoc tit.* 3

In gloſſ. *Quamvis poſterius.* Notatur ad hoc, quòd quando priores literæ ſunt irritæ, non eſt neceſſaria illorum mentio in poſterioribus, vt per Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ, in præfat. n.* 95. Maſcard. *de probat. concluſ.* 846. *n.* 20. *cum ſeqq.* Sanch. *de Matrim. lib.* 8. *diſput.* 22. *n.* 21. Cened. *ad Decret. collect.* 53. *n.* 4. *in fine.* 4

SVMMARIVM.

1 *Suſpenſus eſt ab officio, & beneficio, qui monitus non dimittit Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi ſibi conceſſam.*

2 *Patrono non licet aliquem cuiuſvis priuilegij prætextu ad beneficia iuriſpatronatus præſentare, niſi coram Ordinario loci ad quem prouiſio, ſeu inſtitutio de iure pertineret, aliàs præſentatio, & inſtitutio forſan ſequuta nullæ ſunt.*

3 *Excommunicationis pœna ipſo facto eſt impoſita contra quoſcunque indebitè vſurpantes bona Eccleſiarum.*

4 *Verba*, ſub anathematis interminatione prohibere curetis, *ſententiam ferendam continent.*

5 *Sacrilegium committentes ſunt per Eccleſiam iudicandi.*

6 *Delicti ratione in ſe, vel bona commiſſi ſi quis aliquem conueniat ciuiliter, non tamen poterit per eum reconueniri nec ciuiliter, nec criminaliter.*

Cap. Relatum. XXI.

Clericus, qui obtinuit beneficium, vel Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi, monitus illud non reſignat, ab officio, & beneficio per Ordinarium ſuſpendi poteſt. Item prohibetur ſub pœna excommunicationis ne laici ſpolient Eccleſias ſuis bonis, & ſi contemnunt, excommunicari debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Hoſt. Henric. Anchar Panorm. Viu. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 377. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 511. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 27. & eſt poſt Concil. Lateran. *p.* 50. *cap.* 33. 1

Deciſio huius text. innouatur per Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. *de reformat. c.* 13. vbi ſic habetur: Non liceat propterea patrono cuiuſvis priuilegij prætextu aliquem ad beneficia ſui iuriſpatronatus, niſi Epiſcopo loci Ordinario, ad quem prouiſio, ſeu inſtitutio ipſius beneficij, ceſſante priuilegio, iure pertineret, quoquomodo præſentare, aliàs præſentatio, ac inſtitutio forſan ſequutæ nullæ ſint, & eſſe intelligantur, de quo vide Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, fol.* 178. *n.* 63. 2

Laici Eccléſias poſſeſſionibus ſpoliant, &c.] Contra quoſcunque indebitè vſurpantes Eccleſiarum bona, excommunicationis pœna ipſo facto eſt impoſita per Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *de reformat. c.* 11. de quo vide Villagut. *de rebus Eccleſiæ reſtit. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 3. *cum ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 9. *c.* 27. *quæſt.* 7. *in med.* Zerol *in praxi Epiſcop. p.* 1. *verbo bona*, Soar. *tom.* 5. *de cenſur. diſp.* 22. *ſect* 6. *n.* 22. Sayr. *in ſimili tract. lib.* 3. *c.* 31. *n.* 16. Paul. Comitol. *reſponſ. moral lib.* 6. *q.* 23. *n.* 2. 3

&

& prædicta Conciliarem dispositionem *in d. c.11.* comprehendere etiam Rectores piorum locorum cædentes arbores frugiferas, si in proprios vsus illas conuertant, asserit per S. Cardinalium Congreg. decisum Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo bona, pag.27.*

4 *Sub anathematis interminatione prohibere curetis.*] Hæc verba sententiam ferendam continere referunt Tiraquel. *in l.si vnquam, verbo reuertatur, à num.254.* Sayrus *in claui Regia, lib.3.c.8.num.39.in princip.* vide alios Doctores citatos *ad c.cùm esses 10. num.vlt.de testament.*

5 In gloss. *Coram sæculari,* ibi, *sed nonne committunt illi sacrilegium, qui taliter spoliant Ecclesias, ergo sunt per Ecclesiam iudicandi.* Vide quæ dixi *ad c.2.n.11.cum seqq. infrà de priuileg.*

6 In ead gloss. ibi, *est ergo,* &c.] Notatur ad hoc, quòd si quis ratione delicti in se, vel bona commissi aliquem conueniat ciuiliter, non tamen poterit per eum reconueniri, nec ciuiliter, nec criminaliter, vt per D. Barbos. *in l.2.§.legatis, n.231.ff.de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Iurispatronatus quæstio si inter patronos existit, & vacante Ecclesia lis intra sex menses non terminatur, Episcopus de persona idonea ordinare debet.*
2 *Tempus datum à iure patronis ad præsentandum currit à die scientia nota vacationis.*
3 *Patronus non potest præsentare lite pendente super iurepatronatus.*
4 *Patronus non potest durante lite inter duos præsentatos alium tertium præsentare sine vitio attentati.*
5 *Patroni non possunt pendente lite inter alios præsentatos alium in locum vnius præsentati mortui præsentare.*
6 *Episcopus œconomum constituere debet in Ecclesia si lis fuerit inter patronum, & Episcopum, nisi Episcopus esset in quasi possessione prouidendi, quia tunc posset ac deberet statim prouidere.*

Cap. Eam te. XXII.

1 SI inter patronos est lis de patronatu, & intra sex menses à tempore vacationis non terminatur, libere potest Episcopus, sine præsentatione ibidem instituere Rectorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Henric. Canis. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.378.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.511.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Ant. August. *collect.1. Decret. lib.1. sub tit. de ætate, & qualit. c.5.*

2 *Postquam vacauerit.*] Ergo à die vacationis etiam ignoratæ currit tempus datum à iure patronis ad præsentandum, vt tenaciter per hunc text. defendere nititur Flores de Mena *var. quæst. lib.1.q.3.n.23.* Sed in contrarium est communis Doctorum resolutio, quos citaui *de officio, & potest. Episcopi p.3.alleg.72.n...* & censuit Rota *decis.173.n.1.* apud Farin. *p.2. recent.* vbi etiam quòd probatio scientiæ, debet esse vera, & concludens, ita vt præsumptiua non sufficiat.

3 *Non fuerit controuersia terminata,* &c.] Notatur ad hoc, quòd dum pendet lis super iurepatronatus, patronus ipsa lite pendente non potest præsentare, vt per Gregor. *l.9. verbo siendo, tit.15. p.1.* Flamin. *de resignat. benefic. lib.2.q.3.n.11.* Zerol. *in prax. Episcop. p.1. verbo iuspatronatus, §.5.* intellige cum Campanil. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.11.c.13.n.486.* & vide dicta *infrà ad c.cùm propter 27. hoc tit.* Vnde non posse 4
patronos durante lite inter duos præsentatos alium tertium præsentare sine vitio attentati, Garc. *de benefic. p.5.c.9.n.217.* Couarr. *pract. quæst. c.37.n.7. vers. quam rationem,* Lancellot. *de attent. c.4. in præfat. n.668.* Seraphin. *decis.990. n.6. cum seqq.* & censuit Rot. apud Farin. *decis.504.n.2.p.1. recent.* vbi citat Sarnen. *super reg. de subrogandis. q.13.* & Lap. *alleg.22.* Sic eodem 5
modo patroni non possunt pendente lite inter alios præsentatos alium in locum vnius præsentati mortui præsentare, Calder. *cons.1. sub hoc tit.* Lap. *d. alleg.22.n.3.* Cassad. *decis.3.n.5. vt lite pendente,* Rot. apud Farin. *decis.306.n.2.p.2. recent.*

In gloss. *Sex menses,* vlt. ibi, *si verò contentio sit inter Episcopum, & patronum,* &c.] Notatur ad hoc, quòd si 6
inter patronum, & Episcopum sit lis; tunc Episcopus ipse œconomum constituere debet, vt per Zabar. *in Clement. plures, §.fin. sub n.1 hoc tit.* Campan. *d.n.486.* vbi cum Spin. *in speculo testament. gloss.4. princ. sub n.24.* declarat nisi notoriè constaret non esse beneficium de iurepatronatus, & Episcopus reperiretur in quasi possessione prouidendi, quia tunc posset, ac deberet statim prouidere.

SVMMARIVM.

1 *Patronus iuspatronatus propria auctoritate alienare non potest, nec ab Ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis à Diœcesano illud fuerit sibi reseruatum.*
2 *Concilij Tridentini decreta referuntur.*
3 *Patronus capiens aliquid de bonis Ecclesiæ sui iurispatronatus, siue per se, siue per suppositas personas, iurepatronatus ipso iure priuatus est, & incurrit excommunicationem cum reseruatione.*
4 *Patrono non prohibetur de bonis Ecclesiæ sui iurispatronatus ius aliquod in fundatione accedente Episcopi placito adiectum exigere.*
5 *Patronus non vetatur Ecclesiam illiúsque iura tueri.*
6 *Patroni an & quando possint bona beneficiorum sui iurispatronatus locare, ostenditur.*
7 *Excommunicationis & interdicti pœna, ac priuationis ipso iure comminata in Conc. Trid. sess.25. de reform. c.9. an comprehendat tam vendentes, & transferentes iuspatronatus, quàm etiam se ingerentes in illius fructuum perceptione, ostenditur.*
8 *Donatio est Contractus.*

Cap. Præterea. ij. XXIII.

PAtroni, vicedomini, custodes, guardiani non possunt propria auctoritate alienare iuspatronatus, nec grauare Ecclesiam, aut aliquid exigere nisi antiquos redditus moderatos, quos Episcopi in fundatione instituerunt, & hoc sub pœna excommunicationis, & contractus alienationis factus est nullus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.378.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.512.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.2. Decret. lib.3. tit.33. c.29.* & extat integra clausula *collect.1. lib.3. sub tit. de hæretic. c.11. & est pars c.ad abolendam, illo tit.* 1

Agitur in præsenti de patronis, seu vicedominis 2
contra

contractus super rebus sui iurispatronatus facientibus, ab Ecclesiisque ipsis albelgarias, reg.am, & similia extorquentibus, ac aliqua exigentibus ab institutis à locorum Ordinariis, ita vt sic exigentes excommunicationi subdantur, & contractus ab eis facti, vel in futurum faciendi nullius sint roboris, & momenti. Super qua re Concil. Trident. tribus in locis agit, & in primis *sess. 22. de reform. c. 11.* post quam generalem prohibitionem fecit, ne quis bona Ecclesiæ in proprios vsus conuertere, illaque vsurpare præsumeret sub pœna excommunicationis, sicut tandiu illum subiacere declarat, quandiu iurisdictiones, bona, res, iura, fructus, & redditus, quos occupauerit, vel qui ad eum quomodocunque, etiam ex donatione suppositæ personæ peruenerint, Ecclesiæ, eiúsque administratori, seu beneficiato integrè restituerit ac deinde à Romano Pontif. absolutionem obtinuerit, ita subiungit. Quòd si eiusdem Ecclesiæ patronus fuerit etiam iurepatronatus, vltra prædictas pœnas, eo ipso priuatus existat. Secundo vero loco *sess. 24. de reformat. c. 3.* sic fatur: *Patroni verò in iis, quæ ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere, atque visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum prouentibus immisceant, nisi quatenus id eis ex institutione, ac fundatione competat.* Tertio denique loco *sess. 25. de reformat. c. 9.* sequentibus vtitur verbis: *Patroni autem beneficiorum cuiuscunque Ordinis, & dignitatis, etiamsi communitates, Vniuersitates, Collegia quæcunque clericorum, vel aliorum existant, in perceptione fructuum, prouentuum, obuentionum quorumcunque beneficiorum, etiamsi, verè de iurepatronatus ipsorum ex fundatione, & dotatione esset, nullatenus, nullave causa vel occasione se ingerant, sed illos liberos Rectori, seu beneficiato, non obstante etiam quacunque consuetudine, distribuendos dimittant. Nec dictum iuspatronatus vendere, aut alio quotunque titulo in alios contra Canonicas Sanctiones transferre præsumant, si secus fecerint, excommunicationis, & interdicti pœnis subiiciantur, & dicto iurepatronatus ipso iure priuati existant.*

3 Super primo Concil. Trid. decreto *in d. c. 11.* refert Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo iuspatron. pen.* patronum ipso iure capientem aliquid de bonis Ecclesiæ sui iurispatronatus, siue per se, siue per suppositas personas, iurepatronatus priuatum esse, & incurrere excommunicationem cum reseruatione.

4 Super secundo Concil. Trid. decreto *d. c. 3.* in illis verbis, ibi, *nisi quatenus id eis*, &c. aduertendum duxi per hanc conciliarem dispensationem non vetari ius aliquod in fundatione Episcopi accedente placito adiectum exigere, quod text. *in præsenti* probat, ibi, *præter antiquos, & moderatos redditus*, vbi glos. *verbo à locorum*, vsúque passim obtentum vidimus in cereo præstando in die Purificationis, aut altero quovis subsidio iuxta decisionem Rotalem 1245. *lib. 3. p. 2. diuers.* quamvis illius vigore minimè censeri verificatum patronum probat eadem decisio; nobilioris item loci, & sedis præeminentiarum tum in Ecclesia, tum in processionibus, quin & anterioritatis in habenda pace, aliisque consimilibus actibus competere illi, aut alteri cuicunque posse, decidit Rot apud Mantic. *decis. 244. n. 1.*

5 Circa tertium Conc. Trid decretum *in d. c. 9.* pro declaratione relatorum verborum vide Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p. 2. c. 21. n. 31.* Spin. *in speculo testam. glos. 4. princ. n. 91.* Viuian. *in praxi iurispatron. p. 2. lib. 1. c. 3.* cuius decreti intuitu non vetatur patronus ipse Ecclesiam, illiusque iura tueri, vt tenent Hostiens. Abb. & alij *in c. cùm vos, de officio Ordin.* & perscrutari ne à beneficiato dilapidentur, quia & ad id iure compellitur, Roch. *in tract. huius tit. verbo onerosum, n. 3.* Lamber. *in simili tract. lib. 3. q. 2. princ. art. 5.* immo, & ius habere illum accusandi in hoc delinquentem ijdem scribunt memorati Auctores, nec non reuocandi alienationem perperam, & indebitè factam opinatur idem Roch. *verbo honorificum, sub n. 10.*

Vtrùm autem prohibitio prædicti decreti Concilij 6
extendatur ad locationem, ac proinde valeant ijdem patroni bona beneficiorum sui iurispatronatus locare? quæstio dubia est, in qua hoc casu procedere adductum Concilij locum *in d. c. 9.* defendit Caualcan. Fiuiz. *decis. 27 n. 60. p. 2.* quin & locatio si præcesserit acquisitionem, illa finita confirmari nequeat, addit idem Caualcan. *decis. 76 siue 32. n. 31 p. 2.* ita quod non procuratores, ac Syndici deputandi sint ex illiusmet sententia *decis. 87. vol. 11. n. 106. p. 3.* vbi citat Hugon. Cels. *cons. 27. n. 10.* & Maiol. *de irregular lib. 5. c. 28. n. 3.* Sed contrarium non est improbabile, quod & insinuare videbatur quædam Congregationis eiusdem Concil. declaratio, quam typis datam vidi, quia Concil. vtitur verbo, *ingerant*, quod illegitimum supponit modum, titulis vero locationis legitimum insinuat.

Inquirendum in præsenti non abs re videbatur, an 7
pœna excommunicationis, & interdicti, & priuationis ipso iure comminata in Concil. *d. c. 9.* comprehendat tam vendentes, & transferentes iuspatronatus, quàm etiam se ingerentes in illius fructuum perceptione, &c. Ratio dubitandi est, quia cùm Concil. distinguat duos casus, vnum de ingerentibus se in perceptione fructuum, &c. in quo iubet vt illos liberos Rectori dimittant, cuius ob causam ius commune non statuerat priuationem iurispatronatus, alterum de vendentibus, & transferentibus ipsum iuspatronatus, in quo pœnam excommunicationis, & interdicti, ac amissionis iurispatronatus imponit, ideo dubitatum fuit apud Illustriss. Patres Concil Trid. interpretes, an pœnæ appositæ *in d. c. 9.* comprehendant tam ingerentes se in perceptione fructuum iurispatronatus, quàm illud vendentes, & transferentes, & Sacra Congregatio censuit *sub die 4. Augusti* 1588. pœnam hanc comprehendere nedum casum immediatè præcedentem, verùm etiam superiorem, videlicet ingerentes se in fructibus beneficiorum.

Contractus quoque huiusmodi, &c.] Ergo donatio est 8
contractus, de quo vide Tiraq. *de iure mariti, gl. 5. n. 48.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, n. 2.* Card. Mant. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 1. tit. 8. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopo datur gratificatio in pluribus successiuè præsentatis à patrono laico, sed in præsentatis à persona Ecclesiastica prior est primò instituendus.*

2 *Patronus laicus, qui semel præsentauit, potest variare ante institutionem Episcopi, & alium successiuè cumulando semel tantum præsentare, secus vero in Ecclesiastico.*

3 *Lite pendente inter præsentatos non potest patronus laicus variare.*

4 *Iurans patronus non variare, nec cumulare in præsentatione beneficij iurispatronatus, tunc non potest per viam cumulationis, vel variationis aliam præsentare.*

5 *Patrono laico variare non licet si à priori præsentatione prorsus recedendo alterum nominaret.*

7 *Prior qui est tempore, prior est iure.*

8 *Gratificationi locus est vbicumque inter plures cumulatiuè præsentatos ad idem beneficium omnia paria esse constat.*

Cap.

Cap. Cum autem. XXIV.

1 Patronus laicus si præsentet plures successiuè idoneos, non excludens primum, Episcopus potest eligere quem vult ex præsentatis, & sic datur locus gratificationi. Si verò præsentatus successiuè est persona Ecclesiastica, & collegium, tunc primus est instituendus, quia in hoc casu qui prior est tempore, potior est iure. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 379. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 512. *& vol.* 4. *repet. de iure Canon. ad lib. 3. Decret.* Ioan. Crot. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 33. c. 30.* & est post Concil. Lateran. *p. 15. c. 8.*

2 Collige ex text. laicum patronum, qui semel præsentauit, posse variare ante institutionem Episcopi, & alium successiuè accumulando præsentare, non verò Ecclesiasticum, vt per Roch. *in tract. huius tit. verbo honorificum*, *q. 9. cum seq.* Gregor. *l. 6 tit. 15. p. 1.* Lambertin. *p. 2. lib. 2. q. 7. art. 22.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 3. c. 13.* Flamin. *de resign. benef. lib. 1. q. 23. n. 13.* Spin. *in speculo testam. gloss. 4. princ. à n. 3.* Ceual. *commun. contra commun. q. 265. & q. 695.* Nicol. Garc. *de benef. p. 5. c. 9. n. 211. cum seq.* Caualcan. *decis. 10. n. 61. p. 3.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesi. resol. 156.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. n. 223.* Viu. *in praxi iurispatron. p. 2. lib. 10. c. 1.* quorum plures refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. 72. n. 151.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 11. c. 13. n.* 440. Quæ quidem variatio patronis laicis semel tantùm, & cumulatiuè, non autem priuatiuè censetur permissa, Roch. *d. verbo honorificum*, *q. 10.* Franc. Marc. *decis.* 478. *post n. 6. p. 1.* Lambertin. *d. q. 7. art. 22. post n. 6.* Nauar. *in cap. placuit, de pœnit. dist. 6. n. 167. & 17.* Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, in reg. n. 25. ff. de verbor. signif.* Cald. Pereira *de potestate eligend. c. 3. n. 10.* Nicol. Garc. *d. c. 9. n. 215.* Campanil. *d. n.* 440. vbi *num. seqq.* resoluit quòd nihil addatur de variatione, aut cumulatione, & alter simpliciter præsentetur, tunc præsumendum est cumulatiuè, præsertim cùm censeri debeat vti voluisse facultate à iure sibi concessa variandi, & citat Lambertin. *d. art. 22. n. 7.* & Gutier. *d. c. 13. n. 5.*

3 Limita supradictam resolutionem lite pendente inter præsentatos, tunc enim non posse patronum laicum variare, resoluunt Roch. *d. verbo honorificum, q. 23.* Couar. *pract. c. 36. num. 7. versic. tertiò quandoque*, Lancel. *de attent. c. 4. in præfat. à n. 560. seu 659.* Nicol. Garc. *d. c. 9. n. 217.* nam quicquid dicat Lambertin. *p. 1. lib. 2. q. 6. art. 12. c. 1. vt lite pendente, lib. 6.* habet locum in præsentatione, vt ponderant Garc. *loco proximè citato*, & Campanil. *d. c. 13. n. 456.* & censuit Rot. *in Bracharen. parochialis de Moreira 13. Iunij 1605.* coram Ortembergo, vbi citantur Calderin. *cons. 1. vt lite pendente* Cassad. *decis. 6. n. 2. sub eod. tit.* Crescent. *decis. 10. sub hoc tit.* Aym. *cons. 63. n. 3. vers. ex quibus.*

4 Vnde non posse patronum lite pendente super titulo beneficij etiam cumulando collitigantem præsentare, quando per illam præsentationem datur occasio litigandi, & aperitur via ne lis finiatur, censuit Rot. apud Farin. *decis. 216. n. 7. p. 1. recent.* Limita etiam si dictus patronus prima vice præsentando iurauit non variare, nec cumulare, tunc enim non licet ei etiam per viam cumulationis, vel variationis alium nominare, vt multis probat Gutier. *dict. c. 13. sub n. 13. versic. his tamen*, ita quod nominandus reiiciendus esset à superiore, qui secundò esset nominatus, & sine dif-

ficultate instituendus esset primus, per ea quæ Lambertin. *lib. 2. c. 2. q. 7. art. 16. sub n. 4.* quos refert Campan. *dict. c. 23. n. 451.* vbi *n. 456.* disputat si præsentatus mori contingat, vtrúmve præsentans valeat alium nominare.

Vtrùm autem patronus, qui nominauit indignum, 5 possit alium postea loco illius nominare, non abs re erit inquirendum, & in primis respectu patroni Ecclesiastici non est dubium minimè posse, priuatus est enim pro illa vice iure præsentandi, & ad proximum superiorem deuoluitur prouisio, vt tenent Doctores citati *ad cap. cùm vos 4. n. 5. de officio Ordin.* Quo verò ad patronum laicum diuersæ sunt Doctorum sententiæ, nam aliqui tenent patronum laicum indignum nominantem pro illa vice iure præsentandi esse priuatum, ac proinde etiam hoc casu prouisionem ad proximum superiorem deuolui, ex quorum numero sunt Host. *in d. cap. cùm vos, sub num.* 2. Barbat. *consil. 33. sub num. 12. volum. 1.* Gutier. *d. c. 13. num. 10.* & alij relati à Ceuall. *commun. contra communes, quæst. 659. vers. sed contrarium, sub num. 4.* Alij verò rectiùs existimant non priuari, sed licere patrono infra quatuor menses variare, talique elapso tempore non amplius posse, cuius sententiæ fuerunt *in d. cap. cùm vos*, Ioan. Andr. *sub n. 12.* Butr. *n. 4.* Imol. *n. 3.* Abb. *n. 1. & 5.* sequitur etiam Franc. Marc. *Delphin. decis. 1157. p. 1.* & Perez, quem refero *in d. cap. cùm vos, n.* 2.

Eo non refutato.] Ergo patrono laico variare non 6 licet si à priori præsentatione prorsus recedendo alterum nominaret, esset enim sine dubio nullius validitatis hic secundus actus, vt per Rip. *in rubric. de iudic. num. 69.* Lap. *alleg. 78. post n. 6.* Lambertin. *p. 2. lib. 2. q. 7. princ. art. 22. post num. 6.* Gutier. *d. c. 12. num.* 4.

Qui prior est tempore iure potior esse videtur.] De hoc 7 iuris principio, vide Doctores citatos *ad reg. qui prior 54. de regulis iuris, lib. 6. & in tract. Axiomatum iuris vsufreq. Axiom. 188. n. 1. cum seqq.*

In gloss. *Iudicio Episcopi*, 2. ibi, *& sic est locus gratificationi*, &c. Notatur ad hoc, quòd vbicunque inter plures cumulatiuè præsentatos ad idem beneficium omnia paria esse constat, locus est gratificationi, vt per Roch. *verbo honorificum, q. 15. n. 4.* Lambertin. *art. 1. q. 15. princ. p. 3. lib. 2. n. 8.* Cæsar. de Grassis *decis. 1. n. 9. sub hoc tit.* Caualcan. *decis. 32. num. 6. p. 5.* Mar. Antonin. *variar. resol. lib. 1. resol. 104. n. 2. in fine*, Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 17. n. 33. cum seqq. & q. 18. num. 27.* Sayr. *in floribus decis. sub hoc tit. decis. 3.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resolut. 173. num. 2.* Campanil. *d. c. 13. num.* 445. quorum plures refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 72. num. 199.* vbi etiam quod quando duo æqualiter præsentati fuerint, vnus à duobus patronis, & alius ab aliis duobus, si æqualia sint merita præsentatorum, habens instituere poterit optare, & quem voluerit instituere, & sic est locus gratificationi etiam in hoc casu; de quo etiam Mari. Antonin. *var. resol. lib. 1. reg. 104. n. 2.* Si verò reliqua non essent paria, gratificatio cessaret non obstante æqualitate vocum, quod ex Imola *in Clement. plures, n. 6. hoc tit.* Lambertin. *d. n. 8.* Roch. *d. verbo honorificum, sub n. 40. vers. sed bonus*, tenet Campan. *d. c. 14. num.* 446.

Hh 2 SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Iuspatronatus ex constructione Ecclesiæ facta de consensu Episcopi acquiritur: patronus non eligit Prælatum in Conuentuali Ecclesia, sed in capella sic; patrono debetur processionis honor, & alimentatur ab Ecclesia si vergat ad inopiam.*

2 *Iuspatronatus acquiritur ex constructione Ecclesiæ facta de assensu Episcopi absque alia reseruatione.*

3 *Iuspatronatus in Ecclesia Conuentuali fundari non potest cum solo consensu Episcopi.*

4 *Iuspatronatus non potest habere laicus in Ecclesia Collegiata.*

5 *Collegiata Ecclesia quibus signis cognoscatur, remissiuè.*

6 *Patronus Ecclesiæ debet præferri in præeminentiis honorabilioris sedis, & dignioris loci.*

7 *Ecclesia alit patronum suum si extrema laboret egestate, & an, quando, & quomodo hæc alimenta præstari debeant, ostenditur.*

8 *Patronus ingratus non alitur ab Ecclesia.*

9 *Consensus Papæ non præsumitur interuenisse etiam per longum tempus in facultate Ecclesiæ super conditionibus appositis in ipsa fundatione.*

10 *Iuspatronatus in Ecclesia Regulari, vel beneficio regulari ex sola fundatione, & dotatione sine particulari priuilegio Apostolico non acquiritur.*

11 *Alimenta patrono præstantur secundùm illius qualitatem.*

12 *Ecclesias construere dicitur opus pium, & religiosum.*

Cap. Nobis. XXV.

Clem. III.

1 PAtronus efficitur solus ille qui de consensu Episcopi extruxit Ecclesiam. Et non potest interesse electioni faciendæ de Prælato Ecclesiæ, sed post electionem postulatur eius assensus, nisi habeat specialem facultatem interessendi electioni, secus est in capella, quam tantum patronus eligit, & præsentat Episcopo. Item patrono datur honor possessionis, & si patronus vergat ad inopiam, Ecclesia succurrere debet illi modestè secundùm iura. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Host. Butr. Henric. Boich, Anchar. Henric. Canis. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag.* 380. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 512. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 24. *c.* 2.

2 *Cum assensu diœcesani construxit*, &c.] Probat hic text. ex constructione Ecclesiæ facta de assensu Episcopi acquiri iuspatronatus absque alia reseruatione, vt per Roch. *in tract. huius tit. verbo, & Ecclesiam fundauit, q.* 8. *n.* 12. Lambertin *in simili tract. p.* 1. *lib.* 1. *q.* 2. *art.* 3. *& eod. lib.* 1. *p.* 5. *art. secunda quæst. princ. n.* 12. Rot. *decis.* 167. *n.* 4. *p.* 1. *diuersorum, & decis.* 421. *n.* 2. apud Farin. *p.* 2. *recentior.* Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo iuspatronatus, §.* 2. Azor *instit. moral p.* 2. *lib.* 6. *c.* 19. *q.* 7. Viuian. *in praxi iurispatron. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 1. *n.* 24. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiastici resol.* 123. *n.* 2. *& in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1648. Campanil. *in diuersorio iuris Canonici rub.* 11. *c.* 13 *n.* 315. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 62. *&. n.* 71. D. Ferentil *in annot. ad decis.* 1. Buratti *n.* 14. *lit. B.* quorum plures refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.* 3. *allegat.* 70. *n.* 20. vbi *n.* 21. quod consensus sufficit si interueniat ex postfacto, & *n.* 23. quòd præstandus est Ordinario illius loci in quo fundatur Ecclesia, & *n* 30. quòd Ordinarij nomine in hac materia venit quilibet Prælatus etiam inferior, dummodo habeat Episcopalem iurisdictionem, & *n.* 32. amplio ad Capitulum Sede vacante. Massobr. *in praxi habendi concursum, prælud.* 7. *dub.* 6. secundùm Romanam impress. vbi *dub.* 7. subdit quòd diœcesanus potest compelli per superiorem si nolit consentire reseruationi iurispatronatus, immo quòd potest ipse superior consentire si diœcesanus renuat sine causa. Aduerte quòd iuspatronatus non acquiritur ex constructione, seu dotatione necessariò, non voluntariè facta, Lambert. *in tract. huius tit. p.* 1. *lib.* 1. *q.* 4. *princ. art.* 7. Rot. *decis.* 167. *n.* 5. *&* 6. *p.* 1. *diuers. & decis.* 758. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* & *in Camerinen. pensionis* 10. *Decembris* 1625. coram R.P.D. meo Pirouano. Vtrùm autem ex reædificatione acquiratur iuspatronatus, vide quæ dixi *ad c.* 3. *in gloss. verbo fundatores, suprà hoc tit.* An in altari iam constructo possit in abstracto fundari noua capellania, & in ea reseruari iuspatronatus? Affirmatiuè respondent Roch. *de iurepatron. in verbo & dotauit, q.* 1. Lambertin. *eod. tract. lib.* 1. *p.... q.* 5. *art.* 15. *in princ. vers. nota tamen, & q.* 6. *art.* 1. *n.* 30. *vers. tu circa*, & fuit dictum *in Gerunden. iurispatronat.* 22. *Aprilis* 1622. coram Reuerendissimo D. meo Decano.

Vtrùm autem consensus Ordinarij ex lapsu temporis præsumatur, solet, ab aliquibus in dubium reuocari, in quo communis obtinuit ex diuturnitate temporis, ædificatione capellæ cum insignibus, & armis, ac visitatione superioris, huiusmodi consensum præsumi, vt ex multis S. Rotæ decisionibus comprobaui *de officio, & potest. Episcopi, part.* 3. *alleg.* 70. *num.* 22. quibus addo Caualer. *decis.* 265. *num.* 5. & regulariter tempus triginta annorum necessarium esse ad præsumandum talem consensum firmauit Beltramin. *ad Gregor. XV. decis.* 42. *num.* 7. Verùm hac in re optimè considerauit Rot. *in Segobien. Capellaniæ* 13. *Ianuarij* 1623. coram bonæ mem. Vbaldo, quòd licèt supradicta procedant in donatione iurispatronatus, in qua nullus potest considerari fauor Ecclesiæ, ac proinde requiratur spatium tanti temporis ad præsumendum talem consensum, tamen vbi agitur de præsumendo consensu in electione alicuius beneficij cum reseruatione iurispatronatus, cùm sit in fauorem Ecclesiæ, qui in eo versatur ne beneficium iam erectum supprimatur ob defectum talis consensus, non videtur requiri spatium tanti temporis, ac proinde videbatur sufficere decennium ex quo agitur de modico præiudicio, ex Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 132. *num.* 54. eo maximè, quia consensus Ordinarij potest interuenire ex postfacto, vt dixi *ad cap. nullus, num. fin. hoc tit.* & quia Ecclesia reperitur ædificata interuenisse præsumitur, Menoch. *lib.* 6. *præsumpt.* 79. *num.* 3. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *num.* 73.

Cæterùm in Conuentuali Ecclesia, &c. Notatur ad hoc, quòd iuspatronatus in Ecclesia Conuentuali, fundari non potest cum solo consensu Episcopi, sed est necessarium priuilegium Apostolicum in limine fundationis, etiam ad effectum præsentationis, vt docent *in præsenti*, Hostiens. *col.* 2. Roch. *num.* 16. & Abb. *num.* 9. Pute *decis.* 366. *&* 379. *part.* 2. Seraphin. *decis.* 1305. *num.* 5. *& decis.* 1353. *n.* 5. *& decis.* 1295. *n.* 2. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 5. *collect.* 1486. Rot. *in Albanen. Prioratus*, coram Orano, & apud Farinac. *decis.* 33. *num.* 1. *part.* 2. *recentior.* vbi *num.* 2. pariter censuit iuspatronatus præsumi fundatum ex priuilegio Apostolico, quando vltra temporis antiquitatem 3

concurrit

concurrit obseruantia præsentationum, cùm declaratione, de qua *ibi* Vnde *infr. n.* 10.

Intellige si iuspatronatus esset reseruatum in tota Ecclesia, secus verò si fuit reseruatum in Altari constructo, vel construendo de Ordine testatoris in dicta Ecclesia Regulari, quia tunc sufficit solùm consensus Regularium, vt citato Parif. *consil.* 55. *n.* 10. *lib.* 4. censuit Rota *in Segobien. capellania* 26. *Februarij* 1625. coram bonæ mem. Vbaldo *in verf. non obstat* 2. refert Ferentil. *vbi supra num.* 17. vbi *n.* 16. post Seraph. *decis.* 1395. *n.* 3. ampliat decisionem text. etiamsi Ecclesia esset conuentualis habitu, non actu. Priuilegium autem prædictum ex cursu temporis, & obseruantia præsumitur interuenisse in limine fundationis, licèt non sit enuntiatum, Abb. *in c. cura pastorali, n.* 4. *hoc tit.* Rot. *decis.* 363. *num.* 1. *& decis.* 573. *num.* 2. *part.* 4. *diuers.* Nisi ex facie instrumenti fundationis constaret adhibitum fuisse solùm consensum Episcopi, vel alterius Prælati Papa inferioris, Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. conclus.* 1. *n.* 57. Rot. *decis.* 53. *n.* 2. *p.* 1. *recent.*

4 Notatur etiam hic text. ad hoc, quòd in Ecclesia Collegiata non potest laicus habere iuspatronatus, vt per Perez *l.* 1. *col.* 15. *verf. in Ecclesia, tit.* 6. *lib.* 1. *Ordinamen. pag.* 142. vbi etiam refert, quòd poterit habere quoad honores, & similia, & alia beneficia eiusdem Ecclesiæ Collegialis, additque *pag.* 146. *col.* 1. hunc text. esse intelligendum in præsentatione Prælati, non autem in aliis de collegio, quorum præsentationem non potest habere laicus, quod etiam tenet Menochius *consil.* 90. *à num.* 37. & inde infert idem Perez quod si Ecclesia patronata in Collegiatam erigatur, patronus amittit iuspatronatus, & amplius præsentare non potest, sed dumtaxat consensum electioni factæ præstare. Et quòd iuspatronatus in Ecclesia conuentuali ex constructione acquiratur ad effectum præeminentiarum, & ad omnes effectus excepto iure præsentandi, & nominandi, ex Lambertin. *lib.* 1. *p.* 1 *art.* 7. *vndecima quæst. princip. n.* 5. tradit Rot. coram Cardinal. Caualer. *decis.* 265. *num.* 6. *&* 7.

5 Quibus autem signis cognoscatur Ecclesia Collegiata, vide Mascard. *de probat. conclus.* 584. *per totam*, Cardin. Mantic. *decis.* 107. *num.* 9. & *decis.* 175. *num.* 1. *& decis.* 215. *à num.* 1. Rot. *decis.* 673. apud Farin. *part.* 1. *recent. & decis.* 315. *à num* 3. *&* 4. *& decis.* 482. *num.* 4. *part.* 2. *recent.* vide latè *infrà ad c. postulasti* 30. *hoc tit. num.* 5.

Patroni postulatur assensus.] Collige ex text. in electione Prælati Ecclesiæ Conuentualis, postulandum esse patroni consensum, ita gloss. *verbo honestius*, Abb. *num.* 8. Zabarel. & alij *in præsenti*, idem Abb. *n.* 2. *in c. cum terra, de elect.* Roch. *in tract. huius tit. verbo in Ecclesia, quæst.* 2. *num.* 2. *& quæst.* 3. *num.* 8. Paul. de Citadinis *part.* 3. *quæst.* 32. *num.* 41. Lambertin. *lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 5. *art.* 1. *à num.* 19 *& art.* 2. *à princip.* Intellige secundùm suprà citat. vt postulat in postulatione consensus ad effectum vt patronus electionem approbet, & laudet, manente ipsius validitate quantumcunque illam recusauerit, nam cùm huiusmodi consensus tantummodo in obsequium, & remunerationem beneficij accepti postuletur, & tale obsequium, seu remuneratio non dicat prædictum consensum præcisè esse obtinendum, rectè fit, vt talis consensus ita requiratur vt velit, nolitve, validitas electionis permaneat, provt explicant Abb. *in cap. Sacrosancta, num.* 6. *de elect.* Paul. de Citadinis *dict. num.* 41. Roch. *d. quæst.* 2. *num.* 2. Caualer. *d. decis.* 321. *num.* 5. *& decis.* 445. pro quo intellectu facit verbum illud, *honestius*, de quo *in hoc text.* quod quidem supponit honeste fieri si patroni consensus non requiratur, provt in simili probat text. *in cap. commissum* 16. *de sponsalibus*, ibi, *tutius*, &c. iuncta communi interpretatione, de qua *ibi*. Nec huic intellectui refragatur text. *in c. Abbatem il.* 2. 18. *quæst.* 2. siquidem omissis multis declarationibus, de quibus DD. satisfit si dicas text. illum solum euincere habendam esse rationem ipsius patroni, & certiorem esse faciendum de electione Prælati in Monasterio, cuius patronus existit, non verò constituere consensum patroni præcisè esse requirendum, vt aliquid impediat, vel officiat electioni iam factæ, provt voluit *gloss.* 1. *in cap. principali,* 63. *dist.* Abb. *hic in finalibus verbis* Vnde iam colliges non videri veram sententiam gloss. *verbo honestius, in præsenti*, dum videtur velle de necessitate præcisa fore postulandum assensum patroni, itavt sine illo non confirmetur electio, idem dicit apertius gloss. *verbo Princeps, in cap. de hoc, de simon.* sequitur Hostiens. relatus à Zabarel. *in præsenti, quæst.* 3. aduertere namque debuissent solùm postulari consensum in obsequium, & reuerentiam patroni ad illum tantum effectum, vt coram diœcesano, si aliquid sciat, opponat, quæ de iure debeant impendere confirmationem, provt resoluunt suprà citati, aliàs data confirmatione sine requisito consensu, vel illo non dato, permanet ipsa in sua firmitate, vt aduertit Lambertin. *lib.* 2. *part.* 1. *q.* 5. *art.* 2. *num.* 9.

Limita supradictam conclusionem quæ habet in electione Prælatum Ecclesiæ Conuentualis postulandum esse patroni consensum, explicatam vt *suprà*, non procedere data conditione in contrarium in eadem Ecclesia Conuentuali opposita de consensu Episcopi in fundatione, constructione, vel dotatione ipsius, siquidem illa prædicto modo opponi potest per quam patronus in eadem Ecclesia Conuentuali Prælatum præsentare possit, aduertit in specie Paulus de Citadinis *d. loco*, Roch. *d. quæst.* 2. *num.* 3. Lambertin. *lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 5. *art.* 1. *num.* 23. Deinde limita non procedere respectu Præbendarum, Capellarum, seu aliorum beneficiorum, quæ extiterint in eadem Ecclesia Conuentuali, in his enim non datur inconueniens quominus patronus præsentare possit, & ita probat text. *in versic. secus tamen,* Concil. Trident. *sess.* 25 *de reformat. cap.* 9. *vers. reliqua*, notat Abb. *num.* 6. *in fine*, & alij *in præsenti,* idem Abb. *in cap. suggestum, num.* 3. *suprà eodem*, *& in cap. fin. de concess. præbend.* Roch. *d. quæst.* 2. *num.* 3. Paul. de Citadinis *vbi suprà*, communis ex Imol. *in d. cap. fin.* Lambertin. qui plures refert *d. quæst.* 5. *art.* 3.

Honor processionis fundatori seruatur.] Collige ex 6
text. deberi patrono honorem processionis, ita gloss. *verbo modeste*, Butr. *num.* 1. Abb. *num.* 5. Anan. *num.* 9. & alij *in præsenti.* Innocent *num.* 3 vbi Abb. *num.* 4. *in rubr. supr. hoc tit.* Roch. *verbo honorificum, quæst.* 63. *num.* 98. latè Lambertin. *lib.* 3. *quæst.* 1 *art.* 1. *à princip.* Intellige in honore continuo processionis respectu vltimi loci illius, in quo patronus retro præcedere debet iuxta Prælatum in solemni processione, si in illa prouincia maior honor sit sequi, quàm præcedere, provt in specie resoluunt Angel. *in summa verbo iuspatronatus*, Paul. de Citadinis *part.* 6. *quæst.* 1. Intellige quòd proxima verba text. de honore, quo patronus excipitur cùm ad Ecclesiam venit, Abb. *in præsenti, num.* 5. Azor. *d. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 20. *quæst.* 2. Nam patronus Ecclesiæ aliis debet præferri in præeminentiis honorabilioris sedis, & dignioris loci, in processionibus, ac anterioritate in suscipienda pace, thurificatione & aliis consimilibus actibus, Mantic. *decis.* 244. *num.* 1. Franc. Leo *in thesauro*

Hh 3 fori

fori Eccles. part. 2. c. 16. num. 72. Bellet. *disquisit. clerical. part. 1. tit. de clerico debitore*, §. 14. n. 10. *vers. ratio*, Roch. *de iurepatronat. verbo honorificum, num.* 99. Lambertin. *in simili tract. lib. 3. quæst. 1. princip. num.* 11. Cardinal. Caualer. *decis.* 321. *num.* 2. vbi *num.* 4. subdit pariter præeminentiam habere vt possit defendere Ecclesiam, & denuntiare personas lapidantes eius bona.

7 *Et ad inopiam vergat.*] Notatur ad hoc, quòd Ecclesia alit patronum suum ad inopiam vergentem. Idem, probat text. *in cap. quicumque il secundo* 16. q. 7. ibi: *Suffragium vitæ*, &c. tradunt gloss. *verbo modeste*, Butr. *n.* 22. Abb. *n.* 6. Anan. *n.* 9. *in præsenti*, Roch. *verbo vtile, quæst.* 1. *num.* 1. Lambertin. dicens esse omnium Doctorum sententiam *lib. 3. q. 3. art.* 1. Gig. *de pensionib. quæst.* 23. *num.* 1. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 21. Lar. *in l. si quis à liberis*, §. *solent, num.* 20. *cum seqq. ff. de liberis agnoscend.* latè Surd. *de aliment. titul.* 1. *q.* 54. *per totam*, Viuian. *in praxi iurispatronat. lib.* 1. *cap.* 1. *à num.* 11. Campanil. *d. rub.* 11. *c.* 27. *sub num.* 22. Declara tamen non esse necessarium quòd patronus in summa egestate positus sit, sed sufficere quòd iam iam ad paupertatem deueniat, ita vt verum sit dicere, quòd iam secundùm qualitatem suæ personæ sustentari non potest ex suis bonis, vel aliunde, puta ex aliquo opere suo, quod licitè & honestè exercere possit attenta qualitate suæ personæ, propter text. *in l. si quis à liberis*, §. *sed si filius, ff. de liberis agnoscend.* patet si expendas id importare venire ad inopiam, vt probat text. *in cap.* 1. §. *sanè de statu Monach. lib.* 6. iuncta decisione text. *in l. Nepos Proculo* 125. *in fine*, *vers. potest*, *ff. de verbor. signif.* & ita in specie Lambertin. *lib. 3. q. 3. art. 3. num.* 6. quicquid gloss. *verbo ad inopiam, in cap. quicumque* 16. *q.* 7. contrarium velit, existimans oportere in summam egestatem esse deductum patronum; contra quam vltra prædictam rationem vrget text. *in præsenti*, ibi, *ad inopiam vergat*, & *in d. cap. quicumque*, ibi, *redacti fuerint ad inopiam*, quæ quidem verba non requirunt, nisi tantùm illum casum in quo iam ex his bonis commodè, vel aliunde sustentari nequeat, vt eleganter probat Iurisconsult. *in l. si constante* 24. *in princ. ff. soluto matrim.* vbi agens de illo, qui vergit ad inopiam ad effectum vt repetitio dotis contra illum intentetur, dicit talem esse qualem constat iam aliquid minus habere ex illis bonis, quibus antea dos poterat præstari, patet ibi, *ex quo euidentissimè apparuerit matri facultates ad dotis exactionem non sufficere*, prout tradit in specie Nouell. *de dote, part. 6. q.* 70. Campeg. *eod. tract. p. 3. q.* 19. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum*, §. 17. & 18. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri, num.* 33. imo tenetur Ecclesia ex gratitudine patronum inopem alere, Rot. *decis.* 594. *num.* 5. apud Farinac. *collect.* 1. *nouissimarum*, aliàs *part.* 4. *diuers.* vbi censuit ad hoc ipsum patronum summam egestatem probare teneri. An autem ab alimentis huiusmodi excludatur si potest artem aliquam exercere proprio statui non contradicentem? vide eandem Rot. *decis.* 594. §. 4. *diuers.* Ecclesia patronum pauperem in domo propria, & non ipsa Ecclesia tenetur alere, Rebuff. *in tract. congrue portionis, num.* 97. Lar. *in d.* §. *solent, num.* 28. Surd. *tit.* 4. *quæst.* 14. *num.* 21. de integris scilicet alimentis, id est, de cibo, potu, veste, lecto, & aliis omnibus, quæ sub alimentorum vacabulo continentur, si ei suppetant facultates, idem Surd. *titul.* 4. *quæst.* 23. *à num.* 12. itavt ex fructibus sint deducenda, non verò ad ea vendenda proprietas, Surd. *d. tit.* 4. *quæst.* 9. *num.* 11. præstando ampliora, & pinguiora alimenta patrono nobili, quàm ignobili, idem Surd. *d. tit.* 3. *quæst.* 28. *num.* 15. & non solùm ipsummet patronum, sed etiam vxorem, & filios, & familiam Ecclesia alere tenetur, Surd. *tit.* 4. *n.* 18. & *tit.* 7. *q.* 32. *num.* 30.

Limitatur tamen in patrono ingrato, qui non alitur ab Ecclesia, Surd. *eod. tit.* 7. *quæst.* 32. *à num.* 6. vbi à principio illius quæstionis probare intendit non esse alendum patronum quando deductis alimentis Curati nihil superest, nam Ecclesia tunc debet dare alimenta patrono pauperi si superest vltra id quod necessarium est ad Dei cultum, ac ministrorum alimenta, Abb. *in præsenti, n.* 6. & Butr. *n.* 22. Lambertin. *in tract. huius tit. lib. 3. art. 2. tertia quæst. princ. num.* 2. Roch. *in simili tract. verbo vtile, num.* 1. & 2. Roland. *consil.* 2. *num.* 33. *lib.* 3. Cassad. *decis.* 3. *num.* 2. *sub hoc tit.* quos refert, & sequitur Rot. apud Farin. *decis.* 454 *p.* 1. *recent.* 8

Ex eo iuspatronatus acquiri.] Ergo probata constructione cum assensu Episcopi saltem præsumpto non est necesse probare alium assensum quoad acquisitionem iurispatronatus, vt latè deducitur apud Card. Caualer. *decis.* 336. *ex n.* 4.

In gloss. *Nisi aliter*, ibi, *specialiter concessa in sua fundatione.* Notatur ad hoc, quòd consensus Summi Pontificis non præsumitur interuenisse etiam per longum tempus in fundatione Ecclesiæ super conditionibus appositis in ipsa fundatione, vt per Mascard. *de probat. concl.* 416. *n.* 3. & 5. Rot. *decis.* 563. apud Farin. *in* 1. *collect. nouissimarum.* 9

In ead. gloss. ibi, *Vbi datum fuit tale priuilegium*, &c. 10
Notatur ad hoc, quòd licèt ex eo quòd quis fundat, & dotat aliquam Ecclesiam, acquirat iuspatronatus, & exinde titulus probetur, tamen secus est in Ecclesia Regulari, quia vltra dotationem, & constructionem requiritur expressa concessio, & priuilegium Apostolicum in limine fundationis, vt per Rot. *decis.* 564. *n.* 3. & *decis.* 572. *n.* 1. apud Farin. *in collect.* 1. *nouissimarum.* vbi *n.* 2. censuit quòd confirmatio Apostolica ex lapsu diuturni temporis etiam non enuntiata præsumitur. Idem etiam quòd in beneficio Regulari non acquiritur iuspatronatus ex sola fundatione, & dotatione sine particulari priuilegio Apostolico, Mohedan. *decis.* 340. aliàs 10. *n.* 5. *hoc tit.* Couar. *in reg. possessor. p.* 2. §. 10. *n.* 3. *vers. alter casus*, Lambertin. *de iurepatronat. lib.* 2. *q.* 5. *p.* 1. *art.* 1. *n.* 10. & 11. Paul. de Citadinis *eod. tract. p.* 3. *conf.* 1. *n.* 71. & *conf.* 2. *n.* 13. *vers. sed ex reseruatione speciali*, Rota *decis.* 563. *vers. non obstat*, & *decis.* 564. *n.* 2. & 3. & *decis.* 572. *n.* 1. & *decis.* 574. *n.* 1. *p.* 4. *diuers.* & *decis.* 53. *num.* 1. *part.* 1. *recent.* Seraphin. *decis.* 1305. *n.* 5. & *decis.* 1353. *num.* 5. & *decis.* 1395. *num.* 2. Rot. *decis.* 421. *num.* 2. apud Farinac. *part.* 2. *recent.* & vide *supra*, *num.* 3.

In gloss. *Modestè*, ibi, & *ad qualitatem personæ.* Notatur ad hoc, quòd alimenta patrono præstantur secundùm illius qualitatem, vt per Tiraquel. *de nobilit. cap.* 20. *num.* 143. D. Barbos. *in l. maritum num.* 5. *ff. soluto matrim.* Azor. *d. c.* 20. *q.* 2. sentit gloss. *verbo ad inopiam, in cap. quicumque* 16. *quæst.* 7. dum dicit magis prouidendum esse illi, qui fuit diues, quàm illi, qui semper sustinuit aliquam paupertatem, resoluunt Roch. *verbo vtile, quæst.* 1. *num.* 2. Lambertin. *d. q.* 3. & *art.* 6. *in princip.* & *num.* 13. & *à num.* 25. quærit an alimenta debeant esse in quantitate, quæ nutriant vxorem, filios, & seruos domesticos, qui qualitati patroni conueniant. Quorum alimentorum nomine non tantùm esus, & potus, sed etiam vestiarium, quinimò & habitatio veniunt, & patrono tribuenda sunt, iuxta text. *in l. legatis, ff. de aliment. & cibar. legat.* & *in l. verbo victus* 43. *ff. de verbor. significat.* tradunt Palat. *in rubric. de donatione inter virum & vxorem*, §. 11. *num.* 3. Conar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 3. §. 1. *n.* 9. D. Barbos. *in l. quæ dotis, à num.* 64. *ff. soluto matrim.* 11

&

& insuper alia præstanda sunt, de quibus Lambertin. *d.q.3.art.9.à princ.*

In ead.gloss.ibi, *Onus.* Videtur gloss. sentire ad patronum pertinere sollicitudinem, & solertiam circa Ecclesiæ patronatæ, & ipsius rerum defensionem, id enim importat onus, idem probant text. *in cap. filiis 16.q.7.& in cap.constitutum 16.q.1.*Roch.*verbo onerosum, q.1. & seq.* Lambert. *lib.2.q.1.art.1.* Ex quibus colliges posse patronum obligare beneficiatium vt saltem in genere sibi reddat rationem circa administrationem redditnum Ecclesiæ patronatæ, vt dixi *in addit. ad cap. ex literis suprà hoc tit. propè fin.* Colliges etiam custodiam Ecclesiæ vacantis ad patronum pertinere, vt probat text. opt. *in cap. cùm vos, de officio Ordin.* vbi Abb. & communiter DD. post Lambertin.*d.loco, art.6.*

12 In gloss. *In capella.* Notatur ad hoc, quòd construere Ecclesias dicitur opus pium, & religiosum, vt per Spin.*in speculo testam.gloss.3.princ.n.5.*

In ead.gloss.ibi, *Sed his non obstantibus videtur quòd inuito patrono Capella in praiudicium patroni, & ita eo inuito collegiata fieri non potest.* Ita Massobr. *in praxi habendi concursum prel.7.dub.5.n.5.*secundùm Roman. impress. vbi subdit eo casu iuspatronatus amitti per erectionem in collegiatam, quando patronus patitur Ecclesiam erigi in collegiatam absque aliqua reseruatione sui iuris.

SVMMARIVM.

1 *Patronus Ecclesiæ vacantis quamvis sit Clericus ad eam præsentare non potest,* & n.2.

3 *Patronus non valet procuratorem deputare, qui eundem constituentem ad Ecclesiam vacantem nominet.*

4 *Procurator deputatus à multis patronis ad præsentandum potest vnum ex dictis constituentibus præsentare, modo comparuerit nomine omnium.*

5 *Patronus vt possit suum de iurepatronatus adipisci beneficium, duo modi referuntur.*

6 *Procurator constitutus à patrono ad præsentandum non potest seipsum præsentare.*

7 *Patronus etiam ad beneficium simplex se præsentare non potest.*

Cap. Per nostras. XXVI.

Innoc. III.

1 NVllus etiam Clericus idoneus, doctus, & benemeritus habens iuspatronatus in aliqua Ecclesia potest se præsentare, quia nemo debet se ingerere officiis Ecclesiasticæ prælationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu *in ration. lib.3.iuris Pontif. pag.* 381. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*513.remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug.*collect.3. Decret.lib.3.tit.30.c.1.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Paul. de Citadin.*p.6 q.48.art.3.n.89. cum seqq.* Lambertin. *lib.2.p.1.q.8.art.1.n.6.*Mant.*dialog.4.*Rot. *in Spoletana capellania 16. Maij* 1623.coram bon.mem.Buratto, & *in Regien.iurispatronatus 15.Ianuar.*1624.coram R.P. D. meo Pirouano, & *in eodem 5. Martij 1625.* coram bon.mem.Vbaldo, Flamin.*de resign.lib.9. q.17.n.112.* Vin.*in praxi iurispatr.p.2.lib.6.c.8.*Campan.*in diuersorio iuris Canon.rubr.11.c.13.n.398.* Mar. Antonin.*var. resol.lib.1.resol.51. n.1.* quos refero ego ipse *de offic. & potest.Episc. p.3. alleg.72.n.85.* quod adeò verum existimat Campanil. *d. loco*, vt procedat etiam respectu beneficij simplicis, quicquid contrarium velit Lambertin.*in tract.huius tit. p.1.lib.2.q.8.art.2.* Ratio est, quia in præsentatione patroni de se ipso facta vitium ambitionis reperiri censetur, nam cum non solùm prohibeantur illa, quæ per se mala sunt, verùm etiam illa quæ speciem mali repræsentant, & præsentatio de se facta propter prædictum vitium in illo præsumptum mali speciem habere censeatur, argum. text. *in cap. quia in tantum, & in cap. cùm iam dudum. de prebend.* meritò text. dicit patronum seipsum ad Ecclesiam patronatam vacantem non posse præsentare, pro qua ratione, seu potiùs declaratione faciunt verba huius text. ibi, *cum igitur nullus se ingerere debeat,* &c. quæ quidem verba important affectare, & ambire, iuxta text. *in l. si quenquam, C. de Episcopis, & Clericis,* in qua ratione naturali suasoriam tamen dat hic text.ad constituendam talem prohibitionem, quemadmodum multoties Pontifices aliàs similibus rationibus naturalibus solent suas decisiones probabiliter confirmare, vt videre est *in cap. quoniam, de officio & in cap.cùm omnes, de constit.* Amplia procedere etiam in institutione, itavt Episcopus similiter se ipsum instituere non possit, provt dixi *in addit. ad c. vlt. de instit.* Limita quando patronus præsentat filium suum ad Ecclesiam vacantem, de quo dixi ad *c. quia Clerici, in gloss. supr.hoc tit & c.consuluit 15.n.3. supr.eod.*

An autem patronus valeat procuratorem deputare, 3
qui eundem constituentem ad Ecclesiam vacantem nominet? respondeo quòd non potest, quamvis valeat etiam nulla specifica præhabita conditione illum eligere, ita Flamin.*d.q.17. n.113.* Rota apud Caputaquen. *decis. 397. part. 2.* ead. Rot. *decis. 185.part.2. diuers.* vbi etiam tentum fuit quòd si procurator de- 4
putatus fuerit à multis patronis ad præsentandum, & vnum ex dictis constituentibus præsentet, dummodo comparuerit nomine omnium, valet actus, refert Campan. *d. c.13. num. 399.* Si autem patronus, qui 5
vnicus est, vellet suum de iurepatronatus adipisci beneficium, qua medela ad illud assequendum vti possit non abs re quæret aliquis, & vno ex duobus modis sibi succurrere posse tradunt Doctores, quorum vnus est, vt emittat preces coram Episcopo, vt sibi prouideatur de beneficio, refert Abb *in præsenti*, & videtur insequi Caualcan. Fiuiz.*decis.13.num.42.p.3.* Ioseph.Ludou.*concl.42. vers.ampliatur 6.* Lambert. *d. q.8.art.3.* Ioan.de Selua *de benefic. p.1. q.6.n.19.*Zerol. *in praxi Episc. p.1.verbo iuspatronatus*, §.21. & quòd patronus huiusmodi potest procedere per viam deprecationis, & supplicationis factæ Episcopo vt sibi conferat beneficium, & illo casu possit Ordinarius illum gratificando admittere, censuit Rot.*in d. Regien. iurispatronatus 15. Ianuarij 1624.*coram R. P. D. meo Pirouano, & *in eadem 5. Martij 1624.* coram bonæ mem. Vbaldo, & *in Barcinonen.beneficij 2. Maij 1625.* coram eodem D. meo Pirouano cum aliis citatis per Ferentil.*in annot ad decis.316. Buratti, n.10.* Alter verò est, quòd Episcopus possit dictum beneficium conferre eidem patrono, qui inhæreat, atque assentiat collationi prædictæ, quod longa serie post alios tutatur Lambert. *d.q.8.art.4.*

Intellige supradicta adeò vera esse, vt nec procu- 6
rator constitutus à patrono ad præsentandum possit se ipsum præsentare, vt per Viu.*d.c.8.num.8.* Gonzal.*ad reg.8. Cancel. gloss.2.n.57.& seq.* quos refero ego ipse *d.alleg.72.n.88.*

Ecclesiasticæ prælationis officiis.]Dum hic text.se restringit ad Prælaturam, iam probare videtur ad bene- 7
ficium

ficium simplex se patronum præsentare posse, & ita hanc sententiam probant Lambertin. *lib. 2. p. 1. q. 8. art. 2. à n. 6.* Peregr. *conf.* 18. *n.* 15. *lib.* 5. Ioseph. Ludou. *concl.* 42. *col.* 16. *vers. ampliatur quintò*, Rot. *in d. Regien. iurispatronatus* 16. *Ianuarij* 1614. coram R. P. D. meo Pirouano. Sed contrariam sententiam tenuit Ioan. Andr. & communis *in præsenti*, pro qua facit, quia text. *in præsenti*, agit de personatu ad quem dicit patronum se ipsum non posse præsentare, & tamen constat personatum esse beneficium simplex, probat text. *in cap. super eo 6. de prebend. lib. 6.* facit rursus, quia ratio in qua text. iste fundatur, & in eadem decisione exprimitur etiam in simplicibus beneficiis reperitur, fatetur Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 17. ibi: *Improbæ cupiditatis affectu*, & ibi, *vnum tantum beneficium*, &c. proinde dicendum est in illis etiam prohibitionem huius text. locum habere, licèt enim aliqua decisio exorbitans etiam contra iuris regulas sit, non est inconueniens quod accommodetur ad casus, de quibus non loquitur, si in illis verificatur ratio ipsius dispositionis, dummodo tamen in eadem dispositione exprimatur, prout notatur *in reg. odia, lib. 6.* & ideo Rot. re maturiùs discussa adhærere noluit opinioni Lambertin. & sequacium, vt videre est *in Regien. iurispatronatus* 5. *Martij* 1615. coram bonæ memor. Vbaldo, & *in Barcinonen. beneficij* 2. *May* 1625. coram R. P. D. Pirouano, Ferentil. *in annot. ad decis.* 306. *Buratti, lit. A.*

SVMMARIVM.

1 *Iurispatronatus quæstio si inter patronos non diffinitur infrà quatuor menses, Episcopus ordinabit Ecclesiam sine præiudicio eorundem*, & n. 2.

3 *Præsentatio à patronis laicis, vel Clericis ratione patrimonij facienda est infra quadrimestre, à patronis vero Ecclesiasticis intra semestre.*

4 *Episcopus transacto termino dato à iure patronis ad præsentandum, potest liberè de Rectore Ecclesiæ in Ecclesia prouidere.*

5 *Negligentia Prælati & Canonicorum non præiudicat Ecclesiæ, & successoribus.*

Cap. Cùm propter. XXVIII.

1 IVrispatronatus quæstio si inter patronos non diffinitur infra quatuor menses, personam idoneam instituere potest Episcopus, & ex hoc nullum præiudicium in posterum præsentationi generatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Henric. Canis. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag.* 382. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 513. & *vol.* 4. *repet. in iure Canon. ad lib.* 3. *Decret.* Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 30. *c.* 2.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 7. *num.* 13. Prax. Episcop. *p.* 1. *verbo iuspatronatus*, §. 5. Rot. *decis.* 586. *n.* 2. apud Farin. *in* 1. *collect. nouissimarum*, nouissimè D. Ioan. Ant. Massobr. *in sua praxi habendi concursum ad parochiales Ecclesias, requis.* 1. *dub.* 1c. à *n.* 14. Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 12. *n.* 486. vbi cum Lap. *allegat.* 78. *n.* 15. & 17. ac Ioan. de Selua *de benef. p.* 3. *q.* 59. *in fine*, asserit text. *in præsenti*, vendicare sibi locum vbi non apparet quis sit patronus. Vide quæ dixi *ad c.* 3. *n.* 9. *supr. hoc tit.*

3 *Infra quatuor menses.*] Notatur ad hoc, quòd præsentatio à patronis laicis, vel Clericis ratione patrimonij facienda est infra quadrimestre, vt probatur *in hoc text.* à patronis verò Ecclesiasticis facienda est intra semestre, *cap. vnic. hoc tit. lib. 6.* Vgolin. *de offic. Episcopi, c.* 51. *in princ. n.* 5. Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. p.* 2. *decis.* 228. *n.* 14. & 15. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 2. *c.* 6. *n.* 23. Viu. *in praxi iurispatron. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 1. Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *c.* 9. *n.* 209. quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 126. vbi *n.* 127. quòd huiusmodi tempus currit diebus feriatis cùm sit continuum, & à *n.* 128. quod dicatur iuspatronatus Ecclesiasticum, & *n.* 133. quod ie dubio vbi fit mentio intelligitur de Ecclesiastico, adde nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *d. praxi requis.* 2. *dub.* 1. *à n.* 6.

Vtrùm autem iuspatronatus ex bonis Ecclesiasticis fundatum, sed causa permutationis, vel alio titulo oneroso in laicum translatum auctoritate Apost. remaneat Ecclesiasticum, vel efficiatur laicale, quæstio est ad præsens institutum non contemnenda, in qua illa est verior opinio quæ dictat huiusmodi iuspatronatus esse laicale, quemadmodum enim quando à principio iuspatronatus est laicale, & deinde transit in Ecclesiasticas personas, efficitur Ecclesiasticum, & illius naturam assumit, Abb. *in cap. de Monachis*, *n.* 14. *de probat. & in c.* 1. *hoc tit. lib. 6.* vbi Ioan. Monach. *num.* 4. Prob. *in addit. num.* 17. Rebuff. *de nomin. q.* 8. *num.* 22. Crot. *conf.* 291. *num.* 25. *lib.* 3. Card. Seraphin. *decis.* 1420. ita etiam è conuerso dicendum videtur vt iuspatronatus exuat primordialem suam naturam, & dum transit in laicum, identidem efficiatur laicale, vt in puncto arguit Borgnin. *decis.* 22. *num.* 6. *part.* 1. attenditur enim persona quæ præsentat, & quæ possidet ius præsentandi, & prout illa est, ita etiam determinatur natura ipsius iurispatronatus, Mohed. *decis.* 9. *in fin. de iurep.* Crescent. *decis.* 9. *eod. tit.* Achil. *decis.* 5. *etiam eod. tit.* Put. *decis.* 90. *lib.* 3. & vulgatum est quòd si laicus ex iusto titulo, & cum solemnitate efficiatur dominus, & acquirat bona Ecclesiastica, hæc bona non dicuntur amplius Ecclesiastica, sed assumunt naturam, & qualitatem personarum, quibus ipsa bona cohærent, & ideo efficiuntur in totum laicalia, & patrimonialia. Mench. *de success. creat. lib.* 2. §. 20. *n.* 684. Surd. *conf.* 358. *ex num.* 9. Nec obstat quòd qualitas iurispatron. sit ex bonis Ecclesiasticis fundatam, videtur inseparabilis, etiamsi transeat ad laicos, ac proinde efficit vt tanquam Ecclesiasticum sit reputandum, quia respondetur quod licet illa qualitas vim aliquam habere videatur ad talem reputationem faciendam, & suam originalem naturam sustentandam; quando iuspatronatus titulo lucratiuo acquiritur, tamen cùm illud laicus adeptus est titulo oneroso mediante permutatione, & cum auctoritate Apostol. videtur effici pene laicale, & illud, quod à laico in permutatione datum fuit monasterio, videtur succedere loco illius iuspatronatus Ecclesiasticum, alioquin in valde exorbitanti lucro versaretur Ecclesia, si vtrumque, nempe & quod illa dat, & quod recipit, Ecclesiasticum remaneret.

Non differas, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus transacto termino dato à iure patronis ad præsentandum liberè de Rectore Ecclesiæ in Ecclesia prouidere potest, vt per Spin *in speculo testam. gloss.* 4. *princ. n.* 18. dummodo priùs constet de lapsu temporis à die scientiæ patronorum. Caputaq. *decis.* 248. *n.* 2. *part.* 3. Seraphin. *decis.* 380 *num.* 1. Rot. *decis.* 173. *sub num.* 1. & *decis.* 186. *sub n.* 1. *p.* 2. *recent.* Beltramin. *ad dec.* 177. *Gregorij XV. num.* 9. & fuit dictum *in Praten. beneficij* 14. *Februarij* 1620. coram bon. mem. Buratto. Quæ quidem scientia patronorum vt deuolutioni sit locus 4

debet

debet esse certa, nec sufficit interpretatiua, & verisimilis, Seraph. *decis.* 1173. *n.* 3. Rot. *d. decis.* 173. *sub n.* 1. *& decis.* 186. *sub n.* 2. *p.* 2. *recent.* Gabr. *cons.* 185. *num.* 6. *lib.* 2. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 10. *c.* 3. *n.* 34. Et ius præsentandi conseruatur in vno ex patronis, qui scientiam huiusmodi vacationis non habuit, aliis propter scientiam exclusis, Rot. *in Spoletana* 28. *Maij* 1590. coram Card. Blanchetto, relata per Nicol. Garc. *d. p.* 10. *c.* 2. *n.* 41.

5 *Ita quod illi*, &c.] Notatur ad hoc, quòd negligentia Prælati, & Canonicorum non præiudicat Ecclesiæ, & successoribus, vt per Nat. *cons.* 501. *n.* 44. Caputaq. *decis.* 128. *n.* 3. *p.* 2. Mar. Antonin. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 55. *num.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Legatus de latere Ecclesiam, cuius alia Ecclesia est patrona, collationi suæ reseruare potest, licèt non vacet, & conferre cum vacat. Ex duobus præsentatis à patrono laico potest superior secundum instituere.*

2 *Collatores præter Papam sunt Legati de latere in sua prouincia.*

3 *Legatus à latere potest derogare iuripatronatus Ecclesiastico, non autem sæculari.*

4 *Derogatio beneficiorum iurispatronatus à Papa facta comprehendit tantum beneficia, quæ sunt iurispatronatus Clericorum, non autem laicorum, quæ expressam requirunt derogationem.*

5 *Prouisio, & collatio facta per Ordinarium de beneficio iurispatronatus durante quadrimestri an sit nulla, ostenditur.*

6 *Iuspatronatus Clerici illi obueniens ratione sui patrimonij æquiparatur laicali.*

7 *Patronus Clericus ratione sui patrimonij potest variare, & alterum præsentare sicut patronus laicus.*

8 *Patrono laico inuito, aut inconsulto non potest Episcopus, aut alius Ordinarius, nec etiam Legatus Papæ Ecclesiam patronatam conferre.*

Cap. Cùm dilectus. XXVIII.

1 PAtronus quando præsentat vnum, & non instituitur ab Episcopo, si præsentat alium, & instituitur, tunc primus non habet ius ad Ecclesiam licèt præsentans fuerit Clericus, si tamen præsentauit vt laicus, id est ratione patrimonij. Item quando vna Ecclesia est patrona alterius, tunc Legatus à latere potest sibi reseruare illam Ecclesiam non vacantem, & cùm vacat eam conferre inconsulto patrono, secus si patronus est laicus, vel clericus, dummodo præsentet ratione patrimonij. Item qui non possidet Ecclesiam Canonicam, tenetur eam relinquere, & fructus restituere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Cened. *collect.* 76. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 382. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 513. *& vol.* 4. *repet. in iure Canon. ad lib.* 3. *Decret.* Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 30. *c.* 3.

2 *Vt Ecclesiam*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Legatus Sedis Apost. (etiamsi de latere non sit) potest beneficia antequam vacent suæ prouisioni reseruare, idem probat text. *in cap. dilectus, de officio Legati, & in c. præsenti* 63. *& in cap. deliberatione* 4. *de officio Legati, lib.* 6. Innoc. *in princ.* Butr. *n.* 1. Abb. *num.* 2. & alij *in præsenti*, plures quos refert, & sequitur Cosm. *in pragm. sanct. tit. de collation.* § *item circa, verbo legatorum ad fin.* Selu. *de benefic. p.* 2. *q.* 66. *n.* 4. Rebuff. *in praxi tit. de deuolut. n.* 37. Corras. *de Sacerdot. p.* 2. *c.* 3. *n.* 15. Gig. *de pension. q.* 6. *n.* 18. Lambert. *lib.* 1. *p.* 1. *art.* 6. *n.* 4. Simonet. *de reseruat. q.* 2. Non obstat *cap. constitutus* 31. *de concess. preb.* quia resp. reseruationem, de qua *ibi*, seu potestatem conferendi beneficium vacaturum non fuisse factam à Legato, de quo text. agit, sed ab Episcopo Legato confirmante, quam text. ibi ex postfacto faciendam propter Concil. Lateran. reprobauit, licèt factam retineret propter eiusdem Legati confirmationem, quasi Legati confirmatio daret validitatem reseruationi; vnde iam text. ille videtur probare posse Legatum facere reseruationem, siquidem illam potuit confirmare, aliàs enim text. non sustineret confirmationem per illum reseruatam. Illud tamen aduertendum duxi hodie ex decreto Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 19. prohiberi huiusmodi reseruationes, etiamsi fiant per Legatos de latere.

Amplia primò text. procedere etiamsi in reseruatione pensionis, quam Legatus in beneficio potest constituere, de quo vide addita *ad c. prohibemus, de censib.* Secundò amplia text. procedere etiam in reseruatione facta in fauorem certæ personæ, adhuc enim Legatus illam facere potest (dummodo sit sine expectatiua ad beneficium vacaturum, per ea, quæ Lambert. *lib.* 2. *p.* 3. *q.* 81. *art.* 1. *n.* 3.) vt probat text. *in præsenti, & in cap. si Apostolicæ* 22. *de prebend. lib.* 6. vbi gloss. *verbo Legatus*, Domin. *n.* 3. Franch. à *n.* 1. & Anchar. *in princ.* Abb. *in præsenti, num.* 3. Gig. *de pension. q.* 6. *n.* 18. Mandos. *in reg.* 13. *Cancel. p.* 5. à *n.* 2. Gom. *in reg. de non indicando, n.* 3. Rebuff. *in praxi tit. de collat. n.* 3. Amplia tertiò text. procedere respectu plurium beneficiorum, quæ Legatus reseruare simul potest, vt probat text. *in cap. præsenti, de offic. Legati, lib.* 6. vbi gloss. *verbo illa pendente*, Dominic. *n.* 1. & Franch. *n.* 3. Hostiens. & Calderin. *in cap. mandatum, de rescript.* declarando vt scilicet sortita priori reseruatione effectum facta de illa mentione possit Legatus aliam facere, minimè verò si pendeat, quam quidem, etiamsi de illa mentio fiat, efficere nequit.

Limita primò text. non procedere in beneficiis, quorum collatio Episcopis auctoritate Apostol. commissa est, iuxta addita *ad cap.* 2. *de officio Legati.* Limita secundò textum non procedere finita legatione, vt probat *cap. præsenti, de offic. Legati, lib.* 6. vbi gloss. *verbo finitur*, Anchar. *num.* 1. Domin. *n.* 4. & Franch. *n.* 3. Rot. antiq. *decis.* 206. Selu. *de benef. p.* 3. *q.* 66. Simon. *de reseruat. q.* 2.

Apostolicæ Sedis Legatus, &c.] Ergo Collatores præter Papam sunt Legati de latere in sua prouincia, de quo Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 23. *n.* 2. 3

Nos igitur, &c.] Notatur ad hoc, quòd Legatus à latere potest derogare iuripatronatus Ecclesiastico, non autem sæculari, ita vt in vnione facienda, si iuspatronatus sit sæculare, teneatur consensum patroni perquirere, non ita si sit Ecclesiasticum, Gamb. *de officio, & auctoritate Legati, lib.* 5. *tit. de potestate illius, qui ad vnionem benefic.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de vnionib. num.* 28. Lambertin. *in tract. huius tit. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 1. *num.* 4. *vers. & idem dicerem, & art.* 2. *num. penult.* Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 28. *q.* 12. quos refert, & sequitur Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 29. *num.* 169. vbi etiam cum Gabr. & Azor. *citatis locis*, asserit derogari etiam non posse iuripatronatus cùm illud est mixtum, partim sæculare, & partim Ecclesiasticum, ob fauorem, & gratiam laici patroni, ne laici à fundandis, vel dotandis Ecclesiis facilè anocentur, additque cùm patronus est laicus 4

non

non iure fundationis, vel donationis Ecclesiæ, sed sola consuetudine, vel præscriptione, aut priuilegio, posse
4 huic patronatui derogari per Legatum de latere. Hinc euenit vt concessio, reseruatio, vel derogatio beneficiorum iurispatronatus à Summo Pontif. facta comprehendat tantùm beneficia, quæ sunt iurispatronatus clericorum, non autem laicorum, quæ expressam requirunt derogationem, vt per Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *commun. opinion. sub hoc tit. concl. vnica, ampl.* 19. *vers. declaratur* 2. *pag.* 531. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 8. *n.* 22. *vers. secundo probatur*, D. Sahagun. *in cap. fin. num.* 71. *de sequest. possess. & fructuum*, Perez *l.* 2. *col.* 4. *vers. dubitatur tamen, tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 149. Cabed. *de patronat. Regia Corona*, *c.* 35. *num.* 2. *&* 4. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 18. *à num.* 1. plures quos refert Cened. *ad Decretal. collect.* 79. *n.* 1. vbi *n.* 3. an & quando Legatus à latere possit sibi reseruare beneficia iurispatronatus laicorum, vel Ecclesiasticorum, aut ea, quæ simul competunt laicis, & Ecclesiasticis? Et de vi, & efficacia clausulæ, pro medietate, qua vtitur Summus Pontif. in derogatione iurispatronatus, quòd ex fundatione, vel donatione existit, vide Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 13. *n.* 490.

5 *Se dicebat ademptum.*] Notatur ad hoc, quòd prouisio, & collatio facta per Ordinarium beneficio iurispatronatus durante quadrimestri est nulla, vt per Bald. *cons.* 17. *in* 2. *dub. vol.* 5. Corn. *cons.* 47. *n.* 9. *vol.* 3. Guid. Papæ *decis.* 374 *n.* 1. Roland. *cons.* 47. *n.* 22. *vol.*.... quos refert Campanil. *d. c.* 12. *n.* 478. vbi quòd vel saltem irritari debet per *cap. illud, sup. hoc tit.* vbi Abb. *num.* 2. *&* 8. Paris. *cons.* 144. *n.* 5. *vol.* 4. ita vt huiusmodi collatio validata censeri debeat postquam sciuerit patronus, & non reclamauerit intra tempus quatuor mensium, & citat Franc. Marc. *decis.* 492. *n.* 3. *p.* 4. & Rot. *decis.* 77. *n.* 4. *p.* 1. *diuersor.* ac Spin. *in speculo testam. gloss. princ. n.* 101. *vers. sic etiam*, & resolutum per Rotam fuisse asserit, valere scilicet ab initio prouisionem superioris, sed irritandam superueniente contradictione patroni, vt videre est apud Put. *decis.* 412. *lib.* 1. *& decis.* 181. *n.* 4. *lib.* 3. necnon colligitur *ex decis.* 369. *n.* 5. *lib.* 3. *p.* 3. *diuers.*

6 *In eo quod tanquam clericus*, &c.] Ergo iuspatronatus clerici ei obueniens ratione sui patrimonij æquiparatur laicali, vt per Perez *d. l.* 2. *col.* 5. *vers. quod procedit, in fine*, Cabed. *d. c.* 35. *n.* 3. Aloys. Ricc *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.* 152. *n.* 2. quos refero ego ipse *d. alleg.* 72. *n.* 153.

7 *Non primus, sed secundus.*] Ergo patronus clericus ratione sui patrimonij potest variare, & alterum præsentare sicut patronus laicus, vt per Gutier. *de iuram. confirm. p.* 3. *c.* 13. *n.* 12.

Suberat iurisdictioni Legati, &c.] Collige ex text. Legatum posse conferre, seu reseruare beneficium cum derogatione iurispatronatus Ecclesiastici, vt probat text *in cap. dilectus* 6. *de offic. Legati*, tradunt gloss. *verbo præsentare*, Butr. *n.* 1. Anan. *n.* 8. Abb. *n.* 3. & alij *in præsenti, gloss. vlt. in cap. vnic.* §. 1. *hoc tit. lib.* 6. Abb. *n.* 8 *in cap. illud, & in cap. cum propter, n.* 5. *hoc eod. tit.* Felin. *in tract. quando litera Apost. noceant patronis, vers. limitatur* 3. Selu. *de benefic. p.* 3. *q.* 11. *n.* 19. Gom. *in reg. de impetrant. per obitum Cardinalium*, *q.* 8. Cassador. *decis.* 4. *hoc tit. n.* 1. Roch. *de iurepatron. verbo honorificum, q.* 3. *à n.* 4. Lambertin. *lib.* 2. *p.* 1. *q.* 8. *art.* 1. *à num.* 1. refert alios, & sequitur Couarru. *practic. cap.* 36. *num.* 2.

Cum fructibus medio tempore perceptis.] Collige ex text. possidentem beneficium patronatum sine institutione Episcopi teneri restituere fructus ex eodem beneficio perceptos: ita gloss. *verbo perceptis*, Abb. *n.* 7. & alij *hic*, Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 6. §. 8. *n.* 8. Menoch. *vsufreq. c.* 16. Hojed. *de incomp. benef. part.* 1. *cap.* 13. *à princ.*

In gloss. *Laicus.* Collige ex gloss. Legatum non posse beneficium conferre, seu reseruare cum derogatione iurispatronatus laici, in idem est gloss. *verbo in concessione, in c. dilectus, de officio Legati*, tradunt Domin. *in c.* 2. *de elect. lib.* 6. Felin. *in tract. quando litera Apost. noceant patronis, col.* 3. Paris. *cons.* 128. *vol.* 4. Lambertin. *lib.* 2. *p.* 3. *q.* 8. *art.* 1. *n.* 4. *&* 8. *& art.* 2. *à n.* 1. Couar. *pract. c.* 36. *n.* 2. *in fine.* Facit apertè text. *in præsenti*, quatenus distinguit inter laicum, & clericum patronum, patet ibi, *tanquam laicus*, & ibi, *tanquam clericus*, quæ non erant necessaria, si Legatus posset conferre beneficium, seu reseruare in præiudicium patroni laici. Accedit quòd Pontifex constituendo officium legationis non censetur illud creare cum præiudicio laicorum patronorum, ex reg. *in l.* 2. §. *si quis à Principe, ff. ne quid in loco publ.* ac subinde cùm per collationem, seu reseruam maximum fiat præiudicium laicis patronis, necessariò dicendum est ex defectu potestatis Legatum talem collationem, seu reseruam facere non posse.

In gloss. *Quenquam præsentare*, ibi, *sed nunquid Le-* 8
gatus, &c. Notatur ad hoc, quòd patrono laico inuito, aut inconsulto non potest Episcopus, aut alius Ordinarius, nec etiam Legatus Papæ Ecclesiam patronatam conferre, vt per Cabed. *d. c.* 35. *n.* 1. *&* 2. aut super illam pensiones imponere, Ant. de Olibano *in comment. ad vsaticum, alium namque de iure fisci, c.* 13. *n.* 35.

SVMMARIVM.

1 *Patronus laicus si duos successiuè præsentat, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius facta per primum. Episcopus tamen qui malitiosè primum repulit, eidem in competenti beneficio prouidere compellitur.*

3 *Præsentationem spernente superiore, poterit sic reiectus ab eo appellare.*

4 *Ordinario renuente instituere adeundus est Papa, qui supplet, ac prouidet, seu instituit.*

5 *Duobus à patrono laico præsentatis melior est conditio possidentis.*

6 *Appellare licet ab Episcopo qui primum præsentatum non admisit, vsque ad præsentationem secundi.*

Cap. Pastoralis. XXIX.

PRæsentatus à patrono laico si reiicitur ab Episco- 1
po, & appellat ad Papam, si interim patronus alium præsentat, & instituitur, iste secundus obtinebit, quia inter præsentatos à laico est melior conditio possidentis. Item Episcopus, qui malitiosè præsentatum idoneum recusauit, compellitur prouidere illi de beneficio competenti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 383. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 513. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 30. *cap.* 4.

Ex huiusmodi præsentatione aliquid iuris, &c.] Vide 2
dicta *ad c. quod autem* 5. *n.* 3. *sup. hoc tit.*

Ad Sedem Apostolicam appellauerit.] Notatur ad hoc 3
quòd Superiore præsentationem spernente, poterit sic reiectus ab eo appellare, vt per Lambertin. *in tract. huius tit. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 8. *art.* 18. Roch. *in simili tract. verbo pro eo quod de diœcesani consensu*, *q.* 5. *num.* 12. Franc.

Marc.

Marc. *decis.* 491 *incip. Quæ iter quando Episcopus, n.* 4. *p.* 1. Perez *l.* 1. *col. antepen. vers. quæro etiam vlterius, tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 146. Iulian. Viu. *in praxi iurispatron. lib.* 11. *c.* 3. Campan. *in diuersorio iuris Canon. rub.* 11. *c.* 13. *n.* 475. vbi etiam cum Mandos. *ad reg. Cancel.* 31.
4 *q.* 6. *n.* 10. aduertit vt renuente Ordinario instituere adeatur Summus Pontif. qui supplet, ac prouidet, seu instituit, dictáque prouisio vulgò appellatur noua prouisio, quamvis regulariter noua prouisio supponat aliam præcedentem prouisionem, quæ in hoc casu minimè adest, cùm sola extet præsentatio.

5 *Conditionem possidentis censuit meliorem.*] Notatur ad hoc, quòd duobus à patrono laico præsentatis melior est conditio possidentis, vt per Tiraquel. *de iure primog. q.* 17. *opinion.* 11. *n.* 4. vbi *n.* 5. dicit quod imò ille potior est in beneficio, qui primò titulum consequutus est, nec contra facere text. *in præsenti,* quia præfert secundum habentem titulum, & possessionem, quia primus, de quo hîc, non habebat titulum efficacem ex sola patroni præsentatione non admissa, & postea ab ipso Patrono laico, cui variare licebat, tacitam reuocari; quòd si ille primus admissus fuisset, tunc præferretur secundo etiam admisso, & possessionem priùs adepto, vt satis declarat text. hic, & resoluit idem Tiraquel. *d. q.* 17. *opinion.* 12. *n.* 3.

6 In gloss. *Appellauerit*, ibi, *sed nunquid tali appellationi erit deferendum*, &c. Notatur ad hoc, quòd appellare licet ab Episcopo, qui primum præsentatum non admisit, & valet hæc appellatio vsque ad præsentationem secundi; si tamen Episcopus secundo loco præsentatum instituit, expirat ius primi præsentati, & appellatio ab illo interposita euanescit, & extinguitur, vt per Spin. *in speculo testam. gloss.* 4. *princ. n.* 94. Perez *d. vers. quæro etiam vlterius, pag.* 146. *col.* 2.

7 In ead. gloss. ibi, *Quia ex sola præsentatione facta à vero patrono acquiritur ius præsentato.* Vide dicta *ad c. quod autem* 5. *n.* 3. *supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinatus quamvis aliquis fuerit ad titulum Ecclesiæ ad præsentationem Rectoris, patronus, qui non consensit, ad ipsam cùm vacabit poterit præsentare.*

2 *Rector Ecclesiæ patronatæ licèt possit absque patroni consensu Vicarium temporalem, vel ad vitam ipsius Rectoris constituere, non poterit tamen absque consensu patroni, etiam cum auctoritate Episcopi perpetuum Vicarium ad Ecclesiæ ministerium eligere.*

3 *Clericus potest ordinari ad titulum alterius Ecclesiæ in qua aliquis patronus est.*

4 *Rector Ecclesiæ patronatæ potest sibi eligere, quos voluerit, ad inseruiendum Ecclesiæ, & illi ministrandum sine patroni consensu.*

5 *Collegiata Ecclesia quibus signis cognoscatur, ostenditur,* & n. 6. & 7.

Cap. Postulasti. XXX.

1 Rector Ecclesiæ Parochialis si præsentat aliquos ordinandos ad titulum suæ Ecclesiæ non requisito patrono, & ordinentur, non præiudicat patrono, quia ipse cùm vacat beneficium, potest alios præsentare, relictis istis ordinatis, & titulatis, si non consenserat eorum præsentationi, & institutioni, secus si consensit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 184. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 514. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 30. *cap.* 5.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Couar. 2
practic. c. 36. *n.* 1. *in princ.* vbi etiam resoluit quod licèt Rector Ecclesiæ possit absque patroni consensu Vicarium temporalem, vel ad vitam ipsius Rectoris constituere, non poterit tamen absque consensu patroni, etiam auctoritate Episcopi perpetuum Vicarium ad Ecclesiæ ministerium eligere.

Per intitulationem huiusmodi, &c.] Collige ex text. 3
Clericum posse ordinari ad titulum alterius Ecclesiæ, in qua aliquis patronus est, idem probat text. *in cap. per tuas* 37. *de simon.* tradunt *gloss.* 1. Innoc. & Abb. *num.* 5. & alij *in præsenti*, Zabarel. *in Clem. plures, in fin. hoc tit.* Paul. de Citadin. *in tract. huius tit. p.* 6. *quæst.* 14. Lambert. *lib.* 2. *p.* 1. *q.* 5 *art.* 7. & *lib.* 3. *q.* 5. *art.* 6. Gig. *de pensionib. q.* 23. *n.* 10. Couar. *practic. c.* 36. *n.* 10. Intellige non solùm in patronis laicis, sed etiam in Ecclesiasticis, sine quorum consensu ordinatio facta ad intitulationem beneficiarij in nihilo præiudicabit quocumque tempore nisi soli beneficiario intitulanti, vel Episcopo ordinanti; cui intellectui non refragantur verba huius text. *in fine*, ibi: *Nisi de patronorum processisset assensu*, quibus verbis text. videtur innuere quòd dato consensu patroni eidem præiudicabitur in præsentatione post mortem Rectoris Ecclesiæ, de quo præiudicio in litera præcedenti dubitatur, patet ibi: *Ne præiudicaretur patrono*, &c. ac proinde in illa exceptione, quam facit, videtur text. necessariò intelligendus de ipsa præsentatione, aliàs enim exceptio non erit de eo, de quo Pontifex dubitabat: siquidem quicquid aliter inuoluat Lambert. *d. art.* 6. *à num.* 12. respondendum est in præcedenti litera textum non solùm de præsentatione dubitasse, sed etiam de aliis in quibus poterat patrono fieri præiudicium respectu eiusdem beneficij patronati, vnde nil mirum si respectu illorum prædictam exceptionem text. constituisset, non verò respectu iuris præsentandi, ne aliàs absurdum videatur sequi, nempe dato prædicto consensu habere ordinatum ius quæsitum circa beneficium patronatum vacaturum, contra reg. text. *in c. fin.* iuncto *c.* 2. *de concess. præb.* prout in specie colligitur ex mente Innoc. *hic in finalibus verbis*, Abb. *n.* 6. & 7. *in præsenti.*

Notari solet ad hoc, quòd Rector Ecclesiæ patro- 4
natæ potest sibi eligere, quos voluerit, ad seruiendum Ecclesiæ, & illi ministrandum sine patroni consensu, vt per Gig. *de pensionib. q.* 23. *n.* 10. Cabed. *de patronatibus Regiæ Coronæ.*

In gloss. *Virum electio*, ibi, *cum Ecclesia non dicatur* 5
collegiata, &c. Collegiata, vbi non constat de fundationis initio, ex coniecturis, & indiciis probatur, Innocent. *in c. postulasti, de iurepatron.* Ioan. Andr. & alij *in c. nobis, eod. tit.* Alexand. *d. cons.* 75. *num.* 2. *lib.* 4. Roman. *cons.* 436. *num.* 6. Decian. *cons.* 6. *num.* 1. & 2. *lib.* 2. Rot. *decis.* 584. *num.* 2. & *decis.* 585. *num.* 2. *part.* 4. *diuers.* & apud Card. Mantic. *decis.* 215. *num.* 1. & inter recent. *decis.* 637. *sub num.* 2. *part.* 1. & *in Asculana Parochialis S. Laurentij* 20. *Maij* 1585. coram Orano, & *in Cremonen. Præpositura* 24. *Maij* 1621. coram R. P. D. Remboldo, & *in Placentina Archipresbyteratus* 17. *Martij* 1621. coram R. P. D. meo Pirouano, & *in Asculana Plebania* 12. *Ianuarij* 1624. coram R. P. D. Merlino.

Coniecturæ autem & indicia collegialitatis potis- 6
sima sunt, quòd Canonici consueuerunt congregari ad libitum principalis dignitatis, illorum capitis, seu illius

illius ad quem de iure, vel consuetudine spectat congregare Capitulum, & ad sonum campanæ, & quòd haberent sigillum commune, ac esset quoque communis arca, ita vt fructus communiter diuiderentur, vt colligitur ex text. *in c. tertio loco, de probat. & in cap. cùm Ecclesia Sutrina, de causa possess. & propr.* & de communi sigillo *in c. significauit, de appellat. & in cap. dilecta, de excess. Prælat.* de arca, & massa communi *in l. 1. §. quibus autem, ff. quod cuiusque vniu. nom.* & demum quod ex huiusmodi indiciis, vniuersali scilicet Congregatione, seu tractatu in forma Capituli, ac sigillo, & arca communi plenè concludenter desumatur probatio collegialitatis Ecclesiasticæ, tradunt DD. *in cap. nobis, hoc tit. de iurepatron.* vbi Abb. *num.* 28. Felin. *in cap accedentes, num.* 2. *de præscript.* Roman. *consf.* 436. *n.* 7. Dec. *consf.* 6. *n.* 1. & 2. *lib.* 2. Aym. *consf.* 134. *n.* 5. Barbat. *consf.* 17. *n.* 3. & 4. *lib.* 1. Card. *in Clem. statutum, q.* 4. *de elect.* & *in Clem.* 2. *num.* 10. *de ætat. & qualit.* Alex. *consf.* 75. *num.* 2. *lib.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 584. *num.* 3. Rebuff. *in concord. tit. de collat. in §. volumus, vers. collegialitatis,* & passim sequitur Rot. *decis.* 584. *n.* 2. & *decis.* 585. *n.* 2. *p.* 4. *diuers.* Verall. *decis.* 142. *num.* 1. Card. Mantic. *decis.* 175. *n.* 1. & *decis.* 215. *n.* 1. & coram sanctæ mem. Gregor. XV. *decis.* 482. *n.* 4. & fuit resolutum *in Placentina Præpositura* 4. *Decembris* 1628. coram R.P.D. Pironano, & *in dictis Asculana Parochialis, & Cremonen. Præpositura, & in d. Placentina Archipresbyteratus,* in qua fuit dictum qualitatem collegialitatis probatam esse sufficienter etiam ex collationibus Canonicatuum, & assignatione stalli in Choro, & loci in Capitulo factis per Canonicos capitulariter congregatos prouisis de Canonicatibus, quippe quæ fieri non possunt absque collegiali nomine.

7 Numerus autem trium Canonicorum congruus est ad collegiatam constituendam. Innoc. *in c. postulasti, n.* 1. *in princ. hoc tit. de iurepatron.* Felin. *in c. accedentes, n.* 1. *vers. & nota, de præscript.* Roman. *consf.* 436. *num.* 6. Lambert. *de iurepatron. p.* 1. *lib.* 2. *q.* 6. *princ, n.* 3. Canaler. *decis.* 649. *n.* 6. Socin. *decis.* 296. *n.* 4. Rot. *in d. Asculana Plebania* coram Merlino, qui si recesserint, vel saltem de præsenti non existat collegiata, adhuc tamen sufficit illam habitu esse ad hoc vt censeri debeat Collegiata, Felin. *in cap. accedentes, n.* 2. *vers. possit etiam, de præscript.* Innoc. *in c postulasti, n.* 1. *de iurepatron.* Archid. *in c. licèt canon. sub n.* 2. *de elect. lib.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 584. *n.* 5. cum aliis, quos refert & sequitur Rot. *in Cremonen. Præpositura* 25. *Februarij* 1622. coram bonæ mem. Remboldo. Item potissima Collegialitatis coniectura est si in Ecclesia adsit aliquis vti caput, & Clerici, vel Canonici vti membra. Alex. *consf.* 74. *n.* 4. *lib.* 4. Mantic. *decis.* 215. *sub n.* 1. *vers. vnde,* Rot. *in d. Cremonen. Præpositura coram Remboldo, & in d. Asculana Plebania coram Merlino.* Item manifestum est signum Collegiatæ quando Canonici, seu Clerici, in Ecclesia faciunt propria statuta, Mantic. *decis.* 175. *sub n.* 1. *vers. item, quia habent, & decis.* 215. *sub num. etiam* 1. Aduertas tamen quòd non est necessarium vt omnes hæ coniecturæ simul concurrant, sed sufficit aliquas adesse, ex quibus id argui possit, & verosimile credatur, Rot. *d. dec.* 584. *sub n.* 2. *p.* 4. *diuersarum.* Mantic. *d. decis.* 215. *sub num.* 5. *vers. nec etiam.* Non tamen sufficiens collegialitatis indicium actus congregandi se ad sonum campanæ, nisi alia signa concurrant ad faciendum Collegium necessaria. Caputaq. *decis.* 295. *n.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 19. *n.* 14. & 15. Beltram. *in annot. ad Gregor. XV. decis.* 482. *lit. C.*

SVMMARIVM.

1 *Patronus etiam Clericus Ecclesiam vacantem conferre non potest, & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.*

2 *Instituere habens si fiat patronus, vel ex iure deuoluto debeat beneficium conferre, an & quando vnico, vel duplici actu expedire teneatur, remissiuè.*

3 *Priuationis pœna non imponitur, nisi in casibus à iure expressis.*

4 *Priuationis pœna à lege imposita non intelligitur ipso iure.*

Cap. Transmissæ. XXXI. & vlt.

Gregor. IX.

Patronus non potest conferre, seu concedere, & instituere Ecclesiam, sed solùm præsentare: quare si vni confert Ecclesiam, & mox præsentat alium Episcopo, licèt primus appellauerit ad Papam, tamen Episcopus potest instituere hunc præsentatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 344. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 514. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

Habens instituere si fiat patronus, vel ex iure deuoluto debeat beneficium conferre, an, & quando vnico, vel duplici actu expedire teneatur, vide Lambert. *in tract. huius tit. lib.* 2. *p.* 3. *art.* 19. Iul. Vin. *in praxi iurispatron. p.* 2. *lib.* 12. *c.* 10. quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. alleg.* 72. *n.* 196. Mar. Antonin. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 55. *n.* 12. 2

In gloss. *Ex vi iurispatronatus,* ibi, *non debet imponi nisi exprimatur, quòd sit imponenda.* Notatur ad hoc, quòd priuationis pœna non imponitur nisi in casibus à iure expressis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur à n.* 249. Nauar. *consil.* 13. *n.* 3. *sub tit. de præbend. in antiq.* Laram *in l. si quis à liberis, §. sed si filius, n.* 91. *ff. de liberis agnosc.* Cot. *in memorab. verbo Pœna, pag.* 673. Dec. *consf.* 464. *n.* 2. & *consf.* 557. *n.* 5. Corbul. *de iure emphyt. tit. de priuat. ob alienat. ampl.* 35. *num.* 5. Glorit. *resp.* 6. *n.* 76. Aym. *consf.* 205. *num.* 31. & *consf.* 725. *num.* 3. & *consf.* 734. *num.* 5. & *consf.* 970. *n.* 6. Curt. iun. *consf.* 288. *n.* 27. & *consf.* 337. *n.* 27. *volum.* 3. Bero. *consf.* 54. *n.* 20. *volum.* 3. Syluan. *consf.* 25. *num.* 11. Roland. *consf.* 86. *num.* 22. *volum.* 2. Bursat. *consil.* 20. *n.* 52. *volum.* 2. Dec. *consil.* 13. *n.* 15. & *consf.* 14. *n.* 88. & *consf.* 72. *n.* 8. *volum.* 3. Ozasc. *decis.* 77. *n.* 3. Menoch. *consf.* 107. *n.* 97. *vol.* 1. & 2. *arbitrar. casu* 275. Mar. Antonin. *variar. resolut. lib.* 3. *resol.* 39. *n.* 11. & 32. Gutier. *de iuram. confirmat. p.* 1. *c.* 1. *n.* 63. Henriq. *in summ. lib.* 13. *c.* 56. §. 4. *lit. D,* Perez *ad tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 32. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 65. *n.* 11. Cald. Pereira *de resol. emphyt. c.* 1. *n.* 25. & *c.* 6. *num.* 28. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 15. *n.* 136. Valasc. *de partitionib. c.* 9. *num. vlt.* Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 64. *n.* 9. Bobadil. *in sua politica, lib.* 3. *c.* 4. *n.* 44. Mantic. *decis.* 108. *in fine,* Caputaq. *decis.* 98. *num.* 3. *p.* 3. Rota apud Farin. *decis.* 489. *n.* 2. *in fin. p.* 2. *recent.* Et si à lege imponatur, non intelligitur ipso iure, Anchar. *consf.* 145. *n.* 3. Rot. apud Farin. *decis.* 8. *n.* 2. *p.* 1. *recent.* 4

De

De Censibus, & Exactionibus, & Procurationibus.

Tit. XXXIX.

SUMMARIUM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Censuum materiam qui tractent, citantur.*
3 *Census nomen aequiuocum est, & varias habet significationes*, & n. 4.
5 *Census multipliciter diuiditur.*
6 *Census publicus est onus secundum debitum subditorum, aut patrimonij commensurationem à legitimo magistratu ex iusta causa indictum.*
7 *Census priuatus est certus annuus redditus in re immobili, quæ ad alterum absolutè spectat reseruatus, vel aliàs legitimè consignatus annuatim, vel aliter soluendus ex priuata partium dispositione secundum rectam commensurationem.*

1 VPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol.* 113. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 176. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 143. *verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 490. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Canon.* Barthol. Carthagena *in exposit. tit. iuris Canon.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 294. Canis. *in summ. eiusdem Canon.* Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 De censibus peculiares edidère tractatus Virgin. Bocacc. Benedict. Bon. Thom. Boninsing. Frideric. Martin. Felicianus Solis, Ludouic. Velasquez de Auendaño, Gasp. Anton. Thesaur. Ioannes Baptista Madius, Henric. Canis. Ioan. de Salas, Romualdus Colus, Petr. de Gregorio, Ludouic. Cencius, & incidenter egerunt Couar. *lib.* 3. *var. c.* 7. Gemin. *de vsuris commento* 2. §. 2. *n.* 54. *cum seqq.* Valasc. *de iure emphyt. q.* 32. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 2. *q.* 22. Folcr. *in pract. censuali*, Brunor. à Sole *in suis quæst. legalibus, q.* 5. Valent. *tom.* 3. *disp.* 5. *q.* 22. *de censibus*, Mich. Salon. *de contractibus, & commerc. sub tit. de censibus*, Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 2. *c.* 15. Molin. *de instit. tract.* 1. *disp.* 381. *cum seqq.* Gutier. *de gabellis, q.* 1. Rebell. *de obligatione iustitia, p.* 2. *lib.* 10. Guid. Pancirola *in thesauro variarum lectionum, lib.* 2. *c.* 151. Leon. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 22. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *à n.* 410. Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 10. Nicol. Intrigl. *super Bulla de censib.* Bonacin. *de contract. disp.* 3. *q.* 4. *puncto vnico.* Vincent. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 31. *p.* 2. Paul. Layman. *in Theologia morali lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 18.

3 *Censibus.*] Census nomen æquiuocum est, & varias habet significationes, vt post alios ad plerasque quæstiones tradunt Gallec. *de annuis redditib. lib.* 2. *quæst.* 22. *num.* 66. Balb. *de præscript.* 2. *part.* 5. *principalis, q.* 1. Bertachin. *de gabell. in prælud. num.* 8. Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, tit. de constit. reddit. art.* 1. *gloss.* 17. *à princ.* Sot. *de iustit. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 7. *colum.* 1. *& lib.* 6. *quæst.* 5. *art.* 1. *col.* 2. *versic. quæstio præsens*, Medin. *in C. de restitut. cap. de censibus*, Couarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 7. *num.* 1. Valasc. *de iure emphyteut. q.* 52. *à princ. & num.* 6. Anton. Gom. *l.* 68. *Tauri ex num.* 2. Auiles *ad edicta Prætorum, c.* 34. *in gloss. verbo pobres*, Felician. *de censib. in proœm. ex num.* 3. & plures ex *suprà* relatis. Dicitur à censendo, quia ad institiam census, prout tributum importat, debent prius facultates æstimari, seu censeri, vt secundùm rectam æstimationem census indicatur, *l. forma* 4. *in princip.* vbi gloss. *verbo æstimat. ff. hoc tit.* & in hac significatione deducta à verbi etymologia à Theologiæ Professoribus intelligitur locus ille *Math.* 22. vbi rogatus Christus an liceret censum dare Cæsari, respondit, *reddite ergo*, &c. & *Matth.* 17. Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum, & *Eccles.* 30. *non est census*, &c. vt explicant Sot. Couar. Valasc. & Felician. *citatis locis.*

Secundo modo census accipitur prout importat personarum distinctionem, vt ita pro capite tributum imponatur, *l. vltim.* ibi, *tributum his remisit capitis, ff. hoc tit.* Tertio modo accipitur, pro annua pensione, quæ soluitur alicui inferiori à Principe in recognitionem alicuius subiectionis, ad quod habemus exemplum in censu, qui auctoritate Episcopi instituitur, & soluitur patrono in signum subiectionis, de quo *in cap. præterea* 23. *vbi gloss. verbo institutos, de iurepatronat. cap. prohibemus* 7. *cap. præterea* 8. *infr. hoc tit. cap. constitutus* 6. *versic. cum autem*, vbi gloss. *verbo pensionis, de Relig. domib. cap. de cætero* 5. *ad fin. de transact.* Quarto modo accipitur census frequenter pro illa pensione, quæ soluitur ex contractu, quo res alicui conceditur pleno iure, ita vt in accipientem transferatur directum, & vtile dominium, reseruata tamen veteri domino pensione aliqua annuatim soluenda in recognitionem pristini dominij, in hac significatione agitur de censu *in d. cap. constitutus, in princip.* vbi gloss. *verbo iuxta ratam*, si intelligas Episcopum ibidem sub annuo censu concessisse monasterio omne ius, quod in Ecclesiis habebat, quæ requiruntur, & sufficiunt ad contractum censualem, bonus text. *in cap.* 1. *de in integr. restitut.* ibi, *sub modico censu*, & ibi, *ad ipsius ius & proprietatem redire*, glossam in hoc sequuntur omnes *ibidem*, Bart. *in l.* 1. §. 1. *ff. de publican.* Iason. *in l.* 1. *num.* 28. *C. de iure emphyt.* Abb. *num.* 3. *in d. cap. prohibemus*, Felician. *in d. proœm. num.* 9. Valasc. *d. quæst.* 32. *num.* 7. Quinto modo accipitur census pro annuis redditibus, qui super re immobili constituuntur vel in perpetuum, vel ad tempus, cum pacto de retro certo pretio constituto, quos tamen impropriè, & contra nominis etymologiam censûs appellari contendit Couarr. *d. cap.* 7. *num.* 1. *in fine*, quem sequitur Valasc. *d. quæst.* 32. *num.* 8. Tandem census accipitur pro redditu, quem colonus soluit, quando rem accepit cum onere soluendi annuatim certum censum, sicut in contractu locationis pensio, aliquando census nuncupatur, & coloni, seu inquilini censuarij appellantur, *l. forma* 4. *vers. inquilinum, ff. hoc tit.* vbi gloss. *verbo colonum, cap. vlt. ne Prælati vices suas.*

Census multipliciter diuiditur, vt per nouiores modò citatos, & præsertim per Felician. *lib.* 1. *cap.* 4. *num. vltim.* aliquando in reseruatiuum & consignatiuum, aliquando in realem, & personalem, tertium in pecuniarium & fructuarium, insuper in temporalem, & perpetuum, tandem in redimibilem & irredimibilem, singula membra explicat Felician. *d. num. vltim.* Ego verò census omnes in duas spe- 5

cies diuidendos esse probabilius duco; vel enim publica, vel priuata auctoritate constituuntur; priores sunt illi, qui ratione personæ in capita subditorum, vel ratione patrimonij æstimantur, seu censentur à publico magistratu; posteriores verò qui ex promissione, vel conuentione auctoritate priuata constituuntur, ad priorem classem pertinent tres illi modi constituendi census, quos *suprà* enumeraui, ad posteriorem verò tres alij, quos vltimò retuli, prior pu-
6 blicus census, posterior priuatus nuncupatur. Prior definitur quòd sit onus secundum debitum subditorum, aut patrimonij commensurationem à legitimo magistratu ex iusta causa indictum. Loco generis est onus, quod latissimè patet, & non publica solum, sed priuata quoque & alia id genus onera comprehendit. Dixi, *subditorum, aut patrimonij*, vt non personale solùm, sed reale comprehenderem. Dixi, *secundùm debitam commensurationem*, tum propter nominis etymologiam, tum quia ad iustitiam census omnino requiritur quod secundùm debitam æstimationem indicantur, & quod ex iusta causa illud fiat. Dixi tandem, *à legitimo magistratu*, tum vt publicam auctoritatem includerem, tum vt ministrum imponendorum censuum designarem, de quo *in d.l. forma*, constant singula ex *l.1.& per tot. C.de indictionib. lib.10.l.indictiones, C.de annon. & tribut. eod.lib.* cum his quæ Couar. *lib.1.var.c.12.n.4.*

7 Posterior verò describitur, vt sit certus annuus redditus in re immobili, quæ ad alterum absolutè spectat reseruatus, vel aliàs legitimè consignatus annuatim, vel aliter soluendus ex priuata partium dispositione secundùm rectam commensurationem. Loco generis est *certus annuus redditus*, quia latius patet; & plures annuos redditus comprehendit, qui propriè census non sunt, vt videre est in annuis redditibus, qui soluuntur ratione emphyteusis, feudi, locationis, Ecclesiasticæ pensionis, & alia id genus. Dixi, *certus*, vt excluderem redditus incertos. Dixi, *in re quæ ad alterum absolutè*, &c. vt reiicerem emphyteusim, feudum, coloniam, & alia, quæ ad inquilinum absolutè non spectant, quippe cùm dominium directum non transferatur, sed vtile tantùm, vel aliquando neutrum, prout in colono. Dixi, *annuatim soluendos*, vt ostenderem in vno anno duplicatum censum, neque poni neque exigi posse, tum etiam, quia satis est quòd saltem singulis annis antiquus dominus recognoscatur. Denique adieci, *ex priuata partium dispensatione*, tum vt publicum reiicerem, tum etiam vt comprehenderem non solùm census illos, qui ex priuata partium conuentione, sed etiam ex alia dispositione constituuntur. Vltimò adieci, *secundùm debitam commensurationem*, vt includerem omnia, quæ ad iustitiam census, fines designandos, & ad debitam proportionem desiderantur: constat hæc ex iis, quæ supra à quarta significatione adduxi.

SVMMARIVM.

1 *Mansus liber à quolibet seruitio temporali, non verò Ecclesiastico tribui debet pro dote Ecclesiæ fundandæ, de illo autem, quod confertur Ecclesiæ vltra mansum, tenetur illa onera consueta soluere.*

2 *Census non debetur excepto seruitio Ecclesiastico, ex manso Ecclesiæ, & ex cæteris bonis iuxta Ecclesiam positis.*

3 *Declaratur text. in præsenti,* & n.4.

5 *Mansus dicitur quantum quis cum vno pari boum laborare potest.*

6 *Decima non soluitur de dote Ecclesiæ, id est, de passalibus, & mansis, nisi huiusmodi passalia fuissent prius tributaria.*

7 *Mansus in fauorem Ecclesiæ à tributo liberatur.*

8 *Decimæ ex prædijs Ecclesiarum intra alterius Parochiæ limites sitis eidem Parochiæ soluendæ sunt.*

9 *Seniores nonnunquam pro dominis vsurpantur.*

Cap. Sancitum. I.

Ex Concil. apud Guarmaciam.

Ecclesiæ fundandæ debet pro dote tribui mansus liber ab omni seruitio, & onere sæculari, & Presbyteri positi in ea non faciant aliquod seruitium pro decimis, oblationibus, domibus, atreis, hortis positis propè Ecclesiam, nec pro manso integro posito propè seruitium Ecclesiasticum, sed si quod amplius habuerint, impendant debitum seruitium senioribus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.388.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.516.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* In Conciliis editis extat in Concil. VVormacien. *c.50.* refertur à Burchard. *lib.3. Decret. c.52.* Iuo. *p.3.c.55.* & ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.5. tit.34. cap.1.* 1

2 Probat hic text. ex manso Ecclesiæ, & ex cæteris bonis iuxta Ecclesiam positis censum non deberi, excepto seruitio Ecclesiastico; sed obstat quod à censu merè reali, neque Clericus, neque Ecclesia regulariter liberatur, quinimo res transit cum suo onere in quemcunque possessorem, quamvis maximè priuilegiatum, *cap. si tributum, cap. magnum 11.q.1. cap. tributum 23.q.8. cap. pastoralis 18. vers. fructus autem*, cum concordantiis citatis à gloss. ibi, *verbo nisi cum onere de decimis*, sanè hic non agitur de censu personali, sed de merè reali, rebus ipsis imposito; igitur huiusmodi bona Ecclesiæ sicut & alia quæcunque libera iudicari non debent. Deinde vrget quod vel mansus, & cætera bona iuxta Ecclesiam posita sunt libera à seruitio temporali, vel ab Ecclesiastico, neutrum est dicendum, ergo nullo casu verificari potest conclusio supradicta, maior euidens à sufficienti partium enumeratione, minor quoad seruitium, seu tributum temporale ostenditur ex *l. placet, 5. C. de Sacrosanctis Eccles.* iuncto summario, vbi habetur Ecclesiam teneri ad onera realia ordinaria, gloss. magna *propè fin. in cap. secundùm canonicam 23.q.8.* iuncta *reg. l. Imperatores 7. in princ. ff. de publican.* cum aliis citatis per Abb. *hic n.8.* quoad seruitium vero spirituale est text. *in præsenti*, ibi, *præter Ecclesiæ, cap. seruitium. in princ. 18.q.2.* cum citatis à gloss. *hic verbo præter Ecclesiasticum*, igitur, &c.

3 Propter aliqua ex his Host. Innoc. Zabar. Butr. Abb. & omnes communiter hic distinguendum putant inter censum de nouo impositum, & inter antiquum, vt ad nouum, neque mansus, neque bona iuxta Ecclesiam posita teneantur, & ita procedat text. hic, circa antiquum vero controuersiam dirimendam credunt iuxta patroni, vel alterius domini temporalis consensum, vt illo, vel expressè, vel tacitè remittente nulla maneat obligatio ad census solutionem, secus dicendum nulla interueniente remissione, & ita intelligunt *d. cap. si tributum, cap. Ecclesiæ 16. q.1.* cum *suprà* citatis. Ratio differentiæ est, quia Ecclesiasticis bonis nouum tributum temporale imponi non potest, *cap. non minus, 4. de immun. Eccles. cap. quanquam, hoc tit. lib.6.* cum aliis, antiquum verò transit in

in Ecclesiam, vel quemcunque possessorem, *d.l. Imperatores*, cum *supra* citatis, post alios Gutier. *canon. lib.*1. *c.*1. *n.*111. Sed communis, quamvis in se vera, huic text. aptari non potest, quia illa stante nihil foret speciale in manso, & bonis iuxta Ecclesiam positis, & in aliis ab Ecclesia longe distantibus; nec eodem modo satisfacit Zabar. *hic post princ.* dum arbitratur text. *in præsenti*, in nihilo offendere regulam *d.cap. Ecclesiæ, & d.cap. si tributum*, sed solummodo instruere Episcopum quid facere debeat, quando Ecclesia construitur, vt mansus tribuatur Ecclesiæ pro dote, qui sit liber ab omni seruitio, cauebitque Episcopus ne aliter constituatur, néve aliter primus lapis mittatur, arg. text. *in cap. pia mentis, 16. p. 7. cap. nemo, il.*1. *de consecrat. dist.* 1.

4 Quare his, & aliis explosis intellectibus probabilius mihi visum est nouè hic sanciri mansum Ecclesiæ, & bona iuxta Ecclesiam posita libera esse ab omni censu temporali, quamvis à principio antequam ad Ecclesiam pertinerent tali oneri fuissent obnoxia; cuius rei vltra alia modo expressa, & verbum, *sancitum*, de quo hic, non leuis coniectura est exceptio, quam text. adiecit, ibi *præter Ecclesiam*, per quam satis insinuat quòd quamvis prædicta bona libera esse debeant à censu temporali, non tamen ab Ecclesiastico, in quo multò minus datur indecentia, & repugnantia. Retento huiusmodi intellectu respondeo ad primam obiectionem, quam *suprà* adduxi, me libenter agnoscere, neque Clericos, neque Ecclesiam à censu merè reali antea inhærenti immunes esse, imò regulariter transire cum suo onere, negare tamen in proposito regulam locum habituram in manso, & prædictis bonis propter specialem Concilij sanctionem iuxta modò dicta; neque mirum videri debet cùm lex data causa in ordine ad bonum commune possit subditum re propria priuare, & alteri tribuere, *l. item si verberatum* 15. §. 1. *vers. item si fortè, ff. de rei vendic. l.* 1. *C quibus ex causis serui pro præmio.* Ad alteram verò obiectionem in forma concessa maiori neganda est minor, ad illius verò probationem quoad primam partem similiter respondetur regulam, secundum quam onera realia Imperatori debita, vel alteri personæ transeunt in Ecclesiam, & quemcunque possessorem, *d.l. Imperatores*, cum aliis, non habere locum in bonis de quibus hic propter modo dicta. Ad text. verò *in d.l. placet*, respondetur correctum esse per constit. Federic. *incip. Item nulla sub l.* 2. *C. de Episcopis, & Cleric.*

5 *Vnus mansus.*] Mansus dicitur quantum quis cum vno pari boum laborare potest, vt docent S. Anton. *p.*3. *tit.*12. *c.*2. §. 2. Otalor. *de nobilit.* 2. *p. tertia partis, n.*3. Cassan. *in consuet. Burgund. rubr.* 9. §. 4. *in princ n.*1. *pag.*304 Azor. *instit. moral. p.*2. *lib.*6. *c.*1. *q.*2. *propè finem*, vbi etiam asserit verius sibi videri mansum esse agrum certi modij, ac mensuræ, qui propterea metatus dicebatur, eo quod quis illum demetiebatur, & limitibus suis diuidebat. Vide Perez de Lara *de anniuers. & capell. lib.*1. *c.*18 *num*... *&* 13. Magis tamen propriè in hoc text. accipitur pro titulo, qui constituitur in præbendis, aut possessionibus, quibus dotata est Ecclesia, vt docent Lambertin. *de iurepatron. p.*1. *lib.*1. *q.*5. *art.*21. *n.*8. Cujac. *in lib.*1. *feudor. tit.*1. *in princ.* Balsaran. *in c.*1. §. *similiter si quis, n.*2. *si de inuestit. feudi fuerit controuers.* Petr. Gregor. *de benef. c.*15. *n.*4. *ante fin.*

6 *Non de decimis.*] Notatur ad hoc; quòd de dote Ecclesiæ, id est, de passalibus, & mansis non soluitur decima, vt per Rebuff. *in tractatu de decimis, q.*5. *n.*19. nisi huiusmodi passalia fuissent prius tributaria, vt docent gloss. *in præsenti verbo vlla*, quam esse communiter receptam testatur Abb. *n.*4. Azor. *instit. moral. p.*1. *lib.*7. *c.*35. *q.*5. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.*2. *c.*22. *n.*55. Bellet. *disquisit. Cleric. p.*1. *tit. de Clerico debitore*, §. 12. *n.*36.

In gloss. *Vllo seruitio*, ibi, *quod mansus iste in fauorem Ecclesiæ à tributo liberatur.* Vide Soar. *de Relig. lib.*1. *c.*17. *n.*28. 7

In ead. gloss. ibi, *Non debet Ecclesia propter hoc iure suo priuari*, &c.] Notatur ad hoc, quòd ex prædiis Ecclesiarum intra alterius parochiæ limites sitis decimæ eidem parochiæ soluendæ sunt, vt per Cou. *lib.*1. *var. c.*17. *n.*8. *vers. secundo.* 8

In gloss. *Senioribus*, ibi, *id est, dominis.* Notatur ad hoc, quòd seniores nonnunquam pro dominis vsurpantur, vt per Tiraq. *in præfat. primog.* 9

SVMMARIVM.

1 *Tributi solutio arguit subiectionem.*
2 *Honor debetur constitutis in dignitatibus ratione excellentiæ, timor ratione potestatis, obedientia & tributum ratione gubernationis.*
3 *Verbum, tributa, cum sit generale ad omnia tributa extenditur.*
4 *Census ex solutione infertur subiecto.*
5 *Census aliquando est signum perceptæ libertatis.*

Cap. Omnis anima. II. *August.*

Tributi solutio est probatio subiectionis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 398. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 516. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 34. *c.* 2. 1

Subdita sit.] *Omnis creatura*, inquit Apostolus ad Romanos 12. *potestatibus sublimioribus subdita sit, qui autem resistit potestati, Dei ordinationi resistit*, & ad Timoth. 4. *Admone illius Principibus, & potestatibus subditos esse, dicto obedire ad omne opus bonum paratos esse* refert Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.*5. *consid.*34. nam, vt ipse bene inquit, *p.*1. *consid.*8. honor debetur cõstitutis in dignitatibus ratione excellentiæ, timor autem ratione potestatis, obedientia verò, & tributum ratione gubernationis; alia plura in hoc propositum adducunt Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *c.* 4. *n.*1. Azor. *instit. moral. p.*2. *lib.*4. *c.*19. *q.*1. Quòd autem subditi teneantur obedire suis superioribus tradunt S. Thom. 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 1. Dyn. *in reg. quod quis, num.* 5. *de regul. iur. lib.* 6. Abb. *in cap. cùm non liceat, n.* 5. *de præscript.* Nauar. *in man. c.* 14. *n.* 2. *&* 12. *& c.* 23. *n.* 36. Sed hoc intelligitur duobus concurrentibus, primò quòd præceptum sit de iis, in quibus superior habet suam superioritatem, & subditus ei subest, v.g. iudex iuxta suam iurisdictionem, pater, dominus, maritus, in iis, quæ spectant ad patriam, dominicam, seu vxoriam potestatem. S Thom. *d.q.* 104. *art.* 5. Nauar. *d. num.* 36. Secundò quod præcipitur sit licitum, de quo vide Abb. *in cap. literas num.* 25. *de restitut. spoliat. & in cap. ad aures, n.*1. *ad fin. de tempor. ordin.* 2

Tributa præstatis.] Hoc nomen cum sit generale, ad omnia tributa extenditur, vt per Gregor. *l.* 25. *verbo tributo in fin. tit.* 13. *p.* 5. 3

Quia hæc est probatio subiectionis.] Notatur ad hoc, quòd ex solutione census infertur subiectio, vt per Paul. Fusch. *lit. C. sing.* 30. Menoch. *consil.* 21. *num.* 9. 4

aliquando tamen est signum perceptæ libertatis, veluti quando Ecclesia aliqua dat Papæ piper, vel aliud pro censu, quo casu videtur exempta à subiectione Episcopi, ita per *cap. si Papa; §. est & idem, de priuil. lib.6.* tenen: Fetter. *in forma libell. ad præstationem, & rei relaxationem in gloss. fictum dicti temporis præteriti, n.10.* Zabar. *in cap. constitutus, n.12. de Relig. domibus*, Euerard. *in loco ab emphyteusi ad censum*, de quo vide tamen quæ latè dixi *ad cap. recepimus 8. à n.4. de priuil. pag.358. & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus non potest nouum censum monasterio imponere.*
2 *Fundator beneficij cum consensu Ordinarij non potest postea aliquid mutare, nec alterare sine ipsius Ordinarij consensu in ipso fundationis limine.*
3 *Dotis promissio non potest qualificari eius actu absoluto.*
4 *Fundatoris heres potest declarare, & imponere conditionem, & immutare qualitatem beneficij cum consensu Episcopi in actu fundationis, & erectionis.*

Cap. Scientes. III. *Gregor.*

1 Episcopus non debet imponere nouas consuetudines, vel census monasterio, nisi fuerit ab initio impositum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Anchar. Host. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.389.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.517.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib.3. tit.34. c.4.*

2 *Si ab initio, &c.*] Notatur ad hoc, quòd fundator beneficij cum consensu Ordinarij non potest postea aliquid mutare, nec alterare sine ipsius Ordinarij consensu, vt per gloss. *hîc verbo ab initio*, Roch. *de iurepatron. verbo pro eo, quod de diœcesani, p.13. n.31. cum seqq.* Lambertin. *eod. tract. lib.1. p.1. q.9. princ. in princ. n.49. & 50.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. n.40.* post Abb. & Zabar. ita concludit Viu. *in praxi iurispatron. p.1. lib.2. c.8. n.2.* Seraphin. *decis.774.* latè, & eleganter Monet. *de commut. vltim. volunt. c. 11. n.268. cum multis seqq.* nouè D. Ioan. Ant. Massobr. *in praxi habendi concursum ad parochiales præl.7. dub.8.* & vide quæ dixi *ad cap. granis 15. infr. hoc tit.* Intellige ipso fundationis limine, nam post fundationem nõ possunt leges iuri aduersantes etiam de consensu ipsius Episcopi apponi, aut appositum alterari, vt aduertit Lambertin. *de iurepatron. lib.1. p.1. q.5. art.11. num.37.* gloss. *verbo constitutum, ad fin. in cap. cum dilectus*, & *ibi* Abb. *n.5.* & Imol. *n.22. de consuet.* Rot. *decis.561. n.2. p.1. in recent.* vt in simili dicitur de promissione
3 dotis, quæ non potest qualificari eius actu absoluto, *l. ex morte, §. vlt. & ibi gloss. in verbo oblationis, C. de pactis conuentis*, quo simili vsus est pro hac sententia adstruenda, Ioan. Andr. *in cap. generali, n 6.* & *ibi* etiam
4 Gemin. *sub n.2. vers. ad finem, de elect. lib.6.* Et posse fundatoris hæredem non solum declarare, sed etiam imponere conditionem, & immutare qualitatem beneficij, cum consensu tamen Episcopi, tenet Lambertin. *d. tract. lib.1. p.1. q.2. princ. art.12. n.7.* quem refert, & sequitur Mar. Antonin. *var. resol. lib.1. resol.3. n.14.* in ipso scilicet actu fundationis, & erectionis. Caputaq. *decis.299. n.4. in fine, p.2.* & quando conditio est vtilis Ecclesiæ. Roch. de Curte *de iurepatron. verbo pro eo, quod de diœcesani consensu, n.30.* declarando, vt per Massobr. *d. præl.7. dub.9.*

SVMMARIVM.

1 *Cæcus, & pauper ad collectas non tenentur*, & n.2.
3 *Declaratur text. in præsenti.*
4 *Priuilegium patri & posteris concessum, similiter competit filiabus nisi materia refragetur, aut lex resistat.*

Cap. Licèt. IV.

Cæcus, & pauper non tenentur ad collectas, quia inhumanum est affligere grauatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Anan. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag. 389.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.517.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib.2. sub tit. de restit. spoliat. c.7.* & alia pars huius Decretalis extat *in c.1. supr. de restit. spoliat.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Lazarte *de decima vendit. c.19. n.95.* Girond. *de priuilegiorum, & exemptionum explicat. num.462. & 465.* Azeued. *l.3. n.20. tit.14. lib.6. noua recop.* vbi de infirmis pauperibus, & *l.4. n.7. eod. tit. & lib.* vbi de cæco, Bertachin. *de gabellis, p.7. n.50.* 2

Quo pacto autem potuit Gregor. *in præsenti*, cæcum aliàs laicum à tributis exonerare, & de temporali illius querimonia cognoscere, controuersum est apud Doctores, nam gloss. *1. hîc*, cum qua transeunt fere omnes, arbitratur propterea causam cæci aliàs laici ad Gregor. V. Pontif. fuisse delatam, quia causæ miserabilium personarum ad Ecclesiasticum spectant iudicium, *c.1. n.28. dist.* sed probat Cou. *pract. c.6. n.1. ad finem princ.* Host. verò quem refert Zabar. *hîc*, & sequitur Butr. *in fin* arbitratur cæcum fuisse de temporali iurisdictione Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & ideo Summ. Pont. de causa temporali laici cognoscere potuisse, sicut aliis speciebus factum probauit gloss. *verbo improbamus, in cap. cùm esses 10. de testam.* Sed quia solutio hæc, quamvis in se vera, diuinat, vt Zabar. *n.1.* fatetur, periculosa est, cum suppleat ad text. in illo ad quod principaliter venit, quod est absurdum. Quare probabilius est intelligere cum eod. Zabar. quod cum text. hic continuatiuè procedat ad *c.1. de restit. spoliat.* vbi homines Ecclesiæ, qui Philaginm cæcum spoliarunt, postea collectis affligebant, vide cum cæcus aduersus illos ageret, non mirum si tanquam actor litigare debuisset cum reis, qui fori Ecclesiastici priuilegio potiebantur, & ideo ad Summum Pontificem confugisset, qui in his terminis potuit, ac debuit cognoscere, quamvis cæcus non esset de temporali Ecclesiæ iurisdictione, iuxta reg. *cap. cùm sit generale, 8. de foro compet.* 3

In gloss. *Mseri*, ibi, *sed priuilegium illud non extenditur ad filios.* Notatur ad hoc, quòd priuilegium patri, & posteris concessum, similiter competit filiabus (nisi materia refragetur, aut lex resistat) vt per Tiraquell. *de retractu, tit.1. §.1. gloss. 9. num.239.* Dec. *cons.223. in princ.* Cott. *in memorab. verbo immunitates*, Iason. qui etiam in priuilegiis affirmat masculinum concipere fœmininum, *in l. Gallus, in princ. in 2. lect. n.33.* refert, & sequitur Pinel. *in l. 2. C. de bonis matern. num. 30.* in effectu plures per D. Barbos. *in l. quia tale, n.37. ff. solut. matrim.* quamvis oppositum, imò priuilegia huiusmodi, & immunitates posteris concessas 4

concessas solis masculis communicari defendat *gloss. vnic. in l. 4. ff. de iure immun.*

SVMMARIVM.

1 *Censum petens debet rationem exprimere quare sibi debeatur.*
2 *Census, cuius causa ignoratur, omnino est indebitus.*
3 *Census debetur illi, qui pro se emit, vel per semetipsum, vel mediante persona sui procuratoris.*
4 *Census fructuarius soluendus est tempore recollectionis fructuum.*
5 *Conuentio inter partes circa tempus facienda solutionis annui census, non est illicita.*
6 *Census pecuniarius nulla stante consuetudine, vel conuentione soluendus est in fine anni.*
7 *Census in forma solemni, & legitimè præsumitur constitutus, ex eo quod dominus census probat sibi fuisse solutas annuas responsiones in præteritum.*
8 *Census, vel simile seruitium quomodo possit tempore acquiri, ostenditur, & quid in acquisitione iurium personalium*, ibid. n. 9.
10 *Libertas à censu, & à seruitio an propriè præscribatur remissiuè.*
11 *Census, vel alterius seruitij obligatio, an acquiratur ex diuturna præstatione.*

CAP. Peruenit. V.

Paschal. II.

1 CEnsus, cuius causa ignoratur, non est soluendus, sed sciendum est quorsum, & quando debet solui. Collignnt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 390.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 517.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 34. c. 5.*

2 *Census ignorantiæ.*] Notatur ad hoc quòd census, cuius causa ignoratur, omnino est indebitus, cum enim census, de quo *hic*, per Abbatem Franxionoren. fuerit impositus, qui absque iusta, & rationabili causa, & sine Capituli consensu illud facere non potest, *cap. vnic. in fine, vt Ecclesiast. benef. cap. constitutus 6. ad med. de relig. domib.* meritò indebitus iudicatur ex defectu causæ, quæ cum omnino necessaria esset prorsus ignoratur, vt text. habet, & ideo saltem indirectè census in se dicatur ignoratus, & indebitus, ac subinde, qui exegerint leges diuinas, & humanas offendere dicuntur contra §. *iuris præcepta*, ibi, *neminem lædere, Instit. de iustit.* in quo sensu verbum, de quo *in hoc text.* ibi, *diuinis*, in sua proprietate retinetur, quamvis gloss. *hic verbo Diuinis*, & Zabar. *n. 1.* per diuinas intelligant solas Canonicas constitutiones.

3 *Vt omnes census ad quid.*] Notatur ad hoc quòd petens censum debet rationem exprimere quare sibi debeatur; debetur autem illi, qui pro se emit, vel per semetipsum, vel mediante persona sui procuratoris legitimè constituti, Rot. *in vna Romana censuum de Luragris, 12. Iunij 1601.* coram D. Iusto, impress. post tract. *de censibus*, Lud. Cencij *decis. 160. n. 2. & 3.* item illi, cui dominus census illum cessit, & vendidit, Gasp. Roder. *de annuis reddit. lib. 2. q. 17. à n. 11.* Cenc. *d. tr. p. 2. q. 2. art. 1. n. 3.* vbi numeris seqq. alios modos acquirendi censum refert.

4 *Et quando persolui debeat.*] Aduerte fructuarium censum soluendum esse tempore recollectionis fructuum, qui debentur, videlicet si census sit in frumento, illud erit soluendum in æstate tempore triturationis in area, si verò fuerit constitutus in vino, soluendum est tempore vindemiarum in vase, seu canali; si autem in oleo tempore recollectionis olei in pistrino, seu molendino, vt docent Boccat. *in tract. de censibus, p. 2. num. 53.* Cenc. *eod. tract. p. 1. c. 1. q. 1. art. 3. n. 10.* vbi *n. 11.* dicit quòd debitor non tenetur deferre ad domum sui creditoris dictas quantitates fructuum debitas etiã quòd sint eiusdem fori, sed creditor debet accedere, vel mittere, vt à debitore capiat, & tollat suo proprio sumptu, & periculo. Quo verò ad censum pecuniarium asserit Nauar. *cons. 18. n. 4. sub tit. de empt. & vend.* nullo iure antiquo, nec in Extrauag. Pij V. super censibus præscribi tempus, quo census solui debeat, & propterea ipse existimauit circa hanc solutionem esse distinguendum, prout distinguitur in pensionibus, inter quæ est symbolum. Ego verò nulla stante consuetudine, vel conuentione inter partes circa tempus faciendæ solutionis annui census, (quam conuentionem illicitam non esse docuerunt Nauar. *d. cons. 18.* Rebel. *de obligat. iustitiæ, p. 2. lib. 10. q. 1. n. 10.* Frideric. Martin. *de iure cens. c. 6. n. 385. & cap. vlt. n. 156.* quicquid contrarium dicant Intrigl. *super Bullam de censib. q. 45. n. 10.* Ioan. Baptista Costa *de ratione rata, q. 147. n. 7.*) credo tunc solutionem debere fieri in fine anni cum Frider. Martin. *d. cap. vlt. à n. 152.* & Bonac. *de contract. lib. disp. 3. q. 4. puncto vnico, n. 32.* 5 6

In gloss. *Census*, ibi, *sed nunquid talis census, siue consimile seruitium potest acquiri tempore*, &c. Notatur ad hoc quòd census in forma solemni, & legitimè præsumitur constitutus ex eo quòd dominus census probet sibi fuisse solutas annuas responsiones in præteritum, de quo vide Crauet. *cons. 217. n. 10. lib. 2.* Couar. *in reg. possessor. p. 2. §. 4. n. 3.* Mascard. *de probat. concl. 101.* Felician. *de censib. lib. 3. c. 1. à n. 8. & lib. 1. c. 9. à num. 10.* Ludou. Cenc. *eod. tract. p. 1. c. 4. n. 33.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 131. à n. 59.* Mar. Antonin. *variar. resolut. lib. 1. resol. 44. n. 6.* Mench. *illustr. c. 64. n. 6.* Flores de Mena *variar. lib. 1. q. 2.* 7

Hæc gloss. quatenus asserit censum, vel simile seruitium posse tempore acquiri, ex text. *in l. si quis diuturno 10. in princ. ff. si seruitus vend. l. 1. num. vlt. propè fin. ff. de aqua pluuia*, magnam patitur difficultatem ex testibus, qui contrarium clarè suadere videntur *in l. seruitutes 14. in princ. ff. de seruit. & in l. si aliena 10. §. 1. & in l. sequitur 4. §. vlt. ff. de vsucap.* Reiecta concordia huius glossæ distinguentis inter illas seruitutes, seu seruitia, quæ possideri possunt; & inter illas, quæ possideri nequeunt, vel quia ius commune resistit, vel ex alio capite, vt secundo casu nullo tempore præscribantur, & ita intelligantur iura pro secunda sententia adducta, in primo verò casu solo tempore acquirantur; & ita procedant iura primo loco pro opinione glossæ adducta. Reiecta etiam alia concordia gloss. *verbo certum post med. in d. l. seruitutes, gloss. 4. in l. apparet, 5. in fin. ff. de itinere, actúque priuato*, Paul. *in l. si sic, n. 2. ff. quemadmodum seruit.* communis, vt per Padil. *in l. 1. n. 26. C. de seruit. & aqua.* & plurium, vt per Cou. *lib. 1. var. c. 17. n. 11.* Balb. *de præscript. 2. p. 3. princ. n. 3.* Gom. *de contract. cap. vlt. n. 26.* distinguentium inter seruitutes continuas, quæ absque facto hominis continuam, vel quasi continuam vtilitatem afferunt; & inter discontinuas, quæ prædictum hominis factum requirunt, exemplum est *in l. foramen 27. ff. de seruitut. vrban.* vt continuæ tempore acquirantur, & ita procedant iura citata pro prima sententia; discontinuæ verò non acquirantur nisi tempore immemoriali, vt *in l. 3. §. ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æst.* Explosa etiam altera concordia Longaual. *in l. Imperium, n. 241. & 251.* 8

ff.de iurisd.omnium iud. & Mayni *lib.1. actionum,c.14.* ac nostri Goueani *lib.1.variar.c.14.* quia Iureconsultos notant de improprietate, quod est ab illorum stylo,& consuetudine prorsus alienum, probabilius dici potest absque vlla diuinatione, vel improprietate, quinimo & literæ Iurisconsultorum consonantius seruitutum realium vsucapionem non dari propter iura modò expensa pro secunda sententia; dari tamen vtilem actionem illi, qui longo tempore cum cæteris requisitis vsus fuerit,bonus text.*in l.1.§.vlt.in fine*,ibi, *habemus; ff.de aqua pluuia arcenda*,text.à contrario sensu *in l.vlt. ff. quemadmodum seruitutes amit.* bonus text. *in d. l. si quis diuturno*, ibi, *sed vtilem habet actionem*, & in his terminis intelligenda sunt iura citata pro prima glossæ opinione, quæ in hoc casu accepta in nihilo pugnant cum aliis Iureconsultorum responsis, nec cum illo intelligendi modo, quem magis probabilem existimamus.

9 Quid autem dicendum in acquisitione iurium personalium, prout ius eligendi, præsentandi, vsusfructus,& similes,de quibus *in cap.cùm Ecclesia, de causa possessionis?* vide post alios Co*n.in reg. possess. p.2. §.3. n.3.& lib.1.var.c.17.n.10.* Anton.Gom.*de contract.cap. vlt.à n.25.* Padil.*in d.l.2.à n. 30.*

10 Vtrùm libertas à censu,& à seruitute propriè præscribatur? vide *l.sequitur 4.§.vlt.ff.de vsucap.* Bart.*in l.si ædes 31.§.1.in princ.ff.de seruit.vrb.* Abb.*in c.de quarta num.vlt.de prescript.* Robert.*lib.4. sent.c.8.* Conan. *lib.4.comment.c.12.n.6.& 13.*

11 Vtrùm etiam ex diuturna præstatione census, vel alterius seruitij obligatio acquiratur,vide Abb.Zabar. & Butr.*à n.19.in præsenti*,gloss. *verbo repellere,in fine,in l.2.C.de iure emphyt.*gloss.*verbo longo*, per text.*ibi, in l. cùm de in rem verso,ff.de vsur.* Bart.*in l.1.in princ. ff.de verb.oblig.*Tiraq.*de præscript.§.1.gloss. vere dic cum seq.* Con.*in d.reg.possessor. p.2.§.4. à n.1.lib.1.var.c.17.n.2. in princ.*Gutier.*in l.nemo potest,n.199.ff. de legatis 1.& cons.47.n.3.* Padil.*in l.2.à n.33. ff.de seruit.* Gabr.*commun.sub tit.de præscript.concl.1.à princ.* Gam. Lusit.*decis.236.& 326.*Valasc.*de iure emphyt.q.32.à n.35.*

SVMMARIVM.

1 *Visitantes Prælati quem equorum numerum secum ducere possint, ostenditur, & prohibetur eis tunc vti venationibus, & sumptuosas epulas quærere*, & num.2.

3 *Visitatio quanto tempore durare debeat, boni viri arbitrio relinquitur iudicandum.*

4 *Episcopus nullus erat vsque ad tẽpus Bonifacij VIII. qui velit fieri Presbyter Cardinalis.*

5 *Episcopi clericis taleas, & exactiones imponere nequeunt.*

6 *Episcopi possunt pro multis necessitatibus,quæ aliquoties obueniunt, si manifesta, & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum à Clericis auxilium postulare.*

7 *Causa rationabilis non sufficit nisi sit manifesta ad petendum charitatiuum subsidium.*

8 *Causæ iustæ,& rationabiles ad petendum charitatiuum subsidium quæ sint, ostenditur.*

Cap. Cùm Apostolus. VI.

Ex Concil. Lateran.

1 Visitantes Prælati certum numerum equorum, & euectionum excedere non debent pro diuersitate prouinciarum, & facultatibus Ecclesiarum, nec sint onerosi subditis, & Archiepiscopi non excedant numerum 40. vel 50. Episcopi 20. vel 30. Cardinales 25. Archidiaconi 5. vel 7. Decani 2. nec ducant canes venatorios, nec sumptuosas epulas quærant, sed accipiant quæ honestè, & competenter ministrantur, & in omnibus quærant Christum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 390.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 517.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* Casal. *in annot.* desumitur ex Concil. Lateranens. sub Alex. III. *cap. 9.* & refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit.34.cap.6.*

Determinat Concil. de quo *in hoc text.* numerum equorum, quos secum ducere debent Prælati visitantes, eósque monet ne sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè, ac competenter illis fuerit ministratum. Quam quidem constitutionem innouat, & ampliat Concil. Trident. *sess.24. de reformat.c.3.* his aureis verbis: Quæ vt faciliùs, feliciúsque succedant, monentur prædicti omnes, & singuli, ad quos visitatio spectat, vt paterna charitate, Christianóque zelo omnes amplectantur, ideóque modesto contenti equitatu famulatúque studeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absoluere. Interimque caueant ne inutilibus sumptibus cuiquam graues, onerosive sint, &c. De quo Concil. Trid. decreto vide Nau. *cons. 1. sub hoc tit.* Prax. Episcop.*part.1.verbo visitatio,§.5.vers. præterea,& n.6.*Stephan. Gratian.*discept.forens.cap.77. n. 16. cum seqq.* & quæ ego ipse *de officio, & potest. Episc. p.3. alleg.73.* Vnde videbis nullo iure præscriptum esse tempus intra quod visitatio perfici possit cùm vna Ecclesia vno die visitari queat,alia vero visitari non possit tribus, quatuórve diebus, vel propter ipsius plebis latitudinem, vel propter negotiorum multitudinem,quare boni viri arbitrio relinquitur iudicandum quanto tempore durare debeat visitatio, vt docent Surd *de aliment.tit.4.q.22.n.8.* Azor. *instit.moral.p.2.lib.3.c.42.q.6.* 2 3

Cardinales vigintiquinque.]Quærunt Doctores quare Cardinales debeant ducere pauciores equos, quàm Episcopi, & Archiepiscopi, & respondet Gambar.*de offic. & potest. Legati de latere,lib.7.n.126.* Cardinales antiquitus per humiliora charitatis opera se exercuisse, & vsque ad tempus Bonifacij VIII. nullus erat Episcopus, qui vellet fieri Presbyter Cardinalis, quia putabant non licere descendere à maiori dignitate ad minorem, & vsque ad Clem.III. qui floruit *anno Domini* 1190. ea dignitas non nisi Monachis,& Abbatibus, Decanis, aut Prioribus conferebatur, vt tradunt citati per Cened.*ad Decretal.collect.115.n.1.*& præcipuè Marsil.Columna *de Ecclesiast.reddit. origine, p.2. c.13.à n.33.* De illorum autem origine, potestate, & hodierna excellentia agunt Doctores per me relati *ad cap.per venerabilem,qui filij sint legitimi,n.47.pag.112.* quibus adde Brunor. à Sole *in locis commun. verbo Cardinales,* Camil. Borrel. *in summa omnium decis.tit.5.per totum,* vbi *n.13.* refert quòd Cardinales purpureo birreto, & galero insigniti fuêre ab Innocent. IV. *anno Domini* 1244. 4

§. Prohibemus.

Prælati non præsumant grauare subditos taleis & exactionibus, sed cum causa manifesta & rationabili possunt petere moderatum auxilium. Colligunt Doctores *in princ.text.*citati. 5

Ne

5 *Ne subditos talliis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopi Clericis taleas, & exactiones imponere nequeunt, vt per Bellet.*disquisit.clerical.p.1.tit.de clerico debitore*,§.12.*n.*1.

6 *Cum charitate moderatum*, &c.] Probat hic §. posse Episcopos pro multis necessitatibus, quæ aliquoties obueniunt, si manifesta, & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum à Clericis auxilium postulare, vt per Duen. *reg.*89.*&* 253. Grammat. *decis.*88.Purpur.*consf.*329.*n.*2.*vol.*1.Bellet.*d.*§.12.*n.*2.De charitatiuo subsidio latè ex professo egerunt Remig. de Goni,& Bellencin.& incidenter Menoch.*de arbitr. casu* 178.179.*&* 182.*num.*58. *& consf.*75.*n.*87. Nauar. *consf.*7.*sub hoc tit.*Stephan. Quarant.*in summa Bullarij, verbo Concilium Prouinciale*, *n.*8.Azor. *instit.p.*2.*lib.*9. *c.*14.Bellet.*d.*§.12.*per totum*,Paul.Layman.*in Theologia morali,lib.*3.*tract.*1.*p.*1.*c.*5.§.*vnico, de subsidio charitatiuo,n,*10.plures quos refert Cened.*ad Decretal.collect.* 115.*à n.*6. & ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.*3.*alleg.*87.

7 *Si manifesta, ac rationabilis causa extiterit.*]Ergo debet subesse iusta, & rationabilis, & manifesta causa petendi charitatiuum subsidium, & non sufficit quòd subsit causa rationabilis, nisi sit manifesta, Abb. *in præsenti,n.*2. *& in cap. conquerente,n.*1. *&* 2.*in fine, de officio Ordin.*Alexand.de Neuo *consf.*57.*n.*1.,*& consf.*58. *num.*3.*&* 4.Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*20. *n.*67.Azor.*d.c.*14.*q.*3.Bellet.*d.*§.12.*n.*3. Paul.Layman. *vbi suprà n.*9.

8 Iustæ autem, & rationabiles causæ erunt solutio debitorum, quæ contraxit Episcopus pro solutione Bullarum, & annatæ, ac pro recuperatione ciuitatum, castrorum, & locorum, ac bonorum Ecclesiæ occupatorum, ac pro Ecclesiæ suæ iure tuendo, vel si Episcopus fecerit impensas magnas in negotiis totius diœcesis communibus pertractandis. Vel si rem aliquam magni momenti necessariam ad suam Ecclesiam conseruandam, emerit, velut si emerit aliquod castrum, vel oppidum ad expellendos, & procul arcendos hostes. Vel quando Ecclesias formaliter visitat. Vel si iter facturus sit ad Papam, vel Imperatorem, vel Regem ob suæ Ecclesiæ, vel diœcesis, vel etiam totius Ecclesiæ generalis commune bonum. Vel si visitaturus sit limina S. Petri, vt iusiurandum impleat. Vel si impensas necessarias, & alicuius momenti fecerit in aduentu Imperatoris, Regis, seu Principis, præsertim si ab eo habet regalia. Vel denique si ad generale, vel prouinciale Concilium vocatus iter susceperit, de quibus vide Bellencin. *de Charitatiuo subsidio, quæst.* 2. Quarant. *d. num.* 8. Bellet. *dicto* §. 22. *à num.* 4. & plures quos refero *d. alleg.*87.

SVMMARIVM.

1 *Censensus nouus Ecclesiis imponi non debet, nec antiquus augeri, intellige in perpetuum, vt n.* 2.

3 *Episcopi ex causa possunt census personales imponere ad vitam possessorum, aliudue tempus breuius.*

4 *Census nouus vt Ecclesia imponi possit, tria requiruntur.*

5 *Beneficiatus Clericus non potest super rebus suæ Ecclesiæ absque legitima causa vtilitatis, vel necessitatis, & sine debitis solemnitatibus censum imponere, & constituere.*

6 *Census quando fuerit impositus à Prælato, vel Capitulo alicuius Monasterij absque debitis solemnitatibus, si Capitulum, & Monasterium per aliquod tempus huiusmodi censum soluerit, non poterit postea de illius nullitate opponere.*

7 *Censum subditis suis non potest dominus augere.*

Cap. Prohibemus. VII.

Episcopi, Abbates, & alij Prælati Ecclesiastici nouos census imponere non debent, nec veteres augere, nec præsumant appropriare suis vsibus partem redituum, & si quid contra prædicta fit ast irritum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anch. Panorm. Viu.*in ration.lib.*3.*iuris Pontif.pag.*392. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 518. remissiuè Ximen.*in concord.p.*1. *&* 2. desumitur ex Concil. Lateran sub Alexand. III.*c.*7. *vers.prohibemus*, refertur ab Ant. August.*collect.*4. *Decret.lib.*3.*tit.*24.*c.*7. 1

Probat hic text. Episcopum non posse nouum censum Ecclesiis imponere, vel augere antiquum, consonant text.*in cap. tuo nos* 11.*de iurepatronat.& in cap. pastoralis penult. de iis, quæ fiunt à prælatis*, intellige de censu in perpetuum etiam post mortem possessoris, quod quidem solus Summus Pontifex imponere potest dispensando in sua lege, *cap. ad quæstiones* 6.*de rerum permutat.* quem text.in id refert Sot.*de iust. lib.* 9. *quæst.*7.*art.*2.*col.*2.vbi affirmat morem esse Romanum nullum Prælatum Papa inferiorem censum, aut permutationem perpetuùm imponere posse, neque in beneficiorum permutationibus, neque in simplicibus renuntiationibus,Abb *n.*22. & DD. communiter *in præsenti, & in cap.præterea, num.*3. *infrà hoc tit.* Gig. *de pensionib.quæst.*6.*num.*1.*& à n.*6. Rebuff.*de pacificis possess. n.*110. At verò solummodo ad vitam possessorum, aliud verò tempus breuius licitè possunt Archiepiscopi, & similes Prælati ex causa census personales imponere, *cap. cùm venissent* 9.*de rest.spol.cap. nisi essent,de præbend. cap.de cætero* 6.*in fine,de transact. cap.vnic.prope fin.vt Eccles.beneficia*, post alios Gig.*vbi proximè,num.*2. Corras.*de Sacerdot.p.*1.*c.*4. Mandos.*de signatura gratiæ, tit. pensiones, verbo Papa*. Ratio differentiæ est, quia primo casu Ecclesia perpetuò oneratur, & fit censualis,quod in Concil. Lateranen.de quo *in præsenti*, vetitum est; in secundo non Ecclesia, sed persona obligatur, in quibus terminis prohibitio illa non datur, obseruant Abb.*n.*2.& DD.communiter *in d.cap. cùm venissent*, Zabar. *n.*1. & omnes *in præsenti*, vbi Butr.*n.*4. Felin.*in cap. ad audientiam il.* 2.*num.* 2.*de rescript.* Gig.*de pension.q.*6.*à princ.* Rebuff. *de pacificis possess.à n.*106.Couar.*in cap.quamuis,p.*1. §.6.*num.vlt.* Corras.*d.c.*4.Hodie tamen apud Gallos ab alio quàm à Summo Pontifice vix constituitur census,vt post Gig. affirmant Rebuff.*vbi proximè,n.*105. *ad fin.* & Corras. *d.c.*4.*à n.*9. 2 3

Noui census imponantur Ecclesiis.] Tria requiri vt nouus census possit Ecclesiæ imponi, dicit Paul.Fusc. *de visitat. & regimine Ecclesiarum, lib.*2.*c.*16. *num.*5. primò, vt interueniat auctoritas Episcopi iuxta *cap. significauit, hoc tit.*Secundò quòd subsit iusta, & legitima causa, *cap. cùm clerici, hoc eodem tit.*Tertiò quòd Capitulum consentiat, per notata *in cap.tua, & in cap. pastoralis, de his, quæ fiunt à Prælat.* & citat Zabar.*in Clement.*1. *q.*27.*de reb. Eccles. non alienand.* ac Foleri. *in pract.cens.in verbo huiusmodi,num.*17.*&* 18.Aduerte Clericum beneficiatum non posse super rebus suæ Ecclesiæ absque legitima causa vtilitatis, vel necessitatis, & sine debitis solemnitatibus censum imponere & constituere, non solùm respectu eorum bonorum, quæ sunt cultui, & ministerio diuino dicatæ, Tiraq. *de retractu lig.*§. 1.*gloss.*1 *num.*5. *vers.nec qui non potest.* 4 5

Velasquez de Auendano *de censibus*, *c. 76. sub n. 1.* sed etiam respectu temporalium, & immobilium, vt sunt domus, vineæ, prædia, & alia huiusmodi, ita docent Redoan. *de rebus Ecclesi. non alienand. tit. de constit. ann. reddit. n. 30. & 31.* Virgin. Boccac. *de censib. p. 2. n. 75. & p. 1. num. 64.* Ludouic. Cenc. *eod. tract. p. 1. c. 2. q. 2. art. 2. num. 1.* Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 10. c. 7. q. 5.* Bonacin. *de contract. lib. disp. 3. q. 4. puncto vnic. n. 11.* & fuit sæpe in Rota resolutum, vt in multis decisionibus relatis per Cencium *post dictum tract. decis. 27. num. 2. & decis. 36. n. 2. & decis. 28. n. 3. & decis. 40. n. 5.* Intellige respectu præiudicij Ecclesiæ, secus autem respectu præiudicij ipsiusmet Clerici imponentis, licèt enim Clericus imponendo censum super bonis Ecclesiæ non possit, nec Ecclesiæ, nec suis in dicto beneficio successoribus præiudicare, potest tamen sibimet præiudicium inferre, & propterea poterit super bonis suæ Ecclesiæ imponere censum duraturum eius vita durante, vt per Redoan. *d. loco, à n. 19.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 2. c. 3. n. 10.* Velazq. de Auendano *eod. tract. c. 77. n. 3. vers. ideo aliquantulum, & n. 4.* Cenc. *d. art. 2. n. 11.* Sed ego cum Azor. *d. q. 5.* sentio huiusmodi censum repugnare dispositioni *Extrauag. ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ non alienand.* ac proinde non ita securè imponi posse probabilius iudico, quicquid prædictæ Extrauag. respondere nitantur Velazq. de Auend. *d. c. 77. n. 6.* & Cenc. *d. art. 2. n. 13. & 14.*

6 Quando autem census fuerit impositus non à simplici beneficiato, sed à Prælato, vel Capitulo alicuius Monasterij absque debitis solemnitatibus licèt possit Capitulum, & Monasterium declarare nullam dictam impositionem, quia tamen habet in se implicitum statum validitatis, cùm non sit nulla nisi Ecclesia velit, Pute. *decis. 365. n. 5. lib. 2.* Rota *decis. 133. num. 12 p. 2. diuers.* Carol. de Grassis *de exceptionibus, except. 20. n. 22.* si Capitulum, & Monasterium per aliquod tempus huiusmodi censum recognouerit, & illius fructus soluerit, non poterit postea de illius nullitate opponère, vt censuit Rota *in Romana censuum 23. Iunij 1600.* coram Illustrissimo D. meo Cardinale Millino. Nam soluendo fructus dicti census censetur nullitatem remisisse, quia obseruantia subsequuta videtur animum præcedentem declarare, vt in simili dixit Rota *in Romana census 12. Maij 1596.* coram Cardinale Blanchetto. Vel saltem emptor talis census liberatur ab onere restituendi fructus ex eo perceptos, antequam Ecclesia declarauerit velle illũ habere pro nullo, per ea quæ Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 3. c. 559. n. 64.*

7 *Nec veteres augeantur.*] Notatur ad hoc, quòd dominus non potest augere censum subditis suis, vt per Boër. *decis. 132. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus, seu Rector Ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, Ecclesiam suam propria auctoritate constituere censualem.*

2 *Census constitutio super rebus Ecclesiæ accedente superioris consensu, successores obligat.*

3 *Census impositio si fiat ex decreto executoris Apostolici in vim literarum Apostolicarum, si in euidentem expeditarum, omnia censebuntur solemniter, & legitimè gesta.*

Cap. Præterea. VIII.

1 Pensio sine auctoritate Episcopi imponi non potest, & si moriatur ille qui eam soluebat, non est amplius soluenda, quia simplices Clerici non possunt Ecclesias, quibus præsunt, auctoritate sua efficere censuales. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontificij, pag. 393.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 518.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 34. cap. 8.* & est post Concil. Lateranen. sub Alexand. III. *p. 28. cap. 9.*

Episcopo ignorante, &c.] Ergo accedente superioris consensu constitutio census super rebus Ecclesiæ successores obligat, vt per Cald. Pereira *de empt. cap. 27. n. 6.* vbi intelligit quando decretum interponitur cum causæ cognitione, & Episcopus fuit motus ex causa rationabili. 2

Si Pontificis, aut alterius, &c.] Vnde si impositio census fiat ex decreto executoris Apostolici in vim literarum Apostolicarum in forma, si in euidentem expeditarum, omnia censebuntur solemniter, & legitimè gesta, Abb. *cons. 41. n. 3.* Gabr. *cons. 71. n. 10. & 13. lib. 2.* Nicol. Intrigl. *super Bulla, de censibus, quæst. 27. n. 2. & seq.* Rot *decis. 65. n. 1. & decis. 178. num. 2. p. 2. diuers.* & apud Ludouic. Cenc. post suum tract. *de censibus, decis. 30.* 3

Cap. Ecclesiis. IX.

Episcopus maiorem exactionem imponere non debet præter Cathedraticum & alia iura, quæ habet in antiquis Ecclesiis quamvis eriperet, & liberaret Ecclesiam de manibus laicorum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan Andr. Anania, Butr. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontificij, pag. 394.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 518.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 34. c. 10.* & est post Concil. Lateranen. *p. 1. c. 8.* 1

Præter cathedraticum.] De cathedratico iure vide Zerol. *in praxi Episc. p. 1. verbo ius cathedraticum* Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol. 281.* & plures alios quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. p. 3. alleg. 86. à num. 40.* 2

SVMMARIVM.

1 *Pelagia noua sine consensu Principis statuens communione priuatur*, & n. 2.

3 *Facultas imponendi vectigalia inhæret personæ & ossibus ipsius Principis, vt absque expressa & specifica concessione non censeatur in alium translata.*

4 *Papa, Imperator, Reges, aliique supremi Principes superiorem non cognoscentes possunt in suis terris vectigalia imponere absque incursu in excommunicationem Bullæ Cœnæ.*

5 *Resp. libera, & perfecta, quales sunt Veneta, Ianuensis, & aliæ similes possunt vectigalia imponere.*

6 *Collectæ imponi non debent nisi de licentia Principis.*

7 *Ciuitas per modum mutui an vectigalia, seu collectas imponere possit, remissiuè.*

Cap. Innouamus. X.

Pedagiorum nouas exactiones qui statuere præsumit sine consensu Episcopi, & monitus non desistit, carere debet Christiana communione donec satisfaciat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anania, Butr. Hostiens. Henric. 1

Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 394.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 518.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Concil. Lateran. sub Alexand. III. *c. 22.* & refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. sub tit. de treuga, & pace, cap. 2.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ozasc. *decis. 133. circa fin.* Socin. *consil. 7. num. 1. vol. 7.* Petr. Antiban. *de muner. in 2. part. §. restat, n. 1.* Scrad. *de feudis, part. 3. c. 4. num. 38. & seq.* Camill. Borrell. *de præstantia Regis Cathol. c. 11.* Boss. *in practica, tit. vectigalia qui possint imponere, & tit. de Principe, n. 95.* Bellacomb. *tom. 1. communium opinion. lib. 4. tit. 40. n. 11 pag. 651.* Menoch. *cons. 301. n. 27. vers. quintò,* Meneh. *illustr. lib. 1. cap. 8. num. 1.* Gregor. per text. *ibi, in l. fin. tit. 7. part. 5.* Ioseph. Ludouic. *tom. 3. commun. opin. tit. de gabellis, concl. vnic. pag. mihi 474.* Solon. *in 2. 2. D. Thomæ tom. 2. tit. de vectigalib. art. 3. controuers. 1.* Anendan. *de exequendis mand. part. 2. cap. 4.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 666.* Cardin. Tusch. *lit. G. conclus. 1. n. 7. & lit. V, conclus. 22.* Cabed. *Lusit. decis. 44. num. 10. & decis. 49. num. 4. part. 2.* Cald. Pereira *quæst. forens. consil. 28. n. 34.* nouissimè Bonacina *de censuris in Bulla Cœnæ, quæst. 6.* Alexand. Trentacinq. *variar. resol. lib. 1. tit. de iure fisci, resol. 5. num. 1.* Farinac. *de furtis, quæst. 172. num. 69. & seq.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 1. tit. 66. §. 40. & lib. 2. tit. 26.*

3 *§. 13.* vbi parens meus, & adeò hæc facultas imponendi vectigalia inhæret personæ, & ossibus ipsius Principis, vt absque expressa, & specifica concessione non censeatur in alium translata, Valasc. *in l. imperium, num. 50. ff. de iurisd. omnium iudic.* Couarr. *pract. cap. 1. num. 10. sub vers. nona conclusio,* Socin. iun. *consil. 126. num. 2. vol. 2.* Ozasc. *decis. 201. num. 12.* Roland. *consil. 42. n. 32. vol. 2.* Vincent. de Franch. *decis. 275.* Petr. de Gregor. *de concess. feud. part. 7. quæst. 5. num. 4.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 97. num. 41.* Surd. *consil. 152. num. 34. & consil. 210. sub num. 58.* Pereg. *de iure fisci, lib. 1. tit. 2. num. 74. & 79. & cons. 1. n. 11. vol. 1.* Intrigl.

4 *in cent. 2. feud. art. 80. num. 13. cum seq.* Vnde Summum Pontificem, Imperatorem, Reges, aliósque supremos Principes superiorem non agnoscentes, posse in suis terris vectigalia imponere absque incursu in excommunicationem Bullæ Cœnæ, resoluunt Tolet. *lib. 5. c. 73. num. 1.* Duard. *in Bullam Cœnæ Domini, lib. 2. can. 5. quæst. 5.* Sayr. *de censur. lib. 3. c. 9. à num. 15.* Soar. *tom. 5. disp. 21. sect. 2. num. 36.* & plures, quos refert, & sequitur Bonacina *d. quæst. 6. puncto 3. n. 2. vers. secundò,*

5 vbi *in vers. tertiò,* idem dicit de Rebuspublicis liberis, & perfectis, quales sunt Veneta, Ianuensis, & aliæ similes, de quo etiam Camill. Borrell *de præstantia Regis Cathol. c. 11. num. 39.* vbi loquitur in qualibet Republ. seu ciuitate non recognoscente superiorem iura Regalia habente, & cum ratione, quia de ciuitate, quæ superiorem non recognoscit, sicut de Principe iudicandum est, vt notat Bart. *in l. 1. §. de qua, ff. de postul. & in l. infamem, ff. de publ. iudic.* cum concordantiis traditis per Dec. *consil. 534. n. 2.* Et de inferioribus habentibus iura Regalia quòd possint hæc vectigalia indicere, voluit loquens de Duce Sabaudiæ Ias. *cons. 227. vol. 2.* Ozasc. *d. decis. 155.* & de dominis Ariminen. Raphal. *consil. 162.* quem citat Borrell. *loco pro-*

6 *ximè citato.* Et de collectis non imponendis nisi de licentia Principis, vide Rebuff. *ad l. 27. ff. de verborum signif. pag. 157.* Menoch. *cons. 28. n. 34. & cons. 32. n. 30.* Thesaur. *decis. 57. à princip.* Azeued. *l. 1. tit. 6. lib. 7. noua recop.* Ioan. Garc. *de expensis, c. 12. à n. 63.* Melch. Phœbos *Lusit. decis. 34. n. 12.* Rota apud Farin. *decis. 72. p. 1. recent.*

7 An ciuitas per modum mutui vectigalia imponere possit, vide Boër. *decis. 60. n. 4. cum seqq.* Rebuff. *in l. eum, qui, ff. de verborum significat. pag. 108.* Parlad. *rerum quotid. lib. 1. c. 3.* Ioan. Garc. *de expensis, c. 52. n. 67.* Gutier. *practic. lib. 2. q. 180. n. 29. & p. 4. q. 48. n. fin.* Bobadil. *in sua politica, lib. 3. c. 3. à n. 18.* Flores de Mena *variar. lib. 2. q. 21. n. 45.* Et an possint facere collectas, vide Cassan. *in consuetud. Burgundiæ, rub. 13. §. 6. verbo de poëte, n. 8. & 9.* Capell. Tholos. *decis. 347.* Syluan. *cons. 9. n. 15. & cons. 32 n. 15.* vbi tenent vniuersitates, & communitates, quæ non habent iurisdictionem, sed sunt subditæ & subiectæ sub alio domino, non posse facere collectas, nec tallias imponere, quod limitat Melch. Phœbos *d. decis. 34. n. 13.* vbi adesset necessitas saltem grauis.

SVMMARIVM.

1 *Clerici, qui per collusionem constituunt Ecclesiam censualem, illa priuari debent.*

2 *Census constitutio super rebus Ecclesiæ legitima & iusta censetur si fiat pro illius vtilitate, veluti si imponatur pro extinguendo alio censu maioris responsionis.*

3 *Collusio est inter reum, & actorem occulta, & illicita pactio.*

CAP. Cùm Clerici. XI.

Clerici qui per collusionem constituunt Ecclesias censuales Religiosis sine licentia Episcopi, vt post mortem Ecclesia ad præsentationem Religiosorum transeat ad filios, vel nepotes ipsorum, remouentur ab iis Ecclesiis postposita appellatione. 1 Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 394.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 518.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. de simonia, c. 17.* & est post Concil. Lateran. *p. 28. c. 8.*

Constituunt censuales, &c.] Notatur ad hoc, quòd constitutio census super rebus Ecclesiæ legitima, & 2 iusta censetur si fiat pro illius vtilitate, veluti si imponatur pro extinguendo alio censu maioris respõsionis, vt censuit Rota apud Seraphin. *decis. 1109. n. 1. p. 2.* & *in Romana census de Romulis 8. Iunij 1598.* coram D. Penia, habetur apud Ludouicum Cencium *in fine sui tractatus de censib. decis. 28. n. 3. vers. supradictis,* & iterum *in Romana census 22. Iunij 1600.* coram Illustrissimo D. meo Cardin. Millino apud eundem *decis. 29. n. 2.*

In glos. *Collusione.* ibi, *collusio est inter reum, & actorem occulta, & illicita pactio.* Vide dicta *ad cap. audiuimus 3. n. 4. de collusione detegenda, pag. 299.* 3

SVMMARIVM.

1 *Collectores si grauant Ecclesias, priuari debent officio.*

2 *Collectarum impositio est actus iurisdictionis.*

3 *Collecta per capita an per facultates sit imponenda, remissiuè.*

4 *Immunitas vni concessa an aliis accrescat, remissiuè.*

CAP. Ea, quæ. XII.

Archidiaconi non debent facere collectas per suos Archidiaconatus grauando Ecclesias, vel Parochias, alioquin auferatur ab eis id, quod habent. 1 Colligunt

Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 394.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 519.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 5. sub tit. de simonia, c. 5.* & est post Concil. Lateran. *p. 2. c. 4.*

2 *Collectam.*] Circa materiam impositionum collectarum, vide Capellam Tholos. *decis. 348.* Ioseph. Ludouic. *Perus. decis. 43.* Bellet. *disquisit. clerical p. 1. tit. de exemptionibus clericorum, & eorundem bonorum à muneribus publicis, §. 1.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 196. n. 31. cum seqq.* Rot. apud Farinac. *decis. 72. p. 1. recent.* vbi *n. 3.* quòd impositio collectarum est actus iurisdictionis, & citat Alexand. *consil. 78. n. 8. & in fin.*
3 *lib. 6.* Socin. *cons. 129. n. 1 circa med.* Collecta per capita, an per facultates sit imponenda; vide Bellac. *in tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 29. n. 9. pag. 647.* Azeued. *l. 3. n. 1.*
4 *& 11. tit. 14. lib. 6. noua recop.* Et an immunitas vni concessa aliis accrescat? vide Aufrer. *ad Capell. d. decis. 348.* Azeued. *l. 2. tit. 14. lib. 6. noua recop.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum recipiens de nouo censu imposito Ecclesiæ persoluendo, compellitur iurantem absoluere.*
2 *Census antiquus potest renouari.*
3 *Nouum non censetur quod reficitur.*
4 *Census nouus ille dici potest de cuius impositionis initio non extat memoria, seu quòd nunquam fuit impositus.*
5 *Iuramentum potest relaxari à partibus in quorum vtilitatem fuit iuratum.*
6 *Suspicio oritur ex eo quòd quis alium iurare faciat.*

CAP. Significauit. XIII.

Luc. III.

1 Censum de nouo positum soluere iurans etiam cum auctoritate Episcopi, huic creditores cogendi sunt relaxare iuramentum; si verò census non fuit de nouo impositus, & cum auctoritate Episcopi, tunc iurans non est molestandus ab Ordinario. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Henric. Anch. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 395.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 519.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 25. c. 1.*

2 *Et non de nouo.*] Notatur ad hoc, quòd census antiquus potest renouari, vt per Ias. *in l. ius ciuile, n. 13. ff.*
3 *de iustit.* Nouum enim non censetur, quod reficitur:
4 Ioseph. Sesse *Aragonia decis. 153. n. 23.* Nouus autem census ille dici potest de cuius impositionis initio non extat memoria, seu quod nunquam fuit impositus, per ea quæ Duat. *in Bull. Cœna Domini, lib. 2. can. 5. q. 9.* nouissimè Bonacina *de censuris in Bulla Cœna quæst. 6. puncto 2. n. 2.*
5 *Eosdem monachos vt clericum, &c.*] Ergo iuramentum potest relaxari à patribus, in quorum vtilitatem fuit iuratum, vt per Abb. *in c. 2. num. 3. infr. de sponsal.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 3. c. 20. n. 4.*
6 In glos. *Interdixit*, ibi, *& quia præsumptio est contra eos ex eo quod ipsum iurare fecerunt.* Notatur ad hoc, quòd suspicio oritur ex eo, quòd quis alium iurare faciat, vt per Ias. *in l. nemo potest, lect. 1. n. 44. ff. de legatis 1.* Tiraq. *de retract. conuent. in præfat. n. 16. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus visitans prouinciam etiam à monasteriis prouinciæ procurari debet.*
2 *Episcopus habet ius circa visitationem Regularium cum iure exigendi procurationes ab ipsis visitatis, nisi sint exempti.*
3 *Monasteria Regularium à solutione procurationis possunt se iuuare consuetudine non soluendi tanti temporis cuius initij memoria non existat.*

CAP. Sopitæ. XIV.

Monasteria de iure communi debent soluere procurationes Episcopo secundùm facultates, quas 1
habent, & multo magis si soluissent prædecessoribus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 395.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 519.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 35. c. 2.*

Inde vtique vidimus intentionem tuam iure, &c.] 2
Notatur ad hoc, quòd Episcopus habet ius circa visitationem Regularium, cum iure exigendi procurationes ab ipsis visitatis, nisi sint exempti, vt per Menoch. *consil. 297. n. 12.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. q. 63. art. 7. vers. quartò,* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 42. q. 2.*
Possunt tamen Monasteria Regularium à solutione 3
procurationis, quæ datur Legatis, seu Nuntiis Papæ, & Episcopis diœcesanis se iuuare consuetudine non soluendi tanti temporis, cuius initij memoria non existit, vt per Abb. *consil. 26. à n. 5.* quem refert, & sequitur Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de bonis clericorum, §. 11. n. 15.* Procuratio autem quæ dicatur, vide Carol. Episcopum Nauarien. *in commentariis ad c. 10. sup. de officio Archid. n. 1.* quæ habentur inter allegationes varias pro Ecclesia S. Carolo dicatas. Et de procuratione in visitatione ab Ecclesiis præstanda Episcopis multa dixi *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 73. à n. 44.*

SVMMARIVM.

1 *Patroni etiam clerici nouum censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere, & si super hoc iuramenta, vel cautiones exegerunt, coguntur absoluere.*
2 *Dispositio, grauamen, vel conditio in Ecclesiarum fundatione, constitutione, vel donatione posita de consensu diœcesani valet, quamvis iuri communi contradicat, non autem post beneficij erectionem, vt n. 6.*
3 *Conditiones, & dispositiones quæ imponi possint à fundatore in limine fundationis iurispatronatus, ne Episcopus, aut alius superior eas valeat reiicere, ostenditur.*
4 *Conditio in limine fundationis apposita, vt prædecessor eligat sibi successorem in beneficio etiam nulla sequuta Ordinarij institutione valida est.*
5 *Conditio in limine fundationis apposita, vt ad beneficium simplex minor 14. annorum præsentari possit, valida est.*
7 *Dispositio in limine fundationis apposita vt beneficium non causet incompatibilitatem, valet.*

CAP.

Cap. Grauis. XV.

Clem. III.

1 PAtronos etiam Clericos nouum censum Ecclesiæ imponere non posse, nec augere veterem, & si super hoc iuramentum, vel cautiones exegerunt, cogi absoluere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 395. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 519. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 25. *c.* 4.

2 *Cùm Ecclesias vacare contingit.*] Ergo non in earum fundatione, constructione, vel donatione, quia tunc valet dispositio, grauamen, vel conditio cum consensu diœcesani, etiamsi iuri communi contradicant, Zabar. *in Clem. quia contingit*, *n.* 5. *de Relig. domib.* Viu. *in praxi iurispatron. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 8. *n.* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. *n.* 47. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 522. *sub n.* 47. Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 13. *n.* 350. Itavt diœcesanus compelli possit ad consentiendum fundationi in qua apponitur conditio contra ius commune, Ioan. Ant. Massobr. *in sua praxi habendi concursum*, *prael.* 7. *dub.* 8. *secundum Romanam impress.* Ratio autem statuendi huiusmodi conditiones etiam iuri communi contradicentes tantùm constituta est super fauore Ecclesiæ, vt ij alliciantur, & non retrotrahantur à fundationibus, ideóque proculdubio illis pro arbitrio de rebus suis licet disponere, *l. in re mandata*, *C. mandati*, vt considerat Anchar. *cons.* 129. *sub n.* 1. *vers. præterea quilibet.*

3 Difficultas autem potest esse quæ conditiones, & dispositiones possint à fundatore imponi in limine fundationis iurispatronatus, ne Episcopus, aut alius superior eas valeat reiicere; & sanè videtur satis tutò firmari posse eas tantùm reiiciendas, quæ vel natura impossibiles, seu quæ impossibilibus æquiparantur propter nimiam difficultatem, vel denique contra perpetuam legum prohibitionem illas improbantium, prout censuit Rot. *in vna Romana iurispatronatus* 31. *Maij* 1612. coram Illustr. Card. Sacrato, vbi etiam tentum fuit cùm ius commune non repugnet quominus Ecclesia habeat iuspatronatus, quod exerceat tanquam patronatum laicale, ferenda erit fundatoris lex id ipsum statuentis. Et pacta in limine fundationis apposita
4 sunt seruanda, nec mutari debent, quamvis tunc conditio adiiciatur, vt prædecessor eligat sibi successorem in beneficio, etiam nulla sequuta Ordinarij institutione, optimè Rot. *decis.* 530. *n.* 3. apud Farin. *p.* 1. *recent.* Lambertin. *de iurepatron. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 9. *art.* 1. *n.* 70. *&* *art.* 3. Seraphin. *decis.* 774. Vnde licèt secundùm dispositionem Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 6. nullus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere, tamen vbi in fundatione beneficij minor ætas desideratur, illa sufficiet non obstante dicta Conciliali dispositione, per quam non censetur fundationi aliter disponenti derogatum, vt docent Emman. Sà *in aphorismis, verbo beneficium*, *n.* 30. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 860. *vers. tunc limita*, *&* *primò*, Gonzal. *d. gloss.* 5. *n.* 9. Massobr. *in praxi habendi concursum*, *requis.* 10. *dub.* 11. *n.* 30. secundùm Romanam impress. & *requis.* 7. *dub.* 12. refert super hoc nouissimam S. Congreg. Concil. Trid. declarationem, & in his terminis censuit Rot. *in Granaten. Capellania* 12. *Ianuarij* 1607. coram Illustr. Cardin. Marquemontio, relata apud Farin. *decis.* 194. *n.* 1. *p.* 2. *recent.* Postea ve-
5 rò, scilicet extra limen fundationis fundator beneficij non potest aliquid mutare, vel alterare, vt resoluunt Doctores citati *ad cap. scientes* 3. *sup. hoc tit.* de quo an, & quando verum sit, vide latè tractantem Monet. *in suo tract. de commut. vltim. volunt. c.* 11. *n.* 168. *cum seqq.* Vnde Rot. *in vna Fauentina beneficij* 13. *Iunij* 1614. coram D. Buratto relata apud Farin. *decis.* 561. *n.* 1. *&* 2. *p.* 2. *recent.* tenuit patronum posse in limine erectionis 6
iurispatronatus apponere conditiones etiam contra ius, secus quando beneficium est erectum, quia tunc nec etiam de consensu Episcopi potest. Et eadem Rot. apud eundem *decis.* 758. *d. p.* 2. *recent.* censui quòd fundans iuspatronatus cum conditione, quòd præsentari debeat aliquis de familia ipsius, non censetur voluisse sibi ligare manus quoad præsentationes ab ipso faciendas, itavt non possit extraneum præsentare, quia non est verisimile, quòd voluerit sibi ligare manus, Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 44. tum quia in generali dispositione semper intelligitur excepta persona loquentis, Gabr. *concl.* 9. *de verbor. signif.* Surd. *consil.* 47. *num.* 20. *&* 21. similiter licèt Canones vbique 7
damnent pluralitatem beneficiorum, tamen quia id non habet perpetuam prohibitionem à iure naturæ, sed dumtaxat à positiuo, & penitus in hac parte variabili, *cap. præterea*, *&* *cap. de multa*, *de præbend.* tolerandа erit lex contraria fundatione apposita, vt firmatum fuit *in Vallisoletana Archidiaconatus* 19. *Nouembris* 1616. coram R. D. Coccino Decano.

SVMMARIVM.

1 *Procurare fratres alicuius domus qui tenetur, obligatur ad procurandum omnes, licèt illorum numerus nunc creuerit, sed si ex hoc grauaretur nimium, per iudicis officium sibi prouidebitur.*

2 *Debitum, seu onus rei, vel personæ promissum, vel debitum auctis rebus, vel personis, quibus onus debetur non augetur.*

3 *Augmentum per viam vnionis, & eandem rem constituens, omnes qualitates rei, cui vnitur, suscipit.*

4 *Augmentum est eiusdem naturæ atque id, cui additum est.*

5 *Princeps potest donationem, vel concessionem ab alio factam modificare.*

6 *Iudex potest moderari concessionem, & inæqualitatem ex postfacto superuenientem ad modum iustæ exactionis reducere.*

7 *Pistor, vel furnarius si conueniant pro parua pensione coquere panes pro tota familia, quæ postea nimium creuit, an teneatur pro modo familiæ, quæ extabat tempore conuentionis, an etiam pro illa, quæ postea aucta fuit, ostenditur.*

8 *Læsionis in probatione non debet considerari tempus contractus in actibus successiuis respicientibus etiam futura tempora.*

Cap. Quanto. XVI.

Innoc. III.

CEnsus, seu procuratio indeterminata soluenda aliis vbi de consensu patroni in fundatione imponitur, non debet crescere, sed secundùm modum solitum solui, nisi facultates Ecclesiæ ita notabiliter creuerint, vt non esset grauamen soluere maiorem procurationem ad fratrum numerum ampliandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 396. Alagona *in compend. iuris Canon.*, *pag.* 518. remissiuè Casal. 1

Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 37. *cap.* 1.

2 *Indulgemus igitur*, &c.] Ergo debitum, seu onus rei vel personæ promissum, seu debitum auctis rebus vel personis, quibus onerosum debetur, non augetur

3 vt per Duen. *reg.* 164. Augmentum enim per viam vnionis, & eandem rem constituens, omnes qualitates rei, cui vnitur, suscipit, Ioseph. Sesse *Aragoniæ de-*

4 *cis.* 25. *n.* 104. & *decis.* 64. *n.* 29. Et augmentum est eiusdem naturæ ac id, cui additum est, Tiraq. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 18. *n.* 51. idem Ioseph. Sesse *decis.* 124. *n.* 28. Ego ipse *in tract. Axiom. iuris vsufreq. Axiom.* 34. *num.* 1.

5 *Sitis vlterius*, &c.] Ergo Princeps potest donationem, vel concessionem ab alio factam modificare, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxorem*, §. 69. *n.* 14. quia ad hoc, hunc text. dicit mirabilem, & hactenus non cognitum ab alio. Vnde per hunc

6 text. & *l. cùm quidam* 17. *in princ. ff. de vsuris*, posse iudicem concessionem moderari, & inæqualitatem ex postfacto superuenientem ad modum iustæ exactionis reducere, tenent Mascard. *de probat. conclus.* 696. Thesaur. *decis.* 226. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 2. *q.* 15. *n.* 95. ex quo aiunt Doctores principium accepisse praxim receptissimam, vt pensiones excessiuæ ad iustum modum reducantur si fructus beneficij ita ex postfacto fuerint diminuti, vt congrua portio beneficiario non relinquatur, vt per Rebuff. *de pacificis possess. n.* 141. Gig. *de pensionib. q.* 5. *num.* 4. & *q.* 35. *num.* 5. Marchesan. *de commission. p.* 1. *cap.* 14. *num.* 2. & post Mandosium, Nicol. Garc. *de benefic. p.* 1. *c.* 6. *à num.* 400.

7 *Sed expensis, quæ consueuerunt*, &c.] Auctoritate huius text. dicebat Palaus *q.* 48. quòd si pistor, vel furnarius, aut similes conueniant pro parua pensione coquere panes pro tota familia, quæ postea nimium creuit, non tenetur nisi pro modo familiæ, quæ extabat tempore conuentionis, idémque in molendinario, vel barbitonsore, & similibus, cum quibus similes conuentiones fieri frequens est, eadem ratione resoluunt omnes, qui Palaum sequuntur, latè prosequitur Iason. *in l. quominus, ff. de fluminib. à n.* 155. Albert. Brun. *de augmento, concl.* 10. Tiraq. *de retractu lign.* §. 34. *gloss.* 1. *n.* 5. Padil. *in l. non modus, per text. ibi C. de seruit.* Thesaur. *decis.* 226. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 2. *q.* 15. *num.* 95. Card. Tusch. *tom.* 3. *lit. E, conclus.* 696. Valasc. *cons.* 58. *à num.* 4. Bobadil. *in sua politica, lib.* 3. *c.* 4. *num.* 28. Morl. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 2. *q.* 9. *num.* 2. *in fine*, Hincque notare solent Doctores, argum. text. *in l. vxorem* 39. §. *testamento, il.* 1. *ff. de legatis* 3. quòd vbi ad successionem maioratus vocatur filius maior primogenitus, vel proximior, de eo debet intelligi, qui tempore testamenti primogenitus maior, aut proximior erat, non verò de illo, qui tempore mortis, vel declaratæ successionis maior, aut proximior reperitur, vt sæpe repetit Menoch. *cons.* 97. *n.* 70. & 72. & *cons.* 106. *n.* 61. *cum multis seqq.* pleniùs multis adductis Valasquez de Auendano *ad l.* 40. *Tauri, gloss.* 18. *n.* 29. Hinc denique si alicui concedatur, vt in nemore ligna cædat pro se, & familia sua, & multis liberis relictis decedat, non possunt singuli pro familiis suis ligna cædere, sed omnes illud tantum, quod pater poterat, vt resoluunt Dyn. Albert. & alij per text. *ibi in l. cui fundus, in fine, ff. de condit. & demonstrationibus*, Ias. *in dicta l. quominus num.* 143.

8 Notatur etiam hic text. ad hoc, quòd in probatione læsionis non debet considerari tempus contractus in actibus successiuis respicientibus etiam futura tempora, vt per Mascard. *de probat. concl.* 960. *n.* 8. qui hunc text. dixit notabilem.

SVMMARIVM.

1 *Legatis, seu Nuntijs Sedis Apostolicæ omnes Ecclesiæ procurare tenentur, nisi ab hoc per priuilegium Apost. sint exemptæ, nec in hoc præscriptione iuuantur.*

2 *Legatis, seu Nuntijs, vel Visitatoribus Apostolicis qui mittuntur ad visitandum alienas Ecclesias, prouidendum est de procuratione.*

3 *Ecclesiæ à procurandis Legatis Sedis Apostolicæ an & quando per priuilegium eiusdem Sedis sint exemptæ, remissiuè.*

4 *Procuratio non potest præscribi.*

5 *Ecclesia Romana non solet aliquem priuilegiare contra se.*

6 *Episcopus, aut quivis alius, qui Ecclesias, & Clericos visitat, non debet à pauperibus Clericis procurationem exigere.*

7 *Episcopus visitando tenetur impendere de proprio, quando Rector Ecclesiæ est pauper, & Ecclesia indiget.*

8 *Clericus pauper non debet grauari in exhibenda procuratione.*

Cap. Cùm instantia. XVII.

Ecclesiæ omnes tenentur soluere procurationes Legatis, & Nuntiis Sedis Apostolicæ sine exceptione, nisi ex speciali priuilegio eiusdem Sedis liberentur, nec valet præscriptio contra procurationem. 1
Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Anch. Host. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 396. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 520. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 37. *c.* 2.

Legatis, & Nuntijs Sedis Apostolicæ, &c.] Notatur ad hoc, quòd Legatis, vel Nuntiis, siue Visitatoribus Apost. qui mittuntur ad visitandum alienas Ecclesias prouidendum est de procuratione, vt per Host. *in cap. procurationes, n.* 2. *hoc tit.* Bellet. *disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de bonis cleric.* §. 11. *n.* 12. 2

Nisi fortè per speciale priuilegium, &c.] An, & quando per priuilegium Sedis Apost. Ecclesiæ à procurandis Legatis eiusdem Sedis sint exemptæ, vide Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 12. 3

Cùm in talibus præscriptio sibi locum, &c.] Notatur ad hoc, quòd procuratio non potest præscribi, vt per citatos *ad cap. cùm ex officij, de præscript.* Paul. Fusch. *de visit. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 16. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo Visitatio*, §. 6. *dub.* 8. Azor. *d. c.* 42. *q.* 13. vbi *q.* 4. resoluit quòd potest præscribi per longissimam præscriptionem, cuius initium memoriam hominum superat, allegatam in vim priuilegij. 4

In gloss. *Non credimus*, ibi, *Romana Ecclesia non solet aliquem priuilegiare contra se.* Vide Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 2. *proœm. n.* 19. 5

In gloss. *Prægrauari*, ibi, *Imo à paupere non debet exigere.* Notatur ad hoc, quòd Episcopus, aut quisquis est, qui Ecclesias, & Clericos visitat, non debet à pauperibus Clericis procurationem exigere, vt per Tiraq. *de nobilit. c.* 29. *n.* 43. Et Episcopus visitando tenetur impendere de proprio, quando Rector Ecclesiæ est pauper, & Ecclesia indiget, Surd. *de aliment. tit.* 4. *q.* 22. *n.* 6. quia Clericus pauper non debet grauari in exhibenda procuratione, Abb. *hic num.* 7. & *in cap.* 6 7 8

c. procurationes, etiam n.7 infrà hoc tit. Bellet. *d.* §. 1 *n.8.* vbi etiam quòd si Ecclesia sit pauper, & Clericus Rector non habeat pro se ipso, tenetur Episcopus visitando sibi de proprio prouidere, quia ad hunc effectum habet redditus Episcopales, & citat Hostiens. *hîc n.5.& 6.& in c.1.§.procurationes, n.44.hoc tit. lib.6.&* Archid. *ibi n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Debitum ex voto si ad vnicam mensuram solui solet, ad illam imposterum solui debebit, si verò ad diuersos, liberabitur si soluerit ad minorem.*

2 *Vouens se daturum alicui Ecclesiæ, vel pauperibus annuatim vnam mensuram grani, non determinando de qua mensura, obligatur ad minimam.*

3 *Declaratur textus in præsenti.*

4 *Tributum de quo agit hic text. à Ramiro Rege communi Hispanorum voto promissum fuit D. Iacobo ob partam de Mauris diuinitus victoriam apud Clauigium.*

5 *Votum an, & quando obliget successores, ostenditur.*

6 *Dubius etium adhibita sufficienti diligentia de voto à se emisso non tenetur.*

Cap. Ex parte. XVIII.

1 VOta soluere soliti ad vnam, & eandem mensuram, non possunt illam variare; qui verò ad varias, & diuersas mensuras, possunt soluere, si volunt, ad minorem illarum, & non sunt cogendi ad maiorem, quia cùm vota fuerint gratiosa, ab initio sunt benigniùs exigenda ab Ecclesiis, ne temporalibus lucris inhiare videantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Vin. *in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.397.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.520.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.1.& 2.* refertur ab Anton. August. *collect.3. Decretal. lib.3. tit.37. cap.7.*

2 Collige ex text. quòd vouens se daturum alicui Ecclesiæ, vel pauperibus annuatim vnam mensuram grani, non determinando de qua mensura, obligatur ad minimam mensuram tradendam, agitur enim *in præsenti* de voto soluendæ, Diuo Iacobo, & eius ministris vnius mensuræ tritici, & decernitur intelligi de minima, quando generalis consuetudo aliud non explicaret, in quo contrariari videtur dispositioni text. *in l. Titia testamento 49.§ Seia, ff. de auro, & argento legatis*, vbi habetur in legato sic incerto latissimam interpretationem esse faciendam, quando est ad causam piam, censerique relictam rem cæteris pretiosiorem: de qua conclusione, & cum *d. l. Titia*, conciliatione multa tradunt ad varia explicantes, vltro scribentes *in præsenti*, Couar. *in c. indicante, n.4. de testam.* Menoch. *de præsumpt. lib.6. præsumpt.106. num.5.& 33.* Valent. *2.2. disp.6.q.6. puncto 4.q.3.* Molin. *de iust. tract.2. disp.198. col.5.* Azor. *instit. moral. p.1. lib.11. cap.20.q.10.* Soar. *de Relig. tom.2. tract. de voto, lib.5.c.7.n.8 cum seqq.& c.11. num.7.* Sayr. *in claui Regia, lib.6.c.8.n.1. cum seqq.* Marc. Ant. Genuens. *in practic. Ecclesiast. q.153.* latè, & eleganter Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.4.c.13.à n.6. cum seqq.* nouissimè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.1.q.23.n.7.*

3 In primis ex supradictis Doctoribus Couar. & Menoch. intelligunt huius text. decisionem procedere in voto ex benigna Pontificis interpretatione, ne clerici lucris temporalibus inhiare videantur, & *d. l. Titia*, agere de legato incerto, cuius latissima interpretatio est facienda, & quando est ad causam piam, censetur relicta res cæteris pretiosior; verùm Host. *in præsenti, n.4.* Ioan. Andr. *n.3. in fine*, Butr. *n.3.* Zabar. *n.1. notab.5.* Abb. *n.4.* & Anchar. *n.3.& 5.* Valent. Molin. Azor. & Sanch. *dictis locis*, optimè respondent inter vnam, & alteram decisionem elegantem dari discriminis rationem, quia in legatis interpretatio fit contra hæredem, & non contra ipsummet testatorem, qui liberè reliquit, & ideo nil mirum si latè fiat; at vero in voto fit interpretatio contra ipsummet vouentem, qui liberaliter promisit, & ideo mitior debet esse interpretatio, tum ne Ecclesia videatur esse sollicita de temporalibus lucris, & commodis, tum etiam ne cæteri à munificentia in Ecclesiam anocentur, tum denique, quia votum est strictè interpretandum, itavt in quantum fieri possit minus obliget, vt docent Sanch. *d. lib.4.c.11.n.3.&* Azor. *d.c.20.q.1.* Vnde si dubium eueniret quoad qualitatem rei, scilicet triticum, si vouens dare teneretur satis esse dare triticum bonum, nec teneretur dare melius, aut optimum, imo satis esset quæcumque qualitas, etiamsi infima sit, vt benè docent Valent. *d. puncto 4.q.3.* Sayr. *d.c.8.n.1. vers. hinc*, Sanch. *d.c.13.n.9.* vbi *n.10.* limitat principalem text. conclusionem *suprà* desumptam, vt intelligatur de minimo soluendo, quod continetur in re promissa, & *n.11.* pariter limitat nisi aliqua sit ratio suadens verisimilius esse mentem vouentis præsumi fuisse obligandi se ad mensuram maiorem, aut rem pretiosiorem tradendam; & *n.13.* cum Azor. *d.c.20.q.10.* resoluit promittentem Calicem Ecclesiæ non satisfacere dando ex minima materia, nempe ærea, vel lignea, sed teneri dare argenteum, vel aureum, quia intelligitur promissus Calix, cultui diuino aptus, qualis est solus argenteus, vel aureus, & *n.14.* tenet vouentem absolutè castitatem non satisfacere sola castitate coniugali, & *n.15.* quærit quid dicendum de voto dandæ eleemosynæ.

Qui vota B. Iacobi, &c.] Tributum hoc, de quo agit hic text. à Ramiro Rege communi Hispanorum voto (vnde forsan nomen assumpsit) promissum fuit D. Iacobo ob partam de Mauris diuinitus victoriam apud Clauigium, vbi Apostolus ipse (sicut pridie Regi illi noctu dormienti per visum prædixerat) belligerans hostésque cædens, conspicuus visus est eques in acie, refert Parlad. *rerum quotid. p.1.§.8. n.2.* Et de hoc voto apud Castellanos agit *l.5. tit.9. lib.1. nouæ recopil.* & voti formam refert Ambrosius de Morales, *en la cronica general de España, tom.1. lib.9.c.7. fol.237. verso*, ibi: *Por este ordenamos, y tor todos los lugares que dios fuere seruido librar del poder de los Moros con el nombre è appellido del Apostolo Sanctiago votamos, que se guarde siempre el dar en cada vn ano à manera de primicias de quada iunta de tierras vna medida de la mayor mies, que en ella se cogiere, è lo mismo del vino, para el mantimiento de los Canonigo, que residen y sieruen la Iglesia de Sanctiago*, &c. 4

Illud aduertere oportet, votum scilicet S. Iacobi de quo agit hic text. tanquam reale transire in successores, eósque obligare, vt apertè colligitur ex hoc text. cuius anctor est Innoc. III. cùm à tempore voti emissi, quod fuit *anno* 834. vsque ad eius Pontificatum transacti sint plus trecenti anni, & iam tunc omnes votum emittentes mortui erant, & ita necessariò agitur hîc de successoribus huiusmodi vota emittentium, quos Pontifex vult obligari ad id, quod antecessores ratione votorum soluere consueuerunt, ex eo fortè quia emittentes dum vixerant pro solutione prædictarum mensurarum omnia bona, tam acquisita, quam 5

acquirenda liberè obligarunt, in sustentationem Canonicorum Compostellæ ciuitatis, vt colligitur ex forma voti, quam *suprà* ex Ambros. de Morales retuli, & deinde prædia ab illis possessa cum prædicto onere ad successores transmittuntur pro alimentis, iuxta gloss. *in l. fin. §. 1. de contrah. empt.* Cou. *in c. Raynutius, §. 10. n. 8. ad fin. de testam.* Gam. *Lusit. decis. 13. n. 2.* Lara *in l. si quis à liberis, §. vtrùm, n. 33. ff. de liberis agnosc.* tum quia huiusmodi votum factum fuit nomine totius populi, quo casu successores obligat, vt arg. *l. proponebatur, ff. de iudic.* agens de hoc voto, dicit Greg. *l. 5. verbo sou binos, tit. 15. p. 2.* tum denique quia huiusmodi votum à maioribus emissum successores obligat, Parlad. *d. §. 8. n. 2.* & alia vota an & quando successores obligent, vide Henriq. *in summ. lib. 5. c. 16. §. 4. lit. H,* Soar. *d. lib. 4. c. 9. n. 6. cum seqq.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 70. art. 1.* D. Barbos. *ad l. proponebatur, n. 34. ff. de iudic.* Bernard. Græuæ *ad pract. Camer. Imper. lib. 1. concl. 27.* Sanch. *d. lib. 4. c. 15. à n. 14.* vbi *n. 19.* resoluit obligationem vota seruandi transire in successores, vel in ratione legis à populo prædecessore statutæ, vel in ratione cuiusdam pacti, cuius obligatio transit ad successores.

6 In gloss. super casus positione, in fine, ibi, *in dubiis licere sequi, quod libuerit.* Notatur ad hoc, quòd dubius etiam adhibita sufficienti diligentia de voto à se emisso non tenetur, vt per Fr. Emman. *in summ. tom. 2. c. 99. n. 5.* Henriq. *in summ. lib. 11. de matrim. c. 11. n. 5. & de Eucharistia, c. 45. §. 3. lit. P.* Sot. Medin. Ludou. Lopez, & alios, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 9. n. 11. & lib. 2. disp. 41. n. 52. & in praecepta Decalogi, lib. 1. c. 10. n. 36. & lib. 4. c. 1 num. 36.* & vltra per illum citatos addo Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom. 2. lib. 18. n. 76.* Moure *in medulla casuum conscient. p. 1. c. 6. §. 2.* Rebel. *de oblig. iustit. p. 2. lib. 1. q. 3. sect. 2. n. 10. & 11.* Villalob. *tract. de conscient. diffic. 21.* latè Ioan. Sanct. *in selectis & pract. disput. disp. 43. à princ.* Quamvis contraria opinio, imo, quod dubitans an votum vouerit, an non, ad aliud obseruandum teneatur, improbabilis non sit, quam quidem sequuntur D. Thom. *in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quæstiunc. 1. ad 6.* Cordub. *in summa casuum, q. 147.* Nau. *sub tit. de voto, cons. 26. n. 2. in nouis.* Gabr. Vasq. 1. 2. *disp. 65. c. 3.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 15. q. 2.* Sayr. *in claui Regia, lib. 1. c. 13. n. 26.* Salas 1. 2. *q. 21. tract. 8. disp. vnic. sect. 17. num. 162. & sect. 25. n. 252 & seq.* Angel. Tabien. & Syluest. quos refert, & sequitur Barth. à S. Fausto *d. q. 23. in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ tenentur Episcopo in cuius diœcesi sunt, respondere de procurationibus, de quarta decimarum, & aliis Episcopalibus.*

2 *Confinium probationes possunt fieri per famam, & aspectum, lapides, ac literas in lapidibus terminorum scriptas.*

3 *Iurisdictionis exercitium arguit fines esse illius territorij cuius iudex ius dicit.*

4 *Scripturam producens videtur approbare, & confiteri omnia in ea contenta.*

5 *Contractus est totus approbandus cum suis qualitatibus, & causis, aut totus reprobandus.*

6 *Instrumentum dicitur expressè probare non id solum, quod directè, sed quod indirectè ex eo colligitur.*

7 *Expressum vbi aliquid requiritur simpliciter, sufficit quod tantum intelligatur ex mente, & identitate rationis.*

8 *Verba enuntiatiua in pluribus instrumentis antiquissimis inter alios scripta, in quibus enuntiatur aliquem locum esse de iurisdictione, vel diœcesi, aut districtu, plenè probant non solùm confinia, sed etiam dominium, & possessionem rerum particularium.*

9 *Verba enuntiatiua si proferantur in re minima benè probant.*

10 *Confinibus antiquis in probandis non sunt omnino necessaria exactæ probationes, sed leues, & coniecturales sufficiunt.*

Cap. Cùm olim. XIX.

Ecclesia eo ipso quòd est in territorio diœcesis Episcopi, debet ei respondere de procurationibus, de quarta decimarum, & aliis Episcopalibus, & eo ipso quòd quis impugnat, v.g. compensionem, non debet ex ea aliquod commodum reportare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 398.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 521.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 37. c. 4.* 1

Non solùm per alia, verùm etiam, &c.] Circa probationes confinium, quòd possint fieri per famam, & aspectum, lapides, ac literas in lapidibus terminorum scriptas, vide Syluan. *cons. 57. n. 7. cum seqq.* Greg. *l. 2. tit. 18. p. 2. & l. 10. verbo moyones, tit. 15. p. 6.* Bonacos. & Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 26. n. 1. cum seqq. & tom. 2. lib. 7. tit. 2. n. 137. pag. 232.* Cott. *in memorab. verbo antiquitas,* Valasc. *de iure emphyt. q. 9. n. 21.* Menoch. *cons. 21. n. 16. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 393. cum seqq. & concl. 753. num. 46.* Azeued. *l. 3. num. 35. cum seqq. tit. 7. noua recop.* Valdes. ad Xuar. 21. *pag. 84.* In confinium namque probatione, quæ sunt difficilis probationis, attenduntur adminicula, Rota apud Farin. *decis. 334. n. 1. p. 2. recent.* cum aliis citatis *in c. cùm causam, de probat.* 2

In tua sunt diœcesi.] Notatur ad hoc, quòd exercitium iurisdictionis arguit fines esse illius territorij, cuius iudex ius dicit, vt per Menoch. *cons. 21 num. 10.* Brun. *cons. 34. n. 16.* Ioan. Franc. de Ponte *cons. 51. n. 4. & 5.* Nau. *quæst. forens. 162. n. 7. lib. 1.* iurisdictio enim inest toto territorio sicut nebula in tota palude, Balb. *in l. Imperium, ff. de iurisd. omnium iudic.* Abb. *in c. si diligenti, not. 2.* & *ibid.* Felin. *de præscript.* Paris. *cons. 16. n. 21. vol. 4.* Curt. iun. *cons. 41. n. 9. & cons. 158. n. 24. & cons. 184. n. 8.* Hinc locus illius esse præsumitur, qui iurisdictionem in loco exercet, Abb. *cons. 62. num. 18. vol. 2.* Mascard. *de probat. concl. 395. n. 33.* vel in eo onera imponit, & exigit, Balb. *in l. data opera, n. 28. C. qui accusare non poss.* qui ait quòd bona est ratio testis deponentis quòd locus sit de aliquo territorio, seu iurisdictione, si dicit quod vidit homines illius loci soluere collectas, sequitur Marsil. *in rubr. C. de probat. n. 256.* tradit Brun. *d. cons. 34. in fine,* Natt. *cons. 672. n. 4. & 5.* Corn. *cons. 185. n. 4. vol. 3.* loquens de præscriptione decimæ quæ probat locum esse de territorio, Ias. *consil. 166. n. 2. vol. 4.* Mascard. *concl. 946. in princ.* 3

Absonum erat præterea, &c.] Notatur ad hoc, quòd scripturam producens videtur approbare, & confiteri omnia in ea contenta, vt per Surd. *decis. 267. à n. 1. & decis. 199. n. 6. & decis. 229. n. 6.* Burg. de Pace *cons. 3. n. 9.* Azeued. *l. 3. n. 14. cum seqq. tit. 5. lib. 4. noua recop.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 45. & cons. 332. n. 29.* Mascard. *de probat. concl. 368. n. 9. & concl. 915.* Glorit. *resp. 12. n. 43.* 4

Notatur

6 Notatur etiam ad hoc, quòd contractus aut totus approbandus cum suis qualitatibus, & causis, aut totus reprobandus, vt per Tiraq. *de contractu conuent. ad finem tituli, n.5.*

7 *Probat expresse.* Notatur ad hoc, quòd instrumentum dicitur expressè probare non id solùm, quòd directè, sed & quod indirectè ex eo colligitur, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss.7.n.177.cum seqq.* Xuar. *in l. post rem iudicatam super leges Regni, ampl.2.n.5.col.2.* Et expressum vbi aliquid reperitur simpliciter, sufficit quòd tantùm colligatur ex mente, & identitate rationis, vt per Bernard. *reg.275.* Surd. *decis.254.n.40.& decis.255.n.23.* Ioseph. Sesse *Aragonia decis.65.n.51.*

8 In gloss. *Instrumentis*, ibi, *licet illa scriptura principaliter facta sit ob aliud.* Notatur ad hoc, quòd verba enuntiatiua in pluribus instrumentis antiquissimis, inter alios scripta, in quibus enuntiatur aliquem locum esse in iurisdictione, vel diœcesi, aut districtu, plenè probant non solùm confinia, sed etiam dominium, & possessionem rerum particularium, vt per Hieron. de Monte *de finib. reg c.60.n.3.* Bursat. *cons.235. n.47.vol.3.* Valasc. *de iure emphyt. q.9. num.21.& 22.* Nicol. Gen. *de verbis enuntiatiuis, lib.2.q.1.n.74.* Mich. Grass. *tom.1.commun.opin.lib.3. tit.26.n.3.* Syluan. *consil.57.n.8.* Mar. Anton. *var. resol. lib.1. resol.80. num.3.* Monach. *cons.21.n.17.& cons.147.n.3.11.& 12.& de præsumpt. lib.2. præs.45. sub n.17.* Mascard. *de probat. concl.106.107.& 393.n.4.* aliàs *394.n.2.& concl.621. n.15.* Rot. apud Farin. *decis.587.n.1.in 1.collect.nouiss.&* iterum *decis. 683. à n.3. p.1. recent.* post Crauet Dec. Barbat. Natt. Ruin. Paris. & plures alios nouissimè

9 Octau. Glorit. *respons.10.n.33.* Et si verba enuntiatiua proferantur in re minima, bene probant, provt ex hac gloss. obseruat Felin. *in cap. nonnulli, n.41. supr. de rescript.* Tiraq. *de iudicio in rebus exigend. vers. 89. pag.78.* Mascard. *concl.621.n.48.* Provt etiam probant vbi alia concurrunt adminicula, licèt de enuntiato sit quæstio, Mancin. *de iuram. p.4. effectu 15.n.4.* Fab. de Anna *cons. 88. n. 31.* Nicol. Genoa *in tract. de verbis enuntiat. lib.1.q.41.n.4.* Vel vbi enuntiatio est geminata in diuersis actis, Anguil. *cons.29. n.146.* Nicol. Genoa *d.q.4. n.30.* vbi plures refert, sicut etiam probant contra enuntiantem, Menoch *cons.812.n.3.* Surd. *cons.546.n.7.* plures apud Genoa *d.q.4.n.103.* Regulariter tamen non probant enuntiatum, quando de eo principaliter disputatur, Panor. *cons.96.n.8.* Menoch. *cons.81.n.23.& cons.260. n.11.* à Ponte *cons.30. n.14. & 15.& cons.95.n.14.* Brunor. à Sole *q.22.n.63.* Cornaz. *Lucens. decis.212.n.8.* Ozasc. *decis.76.n.12.* Sfort. Odd. *cons.64.n.2.* Surd. *cons.5.n.16.* Carol. Bardel. *cons. 49.n.10.& cons.54.n.16.vol.1.*

10 Notatur etiam ad hoc, quòd in probandis finibus antiquis, hoc est, qui per multos, & multos annos fuerunt obseruati, non sunt omnino necessariæ exactæ probationes, sed leues, & coniecturales sufficiunt, vt per Menoch. *cons.147.n.1.* & ideo confinium identitas sufficienter probata censetur ex duabus demonstrationibus, licèt aliæ non adaptentur Surd. *cons.44. ex n.15.* Dec. *cons.27. n.8. cum seqq.& n.21.* Greg. *decis. 575.n.4.& seq.* Canaler. *decis.128.n.5.& decis.311. n.4.& decis.578.n.3.* Rot. *in Bononien. fideicommissi de Densibrijs 5. Martij, & 14. Iunij 1627.* coram R.P.D. Merlino, *& in Assisien. bonorum 2. Iunij 1627.* coram Card. Virili declarando, vt per Rot. *decis.295. num.9. p.1. recent.*

SVMMARIVM.

1 *Census soluendi sunt ad antiquam monetam in quâ instituti fuerint, nisi sit in alterius moneta solutione præscriptum.*

2 *Census solutio, quando moneta est alterata intrinsecè debet fieri de moneta antiqua si extat, & creditoris intersit, nisi creditor receperit solutionem in vna specie monetæ pro alia absque contradictione.*

3 *Protestatio extraiudicialis non interrumpit præscriptionem legalem, siue statuariam.*

4 *Debitum debitor agnoscere videtur, qui de nouo promisit, vel partem debiti soluit, aut pignus, seu fideiussorem dedit.*

5 *Pecuniarum de aliquo certo genere quando inter contrahentes fuit conuentum quòd solutio fieret, si tempore solutionis dictum genus monetæ non reperitur, aut reperitur quidem, sed cum magna difficultate, solutio fieri debet in alia moneta iuxta valorem antiquæ, & conuentæ.*

6 *Solutio vbi fieri debet in scutis auri stamparum, vel plastris Florentiæ, licèt de iure debitor teneatur soluere monetam ipsam conuentam, ex generali tamen consuetudine solui potest tantundem de alia moneta.*

CAP. Olim causam. XX.

Census solutio est facienda in illa moneta in qua fuit institutum, vel si non esset in vsu, solui debet secundùm æstimationem illius, nisi facta fuerit legitima præscriptio, id est, quadraginta annorum, non obstante protestatione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan Andr. Butr. Anania, Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.298.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.522.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.3. tit.37.c.5.* 1

Probat hic text. census solutionem, quando moneta est alterata intrinsecè, debere fieri de moneta aliqua si extat & creditoris intersit, nisi creditor receperit solutionem in vna specie monetæ pro alia absque contradictione, vt per Grat. *cons.12. n.16. lib.2.* Surd. *consil.335.n.26.* Menoch. *cons.49.n.20.* Frideric. Martin. *de iure cens. c.5.n.111.& 113.* Ludou. Cenc. *de censib. p.2. c.2.q.4. art.4.n.31.* Ex ea ratione, quia non solùm volente creditore vna species monetæ in locum alterius subrogatur, Bart. *in l. Paulus, ff. de solut.* Verùm etiam quia talis præsumitur facta promissio, & obligatio, qualis ostenditur facta solutio, *l. Iulianus, §. proinde, ff. ad Macedon.* Rot. *in Romana pratensi census 11. Decembris 1598.* coram D. Orano, relata post illum tract. Cenc. *decis.221.n.2.& 3.* quis vsus, & obseruantia ita soluendi suffragatur etiam quo l non fuerit legitimè præscripta, vt voluit Rota in decisione proximè citata, *n.4.* & tenet Aym. *cons.201.n.2.& cons.835.n.10. vers. ne dicant, lib.5.* quicquid aliter senserint, etiamsi præcesserit præscriptio 30. annorum, Mynsing. *cent.3. obseruat.13.n.4.* & Gail. *lib.2. obseruat.73. n.2.* contra quos stant multi alij, quos refert Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. Gallij d. obseru.73. consid. 2. num.2.* Benè tamen verum est; quòd si ageretur cùm Ecclesia, necesse esset vt vna moneta pro alia esset soluta per spatium quadraginta annorum continuorum, aliàs non posset dici factum fuisse præiudicium Ecclesiæ, vt cogi possit recipere eam monetam, quæ fuit aliquando soluta loco monetæ, quæ erat in obligatione, vt declarauit Rota *in Romana pecuniaria* 2

23. Ianuarij 1589. coram D. Penia, relata post d. tract. Concilij decis. 216. n. 4. & ita in hoc text. agi de præscriptione 40. annorum, tenet Menoch. cons. 138. n. 21. nam modus soluendi, videlicet in pecunia, aut in alia materia, potest præscribi per quadragenariam, Aretin. cons. 112. n. 2. & 3. incip. Consideratis diligenter, Balb. de præscript. in 4. part. princ. vers. sextò quæro, n. 2. & seq. fol. 71. Corbul. de iure emphyt. tit. de priuat. ob non solut. canon. ampliat. 41. per totam, Roderic. de annuis redditib. lib. 1. quæst. 17. num. 105. & fuit dictum in Leodien. modiorum speltæ 22. Maij 1628. coram R. P. D. Vbaldo iun. vbi etiam fuit dictum quòd ex cursu tanti temporis, quo fuit facta vniformis solutio in vna moneta, seu specie bona fides præsumitur, ad trad. per Rip. in cap. cum Ecclesia Sutrina, n. 99. de causa possess. Menoch. remed. 13. recuper. n. 70. & de arbitrar. casu 43. num. 7. Ad hoc etiam vt solutio facta à debitore de vna specie monetæ loco alterius creditori consentienti possit suffragari debitori soluenti, ne in posterum cogi possit ad soluendum nisi in illa specie, in qua in præteritum soluit, necesse est quòd solutio illa facta fuerit bona fide, vt declarat Balb. de præscrit. in 4. parte, quarta partis princip. quæst. 7. num. 4. & pro toto, & integro debito, nam si id, quod fuit solutum, & respectiuè receptum, fuit solutum, & receptum ad bonum computum, talis solutio, & receptio nec debitori suffragatur, nec creditori præiudicat, plenè Surd. dicto cons. 335. num. 59. cum seqq. & Frideric. Martin. d. c. 5. à n. 107. Hæc omnia ex Ludou. Cencio loco citato.

3 *Fueris protestatus.*] Notatur ad hoc, quòd renuntiatio, siue protestatio extraiudicialis non interrumpit præscriptionem legalem, siue statuariam, vt per Tiraq. de retractu, tit. 2. §. 4. gloss. 4. n. 38.

4 *Postmodum appareat euidenter*, &c.] Notatur ad hoc, quòd quando quis de nouo promisit, vel partem debiti soluit, aut pignus dedit, vel fideiussorem de certa quantitate, aut summa, quam debebat, tunc debitum agnoscere videtur, & sic præscriptionem inchoatam contra personalem, aut hypothecariam nondum perfectam interrumpit, vt per Boër. decis. 333. num. 3.

5 *Ad solutionem denariorum Papien. vel æstimationem eorum.*] Notatur ad hoc, quòd quando inter contrahentes fuit conuentum, quòd solutio fieret de aliquo certo genere pecuniarum, si tempore solutionis dictum genus monetæ non reperitur, aut reperitur quidem, sed cum magna difficultate, solutio fieri debet in alia moneta, iuxta tamen valorem antiquæ, & conuentæ, qui currit tempore solutionis faciendæ, vt in primo casu, quando genus monetæ promissæ non extat, auctoritate Bart. & aliorum in l. Paulus, ff. de solut. dixit Rota in Forolinien. census 12. Iunij 1609. coram D. Iusto relata post d. tract. Cencij decis. 213. num. 2. resoluunt Afflict. in vsibus feudorum, in tit. quæ sint regalia, c. 1. in verbo moneta, n. 10. Gail. d. obseru. 73. n. 6. & 7. Mynsing. cent. 4. obseru. 1. n. 3. & 4. Frideric. Martin. d. c. 5. n. 119. & c. 8. n. 46. Martin. Granat. de monet. num. 13. Paul. Layman. in Theolog. Moral. lib. 3. tract. 3. p. 1. cap. 5. num. 14. In secundo verò casu, quando genus monetæ conuentæ difficulter reperitur, resoluunt Afflict. dict. n. 10. Mynsing. d. obseru. 1. n. 3. & 4. Frideric. Martin. d. c. 5. n. 119. & sæpe sæpiùs censuit Rota, & signanter in d. Forolinien. census, & in vna Aprutina, seu Montis alti census 4. Iulij 1602. coram Illustrissimo Cardinal. Sacrato, relata post d. tract. Cencij decis. 214. num. 2. & 4. & in d. Romana pecuniaria. Quod quidem duobus modis intelligi, & declarari debet. Primò si tempore solutionis faciendæ non appareat de valore monetæ conuentæ, nam eo casu solutio esset facienda de moneta vsuali, & noua illius nominis, quæ videtur loco antiquæ subrogata, Menoch. d. cons. 49. num. 22. Surd. d. cons. 335. n. 15. Secundò nisi monetæ conuentæ, & promissæ valor sit mutatus, & alteratus respectu bonitatis intrinsecæ, tunc enim attendi debet bonitas intrinseca temporis obligationis, & promissionis, & potest fieri solutio de moneta noua, habito respectu ad valorem intrinsecum antiquæ promissæ, qui currebat tempore factæ promissionis, gloss. vlt. in præsenti, Rot. in d. Forolinien. ex ratione, quia aliàs debitor solueret minus, quàm receperit, vt considerat Socin. sen. consil. 145. n. 95. lib. 1.

Cùm prædictis duobus declarationibus resoluenda, 6 & intelligenda est Doctorum resolutio asserentium quod quando ex forma obligationis, & conuentionis debetur aliquod certum genus pecuniarum, puta ducati de Camera, scuta auri stamparum, plastræ Florentiæ, & similes, si tale genus monetæ extat tempore, quo solutio facienda est, licèt de iure debitor teneatur soluere monetam ipsam conuentam, ex generali tamen consuetudine solui potest tantundem de alia moneta, quòd ascendat ad valorem monetæ conuentæ currentem tempore solutionis faciendæ, vt docent Cephal. consil. 31. n. 5. & 11. lib. 1. Socin. iun. cons. 145. n. 96. lib. 1. Grat. cons. 12. n. 44. lib. 1. plures apud Thesaur. decis. 174. n. 5. & Mastril. Siciliæ decis. 7. n. 1. & in hanc sententiam iuit Frideric. Martin. d. c. 5. à n. 66. & expressiùs n. 123. & censuit Rota in d. Forolimen. census, & in d. Aprutina, seu Montis alti census, & apud Seraphin. decis. 511. n. 1. & 2. Si verò conuentum sit vt solutio fiat in scutis auri in auro boni, & iusti ponderis, tunc credo per hæc verba, vt illa aliquid operentur, sublatam esse facultatem soluendi in moneta alterius materiæ, quasi ad ipsam auream respexerint disponentes, vt tenent Boër. decis. 327. n. 3. Cephal. cons. 81. n. 5. & seq. Thesaur. d. decis. 174. n. 6. & censuit Rota in vna Cremonen. pensionis 15. Iunij 1598. coram D. Orano, relata post d. tract. Cencij decis. 219. n. 3. vbi etiam dixit, quòd nec eo casu poterunt solui omnia scuta aurea, sed erunt soluenda scuta aurea, quæ sint boni & iusti ponderis; non quòd obstet materia cùm sit eadem, sed propter diuersitatem ponderis.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus remittens Ecclesiæ seruitia, quæ sibi debebat, & statuens quod aliud seruitium non imponatur, procurationem non intelligitur remisisse.*

2 *Episcopus visitans suam diœcesim, accipere potest illas, quas vocant procurationes tanquam stipendium sibi pro sustentatione debitum.*

3 *Visitatio Monasteriorum potest fieri bis in anno.*

4 *Episcopus totam propriam diœcesim per se, aut visitatorem visitare tenetur, quamuis vel biennio sit lata sit.*

5 *Visitationem aut procurationem nullus remisisse videtur, etiamsi testatus fuerit se condonare debita sibi obsequia, siue seruitia.*

CAP. Cùm venerabilis. XXI.

Episcopus qui remisit seruitia alicui Ecclesiæ, & 1 statuit eidem alia seruitia non imponere, hoc non obstante quando causa correctionis illam visitat bis in anno possit ab ea moderatam accipere procurationem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Butr. Ioann. Andr. Anania

Anan.Host.Anch.Henric. Panorm. Viu.*in ration.lib.3. iuris Pontif. pag.* 399. Alagona *in compend. iuris Canon.pag.*521.remissiuè Ximen. *in concord. p.*2. refertur ab Ant.Aug.*collect.3.Decret.lib.3.sub tit.*37.*c* 6.

2 *Moderatam ab ea procurationem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus visitans suam diœcesim accipere potest illas, quas vocant procurationes, tanquam stipendium sibi pro sustentatione debitum, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.*23. *num.* 24.

3 *Bis in anno.*] Ergo visitatio monasteriorum potest fieri bis in anno, vt per Bernard. Diaz. *reg.*787. *vers.*

4 *nonò limitat.*Propriam verò diœcesim Episcopus quotannis totam, vel biennio, si lata sit,per se, aut visitatorem suum visitare non prætermittant, vt admonet Concil.Trident.*sess.*24.*de reformat.c.*3. *in princ.* quem refero Ego ipse *de officio,& potest.Episcop.p.*3.*alleg.*73. *num.*2.

5 *Præter pensionem*,&c.] Notatur ad hoc,quòd nemo visitationem, aut procurationem remisisse videtur, etiamsi testatus fuerit se condonare debita sibi obsequia,siue seruitia, vt per Boët.*decis.*133.*n.*5.*cum seqq.* Azor.*instit.moral.part.*2.*lib.*3.*c.*42.*quæst.*11. *vers.potest quoque.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia de nouo conuersa in procurationibus, & aliis seruabunt consuetudinem vicinarum.*

2 *Consuetudo vicinorum locorum in dubio est seruanda, vbi non adest particularis.*

3 *Leges Regni vicinioris in dubio seruandæ sunt,& secundum eas iudicandum.*

Cap. Super eo. XXII.

1 Ecclesia aliqua quando est de nouo conuersa ad iurisdictionem alicuius Episcopi, debet seruare quoad procurationem, & alia ea, quæ seruant vicinæ prouinciæ, & Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anania, Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib.*3. *iuris Pontif. pag.*399. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*522. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Anton. August.*collect.*3.*Decret.lib.*3.*tit.*37. *cap.*7.

2 *Illud obseruare tenetur quod in vicinis*, &c.] Notatur ad hoc,quòd in dubiis vicinorum consuetudo locorum est obseruanda, vbi non adest particularis, & specialis ipsius loci, vt per Boër.*decis.*263. *n.*6. Federic. de Senis *cons.*91.*vers.tertiò probo*, Cañaler. *decis.*107.*n.*1. vbi *num.*2. subdit quòd sufficit vt talis consuetudo

3 particularis sit probata per decem annos. Sic etiam in dubio seruandæ sunt leges Regni vicinioris, & secundùm eas iudicandum, vbi non est lex particularis, vt per Rebuff.*in comment.ad l.*114.*in fine, ff. de verb. signif.pag.*155.Gutier.*pract.lib.*3.*q.*17.*n.*125. Peregrin. *variar.lib.*1.*ad rubr. de officio iudicis ordin. n.*7. Cabed. *Lusitan. decis.*211. *in fine, p.*1. Valasc. *de partit. c.*19. *num.*11.

SVMMARIVM.

1 *Prælati tunc sunt procurandi cùm personaliter visitant, & debent tunc seruare Concil. Lateran. & prædicationi, correctioni, & reformationi vacare. Legati & Nuntij Apostol. pro diebus tantùm pro quibus moram trahunt procurari debent, & contra hanc constitutionem exactum restituitur duplicatum.*

2 *Legatis Apost.aliquò proficiscentibus sumptus & viaticum debentur ab ijs Ecclesiis, ad quas dum legationis officio funguntur, accesserint etiam sine vlla visitatione.*

3 *Clericus pauper non debet grauari in exhibenda procuratione.*

4 *Visitator non potest exigere procurationem ab hospitalibus, quæ visitat.*

5 *Episcopus, vel alius visitator non potest accipere procurationem à locis leprosorum, domorum Dei, pauperum & infirmorum,nec ab Ecclesia paupere.*

Cap. Procurationes. XXIII.

Ex Concil. generali.

Procurationes, quæ ratione visitationis debentur Prælatis, non debent exigi absque causa necessaria,& manifesta, nisi quando personaliter visitant, & cum mediocritate. Legati, & Nuntij Apostolici, si necessariò diu morantur in vno loco ne ille vnus locus nimium grauetur, procurationes ab aliis locis moderatas accipere debent; & si vna Ecclesia non sufficit per se ipsam, coniungantur plures Ecclesiæ ad procurationem, ita tamen vt numerus procurationum non excedat numerum dierum, quibus ibi morantur. Item qui contra hoc statutum venire tentauerit, reddat duplum, id est quod accepit, & tantundem reddat Ecclesiæ, quam grauauit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect. Zabar. Ioan Andr.Butr. Anania, Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in rationali lib.*3. *iuris Pontif. pag.*400. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*522.remissiuè Ximen.*in concord.p.*1.*&* 2. desumitur ex Conc.generali Lateran.*c.*23. & refertur ab Anton. August.*collect.*4.*Decret.lib.*3.*tit.*18.*c.*2. 1

Circa Legatos, & Nuntios Apostolicæ Sedis, &c.] Notatur ad hoc, quòd Legatis Apostolicis aliquò proficiscentibus sumptus, & viaticum debentur ab iis Ecclesiis,ad quas, dum Legationis officio funguntur, accesserint, etiam sine vlla visitatione, vt per Azor. *instit.moral.p.*2.*lib.*3.*c.*42.*quæst.vlt.vers. secundò*, Surd. *de alimentis, tit.*4.*q.*22.*num.*10. Bellet.*disquisit. cleric. p.*1.*tit.de bonis clericorum*, §.11.*n.*12. 2

In gloss. *Impendat.*vlt. ibi, *qui grauat Ecclesiam in procuratione*,&c.] Notatur ad hoc, quòd Clericus pauper non debet grauari in exhibenda procuratione, vt per Azor.*hic n.*7.Bellet.*d.*§.11.*n.*8.& citatos per me *de offic.& potest. Episc.p.*3.*alleg.*73.*à n.*51. 3

In eadem glossa, ibi, *Et qui grauat eam in xeniis*, Notatur ad hoc, quòd visitator non potest exigere procurationem ab hospitalibus, quæ visitat, Syluest. *in summ.verbo hospitale,n.*16. Prax. noua Episcop. *p.*2. *c.*3.*n.*56.*vers. neque debetur dum*, Bonifac. *in Clement, quia contingit,n.*49.*de relig.domib.* Lap. de Castellion, *in tract.de hospitalibus,n.*98.Bellet.*d.*§.11.*n.*10. Zerola *in praxi Episcop.p.*2.*verbo visitatio*, §.6.*dubitat.*7. vbi refert decisum Episcopum, vel alium visitatorem non posse accipere procurationem ab hospitalibus, & aliis locis leprosorum, domorum Dei, pauperum, & infirmorum, nec ab Ecclesia paupere, refero ego ipse *d. alleg.*73. *n.*50. 4 5

SVMMARIVM.

1 *Monasterium siue Ecclesia, quæ est in territorio Episcopi, licet nunquam soluerit, tenetur tamen soluere procurationem suo Episcopo visitanti, nisi aliud rationabiliter obstet.*

2 *Episcopus visitans in eadem ciuitate, vel loco residentia, non debet ali à Rectore Ecclesiæ, si facta visitatione posset recipere se in domum suam.*

3 *Procuratio nulla debetur Episcopo visitanti clerum ciuitatis, vbi sita est Cathedra.*

Cap. Venerabili. XXIV.

Honor III.

1 MOnasterium siue Ecclesia, quæ est in territorio Episcopi, licèt nunquam soluerit, tenetur tamen soluere procurationem suo Episcopo visitanti, nisi aliud rationabiliter obstet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Anan. Host. Butr. Henric. Anch. Panorm. Viu *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 401. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 522. remissiuè Ximen *in concord. p.* 1.

2 Collige ex text. Episcopum visitatorem in eadem ciuitate, vel loco residentiæ debere ali à Rectore Ecclesiæ, etiamsi facta visitatione posset recipere se in domum suam, vt per Host. *in princ.* Abb. *n.* 2. *in præsenti*, Surd. *de alimentis, tit.* 4. *q.* 22. *n.* 9. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de bonis clericorum*, §. 11. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 42. *q.* 4. vbi assignat rationem, quia tales impensæ soluuntur non solùm ob victus necessitatem, sed etiam in subiectionis cuiusdam signum. Verùm post Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 3. per illa verba, *pro temporis tantùm necessitate*, contrarium mihi videbatur dicendum quando Episcopus posset redire domum, vt docet Marc. Anton. Genuens. *in praxi Episcop. Neapolit. c.* 55. *n.* 9. quem refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.* 3. *alleg.* 73. *n.* 46.
3 Procuratio tamen nulla debetur Episcopo visitanti clerum ciuitatis, vbi sita est cathedra, prout Sacram censuisse Congregat. docet Piasec. *in praxi Episcop. p.* 2. *c.* 3. *num.* 65. *vers. dum autem visitat*, quem refero *alleg.* 73. *n.* 46. *in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus cùm visitat suam prouinciam, potest exigere debitas procurationes, potest excommunicare illos, qui eas denegant.*

2 *Archiepiscopus potest visitare prouinciam, & procurationem à subditis suffraganeorum suorum exigere.*

3 *Archiepiscopus in quibus casibus dispenset cum subditis suorum suffraganeorum, ostenditur.*

Cap. Cùm nuper. XXV.

Gregor. IX.

1 ARchiepiscopus cùm iure Metropolitano, vel legationis visitat prouinciam suam, potest debitas procurationes iuxta Ecclesiarum facultates exigere, & illos, qui eas denegant, excommunicare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 402. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 523. remissiuè Ximen. *concord. p.* 1.

Probat hic text. Archiepiscopum posse visitare prouinciam, & procurationem à subditis suffraganeorum suorum exigere, vt per Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo Archiepiscopi auctoritas, auct.* 33. *in princ.* Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de bonis clericorum*, §. 14. *n.* 5. & 6. 2

In gloss. *Auctoritate propria*, ibi, *in quibus casibus Archiepiscopus possit se intromittere auctoritate Metropolitani de subditis suorum suffraganeorum*. De hoc dixi *ad c. pastoralis* 11. *de offic. Ordin.* & ibi dictis adde cum Borgas *de irreg. p.* 3. *tit. de dispensat. Archiep. fol.* 76. quem refert & sequitur Prosper. de Angust. *in addit. ad Quarant. d. verbo Archiepiscopi auctoritas, in fine*, duos casus in quibus Archiepiscopus dispensat cum subditis suorum suffraganeorum, vnus est quando suffraganeus culpa sua ius dispensandi perdidisset, alter verò quando Episcopus est suspensus ad tempus, & dispensatio pro magno bono fiendo, vel magno scandalo vitando celeritatem requireret, quia tunc fit deuolutio ad Archiepiscopum Metropolitanum. Alium casum refert Pauin. *de officio, & potestate Capituli Sede vacante, p.* 1. *q.* 10. *sub n.* 5. quando scilicet Ecclesia Cathedralis non habet Capitulum actu, sed habitu, & quando nullus Canonicus est in Sacris in Ecclesia suffraganea, tunc Metropolitanus poterit exercere iurisdictionem, & vacante Sede Metropolitana, Capitulum Metropolitanum. Item alium casum tradit Bellencin. *de charitatiuo subsid. q.* 52. quando est discordia inter Episcopos suffraganeos super perceptione iurium Episcopalium in Ecclesia, quæ est sita in confinibus duarum diœcesum, tunc enim potest Metropolitanus eos cogere, vt concordent. 3

SVMMARIVM.

1 *Pensio antiqua est soluenda secundùm antiquam monetam, vel si non sit in vsu, secundùm eius æstimationem, & n.* 2.

3 *Moneta mutata in valore post tempus contractus debet solui illius valoris, cuius erat tempore, quo fuit celebratus contractus.*

4 *Solutio annua debet fieri secundùm valorem, qui erat tempore contractus.*

5 *Monetæ valor debet æstimari iuxta illius cursum, qui est in loco celebrati contractus, non autem loci vbi fuit destinata solutio.*

6 *Moneta vnde sit dicta, & à quo tempore inceperit, remissiuè.*

Cap. Cùm Canonicis. XXVI.

PEnsio antiqua est soluenda secundùm antiquam monetam, & si non est in vsu, solui debet secundùm valorem illius monetæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Ćened. *collect.* 80. Viu. *in ration. lib.* 3. *iur. Pontif. pag.* 402. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 523. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

Collige ex text. quòd quando moneta, quæ erat in vsu tempore contractæ obligationis fuit alterata in bonitate intrinseca, solutio debet fieri de moneta antiqua si extet, & creditoris intersit sibi de ea solui, Menoch. *cons.* 49. *n.* 25. & *seqq.* Ioan. Baptista Azin. *in suo tractatu de execut. instrument.* §. 7. *cap.* 128. *num.* 2. Ludouic. Cenci. *de censibus, part.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 4. *art.* 4. *n.* 26. 2

n.26. Si verò non extet, vel non sit in vsu, solui debet moneta noua æstimata iuxta valorem antiquæ, vt docent Mynsing.*cent.4.obseru.*1.Gabr.*comment.tit.de solut.concl.*1.*n.*1. Boër.*decis.*337.*n.*13. Frideric. Martin. *de iure consc.c.*5.*n.*121.*& à n.*125.*& c.*8. *à n.*63. Surd. *cons.*368.*n.*10. & censuit Rot. *in vna Forolinien.census* 11.*Februarij* 1602. coram Gregor. XV. impressa post *d.tract.Cencij decis.*222.*n.*1.*& 6.*

3 Moneta enim mutata in valore post tempus contractus debet solui illius valoris, cuius erat tempore, quo fuit celebratus contractus, vt docent plures, quos refert Cened. *ad Decretal. collect.*80.*n.*1. quibus adde Budel.*in tract. de monetis, & re nummaria, lib.*2.*c.*23. *cum seqq.* Surd.*cons.*335.*& cons.*368.4c6.*&* 438. Sic

4 etiam solutio annua debet fieri secundùm valorem, qui erat tempore contractus, Tiraq. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.*18.*n.*26.*&* 27.Ioseph. Ludouic.*commun.concl.tit. de iure dotium, concl.*1. *ex versic. dubitare contingit, & tit. de consuetud. concl.vnic. vers. infertur decimoquintò,* Ant.Gabr.*commun.tit.de solut.concl.*1. Lancel. Gallia *in consuet. Alexand.in gloss.solidos, q.*2.Viuian.*tom.*1.*commun.opinion.lib.*4.*tit.*2.*n.*162. Aloys. Ricc. *in collectan. decis.p.*4.*collect.*1223. Surd. *cons.*454. *n.*9. Put. *lib.*2. *decis.*149.*in antiq.*Rot.*decis.*759.*n.*1. apud Farinac. *in* 1.*collect.nouissimarum*, aliàs *p.*4.*diuers.* Gasp. Roderic.*de annuis redditib.lib.*2.*q.*15.*n.*92.Paul.Comitol.*responsor.*

5 *moral.lib.*3.*q.*44.*n.*12. Qui quidem monetæ valor debet æstimari iuxta illius cursum, qui est loco celebrati contractus, non autem loci, vbi fuit destinata solutio, Cagnol.*in l.semper in stipulationibus, n.* 5.*ff. de regulis iuris*, Selu.*de benef.p.*2.*q.*11.*n.*17. Seraphin. *decis.*944. *n.*2.Ludou.Cenc *d.art.*4 *n.*39.

6 Moneta vnde sit dicta, & à quo tempore incepe rit, vide Couar.*de veterum numismat.collat.c.*1.Alberic. *in Diction.verbo Moneta.* Polyd. Virgil. *de inuentoribus rerum, lib.*2.*c.*20.Gemin.*de vsuris commento* 1.§.3.*n.*29. *cum seqq.* Alex.ab Alexand.*genialium dierum lib.*4.*c* 15. Hieron.Roman. *de Republica gentilitica, c.*4. Pined. *in Monarchia Ecclesiast.lib.*4.*c.*11.§.2.*in fine*, Bobadil. *in sua politica, lib.*1.*c.*1.*n.*11.Pinel *ad rubr.C.de rescindend. vendit.p.*1.*c.*1.*à n.*1.Felician.Solis *de censib.tom.*1.*lib.*4. *cap.vnic.n.*16.Cur.Philip.*in* 2.*p.lib.*1.*c.*8.*n.*3.Cened.*d. collect.*80. *n.*2.

SVMMARIVM.

1 *Procuratio ratione visitationis non debetur propter priuatum oratorium.*

2 *Oratoria non debent procurationis onera sustinere, illa scilicet, quæ de Episcopi auctoritate erecta, & instituta non fuerint.*

3 *Oratoria absque Episcopi auctoritate instituta non sunt loca Religiosa, nec Ecclesiæ nomine comprehenduntur.*

Cap. Auctoritate. XXVII. & vlt.

1 Religiosi licèt aliquando celebrent in oratoriis, quæ habent in grangiis suis, non tamen debent soluere procurationem visitationis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel.Ioan.Andr.Butr. Anan.Host.Anchar.Henric.Panorm. Viuian. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.*402. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*523.remissiuè Ximen.*in concord.p.*1.*&* 2.

2 *Quod in Oratoriis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Oratoria non debent procurationis onera sustinere, illa scilicet, quæ de Episcopi auctoritate erecta, & instituta non fuerint, vt per Azor.*instit.moral.p.*2.*lib.*3.*c.*42. *quæst.*1. Vnde huiusmodi oratoria sic absque Episcopi auctoritate instituta loca religiosa non esse, nec Ecclesiæ nomine comprehendi per hunc textum tenent Dec.*cons.*148.*n.*1.*vol.*1.Sanch.*de Matrim.lib.*6.*disp.*15. *n.*39. Paul.Fusc.*de visitat.lib.*2.*c.*12. 3

De Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris.

Tit. XL.

Super hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anan. Anchar. Put. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol.* 115. Ioan. de Londris *in breuiarium sanctorum Canon. fol.* 176. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 147. *verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iur. Pontif. à pag.* 494. Goffred. & Host.*in sum.huius tit.*Alex.Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barth.Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.*3.*summ.in Decretal.* omnes *sub hac rubr.* 1

De materia tituli, vide Azor. *instit. moral p.*2.*lib.*6. *c.*4.*cum seqq.*Paul.Fusc.*de visitat.lib.*2.*c.*25. Fr.Ludou. Miranda *in man.Prælat.tom.*2.*q.*39.Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast.p.*1.*c.*5. Ecclesia consecrata non præsumitur nisi probetur. Mascard.*de probat.concl.*582. *à princip.*Cened.*ad Decretal.collect.*135.*n.*6. Et ad probandam consecrationem sufficeret vnus testis de visu, cùm nullum aliis præiudicium inferatur, vt per citatos *ad c.in omni negotio* 4.*n.*26.*sup.de testibus*, in dubio verò quando dubitatur an fuerit consecrata, quia non apparet in aliqua scriptura, vel libro Ecclesiæ, aut columna, vel tabula marmorea, est consecranda, Ioan. Francisc. Leo *d.c.*5.*n.*4.*vers.secundò.* 2

SVMMARIVM.

1 *Altari amoto, vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur Altare, non autem Ecclesia.*

2 *Altare fixum, seu stabile quod dicatur, ostenditur.*

3 *Altare fixum in quo differat ab Altari mobili, seu portatili, ostenditur.*

4 *Altare non est in Ecclesia per modum accessorij, sed per se existit distinctum.*

5 *Ecclesia polluta, pollutum quoque censetur Altare, non tamen Altari execrato, execreta quoque censetur Ecclesia.*

Cap. Ad hoc. I.

Alex. III.

Altare si moueatur, vel lapis continens sigillum frangatur, aut diminuatur, debet de nouo consecrari Altare, non tamen Ecclesia, quia hoc non est consuetum, licèt id Canones innuere videantur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc Collect.Zabar.Ioan. Andr.Butr.Anan.Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in rationali lib.*3. *iuris Pontif.pag.*393. Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*518. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Anton.August.*collect.*2.*Decretal. lib.*3. *tit.*20.*cap.vnic.* 1

Si Altare motum fuerit.] Intellige de Altari fixo, seu stabili, quod tunc dicetur quando tota mensa, super qua sacrificium celebratur, insimul, & structura inferior lapidea sunt, & ipsum componunt vniuersum Altare, eaque ratione dicitur fixum, quia structura ita coniungitur mensæ lapideæ, vt in ipsa coniuncta principaliter consistat substantia Altaris fixi, siue foramen ad condendas reliquias fiat, & claudatur suo sigillo in superiori parte, siue ante, siue in latere dextero, ex traditis per Panorm. *in c. proposuisti, hoc tit.* & per Syluest. Rosel. Armil. & alios Summistas *verbo Altare*, Soar. *tom. 3. disput. 81. art. 3. sect. 5. lit. D*, vbi propterea subtiliter, & cum iudicio aduertit, quòd si dabilis sit casus, in quo possit moueri totum ipsum Altare fixum absque eo quòd separetur mensa superior à sua structura inferiori, minimè execrabitur Altare, nec habebit locum dispositio huius text. cum similibus, quia substantia eiusdem Altaris fixi non requirit locum, in quo positum est, & ideò non deficit, nec destruitur per solam amotionem localem, sed potius respicit coniunctionem, qua structura cum lapide superiori coniungitur, & ideò per separationem eiusdem lapidis, & mensæ ab ipsa inferiori structura remouetur, & destruitur totum ipsum Altare.

3 Differt autem Altare fixum, de quo suprà, ab Altari mobili, seu portatili, quia hoc dicitur paruus lapis cum foramine, ac sigillo superimposito ad claudendas res sacras, cuius magnitudo capax sit Hostiam, & Calicem recipiendi, vt definit Panorm. Abb. omnibus receptus *in præsenti*; est tamen inter Altare fixum, & mobile illa conuenientia, quod si tantùm habeatur respectus ad tabulam superiorem lapideam, super qua celebratur, neutrum constituit certam formam, seu figuram, & ideò licèt frangatur ipse solus lapis superior absque eo quòd amoueatur, & separetur à structura inferiori, minimè execratum censebitur, excepto casu quando neutra pars lapidis contracti capax est Calicem, & Hostiam recipiendi. Ratio est, quia consecratio non adhæret formæ prædicti lapidis per se sumpti, sed potiùs materiæ. Si verò habeatur respectus ad vniuersum Altare, nempè tabulam superiorem, & inferiorem structuram cui compaginatur, & coniungitur, magna est inter vtrumque differentia, nam Altare portatile quamvis amoueatur, & separetur ab ipsa inferiori structura, non propterea execratur, nec noua indiget consecratione, cuius contrarium dicendum in Altari fixo: ratio differentiæ est, quia consecratio Altaris portatilis solum respicit ipsum lapidem superiorem, non verò structuram, cui tantùm ad ornatum adiungitur, & eleuandum ipsum Altare, ac sacrificium peragendum, quod in alto fieri debet, vt ipsa verbi etymologia demonstrat; secus est in Altari fixo si habeatur respectus ad vniuersum cum sua structura, quia sicut per separationem ab ipsa execratur, sic videtur necessariò dicendum totum ipsum Altare coniunctum aliquam præ se ferre figuram, seu formam, cui inest consecratio, aliàs enim si materiæ tantum adhæreret, non execraretur per amotionem, seu separationem, quando si iterum coniungeretur eadem materia consecratum remaneret, nec indigeret noua consecratione, cuius contrarium habetur *in c. si motum, de consecrat. distinct. 1.* in quo quidem text. *in princip. cum glos.* Card. Archid. & aliis *ibid.* intellige per Altare ipsam mensam lapideam, & lapidem sigillum continentem, per Ecclesiam verò totum Altaris corpus, vnde sensus illius est, quòd si amoueatur, hoc est, separetur Altare, id est prædicta mensa Altaris fixi, denuo Ecclesia, hoc est, totum Altare sit consecrandum, sumitur enim Altare multoties pro Ecclesia, vt *in c. quæsitum 2. q. 3. & in c. si quis in atrio 17. q. 4. & in c. cùm secundum, prebend.* in quo sensu dici solet quod non debet vnum Altare Deo aperiri, vt aliud operiatur, notant Doctores per text. *ibi, c. cùm causam, illo tit. de prebend.*

Propter hoc verò, &c.] Ad huius secundæ partis text. intellectum aduertere oportet quod licèt Altare videatur esse in Ecclesia per modum accessorij, hoc tamen verum non est, imo per se existit distinctum, & tanquam quid principalius, quatenus solùm in ipso Sacrificium celebratur, ad quod Ecclesia, & cætera omnia ornamenta ordinantur, optimè Sot. *in 4. dist. 13. art. 3. vers. si templum*, & ideo licèt polluta Ecclesia, pollutum quoque censeatur Altare, non tamen Altari execrato, execrata quoque censeri debet Ecclesia, nec è conuerso. Ratio differentiæ est, quia pollutio indiuidualiter respicit, & concernit totum ipsum Ecclesiæ corpus intra quod est Altare, & ideo quolibet polluto vtrumque pollui censetur: execratio verò respicit solum subiectum destructum, siue sit Altare, siue Ecclesia, & ideo cùm vnum ab altero non dependeat per alterius execrationem, minimè alterum execratum censebitur, secus in pollutione, quæ ad vtrumque respicit indiuisibiliter ex modò dictis, scilicet Ecclesiam & Altare, siue mobile, siue fixum intelligas, cum in vtroque eadem detur ratio; quamvis Syluest. *verbo Altare, num. 7.* & Armil. *eod. verbo, num. 12.* in Altari fixo hoc tantum intelligant, qua portatile per pollutionem Ecclesiæ pollutum non sit censendum, quorum opinio confunditur ex eo, quia si ipsum Altare in se pollutum sit propter Ecclesiæ pollutionem parum refert, quod possit amoueri, & deferri in alium locum, si non sit in se pollutum, sed tantùm per ordinem ad Ecclesiam pollutam, quasi per accidens, id est, quatenus est intra Ecclesiam pollutum censeatur, nulla quoque inter vtrumque differentia debet constitui, cùm vtriusque substantia non respiciat ad locum, neque per amotionem localem deficiat, ex *suprà* resolutis. 4

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ consecrari possunt diebus etiam non festis.*
2 *Ecclesia debet consecrari à proprio Episcopo, aut ab alio de eius consensu.*
3 *Procuratio debita pro visitatione an possit etiam recipi pro consecratione, remissiuè.*
4 *Ecclesia quolibet die tam feriato, quàm festiuo consecrari potest.*

Cap. Tua Fraternitas. II.

Innoc. III.

Ecclesiæ consecrari possunt tam diebus Dominicis, quam priuatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 144.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 530.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 3. sub tit. 31. de Dedicatione Ecclesiarum, vel Altarium, cap. 1.* 1

Quod in diœcesi tua, &c. Notatur ad hoc, quòd Ecclesia debet consecrari à proprio Episcopo, aut ab alio de eius consensu, vt per Azor. *instit. moral p. 1. lib. 10. c. 26. q. 10.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum, tom. 2. quæst. 38. art. 1. conclus. 3.* & alios quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episcop. part. 2. alleg. 27. n. 2.* An autem procuratio debita pro visitatione recipi etiam possit 2 3

possit pro consecratione, vide Francisc. Leo *in Thesauro fori Ecclesiast. p. 1. c. 5. n. 16.*

4 *Tam diebus Dominicis, quàm priuatis.*] Notatur ad hoc, quòd Ecclesia quolibet die tam feriato, quàm festiuo consecrari potest, Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. c. 4. q. 3.* Franc. Leo *d. c. 5. n. 4. versic. consecrantur.* Vgolin. *de officio Episcopi, c. 28. n. 2.* Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 26. lit. A, versic. Virginum consecratio,* Miranda *dict. concl. 3. in fine,* Ego ipse *d. alleg. 27. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Altare debet iterum consecrari quando tabula consecrata mouetur, vel enormiter frangitur. Oleum non consecratum potest misceri consecrato.*

2 *Oleo consecrato si misceatur oleum profanum totum remanet consecratum.*

3 *Dignum magis attrahit ad se minus dignum.*

4 *Declaratur text.* in cap. per tuas, de arbitr.

5 *Aqua benedicta si misceatur non benedicta tota remanet benedicta.*

6 *Oleo consecrato, seu aqua benedicta si misceatur liquor eiusdem speciei in maiori, vel etiam aquali quantitate, non totum manet consecratum.*

7 *Vno consecrato, & transsubstantiato si eadem vini species in minori quantitate misceatur, nunquam tale vinum sic permixtum conuertitur in sanguinem Christi.*

Cap. Quod in dubijs. III.

1 Altare debet iterum consecrari quando tabula consecrata mouetur, vel enormiter frangitur. Item oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum fit consecratum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Hostiens. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 414.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 520.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. Augnst. *collect. 3. Decret. lib. 3. sub tit. 31. de dedicat. Ecclesiæ, vel Altaris, cap. 2.*

Vide quæ dixi *ad c. 1. supr. hoc tit.*

2 *Nec negamus,* &c.] Probat id text. quòd si oleo consecrato misceatur oleum profanum, totum remanet consecratum, Fusc. *de visitat. lib. 1. c. 6. n. 10.* ex quo 3 potissimum deduci solet vulgare axioma, quòd magis dignum attrahit ad se minus dignum, de quo Dec. *in cap. ex literis, n. 4. de constit.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 7. n. 82.* Menoch. *cons. 2 n. 227.* Hieronym. Giach. *in consil. syndicatus, n. 319.* Ferret. *in constit. Cathaloniæ, gloss. 2. n. 56.* Anton. Gom. *variar. tom. 3. c. 10. n. 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 29. n. 8.* Pichard *ad §. 7. n. 3. instit. de fideicommiss. hered.* Monet. *de decim. c. 9. q. 5 n. 258.* Bened. Ægid. *in repetit. lib. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. p. 3. §. 1. num. 14.* Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. de ieiunio 3. num. 3. dist. 76.* Ego ipse *in tract. Axiomatum iuris vsufreq. Axiom. 72. num. 1. & 2.* vbi intelligitur quando æquè principaliter datur concursus.

4 Vnde nonnulli inferunt intellectum ad text. reputatum difficilem *in c. per tuas, de arbitr.* vbi constat valuisse arbitrium à duobus laicis, & vno clerico pronuntiatum in causa Ecclesiastica, de qua ibi agebatur cùm tamen laici in tali causa arbitrium suum ferre nequeunt, & text. *in c. contingit, eod. tit.* rationem assignat, quòd persona clericalis, quæ habuit se per modum dignioris, extraxit ad se minus dignum, nempe indecentiam laicorum, id quod in causa fuit vt arbitrium valuerit, sequuntur Gloss. & Doctores *in d. cap. contingit.* Felin. *in c. 2. num. 8. de iudic.* vbi dicit communem Rip. *num. 12.* Dec. *in c. ex literis, num. 8. de constit.* Gomez. *in c. statutum, num. 53. eod. tit. in 6.* & plures alij relati per Couar. *practic. c. 34. n. 1. col. 1.* Obstat tamen maximè aduersùs prædictum intellectum quòd supradicta regula, videlicet magis dignum attrahit ad se minus dignum, tantum habet locum quando id, quod est dignius, habet se per modum principalis, vt *in l. qui religiosis, ff. de rei vendicat.* iuncta *reg. accessorium, ff de regulis iuris in 6.* non verò quando vtrumque æquè principaliter concurrit, prout concurrunt iudices, vel arbitri in exercitio iurisdictionis, & potestatis sibi commissæ, tunc vtrumque vitiatur propter mixturam indignioris, si sit incapax, optimè in specie text. *in cap. Pedius, §. 1. de receptis arbitr.* Melius igitur text. ille *in d. cap. per tuas,* procedit ex auctoritate Episcopi, quæ interfuit in tali compromisso ad effectum, vt laici possint arbitrari, prout possunt eadem interueniente auctoritate ne dum in causa Ecclesiæ ciuili, de qua illic agebatur, sed etiam in spirituali, quantumvis delegati iudices constituti nequeant, argum text. *in c. 2. de iudiciis,* iunctis *ibi* traditis per Doctores, præcipuè Felin. *d. n. 8.*

Redeundo igitur ad id, quod principale est pertinens ad materiam de qua agimus, illud certum est 5
quòd sicut oleum consecratum non execratur per commixtionem alterius olei non consecrati, imò solum consecratum remanet, sic etiam idem est dicendum si aquæ benedictæ non benedicta misceatur, cum in vtroque casu eadem sit ratio secundùm omnes ex Syluest. *num. 1.* Angel. Armil. & cæteris Summistis verbo *aqua,* colligitur ex traditis per Sot. *in 4. dist. 10. q. 2. art. 2.* Soar. *in 3. part. 1. D. Thomæ, q. 77. art. 8. disp. 58. sect. 4.*

Dubium autem controuerti solet, an hoc habeat 6
locum non solùm quando in minori quantitate oleum consecratum, vel aqua benedicta consecratis commiscentur, sed etiam quando in quantitate æquali, vel maiori? & quod tunc idem dicendum sit, tenent Angel. *d. verbo aqua,* & alij, prout referunt Syluest. & Armil. *dictis locis.* Sed contraria sententia verior videtur, nempe quòd si oleo consecrato, seu aquæ benedictæ misceatur liquor eiusdem speciei in maiori, vel etiam æquali quantitate, non totum maneat consecratum, quam opinionem tenuit Supplem. & Sylu. *d. verbo aqua;* non obstat text. huius reg. ea enim procedit solùm, quando virtus naturalis dignioris maior est, quam indignioris, idque non potest considerari, quoties minus dignum in maiori, vel etiam æquali quantitate commiscetur, propterea consecratio, & sanctificatio olei, & cuiuslibet rei inanimatæ consideratur, non quidem intrinsecè, sed potius per quandam extrinsecam denominationem ab Ecclesia statutam, quæ voluit eandem consecrationem extendi ad partes ex postfacto mixtas, iuxta text. *in præsenti;* planè hæc denominatio, & hic respectus deperditur quoties liquor profanus in maiori, vel etiam æquali quantitate commiscetur, alioquin sequeretur per guttam olei consecrati, seu aquæ benedictæ totam amphoram olei non consecrati, seu aquæ non benedictæ consecrari, quod quam sit absurdum, nemo non videt, vt rectè arguit Syluest. *d. loco.*

Quæ autem sit diuersitatis ratio, quare si vino consecrato, & transsubstantiato eadem vini species in minori quantitate misceatur, nunquam tale vinum sic permixtum conuertitur in sanguinem Christi; oleo verò consecrato, seu aquæ benedictæ si misceatur liquor eiusdem speciei non consecratus in minori quantitate 7

titate, totum maneat consecratum, dictum est infrà *ad c. cùm Martha, §. quæsiuisti, vers. præterea, de celebrat. Missarum.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, quæ propter homicidia, & vulnera hominum ibidem perpetrata, polluta est, reconciliari debet.*

2 *Ecclesia polluitur, & reconciliatione indiget quoties homicidium voluntarium, & iniuriosum intra ipsam ab aliquo patratur.*

3 *Homicidium casu contingens, vel ab aliquo patratum, qui non sit compos mentis, non polluit Ecclesiam.*

4 *Homicidium iustum, quod scilicet per iustam iudicis sententiam infertur, an polluat Ecclesiam, ostenditur.*

5 *Ecclesia per martyrium alicuius sancti à Tyranno, vel Heretico in ea perpetratum, polluitur.*

6 *Ecclesia consecranda est quando nescitur ambigiturve, an sit consecrata.*

Cap. Proposuisti. IV.

1 Ecclesia quando est polluta propter homicidia, vel vulnera hominum, debet reconciliari per aquam benedictam cum vino & cinere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Hentic. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 415.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 530.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. sub tit. 31. de dedicat. Ecclesiæ, vel Altari, c. 2.*

2 *Homicidia contingunt fieri,* &c.] Notatur ad hoc, quòd Ecclesia polluitur, & reconciliatione indiget, quoties homicidium voluntarium, & iniuriosum intra ipsam Ecclesiam ab aliquo patratur, vt per Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. c. 5. q. 1.* Dec. *tract. crimin. lib. 6 c. 24. à n. 26.* & plures alios, quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 28. n. 30.* id quod omnes intelligunt etiamsi tale homicidium citra sanguinis effusionem, veluti per suffocationem, vel aliter, contingit, de quo est gloss. ab omnibus commendata, *in c. vnic. hoc tit. lib. 6.* cum qua *ibi* transeunt Archid. Dominic. Franch. Anch. & cæteri scribentes, nec non Host. Butr. & Abb. *in præsenti,* & constat anctoritate huius text. vbi simpliciter de officio fit mentio, quod propriè intelligitur prædicto modo, scilicet quantumcumque nulla detur sanguinis effusio, iuxta text. vbi omnes notant, *in l. qua actione, ff. ad legem Aquil.* ibi: *Occisum accipere debemus, siue gladio, siue fuste, vel telo, vel manibus si fortè strangulauerit.*

3 Dixi *voluntarium*, quia aliàs si inuoluntarium fuerit, nempe casum contingens, veluti si cadente lapide, vel alio casu fortuito alicui existenti intra Ecclesiam mors contingat, vel ab aliquo, qui non sit compos mentis, quis existens intra Ecclesiam interficiatur, minimè per hoc Ecclesia polluta dicenda erit, sicut etiam polluta censeri non debet ob homicidium ab ebrio, qui ebrietatis furore extra se totaliter positus est, vel ab aliquo dormiente inter somniandum, aut denique ab aliquo, qui se defendendo seruato, vt aiunt, moderamine inculpatæ tutelæ, alium occidit, quæ omnia colliges ex dictis per me *d. alleg. 28. n. 13. & 16.*

4 Dixi *iniuriosum*, nam si homicidium iniuriosum non sit, Ecclesia minimè polluta censenda erit: vnde dubium videtur quod Doctores communiter tradunt, pollui scilicet Ecclesiam ex homicidio iusto, quod per iustam iudicis sententiam infertur, veluti si reus in Ecclesia suspendatur, vt docuit D. Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 20. §. 4.* & post Viuald. & alios Sayr. *de censur. lib. 5. cap. 16. n. 13.* Confirmatur difficultas ex resolutis per Tiraq. *in summ. lib. 11. cap. 16. num. 4.* Auil. *de censur. p. 5. disp. 7.* asserentes non pollui Ecclesiam si iudex mittat sagittam, & percutiat perturbatorem Reip. in Ecclesia existentem, quem aliter capere non potest. Sed rectè defenditur communis, nec obstat casus iste de Reip. perturbatore, specialis enim est, ex notatis à Doctoribus per text. *ibi in cap. perpendimus, de sentent. excomm.* & ita vtrumque casum bene distinguit Emman. Sà *in aphorism. verbo Ecclesia, n. 13.* Ad argumentum verò, quòd tale homicidium iniuriosum non sit, respondet Soar. *tom. 3. disput. 81. sect. 4. in princip.* iniuriosum esse posse reo, quia licèt supplicio dignus sit, ius tamen habet ne in tali loco talem vim patiatur, deinde esse iniuriosum loco sacro, & ipsi Deo, in cuius honorem Ecclesia specialiter dicata, & consecrata est, iuxta text. *in c. 1. & per totum, hoc tit. lib. 6.* Confirmatur ex resolutione eorum, qui tenent quòd licèt coitus coniugalis de se licitus sit, in Ecclesia tamen extra casum necessitatis censetur illicitus, & Ecclesiam polluit, vt verius, & receptius esse post Nauar. & Henric. comprobant infinitis adductis Sanch. *de Matrim. lib. 9. disput. 15. à n. 7.* Sayr. *d. cap. 16. à num. 19.* Soar. *d. sect. 4. vers. tertiò violatur.*

His etiam casibus annumerandum putat Abb. *in præsenti, n. 2. in fine,* homicidium, seu martyrium alicuius Sancti, si à tyranno, vel hæreticis in Ecclesia committatur, cùm enim per Sancti mortem, seu martyrium Ecclesia consecretur, *cap. quamvis 22. dist. cap. fundamenta, vers. isti sunt,* ibi, *ipsam glorioso cruore martyrij Christo Domino consecrarunt, de elect. lib. 6.* non potest dici Ecclesiam pollui, seu fœdari, sed magis illustrari. Verùm contrariam sententiam tenuit gloss. *verbo sanguinis, ad fin. in c. 1. hoc tit. lib. 6.* quam sequuntur constantissime scribentes communiter, Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 2. c. 48. n. 14.* Sayr. *d. c. 16. n. 14. vers. item citatis locis,* adducentes rationem efficacem, quia quò sanctior est, qui occiditur in Ecclesia, eò grauior eidem Ecclesiæ infertur iniuria, & licèt ex effusi sanguinis passione Ecclesia consecrata maneat, ex actione tamen effundentis sanguinem, hoc est, accidentis, iniuriosum est, & sacrilegum homicidium, iuxta illud: Actio displicuit, passio grata fuit. 5

In gloss. *Reconciliari,* ibi, *si dubitatur an sit consecrata.* 6
Notatur ad hoc, quòd Ecclesia consecranda est, quando nescitur, ambigiturve sit consecrata nécne, nec appareat vllum consecrationis indicium, siue argumentum, vt per Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 18. c. 26. q. 12. & p. 2. lib. 9. c. 4. q. 5.* Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p. 1. c. 5. n. 4. vers. secundò,* in dubio enim non præsumitur consecrata Ecclesia etiam per diuturnitatem temporis *cap. Ecclesiæ, cap. solemnitates, de consecr. dist. inst. 1.* Mascard. *de probat. concl. 415. & 582.* vbi *in fin.* distinguit inter Cathedrales Ecclesias, quæ præsumuntur consecratæ, & inferiores, quæ tales non præsumuntur, refert Ioan. Bapt. Costa *remed. subsid. remed. 116. num. 8.* Cæterùm dignoscitur Ecclesia consecrata, vel ex scriptura, seu instrumento donationis, vel ex antiquis libris Ecclesiæ, veluti columna, ex saxo, aut tabula marmorea vel ex crucibus rubeis pictis ad parietes Ecclesiæ, vt animaduertit Costa *remed. 116. n. 7.* vel ex dicto testis, etiamsi vnus sit, vt resoluunt Doctores per me citati in collect. *in cap. in omni negotio, n. 25. de testib.*

Cap.

CAP. Cùm sis. V.

1 Altaria plura, complurésque Episcopi possunt in vna Ecclesia, & vna Missa consecrari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 415.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 531.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 1. sub tit. de vsu, & actione pallij, cap. vnic.*

2 *Et plures Episcopos,* &c.] De consecratione Episcoporum, latè dixi *de offic. & potest. Episcop. p. 1. tit. 1. c. 5.* & aliqua obseruanda cùm plures simul Episcopi consecrantur, ponit Castald. *in praxi cæremon. lib. 1. sect. 10. c. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia minimè execrata censetur quando corruit tectum integris, & illæsis remanentibus parietibus,* & n. 2.

3 *Ecclesia consecratione non indiget, quando parietes non simul, & in totum, sed paulatim, seu per partes destruuntur, & successiuè reparantur.*

4 *Ecclesiæ totum ædificium quando, siue casu fortuito, siue consultò destruitur, & corruit in totum quoad tectum, & parietes, tunc minimè retinet antiquam consecrationem, etsi eo animo destruatur, vt iterum ex eadem materia reædificetur.*

CAP. Lineis. VI.

1 Ecclesia & Altare non debent denuò consecrari, si corruat totum tectum, & parietes sint illæsi, & tabula, vel mensa Altaris non sit mota, nec enormiter læsa, licèt in sua extremitate sit modicùm fracta. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anan. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 393.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 513.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 14. cap. vnic.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Syln. 2. q. 4. & Tabien. 2. §. 1. Durand. *in rationali Diuinorum lib. 2. c. 6. n. 31.* Soar. *tom. 3. q. 83. disp. 81. art. 3. dist. 1.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 1c. c. 26. q. 12.* Ratio est, quia Ecclesiæ consecratio habet tantum respectum ad Ecclesiam ipsam, quatenus ex lapidibus compaginatur, & construitur, & ita potius respicit parietum formam, quàm vniuersi ædificij, per consecrationem namque constituitur in statu diuinæ domus quam non aliter repræsentat, nisi iuxta lapidum dispositionem, iuxta illud, quod in illius dedicatione decantat Ecclesia: *Quæ construitur in Cœlis viuis ex lapidibus,* & iterum ibi, *expositi lapides suis coaptantur locis,* & inde est, quòd solemnitas consecrationis tantùm parietibus, & lapidibus adhibetur. Fit etiam, vt si parietes ipsi igne decrustentur intus, & exteriùs, Ecclesia ex eo execrata censeatur, vt notat gloss. *verbo exusta in cap. Ecclesiis,* per text. *ibi, de consecrat. dist. 1.* præter alios Durand. *d. loco,* facit text. *in l. domum, ff. de contrah. empt.*

3 Illo verò casu Ecclesia consecratione non indiget, quando parietes non simul, & in totum, sed paulatim, seu per partes destruuntur, & successiuè reparantur, tunc enim pars habita per modum accessorij etiam consecrata habebitur, vnde etiam si cursu temporis vniuersa materia, quæ antea erat modò non extet, sed noua in totum superueniat, adhuc non erit Ecclesia iterum consecranda, sed ad summum aquæ tantum benedictæ aspersione exorcizanda, de quo est text. *in c. de fabrica, vers. & ideo, iuncta gl. verbo innouata, de consecr. dist. 1. glos. verbo parietibus in præsenti, & in c. proposuisti, verbo reconciliari,* & hæc resolutio est de mente Doctorum omnium in illis iuribus, vt notarunt scribentes *in c. 3. & in c. sicut, de Iudæis.* Ratio huius resolutionis duplex assignari potest. Prima est, quia dum Ecclesia paulatim, & successiuè reficitur, magis dignum attrahit ad se minus dignum, arg. text. *in l. qui Religiosi, ff. de rei vendic. & quod in dubijs, hoc tit. & c. vnic. eod. tit. lib. 6.* Secunda ratio est quia licèt ex noua materia paulatim à primis fundamentis reficiatur, non ideo desinit esse eadem Ecclesia, arg. text. *in l. quod in rerum natura, ff. de leg. 1. & l. proponebatur, ff. de iud. & l. grege, ff. de leg. 4.* quibus iuribus constat à simili quòd populus, seu communitas licèt cursu temporis amittat personas illas, quas habebat tempore, quo actus nomine eiusdem communitatis fuit celebratus, & nouæ personæ superueniant, non ideo minus desinit esse eadem communitas, ac proinde actus, & obligatio semel contracta nomine populi, & communitatis dicitur perdurare: vnde fit, vt votum, seu iuramentum nomine communitatis emissum obliget successores, quia communitas ex mutatione personarum non mutatur, imò eadem semper reputatur, iunctis in hoc traditis per Bald. *in d. l. proponebatur,* Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib. 4. c. 5.* Auil. *ad cap. Prætorum, c. 19. in verbo priuilegiis, n. 3.*

Quando verò totum Ecclesiæ ædificium, siue casu fortuito, siue consultò destruitur, & corruit in totum quoad tectum, & parietes, tunc minimè retinet antiquam consecrationem, quæ ideo de nouo illi est adhibenda, de quo est gloss. *verbo innouata, & in c de fabrica, de consecr. dist.* quatenus distinguit inter eum casum, quando insimul, & in totum destructa est Ecclesia, & quando per partes reficitur à primis fundamentis, similis gloss. *in c. proposuisti, sup hoc tit.* & in domo priuata quoties prædicto modo destruitur, scilicet insimul, & in totum, quod non censeatur eadem domus, nec duret obligatio respectu illius, quamvis de nouo reficiatur, est text. *in l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verb. oblig. & in l. qui res, § aliam, ff. de solut.* opt. text. *in c. Iudæi, & in c. sicut Iudæi, de Iudæis,* iunctis vtrobique glossis, & Doctoribus, quatenus concedunt prædictis Iudæis veteres Synagogas reficere non verò nouas reædificare, & ædificium sic reædificatum non dicitur vetus, quod antea erat, sed de nouo constructum; facit etiam quia Ecclesia destructa minimè gaudet priuilegiis concessis Ecclesiis, vt per Tiraq. & Sanch. quos citaui *ad c. Abbate 25. n. 11. infr. de verborum signif. pag. 489.* quibus adde Curt. *conf. 26.* Albert. Brun. *in tract. de interitu, & perempt. concl. 5. per tot.* Bellon. *conf. 1. n. 7.* Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordin. in exẽptos, p. 3. q. 19. per tot.* ad plura inferentes: per quæ iura relata ita post Archid. & Card. *in d. c. de fabrica,* & alios *in d. c. proposuisti,* tenent Syluest. *verbo cõsecratio 2. q. 4.* Tabien. *eod. verbo, 2. §. 1.* Armil. §. 2. Durand *d. n. 11.* Nau. *in man. c. 27. n. 253.* Henriq. *in sum. lib. 9. de Missa, c. 27. §. 5. in fin.* Quæ quidem resolutio ampliatur, vt procedat etiam quando Ecclesia insimul, & in totum destruitur eo animo, vt iterum ex eadem materia reædificetur, adhuc enim si parietes corruant in totum, vel pro maiori parte, erit Ecclesia execrata censenda, & nouiter consecranda, provt sentiunt præcitati Doctores, ad quod est text. opt. *in d. §. sacram, in fine,* vbi quando domus funditus, & simul destruitur, licèt eo animo

animo, vt iterum reficiatur, non censetur postea reædificata eadem, sed diuersa domus, & ideo expirat obligatio respectu eiusdem, provt *ibi* notarunt scribentes omnes, & *in d.l qui res, §.aliam, ff.de solut.* Sed obstant quòd si nauis destruatur eo animo, vt ex eisdem tabulis, & ex eadem materia iterum reficiatur, censetur esse eadem nauis,& durat obligatio respectu eiusdem, provt habetur *in d.§.sacram,& in d.§.aliam,* vnde videbatur similiter dicendum in domo eodem animo destructa,& per consequens in Ecclesia materiali, maximè naui æquiparatur,ex text.*in c.non turbatur,24.q.1.& in c.ante omnia 40.dist.* Verùm satisfit si ex mente Bart.Paul. Alex.& Ias.*ibid.* respondeatur peculiariter,& vtilitatis causa introductum fuisse in naui, & cùm sit res mobilis eius naturæ, vt hinc inde amoueri soleat, ita participet ex animo,vt minimè extinguatur obligatio respectu eiusdem, si nouæ refectionis animo destruatur, & ex eadem materia reficiatur, quasi potens sit animus hoc operari, quæ ratio cessat respectu domus cùm sit res immobilis, arg. text.*in l.ius singulare, ff.de legib.*

SVMMARIVM.

1 *Cœmeterium polluitur si excommunicatus in eo sepeliatur*, & n.2.
3 *Cœmeterio polluto ob sepulturam excommunicati, non ideo polluitur Ecclesia, bene tamen è conuerso si cœmeterium Ecclesiæ sit contiguum.*
4 *Cœmeterium, seu Ecclesia, an censeatur polluta quando per Episcopum excommunicatum consecratur, remissiuè.*
5 *Excommunicati, qui cum signis pœnitentiæ decesserunt, & absolutionem dum viuerent petierunt, sed morte præuenti absoluti non sunt, an Ecclesiastica sepultura priuentur, remissiuè.*
6 *Cœmeterium debet esse ab Episcopo benedictum.*

Cap. Consuluisti. VII.

1 Excommunicatorum corpora si sepeliantur in cœmeterio, illud polluitur, & est reconciliandum aspersione aquæ solemniter benedictæ, vt fit in dedicatione Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect.Zabar.Ioan.Andr. Anan.Host. Butr.Henric. Anch.Panorm.Viu.*in ration.lib.3.iuris Pontif.pag.416.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 531.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Ant. Aug.*collect.4. Decret.lib.3.sub tit.de celebr.Diuin.offic.c.1.*

2 Hanc eandem conclus.ex hoc text. desumunt Host. *in summ. sub hoc tit.n.7.* Nauar *in man.c.27.n.257.ad finem,* Henriq.*in sum.lib.9.c.27.§.5 & lib.13.c.51.§.3.* & post Palud.Syluest.& alios Sayr.*de censur.lib.2.c.4. n.11.& lib.5.c.16. n.22.* & post eum Auil. *eod. tract. p.5.disp.7.dub.1.vers.tertius casus*, Soar.*tom.3.disp.81. sect.4.vers.quartò, & de Relig.tom.1.tract.2. lib.3.c.2. à n.3.* Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit. lib.32.n.17.* Azor.*instit.moral.p.1.lib.10.c.26.q.13. vers. tertiò, & p.2.lib.9.c.5.q.1.vers.quartò.* Ant.Ricc.*de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib.4.c.90.à n.19.* Fr.Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.2. q 39. art.5. concl.1.vers.tertius casus*, Vgolin.*de potest. Episc.c.29. §.4.* & alios per me citatos *de offic.& potest.Episc. p.2.*
3 *alleg.28.n.52.* qui omnes rectè notant si in cœmeterio excommunicatus sepeliatur, non ideo eo polluto pollui Ecclesiam, licèt è conuerso polluta Ecclesia cœmeterium pollui, si eidem sit contiguum, vt formaliter in vtroque membro decidit text. *in cap. vnic. hoc tit. lib.6.* & constat ex relatis per Henriq. *d. §.5.* Sayr. *d. c.16.n.28.* Cened. *ad Sextum collect.11. n.7.* rationem reddit idem text. quia accessorium naturam sequitur principalis, non è contra principale suum sequitur accessorium, nec minus dignum trahit ad se magis dignum, iuxta reg.*cap. quod in dubiis, supr. hoc tit. cum similibus.*

Vtrùm autem similiter cœmeterium, seu Ecclesia polluta censeatur quando per Episcopum excommunicatum consecratur, vide Fr. Emman. *in summa, tom.1.c.153.n.2. concl.2.* Soar.*dict. sect.4. vers. quartò violatur Ecclesia*, vbi negatiuam sequuntur opinionem. 4

Vtrùm verò excommunicati, qui cum signis pœnitentiæ decesserunt, & absolutionem dum viuerent petierunt, sed morte præuenti absoluti non sunt, Ecclesiastica priuentur sepultura, dixi ad *cap. ad hac 5, n.12.de priuileg. pag.352.* vbi *n.6.* plura de etymologia verbi *cœmeterium*, *& n.8.* vtrùm si cœmeterium auctum sit sine Episcopi auctoritate, in ea parte aucta possit excommunicatus sepeliri. 5

In gloss.*Cœmeteria,ibi,& cœmeterium cum sit consecratum.* Ergo non sufficit quòd in eo sepeliantur corpora mortuorum ad hoc vt dicatur locus sacer, & religiosus, sed requiritur, vt sit ab Episcopo benedictum, *Clem.1.* vbi gloss.*verbo cœmeteriis, de sepult.* & *ibid.* Anchar.*num.* 4. Vitalin. *sub num.* 14. Innoc. *in cap. abolendæ, n.2.in fine, de sepult.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 26.n.4.* At vero quando à multo tempore citra in aliquo loco cadauera sepeliuntur cum permissione, ac etiam acquiescentia Episcopi, & ab omnibus communiter prò cœmeterio diu fuerit reputatus, debet præsumi quod locus fuerit destinatus ad sepulturam mortuorum, & insimul ab Episcopo benedictus, licèt verè, & realiter benedictione careret, vt notant Card.Zabar *in d. Clem.1. n.10. in fine, & n.11.circa med.vers.& hoc verius, de sepultur.* quem sequuta est Rota *in Cæsaraugustana dedicationis 28. Februarij 1625.* coram bonæ memoriæ Patriarcha Manzanedo. 6

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiam faciens consecrari, tenetur eam dotare,* & n.2.
3 *Ecclesiam nullus debet dedicare, seu consecrare nisi fuerit antea eidem Ecclesiæ assignata dos competens.*
4 *Ecclesiæ dos ante constructionem constitui debet.*

Cap. Cùm sicut. VIII.

Honor. III.

Ecclesia non est consecranda nisi priùs ei fuerit promissum de dote, & qui illam facit consecrare, tenetur eam dotare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect. Zabar. Ioan.Andr. Butr.Host. Anchar. Henric.Panorm.Viuian. *in rationali lib.3. iuris Pontif. pag.416.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 531.* remissiuè Ximen.*in concord. p.1.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Lambertin.*de iurepatron.lib.1. p.2.q.5.art.10.* Iulian.Viu.*in praxi iurispatron. part.1. lib.2.c.4.num.25.* quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episcop. part.3. alleg.70. n.29.* Nullus enim debet dedicare, seu consecrare Ecclesiam aliquam, nisi fuerit antea eidem Ecclesiæ assignata dos competens, *c.nemo, de consecrat. dist.1.* vbi 2

vbi *gloss. penult.* & Archid. *n.* 4. ac Turrecrem. *q.* 6. Abb. *in c.* 1. *n.* 1. *de censib.* Rot. *decis.* 141. *n.* 5. *p.* 2. *diuers.* Bald. *cons.* 132. *vol.* 3. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de Clerico debitore*, §. 14. *n.* 2. Quæ autem dos debeatur Ecclesiæ, & quando tradi debeat, vide Lambertin. *d. q.* 5. Duen. *reg.* 225. Roch. *de iurepatr. verbo construxi, q.* 2. *n.* 4. *cum seqq.* & *verbo dotauit, q.* 5. Iul. Viu *d. c.* 4. *per totum*, & alios plures quos citaui *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 27. *n.* 3. latè Bellet. *d.* §. 5. *per totum.*

4 In gloss. *Consecranda*, ibi, *nec etiam fundanda nisi prius competens dos fuerit ei assignata.* Notatur ad hoc, quòd ante constructionem Ecclesiæ dos constitui debet, Viuian. *d. c.* 4. *n.* 23. vbi cum Abb. *hic n.* 3. & 4. resoluit constructorem Ecclesiæ, quæ sine dote fuit ædificata, posse ad eam dotandam directè compelli officio iudicis Ecclesiastici, additque patronū cogi posse pro dote, & eius supplemento si sit fundata, & consecrata, non tamen dotata, qui tamen si non soluendo sit, sed tempore consecrationis fuit cautè prouisum per instrumentum, tunc is tenetur, cuius culpa non fuit dos exacta; si autem non fuit cautè prouisum, tunc tenetur consecrator, dummodo id fiat sine enormi læsione Ecclesiæ, & fiat de bonis patrimonialibus consecratoris, vel de fructibus Ecclesiæ ipsius, de quo latè Lambertin. *d. quæst.* 5. *art.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia polluta per Sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiamsi aqua fuerit per Episcopum benedicta.*

2 *Ecclesiæ violatæ reconciliatio, si sit consecrata per Episcopum, facienda est per aquam cum vino, & cinere benedictam, per simplices autem Sacerdotes reconciliari non potest, etiamsi in contrarium sit consuetudo.*

3 *Aquæ benedictæ quot sint genera, & de eius virtutibus, & antiquo vsu in Ecclesia contra dæmones, remissiuè.*

Cap. Aqua IX.

Gregor. IX.

1 Ecclesiam pollutam non potest simplex Sacerdos etiam de mandato Episcopi reconciliare cum aqua per Episcopum benedicta, sed debet ipsemet Episcopus, quia licèt possit committere, quæ sunt iurisdictionis, non potest ea, quæ sunt Ordinis, & consuetudo contraria est corruptela. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Ioan Andr. Butr. Hostiens. Henric. Anchar. Panormit. Cened. *collect.* 135. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontificy, pag.* 417. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 532. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant. p.* 1. & 2.

2 Collige ex text. Ecclesiæ violatæ reconciliationem (si sit consecrata) per Episcopum faciendam esse per aquam cum vino, & cinere benedictam, per simplices autem Sacerdotes reconciliari non posse, etiamsi in contrarium sit consuetudo, vt per Fusch. *de visitat. lib.* 2. *c.* 25. *n.* 12. & 13. Sot. *in* 4. *dist.* 13. *q.* 2. *art.* 3. *vers. quod si fuerit consecrata*, Læl. de Zanch. *de priuil. Eccles. priuil.* 4. *ex n.* 2. Cened. *d. collect.* 135. *n.* 1. Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 2. *q.* 38. *art.* 8. *concl.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 9. *c.* 5. *q.* 5. Vgolin. *de potest. Episcop. c.* 29. §. 8. *n.* 1. & alios plures, quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 28. *n.* 55. & infrà *ad c. vlt. n.* 2. *hoc tit.*

Reconciliatio Ecclesiæ voluntariè, illicitè, iniuriosè, & publicè pollutæ per magnam effusionem sanguinis, aut seminis humani, debet fieri expensis illius, qui eam violauit, si est soluendo, alioqui si Ecclesia esset cùrata, & violator esset pauperculus, reiiceretur onus in Parochum, quatenus eius redditus essent idonei ferendo, nisi oppositum iuberet consuetudo, aut statutum. At vbi Parochus, & ipse pauper esset, tunc sumptibus Parochianorum, & post eos in subsidium, scilicet in defectum omnium debet Episcopus suis expensis Ecclesiam reconciliare, *c. Ecclesiis* 68. *dist.* & *c. Ecclesiis, de consecrat. dist.* 1. Nauar. *man. c.* 27. *n.* 256. *cum seq.* Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 1. *c.* 5. *n.* 18. vbi eadem vtitur distinctione quando ignoraretur auctor pollutionis, refert & sequitur Ioan. Bapt. Cost. *de remed. subsid. remed.* 116. *n.* 1. vbi *n.* 3. resoluit quòd si Ecclesia polluta esset Regularis sine cura animarum, atque ignoraretur quis violauerit Ecclesiam, vel etiam sciretur, sed is non esset soluendo, tunc nec populus, nec Episcopus teneretur.

De aquæ benedictæ quatuor generibus, & eius Effectibus, antiquoque vsu in Ecclesia contra dæmones, vide latè Marsil. Columm. Archiepiscopum Salernitanum *in speciali tract. de aqua benedicta.* Valfrid. Strabo *de rebus Eccles. c.* 29. & 30. Raban. Maur. *in instit. Cleric. lib.* 2. *c.* 55. Turrecrem. *in speciali tract. de aqua benedicta*, Benzon. *de Iubilæo, c.* 7. *à fol.* 431. *vsque ad* 434. Theod. *lib.* 6. *histor. tripart. c.* 33. Guillelm. Durand. *in rationali diuinorum, lib.* 4. *c.* 4. *n.* 10. Paul. Fusch. *de visit. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 3. *cum seqq.* Stephan. Durant. *de ritibus Ecclesiæ, lib.* 1. *c.* 21. *n.* 2. Fr. Hieron. Roman. *de Republ. Christiana, lib.* 4. *c.* 22. Henriq. *in summ. lib.* 4. *c.* 15. §. 8. *lit. E*, Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 4. *c.* 10. *q.* 4. & *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 15. *per totum*, Card. Cæsar. Baron. *annalium Ecclesiæ, tom.* 2. *anno Christi* 132. *pag. mihi* 62. Martin. Delr. *disquisit. magic. lib.* 2. *c.* 2. *sect.* 2. *quæst.* 3. *pag. mihi* 523. Galganet. *de iure publico, lib.* 2. *c.* 65. Emman. do Valle *de incantation. & ensalmis, sect.* 2. *c.* 11. *num.* 6. & 27. & *c.* 13. *num.* 8. me citato *in hoc loco*, Lauor. *variar. lucubrat. tit.* 2. *c.* 3. *ex n.* 65. Et de multis miraculis per aquæ benedictæ virtutem, vide Henriq. *d. lit. E.* Cardin. Baron. *tom.* 3. *anno Christi* 307. *pag.* 284. & *tom.* 7. *anno Christi* 537. *pag.* 271. Et de vsu aquæ apud Hebræos, & Gentiles ad expiationem, & ablutionem, vide Ioan. Pined. *super Iob. p.* 1. *c.* 9. *pag.* 369. Et quod aqua benedicta dæmones fugat, Theodor. *lib.* 5. *histor. Eccles. c.* 21. Gretser. *de Cruce, lib.* 4. *c.* 36. Torreblan. *lib.* 2. *de magia, cap. vltim. ex num.* 35. idque cacodæmones Indiis confessos narrat Francisc. Gomera *in histor. Mexicana cap.* 235. 3

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia etiam non consecrata si polluitur reconcilianda est.*

2 *Ecclesia etiam non consecrata, sed tantummodo benedicta, reconciliari potest per quemcunque simplicem Sacerdotem, & hoc per aspersionem aquæ lustralis, etiam ab Episcopo non benedictæ.*

3 *Ecclesia polluitur per sanguinis effusionem.*

4 *Ecclesia polluitur propter voluntariam humani seminis effusionem intra Ecclesiam contingentem.*

5 *Ecclesia vt polluta maneat non requiritur quòd sit consecrata, sed sufficit quòd sit specialiter benedicta.*

6 *Loci sacri nomine intelligitur non solùm Ecclesia, aut cœmeterium consecratum, sed etiam locus ad eam, vel alia diuina Officia destinatus.*

Cap. Si Ecclesia. X. & vlt.

1 Ecclesia non consecrata si polluatur effusione sanguinis, vel seminis, statim est lauanda aqua exorcizata ne suspendantur organa diuinæ laudis,& quàm citius fieri potest, est consecranda. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 417. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 532. remissiuè Ximen. *in concordant. part.* 1.

2 Collige ex text. quòd si Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantummodo benedicta, reconciliari potest per quemcunque simplicem Sacerdotem, & hoc per aspersionem aquæ lustralis, vt per Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 151. Tolet. *in summ. lib.* 5. *c.* 8. *n.* 15. Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 48 *n.* 10. Paul. Fusch. *de visit. lib.* 1. *c.* 15. *n.* 16. Cened. *ad Decret. collect.* 155. Henriq. *in summ. lib* 9. *de Missa, c.* 27. *§.* 6. *& lib.* 13. *c.* 15. *§.* 5. Sayr. *de censur. lib.* 5. *c.* 16. *n.* 31. Mar. Alter. *de censuris, tom.* 2. *disp.* 3. *c.* 4. *versic. quod si*, Vgolin. *de officio Episcopi, c.* 29. *§.* 8. *n.* 3. Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 39. *art.* 8. *concl.* 1. Auil. *de censuris, p.* 5. *disp.* 7. *dub.* 4. cum quo aduerte non esse necessarium quòd aqua sit per Episcopum benedicta, vt Ecclesia non consecrata reconcilietur, licèt hoc requirat Toletus, conuincitur enim ex verbis huius text. ibi, *aqua protinus exorcizata lauetur*, quod non liceret si Episcopi licentia, benedictio, aut auctoritas esset expectanda, vt exorcismus aquæ per Episcopum esset faciendus, refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 28. *n.* 57.

Quæ autem Ecclesiæ præsumantur consecratæ, vt eas, si fuerint pollutæ, teneatur Episcopus reconciliare? vide Syluest. *in summ. verbo consecratio, il.* 2. *n.* 3. Lambertin. *de iurepatron. lib.* 1. *p.* 1. *in* 8. *art.* 2. *quæst. princ. n.* 10. *vers. an autem qualibet*, Selu. *de benef. p.* 1. *q.* 6. *n.* 28 Mascard. *de probat. concl.* 582.

3 *Aut sanguinis effusione*, &c.] Notatur ad hoc, quòd per sanguinis effusionem Ecclesia polluitur, de quo plures citaui Doctores *ad cap. tuarum* 11. *n.* 2. *de priuil. pag.* 363. vbi *num. seqq.* adduxi multa requisita quæ desiderantur, vt hæc procedat resolutio dixi etiam *alleg.* 28. *n.* 30. *cum seqq.*

4 *Semine.*] Notatur ad hoc, quòd propter voluntariam humani seminis effusionem intra Ecclesiam contingentem illa polluitur, vt Doctores, quos citaui *de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 28. *n.* 42. vbi multipliciter declaraui *num. seq.*

5 In gloss. *Non consecrata*, ibi, *& ita Ecclesia non consecrata gaudet eodem priuilegio*, &c. Notatur ad hoc quòd vt Ecclesia polluta maneat, non requiritur quòd sit consecrata, sed sufficit quod sit specialiter benedicta, vt diuina fiant Officia, ita docent citati ad *d. c.*

6 *tuarum, n.* 10. Nomine enim loci sacri intelligitur non solùm Ecclesia, aut cœmeterium consecratum, sed etiam locus ad eam, vel alia Officia diuina destinatus, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *n.* 16. *vers. secundo.* Vide quæ dixi *d. alleg.* 28. *n.* 22.

De Celebratione Missarum, Sacramento Eucharistiæ, & aliis diuinis Officiis.

Tit. XLI.

Svper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panormit. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol.* 115. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 175. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 147. Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. pag.* 498. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthagena *in exposit. tit. iuris Canon.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 297. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.* 1

De Missæ sacrificio vide Mich. Timoth. Ioan. Baptistam Scortia, Anton. Honcala, & Martin. de Frias *in suis tract. de hac re editis*, Conc. Trid. *sess.* 22. *in decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ*, Repert. Inquisit. *verbo Missa.* Caiet *in opusculo de sacrificio Missæ contra Lutherum*, Sebast. Medic. *in sum. omnium hæresum, verbo Missa*, Barth. Humad. *l.* 58. *gloss.* 1. *tit.* 4. *p.* 1. Alphons. de Castro *lib.* 10. *aduersus hæreses, verbo Missa*, citatos à Cened *ad Decret. collect.* 44. *n.* 1. Card. Bellarm. *in suis controuers. Cathol. vbi de Missa*, Couar. *lib.* 4. *var. c.* 22. Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo Missa*, Iodoc. Cocc. *tom.* 2. *thesauri Cathol. lib.* 6. *art.* 4. Gabr. Vasq. *in* 3. *p. D. Thom. tom.* 3. *q.* 83. *disp.* 220. Henriq. *in summ. lib.* 9. *de vero Missæ sacrificio.* Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 242. *de Missa*, Barthol. ab Angelo *in examine Confessorum dialog.* 5. *de Missa*, Chamerot. *de Sacram. vbi de sacrificio Missæ*, Balduin. iun. *super opera controuers. Bellarm. p.* 2. *lib.* 4. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 18. *cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 29. *à n.* 143. Soar. *tom.* 3. *disp.* 72. *sect.* 2. Bonacin. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. vltima.* Luc. Pinel. *in tract. de valore Missæ*, Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 41. *per totam*, Stephan. Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta præc.* 1. Ioan. Cerran. Episcopum Acernen. *in expositione Missæ sacrosanctæ, ac cæremoniarum, quæ in eius celebratione fiunt*, & plures alios quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 24. vbi plura vtilia infero, pluresque dubias quæstiones in hac materia resoluo, videlicet an Missa pro multis celebrata tantùm valeat singulis, ac si pro vno solo celebraretur? & an recipiens plura stipendia pro pluribus Missis celebrandis teneatur absolutè tot Missas celebrare, ita vt secus faciens peccet mortaliter, ac teneatur ad restitutionem? & an denique Sacerdos, qui pingue stipendium pro Missa dicenda recepit, alteri Sacerdoti stipendium minoris valoris pro ea Missa celebranda tribuere, & reliquam partem sibi retinere possit. Super quibus quæst. cum hinc inde multa Doctores tradidissent Sacra Congreg. Conc. Sanctiss. D. N. Vrbani VIII. auctoritate sub die 25. Iunij huius anni 1625. in hæc verba: *Sanctè & piè inter declarationes de celebratione Missarum censuit.* 2

Deinde vbi pro pluribus Missis etiam eiusdem qualitatis celebrandis plura stipendia, quantumcunque incongrua, & exigua siue ab vna, siue à pluribus personis collata fuerunt, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, 3

libus, Societatibus, Monasteriis, Conuentibus, Domibus, ac locis piis quibuscunque tam Sæcularibus, quàm Regularibus, Sacra Congregatio sub obtestatione diuini Iudicij mandat, ac præcipit, vt absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, itavt alioquin ij, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant, quinimò grauiter peccent, & ad restitutionem teneantur.

4 Id verò, vt deinceps obseruetur exactiùs, Sacra Congregatio eadem auctoritate reuocat priuilegia, & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis piis tam Sæcularibus, quam Regularibus cuiuscunque Ordinis, Congregationis & Instituti, quamcunque ob causam concessa, quibus indulgetur vt certarum Missarum, vel Anniuersariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

5 Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia remouere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri parte eiusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat, &c.

6 De Venerabili Eucharistiæ Sacramento, vide Concil. Trid. *sess.* 13. Angl. *in floribus Theolog. vbi de Eucharistia*, Card. Bellarm. *in suis controuers. lib. 2. de Eucharistia*, Henriq. *in sum. lib. 8. de Sanctissima Eucharistia*, Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 2. lib. 1. c. 6.* Barthol. ab Angel. *in examine Confessorum dial.* 4. Gabr. Vasq. *in 3. part. D. Thom. tom. 3. q. 73. disp. 177. cum seqq.* Petr. de Ledesma *in sum. p. 1. tract. del excellentissimo Sacramento del Altar, que se llama Eucharistia.* Ægid. de Coninch. *de Sacram. tom. 1. q. 73.* Bonaciu. *d. disp. 5. q. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Presbyter tenetur horis debitis dicere horas Canonicas, permittitur tamen sibi ex causa dicere eas vsque ad vesperas inclusiuè.*
2 *Doctores referuntur de horis Canonicis tractantes.*
3 *Tempus recitandi diuinum Officium incipit à media nocte antecedentis diei, & perseuerat vsque ad mediam noctem sequentis diei inclusiuè.*
4 *Matutinum simul cum Laudibus recitari potest in Vesperis antecedentis diei post tempus Completorij, etiam non expectato Solis occasu.*
5 *Matutinum sine Laudibus recitari potest.*
6 *Nocturna Matutini concurrente iusta causa per spatium trium horarum separatim recitari possunt.*
7 *Officium diuinum ad euitandum peccatum mortale in priuato sufficit quòd recitetur eo internallo, quod est inter medium noctis præcedentis, & sequentis.*
8 *Horæ canonicæ recitandæ sunt iuxta ordinem ab Ecclesia præscriptum, quem si quis non seruauerit, minimè peccabit mortaliter, nec etiam venialiter si faciat ex iusta causa.*
9 *Officium vnius diei commutans in officium alterius peccat mortaliter.*
10 *Clerici adstricti ad horas Canonicas recitandas iuxta Breuiarium Romanum non possunt alio vti.*
11 *Clericus negotiis implicatus statim manè omne pensum horarum vsque ad vesperam soluere potest.*
12 *Horæ canonicæ sunt septem.*
13 *Horas omnes Canonicas omittens vno die vnum tantum committit peccatum.*
14 *Agricultura Clericis, & Religiosis non prohibetur.*
15 *Clerici, quibus non suppetit ex Sacerdotio, possunt honesto artificiolo victum quærere.*
16 *Horæ canonicæ cur humano, Ecclesiasticóque iure in septem distinctæ fuerint, remissiuè.*
17 *Septenarius numerus perfectissimus; & maxima habetur in consideratione.*

Cap. Presbyter. I.

Ex Concil. Agathen.

Presbyter dicto Matutini officio debet dicere horas, & Vesperas horis competentibus, & manè dictis horis visitare infirmos, mox si vult, exeat ad opus naturale ieiunus, vt deinde possit succurrere hospitibus infirmis, defunctis, &c. vsque ad statutam horam pro qualitate temporis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iur. Pontif. pag.* 419. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 534. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* referunt Burchard. *lib. 2. Decretal. cap. 104. & 105.* Iuo *p. 6. cap. 181. & 182.* & Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. de suffragiis, c. 2.* 1

De horis Canonicis, de quibus agitur *in præsenti*, vide Tabien. Rosel. Angel. Syluest. Armil. Caiet. & alios Summistas *verbo hora*, Nauar. *de oratione, & horis Canon.* Alban. de Ferrariis, & Nicol. Ploue, Carol. Macignum, & nouissimè multos de more referentem Martin. Bonacin. de horis Canon. Marcel. Francolin. *in tract. de tempore horarum Canon.* Sot. *de instit. lib. 10. q. 5.* Medin. *in C. de oratione*, Sandoual. *de officio Canon.* Card. Bellarm. *in suis controuers. tom. 3. vltim. controuers. tertia, lib. 1. c. 10.* Iacob. de Graff. *in decis. aureis, p. 1. lib. 2. c. 50. cum seqq.* Veg. *in summ. p. 1. c. 28.* Fr. Emman. etiam *in sum. tom. 1. à c. 140.* Valent. *tom. 3. disp. 6. q. 2. punct. 10.* Petr. de Ledesma *in summ. p. 2. tract. 9. c. 4.* Prax. Episcop. *p. 1. verbo Hora*, Soar. *de Relig. tom. 2. tract. 4. lib. 4.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 10. c. 1. cum seqq.* Carol. de Grassis *de effectibus Cleric. effectu 17.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 37. n. 41. cum seqq* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 18. c. 11. & lib. 30. tract. 3. à n. 32.* Vgolin. *de officio Episcopi, c. 3. §. 1.* Monet. *de distribut. quotid. p. 2. q. 3.* Carril. *in itinerario ordinandorum, sect. 6.* Fr. Raphaël. de la Torre *de Relig. tom. 1. tit. de horis Can.* Alphons. de Torres *de iustit. Sacerd. p. 1. c. 6.* Cantar. *in decem præcepta Decalogi, lib. 1. c. 16. & 17.* Nicol. Garc. *de benef. p. 3. c. 1.* Vincent. Filliuc. *tom. 2. tract. 23. c. 7.* Ioan. Malder. *de virtutib. tract. 10. c. 2.* Vasq. *in opusculo de benef. c. 4.* Paul. Squid. *de obligat. Clericorum, p. 1.* nouissimè Illustr. D. meum Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visum *in comment. ad c. 1. & 2. dist. 91.* 2

Matutinali officio expleto. Quo autem tempore Matutinum, & Laudes recitari debeant, & possint, tractant Doctores supracitati, dum agunt quo tempore recitandæ sint horæ Canonicæ, & licèt illam veram teneant conclusionem, quod tempus recitandi diuinum officium incipiat à media nocte antecedentis diei, & perseueret vsque ad mediam noctem sequentis inclusiuè, excipiunt tamen ab hac regula Matutinum, resoluentes illud simul cum Laudibus recitari posse vesperis antecedentis diei, id est, post tempus vespertinum, & Completorij, si iusta subsit causa, vt scilicet deuotius oret, vel vt sequenti manè studiis operam dare debeat, vel quia non ita commodè poterit Matutinum recitare, ita S. Thom. *quodl. 5. art. 28.* Soar. *d. lib. 4. c. 27. n. 11.* Less. *d. c. 37. num. 79.* Azor. *d. lib. 10. c. 9. q. 5.* Filliuc. *tom. 2. tract. 23. c. 8. quæsito 10.* Bonacin. *de horis Canon. disp. 1. quæst. 3. puncto 3. n. 10.* Nec est necesse expectari occasum Solis, 3 4

sed post tempus Completorij (quod iuxta communem ferè consuetudinem solet esse circa tertiam, vel quartam horam post meridiem) potest Matutinum persolui, Soar. d. c. 27. num. 14. Filliuc. d. c. 8. q. 10. num. 275. Bonacin. d. punct. 3. num. 16. Gauant. in comment. ad rubr. Missal. tom. 2. sect. 1. c. 5. tit. 6. num. 6. me citato in hoc loco, Diana resol. moral. p. 2. tract. de horis Canon. resol. 39. vbi tamen subdit nolle reticere, Molfes. in summ. Theologia moral. tom. 1. tract. 5. c. 2. num. 59. & Fabr. de sacram. Ordinis dist. 24 q. 1. disp. 1. n. 148. docere post horam vigesimam posse aliquem recitare Matutinum vnà cum laudibus Officij diei crastinæ. Aduertere tamen oportet quòd licèt Matutinum, & laudes vnam horam constituant, ac proinde simul in vesperis antecedentis diei persolui possint, vt citati Doctores resoluunt, non ideo dicendum est Laudes, Matutino persoluto in vesperis diei antecedentis, non posse vsque in sequentem diem differri, quia antiquitus, vt ex hoc text. colligitur, receptum erat, vt prope auroram recitarentur separatim à nocturnis, quare ita docent Nauar. de orat. c. 3. n. 28. & 64. Iacob. de Graff. in aureis decis. p. 2. lib. 3. c. 16. n. 36. Azor. d. lib. 10. c. 8. q. 4. Valer. Reginald. d. lib. 18. n. 164. & 170. Nicol. Garc. d. c. 1. num. 224. Francolin. in tract. de tempore horarum Canon. c. 27. Soar. d. lib. 4. c. 6. n. 9. ad finem, & c. 24. n. 9. Carol. Macign. de horis Canon. c. 48. n. 25. & 30. Bonac. in simili
6 tract. disp. 1. q. 3. punct. 3. num. 11. An autem nocturna Matutini possint separatim recitari, non bene constat inter Doctores, negant Francol. d. c. 27. num. 8. & seq. Macign. d. c. 48. n. 24. Azor. d. c. 8. q. 4. Verùm intra spatium trium horarum separatim recitari posse, præsertim iusta concurrente causa, meo iudicio melius tenet Vincent. Filliuc. d. tract. 23. cap. 6. num. 202. & 208.

7 *Vt horis competentibus.*] Nota in officio publico seruandam esse consuetudinem receptam de tempore recitandi horas Canonicas, in priuato tamen, etsi laudabilius sit, vt singula suis temporibus, & internallis orentur, tamen ad vitandum peccatum mortale sufficit, vt recitentur eo interuallo, quod est inter medium noctis præcedentis, & sequentis, qui enim interea temporis horas recitauerit, siue in initio, siue in medio, siue in fine, satisfacit substantiæ præcepti, vt per Less. de iustit. lib. 2. c. 37. n. 78.

8 *Videlicet Primam, Tertiam, Sextam, &c.*] Horæ igitur Canonicæ recitandæ sunt iuxta ordinem ab Ecclesia præscriptum, videlicet Matutinum, & Laudes deinde Primam, Tertiam, Sextam, & sic deinceps, vt ex hoc text. colligit Bonacin. d. quæst. 3. punct. 4. n. 1. Qui tamen horarum ordinem non seruat, recitando scilicet Primam ante Laudes, vel Vesperum ante Primam, non peccat mortaliter, vt per Less. d. c. 37. num. 80. Bonacin. d. punct. 4. num. 2. resoluens nec peccare venialiter, dummodo faciat ex iusta causa, Vnde infertur eum, qui ab amico vel à superiore inuitatur ad recitandam Primam, cum ipse nondum recitauerit Matutinum, posse cum eo primam recitare, recitando postea Matutinum, habet enim iustam ordinis variandi causam, vt per Azor. d. lib. 10. c. 10. q. 1. Soar. d. lib. 4. c. 24. num. 4. vers. altera mutatio, Filliuc. d. c. 8. q. 8. num. 232. Vasq. in opusculo de benefic. c. 4. §. 1. art. 2. dub. 4. Hinc etiam colligitur eum, qui dum Tertiam recitat, recordatur se non recitasse Primam, vel Matutinum, posse Tertiam prosequi cum intentione recitandi postea Matutinum, vel Primam, idem dicendum in eo, qui ad chorum accedit dum canitur Tertia, sed ipse nondum recitauit Matutinum, & Primam; ita docent Nauar. d. c. 21. n. 59. Fr. Emman. in summ. p. 1. c. 142. num. 4. Less. d. cap. 37. dub. 12. num. 80. Azor. d. lib. 10. cap. 10. q. 1. Molfes. tract. 2. c. 2. num. 34. Paul. Squilas p. 1. dub. 24. num. 47. Carol. Macign. de horis Canon. c. 45. num. 1. & num. 24.

Vtrùm commutantes officium vnius diei in officium alterius peccent mortaliter? Duæ sunt opiniones. Prior tenet peccare solum venialiter, siue mutent in totum, siue in partem, quia adimplent præceptum quoad substantiam, quamvis non adimpleant quoad modum, ita Syluest. verbo hora, q. 12. num. 15. Veg. in summ. part. 1. cap. 117. casu 17. Prax. Episcop. part. 1. verbo hora Canonica, n. 6. Valent. tom. 3. disp. 6. q. 2. punct. 10. §. quid si recitandum, Less. d. lib. 2. c. 37. num. 77. Azor. d. lib. 10. cap. 10. q. 2. Vasq. in opusculo de benefic. cap. 4. dub. 2. Posterior verò, quæ probabilior est, tenet peccare mortaliter, quam tenentur Tabien. verbo hora, q. 10. Nald. in summ. verbo diuinum officium, num. 16. Iacob. de Graff. d. lib. 2. c. 51. num. 10. Nauar. de orat. c. 19. num. 201. Philiarch. p. 1. lib. 1. c. 6. concl. 6. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 141. n. 3. & quæst. Regular. tom. 1. q. 42. art. 8. ad finem, Petr. de Ledesma in summ. p. 2. tract. 9. c. 4. concl. 16. Card. Bellarm. tom. 3. lib. 1. contron. 3. c. 18. Filliuc. d. tract. 23. cap. 8. q. 2. num. 186. & c. 7. q. 3. Molfes. tract. 5. c. 2. num. 50. Nicol. Garc. d. c. 1. num. 150. Valer. Reginald. d. lib. 18. num. 177. Soar. d. lib. 4. c. 11. num. 6. & c. 23. num. 12. & 24. Ad rationem verò primæ sententiæ respondetur mutantem diuinum officium non solum peccare contra modum præcepti, verum etiam contra substantiam, quia mutans officium, quoad eam non adimplet præceptum, cum Ecclesia non solùm præceperit rationem diuini Officij in genere, verùm etiam in particulari. Vnde etiam infertur Clericis ad- 10
strictis ad horas Canonicas recitandas iuxta Breuiarium Romanum, vel habentibus priuilegium vtendi Breuiario non Romano, licitum minimè esse relicto proprio suæ Ecclesiæ, vel Religionis, alio vti, vt docent Nauar. d. c. 19. num. 211. Valent. d. disp. 6. q. 2. punct. 10. Vasq. d. c. 4. dub. 2. art. 1. Bellarm. tom. 4. controuers. lib. 1. de bonis operibus, c. 18. vers. & quamvis, Soar. d. lib. 4. c. 11. num. 4. & c. 23. num. 2. & 9. Filliuc. d. tract. 23. c. 7. q. 1. Azor d. lib. 10. c. 11. q. 2. Valer. Reginald. d. lib. 18 num. 168. Carol. Macign. c. 29. n. 13. Nicol. Garc. d. c. 1. num. 155. Bonacin. d. disp. 1. q. 1. punct. 1. num. 3. vbi n. 5. asserit probabile esse præciso præcepto in contrarium posse aliquem priuatim relicta consuetudine propriæ Ecclesiæ recitare diuinum officium iuxta Breuiarium Romanum, quia illud recitans conformat se Ecclesiæ, quæ est mater omnium Ecclesiarum.

Vesperámque persoluat.] Notatur ad hoc, quòd Cle- 11
ricus negotiis implicatus statim manè omne pensum horarum soluere vsque ad vesperum potest, vt per Azor. in hunc text. intelligentem d. lib. 10. c. 9. q. 4. vbi etiam per verba illa, ibi: *Ita tamen, vt horis competentibus iuxta possibilitatem, aut à scholaribus publicè compleantur*, intelligit concedi Clerico, vt priuatim extra chorum manè horarias preces peroret, & curet insuper, vt publicè in templo à cæteris Clericis minoribus, quos text. huiusmodi scholares appellat, tempestiuè decantentur.

Qui septenarius numerus.] Horæ igitur Canonicæ 12
sunt septem, Matutinum scilicet, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium, ita Sot. de iustit. lib. 10. q. 5. art. 4. Soar. d. lib. 4. c. 6. num. 6. Nicol. Garc. d. c. 1. n. 224. Vincent. Filliuc. tom. 2. tract. 23. c. 3. punct. 8. num. 107. Molfes. tract. 5. c. 1. num. 21. Bonac. de horis Canon. disp. 1. q. 1. punct. 3. num. 3. Quicquid horas Canonicas esse octo à Laudibus Matutinum distinguentes teneant Nauar. de horis Canonicis, cap. 3. num. 27.

*n.*27.post D. Antonin. Francolin. *c.*12.*n.*4. Fr. Emman. *in summ.tom.*1.*c.*140.*n.*1. Carol. Macign. *c.*7.*num.*57. *cum seqq.*

13 Vtrùm autem omittens vno die omnes septem horas, vnum tantùm, aut plura committat peccata? Respondetur vnum tantummodo committere peccatum externum omissionis consummatum, quia omnes septem horæ sunt vna oratio, seu vnum officium cadens sub vno præcepto, licet peccatum tantò sit grauius, quanto plures horæ omittuntur, dummodo tamen omissio diuini Officij per se consideretur absque repetitione, & multiplicatione actuum voluntatis, & absque oppositione ad varias virtutes, ex quibus quis tenetur horas recitare; ita docent Nauar. *de orat.c.*7.*n.*60. Iacob. de Graff. *d.lib.*2.*c.*51.*n.*14. Henriq. *in summ.lib.*5.*c.*5.§.6. Fr. Emman. *d.c.*141.*n.*16. Valent. *tom.*3.*disput.*6.*q.*2.*puncto* 10. *circa* 8. *vers. dixi autem*, Prax. Episco. *d. verbo horæ Canon.* §.10. Flamin. *de resignat.lib.*1.*q.*9.*n.*8. Bellarmin. *d.lib.*1.*de bonis operibus*, *c.*18. Nald. *verbo diuinum Officium*, *n.*10. Azor. *d.lib.*10. *c.*7.*q.*4. Petr. de Ledesma *d. p.*2.*tract.*9.*cap.*4.*concl.*14. *diffic.*1. Vasq. *in opusc.de benefic.cap.*4.§.1.*art.*2.*dub.*5. *n.*71. Molfes. *d.tract.*5.*c.*5.*n.*9. Filliuc. *d. tract.*13.*cap.*2. *q.*11.*n.*248. Nicol. Garc. *d.c.*1.*n.*132. Valer. Reginald. *d. lib.*18.*n.*145.& 156. Soar. *d.lib.*4.*c.*45.*n.*18. Paul. Squil. *de obligat.clericorum.p.*1.*dub.*33.*n* 68. Malder. *d tr.*10. *c.*2.*dub.*3.*vers.at quæres*, Carol Macign. *c.*25.*n.*7. Bonac. *disp.*1.*q.*5.*punct.*1.*n.*8. Portel. *in dub. Regul.verbo horæ Canonicæ*, *n.*5. Diana *resol.moral p.*2.*tract.de horis Canon. resol.* quamuis Tabien. *verbo horæ*, *q.*18. & Less. *d.lib.*2. *c.*37.*dub.*9.*n.*53. & alij teneant tot peccata committi, quot sunt horæ Canonicæ.

14 *Ad opus rurale.*] Ergo agricultura Clericis, & Religiosis non prohibetur, vt per Marant. *de ordine indic.* 15 *p.*4.*dist.*9.*n.*65. *pag.mihi* 147. Quibus enim non suppetit ex Sacerdotio, possunt honesto artificiolo victum quærere. Viuian. *tom.*1 *commun. opinion. lib.*4.*titul.*11. *n.*43.*vers.& Concilium*, *pag.* 565. Nauar *commento* 2.*de Regular.n.*37. sic Apostoli laborabant manibus suis ne quenquam grauarent, Paul. 1. ad Thessal. 2. & 1. ad Corinth.4. & Act.2. *cap.*18.*cap.nunquam*, *de consecr. dist.* 5. Et D Lucas manibus operabatur in pingendo, & D. Antonius in colendo terram, & texendo fiscellas. Quamobrem permissum est Clericis, maximè quibus Ecclesia non sufficit, vt victum, & vestitum quærant, & exerceant opera rusticalia, veluti fiscellas iuncis texere, canistra viminibus plectere, fatrere humum, areolas æquo limite diuidere, in quibus cum olerum iactata fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ aquæ ducantur irriguæ, inserere fructuosas arbores, vel gemmis, vel surculis apum aluearia fabricare, & lina texere pro capiendis piscibus, proprias vineas putare, vel fodere, domos suas reficere, & alia huiusmodi facere, *cap.Presbyter, cap.Clericus victum*, 91.*distinct.* dummodo tamen non impediantur munera, quibus incumbere debent, Steph. Gratian. *discept. forens.c.*57. *n.*27. Non est igitur in Ordinum promotione excludendus, qui arte aliqua fabrili vsus fuit sine iuris infamia, nam D. Paulus Apost. fuit sutor tabernaculorum, B. Ioseph. faber lignarius, Iacobus, & Iudas fuerunt agricolæ, & Alexander carbonarius electus est in Episcopum, vt refert Henriq. *in summ. lib.*14.*c.*5.§.3. *post princ.*

16 *Ergo his temporibus*, &c.] Ex his verbis colligi videtur orationes, & preces humano Ecclesiasticoque iure distinctas fuisse in septem horas Canonicas, & non plures, aut pauciores, atque hac ratione dispositæ, vt contineant Hymnos, Psalmos Antiphonas, & cætera huiusmodi, ita Petr. Gregor. *partit.iuris, lib.*1. *tit.*20.*c.*2. Durant. *de ritibus Ecclesiæ, lib.*3.*c.*2 *num.*34. Card. Bellarmin. *tom.*3.*controu. vlt. generali, lib.*1.*de bonis oper.c.*19.*ad finem*, Azor. *d.lib.*10.*c.*1.*q.*7.& *cap.*1. *q.*13. Vincent. Filliuc. *d.tract.*23.*c.*3.*q.*5.*n.*90.& *cap.*5. *n.*146. Carol. Macign. *cap.*9.*à num.*1. Bonacin. *disput.*1. *quæst.*1.*puncto* 2.*num.*2. qui contrariis benè respondet, quamvis Abb. *in præsenti*, Angel. *verbo horæ*, *q* 6. & Tabien. *eod. verbo, quæst.*15. ac alij Summistæ teneant iure diuino determinatum esse numerum septem horarum.

In gloss. *Septenarius.* Septenarius numerus per se 17 dicitur esse perfectissimus, & maxima habetur in consideratione diuinis, naturalibus, & humanis literis, de quo multa referunt Anton. Mariæ *commun. opinion.lib.*1.*tit.*3.*n.*20. *pag.*7.& *seq.* & Viuian. *tom.*1. etiam *commun. opinion. lib.*1. *tit.*8.*num.*2.*versic.septem*, *pag.*179. latè Petr. Berchar. *in suo diction. p.*3. *verbo septem*, Mexi. *in tract.tassa panis*, *concl.*7.*in princip.* Mendoç. *in lib.*1. *Regum*, *c.*2. *n.*5.*in expositione literæ*, *n.*14. nouissimè Illustriss. D. meus Roder. à Cunha post primam huius text.impress. à me visus, *in comment. ad cap. Diaconi septem* 12.*n.*2.*dist.*93. Nam Deus post creationem mundi septima die quieuit, quæ appellatur Sabbatum, hoc est, dies quietis & benedixit diei septimo. In cœlo sunt septem ordines Spirituum beatorum ante Deum, sunt septem intelligentiæ, & duæ sunt illis septem tubæ. Nomen Dei ab Hebræis scribitur septem literis. Septem sunt dona Spiritus sancti, per quæ numerus iste septenarius Spiritui sancto consecratus dicitur, quæ septem dona apud Zachariam dicuntur, septem oculi ipsius Dei. Septem Lampades ardebant ante Thronum Dei, & septem candelabra aurea, & in medio eorum similis filio hominis, & habebat in dextera sua stellas septem, vt legitur in Apocalypsi, vidit quoque agnum habentem septem cornua, & septem oculos, & vidit librum obsignatum septem sigillis, & cùm apertum fuisset septimum, factum est silentium in cœlo. Septem sunt Sacramenta Ecclesiæ, septem Psalmi pœnitentiales, septies salutem dicit Sacerdos astantibus Missæ. Septem mandata secundæ tabulæ. Septem horæ Canonicæ. Septem leguntur beatitudines. Septem virtutes, quibus septem vitia opponuntur. Septem petitiones orationis Dominicæ. Septem hydriæ in Cana Galilææ. Septem verba Christi in cruce. Septem dæmonia eiecta de muliere peccatrice. Septem annis Christus fuit profugus in Ægypto. Septima hora reliquit febris filium Reguli. Septem horis Adam, & Eua fuerunt in Paradiso. In naturalibus, & humanis referuntur etiam septem Planetæ, septem Pleïades, septem dies, septem ætates, septémque miracula mundi, septem mutationes hominum, & septem artes liberales, totidémque mechanicæ, & totidem prohibitæ, septem colores, septem metalla, septem foramina in capite hominis, septem paria neruorum, septem montes in Vrbe Roma, septem Reges Romani, septem bella ciuilia, septem sapientes tempore Hieremiæ Prophetæ, & septem sapientes Græciæ. Item septem diebus ardebat Roma sub Nerone. Per septem Reges occisa sunt decem millia Martyrum, septem fuerunt fratres Machabæi, qui passi sunt martyrium, septem fuerunt dormientes, septem constituti sunt electores Imperij, & septem testes requirunt leges in testamento in scriptis, & in testamento hominis cæci. Septem annorum puer potest ordinari ordine minori, &c.

SVMMARIVM.

1 *Missa de feria dimittenda non est propter Missam specialem.*
2 *Missæ celebrandæ sunt de eo facto de quo fit Officium.*
3 *Sacerdos si obligetur à fundatore ad Missam quotidie celebrandam peculiariter, votiuam scilicet de mortuis, potest ac debet celebrare de festo.*
4 *Sacerdos illis diebus, quibus potest Missam sancti eo die currentis celebrare relicta votiua de mortuis, non tenetur collectam pro mortuis, vel Missæ votiuæ, quam promisit, adiungere.*
5 *Sacerdoti an fas sit in diebus profestis sacrum facere pro sui animi voto, eo prætermisso, quod tempori conuenit, ostenditur.*

Cap. Quidam II.

Ex Concil. Tribur.

1 LAicis permitti non debet vt ex consuetudine audiant Missam votiuam, v.g. de Trinitate, vel de S. Michaele, nisi suo tempore, vel aliquando, sed audiant Missam currentem in illo die. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 420. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 534. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex Concil. Tribur. quod celebratum fuit tempore Bonif. VI. anno Domini 895. vt refert Monet. *de distribut. quotid. p.* 1. *q.* 5. *n.* 2. sed in Conciliis editis habetur in Conc. Sagustadien. *c.* 10. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. sub tit. de suffragiis, c.* 2.

2 *Vt vlterius hoc non fiat.*] Dicit hic text. celebrandas esse Missas de eo festo, de quo fit Officium, reprehenditque Sacerdotes ad instantiam laicorum dimittentes Missas proprias propter peculiares ex deuotione, prout illum refert Bonacin. *de Sacrament. disput.* 4. *quæst. vltim. puncto* 7. §. 3. *n.* 4. *vers. dixi*, & Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælatorum, tom.* 1. *q.* 41. *art.* 21. & quod diebus festis non sint dicendæ Missæ votiuæ, sed propriæ, nisi causa vrgeat, veluti pro benedictione nuptiarum, sepultura alicuius, & similibus secundùm Rubri-
3 cas, dicit Iul. Lauor. *de indulg. p.* 2. *c.* 30. *n.* 105. & ideò si obligetur Sacerdos à fundatore ad Missam quotidie celebrandam peculiariter, votiuam scilicet de mortuis, potest ac debet celebrare de festo, quando occurrit, Armil. *verbo Missa, n.* 28. Tabien. *eodem verbo, n.* 48. & Syluest. §. 4. Sà *in aphorism. n.* 48. Ludou. Beja *respons. casuum conscientiæ, p.* 1. *casu* 23. *verbo primum ostendo*, Azor. *institut. moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 32. *q.* 5. Vgolin. *de officio Episcopi, c.* 14. *n.* 4. Er. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 248. *n.* 9. Henriq. *lib.* 9. *de Missa, c.* 23. *n.* 6. Soar. *tom.* 4. *disp.* 83. *sect.* 3. *vers. in quo est magna*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 29. *n.* 208. Possevin. *de officio Curati, c.* 2. *num.* 44. *ad finem*, Fraxinel. *de obligat. Sacerdot. sect.* 4. *concl.* 4. Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1. *q.* 41. *art.* 21. *concl.* 12. Bonacin. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. vltim. puncto* 7. §. 3. *n.* 4. Ratio est, quia omnes Missæ sunt æqualis valoris ex opere operato, valor autem ex opere operantis in Missa votiua, vel pro defunctis interdum valet minus, quàm in Missa de Festo, vel de Feria, cùm illa sit breuior, & quia ob familiaritatem breuius & minus attentè vt plurimum dicitur à Sacerdote, & dato quod magis valeret, supplet maiori deuotio Sacerdotis, & intercessio Sancti, cuius suffragium in Missa imploratur, D. Thom. *in* 4. *dist.* 45. *q.* 2. *art.* 3. *quæstiunc.* 1. *ad* 2. S. Antonin. *p.* 1. *tit.* 10. *cap.* 2. §. 3. Rutil. Benzon. *in speculo Episcop. & curat. lib.* 1. *disput.* 2. *q.* 2. *concl.* 4. Nam memoria Sancti, vel nouitas Officij Missæ eleuat, & adauget deuotionem celebrantis, ex qua pendet valor ex opere operantis, vt inquit Nau. *cons.* 37. *n.* 2. *sub tit. de pœnitent. & remiss. in nouis.*

Vnde bene sequitur Sacerdotem illis diebus, quibus 4 potest Missam eo die currentem celebrare, non teneri collectam, seu Orationem, pro mortuis, vel Missæ votiuæ, quam promiserat, adiungere, nullum enim defraudat, quamvis collectam pro mortuis, vel Orationem Missæ votiuæ non recitet, cùm possit eo die Missam currentem celebrare, & defectum Missæ petitæ supplere, & compensare orationibus illius Missæ, quam celebrat: ita Nau. *in man. c.* 25. *n.* 100. Fraxin. *d. concl.* 4. §. 7. Ludou. Beja *d. casu* 23. *vers. demum*, quos refert, & sequitur Bonac. *d.* §. 3. *n.* 5. vbi *n.* 6. cum eodem Beja *vers. secundum nempe*, & Fraxi. §. 5. *dictis locis*, tenet eum, qui suscepit onus celebrandi triginta Missas sancti Gregorij pro defunctis, non teneri singulas de requie celebrare, iis præsertim diebus, quibus officium solemniter celebratur.

Vtrùm autem Sacerdoti fas sit in diebus profestis 5 sacrum facere pro sui animi voto, & sententia eo prætermisso, quod tempori conuenit? Affirmatiuam partem tuetur Azor. *d. lib.* 10. *c.* 32. *q.* 7. respondens in hoc text. illos solùm reprehendi, qui superstitiosa quadam religione voti singulis diebus peculiaria Sacra sanctæ Trinitatis, & sancti Michaelis audiebant, & Sacra tempori congruentia negligebant. Vnde colligitur neminem ex præcepto obligari ad audiendam Missam diei, sed satisfacere assistens cuilibet Missæ etiam defunctorum cum attritione, vt per Sot *in* 5. *dist.* 13. *q.* 2. *art.* 1. *vers. quod autē*, Syln. *verbo Missa, il.* 2. *n.* 4. Henriq. *d. lib.* 9. *c.* 23. §. 5. & *c.* 25. §. 4. Petr. Ledesma *in sum. vbi de Sacram. Eucharist. c.* 27. *vers. septima concl.* Campan. *ad finem sui diuersorij iur. Canon. in exhortat. n.* 11. *vers. alterum est*, contra Asten. Angel. & Alex. de Ales, quos refert, aduertens *c. ex hoc attendendum, de consecr. dist.* 1. vbique ferè derogari.

SVMMARIVM.

1 *Missam semel in die sufficit Sacerdoti celebrare, nisi causa necessitatis suadeat*, & n. 2.
3 *Missas tres in die Natiuitatis Domini licitum est cuilibet Sacerdoti celebrare.*
4 *Missam vnam ex tribus, quas quilibet Sacerdos dicere potest in die Natiuitatis Domini, satisfacit fidelis audiendo.*
5 *Causæ sufficientes ad celebrandum secundam Missam quæ sint, ostenditur.*

Cap. Consuluisti. III.

Innoc. III.

SAcerdoti sufficit semel in die vnam Missam solummodo celebrare, nisi in casu necessitatis, & in Christi natali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Rebuff. Cened. *collect.* 175. Viu. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 421. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 534. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 2. *c.* 1. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt D. 2 Thom. 3. *p. q.* 83. *art.* 2. Franc. à Victoria *de Eucharistia*, §. 95.

§.95. Sylucst. *verbo Missa* 1. *num.*7. Angel. *eodem verbo, num.*46. S. Antonin. *p.*3. *tit.*13. *c.*6. §.5. Brun. *de carem. Eccles. lib.*6. *cap.*1. *in princ.* Lal. de Zanch. *de priuileg. Ecclesiast. priuileg.*128. *ex n.*1. Nauar. *in man. c.*25. *n.*87. *& cons.*9. *sub hoc tit. in antiq.* Spin. *in speculo testament. gloss.*3. *princ. n.*54. Menoch. *de arbitr. casu* 407. Bernard. & Salzed. *in pract. canon. cap.*35. *in nouiss. edit.* Vasq. *p.*3. *disp.*232. *c.*5. plures apud Cened. *ad Decret. collect.*175. *n.*1. Petr. de Ledesma *in summ. p.*1. *tract. de Sacram. Eucharist. c.*19. *concl.*6. Azor. *instit. moral. p.*1. *lib.*10. *c.*24. *q.*6. Farinac. *fragment. crimin. p.*1. *lit. C. n.*309. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.*351. *in* 1. *edit.* aliàs *resol.*301. *in* 2. *edit.* Ægid. Coninck. *de Sacrament. & censur. tom.*1. *q.*83. *dub.*4. *à n.*212. Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum, tom.*1. *quæst.*40. *art.*8. *concl.*1. Bonac. *de Sacrament. disp.*4. *quæst. vlt. puncto* 7. §.5. *n.*9. Marc. Anton. Genuens. *in practic. Archiepiscop. Neapol. cap.*64. Stephan. Fagundez *in quinque Ecclesiæ precept. prec.*1. *lib.*3. *c.*16. apud quorum plures videri etiam potest qua pœna puniatur Sacerdos eodem die duas Missas celebrans.

3 *Excepto die Natiuitatis Dominicæ.*] Notatur ad hoc, quòd in die Natiuitatis Domini licitum est plures Missas celebrare, quo die Telesphori Papæ decreto ter Missæ sacrificium fit, *cap. nocte sancta, de consecrat. dist.*1. Azor. *d. q.*8. *vers. excipiunt*, Fr. Ludou. Miranda *d. art.*8. *concl.*2. & alij *in d. cap. nocte*, & *suprà* citati, quare trium Missarum significationem eleganter explicat Guillelm. Durand. *in rationali diuinorum, lib.*6. *cap.*13.
4 *n.*17. *cum seqq.* Vtrùm autem fideles teneantur illas tres Missas audire? in dubium reuocatur à Doctoribus, qui communiter tenent satisfacere audiendo vnam ex tribus, Nauar. *in man. c.*21. *n.*2. *in princip.* Ferdinand. Paëz *in repet. c. Missas, de consecrat. dist.*1. *num.*82. *cum seqq.* Nald. *in summ. verbo Missa, n.*10. Sylucst. *verbo Missa* 2. *n.*1. *vers.*7. Henriq. *lib.*9. *de Missa, c.*25. §.2. Barthol. ab Angelo *dial.*5. §.801. Bonac. *de Sacram. disp.*4. *quæst. vlt. puncto* 11. *n.*10.

5 *Nisi causa necessitatis suadeat.*] Causas plures sufficientes ad celebrandam secundam Missam enumerant, Nauar. *in man. c.*25. *n.*8-. *&* 93. Nicol. Aurific. *de carem. Eccles. c.*14. §. *quæ sit ista causa, fol.*259. Sot. *in* 4. *dist.*13. *q.*2. *art.*2. *vers. sed huius occasione*, Rebuff. *in repet. huius text. versic. secundò possunt dici plures Missæ*, Spin. *d. gloss.*3. *princ. num.*54. *vers. tamen casus*, Valent. *tom.*4. *disp.*6. *q.*11. *puncto* 3. *ad* 7. Hieronym. Llamas *in* 1. *p. methodi, cap.*5. §.17. Soar. *tom.*3. *ad* 3. *p. D. Thomæ, q.*83. *art.*2. *disp.*80. *sect.*3. Azor. *d. q.*6. Nugn. *ad dict.*3. *part. D. Thomæ, quæst.*83. *art.*2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.*29. *n.*171. Card. Tolet. *in instruct. Sacerd. lib.*1. *c.*3. Henriq. *in summa, lib.*9. *c.*30. §.-. Duas autem necessitatis causas principaliores referunt Doctores, primam quando Sacerdos postquam se communicauit, admonetur de necessitate infirmi communicaturi, & non habet Hostiam consecratam, tunc enim de nouo videtur posse Missam facere, nisi adsit alius Sacerdos celebraturus, vt docent Nauar. *d. c.*25. *n.*87. Tolet. *d. c.*3. *ad finem*, Iacob. de Graff. *in decisionibus aureis, p.*1. *lib.*2. *cap.*40. *n.*1. Azor. *d. q.*6. Bartholom. ab Angelo *de Sacram. dial.*5. §.214. *&* 219. Chamerot. *de Missæ sacrificio, dub.*13. Bonac. *d. puncto* 7. *n.*10. Secundam quando vnus Sacerdos præficitur duabus, vel tribus Ecclesiis parochialibus ob illarum paupertatem, vt per Barthol. ab Angelo *d. dial.*5. §.212. & Bonac. *d. punct.*7. *num.*10. *vers. secundò*, vbi *in vers. seq.* aduertit standum esse legitimæ locorum consuetudini. Et aduertit Cened. *d. collect.*175. *num.*3. quòd Sacerdos non poterit secundam Missam celebrare in supradictis, & in aliis casibus si vinum ablutionis sumpserit in prima Missa, & *collect.*149. *n.*1. *in fine*, ex Ioan. de Lapide *in resolutorio dubiorum circa celebrationem Missarum occurrentium, cap.*2. *art.*4. *dub.*1. ait quòd etiam in casu, quo permittitur bis in die celebrare, semper intelligitur, dummodo celebrans sit ieiunus. Sed iam hodie ob multiplicitatem Sacerdotum hi casus & alij, si qui sunt, abierunt in desuetudinem, vt referunt Llam. *d.* §.17. *in fine*, Scott. *de sacrif. Missæ, lib.*2. *c.*16. *num.*2. Vasq. *in* 3. *tom.*2. *disp.*232. *c.*5. *n.*48. Soar. *tom.*3. *in* 3. *p. disp.*8. *sect.*3. Vgolin. *de offic. Episc. c.*16. *n.*4. Molfes. *in sum. Theolog. Moral. tom.*1. *tract.*3. *c.*.. *n.*46. Sylu. *in* 3. *part. q.*85. *art.*2. *ad* 5. Ioan. de la Cruz *in direct. conscient. p.*2. *de sacrif. Missæ, q.*2. *dub.*3. *concl.*3. *in fine.*

Cap. Consilium. IV.

IN Missis in honorem alicuius Sancti diebus ferialis celebrandis licèt dicatur propera præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.*422. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*534. remissiuè Ximen. *in concord. p.*2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*4. *Decret. lib.*3. *tit.*33. *cap.*2. 1

Quando in diebus profestis celebratur in honorem B. Virginis, vel Spiritus sancti, vel S. Crucis, tunc nec Hymnus Angelicus, nec Symbolum dicitur, nec etiam Te Deum laudamus, in Laudibus Matutinis, ita ex hoc text. desumit Guillelm. Durand. *in rationali diuinorum Offic. lib.*4. *c.*13. *in fine.* 2

SVMMARIVM.

1. *Sacerdos semper vinum profundere debet postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum; nisi eodem die aliam Missam debuerit celebrare*, & num. 2.
3. *Eucharistiam suscepturus debet à media nocte esse ieiunus, nisi aliud postulet reuerentia Sacramenti, vel necessitas.*
4. *Voto non bibendi vinum non contrauenit Sacerdos, qui illud suscipit post sanguinis sumptionem.*
5. *Ieiunium naturale frangit qui medicinam ore sumit.*

Cap. Ex parte. V.

SAcerdos, postquam totum Sacramentum Eucharistiæ accepit, debet semper infundere vinum, & accipere, nisi quando eodem die deberet aliam Missam celebrare, quia tunc si infusum vinum acciperet, non posset amplius eodem die celebrare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hostiens. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Viuian. *in rationali lib.*3. *iuris Pontif. pag.*422. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*534. remissiuè Ximen. *in concord. part.*1. refertur ab Ant. August. *collect.*3. *Decret. lib.*3. *tit.*33. *cap.*4. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Guillelm. Durand. *in rationali diuin. lib.*4. *cap.*1. *num.*26. Sylucst. *in summa, verbo Missa*, il. 1. *num.*7. *vers. tertium quando*, Sot. *in* 4. *dist.*13. *q.*2. *art.*2. *vers. vnde postquam in prima celebratione*, Nauar. *in man. cap.*24. *n.*88. *in princip.* Rebuff. *in repet. c. consuluisti, hoc tit. vers. & his casibus.* Stephan. Gaëta *in repet. cap. ad limina* 30. *q.*1. §.6. *num.*119. *in princ.* Cened. *ad Decretal. collect.*149. *num.*2. *& collect.*175. *num.*3. quibus adde Fr. Ludouic. 2

Miranda *in manuali Prælatorum*, *tom.* 1. *q.* 40. *art.* 13. *concl.* 1. vbi meminit huius text. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 10 *c.* 24. *q.* 6. *vers. excipiunt*, *& c.* 30. *q.* 1. *vers. deinde*, & *in vers. quærit*, resoluit clericum oportere esse ieiunum, vt nihil scilicet cibi, potúsve, aut etiam medicamenti sumatur, & *q.* 4. asserit licere Presbytero vnà cum vino, quod ad ablutionem sumi solet, suscipere particulas panis consecratas, quas in corporali, vel etiam patena, vel Calice inuenerit; quod etiam tenent citati à Cened. *d. collect.* 149. *n.* 4. *vers. secundus.*

3 Nam suscepturus Eucharistiam per se loquendo debet à media nocte esse ieiunus, ieiunio non solùm Ecclesiastico, verum etiam naturali, Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 30. *n.* 13. Pitigian. *d. st.* 7. *q.* 4. *art.* 2. *&* 3. Azor. *d. c.* 30. *q.* 2. Barthol. ab Angelo *de Sacrament. dialog.* 4. §. 203. *& dialog.* 5. *de Missa*, §. 198. Fr. Ludouic. Miranda *d. loco*, Bonacina *de Sacrament. disp.* 4. *quæst.* 6. *puncto* 2. *n.* 5. rationem reddit D. Thom. 3. *part. q.* 80. *art.* 8. Licet tamen fracto ieiunio Eucharistiam sumere quando ita postulat reuerentia Sacramenti, vel fert necessitas, vt in vndecim casibus relatis à Cened. *d. collect.* 149. *ex n.* 4. veluti Eucharistia peruentura esset ad manus infidelium, qui illam inintiosè tractabunt, tunc Sacerdotem non ieiunum eam posse sumere, docent Soar. *tom.* 3. *disp.* 98. *sect.* 6. *ad fin.* Azor. *d. lib.* 10. *c.* 33. *q.* 7. Valer. Reginal. *in praxi fori pænitent. lib.* 29. *n.* 122. Ægid. Coninck. *de Sacram. & censuris, tom.* 1. *quæst.* 80. *art.* 8. *num.* 21. Posseuin. *de officio Curati, cap.* 8. *n.* 12. Fr. Emman. *in summa*, *tom.* 1 *cap.* 66. *num.* 1. Vnde etiam Sacerdos, qui loco vini consecrauit aquam, non aduertens ad hunc errorem, nisi post aquæ sumptionem, debet de nouo vinum consecrare quamvis fregerit ieiunium per sumptionem aquæ, nam consecratio vini spectat ad integritatem sacrificij, quam constat esse de iure diuino, quod præponderat præcepto Ecclesiastico de sumenda Eucharistia cum ieiunio; ob id etiam, qui post consecrationem aduertit se non esse ieiunum, aut sumpto iam cibo consecrauit, tenetur sacrificium perficere, quia arctius est vinculum, & maior obligatio perficiendi sacrificij iam inchoati, quàm sumendi Eucharistiam cum ieiunio, vt per Fr. Emman. *d. c.* 66. *num.* 1. Azor. *d. cap.* 33. *quæst.* 3. Valer. Reginald. *d. lib.* 29. *num.* 122. Henriq. *in summa*, *lib.* 8. *cap.* 50. Cened. *d. collect.* 149. *num.* 4. *in princ. & vers.* 11. Ob eandem pariter rationem si Sacerdos peracta consecratione moriatur, nec adsit alius præter Sacerdotem non ieiunum, tenetur Sacerdos non ieiunus perficere sacrificium, vt tenet Nauarr. *in man. c.* 25. *num.* 86. Stephan. Gaëta *d.* §. 6. *num.* 118. *in fine*, Cened. *d. collect.* 149. *vers. septimus*, quicquid dicant Henriq. *d. lib.* 8. *c.* 3. & Azor. *d. lib.* 10. *c.* 33. *q.* 2.

4 *Vino profundere debet.*] Cùm ergo obliget Ecclesiæ præceptum ad assumptionem vini in prima Missæ ablutione post sanguinis sumptionem, non ex hoc contrauenitur voto non bibendi vinum, vt docet Sanchez *in præcepta Decalogi*, *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 43.

5 In gloss. *Ne si fortè*, ibi, *sed post medicinam*, &c. Notatur ad hoc, quòd ille frangit ieiunum naturale, qui medicinam ore sumit, ac proinde non potest eo die Eucharistiam sumere; vt per Coninck *d. q.* 80. *art.* 8. *n.* 47. *&* 48. Soar. *d. disp.* 68. *sect.* 4. & alios apud Bonac. *d. puncto* 2. *n.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Verba si qua sunt in Canone Missæ, quæ ab Euangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod à Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt.*

2 *Transsubstantiatio quid sit, remissiuè.*

3 *Forma Sacramenti sanguinis quæ, remissiuè.*

4 *Mysterium vnde dicatur, remissiuè.*

5 *Testamentum vsque ad mortem mutari, vel reuocari potest.*

6 *Aqua cum vino in sanguinem conuertitur.*

7 *Vino consecrato, & substantiato, si eadem vini species non solùm in maiori, sed etiam minori quantitate misceatur, nunquam tale vinum sic permixtum conuertitur in sanguinem Christi.*

8 *Oleo consecrato, seu aqua benedicta quare misceri possit liquor eiusdem speciei non consecratus in minori quantitate, itavt totum maneat consecratum, non ita in vino consecrato ostenditur*, & n. 9.

10 *Gutta sanguinis Christi si commisceatur vinum in summa quantitate, an maneat semper illa gutta sanguinis sub particula vini consecrati, & quid faciendum de illo vino, ostenditur.*

11 *Vino in sacrificio Missæ quando aqua misceatur, remissiuè.*

12 *Martyri facit iniuriam qui orat pro martyre.*

13 *Suffragiis non indigent viuorum, qui in cœlis sunt.*

14 *Missa non prodest Beatis, nisi quatenus per ipsam coluntur, & honorantur.*

15 *Suffragia, & preces pro damnatis ad ignem æternum fieri non possunt.*

16 *Traianus an orationibus D. Gregorij saluus factus fuerit, ostenditur.*

Cap. Cùm Marthæ. VI.

Verba si qua sunt in Canone Missæ, quæ ab Euangelistis dicta non fuerunt, scilicet, mysterium Fidei, eleuatis oculis in cœlum, æterni Testamenti, Apostoli acceperunt à Christo, & successores ab Apostolis. In Sacramento Eucharistiæ subtiliter tria distinguuntur, primò forma visibilis, id est, panis, & est Sacramentum geminæ rei, sed non est res. Secundò veritas corporis, & est Sacramentum & res, Sacramentum vnius, & res alterius; tertiò virtus spiritualis, id est, vnitatis, & charitatis, & est res gemini Sacramenti, sed non Sacramentum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Vin *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 423. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 535. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 5. 1

Transsubstantiauit.] De transsubstantiatione, vide Concil. Trid. *sess.* 13. *de Sanctiss. Eucharist. c.* 4. *& can.* 2. vbi dicit totam substantiam panis, & vini conuerti in Corpus, & Sanguinem Christi, Iodoc. Coch. *tom.* 2. *thesauri Catholici, lib.* 6. *art.* 1. Soar. *tom.* 3. *disp.* 50. Vasq. *in* 3. *p. D. Thomæ, tom.* 3. *q.* 75. *disp.* 80. *&* 81. Nugn. *d. q.* 75. *art.* 1. *diffic.* 1. *& art.* 4. *diffic.* 1. Viuald. *in candelabro aureo, vbi de Eucharistia, c.* 7. Chamer. *de Sacram. vbi de Eucharistia, cap.* 6. Ægid. de Coninck *de Sacram. & censuris, tom.* 1. *q.* 75. *à n.* 49. *& à n.* 171. Bonac. *de Sacrament. disp.* 4. *q.* 3. *puncto* 6. §. 2. 2

Hic est enim sanguis, &c.] De forma Sacramenti sanguinis, vide Magist. *sentent. in* 3. *dist.* 8. Angl. *in floribus Theolog. vbi de Eucharist. quæst.* 1. *art.* 8. *conclus.* 2. Viuald. *d. loco, cap.* 5. *num.* 1. Chamer. *d. loco, cap.* 7. Soar. *tom.* 3. *disp.* 69. *sect.* 2. D. Thom. *p.* 3. *quæst.* 78. *art.* 3. vbi Nugn. *conclus....* & Coninck *num.* 33. Valent. *tom.* 4. *disp.* 6. *q.* 6. *puncto* 1. *circa fin. vers. nunc reiectis*, Henriq. *in summ. lib.* 8. *cap.* 16. §.... *& c.* 27. §. 2. Valer. Reginald. 3

in

*in praxi rerum fori pœnitent.lib.*29.*num.*91. Barthol. ab Angelo *de Sacrament. dialog.*4.§.370. Bonac. *d.quæst.*3. *puncto* 3.

4 *Mysterium.*] Vnde dicatur docet Sayr.*de Sacram.in genere*, *lib.*1.*c.*1.*pag.*6.

5 *Quia testatoris obitu*, &c.] Notatur ad hoc, quòd testamentum vsque ad mortem mutari, minui, corrigi, ac reuocari potest, quia vltima voluntas deambulatoria est vsque ad mortem, vt per Pinel. *in rubr. C.de rescind.vendit.p.*1. *c.*3. *n.*24. Gutier. *de iurament. confirmat. part.*2. *cap.*1. *à princip.* Menoch. *cons.*329. *num.*6.

§. Quæsiuisti.

In Sacramento Altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem. Colligunt Doctores in principio text.citati.

6 *Vtrùm aqua cum vino in sanguinem conuertatur*, &c.] De quo vide S. Thom. *p.*3. *q.*74. *art.*8. vbi Pesant. Nugn. & Ægid. de Coninck. *num.*144. Vasquez *p.*3. *disp.*178.*c.*2. Scot. *in* 4.*dist.*7. Azor.*instit. moral. p.*1. *lib.*10.*c.*28.*q.*1. Valent.*tom.*4.*disp.*6.*q.*5.*punct.*3. Chamerot.*de Sacrament. vbi de Eucharistia*, *c.*6. *dub.*55. Bonac.*in simili tract.disp.*4.*q.*2. *puncto* 4. Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*29.*n.*36.Soar.*tom.*3.*disp.*45. *sect*....

7 *Quia si post Calicis consecrationem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd si vino consecrato, & transsubstantiato eadem vini species non solùm in maiori, vel æquali, sed etiam in minori quantitate misceatur, nunquàm tale vinum sic permixtum conuertitur in sanguinem Christi, vt per Victor.*in summa, de Sacrament. vbi de Sacrament. Eucharistiæ*, *n.*73.*vers. quæritur vtrum vino*, Durand.*in* 4.*dist.*12. *q.*3.& *ibi* Palud. *q.*6. & Richard. *art.*4.*q.*1. Soar.*in* 3.*part. D. Thomæ.q.*77.*art.*8.*disp.*58. *sect.*4.Paul. Fusc.*de visitat. lib.*1.*c.*6. *n.*10. in quo casu cessabit *reg. cap. quòd in dubiis, in fine*, *de consecrat. Ecclesiæ*, iuxta quam in liquoribus magis dignum attrahit ad se minus dignum, saltem quando in minori quantitate commiscetur.

8 Vniuersus tamen Doctorum labor versatur in reddenda vera differentiæ ratione, quare scilicet si oleo consecrato, seu aquæ benedictæ misceatur liquor eiusdem speciei non consecratus in minori quantitate totum maneat consecratum, vt *in d. cap. quod in dubiis*, non sic vino consecrato eadem vini species in minori quantitate misceatur respectu talis vini sic permixti, vt probat text.*in præsenti.* Quare nulla assignata differentiæ ratione per gloss.Innocent. Hostiens. *in d cap. quod in dubiis*, insurgit Butr.post antiquiores, Petrum scilicet, & Abbatem, eam reddens, quia oleum consecratum, sicut & aqua benedicta remanent post consecrationem in sua olei, & aquæ substantia, quam antea habebant, & ideo nil mirum si commixtio eiusdem liquoris, vel etiam alterius in parua quantitatè trahatur ad naturam liquoris consecrati, quæ ratio videtur cessare in vino transsustantiato, quod iam vinum non est, sicut erat antea, sed potius verè sanguis Christi, vltra quam rationem Abb.Panorm.aliam reddit, quia post consecrationem non remanet plus sanguinis, quia non est sanguis sine corpore, vt notatur in hoc text. Vnde quemadmodum in Hostia est verum corpus Christi cum sanguine, ita in Calice est verum corpus Christi cum sanguine per concomitantiam, itavt non possit dari sanguinis sine corpore, ex quo datur intelligi quòd cùm sanguis sit in venis, non potest attrahere ad se naturam, & substantiam cuiuscumque liquoris superadditi, prout eundem Abb. interpretatur Syluest.*in sum. verbo aqua.*

9 Sed prædictæ differentiæ rationes non satisfaciunt, nam prior non soluit difficultatem, adhuc enim eadem extante ratione quæri potest quare facta transsubstantiatione sanguinis Christi post illam remanens non attrahit ad se liquorem alium superadditum in minori quantitate permixtum, sicut oleum consecratum attrahit non consecratum. Secunda verò ex eo confunditur, quia si aliquod vinum, scilicet commixtum Calici consecrato non transiret in sanguinem Christi ex ea ratione: quia sanguis est insimul cum corpore, & ita in venis, sequeretur quod si in triduo post Passionem Christi, ante Resurrectionem Calici consecrato commisceretur vinum, totum idem vinum commixtum conuerteretur in sanguinem, si quidem tunc temporis non erat sanguis insimul cum corpore, sed in distantia locali, hoc tamen dicendum non est, vt colligitur ex hoc text. igitur videtur insufficiens, & minus adæquata prædicta Panorm. ratio. Vnde in hac materia tutius videtur ne discedamus à Theologorum sententia, ex quorum mente vera est prior Petri, Abb. & Butrij, & colligitur ex D.Thoma, quem omnes in hoc ferè Theologi sequuntur *dict. p.*3. *q.*77. *art.*8. *in resp.ad* 3.*in fine.*

Quid autem dicendum sit vbi vino consecrato fit commixtio vini in summa quantitate, veluti si guttæ sanguinis Christi superadditum sit vini profani dolium, quæstio est difficilis, an scilicet maneat semper, facta prædicta commixtione, illa gutta sanguinis sub particula vini consecrati? partem negatiuam clarissimis verbis tuetur D. Thom *d.q.*77. *art.*8.*conclus.*3.& iterum *in* 4. *dist.* 12. *art.* 2. *quæstiunc.*1. & *quodlib.*10. *art.*3. cuius fundamentum illud est quòd licèt per commixtionem eiusdem liquoris, scilicet vini, non corrumpatur species vini consecrata, nec desit adesse vinum per modum substantiæ, attamen desinit esse idem in indiuiduo propter diuisionem liquoris commixti in tam magna quantitate, & ideo desinit ibi esse sanguis Christi, qui eatenus ibi est, quatenus species consecrata non corrumpitur, immo existit, & conseruatur, quam opinionem conatur defendere Sot.*in* 4.*dist.*10. *quæst.*2. *art.*8. Contra eandem tamen videntur sentire ferè omnes Theologi, nempè Durand. Richard. & Palud. *dictis locis*, Sot. *in* 4.*dist.*12. *quæst.*4. Bonauent. *art.*2. *quæst.*2. Alexand. de Ales, Ledesma, Victor. & alij relati per Soar. *dict.quæst.*77. *art.*8. *disput.*57.*sect.*4. vbi testatur hanc esse communem Scotistarum, & Thomistarum sententiam, quam etiam tuetur Ioseph. Angles *in floribus Theolog. vbi de essentialibus Eucharistiæ art.* 2. *tit.*98. *conclus.*1. pro qua sententia afferunt multas, & efficacissimas rationes, vltra auctoritatem huius text. qui indistinctè loquitur, siue liquor in magna quantitate, siue in parua misceatur Calici consecrato. Difficultas est quid faciendum sit de dolio vini in quod gutta specierum vini consecratarum immissa est, respondet Sot. *d. art.*9. Henriq. *lib.*8. *c.*28. §.4. Emman. Sà *verbo Eucharistia*, *num.*31. Viuald. *in candelabro aureo*, *vbi de Eucharistia*, *c.*7. *num.*29. & alij, illud vinum adhiberi, & bibi posse à laicis, nec opus esse, vt seruetur pro Missis celebrandis, quia illa gutta haberi potest pro amissa, cum ignoretur, quænam illa sit. Verùm magis piè Soar. *d.disp.*57.*sect.*4. *ad finem*, Nugn.*ad* 3.*part. D.Thom.quæst.*77. *art.*8. *ad finem*, & *ibi* Ægid.de Coninck *num.*37. ac Bonac.*de Sacrament. disp.*4.*quæst.*3. *puncto* 6.§.3.& alij per eos citati, sentiunt huiusmodi vinum seruandum esse ad pios vsus, alioquin fieri contra reuerentiam speciebus consecratis debitam. 10

Ideo vino aqua vnitur, &c.] Plures rationes ad ostendendum quare vino aqua misceatur, adducunt Soar. 11

tom. 4.

tom.4.disp.45.sect.2.concl.2. Card. Bellarmin. *lib.4. de Eucharist. cap.* 10. Miranda *in manuali Pralat. tom.* 1. *q.40.art.6.conclus* 2. & alij apud Bonac. *d. disp.4.q.2. punct.* 4. latè Guillelm. Durand. *in ration. diuinorum, lib.4.c.30.à n.*19. nouissimè Reuerend.D.Ioan.Serran. Episcop. Acernen. *in expositione Missa Sacrosancta, ac caremoniarum, qua in eius celebratione fiunt, p.1.n.*112. vbi in hæc verba. In hac oblatione postquam Sacerdos obtulit panem recitando orationem illam,quæ incipit: Suscipe sancte Pater, vt offerat vinum miscet paululum de aqua, non quidem (vt omnes Catholici docent Doctores) de necessitate Sacramenti, sed de necessitate præcepti, & Catholicæ Ecclesiæ ordinatione, ac lege, non instituta, vti Rupert. dicit *lib. 2. de diuinis offic. c.* 2. sed scriptis mandata à S. Alexand. I. nam vt sufficienter probat Seuerinus Binus *tom.* 1. *Concil.in not. ad epist.*1. *Alexand. I.* ex Liturgia S.Iacobi, & auctoritate Clementis Romani, Irenæi, Cypriani, & aliorum cæremonia hæc à Christo Domino fuit vsurpata, ab Apostolis obseruari præcepta, & ab Alexand. I. scripto, & præcepto corroborata. Et iure quidem ratione significationis, quia, vt ipsemet Alexander docet *epist.*1.*ad omnes orthodoxos*, & habetur *in cap. Sacramentum, de consecrat. dist.* 2. & post ipsum S.Thom.*p.3.q.74. art.6. in corpore*, vinum aqua mixtum significat sanguinem & aquam, quæ exière de latere Christi Domini in Cruce, quemadmodum ocularis testis Ioannes *cap.* 19. scripsit. Significat insuper secundùm Iulium Papam I. *epist. ad Episcopos per Ægyptum*, & habetur *cap.cùm omne crimen, de consecrat.dist.*2. & ipsum S.Thom. *vbi suprà*, adunationem populi cum Christo Domino. Nam aquæ populos significant, vt dicit S.Ioan. *Apocalyps. c.*17. Et ob id antequam in Calicem infundatur, aquam benedicit Sacerdos ad significandum adunationem hanc manasse ex virtute Crucis, & ex meritis passionis Domini nostri IESV CHRISTI, vt satis claré dicitur in oratione, quam recitat Sacerdos dum dictam commixtionem facit, & incipit: *Deus, qui humana substantia.*

§. Tertio loco.

Oratio quæ dicitur in secreto in festo S. Leonis immutata est, quia vbi dicebatur: Annue nobis Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc nobis profit oblatio, hodie dicitur, vt intercessione B. Leonis hæc nobis profit oblatio, & hæc mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis. Colligunt Doctores in principio text.citati.

12 *Iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre.*] Vide Henriq.*in sum.lib.2.c.16.§.5.lit L.*Ægid de Coninch.
13 *de Sacrament.& censur.tom.1.q.66.n.*131. Qui enim in cœlis sunt, suffragiis non indigent viuorum cùm sint in loco beatitudinis omnium perfectione bonorum aggregato,August.*de cur. pro mort.agent. n.*1. *& tr.*84. *in Ioan.& serm.34.de verb.Apost.* Iul. Lauor.*de Indul-*
14 *gent.p.2.c.30.n.*29. Vnde Beatis non prodest Missa,nisi quatenus per ipsam coluntur, & honorantur, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.*29 *n.*153. Barthol. ab Angelo *dial.5.de Missa*, §.475. Chamer. *de Sacrificio Missa, dub.* 12. Fr. Ludouic. Miranda *in man. Pralat. tom.2.q.41.art.5.concl.6.*Bonac.*de Sacram.disp.4.quast. vlt. puncto 4.n.7.*
15 *Quòd defunctorum alij sunt valde boni*, &c.] Vide Iul.Lauor.*var.lucubr.tit.2.c.15.n.*112.

In gloss.*Inuestiget*, vlt.ibi, *& ita damnatus saluabitur*, Arbitror errorem esse in fide dicere aliquem damnatum ad ignem æternum liberatum esse, vt multis probat Emman.do Valle *de incantat.& ensalmis sect.*2. *c.2.n.69.in fine*, pro illo enim nunquam orat Ecclesia, *cap.quibus, c.gratia, c.non æstimemus, cum similibus* 13. *q.*2.S.August.*serm.*118.Gregor.*lib.34.moral.c.*13. nec pro illo suffragia offerri, & preces fundi possunt,*cap. tempus,illa causa & quæstione.*Nauar.*de horis canon.c.*20. *n.*38.Sot.*in 4.dist.45.q.2.art.*2.Card.Bellarm. *lib.* 2. *de Purgator.c.*10. Philiarch. *tom.1.lib.2.c.7.vers.secunda conclusio.*

De illo tamen quod ex Damasc. *in orat. de mortuis* 16
narratur, Diuum scilicet Gregor. pro Traiani Ethnici Imperatoris anima orasse, & vocem ad se diuinitus delatam audiuisse sic dicentem: Vocem tuam audiui, & veniam Traiano dono,an verum fuerit, maxima est inter Doctores controuersia: quidam enim apocrypham historiam dicunt, asserentes hoc falsò imponi Damasceno: alij verò illam veram fuisse tuentur, putantes ex Dei dispensatione animam Traiani post mortem detentam alicubi fuisse ad tempus vt postea lacrymis, & Orationibus B. Gregorij à Deo præuisis, suscitatus pœnitentiam veram ageret, & saluaretur,de quo tamen vide Melch. Cano *lib.*11. *de locis Theolog. cap.*2. Fr.Alphon.Ciacon. *in special. tract.de saluatione Traiani precibus D.Gregorij*, Sot.*in 4.dist.45.q 2.art.*2. Ægid.Roman. *quodl.1. q.* 3. Polon. *in chronico in vita Traiani in fine.* Nauar. *de orat. notab.22.n.43.& 45.& miscel.*58.Cassan.*in catalogo gloria mundi, p.5.consid.5. vers.ex hac.* Ioan.Diacon.*in vita D.Greg.lib.2. cap.*44. Castro *aduersus hareses, verbo infernus, haresi 2.& verbo suffragia.*Fr.Ioan.Baptist.Conrad,*responsorum casuum conscientia,p.1.casu* 264. Philiarch. *tom.1.lib.2.cap.8. vers.secunda pars*, Benzon.*de iubil. lib.2.c.*44.Fr.Hieronym.Roman. *de Republ. Christiana, lib.1.c.7.fol.*91. Fr.Ant.de Yepes *in chronica Ordinis S.Benedicti,cent.2. c.3.fol.*431.Henriq.*in summ.lib.9.c.16.§.3.*Ioan.Ferdin. *in thesauro,verbo aternitas,n.*7. Escob.*de ratiocin.minist. c.25.n.47.*Lorin.*Actor.2.n.34.& ad 1.Ioan.4. vers.16. & ad Psal.101.vers.10.* Soar.*tom.2.in 3.p.disp.43.sect.3. §.nihilominus,& tom.4.disp.48.sect.4.n.13.& tom.2. de Relig.lib.1.de orat.in communi,c.14. à princip.& tom.3. in 3.part.disp.78.sect.3.vers. primò igitur*, Azor. *instit. moral.p.1.lib.3 cap.21.q.2.vers.sed quastionis est.* Card. Bellarmin.*lib.2.de Purgat.cap.*8. Card. Cæs. Baron. *ad Martyrologium Romanum, die 2. Ianuar. pag.46. & tom.8. annalium Ecclesia, anno Christi 603. pag.mihi 236 cum seqq.* Bernard. de Britto *in monarchia Lusitana,p.1.lib.5.c.12.pag.60.*Martin.Castrillo *en la explicacion de la Bulla de los defunctos,p 2.c.13.n.10.cum seqq.* Emman.do Valle *d.c.2.à n.*70.Iul.Lauor.*de indulg.p.2. c.30.à n.16.*Bonac.*de horis Canon.disp.1.q.2.puncto 2. num.8.*

SVMMARIVM.

1 *Hostiam non consecratam qui ministrat propter periculum idololatria grauius peccat, quàm ille, qui conficit in peccato mortali*, & n. 2.

3 *Eucharistia ad Sacramentum accedens debet esse in gratia per Confessionem Sacramentalem, quando verò ea non pramissa licitum sit accedere, ostenditur*, n.4.

5 *Sacerdos, qui inchoata Missa meminit alicuius peccati mortalis, non tenetur illam iam inchoatam relinquere vt confiteatur, nec tenetur ad se vocare Confessarium ad Altare si periculum sit scandali.*

6 *Pœna mitior imponenda est illi, qui clam, quàm qui palam deliquit.*

7 *Eucharistia ad Sacramentum accedens cum conscientia peccati mortalis, peccat mortaliter.*

8 Sacri

8 *Sacrificium oblatum à Sacerdote in peccato mortali existente prodest, & habet suum effectum quatenus nomine Christi per Ecclesiam offertur.*

Cap. De homine. VII.

1 Sacerdos qui propter peccatum mortale in Missa fingit se consecrare, & non consecrat, grauius peccat quàm qui consecrat in peccato mortali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Cened. *collect.* 98. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 425. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 535. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 33. *c.* 6.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Henriq. *in summ. lib.* 8. *c.* 56. §. 6. plures apud Cened. *ad Decret. collect.* 98. *n.* 2.

3 *In mortali crimine*, &c.] Nam accedens ad Sacramentum Eucharistiæ debet esse in gratia per confessionem Sacramentalem, nisi eam prætermittat ob necessitatem communicandi, nec habeat copiam Confessarij, ita docent S. Thom. *in* 4. *dist.* 16. & 17. *q.* 3. *art.* 1. & *q* 4. S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 13. *c.* 6. *n.* 7. Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 10. Henriq. *d. lib.* 8. *c.* 45. §. 2. Valent. *tom.* 6. *disp.* 6. *q.* 8. *punct.* 2. Soar. *tom.* 3. *disp.* 66. *sect.* 3. *ad finem*, Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 65. *n.* 1. Petr. de Ledesm. *in summ. p.* 1. vbi *de Eucharistia*, *c.* 10. & 11. Vasq. *in* 3. *part. tom.* 3. *disp.* 180. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 21. *q.* 2. & 3. Barth. ab Angelo *de Sacram. dialog.* 4. §. 18. & 186.

4 *Propter necessitatem*, &c.] Ergo si adsit necessitas celebrandi, vel communicandi, nec adsit copia Confessarij, vel si adsit, non potest tamen Confessio præmitti absque scandalo, licitum est celebrare, vel communicare, non præmissa Confessione peccati mortalis iam commissi, præmisso saltem contritionis actu ne indignè suscipiatur Eucharistia cum peccato mortali, Soar. *d. disp.* 66. *sect.* 5. Barth. ab Angelo *d. dialog.* 4. §. 195. Chamerot. *de Sacram. vbi de Euchar. c.* 9. *dub.* 9. & *c.* 10. *dub.* 13. Valent. *d. q.* 8. *punct.* 3. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 29. *c.* 6. *n.* 99. & *n.* 109. Durant. *de ritibus Ecclesiæ*, *lib.* 2. *c.* 8. *à n.* 2. Cened. *ad Decret. collect.* 98. *n.* 1. & *pract. ac Canon. quæst. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 18. Vnde
5 infertur Sacerdotem, qui inchoata Missa meminit alicuius peccati mortalis, non teneri inchoatam Missam relinquere vt confiteatur, nec teneri ad se vocare Confessarium ad Altare si periculum sit scandali, Soar. *d. disp.* 66. *sect.* 4. Henriq. *d. lib.* 8. *c.* 46. §. 3. Possevin. *de officio Curati*, *c.* 2. *n.* 15. Valer. Reginald. *loco citato*, *n.* 106. Ægid. de Coninck *de Sacram. & censur. tom.* 1. *q.* 80. *dub.* 2. *n.* 16.

Præcipit tamen Concil. Trid *sess.* 3. *de reform. c.* 7. quòd si necessitate vrgente Sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quamprimum confiteatur, sicut referunt Pesant. *in addit. ad* 2. *part. q.* 10. *disp.* 5. *de præcepto confess.* Nugn. *in* 3. *p. tom.* 1. *q.* 80. *art.* 4. *diffic.* 4. Coninck *de Sacram. q.* 80. *art.* 4. *dub.* 2. *n.* 24. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom.* 2. *lib.* 29. *c.* 6. *sect.* 3. *n.* 110. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 4. *c.* 8. *q.* 5. *n.* 221. resoluentes Concil. *dicto loco*, continere præceptum. Contra Petr. de Ledesma *in summ. p.* 1. *tract. de Eucharist. c.* 11. *ante concl.* 9. Villalob. etiam *summ. tom.* 1. *tract.* 7. *dub.* 37. *n.* 7. existimantes in dicto Concil. non adesse præceptum, sed concilium, & sic sacerdotes ita celebrantes non peccare mortaliter, dubium verò est maximum, qualiter verba illa Concil. *quamprimum*, sint intelligenda, nam Sanch. *in select. dist.* 32. *n.* 14. putat illico finita Missa Sacerdotem adstrictum esse confiteri. Zanard. verò *in direct. Confess. p.* 1. *tract. de Eucharist. c.* 7. existimat quòd sub præcepto talis Sacerdos tenetur confiteri non immediatè, nec ea die, sed non differendo per longum tempus confessionem. At ego cùm Petr. Binsfeld. *in enchirid. Theolog. Pastor. c.* 5. Molfes. *in summ. tom.* 1. *tract.* 3. *c.* 10. *n.* 28. Fagund. *in præcepta Eccles. tract.* 3. *lib.* 3. *c.* 8. *n.* 9. probabilius teneo satis esse pro adimplendo supradicto præcepto Concilij, si Sacerdos, qui sic celebrauit, confiteatur suo tempore, nempè ante aliam celebrationem.

Quæ veris sunt periculis grauiora.] Notatur ad hoc, 6
quòd mitior est illi imponenda pœna, qui clam, quàm qui palam deliquit, vt per Tiraq. *de pœnis temperandis*, *causa* 57. *à n.* 1.

Peccet grauiter, &c.] Notatur adhoc, quòd mor- 7
taliter peccat accedens ad Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum cum conscientia peccati mortalis, vt de fide definiuit Concil. Trid. *sess.* 13. *c.* 7. Vasq. *in* 3. *p. D. Thoma*, *tom.* 3. *disp.* 208. *à n.* 1. Valer. Reginald. *d. lib.* 29. *n.* 98. Ægid. de Coninck *d. q.* 80. *n.* 5. *cum seqq.* plures per Cened. *d. collect.* 98. *n.* 1. Sacrificium verò oblatum à Sacerdote in peccato mortali existente prodest, & habet suum fructum, quatenus nomine Christi, & Ecclesiæ offertur, Nauar. *in manuali*, *cap.* 25. *num.* 79. Bartholom. ab Angelo *dialog.* 5. §. 735. Fraxin. *de obligat. Sacerdot. sect.* 3. *prænot.* 4. §. 3. *tom.* 3. Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1. *quæst.* 41. *art.* 22. post Thom. Sot. Tolet. Angel. ac alios, Bonacina *de Sacram. disp.* 4. *quæst. vlt. punct.* 6. *num.* 3.

In gloss. *Peccat grauiter*, vlt. ibi, *& illud postea quàm* 8
citò potest confiteatur. Vide Nanar. *in princ. de pœnit. dist.* 5. *n.* 31. & *in cap. fratres*, *n.* 99. & 100. *ead. dist.* & *in tract. de Orat. c.* 6. *n.* 41.

SVMMARIVM.

1 *Opinio improbatur, quæ habet quòd in Sacramento Altaris aqua conuertatur in phlegma, & probatur Christum fuisse verum Deum, & verum hominem, & quod de ipsius latere exiuit vera aqua.*

3 *Homo ante infusionem animæ non dicitur.*

4 *Lancea ictum accepit Christus Dominus in latere dextero.*

Cap. In quadam. VIII.

Declaratur Christum fuisse verum Deum contra 1
Arrianos, & verum hominem non ex corpore phantastico contra Manichæos. Determinatur etiam quòd à latere Christi fluxit vera aqua, & non phlegma, vel mixtum, & sicut in sanguine relucet Sacramentum redemptionis, sic in aqua Sacramentum regenerationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 426. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 536. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 33. *cap.* 7.

Aquam in plegma conuerti, &c.] Vide Soar. *tom.* 3. 2
disp. 43. *sect.* 4. Bonacin *de Sacram. disp.* 4. *q.* 2. *punct.* 4. *n.* 7. *vers. respondeo hoc esse.*

Et verus sanguis, ita proculdubio vera aqua, &c.] Notatur ad hoc, quòd de Christi latere verus sanguis & vera aqua manauit, vt per Bonacin. *de sacros. Christi Incarnat. disp.* 3. *q.* 1. *punct.* 10. *n.* 3. vbi *n.* 5. probat sanguinem & aquam non permixtè, sed distinctè, &

& separatè exiisse, itavt sanguis ex lateris parte, & aqua ex alia efflueret, vel itavt priùs totus sanguis exierit, & postea tota aqua. Quid autem significent sanguis & aqua quæ de Christi latere fluxerunt, non benè constat inter Sanctos Patres, nam Chrysostom. *homil.* 84. *in Ioan.* Aug. & alij putant significare Baptismum & Eucharistiam. Hieronym. autem *epist.* 83. *ad Decanum*, Tertullian. & alij existimant indicare duo Baptismata, sanguinis scilicet, & aquæ, Ambrosius verò, Beda, & alij arbitrantur ostendere Baptismum aquæ, & pretium redemptionis nostræ. Vide Soar. *in 3.p.tom.*1.*disp.*51.*sect.*1.*col.*3.& 4. Vasq. *in 3.p.tom.*1. *disp.*76.*c.*2.*n.*15.

3 *Nam adesse hominis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd non dicitur homo ante infusionem animæ, cùm ex corpore, & anima componatur, & formetur, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var.c.* 3. *n.* 12. Vnde recedente anima non est os, aut caro, D.Thom. *p.*3. *q.*5. *art.*3. *vers. sed hæc, in fine.*

4 *Nam de latere Christi.*] Dextero scilicet, in eo enim Christum Dominum lanceæ ictum accepisse referunt Fr. Hieron. Durand. *in libro*, quem inscripsit, *peregrinatio filij, lib.*1.*c.*5.§.14.*pag.*610. Rodulph. *de vita Christi, p.*2.*c.*64. Rupert. *lib.* 2. *in Ezechiel. c.* 33. Iacob. Gretser. *de sancta Cruce, tom.* 3. *lib.* 5. Ratio est secundùm eos, quia vsu receptum est vt imagines Christi crucifixi in dextero latere vulneratæ pingantur, vsus autem innixus videtur traditioni & consensui Ecclesiæ. Verùm Soar. quem refert & sequitur Bonacin. *de Sacros. Christi Incarnat. disp.*3.*q.*1. *puncto* 16. *n.*2. probabiliùs putat Christum vulneratum fuisse in sinistro latere, in quod vergit cor humanum, quia verosimile est Christum in eo latere vulnerari voluisse vt manifestiùs constaret de sua morte, nullus enim transuerberato corde viuere potest, tum quia in ea parte vulneratus fuit Christus, ex qua Eua formata fuit. Ecclesia enim formata fuit de Christi latere sicut Eua de latere Adæ, sed Eua formata fuit ex costa sinistri lateris in quod vergit cor humanum ad significandum amorem qui inter virum & vxorem reperiri solet ex S. Thom. 1.2. *q.*92 *art.* 2. Ergò etiam Christus in eadem parte vulneratus fuit, alioquin figuratum non responderet figuræ: tum quia manifestare voluit amorem erga Ecclesiam suam sponsam, iuxta illud Cant. 4. *Vulnerasti cor meum*, tum vt constaret patere viam per quam ad cor Christi ingredi, & in eo quiescere possimus.

SVMMARIVM.

1 *Prælatis, & clericis præcipitur in virtute obedientiæ vt nocturnum officium & diurnum studiosè celebrent, & deuotè.*

2 *Clericus maioribus Ordinibus initiatus quamvis degradatus tenetur ad recitandas horas Canonicas, secus in clericis in minoribus.*

3 *Beneficiati licèt non sint sacris initiati Ordinibus, tenentur post captam pacificam beneficij possessionem recitare Officium diuinum.*

4 *Beneficij Ecclesiastici nomine, ratione cuius tenetur quis diuinum Officium recitare, venit quodcunque quantumvis tenue, item & habitum integrè in commendam, vt* n.5. & *capellania collatiua, seu Ecclesiastica, vt* n.6.

7 *Pensionarius tenetur recitare Officium paruum Beatæ Mariæ Virginis sub eadem pœna sub qua beneficiarij tenentur ad recitationem diuini Officij.*

8 *Coadiutor beneficiarij an teneatur persoluere diuinum Officium, ostenditur.*

9 *Beneficij fructus omnes qui loco pensionis impendit illi, qui sibi beneficium renuntiauit, an teneatur ad diuinum Officium, ostenditur.*

10 *Syncopa, & syncopare quid significet, ostenditur.*

11 *Horæ Canonicæ dici non debent syncopando, dimittendo scilicet vel verba, versus, aut syllabas.*

12 *Sacerdotes, qui sine legitimo impedimento non celebrant in anno saltem diebus festis præcipuis, an peccent, ostenditur.*

13 *Horæ Canonicæ quare diuinum Officium appellantur, ostenditur.*

14 *Canendi alternatim in Ecclesia forma vnde originem habuit, ostenditur.*

15 *Cantus in Ecclesia audientes ad maiorem animi deuotionem excitat, nam solum interdicitur indecens in Ecclesia canendi modus.*

16 *Musica instrumenta licita sunt in Ecclesia si decenter adhibeantur.*

17 *Interrumpens aliquam de precibus horariis iam cœptatis animo, & voluntate continuandi reliquam illius precationis post finem eius, quod interponitur, an satisfaciat præcepto Ecclesiæ, ostenditur.*

18 *Officium diuinum inceptum qui interrumpit animo repetendi iam recitata, sed postea non repetit, an satisfaciat præcepto, ostenditur.*

19 *Officium diuinum vt deuotè recitetur requiritur attentio siue illa sit ad verba, siue ad sensus verborum, siue ad Deum, vel ad Christi passionem, &c.*

20 *Beneficiarius tenetur ad restitutionem, qui diuinum Officium recitauit absque attentione.*

21 *Missæ præcepto satisfacit qui inter Missarum solemnia Horas Canonicas recitat.*

CAP. Dolentes. IX.

SVspensionis sub pœna prohibetur ne Clerici, vel Prælati vacent vsque ad mediam noctem commessationibus superfluis, vel fabulationibus illicitis ne matutinum continuata syncopa transferrant; Missis aliquando intersint, vel celebrent, & similia. Item præcipitur in virtute obedientiæ vt nocturnum officium, & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, & deuotè. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 427. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 534. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Innoc. III. *c.*17. refertur ab Anton. August. *collect.* 5. *Decret. sub tit.* 15. *de celebratione diuini Offic. c.*7. 1

Quidam minores Clerici.] Ideò minores vocantur non quòd in minoribus Ordinibus constituti sint, sed quia ad Prælaturæ gradum nondum euecti fuerant, ac proinde probat Clericos maioribus Ordinibus initiatos teneri ad recitandas horas Canonicas, vt per Nauar. *de orat. c.*7. *num.* 2. Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract.* 4. *lib.*4. *cap.*16. *num.*9. Malder. *de virtutib. tract.* 10. *c. cap.* 2. *dub.* 3. Vasq. *in opuscul. de benef. cap.* 4. §.1. *art.* 1. *dub.* 2. Vincent. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 23. *cap* 4. *num.* 143. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 18. *n.* 25. *cum seqq.* Azor. *instit. moral p.*1. *lib.* 10. *c.* 5. *quæst.* 1. Carol. Macign. *de horis Canon. cap.*9. Bonacin. *in simili tract. disput.* 1. *q.*2. *punct.* 3. *n.* 1. Less. *de iust. lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 9. quod adeò verum est etiamsi inciderit in aliquam censuram, vel degradatus sit, adhuc enim ad Officium diuinum priuatim recitandum teneri, resoluunt Couar. *variar. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 8. Nauar. *d. c.* 7. *num.* 17. Azor. *d. cap.* 5. *quæst.* 6. Malder. *d. cap.* 2. *dub.* 5. *vers.* 4. Filliuc. *d. tract.* 23. *c.* 9. *quæst.* 1. *num.* 280. Molfes. *in sum. tract.* 5. 2

c. 4.

cap.4.num.45. Sayr. *de censur.lib.5.c.22. num.15.* Soar. *eod.tract.tom.5.disp.12.sect.2.num.16.* Macign. *d.tract. cap.24.n.9. & seq.* Illustriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment.ad cap.1.num.7.dist.91.* Vnde Clericos minoribus Ordinibus initiatos non teneri horas Canonicas recitare contra Panorm. *in cap.1. num.6.supr.hoc tit.* docent Philiarch. *part.1.lib.2.c.2.vers.quoad alios,* Flamin. *de resign.lib.1.quæst.9.num.12.* Azor.*d.c.5.q.2.* Valent. *tom.3.disp.6.q.1. puncto 10. vers. quod vero ad secundum,*& alij apud Bonac. *d. n.1.vers.dixi in proposito,*vbi etiam aduertit *c.si quis Presbyter 92.dist.* intelligendum esse de Clerico Ecclesiæ deputato, & beneficium habente.

3 Ad easdem horas Canonicas recitandas tenentur ex institutione Ecclesiæ habentes beneficium Ecclesiasticum, siue illud sit simplex, siue curatum, quamvis non sint sacris initiati, quæ quidem obligatio diuini Officij recitandi beneficiarium non adstringit, nisi post captam pacificam beneficij possessionem, vt docent Flamin.*d.quæst.9.num.15.* Filliuc. *d.c.4.num.158.* Fr.Emman.*in summa, tom.1.c.141.num.4.* Menoch. *de arbitr.casu 429.num.24.* Nald.*verbo diuinum Officium, num.4.* Azor *d.lib.10.cap.4.quæst.7.* Less.*d.lib.2.cap.34. dub.30.n.167.* Malder.*d.c.2.dub.3.q.7.* Molfes. *d. tr.5. cap.3.num.3.* Soar.*d.lib.4.c.19.num.7.* Valer. Reginald. *lib.30.num.38.* Bonacin. *d.disp.1.quæst.2.puncto 4.n.1.* Gauant.*in comment.ad rubr.Missalis, tom.2. sect.1.c.4. num.5.* Diana *resol.moral. p.2.tit.de horis Canon.resol....* Quamvis Nauar.*de orat.cap.7.n.27.* & Carol.Macign. *de horis Canonicis, cap.10. num.25.* ac Nicol. Garc. *de benefic. part.3. cap.1. num. 92.* cum pluribus aliis per eos citatis existiment teneri statim ac beneficiarius collationem acceptauit, qui si oneri recitandi diuinum Officium non satisfecerit statim post adeptam beneficij pacificam possessionem, peccat mortaliter, quia facit contra prohibitionem Ecclesiæ in rè graui, & contra finem propter quem datur beneficium. Non tamen tenetur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis officij, nisi elapsis sex mensibus post obtentam præfatam professionem, ex Constit. Concil. Lateran.sub Leone X. *sess.9. §. statuimus*, & ex Bulla Pij X. quam referunt Nauar *in man. c.25. n.122.* Stephan.Quarant. *in summa Bullarij,verbo hora Canonica,* Soar.*d.lib.4.c.29.n.2.*& Bonacin.*d.disp.1.q.5 puncto 2. in princip.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc.1.lib.2.c.4. num.12.* Quare ita docent, pluraque alia in materia vtilia resoluentes Azeued. *l.27. num.9. tit.3.lib.1.noua recop.* Viuian. *tom.1.commun.opinionum, lib.1.tit.8.num.2.pag.179.* Fr Emman.*in explicat.Bullæ Cruciatæ,pag.171.* Zerol.*in praxi Episcop.p.1. verbo beneficia,pag.mihi 43.& 44.* Azor.*d.lib 10. c.14.* Less. *d. c.34.dub.32.* Nicol.Garc.*d.c.1.num.2. cum seqq.* Carol. de Macign.*c.28.num.11.cum seqq.* Malder. *d. tract.10. cap.2.dub.4.* Sayr. *in claui Regia, lib.3. cap.9. num.33.* Farinac.*fragment.crimin.p.1.lit.C.num.109.* Fernandez *in examine Theolog. moral. part. 3. cap. 12. §.7. num.1.* Filliuc.*tom.2.tract.22.cap.10.num.308.* Homobon. de Bonis *in examine Ecclesiastico, p.1.tract....cap.4.q.42.* Gauant. *d.sect.1.cap.5.tit.1.n.5.* Diana *d.tract. de horis Canon.resol.25.*

4 Nomine Ecclesiastici beneficij, ratione cuius tenetur quis diuinum Officium recitare, primò venit quodcumque, quantumvis tenue, vt non sufficiat ad vitæ sustentationem,vt per gloss. *in c. Clericus 91.dist.* docent Conar.*lib.3.variar.cap.13.n.8. vers.21.* Nauar. *in man.cap.25.n.102.& de orat.cap.2. num.27. c.21. & c.11.* Valent.*tom.3.disp.6.quæst.2.puncto 10. vers.excludit.* Fr. Ludouic. Beja *respons. casuum conscient. part.3. casu 54.* Nald *verbo diuinum Officium, n.2.* Pesant. *2.2. q.62.art.2.disp.2.propè finem*, Zerol. *in praxi Episcop. p.1.verbo hora Canonica, §.2. & verbo beneficium, §.4.* Soar.*d.lib.4.c.21.n.3.& 9.* Nicol.Garc.*d.cap.1.num.39.* Azor.*d.lib.10.cap.3.quæst.3.* Valer. Reginald.*d.lib.30. tract. 3. num.34.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1. quæst.68.* Carol.Macign.*cap.11.num.3.* Vgolin. *de offic. Episcopi,part.1.cap.13.§.1. num.2.* Filliuc. *d. tract.23. cap.5.n.181.* Bonacin.*d.disp.1.quæst.2. puncto 3. n.17.* Gauant. *in rubr.Missalis, tom.2. sect.1. cap. 4. num.3.* Diana *resol.moral.p.1.tract. de horis Canonicis, resol.9.* Fagundez *d.lib.2.cap.4.num.15. & lib.3.cap.8.num.8.* Quamvis non teneri beneficiarium saltem quotidie recitare diuinum Officium, cuius beneficij fructus non attingunt mediocrem sustentationis partem; teneant Fr.Emman.*in summ.tom.1.cap.140.num.3.* Vega *in summ. part. 1. cap. 128. num. 13.* Petr. de Ledesma etiam *in summa, part.2.tract.9.cap.4.conclus.6.diffic.4.* Less.*d.lib.2.cap.34.dub.31.num.169.* Malder. *d. cap.2. dub.3.vers.nihilominus*, Vasq.*de benefic. c.4. §.1.dub.4. num.17.* Molfes.*d.tract.5.c.3.num.29. & tract.6.cap.2. num.36.*

Secundò venit beneficium habitum integrè in commendam, quamvis enim huiusmodi commendatarius non habeat titulum beneficij, nihilominus veram habet illius administrationem, & substituitur in locum habentis beneficium cum tota obligatione, ità docent Nauar.*de orat.c.20.n.16.* Medin. *in simili tract. quæst.2.* Azor.*d.lib. 10.c.3.q.6.* Vasq. *d.c.4.art.1.dub.3.* Soar.*d.lib.4.cap.22.num.14.& 16.* vbi etiam loquitur de beneficio manuali, quod ad nutum conferentis potest reuocari, de quo etiam Filliuc. *d. tract.23. cap.5. num.175.& seq.* Malder *d.tract.10.cap.2.dub.3.quæst...* Carol.Macign.*cap.10.num.13.* Molfes.*d.cap.3.num.44. & d. tract.6. cap... num.25.* Paul. Squillas *de obligat. clericorum, part.1. num.9.& 12.* Nicol. Garc.*d.cap.1. n.105.* 5

Tertiò venit capellania collatiua, seu Ecclesiastica, auctoritate scilicet Episcopi erecta, cuius ratione diuinum officium esse recitandum, docent Nauar. *de orat. c.20.n.7.* Medin. *in simili tract.quæst.7.* Molfes.*d.cap.3. n.45.& d.tract.6.c.2.n.25.* Aragon. *2.2. q.88. art.12.* Azor.*d.lib.10.c.3.q.5.* Valer. Reginald.*d.lib.30.num.4.* Soar *d.lib.4.c.22.n.12.* Carol. Macign.*cap.10.num.15.* Filliuc.*d.cap.5.num.124.* Malder.*d.cap.2.dub.3.quæst.3.* Vasq.*d.cap.4.art.1.dub.3.num.10.* Nicol Garc.*d.cap.1. num.81.* 6

Quartò venit pensio clericalis, ratione cuius licet pensionarius non teneatur diuinum Officium, quod magnum dicitur, recitare, tenetur tamen recitare Officium paruum B. Mariæ Virginis sub eadem pœna; sub qua beneficiarij tenentur ad recitationem diuini Officij, ita Valent. *d.disp.6.quæst. n. puncto 10.vers. est etiam,* Azor.*d.lib.10.c.4.q.3.* Vasq. *d. cap.4.§ 1.dub.4. n.17.* Maldet.*d.c.2.dub.3.q.5.* Molfes. *d.cap.3.num.46.* Filliuc.*d.tract.23.c.5.q.9.n.173.* Paul.Squillas *dict.p.1. dub.9.& de priuileg. clericor. cap.5.n.51.* Less. *de iustit. lib.2.cap.34.dub.38.n.208.* Barthol.à S. Fausto *de horis Canon.lib.2.q.299.* Soar.*d.lib.4.c.22.n.6.* Bonac. *d.q.2. punct.4. n.7.* vbi etiam resoluit quòd quando pensio reseruata fuit in capite, seu persona vnius in commodum,& vtilitatem alterius, ille dumtaxat ad Officij recitationem obligatur, in cuius commodum pensio constituta est, & *n.8.* resoluit eum non teneri ad recitandum paruum B. Virginis Officium, cui confertur pensio absque præuia conditione status clericalis, etiamsi fortè detur personæ Regulari, & *n.9.* aduertit pensionarium qui vt Clericus percipit pensionem non ita teneri ad recitandum Officium B.V. quin satisfacere possit recitando horas Canonicas,& *n.10.* addit Clericum sacris initiatum, vel habentem beneficium, simulque pensionem, satisfacere suæ obligationi vnica 7

magni Officij recitatione, etiamsi paruum Officium B.Virginis non recitet, & *n.*11. pariter aduertit eum, qui cessit pensioni solùm in parte, non remanere immunem & exemptum ab obligatione diuini Officij, quia dicitur adhuc pensionem titulo clericali possidere, secus si liberaliter cessit pensionem in totum, & idem sibi valdè probabiliter dicendum videri asserit de pensionario, qui consensit pensionem redimi accepta nonnullorum, vt quinque, aut sex annorum, anticipata solutione.

8 Vtrùm autem coadiutor beneficiarij teneatur persoluere diuinum Officium, curiosè quis interrogare poterit? in quo dubio Soar.*d.lib.*4.*c.*22.*n.*19. Molfes. *d.c.*2.*n.*44. Azor.*d.lib.*10.*c.*4.*quæst.*2. Valer.Reginald. *d.lib.*30.*num.*41. Paul.Squillas *d. part.*1.*dub.*2. Bonac. *d.quæst* 2.*puncto* 3.*n.*13. & alij apud ipsos respondent non teneri ratione coadiutoriæ præcisè, quia coadiutor non habet titulum, & possessionem beneficij, cùm coadiutoria, ordinariè loquendo, non sit beneficium Ecclesiasticum, sed aliquid adiunctum beneficio, secus dicendum si coadiutoria habeat rationem beneficij Ecclesiastici, vel coadiutor assumatur in totum ad onera beneficij, aut saltem ad horas recitandas, tunc enim tenetur horas recitare, quia tenetur ad id quod assumitur, ideo si assumatur ad satisfaciendum in choro in locum beneficiarij, tenetur in choro canere, & horas publicè recitare, non verò priuatim, nisi aliud expressum sit. Et coadiutorem etiam perpetuum, & cum congrua, ac futura successione non teneri ratione coadiutoriæ recitare horas priuatim, tenent Molfes.*d.c.*3.*num.*15. Nicol. Garc.*d part.*3.*c.*1.*n.*109. Malder.*d.c.*2.*dub.*3.*quæst.*2. Paul.Squillas *d.p.*1.*dub.*5. Bonacin.*d.puncto* 3. *n.*15. Ludouic. à Sarauia *in tract. de iurisdict. Adiunctorum*, *quæst.*29.*num.*24. cum alijs per me citatis *in collect. ad cap.* 7. *num.* 8. *sess.* 25. *de reform.*

9 Vtrùm etiam ille, qui omnes beneficij fructus loco pensionis impendit illi, qui sibi beneficium renuntiauit, teneatur ad diuinum Officium recitandum, pariter dubitatur ab aliquibus? in quo dubio affirmatiua verior est sententia, quia ipse habet titulum, possessionem, & administrationem beneficij; & licèt non fruatur fructibus illius, hoc est per accidens, quia sic ipse voluit & consensit; ita Nauar. *de orat.c.*7.*n.*30. Vasq. *d.c.*4.*art.*1.*dub.*6.*n.*28.*&* 34. Valer.Reginald.*d.lib.*30. *n.*30.*vers.quintum est.* Filliuc.*d.tract.*23.*c.*5.*q.*5. Iacob. de Graff.*in aureis decis.p.*1.*lib.*2.*c.*50.*n.*17. Soar.*d.lib.*4. *c.*2c.*n.*2. Carol.Macign.*c.*10.*n.*19.*&* 20.*&* *n.*9. Molfes. *d.tract.*5.*c.*3.*n.*32. Nicol. Garc. *d.c.*1 *num.*54. vbi non admittit si administratio beneficij incumbat beneficiario.

Quintò obtinentes Abbatias etiam non iure tituli, sed ratione commendationis ad horas Canonicas persoluendas adstringuntur, iuxta gloss. ab omnibus receptam *in cap. nemo, de electione, lib.*6. & Medina *de oratione*, *quæst.* 7. asserentes beneficiarium ad diuinum Officium recitandum teneri in perpetuum, siue ad tempus beneficium, vel Abbatia sit illi commendata, quia etsi Abbas Commendatarius non obtineat Abbatiam in titulum, nec per collationem, sed tantùm in commendatam, tamen satis est vt vera Abbatiæ administratione spirituali, & temporali in omnibus ad tempus siue in perpetuum potiatur, quia huiusmodi administratio quoad hoc, idem valet quod titulus, nam ratione legitimæ administrationis quam habet in omnibus, quæ ad beneficium attinent, legitimè quoque fructus Abbatiæ illius percipit, sicut qui habet in titulum ratione tituli, ita Nauar. *de oratione, cap.*20.*num.*16. Azor. *instit. moral.part.*1.*lib.* 0. *cap.*2.*quæst.*3. Nicol. Garc. *d. cap.*2. *num.*205. Soar.*d. lib.*4.*cap.*22.*n.*14.*&* 16.Bonac.*disp.*1.*quæst.*2.*puncto* 5. *num.*.

Continua syncopa.] Syncopa, & syncopare, idem est quod concisio, sumiturque pro ea Grammaticorum figura, quæ syncope appellatur, quæ abscindit syllabam alicuius dictionis, vt compostus pro compositus; à Medicis quoque vsurpatur pro quodam morbi genere, quem syncopam dicunt, de qua Galen. ad Glauconem, éstque celeris, ac subita vniuersarum virium ruina, seu prolapsio. Qui igitur aut propter oscitantiam in orando, aut propter nimiam celeritatem in pronuntiando, Grammaticorum vtens syncopa, Ecclesiasticarum horarum decurrat verba, infringitque sententias, is in syncopam incidit animi, tanto peiorem, quàm corporis, quanto huic illa præstat: nam morbo corripitur animi mortifero, quo cunctæ illius vires elisæ, atque concisæ continuò concidunt, ipséque animus miserabili, & sempiterno, nisi expiet culpam, interitu contabescit. Exemplum adest de illo sancto Patre, qui vidit diabolum in choro cuiusdam Monasterij manere, cùm Fratres dicerent Officium, & mittere sæpè in sacco, quem secum ferebat, & interrogatus à Patre quid intromitteret? respondit quòd verba, & syllabas, quas illi dimittebant de Officio, in futuro iudicio ea præsentaturus ad punitionem negligentiæ eorum, refert Paul.Comitol.*respons.moral.lib.*1. *q.*67.*n.*2. 10

Integrè igitur & completè persoluendæ sunt horæ Canonicæ, dici enim non debent syncopando, dimittendo scilicet vel verba, vel versus, vel syllabas; nam si fiat magna syncopatio, vel omittantur in notabili quantitate, erit peccatum mortale: si autem non sit magnus excessus, erit peccatum veniale, modò voluntariè fiat; si verò inuoluntariè, hoc est, ex linguæ præcipitantia, balbutie, insolita consuetudine, quæ corrigi nequeat, vel ob iustam festinationem, non erit peccatum, vt per Azor. *p.*1.*lib.*10.*c.*4.*q.*11. Filliuc. *tom.*2.*tract.*23.*c.*7.*num.*242. Villalob. *in summ.tom.*1. *tract.*24.*dub.*10.*num.*7. Diana *d. tract. de horis Canon. resol.*32. Lessium *de iustitia, lib.*2. *c.*37.*n.*56. vbi etiam tenet quòd absorbere syllabas non est nisi peccatum veniale, manet enim integra precum substantia, itavt intelligi possit, si inuoluntariè fiat, nullum peccatum est. 11

Vix celebrant quater in anno.] An, & quando mortaliter peccent Sacerdotes, qui sine legitimo impedimento non celebrant in anno, saltem in diebus festis præcipuis? Vide Syluest. *verbo Missa*, 1.*q.*5. Nauar. *in man.cap.*25.*num.*88.*vers.vigesimoprimò*, Petr. Soto *de Eucharistia*, *lect.*7. plures apud Campan. *in diuersorio iuris Canonici, ad finem, in adhortatione, num.*9. Iacob. de Graff.*in decis.aureis, part.*1.*lib.*2.*cap.*39.*num.*3. Vasq. *in* 3.*part disp.*232.*cap.*1.*n.*5.*&* 11. Soar.*tom.*3.*disp.*80. *sect.*1. Nugn.*in* 3.*part. D.Thomæ, quæst.*82.*art.*10. vbi Ægid.de Coninch. *art.*2. *conclus.*3. *num.*206. Henriq. *lib.*9.*c.*23.§.2. Chamer.*de Sacram.vbi de sacrificio Missæ*, *dub.*13. Fr. Ludouic. Miranda *in man.Prælatorum*, *tom.*1.*quæst.*40.*art.*7.*conclus.*2. Valer.Reginald. *lib.*29. *num.*46.*&* 167. resoluentes simplicem Sacerdotem, ne in lethalem culpam incidat, debere aliquoties in anno celebrare saltem diebus festis præcipuis, non tamen iudicandum esse reum mortalis peccati, qui aliquibus diebus etiam præcipuis non celebrat præciso alio præcepto, modo aliquoties, vt saltem ter, aut quater, celebret in anno. 12

Vt diuinum Officium.] Horæ Canonicæ appellantur diuinum Officium, non à causa instituente, sunt enim de iure Ecclesiastico, sed potiùs à materiali & finali, quia diuinas Laudes continent, & ad Deum laudandum diriguntur, & ordinantur, Bonacin. *de horis Canon.* 13

Canon. disp. 1. q. 1. punct. 2. n. 4. vers. ad tertiam, Bellarm. *tom. 3. controuers. 3. lib. 1. c. 10. vers. dicuntur autem*, siue quia per eas pensum seruitutis, & tributum quoddam Deo soluimus, idem Bellarmin. *d. lib. 1. cap. 18.*

14 Formam canendi alternatim in Ecclesia, ex Angelica admonitione atque exemplo, S. Ignatium Apostolorum discipulum didicisse, & Antiochenæ Ecclesiæ tradidisse, qui tandem in omnes Orientales Ecclesias propagatus est ex Socr. *lib. 6. historiæ Eccles. c. 8.* scripserunt Bellarm. *d. lib. 1. c. 14. ad finem*, Stephan. Durant. *de ritibus Ecclesiæ, lib. 3. c. 17. in princ.* Spin. *in speculo testam. gloss. 3. princ. n. 66.* Francolin. *in tract. de tempore horarum Canon. c. 3. à n. 2.* In Ecclesia verò Occidentali S. Ambrosius primus hanc alternatim canendi formam, Græcos imitatus, auctoritate S. Damasi Summi Pontificis Mediolani instituit, vt ex auctoritate Isidor. *lib. 1. de offic. Eccles. c. 7.* referunt Bellarm. *citato loco*, Durant. *d. c. 17. num. 4* Francolin. *d. c. 2. num. 8. & 9.* Nauar. *de orat. c. 16. à num. 22.* Generaliter verò Flauianus, & Theodorus, edocti ab Ignatio alternatim psallere constituerunt. Host. *Tripart. lib. 5. c. 32.* Durand. *in rationali diuinorum, lib. 1. c. 1. num. 18.* Seln. *de benef. q. 5. num. 44.* & propterea locus in quo conueniunt, denominatur Chorus, à multitudine scilicet simul canentium, quasi coæuorum cantus, Strab. *in Exod. c. 15. super illis verbis, cum tympanis, & choris*, refert Rot. apud Farin. *decis. 84. num. 2. p. 1. recent.* Et de cantu in diuinis Officiis adhiberi solito plura ex sanctis Patribus, & Conciliis tradunt Henriq. *in summ. lib. 9. c. 31. 8.* Alphons. de Torres *in instit. Sacerd. tit. de horis Canon. & cant. Eccles.* Bellarmin. *d. lib. 1. c. 16.* Durant. *d. lib. 3. c. 13. 14. & 21.* Francolin. *d. c. 3.* Less. *de iustit. lib. 2. c. 37. num. 52.* Carol. Macign. *de horis Canon. c. 59. n. 12. cum seqq.* Bonacin. *in simili tractatu, disp. 2. q. 1.*

15 *punct. 3.* Cantus enim in Ecclesia audientes ad maiorem animi deuotionem excitat, canentium vires recreat, mentem ad Deum eleuat, tristia corda consolatur, vt inquit Isidor. *lib. 3. sentent. c. 7.* grauiores mentes facit, fastidiosos oblectat, inertes excitat, & peccatores ad lamenta inuitat, & huiusmodi purus & honestus cantus nullo iure prohibetur, nam *in Extrauag. vnic. de vita, & honestat. Clericor.* interdicitur solùm indecens canendi modus, nec alio sensu receptus est ille text. quoad ea, quæ per se mala non sunt, idémque constat ex Concil. Trid. *sess. 22. in decreto, de obseruand. & euitandis in celebratione Missæ, vers. ab Ecclesiis verò musicas eas, &c.* obseruant Soar. *d. lib. 4. c. 13. n. 16. & 17.* Sanch. *in præcepta Decalogi,*

16 *tom. 1. lib. 2. c. 37. n. 7.* Vnde non solùm canendi vsum, verùm etiam praxim adhibendi musica instrumenta licitam esse, si decenter adhibeantur, docent Caiet. *in summa verbo organorum vsus*, Caracciol. *ad Constit. Clericorum Regul. p. 1. c. 1. §. 10.* Soar. *d. lib. 4. c. 8. n. 5. & seqq.* Filliuc. *d. tract. 23. c. 3. ad finem, num. 120.* Molfes. *in summ. tract. 5. c. 2. à num. 65.* Carol. Macign. *c. 61. num. 9.* contra S. Thom. *2. 2. q. 91. art. 2. ad 4.* & Nauar. *in man. c. 16. n. 33.* nec inconuenit quod in Sacello, seu Capella Pontificia non recipiantur huiusmodi instrumenta, quia ibi illis non vtitur, non quod illorum vsus prauus sit, sed fortasse quia non videtur res grauis, vel necessaria, vt benè Soar. *d. c. 8. n. 5.* Carol. Macign. *d. c. 61. num. 8.* Filliuc. *loco proximè citato.*

17 *Studiosè.*] Vt Officium studiosè recitetur non solùm persoluendum est sine diminutione verborum, & concisione literarum, & syllabarum, vt *suprà* dixi *num. 11.* verùm etiam sine interruptione, quæ dicitur cùm quis aliquando precibus horariis cœptam intermittit animo, & voluntate continuandi reliquum illius precationis post finem eius, quod interponit, Nauar. *de orat. c. 16. num. 66. cum seqq.* Azor. *d. lib. 10. c. 8. q. 2.* Vtrùm autem sic interrumpens præcepto Ecclesiæ satisfaciat, vel lethalem culpam incurrat, quæstio est difficilis, vna opinio tenet lethalem culpam incurrere, & præcepto Ecclesiæ non satisfacere si notabilis, & longa fiat interruptio sine iusta causa, quam tuentur Nauar. *d. c. 16. num. 75.* Emman. Sà *verbo hora Canon. ad finem*, Azor. *d. c. 8. q. 5.* Carol. Macign. *c. 87. num. 12.* Paul. Comitol. *responsor. moral. lib. 1. q. 66.* Squillant. *de obligat. Cleric. p. 1. dub. 15. num. 48.* Molfes. *in summ. tom. 1. tract. 5. c. 2. num. 38.* Ragus. *de offic. Canon. in choro, quæst. 14. num. 4.* Homobon. *de exam. Ecclesiastico, p. 1. tract. 4. c. 4. q. 39.* Ioan. de la Cruz *in direct. conscient. precept. 3. art. 3. dub. 4. concl. 1. in fine.* Altera verò rectiùs censet recitantem diuinum Officium cum interruptione non peccare mortaliter, sed satisfacere præcepto Ecclesiæ quoad substantiam siue ad longum, siue ad breue tempus interrumpat, vt docent multisque comprobant Soar. *d. lib. 4. c. 24. num. 9. & 10.* Nald. *verbo diuinum officium, num. 4.* Filliuc. *tom. 2. de horis Canonicis, tract. 23. c. 6. q. 7. num. 202. & cap. 2. q. 7.* Less. *d. lib. 37. dub. 10. num. 57.* Bonacin. *disp. 1. quæst. 3. puncto 2. n. 28.* Layman. *in Theolog. Moral. lib. 4. tract. 1. c. 5. n. 6.* Villalob. *in summa, tom. 1. tract. 24. dub. 11. n. 4.* me citato *in hoc loco*, Diana *d. tract. de horis Canon. resol. 4.*

Vtrùm autem satisfaciat præcepto, qui inceptum Officium interrumpit animo repetendi iam recitata, sed postea non repetit? item vtrum satisfaciat præcepto, qui recitat diuinum Officium, nolens tunc præcepto satisfacere, sed intendens iterum repetere ad satisfaciendum præcepto? Duæ sunt in hoc dubio opiniones, vna tenet satisfacere, quia actus agentium non operantur vltra intentionem eorum, *l. non omnis, ff. si certum petatur*, quam tuentur Nauar. *d. c. 16. num. 73.* Azor. *d. c. 8. q. 8.* Carol. Macign. *cap. 84. num. 8. cum seqq.* Altera verò opinio rectiùs censet satisfacere, nec teneri ex vi præcepti Ecclesiastici repetere iam recitata, satisfacit enim Ecclesiæ præcepto, quæ simpliciter præcipit quotidie recitari diuinum Officium, nec obstat reg. *d. l. non omnis*, quia non procedit in iis, quæ ab ipsius intentione pendent, adimpletio autem præcepti non pendet ab intentione illius adimplendi, cùm Ecclesia hanc intentionem non requirat, quare hanc sequuntur Arag. *2. 2. q. 83. art. 13.* Nald. *verbo diuinum Officium, n. 3. & 8.* Henriq. *lib. 9. c. 25. num. 6.* Francolin. *d. tract. c. 28.* Valent. *tom. 3. disp. 6. q. 2. puncto 10. ad finem.* Paul. Squillas *de obligat. Clericorum, p. 1. dub. 22.* Soar. *d. lib. 4. cap. 24. in fine, & c. 26. n. 8.* Filliuc. *d. tract. 23. c. 8. quæst. 1. n. 251.* Less. *d. c. 37. dub. 10. num. 59.* Nicol. Garc. *d. part. 3. c. 1. num. 198.* Vasq. *in opusculo de benef. c. 4. §. 1. dub. 7. n. 114. vers. verùm tamen*, Molfes. *d. tract. 5. c. 2. num. 40. & 52.* Carol. Macign. *c. 87. n. 26.* Valer. Reginald. *d. lib. 18. n. 150.* quicquid dicat *n. 162.* Bonacin. *d. punct. 2. §. 1. num. 31.* 18

Vt deuotè.] Vt Officium deuotè recitetur requiritur attentio, siue illa sit ad verba, siue ad sensum verborum, siue ad Deum, vel ad Christi passionem, vel ad aliam rem piam, cum intentione laudandi Deum, vel ad rem, quam petimus, vel ad Sanctos, ad quos orationem dirigimus, & hæc conditio necessaria est, vt præceptum impleatur, ita docent Sot. *de iust. lib. 10. q. 5. art. 5. concl. 7.* Nauar. *de orat. c. 13. n. 13. cum seqq.* Fr. Emman. *in summa, p. 1. c. 144. & q. Regul. tom. 1. q. 41. art. 2.* Aragon. *d. art. 13.* Valent. *dicto puncto 10. vers. quomodo sit recitandum*, Emman. Sà *verbo hora* 19

Canonic, *num*. 19. Azor. *d. lib*. 10. *c*. 12. *q*. 1. *cum seqq. & præcipuè q*. 6. Pesant. 2. 2. *q*. 62. *art*. 2. *dub*. 1. Molin. Carthus. *in lib. de instruct. Sacerd. in addit. ad tract*. 3. *c*. 1. *fol*. 149. Zerol. *in praxi Episcop. p*. 1. *verbo horæ Canon*. §. 4. Nicol. Garc. *d. c*. 1. *num*. 182. Less. *d. c*. 37. *dub*. 11. *à n*. 63. vbi *n*. 67. aduertit eum, qui recitauerit non animo orandi, sed legendi tantum, aut edifcendi, non satisfacere præcepto Ecclesiæ, ac proinde peccare mortiferè, Soar. *d. lib*. 3. *c*. 4. *& lib*. 4. *c*. 26. *n*. 13. Valer. Reginald. *d. lib*. 18. *n*. 148. *&* 151. *cum seqq*. Ludou. Beja *respons. casuum conscientiæ*, *p*. 2. *casu* 33. Paul. Comitol. *respons. moral. lib*. 1. *q* 63. Filliuc. *d. tract*. 23. *c*. 6. *q*. 3. *& c*. 8. *q*. 2. *& c*. 3. *q*. 2. *num*. 72. *& seqq*. Paul. Squil. *d. p*. 1. *dub*. 20. Vasq. *in opusculo de benef. c*. 4. §. 1. *art*. 3. *n*. 103. *&* 1. 2. *disp*. 160. *n*. 30. *& seq*. Malder. *d. tract*. 10. *c*. 2. *dub*. 2. *pag*. 643. Monet. *de distribut. quotid. p*. 2. *q*. 2. *n*. 2. Carol. Macign. *c*. 86. *n*. 15. Molfes. *c*. 2. *n*. 8. Bonacin. *d. disp*. 1. *q*. 3. *punct*. 2. *n*. 1. vbi *n*. 9. resoluit recitantem horas Canonicas, vel partem notabilem cum distractione confabulãdo, vel dormiẽdo, peccare mortaliter, nisi forte habeat propositum formale, aut virtuale repetendi, & supplendi defectus, & *n*. 12. tenet eum satisfacere præcepto, qui dum recitat diuinum Officium, detinetur in aliqua re exteriori non incompossibili cum attentione interna, vt si recitet dum se vestit, vel spoliat, vel ambulat, vel dum campum aspicit, vel dum faciem abluit, vel etiam dum sternit mensam, aut lectum; secus dicendum est si voluntariè, & aduertenter occupet se in aliqua re incompossibili cum attentione interna, vt si inter recitandum scribat, depingat, legat, &c. tunc enim non satisfacit præcepto, sed iterum recitare tenetur sub mortali, vt præcepto satisfaciat, de quo etiam Nauar. *d. c*. 13. *n*. 47. *& seq*. Iacob. de Graff. *d. p*. 1. *lib*. 2. *c*. 52. *n*. 15. Azor. *d. c*. 12. *q*. 7. Vasq. *d. art*. 3. *n*. 99. *&* 104. Macign. *c*. 87. *n*. 3. Paul. Squil. *d. dub*. 20. *n*. 39.

10 Vnde infertur beneficiatium teneri ad restitutionem, qui diuinum officium recitauit absque attentione, quia de substantia orationis est attentio, igitur sine ea recitans non satisfacit præcepto quoad substantiam, nam idem est aliquid non facere, & non facere rectè quoad substantialia, *cap. veniens*, *de presbyt. non baptizato*, quare ita tenent Nauar. *d. c*. 13. *n*. 17. Petr. Nauar. *de restit. lib*. 2. *c*. 2. *à n*. 240. Aragon *d. q*. 83. *art*. 12. Pesant. *d. q*. 62. *art*. 2. *disp*. 3. *vers. consentiunt*, *& disp*. 4. *prope finem*, Azor. *d. lib*. 10 *cap*. 11. *q*. 5. Soar. *d. lib*. 4. *c*. 30. *n*. 14. Nicol. Garc. *d. p*. 3. *c*. 1. *n*. 186. *& c*. 2. *n*. 515. Vasq *d. art*. 3. *dub*. 4. Less. *d. c*. 37. *dub*. 11. *n*. 67. Molfes. *d. c*. 5. *n*. 15. Valer. Reginald. *d. lib*. 30. *n*. 48. Monet. *d. p*. 2. *q*. 2. *n*. 20. *&* 21. Paul. Squil. *d. p*. 1. *dub*. 21. *n*. 42. Filliuc. *d. tract*. 23. *c*. 10. *q*. 8. *n*. 521. Homobon. de Bonis *de examine Ecclesiastico*, *p*. 1. *tract*. 4. *c*. 5. *q*. 40. Fernand. *in examine Theolog. moral. p*. 3. *c*. 13. §. 8. Sylu. *in* 2. 2. *q*. 83. *art*. 3. *concl*. 4. Raphaël de la Torre *in p*. 2. *tom*. 1. *controuers*. 9. *de horis canon*. Salas *de legib disp*. 9. *sect*. 1. *n*. 24. Gauant. *in comment. rub. Missal. tom*. 1. *sect*. 1. *c*. 6. *n*. 4. Diana *resol. moral. p*. 1. *tract. de horis Canon. resolut*. 1. quamvis secus teneant Cordub. *in suo quæst. lib*. 4. *q*. 13. Tolet *in instruct. Sacerd. lib*. 2. *c*. 12. *n*. 6. *vers. quartum dictum*, & Malder. *d. c*. 2. *dub*. 4. *q*. 4. & alij per ipsos citati.

11 Pariter etiam infertur eum satisfacere præcepto Missæ, qui inter Missarum solemnia recitat horas Canonicas, quas tenetur ex præcepto recitare. Ratio est, quia interest Missæ corporaliter, & mentaliter: quòd intersit corporaliter, patet, quòd verò mentaliter ex eo probatur, quia ad satisfaciendum præcepto Missæ sufficit attentio ad res diuinas; supponimus autem hanc habere attentionem ad res diuinas, quæ attentio cum etiam sufficiat pro diuino Officio, sequitur vna, & eadem attentione satisfieri posse præcepto Missæ, & diuini Officij; quare ita tenent Nauar. *de orat. c*. 13. *n*. 35. Henriq. *lib*. 9. *de Missa*, *c*. 24. §. 5. Soar. *tom*. 3. *q*. 88. *sect*. 3. *in fine*, Tolet. *d. lib*. 2. *c*. 13. *num*. 12. Valent. *d. punct*. 10. §. *quomodo sit recitandum*, *vers. sequitur hinc*, & plures, quos plena manu refert Cened. *ad Decret. collect*. 51. *n*. 6. quibus adde Azor. *d. p*.... *lib*. 7. *c*. 5. *q*. 3. *& d. lib*. 10. *c*. 12. *q*. 10. Carol. Macign. *c*. 86. *n*. 16. Ægid. de Coninch. *de Sacram. & censur. tom*. 1. *q*. 83. *n*. 207. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib*. 19. *q*. 1. *n*. 14. Paul. Squil. *d. p*. 1. *dub*. 35. Bonac. *de Sacrament. disp*. 4. *quæst. vlt. punct*. 11. *n*. 25. *& de horis Canon. disput*. 1. *q*. 3. *punct*. 2. *n*. 14.

In gloss. *Sub pœna*, ibi, *& ita non est Canon latæ sententiæ*. Vide Bernard. *reg*. 782. Tiraq. *in l. si vnquam*, *verbo reuertatur*, *n*. 215. Sayr. *in claui Regia*, *lib*. 3. *c*. 8. *num*. 19.

SVMMARIVM.

1 *Eucharistia debet mundè seruari, & in eius eleuatione, & delatione populus debet se inclinare, & cum defertur ad infirmum, deferri debet in decenti habitu, & cum lumine, transgressores verò grauiter sunt puniendi.*

2 *Eucharistia Sacramentum honorificè, & in loco decenti custodiri debet.*

3 *Eucharistia in Sacrario ex antiqua Ecclesiæ consuetudine asseruatur.*

4 *Eucharistia ad infirmum honorificè deferenda est, non tamen per plateam vbi habitant Iudæi.*

5 *Onus deferendi sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ad infirmos, est de pertinentibus ad curam animarum.*

6 *Lampas ante sanctam Eucharistiam noctu diúque ardere debet.*

7 *Episcopus non potest concedere Ecclesiæ non parochiali, vt in ea retineatur sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum solum pro adoratione populi.*

Cap. Sanè. X.

Honor. III.

Sacerdotes conseruare debẽt Eucharistiam in loco singulari, mundo, & signato, honorificè, deuotè, & fideliter. Item quilibet Sacerdos frequenter doceat plebem suam vt cùm eleuatur Hostia in Missa, reuerenter se inclinent, idem faciat cùm defertur ad infirmum quam decenti habitu, superposito mundo velamine, manifestè, & honorificè ante pectus cum omni reuerentia, & timore semper lumine præcedente. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Henric. Host. Anchar. Panorm. Cened. *collect*. 51. Viu. *in ration. lib*. 3. *iuris Pontif. pag*. 428. Alagona *in compend. iuris Canon. pag*. 536. remissiuè Ximen. *in concord. p*. 1. *&* 2. 1

Eucharistia in loco singulari, &c.] De Eucharistia sub fidei custodia in loco decenti conseruanda pro communicandis infirmis agunt Pelag. *de planctu Ecclesiæ*, *lib*. 2. *cap*. 27. *vers. vigesimo tertio*, Petr. Bollo *in œconom. Ecclesiast. class*. 2. *cap*. 4. §. 6. *pag*. 257. Læl. de Zanch. *de priuileg. Ecclesiast. priuileg*. 21. Mich. Timoth. *de Ecclesiis visitand. lib*. 2. *tractatu* 1. *cap*. 22. *&* 23. *& tractatu* 4. *cap*. 18. *&* 19. Menoch. *de arbitrar. casu* 410. eleganter Paul. Fusch. *de visit. lib*. 1. *cap*. 5. *num*. 3. vbi in hæc verba: 2

Vnde

Vnde primò est videndum quòd ipsa sancta Eucharistia honorificè custodiatur, quòd locus sit decens, & eminentior Ecclesia, bene recondita, tabernaculum sit benè firmum, & clausum ex omni sui parte, vt nec foramen etiam minimum pateat, claue custodiatur, & qui clauem detinet sit Presbyter, alioquin sufficiens, & Dei timoratus, neque permittatur stare in loco humido, tabernaculum sit honorificum iuxta facultates Ecclesiæ, cum veste serica interiori, & exteriori, & cum vase argenteo, & corporali benedicto ad retinendum ipsum Sacramentum cum simili operculo; mutetur saltem quolibet octauo die, & antiqua sumatur ne aliqua corruptio in ipsis speciebus generetur; & si præpositus ipsi Sacramento incautè Eucharistiam dimiserit, puniatur iuxta sacros Canones suspensione trium mensium ab officio, cap. 1. de custodia Eucharistiæ. Hactenus Paul. Fusch. *d. loco.*

3 Sanctissimè ex antiqua consuetudine ipsam Eucharistiam in Sacrario asseruari sancta Ecclesia morem retinuit iuxta constit. Innoc. III. in Concil. generali Lateran. de qua *in c. 1. infr. de custodia Euchar.* quæ quidem consuetudo adeò antiqua est, vt eam sæculum etiam Nicæni Concilij agnouerit, vt testatur Concil. Trid. *sess. 13. c. 6. de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, & can. 7.* anathematizantur dicentes non licere sacram Eucharistiam in Sacrario asseruari, sed statim post consecrationem adstantibus necessariò distribuendam. Vide Balduin. iun. *super opera controuers. Bellarm. p. 2. lib. 3. c. 5.* Paul. Fusch. *d. c. 5. n. 9.* Cened. *ad Decret. collect. 51. n. 1.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo Eucharistia*, Henriq. *in sum. lib. 8. c. 1. §. 7. in commento lit. V*, Iacob. Gretser. *de sancta Cruce, tom. 1. lib. 2. c. 33.* & alios per me citatos *de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 22.*

4 *Cùm eam defert Presbyter ad infirmum*, &c.] Maxima pietate, simúlque sanctitate institutum est ipsam Eucharistiam ad infirmos honorificè deferri per hunc text. & in Concil. Trid. *d. c. 6. & dict. can. 7.* anathematizantur, dicentes non licere, vt illa ad infirmos honorificè deferatur. Deferri igitur debet, vt text. admonet, habitu decenti, supposito mundo velamine, & cum superpelliceo, lumine præcedente cum omni reuerentia, & honore, vultu dimisso ante pectus, similiter cum vase argenteo, vel saltem in Calice, velo serico cooperto, non tamen in vase vitreo, deferri quoque debent duæ particulæ, vt in regressu adoretur ab omnibus, cùm pallio honesto, præcedente tintinnabulo vt cuncti genuflectant, Psalmos, seu orationes inter eundum recitando, vt bene aduertunt Paul. *d. c. 5. n. 10.* Pisasc. *in praxi noua Episcop. p. 2. c. 3. n. 24. vers. vnde primò*, Cened. *d. collect. 51. n. 2. cum seqq.* non esse tamen deferendum per plateam in qua habitent Iudæi, respondit *Sacra Congreg. Rituum Episcopo Anconitano 22. Febr. 1593.* illud in præsentiarum

5 aduertendum duxi onus deferendi sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ad infirmos esse de pertinentibus ad curam animarum, vt censuit Rot. *in Recanaten. parochialis*, coram Cantuccio *inter impressas, decis. 52. num. 10. 21. & 22. p. 2. diuers.* & apud Farin. *decis. 340. n. 1. p. 2. recent.*

6 *Semper lumine præcedente.*] Dicit Nauar. *de orat. c. 18. n. 67.* in Conimbricensi Episcopatu constitutionem esse, quæ præcipit habere lumen accensum diu, noctúque ante Sanctissimum Sacramentum, & Fusch. *d. c. 5. n. 6.* admonet, vt lampas ante sanctam Eucharistiam semper ardeat, & in nocte, diéque propter reuerentiam sanctissimi Sacramenti, & vt ingredientes Ecclesiam sciant vbi primum adorare debeant præsentiam Saluatoris nostri, cum cautela etiam vt diligens inquisitio adhibeatur, ne in lapidibus ipsis quid curiosum misceatur: & Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo Eucharistia, §. 2.* aduertit S. Eucharistiam cum luminibus deferendam, vbi extrahitur à Sacrario, siue à custodia. Vnde debere obseruari consuetudinem, quòd populus faciat sumptum pro lampade collucente ante sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum dicunt Rip. *cons. 2. n. 3. & 5. de consuet.* Bellet. *disquisit. Cleric. p. 2. tit. de Clerico debitore, §. 13. n. 8.* aliàs tenentur beneficiati ad manutenendum oleum lampadis, idem Bellet. *d. tit. de Clerico debitore, §. 14. num. 5.*

Duo circa materiam de qua agimus, à Sacra Concilij Trid. Congregatione petita fuerunt, primum an 7
Episcopus possit concedere Ecclesiæ non parochiali, vt in ea retineatur sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum solùm pro adoratione populi? Secundùm præsupposito quòd Episcopus concesserit licentiam asseruandi sanctissimum Sacramentum in Ecclesia non parochiali pro adoratione, an possit Episcopus successor dictam licentiam reuocare? Sacra Congregatio respondit ad primum id non posse concedi ab Ordinario, sed requiri licentiam Sedis Apostolicæ; ad secundum respondit huiusmodi licentiam fuisse nullam, & propterea ei non esse deferendum, nec esse necessariam reuocationem, referunt Marc. Ant. Genuens. *in sua praxi Archiep. Neapol. c. 110. in edit. de anno 1609.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. post resol. 495. in notabilib. de materia Episcoporum, in fine.* Prax. Episcop. noua Piasec. *p. 2. c. 3. vers. duo.*

SVMMARIVM.

1 *Missæ duæ collegialiter in Ecclesiis Collegiatis debent celebrari, vna pro defunctis, alia secundùm exigentiam diei, vt pro festo, si festum occurrit, vel pro feria si feria.*
2 *Anniuersarium quod dicatur, ostenditur.*
3 *Sacrificium etiam pro mortuis offertur.*
4 *Purgatorij à pœnis defuncti sacrificijs soluuntur.*
5 *Obligatio quæ sit in Ecclesiis collegiatis dicendi quotidie duas Missas, vnam pro viuis, alteram pro defunctis, remissiuè.*

CAP. Cùm creatura. XI.

Missæ duæ solemnes Conuentuales in Collegiatis 1
Ecclesiis celebrari debent, vna pro anniuersariis defunctorum, altera pro feria, vel festo currenti, secundùm temporum congruentiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Host. Henric. Panorm. Casal. *in annot.* Viuian *in ration. lib. 3 iuris Pontif. pag. 426.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 536.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.*

Et pro anniuersariis defunctorum.] Gloss. *hic verbo* 2
pro anniuersarijs, declarat anniuersarium dici, quod pro defuncto fit anno reuoluto à die mortis suæ, additque hic dici anniuersarium Officium, quod fit quotidie pro defunctis; Missæ enim sacrificium illis prodest existentibus in Purgatorio; constans enim est, & firma Catholicorum sententia non solùm pro 3
mortuis preces offerri, sed etiam ipsum sacrificium, Concil. Trid. *sess. 22. sub tit. doctrina, de sacrificio Missæ, c. 2. & can. 3.* Card. Bellarm. *controuers. tom. 3. de Missa, lib. 2. c. 7.* Henriq. *in sum. lib. 9. de Missa, c. 16. §. 1.* Ægid. de Coninck *de Sacram. & censur. tom. 1. q. 83. art. 1. dub. 9. concl. 4. n. 161.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 10. c. 22. q. 58. & 60.* Valer. Reginald *in praxi fori pœnit. lib. 29. n. 132.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom. 1.*

tom. 1. q. 41. art. 5. concl. 7. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quest. vlt. punct.* 4. *n.* 6. Iul. Lauor. *de indulgentia, c.* 30. *à n.* 101. Durant. *de ritibus Ecclesiæ, lib.* 2. *c.* 43. debent igitur Sacerdotes pro defunctis celebrare, vt gloss. admo-
4 net; à pœnis enim Purgatorij sacrificiis soluuntur, ad quod memorabile illud est quod refert D. Gregor. *lib.* 4. *Dialog. c.* 55. vbi legitur Felicem Episcopum accepisse à quodam Presbytero Centumcellensi, quod cùm se lauare consueuerat in quibusdam aquis calidis, quoties illuc ibat, quidam incognitus vir ad sui obsequium paratus erat, calceamenta abstrahendo, vestimenta suscipiendo, & sabana præbendo, & pro tanto obsequio duas coronas oblationum detulit, & obsequenti sibi viro pro benedictione obtulit; at vir mœstus respondit. Iste panis sanctus est, & ego manducare non possum. Ego enim, quem vides, huius loci dominus aliquandiu fui; sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum, si autem mihi præstare vis, Omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias, & tunc exauditum te esse cognosces, cùm huc ad lauandum veneris, & me minimè repereris; & sic euanuit, quia spiritus erat. Presbyter hebdomada continua salutarem Hostiam quotidie obtulit, & reuersus postea balneum eum iam minimè inuenit. Legi etiam apud Iul. Lauor. *d. tract. de indulgentiis, c.* 29. *n.* 84. de quadam anima existenti in glacie, quam piscatores B. Theobaldi piscati sunt autumno tempore, & Episcopo præsentauerunt, qui cùm dictam glaciem causa refrigerij teneret sub pedibus, audiuit expresse vocem dicentem, quòd in glacie erat anima, velut in loco purgatorij deputata, cumque dicta anima de nocte suffragia impetraret, merito triginta Missarum euolauit ad cœlum.

5 *Missarum solemnia*, &c.] Vtrùm autem in Ecclesiis Collegiatis obligatio sit dicendi quotidie duas Missas, vnam pro viuis, & alteram pro defunctis, vide Petr. de Ledesma *in sum. p.* 1. *tract. de sacros. Eucharistiæ Sacramento, c.* 19. *concl.* 2. *dub.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 24. *q.* 2. & de solemnibus Missis, vide Card. Bellarm. *tom.* 2. *controuers.* 3. *generali, lib.* 2. *c.* 15. Steph. Durant. *de ritibus Ecclesiæ, lib.* 2. *c.* 4. Petr. Greg. *part. iuris Canon. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus tantùm in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & Chrisma conficere in die Cœna Domini.*
2 *Sacerdoti cuilibet an fas sit Missæ sacrificium facere in die Cœna Domini, ostenditur.*
3 *Oleum Chrismatis quomodo consecretur, & qua solemnitate, & ex quibus conficiatur, remissiuè.*
4 *Chrismatis confessionem in die Cœna Domini, an impediat interdictum generale, remissiuè.*

Cap. Te referente. XII.

1 EPiscopus solus in die Cœnæ Domini debet Missam celebrare in sua Ecclesia, ibique Chrisma conficere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 429. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 537. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Die Cœna Domini*, &c.] Quærunt Doctores an fas sit cuilibet Sacerdoti Missæ sacrificium facere Feria quinta, quæ dicitur in Cœna Domini? Sot. *in* 4. *dist.* 13. *q.* 2. *art.* 2. Nau. *in man. c.* 25. *n.* 88. Angl. *in floribus Theolog.* vbi *de Eucharistia Sacramento, q.* 8. *de valore Missæ, diffic.* 4. *concl.* 3. Francolin. *in tract. de horis Canonicis, c.* 30. *n.* 2. & 9. quos refert & sequitur Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 24. *q.* 5. ingenuè testantur eodem die sacro Cœnæ Domini negandum non esse quin liceat Sacerdotibus priuatim sacrificare, nihil enim de hoc Canones, & iura constituerunt, nisi quod alicubi est vsu receptum ne Sacerdotes priuatim rem diuinam faciant, præsertim in Monachorum, ac Religiosorum Collegiis, atque Conuentibus, eo quòd soleant omnes à superiore eo die sacram Communionem accipere, exemplo Apostolorum, quibus corpus suum propriis manibus Dominus impertiuit, illud quidem iam hodie, vt aduertit Francolin. vsu & consuetudine receptum est, vt in singulis Ecclesiis eo die vnum tantum publicum, & solemne sacrificium fiat, in quo omnes tam Presbyteri, cæterique Clerici, quàm sæculares Communionem sacram accipiunt.

In qua teneris Chrisma conficere.] De consecratione olei Chrismatis, & ex quibus conficiatur, & qualiter, & qua solemnitate, vide Guillelm. Durand. *in rationali diuinorum Offic. lib.* 6. *c.* 74. Paul. Fusch. *de visit. lib.* 1. *c.* 6. Sayr. *de Sacram. in genere, lib.* 1. *c.* 3. *quæst. vnic. art.* 3. *vers. de Sacrament.* Soar. *tom.* 3. *disp.* 33. *sect.* 1. & 3. Nugn. *in* 3. *p. q.* 72. *art.* 3. vbi Ægid. de Coninck *à n.* 29. & alios apud Bonac. *de Sacram. disp.* 3. *quæst. vnic. puncto* 3. & apud me *de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 27. An autem Chrismatis confectionem in die Cœnæ Domini impediat generale interdictum, vide Paul. Fusch. *d. c.* 6. *n.* 10. & alios citatos per me *d. alleg.* 27. 3

SVMMARIVM.

1 *Altaris in sacrificio plus de vino quàm de aqua ponendum est.*
2 *Aqua modicum est adhibendum vino in consecratione Calicis.*
3 *Vinum generosum in celebratione Missæ adhibendum est, vt facilius aqua in vinum conuertatur.*
4 *Aqua mixtio in sacrificio Missæ non requiritur ex necessitate Sacramenti, sed ex precepto solum Ecclesiastico.*
5 *Metropolitani auctoritas est vt puniat deuiantes à consuetudine Metropolitanæ Ecclesiæ in diuinis officiis.*

Cap. Perniciosus. XIII.

MIssæ in sacrificio plus vini, quàm aquæ est ponendum, & contrarium non est permittendum tanquam perniciosum, quia est contra generalem consuetudinem Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anania, Host. Henric. Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 429. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 537. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. 1

Docet hic text. in consecratione Calicis modicum aquæ vino adhibendum esse, quod ex Concilio Florentino, & Triburiensi colligunt D. Thom. *in* 3. *part. q.* 74. *art.* 8. vbi Nugn. *vers. sit igitur conclusio.* Durand. *in rationali Diuinorum, lib* 4. *c.* 30. *n.* 21. *propè finem*, Henriq. *in sum. lib.* 9. *c.* 12. §. 4. Soar. *tom.* 3. *disp.* 45. *sect.* 3. Iacob. de Graff. *in decis. aureis, p.* 1. *lib.* 2. *c.* 6. *n.* 17. Barthol. ab Angelo *in examine confess. dialog.* 4. §. 355. Viuald. *in candelabro aureo, vbi de Euchar. c.* 3. *n.* 10. Ægid. Coninck *de Sacram. & censur. tom.* 1. *q.* 74. *art.* 6. *n.* 128. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 30. *q.* 3. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. 2

3 *disp.4.q.2.puncto 4. n.4.* qui bene admonent in celebratione Missæ adhibendum esse vinum generosum, vt faciliùs aqua in vnum conuertatur, & præterea aquam non esse miscendam in amphora vini, sed intra Calicem post inceptam Missam, & ante Calicis oblationem iuxta loci consuetudinem.

4 Mixtio tamen aquæ in Sacrificio Missæ non requiritur ex necessitate Sacramenti, sed præcepto solum Ecclesiastico tenetur celebrans aquam Calici miscere, Concil. Trident. *sess. 22. de sacrificio Missæ, cap.7.* Vasq. *in 3.p. D.Thom.disp.176.n.13.& disp.179.n.11.* Pesant. *in d.3.p.q.74.art.8.disp.2.lib.4.dub.10.* Petr. de Ledesma *in summ. p.1. tract. de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, cap.4. concl.26. & 27.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.29.n.16. ad finem,* Azor. *instit. moral. p.1. lib.10.c.30. quæst.1. vers. altera quæstio erat,* Ægid. de Coninck *d.q.74.art.7.à n.130.* Bonacin. *d. puncto 4. num.1.*

5 In gloss. *Consuetudinem,* ibi, *& in ipsa Missa consuetudo Metropolitanæ Ecclesiæ,* &c. Notatur ad hoc, quòd Metropolitani auctoritas est, vt puniat deuiantes à consuetudine Metropolitanæ Ecclesiæ in diuinis Officiis; vt per Quarant. *in summa Bullarij, verbo Archiepiscopi auctoritas, vers. auctoritas.*

SVMMARIVM.

1 *Sacerdos qui sine aqua, & igne, vel in pane fermentato, aut vase ligneo sacrificat, ab officio, & beneficio deponitur.*

2 *Sacerdos Latinus non potest in Ecclesia Latina, & in necessitate conficere in fermentato, nisi per Græciam transeat.*

3 *Calice ligneo vti non potest Sacerdos sub pœna depositionis ab officio, & beneficio.*

4 *Missæ ad sacrificium lumen requiritur sub lethali culpa.*

5 *Lumen ad Missæ sacrificium ex consuetudine conficiendum ex cera, in necessitate verò sufficit subaceum, vel olei.*

6 *Candelæ duæ ad Missæ sacrificium adhiberi debent, vna tamen sufficere potest.*

7 *Aquæ admixtionem scienter prætermittens, & ex aperta malitia priuatur officio, & beneficio.*

Cap. Literas XIV. & vlt.

1 PResbyter qui ex mera malitia, vel nimia desipientia celebrare præsumpserit in pane fermentato, vel scypho ligneo, vel sine igne, & aqua, est perpetuò deponendus ab officio, & beneficio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.430.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 537.* remissiuè Ximen. *in concord. part.1.*

2 *In pane fermentato.*] Ergo Sacerdos Latinus non potest in Ecclesia Latina etiam in necessitate conficere in fermentato, ex Sot. *in 4. dist.9. art.4.* Henriq. *in sum. lib.9. cap.9. §.2. & c.13. §.3.* Soar. *tom.3. disp.73. sect.5. dub.2.* Bonacin. *de Sacram. disp.4. q.2. puncto 1. n.11.* vbi etiam resoluit Sacerdotem potius permittere debere infirmum absque viatico decedere, quàm conficere in fermentato, *& n.9. vers. ex quo,* tenet cum Azorio grauiter peccare Sacerdotem Latinum non conficiendo in pane azymo, cùm faciat contra consuetudinem, & præceptum Ecclesiæ in re graui; vsus enim & consuetudo Latinorum est, vt in azymis conficiant, & Christum imitentur, qui in azymis confecit, & Apostolos in azymis communicauit, vt testantur Chrysostomus, Augustinus, Beda, & alij S. Patres, Barthol. ab Angelo *in examine confess. dial.4. §.328.* Henriq. *d. lib.8. c.11. n.6.* Pesant. *in 3.p.q.74. art.4. disp.1. pag.887.* Bonacin. *d. puncto 1. n.9.* ille tamen casus excipiendus est, quando scilicet, Sacerdos Latinus per Græciam transit, quia tunc poterit in fermentato Græcorum more consecrare, prout similiter poterit Sacerdos Græcus transiens per Ecclesiam Latinam in azymo iuxta morem Ecclesiæ Latinæ celebrare, quia dum absunt à patria, non tenentur illius legibus, sed potest quilibet se legitimis consuetudinibus locorum accommodare, ita Soar. *in 3. part. q.78. art.4. disp.44. sect.4. vers. illud verò,* Sanch. *de Matrim. lib.3. disp.18. num.20.* Nugn. *d. q.74. art.4. conclus.7.* & *ibid.* Coninck *dub.3. num.95.* Bonac. *d. puncto 1. n.10.*

Et scypho ligneo.] Olim Sacerdotes non aureis, sed ligneis vasculis, & Calicibus vtebantur, *cap. vasa, de consecrat. dist.1.* postea Zepherinus instituit, vt Calices non ex ligno vt antea, sed ex vitro, vel ex auro, aut argento, vel stanno fierent, vt testatur Platina *in eius vita*; tandem huiusmodi antiquata constitutione sancitum est, vt nec ex vitro fierent propter fragilitatem, nec ex ligno ob raritatem, qua Sacramentum imbibitur, nec ex ære ob tetrum saporem, nec ex aurichalco, quia æruginem facit, & vomitum excitat, vt habetur *in cap. vt calix, de consecr. dist.1.* refert Azor. *institut. moral p.1. lib.10. c.28. q.3.* Imò iam hodie contra eum, qui vtitur Calice ligneo constituta est pœna depositionis ab officio, & beneficio in hoc text. prout refert Bonac. *d. disp.4. quæst. vlt. puncto 9. n.16. in princ.* Ioan. Serran. Episc. Acernen. *in exposit. Missæ, prol.2. n.2. & 13.* 3

Sine igne sacrificabat.] Notatur ad hoc, quòd ad Missæ sacrificium lumen requiritur, vt per Azor. *instit moral. part.1. lib.10. c.28. q.15.* Bonac. *d. disput.3. quæst. vlt. puncto 9. n.30.* ita vt sine lumine absque lethali culpa Sacerdos Missam celebrare non possit, vt docent Petr. de Ledesma *in summ. p.1. tract. de sanctiss. Eucharistiæ Sacramento, cap.20. concl.7. pag. mihi 131.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.1. quæst.49.* vel aduertit Maioris hebdomadæ diebus, quibus Euangelium Dominicæ passionis legitur, à Sacerdote in templis relinquenda esse funalia in Altari accensa, non verò extinguenda. Et quòd sit arbitrio iudicis imponenda pœna Sacerdoti, qui omisso ordine, & solemnitate ab Ecclesia constituta, & ordinata celebrat, veluti cùm celebrat sine aqua & igne, vel in pane fermentato, vel Calice ligneo, super Altari non consecrato, vel sine vestibus sacris, dicit Menoch. *de arbitr. casu 408.* 4

Aduertere oportet lumen ex consuetudine conficiendum ex cera, in necessitate verò sufficere lumen subaceum, vel olei, vt docent Azor. *d.c.28. q.15. vers. quæres,* Vasq. *in 3.p. disp.223. c.4. n.25. & 26.* Barthol. ab Angelo *d. dial.5. §.413.* Soar. *disp.83. sect.6.* Zanard. *in direct. Theol. p.1. de sacrific. Missæ, c.14. in fine,* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.1. lib.2. c.43. n.1.* Pitig. *in 4. tom.1. disp.13. q.2. art.3.* Nugn. *in 3.p. quæst.83. art.3. dub.5. pag.509. col.1.* Homobon. de Bonis *de examine Ecclesiastico, p.1. tract.4. c.15. q.143.* contra Soar. *in 3 p. tom.3. disp.81. sect.6.* Vasq. *in 3.p. tom.3. disp.233. c.3. num.26.* Molfes. *in summ. Theolog. Moral. tom.1. tract.3. cap.12. n.57.* Valer. Reginald *lib.29. num.196.* Ant. Fernandez *in examine Theolog. Moral. part.2. cap.5. §.13. num.112.* Villalob. *in summ. p.1. tract.8. diffic.26. num.4.* Fagund. *in quinque Eccles. præcepta tract.1. lib.3. cap.23. num.17.* existimantes Sacerdotem in necessitate celebrantem 5

6 cum vno nomine olei, vel adipis peccare mortaliter. Ex consuetudine etiam, licet duæ saltem candelæ adhiberi debeant, vna tamen sufficere potest, Iacob. de Graff. *in decisionibus aureis, p. 1. lib. 2. c. 43. n. 1.* Barthol. ab Angelo *d. dialog.* 5. §. 425. *& seq.* Azor. *d. c.* 28. *q.* 11. Chamerot. *de Sacram* vbi *de Eucharistia*, *c.* 8. *dub.* 22. plures apud Bonac. *d. puncto* 9. *n.* 30. Petr. de Ledesma *citato loco*, latè Episcop. Acernen. *d. prælud.* 2. *n.* 10. vbi ex Micrologo *in benedictione cerei in officio Sabbati sancti*, ait iuxta Romanum Ordinem nunquam absque lumine Missam esse celebrandam, non vtique ad depellendas tenebras cum sit clam dies, sed potiùs in typum illius luminis, cuius sacrificia ibi conficimus, sine quo in meridie palpabimus, & in nocte, additque *num.* 11. morem hunc ab ipsis Apostolis sumpsisse initium, vt colligitur ex Clem. Romano *epist.* 2. *ad Iacobum fratrem Domini*, *& ex canon. Apostolorum* 3. aliàs 4. 70. *&* 71. in quibus insinuatur etiam dicta lumina, aut oleo, aut cera, & non absque congruentia nutriri debere, quia oleum secundùm S. Hieron. *in c.* 21. *Prouerb.* & S. August. *serm.* 22. *de verb. Domini*, est charitatis typus, eo quòd, vt docet S. Bernard. *serm.* 15. *in Cant.* lucet, pascit, & vngit. Et cera, vel est castitatis symbolum, cùm sit opus castissimum apum, quæ absque concubitu concipiunt, & pariunt, & tali odio libidinem prosequuntur, si vera est illa Pierij *l.* 26. *hierogl.* ex Plutarcho annotatio, eitiùs pungunt tali vitio pollutos: vel obumbrat Christi Domini humanitatem, quæ in facto Christo innata fuit melli diuinitatis, quemadmodum glossa ordinaria *in c.* 25. *Lucæ*, Beda, & Rupertus dixerunt.

7 *Et aqua.*] Notatur ad hoc, quòd scienter prætermittens aquæ admixtionem priuatur officio, & beneficio, si ex aperta malitia omittat, vt per Bonac. *d. disp.* 4. *q.* 2. *punct.* 4. *n.* 2.

De Baptismo, & eius effectu.

TIT. XLII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panormit. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, iuris Canon. fol.* 116. Ioan de Londis *in breuiarium sanctorum Canonum fol.* 179. Martin. Mesnatr. *in epitome Decret. fol.* 149. *verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iur. Pontif. à pag.* 503. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barth. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summ. iuris Canon.* Casarel. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

De materia tit. vltra Tabien. Armil. Angel. Syluest. & alios Summistas *verbo Baptismum*, vide S. Thom. *p.* ... *q.* 66. vbi Didac. Nugnez. Sot. *in* 4. *dist.* 3. Card. Bellarmin. *tom.* 2. *controuers. lib. vnic. de Baptismo*, Henriq. *lib.* 2. *de Baptismo*, Soar. *tom.* 3. *de Sacrament. disp.* 19. *cum seqq.* Barthol. ab Angelo *de Sacram. dial.* 1. *&* 2. Chamerot. *eod. tract. vbi de Baptismo*, Vinald. *in candelabro aureo, tit. de Baptismo*, Vasq. *in* 3. *p. tom.* 2. *disp.* 142. Valent. *tom.* 4. Posseuin. *de officio Curati*, *vbi de Baptismo*, Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 25. Cartil. *in tabula Sacramentorum*, *tit. de Sacramento Baptismi*, Balduin. iun. *super opera controuers. Card. Bellarm. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 1. Petr. de Ledesma *in summ. p.* 1. *de Sacramentis*, *vbi de Baptismo*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 27. Ægid. Coninck *de Sacram. & censuris*, *tom.* 1. *p.* 66. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *à q.* 1. *vsque ad* 14. post omnes Martin. Bonacin. *de Sacram.* vbi de Baptismo.

SVMMARIVM.

1 *Baptizatus non est puer si non dicatur, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. quamuis sit ter mersus in aqua in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*
2 *Baptismi forma est, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*
3 *Baptismi in forma exprimenda est persona quæ baptizatur.*
4 *Formalibus nihil dicitur actum si aliquid desit.*
5 *Trina immersio in Baptismo an sit ex præcepto, ostenditur.*
6 *Baptizari validè possunt plures vnica aspersione.*
7 *Pronomen, ego, in Baptismo non est de substantia formæ.*
8 *Baptizat inualidè qui vtitur hac forma, Ego te baptizo in nomine Christi, aut in nomine sanctissimæ Trinitatis.*
9 *Declaratur text.* in c. à quodam Iudæo, de consecrat. dist. 4.

CAP. Si quis puerum. I.

Alex. III.

BAptismus non est si omittantur verba, *Ego te baptizo*, &c. quamuis puer ter immergatur, & dicatur, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hostiens. Anchar. Henric. Butr. Panorm. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 433. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 538. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. sub tit.* 19. *de Baptismo puerorum, c.* 1. 1

Text. *in præsenti*, ponit formam Sacramenti Baptismi, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, de qua Concil. Trid. *sess.* 7. *de Baptismo*, *can.* 4. S. Thom. 3. *p. q.* 66. *art.* 5. vbi & Nugnus, & Ægid. de Coninck *art.* 6. *à n.* 33. S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 14. *c.* 13. *n.* 2. Angel. *in floribus Theolog.* vbi *de Baptismo*, *q.* 1. *art.* 1. *diffic.* 2. Henriq. *in summ. lib.* 2. *c.* 8. Soar. *tom.* 3. *disp.* 21. *sect.* 1. Barthol. ab Angelo *de Sacram. vbi de Baptismo*, §. 103. Nauar. *in manual. c.* 22. *n.* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 27. *à n.* 23. Petr. de Ledesma *in sum. part.* ... *de Sacram. vbi de Baptismo*, *c.* 4. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Baptismus, n.* 7. Paul. Comitol. *responsor. moral. lib.* 1. *q.* 9. *n.* 5. plures apud Bonacin. *de Sacram. disp.* 2. *q.* 2. *puncto* 5. 2

Vnde aduertere oportet in forma Baptismi exprimendam esse personam, quæ baptizatur, siue dicatur, baptizo te, siue baptizo hunc, siue baptizo Caium, siue tu baptizaris à me, ita ex hoc cap. & ex Concil. Florentino colligunt Soar. *d. tom.* 3. *disput.* 21. *sect.* 2. *concl.* 3. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 25. *num.* 1. Henriq. *d. c.* 8. §. 1. Chamerot. *de Sacram. vbi de Baptismo, cap.* 3. *dub.* 3. Ægid. de Coninck *d. q.* 66. *cap.* 6. *num.* 48. Petr. de Ledesma *d. c.* 4. *concl.* 1. *dub.* 3. Tolet. Iacob. de Graff. & alij apud Bonacin. *dict. puncto* 4. *num.* 1. vbi *num.* 3. cum multis contra Vasq. resoluit non esse necesse directè exprimere personam ministri, & *num.* 4. pariter resoluit exprimendam esse actionem, quæ exercetur circa 3

circa eum, qui baptizatur, siue exprimatur per verbum *baptizo*, siue per verbum *abluo, mergo*, &c. & *n.6.* asserit exprimendas esse tres personas sanctissimæ Trinitatis, vbi *num. seqq.* multipliciter declarat, & me citato *in hoc loco*, Cabreiro *de metu, lib. 2. cap. 17. num. 25.*

4 Notari solet hic text. ad hoc quòd in formalibus nihil dicitur actum si aliquid desit, vt per Flamin. *de resign. benefic. lib. 1. q. 4. n. 55.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 25. n. 7.*

5 *Ter in aqua immiserit.* Olim trina immersio fuit in vsu Ecclesiæ, & ex præcepto Apostolorum, itavt Pater nominaretur in prima mersione, Filius in secunda, Spiritus sanctus in tertia, sed non est de Sacramenti necessitate, & ideo sequenda est in vnaquaque regione consuetudo Ecclesiæ Cathedralis, Henriq *d. lib. 2. c. 7. §. 4.* Ægid. de Coninck *d. q. 66. art. 8. n. 84. cum seqq.* Valer. Reginald. *d. lib. 27. n. 19.* Bonac. *d. disp. 2. quæst. 2. punct. 3. n. 17.* vbi *n. 16.* dicit validum esse Baptismum, siue administretur immergendo corpus in aquam, vt apud Lusitanos fieri consueuit, siue infundendo & applicando aquam corpori, vt alibi fit. Quæ autem aqua sit materia remota Baptismi, vide per citatos *ad cap. 1. n. 19. de summa Trinit.*

6 Illud aduertere oportet, plures posse vnica aspersione validè baptizari, dicendo, *Ego vos baptizo in nomine Patris,* &c. modò singuli aspergantur, ita S. Th. *d. q. 66. art. 5. ad 4.* Henriq. *d. lib. 2. cap. 12. §. 1. & 3.* Fr. Emman. *d. c. 15. n. 2.* Vinald. *vbi de Baptismo, c. 2. n. 12.* Chamer. etiam *de Baptismo, cap. 3. dub. 3.* plures apud Bonac. *d. disp. 2. q. 2. puncto 4 num. 21.* Paul. Comitol. *d. lib. . q. 4.* vbi *q. 5.* quod non possunt plures simul baptizare vnum hac forma: *Nos te baptizamus in nomine Patris,* &c.

7 In gloss. *Ego te baptizo*, ibi, *nunquid pronomen, Ego, est de substantia formæ? non.* Sequuntur Henriq. *d. lib. 2. c. 8. §. 3.* Ægid. de Coninck *d. q. 66 num. 75.* Petr. de Ledesma *d. c. 4. concl. 1. dub. 1.* & plures relati à Bonac. *d. puncto 4. n. 2.*

8 In gloss. *In nomine Patris*, ibi, *de consecr. dist. 4. in synodo multi, arg. contra ead à quodam,* &c.] Notatur hæc gloss. ad hoc, quòd inualide baptizat, qui vtitur hac forma, Ego te baptizo in nomine Christi, aut in nomine sanctissimæ Trinitatis, quia non exprimit tres personas Trinitatis, quarum explicita expressio necessaria est ad valorem Baptismi, & non sufficit implicita; ita Vict. *in summ. vbi de Baptismo, conclus. 16.* Henriq. *d. lib. 2. c. 8. §. 1. & c. 11. §. 1.* Soar. *tom. 3. disquisit. 21. sect. 3. concl. 1. & sect. 4. vers. in hac re.* Valent. *tom. 4. disp. 4. quæst. 1. puncto 3. vers. in hac re* Valer. Reginald. *lib. 27. n. 28. & 30.* Ægid de Coninch *d. quæst. 66. n. 52.*

9 Non obstat *cap. à quodam Iudæo, de consecrat. distinct. 4.* quod citat hæc gloss. in quo dum peteretur à Nicolao I. quid agendum esset de iis, qui baptizantur à pagano? respondit Pontifex non esse rebaptizandos si baptizati sunt in nomine sanctissimæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, quia intelligitur, expresso scilicet, nomine Trinitatis, Patris, Filij, & Spiritus sancti, aut tantum in nomine Christi, videlicet loco Filij expresso Christi nomine, sic dicendo in nomine Patris, & Christi, & Spiritus sancti, sic communiter interpretatur ab Henriq. *d. lib. 2. cap. 10. §. 3.* Soar. & Vinald. quos refert Bonac. *d. disp. 2. q. 2. puncto 4. n. 8 versic. respondeo ex responsione*, vbi alias refert responsiones, *& in vers. obiicies secundò*, inquirit an aliquando administratus fuerit Baptismus nomine Christi tantùm, vbi dicit, quòd licèt S. Thom. Syluest. Armil. Tabien. Angel. Victor. Nugn. Vasq. & alij, quos ibi refert, tenuerint in initio nascentis Ecclesiæ administratum fuisse Baptismum in nomine Christi, vt habetur in multis locis Actuum Apostolorum ex dispensatione Christi ad tempus concessa, sed nobis nunquam permissa, tamen probabilius videri sibi persuadet nunquam administratum fuisse Baptismum in nomine Christi tantùm, additque dum in Actibus Apostolorum dicitur Baptismum administratum fuisse in nomine Christi indicari Baptismum administratum fuisse in merito, in fide & in virtute Christi, & in hanc suam sententiam citat Soar. *disput. 21 sect. 2. vers. ad decretum*, Henriq. *d. lib. 2. c. 10.* & Bellarm. *c. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Baptizatus an quis fuerit si probabiliter dubitatur, potest baptizari forma hic expressa,* & num. 2.

3 *Rebaptizans aliquem sub conditione quem scit esse baptizatum, nobilem culpam contrahit.*

4 *Baptizandi non sunt illi, quos domi constat fuisse baptizatos à parentibus, vel ab obstetricibus, aut ab aliis, sed solum in Ecclesia supplendas esse solemnitates.*

5 *Baptizandi non sunt illi, qui nati, & educati fuerunt pluribus annis inter Christianos, & à parentibus Christianis, nisi clarè constet eos non fuisse baptizatos.*

6 *Irregularis non est qui baptizat filios infidelium, vel expositos sine vllo signo perhibente de ipsorum Baptismo.*

7 *Expositus infans si inueniatur cum chirographo, quod de eius Baptismo fidem faciat, non est baptizandus sub conditione.*

8 *Baptismus ne iteretur sufficit vt vnius testis de quo non sit probabilis suspicio mendacij, testetur se certò scire talem esse baptizatum.*

CAP. De quibus. II.

QVando dubitatur an quis sit baptizatus, est baptizandus sub hac conditione. *Si es baptizatus, non te baptizo: si non es baptizatus, Ego te baptizo,* &c. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henr. c. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 434.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 539.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 19. c. 1.* 1

Hanc eandem concl ex hoc text. desumunt Henriq. *summ. lib. 2. c. 31. §. 2.* Petr. de Ledesma *in sum p. 1. vbi de Baptismo, c. 5.* Ægid. de Coninch. *de Sacram. & censur. tom. 1. q. 66. art. 9. dub. 1. n. 91. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 163. n. 6. & 7.* Aloys. Ricc. *in decisionibus Curiæ Archiepisc. Neapol. p. 1 decis. 127. n. 10.* Vbi enim adhibita est forma dubia, seu quando sunt opiniones vtrinque probabiles de validitate Sacramenti, vel quando adhibita sufficienti diligentia remanet dubium an aliquis sit baptizatus, seu quando mens manet dubia, & neutra pars potest determinari an Sacramentum sit validum, iterum administrandum esse sub conditione resoluunt D. Thom. *p. 3. q. 66. art. 9. ad 4.* vbi Nugn. *concl. 1. & 2.* Vinald. *in candelabro aureo, vbi de Baptismo, c. 5. n. 25.* Emman. Sà *verbo Baptismus, n. 3.* Valent. *tom. 4. disp. 4. q. 1. puncto 4. propè fin.* vbi *in vers. quod si dubium*, aduertit secus dicendum, quando adest leue dubium, seu leuis scrupulus, nam iteratio Sacramenti facta sine causa videtur quædam irrisio Sacramenti, & graue peccatum ex suo genere. 2

Ex dictis iam primò infertur rebaptizantem aliquem 3

quem sub conditione, quem scit esse baptizatum, notabilem culpam cantrahere, eo quòd in re tam graui supinè nimis se gessit, ac proinde cùm propter talem culpam à sacris Canonibus irregulatitatis pœna iustissimè fuerit statuta, illam incurrere, nec aliquid dicta clausula operatur, quia adhibenda non est, nisi quando magnum dubium adest, tum quia protestatio contraria facto non reuelat, ita Salzed. ad Bernard. *in pract. cap.* 15. *versic. à qua*, vbi pro se citat Sot. & Fr. Anton. Corduba, idem tenet Maiol. *de irregul. p.* 3. *c.* 14. *n.* 5. Valent. *tom.* 4. *disp.* 4. *quaest....puncto* 4. *vers. quibus rebus*, Penia ad Emer. *in direct. Inquisit. p.* 1. *tom.* 10. Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 1. *n.* 31. Vgolin. *de censur.* vbi *de irregul. c.* 35. §. 3. Sayr. *eod. tract. lib.* 7. *c.* 8. *n.* 23. propterea Sacerdos sciens puerum necessitatis causa fuisse domi baptizatum, si ille postea deferatur ad Ecclesiam, vt ritus solemnes seruentur, non potest cum eadem clausula eum baptizare, aliàs efficeretur irregulatis, vt habetur expresse in Catechismo S. D. Pij V. *in tit. de Baptismo, c. de fructibus Baptismi, in fine*, Quicquid contrarium, imò illum non esse irregularem, qui rebaptizat alium sub conditione, quem scit esse baptizatum, tenuerint minus bene Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 246. Henriq. *in summ. lib.* 14. *c.* 4. §. 3. Ægid. de Coninck *disp.* 18. *dub.* 5. *n.* 38. Nugn. *in* 3. *p. q.* 66. *art.* 9. *conclus.* 4. quos refert & sequitur Bonac. *de censuris, disp.* 7. *q.* 2. *punct.* 3. *n.* 4.

4 Secundò infertur eos non esse rebaptizandos, quos domi constat fuisse baptizatos à parentibus, vel ab obstetricibus, vel ab aliis, sed solum in Ecclesia supplendas esse solemnitates, Sot. *in* 4. *dist.* 3. *quaest. vnica, art.* 9. Soar. *tom.* 3. *disp.* 31. *sect.* 6. Barthol. ab Angelo *de Sacramento Baptismi, dialog.* 2. §. 128. Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. lib.* 27. *n.* 54.

5 Tertiò infertur non esse rebaptizandos eos, qui nati, & educati fuerunt pluribus annis inter Christianos, & à parentibus Christianis, nisi clarè constet eos non fuisse baptizatos, vt per Nauar. *d. c.* 27. *n.* 246. Barthol. ab Angelo *d. dialog.* 2. §. 127. Valer. Reginald. *lib.* 27. *n.* 52. Ægid. de Coninck *d. art.* 9. *dub.* 1. *n.* 94. secus dicendum de infantibus abreptis à barbaris, si dubitetur an abrepti, vel abducti fuerint ante Baptismum, vel pòst & de infantibus expositis sine vllo testimonio indicante illos esse baptizatos, isti enim baptizandi sunt sub conditione, & forma in hoc text. expressa; vnde bene Sayr. *d. cap.* 8. *n.* 11. & Bonacin. *d.*
6 *disp.* 7. *de censur. q.* 3. *puncto* 3. *n.* 6. resoluunt illum non esse irregularem, qui baptizat filios infidelium, vel expositos sine vllo signo perhibente de ipsorum Ba-
7 ptismo. Si tamen expositus infans inueniatur cum chirographo, quod de eius Baptismo fidem faciat, non est baptizandus sub conditione, bene Paul. Co-
8 mitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 1. Baptismus enim ne iteretur sufficit vt vnus testis, de quo non sit probabilis suspicio mendacij, testetur se certò scire talem esse baptizatum, nam illi fides adhiberi potest, vt per Cassan. *in consuetud. Burgundiae, fol.* 69. *n.* 11. Soar. *tom.* 3. *disp.* 22. *sect.* 2. *ad finem*, Mascard. *d. conclus.* 163. *num.* 1. Iacob. de Graff. *in decisionibus aureis, p.* 2. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 37. Barthol. ab Angelo *d. dial.* 2. §. 127. Ægid. de Coninch *dict. quaest.* 66. *num.* 95. Paul. Comitol. *d. quaest.* 1. *num.* 5. D. Contelor. vir sanè doctus *in addit. ad Iacob. Castellan. de canonizatione Sanctorum, quaest.* 4. *art.* 2. *num.* 13. *vers. probatur.*

SVMMARIVM.

1 *Baptismi Sacramentum vtiliter confertur paruulis, quamvis non credant, nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale.*
2 *Maiores Ecclesiae causae quae dicantur, remissiuè.*
3 *Infantes paruuli capaces sunt Baptismi, ac gratiae per eum recipiendae.*
4 *Baptismus successit Circumcisioni.*
5 *Originalis culpa remittebatur per Circumcisionis mysterium.*
6 *Peccatum est duplex, originale scilicet, & actuale.*
7 *Baptismus pueris aequalem gratiae gradum confert, adultis verò inaequalem pro ratione maioris, vel minoris dispositionis.*
8 *Gratia in Baptismo producta non solum remittit peccatum originale, sed etiam actuale, omnémque poenam peccatis debitam, non tamen poenalitates.*
9 *Poena originalis peccati est carentia visionis Dei.*
10 *Poena debita peccato duplex est, scilicet damni, & sensus.*
11 *Visione Dei in perpetuum carebit propter vnum damnatus, sicut & propter multa.*
12 *Reatus criminis actualis qui sit, ostenditur.*
13 *Baptizatus per vim praecisam characterem non recipit.*
14 *Dormiens, & furiosus aequiparantur.*
15 *Ordinatus per metum an, & quando recipiat characterem, remissiuè.*
16 *Baptismus collatus dormienti, qui illum petierat ante somnum, validus est.*
17 *Voluntatem esse mutatam dicenti incumbit probatio.*
18 *Ordinatus metu non cogitur continentiam seruare, quando metus fuit cadens in constantem virum.*
19 *Voluntas semper durare praesumitur, nisi mutata probetur.*

Cap. Maiores. III.

Innoc. III.

Baptismus vtiliter confertur paruulis, licèt actu non credant, nec intelligant, nec ament, quia remittit culpam originalem, & aperit coelum, Baptismus successit Circumcisioni, quae non aperiebat coelum. Dicere autem quòd sit seruanda lex Mosaica, & Euangelica haereticum est. Paruulis infunduntur virtutes, & de adultis loquuntur Iacob. Charitas operit multitudinem peccatorum, & Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 434. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 539. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 34. *c.* 1. 1

Maiores Ecclesiae causas, &c.] Maiores Ecclesiae causae quae dicantur, tradidi *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 112. 2

Asserunt enim paruulis inutiliter Baptisma conferri.] De fide definitum est in Concil. Trident. *sess.* 7. *de Baptismo, can.* 13. infantes paruulos capaces esse Baptismi, ac gratiae per eum recipiendae, ac propterea cùm ad annos discretionis peruenerint, rebaptizandos non esse, quod multis comprobant Iodoc. Coccius *tom.* 2. *sui thesauri, lib.* 5. *art.* 6. Henriq. *in summ. lib.* 1. *cap.* 17. §. 5. *lit. H, & I, & lib.* 2. *cap.* 15. §. 2. *lit. D*, Balduin. iun. *super opera controuers. Bellarmin. part.* 2. *lib.* 2. *c.* 2. *versic. de prima quaestione*, Ægid. de Coninch. 3

de

*de Sacram.& cenſur.q.68.art.9.à num.*52. Azor.*inſtit. moral.p.*1.*lib.*4.*c.*25.*q.*2.*verſ.illo præterea*, Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*27.*n.*34. Bonacin.*de Sacrament.diſp.*2.*q.*2.*punct.*6.*à n.*1. Vtrùm autem infidelium, & Iudæorum infantes, qui adhuc ad vſum rationis non peruenerunt, poſſint inuitis parentibus baptizari, dixi *ad cap. ſicut Iudæi* 9.*n.*3. *infr. de Iudæis, pag.* 191.

4 *Quòd cùm Baptiſma ſucceſſerit Circumciſioni.*] Vide Ægid. de Coninck. *in* 3. *part. q.*70. *art.* 2. vbi etiam Nugn. Henriq.*in ſumm.lib.*1.*c.*6. Campan.*in diuerſorio iuris Canon.rubr.*1.*n.*26. Bonac. *de Sacram. diſp.*1.*q.*1. *punct.*3.*§. vnic.* vbi multa de Circumciſione, & *n.* 4. dicit Circumciſionem inſtitutam fuiſſe ad delendum peccatum originale. Vtrùm autem Circumciſio contuliſſet gratiam per modum operis operati, refert pro vtraque parte plures Doctores idem Bonacin.*d.§.vnic. num.* 5.

5 *Originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium.*] Id eſt, culpa originalis tollebatur per Circumciſionem tanquam per myſticum ritum futurarum ſignum, vt interpretatur Azor. *inſtit. moral. p.*1. *lib.*4.*c.*34.*verſ.quarta ſententia.*

§. Verùm.

Peccatum originale quia contrahitur ſine conſenſu, remittitur etiam ſine conſenſu vi Sacramenti, peccatum verò actuale, quia communiter cum conſenſu, nec ſine conſenſu regulariter relaxatur. Colligunt Doctores *in princ.text.* citati.

6 *Peccatum eſt duplex, originale ſcilicèt, & actuale.*] Vide Nau.*in man. prælud.*8. *à princ.* bene explicat, & ad plura eleganter conducit D.Iul Lauor.*in ſuo nouiſſimo tract.de Indulg.p.*2.*c.*1.*n.*4.*cum multis ſeqq.*& latè de peccato originali Azor.*inſtit.moral.p.*1.*lib.*4.*à c.*25. *vſque ad* 33.

7 *In Baptiſmate peccatum originale dimittit.*]Cùm Baptiſmus pueris æqualem gratiæ gradum conferat, adultis verò inæqualem pro ratione maioris, vel minoris diſpoſitionis, S. Thom. 3. *part.q.*69.*art.*8 vbi Nugn. *concl.* 1. S. Antonin. *p.*3. *tit.*14. *c.*13. Sot.*in* 4. *diſt.*6.*q.*1.*art.*6 Valent.*tom.*4.*diſp.*4.*q.*4 *punct.*1.Soar. *tom.*3.*diſp.*28.*ſect.*3.Viuald.*in candelabro aureo, vbi de*
8 *Baptiſmo, c.*5.*n.*7.gratia in Baptiſmo producta non ſolum remittit peccatum originale, Concil. Tridenr. *ſeſſ.* 6. *c.* 6. *& can.* 10. *cum ſeqq.* Barthol. ab Angelo, *dial.*2.*de Baptiſmo*, §.156.ſed etiam peccata actualia, ea ſcilicet, quæ commiſſa ſunt ante Baptiſmum, S. Thom. *d.q.*69.*art.*1.vbi Ægid. de Coninck. Henriq. *lib.*2.*c.*16.§.1.*&* 2.Soar.*diſp.*26.*ſect.*1. Cardoſ.*in praxi iudicum, verbo Baptiſmus, n.*24. Petr. de Ledeſma *in ſumm. p.*1.*de Sacram.vbi de Baptiſmo, c.* 19. Barthol. ab Angelo *d. dialog.* 2. §. 156. Valer. Reginald. *d. lib.* 27. *num.* 61. ac proinde delet omnem pœnam peccatis debitam, provt de Fide definitum eſt in Concil.Florentino *in decreto Armenorum*, vbi habetur baptizatis non imponi ſatisfactionem pro peccatis præteritis, & docet S. Thom. *d. q.* 69. *art.*2.vbi Peſant.Nugn.& Ægid.Coninck.Barth.ab Angelo *d.dialog.*2.§.158.Petr.de Ledeſma *d.c.*9.*verſ. tertia concluſ.* Philiarch. *p.*2.*lib.*3.*c.*9. Iul. Lauor. *d. p.*2.*c.*3.*num.*12. pœnalitates tamen in hac vita de facto non aufert. S. Thom.*d.q.*69.*art.*3. Henriq. *d.c.*16.§.7. Valer. Reginald.*d.lib.*27.*n.*63.

§. Sed adhuc.

Peccatum originale quamvis in Baptiſmo dimittatur paruulis, qui tamen conſentire non poſſunt, in adultis verò, vel dormientibus, qui non conſentiunt Baptiſmo, non dimittitur actuale, cuius pœna eſt gehenna, nec remittitur originale, cuius pœna eſt carentia viſionis, alioquin videret Deum, qui cruciaretur in gehenna, ſed Dei perfecta ſunt opera. Colligunt Doctores in princ. text.citati.

Pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei.] 9
Vide Fr.Ioan.de Pined.*in vita D. Ioan.Baptiſtæ, lib.*3. *art.*1.*c.*4.§.246. *pag.mihi* 64.*in fine*, Iul.Lauor.*de Indulg. p.*2.*c.*1. *n.*15.vbi quòd pœnæ peccati originalis ſunt priuatio iuſtitiæ originalis, ignorantia, carentia diuinæ viſionis, non ſolùm in adultis, ſed etiam in paruulis non baptizatis, & latè Azor. *d. lib.*4.*c.*33.*de peccati originis pœna.*

Actualis verò pœna, &c.]Pœna debita peccato duplex eſt, damni ſcilicet,& ſenſus,pœna damni dicitur 10
carentia gratiæ,gloriæ, & viſionis Dei, quæ carentia eſt effectus culpæ, quæ vocatur macula peccati, & defectus luminis rationis naturalis, vel diuinæ legis ex receſſu gratiæ proueniens,& dicitur macula metaphoricè, quia ſicut corpus ex contractu rei ſordidæ maculatur, ita anima ex inhæſione rei temporalis per amorem inordinatum, qui eſt veluti quidam contractus, perdit lumen rationis, & diuinæ ſapientiæ, quibus fulgebat; pœna verò ſenſus eſt pœna inferni, & includit dolorem mentalem de amiſſione diuinæ viſionis, quæ vocatur vermis conſcientiæ. Pœna æterna, quæ datur damnatis, & morientibus in peccato, continet pœnam damni, & pœnam ſenſus, & pœnam vtriuſque; pœna damni correſpondet auerſioni ab incommutabili bono, quia anima ſeparatur à viſione Dei; pœna ſenſus correſpondet inordinatæ ad creaturas, ea enim anima, vel corpus ſenſibiliter puniuntur, æternitas vtriuſque pœnæ correſpondet inimicitiæ Dei, ita Iul.Lauor.*d.p.*2.*c.*2.*à n.*14.

In gehenna perpetuò, &c.] Notatur ad hoc, quòd 11
perpetuum viſione Dei carebit propter vnum damnatus, ſicut & propter multa, vt per Nauar. *in cap. fratres, n.*111.*de pœnit.diſt.*5.

Propter reatum criminis actualis.] Reatus nihil aliud 12
eſt niſi oblatio nata ex peccato ad pœnam ſubeũdam, & differt à peccato, licèt aliquando pro ipſo peccato ſumatur, aliquando pro pœna,Nauar.*in man. prælud.*8. *n.*21. vbi *n.*24.dicit quòd reatus, ſiue oblatio ad pœnam eſt triplex, eo quòd triplicem ordinem oſtendat, ad triplicem pœnam obligat; quatenus enim offendit ordinem propriæ rationis, obligat ad pœnam remorſus conſcientiæ, iuxta illud Auguſt. *lib.*1.*confeſſ. c.*12. omnis inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna, quem conſcientiæ remorſum dicit D.Thom.1.2.*q.*87.*art.*2. quatenus verò offendit ordinem Dei, obligat ad pœnam æternam, ſeu temporalem ab ipſo Deo infligendam, quatenus verò offendit legem humanam, obligat ad pœnam illius legis per hominem ſtatutam, refert Iul.Lauor.*d.c.*2.*n.*31.*& ſeq.*

§. Item quæritur.

Baptizatus verè eſt habens characterem qui terroribus, & ſuppliciis violatur, trahitur, & ne aliud detrimentum incurrat, ſuſcipit Sacramentum Baptiſmi, ac proinde cogendus ad obſeruantiam Fidei Chriſtianæ, quia conditionaliter vult, licèt abſolutè nolit, ſicut de eo qui fictè accedit. Qui verò nunquam conſentit, ſed penitùs contradicit, nec rem,nec characterem ſuſcipit, non erit baptizatus, ſi baptizetur, ſicut qui contradicit & reclamans cogitur violenter proſterni idolis,non eſt reus alicuius culpæ,nec eſt cõpellendus ad obſeruantiam legis Chriſtianæ taliter baptizatus. Item ſi dormientes, & amentes baptizentur antequam

antequam dormirent, vel insanirent, contradicebant, non recipiunt characterem, quia intelligitur propositum contradictionis durare in eos; si verò non contradicebant, sed erant catechumeni cum proposito Baptismi, tales baptizentur, vt consueuit Ecclesia baptizare, recipiunt characterem, quia non posuerunt obicem. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati.

13 *Propter quod inter inuitum*, &c.] Notatur ad hoc, quòd baptizatus per vim præcisam characterem non recipit; & consequenter ad Fidei obseruantiam cogendum minimè est; si verò sit baptizatus vi conditionali characterem suscipit, & ad obseruantiam est cogendus, ita Paris. *cons. 2. num. 21 lib. 4.* Ant. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib. 2. c. 38 per totum*, qui etiam ille, *n. 17.* hic verò *n. 4.* tenent vim præcisam, & absolutam dici quando quis nunquam consentit, sed penitus contradicit, veluti si ligatus manibus, & pedibus, inuitus baptizetur. D. Roder. à Cunha *in comment. ad c. de Iudæis 5. n. 3. dist. 45.* Basil. *de matrim. lib. 4. c. 14. n. 3.* Cabreiros *de metu lib. 2. c. 17. n. 55.*

14 *Amentibus, & dormientibus.*] Ergo dormiens, & furiosus æquiparantur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. c. 5. à princ.*

15 *Et Ordo.*] An, & quando ordinatus per metum recipiat characterem, ac proinde teneatur ad castitatem, & ad preces canonicas, possitque vxorem ducere? vide Gam. *de Sacram. præstandis vltimo supplicio damnatis, q. 5. n. 4.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 29. per totam.* Bonac. *eod. tract. q. 3. punct. 9. n. 11. versic. dixi in propositione, & de Sacrament. disp. 8. quæst. vnica, punct. 5. num. 40.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 13. c. 14. quæst. 8.*

16 *Dormientes autem, & amentes*, &c.] Notatur ad hoc quòd validus est Baptismus collatus dormienti, qui illum petierat ante somnum, & idem dicendum probat de amente, qui ante dementiam, & de furioso, qui dum haberet dilucida interualla, petierunt Baptismum, etiamsi postea dum baptizantur resistere videantur, nam illa resistentia non repugnat intentioni antea elicitæ, cùm ipsa resistentia, quæ tunc temporis contingit, non sit actus humanus: ita Henriq. *in summ. lib. 2. c. 24. §. 3. & 4.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 2 lib. 1. c. 4. n. 45.* Petr. de Ledesma *in summ. p. 1. de Sacram.* vbi *de Baptismo, c. 8 concl. 19. cum seqq.* Chamerot. *de Sacram.* vbi *de Baptismo, c. 5. dub. 10.* Ægid. de Coninck *de Sacram. & censur. tom. 1. q. 96. art. 12. n. 93.* vbi *n. 94.* de muto & surdo, Bonacin. *de Sacram. disp. 2. q. 2. punct. 6. num. 18.* vbi *num. 19.* obseruat quando quis incidit in amentiam expectandum esse, vt amens ad se redeat, si spes adsit resipiscentiæ, sublata verò spe resipiscentiæ baptizandum esse, cum Baptismus sit Sacramentum maximæ necessitatis, & *num. 20.* disputat vtrùm baptizandus sit amens, de quo dubitatur an petierit Baptismum ante amentiam.

17 *Intelligitur contradictionis propositum perdurare.*] Igitur dicenti voluntatem esse mutatam incumbit probatio, vt per Mascard. *de probat. concl. 642. n. 16.*

18 In gloss. *Conditionaliter*, ibi, *sed nunquid ille, qui conditionali coactione recipit Ordinem tenetur continere*, &c. Notatur ad hoc, quòd initiatus metu non cogitur continentiam seruare, quando metus fuit cadens in virum constantem, sequuntur *in præsenti*, Host. *n. 38. in verbo conditionaliter*, & Henriq. *n. 7. in fin.* Gregor. Lop. *l. 32. verbo que le tomara, tit. 6. p. 1.* Nauar. *in man. c. 22. n. 51. ad fin. & n. 52. & sub tit. de his, quæ vi, consil. 1. n. 4. & seq. & cons. 3. n. 2. & cons. 4. n. 1. in antiq.* aliàs *cons. 4. à n. 4. & cons. 2. n. 1. & 3. & cons. 5. à n. 2. in 2. edit.* Balthas. Mogollon. *in tract. de horis, quæ vi, c. 8. §. 2. n. 13.* Henriq. *in summ. lib. 10. de Sacram. Ordinis, c. 14. §. 3. & lib. 12. de matrim. c. 5. n. 9. in comment. lit. Q,* Veg. *in summ. tom. 2. c. 57. casu 6.* Fr. Emman. *tom. 1. sum. c. 224. n. 9. & tom. 2. c. 96. n. 4. concl. 4.* Petr. de Ledesma *in summ. p. 1. de Sacram. vbi de Sacramento Ordinis, c. 6. diffic. 3. dict. 2.* Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 5. n. 20.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 1. q. 55. n. 2.* Azor. *d. q. 8.* Sanch. *d. disp. 29. n. 5.* Ægid. de Coninch. *de Sacram. & censuris, tom. 1. disp. 20. dub. 14. n. 143. cum seqq.*

In gloss. *Perdurare*, ibi, *nam semper durare præsumitur voluntas, nisi probetur mutata.* Vide Menoch. *consil. 317. n. 29.* Surd. *decis. 111. n. 9. & decis. 288. n. 36.* Flamin. *de resign. benef. lib. 9. q. 25. n. 16.* Cald. Pereira *de potest. eligend. c. 3. n. 41. & c. 10. n. 54. & de emptione, c. 23. n. 65.* Steph. Gratian. *Marchiæ decis. 19. n. 27. & decis. 43. n. 23.* Card. Tusch. *tom. 8. lit. V, concl. 286.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo voluntas 9.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. q. 7. n. 2.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesi. decis. 92. n. 3. in edit.* aliàs *resol. 77. n. 1. in secunda edit.* 19

SVMMARIVM.

1 *Nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo*, & n. 2.

CAP. Debitum. IV.

NEminem posse seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo, colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Vin. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 437.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 540.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 3. tit. 34. cap. 2.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. colligit S. Th. *3. part. q. 66. art. 5. ad 4.* Victor. *in sum. vbi de Baptismo, concl. 18.* Vinald. *in candelabro aureo, vbi de Sacramentis in genere, c. 2. n. 33.* Barthol. ab Angelo *de Sacramentis, vbi de Baptismo, §. 147.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 2. lib. 2. c. 4. num. 23.* Bonac. *de Sacrament. disp. 2. q. 1. punct. 4. num. 20.* Henriq. *in summ. lib. 2. c. 18. §. 4. lit. B*, vbi *lib. 1. cap. 26. §. 7. lit. T*, asserit Iudæum in præsenti saluari non propter Sacramentum fidei, sed propter fidem Sacramenti, id est, per contritionem, & fidem viuam cum voto Baptismi. Vnde iam colligitur illum, qui se ipsum in articulo mortis baptizauit, non esse saluandum ratione Baptismi actualis, quia nullus potest se ipsum baptizare; fieri tamen potest, vt saluetur ratione Baptismi in voto, quia creditur habere contritionem cum proposito Baptismi, ita Lazar. *in compendio Nauarri, verbo Baptismus, n. 16.* quem refert Bonac. *d. n. 20. vers. ex dictis.* Bene igitur docent Henriq. *d. lib. 2. c. 3. §. 4. in princ.* & Ægid. de Coninch. *de Sacram. & censur. tom. 1. q. 68. art. 2. n. 31.* voluisse Christum, vt quando à Baptismo in re (propter impotentiam in necessitate, aut aliàs ob aliam causam) excusatur adultus, salutem haberet per Baptismum in voto, id est, per positiuum actum contritionis, aut dilectionis Dei, vel martyrij. 2

SVMMARIVM.

1 *Baptismi Sacramentum non est vbi deest verbum, vel elementum aqua.*

2 Baptismi

2 *Baptiſmi materia remota eſt aqua naturalis, quamvis ſit putei, maris, pluuiæ, balnei, & ſiue ſit calida, ſiue frigida, ſiue tincta colore.*

3 *Infans in vtero matris exiſtens minimè poteſt baptizari, cum ad illum aqua immitti non poſſit.*

4 *Baptiſmo ſanguinis baptizata proles in vtero exiſtens, ſaluatur, & martyr efficitur, ſi mulier prægnans pro Chriſto, vel eius fide occidatur.*

Cap. Non vt apponeres. V.

1 Materia, vel forma, id eſt, verbum, vel elementum vbi deeſt in Baptiſmo, non eſt Baptiſmus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Hoſt. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 416. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 540. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit.* 37. *cap.* 5.

2 *Et Elementum.*] Materia igitur remota Baptiſmi eſt aqua naturalis, Concil. Trident. *ſeſſ. 7. de Baptiſmo, canon.* 2. quamvis ſit putei, maris, pluuiæ, balnei, etiamſi ex ſulphure, aut cinere defluat, & ſiue ſit calida, ſiue frigida, ſiue tincta colore: vnde per contrarium non eſſet materia remota Baptiſmi ceruiſia, ſputum, ſeu ſaliua, ſudor, lac, vrina, lachrymæ, aqua roſacea, aqua à vite profluens, aut alius liquor artificialis, ſpecie differens ab aqua naturali, itavt ſi quis ex his adhibuerit, grauiter peccaret, nec valide baptizaret Colliges hæc ex D. Thom. 3. *p.* 69. *art.* 4. Sot. *in* 4. *diſt.* 3. *quaſt. vnic. art.* 4. Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 5. Card. Bellarm. *lib.* 1. *de Baptiſmo*, *c.* 4. & *lib.* 1. *c.* 1. *verſic. de materia Baptiſmi*, Henriq. *in ſumm. lib.* 2. *c.* 6. §. 1. & 2. Soar. *tom.* 3. *diſp.* 20. *ſect.* 1. Valent. *tom.* 4. *diſp.* 4. *q.* 1. *puncto* 2. Fr. Emman. *in ſumma tom.* 1. *c.* 25. *n.* 1. Viuald. *in candelabro aureo, vbi de Baptiſmo, c.* 2. *n.* 4. Iacob. de Graff. *in aureis deciſion. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 16. Poſſeuin. *de officio Curati, vbi de Baptiſmo, n.* 2. & 3. Chamer. *tract.* 2. *de Baptiſmo, c.* 2. *dub.* 1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 27. *n.* 10. & 11. Petr. de Ledeſm. *in ſum. p.* 1. *de Sacram. vbi de Baptiſmo, c.* 3. Ægid. de Coninch. *de Sacram. & cenſuris, tom.* 3. *q.* 66. *art.* 4. *n.* 20. *cum ſeqq.* latè Bonac. *de Sacram. diſp.* 2. *q.* 2. *puncto* 3.

3 Vnde infertur infantem in vtero matris exiſtentem minimè poſſe baptizari, cum ad illum aqua immitti non poſſit, ita S. Thom *d. p.* 3. *q.* 68. *art.* 11. vbi Vaſquez, & Peſant. Couar. *in c. alma mater, p.* 2. §. 2. *n.* 8. *poſt princ.* Valent. *d. puncto* 2. *verſ. tertiò ſequitur*, Valer. Reginald. *d. lib.* 27. *n.* 16. Ægid. de Coninch. *d. tom.* 1. *q.* 68. *art.* 11.

4 *à n.* 89. Bonac. *d. punct.* 3. *n.* 24. Baptiſmo tamen ſanguinis proles in vtero exiſtens baptizata ſaluabitur, & martyr efficitur ſi mulier prægnans pro Chriſto, vel eius Fide occidatur, Sot. *d. q vnic. art.* 11. *verſ. ſecunda propoſitio*, Caiet. 2. 2. *q.* 124. *art.* 1. *ad* 1. Sà *in aphoriſmis, verbo Martyrium*, *n.* 3. Henriq. *in ſum. lib.* 2. *c.* 22. §. 4. & *c.* 38. §. 2.

Cap. Licèt. VI. & vlt.

1 Græcis præcipitur ne baptizent eos, qui fuerunt baptizati à Latinis ſub pœna excommunicationis, & depoſitionis ab officio, & beneficio, nec debent reputare coinquinata Altaria, & ſuper quibus Latini celebrarunt, & conſequenter, nec leuare antequam ſacrificent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Hoſt. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 434. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 539. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. deſumitur ex Concil. generali Lateran. ſub Innoc. III. *c.* 4. & refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 16. *c.* 1.

Baptizatos etiam à Latinis ipſi Græci, &c.] Sic & eodem modo Latini, qui vtuntur forma Græcorum validè baptizant, quamvis grauiter peccarent non ſeruando ritum Eccleſiæ ſuæ in re graui, & vtendo alio modo, quam conſuetudo, ita Soar. *tom.* 3. *diſp.* 21. *ſect.* 2. *concl.* 1. *verſ. rurſus inquiri poteſt*, Viuald. *in candelabro aureo, vbi de Baptiſmo*, *cap.* 2. *num.* 9. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 27. Henriq. Tolet. & plures alij, quos refert Bonac. *de Sacram. diſp.* 2. *q.* 2. *puncto* 4. *num.* 4. 2

De Presbytero non baptizato.

Tit. XLIII.

Svper hanc rubr. ſcripſerunt Zabarel, Ioan. Andr. Butr, Anch. Panor. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 116. Ioan. de Londris *in breuiario ſanctorum Canon. fol.* 176. Martin. Meſnart. *in epitome Decret. fol.* 150. *verſo*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venat *in analyſi methodica iuris Pontif. à pag.* 508. Goffred. & Hoſt. *in ſumm. huius tit.* Alex. Caſſan. & Anaſt. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Catthagena *in expoſit. tit. iuris Canon.* nouiſſimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *ſum. in Decret.* omnes *ſub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinis characterem non recipit qui non baptizatus ordinatur*, & n. 2.

3 *Ordines illi, qui non eſt Confirmatus, validè quamvis non licitè conferri poſſunt.*

Cap. Si quis Presbyter I.

Ex Concil. apud Compendium.

Presbyter ſi cognoſcatur quòd non fuerit Baptizatus denuo debet ordinari, & iterum baptizari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Hoſt. Henric. Anchar. Panorm. Cened. *collect.* 98. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 439. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 541. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. deſumitur ex Conc. apud Compendium *c.* 15. refertur à Burchard. *lib.* 4. *Decretor, c.* 74. & Iuo. *p.* 1. *c.* 288. & ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 5. *tit.* 33. *cap.* 1. 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt Petr. de Ledeſma *in ſum. p.* 1. *de Sacramentis, vbi de Sacramento Ordinis, c.* 6. *concl.* 2. Ægid. de Coninch. *de Sacram. & cenſuris, tom.* 2. *diſp.* 20. *dub.* 10. *n.* 96. *concl.* 2. Bonac. *de Sacram. diſp.* 8. *quaſt. vnic. punct.* 5. *n.* 6. Campan. *in diuerſorio iuris Canon. rub.* 1. *n.* 23. 2

Vtrùm autem idem dicendum ſit de illo, qui confirmatione caret? Reſpondeo negatiuè, nam Ordines ei, qui non eſt Confirmatus, validè quamvis non licitè conferri poſſunt, validè quia Ordo non neceſſariè ſupponit characterem Confirmationis; non licite tamen, quia in Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 4. prohibentur initiari Tonſura, qui Sacramentum 3

Confirmationis non susceperunt, quare ita tenent D.Thom. *in suppl.ad 3.p.q.35.art.4.* Sot. *in 4. dist.22. art.4. circa finem*, Vict. *in summ. de Sacram. concl.234.* Nauarr. *in man.c.22.n.9.* Henriq. *in summ. lib.10.c.14. in comment. lit. P*, Valent. *in 3.p.D. Thomæ disp.5.q.2. punct.2. vers. characterem*, subiungens neque transgressionem istam habere aliquam censuram annexam, Soar. *tom.3. disp.38. sect.11.* Valer. Reginald. *in praxi rerum fori pœnit.lib.28.num.34.* Ægid. de Coninch. *de Sacram. & censuris, tom.1. q.72. art.8. n.90. & tom.2. disp.10.dub.10.n.102.* Bonacin. *de Sacram.disp.8.quæst. vnic. puncto 5. n. 9.* Campan. *de diuersorio iuris Canon. rubr.26.*

SVMMARIVM.

1 *Baptismi omissio non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.*

2 *Ordines assumens ille qui non est baptizatus, se tamen baptizatum credens, aut illos receperit, Christive corpus celebrando conficiat, ostenditur.*

3 *Baptismus præsumitur in mortuo.*

Cap. Apostolicam. II.

Innoc. III.

1 PResbyter non baptizatus si mori contingat, saluatur, quia perseuerantia in fide, & confessione Christi, hoc est, Baptismus in voto quando non potest in re, soluit peccatum originale, ex Augustino, & Ambrosio, & sic possumus offerre sacrificia, & preces in Ecclesia pro eo. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan.Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration.lib.3. iuris Pontif. pag.440.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.541.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret.lib.5.tit.35.c.2.*

2 Quæstio est dubia *in præsenti text.* disputari solita, vtrum ille, qui non baptizatus, se tamen baptizatum credens (vtpote si natus è Christianis parentibus, atque adeò inter Christianos fideliter conuersatus fuerit,) Ordines procurauit assumere, illos receperit, Christive corpus celebrando conficiat quod sibi, alijsque prosit tanquam Sacramentum? in qua *gloss. fin. in præsenti* arbitratur istum non esse Sacerdotem, neque conficere, sed bene quoad se, qui credebat conficere, & quoad alios idem credentes tanquam verum Sacramentum conficere, sibique & recipientibus prodesse, Aug. verò *in sum.verb. Baptismus 7.num.12.* putat hunc Sacerdotio insignitum conficere non in virtute sua, sed Ecclesiæ, falsò tamen id S. Thomæ tribuens. Verùm S. Thom. *in 4. sentent. dist. 24.* Affirmat Ordinem non recipere, nec conficere, nec absoluere, piè tamen credendum censet summum Sacerdotem quoad effectus Sacramentorum supplere, neque fore permissurum hoc ita latere, cùm inde maximum Ecclesiæ posset imminere periculum, sequuntur Sylu. *verbo Baptismus 6. n.3.* & Sot. *in 4.dist.24. q.1. art.4. circa finem, vers. ad tertium*, Campanil. *in diuersorio iuris Canon.rubr. 2.n.23.* vbi *n.24.* differit an, qui caret Baptismo si fuerit in Episcopum assumptus, aliis conferat Ordines.

3 Notatur hic text. ad hoc, quòd Baptismus præsumitur in mortuo, vt per Afflict. *in constit. Neapolit.* incip. *si damna clandestina, rubr.17.num.8.lib.1.* Iacob. Castellan. *de canonizatione Sanctorum, q.4. art.2.n.5.* vbi D. Contelor. *in addit.num.12.& 13.* resoluit quod Baptismus in viuente non præsumitur, & citat Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 4. num. 1.* Menoch. *in simili tract.lib.6.præsumpt.14.n.7.* Afflict. *d.rubr.26. num.68.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinari non potest qui non fuerit baptizatus, & si de facto ordinetur, non recipit Ordinis characterem, licèt credatur baptizatus.*

2 *Baptismus est fundamentum omnium Sacramentorum.*

3 *Ordinis characterem minimè recipit non baptizatus.*

4 *Anima in fauorem tutius est sequendum.*

5 *Ordinatus, vel absolutus ab Episcopo non baptizato saluus fit propter fidem Sacramenti.*

6 *Baptizatus præsumitur natus inter Christianos.*

Cap. Veniens. III. & vlt.

QVamvis aliqui existimauerint non baptizatum si ordinetur accipere characterem, quia etsi non per Sacramentum Baptismi, saltem per Fidem factum est membrum Christi habens in se fundamentum, id est, Christum, præsertim quia sine hoc Sacramento potest sumi Sacramentum coniugij, ergo & Ordinis, tamen quia Concil. *in c.1 suprà hoc tit.* determinat oppositum tanquam tutius, ideo Presbyter non baptizatus est iterum baptizandus, & ordinandus, nec dicetur reiteratum quod ambigitur esse factum, nec male de Sacramento sentitur cum ex necessitate, non ex contemptu relinquitur. Item, qui est natus ex parentibus Christianis, & inter Christianos est fideliter conuersatus, ita præsumitur esse baptizatus, vt hæc sumptio sit habenda pro certitudine donec euidentissimis argumentis forsan contrarium probaret. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan.Andr. Anan.Host.Butr.Henric.Anch. Panorm. Viu. *in ration. lib.3. iuris Pontif. pag.440.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.541.* remissiuè Ximen. *in concord p.1.* refertur ab Ant. Aug. *collect.5. Decretal. lib.3. tit.21. cap. vnic.* 1

Vt cùm Baptismus sit fundamentum omnium Sacramentorum.] Vide Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.1.n.15.* Si enim respiciamus Ordinem essentialem Sacramentorum, Baptismus sibi vendicat primum locum, est enim ianua omnium Sacramentorum, itavt alia Sacramenta inualidè suscipiantur nondum suscepto Baptismo: præterea si suscipiamus ordinem necessitatis, primum locum tenet Baptismus, deinde Pœnitentia, quia nullus saluari potest sine Baptismo, vel etiam sine Pœnitentia post lapsum in peccatum. Si verò recipiamus ordinem perfectionis, primus locus debetur Eucharistiæ, quia continet Christum veræ sanctitatis Auctorem, S.Thom. *3.q.65.art.3.in corpore*, vbi Nugnus *concl.1.* & Coninch. *art.2.& 3.* Valent. *tom.4. disp.3.q.6. puncto 3.* Henriq. *in sum.lib.5.c.6.§.5.* Chamet. *de Sacram.c.6.* Sayr. *de Sacramentis in genere, lib.6. c.3.quæst.vnic.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd non baptizatus minimè recipit characterem Ordinis, vt per Fr.Emman. *in sum. tom.2.c.17.num.10.* Bonac. *de Sacram. disp.1.q.5. punct.3.n.3.& disp.8.q.vnic.punct.5.n.7.* & alios relatos *ad c.1.n.2.sup.hoc tit.* 3

Quod tutius est sequentes.] Notatur ad hoc, quòd in fauorem animæ tutius est sequendum, vt per Tiraq. *de priuilegiis piæ causæ, priuil.165.& de retract.lig.§.9.gl.3. n.9.* Nau. *in man.prel.1.n.3. & 4.& c.25.n.6.* Riminal. *cons.358 à n.260.* 4

Sed

5 *Sed per fidem Sacramenti.*] Notatur ad hoc quòd ordinatus, vel absolutus ab Episcopo non baptizato saluus sit propter fidem Sacramenti, vt per Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 48. q. 1.*

6 *Et certè de illo, qui natus est de Christianis*, &c.] Vide dicta *ad cap. de quibus 2. vers. tertiò infertur, de Baptismo.* Natus enim inter Christianos præsumitur baptizatus, Iacob. Castellan. *in tract. de canonizat. Sanctorum q. 4. art. 2. n. 6.*

De Custodia Eucharistiæ, &c.

Tit. XLIV.

1 SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol. 116. verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol. 176.* Martin. Mesnart. *in epitom. Decret. fol. 150. verso*, Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. pag. 508.* Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthagena *in exposit. tit. iuris Canon.* Ioan. Honor. *lib. 3. summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

2 De materia tit. vide Bernard. & Salzed. *in pract. Canon. c. 45. in nouiss. edit.* Fusc. *de visitat. & regimine Ecclesiarum, lib. 1. c. 5. & 6.* Et de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento in Sacrario conseruandæ, vide Henriq. *in summ. lib. 8. c. 1. §. 7. in commento lit. V.* Cened. *ad Decretal. collect. 51. n. 1.* Zerol. *in prax. Episc. p. 1. verbo Eucharistia*, Cardin. Baron. *tom. 1. annalium Ecclesiæ anno Christi 57. pag. mihi 566.* Iacob. Gretser. *de sancta Cruce, tom. 1. lib. 2. c. 33.*

SVMMARIVM.

1 *Eucharistia, & Chrisma debent fideliter sub clauibus custodiri, & contrà facientes sunt puniendi.*

2 *Chrisma, consecratúmque oleum catechumenorum, & infirmorum quomodo asseruandum sit, ostenditur,*

3 *Eucharistiæ Sacramentum furans quibus pœnis sit puniendus, ostenditur*, & n. 4.

5 *Clericus, qui non diligenter custodierit Eucharistiæ Sacramentum, ab officio tribus mensibus suspenditur, si verò inde aliquid nefarium aduenerit, iudicis pœna arbitraria punitur.*

Cap. Statuimus. V.

Innoc. III.

1 EVcharistia, & Chrisma debent fideliter sub clauibus custodiri, & si is ad quem spectat custodia, incautè illa relinquit, suspendi debet ab officio tribus mensibus, & si pro eius incuria nefandum quid acciderit, grauiori pœna puniri debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in rationali lib. 3. iuris Pontif. pag. 440.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 542.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Conc. generali Lateranens. sub Innoc. III. *c. 20.* & refertur ab Ant. August. *collect. 4. Decret. lib. 3. tit. 34. de Baptismo c. 2.*

Chrisma, & Eucharistia sub fideli custodia, &c.] Circa Chrismatis, consecratique olei catechumenorum, & infirmorum asseruationem eleganter Fusc. *de visitat, lib. 1. c. 6. n. 14.* hæc animaduertit. Atque adnotetur in quibus vasibus asseruentur, quòd sint argentea, vbi facultates Ecclesiæ suppetunt, vel saltem stannea, bene cooperta, & cum inscriptione sua de oleo, quod in vnoquoque vasculo continetur, ne in administratione confusio eueniat, errorque succedat vnum pro alio administrando, loco honesto, & decenti recondantur, non tamen in tabernaculo sanctissimæ Eucharistiæ, vbi nihil præter ipsam stare debet, nec patiatur eadem tria verba stare vnita, sed vas olei infirmorum omnino separatum ab aliis, potest tamen ferri, quod in multis seruatur Ecclesiis, vasa Chrismatis, & olei Cathecumenorum esse iuncta cum bombyci mixtim oleo, quæ tamen retineantur debita solemnitate omni macula purgata, & sub clauibus fideliter custodiantur. Circa verò custodiam sub qua habenda est sanctissima Eucharistia, dixi *ad cap. sanè 10. de celebrat. Missar.* 2

Ne possit ad illum temeraria manus, &c.] Scelestissimum hominem, qui furatus fuit Calicem in quo aderat sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ & illud manducauit, fuisse in loco Ecclesiæ suspensum, & postea in frusta scissum, testantur Boër. *decis. 254. n. 15. in fine*, & plures quos refert Farin. *in praxi crimin. q. 72. n. 62.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 37. c. 15. sub tit. de pœnis veri sacrilegij, n. 2. in fine, vers. ego semper*, vbi dicit semper in ea fuisse opinione quòd sacrilegi, qui impia & detestanda manu sacram Eucharistiam contrectauerint, seu arculam, qua reponitur, tollerent, igne viui comburendi sint ob sacrilegium, & impietatem, Decian. *in tract. crimin. lib. 6. c. 30. n. 38. & c. 32. n. 6.* asserit sacrilegium commissum in Eucharistiam grauius esse, quàm occidere Papam. 3

O indignum facinus, eò ergo processit hominum furor, vt quod dæmones ipsi verentur, credunt, & contremiscunt, quod ipsi dæmones aspicere non audent, homo dæmone ipso (quantum ad hoc) peior fiat, vt Sacrosancta esca, & potu vitali, cælesti alimonia, pane vitæ, esca vitæ, vita ipsa, poculo æternæ salutis, conuiuio dominico, viatico tuto peregrinationis nostræ, paschate Christianorum, manna abscondito, pane Cœli, pane Angelorum, Sacramento Sacramentorum, spe salutis nostræ, salute nostra ipsa in sacrilegis abutantur superstitionibus. O bone Iesv, iterum Iudam? adhuc satellites, & carnifices Crucifigentes? etiamnum membra Diaboli in sanctissimam Carnem, & pretiosissimum Sanguinem tuum sæuientes sustines? quàm verè scriptum est: Miserationes tuæ super omnia opera tua. 4

Si verò is, &c.] Notatur ad hoc quòd clericus, qui non diligenter custodierit Eucharistiæ Sacramentum ab officio tribus mensibus suspenditur, si verò inde aliquid nefarium euenerit, iudicis pœna arbitraria punitur, vt per Bernard. *in pract. c. 45. in nouiss. edit.* Menoch. *de arbitr. casu 410.* 5

SVMMARIVM.

1 *Supellectilia in Ecclesiis poni non debent nisi necessitas vrgeat. Ecclesiæ debent sua vasa, & vestimenta mundè tenere.*

2 *Laicorum, & clericorum ornamenta propria, & supellectilia in Ecclesiis poni non debent nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina.*

3 *Promissionis causa cessante, cessat & ipsa promissio.*

4 Necessitatis causa cessante cessat quod ob causam statutum est.
5 Corporis ornatum infucatum sicut laudamus, ita dissolutos & fractos vestibus non recipimus.
6 Clerici debent incedere ornati vestibus, non tamen ad iactantiam.

Cap. Reliqui. II. & vlt.

1 Supellectilia Clericorum, vel Laicorum in Ecclesiis admitti non debent, nisi propter hostiles incursus, aut repentina incendia, aut alias vrgentes necessitates, & necessitate cessante res ad pristina loca reportanda sunt. Oratoria, vasa, corporalia, vestimenta, pallæ Altaris munda, & nitida conseruari debent, quia nimis videtur absurdum in Sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in prophanis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 441. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 542. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex Concil. Lateran. sub Innoc. III. *c.* 19. & refertur ab Ant. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *sub tit. de Immun. Eccles. c.* 1.

2 Probat hic text. ornamenta Laicorum, & Clericorum propria, & supellectilia in Ecclesiis poni non debere, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu ob alias necessitates vrgentes, quibus cessantibus res in loca pristina reportari debent, vt per Rebuff. *in comment. ad l. signatorius* 74. *in fin. ff. de verb. signific. pag.* 354.

3 *Cessante causa concessionis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd cessante causa promissionis, cessat & ipsa promissio, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa, p.* 1. *num.* 52. *& n.* 224. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 43. *n.* 10. Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 2. *num. vlt. & decis.* 260. *n.* 1. Farinac. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 29. *n.* 75.

4 *Necessitate cessante.*] Notatur ad hoc quòd necessitatis causa cessante, cessat quod ob causam statutum est, vt per Tiraq. *d. p.* 1. *n.* 148.

5 *Nimis enim videretur absurdum*, &c.] Notatur ad hoc, quòd, sicut ornatum corporis infucatum laudamus, ita & dissolutos, & fractos vestibus non recipimus, vt per Tiraq. *ad l.* 3. *connub. glos.* 1. *part.* 3. *num.* 53. *& seq.*

6 In gloss. *In prophanis*, ibi, *Et ita est argum. quod Clerici debent incedere ornati vestibus, non tamen ad iactantiam.* Hoc ipsum describit D. Hieron. *epist.* 2. *ad Nepot. c.* 11. Vestes pullas æquè deuita vt candidas; ornatus & sordes pari modo fugiendæ sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Quod monet & Eustoch. *Epist.* 22. *c.* 12. Vestis, ait, nec satis munda, nec sordida, & nulla diuersitate notabilis, ne ad te obuiam prætereuntium turba consistat, & digito monstreris. In S. Augustino prædicat Concil. Aquisgran. *c.* 124. quod de hoc præstantissimo Episcopo, & Doctore Possidius Calamensis Antistes scribit in eius vita *cap.* 22. Vestis eius, & calceamenta, & lectualia, ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum; quia his plerumque vel iactare se insolenter homines solent, vel abiicere ex vtroque, non quæ Iesv Christi, sed quæ sua sunt iidem quærentes. At iste beatus, vt dixi medium tenebat, neque in dexteram, neque in sinistram declinans. Plures alias auctoritates in hanc rem adducit Gisbert. Scheuichauius *de Ecclesiasticorum vita, moribus, & officiis, lib.* 1. *c.* 68 *cum seqq.* & præcipuè *c.* 60. & ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 1. *tit.* 2. *gloss.* 1.

De Reliquiis, & Veneratione Sanctorum.

Tit. XLV.

1 Svper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Butr. Ioan. Andr. Anchar. Panormit. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, iuris Canon. fol.* 116. Ioan. de Londris *in breuiarium sanctorum Canonum, fol.* 176. *verso*, Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 151. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iur. Pontif. à pag.* 509. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barth. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, Zypæ. *in analyt. postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 305. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

De materia tit. agunt Concil. Trid. *sess.* 25. *sub tit. de inuocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & sacris Imaginibus*, S. Thom. 3. *p. q.* 25. *art.* 6. Cassan. *in Catalogo gloriæ mundi, part.* 3. *consid.* 22. *cum seqq. & consid.* 43. Melch. Can. *de locis Theolog. lib.* 5. *c.* 5. Iacob. Castellan. *de canonizatione Sanctorum*, manuscriptus cùm addition. eruditissimi viri D. Felicis Contelorij, Ioan. Baptista Signius *in tract. huius tit.* Andr. Molfes. *consil.* 46. Dominic. Ansoff. *de sacrarum Reliquiarum cultu*, Maluet. *in tract. de canonizatione Sanctorum*, Fr. Angel. Roch *in simili tract.* Galganet. *de iure publico, lib.* 2. *tit.* 66. Paul. Fuse *de visitat. lib.* 1. *c.* 8. Azeued. *ad l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 1. *nouæ recop.* Card. Bellarmin. *in suis controuers. lib.* 1. *de Sanctis, c.* 1. *cum seqq.* Soar. *in* 3. *part. D. Thom. tom.* 1. *q.* 25. *art.* 6. *disp.* 55. Valent. 2. 2. *disp.* 6. *q.* 11. *puncto* 6. Vasq. *de adoratione Imaginum, lib.* 3. *disp.* 3. *à n.* 78. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 9. *c.* 8. *cum seqq. & p.* 2. *lib.* 5. *c.* 6. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *quæst.* 55. *art.* 1. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 44. plures apud Cened. *ad Decretal. collect.* 52. Franc. Carrasc. *in explicat. ad aliquas leges nouæ recop. cap.* 5. Fagund. *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. & aliqua dixi *de offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 97. Quo autem tempore Romanos Pontifices cœperint Confessores referre inter Sanctos solemni quodam ritu, & cæremonia, vide Fr. Hieron. Romanum *lib.* 4. *de Republica Christiana, c.* 7. Ambros. de Morales *p.* 1. *chronica Hispaniæ, lib.* 14. *c.* 29. *fol.* 136. *verso*, Azor. *d. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 6. *q.* 2.

Summarium.

1 *Papa sine licentia non debet aliquis venerari pro Sancto.*
2 *Ebrietas quando sit peccatum mortale, ostenditur.*
3 *Papa solus potest Sanctos canonizare.*
4 *Sancta Elizabetha canonizatur die* 25. *Maij* 1625.
5 *Papa non potest errare in Sanctorum canonizatione.*
6 *Episcopi non possunt Sanctos canonizare.*
7 *Canonizare Sanctos non potest Legatus à Latere etiam ex commissione Papæ.*
8 *Concilium vniuersale non potest per se solùm Sanctos canonizare, nisi interueniente Papæ auctoritate.*

Cap.

Cap. Audiuimus. I.

Alex. III.

1 NVlli licet venerari aliquem pro Sancto, etiamsi fierent miracula per eum sine auctoritate Papæ, & multo minus si in ebrietate fuerit occisus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Cened. *collect.* 52. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 432. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 543. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 27. *cap. vnic.*

2 *Cum vix pro talibus in ebrietate*, &c.] Ergo ebrietas est peccatum mortale, de quo vide Nau. *in man. c.* 23 *num.* 121. Perez *ad rubr. tit.* 8. *col.* 3. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 204. vbi intelligit eo casu, quo quis scit potestatem, quam in se vinum habere solet, & nihilominus bibit inordinatè ad finem se inebriandi. Et de ebrietatis destinandæ vitio, vide Bernard. Græuæ. *ad practic. Camer. Imper. lib.* 2. *concl.* 110. *in coronide*, *n.* 5. & alios plures citatos *ad cap. à crapula*, 14. *n.* 3. *de vita, & honest. Cleric.*

3 *Non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ*, &c.] Notatur ad hoc, quòd solus Romanus Pontifex potest Sanctos canonizare, vt per Innoc. *n.* 2. Butr. *n.* 7. Host. *n.* 7. & Ioan. Andr. *n.* 5. *in præsenti*, S. Anton. *in sum. p.* 3. *tit.* 22. *c.* 5. §. 5. Tabien. *verbo Canonizatio, n.* 1. *in fine*, Greg. *l.* 66. *gloss.* 2. *tit.* 14. *p.* 1. August. Triumph *de potestate Ecclesiæ, q.* 14. *art.* 1. Maluet. *de canonizatione Sanctorum, dub.* 2. *n.* 5. *& seq.* Angel. Roch. *in simili tract. c.* 4. Lndou. Carbo *in sum. summarum, tom.* 3. *lib.* 1. *c.* 17. *vers. tertium dictum*, Domin. Ansos. *de sacrarum Reliquiarum cultu* §. 23. *num.* 25. Luys. Turian. 2. 2. *disp.* 17. *dub.* 2. Card. Bellarm. *de Sanctorum beatitudine, tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 1. *c.* 8. Mascard. *de probat. concl.* 262. *n.* 50. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 6. *q.* 1. Cened. *ad Decret. collect.* 52. *n.* 4. Marc. Anton. Genuens. *in pract. Archiep. Neapol. c.* 51. *in fine*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 19. *n.* 6. *in fine*. Hæc calamo exarabam cum abhinc tribus diebus, die scilicet Dominica 25. Maij hoc eodem anno 1625. quo Ecclesia festum sanctissimæ Trinitatis, sanctique Vr-

4 bani coluit, S. D. N. Vrbanus VIII. Pontifex Opt. Max. nostram sanctam Elisabetham Portugaliæ Reginam albo aliorum Ecclesiæ Sanctorum adscripsit, & in eorum numerum retulit, cuius canonizationi Regio apparatu factæ, omnibúsque eius cæremoniis præsens fui ego, qui olim eius corpus in Monasterio sanctæ Claræ ciuitatis Conimbricensis, dum ibi Pontificio, & Cæsareo iuri operam darem, post 276. annos à die obitus integrum, & incorruptum vidi, die scilicet 25. Aprilis 1612. aderant præsentes Illustriss. & R. D. D. Alphonsus de Castelobranco Episcopus Conimbricensis, D. Martinus Alphonsus Mexia tunc Leiriensis, postea Lamacensis, & Conimbricensis Episcopus, D. Franciscus Vaz Pinto, Regij Senator Palatij, iudices commissarij ad inquirendum de vita & miraculis sanctæ Elisabethæ, aderat Rector Academiæ D. Ioannes Coutinius, postea Episcopus Algarbiensis, nunc Lamacensis vnà cum sapientissimis Theologiæ, Iuris Canonici, & Ciuilis, ac Medicinæ professoribus; adfuêre etiam alij cùm Religiosi, tum sæculares, quos vel auctoritas sua, vel iudicum beneuolentia admisit. Faxit Deus, vt illius meritis, & intercessione ab omni periculo, malo, & aduersitate liberemur. Innumera enim ab ea gesta sunt miracula, quorũ fama multi variis infirmitatibus, & morbis oppressi ex tota Lusitania ad Sacrum illius tumulum, perducti sanitatem recuperarunt, & à morbis in conspectu totius Conimbricensis populi, & illius nobilissimæ Academiæ liberati fuerunt, insigne Elisabethæ sanctitatis testimonium & perfidorum confusio hæreticorum, nequit enim Romanus Pontifex errare in Sanctorum canonizatione, vt docent S. Antonin. *in summ. p.* 3. *tit.* 12. *c.* 8. §. 2. August. de Ancona *d. q.* 14. 5
art. 3. Caiet. *de Indulg. c.* 8. *vers. ad id verò*, Cou. *lib.* 1. *var. c.* 10. *n.* 13. *in princ.* Iacob. Castellan. *de canonizatione Sanctorum, q.* 9. *art.* 3. vbi D. Contelor. Driedon. *de dogmatib. c.* 1. *fol. mihi* 207. Arag. 2. 2. *q.* 1 *art.* 10. *tit. de Summo Pontif. col. pen. in* 2. *concl.* Turrecrem. *in defensorio reuelationum S. Brigidæ, cap. vlt* Viguer. *instit. Theolog. de virtute Fidei, c.* 10. §. 3. Card. Bellarm. *de Sanctorum beatitudine, tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 9. Maluet. *d. tract. de canonizat. Sanctorum, dub.* 3. *n.* 47. Angel Roch. *in simili tract. c.* 39. *&* 40. Ioan. Baptista Signius *in tract huius tit. c.* 3. Domin. Ansossius *de sacrarum Reliquiarum cultu*, §. 24. *n.* 5. Valent. *in* 2. 2. *q.* 1. *art.* 10. Azor. *d. p.* 2. *lib.* 5 *c.* 6. *q.* 5. Cened. *d. collect.* 52. *n.* 6. Card. Cæs. Baron. *tom.* 1. *annalium Ecclesiæ anno Christi* 55. *c.* 15 *pag. mihi* 488. Carbo *in summ. summarum, tom.* 3. *lib.* 1. *c.* 17. Luys. Turrian. *in* 2. 2. *disp.* 16. *de potestate Pontificis in ordine ad Fidei doctrinam, dub.* 4. Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc.* 1. *lib* 1. *c.* 6. *n.* 31.

Cùm igitur, vt ad rem redeamus, vnde digressi 6
fuimus, solus Papa possit Sanctos canonizare, sequitur Episcopos hoc efficere non posse, vt bene docent Iacob. Castellanus *de canonizat. Sanctorum*, *q.* 3. *art.* 1. vbi D. Contelor. *n.* 17. Maluet. *in simili tract. dub.* 2. *n.* 1. *& seq.* August. Triumph. *d. q.* 14. *n.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 262. *n.* 56. Luys. Turrian. *in* 2. 2. *disp.* 17. *dub.* 2. *vers. item dicendum.* Nec Legatum de Latere, Iacob. 7
Castellan. *d. q.* 3. *art.* 2. *n.* 3. & quod maius est, nec etiam ex commissione Pontificis, vt tenent Alphons. de Castro *de iusta hæreticorum punit. lib.* 1. *c.* 6. *col.* 4. *vers. rursus*, optimè D. Contelor. *in addit ad Iacob. Castellan. d. q.* 3. *art.* 2. *n.* 4. ex eo probat, quia Papa non potest delegare potestatem definiendi res Fidei alteri, Aragon. *in* 2. 2. *q.* 1 *art.* 10. *in tract. de Concil. vers. tertia conclusio, in fine*, *& vers. ad primum arg.* Bannes etiam *in* 2. 2. *q.* 2. *art.* 10. *dub.* 4. *vers. quapropter.* Et quòd etiam Con- 8
cilium vniuersale non possit per se solum Sanctos canonizare, nisi interueniente Romani Pontif. auctoritate, resoluunt Iacob. Castellan. *d. q.* 3. *art.* 5. *à princ.* vbi D. Contelor. *à n.* 10. Angel. Roch. *d. tract. c.* 4. *vers. quod ad solum.*

SVMMARIVM.

1 *Sanctorum reliquiæ vendi non possunt, seu passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.*
2 *Reliquiæ antiquæ non possunt extra capsam ostendi.*
3 *Reliquiæ Sanctorum venales exponi non debent.*
4 *Episcopos non posse examinare, publicare, & approbare noua miracula hominis defuncti non canonizati, ostenditur.*
5 *Solemnes preces, & publicas fundere non licet defuncto non canonizato.*
6 *Tabella votiua, & alia huiusmodi in signum gratiæ receptæ an possint in loco vbi corpus defuncti sepultum est, affigi, ostenditur.*

Cap. Cùm ex eo. II & vlt.

Innoc. III.

1 Reliquiæ antiquæ extra capsam nullatenus debent ostendi, nec venales exponi. Item reliquias de nouo inuentas nemo venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontif. fuerint approbatæ. Item Prælati non permittant eos, quia ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, vel falsis documentis decipi, vt fieri solet pluribus locis occasione quæstus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anch. Henric. Butr. Panorm. Viu. *in ration. lib. 2. iuris Pontif. pag.* 442. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 543. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Alex. III. c. 62. & refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *sub tit.* 11. *de immunit. Eccles. c.* 2.

2 *Extra capsam nullatenus ostendantur.*] Notatur ad hoc, quòd reliquiæ antiquæ non debent extra capsam ostendi, vt per Sanch *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 43. *num.* 21. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 55. *art.* 1. *in med.* vbi ex Abb. reddit rationem, quia cùm ostenduntur extra capsam ossa nuda, & vetera, & antiqua multorum deuotio tepescit, & datur detrectatoribus causa obloquendi.

3 *Nec exponantur venales.*] Notatur ad hoc, quòd Sanctorum reliquiæ venales exponi non debent, quia illarum venditio apertissima esset simonia, vt per Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 3. *de simonia, lib.* 4. *c.* 14. *n.* 24. Vgolin. *de simon. tab.* 1. *c.* 38. *n.* 5. Sanch. *d. c.* 45. *n.* 22. Fagundez *præc.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 27. ampliantes huius text. decisionem procedere etiam quando nullo pacto inito reliquiæ exponuntur passim causa quæstus, vt largiores eleemosynæ offerantur, Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 7. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 9. *c.* 8. *q.* 7. quod non probat Fagundez *vbi sup. num.* 29.

4 *Inuentas autem de nouo*, &c.] Dicit hic text. quòd reliquias de nouo inuentas nemo publicè venerari præsumat sine auctoritate Sedis Apostol. Concil. verò Trid. *sess.* 25. *in Decreto de inuocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, in vers. nulla etiamsi*, statuit nulla admittenda esse noua miracula, nec nouas reliquias recipiendas nisi eodem recognoscente, & approbante Episcopo, vnde post Franc. Carrasc. *in explicat. ad aliquas leges noua recop.* Ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 97. *n.* 1. per illud Concil. Trid. Decretum, antiquata dispositione huius text. docui posse Episcopum examinare miracula hominis defuncti non canonizati, nec beatificati, & publicare, atque approbare absque Summ. Pontif. auctoritate, nouissimè tamen D. meus vtriusque iuris prudentissimus D. Felix Contelor. *in addit. ad Iacob. Castellanum de canonizat. Sanctorum, q.* 3. *art.* 1. asserit Concil. Trid. *citato loco*, non derogari, nec aduersari Concil. Lateran. de quo *in hoc text.* ac proinde de quo in præsenti, loqui de miraculis Sanctorum non canonizatorum, seu beatificatorum cum Bertrand. *conf.* 285. *n.* 6. *vol.* 3. *p.* 2. *seu vol.* 6. illud verò Concil. Trid. decretum *in d. vers. nulla etiam* agere de miraculis, & reliquiis, & imaginibus Sanctorum canonizatorum, & beatificatorum, & citat Philiarch. *de officio Sacerdotum, tom.* 1. *p.* 1. *lib.* 3. *c.* 9. *versic. quinto*, Azor. *d. c.* 8. *q.* 8. Sanch. *d. c.* 43. *n.* 10. Ioan. Baptistam Signium *in tract. huius tit. c.* 3. *in princ.* Domin. Ansolf. *de Sacrarum reliquiarum cult.* §. 22. *n.* 42. Iacob. de Graff. *sub tit. de sentent. excommun. cons.* 17. *à num.* 15. In hac contrarietate operæ pretium duxi Sacram consulere Congregationem Illustrissimorum DD. Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, dubium sic proposui mense Ianuarij huius præsentis anni 1626. Decreto Concil. *sess.* 25. *de inuocatione, veneratione, ac reliquiis Sanctorum,* cauetur in hæc verba: *Nulla etiam admittenda esse noua miracula nisi eodem recognoscente, vel approbante Episcopo, qui simul atque de iis aliquid compertum habuerit adhibitis in concilium Theologis, & aliis piis viris, ea faciat, quæ veritati, & pietati consentanea iudicauerit.* Quæritur an hæc Concilij dispositio, quæ videtur admodum vniuersalis, intelligenda sit de miraculis personæ etiam non canonizatæ, an verò de miraculis Sanctorum canonizatorum duntaxat. Sacra Congregatio Cardinalium Concil. Trid. interpretum respondit de omnibus esse intelligendam. *Cosm. Cardin. de Torres*, locus sigilli. *Prosper Fagnanus.* Prout habetur in originali responsione apud me asseruata.

Nemo publicè venerari præsumat.] Ergo loquitur de publico, aut solemni cultu, non autem de priuatis precibus, vt per gloss. *verbo Sedis Apost. in cap. vnic. hoc tit. lib.* 6. Innoc. *in c.* 1. *in fin.* Host. *num.* 11. *supr. hoc tit.* Zabarel. *in præsenti, num.* 2. *vers. quarto*, Anchar. *num.* 2. Iacob. Castel. *d. tract. q.* 9. *art.* 1. vbi D. Contelor. *num.* 23. Card. Tusch. *verbo Canonizatio, n.* 10. Nec obstat Abb. *in d. c.* 1. *num.* 3. dum dicit non licere aliquem colere pro Sancto etiamsi in vita fecisset miracula, sine auctoritate Romani Pontif. quia eum intelligit D. Contelor. quando publicè quis vellet aliquem venerari, secus autem si in occulto quis emittit preces apud eum, quem credit Sanctum. Vnde ex hoc text. directè iam colliges non licere solemnes preces, aut publicas fundere defuncto non canonizato, seu non beatificato, vt tenent *in d. c.* 1. *supr. hoc tit.* Innoc. *n.* 3. *in fin.* Host. *n.* 11. Abb. *num.* 3. *notab.* 2. *vers. & hoc intelligo*, S. Antonin. *in summ. p.* 3. *tit.* 12. *c.* 8. §. 1. Carbo *in summa summarum, tom.* 3. *lib.* 1. *c.* 17. *vers. tertium dictum*, Bertrand. *d. conf.* 285. *volum.* 3. *p.* 2. *seu vol.* 6. ac proinde non licere cultum solemnem, aut publicum exhibere, nec festum celebrare, nec nomen eius in litaniis nominare, nec in Martyrologiis describere, nec in die obitus campanas pulsare, nec pingere imaginem cum Diademate, nec Templa, aut Altaria erigere, nec eius imaginem in Templo, Oratorio, Sacristia, vel alio loco affigere, aut venerari? Card. Bellarm. *de Sanctorum beatit. controuers.* 7. *generali lib.* 1. *c.* 10. *n.* 1. Luys. Turrian. *in* 2. 2. *D. Thom. disp.* 17. *dub.* 11. Philiarch. *d. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 3. *c.* 9. *vers. tertiò.* 5

Vtrùm autem possint in loco, vbi corpus defuncti, sepultum est, affigi votiuæ tabellæ, & alia huiusmodi in signum gratiæ receptæ? affirmant Viguier. *in instit. Theolog. tit. de virtute Fidei, c.* 10. §. 1. Andr. Molfes. *conf.* 45. *n.* 21. Sed D. Contelor. *in addit. ad Iacob. Castellan. d. tract. q.* 9. *art.* 1. *n.* 16. contrarium meritò tenet, quia non licet aliquem pro Sancto absque auctoritate Sedis Apost. publicè venerari, vt habet hic text. hæ autem tabellæ, & huiusmodi similia affiguntur in testimonium Sanctitatis, & est quædam publica veneratio: quod & nouissimè censuit Sacra Congreg. Generalis, & vniuersalis Inquisitionis in decreto super hac materia edito, quod cùm faciat ad materiam huius tituli, illud in præsentiarum transcribere operæ pretium duxi, quod tale est. 6

Feria quinta die 2. Octobris, anno à Natiuitate D. N. Iesv Christi M.DC.XXV. in generali Congregatione S. Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram

coram S. D. N. D. Vrbano diuina prouidentia Papa VIII. ac Illustriss. & Reuerendiss. DD. S.R.E. Cardinalibus, aduersus hæreticam prauitatem Inquisitoribus generalibus à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cùm Sanctissimus in Christo Pater, & D.N.D Vrbanus diuina prouidentia Papa VIII. die 13. Martij 1625. decretum ediderit infrascripti tenoris, videlicet.

Sanctiss. D. N. sollicitè animaduertens abusus, qui irrepserunt, & quotidie irrepere non cessant in colendis quibusdam cum sanctitatis, aut Martyrij fama, vel opinione defunctis, qui, etsi neque Canonizationis, neque Beatificationis honore insigniti sint ab Apostolica Sede, eorum tamen Imagines in Oratoriis, atque Ecclesiis, aliisque locis publicis, ac etiam priuatis, cum laureolis, ac radiis, seu splendoribus proponuntur, miracula, & reuelationes, aliáque beneficia à Deo per eorum intercessiones accepta, in libris rerum ab ipsis gestarum enarrantur, & ad illorum sepulchra, Tabellæ, Imagines, & res aliæ ad beneficia accepta testificanda, & lampades, & alia lumina apponuntur. Volensque proinde huiusmodi abusibus pro debito Officij pastoralis occurrere, re etiam cum Illustriss. & Reuerendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam prauitatem in vniuersa Republica Christiana generalibus Inquisitoribus, communicata, & maturè considerata, ac discussa, declarauit, statuit, & decreuit, ne quorumvis hominum, cum sanctitatis, seu Martyrij fama, (quantacumque illa sit) defunctorum Imagines, aliáque prædicta, & quodcumque aliud, venerationem, & cultum præ se ferens, & indicans, in Oratoriis, aut locis publicis, seu priuatis, vel Ecclesiis tam sæcularibus, quàm regularibus, cuiuscumque Religionis, Ordinis, instituti, Congregationis, aut Societatis apponantur, antequam ab Apostolica Sede canonizentur, aut Beati declarentur, & (si quæ Apposita sunt) amoueantur, provt eas statim amoueri mandauit.

Ac pariter imprimi de cætero inhibuit libros eorundem hominum, qui sanctitatis, siue Martyrij fama, vel opinione (vt præfertur) celebres è vita migrauerint, gesta miracula, vel reuelationes, seu quæcumque beneficia tanquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes, sine recognitione, atque approbatione Ordinarij, qui in iis recognoscendis Theologos, aliosque pios, ac doctos viros in consilium adhibeat, & ne deinde, fraus, aut error, aut aliquid nouum, ac inordinatum in re tam graui committatur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmittat, eiusque responsum expectet. Reuelationes verò, & miracula aliáque beneficia supradicta, quæ in libris horum hominum vitam, & gesta continentibus, hactenus sine recognitione, atque approbatione huiusmodi impressa sunt, nullo modo approbata censeri vult, mandátque sua Sanctitas.

Ad horum hominum sepulchra vetuit etiam, ac inhibuit, tabellas, atque Imagines ex cera, aut argento, seu ex alia quacumque materia, tam pictas, quàm fictas atque exsculptas, appendi, seu affigi, & lampades, siue alia quæcumque lumina accendi sine recognitione ab Ordinario omnino, provt suprà facienda, Sedique Apostolicæ referenda, ac probanda.

Declarans, quòd per suprascripta præiudicare in aliquo non vult, neque intendit iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, virorúmque Sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia, ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel ordinarij, coluntur.

Vt autem præmissa diligentiùs obseruentur, vniuersis & singulis, tam ordinariis, quàm hæreticæ prauitatis Inquisitoribus districtè præcipit, vt in sua quisque diœcesi, vel Prouincia sedulò peruigilet, ne sine approbationibus prædictis, imagines cum memoratis signis exponantur, aut miracula, reuelationes, ac beneficia prædicta publicentur, aliáve contra superiùs disposita fiant, transgressores verò, si Regulares fuerint, priuationis suorum officiorum ac vocis actiuæ, & passiuæ, necnon & suspensionis à diuinis, si verò Clerici sæculares, priuationis pariter suorum officiorum, suspensionis à diuinis, & ab administratione Sacramentorum, exequutionéque suorum Ordinum respectiuè, aliisque arbitrio prædictorum Ordinariorum, seu Inquisitorum pro modo culpæ infligendis pœnis plectendo. Qui autem libros impresserint, aut Imagines pinxerint, sculpserint, seu quoquomodo affixerint, vel formauerint, cæterique artifices circa præmissa qualitercumque delinquentes, prædicta omnia omittant, & insuper pecuniariis, aliisque etiam corporalibus pœnis, iuxta criminis grauitatem eorundem Ordinariorum, seu Inquisitorum arbitrio afficiantur. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Et ne præmissorum ignorantia possit ab aliquo prætendi, voluit vt decretum huiusmodi, seu illius exemplum ad valuas Basilicæ Principis Apostolorum Vrbis, ac in Acie Campi Floræ affixum omnes proinde arctet, atque afficiat, ac si vnicuique personaliter intimatum fuisset, quodque præsentium transumptis, etiam impressis manu Notarij publici subscriptis, ac sigillo alicuius personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides habeatur, quæ præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Postmodum verò idem Sanctiss. D.N. à quibusdam reuocari in dubium accepit, an Tabellas. & Imagines, quas in posterum offerri contigerit, recipere, & antea oblatas conseruare liceret, Sanctitas sua, quæ tantummodo voluit, occurrendo abusibus, qui irrepere videbantur, certiorem parare viam ad eorum in terris gloriam quorum sanctimoniam diuinæ Clementiæ placuerit admirandis operibus illustrare; re prius cum Illustriss. & Reuerendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus communicata, præsenti Decreto declarauit. Quòd sicut nunquam prohibuit, nec suæ intentionis fuit prohibere oblationem, receptionémque tabellarum, & Imaginum huiusmodi, itavt nulli deinceps hæsitationi locus relinquatur, statuit in præsentiarum, & decreuit, vt quoties ad aliquam Ecclesiam, aut Oratorium, locúmve alium publicum sæcularem, seu regularem tabellas, & Imagines, aliúdve simile quispiam detulerit, ac intercessione hominum inter Sanctos, vel Beatos non adscriptorum quamvis cum Martyrij, vel sanctitatis fama demortuorum, optata se impetrauisse dixerit, liceat Ecclesiasticis personis, Ecclesiarum, locorúmve prædictorum curæ Præpositis, tabellas, & Imagines, siue pictas siue ex quavis materia fictas, atque alia quæcumque collatæ gratiæ fidem facientia simul cum deferentis, aliorúmque, qui conscij fuerint, attestationibus recipere, atque approbantibus Ordinariis, ad quos referre statim omnia teneatur, in secreto aliquo, seorsum ab Ecclesia loco, custodire, ibidémque iam amota collocare, & asseruare, vt si quando Dominus talium virorum merita Beatificationis, seu Canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent huiusmodi sanctitatis qualescumque probationes, Apostolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Ioan. Anton. Thomasius S. Rom. & vniuers. Inquisit.

Not. Anno 1625. Indict. 8. Pontificatus S.D.N.D. Vrbani diuina prouidentia Papæ VIII. die verò 30. mensis Octobris supradictæ Literæ, siue Decretum affixum, & publicatum fuit ad valuas Principis Apostolorum Vrbis, ac in Acie Campi Floræ, vt moris est, per me Brandimartem Latinam Prælibati Sanctiss. D.N.PP. Cursorem.

De Obseruatione Ieiuniorum.

TIT. XLVI.

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Henric. Panor. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, iuris Canon. fol.* 156. Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 151. Petrus de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venator. *in analysi methodica iur. Pontif. à pag.* 510. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barth. Carthag. *in expositione titulorum iuris Canonici*, nouissimè Ioan. Honor. *lib. 3. summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

2 De materia tit. vide Caiet. Sylu. Tabien. & alios Summistas *verbo ieiunium*, D.Thom. 2. 2. *q.* 147. Conar. *lib. 4. var. cap.* 20. Hieron. Roman. *lib. 5. de Republ. Christiana, c.* 10. Medin. *in C. de ieiunio*, Card. Cæsar. Baron. *tom. 1. annalium Ecclesiæ anno Christi* 57. *c.* 152. *cum seq. pag.* 583; Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 7. c. 8. cum seqq.* Campanil. *in diuersorio iuris Canon. ru...c. 16. num. 55. cum seqq.* Less. *de iustit. lib. 4. cap* 2. Iul. Lauor. *in suo tract. de Iubilæo, cap.* 20. *de Ieiunio*, Cened *pract. & canon. quæst. lib. 1. q. 40. & 41.* Vincent. Filliuc. *tom. 2. tract. 27. p. 3.* Diana *resol. moral. p. 1. tract. de ieiunio.* Vtrùm pluries comedens in die ieiunij vnum peccatum committat, quæstio est dubia, in quo Couar. Medina. & alij tenent hunc toties peccare mortiferè, quoties plusquam semel comedit; sed contrarium, imo peccare sola prima vice, qua ieiunium frangit, meritò tenent Henriq. *in summa, lib. 7. de indulgent. cap.* 13. *§.* 13. *commento lit. S, in fine*, Azor. *d. lib. 7. c. 8. q. 2. & lib. 11. c. 20. q. 6.* Filliuc. *d. tract. 27. p. 2. c. 5.* Less. *d. cap. 2. dub. 3. à n.* 15. Ludou. Beja *responsorum casuum conscientiæ, part. 1. casu* 45. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 4. cap. 11. n.* 41. Iul. Lauor. *d. c.* 20. *num.* 14. vbi declarat dummodo non comedat carnes, quia tunc toties peccabit quoties comedet, quia præceptum ieiunandi est affirmatiuum, secundum verò negatiuum, quòd obligat semper & ad semper, & *n.* 37. contra Nauar. *in man. c. 11. n. 4. vers. quinto*, tenet non ieiunantem in vigilia S. Matthiæ, qui solet venire in Quadragesima, & quatuor temporibus, vnum tantùm peccatum committere, & non tria. Fr. Emman *in summ. tom. 1. c. 33 n. 3.* Ægid. de Coninch. *de Sacrament. & censur. disp. 7. dub. 6. n.* 47. Sed contrariam probabiliorem esse existimo, quia peccata non multiplicantur numero ex diuersitate præceptorum quando illa præcepta pertinent ad vnam virtutem, vt est in casu nostro, secus si pertinerent ad diuersas virtutes, ita Henriq. *lib. 5. c. 5. §. 6.* Azor. *p. 1. lib. 7. c. 31. n. 7.* Filliuc. *tract. 27. p. 2. c. 5. n.* 82. Vasq. *in 3. p. tom. 4. disp. 22. sect. 4. num.* 12. Sanch. *de Matrim. lib. 9. disp. 15. n. 6.* Fagund. *in quinque Eccles. præcepta, præc. 4. lib. 1. c. 10. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Ieiunari debet in Sabbato vigilia occurrenti in Dominica, & ieiunanda est vigilia S. Matthia.*

2 *Ieiunium iure communi inductum est in vigilia Domini Natalis, & assumpta Virginis in cœlum.*

3 *Vigilia Dominici Natalis potest quicumque serotinam collationem sumere cum variis fructibus in quantitate excessiua.*

CAP. Ex parte. I.

Innoc. III.

FEstum aliquod quando venerit in die Lunæ, eius 1 vigilia ieiunabitur in Sabbato: item vigilia S. Matthiæ Apost. debet ieiunari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontificij, pag.* 440. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 541. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 5. Decret. lib. 3. tit. 35. c. 1.*

Natiuitatem Domini, vel Assumptionem B. Mariæ, 2 &c.] Notatur ad hoc, quòd iure communi inductum est ieiunium in vigilia Dominici Natalis, & assumptæ in cœlum Virginis, vt per Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 7. c. 13 q. 1.* Illud tamen aduertere oportet in vigilia Do- 3 minici Natalis posse quemcumque serotinam collationem sumere cum variis fructibus in quantitate excessiua, vbi consuetudo hæc adeò inoleuit, vt ipsi etiam Prælati & videant sic fieri, & consentiant, atque id ipsum ipsi facientes operam illam acceptant, & approbant, vt docent Barthol. à Medin. *in instruct. Confessorum, p. 1. c. 14. §. 10. vers. donde se sigue.* Ludou. Lopez *in instruct. conscientiæ, p. 2. c. 112. de ieiunio, vers. sed de collatione*, Llam *in 3. p. method c. 5. §. 25. pag.* 525. Card. Tolet. *in sum. lib. 6. c. 2 pag.* 760. Azor. *d. lib. 7. c. 8. in fin.* nouè Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 1. q. 157.* Villalob. *in summ. tom. 1. tract. 23. diffic. 7. num. 5.* Cened. *Canon. quæst lib. 1. q. 41. n. 5.* Sed in tali die posse sumi pro refectiuncula, vncias sexdecim plus minúsve ex pane, vel ex dulcioribus, existimant Fagundez *in quinque Eccles. præcepta, præc. 4. lib. 1. c. 24. n.* 19. Diana *resol. moral. p. 1. tract. de ieiunio, resol.* 35. quamvis contrarium, imo collationem serotinam in vigilia Natiuitatis non posse sumi in magna quantitate ratione consuetudinis existiment Angles *in floribus Theolog. tract. de ieiunio, q. 9. art. 2. diffic. 4. dub. 1.* Fr. Emman. *in summ. tom. 1. c. 23. concl. 7. n. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Compendium huius text. refertur.*

2 *Ieiunium seruandum est in singulis vigiliis Apostolorum, preterquam in vigilia S. Philippi, & Iacobi, & Ioannis Euangelista.*

3 *Ieiunium Aduentus an fuerit in vsu quoad saculares, ostenditur.*

4 *Delictum in dubio prasumitur in foro conscientia, & ad vtilitatem anima, & ex quo illud est vtile.*

5 *Eligere debemus eam partem per quam tutius est consultum quando agitur de salute anime.*

6 *Peregrini viatores an teneantur seruare leges, vel consuetudinem locorum, etiam quoad ieiunia, & festa in quibus per modum transitus reperiuntur, ostenditur.*

7 *Ieiunia*

7 *Ieiunia aliqua an in totum consuetudine abrogari possint, remissiuè.*

Cap. Consilium. II.

1 Vigiliæ omnium Apostolorum sunt ieiunandæ præter vigilias SS. Philippi, & Iacobi, & S. Ioannis Euangelistæ, quia celebrantur in solemnitate Paschali, & Natalis Domini. Ieiunium Aduentus agebatur Romæ, Festum S. Bartholomæi celebrari debet secundùm consuetudinem loci. Qui propter necessitatem, id est, ne pereant, in Quadragesima carnes comedunt, non peccant, nec sunt puniendi, bene quidem est orandum pro ipsis, ne Deus imputet hoc, quia bonarum mentium est ibi timere culpam, vbi nulla reperitur. Circa comestionem carnium seruanda est loci consuetudo, dummodo non emergat periculum infirmis, & debilibus. Quando infirmi tempore ieiunij petunt vesci carnibus, cùm vrgens necessitas exigit, debet concedi vt euitetur in eis maius periculum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 447. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 545. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 35. *c.* 2.

2 *Omnium Apostolorum vigiliæ*, &c.] Notatur ad hoc, quòd ieiunium seruandum est in singulis vigiliis Apostolorum præterquam in vigilia Sanctorum Philippi, & Iacobi, ac Ioannis Euangelistæ, quia illud incidit inter Pascha, & Pentecosten, quòd tempus generali Ecclesiæ traditione immune, & liberum est à ieiunio, & hoc quia cadit intra dies Natalis Domini, refert Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 12. *q.* 1.

3 *Ieiunium etiam apud nos in Aduentu Domini agitur.*] Olim apud Romanos in diebus, in quibus Ecclesia Dominici Aduentus memoriam recolit, ieiunium seruabatur, & Christiani non solùm corpus ieiuniis castigabant, sed etiam sese multis piis operibus, & religiosis Officiis in Aduentu Domini præparabant, hodie apud Monachos, & Religiosos solùm huiusmodi ieiunium mansit, qui partim propriis institutis, partim vsu, & more id retinuerunt, refert Azor. *d. lib.* 7. *c.* 27. aliàs 16. *q.* 3.

4 *Quia bonarum mentium*, &c.] Notatur ad hoc, quòd in foro conscientiæ, & ad vtilitatem animæ delictum in dubio præsumitur, vt per Cott. *in memorab. verbo delictum in dubio non præsumitur*, Mascard. *de probat. conclus.* 495. *n.* 6. *cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. p.* 31. *q.* 85. *n.* 45. Et in dubio delictum præsumitur ex quo illud est tutius, Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 2. *n.* 40.

5 Notatur etiam ad hoc, quòd eligere debemus eam partem per quam tutius est consultum, quando agitur de salute animæ, vt per Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 88. *n.* 4. & *tit.* 9. *q.* 17. *n.* 9.

6 *Consuetudinem regionis facias obseruari.*] Notatur ad hoc, quòd peregrini viatores tenentur seruare leges, vel consuetudines locorum, in quibus per modum transitus reperiuntur, quòd ex hoc text. deduci videtur dum hîc habetur in festiuitatibus, & abstinentiis seruandam esse regionis consuetudinem, ergo censet eam consuetudinem respicere potius locum, quàm personam, quare ita docent Abb. *in præsenti, num.* 6. Soar. *de legib. lib.* 3. *c.* 33. *n.* 3. Malder. *in p.* 1. *q.* 96. *art.* 5. *circa fin. pag. mihi* 409. Molfes. *in summ. Theolog. moral. tom.* 1. *tract.* 10. *c.* 4. *n.* 17. Ioan. de la Cruz *in direct. conscient. p.* 1. *præc.* 3. *art.* 4. *disp.* 9. *concl.* 1. Gabr. Vasq. *tom.* 3. *in* 3. *p. disp.* 184. *c.* 3. *n.* 28. Salas *de legib. disp.* 16. *sect.* 4. *concl.* 4. Basil. Pont. *de matrim. lib.* 5. *c.* 7. §. 1. *à princ.* vbi fundamenta huius sententiæ refert, & contrariis respondet, & *n.* 14. sic ait. Tenentur peregrini ad ea præcepta seruanda si tempore, quo moram faciunt, in eo loco occurrat tempus obligationis adimplendi præceptum, aliàs verò non; vnde si occasio fuerit comedendi, tenentur à carnibus abstinere si in eo oppido abstinetur à carnibus; idem est si cum commorantur instat occasio audiendi Missam, quia videlicet dies festus est. Nauar. *in man. c.* 13. *n.* 5. vbi dicit, quòd qui degit in aliquo loco, tenetur obseruare festa illius, vbi tunc degit, non autem illa festa, quæ in propria eius patria obseruantur, & *c.* 23. *num.* 120. *vers. tertiò*, tenet peccare, qui vescitur carnibus, vel alio cibo vetito in aliqua regione eo tempore quo liceret ei vesci in sua, sicut è contrario non peccare vescendo eis in regione per quam transit, vel in qua moratur, licèt in sua id ei non liceret. Sed Philiarch. *de offic. Sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 3. *c.* 23. §. *est tertiò notandum*, ait peregrinum sistentem in oppido, in quo est dies festus, vel ieiunij, teneri audire sacrum, & ibi prandentem teneri à carnibus abstinere, iuxta illius loci consuetudinem, Couar. *lib.* 4. *var. c.* 20. *n.* 8. *in fine*, Henriq. *in summ. lib.* 9. *c.* 24. *n.* 5. *in fine*, licèt latiùs loquatur dum dicit non teneri peregrinum ad ieiunium, abstinentiámque carnium priuati statuti, priuatæque consuetudinis oppidi, per quod transit obiter, additque *in commento lit. R*, nec teneri audire sacrum, licèt pridie illic dormierit vt sequenti die proficiscatur; assentit in primo casu relato ab ipso Henriq. non verò in altero de dormiente in loco vnde sequenti die proficisci intendit. Campan. *ad finem diuersorij iuris Canon. in exhortat. n.* 12. *vers. quia in re*, aduertitque Fr. Emman. *super Bullam Cruciatæ*, §. 1. *n.* 8. *ad finem*, falsum esse asserere licere Castellano transeunti per Lusitaniam, vbi non eduntur intestina die Sabbati, illis vesci iuxta Castellæ morem, & resoluit Basil. Pont. *d. lib.* 5. *c.* 8. *n.* 2. eos qui per Hispaniam iter faciunt, quamvis ex eo loco oriundi sint, in quibus non vescuntur intestina die Sabbati, posse illis vesci iuxta Hispaniæ consuetudinem, item eos, qui ex iis locis sunt in quibus lacticinia non comeduntur diebus ieiuniorum secundùm ius commune, posse vesci illis in eis locis, in quibus etiam sine priuilegio ex consuetudine adhibentur in cibum. Sed quoad principalius quæsitum verior est sententia, quæ ait peregrinos, & forenses non adstringi legibus, & consuetudinibus loci per quem transeunt, vel in quo per modum hospitij reperiuntur cessante scandalo, &, quando eæ non obligant in suo domicilio, vt tenent Palud. Ledesm. Angl. Medin. Veg. Soar. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 18. *n.* 6. Less. *de instit. lib.* 4. *c.* 2. *dub.* 8. *à n.* 53. Fagund. *in præcepta Decalogi, præcept.* 4. *lib.* 1. *c.* 7. *n.* 10. Villalob. *in summ. tom.* 1. *tract.* 2. *diffic.* 33. *n.* 8. Bonac. *de legib. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 6 *n.* 49. & *disp. vlt. q.* 1. *punct.* 6. *n.* 6. vbi loquitur de ieiunio, Diana *resol. moral p.* 1. *tract. de ieiunio, resol.* 2. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 19. *q.* 4. vbi declarat ad vitandam offensionem aliorum vesci debere cibis, quibus vtuntur incolæ, si ibi prandeant, vel cœnent, additque licèt huiusmodi viatores in iis, quæ ad pœnas, odia, & onera pertinent, non obligentur consuetudine gentis per cuius loca transeunt, in iis tamen, quæ gratiam, fauorem, & honorem continent, posse gaudere, & vti consuetudine gentis, vel populi per cuius loca transeunt.

An autem consuetudine in totum aliqua ieiunia abrogari possint? vide Azor. *d. c.* 19. aliàs 30. *q.* 1. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 4. *q.* 50. 7

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Natiuitatis festum si occurrit sexta feria, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis.*

2 *Vouens absolutè non comedere carnes die Veneris, si postea in ea eueniat festum Natiuitatis Domini, tenetur ea die carnibus abstinere.*

3 *Regularis, qui ad ieiunium Feria Sexta ex obseruantia Regulari adstrictus est, non potest comedere carnes si in ea eueniat festum Natiuitatis Domini.*

4 *Religiosus factus Episcopus potest licitè carnibus vesci Feria Sexta in qua Natale Domini incidit.*

CAP. Explicari. III. & vlt.

Honor. III.

1 NAtiuitas Christi si venerit Feria Sexta, licitum est omnibus vesci carnibus secundùm consuetudinem Ecclesiæ generalis, exceptis professis, & vouentibus. Si verò aliqui ob deuotionem velint illa die abstinere à carnibus, non sunt reprehendendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Henric. Host. Anchar. Panorm. Cened. *collect.* 51. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 448. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 546. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Qui nec voto.*] Ergo absolutè vouens non comedere carnes die Veneris, & postea in ea eueniat festum Natiuitatis Domini, tenetur ea die à carnibus abstinere, & ita per hunc text. docent Palud. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 4. Syluest. *verbo ieiunium* 9. *n.* 10. Cordub. *in suo quæstionario, q.* 169. Vasq. 1. 2. *q.* 7 *art.* 4. *disp.* 20. *cap.* 4. *n.* 18. Beja *responsorum casuum conscientiæ p.* 2. *casu* 6. Sayr. *in claui Regia, lib.* 6. *cap.* 8. *n.* 11. Hieron. Llam. *in summ. p.* 3. *c.* 5. §. 28. Ortiez *in summ. c.* 19. *num.* 21. Philiarch. *de officio Sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 3. *c.* 25. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *c.* 20. *n.* 190. Soar. *de Relig. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 20. *n.* 7. Portel. *in addit. ad dubia Regul. verbo ieiunium, n.* 9. Villalob. *in summ. tom.* 1. *tract.* 13. *diffic.* 2. *n.* 6. Homobon. de Bonis *de examine Eccles. p.* 1. *tract.* 5. *c.* 9. *q.* 60. Molfes. *in summ. Theologiæ moralis, tom.* 1. *tract.* 11. *c.* 14. Diana *resol. moral. p.* 1. *tract. de ieiunio, resol.* 22. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 11. *n.* 61. Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 3. *q.* 45. *art.* 3. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.* 1. *q.* 15. *n.* 2. quicquid contrarium velint Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 20. *q.* 3. Molin. *de iustitia, tr.* 2. *disp.* 272. *n.* 3. Fagund. *præc.* 4. *lib.* 1. *c.* 6. *n.* 6.

3 *Nec Regulari obseruantia, &c.*] Notatur ad hoc quòd ille, qui Regulari obseruantia adstrictus est ad ieiunium Feriæ Sextæ, non potest carnes comedere si in ea eueniat festum Natiuitatis Domini, vt per Molin. *in summa confessorum in* 3. *præcepto Decalogi*, §. 10. *fol.* 58. *verso*, Fr. Emman. *d. q.* 45. *art.* 2. *&* 3. vbi *art.* 4. resoluit quòd Religionibus in quibus ex voto, aut ex præcepto, aut ex obseruantia Regulari est illicitum vesci animalium extremitatibus, & intestinis in die Sabbati, non possunt Regulares ea comedere, quando Natiuitas Domini in Sabbato occurrit. Ludou. Beja *d. casu* 6. Sanch. *d. c.* 11. *num.* 59. *& seq. & tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 20. *in princip.* An autem voto, vel statuto Regulari adstricti ad carnes non edendas in die Veneris, possint eas edere eueniente in ea festo Natalis Domini, si votum, vel statutum tollatur per priuilegium Apostolicum? Affirmatiuè respondent Syluest. *verbo Dominica, n.* 2. *& verbo Ieiunium, q.* 10. & *ibi* Armil. *n.* 13. Beja *d. part.* 2. *casu* 3. Ludou. Lopez *in instructorio conscientiæ, p.* 2. *c.* 112. Sà *verbo Ieiunium, n.* 6. quos refert, & sequitur Barthol. à S. Fausto *d. lib.... q.* 155. vbi *q.* 156. contra Medinam *lib.* 1. *sum. c.* 14. §. 10. tenet eum, qui stantibus voto, & Regulari statuto in tali die carnes edit, peccare solùm contra votum, vel Regulare statutum, non autem contra ius commune, quia Pontifex *in præsenti*, cum omnibus fidelibus in ea prohibitione dispensat, relicta sola voti, vel statuti Regularis oblatione, ac proinde, qui illa die carnes ederet, non peccaret nisi contra votum, vel Regulare statutum. Vnde sublata iuris prohibitione per hunc text. in ea, quæ remanet ratione Regularis obseruantiæ, poterit Prælatus Religionis dispensare cum suo subdito in esu carnium in Sexta Feria si sit Natale Domini, vt resoluunt Sà *d. verbo Ieiunium, n.* 6. Fr. Emman. *d. q.* 45. *art.* 3. *vers. tertiò*, Sanch. *d. lib.* 4. *c.* 11. *n.* 63.

Vtrùm autem Religiosus factus Episcopus possit licitè carnibus vesci Feria Sexta in qua Natale Domini incidit, poterit non immeritò dubitari, cùm adhuc Religiosus sit, & votis, quæ in religione emisit, adstrictus maneat. Verùm dicendum est Religiosum creatum Episcopum, cui iuxta suæ Regulæ constitutiones carnium esus Feria Sexta interdictus erat, posse licitè eis vesci Sexta Feria in qua festum Natalis Domini occurrit; vt Turrecremat. *in cap. vnic. n.* 1. *causa* 18. *q.* 1. *& in cap. carnem, de consecrat. dist.* 5. Zabar. *in Clement.* 2. *in princip. n.* 7. *q.* 2. *de censib.* Caiet. *in opusc. tom.* 1. *tract.* 15. *de obligat. & obseruat. præcep. q.* 2. Couar. *in c.* 1. *de testam. n.* 18. Sot. *lib. vlt. de iust. quæst. vlt. art. vlt. col.* 6. *&* 7. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2. *c.* 10. *n.* 4. Sanch. *d. lib.* 6. *c.* 6. *num.* 20. vbi etiam aduertit quòd si Religiosus ille Episcopus esset ex Fratribus Minimis, qui solemne à carnibus abstinentiæ votum emittunt, iuxta aliquorum opinionem, peccaret mortaliter edendo, quia text. *in præsenti*, excipit eos quoque, qui ex voto tenentur à carnibus abstinere; sed ibi resoluit eum posse carnibus vesci. Ratio huius, & supradictæ resolutionis ea est, quia Religiosus Episcopus immunis manet à votis, quæ præter substantialia ex Religionis præscriptio emittuntur, vt probant Caiet. & Sot. *locis proximè citatis.* Nec obstat text. *in præsenti*, dum priuilegium in eo contentum denegat adstrictis Regulari obseruantia ac carnium Feria Sexta Natalis Domini abstinentia, quia intelligitur de adstrictis debito legali, non autem de astrictis solo morali debito; eo vel maximè quòd tunc hoc morale debitum cessat, cùm consentaneum sit Episcopum in tanta solemnitate cum cæteris populis conformari. 4

De Purificatione post partum.

TIT. XLVII.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Butr. Ioan. Andr. Anch. Panor. Guilleim. Durand. *in breuiario aureo, iuris Canon. fol.* 117. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 152. *verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 511. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit.* nonè Barthol. Carthagena *in exposit. tit. iuris Canon. sub eodem.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquot dies secundùm legem Mosaïcam,* & n. 2.
3 *Coniugij vsus an licitus sit eo tempore, quo durat immunditia illa corporalis post partum, ostenditur.*
4 *Menstrui tempore an sit peccatum accedere ad vxorem remissiuè.*
5 *Præcepta cæremonialia, vel iudicialia legis veteris in lege Euangelica vim amplius legis non obtinent.*
6 *Præcepta cæremonialia, & iudicialia legis veteris in quo differant, ostenditur.*

Cap. Volens, Vnic.

Innoc. III.

1 Mulier post partum potest statim ingredi Ecclesiam, quia euanuit vmbra legis, & illuxit veritas Euangelij. Si tamen ex veneratione aliquandiu velit abstinere, non est improbanda eius deuotio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Butr. Ioan. Andr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 445. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 546. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 36. cap. vnic.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. colligit Sanchez *de Matrim. lib. 9. disp.* 22. *n.* 8. vbi aduertit legè antiqua *Leuitici* 12. præscriptum fuisse, vt mulier masculum pariens abstineret quadraginta diebus ab ingressu Ecclesiæ, fœminam verò octoginta, quia durabat adhuc corporalis immunditia, donec eo transacto purificaretur, quod quidem præceptum cum ad cæremonialia pertineret iam extinctum est, quod quidem purificationis præceptum non potuit afficere Beatissimam Virginem; ratio est primò, quia lege purificationis afficiebatur solùm mulier, quæ suscepto semine pariebat, sic enim habetur in vulgata editione, sicque legunt Septuaginta; secundò, quia purificatio instituta erat ob immunditiam legalem, quæ inducta videbatur ob immunditiam puerperij, & ob peccatum: in Beatissima autem Virgine non aderat immunditia legalis, seu puerperij, ita Origen. *homil.* 8. *in Leuit.* S. Bernard. *serm. 3. de purificat.* Soar. *in 3. part. tom. 2. disp. 16. sect.* 2. Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 1. c. 18. q.* 3. Bonac. *de sacros. Christi incarnat. disp. 3. q. 2. punct. 3. n.* 2.

3 Solet autem dubitari an licitus sit vsus coniugij eo tempore, quo durat immunditia illa corporalis post partum? Butr. *in rubr. de sponsalib. num.* 14. & Alexand. Næuo *ibid. num.* 21. *casu* 1. sentiunt tunc esse peccatum mortale petere debitum, nec esse reddendum cessante fornicationis periculo, per *cap. vlt. dist.* 5. ibi, *& nisi purgationis tempus priùs transierit*, viris suis non debent admisceri. Paul. verò, Tabien. Monald. Ludouic. Lopez, Iacob. de Graff. & alij apud Sanchez *d. disp.* 22. *n.* 19. asseuerant esse veniale; sed ipse Sanchez cum D. Antonin. Angel. Turrecremat. Palac. Henriquez, & aliis probabilius existimat nullam esse culpam nisi ex eo concubitu grauis morbus fœminæ eveniret, & responderet textum *in dicto cap. vlt.* loqui de consilio.

4 Vtrùm autem tempore menstrui sit peccatum accedere ad vxorem, ipsaque teneatur debitum viro petenti reddere? vide Henriq. *in summa, lib.* 11. *c.* 15. *n.* 7. Sanch. *d. disp.* 21. *num.* 5. & 15. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 342. Rebell. *de oblig. iust. p. 2. lib.* 3. *q.* 19. Ægid. de Coninch. *de Sacrament. & censur. tom.* 2. *disp.* 34. *dub.* 9. *num.* 76. Bonac. *de matrim. q. 4. punct.* 6. *n.* 9. & 10.

Quod postquam vmbra legis euanuit.] Notatur ad hoc, quòd præcepta veteris legis cæremonialia, vel iudicialia in lege Euangelica vim amplius legis non obtinent, vt docent D. Thom. 1. 2. *quæst.* 104. *art.* 3. vbi Caiet. & 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. *in solutione quæst.* Scholastici in 4. *sentent. dist.* 3. vbi S. Bonauent. *art. 3. q.* 2. & Scot. *quæst. vlt.* Alphons. à Castro *de lege pœnali, lib. 1. c.* 15. Tiraq. *de retractu lign. in præfat. n.* 8. *cum seqq.* Sot. *de iustitia, lib. 2. quæst. 5. art.* 5. Couar. *variar. lib. 1. c. 17. n.* 1. Nauarr. *in man. cap.* 11. *num.* 2. Cald. Pereira *de potestate eligend. cap. 7. num.* 3. Moneta *de decimis, cap. 1. quæst.* 2. *num.* 13. 5

In hoc tamen differunt cæremonialia, & iudicialia hæc veteris legis præcepta, quia cæremonialia seruari non possunt tempore legis nouæ cùm mortifera effecta sint, demptis tamen illis, quæ magis pertinebant ad deuotionem quandam, ac ritum sacrificiorum, eorumque ornatum, quàm ad futuræ legis, Christique nascituri præfigurationem, huiusmodi sunt vestes Sacerdotum, Altare, Thurificatio, & alia his similia, quæ etiam post legem Euangelicam statuta fuerunt, & ab Ecclesia seruantur: iudicia verò cùm solùm mortua sint, licèt non obligent tempore gratiæ, tamen obseruari poterunt sine peccato, quatenus per habentem potestatem legis condendæ fuerint approbatæ, vt docent Couarr. *d. cap. 1. num. 1. vers. hinc*, Menoch. *de arbitr. casu* 190. *num.* 10. Moneta *d. cap. 1. quæst.* 2. *num.* 14. 6

De Ecclesiis ædificandis, vel reparandis.

Tit. XLVIII.

Super hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, fol.* 115. *verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 175. Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 152. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venat. *in analysi methodica Pontif. pag.* 511. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthagena *in exposit. tit. iuris Canon. sub eod.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 308.

De materia tituli vide Concil. Trident. *sess. 7. de reform. c. 8. & sess. 21. de reform. c. 7.* Hieron. Roman. *lib. 4. de Republ. Christiana cap. 1. & 2.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. c.* 3. Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de clerico debitore*, §. 13. 14. & 15. Salgado *de protect. Regia, tom. 1. p. 3. c.* 5. Et de Ecclesiis reparandis specialem tractatum edidit Petr. Pechius.

Ecclesiis.] Dicitur à verbo Græco, ἐκκαλεῖν, quòd significat *euocare*, vnde pro significatu habet euocationem, seu cœtum vocatorem, ad hanc enim quotquot veniunt, Dei vocatione vocati veniunt, & nullus proprio instinctu adiungitur congregationi Saluatoris, & ideo Ecclesia idem est quod congregatio fidelium, *Actor. cap.* 15. ibi, *erat enim Ecclesia confusa, cap. Ecclesia de consecrat. dist.* 2. *in cap. cùm clericis* 16. *de verbor. significat. gloss. vlt. in cap. fin. ne Prælati vices suas*, faciunt multa, quæ circa auctoritatem Concil. Trid. *sess.* 5.

sess. 5. *in decreto*, *de edit.* & *vsu librorum*, *vers. praeterea*, ibi, *Ecclesia*, *cuius est iudicare de vero sensu scripturarum*, constátque ex multis aliis, de quibus Gig. *de Eccles. hierarch. lib.* 1. *c.* 1. Can. *de locis Theolog. lib.* 4. *cap.* 2. Victor. *in relect. de potest. Ecclesia*, *in princip.* Card. Bellarmin. *tom.* 1. *controuers.* 4. *lib.* 3. *c.* 2. Isidor. Moscon. *de maiest. milit. Eccles. in pralud. lit. B*, *fol.* 4. Nicol. Gimont. *de gratia expect. c.* 1. *vers. Ecclesia*, *n.* 34. Selu. *de benefic. p.* 1. *q.* 4. *n.* 1. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 15. *num.* 20. Card. Tusch. *tom.* 3. *lit. E*, *concl.* 2. Ouid. de Amic. *de iure emphyt. in repet. c. potuit*, *de locato*, *in princ. text. n.* 5. *cum seqq.* Massobr. *in sua praxi habendi concursum*, *pralud.* 1. *n.* 26. *cum seqq.* Ricciul. *de iure personarum extra gremium Ecclesia existent. lib.* 1. *c.* 1. *ex n.* 1. eleganter Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. vidua vlt. n.* 3. *disp.* 81. vbi dicit Ecclesiam esse corpus quoddam morale, cuius membra sunt homines, & Angeli, caput autem est Christus, qui sanguine suo fecit vtramque vnam, triumphantem scilicet, & militantem, illam inuisibilem, hanc visibilem, Soar. *de fide disp.* 9. *sect.* 1. apud quos videbis varias huius nominis Ecclesiæ acceptiones.

Passim in iure nostro accipitur Ecclesia pro prælatura, seu beneficio Ecclesiastico, præcipuè Curato, vt *in rubr.* & *in c.* 3. *ne Prælati vices suas*, & *in cap. non ignores*, *de prabend.* & *in cap. consului*, *de iurepatron.* notauit *glos. vlt. in c. vlt. ne Prælati vices suas*, Rebuff. *in praxi benefic. tit. quare instituta sint benefic. num.* 9. Petr. Gregor. *in instit. rei benefic. c.* 6. *n.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 4. *n.* 178. Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. quorum* 6. *n.* 2. *dist.* 68.

Frequentissimè etiam accipitur Ecclesia pro templo, seu æde sacra, vt in toto hoc tit. & *in c. non oportet*, 42. *dist.* & apud Paul. 3. *ad Corinth.* 2. *Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis*, cum aliis multis quæ plenè adducit Stephan. Durant. *de ritibus Ecclesia Cathol. lib.* 1. *c.* 1. *à princip.*

Ecclesiæ appellatione quæ comprehendantur, dixi latè *in tract. de appellatiua verborũ vtriusque iuris signific. appellat.* 85. *n.* 1. *cum seqq.* Et quòd sub eius lata appellatione continetur omnis pius locus, desumitur ex *cap. requisisti* 15. *de testament.* vbi citati Doctores *n.* 2. & ex *c.* 1. *de in integr. restit. lib.* 6. vbi latè dixi ex *n.* 3. & hoc semper verum esse in fauorabilibus, tenui *d. appell.* 85. *n.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium habens in Ecclesia tenetur contribuere ad ipsius reparationem*, & n. 2.

3 *Populus tenetur Ecclesiam adificare*, & *reparare si ad illum ex consuetudine hoc pertineat.*

4 *Ecclesia habens portionem deputatam, certosque redditus pro fabrica, de illis adificari, seu reparari debet.*

5 *Cathedralem Ecclesiam qui reparare teneantur, ostenditur.*

Cap. Quicunque. I.

Ex Concil. Mogunt.

Beneficium Ecclesiasticum habens, contribuere omnino tenetur, vel adiuuare ad reparationem, vt ad tecta restauranda, vel Ecclesias emendandas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 450. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 546. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. desumitur ex Concilio Moguntiaco sub Carolo Magno *cap.* 42. referunt Burchard. *lib.* 3. *Decretorum*, *cap.* 30. & Iuo *part.* 3. *c.* 35. & Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 35. *cap.* 4.

Probat hic text. habentes beneficium in Ecclesia teneri contribuere ad ipsius reparationem, qui renouatus, & ampliatus est, per Concil. Trident. *sess.* 21. *de reform. cap.* 7. de quo latiùs *ad c. de his* 4. *infra hoc tit.* & ad illam conclusionem quòd beneficiatus tenetur ad reparationem Ecclesiæ sui beneficij, vide *l.* 11. *tit.* 10. *p.* 1. Cæpol. *de seruitut. vrban. prædior. c.* 59. *n.* 22. Auiles *ad c.* 23. *Pretor. in glos. den orden*, *num.* 11. Salgado *de protect. Regia*, *tom.* 1. *part.* 3. *cap.* 5. *num.* 5. Qui quidem beneficiati non solùm tenentur ad fabricam, sed etiam ad ornamenta, calices, pluuialia, & alia quæcunque paramenta. Surd. *decis.* 82. *num.* 6. Caualcan. Finiz. *decis.* 24. *part.* 2. Campan. *in diuers. iuris Canonic. rub.* 11. *c.* 13. *num.* 19. Barbat. *consil.* 26. *incip. difficile est*, *num.* 3. *vol.* 3. Beroi. *consil.* 3. *num.* 12. 13. 14. & 20. *vol.* 2. Lambertin. *de iurepatron. lib.* 3. *quæst.* 2. *art.* 2. *n.* 7. *vers. aut sumus*, Rip. *consil.* 1. *num.* 7. *sub tit. de consuet.* Beller. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 14. *num.* 1. 2

Amplia procedere in quibuscunque beneficiatis beneficiorum simplicium, vt per Abb. *hic num.* 3. *l.* 11. *tit.* 10. *p.* 1. Gutier. *alleg.* 1. *sub n.* 1. Nauarr. *de spoliis cleric.* §. 8. *n.* 11. *vers. secundo*, Valasc. *consil.* 179. *n.* 13. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo visitatio*, §. 6. *dub.* 9. Salgado *d. c.* 5. *n.* 19. vbi *n.* 13. subdit quòd ideo beneficiatus simplicis Ecclesiæ condemnatus ad impensas pro reædificatione, & reparatione Ecclesiæ dirutæ compellendus est, etiam non obstante ab eo interposita appellatione.

Intellige huiusmodi resolutionem procedere si non sit consuetudo quòd populus illam reparare debeat siue ædificare, quia tunc ad populum pertinebit ædificatio, & reparatio, vt per Hostiens. *in præsenti*, *num.* 1. Abb. *n.* 3. Henric. Barbat. Zabar. & Butr. *ibid.* Abb. *in quæst.* 3. *incip. Sempronius*, *n.* 17. Beroi. *d. consil.* 3. *n.* 1. & 2. Barbat. *d. consil.* 26. *n.* 4. Lambertin. *d. art. n.* 2. 4. & 7. *vers. omnia prædicta*, Bellet. *d. tit. de clerico debitore*, §. 13. *num.* 2. & *num.* 3. citat Rot. *in vna Ægitanien. fabrica*, 15. *Decembris* 1589. coram Orano, vbi fuit dictum quòd consuetudo parochianorum reparandi, & ornandi capellam liberat Rectorem à paramentis, & est compellendus populus ad talem consuetudinem obseruandam. Nam in hac materia primitus inspicitur, & attenditur obseruantia, & quid hactenus consueuerit Paul. de Citadin. *de iurepatron. art.* 5. *princ. vers. secundò intellige sub n.* 17. Ioseph. Ludouic. *conf.* 38. *illat.* 135. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 14. *c.* 13. *sub n.* 19. Salgado *d. c.* 5. *n.* 13. 3

Intellige etiam procedere si Ecclesia non habeat portionem deputatam, certósque redditus pro fabrica, tunc enim sine dubio erit reparanda de illa portione, eisdémque redditibus, *gloss.* 1. *hic in fine*, Hostiens. *num.* 1. & Abb. *num.* 3. *ibid.* idem Abb. *d. q.* 3. *num.* 17. Barbat. *d. consil.* 26. *num.* 4. Beroi. *d. consil.* 3. *num.* 5. & 15. Lambertinus *d. art.* 2. *num.* 2. *vers.* & *primus*, *num.* 4. *versic. tertiò intelligit*, Belletus *d.* §. 14. *num.* 11. 4

Circa tamen Ecclesiæ Cathedralis reparationem seclusa consuetudine (quæ de iure communi circa eam attenditur, Beroi. *d. consil.* 3. *tom.* 1. & 2. quem refert Rot. *decis.* 62. *num.* 1. apud Farinac. *part.* 1. *recent.*) est aduertendum Episcopum solùm ad illam teneri de quarta redditum suorum, *c. decernimus* 10. *quæst.* 1. 5

cap.

cap. quatuor, & ibi Archid. n. 3. 12. q. 2. Bero. d. conf. 3. n. 6. & 7. cum seqq. Barbat. d. conf. 26. n. 4. Bellet. d. §. 13. n. 12. non solùm futurorum, sed etiam præteritorum, vt per Bero. & Barbat. citatis locis, bene docent Surd. conf. 62. n. 23. & Rot. d. decis. 627. n. 1. & si fuerit diues, etiam vltra quartam partem compelli potest, Abb. d. q. 3. in fine, vers. aduerte. Sed si nec Episcopus diues fuerit, & illa quarta pars non fuisset sufficiens, tunc tenentur, & compelli possunt Canonici supplere de superabundantibus redditibus suarum præbendarum, vel aliarum rerum Capituli, cap. fin. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, vbi Host. n. 1. & Abb. num. 7. idem Abb. in præsenti, n. 3. & in d. q. 3. in fin. vers. & aduerte, Barbat. conf. 26. n. 4. & 5. Bero. d. conf. 3. n. 8. 21. 26. & 37. vers. sed glossa, Lambert. d. art. 2. n. 3. & 4. vers. tertius est casus, Bellet. d. §. 13. n. 16. Si denique Episcopus, & Canonici simul non sufficerent, tunc Episcopus vnà cum Capitulo posset statuere quòd alij inferiores Clerici de superabundantibus fructibus adductis sibi necessariis ad contribuendum dictæ fabricæ tenerentur, Barbat. d. conf. 26. n. 4. Bero. d. conf. 3. n. 23. & 24. Lambert. d. art. 2. n. 4. vers. si autem dato, Bellet. d. §. 13. n. 17. vbi cum Abb. hîc n. 6. & d. q. 3. in fine, tenet posse etiam Episcopum cum Capitulo deputare fructus beneficiorum vacantium pro fabrica Ecclesiæ Cathedralis si ipse, & Canonici non sufficiunt. Et Rota d. decis. 627. n. 5. aduertit quòd licèt Episcopus possit assignare fabricæ distributiones quotidianas deficientium, vt ex Illustrissimorum interpretum ipsa censuit decis. 325. p. 2. diuers. vbi domini intelligebant istam sententiam procedere iuris ordine seruato, scilicet in euentum quòd quarta Episcopi non sufficeret, tunc posset applicare distributiones Canonicorum, & ita censuit ad applicationem distributionum beneficiatorum non esse deueniendum priusquam videretur an applicanda per Canonicos sufficerent.

Cap. Cùm dicat. II.

Ex Concil. Lateran.

1 Leprosi quando congregantur sub communi vita, permittitur eis construere sibi Ecclesiam in cœmeterio, & habere proprium Presbyterium, sine iniuria tamen veterum Ecclesiarum; quod enim eis ex pietate conceditur, non debet redundare in aliorum iniuriam. Item de hortis & nutrimentis animalium suorum decimas soluere cogi non debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. And. Butr. Host. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 450.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 546.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* desumitur ex Concil. Later. sub Alex. III. c. 23. & refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 35. c. 1.*

2 *Statuimus etiam, vt de hortis*, &c.] Notatur ad hoc; quòd leprosi si viuant in communi, & stent simul in vno loco, non tenentur dare decimas de hortis suis, qui sunt in circuitu domus, neque de animalibus suis ibidem nascentibus, seu eorum nutrimentis, vt per Hispan. *in regulis decimarum, q. 12. n. 2.* Rebuff. *de decimis, q. 5. n. 21.* Monet. *eod. tract. c. 5. q. 1. num. 35.* Hinc Rot. *in Corduben. decimarum 22. Maij 1617.* coram Illustriss. D. Patriarcha Manzanedo, censuit, vt sit locus huic cap. leprosos debere communiter viuere, & simul congregatos extare, itavt si adesset hospitale, in quo curarentur etiam leprosi. quando ad illud accederent, & adessent ibidem alij infirmi aliis morbis laborantes, & leprosi retinerentur separatim ab aliis infirmis, adhuc non habere locum text. *in præsenti*, quia leprosi non videntur constituere corpus separatum, cùm talis separatio fiat ad euitandum contagium, & cùm priuilegium huius text. sit speciale, non videtur extendendum ad hospitale commune leprosis, & aliis infirmis, vt dixit Rot. *suprà* allegata.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia Parochialis ob nimiam distantiam potest noua Ecclesia in ipsius Parochia ædificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.*
2 *Parochialis Ecclesia propter nimiam distantiam, vbi Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta accedere non possunt, noua potest Ecclesia in ipsius Parochia ædificari.*
3 *Concil. Trid.* sess. 21. de reform. c. 4. refertur.
4 *Iudicis arbitrio relinquitur quantum vna Ecclesia parochialis ab altera distare possit vt commodè Sacramenta sumere inde possint parochiani.*
5 *Capellanus Ecclesiæ nouiter erectæ quibus concurrentibus recipere debeat obuentione, ostenditur.*
6 *Beneficium consistens intra limites, & confines Ecclesiæ patronatæ laicorum non sortitur illius naturam, nec efficitur de iure patronatus laicorum.*
7 *Matrix Ecclesia illa dicitur, quæ habet alias Ecclesias sibi subiectas.*
8 *Obuentionis appellatione quæ veniant ostenditur.*

Cap. Ad audientiam. j. III.

Alex. III.

Qvando aliqua villa in Ecclesia Parochiali nimium distat, vt incommoda sit, potest alia Ecclesia in villa ædificari, & dotari, ad prouentus illius, & dos sufficiens dari debet Sacerdoti eligendo à persona maioris Ecclesiæ, dummodo maior Ecclesia sufficientes redditus præter illos villæ habeat. Et si Rector illius Parochiæ, vel maioris Ecclesiæ sit negligens in eligendo, Episcopus eligat, & seruetur debitus honor villæ erga matricem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 451.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 547.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 35. cap. 2.* 1

Probat hic text. quòd vbi propter nimiam distantiam Ecclesiæ parochialis parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & diuina Officia audienda accedere non possunt, noua potest Ecclesia in ipsius parochia ædificari, & in ea Sacerdos sublato appellationis obstaculo ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ maioris certa portione de antiqua illi deputata poni, de cuius materia latè agit Salgado *de protect. Regia, tom. 1. p. 3. c. 5. num. 1. cum multis seqq.* & apud Hispanos *l. 9. tit. 10. part. 1.* Menoch. *conf. 477.* Bimi. *conf. 184. vol. 2.* Henriq. *conf. 60.* Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid. remed. 75. per tot.* Lap. *allegat. 67. num. 2.* Card. Tusch. *tom. 6. lit. P. conclus. 98. à princ.* qui quidem textus innouatus, & ampliatus est per Concil. Trident. *sess. 21. de reformatione, c. 4.* his verbis: *Episcopi etiam tanquam Apostol. Sedis delegati in omnibus Ecclesiis parochialibus, vel baptismalibus, in quibus populus ita numerosus sit, vt vnus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis Sacramentis ministrandis, & cultui diuino peragendo, cogant Rectores,* vel 2

vel alios, ad quos pertinet sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adiungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda & cultum diuinum celebrandum. In iis vero, in quibus ad locorum distantiam, siue difficultatem parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & diuina Officia audienda accedere non possunt, nouas parochias etiam inuitis Rectoribus iuxta formam Constitutionis Alexand. III. quæ incip. Ad audientiam, *constituere possint. Illis autem Sacerdotibus, qui de nouo erunt Ecclesiis præficiendi, competens assignatur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus; & si necesse fuerit, compellere possit populum eam subministrare, quæ sufficiat ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam: quacunque reseruatione*, &c. de qua materia, & huius text. & illius decreti intellectu agunt Roch. *de iurepatron. verbo honorificum, q.3.n.*10. Lambertin. *in simili tract. p.*1. *q.*2. *art.*1. Mandos. *in praxi signatura*, Gregor. *l.*13. *gloss.*6. *tit.*5. *p.*1. Gambar. *de officio legati, lib.*5. *tit.*18. Piasec. *in praxi noua Episcop. p.*1. *c.*5. *n.*1. vbi refert Sacram Congreg. declarasse Episcopo Andrien. de anno 1594. sine præiudicio nimirum possidentis, Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.*2. *c.*2. *num.*68. vbi *n.*69. ex eadem Sacra Congregat. refert illud Concil. Trid. decretum habere locum etiamsi essent subiectæ Regularibus, Azor. *instit. moral. p.*2. *lib.*3. *c.*12. *q.*7. Zerol. *in praxi Episcop. p.*1. *verbo parochia*, §.6. Henriq. *cons.* 80. Menoch. *cons.* 477. Costa *de remediis subsid. remed.* 75. Aloys. Ricc *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 554. *in* 1. *edit. & resol.* 479. *in* 2. *edit.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.*3. *alleg.* 18. Rot. *decis.* 484. *n.*2. apud Farin. *p.*1. *recent.* vbi quòd parochias nouas erigendi iusta causa videtur incommoditas populi ad recipienda Sacramenta, & audienda diuina Officia, & *n.*3. quod non sufficit quælibet distantia, sed ea duntaxat, quæ præbet difficultatem parochianis accedendi, cum magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & diuina Officia audienda, ead. Rot. apud eund. *decis.* 204. *n.*2. *p.*2. *recent. & decis.* 745. *n.*2. *d. p.*2. *recent.* Limitant tamen huius text. dispositionem Menoch. *d. cons.* 477. *n.*9. Costa *d. remed.* 76. Aloys. Ricc. *d. resol.* 479. *n.*6. nisi in loco minimè difficili, nec incommodo oratorium adesset, vel Ecclesia cum fonte baptismali, & cæteris ad parochiam necessariis, ibique poneret Rector sacerdotem in sui adiutorium.

3 *Ad sustentationem suam eiusdem villæ obuentiones*, &c.] Notatur ad hoc, quòd parochi super iure parochiali percipiendo intra fines suarum Parochiarum habent assistentiam iuris, Abbas *in cap. dilecti, n.*4. *vers. sed dubitatur, de offic. Ordin.* Rot *decis.* 256. *n.*1. *p.*1 *recent.* & proinde ex sola iuris assistentia nulla etiam concurrente probatione possessionis manutentio illis esset concedenda, vt fuit dictum *in Taurinen. decimar. vlt. Aprilis* 1604. coram Seraphin. inter eius impress. *decis.* 1497. quoniam hæc iuris assistentia in iudicio retinendæ summariissimo sola sufficeret si versaremur in iurisdictionalibus, in quibus terminis loquuntur *decis.* 272. *n.*3. & 382. *n.*1. & 501. *ex n.*1. *p.*2. *recent.* sed in aliis causis non iurisdictionalibus nunquam Rota consueuit ex sola iuris assistentia manutentionem impartiri, & pluries proposita illa causa Taurinen. Rota nunquam resolutioni prædictæ coram bon. mem. Card. Seraph. inhærere voluit, & signanter *in Reatina decimarum* 4. *Decembr.* 1609. coram Iusto, & *in Mediolanen. decimarum* 9. *Iunij* 1610. coram R.P.D Pironano, & *in Mediolan. quarta funeralium* 14. *Maij* 1622 coram R.P.D. Merlino.

4 *Tantum perhibetur ab Ecclesia parochiali distare*, &c. Notatur ad hoc, quòd iudicis arbitrio relinquitur quantū vna Ecclesia parochialis ab altera distare possit, vt commodè Sacramenta sumere inde possint parochiani, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 495.

Ita dicitur redditibus abundare, &c. Vide Rebuff. *de decimis, q.*6. *n.*22. vbi asserit capellanum Ecclesiæ nouiter erectæ tribus concurrentibus recipere debere obuentiones illius villæ, videlicet quòd antiqua baptismalis redditibus abundet, & quòd ædicula sit necessaria, & quod non habeat sufficientes redditus ad sustentationem Presbyteri, alioquin si fundator vel Parochiani concederent redditus sufficientes, tunc teneretur Ecclesia Baptismalis quicquam concedere. 5

Ad præsentationem Rectoris.] Ergo beneficium consistens intra limites, & confines Ecclesiæ patronatæ laicorum, non propterea sortitur illius naturam, nec efficitur de iurepatronatus laicali, vt per Abb. *hic num.*9. & 10. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloss.*10. *num.*6. *cum seqq.* 6

Matrici.] Ergo matrix Ecclesia dicitur ea, quæ habet alias Ecclesias sibi subiectas, vt per Azor. *instit. moral. p.*2. *lib.*9. *c.*3. *in fine*, Soar. *de Relig. tract. de decimis, lib.*1. *c.*24. *n.*1. Rebuff. *de decimis, q.*7. *n.*7. Monet. *eod. tract. q.*7. *n.*3. Rot. *decis.* 272 *num.*3. apud Farin. *p.*1. *recent.* 7

In gloss. *Obuentiones.* Notatur ad hoc, quòd obuentionis appellatione veniunt oblationes, & personales decimæ, quæ dantur diebus quibus acceditur ad Ecclesiam, & ex mortuariis, & similibus, vt per Gutier. *cons.*8. *n.*4. Valasc. *cons.*14. *n.*2. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel.* §.7. *proœm. n.*199. *cum seqq.* 8

SVMMARIVM.

1 *Rectores Ecclesiarum parochialium possunt compelli, vt de redditibus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparationem Ecclesiæ*, & n.2.

3 *Rector Ecclesiæ si ab illa non habeat tot redditus, quibus præstare possit talem reparationem, tunc tenebuntur parochiani etiam nobiles, & exempti.*

4 *Parochiales Ecclesiæ iurispatronatus à quo sint restaurandæ, ostenditur.*

CAP. De his. IV.

Rectores Ecclesiarum parochialium possunt compelli vt de bonis Ecclesiæ, quæ eis supersunt, cōferant ad reparationem, & institutionem Ecclesiarum, vt alij eorum exemplo inuitentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.*3. *iuris Pontif. pag.* 451. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 547. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.*35. *c.*5. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.*29. *c.*2. 1

Hic text. est innouatus per Concil. Trident. *sess.*21. *de reformat. c.*7. ibi: *Parochiales verò Ecclesias, etiamsi iurispatronatus sint, & ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & prouentibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis prouenientes percipiunt, aut illorum defectum, parochianos omnibus remedijs opportunis ad prædicta cogant, quacunque appellatione, exemptione, & contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent ad matrices, seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas parochiales, quàm alias Ecclesias dirutas in profanos vsus* 2

vsus non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, conuertendi, de qua materia, & huius text. ac illius Concil. Trident. decreti intellectu, vide Paul. Fusc. *de visitat. lib. 1. c. 10. n. 15. & 16.* Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de bonis clericorum*, §. 14. Aloys. Ricc. *in decis. curiæ Archiepiscop. Neapolit. p. 2. decis. 255.* Zerol *in praxi Episcop. part. 2. verbo parochia*, §. 6. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p. 2. c. 16. n. 51. cum seqq.* Cened. *ad Decretal. collect. 153.* Valasc. *consult. 179. n. 7. & 13.* Latè Salgado *de protect. Regia, tom. 1. p. 3. c. 5. per tot.* Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid. remed. 106. illat. 2.*

3 *Si eis supersint.*] Aduertit Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1. q. 82. concl. 3.* quòd si beneficij bona sustentandæ vitæ supersint, sed non tuendæ conditioni, seu statui, tenetur Rector ad reparationem, quia beneficium fructus non ad creandos, aut augendos, seu fouendos mundanos titulos, seu status collecti sunt, sed ad pauperes alendos, & diuinum cultum instituendum, atque augendum, & *concl. 5.* tenet quòd vbi est consuetudine impetratum, vt plebs & populus, quem curat Sacerdos, suis opibus Ecclesiæ prouideat, ea consuetudo retinenda est, refert Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in commentar. ad cap. pulchra 18. n. 5. dist. 86.* Tenebuntur itidem beneficiati ad ornamenta necessaria, sine quibus diuina celebrari nequeunt, Barbat. *consil. 26. n. 1. & 4. vol. 3.* Surd. *consil. 62.* Bellet. *d. §. 14. n. 4.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 12. c. 13. sub n. 19.* Salgado *de protect. Regia, tom. 1. p. 3. c. 5. n. 7.* Si autem Rector non habeat ab Ecclesia tot redditus, quibus præstare possit talem reparationem, tunc tenebuntur parochiani in tali Ecclesia Sacramenta, & alia quæcumque diuina percipientes, Abb. *consil. 70. n. 2. p. 1.* Beroi. *consil. 3. n. 43. versic. quicquid tamen, vol. 2.* Lambertin. *de iurepatronat. lib. 3. q. 2. art. 2. num. 4. versic. tertius est casus, & n. 5. & si isti beneficiati*, Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 18. n. 135. & lib. 3. cap. 2.* Salgado *in c. 5. n. 7. & 9.* Gutier. *allegat. n. 2.* Campan. *d. cap. 13. n. 8.* non per capita hominum, nec per capita domorum, sed quod ad solidum & libram, ædificationes, & restaurationes parochialium Ecclesiarum, vbi ex redditibus Ecclesiasticis fieri non possunt, sunt faciendæ, vt docent Bellet. *d. §. 14. n. 10. versic. vbi verò*, Francisc. Leo *d. c. 16. n. 73.* Et cum hoc sit opus publicum, & commune concernens omnium vtilitatem, & necessitatem, tenentur semper contribuere nobiles, & alij exempti. Auendan. *de exequendis mandat. lib. 2. c. 14. n. 9.* Cened. *d. collect. 513. n. 2.* Gutier. *d. allegat. 10. n. 5. & 7.* Bobadil. *d. c. 18. n. 135. ad fin.* Salgado *d. c. 5. n. 11.* vbi etiam dicunt quòd quando non supersunt redditus Clericorum ad reædificationem Ecclesiæ, potest expendi pecunia publica vniuersitatis, & ea deficiente debet deueniri ad collectam inter vicinos.

4 Quid dicendum de Ecclesiis parochialibus iurispatronatus, quæ indigent restauratione, & refectione, non immeritò solet ab aliquibus dubitari; nam Lambertin. *lib. 3. art. 2. q. 7. princip. n. 5.* tenet patronum ex aliqua familia non teneri, quia ex prima fundatione, constructione, & dotatione acquisitum est iuspatronatus, *cap. à nobis, de iurepatron.* fecit enim quod debuit & habuit, quòd à iure inductum est, scilicet iuspatronatus, nec ad aliud tenetur. Sacrum tamen Concilium Trident. *d. cap. 7.* in citatis verbis, decreuit parochiales Ecclesias, etiamsi iurispatronatus sint, refici, & restaurari ex fructibus & prouentibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus, qui si sufficientes non fuerint, patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis prouenientes percipiunt, aut in illorum defectus parochianos omnibus remediis opportunis cogi mandauit, &c. per quod ita docent Bellet. *d. §. 14. num. 10.* Franc. Leo *d. c. 16. n. 71.*

5 Quæ dicta sunt de restauratione Ecclesiæ, eadem dicenda veniunt de refectione domus Rectoris, vt qui tenentur ad refectionem Ecclesiæ, iidem teneantur pariter ad refectionem domus Sacerdotalis, Lambert. *d. q. 7. art. 3.* & declarasse Sacram Congregat. refert Bellet. *d. §. 14. n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia sæcularis sine præiudicio Clericorum ad statum regularem potest reparari, & Collegio, quod nondum est, priuilegium non confertur.*

2 *Ecclesia Collegiata sæcularis in illam Collegiatam, vel Conuentualem Regularem mutari potest.*

3 *Beneplacitum Papæ vbi adest supplet quoscunque defectus, & solemnitates alias requisitas.*

4 *Priuilegium non potest concedi Collegio quando scholares non absunt.*

5 *Priuilegium futuro Collegio, vel hospitali concedi potest vt incipiat habere vires quando erectum fuerit.*

CAP. Ad audientiam. ij. V.

Vrban. III.

Canonici Regulares possunt in Ecclesia Cathedrali Papæ concedente cum consensu Ordinarij institui, dummodo Clericis sæcularibus qui supersunt in illa Ecclesia, nullum fiat præiudicium. Priuilegium verò non conceditur Canonicis minimè existentibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 452.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 547.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decret. lib. 3. tit. 26. c. 4.* 1

Quod tu in Ecclesia, &c.] Notatur ad hoc; quòd Ecclesia Collegiata sæcularis in aliam Collegiatam, vel Conuentualem Regularem mutari potest, vt per Monet. *de commutat. vltimar. voluntat. cap. 11. num. 96.* vbi citat Ioan. Sandæ. *in tract. de dispensat. Episcop. casu 16.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 3. cap. 473. num. 2.* 2

Confirmationis priuilegium, &c.] Notatur ad hoc, quòd beneplacitum Papæ, vbi adest, supplet quoscumque defectus, & solemnitates aliàs requisitas, vt per Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienand. cap. 25. rub. 1. de his, qui consentiunt, num. 12.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 12. in princ. n. 75.* 3

Cùm nulli Canonici adhuc ibidem existant.] Notatur ad hoc, quòd priuilegium non potest concedi Collegio, quando scholares non absunt, vt per Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. §. 7. n. 71. & 83.* 4

In gloss. *Non possumus*, fin. ibi, *& dic quòd de futuro ædificio non potest seruitus constitui*, &c. Notatur ad hoc, quòd priuilegium futuro Collegio, vel hospitali concedi potest, vt incipiat habere vires, quando erectum fuerit, vt per Gonzal. *d. gloss. 5. §. 7. num. 96. & 97.* 5

Cap. Tua nos. VI. & vlt.

Cœlest. III.

1 Ecclesiam nouam ædificare potest Episcopus propter indigentiam, non obstante iuramento de rebus Ecclesiæ non alienandis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 452. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 548. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 26. *cap.* 5.

Ex hoc text. vulgò colligitur Principes statuentes ne in eorum statu possint ædificari de nouo Ecclesiæ, & Monasteria sine eorum scientia derogare immunitatem Ecclesiasticam, vt per Colleg. Bononien. *pro libertate Eccles. contra Venetos, n.* 43. Patres Theologos Religionis seruorum, *in defens. cens. Pauli V.* Vgolin. *in respons. ad Iureconsult. gymnasii Patauini contra Venetos, c.* 6. §. 1. *cum quatuor seqq.* Philip. Maynar. *de priuileg. Eccles. contra Venetos, p.* 2. *art.* 24. Ioan. Franc. Fagnan. *in tract. de iustitia cen ur Pauli V. p.* 2. *pag.* 26. Ferdin. de Bastidia *in antidoto contra Paulum Venetum, p.* 2. *argum.* 10. *& seq.* Anton. Boui. *in resp. pro censuris Pauli V. contra Venetos*, Paul. Comitol. *in tract. Apologet. contra Venetos, c.* 1. *n.* 17. Valenzuela *in defens. monit. Pauli V. p.* 2. *n.* 28. *& seq.* Et licet à Valente, Theodosio & Arcadio Imperatoribus fuerit prohibitum Ecclesias ædificari sine Principis licentia, vt patet ex *l. nemo, C. de relig. & sumpt. funer.* hoc tamen Imperatores illi effecerunt de facto, & propterea totum in hoc fuit postea reuocatum à Iustiniano *in l. sancimus, §. siquidem, C. de Episc. & Cleric. & in auth. vt null. fabric. orat. dom.* &c.

2 *Oratoriis.*] Notatur ad hoc, quòd Oratorium dicitur Ecclesia, seu altare orandi causa constructum, vt per Rebuff. *de pacificis possess. n.* 286. Et de oratoriis Hieronym. Carat. *in opusculo de iuribus parochialibus, tit.* 2. *vbi c.* 14. quòd oratorium publicum auctoritate Episcopi constructum venit appellatione beneficij, & si habeat dotem cum aliis requisitis & campanulam, censetur Ecclesia, & eius appellatione venit. Et auctoritate Episcopi præsumi oratorium à principio erectum, quando haberet Altare lapideum, stabile, & non portatile, dicit Decian. *in tract. crimin. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 19. quem refert Farin. *de immun. Eccles. n.* 267. Et oratoria quando dicantur publica, & quando priuata, vide Mar. Ital. *de immun. Ecclesiarum, c.* 4. §. 4.

De Immunitate Ecclesiarum, &c.

Tit. XLIX.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Henric. Panor. Henric. Canis. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo, iuris Canon. fol.* 117. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 176. Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 152. Petrus de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. pag.* 512. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancellot. *in instit. Canon.* nouè Barthol. Carthagena *in exposit. titul. iuris Canon.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 319. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. in Decret.* omnes *sub hac rubr.*

De materia huius tit. integros edidêre tractatus Remig. de Gonni, Marius Italia, Laurent. Ortiz de Ibarrola, Alexander Ambrosinus, Alexander Peregrinus, & Prosper Farinacius, Anastas. Germon. *de sacrorum immunitatib.* de illa agunt Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 2. *tit.* 5. vbi parens meus, Angel. Tabien. Armil. Syluest. & alij Summistæ *verbo immunitas.* Couar. *lib.* 1. *variar. c.* 20. Nauar. *in man. cap.* 27. *à n.* 17. Cassan. *in consuetud. Burgundiæ, rubric.* 1. §. 5. *à num.* 111. *pag.* 211. Clar. §. *fin. q.* 30. Lancellot. *in instit. Canon. lib.* 2. *sub hoc tit.* Ioan. Barber. *in viatorio iuris rubric.* 31. *de violatoribus immunitatum,* Bernard. & Salzed. *in practic. cap.* 126. *in nouiss. edit.* Azeued. *l.* 2. *à n.* 21. *& l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *& tit.* 6. *lib.* 4. *noua recopil.* Gam. *Lusit. decis.* 141. 179. *&* 362. *num.* 2. Decian. *in tract. criminal. lib.* 6. *c.* 24. Peguer. *in criminali decis. c.* 40. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 119. *& p.* 5. *collect.* 1793. Cur. Philip. *p.* 3. § 12. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 1. Gutier. *practic. lib.* 1. *q.* 1. *& lib.* 5. *q.* 4. Ceual. *communium contra communes, q.* 689. Quesad. *in practic. quæst. c.* 1. Soar. de Pace *in practica, p.* 5. *tom.* 1. *cap.* 3. §. 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 28. Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 14. Valasc. *consil.* 81. Francisc. Carrasco *in explicat. ad aliquas leges noua recop. c.* 3. Card. Tusch. *lit. E, concl.* 11. *tom.* 2. Iodoc. Coccin. *in suo thesauro Christiano, tom.* 2. *lib.* 8. *art.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo Ecclesia, à n.* 71. Cabed. *p.* 1. *arresto* 77. *& p.* 2. *arresto* 59. *&* 60. Ludou. Miranda *de ordine iudiciario, q.* 16. *art.* 7. Pradill. *in summa legum pœnalium, p.* 2. *casu* 48. Marc. Anton. Genuens. *in practica Archiepisc. Neapolit. c.* 22. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 5. *tract.* 2. *c.* 8. *cum seqq.* Fr. Raph. de la Torre *in* 2. 2. *D. Thomæ q.* 99. *art.* 3. *gradu* 8. *cum seqq.* Ioan. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 1. *c.* 13. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 9. *cap.* 8. *cum seqq.* Camil. Borrel. *in summa omnium decision. tit.* 33. *de his, qui ad Ecclesias confugiunt,* Diana *moral. resol p.* 1. *tract.* 1. *de immunit. Eccles.* Franc. Molin. *post tract. de brachio sæculari, sub tit. de sacra homicidio amittenda immunitate,* Rebuf. *tom.* 2. *ad leges Galliæ, sub hoc tit.* Gabr. Pereira *de manu Regia, p.* 2. *c.* 50.

SVMMARIVM.

1. *Iudex laicus non debet iudicare, nec hospitium quærere in domibus Ecclesiasticis.*
2. *Iudex sæcularis in domo Ecclesiæ ius dicere non debet.*
3. *Iudices sæculares prætextu alicuius consuetudinis hospitium in Ecclesiarum domibus vendicare non debent.*
4. *Clerici, & ipsorum domus non tenentur ad hospitandum Legatos Principis, siue alicuius Domini, aut Comitis vel Duces militum, aut ipsos milites.*

Cap. Vt in domibus. I.

Ex Synod. Ioan. Papæ.

Officialis, Index, Comes, vel minister quasi pro consuetudine non debent facere, vel vindicare placitum, aut hospitium in domibus Ecclesiarum, sed constituere domos in locis publicis, in quibus placitum teneant, & hospitentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 453. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 548. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur 1

refertur ab Anton. August. *collect.* 5. *Decret. lib.* 3. *tit.* 36. *cap.* 1.

2 *Placitum.*] Notatur ad hoc quòd iudex sæcularis in domo Ecclesiæ ius dicere non debet, vt per Nauar. *de horis canon. c.* 5. *num.* 31. *cum seqq.* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 8. *c.* 9. *q.* 7. Placiti autem nomine quæ veniant, vide dicta *ad c.* 1. *n.* 6. *de Feriis, pag.* 401.

3 *Vel hospitium vendicent.*] Notatur ad hoc quòd iudices sæculares prætextu alicuius consuetudinis hospitium in Ecclesiarum domibus vendicare non debent, vt per Azor. *d. c.* 9. *q.* 8. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 3.

4 *c.* 13. *n.* 4. Clerici enim, & ipsorum domus non tenentur ad hospitandum Legatos Principis, siue alicuius Domini, siue Comitis, siue Duces militum, aut milites, tum propter immunitatem Ecclesiasticarum personarum, tum verò propter dissolutiones, & lasciuias, quæ plerumque fiunt ab huiusmodi militibus, vt per Abb. *in præsenti, n.* 1. *&* 3. Gregor. *l.* 51. *tit.* 6. *p.* 1 Perez *l.* 11. *tit.* 2. *lib.* 1. *Ordinament. pag.* 52. *& l.* 1. *tit.* 3. *eod. lib.* 1. *pag.* 60. *& l.* 27. *tit.* 3. *eodem lib.* 1. *pag.* 109. Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 21. *num.* 207. Modern. *de iurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 86. *num.* 9. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de exemptionib. clericorum, & eorundem bonorum à muneribus publicis, §.* 4. *num.* 4. *&* 5. Fr. Francisc. Coriolan. *in explicat. Bullæ in Cœna Domini, excomm.* 18. *vers. quintò,* Filliuc. *tract.* 16. *c.* 11. *quæst.* 2. *num.* 351. nouissimè Bonacina *in Bullam Cœnæ Domini, quæst.* 16. *puncto* 3. *§.* 1. *num.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Necessitatis tempore non debet aliquis excusari à murorum, seu ciuitatis custodia*, & n. 2.

3 *Clerici ratione imminentis belli tenentur contribuere quando scilicet immineat necessitas, & bursa Principis sit exhausta, & laicorum facultates non suppetant, & agatur de defensione necessaria patriæ.*

4 *Clerici tenentur contribuere pro communi damno, seu periculo euitando, declarando vt n.* 7.

5 *Clerici ex causa publicæ vtilitatis, necessitatisue ineuitabilis, & incogitatæ possunt compelli ad contribuendum cum laicis ad onera pro tali necessitate, vtilitate ac pietate imposita.*

6 *Priuilegia concessa per verba vniuersalia, & prægnantia cessant in casu publicæ vtilitatis, necessitatisue ineuitabilis, & incognitæ.*

8 *Equites, & milites Hierosolymitani non tenentur soluere collectas impositas à clero pro necessitatibus, & debitis vrgentibus.*

9 *Declaratur* text. in præsenti, & n. 10.

Cap. Prouenit. II.

Gregor. IX.

1 Tempore necessitatis nullus de Ecclesia excusatur à murorum vigiliis, & custodia ciuitatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 446. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 548. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex D. Gregorio *lib.* 7. *epist.* 20. *in dict.* 1. *registri*, & refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 36. *c.* 2.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gutier *pract. lib.* 3. *quæst.* 3. *num.* 4. Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 2. *tit.* 1. *§.* 12. & ad hoc per Episcopum cogi possunt. Cassan. *in consuet. Burgund. rubr.* 2. *§.* 3. *num.* 16. *cum seqq. fol.* 29. *verso*, Gutier. *d. q.* 3. *num.* 5. Azeued. *l.* 11. *num.* 7. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua recopil.* Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 2. *cap.* 7. *num.* 124. Vnde infertur Clericos ratione imminentis belli teneri contribuere, quando scilicet 3
immineat necessitas, & bursa Principis sit exhausta, & laicorum facultates non suppetant, & agatur de defensione necessaria patriæ, Bellam. *cons.* 46. *n.* 1. 2. 4. *&* 8. *vers. ad sextam, & cons.* 40. *n.* 1. *vers. super secundo*, Beroi. *cons.* 31. *num.* 13. Nat. *cons.* 65. *num.* 15. *volum.* 1. *cons.* 280. *num.* 6. Bursat. *cons.* 16. *num.* 76. *vol.* 1. Ioan. Lup. *de libertate Ecclesiast. quæst.* 4. *num.* 4. Decian. *consil.* 51. *n.* 13. *vol.* 3. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 79. *pag.* 153. & eodem modo teneri contribuere pro iuuando Rege contra hæreticos, Henriq. *in summa, lib.* 10. *cap.* 5. *§.* 1. & pro liberanda ciuitate à peste, Rip. *de peste, tit. de remediis ad curandam pestem, n.* 211. Bertrand. *cons.* 53. *in fine*, Marc. Anton. Genuens. *in pract. Ecclesiast. q.* 647. *in fine*, & propter famem, Rip. *resp.* 22. *n.* 8. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 800. *num.* 22. Ioan. Garc. *de nobilitat. gloss.* 9. *n.* 53. Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 21. *num.* 213. Modern. *de iurisd. p.* 4. *casu* 10. Thom. Valasc. *alleg. iuris, tom.* 1. *alleg.* 47. *n.* 20. & ita pro quolibet communi damno, seu periculo euitando iuxta casum positum per Panorm. *in cap. non minus*, *sub n.* 20. *infrà hoc tit.* Fr. Emman. *in summa, p.* 2. *cap.* 95. *conclus.* 13. Anastas. Germon. *de sacrorum immunitat. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 28. Campanil. *in repet. Extrauag. Clement. VII. sub num.* 113. 4

Ex causa namque publicæ vtilitatis, necessitatisue ineuitabilis, & incognitæ possunt Clerici compelli ad 5
contribuendum cum laicis ad onera pro tali necessitate, vtilitate, ac pietate imposita. Barbat. *cons.* 1. *vol.* 3. *& cons.* 29. *vol.* 4. Anchar. *cons.* 96. Purpur. *cons.* 50. *vol.* 1. Rip. *de peste, part.* 1. *num.* 456. *& seqq.* Bursat. *cons.* 16. *à n.* 22. *vol.* 1. Ozasc. *decis.* 181. *num.* 24. Decian. *cons.* 14. *num.* 12. *&* 20. *vol.* 1. Ratio est, quia priuilegia concessa per verba vniuersalia, & prægnantia cessant in 6
casu huiusmodi necessitatis, vt per Innoc. & Collect. *in præsenti*, Tennat. de Sat. *de priuil. §.* 3. *in princ. & n.* 22. *& seq.* quando scilicet propter moræ periculum & 7
damnum ineuitabile consensus Papæ haberi non potest, tunc enim tacitè in hoc casu præstitus censetur, dummodo non ad solas deliberationes laicorum contribuant, sed sponte vel Superioris Ecclesiastici auctoritate, cuius officium implorare poterit populus, vt compellat clerum ad consentiendum, & contribuendum, Panorm. *in cap. non minus, n.* 2. *vers. aut necessitatis, infr. hoc tit.* Tomat. *d. tract. §.* 2. *n.* 25. *paulo ante fin.* quos refert & sequitur Rot. apud Farin. *decis.* 72. *n* 4. *part.* 1. *recent.* vbi *n.* 5. censuit Equites, & Milites Hierosolymi- 8
tanos non teneri soluere collectas impositas à Clero pro necessitatibus, & debitis vrgentibus, quia habent amplissima priuilegia à quibuscunque impositionibus, & c. apta comprehendere istum casum, tum quia causæ, & merita, propter quæ illa priuilegia dictis Militibus concessa fuerunt, videlicet quia non modo facultates, & fortunas, verùm etiam sanguinem, & vitam pro defensione Reip. Christianæ prodigent, hoc ipsum insinuare videbantur, & *n.* 7. respondet huic resolutioni non obstare text. *in præsenti*, quia non habet lo- 9
cum, quando extenditur etiam priuilegium, vt insinuat gloss. *verbo omnes, in fine*, vel saltem quando priuilegium habet verba apta comprehendere omnes casus, & quæ sine violatione recti sermonis restringi nequeunt.

Quæ quidem procedunt illis adiectis restrictioni- 10
bus, quas Rot. *d. decis.* 72. considerat, quicquid dicat Modern. *de iurisd. p.* 4. *casu* 1. *n.* 15. *cum seqq.* licèt ingeniosè defedere nitatur text. *in præsenti*, nō loqui de clericis, sed de hominibus Ecclesiæ, qui gaudent immu-

nitate Ecclesiarum, per *cap. Ecclesiarum seruos* 12. q. 2. quia in casu huius text. ciuitas Terracinæ opprimebatur ab infidelibus, & imminebat timor subitaneus, & improuisus, & non est credibile Summum Pontif. de Clericis intellexisse cùm Clericatus reddat eos inhabiles ad pugnandum etiam contra Sarracenos, vt probat textus *in cap. ex multa, §. fin. suprà, de voto.* Verùm licèt hæc moderni responsio probabilitate non careat, tamen magis conforme est literæ textus, quod *suprà* dixi.

SVMMARIVM.

1 *Rustici Ecclesiæ non possunt deserere rura Ecclesiæ, & colere agros priuatorum.*

2 *Coloni Ecclesiæ & Ecclesiasticorum an & quando gaudeant immunitate à solutione collectarum, atque aliorum munerum.*

3 *Emphyteuta Ecclesiæ an & quando gaudeat immunitate à solutione collectarum, atque aliorum munerum remissiuè.*

Cap. Indicatum. III.

1 RVstici Ecclesiæ rura eius deserere non possunt, & colere agros priuatorum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 454. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 548. remissiuè Ximen. *in concord. part. 2.* desumitur ex D. Gregor. *in veteri regesto, lib. 7. epist. 65. indict. 2.* & refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 3. tit. 36. cap. 3.*

2 *Rustici Ecclesiæ.*] De immunitate à solutione gabellarum, collectarum, atque aliorum munerum colonis Ecclesiæ, & Clericorum an, & quando præstanda sit, vide Abb. *consi. 9. part. 1.* Capyc. *decis.* 12. Natt. *cons.* 419. *à num. 7. vol. 2.* Surd. *cons.* 301. *num. 34. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu* 180. *n. 8. & casu* 562. *num.* 35. Filliuc. *tract. 16. c. 11. quæst. 4. num.* 302. Carol. de Grassis *de effectib. clerical. effectu 3. num.* 66. Alter. *de censur. disp. 19. c. 9. dub. 5.* plures alios relatos per Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de exemptionibus clericorum & eorundem bonorum, §. 7.* Cott. *in memorab. verbo colonus Ecclesiæ*, Valasc. *consult.* 131. *num.* 14. *cum seqq.* Gutier. *practic. lib. 4. quæst. 39. num.* 14. Ozasc. *decis.* 83. & 116. Modern. *de iurisdict. p. 4. casu* 13. & *casu* 112. *num.* 7. Et nouissimè sacra immunitatis Ecclesiasticæ Congregatio sub die 6. Decembris 1627. ita respondit Episcopo ciuitatis plebis: *Sacra Congregatio Cardinalium controuersiis iurisdictionalibus præpositorum inhærendo declarationibus aliàs factis censuit colonos partiarios Episcoporum durante colonia gaudere debere priuilegio fori*, &c. Octauius Cardinalis Blandinus, refert Tamburinus *de iure Abbatum, tom. 1. disput. 20. sub num.* 4.

3 De emphyteuta Ecclesiæ, vide Duen. *reg.* 100. *ampliat. 3.* Communistas *tom. 1. communium opinionum, lib. 4. tit. 39. de vectigalibus, n. 9. pag.* 647. Surd. *cons.* 338. *à num.* 13. & *n.* 18. Menochium *de arbitrariis, casu* 180. *num.* 8. & *casu* 562. *num.* 21. & *cons.* 75. *num.* 62. *cum seqq.* Auendan. *de exequend. mandat. lib. 2. cap. 14. num.* 33. Valascum *de iure emphyteut. quæst.* 17. *à n.* 11. Ioan. Garc. *de expensis, cap.* 12. *à num.* 69. Felicianum *de censibus, part. 2. in præfat. num.* 1. Modern. *d. part. 5. casu 13. num.* 2. Garc. Girond. *de priuileg. seu exempt. explicat. num.* 972. Cald. Pereira *de nominatione emphyt. quæst. 7. num.* 13. & *quæst.* 12. *num.* 65. & 207. de Mena *var. lib. 2. quæst.* 21. *num.* 65. & 207. Filliuc. *d. q. 4. n.* 302. Carol. de Grassis *d. effectu 3. n.* 77. & 151. Alter. *d. c. 6. dub. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Laici collectas imponentes Clericis, vel Ecclesiis, seu iurisdictionem eorum vsurpantes, si moniti non desistunt sunt excommunicati cum suis fautoribus, potest tamen Episcopus cum clero eis necessaria præbere subsidia*, & n. 2.

3 *Bona patrimonialia Ecclesiasticorum, seu ab Ecclesiasticis acquisita, exempta sunt à tributis.*

4 *Bona patrimonialia etiam ab extraneo donata vt ad illorum titulum Clericus sacris Ordinibus initiaretur, gaudet priuilegio immunitatis à tributis, & collectis.*

5 *Bona ab Ecclesiasticis empta, vel alio titulo acquisita, tributis, & oneribus Principum secularium non sunt obnoxia, nisi huiusmodi onera his bonis imposita essent antequam in Ecclesias, seu Ecclesiasticas personas transferrentur, si sint certa, inuariabilia, ac perpetua, vt* n. 6.

7 *Episcopus cum toto clero, & non cum suo Capitulo tantum debet laicis necessaria præbere subsidia.*

8 *Clerici si in casu vrgentis necessitatis consensum præstare nolint ad collectam, & tributum laicis soluendum, sufficit vt Episcopus compellat.*

9 *Clerici an & quando teneantur ad gabellam, seu vectigal, quod imponitur ob ædificationem, seu refectionem viarum, & pontium.*

Cap. Non minus. IV.

Ex Concil. Lateran.

COllectas, vel alia onera Clericis, vel Ecclesiasticis imponentes, si moniti non desistant, sunt excommunicati ipsi, & eorum fautores. Item si Episcopus, & clerus videant tantam necessitatem, vel vtilitatem vbi laicorum non suppetunt facultates, possunt absque vlla exactione dare subsidia per Ecclesias. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 454. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 548. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. c. 19. refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. tit. 36. c. 4.* 1

Per *cap. Clericus, §. nos igitur, hoc tit. lib. 6.* imponentes huiusmodi onera Clericis sunt ipso facto excommunicati, vide Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. §. ego sanè*, Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p. 3. c. 7. n.* 113. *cum seq.* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de exemptionibus clericorum, & eorundem bonorum, à n.* 4. intellige prout habes *ad cap. aduersus, supr. hoc tit.* 2

Hodie in Bulla Cœnæ Domini *can.* 18. excommunicantur, & anathematizantur non solùm imponentes decimas, talleas, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, sed etiam eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, aliorúmque fructibus, &c. Vndè secundùm communem, & probabiliorem sententiam mihi dicendum videtur bona patrimonialia Ecclesiasticorum, seu ab Ecclesiasticis acquisita exempta esse à tributis, ita vt imponens illis tributa, & exigens, vel imposita recipiens excommunicationem illius Canonis incurrat, etiamsi huiusmodi bona sint Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis superflua, vt 3

vt docent Couar. *pract.c.31.num.9.* Tolet. *lib.1.c.29.* Vgolin. *super d.cap.18.§.3.num.1.* Marta *de iurisdict. p.4.casu 49. num.9.* Azor *instit. moral.p.1. lib.5.c.26. in initio, & p.3.lib.3.c.19.q.7.* Molin. *de instit. tract.2. disp.670.vers.aduerte,* Less. *eodem tract.lib.2.c.33.dub.3.* Carol. de Grass. *de effectibus cleric. effectu 3. n.19. cum seqq.* Ioan. Salas *de legibus disput.14.sect.11. num.114.* Mar. Alter. *de censuris, vbi de Bulla Cœnæ, disp.19.c.1. col.6.& seqq.* Duar. *in Bullam Cœnæ, can.18.q.5.num.4. & q.6. num.3.* Medin. *in C.de restit. q.15.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.4.n.377. & 379.* Filliuc. *tract.16.c.11. quæsito 3.n.298.* Soar. *de immunit. lib.4. c.24.num.4.& c.25.* Bellet. *disquisit. clerical. p.1.tit.de exemptione clericorum à muneribus, §.5.* Megala *in p.2. lib.2.c.17.q.6.n.114.* Molfes. *in summ. tom.1.tract.12. cap.22.num.166.* Barthol. à S. Fausto *in specul.Confess. disput.33.q.3.num.2.* Homobon. de Bonis *de examine Eccles.p.2.tract.11.c.6.q.9.* Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. part.2. decis.299. num.3.* Layman. *in Theolog. morali, lib.4.tract.9.c.6.num.9.* Diana *resolut.*
4 *moral.p.1. tract.2. resol.39.* Hinc à fortiori bona patrimonialia etiam ab extraneo donata, vt ad illorum titulum Clericus sacris Ordinibus initiaretur, gaudere priuilegio immunitatis à tributis, & collectis asserunt Card. Tusch. *tom.1. lit. B, conclus.114.* Coriolan. *d. can.18. limit.3.* Mar. Anton. *var. resol. lib.1. resol.88.* Carol. de Grassis *d.loco.* Ego ipse *de offic. & potest. Epi-*
5 *scopi, & p.2.allegat.19. num.91. in fine,* Hinc denique infertur bona ab Ecclesiasticis empta, vel alio titulo acquisita tributis & oneribus Principum sæcularium non esse obnoxia, ex eo quia per mutationem personæ mutatur qualitas inhærens rei ratione personæ, *l.locato §. fiscus, de publican. & vectigal. & l.per procuratorem 89. ff. de acquir. hæredit.* tum quia *in cap.1.hoc tit. lib.6.* habetur bona Ecclesiasticarum personarum acquisita, ac acquirenda immunia esse à tributis: ita Soar. *de immunit.lib.4.c.25.num.3.* Gutier. *pract.lib.1. q.3.* Valer. Reginald. *in praxi rerum fori Eccles. lib.9. c.25.n.377.* Less. *de iustit.lib.2.c.3. dub.3.n.19.* Filliuc. *tom.1.tract.16.c.11.n.298.* Duar. *in Bullam Cœnæ, lib.2. can.18.q.6.n.1.& seq.* Diana *resolut. moral.p.1. tract.2. resol.42.*

6 Quod quidem limitandum esse censeo, nisi huiusmodi opera præfatis bonis imposita essent antequam in Ecclesias, seu Ecclesiasticas personas transferrentur, si sint certa, inuariabilia, ac perpetua, non verò si extraordinaria, quæ iuxta negotiorum varietatem, & rerum necessitatem in maiori aliquando summa, & aliquando in minori imponi solent; de quo vide Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, n.75. vers. quintò quæritur, de constitut. & cons.46.num.17. & 18.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.9.num.380.* Mar. Alter. *d.disput.19. cap.6. col.3. disput.16. cap.5. col.10. dub.6.* Filliuc. *tract.16.cap.11.quæsito 2.num.294.cum seqq.* Carol. de Grassis *d.effectu 3. num.255.* Duard. *d. can.17.q.6.n.4.* Marta *de Iurisdict.p.4. casu 11. à num.38.* Communistas *tom.1.lib.2.tit.1.num.9.pag.147.* Henriq. à Rosenthal. *in synop.feudali, tit.de regalib.c.5. concl.90.num.3.* Gaïl. *lib.2. obseru.52. num.12.* Gemin. *cons.19.num.2. & 3.* Barbat. *cons.1.à num.9.& à num.85.vol.3.* Anchar. *cons.303.& cons.177.num.1.* Euerard. *cons.42.* Syluan. *cons.32.num.7.cum seqq. & cons.66.n.8.* Bero. *cons.150. vol.3.* Nat. *cons.280.vol.2.* Lancel. Gal. *cons.59.* Ferret. *cons.167. num.11.* Bursat. *cons.16. num.11. & cons.42. num.7. vol.1.* Auendan. *de exequendis mand. p.2.c.14. num.10.* Surd. *decis.20. num.11.& de alimentis, tit.1. quæst.29. num.8.* Thesaur. *decis.334. num.2. cum seqq.* Mench. *de success. creat. lib.1. §.10. num.652.* Gutier. *pract. lib.1.q.3. à num.15.* Perez *l.1. tit.3. lib.1. Ordin. pag.55.& seq.* Azeued. *ad l.11. num.8.tit.3.lib.1.nouæ recop.* Ruin. *cons.117. n.3. & 4. vol.4.* Flores de Mena *variar.quæst.lib.2.q.21.num.96.& 234.* Molin. *de iustit. tract.2.disp.458.& disp.662.num.3.* Azor. *instit.moral. p.1.lib.6.c.14.quæst.1. & p.3. lib.5.c.19.q.7.* Prosp. de August. *in addit. ad Quarant. verbo vectigal,* Filliuc. *tom.1.tract.16.c.11.n.204.* Megala *p.2.lib.2. c.17.q.6. n.98. & 103.* Molfes. *in sum. Theolog. moralis, tom.2. tract.12.c.22.n.167.& seq.* Malder. *in 2.2.tract.5.cap.6. dub.9.* Paul. Layman. *in Theolog.morali, lib.4.tract.9.c.6. n.5.* Paul. Comitol. *responsorum moral.lib.1.q.94.* Soar. *de defensione Fidei Catholicæ contra Anglicanæ sectæ errores, lib.4.c.20.à n.6.& n.12.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt.c.1.n.23.* Card. Tusch. *tom.3.lit. E.concl.12.cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum verbo clericus, num.75.* Marta *de Iurisdict. p.4. casu 11. & 12.* Cabed. *Lusit. decis.64.p.2.*

Nisi Episcopus, & Clerus, &c.] Vocandus est igi- 7
tur totus Clerus, vt consentiat, nec sufficit Episcopus cum Capitulo suo. Ratio est, quia quod omnes tangit particulariter, ab omnibus approbari debet, vt per Abb. *in præsenti, num.20.* Bero. *cons.31.n.13.vers. quartò requiritur, volum.1.* Bellet. *disquisit.cleric.p.1.tit. de exemptionibus Clericorum, & eorundem bonorum, §.2. num.6.* vbi *n.8.* cum Paris. *cons.68.in fin.vol.1.* Roland. *cons.13.n.68.vol.3.* Barbat. *cons.1. num.57. volum.1.* & Purpur. *cons.335.num.2.cum seqq.volum.1.* resoluit tunc adesse debere necessitatem præcisam, cui aliter nec prouideri, nec occurri valeat, nisi per collectam, &
onus Clericis impositum. Ex quo patet consensum 8
solius Episcopi non sufficere: verùm si Clerici in casu vrgentis necessitatis consensum præstare nolint, sufficiat consensus Episcopi, & Princeps, seu populus in tali euentu poterit officium superioris Ecclesiastici implorare, vt Clericos ad collectam, & tributum soluendum compellat, vt per Menoch. *consil.800. num.15.* Bellet. *d. §.2. num.9.* Surd. *cons.301. num.67.* Carol. de Grassis *de effectibus clerical. effectu 3. num.24.*

In gloss. *Releuandas* ibi, *vel pontem ædificandum, vel* 9
reficiendum. Vult hæc glossa Clericos teneri ad gabellam, siue vectigal, quod imponitur ob ædificationem, seu refectionem viarum, & pontium, quoties communis Ecclesiasticorum, & laicorum vrget necessitas, & concurrit vtilitas; de quo an verum sit, vide Abb. *hic num.20* Purpur. *cons.335.& 485.* Bertachin. *de gabellis, p.7.princip.q.7. num.13.in fin.* Syluan. *cons.30.& cons.32.n.18.* Cephal. *cons.154. n.22.vol.2.* Bursat. *cons.26.num.66.vol.1.* Bero. *cons.32. vol.1.* Nat. *cons.2.n.1.& cons.280.n.6.* Vasq. *de success.lib.3.limit.7. n.180.* Ozasc. *decis.68.n.4. & decis.181.n.4. cum seqq.* Vezin. *comm.opin.tom.1.lib.1.tit.1.n.10. pag.148.* Soar. *eod.lib.1.tit.2.n.54. pag.158.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, concl.5.n.468.cum seqq.* Pechi. *de reparat.Eccles.c.22.* Tiraquel. *de nobilit.c.20.n.167.* Auiles *d. c.23. Prætorum, in gloss.den orden,* Girond. *de gabellis, p.7.in princ.n.32.* Baëc. *de inope debitore, c.17. n.15.* Viuald. *in candelabro aureo, p.2.in explicat.Bullæ in Cœna Domini casu 5.num.45.& casu 18.n.3.* Auend. *de exequendis mandatis, p.2.c.3.num.8. & cap.14.num.19.* Perez *l.1.tit.2.lib.1. Ordin.pag.68.* Mar. Alter. *de censuris, vbi de iis, quæ in Bulla Cœnæ disput.19.c.1.* Duardum *can.16. q.3. & 12.* Carol. de Grassis *de effectibus clerical.effectu 3.à n.230.* Rebuff. *in l.munus, ff. de verborum signif.pag.mihi 117.* Surd. *cons.301.n.1.* Valasc. *de iure emphyt.q.17.n.28.* Mexi. *in tract.tassa panis, concl.5. num.69.* Gutier. *pract.lib.1.q.3.& allegat.10.n.2.* Tolet. *in summ. lib.1.cap.9.* Sahagun. *ad c.2.de iudic. num.25. cum seqq.* Henriq. *in summ. lib.10.c.15. §.5.* vbi gloss. *lit. L,* Vulp.ll. *de libertate Ecclesiast. p.2. num.28.* Anton. de Olibano *in comment. ad vsaticum, alium*

manda,jur. de iure fisci,c. 4.*num*.33. Cenal.*commun.contra communes q*.415.*& q*.896.*n*.617.*cum seqq*. Guid.Pancirol.*in thesauro variar. lection. lib*.3. *c*.3.. *vers. vltima erat indictionis species*,Peregr.*concil.decisiuo* 12.*sub n*.7. *lib*.1.Fr.Emman.*in addit.ad Bullam Cruciata*,§.9.*n*.72. Aldouin.*consf*.59.*n*.15. Petr. de Ledesma *in summ. p*.1. *tr*.7.*c*.2.*concl*.27. Azor.*instit. moral.p*.2.*lib*.5.*c*.12.*q*.8. *& p*.2.*lib*.10.*c*.7.*q*.9.*vers.hinc soluitur*,Molin.*de iustit. tom*.3.*disp* 672.*n*.4.*&* 5. Stephan. Quarant.*in summa Bullarij verbo priuilegia Regularium*, Flores de Mena *var.quaest.lib*.2.*q*.21.*n*.123.*cum seqq*.Marta *de iurisdict. q*.4.*casu* 1.*n*.24.*& casu* 9. Padil.*in summa legum poenalium,p*.1.*casu* 48.*n*.12. Bernard. Graeuae.*ad pract. Camera Imper.lib*.2.*concl*.52.Salgado *de protect.Regia.p*.3. *c*.5.*num* 9. Homobon. de Bonis *in examine Eccles. p*.2. *tract*.11.*c*.6.*q*.9.*suppos*.2.Paul.Layman.*in Theolog.morali,lib*.4. *tract*.9.*c*.6.*n*.6. Ioan. de la Cruz *in director. conscient.p*.1. *prac*.7.*q*.7.*art*.3. *dub*.1.*concl*.1. Portel.*in dub.Regularib. verbo tributum, n*.5.*&* 8. Diana *in resol. moral.p*.1.*tract*.2.*resol*.38.*n*.15.Thom Valasc.*alleg.iuris tom*.2.*alleg*.4.*n*.10. Nicol.Garc.*de benef.p*.2.*c*.3.*n*.11. *cum seqq*.Cardos.*in praxi iudicum verbo clericus, n*.75. Fr. Anton.de Sousa *in relect. de censuris Bullae in Coena Domini,c*.19.*disp*.92.plures ex antiquioribus,quos refert Cened.*ad Decret collect*.153.*n*.4. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast.p*.3.*c*.7. *num*.126. *& p*.1.*c*.14. *num*.24.

SVMMARIVM.

1 *Causae sanguinis in Ecclesiis vel coemeteriis agitari non debent*, & n.2.

3 *Verba*, sub interminatione anathematis,*an sententiam latam, vel ferendam importent, remissiuè.*

Cap. Cùm Ecclesia. V.

Luc. III.

1 IVdices saeculares sub poena excommunicationis in Ecclesia, vel coemeterio agitare non debent causas, vbi de effusione sanguinis, vel poena corporali agitur, quia vbi est constituta tutela refugij, absurdum, & crudele est ibi iudicium sanguinis exerceri. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc Collect.Zabar. Ioan. Andr.Butr.Host.Henric. Anch.Panorm.Viu.*in ration. lib*.3. *iuris Pontif. pag*. 455. Alagona *in compend. iuris Canon.pag*.549. remissiuè Ximen. *in concord. p*.1.*&* 2. refertur ab Anton. Aug.*collect*.2. *Decret.lib*.3.*tit*.27. *cap*.2.

2 Hanc eandem concl.ex hoc text. desumunt Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiastici, p*.1.*c*,13.*n*.9. Soar.*de Relig.tom*.1.*lib*.3.*c*.4.*n*.5.

3 *Sub interminatione anathematis.*] Haec verba an sententiam latam, vel ferendam importent, vide Doctores quos citaui ad *cap. cùm esses* 10.*num. vltim. de testam.*

SVMMARIVM.

1 *Reus criminis ad Ecclesiam confugiens non est violenter ab ea extrahendus,nec debet amplius praetextu criminis commissi damnari ad mortem,vel ad aliā poenam corporalem, est tamen aliter legitimè puniendus, nisi in duobus casibus hic enumeratis.*

2 *Confugiens ad Ecclesiam inde inuitus extrahi non debet.*

3 *Fur simplex ab Ecclesia extrahi non potest.*

4 *Peculatus criminis reus inuitus ab Ecclesia extrahi non potest.*

5 *Fabricatores falsae monetae gaudent Ecclesiastica immunitate.*

6 *Sodomita an gaudeat Ecclesiastica immunitate, remissiuè.*

7 *Sacrilegij criminis reus gaudet Ecclesiastica immunitate.*

8 *Blasphemus gaudet Ecclesiastica immunitate.*

9 *Simoniacus gaudet Ecclesiastica immunitate.*

10 *Offendens personam alicuius Principis inferioris superiorem recognoscentis ab Ecclesia inuitus non est extrahendus.*

11 *Carceres frangens, & inde ad Ecclesiam confugiens Ecclesiastica gaudet immunitate.*

12 *Bannitus Ecclesiastica gaudet immunitate.*

13 *Excommunicatus Ecclesiastica gaudet immunitate.*

14 *Clericus an possit à ministris Ecclesiae extrahi à loco sacro in illis casibus in quibus laicus extrahi non potest, pro affirmatiua*, & n.15.

16 *Pro negatiua referuntur plures Doctores*,& num.17. cum seqq.*illius fundamenta in medium proferuntur.*

25 *Respondetur in contrarium pro prima affirmatiua adductis*, & n.26.27.28.29 30.*&* 31.

32 *Confugiens ad Ecclesiam ab ea extrahi non potest tam à saeculari, quàm ab Ecclesiastico iudice.*

33 *Immunitate Ecclesiastica gaudens pro delictis inde extrahi non potest.*

34 *Dolosis verbis inductus à iudice praestita securitate, & impunitate extractus ab Ecclesia illi restituendus est.*

35 *Confugiens ad Ecclesiam à iudice Ecclesiastico prorsus impunitus dimittendus non est.*

36 *Confugiens ad Ecclesiam inde extrahi non debet puniendus poena corporali, seu effusione sanguinis.*

37 *Latro publicus si ad Ecclesiam confugerit, illius immunitate non gaudet.*

38 *Latro publicus quis propriè dicatur, remissiuè.*

39 *Debitor ad Ecclesiam confugiens pro debito in ea capi non potest.*

40 *Tributorum exactor si ad Ecclesiam confugiat eius gaudere debet immunitate.*

41 *Debitores falliti, seu decocti an Ecclesiastica gaudeant immunitate, remissiuè.*

42 *Depopulator nocturnus agrorum ad Ecclesiam confugiens illius immunitate non gaudet.*

43 *Depopulator nocturnus agrorum quis dicatur, ostenditur.*

44 *Grassator ad Ecclesiam confugiens illius immunitate non gaudet.*

45 *Homicida proditorius Ecclesiastica non gaudet immunitate.*

46 *Proditorius homicida quis dicatur, ostenditur.*

47 *Homicidium proditorium dicitur commissum ab eo, qui aliquem veneno necat.*

48 *Assassinus non gaudet Ecclesiastica immunitate.*

49 *Seruum ad Ecclesiam confugientem potest dominus petere sibi restitui recepto ab eo iuramento de illum non offendendo.*

50 *Iudaei, & infideles gaudent Ecclesiastica immunitate.*

51 *Haeretici si ad Ecclesiam confugiant, Ecclesiastica non gaudent immunitate.*

52 *Apostata non gaudet Ecclesiastica immunitate.*

53 *Raptores virginum, & adulteri gaudent Ecclesiastica immunitate.*

Cap.

Cap. Inter alia. VI.

Innoc. III.

1 Reus cuiuscunque maleficij si confugerit ad Ecclesiam, non est inde violenter extrahendus, nec inde damnandus ad mortem, vel pœnam corporalem, sed Rectores Ecclesiæ obtineant vitam & membra; potest tamen aliter legitimè puniri, v. g. in pecuniis duobus casibus exceptis. Primò si fuerit publicus latro, secundò nocturnus depopulator agrorum, qui obsidet itinera frequentata & publicas vias insidiis aggressionis. Si verò seruus fugiat ad Ecclesiam, tunc dominus iuret Clericis de impunitate serui, & reddi debet domino etiam inuitus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 455. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 549. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. Super hunc text. latam repet. fecit Ludou. Correa, refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 32. *cap. vnic.*

2 *Si liber quantumcunque grauia maleficia*, &c.] Ex hoc text. illa communiter regula deduci solet quòd confugiens ad Ecclesiam inde inuitus extrahi non potest, vt per Villag. *de expensione legum, cap. fin. n.* 4. *&* 5. Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib.* 33. *c.* 21. *n.* 3. *&* 4. Azeued. *ad rubr. tit.* 2. *lib.* 1. *noua recop.* Dec. *in tract. crimin. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 1. *vers. & est regula certa*, Card. Tusch. *verbo Ecclesia, concl.* 10. *n.* 1. Alex. Ambros. *in tract. huius tit. c.* 1. *n.* 2. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 8. *n.* 9. *& c.* 11. *n.* 4. & plures alios, quos refert Farin. *in praxi crimin. q.* 28. *n.* 1. *& in tract. huius tit. n.* 6.

3 Primò amplia in simplici fure, qui confugiendo ad Ecclesiam tutus est, quod etiam attenta constitut. Gregorij XIV. nullam continet dubitationem, cùm ibi statutum sit non nisi publicos latrones viarum grassatores, & agrorum depopulatores gaudere non debere Ecclesiarum immunitate, vt aduertunt Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl.* 10. *num.* 23. Mar. Ital. *in tract. huius tit. lib.* 1. §. 1. *n.* 2. Farin. etiam *in tract. huius tit. n.* 93. *&* 94.

4 Secundò amplia in reo criminis peculatus, vt per Dec. *d. lib.* 6. *cap.* 28. *num.* 25. Farin. *in d. tract. num.* 97.

5 Tertiò amplia in fabricatoribus falsæ monetæ, vt per Gutier. *d. lib.* 3. *pract. q.* 4. Farin. *d. tract. n.* 92. vel illius tonsoribus, Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *c.* 5. §. 1. *n.* 14. Diana *resol. moral. p.* 1. *tract.* 1. *de immun. Eccles. resol.* 31. *propè fin.*

6 Quartò amplia in sodomita, intelligendo tamen cum Auend. *de exequend. mand. p.* 1. *c.* 2 29. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 50. *art.* 4. Farin. *d. q.* 28. *n.* 8. *ad fin. & d. tract. n.* 98. Cur. Philip. *p.* 3. §. 12. *n.* 29. Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 5. §. 3. Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 81. *n.* 7. *tom.* 1. Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia de immun. Eccles. p.* 3 *n.* 40.

7 Quintò amplia in crimine Sacrilegij, Nauar. *in man. cap.* 25. *num.* 19. *vers. gaudet etiam*, Villagut. *d. cap. fin. num.* 59. *&* 43. Alexand. Ambrosin. *in tract. huius tit. c.* 5. *num.* 6. Mar. Ital. *d. lib.* 1. *cap.* 5. §. 3. *n.* 75. *cum seqq.* Farin. *d. tract. num.* 99. cum quo intellige numeris seqq. & cum Ludou. Correa *d. part.* 3. *n.* 35. vbi intelligit si sacrilegium committatur extra Ecclesiam.

8 Sextò amplia in blasphemo, vt per Nauar. *d. c.* 25. *num.* 20. *vers. quod nostro iudicio*, Alex. Ambrosin. *in tract. huius tit. c.* 8. *à n.* 10. quicquid dicant Remig. *fallent.* 24. Couar. *d. num.* 11. *vers.* 14. Soar. de Pace *d.* §. 3. *num.* 110. Boër. *decis.* 100. *à n.* 1. Dec. *d. lib.* 6. *c.* 26. *num.* 6. Bajard. *ad Clar. q.* 30. *num.* 15. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl.* 11. *num.* 51. Marta *de iurisd. p.* 2. *c.* 51. *num.* 30. Farin. *d. q.* 28. *num.* 67. *& in d. tract. num.* 173. vbi *num.* 175. aduertit non solùm blasphemum hæreticalem, sed etiam quemcunque alium de hæresi quovis modo suspectum si ad Ecclesiam confugiat ab ea à ministris S. Officij indifferenter extrahi posse.

Septimò amplia in simoniaco, præcipuè stante Bulla Gregorij XIV. vbi non reperitur exceptus, ita Farinac. *d. tract. num.* 177. contra Decian. *d. lib.* 6. *c.* 26. *num.* 5. 9

Octauò amplia in offendentibus personam alicuius Principis inferioris, Superiorem recognoscentis, vt per Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 6. §. 7. *à num.* 29. Farin. *d. tract. n.* 186. Alexand. Ambros. *c.* 9. *n.* 5. Peregrin. *d. tract.* 9. *n.* 8. me citato *in hoc loco* Diana *resol. moral. p.* 1. *tract.* 1. *immunit. Eccles. resolut.* 6. Contra Gambacurt. *d. lib.* 5. *c.* 44. & Megal. *in* 3. *part. lib.* 4. *cap.* 2. *quæst.* 1. *num.* 22. 10

Nonò amplia in frangente carceres, & inde ad Ecclesias confugiente, vt per Boër. *decis.* 110. *n.* 8. *&* 9. Nau. *d. c.* 25. *num.* 19. *vers. & etiam*, Dec. *d. c.* 28. *n.* 28. Anastas. Germon. *d. lib.* 3. *c.* 16. *n.* 177. Soar. *d. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 18. *&* 19. Villag. *d. cap. fin. n.* 41. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl.* 10. *n.* 30. Alex. Ambrosin. *c.* 10. *n.* 11. Farin *d. tract. n.* 193. quicquid dicat Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib.* 33. *c.* 22. *n.* 2. *vers. non effractores carcerum*, Ludou. Correa *in repet. d. cap. inter alia, p.* 3. *n.* 13. vbi intelligit quando crimen propter quod iste incarceratus erat, non esset tale vt propter illud desineret frui immunitate. 11

Decimò amplia in bannitis, vt per Nauar. *d. c.* 25. *n.* 19. *ad fin. vers. exules item, siue banniti*, Clar. §. *fin. q.* 30. *vers. scias autem*, Farin. *d. q.* 28. *n.* 47. *& d. tract. n.* 37. vbi *n.* 42. tenet bannitos, & condemnatos gaudere Ecclesiastica immunitate si banniti, & condemnati fuerint pro crimine non excepto, secùs pro crimine excepto à Bulla Gregor. XIV. 12

Vndecimò amplia in excommunicato, Boër. *decis.* 110. *n.* 5. *&* 7. Nauar. *d. c.* 25. *n.* 19. *vers. tertium quod ex hoc infertur*, Azor. *d. c.* 8. *vers. quid de pagano*, Card. Tusch. *d. concl.* 10. *n.* 16. Soar. *d. lib.* 3. *c.* 10. *num.* 3. *&* 4. Alex. Ambrosin. *c.* 8. *n.* 12. *vers. & propterea*, Anastas. Germon. *d. lib.* 3. *c.* 16. *num.* 72. *cum seqq.* Franc. Leo *d. c.* 13. *n.* 29. Villag. *d. cap. fin. num.* 44. Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 2. §. *vnico à n.* 1. Farin. *d. q.* 28. *n.* 39. *& d. tract.* ... *n.* 44. Peregr. *in tract. huius tit. c.* 12. *n.* 1. Ludou. Correa *d. p.* 3. *num.* 5. 13

Quæstio est satis dubia, & nouissimè in hac Romana Curia in casu occurrente admodum ventilata. Vtrùm Clericus possit à ministris Ecclesiæ extrahi à loco sacro in illis casibus in quibus laicus extrahi non potest; duplicem inuenio sententiam. Prima affirmat extrahi posse, eámque tuentur Panorm. *in præsenti, num.* 13. vbi adducit sex rationes, asseritque se non reperire aliquem text. qui expressè prouideat. Guillelm. Mayn. *in l. nemo, ff. de regulis iuris, fol.* 251. *col.* 1. *n.* 31. Syluest. *in summ. verbo immunitas* 3. *num.* 2. *vers. tertium Clerici*, vbi sequitur Abbatem, Panorm. Gutier. *de successionum progressu, lib.* 3. §. 21. *num.* 54. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 3. *num.* 3. vbi dicit ita tenendum intrepidè in practica, Boër. *decis.* 109. *n.* 3. Barber. *in viatico iuris, tit. de violator. immunit.* dicens quod Clericus, qui disciplinæ fugiendæ causa confugit, potest extrahi. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 51. *art.* 4. dicit tenendam opinionem Clari dicentis de consuetudine, & quòd credit Religiosos non gaudere, 14

quia

quia rarò exeunt è claustris, Soar. *de Relig. tom. 2. lib. 3. tit. de personis, quæ gaudeant Templ. immun. c. 10. n. 5.* vbi dicit hanc sententiam, scilicet Abbatis, probandam, & respondet contrariis Baptist. de Salis *in summ. verbo Immunitas, 2. fol. 77. p. 2.* vbi de Religiosis loquitur, quia rarò exeunt è claustris, Bellet. *disquisit. Cleric. p. 1. tit. de fauore Clericorum personali*, §. 15. vbi hanc probat sententiam si iudex ipsius causa disciplinæ, & non odij vult eum arcere ab Ecclesia & extrahere, incarcerare, & punire, Soar. de Pace *in pract. tom. 1. c. 3. n. 141.* Humad. *in l. 4. gloss. 8. n. 2. tit. 11. p. 1.* Montal. *in lib. 3. tit. 20. l. 15. gloss. 1.* Villadieg. *ad forum iudgo, lib. 9. tit. 3. l. 1. n. 10.* Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 14. n. 57.* Aloys. Ricc. *tom. 2. decis. 19.* Cur Philip. *p. 3. §. 12. n. 17.* Tanner. *in 2. 2. disp. 6. q. 8. dub. 1. num. 16.* Magala *in 4. part. lib. 4. c. 2. num. 34.* Peregr. *de imm. un. c. 12. num. 3.* Bonacin. *de legibus disp. 3. q. 7. §. 3. num. 7.* Portel. *in dub. Regul. verbo Ecclesia immunit. n. 13.* Fagundez *in quinque Eccles. precepta tract. 2. lib. 4. c. 4. num. 52.* Homobon. *de examine Eccles. tract. 11. c. 12. q. 26. supp. 3.*

15 Quæ affirmatiua opinio multis ex rationibus comprobatur. Primò, quia hoc videtur sentire gloss. *in cap. nullus Clericorum* 11. q. 4. vt tenet Panorm. *d. n. 13.* Secundò, quia leges ciuiles loquuntur tantum de laicis ne extrahantur ab Ecclesia, nam de Clericis statuere non possunt; Canonica verò iura licèt non distinguant inter Clericos, & laicos, tamen & ipsa videntur respexisse tantùm laicos non clericos, nam omnia iura Canonica videntur loqui quod Ecclesiastici iudices debent impetrare à sæcularibus ne ipsos condemnent ad mortem, quod non potest considerari in Ecclesiasticis, Panorm. *d. loco vers. secundò considero.* Tertiò mouetur idem Panorm. quia Episcopi Clericos, & Abbates Religiosos castigant, verberant, & puniunt in Ecclesiis & Monasteriis, vt notatur *in cap. vniuersitatis, de sentent. excomm. & in cap. fin. de Regul.* & de Episcopo condemnante in Ecclesiis, & tenente carceres in Palatio suo, traditur *in cap. preceptum, 2. q. 2. cap. qua fronte, de appellat.* Quartò considerat idem Panorm. quòd si verum esset quòd Clericus gauderet hac immunitate, hoc tenderet non ad decorem, sed ad maximum dedecus Ecclesiæ, cùm videretur velle defendere facinora Clericorum, qui tamen sancti esse debent, & in suis actibus relucere, *oportet Sacerdotes* 81. *dist.* & cùm non possunt in corpore puniri, non possent etiam puniri in fortunis, si nullas fortè haberent, & sic remaneret impunitum facinus. Quintò adducit Panorm. *Clem. 1. de priuileg. in vers. si qui contra præmissa, & in cap. non solum, de Regul. in 6.* vbi Religiosi delinquentes in Religione mandantur subiici grauibus pœnis. Sextò mouetur, quia cùm Clerici frequenter delinquant in Ecclesia, & sic Religiosi, vel saltem intra triginta, vel quadraginta passus, sequeretur quòd de his delictis non possent puniri, si non possent ab Ecclesia extrahi contra *c. 2. & cap. cum illorum, de sentent. excomm.* Septimò, quia ista immunitas fuit adinuenta contra sæculares potestates non Ecclesiasticas, arg. *cap. frater, & cap. definimis* 17. *q. 4.* Ioan. Andr. *in præsenti, n. 4. vers. per hanc glossam*, refert Mench. *de success. progressu, d. §. 22. n. 54. vers. quasi Ecclesiastica illa immunitas*, vbi dicit quòd & generaliter constat, non iure diuino; aut naturali, sed tantum positiuo Ecclesiarum immunitatem inuentam fuisse, vt affatim probat Cou. *var lib. 2. c. 20. in princ.* sicque videtur non procedere contra ipsos iudices Ecclesiasticos cum Clericum delinquentem prosequuntur, idem tenuit Guil. de Monte Laud. *in clem. 1. de pœnit.* quem refert Mayn. *citato loco.* Octauò, quia Ecclesia non præsumitur priuilegiasse contra se *cap. cum instantia, de censib.* Ioan. Andr. *in præsenti, n. 4. vers. ad secundum.* Nonò, quia maior est immunitas personalis Clerici, quæ illi conceditur ratione suæ consecrationis, quàm, quæ prouenire potest ex circunstantia loci; sed prior non impedit quominus à suo Prælato possit Clericus incarcerari, & corporaliter puniri intra Ecclesiasticos limites, *cap. vniuersitatis, de sentent. excomm.* ergo nec locus sacer impediet, Soar. *d. c. 10. n. 6. vers. item maior est.* Decimò, quia Ecclesiasticum iudicium censetur magis medicinale, quàm vindicatiuum, & spirituale potius, quàm temporale, & ideo tale iudicium intra Ecclesiam fieri non prohibetur, ergo nec prohibetur fieri circa personam Clerici extrahendo illam ab Ecclesia. Vndecimò, quia indecorum est iudicem Ecclesiasticum violare Ecclesias, cuius est proprium eas tueri, Mench. *d. §. 22. n. 54. ad fin.*

Secunda sententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, negat etiam attenta sola iuris communis dispositione ipsos Clericos ab Ecclesiastico Prælato extrahi posse ab Ecclesia, ac proinde si ad eam confugiant, Ecclesiastica gaudere immunitate, eámque sequuntur Card. Zabar. *in præsenti, n. 7. q. 6.* iunctis iis, quæ dicit *in Clem. 1. n. 9. de pœnit.* qui tenet Clericum homicidam confugientem ad Ecclesiam gaudere immunitate, & hoc esse de iure verius, vt confugiens sit tutus etiam ab Ecclesiastico iudice. 16

Roman. *cons. 227. per tot.* vbi concludit Presbyterum non potuisse capi in claustro Ecclesiæ, ac proinde fuisse relaxandum, *& cons. 234. per tot.*

Remig de Gonni *de immunit. Eccles. fallent. 21.* vbi post relatos hinc inde Doctores, *n. 2.* per hæc verba concludit: *Possumus confiteri dicta Panorm. procedere in Clericis, & Religiosis delinquentibus in Ecclesia per* c. fin. eod. tit. *in aliis verò videant sapientiores quid sit in istis iudicandum, posset dici quod alij gaudeant, prout expressè dicit Roman. vbi suprà. Nam Clerici, vt plurimum maximè hodie, alibi quàm in Ecclesia viuunt, & resident secundùm Ludou. & Ioan. de Vischis, vbi supr. Hodie tamen opinio Panorm. indistinctè seruatur, & ita vidi practicari.*

Ioan. de Vischis *de immunit. n. 3.* vbi ita dicit: *Stat ergo regula, & vera conclusio, quòd iudex etiam Ecclesiasticus non potest fugientem ad Ecclesiam inuitum etiam subditum suum, siue Clericum, siue laicum extrahere, nec pœnam corporis afflictiuam imponere,* & n. 9. & seq. *diluit argumenta,* Abb. & n. 72. vers. prima conclusio, & secunda conclusio, *vbi quòd nec iudex sæcularis laicum, neque iudex Ecclesiasticus laicum, vel Clericum disciplinæ causa potest extrahere.*

Ioan. Bernard. Diaz *in pract. crimin. c. 125.* vbi quod opinio Ioannis de Vischis est verior, & communis, subdit tamen ex consuetudine posse Clericos à suis iudicibus extrahi ab Ecclesiis, quam limitat non procedere in casibus, vbi Clericus post degradationem tradendus esset Curiæ sæculari, tunc enim ait, aut non est extrahendus, aut si extrahatur post degradationem verbalem ad Ecclesiam reducendum esse iudicat æquissimum.

Couarruuias *var. resolut. lib. 2. c. 20.* quod est vltimum, *tit. de immunitate Templorum, & asylis, n. 16.* sequitur etiam Bernard. Diaz, quem in secunda parte reprobat dicendo, quod Clericus commisit delictum dignum degradatione, & traditione Curiæ sæculari, non obtinet locum Ecclesiarum; & Templorum immunitas, quod ideo potest extrahi, & trahi Curiæ sæculari.

Iulius Clar. *in pract. crimin. lib. 5. §. fin. quæst. [illegible]. vers. vlterius quæro*, vbi quod Clericus gaudet immunitate Ecclesiarum, ita vt ab illis inuiti extrahi non possint

ab

ab eorum iudicibus Eccleſiaſticis, & eſt communis opinio.

Bernard. de Landriano *in addit. ad Angel. Aretin. de maleficiis, verſ. quod fama publica præcedente, n. 59. lit. A*, vbi ſequitur Romanum.

Tiberius Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 6. cap. 26. tit. de caſibus, qui reſpiciunt perſonas confugientium ad Eccleſiam, num. 1. verſ. puto ego*, vbi quòd opinio Romani contra Abb. de iure eſt verior, exceptis tamen grauioribus criminibus, & vlteriùs ſubdit quòd ſi Clericus venit ad Eccleſiam, vel Palatium Epiſcopi, ſeu locum ſacrum ex alia cauſa quàm vt gaudeat immunitate, & dicit non gaudere, & poſſe incarcerari, & puniri, & extrahi, aut verò præciſa intentione confugit ad Eccleſiam, vt gaudeat immunitate, & eo caſu eſt tutus, & concludit cum Abb. conſuetudinem eſſe ſeruandam.

Bonifac. de Vitalinis *in Clem. 1. n. 70. verſ. nec obſtat, de pœnit. & remiſſ.* vbi quòd gaudet immunitate nobilis, ignobilis, pauper, diues, iuuenis, ſenex, Clericus, Laicus, criminoſus, vel ære alieno ſuppoſitus, nulla facta diſtinctione.

Nau. *in man. cap. 25. num. 22.* ſic ait: *Neque perſona Eccleſiaſtica* (gaudent immunitate) *iuxta* Panorm. in d. cap. fin. *vſu receptum, quod videtur limitandum quoad iudicem Eccleſiaſticum, non autem quoad iudicem ſæcularem, quem arbitror non poſſe extrahere ab Eccleſia Clericum in minoribus conſtitutum etiam ob delictum, licèt quoad illud poſt Concil. Trid.* ſeſſ. 23. cap. 6. *habeat in eum iuriſdictionem.*

Ioan. Maria Monticel. *in praxi crimin. reg. 12. de captura rei, n. 18. fol. 114.* ibi, *Amplia, vt tanto magis verum ſit, quando delinquens, qui moraretur in Eccleſia, eſſet Clericus.*

Proſp. Farinac. *de carceribus, & carceratis, quæſt. 28. num. 7.* vbi quòd hæc opinio eſt verior, & communior, licèt non neget in hoc multum eſſe addendam conſuetudinem, ſed vbi talis conſuetudo non adeſt, ſeruandum eſſe ius commune, & iterum *de immunit. Eccleſ. cap. 2. n. 34.* vbi latè, *& num. 36. in fin.* hanc dicit veram, & magis communem, refert ita declaraſſe ſacram Congreg. Illuſtriſſimorum Interpretum Concil. Trident.

Card. Tuſch. *pract. concl. verbo Eccleſia, concl. 9. n. 17. & concl. 11. n. 17.*

Marc. Anton. Genuenſ. *in praxi Archiep. Neapol. cap. 21. num. 11.* vbi quòd ſecundùm magis communem opinionem Doctorum Clerici gaudent immunitate Eccleſiaſtica, & ſubdit vſu ſeruari opinionem Abb. in Curia Archiepiſcopali Neapolitana, quæ opinio eſt intelligenda, vt à iudice Eccleſiaſtico poſſit extrahi Clericus ad finem ipſum puniendi, non à iudice ſæculari, qui nec Clericum in minoribus poſſet extrahere, & dicit opinionem Abb. approbari in Bulla Gregor. XIV. in qua fit mentio ſolum de laicis, &c. quæ Bulla reducit omnes Canones antiquos ad vnam formam, & idem tenet in impreſſione parua, *cap. 17. num. 11.*

Baptiſta à Villalobos *in communibus opinionibus, verbo immunitas, num. 8. verſ. amplia iſtam communem*, vbi quòd Clericus homicida per inſidias gaudet immunitate Eccleſiaſtica.

Petr. Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit. immunitates Eccleſiaſticæ quando, & quibus concedantur, art. 1. gloſſ. 1. num. 13. fol. 539. per c. reum 17. q. 4. & n. 24.* dicit apoſtatam ab Eccleſia extractum, qui ſubtraxerat Bullas, & ſigilla, fuiſſe reſtitutum.

Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib. 2. cap. 16. num. 92.* vbi ſequitur opinionem, & diſtinctionem Ioan. Bernardi Diaz.

Ferdinandus Vaſquez Menchac. *de ſucceſſionum progreſſu, lib. 1. §. 22. limit. 17. n. 54.* vbi primò refert opinionem dicentium Clericum non gaudere, & deinde refert opinionem eorum, qui dicunt Clericum gaudere, & ideo cenſetur in hac opinione reſidere, vt per Gutier. *pract. lib. 3. q. 3. num. 1. in fin.* Fr. Emman. *d. q. 51. art. 4. verſ. quod eſt tenendum.*

Ioan. Guttierrez *pract. quæſt. lib. 3. quæſt. 3. num. 1. in fine*, vbi quòd in puncto iuris hæc opinio eſt verior, & tenenda, & quod rationes Abb. non concludunt, licèt (vt ait *num. 3.*) in ſuo Regno nunquam viderit Clericorum aliquem hoc refragari, nec contendere gaudere ſe debere immunitate Eccleſiæ, fortè quia ſciant praxim communem, & conſuetudinem notoriam, & *num. 4.* ſubdit Clericum in minoribus conſtitutum non poſſe extrahi ab Eccleſia à iudice laicó, etiamſi in illum propter delictum habeat iuriſdictionem.

Hieronymus Ceuallos *communium contra communes q. 689.* qui in fine relatis hinc inde Doctoribus, concludit hanc opinionem in puncto iuris eſſe magis veram, licèt à contraria durum, & fortaſſis ridiculum eſſet recedere, ſaltem in his locis, vbi hæc practica viget.

Thomas Zerola *in praxi Epiſcopali, p. 1. verbo immunitas, num. 8. verſ. amplia iſtam communem*, vbi quòd Clericus homicida per inſidias gaudet immunitate Eccleſiaſtica.

Alexander Ambroſin. *de immunit. Eccleſiaſtica, c. 12. n. 3.* vbi quòd opinio Romani eſt verior, & ſequenda, & in confugiente ad Palatium ſequitur diſtinctionem Deciani.

Franciſcus Molinus *de ſacra homicidio amittenda immunitate, ſub tit. immunitas Eccleſiæ quali homicidio amittatur*, vbi poſtquam *à n. 122.* retulit Doctores, & rationes, *num. 137.* concludit Clericos, & Religioſos admiſſo extra Eccleſiam homicidio, ſi ad eam confugiant, gaudere immunitate, & ſubdit tutius eſſe eam ſequi opinionem, quam amplexata fuerit conſuetudo.

Marius Italia *de immunitate Eccleſiarum, lib. 1. c. 3. §. 1. n. 2.* relatis hinc inde Doctoribus, in fine concludit opinionem eſſe magis communem, vt Clericus gaudeat, & inuehitur *num. 3. & ſeq.* contra contrariam conſuetudinem.

Petr. Cenedus *pract. & Canonicarum quæſt. lib. 1. q. 42. per totam, & n. 9. verſ. ex quibus, & n. 10.* vbi concludit Clericum gaudere Eccleſiarum immunitate, & quod opinio Romani eſt verior, & inuehitur contra contrariam conſuetudinem, & eam dicit eſſe contra ius diuinum, vel ſaltem contra Dei ordinationem, & quod hodie eſt ſublata omnis conſuetudo per Concil. Trident. *ſeſſ. 25. de reform. cap. 20.* & conſtitutionem Gregor. XIV. & quòd ſolus Pontifex, non autem Epiſcopi, vel inferiores poſſunt dictum ius Diuinum interpretari.

Salgado *de protect. Regia, tom. 2. p. 2. cap. 4. num. 115.* vbi probat non ſolùm Clericos de iure Canonico habere immunitatem, ſed tenet maiorem eſſe rationem cur Clericus in Eccleſia capi nequeat, quàm Laicus.

Diana *reſolut. moral. p. 1. tract. de immun. Eccleſ. reſol. 24.* vbi probat, quia iura Canonica, & ciuilia indiſtinctè loquuntur, & indefinitè, ac generaliter, proindeque tam Laicos, quàm Clericos complectuntur, arg. *l. de pretio ff. de public. in rem act.*

Huius ſecundæ opinionis plura, & validiora ſunt fundamenta. Primum eſt, quia Canones generaliter loquuntur non diſtinguendo, Clericum à Laico, vt *in cap. reum 9. cap. nullus 9. cap. diffinivit 35. cap. conſti-* 17

tuimus

animus 36.17.*quæst.*4.& *in hoc text.* & *cap.fin. infr. hoc tit.* vnde generaliter indistinctè debent intelligi, vt scilicet comprehendant Clericos, & laicos, prout arguit Roman.*conf.*234.*in princ.* Remig. *in tract. huius tit. fallen.*21. *vers.primò, quia text.* Decian.*in tract. crimin.tom.*2.*lib.*6.*c.*26.*num.*1. Gutier.*pract.lib.*1.*q.*3.*n.*1. *vers.contrariam tamen sententiam*, Soar.*de Relig.tom.*1. *lib.*3.*cap.*10.*num.*5. Farin. *in praxi crimin.q.*28.*num.*7. Ambrosin.*de immunit.Eccles.cap.*12.*n.*2.*vers.primò, per omnes leges*, Vitalin.*in Clem.*1. *n.*70. *vers.nec obstat*, *de pœnit.* & *remiss.* Ioan.Visenis *in d. c. diffiniuit, de immunitate Ecclesiæ, n.*17.*vers.nota secundò*, Francisc.Molin. *d.loco, n.*129.Cened.*d.q.*42.*n.*1. & 9.

18 Secundum, quia *in d.cap.nullus* 17.*quæst.*4. sic dicitur: *Nullus Clericorum seruum, aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiam extrahere audeat, vel flagellare præsumat.* Si ergo non licet Clerico seruum proprium in quo habet ius necis, & vitæ, *l.*1.*C.de emendat.seruorum*, ab Ecclesia extrahere, neque etiam disciplinæ gratia licet discipulum flagellationes timentem extrahere, qui poterat esse, tam Clericus, quàm laicus, multò minus licebit Iudici Ecclesiastico delinquentem extrahere, Decian.*d.c.*26.*n.*1. *vers. quartò, pro hac opinione*, Soar.*d.n.*5.*versic.maximè*, Ambrosin.*d.c.*12.*vers. quartò pro hac opinione*, Cened. *d.q.*42.*n.*1.*vers.secundò pro hac.*

19 Tertium, quia hoc priuilegium est concessum loco Ecclesiæ, seu personis propter honorem, & reuerentiam, quæ locis sacris Diuino cultui dicatis debetur, Imol.*in d.Clem.*1.*n.*8.*de pœnit.* & *remiss.* Soar.*d.cap.*10. *n.*3. ergo suffragatur cuilibet in Ecclesia reperto, siue sit Clericus, siue laicus, cùm laicus, & multò magis Clericus debeat exhibere reuerentiam, & honorem locis sacris. Roman.*d.conf.*234.*in princ.vers.tertiò quia*, Remig de Gonni *d. fallent.*21. *vers. tertiò hoc priuilegium*, Dec.*d.cap.*26 *n.*1.*vers.tertiò quia*, Gutier. *d. q.*3. *num.*1.*vers.tertiò quoniam*, Farin.*d.q.*28.*n.*7.*vers.tertiò quia*, Ambrosin. *d.c.*12.*n.*2.*vers.tertiò quia*, Molin. *d. loco, num.*119.*versic. tertiò immunitatis iura*, Cened. *d. q.*42. *num.*1.*versic. tertiò facit*, Mar.Ital. *d.§.*1.*num.*2. *vers.quam opinionem*, & *n.*15.*vers.* & *quoniam hoc priuilegium.*

20 Quartum, quia maior est ratio in Clerico, vt in Ecclesia capi non possit, quàm in laico, cùm Clericis Ecclesia sit veluti domus, in domo autem propria quis capi non potest, *l nemo de domo, ff. de regulis iuris*, ita arguit Roman. *d.conf.*234.*in princ. vers. secundò quia*, quem sequuntur Decian.*d.lib.*6.*cap.*26.*n.*1. *in princip. vers.secundò quia*, Ambrosin. *d.c.*12.*n.*1.*versic secundò quia maior*, Molin.*d.num.*129. *vers. secundò cum Ecclesia*, Monticel. *in praxi crimin. reg.* 12. *de captura rei, num.*18.

21 Quintum, quia Ecclesia multò magis tueri debet Clericos, & subditos suos sibi seruientes, quorum habet curam magis specialem, quàm laicos, igitur priuilegium, & immunitas indistinctè concessa confugientibus ad Ecclesiam, competit etiam Clericis, Decian. *d.c.*26.*n.*1.*vers.preterea durum est*, Cened. *d.q.*42.*n.*1. *propè finem.*

22 Sextum, quia si Ecclesia priuilegium concessit laicis, vt omnes fatentur, & hoc in aliis statuit, debet etiam in suis idem pati, iuxta illud, patere legem, quam tu ipse tuleris, vt arguit Decian.*d.cap.*26.*versic. item si in aliis*, & Ambrosin. *d. c.*12.*n.*2.*versic.quintò facit.*

23 Septimum, quia Clericis ante assumptum Clericatum competebat immunitas, ergo etiam post assumptum Clericatum competit dicta immunitas, nullibi enim reperitur cautum quod Clericus ea, quæ sibi vt laico competebat, per Clericatum amittat.

Octauum, quia si aliter diceremus, Clerici essent deterioris conditionis, quàm laici, quod videtur inconueniens, Iul. Clar. §.*fin. quæst.*30. *vers. vlterius quæro.* 24

Qua retenta opinione absque consuetudinis distinctione, de qua *infrà*, non obstant quæ pro prima adduxi, nam ad primum d. gloss. *in d.c.nullus Clericorum* 17.*q.*4. respondetur illam id non dicere, sed tantummodo quòd Iudex Ecclesiasticus potest verberare in Ecclesia Clericum, Decian.*d.cap.*26.*n.*1.*vers.Panormitanus tamen.* Secundò respondetur, quòd auctoritas glossæ probabilis est, non necessaria, Franc. Molin.*d. loco, n.*123. 25

Ad secundum respondetur, argumentum illud leue esse, quia præsupponit iura Canonica, & de laicis tantum loqui, quæ cùm generaliter, & indefinitè loquantur per verba, *nullus, nemo*, & similia, &c. debent generaliter intelligi, Decian.*d.num.*1.*vers.sed certè hoc argumentum.* Secundò respondetur, quòd quamvis text. *in præsenti*, de laicis meminit, non de Clericis, ideo factum existimandum est, quia rarò Clerici, quorum eximia sanctitas esse debet, in tam graue homicidij scelus prorumpunt, lex autem ad ea, quæ frequentius accidunt, constitui solet, *l.nam ad ea, ff.de legibus*, Franc.Molin.*d.loco, vers. secunda ratio.* Tertiò optimè respondet Mar.Ital. *d.§.*1.*num.*18. quod ideo constitutum fuit hîc solùm de laicis, quia ista constitutio est lata in fauorem ipsorum laicorum, quia temporales iudices aduersùs illos plura priuilegia impetrauerant, vt potuissent ab Ecclesiis eos extrahere; imò etiam hoc non contenti in Ecclesiasticas personas prædictam facultatem extendebant, sed quia iudex sæcularis nullam habet potestatem aduersùs has personas Ecclesiasticas, ideo de laicorum personis tantum tractare videtur. 26

Ad tertium est facilis responsio, quia isti non confugiunt ad Ecclesias ea mente, vt sint tuti in Ecclesia, & gaudeant eius immunitate, sed vel ducuntur ad Ecclesiam inuiti, & ad carceres, vel sponte, vt se in iudicio tueantur, deueniunt in Ecclesiam non vt in ea sint tuti, sed nos quærimus an si Clericus attentaretur, vt caperetur extra Ecclesiam, & ipse ad Ecclesiam confugeret, tutus esset, sicut sæcularis; non negatur ergo quòd in Ecclesia possit capi si illuc non confugit, sed iudicij causa venit, prout præsupponit in hoc argumento Panorm. neque etiam negatur quin in Ecclesia possit etiam verberari, sed tantùm hoc contenditur quòd cum ea fide confugerit ad Ecclesiam, vt tutus sit, non possit inde extrahi, quod apertè probat text. *in d. c.nullus Clericorum*, 17.*q.*4. Secundò respondetur siue Laici, siue Clerici, siue Religiosi delinquentes in Ecclesia immunitatem non consequentur, quia Ecclesiam spernere, & eidem iniuriam irrogare censentur, Franc. Molin.*d.loco, n.*124. 27

Ad quartum negatur, quod remaneret impunitum facinus, nam illud facile tollitur cum censuris Ecclesiasticis, excommunicatione scilicet, & depositione, & sic posset puniri. Deci.*d.n.*1.*vers.quartò considerat.* Secundò respondetur, quòd hæc argumenta Panorm. procedunt in illis qui se sæuis, & illicitis immiscentes ab eorum Prælatis extra Ecclesiam capiuntur, non sic in illis, qui sese receptui dederunt Ecclesias ingressi, alioquin (absurdum foret) deterioris conditionis Clerici, quàm laici essent; Sanctos autem esse Clericos oportet, neque Ecclesia eorum defendit scelera, id enim de his criminibus regulariter intelligendum est, quibus immunitate non gaudent, quia eam amiserint, Franc. Molin.*d.loco, n.*125. & 126. 28

Ad quintum respondetur, quòd hoc non negatur, sed tantùm quæritur an confugiens ad Ecclesiam sit 29

tutus,

tutus, Decian. *d. num.* 1. *verſ. adducit, & quinto.* Secundò reſpondetur quòd illa *Clem.* 1. *de priuileg.* intelligitur de iis criminibus, quorum grauitas non immunitatem tollit Eccleſiarum, Franc. Molin *d. loco, num.* 127.

30 Ad ſextum reſpondetur, quòd ſicut ſæcularis ſi delinquat in Eccleſia, tutus non eſt, ita & pariter Clericus, vel Religioſus delinquens in Eccleſia, vel intra ſepta Monaſterij, aut intra illos triginta, vel quadraginta paſſus, quia in hoc tutus non erit, nam Clericus in hoc ſæculari æquiparatur. Secundò reſpondetur, quod hoc argumentum fragile eſt, quid enim vbi extra Eccleſiam delinquunt, nam ſæpiùs homicidia, quæ ab his admittuntur, extra Eccleſiam patrantur, quibus immunitatis iura ſubtrahere impium videretur. Ad cætera verò fundamenta facilè ex dictis reſpondere poteſt ne vltra ſolidum modum in hac materia ſpatiari videar.

31 Ad diſtinctionem conſuetudinis, quam Doctores afferunt, reſpondetur quòd iſta conſuetudo eſt potiùs abuſus, & corruptela dicenda, quæ pro lege minimè ſeruanda eſt, *cap. cum cauſa, de ſentent. & re iudic.* Vnde legitur *in c.* 1. *&* 2. *diſt.* 11. quòd vſus auctoritati cedere debet, nam prauum vſum lex, & ratio vincit, quapropter quicquid ab Apoſtolicæ Sedis Rectoribus plena auctoritate ſancitur, nullius conſuetudinis præpediente occaſione proprias tranſigendo voluntates remoueatur, ſed firmiter atque inconcuſsè teneatur; hinc igitur prædicta conſuetudo, qua fulcitur Clarus, & alij, nullius roboris, vel momenti eſſe debet, præſertim cum ſit contra libertatem Eccleſiaſticam, quod enim contra diſciplinam & libertatem Eccleſiaſticam fit, irritum eſſe debet, *cap. illa autem verſ. quod enim diſt.* 12. *cap. cum inter, de conſuet.* Nam conſuetudo debet eſſe rationabilis, *cap. conſuetudo eadem diſt.* 12. cum aliis pluribus, quæ in hanc reſponſionem congerit Mar. Ital. *de immunit. lib.* 1. *c.* 3. *§.* 1. *n.* 3. *cum ſeqq. vſque ad fin.* vbi *n.* 17. *verſ. ex his*, dicit ſe à quodam Religioſo fide digniſſimo accepiſſe, Sacram Congregationem ita reſpondiſſe.

32 *Non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus.*] Notatur ad hoc, quòd confugiens ad Eccleſiam, ab ea extrahi non poteſt, quod intelligunt non ſolùm à iudice ſæculari, ſed nec etiam à iudice Eccleſiaſtico, Ioan. Andr. *in præſenti*, *n.* 4. Butr. *n.* 11. Zabar. *n.* 4. *verſ. ſextò quæro*, Anan. *n.* 9. & Panorm. *n.* 11. & 12. Villag. *de extenſione leg. cap. fin. poſt n.* 4. *verſ. necnon iudices omnes*, Bajard. *ad Clar. q.* 30. *n.* 3. Dec. *reſp.* 80. *n.* 7. *verſ. imò neque Epiſcopus*, *lib.* 3. Farin. *in tract. huius tit. n.* 32. vbi *n.* 33. extendit vt nemo, cuiuſcunque conditionis ſit, qui ad Eccleſiam confugerit, inuitus extrahi poſſit: ſi enim inuitus quis extrahatur à iudice ſæculari in caſu non excepto per regulam, licitum erit tali iudici reſiſtere, vt latè per Soar. *d. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 4. Mar. Ital. *in tract. huius tit. lib.* 1. *c.* 6. *§.* 2. *num.* 45. *cum ſeqq.* Farin. *d. tract. n.* 6. vbi *n.* 47. quando hæc reſiſtentia fieri poſſit, & licita ſit, nam extractus per vim ab Eccleſia eidem Eccleſiæ reſtituendus eſt, Bajard. *ad Clar. q.* 30. *n.* 26. Card. Tuſch. *d. concl.* 10. *n.* 20. Azor. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 9. *in fin. q.* 15. Soar. *d. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 6. *& n.* 12. *in fine*, Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 6. *§.* 2. *n.* 23. *& ſeq.* cum omnibus eius bonis inde ſubtractis, Farin. *d. tract. n.* 55.

33 & 300. itavt interim pro aliis delictis à iudice ſæculari detineri non poſſit, Mar. Ital. *d. §.* 2. *num.* 41. *cum ſeqq.*

34 Qui verbis doloſis inductus à iudice præſtita ſecuritate, & impunitate Principis exiit ab Eccleſia in caſu in quo delinquens iure non poterat ab Eccleſia extrahi, iſte erit Eccleſiæ reſtituendus, & iudex tenebitur ſeruare illi fidem præſtitam de non puniendo illum pœna mortis. Vide Anton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 12. *n.* 7. Bajard. *ad Clar. §. fin. q.* 30. *num.* 27. Couar. *var. lib.* 1. *c.* 2. *num.* 16. *in fin.* Soar. de Pace *in pract. tom.* 1. *p.* 2. *c.* 3. *§.* 3. *n.* 166. Petr. Martinez *in cap. afferte*, *p.* 1. *num.* 19. *de præſumpt.* Bobadil. *in ſua politica*, *lib.* 2. *c.* 14. *n.* 79. Cened. *canon. lib.* 1 *q.* 9. *n.* 9. Maſtrill. *Siciliæ deciſ.* 169. *n.* 12. *lib.* 2. Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 6. *§.* 2. *n.* 82. Azor. *d. c.* 9. *q.* 11. Farin. *in tract. huius tit. n.* 301. Megal. *in* 3. *part. lib.* 4. *c.* 2. *q.* 1. *n.* 31. Villadieg. *in polit. c.* 3. *n.* 222. Bonacin. *de legib. diſp.* 1. *q.* 7. *§.* 2. *num.* 10. Filliuc. *tract.* 15. *c.* 6. *n.* 154. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.* 2. *canon.* 15. *q.* 16. *n.* 34. Fagundez *in quinque Eccleſiæ præcepta tract.* 2. *lib.* 4. *c.* 4. *n.* 56. Diana *reſol. moral. tract. de immun. Eccleſ. reſol.* 26.

Super hoc tamen, quod iniquè fecit, &c.] Notatur ad hoc, quòd confugiens ad Eccleſiam à iudice Eccleſiaſtico prorſus impunitus dimittendus non eſt, vt per Hoſt. *in præſenti, n.* 1. *poſt med. verſ. Prælati verò*, Ioan. Andr. *n.* 5. Anchar. *n.* 2. *verſ. & dicit*, Abb. *n.* 13. *ad fin. verſ. & ex his omnibus*, Zabar. *n.* 3. *ante fin.* Sylueſt. *in ſumm. verbo immunitas* 3. *n.* 4. *verſ. igitur ſicut dicit*, & alios citatos apud Farin. *in tract. huius tit. n.* 329. vbi *num. ſeq.* cum pluribus reſoluit, confugientem ad Eccleſiam, licèt inde extrahi non poſſit, poſſe tamen pecuniaria pœna puniri, & *n.* 331. tenet etiam, hoc caſu puniri poſſe ad damna & intereſſe paſſa per eum, & *n.* 334. aſſerit, poſſe in monaſterium detrudi ad peragendam pœnitentiam, dummodo Monaſterij locus, ſeu carcer, in quem detruditur, non eſſet ita arctus & durus vt in eo homines paucis diebus poſſent viuere. 35

Nec inde damnari debet ad mortem, &c.] Notatur ad hoc, quòd confugiens ad Eccleſiam inde extrahi non debet puniendus pœna corporali, ſeu effuſione ſanguinis, vt docent *in præſenti gloſſ. verbo puniendus*, Hoſt. *n.* 1. *in verbo ad pœnam*, Ioan. Andr. *n.* 3. *in verbo pœnam corporalem*, Anchar. *n.* 2. Butr. *n.* 5. *in fine, & num.* 6. Zabar. *n.* 4. *verſ. quintò quæro*, & Anan. *n.* 3. Card. Tuſch. *d. concl.* 10. *num.* 5. Villag. *de extenſione leg. cap. fin. num.* 5. *& à num.* 8. Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſ. p.* 1. *c.* 13. *num.* 13. *verſ. reos criminis*, Soar. *d. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 5. *&* 6. Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 1. *§.* 1. *à num.* 1. *& c.* 6. *§.* 3. *à num.* 1. Farin. *in praxi crimin. q.* 28. *num.* 77. *& in tract. huius tit. num.* 335. Vnde pœna exilij, vel ad perpetuos carceres non eſſe puniendùm reſoluit Diana *reſolut. moral. p.* 1. *tract. de immunit. Eccleſ. reſolut.* 12. contra Gambacurt. *lib.* 4. *c.* 33 *&* 35. 36

Niſi publicus latro fuerit.] Notatur ad hoc, quod latro publicus, ſi ad Eccleſiam confugerit, illius immunitate non gaudet, vt docent gloſſ. *verbo niſi publicus latro.* Mant. *conſ.* 60. *num.* 7. Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib.* 5. *c.* 16. *num.* 56. Villag. *d. cap. fin. n.* 41. Card. Tuſch. *d. verbo Eccleſia*, *concl.* 11. *num.* 1. Couar. *pract. c.* 20. *n.* 13. Clar. *§. fin. q.* 30. *num.* 8. *&* 9. Perez *l.* 2. *in fin. tit.* 18. *lib.* 8. *Ordin.* Gam. *Luſit. deciſ.* 17. Decian. *in tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 28. *num.* 2. *&* 3. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 4. Cardoſ. *in praxi iudicum verbo Eccleſia*, *n.* 87. Marta *de iuriſdict. part.* 2. *c.* 51. *num.* 21. *cum ſeqq.* Camill. Borrell. *in ſumma omnium deciſ. tit.* 3. *num.* 69. *cum ſeq.* Farin. *d. q.* 28. *num.* 50. *& d. tract. num.* 147. vbi *num.* 150. *cum ſeqq.* ampliat, vt locum habeat in eo, qui publicè, & palàm furatur, vel in eo, qui in via publica, & frequentata homines aggreditur, & per inſidias furatur, vel latrocinia committit cum armis, & violenter. Quis autem dicatur publicus latro, vide Decian. *d. c.* 28. *n.* 2. Villag. *d. cap. fin n.* 45. *verſ. quapropter*, Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 5. *§.* 1. Ludou. Correa *in repetit. d. cap. inter alia*, *p.* 3. *n.* 27. vbi ait quod publicus latro aliquando dicitur 37 38

nimus 36.17.*quaest*.4.*& in hoc text. & cap.fin. infr. hoc tit.* vnde generaliter indistinctè debent intelligi, vt scilicet comprehendant Clericos, & laicos, prout arguit Roman.*conf*.234.*in princ*. Remig. *in tract. huius tit. fallen*.21. *vers.primò, quia text*. Decian.*in tract. crimin.tom*.2.*lib*.6.*c*.26.*num*.1. Gutier.*pract.lib*.3.*q*.3.*n*.1. *vers.contrariam tamen sententiam*, Soar.*de Relig.tom*.1. *lib*.3.*cap*.10.*num*.5. Farin. *in praxi crimin.q*.28.*num*.7. Ambrosin.*de immunit. Eccles.cap*.12.*n*.2.*vers.primò, per omnes leges*, Vitalin.*in Clem*.1. *n*.70. *vers.nec obstat*, *de poenit.& remiss*. Ioan. Visenis *in d.c. diffiniuit, de immunitate Ecclesiae, n*.17 *vers.nota secundò*, Francisc. Molin. *d.loco, n*.129. Cened.*d.q*.42.*n*.1. *& 9*.

18 Secundum, quia *in d.cap.nullus* 17.*quaest*.4. sic dicitur: *Nullus Clericorum seruum, aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiam extrahere audeat, vel flagellare praesumat*. Si ergo non licet Clerico seruum proprium in quo habet ius necis, & vitae, *l*.1.*C.de emendat.seruorum*, ab Ecclesia extrahere, neque etiam disciplinae gratia licet discipulum flagellationes timentem extrahere, qui poterat esse, tam Clericus, quàm laicus, multò minus licebit Iudici Ecclesiastico delinquentem extrahere, Decian.*d.c*.26.*n*.1. *vers. quartò, pro hac opinione*, Soar.*d.n*.5.*versic.maximè*, Ambrosin.*d.c*.12.*vers. quartò pro hac opinione*, Cened. *d.q*.42.*n*.1.*vers.secundò pro hac*.

19 Tertium, quia hoc priuilegium est concessum loco Ecclesiae, seu personis propter honorem, & reuerentiam, quae locis sacris Diuino cultui dicatis debetur, Imol.*in d.Clem*.1.*n*.8.*de poenit.& remiss*. Soar.*d.cap*.10. *n*.3. ergo suffragatur cuilibet in Ecclesia reperto, siue sit Clericus, siue laicus, cùm laicus, & multò magis Clericus debeat exhibere reuerentiam, & honorem locis sacris. Roman.*d.conf*.234.*in princ.vers.tertiò quia*, Remig de Gonni *d. fallent*.21. *vers. tertiò hoc priuilegium*, Dec.*d.cap*.26.*n*.1.*vers.tertiò quia*, Gutier. *d. q*.3. *num*.1.*vers.tertiò quoniam*, Farin.*d.q*.28.*n*.7.*vers.tertiò quia*, Ambrosin. *d.c*.12.*n*.2.*vers.tertiò quia*, Molin. *d. loco, num*.119.*versic. tertiò immunitatis iura*, Cened. *d. q*.42. *num*.1.*versic. tertiò facit*, Mar.Ital. *d*.§.1.*num*.2. *vers.quam opinionem, & n*.15.*vers.& quoniam hoc priuilegium*.

20 Quartum, quia maior est ratio in Clerico, vt in Ecclesia capi non possit, quàm in laico, cùm Clericis Ecclesia sit veluti domus, in domo autem propria quis capi non potest, *l nemo de domo, ff. de regulis iuris*, ita arguit Roman. *d.conf*.234.*in princ. vers. secundò quia*, quem sequuntur Decian.*d.lib*.6.*cap*.26.*n*.1. *in princip. vers.secundò quia*, Ambrosin. *d.c*.12.*n*.1.*versic secundò quia maior*, Molin.*d.num*.129. *vers. secundò cum Ecclesia*, Monticel. *in praxi crimin. reg*. 12. *de captura rei, num*.18.

21 Quintum, quia Ecclesia multò magis tueri debet Clericos, & subditos suos sibi seruientes, quorum habet curam magis specialem, quàm laicos, igitur priuilegium, & immunitas indistinctè concessa confugientibus ad Ecclesiam, competit etiam Clericis, Decian. *d.c*.26.*n*.1.*vers.praeterea durum est*, Cened. *d.q*.42.*n*.1. *propè finem*.

22 Sextum, quia si Ecclesia priuilegium concessit laicis, vt omnes fatentur, & hoc in aliis statuit, debet etiam in suis idem pati, iuxta illud, patere legem, quam tu ipse tuleris, vt arguit Decian.*d.cap*.26.*versic. item si in aliis*, & Ambrosin. *d. c*.12.*n*.2.*versic.quintò facit*.

23 Septimum, quia Clericis ante assumptum Clericatum competebat immunitas, ergo etiam post assumptum Clericatum competit dicta immunitas, nullibi enim reperitur cautum quod Clericus ea, quae sibi vt laico competebat, per Clericatum amittat.

Octauum, quia si aliter diceremus, Clerici essent deterioris conditionis, quàm laici, quod videtur inconueniens, Iul. Clar. §.*fin. quaest*.30. *vers. vlterius quaero*. 24

Qua retenta opinione absque consuetudinis distinctione, de qua *infrà*, non obstant quae pro prima adduxi, nam ad primum d. gloss. *in d.c.nullus Clericorum* 17.*q*.4. respondetur illam id non dicere, sed tantummodo quòd Iudex Ecclesiasticus potest verberare in Ecclesia Clericum, Decian.*d.cap*.26.*n*.1.*vers.Panormitanus tamen*. Secundò respondetur, quòd auctoritas glossae probabilis est, non necessaria, Franc. Molin.*d. loco, n*.123. 25

Ad secundum respondetur, argumentum illud leue esse, quia praesupponit iura Canonica, & de laicis tantum loqui, quae cùm generaliter, & indefinitè loquantur per verba, *nullus, nemo*, & similia, &c. debent generaliter intelligi, Decian.*d.num*.1.*vers.sed certè hoc argumentum*. Secundò respondetur, quòd quamvis text. *in praesenti*, de laicis meminit, non de Clericis, ideo factum existimandum est, quia rarò Clerici, quorum eximia sanctitas esse debet, in tam graue homicidij scelus prorumpunt, lex autem ad ea, quae frequentius accidunt, constitui solet, *l.nam ad ea, ff.de legibus*, Franc.Molin.*d.loco, vers. secunda ratio*. Tertiò optimè respondet Mar.Ital. *d*.§.1.*num*.18. quod ideo constitutum fuit hîc solùm de laicis, quia ista constitutio est lata in fauorem ipsorum laicorum, quia temporales iudices aduersùs illos plura priuilegia impetrauerant, vt potuissent ab Ecclesiis eos extrahere; imò etiam hoc non contenti in Ecclesiasticas personas praedictam facultatem extendebant, sed quia iudex saecularis nullam habet potestatem aduersùs has personas Ecclesiasticas, ideo de laicorum personis tantum tractare videtur. 26

Ad tertium est facilis responsio, quia isti non confugiunt ad Ecclesias ea mente, vt sint tuti in Ecclesia, & gaudeant eius immunitate, sed vel ducuntur ad Ecclesiam inuiti, & ad carceres, vel sponte, vt se in iudicio tueantur, deueniunt in Ecclesiam non vt in ea sint tuti, sed nos quaerimus an si Clericus attentaretur, vt caperetur extra Ecclesiam, & ipse ad Ecclesiam confugeret, tutus esset, sicut saecularis; non negatur ergo quòd in Ecclesia possit capi si illuc non confugit, sed iudicij causa venit, prout praesupponit in hoc argumento Panorm. neque etiam negatur quin in Ecclesia possit etiam verberari, sed tantùm hoc contenditur quòd cum ea fide confugerit ad Ecclesiam, vt tutus sit, non possit inde extrahi, quod apertè probat text. *in d. c.nullus Clericorum*, 17.*q*.4. Secundò respondetur siue Laici, siue Clerici, siue Religiosi delinquentes in Ecclesia immunitatem non consequentur, quia Ecclesiam spernere, & eidem iniuriam irrogare censentur, Franc. Molin.*d.loco, n*.124. 27

Ad quartum negatur, quod remaneret impunitum facinus, nam illud facile tollitur cum censuris Ecclesiasticis, excommunicatione scilicet, & depositione, & sic posset puniri. Deci.*d.n*.1.*vers.quartò considerat*. Secundò respondetur, quòd haec argumenta Panorm. procedunt in illis qui se saeuis, & illicitis immiscentes ab eorum Praelatis extra Ecclesiam capiuntur, non sic in illis, qui sese receptui dederunt Ecclesias ingressi, alioquin (absurdum foret) deterioris conditionis Clerici, quàm laici essent; Sanctos autem esse Clericos oportet, neque Ecclesia eorum defendit scelera, id enim de his criminibus regulariter intelligendum est, quibus immunitate non gaudent, quia eam amiserint, Franc. Molin.*d.loco, n*.125. *& 126*. 28

Ad quintum respondetur, quòd hoc non negatur, sed tantùm quaeritur an confugiens ad Ecclesiam sit 29

tutus,

tutus, Decian. *d. num. 1. verſ. adducit, & quinto.* Secundò reſpondetur quòd illa *Clem. 1. de priuileg.* intelligitur de iis criminibus, quorum grauitas non immunitatem tollit Eccleſiarum, Franc. Molin. *d. loco, num. 127.*

30 Ad ſextum reſpondetur, quòd ſicut ſæcularis ſi delinquat in Eccleſia, tutus non eſt, ita & pariter Clericus, vel Religioſus delinquens in Eccleſia, vel intra ſepta Monaſterij, aut intra illos triginta, vel quadraginta paſſus, quia in hoc tutus non erit, nam Clericus in hoc ſæculari æquiparatur. Secundò reſpondetur, quod hoc argumentum fragile eſt, quid enim vbi extra Eccleſiam delinquunt, nam ſæpiùs homicidia, quæ ab his admittuntur, extra Eccleſiam patrantur, quibus immunitatis iura ſubtrahere impium videretur. Ad cætera verò fundamenta facilè ex dictis reſponderi poteſt ne vltra ſolidum modum in hac materia ſpatiari videar.

31 Ad diſtinctionem conſuetudinis, quam Doctores afferunt, reſpondetur quòd iſta conſuetudo eſt potiùs abuſus, & corruptela dicenda, quæ pro lege minimè ſeruanda eſt, *cap. cum cauſa, de ſentent. & re iudic.* Vnde legitur *in c. 1. & 2. diſt. 11.* quòd vſus auctoritati cedere debet, nam prauum vſum lex, & ratio vincit, quapropter quicquid ab Apoſtolicæ Sedis Rectoribus plena auctoritate ſancitur, nullius conſuetudinis præpediente occaſione proprias tranſigendo voluntates remoueatur, ſed firmiter atque inconcuſsè teneatur; hinc igitur prædicta conſuetudo, qua fulcitur Clarus, & alij, nullius roboris, vel momenti eſſe debet, præſertim cum ſit contra libertatem Eccleſiaſticam, quod enim contra diſciplinam & libertatem Eccleſiaſticam ſit, irritum eſſe debet, *cap. illa autem verſ. quod enim diſt. 12. cap. cum inter, de conſuet.* Nam conſuetudo debet eſſe rationabilis, *cap. conſuetudo eadem diſt. 12.* cum aliis pluribus, quæ in hanc reſponſionem congerit Mar. Ital. *de immunit. lib. 1. c. 3. §. 1. n. 3. cum ſeqq. vſque ad fin.* vbi *n. 17. verſ. ex his*, dicit ſe à quodam Religioſo fide digniſſimo accepiſſe, Sacram Congregationem ita reſpondiſſe.

32 *Non eſt violenter ab Eccleſia extrahendus.*] Notatur ad hoc, quòd confugiens ad Eccleſiam, ab ea extrahi non poteſt, quod intelligunt non ſolùm à iudice ſæculari, ſed nec etiam à iudice Eccleſiaſtico, Ioan. Andr. *in præſenti, n. 4.* Butr. *n. 11.* Zabar. *n. 4. verſ. ſextò quæro*, Anan. *n. 9.* & Panorm. *n. 11. & 12.* Villag. *de extenſione leg. cap. fin. poſt n. 4. verſ. necnon iudices omnes*, Bajard. *ad Clar. q. 30. n. 3.* Dec. *reſp. 80. n. 7. verſ. imò neque Epiſcopus, lib. 3.* Farin. *in tract. huius tit. n. 32.* vbi *n. 33.* extendit vt nemo, cuiuſcunque conditionis ſit, qui ad Eccleſiam confugerit, inuitus extrahi poſſit: ſi enim inuitus quis extrahatur à iudice ſæculari in caſu non excepto per regulam, licitum erit tali iudici reſiſtere, vt latè per Soar. *d. lib. 3. c. 13. n. 4.* Mar. Ital. *in tract. huius tit. lib. 1. c. 6. §. 2. num. 45. cum ſeqq.* Farin. *d. tract. n. 6.* vbi *n. 47.* quando hæc reſiſtentia fieri poſſit, & licita ſit, nam extractus per vim ab Eccleſia eidem Eccleſiæ reſtituendus eſt, Bajard. *ad Clar. q. 30. n. 26.* Card. Tuſch. *d. concl. 10. n. 20.* Azor. *inſtit. moral. p. 2. lib. 9. c. 9. in fin. q. 15.* Soar. *d. lib. 3. c. 13. n. 6. & n. 12. in fine*, Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 6. §. 2. n. 23. & ſeq.* cum omnibus eius bonis inde ſubtractis, Farin. *d. tract. n. 55.*

33 *& 300.* itavt interim pro aliis delictis à iudice ſæculari detineri non poſſit, Mar. Ital. *d. §. 2. num. 41. cum ſeqq.*

34 Qui verbis doloſis inductus à iudice præſtita ſecuritate, & impunitate Principis exiit ab Eccleſia in caſu in quo delinquens iure non poterat ab Eccleſia extrahi, iſte erit Eccleſiæ reſtituendus, & iudex tenebitur ſeruare illi fidem præſtitam de non puniendo illum pœna mortis. Vide Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 12. n. 7.* Bajard. *ad Clar. §. fin. q. 30. num. 27.* Couar. *var. lib. 1. c. 2. num. 16. in fin.* Soar. de Pace *in pract. tom. 1. p. 2. c. 3. §. 2. n. 166.* Petr. Martinez *in cap. afferte, p. 1. num. 19. de præſumpt.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. c. 14. n. 79.* Cened. *canon. lib. 1 q. 9. n. 9.* Maſtrill. *Sicilia deciſ. 169. n. 12. lib. 2.* Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 6. §. 2. n. 82.* Azor. *d. c. 9. q. 11.* Farin. *in tract. huius tit. n. 301.* Megal. *in 3. part. lib. 4. c. 2. q. 1. n. 31.* Villadieg. *in polit. c. 3. n. 222.* Bonacin. *de legib. diſp. 1. q. 7. §. 2. num. 10.* Fillinc. *tract. 15. c. 6. n. 154.* Duard. *in Bull. Cœnæ lib. 2. canon. 15. q. 16. n. 34.* Fagundez *in quinque Eccleſiæ præcepta tract. 2. lib. 4. c. 4. n. 56.* Diana *reſol. moral. tract. de immun. Eccleſ. reſol. 26.*

Super hoc tamen, quod iniquè fecit, &c.] Notatur ad hoc, quòd confugiens ad Eccleſiam à iudice Eccleſiaſtico prorſus impunitus dimittendus non eſt, vt per Hoſt. *in præſenti, n. 1. poſt med. verſ. Prælati verò*, Ioan. Andr. *n. 5.* Anchar. *n. 2. verſ. & dicit*, Abb. *n. 13. ad fin. verſ. & ex his omnibus*, Zabar. *n. 3. ante fin.* Syluеſt. *in ſumm. verbo immunitas 3. n. 4. verſ. igitur ſicut dicit*, & alios citatos apud Farin. *in tract. huius tit. n. 329.* vbi *num. ſeq.* cum pluribus reſoluit, confugientem ad Eccleſiam, licèt inde extrahi non poſſit, poſſe tamen pecuniaria pœna puniri, & *n. 331.* tenet etiam, hoc caſu puniri poſſe ad damna & intereſſe paſſa per eum, & *n. 334.* aſſerit, poſſe in monaſterium detrudi ad peragendam pœnitentiam, dummodo Monaſterij locus, ſeu carcer, in quem detruditur, non eſſet ita arctus & durus vt in eo homines paucis diebus poſſent viuere. 35

Nec inde damnari debet ad mortem, &c.] Notatur ad hoc, quòd confugiens ad Eccleſiam inde extrahi non debet puniendus pœna corporali, ſeu effuſione ſanguinis, vt docent *in præſenti gloſſ. verbo puniendus*, Hoſt. *n. 1. in verbo ad pœnam*, Ioan. Andr. *n. 3. in verbo pœnam corporalem*, Anchar. *n. 2.* Butr. *n. 5. in fine, & num. 6.* Zabar. *n. 4. verſ. quintò quæro*, & Anan. *n. 3.* Card. Tuſch. *d. concl. 10. num. 5.* Villag. *de extenſione leg. cap. fin. num. 5. & à num. 8.* Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſ. p. 1. c. 13. num. 13. verſ. reos criminis*, Soar. *d. lib. 3. c. 12. num. 5. & 6.* Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 1. §. 1. à num. 1. & c. 6. §. 3. à num. 1.* Farin. *in praxi crimin. q. 28. num. 77. & in tract. huius tit. num. 335.* Vnde pœna exilij, vel ad perpetuos carceres non eſſe puniendum reſoluit Diana *reſolut. moral. p. 1. tract. de immunit. Eccleſ. reſolut. 12.* contra Gambacurt. *lib. 4. c. 33 & 35.* 36

Niſi publicus latro fuerit.] Notatur ad hoc, quod latro publicus, ſi ad Eccleſiam confugerit, illius immunitate non gaudet, vt docent gloſſ. *verbo niſi publicus latro.* Mant. *conſ. 60. num. 7.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib. 5. c. 16. num. 56.* Villag. *d. cap. fin. n. 41.* Card. Tuſch. *d. verbo Eccleſia, concl. 11. num. 1.* Couar. *pract. c. 20. n. 13.* Clar. *§. fin. q. 30. num. 8. & 9.* Perez *l. 2. in fin. tit. 18. lib. 8. Ordin.* Gam. *Luſit. deciſ. 17.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. cap. 28. num. 2. & 3.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 4.* Cardoſ. *in praxi iudicum verbo Eccleſia, n. 87.* Marta *de iuriſdict. part. 2. c. 51. num. 21. cum ſeqq.* Camill. Borrell. *in ſumma omnium deciſ. tit. : num. 69. cum ſeq.* Farin. *d. q. 28. num. 50. & d. tract. num. 147.* vbi *num. 150. cum ſeqq.* ampliat, vt locum habeat in eo, qui publicè, & palàm furatur, vel in eo, qui in via publica, & frequentata homines aggreditur, & per inſidias furatur, vel latrocinia committit cum armis, & violenter. Quis autem dicatur publicus latro, vide Decian. *d. c. 28. n. 2.* Villag. *d. cap. fin n. 45. verſ. quapropter*, Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 5. §. 1.* Ludou. Correa *in repetit. d. cap. inter alia, p. 3. n. 27.* vbi ait quod publicus latro aliquando dicitur 37 38

propter iuris, aliquando propter facti notorietatem; priori modo dicitur quando semel in iudicio furtum confessus fuit, vel iudicis sententia fuit condemnatus, iuxta text. *in cap. vestra, & in cap. vlt. de cohab. Clericor.* is enim si postea in furto deprehendatur, publicus latro appellatur: posteriori modo dicitur publicus latro ille, qui publicè latrocinium committit, vt sunt piratæ, & ij, qui publicas stratas grassantur.

39 Vnde debitorem ad Ecclesiam confugientem pro debito in ea capi non posse resoluunt multipliciter declarantes, Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ sub hoc tit. art. 1. gloss. 2.* Remig. *in tract. huius tit. fallent.* 27. Anast. Germon. *de sacrorum immunit. lib. 3. c. 16. à n.* 109. Parlador. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 6. n. 2.* Decian. *d. c. 28. n. 34.* Soar. de Pace *in tract. tom. 1. p. 5. c. 3. §. 3. à n.* 150. Gutier. *in l. nemo potest, n.* 183. *vers. sed contrariam, ff. de legat. 1. & pract. lib. 1. q. 1. n.* 13. Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 14. n. 62. lit. C.* Cardos. *dict. verbo Ecclesia, n.* 86. Soar. *d. lib. 3. c. 11. n. 3.* Azor. *d. p. 2. lib. 9. c. 9. q. 9. post vers. item dubia quæstionis est.* Alex. Ambrosin. *in tract. huius tit. c. 13. n. 1.* Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 5.* latè Farin. *in tract. huius tit. n.* 57. vbi *n.* 58. ampliat vt procedat etiam stante statuto quòd debitor carcerari possit, & *n.* 60. pariter ampliat in debitore suspecto de fuga.

40 Vtrùm autem exactor tributorum, si ad Ecclesiam confugiat, eius gaudere debeat immunitate? Affirmant *gloss. verbo præserti in l. 1. C. de his, qui ad Ecclesias confug.* vbi loquitur generaliter de debitore Reip. Angel. Syluest. Tabien. Armil. Rosel. Caualcan. & alij, quos refert, & sequitur Felin. *in tract. huius tit. num.* 61 Capell. Tholos. Couar. & Boss. apud eund. *d. q. 28. num.* 31. Anastas. Germon. *de sacrorum immun. lib. 3. c. 16. num.* 110. Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. c. 9. q. 9. vers. item dubia quæstionis est,* Soar. *d. lib. 3. cap. 11. num. 3. vers. aliqui verò* Alexand. Ambrosin. *in tract. huius tit. c. 13. n. 2. in fine.* Quamvis contrarium præsertim de iure Ciuili per text. *in auth. de mandatis Principum,* & ibi, *gloss. verbo publicos exactores,* teneant *in præsenti,* Anchar. *n. 6. ad fin. & num. 7. vers. item in casibus,* & Butr. *n.* 18. Oldrad. *cons. 54. n. 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 33. c. 22. n. 2.* Et dè oblatis ad reddendam rationem si ante illam redditam ad Ecclesiam confugiant an ab ea extrahi possint? vide Nauar. *in man. c. 25. n. 19. in fine,* Decian. *d. c. 26. n. 26.* Farin. *d. tract. n.* 63. Escob. *de ratiociniis, cap. 4. num.* 6.

41 An verò debitores falliti, seu decocti gaudeant Ecclesiastica immunitate? vide Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 9. n.* 131. Duen. *reg.* 389. *vers. & isti mercatores,* Remig. Goni *limit.* 38. Perez *l. 2. tit. 16. lib. 8. Ordin.* Nauar. *d. c. 25. n. 19. in fine, vers. & mercator, qui decoxit,* Soar. de Pace *d. §. 3. n.* 156. Azeued. *l. 13. n. 6. tit. 2. lib. 1. noua recop.* Strach. *de mercatura, p. 3. à n.* 41. Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tit. de mercator. art. vltim. gloss. vnic. n. 7. &* 8. Couar. *var. lib. 2. c. 20. n. 15. vers. nec Iasonis,* Gutier. *d. lib. 1. q. 1. n.* 16. Anastas. Germon. *d. c. 16. n.* 113. Tanner. *in 2. 2. S. Thom. disp. 5. q. 8. dub. 1. n.* 17. Peregr. *de immunit. c. 2. num.* 4. Flaui. Cherubin. *in compend. Bullar. ad constitut.* 117. *Pij V. schol.* 2. Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 14. n. 67. &* 70. Ambrosin. *d. c. 13. in fin. n.* 4. Decian. *d. lib. 6. c. 27. num.* 34. *ante fin.* Cur. Philip. *p. 3. §. 12. num.* 42. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 380. *n.* 29. *cum seqq.* Camil. Borrel. *d. tit. 3. num.* 97. Mar. Ital. *dict. lib. 1. c. 5. in initio, num.* 16. Farin. *d. q. 28. n. 34. & in tract. huius tit. n.* 64. *&* 65. Fernandez *in exam. Theolog. moral. p. 4. c. 10. §. 1. n.* 10. Ioan. de la Cruz *in direct. conscient. p. 1. prac. 8. §. 3. art. 1. dub. 1. concl.* 1. Gambacurt. *de immun. lib. 4. cap. 15. num.* 7. Bonac. *de legibus disput. 3. quæst. 7. §. 4. num.* 2. Fagundez *in quinque Eccles. præcepta tract. 2. lib. 4. cap. 4. num.* 53. Diana *d. tract. 1. de immun. Eccles. resol.* 32. Duard. *in Bullam Cœnæ, lib. 2. can. 5. q. 16. num.* 16.

Vel nocturnus depopulator agrorum.] Notatur ad hoc quòd nocturnus agrorum depopulator ad Ecclesiam confugiens illius immunitate non gaudet, vt præter Summistas *verbo Immunitas*, docent Boër. *decis.* 109. *n. 3. vers. secundò fallit.* Mant. *cons. 60. n.* 7. Nauar. *d. c. 25. n. 20. vers. non item gaudet,* Anast. Germon. *d. c. 16. n.* 56. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia conclus. 11. n.* 1. Villag. *de extensione legum, cap. fin. n.* 45. Alex. Ambrosin. *in tract. huius tit. c. 4. n.* 5. Farin. *d. q. 28. n. 50. & d. tract. n.* 158. 42

Nocturnus autem agrorum depopulator dicitur, qui segetes in agris deprædatur, comburit, & destruit, vel ad agros alienos diripiendos destructor nocturnus accedit, provt *in præsenti*, aduertunt Host. *num.* 3. Innoc. *col. 2. in verbo nocturnus,* Ioan. Andr. *num.* 6. Butr. *n.* 7. Panorm. *n.* 6. Zabar. *n.*... Greg. Lopez *l. 4. verbo las miesses, tit. 11. p.* 1. Anton Gom. *tom. 3. var. c. 10. n.* 2. Decian. *d. c. 28. n. 3. vers. depopulatores autem,* Villag. *d. cap. fin. n. 45. vers. nam secundum,* Card. Tusch. *d. concl. 11. sub n.* 1. Alex. Ambrosin. *d. c. 4. n.* 4. Farin. *d. tract. n.* 159. vbi *n.* 460. dicit in eo differre nocturnum agrorum depopulatorem à publico latrone, quia depopulator clandestinè furatur, & clandestinè moratur in loco in quo furatur; latro verò publicus palàm, & publicè furatur, & *n.* 161. resoluit quòd licet attento iure communi resolutio *suprà* posita non procedat in diurno agrorum depopulatore, cùm expressè loquatur text. hic de nocturno, vigore tamen constit. Gregor. XIV. in qua illud verbum, *nocturnus*, ademptum est, procedat etiam in diurno agrorum depopulatore. 43

Qui dum itinera frequentata, &c.] Notatur ad hoc, quòd viarum grassator ad Ecclesiam confugiens illius immunitate non gaudet, vt docent *in præsenti*, Innoc. *colum.* 2. Host. *post num. 3. verbo impunitate,* Ioan. Andr. *num.* 6. Butr. *num.* 8. & Zabar. *n. 4. ante fin. vers. octauo quæro,* Nauar. *d. c. 25. n. 20. vers. non item gaudet viarum grassator.* Dec. *d. c. 28. n. 2. vers. aduertendum tamen,* Anastas. Germon. *d. c. 16. num.* 56. Farin. *d. q. 28. n. 50. & d. tract. n.* 162. concordant expressa verba constit. Gregor. XIV. Grassator nuncupatur ille, qui vias obsideat, viatores deprædetur, seu spoliet, & renitentes occidat, Decian. *d. c. 28. num.* 2. Alexand. Ambrosin. *in tract. huius tit. c.* 3. Mar. Ital. *d. lib. 1. cap. 5. §.* 1. 44

Vtrùm autem proditorius homicida immunitate Ecclesiæ gaudeat, solet à Doctoribus inquiri, qui magis communiter negatiuam sunt amplexi opinionem, vt post Anchar. Felin. Aretin. Guid. Pap. Alciat. Cass. in Monticel. Gig. Anton. Gom. & Clar. docet Farin. *d. q. 28. num.* 24. sequuntur. Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ sub hoc tit. art. 1. q.* 5. Azeued. *l. 3. num. 6. tit. 2. lib. 1. noua recop.* Soar. de Pace *d. §. 3. num.* 113. Gutier. *pract. lib. 1. q. 2. & lib. 3. q. 7. num.* 52. Anastas. Germon. *d. c. 16. à num.* 58. Marta *de iurisdict. p. 2. c. 52. n.* 4. Petr. Caball. *de omni genere homicidij, num.* 388. *cum seqq.* Villag. *d. cap. fin. num. 52. &* 54. Soar. *d. lib. 3. c. 11. num. 10. 11. &* 12. Camill. Borrell. *d. tract. 3. à num.* 76. Cur. Philip. *p. 3. §. 12. n.* 30. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl. 11. n.* 5. Ludou. Correa *d. p. 1. num.* 17. Fr. Raphaël de la Torre *in 2. 2. D. Thom. tom. 2. q. 99. art. 3. disp. 7. gradu 8. except. 3. vers. nunquid,* Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 81. *num.* 5. & expressè approbatur, & recipitur in constit. Gregor. XIV. & quamvis Gambacurt. *lib. 5. cap. 30. num.* 6. existimauerit quòd qui proditoriè voluit aliquem occidere, & deuenit 45

ad

ad actum proximum, sed casu non occidit, non gaudet immunitate; contrarium tamen post d. Gregorianam constitutionem meliùs tenent Peregrin. *de immunit. Eccles. c. 7. n. 13.* Bonac. *de legib. disput. 3. quæst. 7. §. 5. num. 17.* Farin. *de immunit. cap. 9. n. 145.* vbi *n. 146.* subdit hanc opinionem hodie secundùm Bullam Gregor. omni difficultate carere, se retractans à contraria
46 sententia, quam docuerat *d. q. 28. num. 45.* Proditorius homicida dicitur ille, qui occidit à tergo, vel quocumque alio modo nihil tale præcauentem, & proditorium homicidium est cædes hominis nihil tale suspicantis, vnde Burg. de Pace *cons. 22. num. 26.* Gutier. *d. lib. 1. q. 2. n. 3.* Boar. *d. cap. 11. num. 12.* Villag. *d. cap. fin. num. 53.* Alexand. Ambrosin. *cap. 6.* Farin. *d. quæst. 18. à num. 74.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 380. num. 40.* Petr. Caball. *d. tract. de omni genere homicidij à n. 398.* Mar. Anton. Genuens. *in praxi Curiæ Archiepiscop. Neapol. cap. 76. num. 2.* vbi dicit cum Vincent. de Franchis *decis. 713.* in Regno Neapolitano non intelligi homicidium proditorium, nisi fiat sub colore amicitiæ. Vnde dicit Ambros. *de immunit. cap. 6. num. 1.* & Peregrin. *eod. tract. cap. 7. num. 2.* quos refert, & sequitur Diana *d. tract. 1. de immunit. Eccles. resolut. 35.* quòd tunc dicitur proditoriè quis occidere aliquem quando inter illum, & occisum nullus præcedebat rancor, sed potiùs simulabatur amicitia, vt puta quia insimul comedebant, vel simul erant in itinere, & idem Diana contra Gambacurt. *lib. 5. cap. 28. num. 3.* hinc ait quòd occidens inimicum retro non dicitur committere homicidium proditorium, quia debebat præcauere ab inimico suo, & post Aloys. Ricc. *part. 1. decis. 168. num. 2.* resoluit occidentem amicum reconciliatum gaudere immunitate, quia talis non dicitur proditor.

47 Vnde proditorium dici homicidium commissum ab eo, qui aliquem veneno necat, ac proinde non gaudere immunitate dicunt Decian. *d. c. 28. n. 19.* Anastas. Germon. *d. cap. 16. n. 63.* Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 14. n. 74. & 75.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. q. 33. art. 4.* Cur. Philip. *d. §. 12. n. 35.* Soar. *d. c. 11. n. 12. in fin.* Mar. Ital *d. lib. 1. c. 5. §. 4. num. 3. vers. & quemadmodum, & à n. 36.* Petr. Caball. *d. tract. de omni genere homicidij, n. 583.* Farinac. *d. q. 28. num. 24. in fine, & in tract. huius tit. num. 142.* Megal. *in 3. part. lib. 4. cap. 1. quæst. 1. n. 18.* Homobon. de Bonis *de examine Eccles. tom. 2 tract. 11. cap. 5. quæst. 5. resol. 4.* Iacob. de Graff. *tom. 1. lib. 3. consil. vnic. num. 16.* Ioan. de la Cruz *in direct. conscient. p. 4. prec. 8. quæst. 3. art. 2. dub. 1. conclus. 1.* Diana *d. tract. de immunit. Eccles. resolut. 36.* Ludou. Correa *dict. part. 3. num. 19.*

48 De assassino quòd non gaudeat Ecclesiastica immunitate, & quando talis dicatur, vide Conar. *lib. 2. var. c. 20. n. 10.* Soar. de Pace *d. §. 3. n. 31.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 7.* Remig. Mant. Plac. Clar. & alij, quos refert, & sequitur Farin. *d. c. 28. n. 26.* Decian. *d. c. 28. n. 18. ad med.* Soar. *d. c. 11. n. 13.* Modern. *d. c. 51. n. 7.* Bobadil. *d. c. 14. num. 76.* Alexand. Ambrosin. *in tract. huius titul. cap. 7.* Anastas. Germon *dict. cap. 16. num. 67.* Petr. Caball. *in d. tract. de omni genere homicidij, num. 526. cum seqq.* Cur. Philip. *d. §. 12. num. 34.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo assassinus, num. 4.* Camil. Borrel. *d. tit. 3. num. 78.* Aloys. Ricc. *in decisionibus Curiæ Archiepisc. Neapolit. part. 1. decis. 112.*

49 *Si verò seruus fuerit, &c.*] Notatur ad hoc, quòd seruum ad Ecclesiam confugientem potest dominus petere sibi restitui, recepto ab eo iuramento de illum non offendendo, ita docent *in præsenti*, Hostiens. *n. 5.* Ioan. Andr. *n. 7.* Anchar. & Butr. *in summario,* Panormit. *n. 1. vers. seruus fugiens ad Ecclesiam,* Zabar. *ante num. 1. & 5.* & Anan. *n. 1.* Nauar. *d. c. 25. n. 19.* Couar. *d. cap. 20. num. 14. versic. his suffragatur,* Mascard. *de probat. conclus. 533.* Soar. de Pace *d. part. 5. cap. 3. n. 153.* Gutier. *d. lib. 1. q. 1. n. 3. & 16.* Anastas. Germon. *d. c. 16. num. 55.* Cardos. *in praxi iudicum, d. verbo seruitus, num. 69.* Cur. Philip. *d. §. 12. n. 45.* Fr. Raphaël de la Torre *d. disput. 7. propè fin.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 182.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 8. cap. 9. quæst. 9. in fine, vers. quid dicendum de seruo,* Soar. *d. lib. 3. c. 10. num. 2.* Ludou. Correa *d. part. 5. num. 6.* Ludou. Rodolph. *quæst. variar. lib. 2. quæst. 36. num. 11.* Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad cap. eos qui 6. num. 7. dist. 87.*

50 In gloss. *Extrahendus*, ibi, *etiam Iudæus.* Notatur ad hoc quod Iudæi, & infideles gaudent Ecclesiastica immunitate, sequuntur Innocent. *in præsenti, col. 1. vers. idem in Iudæo,* Ioan. Andr. *num. 8.* & Host. *num. 1. in verbo ab Ecclesia,* Syluest. *verbo immunitas 3. num. 2. vers. primum Iudæus,* Boër. *decis. 110. num. 4.* receptiorem appellat Couarr. *dict. cap. 20. num. 11.* Tiraquell. *de iure prim. quæst. 65. n. 8.* Marsil. *in l. vnic. num. 114. C. de raptu virg.* Soar. *d. lib. 2. cap. 10. num. 9. & 11. vers. ideoque probabiliorem,* Ceuall. *commun. contra commun. q. 269.* Azor. *d. cap. 6. post 9. quæst. vers. si quæras an Iudæus,* latè Mar. Ital. *d. lib. 1. cap. 3. num. 3.* Anton. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existen. lib. 2. c. 12.* Marta *de iurisdict. p. 4. casu 176. num. 6.* Fr. Raph. de la Torre *d. disp. 9. gradu 8. versic. secundum.* Quamvis contrariam opinionem, videlicet Iudæum Ecclesiastica non gaudere immunitate, teneant Abb. *hîc n. 7.* Con. *d. n. 11.* Clar. *§. fin. q. 30. n. 16.* Portel. *in dub. Regular. verbo Eccles. immunit. num. 10.* Diana *resol. 22.* Marquar. *de Iudæis, p. 1. c. 8.* Decian *d. lib. 6. cap. 26. tom. 2.* Gutier. *lib. 2. pract. quæst. 7. n. 51.* Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, conclus. 10. num. 27.* Villag. *d. cap. fin. num. 65.* Rebuff. *d. tom. 2. sub hoc tit. gloss. 2. n. 22.* Franc. Leo *d. cap. 13. n. 30.* Soar. de Pace *d. cap. 3. §. 3. num. 106.* Alex. Ambrosin. *in tract. huius tit. cap. 8. num. 8.* Farinac. *d. q. 28. num. 68.* Et quamvis nouissimè Gabriel Pereira *de manu Regia, part. 2. cap. 50.* asserat Maurum, Iudæum, aut quemlibet alium infidelem non gaudere hac immunitate, nisi in casu in quo statim fiat Christianus, nam pro prima opinione in S. Congreg. Cardinalium controuersiis iurisdictionalium præpositorum fuit decisum *de anno 1631.*

51 De hæreticis certum est si ad Ecclesiam confugiant illius immunitate non gaudere, tum quia in ipsam Ecclesiam delinquere dicuntur, tum quia dici possunt proditores Dei, quare ita docent Remig. *fallent. 18.* Gondisi *de hæreticis, quæst. 11.* Boër. *decis. 110. num. 6.* Rojas *singul. 93.* Bonacin. *de legib. disput. 3. quæst. 7. §. 3. n. 3.* Portel. *in dub. Regular. verbo Eccles. immunit. n. 10.* Nauar. *d. cap. 25. num. 20.* Soar. de Pace *d. §. 3. num. 108.* Petr. Greg. *syntag. iuris lib. 33. cap. 12. num. 1.* Decian. *lib. 5. c. 40. n. 7.* Soar. *d. c. 10. n. 9. & 13.* Cardoso *d. verbo Ecclesia, n. 82.* Sayr. *in claui Regia, lib. 9. cap. 15. num. 26.* Azor. *d. q. 9. vers. si quæras,* Alexand. Ambrosin. *cap. 8.* Marta *de iurisdict. part. 2. casu 51. n. 29.* Diana *d. tract. 1. de immunit. Eccles. resol. 19.* Ludou. Correa *d. part. 3. n. 3.* Farinac. *d. q. 28. num. 68. & in tract. huius tit. num. 167.* vbi quod in Constitut. Gregor. XIV. hæresis crimen expresse inter exceptos casus numeratur, quod quidem etiam locum habere videtur in vehementi suspecto de hæresi, vt voluerunt Peregr. *d. c. 8. num. 8.* Farin. *d. tract. de immunit. n. 175.* Diana *d. tract. 1. de immunit. Eccles. resol. 38.* Et multò magis procedit in apostata, Simanch. *de Catholicis inst. tit. 6. n. 4. & 5.* Peña *in direct. Inquisit. part. 2. quæst. 49. comment. 74.* Decian. *lib. 6. c. 26. num. fin.* Soar. de Pace *d. §. 3. n. 109.* Bobadil. *in sua politica, lib. 2. cap. 14. n. 56.* Marta *d. c. 51. num. 29.*

Mar. Ital. *d. lib. 1. cap. 3. §. 1. num. 17. vers. ex his ergo apparet*, Farin. *dict. tract. n. 169.* & idem esse in apostata à Religione, existimauit Peregrin. *de immun. cap. 12. n. 16.* quod verum esse in Ecclesiis & Monasteriis eiusdem Religionis, à qua apostatauit, non autem in aliis, resoluunt Bobad. *in sua polit. lib. 2. c. 14. n. 57.* Mar. Ital. *d. c. 3. §. 1. n. 17. vers. ex his ergo apparet.* Duard. *in Bull. Cœna, lib. 2. Can. 15. q. 16. n. 15.* Diana *resol. moral. p. 1. tract. de immun. Eccles. resol. 23.*

53 In gloss. *Publicus latro*, ibi, *& raptores virginum.* Notatur ad hoc quòd raptores virginum, & adulteri gaudent Ecclesiastica immunitate, vt per Hostiens. *hic n. 1.* & Abb. *à n. 14.* Decian. *d. lib. 6. c. 28. n. 22.* Soar. de Pace *d. c. 3. §. 3. à n. 141.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 5.* Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl. 11. n. 35. & 36.* Soar. *d. lib. 3. c. 11. n. 17.* Azor. *p. 2. lib. 8. c. 9. q. 9. vers. quid verò de raptoribus*, Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 3. §. 2. n. 8.* Farinac. *dict. tract. n. 87.* Ludouic. Correa *d. p. 31. n. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici non debent necessitatibus, seu vtilitatibus ciuitatum, aut aliorum locorum, etiam vbi laicorum non suppetunt facultates, subuenire, nisi prius Romanus Pont. consulatur. Sententiæ, & constitutiones editæ à laicis collectantibus Ecclesiam sunt ipso iure irritæ, nec vllo tempore conualescunt: Rectores excommunicati ob grauamina præmissa remanent excommunicati etiam post depositum officium.*

2 *Collectanea, & onera de consensu Episcopi, & clerici imponi non possunt nisi quando laicorum facultates non suppeterent.*

3 *Collectæ, & onera Ecclesiasticis personis imponere non nisi de consensu Papæ laicis licet.*

4 *Consuetudo non tribuit ius laicis imponendi collectas, & onera Ecclesiasticis.*

5 *Successoris in officio imponentium collectas, vel onera Ecclesiasticis, excommunicationi subiiciuntur nisi intra mensem satisfecerint.*

6 *Bulla in Cœna Domini can. 18. innouat decreta Conciliorum generalium.*

7 *Clerici etiam in minoribus dummodo incedant in habitu, & tonsura, & inseruiant in Diuinis, immunes sunt à tributis & collectis.*

8 *Oblati in perpetuum alicui Religioni, vel Ecclesiæ, quia sunt Ecclesiasticæ personæ, eximuntur à tributis, & gabellis.*

9 *Conuersi, quia sunt veri Religiosi, eximuntur à tributis.*

10 *Fratres, & Sorores tertij Ordinis S. Francisci in communitate religiosè viuentes sunt Ecclesiasticæ personæ, & gaudent immunitate à tributis.*

11 *Nouitius immunis est à gabellarum solutione.*

12 *Commendatarij Ordinum Militarium immunes sunt à gabellis & tributis.*

13 *Gesta per excommunicatum denuntiatum, siue notorium Clerici percussorem pertinentia ad iurisdictionem, sunt prorsus nulla.*

CAP. Aduersùs. VII.

1 CLerici collectari non possunt in necessitatibus, & vtilitatibus ciuitatum, vel aliorum locorum, etiam quando non suppetunt facultates laicorum, nisi priùs consulatur Papa. Item constitutiones, & sententiæ, quibus laici imponunt collectas, vel onera Clericis sunt nullæ, & nullo vnquam tempore valituræ. Item excommunicatus ob prædicta nisi satisfecerit, etiamsi relinquat officium, remanet excommunicatus, & qui succedit officio, si intra mensem non satisfaciat, remanet excommunicatus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 457.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 549.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* desumitur ex Concil. generali Lateranens. sub Innocent. III. *cap. 46.* & refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decret. lib. 3. sub tit. de censib. cap. 3.*

Verùm si quando fortè, &c.] In Conc. Lateranens. sub Innoc. III. de quo in hoc text. innouata est dispositio *c. non minus, sup. hoc tit.* sub Alex. III. & sublata facultas imponendi collectas, & onera de consensu Episcopi, & Cleri, nisi quando laicorum facultates non suppeterent, vt per Bortel. *cons. 74. n. 32.* Marta *de iurisdict. p. 4. cent. 1. casu. 1. n. 52.* Decian. *cons. 51. n. 31. lib. 2.* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de exempt. cleric. & eorundem bonorum, §. 2. n. 3.* Molin. *de instit. tract. 2. disp. 672.* Carol. de Grassis *de effect. cleric. effectu 3. n. 244.* Soar. *lib. 4. de immun. c. 26. n. 15.* 2

Romanus Pontifex priùs consulatur.] Ergo collectas, & onera Ecclesiasticis personis imponere non nisi de consensu, & expressa Summi Pont. licentia, laicis licet, vt per Nauarr. *in man. c. 17. n. 207.* Duard. *in Bullam Cœnæ Domini can. 18. q. 3.* Mar. Alter. *de censuris lib. 5. disp. 19. c. 2.* Carol. de Graff. *d. effectu 3. num. 287.* ita vt nec consuetudo tribuere possit ius laicis imponendi collectas, & onera Ecclesiasticis, vt per text. *in c. quanquam, de censib. lib. 6.* docent Ruin. *cons. 117. in fin. tom. 4.* Surd. *cons. 31. tom. 1.* Filliuc. *tract. 16. c. 11. quæsito 2. num. 293.* Soar. *lib. 4. de immunit. c. 32.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 9. num. 381.* Duard. *can. 18. q. 20. n. 6.* Carol. de Grassis *de effectu 3. n. 110.* Bellet *d. tit. de exempt. cleric. §. 6. n. 1.* Intellige supradicta de consensu Romani Pontif. procedere in casu vbi agitur de vtilitate tantum publica, non verò vbi contributio non fit solùm propter vtilitatem publicam, sed etiam ob priuatam ipsorum clericorum, veluti pro expensis factis tempore pestis, ita Syluest. *in summ. verbo immunitas, quæst. 5. n. 10.* Megal. *in part. 3. lib. 2. cap. 17. q. 6. num. 121. & cons. 72. num. 18.* Molin. *de instit. tom. 3. disput. 672. n. 5. conclus. 3.* Paul. Layman. *in Theolog. mor. lib. 4. tract. 9. cap. 6. num. 7.* Quando enim necessitas publica concernit de directo, & principaliter æquè vtilitatem Ecclesiasticorum, & laicorum, tunc debent Ecclesiastici contribuere, non tamen ad deliberationem solius populi, sed oportet quod Clerus, & populus simul conueniant, & deliberent, quia quod omnes tangit debet ab omnibus approbari; & si in tali casu Clerus sine legitima causa nollet consentire, possent laici implorare auxilium superioris Ecclesiastici, vt compellat Clericos, vide Salon. *in 2. 2. tom. 2. q. 78. art. 5. controu. 1.* Azor. *p. 3. lib. 5. c. 19. q. 11.* Petr. de Ledesma *in sum. tom. 2. tract. 7. cap. 2. concl. 7.* Ioan. de la Cruz *in direct. conscient. p. 1. prac. 7. q. 7. art. 3. dub. 1. concl. 1.* 3 4

Et successores ipsius, &c.] Notatur ad hoc quòd successores in officio imponentium collectas, vel onera Ecclesiasticis excommunicationi subiiciuntur, nisi intra mensem satisfecerint, vt per Soar. *de censur. disp. 21. sect. 2. n. 10.* Filliuc. *d. quæsito 2. n. 302.* Alter. *d. disp. 10. c. 1. col. 3.* Duard. *q. 19.* addentes huiusmodi successores ne excommunicatione obstringantur, teneri præstare satisfactionem inducendo Communitatem ad satisfactionem, in cuius vtilitatem concessum est tributum, seu collecta, in defectu verò Communitatis teneri ipsos successores ad restitutionem damni, quod 5

quod Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ personæ ex impositione illius collectæ passæ sunt, modò successores sint hæredes prædecessorum, qui collectam imposuerunt; si verò non sint hæredes, sed simpliciter successores in officio, seu magistratu, vel consulatu, non tenentur ex propriis, sed ex bonis communibus, curando satisfactionem præstari ab iis, quibus collectæ applicatæ sunt.

6 Dubium est an textus de hac re loquentes, videlicet hic de quo *in præsenti, & in cap. non minus, supr. hoc tit. & in cap. Clericis, hoc eod. tit. lib. 6. & in cap. quanquam, de censib. eod. lib. & in Clem. præsenti, illo tit. de censib.* cum similibus, innouentur in Bulla in Cœna Domini *canon.* 18. in quo communis tenet sententia innouari solùm decreta Conciliorum generalium quoad illas actiones, quæ in Bulla exprimuntur, vt per Tolet. *in instruct. Sacerd. lib.* 1. *c.* 30. *n.* 30. *n.* 8. *vers. postremo*, Valer. Reginald. *lib.* 9. *n.* 375. *ad fin.* Sayr. *de censur. lib.* 8. *c.* 22. *num.* 11. Duard. *q.* 19. Soar. *d. disp.* 21. *sect.* 2. *n.* 100. Anton. de Sousa *in bullam Cœnæ, c.* 19. *disp.* 94. *n.* 4.

Deinde dubitari potest an censuræ, & pœnæ sacrorum Canonum, quæ in Bulla Cœnæ Domini *can.* 18. innouantur, censeantur ob innouationem reseruatæ, sicut excommunicationes Bullæ? Communis opinio affirmat, quia idem est innouare sacros Canones, ac illos de nouo edere, & ferre, Tolet. *d. c.* 30. *n.* 5. Alter. *d. disp.* 19. *c.* 5. *col.* 5. *vers. his omnibus*, Duard. *lib.* 1. *can.* 3. *q.* 3. Filliuc. *tract.* 16. *c.* 11. *quæsito* 5. *n.* 303.

7 *Et Ecclesiasticos viros.*] Non solum si in sacris constituti sint Ordinibus, verum etiam si in minoribus, dummodo incedant in habitu, & Tonsura Clericali, & inseruiant in Diuinis, iuxta requisita Concil. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 6. quos quidem immunes esse ab omnibus oneribus, & gabellis docent Couar. *pract. c.* 31. *sub num.* 9. Flores de Mena *var. quæst. lib.* 2. *q.* 21. *n.* 199. Nicol. Garc. *de benef. p.* 2. *c.* 3. *n.* 5. *cum seqq.* Fr. Franc. Coriolan. *in explicat. Bullæ in Cœna Domini excomm.* 18. *vers. quam amplia.* Azor. *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 19. *q.* 6. Soar. *contra Regem Angliæ, lib.* 4. *c.* 27. *n.* 14. Homobon. de Bonis *de examine Eccles. p.* 1. *tract.* 7. *c.* 29. *q.* 120. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 16. *c.* 11. *n.* 298. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 9. *c.* 25. *n.* 376. Mat. Alter. *de censur. tom.* 1. *disp.* 19. *lib.* 5. *c.* 6. *dub.* 10. Ceual. *in tract. de cognit. per viam violentiæ in proœm. c.* 7. *n.* 22. Molfes. *in summ. tom.* 1. *tract.* 6. *c.* 10. *n.* 65. *& tom.* 2. *tract.* 12. *c.* 22. *n.* 162. Layman. *in Theolog. moral. lib.* 4. *tract.* 9. *c.* 6. *n.* 3. Verum non improbabiliter tenent alij Clericos in minoribus etiam non habentes requisita Concilij *d. c.* 6. esse de iure communi exemptos à solutione gabellarum, quia Concil. loquitur de priuilegio fori, & tantùm restringit illis hoc priuilegium, immunitas verò à tributis non dependet à priuilegio fori; quare ita docent Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 33. *dub.* 5. *n.* 38. Molin. *de iustit. tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 270. *n.* 5. Malder. *in* 2. 2. *tract.* 5. *c.* 6. *dub.* 8. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6. *q.* 20. Torreblanc. *in defens. lib.* 2. *de magia, c.* 6. *n.* 69.

8 Primò amplia in oblatis alicui Religioni, vel Ecclesiæ, quando oblatio est perpetua, & cum obligatione seruiendi in perpetuum, vt per Flores de Mena *d. q.* 21. *n.* 194. tales enim dicuntur Ecclesiasticæ personæ, Modern. *de iurisd. p.* 4. *casu* 113. *num.* 37. Card. Tusch. *tom.* 5. *lit. O, concl.* 16. Peregrin. *var. lib.* 6. *n.* 71. Fr. Paulin. Berti. Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit.* 1. *c.* 3. *num.* 3.

9 Secundò amplia in controuersis, vt per Flores *d. q.* 21. *n.* 194. tales enim sunt veri Religiosi, Prax. Episcop. *p.* 2. *verbo oblati*, Peregr. *d. lib.* 6. *n.* 7. Nicol. Garc. *de benef. p.* 1. *c.* 4. *n.* 11.

10 Tertiò amplia in Fratribus, & sororibus tertij Ordinis B. Francisci in communitate religiosè viuentibus, quia tunc veri sunt Religiosi, vide Vulpel. *de libertate Eccles. p.* 3. *n.* 29. *&* 30. Flores de Mena *d. q.* 21. *n.* 197. Soar. *de censur. disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 20. Molin. *de iustit. tom.* 4. *tract.* 3. *disp.* 50. *n.* 4. *in princ.* Fr. Paulin. Berti. Lucens. *d. tit.* 1. *c.* 3. *n.* 6. Castil. *Siciliæ decis.* 88. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 1051. Carol. de Grassis *de effectib. Cleric. effectu* 1. *n.* 92. Quamvis indistinctè verè esse Religiosos teneant Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 65. *art.* 4. Marta *de iurisd. p.* 1. *casu* 113. *n.* 36. Card. Tusch. *tom.* 4. *lit. F, concl.* 470. Decretum super statu mulierum, tertij Ordinis in priuatis domibus degentium, illarumque ad habitum admissione, emanatum à Sacra Congreg. Illustr. Card. negotiis Episcoporum & Regularium præpositorum die 20. Decembris 1616. refert Erasm. à Cockier *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p.* 1. *q.* 17.

11 Quartò amplia in nouitio, illum enim immunem esse à gabellarum solutione, tenent Bertachin. *de gabellis, p.* 7. *princ. n.* 56. Gutier. *eod. tract. q.* 95. *à n.* 22. Barth. à S. Fausto *in thesauro Relig. lib.* 5 *q.* 1-5. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 671. *n.* 2. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 47. *art.* 8. *ad fin. & tom.* 3. *q.* 74. *art.* 9. Marta *de iurisd. p.* 4. *casu* 121. *num.* 24. Flores de Mena *d. q.* 21. *n.* 198. Cur. Philip. *p.* 3. §. 1. *n.* 12. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 10. *n.* 16. Quicquid tem hanc pendere ex futura professione teneant Girond. *de gabell. p.* 7. *in princ. n.* 46. Parlad. *rerum quotid. lib.* 1. *c.* 15. §. 1. *n.* 21. *in* 2. *edit.*

12 Quintò amplia in Commendatariis Ordinum Militarium, vt sunt in Lusitania Ordinis D. N. Iesv Christi, S. Iacobi, ac S. Benedicti de Auis, & in Castella S. Iacobi Alcantaræ, & Calatrauæ, hos enim collectari non posse resoluit Flores de Mena *d. q.* 21. *n.* 204. præcipuè si sint professi, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 62. *art.* 14. Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 18. *n.* 86. *& c.* 18. *n.* 17. *in fine*, Diana *in resol. moral. p.* 1. *tract.* 2. *resol.* 49.

13 *Adiicimus vt constitutiones*, &c.] Notatur ad hoc, quòd gesta per excommunicatum denuntiatum, siue notorium Clerici percussorem, siue iudex Ordinarius, siue delegatus sit, pertinentia ad iurisdictionem, sunt prorsus nulla, vt per Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 75. Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 22. *n.* 36.

Cap. Quia plerique. VIII.

1 Prælati qui pro procuratione, vel seruitio impendendo Legato, vel alteri plus extorquent à subditis quàm impendant, extorta restituere debent; & tantundem tenentur dare pauperibus. Item superior apud quem fit querela si est negligens pro executione huius statuti, canonicè puniri debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 458. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 550. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex Concil. generali Lateran. *c.* 15. refertur ab Ant. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *sub tit.* 18. *de censibus, c.* 4.

2 De procuratione Episcopis debita dixi *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 73. *à n.* 45. & de charitatiuo subsidio latè *ead. p.* 3. *alleg.* 87. *per totam.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia non consecrata*, & n. 2.
3 *Interdicta*,
4 *Polluta*,
5 *Diruta sine auctoritate superioris si adsit spes refectionis*,
6 *Cœmeterium Ecclesiæ*,
7 *Atrium, seu porticus Ecclesiæ adhærens*,
8 *Fores, & ianua Ecclesiæ*,
9 *Hospitale fundatum auctoritate Episcopi*,
10 *Oratorium constructum auctoritate Episcopi*,
11 *Sacerdos portans in manibus sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ*,
12 *Palatium Episcopi*,
13 *Domus Cardinalium*,
14 *Monasteria Religiosorum*.

Ecclesiasticâ gaudent immunitate.

CAP. Ecclesiæ, IX.

Gregor. IX.

1 Ecclesia licèt non consecrata, si in ea diuina Officia celebrantur, gaudet immunitate, quia dedicata obsequiis diuinis non est profananda vsibus temerariis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 5. iuris Pontif. pag.* 459. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 550. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt *gloss. verbo adimitur*, Host. *ante n.* 1. Anchar. *in summ. & in* 1. *notab.* Butr. *in summ.* Abb. *à n.* 1. Zabar. *in princ.* & Anan. *n.* 1. Ordin Reg. Lusit. *lib.* 2. *tit.* 5. *in princ.* Conuar. *var. lib.* 2. *c.* 20. *n.* 4. Remig. Clar. Bonacos. & alij relati per Farin. *in praxi crimin. q.* 28. *n.* 34. Angel. Syluest. Tabien. Armil. Rosel. S. Anton. & plures alij apud eund. Farin. *in tract. huius tit. n.* 255. Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. lib.* . *c.* 16. *n.* 22. *in fine, vers. hic opportunè, & à n.* 23. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 8. *c.* 8. *q.* 1. Card. Tusch. *verbo Ecclesia, concl.* 9. *n.* 12. Soar. *de Relig. tom.* 3. *lib.* 3. *c.* 3. *n.* 1. *vers. imo etiam*, Alex. Ambrosin. *in tract. huius tit. c.* 10. *n.* 2. Ludou. Miranda *de ordine indic. q.* 16. *art.* 7. *concl.* 2. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 3. *n.* 33. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 1. *c.* 13. *n.* 7. Mar. Ital. *in tract. huius tit. lib.* 1. *c.* 4. §. 3. *n.* 12. Fr. Raphaël de la Torre *in* 2. 2. *q.* 99. *art.* 1. *disp.* 7. *gradu* 8. Peregrin. *in tract. huius tit. c.* 4. *n.* 3. & *c.* 16. Filliuc. *tract.* 15. *c.* 6. *q.* 8. *n.* 150. quicquid dicat Dec. *in tract. crimin. lib.* 6. *c.* 24. *n.* 24. *vers. quod tamen ego*, Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, infr. hoc tit. p.* 2. *n.* 8. Intellige procedere etiam quod non adhuc in Ecclesia non consecrata diuina Officia celebrata fuerint, dummodo Pontificali auctoritate canonicè interueniente, & primarium lapidem ponente constructa fuerit, interpretando verba text. ibi: *In qua diuina mysteria celebrantur*, id est, celebrari possunt, cùm ad id Ecclesia apta sit, ita tenent *in præsenti*, Host. *ante n.* 1. *in verbo celebrantur, & in verbo dicata*, Ioan. Andr. *n.* 4. *vers. in gloss.* 1. Anchar. *n.* 4. Butr. *n.* 6. Abb. *n.* 5. & 6. Anan. *n.* 3. *in fine*, Farin. *d. q.* 28. *n.* 34. & *in tract. huius tit. n.* 258. Anastas. Germon. *d. c.* 16. *à n.* 23. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl.* 9. *n.* 12. Villag. *de extensione legum, cap. fin. à n.* 18. Mar. Ital. *d.* §. 3. *n.* 14. Quamuis sumpto argumento à contrario sensu ex hoc text. supradictam resolutionem procedere, dummodo in Ecclesia non consecrata diuina Officia celebrentur, aliàs secus, dicant gloss. *hic verbo celebrantur*, Butr. *n.* 2. & 3. Zabar. *vers. quæro si in Ecclesia*, Dec. *d. c.* 24. *n.* 24. *vers. conciliando tamen*, Alex. Ambrosin. *d. c.* 10. *n.* 2. *vers. quod præcipuè*.

Primò amplia supradictam principalem text. conclusionem procedere in Ecclesia interdicta, ad quam si quis confugiat, illius immunitate gaudet, vt docent *in præsenti*, Host. *num.* 2. *vers. sed nunquid*, Ioan. Andr. *n.* 2. Anchar. *n.* 3. Abb. *n.* 8. *vers. tertiò quæro*, & Anan. *n.* 3. Dec. *d. c.* 24. *n.* 26. & *c.* 25. *n.* 20. *in fine*, Card. Tusch. *d. concl.* 9. *n.* 9. Cur. Philip. *p.* 5. §. 12. *n.* 15. Azor. *d. c.* 8. *q.* 4. Farin. *d. q.* 28. *n.* 35. & *in tract. huius tit. n.* 259. Soar. *d. lib.* 3. *c.* 9. *n.* 6. Villag. *d. cap. fin num.* 29. Camil. Borrel. *d. tit.* 2. *n.* 38. Mar. Ital. *d.* §. 3. *à n.* 7. Fr. Raph de la Torre *d. gradu* 8. *vers. singula*, Peregrin. *in tract. huius tit. c.* 4. *n.* 13. Ludou. Correa *in repet. d. cap. inter alia, p.* 1. *n.* 9. 3

Secundò amplia in confugiente ad Ecclesiam pollutam, vt per Remig. *in tract. huius tit. ampl.* 4. Soar. *d. lib.* 3. *c.* 9. *n.* 6. Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 14. *n.* 80. Ludou. Correa *loco proximè citato*. 4

Tertiò amplia in confugiente ad Ecclesiam dirutam, & destructam sine auctoritate superioris, si adsit refectionis spes, vt per Remig. Clar. Bonacos. & alios apud Farin. *d. q.* 28. *num.* 71. & *in tract. huius tit. n.* 269. Soar. de Pace *in pract. tom.* 1. *p.* 5. *c.* 3. §. 3. *n.* 38. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 15. *n.* 37. Card. Tusch. *d. concl.* 9. *n.* 10. Villag. *d. cap. fin. n.* 38. Camil. Borrel. *d. tit.* 3. *n.* 39. Alex. Ambrosin. *d. cap. fin. n.* 2. Mar. Ital. *d.* §. 3. *num.* 13. Gambacurt. *de immunit. lib.* 4. *c.* 2. *num.* 11. Ludou. Correa *in repet. d. cap. inter alia, part.* 2. *n.* 18. vbi ait hanc resolutionem sibi non placere, præsertim si totaliter Ecclesia destruatur, vel etiam in partem corruat. 5

Quartò amplia in confugiente ad cœmeterium Ecclesiæ, vt per Dec. *d. cap.* 22. *num.* 28. & *cap.* 25. *num.* 10. Anastas. Germon. *d. c.* 16. *num.* 30. *vers. de cœmeterio, cum seqq.* Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, conclus.* 10. *n.* 3. Azor. *d. c.* 8. *q.* 6. Soar. *d. lib.* 3. *c.* 7. *n.* 8. Franc. Leo *d. c.* 13. *n.* 2. Alex. Ambrosin. *d. c.* 10. *n.* 5. Mar. Ital. *d. c.* 4. §. 7. Farin. *in tract. huius tit. n.* 262. vbi *n.* 264. intelligit etiamsi cœmeterium separatū sit ab Ecclesia. 6

Quintò amplia in confugiente ad Ecclesiæ atrium, seu porticum eidem adhærentem, vt per Dec. *d. c.* 24. *n.* 31. *verbo atrium verò*, & *c.* 25. *n.* 12. & 13. Card. Tusch. *d. concl.* 9. *n.* 3. & 7. & *concl.* 10. Villag. *d. cap. fin. n.* 36. Alex. Ambros. *d. c.* 10. *n.* 6. Azor. *d. c.* 8. *q.* 7. Cur. Philip. *d.* §. 12. *n.* 14. Bobadil. *d. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 82. Soar. *d. lib.* 3. *c.* 9. *n.* 7. & *sub n.* 9. Ludou. Correa *in repet. d. c. inter alia, p.* 2. *à n.* 5. Siue ad fores, & ianuam ipsius Ecclesiæ, eam ad minus manibus tangendo, præcipuè si clausa fuerit, Barbat. *cons.* 33. *n.* 9. & 10. Dec. *d. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 17. Nau. *in man. c.* 25. *n.* 17. *ad fin.* Franc. Leo *d. c.* 13. *n.* 11. *in fin.* Farin. *d. q.* 28. *n.* 25. & *d. tract. n.* 279. Ludou. Correa *d. p.* 2. *n.* 16. & etiam ad scalas Ecclesiæ, Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl.* 10. *n.* 3. & censuisse sacram Card. Congreg. refert Farin. *d. tract. n.* 180. Et etiam supra tectum, Soar. *d. lib.* 3. *c.* 9. *n.* 8. *vers. sed quid*, Mar. Ital. *d. lib.* 1. *c.* 4. §. 9. *num.* 24. & 25. Ludou. Correa *d. p.* 2. *n.* 12. 7 8

Sextò amplia in confugiente ad hospitale, si fuerit fundatum auctoritate Episcopi, vt per Decian. *d. cap.* 24. *n.* 12. Bald. Marsil. Alexand. Ias. Conrad. Conuar. & alios apud Farin *d. q.* 28. *num.* 36. & 37. Mascard. *de probat. concl.* 869. *num.* 18. Franc. Leo *d. c.* 13. *n.* 8. Soar. *d. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 9. Villag. *d. cap. fin. n.* 34. & 35. Mar. Ital. 9

Ital.*d.lib.1.cap.*4.§.8. Azor. *d.c.*8.*q.*2. Flores de Mena *var.lib.*2.*q.*32 *num.*175.*cum seq.*Valasc.*conf.*105.*n.*43. Cardos.*in praxi iudicum*, *verbo Ecclesia*, *n.*75.Nicol. Garc.*de benef.p.*5.*c.*1.*n.*601.*&* 602.Fr.Ludou.Mirand. *d.art.*7. *concl.*2.*in fin.* Cur. Philip.*d.*§.12. *n.*2. Camil. Borrel.*d.tit.*3. *n.*64.

10 Septimò amplia in confugiente ad Oratorium, si auctoritate Episcopi constructum fuerit, vt docent *in præsenti*, Host.*ante n.*1.*vers. unde oratoria*.Ioan. Andr. *n.*1.*in verbo Ecclesia*, Anchar.*n.*2. Butr.*n.*3.Abb.*n.*7. *vers. secundò*, Zabar.*vers. secundò quaro*, & Anan.*n.*4. *vers.vtrum autem*, Anastas.Germon.*d.c.*16.*n.*29.*&* 30. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia*, *concl.*9. *n.*15. *& verbo immunit.concl.*59.*num.*24.Azor.*d.c.*8.*q.*3. Soar.*d.lib.*3. *c.*9.*num.*10.Mar.Ital.*d.c.*4.§.4. Filliuc.*tract.*15.*c.*6.*q.*8. *n.*150.Peregrin.*d.c.*4.*à num.*61. Ludou.Correa *d. p.*2. *num.* 215.

11 Octauò amplia in confugiente ad Sacerdotem portantem in manibus Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §. 38. *n.*15. Roman. *sing.* 339. *incip. Dicamus*, Paul. Fusch.*lit.L*, *sing.*156. Bonacos. *commun.crimin. verbo condemnatos ad mortem*.Perez *l.*1.*in gloss. Iglesia, vers. unde notanter*, *tit.*1.*lib.*1. *Ordinam. pag.*17.*& in l.*3. *gloss. del cuerpo de nostro señor*, *eod.tit.& lib.*5.*pag.*24. Cur. Philip. *p.*3. §.12.*n.*8. Tanner.*in* 2.2. *disp.*5.*q.*8. *dub.*1.*n.*14. Megal.*in* 3. *part.lib.*4.*c.*2.*q.*1.*n.*38. Iacob. de Graff. *in aureis decis.p.*2 *lib.*1.*c.*1.*n.*32. Gambac.*de immun.Eccles.lib.*4.*c.*6.*n.*4.Ludou. Correa *d.p.*2.*n.*24. Nauar.*in man.c.*25.*n.*18. *vers. & Presbyter*, Couar. *d. c.*20.*n.*6. Clar.§. *vlt.q.*30.*n.*24. Remig. *ampliat.* 18.*à n.*1. Anastas. Germon.*d.c.*16.*à n.*52. Archidiac. Abb. Roman. Alber. Imol. Iason. Socin. Corset. Cotta, Restaur.Castald.Anton.Gom. Plac.& alij apud Farin. *d.q.*28. *n.*11. Soar. de Pace *in pract. tom.*1.*p.*5. *cap.*3. §.3.*n.*36. Ceuall. *communium contra communes*, *q.*169. *& in tract. per viam violent. p.*2.*q* 42. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic.q.*15 *art.*5.*concl....* *& q.*16.*art.*7. *concl.*2.*in fine*, Cardos. *d.verbo Ecclesia*, *n.*78. Marta *de iurisdict. p.*2.*c.*50.*n.*27. Card.Tusch.*d.verbo Ecclesia*, *concl.*10.*n.*33.Petr.Gregor. *syntagm.iuris*, *lib.* 3. *c.*21.*n.*14. Soar. *d.lib.*3.*c.*9.*n.*10.*vers.tandem non omittam*, Alexand. Ambrosin. *d.c.*10. *n.*2. Cened. *ad Decretal.collect.*54.*n.*2. *& pract.ac canon.quest.lib.*1.*q.*42. *n.*13. Mar. Ital.*d.lib.*1 *c.*4.§.10. Peregrin. *d.c.*4.*n.*78. Diana *resol.moral. p.*1.*tract.de immunit.Eccles.resol.*28. vbi subdit eadem immunitate gaudere reum quando fugiens à satellitibus se immisceret inter illas personas, quæ associant venerabile Sacramentum Eucharistiæ, etiamsi non tangeret Sacerdotem, vel hastam baldachini, & *in fine*, post Aloys.Ricc. *p.*3.*decis.*88. *n.*5.resoluit quòd confugiens ad Sacerdotem portantem oleum sanctum infirmis, non gaudet immunitate Ecclesiæ.

12 Nonò amplia in confugiente ad domum, seu palatium Episcopi *cap. id constituimus* 17. *q.* 4. Anastas. Germon. *d.c.*16. *à n.*45. Villag. *d. cap. fin n.*37. Soar. *dict.c.*9.*n.*9.*in fine*, Azor. *d. c.*8. *q.*5. Bobadil. *d. lib.* 2. *c.*14.*n.*84.Peregrin.*d.c.*4.*n.*69. Camil. Borrel.*d.tit.*3. *n.*50. Ambrosin. *d.c.*10.*n.*7. Mar. Ital. *d.lib.*1.*c.*4.§.9. *n.*1.Farin.*d.q.*28.*n.*38.*in tract.huius tit.n.*269. Ludou. Correa *d. p.*2.*n.*19. ampliantes quamvis non sit intra confines ad quadraginta passus, sed ab Ecclesia distet de quo etiam Megal.*in* 3.*part.lib.*4.*c.*2. *q.*1.*n.*36. Giurb. *cons.* 10. *n.*13. Gambacurt. *de immunit. Eccles. lib.*4.*c.*3.*num.*7. quamvis contrarium, imo quòd reus confugiens ad Palatium Episcopi, qui non sit intra confines, & 40. passus, sed longè ab Ecclesia distet, gaudeat immunitate, teneant Bobadil. *in sua politica*, *lib.*2.*c.*14.*n.*85. Ambrosin. *de immun. c.*10.*n.*7. Bonac. *de legib.disp.*3.*q.*8.§.2.*n.*7.Piasec.*in praxi Episcop. p.* 2. *c.*4.*art.*7.*n.*2. Hinc Cardinalium domos, in quibus 13
extat Oratorium vbi diuina Officia celebrantur, gaudere immunitatis Ecclesiasticæ priuilegio, tenent Clar.§. *fin.q.*30.*vers.item adde*, Card. Tusch. *concl.* 9. *n.*12. Mar. Ital.*d.*§.9. *num.*29. Farin.*in tract. huius tit. n.*274. Peregrin.*d.c.*4.*n.*75.asserentes huiusmodi priuilegium hoc tempore non seruari in Vrbe Roma, vt consuletur bono publico, & delinquentes puniantur, qui vix puniri possent si huiusmodi priuilegium in Vrbe seruaretur, Diana *d. tract. de immunit. Eccles. resol.* 37.

Decimò amplia in confugiente ad Monasteria, 14
seu domos Religiosorum tam Regularium, quàm sæcularium, aliaque loca sacra, aut Religiosa, vt patet ex Bulla Gregor. XIV. vbi, *Monasteriis, domibus, locisque sacris, aut Religiosis*, vt per Couar. *d. lib.* 2. *c.*20.*n.*4.Sayr.*de censur.lib.*3.*c.*29.*n.*16. Soar.*d.c.*9.*n.*9. Mar.Ital.*d.lib.*1.*c.*4.§.8. Farin.*in tract. huius tit.n.*265. Peregrin.*d.c.*4. *à num.* 49. Card. Tusch. *tom.* 4. *lit. I*, *conclus.*59.*num.*34. Ludou. Correa *d. p.*2. *num.*2. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Delinquens in Ecclesia non gaudet eius immunitate, & n.* 2. *intellige quando ex proposito, & sub spe immunitatis, vt n.*3.

4 *Adulteria, & virginis raptum perpetrans, Ecclesiastica immunitate non gaudet.*

5 *Delinquens prope Ecclesiam, si post delictum ad eam confugiat, an eius immunitate gaudere debeat, ostenditur.*

6 *Delinquens in vna Ecclesia potest etiam capi in alia, etiamsi in ea non deliquerit.*

7 *Delinquens semel in Ecclesia, illius immunitate non gaudet, etiam pro aliis delictis ante, vel post eam extra Ecclesiam commissis.*

8 *Ecclesia existens si vulnerauerit aliquem existentem extra Ecclesiam eius, non gaudet immunitate.*

9 *Mandans in Ecclesia occidere aliquem existentem extra Ecclesiam, eius non gaudet immunitate.*

10 *Vulnerans in Ecclesia extra membrorum mutilationem illius gaudet immunitate.*

11 *Delinquens in Ecclesia si delictum fuerit leue, gaudet eius immunitate.*

12 *Furantes in Ecclesia an illius gaudeant immunitate, ostenditur.*

Cap. Immunitatem X. & vlt.

Immunitate Ecclesiastica non gaudent, qui sub spe 1
impunitatis in Ecclesiis, vel cœmeteriis delinquunt, quia reddiderunt se ea indignos. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Ioan.Andr. Anan. Butr. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. nouissimè D. Ludouic. Correa; insignem edidit repetitionem, Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontificij*, *pag.* 459. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.*550.remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Couar. *lib.* 2. *variar. cap.* 20. *num.* 15. Anton. Gom. *variar. tom.* 3.*cap.* 19. *num.*2. Boër. *decis.*109. *n.*3. *vers. fallis quartò*, Clar. §.*fin. q.* 30. *num.* 15. *& q.*59. *num.*12. Vulpell. *de libertate Eccles. p.* 1. *n.* 17.

Perez l. 6. tit. 2. lib. 1. Ordin. pag. 43. Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt.* 10. Anastas. Germon. *de sacrorum immun. lib. 3. c. 16. n. 79.* Azeued. *l. 3. n. 23. cum seqq. tit. 2. lib. 2. noua recop.* Gutier. *pract. lib. 3. q.* 1. Cur. Philip. *p. 3. §. 12. n.* 20. Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 3. c. 11. n. 6. cum seqq.* Card. Tusch. *verbo Ecclesia, concl.* 11. *n.* 10. *& 21. cum seq.* Alex. Ambros. *in tract. huius tit. c. 5. n. 1. & 2.* Franc. Molin. *de sacra homicidio amittenda immunitate, vers. tandem quæstio, num.* 59. Farin. *in praxi crimin. q. 28. num. 52. cum seqq. & in tract. huius tit. num.* 205. Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 14. num.* 24. Ioseph. Sesse *Aragonia decis.* 141. *per totam,* Fr. Raph. de la Torre *in 2. 2. q. 99. art. 3. disp. 7. gradu 7. vers. nunquid,* Ludou. Rodolph. *var. quæst. lib. 2. q. 36. num.* 5. Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib. 5. c. 1. n. 34. & 35.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 3. n.* 82.

3 Intellige quando ex proposito, & sub spe impunitatis quis in Ecclesia deliquit, secus si non deliberatè, & ex proposito, vt puta casu, vel in rixa, vt per Host. *in præsenti, n. 2. in verbo, quæ nisi,* Ioan. Andr. *n. 1. 2. & 5.* Anchar. *n. 3. & 4.* Butr. *n. 1. & 2.* Zabar. *col. 1. & 2.* Abb. *n. 1. & 8.* Anan. *n. 1. 7. & 8.* Gutier. *d. c. 1. num. 3. vers. at quamvis, à n. 5.* Azeued. *d. l. 3. à n. 23.* Card. Tusch. *d. concl. 11. n. 13. & 14.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. c. 9. q. 9.* Villag. *de extensione legum, cap. fin. n. 47.* Mar. Ital. *in tract. huius tit. lib. 1. c. 5. §. 3. à n.* 1. Ioseph. Sesse *d. decis.* 141. *à n.* 8. Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 157. vbi tenet spem de qua *in hoc text.* esse finalem. Sub spe autem immunitatis dicitur quis delinquere in Ecclesia, quando ex electione, & proposito delinquit, vt cum aliis resoluit Aloys. Ricc. *d. resol.* 157. *n.* 2. & delictum commissum in Ecclesia sine spe gaudendi probatur quod non ex proposito & consulto, sed ex repentino animi affectu sit commissum, vel casu fortuito, vt tenet Ioseph. Sesse *d. decis.* 141. *n.* 9. Quamvis contrarium, imò quod immunitate Ecclesiæ non gaudet delinquens in ea, etiam quòd deliquerit non ex proposito, aut sub spe impunitatis, sed casu, teneant Couar. Capel. Tholos. & Clar. quos refert Farin. *in praxi crimin. q. 28. n. 54. & seq.* Nauar. *in man. c. 25. n. 20. vers. nec refert,* Anastas. Germon. *de sacrorum immun. lib. 3. c. 16. num. 79. vers. imo Panorm.* Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 3. c. 11. num. 6. in fine,* Bobadil. *d. c. 14. n. 25. in fine,* Gambacurt. *de immun. lib. 5. c.* 17. D. Ludou. Correa *in repet. huius text. p. 3. n.* 31.

4 Primò amplia, vt delinquens in Ecclesia illius immunitate non gaudeat, non solùm si in ea homicidium, aut membri mutilationem commiserit, sed etiam si alia delicta, vt puta adulteria, & virginum raptus patrauerit, ita docent *in præsenti,* Host. *in verbo homicida, num. 3. vers. dicas ergo,* Ioan. Andr. *n. 1. in verbo membrorum,* Anchar. *num. 1. notab.* 1. Abb. *n.* 9. Anan. *post num.* 1. Gutier. *d. q. 1. num.* 17. Dec. *d. c.* 24. *num.* 17. Card. Tusch. *verbo immunitas, concl. 59. n. 4. & 5.* Villag. *d. cap. fin. num.* 59. Soar. *dict. lib. 3. c. 11. num.* 6. Gambacurt. *de immun. lib. 3. c.* 18. Raph. de la Torre 2. 2. *tom. 2. q. 99. art. 3. disp.* 7. Iacob. de Graff. *tom. 1. lib. 3. cap. vnic. num. 16. & 18. de immun. Eccles.* Tanner. *in 2. 2. disp. 8. q. 8. dub. 1. n.* 16. Portel. *in dub. Regul. verbo Eccles. immun. n.* 15. Ludou. Correa *d. p. 3. num.* 34.

5 Secundò amplia, vt delinquens prope Ecclesiam si post delictum in Ecclesiam confugerit, illius immunitate non gaudeat, Nauar. *d. c. 25. num.* 22. Couar. *d. c. 20. num. 15. vers.* 26. Dec. *d. lib. 6. c. 28. n. 5. vers. ex quo infero,* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 10. num.* 12. Gutier. *d. q. 1. num. 15. & 16.* Farin. *d. q. 28. num.* 56. Bobadil. *d. c. 13. num.* 47. Villadieg. *in politica, c. 5.* Gambacurt. *d. lib. 5. c.* 19. Tanner. *d. dub. 1. num.* 17. Contrarium tamen, quòd imo delinquens prope Ecclesiam, etsi ad eam confugiat, gaudere debeat illius immunitate, quia verè in Ecclesia deliquisse non dicitur, tenent Alex. Ambrosin. *in tract. huius tit. c. 5. num.* 4. Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 4. §. 7. à num. 17. & c. 5. §. 3. à num.* 3. Soar. *d. cap. 11. num.* 4. Ioan. de la Cruz *in director. Conscient. p. 1. precept. 8. q. 3. art. 2. dub. 1. concl.* 1. Peregrin. *de immun. cap. 6. num.* 30. Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, tract. 2. lib. 4. c. 8. n.* 45. Diana *resol. moral. p. 1. tract. de immun. Eccles. resol.* 3. Sed distinctionis fœdere vna, & altera opinio componitur, vt scilicet prima procedat, quando quis prope Ecclesiam studiosè deliquit animo faciliùs se tuendi post delictum in Ecclesia, & sic quando ex proposito, & non casu deliquit; secunda verò, quando quis deliquit prope Ecclesiam non sic studiosè, ex proposito, & animo ad Ecclesiam confugiendi, sed puta casu, vt per Vitalin. Alexand. Vulpel. Decian. Gutier. Card. Tusch. & alios, quos refert, & sequitur Farin. *in tract. huius tit. num. 212. & num.* 214. quòd in dubio delinquens prope Ecclesiam præsumitur deliquisse ex proposito, & faciliùs se in Ecclesia tueretur, de quo etiam Franc. Molin. *d. loco, num.* 89.

Tertiò amplia, vt delinquens in vna Ecclesia possit etiam capi in alia, etiamsi in ea non deliquerit, 6 *d. c. 28. num.* 8. Anastas. Germon. *d. c. 16. num.* 80. Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. c. 9. quæst. 9. vers. quid si quis,* Villagut. *d. cap fin. n.* 60. Alex. Ambrosin. *d. cap. 5. num.* 3. Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 5. §. 3. num. 20. in fine, & num.* 21. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl. 11. n.* 11. Farin. *d. quæst. 18. n. 59. & d. tract. num.* 219. Gambacurt. *d. lib. 5. c. 26. à num.* 2. Ludou. Correa *d. part. 3. num.* 26.

Quartò amplia, vt qui semel deliquit in Ecclesia 7 illius immunitate non gaudeat, etiam pro aliis delictis ante, vel post per eum extra Ecclesiam commissis, secundum Couar. Cassan. & Clar. quos refert Farin. *d. q. 28. num.* 60. Card. Tusch. *d. verbo Ecclesia, concl. 11. n.* 12. quod vel maximè procedit, quando pro delicto commisso non fuit punitus, Boër. *decis. 110. n.* 10. Dec. *d. c. 28. n.* 9. Gutier. *d. quæst... n.* 18. Alex. Ambros. *d. c. 5. n.* 10.

Quintò amplia in eo, qui in Ecclesia existens vulnerauit aliquem existentem extra Ecclesiam, vt per 8 Abb. *in præsenti, n.* 11. & Anan. *num.* 5. Azeued. *d. l. 3. num. 28. ad fin.* Nauar. *d. c. 25. num. 21. vers. nemo item,* Gutier. *d. q. 1. à num.* 19. Dec. *d. lib. 6. c. 24. num. 7. vers. an autem, & c. 28. num.* 6. Gambacurt. *lib. 5. c. 24. num.* 21. Iacob. de Graffis *tom. 1. lib. 3. consil. vnic. n. 10. de immun. Eccles.* Megala *in 3. part. lib. 4. c. 2. q. 1. n.* 12. Portel. *in dub. Regular. verbo Ecclesiæ immunitas, n.* 15. Duard. *in Bull. Cœnæ, lib. 2. can. 15. quæst. 61. n.* 23. Ludou. Correa *d. part. 4. n.* 33. Alexand. Ambrosin. *d. c. 5. num.* 7. Azor. *d. c. 9. q. 14. vers. tertiò,* Villag. *d. cap. fin. num. 61. & seq.* Soar. *d. lib. 3. cap. 11. n.* 7. Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 5. §. 3.* Sic & existens extra Ecclesiam si vulnerat existentem in Ecclesia, illius non gaudet immunitate, Couar. *d. c. 20. num. 15. vers.* 17. Remig. *fallent.* 4. Dec. *d. lib. 6. c. 26. num. 6. in fine,* Alexand. Ambrosin. *d. c. 5. num.* 8. Gutier. *d. q. 1. num. 23. cum seqq.* Soar. *d. c. 11. post num. 7. & 8.* Soar. de Pace *dict. §. 3. num.* 99. Bobadil *d. c. 14. num.* 29. Mar. Ital. *d. lib. 1. c. 5. §. 3. num.* 47. Farin. *d. quæst. 28. num. 61. & d. tract. num.* 224.

Sextò amplia in mandante in Ecclesia occidi aliquem existentem extra Ecclesiam, vt per Abb. *in* 9 *præsenti, n.* 12. & Anan. *num. 5. vers. quid autem si existens,* Nauar. *d. c. 25. num. 21. vers. neque qui existens.*

Gutier.

Gotier.*d.lib.3.q.2.* Azor. *d.cap.9.q.13. verſ.quarto qui in Eccleſia*, Mar. Ital.*d.lib.1.c.5.§.3.n.*48. Soar.*d.lib.3.c.11.n.7.verſ.& ex eodem fundamento*, Gambac.*d.lib.5.cap.24.num.*25. Duar. & Portel. locis proximè citatis, quamvis post Bullam Gregorij XIV. contrarium ſentiant Megala *in 3.p.lib.4.c.1.q.1 n.13.* Bonacina *de legib. diſp.3. quaſt.7. §.4. num.*11. Farin.*de immunit. num.*231.

10 *Homicidia, & mutilationes membrorum.*] Ergo vulnerans in Eccleſia extra membrorum mutilationem illius gaudet immunitate, vt Boër. *deciſ.*109. *n.*3. & hoc verum eſſe vigore conſtitut. Gregor. XIV. in qua excipitur ſolùm vulnus cum mutilatione membri, dicit Farin. *in tract. huius tit. num.*227. Quamvis contrarium, immo vulnerantem aliquem in Eccleſia cum effuſione ſanguinis illius gaudere immunitate teneant Decian.*d.lib.6.c.24. num.*7. Franciſc. Leo *in theſauro fori Eccleſiaſt.part.1.c.13.ſub num.*23. Mar.
11 Ital.*dicto lib.1.c.5.§.3.num.* 18.19.20. *&* 24. Vnde delinquentem in Eccleſia, ſi delictum fuerit leue, gaudere illius immunitate, & propterea ab ea inuitum extrahi non poſſe docent Decian. *d. c.*28. *num.*9. *in fine, verſ.illud tamen*, Anaſtaſ. Germon.*d.cap.*16.*n.*81. Azeued.*d.l.3.num.*24. Azor. *d. c.*9. *verſ. ſecus*, Card. Tuſch.*verbo Eccleſia,concl.*11 *num.*23. Farinac.*d.tract. num.*250.

12 Vtrùm autem furantes in Eccleſia illius immunitate gaudere debeant; non immeritò dubitatur ab aliquibus, ſed illa præualet ſententia faciens differentiam inter furantes in Eccleſia res Eccleſiæ ſacras, in quo furto ſacrilegium committitur; & inter furantes in Eccleſia non res Eccleſiæ, ſed alienas, in primo caſu huiuſmodi furantes Eccleſiaſtica minimè gaudere immunitate, in ſecundo verò maximè, docent Mar. Ital. *d.lib.1.c.5.§.3. à num.*75. & Farin. *d. tract. num.*217. Vtrùm autem fur cum furto præ manibus confugiens ad Eccleſiam illius gaudeat immunitate? vide Ludouic. Correa *d. part.5. num.*29. *in fine*, vbi negatiuè reſpondet.

Ne Clerici, vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant.

TIT. L.

SVPER hanc rubr. ſcripſerunt Zabarel. Ioan.Andr.Hoſt. Anan. Anchar.Panorm. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 117. Ioan. de Londris *in breuiario ſanctorum Canonum, fol.* 177. Martin. Meſnart.*in epitome Decretal. fol.*154. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Dan. Venat. *in analyſi methodica iuris Pontif. pag.* 517. Goffred. & Hoſt. *in ſumm. huius tit.* Alex. Caſſan. & Anaſt. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in expoſit.tit. iuris Canon.* Zypæ. *in analyt.poſtremi iuris Eccleſiaſt. enarrat. pag.* 330. nouiſſimè Ioan. Honor. *lib.3.ſumm.Decret.* omnes *ſub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici & Monachi à quibus negotiis ſæcularibus abſtinere teneantur, oſtenditur.*
2 *Clerici negotia non debent exercere.*
3 *Largitionis munerum vtriuſque ſexus Regularibus interdictæ materiam qui tractent, referuntur.*
4 *Clericus non poteſt conducere poſſeſſiones niſi inſtante neceſſitate.*
5 *Clericus ſuccedens conductori poteſt perſeuerare in conductione vſque ad tempus, quo conductio durare debet.*

CAP. Multa ſunt. I.

Ex Concil. Mogunt.

CLerici, vel Monachi ne ſe immiſceant negotiis ſæcularibus hic prohibetur, & enumerantur quædam, v.g plus iuſto accipere, munera iniuſta percipere, vel dare, conducere aliquem pretio pro aliquo ſæculari quæſtu clericis prohibito, amare lites, rixas, contentiones, in placitis ſæcularium diſputare (niſi in defenſionem orphanorum, aut viduarum) & eſſe procuratores, aut conductores rerum ſæcularium, ioculatorem, id eſt, non ſit ioculator turpis, verbi vel facti, iocum ſæcularem diligere, aleas amare, ornamentum inconueniens quærere, in deliciis velle viuere, gulam, vel ebrietatem ſequi, pondera iniuſta, vel menſuras habere, negotium etiam iuſtum exercere (niſi faciat huiuſmodi negotium iuſtum propter neceſſitatem) habere canes, vel aues ad venandum, intereſſe cauſis ſuperfluis, & ſimilia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Henric. Hoſt. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.*465. Alagona *in compend.iuris Canonici, pag.*553. remiſſiuè Ximen. *in concord.part.*1.*&* 2. extat in Conciliis editis in Concil. Moguntiaco ſub Carolo Magno *c.*14. & in Synodo Moguntina ſub Rabano Archiepiſcopo *c.*13. referunt Burchard. *lib.*8. *Decretor.c.*9. Iuo *p.*7.*c.*108. & Anton. Auguſt. *collect.*1. *Decretal. lib.*3. *tit.*37.*c.*1. 1

Multa ſæcularia negotia enumerantur in hoc text. à quibus iubetur Clericos & Monachos abſtinere, de quorum plurimis ſuis in locis aptè dixi, nam de illis, qui procuratoris, ſeu Aduocati Officium in foro ſæculari aſſumunt, dixi *ad cap.*1. *&* 2. *de poſtulando*, de dantibus, vel accipientibus munera pro iuſtitia adminiſtranda *ad c.cùm ab omni* 10. *de vita, & honeſtate Clericorum*, de ioculatoribus ad *cap.Clerici* 15.*n.*2. *eod.tit.* de aleatoribus ad idem *cap.Clerici, à n.*5. de ebriis ad *c. à crapula, eod. tit.* de rixoſis ad *c.*2. *eod.tit.* de habentibus iniuſta pondera, & menſuras ad *c.* 1. *de empt. & vendit.* 2

Munera iniuſta accipere.] De largitione munerum vtriuſque ſexus Regularibus interdicta extat Conſtitutio 18. S.D. Clement. VIII. *incip. Religioſè*, ſub dat. Romæ 13. *Kalend. Iuly* 1594. quam quidem conſtitutionem referunt, & latè explicant Fr. Franciſc. à Souſſa *in ſpeciali tract. de largitione munerum*, Diana *reſol. moral. tract.*6. *de pauper. Religioſa*, Ioan. Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo munera, differ.*1. Barthol. à S. Fauſto *in theſaurum Religioſorum, lib.*8. *poſt q.*198. illam refert, & *q.*199. *cum multis ſeqq.* de eius intellectu, & materia agit nouiſſimè Bonacina *var.tract.diſp.*3. *de largit. munerum.* 3

Conductores ſæcularium rerum.] Notatur ad hoc, quòd Clericus non poteſt conducere poſſeſſiones propter cupiditatem, vt per Abb. *hic num.*8. Bellet. *diſquiſit. clerical. part.*1 *tit.de diſciplina clericali*, §.21. *num.*31. Marc. Anton. Genuenſ. *in practica Archiepiſc. Neapol. c.*62 *num.*12. Martam *de iuriſdict. part.*4. *cent.*1. *caſu* 3. Ioan. de Salas *de contractibus, tract.*1. *dub.*2. Illuſtriſſ. D. meum Rodetic. à Cunha poſt primam huius libri impreſſionem à me viſum *in comment ad c.*1. *n.*2. *diſt.*87. 4

Poterit

Poterit tamen instante necessitate, vt declarat Genuens. *d. loco*, videlicet ad sui, & suorum sustentationem, vt per Syluest. *verbo clericus* 3. *n.* 2. Hostiens. *in c.* 1. *n.* 2. *de obligat. ad ratioc.* Molina *de iustitia, tract.* 2. *disp.* 342. Less. *eodem tract. lib.* 2. *c.* 15. *dub.* 1. *num.* 6. Port. Imol. *consil.* 16. Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.* 73. Bellet. *d.* §. 21. *num.* 33. vbi *num.* 35. asserit quòd potest Clericus conducere omnes obuentiones Ecclesiæ, vt ipse habeat curam regiminis Ecclesiæ eam officiando, & prouentibus respondendo in certa quantitate. Necessitas enim, quæ clericum, vel monachum negotiari cogit, illos excusat, dummodo negotiatio non sit infamis, & turpis, vt per hunc text. dicit Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *n.* 325. *vers. secunda*, alia huc pertinentia vide ad *c. secundum* 6. *infr. hoc tit.*

5 In gloss. *Conductores*, ibi, *si tamen conductori succedunt bene possunt in conductione remanere.* Notatur ad hoc, quòd si clericus succedat conductori, poterit perseuerare in conductione ad tempus, quo durare debet conductio, vt per Abb. *hic num.* 8. Felin. *in c. quia G. num.* 3. *vers. ideo ipse, de iudic.* Barbat. *consil.* 1. *num.* 59. *vol.* 3. Syluest. *in summa, verbo Clericus* 3. *num.* 2. Gregor. Lopez *l.* 45. *verbo arrendadores, tit.* 6. *p.* 1. Bonacos. *communium crimin. part.* 2. *verbo curiales, fol.* 20. Redoan. *de spoliis Eccles. in præfat. q.* 2. *n.* 12. Bellet. *d.* §. 21. *num.* 32. Molin. *de iustitia, tract.* 2. *disp.* 342. *num.* 7. Less. *eodem tract. lib.* 2. *c.* 21. *num.* 6. nouissimè Bonacina *in tract. de censuris Bullæ Cœnæ, quæst.* 19. *puncto* 3. §. 3. *num.* 5. *vers. secus.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici non debent esse ministri, vel procuratores laicorum, quòd si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non subuenitur eis ab Ecclesia.*

2 *Clericus beneficiatus, aut in sacris constitutus, non potest deseruire alicui laico in domo, vel extra pro suis negotiis peragendis.*

3 *Clericus non est ab Ecclesia subueniendus si in administrationibus malè versatum fuisse reperiatur.*

4 *Clericus si fuerit per Principem sæcularem admissus in aliquo officio, & in eodem deliquerit, non poterit à iudice sæculari puniri.*

5 *Clericus habens bona profana, vel quidquid aliud à Rege, super eisdem bonis an possit coram iudice sæculari conueniri, ostenditur.*

Cap. Sacerdotibus. II.

Eugen.

1 Clerici non debent esse ministri negotiorum, nec procuratores laicorum: quòd si moniti præsumpserint deinde facere oppositum, & deprehendantur in fraude in re pecuniaria occasione negotiorum, illis Ecclesia subuenire non debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 466. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 553. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 37. *c.* 8. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p.* 16. *c.* 1.

2 Collige ex text. clericum beneficiatum, aut in sacris constitutum non posse deseruire alicui laico in domo, vel extra pro suis negotiis peragendis, vt per Bernard. *in pract. c.* 57. aliàs 60. *in nouiss. edit.* Farinac. *fragment. crimin. p.* 1. *lit. C. verbo Clericus*, *n.* 184. Marta *de iurisd. p.* 4. *casu* 116. *n.* 8. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 23. Marc. Anton. Genuens. *in pract. Archiepiscop. Neapol. c.* 62. *n.* 20. *in addit.* vbi quòd non potest officium maioris domus alicuius Principis exercere.

Deprehendantur.] Id est, capiantur, prout emendauit Anton. August. relatus à Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 18. *n.* 99. Et notatur ad hoc, quòd nullatenus ab Ecclesia est subueniendus Clericus si in administrationibus malè versatum fuisse reperiatur, vide Escobar. *de ratioc. c.* 7. *n.* 26. 3

In glos. *Ab Ecclesia*, ibi, *quòd laicus auctoritate huius Canonis possit Clericum occasione administrationis capere cessante priuilegio Clericali.* Notatur ad hoc, quòd si clericus fuerit per Principem sæcularem admissus in aliquo officio, & in eodem deliquerit, non poterit à iudice sæculari puniri, vt per Abb. *in cap. cùm contingat, n.* 1. *de foro compet.* Aufrer. *in Clement.* 1. *n.* 25. *de offici Ordin.* Clar. §. *vlt. q.* 36. *vers. quæro pone, n.* 21. aliàs *n.* 43. Couarr. *pract. c.* 33. *n.* 6. vbi dicit de communi, Decian. *in tract. crimin. lib.* 4. *c.* 9. *n.* 143. Mart. *de iurisdict. p.* 4. *cent.* 2. *casu* 127. *n.* 5. Megal. *in* 3. *p. lib.* 3. *c.* 11. *n.* 26. & 32. Ambros. *de immun. Eccles. c.* 20. *n.* 54. Bonac. *de legib. disp.* 10. *q.* 2. *puncto* 1. §. 1. *n.* 24. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.* 2. *can.* 15. *q.* 11. *n.* 273. me citato *in hoc loco*, Diana *resol. moral. p.* 1. *tract.* 2. *resol.* 18. Ac proinde nec incarcerari. Bald. *in c. dilectus*, *n.* 9. & 15. *de appellat.* quòd idem dicendum est de equitibus Hierosolymitanis, Franc. Marc. *decis.* 479. *n.* 4. & 5. *p.* 3. Caball. *resol. crimin. casu* 64. non obstante quòd Episcopus siue eius vicarius punire valeant excessus familiarium laicorum, etiamsi deliquerint in officio, vt optimè resoluunt Boer. *decis.* 9. *n.* 7. *vers.* & *idem in Episcopo*, Sbroz. *de Vicario Episcop. lib.* 2. *q.* 146. *n.* 2 *lib.*... Villadieg. *in politica, c.* 5. 3. 23. *n.* 19. Bobadil. *eod. tract. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 48. Caualcan. *de brachio Regio*, *p.* 4. *n.* 259. *vers. quinimo licèt, Episcopo*, Gratian. *decis.* 233. *n.* 19. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de fauore cleric. reali.* §. 1. *n.* 18. Mar. Antonin. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 75. *n.* 3. *vers. quod omnino verum*, & *lib.* 3. *resol.* 14. *vers. fuit resolutum*, Guazzin. *de defens. reorum, defens.* 20. *cap.* 9. *n.* 24. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 9. *c.* 9. *vers. notarium verò*, quamvis huiusmodi Clericum in officio sæculari delinquentem à iudice sæculari puniri posse teneant Guillelm. *in c. Raynutius, verbo* & *vxorem nomine Adelasiam*, *decis.* 2. *n.* 115. Escop. *d. c.* 7. *à n.* 7. Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 18. *n.* 99. Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 8. *num.* 98. Cened. *ad Decret. collect.* 61. *n.* 6. Camill. Borrel. *de præstant. Regis Cathol. c.* 71. *n.* 34. Soar. *contra Regem Angliæ, lib.* 4. *c.* 34. *n.* 26. Anguiano *de legibus, lib.* 2. *controu.* 21. *n.* 58. & 59. Paulus Layman. *in Theologia morali. lib.* 4. *tract.* 9. *c.* 4. *num.* 3. Vtrùm autem Clericus habens bona profana, vel quicquid aliud à Rege, super eisdem bonis coram iudice sæculari conueniri possit? Vide Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, not.* 2. §. 1. *n.* 49. Guillelm. *d. verbo*, & *vxorem*, *n.* 447. Perez *l.* 1. *c. tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 301. *in med.* Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 10. *n.* 7. Azeued. *l.* 4. *tit.* 4. *lib.* 1. & *l.* 14. *tit.* 16. *lib.* 6. *noua recop.* Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 30. & *concl.* 37. *consid.* 11. Soar. *de defensione Fidei contra Anglicanæ sectæ errores*, *lib.* 4. *de immunit. c.* 14. *n.* 13. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Clericus*, *n.* 46. Cald. Pereira *quæst. forens. cons.* 5. *n.* 3. *cum seqq.* Bobadil. *d. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 196. *cum seqq.* & *c.* 18. *n.* 64. 4 5

SVMMARIVM.

1 *Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges, vel Physicam, nisi infra duos menses ad claustrum redeant,* excom-

excommunicati sunt, & in nulla causa patrocinari possunt, & in Choro, & in Capitulo, & cæteris erunt vltimi, & sine dispensatione Papæ non promouentur, & n. 2.

3 *Patres Soc. IESV cùm sint veri Religiosi, si contra constitutionem, de qua in hoc text. delinquant, in excommunicationem incidunt.*

4 *Nouitij, & alij habentes votum ingrediendi Religionem non includuntur sub dispositione huius text.*

5 *Excommunicatio de qua in hoc text. est lata in audientes, non autem in docentes leges, vel Physicam.*

6 *Excommunicatio comminata in hoc text. vt incurratur an satis sit è Monasterio egredi, & in eodem oppido leges, vel Physicam audire, vel opus sit aliò se transferre ad habitandum, aut degere extra Monasterium.*

7 *Excommunicatio hæc vt incurratur opus est vt Religiosus exeat intentione audiendi leges, vel Physicam.*

8 *Religiosus, qui non exiuit animo audiendi leges, vel Physicam, sed postea mutata voluntate permanet extra claustrum principaliter animo eas audiendi, & sic post huiusmodi voluntatis mutationem duos menses extra claustrum moratur, incurrit in excommunicationem comminatam in hoc text.*

9 *Religiosus claustro egrediens animo audiendi leges, vel Physicam, sed re ipsa, non audiuit, incurrit hanc excommunicationem.*

10 *Mensium duorum spatium intra quod si Religiosi ad audiendas leges, seu Physicam exeuntes ad claustrum non redierint, excommunicatione ligantur, est computandum à die quo Religiosus egreditur ad præfatas scientias audiendas.*

Cap. Non magnopere. III.

Alex. III.

1 Religiosi professi non permittuntur exire ad legendam Physicam, vel mundanas leges audiendum, & si exierint, & intra duos menses non reuertantur ad claustrum, sunt euitandi tanquam excommunicati, & si velint patrocinari, in nulla causa audiri debent, & reuersi habeant vltimum locum in Choro, Capitulo, mensa, & cæteris, & amittant spem promotionis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag.* 447. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 545. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 37. *c.* 2. & est post Concil. Lateran. *part.* 27. *cap.* 2.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Nauar. *commento* 2. *de Regular. n.* 17. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 5. *n.* 15. *cum seqq.* Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 30. *n.* 1. & 2. Soar. *de censur. disp.* 23. *sect.* 3. *à n.* 10. Filliuc. *tract.* 14. *c.* 8. *q.* 2. *à n.* 127. Sanctar. *de apostasia, c.* 2. *n.* 15. *cum seqq.*

3 *Vt nulli omnino*, &c.] Ergo Patres Societatis IESV, cùm sint veri Religiosi; si contra constitutionem de qua *in hoc text.* delinquant, in excommunicationem incidunt, Soar. *d. sect.* 3. *num.* 9. Filliuc. *d. quæst.* 2. *num.* 127. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 74.

4 ob quam rationem minimè includuntur nouitij, maximè cum hic text. loquatur de Religiosis post factam professionem, & similiter non includuntur habentes votum ingrediendi Religionem, quia nondum est Religiosus, ac proinde oneribus Religiosorum non afficitur: contra quod non obstant verba huius text. quæ sequuntur ibi, *post factum votum Religionis, & post factam in aliquo loco professionem*, &c. ex quibus videtur colligi excommunicationem, de qua in hoc textu, non solùm ferri contra Religiosos professos, verum etiam contra habentes votum Religionis: respondetur enim illa verba esse synonyma, & sequentia opponi ad declaranda magis præcedentia, ex Soar. *dict. num.* 9.

Legendas.] Ergo cùm verbum *legere* potius significet docere, quàm audire, videbatur dicendum Religiosum exeuntem à claustro ad docendas leges, vel Physicam, & intra bimestre non redeuntem, excommunicationem, de qua *in præsenti*, incurrere, ita S. Antonin. Hostiens. Anchid. Syluest. apud Soar. *d. disp.* 23. *sect.* 3. *n.* 17. Sed hunc non ligari excommunicatione tenent Nauar. *in man. cap.* 27. *n.* 116. *vers. sexta*, Tolet. *in summa, lib.* 1. *c.* 38. *n.* 16. Soar. *d. sect.* 3. *num.* 17. Filliuc. *d. quæsito* 2. *num.* 129. Sanctarel. *d. cap.* 2. *num.* 18. quia Honor. III. *in cap. vlt. infr. hoc tit.* loquitur solùm de exeuntibus ad audiendam legem, vel Physicam, imo refert excommunicationem de qua in hoc text. tanquam latam in audientes, non verò in docentes. 5

Permittantur exire.] Quæstio est dubia, an satis sit ad incurrendam excommunicationem comminatam *in hoc text.* egredi Monasterio, & in eodem oppido leges, vel Physicam audire, & ad Monasterium finita lectione redire, vel opus sit aliò se transferre ad habitandum, aut degere extra Monasterium, ibique præfatis scientiis studere; in qua Soar. *d. sect.* 3. *num.* 11. & Filliuc. *d. quæst.* 2. *num.* 128. asserunt satis esse exire, & in eodem oppido præfatas scientias audire, & redire, quia text. *in præsenti*, nullius ferè momenti esset, cùm Religiosi non consueuerint alia ratione de claustris ad audiendas doctrinas etiam sacras exire. Sed verior est opinio Nauarr. *d. cap.* 27. *num.* 107. Tolet. *d. cap.* 38. *num.* 6. Sayr. *de censur. lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 2. & Sanctarel. *d. cap.* 2. *num.* 19. asserentium Religiosum non incurrere pœnam excommunicationis audiendo leges, vel Physicam in eadem ciuitate, si domum serò redeat, quia excommunicatio *in hoc text.* lata est contra Religiosos exeuntes ad præfatas scientias audiendas, nisi ad claustrum suum intra duorum mensium spatium redeant. 6

Illud in præsentiarum notandum est ad incurrendam huiusmodi excommunicationem opus esse vt Religiosus exeat intentione audiendi præfatas scientias, quia in hoc text. dicitur, vt non permittatur ad has scientias audiendas exire, vt per Tolet. *d. c.* 38. *n.* 8. Sayr. *d. lib.* 3. *cap.* 33. *num.* 3. *ad finem.* Sanctarel. *d. cap.* 2. *num.* 16. 7

Vtrùm autem Religiosus, qui non exiuit animo audiendi præfatas scientias, sed postea mutata voluntate permanet extra claustrum principaliter animo eas audiendi, sicque post huiusmodi voluntatis mutationem duos menses extra claustrum moratur, in hanc excommunicationem incidat? Affirmatiuè censent Panorm. *in præsenti*, Soar. *d. sect.* 3. *num.* 15. Filliuc. *dict. quæst.* 2. *num.* 127. Sayr. *d. cap.* 33. *num.* 3. quia licèt prior exitus ad hoc ordinatus non fuerit, tamen existentia extra Monasterium ad hoc ordinata fuit. 8

Quid autem si Religiosus claustro egrediatur animo audiẽdi præfatas scientias, sed re ipsa non audiuit? hunc etiam hanc excommunicationem incurrere si intra duos menses ad Monasterium non reuertatur, contra Caiet. tenent *d. sect.* 3. *n.* 14. & Sanctarel. *d. c.* 2. *num.* 17. 9

Infra duorum mensium spatium.] A quo autem die computandum sit spatium duorum mensium, intra 10

quod

quòd si Religiosi ad claustrum non redierint, excommunicatione ligantur, solet inter Doctores controuerti; nam gloss. *verbo duorum, in cap. vlt. hoc tit.* censet computandum esse à tempore scientiæ huius constitutionis, siue publicationis. At S. Antonin. *p. 3. tract. 24. c. 52.* & alij putant numerandum esse à die, qua Religiosi leges, vel Physicam audire incipiunt. Communis tamen sententia tenet computandum esse à die, qua Religiosus egreditur ad præfatas scientias audiendas, quia hic text. clarè indicat initium ab exitu è claustro desumendum esse, dum dicit, *si verò exierint, & infra duorum mensium spatium non redierint,* & ita merito tenent Panorm. *in d. c. vlt. n. 8.* Soar. *d. sect. 3. n. 16.* Sayr. *d. c. 33. n. 4.* Filliuc. *d. q. 2. n. 129.* Sanctarel. *d. c. 2. n. 20.*

Cap. Sed nec. IV.

1 Clericus si præsumit accipere procurationes, aut iurisdictiones sæcularium, vt iustitiarius fiat illorum, est deponendus ab Ecclesiastico ministerio & si fuerit Religiosus, debet strictiùs puniri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 467.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 554* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex Concil. Later. sub Alex. III. *c. 12. vers. sed nec procurationes,* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. c. 3.*

2 *Districtiùs autem,* &c. Notatur ad hoc, quòd in Monachis est prohibitio magis stricta, quàm in Clericis, vt per Couar. *in c. tua, n. 2. de testamentis.*

Ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus.] De verbo, *fiat,* an latam, vel ferendam sententiam importet, vide Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 208. & 209. cum seq.* Soar. *de legib. lib. 5. c. 6. sub n. 25.* Farin. *fragment. crimin. p. 2. verbo lex, n. 148.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus iudicium sanguinis exercens ab officio, & beneficio deponitur, & excommunicatus est habens officium præpositi sæcularis, si monitus non desistat.*

3 *Clerici in sacris Ordinibus constituti iudicium sanguinis agitantes efficiuntur irregulares, & deponuntur ab officio, & beneficio.*

4 *Irregularis non est Aduocatus, vel index iudicans, aut consulens in causa criminali, nisi mors sequatur.*

5 *Lex, vel statutum si vtatur verbo, priuetur, in tempore futuro, nunquid importet latam, vel ferendam sententiam, remissiuè.*

6 *Clericis interdictum est ne possint esse vicegerentes, seu locumtenentes Principum sæcularium in iurisdictione sæculari exercenda.*

7 *Verba* excommunicationi subiaceat, *an importent sententiam latam, vel ferendam, remissiuè.*

8 *Prælatus, seu Episcopus habens temporalem iurisdictionem non incidit in irregularitatem quamuis alteri committat causam in qua postea ingeratur pœna sanguinis.*

Cap. Clericis. V.

1 Clericis in sacris Constitutis non licet in causa sanguinis agitare, nec per se, nec per alios mutilare: contra facientes autem ab officio, & beneficio sunt priuandi. Item Sacerdos non debet habere officium Vicecomitis, aut Præpositi sæcularis, & qui præsumpserit contra facere, & admonitus non emendatur, est excommunicatus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Cened. *collect. 61.* Viuian. *in ration. lib. 2. iuris Pontif. pag. 467.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 554.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Aut. August. *collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 37. c. 6.* & est post Concil. Lateran. *p. 27. c. 4.*

Ex Concilio Toletano.] I. cap 6. quod referunt Burchard. *lib. 1. Decret. c. 201.* & Iuo *p. 5. c. 315.* & Gratian. *in cap. his à quibus 23. q. 8.* 2

Iudicium sanguinis agitare non licet.] Notatur ad hoc, quòd Clerici in sacris Ordinibus constituti iudicium sanguinis agitare non possunt, vt per Syluest. *verbo excommunicatio 9. n. 28. vers. ibi etiam,* Fusc. *lit. C, sing. 108.* Maiol. *de irregul. lib. 2. c. 6. à princip.* qui quidem taliter agitantes, & sententiam ferentes, condemnando aliquem ad mortem, vel ad truncationem membrorum, efficiuntur irregulares, & deponuntur ab officio & beneficio, vt latè docet Farinac. *fragment. crimin. p. 2. lit. C, verbo Clericus à n. 369.* vbi *num. 376.* resoluit quòd non solum incurrit irregularitatem pronuntiando vt iudex in causa sanguinis, sed etiam dando votum, vt assessor, & *num. 381.* tenet quòd Clericus immiscens se in iudicio sanguinis, efficitur irregularis, etiam quòd non sit in sacris constitutus, & *num. 382.* asserit quòd Clericus Iudex efficitur irregularis etiam tradendo delinquentem Curiæ sæculari, si sæcularis iudex sanguinis pœnam imposuerit, mortis scilicet, aut truncationis membrorum. Bene tamen possunt Clerici suffragia adhibere legis criminalis condendæ, quamuis postea ex lege ipsa aliquis pœna mortis puniatur, quia hoc casu non erunt irregulares, secundùm Villadieg. *de irreg. cap. 6. ex n. 81.* Petr. Plaza *de delict. cap. 19 ex num. 12.* Maiol. *d. lib. 2. cap. 9. num. 9.* Viuald. *in candelabro aureo, tit. de irregular. num. 260.* Ludouic. Beja *responsor. casuum conscientiæ, q. 1. casu 50. post princip.* 3

Aut iudicent inferendas.] Ergo irregularis est Aduocatus, vel iudex, qui iudicat, aut consulit in causa criminali sanguinis, mortis, aut mutilationis membri, vt per Folet. *in sua praxi crimin. can p. 2. c. 24.* Mandos. *de signatura tit. absolutiones, aut rehabilitationes, vers. an autem Aduocatus,* Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 102. lit. B, in nouiss. edit.* Verùm contrariam sententiam, imo quòd nunquam quis efficitur irregularis iudicans, aut consulens in causa criminali, nisi mors sequatur, aut membri mutilatio, post Abb. Bernard. Sot. Nauar. tenet Flores de Mena *var. lib. 1. quæst. 9. per totam,* vbi *num. 6.* respondet ad hunc text. idem docet Farinac. *d. verbo Clericus, num. 391.* vbi *n. 390.* resoluit quòd Clericus potest sine incursu irregularitatis consulere & dare votum suum; vt reus carceratus in iudicio sanguinis absoluatur, licèt non posset sic consulere vt condemnaretur, quia tunc esset irregularis sic consulendo; sed si casus de facto non immineret, nec iudicium criminale penderet contra aliquem, non prohiberetur Clericus dicere votum suum, quod in casu sibi proposito lex imponit pœnam sanguinis. 4

Honore priuetur, & loco.] Si lex, vel statutum vtatur verbo *priuetur,* in tempore futuro nunquid importet latam, vel ferendam sententiam? Vide Card. Tusch. *verbo priuatio, conclus. 719. n. 8.* Ioan. de Salas *de legib. q. 98. tr. 14. disp. 15. sect. 3. sub n. 41. & sect. 6. sub n. 78.* Farinac. *fragment. crimin. part. 2. verbo lex, à num. 120.* Franc. Soar. *de legibus, lib. 5. cap. 6. n. 25. ad med.* Ludou. Carbo *in simili tract. de legib. lib. 8. disput. 6.* Mon *de distrib.* 5

distribut.quotid. p.3.q.7.n.21. Coriolan. *de casibus reservatis, p.2.casu 3.à n.52.pag.502.*

6 *Ne quis Sacerdos officium habeat*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Sacerdotes præsumentes habere officium Vicecomitis, aut Præpositi sæcularis, illudque post admonitionem non dimittentes, excommunicationi subiiciuntur, vt per Bonac. *de censur. extra Bullam Cœnæ, disp.2.q.4. puncto 5.* & sic illic interdictum est ne possint esse Vice-Reges, vel Vicecomites, vel Locumtenentes Principum sæcularium in iurisdictione sæculari exercenda, nec gubernatores Regni, vel administratores prouinciæ tanquam officiales Principum sæcularium, vt per Nauar. *in manuali, c.27.n.117. vers. septima,* Maiol. *de irregularitate, lib.2.cap.3.n.3.& c.5.n.15.* Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.2.cap.21.n.1. cum seqq.lit.A, & l.1.à princip. tit 4.lib.2.noua recopil.* Bernard.& Salzed. *in pract.c.60.in nouiss.edit.* Burg. de Pace *in l.2.Tauri, n.77.in fine,* Albert.Tror. *de vero, & perfecto cleric.lib.2.cap.54 n.1.* Boër. *decis. 7.ex n.1.*& plures alios, quos refert Cened. *ad Decretal.collect.61. num.4.* & Sayr. *de censuris, lib.3.c.32.num.7.* vbi tenet hoc intelligi quando huiusmodi officium, seu iurisdictio sit aduentitia personæ, nam si iurisdictio temporalis annexa sit, vel de nouo annecteretur Ecclesiasticæ dignitati (vt contingit in Episcopis, vel aliis Prælatis habentibus vtramque iurisdictionem) tunc eam per se exercere poterunt, dummodo non infligant pœnam mortis, aut truncationis membrorum; & licèt in Hispania passim Episcopos fieri Proreges, aut Præsides Senatus Regij dicat Henriq. *in sum. lib. 14. de irregul. cap.5.§. 5. in commento lit. Q.* hoc tamen fieri ex consensu Summi Pontif. attestantur Sayr. & Bonac. *locis proximè citatis.* Illud aduertere oportet quod cùm hic text. de Sacerdote mentionem faciat, dicendum necessariò videtur Diaconos, vel Subdiaconos non incurrere pœnam excommunicationis suscipiendo munus Vicecomitis, aut Præpositi sæcularis, vt per Sayr. *d.c.32.num.6.* Soar. *tom.5. disp.23. sect.3.n.21.* Filliuc. *tract.14.c.7.quæsito 4.n.106.* contra Panorm. *in præsenti,* Syluest. Tabien. & alios apud præcitatos Doctores.

7 *Excommunicationi subiaceat.*] Notatur ad hoc, quòd Sacerdotes præsumentes habere officium Vicecomitis, aut Præpositi sæcularis, illudque post admonitionem non dimittentes; ipso iure excommunicationem incurrunt, vt per Caiet. *verbo excommunicatio 76.* Nauar. *in manuali, c.27. num.117.vers.septima.* Soar. *d. sect.3.num.21.* Filliuc. *d.num.106.* & alij, qui hanc censuram exponunt tanquam ipso iure inflictam contra Syluest. *verbo excommunicatio 9.num.28.* & alios apud Soar. *d. loco, num. 28.* An autem, & quando verba illa, *excommunicationi subiaceat*, importent sententiam latam, an verò ferendam? vide Sayr. *in claui Regia, lib.3.cap.8.num.19.vers.deinde,* Ioan. de Salas *in tractat. de legibus, quæst. 96. tractat. 14. disput. 15. sect.6. sub num.78.* Soar. *in simili tractat. lib. 5. cap.6. sub num.25.* Farinac. *part.1. fragment. crimin. verbo lex, num.146.* Monet. *de distribut. quotid. part. 3. quæst. 7. num.22.*

8 In gloss. *Aut indicent*, ibi, *debet ergo Prælatus*, &c. Notatur ad hoc, quòd Prælatus, seu Episcopus habens temporalem iurisdictionem, non incidit in irregularitatem, quamvis alteri committat causam, in qua postea ingeratur pœna sanguinis, vt per Salzed. *ad Bernard. in pract.cap.102.lit.A, in nouiss. edit.* Abb. *hic num.11.& in cap. sententiam, num.10. infrà hoc tit.* Cephal. *consil.1. num.64. volum.1.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.30. num. 225.* Bellet. *disquisit. clerical. part. 1. de disciplina clericali, §. 5. num. 135.* Farinac. *fragment. criminal. p.1. verbo clericus, num.385.* vbi *num. 386.* aduertit quòd quando à sententia laici delegati appellatur ad ipsum Prælatum delegantem, ipse Prælatus committere debet causam appellationis alteri iudici, & non cognoscet eam, & *num. 388.* resoluit quòd potest Clericus esse delegatus alicuius sæcularis in causis criminalibus, dummodo à pœna sanguinis se abstineat. Intellige glossæ notabile dummodo sanguinis vindictæ non sit præsens, quia ex eo videretur præstare opem, & auctoritatem, ac proinde irregularitatem incurrerit, Syluestr. *verbo Episcopus, num. 10. vers. quintum, & verbo homicidium 3. quæst. 5. versic. tertium,* Bellet. *d. §. 5. num. 136. & num. 139.* resoluit cum Cardinal. *consil. 19.* & Ferret. *consil. 257. & num. 9. & 10.* posse Clericum habentem iurisdictionem temporalem absque periculo irregularitatis mandare subditis vt arma capiant, & defendant castrum, quod habet, licèt homicidia inde sequantur.

SVMMARIVM.

1 *Clericis, vel Monachis lucri causa negotiari non licet, Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere. Laicis non debet Ecclesia titulo conductionis concedi.*

2 *Clerici lucri causa negotiari, & mercaturam facere non possunt.*

3 *Negotiari illi dicuntur qui aliquid emunt, vel contractu oneroso acquirunt, vt ex illius venditione lucrum referant, non autem ementes vt eam reducant ad aliquam formam, vel ea vendant, quæ de rebus suis recollecta sunt.*

4 *Clericus in quibus casibus negotiari possit, ostenditur.*

5 *Negotiator an censeatur ille qui in suo fundo venam ferri, vel metalli habet, indéque ferrum confici, & vendi curat, remissiuè.*

6 *Clericus an teneatur ostendere gabellario res, quas ad suum vsum ducit.*

7 *Clericus negotiator an teneatur ex rebus, quas negotiationis causa aduehit, vel transmittit, vectigalia, & onus soluere antequam ter moneatur, vt à negotiatione desistat.*

Cap. Secundùm. VI.

Clericus ac Monachi sub excommunicatione negotiari prohibentur causa lucri. Item non possunt Monachi nomine proprio conducere possessiones à Clericis, vel laicis, nec laici tenere Ecclesias sub titulo conductionis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viu. *in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 447.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 545.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Ant. August. *collect.1. Decret. lib.3. tit.37.cap.2.* & est post Concil. Lateran. *p.27.c....* 1

Prohibemus ne Monachi, vel Clerici causa lucri negotientur.] Notatur ad hoc, quòd Clerici lucri causa negotiari, & mercaturam facere non possunt, vt per Bernard. & Salzed. *in pract.c.55.* aliàs *58. in nouiss. edit.* Redoan. *de spol. quæst.2. in princ. num.1. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris part.2. tit.9. quæst.10.* Mari. *de iurisdict. p.4. cent.1. casu 3.* Rebell. *de obligat. iustitiæ, part. 2. lib.9. quæst. fin. sect.2. à num. 4.* Farin. *fragment. crimin. part.1. lit.C. verbo Clericus, à num.147.* Salas *de contract.* vbi *de empt. dub.2.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.25. num.325.* nouè Cur. Philip. *p.2. lib.1. cap. 1. num. 10.* Bellet. 2

Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1 *tit. de disciplina clericali*, §. 21. Salon. *in* 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 4. Paul. Squilante *de obligat. clerical. p.* 2. *dub.* 3. *num.* 39. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6. *quæst.* 53. Medin. *in Cod. de restitut. quæst.* 30. *art.* 2. Sigism. Scacc. *de commerc.* §. 1. *quæst.* 7. *part.* 2. Dian. *resol. moral. tract. de contractib. resol.* 72. vbi limitat nisi semel, aut iterum Clericus negotietur, quia in hoc casu non peccaret mortaliter, limitat etiam cum Arag. Salas, Squillante, Rebello *locis proximè citatis*, & Malder. 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 2. *dub.* 4. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 1. *num.* 9. nisi negotietur per alium, quia hoc ei licitum est, & idem Diana *ibidem resol.* 73. post Salas *d. dub.* 2. *num.* 5. Bellet. *d.* §. 21. *num.* 7. Molfes. *in summa, tom.* 2. *tract.* 12. *c.* 4. *num.* 129. resoluit quòd habens beneficium Ecclesiasticum, sed non est ordinatus in sacris, non potest negotiari per se ipsum.

3 Negotiari autem dicuntur illi, qui aliquid emunt, vel contractu onerofo acquirunt, vt ex illius venditione lucrum referant, non autem ementes rem eo animo, vt domi consumant, vel vt eam reducant ad aliquam formam, aut ea vendant, quæ de rebus suis recollecta sunt, vide Tiraq. *in præfat. retractus lignag. num.* 78. Mex. *in tract. taxæ panis, concl.* 1. *num.* 170. Marta *de iurisd. p.* 4. *casu* 3. *num.* 10. Ceuall. *commun. contra communes, quæst.* 810. *num.* 16. & 17. Quarant. *in summ. Bullarij, verbo vectigal, vers. tertiò quatenus*, Soar. *tom.* 5. *disp.* 23. *sect.* 4. *n.* 11. Bellet. *d. p.* 1. *tit. de exempt. cleric. à n*.... §. 4. Molin. *de iust. tract.* 2. *disp.* 339. & 342. *concl.* 4. Carol. de Grassis *de effectib. clericalib. effectu* 3. Bonac. *de contractib. disp.* 2. *q.* 9. *punct.* 2. *n.* 2. Valer. Reginald. *d. lib.* 25. *num.* 325. *vers. quarta*, & *n.* 379. Salas *d. dub.* 2. *n.* 1.

4 Vnde poterit Clericus mercaturam, negotiationémque exercere, quando sic eam exercet non lucri, sed necessitatis causa, vt se, suósque alat, eùm aliunde, vnde viuat, non habeat, bona Ecclesiæ ad eius victum non sufficiant, Farinac. *d. verbo Clericus, n.* 169. vbi *num.* 170. quòd in dubio negotiatio præsumitur facta ex causa cupiditatis, & lucri, nisi probetur necessitas, & *num.* 172. tenet quod Clericus pariter potest negotiari, & mercaturam exercere cum suis animalibus, & prædiis; potest enim locare animalia, vt boues, & oues, si habet ex decimis, vel successione, aut si habens pascua multa emit eadem animalia, vt illa depascerer ad sustentationem sui, & suorum, Redoan. *de spol. quæst.* 2. Molin. *disp.* 342. *num.* 14. quos refert, & sequitur Bellet. *d. tit. de fauore cleric.* §. 21. *n.* 34. Carol. de Grassis, & Bonacina *locis citatis*, dummodo per hoc non arceatur à diuino ministerio, Valer. Reginald. *d. praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 4. *num.* 20. *vers. dicuntur.* Ex quibus colligo posse Clericos agros proprios colere, vt fructus vendant, lapides, vel metalla ex suis fundis cædere, vel eruere, siue ea mutent in aliam speciem, siue non, greges in suis prædiis alere, vt ex fœtu, lacte, lana pecuniam conficiant, aut vt ipsa animalia adulta, & saginata, vendant, ita post Medin. & Molin. tradunt Less. *de iustitia, lib.* 2. *cap.* 15. *dub.* 1. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *quæst.* 53. *num.* 2.

5 Vtrùm autem negotiator censeatur ille, qui in suo fundo venam ferri, vel metalli habet, indéque ferrum cōfici, & vendi curat? vide Frederic. de Senis *cons.* 107. Nauar. *man. c.* 27. *n.* 128. Molin. *d. disp.* 342. *n.* 7. Carol. de Grassis *d. effectu* 3. *n.* 108. vbi plures alios refert, qui arbitrantur excepto Frederico de Senis, istum censeri negotiatorem.

6 Dubitari etiam solet an Clericus teneatur ostendere gabellario res, quas ad sui vsum ducit, licet ad gabellæ solutionem non teneatur, de quo vide Bald. *cons.* 79. *lib.* 2. Roland. *cons.* 71. *num.* 22. *lib.* 4. Carol. de Grassis *de effectib. clerical. effectu* 1. *num.* 257. vtrùm autem Clerici teneantur iurare an rebus extra Regnum deductis opus habeat ad proprium vsum, vide Gabr. Pereira *de manu Regia, p.* 2. *cap.* 38. *num.* 35. Nam Clerici negotiatores tanquam laici tenentur ad gabellas & exactiones, quia dignum est eos, qui cum aliis similem vitam suscipiunt, similem sentire in legibus disciplinam, vt ait text. *in cap. recolentes, de statu Monachor.* & ideo ita tenent Azeued. *l.* 7. *verbo como si fuera lego, tit.* 18. *lib.* 9. *noua recopil.* Girond. *de gabell. p.* 7. *ex num.* 9. Parlador. *rerum quotidianarum, lib.* 2. *cap.* 2. §. 1. Mex. *in tract. taxæ panis, conclus.* 5. *ex num.* 21. Marta *de iurisd. part.* 1. *cent.* 1. *casu* 56. *num.* 20. *cum seqq.*

Quæstio controuersa inter Doctores est, an Clericus negotiator teneatur ex rebus, quas negotiationis causa aduchit, vel transmittit, vectigal, & onus soluere antequam ter moneatur, vt à negotiatione desistat? 7 in qua duplex reperitur sententia; vna asserit teneri, quamvis trina monitio non præcesserit, ex cuius numero sunt Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 142. *num.* 10. Mar. Alter. *de censuris, tom.* 1. vbi *de Bulla in Cœna Domini, disp.* 19. *cap.* 6. *col.* 10. *quæsito* 3. Prosper. de Augustino *in addit. ad Quarant. in summ. Bullarij, verbo vectigal*, Tarrian. *tom.* 2. *in* 2. 2. *disp.* 44. *dub.* 4. *num.* 12. Malder. 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 6. *dub.* 9. Portel. *in dub. Regular. verbo tributum, num.* 5. Burr. Panormit. Ferret. & alij apud Carol. de Grassis *d. effectu* 3. *num.* 184. Altera, cui tanquam probabiliori adhæreo, est resoluentium Ecclesiasticos non teneri tributa soluere antequam ter admoneantur, vt mercaturam non exerceant, vt per text. *in c. ex literis, sup. de vita, & honestat. cleric.* docent Ludouic. Lopez *in instruct. conscientiæ, part.* 2. *c.* 41. Fr. Emman. *in summa, c.* 73. *num.* 11. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 9. *num.* 379. *ad finem*, Anton. de Sousa *de censuris Bullæ Cœnæ, c.* 19. *disp.* 92. *n.* 3. *ad finem*, Petr. de Ledesma *in summa, tom.* 2. *tract.* 17. *cap.* 2. *concl.* 17. Molfes. *in summa Theolog. moral. tom.* 2. *tract.* 12. *c.* 22. *num.* 177. Less. *de instit. lib.* 2. *c.* 33. *dub.* 3. *n.* 13. Ioan. de la Cruz *in direct. conscient. p.* 1. *precept.* 7. *q.* 7. *art.* 3. *dub.* 1. *concl.* 1. Cætera quæ hîc desiderari possent, vide per citatos *ad c. vlt. de vita, & honestat. cleric.* vbi *n.* 4. quòd trina monitio debet præcedere, vt Clericus negotiator amittat priuilegia quæ etiam necessaria est, vt Clericus tanquam negotiator puniri possit, vt per Salzed. *d. c.* 58. *vers. sed ad hoc*, Solis *de censibus, lib.* 2. *c. fin. n.* 8. *in fine*, Marta *d. casu* 3. *n.* 7. Salas *d. dub.* 2. Ceual. *d. q.* 810. *n.* 20. vbi *n.* 17. resoluit quòd tunc Clericus dicitur negotiator quando plures facit negotiationes, secus si vnam tantùm.

Sub interminatione anathematis.] Hæc verba an important latam, seu potiùs ferendam sententiam? vide 8 Doctores citatos *ad cap. cùm esse* 10. *n. vlt. de testam.*

Cap. Relatum. VII.

Monachi qui sæculariter viuunt, & sunt incorrigibiles, expelli debent, & in Monasterium intrudendi sunt Fratres alterius ordinis, si de Monachis eiusdem ordinis reformari non potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Hostiens. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in rationali libri tertij iuris Pontificij, pag.* 469. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 554. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 37. *c.* 7. & est post Concil. Lateran. *p.* 27. *c.* 7. 1

De eiectis à Religione latè dixi *in collect. ad cap. vltimo,*

vltimò, de Regularibus, à princ. vbi *num.* 23. refero decreta quædam Sacræ Congregationis causis Episcoporum & Regularium præpositæ de regularibus Apostatis & eiectis, S. D. N. Vrbani V I I I. iussu edita.

SVMMARIVM.

1 *Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem, vt desistant à tabellionatus exercitio.*
2 *Tabellionatus officium exercere non potest Clericus in Sacris Ordinibus constitutus, intellige vt* n. 3. & 4.
3 *Hæresis in causa potest Clericus esse notarius, seu tabellio.*
6 *Clericus in minoribus potest esse tabellio.*
7 *Papa notarius potest esse Clericus.*
8 *Tabellionatus officium exercere possunt Clerici in Curia Romana.*
9 *Clericus si extet consuetudo, potest exercere officium tabellionis.*
10 *Clericus non prohibetur notariatus officium exercere coram iudice Ecclesiastico in causis spiritualibus, & Ecclesiasticis.*

Cap. Sicut. VIII.

Innoc. III.

1 Clericus in sacris per beneficiorum subtractionem compellendus est, vt ab officio tabellionis desistat. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panormit. Cened. *collect.* 147. Viuian. *in rationali lib.* 3. *iuris Pontificij, pag.* 469. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 554. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. & Casal. *in annot.* refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 18. *cap.* 1.

2 Collige ex text. Clericum in sacris Ordinibus constitutum tabellionatus officium exercere non posse, vt tradunt Host. *n.* 1. & Abb. etiam *num.* 1. *cum seqq. in præsenti*, Roman. *cons.* 215. *post med. & cons.* 409. *n.* 8. Federic. *cons.* 270. & 293. Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 1. §. 6. *in princ. à n.* 24. Perez *l.* 15. *in gloss. si fueren clerigos, tit.* 18. *lib.* 2. *Ordinam.* Bonacos. *commun. crimin. p.* 2. *verbo Clericus, fol.* 11. Couar. *pract. c.* 19. *num.* 8. Bernard. *reg.* 657. & *in pract. canon. c.* 61. & *ibi* Salzed. *in nouiss. edit.* Franc. Marc. *decis.* 194. *p.* 2. Viu. *tom.* 1. *communium opinionum, lib.* 4. *tit.* 11. *num.* 43. *versic. & ideo Clerici, pag.* 565. Azeued. *l.* 10. *num.* 3. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua recopil.* Ceuall. *communium contra communes, q.* 404. *num.* 3. Aldouin. *cons.* 51. *num.* 19. Pradil *in summa legum pœnal. p.* 2. *casu* 54. *num.* 9. Mastril. *Siciliæ decis.* 159. *à num.* 1. Marta *de iurisdict. p.* 5. *casu* 116. *num.* 15. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1613. Farin. *fragment. crimin. p.* 1. *verbo Clericus, num.* 212. *cum seqq.* Sayr. *in claui Regia, lib.* 12. *cap.* 25. *num.* 6. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 11. *num.* 37. Carol. de Grassis *de effectibus Clericalib. effectu* 8. *ex num.* 1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *num.* 23. Bellet. *disquisit. Clerical. part.* 1. *tit. de disciplina Clericali*, §. 29. Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 13. *num.* 48. & plures alios, quos ex antiquioribus refert Cened. *ad Decretal. collect.* 148. nouissimè Illustrissimus Dominus meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad cap. multorum* 2. *num.* 4. *dist.* 32.

Veruntamen si Clericus, qui est notarius, fecerit instrumentum, valebit, si nondum fuerit illi interdictum huiusmodi officium per suum superiorem, nam interim quod non interdicitur, prohibitioque transeat in notitiam populi, valebunt instrumenta per illum facta, Bart. *in l. vniuersos, C. de decurion. lib.* 10. & *cons.* 54. *circa princ.* Abb. *hic n.* 9. 10. & 11. Ferret. *cons.* 213. *num.* 7. Cassan. *d.* §. 6. *verbo messiers, & sergens, num.* 42. Franc. Marc. *d. decis.* 194. Perez *l.* 15. *tit.* 18. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 398. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 4. *q.* 9. *num.* 22. Beller. *d.* §. 29. *n.* 5. Mastrill. *d. decis.* 159. *n.* 9. Carol. de Grassis *d. effectu* 8. *num.* 4. 3

Amplia text. conclusionem in Monachis, nam illis interdici officium tabellionis resoluit Sanch. *d. c.* 13. *n.* 46. vbi *n.* 48. contra Dec. *cons.* 494. *n.* 14. & *consil* 499. *n.* 19. *vol.* 4. & contra Couar. *d. c.* 19. *n.* 8. *vers. Monachus*, tenet valere instrumenta aduersùs hanc prohibitionem confecta à Monacho, qui in sæculo erat tabellio, quia nullibi inuenitur verbum ea instrumenta irritans. Potest tamen huiusmodi Monachus, qui in sæculo erat tabellio, complere post professionem, & signare instrumenta, quæ in sæculo confecerat, vel in suo protocollo breuiter, & succinctè conscripserat, vt postea per otium, quoties opus sit, latiùs extenderet, quia complere vetera instrumenta non est instrumenta de nouo conficere, sed executio, atque consummatio instrumenti tempore habili confecti, gloss. *verbo præmissa, in cap vt officium*, §. *verùm quia, de hæret. in* 6. Henric. *hic in fine*, Bernard. *d. c.* 62. *n.* 3. Nau. *comment.* 2. *de Regular. n.* 42. Couar. *d. c.* 19. *n.* 8. *vers. Monachus*, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 8. *art. vlt.* quos refert, & sequitur Sanch. *d. c.* 13. *n.* 49. vbi *n.* 50. tenet ad hoc exigi superioris licentiam, & *n.* 51. quòd potest Monasterium conueniri, vt Monachus antè notarius hæc instrumenta perficiat. 4

Limita primò supradictam conclusionem in causa hæresis, in qua potest Clericus esse notarius seu tabellio, vt per text. *in cap. vt officium*, §. *ad conscribendas, de hæretic. lib.* 6. tradunt Franc. Marc. *decis.* 194. *n.* 3. *p.* 2. Dec. *in tract. crim. in. lib.* 5. *c.* 20. *n.* 47. & *c.* 24. *num.* 15. Farin. *d. verbo Clericus, n.* 228. Bellet. *d.* §. 29. *num.* 9. Carol. de Grassis *d. effectu* 8. *num.* 12. Mastril. *d. decis.* 159. *n.* 7. 5

Limita secundò in Clericis in minoribus Ordinibus constitutis, sumpto ex hoc text. argumento à contrario sensu, vt per Franc. Marc. *d. decis.* 194. *n.* 4. Farin. *d. verbo Clericus, n.* 233. & 234. vbi hoc intelligit procedere in Clerico nullum habente beneficium, aut aliunde vnde viuere possit, de quo etiam Perez *l.* 12. *verbo Ni abogado, tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.* Azeued. *l.* 10. *n.* 3. *tit.* 3. *lib.* 1. & *l.* 20. *tit.* 25. *lib.* 4. *noua recop.* Redoan. *de spoliis Cleric. q.* 8. *n.* 53. 6

Limita tertiò in notario Papæ, qui potest esse Clericus, vt per Franc. Marc. *d. decis.* 194. *n.* 2. Farin. *d. verbo Clericus, n.* 237. Bellet. *d.* §. 29. *n.* 9. *vers. item si esset.* 7

Limita quartò in Curia Romana, vbi possunt Clerici in sacris etiam beneficia habentes officium tabellionatus exercere propter Summi Pontif. consensum, & tantæ Curiæ dignitatem, vt per Albert. Trotium *de vero, & perfecto Clerico, lib.* 2. *c.* 54. *n.* 9. Salzed. *ad Bernard. in pract. c.* 58. *lit. B*, Sayr. *in claui Regia, lib.* 12. *c.* 25. *n.* 6. Farin. *d. verbo Clericus, n.* 237. *vers. & idem.* 8

Limita quintò, vbi adest consuetudo quod Clericus notariatus officium exercere valeat, vt per Franc. Marc. 9

Marc. *d. decis.* 194. *num.* 7. Farin. *verbo Clericus*, *n.* 229. *cum seqq.*

10 In gloss. *Clericis in Sacris.* Notatur ad hoc, quòd Clericus non prohibetur notariatus officium exercere coram iudice Ecclesiastico in causis spiritualibus, & Ecclesiasticis, vt per Mastril. *d. decis.* 159. *n.* 8. Carol de Grassis *d. effectu* 8. *n.* 14. Franc. Marc. *d. decis.* 194. *n.* 2. *&* 5. Cou. *d. c.* 19. *n.* 8. *vers. nam Clericus tabellio*, Bonacos. *commun. crimin. p.* 2. *verbo Clericus impune, in princip.* Farin. *d. verbo Clericus*, *n.* 224. vbi *num.* 227. dicit, quod sibi videtur receptior sententia, quod Clerici siue in sacris, siue in minoribus constituti beneficium Ecclesiasticum habentes non possunt esse notarij etiam in foro Ecclesiastico, beneficium vero non habentes, possunt etiamsi sint Sacerdotes.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non debet dictare, aut proferre sententiam sanguinis, nec quicquam aliud exercere per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opem praestare non debet.*

2 *Sententiam sanguinis nullus Clericus dictare, aut proferre potest, nec sanguinis indicium agitare.*

3 *Clericus sacris initiatus prohibetur vti officio chirurgi cum adustione, vel incisione etiam causa pietatis.*

4 *Clerici, vel Monachi chirurgiam, vel medicinam exercentes an & quando irregularitatem incurrant, remissiuè.*

CAP. Sententiam sanguinis. IX.

1 CLericus non debet dictare, aut proferre sententiam sanguinis, nec vindictam sanguinis exercere, nec vbi exercetur, interesse, nec literas dictare, vel vlli scribere pro vindicta sanguinis, aut viris sanguinis praeponi. Item Clericus in sacris non debet exercere artem chirurgiae, quae adustionem, vel incisionem inducit, nec impendere ritum consecrationis, vel benedictionis purgationi aquae feruentis, vel frigidae, vel ferri candentis, saluis prohibitionibus de duellis, & monomachiis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Butr. Host. Anchar. Henric. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 469. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 555. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex Concil. generali Lateran. *c.* 18. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 3. *tit.* 18. *cap.* 2.

2 *Sententiam sanguinis nullus Clericus dictet.*] Notatur ad hoc, quòd sententiam sanguinis nullus Clericus dictare, aut proferre potest, nec sanguinis iudicium agitare. vt per Salzed. *in pract. Bernardi*, *c.* 101. *n.* 1. *in nouiss. edit.* Maiol. *de irregul. lib.* 2. *c.* 6. *à princ.* plures alios, quos refert Cened. *ad Decret collect.* 61. *n.* 1 quibus adde Farin. *fragm. crimin. p.* 1. *verbo Clericus, n.* 369. *cum seqq.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 11. *n.* 19. Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. lib.* 21. *n.* 13. Bellet. *disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de disciplina Clericali*, §. 26. *n.* 3.

3 *Nec vllam chirurgiae artem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Clericus sacris initiatus, prohibetur vti officio chirurgi cum adustione, vel incisione, vt per Parif. *cons.* 136. *n.* 34. *& seq. vol.* 4. Henriq. *in summ. lib* 14. *de irregul. c.* 11. §. 1. *lit. F*, Farin. *d. verbo Clericis*, *n.* 211. Camil. Borrel. *d. tit.* 11. *n.* 41. Bellet. *d. tit. de disciplina clericali*, §. 31. Sanch. *in praecepta Decalogi*, *tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 14. *n.* 15. vbi aduertit nullum esse text. qui hoc ipsum extendat ad constitutos in minoribus habentes sufficiens beneficium, cum tamen Doctores communiter prohibitionem, de qua *in hoc text.* extendant ad Clericos in minoribus si habeant sufficiens beneficium ad victum, quam quidem resolutionem ex eo procedere ait, quia omnia interdicta habentibus in sacris constitutis censentur quoque interdicta habentibus beneficium sufficiens ad victum, & citat Nau. *in man. c.* 25. *n.* 112. *vers.* 33. *& comment.* 4. *de Regular. n.* 28. quod adeo verum est, vt nec causa pietatis id liceat, Armil. *verbo irregularitas*, *n.* 47. Nauar. *dict. c.* 25. *num.* 110. Sanch. *d. c.* 14. *num.* 16. vbi *num.* 17. quaerit an interdictum quoque his omnibus sit artem medicinae, seu chirurgiae absque incisione, & adustione exercere.

Quando autem Clerici, vel Monachi chirurgiam, 4 vel medicinam exercentes irregularitatem incurrant: vide per Doctores citatos *ad cap. tua nos* 19. *de homicid. pag.* 246. & ibi citatis ad Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *verbo irregularitas*, *n.* 438.

Nec quisquam purgationi aquae feruentis, &c.] De purgatione vulgari per ignem, aquam calidam, vel frigidam, vide latè Torreblanc. *de Magia*, *lib.* 1. *c.* 23. *ex num.* 29.

SVMMARIVM.

1 Cap. non magnopere, suprà hoc tit. *puniens Religiosos audientes leges, vel physicam, importat canonem latae sententiae, & incidentes in illam debent per Ordinarios puniri, & extenditur ad habentes dignitates, & personatus, & Presbyteros.*

2 *Studium Medicinae, & legum ciuilium prohibitum quibus sit, ostenditur, & declaratur n.* 3.

4 *Iuri Ciuili operam dantes ante Clericatum post illum assumptum non prohibentur ad Doctoratus gradum in eodem iure promoueri, etiamsi sint Monachi.*

5 *Plebanus dignitatem habet.*

6 *Verba*, sententiam excommunicationis incurrant, *denotant ipso iure.*

7 *Clericis, & Monachis ius Canonicum, aut Theologiam profitentibus, licet ad maiorem perfectionem ius ciuile publicè audire.*

CAP. Super specula. X. & vlt. *Honor. III.*

CAp. *non magnopere*, *suprà hoc tit.* puniens Reli- 1 giosos extra claustrum exeuntes ad audiendas leges, vel physicam, nisi intra duos menses reuertantur, importat canonem latae sententiae, itavt Episcopi tum proprij, tum locorum, vbi student, publicare debeant tales incurrisse poenas *d. cap. non magnopere.* Insuper vt studium Theologiae amplietur, idem cap. cum suis poenis extenditur ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Praepositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, & ad Presbyteros. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Anania, Butr. Host. Henric. Anchar. Panorm. Viuian. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 470. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 555. remissiuè Ximen. *in concordant. part.* 1.

Vt

2 Vt sacræ Theologiæ studium, quod in Ecclesia Catholica ad impugnandas hæreses, & ad fidem seruandam maximè necessarium est, non intermittatur, Honor. III. *in præsenti* decreuit, vt excommunicatio, quam tulerat Alexand. III. contra Religiosos exeuntes ad audiendas leges, vel physicam, & intra duorum mensium spatium non redeuntes, vt habetur *in c. non magnopere, suprà hoc tit.* extendatur ad Sacerdotes, Archidiaconos, & alios personatum habentes, nisi huiusmodi studium intra duos menses dimiserint, vt per Alber. Trotium *de vero & perfecto Clerico, lib.2.c.35.* Menoch. *de arbitr. casu* 425. *n.*28. Salzed. *ad Bernard. in pract. c.*62. *in nouiss. edit.* Soar. *tom.*5. *disp.*23. *sect.*3. *n.*19. Bellet. *disquisit. cleric. p.*1. *tit. de disciplina clericali*, §. 10. nouissimè Bonac. *de censur. extra Bullam Cœnæ, disp.* 2. *q.*4. *punct.*6. vbi etiam docet prædictum duorum mensium spatium computandum esse à tempore auditionis. Aduerte solum Papam dispensationem indulgere posse, vt Sacerdotes, & alij personatum habentes, leges, & Physicam audire possint, Rebuff. *in tract. nomin. q.*5. *n.*33. Salzed. *ad Bernard. d. c.*62. *vers. solus*, Farin. *fragment. crimin p.*1. *lit. B, verbo Clericus, n.*206.

3 Prædictis verò pœnis, quæ *in hoc cap.* infliguntur non afficiuntur priuatim, & in Camera iuri Cæsareo, vel Physicæ operam dantes, vt melius Canonica decreta intelligant, vt per Albert. Trot. *d. c.*35. *n.*5. Salzed. *d. c.*62. *vers. nec ea*, Farinac. *d. verbo Clericus, n.*207. Sunt equidem Canones magna ex parte iuri Ciuili coniuncti, vnde emanauit illud vulgare, *leges sine Canone valent parum, Canones sine leges nihil*, Roman. *sing.*654. vbi inquit: *Legista senza Capitoli val poco; ma Canonista senza lege, val niente*, & post Rebuff. *de nominat. q.*5. *à n.*14. Menoch. *de arbitr. casu* 425. *n.*29. facit notabile Baldi dictum *in proœmio Decretalium*, dum ait iuris Canonici sanctiones iuris Ciuilis subtilitate decorari, sequitur post Palat. Henric. Canis. *in tract. differentiarum vtriusque iuris, à princip.* Bobadil. *in sua politica, lib.*1. *c.*17. *n.*186. Vnde Calderin. *consil. vlt. n.*7. *de magistris*, Anchar. & alij, quos refert, & sequitur Tolet. *lib.*2. *c.*38. *n.*6. & Bonac. *citato loco, n.*5. tenent non videri sub excommunicatione interdictum leges, vel Physicam domi suæ audire, quamvis contrariam sententiam non sine probabilitate tueantur Soar. *d. sect.*3. *n.*19. Filliuc. *tract.*14. *c.*7. *q.*3. *n.*103. Nauar. *c.*26. *n.*116. Vtrùm etiam prædictis Sacerdotibus, aliisque personatum habentibus vetitum sit præfatas facultates Sacerdotes, & alios Clericos docere? ab aliquibus solet dubitari, apud quos verior, & receptior est sententia negatiua, quia text. *in præsenti*, loquitur de audentibus, non autem de docentibus, & in pœnis non est facienda extensio vltra propriam verborum significationem; ita Nauar. *d. n.*116. *& conf.*5. *num.*2. *sub hoc tit.* Soar. *d. sect.*3. *n.*20. Sayr. *d. censur. lib.*3. *n.*32. *n.*10. Filliuc. *tr.*14. *c.*7. *q.*2. *n.* 104. & alij contra S. Antonin. & Syluest. apud præcitatos Doctores.

Quando quis ante clericatum iure Ciuili operam dedit, post clericatum assumptum non prohibetur ad Doctoratus gradum in eodem iure promoueri, etiamsi sit Monachus, vt per Salzedo *d. c.*59. *vers. illud verò*, Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.*2. *q.*74. *art.*1. Farinac. *d. verbo Clericus, n.*208. vbi *n.* 209. resoluit quòd non prohibetur ad Clericatum, seu Sacerdotium promoueri, qui Doctoratum iuris Ciuilis, seu Medicinæ assumpsit. 4

Plebanos.] Ergo Plebanus dignitatem habet, vt per Azor. *instit. moral. part.*1. *lib.*3. *c.*21. *q.*4. vbi *q.*1. asserit propriè dici Plebanos, qui in minoribus, celebrioribusque oppidis constituuntur, quibus præter Ecclesiæ propriæ curationem, certarum quoque Ecclesiarum, & certorum Presbyterorum, qui minoribus Ecclesiis præsunt, inspectio, & obseruatio committitur. 5

Sententiam excommunicationis incurrant. Ergo ipso iure, sine alia sententia, per ea, quæ Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.*145. *& seq.* Sayr. *in claui Regia, lib.*3. *c.*8. *n.*21. *vers. fallit.* 6

Aduerte tandem quòd Clericis, & Monachis ius Canonicum, aut Theologiam profitentibus, licet ad maiorem perfectionem, & intelligentiam Canonum scholas ingredi, & ius Ciuile publicè audire, vt ex Abb. *in c. non magnopere, n.*8. *suprà hoc tit.* colligit Gom. *in reg. de non tollendo iure quæsito, q.*3. *in fine.* Nec statuto nostræ celebris Conimbricensis Academiæ *lib.* 3. *tit.*43. §. 1. *& tit.*44. §. 9. contrarium dispositum est, dum Clericos, & beneficiarios quoscumque prohibet admitti ad cursum Imperialium, quia solùm procedit, ne huiusmodi cursu probari possint, & ne valeant ad suffragia, vel ad actus admitti: non tamen vt contra facientes, & frequentantes scholas ad leges audiendas pro maiori Canonum perfectione culpam, aut pœnas incurrant præscriptas iure Canonico. 7

FINIS LIBRI TERTII DECRETALIVM.

COLLECTANEA DOCTORVM,

IN LIBRVM QVARTVM DECRETALIVM.

De Sponsalibus, & Matrimoniis.

TIT. I.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Matrimonij Sacramenti materia vbi tractetur, ostenditur.*
3 *Sponsalia à verbo spondeo dicta sunt, & idem quod sponsionem significant.*
4 *Sponsalia per promissionem futurarum nuptiarum rectè definiuntur.*
5 *Matrimonium plerumque sic appellatur, interdum coniugium, sæpissimè nuptiæ.*
6 *Matrimonium à matris officio circa prolem denominatur.*
7 *Coniugium ab ipso vinculo in quo subsistit Matrimonium rectè dicitur.*
8 *Nuptiæ dicuntur propriè à traditione, quæ fit sponsa viro.*
9 *Matrimonium in quo differat à nuptiis, ostenditur.*
10 *Matrimonium à Deo fuit institutum in lege naturæ ante peccatum ad conseruationem naturæ humanæ.*
11 *Matrimonium non fuit simul institutum ac præceptum à Deo.*
12 *Matrimonium in lege Euangelica de fide eleuatum est à Christo vt sit Sacramentum.*
13 *Matrimonium definitur vt sit viri & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ retinens consuetudinem.*
14 *Matrimonium duplex, aliud verum, aliud putatiuum & quæ sit differentia inter vtrumque, ostenditur.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Felin. Panorm. Præposit. Marian. Socin. Aretin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Cujac. Stephan. Ranchin. *in continuatione titulorum Decretalium*, Durand. *in speculo iuris, lib. 4. sub hoc tit.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag. 331.* Lancel. *in instit. iuris Canon.* Canis. *in summa iuris Canon.* Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris*, Ioan. Honor. *lib. 3. summ. Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. vide Veracr. *in speculo coniug.* Viuald. *in candelabro aureo, tit. de Matrim.* Matienzo *tit. 1. lib. 5. noua recop.* Card. Bellarm. *in suis controuers. tit. de Matrim.* Iul. Sanazar. *de Matrim. dissolut.* Franc. Anton. Oliuier. *de nullitate Matrim.* Petr. de Ledesma *in speciali tract. de Matrim. & sua summ. p. 1. de Sacram. Matrim.* Henr. *in summ. lib. 11. de Matrim.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo Matrim.* Steph. Quarant. *in summa Bullarij, verbo Matrimonij impedimenta, & verbo Matrimoniales dispensationes*, Gabr. Vasq. *in dist. de Matrim.* Filliuc. *in summ. tom. 4. tract. 10. de Matrim.* Ægid. de Coninch. *de Sacram. tom. 2. disp. 21. cum seqq.* Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p. 2. cap. 19. de Sponsal. & Matrim.* Rebell. *de obligat. iustitiæ, p. 2. lib. 2. de contractu Matrimonij.* Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib. 31. de Matrimonij Sacramento*, Ioan. Petr. Fontanella *in tract. de pactis nuptialibus, siue capitulis Matrimonialibus*, Franc. Molina *de ritu nupt. & pactis in Matrim. conuentis*, Fr. Basil. Pont. *in tract. de Sacram. Matrim. & in tract. de impedim. Matrim.* Ioan. Gutier. *in speciali tract. de Matrim.* Bonacin. *in tract. de magno Matrimonij Sacramento*, nouissimè Gasp. Hurtad. *in tract. de Matrim.* omnium latissimè tribus tomis totam hanc materiam eleganter tractauit Doctissim. Thom. Sanch. illius quidem sacri Ordinis, qui nominis, quòd omne nomen est, titulo præfignitur. 2

Sponsalibus.] Sponsalia à verbo *spondeo* dicta sunt & idem quod sponsionem significant, ex Alciat. *lib. 1. Parerg. c. 2.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 1. n. 1.* Spondere autem apud Iureconsultos promissionem per stipulationem factam significat, *l. sciendum 29. §. dictum, ff. de ædilit. edicto, l. sponsio 7.* vbi Alciat. *ff. de verb. signific.* eo quòd antiquis mos fuit eas, quas sibi vxores petebant, ab eis in quorum potestate erant, stipulari, *l. 2. ff. de sponsalib.* Vnde sponsi quasi adinuicem per stipulationem promissi dicti sunt. Postea verò moribus, & legibus factum est vt sponsalia nudis promissionibus per nuntium, & epistolam contrahantur, vt res omnium frequentissima, & ad Reipubl. conseruationem in primis necessaria facile expediri posset, *l. 5. & vlt. ff. de sponsal.* atque ideo parentes pro filiis sponsalia faciunt, *l. sponsalia, ff. de sponsalib.* 3

Sponsalia per promissionem futurarum nuptiarum rectè definiuntur, *l. 5. ff. de sponsalib. cap. nostrates 30. q. 5.* Palud. & Sot. *in 4. dist. 27. q. 1.* Martin. Ledesm. *p. 4. q. 45. art. 1.* Duaren. *in tract. soluto Matrim. de Sponsalib. cap. 1.* Tiraq. *ad leges connub. gloss. 1. num. 19.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 1. n. 7.* citati per me *in collect. ad audientiam 4. n. 8. de sponsalib.* 4

Matrimoniis. Matrimonium aliquando, & plerumque sic appellatur, interdum vero coniugium, sæpissimè nuptiæ. Matrimonium *in l. 1. §. ius naturale, ff. de instit. & iure, & in tit. ff. soluto matrim. & tit. de sponsal.* Coniugium *in tit. de coniugio seruorum cum seq.* Nuptiæ 5

in

in tit.ff.de ritu nupt.& C.de nupt.cum multis seqq. & de
6 *secundis nupt.* Prima Matrimonij appellatio à matris officio circa prolem denominatur, nec immeritò, cùm
7 primus Matrimonij finis proles sit. Coniugium verò ab ipso vinculo in quo subsistit Matrimonium rectè dicitur & formaliter, estque nomen hoc cæteris præstantius, quia substantiam actus petit, & colligitur ex *cap.cùm initiatur*, & ex *cap.coniuges*, & ex *c.conux* 30.
8 *q.* 5. Nuptiæ autem dictæ sunt ab iis, qui operto capite in signum pudoris mulieres viris tradebant, iuxta doctrinam D. Pauli 1. *ad Corinth. cap.* 11. notant Doctores *in c.* 24. *Genesecos.* Vnde nuptiæ dicuntur propriè à traditione, quæ fit sponsæ viro, & primam contractus executionem continent, & citra copulam. Vnde Iureconsult. ait, *in l.mulierem* 5. *ff.de ritu nupt.* mulierem absente viro per procuratorem posse nubere, si ad eum ducatur, absentem verò mulierem, quæ virum expectat, non posse per procuratorem illi nubere. Intellige autem ad nuptias esse Matrimonium, vt mulier ducatur ad virum, & in eius potestatem tradatur, nunquam tamen ad earum perfectionem copula requiritur, & hoc est, quod significat Vlpian. *in l.cùm fueris* 15. *ff.de condit. & demonstr.l.nuptias, ff.de regul. iuris.*

9 Constat autem apud Iureconsultos Matrimonium à nuptiis in eo differre quòd Matrimonium significat solum contractum, qui consensu perficitur, nuptiæ verò solemnitatem, qua mulier in domū viri ducitur, vt planè colligitur ex *d.l.mulierem*, iuncta *l.Seia* 5. *ff.de donat.inter virum, & vxor.* quæ sic ad concordiam reduci debent. idem probat *l.si donationem* 22. *l.sancimus* 24. *C. de nupt.* quamvis Duaren. *in tract. soluto matrim. tit.de nupt.* existimet à Matrimonio nuptias non differre, nec ductionem ad domum requirere, cuius interpretationem præcitata iura non patiuntur: sed hoc seruat antiquitas, hodie verò & nuptiæ, & coniugium, & Matrimonium idem significant, vt colligitur ex *cap. priusquam* 27. *q.* 2. ideo fortasse, quia olim contractus Matrimonij priuatim, & domi fiebat, postea verò cum solemnitate ad domum viri mulier ducebatur, & nuptiæ celebrabantur, hodie verò cùm nuptiarum domus Ecclesia sit, ex Gregor. *homil.* 38. *in Euang.col.* 4. & illa nuptiarum solemnitas aboleuerit, rectè his nominibus promiscuè vtimur.

10 Matrimonium à Deo fuit institutum in lege naturæ ante peccatum ad conseruationem naturæ humanæ per productionem indiuiduorum sub spe. Cùm enim Deus masculum, & fœminam tantùm per se ipsum creauerit immediatè, & non aliter quàm per Matrimonium genus humanum conseruari, & propagari potuisset, planè vbi primùm masculus, & fœmina creati sunt, Matrimonium fateri oportet, & sic asserendum Matrimonium institutum fuisse facto potius quàm verbis dum Dominus masculum & fœminam tantùm fecit, & Euam Adamo tradidit, & promulgatur ab ipso Adamo lumine naturæ per illa verba: *Hoc nunc os ex ossibus meis*, quæ habentur *Genes. cap.* 2. *ad fin.* & hoc apertè docuit Christus Dominus *Matth.* 19. *post princ.* qui vt ostenderet vxorem dimitti non posse, & Matrimonij vinculum indissolubile esse, illa tantùm verba adduxit: *Propter hanc relinquet homo*, &c. apertè significans institutionem Matrimonij indissolubilem facto creationis, & Adami promulgatione fuisse constitutam; quare hanc partem tuentur Magist. *in* 4. *dist.* 26. *in princ.* Scot. *ibid quæst.* 1. §. *per hoc patet*, Bonauent. *art.* 1. *quæst.* 2. Riccard. *art.* 1. *quæst.* 4. Hugo *lib.* 2. *de Sacram. quæst.* 11. Alexand. de Neuo *in hac rubr. num.* 17. Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 1. §. *vnic. num.* 6. Fuit autem Matrimonium prædicto modo institutum de se in officium naturæ, quia nullus alius finis, aut necessitas ante peccatum esse posset, postquam verò primi parentes peccauerunt, cœpit esse remedium concupiscentiæ, quod docet Augustin. *lib.* 9. *super Genes. cap.* 7. Hugo *d. loco*, ad hoc reducendus est Durandus, dum, ait Matrimonium duplicem habere finem, & duplicem institutionem, alteràm quæ fuit facta in paradiso ante peccatum in officium naturæ, alteram extra paradisum post peccatum in remedium concupiscentiæ, est enim hoc ineptum, nisi prædicto modo intelligatur, vt scilicet vna tantùm fuerit Matrimonij institutio in officium naturæ ante culpam, post ea verò mansit in remedium concupiscentiæ.

Quamvis Matrimonium institutum simul, ac præceptum esse à Deo, illis verbis, quæ dixit Genes. 1. *Crescite & multiplicamini*, &c. teneant Sot. *in* 4. *dist.* 26. *q.* 2. *art.* 2. *vers. nihilominus*, Syluest. *in summ. verbo Matrimonium* 1. *q.* 2. Viuald. *in candel. aureo, part.* 1. vbi de Matrim. *num.* 7. Perez *l.* 1. *vers. que es el paraiso*, *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 20. Petr. de Ledesma *de matrim. q.* 42. *art.* 2. Henriq. *in summ. lib.* 11. *de matrim. cap.* 1. §. 4. & plures, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 4. *num.* 3. horum enim opinio confunditur primò, quia illa verba, *Crescite*, &c. benedictionem Domini, & præceptum de generatione, & executione Matrimonij continent, quoniam illo tempore tenebantur homines liberis operam dare, nec potuisset aliquis in matrimonio sine copula permanere propter necessitatem conseruandæ naturæ humanæ, ac propagandæ speciei, sicut etiam brutis Dominus præcepit per eadem verba; præceptum de executione Matrimonij licèt virtualiter mandatum de eo contrahendo continear, aptum non erat ad institutionem significandam, priùs enim res institui debet, & existere quàm de ipsa præceptum detur. Accedit quòd illa verba dicta sunt postquam Deus Euam formauit, eamque Adamo adduxit, qui illico vxorem recepit, & Matrimonium significauit illis verbis, *Hoc nunc os*, &c. & *Propter hanc relinquet homo*, &c. Postea verò Dominus dixit, *Crescite, & multiplicamini*, &c. & quamvis hæc verba referantur *Genes.c.* 1. verba autem Adami, *c.* 2. *ad fin.* oportet intelligere illa verba Domini prolata fuisse postquam Adamus Matrimonium agnouit, & pronuntiauit, quia vbi primùm Eua creata est, adducta fuit ad Adamum, qui ea visa statim prædicta verba protulit. Vnde fit, vt per illa verba, *Crescite*, &c. Matrimonium institutum non fuerit, quod prius Adamus pronuntiauerat. Accedit quòd eadem verba habentur *Gen.c.* 9. & dicta sunt Noe, & vxori ipsius, filiis & vxoribus eorum; igitur cùm ibi præceptum prolis suscipiendæ, & benedictio tantùm continebatur, sic dicendum est *in cap.* 1. 11

In lege etiam Euangelica constat de fide Matrimonium eleuatum esse à Christo vt sit Sacramentum, approbatum videlicet *Ioan.* 2. institutum autem *Matth.* 19. dum Christus illud commendauit, eiúsque inseparabilitatem præcepit, dicens: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* ita Domin. Sot. *in* 4 *dist.* 26. *q.* 2. *art.* 2. *vers. ex quo fit.* Petr. Sot. *lect.* 2. *de Matrim. vers. de institutione*, Henriq. *d.lib.* 11. *c.* 2. §. 1. Sanch. *d.lib.* 2. *disp.* 4. *n.* 5. Vtrùm autem Matrimonium sit homini naturale, dixi *ad cap. ius naturale, dist.* 1. *n.* 21. 12

Definitur Matrimonium vt sit viri & mulieris coniunctio, indiuiduam vitæ retinens consuetudinem, *in l.* 1. *ff de ritu nupt.* §. 1. *Instit. de patria potest. summ.* 27. *q.* 2. *cap illud, in fine, de præs.* loco generis ponitur *coniunctio*, quæ vinculum vtriusque significat; in quo est substantia. Prima differentia est viri, & mulieris, per quam signatur de ratione Matrimonij esse, vt sit inter duos diuersi sexus, iuxta illud Matth. 19. *Masculum, &* 13

fœminam fecit eos. Secunda differentia est in indiuiduam vitæ consuetudinem, per quam essentialiter ab aliis conuentionibus, & societatibus distinguitur; quæ non habent vinculum indissolubile, & perpetuum, & per eam contubernia excluduntur, quæ non sunt de se indiuidua, licèt enim ea turpitudine toto vitæ tempore duo perseuerauerint, Matrimonium tamen non erit, nec indiuidua vitæ cõsuetudo dici poterit, illa enim indiuiduam dicimus, quæ de se talis est, & diuidi à contrahentibus non potest. Qua ratione non differt hæc definitio ab alia tradita à Theologis *in 4. dist. 25. q. 1.* & sequitur Sanch. *d. lib. 2. disp. 1. num. 1.* dum aiunt, Matrimonium est coniunctio maritalis viri, & mulieris inter legitimas personas indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, siquidem dict. *maritalis* includitur in consuetudine indiuidua, quoniam nulla alia indiuidua esse potest. Rursus illa verba, *inter legitimas personas*, eisdem etiam verbis includuntur, quoniam indiuidua esse non potest coniunctio inter inhabiles propter defectum naturæ.

14 Multiplices in varias species à Doctoribus adducuntur Matrimonij diuisiones, quas explicat Henriq. *in summ. lib. 11. de Matrim. c. 5. in princip.* sed inter alias sciendum est Matrimonium duplex esse, aliud verum, aliud putatiuum: verum est illud quod verè interuenit inter personas habiles ad contrahendum cum omnibus solemnitatibus, & requisitis ad ipsius validitatem necessariis. Putatiuum tripliciter distinguitur à D. Barbos. *in l. si cum dotem 23. §. vltim. n. 22. ff. soluto Matrim.* sed in genere illud dicitur quod de facto contractum est, sed tamen propter aliquod iuris impedimentum valere non potuit, dicitúrque putatiuum ad veri differentiam, quia figuram habet Matrimonij, & Matrimonium putatur, cùm tamen verè non sit validum, explicat post alios Bapt. Cost. *de facti scientia, & ignor. cent. 2. dist. 37. ex n. 2.* Inter vtrumque illa est differentia quòd Matrimonium verum filios legitimos reddit, siue antecedat, siue subsequatur, ex dicendis *ad c. 1. & ad cap. tanta infr. hoc tit.* & consequenter inde profluunt effectus omnes, quos lex communicat legitimis filiis tam respectu successionis, quàm alimentorum. In Matrimonio putatiuo contraria regula est statuenda, quòd veri Matrimonij effectus non operatur, præterquam in casibus specialiter iure expressis, vt concludit vulgaris reg. *in quod de iure nullum est, nullum producit iuris effectum, l. non dubium, C. de legib.* ex quibus ita regulam constituit, & multis similibus confirmat Anton. Gom. *l. 50. Tauri, n. 59.* patétque exemplũ *in l. ... ff. vnde vir, & vx.* ibi, *si iniustum sit Matrimonium, bonorum possessio nequaquam peti poterit,* & in terminis controuersæ quæstionis vtrùm maritus accusare possit iure mariti vxorem putatiuam, quam de facto duxit stante impedimento, propter quod Matrimonium de iure non valuit, quod non posse probare videtur text. *in l. si vxor, §. 1. vers. sed si ea. ff. ad leg. Iuliam de adult.* Vnde eam non posse occidere in adulterio deprehensam, ex reg. *l. marito, in fin. ff. eod. tit.* vt notat ex communi Anton. Gom. *l. 80 Tauri n. 48.* latè D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 98. ff. soluto Matrim.* sed non respondet ad text. *in d. l. si vxor, i fin. eiusdem, §. 1.* ibi *siue iusta vxor fuerit, siue iniusta,* sed poterit responderi cum Brisson. *lib. singulari, de adulter. c. 6.* Cuiac. *lib. 6. obseru. 16.* Iacob. Ræuard. *var. lib. 4. c. 16.* iniustam vxorem intelligi ibi non de vxore contra leges Matrimonium contrahente, sed de vera, quæ tamen sine antiqua solemnitate contraxit, de qua meminit Briss. & alij nouiores post illum citati, atque etiam Henriq. *d. lib. 11. c. 13. §. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium solo consensu contrahitur, nec inualidatur si consuetudo patria non seruetur.*

2 *Matrimonium valet quamuis non seruetur consuetudo regionis.*

3 *Consuetudinis nullæ sunt vires circa substantiam Matrimonij.*

4 *Præstatur intellectus ad hunc text.*

5 *Statutum laicorum disponens circa substantiam Matrimonij inhibendo, vel impediendo illud, vbi Ecclesia non improbat, non valet.*

6 *Princeps sæcularis inter Christianos addere posset impedimenta irritantia nisi Ecclesia eam facultatem suo iudicio reseruasset.*

7 *Statuta prohibentia mulieribus ne extra territorium nubant, nulla sunt.*

8 *Conditio posita per testatorem heredibus suis ne cum alicuius secta hominibus Matrimonium contrahant, an iure sustineatur? remissiuè.*

9 *Mulier nubendo viro alterius fori mutat sua originis forum.*

10 *Coniuges tenentur simul habitare ad adiuuandum se mutuo, atque familiam promouendam.*

CAP. De Francia. I.

Ex Concil. Tribur.

MAtrimonium tenet si contrahatur non secundùm leges, & consuetudines illius loci, & si quis prima dimissa aliam ducit, debet secundam dimittere, & ad primam reuertere, & pœnitentiæ subiici, quia primam dimisit, & secundam accepit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Aretin Anchar. Butr. Felin. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cuiac. Vin. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 1.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 557.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur *ex Concilio Triburiensi c. 39.* refertur à Burchard. *lib. 9. Decret. c. 67.* & Iuo. *p. 8. c. 213.* & ab Ant. August. *collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 1.* 1

Concilium Triburiense celebratum fuit sub Pontifice Formoso, & Imperatore Arnulpho à viginti duobus Episcopis Germanorum anno Domini 595. Miseratus sanctus Præsul cladem, & deformitatem Ecclesiæ, quos voluit, collegit Episcopos tempore illo tumultuoso. Triburiensis loci non meminerunt antiqui, est autem hodie villa, quæ Germanica lingua dicitur *Triburstiâ* vltra Rhenum propè Moguntiacum. Vide Card. Baron. *tom. 10. annal. Eccles. Anno Christi 895.*

Collige ex text. valere Matrimonium etiamsi non seruetur consuetudo regionis, vt per Perez *l. 1. gloss. 4. pag. 24. tit. 1. lib. 5. Ordinum.* Cened. *pract. & Canonic. quæst. lib. 1. quæst. 21. à princ.* nullæ enim sunt consuetudinis vires circa substantiam Matrimonij Abb. *hic, num. 3.* Zabarel. *num. 5.* & alij, quos refert Sanch. *de Matrimon. lib. 7. disput. 4. num. 9.* vbi *num. 11.* existimat consuetudinem legitimè præscriptam, & rationi consonam (qualis petitur *in cap. fin. sup. de consuet.* ad legem statuendam, & ad statutã deroganda) vires habere inducendi nouum impedimentum dirimens, ac subinde Matrimonium aduersùs eam consuetudinem initum esse nullum; & addit ibi consuetudinis Gallicæ violationem in præsenti nòn obstare valori Matrimonij, eò quòd deficeret potestas in inducentibus eam; 2 3 4

eam; quia statutum laicorum disponens circa substantiam Matrimonij inhibendo, vel impediendo illud vbi Ecclesia non improbat, nec impedit, non valet, vti disponens de materia spectante ad Ecclesiam, ita Bernard. *reg.* 698. Conar. *de sponsal.p.2. c.6.§.10. n.16.*Brunel.*de sponsal.concl.29. n.1.* Gaet. *in repet. cap.*
6 *ad limina* 30. *q.1. §.4. n.299. cum seqq.* Posset tamen Princeps sæcularis inter Christianos addere impedimenta irritantia, nisi Ecclesia eam facultatem suo iudicio reseruasset, vt per Angl.*in florib. Theolog. p.1.de Matrim.q.13. de impedimentis consanguin.art.3.diffic.4.* Barth.de Ledesma *de Matrim. dub.29. concl. 1. in fine,* Petr.de Ledesma *eod.tract.q.50.art.1.dub.1.*Henriq.*in summ. lib.12.de Matrim. c.1. §.4.* Sanch. *de Matrim. lib.7.disp.3.n.1.*

Sed transit de gente ad gentem, &c.]Ergo Matrimonium contrahendum est secundùm leges, ac loci consuetudinem, vbi illud celebratur, & postquam ita contrahitur, non est dissoluendum, nam cùm Matrimonium contractus sit quanquam à Christo Domino ad rationem Sacramenti eleuatum, *cap. fin. de condit. appos.* sequitur quòd quemadmodum in contractibus attenditur locus vbi illi met celebrantur, & eodem modo in matrimonio obseruandum est *l. si fundus 6. ff.de euict.l.vnicum. ff. si certum per.* ac quemadmodum contractus alibi celebrati non dissoluuntur quanquam diuersæ solemnitatis sint, quæ obseruantur in loco alterius ex contrahentibus, ita neque Matrimonium dissoluendum erit, quia transitus de gente ad gentem non potest causare mutationem re non integra atque perfecta, *l. sicut, C.de act.& obligat.*ita Ant.de Fuertes *Canon.lect.lib.1.c.4.*

7 *Causatus est quod eam,non sua,*&c.]Notatur ad hoc, quòd statuta prohibentia mulieribus ne extra territorium nubant, nulla sunt, vt per Hieron.Gabr.*cons.12. n.9.lib.2.* me citato *in hoc loco,* Diana *resol. moral.p.1. tract.3.resol.56.*Franc.Molin.*de ritu nupt.lib.2.differ.7.*
8 *n.26. cum seqq.* & à *n.* 34. disputat an conditio posita per testatorem hæredibus suis ne cum alicuius sectæ hominibus Matrimonium contrahant iure sustineatur.

9 Notatur etiam ad hoc, quòd forum suæ originis mutat mulier nubendo viro alterius fori, vt per
10 Duenh.*reg.377.* Nam coniuges tenentur simul habitare, & conuiuere ad iuuandum se mutuò, atque familiam promouendam, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.32.n.302.*

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia de futuro etiam iurata, dissoluuntur si sponsi se dissoluunt.*
2 *Sponsalia etiam legitimè contracta per mutuum sponsorum dissensum dirimuntur.*
3 *Procedit text. in præsenti, cum sponsi simul liberè mutuo consensu non coactè sponsalia præcedentia dissoluunt.*
4 *Sponsaliorum dissolutionem quomodo facere debeat Ordinarius, ostenditur.*
5 *Impedimentum publicæ honestatis nullum nascitur ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis.*
6 *Sponsalia iurata certæ alicui personæ etiam intuitu Dei mutuo dissensu dissoluuntur.*
7 *Remissio, qua dissoluuntur sponsalia, debet esse libera, non metu, aut dolo inducta.*
8 *Sponsalia obligant sub culpa mortali.*
9 *Iuramentum à parte, parti remitti potest.*

CAP. Propterea. II.

Innoc. III.

Sponsalia, seu Matrimonium de futuro contrahens 1
purè sine conditione, fide hinc inde data, si deinde ad inuicem nolint contrahere, sunt admonendi vt datam fidem seruent: sed deinde non sunt cogendi, sed tolerandi, ne quid deterius contingat, cùm eam ducit quam odio habet, sicut qui contrahunt societatem data fide, & postea eam adinuicem sibi remittunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabarel. Ioan.Andr.Host.Anchar.Butr.Felin.Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis.Cujac.Cened.*collect.97.*Viu.*in ration. lib.3.iuris Pontif. pag.557.*Alagona *in compend.iuris Canon.pag.2.* remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen.*in concord.p.1.& 2.* referunt ab Anton. August.*collect.1.Decret.lib.4.tit.1. c.11.* & est post Concil. Lateran.sub Alex.III.*p.6. cap.33.*

Collige ex text. sponsalia etiam legitimè contracta 2
per mutuum sponsorum dissensum dirimi, vt per Conar. *de sponsal.p.2.c.5.n.3.* Mozz.*de contract. tit. de sponsal.§. quomodo seruentur, seu annullentur sponsalia, ex n.3.* Hurtado *in tract.de Matrim. disp.2. difficult.1.* Brunel.*de sponsal.concl.9.n.2.* & plures apud Cened. *ad Decret.collect.97.n.4.* quibus adde Sanch. *de Matrim. lib.1.disp.52.n.2.* Rebel.*de obligat. iustitiæ, p.2. lib.4. q.8.sect.1.n.1.*Fr. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comp.15. n.23.*Bonacin.*de Matrim.q.1.p.10.n.1.* Ægid. de Coninck *de Sacram. & censur. tom.2. disp.23. dub.1. n.1.* Gutier *de Matrim.c.24.à princ.*vbi *n* 3. obseruat text. 3
in præsenti, verè & propriè tunc procedere cùm sponsi simul liberè mutuo consensu non coactè sponsalia præcedentia dissoluunt, & *n.4.* aduertit oportere pro 4
maiori negotij securitate quòd prædicta vera remissio vtriusque partis fiat coram Ordinario Ecclesiastico contrahentium; & prius moneantur, & modis omnibus inducantur ad obseruantiam fidei interpositæ, & inter se præstitæ de contrahendo Matrimonium, vt *in hoc text.* quo facto per iudicem, si adhuc partes consentiant in dissolutione sponsalium, iudex eam dissolutionem approbabit, licentiámque vtrique concedet liberè cum alio contrahendi. Et ex his sponsali- 5
bus, quæ mutuo consensu dissoluuntur nullum nasci publicæ honestatis impedimentum, tenent Basil.Pont. *de impedimentis Matrimonij, c. 18. §. 2. vers. sequitur quinto,* Sanch.*lib.7.disp.68.n.21.*quod quidem verum est, nam Sacra Congreg. Concilij censuit sponsalia per verba de futuro contracta, posse quandoque ante contractum Matrimonium per verba de præsenti mutuo contrahentium consensu dissolui, ac vbi sic dissoluta fuerint, nullum hodie inducere impedimentum, prout testantur Rebell.*de obligat.iustit. p.2.lib.3.q.14. n.2.& in declarat.sect.5.n.99.* Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarre, lib.4.tit.5. l.1. in declar. n.86. & 72.*quos refero *de offic.& potest. Episc.p.3.alleg.51. num.188.*

Principalis huius text. conclusio, quæ habet sponsalia etiam iuramento firmata mutuo consensu dissolui, intelligitur, si causa eueniat in cuius euentum contrahentes aut non possunt, aut non intendunt se obligare; nam actus, qui ad effectus futuros diriguntur, principaliter dissoluuntur, ex prædictis causis; sed nulla est ex qua id manifestiùs appareat, quàm mutuus dissensus, per quem contractus ciuiles ex natura rei dissoluuntur, *reg.1.de regulis iuris, in 6.* Ergo, &c. Deinde probatur, quia iuramentum de se non pertinet

pertinet ad faciendam obligationem, nec eius substantiam immutat, sed eam confirmat iuxta suam naturam, quam habet à lege, *cap. quemadmodum, de iureiur.* cum traditis per Aym. *conf.* 12. *n.* 1. Sed omnis obligatio, quæ partium consensu perficitur, ex natura rei dissoluitur earundem dissensu, ergo licèt iuramentum accedat, dissolui potest. Propterea iuramentum promissorium in gratiam partis principaliter factum, ab eo remitti potest, *c.*1.*de iureiur.*& *ibi*, omnes scribentes, S. Thom.2.2 *q.*189. *art.*4. Bart.receptus *in l. Labeo, n.*4.*ff.de iureiur.* Couar.qui alios refert, *in cap. quamuis pactum, p.*1.§.2.*n.*1. Roland.*conf.*99.*n.*5.*lib.*3. sed sponsalia iuramento firmata principaliter fiunt in fauorem partium; ergo ab illis remitti poterunt, nam cùm materia iuramenti, in quam cadit; sit promissio facta homini altero remittente promissionem, cessat obligatio iuramenti, quæ in illa fundabatur, *cap. debitores, de iureiur.* Tandem colligitur ab exemplo societatis, quæ de iure communi partium consensu dirimitur, *§.manet Inst.t.de societate.* Quibus rationibus in hoc text. sponsalia secundùm iuris regulas dissolui tenent Innoc.Butr. Zabarell. Abb. *num.* 5. & Præpos. *n.*6.*in præsenti*, asserentes esse communem sententiam S. Thom. & alij Theologi *in* 4.*dist.*27.*q.*1.*art.*3. Sot. *q.*2 *art.* 5.Ledesm.2 *q.*45.*art* 3. Syluest. *in summ. verbo sponsalia, quæst.*10. Angel. *eod.verbo, num.*20.Cou. *de sponsal. part.*1. *cap.*3 *in princ. num.*1. Nauar.*in man. cap.*22.*num.*25. post Tolet. & Reb ll. nouissimè Basil. Pont. *in suo tract. de Sacramento Matrimonij, lib.* 13. *c.*9. *n.*1.

Verùm contra omnes contendit gloss. *in præsenti, verbo tolerari*, in hoc text.contineri promissionem minoris mali ad euitandum maius, eandem sententiam repetit illa similis *verbo compellas, in c.ex literis, infra hoc tit.*& alia *verbo indicio, in fine,in cap.de illis, de desponsat. impuberum.* Pro qua sententia prædictarum glossarum verba huius text.multis modis expendi solent, primò ibi, *monendi sunt, & modis omnibus inducendi.* Etenim si sine peccato poterant recedere, quorsum induci & moneri debeant, vt id faciant, quod non tenentur, & Ecclesia non solet tam strictè admonere ad illa, quæ iustè omitti possunt. Rursus contra communem faciunt illa verba: *Ne fortè deterius inde contingat*, quibus manifestè fit comparatio inter duo mala; faciunt etiam illa, ibi: *hoc possit in patientia tolerari*, etenim in patientia toleratur quod iniustè, & non merenti fit, patientia enim voluntaria percussio est mali, non meriti, atque ideo illis verbis ostendit Pontifex malum aliquod hic tolerari. Quæ quidem glossarum sententia vltra verba text. confirmatur ex eo, quia eisdem ferè verbis vtitur text.*in cap.requisiuit, infra hoc tit.* quinimo & plura habet text. *in præsenti*, ad permissionem significandam, sed nemo negat *in d.cap.requisiuit*, permitti peccatum ad euitandum maius; ergo idem dicendum est *in hoc text.* Accedit etiam *cap.cum iam dudum, ad fin.de prebend.*vbi gloss. vlt. & DD. notant tolerari in patientia, quod non iure fit.

Nec difficultatem tollunt DD. *prædictis locis*, dum aiunt propter vulgi opinionem falsò existimantis periurium committere eos, qui recedunt à sponsalibus iuratis summum Pont. *in hoc text.* adhibuisse verbum, *tolerantiæ*, etenim contra eos aduerto quòd vel illa vulgi opinio tanquam vana contemni poterat, & potiùs oportebat errorem explicare, & tunc ineptè Pontifex adhibet verba promissionis; aut illa vulgi opinio non poterat iure contemni, & iam datur hic vera promissio alicuius mali. Rursus confunditur DD. responsio eo argumento, quòd text. ille quatenus lex est non præsentem nunc temporis opinionem vulgi, & causam particularem definiuit, sed futuris sponsalibus legem præscribit; ergo quamvis vulgi opinio deficiat, ostendit Pontifex non esse licitum in posterum à sponsalibus mutuo iuramento confirmatis sine causa recedere. Præterea sic arguitur; si lex ad euitandum scandalum pusillorum credentium non licere ab eo iuramento recedere, iubet illud seruari, vt DD. volunt, iam & ratione præcepti Ecclesiæ id iustè mandantis, & ratione scandali vitandi peccatum committit, siquidem & scandalum passiuum pusillorum in iis, quæ non sunt de necessitate salutis, ex præcepto vitari debet, *c.*2. *de noui oper. nuntiat.* D. Thom. 2. 2. *q.*43.*art.*7.D.Anton. *p.*2.*tit.*7.*c.*4.Couar.*in cap.quamvis pactum, p.*1.*in princ. n.*4. Nauar.*in man.c.*14.*n.*30. Accedit quòd hic text.nihil aliud considerat quam fidem, & iuramentum; ergo non agit de vitando scandalo, & vulgi opinione tunc exigente, sed de vitanda occasione in posterum: quamobrem si verba legum propriè accipienda sunt, concedendum est *in hoc text.* constitutum esse eos, qui mutuo iuramento sponsalia contraxerunt, non posse sine culpa recedere mutata voluntate propter iuramenti religionem, & reuerentiam.

Quare dicendum puto *in hoc text.* permissionem contineri non quatenus iuramentum ibi ex sua vi obliget, sed quatenus violatur lex humana iubens seruari iuramentum, quod sine dispendio spirituali seruari potest, licèt de se non obliget ad conseruandam Religionem ipsius, in hoc enim text.præceptum ad futura continetur de seruando tali iuramento, & permissio conceditur facienda si contrahentes nolint se admittere ne deterius contingat, quo pacto rectè sensit gloss. *in præsenti.* Summi namque Pontifices tantum detulerunt iurisiurandi religioni, ne aut veniret in contemptum, aut periuriis daretur occasio, vt statuerint seruandum esse omne iuramentum, quod sine dispendio salutis spiritualis seruari potest; quamvis de se alias non obliget, constat hoc ex *cap.commissum hoc tit.*& manifestè ex *c.cum contingat, de iureiur.* dum iuramentum mulieris, quod ex vi sua non obligabat seruari iubet, idque euidentius apparet ex illis verbis, *non vi, aut dolo*, nam si iuramentum illud obligaret de se, planè ius non tolleret obligationem, iuxta *cap. si verò, illo tit.de iureiur.* cùm ergo iubeat seruari iuramentum non vi nec dolo præstitum, ne periuriis detur occasio, sequitur quòd non ex vi ipsius iuramenti, sed ex præcepto Ecclesiæ ad conseruandam eius religionem esse adimplendum, idem colligitur ex *cap. quamvis pactum, de pactis lib.*6.*& ex cap.verum, §.cæterum, & ex cap.debitores, de iureiur.* Nec refert quod iuramentum factum parti ab ea remitti potest, enim in aliis iuramentis, quæ ab vno tantum fiunt,& alteri acquiruntur, id planum est, cæterum in iuramentis mutuis vicissim factis,præsertim de Matrimonio contrahendo non adeo manifestum apparet ex vtriusque remissione obligationem dissolui, cùm ad id se partes videantur obligare ne sine causa recedant, poteràtque vulgus, & non omnino imperiti existimare contra iuramentum facere eos, qui sic recesserint & ideo non obstante mutuo dissensu iubentur hoc iuramentum seruare. Accedit quod in eo materia ipsa publicam vtilitatem continet, iuxta *l.* 1. *ff. soluto matrim.* & interim dum sponsi de religione non cogitant, merito iubentur iuramentum seruare. Nec me mouet exemplum societatis *in hoc text.* adductum, siquidem non agit Pontifex de Societate simplici, sed de illa, quæ interposita fide, id est, iuramento contracta fuit, quemadmodum enim in principio fides iuramentum significat, sic etiam in fine, & in hac iurata societate eadem ratione affirmandum est, quod nisi causa aliqua

aliqua vrgens superueniat, non poterunt socij recedere.

6 Amplia principalem textus conclusionem procedere in sponsalibus iuratis certæ alicui personæ, etiam intuitu Dei, hoc est, propter eius amorem & eleemosynam pauperi faciendam, nam tunc per huiusmodi personæ, cuius interesat, remissionem, etiamsi vtrinque iurata sunt, mutuo quoque dissensu dissoluuntur. Vide Couar. *in cap. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. p. 1. §. 3. n. 1. & 4. & de sponsalib. p. 1. c. 5. in initio, n. 1.* Nauar. *in man. cap. 22. num. 25.* Brunel. *d. concl. 9. n. 1. & 2. & concl. 16. n. 11.* Fr. Emman. *in summ. tom. 1. c. 245. n. 10.* Lancel. *Instit. iuris Canon. lib. 2. tit. de sponsalib. verbo liberent.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 2. lib. 8. c. 2. n. 8.* Matiensf. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 45. lib. 5. noua recop.* Menoch. *de arbitr. casu 103. n. 2.* Henriq. *in summ. lib. 11. de Matrim. c. 14. §. 6.* Viuald. *in candelabro aureo, p. 1. de sponsalib. c. 5. n. 11.* Sanch. *d. disput. 52. n. 6. & 7.* Gutier. *d. cap. 24. num. 1. vers. quod.* Rebello *d. quæst. 8. sect. 1. num. 3.* Ægid. de Coninck. *d. disput. 23. dub. 1. num. 2.*

7 vbi cum Leon. Lessio intelligit modò libera vtrinque sit remissio; si enim vna pars alteram metu, vel dolo ad remittendum induceret, maneret nihilominus in conscientia obligata, secus si rationibus, vel precibus non nimium importunis alteram ad remittendum induceret.

8 *Vt præstitam fidem obseruent.*] Quia sponsalia obligant sub culpa lethali. Petr. Sot. *lect. 18. de matrim. §. quoad primum*, Couar. *de sponsalib. p. 1. c. 4. in initio num. 2.* Sarm. *select. lib. 1. c. 5. num. 3.* Fr. Emman. *d. tom. 1. c. 244. num. 1.* Beja *respons. casuum conscientiæ, part. 1. casu 18.* Vega *in sum. lib. 6. casu 105.* Brunel. *d. concl. 16. num. 9.* Petr. de Ledesma *de matrim. quæst. 48. art. 1. dub. 1.* Viuald. *d. part. 1. de sponsal. c. 4. n. 23.* Perez *l. 1. vers. contrarium tamen, tit. 1. lib. 5. Ordinam.* Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. lib. 3. cap. 21. n. 86. & 87.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 51. num. 5.* Henriq. *d. lib. 11. cap. 13. n. 2.* Matiensf. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 43. lib. 5. noua recopil.* vbi Azeued. *l. 1. n. 1.* Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 27.*

9 *Et postea eandem sibi remittunt.*] Ergo iuramentum à parte parti remitti potest, ad quod iam citaui Doctores *ad c. 1. in princ. supr. de iureiur.*

10 *Commonendi sunt, & omnibus modis*, &c. Intellige prout dixi *ad cap. ex literis in 2. infr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Iuuenis qui duxit in vxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honestatis iustitia.*
2 *Affinitas non oritur absque seminis emissione.*
3 *Declaratur text. in præsenti.*
4 *Impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ante septennium initis ideo in præsenti oritur, quia contrahentes erant proximi septennio, & consensisse mutua cohabitatione cum nixu ad copulam.*
5 *Pars tutior in dubio est sequenda.*
6 *Amplia non solùm in dubio facti, sed etiam in dubio iuris, quando scilicet dubitatur vtrùm lex sit statuta nécne, intellige prout infrà.*
7 *Impedimentum publicæ honestatis per Concil. Trid. restrictum est ad primum gradum.*
8 *Delictum in dubio præsumitur in foro conscientiæ cum agitur de salute animæ.*
9 *Sponsalia ante septennium validè contrahuntur malitia supplente ætatem.*
10 *Intellige in matrimonio quando adest potentia generandi cum discretione.*
11 *Sponsa de futuro aliquando vocatur.*

CAP. Iuuenis. III.

Eugen. III.

IVuenis, qui duxit puellam, quæ non erat septem annorum, si dubium est quòd tentauerit id, quod explere non potuit, contraxit impedimentum publicæ honestatis, & non potest contrahere cum consobrina, & si contrahat est separandus, quia in dubiis debemus tenere quod certius existimamus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alexand. de Neuo, Canis. Cuiac. Cened. *collect. 19.* Vin. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 3.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 557.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 18.* & est post Conc. Lateran. *p. 12. c. 18.* 1

Quod complere non potuit.] Ergo copula imperfecta, id est, sine seminis effusione sufficit ad contrahendam affinitatem, nam constat ex hoc text. iuuenem, qui puellam nondum septennem duxit, & forsan tentauit consummare, nec potuit, non posse permanere in matrimonio postmodum cum consobrina eius contracto, & ideo hanc sententiam solus sequitur Mich. Medina *lib. 5. de sacrorum hominum continent. c. 76.* At citra dubium est tenendum ex sola vasis fœminei penetratione absque seminis emissione minimè oriri affinitatem, prout tenent Nauarr. *in man. c. 22. n. 42.* Alphons. à Verac. *in speculo coniug. p. 1. artic. 47.* Stephan. de Gaëta *in repet. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 515.* & plures citati à Cened. *ad Decretal. collect. 19. num. 1.* quibus adde Azeued. *l. 7. num. 17. tit. 10. lib. 8. noua recop.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disput. 64. num. 8.* vbi plures refert, & *num. 19.* respondet cum Sot. *in 4. dist. 41. quæst. vnic. art. 2. col. 3. vers. ex quo fit, & vers. quod si obiicias*, impedimentum dirimens non esse inductum in hoc text. propter nixum ad copulam, quasi ex illo oriatur affinitas, seu propter publicam honestatem ex sponsalibus de futuro, quæ ibi præcesserant, ortam, & ideo dicitur in hoc text. propter honestatem Ecclesiæ id impedimentum esse. Nec obstat quòd ex sponsalibus contractis ante septennium non oritur publica honestas ex eo quòd sponsalia ante septennium nulla sint, respondetur enim ideo ex sponsalibus ante septennium initis oriri in præsenti publicæ honestatis impedimentum, quia apparet contrahentes esse proximi septennio, & consensisse mutua habitatione cum nixu ad copulam, quo casu oriri publicam honestatem resoluit Basil. Pont. *de impedim. matrim. c. 18. §. 2. vers. sequitur 4.* 2 3 4

Quod certius existimamus, &c.] Notatur ad hoc quòd in dubiis tutior pars est sequenda, vt per Couar. *in cap. alma mater. part. 1. §. 2. n. 5. casu 1. & de sponsalib. part. 1. cap. 4. §. 1. num. 9.* Fr. Emman. *in summ. tom. 2. cap. 51. num. 6. conclus. 4.* Vgolin. *de censuris, tab. 1. c. 14. in princ. num. 14.* Sayr. *eod. tract. lib. 1. cap. 16. num. 30. & lib. 6. cap. 2. num. 16. & in claui Regia, lib. 1. cap. 13. num. 9. & 36.* Flores de Mena *var. quæst. lib. 1. q. 9. n. 18.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 2. c. 18. quæst. 4. & cap. 19. quæst. 10. & lib. 11. c. 15. quæst. 2.* Basil. Pont. *de impedimentis matrimonij, c. 26. §. 2.* Sanch. *de matrim. lib. 2. disp. 41. num. 9. in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 1. c. 10. num. 10. & num. 50.* Vasquez *1. 2. q. 19. art. 6. disp. 65. cap. 3. & disp. 66. c. 1.* vbi expressè resoluit non 5

tantùm

6 tantùm in dubio facti, nempe quando dubitatur an res aliqua sit in se licita, aut illicita, sed etiam in dubio iuris, vt quando dubitatur an lex sit statuta nécne, esse semper tutiorem partem sequendam. P. Salas 1.2. *quæst*.21.*sect*.8.*disput*.*vnic*.*sect*.17. *num*.52. dicit etiam in dubio iuris loquendo per se, & regulariter tutiorem partem esse necessariò eligendam, & *n*.154. limitat, nisi per accidens causa vitandi magnum incommodum, tunc enim ait licere partem minus tutam eligi. Vide *in tract.de Axiom. iuris vsufreq.Axiom*.77. *num*.2.

7 *Tum propter honestatem Ecclesiæ.*] Hodie per Concil. Trid.*sess*.24.*de reform.Matrim.cap*.3. hoc impedimentum publicæ honestatis restrictum est ad primum gradum, & ita declarauit Pius V. *Motu proprio*, *incip*. *Ad Romanum spectat*, *de anno* 1568. provt referunt Nau.*in man.cap*.22.*n*.56. Sanch.*d. lib*.7. *disp*.7.*num*.5. Rebell.*de obligat.iustit.part*.2.*lib*.4.*in appendice*, *n*.98. Reginald.*in praxi fori pœnitent.lib*.31.*n*.128. Ægid.de Coninck *de Sacram. & censur. tom*.2. *disput*.32.*dub*.5. *num*.70.*conclus*.3. Ego ipse *de offic. & potest. Episcopi*, *p*.3. *alleg*.51. *num*.128. vbi *numeris seqq*. quando impedimentum hoc publicæ honestatis ex sponsalibus oriatur.

8 *Tum propter prædictam dubitationem.*] Ergo delictum in dubio præsumitur in foro conscientiæ cùm de salute animæ agitur, vt per Menoch. *de præsumpt. lib*.5. *præs*.2.*n*.50. Franc.Molin.*de ritu nupt. lib*.1. *compar*.5. *num*.12.

9 In gloss. *Dubia*, ibi, *siue quia malitia supplebat ætatem quoad sponsalia*. Notatur ad hoc, quòd malitia supplente ætatem, validè contrahuntur sponsalia ante septennium, vt per Anton. Cuchum *lib*.5. *instit. maior*. *tit*.10.*n*.11. Viuald.*d.tit.de sponsalib. num*.14. Vegam *lib*.6.*sum m.casu* 101. Couar. *de sponsalib. part*.1.*cap*.2. *num*.1. Petr.de Ledesma *de Matrim. q*.43. *art*.2.*dub*.2. Fr.Ludouic.Lopez *p*.1.*instruct.conscient.tit.de Matrim. cap*.37.Perez *l*.1.*gloss*.1. *vers.secunda opinio*,*tit*.1.*lib*.5. *Ordinam.pag*.6.Henriq.*in summ. lib*.11. *cap*.13.*num*.9. Hurtado *de Matrim.disput*.1.*diffic*.14. Gutier. *in auth. Sacramenta puberum*,*C.si aduersus vendit. num*.5. *& in tract.de Matrim.cap*.2.*num*.10. Sanch. *lib*.1.*disput*.16. *num*. 9. Ex antiquioribus eandem sententiam, quòd scilicet infans ante septennium, quia ita præcox natura sit, vt plus sapere videatur, quam alij septennes, sponsalia valida contrahat, tenet S.Thom.*in* 4.*dist*.27. *q*.2.*art*.2.*ad* 7. *& ibid*. Sotus, Ledesma 2.4.*q*.45.*art*.2. qui asserunt ab omnibus receptum, S. Antonin.*p*.3. *tit*.1.*c*.18.Armil.*verbo sponsalia*, §.8. Pro qua sententia hoc potissimum adducitur argumentum, quòd quemadmodum ad sponsalia ætas septem annorum constituta est, sic ad Matrimonium quatuordecim in masculis, & duodecim in fœminis requiritur, vt probat *l.quæsitum*, *ff. de sponsal*. *l.minorem* 4. *ff. de ritu nupt.c.continebatur*,*de despons. impub*. sed in Matrimonio malitia ætatem supplet, text.*in præsenti*, *& in cap. de illis* 9.*de desponsat impub.& in cap. vnic*. §.5. *eod tit. lib*.6. ergo idem in sponsalibus recipiendum est. Accedit quòd ideo ætas septem annorum diffinita est, quia in ea iam sapere incipiunt infantes, sed hoc non contingit in omnibus eodem modo, & tempore, vt docet ex Aristot.& multis aliis Tiraquel. *l*.6. *connub.à num*. 36. ergo si appareat in aliquo ante illud tempus rationis vsus sponsalia valerent. Rursus quod parum distat, distare nihil videtur, vt ex Philosopho dicit S.Thom. *vbi suprà*. Postremò pro eadem sententia expenditur Iureconsult.*in l.in sponsalib*.14.*ff. hoc tit*. dum habet non esse in eis certam ætatem constitutam, quasi velit magis ex vi naturæ, quàm ex lege id definiendum esse, sed secundùm naturam sponsalia non ex annis, sed ex prudentia, & aptitudine iudicantur, vt patet; ergo non oportet septennium expectare.

Contrariam tamen sententiam, quòd nullo pacto valeant sponsalia ante completum septennium, etiamsi malitia ætatem suppleat, probauit Panorm. *hic n*.2. & in eam magis inclinat Anchar. *in præsenti*, Richard. *in* 4.*dist*.27.*quæst*.2.*art*.1. Argent. *ibid.art*.4. Durand. *quæst*.3.*art*.2. Pro qua facit, quia vbi lex certum tempus requirit etiam ad iudicandum prudentiam alicuius, non potest, vel per diem præueniri, vt probat *l.qua ætate*,*ff.de testam.l.anniculus* 134.*ff.de verb.signific*. notat Abb.*in cap.attestationes*,*de desponsat.imp*. multa Tiraquel.*de retract.tit*.1.§.1.*gloss*.11.*n*.17. Sed in sponsalibus septem anni requiruntur; ergo non licet eos præuenire. Secundò ratio, & finis à lege prætensus non est in præcepto legis, sed solum medium, atque ideo quamvis ipsa deficiat in casu particulari, lex non cessabit, *prospexit.*, *ff. qui*, *& à quibus*, *Clem. ad nostram*,*de hæret*. S.Thom.1.2.*q*.100.*art*.9. Sot. *de iustit. lib*.2.*q*.4.*art*.4.Couar.*in cap.cùm esses*, *n*.9.*de testam.& lib*.4.*var.c*.20. *n*.11. ergo licèt in aliquo casu contingat vt aliquis infans vsum rationis habere videatur ante septennium, non ideo minus lex seruanda est. Tertiò obligatio in sponsalibus similis est aliis contractibus, sed in aliis leges nolunt vt infantes ante septennium, nec post nisi proximi pubertati sint, obligentur, *l.pupillus*,& *ibi* glos.*ff.de regulis iuris*, glos. *in l*.1.*de donation*. gloss. *in* §.*pupillus*, *Instit. de inutilib*. ergo nec in sponsalibus dabitur obligatio ante septennium. Postremò colligitur hæc sententia manifestè ex *cap.literas*,*cum seq.de desponsat. impub*. quo loco Pontifex in ardua & periculosa quæstione rogatus ait, quòd si is, qui cum infante contraxerat ante septennium, matrem duxerit, valebit Matrimonium, quia sponsalia non valuerunt, nec præstiterunt impedimentum publicæ honestatis, & non curat ibi Pontifex an malitia puellæ infantis ætatem suppleret, quod omittere non poterit si id ad rem aliquid faceret, aliàs circumueniret partes, sicut non omisit in hoc text. Pontifex etiam expendi leges Pontificias, quæ simpliciter & absolutè aiunt non valere sponsalia ante completum septennium, vt *in toto tit.de desponsat.impub.& in cap.vnic.eod.tit. in* 6.

Nec obstant communis sententiæ argumenta, ad primum enim neganda est similitudo inter Matrimonium, & sponsalia; in Matrimonio enim expressum est à lege, vt malitia ætatem suppleat, in sponsalibus contra. Rursus in iis, qui pubertati sunt proximi euidentiùs apparet, an ad Matrimonium apti sint, in infantibus non ita. Præterea Matrimonium grauis est res, & non oportebat aliàs naturali iure validum à scientibus, & potentibus factum limitatione temporis infirmari, & ideo aptitudinem ad Matrimonium secundùm naturam iudicari leges voluerunt, in sponsalibus verò contrarium reperitur. Ad secundum respondetur dari in aliquo infante vsum rationis, nihil aliud esse quàm cessare rationem legis in casu particulari, quæ non ideo cessat, vt dictum est. Ad tertium quòd in his, quæ certum tempus à lege habent, non dicitur parum distare, quod vel per diem distat, vt probat text *in d.l.qua ætate*, quia oportet legi satisfacere. Ad vltimum respondetur *d. l. in sponsalib*. potius contra communem facere, siquidem licèt tempore, quo Iureconsultus ibi respondit non esse lege aliqua taxatum tempus ad sponsalia, id verum esset, postquam tamen eius responsum auctoritate Imperatoris vim legis accepit, ideo lege Ciuili cautum rectè dicimus sponsalia ante septennium contrahi non posse, quod leges Canonicæ passim habent. Deinde resp.

Iure

Iureconsultum ibi agere de lege sponsali, quæ nondum erat, attamen ex legibus generalibus, quæ decreuerunt pupillum obligari non posse, etiam hæc quæstio de sponsalibus dirimebatur, & secundùm has leges respondet ante septennium sponsalia non valere. Circa hunc text. plures intellectus refert ingeniosè Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacram. Matrim. lib. 2. c. 12. n. 7. cum multis seqq.*

Malitia quando dicatur supplere ætatem, & alia circa hanc materiam vtilissima, latè dixi *in collect. ad cap. de illis, il. 2. in fine, & ad cap. vltim. sub num. 3. de desponsat. impuber.*

10 In ead. gloss. ibi, *Sicut supplet malitia quoad Matrimonium*, intellige quando adest potentia generandi cum discretione, vt per Aloys. Ricc. *in decisionibus Curiæ Archiep. Neapol. decis. 20. p. 1.*

11 In gloss. *Coniux*, ibi, *id est, sponsa*. In iure enim sponsa de futuro aliquando vocatur vxor, Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 1. n. 1.* Gutier. *eod. tract. c. 1. num. 6.* Quandoque verò vxoris appellatione etiam in statutis venit sponsa de præsenti, vt per Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. q. 6. n. 44.* vbi *n. 47.* resoluit quòd vxoris appellatione in fauorabilibus sponsa de præsenti continetur, vide quæ dixi *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. verbo vxor. appell.*

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum publicæ honestatis oritur ex sponsalibus contractis cum consanguinea.*
2 *Impedimentum publicæ honestatis etiam ex nullis sponsalibus oritur.*
3 *Impedimentum ex sponsalibus irritis descendens extendebatur vsque ad quartum gradum.*
4 *Hodie attento iure nouissimo Concil. Trident. id impedimentum non excedit primum gradum consanguinitatis, siue in linea transuersa, siue in recta.*
5 *Impedimentum publicæ honestatis attento iure nouissimo Concil. Trid. oritur ex sponsalibus validis, non verò ex illis, quæ fuerunt inualida.*
6 *Matrimonium putatiuum publicam honestatem producit.*
7 *Impossibile est quod contra bonos mores fit.*
8 *Sponsalia sunt promissio futurarum nuptiarum.*

Cap. Ad audientiam. IV.

Alex. III.

1 Impedimentum publicæ honestatis oritur ex sponsalibus contractis inter consanguineos, quamuis nulla sint, itavt mortuo sponso non possit mulier accipere fratrem sponsi mortui, etiamsi intercesserit iuramentum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 4.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 557.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 1.*

2 Collige ex text. publicæ honestatis impedimentum etiam ex nullis sponsalibus oriri, vt per Couar. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 2. princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. num. 126.* & alios, quos refert Sanch. *de*
3 *Matrim. lib. 7. disp. 68. n. 9.* vbi etiam cum aliis resoluit impedimentum ex sponsalibus irritis descendens extendi quoque ad quartum vsque gradum, neque in hoc text. summum Pontif. aliquid disponere de gradu in quo sponsalia irrita procedunt hoc impedimentum, sed ad casum specialem in quo consultus fuit, respondet, latè de hoc impedimento publicæ honestatis Basil. Pont. *de impedimentis Matrim. c. 18. §. 2.* vbi *in vers. Igitur primus*, asserit olim attento iure communi ex sponsalibus certis & absolutis, etiamsi nulla essent, dummodo non essent inualida ex defectu consensus oriri impedimenta ad dirimenda sequentia tam sponsalia, quàm Matrimonia, non tamen ad præcedentia. At verò iure nouissimo Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. c. 3.* limitatur solummodo ad primum gradum, & cùm indistinctè loquatur, intelligi debet vt 4
id impedimentum non excedat primum gradum consanguinitatis, siue in linea transuersa, siue in recta. Quare iniens sponsalia non potest validum Matrimonium contrahere cum patre, matre, fratribus, sororibus, vel filiis sponsi alterius, vel sponsæ; at potest cum consanguineis, siue ascendentibus, siue descendentibus, siue collateralibus. Vide Sanch. *lib. 7. disp. 68. n. 10.* Gutier. *de Matrim. c. 103.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. c. 18. à n. 126.* Ægid. Conineh. *de Sacram. tom. 2. disp. 32. à n. 58.* Rebel. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 3. q. 14.* & præterea statuit idem Conc. *d. c. 3.* vt tantùm 5
oriatur ex sponsalibus validis, non verò ex his, quæ fuerint inualida, quamvis ratione id acciderit; vnde non oriri ex sponsalibus contractis inter illos, inter quos nón potest valere Matrimonium ratione alicuius impedimenti, nec ex sponsalibus celebratis post priora sponsalia, nec ex conditionatis ante aduentum conditionis, tenet idem Basil. Pont. *loco proximè citato*, & ego ipse pluribus ad id relatis Doctoribus *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 51. n. 283. cū seqq. vsque ad n. 288.*

Eam habere casu aliquo, &c.] Notatur ad hoc, quòd 6
Matrimonium putatiuum publicam honestatem producit, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss. 8. n. 269.*

In gloss. *Habere non potest*, ibi, *sed impossibile id* 7
quod contra bonos mores est. Vide Perez *l. 1. gloss. 3. pag. 144. col. 1. tit. 2. lib. 5. Ordinam.*

In ead. gloss. ibi, *Quæ sunt promissio futurarum nu-* 8
ptiarum. Vide Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 1. num. 7.* Franc. Molin. *de ritu nupt. 1. lib. 1. c. 14. n. 13. & 14.* Rota *decis... n. 8.* apud Farin. *p. 1. recent.* Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. 2. part. c. 9. n. 15.*

SVMMARIVM.

1 *Sponsus de futuro si ante copulam ad remota se transfert, sponsa liberè cum alio contrahere potest, si tamen per eam stetit quominus Matrimonium perficeretur sibi pœnitentia imponitur.*
2 *Sponsa per verba de futuro non tenetur sequi sponsum suum quocunque vadat.*
3 *Sponsalia dissoluuntur ob sponsi absentiam in terram lõginquã, quãdo de proximo nulla est spes reditus.*
4 *Vxor non tenetur sequi per Orbem virum vagabundum si tempore contracti Matrimonij ignorabat illum esse vagabundum.*
5 *Sponso in longinquã se regionem transferente absque sponsæ licentia poterit sponsa derelicta alij nubere, & in hoc est correctum ius Ciuile per Canonicum.*

Cap. De illis. V.

Promittens præstito iuramento mulieri eam ducere de futuro, si postea discedēs ab ea terra se transfert ad aliã partem, potest mulier, si non præcessit consummatio, alteri nubere, si per eam stetit quominus Matrimoniũ cõsummaretur, pœnitentiam de periurio 1
agere

agere debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Cened. *ad Decretal. collect.* 74. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 4. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 558. remissiuè Ximon. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 1. *c.* 4. & est post Concil. Lateran. *p.* 6. *c.* 12.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cou. *de sponsalib. p.* 1. *c.* 5. *n.* 7. Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 6. 26. *vers. quarto*, Verac. *in speculo coniug. p.* 1. *art.* 11. *vers. tertius quando*, Vinald. *in candelabro aureo*, *tit. de sponsalib. ex n.* 38. Petr. Mozz. *de contract. tit. de sponsalib.* §. *quomodo soluantur, seu annullentur sponsalia*, *n.* 12. Menoch. *de arbitr. casu* 455. *n.* 7. Hurtad. *in tract. de Matrim. disp.* 2. *diffic.* 10.

Collige ex text. sponsam per verba de futuro non teneri sequi sponsum suum quocunque vadat, vt per Tiraq. *de iure mariti*, *gloss.* 2. *n.* 24. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 142. *n.* 167. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 54. *num. vlt.*

3 *Dimittit terram se ad alias partes transferens.*] Ergo sponsalia non dissoluuntur ob quamcunque sponsi absentiam, sed dum in terram longinquam se transfert, ita post multos à se citatos resoluit Sanch. *d. disp.* 54. *n.* 10. *&* *n.* 12. similiter intelligit vbi de proximo sponsi reditu minimè est spes, cùm transferre se aliquò diuturnitatem quandam importet, & *n.* 12. resoluit quòd quando sponsus de licentia sponsæ se in longinquum transtulit cum conuentione de absentiæ tempore, tantùm tenetur sponsa eo tempore expectare, itavt alij nubere possit si statuto tempore sponsus non venerit.

4 In gloss. *Transferentes*, ibi, *vnde non tenetur sequi ipsum vagabundum*, iuncto ibi, *imò de vxore iam cognita*. Notatur ad hoc, quòd vxor non tenetur sequi per Orbem virum vagabundum, vt per Bernard. *reg.* 800. *limit.* 2. Farin. *d. q.* 142. *n.* 269. Intellige si tempore contracti Matrimonij ignorabat maritum esse vagabundum, secus si sciebat, quia tunc tenetur eum sequi, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras*, *de donat. inter virum, in princ.* §. 9. *n.* 13. Conar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7. *in initio*, *n.* 5. Nauar. *in man. c.* 14. *n.* 20. Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo eidem Petro, n.* 89. *sup. de testam.* Tiraq. *l.* 2. *commub. gloss.* 1. *p.* 1. *n.* 19. Fr. Emman. *in summ. p.* 1. *c.* 2. *n.* 15. Perez *l.* 29. *tit.* 3. *lib.* 4. *Ordin.* Menoch. *de arbitr. casu* 469. *n.* 4. 5. *&* 7. Azeued. *l.* 29. *in fin. tit.* 2. *lib.* 3. *noua recop.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *num.* 311. Gutier. *de Matrim. c.* 23. Bonacin. *eod. tract. q.* 4. *punct.* 6. *n.* 24. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 41. *n.* 5. Farin. *d. q.* 142. *n.* 272. vbi *n.* 273. resoluit quòd in hoc casu potius præsumitur scientia, quàm ignorantia.

5 In gloss. *Liberum*, ibi, *post tres annos secundùm l.* 2. *C. de repud.* Vnde hæc glossa in ea est sententia vt tempus, quo tenetur sponsa absentem sponsum expectare iure Ciuili præscriptum (scilicet trium annorum si in alia Prouincia sit sponsus, *l.* 2. *C. de repud.* & duorum si in eadem, quando abest ex causa probabili & iusta, non tamen necessaria, *l.* 2. *C. de sponsal.* denique expectandus donec cesset impedimétum si absnerit ex causa necessaria, vt ob parentum obitum, morbum, &c. *l. sæpè, ff hoc tit.* quæ iura ita conciliat Sanchez *d. disp.* 54. *n.* 4.) seruandum sit, itavt in hoc ius Canonicum minimè Ciuile correxerit. Ita tenent *in præsenti*, Host. *verbo liberum*, Ioan. Andr. *n.* 6. Butr. *n.* 4. Anchar. *n.* 2. Gregor. Lop. *l.* 8. *verbo fasta, tit.* 1. *p.* 4. Menoch. *de arbitr. casu* 454. *n.* 7. Matiens. *rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 48. *lib.* 5. *noua recop.* nouissimè Basil. Pont. *in tract. de Matrim. lib.* 12. *c.* 15. *n.* 4. Syluest. Rosel. Ant. Cuch. D. Ant. & alij, quos refert, licèt non sequatur, Sanch. *d. disp.* 54. *n.* 5. Verùm probabilior sententia ait correctum esse ius Ciuile per Canonicum, & ita sponso in longinquam se regionem transferenti non obtenta sponsæ licentia liberum esse huic relictæ alij nubere; ita tenent *in præsenti*, Card. Zabar. *vers. quæro*, Alex. de Neuo *n.* 15. Præpos. *n.* 5. Cou. *de sponsal. p.* 1. *c.* 5. *in initio*, *n.* 7. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 245. *n.* 4. plures quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 54. *n.* 6. Gutier. *de Matrim. c.* 31. *n.* 3. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 261. *vers. octauò.* Bonac. *de Matrim. q.* 1. *punct.* 6. *n.* 8.

In ead. gloss. ibi, *Pro istis*, *& similibus dantur tales versus.* Illos referunt Rebuff. *in praxi, tit. de dispens. in gradu prohibito, gloss.* 5. *n.* 33. Petr. Mozz. *in d.* §. *quomodo soluantur, seu annullentur sponsalia, in princ.* Perez *l.* 1. *vers. quæro insuper, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij contractum non omnis violentia impedit.*
2 *Vis duplex est, alia absoluta, alia conditionalis, remissiuè.*
3 *Vis etiam duplex, alia præcisa, alia causatiua.*
4 *Metus duplex est, alius cadens in virum constantem, alius in virum non constantem.*
5 *Metus alius dicitur grauis, alius leuis, remissiuè.*

Cap. De muliere. VI.

MAtrimonij contractum non omnis vis annullat, post quam si sequitur consensus, valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 5. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 557. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 5. & est post Concil. Lateran. *p.* 6. *c.* 10. 1

Cum inter vim, & vim sit differentia.] De duplici vi, absoluta scilicet, & conditionali, agit Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 1. *n.* 1. Et de vi præcisa, & vi causatiua bene Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *q.* 98. *à n.* 1. Et de duplici metu, vno cadente in virum constantem, altero in virum inconstantem, agit idem Franc. Molin. *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 18. *cum seq.* Sanch. *d. disp.* 1. *à n.* 8. vbi *n.* 10. *cum seqq.* refert, & explicat quinque conditiones requisitas ad hoc vt metus cadat in constantem virum. Et quis censeri debeat grauis & leuis metus, optimè differit Basil. Pont. *de impedimentis Matrim. c.* 29. §. 6. Et vide quæ dixi *ad cap. veniens* 15. *infr. hoc tit.* 2 3 4 5

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium, seu sponsalia contrahentes per verba obscura communem verborum intellectum sequi tenentur.*
2 *Vsus communis loquendi attendendus, & obseruandus est in Matrimoniis contrahendis in dubio ad explicandum quem valorem habeant verba prolata.*
3 *Vsus communis vtendi, & loquendi inspicitur.*
4 *Appellatio vulgaris pro lege habetur.*
5 *Verborum communis sensus qualitas, & conditio personarum attendenda est.*
6 *Verba secundum communem vsum loquendi sunt intelligenda.*
7 *Dictiones interpretandæ sunt iuxta eum sensum, qui vulgari*

vulgari & communi vsu, ac legum prouinciæ significatione est receptus.

8 *Consensus contrahentium sufficit quòd explicetur ab altero alteri per interpretem.*

9 *Verba interpretanda sunt secundùm propriam significationem.*

10 *Verborum tenor semper est attendendus.*

11 *Verba secundùm similitudinem sunt intelligenda, quando de mente non constat.*

12 *Confessio partis ambigua vt iuuet alteri parti debet peti per eam declarari.*

Cap. Ex literis *j.* VII.

1 Sponsalia, seu matrimonium quando duo contrahunt, itavt alter non intelligat, quod alter proponit, tunc iudex prius videat si contrahentes Matrimonium sint idonei scientia, & ætate, deinde recurrat ad communem intelligentiam illorum verborum, & cogat vtrumque seruare verba secundùm sensum communem rectè intelligentium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alexand. de Neuo, Canis. Cuiac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 6. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 558. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 6. & est post Concil. Lateran. *p.* 4. *c.* 3.

2 *Ad communem verbi intelligentiam recurratur.*] Notatur ad hoc, quòd in matrimoniis contrahendis in dubio ad explicandum quem valorem habeant verba prolata, communis vsus loquendi attendendus, & obseruandus est, vt per Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 4. §. 1. *n.* 2. Gutier. *canonic. quæst. lib.* 1. *c.* 21. *à n.* 33. *& de Matrim. c.* 3. *n.* 14. Sanch. *eod. tract. de Matrim. lib.* 1. *disp.* 18. *n.* 4. Camer. *de Matrim. c.* 2. *dub.* 5. Bonacin. *eod. tract. q.* 1.

3 *puncto* 1. *n.* 17. Nam communis vsus vtendi & loquendi inspiciendus est, vt per Cassan. *in consuet. Burgund. rub.* 1. §. *in princ. n.* 10. *& rubr.* 9. §. 17. *n.* 8. *fol. mihi* 335. *verso*, Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 2. *n.* 3. *&* §. 2.

4 *gloss.* 1. *n.* 5. *cum seqq.* & vulgaris appellatio pro lege habetur. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 11. *n.* 68. *&* 69.

5 *& gloss.* 13. *n.* 62. Et verborum communis sensus, qualitas, & conditio personarum attendenda est, vt per Cou. *de sponsal. p.* 2 *c.* 4. §. 1. *n.* 2. Socin. *reg.* 539. *limit.* 9.

6 Ac verba secundùm communem loquendi vsum sunt intelligenda, Surd. *consf.* 313. *n.* 87. *& consf.* 454. *num.* 18. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 1. & secundùm communem hominum intellectum Perez *l.* 2. *gloss. cornudo, in princ. gl.* 3. *tit.* 9. *lib.* 8. *Ordin.* Sunt

7 denique dictiones interpretandæ iuxta eum sensum, qui vulgari & communi vsu, ac legum prouinciæ significatione receptus est. Cou. *lib.* 3. *var. c.* 5. *n.* 1.

8 In glos. *Intellexerit.* Notatur ad hoc, quòd sufficit, vt ipsi contrahentes alter alteri explicent consensum per interpretem, vt per Ioan. Andr. *hic n.* 4. Abb. *n.* 3. & Præpos. *n.* 4. *vers. secundò*, Cou. *de sponsal. p.* 2. *c.* 4. §. 1. *n.* 3. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 39. *n.* 3. vbi etiam similiter resoluit sufficere hodie, vt constet Parocho & testibus de mutuo consensu per interpretem.

9 In glos. *Proposuit*, ibi, *non est recedendum à significatione verborum.* Nam verba interpretanda sunt secundùm propriam significationem, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Verba* 1. Cardos. *in praxi iudicum eod. verbo, n.* 6. Mantic. *de coniecturis vltimarum volunt. lib.* 8. *tit.* 18. *n.* 35. D. Barbos. *in l. quia tale, n.* 37. *ff. soluto Matrim.* Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 77. *n.* 1. *tom.* 1. Card. Tusch. *tom.* 8. *lit. V. concl.* 91. Rota apud Farin. *decis.* 552. *n.* 1. *p.* 1. *recent.* quia verborum tenor semper est attendendus, Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib.* 1. *c.* 20. *n.* 7. 10

In gloss. *Intelligentiam*, fin. ibi, *tunc id quod verisimilius, accipiendum est.* Notatur ad hoc, quòd licet contra proferentem instrumenta fiat interpretatio, primo loco suscipiendum est, quod verisimilius est, etiamsi sit pro proferente, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. in præfat.* 54. vnde verba secundum similitudinem sunt intelligenda, quando de mente non constat. Card. Tusch. *tom.* 8. *lit. V. concl.* 94. 11

In ead. gloss. ibi, *Postea in confessionibus*, &c. Ex hac glossa colligit D. Barbos. *in l. si quis intentione ambigua, n.* 9. *ff. de iudic.* cautelam circa illum, qui se vult iuuare ex confessione aduersarij; vt si ambigua sit, petat per partem declarari, ne aliàs in dubio fiat interpretatio. 12

SVMMARIVM.

1 *Consanguineus nullus potest accipere sponsam alterius consanguinei.*

3 *De vi, & effectibus dictionis,* maximè, *remissiuè.*

4 *Declaratur* text. in c. iuuenis, suprà hoc tit.

Cap. Sponsam. VIII.

Sponsam alterius nullus consanguineus accipere potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Greg. Alexand. de Neuo, Canis. Cuiac. Viuian. *in rationali lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 6. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 559. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 7. & est post Concil. Lateran. *p.* 6. *c.* 4. 1

Circa impedimentum publicæ honestatis oriens ex sponsalibus dixi *suprà* commodiùs *ad c. ad audientiam* 4. *hoc tit.* 2

In glos. *Nubili*, ibi, *illud, maximè, ponitur propriè comparatiuè.* De vi, & effectibus dictionis, *maximè*, dixi *in meis remiss. de dictionibus & clausulis dict.* 168. aliàs *dict.* 197. secundùm Lugdun. impr. 3

In ead. gloss. ibi, *Idem videtur si est proxima septennio & doli capax, supr. eod. c. iuuenis.* Aduertit Basil. Pont. *de impedimentis Matrimonij c.* 18. §. 1. ideo *in d. c. iuuenis* 3. *sup. hoc tit.* ex Matrimonio ante septennium oriri publicæ honestatis impedimentum, quia iam erant proximè septennio, & ita parum distabat, idque colligit, quia tentauit vir eam cognoscere, licèt implere non potuerit, ex quo præsumit malitiam sufficientem ad consensum. 4

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium de præsenti est contractum si vir & mulier inuicem promittunt quòd ab eo tempore se pro coniugibus habebunt.*

2 *Verba futuri temporis nulla addita particula facienta significari de præsenti, important sponsalia, non matrimonium, vt tenet probabilior opinio.*

3 *Intelligitur text. in præsenti.*

4 *Terminus quando statuitur ab actu, non à die actus computatur tempus de momento ad momentum.*

5 *Marito non licet propter adulterium vxoris aliam ipsa viuente ducere.*

6 *Coniugi innocenti vtrùm liceat, vbi fornicatio est notoria, propria auctoritate diuertere ab adultero?*

Cap. Ex parte. IX.

1 Matrimonium verum est quando duo inuicem sibi promittunt, quòd ex eo tempore se habebunt pro coniugibus, & fidem inuicem seruabunt. Item ex causa fornicationis manifesta licitum est dimittere vxorem, sed ipsa viuente debet vir continere, & non aliam ducere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 8. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 559. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 1. *cap.* 8. & est post Concil. Lateran. *p.* 6. *c.* 25.

2 *Quòd eam ab eo tempore pro coniuge teneret.*] Notatur ad hoc, quòd quando verbis futuri temporis importantibus executionem nulla additur particula faciens significare de præsenti, veluti habebo, tenebo, tractabo te, &c. est Matrimonium, vt per Zabar. *hic n.* 1. *q.* 1. *&* 4. Abb. *n.* 3. 6. *&* 7. & Præpos. *n.* 6. Greg. Lopez *l.* 2. *verbo è prometo, tit.* 1. *p.* 4. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 3. *n.* 3. *& cons.* 368. *n.* 4. *&* 5. Nisi præcedant verba clarè significantia contractum sponsalium. Menoch. *d. præs.* 3. *n.* 4. Couar. *de sponsalib. p.* 1. *c.* 4. §. 1. *n.* 4. Gutier. *Canon. quæst. lib.* 1. *c.* 21. *n.* 36. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 216. *n.* 6. Sed contrarium probabilius est, & ita per huiusmodi verba, habebo, tenebo te in vxorem, vel iuro, aut promitto quòd te habebo pro legitima vxore, aut quòd non aliam ducam vxorem nisi te, induci tantùm sponsalia, tenent & pluribus tuentur Ioan. Andr. *hic n.* 3. Anchar. *n.* 4. Henric. Boich *in fine*, Alex. de Neuo *n.* 27. Couar. *d.* §. 1. *n.* 5. Gutier. *d. c.* 21. *à n.* 29. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 11. *n.* 6. Ant. Cuch. Veracr. Bartholi. à Ledesm. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 18. *n.* 18. vbi *n.* 21. respon-
3 det ad hunc text. quòd scilicet consensus de futuro ex particula adiuncta, ab eo tempore, importat consensum de præsenti, & licèt mulier respondens non repetat eam particulam, subintelligitur tamen cùm respondeat iuxta verba præcedentia viri: & nuncupatim quòd verba, promitto quòd te habebo pro legitima vxore, adiuncta particula, ab hoc tempore, Matrimonium important, tenet Menoch. *d. cons.* 368. *n.* 13.

4 *Ab eo tempore.*] Notatur ad hoc, quòd quando statuitur terminus ab actu, non à die actus computatur tempus de momento ad momentum, vt per Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gl.* 11. *n.* 24. Garc. Gironda *de priuilegior. & exemption. explicat. n.* 493.

5 *Quia igitur nemini licet.*] Notatur ad hoc, quòd non licet marito propter adulterium vxoris aliam, ipsa viuente, ducere, vt per Perez l. 2. gloss. *porque no puede, tit.* 15. *lib.* 7. *Ordin. & l.* 1. *gloss.* 1. *pag.* 1. *vers. in contrarium, tit.* 1. *lib.* 5. *eiusd. Ordinam.* Sanchez *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 2. *n.* 2.

6 *Sine manifesta causa fornicationis dimittere.*] Ergo à contrario sensu, vbi fornicatio est notoria, licebit coniugi innocenti propria auctoritate diuertere ab adultero quoad habitationem, de quo vide Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 11. Gregor. Lop. *l.* 2. *verbo fiendo, tit.* 2. *p.* 4. Cott. *in memorab. verbo vxor suscepta*, Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 17. *n.* 2. *ad fin.* Fr. Emman. *tom.* 1. *summ. c.* 240. *n.* 4. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 16. *num.* 18. Iacob. de Graff. *in decis. aureis, lib.* 2. *c.* 84. *n.* 9. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 2. *num.* 26. Sanch. *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 12. *n.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Iurans cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum per censuram Ecclesiasticam, contrahere compellitur.*
2 *Impubes doli capax an cum iuramento obligetur.*
3 *Concordatur text. in præsenti cum text.* in c. requisiuit, infrà hoc tit.
4 *Sponsalia etiam iurata per verba de futuro contrahens non potest compelli ad Matrimonium rationabili causa subsistere.*
5 *Sponsi ad Matrimonium contrahendum iusta causa cessante cogi possunt per censuras Ecclesiasticas.*
6 *Causa iusta & rationabilis quæ sit in hac materia arbitrio iudicis relinquitur.*
7 *Iurans se vnam ex pluribus ducturum, & postmodum aliquam ex illis carnaliter cognoscat, an illa sponsalia transeant in Matrimonium, & quid attento decreto Concil. Trid.*

Cap. Ex Literis. X.

Qvando quis iurat accipere aliquam in vxorem, 1
& postea vult cum alia contrahere, priùs ab Episcopo est monendus, vt seruet iuramentum, & si monitus non acquiescat, compellendus censuris, vt primam accipiat, & maritali affectione tractet, si tamen rationabilis causa non obstet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 7. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 559. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 9. & est post Concil. Lateran. *p.* 6. *c.* 26.

Impubescentes, & ibi, *contra suum iuramentum*, &c.] 2
Ergo impubes doli capax cum iuramento obligatur, vt tenent Abb. *hic n.* 6. Alex. de Neuo *n.* 15. Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuileg.* 83. *n.* 22. Mich. Graff. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 27. *n.* 16. *pag.* 767. Gregor. Lopez *l.* 6. *verbo maior, tit.* 16. *p.* 6. Gutier. *in auth. Sacramenta puberum, n.* 117. *C. si aduersùs vendit.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.* 9. *C. de in integr. restit.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 31. *num.* 261. *vers. sextò*, Gabr. *commun. tit. de minorib. concl.* 5. *num.* 39. Verùm desiderari pubertatem in minore iurante vt ius iuramentum contractum firmet, tenent alij numero & fama non inferiores, videlicet Couar. *in cap. quamvis, p.* 3. §. 1. *n.* 2. *& de sponsal. p.* 1. *c.* 5. §. 1. *n.* 4. Ant. Gomez. *variar. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 18. Menoch. *cons.* 29. *n.* 37. plures per Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 3. *c.* 12. *à n.* 27. *& de Matrim. lib.* 6. *disp.* 38. *n.* 16. vbi aduertit quòd licèt in causa Matrimoniali, quippe quæ integrum intellectum potius, quàm certam ætatem exigit, iuramentum impuberis pubertati proximi obliget, ad confirmandos tamen cæteros contractus aliàs inualidos non satis est nisi pubertas adsit.

Et si monitus non acquieuerit, censura compellat.] Ad- 3
uerte quòd fidem non seruans priùs monendus est per iudicem sponsalium, & si renuat, cogendus est per censuram, & per carcerem, nisi attentis circũstantiis prudenter arbitretur iudex ex inuitis nuptiis grauia mala & scandala timeri, veluti perpetuas dissensiones, iurgia inter coniuges, virum relicta vxore discessurum, tunc enim potius est monendus, quàm cogendus, qui fidem seruare non vult, quo casu loquitur, &

& sic necessariò intelligi debet text. *in cap. requisiuit, infr. hoc tit.* si illius verba, *monenda est potius* (id est, priùs) *quàm cogenda*, legere nolis, prout alij legunt. Vide Con. *de sponsal. p.* 1. *c.* 4. *in initio*, *n.* 3. Greg. Lop. *l.* 2. *verbo quando, & l.* 7. *verbo apremiar el.* 2. *tit.* 1. *p.* 4. Mench. *de successionum creat.* §. 28. *n.* 15. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 51. *n.* 4. *& canon. quaest. lib.* 1. *c.* 18. *n.* 10. Petr. de Ledesm. *de Matrim. q.* 42. *art.* 3. *dub.* 3 Menoch. *cons.* 386. *n.* 1. Farin. *Rot. decis.* 107. *n.* 2. *p.* 4. *suorum operum de delictis*, Azeued. *l.* 1. *n.* 15. *&* 16. *tit.* 1. *lib.* 6. *noua recop.* Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 29. *à princ.* Perez *l.* 1. *gloss.* 1. *col.* 4. *vers. in oppositum*, *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* Ceuall. *communium contra commun. quaest.* 604. *num.* 12. *&* 14. Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. resol.* 207. *num.* 1.

4 *Nisi rationabilis causa obstiterit.*] Collige ex text. quòd ille, qui contraxit per verba de futuro sponsalia etiam iurata, non potest compelli ad Matrimonium rationabili causa subsistente, vt per Butr. *n.* 6. & Abb. *n.* 8. *in praesenti*, Ruin. *cons.* 205. *n.* 5. *vers. & plus dico*, *vol.* 1. Menoch. *cons.* 69. *num.* 43. *& de arbitr. casu* 455. *in princ.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 2. *tit.* 17. *n.* 5. *&* 18. Hieron Gabr. *cons.* 159. *&* 186 *in princ. vol.* 1. Rot. *decis.* 397. *p.* 1. *diuers.* & apud Card. Seraph. *decis.* 1112. *n.* 4. *& decis.* 1258. *in princ.* quos refert, & sequitur *in Colimbrien. Matrimonij* 5. *Martij* 1618. coram bon. mem. Buratto inter eius impressas *decis.* 311. *n.* 1.

5 Iusta autem causa cessante cogi possint sponsi ad Matrimonium contrahendum per censuras Ecclesiasticas, vt fuit resolutum *in Mediolan. Matrimonij* 27. *Octobris* 1616. coram bon. mem. Manzanedo, & *in Hispalen. Sponsalium* 1. *Iulij* 1619. coram eodem, tamen si quis post declaratoriam nihilominus pertinaciter Matrimonium contrahere recuset, absolui debet, etiam si non petat, quia aliàs deficeret consensus in Matrimonio requisitus, Henriq. Boich. *in c.* 2. *n.* 7. *vers. compelli autem, hoc tit.* Hieron. Gabr. *cons.* 186. *n.* 2. *& seq. lib.* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 29. *n.* 8. Card. Mantic. *d. tit.* 17. *n.* 10. *& seq.* & fuit dictum *in Abulen. Matrimonij* 28. *Martij* 1593. coram Card. Blanchetto, *& in Mediolan. Matrimonij* 1. *Iulij* 1619. coram bonae mem. Patriarchâ Manzanedo, refert Ferentil. *in annot. ad decis.* 311. *Buratti*, *n.* 5.

6 Quae autem sit iusta & rationabilis causa in hac materia est arbitrarium Iudici, vt notant Butr. *in cap. requisiuit, n.* 3. *in fine*, & Abb. *n.* 4. *hoc tit.* Hieron Gabr. *d. cons.* 159. *n.* 3. Seraphin *d. decis.* 1258. Menoch. *de arbitr. casu* 455. Rot. *d. decis.* 397. Greg. *decis.* 379. *n.* 5. vbi Adden. *n.* 9. Caualer. *decis.* 526. *n.* 2. Buratt. *d. decis.* 311. *n.* 1. *in fine*, & fuit dictum *in Vlixbonen. Matrimonij* 7. *Iunij* 1599. coram Litta, & *in Tullen. sponsalium* 8. *Iunij* 1628. coram Card. Verospio.

7 In gloss. *Sub iuramento*, ibi, *hic posuit Laur. talem quaestionem*, &c. Disputat haec glossa quaestionem illam, vtrùm iurans se vnam ex pluribus ducturum; & postmodum aliquam ex illis carnaliter cognoscat, sponsalia illa transeant in Matrimonium? & postquam hinc inde plura adduxit, in negatiuam partem inclinat, addens tamen cogendum esse illam ducere. Pro hac glossae sententia praeter illius fundamenta facit, quia sponsalia cùm in Matrimonium ordinentur, quod est vnius ad vnam *Math. c.* 19. tunc perfecta erunt quando promissionem vni tantùm factam continebunt; ergo haec pluribus facta non valet. Secundò si essent sponsalia, neutri earum, qui promisit, posset nubere, etenim non potest dici quòd magis contracta sunt cum vna quàm cum alia, sed vbicunque dantur sponsalia, dummodo consensus non deficiat, datur impedimentum publicae honestatis, quod impedit & dirimit Matrimonium contractum cum consanguinea sponsae *cap. vnic. hoc tit. lib.* 6. ergo sequitur quòd si in hoc casu sponsalia contracta iudicantur, neutri nubere poterit; hoc autem est absurdum, & implicat, ergo sponsalia non sunt, & per consequens nulla ex ipsis nascitur obligatio. Praeterea quoties qui promittit pluribus capacibus, quibus obligatio acquiri potest disiunctiuè, nulli eorum quaeritur, & stipulatio non valet, *l. item si seruus*, §. *sed si, cum seqq. ff. de stipulat. seruor.* sic se res habet in proposito ergo haec promissio non valet. Tandem pro hac parte est *d. cap. vnic.* §. 1. vbi ex promissionibus incertis non nascitur impedimentum honestatis, quasi consensu careant, & obligatione, hae autem sunt incertae: ergo, &c.

Verum probabilius est transire in Matrimonium, quia erant sponsalia conditionata ante electionem, qua sequuta manent absoluta, haec autem electio facta esse per copulam censetur, nam per copulam purificatur conditio, & sponsalia conditionata transeunt in Matrimonium, *cap. de illis, infr. de condit. appos.* Ita contra hanc gloss. tenent *in praesenti*, Ioan. Andr. *num.* 10. Butr. *num.* 16. Anchar. *num.* 7. Panorm. *num.* 7. Alex. de Neuo *num.* 25. & Praepos. *num.* 6. Couar. *de sponsalib. part.* 1. *cap.* 3. §. 2. *num.* 17. Menoch. *de praesumpt. lib.* 2. *praesumpt.* 1. *n.* 13. *&* 17. Nauar. *sub hoc tit. consil.* 38. *num.* 7. *in antiq.* Spin. *in speculo testam. gloss.* 15. *princ. n.* 65. Bonacos. *commun. crimin. p.* 1. *verbo promittens*, *fol.* 140. *verso*, Sayr *in claui Regia, lib.* 1. *c.* 6. *num.* 21. bene Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disput.* 26. *num.* 8. vbi *num.* 9. intellige quandò illae Matrimonium promittenti repromiserant, & *num.* 10. quando promissio fuit facta cum vna ex certis, non verò incertis foeminis, & *num.* 11. quando promissio contrahendi fuit cum vna ex pluribus, non verò si fuisset facta pluribus insimul, qui vnicum tantùm pro se afferunt fundamentum, scilicet sponsalia sub conditione contracta valere, & sequuta copula Matrimonium fieri, *cap. per tuas, de condit. appos.* Sed in hac promissione facta duabus sororibus dantur sponsalia sub conditione, scilicet si hanc, vel illam elegerit, ergo valent, & sequuta copula Matrimonium efficiunt iure communi. Sed vltra hoc fundamentum ex dictis colligitur promissionem illam obligari, & probatur efficaciter, quia promissio nuptiarum non differt ab aliis promissionibus quoad vim obligandi, sed promissio facta duobus alternatiuè valet, & vnusquisque ex illa agere potest, nisi vni tantum facta fuisset, *l. si Titius* 9. *ff. de verbor. oblig. l. ex duobus* 19. *l. fin. ff. de duobus reis*, ergo sic erit de sponsalibus iudicandum. Quorum sententiam vt apertiùs declarem fateor ex ea promissione non contrahi sponsalia pura & perfecta, sed sub conditione eligendi, & interim dum pendet conditio, & electio non fit, non producunt obligationem, vt contingit in omnibus actibus sub conditione factis, *l. cedere diem* 213. *ff. de verbor. signific.* §. *ex conditionali*, *Instit. de verb. obligat. cap. de illis, cum seqq. de condit. apposit.* nec interim actus dici potest simpliciter, *l.* 1. *ff. de donat.* vnde hoc idem dicendum esse arbitror de hac promissione facta duabus sororibus, quod de caeteris conditionalibus, & alternatiuis, vt non producant statim obligationem, nec impedimentum honestatis ex defectu consensus, sed cum aut purificata fuerit conditio, aut ad certitudinem redacta promissio legitimis modis, scilicet per electionem promissoris, vel per litis contestationem, quoniam vbi quis promisit duobus disiunctiuè, qui vocantur in iure duo rei stipulandi, elapso tempore ad implementum constituto vnusquisque agere potest,

vt dictum est, & cùm lis contestata fuerit alium excludit, itavt non possit amplius promissor alterum eligere, sed huic præcisè soluere teneatur, vt probat text. *in d. l. si Titius*, & *ibid.* notant Alex. *n.* 5. Ias. *n.* 2. Bart. *in d. l. ex duobus, n.* 3. Paul. & Imol. *ad l. si Titio* 19. per text. *ibi, ff. de legat.* 2. potest enim vsque ad contestationem promissor variare, & alteram eligere, posteà verò non potest, ex reg. *l.* 6. *insulam* 84. *ff. de verb. obligat.* & licèt à principio nentri ex duabus sororibus actio competat, quia tamen litis contestatione statim nascitur, auditur in iudicio, ex *d. l. si Titius*, quam in hoc commendant DD. *vbi supr.* & communis hæc vltima sententia hoc pacto explicata verissima est, & in iudicio seruanda. Argumenta verò pro prima, quam sequuta est hæc gloss. *in præsenti*, facilè dissoluuntur si respondeatur procedere pendente facultate eligendi, sed electione facta à promissore, vel à lege per litis contestationem, argumenta cessant, & impedimentum publicæ honestatis nascitur, quod si conditione, vel eligendi facultate pendente promissor alij nubat peccabit, iuxta reg. text. *in l. qui balneum* 9. *ff. qui potiores in pignore*, Abb. & Præpos. *in cap. super eo, de condit. apposit.* Hodie attento decreto Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. huiusmodi sponsalia conditionata iam non transeunt in Matrimonium per copulam cum quadam ex illis fœminis subsequutam, ac proinde per illam non efficiuntur sponsalia pura, & absoluta, vt obligent ad contrahendum, ex Sanch. *d. disput.* 26. *n.* 12. quicquid dicat Spin. *d. gloss.* 15. *n.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Pater per censuram Ecclesiasticam compellitur restituere filio eius vxorem, quam iniustè detinuit, vel detinet.*

2 *Filiofam. licet experiri aduersùs patrem pro repetenda vxore.*

3 *Factum proprium quando est graue, & notabile, etiam data longinquitate temporis, præsumitur quis scire.*

4 *Tota ciuitas, vel Prouincia plerunque submittitur interdicto ob culpam vnius, qui illius dominus est.*

5 *Diuinorum nomine, quæ contineantur, ostenditur.*

6 *Interdicti tempore prohibetur recitari horas canonicas ex officio publico.*

7 *Baptismus tam paruulis, quàm additis tempore interdicti ministrari potest cum solemnitate Vnctionis, benedictione fontis, & susceptione patrinorum.*

8 *Interdicti tempore sanis, & morientibus conceditur Pœnitentiæ Sacramentum, cum duplici tamen limitatione.*

9 *Sacramentum sanctissimæ Eucharistiæ tempore interdicti, vt viaticum ministrari potest.*

10 *Matrimonij Sacramentum quoad sui substantiam licitè, & indistinctè tempore interdicti contrahi potest.*

11 *Ordinis Sacramentum in loco interdicto, & personis interdictis conferri non potest.*

12 *Pœnitentiæ Sacramentum Catholicus recipere potest ab hæretico in extremo vitæ periculo.*

Cap. Non est vobis. XI.

1 PAter iniustè detinens vxores filiorum est compellendus intra certum tempus restituere illas, alioquin possunt interdici terra vbi vxores sunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Greg. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 7. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 560. remissiuè Ximen *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 13.

Iustum, & honestum esse, &c.] Notatur ad hoc, quòd filiosfam. licet experiri aduersùs patrem pro repetenda vxore, cùm sit res, quam filius non acquirit patri, vt per Lar. *in l. si quis à liberis, in princ. n.* 61. *cum seqq.* & præcipuè *n.* 65. *ff. de liberis agnosc.* 2

In quacunque prouinciarum, &c.] Notatur ad hoc, quòd quando factum proprium est graue, & notabile, etiam data longinquitate temporis, præsumitur quis scire, vt per Mascard. *de probat. concl.* 735. *n.* 2. 3

Notatur etiam ad hoc, quòd ob culpam vnius, qui ciuitatis, aut Prouinciæ dominus est, vel in ea habet sæcularem, Ecclesiasticamve iurisdictionem, tota ciuitas, vel Prouincia submittitur interdicto, vt per Cou. *var. lib.* 2. *c.* 8. *n.* 10. Nobilibus tamen plerumque deferri solitum est, vt in literis contra illos obtentis soleat poni hæc clausula, Prouiso ne in terram dicti nobilis excommunicationis, vel interdicti sententiam proferas, nisi à nobis super hoc mandatum receperis speciale, vt refert Tiraquell. *de nobilit. c.* 20. *num.* 162. 4

Nulla diuina officia.] Aduerte eo nomine diuinorum cō ineri omnia exercitia sacris Ordinibus maioribus, vel minoribus deputata, vt si Acolythus offerat vrceolos, Subdiaconus Epistolam sole niter cantet cum manipulo, & Diaconus Euangelium, Sacerdos Missam dicat, Episcopus Ordines conferat, aut Virgines, Abbates, Altaria, & Calices conse ret, vel si Presbyter hebdomadarij officium agat in Choro dū Matutinum, aut aliæ Horæ Canonicæ peraguntur, hæc omnia diuina esse Officia asserens nouam esse rationem ab aliis perpensam resoluit Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 171. & post Couar. alios, Henriq. *in sum. n. lib.* 13. *c.* 44. *in princ. iuncta lit. A*, Vgolin *de censuris, tab.* 5. *c.* 5. §. 2. *n.* 2. & alij plenè relati à Sayr. *eod. tract. lib.* 5. *c.* 15. *à n.* 4. & *c.* 14. *à n.* 20. quorum sententiam partim sequitur, partim improbat Soar. *eod. tract. de censur. disp.* 34. *sect.* 3. *n.* 6. & 7. vbi à principio latè disputans communem doctrinam sequitur, quatenus officia deputata alicui Ordini interdicto prohiberi censet ea esse explicans, quæ fiunt à ministris ab Ecclesia deputatis ex eorum officio, & ipsius Ecclesiæ nomine, ideóque non immeritò etiam Ecclesiastica officia dici posse notat *d. n.* 5. Vnde bene infertur solùm prohiberi tempore interdicti recitari Horas Canonicas ex officio publico, modò communi Ecclesiæ nomine, non ita si priuatim dicantur responsoria, Horæ diuinæ, vel nocturnæ, vt post Nauar. explicant Sayr. *d. c.* 14. *n.* 15. Soar. *d. sect.* 3. *n.* 9. 5 6

Præter Baptismum paruulorum.] De iure Decretalium per text. *in præsenti*, & *in cap. responso, infr. de sent. excomm.* licitum tantùm erat tempore interdicti administrare Sacramentum Baptismi paruulis, quo nomine videbatur denegari adultis in quibus tanta non cernitur necessitas. Deinde nouiori iure sexti etiam adultis administrari posse expressè decidit text. *in cap. quoniam, de sent. excomm. lib.* 6. ex ratione, quam insinuat *ibi* propter moræ periculum, addit etiam posse Baptismum administrari cum solemnitate Vnctionis, & consequenter catechismi, & exorcismi, vide Vgolin. *d. tab.* 5. *c.* 7. §. 4. *n.* 1. & 2. Soar. *d. disp.* 33. *sect.* 1. *num.* 1. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 109. *art.* 3. *in princip.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *tract.* 1. *num.* 23. Bonacin. *de censuris, disput.* 5. *punct.* 1. §. 1. *à num.* 1. Sayr. *lib.* 5. *cap.* 7. *num.* 3. qui etiam resoluunt 7

soluunt fontem benedici, & susceptores, seu patrinos posse adhiberi, ex reg. *Concesso vno conceduntur omnia necessaria ad illud vnum*, de qua *in l.ad rem mobilem ff. de procurat.& in cap.preterea,de officio delegat.*

8 *Et pœnitentias morientium.*] Aduerte per hunc text. tempore interdicti morientibus tantùm, & infirmis concedi Pœnitentiæ Sacramentum,de nouo verò iure *in cap.alma mater,post princ.vers.quia verò, de sententia excommunicat.lib.6.* sanis etiam conceditur, vbi rationem reddit,ibi, *Propter pronitatem & facilitatem hominis ad peccandum summè necessaria est*, cum duplici tamen limitatione;prima est vt recipiens non sit excommunicatus excepto mortis periculo; secunda dummodo non fuerit aliquo modo in causa culpabili, ob quam latum est interdictum,aut non sit specialiter interdictus.Vide Conar.*in cap.alma, p.2.§.3.n.1.*Vinald. *in candelabro aureo,tit.de interdicto,num.*201. Vgolin.*d. tab.5.c.7.§.6.* Henriq. *in summ.lib.13.c.45.§.1.*Fr.Emman.*d.q.109.art.2.vers.quantum ad Sacram. Pœnitent.* Sayr.*d.c.7.n.8.* Soar.*d.sect.1. à num.12.* Bonacin. *dict.*

9 *puncto 2.§.3.n.1.* De Sacramento verò sanctissimæ Eucharistiæ quod tempore interdicti, vt viaticum ministrari possit, dicam commodiùs ad *cap. quod in te, de pœnit. & remiss.*

10 Et de Sacramento Matrimonij quòd licitè, & indistinctè quoad sui substantiam contrahi possit tempore interdicti, atque ita tam in Ecclesia, quàm à personis specialiter interdictis,latè defendi multis pro hac parte citatis Doctoribus *in tract.de offic. & potest. Episcop.*

11 *p.2.allegat.22.à n.*198. Et quòd in loco interdicto, & personis interdictis Ordinis Sacramentum conferri non possit, dixi *ead.p.2.alleg.11.à n.*18.

12 In gloss.*Baptismum*,ibi,*vnde etiam in necessitate possunt recipi ab haretico.* Notatur ad hoc, quòd Catholicus Sacramentum Pœnitentiæ recipere potest ab hæretico in extremo vitæ periculo, vt post D.Th. Angel. Rosel.& alios tenent Azor. *instit. moral.p.1.lib.8.c.11. q.12.*Valer.Reginald. *in praxi fori pœnitent.lib.1.n.60.* Ægid. Coninck *de Sacram.& censuris, tom.12.disp.14. à n.234.* Quicquid contrarium teneant Conar. *in c.alma mater,p.1.§.6.n.8.* Nauar *in man.c.26.num.26.& in c.2.de pœnit.dist.6.n.87.& in §.laboret,n.2.* nisi intelligas quando hæreticus & schismaticus fuerit omnino ab Ecclesia repulsus & condemnatus, cum Gutier. *canon. lib.1.c.1.n.67.*

cognouisse carnaliter illam mulierem,etiamsi hoc nolit publicè confiteri propter metum, & potentiam mulieris. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabar.Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.*-. Alagona *in compend.iur.Canon.pag.560.* remissiuè Ximen.*in concord. part.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.1. Decretal.lib.4.tit.1.cap.16.*& est post Concil. Lateran. *p.50.c.50.*

Probat hic text. vnicum testem sufficere ad impediendum Matrimonium contrahendum,vt per Nauar. *in man.c.22.num.83.* Zerol. *in praxi Episcop. p.1.verbo Matrimonium,§.10.vers.secundùm*, Gregor. Lopez per text.*ibi in l.18.tit.9.p.4.*Perez *l.8.gloss.1.pag.361.col.1. tit.15.lib.2.Ordinam.*Nauar.*in cap.Sacerdos,de pœnitent. dist.6.n.27.* Mascard.*de probat.concl.63.& concl.1035. num.3.* Gutier *canon. quæst. lib.1. c.11. n.28.* Sanch.*de Matrim.lib.1.disp.71.n.1.*idem Gutier. *eod. tract. c.36. n.2.cum seqq.* qui duo vltimo loco citati id ampliant, etiamsi testis non fuerit citatus, sed per partem oblatus, & quamvis esset denuntiator, seu accusator, allegarétque turpitudinem suam. 1 3

Sed hoc publicè confiteri recusat.] Notatur ad hoc, quòd vnicus testis sufficit ad impediendum Matrimonium contrahendum, quamvis nolit parte citata & publicè,sed clam, & absque nominis publicatione testari,ita tenent *in præsenti*, Innoc. *num.vnic.* Butr.*n.6.* Abb.*n.7.* Alex. de Neuo *n.4.* Præpos. etiam *n.4.* Mascard. *d.concl.1035.n.4.* 4

Nisi iuramentum interuenisset.] Ergo requiritur vt testis asserat cum iuramento se certò scire impedimentum,vt tenet Couar. *de sponsalib.p.2.c.6.§.10.num.21.* Gutier. *d. c.11.n.32.* & ita de certa scientia deponere, Nauar.*cons.2.n.1.sub tit.de consang.& affin.* Sanch. *dict. disp.71. num.10.& 11.* vbi etiam tenet testem de solo aditu testificantem non impedire, quamvis alter testis simul cum eo absque iuramento de certa scientia deponeret. 5

In gloss. *Publicè*. Notatur hæc glossa ad hoc, quòd testi publicè confitenti in casu huius text. non est fides adhibenda,quæ recipitur à Ioan.Andr.*hic n.5.* Sed meritò eam reprobant Host. *hic paulo post princ.* Butr. *n.7.*Abb.*n.7.*Alex.de Neuo *n.7.* Præpos. *n.7.* quos refert,& sequitur Sanch.*d.disp.71.n.3.vers.imo.* 6

SVMMARIVM.

1 *Dictum vnius asserentis impedimentum,impedit Matrimonium contrahendum non iuratum.*
2 *Testis vnicus sufficit ad impediendum Matrimonium contrahendum.*
3 *Amplia quamvis esset denuntiator, seu accusator,allegaretque suam turpitudinem.*
4 *Amplia etiam quamvis nolit testari nisi clam, & absque nominis publicatione.*
5 *Testis ad impediendum Matrimonium requiritur quod asserat cum iuramento se certò scire impedimentum.*
6 *Testi publicè confitenti turpitudinem suam ad impediendum Matrimonium, an sit fides adhibenda, ostenditur.*

Cap. Præterea. ij. XII.

1 IMpedimentum quando vnus adesse dicit, tunc ille impedit Matrimonium contrahendum non iuratum, v.g. si consanguineus volentis contrahere dicat se

---

SVMMARIVM.

1 *Mulier si inuita cum aliquo contrahat, nec in eum postea consensit, tenet Matrimonium si alteri postea nubat.*
2 *Amoris ardore nihil est vehementius.*
3 *Amor ebrietati æquiparatur, quia rectum iudicium subuertit.*
4 *Amanti qui furore libidinis, & amoris aliquid prohibitum fecit, aliquatenus parcendum est.*
5 *Matrimonia contracta inter amore excæcatos, vt plurimum exitum habent infelicem.*
6 *Matrimonium à filiofam. contractum sine parentum consensu validum est.*
7 *Leges, seu statuta prohibentia filiis Matrimonia contrahere absque parentum consensu, sunt inualida.*

Cap. Veniens. j. XIII.

MVlier, quæ Matrimonium contrahere cum aliquo iurauit, deinde inuita, & reclamans à pa- 1

rentibus alteri traditur, & nunquam consentit, nec desinit se ab eo cognosci si iudicio Ecclesiae constet non potuisse contrahere cum primo ob impedimentum consanguinitatis (etiamsi mulier diceret se fuisse ab illo primo cognitam) potest cum aliquo tertio validè contrahere, & Matrimonium sic contractum impedientes sunt excommunicati. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Praepos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 8. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 560. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 17. & est post Conc. Lateran. *p.* 50. *c.* 31.

2 *Adamauit in tantum.*] Nihil enim ardore amoris vehementius est, quem intra debitos limites carcerare potius est philosophicum, quàm muliebre, vt per Tiraq. *de poenis temper. causa* 4. *n.* 2. *in fin. & de praescript. §.* 1. *gloss.* 4. *propè fin. vers. sed & amorem*, Farin. *in praxi*

3 *crimin. q.* 98. *num.* 89. Amor ebrietati aequiparatur, ex gloss. *verbo bacchata*, *in §. fin. Instit. de success. subl.* Menoch. *illustrium quaest. c.* 48. *n.* 43. Direct. Inquisit. *p.* 2. *q.* 36. *pag.* 182. *in fine*, Farinac. *d. q.* 98. *n.* 77. Et rectum iudicium subuertit, Mascard. *de probat. concl.* 86. *n.* 20.

4 Vnde aliquatenus parcendum esse amanti, qui furore libidinis, & amoris aliquid prohibitum fecit, cùm id videatur fecisse quasi furiosus, & demens tenent Clar. *§. fin. q.* 60. *num.* 7. *vers. est & amore*, Menoch. *de arbitr. casu* 328. *n.* 1. *cum seqq.* Emman. Soar. *in thesauro communium opinion. verbo poena, n.* 159. Tiraq. *d. causa* 5. *n.* 1. *cum seqq.* Farin. *d. q.* 98. *n.* 80. Simanch. *de Cathol. instit. tit.* 17. *ex n.* 43. Ant. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 14. *n.* 28. Petr. Gregor. *syntagm. p.* 3. *lib.* 30. *c.* 3. *n.* 9. Torreblanc. *lib.* 2. *de magia, c.* 47. *n.* 54. quia potentissimus est effectus amoris, qui non consilio, sed furore ducitur, Sanctius & Minoïs *de Alciat. embl.* 105. *cum duobus seqq.* Torrebl. *d. c.* 87. *n.* 55. vide posita *ad cap. cum in iuuentute* 15. *n.* 5.

5 *de praesumpt.* Matrimonium tamen inter amore excaecatos contractum, validum esse resoluit Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 155. licèt vt plurimum habeat infelicem exitum, vt aduertunt Menoch. *consil.* 59. *à n.* 45. Gutier. *canonic. quaest. lib.* 1. *c.* 20. *n.* 18. *cum seqq.* Cened. *ad Decretal. collect.* 20. *n.* 5.

6 *Quod parentes mulieris ipsius ignorantes*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Matrimonium à filiofam. contractum sine parentum consensu validum est, vt per Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 3. *§.* 8. & plures, quos refert Valdes. ad Xuar. *l.* 2. *tit. de los casamientos pag.* 47. Perez *l.* 1. *gloss.* 5. *pag.* 37. *col.* 1. *& pag.* 39. *col.* 2. *vers. constat etiam, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordinam* Gutier. *canon. quaest. lib.* 1. *c.* 20. *n.* 1. *&* 2. *& in tract. de Matrim. cap.* 79. *à princ.* Melch. Phoebos Lusit. *decis.* 45 *n.* 10. *cum seqq.* Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib.* 2. *differ.* 7. *n.* 7. post Sayr. Bellarm. & Sanch. resoluit Bonac. *de magno Matrim. Sacram. q.* 4. *puncto* 17. *n.* 23. & hodie hoc parùm habet difficultatis ob expressam dispositionem Concil. Trid. *sess.* 14. *de reform. Matrim. c.* 1. *in princ.* ibi, *quinque falsò affirmarunt Matrimonia à filiisfam. sine consensu parentum irri-*

7 *ta esse.* Vnde cùm possint filij & filiae insciis, & contradicentibus parentibus nubere, si id faciant iure permittente, poenam non merentur, arg. *l. Gracchus, C. ad legem Iuliam, de adulter.* & ideo leges municipales, seu statuta prohibentia filiis Matrimonia contrahere sine parentum voluntate sub poena exhaeredationis, aut priuationis legitimae, seu dotis omnino inualidas, & de iure abrogatas esse tenent multi insignioris eruditionis & pietatis viri, qui rectiùs de Matrimonij Sacramento sentiunt, quoniam cùm Principes nequeant super illo aliquid statuere, quòd liberum sit Sacramentum, consequenter poena adiecta non potest nullum, & iniquum statutum validare, vide Couar. de *sponsalib. p.* 2. *c.* 3. *§.* 8. *num.* 5. Roderic. Soar. *tit. de los casamientos, vers. quarto* 1. *lib.* 3. vbi Valdes. *pag. mihi* 50. Greg. Lopez *l.* 4. *verbo desheredar*, *tit.* 7. *p.* 6. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 16. *num.* 6. Azeued. *l.* 2. *n.* 5. *tit.* 1. *lib.* 5. *noue recop.* vbi Matiens. *gloss.* 4 *n.* 2. *& num.* 49. Menoch. *de arbitr. casu* 453. *n.* 8. *& de praesumpt. lib.* 4. *praes.* 189. *n.* 55. *& cons.* 69. *à n.* 22. Burg. de Pace *cons.* 20. *n.* 8. Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 6. *n.* 2. Tiber. Decian. *resp.* 13. *n.* 10. *vol.* 1. *& resp.* 24. *n.* 13 *vol.* 4. Viuian. *Neapol. decis.* 523 *n.* 3. plures quos refert Cened *ad Decretal. collect.* 58. *n.* 7. quibus adde Baptist. Costa *de scientia, & ignorant.* 2. *dist.* 40. *n.* 71. *& reg.* 11. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 4. *n.* 27. 32. *&* 35. *ff. soluto matrim.* Ceuall. *commun. contra communes, q.* 5. *num.* 2. *& q.* 314. *n.* 3. Petr. de Ledesma *in summ. part.* 1. *de Sacram. Matrim. c.* 7. *concl.* 5. *dub. vnic.* Pichard. *in princ. Instit. de nuptiis, n.* 6. *&* 11. *& in princ. Instit. de inoffic. testament. num.* 9. Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarre, fol.* 158. *à n.* 124. Gutier. *de Matrim. c.* 80. vbi refert alia loca suorum operum optimè Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib.* 2. *different.* 7. *n.* 9. *cum seqq.* Bernard. Graeuae. *ad practicam Camerae Imper. lib.* 2. *concl.* 95. Don. Garc. Mastrillo *Siciliae decis.* 163. Benedict. Aegid. *in repet. l. Titia, p.* 3. *à n.* 30. *cum seqq. ff. de condit. & demonstrat.* Ex Theologis Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib* 2. *cap.* 2. Molin. *de iustitia, tract.* 2. *disput.* 176. *vers. dubium*, Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 25. Rebell *de obligat. iustitiae, part.* 2. *lib.* 3. *quaest.* 14. *sect. fin.* Aegid. Coninck *de Sacramentis, & censuris, tom.* 2. *disp.* 28. *n.* 48. *cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori poenitent. lib.* 19. *n.* 19. *vers. quod verò attinet.*

SVMMARIVM.

1 *Violentia si timetur inferri puellae de cuius Matrimonio agitur, debet iudex illi prouidere locum tutum, & honestum donec causa terminetur.*

2 *Matrimonium contractum metu cadenti in constantem virum ad eum finem iniustè incusso est nullum.*

3 *Exterior expressio interni consensus est pars essentialis ipsius contractus Matrimonij.*

4 *Nuptiae coactae malos exitus habere solent.*

5 *Metus minor magis excusat foeminam, quàm virum.*

Cap. Cùm locum. XIV.

Alex. III.

QVando agitur de aliquo Matrimonio, & timetur ne metus, vel coactio inferatur puellae ad consensum, iudex debet puellam constituere in loco tuto & honesto, vbi nihil timeat donec causa finiatur, & indagandus est liber consensus ab ea, quia Matrimonium fit solo consensu. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in rationali lib.* 4. *iuris Pontificij, pag.* 4. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 561. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 1. *cap.* 19. 1

Locum non habeat consensus, vbi metus, &c.] Qui scilicet possit cadere in constantem virũ, vt interpretatur gloss. *in praesenti, verbo metus*, nam Matrimonium contractum metu cadenti in constantem virum ad 2

cum

eum finem iniustè incusso est nullum, vide Mozz. *de contract. tit. de Matrim. in initio*, *n.* 5. *vers. item debet esse talis*, Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *d. num.* 27. *lib.* 5. *nouæ recop.* Gutier. *de iurament. confirmat. p.* 1. *cap.* 57. *num.* 22. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 4. à *n.* 3. plures Doctores relatos à Cencd. *ad Decretal. collect.* 93. *num.* 1. quibus adde ex nouioribus Viuian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 2. *n.* 5. *p.* 703. Bonacos. *commun. crimin. p.* 2. *verbo Matrimonium*, *fol.* 111. *verso*, & *p.* 2. *eodem verbo*, *fol.* 48. D. Barbos. *in rubr. ff. solut. Matrim. p.* 4. *num.* 29. & 30. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 13. *q.* 2. *n.* 6. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 3. *collect.* 535. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. *q.* 5. Marc. Anton. Genuens. *in praxi Curiæ Archiep. Neapol. c.* 87. Sayr. *in claui Regia*, *lib.* 2. *c.* 2. *num.* 11. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 12. *num.* 18. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 111. & *quæst.* 122. *num.* 3. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 9. latè Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. M*, *ex num.* 46. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 11. à *num.* 7. vbi *num.* 9. quòd metus leuis non impedit Matrimonium, & *num.* 10. idem resoluit de metu reuerentiali, de quo etiam Mench. *illustr. quæst. cap.* 35. *num.* 17. & Farin. *d. lit. M*, *num.* 56. Nec etiam ex solo metu cadente in constantem virum annullatur Matrimonium, vt *suprà* diximus, sed ex importunis persuasionibus, quæ iustum metum, & compulsionem inducunt *l.* 1. §. *fin. de seruo corrupto*, vbi communiter notant Doctores, cùm paria sint obtinere per importunitatem, & obtinere per metum, Petr. Pech. *de testament. coniug. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 4. & *seqq.* & cum pluribus aliis tenet Valenzuela *cons.* 29. *n.* 31. & ita importunæ persuasiones eundem operantur effectum quem metus operantur ad annullandum Matrimonium, vt eleganter consuluit Angel. de Vbaldis *cons.* 46. *n.* 4. *p.* 1. inter Matrimonialia Ziletti illis verbis: *Accedit etiam ad hoc quòd nimia importunitas infert ad actus inualiditatem sicut metus*, & paulò inferiùs. *Ergo sequitur quòd importunitas mulierum de domo facta dicta Helenæ reddit dictum Matrimonium inutile.* Idem probat Martin. de Garratis inter eadem consilia Matrimonialia *cons.* 13. *n.* 16. & his non relatis comprobat eleganter plures referens, & rationem reddens Basil. Pont. *de Matrim. lib.* 4. *c.* 5. *n.* 17. Gregor. X V. *decis.* 326. *n.* 12. ibi: *Concurrunt importunæ, & continuæ persuasiones, quibus nomine patris sollicitabatur tam à nouerca, quàm à quodam Sacerdote quæ sufficiunt sine minis, & verberibus.* Afflict. *decis.* 69. *n.* 4. Aym. *cons.* 29. *n.* 34. Maximè quando persuasiones veniunt ex persona cui debetur aliqua reuerentia, & respectus, vt per eundem Gregor. X V. *decis.* 326. *n.* 13. & 14. & patet ex his, quæ latè concessit Sanch. *d. lib.* 4. *disp.* 7. *per tot.* In idem est text. optimus *in l. quisquis, C. de petit. bonor. subl. lib.* 10. vbi Imperator importunis precibus se dicit compulsum, & ob eas multa contra suam voluntatem concedere ait, quæ aliàs minimè concessisset, & huiusmodi sollicitudinem vocat, *inuerecundam petentium inhiationem*; non erit ergo legitimus consensus, qui sollicitis precibus seu persuasionibus extorquetur, Basil. Pont. *d. c.* 5. *n.* 17. ibi: *Quòd si apud Principes, quorum suprema in Republica auctoritas est, importunæ preces adeò grauem molestiam afferunt, vt sæpè annuant votis postulantium, quis dubitet etiam secundùm rectæ rationis iudicium adeò molestas esse instantes preces, vt meritò metui cadenti in constantem virum æquiparari possint.* Aym. Crauet. *cons.* 461. *n.* 11. *vol.* 5. ibi: *Persuasio enim vim coactionis habet*, *l.* 4. §. *si quis volentem*, *vers. sed & si volentem*, *ff. de libero hom. exhib.* &c. & subdit quòd hoc procedit in viro sollicitè persuaso, quamvis respectu mulierum sit facilius, & respectu illius qui habet ætatem iuuenilem, & debilem, Ioan. Bapt. Ferret. *cons.* 296. *num.* 17. & 18. Franc. Monald. *cons.* 1. *n.* 47. & 48.

Quando tractatur de nullitate Matrimonij celebrati per metum, non requiritur probatio actualis compulsionis, sed sufficit quòd iustè timeret ne compelleretur, vt est text. *in l. nouissimè, ff. quòd falsò tutore auctore*, vbi Barth. Hippol. Riminald. *cons.* 177. *n.* 29. inter Matrimonialia Ziletti, Viuian. plures referens *decis.* 34. *num.* 7. *lib.* 1. Burg. de Pace *consil.* 25. *num.* 73. Ioan. Gutier. *cons.* 16. *num.* 5. & *cons.* 40. *num.* 1. & 3. & cum aliis Valenzuela *d. consil.* 29. *num.* 52. Seraph. *decis.* 863. *num.* 3. vbi quod ita fuit sæpissimè resolutum, quod maximè procedit quando suspicio est probabilis, Bald. *in l. interpositas*, *n.* 6. *in princ. vers. item adde, C. de transact.* vbi dicit probabilem suspicionem metus æquiparari ipsi illato metui, & ibi etiam Curt. iun. *num.* 29. Ioan. Sichard. *num.* 9. *in fine*, Thom. Grammat. *decis.* 103. *num.* 57. Hercul. *de cautelis de non offendendo*, *c.* 2. *num.* 13. vbi quòd metus præsumitur probata illius causa, licèt metus in effectu non probetur, Farin. *in fragment. crimin. p.* 2. *verbo metus*, *num.* 26. vbi ampliat non solùm si matrimonium fiat ex metu, sed etiam ex præsumptione metus, Alex. *cons.* 99. *lib.* 3. vbi vult quòd solus timor violentiæ inferendæ dicatur iustus metus ad infirmandum Matrimonium tanquam metu factum, ex gloss. *in cap. bonæ el.* 1. *verbo metuebant*, *circa med. in vers. timebant*, *de elect.* & ita etiam tenent in nostris terminis dicendo præfatam gloss. communiter approbari Ferret. *cons.* 296. *n.* 15. eleganter Franc. Monald. *consil.* 5. *n.* 32. 33. & 34. *vol.* 2. Euerard. *consil.* 4. *num.* 23. *tom.* 1. inter Matrimonialia Ziletti.

Metus ex coniecturis probatur, & primò vbi Matrimonium fuerit celebratum sine consanguineis, famulis, vel aliqua persona illius, qui celebrare intendit, quia ex hoc vis, aut metus præsumptio colligitur, Alciat. *consil.* 5. *num.* 22. Ferret. *consil.* 296. *n.* 11. Seraph. *decis.* 859. *num.* 7. Gregor. X V. *decis.* 326. *n.* 29. sicut è contrario cessare præsumptionem metus in actu in quo interuenit præsentia coniunctorum ipsius contrahentis, dixerunt Bart. & Doctores *in l. transactionem la* 2. *ff. de transact.* Paul. Paris. *cons.* 26. *n.* 68. *lib.* 3. Farin. *in fragment. crimin. p.* 2. *verbo metus*, *n.* 149. Sanch. *d. lib.* 4. *disp.* 12.

Secundò præsumptio est quòd metus interuenit in Matrimonio, quando illud celebratum fuit clausis ostiis, Alex. *cons.* 99. *sub n.* 4. *lib.* 3. Hippol. Riminald. *consil.* 77. *n.* 18. & 19. & inter Matrimonialia Ziletti, Gregor. X V. *decis.* 326. *num.* 37. maximè si per ostium introire nullus permittatur, dum Matrimonium celebratur, Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 5. *n.* 8. Farin. 9
in fragment. crimin. p. 2. *verbo metu*, *num.* 88. Gregor. X V. *decis.* 326. *num.* 38. quia vt dicatur Matrimonium non metu contractum, non sufficit simplex consensus, sed requiritur plena securitas, & libertas, Natar. *consil.* 3. *sub num.* 3. *de sponsalib.* Fachin. *lib.* 3. *contro. vers. c.* 28. *vers. ad secundum respondeo*, Paul. Paris. *consil.* 61. *num.* 31. *lib.* 4. Hippol. Riminald. *consil.* 77. *n.* 14. inter Matrimonialia Ziletti, Fortun. Garc. *in tract. de vltimo fine*, *n.* 188. 189. & 429. Gregor. X V. *decis.* 326. *n.* 31. Rot. *decis.* 643. *num.* 9. *p.* 1. *recent.* Circa metum, & non plenam securitatem in Matrimonio contrahendo, perpendere debet iudex seriem facti & circumstantias, & modum insolidum ex quo arguitur non bona fides, Alex. *consil.* 99. *num.* 7. *lib.* 3. Paris. *dict. consil.* 53. *num.* 55. *lib.* 4. Seraph. *decis.* 771. *num.* 6. Gregor. X V. *d. decis.* 326. *num.* 35. Ad probandum metum admittuntur præsumptiuæ probationes etiam imperfectæ, & quæ per se non sufficiunt, simul iunctæ faciunt plenam probationem cùm tendant ad eundem finem,

finem, Francisc. Personalis *consil.* 53 *ex num.* 14. *lib.* 1. Hippol. Riminald. *consil.* 52. *num.* 112. *lib.* 1. Cephal. *consil.* 608. *n.* 58. *&* 59. *vol.* 4. *l.* 11 *tit.* 4. *p.* 3. vbi Gregor. Lopez *verbo por grandes sospechas*, D. Barbos. *l.* 2. *p.* 1. *ex n.* 79. *ff. soluto Matrim.* in terminis Petr. de Barbobus *consil.* 24. *n.* 30. *&* 31. inter Matrimonialia Ziletti *p.* 1. Franc. Monald. *d. consil.* 5. *n.* 13. 14. 21. *&* 94. maximè quando coniecturæ sunt propinquæ, & immediatæ ad actum. Rot. *decis.* 26 c. *n.* 2. 4. *&* 5. *in collectis per Farinac. tom.* 2. *crimin.* vbi ita eleganter: *Ex circumstantiis insuper in actu Matrimonij multa se offerebant, metus videlicet, nimia festiuitas, clausura ostij, præsentia virorum armatorum, exteris introitum prohibentium, absentia propinquorum, & alia in decisione deducta, quæ saltem simul iuncta metum sufficientem probant, præsertim stantibus protestationibus toties iteratis, quæ multum conferunt ad probationem metus.*

3 *Matrimonium autem solo consensu contrahitur.*] Notatur ad hoc, quòd exterior expressio interim consensus est pars essentialis ipsius contractus Matrimonij, atque adeò Sacramenti, vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 30. *n.* 3. Ægid de Coninck *de Sacram. & censuris, tom.* 2. *disp.* 24. *dub.* 8. *num.* 63. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 16.

4 *Et sequatur exitus, qui de inuitis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd nuptiæ coactæ malos exitus habere solent, vt Farin. *p.* 4. *decis.* 69. *num.* 16. Cened. *ad Decretal. collect.* 161. *n.* 1.

Quocirca mandamus, &c.] Notatur ad hoc, quòd si iudex timet libertatem consensus in aliqua fœmina impediendam fore, id agere debet vt mulier illa in loco honesto, ac tuto deponatur, vbi liberè possit consensum suum exprimere, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. *§.* 6. *ex n.* 1. Petr. Mozz. *de contract. lib. tit. de Matrim. tit. de substant. formalib. & essentialib. Matrimonij, n.* 10. Cened. *ad Decretal. collect.* 93. *n.* 4.

5 In gloss. *Metus*, ibi, *minor tamen metus magis excusat fœminam, quàm virum.* Vide Couar. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 3. *§.* 4. *num.* 9. Molin. *lib.* 2. *de primog. cap.* 3. *num.* 10. Sarmient. *lib.* ... *select. cap.* 11. *num.* 11. Fr. Emman. *tom.* 1. *summ. cap.* 121. *conclus.* 3. *num.* 3. Boër. *decis.* 100. *num.* 2. Mandel. *consil.* 77. *num.* 4. *lib.* 1. Card. Tusch. *pract. concl. lit. M. conclus.* 215. *num.* 26. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. M, conclus.* 73. Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil.* 110. *n.* 14. Menoch. *de arbitr. casu* 135. *num.* 4. *&* 5 Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 17. *n.* 2. 3. *&* 10. Henriq. *in summ. lib.* 11. *cap.* 9. *num.* 3. *in comment. lit. D, & num.* 4. Tiraq. *l.* 9. *connub. gloss.* 1. *part.* 9. *num.* 260. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 13. *quæst.* 1. *num.* 61. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 2. *num.* 1. Gutier. *consil.* 16. *num.* 3. *&* 4. *& eod. tract. de Matrim. cap.* 77. *num.* 2. vbi *num.* 3. dicit quòd eodem modo minor metus cadit in puerum quàm in virum, ex text. *in l.* 3. *ff. ex quibus causis maiores*, ibi, *& hoc ex affectu eius intelligitur*, Barbar. *consil.* 60. *num.* 4. Sotin. *consil.* 97. *lib.* 3. qui loquitur in minore quindecim annorum, Sanch. *d. lib.* 4. *disp.* 2. *num.* 4. ibi: *Attendenda est ætas, vt si senex, vel puer sit, cui metus incutitur, similiter eius fortitudo, innataque animi magnitudo aut paruitas, & fragilitas*, Farinac. *in fragment. crimin. part.* 2. *verbo metus, num.* 74. Franc. Soar. *de Relig. tom.* 3. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 11. ibi: *Aliam enim constantiam requirit recta ratio in viro, quàm in fœmina, & aliam in matura ætate, quàm in puerili*, &c. Idem Sanchez *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 17. *n.* 2. *propè fin.* vbi ait respectu fœminæ, aut meticulosi adolescentis ex subiecti qualitate metum ex genere leuem dici interdum in foro conscientiæ, grauem respectiuè, & esse cadentem in virum constantem redderéque Matrimonium irritum, & ideò metus efficitur magis verisimilis, considerata persona quæ illum patitur, vt tenuit Rot. coram Ludonic. *decis.* 326. *num.* 24. *&* 26. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 50. *n.* 31. rationem reddit illis verbis: *Nam pueri, in quibus nullus est vsus, & qui omnia maiora quàm sunt indicant propter imperitiam ætatis, rebus quibuscumque etiam leuissimis terrentur.* Et hoc non solùm in metu, quem coactiuum appellamus, habere dicitur, sed etiam in reuerentiali, vt in specie affirmauit Marc. Ant. Cuch. *lib.* 5 *instit. de maior. tit.* 12. *n.* 133. à quo non dissentit Sanch. *d. lib.* 4. *disp.* 6. *n.* 8. & tenet Menoch. *consil.* 1252. *n.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia de futuro, si sequuta est copula, non dissoluuntur per sponsalia de præsenti, nisi per metum, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.*

2 *Coitus antecedens sponsalia non præsumit Matrimonium contractum.*

3 *Metus cadens in constantem virum ad eum finem iniustè incussus annullat Matrimonium in vtroque foro.*

4 *Metus quando iustè incutitur, non reddit irritum Matrimonium.*

5 *Metus excusat etiam eum, qui in illum incidit culpa sua.*

CAP. Veniens. ij. XV.

Alex. III.

SPonsalia de futuro cum vna contrahens, & deinde cum alia de præsenti, debet remanere cum secunda, nisi cum prima rem habuerit, vel cum secunda ex metu cadente in constantem virum contraxerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Botr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 9. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 561. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect. Decretal. lib.* 4. *tit.* 1. *cap.* 1. 1

Collige ex text. Matrimonium metu factum dici ab eo, qui duxit in vxorem puellam, cum qua fuit repertus iacens in lecto à patre, vel aliis eius consanguineis, vt per Marsil. *sing.* 286. *vers. capias vnam*, Sebast. Medic. *de casib. fort. p.* 1. *q.* 7. *n.* 57. *vers. quadragesimo secundo*, Mascard. *de probat. conclus.* 1051. *n.* 48. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 4. *n.* 7. Card. Tusch. *pract. conclus. lit. M, conclus.* 215. *num.* 9. 15. 19. *&* 22. *& conclus.* 216. *n.* 2. *&* 3. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 12. *n.* 14.

Post fidem præstitam cognouerit, &c.] Ergo coïtus antecedens sponsalia non præsumit Matrimonium contractum, vt per Couar. *de sponsalib. p.* 1. *cap.* 4. *§.* 1. *n.* 13. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 1. *num.* 42. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p.* 1. *n.* 107. 2

Alioquin secunda, &c.] Aduerte quòd licet Matrimonium nullum sit in vtroque foro per metum cadentem in constantem virum ad eum finem iniustè incussum, Henriq. *in summ. lib.* 11. *cap.* 9. *num.* 1. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 12. *n.* 18. Valer. Reginald. *in praxi pœnit. lib.* 31. *à n.* 75. tamen illud irritum non reddit metus quando iustè incutitur, vt docent *in præsenti*, Zabar. *num.* 2. Hostiens. *ad finem, in* 1. *solut.* Ioan. Andr. *num.* 8. Anchar. *num.* 6. Henric. *num.* 3. Præpos. *num.* 5. & Abb. *num.* 8. quos refert, & sequitur Sanch. *dict. lib.* 4. *disp.* 13. *num.* 3. *vers. quarto*, vbi *n.* 9. dicit ideo in præsenti 3

ſenti irritum fuiſſe Matrimonium ad quod pater coëgit iuuenem repertum cum filia in eodem lecto, quia, iniuſtè coëgit volens eum interficere, quòd iniuſtum erat, nec etiam pater poterat auctoritate propria iuſtè talem cogere ad Matrimonium, quia id iudicis officium eſt, vt aduertit Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *n.* 79. vbi etiam reſoluit valere potuiſſe Matrimonium ſi pater non veniſſet animo cogendi illum ad Matrimonium, ſed animo interficiendi ob eam culpam, ille autem precibus impetraſſet ab eodem patre, vt vitam ſibi condonaſſet ſub conditione quòd filiam ſuam acciperet in vxorem, tunc enim metus non eſſet incuſſus, vt Matrimonium fieret, nec conuentio illa coniungeret vt Matrimonium obtineretur per metum; ſed vt metus per Matrimonium toleraretur, de quo etiam Fr. Baſil. Pont. *de impediment. Matrimonij, cap.* 29. §. 12. *verſ. neque obſtat*, vbi etiam dicit metum mortis in præſenti illatum fuiſſe.

5 In gloſſ. *Vt vxori*, fin. ibi *& eſt hic argumentum quòd licèt culpa mea inciderim in metum, nihilominus excuſor propter metum.* Hæc gloſſa recipitur *in præſenti*, Hoſt. *ad fin. ſuper verbo niſi metu coactus*, Ioan. Andr. *num.* 8. Anton. *n.* 3. Anchar. *n.* 7. Card. *n.* 1. Henric. Boich. *n.* 1. Præpoſ. *n.* 2. Nauar. *in man. c.* 17. *n.* 15. quos refert, & ſequitur Sanch. *d. lib.* 4. *diſput.* 8. *num.* 9. Monter. *Aragonia deciſ.* 45. *n.* 21. *verſ. nec obſtat*, Rot. *in Colimbrien. Matrimonij* 2. *Decembr.* 1616. coram bonæ mem. Buratto, inter eius impreſſas *deciſ.* 213. *n.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Iurans cum aliqua contrahere ſi vult Religionem ingredi, debet primo contrahere vt iuramentum ſeruetur, & poſtea ante copulam Religionem ingredi.*

2 *Sponſalia iurans poteſt Religionem ingredi non contracto Matrimonio.*

3 *Declaratur text. in præſenti.*

4 *Sponſalia iurans, & poſtea adſtringens ſe Religionis voto, non poteſt ſine peccato mortali Matrimonium inire animo firmo ingrediendi Religionem ante conſummationem.*

Cap. Commiſſum. XVI.

1 QVi dedit fidem contrahendi cum aliquâ, & iurauit, ſi vult ingredi Religionem, tutius eſt priùs contrahere cum illa, vt ſeruet iuramentum, & poſtea ante copulam ad Religionem migrare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hoſt. Anchar. Butr. Panorm. Præpoſ. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Caniſ. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 10. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 561. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 4.

2 *Quod tutius eſt ei*, &c.] Verba hæc important conſilium, ac proinde illum qui ſponſalia iurauit poſſe Religionem ingredi non contracto Matrimonio, tenent D. Thom. *in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *& in addit. ad* 3. *p. quæſt.* 43. *art.* 3. *in concl....* Sot. *d. diſt.* 27. *q.* 2. *art.* 5. *dub.* 1. Syluest. *in ſumm. verbo Matrimonium* 7. *quæſt.* 5. Nauar. *in man. cap.* 22. *num.* 26. Menoch. *de arbitr. caſu* 455. *num.* 10. Soar. *de relig. tom.* 1. *tract. de iurament. lib.* 2. *c.* 13. *num.* 2. *cum ſeqq.* Couar. *de ſponſal. part.* 1. *cap.* 5. *in initio, num.* 11. Veg. *in ſumma, lib.* 6. *ca'u* 21. Fr. Emman. *in ſumma, tom.* 1. *c.* 244. *num.* 5. Petr. de Ledeſma *de Matrim. quæſt.* 43. *art.* 3. *dub.* 1. *diffic.* 1. Lancel. *inſtit. iuris Canonici, lib.* 1. *de ſponſal. c.* 15. *verbo conſultius*, Henriq. *in ſumm. lib.* 11. *cap.* 13. *num.* 3. *cap.* 14. *num.* 3. Hurtad. *de Matrim. diſput.* 2. *diffic.* 5. Sanchez *de Matrim. lib.* 1. *diſput.* 43. *n.* 3. ex quibus communis eſt ſententia, quæ primò ſic probatur. Maius præiudicium reperitur, & fortius vinculum in Matrimonio de præſenti, quàm in ſponſalibus iuratis, at Matrimonium de Religione diſſoluitur, ergo & ſponſalia. Maior probatur, quia per Matrimonium acquiritur ius indiſſolubile ad vſus Matrimoniales, ex ſponſalibus verò tantùm obligatio ad contrahendum. Minor probatur ex *c. verum, & ex c. ex publico, de controuerſ. coniug.* conſequentia bona eſt. Deinde ſi is, qui iurauit contrahere, teneretur ſeruare iuramentum propter partis præiudicium, teneretur etiam manere in Matrimonio: hoc autem falſum eſt, & abſurdum; ergo, &c. Maior probatur, quia is, qui iurauit nubere, cenſetur iuraſſe cum effectu, & in Matrimonio permanere, vt ex natura rei conſtat, & ex D. Thom. colligit Sot. *loco citando*: ergo contrahendo eo animo vt ſtatim relinquat, & Religionem ingrediatur, iam non ſeruat iuramentum iuxta intentionem iurantis, & acceptantis, contra *cap. quicunque* 22. *quæſt.* 5. conſequentia bene colligit. Præterea ſi teneretur ſeruare iuramentum, aut eſſet ex vi ipſius, vt reddatur Deo, aut propter partis præiudicium, ſed neutrum dici poteſt, quod ſic probatur. Iuramentum non poteſt impedire melius bonum, nec opera conſilij, etiamſi in eo iam exprimantur, vnde ſi quis iuraſſet non ingredi Religionem vſque ad certum tempus, non commendare, non fideiubere, licèt iuramentum ſeruare potuiſſet, quia nullo præcepto ad illa opera tenetur, attamen iuramentum non obligaret quaſi boni impeditiuum, *cap. vlt.* 22. *quæſt.* 5. quòd ſic declarant Palud. *in* 4. *diſt.* 38. *quæſt.* 2. *art.* 1. *col.* 4. Abb *in cap. ſi verò, num.* 6 *de iureiurand.* Turrecr. *in c. ſi aliquid* 22. *quæſt.* 4. Sot. *de tollendo iuramentorum abuſu, c.* 9. *ad fin.* Couarru. *in c. quamvis pactum, p.* 1. §. 6. *num.* 7. ergo iuramentum quatenus Deo reddendum eſt, ex vi ſua non impedit quominus ſponſus ſtatim poſſit Religionem ingredi: quod verò nec partis præiudicium; ex eo patet, quia nullum mulieri fit præiudicium ſi non adimpleatur illud, quod ſtatim reuocari debet; & quod ipſa non poſſet impedire, nec ſine peccato ſponſum à meliori bono, vel per momentum retardare, ergo nihil eſt, quod impediat. Denique fornicatio, leprà, inimicitia & aliæ cauſæ ſuperuenientes diſſoluunt ſponſalia propter defectum intentionis, ex *cap. quemadmodum de iureiurand.* ergo à fortiori religio. Ex quibus fundamentis ſponſalia iuramento confirmata per Religionem diſſolui, tenent gloſſ. Innocent. Abb. *num.* 4. Præpoſ. *num.* 5. *in præſenti*, Palud. *diſt.* 28. *quæſt.* 1. *ad fin.* Richard. *diſt.* 29. *art.* 2. *quæſt.* 4. Menoch. *de arbitr. caſu* 455. *num.* 10. nouiſſimè Baſil. Pont. *de Sacramento Matrimonij, lib.* 11. *cap.* 5. *à princip.* vbi *num.* 2. quærit an per ſolùm ingreſſum, an verò profeſſio expectanda ſit. Quamvis eum, qui iuramento promiſit contrahere Matrimonium, teneri prius contrahere, & non poſſe ante contractum Matrimonium ad Religionem tranſire, teneant Sot. Ledeſm. Nauar. & alij, quos refert, & ſequitur Rebel. *de obligat. lib.* 4. *de Matrimon. quæſt.* 8. *ſect.* 6. *concluſ.* 2. intelligentes per illa verba text. tutius eſſe, non explicari conſilium; ſed neceſſitatem, quos tamen cum iudicio reprobant Sanch. *citato loco*, Baſil. Pont. *d. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 11. Vnde retenta hac ſententia, & intellectu ad text. *in præſenti*, excuſari poſſunt circuitus, Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 11. *c.* 5. *q.* 4. *verſ. videtur itaque*, Baſil. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 10. *num.* 12. videlicet quòd iuuenis de quo *in præſenti*, ſub biennij finem ſuſpenſo & incerto animo fuit, contraheret ne Matrimonium, an Religioſorum inſtitutum ſuſciperet, & ita rem totam in tempus differre

differebat, nec enim promissum præstabat, nec ad Religiosorum ordinem transibat, & proinde Pontifex decernit vt puellam ducat vxorem, & deinde ad religionis statum se conferat si velit, cùm in dubio tutius & certius sit eligendum, & cùm is iuuenis dubius sit vtrùm ex his duobus agat, & propterea rem totam in dies differat, satius ducit Pontifex vt Matrimonium contrahat, & iusiurandum seruet, siquidem post Matrimonium ratum, & non consummatum intra duorum mensium spatium, quod ius concedit, liberatе poterit si velit de toto ad religiosæ vitæ institutum transire; nam facilius est confugere ad communem intellectum, vt *suprà*. Vel potius tentari potest Summos Pont. tantum detulisse iurisiurandi religioni, vt sæpè iubeant illud seruari in casibus in quibus non obligat, ne alij occasionem peierandi accipiant, néve scandalizentur, existimantes iuramentum violari. Vnde cùm votum Religionis consilij sit, & non præcepti, rectè constitutum fuit ad euitandum scandalum pusillorum, & propter reuerentiam iuramenti, vt licèt in hac specie non impediret religionem de se, seruaretur tamen quatenus fieri poterat. Qua ratione tutius dicitur in eo text. scilicet ne fortè alij occasionem accipiant peierandi, aut scandalizentur, sicque verbum, *tutius*, præsupponit de se tutum esse statim religionem ingredi, nisi & prædictis causis perfecta charitas contrarium suaderet, quæ maximè in eo consistit, vt opera consilij differantur propter scandalum passiuum ignorantium, iuxta *cap. 2. de noui operis nuntiat.* resoluit S. Thomas 2. 2. *quæst. 43. art. 3.* Albertin. *in libro de secreto, à n. 236.* Castro *lib. 1. de iusta hæretico-rum punit. cap. 20* tradunt nostri *in c. Deus, quis, de vita, & honestat. Cleric.* & ita hunc text. in effectu intelligunt gloss. *hic*, cuius opinionem recipiunt Panorm. & Cuiac. etiam *in præsenti*, Richard. *in 4. dist. 29. art. 2. q. 4.* Sot. & Henriq. quos refert Basil. Pont. *d. lib. 11. c. 10. n. 9.* Nec oberit si quis dicat Summum Pont. potiùs debuisse declarare iuramentum in ea specie non obligare, prout fecit *in cap. ex parte, de Clericis non resid.* Respondetur enim ex ea declaratione non cessare occasionem periurij, aut scandali in ignorantibus, atque ideo negligitur periculum credenti iuramentum in ea specie obligare ad euitandam aliam maioris mali occasionem, & bonum consequendum conseruandæ religionis iuramenti, vt cum videant homines Ecclesiam velle seruare iuramenta, quæ de se non obligant, intelligant quanta in veneratione haberi debeant; quod si quis dicat non debuisse illud fieri in hac specie cum dispendio boni spiritualis, dum Religio differtur, respondetur maiorem esse charitatem propria bona, & opera perfectionis differre propter scandalum pusillorum, & in eo plus mereri eum, qui proximi vtilitatem suis commodis anteposuit, vt resoluunt D. Thom. & alij vbi *suprà*.

3 In gloss. *Tutius*, ibi, *vel dic tutius saltem quoad opinionem.* Secundùm hanc glossam tenent Sot. Angel. Syluest. & Lancellot. *suprà* citati, quos sequitur Sayr. *in claui Regia, lib. 5. c. 7. num. 4. vers. secunda propositio.* Pontificem in præsenti intelligere tutius esse prius contrahere non secundùm rei veritatem, sed iuxta vulgi opinionem, existimantis illum esse periurij reum, nisi prius Matrimonium ineat. Verum hunc intellectum improbat Sanchez *d. disp. 43. n. 5.* meliorem reputans quem *suprà* ex illo & aliis præstitimus, quòd scilicet Summus Pontifex tutius consulit iuramentum adimplere, non quidem de præcepto, sed de consilio ob euitandum scandalum pusillorum, & propter reuerentiam iuramenti.

4 In ead. gloss. ibi, *videtur facere contra conscientiam, & sic peccat.* Notatur ad hoc, quòd iurans sponsalia, & postea adstringens se religionis voto, non potest sine peccato mortali matrimonium inire animo firmo ingrediendi religionem ante consummationem, vt per Hostiens. *paulo post princ. in præsenti*, & Ioan. Andr. *n. 3.* But. *n. 9.* Præpos. *n. 5.* Fr. Emman. *in summa tom. 1. c. 244. n. 5.* & alios plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp. 43. n. 7.*

In gloss. *Lege.* Hæc glossa, & Hostiens. *in præsenti*, 5 super hoc verbo remittunt lectorem ad *c. licèt, de Regular.* vbi ponitur simile verbum, & constat non accipi pro voto; sed gloss. *eod. cap. licèt, verbo priuata*, Hostiens. *super eod. verbo*, explicant ex amore & charitate Dei, addit Host. vel ex lege, quæ instinctu Spiritus sancti cordibus imprimitur.

SVMMARIVM.

1 *Iurans cum aliqua contrahere, moneri potius debet quàm compelli vt contrahat.*

2 *Cogi qualiter quis debeat ad Matrimonium post sponsalia à se iurata, & numeris seqq.*

3 *Nuptiæ coactæ malos exitus habere solent.*

CAP. Requisiuit. XVII.

Luc. III.

MVlier, quæ iurauit nubere alicui, si postea non vult, monenda est potius quàm cogenda, quia Matrimonia debent esse libera, & coacta sæpè habent exitus difficiles. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vinian. *in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 11.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag 562.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 12.* & est post Conc. Lateran. sub Alexand. III. *p. 45. c. 6.* 1

Collige ex text. sponsalia voluntaria præcedentia 2 nihil operari quin Matrimonium remaneat nullum, si constet metum in illo interuenisse, vt per Fortun. Garc. *repet. c. 1. n. 121. vers. vnum à ratione, de pactis*, Ferret. *consil. 171. n. 6.* Couarr. *de sponsalib p. 1. in princ. c. 4. num. 5.* Hieron. Gabr. *consil. 186. num. 12. lib. 2.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 3. tit. 17. num. 9.* quos refert & sequitur Rot. *in Colimbrien. Matrimonij 2. Decembris 1616.* coram bonæ mem. Buratto inter eius impressas *decis. 213. n. 8.*

Quòd cum libera debeant esse Matrimonia, &c.] Intellige ab omni extrinseca necessitate, non tamen à necessitate intrinseca, hoc est vt ex consensu obligentur partes ad obseruandum, quod promiserunt, & tunc Matrimonia ad hoc non debent esse libera, quia esset euacuare omnem neruum Matrimonij, si diceremus quòd consensus non adstringeret inuitos, ita Gutier. *de iurament. confirmat. part. 1. cap. 51. num. 4. & canon. quæst. lib. 1. c. 18. num. 10. vers. vltimo non possum*, & alij relati per Cened. *ad Decretal. collect. 161. num. 2.* non est enim contra Matrimonij libertatem quod Ecclesia homines iure compellat post sponsalia præsertim iurata, Henriq. *in summ. lib. 11. cap. 13. §. 4.* monendos eos priùs, & postea cogendos per censuram, si exponatur verbum, *potius*, de quo *in præsenti*, id est, priùs, iudex tamen debet semper procedere cum prudentia absque strictissima coactione, ne consensus requisitus ad Matrimonium deficiat, & si sponsum ita obstinatum esse videat, vt liberè Matrimonio consentire repugnet, monitione potius quàm exactissima 3

coactione

coactione vtatur, & hoc etiam potest esse quod sensit text *in præsenti*, illis verbis, *monenda est potius, quàm cogenda.* Vide Couar. *de sponsal. p.* 1. *c.* 4. *in initio, num.* 5. Didac. Lopez de Stunica *de voto, q.* 1. *ex n.* 57. Sarmient. *lib.* 1. *select. c.* 5. *n.* 5. Ioan. Segura Daualos *in direct. iudic. Eccles. for. p.* 2. *c.* 15. *ex n.* 6 Ægid. de Coninck *de Sacram. tom.* 2. *disp.* 13. *dub.* 2. Hurtad. *in tract. de Matrim. disp.* 1. *difficult.* 17. Perez *l.* 1. *gloss.* 1. *pag.* 4. *vers. non obstat, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* Azeued. *l.* 1 *num.* 15. & 16. *tit.* 1. *lib.* 5. *noue recop.* Menoch. *consil.* 386. *n.* 2. benè Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 29. *n.* 7. vbi *n.* 8. dicit iudicem si censura lata viderit sponsum esse pertinacem, nihilque censuram prodesse, absoluturum esse à censura, quamvis sponsus absolutionem minimè petat, & vide dicta *ad cap. ex literis, il secundo, supr. hoc tit.*

Sed adhuc ratio illa quam in præcitatis verbis reddit Pontifex, videbatur inepta cùm coactio, quæ fit auctoritate legis, & iudicis, iusta præsumatur, & libertatem non tollat ex multis, quæ congerunt Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 13. *à num.* 3. & nouissimè Basil. Pont. *eod. tract. lib.* 4. *cap.* 19. *à num.* 7. Nec satisfacit recepta doctrina Butr. *in præsenti*, dicentis eam coactionem libertatem tollere, quæ fit à causa extrinseca, quæ verò ab intrinseca, scilicet ab ipso consensu contrahentium, libertatem non tollere, sicut etiam quando quis in periculo mortis constitutus votum emisit, *cap. literaturam, de voto*, ac proinde cum coactio in hoc text. proueniat ab obligatione mulieris, & à iudice, non tollit libertatem.

4 Ego tamen verum credo in hoc proposito curandum non esse vtrùm coactio proueniat ab extrinseca, vel intrinseca causa, sed tantùm vtrùm fiat ex causa iusta cum debita moderatione, nam si sic fiat, auget potius libertatem, quam minuit, dummodo id impellat, quod sub peccato mortali quis facere tenetur; quando enim iustè metus infertur, non extorquetur consensus iniustè, nec per iniuriam, & is, qui cogitur, non est rationabiliter inuitus, quandoquidem iure cogitur, & ille in non parendo recedit à iure, & æquitate, vt optimè considerat Basil. Pont. *loco citato*, vbi ad plura infert. Sin autem cogendi causa iusta non sit, vel si in eo metu inferendo, etiamsi iustam originem habuerit, aliquid fit contra bonos mores, aut non adhibeatur cum debita moderatione, coactio libertatem tollit, vt optimè probat Basil. Pont. *loco citato*, vbi infert ad plura notabilia. Et ideo cum supposita mulieris contumacia nimia coactio inuitas faceret nuptias, & esset occasio maioris mali, planè erat iniusta, sicut quodlibet præceptum legis, aut iudicis, quod cum probabili periculo maioris mali minus cogit euitare, & hac de causa rectè Pontifex ait, quia libera debeant esse Matrimonia.

5 Vnde ex dictis infertur sponsos teneri præcisè nubere, vbi ad id causa iusta cogi possunt, nec satisfacere soluendo interesse, nam cùm promissio per leges approbata obliget ad præstandum id, quod promissum est, & in sponsalibus nuptiæ sint promissæ, non verò id, quod interest, sequitur quòd nuptiæ sunt præcisè in obligatione, accedit quod ex *cap. ex literis, & ex cap. sicut, hoc tit.* apertè colligitur hanc obligationem esse præcisam ad contrahendum: ita Præpos. *n.* 9. *in d. cap. ex literis*, Abb. *in c.* 1. *n.* 7. & Felin. *n.* 8. *hoc tit.* Corras. *lib.* 2. *miscellan. c.* 3. *in fine*, Angel. *verbo sponsalia, n.* 21. Porrò si sponsalia iuramento confirmentur, inter omnes conuenit præcisè obligare, est enim recepta conclusio, quòd omnis promissio faciendi si iuramento vallata sit, obligat præcisè, vt probat glos. *verbo necesse habeas, in l. si pecuniam, ff. de condict. ob causam*, quam *ibid.* receptam asserit Ias. *n.* 33. Alexand. *n.* 27. Duaren. *in fine, ad l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. obligat.* Abb. *in cap. veniens, n.* 7. *de iureiur.* Rip. *in cap.* 1. *n.* 59. *de iudic.* Præpos. *vbi suprà*, Couar. *in cap. quamvis pactum, part.* 1. §. 4. *n.* 6. Aym. *consil.* 12. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 336. *num.* 31. & hoc probant auctoritate *cap. vlt. ne Prælati vices suas*, & quia iuramentum in forma specifica seruandum est, *cap. ad nostram, de iureiur.* & *ibid.* Abb. *n.* 2. idem Abb. *in cap. per tuas, n.* 13. *de arbitr.* non seruatur autem in forma specifica si loco facti promissi æquiualens pecunia soluatur; quamvis huiusmodi Doctorum fundamentum iuris principiis consentaneum non sit, vt alibi ostendam, sponsalia tamen præcisam habere obligationem cum eisdem libenter fateor.

6 *Cùm coactiones difficiles*, &c.] Notatur ad hoc, quòd nuptiæ coactæ malos exitus habere solent, Gig. *consil.* 36. *n.* 10. Neuizan. *in sylua nupt. lib.* 1. *n.* 153. *vers. & quod nuptiæ, & lib.* 2. *n.* 14. Couar. *de sponsal. p.* 1. *c.* 4. *in init. num.* 5. Farin. *part.* 4. *decis.* 69. *num.* 16. Cened. *ad Decretal. collect.* 161. *num.* 1. Id enim plerumque etiam contingere solet quando inter impares contrahuntur, Menoch. *consil.* 385. *n.* 6. Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 6. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Litis pendentia super Matrimonio non impedit secundum Matrimonium contrahi, si primum erat nullum.*

2 *Matrimonium pendente lite contractum valet.*

3 *Error qualitatis, seu dolus antecedens, Matrimonium non irritat.*

Cap. Cùm in Apostolica. XVIII. *Vrban. III.*

1 MAtrimoniali lite pendente si litigans ante sententiam iudicis accipit aliam vxorem ignorantem facti, postea si feratur sententia de nullitate Matrimonij, tenet secundum Matrimonium, licèt fuerit contractum pendente lite, sed viro debet iniungi pœnitentia, & vt abstineat à coniuge per tempus pœnitentiæ, &c. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 12. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 562. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 1. *cap.* 20. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 6. *c.* 21.

2 *Pendente lite.*] Ergo Matrimonium pendente lite contractum valet, vt per Couar. *de sponsalib. p.* 1. *c.* 8. §. 1. *n.* 8. Mascard. *de probat. concl.* 1013. *n.* 8.

3 *In maritali copula*, &c.] Notatur ad hoc, quòd error qualitatis, seu dolus antecedens Matrimonium non irritat, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2 *cap.* 3. §. 7. *n.* 3. & *lib.* 1. *var. c.* 5. *n.* 1. Perez *l.* 1. *vers. dubitatur vtrum Matrimonium dolo contractum, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 15. Molin. *de iust. tract.* 2. *disp.* 259. *vers. illud postremo, & disp.* 352. *n.* 5. Valent. 2. 2. *disput.* 5. *q.* 20. *puncto* 4. §. *probatur conclusio*, Flamin. *de resign. benef. lib.* 13. *q.* 3. *n.* 11. Petr. de Ledesm. *de Matrim. q.* 51. *art.* 2. *dub.* 3. *paulo ante secundam conclusionem*, Gutier. *de Matrim. c.* 89. *n.* 5. Sanch. *eod. tract. lib.* 7. *disp.* 18. *n.* 18. vbi *n.* 19. non capit limitationem nisi tantus esset dolus, vt consensum auferret.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium secundum contrahere non potest mulier, nisi per certum nuntium certificata fuerit de morte primi viri*, & n. 2.
3 *Testis vnus de visu an probet mortem, ostenditur.*
4 *Fama sola non sufficit ad probandam mortem viri, vt vxor secundò nubat.*
5 *Iudicis prudentis arbitrio relinquitur qualis debeat esse certitudo mortis prioris viri, vt vxor secundò nubat.*
6 *Mulier secundò nubens adhuc viuo primo viro, ab omni pœna excusatur si verisimiliter credit primum fuisse mortuum.*
7 *Certitudo ad probandam viri mortem sufficit per testes, seu probabilitatem moralem.*

Cap. In præsentia. XIX.

Clem. III.

1 MVlier licèt iuuenis, & incontinens, cuius vir est absens septennio, vel quocumque numero annorum, nec potest certificari de morte, vel vita siue sit captiuus, siue peregrinus, non potest secundò nubere, nec canonicè potest hoc concedi donec recipiat certum nuntium de morte viri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 12. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 562. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 3.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7. §. 3. *n.* 3. Gregor. *l.* 6. *tit.* 9. *p.* 4. Steph. de Gaëta *in repet. c. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 490. Petr. Moz. *de contractib. tit. de Matrim.* §. *fin. n.* 37. Matienz. *l.* 5. *gl.* 1. *ex n.* 2. & *gloss.* 3. *ex n.* 7. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua recop.* Gom. de Leon. *resp.* 62. Menoch. *de arbitr. casu* 420. *ex n.* 118. Ant. Gomez. *l.* 80. *Tauri, n.* 31. Nauar. *consil.* 15. *sub hoc tit. in* 1. *edit.* Perez per text. *ibi in l.* 7. *gloss.* 1. *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordinam.* Mascard. *de probat. concl.* 1069. *n.* 4. *cum seq.* & *concl.* 1074. *n.* 4. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 12. *n.* 7. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 233. *num.* 2. & 4. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto Matrim. p.* 2. *n.* 71. & 72. remissiuè Cened. *ad Decretal. collect.* 171. *n.* 3. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 6. *n.* 4. Gutier. *practicar. lib.* 2. *q.* 8. *n.* 3. *cum seqq.* & *de Matrim c.* 51. *n.* 1. *cum seqq.* Sayr. *in claui Regia, lib.* 1. *c.* 13. *n.* 28. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 70. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. resol.* 231. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 127. *cum seqq.* & *præcipuè q.* 132. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 140. *n.* 50. *cum seqq.* latè Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 46. Pont. *de Matrim. lib.* 7. *c.* 53. Et in hoc iura Ciuilia Digestorum, Codicis, & Authenticorum per text. *in præsenti*, esse correcta asserunt *hic* omnes, & Gutier. *d. q.* 8. *n.* 4. Farin. *d. q.* 140. *n.* 52. plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 46. *n.* 6.

3 *Donec certum nuntium*, &c.] Ergo per vnum testem de visu deponentem, aliàs idoneum, mors viri probata censeretur, sic Host. Abb. Angel. & Veracr. quos refert, licèt non sequatur, Sanch. *d. disp.* 46. *n.* 10. admittit Farin. *d. q.* 140. *n.* 73. casu, quo coniux obierit in loco ita distanti vt facilè nequeant aliæ probationes haberi. Verùm Sanch. licèt cum hac limitatione Farin. sententiam recipiat, asserit multò magis sibi placere nūquam sufficere vnum testem, intelligens verbum *nuntium* de quo in text. in genere neutro, ita vt significet, *la noua*, sed non potest dici nuntium certum, quod voce vnius habetur, cùm iura clament vocem vnius esse vocem nullius, *l. iusiurandū, vers. simili modo, C. de test. c. veniens, in fin. supr. eod. tit.* Vnde solam famam non sufficere, nisi 4
aliis adminiculis adiuuetur, resoluunt Menoch. *remedio* 4. *adipiscenda, n.* 672. Mascard. *de probat. concl.* 1075. *n.* 4. *cum seqq.* Abb. Syluest. Ant. Gabr. S. Antonin. Sot. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 46. *n.* 15. quibus adde Farin. *d. q.* 140. *n.* 61. *cum seqq.* Paul. Comit. *d. lib.* 1. *q.* 127. *n.* 2. Rebel. *de oblig. iust. p.* 2. *lib.* 3. *q.* 3. Basil. Pont. *de imped. Matrim. c.* 13. §. 5. vbi etiam *in vers. ex dictis*, ampliat etiamsi verè obiisset coniux, resoluens tunc Matrimonium re vera nullum fore si fœmina sola fama de obitu viri mota cōtraheret. Idem repetit ipsemet Basil. Pont. *d. tract. de Sacram. Matrim. lib.* 7. *c.* 53. *n.* 5. & 6. colligit secundum Matrimoniū non posse validè cōtrahi cum dubio de morte prioris viri, nam donec certus sit nuntius inhabilis est: vnde etiā existimat text. *in c. dominus, de secundis nupt.* correctum esse per text. *in præsenti*, quatenus in illo text. colligitur valere Matrimonium initum cum dubio de morte viri.

De morte.] Cùm hæc certitudo mortis prioris viri 5
non omnino qualis esse debeat præscribi possit, hoc iudicis prudentis arbitrio, attentis circumstantiis occurrentibus relinquitur. Vide Couar. *d.* §. 3. *n.* 4. Marant. *in repet. l. is potest, ff. de acquir. hæred.* Perez *l.* 3. *propè fin. tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 50. & *lib.* 7. *tit.* 15. *lib.* 8. *pag.* 318. Fr. Emman. *d. c.* 233. *n.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 420. *n.* 125. & *de præs. lib.* 6 *præs.* 49. *n.* 28. Gutier. *d. q.* 8. *n.* 9. Farin. *d. q.* 140. *n.* 75. Sanch. *d. disp.* 46. *n.* 7. vbi *n.* 8. aduertit illud esse speciale in morte probāda, vt testes nō citata parte, sed ex mero iudicis officio examinari possint.

In gloss. *Viris.* Notatur ad hoc, quòd mulier secundò 6
nubēs adhuc viuo primo viro ab omni pœna excusatur, si verisimiliter credidit primum mortuum fuisse, vt per Ant. Gomez *l.* 80. *Tauri, n.* 41 *in princ.* Farinac. *d. q.* 140. *n.* 32. vbi *n.* 43. secus resoluit si mulieris credulitas super morte viri non fuerit iusta, & verisimilis, & multò minus si fuerit ficta, falsa, & ab ea procurata. Vnde Basil. Pont. *d. lib.* 7. *c.* 53. *n.* 7. resoluit quòd si fortasse credens allato nuntio secundum inierit Matrimonium, ac postea maritum videre resciuerit, planum est nec posse petere, nec reddere debitum secundo, sed separari debere, ad prioremque reuerti. At si dubitet probabiliter, ac pendeat animo an vir eius viuat, exigere quidem non potest, nam in exigendo animum à dubitatione probabili non auertit, & dubitatio, quæ viro non debet obesse, ipsi nocet: reddere autem potest, quia in reddendo valet dubitationem excludere ex eo dictamine ne noceat, aut lædat ius secundi viri.

In gloss. *Donec*, fin. Notatur ad hoc, quòd certitudo 7
ad probandam viri mortem non tantùm requiritur per certum nuntium, sed etiam per testes, seu probabilitatem moralem, ita vt iudicio prudentis probabilis, & certa iudicetur mors, vt per Abb. *hic in fin.* & Alex. de Neno *n.* 22. Cou. *d.* §. 3. *n.* 3. Ioseph. Lud. *d. decis.* 12. *n.* 7. Gutier. *d. q.* 8. *n.* 4. Mascard. *concl.* 1074. *num.* 4. & plures alios, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 46. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij contractus cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.*
2 *Matrimonium quod quis contraxit cum meretrice, validum est.*
3 *Meretricem trahere de lupanari, & accipere in vxorem, proficit in remissionem peccatorum.*
4 *Condemnatus ad mortem an effugiat mortis pœnam si velit ducere in vxorem meretricem in publico lupanari existentem*, & n. 5.

6 Mere

6 *Meretrix dicitur, quæ multorum libidini paret.*
7 *Meretrix non est, quæ peccatum aliquod occultè commisit, vel alicuius amore capta ei sui copiam fecit.*
8 *Meretrix dicitur à merendo, quasi mereatur stipendia.*
9 *Meretricium genus infame.*
10 *Meretrices tanquam personæ turpes non possunt capere ex testamento fratris ad exclusionem fratrum.*
11 *Meretrices cur permittantur in Christiana Republ. ostenditur.*

Cap. Inter opera. XX.
Clem. III.

1 Meretricem publicam extrahere ex lupanari, & accipere in vxorem, est opus misericordiæ, & proficit in remissionem peccatorum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar.Ioan. Andr. Host.Butr.Anchar.Panorm.Præpos. Cened.*collect*.140. Petr. Gregor. Alex.de Neuo, Canis. Cujac. Viuian.*in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.* 13. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 563. remissiuè Ximen.*in concord.p.*1. & 2. refertur ab Ant.Aug.*collect.*2. *Decret.lib.4.tit.*1. *cap.*5.

2 *Et duxerint in vxores.*] Ergo Matrimonium, quod quis contraxit cum meretrice, validum reputatur, vt per Duen.*reg.*350. *limit.*8.*vers.contrariam.* Palat.*in repet.cap.per vestras,infrà de donat.inter virum,& vxorem, notab.*3.§.16.*num.*2. Clar.*in* §.*fin.q.*98.*num.*6. Menoch. *cons.*18.*n.*12.

3 *In remissionem proficiat peccatorum.*]Notatur ad hoc, quòd meretricem trahere de lupanari, & accipere in vxorem, proficit in remissionem peccatorum, vt per Cassan.*in consuet.Burgund.rub.*1.§.5.*verbo s'il n'a grace, n.*98. *pag.*207. Plaza *de delict.c.*34.*n.*6. *ad finem*, Menoch.*cons.*18.*n.*11. Anton.Scap.*de iure non scripto,lib.*1. *c.*54.*n.*19.Couar.*de sponsal.p.*2.*c.*8.§.11.*n.*3.Viu.*tom.*2. *commun.opin.lib.*9.*tit.*33.*num.*1.*vers.meretricem,* Gutier. *can.q.lib.*2.*c.*3.*n.*25.Farin.*fragm. crim.lit.C.n.*642. plures, quos refert Cened.*ad Decret. collect.*140.*n.*10.

4 Quæstio est ad præsens institutum non contemnenda, vtrùm scilicet condemnatus ad mortem eius pœnã effugiat, si velit ducere in vxorem meretricem in publico lupanari existentem? In qua partem affirmatiuam sequuntur Suar.à Ribeira *in addit.ad* Ant.Gom.*variar. tom.*3.*c.*13.*n.*47.*lit.M.* Plac.*de delict.lib.*1.*c.*34.*num.*6. Viu.*lib.*1.*commun. verbo condemnatus ad mortem, vers. tertiò etiam*, Rebuff. *in comment. ad l.* 245.*ff. de verb. signif.* Sebast.Medices *in tract. Mors omnia soluit,p.*1. *n.*158.Lancell.Gallia *in consuet.Alexand.in gloss.vxori, q.*4.*n.*79.Farin.*d.lit.C.verbo condemnatus,n.*641.Benedict.Ægid.*in repet.l.*1.*C.de sacros.Eccles.p.*3.§.5.*n.*8.Cui opinioni non obstat quòd huiusmodi condemnatus ad mortem non voluntariè,sed metu ipsius mortis, vt illã effugere possit,meretricem in vxorem ducere videtur, quia facillimè respondetur(si hæc pars vera in se fuisset)validum esse huiusmodi Matrimonium,quia is metus non eò tendit,vt Matrimonium fiat,sed propriè & spontè id euadendi medium eligit, sic post Sot.Couar. Cordub. & alios, resoluit Cened.*d.collect.*140.*n.*11.& Sanch.*de Matrim. lib.*4.*disp.*12.*n.*8. vbi *n.*9. idem dicendum esse putat,etiamsi ipse damnatus minimè offerat Matrimonium,sed alius ei promittat immunitatem ab ea pœna si certam fœminam ducat.

Verùm his non obstantibus veritas est in contrarium, tum quia text.in præsenti solum agit, an actus ille ducendi meretricem in vxorem proficiat ad remissionem peccatorũ, & licèt dicat quòd sic,non ideo tamen quiddam in foro exteriori disponit, sed in foro animæ; tum quia contrariæ partis affirmatiuæ nullam afferre possumus concludentem rationem, nisi quod per Matrimonium cum meretrice maior reo videtur pœna imponi quàm per mortem, quæ quidem ratio nec est sufficiens, nec pia; tum denique quia ipsa affirmatiua opinio vltra quã nec ex iure probetur, nec pro se habeat sufficientem rationem, tenderet in graue Reipubl.præiudicium,si in praxi obseruaretur. Quare hanc contrariam negatiuam opinionem meritò tenentur Gam. *de Sacram. præstandis vltimo supplicio damnatis,q.*4.*n.*10. Tiraquel.*de pœnis temperandis,causa* 56.*in fine*, Bobadil.*in sua politica,lib.*3.*c.*15.*num.*142. Cened. *pract.ac Canon.quæst. lib.*1.*q.*9.*n.*9.

5 An habens rem cum meretrice teneatur in conscientia soluere ei mercedem solitam,siue eam promiserit, siue non? quæstio est dubia, in qua probabilior sententia affirmat, eámque tenent Caiet.2.2.*quæst.*32. *art.*7. Sot. *de iust.lib.*4.*q.*7.*art.*1. Aragon.2.2.*q.*37.& *q.*62. *art.*5. *concl.*8. Salon. etiam 2.2.*q.*62.*art.*5. *contron.*4.*concl.*1. & 2.Sylui. etiam 2.2.*q.*32 *art.*7.*concl.*3. Turrian.2.2.*tom.*2. *disp.*14. *dub.*1. Cordub. *lib.*1.*q.*32. *art.*2.Sayr.*in claui Regia,lib.*10.*tr.*5.*c.*3.*n.*34.Less.*de iustitia,lib.*2.*c.*14.*dub.*8. Homobon.de Bonis *de examine Ecclesiastico,p.*2.*tr.*9.*c.*9.*q.*24.Tannerus *in* 2.2.*disp.*49. *dub.*10.*num.*300.Malder.2.2.*tr.*1.*c.*9.*dub.*7. Rebell. *de oblig.iustit.p.*2.*lib.*18.*q.*1.*num.*9. Azor.*instit.moral.p.*3. *lib.*4.*c.*21.*q.*2.Regius *in resolut.casu* 8.Villalob.*in summa,tom.*2.*tr.*11.*diffic.*16.*n.*8. Ratio est, quia pro omni actu pretio æstimabili potest accipi merces; sed actus meretricius si consideretur non vt turpis, & illicitus, sed vt naturalis, & delectationi hominum accommodatus,potest pretio æstimari; ergo, &c. Contra Nauar. *in man.c.*17.*n.*40. *in fine*, Medina *in C.de restit. q.*20. Paul.Comitol.*respons.moral.lib.*3.*quæst.*5. Ioan.Valer.*de differ.vtriusque fori,verbo promissio, differ.*8. existimantes habentem rem cum meretrice non teneri in conscientia soluere ei mercedam solitam.

In gloss.*Publicas,* ibi, *& dicitur meretrix,quæ multorum libidini paret,* &c. ita Couar.*de spons.p.*2.*c.*8.§.11. 6
*n.*4.Bermon.*de publicis concubinariis, verbo concubinam dimittat,n.*10.*cum seqq.*Gom. *l.*62.*Tauri,n.*3. Menoch. *de arbitr.casu* 201.*n.*7.& *casu* 328.*n.*4. Mascard.*de probat.concl.*1066. *n.*4.*cum seqq.*Matiens.*l.*10.*gloss.*4.*n.*2. *tit.*3.*lib.*5.*noua recop.*Farin.*cons.*33.*n.*30. vbi *additio litera R, & in praxi crim.q.*136.*n.*76. *cum seqq.* Ioseph. Sesse *Aragoniæ decis.*95.*n.*8.& 9.vbi *n.*10.dicit mere- 7
tricem non esse, quæ peccatum aliquod occultè cum aliquo cõmisit, vel alicuius amore capta ei sui copiam fecit,Farin.*d.q.*98.*n.*86. Rota apud eundem *decis.*445. *n.*2.*p.*1.*recent.* Dicitur autem meretrix à merendo; mere- 8
ri enim est stipendia facere,Petr.Greg. *syntagmatum iuris,lib.*2.*c.*1.*n.*1. Menoch.*d.casu* 535. Farin.*d.q.*136. *n.*80.Bened.Ægid.*tract.de iure, & priuilegio honestatis, art.*9.*de meretrice.*Huiusmodi tam turpe mulierum ge- 9
nus (quæ turpes,& infames reputantur in iure, Aloys. Ricc.*in praxi rerum fori Ecclesiastici,decis.*166.*n.*57.& nuncupatim, vt tanquam turpes personæ non possunt 10
capere ex testamento fratris ad exclusionem fratrum, Gom.*tom.*1.*var.c.*11.*n.*38.*vers.ex quibus,* Crass.§. *testamentum,q.*46.*n.*8.Cald.Pereira *quæst.forens.in comment. ad* §.*foror,n.*44.*in medio, Instit. de inoffic.testam.*Bened. Ægid.*d.art.*9.*de meretrice, n.*13. & Steph. Grat. *Marchiæ decis.*216.*n.*3.) esse permittitur in Christiana Re- 11
publ.ad maiora mala euitanda,adeo vt lupanaria meretricibus sint deputata,Cou. *de spons.p.*2.*c.*4.*n.*7.& *n.*9. *vers.Ecclesia igitur,* Rojas *de success.cap.*10.*ex num.*27. Menoch.*lib.*1.*illustr.cap.*48. *num.*1. Spin. *in speculo testament.*

stament. gloss. 15. *princ. n.* 113. *in princ.* Petr. Magdalen. *de num. test. in testam. p.* 1. *c.* 3. *n.* 54. *in fine*, Anton. Scap. *d. lib.* 1. *cap.* 54. *ex num.* 22. Menoch. *casu* 535. *num.* 6. *cum seqq.* Matiens. *l.* 6. *gloss.* 1. *n.* 13. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop.* Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo cum non absin ilis*, *num.* 12. Mascard. *de probat. conclus.* 1063. Hieron. Fernan. de Otero *in interpretatione cap. vlt. de consuetudine*, *num.* 68.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium metu graui extortum ratificatur per diutinam habitationem mutuam, & spontaneam*, & num. 2.

3 *Consensus præsumptus ex mutua cohabitatione hodie non sufficit, nisi denuo ratificetur coram parocho, & testibus, obseruata Concilij Tridentini forma.*

Cap. Ad id. XXI.

1 MVlier etiam vndecim annorum, si inuita traditur viro cum quo spontaneè postea cohabitat per aliquod tempus, vt per annum cum dimidio, censetur tacitè consensisse, & sic coactio transit in consensum, & si mulier velit inducere testes ad probandam coactionem, non sunt admittendi, sed compelli debent coniuges affectu maritali se tractare nisi velint pariter ad Religionem conuolare; quod si interim vterque ad alienos, & illicitos concubitus transiuit, pro hoc agere debent pœnitentiam, antequam ingrediantur Religionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Canis. Petr. Gregor. Cuiac. Alexand. de Neuo, Cened. *collect.* 93. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 13. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 563. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 3. *tit.* 1. *c.* 7.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. quoad primam eius partem desumunt Sebast. Medic. *de casib. fort. p.* 1. *q.* 7. *num.* 43. & 57. *vers. si metu contraxit.* Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. M. n.* 58. Alphons. à Veracr. *in speculo coniug. p.* 1. *art.* 8. *pag.* 67. *vers. contra istam determinationem*, Stephan. à Gaëta *in repet. cap. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *ex n.* 454. Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 3. §. 6. *num.* 1. *cum seqq.* Greg. *l.* 15. *verbo le pluguiesse*, *tit.* 2. *partit.* 4. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 24. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 1051. *à n.* 35. Cened. *ad Decret. collect.* 93. *n.* 2. Henriq. *in summa, lib.* 11. *c.* 9. *n.* 7. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 18. *n.* 3. vbi *n.* 5. cum *suprà* citatis Doctoribus, quos refert, concludit non esse necessariam habitationem anni, & dimidij, quam hic text. exigere videtur; narrat enim facti contingentiam dum eius temporis habitationem ponderat: vnde rectè dicit prudentis arbitrio diffiniendum esse hoc tempus, qui in dubio considerabit fugiendi opportunitatem, habitationisque moram: nam quando constat de spontanea cohabitatione, tunc data opportunitate si illico, & incontinenti non fugit, satis esse momentaneam cohabitationem, resoluit idem Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 6.

3 Hodie tamen attento iure nouissimo Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. præsumptus consensus ex mutua cohabitatione non sufficit nisi de nouo ratificetur coram parocho, & testibus obseruata eiusdem Concilij forma, ita Gutier. *Canon. quæst. lib.* 1. *c.* 18. *n.* 7. Perez *l.* 1. *gloss.* 5. *pag.* 41. *vers. quinto, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* Ceual. *commun. contra commun. q.* 604. *n.* 19. Matienzo *in rub. tit.* 1. *gloss.* 5. *n.* 13. *cum seqq. lib.* 5. *noua recop.* Spin. *in spec. testam. glos.* 25. *principali, n.* 61. Cened. *d. collect.* 93. *num.* 5. Franc. Molin *de ritu nuptiarum, lib.* 1. *compar.* 12. *num.* 26. Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, allegat.* 32. *num.* 149. Cened. *practic. & Canonic. lib.* 2. *q.* 30. *num.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia irritantur per subsequens Matrimonium validè celebratum cum alia persona*, & n. 2.

3 *Sponsalia priora de futuro non dissoluuntur per posteriora iuramento firmata.*

4 *Sponsalia præfixo termino non adimpleta reddunt liberum ab eorum fide illum per quem non stetit.*

5 *In Matrimonij promissione an posset alter alteri absenti stipulari, ostenditur.*

Cap. Sicut ex literis. XXII.

Innoc. III.

SPonsalia de futuro contrahentem cum vna & iurantem, si deinde cum alia contrahit de præsenti, 1
potest iudex hoc cognito compellere seruare secundum Matrimonium, & iniungere pœnitentiam viro pro fractione fidei, nisi forsan in iuramento præscripsit certum tempus contrahendi, & per eum non stetit in illo tempore; si verò cum vtraque contraxit de futuro, compelli debet seruare primum, & agere pœnitentiam vt periurus de secundo; quod si de his non constat, tandiu cognoscatur de causa donec sufficienter iudex super his instruatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Greg. Alexand. de Neuo, Canis. Cuiac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 14. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 563. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 4. *tit.* 1. *c.* 1.

Collige ex text. sponsalia irritari per subsequens 2
Matrimonium valide celebratum cum alia persona, vt per Surd. *cons.* 364. *n.* 11. Henriq. *in summa, lib.* 11. *c.* 14. §. 2. Gutier. *de Matrim. c.* 27. *n.* 1. *cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu* 455. *n.* 9. Less. *de iust. lib.* 2. *c.* 40. *num.* 74. Coninch *disp.* 23. *dub.* 4. *n.* 28. Bonacin. *de Matrim. q.* 1. *punct.* 7. *n.* 2. Basil. Pont *in tr. de Sacram. Matrim. lib.* 12. *c.* 13. Hurtad. *in tract. de Matrim. disp.* 2. *diffic.* 7. Sanch. *eod. tract. lib.* 1. *disp.* 48. *à princ.* vbi *n.* 3. resoluit priora sponsalia hoc casu omnino extincta esse, ac proinde soluto Matrimonio nullam perficiendi obligationem superesse, & *n.* 3. aduertit quòd si sponsus ea spe virginem violasset, teneretur soluto Matrimonio eam ducere, non vi sponsalium, quæ extincta sunt, sed ratione damni illati, nisi iam aliunde esset satisfactum.

Priora verò sponsalia de futuro non dissoluuntur 3
per posteriora iuramento firmata, quia hoc casu non datur fortius vinculum sicut in priori, nec iuramentum obligare potest cùm fuerit de re iniqua, & in præiudicium tertij, iuxta *reg. non est obligatorium, & reg. iur. lib.* 7. quare ita tenent Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 51. *n.* 6. Couar. *de spons. p.* 1. *c.* 4. *in princ. n.* 3. Triuisan. *dec.* 9. *n.* 11. *lib.* 1. Cened. *pract. & Canon. quæst. lib.* 1. *q.* 30. *n.* 3. & *seq.* Burat. *decis.* 412. *n.* 5. Hurtado *d. disp.* 2. *diffic.* 8. Matiens. *ad rub tit.* 1 *gloss.* 1. *n.* 44. *lib.* 5. *noua recop.* plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 1. *disp.* 50. *n.* 2. vbi *n.* 6. resoluit quòd quando secunda sponsalia non fuerunt valida, quia contrahens primis ligatus erat, nec erat iusta recedendi causa, si ante celebratum Matrimonium cum priori dissoluantur sponsalia, non tenetur hic ad posteriora.

Nisi

4 *Nisi forsan*, &c.] Notatur ad hoc, quòd liber sit ille à sponsalium fide si absque eius culpa sponsalia præfixo termino impleta non sint, ita Couar. *de sponsal.p.1.c.5.in initio,n.8*.Greg.*l.7.verbo excusacion, tit.1. p.4*.Ægid.*de Sacram. & censur.tom.2.disp.23. num.46*. Valer. Regin.*in praxi fori pœnit. lib.31.n.261. vers.7*. Basil.Pont.*d.lib.12.c.16.à princ.* Ioan. Brunel.*de sponsal.concl.8.n.4*. Alex. Carrer. *in simili tract. c.15.vers. soluuntur quartò*, Bonac.*de Matrim.q.1. punct.6.in 2. propos*.Buratt.*decis.412.n.2*.Hurtad.*in tract.de Matrim. disp.2.diffic.9*.Sanch.*d.lib.1.disp.53.num.1*.vbi *n.5*.resoluit quod si tempore ipso,quo sponsalia contrahuntur, apponuntur termini, tunc lapsus termini eximit ab obligatione illum per quem non stetit: cùm enim nullus sit contractus perfectè initus, sed in ipsomet sponsalium contractu terminus inhibitus sit, censetur adiectus ad extinguendam obligationem, & in hoc casu loquitur text. *in præsenti*, clarè demonstrans in præcitatis verbis terminum, de quo agit in ipsomet contractu interpositum fuisse. Vnde necessarium est vt dicamus si sponsalibus iam contractis tractetur ex interuallo de die celebrandi Matrimonium lapsum termini neutrum liberare à sponsione, quia cùm accedat contractui sponsalium perfectè inito, censetur adiectus potius ad sollicitandam, quàm ad extinguendam obligationem, & in hoc posteriori casu procedere potest, reg.text.*in l.Celsus 27. §.1. ff.de recept.arbitr.* quicquid dicat gloss. *hic verbo ad statutum*, contra quam sic conciliant vltra supracitatos DD. Gutier. *de Matrim. c.24.n.6*. Bonacin.*eod. tract.q.1. punct.6. num.6*. Rebell. *de obligat. iustitia, lib. 4. q.8. sect.4. num. 20*.

5 *Cùm L. Parochianus*, &c.] Ex huiusmodi verbis colligitur speciale esse in Matrimonij promissione, vt possit alter alteri absenti stipulari, id est, acquirere illi obligationem, & proinde non poterit promittens resilire etiam ante absentis acceptationem, vt per gloss.*verbo nihil, in cap.vbi non est, 30.q.2*.& Alex.de Neuo *hic n.15*. Verùm Sanch. *d.lib.1. disp.7. n.32*. id intelligit si alter stipulans contraheret promittendo pro absente Matrimonium, quia est mutuus cõtractus vtrinque celebratus, & sicut stipulans potest cogi, vt curet, & facit quod in se est, ad quod se obligauit, ita & promittens tenetur fidem seruare, & ideo *in præsenti*, promissio, quam pater fecit, de tradendo filiam, firma est non ratione sponsalium, quia parentes ipsi ea contrahere non possunt pro filiis absque eorum consensu, *cap.vnic.§. fin.de despons. impub. lib. 6*. sed ratione promissionis. Potest ideo stipulans antequam parti absenti intimet remittere hanc sponsionem, quia obligatio non est acquisita absenti, sed huic stipulanti: sed si intimaret absenti, & ille acceptaret, iam non posset remittere: quia ius vt alter fidem sibi seruaret cessit in absentem, in cuius fauorem stipulatus fuerat.

S V M M A R I V M.

1 *Mutus, & surdus, & omnes qui non prohibentur, Matrimonium contrahere possunt.*
2 *Mutus, & surdus possunt contrahere Matrimonium.*
3 *Verba non sunt necessaria in Matrimonio carnali.*
4 *Edictum de Matrimonio est prohibitorium.*

Cap. Cùm apud. XXIII.

1 Matrimonium contrahere potest omnis ille qui non prohibetur,& sic mutus, ac surdus possunt contrahere, quia sufficit consentire signis, & nutu, licèt non verbis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect.Zabar.Ioan.Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac.Viu.*in ration.lib.4. iuris Pontif. pag.15*. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.567*.remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2*. refertur ab Ant. August. *collect.3. Decretal.lib.4.tit.1.cap.3*.

An mutus, & surdus possint, &c.] Ex his verbis colligunt aliqui mutum simul, & surdum non posse contrahere Matrimonium, ex eo quia cùm in plurali numero loquatur, videtur loqui de diuersis, quorum alter mutus, alter verò surdus sit, vt per Flamin. *de resign.benef.lib.5.q.3.n.26*.Bollum *in OEconomia canonica, classe 2.c.4.§.7.lit.G.* Cæterum in contrarium est communis, & recepta Doctorum opinio, asserentium posse mutum simul, ac surdum, si intellectum perspicacem habeat, itavt signis edoceri possit quid sit Matrimonium, & signis indicare consensum, validè contrahere sponsalia, & Matrimonium, quæ quidem resolutio ex hoc text.probatur vbi in responsione sic dicitur, videtur si talis (nempe surdus, & mutus de quo erat quæstio) velit contrahere, non debet sibi denegari, &c.vbi collocatur in singulari videtur intelligere de eodem vtroque morbo laborante: quare hanc sententiam defendunt Couar. *de sponsal. p.2. c.1.in fin.* Greg.*in l.5.verbo que fuesse, tit.2.partit.4*.Donat.à Fin. *tom.1.commun.opin.lib.5.tit.2.n.30. pag.705*. Cald.Pereira *in l. si curatorem, verbo cum non absimilis, n.58. cum seqq.& de nomin.emphyt.q.1.n.30*.Matienz.*in rub. tit.1.gloss.1.n.67.lib.5 noua recop*.Spin.*in speculo testam. gloss.9.rub.n.3*.D. Barbos.*in l.cum Prætor,§.fin.n.29. ff. de iudic*.Sanch.*de Matrim.lib.1.disp.8.n.12*.Gutier.*eod. tract.c.8.n.1.cum seqq*.Franc. Molin. *de ritu nupt.lib.1. compar.31*.ampliantes præcipuè tres vltimo loco citati, etiamsi aliquis sit simul mutus, surdus, & cæcus, &c. 2

Et sufficiat ad Matrimonium, &c.] Ergo in Matrimonio carnali verba non sunt necessaria, etiam in iis, qui loqui possunt,sed sufficit vt consensus contrahentium Matrimonium aliquo signo exprimatur. Vide Viu.*tom.1.commun.opin.lib.5.tit 2.n.59.pag.307*.Ægid. *de Sacram.& censur.tom.2.disp.24.n.65*. 3

Quòd cum prohibitorium,&c.]Notatur ad hoc,quòd edictum de Matrimonio est prohibitorium, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.6. præs.16.n.11*. Perez *l.1. gloss.1.p.5.vers.quæritur præterea, tit.1.lib.5.Ordinam.* 4

S V M M A R I V M.

1 *Furiosus non potest Matrimonium contrahere, & num.2.*
3 *Mente captus rationis vsu omnino destitutus Matrimonium contrahere non potest.*
4 *Ebrius ebrietatis tempore Matrimonium non potest contrahere.*

Cap. Dilectus. XXIV.

Furiosus si aliquis perpetuò fuerit, non potest contrahere Matrimonium, quia non potest esse consensus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar.Ioan.Andr.Host.Butr.Anchar.Panorm.Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis.Cujac. Viuian.*in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.15*. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.564*.remissiuè Ximen.*in concord. p.1. & 2*. refertur ab Anton. Aug. *collect.1. Decret. lib.4. tit.1.c.4*. 1

2 Hanc tandem concl. ex hoc text. desu nunt Cou. *de sponsal. p.2. c.2. n.8.* Gregor. *l.6. verbo el que fuesse loco, tit. 2. p.4.* Henriq. *in summ. lib. 11. c.13. n.10.* Spin. *in speculo testam. gloss. 10. rubr. n.5.* Cened. *ad Decret. collect. 148. n.1.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n.66. cum seqq.* Sanch *de Matrim. lib. 1. disp. 8. n.1. cum seqq.* Gutier. *eod. tract. c.8. n.5.* intelligentes supradictam conclusionem quando furiosus, vel mente captus rationis vsu omnino destitutus perpetuo furore laboraret.

3 Vnde ex ratione huius text. bene deprehenditur mente captum rationis vsu omnino destitutum, sicut & furiosum Matrimonium contrahere non posse, vt tenent Couar. *d. c.2. n.8.* Henriq. *lib. 11. c.4. n.3.* Sanch. *d. disp. 8. n.15.* Gutier. *d. c.8. n.12.*

4 Sic etiam colligitur ebrium si ebrietatis tempore contrahat sponsa, aut Matrimonium dum rationis vsu orbatus est, nihil facere, quia libero consensu & debita deliberatione caret, tenent Couar. *d. c.2. n.9.* Cened. *d. collect. 148. n.2.* Sanch. *d. disp. 8. n.19.* vbi *n.20.* non immeritò dubitat quid dicendum sit si ebrius & demens tempore sanæ mentis voluntatem habuerant contrahendi sponsalia, aut Matrimonium, illámque tempore ebrietatis, aut dementiæ exequantur.

5 In gloss. *Furore*, ibi, *quandoque tamen furiosus per dilucida interualla redit ad sanam mentem.* Aduerte quòd si furiosus habeat dilucida interualla, & dubitetur an actus ab ipso gestus, sit gestus tempore furoris, vel interualli, in dubio præsumitur gestus tempore furoris, vt tenent Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 45. n.63.* Mascard. *de probat. concl. 39. num. 4.* Sanch. *d. disp. 8. n.17.* Cald. Pereira *quæst. forens. cons. 24. num. 4. cum seqq.* Gutier. *d. c.8. n.14.* Valer. Reginald. *d. lib. 31. n.68.* Furor enim præsumitur durare omni tempore, & illa dilucida interualla, quia sunt per accidens, minimè præsumuntur, Molin. *de primog. lib. 2. c.9. n.30.* Ioseph. Ludou *tom. 2. commun. opin. tit. de probat. concl. vnic. vers. infertur 193. pag. mihi 477.* Menoch. *d. præsumpt. 45. n.18. & cons. 374. n.45.* Mascard. *conclus. 824. n.4.* Molin. *de iustit. tract. 1. disp. 136. num. 3.* Sanch. *d. n.17. vers. & ratio est*, Valasc. *cons. 145. n.13. & 14.* Farin. *fragm. crim. p.1. lit. F, verbo furiosus, n.317. cum seq.* Limita tamen nisi ex actus qualitate, qui ita bene gestus est vt ostendat non factum esse eo demente præsumatur gestum tempore sanæ mentis, ex Menoch. *d. præs. 45. num. 66.* & Matienz. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. n.67. lib. 5. noua recop.* Sanch. *d. n.17. vers. limita tamen*, Farin. *d. verbo furiosus, n.326. cum seqq.*

6 In ead. gloss. ibi, *Et tunc si contrahat tenet.* Notatur ad hoc, quòd furiosus habens dilucida interualla potest eo tempore sponsalia & Matrimonium contrahere; tunc enim rationis vsus particeps est, sequuntur *hic* Ioan. Andr. *n.5.* Henric. *num. 1.* Alex. de Neuo *n.16.* Præpos. *n.1.* & alij citati à Sanch. *d. disp. 8. n.16.*

7 In ead. gloss. ibi, *Sed pone quod mulier*, &c. Notatur ad hoc, quòd necessarius non est consensus vtriusque coniugis simul tempore præstari, sed satis est temporis mora intercedente consensum ab vtroque præstari, modò ille prioris coniugis reuocatus non sit: ita Cou. *de sponsal. p.2. c.5. in initio, n.7.* Brunel. *de sponsal. conclus. 13. n.2.* Greg. *l.10. verbo ni consienten, tit. 1. p.4.* Petr. de Ledesm. *de Matrim. q.43. art. 3. dub. 2.* Vinald. *in candelabro aureo, p.1. tit. de Matrim. n.42.* Fr. Emman. *in sum. tom. 1. c.216. n.8.* Azeued. *l.2. n.20. ad fin. tit. 16. lib. 6. noua recop.* Henriq. *in sum. lib. 11. c.3. n.6.* Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 32. n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium solo legitimo consensu contrahitur, verba autem requiruntur quoad probationem.*

2 *Verba necessaria non sunt in Matrimonio contrahendo, sed satis sunt in quibuscunque signa consensum exprimentia.*

3 *Annuli immissio, & recipio, si præcesserint verba vnius, operantur verbum expressum alterius.*

4 *Sponsalia sunt si sponsus habito tractatu inter amicos de Matrimonio contrahēdo misit arrhas, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & sponsa acceptauit.*

CAP. Tuæ fraternitati. XXV.

Matrimonium contrahitur per solum consensum legitimum, verba autem exprimentia consensum de præsenti, requiruntur respectu Ecclesiæ, vnde surdi, & muti per consensum mutuum sine verbis possunt contrahere, & pueri ante ætatem per verba solùm non contrahunt, quia non intelliguntur consentire. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Cened. *collect. 21.* Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 15* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 564.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 5.* 1

Nam & mutus sine verbis potest contrahere.] Ergo verba necessaria non sunt in Matrimonio contrahendo, sed satis sunt in quibuscunque signa consensum exprimentia, ita Couar. *de sponsal. p.2. c.1. in init. n.1.* Victor. *in sum. de Matrim. n.250.* Brunel. *de spons. conclus. 14. n.2.* Bellarm. *lib. 1. de Matrim. c.8. ad 2. obiectionem*, Iacob. de Graff. *in aureis decis. p.2. lib. 1. c.12. n.10. ad finem*, Caroc. *in tract. de iuram. dec. 9. 11. & 12. princ. n.2. & 3.* Viu. *opin. 408. n.1.* Fr. Emm. *in sum. tom. 1. c.216. n.5.* Nauar. *in man. c.22. n.20.* Greg. *l.5. verbo palabras, tit. 2. p.4.* Petr. de Ledesm. *de Matrim. q.45. art. 2. dub. 2.* Humad. *l.2. gloss. 2. n.2. tit. 1. p.1.* Gam. *de Sacram. præst. vlt. supplicio damnatis, q.4. n.6.* Spin. *in specul. testam. gloss. 15. princ. n.3. & 13.* Mozz. *de contract. tract. de sponsal. tit. de substantialibus spons. n.4. & tract. de Matrim. tit. de spons. Matrim. n.2.* Mascard. *concl. 1024. n.2.* Bart. à Ledesm. *de Matrim. dub. 17. fol. 1271.* D. Gutier. *de Matrim. c.46. à n.10.* Fr. Basil. Pont. *de impediment. Matrim. c.29. §.1. à princ.* Matiens. *in rubr. tit. 1. gl. 1. n.22. lib. 5. nouæ recop.* Soar. *de Sacram. q.60. art. 8. disp. 2. sect. 1. & 2.* Henriq. *in sum. lib. 11. c.2. n.6.* plures per Cened. *ad Decret. collect. 21.* & alios per Sanch qui hanc opinionem sequitur *d. disp. 31. n.5.* vbi *n.6.* respondet ad hunc text. quatenus dicit verba esse necessaria quoad Ecclesiam, id est, quoad clariorem probationem, vel vtilia ad meliorem probationem; vel potest intelligi de verbis non propriè, sed latè, itavt amplectantur & omnia signa, quibus perinde ac verbis exteriùs exprimitur consensus interior ad Matrimonium requisitus, secundùm Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n.17.* Et etiam multipliciter respondet Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comp. 3. n.67. cum seqq.* 2

Et itavt ea, quæ breuiter dicta sunt, distinctè, & copiosiùs explicentur, dicendum puto quòd vel agitur de Matrimonio contrahendo, vel de eo iudicando per Ecclesiam: priori casu Matrimonium fit mutuo consensu contrahentium inter eos quovis modo expresso, sine verbis, siue signis, quæ ipsi etiam soli intelligant, etenim eatenus contractus conuentionem requirit, quatenus Sacramentum signum sensibile; in hoc

hoc autem caſu vt Matrimonium re vera ſit, non requiritur vt conſenſus exprimatur per verba, aut ſigna; quæ alij intelligant, aut per quæ Eccleſia iudicet conſenſum inter eos, ſed ſatis eſt vt ipſis contrahentibus de conſenſu conſtet in terminis iuris communis ante Concil. Trident. & hoc eſt quod vult text. *in præſenti* dum ait Matrimonium in veritate contrahi per mutuum conſenſum hoc inter ipſos contrahentes quovis modo declarato, licèt inde Eccleſia iudicare non poſſit, vt ſi inter ſe ſtatuerent tunc contrahere, cùm alter alteri manum oſtenderit, certè eſſet inter eos verum Matrimonium, non tamen altero negante poſſet Eccleſia ex illo ſigno Matrimonium iudicare, & hoc caſu procedunt argumenta omnia tam à Theologis, quàm à noſtris adducta, quibus nituntur probare verba non eſſe neceſſaria ad Matrimonium ſcilicet faciendum. Poſteriori verò caſu quando agitur de iudicando Matrimonio per Eccleſiam, diſtinguendum eſt inter mutos, & eos, qui loqui poſſunt, muti enim Matrimonium ſignis contrahunt, & ſufficienter declarant, ita vt ab Eccleſia iudicetur, *ad cap. cùm apud, hoc tit.* inter illos autem, qui loqui poſſunt, non aliter Eccleſia verum Matrimonium iudicauit, quàm ſi mutuum conſenſum verbis conſuetis expreſſerint, vel aliis id communiter ſignificantibus, & hoc eſt quod inquit text. *in præſenti*, dum ait verba eſſe ad Eccleſiam neceſſaria, ſcilicet vt Eccleſia iudicet Matrimonium eſſe contractum, quod etiam colligitur ex *cap. pen. hoc tit. & ex cap. licet, de ſponſa duorum.* Quorſum enim toties iura repeterent verba eſſe neceſſaria ſi alia ſigna ſufficerent ad iudicandum, dubitare aliquis poſſet, ſed communiter tradunt DD. hoc fieri propter vehementem ſuſpicionem quòd non conſentiunt illi, qui cum poſſint verbis pauciſſimis ſuam voluntatem explicare, ea adhibere noluerunt, vt conſiderant Specul. coniug. *p. 1. art. 3.* Sot. *in 4. diſt. 27. p. 1. art. 3. verſ. ex huiuſmodi.*

Intellige verba hæc accipienda eſſe non ſolùm illa, quæ actuali voce proferuntur, ſed etiam, quæ per literas, vel nuntios explicantur, quoniam in materia fauorabili, provt eſt Matrimonium ex *cap. vltim. de re iudic.* verba accipiuntur etiam per ſcripta, vel per nuntios dicta quaſi per inſtrumenta, vt reſoluunt communiter DD. *in l. 1. in princ. ff. de verb. obligat.* vbi Alciat. *num.* 20. & Pariſ. *num.* 21. In aliquibus tamen caſibus Eccleſia Matrimonium ſine verbis non iudicat directè quaſi ex certis probationibus, ſed ex cauſa præſumit ex coniecturis, vt *in cap. is, qui fidem, inf. hoc tit.* ex hoc caſu audiendi ſunt DD. diſtinguentes inter Matrimonium verum, & præſumptum, quos refert Præpoſ. *in præſenti, num. 3. in princ.* ſic etiam videtur docuiſſe Catech. *tit. de Matrimon. verſ. ex his.* Oportet autem vt verba talia ſint, quæ ſecundùm communem loquendi vſum ſignificent conſenſum de præſenti. Eccleſia enim ex communi vſu verba accipit, vt probat text. *in d. cap. pen. & in d. cap. licet*, facit doctrina Bart. *in l. Labeo, n. 5. ff. de ſepell. leg.* quam exornat Socin. iun. *conſ.* 19. *lib.* 2. Couar. *lib. 3. var. cap. 5. num.* 2. Menoch. *de arbitr. caſu* 489. Vnde nec verba de futuro iuramento confirmato ſufficiunt, vt otioſè videntur diſputare Theologi *in 4. diſt. 28. quæſt. 1.* Neque verba, Volo te habere, vel habebo in vxorem, vel non habebo aliam niſi te, Matrimonium per ſe probant, vt latè poſt multos ſcribit Menoch. *de arbitr. caſu* 496. *num.* 19. Procedunt autem prædicta omnia iure communi, quo inſpecto Matrimonium contrahebatur mutuo conſenſu inter coniuges tantum ſignificato. Hodie verò tam ad faciendum Matrimonium, quam ad iudicandum per Eccleſiam oportebit vt conſenſus coram Parocho, & duobus, aut tribus teſtibus exprimatur, ita vt intelligatur ab omnibus, iuxta decretum Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de reform. Matrim. c. 1.* ibi: *Qui intellecto ipſorum conſenſu*, & rurſus dum Parochum, ac teſtes ad validitatem Matrimonij requirit, neceſſariò præſupponit ita eſſe exprimendum conſenſum, vt ipſi intelligant, & iudicent. Vnde verba ab his, qui loqui poſſunt in communi vſu, & ſigna in mutis, ſecundùm communem eorum ſignificationem accipientur.

In gloſſ. *Verba* 3. ibi, *& idem crede ſi per alios contrahatur ſubſequente annuli ſubarrhatione.* Notatur ad hoc, quòd ſi verba vnius præceſſerint, immiſſio annuli, & recipio, operantur verbum expreſſum alterius, & conſenſum, vt per Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 2. n.* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 1024. *n.* 2. & 3. Sanch. *de Matrim. lib. 1. diſp. 22. n. 3.* 3

Sic etiam quando habito tractatu inter amicos de Matrimonio contrahendo ſponſus miſit arrhas, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & ſponſa acceptauit, ſunt ſponſalia, quia hoc eſt ſufficiens mutuæ promiſſionis ſignum, quando ſponſæ de tractatu conſtitit, ita Henriq. *in ſumm. lib. 11. c. 13. n. 6.* addens idem eſſe ſi pecunias nomine ſponſalitiorum mittat, Sanch. *d. diſp. 22. n. 5.* Gutier. *de Matrim. c. 12. n. 5.* 4

In gloſſ. ead. ibi: *Verba & ſigna.* Imò potiùs dicere debebat per diſiunctiuam ſigna, vel verba, vt aduertit Perez *l. 2. gloſſ. 2. pag. 208. tit. 7. lib. 5. Ordinam.* & tunc conformaretur reſolutioni Doctorum, quos ſup. retuli *n. 2. hoc eod. cap.* 5

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium re vera non eſt ſi alter contrahentium vtitur verbis dubiis, aut falſis animo decipiendi mulierem, & eam poſtmodum cognoſcit carnaliter, ſed hoc in foro exteriori vix poteſt probari.*
2 *Sponſalia non iudicantur Matrimonium in foro conſcientiæ ſi ſponſus diceret ſe ad ſponſam acceſſiſſe animo fornicario.*
3 *Intentioni ſecundùm quam verba proferuntur ſtandum eſt in foro conſcientiæ.*
4 *Verbo quod quis non expreſſit, mente non videtur cogitaſſe.*
5 *Proteſtatio, qua alter coniux proteſtatus eſt ante Matrimonium ſe nolle per quæcumque verba poſtea à ſe dicta Matrimonium contrahere, non prodeſt Matrimonio poſtea inito.*
6 *Dictio*, forte, *regulariter eſt nota dubitationis.*
7 *Confeſſionis arcanum reuelare non licet, vt Matrimonium aliquod probetur.*
8 *Matrimonij quæ ſit materia, & forma oſtenditur.*

Cap. Tua nos. XXVI.

MAtrimonium re vera non eſt ſi quis verbis æquiuocis, aut falſis decipit mulierem, & ſine animo eam ducendi, contrahit, & carnaliter cognoſcit, quia deeſt conſenſus, ſed hoc in foro exteriori vix poteſt probari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hoſt. Butr. Anchar. Panorm. Præpoſ. Marian. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Caniſ. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 16. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 564. remiſſiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Ant. Auguſt. *collect. 4. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 1.* 1

Collige ex text. quòd in foro interiori animæ, (quem conſcientiæ appellamus) ſi ſponſus diceret ſe ad ſponſam acceſſiſſe affectione fornicaria, non coniugali 2

iugali non iudicantur illa sponsalia Matrimonium, secus tamen in foro exteriori, vt per Conar. *de sponsal. p.1.c.4.§.1.n.9.* Menoch. *de præsumpt. lib.3.præsum pt.1. n.23.& 129.* nam si quis non habuit contrahendi animum; Matrimonium non est contractum, idem Me-
3 noch. *cons.335.n.13.* Quia in foro conscientiæ standum est intentioni secundùm quam verba proferuntur, Bonac. *de Matrim.q 1.puncto 1.à n.14.*
4 *Quod qualiter tibi constiterit non videmus.*] Notatur ad hoc, quòd verbo quod quis non expressit mente non videtur cogitasse, vt per Card. Tusch. *tom.8.lit.V. concl.89.n.3.*
5 In gloss. *Mulierem*, ibi, *sed pone quòd aliquis protestetur*, &c. Notatur ad hoc quòd protestatio, qua alter coniux protestatus est ante Matrimonium se nolle per quæcumque verba postea à se dicta Matrimonium contrahere, non prodest, sed adhuc præsumitur ab ea discessum esse Matrimonio postea inito, vt per Nau. *in man.cap.22.n.78.* & alios citatos à Sanch. *de Matrim. lib.2.disp.45.num.18.* vbi *n.19.* intelligit si fiat altero ignorante, aut si sciuit, vel dissensit protestationi, secus tamen si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, & consentiente, de quo etiam Couarru. *de sponsal p.2. c.2.n.3.* Mascard. *de probat.concl.1148.n.12.* Matienz. *in rubr.tit.gloss.1.n.66.lib.5. noua recop.*
6 In gloss. *Videtur fortè.* Hæc dictio regulariter est nota dubitationis, Rebuff. *in comment.ad l.38. versic. fortè, ff.de verb.signif. & in compendio alienat.num.71.* Cened. *practicar.& Canon.quæst.singul.36.num.1.* Card. Tusch. *tom 2.lit.D,concl.281.n.1.* Ego ipse *de dictionib. & claus.diction.109.n.2.* aliàs *in tract.de diction.vsufreq. dict.127.n.1.* vbi *num.seqq.* alia videre poteris de hac dictione.
7 In gloss. *Qualiter*, ibi, *in pœnitentiali iudicio, in quo cuilibet est credendum*, &c. Notatur ad hoc, quòd arcanum Confessionis reuelare licet, vt Matrimonium aliquod probetur, vt per Roman. *in l.si non speciali col. penult.C.de testam.* Ias. *in l.1.§.huius studij, num.6.ff.de iustit.& in l.patre furioso, n 7.ff.de his qui sunt sui, vel alien.iuris*, Castan. *cons.1.vers.ad secundum præsuppositum,n.17.* Contrarium tamen verius est, & sequuntur Conar. *de sponsal.p.2.c.8.§.12. à n.9.* Salz. *ad Bernard. in pract.cap.109. lit.A, vers.sunt ex nostris*, Mascard. *concl.377.à n.4.* Menoch. *de præsumpt. lib.6.q.95.n.5.* Gutier. *Canonic. quæst. lib.1. c.11.n.50.* Nec huic veriori sententiæ repugnat gloss. *in præsenti*, nam si ea diligenter introspiciatur, non dicit nec intelligit Confessionem factam in foro pœnitentiali posse adduci in foro iudiciali, sed tantum in eodem foro pœnitentiali, vt non obscurè demonstrant verba illa, *hoc ei confessus fuit in pœnitentiali iudicio, in quo cuilibet est credendum*, expone verbum *in quo*, id est, in quo iudicio pœnitentiali, & non iudiciali, dum de hoc foro iudiciali nulla fuerit facta mentio, & ideo ad illud relatio fieri non potest.
8 In gloss. *Nec forma*, ibi, *pro substantia est ibi consensus, & pro forma verba*, &c. Notatur ad hoc, quòd consensus contrahentium est materia, verba autem, quibus illi exprimuntur, forma, quia consensus informatur per verba, ita Nauar. *in man.c.22.n.20.* Alex.de Neuo *hîc n.25.* Humada *l.2.n.19.in fin. tit.1.p.1.* Vel meliùs dicere poteris contrahentes esse materiam, verba autem formam, prout tenet Conar. *de sponſ.p.2. c.1.§.vnic.n.8.* Zambran. *in decis. casuum conscientiæ,c.7. de Matrim.in princ.n.2.* & hanc partem esse veram ac tenendam dicit Gutier. *de Matrim.c.41.n.1 vers.tertia.* Denique si magis placet cum receptiori DD. opinione dicere poteris verba, & signa, quibus consensus exprimitur, esse sibi inuicem materiam, & formam, & huius partis Auctores sunt Bellarmin. Soar. Ledesm. Spin. Fr. Emman. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim.lib.2.disp.4.n.6.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahendum impeditur ad denuntiationem vnius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama, vel scandalo docet.*
2 *Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus.*
3 *Consanguineorum iuramentum admittitur contra famam, quæ impedit Matrimonium.*
4 *Testi se offerenti ad testificandum creditur in materia in qua agitur de peccato euitando.*
5 *Fama ad impediendum Matrimonium non debet esse priuata.*
6 *Scandalum quando timetur ex Matrimonio inter contrahentium consanguineos potest iudex illud contradicere.*

Cap. Cùm in tua. XXVII.

QVando est fama quod intersit impedimentum consanguinitatis inter contrahere volentes, & 1
isti volunt producere iuramenta maiorum quòd nulla sit propinquitas, tunc iudex (si per ipsum possit certificari de plano, vel ei persona grauis & digna fide denuntiet eos esse consanguineos, & de fama, vel scandalo doceat) non debet recipere iuramenta parentum, & compellere tenetur contrahentes vt si desistant à tali contractu, vel exhibeant iuramenta propinquorum contra dictam famam pro arbitrio iudicis. Sed si denuntians non est talis, & grauis, vel non potest docere de fama, vel scandalo, iudex potest monere vt desistant, sed non compellere contrahentes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. *in ration.lib.4.iuris Pontif.pag.17.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.565.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.4. Decretal.lib.4. tit.1.c.2.*

Vel contra famam.] Notatur ad hoc, quòd non satis 2
est fama ad impediendum Matrimonium adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus, vt per Nauar. *in cap. Sacerdos de pœnitent. distinct.6. num.27.* Mascard. *de probat.concl.1031.n.14.* Sanch. *de Matrim. lib.1.disp.71.n.16.*

Huiusmodi iuramentum adhibeas propinquorum.] Ergo 3
ad deponendum contra hanc famam admittitur consanguineorum iuramentum, vt per Mascard. *dict. concl.1031.num.16.* Ant. Gabr. *commun.tit.de criminal. concl.8.n.44.* Menoch. *de arbitr. casu 243. n.4. & casu 454.n.1.& 2.* Sanch. *d.disp.71.n.17.* Gutier. *de Matrim. c.36.n.15.*

Sponte oblata.] Notatur ad hoc, quòd in materia in 4
qua agitur de peccato euitando testi se offerenti ad testificandum creditur, vt per Hyppolyt. *sing.140.ad finem.*

In gloss. *Licèt fama.* Intellige quòd fama ad impe- 5
diendum Matrimonium non debet esse priuata, id est, si constet iudici vt priuato, quamvis ei facultatem det ad inquirendum & recipiendum probationem de illa; ita Abb. & Alexand. de Neuo, quos refert Sanch. *d. disput. 71. num. 15.* secus dicentes quando aliquid constat iudici vt notorium, quamvis enim id non probetur, potest iudex iuxta illud iudicare; qui etiam aduertunt

aduertunt posse iudicem ea fama priuata ductum per se ipsum de plano, & sine aliquo ordine iudiciario diligenter de impedimento inquirere.

6 In gloss. *Scandalo.* Notatur ad hoc, quòd quando scandalum timetur ex Matrimonij contractu inter contrahentium consanguineos, potest & debet iudex contradicere Matrimonium, vt per Menoch. *cons.* 1. *num.* 44. *&* 66. Gutier. *Canonic. quest. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 20. *&* 23. Sanch. *de Matrimon. lib.* 1. *disput.* 14. *num.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Mulieri, quæ negat se in Matrimonium consensisse, non creditur marito probanti contrarium, secus si probat se consensisse per metum qui potest cadere in constantem virum.*
2 *Metus an irritet ipso iure Matrimonium.*
3 *Metus cadens in constantem virum quo iure irritet Matrimonium, ostenditur.*
4 *Matrimonium coactum non ratificatur per copulam subsecutam metu graui extortam.*
5 *Metus cadens in constantem virum quis dicatur.*

Cap. Consultationi. XXVIII. *Honor. III.*

1 Mvlieres quando veniunt cum sponsis ad benedictionem, & dicunt se nunquam consensisse Matrimonio, & sponsi legitimè probant contrarium cum idoneis testibus, non sunt audiendæ. Sed si post benedictionem, & ante copulam fugientes dicunt se metu consensisse, & non veraciter, debet inquiri diligenter de metu illarum, & si est cadens in constantem virum, sunt audiendæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 17. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 565. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Erunt non immeritò audienda*] Ergo metus non irritat ipso iure Matrimonium, sed fœmina metum passa audienda est vt Matrimonium irritetur. Sed contrarium, imò metum illatum in contractu Matrimonij, facere illud ipso iure nullum, tenent Villalob. *commun. opin. lit. M*, ex *n.* 43. vbi *n.* 45. ampliat etiamsi metum passus dederit causam metui, Conar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 5. *n.* 1. Sebast. Medic. *de casib. fort. p.* 1. *q.* 7. *n.* 41. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 4. *n.* 1. *&* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 12. *n.* 16. *cum seqq.* vbi ex *n.* 21. subdit quòd sicut Matrimonium metu contractum est ipso iure nullum, ita etiam & promissio dotis. Qua retenta opinione nó bene adducuntur in contrarium verba supradicta, quæ alium sensum habent diuersum ab illo, ad quem ab aliquibus adduci solet, decidit enim text. audiendam esse fœminam non vt iudex rescindat Matrimonium metu contractum, sed vt declaret esse irritum, vt aduertit Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 12. *num.* 26. *in princ.* ac proinde illa est vera conclusio Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum ad illum finem iniustè incusso esse nullum in vtroque foro, ad quod citaui plures Doctores ad *cap. cùm locum, num.* 2. *suprà hoc tit.* Triuis. *Venet. decis.* 63. Philip. Pascald. *de viribus patria potest. p.* 3. *cap.* 2. Monald. *cons.* 142. *vol* 2. Laderch. *cons.* 18. Christinæ. *decis.* 235. *vol.* 1. Euerard. *cons.* 32. *vol.* 2. me citato *in hoc loco*, Cabreitos *de metu lib.* 2. *c.* 19. *n.* 60.

Notatur etiam ad hoc quòd Matrimonium metu cadente in constantem virum contractum iure positiuo irritatur, vt per Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 50. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 9. *n.* 1. *&* 3. plures quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 4. *disp.* 14. *n.* 1. *vers. tandem*, quibus adde Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. *q.* 6. Savr. *in claui regia, lib.* 2. *c.* 2. *n.* 11. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 75. Et licèt hæc opinio vera sit, contraria tamen, quæ ait metum cadentem in constantem virum irritare Matrimonium iure Diuino, & naturali, probabilitate non caret, eámque sequuntur Conar. *de spons. p.* 1. *c.* 3. §. 5. *n.* 6. Matiens. *ad rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *num.* 189. *lib.* 5. *noua recop.* Molina *de iustitia tract.* 2. *disp.* 36. *in solutione ad secundum*, Barbos. *in rubr. ff. soluto Matrim. p.* 4. *num.* 10. Paul. Comitol. *responsor. moralium*, *lib.* 1. *q.* 11. Basil. Pont. *de impediment. Matrim. q.* 29. §. 13. Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 4. *num.* 1. *cum seq.* Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *lit M. n.* 53. 3

Nec ad eandem carnaliter accessum habuit.] Ergo Matrimonium coactum ratificatur per copulam subsecutam metu graui extortam, vt tenent Paludan. Gabr. Sot. Angl. Vega, & alij citati à Sanch. *d. lib.* 4. *disp.* 18. *n.* 13. Verum multò probabilior est sententia contraria, quæ ait nullo modo esse Matrimonium, quando aliquis metu graui cogitur contrahere & consummare, ita Abb. *hic in fin.* Præpos. *n.* 2. & Alex. de Neuo *n.* 10. Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 51. *ad fin.* Petr. de Ledesm. *de Matrim. q.* 47. *art.* 5. *dub. penult.* Menoch *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 3. *n.* 31. *cum sequentibus*, Henriq. *d. c.* 9. *num.* 7. Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 15. vbi ait text. *in præsenti*, & similes tantummodo probare Matrimonium coactum per copulam voluntariam ratificari. 4

Qui potuit cadere in constantem virum.] Aduerte hæc verba magis prouerbij loco pro eo metu, qui non leuis, & vanus est, accipienda esse, quàm vt verbis inhærendum sit, vnde sufficiet metus, qui cadat in fœmina constante, quare pensandum est ad annullandum Matrimonium, aut alios contractus à fœmina metu celebratos, quia fœmina constans tunc metueret pensata naturali fœminarum inconstantia, quibus à naturâ inest minor animi vigor, corporisque fortitudo, ità Sanch. *lib.* 4. *disp.* 3. *n.* 3. 5

SVMMARIVM.

1 *Libertas debet esse in Matrimoniis, & sponsalibus, vnde in eis promissio pœna non obligat.*
2 *Pœna adiecta contractui sponsalium est prorsus irrita, & fidem violans non tenetur in vtroque foro eam soluere.*
3 *Pœna promissa in sponsalibus vel Matrimoniis quarè solui non teneatur, arrha autem sic, ostenditur.*
4 *Pœna etiam promissa à parentibus, vel consanguineis adiecta contractui sponsalium est irrita.*
5 *Amplia quamvis pœna sit modica attenta contrahentium dignitate.*
6 *Pœna adiecta contractui Matrimonij, quamvis non possit exigi, potest tamen exigi interesse consistens in damno emergenti.*
7 *Pœnas apponere in sponsalibus an sit peccatum mortale, remissiuè.*
8 *Sponsus qui fidem datam non seruat, vel ob nimiam contumaciam, vel quia alij nupsit, ad quid teneatur, ostenditur, & n. 9.*

CAP.

Cap. Gemma. XXIX.

Gregor. IX.

1 Matrimonia debent esse libera, ideo parentes non possunt imponere pœnam in sponsalibus filiorum, & si ponatur, altera pars non potest exigere, & est sub excommunicatione prohibendum ne exigat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alexand. de Neno, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 18. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 566. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

2 Collige ex text. pœnam adiectam contractui sponsalium esse prorsus irritam, ac proinde fidem violantem non teneri in vtroque foro eam soluere, ita Con. *de sponsalib p.* 2. *c.* 3. §. 7. *n* 5. Gregor. *l.* 19. *verbo la pena, tit.* 11. *p.* 5. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 30. *n.* 1. Chamer. *c.* 2. *de Matrim. dub.* 9. Nald. *verbo sponsalia, n.* 10. Card. Tusch. *tom.* 7. *concl.* 4. t. *n.* 3. Gutier. *de Matrim. cap.* 17. *à princ.* Hurtado *eodem tract. disp.* 1. *diffic.* 18. Bonacina *eod. tract. q.* 1. *punct. vltimo*, quamvis Molin. *de iustitia, disp.* 151. *vers. dub.* Ægid. *de Sacram. & censur. tom.* 2. *disp.* 22. *dub.* 5. *n.* 29. & alij sentiant posse pœnam apponi soluendam ab eo, qui iniustè dissoluit sponsalia.

3 Dubium facit cur pœna promissa in sponsalibus, vel Matrimoniis non valeat, nec exigi possit, vt *suprà* citati DD. resoluunt, arrhæ autem sic, vt habetur *in l. vlt. C. de sponsal.* in quacunque quantitate absque limite, vt bene resoluunt Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 2. *n.* 7. Ægid. de Coninck *d. disp.* 22. *n.* 15. Hurtado *in tract. de Matrim. disp.* 1 *diffic.* 19. imprimis Costa *in tract. de sponsal. c.* 1. *n.* 8. *cum sequenti*, Couar. *d.* §. 7. *num.* 7. Ant Gom. *l.* 50. *Tauri, n.* 22. Ægid. *d. disp.* 12. *dub.* 3. *n.* 14. Sanch. *d. lib.* 1. *disp.* 35. *n.* 9. & alij ab eo citati asserunt eam esse rationem, quia pœna facilius promittitur, cum verbo tantùm promittatur soluenda in futurum. arrhæ verò maturiori consilio traduntur, cùm statim, & ipso facto tradantur, ob idque ius aliter disposuit in arrhis, quàm in pœnis, eo quòd quilibet proclinior sit (vt ait Bart.) ad verba de ore, quàm ad pecuniam ex crumena depromendam. Verùm licèt hæc differentiæ ratio sit communiter recepta, tamen magis placet illa, quàm adducit Conlusitanus noster Valascus *consultat.* 2. *n.* 1. vbi ait veram esse rationem differentiæ, quia arrha datur in signum, & ad securitatem rei gestæ; pœna verò non pro securitate, sed vt ad nuptias adstringantur contrahentes.

4 Amplia principalem text. conclusionem procedere etiamsi pœna sit promissa à parentibus, vel consanguineis, vt per Ias. *in l.* 1. *num.* 9. *ff. de in ius vocan.* Gregor. *l.* 19. *verbo querer, tit.* 11. *p.* 5. Azeued. *l.* 2. *num.* 3. *tit.* 2. *lib.* 5. *noua recop.* Matienzo *in rub. tit.* 1. *gloss.* 2. *num.* 2. *eod. lib.* 5. Sanch. *d. disp.* 30 *num.* 3. & *lib.* 4. *disp.* 4. *num.* 8.

5 Gutier. *de Matrim. cap.* 17. *num.* 2. Amplia etiam quamvis pœna sit modica attenta contrahentium dignitate, vt per Couar *d.* §. 7. *num.* 5. Matienso, & Azeued. dictis locis, Gutier. *cap.* 17. *num.* 5. Sanch. *dicta disp.* 30.

6 *num.* 11. vbi *num.* 14. resoluit quod licèt hæc pœna exigi non possit, potest tamen exigi interesse consistens in damno emergenti, de quo etiam Rebell. *de obligat. iustitiæ. part.* 2. *lib.* 4. *q.* 7. *num.* 5. Gutier. *d. cap.* 17. *num.* 14. Bonac. *d. q.* 1. *puncto vltimo*, *num.* 6. Amplia etiam quamvis huiusmodi pœna posita sit in sponsalibus cum iuramento, nam eo non obstante quasi minimè obligans ad rem illicitam, & prohibitam pœna soluenda non est, vt resoluunt plures, quos referunt, & sequuntur Sanch. *d. lib.* 1. *disp.* 32. *num.* 21. Gutier. *d. cap.* 17. *num.* 19. & 21. Bonac. *d. puncto vltimo, num.* 2. quicquid oppositum sentiant Less. *de iustitia, lib.* 2. *c.* 17. *dub.* 7. *n.* 56. Ægid. *d. disp.* 33. *dubio* 5. *n.* 24. Amplia denique vt etiam non valeat pœna, qua coniuges se obligant abstinendum ab alio coniugio post illud dissolutum, vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 88. *n.* 37.

7 Vtrùm verò sit peccatum mortale apponere in sponsalibus huiusmodi pœnas, vide Sanch. *d. lib.* 1. *disp.* 30. *n.* 2. Gutier. *d. c.* 17. *n.* 1. Ægid. *d. dubio* 5. *num.* 23. Bonac. *d. puncto vlt. n.* 3.

8 Quæstio difficilis est, vtrùm sponsus, qui fidem datam non seruat, vel ob nimiam contumaciam, iuxta *cap. requisiuit, hoc tit.* aut quia alij nupsit, ad pecuniam, vel interesse conueniri possit? & quid etiam in foro Conscientiæ debeatur? Hanc quæst. tetigi *in collect. ad cap tuam, num.* 4. *de ordine cognit* vbi etiam sequutus fui sententiam, quæ dictat hoc casu nulla damna, & interesse peti posse cum Abb. & Fr. Basilio Pontio, quos *ibi* citaui, nunc verò vt illius solutio clarior appareat, à primordiis rem petendo, inueni gloss. *verbo Matrimonia, ad fin. in l. Titia* 134. *ff. de verb. oblig.* quæ affirmat sponsum ad interesse posse agere, quam incautè testatur communiter receptam Costa *in l. cum tale*, §. *si arbitratu, limit.* 5. *ad finem*, & idem videtur velle alia gloss. *in l.* 2. *ff. hoc tit.* Dyn. & Salic. *num.* 5. *in l.* 1. *C. eodem*, si actione de dolo, vel in factum actum sit, quorum fundamenta sunt sequentia. Primum est quod in stipulationibus facti post moram agitur ad interesse, Corras. *lib.* 2. *miscel. cap.* 2. Dyn. *in reg. mora, de regulis iuris, lib.* 6. Xuar. *ad l. post rem iudicatam. limit.* 4. *ad l. Regni, num.* 9. sponsalia verò stipulationem facti continent ex *d. l.* 2. ergo ex ipsis agi poterit ad interesse. Secundum, arrhæ peti possunt, *l. vlt. C. hoc tit.* ergo & interesse. Tertium pœnæ legales ad Matrimonium non prohibentur, *l si ita stipulatio facta* 19. *ff. de verb. oblig.* interesse autem est pœna legalis, vt docet Bart. *ad l. cùm stipulatus, num.* 4. *ff. eod.* ergo debebitur. Sed hæc sententia defendi non potest, & melius contrarium probat gloss. *verbo sororem, in l. stipuler, ff. de verbor. signific.* vbi Alexand *n.* 7. testatur communem sententiam, eandem probat Bart. *n.* 3. Ias. 17. *in d. l. Titia*, Abb. *hic in fin.* & Præpos. *n.* 11. sentit Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum*, §. 68. *à num.* 4. Costa *vbi suprà*, qui omnes eo tantùm nituntur fundamento, quòd pœnalis stipulatio in sponsalibus, & Matrimonio prohibetur, quia libertatem infringit, *d. l. Titia* & text. *in præsenti*. Interesse autem eandem habet rationem, quia non minus quàm pœna conuentionalis libertatem minuit metus ipsius præstandi, & aliquando plus esse poterit in eo, quàm in pœna; ergo peti non poterit.

9 Ego verò communem sententiam in eo sequendam indico, quod existimem ex sponsalibus non posse agi ad pecuniam, hoc est, ad æstimationem facti promissi, aut circa rem, fundamentum verò Doctorum ex *d. l. Titia*, & text. *in præsenti*, penitus improbo, etenim illa iura ad nostram speciem trahi non possunt, tum quia interesse non habet rationem pœnæ, tum etiam quia licèt habeat, prædicta iura non improbant omnem pœnam, sed illam tantùm, quæ absolutè ponitur ne quis à sponsalibus, seu Matrimonio recedat etiam ex causa iusta, quando per leges permittitur. Vnde non habent locum quando pœna apponitur ne quis recedat sine causa, idque manifesta ratio demonstrat in prædictis legibus expressa de libertate Matrimonij, quæ sanè tunc infringitur cùm quis metu pœnæ inuitus cogitur aut Matrimonium contrahere, aut in eo permanere casu, quo per leges non tenebatur, sed iustè, & liberè poterat recedere. Insuper, eundem

eundem intellectum probat *d.l.si ita stipulatio*, vbi stipulatio ne quis diuertat à Matrimonio sine causa improbatur, non quia libertatem minuit, sed quia, inquit text. contenti esse debemus pœnis legibus comprehensis, quinimo addit in fine, quòd si stipulatio non excedat pœnam legalem, valebit, atque ita probat ille text. de quo prius, quòd cum *d.l.Titia*, & text.*in presenti*, prohibeant stipulationem, quæ minuit libertatem, illam certè prohibent, quæ vetat etiam ex causa recedere; posterius quod stipulatio pœnalis, per quam quis adstringitur ne recedat à Matrimonio sine causa, valet quando non excedit pœnas legis, & sic prædicta iura tantum habent locum in stipulatione indistincta, & absoluta, quod etiam apertè probat, *d.l.vlt.in fin.C. hoc tit.* vbi valet stipulatio ne quis à sponsalibus sine causa recedat. Atque ideo vera ratio, ob quam interesse intrinsecum, vel circa rem peti non potest, est quia in hac promissione non reperitur in ipso facto promisso aliquid, quod æstimationem recipiat, quia id, quod principaliter promittitur, est Matrimonialis coniunctio, quæ æstimationem non patitur. Dos verò, nec eius æstimatio peti potest, primò quia non est principaliter in promissione nubendi, secundò quia non habet causam lucratiuam, sed onerosam, *l. vlt. §. si à socero, ff. quæ in fraudem cred.* & datur pro oneribus Matrimonij, *l. pro oneribus, C. de iure dotium*, & frequenter non sufficit *cap. salubriter, de vsuris.*

10 Rursus etiam à communi sententia recedendum puto in eo quòd aliquando interesse intrinsecum saltem damni emergentis ex sponsalibus peti posse censeo, vt si magnis sumptibus nuptiæ præparatæ sint, vel vestes, aut aliam supellectilem sponsus emat, aliàs non facturus, vel si in obtinenda dispensatione alicuius impedimenti expensas fecerit, quo casu, qui sine causa recesserit, ad interesse conueniri poterit, nec actione de dolo, aut in factum, vt post alios contendit Salic.*in l.1. C.de sponsal.* Abb. & Præpos. *vbi supr.* sed etiam ex ipsa promissione, & contractu, tenetur enim vnusquisque resarcire damnum, quod culpa sua datum est, *l.1.ff.ad legem Rhodiam, cap.vlt.de iniur.Exodi* 21. dedit autem culpa sua damnum sponsa, quæ sine iusta causa fidem fregit in prædictis casibus, ergo tenebitur. Præterea quoties interesse intrinsecum non reperitur in promissione, extrinsecum peti potest *l.nummis, ff.si certum petatur, l.3.§.si per venditorem, ff.de action. empti*; hic autem non reperitur interesse intrinsecum, vt dictum est; ergo intrinsecum damni emergentis rectè petitur. Item si peti non posset, aut repugnaret rationi, aut legi, sed conuenit rationi ex dictis, legi non repugnat, quia leges à DD.adductæ agunt de pœnis diuerso casu appositis; ergo nihil impedit quominus ex sponsalibus ad prædictum interesse agatur, & per consequens non erit locus actioni de dolo, vel in factum, quæ cùm in subsidium dentur, vbi omnes aliæ deficiunt, iuxta *l.1.in princ.& in §. si quis in dolo*, & hic reperiatur actio ordinaria ex sponsalibus prædictæ non competent. Doctores enim ex eo decepti sunt, quòd crediderint omnem actionem ex stipulatione ad pœnam, vel ad interesse in hac materia prohiberi, quod superius approbauimus. Denique illud etiam contra DD. assero pœnam conuentionalem hodie in sponsalibus apponi posse, ne quis sine iusta causa recedat, quod vltra supradicta ex eo conuincitur, quia illa tantùm stipulatio prohibetur, quæ à Matrimonio sine causa prohibet recedere, si excedit pœnas legis, *d.l.si ita stipulatio*, sed vbi quis à sponsalibus iniustè recedit arrhis non datis, à lege pœnam non habet; ergo in ea specie conuentionalis rectè sustinebitur, quod manifestè probat *d.l.vlt.in fin. C. hoc tit.* & faciunt quæ Abb. Præpos. & Palat. *dictis locis.* Quæ omnia locum habent etiam in foro conscientiæ, in quo interesse damni emergentis semper debetur, lucri vero cessantis si certum sit, iuxta communem sententiam *in c.1.& in cap.conquestus, de vsur.* Syluest.*verbo vsura* 1.*q.*19.Sot.*de iustit.lib.*6. *q.*1.*art.*3. Nauar. *in man.c.*17.*q.*211.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia de futuro per copulam subsequutam transeunt in Matrimonium*, & n.2.

3 *Dubia in meliorem partem sunt interpretanda, & delicti suspicio vitanda quoad fieri potest.*

4 *Obiicitur contra conclusionem text. & respondetur* n.5.*& 6.*

7 *Matrimonium contrahens post sponsalia copula consummata, cum alia, an & quando teneatur in foro Conscientia cum secunda permanere, ostenditur*, & n.8.

9 *Sponsalia de futuro per copulam subsequutam ita transeunt in Matrimonium, vt nulla in contrarium admittatur probatio, etiam per confessionem partis.*

10 *Amplia etiamsi ambo sponsi tempore copulæ protestentur se non intendere Matrimonium contrahere, quia nihilominus obligantur ad Matrimonium.*

11 *Matrimonia præsumpta cessarunt per Concilium Trident.*

12 *Probatio in contrarium non admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure, nisi sit confessio partis, vt* n.14.

13 *Fictio admittit probationem in contrarium.*

15 *Probatio contra præsumptionem iuris, & de iure parte non opponente est valida.*

16 *Lex vel præsumit aliquid statuendo tanquam pro certo & sibi comperto, vel tantum præsumit tanquam verosimile, & probabile, prior modus præsumendi dicitur præsumptio iuris & de iure, posterior præsumptio iuris tantum.*

Cap. Commissum. XXX.

Sponsalia de futuro per earundem copulam transeunt in Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Cened. *collect.* 131. Viu.*in ration.lib.*4. *iuris Pontif. pag.*19. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.* 566. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.& Casal.*in annot.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cou.*de sponsa.p.*1.*c.*4. §.1.*n.*2. *cum seqq.* Tiraq. *de retractu conuent. ad finem tit. n.* 77. Victor. *de Sacram. n.*241.*cum seqq.* Gregor.*l.*3.*verbo con ella, & l.*8. *verbo mas en todas, tit.* 1. *p.*4. Palat.*in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.§.*4.*n.*1.Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.*2. *c.*9.*n.*18. Mascard.*de probat.concl.*1027. Franc. Molin. *de ritu nupt.lib.*1.*c.*10.*n.*10. *& compar.* 12.*n.*15. Menoch.*lib.*3.*præsumpt.*1.*n.*6.*cum seqq.* Petr. Mozz.*de contract.tit.de sponsal.§.de naturalibus sponsi.n.*4. Ledesm. 2. 4.*q.*48.*art.*2. Syluest.*verbo Matrimonium* 2.*q.*15. Hurtado *in tract. de Matrim.disp.*3. *diffic.* 14. Basil. Pont. etiam *de Matrim.lib.*2.*c.*12. Gutier. *de iuram. confirm. p.*1.*c.*51.*n.*12.*& de Matrim.c.*27.*n.*4. Valer. Regin.*in praxi fori pœnit.lib.*31.*n.*10.*vers.*3.plures per Cened.*ad Decret.collect.*131.*n.*1. Quod adeo verum est, vt etiamsi sponsus

sponsus præsente sponsa, & consentiente protestatus esset nolle per huiusmodi copulam Matrimonio consentire, adhuc illud probabatur ex eadem copula subsecuta post sponsalia, vt resoluunt Menoch. *d. præs. 1. n. 15* Mascard. *concl. 1027. n. 11.* Gutier. *d. c. 51. n. 14.* sic etiam quando quis vnam ex pluribus doctarum promittebat cognita postmodum carnaliter vna ex illis, sponsalia illa transibant in Matrimonium cum ea, Menoch. *d. præsumpt. 1. num 13. & 14.* Spin. *in speculo testam. gloss. 15. princ. num. 65.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 26. n. 8.*

3 Quæ quidem principalis conclusio ex hoc text. desumpta probatur Matrimonium vel ex verbis, vel ex facto, aut aliis signis iudicari potest in foro exteriori, cùm Ecclesia de occultis non iudicet, sed externas probationes, & coniecturas sequatur, D. Thom. *in 4. dist. 28. quæst. vnic. art. 2.* atqui nullum videtur factum, aut melior coniectura consensus, quam si post sponsalia sponte se immisceant, quia nisi sponsos in eo facto maritalem animum habuisse existimemus, oporter delictum graue contra diuinum præceptum præsumere, & iniuriam sponsæ illatam; iubent enim diuinæ, & humanæ leges dubia in meliorem partem interpretari, & delicti suspicionem euitari quoad fieri potest, Matth. cap. 7. *Nolite iudicare*, gloss. *in Paul. ad Roman. 14.* circa illa verba *Qui non manducat, manducantem non iudicet*, D. Thom. *2. 2. q. 60. art. 4.* & *ibi* Caiet. in hac re legendus, *l. meritò, ff. pro socio*, docet Bart. receptus *in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de noui oper. nuntiat.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 1.* Hippol. *ad l. 1. n. 68. C. de sicar.* Socin iun. *conf. 76. n. 66. lib. 1.* Aym. *conf. 151. n. 18.* Roland. *conf. 11. num. 30. lib. 2.* Ergo, &c. Confirmatur hæc iuris præsumptio ex eo, quia cùm nubendi promissio præcessit, non ineptè videtur Ecclesia iudicare animo adimplendi promissionem copulam fuisse subsequutam; confirmatur etiam optimo simili à spirituali Matrimonio in quo votum solemne, & legitima professio indicatur, si aliquis se actibus professorum immisceat, iuxta *cap. vidua, & cap. vltim. de Regul.* ergo cum sponsi immiscent se actibus Matrimonialibus, rectè videntur Matrimonium contraxisse.

4 Sed tamen aduersùs hanc interpretationem, & præsumendi causam insurgunt nonnulli, inter quos est Maior, & alij, quos refert Sot. *citato loco*, negantes Matrimonium potuisse ab Ecclesia iudicari ad euitandam delicti præsumptionem, mouentúrque primò ex eo quòd actus mali, seu prohibiti licèt aliquo casu defendi possint, in malam partem interpretandi sunt, vt probat text. *in l. 1. C. de sicar. & in cap. 1. de præsumpt.* Felin. *in cap. cum dilecti, num. 2. de accusat.* Abb. *in c. 1. num. 7. de cleric. non resid.* Dec. *in cap. in præsenti à n. 14. de probat.* atqui accedere ad sponsam malum est, & prohibitum, quoniam etsi animo maritali fiat, contrahitur Matrimonium clandestinum, quod peccatum mortale est contra Ecclesiæ prohibitionem, de qua *in tit. de clandest. desponsat.* & synodalibus constitutionibus incurritur excommunicatio, item peccatum scandali dum accedit ad eam, quæ sua esse non creditur; ergo frustra Ecclesia ad excludendam delicti suspicionem Matrimonium iudicat. Deinde contra hanc interpretationem, & præsumendi causam à DD. excogitatam est *cap. vlt. hoc tit.* vbi conatus ad copulam non facit vt ex sponsalibus Matrimonium iudicetur, cum tamen eadem excludendi delicti ratio in eo casu detur.

5 His tamen non obstantibus retinenda est communis sententia, & asserendum Ecclesiam dum Matrimonium contractum indicat delicti præsumptionem euitare, tum quia S. Thom. & omnes Theologi in proposito asserunt non peccare sponsos, qui animo maritali se immiscuerunt, tum quia actus ille dubius in iudicio Ecclesiæ positus in meliorem partem debuit assumi. Fatemur tamen illam præsumendi causam fortasse non fuisse solam, sed etiam eam quòd cum præcesserit promissio, non per iniuriam, sed animo adimplendi id fecisse existimantur. Argumenta verò in contrarium adducta facilè refutantur, si ad prioris solutionem dicatur copulam inter sponsos animo maritali posse considerari, aut per se, aut secundùm leges, aut per accidens ex aliqua circunstantia, & humana prohibitione. Priori modo nullius culpa est accedere ad sponsam, & sic accipienda est præsumptio illorum iurium, & doctrina D. Thomæ; actus enim per se considerantur, & iudicantur à lege, non verò ex circunstantiis, & accidentibus, nisi lex id declaret. Vnde licèt fateantur dari in ea copula peccatum aliquod, aut rationem scandali, aut humanæ prohibitionis, non inde aliquid sequitur contra principalem huius text. conclusionem. Rursus in confesso est quòd quemadmodum in dubio non licet peccatum præsumere, sic etiam si necessariò præsumendum sit, minus credere oportet, hoc enim & proximi dilectio postulat, & fatentur DD. præcitati, & colligitur ex *l. si præses 32. ff. de pœnis*, & probat ex aliis Socin. *in l. cum quæritur, in fine, ff. de rebus dub.* Aym. *conf. 6. num. 69.* Roland. *d. conf. 11. n. 37.* at qui dum lex præsumit copulam, animo maritali maius delictum effugit contra legem diuinam, & minus suspicatur contra legem humanam; ergo licèt admittamus aliquam in eo casu culpam esse præsumendam, non propterea argumentum conuincit. Tandem vt omnem culpæ suspicionem ab eo actu remoueamus, & defendamus sententiam D. Thomæ asserentis simpliciter non peccare sponsos, qui animo maritali se immiscent, dicendum est prohibitionem Ecclesiæ, de qua *in cap. cum inhibitio, de clandest. despons.* tantùm habere locum in his, qui ita contrahunt clam, vt non statuant solemnitates Ecclesiæ obseruare, cùm verè consensum adhibent de præsenti, vt statim constituant in Ecclesia Matrimonium obseruare, non offendunt prohibitionem illam, quod & ipsa ratio suadet, vt probat *c. 2. eod. tit. de clandest. despons.* ibi: *Si personæ contrahentium hoc voluerit publicare*, accipienda sunt, & comprobanda tanquam si à principio in conspectu Ecclesiæ contracta essent. Vnde fit vt sponsi, qui animo maritali se immiscuerunt, vt postea seruatis solemnitatibus Matrimonium celebrarent nullam penitus culpam committant, iuxta sententiam D. Thom. *vbi supr.*

Posterius verò argumentum ex *cap. vlt. infr. hoc tit.* 6 maiorem videtur habere difficultatem, sed responderi potest consequentiam parum valere, in his enim, quæ extensionem non patiuntur, prout sunt præsumptiones legum, licèt eadem ratio diuerso casu vigeat, non licet extensionem facere, prout in terminis resoluunt Abb. *in d. cap. vltim. num. 3.* Ruin. *consil. 112. col. pen. lib. 2.* Roland. *consil. 32. num. 22. lib. 1.* Si autem quærat aliquis quare lex ad euitandam delicti suspicionem non iudicauit Matrimonium ex conatu *in d. cap. vltim.* facilè respondetur multò maiorem dari causam iudicandi Matrimonium ex copula, quàm ex conatu, tum propter grauiorem culpam, & iniuriam sponsæ, tum etiam quia fortasse ex dissensu alterius conatus effectum non habuit. Item dicendum est Ecclesiam ex conatu nec iudicare Matrimonium, nec delictum præsumere, non prius, quia non putauit esse illam sufficientem coniecturam, non posterius, quia de eo non agit, atque ideo ineptè DD. aiunt in conatu præsumi delictum, potest enim fieri vt nec detur delictum, quia maritali animo conatus factus fuit, nec indicetur

cetur Matrimonium, quia id Ecclesia non statuit, cùm tamen re vera potuerit esse Matrimonium. Etenim illa propositio quod dubia in meliorem partem accipienda sunt, negatiuè sumpta vera est, & in præcepto, vt scilicet non liceat priuato iudicio malum de proximo iudicare ex quocumque actu ipsius, quia non pertinet ad priuatos de actibus aliorum iudicare. Affirmatiuè verò sumpta, quod scilicet debemus bonum positiuè iudicare, nec semper vera est, nec in præcepto, sed tunc cùm necessariò alterum indicandum est, prout contingit in iudicio publico, si fieri potest bonum iudicetur, si id vel coniecturæ, vel probationes patiantur, quod si magis delictum suadeant, id iudicare oportet, etenim publicum iudicium necessitatem habet iudicandi, & externas probationes sequitur, priuatum verò nec iudicare potest, nec probationibus adstringitur. Iuxta quæ resoluendum est quòd Ecclesia ex copula Matrimonium indicat, quia apta visa fuit probatio consensus, & non solùm delicti suspicionem euitat, sed bonum positiuè credit in prædictis iuribus, ex conatu verò non iudicat Matrimonium, nec bonum credit positiuè, nec etiam malum iudicat, nec debuit iudicare, quia fortasse in conatu peccatum non fuit, & iuxta hanc resolutionem refutatur argumentum, & explicanda est *reg. 2. de reg. iuris*, *d. l. meritò*, & omnia quæ Doctores circa illam scribunt.

7 Ex quibus omnibus primò infertur non videri veram Doctorum sententiam, dum aiunt eum, qui post sponsalia copula consummata Matrimonium cum alia contraxit, in foro Conscientiæ teneri cum secunda permanere, si animo fornicario ad priorem sponsam accessit, quam sententiam ante omnes probauit Vincent. *hic* Butr. & Abb. *num.* 4. Præpos. *num.* 5. qui falsò contrarium imponit Butrio, Couar. *de sponsal. part.* 1. *cap.* 4. §. 1. *num.* 9. Socin. *cons* 28. *num.* 7. *lib.* 1. Et ex Theologis D. Thom. *quodlibet.* 7. *art.* 5. Dur. *in* 4. *dist.* 28. *q.* 1. & *ibid.* Palud. *art.* 2. Sot. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 4. *dub.* 2. asserens tam à nostris, quàm à Theologis probari, Syluest. *verbo Matrimonium* 2. *q.* 15. Ledesm. 2. 4. *q.* 48. *art.* 2. *in fine*, nec contrarium voluit Host. quamvis à nonnullis perperam intelligatur. Mouentur Doctores primum eo fundamento. Ecclesia in hoc text. non irritat directè, & dispositiuè Matrimonium contractum post sponsalia copula consummata, sed per consequentiam irritum iudicat, ex eo enim quod prius ab Ecclesia præsumitur, & contrarium non admittitur, infert Summus Pontifex non censeri verum posterius Matrimonium: atque ideo quemadmodum prius ex præsumptione validum iudicatur, sic posterius ex præsumptione irritum censetur, vt colligitur ex verbis huius text. Sed in foro conscientiæ veritas, & non præsumptio locum habet. Ergo si verè prius in Conscientia non fuit Matrimonium, posterius in ea valebit. Præterea non est fortius Matrimonium illud quod ab Ecclesia ex copula præsumitur, quàm quòd verbis de præsenti palàm contrahitur; sed si Matrimonium de præsenti verbis tantum sine consensu contractum sit, posterius in Conscientia contractum valebit, vt omnes fatentur. Ergo sic erit in nostro corollario iudicandum. Insuper si aliquid impediret secundum Matrimonium in Conscientia valere, aut esset prius, aut Ecclesiæ constitutio, vt patet, sed prius non impedit, quia in Conscientia Matrimonium non fuit, Constitutio Ecclesiæ id non facit, quæ in foro exteriori tantum iudicat ex præsumptione, ergo nihil est quod impediat. Tandem hoc videtur probare, *cap. tua nos, hoc tit.*

Verùm ex dictis planè colligitur contrariam sententiam veriorem esse, diximus enim Ecclesiam in hoc text. ex optimis coniecturis Matrimonium iudicare, & contrariam probationem prohibere, sed ex hoc sequitur posterius Matrimonium etiam in foro Conscientiæ non valere, ergo conscientia bona est: maior patet ex dictis: minor verò sic probatur, leges difficultatem, & graue peccati periculum hominibus iniicere non solent, à quo se liberare non possint, vt in simili probat *cap. literas, versic. porro, de restitut. spoliat.* Iniiceret autem quasi perplexam difficultatem Ecclesia si dum Matrimonium iudicat ex copula, & contrarium probari vetat, posterius aliquo pacto valere pateretur etiam in foro interiori, quia ad priorem coniugem redire cogeret, quæ coniux non esset in Conscientia, & à posteriori recedere, quæ verè esset coniux, nec vllum relinquebatur medium, quo hæc difficultas euitari potuisset, quòd planè absurdum est, & de lege Ecclesiastica minime credendum. Insuper si Matrimonium postea contractum non fuisset irritum, vel esset quia in ea lege deficit potestas, aut voluntas legislatoris, prius non est dicendum, posterius ex ratione proximè adducta conuincitur, ergo, &c. Tertiò ante hunc text. iam ab Ecclesia constitutum erat vt ex sponsalibus subsequuta copula Matrimonium præsumeretur, *cap. veniens*, *il.* 2. *hoc tit. cap.* 1. *cap. per tuas*, *de condit. appos.* & contraria probatio interdicta: Gregor. autem IX. *in hoc text.* antiquam Ecclesiæ constitutionem declarauit, inferens ex ea non valere Matrimonium, quod post illud præsumptum fuisset contractum, & hoc solùm fecit, vt constat ex text. in quo sequitur quòd sic consequentiam, & declarationem ad forum exterius tantum fecit, rem iam explicatam, & perspicuam iterum tractauit, quod absurdum est; ergo fateri oportet nouissimum Pontificem, qui nunquam res ante constitutas, perspicuas suis legibus refricauit, dubium aliquod decreuisse, & per consequens ad vtrumque forum consequentiam illam deduxisse. Tandem colligitur nostra sententia manifestè ex hoc text. ibi, *nec verum, nec aliquid*, & ibi, *de facto*, &c. & hoc videtur sentire Anchar. *hic n.* 5. dum ait constitutionem, quam Hostiens. optabat, hic contineri. Argumenta verò contraria parum vrgent, ad primum enim respondetur, quod scilicet dum text. disponit non valere posterius Matrimonium, consequentia illa ad forum interius ex antecedentibus rectè deducitur, ob prædictas rationes. Ad secundum, & tertium negamus minorem. Ad *d. cap. tua nos, hoc tit.* dicendum sponsalia ibi ante contracta non valuisse, & hoc constabat tam ex nominis mutatione, quàm ex aliis, atque ideo ex copula non indicatur Matrimonium; nostrum vero corollarium procedit quando sponsalia valuerunt. Vnde consequitur ineptè Couar. *d. num.* 9. & alios contra Hostiens. asserere Ecclesiam non potuisse statuere, vt Matrimonium postea contractum in foro interiori irritum esset; quasi tunc sine consensu Matrimonium faceret. Etenim Ecclesia & potuit citra dubium, & fecit, nec tunc prius Matrimonium præsumptum sine consensu facit; sed præsumit per consensum fuisse factum: secundum vero indistinctè irritat, qua in re de potestate non licet dubitare, potest enim Ecclesia ex iusta causa, materia, aut causa efficiente, aliquos ad Matrimonium inhabiles reddere.

9 Secundò infertur adeò vehementem esse hanc Ecclesiæ præsumptionem, vt nulla in contrarium admittatur probatio etiam per confessionem partis; diximus Matrimoniũ ex prædictis coniecturis præsumi,

& probationes in contrarium prohiberi, sed confessio probatio rectè dicitur, vt probat *cap. in præsentia, de renuntiat. Clem. constitutionem, de elect.* ibi probationem tamen factam super iis per confessionem, *l. 1. in fin. ff. de interloquut. Action.* Bart. *in l. triticum, ff. de verb. oblig.* Ias. *in l. cum te, num. 31. C. de transactionibus*, & contra communem defendit Aretin. & Dec. *ad rubr. de probat. num. 9.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. actu 5.* Ergo probatio per confessionem contra Matrimonium admitti non potest. Secundò quotiescumque negotium eius naturæ est, vt à partium consensu nihil pendeat, tunc confessio non admittitur, quia fieret fraus legi dum id quod per consensum efficere non possunt, simulata confessione faterentur, & obtinerent contra *l. non dubium, C. de legibus,* obseruant post alios Felin. *in cap. quanto, num. 3. de præs.* Alciat. *de præsumpt. p. 2. num. 8.* omnes *in præsenti.* Sed Matrimonium semel contractum à partibus dissolui non potest, ergo contra illud confessio non admittetur. Præterea si confessio valeret, fieri posse, vt si re vera in eo Matrimonio ab Ecclesia præsumpto consensus adfuit, quo casu verum est in vtroque foro postea partes in Matrimonium conspirantes per confessionem damnabiliter recederent. Si verò non admittitur confessio hoc solum mali sequitur, vt si re vera non consenserunt, cogantur tamen permanere, quod malum adhibito consensu quocumque tempore possunt effugere, sed prius grauissimum continet periculum, posterius verò nullum; ergo meritò confessio admitti non debet. Tandem hanc sententiam apertè probat *cap. super eo, de eo, qui cognouit consanguineam vxoris,* quibus argumentis hoc corollarium probant Butr. & Abb. *num. 5. hic*, Zabar. *num. 2.* Præpos. *num. 7.* Felin. 8. Alciat. *vbi suprà*, communis ex Cou. *dicto loco, n. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 103. num. 8.* qua in re immeritò Couar. communem rationem condemnat, quæ aperte colligitur ex *d. cap. super eo*, & nulla alia excogitari potest. Nec obstat recepta doctrina gloss. *in l. in contractibus. verbo nullo modo, C. de non num. pecun.* gloss. *in Auth. de æqualitate dotis, §. aliud, verbo priuilegium,* quæ habet contra præsumptionem iuris, & de iure admitti confessionem, resoluunt Ias. & Dec. *n. 5. in d. l. cum te,* 7. Socin iun. *consil. 17. n. 12.* Paris. *consil. 112. num. 42. lib. 1.* Menoch. qui plures refert, *remed. 1. recuper. num. 219.* est enim hoc argumentum, & communis traditio intelligenda, quando negotium, de quo agitur, tale est, vt partium consensu dissolui, aut mutari possit, prout Doctores *prædictis locis*, intelligunt. Nec etiam obstat sententia glossæ receptæ *in c. attestationes, de desponsat. impub.* dum ait contra Matrimonium admitti confessionem, ex cuius auctoritate, Butr. Abb. & Præpos. *num. 8. in d. c. super eo*, resoluunt, in eo text. admittendam esse confessionem si vtraque pars Matrimonio velit stare, aut alterius si pro Matrimonio agat, & cessat collusio, idem affirmat Couar. *vbi supr. num. 4.* Menoch. *d. casu 103. num. 9.* etenim hæc sententia periculosa est, cùm euenire possit vt partes inter se de dissoluendo Matrimonio agant, & vt eorum confessio probet impedimentum, simulant se velle Matrimonio stare, atque ideo sola confessio in hac specie non admitteretur, nisi aliis coniecturis iuuaretur, ex quibus omnis fraudis suspicio cessaret. Deinde contra Couar. aduertendum est quod doctrina illius gloss. & communis *in dict. cap. super eo*, tantum procedit, quando agitur de dissoluendo Matrimonio propter impedimentum per partes irremissibile, prout est consanguinitas, vel affinitas, atque ideo nunquam admitti debent, quando contra Matrimonium allegatur tantùm defectus consensus, prout est in hoc corollario, quia tunc cum partes adhibito consensu possint verum facere Matrimonium, melius est vt nullo pacto audiantur, quàm cum periculo ab eo Matrimonio recedant. Ex quibus cauendum est à Sot. *in 4. distinct. 27 art. 4. q. 2. & q. 3.* dum ait admittendam esse probationem in hoc text. eius, qui ostendit signa dissensus tempore copulæ; loquitur enim contra manifesta verba huius text. Illud autem citra controuersiam est quod omnis indirecta probatio, per quam concluditur sponsalia non valuisse, vel fuisse ante copulam dissoluta admitti debet, iuxta text. *in cap. tua nos, hoc tit.* & communem *vbi suprà*, quæ omnia admittenda sunt, & intelligenda in Matrimonio de præsenti in facie Ecclesiæ contracto, & iuxta formam Concilij Tridentini, itavt si quis velit probare tempore contracti Matrimonij non consensisse, nunquam admittatur directè, si autem velit probare propter aliud impedimentum Matrimonium non valuisse, admitti poterit.

Tertiò infertur quòd etiamsi ambo sponsi tempore copulæ protestentur se non intendere Matrimonium contrahere, nihilominus obligatur ad Matrimonium. Ratio est, quia protestatio, seu factum patris contra legem non valet, *cap. sollicitudinem, de appellat. cap. cum inferior, de maiorit.* Sed hæc protestatio est contra legem volentem concurrentibus sponsaliis, & copula censeri Matrimonium, ergo protestatio ad rem non facit, ita gloss. *verbo præsumendum, in cap. per tuas, de condit. appos.* nimis ad hoc celebrata per Aretin. *l. Titia, §. 1 num. 11. ff. soluto Matrim.* & communiter recepta secundum Præpos. *in cap. veniens, il. 2. num. 4. de sponsalib.* Abb. Felin. & Rip. *num. 95. in cap. cum M. de constitut.* vbi latè Baptista *in repetit. num. 23.* refert plures alios Doctores, Couar. *de sponsalib. part. 1. cap. 4. §. 1. num. 18.* quicquid nouissimè dicat Basil. Pont. *de Sacramento Matrimonij, lib. 2. cap. 12. num. 4.* Nec obstat huic communi sententiæ difficile argumentum, cui prædicti Doctores satisfacere debuissent, nempe præsumptio est coniectura sumpta ex signis verisimilibus, vt per Alciat. *in initio tractatus de præsumptionib.* post Doctores *in rubric. eod. tit.* sed in præsenti specie non est vlla coniectura probabilis consensus in Matrimonium, quoniam constat ex sponsorum apertissima protestatione de dissensu; ergo non est locus præsumptioni legis consentis esse Matrimonium, in claris enim, & perspicuis non habent locum coniecturæ. Sed responderi oportet text. *in præsenti*, non præsumpsisse, sed motum illis coniecturis tanquam causa impulsiua statuisse censeri Matrimonium, atque ideo etiamsi de dissensu constet in casu particulari, & ita causa impulsiua cesset, non cessat dispositio iuxta decisionem text. & gloss. *in cap. etsi Christus, ad fin. de iureiur.* & DD. *in cap. cum cessante, de appellat.* quocirca multo rectiùs loquuntur Doctores qui affirmant dicta sponsalia fieri Matrimonium non per præsumptionem, sed per statutum iuris, vt aduertit Lusit. Philip. *de fiction. p. 2.* & satis hoc indicat hic text. ibi: *Licèt præsumptum Matrimonium videatur,* quasi dicat, aliud amplius est. 10

Hodie per Concil. Trident. *sess. 24. de reformat. Matrimonij, cap. 1.* cessarunt Matrimonia præsumpta, itavt eo attento sponsalia per copulam subsecutam, vel alios actus occultè habitos iam in Matrimonium non transeant, nisi consensus verus, & expressus præstetur coram Parocho, vel testibus: vnde Doctores nostri Hispanici vnico ore censuerunt text. in præsenti sublatum fuisse Trident. Concil. decreto *in d. cap. 1.* eorum omnium prior huius sententiæ auctor fuit Nauar. vir memorandus, & omnium, quos anteriora sæcula pepererunt, in Diuino, Cano- 11

Canonico, & Cæſareo iure doctiſſimus ſimul & piiſſimus, *in man.c.25 n.144.*& ante *c.22.num.28.*quem ſequuntur Perez *l.1.gloſſ.5.verſ.ſecundò corrigitur tit.1. lib.5.Ordin. & l.12. gloſſ.2. ante fin. verſ. infertur etiam tit.15. lib.8. eiuſdem Ordinam. pag.289.* Azened. *l.1. n.29.& 37.tit.1.lib.5.noua recop.& l.4.n.25.tit.2.eiuſd. lib.5.*Matienſ.*in rubr.tit.1.gloſſ.1.n.53.54.& 62 eiuſd. lib.5.*Gutier.*canonic.lib.1.c.18.n.4.& de iuramento confirmat.p.1.c.51.n.12.cum ſeqq.*Lancel.Gallia *in conſuet. Alex.gloſſ.maritus,q.3.n.1.* Spino *d.gloſſ.15.n.65. cum ſeqq.* Henriq. *in ſum.lib.11.c.3.num.7.* Ceuall.*commun. contra commun.q.130.num.7.& q.604.num.20.& 750. n.34.* Cened.*d.collect.131. num.2.* Sanch. *de Matrim. lib.3. diſp.40. n.3.* optimè Franc. Molin. *compar.10. à n.13.* & poſt virum illum inſignem mox eum ſequuti fuerunt Itali,præcipuè Menoch.*præſ.1.n.99.*latè Ioan. Bapt. Coſt.*cent.2.diſt.40.* Maſcard. *concl.129. n.7.* & alij ab ipſis relati,apud quos hæc eſt receptiſſima opinio, quicquid audacius quàm par ſit contrarium tenuerit Ioan. Petr. Bimi.*conſ.62.n.33.* & Triuiſan. *deciſ.20.n.4.lib.1.*

12 *Contra præſumptionem tamen,*&c.] Notatur ad hoc, quòd contra præſumptionem iuris, & de iure non admittitur probatio in contrarium, vt per Hippol. *ſing.116.* Alciat.*de præſ.in princ. p.2.ex n.4.* Couar. *de ſponſ.p.1.c.4. §.1. n.3.* Rojas *ſing.166.* Bald. *conſ.250. n.16.lib.1.* Card. Tuſch. *tom.6.lit.P.concl.614.per tot.* Donat.à Fina *tom.1.commun.opin.lib.4. tit.9.num.369. pag.512.* Azened. *l.1.n.13. tit.9.lib.4.noua recop.* Menoch. *de præſ. lib.1. præſ.31. & 60.* Maſcard. *de prob. concl.1222.* Dionyſ. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium ſed.erect.c.16.n.12.* Farin. *in praxi crim.p.1.q.36. n.1000.cum ſeqq.*Cened.*d.collect.131.n.3.* Alex. Trentacinq.*var. reſol. lib.2. tit. de præſ. reſol.2.* Valaſc.*conſult.52. num.13.* Aldrete *de religioſa diſciplina tuenda, lib.2. c.7. n.5.*

13 Fictio tamen admittit probationem in contrarium.Gonzal.*ad reg.9.Cancell.gl.51.n.29.*

14 Per confeſſionem autem partis præſumptionem iuris, & de iure admittere probationem in contrarium, reſoluunt Turzan.*tom.1.commun.opin.lib.3.tit.9.n.284. pag.507.* Donat. à Fina *d. num.369.* Menoch. *remed. recuper.n.221.* Hippol.*conſ.17. n.7. & 8. & conſ.127. n.20.* Bald.*conſ.2.n.2. lib.3.* Butr. *conſ.28.n.2. in fin.& conſ.28.col.1.verſ.item ex quo,* Caſtr.*conſ.160.circa primum, num.4.lib.2.* Roman.*conſ.102.Super eo, num.4. verſ.aut procedit.* Abb.*conſ.89.n.3.lib.1.*Ozaſch.*Pedem. deciſ.101.n.33.* Card. Tuſch.*d.lit.P,concl.614.num.3.* Maſcard.*d.concl.1222.num.11.* idem Menoch. *d.lib.1. præſ.61.*Item & per teſtes legaliſſimos,Hippol.*conſ.1. n.77.*Menoch.*d.lib.1.præſ.64.*& per indirectum Ægid. Bellam.*conſ.30.n.6.verſ.ſecundò,* Cranet.*de antiq.temp. verbo materia iſta,n.14.verſ.quartò reſpondeo,*Ozaſch.*d. deciſ.101.n.34.& ſeq.* Card.Tuſch. *d.lit. P,concl.614. n.12.*

15 Illud tamen aduertendum duxi omni caſu admiſſam probationem contra præſumptionem iuris, & de iure, parte non opponente eſſe validam, vt reſoluunt Roman.*conſ.315.n.1.* Cald. Pereira *de extinct. emphyteuſis, c.17.n.10.* & Maſcard. *d. concl.1222. n.18.* vbi *n.19.*limitat quando ageretur de iure publico, vel fauore animæ.

16 Sed vt huius materiæ termini meliùs percipi valeant, ſciendum eſt quòd lex vel præſumit aliquid ſtatuendo tanquam pro certo, & ſibi comperto, vel tantum præſumit tanquam veroſimile, & probabile, dum de contrario non apparet. Prior modus præſumendi dici poteſt,præſumptio iuris.& de iure; poſterior præſumptio iuris tantùm, quam diſtinctionem tradunt Bald.*in rubr.n.4.C.de probat.* Bart.*in l.filium,ff. de his,qui ſunt ſui.* Alciat.*de præſ.p.2.à n.4.& part.3.à princ.* bene Menoch.*in ſimili tract. lib.1. præſ.3. & 4.* Maſcard.*de probat.q.10.n.31.& 38.*Sanch.*de Matrim. lib.7.diſp.37. ex n.8.* varia vtriuſque membri afferentes exempla; prioris ſcilicet iuris, & de iure præcipuum eſt, ex hoc text. vbi ſi quis ſponſam de futuro carnaliter cognouerit, adeò lex præſumit Matrimonium de præſenti ſponſos facere voluiſſe,vt nullatenus probationem in contrarium admittat: aliud deducitur ex *l.5.§.vlt.ff.de fideiuſſor.tut.*aliud ex *l.re iudicata, ff. de regul.iuris.* Poſterioris membri exemplum, ſcilicet præſumptionis iuris tantum adducit Menoch. ex *d.l. filium*, vbi lex præſumit filium viri & vxoris illum, qui ex ipſis cohabitantibus naſcitur, aliud melius ſumitur ex *l.ſi chirographum, ff. de probat.* vbi ſi probo chirographum cancellatum, præſumit lex debitorem ſatisfeciſſe,& in multis aliis, veluti vbi lex præſumit pro iudice, *c. ſuper eo,de renunciat. c.quoniam contra,de probat.* pro Matrimonio, *cap.vlt.de re iudic.* pro innocentia,*l.merito.ff.pro ſocio, cap.eſtote, de regulis iuris in Decretal.* & in multis aliis, quæ vtroque iure paſſim occurrunt, & breuiter congerit Duaren. *diſp.... lib.1. c.27.*quæ receptiſſima reſolutio eſt neceſſaria retinenda, licet ab aliquibus impugnetur, quia hæc nomina nullibi in iure repeniuntur, & ex his, & aliis impugnare nititur Philip.*de fictionib.p.2. c.2.*ſed hæc ratio nihil euincit, quia videmus plura nomina magiſtralia à Doctoribus fuiſſe non abs re excogitata, quibus facilius poſſent ſuos ſenſus explicare, & longiores diſtinctiones, quæ in varios caſus diffunduntur, breui methodo complecti, & hæc de quibus agimus accommodatiſſima ſunt,vt lucem aliquam afferre poſſint huic materiæ præſumptionum,quæ latiſſimè patet; & innumerabiles propè continet caſuum figuras.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſequens Matrimonium, etiam carnali copula conſummatum; ſed ſponſalia de futuro etiam iurata ſoluuntur per ſequentia de præſenti.*

2 *Sponſalia & Matrimonium quibus verbis contrahi cenſeantur, oſtenditur.*

3 *Verba in Matrimonio an ſint neceſſaria, remiſſiuè.*

4 *Matrimonium de præſenti prius contractum præfertur ſecundo etiam copula carnali conſummato.*

5 *Sponſalia priora diſſoluuntur per Matrimonium cum alia contractum.*

6 *Annulum tradens vir fœmina conſenſum coniugalem exprimenti Matrimonium cenſetur contrahere.*

Cap. Si inter. XXXI.

Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſecundum Matrimonium etiam carnali copula conſummatum, ſed primum in ſuo robore permanet: at verò ſponſalia de futuro etiam iurata ſoluuntur per ſequentia de præſenti. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq. Innoc.Collect.Zabar. Ioan. Andr. Hoſt. Butr. Anchar. Panorm. Præpoſ.Petr.Gregor.Alex.de Neuo, Caniſ.Cujac.Viu. *in ration. lib.4. iuris Pontiſ. pag. 20.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 566.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.& 2.* F

Collige ex text. quòd quando verba in contractu Matrimonij proferuntur de præſenti, vt ſi vir dicat, accipio te in vxorem, hoc caſu contrahitur Matrimonium; quando vero ſonant in futurum; & denotant principium actus tantummodo; vt ſi vir dicat; promitto quòd te ducam in vxorem, tunc ſolùm contrahuntur ſponſalia, ita Menoch. *conſ.36.num.11.& 12* 2

Mascard. *de probat. concl.* 1331. Gutier. *de matrim. num.* 1. *cum seqq.*

3 *Verbis consuetis expresso.*] Ergo in Matrimonio verba sunt necessaria: sed pro veritate consule Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 216. *n.* 5. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 2. *n.* 6. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 17. & 19. latè Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 31. & citatos *ad cap. tua* 25 *sup. hoc tit.*

4 *Etiamsi sit carnalis copula subsequuta*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Matrimonium de præsenti priùs contractum præfertur secundo etiam carnali copula consummato, vt per D. Barbos. *ad rubr. ff. solut. Matrim. p.* 2. *n* 81. vbi etiam agit de difficultate illa ex *reg. l. quoties, C. de rei vend.* quæ huic resolutioni obstat, & *n.* 85. post alia dicit quòd ideo primum Matrimonium de præsenti præfertur secundo Matrimonio copula consummato, quia cùm ex primo Matrimonio dominium corporis ad potentiam copulæ sit translatum in vxorem, non potest ille, qui iam dominus non est sui corporis, illud in aliam vxorem transferre ad eandem potentiam copulæ, arg. *c. quod autem, supr. de iurepatron.*

5 *Verùm si inter ipsos*, &c.] Notatur ad hoc, quòd priora sponsalia dissoluuntur per Matrimonium cum alia contractum, vt per Sanch *de Matrim lib.* 1. *disp.* 48. Gutier. *eod. tract. c.* 27. *à princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 260. Vnde si sponsalia sint contracta cum duabus, & secunda fuerit carnaliter cognita, præsumitur cum ea Matrimonium in præiudicium primæ sponsæ, ita Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt. p.* 1. *n.* 17.

6 In glos. *Dicente*, ibi, *per immissionem annuli.* Notatur ad hoc quòd si vir fœminæ consensum coniugalem exprimenti annulum tradiderit, Matrimonium censetur contrahere, vt per Con. *de spons. p.* 2. *c.* 4. *n.* 3. *in princ.* & *in vers. id tamen*, Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 2. *n.* 4. Mascard *de prob. concl.* 1024. *n.* 2. & 3. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 22. *n.* 3. Gutier. *eod. tract. c.* 12. *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in Matrimonium.*

2 *Præsumptio proueniens ex copula non prouenit ex nisu, & conatu ad illam.*

3 *Nisus ad copulam facit præsumi adulterium.*

4 *Conatus non reputatur pro actu perfecto.*

5 *Affectus non præsumitur nisi sequatur effectus.*

Cap. Adolescens. XXXII. & vlt.

1 Sponsus per verba de futuro si sæpè nititur habere copulam, & non habet, si contrahat cum secunda de præsenti, valet secundum Matrimonium, quia in primo non fuit consensus de præsenti, nec præsumptus, & conatus non habuit effectum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 20. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 556. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

2 Collige ex text. quòd etsi præsumatur contractum Matrimonium inter sponsos ob subsecutam copulam carnalem, attamen præsumptio hæc non insurgit quando copula verè secuta non fuit, sed solum interuenit nisus, & conatus ad eam, vt per Menoch. *de præs. lib.* 1. *præs.* 21. *n.* 2 & *præs.* 5. *n.* 1.

3 *Licet sæpè nisus fuerit.*] Faciens scilicet, quidquid potuit, ita quod per eũ non stetit proueniendo ad actum proximum, & immediatum, vt per Boër. *decis.* 316. *n.* 1. nihilominus tamen ex hoc præsumitur adulterium, Perez *l.* 2. *gl.* 3. *pag.* 291. *col.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordinam.*

Cum conatus non habuisset effectum.] Notatur ad hoc, quòd conatus non reputatur pro actu perfecto, Boër. *d. decis.* 316. *n.* 1. Nam affectus non punitur nisi sequatur effectus, Duen. *reg.* 35. Thomas de Thomas. *in floribus legum, reg.* 18. Aloys. Ricc. *in collect. decisionum p.* 5. *collect.* 1895. Bened. Ægid. *in comment. ad l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, p.* 1. *c.* 7. *n.* 32. Franc. Galet. *in margarita casuum conscientia, verbo affectus*, Brun. à Sole *in locis commun. eod. verbo*, Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 17. *n.* 49. Card. Tusch *tom.* 2. *lit. C, concl.* 544. quorum aliqui limitant in delictis atrocissimis; videlicet in crimine læsæ maiestatis, simoniæ, assassinij, veneficij, & in volente aliquem veneno perimere, latè & eleganter Illustris. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad c.* 2. *n.* 2. *cum seqq. dist.* 47. 4 5

De Desponsatione Impuberum.

Tit. II.

Svper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præposit. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Durand *in breuiario aureo iur. Canon.* & *in speculo iuris sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Rachin. *in continuatione titul. Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin Mesnart. *in epitome Decretal.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Canis. *in sum. eiusdem iuris* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere verò non nisi consentiat.*

2 *Verbum, debet, importat de sui natura necessitatem.*

3 *Filius de honestatis debito tenetur adimplere sponsalia, quæ pater ipsius nomine contraxit.*

4 *Filius, vel filia licèt patris consensum honestè exigant ad Matrimonium, tamen eo non petito tenet contractus coniugalis.*

5 *Filius quoad contrahendum Matrimonium non tenetur parenti illud præcipienti obedire.*

6 *Refertur nouus intellectus ad text. in præsenti.*

Cap. Tua nos. I. *Hormisda.*

Pater pro filio non adulto potest contrahere sponsalia, quæ cùm filius adoleuerit, tenetur omnino adimplere, sed pro filio adulto non potest, nisi ille consentiat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib* 4. *iuris Pontif. pag.* 22. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 568. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 2. 1

Hormisda

Hormisda auctor huius text. natione Campanus ex Patre Iusto patria Frusinate, fuit summa concordia creatus Pontifex 7. Kalend. Augusti anno Christi 514. tempore Anastasij Imper. Prouincialem Synodum in Vrbe habuit, omninmque consensu Eutychianos iam antea improbatos damnauit, & Manichæos iterum in Vrbe Roma pullulantes, eorumque Codices ante fores Basilieæ Constantinianæ incendio consumpsit. Obiit 8. Idus Augusti 522. cùm sedisset annos nouem, & dies decem, perfunctus honestissimè Pontificio munere, vide Card. Baron. *tom. 6. anno Christi 514. cum seqq.*

2 *Omnino debet hoc adimplere.*] Ergo debet filius de præcepto implere sponsalia, quæ pater ipsius nomine contraxit, tum ex illo verbo, *debet*, quod importat de sui natura necessitatem, vel præceptum, vt referunt citati per me *de diction. & clausul. dict.* 62. aliàs *in tract. de dictionib. vsufreq. dict* 77. *n.* 1. tum quia adest etiam dictio, *omnino*, quæ præcisam necessitatem importat, vt etiam resoluunt citati per me *dict. tract. distinct.* 206. *n.* 3. Quare ita hanc partem per hunc text. tuentur Sot. *in* 4. *dist.* 29. *q.* 1. *art.* 4. *conclus.* 3. Nauar. *in man. c.* 14. *n.* 15. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *cap.* 231. *n.* 6. tenentes per hunc text. posse patrem desponsare infantem, qui cùm ad legitimam ætatem peruenerit, teneatur obseruare, quod pater promisit. Obstat tamen primò, quia sponsalia sine promissione & consensu eorum, qui obligantur, contrahi non possunt, *l. sponsalia* 11. *hoc tit.* text. *in præsenti*; sed in infante non datur consensus, qui nescit consentire; ergo à patre obligari non potest. Secundò obstat, quia non habet pater maiorem potestatem ad obligandum filium, quàm ipse filius habeat, filius autem in ea ætate non contrahit; ergo nec pater pro eo. Tertiò obstat *hic text.* dum in principio ait, non posse patrem obligare filium maiorem septennio, nisi is consentiat, sed eandem potestatem habet in eo, quam in infante; ergo infantem, qui non consentit, non obligabit. Quartò obstat maximè text. apertus *in cap. vnic. hoc tit. lib. 6.* vbi sponsalia contracta per parentes pro filiis infantibus non valent, nisi postquam peruenìant ad ætatem legitimam approbauerint. Quintò obstat contra illa verba text. *omnino debet hoc adimplere*, quòd etiam is, qui post septennium contraxit, non tenetur omnino, sed potest si voluerit, pœnitere, *cap. de illis, il.* 2. *infr. hoc text.* ergo & infans, quem pater obligauit, poterit recedere.

3 Vnde alij meliùs verba prædicta huius text. intelligunt non de præcepti, sed de honestatis debito: sic gloss. *hic, verbo debet*, quam sequuntur *in præsenti*, Ioan. Andr. *n.* 8. Zabar. *n.* 1. Butr. *n.* 4. Anchar. etiam *n.* 4. Abb. *n.* 7. Henric. Boich. *n.* 4. Præpos. *num.* 4. & Alex. de Neuo *n.* 13. Sarm. *selectarum lib.* 1. *c.* 13. *n.* 8. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 43. *art.* 2. *ad fin.* Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 13. *n.* 13. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 23. *n.* 3. Rebel. *de obligat. iustitiæ, p.* 2. *lib.* 4. *de sponsal. q.* 6. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 13. Bonac. *de Matrim. q.* 1.

4 *puncto* 4. *num.* 9. *vers. nec obstat, cap.* 1. Nam verum est quòd licèt filius, vel filia patris consensum honestè exigat ad Matrimonium, tamen eo non petito tenet contractus coniugalis, vt per Couar. *de sponsal. part.* 2. *c.* 3. §. 8. *num.* 1. Perez *l.* 1. *colum.* 8. *gloss. è se qualquiere, tit.* 15. *lib.* 5. *Ordinam. pag.* 285. Bonacin. *commun. crimin. part.* 1. *verbo Matrimonium, fol.* 111. Menoch. *consil.* 69. *n.* 19. *cum seqq. & cons.* 198. *n.* 38 *& de arbitr. casu* 453. *n.* 8. *& de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 189. *num.* 55. Franc. Viuian. *Neapol. decis.* 523. *n.* 13. Gama *Lusitaniæ decis.* 314. *num.* 3. Ceual. *commun. contra commun. q.* 502. *n.* 30. Baptista Costa *de facti scientia, & ignorantia regul.* 11. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 95. *considerat.* 1. Et filius quoad contrahendum Matrimonium est ita liber, & sui iuris, vt non teneatur parenti illud præcipienti obedire sub aliqua lethali culpa, nisi quando multò interesset parentum, vt filius tale Matrimonium ineat, veluti si esset medium ad graues inimicitias componendas, quæ essent inter parentes, & consanguineos eorum, cum quibus est contrahendum Matrimonium, vt per Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 47. *art.* 6. *dub.* 2. *concl.* 2. Menoch. *cons.* 69. *n.* 28. *&* 31. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *c.* 201. *n.* 6. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 9. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto Matrim. p.* 4. *n.* 37. Sanch. *d. disp.* 23. *n.* 4. Sayr. *in claui regia, lib.* 7. *c.* 5. *n.* 12. Cenal. *d. q.* 503. *sub n.* 33. Bernard. Græuæ. *d. conclus.* 95. *consid.* 1. *n.* 8. 5

6 Verùm licèt supradictus intellectus ad nostrum text. communis sit, & receptus, tamen ei acquiescere nunquam potui, offendit enim eius literam; & ideo defendi non potest, quia de honestate tam adultus, quam infans tenentur, nisi iustam habeant contradicendi causam, quod text. *in præsenti*, negat *in princ.* Deinde ex verbis subsequentibus colligitur in hoc text. necessitatem filio imponi, quia illa dictio, *omnino*, præcisa est, & ideo meritò reprobat nouissimè Basil. Pont. *in tract. de Sacram. Matrim. lib.* 12. *c.* 9. *n.* 10. vbi etiam reiicit intellectum Canisij *in præsenti*, interpretantis filio impubere hanc necessitatem imponi, vt pubes factus teneatur patris factum approbare, nisi iustam habeat reclamandi causam, & tandem videtur remanere quòd ex hoc text. solùm conuincitur necessitas olim imposita filiis non contrahendi Matrimonium sine parentum consensu.

Quare aduertendum duxi præcipuam filiorum curam ad patrem ea ætate, qua se gubernare non possunt, pertinere, id est, vsque ad 14. annum. Arist. *lib.* 5. *Ethicorum c.* 6. D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 12. *& quodlibet.* 2. *art.* 27. Sot. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. Ledesm. *in* 2. 4. *q.* 9. *art.* 10. Couar. *lib.* 3. *var. c.* 14. *n.* 3. & ideo si pater filium Religioni offert, vel eum collocat Matrimonio, non poterit vsque ad 14. annum contradicere, sed dicitur in patris voluntate vsque ad eam ætatem perseuerare, cùm infirma illa ætas non habeat voluntatem sanam, *l. furiosi, ff. de reg. iuris*, perfecto autem 14. anno bene potest repugnare & resilire, sic sunt intelligenda iura, quæ dicunt, Monachum facit paterna deuotio, vel professio, scilicet vsque ad decimumquartum ætatis annum facit Monachum paterna deuotio, postea verò perfecto 14. anno professio voluntaria profitentis, *cap. si virum, cap. cum simus, sup. de regularibus, c. Monachum* 20. *q.* 1. vnde iam colligitur ad nostrum text. vera interpretandi ratio, quia hic minor septennio contraxit sponsalia, & pater pro eo, & vsque ad 14. annum non potest dissentire, quo impleto vel ratificare, vel dissentire potest, *c.* 1. *n.* 20. *q.* 2.

Re vera nunc maturè discussa hic intellectus refellitur primò, quia supponit filium absque consensu suo dictis, aut factis expresso obligari ex patris promissione, & sponsalia illa statim valere, quod est falsum, & contra text. *in cap. vnic.* 30. *quæst.* 2. *& in d. cap. vnic. hoc tit. lib.* 6. Secundò, quia ex eo sequeretur quòd etiam pro adulto non consentiente pater posset promittere, qui pariter est in potestate patris, quod apertè negat text. *in præsenti.* Vnde pro vero intellectu dicendum puto quòd ad sponsalia necessariò requiritur consensus eorum, qui obligantur, vt dictum est, qui tamen vel expressus, vel facto aliquo significatus sufficiet; atque ideo contracta ab infante, vel à patre pro eo, nullius esse momenti, quia consentire nescit, ex *d. cap. vnic.* & ex *cap. literas, cum seqq. hoc tit.* & sponsalia contracta à patre pro filio adulto non consentiente, & pro infante in eo

conueniunt, quòd vtraque non valent, & in eo differunt; quòd ista nunquam valent, eiusque volnntas expectatur, quia dissentire potest, & consentire; hæc verò vsque ad septennium non valent, postea verò approbatione conualescunt, & negligitur ante septennium infantis consensus, quia præstare non potest, vt ex hoc text. colligitur, iuxta quæ pater potest tradere infantem, non vt ex ea promissione, & facto patris obligetur, sed vt cùm peruenerit ad annos discretionis approbando factum patris ex suo consensu maneat obligatus, habétque paterna promissio illam intrinsecam conditionem, si infans maior factus traditionem patris approbauerit. Videbitur autem approbasse non ex eo solùm quòd sciens taceat, vt in adultis probat *l. sed ea 12. ff. hoc tit.* sed cohabitando cum sponsa, aut accipiendo, & dando munera, vt expressit *d. cap. vnic. in princip.* gloss. Abb. & Præpos. *in d. cap. literas,* Instit. Canonica *sub hoc tit. de desponsat. impuberum ad finem.*

His suppositis intellige in hoc text. infantem traditum à patre non obligari ante septennium, quia sponsalia non valuerunt, sed post completum septennium cohabitando cum sponsa, contractus à principio nullus approbatione eius conualescit, & tunc magis ex consensu suo, quàm ex pacto patris obligatur, quod autem text. *in fin.* ait teneri filium omnino adimplere cùm ad perfectam ætatem peruenerit, intellige eo modo, quo cæteri impuberes, vt si cùm primùm septimum annum impleuerit reclamet, obligatio euanescat, sin autem taceat, præcisè teneatur, & hoc pacto cessant omnes difficultates, & ita text. in prædictis verbis dupliciter intelligi potest, aut post perfectam ætatem ad sponsalia ante 14. annum, quo casu reclamare non potest, aut post perfectam ætatem ad Matrimonium, quo tempore si statim non reclamet, ampliùs pœnitere non potest, & præcisè tenebitur, vt probat text. *in d. cap. de illis.* Nec adhuc obstat text. *in d. cap. vnic.* quia agit de sponsalibus ante septennium, & in eo statu indicat non valere, text. autem *in præsenti,* considerat sponsalia filij à patre traditi post septennium, quo casu confirmatur facto filij, licèt aut ea non valuerit.

SVMMARIVM.

1 *Impuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis, coniungi non debent.*
2 *Præceptum de quo in hoc text. obligat ad mortale.*
3 *Sponsalia contrahentes ante septennium an peccent mortaliter, ostenditur,* & n. 4.
5 *Episcopus potest dispensare vt impuberes Matrimonio copulentur.*

Cap. Vbi non est. II. *Nicol.*

1 Sponsalia contrahi non possunt quando vnus, vel ambo contrahentes non sunt in ætate, nisi adsit aliqua vrgentissima causa, vt pro bono pacis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Vit. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 23.* Alagona *in compend. iuris Canon pag. 565.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 2. c. 4.*

2 *Districtiùs inhibemus ne aliqui,* &c.] Ergo huiusmodi præceptum de quo in text. obligat ad mortale, vt docent Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 43. art. 2. dub. 3.* Henriq. *in sum. lib. 11. c. 13. n. 13.* Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 1°. à princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 31. n. 171. versic. notandum est secundò.*

Sed maximum dubium est an text. *in præsenti*, intelligatur de sponsalibus? in quo dubio duæ sunt Doctorum sententiæ sibi inuicem contrariæ. Prima ait text. *in præsenti*, etiam loqui de sponsalibus, ac per consequens contrahentes sponsalia ante septennium peccare mortaliter, nisi vrgentissima necessitas, vel ignorantia legis illos excuset, ita gloss. *verbo coniungantur, in præsenti*, quàm hic sequuntur Host. *supr. eod. verbo,* Ioan. Andr. *n. 5.* Anchar. *n. 3.* Butr. *n. 7.* & Alex. de Neuo *n. 10.* Henriq. *d. cap. 13. num. 13.* Bonac. *de Matrim. q. 1. puncto 4. num. 6.* resoluentes etiam pueros ante septennium sponsalia contrahentes peccare mortaliter si tunc habeant rationis vsum, & ob ignorantiam legis non excusentur. 3

Verùm altera sententia probabilior, & receptior tenet, text. *in præsenti*, non intelligi de sponsalibus, & sic nullo modo esse culpam lethalem contrahere sponsalia ante septennium, quia hic text. dicit *non coniungantur:* at sponsalia non sunt propriè coniunctio, sed coniunctionis promissio, & cùm res pœnalis, & prohibitoria sit, non est extendenda vltra proprium significatum; tum quia si pueri ante septennium rationis vsu destituti sunt, non habent culpam, & nil prorsus agunt, sed more psitaci verbum proferunt, si autem vsu rationis septennium proueniat, ea esset ætas Canonibus præscripta ad sponsalia, vt resoluunt citati DD. *ad cap. iuuenis, n. 9. sup. de sponsal.* Quare hanc partem meritò tuentur Sanch. *d. disput. 17. num. 4.* Ægid. *de Sacram. & censuris, tom. 2. disp. 21. dub. 5. n. 54.* Gutier. *de Matrim. c. 2. n. 14.* 4

Nisi fortè, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus potest dispensare vt impuberes Matrimonio copulentur, ad illumque pertinere cognitionem an causa sit iusta vt Matrimonium ineant; videlicet quando sunt propè ætatem, & dubium est an malitia eam suppleat, ita Henriq. *d. c. 13. n. 12.* vbi dicit dispensationem valere pro vtroque foro, refert Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 12.* sequitur Bonac. *de Matrim. q. 1. punct. 4. num. 13.* & sentire videtur Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 171. vers. notandum est secundò,* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 2. allegat. 35. n. 2* c. vbi addo Summum Pontificem voluisse dispensationem, de qua hic, tacitè Episcopis concedere, cùm illam sibi non reseruasset, iuxta resoluta per me *d. tr.... allegat. 33. n. 17.* 5

SVMMARIVM.

1 *Puberes sunt quoad Matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare possunt.*
2 *Fœmina cur citiùs pubescant, quàm masculi, ostenditur.*
3 *Matrimonium ante pubertatem initum validum est, si adsit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum.*
4 *Masculus, & fœmina ante pubertatem, non præsumuntur apti ad generationem.*
5 *Potentia generandi ante pubertatem an aliquando extitisset, ostenditur.*

Cap. Puberes. III.

Pvberes, seu apti ad Matrimonium dicuntur, & sunt qui ex habitu corporis ostendunt pubertatem, & generare possunt, & puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt, & sic pubertas pro Matrimonio non consideratur ex numero annorum. Colligunt 1

gunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 23. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 568. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex D. Isid. *lib.* 11. *etymolog. c.* 2. & refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 2. *c.* 7.

2 *Quamvis tardissimè pubescat.*] Hic curiosè interrogari potest cur fœminæ citiùs pubescant quàm masculi; & respondebitur hoc totum naturæ tribuendum, quæ mulierem citiùs admonet generationi, sicut enim est breuioris vitæ, ita citiùs perficitur, vide Tiraq. *l.* 6. *connub. gloss.* 1. *p.* 6. *n.* 38. Gutier. *in auth. de Sacram. puberum, n.* 1. *&* 2. *C. si aduersus vendit.* & remissiuè *de Matrim. c.* 2. *n.* 17. *in fin.* Buccaton. *de different. inter indicia ciuilia, & crimin. different.* 79. *n.* 8.

3 *Et generare non potest.*] Notatur ad hoc, quòd validum est Matrimonium ante pubertatem initum si tunc adsit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 5. Cened. *ad Decret. collect.* 18. *n.* 5. *&* 6. latè Sanch. *de Matrim.*
4 *lib.* 7. *disp.* 104. *n.* 1. *cum seq.* vbi *n.* 4. resoluit quòd in dubio nec masculus, nec fœmina præsumuntur apti generationi ante dictam pubertatis ætatem completam, de quo etiam Surd. *cons.* 364. *n.* 33.

5 Nec mirum est, quòd ante pubertatem adsit potentia generandi, Salomon enim in decimo, vel vndecimo anno genuit Roboam; Achaz eiusdem ætatis Ezechiam genuit; puer nouem annorum nutricem grauidauit, vt refert D. Gregor. *lib.* 4. *dial.* relatus à gloss. *in summa* 20. *q.* 1. & D. Hieron. *epist.* 32. *ad Vitalem presbyt.* narrat se audiuisse idem de puero decem annorum, de quibus omnibus vide si lubet Tiraq. *d. gloss.* 1. *p.* 6. *n.* 37. Couar. *d. c.* 5. *n.* 5. Henriq. *lib.* 11. *c.* 13. *n.* 11. *in comment. lit. P.* Ferrer. *in constit. Catalauniæ, gloss.* 1. *n.* 12. Pined. *in Monarchia Eccles. lib.* 3. *c.* 22. §. 4. *ante fin.* Nau. *cons.* 39. *n.* 13. *sub tit. de sponsal. in antiq.* vbi etiam refert puellam decem annorum peperisse in regno Neapolitano, & Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 104. *n.* 29.

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum publicæ honestatis non oritur ex sponsalibus contractis cum minore septennio, secus si cum maiore, vel cum minore consentiente post septennium, & affinitas sequens dissoluit sponsalia præcedentia de futuro.*

2 *Sponsalia requirunt ætatem septem annorum completorum.*

3 *Ætatem eandem ad sponsalia, & diuersam ad Matrimonium cur ius præscripserit in viris, & fœminis, ostenditur.*

4 *Impedimentum publicæ honestatis non oritur ex sponsalibus contractis cum minore septennio.*

Cap. Literas. IV.

Alex. III.

1 Sponsalia quando adultus contrahit cum minore septennio, non nascitur impedimentum publicæ honestatis, imo potest accipere matrem puellæ in vxorem; sed si postquam puella compleuit septennium, illam duxit in Matrimonium, non tenet Matrimonium, & sunt separandi, quia eùm ex tunc sponsalia consueuerunt placere, iam sunt valida, & si cognouit matrem non potest cognoscere filiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 28. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 568. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 2. *c.* 12. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 12. *c.* 2.

Antequam septimum annum compleuisset. Ergo septennium completum desideratur in sponsalibus, vt per Couar. *de spons. p.* 1. *c.* 2. *n.* 2. Perez *l.* 2. *gloss.* 5. *vers. qua autem, tit.* 1. *lib.* 5. *noua recop.* Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 13. *n.* 9. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 16. *n.* 2. Gutier. *eod. tract. c.* 2. *n.* 1. *cum seqq.* Bonac. *eod. tract. q.* 1. *punct.* 4. *n.* 1. *cum seqq.* qui etiam resoluunt sponsalia contracta ante septennium malitia ætatem non supplente esse nulla, nisi paulò ante septennium contracta sint, vel post legitimam ætatem expressè vel tacitè ratificentur. 2
Hic curiosè quæri potest cur eandem ætatem ad sponsalia in viris, & fœminis ius præscripserit, cùm tamen diuersam ad Matrimonium petat? Resp. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 16. *n.* 6. ex eo procedere, quia ad sponsalia sufficit rationis vsus, qui eodem tempore viris, & fœminis aduenit, ad Matrimonium verò potentia generandi desideratur, quæ tardiùs in viris reperitur. 3

Matrimonium non dissoluas. Ergo ex sponsalibus contractis cum puella minore septennio, non oritur impedimentum publicæ honestatis, vt per Sot. *in* 4. *dist.* 41. *quæst. vnic. art.* 2. *vers. vnde siue habens defectum ætatis,* Veract. *in speculo coniugatorum, p.* 1. *art.* 52. *vers. secunda conclusio,* & Steph. de Gaeta *in repet. c. ad limina* 30. *q.* 1. *in* §. 4. *n.* 485. quos refert Cened. *ad Decret. collect.* 19. *n.* 3. 4

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia nulla ex defectu consensus non creant publicæ honestatis iustitiam, alia verò sic, licèt legitimo modo fuerint dissoluta.*

2 *Sponsalia nulla ob defectum ætatis postquam illa aduenerit expressè, vel tacitè testificari possunt.*

Cap. Accessit. V.

Sponsalia quando contrahuntur cum aliqua puella, quæ non compleuit septem annos, si postea adueniente septennio puella non vult consentire, sponsus potest accipere matrem puellæ in vxorem, præcipuè si fuerit à tali desponsatione ab Episcopo absolutus; secus est si sponsalia contrahat cum puella, quæ septem annos iam compleuit, tunc enim licet puella nolit consentire, & sit sponsus pro ipso iure absolutus, tamen ob honestatem non potest accipere matrem in vxorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 24. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 568. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 2. *c.* 6. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 6. *cap.* 7. 1

De materia vide dicta ad cap. præced. quod concordat cum text. *in præsenti.*

Si consensus postea non accedit.] Ergo sponsalia nulla ob defectum ætatis postquam illa aduenerit expressè vel tacitè ratificari possunt; vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 16. *n.* 5. Gutier. *eod. tract. c.* 2. *n.* 8. *&* 9. 2

SVMMARIVM.

1 *Puella inter nubiles annos desponsata & traducta, si pubes facta petit licentiam alteri nubendi, non auditur si vir iurat se eam cognouisse. nec auditur si nondum pubet, sed proxima pubertati probetur cognita.*

2 *Iuramentum deferendum est viro super copula habita cum vxore ad eius domum traducta, & quomodo id intelligi debeat declaratur.*

3 *Iuramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere non est standum.*

5 *Verba*, circa duodecimum, *quomodo intelligenda.*

6 *Pubertati proximus quando quis dicatur relinquitur iudicis arbitrio.*

Cap. Continebatur. VI.

Alex. III.

1 PVella inter annos nubiles si sit tradita in vxorem alicui, & traducta ab ipso, postea verò in ætate dicat se nunquam consensisse, & velle alterum, si vir iuret eam cognouisse, creditur viro, & non puellæ. Si verò sit proxima ætati vt in vndecimum vel circa duodecimum annum, & cum suo consensu desponsata & cognita à viro, non debet separari, præsertim si parentes eius dicant illam fuisse in ætate legitima. Item si infra nubiles annos puella est desponsata, non licet sponso accipere consanguineam sponsæ, nec sponsæ consanguineum sponsi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 26.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 569.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 8* & est post Concil. Lateran. *p. 6. c. 10.*

2 *Si id firmauerit iuramento.* Notatur ad hoc, quòd viro super copula habita cùm vxore ad eius domum traducta, & cum eo cohabitante, deferendum est iuramentum, vt per Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. n. 3. vers. idcirco.* Mascard. *de probat. concl. 312. n. 13. & concl. 452. n. 14. & concl. 1410. n. 12. cum seqq.* Farin. *de delict. p. 4. decis. 32. n. 1. & Rota decis. 281. n. 4. in collect. nouiss.* aliàs *p. 4. diuers.* Intellige procedere extante sola assertione viri & mulieris, nam stabitur tunc viro iuranti, non autem mulieri, vt text. habet; si verò per alias probationes mulier intentionem suam, & assertionem probaret, tunc magis stabitur mulieri, quàm viro, quamvis iurato, cùm text. hic, & similes locum habeant cùm mulier non probat contrariam, ita Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 4. gloss. 1. n. 1.* Mascard. *d. concl. n. 25. & concl. 1410. n. 15.*

3 Vtrùm autem standum sit iuramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere, quæstio est non contemnenda, in qua verior tenet opinio non sat esse id iuramentum, quia text. *in præsenti, in vers. si autem,* diuersificari debet à præcedentibus in facto, & in iure, ob particulam illam aduersatiuam, *autem*, iuxta text. & DD. per me citatos *de diction. & clausf. dict. 37.* & ideo debet intelligi dum ibi dicitur puellam pubertati proximam à viro cognitam non esse ab eo separandam, quando ea copula sufficienter probatur, quando autem paulo ante ibi dicitur standum iuramento viri in hac copula, intelligitur quando fœmina pubes est, ita Alex. de Neuo *in præsenti, num. 32.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 33.* quicquid Abb. *hic n. 7.* Butr. *n. 10.* & Præpos. *n. 3.* resoluant standum tali iuramento, ac iudicari Matrimonium si puella proxima fuerit pubertati, vt in vndecimo anno, vel circa duodecimum.

In decretis.] In Concil. apud Compend. *c. 20.* vt est apud Burchard. *lib. 9. Decret. c. 42.* & Iuon. *p. 8. c. 280.* 4

Ætati proxima, &c.] Intellige de vndecimo cœpto, & non de plenè perfecto, & verba alia, vbi, *vel circa duodecimum*, intellige de semestri ante finem duodecimi, Menoch. *de arbitr. casu 57. n. 34.* 5

In gloss. *Proxima*, ibi, *potest dici, quod cùm distat à pubertate per sex menses.* Hæc gloss. dicit pubertati proximum dici eum, qui ab ea per sex menses distat, sequuntur *hic* Innoc. *n. 2.* Anchar. *n. 4.* Zabar. *n. 3. & 6.* Alex. de Neuo *n. 13. in fine*, & Abb. *n. 9.* vbi refert valde notandum ad statuta loquentia de proximo alicui ætati, vt talis dicatur quando ab illa sex mensibus, aut minori spatio distat, & procedere saltem in criminalibus agnoscunt Ant. Gom. *var. tom. 3. tit. de delict. n. 57.* Farin. *in praxi crimin. q. 92. ex n. 9. vsque ad n. 18.* vbi *sub d. n. 9.* concludit quòd in criminalibus, & quando agitur de incurrendo pœnam, non dicitur quis proximus pubertati, nisi qui parum distet ab ea, & sic per sex menses, à decimo tertio anno cum dimidio masculus, & fœmina ab vndecimo cum dimidio erunt proximi pubertati, & non antea. Verior tamen est illorum opinio, qui totum reliquerunt iudicis arbitrio, ex quorum numero sunt Couar. *de sponsal. p. 2. c. 5. num. 5. & in Clem. si furiosus, p. 3. in initio, n. 5.* Duen. *reg. 259. limit. 3.* Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 24. pag. 339.* Scacc. *de iudic. caus. ciuil. lib. 2. c. 7. q. 24. n. 721. & seq.* Gutier *in auth. Sacram. puberum, n. 4. C. si aduersus vendit.* Menoch. *de arbitr. casu 57. n. 21. & 44.* Surd. *cons. 364. n. 32.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 92. n. 12. & p. 4. decis. 72. n. 3. & in collect. 1. decis. Rotæ nouiss. decis. 246. n. 4.* aliàs *p. 4. diuers.* Cenal. *commun. q. 291.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 40.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 172. & seqq.* vbi etiam tenet pubertati proximum posse dici illum, qui habet discretionem ad coniugalem consensum intelligendum, & potentiam ad carnalem copulam, quæ quidem potentia, ac proximitas ad pubertatem cognosci potest tribus modis. Primus est quando inter personas Matrimonio coniunctas intercedit copula carnalis. Secundus quando quis ante pubertatem habet copulam cum quacumque persona. Tertius ex signis corporis, de quibus omnibus plenè Sanch. *d. disp. 104. num. 24. cum seqq.* 6

SVMMARIVM.

1 *Impuberes duo si sponsalia contrahant, neuter potest ante pubertatem resilire, pubes tamen factus potest quilibet*, & n. 2.

3 *Impubes sponsalia contrahens si factus pubes non reclamauerit, ea ratificare censetur.*

4 *Sponsalia inualida dissolui possunt absque iudicis auctoritate vbi adest certitudo causæ, & facti.*

5 *Pubes cum impubere contrahens nunquam resilire potest, nisi impubes cum pubes factus fuerit reclamauerit.*

6 *Pubes prius factus potest statim resilire, nec tenetur pubertatem alterius expectare quando sponsalia à principio ambobus impuberibus contracta fuerint.*

7 *Sponsalia impuberum ita firmantur iuramento, vt neutri liceat pubertatem adepto resilire.*

8 *Iuramentum quando in sponsalibus non interuenit, an sint inuiti compellendi, remissiuè.*

9 *Approbatum semel non potest reprobari.*

Cap.

Cap. De illis. VII.

1 Sponsalia si contrahant maiores septennio, & postulent separari ante annos aptos ad Matrimonium, non sunt audiendi, & ille qui primò fit pubes alterum expectabit, qui si deinde perueniens ad ætatem petat separari, tunc erunt separandi; si verò quando contraxerunt sponsalia vnus erat in ætate Matrimonij, alter non, & qui erat in ætate petat separari, non est audiendus, nisi minor cùm peruenerit ad ætatem petierit separari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cuiac. Viuian. *in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 17.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 569.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 9.* & est post Concil. Lateran. *p. 26. c. 26.*

2 Collige ex text. quòd si duo impuberes sponsalia contrahant, neuter potest ante pubertatem resilire, pubes tamen factus potest quilibet, ita Couarr. *de sponsal. p. 1. c. 5. §. 1. n. 1.* Gregor. *l. 7. verbo excusacion, tit. 1. p. 4.* Veg. *lib. 6. summa, c. 105.* Viuald. *in candelabro aureo, p. 2. de sponsal. c. 5. n. 44.* Barthol. à Ledesma *dub. 11. de Matrim. post concl. 4.* Nauarr. *cons. 2. n. 2. sub hoc tit. in antiq. & consil. 1. in nouis*, Gutier. *canonic. lib. 1. c. 18. n. 19.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 43. art. 3. casu 10.* Matiens. *in rub. tit. 1. gloss. 1. n. 51. lib. 5. noua recop.* Henriq. *in summa lib. 11. c. 13. n. 5.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 51. n. 6.* Gutier. *eod. tract. c. 29. à princ.* etiam resoluentes text. *in præsenti*, esse intelligendum de impuberum sponsalibus.

3 *Dum ad omnes illos peruenerit, reclamauerit.*] Si verò non reclamauerit, quamuis expressè sponsalia non ratificet, indissolubilia manebunt, quia eo ipso quòd non reclamat, videtur in ea priori voluntate persistere, ita post Hostiens. tenet Sanch. *d. disp. 51. n. 15.* vbi *n. 6.* resoluit dissoluta manere sponsalia si impubes ante pubertatem resiliat ab eis, & postea non mutuet eum dissensum, nec ampliùs recordetur post pubertatem, & *n. 14.* tenet illo casu posse impuberem factum puberem à sponsalibus resilire, si statim pubertate adepta resiliat, & intelligit illud statim triduo ante, vel post pubertatem.

4 *Iudicio Ecclesiæ poterunt inuicem separari.*] Ergo sponsalia inualida non proprio, sed iudicis auctoritate sunt dissoluenda, vt per Innocent. *hic num. vnic.* Sed verius est vbi adest certitudo causæ, & facti, nullam desiderari iudicis auctoritatem, vt tenent Nauarr. *in man. c. 22. n. 28.* Gregor. *l. 8. verbo mas en todas. tit. 1. p. 4.* Fr. Emman. *in summa, c. 245. n. 11. tom. 1.* Chametot. *c. 2. de Matrim. ad fin.* Emman. Sà *verbo sponsalia 12.* Ægid. *de Sacrament. & censur. tom. 2. disp. 23. dub. 8.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 31. n. 268.* Gutier. *de Matrim. c. 25. n. 4.* Bonac. *eod. tract. q 1. puncto 10. n. 5. cum seqq.* Sanch. *d. lib. 1. disp. 69. à princ.* vbi *n. 11.* respondet text. *in præsenti*, nolle esse necessarium Ecclesiæ iudicium, sed tantùm iubere vt Ecclesiasticus iudex, si coram ipso impubes adepta pubertate reclamauerit, eum separet.

5 *Mulier autem, &c.*] Notatur ad hoc, quòd pubes cum impubere contrahens nunquam resilire potest, nisi impubes cùm pubes factus fuerit, modo *suprà* relato reclamauerit, vt per omnes *in præsenti*, Henriq. *d. c. 13. n. 5. & c. 14. n. 7.* Nauarr. *consil. 2.* aliàs *1. in nouis sub hoc tit.* vbi etiam resoluit non posse puberem etiam de consensu impuberis resilire, quia ob fragilem ætatem impubes consensu sufficienti ad sponsalium dissolutionem caret, sequitur, Sanchez *d. disp. 51. n. 10.* Gutier. *de matrim. c. 29. n. 8.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 261. vers. 6. in fine.*

In gloss. *Minoris.* Quicquid hæc glossa inuoluat, dic priùs puberem factum posse statim resilire, nec teneri pubertatem alterius expectare, nam text. *hic in vers. si verò*, loquitur quando is, qui tempore sponsalium erat impubes, factus pubes reclamat; at verò *in vers. mulier*, quando sponsalium tempore pubes erat, & reclamat altero impubere existente; ita *in præsenti*, Hostiens. *super verb. negauerit.* Ioan. Andr. *n. 4.* Anch. *n. 2.* Abb. *n. 5.* Alex. de Neuo *n. 15. & 16.* & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp. 51. n. 9.* 6

In gloss. *Iudicio.* Notatur ad hoc, quòd sponsalia impuberum ita firmantur iuramento, vt neutri liceat pubertatem adepto resilire, sequuntur *hic* Ioan. Andr. *n. 4.* Anchar. *n. 4.* Abb. *n. 6.* Præpos. *n. 1.* Alex. de Neuo *n. 13.* Couar. *de sponsalib. p. 1. c. 5. §. 1. n. 3. & in cap. quamuis pactum, p. 3. §. 1. n. 3.* Henriq. *lib. 11. c. 14. num. 7.* & alij, quos refert & sequitur Sanch. *d. disp. 51. num. 22.* vbi *n. 23.* asserit iuramentum hoc vt firmet sponsalia præstandum esse ab impuberibus doli capacibus. Gutier. *d. c. 29. n. 12.* 7

In ead. gloss. ibi, *Si verò iuramentum non interuenerit in sponsalibus, non sunt inuiti compellendi.* Contra hanc gloss. insurgit Perez *l. 1. gloss. 1. col. 6. vers. ex his infertur, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 3.* Et de materia illius agunt Couar. *de sponsal. p. 1. c. 4. in initio ex n. 4.* Didac. Lopez de Stunica *de voto, q. 1. ex n. 57.* Ioan. Segura Daualos *in direct. iud. Eccles. p. 2. c. 15. ex n. 6.* Gutier. *de iurament. confirm. part. 1. cap. 51. ex num. 4. & canon. lib. 1. cap. 18. num. 10.* 8

In gloss. *Semel*, ibi, *argumentum quod semel probatum est, ampliùs non possum reprobare.* Vide Thom. de Thomasseris *in floribus legum, reg. 37.* Surd. *cons. 18. num. 2. & cons. 351. n. 41. & decis. 132. n. 4.* Sanch. *de Matrim. lib. 9. disp. 6. n. 9.* Mari. Antonin. *variar. lib. 2. resol. 30. num. 25.* metipsum *in tract. Axiom. iuris vsufreq. axiom. 31. n. 1. cum seqq. & de diction. vsufreq. dict. 39. n. 2.* 9

In ead. gloss. ibi, *Item argumentum quòd contractus claudicat.* Vide Perez *l. 2. gloss. 1. pag. 184. in fin. tit. 7. lib. 5. Ordin.* Contractus enim claudicare non potest, quia debet esse obligatorius hinc inde, de quo citaui plures Doctores *in tract. de Axiom. vsufreq. axiom. 57. num. 2.* 10

SVMMARIVM.

1 *Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possent, si contradicunt sponsalibus, nisi copula carnalis interueniret.*

2 *Ante pubertatem non licet resilire à sponsalibus præsumptis.*

3 *Sponsalia de futuro per copulam subsecutam transeunt in matrimonium.*

4 *Nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam.*

5 *Impuberem posse procreare, & generare possibile, & contingibile est.*

Cap. A nobis. VIII.

Sponsalia infra annos nubiles contrahentes non debent separari antequam perueniant ad pubertatem, & tunc si simul esse nolunt, separari debent, nisi intercesserit copula, cùm malitia supplet ætatem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in rationali* 1

nali lib. 4. iuris Pontif. pag. 28. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 570. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 2. *cap.* 10.

2 Collige ex text. quòd sicut à sponsalibus veris non licet resilire ante pubertatem, ita neque à præsumptis, quæ resultant ex Matrimonio per verba de præsenti ab impuberibus contracto, vt per Couarr. *de sponsalib. p.* 1. *c.* 5. §. 1. *n.* 1. Anton. Cuch *lib.* 5. *instit. maior. tit.* 10. *n.* 80. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 51. *n.* 7. Gutierr. *eod. tract. c.* 29. *n.* 12.

3 *Nisi carnalis commixtio*, &c.] Notatur ad hoc, quod sponsalia de futuro per copulam subsequutam transeunt in Matrimonium, de quo plures citaui Doctores ad *cap. is, qui fidem* 30 *supr. de sponsal.* Et Matrimonium sustineri si proximus pubertati attentauerit copulam, tenet Surd. *cons.* 364. *n.* 3. nam nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam, Couarr. *de sponsal. p.* 1. *c.* 4. §. 1. *n.* 20. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 2. *n.* 53. Sanch.
4 *lib.* 7. *disp.* 104. *n.* 26. Verba tamen textus non verificantur in omni defloratione, sed in ea, quæ interuenit cum his, qui à natura habiles sunt ad generandum, vel ad concipiendum, Farin. *Rota decis.* 246. *à n.* 11. *in* 1. *collect. nouiss.*

5 *Cùm interdum illa*, &c.] Est enim possibile, & contingibile impuberem posse procreare, & generare, vt per Ferr. *in constit. Catalauniæ, gloss.* 1. *n.* 12. & de pluribus generantibus in nono, decimo, & vndecimo anno mentionem feci ad *cap. pubere* 3. *n.* 4. *supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Minores, qui possunt copula carnali coniungi, ex contractu Matrimonij obligantur, nisi violentia intercedat.*

2 *Matrimonium contractum ante legitimam ætatem validum est si malitia suppleat ætatem.*

3 *Sponsalia ante septennium valide contrahuntur malitia supplente ætatem.*

4 *Potentia generandi ante pubertatem quomodo probetur, & ex quibus dignoscatur, ostenditur.*

5 *Malitia quando dicatur supplere ætatem, ostenditur.*

Cap. De illis. ij. IX.

1 Minores ita ætati proximi quòd potuerint copula carnali cõiungi, si desponsantur, & traducuntur non sunt separandi, secus si intercessit violentia, nisi post violentiam accedat consensus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 28. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 570. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 2. *c.* 12. & est post Concil. Lateran. *p.* 50. *cap.* 41. *vers. de illis verò.*

2 Collige ex text. validum esse Matrimonium contractum ante ætatem legitimam si malitia suppleat ætatem, vt per Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 5. *n.* 3. Tiraq. *in l.* 6. *connub. gloss.* 1. *p.* 6. *n.* 38. & *in præfat. primog. num.* 181. Costa *in cap. si pater, p.* 1. *verbo impuberes n.* 8. & *seq. de testam. lib.* 6. Gregor. *l.* 6. *verbo la sabedoria, tit.* 1. *p.* 4. Henriq. *in summa, lib.* 12. *c.* 7. *n.* 1. Cened. *ad Decretal. collect.* 18. *n.* 2. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, n.* 55. Surd. *consil.* 364. *num.* 1. Valer. Re-
3 ginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 31. *n.* 172. Sic etiam malitia supplente ætatem validè contrahuntur sponsalia ante septennium, Vivald. *in candelabro aureo, p.* 1. *de sponsalib. n.* 14. Petr. de Ledesma *de matrim. q.* 43. *art.* 2. *dub.* 2. Perez *l.* 1. *vers. secunda opinio, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* Henriq. *lib.* 1. *c.* 19. *n.* 9. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 19. *n.* 9. & alios citaui ad *c.* 3. *n.* 9. *supr. de sponsal.*

Quòd potuerunt copula carnali coniungi,] Id est, si de 4
facto se coniunxerint, vt interpretatur Hostiens. *hic*, vnde potentiam generandi ante pubertatem nullatenus probari posse nisi per actualem copulam, & dum de hac non constiterit, minimè posse dici malitiam supplere ætatem ad Matrimonium petitam, resoluunt Tancred. & Hostiens. *in cap. puberes, supr. hoc tit.* vbi etiam Henric. *n.* 3. D. Antonin. *p.* . . *tit.* 1. *c.* 19. *in princ. col.* 2. *immediatè ante vers.* & *quia secundum.* Sed verius est posse potentiam ad copulam ex signis probari, quamvis copula nondum habita sit, quia text. *in præsenti* ponderat propinquitatem pubertati, ac coeundi potentiam vt impuberis Matrimonium valeat; sentit ergo potentiam non ex sola copula probari, sed ex aliis quibuscunque signis, nam aliàs non potentiam, sed potiùs copulam ipsam ponderaret; ita *hic* Innocent. & Ioan. Andr. *n.* 3. Abb. *n.* 4. Præpos. *n.* 1. & Alex. de Neuo *n.* 8. Couarr. *d. cap.* 5. *n.* 3. Petr. *l.* 2. *verbo de quatorze, tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin.* Menoch. *de arbitr. casu* 58. *n.* 8. Surd. *consil.* 364. *n.* 1. *in fine*, Sanch. *d. disp.* 104. *n.* 28. Basil. Pont. *de impedimentis Matrim. c.* 32. §. 5. *vers. sed quæret*, vbi etiam dicit signa arbitrio iudicis cum medicorum consilio relinquenda, qui loquentur inspecta ætate, qualitate corporis, educatione, soli & cœli natura, seminis etiam effusione, si aliquando id continget, alias etiam coniecturas adducit Sanch. *vbi proximè n.* 29. vbi dicit quòd iudex arbitrabitur inspecta personæ qualitate, membrorum dispositione, ac valetudine bona.

Cùm in eis ætatem suppleuisse malitia videatur.] 5
Quando scilicet possunt copula carnali coniungi, vnde nomine malitiæ intelligi solam generandi potentiam, atque ita in quacunque ætate hæc adsit, posse validè iniri Matrimonium, resoluunt Canonistæ nostri *in d. cap. puberes* 3. *hoc tit.* Brunel. *de sponsal. concl.* 28. *decl.* 3. *n.* 9. Perez *l.* 1. *vers. rursus non obstat, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 3. Sed multò probabilius est nomine malitiæ supplentis ætatem ad Matrimonium petitam comprehendi potentiam ad copulam, ac prudentiam, & discretionem ad intelligendam consensus coniugalis vim, vt per Abb. *hic n.* 4. & Alexand. de Neuo *n.* 7. Couar. *d. c.* 5. *n.* 3. Syluest. Tabien. Sot. Henriq. & alios, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 104. *n.* 21. & ita requiritur copulatiuè potentia ad carnalem copulam, necnon prudentia rationis ad sufficienter discernendum vim coniugalis consensus, nec satis est alterum tantùm adesse. Couarr. *d. n.* 3. Rot. *decis.* 246. *n.* 16. *p.* 4. *diuers.* Quòd malitia suppleat ætatem circa potentiam generandi ante pubertatem, probatur concludenter si fœmina impubes ab alio cognita fuerit, vel puer impubes aliam fœminam cognouerit, Sanch. *d. disp.* 104. *num.* 25. Rota *in Viterbien. Matrimonij* 19. *Ianuarij* 1629. coram R. P. D. meo Pirouano. Copula verò subsequuta in muliere probatur ex relatione obstetricum deputatarum per iudicem ad id dignoscendum, quæ probatio passim admittitur vrgente necessitate ne Matrimonium iam contractum dissoluatur, Alexand. de Neuo *in cap. continebatur, num.* 31. *hoc tit.* Sanch. *d. disp.* 104. *num.* 23. *in fine*, Rot. *in d. Viterbien. Matrimonij*, quicquid sit quando Matrimonium nondum est initum, Sanchez *d. n.* 23. vide *infr. in cap. vlt. hoc tit.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non facit contractus ante pubertatem etiam cum nisu carnalis copula.*
2 *Nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam.*
3 *Confessioni coniugis aduersus seipsam quare in hoc text. stetur.*
4 *Confessioni coniugis contendentis Matrimonium esse contractum in præiudicium sui ipsius statur.*

Cap. Attestationes. X.

Vrban. III.

1 IVuenis nondum duodecimum annum attingens si contrahat,& nitatur mulierem corrumpere,sed corrumpere non potuit, & mulier non probat iuuenem consensisse circa decimumquartum annum suæ ætatis accepto iuramento ab ipso quod in ætate legitima non consenserit,si modò non vult,est liberandus ab impetitione mulieris, & potest vterque ad secunda vota transire.Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar.Ioan.Andr.Host.Anchar.Butr. Panorm. Præpos. Mar.Socin.Alex.de Neuo, Canis. Cujac.Viu.*in ration. lib.4.iuris Pontif.pag.*29. Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*570.remissiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant.Aug. *collect.*1.*Decretal.lib.*4.*tit.*2.*c.*13.

2 *Et licèt nisus fuisset.*] Quia nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam.vt per Couar.*de sponsal. p.*1.*c.*4.*§.*1.*n.*20. Menoch. *de præs.lib.*3.*præs.*2.*num.*52. Corras.*lib.*3.*miscell.c.*4.*n.*6. Henriq. *in sum.lib.*11.*c.*13. *n.*11.Sanch.*de Matrim.lib.*7.*disp.*104.*n.*26.Basil.Pont. *de impedimentis Matrim. c.*32.*§.*5. *vers. sed quæret.*

3 *Mulier tamen credit se virginem euasisse.*] Ideo hîc confessioni coniugis aduersùs seipsam statur,quia confitetur ea,quæ ius ipsum nisi contrariū probatio ostenderit, præsumit: confessa mulier fuit virum nondum puberem virginitatis tentasse claustrum perfringere: præsumit ius hunc adhuc impuberem impotentem, nec copulæ aptum, aut coniunctioni muliebri, etsi secus si malitia (vt gloss.ait) ætatem suppleret, item cum confessa hic mulier fuisset se virginem euasisse facilè præsumitur,cùm qualitas hæc sit à natura indita, Abb. Zabar.& alij *in c.*1. *de adult.* Aym.*cons.*156.*n.*5. Mascard.*concl.*131*c.à n.*1.Menoch.*lib.*6.*præs.*89.*à princ.*

4 In gloss. *Euasisse.* Nota stari confessioni coniugis tendentis Matrimonium esse contractum, & valuisse in præiudicium sui ipsius, ac proinde sufficere etiam confessionem alterius coniugis pro Matrimonio stantis absque fama, sequitur Couar. *de sponsf. p.*1.*c.*4.*§.*1. *n.*4. nisi inquit, sit aliqua collusionis præsumptio propter, quod collusionis periculum relinquitur iudicis arbitrio, an talis confessio vtriusque coniugis pro Matrimonio stantis sufficiens sit, ita Menoch. *de arbitr. casu* 103.*n.*9. Mascard. *de probat.conclus.*103*5.num.*51. Sanch.*de Matrim.lib.*2.*disp.*45.*n.*35. Quicquid in re tam ardua huiusmodi confessionem non sufficere asserant multi, quos refert, & sequitur Menoch. *de præs. lib.*3.*præs.*1.*n.*9.*cum seq.& cons.*15.*num.*3.& distinguat Franc. Molin.*de ritu nupt.lib.comp.*15.*n.*39.

5 In gloss. *Circa ibi, fortè per sex menses.* Notatur ad hoc, quòd pubertati proximus dicitur is, qui per sex menses à pubertate distat, vide tamen pro veritate quæ dixi ad *c.*5.*num.vlt.supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia si maior inuita contraxit cum minore, non tenetur ipsum expectare donec veniat ad ætatem adultam.*
2 *Metus reuerentialis nisi minæ, aut verbera illi adiungantur, non cadit in virum constantem.*
3 *Metus reuerentialis datur in omni illo, qui iure aliquo subiectionis alicui subest.*
4 *Sponsalia metu graui contracta non firmantur iuramento.*
5 *Metus illatus post sponsalia inita est iusta causa illa dissoluendi.*

Cap. Ex literis. XI.

PVella in ætate à parentibus iurata, & desponsata cum viro non habente ætatem, & deinde inuita traducta in domum sponsi à quo post annum recedit ad domum propriam non cognita, si non vult expectare donec vir habeat ætatem, potest alteri nubere. 1
Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar. Ioan. Andr.Host.Butr.Anchar.Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.*4.*iuris Pontif. pag.* 29. Alagona *in compend. iuris Canon.pag.*570. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.*1. *Decret. lib.* 4. *tit.*2.*c.*14.

Vbi nolens & inuita minis parentum impulsa, &c: 2
Ergo solus metus reuerentialis,nisi minæ,aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungantur, non cadit in virum constantem, ac proinde nec annullat Matrimonium,nec alios contractus rescindit,ita Cou.*de sponsal. p.*1.*c.*3.*§.*6.*n.*7.& Hippol. *sing.*347. *incip. Matrim. & cons.*124.*n.*16.Gomez.*tom.*2.*var.c.*14.*n.*27. Soar. *alleg.* 24.*n.*5.Gutier.*in auth. Sacramenta puberum*, *n.*94. *C.si aduersus vendit.& consil.*16.*n.*16.*& de iuram.confirmat. p.*1.*c.*2.*n.*15.Gregor.*l.*10.*verbo todo,tit.*1.*p.*4.Molin.*de primog.lib.*2.*c.*3.*n.*9.Gama *Lusitaniæ, decis.*150.*n.*4.*& decis.*262.*n.*1. Azeued.*l.*9.*n.*28.*tit.*1.*lib.*5. *nouæ recopil.* Flamin.*de resignat.benefic.lib.*13.*q.*2.*n.*172. *& seq.* Matienz.*l.*11.*gloss.*1.*n.*2.*tit.*1.*lib.*5.*noua recop.* Ioan.Garzia *de nobilit.gloss.*17.*n.*11.*&* 19.Henriq.*in sum.lib.*11.*c.*8. *n.*5.D.Barbos *in l.*2.*§.fin.n.*7.*ff. soluto Matrim.* plures DD.refert Sanch.*de Matrim.lib.*4.*disp.*6.*n.*7. quibus adde Cald.Pereira *in l.si curatorem, verbo læsis, n.*40.*& de renouat.emphyteusis,q.*16.*n.*59.Ceual.*commun.contra communes,q.*72.*n.*21.*cum seqq.* Castill. *quotidianarum quæst.lib.*3.*c.*1.*n.*147. Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.*3.*c.*22.*n.*25.*prope finem*,Rebel.*de oblig.iustitia, p.*2. *lib.*1.*q.*5.*à num.*10.Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit. lib.*31.*n.*38.*cum seqq.*vbi *n.*85.dicit metum reuerentialem dari in omni illo qui iure aliquo subiectionis 3
subest alicui, vt in Clerico respectu Episcopi, in laico respectu Magistratus, in filio,vel filia respectu patris, aut matris, (quando hæc perinde ac ille austera fuerit, & solita minas exequi)aut aliorum ascendentium;item in fratre, vel sorore respectu fratris maioris, si cum hoc habitet,ab eoque gubernetur: itémque in minore annis respectu sui curatoris: ac demum in nepote, aut nepte respectu patrui, vel auunculi cum quo habitat, & à quo gubernatur.

Iurata fuit.] Notatur ad hoc, quòd sponsalia metu 4
graui contracta non firmantur iuramento, nec ratione illius obligant,aut relaxatione indigent,vt per Fr.Emman.*in summ.tom.*1.*cap.*231.*concl.*4. *num.* 4. *& c.*244. *concl.*4.*num.*4.Sanch.*d.lib.*4.*disp.*21.*n.*3. quamvis *p.*2. asserat

asserat esse probabilem contrariam sententiam tenentem id, iuramentum obligare, indigereque relaxatione, & pro ea citet S.Bonauent.Syluest.Henriq.Petr.à Ledesma, & alios.

5 *Tempore procedente*, &c.] Ex his verbis colligit Alex.de Neuo *in præsenti,n.5.& 6.* metum illatum post sponsalia inita esse iustam illa dissoluendi causam, siue ab impuberibus, siue à pauperibus contracta sint; sed illum reprobat Sanch. *d.lib.4 disp.19.n.3.* ex ea ratione, quia si sponsalia semel valida fuerunt coactio subsequens circa Matrimonium, cùm minime ipsa inficiat, solum Matrimonium ipsum irritabit manentibus illæsis sponsalibus, eo vel maximè, quia puer ille, cui sponsalium obligatio acquisita erat, in nulla metus culpa fuit, parentes quippe puellæ illi metum intulerunt.

6 *Nec ad eandem carnaliter accessum habuit.*] Ergo Matrimonium coactum ratificatur per copulam subsequutam, de quo vide quæ dixi ad *cap.consultationi,n.4. de sponsal.*

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia contracta cum minore septennio per mutuam cohabitationem post septennium conualescunt, & inducunt publicæ honestatis iustitiam, soluuntur tamen per Matrimonium de præsenti.*

2 *Copulam asserenti fauore Matrimonij creditur.*

3 *Resilienti absque causa manifesta à sponsalibus non requisito Ecclesiæ iudicio imponitur pœnitentia.*

Cap. Duo pueri. XII.

Clem. III.

1 Matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit publica honestas. Item sponsalia soluuntur quando quis contrahit cum alia de præsenti, sed propter scandalum est iniungenda pœnitentia. Item incestus impedit Matrimonium contrahendum, & qui sine iudicio Ecclesiæ vxorem dimittit, est puniendus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.13.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 570.* remissiuè Ximen. *in concord p.1.& 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decretal. lib.4. tit.2. cap. vnic.*

2 *Dicat se non cognouisse prius*, &c.] Colligunt omnes *in præsenti*, ex hoc text. credi viro asserenti copulam Matrimonij fauore, quòd copula firmabatur; secus fore si non ad Matrimonij valorem, sed ad probandum delictum ageretur, hi sunt Ioan. Andr. *in præsenti, prope finem*, Host. *super verbo non cognouisse*, Butr. *n.14.* Abb. *n.6.* Alex. de Neuo *n.12.* quos refert Sanch. *de Matrim. lib.1. disp.71.n.7.*

3 *Iudicio Ecclesiæ non requisito.*] Obstant quæ *suprà* dixi *ad c.de illis 7.n.7. hoc tit.* Sed responde ideo in hoc text. Summum Pontif. imponendam iubere competentem pœnitentiam cuidam, qui pro sua opinione iudicio Ecclesiæ non requisito à sponsalibus resiluit, quia agebatur de resiliente absque causa manifesta, & clara, tum quoad veritatem, tum quoad iustitiam, ita Ludouic. Beja *respons. casuum conscientiæ, p.1. casu 13. vers. nec obstat, pag. mihi 194.* Vel si magis placet, dic cum Sanch. *d.lib.1. disp.69. num.11.* text. hunc loqui de Matrimonio de præsenti, à quo alter coniux absque iusta causa recesserat.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium vel sponsalia, quæ non sunt, vt si cum minore septennio contrahantur, accusari non possunt, denuntiari tamen potest impedimentum ne contrahantur imposterum.*

2 *Sponsalia inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritante sunt inualida.*

3 *Multa fieri prohibentur, quæ facta tenent.*

4 *Dictio, omnino, iuncta verbo carere, importat ipso iure.*

5 *Matrimonium aduersùs Pontificiam prohibitionem initum quando sit inualidum, ostenditur.*

Cap. Ad dissoluendum. XIII.

Innoc. III.

Matrimonium, vel sponsalia, quæ non sunt, vt si infra septennium cōtrahantur, non possunt accusari, potest tamen denuntiari consanguinitas, vt interdicatur Matrimonium contrahendum, & tūnc assignabitur terminus ad probandas denuntiationes, saluis exceptionibus, & si interim aliquid attentatur in præiudicium puellæ, est irritum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Io. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 30.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 570.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib.4. tit.2. c.1.* 1

Quòd si contra interdictum nostrum, &c.] Notatur ad hoc, quòd sponsalia inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritanti quamvis generali, nec sponsalium mentionem facienti, sunt inualida, vt per Sanch. *de Matrim. lib.7. disp.2. n.9.* vbi *n.10.* resoluit per *cap.2. de Matrim. contracto contra interd. Eccles.* Matrimoniū aduersùs simplicem prohibitionem Pontificiam initum, nimirum absque decreto irritanti esse validum, ex ea ratione quia multa prohibentur fieri, quæ facta tenent, de quo principio, vide Scobar *de ratioc. cap. 6. num. 38.* Anton. Monachum *Bononiens. decis.19. n.22.* 2 3

Omnino carere.] Id est, ipso iure, ex traditis per Tiraq. *in l.si vnquam, C.de reuoc. donat. n.164. verbo reuertatur* Vnde si constitutio dicat hæreticum, vel emphyteutam cadere omnino à beneficiis, vel ab emphyteusi, intelligitur ipso iure, sine ministerio, seu facto hominis, & sine sententia priuationis, vt per Rebuff. *in comment. ad l. pecunia 178. vers. 2. ff. de verb. signific.* Rebel. *de oblig. iustit. p.1. lib.1. q.6. num.44.* Bernardin. Muscatel. *de modo fideiubendi, p.1. modo 14. n.12.* Cened. *pract. quæst. sing. 24. n.6.* 4

In gloss. *Irritum*, ibi, *sed quid si contraherent Matrimonium contra interdictum*, &c. Notatur ad hoc, quòd Matrimonium aduersùs Pontificiam prohibitionem initum non est inualidum, nisi aliud subsit impedimentum dirimens, & manifestè loquitur quando est interdictum cum decreto irritanti; nam præmiserat cæteros contractus initos aduersùs Pontificis decretum irritans esse inualidos, secus eo decreto irritante minimè adiecto prohibitioni: & immediatè quærit quid in Matrimonio aduersùs Papæ interdictum celebrato? & respondet tanquam quid speciale esse validum, & ita hanc gloss. intelligunt Abb. *hic num.9.* & Zabar. etiam *num.9.* quos refert Sanch. *d. disp. 2. n.3.* vbi *n.9.* cum Alexand. de Neuo *hic n.21.* constituit discrimen inter sponsalia, & Matrimonium, aduersùs 5

huiusmodi

huiusmodi prohibitionem contracta vt illa irrita sint, hoc autem minimè, nisi addatur clausula specificam mentionem Matrimonij irritationis faciens, quia Matrimonium cùm sit res adeò ardua, & grauissimum negotium, illud irritare specificam clausulam poscit, ad sponsalia verò irritanda non desideratur ea clausula specifica, sed satis est generalis, cùm ea irritare non sit res tanti momenti.

SVMMARIVM

1 *Matrimonium de præsenti si contrahatur, & puella non est in ætate, nec malitia ætatem supplet, licèt vir dederit in arrham, non est Matrimonium, sed sponsalia.*

2 *Dictio*, circiter, *modicum tempus significat.*

3 *Matrimonium fœmina cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, est inualidum, nisi malitia suppleat ætatem.*

4 *Sponsalia annuli subarrhatione in Matrimonium transeunt.*

5 *Matrimonium inter impuberes contractum vt validum sit non satis est vt malitia suppleat ætatem, sed vltra requiritur discretio, & prudentia requisita ad coniugalem consensum.*

6 *Matrimonium per subarrhationem contrahitur.*

7 *Annuli traditio signum sponsionis est, & secuti Matrimonij.*

8 *Matrimonium contractum inter impuberes obligat vt sponsalia.*

CAP. Tuæ nobis. XIV. & fin.

1 MAtrimonium de præsenti si contrahatur, & puella non est in ætate, nec malitia supplet ætatem, licèt vir dederit ei arrham, non est Matrimonium, sed sponsalia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 31. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 57 t. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 2. *c.* 2.

2 *Circiter duodecim annos.*] Hæc dictio modicum tempus significat, vide Rebuff. *in comment. ad l. cæterorum* 16 c. *vers. communiter, ff. de verb. signif.* Menoch. *de arbitrar. casu* 49. *à n.* 3. *& casu* 57. *n.* 30. Mascard. *de probat. concl.* 1215. *n.* 13. Cened. *pract. quæst. sing.* 8. *n.* 4. & ideo non valet.

3 Matrimonium fœminæ, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, tam ex defectu præsumpto naturalis vigoris ad coëundum & generandum, quàm ex defectu coniugalis consensus, tenet Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 104. *n.* 1. vbi *n.* 2. subdit satis esse si vltima dies anni duodecimi in fœmina, & 14. in viro sit incepta, & *n.* 4. resoluit in dubio nec marem nec fœminam præsumi generationi aptos ante dictam pubertatis ætatem completam, de quo etiam Surd. *cons.* 364. *n.* 33. Quod tamen non procedit quando malitia supplet ætatem, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 5. *n.* 3. Sanch. *d. disp.* 104. *n.* 7. & fuit dictum *in Viterbien. Matrimonij* 19. *Ianuarij* 1629. coram R. P. D. meo Pirouano. Vt autem malitia dicatur supplere ætatem, requiritur copulatiuè potentia ad carnalem copulam, necnon prudentia rationis ad sufficienter discernendum vim coniugalis consensus, nec satis est alterum tantùm adesse, Couar. *n.* 3. cum aliis per Sanch. *d. disp.* 104. *n.* 21. Rot. *decis.* 246. *n.* 16. *p.* 4. *diuers.* Verùm quia præsumptio est in contrarium contrahenti

Matrimonium ante legitimam ætatem, incumbit onus probandi habilitatem, quæ suppleat vtrumque defectum prædictum, Abb. per text. *ibi in cap. de illis, il.* 2. *hoc tit. n.* 4. Butr. *n.* 5. & Anch. *n.* 3. Sanch. *disp.* 104. *n.* 25. Rot. *in d. Viterbien. Matrimonij*, coram R. P. D. meo Pirouano. Exceptio autem supradicta quòd malitia suppleat ætatem, admittitur etiam in iis, qui pubertati adeò proximi non sunt, vt ab ea plusquam sex mensium spatio distent, vt per Card *in cap. continebatur, n.* 5. & Alex. de Neuo *n.* 30. 31. *hoc tit.* Sanch. *in d. disp.* 104. *sub n.* 31. Rot. *in d. Viterb. Matrim.* quæ sustinuit Matrimonium contractum cum puella annorum decem, & mensium nouem, licèt contrarium tenuerit antea *decis.* 246. *n.* 3. *cum seqq. p.* 4. *diuers.* in qua decis. Viterb. fuit etiam dictum concludenter probari malitiam supplere ætatem circa potentiam generandi ante pubertatem, si fœmina impubes ab alio cognita fuerit, vel puer impubes aliam fœminam cognouerit.

Desponsauit, qui subarrhauit, &c.] Per hunc text. docuerunt *hic* Butr. & Præpos. sponsalia re & verbis de futuro annuli subarrhatione in Matrimonium transire, & verbum, *desponsauit*, intelligunt de præsenti, Con. *d.* §. 2. *loco citando, n.* 2. & Menoch. *lib.* 2. *præs.* 1. *n.* 26. qui quidem intellectus vim literæ infert, quia desponsare tempus futurum respicit, & sponsalia eo propria dicuntur, quæ nuptias futuras respiciunt, & à verborum proprietate in dubio recedendum non est, *l. non aliter, ff. de leg.* 3. tum quia si ea verba de præsenti intelligenda forent, nullam text. dubitationem continerent, quare hoc cogitandum relinquo. 4

Vtrùm ne prudentia, &c.] Notatur ad hoc, quòd ad Matrimonium impuberum nõ satis est vt malitia suppleat ætatem, id est, vt potentia generatiua reperiatur, sed vltra requiritur discretio, & prudentia requisita ad coniugalem consensum, ita Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 16. *n.* 13. & alij citati ad *c. de illis* 9. *n. vlt. sup. hoc tit.* 5

In gloss. *Subarrhata*, ibi, *& ita collige quòd per subarrhationem contrahitur Matrimonium.* &c. Vide Con. *de sponf. p.* 1. *c.* 4. §. 2. *n.* 2. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 1. *n.* 62. Annuli enim traditio signum sponsionis est, & secuti Matrimonij, Menoch. *d. lib.* 3. *præs.* 2. *n.* 1. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 1020. *à n.* 1. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *compar.* 1 t. *n.* 15. 6 7

In ead. gloss. ibi, *Quod si minor in contrahendo vtatur verbis pertinentibus ad Matrimonium contrahendum, contrahit sponsalia.* Notatur ad hoc, quòd Matrimonium contractum inter impuberes obligat vt sponsalia, vide Viuald. *in candelabro aureo, tit. de sponf. p.* 1. *c.* 3. *n.* 10. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 220. *n.* 2. Perez *l.* 1. *vers. dubitatur, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 7. Spin. *in speculo testam. gloss.* 16. *princ. n.* 78. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 13. *n.* 2. *& c.* 5. *n.* 4. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 21. *num.* 2. Vtrum autem Matrimonium contractum absque præsentia Parochi, seu alterius Sacerdotis de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus iuxta formam Concil. Trid. in vim sponsaliorum resoluatur, vide quæ diximus *in tract. de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 33. *n.* 143. *cum seqq.* 8

De Clandestina Desponsatione,

TIT. III.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Durand. Cujac. *in breuiario aureo iur. Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib.* 4. Stephan. Ranchin.

Ranchin. *In continuatione titul. Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnatt. *in epitome Decretal.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Callan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. eiusdem iuris Canon.* Lancel. *in instit. eiusdem iuris* Canis. *in sum. eiusdem.* Cafarel. *in erot. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib. 4. summ in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

De materia tituli vide Alphons. à Vera Cruce *in append. ad speculum coniug. dub.* 11. Mascard. *de probat. concl.* 1032. Ceuall. *commun. contra communes*, *q.* 604. *n.* 35. *&* 36. Sanch. *de Matrim. lib.* 3. vbi per 54. quæstiones agit de clandestino Matrimonio, Gutier. *eod. tract. c.* 55. Cened. *pract. & canon. quæst. lib.* 1. *q.* 30. Sanctarel. *var. resol. q.* 20. Basil. Pont. *de Sacram. Matrim. lib.* 5. de consensu clandestino, Hurtad. *in tract. de Matrim. disp.* 5. *de Matrim. clandest.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium quando negatur clandestinè contractum, ei, qui stat pro illo, incumbit probatio,* & n. 2.

3 *Mulier vnde dicatur.*

Cap. Si quis. I. *Ex Concil. Arelat.*

1 QVando quis clam desponsauit mulierem, & vir, vel mulier negat desponsationem, probatio incumbit viro. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 34. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 572. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

De Concilio Arelatensi II. & III. agit Illustriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad c.* 6. *&* 7. *dist.* 38.

2 Collige ex text. quòd quando negatur Matrimonium clandestinè contractum ei, qui stat pro illo, incumbit probatio, vide Azeued. *l.* 1. *num.* 45. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua recop.* Perez *l.* 1. *gloss.* 4. *pag.* 28. *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* Ceuall. *commun. contra commun. q.* 604. *n.* 39.

3 In gloss. *Viro*, ibi, *mulier à mollitie mentis.* Imò corporis secundùm Tiraq. *l.* 1. *connub. n.* 55. & ad satietatem vide Alciat. *in l. mulieris appellatione*, *p.* 2. *ff. de verb. signif. pag.* 52. Blas. Aluares Mirabal. *in libro quem inscripsit*, *Conseruacion de la salud*, *cap.* 88. *pag.* 369. Orozco *en el thesauro de la lengua Spañola*, *verbo muger*, *pag.* 558.

Vnde ex hac gloss. colligit Torreblanc. *lib.* 2 *de magia*, *c.* 38. *n.* 15. *&* 16. quòd fœminæ ideo potius maleficæ quàm viri reperiuntur, quia proniores sunt ad credendum, & facilius decipiuntur quàm viri, quamobrem frequentiùs eas dæmones aggrediuntur, & fallunt, tum quia tota illa diabolica tragœdia quam maleficæ cum diabolo peragunt, ad id tendunt vt fœdissimis amplexibus coniungantur, in quo mulieres trahuntur magis propter insatiabilem libidinem, quia trahuntur magis voluptate, appetitu & sensualitate.

SVMMARIVM

1 *Ecclesia non iudicat de clandestinis Matrimonijs, sed si contrahentes volunt in Ecclesia publicari, sunt recipienda, & comprobanda.*

2 *Matrimonij omnis probatio vbicumque deficit, non est exigendum iuramentum à reo, sed potius purè absoluendus.*

3 *Matrimonia clandestina ante Trid. Concil. fuerunt valida.*

4 *Declaratur text. in præsenti.*

Cap. Quod nobis. II. *Alex. III.*

ECclesia non iudicat de clandestinis Matrimoniis, sed si contrahentes volunt in Ecclesia publicari, sunt recipienda, & comprobanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 35. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 572. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 3. *c.* 3. & est post Conc. Later. sub Alex. III. *p.* 50. *cap.* 17. 1

Ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi.] Notatur ad hoc, quòd vbicumque deficit omnis probatio Matrimonij, non est exigendum iuramentum à reo, sed potiùs purè absoluendus, vt per Soar. ad *l.* 4. *lib.* 2. *fori, tit. de las iuras, n.* 10. *in princ.* 2

Si personæ contrahentium hoc voluerint publicare.] Ergo Matrimonia clandestina ante Concil. Trid. fuerunt valida, id enim definit ipsum Concil. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. *in initio*, anathemate damnans oppositum asserentes, vide Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 3. *n.* 2. 3

Nisi rationabilis causa præpediat.] Hæc verba iungenda sunt illi verbo *approbanda*, & ita est sensus, approbanda esse Matrimonia nisi impedimentum tempore approbationis detectum impediat: at vbi tunc non apparuit impedimentum approbatur absolutè, ac si à principio in conspectu Ecclesiæ initum esset, ita Sanch. *d. lib.* 3. *disp.* 43. *n.* 4. *vers. ad secundum.* 4

Ab Ecclesia recipienda sunt.] Intellige nisi adsit præiudicium tertij, nam tunc confessio non recipitur, vt per Couar. *de spons. p.* 1. *c.* 4. §. 1. *n.* 5. 5

SVMMARIVM.

1 *Matrimonia quando sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino infra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat, & si probabilis coniectura fuerit de impedimento, interdicatur Matrimonium donec de hoc cognoscatur.*

2 *Clandestina Matrimonia contrahentes quas pœnas incurrant, remissiuè.*

3 *Episcopus attento iure huius text. non poterat dispensare vt denuntiationes prætermitterentur.*

4 *Ordinarius hodie potest dispensare in denũtiationibus.*

5 *Parochus non tenetur denuntiare impedimentum Matrimonij, quod sciuit in Sacramento Confessione.*

6 *Ordinarius, vel Parochus quamvis sciat impedimentum, & nemo denuntiet, potest illud dissimulare si sibi constet de dispensatione pro foro conscientiæ.*

7 *Matrimonium quod fit omissis denuntiationibus dicitur clandestinum.*

8 *Filij geniti ex Matrimonio nullo simul, vel nullo simul, & clandestino, quando sint legitimi, ostenditur.*

9 *Matrimonia interdicta dicuntur quoties à iudice emanauerit præceptum contra aliquos ne Matrimonium ineant, vel contra ipsum Parochum ne auctoritatem interponat.*

10 *Dolus præsumitur in his, quæ clam facta sunt, etsi prætendatur ignorantia, vel simplicitas.*

11 *Ignoran*

12 *Ignorantia adscita, siue affectata nunquam prodest cùm aequiparetur scientiae, & nullo pacto ignorantem excusat.*

13 *Matrimonium vbi nullum fuerit propter impedimentum consanguinitatis, & an solùm procedat text. in praesenti, ostenditur,* & n. 13.

14 *Matrimonium denuntiationibus omissis celebratum dicitur clandestinum quoad poenas incurrendas.*

15 *Filij ex Matrimonio nullo concepti quoad omnia censentur legitimi propter bonam fidem vnius ex parentibus.*

16 *Parochus concedens licentiam alij Sacerdoti assistendi Matrimonio clandestino, non comprehenditur sub hoc text. sicut nec comprehenditur Parochus alienus dans licentiam assistendi alij Sacerdoti.*

17 *Suspensionis triennalis poena imposita Parocho assistendi Matrimonio clandestino cessat hodie per poenam arbitrariam positam à Concil. Trid.*

18 *Parochus suspensus triennio eo quòd interfuit clandestino Matrimonio, si eodem currente triennio iterum assistat, suspendatúrque iterum triennio, hoc posterius triennium incipit statim à die scientiae iudicis illud inferentis.*

19 *Suspensus ab officio eo quòd interfuit Matrimonio clandestino non est suspensus à beneficio.*

20 *Episcopus an possit dispensare in triennali suspensione comminata Parocho assistenti Matrimonio clandestino, ostenditur.*

21 *Verbum,* suspendatur, *importat sententiam ferendam.*

22 *Contrahentes omissis denuntiationibus, quas poenas incurrant, ostenditur.*

23 *Poena triennalis suspensionis comminata in hoc text. an incurrat parochialis Sacerdos, qui interfuit Matrimonio valido, clandestino tamen ob omissas denuntiationes.*

24 *Impedimenta falsa denuntians vt Matrimonium impediat arbitraria poena punitur.*

25 *Malitiosè fieri dicitur, quod fit iniuria dolo adhibito.*

CAP. Cùm inhibitio. III. & fin.

Innoc. III.

1 MAtrimonia quando sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, praefixo termino ad impedimenta reuelanda, quae etiam ipsi Presbyteri inuestigare debent. Si autem reueletur probabilis coniectura contra copulam, interdicendus est contractus donec manifestiùs appareat quid agendum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 36.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 572.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decretal. lib. 4. tit. 2. de clandestino Matrim. cap. vnic.*

2 *Clandestina coniugia penitus inhibemus.*] De poena contrahentium Matrimonia clandestina, vide Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.* & plures, quos refert Cened. *ad Decret. collect. 81. n. 1.* quibus adde Basil. Pont. *de impedim. Matrim. c. 26. §. 7.* Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 1. & disp. 45. cum seqq.* & Matrimonio clandestino interuenientes intercessores, mediatores, testes, & tabellio qua poena puniantur, vide per Matiens. *l. 1. gloss. 3. & 4. tit. 1. lib. 5. noua recop.*

3 *Publicè proponantur.*] Hodie nouiori iure Concil. Trid. *in d. c. 1.* habetur, vt antequam Matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia, inter Missarum solemnia publicè denuntietur, inter quos sit contrahendum, vt omnes reuelent impedimenta si quae sint, de quibus denuntiationibus egi latè singula verba Concilij declarando in meo tractatu *de offic. & potest. Episcop. alleg. 32. à princ. vsque ad n. 55.* Illud verò ex ibi dictis animaduertendum duxi quòd licèt attento iure antiquo, de quo in hoc text. non posset Episcopus dispensare, ne denuntiationes praemitterentur Matrimonio, quia erant praeceptae in Concilio generali Lateran. in cuius lege nequit Episcopus regulariter dispensare, vt resoluunt Salzed. ad Bernard. *in pract. c. 75. verbo dispens. lit. D*, Soar. de Pace *tom. 2. suae praxis, prael. 3. n. 11.* Sanch. *d. lib. 3. disp. 7. n. 1.* Hodie potest Ordinarius ex causa sibi bene visa dispensare vt omittantur omnes denuntiationes, vel aliqua illarum, ante, vel post Matrimonij consummationem, vt expressè definitur in Concil. Trid. *d. c. 1.* per quod ita resoluunt plures citati per me *d. alleg. 32. n. 26.*

Legitimum impedimentum opponat.] Qualiter noscens impedimentum inter volentes contrahere, siue illud sit occultum, siue audiuerit sub secreto, teneatur sub peccato mortali denuntiare, dixi *d. alleg. 32. n. 25. & 26.* & de Parocho cognoscente impedimentum ex Sacramentali Confessione, vide citatos à Cened. *d. collect. 82. n. 6.* quibus adde Sanch. *d. lib. 3. disp. 15. & 16.* Reginald. *in praxi fori poenit. lib. 31. n. 242. vers. vltimò,* Aegid. *de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 27. n. 60. cum seqq.* Gutier. *de Matrim. c. 50. à princ.* 4

Et ipsi Presbyteri inuestigent vtrum aliquod impedimentum, &c.] Aduerte quòd si nullus denuntiet impedimentum coram Parocho, vel Ordinario, quamvis ipsis constet de impedimento, si tamen eisdem constet de dispensatione pro foro conscientiae, possunt dissimulare, & sic impeditos Matrimonio coniungere, vt per Henriq. *in summ. lib. 14. cap. vlt. n. 11. in commento lit. E,* Sanch. *d. lib. 3. disp. 15. n. 14.* 5

In gloss. *Clandestina,* ibi, *dicitur clandestinum Matrimonium tribus modis,* &c. Refert haec gloss. tres clandestini Matrimonij acceptationes, prima est quando sine testibus celebratur; secunda quando sine solemnitate: tertia quando sine denuntiationibus; ita Martin. de Ledesm. *2. p. 4. q. 47. art. 4. fol. 451. art. 3.* Petr. de Ledesm. *de Matrim. q. 45. art. 5. paulo post princ.* Lancel. *in instit. iuris Canon. lib. 2. tit. de clandest. despons. in initio.* Verùm rationi multo conformius est vt duae tantum sint Matrimonij clandestini species, primò quando testes deficiunt, ac proinde clam omnino celebratur; secundo quando denuntiationes ad perfectam eius publicationem ab Ecclesia petitae desiderantur; cùm verò absque solemnitate celebratum fuerit, non clandestinum, sed minus solemne appellabitur: & ideo ita meritò tenent Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 2. c. 85. n. 1.* Barth. à Ledesm. *dub. 21. de Matrim. in initio,* Perez *l. 1. vers. plura tamen, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 38.* Spin. *in speculo testam. gloss. 15. princ. n. 22.* Gutier. *lib. 2. pract. q. 4. n. 13.* & alij quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 1. n. 3.* 6

In ead. gloss. ibi, *Tertiò dicitur clandestinum, quod fit contra tenorem huius constitutionis, videlicet non praemissa denuntiatione.* Notatur ad hoc, quòd Matrimonium missis denuntiationibus, vbi fieri consueuerunt, dicitur clandestinum, intellige quoad omnes effectus clandestinitatis, praeterquam nullitatis Matrimonij, Menoch. *cons. 69. n. 70.* Perez *l. 2. vers. itē solent, pag. 30. & vers. plura tamen, pag. 38. tit. 1. lib. 5. Ordin.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 3. n. 9. in fine, cum seqq.* Spin. *in specul. testam. gloss. 15. princ. n. 23. 24. 26. & 74.* Henriq. *in summ. lib. 11. c. 6. n. 2. & in commento lit. M. & c. 20. n. 2. & in commento lit. C,* Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 1.* refert 7

plures Doctores Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 11.c.13.n.143.

§. Si quis verò.

8 Probat hic §. filios genitos ex Matrimonio nullo quando simul fuit clandestinum, esse illegitimos, non obstante bona fide parentum, quamvis filij ex Matrimonio verè nullo, non tamen clandestino geniti, quando adfuit bona fides in vtroque, vel in altero ignorante impedimentum sint legitimi, ex ea ratione quia saltem alter parens laborabat ignorantia probabili, vt docent omnes scribentes *in cap. ex tenore, infrà qui filij sint legitimi*, quæ ratio cessat quando clandestine contrahitur omissis denuntiationibus, & ideo filij non sunt legitimi: non est enim probabilis ignorantia, cùm omittantur requisita ad assequendam veritatem. Vnde vt illa pœna illegitimitatis prolis sequatur, duo requiruntur in hoc §. itavt vnum sine alio non sufficiat. Primum vt omittantur denuntiationes. Secundum vt ob id in gradu prohibito contrahatur. Vnde si omissis denuntiationibus contrahat in gradu prohibito, quamvis cum ignorantia impedimenti, vel iuris, in hanc pœnam incurrit, quia ex omissis denuntiationibus præsumitur affectata ignorantia, cùm illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel affectatores ignorantiæ videantur, inquit Pontifex: si verò non omissis denuntiationibus contrahat in gradu prohibito bona fide, legitima proles est: imò etiamsi adsit mala fides ex parte vnius tantùm coniugis, ex vi huius §. ille enim in postrema parte exigit malam amborum fidem quando in facie Ecclesiæ, & præmissis denuntiationibus contrahitur, similiter si omittant denuntiationes, non tamen contrahant in gradu prohibito. Colliguntur hæc ex Gabr. *commun. tit. de legitim. concl.* 3. à n. 5. Peregr. *de fideicom. art.* 24. n. 74. Menoch. *cons.* 199. à n. 39. Paleoth *de nothis, & spurijs*, c. 9. n. 1. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 2. c. 16. *num.* 68. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. n. 13. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. q. 67. n. 2. Perez l. 1. col. 2. tit. 2. lib. 5. *Ordinam. pag.* 29. Rebuff. *de priuil. scholast. priuil.* 106. *vers.* 55. Castil. *rerum quotid. lib.* 2. c. 11. *num.* 8. Sanch. *d. lib.* 3. *disp.* 42. & 43. Basil. Pont. *d.* c. 26. §. 7.

9 *Vel interdicta.*] Dicuntur autem Matrimonia interdicta, quoties à iudice emanauerit præceptum contra aliquos, ne Matrimonium ineant, vel contra ipsum Parochum ne auctoritatem interponat, vt per Maiol. *de irregul. lib.* 3. c. 25. *num.* 17. Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 48. n. 5. *vers.* & n. 17.

10 *Cùm illi taliter contrahendo*, &c.] Notatur ad hoc, quòd in his, quæ clàm facta sunt etsi prætendatur ignorantia, vel simplicitas, præsumitur dolus, nec excusatur aliàs excusandus, vt per Tiraq. *de pœnis temper.*
11 *casu* 11. n. 11. Et ignorantia adscita, siue affectata nunquam prodest, cùm æquiparetur scientiæ, idem Tiraq. *eod. tract. causa* 13. à n. 22. & *de retract. lign.* §. 35. *gloss.* 4. à n. 28. & nullo pacto ignorantem excusat, *Clem.* 1. §. *non rigorem, de iudic.* Honded. *cons.* 87. n. 41. *lib.* 1. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 4. à *num.* 102. Mascard. *de probat. conclus.* 869. n. 31. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. inspect.* 81. n. 9. *cum seqq.* Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. I, n.* 167.

12 *In gradu prohibito.*] Ex his verbis colligunt Ioan. Lup. *in tract. de Matrim. p.* 2. *num.* 9. & 19. Cephal. *cons.* 503. à n. 18. & alij de quibus statim referendi, text. in præsenti procedere solùm quando Matrimonium nullum fuit propter impedimentum consanguinitatis, itavt si ob aliud nullum fuerit, licèt clandestinè fiat, resoluunt filios esse legitimos si parentes fuerint in bona fide; mouentur quia text. in præcitatis verbis restrictè loquitur de contrahentibus, in gradu prohibito, quæ verba conueniunt solùmmodo impedimēto consanguinitatis, vel affinitatis, & consequenter ad alios casus trahi non potest decisio illa, quæ nouam inducit præsumptionē odij plenissimā contra filios innocentes propter copulam parentum clandestinè contrahentiū, ideóque non amplianda, sed restringenda est ad casum expressum, ex *reg. odia, de regul. iur. lib. 6. cap. pœna de pœnit. dist.* 1. cum similibus, sequitur nonè Basil. Pont. *de impedim. Matrim. c.* 26. §. 7. *vers. secundò.*

Quo tamen fundamento non obstante contrariam 13
sententiam sequuntur Doctores communiter, resoluentes huius text. decisionem procedere tam in impedimento consanguinitatis, quam in alio quocunque dirimente, Host. Innoc. Butr. Anchar. Panorm. Alex. de Neuo, & alij communiter *hic*, vt testatur Cou. *sponf. p.* 2. c. 6. *in initio*, Ant. Gabr. *commun. lib.* 6. *tit. de legit. concl.* 4. n. 17. Mascard. *concl.* 798. n. 6. Peregr. *de fideicom. art.* 24. n. 65. Sanch. *d. disp.* 42. n. 4. Azor. *instit. mor. p.* 2. *lib.* 2. c. 13. q. 9. Sayr. *de cens. lib.* 6. c. 10. n. 31. Probatur, quia decisio huius text. pœnalis videatur, in fauorem tamen animæ condita est ad coërcendum peccatum eorum, qui contra Canonica instituta Matrimonium audent contrahere, & insuper clam contrahendo ignorantiam affectant, subindéque non restringenda, sed magis amplianda est, iuxta doctrinam gloss. *verbo alios, in cap. sciant cuncti, de elect. lib.* 6. recepta ex multis, de quibus Tiraq. *piæ causæ, priuil.* 161. & pluribus, de quibus Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 39. n. 5. & *lib.* 3. *disp.* 1. n. 8. Sed meliùs confirmabis si aduertas non esse necessarium hoc casu recurrere ad interpretationem extensiuā, cùm cōstet ex verbis expressè huius text. non limitatiuè agere de Matrimonio nullo ob impedimētum consanguinitatis, sed generaliter de quocunque alio, quod dirimat Matrimonium: ostenditur quia hic §. refert se ad principium text. ibi: *Huiusmodi clandestina, vel interdicta*, id est, hæc de quibus *supr. in princ.* dixerat: constat autem in principio de omnibus aliis impedimentis egisse, quamvis enim in exordio locutus sit de contrahentibus, in gradu prohibito, deinde decisionem concipit per verba generalia, ibi: *Qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat.* & clarius ibi: *Inuestigent vtrùm aliquod impedimentum obstat*, quæ prædicta verba §. sequētia, ibi, *huiusmodi*, &c. in toto rigore, absque alia extensione referri debent ad Matrimonia clandestina, & interdicta, & inualida propter consanguinitatem, vel aliud quodcunque impedimentum dirimens, vt manifestè deducitur ex *cap. ex tenore, qui filij sunt legit.* vbi non de consanguinitatis impedimento agebat text. sed de coniugato, qui mulierem ignaram duxit, & tamen requiri ad hoc vt filij sint legitimi, quod publicè, & in facie Ecclesiæ cum ea contraxerit, apertè ostendens illegitimam esse prolem, si etiam in eo casu clandestine Matrimonium esset contractum, vt ibi notarunt omnes.

In gloss. *Clandestina la* 2. ibi, *scilicet non præmissa* 14
denuntiatione. Notatur ad hoc, quòd Matrimonium denuntiationibus omissis celebratum dicitur clandestinū quoad pœnas incurrendas, vt per Maiol. *de irreg. lib.* 3. c. 25. n. 12. *vers. clandestinum*, Menoch. *cons.* 69. n. 70. Gutier. *pract. lib.* 2. q. 4. n. 9. *in fin.* Segura Deualos *in direct. iudicū. p.* 2. c. 15. n. 20. & *seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss.* 16. à n. 23. Sanch. *de Matrim. lib.* 5. *disp.* 1. n. 7. vbi probat ex hoc text. & n. 10. idem tenet quamvis Matrimonium sciente maiore viciniæ parte celebretur.

In gloss. *Si ambo*, ibi, *sed quid si vnus scit*, &c. Notatur 15
ad hoc, quòd filij ex Matrimonio nullo concepti quoad omnia censentur legitimi propter bonam fidem vnius ex parentibus, vt per Couar. *de sponf. p.* 2. *cap.* 8.

c.8.§.1.n.2. Costa *in cap. si pater*, *de testam. lib. 6. p. 1. verbo uxorem*, *num. 4.* Gregor. *l. 3. tit. 3. p. 4.* Auendan. *l. 6. Tauri*, *gloss. 1.* Gutier. *lib. 3 practic. q. 79. num. 4.* Duen. *reg. 150. limit. 2. vers. contraria.* Gom. *tom. 1. var. c. 6. num. 36.* Xuar. *in l. quoniam*, *super declarat. legum regni, limit. 22. n. 4.* Cott. *in memoral. verbo Episcopalis dignitas.*

§. Sanè.

Parochialis Sacerdos qui Matrimonia interdicta, vel clandestina prohibere contempserit, & quilibet Clericus etiam Regularis qui interfuit, per triennium à beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit etiam grauiùs punientur. Contrahentibus autem contra hanc formam pœnitentia est imponenda, & qui obtulit impedimentum malitiosè, canonicè puniri debet. Colligunt Doctores in principio text. citati, & plenè declarat Sanch. *de Matrim. lib. 3. disput. 48. à princ.*

16 *Qui eis præsumpserit interesse.*] Ergo non comprehendit Parochum ob licentiam concessam alij Sacerdoti assistendi, si assistat Matrimonio clandestino, latè Sanch. *d. lib. 3. disput. 49.* Mar. Alter. *de censur. tom. 2. disp. 11. de suspensione, c. 5. vers. secunda principalis quæstio.* Ego ipse *d. alleg. 32. n. 163.* Nec comprehendit parochum alienum, vel Sacerdotem, qui non est Parochus, dantem licentiam assistendi alij Sacerdoti; quia pœna suspensionis triennalis hic comminata comprehendit proprium Parochum non impedientem clandestina Matrimonia; hic autem qui prædictam licentiam dedit, non erat proprius Parochus horum qui contraxerunt, ita Sanch. *d. lib. 3. disp. 49. n. 2.* vbi subdit, nec talem suspensum esse per Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.* quia solum suspendit Parochum, vel alium Sacerdotem coniungentem vel benedicentem alienos Parochianos, & non exprimit dantem licentiam, vel mandantem, aut consulentem, & *n. 3.* resoluit quod si proprius Parochus det licentiam non Sacerdoti assistendi Matrimonio, similiter neutram suspensionem incurret, non huius text. cùm illud clandestinum Matrimonium sit nullum, quia inualida est licentia concessa non Sacerdoti, vt dixi *d. alleg. 32. n...* ac proinde per illud Matrimonium sic inualidè contractum non incurritur pœna clandestinatis iuxta opinionem eiusdem Sanch. *d. lib... disp. 2. ex n. 2.* Non Tridentini, quia tantum suspendit Parochum, vel alium Sacerdotem, qui sine licentia proprij Parochi alienos Parochianos coniungit, ac illic nec Parochus coniungit alienos Parochianos, & ille coniungens non est Sacerdos, nec coniungit sine licentia Parochi, item idem Sanch. *d. lib. 3. disp. 49. n. 3.* subiicit idem dicendum, si non Sacerdos absque licentia proprij Parochi coniungeret aliquos Matrimonio, quia vtraque suspensio fertur in Parochum, vel alium Sacerdotem absque licentia proprij assistentem, nomine autem Sacerdotis in materia pœnali, qualis est hæc, non comprehenduntur illi, qui Sacerdotes non sunt.

17 *Per triennium*, &c.] Pœna hæc triennalis suspensionis imposita Parocho assistenti Matrimonio clandestino non est sublata per Concil. Trident. *in d. c. 1.* in illis verbis, *insuper Parochum*, &c. vt tenent plures citati per me *d. alleg. 32. n. 162.* Cuius tamen contrarium, imo cessare hodie hanc triennalem suspensionem per pœnam arbitrariam positam in Concil. Trid. tenent Matiens. *l. 1. gloss. 7. n. 2. in fin. tit. 1. lib. 5. noua recop.* Sanch. *d. lib. 3. disp. 48. num. 3. cum seqq.* Gutier. *de*

18 *Matrim. c. 75. n. 14.* Si autem Parochus qui interfuit clandestino triennio suspensus, & eodem currente triennio iterum assistat, suspendatur iterum triennio, hoc posterius triennium incipit statim à die sententiæ iudicis illud inferentis, aut quando incurritur ipso iure statim à die commissi delicti, & ita confunditur cum priori tempore, nisi iudex in sententia declararet, vt incipiat finito priori tempore. Ita Sanch. *d. lib. 3. disp. 50. n. 3.*

Ab officio.] Non tamen à beneficio, quia suspensum ab officio, qui interfuit Matrimonio clandestino, non esse suspensum à beneficio, quia in hoc text. solum exprimitur suspendendum esse ab officio, resoluunt Perez *l. 1. vers. in oppositum, tit. 1. lib. 5. Ordinam. pag. 31.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 5. num...* Sanch. *d. lib. 3. disp. 51. per tot.* Mar. Alter. *d. c. 5. vers. quartò dubitatur*, aduertit tamen Sanch. *d. disp. 51. num. 14. in fine*, posse iudicem suspendere simul à beneficio, quando culpæ grauitas hoc postularet, per text. *in præsenti*, ibi: *Grauius puniendus si culpa qualitas postulauerit.* Vtrùm autem Episcopus in hac triennali suspensione dispensare valeat? negatiuè respondent Sanch. *d. lib. 3. disp. 52.* Mar. Alter. *d. c. 5. vers. 5.* & alij, quos refero ego ipse *d. alleg. 32. num. 166.* vbi *num. 167.* hanc resolutionem amplio, vt nec etiam virtute decreti Concil. *sess. 25. de reform. c. 6.* id sibi permissum sit, Basil. Pont. *d. c. 37. num. 11.* 19 20

Suspendatur.] Intellige non ipso iure, nam cùm hoc verbum sit futuri optatiui modi, respiciens actum ac iudicis ministerium, ideo importat sententiam ferendam, ex resolutis per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuoc. donat. verbo reuertatur*, *num 39.* & per Monet. *de distribut. quotid. p. 3. q. 7. num. 21.* quo fundamento in his terminis, resoluunt Sanch. *d. lib. 3. disput. 48. num. 2.* Gutier. *d. c. 75. num. 13.* Ego ipse *d. alleg. 32. num. 161.* 21

Sed his qui taliter, &c. Collige ex text. contrahentibus omissis denuntiationibus condignam pœnitentiam imponendam esse, sed attento Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.* ibi: *Sancta Synodus eos arbitrio Ordinarij puniri præcipit*, illi solum arbitrio Episcopi puniendi sunt, qui contrahunt clam absque Parocho, vel alio Sacerdote, de eius licentia, aut minori testium numero quàm duorum, ita Sanch. *d. lib. 3. disp. 46. n. 6.* vbi subdit quòd si id Matrimonium consummauerint, cùm grauius delictum sit, rigidior debet esse pœna, & *n. 8.* addit quòd licèt contra testes nec hic nec alibi pœna imponatur, tamen cùm peccent auctoritatem præstando Matrimonio ab Ecclesia interdicto condigna pœnitentia puniendi sunt. Dubitari potest an pœnam triennalis suspensionis comminatam in hoc text. incurrat Parochialis Sacerdos, qui intersit Matrimonio valido, clandestino tamen ob denuntiationum omissionem? in quo dubio videtur respondendum affirmatiuè, quia hoc §. sic dicitur: *Sanè si Parochialis Sacerdos tales coniunctiones prohibere neglexerit*, vbi verbum illud, *tales*, refertur ad nuptias, de quibus §. præcedenti actum fuerat text. autem egerat de clandestinis, vel interdictis coniugiis, ibi: *Si quis verò huiusmodi clandestina, vel interdicta coniugia*, ponderando verbum illud, *huiusmodi clandestina*, quod referri debet ad principium text. qui præmiserat denuntiationes ante Matrimonium faciendas esse, eo quòd Ecclesia detestetur Matrimonia clandestina; ac proinde manifestè Matrimonium non præmissis denuntiationibus celebratum appellat clandestinum, quod etiam agnoscunt Doctores citati *suprà* ad gloss. *verbo clandestin.*, *la 2. n. 14.* Quare hanc partem affirmatiuam tuentur Maiol. *de irregularit. lib. 3. c. 25. num. 17.* & Sanch. *dict. lib. 3. disput. 48. num. 5.* qui aduertit cùm Concilium Tridentinum in hoc casu nullam statuat pœnam, standum esse 22 23

pœnæ huius text. ac proinde talem parochum suspendendum esse termino.

24 *Si quis autem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd falsa impedimenta denuntians, vt Matrimonium impediat, arbitraria pœna punitur, vt per Anch. *hic n.* 13. Menoch. *de arbitr. casu* 452. *n.* 2. Vgolin. *de potest. Episcop. c.* 15. §. 11. *n.* 6. quos refero ego ipse *d. alleg.* 32. *n.* 24.

25 In gloss. *Malitiosè*, fin. Notatur ad hoc, quòd malitiosè fieri dicitur, quod iniuria fit dolo adhibito, cùm malitia sit calumnia, vt per Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 20. *num.* 12.

De Sponsa duorum.

Tit. IV.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. titul. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif.* Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Canis. *in sum. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium de præsenti contrahens successiuè cum duabus, tenetur adhærere primæ, si autem primò contraxit per verba de futuro, deinde secundò per verba de præsenti, adhærere debet secundæ.*

2 *Matrimonium validum dissoluit priora sponsalia eo modo vt illo soluto nulla ea perficiendi obligatio supersit.*

Cap. Duobus. I. *August.*

1 MVlier dans fidem pactionis, id est, promittens sponsalia de futuro cum pacto, vt tunc eam cognoscat, non debet aliam ducere, sed si ducit, tenet Matrimonium, debet tamen de fide mentita pœnitentiam agere. Si verò dat fidem consensus, id est, ducit de præsenti, tenet Matrimonium, & si aliam ducit, non tenet cum secunda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 38. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 4. *c.* 1.

2 Cùm Matrimonium fortius vinculum sit, si illud validum fuit, nemini dubium est priora sponsalia dissoluere eo modo, itavt soluto Matrimonio nulla illa perficiendi obligatio supersit, vt per Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 245. *n.* 5. Azeued. *l.* 1. *n.* 13. *in fin. tit.* 1. *lib.* 5. *noue recop.* Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 23. *n.* 3. & *c.* 14. *n.* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 48. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia illius, qui alterius sponsam de præsenti sibi accepit in vxorem, ostenditur.*

2 *Pœna, quas incurrat sciens vxorem adhuc viuere, & ducit secundam, remissiuè.*

4 *Carena quid dicatur, ostenditur.*

Cap. Accepisti. II.

COniugem alterius in vxorem ducens nunquam poterit esse eius legitima vxor, & debet quadraginta diebus ieiunare in pane, & aqua, & pœnitere per septem annos. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 39. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. desumitur ex Burchard. *lib.* 19. *c.* 5. *tit. de fornicat.* §. *recepisti illam*, & refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 2. *c.* 2. 1

Quam alter sibi desponsatam habuerat.] Aduerte quòd ille, qui sciens vxorem adhuc viuere, ducit secundam, præter peccatum mortale quinque pœnas incurrit, de quibus Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 74. 2

Et quadraginta dies in pane, &c.] Hæc pœnitentia in foro exteriori locum habet, nam in foro animæ Presbyter, qui audit confessionem secundùm suum arbitrium poterit eam modificare, ita Perez *l.* 3. *col.* 4. *vers. punitur, pag.* 45. *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* 3

Cum septem sequentibus annis pœniteat.] Non intelligas continuis, & per singulos dies, quasi per omnes pœnitentia agi debeat, sed per quosdam in vnaquaque hebdomada, qui vulgò legitimè feriæ dicebantur, scilicet secunda, quarta, & sexta, iuxta *cap. de illis, & ibi gloss.* 1. *q.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 19. *q.* 2. *art.* 5. Couar. *lib.* 4. *var. c.* 20. *n.* 8.

In gloss. *Carenam.* Dicitur tempus quadraginta dierum in pane, & aqua cum septem sequentibus annis, & in literis Papalibus, vbi conceditur carena indulgentiæ, intelligitur tempus quadraginta dierum, & septem annorum pœnitentiæ. Ita Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 85. *art.* 3. *vers. pro explicatione.* Vide quæ dixi *ad cap. accusasti* 8. *n.* 3. *de accusat.* 4

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia de præsenti non dissoluuntur per sequens Matrimonium etiam carnali copula consummatum.*

2 *Coniuges non possunt secundum Matrimonium contrahere existente primo, etiam carnali copula non consummato.*

3 *Verba, ego accipio te in meam, an sint de essentia Sacramenti Matrimonij.*

4 *Verba in Matrimonio sũt saltẽ de necessitate præcepti.*

5 *Papa an possit statuere vt Matrimonium ratum dirimatur per subsequens copula consummatum, ostenditur.*

Cap. Licèt. III. *Alex. III.*

MAtrimonium de præsenti non soluitur per alterum sequentum, etiam cum copula, & cogi debet vir redire ad primam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Hostiens. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. 1

Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.* 40. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 4. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. *p.* 7. *c.* 8.

2 Collige ex text. coniuges non posse secundum Matrimonium contrahere existente primo, etiam carnali copula minimè consummato, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7. *§.* 3. *n.* 5. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 1. *n.* 17. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 72. *in fin.*

3 *Ego accipio te in meam*, &c.] Hæc verba non esse de essentia Sacramenti resoluunt Perez *in l.* 1. *vers. præterea necessarium est, tit.* 1. *lib.* 5. *ordinam. pag.* 39. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 43. *art.* 1. *dub.* 4. *concl. fin. & q.* 45. *art.* 5. *puncto* 3. *ante primum dubium, concl.* 2. *& in summ. p.* 1. *de Sacram. Matrim. cap.* 1. *concl.* 15. *in fin.* Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 2. *n.* 7. Cenal. *commun. contra communes, q.* 604. *n.* 53. Cened. *pract. & canon. quæst. lib.* 1. *q.* 30. *n.* 38. Gutier. *de Matrim. c.* 69. *n.* 3. Et ad text. *in præsenti, & ad cap. si inter supr. de sponsalib.* bene respondet Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 2. *à num.* 74. illa iura non asserere, certa, & diffinita ab Ecclesia verba fuisse præscripta, quibus contrahentes se inuicem in Matrimonium copularent, sed consensum debere volunt tantùm eos ostendere, vel verbis illis: *Ego te in meam accipio*, &c. addit text. *in d. c. si inter*, vel alia verba consensum exprimentia de præsenti, & id ipsum dicit text. *in præsenti*, cùm antea dixisset consuetis verbis cōsensum contrahentes producere posse, & nouè Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. ibi, vel aliis verbis iuxta receptum vniuscuiusque prouinciæ ritum, &c.

4 *Verbis consuetis.*] Notatur ad hoc, quòd verba in Matrimonio sunt saltem de necessitate præcepti, vide Petr. de Ledesm. *d. q.* 45. *art.* 2. *concl.* 1. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 216. *n.* 5. Henriq. *d. c.* 2. *n.* 6. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 31. *n.* 9. vbi *n.* 10. tenet nullum de hoc esse Ecclesiæ præceptum, sed tantùm esse venialem culpam, non exprimere verbis, sed solum signis consensum.

5 *Quamvis aliter*, &c.] Notatur ad hoc, quòd potest Papa statuere vt Matrimonium ratum dirimatur per subsequentē copulam consummatum, vt per Host. *in c. fin. verb. volumus, infra hoc tit.* vbi Card. *in fin.* Abb. *n.* 5. & Henric. *n.* 4. *cum seqq.* Metina *lib.* 5. *de sacrorum hominum continentia, c.* 87. Sed verius est non posse, sic Cou. *d. c.* 7. *§.* 4. *n.* 15. Gutier. *canonic. lib.* 1. *c.* 17. *n.* 22. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 76 *lib.* 5. *noua recop.* Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 14. *n.* 4. vbi eum Couar. *d. n.* 15. respondet ad hunc text. ea scilicet iudicia Summorum Pontificum non pertinere ad Canonum vniuersalium institutionem, sed ad quarundam litium decisionem, & eodem quasi modo respōdet Azor. *instit. moral p.* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 3. *vers. tertio obiicitur*, vbi refert text. *in præsenti*, non dicere suos quosdam Prædecessores definisse, sed indicasse, & indicare idem est quod sentire, & non diffinire.

SVMMARIVM

1 *Appellanti in causa Matrimoniali interdici debet ne aliud Matrimonium contrahat lite pendente, & si contraxerit, debet separari.*

2 *Matrimonium initum contra interdictum Ecclesiæ an sit nullum?*

Cap. Tua fraternitas. IV.

1 Appellans ad Sedem Apostolicam in causa Matrimoniali de præsenti ante sententiam, & cognitionem illius, est publicè interdicendus, nec ante decisionem causæ, aliam ducere potest, & si ducere præsumpserit, tale Matrimonium est irritandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex, de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 140. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 4. *c.* 5. & est post Concil. Lateran. *p.* 50. *c.* 41.

Et si contra interdictum Ecclesiæ, &c.] Notatur ad hoc, quòd Matrimonium initum contra interdictum Ecclesiæ est nullum, vt per citatos à Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 2. *à princ.* Sed pro veritate, vide quæ suprà dixi *ad c. penult. de desponsatione impuberum.* 2

SVMMARIVM.

1 *Contrahens de præsenti cum duabus primam desponsatam debet habere in vxorem.*

2 *Matrimonium à filiis contractum absque consensu parentum validum est.*

3 *Consuetudo etiam improba inducit probabile dubium & excusat à pœna.*

4 *Sponsus, & sponsa per concubitum se sibi inuicem tradunt.*

Cap. Tuas dudum. V. & fin.

Contrahens de præsenti cum vna, & ante copulam contrahens cum alia, primam desponsatam debet habere in vxorem, quia solus consensus sine copula sufficit, nec valet consuetudo in contrarium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 41. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 574. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 3. *cap. vnic.* 1

Ad materiam huius text. faciunt quæ dixi *ad cap. licet* 3. *suprà hoc tit.* & pro concordia huius text. & regulæ *l. quoties, C. de rei vendicat.* dixi *ad cap. si inter, de sponsalibus*, & quòd validum sit Matrimonium à filiis contractum absque parentum consensu, nec ab ipsis parentibus irritari possit, dixi *ad c.* 1. *sup. de desponsat. impuber.* 2

Collige ex text. nullam consuetudinem etiamsi scandalum oriatur; vires habere ad dissoluendum Matrimonium semel legitimè initum, cùm sit vinculum iuris naturalis, & diuini, vt per Syluest. *verbo Matrimonium* 2. *q.* 3. Brunel. *de spons. concl.* 20. *n.* 8. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 4. *n.* 2. 3

Ne verò turpis sit, &c.] Notatur ad hoc, quòd consuetudo etiam improba inducit probabile dubium, & excusat à pœna, vt per Roch. *in c. fin. supr. de consuetudine sect.* 1. *n.* 2. *&* 3. Baptista *in repet. l. si quando à n.* 15. *C. vnde vi*, Couar. *de spons. p.* 2. *c.* 7. *§.* 3. *n.* 5. Tiraq. *de pœnis temperand. causa* 42. *à princ.* 4

In gloss. *Cognouisset* 1. ibi, *possessio*, &c. Notatur ad hoc, quòd per concubitum sponsus, & sponsa se sibi inuicem tradunt, vt per Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. n.* 77. 5

De Conditionibus appositis in Desponsatione, & aliis Contractibus.

TIT. V.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*

2 *Conditio definitur vt sit euentus futurus, in quem dispositio suspenditur, vel melius vt sit qualitas dispositioni adiecta, aut inhaerens, qua in dubium euentum futurum suspendit, seu dissoluit.*

3 *Conditiones in quinque species diuiduntur, aliæ enim sunt possibiles, & honestæ, aliæ impossibiles, aliæ difficiles, aliæ contra substantiam, aliæ turpes, & singulæ declarantur.*

4 *Impossibilium conditionum tres sunt species, aliæ impossibiles, aliæ difficiles, aliæ turpes, & declarantur singulæ species.*

5 *Impossibiles conditiones, quas possibiles partes credebant, quam vim habeant, ostenditur.*

6 *Conditiones natura impossibiles, & difficiles, quam vim habeant, ostenditur.*

1 VPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan.Andr.Butr.Anchar.Panorm. Præpos.Marian.Socin. Alex. de Neuo, Cened.*collect.*85.Durand.*in breuiario aureo iuris Canon.& in speculo iuris Pontif.sub hoc tit.lib.*4. Stephan. Ranchin.*in continuatione tit.Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif.* Goffred.& Hostiens.*in summa huius tit.*Alex.Cassan.& Anastas.Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.*Lancel.Carthag. *in exposit.tit.iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat.pag.*352.nouissimè Ioan.Honor. *lib.*4. *summ.in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

2 *Conditionibus.*]Conditio definitur vt sit euentus futurus in quem dispositio suspenditur, secundùm Bart. communiter receptum *in l.* 1. *n.* 1. *ff. de condit. & demonstr.*sequitur Socin.*in rubr.ff.eod.tit.* Doct. *in l. cum ad præsens, ff.si certum petatur.* Aliter verò definit Alciat.*in l.debitori,n.*2. *ff. de pactis,* secundùm verbi etymologiam,vt sit qualitas, qua res condi, id est, fieri actum est; atque ideo pactum, modum, tenorem, & conditiones de præsenti, seu præterito esse veras conditiones contendit ipse *in d. l. cùm ad præsens.* Sed nec Alciat. audiendus est, quia grammaticè agit: in iure enim conditio non est quævis qualitas, sed illa quæ in euentum futurum rem confert: nec etiam exacta est Bart.definitio, primò quia comprehendit diem certum, in quem saltem quoad effectum suspenditur dispositio *l.cedere diem,ff.de verb. signif.* Insuper conditiones necessarias, quas Iurisconsulti negant esse proprias conditiones *in l.illa, §.vlt.ff.de verb.oblig.l.si pupillus, §.qui sub conditione, ff. de nouat.* fatetur idem Bart. *vbi supr.* Rip.*in l.hæc verba,n.*1.*ff.de legat.*1.Cost.*in cap.si pater, p.*3.*verb.verbis, num.*2. Et postremò Bart.definitio non comprehendit conditiones resolutiuas, quæ propriè conditiones sunt,iuxta text.*in l.* 2. *ff. de in diem adiect.* licèt Bald.*in rubr. C.de institut.* existimet illam tantùm esse propriè conditionem,quæ à principio impedit originem actus. Quamobrem ex sententia Card.*in cap.verum,n.*7.*infr.hoc tit.* quem sequitur Abb. *in rubr. huius tit.*Socin.*vbi supr.ad fin.* definienda est conditio,vt sit qualitas dispositioni adiecta,vel inhærens, quæ in dubium euentum futurum suspendit, aut dissoluit: continet enim omnia necessaria requisita, scilicet conditiones resolutiuas,& suspensiuas, expressas, & tacitas, & quæ insunt à iure: insuper, & declarat conditionis substantiam in eo esse vt contineat euentum dubium, & futurum, certum vel præteritum, aut præsens excludat, iuxta *l.itaque* 39.*ff.si certum pet.* recipit autem vtplurimum tripartitam diuisionem, ex *l. in facto* 59. *ff.de condit. & demonstrat.*

Omnes autem conditiones in quinque species diuiduntur,aliæ enim sunt possibiles, & honestæ, aliæ impossibiles, aliæ difficiles, quæ fermè impossibilibus comparantur, aliæ contra substantiam, aliæ turpes. 3
Possibiles, & honestæ sunt illæ, quæ vel per casum, vel per potestatem impleri debent, vel per vtrumque possunt,& solent existere, vt si nauis ex Asia venerit, si nupseris Titio,si centum dederis,si pater voluerit,& de his agit totus ferè *tit.ff.de condit.appos.& cap.super eo,cap.per tuas, hoc tit.* Impossibiles verò sunt illæ,quæ per rerum naturam non possunt existere, quamvis per diuinam potentiam possint, vt si cœlum tetigeris, si montem transtuleris. Conditiones verò contra substantiam sunt illæ, quæ substantiam ipsius actus, aut expresse offendunt, aut opponuntur alicui rei, quæ in ipsa substantia essentialiter includitur,vt, contraho tecum si obligatus non maneo, instituo te hæredem, vt succedere non possis, quarum exempla habentur *in l. si is,qui heres,ff.de hered.instit.in l.sub hac,ff.de actionib.* Conditiones difficiles sunt illæ, quæ cùm per rerum naturam possint existere,sunt tamen partim impossibiles, vt si montem aureum dederis, vel si pauper homo ad ingentem pecuniæ quantitatem obligetur. Conditiones verò turpes sunt, quæ cùm per rerum naturam de facto possint existere, & non opponantur substantiæ actus, per leges tamen diuinas, aut humanas sine culpa impleri non possunt, vt si hominem occideris,si furtum feceris, quæ aliquando solent impossibiles de iure appellari,vt *in cap. vlt. infr. hoc tit.* Conditiones possibiles, & honestæ non improbantur, sed suspendunt quovsque adimpleantur, vel aliter remittantur, iuxta text.*in d. c. super eo, cum seq.* quod in aliis etiam dispositionibus procedit. Conditiones impossibiles, vel turpes licèt alios contractus vitient,ex *l.non solum, ff.de actionib.* ab vltimis tamen voluntatibus,& à Matrimonio reiiciuntur, *l.*3.*l.non dubitamus,ff.de condit.& demonstr. cap.solet, cum seq.*32.*q.*2.*d.cap.vlt.* Conditiones contra substantiam omnes actus vitiant, *l. per seruum* 14.§.1.*ff.de vsu,& habit.l.pacta conuenta* 73. *ff. de contrahenda, l.*1. *ff. de adim. leg. stipulatio* 17.*ff.de verb.oblig. d.cap.vlt. in princ.*

Quamvis Bart. & communiter Doct. *in l.* 1. *ff. de condit. instit.* soleant impossibilium conditionum quatuor species constituere,scilicet natura, iure,perplexitate, & facto; verius tamen aliter distinguendum est, vt scilicet dicamus alias esse impossibiles, alias difficiles, alias turpes. Impossibiles sunt in duplici differentia, aliæ enim sunt natura, & per se. seu absolutè tales,de quibus *in §.si impossibilis,Instit.de inutil. stipul.* quas Doctores nostri generaliter impossibiles appellant. Aliæ verò sunt impossibiles per suppositionem, quas Doctores vocant in spe, cùm scilicet aliquo supposito sequitur aliquid impossibile, vt si nauis ex Asia venerit hoc anno, quæ vel ab Indis profecta non est, vel medio facta itinere, si Titius viuit, qui mortuus iam erat,de quibus *in l.multa* 6.§.*si seruos, in fin.de condit. & demonstr.l.si Mania* 45. *ff. de hared. instit.* 4

instit. Conditiones verò difficiles sunt illæ, quæ cùm impleri possunt per rerum naturam, nec aliquo supposito sunt impossibiles, non possunt ab eo præstari, cui iniunguntur per se, vel per alios, ita vt penè impossibiles videantur illis, quas Doctores impossibiles de facto dicunt, & de his agit text. *in l. cùm hæres* 4. §. 1. *ff. de statuliber. l. Arethusa* 15. *ad fin. ff. de statu homin.* Turpes tandem conditiones illæ sunt, quæ cùm facto præstari possint, & substantiæ non repugnent, diuinis tamen, aut humanis legibus, aut bonis moribus improbantur, vt si furtum feceris, si occideris, &c. de quibus *in l. conditiones* 9. *&* 12. *& in l. filius* 15. *ff. de condit. instit. & in l. non dubitamus* 9. *ff. de condit. & demonstr.* Item has autem conditiones illud obseruandum est discrimen quòd impossibilis conditio, quæ vel à natura, vel absolutè talis est tam ab vltimis voluntatibus, quàm à Matrimonio reiicitur sine controuersia ex coniecturata voluntate disponentium, *l. 3. ff. de condit. & demonstr. §. impossibilis, Instit. de hæred. instit. d. cap. vlt.* quæ autem per suppositionem fuerit impossibilis, pariter vitiabit si disponens impossibilitatis conscius eam adiecerit, vt *in d. l. multa, & in d. l. si Mæuia*, apertè probatur, quòd si possibilem credebat ob manifestum defectum voluntatis, dispositio non vitiabitur, vt probat *l. seruo manumisso, ff. de condict. indeb.* iuxta communem interpretationem Doctorum *ibid.* quod ipsum docet Bart. *in d. l. 1. n. 5. ff. de cond. instit.* Imol. *ibid. n.* 11. quam tamen communem sententiam post alios impugnat Cost. *lib. 2. select. c. 1.* cuius noua interpretatio manifestam vim infert verbis illius text. atque ideo cùm ratio ostendat immeritò reiici conditionem quam disponens probabiliter credebat possibilem, cùm eo animo apposita videatur vt impleri debeat, nec aliter videatur iudicandum de voluntate partium, si in conditione verè possibili ac de impossibili quam possibilem credebat, text. verò *in d. l. ab omnibus* 107. §. *in testamento, ff. de legat.* 1. qui in contrarium adduci solet, cùm agat de patrimonio, & facto testatoris; rectè cum Bart. & communi *vbi suprà* intelligi potest vbi ignorantia nulla fuerit, vel aliter cum Ias. *in d. l. seruo,* & Aretin. *in l. impossibilis, ff. de verb. oblig.*

5 Ego verò circa has impossibiles conditiones, quas possibiles partes credebant, distinguendum puto, vt si talis sit conditio, quam testator, vel qui Matrimonium contraxit, intelligeret non posse adimpleri, aliter disposuisset, tunc vltima voluntas, & Matrimonium non valeant propter manifestum voluntatis defectum, vt si quis nauem suam mercibus onustam expectans mille alicui reliquisset sub conditione, si nauis sua ex Asia veniret, vel Titium hæredem institueret si nuberet sorori, aut consobrinæ quam maximè diligebat, vel Matrimonium contraxisset cum aliqua sub conditione, si pater aut patruus, à quo honorem expectabat & dotem, viueret, vel si bona, quæ mulier alibi possidebat, extarent: in his casibus si tempore personæ non viuebant, vel res non extabant, itavt impossibilis reddita fuisset conditio, idque disponens ignorabat, proculdubio vitiatur dispositio, quia coniectura voluntatis apertè cessat, & sic Bart. sententia & communis procedit, & interpretandus est text. *in d. l. seruo*, quoniam conditio libertatis ex eo testamento consequendæ vtilitatem maximam testatoris continebat, sin autem inanis esset conditionis euentus, nihilque vtilitatis, aut voluntatis disponenti afferre posset, ignorantia impossibilitatis non vitiabit actum Matrimonij, aut vltimæ voluntatis, quia tunc nihilominus is, qui talem conditionem adiecit, etiamsi sciret impleri non posse, sic disposuisset, quia non creditur inani conditionis euentu commotus id fecisse, & sic procedit contraria sententia, quæ res boni iudicis arbitrio relinquitur, qui considerata personarum qualitate, materia subiecta & aliis circumstantiis rectè perpensis vel ignorantiam impossibilitatis vitiare actum vel esse negligendam pronuntiabit.

Circa conditiones verò natura impossibiles inter ignorantes, & scientes non est distinguendum, tum quia in ipsis iusta ignorantia non datur, tum etiam, quia istarum euentus inanis est. Porrò difficilis conditio, neque ab vltimis voluntatibus, nec à Matrimonio reiicitur, quia & cessat voluntatis coniectura, & illa dubia ac difficilis iuris interpretatio in vltimis voluntatibus & Matrimonio facta, cùm de impossibilibus conditionibus tantùm agat, non est ad difficiles trahenda, in quibus & ratio, & verba deficiunt, quod bene docet recepta *in d. §. impossibilis*, communis *in d. l. 1. ff. de condit. instit.* Costa *select. lib. 1. cap. 8. n.* 14. Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu* 89. *n.* 8. Molin. *de primog. lib. 2. c. 13. n.* 8. Vnde in his difficilibus constituendum est, quòd si ita sint difficiles vt considerata qualitate personæ, cui iniunguntur, æquè pateat manifestè non posse per eum aliquo modo præstari etiam ex amicorum auxilio, dispositio ab initio non valeat, iuxta text. sic intelligendum *in l. cum hæres*, §. 1. *ff. de statulib.* Sin autem difficultas talis est, quam persona, cui iniungitur per amicos, per fidem, atque æstimationem suam possit adimplere, tunc non valebit à principio dispositio, & expectabitur futurus euentus, vt si adimpleatur actus, valeat, si verò deficiat conditio, non valeat, iuxta text. *in l. Arethusa, ff. de statu hom. & in l. Stichum* 39. §. *si Stichus, ff. de statulib.* Conditio verò impossibilis de iure, quæ propriè turpis appellari debet, indistinctè reiicitur in vltimis voluntatibus in pœnam adiicientis, in Matrimonio verò ex præsumpta voluntate, quæ omnia si non ex verbis, ex mente Doctorum colligi possunt, & Iurisconsultorum auctoritate manifesta sunt. 6

SVMMARIVM.

1 *Conditionis turpis defectus in contractu Matrimonij apposita non vitiat Matrimonium, sed vitiatur.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*

Cap. Quicumque. I.

Ex Concil. Afric.

Conditionis nomine non debet frangi Matrimonium, sed reiecta conditione desponsatio irrefragabiliter teneatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag.* 62. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 574. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret lib. 4. tit. 5. c. 1.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 6. c. 5.* 1

Hunc text. intelligit si à principio resolutiuè, vel post contractum suspensiuè conditiones ponantur. Nauar. *in man. c. 22. n. 62. vers. tertium.* Deinde intelligendus est quando coïtus intercessit ante conditionis defectum ex quo à conditione recessum est per ipsam copulam, & Matrimonium valet explosa conditione, quia verba huius text. ibi, *eam relinquere voluerit*, præmittunt cohabitationem, & carnalem copulam, ita Conar. *de sponsal. p. 2. c. 3. §. 1. n. 13.* 2

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Seruus manumissus ea conditione vt fiat Monachus, & Monasterio seruiat, aliàs in seruitutem redeat, manumittentis voluntatem cogitur obseruare, si hoc acceptato Monachus factus sit.*

2 *Declaratur text. in præsenti, & n. 3.*

Cap. Cùm sit. II. *Gregor.*

1 MAnumittens seruum ea conditione vt fiat Monachus in tali Monasterio, aliàs redeat in seruitutem, debet seruari conditio, & voluntas manumittentis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Vin *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 43. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 574. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex D. Greg. *lib. 7. epist.* 36. *indict.* 2. *registri*, & refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 5. *c.* 2.

2 Difficilis est hic text. dum dicit duo mancipia fuisse manumissa sub conditione vt Monachi fierent, cui quidem conditioni cùm alterum parere noluisset, respondet Pontifex cogendum esse, vt sic manumittentis voluntas impleatur; & ex eo consurgit difficultas, quia illa conditio circa spiritualia versabatur, nempe circa Religionis ingressum, vnde videbatur non esse admittendam. Reiecto intellectu glossæ, Antonij, Abb. & aliorum probabilior est ille, quòd scilicet in specie huius text. conditio, seu modus de ingrediendo Religionem adiectus libertati ideo non improbetur, quia pro substantia non requirebat partis acceptationem, quòd autem is modus non requirat partis acceptationem ex eo patet, nam adiectus fuit manumissioni proprij serui, ac proinde sicut libertas data proprio seruo statim suum habet effectum antequam à parte acceptetur, *l.* 2. *C. de manumiss. vindicta*, ita idem de modo adiecto omnino dicendum erit, *reg. accessorium, de reg. iuris in* 6. Cùm igitur modus ille de ingrediendo Religionem absque partis acceptatione suam habeat vim, rectè, vt quantumcunque circa spiritualia versetur, improbari non debeat, quia quando modus, seu conditio pro sui substantia partis acceptationem non desiderat quantumcunque ad instar conuentionis circa spiritualia adiiciatur, regulariter admittitur, quia hi modi, seu conditiones nullo iure in spiritualibus improbantur, iura enim de hoc agentia solùm prohibent pactiones, seu conuentiones text. *in cap. vlt. sup. de pactis*, & de ratione conuentionis est vt actus absque partis acceptatione non subsistat, *l. quamcunque gerimus* 10. *ff. de action. & oblig.* iuncta *l.* 1. §. *conuentiones*, *ff. de pactis*, vide Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 3. *lib.* 4. *de simonia*, *c.* 16. *n.* 13.

3 Vel forsan melius verus huius text. sensus duobus propositis principiis constabit. Prius sit nullam simoniam, vel eius speciem dati posse, nisi vbi onerosus contractus celebratur, vel non gratuita spiritualium datio, aut receptio fit, saltem secundùm figuram conuentionis, gratiosa autem, & liberalis donatio nullo iure potest improbari: patet hoc ex diffinitione simoniæ à nostris & Theologis tradita, dum aiunt esse studiosam voluntatem emendi, &c. & nomine emptionis omnem contractum onerosum intelligunt, vt colligitur ex omnibus auctoritatibus à Gratiano congestis 1. *q.* 1. *per totam*, & apertiùs ex *c. super eo, ad fin. de transact.* quo loco gratis, & amicabiliter componere in spiritualibus culpa non est. Posterius est donationem libertatis, vel alterius rei sub modo, seu conditione facta, vel ob causam in duplici esse differentia; aliquando enim modus, causa, & conditio in fauorem donatoris, aut tertij adiiciuntur, aliquando ipsius donatarij recipientis in vtilitatem continent, prout contingit cùm alicui pecunia datur, vt domum sibi ædificet, & prædium suum melius facit. Priori casu conditio, aut modus, vel causa efficiunt, vt donatio illa iam non sit propria & liberalis, sed magis onerosi contractus naturam accipiat, vt docet Paul. *in l.* 1. *n.* 2. *ff. de donation.* Roger. *in l. Modestinus, n.* 32. *ff. eod.* Tiraq. qui alios refert, *in l. si vnquam, verbo donatione, n.* 145. Posteriori casu conditio, modus, & causa non efficiunt quominus omnino gratuita, & liberalis donatio fiat, vt colligitur ex *d. l.* 1. & præcitati DD. verum affirmant. His suppositis dicendum est text. *in præsenti*, *& in cap. eo libentius*, *de seruis non ordin.* donationem libertatis sub modo spirituali sine vitio carere, quia ex omni parte erat liberalis, nam & libertas data, & Religionis, ordinisve conditio solius recipientis fauorem continebat principaliter, atque ideo meritò Romani Pontifices rem quasi perspicuam statuerunt, quinimò dicendum non solùm libertatem, sed pecuniam sub eo modo rectè dari, idque quotidie fit dum virginibus legata, aut donationes fiunt sub conditione Religionis, & aliquibus bona relinquuntur si Clerici fiant, quod in terminis probat Bald. *in auth. cui relictum*, *C. de indicta viduit. tol.* & *ibi* Paul. & Ias. *n.* 4. Costa *in l. cùm tale*, §. *si arbitratu, limit.* 3. *ff. de condit. & demonstr.* quo pacto etiam intelliges hæretico, & infideli rectè dari, vt conuertatur. Nec his obstat argumentum ex *cap. quam pio* 1. *q.* 2. respondetur enim *in eo text.* conditionem, vel pactum non gratuitum fuisse, qua is, qui temporalia dabat, sponsalia recipiebat, sic etiam factum est *in c. tua nos, de simonia.*

SVMMARIVM.

1 *Iurans aliquam in vxorem accipere si centum sibi donauerit, illis non datis recipere non tenetur, nisi postea purè consenserit, vel eam cognouerit.*

2 *Conditio possibilis, & honesta de futuro suspendit contractum Matrimonij vt nullo modo valeat dum conditio non adimpletur.*

3 *Intellige si conditio adiiciatur in ipso actu contrahendi Matrimonium, secus si ex interuallo.*

4 *Sponsa si promittat sponso aliquid in dotem, non tenetur sponsus cum ea contrahere, nisi id sibi daretur, quid verò si vir promittat vxori, vide ibi.*

5 *Sponsalia de futuro contracta cum conditione per copulam carnalem transeunt in Matrimonium recedente conditione; quid verò attento iure Concil. Trident. ostenditur.*

Cap. De illis. III.

Alex. III.

IVrans dicendo, Ego te in vxorem accipiam si centum dederis, si non dederit centum non tenetur eam accipere nisi consensus de præsenti, seu carnalis commixtio intercessisset. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 43. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 574. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 5. *c.* 4. & est post Concil. Lateran. *p.* 6. *c.* 12. 1

Reus

2 *Reus periurij non habebitur.*] Notatur ad hoc, quòd conditio possibilis, & honesta de futuro suspendit contractum Matrimonij, vt nullo modo valeat dum conditio non impletur, vide *l.3. tit. 4. partita 4.* vbi Gregor. *verbo casar*, Conar. *de sponsal. p. 2. c. 3. in initio, n. 2.* Nauar. *in man. c. 22. n. 61.* Syluest. *verbo Matrimonium à n. 1.* Candelab aureum *tit. de Matrim. p. 1. n. 53.* Spino *in spec. testam. gloss. 15 princ. n. 63.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comparat. 16. n. 5.* Sanch. *de Matrim.*
3 *lib. 5. disp. 6. in princ.* Intellige si conditio adiiciatur in ipso actu contrahendi Matrimonium, secus si ex internallo, vt per Couar. *d. cap. 3. §. 1. n. 8.* Sanch. *d. disp. 6. n. 3.* Gutier. *de Matrim. c. 81. n. 3.*

4 *Si tantum mihi donaueris.*] Notatur ad hoc, quòd si sponsa promittat aliquid in dotem sponso, non tenetur sponsus cum ea contrahere, nisi id sibi daretur, vt per Couar. *de sponsal. p. 1. c. 4. n. 4. & p. 2. c. 3. §. 3. n. 2.* Et ideo text. hic dum decidit iuratam promissionem mulieri factam de accipiendo eam in vxorem sub conditione si centum daret, valere, ex eo procedit, quia in hac promissione cessat turpitudinis præsumptio, tum quia vir promittit fœminæ Matrimonium si centum sibi dederit, intelligitur causa dotis; & in dubio non præsumitur libidinis causa, sed honesta, ac proinde causam iustam subesse promittendi. Si verò vir promittat vxori, tunc præsumitur libidinis causa, nisi vir sit ignobilior, aut senior, & ita vxori promittat in iuuentutis, aut nobilitatis compensationem, & hoc casu procedit text. *in l. si ita stipulatus fuero 97. §. si tibi nupsero, ff. de verb. oblig.* necessariò intelligendus quoties promissio quantitatis lucri gratia principaliter fit, ita Couar. *d. c. 3. §. 3. n. 1. & 2.* Palat. *in repetit. c. per vestras, de donationibus inter virum & vxorem, notabili tertio, §. 21. n. 1. & 2.* Franc. Molin. *d. compar. 16. n. 101. & 102.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 33. n. 4.* vbi dicit non obstare huic dispositioni prædicta text. verba, cùm dotis gratia largitum non censeatur donatum, sed ad onera Matrimonij sustinenda detur, ex *l. pro oneribus, C. de iure dotium*; quia respondet, verbum, *donaueris*, non vsurpari hîc in rigorosa significatione, sed pro eo quod est dare ex aliqua causa, vt constat, quia ea donatio deducta est in pactum, & conditionem Matrimonij contrahendi, ergo non fuit gratuita.

5 *Aut carnalis sit inter eos*, &c.] Notatur ad hoc, quòd sponsalia de futuro contracta cum conditione per copulam carnalem transeunt in Matrimonium recedente conditione, vt per Palat. *in repet. rubr. §. 4. n. 1.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 26. num. 8.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. q. 1. n. 80. & 81.* vbi etiam quòd hæc præsumptio est iuris, & de iure, & solùm inducitur per copulam carnalem subsecutam, non autem per alios actus, putà per amplexus, oscula, & alia similia. D. Barbos. *in rubr. ff. solut. matrim. p. 2. n. 108.* vbi etiam dicit quòd non erit idem si copula præcesserit Matrimonium. Hodie verò cùm Matrimonia præsumpta cessauerint per Concil. Trid. *sess. 24 de reform. Matrim. c. 1.* vt asserunt citati DD. per me *in c. 30. n. 3. suprà de sponsalib.* huius text. dispositio iam non procedit, vt tenet Perez *l. 1. gloss. 5. pag. 41. vers. 2. tit. 1. lib. 5. Ordinam.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio modalis facta Ecclesiæ, vel pio loco, non potest reuocari, nisi expressè fuerit conuentum,* & n. 2.

3 *Modus fauore Ecclesiæ præsumitur causa impulsiua, vel finalis, prout ipsi Ecclesiæ magis vtile fuerit.*

4 *Dominium rerum donatarum retrò confertur in donantem si in donatione appositum sit pactum quod donatarius teneatur alere donatorem, & ille deficiat in eo.*

5 *Legis duplex prohibitio magis operatur, quàm simplex.*

7 *Delictum solius Prælati Ecclesiæ non nocet.*

8 *Iuramentum quando factum est in fauorem tertij cum aliqua conditione, nisi ea adimpleatur, iurans ad iuramentum seruandum non obligatur.*

9 *Donans in donatione facta Ecclesiæ potest eam legem apponere vt non liceat Ecclesiæ alienare, & si contra factum fuerit, possit eadem res ab eo reuocari.*

10 *Alienandi prohibitio hominis vbi concurrit cum prohibitione legis impedit dominij translationem.*

11 *Donata Ecclesiæ cum conditione ne alienentur, an possint in casu aliàs promisso abalienari, ostenditur.*

Cap. Verùm. IV.

DOnans Ecclesiæ aliquid, v. g. prædium cum conditione vt quid faciat, vel donet simpliciter, si Ecclesia non facit, vel donat, non potest donator reuocare domum, nisi adiectum sit in donatione, quod si pactum, vel modus non seruetur, possit reuocari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 41.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 574.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Augnst. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 3.* & est post Concil. Lateran. *p. 29. c. 3.* 1

Probat hic text. donationem modalem factam Ecclesiæ, vel loco pio, non posse reuocari, nisi expressè fuerit conuentum, vt per Socin. *reg. 82. priuileg. 60.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 93. n. 43.* Nam fauore Ecclesiæ semper modus præsumitur causa impulsiua, vt per Rip. *in l. fin. C. de reuoc. donat. q. 52. n. 173.* Couar. *lib. 1. variar. c. 14. n. 6.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 48. num. 70.* Et etiam fauore piæ causæ præsumitur causa finalis si sit fauor, & commodum ipsius piæ causæ vt talis præsumatur, si verò è contra id tenderet ad odium, & incommodum ipsius piæ causæ, tunc contra præsumeretur non esse finalem, vt per Tiraq. *in tract. Cessante causa, limit. 1. 58.* vnde ex contractu innominato facto cum Ecclesia non potest agi contra eam conditionem ob causam, sed solum præscriptis verbis ad implementum contractus, Duen. *reg. 110. limit. 3.* 2 3

Notatur text. hic ad hoc quòd si in donatione appositum sit pactum, quòd donatarius teneatur alere donatorem, & ille deficit in obseruatione pacti, retro transfertur dominium rerum donatarum in donatorem, & ei datur vtilis rei vendicatio speciali alimentorum fauore, vt per Rip. *in l. fin. q. 38. num. 129. C. de reuoc. donat.* Couar. *lib. 1. var. c. 14. n. 4.* Laram *in l. si quis à liberis, §. verum, n. 20. ff. de liber. agnosc.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 61. n. 8.* 4

Notatur etiam ad hoc quòd duplex prohibitio, legis scilicet, & hominis plus operatur, quàm simplex, vt per Farinac. *in praxi crimin. p. 1. q. 25. n. 37.* Menoch. *cons. 95. n. 124.* Surd. *decis. 254. n. 35.* 5

Notatur etiam ad hoc, quòd potest quis facere donationem bonorum Monasterio iam dotato atque fundato sub conditione resolutiua, quod obseruarentur conditiones, vel res donatæ restituerentur, vt per Præpos. *hic num. 6. col. 4. in med. vers. quintus est intellectus*, Abb. *in cap. cum dilecti*, per illum text. *num. 3. vers. nota tertiò*, & *ibid.* Imol. *num. 4. vers. item potest moare*;

di

de donat. qui text. loquitur in puncto de conditionibus appositis in secunda donatione facta Ecclesiæ, quas supponit sustineri tanquam posteriori donatione insertas, Felin. *in cap. cum venerabilis, n.39. vers. nota tertiò, de except.* Lambertin. *de iurepatron.part.1. lib.1.quæst.9.art.4.num.2. vers.tertiò vero casu*, Rip.*in l.fin.quæst.38.n.132. C.de reuocand. don.* & fuit dictum *in Lucana bonorum 5. Decembris* 1603. coram bonæ mem. Cardin. Pamphilio, & *in Toletana iurispatronatus 17. Nouembris* 1628. coram R. D. meo Coccino Decano.

6 *Interposita conditione.*] Id est, interposito modo ex gloss. & Doct. *hic*, nam text. præsupponit donatum Ecclesiæ acquiri, & postea onus esse implendum, quo casu censetur modus, & non conditio, quamvis conditio appelletur; *l. cùm tale 71. §.1. ff. de cond. & demonstr.* Nec nouum est modum conditionem appellari, vt patet ex *l.liberto 21.§. Lucius, ff.de annuis legatis*, & *l.Titio centum 70.§.1.*& *ibi* notat Paul.*n.2.ff.de condit.& demonstr.l.liberis 106.eod.tit.l.licet 12.ff.vt legatorum nomine caueatur.*

7 *Quod ea cessante*, &c.] Scilicet si id expressum fuerit ex mente omnium *hic*, facit *l.liberto 21.§. Lucius, ff.de annuis legatis*; vnde habet hic text. expressum de eo quod dubitat Socin. *in l.quibus diebus, §.fin. n.17.ff.de condit. & demonstrat.* & inferas etiam in Ecclesia modum resoluentem donationem esse obseruandum, vt etiam insinuat *cap. cum dilecti, de donat.* adeò quòd si ponatur pactum, vt modo non obseruato, donator propria auctoritate rem recuperet, id pactum obseruandum sit, argum. *l.4. de pignoribus*, quod ita contra Innoc. *in cap.verum, in foro compet.* resoluunt esse receptum Tiraquel. *de retractu conuent. ad fin. tit. n.14.* Pinel.*in l.1. C. de bonis matern.p.3.n.54. versic. infertur 21.* Intellige autem hunc text. quando Prælatus cum capitulo modum non impleuerunt, aliàs enim delictum solius Prælati Ecclesiæ nocere non debet, iuxta *reg.delictum, de reg. iur. in 6.* cùm enim ex donatione facta sub modo statim ius quæratur, iuxta tradita per Bart *in l.quibus diebus, §.fin.n.1.ff. de condit. & demonstrat.* in hoc iure iam quæsito Prælatus Ecclesiæ non potuit præiudicare, vt eleganter considerat Panorm.*in cap.breui, n.7.supr. de iureiur.* & in specie ita explicant Cardin.*hic n.6.*& Socin.*in d.l.quibus diebus, §. fin. n.17.* quibus tamen addere debes id procedere quando Ecclesia conuentum habet, aliàs enim solus Prælatus potest Ecclesiæ præiudicare, iuxta traditionem gloss.*cap.potuit, supra de locato*, & ita Felin.*in cap. verum, n.9.de foro compet.*

8 *Debeat reuocari.*] Notatur ad hoc, quòd quando iuramentum factum est in fauorem tertij cum aliqua conditione, nisi illa adimpleatur iurans ad iuramentum seruandum non obligatur, vt per Sayr. *in claui Regia, lib.5.c.8.n.5.*

9 In gloss. *Debeat reuocari.* Notatur ad hoc, quòd in donatione facta Ecclesiæ ea lex apponi potest à donante, vt non liceat Ecclesiæ alienare, & si contra factum fuerit, possit eadem res à donante reuocari, & ita etiam vt ne ob redemptionem quidem captiuorum, aut aliam necessariam causam ea res possit alienari, vt per Tiraquel. *de retract. conuent. ad fin.tit. num.15.*

10 Notatur ad hoc, quòd prohibitio alienandi hominis, vbi concurrit cum prohibitione legis, impedit dominij translationem, nec potest fieri alienatio in casibus aliàs iure communi permissis, vt per Surd. *decis.254. n.35.*

11 In ead. gloss. ibi, *Alij dicunt*, &c. Vult glossa veriorem esse eorum sententiam, qui constituunt rem Ecclesiæ donatam cum conditione ne alienetur, non posse etiam in casu aliàs permisso alienari, quantumcunque necessitas vrgens, ac subinde euidens vtilitas occurrat, & frequentiùs recepitur ex Alex. *in l. filiusfam. §.diui, n.1. ff. de legatis 1.* pro qua maximè vrget text. *in auth.de alienat. & emphyt. §.sanctissimas*, & *ibi* gloss. notabilis *collat. 9.* vrget etiam text. per locum à speciali *in l.legatum, ff.de administr.rerum ad ciu.* facit etiam, quia verba testatoris in relicto facto Ecclesiæ cum prohibitione de non alienando aliquid debent operari, iuxta *l.si quando 109.ff.de legatis 1.*

Verùm contrariam sententiam, scilicet quòd saltem in subsidium, hoc est, si non sint aliæ res, quas alienando possit satisfieri necessitati Ecclesiæ, tunc poterit res relicta Ecclesiæ cum prohibitione de non alienando, alienari, obseruat post alios Ruin. *d.§.diui, col.4.* dicit receptam Cæpol. *in l.2.n.28.& seq. C. de vsucap. transf.* quam sequuti sunt antiquiores, vt refert gloss. *in Clem.1.de rebus Eccles.* & recentiores, quos congerit Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alien. q.19. à n.1. cum seqq.* Ex quibus saltem illud colligitur, magis scilicet adstringere alienationis prohibitionem inductam ab homine, quàm inductam à lege. 12

Ego tamen in hac controuersia dicendum puto, quòd siue prohibitio alienationis fiat à lege, siue ab homine, in dubio legitimus administrator subsistente euidenti vtilitate rem potest alienare, obseruat in specie Aretin. *consil.25.n.5.* Claud. *d.§.diui, col.3.* Bald. *in auth.res quæ, n.21.C.communia de leg.* Redoan. *vbi supr.* etenim cum alienatio in hac specie prohibita non censeatur, sed potiùs ex mente prohibentis permissa, neque defectus intentionis possit considerari, ratione cuius speciale mandatum requiritur, iuxta text. *in l. procurator, ff.de procurat. l. transactionis, C.de transact.* gloss. recepta *verbo mandato, in cap.qui ad agendam, de procurat.lib.6.* rectè fit, vt si aliàs ritè celebretur, hoc est, obseruatis solemnitatibus iure requisitis, valida sit, iuuat reg. *c. peruenit in 2.de iureiur. & in c.scriptura, de voto.* Insuper reg. gloss. receptæ *in l.tale pactum, §.fin. ff. de pactis*, scilicet, id quod disponens verisimiliter disponeret, de eo cogitasset, debet pro disposito haberi, quam in id expendit Molin. *de primog. lib.4.cap.4.n.6.* Nec obstat reg. text. *in d. §. sanctissimas*, respondetur enim in primis text. illum agere de alienatione necessaria ex causa pietatis, redemptionis scilicet captiuorum, quæ necessitas non dicitur prouenire ex pacto, seu debito prohibentis, qualis requiritur vt alienatio permittatur, iuxta text. *in d.§.diui, & in l.cum fidei, ff. de fideicom.libert.* obseruat post alios Alexand. *vbi supr.* prosequitur longo discursu Molin. *d. lib.4.c.6.n.1.* Vel aliter dici posset prohibitionem alienationis inductam à testatore concurrente cum prohibitione legis illud operari ne extantibus aliis bonis ex quibus Ecclesiæ indigentiæ succurri possit, alienatio fiat, iuxta receptam sententiam, de qua per Ruin. *vbi supr.* Nec etiam obstabit reg. text. *in l.1. iuncta l. legata, ff.de admin.rerum ad ciu. & Clem. quia contingit de relig. domib.* fatemur namque bona destinata in aliquos vsus, in alios conuerti non posse, nisi ex Summi Pont. aut sæcularis Principis licentia iuxta illa iura, non tamen inde sequitur, vt alienari non possint, vt alia vtiliora subrogentur in eosdem vsus; siquidem alienatio eo casu non fit contra voluntatem disponentis, sed potiùs ex tacita eiusdem mente, iuxta prædicta. 13

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahens sub conditione non improbata, non compellitur illud consummare ante conditionis euentum.*
2 *Conditiones appositæ Matrimonio, faciles scilicet, & contingentes, illud suspendunt.*
3 *Matrimonium nec diem, nec conditionem recipit.*
4 *Matrimonium sub conditione contractum ea pendente dirimitur per secundum purè contractum.*
5 *Conditio illa, si parentibus placuerit, vt honesta potest adiici in contractu Matrimonij.*
6 *Matrimonium contractum sub ea conditione si pater consenserit, regulatur ex primo illius consensu, aut dissensu.*
7 *Matrimonium contractum sub conditione honesta non efficitur Matrimonium adueniente conditione, sed tantum sponsalia, nisi nouus consensus accedat.*
8 *Matrimonium contractum inter inhabiles sub illa conditione, si Papa dispensauerit, non efficitur validum adueniente conditione absque nouo consensu, nisi dispensatum fuerit in radice.*
9 *Papa potest dispensare in radice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus si dispensatio per parentes in vita petita fuerat.*
10 *Matrimonium inter consanguineos nulliter contractum censetur à Papa dispensatum in radice, quando ipse Papa declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea nascituros, & tunc operatur etiam in praeiudicium tertij ad successionem vocati.*
11 *Promittens contrahere Matrimonium sub illa conditione, si Papa dispensauerit, potest pœnitere etiam post obtentam dispensationem, non tamen in radice.*
12 *Copulæ an sit mentio facienda in dispensatione obtinenda pro consanguineis, vel affinibus?*
13 *Conditio honesta quamvis suspendat tam sponsalia quàm Matrimonium vsque ad conditionis euentum, non potest alter antequam conditio deficiat recedere.*

CAP. Super eo. V. *Vrban. III.*

1 MAtrimonium contrahens sub conditione non improbata ab Ecclesia, vt contraho tecum si meus pater voluerit, non est cogendus ad contrahendum Matrimonium, nisi accedat voluntas patris, quia consensus positus in alieno arbitrio non dicitur liber, nec potest dici consensus de præsenti. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo. Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 45.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 575.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 4.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 6. c. 21.*

2 Collige ex text. conditiones appositas Matrimonio, faciles scilicet, & contingentes, veluti, si mihi centum dederis in dotem, aut si pater meus voluerit, illud suspendere, vt nihil actum censeatur dum conditio pendet: ita Couar. *de sponsalib. p. 2. cap. 3. num. 2. in fin.* Syluest. *in summ. verbo Matrimonium 3. n. 1. ad finem,* Mozz. *de contract. lib. tit. de Matrim. §. diuisio Matrimonij, n. 10. vers. quadam verò.* Nauar. *in man. c. 22. n. 72.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comp. 26. n. 91.* Sanch. *de Matr. lib. 5. disp. 6. à princ.* Nec obstat quòd Matrimonium,
3 nec diem nec conditionem recipit, Cou *de sponsal. p. 3. c. 3. in princ. n. 3.* Sot. *in 4. dist. 29. q. 2 art. 1. col. 4.* Cotta *in memorab. verbo Matrimonium, pag. 568.* quia respondetur conditiones illas non adiici Matrimonio, nec illud suspendere, sed magis adiici consensui futuro, cùm non sit Matrimonium, sed causa illius, ex D. Th. *ad 3. p. q. 45. c. 1. ad secundum,* & probat *l. nuptias ff. hoc tit.* non est actus legitimus, & consequenter suspendi potest, non obstante *reg. actus legitimi, 77. ff. de reg. iur.* de qua latè Molin. *d. comp. 26. à n. 11.* vnde Matrimonium ipsum conditionem non recipere, bene tamen eius consensum, resoluit Sanch. *de Matrim. lib. 6. disp. 1. n. 5.*

Quæ quidem principalis text. conclusio adeò vera 4
est, vt si interim hac conditione pendente, scilicet, si mihi centum dederis in dotem, vel patri meo placuerit, qui sub dicta conditione contraxit, cum alia contrahat, valet Matrimonium secundò contractum, quamvis postea conditio sequatur, dum Matrimonium hoc fuerit purè contractum; censetur enim à priori nondum perfecto recessum, ita Nauar. *d. cap. 22. n. 64.* Franc. Molin. *d. compar. 16. n. 92.* vbi *n. 93.* resoluit Matrimonium cum alia contractum sub conditione valere, non obstante conditione in priori contractu apposita dum hæc posterior priùs purificetur, & *n. 92.* tenet quòd Matrimonium secundo loco contractum, & sub conditione sicut primum, stante dubio quæ conditio priùs fuerat purificata, neutrum valet Matrimonium.

Ad conditionem ipsam, &c.] Notatur ad hoc, quòd 5
conditio illa, si parentibus placuerit, vt honesta potest in contractu Matrimonij adiici; ita Menoch. *cons. 69. n. 42.*

Nisi voluntas patris, &c.] Aduerte quòd si contra- 6
ctum est Matrimonium ea conditione, si pater consenserit, & primùm pater dissenserit, postea verò mutata voluntate consenserit, non propterea erit contractum Matrimonium, quia intelligitur de primo consensu, aut dissensu, vt per Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, in reg. n. 132.* & resoluit Sanch. *d. lib. 5. disp. 7. n. 9.*

Cum huiusmodi consensus non sit de præsenti, &c.] 7
Notatur ad hoc, quòd quando vterque contrahens est habilis, & contrahit per verba de præsenti, sub conditione honesta, vt si pater voluerit, vel dotem dederis, non efficitur Matrimonium adueniente conditione, sed tantùm sponsalia, nisi nouus consensus accedat, cùm text. in præsenti dicat apertè consensum interposita conditione, si pater consensum præstiterit, non esse de præsenti habendum, quamvis de præsenti exprimatur, ita Angl. *in flor. b. p. 5. de Matrim. q. 2. de consensu conditionato, art. vnic. c. 1. diffic. 2.* Viuald. *in candel. aureo, p. 1. de Matrim. n. 54.* Nau. sibi contrarius *cons. 14. n. - sub tit. de spons. in nouis, & cons. 1. sub hoc tit. in vtraque edit.* Cou. *de sponsal. p. 2. c. 3. in initio, n. 5.* Petr. de Ledesma *de Matrim. p. 47. art. 5. dub. 7. princ. concl. 12.* Matiens. *in rubr. tit. 1. gloss 1. n. 63. lib. 5. noua recop.* Gut. *lib. 1. canon. c. 22 n. 21.* Henriq. *in summ. lib. 11. c. 12. n. 3.* Paul. Comitol. *respons. casuum consc. lib. 1. q. 113. num. 6.* Quamvis contrarium imò adueniente conditione statim absque nouo consensu effici Matrimonium teneant scribentes omnes *in præsenti, & in cap. de illis 3. supr. hoc tit.* Nauar. *in man. c. 22. n. 63. in princ. & n. 64. in fin. & cons. 2. sub hoc tit.* Fr. Emman. *in sum. tom. 1. c. 219. concl. 18. n. 19.* & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib. 5. disp. 8. n. 5. vers. tandem;* hoc colligentes ex hoc text. arg. à contrario.

Vnde quando Matrimonium contrahitur inter per- 8
sonas inhabiles, sub illa conditione, si Papa dispensauerit, non efficitur validum absque nouo consensu adueniente dispensatione, quia Summus Pontifex dispensando dat solùm facultatem contrahendi, non approbandi

bandi quòd illicitè factum est, ita Innoc. & Host. *hic*, & Ioan. Andr. *n.* 3. Abb. *n.* 8. & Alex. de Neuo, *n.* 16. Syluest. *verbo Matrimonium tertio*, *q.* 9. Tello *l.* 22. *Tauri*, *n.* 17. Nau. *cons.* 15. *n.* 7. *sub tit. de spons. in nouis*, Gutier. *de iuram. confir. p.* 1. *c.* 51. *n.* 32. *&* 33. *& canon. lib.* 1. *c.* 22. Peregr. *de iure fisci*, *lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 85. Clar. *lib.* 5. *§. incestus*, *n.* 6. Nald. *verbo sponsalia*, *n.* 4. Mant. *decis.* 201. *n.* 4. Seraphin. *decis.* 858. *n.* 12. Rota etiam *in vna S. Seuerini sponsalium* 11. *Maij* 1609. *coram Illustriss. Ludouisio, postea S.D.N. Gregorio XV.* Aloys. Ric. *in praxi aurea resol.* 129. Farin. *decis.* 107. *n.* 4. *in* 1. *collect. nouiss.* Couar. *de spons. part.* 2. *c.* 14. *in initio*, *n.* 10. Surd. *cons.* 364. *n.* 44. Ceuall. *communium contra communes*, *q.* 391. *n.* 2. *vers. sed contrarium* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 138. *n.* 45. Paul. Comitol. *resp. moral. lib.* 1. *q.* 155. *in fine*. Quamvis contrariam sententiam cum Angelo & Gregor. Lop. teneat Sanch. *d. lib.* 5. *disp.* 8.
9 *n.* 10. Verùm quando à Papa est dispensatum in radice, non requiritur nouus consensus adueniente dispensatione, sed sufficit primus cùm effectu maritali praestitus, Rot. *decis.* 687. *n.* 12. apud Farin. *p.* 2. *recent.* vbi *n.* 13. censuit Papam posse dispensare in radice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus, si tamen dispensatio per parentes in vita petita fuerit, &
10 *n.* 14. *&* 15. quòd Matrimonium inter consanguineos nulliter contractum censetur à Papa dispensatum in radice, quando ipse Papa declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea nascituros & *à n.* 16. quòd tunc operatur etiam in praeiudicium tertij ad successionem vocati.

11 Hinc euenit vt promittens contrahere Matrimonium sub illa conditione, si Papa dispensauerit, possit poenitere, quamvis sit obtenta iam dispensatio (non tamen in radice) tenebitur tamen poenitens alteri parti conuentioni stare volenti refundere expensas pro impetranda dispensatione factas, vt per Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 12. *n.* 19. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 12. *in princ. n.* 81. 82. 84. *&* 85. quòd autem in hoc casu locus sit poenitentiae, tenuit Rota penes Mantic. *decis.* 201. *n.* 3. & penes Seraphin. *decis.* 638. *n.* 12. *in fin. & n.* 13. & fuit dictum *in vna Vlixbonen. Matrimonij* 25. *Iunij* 1613. coram Illustriss. Sacrat. quamvis non posse recedere altero inuito, dicat Bonac. *de Matrim. q.* 1. *puncto* 7. *n.* 10.

12 Quaestio est ad praesens institutum non contemnenda, verùm in dispensatione Matrimonij inter consanguineos, vel affines, & generaliter inter eos inter quos est impedimentum dirimens, sit copulae inter eos habitae mentio facienda? ad quam plures refert DD. Cened. *ad Decretal. collect.* 85. *n.* 2. Pro parte affirmatiuà, quòd scilicet sit facienda mentio, aliàs dispensatio subreptitia censeatur, vide Ludou. Lopez *in instructorio conscientiae*, *tom.* 1. *c.* 296. Callet. *de cognatione spirituali*, *c.* 24. *à n.* 1. Sarm. *lib.* 1. *select. c.* 9. *n.* 3. Fr. Emman. *del orden del Iuizio*, *c.* 10. *n.* 5. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 15. & nouissimè *in tract. de Matrim. c.* 124. *n.* 12. *cum seqq.* Steph. Quaranta *in summ. Bullar. verbo Matrimoniales dispensationes*, *n.* 13. Prax. Episcop. *p.* 1. *verbo dispensatio*, *§.* 4. Nicol. Garc. *de benef. p.* 8. *c.* 3. *num.* 31. *cum seqq.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 104. Sanch. *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 14. *n.* 3. *& lib.* 8. *disp.* 25. *à princ.* Rebel. *de oblig. iustitia*, *p.* 2. *lib.* 3. *q.* 5. *n.* 24. Valer. Regin. *in praxi fori poenit. lib.* 31. *num.* 200. *vers. simulque.* Pro parte verò negatiua, vide Nauar. *vers.* 1. *q.* 19. *sub tit. de constit. & cons.* 5. *sub tit. de consanguinit. in antiquis*, *& consil.* 8. 9. 10. *&* 11. *sub eod. tit. in nouis*, Laeli. Zech. *de repert. Ecclesiast. c.* 28. *de Parocho*, *pag.* 367. Emman. Sà *verbo dispensatio*, *num.* 10. Salzed. *ad Bernard. in tract. c.* 126. *vers. vnde meritò*. Vegam *tom.* 2. *sum. c.* 34. *casu* 97. Fr. Emman. sibi cōtrarium *in sum. tom.* 1. *c.* 236. *n.* 5. Petr. de Ledesma *de Matrim. quaest.* 56. *art.* 5. *& in summ. de Sacram. Matrim. c.* 27. *diffic.* 3. *concl.* 1. Henriq. *in summ. lib.* 2. *c.* 2. *§.* 4. *& §.* 7. Ceual. *communium contra commun. q.* 737.

In gloss. *Alieno*. Notatur ad hoc, quòd quamvis conditio honesta suspendat tam sponsalia, quàm Matrimonium vsque ad conditionis euentum, nec sit vsque tunc perfectè obligatio, non tamen potest alter antequam conditio deficiat recedere à sponsione, ita Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 47. *art.* 5. *dub.* 7. *princ. §. colligitur tertiò.* Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *num.* 63. *lib.* 5. *noua recop.* Sanch. *de Matrim. lib.* 5. *disp.* 6. *n.* 8. *& disp.* 8. *n.* 1. Gutier. *eod. tract. c.* 81. *à n.* 5. 13

SVMMARIVM

1 *Sponsalia contrahens sub honesta conditione, & ante conditionis euentum desponsatam cognoscens, à conditione recedit.*

2 *Sponsalia sub conditione contracta per copulam transeunt in Matrimonium.*

3 *Confessio dubia in Matrimonialibus est intelligenda contra confitentem.*

4 *Protestatio facta à sponso quòd non intendit sponsalia debere transire in Matrimonium per copulam subsequentem, nihil valet.*

5 *Matrimonium initum sub necessaria conditione est absolutum, & validum.*

6 *Conditio, si te virginem inuenero, quando sit turpis, & quando honesta, ostenditur.*

CAP. Per tuas. VI. *Innoc. III.*

Sponsalia contrahens sub conditione honesta, vt si meus pater velit, & ante expletam conditionem habet copulam, recedit à conditione, & tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Alexandr. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 45. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 575. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Augnst. *collect.* 3. *Decret. lib.* 4. *tit.* 4. *cap. vnico*. 1

Collige ex text. sponsalia sub conditione contracta per copulam transire in Matrimonium, de quo vide Syluest. *verbo Matrimonium* 3. Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. n.* 77. & adde citatos *ad cap.* 3. *num. vlt. sub hoc tit.* 2

Pro Matrimonio, est praesumendum.] Notatur ad hoc, quòd in Matrimonialibus dubia confessio est intelligenda contra confitentem, licèt secus sit in aliis contractibus, quando nulla datur contumacia ex parte confitentis, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. *§.* 1. *n.* 23. & ita quòd extra Matrimoniales causas confessio dubia interpretari debeat ad fauorem confitentis, firmat Rot. *decis.* 806. *num.* 1. *p.* 1. *& decis.* 90. *num.* 21. *part.* 2. *diuers. & decis.* 366. *sub num.* 5. *& decis.* 633. *num.* 7. *p.* 2. *recent.* etiam verba improprijando, Rot. *decis.* 121. *n.* 8. *p.* 1. *diuers. & decis.* 56. *num.* 11. *in fin.* post *lib.* 1. *consil.* Farin. Hoc tamen procedit, quando agitur aduersùs confitentem, secus autem vbi ipse est actor, tunc enim habet locum alia conclusio? quòd verba interpretanda sunt contra confitentem. Alex. *cons.* 47. *n.* 16. *in fine, & num. seq. lib.* 1. vbi quòd verba scripturae per aliquem productae vt probent, clara, & necessariò concludentia esse debent, alias interpretantur contra producentem. Castrens. *consil.* 461. *in fin. lib.* 1. Rot. *in Ariminen. dotis* 15. *Maij* 1623. coram Reuerendiss. meo Coccino Decano. 3

In

In gloss. *Præsumendum*, sed ibi, *quid si ante coitum protestetur se nolle*, &c. Notatur ad hoc quòd si sponsi futuri protestentur, quòd quamvis sequatur copula, non intendunt sponsalia debere transire in Matrimonium, nec illud velle contrahere, attamen huiusmodi protestatio nihil valet, nec eam præsumptionem iuris, & de iure tollit, vt per Cou. *de sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 18. & 19.* Menoch. *lib. 1. de præsumpt. q. 75. n. 5.* Sic etiam protestatio vnius coniugis, qui ante Matrimonium coram pluribus professus est altero consentiente se nolle per quæcunque verba à se dicta, vel dicenda Matrimonium contrahere, non esse sufficiens indicium dissensus, nisi postea copula subsecuta sit, tunc etiam videtur omnino à protestatione recessum, & præsumitur Matrimonium, ita Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 1. n. 15.* Matiens. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 66. lib. 5. nouæ recop.* Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 45. n. 21.* Gutier. *eòd. tract. c. 52. à princ.*

5 In ead. gloss. ibi, *item quid si contrahitur Matrimonium sub conditione, quæ omnino extitura est*, &c. Notatur ad hoc quòd Matrimonium initum sub necessaria conditione est absolutum, & validum, nec conditio illa suspendit, sed perinde est ac si apposita non esset, vt per Couar. *de sponsal. p. 2. c. 3. §. 2. num. 10.* Henriq. *in summ. lib. 11. c. 12. n. 4.* Sanch. *d. lib. 5. disp. 2. n. 2.* Anton. Gom. *var. tom. 1. c. 12. n. 63.* Ægid. *de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 29. dub. 1. n. 8. vers. idem*, Rebello *de obligat. iustitia, p. 2. lib. 2. q. 10. n. 11.* Bonac. *de Matrim. puncto 10. n. 5.* vbi *n. 6.* dicit validum esse Matrimonium de præsenti sub his conditionibus celebratum, Duco te in vxorem si cras sol orietur, aut si stellæ erunt in cœlo, &c. aduertit tamen cum Henriq. *d. c. 12. num. 4.* Sanch. *d. disp. 2. num. 3.* & Ægid. *d. dub. 1. num. 8.* conditiones necessarias sæpiùs apponi non tanquam conditiones, sed tanquam præfinitiones, & determinationes temporis, quo contrahentes intendunt Matrimonium celebrare, in quo casu contractus non censetur statim factus, sed faciendus, cùm illa conditio sit posita tanquam terminus ad illum contractum celebrandum.

6 In ead. gloss. ibi, *si te virginem inuenero*. Aduerte quòd si hæc conditio, si te virginem inuenero, non referatur ad coitum, sed ad aspectum matronarum, vel huiusmodi, non est turpis conditio, sed honesta, & suspendit actum; si verò referatur ad coitum, est conditio turpis, quia præsupponeret rem veneream cum futura vxore priusquam esset vxor, & tunc tanquam turpis reiiceretur, & teneret Matrimonium saltem in foro exteriori, licèt non esset virgo, vt per Greg. *l. 10. verbo que le dimese, tit. 2. p. 4.* Cou. *de sponsal. p. 2. c. 3. §. 2. n. 12.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 47. art. 4. dub. 3.* Fr. Emman. *in summ. c. 244. concl. 8. n. 8.* Henriq. *in sum. lib. 11. c. 12. n. 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 5. disp. 16. n. 7.* Gutier. *de Matrim. c. 82. n. 28.* Bonac. *d. puncto 10. n. 28.*

SVMMARIVM.

1 *Conditio turpis, vel impossibilis si in contractu Matrimonij apponitur, habetur pro non adiecta, nisi sit contra substantiam matrimonij, quia tunc vitiat contractum.*

2 *Conditio turpis, & inhonesta aduersus Matrimonij substantiam illud irritat.*

3 *Conditiones honestæ, & licitæ, quæ tamen bonis Matrimonij aduersantur, illud irritant.*

4 *Matrimonium an verum fuit inter Beatissimam Virginem, & Ioseph, ostenditur.*

5 *Modus aduersus substantiam Matrimonij omnino illud irritat.*

6 *Sponsalia redduntur nulla per conditionem contrariam substantiæ Matrimonij.*

7 *Copula carnalis non efficit validum Matrimonium contractum sub conditione turpi, & inhonesta aduersus Matrimonij substantiam.*

8 *Conditiones veræ non sunt, quæ ponuntur de præterito, vel de præsenti tempore.*

9 *Conditiones turpes contra substantiam Matrimonij apposita de consensu vtriusque partis illud non irritant.*

10 *Conditiones turpes, quæ Matrimonij substantiæ, & illius bonis non aduersantur, illud non irritant.*

11 *Matrimonium contractum sub conditione impossibili, est statim validum illa reiecta.*

12 *Assignatur ratio quare contractus sub impossibili conditione gesti non valeant, Matrimonium verò sic.*

13 *Votum ac professio valida est ea adiecta conditione vt proprium quid ad vsum possideat.*

14 *Matrimonium inter Christianum & Iudæum non subsistit.*

15 *Matrimonium inter Christianum, & hæreticum an sit validum, remissiuè.*

CAP. Si conditiones. VII. & fin.

Gregor. IX.

MAtrimonium contractum cum conditione contraria coniugio, vt si euites generationem prolis, vel donec inueniam aliam ditiorem, vel si adulterabilis, Matrimonium non tenet, & si cum conditione turpi, vel impossibili, Matrimonium tenet, & conditio habetur pro non adiecta. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 34.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 575.* remissiue Calal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Collige ex text. in prima eius parte conditionem turpem, & inhonestam aduersùs Matrimonij substantiam appositam Matrimonij contractum irritare omnino. Exemplum perhibent omnes Doctores *in præsenti*, vbi aduersùs tria Matrimonij bona, aut vnum ex his conditio apponeretur. Veluti si quis cum diceret, Contraho tecum donec aliam inueniam ditiorem aut meliorem, repugnat enim indiuiduo vitæ coniugalis vinculo, & illius humanæ societati, quæ ex tribus Matrimonij bonum est. Aliud exemplum vbi quis contraheret sub conditione, si prolem vitaret vxor, est enim prolis susceptio secundùm Matrimonij bonum. Tertium exemplum vbi quis contraheret sub conditione si se adulterandam præberet, est enim conditio contra bonum fidei: itaque has omnes conditiones vitiare Matrimonium per hunc text. docent Cou. *de sponsal. p. 2. c. 3. §. 1. n. 1.* Sylvest. *verbo Matrimonium tertio, num. 1.* Nauar. *in man. c. 23. n. 61. & 62.* Sanch. *de Matrim. lib. 5. disp. 9.* Less. *de iustitia, lib. 2. c. 18. dub. 15. n. 122. ad fin.* Ægid. *de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 29. dub. 3.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 47. art. 5. dub. 4.* Gutier. *de Matrim. c. 82.* Bonac. *eod. tract. q. 2. puncto 19. n. 8.* Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 26. n. 63. cum seqq.* latè Basil. Pont. *de Matrim. lib. 3. c. 5. cum seqq.* & *c. 7.* agit de conditione si nupserit, an turpis sit, *c. 8. n. 3. & 4.* tractat de conditione, si virginem te inuenero, & *n. 8.* de conditione, si decem dederis. 2

Amplia primò ad conditiones honestas, & licitas quæ tamen bonis Matrimonij aduersatur, veluti si quispiam aliquam ducat sub conditione, si in eo 3

pœnæ huius text. ac proinde talem parochum suspendendum esse termino.

24 *Si quis autem,* &c.] Notatur ad hoc, quòd falsa impedimenta denuntians, vt Matrimonium impediat, arbitraria pœna punitur, vt per Anch. *hic n.* 13. Menoch. *de arbitr. casu* 451. *n.* 2. Vgolin. *de potest. Episcop. c.* 15. §. 11. *n.* 6. quos refero ego ipse *d. alleg.* 32. *n.* 24.

25 In gloss. *Malitiosè*, fin. Notatur ad hoc, quòd malitiosè fieri dicitur, quod iniuria fit dolo adhibito, cùm malitia sit calumnia, vt per Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 20. *num.* 12.

De Sponsa duorum.

TIT. IV.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Durand, *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. titul. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif.* Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Canis. *in sum. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 3. *summ. Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium de præsenti contrahens successiuè cum duabus, tenetur adhærere primæ, si autem primò contraxit per verba de futuro, deinde secundò per verba de præsenti, adhærere debet secundæ.*

2 *Matrimonium validum dissoluit priora sponsalia eo modo vt illo soluto nulla ea perficiendi obligatio superfit.*

CAP. Duobus. I. *August.*

1 MVlier dans fidem pactionis, id est, promittens sponsalia de futuro cum pacto, vt tunc eam cognoscat, non debet aliam ducere, sed si ducit, tenet Matrimonium, debet tamen de fide mentita pœnitentiam agere. Si verò dat fidem consensus, id est, ducit de præsenti, tenet Matrimonium, & si aliam ducit, non tenet cum secunda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 38. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 4. *c.* 1.

2 Cùm Matrimonium fortius vinculum sit, si illud validum fuit, nemini dubium est priora sponsalia dissoluere eo modo, itavt soluto Matrimonio nulla illa perficiendi obligatio superfit, vt per Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 245. *n.* 5. Azeued. *l.* 1. *n.* 13. *in fin. tit.* 1. *lib.* 5. *nouæ recop.* Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 23. *n.* 3. & *c.* 14. *n.* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 48. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia illius, qui alterius sponsam de præsenti sibi accepit in vxorem, ostenditur.*

2 *Pœna, quas incurrat sciens vxorem adhuc viuere, & ducit secundam, remissiuè.*

4 *Carena quid dicatur, ostenditur.*

CAP. Accepisti. II.

COniugem alterius in vxorem ducens nunquam poterit esse eius legitima vxor, & debet quadraginta diebus ieiunare in pane, & aqua, & pœnitere per septem annos. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 39. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. desumitur ex Burchard. *lib.* 19. *c.* 5. *tit. de fornicat.* §. *recepisti illam*, & refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 2. *c.* 2. 1

Quam alter sibi desponsatam habuerat.] Aduerte quòd ille, qui sciens vxorem adhuc viuere, ducit secundam, præter peccatum mortale quinque pœnas incurrit, de quibus Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 74. 2

Et quadraginta dies in pane, &c.] Hæc pœnitentia in foro exteriori locum habet, nam in foro animæ Presbyter, qui audit confessionem secundùm suum arbitrium poterit eam modificare, ita Perez *l.* 3. *col.* 4. *vers. punitur, pag.* 45. *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* 3

Cum septem sequentibus annis pœniteas.] Non intelligas continuis, & per singulos dies, quasi per omnes pœnitentia agi debeat, sed per quosdam in vnaquaque hebdomada, qui vulgò legitimè feriæ dicebantur, scilicet secunda, quarta, & sexta, iuxta *cap. de illis*, & *ibi gloss.* 1. *q.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 19. *q.* 2. *art.* 5. Couar. *lib.* 4. *var. c.* 20. *n.* 8.

In gloss. *Carenam*. Dicitur tempus quadraginta dierum in pane, & aqua cum septem sequentibus annis, & in literis Papalibus, vbi conceditur carena indulgentiæ, intelligitur tempus quadraginta dierum, & septem annorum pœnitentiæ. Ita Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 85. *art.* 3. *vers. pro explicatione*. Vide quæ dixi *ad cap. accusasti* 8. *n.* 3. *de accusat.* 4

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia de præsenti non dissoluuntur per sequens Matrimonium etiam carnali copula consummatum.*

2 *Coniuges non possunt secundum Matrimonium contrahere existente primo, etiam carnali copula non consummato.*

3 *Verba, ego accipio te in meam, an sint de essentia Sacramenti Matrimonij.*

4 *Verba in Matrimonio sũt saltẽ de necessitate præcepti.*

5 *Papa an possit statuere vt Matrimonium ratum dirimatur per subsequens copula consummatum, ostenditur.*

CAP. Licèt. III. *Alex. III.*

MAtrimonium de præsenti non soluitur per alterum sequentum, etiam cum copula, & cogi debet vir redire ad primam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Hostiens. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. 1

Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 40. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 4. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. *p.* 7. *c.* 8.

2 Collige ex text. coniuges non posse secundum Matrimonium contrahere existente primo, etiam carnali copula minimè consummato, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7. §. 3. *n.* 5. Menoch. *de praesumpt. lib.* 3. *praes.* 1. *n.* 17. Valer. Regiuald. *in praxi fori poenit. lib.* 31. *n.* 72. *in fin.*

3 *Ego accipio te in meam*, &c.] Hæc verba non esse de essentia Sacramenti resoluunt Perez *in l.* 1. *vers. praeterea necessarium est, tit.* 1. *lib.* 5. *ordinam. pag.* 39. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 43. *art.* 1. *dub.* 4. *concl. fin. &* q. 45. *art.* 5. *puncto* 3. *ante primum dubium, concl.* 2. *& in summ. p.* 1. *de Sacram. Matrim. cap.* 1. *concl.* 15. *in fin.* Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 2. *n.* 7. Ceual. *commun. contra communes, q.* 604. *n.* 53. Cened. *pract. & canon. quaest. lib.* 1. *q.* 30. *n.* 38. Gutier. *de Matrim. c.* 69. *n.* 3. Et ad text. *in praesenti, & ad cap. si inter supr. de sponsalib.* bene respondet Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 3. *à num.* 74. illa iura non asserere, certa, & diffinita ab Ecclesia verba fuisse præscripta, quibus contrahentes se inuicem in Matrimonium copularent, sed consensum debere volunt tantùm eos ostendere, vel verbis illis: *Ego te in meam accipio*, &c. addit text. *in d. c. si inter*, vel alia verba consensum exprimentia de præsenti, & id ipsum dicit text. *in praesenti*, cùm antea dixisset consuetis verbis cõsensum contrahentes producere posse, & nouè Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. ibi, vel aliis verbis iuxta receptum vniuscuiusque prouinciæ ritum, &c.

4 *Verbis consuetis.*] Notatur ad hoc, quòd verba in Matrimonio sunt saltem de necessitate præcepti, vide Petr. de Ledesm. *d. q.* 45. *art.* 2. *concl.* 1. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 216. *n.* 5. Henriq. *d. c.* 2. *n.* 6. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 31. *n.* 9. vbi *n.* 10. tenet nullum de hoc esse Ecclesiæ præceptum, sed tantùm esse venialem culpam, non exprimere verbis, sed solum signis consensum.

5 *Quamvis aliter*, &c.] Notatur ad hoc, quòd potest Papa statuere vt Matrimonium ratum dirimatur per subsequentẽ copulam consummatum, vt per Host. *in c. fin. verb. volumus, infra hoc tit.* vbi Card. *in fin.* Abb. *n.* 5. & Henric. *n.* 4. *cum seqq.* Metina *lib.* 5. *de sacrorum hominum continentia, c.* 87. Sed verius est non posse, sic Cou. *d. c.* 7. §. 4. *n.* 15. Gutier. *canonic. lib.* 1. *c.* 17. *n.* 22. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 76 *lib.* 5. *noua recop.* Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 14. *n.* 4. vbi cum Couar. *d. n.* 15. respondet ad hunc text. ea scilicet iudicia Summorum Pontificum non pertinere ad Canonum vniuersalium institutionem, sed ad quarundam litium decisionem, & eodem quasi modo respõdet Azor. *instit. moral p.* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 3. *vers. tertio obiicitur*, vbi refert text. *in praesenti*, non dicere suos quosdam Prædecessores definisse, sed iudicasse, & iudicare idem est quod sentire, & non diffinire.

SVMMARIVM

1 *Appellanti in causa Matrimoniali interdici debet ne aliud Matrimonium contrahat lite pendente, & si contraxerit, debet separari.*

2 *Matrimonium initum contra interdictum Ecclesiae an sit nullum?*

Cap. Tua fraternitas. IV.

1 Appellans ad Sedem Apostolicam in causa Matrimoniali de præsenti ante sententiam, & cognitionem illius, est publicè interdicendus, nec ante decisionem causæ, aliam ducere potest, & si ducere præsumpserit, tale Matrimonium est irritandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex, de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 140. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 573. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 4. *c.* 5. & est post Concil. Lateran. *p.* 50. *c.* 41.

Et si contra interdictum Ecclesiae, &c.] Notatur ad hoc, quòd Matrimonium initum contra interdictum Ecclesiæ est nullum, vt per citatos à Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp.* 2. *à princ.* Sed pro veritate, vide quæ *suprà* dixi *ad c. penult. de desponsatione impuberum.* 2

SVMMARIVM.

1 *Contrahens de praesenti cum duabus primam desponsatam debet habere in vxorem.*

2 *Matrimonium à filiis contractum absque consensu parentum validum est.*

3 *Consuetudo etiam improba inducit probabile dubium & excusat à poena.*

4 *Sponsus, & sponsa per concubitum se sibi inuicem tradunt.*

Cap. Tuas dudum. V. & fin.

Contrahens de præsenti cum vna, & ante copulam contrahens cum alia, primam desponsatam debet habere in vxorem, quia solus consensus sine copula sufficit, nec valet consuetudo in contrarium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 41. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 574. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 3. *cap. vnic.* 1

Ad materiam huius text. faciunt quæ dixi *ad cap. licet* 3. *suprà hoc tit.* & pro concordia huius text. & regulæ *l. quoties, C. de rei vendicat.* dixi *ad cap. si inter, de sponsalibus*, & quòd validum sit Matrimonium à filiis contractum absque parentum consensu, nec ab ipsis parentibus irritari possit, dixi *ad c.* 1. *sup. de desponsat. impuber.* 2

Collige ex text. nullam consuetudinem etiamsi scandalum oriatur; vires habere ad dissoluendum Matrimonium semel legitimè initum, cùm sit vinculum iuris naturalis, & diuini, vt per Syluest. *verbo Matrimonium* 2. *q.* 3. Brunel. *de spons. concl.* 20. *n.* 8. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 4. *n.* 2. 3

Ne verò turpis sit, &c.] Notatur ad hoc, quòd consuetudo etiam improba inducit probabile dubium, & excusat à pœna, vt per Roch. *in c. fin. supr. de consuetudine sect.* 1. *n.* 2. *&* 3. Baptista *in repet. l. si quando à n.* 15. *C. vnde vi*, Couar. *de spons. p.* 2. *c.* 7. §. 3. *n.* 5. Tiraq. *de poenis temperand. causa* 42. *à princ.* 4

In gloss. *Cognouisset* 1. ibi, *possessio*, &c. Notatur ad hoc, quòd per concubitum sponsus, & sponsa se sibi inuicem tradunt, vt per Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. n.* 77. 5

De Conditionibus appositis in Desponsatione, & aliis Contractibus.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
2 Conditio definitur vt sit euentus futurus, in quem dispositio suspenditur, vel melius vt sit qualitas dispositioni adiecta, aut inhaerens, qua in dubium euentum futurum suspendit, seu dissoluit.
3 Conditiones in quinque species diuiduntur, alia enim sunt possibiles, & honesta, alia impossibiles, alia difficiles, alia contra substantiam, alia turpes, & singula declarantur.
4 Impossibilium conditionum tres sunt species, alia impossibiles, alia difficiles, alia turpes, & declarantur singula species.
5 Impossibiles conditiones, quas possibiles partes credebant, quam vim habeant, ostenditur.
6 Conditiones natura impossibiles, & difficiles, quam vim habeant, ostenditur.

1 VPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Cened. *collect.* 85. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib.* 4. Stephan. Ranchin. *in continuatione tit. Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif.* Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zypae. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 352. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

2 *Conditionibus.*] Conditio definitur vt sit euentus futurus in quem dispositio suspenditur, secundùm Bart. communiter receptum *in l.* 1. *n.* 1. *ff. de condit. & demonstr.* sequitur Socin. *in rubr. ff. eod. tit.* Doct. *in l. cum ad praesens, ff. si certum petatur.* Aliter verò definit Alciat. *in l. debitori, n.* 2. *ff. de pactis*, secundùm verbi etymologiam, vt sit qualitas, qua res condi, id est, fieri actum est; atque ideo pactum, modum, tenorem, & conditiones de praesenti, seu praeterito esse veras conditiones contendit ipse *in d. l. cùm ad praesens.* Sed nec Alciat. audiendus est, quia grammaticè agit: in iure enim conditio non est quaevis qualitas, sed illa quae in euentum futurum rem confert: nec etiam exacta est Bart. definitio, primò quia comprehendit diem certum, in quem saltem quoad effectum suspenditur dispositio *l. cedere diem, ff. de verb. signif.* Insuper conditiones necessarias, quas Iurisconsulti negant esse proprias conditiones *in l. illa, §. vlt. ff. de verb. oblig. l. si pupillus, §. qui sub conditione, ff. de nouat.* fatetur idem Bart. *vbi supr.* Rip. *in l. haec verba, n.* 1 *ff. de legat.* 2. Cost. *in cap. si pater, p.* 3. *verb. verbis, num.* 2. Et postremò Bart. definitio non comprehendit conditiones resolutiuas, quae propriè conditiones sunt, iuxta text. *in l.* 2. *ff. de in diem adiect.* licèt Bald. *in rubr. C. de institut.* existimet illam tantùm esse propriè conditionem, quae à principio impedit originem actus. Quamobrem ex sententia Card. *in cap. verum, n.* 7. *infr. hoc tit.* quem sequitur Abb. *in rubr. huius tit.* Socin. *vbi supr. ad fin.* definienda est conditio, vt sit qualitas dispositioni adiecta, vel inhaerens, quae in dubium euentum futurum suspendit, aut dissoluit: continet enim omnia necessaria requisita, scilicet conditiones resolutiuas, & suspensiuas, expressas, & tacitas, & quae insunt à iure: insuper, & declarat conditionis substantiam in eo esse vt contineat euentum dubium, & futurum, certum vel praeteritum, aut praesens excludat, iuxta *l. itaque* 39. *ff. si certum pet.* recipit autem vtplurimum tripartitam diuisionem, ex *l. in facto* 59. *ff. de condit. & demonstrat.*

Omnes autem conditiones in quinque species diuiduntur, aliae enim sunt possibiles, & honestae, aliae impossibiles, aliae difficiles, quae fermè impossibilibus comparantur, aliae contra substantiam, aliae turpes. 3
Possibiles, & honestae sunt illae, quae vel per casum, vel per potestatem impleri debent, vel per vtrumque possunt, & solent existere, vt si nauis ex Asia venerit, si nupseris Titio, si centum dederis, si pater voluerit, & de his agit totus ferè *tit. ff. de condit. appos. & cap. super eo, cap. per tuas, hoc tit.* Impossibiles verò sunt illae, quae per rerum naturam non possunt existere, quamvis per diuinam potentiam possint, vt si coelum tetigeris, si montem transtuleris. Conditiones verò contra substantiam sunt illae, quae substantiam ipsius actus, aut expressè offendunt, aut opponuntur alicui rei, quae in ipsa substantia essentialiter includitur, vt, contraho tecum si obligatus non maneo, instituo te haeredem, vt succedere non possis, quarum exempla habentur *in l. si is, qui haeres, ff. de hared. instit. in l. sub hac, ff. de actionib.* Conditiones difficiles sunt illae, quae cùm per rerum naturam possint existere, sunt tamen partim impossibiles, vt si montem aureum dederis, vel si pauper homo ad ingentem pecuniae quantitatem obligetur. Conditiones verò turpes sunt, quae cùm per rerum naturam de facto possint existere, & non opponantur substantiae actus, per leges tamen diuinas, aut humanas sine culpa impleri non possunt, vt si hominem occideris, si furtum feceris, quae aliquando solent impossibiles de iure appellari, vt *in cap. vlt. infr. hoc tit.* Conditiones possibiles, & honestae non improbantur, sed suspendunt quovsque adimpleantur, vel aliter remittantur, iuxta text. *in d. c. super eo, cum seq.* quod in aliis etiam dispositionibus procedit. Conditiones impossibiles, vel turpes licèt alios contractus vitient, ex *l. non solum, ff. de actionib.* ab vltimis tamen voluntatibus, & à Matrimonio reiiciuntur, *l.* 3. *l. non dubitamus, ff. de condit. & demonstr. cap. solet, cum seq.* 32. *q.* 2. *d. cap. vlt.* Conditiones contra substantiam omnes actus vitiant, *l. per seruum* 14. §. 1. *ff. de vsu, & habit. l. pacta conuenta* 73. *ff. de contrahenda, l.* 1. *ff. de adim. leg. stipulatio* 17. *ff. de verb. oblig. d. cap. vlt. in princ.*

Quamvis Bart. & communiter Doct. *in l.* 1. *ff. de condit. instit.* soleant impossibilium conditionum quatuor species constituere, scilicet natura, iure, perplexitate, & facto; verius tamen aliter distinguendum est, vt scilicet dicamus alias esse impossibiles, alias difficiles, alias turpes. Impossibiles sunt in duplici differentia, aliae enim sunt natura, & per se, seu absolutè tales, de quibus *in §. si impossibilis, Instit. de inutil. stipul.* quas Doctores nostri generaliter impossibiles appellant. Aliae verò sunt impossibiles per suppositionem, quas Doctores vocant in spe, cùm scilicet aliquo supposito sequitur aliquid impossibile, vt si nauis ex Asia venerit hoc anno, quae vel ab Indis profecta non est, vel medio facta itinere, si Titius viuit, qui mortuus iam erat, de quibus *in l. multa* 6. §. *si seruos, in fin. de condit. & demonstr. l. si Maeuia* 45. *ff. de hared. instit.* 4

instit. Conditiones verò difficiles sunt illæ, quæ cùm impleri possint per rerum naturam, nec aliquo supposito sunt impossibiles, non possunt ab eo præstari, cui iniunguntur per se, vel per alios, ita vt penè impossibiles videantur illis, quas Doctores impossibiles de facto dicunt, & de his agit text. *in l. cùm heres* 4. §. 1. *ff. de statulib. l. Arethusa* 15. *ad fin. ff. de statu homin.* Turpes tandem conditiones illæ sunt, quæ cùm facto præstari possint, & substantiæ non repugnent, diuinis tamen, aut humanis legibus, aut bonis moribus improbantur, vt si furtum feceris, si occideris, &c. de quibus *in l. conditiones* 9. *&* 12. *& in l. filius* 15. *ff. de condit. instit. & in l. non dubitamus* 9. *ff. de condit. & demonstr.* Item has autem conditiones illud obseruandum est discrimen quòd impossibilis conditio, quæ vel à natura, vel absolutè talis est tam ab vltimis voluntatibus, quàm à Matrimonio reiicitur sine controuersia ex coniecturata voluntate disponentium, *l. 3. ff. de condit. & demonstr. §. impossibilis, Instit. de hered. instit. d. cap. vlt.* quæ autem per suppositionem fuerit impossibilis, pariter vitiabit si disponens impossibilitatis conscius eam adiecerit, vt *in d. l. multa, & in d. l. si Meuia*, apertè probatur, quòd si possibilem credebat ob manifestum defectum voluntatis, dispositio non vitiabitur, vt probat *l. seruo manumisso. ff. de condict. indeb.* iuxta communem interpretationem Doctorum *ibid.* quod ipsum docet Bart. *in d. l.* 1. *n.* 5. *ff. de cond. instit.* Imol. *ibid. n.* 11. quam tamen communem sententiam post alios impugnat Cost. *lib.* 1. *select. c.* 1. cuius noua interpretatio manifestam vim infert verbis illius text. atque ideo cùm ratio ostendat immeritò reiici conditionem quam disponens probabiliter credebat possibilem, cùm eo animo apposita videatur vt impleri debeat, nec aliter videatur iudicandum de voluntate partium, si in conditione verè possibili ac de impossibili quam possibilem credebat, text. verò *in d. l. ab omnibus* 107. §. *in testamento, ff. de legat.* 1. qui in contrarium adduci solet, cùm agat de patrimonio, & facto testatoris; rectè cum Bart. & communi *vbi suprà* intelligi potest vbi ignorantia nulla fuerit, vel aliter cum Ias. *in d. l seruo*, & Aretin. *in l. impossibilis, ff. de verb. oblig.*

5 Ego verò circa has impossibiles conditiones, quas possibiles partes credebant, distinguendum puto, vt si talis sit conditio, quam testator, vel qui Matrimonium contraxit, intelligeret non posse adimpleri, aliter disposuisset, tunc vltima voluntas, & Matrimonium non valeant propter manifestum voluntatis defectum, vt si quis nauem suam mercibus onustam expectans mille alicui reliquisset sub conditione, si nauis sua ex Asia veniret, vel Titium hæredem institueret si nuberet sorori, aut consobrinæ quam maximè diligebat, vel Matrimonium contraxisset cum aliqua sub conditione, si pater aut patruus, à quo honorem expectabat & dotem, viueret, vel si bona, quæ mulier alibi possidebat, extarent: in his casibus si tempore personæ non viuebant, vel res non extabant, itavt impossibilis reddita fuisset conditio, idque disponens ignorabat, proculdubio vitiatur dispositio, quia coniectura voluntatis apertè cessat, & sic Bart. sententia & communis procedit, & interpretandus est text. *in d. l. seruo*, quoniam conditio libertatis ex eo testamento consequendæ vtilitatem maximam testatoris continebat, sin autem inanis esset conditionis euentus, nihilque vtilitatis, aut voluntatis disponenti afferre posset, ignorantia impossibilitatis non vitiabit actum Matrimonij, aut vltimæ voluntatis, quia tunc nihilominus is, qui talem conditionem adiecit, etiamsi sciret impleri non posse, sic disposuisset quia non creditur inani conditionis euentu commotus id fecisse, & sic procedit contraria sententia, quæ res boni iudicis arbitrio relinquitur, qui considerata personarum qualitate, materia subiecta & aliis circumstantiis rectè perpensis vel ignorantiam impossibilitatis vitiare actum vel esse negligendam pronuntiabit.

Circa conditiones verò natura impossibiles inter ignorantes, & scientes non est distinguendum, tum quia in ipsis iusta ignorantia non datur, tum etiam, quia istarum euentus inanis est. Porrò difficilis conditio, neque ab vltimis voluntatibus, nec à Matrimonio reiicitur, quia & cessat voluntatis coniectura, & illa dubia ac difficilis iuris interpretatio in vltimis voluntatibus & Matrimonio facta, cùm de impossibilibus conditionibus tantùm agat, non est ad difficiles trahenda, in quibus & ratio, & verba deficiunt, quod bene docet recepta *in d. §. impossibilis*, communis *in d. l. 1. ff. de condit. instit.* Costa *select. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 14. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 89. *n.* 8. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 8. Vnde in his difficilibus constituendum est, quòd si ita sint difficiles vt considerata qualitate personæ, cui iniunguntur, æquè pateat manifestè non posse per eum aliquo modo præstari etiam ex amicorum auxilio, dispositio ab initio non valeat, iuxta text. sic intelligendum *in l. cum heres*, §. 1. *ff. de statulib.* Sin autem difficultas talis est, quam persona, cui iniungitur per amicos, per fidem, atque æstimationem suam possit adimplere, tunc non valebit à principio dispositio, & expectabitur futurus euentus, vt si adimpleatur actus, valeat, si verò deficiat conditio, non valeat, iuxta text. *in l. Arethusa, ff. de statu hom. & in l. Stichum* 39. §. *si Stichus, ff. de statulib.* Conditio verò impossibilis de iure, quæ propriè turpis appellari debet, indistinctè reiicitur in vltimis voluntatibus in pœnam adiicientis, in Matrimonio verò ex præsumpta voluntate, quæ omnia si non ex verbis, ex mente Doctorum colligi possunt, & Iurisconsultorum auctoritate manifesta sunt. 6

SVMMARIVM.

1 *Conditionis turpis defectus in contractu Matrimonij apposita non vitiat Matrimonium, sed vitiatur.*

2 *Declaratur text. in præsenti.*

CAP. Quicumque. I.

Ex Concil. Afric.

Conditionis nomine non debet frangi Matrimonium, sed reiecta conditione desponsatio irrefragabiliter teneatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in rationali lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 61. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 574. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 5. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 6. *c.* 5. 1

Hunc text. intelligit si à principio resolutiuè, vel post contractum suspensiuè conditiones ponantur. Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 62. *vers. tertium.* Deinde intelligendus est quando coïtus intercessit ante conditionis defectum ex quo à conditione recessum est per ipsam copulam, & Matrimonium valet explosa conditione, quia verba huius text. ibi, *eam relinquere voluerit*, præmittunt cohabitationem, & carnalem copulam, ita Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 1. *n.* 13. 2

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Seruus manumissus ea conditione vt fiat Monachus, & Monasterio seruiat, aliàs in seruitutem redeat, manumittentis voluntatem cogitur obseruare, si hoc acceptato Monachus factus sit.*

2 *Declaratur text. in præsenti, & n.3.*

Cap. Cùm sit. II. *Gregor.*

1 MAnumittens seruum ea conditione vt fiat Monachus in tali Monasterio, aliàs redeat in seruitutem, debet seruari conditio, & voluntas manumittentis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Viu *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 43. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 574. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex D. Greg. *lib. 7. epist. 36. indict. 2. registri*, & refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 2.*

2 Difficilis est hic text. dum dicit duo mancipia fuisse manumissa sub conditione vt Monachi fierent, cui quidem conditioni cùm alterum parere noluisset, respondet Pontifex cogendum esse, vt sic manumittentis voluntas impleatur; & ex eo consurgit difficultas, quia illa conditio circa spiritualia versabatur, nempe circa Religionis ingressum, vnde videbatur non esse admittendum. Reiecto intellectu glossæ, Antonij, Abb. & aliorum probabilior est ille, quòd scilicet in specie huius text. conditio, seu modus de ingrediendo Religionem adiectus libertati ideo non improbetur, quia pro substantia non requirebat partis acceptationem, quòd autem is modus non requirat partis acceptationem ex eo patet, nam adiectus fuit manumissioni proprij serui, ac proinde sicut libertas data proprio seruo statim suum habet effectum antequam à parte acceptetur, *l. 2. C. de manumiss. vindicta*, ita idem de modo adiecto omnino dicendum erit, *reg. accessorium, de reg. iuris in 6.* Cùm igitur modus ille de ingrediendo Religionem absque partis acceptatione suam habeat vim, rectè, vt quantumcunque circa spiritualia versetur, improbari non debeat, quia quando modus, seu conditio pro sui substantia partis acceptationem non desiderat quantumcunque ad instar conuentionis circa spiritualia adiiciatur, regulariter admittitur, quia hi modi, seu conditiones nullo iure in spiritualibus improbantur, iura enim de hoc agentia solùm prohibent pactiones, seu conuentiones text. *in cap. vlt. sup. de pactis*, & de ratione conuentionis est vt actus absque partis acceptatione non subsistat, *l. quamcunque gerimus* 10. *ff. de action. & oblig.* iuncta *l. 1. §. conuentiones, ff. de pactis*, vide Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 3. lib. 4. de simonia, c. 16. n. 13.*

3 Vel forsan melius verus huius text. sensus duobus propositis principiis constabit. Prius sit nullam simoniam, vel eius speciem dati posse, nisi vbi onerosus contractus celebratur, vel non gratuita spiritualium datio, aut receptio fit, saltem secundùm figuram conuentionis, gratiosa autem, & liberalis donatio nullo iure potest improbari: patet hoc ex diffinitione simoniæ à nostris & Theologis tradita, dum aiunt esse studiosam voluntatem emendi, &c. & nomine emptionis omnem contractum onerosum intelligunt, vt colligitur ex omnibus auctoritatibus à Gratiano congestis 1. *q. 1. per totam.* & apertiùs ex *c. super eo, ad fin. de transact.* quo loco gratis, & amicabiliter componere in spiritualibus culpa non est. Posterius est donationem libertatis, vel alterius rei sub modo, seu conditione facta, vel ob causam in duplici esse differentia; aliquando enim modus, causa, & conditio in fauorem donatoris, aut tertij adiiciuntur, aliquando ipsius donatarij recipientis in vtilitatem continent, prout contingit cùm alicui pecunia datur, vt domum sibi ædificet, & prædium suum melius facit. Priori casu conditio, aut modus, vel causa efficiunt, vt donatio illa iam non sit propria & liberalis, sed magis onerosi contractus naturam accipiat, vt docet Paul. *in l. 1. n. 2. ff. de donation.* Roger. *in l. Modestinus, n. 32. ff. eod.* Tiraq. qui alios refert, *in l. si vnquam, verbo donatione, n.* 145. Posteriori casu conditio, modus, & causa non efficiunt quominus omnino gratuita, & liberalis donatio fiat, vt colligitur ex *d. l. 1.* & præcitati DD. verum affirmant. His suppositis dicendum est text. *in præsenti, & in cap. eo libentius, de seruis non ordin.* donationem libertatis sub modo spirituali sine vitio carere, quia ex omni parte erat liberalis, nam & libertas data, & Religionis, ordinisue conditio solius recipientis fauorem continebat principaliter, atque ideo meritò Romani Pontifices rem quasi perspicuam statuerunt, quinimò dicendum non solùm libertatem, sed pecuniam sub eo modo rectè dari, idque quotidie fit dum virginibus legata, aut donationes fiunt sub conditione Religionis, & aliquibus bona relinquuntur si Clerici fiant, quod in terminis probat. Bald. *in auth. cui relictum, C. de indicta viduit. tol.* & *ibi* Paul. & Ias. *n. 4.* Costa *in l. cùm tale, §. si arbitratu, limit. 3. ff. de condit. & demonstr.* quo pacto etiam intelliges hæretico, & infideli rectè dari, vt conuertatur. Nec his obstat argumentum ex *cap. quam pio 1. q. 2.* respondetur enim *in eo text.* conditionem, vel pactum non gratuitum fuisse, qua is, qui temporalia dabat, sponsalia recipiebat, sic etiam factum est *in c. tua nos, de simonia.*

SVMMARIVM.

1 *Iurans aliquam in vxorem accipere si centum sibi donauerit, illis non datis recipere non tenetur, nisi postea purè consenserit, vel eam cognouerit.*

2 *Conditio possibilis, & honesta de futuro suspendit contractum Matrimonij vt nullo modo valeat dum conditio non adimpletur.*

3 *Intellige si conditio adiiciatur in ipso actu contrahendi Matrimonium, secus si ex interuallo.*

4 *Sponsa si promittat sponso aliquid in dotem, non tenetur sponsus cum ea contrahere, nisi id sibi daretur, quid verò si vir promittat vxori, vide ibi.*

5 *Sponsalia de futuro contracta cum conditione per copulam carnalem transeunt in Matrimonium recedente conditione; quid verò attento iure Concil. Trident. ostenditur.*

Cap. De illis. III.

Alex. III.

IVrans dicendo, Ego te in vxorem accipiam si centum dederis, si non dederit centum non tenetur eam accipere nisi consensus de præsenti, seu carnalis commixtio intercessisset. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 43. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 574. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 4.* & est post Concil. Lateran. *p. 6. c. 12.* 1

Reus

2 *Rem perirŋ non habebitur.*] Notatur ad hoc, quòd conditio possibilis, & honesta de futuro suspendit contractum Matrimonij, vt nullo modo valeat dum conditio non impletur, vide *l. 3. tit. 4. partita 4.* vbi Gregor. *verbo casar*, Conar. *de sponsal. p. 2. c. 3. in initio, n. 2.* Nauar. *in man. c. 22. n. 61.* Syluest. *verbo Matrimonium à n. 1.* Candelab aureum *tit. de Matrim. p. 1. n. 53.* Spino *in spec. testam. gloss. 15 princ. n. 63.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comparat. 16. n. 5.* Sanch. *de Matrim.*
3 *lib. 5. disp. 6. in princ.* Intellige si conditio adiiciatur in ipso actu contrahendi Matrimonium, secus si ex interuallo, vt per Couar. *d. cap. 3. §. 1. n. 8.* Sanch. *d. disp. 6. n. 3.* Gutier. *de Matrim. c. 81. n. 3.*

4 *Si tantum mihi donaueris.*] Notatur ad hoc, quòd si sponsa promittat aliquid in dotem sponso, non tenetur sponsus cum ea contrahere, nisi id sibi daretur, vt per Couar. *de sponsal. p. 1. c. 4. n. 4. & p. 2. c. 3. §. 3. n. 2.* Et ideo text. hic dum decidit iuratam promissionem mulieri factam de accipiendo eam in vxorem sub conditione si centum daret, valere, ex eo procedit, quia in hac promissione cessat turpitudinis præsumptio, tum quia vir promittit fœminæ Matrimonium si centum sibi dederit, intelligitur causa dotis, & in dubio non præsumitur libidinis causa, sed honesta, ac proinde causam iustam subesse promittendi. Si verò vir promittat vxori, tunc præsumitur libidinis causa, nisi vir sit ignobilior, aut senior, & ita vxori promittat in iuuentutis, aut nobilitatis compensationem, & hoc casu procedit text. *in l. si ita stipulatus fuero 97. §. si tibi nupsero, ff. de verb. oblig.* necessariò intelligendus quoties promissio quantitatis lucri gratia principaliter fit, ita Couar. *d. c. 3. §. 3. n. 1. & 2.* Palat. *in repetit. c. per vestras, de donationibus inter virum & vxorem, notabili tertio, §. 21. n. 1. & 2.* Franc. Molin. *d. compar. 16. n. 101. & 102.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 53. n. 4.* vbi dicit non obstare huic dispositioni prædicta text. verba, cùm dotis gratia largitum non censeatur donatum, sed ad onera Matrimonij sustinenda detur, ex *l. pro oneribus, C. de iure dotium*; quia respondet, verbum, *donaueris*, non vsurpari hîc in rigorosa significatione, sed pro eo quod est dare ex aliqua causa, vt constat, quia ea donatio deducta est in pactum, & conditionem Matrimonij contrahendi, ergo non fuit gratuita.

5 *Aut carnalis sit inter eos, &c.*] Notatur ad hoc, quòd sponsalia de futuro contracta cum conditione per copulam carnalem transeunt in Matrimonium recedente conditione, vt per Palat. *in repet. rubr. §. 4. n. 1.* Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 26. num. 8.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. q. 1. n. 80. & 81.* vbi etiam quòd hæc præsumptio est iuris, & de iure, & solùm inducitur per copulam carnalem subsecutam, non autem per alios actus, putà per amplexus, oscula, & alia similia. D. Barbos. *in rubr. ff. solut. matrim. p. 2. n. 108.* vbi etiam dicit quòd non erit idem si copula præcesserit Matrimonium. Hodie verò cùm Matrimonia præsumpta cessauerint per Concil. Trid. *sess. 24 de reform. Matrim. c. 1.* vt asserunt citati DD. per me *in c. 30. n. 3. suprà de sponsalib.* huius text. dispositio iam non procedit, vt tenet Perez *l. 1. gloss. 5. pag. 41. vers. 2. tit. 1. lib. 5. Ordinam.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio modalis facta Ecclesiæ, vel pio loco, non potest reuocari, nisi expressè fuerit conuentum,* & n. 2.
3 *Modus fauore Ecclesiæ præsumitur causa impulsiua, vel finalis, prout ipsi Ecclesiæ magis vtile fuerit.*
4 *Dominium rerum donatarum retrò confertur in donantem si in donatione appositum sit pactum quod donatarius teneatur alere donatorem, & ille deficiat in eo.*
5 *Legis duplex prohibitio magis operatur, quàm simplex.*
7 *Delictum solius Prælati Ecclesiæ non nocet.*
8 *Iuramentum quando factum est in fauorem tertij cum aliqua conditione, nisi ea adimpleatur, iurans ad iuramentum seruandum non obligatur.*
9 *Donans in donatione facta Ecclesiæ potest eam legem apponere vt non liceat Ecclesiæ alienare, & si contra factum fuerit, possit eadem res ab eo reuocari.*
10 *Alienandi prohibitio hominis vbi concurrit cum prohibitione legis impedit dominij translationem.*
11 *Donata Ecclesiæ cum conditione ne alienentur, an possint in casu aliàs promisso abalienari, ostenditur.*

Cap. Verùm. IV.

Donans Ecclesiæ aliquid, v. g. prædium cum conditione vt quid faciat, vel donet simpliciter, si Ecclesia non facit, vel donat, non potest donator reuocare domum, nisi adiectum sit in donatione, quod si pactum, vel modus non seruetur, possit reuocari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 41.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 574.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 3.* & est post Concil. Lateran. *p. 29. c. 3.* 1

Probat hic text. donationem modalem factam Ecclesiæ, vel loco pio, non posse reuocari, nisi expressè fuerit conuentum, vt per Socin. *reg. 82. priuileg. 60.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 93. n. 43.* Nam fauore Ecclesiæ semper modus præsumitur causa impulsiua, vt per Rip. *in l. fin. C. de reuoc. donat. q. 52. n. 173.* Couar. *lib. 1. variar. c. 14. n. 6.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 48. num. 70.* Et etiam fauore piæ causæ præsumitur causa finalis si sit fauor, & commodum ipsius piæ causæ vt talis præsumatur, si verò è contra id tenderet ad odium, & incommodum ipsius piæ causæ, tunc contra præsumeretur non esse finalem, vt per Tiraq. *in tract. Cessante causa, limit. 1. 58.* vnde ex contractu innominato facto cum Ecclesia non potest agi contra eam conditionem ob causam, sed solùm præscriptis verbis ad implementum contractus, Duen. *reg. 110. limit. 3.* 2 3

Notatur text. hic ad hoc quòd si in donatione appositum sit pactum, quòd donatarius teneatur alere donatorem, & ille deficit in obseruatione pacti, retro transfertur dominium rerum donatarum in donatorem, & ei datur vtilis rei vendicatio speciali alimentorum fauore, vt per Rip. *in l. fin. q. 38. num. 129. C. de reuoc. donat.* Couar. *lib. 1. var. c. 14. n. 4.* Laram *in l. si quis à liberis, §. verum, n. 20. ff. de liber. agnosc.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 61. n. 8.* 4

Notatur etiam ad hoc quòd duplex prohibitio, legis scilicet, & hominis plus operatur, quàm simplex, vt per Farinac. *in praxi crimin. p. 1. q. 25. n. 37.* Menoch. *cons. 95. n. 124.* Surd. *decis. 254. n. 35.* 5

Notatur etiam ad hoc, quòd potest quis facere donationem bonorum Monasterio iam dotato atque fundato sub conditione resolutiua, quod obseruarentur conditiones, vel res donatæ restituerentur, vt per Præpos. *hic num. 6. col. 4. in med. vers. quintus est intellectus,* Abb. *in cap. cùm dilecti*, per illum text. *num. 3. vers. nota tertio,* & *ibid.* Imol. *num. 4. vers. item potest notare;* de

de donat. qui text. loquitur in puncto de conditionibus appositis in secunda donatione facta Ecclesiæ, quas supponit sustineri tanquam posteriori donatione insertas, Felin. *in cap. cum venerabilis, n.39. vers. nota tertiò, de except.* Lambertin. *de iurepatron. part.1. lib.1. quæst.9. art.4. num.3. vers. tertiò vero casu*, Rip. *in l. fin. quæst.38. n.132. C. de reuocand. don.* & fuit dictum *in Lucana bonorum* 5. *Decembris* 1603. coram bonæ mem. Cardin. Pamphilio, & *in Toletana iurispatronatus* 17. *Nouembris* 1628. coram R. D. meo Coccino Decano.

6 *Interposita conditione.*] Id est, interposito modo ex gloss. & Doct. *hic*, nam text. præsupponit donatum Ecclesiæ acquiri, & postea onus esse implendum, quo casu censetur modus, & non conditio, quamvis conditio appelletur, *l. cum tale* 71. §. 1. *ff. de cond. & demonstr.* Nec nouum est modum conditionem appellari, vt patet ex *l. liberto* 21. §. *Lucius, ff. de annuis legatis*, & *l. Titio centum* 70. §. 1. & *ibi* notat Paul. *n.2. ff. de condit. & demonstr. l. liberis* 106. *eod. tit. l. licet* 12. *ff. vt legatorum nomine caueatur.*

7 *Quod ea cessante*, &c.] Scilicet si id expressum fuerit ex mente omnium *hic*, facit *l. liberto* 21. §. *Lucius, ff. de annuis legatis*; vnde habet hic text. expressum de eo quod dubitat Socin. *in l. quibus diebus*, §. *fin. n.17. ff. de condit. & demonstrat.* & inferas etiam in Ecclesia modum resoluentem donationem esse obseruandum, vt etiam insinuat *cap. cum dilecti, de donat.* adeò quòd si ponatur pactum, vt modo non obseruato, donator propria auctoritate rem recuperet, id pactum obseruandum sit, argum. *l.4. de pignoribus*, quod ita contra Innoc. *in cap. verum, in foro compet.* resoluunt esse receptum Tiraquel. *de retractu conuent. ad fin. tit. n.14.* Tinel. *in l.1. C. de bonis matern. p.3. n.54. versic. infertur* 21. Intellige autem hunc text. quando Prælatus cum capitulo modum non impleuerunt, aliàs enim delictum solius Prælati Ecclesiæ nocere non debet, iuxta *reg. delictum, de reg. iur. in 6.* cùm enim ex donatione facta sub modo statim ius quæratur, iuxta tradita per Bart *in l. quibus diebus*, §. *fin. n.1. ff. de condit. & demonstrat.* in hoc iure iam quæsito Prælatus Ecclesiæ non potuit præiudicare, vt eleganter considerat Panorm. *in cap. breui, n.7. supr. de iureiur.* & in specie ita explicant Cardin. *hic n.6.* & Socin. *in d. l. quibus diebus*, §. *fin. n.17.* quibus tamen addere debes id procedere quando Ecclesia conuentum habet, aliàs enim solus Prælatus potest Ecclesiæ præiudicare, iuxta traditionem gloss. *cap. potuit, suprà de locato*, & ita Felin. *in cap. verum, n.9. de foro compet.*

8 *Debeat reuocari.*] Notatur ad hoc, quòd quando iuramentum factum est in fauorem tertij cum aliqua conditione, nisi illa adimpleatur iurans ad iuramentum seruandum non obligatur, vt per Sayr. *in claui Regia, lib.5. c.8. n.5.*

9 In gloss. *Debeat reuocari.* Notatur ad hoc, quòd in donatione facta Ecclesiæ ea lex apponi potest à donante, vt non liceat Ecclesiæ alienare, & si contra factum fuerit, possit eadem res à donante reuocari, & ita etiam vt ne ob redemptionem quidem captiuorum, aut aliam necessariam causam ea res possit alienari, vt per Tiraquel. *de retract. conuent. ad fin. tit. num.15.*

10 Notatur ad hoc, quòd prohibitio alienandi hominis, vbi concurrit cum prohibitione legis, impedit dominij translationem, nec potest fieri alienatio in casibus aliàs iure communi permissis, vt per Surd. *decis.254. n.35.*

11 In ead. gloss. ibi, *Alij dicunt*, &c. Vult glossa veriorem esse eorum sententiam, qui constituunt rem Ecclesiæ donatam cum conditione ne alienetur, non posse etiam in casu aliàs permisso alienari, quantumcunque necessitas vrgens, ac subinde euidens vtilitas occurrat, & frequentiùs recepitur ex Alex. *in l. filiusfam.* §. *diui, n.1. ff. de legatis* 1. pro qua maximè vrget text. *in auth. de alienat. & emphyt.* §. *sanctissimas*, & *ibi* gloss. notabilis *collat.* 9. vrget etiam text. per locum à speciali *in l. legatum, ff. de administr. rerum ad ciu.* facit etiam, quia verba testatoris in relicto facto Ecclesiæ cum prohibitione de non alienando aliquid debent operari, iuxta *l. si quando* 109. *ff. de legatis* 1.

Verùm contrariam sententiam, scilicet quòd saltem in subsidium, hoc est, si non sint aliæ res, quas alienando possit satisfieri necessitati Ecclesiæ, tunc poterit res relicta Ecclesiæ cum prohibitione de non alienando, alienari, obseruat post alios Ruin. *d. §. diui, col.4.* dicit receptam Cæpol. *in l.2. n.28. & seq. C. de vsucap. transf.* quam sequuti sunt antiquiores, vt refert gloss. *in Clem. 1. de rebus Eccles.* & recentiores, quos congerit Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alien. q.19. à n.1. cum seqq.* Ex quibus saltem illud colligitur, magis scilicet adstringere alienationis prohibitionem inductam ab homine, quàm inductam à lege. 12

Ego tamen in hac controuersia dicendum puto, quòd siue prohibitio alienationis fiat à lege, siue ab homine, in dubio legitimus administrator subsistente euidenti vtilitate rem potest alienare, obseruat in specie Aretin. *consil.25. n.5.* Claud. *d. §. diui, col.3.* Bald. *in auth. res quæ, n.23. C. communia de leg.* Redoan. *vbi supr.* etenim cum alienatio in hac specie prohibita non censeatur, sed potiùs ex mente prohibentis permissa, neque defectus intentionis possit considerari, ratione cuius speciale mandatum requiritur, iuxta text. *in l. procurator, ff. de procurat. l. transactionis, C. de transact.* gloss. recepta *verbo mandato, in cap. qui ad agendum, de procurat. lib.6.* rectè fit, vt si aliàs ritè celebretur, hoc est, obseruatis solemnitatibus iure requisitis, valida sit, iuuat reg. *c. peruenit in 2. de iureiur. & in c. scriptura, de voto.* Insuper reg. gloss. receptæ *in l. tale pactum*, §. *fin. ff. de pactis*, scilicet, id quod disponens verisimiliter disponeret, de eo cogitasset, debet pro disposito haberi, quam in id expendit Moliu. *de primog. lib.4. cap.4. n.6.* Nec obstat reg. text. *in d. §. sanctissimas*, respondetur enim in primis text. illum agere de alienatione necessaria ex causa pietatis, redemptionis scilicet captiuorum, quæ necessitas non dicitur prouenire ex pacto, seu debito prohibentis, qualis requiritur vt alienatio permittatur, iuxta text. *in d. §. diui, & in l. cum fidei, ff. de fideicom. libert.* obseruat post alios Alexand. *vbi supr.* prosequitur longo discursu Molin. *d. lib.4. c.6. n.1.* Vel aliter dici posset prohibitionem alienationis inductam à testatore concurrente cum prohibitione legis illud operari ne extantibus aliis bonis ex quibus Ecclesiæ indigentiæ succurri possit, alienatio fiat, iuxta receptam sententiam, de qua per Ruin. *vbi supr.* Nec etiam obstabit reg. text. *in l.1.* iuncta *l. legata, ff. de admin. rerum ad ciu. & Clem. quia contingit de relig. domib.* fatemur namque bona destinata in aliquos vsus, in alios conuerti non posse, nisi ex Summi Pont. aut sæcularis Principis licentia iuxta illa iura, non tamen inde sequitur, vt alienari non possint, vt alia vtiliora subrogentur in eosdem vsus, siquidem alienatio eo casu non fit contra voluntatem disponentis, sed potiùs ex tacita eiusdem mente, iuxta prædicta. 13

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahens sub conditione non improbata, non compellitur illud consummare ante conditionis euentum.*

2 *Conditiones apposita Matrimonio, faciles scilicet, & contingentes, illud suspendunt.*

3 *Matrimonium nec diem, nec conditionem recipit.*

4 *Matrimonium sub conditione contractum ea pendente dirimitur per secundum purè contractum.*

5 *Conditio illa, si parentibus placuerit, vt honesta potest adiici in contractu Matrimonij.*

6 *Matrimonium contractum sub ea conditione si pater consenserit, regulatur ex primo illius consensu, aut dissensu.*

7 *Matrimonium contractum sub conditione honesta non efficitur Matrimonium adueniente conditione, sed tantum sponsalia, nisi nouus consensus accedat.*

8 *Matrimonium contractum inter inhabiles sub illa conditione, si Papa dispensauerit, non efficitur validum adueniente conditione absque nouo consensu, nisi dispensatum fuerit in radice.*

9 *Papa potest dispensare in radice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus si dispensatio per parentes in vita petita fuerat.*

10 *Matrimonium inter consanguineos nulliter contractum censetur à Papa dispensatum in radice, quando ipse Papa declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea nascituros, & tunc operatur etiam in praeiudicium tertij ad successionem vocati.*

11 *Promittens contrahere Matrimonium sub illla conditione, si Papa dispensauerit, potest pœnitere etiam post obtentam dispensationem, non tamen in radice.*

12 *Copula an sit mentio facienda in dispensatione obtinenda pro consanguineis, vel affinibus?*

13 *Conditio honesta quamvis suspendat tam sponsalia quàm Matrimonium vsque ad conditionis euentum, non potest alter antequam conditio deficiat recedere.*

CAP. Super eo. V. *Vrban. III.*

1 MAtrimonium contrahens sub conditione non improbata ab Ecclesia, vt contraho tecum si meus pater voluerit, non est cogendus ad contrahendum Matrimonium, nisi accedat voluntas patris, quia consensus positus in alieno arbitrio non dicitur liber, nec potest dici consensus de praesenti. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 45. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 575. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 5. *c.* 4. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 6. *c.* 21.

2 Collige ex text. conditiones appositas Matrimonio, faciles scilicet, & contingentes, veluti, si mihi centum dederis in dotem, aut si pater meus voluerit, illud suspendere, vt nihil actum censeatur dum conditio pendet: ita Couar. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 2. *in fin.* Syluest. *in summ. verbo Matrimonium* 3. *n.* 1. *ad finem,* Mozz. *de contractib. tit. de Matrim. §. diuisio Matrimonij, n.* 10. *vers. quadam verò.* Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 72. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 26. *n.* 91. Sanch. *de Matr. lib.* 5. *disp.* 6. *à princ.* Nec obstat quòd Matrimonium,

3 nec diem nec conditionem recipit, Cou. *de sponsal. p.* 3. *c.* 3. *in princ. n.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 29. *q.* 2. *art.* 1. *col.* 4. Cottà *in memorab. verbo Matrimonium, pag.* 568. quia respondetur conditiones illas non adiici Matrimonio, nec illud suspendere, sed magis adiici consensui futuro, cùm non sit Matrimonium, sed causa illius, ex D. Th. *ad* 3. *p. q.* 45. *c.* 1. *ad secundum,* & probat *l. nuptias, ff. hoc tit.*, non est actus legitimus, & consequenter suspendi potest, non obstante *reg. actus legitimi,* 77. *ff. de reg. iur.* de qua latè Molin. *d. comp.* 26. *à n.* 11. vnde Matrimonium ipsum conditionem non recipere, bene tamen eius consensum, resoluit Sanch. *de Matrim. lib.* 6. *disp.* 1. *n.* 5.

Quae quidem principalis text. conclusio adeò vera est, vt si interim hac conditione pendente, scilicet, si mihi centum dederis in dotem, vel patri meo placuerit, qui sub dicta conditione contraxit, cum alia contrahat, valet Matrimonium secundò contractum, quamvis postea conditio sequatur, dum Matrimonium hoc fuerit purè contractum; censetur enim à priori nondum perfecto recessum, ita Nauar. *d. cap.* 22. *n.* 64. Franc. Molin. *d. compar.* 26. *n.* 92. vbi *n.* 93. resoluit Matrimonium cum alia contractum sub conditione valere, non obstante conditione in priori contractu apposita dum haec posterior priùs purificetur, & *n.* 92. tenet quòd Matrimonium secundo loco contractum, & sub conditione sicut primum, stante dubio quae conditio priùs fuerat purificata, neutrum valet Matrimonium. 4

Ad conditionem ipsam, &c.] Notatur ad hoc, quòd conditio illa, si parentibus placuerit, vt honesta potest in contractu Matrimonij adiici; ita Menoch. *cons.* 69. *n.* 42. 5

Nisi voluntas patris, &c.] Aduerte quòd si contractum est Matrimonium ea conditione, si pater consenserit, & primùm pater dissenserit, postea verò mutata voluntate consenserit, non propterea erit contractum Matrimonium, quia intelligitur de primo consensu, aut dissensu, vt per Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, in reg. n.* 132. & resoluit Sanch. *d. lib.* 5. *disp.* 7. *n.* 9. 6

Cùm huiusmodi consensus non sit de praesenti, &c.] Notatur ad hoc, quòd quando vterque contrahens est habilis, & contrahit per verba de praesenti, sub conditione honesta, vt si pater voluerit, vel dotem dederis, non efficitur Matrimonium adueniente conditione, sed tantùm sponsalia, nisi nouus consensus accedat, cùm text. in praesenti dicat apertè consensum interposita conditione, si pater consensum praestiterit, non esse de praesenti habendum, quamvis de praesenti exprimatur, ita Angl. *in flor. p.* 5. *de Matrim. q.* 2. *de consensu conditionato, art. vnic. c.* 1. *diffic.* 2. Viuald. *in candel. aureo p.* 1. *de Matrim. n.* 54. Nau. sibi contrarius *cons.* 14. *n.* 7. *sub tit. de spons. in notis, & cons.* 1. *sub hoc tit. in vtraque edit.* Cou. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. *in initio, n.* 5. Petr. de Ledesma *de Matrim p.* 47. *art.* 5. *dub.* 7. *princ. concl.* 12. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss* 1. *n.* 63. *lib.* 5. *noua recop.* Gut. *lib.* 1. *canon. c.* 22. *n.* 21. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 12. *n.* 3. Paul. Comitol. *respons. casuum consc. lib.* 1. *q.* 113. *num.* 6. Quamvis contrarium imò adueniente conditione statim absque nouo consensu effici Matrimonium teneant scribentes omnes *in praesenti, & in cap. de illis* 3. *supr. hoc tit.* Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 63. *in princ. & n.* 64. *in fin. & cons.* 2. *sub hoc tit.* Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 219. *concl.* 18. *n.* 19. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 5. *disp.* 8. *n.* 5. *vers. tandem*; hoc colligentes ex hoc text. arg. à contrario. 7

Vnde quando Matrimonium contrahitur inter personas inhabiles, sub illa conditione, si Papa dispensauerit, non efficitur validum absque nouo consensu adueniente dispensatione, quia Summus Pontifex dispensando dat solùm facultatem contrahendi, non approbandi 8

bandi quòd illicitè factum est, ita Innoc. & Host. *hic*, & Ioan. Andr. *n.3.* Abb. *n.8.* & Alex. de Neuo, *n.16.* Syluest. *verbo Matrimonium tertio*, *q.9.* Tello *l.22. Tauri*, *n.17.* Nau. *conf.15. n.7. sub tit. de sponf. in nouis*, Gutier. *de iuram. confir. p.1. c.51. n.32. & 33. & canon. lib.1. c.22.* Peregr. *de iure fisci*, *lib.3. tit.18. n.85.* Clar. *lib.5. §. incestus, n.6.* Nald. *verbo sponsalia, n.4.* Mant. *decis.201. n.4.* Seraphin. *decis.858. n.12.* Rota etiam *in vna S. Seuerini sponsalium 11. Maij 1609. coram Illustriss. Ludouisio, postea S.D.N. Gregorio XV.* Aloys. Ric. *in praxi aurea resol.129.* Farin. *decis.107. n.4. in 1. collect. nouiss.* Couar. *de sponf. part.2. c.14. in initio, n.10.* Surd. *conf.364. n.44.* Ceuall. *communium contra communes, q.391. n.2. vers. sed contrarium.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.138. n.45.* Paul. Comitol. *resp. moral. lib.1. q.155. in fine.* Quamvis contrariam sententiam cum Angelo & Gregor. Lop. teneat Sanch. *d. lib.5. disp.8.*

9 *n.10.* Verùm quando à Papa est dispensatum in radice, non requiritur nouus consensus adueniente dispensatione, sed sufficit primus cùm effectu maritali præstitus, Rot. *decis.687. n.12.* apud Farin. *p.2. recent.* vbi *n.13.* censuit Papam posse dispensare in radice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus, si tamen dispensatio per parentes in vita petita fuerit, &

10 *n.14. & 15.* quòd Matrimonium inter consanguineos nulliter contractum censetur à Papa dispensatum in radice, quando ipse Papa declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea nascituros & *à n.16.* quòd tunc operatur etiam in præiudicium tertij ad successionem vocati.

11 Hinc euenit vt promittens contrahere Matrimonium sub illa conditione, si Papa dispensauerit, possit pœnitere, quamvis sit obtenta iam dispensatio (non tamen in radice) tenebitur tamen pœnitens alteri parti conuentioni stare volenti refundere expensas pro impetranda dispensatione factas, vt per Gutier. *canon. lib.1. c.12. n.19.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss.12. in princ. n.81.82.84. & 85.* quòd autem in hoc casu locus sit pœnitentiæ, tenuit Rota penes Mantic. *decis.201. n.3.* & penes Seraphin. *decis.638. n.12. in fin. & n.13.* & fuit dictum *in vna Vlixbonen. Matrimonij 25. Iunij 1613.* coram Illustriss. Sacrat. quamvis non posse recedere altero inuito, dicat Bonac. *de Matrim. q.1. puncto 7. n.10.*

12 Quæstio est ad præsens institutum non contemnenda, vtrùm in dispensatione Matrimonij inter consanguineos, vel affines, & generaliter inter eos inter quos est impedimentum dirimens, sit copulæ inter eos habitæ mentio facienda? ad quam plures refert DD. Cened. *ad Decretal. collect.85. n.2.* Pro parte affirmatiuà, quòd scilicet sit facienda mentio, aliàs dispensatio subreptitia censeatur, vide Ludou. Lopez *in instructorio conscientiæ, tom.1. c.296.* Callet. *de cognatione spirituali, c.24. à n.1.* Sarm. *lib.1 select. c.9. n.3.* Fr. Emman. *del orden del Iuizio, c.10. n.5.* Gutier. *canon. lib.1. c.15.* & nouissimè *in tract. de Matrim. c.124. n.12. cum seqq.* Steph. Quaranta *in summ. Bullar. verbo Matrimoniales dispensationes, n.13.* Prax. Episcop. *p.1. verbo dispensatio, §.4.* Nicol. Garc. *de benef. p.8. c.3. num.31. cum seqq.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.1. q.104.* Sanch. *de Matrim. lib.4. disp.14. n.3. & lib.8. disp.25. à princ.* Rebel. *de oblig. iustitia, p.2. lib.3. q.5. n.24.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.31. num.200. vers. simulque.* Pro parte verò negatiua, vide Nauar. *vers.1. q.19. sub tit. de constit. & cons.5. sub tit. de consanguinit. in antiquis, & consil.8.9.10. & 11. sub eod. tit. in nouis,* Læli. Zech. *de republ. Ecclesiast. c.28. de Parocho pag.367.* Emman. Sà *verbo dispensatio, num.10.* Salzed. *ad Bernard. in tract. c.126. vers. vnde meritò.* Vegam *tom.2. sum. c.34. casu 97.* Fr. Emman. sibi côtrarium *in sum. tom.1. c.236. n.5.* Petr. de Ledesma *de Matrim. quæst.56. art.5. & in summ. de Sacram. Matrim. c.27. diffic.3. concl.1.* Henriq. *in summ. lib.2. c.2. §.4. & §.7.* Ceual. *communium contra commun. q.737.*

In gloss. *Alieno.* Notatur ad hoc, quòd quamvis conditio honesta suspendat tam sponsalia, quàm Matrimonium vsque ad conditionis euentum, nec sit vsque tunc perfectè obligatio, non tamen potest alter antequam conditio deficiat recedere à sponsione, ita Petr. de Ledesma *de Matrim. q.47. art.5. dub.7. princ. §. colligitur tertiò.* Matiens. *in rubr. tit.1. gloss.1. num.63. lib.5. noua recop.* Sanch. *de Matrim. lib.5. disp.6. n.8. & disp.8. n.1.* Gutier. *eod. tract. c.81. à n.5.* 13

SVMMARIVM

1 *Sponsalia contrahens sub honesta conditione, & ante conditionis euentum desponsatam cognoscens, à conditione recedit.*

2 *Sponsalia sub conditione contracta per copulam transeunt in Matrimonium.*

3 *Confessio dubia in Matrimonialibus est intelligenda contra confitentem.*

4 *Protestatio facta à sponso quòd non intendit sponsalia debere transire in Matrimonium per copulam subsequentem, nihil valet.*

5 *Matrimonium initum sub necessaria conditione est absolutum, & validum.*

6 *Conditio, si te virginem inuenero, quando sit turpis, & quando honesta, ostenditur.*

CAP. Per tuas. VI. *Innoc. III.*

Sponsalia contrahens sub conditione honesta, vt si meus pater velit, & ante expletam conditionem habet copulam, recedit à conditione, & tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alexandr. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.45.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.575.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.3. Decret. lib.4. tit.4. cap. vnico.* 1

Collige ex text. sponsalia sub conditione contracta per copulam transire in Matrimonium, de quo vide Syluest. *verbo Matrimonium 3.* Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. n.77.* & adde citatos *ad cap.3. num. vlt. sub hoc tit.* 2

Pro Matrimonio est præsumendum.] Notatur ad hoc, quòd in Matrimonialibus dubia confessio est intelligenda contra confitentem, licèt secus sit in aliis contractibus, quando nulla datur contumacia ex parte confitentis, vt per Couar. *de sponsal. p.2. c.3. §.1. n.23.* & ita quòd extra Matrimoniales causas confessio dubia interpretari debeat ad fauorem confitentis, firmat Rot. *decis.806. num.1. p.1. & decis.90. num.21. part.2. diuers. & decis.366. sub num.5. & decis.633. num.7. p.2. recent.* etiam verba improprijando, Rot. *decis.121. n.8. p.1. diuers. & decis.56. num.11. in fin.* post *lib.1. consil.* Farin. Hoc tamen procedit, quando agitur aduersùs confitentem, secus autem vbi ipse est actor, tunc enim habet locum alia conclusio; quòd verba interpretanda sunt contra confitentem. Alex. *conf.47. n.16. in fine, & num. seq. lib.1.* vbi quòd verba scripturæ per aliquem productæ vt probent, clara, & necessariò concludentia esse debent, alias interpretantur contra producentem. Castrens. *consil.461. in fin. lib.1.* Rot. *in Ariminen. dotis 15. Maij 1623.* coram Reuerendiss. meo Coccino Decano. 3

In

In gloss. *Præsumendum*, *sed ibi*, *quid si ante coitum protestetur se nolle*, &c. Notatur ad hoc quòd si sponsi futuri protestentur, quòd quamvis sequatur copula, non intendunt sponsalia debere transire in Matrimonium, nec illud velle contrahere, attamen huiusmodi protestatio nihil valet, nec eam præsumptionem iuris, & de iure tollit, vt per Cou. *de sponsal. p.* 1. *c.* 4. §. 1. *n.* 18. & 19. Menoch. *lib.* 1. *de præsump. pt. q.* 75. *n.* 5. Sic etiam protestatio vnius coniugis, qui ante Matrimonium coram pluribus professus est altero consentiente se nolle per quæcunque verba à se dicta, vel dicenda Matrimonium contrahere, non esse sufficiens indicium dissensus, nisi postea copula subsecuta sit, tunc etiam videtur omnino à protestatione recessum, & præsumitur Matrimonium, ita Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 1. *n.* 15. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 65. *lib.* 5. *nona recop.* Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 45. *n.* 21. Gutier. *eod. tract. c.* 52. *à princ.*

5 In ead. gloss. ibi, *item quid si contrahitur Matrimonium sub conditione, quæ omnino extitura est*, &c. Notatur ad hoc quòd Matrimonium initum sub necessaria conditione est absolutum, & validum, nec conditio illa suspendit, sed perinde est ac si apposita non esset, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 2. *num.* 10. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 12. *n.* 4. Sanch. *d. lib.* 5. *disp.* 2. *n.* 2. Anton. Gom. *var. tom.* 1. *c.* 12. *n.* 63. Ægid. *de Sacram. & censur. tom.* 2. *disp.* 29. *dub.* 1. *n.* 8. *vers. idem*, Rebello *de obligat. iustitiæ*, *p.* 2. *lib.* 2. *q.* 10. *n.* 11. Bonac. *de Matrim. puncto* 10. *n.* 5. vbi *n.* 6. dicit validum esse Matrimonium de præsenti sub his conditionibus celebratum, Duco te in vxorem si cras sol orietur, aut si stellæ erunt in cœlo, &c. aduertit tamen cum Henriq. *d. c.* 12. *num.* 4. Sanch. *d. disp.* 2. *num.* 3. & Ægid. *d. dub.* 1. *num.* 8. conditiones necessarias sæpiùs apponi non tanquam conditiones, sed tanquam præfinitiones, & determinationes temporis, quo contrahentes intendunt Matrimonium celebrare, in quo casu contractus non censetur statim factus, sed faciendus, cùm illa conditio sit posita tanquam terminus ad illum contractum celebrandum.

6 In ead. gloss. ibi, *si te virginem inuenero*. Aduerte quòd si hæc conditio, si te virginem inuenero, non referatur ad coitum, sed ad aspectum matronarum, vel huiusmodi, non est turpis conditio, sed honesta, & suspendit actum; si verò referatur ad coitum, est conditio turpis, quia præsupponeret rem veneream cum futura vxore priusquam esset vxor, & tunc tanquam turpis reiiceretur, & teneret Matrimonium saltem in foro exteriori, licèt non esset virgo, vt per Greg. *l.* 10. *verbo que le dimese, tit.* 2. *p.* 4. Cou. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 2. *n.* 12. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 47. *art.* 4. *dub.* 3. Fr. Emman. *in summ. c.* 244. *concl.* 8. *n.* 8. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 12. *n.* 6. Sanch. *de Matrim. lib.* 5. *disp.* 16. *n.* 7. Gutier. *de Matrim. c.* 82. *n.* 28. Bonac. *d. puncto* 10. *n.* 28.

SVMMARIVM.

1 *Conditio turpis, vel impossibilis si in contractu Matrimonij apponitur, habetur pro non adiecta, nisi sit contra substantiam matrimonij, quia tunc vitiat contractum.*

2 *Conditio turpis, & inhonesta aduersus Matrimonij substantiam illud irritat.*

3 *Conditiones honestæ, & licitæ, quæ tamen bonis Matrimonij aduersantur, illud irritant.*

4 *Matrimonium an verum fuit inter Beatissimam Virginem, & Ioseph, ostenditur.*

5 *Modus aduersus substantiam Matrimonij omnino illud irritat.*

6 *Sponsalia redduntur nulla per conditionem contrariam substantiæ Matrimonij.*

7 *Copula carnalis non efficit validum Matrimonium contractum sub conditione turpi, & inhonesta aduersus Matrimonij substantiam.*

8 *Conditiones veræ non sunt, quæ ponuntur de præterito, vel de præsenti tempore.*

9 *Conditiones turpes contra substantiam Matrimonij apposita de consensu vtriusque partis illud non irritant.*

10 *Conditiones turpes, quæ Matrimonij substantiæ, & illius bonis non aduersantur, illud non irritant.*

11 *Matrimonium contractum sub conditione impossibili, est statim validum illa reiecta.*

12 *Assignatur ratio quare contractus sub impossibili conditione gesti non valeant, Matrimonium verò sic.*

13 *Votum ac professio valida est ea adiecta conditione vt proprium quid ad vsum possideat.*

14 *Matrimonium inter Christianum & Iudæum non subsistit.*

15 *Matrimonium inter Christianum, & hæreticum an sit validum, remissiuè.*

Cap. Si conditiones. VII. & fin.

Gregor. IX.

MAtrimonium contractum cum conditione contraria coniugio, vt si euites generationem prolis, vel donec inueniam aliam ditiorem, vel si adulterabilis, Matrimonium non tenet; & si cum conditione turpi, vel impossibili, Matrimonium tenet, & conditio habetur pro non adiecta. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 34. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 575. remissiue Calal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

Collige ex text. in prima eius parte conditionem turpem, & inhonestam aduersùs Matrimonij substantiam appositam Matrimonij contractum irritare omnino. Exemplum perhibent omnes Doctores *in præsenti*, vbi aduersùs tria Matrimonij bona, aut vnum ex his conditio apponeretur. Veluti si quis cum diceret, Contraho tecum donec aliam inueniam ditiorem aut meliorem, repugnat enim indiuiduo vitæ coniugalis vinculo, & illius humanæ societati, quæ ex tribus Matrimonij bonum est. Aliud exemplum vbi quis contraheret sub conditione, si prolem vitaret vxor, est enim prolis susceptio secundum Matrimonij bonum. Tertium exemplum vbi quis contraheret sub conditione si se adulterandam præberet, est enim conditio contra bonum fidei: itaque has omnes conditiones vitiare Matrimonium per hunc text. docent Cou. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 1. *n.* 1. Syluest. *verbo Matrimonium tertio, num.* 1. Nauar. *in man. c.* 23. *n.* 61. & 62. Sanch. *de Matrim. lib.* 5. *disp.* 9. Less. *de iustitia, lib.* 2. *c.* 18. *dub.* 15. *n.* 112. *ad fin.* Ægid. *de Sacram. & censur. tom.* 2. *disp.* 29. *dub.* 3. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 47. *art.* 5. *dub.* 4. Gutier. *de Matrim. c.* 82. Bonac. *eod. tract. q.* 2. *puncto* 19. *n.* 8. Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib.* 1. *comp.* 26. *n.* 63. *cum seqq.* latè Basil. Pont. *de Matrim. lib.* 3. *c.* 5. *cum seqq.* & *c.* 7. agit de conditione si nupserit, an turpis sit, *c.* 8. *n.* 3. & 4. tractat de conditione, si virginem te inuenero, & *n.* 8. de conditione, si decem dederis. 2

Amplia primò ad conditiones honestas, & licitas quæ tamen bonis Matrimonij aduersatur, veluti si quispiam aliquam ducat sub conditione, si in eo 3

Matrimonio secum in perpetua vivat castitate & continentia, quia Pontifex *in praesenti*, expressè asserit conditionem contra bonum prolis illud annullare, nec distinguit an conditio honesta sit, an turpis, ita Couar. *d.c.3.§.1.n.3.* Nauar. *cons.18.n.2. & 3. sub tit. de sponsalibus in antiq. & cons.21.n.1. & 3. sub tit. de voto in nouis*, Petr. Ledesm. *d.q.47.art.5.dub.4.ad secundum*, Vivald. *in candelabro aureo, p.1.tit.de Matrim.q.5.n.56.* Henriq. *in summ.lib.11.c.4. num.1. & lib.12.c.2.in fin.* Sanch. *d.lib.5.disp.10.* Gutier. *d.cap.82.num.11.* Franc. Molin. *d. comp.26. à num.113.* Quamvis contrarium, imò validum esse Matrimonium cum illa conditione contractum, asserant Ægidius *d. tom.2.disp.24 dub.4. num.43.* Rebell. *de oblig. iustitiae, part 2. lib.2. q.19.*
4 *num.19.* Bonac. *d. puncto 10. num.13.* ea moti ratione quòd inter Beatissimam Virginem, & Ioseph verum fuit Matrimonium, *cap. coniux 27. quaest.2.* Soar. *p.3. quaest.29. art.2. disp.7. sect.1.* Caeterùm huic rationi respondet Cou. *vbi supra* contracto Matrimonio verè continentiam posse voueri, & castitatem ab ipsis coniugibus, *cap. quod Deo Patri 33.quaest.5.* additque Beatissimam Virginem in coniugio cum Ioseph in pactum castitatem non deduxisse, quamvis certa esset diuinitus, Ioseph cum ea in eodem proposito castitatis fuisse, quod clarè videtur significare D. Thom. *in 3. distinct.30.q.2.art.1.quaestiuncula 2.ad tertiam*, his verbis: Virgo implicitè consensit in copulam, ac copula nunquam fuit in proposito, erat enim adeò certificata nunquam subsequi debere, quem optimè explicant Soar. *loco citato*, & Basil. Pont. *de impediment. Matrim. c.16.pag.193.* & latè *in suo nouissimo tract. de Matrim. lib.1.c.19.*

5 Secundò amplia vt nedum conditio expressa aduersùs substantiam Matrimonij, sed & motus illud omnino irritet, & annullet, ita Nauar. *d.c.22. n.61. in fin.* Couar. *d.§.1.n.8.* Mozz. *d.§. diuisio Matrimonij, num.14.* Franc. Molin. *d.comp.26.n.127.*

6 Tertiò amplia in sponsalibus, redduntur enim nulla per conditionem contrariam substantiae Matrimonij & bonis eius, sicut viciatur Matrimonium, praecipuè si conditio contraria ponatur tanquam implenda post Matrimonium, ita S. Thom. S. Bonauent. Durand. Palud. Syluest. Turrecrem. & alij, quos refert Sanch. *d. lib.5.disp.14. n.1.* vbi *num.3.* sub distinctione resoluit.

7 Quarto amplia etiamsi post Matrimonium sub conditione, vel modo illo contractum sequeretur carnalis copula, nam non efficeret vt Matrimonium hoc omnino nullum propter prolem superuenientem reuiuisceret, ita post Panorm. Praepos. & alios tenet Cou. *d. §. 1. num. 12.* quae quidem opinio hodie sine dubio procedit, cùm per Concil. Trident. subsequens copula nihil efficiat, vt dixi *ad cap.is, qui fidem. n.3. de sponsal.*

8 Limita primò, vt procedat in propriis, & veris conditionibus, id est, in iis, quae à futuro pendent euentu, secus in conditionibus de praeterito, vel praesenti tempore, quae verè conditiones non sunt, *l. institutio talis, ff. de condit.instit. l.cum ad praesens, ff. si certum pet.* cum similibus: quare ita tenent Cou. *d.§.1.n.9.* Henriq. *lib.11.c.2.n.7. & c.4.n.1.in comment.lit.F.* Franc. Molin. *d.compar.26.n.137.* Sanch. *d.lib.5.disp.9.n.6.*

9 Secundò limita vbi conditiones huiusmodi turpes contra substantiam Matrimonij opponuntur de consensu vtriusque partis, ita Cou. *d.§.1.n.11.* Franc. Molin. *d.comp.26.n.138.*

10 *Si turpes.*] Notatur ad hoc quòd conditiones turpes, quae Matrimonij substantiae, & illius bonis non aduersantur, non irritant Matrimonium, modò adsit consensus contrahentium absolutus, ita Valent. *tom.4. disp.10.q.5.puncto 2.* Molin. *de iustitia, tract.2.disp.208. versic. modus impossibilis*, Less. *d.lib.2. cap.18. dub.15. num.121.* Franc. Molin. *d. comparat.26.num.142. cum seqq.* Gutier. *d.c.82.à num.21.* Bonac. *dict.q.2.puncto 10. num.16.* Sanch. *d.lib.5.disp.15.* vbi *disp.16.* quaerit quid dicendum sit de his conditionibus, si mecum concubueris, contraham tecum, vel si primo concubitu mihi placueris, an scilicet tanquam turpes reiiciantur.

Aut impossibilis.] Notatur ad hoc quòd Matrimonium sub conditione impossibili est statim validum, reiecta ea conditione, ita Sanch. *lib.5. disp.3.* Gutier. *cap.82.n.17.cum seqq.* Franc. Molin. *d.comp.26.n.156.* Basil. Pont. *de Matrim.lib.3.cap.3.num.3.* & praecipuè *cap.4.à princ.* Rebell. *de obligat.iustit.* vbi *de Matrim. lib 2.q.10. sect.4. à num.25.* qui varias huius text. interpretationes assignant, intellige de conditione natura impossibili, secus si ex accidenti, veluti ex lapsu alicuius rei, quae denuò redire nequit, ita Couar. *d. cap.3.§.2.num.3.* Nauar. *d.c.22.num.62.* Moz. *d.§.diuisio Matrim. num.10.* Sanch. *d. lib.3. disp.4. num.15. & 16.* Franc. Molin. *vbi proximè, num.157.* vbi *n.158.* resoluit huiusmodi conditionem impossibilem non irritare Matrimonium quando respicit tempus praeteritum, vel praesens, quae nec contingit, aut contingere potuit, sed subduci rato manente Matrimonio, & *num.159.* resoluit valere Matrimonij contractum quoties quis contrahit sub conditione natura possibili, sed iure impossibili, siue ius illud sit commune, siue municipale. 11

Nec obstat quòd omnes contractus sub impossibili conditione gesti minimè valent, *l. non solum 30. ff. de action. & oblig. l. cùm haeres 4. §.1. ff. de statulib.* Nam multipliciter respondent DD. quidam enim dicunt nostrum text. esse intelligendum quando contrahentes non sciunt conditionem esse impossibilem. Alij quòd cùm Matrimonium sit res appetibilis, propensionique naturae conforme, quamvis adiiciatur conditio impossibilis, praesumit Ecclesia ioco appositam esse, & sic validum esse Matrimonium: alij autem meliùs tenent non fuisse Pontificis mentem, dum dicit impossibilem conditionem habendam pro non adiecta; quòd eo ipso iudicetur Matrimonium sub tali conditione contractum validum esse, sed eius sensum esse, impossibilis conditio habetur pro non adiecta, id est, non magis nocet contractui Matrimonij, quàm si non fuisset apposita. Sed huiusmodi intellectus reprobatur à Sanch. *d.disp.3.n.2.cum sequentibus*, vbi sex praestat, & omnes reiicit. Verus ergo intellectus ad nostrum text. erit si dicas decisionem illius procedere quando sciebant contrahentes conditionem esse impossibilem, quia tunc reiicitur à contractu Matrimonij, vel sponsalium, nam cùm non apponantur vt adimplendae sint, pro non adiectis habentur: sic è contra conditio impossibilis reputata possibilis non reiicitur à contractu Matrimonij, vel sponsalium, sed suum sortitur effectum in vtroque foro, argum. *l. seruo manumisso, ff. de condict. indebiti*, vbi gloss. *verbo, ex testamento*: sic docent Couar. *de sponsalibus, part. 2.cap.3.§.2. num.5.* Barthol. à Ledesma *dub. 25 de Matrim. concl.8.* Petr. Soto *lect.3. de matrim. vers. quartò demque infertur*, Petr. de Ledesma *de matrim. quaest.47. art.5. dub.2. concl.3.* sub obscurè Henriq. *in summ. lib.11.cap.12.n.5. in commento lit. C.* Sanch. *d. disput.3. num.8.* D. Gutier. *d. cap.82. numero 41.* Gabr. Vasquez *de restitut. cap.7. dub.10.* Less. *de iustit. lib 2. cap. 18. dub. 15.* Vel forsan tentari potest cum Rebello *d. loco, num.27.* & Basil. Pont. *d. lib. 3. cap.4. num.9. in hoc text.* nomine conditionis impossibilis, vel turpis intelligi à Pontifice eas conditiones adhibitas in rationem pacti, vel modi, 12

modi,& præsumere non appositas esse, vt conditiones, sed modos; & pacta quæ in futurum oriantur. Cùm enim si duo contrahant Matrimonium sub conditione impossibili, vel turpi, per verbum de præsenti, nullo alio addito, ex quo de eorum mente iudicari possit, meritò dubitari queat, an voluerint contrahere sub conditione propriè dicta, & suspendente consensum vsque ad euentum conditionis, an verò sub modo, itavt velint contractum Matrimonij statim validum esse per consensum absolutum de præsenti, cum obligatione tamen præstandi in posterum rem ipsam, quæ sub conditione continetur: meritò Pontifex præsumit, cùm videat consensum exprimi per verba de præsenti, adhibitas conditiones illas, vt modos & pacta, & non vt propriè conditiones. Est autem optima ratio præsumptionis ex eo desumpta, vt optimè assignant Gregor. de Valent. *disp.* 10. *generali, q.* 3. *punct.* 3. *vers. sed vera*, quia cum aliqua persona contrahit, non solet id ipsum in vanum & otiosè facere, sed vt expectationi, & desiderio personæ satisfaciat; non autem satisfacere nisi saltem vellet consensum illum esse de præsenti; quamvis cum obligatione exinde orta adimplendi, quod in conditione expressum est. Atque ita admisso per Pont. consensu de præsenti, quem præsumit, repellit obligationem inde ortam adimplendi aliquid impossibile, vel turpe, & vult haberi pro non adiectis.

13 In gloss. *Contrà*, ibi; *item quid si dicet: Profiteor talem Religionem*] *ita quòd possint proprium habere*, &c. Notatur ad hoc, quòd votum & professio valida est adiecta ea conditione, vt proprium quid possideat is, qui solemni se voto deuincit, non quidem quòd dominium & proprietatem retineat, sed vsum duntaxat, vt per Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 15. *q.* 9. *vers. porrò sciendum, cum seqq.* vide tradita *ad cap. insinuante* 7. *qui clerici, vel vouentes.*

14 In ead. gloss. ibi, *Vt cum Christianus dicat Iudæa*, &c. Aduerte Matrimonium inter Christianum & Iudæam consistere non posse, *c. fin.* 29. *q.* 1. *l. nemo, C. de iud* D. Th. *in* 3. *dist.* 30. *q. vnic. art.* 1. Beto. *in cap.* 1. *n.* 187. *de constit.* Bellarm. *in controu. tit. de Matrim. lib.* 1. *c.* 23. latè Anton. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ exist.*

15 *lib.* 2. *c.* 2. An autem Matrimonium inter Christianum, & hæreticum sit validum, vide Conar. *de spons. p.* 2. *c.* 6. §. 11. *n.* 4. Viuald. *in candelabro aureo tit. de cultus disparit. n.* 219. Petr. Rebuff. *in praxi benef. in reg. de dispensat. in gradibus prohib. gl.* 5. *n.* 34. Mozz. *de contract. tract. de Matrim. tit. qui possit contrahere Matrimonium, n.* 27. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gl.* 1. *n.* 16. *lib.* 5. *noue recop.* Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 5. *c.* 2. *q.* 2. vbi etiam an possit Romanus Pontifex dispensare in huiusmodi Matrimonio, plures refert Doctores Cened. *ad sextum collect.* 13. *n.* 3. & Ant. Ricc. *d. c.* 2. *n.* 24. Sanch. *lib.* 5. *disp.* 72. *n.* 2. Gutier. *eod. tract. c.* 104. latè & eleganter Basil. Pont. post similem *tract. in appendice de Matrimonio Catholici cum hæretico*, Cornel. à Lapide 2. *Corinth.* 6. *in fine*, Ægid. de Coninch. *tom.* 1. *de Sacram. disput.* 31. *dub.* 3. *conclus.* 3. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom.* 2. *lib.* 31. *n.* 169. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *de Sacram. Matrim. p.* 2. *c.* 6. *q.* 2. *n.* 229. ex quibus verior est sententia illa quæ habet Matrimonium Catholici cum hæretico non esse irritum, sed iam ex multis temporibus valere in Ecclesia semel contractum: quamvis contrarium censeat gloss. *in præsenti*, Host. *in c. de coniugio seruorum*, *n.* 11. vbi Anchar. etiam *n.* 1. Carrer *de hæret. n.* 157. Simanc. *de Cathol. c.* 40. & 46. Rojas *sing.* 228. *num. vnic.*

Qui Clerici, vel Vouentes Matrimonium contrahere possunt.

TIT. VI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Cujac Durand. *in breuiario aureo iuris Canon.* & *in speculo iuris sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif.* Gostred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Diaconus, vel Subdiaconus Matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.*
2 *Matrimonium post sacrum Ordinem contractum est irritum.*
3 *Matrimonium contractum post sacrum Ordinem vi præcisa, vel metu in constantem virum cadente susceptum, non est irritum.*
4 *Promotus ad sacros Ordines inualidè, vel ante pubertatem contrahit validè Matrimonium.*
5 *Irregularitas per solam pœnitentiã nunquam tollitur.*
6 *Clericus in sacris constitutus si vxorem duxerit fit irregularis.*

CAP. Dei Diacono. I. *Alex. III.*

DIaconus si vulnerauit alium Diaconum, & vxorem duxit, illam dimittere tenetur, si autem contritus accedat, debet absolui, & pœnitentia pro vtroque excessu iniungi, qua peracta si fuerit perfectæ vitæ, & conuersationis Episcopus potest dispensare cum eo vt exerceat officium Diaconatus, & ascendat ad Sacerdotium. Subdiaconus non potest contrahere Matrimonium siue fuerit homicida, siue non. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 47. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 576. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 6. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 26. *c.* 21. 1

Collige ex text. Matrimonium post sacrum Ordinem contractum esse irritum, vt per Valent. *tom.* 4. *disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. §. *Ordo.* Henriq. *in sum. lib.* 12. *c.* 5. *n.* 9. Ægid. *de Sacram. Ordin. disp.* 20. *dub.* 11. *num.* 116. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 13. *q.* 13. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *num.* 120. Basil. Pont. *de impedim. Matrim. c.* 3. §. 1. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 28. Gutier. *eod. tract. c.* 94. Bonac. *eod. tract. q.* 3. *punct.* 9. *n.* 8. & nouè de Fide definit Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. can.* 9. 2

Limita principalem text. conclusionem in promoto, siue assumpto ad Ordinem sacrum vi præcisa, vel metu cadente in constantem virum. Sanch. *d. lib.* 7. 3

disp.29.n.5. Ægid.d.dub.11.n.145. Gutier.d.c.94.n.14. Bonac.d.puncto 9.n.11. Limita etiam in promoto inualidè ad sacros Ordines, qui tamen verè promoueri voluit, at Ordo fuit irritus deficiente aliquo substantiali requisito, ita Gutier. d.c.94.n.13. Limita denique in promoto ad Ordinem sacrum ante pubertatem, vt per Henriq. in summ.lib.1.c.22.§.3. Sanch. d.lib.7.disp.30. num.8. & alios plures, quos refero ego ipse de offic. & potest. Episcopi, p.2. allegat.15. num.4. vbi assero improbabilem non esse contrariam opinionem, quam sequuntur Caietan. Sayr. Ægid. & Bonacin. quos ibi refero.

5 *Iniuncta sibi pœnitentia.*] Notatur ad hoc, quòd per solam pœnitentiam nunquam tollitur irregularitas, vt per Henriq. in summ.lib.14.c.17.§.1.lit.E.

6 *Poteris ei Diaconatus officium reddere*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Clericus in sacris constitutus si vxorem duxerit, efficitur irregularis, adeò vt nec in susceptis Ordinibus ministrare, nec ad maiores Ordines suscipiendos admitti possit, ita Decian. tract.crim. lib.6.cap.22.n.9.vers.item Clericus, Petr. de Ledesm. de Matrim.q.66.art.3.col.antepen. Con. de sponsal.p.2.c.6. §.3.n.1. Viuald. in candelabro aureo, p.1. tit.de Matrim. num.230. Azor.d.lib.13.c.13.q.6. Matiens. in rubr.tit.1. n.157.lib.5. noua recop. Ceual. commun. contra commun. q.558. num.vnic. Sanch.d.lib.7.disp.85.n.5.in fin. Valer. Reginald.d.n.120. Bonacin. d.punct.9.n.17.

SVMMARIVM.

1 *Subdiaconus Matrimonium contrahere non potest.*
2 *Matrimonium contrahere possunt in minoribus Ordinibus constituti.*
3 *Ordinibus minoribus credens annexum votum castitatis non tenetur ad illius obseruantiam.*
4 *Dispensare potest Episcopus cum Clerico in sacris constituto contrahente Matrimonium cum vnica & virgine, secus si cum vidua, vel corrupta, &c.*

Cap. Ex literarum. II.

1 Svbdiaconus, qui de facto contrahit Matrimonium, debet prius ad Religionem transire, & post laudabilem conuersationem, si Episcopus iudicauerit, potest ei concedere vt ad altiores Ordines promoueatur. Si verò non vult transire ad Religionem, non est permittendum vt ascendat ad maiores, nec vt ministret in Subdiaconatu, poterit tamen ministrare in minoribus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 48. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 579. remissiuè Ximen. in concord. p.1. & 2. refertur ab Ant. August. collect.1. Decretal. lib.4. tit.6. c.2. & est post Concil. Lateran. p.50. cap.58.

2 *In Subdiaconatus officio constitutus.*] Qui enim in minoribus Ordinibus sunt constituti, Matrimonium contrahere possunt, quia illud non dirimunt Ordines minores, ita Fr. Emman. in summ. cap.225.n.1. Sanch. de Matrim. lib.7. disput.31. Gutier. eod. tract.c.94. num.19.
3 Bonacin. eod. tract. q.3. puncto 9.n.1. resoluentes etiam accedentem ad Ordines minores credentem illis annexum esse votum castitatis nullo modo teneri ad illius obseruantiam, nec prohiberi Matrimonium contrahere.

4 *Ad maiores Ordines promoueri concedas*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Episcopus potest dispensare cum Clerico in sacris constituto contrahente Matrimonium cum vnica, & virgine, secus si cum vidua, vel corrupta, vel quando Clericus duplex iniit Matrimonium, & quamuis text. hic, & c.1. sub hoc tit. non explicent quando cum virgine, & vnicum initum est Matrimonium, ita necessariò intelligendi, ne aduersentur duplici textui neganti in his casibus dispensationem, quippe c. nuper, & cap. vlt. de bigam. ita Couar. in Clem. si furiosus, p.1.§.2.n.2.vers.2. Petr. de Ledesma de Matrim. q.66. art.5. in fin. Tolet. lib.1. summ. cap.26. num.8. Aloys. Ricc. in praxi aurea, resolut. 120. Valent. part.4. disp.7.q.18. punct.3. in prima specie irregularitatis, in fin. Ludou. Miranda in man. Prælator. tom.2. quæst.8. art.2. concl.3. Sanch. de Matrim. lib.7. disp.86. num.20. vbi etiam asserit text. hunc, quatenus concedit Episcopis facultatem dispensandi cum his Clericis quando verè pœnitentes sunt ac Religionem ingrediuntur, intelligi de consilio.

SVMMARIVM.

1 *Votum solemne impedit, & dirimit Matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.*
2 *Matrimonium subsequens post factam solemnem Religionis professionem est irritum.*
3 *Religiosi Soc. IESV post emissa tria simplicia vota sunt incapaces Matrimonij.*

Cap. Meminimus. III.

Votum solemne Religionis impedit, & dirimit Matrimonium postea contractum, simplex verò impedit, sed non dirimit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 48. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 576. remissiuè Ximen. in concord. p.1. refertur ab Ant. August. collect.1. Decret. lib.4. tit.6. c.6. & est post Concil. Lateran. p.69. c.6. 1

Collige ex text. Matrimonium subsequens post factam solemnem Religionis professionem esse irritum, 2 ita Sanch. de Matrim. lib.7. disp.26. n.1. & in præcepta Decalogi, tom.2. lib.5. c.5. n.35. Gutier. de Matrim. c.94. & latè aduersùs hæreticos nostræ tempestatis eorum rationibus confutatis defendit Card. Bellarm. in suis controuersiis Fidei, lib.2. de Monach. c.22. cum seqq. Peculiare est in Soc. IESV, vt qui tria simplicia paupertatis, castitatis, & obedientiæ vota expleto nouitiatus 3 biennio in illa emiserit, fit capax Matrimonij, ab ipsoque contractum sit inualidum, vide Henriq. in summ. lib.12. c.5. §.5. & 6. Valent. tom.4 disp.10. q.5. puncto 3. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib.31. n.225. vers. porrò. Qualiter autem dimissus à Soc. IESV post hæc simplicia biennij vota maneat ab illis liber, vide Vasq. 1. 2. q.96. art.4. disp.165. c.8. n.83. Ribadeneira de instit. Soc. IESV, c.17. in solutione ad quintum, & c.19. ad fin. Azor. instit. moral. p.1. lib.12. c.6. q.2. in fin. Sanch. d. tom.2. lib.6. c.1. n.11. citantes constitutiones Greg. XIII. incip. *Ascendente Domino*, de ann. 1584. 8. Kal. Iunij.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahendum impedit, sed non dirimit contractum susceptio habitus professorum extra Religionem à non habente potestatem incorporandi Religioni.*

2 Votum

2 *Votum simplex castitatis impedit Matrimonium licitè iniri, non verò dirimit contractum.*
3 *Professio an & quando potuit fieri in manibus Episcopi, remissiuè.*

Cap. Consulit. IV.

1 HAbitum professorum, vel velamen Virginum suscipiens à non habente potestatem incorporandi Religioni, nec propriis renuntians, nec professus obedientiam si deinde dimittat habitum, non potest contrahere, sed si contrahit, Matrimonium tenet, quia sicut votum simplex impedit contrahendum, sed non dirimit contractum, ita habitus Religionis susceptus sine professione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 49. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 577. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 4. *tit.* 6. *c.* 7. & est post Concil. Lateran. *p.* 45. *c.* 4.

2 Collige ex text. votum simplex castitatis impedire Matrimonium licitè iniri, non tamen dirimere contractum: ita D. Barbos. *in rubr. ff. solut. Matrim. p.* 2. *n.* 93. Gutier. *de Matrim. c.* 85. *à princ.* Sanch. *eod. tract. lib.* 7. *disp.* 11. *n.* 4. vbi *n.* 9. resoluit iis votis adstrictum non posse Matrimonium absque dispensatione inire, quamvis vehementissimis carnis stimulis vrgeatur, expertúsque sit passim se succumbere, nec vires ad resistendum sentiat, siue votum antecesserit difficultatem hanc se continendi, siue subsecutum sit, & *n.* 11. resoluit quòd scienter contrahens cum habente votum castitatis peccat mortaliter, & *n.* 12. docet qualiter responderi liceat adstricto castitatis voto roganti vtrum valeat Matrimonium contra illud initum? Et ad illud quòd qui post votum simplex castitatis ante obtentam dispensationem summi Pontif. Matrimonium contrahit animo illud consummandi, peccet mortaliter, docet nouissimè Barth. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib.* 1. *q.* 317. & *q.* 318. contra Scot. Caietan. Angel. & Tabien. resoluit eum, qui post simplex votum castitatis etiam animo non consummandi contrahit Matrimonium, peccare mortaliter.

Vtrùm autem qui post simplex castitatis votum Matrimonium peccando contraxit illud prima vice consummando, peccatum denuo committat? quæstio est difficilis, in qua talem mortaliter delinquere dum prima vice Matrimonium consummat siue petendo, siue reddendo, docent S. Thom. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 1. *art.* 2. *q.* 2. *ad* 3. & 2. 2. *q.* 189. *art.* 8. *ad* 3. Scot. *in* 4. *dist.* 38. *quæst. vnic. ad fin.* Caiet. *verbo Matrimonium, concl.* 1. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 12. *q.* 2. Couar. *in cap. quamvis pactum, p.* 1. §. 6. *n.* 8. Nauar. *in man. c.* 12. *n.* 80. & *c.* 22. *n.* 73. & quos, & alios refert Barth. à S. Fausto *lib.* 1. *q.* 319. quicquid distinguant Sot. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 2. *art.* 1. Henriq. *in summ. lib.* 12. *de Matrim. c.* 2. *n.* 8. Philiarch. *de officio Sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 3. *c.* 10. Veg. *in summ. tom.* 2. *c.* 129. *casu* 118.

3 *Nec in manu alicuius Episcopi,* &c.] An & quando professio potuit fieri in manibus Episcopi, dixi *in collect. ad cap. porrectum* 13. *n.* 5. *de Regul.*

4 *Aut super Altare.*] Professio super altare emitti potest acceptante eo, qui habet potestatem admittendi ad Religionem, vt resoluunt Doctores citati ad *d. cap. porrectum, n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Votum castitatis de præsenti impedit Matrimonium contrahendum, Ecclesia tamen ex causa Matrimonium contrahi quandoque permittit.*
2 *Sponsalia non dirimuntur per simplex castitatis votum.*
3 *Matrimonij promissio facta absenti nullo pro eo acceptante, est reuocabilis in vtroque foro ante acceptationem.*
4 *Sponsalia dissoluuntur quoties denuo agnoscitur notabilis morum asperitas, & sæuitia.*
5 *Dispensare an possit Episcopus in votis castitatis perpetuæ, ostenditur.*

Cap. Veniens. j. V.

MVlier, quæ dedit fidem sponso, & postea vouit castitatem, ob idque sponsus aliam duxit, si non valet continere, seu timet peccatum fornicationis, petere potest ab Ecclesiâ dispensationem, & nubere alteri imposita pœnitentia pro fide mentita, & voto violato. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 50. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 577. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 6. *c.* 8. & est post Concil. Lateran. *p.* 5. *c.* 10. 1

Collige ex text. per votum simplex castitatis sponsalia non dirimi, constat enim in hoc text. fœminæ, quæ Matrimonium promisit, imponi pœnitentiam de fide mentita, sponso scilicet, vt explicant *hic* Host. *verbo de fide,* Ioan. Andr. *n.* 3. Anchar. *n.* 2. & Alex. de Neuo *n.* 4. cùm per ipsam steterit ne Matrimonium sequatur, & tamen emisit postea votum castitatis; ergò votum castitatis non dirimit sponsalia, vt resoluunt Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 27. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 14. *num.* 4. Gutier. *de Matrim. c.* 26. Sanch. *eod. tract. lib.* 1. *disp.* 46. *n.* 9. & 11. respondet fœminam de qua *hic,* non petiisse licentiam nubendi illi, cui fidem dederat, hic enim iam cum altera contraxerat, vt text. asserit, sed ad nubendum alij quòd dispensatione indigebat, valet enim votum respectu aliorum, vt videtur tenere gloss. *hic verbo voto violato,* & resoluunt Innoc. *num. vnico,* Host. *ad finem,* Ioan. Andr. *n.* 9. Anchar. *n.* 3. Zabar. *ad finem,* & Alex. de Neuo *n.* 5. & 6. 2

Cuidam viro absenti, &c.] Aduerte quòd promissio Matrimonij facta absenti nullo pro eo acceptante est reuocabilis in vtroque foro ante acceptationem absentis, vt per Veracruc. *p.* 1. *speculi, art.* 16. §. *sed dubitatur vtrùm,* Azeued. *l.* 2. *n.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *noua recop.* Sanchez *d. lib.* 1. *disp.* 6. *n.* 24. Hurtad. *de Matrim. disp.* 1. *diffic.* 3. 3

Audiens plura de seueritate, &c.] Nota sponsalia dissolui quoties denuo agnoscitur notabilis morum asperitas, & sæuitia alterius; sic docent *in præsenti* Abb. *n.* 2. & Alex. de Neuo *n.* 2. Syluest. *verbo sponsalia, q.* 10. *casu* 15. Henriq. *lib.* 11. *c.* 14. *n.* 6. Sanch. *d. lib.* 1. *disp.* 58. vbi *n.* 4. asserit in hoc text. sponsam hoc non certò nouisse, sed ex auditu, & ideo ex hac causa non fuisse dissoluta sponsalia. 4

Licentiam tribuere non postponas.] Ex his verbis colligunt aliqui posse Episcopum dispensare in votis castitatis perpetuæ, ac religionis; sed hoc non ita indistinctè text. proponit, nam Host. *hic in fine.* Ioan. Andr. *num.* 5. Butr. *num.* 9. Anchar. *n.* 3. Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 22. *num.* 49. dicunt *in præsenti,* Episcopum non 5

dispensare propria auctoritate, sed ex Papæ commissione, in idem coincidit responsio Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 19. q. 11.* dum ait hic dispensare Episcopum in voto continentiæ ex commissione Pontificis, vel quia fœmina iuuenis erat, aut incontinentiæ periculum patiebatur. Verùm multò probabilius est posse Episcopum dispensare in voto conscientiæ si detur vrgens causa, seu grauis necessitas, quæ suadeat necessariam esse dispensationem in tali voto, prout est probabile periculum incontinentiæ, vel simile, & interueniet simul impotentia moralis, vel graue impedimentum adeundi Pontificem, & ita detur probabile periculum in mora, in quo casu potest Episcopus dispensare: ita Nauar. *in man. c. 12. n. 76.* Fr. Emman. *quest. Regul. tom. 1. q. 63. art. 6.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de voto, lib. 6. c. 26. n. 8. cum seqq.* Less. *de instit. lib. 2. c. 40. dub. 13. n. 106. vers. 4.* plures refert DD. Sanch. *de Matrim. lib. 8. disp. 9. n. 22.* quos omnes cito ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p. 2. alleg. 37. n. 8.* Et ideo nihil mirum si Papa in hoc text. rescribat quòd Episcopus licentiam nubendi tribuere non postponat mulieri habenti simplex castitatis votum emissum, quia erat in magno periculo incontinentiæ, vt text. insinuat, ibi: *Matrimonium potiùs contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat.*

SVMMARIVM.

1 *Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit Matrimonium sequens, secus in voto solemni.*

2 *Votum simplex, & solemne non differunt per se ex ipsius voti ratione & natura, sed sola Ecclesiæ constitutione.*

Cap. Rursus. VI. *Cælest. III.*

1 Castitatem vouens si deinde iurat aliquam ductorum, seruare debet votum, quia votum simplex non minus obligat apud Deum, quàm solemne, & agere pœnitentiam de iuramento temerario. Si verò de præsenti contraxit, tenet Matrimonium, quia votum simplex impedit, sed non dirimit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 50.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 577.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 4. c. 2.*

2 *Quòd cùm simplex votum apud Deum,* &c.] Aduerte quòd votum simplex, & solemne non differunt per se ex ipsius voti ratione, & natura, vel iure diuino, sed sola Ecclesiæ constitutione, vt per Medin. *lib. 4. de continentia sacrorum hominum, c. 23.* & alios, quos refert Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 6. q. 1.* Caiet. 2. 2. *q. 88. art. 7.* Vasq. 1. 2. *q. 96. art. 4. disp. 165. c. 7. n. 73.* Barth. à S. Fausto *in thesauro Religiosorum, lib. 1. q. 11.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 123. vers. verùm.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 25. à princ. & in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 5. c. 1. n. 7.* Vnde cùm votum solemne à simplici non differat specie, neque alterius rationis vinculum est, sed solùm accidentaliter, sufficit in confessione Regularem seu Monialem professam dicere se fregisse toties votum castitatis, & tacere circunstantiam professionis, vt bene resoluunt Llamas *in summ. p. 3. c. 8. §. 14.* Megal. *in 1. part. lib. 5. c. 11. n. 8.* Filliuc. *tom. 2. tract. 20. c. 9. à n. 114.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 27. n. 27.* Villalob. *in summ. tom. 1. tract. 9. dub. 37. n. 13.* Diana *resol. moral. tract. de circunstant. aggrauant. resol. 4.* vbi subdit idem dicendum esse de Sacerdote sæculari, non enim in confessione tenetur dicere se habere sacros Ordines, sed satis est dicere se habere votum castitatis, & contra illud toties peccasse, & deinde addit contra Fagund. *in quinque Ecclesiæ præcepta, tract. 2. lib. 4. c. 3. n. 10.* qui votum castitatis simplex in sæculo, vel in nouitiatu emisit; & postea in Religione professus est, vel si post votum castitatis simplex sacris Ordinibus initiatur, sufficere si dicat se habere votum castitatis, & non tenetur explicare circumstantiam sacrorum Ordinum, vel professionis in Religione. Contra Henriq. *lib. 5. de pœnit. c. 5. §. 6. lit. G.* Arag. 2. 2. *q. 88. art. 7.* Azor. *p. 3. lib. 3. c. 27. q. 10.* Paul. Layman. *in Theolog. moral. lib. 4. tract. 10. c. 7. n. 4.* Fagundez *d. c. 3. n. 6.* Coninck *de Sacram. disp. 7. dub. 4. n. 29.* Petr. de Ledesm. *in summ. p. 1.* vbi *de pœnit. c. 19. in circunst. persona, dub. 2.* In eo verò votum solemne & simplex differunt, quia solemne religionis votum consistit essentialiter in traditione actuali dominij sui ipsius non immediatè in manus Dei, sed ex Dei commissione per ministros ab Ecclesia ad id deputatos; votum autem simplex mediatè soli Deo fit absque illa apparenti traditione, vide Couar. *de sponsf. p. 2. c. 7. §. 4. n. 7.* Viuald. *in candelab. p. 1. tit. de Sacram. Matrim. n. 129.* Matienz. *in rubr. tit. 3. gloss. 1. n. 7. lib. 5. nouæ recop.* D. Barbos. *in rubr. ff solut. Matrim. p. 2. n. 93. cum seqq.* plures refert Sanch. *d. lib. . de Matrim. disp. 25. cum seqq.* Quo iure autem votum solemne in professione religionis emissum Matrimonij contractum postea initum dirimat, vide eundem Sanch. latè disputantem *d. lib. 7. disp. 26.*

SVMMARIVM.

1 *Votum solemne impedit, & dirimit Matrimonium post contractum.*

2 *Professio ea conditione facta vt profitens domi maneat, & certam suorum bonorum portionem habeat ad necessaria vitæ subsidia ex Abbatis voluntate pendente valida est.*

3 *Declaratur Concil. Trid.* sess. 25. de regularibus, cap 2.

4 *Nouitiatus annus extra Monasteriũ de licentia superioris iusta de causa peragi, & adimpleri potest.*

5 *Metus solùm reuerentialis non annullat professionem.*

7 *Nullum, & modicum æquiparantur.*

Cap. Insinuante. VII. & fin. *Innoc. III.*

Solemniter vouens licèt cum modica coactione, quam patientia ac perseuerantia temporis per se tollit, si deinde contrahat Matrimonium de præsenti non tenet, & cogendus est per censuram vt reuertatur ad Religionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 51.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 578.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 4. tit. 5. cap. vnic.* 1

Vt in domo propria, &c.] Notatur ad hoc, quòd fœmina potest religionem profiteri ea conditione, vt domi suæ maneat, & certam suorum bonorum portionem habeat ad necessaria vitæ subsidia, & alimenta ex superioris voluntate pendentem, vt per Nauar. 2

comment. 2.

comment.2.de regularibus, *num.*14. Azor. *instit. moral. part.*1.*lib.*12.*cap.*9.*quæst.*4. latè Ioan. à Cruce *de statu*
3 *relig. lib.*1.*c.*3. *dub.*2. vbi asserit prohibitionem Concil. Trident.*sess.*25. *de regularibus*, *c.*2. habere tantùm locum in redditibus vt propriis & irreuocabilibus per Prælatos, & sine eorum licentia distrahendis. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Relig lib.*5. *quæst.*246. vbi hoc limitat, nisi Religionem profiteretur cum pacto vt in propria domo maneat independenter à superioris voluntate, quia tunc nulla erit professio, cùm huiusmodi pactum sit contra obedientiæ votum, ac subinde contra Religionis substantiam pugnet. Vnde text. *in præsenti*, intelligi de retentione, seu reseruatione bonorum ad vsum profitentis in domo propria pro suis necessitatibus tanquam obedientiarij, & ex voluntate Prælati, tenent Nauar. *cons.* 20. *num.*3. *sub tit.de regular.in antiq. & d.com.*2.*n.*16. Azor.*d.lib.*12. *c.*5.*quæst.*2.*in fine*, Beja *responsorum casuum conscientiæ, part.*1.*casu* 17. Fr. Emman.*quæst. regul.tom.*3.*quæst.*17. *art.*6. Sanch *de Matrim.lib.*7. *disp.*25.*n.*21. *& in præcepta Decalogi,lib.*5.*c.*4.*num.*99. Nicol. Garc. *de beneficiis, part.*7.*c.*10. *num.*100. & ita non quoad proprietatem, sed quoad vsum, vt intelligit Sanchez *lib.* 5. *disp.*9. *n.*14. *vers. ad* 4. Alij tamen clariùs, vt ipsi dicunt, in hac quæstione sub distinctione procedunt, dicentes quod si quis Religiosus sub ea conditione, vt sibi liceat proprium & bona immobilia possidere, & liberè acquirere profiteatur retinendo ea, vt propria etiam inuito Prælato, talis professio erit nulla, & irrita vtpote contra essentiam atque substantiam religionis, & omnino contraria voto paupertatis, secus autem esset quando vsum solum sibi reseruaret profitens pro suis necessitatibus ex superioris licentia, eiúsque nutu reuocabilem, tunc enim valet professio, nec conditio reiicitur, ita gloss. *hic verbo vt in domo*, Bart.*in auth.ingressi,de sacros. Eccles.num.* 29. vbi Paul. *num.*18.Bernard.*reg.*521.Garc.*reg.*410.*num.*2. Spin.*in speculo testament.gloss.*12.*num.*12. Less.*de iustitia,lib.*2. *c.*41.*num.*63.Ceual.*commun.contra communes,quæst.*85. *n.*2. Ludouic. Miranda *in manual. Prælatorum*, *tom.*1. *q.*28.*art.*2.Humad.*l.*7.*gloss.*1.*n.*2.*tit.*7. *part.*1. Syluest. *verbo religio* 3.*q.*8. Fr. Emman.*d.q.*1.*art.*6. Barthol. de Vecchis *in praxi nouit. disp.*13.*dub.*1.*n.*11. Basil. Pont. *de Matrim.lib.*5.*cap.*10.*n.*10.Soar.*tom.*3.*de Relig lib.*6. *c.*12.*n.*14.& 15.nouissimè post primam impressionem visus Hieron.Roder.*in comp.qq.Reg.resol.*136.*num.*13. bene Sanchez *in præcepta Decalogi*, *tom.*2.*lib.*5.*cap.*4. *n.*97.vbi *n.*98.resoluit in dubio reseruationem aliquorum bonorum tempore professionis à Religioso factam esse hoc modo intelligendam, nempe quoad vsum ex licentia Abbatis, ab ipsóque reuocabilem,& in his terminis credo intelligendum Marc. Anton. Genuens.nimis largè loquentem *in practicab. Ecclesiast. quæst.*265.

Sed mirum est quòd Pontifex hic professionem Religionis validam iudicauerit cum bonorum retentione etiam ad effectum dirimendi Matrimonium postea contractum, contra text. *in cap. vnic. de voto, lib.*6. & contra resoluta *ad cap.*2.*de testament.* & quæ nouissimè tradit Bonacina *de clausura, & pœnis eam violantibus impositis, q.*2.*puncto* 10. *diffic.*2.§.1 *num.*4. circa omnimodam repugnantiam monachatus cum proprij retentione. Quare Zabarell. *num.* 3. *præpos.*2. & 3. cum communi *hic* post Innocent. *in cap. porrectum,n.*1.*de Regular.*arbitrantur propterea hic voluisse Religionis professionem, quia immediatè subsequuta est habitus susceptio cum lapsu biennij, per quæ inducitur religionis professio, saltem tacita, seu virtualis, arg.*cap.vidua* 4.*cap.ad Apostolicam* 16.ibi *habitum recepit*, *de Regularib. Clement. vlt. eod.tit.* Constat autem nobilem mulierem, de qua *hic*, in Ordinis habitu per biennium perseuerasse, vt patet in litera, & ideò tacitè fuisse professam,ac subinde saltem tacitè voluisse abdicare bonorum proprietatem, quod erat antecedens omnino necessarium ad validitatem professionis ex reg.*c.præterea* 3. *ad fin. de officio deleg.*cum aliis. Ergo, &c. Verùm communis placere non potest, quia multò fortior probatio voluntatis est illa, quæ fit per expressum viuentis consensum, quàm quæ per tacitum, qui resultat ex habitus susceptione, etiam cum temporis perseuerantia *gloss. vlt. in d. cap. vidua gloss. verbo signatos*, *in cap. tuarum*,11.*de priuileg.gloss.verbo fallens,in l.qui in aliena*,§.*vlt.ff.de acquirend.hered.*cum his quæ Couar. *de sponsal.p.*1.*c.*4.§.1.*num.*5. *vers. hinc.* igitur cùm mulier hæc tempore, quo habitum suscepit, votum emisit, expressè fuerit protestata se non aliter velle profiteri quàm adiecto tenore, vt in domo propria cùm omni substantia sua remaneret,sit consequens susceptionem habitus,& perseuerantiam in illo, ex quibus tacita inducitur voluntas, non posse plus operari, quàm expressam eiusdem vouentis, & protestantis, fatemur quidem susceptionem habitus cum perseuerantia tanti temporis metum illatum penitus profugasse, vt text. habet, negamus tamen tacitum illum consensum præualere potuisse contra expressum de manendo in domo cum omni substantia. Eodem modo reiecta distinctione Innocent. *hic num.* 5. *ad fin. vers.vel d.cap.& in d.cap.porrectum, num.*3. reiectóque intellectu, quem præstitit gloss. *hic verbo vt in domo*, consonantiùs dici potest professionem hic valuisse ex eo, quia mansio extra claustrum cum omni substantia fuit de licentia superioris remouibili ad ipsius nutum, quo casu nihil proprium retineri dicitur, & professionem sub huiusmodi conditione factam validam esse vltra citatos in Collectaneis ad hunc text. nouissimè, tenent.Barth.à S. Fausto *in thesauro Religiosorum,lib.*8. *quæst.*33. Bonacina *d. num.* 4. *vers. secundo infertur*, aduertens istam conditionem non repugnare substantiæ voti paupertatis, cùm paupertatis votum actuali retentione vsus alicuius rei dependenter à voluntate superioris non violetur;additque hoc pacto explicandum esse in dubio, dum quis in professione reseruat sibi aliqua bona; cùm in dubio nullus præsumatur delinquere, credendus est voluisse modo licito promittere,& professionem validam emittere.

Ex prædictis huius text. verbis colligi videtur no- 4
uitiatus annum extra Monasterium de licentia superioris iusta de causa peragi, & adimpleri posse, quia satis dicitur manere in Monasterio, imò verò intra Monasterium, qui manet extra ipsum sub obediêntia Prælati,& de eius licentia iusta de causa data, & cùm habitu probationis, qui ferri consueuit in tali religione:vide Fr. Emman.*quæst. Regul.tom.*3.*q.*15.*art.*10. *vers.tum quid*, Ludou. Mirand.*d. tom.*1.*q.*22.*art.*5. & plures citatos per me *de officio, & potestate Episcopi, p.*3.*alleg.*101.*n.*28. quibus adde Sanch.*in præcepta Decalogi*, *tom.*2.*lib.*5.*c.*4.*n.*27.*cum seqq.*Bonac.*de clausura & pœnis eam violantibus impositis, q.*2.*puncto* 9.*diffic.*2. §.3.*n.*6. vbi citat metipsum *in collect.ad c.*16.*n.*5.& 8. *de Regular.* Barthol. à S. Fausto *in thesauro Relig.lib.*5. *quæst.*176.

Non igitur,&c.] Notatur ad hoc, quòd metus leuis 5
non est sufficiens ad irritandam professionem nedum in foro externo, sed nec in foro conscientiæ, quia non immutat multum voluntatem, ac proinde non diminuit notabiliter libertatem profitentis, vt per Sot. *de iustit.lib.*7.*q.*2.*art.*1. *vers. ad secundum*, *col.*1 2. Valent.2.2.*disp.*6.*q.*6.*puncto* 4.*col.vlt. vers. neque verò eadem.* Philiarch. *de officio Sacerd. tom.*1.*part.* 2. *lib.*3. *c.*18.*vers.decimo*, Azor.*instit moralium*, *part.*1.*lib.*11. *cap.*13.

c. 15. q. 6. Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 4. num.* 19. Less. *de iustit. lib. 2. c. 40. dub. 3. num.* 18. *vers. hinc sequitur*, Soar. *tom. 3. de Relig. lib. 6. c. 4. n.* 12. Bonac. *de legib. disp. 4. q. 2. punct. 3. n. 7.* Fr. Barthol. de Vecchis *in pra*... *obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 1... *dub.* 12. *n.* 16. vbi ampliat etiamsi hic metus leuis sit causa, sine qua professio non emitteretur, dummodo non tollat rationis vsum, nec libertatem ad lethaliter peccandum sufficientem.

5 *Non tam metu regio*, &c.] Notatur ad hoc, quòd metus solùm reuerentialis nō annullat professionem, Cou. *de sponsal. p. 2. c. 3. §. 6. n. 7. & 8.* Salzed. ad Bernard. *reg.* 532. *ampliat.* 1. Henriq. *in summa, lib.* 11. *c. 9. n.* 5. Sanch. *de Matrim. lib. 4. disp. 6. n.* 18. Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 4. n.* 18. Beltramin. *in annot. ad decis.* 385 *Gregor. XIV.* Rot. *decis.* 579. *n.* 1. *p.* 1. *recent.* Barthol. de Vecchis *d. loco, n.* 11. Secus autem si præcesserunt minæ, aut verbera, quia tunc sui valore careret professio expressa metu reuerentiali emissa, secundùm Henriq. & Sayr. *d. locis*, Rot. *d. c. 4. n.* 17. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 4. c. 3. n.* 26. Fr. Barthol. de Vecchis *vbi suprà n.* 19.

6 *De parentum consilio.*] Id est, de consanguineorum consilio, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 1. *gloss.* 8. *n.* 2.

7 *Vel modica.*] Ergo nullum, & modicum æquiparantur, vide tamen Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.* 107. *C. de reuocandis donat.*

De Eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium.

Tit. VII.

Super hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alexand. de Neuo, Cened. *collect.* 85. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. titul. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiaria sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 543. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. titul. iuris Canon.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. & quæ crimina ad mortem coniugis relata Matrimonium contractum dirimant, vide apud Sot. *in 4. dist. 37. quæst. vnica, art.* 4. Alphons. Veracruz *in specul. coniug. p. 1. art. 33. 34. & 36.* Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. in grad. prohib. gloss. 3. ex n.* 27. Viuald. *in candel. aureo, tit. de impediment. crim. Matrim. n.* 212. *cum seqq.* Mozz. *de contractib. tit. de Matrim. §. fin. ex n.* 25. Stephan. Gaëta *in repet. cap. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *ex n.* 410. Henriq. *in summa, lib.* 11. *c.* 12. Valent. *tom. 4. disp. 10. q. 5. punct.* 3. Basil. Pont. *de impedimentis Matrimonij, cap.* 27. Ægid. *de Sacram. & cens. disp.* 31. *dub.* 5. Rebell. *de oblig. iustitia, p. 2. lib. 3. q. 8. n.* 10. Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 78. & 79.* Gutier. *eod. tract. c.* 105. Bonac. *eod. tract. q. 3. puncto* 6.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahens viuente prima vxore cum secunda hoc ignorante, prima mortua à sui petitione non separabitur à secunda.*

2 *Ignoranter rem habens cum vxorata potest post obitum coniugis cum ea Matrimonium contrahere.*

3 *Amplia etiamsi habita scientia adsit copula, si ante eam incatur Matrimonium.*

4 *Adulterium committens data fide de Matrimonio contrahendo priore coniuge superstite non potest cum adultera Matrimonium contrahere.*

6 *Machinatio in mortem viri debet effectum sortiri, vt ex ea impedimentum hoc oriatur.*

7 *Metu contrahens fit vxor illius cum quo contrahit sine aliquo nouo consensu si cohabitauerit illi.*

8 *Matrimonium prius inualidè contractum non ratificatur si sublato impedimento ignorans coniugem carnaliter cognoscat.*

Cap. Propositum I.

Alex. III.

Viuente prima vxore quando quis contrahit cum secunda hoc ignorante, si moriatur prima, & vir petat diuortium à secunda, non sunt separandi, nisi mulier petat diuortium, non obstante quòd secundùm iura vir non potest ducere illam, quam polluit per adulterium, præsertim illam, cui fidem dedit viuente prima, vel quæ machinata est in mortem vxoris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Canis. Cujac. Cened. *collect.* 95. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 52. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 578. remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib. 4. tit. 7. c.* 1. & est post Concil. Lateran. *p. 6. c.* 1. 1

Probat hic text. quòd is, qui viuente prima vxore cum alia contraxit huius rei inscia, & cum ea permansit mortua prima cogendus est cum secunda vitam agere, mulieri verò datur ad discedendum facultas. Verùm hic text. difficilis apud DD. reputatur, & difficultas ex duobus potissimum perpenditur, primò dum indicat Matrimonium inter eos, inter quos legitimus consensus non fuit. Secundò dum cogit virum in hoc coniugio permanere quasi Matrimonio alligatum, mulieri vero quasi liberè diuertendi licentiam facit, atque ideo videtur in eo text. Pontifex Matrimonium sine consensu iudicare. Accedit quòd paria sunt in iure nostro aliquid non fieri, vel fieri minus legitimè, *l. quoties* 6. *ff. qui satisdare cog. l. eleganter* 24. §. *qui reprobes, ff. de pignor. act.* Mantu. *lib. 1. dial. class.* 18. *c.* 17. Tiraq. *de retractu lign. §. 8. gloss. 7. à n.* 3. Si autem nullus præcessisset consensus, ex sola cohabitatione Matrimonium iudicari non potuisset, *cap. illud, de præsumpt.* Ergo ex antecedenti consensu inutili, per cohabitationem non bene iudicatur Matrimonium in hoc text. Tandem in contrarium videtur text. *in cap. pen.* ibi, *de nouo*, *hoc tit.*

Doctores igitur circa explicationem huius text. mirum in modum se inuoluunt, nam gloss. *in præsenti, & in d. cap. penult. verbo nouo*, requirit nouum consensum, atque ideo inquit quòd si antequam de nouo consentirent, vir alteri nuberet, Matrimonium valere, sequuntur communiter DD. vt testatur Abb. *hic num.* 4. Bald. Nouel. *de dote, p.* 11. §. *hactenus, num.* 18. Paris. *cons.* 52. *in princ. lib.* 4. & pro hac sententia facit *reg. non firmatur, de reg. iur. lib.* 6. & quæ ibi gloss. & DD. tradunt Dec. & Cagnol. *in l. quod ab initio, ff. de reg. iur.* eandem sententiam confirmat gloss. recepta *in l. etsi contra, verbo depositum, C. de nuptiis*, & ibi Bald. *n.* 2. Sed hæc communis sententia apertè confunditur ex hoc text. vbi tantùm requiritur vt sublato impedimento

mento in eadem cohabitatione maneant. Rursus in contrarium est auctoritas gloss. communiter receptæ *in cap. debet, verbo de cætero, de consang.* dum ait quòd si duo in gradu prohibito contrahant, & sublato impedimento per legem, vel dispensationem in Matrimonio maneant absque alio nouo consensu Matrimonium iudicatur, sequuntur multi, quos refert Couar. *de spons. p. 2. c. 2. in princ. n. 5.*

Quare reiecta concordia Paris. & Couar. *dictis locis*, quæ manifestè repugnat menti, & verbis DD. *vbi suprà*, qui nouum consensum requirunt, prætermittenda sunt duo. Prius est consensum semel expressum, quamvis propter aliquod impedimentum non possit effectum sortiri, naturaliter tamen & verè consensum expressum esse, cùm sit assensus voluntatis circa rem intellectam, consensus autem hic semel expressus quamvis effectu suo careat per accidens, manere tamen creditur donec vel expressè, vel virtualiter actu contrario reuocetur, iuxta reg. text. *in l. 3. & l. eum qui, ff. de probat. cap. maiores, §. 1. de Baptism.* tradit Alciat. *de præs. reg. 2. præs. 16.* Et verum est quamvis longum temporis spatium elapsum sit, vt scribit Ias. *in l. sancimus, n. 6. C. de testam.* & in Matrimonio resoluit Rom. *cons. 151. lib. 5.* Tiraq. *l. 9. connub. n. 33.* quod absque dubio procedit quando facto aliquo voluntatis perseuerantia ostenditur.

Hoc supposito dicendum est quòd siue agatur de Matrimonio, siue de quocunque alio contractu celebrando, qui certam verborum formam non requirat, sed naturali consensu perficiatur, si semel consensus sit expressus, & propter impedimentum iuris non possit effectum sortiri, vt actus statim valeat sublato impedimento ex vi prædicti consensus, qui perseuerat, actus perficitur, patet hoc ex dictis manifestè, & ex eo probatur, quoniam verum est dicere in eo actu reperiri consensum, qui per actum nullum rectè significatur, vt probat text. & *ibi* Bart. notat *in l. vlt. ff. de rebus eorum,* Menoch. *de arbitr. casu 161. num. 70.* Item sublato impedimento nihil obstat quominus consensus olim expressus, eo modo manens effectum sortiatur, ergo, &c. Probatur etiam hoc auctoritate Iurisconsl. *in l. obseruare 4. ff. de offic. Proconsl. in fin. & in l. si quis 37. ff. de ritu nupt. l. quæsitum, ff. de sponsal.* iuxta quæ dicendum est in hoc text. cum similibus perfici Matrimonium ex consensu olim expresso inualidè, cohabitatione tamen continuato, non vt à principio consensus præstiti, sed vt ex nunc quasi tempore remoti impedimenti exprimeretur. Neque audiendi sunt DD. existimantes cohabitationem nouum facere consensum per se sufficientem ad Matrimonium faciendum, quoniam si nullus præcessisset consensus expressus tempore inhabili, cohabitatio non sufficeret; ergo ex vi prioris consensus, qui manere præsumitur, hoc fit, & ita in specie probat text. *in cap. ad id quod, de sponsal. & in cap. duo, de despons. impub. & in cap. vlt. de coniug. seru.* oportet autem vt sciant coniuges impedimentum esse sublatum, quia ignorantia effectum consensus impedit, & ita in effectu resoluit Innoc. receptus *in præsenti*, gloss. *in d. cap. non debet,* & alij DD. proximè citati. Ad text. verò *in d. cap. vlt.* quatenus videtur requirere nouum consensum, resp. in eo text. non fuisse dubitationem vtrùm ex antecedenti consensu cohabitatione cõtinuato perficeretur Matrimonium, sed vtrùm inter illos potuerit esse coniugium non obstante impedimento adulterij? & huic quæst. respondet Pontif. impedimentum non obstare, quia possunt de nouo Matrimonialiter consentire. Vel dici potest nouum consensum appellari ibi scientiam impedimenti sublati cum perseuerantia prioris, quia nouum ex tunc Matrimonium facit, ideo antea fit facultas mulieri ad recedendũ in hoc text. quia antequã sciret impedimentum sublatum consensus non sufficiebat, vt cum primum sciuit, potuit recedere, & consensum reuocare, maritus autem in pœnam non potest, vterque tamen si per diem cohabitauerit impedimentò sublato scienter Matrimonio alligatus manet.

Erat inscia quòd ille aliam haberet, &c.] Ergo coniuge altero ignorante reliquum habere coniugem, cùm non fuerit adulterium formaliter ex parte vtriusque, poterit inter eos consistere Matrimonium post coniugis obitum, ita Sylu. *verbo Matrimonium 8. q. 9. dict. 4.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 79. n. 31.* vnde hoc crimen vxoricidij non irritare Matrimonium, siue ex altera parte propter ignorantiam circumstantiæ non fuit formaliter adulterium, sed simplex fornicatio, tenet Nau. *cons. 12. n. 2. sub tit. de sponsal. in antiq.* Henriq. *in summ. lib. 12. c. 14. n. 3.* 2

Vtrùm verò desideretur post scientiam coniugij alterius Matrimonium de facto iniri, & copulam haberi, an potiùs sufficiat si ante scientiam ineatur Matrimonium, & habita scientia adsit copula? id sufficere ad hoc impedimentum incurrendum, resoluit Sanch. *d. disp. 79. n. 32. & n. 34.* dicit sufficere fidem dari ante coniugij notitiam, dummodo ea habita sequatur adulterium nondum priori fide dissoluta, & *n. 37.* dicit haberi tunc scientiam quando adest certitudo, aut probabilis opinio, & *n. 38.* contra communem tenet excusare ignorantiam crassam, & supinam. 3

Cui fidem dederat.] Notatur ad hoc, quòd quando quispiam fide data de Matrimonio contrahendo adulterium committit, vel de facto cum eadem Matrimonium init priori coniuge superstite, Matrimonium subsequens inter eos dirimitur, vt per Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 130. cum seqq.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 78. à princ.* vbi *n. 28.* aliquos citat, qui ex prædictis nostri text. verbis persuaderi videntur ad hoc impedimentum contrahendum necessarium esse vt promissio illa non sit nuda, & simplex, sed fide vallata, at *n. 29.* contrarium meritò sequitur. 4

Et illam maximè, cui fidem dederat.] Id est, quamvis fides minimè data sit, prout colligi videbatur ex contextura verborum text. sed id verum non est, nam dictio *maximè*, accipi debet pro tantum, vt explicant *hic* Abb. *n. 3.* Alex. de Neuo *n. 6.* Præpos. *n. 2.* quos refert Sanch. *d. lib. 7. disp. 78. n. 1.* 5

Vel quia machinata est in mortem vxoris.] Aduerte huiusmodi machinationem debere effectum sortiri, si enim coniux mortem coniugis machinetur, nec ea subsequatur, locus non erit huic impedimento, sed poterunt adulter, & coniux superstes altero defuncto Matrimonium inire, ita Sanch. *d. lib. 7. disp. 78. n. 7.* 6

In gloss. *Insciam*, 1. Notatur ad hoc, quòd illa, quæ metu contraxit, fit vxor illius cum quo contraxit sine alio nouo consensu, si cohabitauerit illi, vt per Nau. *cons. 12. n. 2 sub tit. de spons. in antiq.* 7

Notatur etiam ad hoc, quòd non ratificatur prius Matrimonium inualidum si sublato impedimento ignorans coniugem carnaliter cognoscat, ita Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 36. n. 3. in medio.* 8

SVMMARIVM.

1 *Vxore prima viuente, & non cognita, si quis contraxit cum secunda sciente, & eam cognouit, etiam mortua prima secundam habere non potest, secus si prima erat non legitima vxor.*

2 *Adulterium existimatũ interueniente promissione futuri Matrimonij nõ dirimit sequẽtes cũ adultera nuptias, si Matrimoniũ prius contractũ fuit inualidũ.*

3 *Matrimo*

3 *Matrimonium contractum metu cadenti in constantem virum ad eum finem iniustè incusso est inualidum.*

4 *Matrimonium metu initum non ratificatur copula metu graui extorta.*

5 *Iuramento non efficitur validum Matrimonium metu contractum.*

6 *Iuramentum adiectum Matrimonio metu graui extorto non obligat.*

Cap. Significauit. II.

1 QVi contrahit cum vna, & deinde contrahit cum alia scienter, cum qua habet copulam, si primum Matrimonium non fuit validum, vtpote quia coactè contraxit, nec eam cognouit, habebit secundam, si verò fuit validum, licet prima sit mortua, non potest habere secundam si scienter contraxit, secus si ignoranter, sed aliam habere potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 52.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 579.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 7. cap. 2.* & est post Concil. Lateran. *p. 6. cap. 13.*

2 *Quòd non sponte in primam consenserit.*] Notatur ad hoc, quòd adulterium existimatum interueniente promissione futuri Matrimonij non dirimit sequentes cum adultera nuptias si Matrimonium prius contractum fuit inualidum; ita Viuald. *in candel. aureo, p. 1. tit. de Matrim. n. 213.* Iacob. de Graff. *in decis. aureis, p. 1. lib. 2. c. 85. n. 7.* Matienz. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 183. lib. 5. noua recop.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. num. 135. vers. 4.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 70. num. 30.*

3 *Tanta vis*, &c.] Ergo Matrimonium contractum metu cadenti in constantem virum ad eum finem iniustè incusso est validum, de quo vide Fr. Emman. *in sum tom. 1. c. 231. n. 1.* Henriq. *in sum. lib. 11. c. 9. num. 1.* Sanch. *de Matrim. lib. 4. disp. 12. n. 18.*

4 *Ipsam carnaliter cognouerit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Matrimonium metu initum non ratificatur copula metu graui extorta, ita Palud. Gabriel & alij, quos refert Sanch. *d. lib. 4. disp. 18. n. 13.* vbi *n. 15.* cum multis, quos citat, resoluit nullo modo esse Matrimonium quando aliquis metu graui cogitur contrahere, & consummare, & *n. 18 in princ.* respondet text. *in præsenti*, cum similibus intelligi quando copula est spontanea.

5 In gloss. *Tanta.* Notatur ad hoc, quòd iuramento non efficitur validum Matrimonium metu contra-
6 ctum, vt per Sanch. *d. lib. 4. disp. 20. n. 12.* Nam iuramentum adiectum Matrimonio metu graui extorto non obligat, nec indiget relaxatione, Couar. *de spons. p. 2. c. 3. §. 5. n. 3.* Greg. *l. fin. verbo en orden, tit. 11. p. 3.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 57. n. 22.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuil. 110. n. 11.* Matienz. *d. gloss. 1. n. 120.* Henriq. *lib. 11. c. 9. n. 6.* Sanch. *d. disp. 20. n. 15.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium quis cum illa contrahere non potest quam vxore viuente cognouit si machinata fuit in mortem vxoris.*

2 *Adulterium, vbi interuenit machinatio mortis alterius coniugis, impedit, ac dirimit Matrimonium subsequens.*

3 *Crimen machinationis mortis alterius coniugis quando Matrimonium dirimit, ostenditur.*

Cap. Super hoc. III.

COntrahens de facto cum alia viuente prima vxore, si ista adultera aliquid est machinata in mortem vxoris, sine fidem dederit, quod prima defuncta eam duceret, secundùm iura non potest in perpetuum illam habere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 59.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 579.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 7. c. 3.* & est post Concil. Lateran. *p. 6. c. 16.* 1

Collige ex text. adulterium vbi interuenit machinatio mortis alterius coniugi impedire, ac dirimere Matrimonium subsequens, etiamsi de eo non adsit promissio, ita Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 78. n. 2.* Bonacin. *eod. tract. q. 3. punct. 6. n. 5.* At verò machinatio in mortem coniugis si ab vno tantùm fiat, & sine adulterio, nec impedit, nec dirimit Matrimonium, vt resoluunt Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 130. vers. 2.* Basil. Pont. *de impedim. Matrim. c. 27. in princ. vers. similiter neque.* 2

Aduertit tamen Sanch. cum pluribus, quos citat *d. disp. 78. à n. 7.* aliquot conditiones requiri vt crimen machinationis mortis alterius coniugis Matrimonium dirimat. Prima est vt machinatio illa effectum sortiatur, nam si coniux mortem coniugis machinetur, nec ea subsequatur, locum non esse huic impedimento resoluunt multi, quos refert, & sequitur idem Sanch. *d. n. 7.* quibus adde Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 3. q. 8. n. 10.* Bonac. *d. punct. 6. n. 5. in fine.* Secunda est vt occisio sit vxoris non solùm quando vir occidit vxorem per se, vel per alium, sed etiam quando vxor ipsa occidit virum intentione contrahendi Matrimonium, ita Sanch. *d. disp. 78. n. 8.* & *ibi* per eum citatis adde Ægid. *de Sacram. & censur. disp. 31. dub. 5. n. 55.* Gutier. *de matrim. c. 105. n. 10.* Basil. Pont. *d. c. 27. vers. tertius.* Bonac. *d. punct. 6. n. 7.* Tertia conditio est, vt cum mortis machinatione interueniat adulterium. Quarta ad adulterium illud requirit, quod altero solo coniugis mortem machinanti, sit vtrobique Matrimonium contracturo notum. Quinta vt illa coniugis interfectio vestiatur fine ineundi alterius Matrimonij, quas omnes conditiones percurrit, & declarat Sanch. *d. disp. 78.* vbi in vnaquaque explicanda plures refert Doctores. 3

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahens cum secunda conscia primæ viuentis etiam ob adulterium separatæ, prima mortua separabitur secunda, & cum alia contrahere poterit.*

2 *Matrimonium cum aliqua contractum viuente primo coniuge & superstite impedimentum dirimens est.*

3 *Concubina publica quæ dicatur, ostenditur.*

Cap. Ex literarum. IV.

Clem. III.

VIuente prima vxore etiam ob adulterium separata & facta Monacha, qui contrahit cum secunda conscia primæ, mortua prima est separandus à secunda, 1

cunda, & facta pœnitentia de adulterio, potest accipere non secundam, sed aliam Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 54.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 579.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 5. c. 1.*

2 Collige ex text. Matrimonium cum aliqua contractum viuente primo coniuge, & superstite esse impedimentum dirimens, vt habetur *in epist. 53. Nicol. I. in causa Lotharij Regis*, qui Theuperga prima vxore legitima viuente sibi Valdradam coniunxit, & copulauit, & postea retinere volebat, vt refert, & declarat alias auctoritates Basil. Pont. *de imped. matrim. c. 27. vers. secundus, & de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 45. n. 3.*

3 In gloss. *Deprehensam.* Ex hac gloss. iuncto text. colligit Auiles *ad cap. 47. pratorum, verbo maneeba, num. 1.* concubinam publicam non dici, quæ inuenitur in lecto, vel in mensa cum Clerico, Religioso, vel vxorato, vel quæ fuerit in delicto, vel accessu deprehensa, quia talis deprehensio non dicitur, nec reddit delictum, & concubinatum publicum, vel notorium, nisi aliter conuincatur.

SVMMARIVM.

1 *Viuente legitima vxore contrahens cum secunda adultera etiam prima mortua à secunda est separandus.*

4 *Alimenta à patre spuriis debentur,* & n. 2.

5 *Alimenta filiis spuriis non solum pater tenetur præstare dum viuit, sed etiam eo mortuo eius hæredes.*

6 *Clericus ex redditibus beneficij tenetur alere filios spurios.*

7 *Mater in subsidium patris tenetur filios alere.*

8 *Auus tenetur alere nepotem, & decedentes ab illo.*

9 *Filij etiam spurij tenentur parentes alere.*

10 *Dotare tenetur pater filiam spuriam.*

11 *Pater non tenetur alere filium spurium si ipse ex sua arte, vel aliunde commodè viuere possit.*

12 *Alimenta præstanda sunt filiis spuriis, attentis, & consideratis diuitiis paternis, & eius qualitate.*

13 *Pontificium ius quando naturali innititur, & ab illo procedit, est vbique obseruandum.*

Cap. Cùm haberet. V.

1 Vxore viuente si quis cum aliqua adulterauit, & in ius vocatus abiurauit adulteram, mox spreto iuramento cum ea contraxit viuente legitima vxore, & diu, id est, per decem annos vixit cum ea habens ab ea plures filios, isti sunt omnino separandi, etiam mortua legitima vxore, & iniuncta pœnitentia est eis indicenda perpetua continentia, quia Ecclesiam scandalizarunt graui scandalo, præsertim si iam sunt senes, & Episcopus prouideat vt ipsi pro suis viribus filiis prouideant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Soc. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Cened. *collect. 168.* Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 54.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 579.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 2.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. 12. vbi gloss. 1. tit. 1. lib. 3. fori leg.* Perez *l. 3. gloss. 1. pag. 47. col. 2. ad med. tit. 1. lib. 5. Ordin.* Steph. de Gaëta *in repet. c. ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 416.*

Et diuturnitas temporis peccatum non minuat.] Vide dicta *ad cap. vlt. n. 2. sup. de consuet.* 3

Necessaria subministret, &c.] Notatur ad hoc, quòd spuriis debentur alimenta à patre saltem de iuris Canonici æquitate, vide Couar. *de spons. p. 2. cap. 8. §. 16. à princ.* Cott. *in memorabil. verbo spuriis*, Perez *l. 21. glos. 1. pag. 101. colum. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. & in l. 1. gloss. 1. pag. 69. & gloss. 2. pag. 98. versic. spuriis, tit. 2. lib. 5. & l. 2. gloss. 3. pag. 307. colum. 2. versic. vtrum autem, tit. 15. lib. 8.* Mader. *in animaduers. iuris Ciuilis, c. 32. n. –.* Gom. *l. 9. Tauri, à n. 37.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 3. solut. 2. n. 7.* Nauar. *de spoliis Cler. §. 18. num. 9.* Menoch. *de success. creat. lib. 2. §. 20. num. 513.* Menoch. *cons. 60. n. 6.* Corset. *sing. 330. verbo spurius in 2.* Mathes. *sing. 147.* Paul. Fuse. *sing. 131 lit. F, in fine, & sing. 115. lit. A,* Hippol. *sing. 358.* Duen. *reg. 266. vers. quartò limita, & in reg. 363.* Gabr. *lib. 5. commun. tit. de alim. concl. 1. n. 2.* Paleoth. *de nothis, & spuriis, c. 45. n. 8. & c. 46. cum seqq.* Olan. *in antinom. iur. lit. F, n. 47.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 15. num. 42. & 49.* Mozz. *de contract. Matrim. tit. de natural. matr. n. 15.* Laram *in l. si quis à liberis, §. idem rescripsit, à n. 9. ff. de lib. agnosc.* Cornel. Benenc. *de priuil. paup. in 2. specie, in ind. à n. 9.* Garc. *de expens. c. 3. num. 8.* Brunor. à Sole *in q. leg. q. 25. n. 16. & 1–. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss. 26. princ. à num. 96.* Matiens. *l. 8. gloss. 1. n. 1. tit. 8. lib. 5. noua recop.* Lancel. Gallia *in consuet. Alexand. in gloss. solidos, q. 6. n. 9. & n. 30. vers. & proprius,* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 36. n. 13.* Pontan. *de aliment. c. 1. à n. 9.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 168. vers. iure tamen,* Less. *eod. tract. lib. 2. c. 19. dub. 6. n. 67.* Sanctarel *var. resol. lib. 1. q. 30. à princ.* & præcipuè *n. 8.* Cened. *collect. 168. n. 5.* Surd. *de alim. tit. 1. q. 10. n. 6. cum seqq.* Gam. *decis. 201. 204. & 225.* Peregr. *de iure fisci, lib. 3. tit. 10. n. 55.* Morl. *in emporio iuris, p. 3. tit. 1. q. 11. n. 32.* Gutier. *pract. lib 2. q. 109. & seq.* Valasc. *consil. 92. num. fin.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 757. à n. 39.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 12. num. 5.* Cabed. *p. 1. decis. 148.* Farin. *nouiss. Rotæ decis. 747.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 20. col. 457. & p. 2. lib. 2. c. 12. q. 2.* D. Garc. Mast. *Siciliæ dec. 85. n. 2. & dec. 144. n. 8.* Mart. *de iurisd. p. 4. casu 162. n. 12.* Aloys. Rice. *in collect. dec. p. 1. collect. 110. & p. 4. collect. 1099. & collect. 1212.* D. Barbos. *in l. 1. p. 4. n. 65. ff. solut. matr.* Card. *in praxi iudicum, verbo filius, n. 37.* Cened. *pract. & canon. quæst. lib. 1. q. 13. n. 11.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 20. n. 29. & 32.* Rebell. *de oblig. iust. p. 2. lib. 5. q. 8. sect. 2. n. 8. & seq.* nouissimè Lusit. Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, in initio, n. 21.* 4

Amplia primò huiusmodi obligationem alendi filios illegitimos, & spurios non solùm subsistere in patre viuente, sed etiam eo mortuo transire ad hæredes, vt per Duen. *reg. 367. n. 4.* Cou. *d. §. 6. n. 14.* Laram *d. §. idem rescripsit, n. 79. & §. item rescriptum, n. 9.* Molin. *d. c. 15. n. 43.* Cened. *d. collect. 168. n. 12.* Bened. Ægid. *d. l. ex hoc iure, in initio. num. 32.* D. Barbos. *d. l. 1. p. 4. n. 72. & 127.* Surd. *de alim. tit. 1. q. 50. per tot.* Rebell. *d. q. 8. n. 7.* Gam. *decis. 11. num. 6.* Molin. *disp. 168. vers. non solum,* Aloys. Ric. *d. collect. 1099. vers. infertur secundò, & collect. 1212. vers. amplia secundò,* vbi refert de Franchis *decis. 178.* quicquid dicat Capyc. *decis. 144.* non enim potest pater disponere vt filius non alatur. Surd. *tit. 8. priuil. 85. n. 10.* Couar. *d. §. 6. n. 5. vers. 5.* Paleoth. *d. c. 47. n. 6.* Lara *n. 82. dictis locis*, quia obligationem legis immutare potest, præcipuè quando ex naturali vinculo procedit, *l. nemo potest, ff. de legat. 1.* Et ad omnes alios transit successores, vt est donatarius omnium bonorum, ex Rip. *in l. si vnquam, q. 23. C. de reuoc. donat.* Paleoth. *c. 34. n. 10.* Surd. *tit. 1. q. 39. à n. 8.* 5

6 Secundò amplia, hanc obligationem alendi filios spurios comprehendere Clericum etiam ex redditibus beneficij, vt per Nauar. *de spoliis cleric.* §. *fin. n.* 11. Surd. *consil.* 177. *n.* 13. *& consil.* 310. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 4. *q.* 20. *versic si roges, & c.* 40. *q.* 7. Paul. Comit. *respons. moral. lib.* 1. *quæst.* 45. D. Garc. Mastrillo *Siciliæ decis.* 144. *n.* 21. D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 133. Cald. Pereira *de potestate elig. c.* 3. *n.* 11. *& de empt. c.* 16. *n.* 45. Martam *de iurisdict. p.* 2. *c.* 20. *n.* 18.

7 Tertiò amplia in matre per text. *in præsenti*, vbi commune vtrique parentum onus reiicit liberis sic natis alimenta ministrare, intellige non ordine coniunctiuo, sed ordine successiuo, vt scilicet pater per priùs teneatur, mater verò in subsidium, vt per Peregr. *de iure fisci, lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 59. Surd. *tit.* 1. *q.* 15. *n.* 11. Gam. *decis.* 304. Couar. *d.* §. 6. *n.* 13. Palat. *in repet. cap. per vestras de donat. inter virum, & vxor. notab.* 3. §. 21. *n.* 12. Laram *d.* §. *idem rescripsit, num.* 35. Sanctarel. *dict. lib.* 1. *q.* 33.

8 Quartò amplia quòd nedum pater filium spurium, sed & nepotes, & descendentes ab illis alere tenetur, & præterea auus nepotem spurium, & reliquos, vt per Gamam *dec.* 11. *n.* 7. *& seqq.* Laram *in* §. *idem rescripsit, n.* 39. Vincent. de Franch. *decis.* 283. *num.* 15. Peregr. *d. tit.* 18. *n.* 64. Surd. *tit.* 1. *q.* 13. *num.* 6. D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 70. Perez *tit.* 2. *lib.* 5. *Ordinam. pag.* 98. Anton. Gom. *l.* 9. *Tauri, n.* 38. Molin. *d. disp.* 168. *vers. non solùm*, Azor. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 12. *q.* 6. Sanctarel. *d. lib.* 1. *q.* 31. *n.* 11. Nepos quanquam legitimè natus ex filio spurio, non potest auo ab intestato succedere. Bernard Græuæ. *ad practic. Camer. Imper. lib.* 2. *concl.* 115. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 18. *n.* 37. Gama *decis.* 11. *n.* 5. *& decis.* 136. *n.* 4. at verò ex testamento posse hunc nepotem auo succedere resoluunt Ioseph. Ludouic. *d. decis.* 18. *n.* 53. *cum seq.* Duen. *reg.* 366. *limit.* 2. Peregr. *d. tit.* 18. *n.* 45. *cum seqq.* Gama *d. decis.* 11. *n.* 5. *& decis.* 236. *ad fin.* D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 76.

9 Quintò amplia per reg. correlatiuorum è contrario filios non solùm legitimos, sed etiam naturales & spurios vtriusque sexus obligari ipso iure naturali, & humano ad alendos parentes, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *q.* 29. *n.* 16. Laram *in* §. *parens, à n.* 14. Surd. *tit.* 1. *q.* 17. *&* 20. *& tit.* 4. *q.* 18. *n.* 52. *cum seqq.* Molin. *de iustitia, tract.* 2. *disput.* 228. *vers. quintus effectus*, Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 3. Afcan. Clem. *de patria potest. cap.* 4. *n.* 44. Lancel. Gall. *in consuetud Alexand. verbo vxori, q.* 4. *n.* 32. Padil. *in summa legum pœnalium, p.* 2. *c.* 49. *n.* 2. Sayr. *in claui Regia, lib.* 7. *c.* 5. *n.* 15. Cardos. *in prax. iudicum, verbo alimenta, n.* 14. *& verbo filius, n.* 40. Rebel. *d. q.* 8. *n.* 8. Bened. Ægid. *d. l. ex hoc iure, in initio, n.* 36. Sanctarel. *d. q.* 31. *n.* 32.

10 Sextò amplia, vt etiam pater teneatur dotare filiam spuriam, vt per Couar. *d.* §. 6. *num.* 11. Hieron. Gabr. *consil.* 25. *n.* 4. *&* 5. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 15. *num.* 45. Sanctarel. *d. q.* 31. *n.* 14. Perez *ad lib.* 8. *Ordin. pag.* 307. *in fine*, Peregr. *d. tit.* 18. *n.* 56. D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 64. *&* 65. Duen. *reg.* 366. *ampl.* 3. Crass. §. *institutio, q.* 7. *n.* 17. *&* 18. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 565. Aldouin. *consil.* 103. *à n.* 14. Surd. *consil.* 210. *n.* 2. *& de aliment. tit.* 1. *q.* 10. *n.* 15. D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 56. Card. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuent. lib.* 12. *tit.* 16. *n.* 19. Cald. Pereira *d. q.* 18. *n.* 10.

11 Limita tamen principalem text. conclusionẽ, si spurij de sua arte vel operibus, aut aliunde commodè viuere possint, vt per Palat. *in repet. c. notab.* 3. §. 23. *n.* 7. Couar. *d.* §. 6. *num.* 9. Spino *d. gloss.* 16. *à num.* 15. *&* 216. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 109. *n.* 3. Cened. *d. collect.* 168. *n.* 5. *in medio*, Rebel. *d. lib.* 5. *q.* 8. *n.* 7. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 19. *n.* 2. *lit. N*, Surd. *tit.* 7. *q.* 8. Aloys. Ric. *d. collect.* 1099. *in fin. & collect.* 1212. *vers. nunc limita*, vbi refert Thesaur. *decis.* 211. Aym. *cons.* 219. *n.* 8. *vol.* 2. Rot. *Bononien. decis.* 22. *n.* 6.

Secundùm quòd eis suppetunt facultates.] Ergo alimenta præstanda sunt filiis spuriis attentis, & consideratis diuitiis paternis, & eius qualitate, ac dignitate, vt tenent Cou. *d.* §. 6. *n.* 8. Gom. *l.* 10. *Tauri, n.* 40. Mol. *lib.* 2. *de primog. c.* 15. *num.* 54. *vers. sed verius est*, Vincent. de Franch. *decis.* 284. *n.* 17. *&* 19. Matiens. *l.* 8. *gloss.* 1. *n.* 10. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop.* Surd. *de alim. tit.* 4. *q.* 18. *num.* 51. Mol. *de iust. tract.* 2. *disput.* 168. *in princ.* Less. *eod. tract. lib.* 2. *c.* 19. *num.* 67. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 3. *q.* 2. Megal. *in p.* 2. *lib.* 2. *c.* 2. *q.* 2. *n.* 4. Sanctarel. *var. resol. lib.* 1. *q.* 31. *n.* 29. me citato *in hoc loco*, Diana *resol. moral. p.* 1. *tract.* 2. *resol.* 85. quamvis in alimentorum præstatione considerandam esse filij spurij indigentiam inspecto iure naturali, & non ipsius nec patris nobilitate, ac patrimonij viribus, minus benè tueantur Palat. *in repet. d. c. per vestras*, §. 24. *n.* 3. Lara *d.* §. *idem rescripsit, n.* 48. Gam. *Lusit. decis.* 201. *n.* 4. *& decis.* 225. *&* 342. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 65. *vers. sed prima opinio*, Rebel. *d. quæst.* 8. *n.* 4. *&* 7. 12

In gloss. *Secundùm facultates*, fin. ibi, *hoc intelligitur de benignitate Canonica*, &c.] Notatur ad hoc, quòd Pontificium ius quando naturali innititur, & ab illo procedit, est vbique obseruandum non solùm in terris Ecclesiæ, sed etiam Imperij, & in vtroque foro, ciuili lege explosa, vt per Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 168. *vers. iure tamen Canonico.* Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 21. *post princ. & p.* 2. *lib.* 2. *c.* 12. *q.* 3. Card. Tusch. *tom.* 2. *lit. A, concl.* 287. *n.* 48. Soar. *de legib. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 8. Ægid. *d. l. ex hoc iure, in init. n.* 31. *vers. hoc autem*, vbi referunt Gabr. *n.* 2. Couar. *n.* 6. Rot. *num.* 19. Duen. *ampl.* 1. Lara *n.* 17. Paleoth. *c.* 47. D. Barbos. *n.* 56. Surd. *q.* 10. *n.* 7. *citatis locis.* Verùm non defuerunt, qui contrariam sententiam securè tueantur, contendentes æquitatem Canonicam in suo foro, legem Ciuilem in suo esse obseruandam, ita Ioan. de Imola, quem refert & sequitur Alexand. *consil.* 74. *n.* 3. *vol.* 3. Felin. *in cap. Ecclesia, n.* 45. *de constit.* ita alij, quos refert Gabr. *d. num.* 2. *in princ.* & pertinaciter multis defendere nititur, Menoch. *d.* §. 20. *n.* 313. adducentes generalem regulam de distinctione vtriusque potestatis Ecclesiasticæ & Ciuilis, de qua *in cap. ad verum* 96. *dist.* Deinde ait Mench. quòd lex Ciuilis non habet se in hac materia tanquam prohibens, sed tanquam permittens, non concedendo scilicet actionem, qua patres cogantur alere spurios, in quibus terminis vtraque lex in suo foro seruatur, vt in materia pacti nudi, & *l.* 2. *C. de rescind. vend.* notant omnes *in c.* 1. *de pactis.* Verùm ex iuris principiis prior sententia verior est ex fundamento pro ea deducto, indéque soluitur præcipuum contrariæ de distinctione duplicis potestatis, non enim procedit vbi lex Ciuilis peccatum approbat, tunc enim cedit Canonicæ, *cap. vlt. de præscript.* 13

SVMMARIVM.

1 *Vxore viuente habens copulam cum altera, mortua vxore si non præcessit fides, vel machinatio, potest illam ducere.*
2 *Adulterium simplex non efficit Matrimonium inualidum ne quidem contractum, &c.*
3 *Excommunicatus potest contrahere Matrimonium.*
4 *Excommunicatus potest inuitus absolui.*

CAP.

Cap. Significasti. VI.

Innoc. III.

1 VXore viuente habens copulam cum altera, mortua vxore si non præcessit fides, vel machinatio, potest illam ducere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 55.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 580.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 1.*

2 Collige ex text. simplex adulterium non efficere Matrimonium inualidum, ne quidem contractum inter personas à quibus illud commissum est, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 132.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 78. n. 1.* vbi dixit *c. 1. & cap. illud verò 31. q. 1.* in quibus statuitur nulli licere ducere in vxorem eam, quam priùs per adulterium polluit, intelligi quando cum adulterio concurrit duplex crimen, videlicet adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis, ac proinde adulterium cum fide data de contrahendo post coniugis mortem, vel cum contractu Matrimonij de præsenti cum adultera: vnde obseruandum est per adulterium tantùm si non adsit promissio, vel fides data de Matrimonio futuro, vel machinatio in mortem coniugis, nullum gigni impedimentum, ex hoc textu docuerunt Bonacin. *de Matrim. quæst. 3. puncto 6. num. 8.* Basil. Pont. *de imped. matrim. c. 27. in princ.* vbi etiam resoluit solam fidem de contrahendo matrimonio, imò nec matrimonium re ipsa contractum non consummatum, si coniugem, cui fidem adstrinxit, non cognoscat, nec impedire, nec dirimere.

3 *Si petierit.*] Collige ex text. excommunicatum, vel simili censura ligatum absoluendum non esse, nisi absolutionem humiliter petierit, vt per *gloss. vlt.* & Abb. *n. 20.* ac alios communiter *in cap. ab excomm. de rescr.* latè Vgol. *de cens. tab. 1. c. 19. §. 3.* Soar. *eod. tract. disp. 7. sect. 10.* licèt enim ad absolutionis iustitiam hoc pertineat, si tamen, qui absolutionem non petit, vel etiam inuitus absoluatur, absolutionem mero iure validam esse resoluunt ipse Abb. & alij communiter, vt per Vgolin. *d. c. 19. §. 2.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. part. 1. lib. 4. c. 19. n. 5.* Toler. *in instruct. Sacerd. lib. 1. c. 14. n. 4.* Ratio autem facilis est, quemadmodum enim quis excommunicatur inuitus, ita absolutio ipsius excommunicationis non pendet ex voluntate illius, qui absoluitur, sed ex potestate absoluentis, sicut etiam cernitur in omnibus aliis actibus iurisdictionis contentiosæ, quæ in inuitum redditur, *l. inter stipul. §. 1. ff. de verbor. oblig.* Vnde pendet ratio quare absolutio pœnitentialis non valet nisi reddatur volenti & petenti, quia scilicet ad iurisdictionem pertinet voluntariam vltra alias rationes, quod contritionem, & pœnitentis dispositionem exigat, notat Nauar. *de indulgent. notab. 20. num. 7.* Quamvis autem præcitati latè controuertant an casu aliquo licitè excommunicato inuito præstari possit absolutio, vt per prædictos præcipuè Vgolin. *§. 2. n. 3.* videri potest, placet distinguere, vel enim excommunicatus adhuc in sua perdurat contumacia, & regulariter vera videtur Chalderini sententia negatiua, si adiungas limitationem D. Thomæ, quem Abb. refert, & sequuntur alij *citatis locis,* scilicet si iudex viderit magis expedire saluti illius spirituali, in cuius medicinam protulit excommunicationem, vt ea, quamvis excommunicatus petat, relaxetur, licèt enim per viam regulæ censurarum naturæ, & institutioni repugnet, vt censura ad correctionem subdi prolata durante contumacia relaxetur, cùm tamen finis ipsius sit medicinalis, maximè eidem fini videtur contraueniri vt tali casu, quamvis effectus sequutus non sit, præstetur absolutio non petenti.

Excommunicato.] Notatur ad hoc, quòd matrimonium contrahi potest ab excommunicato, vt per Cou. *de sponsal. p. 2. c. 6. in initio, n. 3.* Tolet. *lib. 7. summ. cap. ... num. 1.* Viuald. *in candelabro aureo, part. 1. de matrim. num. 80.* Petr. de Ledesma *de matrim. quæst. 59. num. 1. §. penult.* Graffiis *in aureis decis. p. 1. lib. 1. c. 1. n. 25.* Vgol. *de censur. tab. 2. de excomm. c. 7. §. 2. n. 4.* Matiens. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. num. 36. lib. 5. nouæ recop.* Henriq. *in summ. lib. 13. de excomm. cap. 10. n. 1.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 9. n. 2.* D. Couar. *eod. tract. c. 83. n. 4.* Anton. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib. 4. c. 48. n. 13.* 4

In gloss. *Si petierit,* ibi, *imo videtur quòd compelli debeat,* &c. Notatur ad hoc, quòd excommunicatus potest inuitus absolui non à copula, sed à censura, vt per D. Antonin. *part. 3. tit. 24. c. 77.* Felin. *in cap. Apostolicæ, num. 3. de except.* Syluest. *verbo absolutio 3. dub. 6.* Henriq. *lib. 13. de excommun. cap. 29. §. 1.* Vgolin. *de censuris, tab. 1. cap. 10. §. 2.* Sayr. *eodem tract. lib. 2. cap. 20. num. 2.* Soar. *in simili tract. disp. 7. sect. 7. num. 5.* Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. §. 18. num. 17.* 5

SVMMARIVM.

1 *Vxoratus si contrahit cum secunda nesciente mortua prima licitè remanet, & cum secunda nouo consensu interueniente.*

2 *Capitulum Sede vacante cognoscere potest de causis matrimonialibus.*

Cap. Veniens. VII.

VXoratus si contrahit cum secunda huius rei ignara, mortua prima potest secundam habere si de nouo consentiat, dummodo non præcesserit machinatio, vel fides. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 56.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 480.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 2.* 1

In superscript. text. ibi, *Messanen. Capitulo.* Ergò Capitulum Sede vacante cognoscere potest de causis matrimonialibus, de quo vide Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo Capitulum Sede vacante, quæst. 5.* Couar. *de sponsalib. part. 2. cap. 8. §. 12. num. 1. in princ. versic. atque etiam,* Pauin. *de officio, & potestate Capituli Sede vacante, part. 1. quæst. 10. sub num. 8.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici, decis. 245. in 1. edit. & resol. 215. in 2. edit.* quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 84. n. 4.* vbi ex Quaranta aduerto quòd licèt per Concil. Trident. *sess. 24. de reformat. cap. 20. vers. ad hæc,* causæ matrimoniales relinquantur examini, & iurisdictioni Episcopi tantum, vt excluderentur alij prælati inferiores non tamen excludit Capitulum in hoc casu, cùm non dicatur inferior, sed par. 2

De nouo potuit matrimonialiter consentire.] Ergò iterum debet consentire, vt per Perez *l. 1. gloss. 1. pag. 16. vers. ex quo clarè, tit. 1. lib. 5. Ordinam.* Nam si Matrimo- 3

Matrimonium fuerit simpliciter inter inhabiles contractum, licèt inhabilitas, seu impedimentum postea cessel, non ex hoc ratificatur Matrimonium ex priori consensu, sed ex nouo, cùm nouum contrahatur Matrimonium, vt per Boër. *decis.* 264. *n.* 27. *col.* 2. In ratificatione enim actus nullius consideratur tempus ratificationis, secundùm Surd. *decis.* 241. *num.* 7. Gregor. *decis.* 395. *n.* 9. & ideo professio irrita non incipit esse valida, nisi à tempore ratificationis, & non antea. Nauarr. *consil.* 17. *n.* 3. *de Regular. in nouis*, Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 15. *dub.* 8. *n.* 2. Vnde Rota coram Seraphin. *decis.* 900. ait Sacram Congregationem respondisse quòd si Matrimonium esset nullum propter impedimentum occultum, & partes postea in Matrimonio ita contracto permanere consentiant, ex stylo Pœnitentiariæ Papa solet dispensare, vt de nouo possit contrahi, non repetitis solemnitatibus à Concilio requisitis, secus si impedimentum sit manifestum.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahens cum secunda viuente prima, quam tamen non cognouit, nec ante contractum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.*

2 *Promissio alterutrius de contrahendo cum ea, quam polluit per adulterium, non inducit impedimentum nisi ab altera expresse acceptata sit.*

3 *Adulterium, & promissio matrimonij ad impedimentum contrahendum fieri debent viuente coniuge illius, qui est complex adulterij.*

4 *Conatus ad copulam non sufficit ad hoc impedimentum inducendum.*

CAP. Si quis. VIII. & fin.

Gregor. IX.

1 VXore prima viuente dans fidem secundæ, immo de facto cum illa contrahens, dummodo nec ante, nec post viuente prima ipsam cognouerit, prima mortua, si contrahit cum secunda Matrimonium tenet, vtrique tamen pro isto delicto debet pœnitentia iniungi, secus si viuente vxore illam cognouit ante, vel post fidem, seu Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vivian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 56. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 580. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

2 *Fide data*] Intellige cum effectu, id est, acceptata, nam ante acceptationem non est propriè promissio, sed pollicitatio, vnde non sufficere ad hoc impedimentum inducendum promissionem alterius nisi ab altero acceptata sit expressè, non verò per taciturnitatem, tenent Sanchez *de Matrimonio, lib.* 7. *disp.* 79. *num.* 22. *cum seqq.* Gutierr. *eod. tract. cap.* 105. *n.* 20. Bonacina *eodem met tract. quæst.* 3. *puncto* 6. *num.* 9. *vers. secundò*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *num.* 137.

3 *Cognouit eandem*, &c.] Notatur ad hoc, quòd adulterium, & promissio Matrimonij fieri debent viuente coniuge illius, qui est complex adulterij ad hoc impedimentum contrahendum, requiritur enim, vt vtrumque intercesserit durante eodem Matrimonio, & non sufficit vt intercesserit in diuersis coniugiis, seu Matrimoniis, ita Sanchez *d. lib.* 7. *disp.* 79. *n.* 5. Sot. *in* 4. *dist inct.* 37. *quæst. vnic. artic.* 4. Ægid. *de Sacramentis, & censuris, disp.* 31. *num.* 54. Bonacina *d. puncto* 6. *num.* 12.

In gloss. *Cognouit*, ibi, *quia non obfuit conatus, vbi voluntas, vbi iniuria non habuit effectum.* Ergo conatus ad copulam non sufficit, sed debet interuenire adulterina copula, quæ delictum consummatum importet, ita Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 79. *n.* 2. Valer. Reginald *d. lib.* 31. *num.* 134. 4

In ead. gloss. ibi, *Idem intellige de eo, vel ea*, &c. Notatur hæc gloss. ad hoc, quòd nihil refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum, siue vir vxorem, siue vxor virum perimat gratia migrandi ad alterum Matrimonium, vt per Viuald. *in candel. aureo, p.* 1. *de Sacram. Matrim. n.* 212. *concl.* 3. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 229. *n.* 5. Graffiis *in decis. aureis, p.* 1. *lib.* 2. *c.* 85. *num.* 6. Vgolin. *de Sacram. tit. de Matrim. c.* 19. *n.* 9. Card. Bellar. *lib.* 1. *de Matrim. cap.* 22. *casu* 1. Matienz. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 177. *lib.* 5 *noua recop.* Henriq. *in summ. lib.* 12. *c.* 14. *n.* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 78. 5

De Coniugio Leprosorum.

TIT. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*

2 *Leprosi extra ciuitatem ponendi.*

3 *Leprosi expelli possunt à ciuitate.*

4 *Ecclesiasticus iudex solùm est competens, quando agitur de coniugum separatione ob lepram.*

5 *Vicarius Episcopi potest visitare laicos suspectos de lepra.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuatione titul. Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontificij*, Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. eiusdem iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesi. enarrat. pag.* 354. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *summ. in Decretal.* omnes sub hoc tit. 1

De leprosis, & quòd sint extra ciuitatem ponendi, vide apud Hispanos *l.* 1. §. 10. *tit.* 16. *lib.* 3. *noua recop.* Gregor. *l.* 7. *verbo por que no sean, tit.* 12. *p.* 4 & *tit.* 1 *p.* 7. *princip. verbo apartado*, Francisc. Mar. *decis.* 107. *n.* 6. *cum seqq.* Auendan. *de exequendis mandat. p.* 1. *cap.* 6. *n.* 6. Azeued. *ad l.* 2. *n.* 28. *tit.* 10. *lib.* 8. *noua recop.* & possunt expelli à ciuitate, vt per Auiles *ad c.* 16. *Prætorum, n.* 4. Et quando agitur de sola coniugum separatione ad tempus ob lepram, solus Ecclesiasticus est competens, vt per Conar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 7. §. 6. *n.* 8. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 8. *n.* 15. & potest Vicarius Episcopi visitare laicos suspectos de lepra, vt per Rebuff. *in tract. quando sæcularis, n.* 82. 2 3 4 5

SVMMA

SUMMARIUM.

1 *Lepra superueniens non dissoluit Matrimonium, nec Matrimonij effectum, ideo ad inuicem maritali affectione coniuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vouendam induci.*
2 *Coniux sanus, an teneatur reddere debitum coniugi leproso, remissiuè.*
3 *Coniuges non possunt esse diutius separati.*
4 *Iudicis arbitrio relinquitur quando maritus diu abesse dicatur ab vxore.*
5 *Vxor an, & quando teneatur sequi virum suum, remissiuè.*

Cap. Peruenit. I.

Alex. III.

1 VIr, & vxor cùm sint vna caro, non debet alter sine altero esse diutius, quare si alter incidit in lepram, debet coniux illum sequi, & affectu maritali ei ministrare; & si ad hoc ab Episcopo induci non potest, Episcopus imponat vt vterque altero viuente seruet continentiam, quod si contemnat, excommunicet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 57.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 586.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 8. c. 1.* & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p. 37. c. 2.*

2 An, & quando coniux sanus teneatur reddere debitum alteri coniugi leproso, dicam commodiùs *cap. seq.* vbi propriè sedet hæc materia.

3 *Non debet alter sine altero diutius esse.*] Notatur ad hoc, quòd coniuges non possunt esse diutiùs separati, nec valet statutum, aut consuetudo, vt viri diutius, sine vxore sint, ita Sanch. *de Matrim. lib. 9. disp. 4. num. 12.* vbi *n. 2.* asserit quòd coniuges iure naturali, ac diuino simul habitare tenentur.

4 In gloss. *Diutius.* Notatur ad hoc, quòd iudicis arbitrio relinquitur quando maritus diu abesse dicatur ab vxore, vt per Menoch. *de arbitr. casu 456. n. 2.*

5 In gloss. *Sequantur.* An, & quando vxor teneatur sequi virum suum, vide Cou. *de spons. p. 2. c. 7. n. 5.* Tiraq. *l. 1. connubiali, gl. 1. p. 1. n. 39. & 40.* Bernard. *reg. 800.* Perez *l. 29. verbo si alguna muger, tit. 11. lib. 4. Ordin.* Mariens. *in rubr. tit. 1. gl. 1. n. 94. cum seqq. lib. 5. noua recopil.* D. Barbos. *in l. maritum, n. 55. ad fin. ff. solut. matrim.* Farin. *Rota decis. 278. n. 15. in collect. 1. nouiss.* Cened. *ad Decretal. collect. 74. in fine*, Sanch. *de Matrim. lib. 9. disp. 4. n. 14.* Gutier. *eod. tract. c. 23.*

SUMMARIUM.

1 *Coniuges propter lepram separandi non sunt à coniugio, & contrahere possunt Matrimonium, & inuicem sibi reddere debitum tenentur.*
2 *Leproso coniugi tenetur sanus debitum reddere, quando redditio non cedit in reddentis notabile damnum.*
3 *Gallico morbo laboranti coniugi non tenetur sanus coniux cum periculo notabilis infectionis debitum reddere.*
4 *Leproso tenetur sanus coniux debitum reddere etiam cum notabili damno, quando lepra Matrimonium præcessit.*
5 *Horror naturalis consurgens ex accessu ad coniugem lepra infectum excusat à debito reddendo, vbi virgam erigi, aptamque copula reddi minimè, posset.*
6 *Auctoritas Christi Domini Matth. 5. & 19. asserens ob solam fornicationis causam licitum esse diuortium, declaratur.*
7 *Diuortium perpetuum cur ob fornicationem concedatur, ob alias verò causas ad tempus quo durant, ostenditur.*

Cap. Quoniam. II.

VXor siue fuerit leprosa, siue alia infirmitate detenta, non est separanda, vel dimittenda. Item leprosi si nolunt continere, possunt contrahere Matrimonium si inueniant mulierem, quæ illos velit, & vxor tenetur reddere debitum leproso, & è contra, non enim fit separatio nisi causa fornicationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 58.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 581.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 2.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 37. c. 3.* 1

Probare videtur text. hic coniugem sanum teneri ad reddendum debitum coniugi leproso, vt ex illo docent D. Thom. *in 3. dist. 32. quæst. vnic. art. 1. ad 5.* vbi S. Bonauent. *art. 2. q. 4. n. 19.* & alij Theologi. Verùm huius text. decisio intelligitur vbi illa redditio non cedit in reddentis notabile damnum, vnde DD. communiter resoluunt propter morbum lepræ posse vxorem à coniuge recedere, ac ei debitum denegare, vbi iudicio medicorum notabilis infectionis periculum immineret sano ex debiti redditione. Ita tenent Petr. de Soto *lect. 16. de Matrim. §. sunt etiam præter hæc*, Greg. *l. 7. verbo su deudo, tit. 2. p. 4.* Angles *in florib. Theologicis, p. 1. de Matrim. q. 6. de obligat. soluendi debitum, art. 1. difficult. 1.* Vict. *de Sacram. n. 256.* Fr. Emman. *in summ. tom. 1. c. 243. n. 2.* Iacobus de Graffiis *in decis. aureis, p. 1. lib. 2. c. 83. n. 16.* Nauar. *in man. c. 16. n. 25.* Viuian. *tom. 1. commun. opinion. lib. 5. tit. 16. num. 1. vers. imò si maritus, pag. 754.* Petr. de Ledesma *de Matrim. quæst. 64. art. 1. dub. 2. concl. 1.* Henriq. *in summ. lib. 11. c. 15. n. 7.* Ægid. *de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 34. num. 221.* D. Barbos. *in rub. ff. solut. matrim. p. 2. n. 28.* Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 7.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 234.* Sanch. *de Matrim. lib. 9. disp. 24. n. 17.* Bonacin. *eod. tract. q. 4. punct. 1. n. 8.* 2

Amplia, non solùm in leproso, sed etiam in laborante morbo Gallico, non enim tenetur ei sanus coniux cum periculo notabilis infectionis debitum reddere, ita Petr. de Ledesma *d. art. 1. dub. 2.* Flamin. *de resignat. beneficiorum, lib. 5. quæst. 6. num. 29.* Henriq. *d. n. 7.* D. Barbos. *d. n. 29.* Sanch. *d. disp. 24. n. 18.* vbi extendit ad quemcumque morbum contagiosum, Bonacin. *d. num. 8.* 3

Limita, quando lepra Matrimonium præcessit, nec ab altero coniuge ignorata fuit, tunc enim tenetur reddere, quia per contractum Matrimonium scienter se ad hoc obligauit, ita Petr. de Ledesma *d. dub. 2. conclus. 2.* Fr. Emman. *d. c. 243. n. 2. in fine*, Sanch. *d. disp. 24. num. 22.* Bonacin. *d. num. 8.* validum enim est Matrimonium contractum cum leproso, quia periculum fit ægritudinis contrahendæ in congrediendo, nihilominus adest potentia congrediendi, ita post Sanch. & Gutier. tenet Bonacin. *quæst. 3. punct. 13. num. 15.* Limita etiam vbi sublatum periculum fuerit infectionis 4

lepræ, vel morbi gallici, quamvis sit periculum infectionis in prole nascitura, ita Sanch. *d. disp.* 24. *n.* 25. Rebell. *de oblig. iustitia, p.* 2. *lib.* 2. *q.* 19. *n.* 4. Bonacin. *d.*
5 *punct.* 1. *n.* 9. An autem vbi infectionis periculum cessat, excuset à debito reddendo horror naturalis consurgens ex accessu ad coniugem lepra, vel alio morbo horrorem inferente infectam? Affirmatiuè vbi vxor eo morbo laboraret, tantusque horror esset in viro, vt virgam erigi, aptamque copulæ reddi minimè posset, respondet Sanch. *d. disp.* 24. *n.* 21.

6 *Excepta causa fornicationis.*] Dicit hic text. ob solam fornicationis causam licitum esse diuortium ex testimonio Christi Domini *Matth.* 5. *&* 19. Veritas tamen Catholica in Concil. Trid. *sess.* 24. *de reformat. matrim. canon.* 8. definiuit ob aliquas alias causas permissum esse diuortium quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus; vnde multipliciter solent declarare DD. prædicta huius text. verba, vt videre est apud Sanch. *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 15. *n.* 2. Quidam dicunt dictionem illam exceptiuam non firmare regulam in contrarium circa casus alibi exceptos in iure, vt latè Euerard. *in suis topicis iuris, loco ab exceptione ad reg. n.* 5. Alij verò respondent solam fornicationem carnalem esse causam perpetuæ dimissionis, & diuortij absoluti, de quibus Christus loquebatur (diuortium enim non est verum, nisi quod animo constituendæ perpetuæ separationis fit, *l. diuortio* 3. *ff. de diuortiis*,) at propter alia crimina non est licita separatio nisi dum ea durant, si enim coniux sæuus sit, aut ad peccandum alliciat coniugem, quam ob causam hic diuertat, cessante sæuitia, & inductione instauratur Matrimonium. Sed Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. c.* 14. *vers. dicendum est*, Maldonat. *d. cap.* 5. *Matth. n.* 32. Valent. *in suis controuersiis, lib. vnico, de indissolubilitate matrimonij, c.* 6. asserunt bifariè intelligi posse vt coniux à coniuge dimitti valeat. Priori modo quatenus coniux est, id est, itavt causa dimissionis petita ex ipsamet coniugij natura, sitque propria, & peculiaris ratio solius Matrimonij, & hoc modo sola fornicatio carnalis est causa diuortij, & sic locutus est Christus de causa diuortij, sola enim fornicatio carnalis fidei coniugali, & substantiæ ipsius Matrimonij opponitur. Posteriori modo, vt persona quædam est, cuius consortium contingit alteri esse perniciosum, sicut etiam posset accidere inter alias personas simul habitantes, & hoc modo multæ aliæ causæ possent accidere propter quas ius diuinum naturale causa incolumitatis corporis, vel animæ à coniuge discedere concedit.

7 Hinc infertur ratio cur ob fornicationem concedatur diuortium perpetuum, ob alias verò causas solummodo ad tempus, quo durant, quia causa in fornicatione est ex ipsa coniugij natura, eo quòd fides promissa violata est, cùm hæc sit perpetua, ita & dimissio, cæteræ autem causæ ex natura ipsius coniugij non sunt perpetuæ, ac proinde tantum dum ipsæ permanent, permittitur diuortium. Dico ergo in hoc text. agi de ratione peculiari, & propria contractus Matrimonij, & quæ est causa perpetui diuortij, atque ita solùm concludi huiusmodi causam non esse lepram, non autem non licere ad tempus durationis morbi diuertere, debitumque negare.

SVMMARIVM.

1 *Sponsus non tenetur contrahere Matrimonium cum sponsa, quæ post sponsalia incidit in lepram, & num.* 2.

3 *Idem si superueniat morbus contagiosus, vel infirmitas incurabilis.*

Cap. Literas, III. & fin.

Vrban. III.

Sponsus non tenetur contrahere Matrimonium de præsenti cum sponsa, quæ post sponsalia incidit in lepram. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 59. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 581. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 8. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 50. *c.* 63. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Nauar. *in man. c.* 21. *n.* 27. *vers.* 8. Sanch. *de Matr. lib.* 1. *disp.* 57. Gutier. *eod. tract. c.* 32. *n.* 3. Bonac. *eod. tract. q.* 1. *punct.* 8. *n.* 9. Ægid. *de Sacram. & cens. tom.* 2. *disp.* 23. *dub.* 8. *n.* 66. *&* 67. Card. Tusch. *tom.* 5. *concl.* 126. *n.* 6. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 272. *num.* 4. *&* 5. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 263. Seraph. *decis.* 112. *n.* 8. Aloys. Ricc. *in praxi fori Eccles. resol.* 207. *in fin.* extendentes ad quemlibet morbum contagiosum superuenientem alteri sponso, vt si habeat morbum gallicum, vel ad grauem infirmitatem incurabilem, vt epilepsiæ, superuenientem. 2 3

De Coniugio Seruorum.

Tit. IX.

Svper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Durand *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib.* 4. Stephan. Ranchin. *in continuatione titul. Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Marin. Mesnart. *in epitome Decretal.* Dom. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 544. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. eiusdem iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius titul. vide Sot. *in* 4. *dist.* 35. *q. vnic. ex art.* 1. Anton. Butr. *cons.* 64. Nauar. *in man. cap.* 22. *ex n.* 35. Paleoth. *de nothis & spur. c.* 15. Alphons. à Veracruce *in speculo coniug. p.* 1. *art.* 29. *& seq.* Mozz. *de contractib. tit. de Matrim. §. qui possunt contrahere Matrim. vel non, n.* 14. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 10. Conar. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 3. §. 7. Basil. Pont. *de imped. Matrim. c.* 23. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 19. *&* 29. Gutier. *eod. tract. c.* 80. *cum seqq.* Bonac. *eod. tract. q.* 3. *punct.* 3. Ægid. *de Sacram. & cens. tom.* 2. *disp.* 31. *dub.* 2. Basil. Pont. *de Sacram. Matrim. lib.* 6. *ex c.* 42.

SVMMARIVM.

1 *Seruus contradicente domino Matrimonium contrahere potest, sed propter hoc non liberatur à seruitiis domino debitis.*

2 *Serui inuitis dominis possunt licitè Matrimonio copulari.*

3 *Seruum Matrimonio coniunctum an liceat domino vendere in longinquam prouinciam ab emptore transferendum.*

4 Seruus

4 *Seruus post contractum Matrimonium minimè eximitur ab obsequiis consuetis domino præstari.*

5 *Obsequium domini, ac reddere vxori debitum, quando simul non stant, an potius fauendum sit coniugali obligationi, quàm domini obsequio, remissiuè.*

Cap. Dignum est, I. *Adrian*,

1 Seruus si inuito, & contradicente domino Matrimonium contrahit, illud tenet, sed debet exhibere domino debita, & consueta seruitia. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis.Cujac. Viu.*in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.* 59. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 581. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.*1.*Decret.lib.*4. *tit.*9.*c.*1.& est post Concil. Lateran.sub Alex.III.*p.*45.*c.*3.

2 Collige ex text. posse seruos inuitis dominis licitè Matrimonio copulari, ita *l.*1.*tit.*5.*p.*4. Valenc. *de iure emphyt.q.*37.*n.*4.*&* 5.Henriq.*in summ.lib.*11.*c.*10.*n.*4. *in med.* Azor.*instit.moral. p.*1.*lib.*4.*c.*38.*q.*4. Cened.*ad Decret.collect.*88.*n.*1. Flores *ad Gam. Lusit. decis.*142. vbi etiam quòd potest maritus accusare vxorem seruam, Sanch.*de Matrim. lib.*7. *disp.*22. Gutier. *eod. tract.c.*92.Bonacin.*eod.tract.q.*3.*punct.*3.*n.*7.vbi reddit rationem, quia Matrimonium concessum fuit à iure naturali, & Diuino in remedium concupiscentiæ, & ad propagationem naturæ humanæ, hoc autem ius non potest seruis à dominis auferri, imò grauiter peccant domini contra iustitiam positiuè impediendo seruos ne Matrimonium ineant, aut impediendo eorum maritale commercium post contractum Matrimonium; faciunt enim contra ius tributum illis à natura; ita Gutier.*d.c.*91.*n.*3.Sanch.*d.lib.*7.*disp.*21. Basil.Pont. *de imped.Matrim.c.*23.§.2. *vers.ex dictis colligitur, & de Matrim.lib.*7.*c.*42.*n.*5.

3 Vtrùm autem domino liceat vendere seruum Matrimonio coniunctum in longinquam prouinciam ab emptore transferendum? quæstio est dubia, de qua vide Sot.*in* 4.*dist.*35. *art.*4. Rebell.*de oblig instit. p.*3. *lib.*3.*q.*2.*n.*10. Sanch.*d.lib.*7.*disp.*22. Azor.*d.c.*38.*q.*6. remissiuè Gutier.*d.c.*92 *n.*8.Bonac.*d.punct.*5.*n.*9.Basil. Pont.*d.*§.1.*vers.secundò colligitur*, quos notat ad gloss. *infrà verbo seruitia.*

4 *Debita tamen*, &c.] Notatur ad hoc, quòd seruus post contractum Matrimonium minimè eximitur ab obsequiis consuetis domino præstandis, id est, maximè consuetis, vt explicant *hic*,Host.*n.*9.*super verbo consueta*,Ioan.Andr.*n.*4. Ant.*num.*7. Anch.*n.*5.& Alex.de Neuo *n.*12.quos refert Sanch.*d.lib.*7.*disp.*21.*n.*11.

5 In gloss.*Seruitia*,in princ.Disputat hæc gloss.quando non simul stant obsequium domini, ac reddere vxori debitum, an potius fauendum sit coniugali obligationi, quàm domini obsequio, de quo vide Gregor. *l.*2. *verbo de su señor, & verbo enemiga, tit.*5. *p.*4.Petr.de Ledesm.*de matrim.q.*52.*art.*2 *ad fin.* Azor. *d.c.*38.*q.*5.Sanch.*d.disp.*21.*n.*12.*cum seqq.*Basil. Pont. *d.*§.1.*vers.ex dictis colligitur.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium separatur quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens illam cognouerit.*

2 *Error conditionis seruilis reddit irritum Matrimonium, ampliatur multipliciter.*

3 *Error in seruitute adscriptitia, vel originaria non dirimit Matrimonium.*

4 *Seruitutis ignarus coniux an possit propria auctoritate quoad thorum recedere quando seruitutem alterius detegeret, ostenditur.*

5 *Matrimonium, quod liber contraxit cum serua ignorans seruam esse, fit validum, si post cognitam seruitutem habeat copulam cum ea, quid attento Concil. Trid.ostenditur.*

6 *Serua non potest transferre dominium dotis in maritum sine consensu domini.*

7 *Matrimonium est nullum ex errore personæ, aut conditionis durante ipso errore.*

8 *Coniux dubius de seruitute alterius tenetur reddere debitum.*

Cap. Proposuit. II.

Alex. III.

Matrimonium contrahens ignoranter cum ancilla, vbi hoc scierit, poterit eam dimittere restituta dote, si verò postquam scierit illam carnaliter cognouit, non potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panormit. Præpos. Cened. *collect.* 88. Alex. de Neuo, Canis.Cujac. Viuian. *in ration. lib.*4. *iuris Pontif. pag.* 60. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 572. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August.*collect.*1.*Decret.lib.*4.*tit.*9. *cap.* 2. 1

Collige ex text.errorem conditionis seruilis, quando scilicet liber contrahit cum ancilla, vel libera cum seruo reddere irritum Matrimonium, vide Vict.*de Sacram.n.*251.*& relect.*1.*de matrim.n.*10. Henriq.*in sum, lib.*11.*c.*10.*n.*3.Gutier.*de matrim.c.*90.*n.*16. Rebell.*de oblig.instit. p.*2.*lib.*3.*q.*3.*sect.*2.Bonacin.*de matrim.q.*3. *punct.*1.*n.*3.*&* 4.Basil.Pont.*de imped. matrim. c.*23.§.2. Sanch. *de matrim. lib.*7.*disp.*19.*n.*2. vbi *n.*3. ampliat, etiamsi seruitus ignorata non sit perpetua, sed pro certo tempore concedatur, vt eo scilicet transacto in pristinam redigatur seruitutem, & *n.* 4. ampliat etiam minimè valere Matrimonium liberi cum ancilla statulibera, cui ex tempore aliquo, vt abhinc biennio, concessa est libertas ignorante libero eam conditionem seruilem, nisi modicum tempus deficiat, vt statulibera plenam acquirat libertatem, tunc enim Matrimonium valebit. 2

Quò autem iure seruitus ignorata dirimat Matrimonium dissensio est. Nonnulli censent iure naturali id fieri, alij verò cum D. Thoma censent iure tantùm Ecclesiastico, quod valdè tamen consonum sit iuri naturali, in fauorem scilicet libertatis, & etiam quia status seruitutis impediat multum coniugalis debiti obligationem.Ego tamen cum Basil. Pont.*de Sacram. Matrim.lib.*7.*c.*43.*n.*2. existimo distinctione vtendum. Si enim error seruitutis sit antecedens, & in eum feratur consensus, nubàtque quia liberum existimauit, certum est iure naturali etiam dirimi Matrimonium. At verò cùm error seruitutis non dat causam contractui, neque animus expressè quidquam de ea conditione cogitat, in quo casu iure naturali valeret Matrimonium, cùm sit error circa qualitatem, nullum est iure tantùm Ecclesiastico, vt posterioris sententiæ Doctores affirmant. Hæc Basil. Pont.*loco citato*, vbi *n.*3. dicit Matrimonium tenere si adsit vel scientia seruitutis, vel saltem opinio, aut probabile dubium, vel affectata ignorantia, quæ in hoc casu scientiæ æquiparatur.

3 Limita in seruitute non vera, sed adscriptitia, vel originaria, cuius errorem non dirimere Matrimonium, tenet post multos, quos refert Sanch. *d disp. 19. n. 9.* vbi *n. 10.* resoluit etiam valere Matrimonium cum libera, id est, cum ea, quæ ancilla fuit, iam tamen li-
4 bertate donata est. Vtrùm autem coniux seruitutis ignarus possit propria auctoritate quoad thorum recedere quando seruitutem alterius detegeret, vide Sanch. *d. disp. 19. num. 5.* Basil. Pont. *d. §. 5.* vbi respondet recedere posse quoad thorum, & etiam quoad habitationem, si scandalum absit, aliàs necessarium esse Ecclesiæ iudicium; quod si defectus fuerit probationis, tuta conscientia poterit in partes longinquas recedere, vbi sine vllo scandalo inire cum alio coniugia possit. Vtrùm verò validum sit Matrimonium contractum à libero cum serua, quæ contrahendo fit libera, vt accidit quando dominus ducit seruam suam in eum locum, in quo fit libera per huiusmodi contractum, vide Couar. *de sponsalib. p. 2. cap. 3. §. 7. num. 1.* Syluest. *verbo Matrimonium* 8. *q. 2.* Henriq. *d. cap. 10. num. 4.* Emman. Sà *verbo Matrimonium, tit. de impediment. Matrim. num.* 1. & alios citatos à Bonacin. *d. punct. 2. num. 3.*

5 *Carnaliter cognouit.*] Notatur ad hoc, quòd Matrimonium, quod liber contraxit cum serua nesciens seruam esse, fit validum si post cognitam seruitutem habeat copulam cum ea: hodie verò post Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.* cùm præsumptus consensus non sufficiat ad Matrimonium inducendum, nisi post sublatum impedimentum nouus consensus contrahentium interueniat coram Parocho & testibus, cessat huius text. dispositio quoad hanc partem, itavt vir liberè contrahens Matrimonium ignoranter cum ancilla, etiamsi postquam sibi constiterit eam esse ancillam, & carnaliter ipsam cognoscat, non est compellendus vt eam sicut vxorem maritali affectione pertractet: vide Cened. *ad Decret. collect.* 88. *n. 2. & pract. quæst. lib. 1. q. 30. n. 14.* Ægid. *d. disp. 31. num. 25.* Gutier. *de Matrim. c. 90. n. 9.* Bonacin. *d. punct. 2. n. 9.* Basil. Pont. *d. §. 2. vers. sed quæres aliquis, & de Matrim. lib. 7. c. 43. n. 5.*

6 *Pro dote concessit.*] Aduertit D. Barbos. *in l. cùm dotem, §. fin. n. 10. ff. solut. matrim.* quòd serua non potest transferre dominium dotis in maritum sine consensu domini, & *n. 11.* quod seruæ non competunt priuilegia dotis repetitioni concessa, quia in serua cessat ratio, *l. 3. ff. de priuil. cred.* cùm ipsa non liberos, sed seruos procreet Reip.

7 In gloss. *Audiuit*, ibi, *non enim cuilibet referenti credere tenetur.* Notatur ad hoc, quòd quando Matrimonium est nullum ex errore personæ, aut conditionis, durante eodem errore nunquam censetur ratificatum, nisi audita seruitute cum probabili credulitate, ita Host. & Innoc. *super illo verbo audiuit*, Henric. *n. 10.* & Anton. *num. 5.* Syluest. *verbo Matrimonium* 8. *quæst. 3. dict. 2.* & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib. 2. disp. 36. num. 1.* vbi etiam tenet cum Alex. de Neuo *hîc n. 9.* minimè ratificari in foro conscientiæ, licèt verisimiliter credere debuerit si non credit.

8 In ead. gloss. ibi, *Nunquid Ecclesia debet ei præcipere vt debitum reddas*, &c. Notatur ad hoc, quòd coniux dubius de seruitute alterius tenetur reddere debitum, sequuntur *hic* Ioan. Andr. *in fine*, Butr. *n. 6.* Anchar. *n. 6.* Henric. *n. 11. & 12.* Alex. de Neuo *n. 11.* Syluest *verbo matrimonium 8. q. 3. dict. 24. & 25.* Petr. de Ledesma *de matrim. q. 45. art. 1. dub. 2. ad vltimum prima sententia.* Sanch. *lib. 2. disp. 43. n. 5. cum seqq.* vbi *n. 8.* tenet istam sententiam esse probabiliorem, nempe coniugem in hoc dubio teneri reddere debitum etiam iudice non præcipiente nec sibi præiudicium inferre; quamvis contrarium, imò non teneri hunc reddere etiam Ecclesia præcipiat, teneant *hic* Abb. *n. 6.* Præpos. *num. 10. vers. venio ad secundam*, Gregor. *l. 4. verbo de partit. tit. 1. p. 4.* Couar. *de sponsal. p. 2. c. 7. §. 2. in fin.* Nauar. *in cap. si quis autem, de pœnit. dist. 7. n. 84.* Henriq. *in sum. lib. 11. c. 10. num. 6. & c. 15. n. 7.* Sayr. *in claui Regia, lib. 5. c. 13. n. 40. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo si est in loco quòd partus conditionem patris sequatur, natus ex libero, & ancilla liber est, & vti liber matrimonium contrahit.*
2 *Consuetudo legitimè præscripta valet, vt filius non matris, sed patris, aut vtriusque conditionem sequatur.*
3 *Matrimonium liberi cum ancilla ignorato errore conditionis seruilis valet si transierit decennium ex quo illa ancilla est in libertatis possessione.*
4 *Matris conditionem de iure Ciuili quoad seruitutem sequuntur filij.*

Cap. Licèt. III. *Vrban. III.*

Mvlier, quæ ignorans contraxit cum seruo, si seruus probet suum patrem fuisse liberum, & secundùm morem prouinciæ illius, partus sequitur patrem, & à decennio non fuit molestatus in libertate, Matrimonium tenet, quia fauore libertatis liber censetur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vinian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 61.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 582.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 9. cap. 3.* 1

Collige ex text. valere consuetudinem, si alicubi legitimè præscripta sit, vt filius non matris, sed patris, aut vtriusque parentis seruitutem sequatur, ita in præsenti docent Butr. *n. 3.* Abb. *num. 2.* Anchar. *n. 2.* & Alex. de Neuo *etiam num. 2.* Syluest. *verbo Matrimonium 8. q. 2. dict. 8.* Lancel. *Instit. iuris canon. lib. 2. tit. de nuptiis, §. si quis tamen, verbo leges*, Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 33. ad fin.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 24. n. 9.* 2

Elapso decennio.] Ergo valet Matrimonium liberi cum ancilla ignorato errore conditionis seruilis, si transierit decennium, ex quo illa ancilla est in libertatis possessione, vt per Tiraq. *de præscript. §. 1. gloss. 4. vers. 12.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 11. n. 6.* vbi id verissimum dicit si ante matrimonium initum ancilla illam iam legitimè præscripsisset libertatem, concurrentibus ad eam præscriptionem requisitis; vnde valere Matrimonium cum liberta, id est, cum ea, quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata est, tenent Couar. *de sponsalibus, p. 2. c. 3. §. 7. num. 1. vers. primum*, Viuald. *in candel. aureo, p. 1. de matrim. n. 123.* Henriq. *in summ. lib. 11. c. 10. n. 3. in comment. lit. N*, Sanch. *d. disp. 19. num. 10.* 3

In gloss. *Secundum.* Notatur ad hoc, quòd de iure communi filij quoad seruitutem sequuntur matris conditionem, atque ita si mater ancilla sit, filij sunt serui eius, cuius est mater: & si mater sit libera, filij quoque liberi sunt cuiuscunque conditionis sit pater, ita pluribus citatis iuribus resoluunt Sanch. *d. lib. 7. disp. 24. n. 5.* Pich. *de nobilitate communicatiua, n. 12.* vbi *num. 93.* dicit quòd partus matrem potius, quàm 4

patrem

patrem sequitur, quia mater, quod attinet ad statum ingenuitatis, vel seruitutis, causam partui pluribus temporibus accommodari potest in nanciscenda partui libertate, quàm pater ipse, in quo vnicum tantùm tempus, nempe generationis considerari poterat, quia illo solo tempore pater est causa potentior, & effectiua.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium ignoranter contrahens cum serua si deinde cognita ipsius conditione, nec facto, nec verbo consensit, potest aliam ducere.*
2 *Legatus Papa potest iudicare de causa Matrimoniali.*
3 *Seruitutis ignorantiam alleganti an incumbat onus probandi.*
4 *Ingenuus si ducat seruam ignarus seruitutis potest cognita seruitute resilire, non autem serua.*

Cap. Ad nostram. IV. & fin.

Innoc. III.

1 MAtrimonium ignoranter contrahens cum serua, si deinde cognita ipsius conditione nec facto, nec verbo consensit cum illa, potest aliam ducere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Viu. *in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 61.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 583.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 7. c. vnic.*

2 *Apostolica Sedis Legatus*, &c.] Ergo Legatus Papæ potest cognoscere de causa Matrimoniali, vt per Corset. *in sing. Matrim. incip. de iure.*

3 *Si constiterit quòd miles ignoranter*, &c.] Notatur ad hoc, quòd alleganti ignorantiam seruitutis incumbit onus probandi, vt tenet Henriq. *in sum. lib. 11. c. 10. n. 5.* Verùm dicendum est coniugi seruilis conditionis incumbere onus probandi scientiam suæ conditionis in altero, & ignorantiam liberi præsumi dum contrarium minimè probatur, ita Host. *hic n. 3.* Ioan. Andr. etiam *n. 3.* Butr. *n. 6.* Abb. *n. 6.* Zabar. *in princ. oppos. 1.* Alex. de Neuo *n. 5.* Præpos. *n. 4.* quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib. 7. disp. 19. n. 8.*

4 In gloss. *Nec facto*, vlt. ibi, *sed pone libera contraxit*, &c. Notatur ad hoc quòd si ingenuus ducat seruam ignarus seruitutis; potest cognita seruitute resilire, sed si serua velit inuito ingenuo resilire, cogenda est ab Ecclesia stare Matrimonio, quia ipsa fuit in deceptionis culpa, sequuntur Butr. *hic in fin.* Anch. *n. 4. vers. quaris glossa*, Panorm. & Alex. de Neuo pariter *in fine*, Nauar. *in man. c. 22. n. 33.* Henriq. *lib. 11. c. 10. num. 5.* Sanch. *de Matrim. lib. 4. disp. 15. n. 4. vers. 4.* vbi etiam resoluit decipientem teneri ante compulsionem Ecclesiæ stare Matrimonio.

De Natis ex libero ventre.

Tit. X.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib. 4.* Steph. Ranchin. *in continuatione tit. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 4. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Liber est qui nascitur ex libera, vel liberta.*
2 *Ancilla etiam coniugata filius, quamuis patrem habeat liberum, nascitur seruus.*
3 *Filij quare sequantur seruitutem matris, ostenditur.*
4 *Partus ex ancilla, vt liber sit, sufficit matrem liberam esse tempore conceptionis, natiuitatis, aut medio.*
5 *Indi, & Æthyopes quomodo possunt in seruitutem redigi, ostenditur.*

Cap. Indecens. I. *Greg.*

FIlij nati ex libera, vel liberta sunt liberi, & Ecclesia debet libertatem defendere potius quàm impugnare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 62.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 583.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 10. cap. vnic.* & ab Ino. *c. 16. p. 73.* desumitur ex D. Greg. I. *lib. 1. epist. 53. registri.* 1

Collige ex text. quòd filius ancillæ etiàm coniugatæ quamuis patrem habeat liberum, & ingenuum, nascitur seruus, vt per Henriq. *in summa lib. 11. c. 20. n. 4. lit. E*, nam alij sequuntur seruitutem matris, *l. partum 7. C. de rei vendic.* ratio est secundùm aliquos, quia mater grauida non est satis apta obsequiis domini sui, & parcendo subit periculum mortis, ergo æquitas postulat vt domini, qui priuantur obsequiis, & subeunt periculum damni, & incommodi, sentiant commodum ex partu illius, iuxta illud axioma, *Qui sentit incommodum, par est vt sentiat commodum*, ita Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 24. n. 5.* Gutier. *eod. tract. c. 93. n. 5.* sufficit tamen vt partus libertate gaudeat tempore conceptionis, aut natiuitatis, aut medio tempore matrem liberam esse, ita probat text. *in §. sed, & si quis, Instit. de ingen. l. & seruorum 5. vers. ingenui sunt, ff. de statu homin.* gloss. *verbo deteriorem in c. fin. 32. q. 4.* Bonac. *de Matrim. q. 3. punct. 3. n. 11.* Sanch. *d. disp. 24. num. 10.* vbi *num. 11.* intelligit quando ex vi natalium, & status matris est futura soboles libera, aut seruituti subdita, & *n. 16.* resoluit quæstionem illam si tempore; quo mater se vendidit, vel à patre vehundata prægnans esset, an fœtus sit liber? 2 3 4

Indecens esse credimus, &c.] Indi, & Æthyopes, vt constat ex iis, qui à Lusitanis nostris, & Hispanis illuc nauigantibus capiuntur, & emuntur, si existant maiores viginti annorum, possunt se ipsos sua sponte vendere, vel eorum parentes egestate oppressi valent etiam eos vendere, qui tunc ita serui facti possunt licitè possideri, aliisque vendi, si tamen fraude, vel dolo homines illi nigri capiantur, aut vi adducantur, aut allecti, & seducti quibusdam iocalibus, & munusculis ad naues ducantur, tunc nec illi, qui capiunt, nec alij, qui ab eis illos emunt; nec etiam illi, qui modò eos possident tuti sunt in conscientia; sed tenentur eos manumittere, & suæ libertati restituere, 5

etiamsi

etiamsi non possint pretium recuperare, vide Sot. *lib. de iustitia.q.2.art.2.concl.2.* Petr. de Aragona *tract. de dominio,* Mich. Salon. *eod. tract.q.5.art.1.post conclus.4.* Sayr. *in claui Regia, lib.9.c.6.n.24.cum seqq.* Molin. *de iustit.tract.2.disp.35.& seq.* Rebel. *de oblig.iustit.p.2.lib.18.q.23.sect.5.n.30.cum seqq.*

De Cognatione Spirituali.

Tit. XI.

Vper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Cuiac. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon.* & *in speculo iuris sub hoc tit. lib.4.* Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiar. sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Mart. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif.* Gostred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. titul. iuris Canon.* Zypae. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. fol.355.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.4. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. vide Sot. *in 4.dist.42.q.1.* Alphons. à Veracruce *in speculo coniug. p.1. art.55. cum seqq.* Nauar. *in man.c.22.ex n.36.* Rebuff. *in praxi tit. de dispens. in gradibus prohib. ex n.28.* Vinald. *in candel. aureo, tit. de cognat. spirit. ex n.148.* Mozz. *de contract. tit. de Matrim.* § *pro declaratione, ex n.19.* refert plures Cened. *ad Decretum collect.:8. n.3.* quibus adde Ludou. Bejam *respons. casuum conscient. p.1.casu 16.* Fr. Emman. *in sum. tom.1. c.226.* Iodoc. Cocc. *in thesauro Catholico, tom.2.lib.5.art.13.* Petr. de Ledesm. *in sum. tract. de Baptism.c.13.* & *tract. de Matrim. c.16.* Gallec. *in speciali tract. de cognatione spirituali,* Henriq. *in summ. lib.12. c.11.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.4.collect.1224.* Sanch. *de Matrim. lib.7. disp.54. cum seq.* Gutier. *eod. tract. c.100.* Bonac. *eod. tract.q.3.punct.5.§.2.* Basil. Pont. *de imped. Matrim.c.14.* Rebel. *de oblig. iust.p.2.lib.3.q.6.* Ægid. *de Sacram. & cens. tom.2.disp.32.n.22.cum seqq.* Valer. Regin. *in praxi fori poenit. lib.31.n.148.cum seq.* Ferdin. *in examine Theologia moralis.p.3.c.2.§.9.* & 10. Vgolin. *de offic. Episc.c.15.§.6.à n 8.* & *c.8.* & *c.25.§.1.* Molfes. *in sum. Theologia moral. tract.4.c.10. ex n.120.* Filliuc. *tom.1. tract.10. n.187. cum seqq.* plura tetigi *in meo tract. de offic.* & *potest. Episc. p.2. alleg.30. n.32. cum multis seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Compaternitas impedit solum filios, quorum ratione fuit contracta, matrimonium inire, nisi consuetudo alicuius Ecclesiae obuiet, cui standum est.*

2 *Confraternitas, paternitas, & compaternitas indirecta sublata est per Conc. Trid.*

3 *Cognatio spiritualis inter ipsosmet patrinos non contrahitur.*

4 *Vir, & Vxor suscipientes alienum puerum in Baptismo, vel Confirmatione non peccant.*

5 *Consuetudo circa validitatem Matrimonij an valeat ostenditur.*

Cap. Vtrum. I. *Alex. III.*

Filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, licitè contrahunt, nisi consuetudo repugnet, separantur autem si per eorum alterum vel vtrumque compaternitas est cōtracta. 1
Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.62.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag.581.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* & *2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1.Decret. lib.4.tit.9.c.3.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.32.c.1.*

2 Extitit olim grauis dubitatio vtrùm omnes fratres baptizati confratres essent omnium filiorum eorum, qui susceperant, compatrum, commatrumque? nonnulli omnium, alij eorum, qui prius suscepti essent, alij eorū, qui postea, ac iuxta hanc opinionum diuersitatem intelligendi sunt text. *in cap. super quibus,* & *in c. post susceptum 30. q.3.* quos legitimè ad concordiam reducit text. *in praesenti,* quatenus dicit primum canonem text. scilicet *in d.c. post susceptam,* esse contractum per illud posterius *in d.c. super quibus,* per quod statur vt siue ante, siue post compaternitatē geniti sint, simul possint coniungi, excepta illa persona dumtaxat, per quam peruentum esset ad compaternitatem. Sed tandem Conc. Trid. magno Ecclesiae bono celebratum *sess.24. de reform. Matrim.c.7.* sustulit confraternitatem omnē, item & paternitatem, ac compaternitatem indirectam, sequentibus verbis: *Vnus tantùm siue vir, siue mulier iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus, & vna baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos, ac baptizatum ipsum, & illius patrem, ac matrem, necnon inter baptizatum, ac baptizantem, baptizatique patrem, & matrem tantùm spiritualis cognatio contrahatur.* Vnde ex praedicto Conc. Trid. decreto iam colligitur cognationem spiritualem à viro contractam non transfundi ad vxorem, nec è cōtra, vt resoluunt Tolet. *in summa lib.7. c.4.n.5.* Fr. Emman. *in sum. tom.1.c.226.n.1.* Matiens. *in rubr. tit.1. gloss.1. n.168. lib.5. noua recop.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q.56. art.3. vers. conclusio sit,* & *in summa p.1.tract. de sacram. Matrim.c.17.concl.6.dub.3.* Henriq. *in summ. lib.12. c.11. §.2.* Sanch. *de Matrim. lib.7.disp.54.n.11.* Ægid. *de Sacram.* & *cens. tom.2. disput.32.n.14.vers. inter foeminā,* Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. lib.31.n.159.* Armendar. *in addit ad recop. legū Nauarra, lib.4.tit.15.l.1.de Matrim. in declar. n.64.*

3 Secundò colligitur huiusmodi cognationem inter ipsosmet patrinos non contrahi, vt statuit Pius V. *in sua Bulla,* quae incip. *Cùm illius vicem,* tenent Fr. Emman. & Soar. *citatis locis,* Sanch. *d.lib.7.disp.54.n.12.* Bonac. *de Matrim. q.3. puncto 5.§.2. n.6.* Reginald. *d. lib.31.n.130.* Armendar. *n.84.* Et ita virum, & vxorem maximè peccare suscipientes alienum puerū in Baptismo, vel Confirmatione, resoluunt Nau. *in man. c.12.n.19.* Armend. *d.n.84.* Sanch. *d.lib.7.disp.57.n.5* Bonac. *d.§.2.n.5.* 4

5 *Nisi consuetudo Ecclesiae,* &c.] Notatur ad hoc, quòd valet consuetudo circa validitatem Matrimonij, vt per Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum* & *vxor. notab.3. §.3. num.15. vers. nec videtur.* Sanch. *de Matrim. lib.7. disput.4. num.11.* vbi resoluit consuetudinem legitimè praescriptam, ac rationi consonam, qualis petitur *in c. fin. de consuet.* ad legem statuendam, & statutam derogandam, vires habere inducendi nouum impedimentum dirimens, ac subinde Matrimonium aduersùs eam consuetudinem initum esse nullum, idque sola consuetudine posse absque scandalo, & adminiculo alterius iuris; additque idem Sanch. text. *in praesenti* quatenus exprimit, vt talis sit

sit consuetudo, quæ scandalum generet, non censeri restrictionem consuetudinis contra reg. generaliter traditam *in cap. fin.* sed potiùs esse declarationem conditionum consuetudinis, quæ petuntur *d. cap. fin.* nempe vt sit rationi consentanea, & legitimè præscripta; si enim eas conditiones habeat, eius violatio suaptè natura scandalū generabit; atque ita sensus est, quòd non sit consuetudo contra rationem, nec denuo introducta, sed talis ac tam diuturna, vt eius violatio iure optimo scandali orituri ansam præbeat, quicquid aliter intelligat Basil. Pont. *de impediment. Matrimon. cap.* 1. §. 2.

In gloss. *Nisi consuetudo.* Notatur ad hoc, quòd nulla consuetudo, etiamsi scandalum oriatur, vires habet ad dissoluendum Matrimonium semel legitimè initum cùm sit vinculum iuris naturalis, & diuini, vt per Syluest. *verbo Matrimonium* 2. *q.* 3. Brunel. *de sponsal. concl.* 20. *n.* 8. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 4. *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Compaternitas scienter, vel ignoranter superueniens inter coniuges coniugium non dissoluit.*
2 *Doctores quando in aliquo articulo sunt varij, sequenda est opinio æquior, & rationabilior.*
3 *Baptizans scienter coniux extra necessitatem, aut tenens in Baptismo, vel Confirmatione communem filium, aut alterius coniugis, tenetur debitum reddere, priuatur tamen potestate illud exigendi.*
4 *Cognationem spiritualem non contrahit leuans per errorem filium Petri, existimans se filium Pauli leuare.*
5 *Ignorantia facti quando in hoc excuset, ostenditur.*
6 *Delictum eorum, qui casu, aut imprudentia, siue etiam facti ignorantia quicquam admiserunt, leuius punitur.*
7 *Ignorantia vincibilis, & culpabilis non excusat.*

Cap. Si vir. II.

1 Coniuges contrahentes compaternitatem in proprio filio, siue ex ignorantia, siue ex malitia, non sunt separandi, nec debitum negare debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 62. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 584. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 11. *c.* 1. & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p.* 32. *c.* 21.

2 *Humanius*, &c.] Notatur ad hoc, quòd vbi Doctores in aliquo articulo sunt varij, sequenda est opinio humaniorum, id est, rationabilior, & æquior, vt per Corset. *in sing. opinio.*

3 *Quia ex ignorantia*, &c.] Notatur ad hoc, quòd coniux extra necessitatem scienter baptizans, aut tenens tanquam patrinus in Baptismo, vel Confirmatione communem filium, aut alterius coniugis, tenetur debitum reddere, priuatur tamen potestate illud exigendi: ita gloss. *verbo non fraudentur, in cap. nosse* 30. *q.* 1. & in præsenti Host. *n.* 3. Henric. etiam *n.* 3. Butr. *n.* 6. Ioan. Andr. *n.* 5. Alex. de Neuo *n.* 8. Panorm. *n.* 5. Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 40. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 243. *n.* 10. Iacob. de Graff. *in decis. aureis, p.* 2. *lib.* 1. *c.* 5. *n.* 31. Vivald. *in candel. aureo, p.* 1. *tit. de Matrim. n.* 149. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 143. *lib.* 5. *noue recop.* Henriq. *lib.* 3. *de Confirm. c.* 3. *in fin. & lib.* 11. *de Matrim. c.* 15. *n.* 11. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 137. latè Sanch. *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 26. *num.* 7. vbi *n.* 8. resoluit coniugem non solùm ex certa scientia, sed etiam ex malitia, atque in Matrimonij fraudem baptizantem, aut tenentem communem filium, aut alterius coniugis, teneri reddere, non tamen posse petere instar illius, qui scienter fecit, & *n.* 10. dicit quòd quamvis huiusmodi coniux debitum petere nequeat, non potest tamen excludi domo, & è cura alterius coniugis.

Notatur etiam ad hoc, quòd per errorem leuans filium Petri existimans se filium Pauli leuare, non contrahit cognationem spiritualem, vt per Abb. *hic n.* 4. & Alex. de Neuo *num.* 6. qui ex hoc text. colligunt requiri scientiam, & animum ad contrahendam cognationem, sequitur Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 58. *n.* 7. vbi *n.* 8. rogat an sit credendum iuramento patrini testantis se non habuisse animum tenendi instar veri patrini. 4

Ex ignorantia.] Notatur ad hoc, quòd ignorantia facti, qualiscumque sit, & quantumcunque crassa, modò non sit adeò crassa vt sit ingens temeritas ignorare, vel non sit affectata, excusat coniugem, qui affinitatem, aut cognationem spiritualem cum suo coniuge contraxit ne debiti petitione priuetur, ita Sanch. *d. lib.* 9. *disp.* 32. *n.* 47. 5

Excusare videtur.] Notatur ad hoc, quòd delictum eorum, qui casu, aut imprudentia, siue etiam facti ignorantia, non de industria, aut dolosè quicquam admiserunt, aut non puniuntur, aut leuius puniri debent, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 15. *num.* 1. *cum seq.* 6

In gloss. *Si ex ignorantia*, ibi, *probabili, aliàs non excusaretur à peccato.* Ergo vincibilis & culpabilis ignorantia non excusat, vt docent Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 56. *art.* 1. *dub.* 4. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 43. *n.* 10. Henriq. *lib.* 3. *de Confirm. c.* 3. *in fin.* Sanch. *d. lib.* 9. *disp.* 32. *n.* 44. 7

SVMMARIVM.

1 *Filij compatrum, ratione quorum non fuit contracta compaternitas, possunt coniungi, nisi consuetudo Metropolitana Ecclesiæ, vel vicinorum esset contraria vt faceret Matrimonium nullum.*
2 *Consuetudo an efficax sit ad reddendos quospiam habiles ad Matrimonium, qui iure Canonico inhabiles erant.*
3 *Papa potest inhabilitare personas Matrimonium contrahentes.*
4 *Vicini loci attenditur consuetudo.*
5 *Contractus simpliciter factus censetur celebratus secundùm consuetudinem loci.*

Cap. Super eo. III.

Filij duorum compatrum per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, licitè inuicem contrahunt Matrimonium, nisi consuetudo Metropolitanæ Ecclesiæ, vel vicinorum impediat, & dirimat talia Matrimonia, quia seruanda est. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 64. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 584. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 11. *c.* 3. 1

Probare

2 Probare videtur text. *in praesenti*, consuetudinem efficacem esse ad reddendos quospiam habiles ad Matrimonium, qui iure Canonico inhabiles erant, quae quidem decisio aduersari videtur alteri *in cap. quod super, in fin. vers. ne autem, infrà de consang. & affin.* pro quorum iurium conciliatione maximè laborat Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 4. à princ.* & contra eum nouè conciliat Basil. Pont. *de imped. Matrim. c. 1. §. 2.* qui in illis iuribus conciliandis aliquatenus immorantur, & ideo vide apud eos.

3 Notatur communiter hic text. ad hoc, quòd Papa potest inhabilitare personas ipsas Matrimonium contrahentes, quia illud nimium accedit humano contractui, vt per Couar. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 10. n. 17. ad fin.* Matiens. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 38. lib. 5. noue recop.* D. Barbos. *p. 2. rubr. ff. solut. Matrim. n. 84.*

4 In gloss. *Circumadiacentium*, ibi, *& ita vicinorum locorum non est contemnenda consuetudo.* Notatur ad hoc, quòd loci vicini attenditur consuetudo, vt per Sylu. *cons. 60. n. 10.* Boër. *decis. 263. n. 9.* Menoch. *consil. 312. n. 13. & cons. 390. n. 22. & cons. 395. n. 9. & 10.* Mascard. *de probat. concl. 1415. n. 3. 2.* Gam. *Lusit. dec. 16. n. 6. & decis. 144. n. 10.* Valasc. *cons. 51. n. 48. & cons. 70. num. 5.* Cald. Pereira *de potest. elig. c. 13. ad fin.* Bernard. Graeuae *ad pract. Cam. Imper. lib. 1. concl. 36. n. 15.* Camil. Bottel. *in summ. omnium decis. tit. 14. n. 11.*

5 Et contractus simpliciter celebratus censetur factus secundùm consuetudinem loci, Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo consuetudo 7.* & quòd consuetudo patriae sit sequenda, vide Molin. *de primog. lib. 2. c. 11. n. 1.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 15. n. 47.*

SVMMARIVM.

1 *Pater Baptizati non potest accipere vxorem leuantis ab eodem leuante cognitam.*

2 *Cognatio spiritualis contracta à viro non transfunditur ad vxorem, nec è contra, secundùm Motum proprium Pij V.*

3 *Matrimonium consummatum solum significat eam coniunctionem per quam Christus factus est vna caro cum Ecclesia per incarnationis mysterium.*

Cap. Martinus. IV. *Clem. II.*

1 Compaternitas efficax ad Matrimonium dirimendum contrahitur inter patrem baptizati, & vxorem leuantis priùs ab eo cognitam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 65.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 584.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 6. cap. 1.*

2 Verùm non obstante huius text. dispositione sanctae mem. Pius V. in quodam suo motu proprio, incip. *Cum illius vicem*, edito de anno 1566. declarauit cognationem spiritualem ab illo contractum eo quòd aliquem baptizauerit, aut tenuerit in Baptismo, vel Confirmatione ad vxorem, & è contra non transfundi cum Trident. Concil. *sess. 24. de reformat. Matrimon. cap. 2.* decidat cognationem non contrahi ab aliis personis praeter *ibi* numeratas, inter quas non continetur vxor patrini, vel baptizantis; ita Nauar. *in man. cap. 22. num. 39.* Tolet. *instruct. Sacerd. lib. 7. cap. 4. num. 5.* Petr. de Ledesm. *de Matrim. quaest. 56. art. 3. vers. conclusio sit.* Henriq. *in summ. lib. 12. c. 11. n. 2.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo Baptismus, §. 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 54. num. 11.* & alij citati per me *de officio, & potestate Episcopi, p. 2. alleg. 30. num. 56.*

Efficiantur per connubium vna caro.] Id est, per carnalem copulam, vt gloss. exponit, quare solum Matrimonium consummatum significare eam coniunctionem per quam Christus factus est caro cum Ecclesia per Incarnationis mysterium, docet Sanch. *de Matrim lib. 2. disp. 13. n. 1.* 3

In gloss. *Cum quo*, ibi, *si verò compaternitas*, &c. Vide Ceual. *commun. contra commun. q. 271.* 4

SVMMARIVM.

1 *Compaternitas per catechismum contracta impedit Matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit.*

2 *Catechizans cum catechizato contrahit cognationem spiritualem impedientem quidem, sed non dirimentem Matrimonim*, & n. 4.

3 *Catechismi impedimentum est omnino sublatum cum Concil. Trident.*

Cap. Contracto. V.

Compaternitas contracta per catechismum, seu per pabulum sacrati salis, vix impedit contrahendum, non dirimit contractum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panormit. Praepos. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 66.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 584.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 6. cap. 2.* 1

Collige ex text. tenentem puerum in Catechismo contrahere cognationem spiritualem, impedientem quidem, sed non dirimentem Matrimonium, ita Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 10. cum seqq.* Gutier. *eod. tract. c. 84. n. 2. cum seqq.* Bonac. *eod. tract. q. 3. punct. 14. num. 6.* 2

Difficultas est, vtrùm hoc Catechismi impedimentum sit omnino sublatum per Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. c. 2. in fin. vers. omnibus inter alias personas*, in qua vna sententia tenet adhuc manere, quam tuentur Nauar. *in man. c. 22. num. 72.* Vgolin. *de Matrim. c. 20.* & alij plures, quos refert Sanch. *d. disp. 10. n. 11.* quibus adde Ludou. Bejam *respons. cas. conscient. p. 2. casu 16. vers. dubitatur.* Verior tamen sententia est, huiusmodi impedimentum catechismi esse per dictum Tridentini decretum omnino sublatum, eámque meritò sustinent Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 56. art. 3. vers. in huius expositionem, & in summ. p. 1. c. 13. de Baptismo, dub. 2. post 5. conclus.* Henriq. *in summ. lib. 2. de Baptismo, c. 15. n. 4. & c. 18. n. 2. in fin. & lib. 12. de Matrim. c. 2. n. 1.* plures, quos refert & sequitur Sanch. *d. disp. 10. n. 12.* quibus adde Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. lib. 31. n. 190.* Rebel. *de oblig. iustit. p. 2. lib. 3. q. 18. n. 20. cum seqq.* Ægid. *de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 30. dub. 3. n. 24.* Gutier. *de Matrim. c. 34. n. 6.* 3

In gloss. *Vix contrahendo*, ibi, *& ideo dico quòd catechismus impedit, & dirimit.* Hanc gloss. reprobat Beja *d. cas. 16. vers. falsa est*, dum habet illum, qui per totum catechismum tenet puellam inualidum contrahere Matrimonium, si eam postea ducat, eo quòd ex huiusmodi catechismo oriri videatur cognatio spiritualis impediens, & dirimens, sicut ex Baptismo, & Confirmatione, 4

matione argumento *c. si qui ex vna 39. q. 4. & c. in catechismo, de consecrat. distinction. 5.* quibus iuribus illa tria æquiparantur. Dicit igitur Beja hanc glossæ opinionem falsam, quia sicut consanguinitas non nisi ex generatione carnali oritur, ita nec spiritualis filiatio, seu spiritualis cognatio causatur, nisi per generationem spiritualem, & hæc cùm non fiat alio modo, quàm per Sacramentum Baptismi scilicet, per quem homo in vtero Ecclesiæ concipitur, quasi ab ipsa fouendus, vel Confirmationis, per quam homo quasi extra vterum exponitur fide roboratus, vt publicè Christi fidem tueatur; Catechismus autem nequaquam est Sacramentum, ideo per hunc cognatio spiritualis strictè, & propriè non contrahitur, quæ Matrimonium dirimat; nec obstat quod *in d. c. catechismo, & in d. cap. si quis;* æquiparantur illa tria Catechismus, Baptismus, & Confirmatio: nam, vt ex verbis satis apparet, non fit ibi æquiparatio vniuoca, quasi quod eiusdem rationis, & efficaciæ sit impedimentum ortum ex catechismo, vt est illud, quod oritur ex Baptismo, & Confirmatione, vt per se patet.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio spiritualis valida ad dirimendum Matrimonium iam contractum contrahitur inter patrem baptizati, & leuantem, seu tenentem baptizatum,* & n. 2.

CAP. Veniens. VI.

Innoc. III.

1 IMpedimentum impediens, & dirimens contractum Matrimonium nascitur inter patrem baptizati & leuantem, seu tenentem baptizatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 67.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 584.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 1.*

2 Innouatur per Concil. Trident. *sess. 24. de reformat. Matrimon. cap. 2.* vide Farinac. *in praxi crimin. part. 5. quæst. 149. num. 51.* & alios relatos per me *de officio, & potestate Episcopi, part. 2. allegat. 30. num. 53. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filij duorum compatrum, per quorum alterum deuentum est ad compaternitatem, si Matrimonium contrahant, illud non tenet, & qui hoc sciunt, tempore contractus reuelare tenentur.*

2 *Denuntiationes hodie quomodo fieri debeant, & qui teneantur denuntiare, ostenditur.*

CAP. Tua nos. VII.

1 FIlij duorum compatrum per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, si Matrimonium contrahant, separari debent, quia non tenet, & scientes impedimentum, tempore contractus illud denuntiare tenentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 67.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 584.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 8. c. 2.*

2 *Debent Ecclesiæ illud nuntiare.*] Hodie per nouum Decretum Concil. Trid. *sess. 24. de reform. Matrim. c. 1.* denuntiationes fieri debent eorum, qui Matrimonio iungi volunt, vt si quis sciat inter eos aliquod impedimentum esse, illud in medium proferat: ita, qui nouit aliquod impedimentum inter volentes contrahere, etiamsi occultum sit, & illud probare minimè possit, sub peccato mort. illud tenetur nuntiare, Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 13. num. 2.* Ægid. *de sacram. tom. 2. disp. 27. dub. 7. num. 61.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. num. 228.* Gutier. *de Matrim. c. 59.* Bonac. *eod. tract. q. 2. punct. 6. num. 10.* nisi cognouerit sub secreto, vel sit adeò occultum vt ipse solus nouerit, præcipuè si nascitur ex infamia, aut peccato, Bonac. *d. puncto 6. n. 2.* Basil. Pont. *de imped. Matrim. c. 26. §. 4. vers. denique.*

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum impediens, & dirimens nascitur inter baptizatam, & filium baptizantis.*

2 *Baptizans in necessitate, an contrahat cognationem spiritualem, ostenditur.*

3 *Cognationem spiritualem an contrahat tenens puerum in Baptismo non solemniter celebrato, ostenditur.*

4 *Vicarius Episcopi de causa Matrimoniali cognoscere potest.*

CAP. Ex literis. VIII. & fin.

Gregor. IX.

COgnatio spiritualis impediens, & dirimens Matrimonium oritur inter baptizatam, & filium baptizantis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 70.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 585.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Qui Sacerdos extitit, &c.] Ex his verbis colligunt aliqui laicum in necessitate baptizantem non contrahere cognationem spiritualem, quasi illa non contrahatur nisi ex Baptismo solemniter à Sacerdote ministrato; sed dicendum prorsus est baptizantem etiam laicum in extremo necessitatis periculo contrahere cognationem spiritualem perfectam subsequens Matrimonium dirimentem cum baptizato, eiusque parentibus: ita Couarr. *de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 4. n. 4.* Gregor. *l. 1. verbo Clerigo, tit. 7. p. 4.* Galet. *in tract. huius tit. c. 11. num. 5.* Viuald. *in candel. aur. p. 1. tit. de Baptism. num. 42. & tit. de Matrim. num. 155. & 157.* Petrus de Ledesma *de Matrim. q. 59. art. 1. dub. 2.* Henriq. *in summa lib. 12. c. 11. n. 1.* Matiens. *in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 170. lib. 5. noua recop.* Fr. Emman. *in sum. tom. 1. c. 226. num. 2. concl. 2. & num. 11. concl. 5.* Basil. Pont. *de impedim. Matrim. c. 24. §. 4. vers. secundo,* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 62. num. 10.* vbi *n. 12.* respondet in hoc text. narrari factum, nec vim efficit ad contrahendam cognationem spiritualem in sacerdotio ministri baptizantis. 2

Quæstio est dubia, vtrùm tenens puerum in Baptismo non solemniter ministrato cõtrahat cognationem spiritualem; Vna sententia, quæ probabilis est, tenet 3

hoc casu illam contrahi, quia in eo casu verum confert Baptismum, ex quo consurgit cognatio spiritualis, quæ contractum dirimit Matrimonium, ita Viuald. d. tit. de Matrim. num. 154. Ægid. de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 32. num. 39. concl. 5. vbi declarat si id faciat vt munus susceptoris obeat, secus si faceret vt puer commodiùs posset baptizari, Gutier. de Matrim. c. 100. n. 7. Nauar. in man. c. 22. n. 40. sed probabilius est illam in hoc casu non contrahi à susceptore, prout docent Soat. 3. part. q. 67. art. 8. dub. vlt. Fr. Emman d. c. 226. n. 2. concl. 2. Sanch. d. disp. 62. n. 13. & alij quos refert, & sequitur Bonac. de Matrim. q. 3. punct. 5. §. 2. num. 11.

4 *Sed cum idem officialis.*] Ergo Episcopi Vicarius de causa Matrimoniali cognoscere potest, vt per Cou. d. sponsf. p. 2. c. 8. §. 12. n. 1. Gomez super Bullam Cruciatæ, c. 4. q. 4. n. 28. Iacob de Sbroz. de Vicario Episc. lib. 1. q. 44. in fin. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 29. num. 28. & alios plures, quos refero de officio, & potestate Episcopi, & ante ad sess. 24. de reform. Matrim. c. 2. num. 6.

De Cognatione Legali.

TIT. XII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Cognationis legalis materiam qui Doctores tractent referuntur.*
3 *Cognatio legalis est necessitudo personarum per adoptionem contracta.*
4 *Cognatio legalis lege humana dirimit.*
5 *Cognatio legalis ad quem gradum extendatur, & quæ sint eius species, ostenditur.*

1 VPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decretal. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Mart. Mesnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontificij, à pag. 547. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratitlis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. omnes sub hoc tit.

2 De materia huius tit. vide Couar. de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 5. Viuald. in candelabro tit. de cognat. legali, n. 175. cum seqq. Emman. Sà in summ. verbo Matrimonium, vbi de imped. dirim. n. 9. Gregor. l. 7. per text. ibi tit. 7 part. 4. Henriq. in summ. lib. 12. c. 12. Sot. in 4. distinct. 32. q. 2. Alphons. à Veracruce in speculo coniug. part. 1. art. 59. & 60. Nauar. in man. c. 22. ex n. 44. Mozz. de contract. lib. tit. de Matrim. § pro declaratione huius, ex n. 23. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 57. art.... Cened. ad Decretum collect. 38. n. 5. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 63. Gutier. eod. tract. c. 102. Bonac. eod. tract. q. 3. puncto 5. §. 3. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 158. cum seqq. Basil. Pont. de impedim. Matrim. c. 25. Ægid. de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 31. dub. 3. à n. 42.

3 Cognatio legalis, quæ nihil aliud est, quàm necessitudo personarum per adoptionem contracta, lege
4 humana dirimit, quia inter eos qui per adoptionem cognati efficiuntur, lex non patitur nuptias consistere, c. intelligere, c. per adoptionem 30. q. 3. l. si qua 12. l. adoptiuus 14. ff. de ritu nupt. l. si stipuler 35. in fin. princ. ff. de verb. obligat. explicant ordinarij in cap. vnic. hoc tit. S. Thom. in 4. dist. 42. q. 4. art. 1. Bonauent. ibid. art. 1. q. 2. Scot. quæst. vnic. versic. iuxta quod, Durand. quæst. 2. Richard. art. 2. q. 2. Sot. q. 2. art. 1. idem S. Thom. in addit. ad 3. p. q. 57. art. 2. Nau. in man. c. 22. num. 54. Syluest. in summ. verbo Matrimonium 8. q. 15. Viguer. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. imped. 9. Couar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 5. & alij suprà citati n. 2.

Continet autem huiusmodi legalis cognatio tres partes. Prima est linea recta ascendentium, & descendentium, quæ inter parentes, & adoptiuos filios, auos, & nepotes vsque ad quartum gradum Matrimonium prohibet, d. l. adoptiuus, l. quando, ff. de ritu nupt. §. 1. vers. hac adeò, §. inter eos, vers. sed si qua, Instit. de nupt. Secunda species lineæ transuersæ inter naturales, & adoptiuos filios eiusdem parentis vetat, ex d. cap. vnic. & hæc primum gradum non excedit collateralem. Tertia species per Matrimonium affinitatis ad vxores adoptiuorum, parentum, & filiorum extenditur, vt præcitata iura probant, neque refert vtrùm per abrogationem per quam aliquis sui iuris rescripto principis in filium, aut nepotem accipitur, & in potestatem adoptantis transit, l. 2. ff. de adopt. §. adoptio. Instit. eod. an verò ex adoptione propria cognatio hæc proneniat per quam is, qui in alterius est potestate ab extraneo in locum filij, vel nepotis subrogatur, & hodie ex lege Iustiniani non transit in potestatem adoptantis, nisi proauus, vel auus sit qui adoptat, l. qui adoptiuis, C. de adoption. §. sed nostra, Institut. eod. omnes enim liberorum, fratrumve locum obtinent, & de omnibus indistinctè præcitata iura agunt, atque ideo ab omnibus impedimentum dirimens contrahetur, vt bene docet gloss. in d. cap. vnic. infr. hoc tit. quam communiter receptam testatur Abb. Præpos. ibid. num. 6. & 7. S. Thom. & frequentiùs Theologi vbi suprà, Couar. Nau. & nouiores præcitati; quamvis ergo Innocent. ibi, & eum sequutus Syluest. vbi supr. contendant ex adoptione per quam quis non transit in potestatem adoptantis non contrahi hoc impedimentum, ita vt dirimat, quasi in his propriè adoptiuis cesset, & prohibitionis ratio, per quam indistinctè leges distinguantur. Sed audiendi non sunt, tum quia generales leges sine manifesta ratione distinguere non oportet, tum etiam quia in adoptiuis ratio legis non cessat, illa enim, quam affert D. Thom. & Theologi vbi supr. quia scilicet in eadem domo habitant adoptiui, & ideo oportuit prohibitione nuptiarum eos à turpitudine deterrere, non est sola huius impedimenti ratio, sed honestas, quæ non patitur eo Matrimonio iungi, qui parentum filiorumve loco censentur, aut fratrum, & nihilominus considerant patriam potestatem, cùm ea finita adhuc inter ascendentes, & descendentes impedimentum maneat, vt præcitata iura probant, & solùm inter fratres cessat finita adoptione, & hæc honestatis ratio in omnibus adoptiuis viget. Nec etiam refert quòd non reperiatur expressa lex Canonica, quæ inter ascendentes, & descendentes nuptias prohibeat, sed tantùm inter fratres, vt constat ex d. cap. ita diligere, & ex d. cap. vnic. sufficit enim virtualis approbatio, & vsus Ecclesiæ, quæ dum inter fratres adoptiuos Matrimonium irritat iuxta leges Ciuiles. Censetur proculdubio eandem prohibitionem in aliis casibus recipere, in quibus longè maior ratio reperitur, quinimo cùm leges Ciuiles ante legem Euangelicam huiusmodi nuptias prohibuerit, quo tempore leges sæculares poterant impedimenta Matrimoniis obiicere, quæ

quæ nondum erant Sacramentum, vt etiam hodie possunt illi, qui sunt extra Ecclesiam infideles, vt sentit D.Thom.Bonau.& Palud.*in 4.dist.39.q.1.art.1.* & *ibid.*Sot.*art.2.in fine*,Syluest.*verbo Matrimonium* 8. *q.*10.Spec.coniug.*p.1.art.32.concl.*9. Victor. *in relect. de Matrim.p.1.n.12.* sequitur prædictas leges Ciuiles hoc impedimentum statuentes iustas,& validas fuisse, ac si de reliquis contractibus disponerent, vnde cum per Ecclesiam postea nec expresse, nec virtualiter fuerint abrogatæ, sed potiùs tacitè receptæ, adhuc requirendæ sunt, argum. *c.1.& 2.de noui oper.nunt.*

SVMMARIVM.

1 *Cognatio legalis impedit, & dirimit Matrimonium inter adoptatum, & filios carnales adoptantis, quæ tandiu permanet, quandiu durat adoptio,* & num.2.

3 *Cognationis legalis quot species sint ostenditur*, & num.4.

5 *Adoptiua filia potest copulari filius illegitimus.*

Cap. Si qua, vnic. *Nicol.*

1 Cognatio legalis impedit, & dirimit Matrimonium inter adoptatum, & filios carnales adoptantis durante adoptione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar.Ioan.Andr.Host.Anchar. Butr.Panorm.Præpos.Alex.de Neuo, Cujac.Viuian.*in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.*50.Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*585. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. & 2. refertur ab Anton.August.*collect.1.Decret. lib.4. tit.12.cap.vnic.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt *in præsenti*,Innoc.*num.vnic.* Butr. *n.6.* Abb.*n.6.*Anchar.*n.7.* Alex.de Neuo *n.12.* Henriq.*n.6.* & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim.lib.7.disput.63. n.15.*quibus adde Bonac. *de Matrim. q.3. punct.5.§.3. n.15.*Basil.Pont. *de imped. matrim.c.25.tertia*, quæ cognatio legalis tandiu permanet, quandiu durat adoptio; vnde si moriatur pater, vel emancipetur carnalis, aut adoptiuus filius, cessat hoc impedimentum, Sanch.*d.disp.63.num.*24. Valer.Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.31.n.163.*Bonac.*d.§.3.n.5.in fin.*Basil.Pont.*d. vers. tertia*, ibi: *Extinguitur autem adoptio, vel morte ciuili, vel naturali, vel emancipatione, vel si adoptiuus contrahat incestuosas nuptias,vel si adoptatus fiat Patritius, vel Episcopus*, &c.

3 Vltra huiusmodi adoptionis transuersalis speciem inter adoptatum, & filios carnales adoptantis, de qua agit text. *in præsenti*, sunt & aliæ duæ species cognationis legalis. Prima est recta inter adoptantem & adoptatum, & descendentes adoptati, quæ perseuerat vsque ad quartum gradum, Nauar. *in man. c.22.n.45.* Tolet.*in instruct.Sacerd.lib.7.c.4.*Bonac.*d.§.3.n.5.vers. primo*, vbi etiam dicit hanc cognationem inter has personas semper impedire, etiamsi adoptio dissoluta fuerit, Basil. Pont. *d. c.25.vers.sunt autem, & vers.ex dictis sequitur.*

4 Altera species cognationis legalis est per modum cuiusdam affinitatis legalis inter adoptantem, & vxorem adoptati, & inter adoptatum & vxorem adoptantis, & mensuratur gradibus affinitatis, ob reuerentiam, quæ parentibus naturalibus debetur, quæ quidem cognatio perpetuò dirimit, ac subinde non poterit etiam adoptione soluta adoptatus eum vxore adoptantis, nec adoptans cum vxore adoptati Matrimonium inire, ita Bonac. *d. §.3. num. 5. vers. secundo*, Sanch.*d.disp.63.n.24.*vbi *n. 26.* resoluit inter adoptantem,& filij adoptiui parentes nullam contrahi cognationem, ac proinde posse inter illos consistere Matrimonium, quia nullo iure cauetur eam contrahi, & *n.27.*similiter tenet integrum esse filiis legitimis contrahere cum adoptiuis Matrimonium, post parentis adoptantis obitum,& *n.29.*tenet eum aliis,quos citat, posse inire Matrimonium filios duorum fratrum adoptiuorum, & *n.35.* pariter dicit nullam cognationem contrahi, & sic posse consistere Matrimonium inter patrem adoptantem,& filiam filiæ adoptiuæ.

In gloss. *Quandiu*,ibi, *sic etiam potest dici quòd filius illegitimus potest copulari filia adoptiua, quia illegitimus non est in potestate patris.* Vide Couar. *de spons.p.2.c.6. §.5.ad fin.* Tolet.*d.c.10.n.7.*Henriq.*in sum.lib.12.c.12. n.3.in fin.*Petr.de Ledesm.*de Matrim.q.57.art.3.dub.1.* Matiens.*in rubr.tit.1.gloss.1.num.172.lib.5. noua recop.* Sanch.*d.disp.63.n.30.cum seq.* Bonac. *d.§.3.n.8.* Basil. Pont.*d.c.25.in fin.* 5

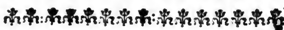

De Eo, qui cognouit consanguineam vxoris suæ.

Tit. XIII.

Svper hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan.Andr.Anchar.Butr. Panorm. Casal. *in annot.*Præpos.Alex.de Neuo, Cujac. Durand.*in breuiario aureo iuris Canon.& in speculo iuris sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin.Mesnart. *in epitome Decretal.* Dan.Venat. *in analysi methodica iuris Pontificij, à pag.*544. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Castan.& Anast.Germon.*in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zypæ. *in analyt. postremi iuris Eccles.enarrat.pag.*356. nouissimè Ioan. Honor. *lib.4. summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

De pœna incestus agit apud Lusitanos Ordinatio Regia,*lib.4. tit.17.* & apud Castellanos *tit.18.p.7.& l.7.tit.20.lib.8.noua recop.* Vela *de delictis*, *c.17.* Clari *dub.5.§.incestus.* Perez *l.4.tit.15.lib.8.Ordinam.* Pradil. *in summa legum pœnal.p.1.c.8.* Azor. *instit. moral. p.3. lib.3.c.9.& 10.*Sayr.*in claui reg.lib.8.c.4.à princ.*Farin. *in praxi crim. q.149.*

SVMMARIVM.

1 *Filiastram suam qui scienter cognouit, non potest petere debitum à matre, nec vnquam habere filiam in vxorem, nec ipse nec filiastra vnquam poterit Matrimonio alicui copulari.*

2 *Incestus commissus à viro cum consanguineis suæ vxoris impedit,non tamen dirimit Matrimonium.*

3 *Coniugatus non potest à suo coniuge,cuius consanguineam vel affinem cognouit,amplius debitum petere.*

4 *Incestus cum consanguineis vxoris impedit Matrimonium quando scienter admissus fuit.*

Cap. Si quis. I.

Filiastram suam,qui scienter cognouit, non potest petere debitum à matre, nec vnquam habere filiam in vxorem, nec ipse, nec filiastra vnquam pôterunt 1

terunt Matrimonio alicui copulari. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Vinian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 71.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 585.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 13. c. 1.* & à Burchard *lib. 19. Decret. cap. 5. tit. de fornicat. 2. vers. fecisti fornicationem cum filiastra tua, &c.*

2 Collige ex text. incestum commissum à viro cum consanguineis suæ vxoris impedire, non tamen dirimere Matrimonium, vide Gutier. *de Matrim. c. 87. à princ.* Sanch. *eod. tract. lib. 7. disp. 15. n. 1.* vbi *n. 3.* notat ex hoc text. non solùm ipsis coniugibus huiusmodi incestus reis interdici aliud Matrimonium, sed etiam illis consanguineis coniugis cum quibus alter coniux incestum admisit, & *n. 6.* resoluit quòd copula habita cum consanguineis sponsæ de præsenti ante Matrimonium consummatum præstat impedimentum perpetuum Matrimonio alij contrahendo, sicut si fuisset copula habita cum consanguineis coniugis cognitæ, & ita accedenti ad consanguineam sponsæ de præsenti ante Matrimonij consummationem interdici petitionem debiti tenent. Couarru. *de spons. p. 2. c. 7. §. 2. n. 6.* Viuald *in candelabr. aur. p. 1. tit. de Matrim. n. 207.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 55. art. 6. dub. 4. quod mouet circa tertium statum affinitatis*, Gutier. *canon. lib. 1. c. 23. num. 15.*

3 *Nec à matre debitum petere.*] Notatur ad hoc, quòd coniugatus non potest à suo coniuge, cuius consanguineam, vel affinem cognouit, ampliùs debitum petere: vide Menoch. *de arbitr. casu 502. n. 89.* Farin. *in praxi crim. p. 5. q. 149. num. 29.* Sanch. *de Matrim. lib. 9. disp. 27. n. 1.* Bonac. *eod. tract. q. 4. puncto 16. n. 10.*

4 *Scienter.*] Notatur ad hoc, quòd incestus cum consanguineis vxoris impedit Matrimonium quando scienter admissus est, vide Gutier. *d. c. 87. n. 11.* Sanch. *d. disp. 15. num. 9.* vbi *n. 11.* etiam petit quòd sit copula consummatus, & vide eundem Sanch. *d. lib. 9. disp. 32. n. 43. & n. 47.*

5 In gloss. *Copulare*, ibi, *propter incestum.* Notatur ad hoc, quòd interdictum petendi debitum, de quo in præsenti, consurgit ex peccato incestus, vide Petr. de Ledesma *d. art. 6. dub. 5. vers. in huius rei expositionem*, Iacob. de Graff. *in decis. aureis, p. 1 lib. 2. cap. 81. num. 4.* Sanch. *d. lib. 9. disp. 27. n. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Affinitas superueniens etiam per illicitum coitum dissoluit sponsalia de futuro, sed non Matrimonium, & incestuosus contrahere non potest.*
2 *Episcopus potest dispensare in impedimentis impedientibus, non tamen dirimentibus Matrimonium.*
3 *Incestum committenti, etiamsi sit iuuenis, non licet debitum coniugale exigere.*

Cap. Veniens. j. II.

Alex. III.

1 Sponsalia de futuro contrahens cum filia, si cognoscit matrem, soluuntur sponsalia, secus si esset Matrimonium de præsenti. Item incestuosus, veluti qui cognouit vxorem patris, vel matrem vxoris, non poterit ampliùs aliquam ducere nisi ex dispensatione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Henric. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pont. pag. 72.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 585.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 13. c. 3.* & est post Conc. Lateran. *p. 12. c. 4.*

2 *Poterit ex dispensatione.*] Ergo Episcopus potest dispensare in impedimentis impedientibus, non tamen dirimentibus Matrimonium, vide Vgol. *de potest. Episc. c. 60. §. 3.* Henriq. *in summ. lib. 12. c. 2. n. 2. vers. secundo.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 23. à n. 10.* Bonac. *de Matrim. q. 3. punct. 15. n. 3.* Sanch. *eod. tract. lib. 7. disp. 17. n. 15.* quos refero *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 35. num. 2.* vbi *num. seqq.* quando Episcopus possit dispensare in impedimento dirimente Matrimonium, de quo etiam Aloys. Ricc. *in praxi resol. 228. in 2. edit.*

3 In gloss. *Ex dispensatione.* Notatur ad hoc, quòd cõmittens incestum, si sit iuuenis, non ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere, vel vxore mortua cum alia de nouo contrahere absque dispensatione, quamuis iuuentus iusta causa sit ad illam faciliùs impetrandam, vt per Gutier. *canon. lib. 1. c. 23. n. 7.*

4 In gloss. *Matrem sponsæ*, ibi, *de futuro.* Vnde hunc text. intelligunt de sponsalibus de futuro citati à Sanch. *d. lib. 7. c. 15. n. 5.* & Gutier. *de Matrim. c. 87. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non separatur ex dicto vnius asserentis affinitatem inter coniuges præcessisse.*
2 *Confessio vtriusque vel alterius sponsi, an sufficienter probet impedimentum, remissiuè.*
3 *Impedimentum ne Matrimonium contrahatur plenè probatur vnico teste.*

Cap. De illo. III.

1 Matrimonium non separabitur ad dictum vnius asserentis se priùs cognouisse coniugem sui fratris, nisi hoc sit publicum, & notorium, aut probetur idoneis testibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 73.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 586.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 7. cap. 2.*

2 *Se proposuit cognouisse.*] Vtrùm confessio vtriusque, vel alterius sponsi quod impedimentum subdit sufficienter illud probet, vide Sanch. *de Matrim. lib. 1. disp. 72.* vbi *disp. 71.* disputat qualis probatio plena ac sufficiens sit impedimenti Matrimonij.

3 *Aut idoneis test. bus comprobatum.*] Impedimentum tamen ne Matrimonium contrahatur, plenè probatur vnico teste, vt per Sanch. *d. disp. 71. à princ.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo testis, n. 43.* Farin. *in praxi crim. p. 2. q. 63. n. 48.*

SVMMARIVM.

1 *Incestuosus Matrimonium contrahere non debet, sed si contrahit, tenet, & tunc tenetur reddere, sed non potest debitum exigere.*
2 *Incestus commissus cum consanguineis vxoris defuncta, an præstet impedimentum, ostenditur.*
4 *Dictio, videlicet, est sui natura præcedentium declaratiua, & simul restrictiua.*
5 *Coniux qui affinitatem, aut cognationem cõtraxit, non potest*

potest reddere debitum alteri quoties ex lege iustitia reddere non adstringitur.

6 *Impedimentum hoc an incurratur si vxor incestum committat cum consanguineis viri, ostenditur.*

7 *Incestuosus Matrimonium contrahere non debet, si tamen contrahat tenet, & tunc tenetur vxori debitum reddere, non tamen potest exigere.*

Cap. Transmissæ. IV.

Cælest. III.

1 VXore mortua, si quis cognouerit eius filiam, id est, priuignam, & postea ducit aliam, tenetur reddere, sed non potest debitum exigere, & agere debet pœnitentiam; si verò superuixerit, quia incestuosus, sine spe coniugij manere oportet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 75.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 586.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 7. c. 3.*

2 *Vxore sua defuncta.*] Ergo coniuge etiam mortuo incestus commissus cum consanguineis coniugis defunctæ præstabit hoc impedimentum, ita Gaëta *in repet. c. ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 295.* Sarm. *selectarum lib. 7. c. 10. statim in princ.* & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 16. n. 12.* Quamvis incestum mortuo iam coniuge perpetratum impedimentum non præstare resoluant Vega *in sum. tom. 2. cap. 5. cas. 2.* Viuald. *in candel aur. de Sacram. p. 1. tit. de matrim. n. 96.* Henriq. *in sum. lib. 12. c. 2. n. 1.*

3 *Filiam eius,* &c.] Vtrùm idem sit si cum propria consanguinea fiat incestus? vide Ceual. *comm. contra comm. q. 737.* Sayr. *in claui Regia, lib. 3. c. 8. n. 10.* vbi negatiuè respondet.

4 *Videlicet propriam.*] Dictio illa, *videlicet*, est sui natura præcedentium declaratiua, & simul restrictiua, vt docent Maran. *de ord. indic. p. 3. tit. indicij telam aggreditur, n. 115.* Menoch. *cons. 21. num. 27.* Surd. *cons. 315. num. 65. & decis. 161. num. 7.* & de alim. *tit. 1. q. 42. n. 100.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 11. num. 15.* Steph. Grat. *Marchia decis. 44. n. 7.* Cened. *pract. & can. quæst. sing. 66. n. 1.* Farin. *p. 4. cons. 95. n. 6.* & alij citati *in tract. de dictionib. vsufreq. dict...*

5 *Non cognoscat eam.* Notatur ad hoc, quòd ipse coniux, qui affinitatem, aut cognationem contraxit, non potest reddere debitum alteri quoties ex lege iustitiæ reddere non adstringitur, ita Syluest. *verbo Matrimonium 8. q. 15. dict...* Sanch. *lib. 9. disp. 6. n. 14.* vbi ponderat solùm incestuoso, de quo agit hic text. concedi facultatem accedendi ad vxorem, quando legitimè fuerit exactus: additque hoc importare ea verba huius text. (non sine graui cordis dolore accedat) id est, coactus lege iustitiæ, ne innocentem suo iure priuet.

6 Vtrùm verò id impedimentum incurratur, si è contra vxor incestum committat cum consanguineis viri; in quo dubio, licèt nullus loquatur text. *in hoc text.* cum de solo viro cognoscente vxoris consanguineam sermo sit, idem prorsus dicendum puto de vxore incestuosa, quod nequeat scilicet petere debitum à viro, sunt enim correlatiua, & militat eadem ratio in vtroque: ita Sarm. *d. c. 10. statim in princ.* Victor. *in sum. vbi de Matrim. n. 288.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 23. n. 5. & 21.* Matiens. *in rub. tit. 1. gl. 1. n. 103. lib. 5. nouæ recop.* & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib. 7. disp. 15. n. 2.*

7 *Postea aliam accipiens.*] Notatur ad hoc, quòd incestuosus Matrimonium contrahere non debet, sed si contrahat tenet, & tunc debet vxori debitum reddere, non tamen potest exigere, ita Sylu. *verbo luxuria. q. 4. dict. 1.* Cou. *de spons. p. 2. c. 7. §. 2. n. 6.* Sanch. *lib. 9. disp. 27. n. 5.* vbi aduertit quòd cum hoc sit pœna Matrimonij iniquè contracti, si consuetudo obtinuerit, vt incestuosus absque dispensatione ineat Matrimonium, cùm iam culpa cessauerit, cessabit quoque pœna. Quamobrem hodie nulla erit culpa petere debitum, eo quòd propter consuetudinem iam præscriptam culpa vacat Matrimonium cum eo impedimento inire, vt multis citatis DD. probat idem Sanch. *d. lib. 7. disp. 17. n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium separandum non est ad confessionem coniugum, qui dicunt affinitatem præcessisse, quamvis rumor viciniæ consentiat.*

2 *Confessio sola coniugum non sufficit ad dissoluendum Matrimonium contractum.*

3 *Ratio assignatur cur stetur confessioni coniugum asserentium Matrimonium esse contractum, & non contendentium Matrimonium esse dissoluendum.*

4 *Confessioni coniugum ad dissoluendum Matrimonium non statur, etiamsi concurreret rumor viciniæ.*

5 *Confessioni coniugum statur quando solùm agitur de separatione thori.*

6 *Assertioni contrahentium in praiudicium consanguinei non statur.*

7 *Confessione coniugum contractus Matrimonij probatur.*

Cap. Super eo. V.

MAtrimonium separari non debet etiamsi vterque coniugatus fateatur maritum ante Matrimonium cognouisse consanguineam vxoris, & sit rumor viciniæ, quæ hoc reclamet, nisi accedant rationabiles, & fide dignæ probationes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 75.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 586.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 7. c. 4.* 1

Collige ex text. ad dirimendum Matrimonium iam contractum solam coniugum confessionem non sufficere, etsi ambo conformes id confiterentur, vt per Dec. *cons. 133.* Cou. *de spons. p. 1. c. 4. §. 1. n. 3. & 4.* Malnet. *inter cons. matrim. cons. 87. n. 2.* Brunel. *tract. de spons. concl. 29. n. 1.* Nau. *cons. 8. n. 3. sub tit. de spons.* Mascard. *de prob. concl. 1026. n. 7. & concl. 1031. n. 29.* Franc. Marc. *decis. 754.* Menoch. *de præs. lib. 5. præs. 1. n. 10. & de arbitr. cas. 103. n. 8. vers. tertius casus.* Franc. Molin. *de rit. nupt. lib. 1. comp. 15. n. 37.* vbi *n. 40. & 41.* quærit cur stetur confessioni coniugum contendentium Matrimonium esse contractum iuxta *c. attestationem, de desponsat. impub.* & minimè stetur eorum confessioni aduersùs Matrimonij contractum quoad dissoluendum, vel separandum; & respondet quia assertio coniugum pro Matrimonio disponentium est tota fauorabilis, & confitentibus, & Reip. cuius interest Matrimonium augeri, & liberis hominibus ciuitates repleri, ad ea quæ omnes *in l. 1. ff. soluto Matrim.* At confessio aduersùs vinculum Matrimonij est omnino odiosa: primò quia præsumitur collusio, vt habet text. *in præsenti,* secundò quia confitentur de ea re, quæ in ipsorum potestate non sit ratione Sacramenti indissolubilis, de quo ipsi disponere nequeunt, vt per text. *in præsenti,* aduertit Pacian. *de probat. lib. 1. c. 38. num. 17.* tertiò quia ea confessione 2 3

bona Matrimonij, proles scilicet, & alia omnia auferuntur.

4 Amplia primò principalem text. conclusionem procedere etsi cum assertione coniugum concurrat rumor viciniæ, vt per Panorm. *hic notab.* 2. Brunel. *de sponsal. concl.* 29. *n.* 1 *ad med.* Franc. Molin. *d. comp.* 14. *n.* 42. & probat text. *in præsenti, vers. rumor.* Amplia secundò vt multò magis procedat in confessione coniugum asserentium valere Matrimonium præsens in præiudicium alterius, nam nec huiusmodi assertioni in damnum primi Matrimonij statur, vt per Panorm. *hic num.* 6. quoniam crederetur eorum testimonio in causa propria, Cou. *d.* §. 1 *p.* 5. Menoch. *d. casu* 103. *n.* 6. Brunel. *d. concl.* 29. *n.* 3.

5 Limita primò quando solùm agitur de separatione thori, nam eo casu statur confessioni coniugis asserentis impedimentum contra se ipsum, quemadmodum si mulier, vel vir se commisisse adulterium fatentur vt ad inuicem fieret separatio, Panorm. *hic n.* 5. Rom. *sing.* 610. Menoch. *d. præs.* 1. *n.* 11. *& d. casu* 103. *n.* 7. Brunel *d. concl.* 29. *n.* 2. Mascard. *d. concl.* 1031. *n.* 33. Secundò limitatur quoties ageretur de dissolutione Matrimonij propter impedimentum consanguinitatis, nam eo casu confessioni coniugum illud asserentium, si cum ea concurreret fama, staretur & posset dissolui, dum ipsi cuperent impedimentum huiusmodi non reperiri, vt in matrimonio contracto persisterent, ita Panorm. *hic n.* 6. vbi communem testatur Doctorum sententiam, refert & sequitur Menoch. *d. casu* 103. *n.* 9. etsi adiiciat in hac specie plurimum iudicis arbitrio tribui debere propter periculum collusionis, & ante Panorm. hic etiam eiusdem fuère sententiæ Host. Innoc. Anchar. Henric. & Ioan. Andr. quos refert, & sequitur Brunel. *d. concl.* 29. *n.* 3. *vers. quarto*, & in eadem consceendit Couar. *de spons. p.* 1. *c.* 4. §. 1. *n.* 4. qui etiam plurimum iudicis arbitrio tribuit, sequitur Mascard. *d. concl.* 1031. *n.* 31.

6 *Cum & quandoque*, &c.] Notatur ad hoc, quòd de simulatione non statur assertioni contrahentium in præiudicium consanguinei, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 2. §. 1. *gloss.* 7. *n.* 47.

7 In gloss. *Confessionem*: ibi, *sed si confiteatur pro Matrimonio contrahendo, bene statur confessioni.* Notatur ad hoc quòd contractus Matrimonij coniugum confessione probatur, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 103. *n.* 4. *& de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 1. *n.* 10. *&* 11. Mascard. *de probat. concl.* 1026. *num.* 1. Ceual. *commun. contra commun. q.* 449. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comparat.* 13. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas superueniens non dissoluit sponsalia de præsenti.*
2 *Fœmina violenter cognita à consanguineo mariti nullius culpæ rea est.*
3 *Diuortium non potest vir petere propter coniugis adulterium quando ab illo inuita, & renitens prostituta est.*
4 *Debitum petere an possit vxorata per vim cognita ab affine.*
5 *Copula cum fœmina inuita, &c. sufficit ad contrahendam affinitatem.*
6 *Affinitatis impedimentum superueniens post contractum Matrimonium non impedit, nec dirimit illud quoad vinculum.*
7 *Sponsa sponsi concubitum pati non debet.*
8 *Adulterium minimè committitur cum sponsa de futuro.*

CAP. Discretionem. VI.

Innoc. III.

AFfinitas superueniens non dirimit contractum Matrimonium de præsenti. Item maritus, qui tradit vxorem adulterandam, præsertim inuitam, non potest ei obiicere de adulterio, nec separari, & nemo debet sine sua culpa priuari iure suo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 76. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 586. remissinè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 4. *tit.* 9. *c.* 1. 1

Cum adulterium ei non possit obiicere, &c.] Notatur ad hoc quòd si fœmina à consanguineo mariti violenter cognita sit, nullius culpæ rea est, omnémque euadit pœnam, vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 15. *n.* 10. vbi etiam resoluit mariti consanguineum, qui violenter cognouit eius vxorem tanquam veri incestus reum incurrere impedimentum contrahendi Matrimonium. 2

Qui eam adulterandam tradidit, &c.] Notatur ad hoc quòd diuortium non potest petere vir propter coniugis adulterium, quando ab illo inuita, & renitens prostituta est, intelligendo verba text. ibi, *præsertim inuitam*, vt tenet gloss. *hic verbo præsertim*, verùm in hoc casu tenendum est sufficere vt de viri beneplacito vxor etiam volens committat adulterium, ne ob id à viro dimitti possit, ita contra gloss. tenent *in præsenti*, Abb. *n.* 8. Præpos. *n.* 5. & Alex. de Neuo *n.* 9. Iacob. de Graff. *in decis. aur. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 12. *n.* 72. *casu* 3. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 17. *n.* 4. Nauar. *sub tit. de sponsal. cons.* 19. *num.* 3. *in antiq. & sub tit. de conuers. coniugat. cons.* 4. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 240. *n.* 3. *in fin.* Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 143. *n.* 25. *&* 26. Sanch. *de Matrim. lib.* 19 *disp.* 5. *n.* 4. 3

Vir prior cogatur redire ad ipsam.] Ergo vxorata per vim cognita ab affine non impeditur potestate debitum petendi, quia affinitas iniquè contracta ei non officit coniugi, qui iniquitatis particeps minimè fuit, vide tamen Petr. de Ledesm. *de Matrimonio, q.* 55. *art.* 6. *difficult.* 5. *concl.* 1. Henriq. *d. lib.* 12. *c.* 2. *n.* 2. *lit. I.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 295. Gutier. *de Matrim. c.* 87. *n.* 12. Sanch. *eod. tract. lib.* 9. *disp.* 31. *n.* 1. vbi etiam aduertit quòd licèt text. hic loquatur quando viri consensu vis ea vxori illata est, idem prorsus suadet vbi abfuit mariti consensus. 4

Eam licèt inuitam cognouit.] Notatur ad hoc quòd copula cum fœmina inuita & coacta, ignorante, dormiente, ebria, & insana, cùm satis sit ad generationem, sufficit ad contrahendam affinitatem, ita Sanch. *lib.* 7. *disp.* 64. *n.* 17. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 147. Basil. Pont. *de imped. Matrim. c.* 38. §. 1. & alij citati per me *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 51. *n.* 169. 5

Affinitas, quæ post contractum, &c.] Notatur ad hoc quòd impedimentum affinitatis superueniens post contractum Matrimonium non impedit nec dirimit illud quoad vinculum, vt per Nauar. *cons.* 43. *n.* 1. *sub tit. de sponsal. in antiq.* 6

Vel vxor virum, &c.] Ergo sponsa, sponsi concubitum pati non debet, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss.* 2. *num.* 23. 7

In gloss. *Reatum adulterij*, ibi, *& est hoc notabile quòd adulterium committitur cum sponsa nondum cognita à viro*, &c. Hanc glossam & aliam similem verbo *non admittere in cap. quemadmodum, de iureiur.* approbat, latéque 8

lateque defendit Sarmient.*select.lib.1.c.5.à princ.* Contrarium tamen, imò cum sponsa de futuro adulterium minimè committi, tenent plures, quos retuli ad *d. gloss. non admittere*, quibus adde Zerol. *in praxi Episc. p.1.verbo adulterium*, Don.Christoph.de Pace *in scholiis ad leges styli, l.72.n.2.* Pradil.*in sum. legum pœnal. p.1.c.9.n.1.in fine*, Molin.*de iust.tom.4.tract.2.disp.96. à n.6.* Rebel.*de oblig.iustit.p.2.lib.4.q.8.sect.2.* Gutier. *de Matrim. c.2. à n.16.* Vnde videbatur colligi sponsum, vel sponsam de futuro, & cum eis carnaliter se commiscentes minimè teneri hanc circumstantiam in confessione aperire, quia cùm non detur adulterium in hoc casu, illa minimè speciem mutat, ita Couar.*de sponsal.p.1.c.1.n.12.* Vinald.*in candelabro aureo, p.1. tit.de sponsal.n.10.* Megal. *p.1. lib. 5.c.11.q.5.n.9.* & probabile dicit Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 43. art.1. dub. vlt.* Contrarium tamen tenent magis communiter Doctores ex ea ratione, quia datur hic duplex malitia, altera fornicationis, altera fractorum sponsalium, quæ ob id dirimi possunt, *cap. quemadmodum, de iureiur.* & ita resoluunt Sarmient.*select.lib.2. c.5.n.3.* Ludou.Lop.*instruct.conscient.p.1.c.29.* Syln.*in 3. part.q.43.art.1.quæritur 2.* Petr.Fay *in addit.ad 3. part. q.9. art.2. disp.7.ad 4.* Homobon. de Bonis *de exam. Ecclesiastico, tom.1.tract.7.c.36.q.140.* Nald.*in summ. verbo sponsalia, n.12.* Ego verò has contrarias opiniones facilè ad concordiam reduci posse existimo, vt scilicet prima procedat quando circunstantia se tenet ex parte viri, quia sponsus de futuro fornicatur, tunc enim huiusmodi circunstantia non est de necessitate detegenda in confessione: vt verò secunda habeat locum quando circunstantia hæc se tenet ex parte fœminæ, id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro, tunc enim tenetur fornicans & ipsa sponsa fateri hanc sponsalium circunstantiam, ita magis communiter Fr.Emman. *in sum.tom.1.c.109. n.13.* Sanch.*de Matrim.lib.1.disp.2.n.6.* Filliuc.*tom.2.tr.50. c.2.n.53.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, tr.2. lib.4.c.3.n.21.* Villalob.*in summ. tom.1.tract.9. dub.36. num.16.*

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia contrahens cum puella septem annorum, & eam polluens, non potest habere eius sororem in vxorem.*

2 *Affinitas an oriatur ex penetratione vasis fœminei, absque seminis emissione, ostenditur.*

Cap. Fraternitati. VII.

1 Sponsalia contrahens cum puella septem annorum, & eam polluens, non potest habere eius sororem in vxorem. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr, Host. Butr. Anchar. Panorm.Præpos.Alex.de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration.lib.4. iuris Pontif. pag.76.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 586.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Anton.August. *collect.3. Decret. lib.4. tit.9. c.2.*

2 *Extraordinaria libidine,&c.*] Notatur ad hoc, quòd ad contrahendam affinitatem sufficit imperfecta copula, penetratio scilicet vasis fœminei absque seminis emissione, constat enim copulam carnalem extraordinaria libidine habitam cum puella septem annorum dirimere Matrimonium postea contractum cum consanguinea, ita Michaël Medina *lib.5.de sacrorum hominum continentia, cap. 76.* Verùm sine dubio tenendum est ex sola vasis fœminei penetratione non emisso intrà virili semine minimè oriri affinitatem, vt tenent Sot.*in 4. sentent. dist.41.quæst. vnic. art.2. vers.quod si obiicies*, Henriq.*in summ.lib.12.c.16.n.1.* plures, quos refert, & sequitur Sanch.*lib.7.disp.64.n.7.* vbi *n.19.* cum Sot.*loco proximè citato*, respondet *in hoc text.* impedimentum dirimens non esse inductum propter nixum ad copulam, quasi ex illo oriatur affinitas; sed propter publicam honestatem ex sponsalibus de futuro, quæ *hic* præcesserant, ortam.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas causata ex copula illicita rumpit sponsalia præcedentia, & priuat facultate contrahendi Matrimonium.*

2 *Affinitas contracta ob crimen incestus commissum cum affine an priuet incestuosum potestate contrahendi Matrimonium, ostenditur.*

3 *Dispensandum facilius est cum iuuene ob incontinentiæ periculum.*

Cap. Ex literis. VIII.

Sponsalia rumpit qui carnaliter cognoscit matrem sponsæ de futuro, & neque mater, nec filia, nec ipse poterunt amplius contrahere Matrimonium cum aliqua, nisi de lapsu carnis timeatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel.Ioan.Andr.Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration.lib.4. iuris Pontif.pag.76.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 587.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib.4.tit.9.c.3.* 1

Collige ex text. affinitatem contractam ob crimen incestus commissum cum affine priuare incestuosum facultate contrahendi Matrimonium, vt per Couar. *de spons.p.2.c.6.n.4.* Sanch. *de Matrim. lib.7.disp.15.n.3.* qui *disp. 17. n. 8.* refert iam hodie nullius culpæ reos esse, qui affecti hoc impedimento Matrimonium absque dispensatione ineunt. 2

Præsertim si circa,&c.] Notatur ad hoc, quòd cum iuuene facilius est dispensandum ob incontinentiæ periculum, vt per Sanch.*disp.17.n.12.* 3

SVMMARIVM.

1 *Cognoscens vnam, & mox contrahens cum altera sorore, debet ab vtraque abstinere.*

2 *Consuetudo cupidinis mater ac veneris ministra est.*

3 *Fœminarum consortium fugiendum est.*

4 *Malorum consortia bonos corrumpunt.*

5 *Confitenti delictum in foro pœnitentiali animæ in sui ipsius datur præiudicium.*

Cap. Veniens. ÿ. IX.

Cognoscens vnam, & mox contrahens cum altera sorore, debet ab vtraque abstinere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian.*in ration.lib.4.iuris Pontif.pag.77.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 586.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect.1. Decretal.lib.4.tit.9.c.4.* 1

Deinde ex conuersatione diuturna, &c.] Notatur ad hoc, 2

hoc, quòd consuetudo cupidinis mater ac veneris ministra est, vt per Tiraq. *l.6.connubiali, gloss.1.p.6.n.24.*
3 Et fœminarum consortium quatenus à viris spiritualibus fugiendum exemplis confirmat Conlusitanus noster Emman. do Valle *de ensalmis, & incantat. sect. 3. c.3. n. 19.* inuenti namque fuerunt, quia diabolica suggestione incesta, & stupra ex nimia mulierum conuersatione commiserunt, Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 17. num 9.* Valer. Reginald. *in praxi fori*
4 *pœnit. lib. 30. tract. 4. n. 18.* Vnde malorum consortia bonos corrumpere, probat text. *in cap. sæpè 28. q. 1.* Camil. Borrel *ad Bellug. in speculo Principum. rub. 11. §. viso, lit. C, vers. item hæreticum,* Tiraq. *l. 5. connub. gloss. 1. p. 5. n. 29.* quia consuetudine mali facilius corrumpitur bonus
1 quàm boni familiaritate emendetur malus, S. Chrysost. *in Matth.* & B. Isidor. *lib. 2. soliloq.* ante ignem, inquit, consistens etiamsi ferreus sis, aliquando dissolueris, proximus periculo diu tutus non eris, per assiduitatem citò peccat homo; sæpè familiaritas implicauit, sæpè occasionem peccandi dedit; sæpè quod voluntas non potuit assiduitas separauit; meliùs igitur est malorum habere odium, quàm consortium: sicut bona multa habet communis vita sanctorum, sic plurima mala societas affert malorum.

5 *Verùm licèt in præsentia tua, &c.*] Notatur ad hoc, quòd confitenti delictum in foro pœnitentiali animæ in sui ipsius statur præiudicium quoad pœnitentiam, vt per Host. Panorm. & cæteros Ordinarios *in præsenti,* Iacob. à Can. *inter consilia matrim. consil. 19. n. 6.* Brunel. *de sponsalib. concl. 20. n. 2.* Mascard. *de probat. concl. 1026. n. 9.* Ratio est, quia agitur in hac specie de interiori animæ foro, in quo soli confitentis assertioni statur, quia suæ salutis nemo immemor præsumitur, & veritatem exponere creditur, vt peccati iustam consequatur pœnitentiam & remissionem, Gloss. & Panorm. *in cap. tua nos, supr. de spons.* Couar. *de spons. p. 1. c. 4. §. 1. n. 9.* Mascard. *d. concl. 1026. n. 10. ad finem,* quos aliò, & longè plures congerit Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. n. 29. & 30.* Et generaliter affirmant Theologi credendum pœnitenti pro se, & contra se in foro conscientiæ, quemadmodum docet Nauar. *in man. c. 17. n. 150.* & latiùs *in c. placuit, à n. 171. vsque ad n. 174. de pœnit. dist. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Affinitas superueniens non dissoluit Matrimonium.*
2 *Incestuosus coniux propter incestum cum alterius coniugis consanguineo, vel consanguinea actum intra vas consummatum non potest debitum petere, tenetur tamen reddere.*
3 *Quoto consanguinitatis gradu debeat persona carnaliter cognita à coniuge coniuncta esse alteri coniugi, vt coniux ille incestuosus arceatur à debiti petitione, ostenditur.*
4 *Affinitas oritur ex copula illicita.*

Cap. Tuæ fraternitatis. X.

1 Affinitas superueniens non dissoluit Matrimonium, sed impedit petitionem debiti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 77.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 587.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decret. sub tit. 10. de consanguin. & affinit. c. 3.*
2 Collige ex text. coniugem incestuosum propter incestum commissum cum alterius coniugis consanguineo, aut consanguinea actu intra vas consummato non posse debitum petere, teneri tamen reddere: ita post multos à se relatos colligit Sanchez *de Matrim. lib. 6. disp. 27. n. 1.* vbi *n. 9.* resoluit peccare mortaliter huiusmodi incestuosum si absque dispensatione debitum petat, quia contrauenit præcepto Ecclesiæ in re graui.

Quæstio est ad præsens institutum non contemnenda quoto consanguinitatis gradu debeat persona 3
carnaliter cognita à coniuge coniuncta esse alteri coniugi, vt coniux ille incestuosus arceatur à debiti petitione? & quidem attento iure antiquo inuenire omnes, quotquot de hac re disputant, vnanimiter asserentes extendi eam consanguinitatem vsque ad quartum gradum asserit Sanch. *d. disput. 28. n. 12.* vbi *n. 13.* cōtrouertit quid dicendum sit attento decreto Concil. Trid. *sess. 24. de reformat. matrim. c. 4.* & tandem *n. 14.* probabilius asserit correctum esse ius commune per dictum Concilij decretum, atque ita copulam habitam cum consanguineis alterius coniugis vltra secundum gradum minimè impedire debiti exactionem, addit, ad Nauar. *consil. 6. n. 4. de consanguinit. & affinit.* ait sacram Pœnitentiariam in hanc sententiam magis inclinasse, eamque sustinent Viuald. *in candelabro aureo de Sacrament. p. 1.* vbi *de de Matrim. n. 200.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 23. in fine,* Henriq. *lib. 11. c. 15. n. 11. & lib. 12. c. 10. n. 1.* Fr. Emman. *in summ. tom. 1. c. 243. n. 12. & super Bullam Cruciatæ, §. 13. n. 8.* & hoc iam caret difficultate cùm habeamus expressam declarationem à sacra Concil. Trid. Congregatione emanatam, quæ ita habet: *Congregatio Concilij censuit decretum Trident.* sess. 24. de Matrim. c. 4. *Ad primum, & secundum gradum restringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione contractum, censeri etiam ad eosdem gradus restrinxisse impedimentum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula à viro cum consanguinea sua vxoris post Matrimonium habita,* refert Sanch. *d. disp. 27. n. 14.*

Honestatem.] Ansam præbuit text. hic appellans pu- 4
blicam honestatem impedimentum, quod ex copula illicita consurgit, Corrasio, & aliis antiquioribus ad asserendum ex copula illicita naturali non oriri affinitatem, sed solùm ex copula coniugali. Veritas tamen est ex copula illicita oriri affinitatem, vt nouè constat ex Concil. Trid. *d. c. 4.* & aliis iuribus, quæ adducit Sanch. *d. lib. 7. disp. 64. n. 16.* vbi cum hac gloss. declarat hunc text. dum hoc impedimentum appellat publicam honestatem, vt nomine illius intelligat affinitatem, prout statim se explicat.

De Consanguinitate, & Affinitate.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes,* & n. 2.
3 *Consanguinitatis materiam qui Doctores tractent, ostenditur.*
4 *Affinitatis materia vbi tractetur, ostenditur.*
5 *Consanguinitas dicitur quasi sanguinis vnitas, & consanguinei quasi sanguine iuncti.*
6 *Consanguinitas definitur vt sit vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Vel meliùs vt sit relatio sanguinis per naturalem generationem communicati.*

7 *Consan*

7 *Consanguinitatis nomen dupliciter in iure reperitur, vel strictè, & ciuiliter, vel naturaliter, secundùm propriam ac totam significandi vim.*
8 *Consanguineorum appellatione qui veniant, remissiuè.*
9 *Affinitas dicitur quasi finium propinquitas.*
10 *Affinitas definitur vt sit propinquitas ex carnali copula proueniens omni carens parentela.*
11 *Affinitatis genera quæ? ostenditur.*
12 *Affinium appellatione qui veniant, remissiuè.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panormit. Præposit. Marian. Socin. Alexand. de Neuo, Cujac. Cened. *collect.* 85. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnatt. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 551. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 361. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 De materia tituli ex professo tractarunt Gregor. Rhamus. *tom.* 6. *tract. Doct. fol.* 178. Hieron. Mangiaria *tom.* 9. *fol.* 158. Ioan. Andr. *eod. tom.* 9. *fol.* 136. & sigillatim.

3 De Consanguinitate vide Couar. *de spons. p.* 2. *c.* 6. §. 6. Henriq. *in sum. lib.* 12. *c.* 9. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 110. *cum seqq.* Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 50. *cum seqq.* Gutier. *eod. tract. c.* 98. Bonac. *eod. tract. q.* 3. *punct.* 5.

4 De affinitate vide Henriq. *d. lib.* 12. *c.* 10. Couar. *d. c.* 5. §. 7. Gutier. *c.* 99. Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *n.* 145. *cum seqq.* Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 64. *cum seqq.* Bonac. *d. q.* 3. *punct.* 12.

5 *Consanguinitate.*] Dicitur consanguinitas quasi sanguinis vnitas, & consanguinei quasi sanguine iuncti, vt inquit Iureconsl. *in l.* 1. §. *sciendum, vers. con-*
6 *sanguineos autem, ff. de suis & leg. hæred.* Diffinitur autem consanguinitas vt sit vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum: quæ diffinitio communis est tam Interperitis, quàm Theologis, vt videre licet per scribentes *in hac rubr.* & notatur *in c.* 1. *& per tot.* 34. *q.* 1. Cou. *de sponsal. p.* 2. *c.* 6. *ex n.* 1. Nau. *in man. c.* 22. *n.* 42. Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testam. il.* 1. *n.* 220. Syluest. *in summ. verbo Matrimonium* 3. §. 6. Henriq. etiam *in summ. lib.* 12. *c.* 9. *in princ.* Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 50. *à princ.* vbi singulas prædictæ definitionis particulas explicat. Verùm licèt hæc definitio communis sit, nec nobis displiceat, breuior tamen & forsan melior illa est quæ dictat vt sit relatio ratione sanguinis per naturalem generationem communicati. Dixit, *relatio*, loco generis, & vt significarem consanguinitatem non esse ipsum vinculum, prout Doctores communiter arbitrantur, sed potiùs esse causam ipsius vinculi, itavt vinculum effectus sit ipsius consanguinitatis, vt etiam aduertit Richard. *in* 4. *dist.* 40. *art.* 1. *q.* 1. cui consonat illud Ciceron. *lib.* 1. *de offic.* dicentis sanguinis coniunctione ac beneuolentia deuinciri charitate homines, meminit Couar. *d. n.* 1. *ad fin.* Dixi, *ratione sanguinis*, ad excludendas cæteras relationes, quæ aliunde, & ex aliis causis resultant, de quibus Aristot. 8. *ethicor. c.* 12. Dixi, *per naturalem generationem*, ad excludendos collectaneos; etenim licèt hi eodem sint nutriti sanguine, & eo respectu dici possint coniuncti ratione sanguinis, nunquam tamen consanguinei suntnuncupandi, quia talis coniunctio non inducitur per naturalem generationem, quod tamen requiritur ad esse consanguinitatis, iuxta prædicta. Dixi, *etiam per naturalem generationem*, tum vt significarem Euam non fuisse Adamo consanguineam, ex cuius costa non naturaliter, sed miraculosè fuit formata, iuxta illud Genes. *c.* 2. tum vel maximè vt ostenderem inter Christum Saluatorem, & eius matrem, ac Virginem Beatissimam Mariam verè, & propriè reperiri consanguinitatis relatione, quia, vt etiam aduertit D. Thom. *p.* 3. *q.* 33. *art.* 4. *in corpore*, generatio diuini Verbi ex parte materiæ per Virginem & matrem exhibitæ fuit omnino naturalis, ac proinde ipsa verè dicitur mater Dei, iuxta illud Pauli ad Roman. 1. *Christus factus est de semine Dauid*, & ad Galat. 4. *factum ex muliere.*

Consanguinitatis nomen dupliciter in iure accipitur, vel enim strictè & ciuiliter, vel naturaliter, & 7
secundùm propriam ac totam significandi vim. Primo modo tantum comprehendit fratres ex eodem patre, vel ad plurimum eos, qui per masculinam lineam coniunguntur. Secundo modo refertur non tantùm ad eos, qui ex parte patris sunt coniuncti, sed etiam ad illos, qui per lineam maternam copulantur, & ita non solùm agnatos, sed cognatos complectitur, ita Couar. *d.* §. 6. *num.* 2. *vers. ex eadem.* Apud Iureconsultos, & Imperatores consanguinitatis nomen frequentissimè in stricta ac ciuili significatione vsurpatur, licèt aliquando, sed raro, eo etiam vtantur in propria ac naturali, & ita per illud tam agnatos, quàm cognatos comprehendat, constat hoc ex text. vbi gloss. *verbo consanguineus, in l. cùm quidem*, §. *quod dicitur, ff. de acquir. hæred. & in l. hac parte, ff. vnde cognati, l. vacantia, C. de bonis vacant. lib.* 10. Pontifices verò prædicto nomine in propria & tota sua significandi vi vtuntur, vt vix aliquando in stricta & ciuili illud acceperint, vt videre licet ex *cap. tua nos*, & ex *cap. non debet*, cum multis *ibid. hoc tit. cap. postremo* 66. *de appell.* iuncto *cap. coniunctiones, in fin.* 35. *q.* 2. quem ita intelligit Peregrin. *de fideicom. art.* 22. *n.* 35. Hodie tamen ex consuetudine, & communi loquendi vsu consanguinitatis nomen secundùm propriam ac totam significandi vim accipitur, atque ita vtriusque lineæ descendentes sub eodem comprehendit, vt fatentur Bald. *in l. vltim. n.* 3. *C. de verbor. signif.* Corn. *cons.* 167. *col.* 1. *lib.* 2. Consanguineorum appellatione qui ve- 8
niant dixi latè *in tract. appellat. verborum vtriusque iuris signif. appell.* 257.

Affinitate.] Affinitas iuxta nominis etymologiam 9
ac geminam significationem dicitur quasi finium propinquitas, vnde affines dicuntur ex eo quòd duas cognationes inter se diuersas copulent, ac coniungant, vt testatur Modestin. *in l. non facilè, vers. affines, ff. de gradib.* prosequuntur Stephan. Costa *in tract. de affinit. n.* 1. *vers. ad secundum*, Peregr. *de fideicomm. art.* 22. *n.* 4. Couar. *d. c.* 6. §. 7. *à n.* 1. Definitur autem affinitas vt sit 10
propinquitas ex carnali copula proueniens, omni carens parentela, ita est communis & nostris, & Theologis, vt per Henriq. *in summ. lib.* 12. *de Matrim. c.* 10. *à princ.* Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 64. *à n.* 1. loco generis ponitur, *propinquitas*, etenim plures aliæ sunt propinquitates, quæ minimè ad affinitatem spectant, vt est in euidenti. Adiicitur, *ex carnali copula*, tum ad ostendendum in quo differat affinitas à cognatione carnali, & cæteris impedimentis, tum etiam vt significetur carnalem copulam esse essentiale affinitatis fundamentum. Dicitur etiam simpliciter, *ex carnali copula*, vt constet huiusmodi impedimentum æque resultare ex licita & illicita copula, *cap. descriptionem, de eo qui cognouit consang. cap. in literis* 24. *de testib. cap.* 2 *hoc tit.*

Couar.

Couar. *d.c.* 6. §. 7. *n.* 3. Ant. Cuch. *lib.* 5. *instit. maior. tit.* 12. *n.* 24. Viuald. *in candelabro aureo*, *p.* 1. *n.* 20. & 21. Tandem additur, *omni carens parentela*, vt notum sit ad essentiam affinitatis non requiri vt aliqua consanguinitatis ratio interueniat, licèt aliquando per accidens vtrumque impedimentum in eadem persona concurrere possit, vt aduertit D. Thom. *in* 4. *dist.* 41. *quæst. vnic. art.* 1. *ad* 2.

11 Tria olim fuerunt affinitatis genera, de quibus nuncupatim Pontif. *in cap. de propinquis*, & *in cap.* & *hoc quoque*, & *in cap. vlt.* 35. *q.* 3. explicant Palud. *in* 4. *dist.* 41. *q.* 1. Couar. *d.* §. 7. *n.* 6. & alij citati à Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 67. *à princ.* Ex quorum dictis resolue primum affinitatis genus contrahi inter consanguineos viri, & mulierem ab eo licitè, vel illicitè cognitam, & è conuerso inter consanguineos eiusdem mulieris, & ipsum virum, de quo genere agitur per totum *tit. de eo, qui cognouit consang.* Secundum verò affinitatis genus reperitur inter affines, & maritum, seu vxorem sui affinis. Tertium autem genus consideratur inter ipsos affines, & coniugem illius qui erat in secundo affinitatis genere. Colliguntur hæc omnia ex iuribus *suprà* citatis, quæ in hunc modum communiter explicant Doctores, inde deducentes antiquitus ex affinitate affinitatem postulare, quod iam hodie non procedit, quia tam secundum, quàm tertium affinitatis genus omnino sunt abrogata; primum verò licet attento iure Decreti vsque ad septimum gradum duraret, tamen postea per Concil. Lateran. generale, de quo *in cap. non debet*, *infr. hoc tit.* restrictum fuit ad quartum gradum, itavt amplius illud non excederet, vt præter *suprà* citatos latè probat Mant. *lib.* 1. *dial.* 14. Sed nouissimo iure Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 4. impedimentum affinitatis ad secundum gradum est restrictum, & coarctatum, circa cuius decreti explicationem aliqua adduxi *in collect. ad eundem.*

12 Affinium appellatione qui veniant, dixi latè *in tract. de appellat. verbor. vtriusque iuris signif. appell.* 224.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium separatur inter affines & consanguineos vsque ad quartum gradum.*
2 *Testes duo omni exceptione maiores ad dissoluendum Matrimonium non desiderantur.*
3 *Fama cum vnico teste non sufficit ad Matrimonium dissoluendum.*
4 *Matrimoniales causæ sunt iudicandæ ab iis, qui statuta Canonum non ignorant.*
5 *Sententia in causa Matrimoniali lata à Canonum imperito valet.*
6 *Testes debent esse omni exceptione maiores, vbi agitur de dissoluendo Matrimonium.*
7 *Testes omni exceptione maiores an sicut requiruntur in dissolutione Matrimonij, ita & in eius celebratione requirantur, remissiuè.*
8 *Duo testes, qui præsentes esse debent Matrimonio contrahendo iuxta formam Concil. Trident. an debeant esse omni exceptione maiores, remissiuè.*
9 *Testes omni exceptione maiores dicuntur illi, qui repelli non possunt aliqua exceptione, etiam debili.*
10 *Mulieres licèt non sint testes omni exceptione maiores, in causis Matrimonij testes esse possunt.*
11 *Testes quòd sint omni exceptione maiores per producentem articulandum, & probandum est.*
12 *Qualitas vbi in teste requiritur in superlatino gradu per producentem est omnino articulanda, & probanda.*

CAP. Ex literis. I.

Alex. III.

MAtrimonium separatur si post illud contractum de præsenti inquisita diligenter veritate per testes circumspectos omni exceptione maiores inueniatur contrahentes in aliquo ex primo vsque ad quartum consanguinitatis, vel affinitatis gradum coniunctos. Item causæ Matrimoniales non sunt tractandæ à quolibet, sed per iudices discretos, qui habeant potestatem, & sciant Canones. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vinian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 78. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 587. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 14. *c.* 2. & est post Concil. Later. sub Alex. III. *p.* 6. *c.* 32. 1

Si per testes circumspectos, &c.] Notatur ad hoc, quòd ad dissoluendum Matrimonium duo testes omni exceptione maiores desiderantur, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 8. §. 12. *n.* 7. & 8. Mascard. *de probat. concl.* 1035. *n.* 19. Perez *l.* 3. *in fine, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin.* Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 45. *n.* 30. *cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 61. *n.* 106. vnde in Matrimonio dissoluendo, quia grauis causa reputatur, non sufficit fama cum vno teste, Duen *reg.* 300. *vers. amplia secundò.* 2 3

Si statuta Canonum non ignorent.] Notatur ad hoc, quòd causæ Matrimoniales ob sui grauitatem sunt iudicandæ ab iis, qui statuta Canonum non ignorent, vt per Menoch. *cons.* 100. *n.* 240. & 258. resoluit quòd sententia in causa Matrimoniali lata à Canonum imperito valet, licèt ipse iudex peccet, non enim imperitia reddit sententiam nullam, sed solùm defectus potestatis, vnde text. *in præsenti*, intelligitur cum causa Matrimonialis mandatur iudicanda Canonum imperito, vt ipsemet iudicaret, secus verò cum simpliciter ei mandatur, quia si delegatus ignorat Canones à peritis consilium habere potest. 4 5

Omni exceptione maiores.] Notatur ad hoc, quòd vbi agitur de rescindendo Matrimonium, testes debent esse omni exceptione maiores. Rota apud Farin. *decis.* 147. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* vbi *n.* 3. censuit testes non omni exceptione maiores suppleri ex numero si sit vltra tres, & declara vt *ibi* Optime aduertit Gutier. *de Matrim. c.* 44. *n.* 38. *cum seqq.* text. *in præsenti*, requirentem testes omni exceptione maiores ad dissoluendum Matrimonium propter consanguinitatem, vel affinitatem non excludere parentes, vel consanguineos ad probandam consanguinitatem, vel affinitatem inter coniugatos, nec *cap. videtur*, *qui Matrimonium accusare possunt*, & *cap. in literis*, *de testibus*, corrigi per hunc text. Vtrùm autem testes omni exceptione maiores sicut in separatione Matrimonij, ita etiam in eius celebratione, & probatione requirantur, vide Turzan. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 2. *n.* 62. *pag.* 707. Viuian. *tom.* 2. *lib.* 6. *tit.* 13. *n.* 95. *vers. imò*, Mascard. *concl.* 1019. *n.* 4. & *concl.* 1356. *n.* 56. & *concl.* 1360. *n.* 1. Burg. de Pace *cons.* 6. *n.* 2. Menoch. *cons.* 342. *n.* 14. Bernard. Græuæ. *ad practic. Camer. Imper lib.* 2. *concl.* 94. *in coronide*, *n.* 1. Vtrùm verò duo testes, qui præsentes esse debent Matrimonio contrahendo, iuxta formam Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1. debeant esse omni exceptione maiores, iam dixi *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 32. *n.* 138. 6 7 8

In gloss. *Maiores*, ibi, *illi dicuntur omni exceptione maiores, qui repelli non possunt aliqua exceptione.* Vide Farin. *d. p.* 2. 9

d. p.2.q.62.à princ. Rota apud ipsum d.decis.147.n.16. p.1.recent. Gutier. de Matrim. c.44.n.84. Aldret de religiosa disciplina tuenda, lib.2.c.3.n.9. Mascard. de probat. in præfatione, q.6.num.69.& seq. vbi ampliat etiam ad minimam exceptionem debilem, & penè nullius momenti, & concl.585.n.10.& concl.1019.n.5.& conclus.1306.n.6. Menoch. cons.149.n.2.cum seqq. Franc.
10 Molin. de ritu nupt. lib.1.compar.8.n.5. Mulieres autem licèt non sint omni exceptione maiores, Menoch. cons.380.n.15. in causis tamen Matrimonij testes esse possunt, Viu. d.n.95.vers. claudicat, pag.48. Mascard. d.concl.1019.n.6.

11 Qualitas hæc quòd testis sit omni exceptione maior per producentem articulánda, & probanda est, Mascard. cons.222.num.15.& concl.1360.n.7.& concl. 1019.n.16. Menoch. cons.380.n.11. Auend. de exequend. mand.p.1.c.2.n.19.& c.6.n.7. Azeued. l.6.n.15.tit.9. lib.3.noue recop.pag.339. Viu. d.n.95. in fine, Farin. d.
12 q.62.n.12. Vbi enim requiritur in teste qualitas in superlatiuo gradu, videlicet vt sit optimæ opinionis, tunc ista qualitas non præsumitur, & per consequens per producentem testem est omnino articulanda, & probanda, vt per Mascard. concl.222.num.14.& concl. 1248.n.13.& concl.1019.n.17. Molin. de primog. lib.2. c.6.n.30. Ioan. Garz. de expensis, c.9.n.15. Menoch. de præsumpt. lib.5. præsumpt.1.n.34.& seq. Farin. d.q.62. num.6.& 10.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas superueniens de qua saltem constat per famam, soluit sponsalia de futuro.*
2 *Fama impedimenti sufficit ad impediendum Matrimonium contrahendum.*
3 *Declaratur* cap. cùm in tua, supr. de sponsalibus.

Cap. Super eo. II.

Vrban. III.

1 Pvellam si quis desponsauit, & postea excipit illius propinquam se carnaliter cognouisse, si fama loci hoc habet, liberatur à sponsalibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panormit. Præpos. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag.* 78. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 588. remissiuè Ximen. *in concordant. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 8. *cap.* 1.

2 *Fama tamen,* &c.] Notatur ad hoc, quòd ante contractum Matrimonium vt illud impediatur sufficit fama impedimenti sine alia eius probatione, *l.*18.*tit.*9. *p.*4. Couar. *de sponsal. p.*2.*c.*6.§.10.*n.*20. Duen. *reg.*299. *limit.*6. Mascard. *de probat. concl.*410.*n.*9.& *concl.*733. *n.*17.& *concl.*1031.*n.*11.*cum seqq.* Sanch. *de Matrim. lib.*1.*disp.*71.*n.*13. Gutier. *eod. tract. c.*56.*num.*13. quod quidem notabile verum est, quamvis sponsalia iuramento confirmata sint, quia in hoc text. dicitur famam impedire Matrimonium contrahendum fide data, & gloss. *hic verbo fide,* explicat, id est, iuramento; ita docent Butr. *hic n.*6.& Abb. *n.*5. Cou. *d.*§.10.*n.*22. Mascard. *concl.*1035.*n.*12. Sanch. *d.disp.*71.*n.*14. Gutier. *d. n.*22. vbi asserit non obstare text. *in cap. cum in tua, suprà de spons.* vbi vltra personam fide dignam requiritur fama, eo quòd sponsalia iurata erant, quia ibi testis non deponebat, sed tantùm denuntiauit.

SVMMARIVM.

1 *Dispensatio quando alicui conceditur vt possit contrahere in certo gradu aliàs prohibito, requiritur quòd vterque contrahentium toto gradu distet à stipite, præsertim si hoc habet consuetudo.*
2 *Dispensandi potestas consuetudine restringi potest vt caueatur scandalum.*
3 *Filiorum vnusquisque facit suam lineam.*
4 *Legatus an possit dispensare in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis lege tantum Canonica prohibitis, quando esset in prouincia remota, ostenditur.*

Cap. Quòd dilectio. III.

Cœlest. III.

Dispensatio quando alicui conceditur vt possit contrahere, v.g. in quarto gradu, vterque debet distare in quarto, alioquin si alter distaret in tertio stipite, non valeret dispensatio, præsertim si hoc habet consuetudo loci, cui standum est ad vitandum scandalum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iur. Pont. pag.*79. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*588. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1.& 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.*4.*tit.*8.*c.*2. 1

Qua permissum est hominibus, &c.] Notatur ad hoc, quòd ratione consuetudinis restringenda est potestas dispensandi vt caueatur scandalum, Gambac. *de auctoritate legati, lib.*10.*num.*194. Sanch. *de Matrim. lib.*8. *disp.*1.*n.*8. 2

Per descendentem lineam, &c.] Notatur ad hoc, quòd vnusquisque filiorum facit suam lineam, vt per Valasc. *tom.*2.*consult.*171.*n.*8. 3

Apostolicæ Sedis Legati.] Notatur ad hoc, quòd Legatus potest dispensare in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis lege tantùm Canonica prohibitis, quando esset in prouincia ita remota, vt facilè Papam consulere nequiret, vt per Gambac. *de offic. legati, lib.*7. *n.*375.& *seq.* Sed contrarium verius est, imò Legato Pontificis integrum non esse in his impedimentis dispensare, resoluunt Gaet. *in repet. cap. ad limina* 30. *q.*1.§.4.*q.*134.*n.*363.& *q.*115.*n.*313.& *seq.* Couar. *de spons. p.*2.*c.*6.§.10.*n.*11. Henriq. *in summ. lib.*12.*cap.*3. *n.*1. Azor. *instit. moral. p.*2.*lib.*5.*c.*30. *quæst.*15. Sanch. *d. lib.*8.*disp.*6.*n.*15. nam gloss. *hic verbo indulgentiam,* dicit Legatum de auctoritate speciali Papæ dispensasse, alias non tenuisset indulgentia ab eo concessa. 4

Multitudini; & obseruatæ consuetudini deferendum, &c.] Ergo Pontifex *in præsenti,* non innititur interpretationi strictæ faciendæ dispensationis, sed ratione consuetudinis, quæ in eo loco vigebat, ex cuius violatione scandalum oriebatur, ita gloss. *hic verbo vterque,* Couar. *d.*§.10.*n.*12. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.*54.*art.*2.*ad fin.* Sanch. *de Matrim. lib.*8.*disp.*1.*n.*3. *propè fin.* 5

SVMMARIVM.

1 *Infideles coniuncti in gradu prohibito à lege Canonica post Baptismum non separantur.*
2 *Matrimonium apud infideles legitimè, & validè contrahi potest.*
3 *Repudij libellum dant inter se Iudæi.*

4 Matrimo-

4 *Matrimonium inter Iudaeos initum pacto expresso vt liceat dare libellum repudij secundum ritum eorum est invalidum.*

Cap. De Infidelibus. IV.

Innoc. III.

1 INfideles coniuncti Matrimonio in gradu prohibito ab Ecclesia, si conuertantur non sunt separandi, quia quos Deus coniunxit, homo non separet. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabar.Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos.Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration.lib.4. iuris Pontif. pag.*80. Alagona *in compend. iuris Canon.pag.*588. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 4. *tit.*10.*c.*1.

2 Collige ex text. Matrimonium apud infideles legitimè, & validè contrahi posse, vide Sanch. *de Matrim. lib.*2.*disp.*8.*&* 9.*&* *lib.*7.*disp.*73.*n.*2. Bonac. *eod.tract. q.*2.*punct.*2.*n.*2. Addunt nonnulli quòd Matrimonium Iudaeorum (quia non habet suum significatum ex quo non potest denotare vnionem inter Christum, & Ecclesiam) etiamsi ad fidem conuertantur, non prius effici Sacramentum, quàm iterum inter se contrahant in facie Ecclesiae, vt visum est Palud.& Capr.*in* 4.*sentent dist.*26.*quaest.vnic. art.*6. *ad* 2. Verùm contrarium in hac parte, scilicet quòd ad hoc vt efficiatur Sacramentum, sufficiat quòd permaneant in antiquo contractu, & mutuum consensum quocunque signo visibili etiam nuda copula declarent, magis communiter recipitur à nouioribus, vt docent Petr.de Ledesma *de matrim.q.*59.*art.*2.*dub.*33. Bellarm.*lib.*1.*tit.de matrim. c.*5.Nauar.*cons.*4. *sub tit.de pactis in antiq.& cons.*2.*ad fin.de conuers.infid.in nouis,* Henriq.*in sum. lib.*11. *c.*8. *n.*1.*ad fin.&* *c.*15.*num.*3.Veg.*in summ.lib.*4. *casu* 319. Rebell.*de oblig.iustit. p.*2.*lib.*2.*q.*6.*n.*2. Sanch.*d.lib.*2. *disp.*9.*n.*5.Bonac.*d.q.*2. *punct.*2.*n.*5. Gutier.*de matrim. c.*42.Ant. Ricc. *de iure personarum extra gremium Eccles. exist. lib.*2. *c.*13.*n.*12. Vnde probabiliter defendi potest hanc expressionem, vel ratificationem consensus non opus esse fieri coram Parocho, & testibus iuxta formam Concil.Trid. *sess.*24.*de reform. matrim.c.*1. quia dictum Concilij Decretum requirit praesentiam Parochi, & testium, vt contractus valide celebretur, nos verò supponimus contractum infidelium validè celebratum fuisse ante Baptismum consequenter non videtur necessaria praesentia Parochi, & testium vt Matrimonium infidelium post susceptum Baptismum fiat Sacramentum, sed videtur sufficere expressio noui consensus, vel ratificatio praecedentis, qua posita fit Sacramentum Matrimonij, & recipitur Sacramentalis gratia ad rite obeunda munia coniugalia, ita Sanch. *disp.*9.*n.*1.Gutier.*d.c.*42.*n.*6.Rebel. *d.q.*6.*n.*5.Fr. Emman.*in summ. p.*1.*c.*230.*n.*1. Bonacin. *d. q.*2. *punct.*2. *n.*9.de qua re commodiùs agam *ad cap. gaudemus infr. de diuortiis.*

3 In gloss. *Esse Matrimonium*, fin.ibi, *sed ipsi separantur dato repudij libello,* quia repudij libellum dant inter se Iudaei, Cou.*de sponsal. p.*2.*c.*7.§.4.*n.*3. omnes *hic in praesenti,* videlicet Ioan. Andr.*n.*5. Zabar.*n.*4. Anchar. *n.*4.Butr.*n.*9.Abb.*n* 6. Alex. de Neuo, *n.*10. Praepos. *n.*5.*vers.item nota*, Tiraq. *de primog. q.*66.*sub num.*25. Sanch.*de matrim.lib.*5.*disp.*12.*n.*1.Ant. Ricc.*in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiae existentium, lib.*2.*c.*18.*n.*11. vbi *n.*12.cum Bald. Tiraq.& aliis subdit posse Iudaeum impune facto repudio transire ad secunda vota,& *n.*13.aduerti ex eodem Bald.*cons.*428. *n.*4.*lib.*5.cum ista repudiatio sit de concernentibus ritus, meritò fieri debere coram Sacerdote Iudaeorum, non autem coram Episcopo.

In gloss. ibi, *Sed hoc est contra substantiam Matrimonij.* Notatur ad hoc, quòd Matrimonium inter Iudaeos initum pacto expresso, vt liceat dare libellum repudij secundùm ritum eorum,est inualidum: ita Host. 4
hic in fine, Cou.*d.p.*3.*c.*3.§.1.*n.*5.Sanch.*d.disp.*12.*n.*3. quicquid contrarium defendant Abb. *hic n.* 6. Anch. *n.*4.Butr.*n.*9.Alex.de Neuo, *num.*10.Praepos.*n.*5.*vers. item nota,* & Ant.Ricc.*d.c.*18.*n.*11.*in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Consanguinei mariti cum consanguineis vxoris licitè contrahere possunt.*

2 *Consuetudo contrahendi Matrimonium in gradibus consanguinitatis, seu affinitatis iure prohibitis an & quando valeat, ostenditur.*

Cap. Quod Super. V.

COnsanguinei mariti possunt accipere consanguineos vxoris, quia nulla est affinitas. Item consuetudo contrahendi inter gradus prohibitos est corruptela, & non valet.Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabarel.Ioan. Andr.Host. Butr. Anch. Panorm. Praepos. Alex.de Neuo, Canis. Cujac. Viu.*in ration. lib.*4. *iuris Pontif. pag.*80. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*588 remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2.refertur ab Anton. August.*collect.*3. *Decret.lib.*4. *tit.*10.*c.*2. 1

Non obstante consuetudine,&c.]Ergo non valet consuetudo contrahendi Matrimonium in gradibus consanguinitatis, seu affinitatis iure prohibitis,quod quidem videtur ex diametro obstare decisioni text. *in cap. super eo, de cognat. spirituali*, quatenus probat quòd si consuetudine inductum sit, vt alioqui vtantur Matrimonio in gradu prohibito contracto tolerandi sunt: quapropter in his iuribus concordandis non eodem modo iuris Canonici DD. loquuti sunt, variis enim distinctionibus rem istam obscurarunt,dum explicare conantur, vt videre licet apud Ordinarios *in praesenti,* & Cou.*de sponsal.p.*2.*c.*6.§.10.*n.*18. Henriq.*in summ. lib.*11.*c.*1.*n.*5. 2

Praeceptores igitur nostri difficultati succumbentes responderunt text.*in praesenti,*cui similis est *cap.non debet, ad fin.infr.hoc tit.*esse Innoc.III.vt patet ex orig. Concil.Lateran.sub eod.Pontifice. At verò *d.cap.super eo,* esse Alex. III.qui multis annis praecessit Innoc.atque adeò nil mirum si consuetudo illa valuisset tempore *d. cap. super eo*, quamvis postea fuerit reprobata per text. *in praesenti*: secundò iidem praeceptores respondent quòd per text.*in praesenti*, tantùm reprobatur consuetudo in consanguinitate, & affinitate carnali, quod non debet extendi ad cognationem spiritualem, in qua est minor ratio;& ideo mihi videtur quemlibet ex his Praeceptorum intellectibus posse sustineri, si euitare velis difficultates quas in his iuribus conciliandis eleuant dum plures intellectus referunt, Sanch. *de matr.lib.*7.*disp.*4.& Basil.Pont.*de imped.matr.c.*1.§.2. 3

SVMMARIVM.

1 *Dispensatio facta à Papa contrahendi in gradu prohibito si est ex falsa causa non valet, nisi de nouo à Papa confirmetur.*

2 *Dispen*

2 *Dispensatio erit subreptitia si tempore concessionis Pontificis, vel pœnitentiariæ causa allegata vere non sint, quãvis tempore subsequenti vera existant.*
3 *Dispensationem & actus validitatem inducit Papæ & superioris tolerantia.*
4 *Consensus superiorum inducitur per eorum patientiam, vel tolerantiam.*
5 *Declaratur text.* in c. cùm iam dudum, supr. de præbend.
6 *Dispensare in Concilio generali etiam ex magna causa Episcopi non cõceditur, nisi desit recursus ad Papã.*
7 *Dispensare in impedimentis iure Pontificio dirimentibus Matrimonium solius est Pontificis.*
8 *Legatus etiam à latere non potest dispensare in impedimentis iure Pontificio dirimentibus Matrimoniũ.*
9 *Priuilegium vitiat falsa causa.*
10 *Dispensationis causa cessante cessat dispensatio.*
11 *Liberorum fauore mitius est agendum quando is, qui reliquit, plures filios habet.*

Cap. Quia circa. VI.

1 Dispensatio obtenta à Papa super Matrimonio inter consanguineos contracto in gradu prohibito non valet si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eam Papa confirmaret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 82. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 558. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Falsa nobis causa,* &c.] Notatur ad hoc quòd subreptitia erit dispensatio si tempore concessionis Pontificis, vel pœnitentiarij causæ allegatæ veræ non sint, quamvis tempore subsequenti veræ existant; ita docent *in præsenti*, Host. *verbo ingressa*, Ioan. Andr *num.* 3. Anton. *n.* 3. *notab.* 3. Abb. *n.* 5. Alex. de Neuo *n.* 4. Præpos. *n.* 1. *notab.* 3. Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ*, *tit. de rescript. in præf. n.* 56. *vers.* 14. Petr. de Ledesma *in sum. p.* 1. *tract. de Sacram. Matrim. c.* 27. *post.* 7. *concl. diffic.* 4. Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 238. *n. vlt.* Mascard. *de prob. concl.* 1128. *n.* 22. Gut. *can. lib.* 15. *n.* 131. *&* 132. quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 30. *n.* 4.

3 *Dissimulare poteris,* &c.] Notatur ad hoc, quòd tolerantia Papæ, & superioris inducit dispensationem, & actus validitatem, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 9. §. 2. *n.* 87. Alexand. Randen. *de analogis*, *c.* 39. *n.* 147. *cum seqq.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *compar.*
4 19. *n.* 64. & per patientiam, vel tolerantiam superiorum inducitur eorum consensus, Hippol. *cons.* 46. *n.* 31. *& cons.* 107. *n.* 3. *&* 4.

5 Nec obstat text. *in cap. cùm iam dudum, supr. de præb.* ex quo constare videtur Principis dissimulationẽ non inducere dispensationem. Quidam enim respondent aliud esse impunitate ac facto Principem tolerare, tunc enim non inducitur dispensatio, iuxta *d. c. cùm iam dudum*; aliud verò respondendo dicere *toleramus*, vel *toleratur*, tunc enim dispensat iuxta text. *in præsenti*, ita gloss. & Ordinarij omnes *hic*, Syluest. *verbo lex*, *q.* 6. *ad fin.* Brunor. à Sole *in locis commun. lit. M, verbo Matrimonium toleratur.* Alij verò melius tenent quòd in hoc text. coniuges bona fide existimabant se legitimè coniugatos esse, & ex veritatis detectione timebatur graue scandalum; quapropter Pontifex tacendum, & dissimulandum esse dicit, illosque Matrimonio illo putatiuo, & inuincibili ignorantia excusato permittendos esse: ita Couar. *de spons. p.* 2. *c.* 6. §. 10. *num.* 15. Medina *in codice de conf. tract.* 2. *de conf. dimidiata iterandã, vers. corollariè sequitur ex dicto*, Cordub. *in summa*, *q.* 189. *punct.* 1. Nauar. *in cap. si quis autem*, *de pœnit. dist.* 7. *n.* 67. *vsque ad n.* 73. *& cons.* 9. *n.* 1. *de tempor. ordinat. & cons.* 42. *de spons. in antiq.* Ferrer. *in constit. Cataloniæ. gloss.* 6. *num.* 129. *cum seqq.* Sanch. *de Matr. lib.* 2. *disp.* 38. *n.* 12. Gutier. *eod. tract. c.* 48. *n.* 1.

Poteris.] Notatur ad hoc, quòd non conceditur 6
Episcopo dispensare in Concilio generali ex magna causa, nisi desit recursus ad Pontificem, vt per Henriq. *in summa, lib.* 12. *c.* 3. *n.* 1. *comment lit. G*, vide tamen Doctores citatos *in meo tract. de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 35. *n.* 26.

In gloss. *A Sede Apost.* ibi, *solus Papa*, &c. Notatur 7
ad hoc, quòd solius Pontificis est dispensare in impedimentis solo iure Pontificio dirimentibus Matrimonium, ad quod plures refert DD. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 13. quibus adde Nicol. Garc. *de benef. p.* 11. *c.* 5. *n.* 344. Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, lib.* 1. *tit.* 18. *l.* 7. *n.* 28. *& lib.* 5. *tit.* 15. *l.* 1. *n.* 98. *& seqq.* & plures quos refero ego ipse *d. p.* 2. *alleg.* 35. *n.* 1. vbi *num.* 3. *cum seqq.* cumulo aliquos casus, quibus potest Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus.

In ead. gloss. ibi, *& non Legatus.* Intellige quamvis à 8
Latere sit, vt per Couarr. *de spons. p.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 11. Henriq. *in sum. lib.* 12. *c.* 3. *n.* 1. Sanch. *d. disp.* 6. *n.* 5.

In gloss. *Falsa*, fin. Notatur ad hoc, quòd falsa causa 9
vitiat priuilegium, & nullius valoris sunt ea, quæ ex falsa causa facta fuerint, Menoch. *cons.* 91. *n.* 40. *cum seq.* & dispensationis causa cessante cessat dispensatio, vt 10
per Tiraq. *in tract. Cessante causa, p.* 1. *lit. D. n.* 91.

Notatur etiam ad hoc, quòd mitiùs est agendum 11
fauore liberorum quando is, qui deliquit, plures filios habet, ita Tiraq. *de pœn. temp. causa* 26. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Testes, qui de consanguinitate deponunt, à stipite vel germine computationem incipere debent.*
2 *Testes super consanguinitate deponentes debent gradus clara computatione distinguere.*
3 *Testes super consanguinitate deponentes tenentur efficacem causam & probabilem rationem dicti sui reddere.*
4 *Testes de auditu alieno an & quando probent consanguinitatem remissiuè.*

Cap. Tua nos. VII.

Testes, qui producuntur ad faciendum diuortium 1
cùm computantur gradus consanguinitatis, debent incipere à parentibus, id est, à stipite, vel germine, distinguendo gradus per ordinem, designando personas propriis nominibus, vel æquipollentibus indiciis, præsertim quia sæpè testantur de auditu, quòd minus est validum, ideo in hac materia non est nimium laxanda facultas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 83. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 588. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 2. refertur ab Antoni. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 4. *tit.* 3. *c.* 2.

Distinguere gradus, &c.] Notatur ad hoc, quòd te- 2
stes super consanguinitate deponentes debent gradus clara computatione distinguere, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 1. *glos.* 16. *n.* 1. 6. *&* 7. Farin. *in praxi crim p.* 2. *q.* 69. *n.* 17. tenentur enim efficacem causam, & probabilem rationem dicti sui reddere in consanguinitatis probatione. Belac. *tom.* 1. *cõm. opin. lib.* 6. *tit.* 47. *n.* 1001. Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *tit. de probat. concl. vnic. vers. infertur* 123. Mascard. *conclus.* 69. *& conclus.* 410. *num.* 12.

& concl. 1396. *n.* 25. Menoch. *conf.* 321 *num.* 6. *cum seq.* Farin. *d. p.* 2. *q.* 70. *num.* 88.

4 *Testimonium perhibeant de auditu.*] An & quando testes de auditu alieno probent consanguinitatem, & affinitatem, vide Fulu. Pac. *de probat. lib.* 1. *c.* 9. *n.* 43. Surd. *decis.* 145. Mascard. *conclus.* 104. *n.* 19. Farinac. *d. q.* 69. *n.* 103. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Prohibitio contrahendi in secundo & tertio genere affinitatis, tollitur, & etiam illa, quæ erat inter filios secundarum nuptiarum cum consanguineis primi mariti mortui, & statuitur vt deinceps prohibitio coniugij vltra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extendatur, constitutionibus, & longinqua consuetudine in contrarium non obstantibus.*

2 *Leges humanæ mutari possunt.*

3 *Matrimonium inter consanguineos olim fuit interdictum vsque ad septimum gradum, hodie verò vsque ad quartum.*

4 *Affinitas orta ex copula licita dirimit Matrimonium vsque ad quartum gradum etiam attento Conc. Trid.*

5 *Affinitas orta ex copula illicita non extenditur vltra secundum gradum.*

6 *Matrimonij prohibitio & irritatio inter ascendentes & descendentes iure naturæ inducta ad quem gradum protrahatur, remissiuè.*

7 *Matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens impetrata illius dispensatione non reconualescet nisi accedat nouus vtriusque consensus.*

8 *Filij legitimantur, qui nati sunt ex Matrimonio nulliter contracto inter consanguineos si obtineatur dispensatio ad validandum Matrimonium, & legitimandam prolem, quamvis non potuerit effectum sortiri propter superuenientem mortem alterius ex coniugibus.*

9 *Præscriptio nulla currit contra Matrimonium.*

Cap. Non debet. VIII.

1 PRohibitionem contrahendi in secundo & tertio genere affinitatis tollit hæc constit. & etiam illam, quæ erat inter filios secundarum nuptiarum cum consanguineis primi mariti mortui, & statuit vt deinceps prohibitio coniugij vltra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extendatur, constitutionibus, & longinqua consuetudine in contrarium non obstantibus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 83. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 589. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 4. *tit.* 3. *c.* 3. & est in Concil. generali Lateran. sub Alex. III. *c.* 50.

2 *Statuta quandoque varientur humana.*] Notatur ad hoc, quòd leges humanæ mutari possunt, vt per Mantuam *lib.* 1. *dialog.* 14. Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 9. *glos.* 2. *n.* 53. Couarr. *in c. alma mater, p.* 2. *in princ. n.* 2. Cassan. *in consuetudinibus Burr. rub.* 3. §. 1. *in fin. n.* 1. *pag.* 97. Perez *ad tit.* 3. *lib.* 2 *Ordin. pag.* 199. Lancellot. Conrad. *in templo omnium iud. lib.* 2. *c.* 1. §. 4. *vers.* 3. Gregor. *l.* 11. *verbo mudar, tit.* 3. *p.* 2. Sayr. *in claui regia, lib.* 3. *c.* 3. *n.* 7. *& c.* 10. *n.* 12. Bobadil. *in sua politic. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 8.

3 *Quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum, &c.*] Olim Ecclesia coniugium interdixerat vsque ad septimum consanguinitatis gradum, vt constat ex *c.* 1. *& cap. nulli* 35. *q.* 3. *& c. ad sedem* 35. *q.* 5. *cum similibus.* Postmodum autem sub Innocent. III. in Concil. Lateranen. de quo *in hoc text.* restricti sunt gradus consanguinitatis vsque ad quartum, & docent Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 52. *n.* 1. Basil. Pont. *de impediment. Matrim. c.* 38. §. 2. *vers. præterea*, Bonac. *de Matrim. q.* 3. *punct.* 5. §. 1. *n.* 7. *cum seqq.* quæ restrictio intelligenda est non solùm in collateralium linea, sed etiam in recta ascendentium, & descendentium, itavt quicunque consanguinei vltra quartum gradum possint Matrimonio iungi, ita Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 51. *n.* 22.

Quæstio est, vtrùm hodie affinitas orta ex copula licita dirimat Matrimonium vsque ad quartum gradum, provt disponit text. *in præsenti* in quo dubio illa est communis Doctorum resolutio Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 4. restringere tantùm affinitatem ex fornicatione contractam, aliam verò, quæ procedit ex copula licita, cùm sit omissa à noua dispositione Concilij *in d. c.* 4. intelligi secundùm ius antiquum, de quo *in hoc text.* Quare affinitatem ex copula licita ortam etiam hodie post Conc. Trid. dirimere vsque ad quartum gradum, ac per consequens in ea vigere dispositionem huius text. tenent Nauarr. *in man. cap.* 23. *n.* 43. Viuald. *in candel. aur. tit. de Sacram. p.* 1. vbi *de Matrim. n.* 295. Philiarch. *de officio Sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 12. *vers. consanguinitatis*, Lar. *in l. si quis à liberis, in princip. n.* 90. *ff. de lib. agnosc.* Emman. Sà *in summa, verbo Matrimonium, tit. de imped. Matrim. n.* 13. Perez *l.* 5. *col* 5. *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin.* Llam. *p.* 3. *methodi curatorum, c.* 8. §. 19. Tolet. *in sum. lib.* 7. *c.* 11. *n.* 4. Azened. *l.* 7. *n.* 9. *tit.* 20. *lib.* 8 *noua recop.* Valent. *p.* 4. *disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. vbi *de imped. affinitatis.* Fr. Emman. *in summ. c.* 228. *n.* 4. Henriq. *lib.* 12. *c.* 10. *n.* 1. *lit. H*, Rebell. *de oblig. iust. p.* 2. *lib.* 3. *q.* 15. *n.* 6. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 67. *num.* 5. Gutier. *eod. tract. c.* 99. *num.* 14. Bonac. *eod. tract. q.* 3. *punct.* 12. *n.* 6. 4

Hæc de affinitate orta ex copula licita, quoad illam verò, quæ ex fornicaria & illicita oritur iam hodie per dictum Concilij decretum *in d. c.* 4. dicendum est vltra secundum gradum non extendi, vt aduertunt Sanch. *d. disp.* 67. *n.* 4. Basil. Pont. *de impediment. Matrim. c.* 38. §. 1. *versic. deinde.* Gutier. *d. c.* 99. *num.* 12. Bonacina *d. puncto* 12. *num.* 16. Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarræ, lib.* 4. *tit.* 15. *l.* 1. *de Matrim. in declarat. n.* 92. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *quæst.* 149. *n.* 116. & declarauit Pius V. in suo motu proprio incip. *Ad Romanum.* Itavt iam hodie si quis rem habeat cum affine ex fornicatione, in tertio, vel quarto gradu, non tenebitur in foro Conscientiæ huiusmodi circumstantiæ meminisse, quia cùm illa iuxta supradicta hodie ad incestum non spectet, nec aliam specialem deformitatem habere possit, vt constat, non est cur de ipsa mentio fiat, vt tenent Ledesma *de Matrim. q.* 55. *art.* 3. *dub.* 5. Fr. Emman. *in sum. tom.* 2. *cap.* 206. *num* 2. *conc.* 2. Sanch. *d. disp.* 67. *n.* 8. Vnde inferri potest resolutio ad illud dubium admodum vtile, & necessarium, à nullo autem ex his, quos videre licuit, tractum, seu agitatum, vtrùm scilicet impedimentum affinitatis proueniens ex Matrimonio consummato, quod tamen ex aliquo capite nullum extitit, ad secundum gradum hodie sit restrictum? in quo pars affirmatiua ex eo videtur comprobari quod supposita Matrimonij nullitate verum est copulam inter contrahentes habitam fornicariam extitisse, sed affinitas ex fornicatione secundum gradum non egreditur, iuxta Trid. Concil. ac Pij V. declarationem; ergo idem dicendum est de ea, quæ ratione Matrimonij ita inualidè habita est. Iuuat quia affinitas resultans ex quacumque 5

copula

copula, quæ coniugalis non sit, secundo gradu terminatur, Tolet. *in instruct. Sacerd. lib. 7. c. 11. à num. 4.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 23. n. 2.* sed copula habita inter tales coniugalis non est; vt resoluit Molin. *de iust. tr. 2. disp. 422. col. 3. vers. & quidem*, Gam. *Lusit. decis. 89.* inde inferentes ratione prædictæ copulæ inter nulliter contrahentes habitæ etiam bona fide minimè bona propria communicari; ergo similiter affinitas ex huiusmodi copula orta secundum gradum excedere non debet. Verùm licèt hæc sententia improbabilis non sit, contrariam tamen amplecti non dubitarem ex eo quòd mihi persuasum habeam per Sacrum Concil. minimè esse restrictam affinitatem remanentem ex copula habita sub vmbra, seu figura Matrimonij etiam inualidi, & vt ita sentiam illud mouet, quia scilicet Concil. Trid. restrinxit affinitatem ex fornicatione ex ea ratione, quia cùm illa clam perpetretur, iuxta illud, *Qui malè agit, odit lucem*, consequenter impedimentum ex eadem proueniens occultum erat ex quo multoties eueniebat, vt plures eo irretiri Matrimonium inter se contraherent, nec ab Ecclesia separari possint, quia eorum impedimentum probari non poterat, & ita in perpetuo incestu cum maximo animarum periculo persistebant, vt cognoscunt supracitati: vnde cum respectu copulæ habitæ intuitu Matrimonij etiam inualidè contracti cesset prædictum periculum, eo quòd impedimentum ex ipsa permanens notorium est, sicut quodcumque aliud ex maritali copula, fit consequens dicendum tale impedimentum per Concil. minimè restrictum extitisse, iuxta reg. text. *in l. pen. vers. de vno dubitari, ff. de ritu nupt.* quam latè exornat Cald. Pereira *de potest. elig. c. 1. n. 17.* Cui etiam sententiæ illud maximè suffragatur quòd non debent esse melioris conditionis hi, qui inualidè contraxerunt lege repugnante, quàm illi, qui validè & ipsa lege approbante, iuxta reg. text. *in cap. eum qui 18. de præbend. in 6. l. nam etsi seruus, ff. quod vi aut clam*, sed illi, qui licitè & validè Matrimonium inierunt, non possunt etiam hodie obstante sibi affinitatis impedimento coniungi cum consanguineis alterius coniugis in tertio, vel in quarto gradu, iuxta text. *in præsenti*; ergo similiter & hi, qui inualidè, & de facto matrimonialiter sunt coniuncti, non poterunt intra eosdem gradus nuptias inire, ne aliàs melioris conditionis existant stulti, quàm prudentes, delinquentes quàm innocentes contra prædicta iura, & similia citata à gloss. *verbo existat, in d. cap. eum qui*, ex quibus huic sententiæ magis adhæreo, cuius tamen censuram iudicio cuiuslibet meliùs sentientis remitto.

6 Vtrùm autem prohibitio & irritatio Matrimonij inter ascendentes; & descendentes iure naturæ inducta protrahatur ad quemcunque gradum in infinitum, an verò ad solum primum, & vtrùm iure Ecclesiastico non excedat quartum, iuxta text. *in præsenti?* differunt Doctores in præsenti, vt per Couar. *de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 20. n. 4.* Greg. *l. 4. verbo nunca, tit. 6. p. 4.* Humad. *l. 2. gloss. 2. n. 24. tit. 1. p. 1.* Tolet. *lib. 7. summ. c. 5. in fine*, Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 54. art. 3. diffic. 2. concl. vnic.* Gaët. *in repet. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 132. n. 358.* Brunel. *de spons. concl. 23. n. 4.* Vasq. 1. 2. *q. 74. art. 8. disp. 112. n. 7.* Menoch. *casu 502. num. 4. & seqq.* Matiens. *in rubr. tit. 1. gloss. 2. n. 176. lib. 5. noua recop.* Henriq *in summ. d. c. 9. n. 3.* Reginald. *in praxi lib. 31. n. 119.* Rebell. *d. lib. 3. q. 5. n. 12.* Ægid. *de Sacram. tom. 2. disp. 32. dub. 1. num. 16.* Bonacin. *d. q. 3. punct. 5. §. 1. num. 8.*

7 In gloss. *De cætero.* Notatur ad hoc, quòd ad ratificandum Matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens impetrata impedimenti dispensatione hoc Matrimonium non reconualescit, nisi nouus vtriusque consensus accedat, quia cùm prior consensus fuerat omnino ex parte vtriusque inualidus, eo quòd super illegitimam, & inhabilem materiam cecidêre, denuo vterque renouandus est, vt per Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 45. art. 3. dub. vlt.* Aragon. 2. 2. *q. 3. art. 6. concl. 3.* Couar. *de spons. p. 2. c. 4. in initio, n. 5.* Greg. *l. 5. verbo le pluguiese, in fin. tit. 2. p. 4.* Nauar. *in man. c. 22. n. 47. & 80. & in cap. si quis autem, de pœnit. dist. 7. n. 70. & cons. 12. sub tit. de spons.* Fr. Emman. *in summ. tom. 1. c. 220. n. 2.* Perez *l. 1. vers. ex quibus respondendum, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 18.* Sarmient. *select. lib. 6. c. 17. in fin.* Henriq. *lib. 12. c. 1. n. 7.* Matiens. *in rubr. d. tit. 1. gl. 1. n. 66.* Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 35. n. 2.* Gutier. *eod. tract. c. 47. n. 3.* Legitimantur tamen filij, qui sunt nati ex Matrimonio nulliter contracto inter coniunctos quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, & postea obtenta fuit dispensatio ad validandum huiusmodi Matrimonium, & ad legitimandam prolem, quæ dispensatio licèt quoad Matrimonium non potuerit habere effectum propter superuenientiam mortis alicuius ex parentibus, valuit tamen & potuit executioni mandari gratia quoad legitimationem prolis etiam in præiudicium venientium ab intestato: ita Anchar. *cons. 409.* Put. *decis. 483. n. 3. lib. 2.* Rot. *decis. 206. n. 2. p. 1. diuers.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. §. 9. n. 53.* refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric. 3. 3. n. 21.* Seraphin. *decis. 1121.*

In gloss. *Nulla longinquitate*, ibi, *& ita nulla præscriptio currit contra Matrimonium.* Vide Bald. *de præscript. p. 1. sextæ princ. n. 3. vers. quintus casus*, Boër. *decis. 262. n. 17. col. 1.* 8

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahere potest distans à stipite quarto gradu, vel citeriori cum distante quinto, vel vlteriori.*

2 *Consanguinei duo inæqualiter distantes à stipite, si alter distet vltra quartum gradum, possunt Matrimonio copulari.*

3 *Arborem consanguinitatis, & affinitatis qui Doctores declarent, referuntur.*

4 *Computatio graduum in materia Matrimoniali tam in foro Ecclesiastico, quàm sæculari, secundùm ius Canonicum est facienda, quoad temporalia secundùm ius ciuile.*

CAP. Vir qui. IX. & fin.

Gregor. IX.

VIr si distat à stipite in quarto gradu, & mulier in quinto, possunt sine dispensatione contrahere, quia quanto gradu remotior distat à stipite, in tanto distat à quolibet descendentium per aliam lineam ex eodem stipite. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Coll. & Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Cauif. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 85.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 589.* remissiuè Ximen. *in concordant. part. 2.* 1

Collige ex text. quod duo consanguinei inæqualiter distantes à stipite, si alter distet vltra quartum gradum, alter vero intra illum, possunt Matrimonio copulari, ita Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 53. n. 4.* vbi *n. 5.* reprobat limitationem eorum, qui temperabant hanc principalem resolutionem, nisi alter eorum distet à stipite in primo gradu, itavt minimè validum sit 2

sit Matrimonium inter ipsum, & alium distantem ab eodem stipite in quinto, vel alio vlteriori gradu, contra quam limitationem insurgit idem Sanch. pluribus pro sua parte citatis Doctoribus, vt apud eundem videri potest.

3 Hic erat locus arboris consanguinitatis, & affinitatis, quia tamen de eius declaratione DD. diffusè tractarunt, in computatione graduum regulas constituendo, qui eas videre cupit consulat Syluest. *verbo Matrimonium* 8. *quaest*. 7. Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. lib*. 31. *n*. 141. Henriq. *lib*. 12. *cap*. 9. Sanch. *d. lib*. 5. *disp*. 50. Ægid. *de Sacram. tom*. 2. *disp*. 32. *dub*. 1. Gutier. *de Matrim. c*. 98. Bonacin. *eod tract. quaest*. 3. *puncto* 5. *n*. 6. Basil. Pont. *de impedim. Matrim. c*. 37. §. 1. & tetigi *de officio, & potestate Episcopi, part*. 3. *alleg*. 51. *n*. 158. *cum seqq*.

4 Illud verò aduertendum duxi, gradus computationem esse faciendam secundùm ius canonicum in materia Matrimoniali, tam in foro Ecclesiastico, quàm saeculari, quia circa hanc ius ciuile disponere nequit, at verò quoad alios contractus, & reliqua ciuilia iuris Caesarei computatio est retinenda, cùm illa nec de iure quoad temporalia, nec de facto reprobata sit ab Alex. III. *in cap. ad sedem* 35. *q*. 5. vide tamen Couar. *de sponsal. p*. 2. *c*. 6. §. 6. *num*. 8. Viu. *tom*. 2. *commun. opin. lib*. 6. *tit*. 8. *num*. 75. Cott. *in memorab. verbo Graduum*, Gregor. *l*. 3. *verbo heredar, tit*. 6. *p*. 4. Surd. *cons*. 5. *n*. 20. Rebuff. *in praxi super reg. Cancellariae Innoc. VIII. circa dispensationes in gradibus prohibitis, gloss*. 2. Escob. *de ratiocin. comput*. 23. *n*. 2. & 3. Valasc. *consult*. 159. *n*. 3. Sanch. *d. disp*. 50. *n*. 8. Steph. Gratian. *discept. forens. c*. 77. *n*. 1. *cum seqq*.

De Frigidis, & Maleficiatis, & Impotentia coëundi.

TIT. XV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Frigidorum materia vbi tractetur, ostenditur.*
3 *Maleficiatorum materiam qui tractent, citantur.*
4 *Impotentiae coëundi materiam qui tractent, referuntur.*
5 *Impotentia coëundi duas habet causas, seu partes, prior naturalis, posterior accidentalis.*
6 *Impedimentum frigiditatis, vel coëundi aut perpetuum, aut temporale esse potest, & declaratur vtrumque membrum.*
7 *Impotentia perpetua ad copulam iure naturali impedit Matrimonium.*

1 SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib*. 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decretal*. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon*. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon*. Mart. Mesnart. *in epitome Decret*. Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontificij, à pag*. 551. Goffred. & Host. *in summ. huius tit*. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret*. Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon*. Zypae. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag*. 366. Canis. *in summ. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib*. 4. *sum. in Decret*. omnes *sub hoc tit*.

2 De Frigidis vide Henriq. *in sum. lib*. 12. *c*. 7. *n*. 5. & 6. Matiens. *ad rubr. tit*. 2. *gloss*. 1. *n*. 201. *lib*. 5. *noua recop*. Basil. Pont. *de imped. Matrim. c*. 32. §. 4. *vers*. 1. plures refert Sanch. *de Matrim. lib*. 7. *disp*. 94. *n*. 5.

3 De Maleficiatis vide Martin. Delrio *disquisitionum magicarum lib*. 3. *p*. 1. *q*. 4. *sect*. 8. Henriq. *d. c*. 7. *num*. 2. Basil. Pont *d. c*. 32. §. 5. Sanch. *d. lib*. 7. *disp*. 94. *cum seqq*. Gutier. *de Matrim. c*. 113. Bonac. *eod. tract. q*. 3. *punct*. 13. *n*. 9. *cum seqq*. Inter frigidum & maleficiatum discrimen vide apud Ioan. Bapt. Cost. *de facti scient. & ignor. cent*. 1. *dist*. 82.

4 De Impotentia coëundi vide Henriq. *d. c*. 7. *num*. 1. Menoch. *de arbitr. casu* 519. Mascard. *de probat. concl*. 2. 11. 816. & 888. Sanch. *d. lib*. 7. *disp*. 92. *cum seqq*. Gutier. *d. tract. c*. 112. Ægid. *de Sacram. & censur. tom*. 2. *disp*. 31. *dub*. 7. Basil. Pont. *d. tract. c*. 31. & 32. Bonac. *d. punct*. 13. *à princ. & de Matrim. lib*. 6. *c*. 58.

5 Ad perfectam huius rubr. & omnium iurium sub ea contentorum intelligentiam scire oportet impotentiae impedimentum duas habere causas, seu partes, prior naturalis, quae prouenit ex defectu ipsius naturae, siue ob nimiam frigiditatem, siue caliditatem, & haec naturalis impotentia significatur per verbum *frigidis*, quoniam frequentiùs prouenit ex frigiditate; ad illam tamen reducenda sunt omnia impedimenta prouenientia ex impotentia naturali, de quibus agit *c*. 1. 2. & 3. 33. *q*. 1. & *totus hic tit. de frigidis*. Posterior verò pars huius impedimenti accidentalis est, quae prouenit ex maleficio *cap. vlt*. 33. *q*. 1. vel ex morbo, aut ex aliqua similiter accidentali causa, & hoc impedimentum significatur per verbum *maleficiatis*, quemadmodum enim ad instar frigiditatis omnis impotentia naturalis iudicatur, quamvis ex caliditate proueniat, & ideo sub illo nomine, frigidis, declaratur: sic etiam adinstar maleficij omnis impotentia accidentalis metienda est, & ad illam reducitur, vnde totus tit. tantùm de frigidis, & maleficiatis inscribitur.

6 Hoc autem impedimentum aut perpetuum, aut temporale esse potest. Perpetuum est quod prouenit à natura ex complexione, vel ex aliquo accidenti, vt putà, morbo, aut maleficio, ita tamen vt absque diuino miraculo aut euidentis vitae periculo non possit remedio aliquo humano reparari. Temporale est quod arte humana sine vitae periculo potest remoueri, & sic impedimenta haec distinguit Pontifex *in cap. fraternitatis, vers. quamvis, infr. hoc tit*. quem ad id satis notandum esse dicunt Abb. & Praepos. *ibi n*. 7. Nauar. *in man. c*. 22. *n*. 59. Sot. *in* 4. *dist*. 34. *quaest. vnic. art*. 2. *vers. nihilominus*. Rursus impedimentum perpetuum impotentiae, aut esse potest respectu omnium prout est frigiditas, similisve causa ad omnes aequalis aut potest esse respectu vnius tantùm, prout contingit plerumque in maleficiis, & aliis multis similibus causis, quas Doctores praedictis locis afferunt, & idem per contrarium dicendum est de impotentia temporali. In hoc impedimento, aut potest considerari potentia ad copulam, aut ad actum seu executionem ipsius potentiae quatenus impedit. Potentia pertinet ad essentiam Matrimonij, & per Pontifices, Iureconsultos, Doctores omnes inter impedimenta ex rei natura dirimentia refertur, quatenus verò impedit actum ad validitatem Matrimonij nihil facit eo quòd actus copulae non est de essentia Matrimonij. Ratio est, quia obligatio, & potestas ad copulam essentialiter pertinet ad Matrimoniū, & consensus vel mutua illa obligatio, quae efficitur ad indiuiduam vitae consuetudinem virtualiter, & implicite continet obligationē, & potestatē ad

ad copulam S. Thom. 3. q. 48. *art.* 1. actus verò copulæ ad primam & essentialem perfectionem Matrimonij, seu ad secundam accidentalem.

7 Et quibus etiam colligitur perpetuam impotentiam ad copulam siue ex natura, siue ex accidenti proueniat, siue sit respectu omnium, siue vnius, tantùm iure naturali impedire Matrimonium, itavt contractum non valeat, de quo latè dixi *ad cap.* 1. 33. *quæst.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Compendium huius text. refertur.*
2 *Conciliatio huius text.* & c. laudabilem, infr. hoc tit. *vbi tractetur, ostenditur.*
3 *Mulier, quæ tempore Matrimonij virgo erat, & statim proclamat viri impotentiam, audienda est, quamvis ipse vir impotentiam neget.*
4 *Matrimonium iam contractum dissoluitur propter impotentiam coëundi.*
5 *Vxor viro parere debet.*
6 *Accusatio illius redditur suspecta quando multum stetit ad accusandum.*
7 *Dolus præsumitur ex tarditate.*
8 *Mulier quando fatetur impedimentum, & vir negat, & Matrimonij initio nihil illa proclamauit, non est audienda aduersus Matrimonium.*
9 *Maleficij ratione separato Matrimonio conceditur vtrique coniugij licentia ad aliud transeundum, & eo inito non est prius restaurandum.*
10 *Vicarius Episcopi de causis Matrimonialibus cognoscere potest.*

CAP. Accepisti I.

1 MAritus si transacto aliquo tempore dicat se esse frigidum ad copulam, itavt non possit, cum vxore, nec cum alia coire, & si vxor idem affirmat, & probari potest per verum iudicium, separari debent; sed si deinde vir aliam ducit, est periurus, & cogendus redire ad primam facta pœnitentia. Item si vxor post annum, aut ad sex menses dicat, maritum non posse coire, & maritus negat, creditur marito, quia vxor serò reclamauit, si verò post mensem, vel duos reclamauit, si hoc potest probari per verum iudicium separabitur, & mulier nubat cui vult. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 88. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 590. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex Burchard. *lib.* 19. *Decret. c.* 5. *tit. de dissidio coniugij, verf. accepisti*, & refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 16. *c.* 1.

2 Circa intellectum huius text. quatenus probat viro post mensem, aut trimestre, aut annum ab inito Matrimonio fatenti propriam frigiditatem, vxoreque eandem affirmante, si ea per verum iudicium probari valeat, statim dissolui posse Matrimonium, & conciliationem alterius *in cap. laudabilem, infra hoc tit.* requirentis esse expectandum triennium vbi clarè non constat de frigiditate, agam commodiùs ad *dictum cap. laudabilem.*

3 *Si autem statim in ipsa nouitate*, &c.] Notatur ad hoc, quòd mulier, quæ tempore Matrimonij virgo erat, & statim proclamat viri impotentiam, nempe post mensem, aut bimestre, audienda est, quamvis vir impotentiam neget, & si ea probatur per rectum iudicium, dissoluetur Matrimonium. Ita Sanchez *de Matrimonio, lib.* 7. *disp.* 109. *num.* 16. *cum seqq.* vbi *n.* 18. refert hoc non procedere quando mulier initio Matrimonij proclamans erat tempore contractus corrupta, quia tunc audienda non est, licèt intra octo dies proclamet, nisi vir conuincatur impotens per aspectum.

Separari potestis.] Notatur ad hoc, quòd propter impotentiam coëundi Matrimonium iam contractum dissoluitur, vt per Farinac. *in praxi criminali, part.* 5. *quæst.* 143. *num.* 6. Bonac. *de Matrim. quæst.* 3. *punct.* 15. *num.* 12. 4

Eo quòd caput es mulieris.] Notatur ad hoc, quòd vxor viro parere debet, vt per Tiraquel. *l.* 1. *connubiali, gloss.* 1. *part.* 1. *num.* 21. vbi etiam refert ideo prohibitum esse ne mulieres comam amputarent vt Mariti quicquam in eis inuenirent vnde possent vxores trahere, & ligare, Couarr. *de sponsalibus, part.* 2. *c.* 7. *num.* 4. D. Barbosa *in l. maritum, num.* 53. *ff. solut. Matrim.* 5

Quia si proclamare valuit, cur tandiu tacuit?] Hinc nota quòd si accusator multum stetit ad accusandum, tunc eius accusatio redditur suspecta, vt per Hippol. *cons.* 52. *n.* 47. & *cons.* 111. *n.* 8. & 9. & *cons.* 117. *num.* 45. Flores *ad Gamam decis.* 143. Nam ex tarditate dolus præsumitur, vt per hunc text. dicit Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 46. *n.* 103. 6 7

Illa autem si prior, &c.] Notatur ad hoc, quòd quando mulier fatetur impedimentum, & vir negat, nec illa Matrimonij initio proclamauit, minimè audienda est proclamans aduersùs Matrimonium, sed eius petitio reiicienda est, ac fides habenda viro fatenti se consummasse Matrimonium, vt per Sanch. *d. disp.* 109. *n.* 2. *cum seqq.* Basil. Pont. *de impedimentis Matrimonij, c.* 22. §. 6. *vers. verum.* Sed hæc resolutio difficultatem patitur, in eòque versatur quod in hoc impedimento sæpè constitutum est post annum & post tres, aut octo Matrimonium dirimi posse, iuxta *c. vlt. hoc tit.* quinimo coguntur coniuges per triennium cohabitare, & facultatem reclamandi vsque ad triennium concedit Imp. *in Auth. sed hodie, C. de repud.* Quare gloss. *in præsenti verbo tacuit*, inquit hunc text. non habere iuris auctoritatem, quia non est alicuius Pontificis, aut approbati Auctoris, vt constat ex superscriptione, sed communiter reprobatur glos. quia cùm iam redactum sit in volumine Decretal. ex approbatione Gregor. XI. auctoritatem legis accepit, *l.* 1. §. *cumque, C. de veteri iure enucl.* Vnde aliter difficultatem soluit Innoc. aliter Host. & DD. antiqui, Butr. vero Card. & Anchar. vix aperiunt quid sentiant, octo interpretationes refert Præpos. *in præsenti.* Sed videntur mihi DD. in eo frequentiùs conueniri, vt mulier etiam post duos menses quocumque tempore, textus verò *in præsenti*, procedat quando mulier poterat statim impedimentum probare, quia tunc reclamare debet intra duos menses. Verùm interpretatio hæc, & omnes aliæ, quæ à Doctoribus afferuntur, & recensentur nouissimè à Basilio Pontio *in tractat. de Sacramento Matrimonij, lib.* 7. *c.* 66. *n.* 10. verbis text. parum conueniunt, & ratione minimè nituntur. 8

Quare dicendum est difficultatem huiusmodi ex forma text. esse apertissimam, colligitur enim ex toto hoc titulo quale debeat esse huius impedimenti indicium, & ait hic text. quòd si vterque impotentiam iureiurando affirmant, etiamsi antea nullus reclamauerit, semper audientur, vt colligitur ex *hoc text. in princ.* ibi, *per annum*, iunctis illis verbis, ibi, *si illa, quæ vxor tua esse dicitur eadem affirmet*, quasi velit vtriusque cóniugis affirmationem esse necessariam vt post annum audiatur. Sin autem alter accuset impedimentum, alter verò neget, si is, qui diuortium petit propter impotentiam alterius,

alterius, non reclamauerit intra duos menses, non erit postea audiendus altero negante, quoniam lex vehementer præsumit contra eum, qui tacuit, aut nolit amplius audiri, éstque hæc præsumptio iuris & de iure, vt DD. appellant. Sapienter enim lex constituit, vt potius in hoc consortio impediti maneant, quàm contra vehementem præsumptionem incertas probationes admittere, quales in hac materia esse solent cum grauissimo periculo, & hoc est quod probat hic text. & confirmatur ex eodem text. *in princip.* ibi, *& nunc primùm dixisti*, &c. vbi innuit quòd si mulier eo casu negaret mariti impotentiam, non esset ille audiendus, qui tanto tempore tacuit. Facta autem protestatione ab eo, qui petit diuortium intra breue tempus, tunc si statim potest legitimè impedimentum probari, expectabitur triennium, de quo *in cap. laudabilem, cum seqq. infra hoc tit.* itaque cùm vterque impedimentum affirmant, etsi non reclament, quocunque tempore audiuntur, si verò alter negat, nisi is, qui affirmat intra duos menses reclamet, non auditur propter præsumptionem iuris, quæ ex illis duobus colligitur, scilicet ex taciturnitate affirmantis, & negatione alterius, confirmatur hic intellectus, ex *d. c. laudabilem*, ibi, *ambo fatentur*, & ex *d. c. vlt. in fin.* ibi, *ipsis cum septima manu*, &c. quibus probatur esse necessarium vt vterque impedimentum iuret vt post triennium audiantur. Nec ad hæc iura displicet concordia, quam nunc tradit Basil. Pont. *d. tract. de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 66. n. 11.* vbi in hæc verba. Verùm ego existimo in primis text. istum non loqui de causis euidenter probantibus impotentiam, Idque manifestè deducitur. Nam cùm adsunt ea signa siue ab initio proclamet, siue non, auditur, neque enim tunc licet vllo pacto cohabitatio, vt diximus. Loquitur ergo text. in eo casu quando signa sunt verisimilia tantùm, vultque vt si proclamauerit mulier siue virgo, siue corrupta, intra duos menses à die intentatæ copulæ computandos, etiamsi vir renuat, & aliàs sint sufficientes probationes ad rectum iudicium separentur, non expectato triennio. Nam etiam *in dicto c. laudabilem, hoc tit.* decernitur vt si ante ea probari, aut deprehendi impotentia possit, non expectatur triennium, quod in defectum aliarum probationum decernitur à iure. Quare ex hac parte non pugnant hi textus. At si fœmina non proclamat, nisi post annum, aut dimidium, & vir affirmet se esse potentem, & illam cognouisse, siue ea corrupta, siue virgo ad eius potestatem deuenerit, siue etiam se virginem ostentare velit, non audiendam. Quid ergo tunc fieri debet? id sanè non explicatur *in hoc text.* At explicatum est *in d. cap. laudabilem*, vt decernatur scilicet experientiæ triennium muliere negante, & viro asserente, vt inde sufficiens desumatur probatio. Præsumit enim ius in hoc text. malitiam vxoris, quæ eo tempore tacuit, atque ideo meritò ab eo tempore decernendũ à iudice experimentato triennij tempus. Nisi fortè postea vtrobique consentientes, & sufficientibus aliis adhibitis probationibus iuxta dicta, separationem postulent, tunc enim non erit necessarium triennium expectare, sed standum decisioni *d. c. laudabilem*, quæ de eo casu agit. In pœnam itaque taciturnitatis potior habetur ratio iuramenti viri, & ab eo tempore decernitur triennium, sicut constitutum postea per *d. c. laudabilem*. Hæc Basil. Pont.

9 In gloss. *Separare.* Notatur ad hoc, quòd separato Matrimonio ratione maleficij conceditur vtrique coniugi licentia ad aliud transeundi, *l. 5. & vlt. in fin. tit. 8. p. 4.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 58. art. 2. paulò ante primum dubium*, Vega *tom. 2. summ. cap. 34. casu* 109. Henriq. *in sum. lib. 12. c. 9. n. 2.* Sanch. *d. lib. 7. disput. 99. num. 23.*

In gloss. *Missum.* Notatur ad hoc, quòd Vicarius Episcopi de causis Matrimonialibus cognoscere potest: ita Sbroz. *de officio Vicarij, lib. 2. q. 44. in fin.* Sanchez *de Matrim. lib. 3. disp. 29. n. 17.* & alij citati per me *de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg...* 10

SVMMARIVM.

1 *Impotens ad copulam est impotens ad contrahendum Matrimonium, siue sit impedimentum ætatis, siue natura.*

2 *Impotentia coëundi dirimit Matrimonium.*

3 *Potentia generandi in dubio præsumitur, & qui allegat contrarium debet probare.*

4 *Eunuchi, qui sana & integra habent virilia, si altero carent testiculo, apti sunt ad Matrimonium.*

5 *Hermaphroditus quando & quo sexu Matrimonium contrahere possit, ostenditur.*

6 *Senes decrepiti an sint apti ad contrahendum Matrimonium, ostenditur.*

7 *Generandi potentia secundum iuris præsumptionem terminatur in homine in anno 60.*

8 *Generandi terminus vltimus in fœminis est annus 50.*

Cap. Quod sedem. II.

Alexand. III.

Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio, sic qui sunt impotentes non sunt reputandi apti ad Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Aneh. Panorm. Præpos. Cened. *collect.* 83. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iur. Pont. pag.* 91. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 590. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 16. c. 3.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 50. c. 28.* 1

Probat hic text. impotentiam coëundi dirimere Matrimonium, quod DD. *infrà* citandi extendunt, vt etiam iure naturæ impotentia dirimat Matrimonium, ex ea scilicet ratione, quia ad valorem matrimonij requiritur vt coniuges vna caro fieri possint (duo enim dicuntur in carne vna) sed cum impotentia perpetua non possunt fieri vna caro; ergo non est validum Matrimonium cum impotentia perpetua, ita Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 58. art. 1. dub. 7. circa solutionem ad septimum principale, concl. 1.* Valent. *p. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3. tit. de impot. vers. constat autem*, Spin. *in speculo testam. gl. 15. princ. n. 96.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect.* 284. Viu. *Neapol. decis.* 272. Gutier. *can. lib. 1. c. 16. n. 12.* Nauar. *cons. 39. n. 1. sub tit. de spons. & cons. 2. n. 5. & 10. sub hoc tit. in antiq.* D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. Matrim. p. 1. n. 90. & seqq.* Henriq. *in sum. lib. 12. c. 7. n. 5.* Basil. Pont. *de impedim. Matrim. c. 32. §. 2.* Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 98.* Gutier. *eod. tract. c. 112. à princ.* Bonac. *eod. tract. q. 3. punct. 13. n. 12.* Ægid. *de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 31. dub. 7. n. 77.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 99.* Et in dubio potentia generandi præsumitur, & qui allegat contrarium debet probare, ex Surd. *dec. 83. n. 5.* Triuis. *Venetiæ decis. 29.* quem refert Aloys. Ricc. *d. collect. 284. in fine.* 2 3

Sic qui impotentes sunt.] Eunuchi qui sana & integra habent virilia, si altero carent testiculo apti sunt ad Matrimonium, quia verum semen, idoneúmque generationi emittunt, testiculus enim ille potest ministerium generationi necessarium exercere: ita Petr. Greg. *Syntagm. iuris, lib. 7. c. 2. n. 18.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 92. n. 14.* 4

Si

Si tamen vtroque testiculo orbati sint, Matrimonij sunt incapaces, quia verum semen emittere non possunt, vt declarauit Sixtus V. in quodam Motu proprio incip. *Venerabilis frater*, de anno 1587. quem referunt Petr. de Ledesma *d. quæst.* 58. *art.* 1. *dub.* 3. *circa solutionem ad* 3. *principale*, Gregor. *l.* 6. *verbo castrado, tit.* 2. *part.* 4. Gutier. *d. cap.* 16. *sub num.* 17. Stephan. Quarant. *in summ. Bullarij, verbo Matrimonij impedimenta, in fin.* & resoluunt Franc. Marc. *Delphin. decis.* 677. *num.* 6. Fr. Emman. *in summ. tom.* 1. *cap.* 235. *concl.* 2. *num.* 2. Viuald. *in candel. aur. p.* 1. *tit. de Matrim. num.* 23. Henriq. *d. lib.* 11. *c.* 10. *num. vlt. & lib.* 12. *c.* 8. *num.* 1. Zerol. *in praxi Episcop. part.* 2. *verbo Matrimonium*, Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 2. *c.* 9. *in fine*, Sanch. *d. disput.* 92. *num.* 17. *cum seqq.* Gutier. *d. cap.* 112. *num.* 11.

5 Hermaphroditus, in quo præualet vnus sexus, inualidè contrahit Matrimonium iuxta sexum inferiorem, in illo verò casu in quo sexus est æqualis, & neuter præualet, potest hermaphroditus eligere quem sexum ipse voluerit, & secundùm illum contrahere Matrimonium; vide Henriq. *in summ. lib.* 14. *cap.* 8. *num.* 6. Vgolin. *de irregular. cap.* 48. §. 1. *num.* 3. Sanch. *d. lib.* 7. *disput.* 106. Ægid. *d. disput.* 31. *dub.* 7. *num.* 89. Gutier. *de Matrim. c.* 119. Bonac. *d. punct.* 13. *num.* 16. & 27. quo postea non potest abuti, & vtroque incumbi, & prosterni, sed vno electo in eo permanere debet, vt monet Torreblanc. *lib.* 2. *de Magia, c.* 17. *n.* 8. sexus enim mutari ita vt ex fœminis mares fiant adeò literarum monumentis est proditum, vt illud negare prorsus sit insanire, vide Plin. *lib.* 7. *cap.* 4. Pontan. *lib.* 10. *de rebus Cœlest.* vide de vxore piscatoris post quartum decimum annum de muliere in virum translata, Marcel. Donat. *lib.* 6. *histor. mirab. cap.* 2. Alan. Cop. *dial.* 1. *c.* 3. Marul. *lib.* 1. *num.... c.* 5. qui attestatur mulierem, quæ priùs filium peperit, postea virilem sexum adeptam fuisse, Amat. Lusit. *cent.* 7. *curs.* 19. vbi de Maria Pacheca apud Lusitanos versa in marem, Petr. Peramato *tract.* 2. *de regin. pregn. c.* 8. *fol.* 117. vbi de alia Cordubæ, & alia Matriti Monacha S. Dominici, Mich. Montan. *lib.* 1. *experim. c.* 21. vbi de alia, quæ dum violentius saltasset, virilia eruperunt; & quamuis aliquando ex maribus fœminas conuerti nonnulli affirment, frequentiùs tamen est ex fœminis fieri mares, tum quia natura ad perfectiora semper aspirat, tum quia facilius est virilia erumpi, quàm retrocedi, & abscondi. Gell. *lib.* 6. *noct. Attic. c.* 4. Hippocr. *lib.* 6. *epidemiar. c.* 8. Neuizan. *in sylua nupt. verbo est nubendum, num.* 34. Ioan. Schenckio *in obseru. medic. tom.* 2. *lib.* 4. *tit. de genital. obseru.* 5.

6 Senes adeò decrepiti, & exhausti, vt omninò impotentes sint ad copulam habendam, nec iudicio medicorum iuuari arte possunt, incapaces sunt Matrimonij, vide tamen Gaët. *in repet. cap. ad limina* 30. *quæst.* 1. §. 4. *q.* 220. *n.* 521. Couar. *de sponsf. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *n.* 10. *vers.* 9. Gregor. *l.* 1. *in fine, tit.* 8. *p.* 4. Viuald. *d. tit. de Matrim. n.* 238. Petr. de Ledesma *d. q.* 58. *art.* 1. *dub.* 4. *circa solutionem ad quartum in fin.* Matienz. *in rub. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 193. *lib.* 5. *noua recop.* Pined. *in vita D. Ioan. Baptistæ, lib.* 1. *art.* 1. *c.* 6. *pag.* 85. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. solut. matrim. p.* 1. *n.* 94. Nauar. *cons.* 39. *num.* 15. & 18. *sub tit. de sponsf. in antiq. & cons.* 4. *num.* 15. & 18. *sub tit. de desponsat. impub. in nouis*, Henriq. *lib.* 12. *c.* 7. *num.* 3. *in commento lit. X.* Sanch. *d. disp.* 92. *n.* 20. *cum seqq.* Gutier. *d. c.* 112. *n.* 12. *cum seqq.* Bonacin. *d. punct.* 13. *num.* 18. plures ex antiquioribus refert Cened. *ad Decretal. collect.* 38. *num.* 1.

7 Curiosè Surd. *decis.* 83. *num.* 9. dicit quod generandi potentia secundùm iuris præsumptionem terminatur in homine in anno sexagesimo, & *num.* 19. quòd filius præsumitur adulteri quando maritus est adeò senex vel infirmus: attento enim naturali generandi statu sexagesimus annus est iam communiter viris terminus generandi, etsi contrarium contingat, accidenti potius, quàm naturæ tribuendum est, gloss. *verbo sexagenaria, in l. si paterfamilias*, §. *vlt ff. de adoptiuo*, Menoc. *de arbitr. casu* 89. *n.* 58. & *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 49. *n.* 29. Mascard. *de probat. concl.* 1152. *n.* 6. Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 32. *n.* 16. *propè finem.* Senes tamen octogenarios & nonagenarios eo quòd luxuriæ minus dediti essent, genuisse tradit Matth. de Gradi *in comment. Rasis ad Almanc. lib.* 9 *c.* 29. & in centesimo anno Sabonarol. *tract.* 6. *c.* 21. *rubr.* 23. Ioan. Schenckius *tom.* 2. *obseru. Medic. lib.* 4. *obseru.* 124. quia ex anticipato & assiduo coïtu homines citiùs senescunt ac moriuntur, coïtus enim est morbus comitialis, quo breui totius corporis compago dissoluitur ac extinguitur, vt docet Hippocrat. ex quo autem Phœnicem quingentorum annorum vita perdurasse, quia nunquam coïuit, scribunt Herodot. *lib.* 2. *c.* 5. Mela *lib.* 3. *c.* 9.

In fœminis vltimus gignendi terminus est annus 8 quinquagesimus, ita vt mirabile, & rarum in hac ætate gignere appellarit text. *in l. si maior*, 12. *C. de legitimis hæred.* vide Tiraq. *l.* 8. *connubiali, gloss.* 1. *p.* 6. *n.* 22. Vezin. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 30. *de adopt. num.* 6. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 24. *num.* 4. *cum seqq.* & *lib.* 6. *præs.* 42. *n.* 29. & *præs.* 53. *n.* 17. Cald. Pereira *de potestate eligendi, c.* 4. *n.* 6. Sanch. *d. disp.* 32. *n.* 16. *in fin.* Pineda *d. c.* 6.

An separato Matrimonio ob impotentiam copulæ sint restituenda iocalia? affirm. Caualcan. *decis.* 18. quem refert Aloys. Ricc. *d. collect.* 284.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium impedit naturale impedimentum ad coitum irreparabile arte medicorum.*

2 *Impotentia perpetua superueniens Matrimonio non consummato illud non dirimit.*

3 *Fœmina maleficio ita potest arctari vt à viro cognosci nequeat.*

CAP. Literis. III.

SI vir contrahit cum muliere, & mulier est impedita, v. g. arctata, & omnino inhabilis ex infirmitate, itavt arte medicorum adiuuari non possit viro datur licentia ducendi aliam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 92. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 591. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 9. *c.* 1. 1

Tam grauem infirmitatem contraxit, &c.] Ergo impotentia perpetua superueniens Matrimonio nondum consummato illud dirimit, vt per Gratian. *in summ. ad fin.* 33. *quæst.* 1. Alberic. *in suo dictionar. lit. I, verbo impedimentum* 15. Iacob. Sprenger. *in malleo malefic. p.* 1. *q.* 8. *ad fin.* Alex. Carrer. *de sponsal. lib.* 5. *c.* 18. Cæterùm verissima sententia est Matrimonium ratum non dirimi per quamcunque impotentiam superuenientem, vt docent Gregor. *l.* 4. *verbo non se deisfaze, tit.* 8. *p.* 4. Viuald. *in candel. p.* 1. *de Sacram. tit. de Matrim. num.* 206. Gaëta *in repet. cap. ad limina* 30. *quæst.* 1. §. 4. *quæst.* 18. *num.* 329. & *quæst.* 234. *num.* 537. Petr. de Ledesma *de Matrim. quæst.* 58. *art.* 1. *in dubio circa solutionem ad sextum*, Tolet. *in instruct. Sacerd. lib.* 7. *c.* 12. *n.* 4. 2

*n.*4. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *glos.* 1. *num.* 192. *lib.* 5. *noua recop.* Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 16. *n.* 7. *& lib.* 12. *c.* 8. *num.* 3. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 102. *num.* 3. vbi *n.* 4. *in fin.* respondet cum gloss. *hic verbo contraxit*, text. *in præsenti* loqui quando impotentia præcessit Matrimonium, vt constat ex illis verbis, *si vitium illud mulier à natura contraxit.*

3 *Nec ope medicorum poterit adiuuari.*] Notatur ad hoc quòd fœmina maleficio ita potest arctari, vt à viro cognosci nequeat, potest enim à dæmone ex multis causis tam in ossibus, quàm in carnositate comprimi, vt per Torreblanc. *lib.* 2. *de Magia*, *c.* 42. *n.* 20. *cum seqq.* & tunc maleficium huiusmodi ope medicorum adiuuari nequit, Griland. *de sortileg. q.* 2. *n.* 2. *&* 3. Codronch. *lib.* 3. *de morbis venef. c.* 11. 12. *&* 13. Cæsalpin. *de inuestig. dæmon. c.* 22. *cum seqq.* vnde altero maleficio esse tollendum, quasi licitum sit maleficium ad bonum finem, existimauerunt Codron. *lib.* 4. *de morbis venef. c.* 9. Griland. *q.* 2. *n.* 3. *&* 4. Petr. Ærod *lib.* 8 *rerum iudic. tit.* 7. *c.* 6. Binsfeld *in confess. malefic. p.* 1. *dub.* 3. & id licere tantùm vi, & verberibus extorquere à maleficis, non autem precariò, putauit Remig. *lib.* 3. *dæmonolat. c.* 3. & dæmum Petr. Aureol. *in* 2. *sentent. dist.* 34. *q.* 2. & Nider. *in fornicar. c.* 3. *ad fin.* voluerunt licere à maleficio parato petere vt maleficium maleficio tollat. Verùm omnes prædicti Doctores à veritate aberrant, quia maleficia nec ad bonum finem possunt esse licita, cùm in eis omnibus pactum interueniat Maiol. *tom.* 1. *canicul. colloq.* 3. Codronch. *d. lib.* 4. *c.* 2. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 42. maleficus enim nullo modo potest induci, vt per aliquem modum licitum tollat maleficium, Castr. *de hæret. lib.* 1. *cap.* 1. Spreng. *in mall. p.* 3. *q.* 16. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 96. *n.* 7. *&* 19. & manifestum est non minus peccare qui orat quàm qui cogit inuitum, Castro *d. lib.* 1. *c.* 15. Abulens. *ad c.* 19. *Matth. q.* 90.

SVMMARIVM.

1 *Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.*
2 *Impotentia perpetua vtrique coniugi nota dirimit Matrimonium.*
3 *Declarantur verba text. ibi*, vt quas tanquam, *&c.*

Cap. Consultationi. IV.

Luc. III.

1 CVm scienter contrahente cum arctata, Ecclesia ita solet iudicare, vt si non possit eam habere vt vxorem, habeat vt sororem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 92. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 591. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 9. *c.* 2.

2 *Quod licet incredibile videatur*, &c.] Notatur ad hoc, quòd impotentia perpetua vtrique coniugi nota dirimit Matrimonium: nam text. *in præsenti*, loquitur manifestè de contrahente scienter cum arctata, vt ait *hic* Innocent. *num. vnic.* & constat ex contextu, quare per hunc text. ita tenent *hic* Butr. *n.* 2. Panorm. *num.* 2. Alexand. de Neuo *num* 2. *&* 3. Præposit. *n.* 1. *opposit.* 2. Gregor. *l.* 1. *verbo marido*, *tit.* 9. *part.* 4. Petrus de Ledesma *de Matrim. quæst.* 59. *art.* 1. *in diffic. princ.* Vega *tom.* 1. *sum. c.* 34. *casu* 113. Gaëta *in repet. c. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 228. *n.* 531. Valent. 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *vbi de impotentia, vers. ex quo fundamento.* Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 60. *& cons.* 3. *n.* 3. *sub hoc tit. in nouis*, Tolet. *lib.* 7. *sum. c.* 12. *n. vlt.* Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *c.* 235. *n.* 1. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 10. *in continenti propè fin. & lib.* 12. *c.* 8. *n.* 1. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gl.* 1. *n.* 196. *lib.* 5. *noua recop.* D. Barbos. *in l.* 1. *ff. solut. Matrim. p.* 1. *num.* 92. Sanch *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 97. *n.* 2. Basil. Pont. *de imped. Matrim. c.* 12. §. 5. *in princ.* plures ex antiquioribus refert Cened. *ad Decret. collect.* 38. *n.* 2.

Vt quas tanquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores.] Phrasis hæc Pontificum multos refellit cùm existimauerint significare Matrimonia rescindi tantumque relinqui coniunctionem aliquam, & cohabitationem ciuilem. Cæterùm ignorantia antiquitatis lapsi sunt; hac enim formula tantùm significatur coniuges illos non daturos operam iis actibus, quos licitos efficit maritale cōsortium inter eos, qui obeundo muneri potentes sunt, sed castè victuros, ac si cum sorore versarentur, manente tamen vinculo coniugij. Id in primis satis liquidò constat ex text. *in c. requisisti* 33. *q.* 1. quod ex Epistola Gregorij ad Episcop. Rauennaten. scripta desumptum est cùm dicat: si nolit eam habere quasi sororem, retinaculum coniugij rescindendum esse. Ergo vt sororem habere non est sublato Matrimonij vinculo in eadem domo simul habitare, & castè viuere, aliàs non esset rescindendum vllum retinaculum coniugij. Sed & huius phrasis sensum esse quem diximus, confirmatur amplius ex Hieronymi *Epistola ad Rusticum*, qua dicit, narrauit mihi vxor quondam tua tunc soror atque conserua, quòd iuxta præceptum Apostoli abstinueritis vos ex consensu ab opere nuptiarum, vt vacaretis orationi, &c. pluresque alias auctoritates ad hoc comprobandum adducit Basil. Pont. *d.* §. 5. *vers. sed fefellit.* Vide quæ latè dixi ad *c.* 33. *q.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia coëundi vbi statim probari non potest, datur triennium ad experiendum, & si coniuges cum septima manu propinquorum iurant, quòd dederunt operam carnali copulæ, & non potuerunt coniungi, statim separari debent.*
2 *Conciliantur text. in præsenti*, & c. 1. sup. hoc tit.
3 *Impotentia illa censetur perpetua, quæ nulla arte humana absque corporali periculo remoueri potest.*
4 *Matrimonium initum cum ita impotenti, aut arcta vt tali defectui absque miraculo subueniri non possit, est tanquam irritum dissoluendum.*
5 *Miraculosè fieri dicitur id quod fit modo extraordinario, & consueto.*
6 *Matrimonium ratione frigiditatis viri dissolutum instaurandum est si postea contingat frigidum illum aliud Matrimonium contraxisse, & consummasse.*
7 *Impotentes si inueniantur ad copulam qui pueri Matrimonium contraxerunt, expectandum est vsque ad plenam pubertatem.*
8 *Triennium de quo in hoc text. quando incipiat, & an debeat esse continuum ostenditur.*
10 *Quare desideretur in præsenti vt iuret septima manus propinquorum, &c. ostenditur.*
11 *Copula coniugalis, cuius impotentia impedit Matrimonij validitatem, debet esse cum emissione seminis intra vas.*
12 *Iuramenti ad essentiam non requiritur contractus alicuius rei sacræ.*

Cap.

Cap. Laudabilem. V.

Cœlest. III.

1 Frigiditas naturalis, si statim probari non potest, datur triennium ad experiendum, & postea si nolint simul cohabitare, & mulier per istud iudicium probat virum non posse coïre cum ea, alium accipere poterit: si autem vir aliam acceperit, separentur. Si verò ambo fatentur quòd se nunquam inuicem cognouerunt, & cum legitima manu propinquorum, vel si deessent, vicinorum bonæ famæ tactis Euangeliis id iurent, tunc mulier poterit secundum maritum accipere, vir autem si aliam duxerit, facta pœnitentia reuertatur ad primam, & sunt periuri. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect.Zabar.Ioan.And.Host.Butr. Anchar.Panorm.Præpos.Alex. de Neuo,Canis.Cujac. Viu.*in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 93. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 591. remissinè Ximen. *in concord. p.*1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.*4. *tit.*9.*c.*3.

2 Probat hic text. vbi clarè non constat de frigiditate, expectandum esse triennium experientiæ, in quo contradicere videtur decisioni text. *in cap. sub hoc tit. statim in princ.* decidenti viro post mensem, aut trimestre, aut annum ab inito Matrimonio fatenti propriam frigiditatem, vxoréque eandem affirmante, si ea per verum iudicium probari, valeat, dissolui posse Matrimonium, illa est communis ad hoc text. conciliatio, & in hac materia vera resolutio, quòd scilicet text. in præsenti cohabitationem triennalem requirens, sit intelligendus vbi frigiditas, & impotentia per alia signa vrgentia videri, aut probari non potest. At verò *d.c.*1. procedit quando impedimentum frigiditatis est naturale, & visibile vt sensu oculorum percipi possit à medicis, vt si membrum virile sit sectum, vel aridum, aut quid simile, & tunc statim fit separatio Matrimonij, non expectata habitatione per triennium, & pro clariori prædictorum declaratione Domini de Rota *decis.*695.*n.*1. apud Farin. *p.*1. *recent.* constituerunt impedimenta naturalia posse considerari in triplici differentia, vt scilicet quædam necessariò, & euidenter concludant impotentiam, alia verosimiliter, alia dubiè & præsumptiuè: & ita quando impotentia coëundi est euidens & necessaria, deueniendum est ad separationem absque alia cohabitatione triennali, & absque alio iuramento: si verò est verisimilis, sufficit iuramentum coniugum super impossibilitate coëundi, & septima propinquorum manus, &c. si verò est dubia, & præsumptiua, tunc requiritur cohabitatio triennalis; qui verò ad satietatem scire voluerit quid de hac materia censeant Doctores, consulat Mascard. *de probat. concl.*311.*num.*3.& 4.& *concl.*816.*num.*5.*cum seqq.* & *concl.*888. Nauar.*cons.*1.*sub hoc tit.in antiq.* Seraphin. *decis.*688.*n.*2.& 4.Marc.Anton.Genuens.*in praxi Archiepisc.Neapol.c.*85. Sanch.*de Matrim.lib.*7.*disp.*108. Gutier.*eod.tract.cap.*121. Farin. *p.*4.*decis.*75.& nouiss. Rota *p.*4.*diuers.decis.*284.& 286.vbi *n.*5.& 6. habetur quòd quando vitium frigiditatis, & impotentiæ non est visibile, ita vt sensu oculorum percipi possit, & negatur per alterum ex coniugibus impotentia, tunc dispositio huius text. est de solemnitate probatoria, eámque obseruari est necesse, cùm fieri possit vt tale impedimentum non sit naturale, sed temporale proueniens ex aliquo maleficio, & sperari possit quòd acta pœnitentia Deus misertus coniugum tale impedimentum si sublaturus. Et breuiter ex prædictorum mente dicendum est, quòd si statim impedimentum per probationes concludentes, prout est aspectus, possit probari, non oportebit expectare triennium, & ita procedit text.*in d.cap.*1. *in princ.* & colligitur ex illis verbis, ibi, *per verum iudicium*; si autem impotentia non possit statim probari, quia talis est, quæ non potest per aspectum ostendi, tunc expectanda est triennalis cohabitatio, & alia adhibenda sunt, de quibus *in hoc text.* Pro quo intellectu facit, quia impotentia perpetua ex sententia Abb. *hic n.* 5. tribus modis probari potest, qui ad duos reducuntur, scilicet iuris, & concludentibus probationibus, & coniecturis, seu præsumptionibus. Concludens probatio est, quæ per aspectum deprehenditur, coniecturalis verò, seu præsumptiua est, quæ ex vsu, seu cohabitatione adiunctis aliis indiciis colligitur, priori casu Matrimonium statim separari debet, iuxta *d.c.*1.*in princ.* posteriori verò expectabitur triennium, quia illa expectatio triennalis potissima pars est illius probationis præsumptiuæ, & ita procedit text. *in præsenti*, quòd planè colligitur ex illius verbis ibi, *si frigiditas prius probari non potest*, scilicet per verum iudicium, de quo agit text. *in d. cap.* 1. tunc cohabitabunt per triennium, & vtriusque iuramento cum septima propinquorum manu impotentia perpetua iudicabitur, & hoc casu procedit *cap. vlt. infr. hoc tit.* ibi, *per continuum triennium*, scilicet quando talis est impotentia, quæ prius probari non potest, vt communiter DD. declarant.

Quòd impedimentum illud non erat perpetuum, &c.] 3
Notatur ad hoc, quòd ea impotentia censetur perpetua, quæ nulla arte humana absque corporali periculo remoueri potest, docent Paul. Comitol. *respons.moral. lib.*1.*q.*118.*vers.secunda*, Henriq. *lib.*12. *c.*7. *n.*5.& 8. Ægid. *de Sacram.& cens. tom.*2.*disp.*31.*dub.*7.*num.*95. Bonacin. *de Matrim. quæst.* 3. *punct.* 13. *num.* 1. vbi *num.*2. resoluit illam etiam dici impotentiam perpetuam, quæ non potest auferri absque arte magica, vel sine peccato, & *num.*3. illam esse asserit impotentiam perpetuam, quæ solo miraculo potest auferri, latè Sanch. *d.lib.*7.*disp.*93.*n.*7. vbi *n.*8. resoluit Matrimonium initum cum ita impotenti viro, aut cum muliere sic arcta, vt illi defectui absque miraculo subueniri non possit, esse tanquam irritum dissoluendum, 4
quamvis ante dissolutionem iam per miraculum cessauerit impotentia illa. Dicitur autem per miraculum fieri id quod fit modo extraordinario, & insueto, & 5
hoc diligenter aduertendum est propter maleficium, quod licèt auferri non possit nisi per orationes, non tamen dicitur auferri per miraculum, cùm auferatur modo consueto: sicut etiam remissio peccatorum, quæ obtinetur per Sacramenta, non dicitur effici miraculosa, cùm efficiatur modo consueto, quamvis fiat virtute supernaturali, ita Ægid.*d.n.*85.Bonacin.*d. punct.*13.*num.*4. Gutier. *d. c.*112.*n.*22. & alij per eos citati.

Verùm si ille aliam duxerit, &c.] Notatur ad hoc, 6
quòd dissolutum Matrimonium ratione frigiditatis viri instaurandum est si postea contingat frigidum illud ad alias nuptias transire, quod intelligendum est si constet posterius Matrimonium consummatum esse, vt per Sanch. *d. lib.*7. *disp.*99.*n.*3. *cum seqq.* vbi *n.*7. resoluit quòd vt restauretur prius frigidi Matrimonium tanquam validum, non sufficit, nec desideratur frigidum ad alias nuptias transiisse, sed legitimè probandum est eum posteriores nuptias consummasse, aut fornicatum fuisse, & *n.*13. quærit qualis probatio plena possit haberi consummationis posterioris Matrimonij, seu copulæ fornicariæ frigidi, vt sic instauretur prius Matrimonium.

Frigidis, &c.] Aduerte quòd quando puer 14. anno 7
completo

completo, vel fœmina 12. adhuc inueniuntur impotentes ad copulam, expectandum est vsque ad plenam pubertatem, quæ fœminis 14. ætatis anno, & viris 18. contingit; quod quidem nihil obstat textui *in præsenti*, ille enim procedit quando coniecturari potest ex frigiditate, aut alio impedimento impotentiam consurgere, non quando ex ætatis imbecillitate prouenit, quia tunc æquitas suadet eam ætatem expectandam esse, in qua perfectum robur comparat natura, ita Sanch. *d. lib. 7. disp. 104. n. 16. cum seqq.*

8 *Habitent per triennium.*] Illud in præsenti aduertendum est, triennium huiusmodi incipere die copulæ attentæ, quando impotentia prouenit ex frigiditate, vel maleficio; quando verò prouenit ex arctatione, incipit quando incipiunt remedia adhiberi, vide Henriq. *lib. 12. c. 8. n. 1.* Marc. Anton. Genuens. *d. c. 85. n. 2.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 31. num.* 107. Basil. Pont. *d. c. 22. in fin.* Bonacin. *d. punct. 13. n. 21.* Gutier. *de Matrim. c.* 121. *n. 4.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 110. n. 4. & n.* 10. resoluit hoc triennium incipere à plena pubertate, de quo etiam Valer. Reginald. *d. n. 107. versic. tertiò*, quod quidem triennium non requiritur ita continuum, vt sponsi die ac nocte cohabitauerint, sed sufficit si maiore anni parte cohabitauerint; vide Henriq. *lib.* 12. *c. 7. n. 2.* Valer. Reginald. *d. n. 107. vers. tertiò*, Ægid. *d. disp. 31. dub. 7. n. 83.* Bonac. *d. punct. 11. num.* 21. Sanch. *d. lib. 7. disp. 111. à princ.* vbi *n. 6.* declarat supplendum esse tempus interpellatum quando arbitrio prudentis fuerit notabile.

9 *Et iuxta decretum Gregorij.*] Ad Ioan Rauennaten. Episcopum, vt referunt Burchard. *lib. 9. Decret. c.* 40. Ivo *p. 8 c.* 178.

10 *Cum septima manu propinquorum.*] Ideo vltra triennium illud & iuramentum vtriusque coniugis fatentis impedimentum, desideratur vt septima manus propinquorum iuret, vel vicinorum bonæ famæ si propinqui defuerint, quia huiusmodi iuramentum petitur eo quòd posset esse collusio inter coniuges, & vt cautiori diligentia adhibita dissolutio Matrimonij fiat, ita docent Gregor. *l. 6 in fin. tit. 8. p.* 4. Nauar. *cons. 1. n. 3. sub hoc tit.* Mascard. *de probat. concl.* 816. *n. 8.* Fulu. Pac. *eod. tract. lib. 2. c. 2. n.* 24. Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *num.* 107. Sanch. *d. lib. 7. disp. 108. n. 7. & n.* 12. tenet quòd si tot testes haberi nequeant, sufficient pauciores arbitrio iudicis, Basil. Pont. *d. c. 22. §. 6. versic. sed addendum*, vbi aduertit quòd si postea vir inueniatur, non esse frigidæ naturæ, nequaquam sunt periurij rei testes illi, qui solùm de credulitate deposuerunt, sunt tamen rei periurij ipsi coniuges, & de illis tantùm accipiendum, quod habetur in præsenti.

11 *Quod nunquam per carnis copulam vna caro, &c.*] Notatur ad hoc, quòd ad copulam coniugalem, cuius impotentia impedit Matrimonij validitatem, requiritur vt sponsus intra vas sponsæ seminet, sed in illud semen virile effundat, vt per Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *num.* 101.

12 *Tactis Sacrosanctis Euangeliis.*] Aduerte quòd quando pro iuramenti forma requiritur Euangeliorum tactus, nec iuri satisfit, nec valet actus quoad iuris effectus præstito iuramento absque eo tactu, Sanch. *d. disp. 108. n.* 14. vbi in fine asserit consuetudine præscriptum esse id iuramentum super Cruce præstari, quamvis Euangelij tactus iure petatur: nam in iuramenti forma cuiusque prouinciæ morem seruari debere rectè notat Panorm. *in cap. tuis, n. 7. supr. de testib.* & ita iam in Italia ex antiqua consuetudine sufficit ipsius notarij scripta manu tangere, vt ex Panorm. *d. loco*, ad Farinac. *in praxi crim. p. 2. q. 74. n. 22.* & vbique seruari vt Sacerdotes manu pectori admota iurent se vt Sacerdotes veritatem dicturos, ex Grauat. ad Vestr. *lib. 6. c. 2. n.* 41. tradit Farin. *d. q. 74. n.* 82. Nam ad essentiam iuramenti non desideratur contractus alicuius rei sacræ vt Crucis, Euangeliorum, &c. si expressè id pro forma iuramenti non requiratur; vide Couar. *in cap. quamvis pactum, p. 1. §. 1. n. 1.* Ceual. *commun. contra commun. q.* 407. Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l. 240. à princ.* Nicol. Garc. *de benef. p. 5. c. 4. n.* 171. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 18. c. 1. n.* 10. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 3. c. 1. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium separari potest propter arctationem mulieris si apparet quod præter diuinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, redintegratur tamen si postea appareat Ecclesiam fuisse deceptam.*

2 *Matronæ, quæ adhiberi debent in terminis huius text. debent esse de Parochia, & peritiores quantum fieri potest.*

3 *Impotentia temporalis ad copulam non reddit irritum subsequens Matrimonium.*

4 *Impotentia quantumuis ignorata minimè obstat valori Matrimonij.*

5 *Impedimentum perpetuum censetur ad dirimendum Matrimonium quod per opus humanum absque peccato auferri nequit.*

6 *Mulier ob impotentiam prioris viri cum secundo contrahens præsumitur cognita à priori si à secundo cognoscatur, & vterque vir similis esset ætate, robore, ac membro virili.*

7 *Matrimonium prius non restauratur ratione arctitudinis fœminæ dissolutum, quando per concubitum proprij prioris viri nequit reddi apta copulæ cum illo, quamvis per concubitum cum altero apta sit.*

8 *Sententia quæ per euidentiam facti nulla est, nunquam transit in rem iudicatam.*

9 *Sententia vitiatur & est nulla, si iudex in ea referat se expressè ad acta, & ex illis appareat de errore ipsius iudicis.*

10 *Finis ipse declarat qualis sit res censenda.*

11 *Diuortium quoad thorum & cohabitationem celebrare licet ratione fornicationis admissæ à coniuge præsumpto impotente, & ob id separato, quamvis errore priori sententia detecto restaurandum sit Matrimonium quoad vinculum.*

12 *Dictio, ammodo, quid significet, ostenditur.*

13 *Periculi corporalis nomine intelligitur periculum probabile vitæ, aut grauis morbi secundùm vnam opinionem, sed solius mortis secundùm alteram veriorem.*

14 *Impotentiam quæ signa necessariò, & euidenter ostendant.*

15 *Maleficij ratione dissoluto Matrimonio si maleficiatus aliud ineat, & eandem vxorem cum qua maleficiatus fuerat, & disiunctus fornicariè cognoscat, tunc instaurandum est Matrimonium cum illa.*

16 *Matrimonij prioris, quando inuenitur error dissolutionis altero coniugi professo, aut profiteri volenti, nulla est facienda restitutio, si consummatum non sit Matrimonium. intellige & declara prout ibi.*

17 *Matrimonium dissolutum ob viri impotentiam quando possit instaurari, ostenditur.*

18 *Sententia Matrimonij non transit in rem iudicatam, à qua decennio appellatum non est, vel dupliei sententia confirmata.*

CAP.

Cap. Fraternitatis. VI.

Innoc. III.

1 Impedimentum mulieris arctatæ, quod præter diuinum miraculum per opus humanum sine periculo vitæ potuit remoueri, non est perpetuum: quare si per sententiam Ecclesiæ ex errore informationis diuisa à marito, & ipsa alteri se coniunxit, reiecto secundo debet redire ad primum, quia erat verum Matrimonium. Sed si mulier hæc separata est professa Religionem, & vir aliam duxit, tenet secundum, quia primum non erat confirmatum, si secus redeat ad primam, nisi ex eo quòd illa fuerit cum alio fornicata, à viro repellatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 94.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 591.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 4. cap. vnic. sub tit. de impotentia coëundi.*

2 *Quasdam matronas sua parochia*, &c.] Notatur ad hoc quòd matronæ in hoc casu debent esse de Parochia, quia præsumitur eas habituras pleniorem notitiam, vt per Sanch. *d. lib. 7. disp. 113. n. 2.* vbi cum Host. & Præposit. addit quærendas esse matronas peritiores in quantum fieri potest, quamvis non sint ex Parochia.

3 *Quamvis igitur*, &c.] Notatur ad hoc quòd impotentia temporalis ad copulam non reddit irritum subsequens Matrimonium, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 100.* Gutier. *de Matrim. c. 112. n. 4.* Bonac. *eod. tract. q. 3. punct. 13. n. 12. vers. dixi impotentia*,
4 Sanch. *d. lib. 7. disp. 92. n. 2.* vbi *n. 4.* tenet impotentiam quantumvis ignoratam minimè obstare valori Matrimonij. Sed obstat quòd in contractibus, & quibusvis obligationibus inspicitur tempus, in quo obligatio contrahitur, itavt si tunc impedimentum existat, quamvis præcipuum non sit, & possit remoueri, actus, non valet, *l. si stipuler 35. in fine princ. ff. de verbor. signif. l. continuus 137. §. cum quis, ad fin. ff. eod. tit.* ergo si tempore contracti Matrimonij impedimentum extat, non subsistet obligatio, quia eo tempore erat impossibilis. Accedit quòd idem iudicandum est de eo impedimento impotentiæ, quod de cæteris iudicabitur, sed cætera impedimenta quamvis perpetua non sint, & possint remoueri, si tamen extant tempore contracti Matrimonij, ipsum vitiant, vt patet in impedimento furoris, qui dilucida habet interualla, in impedimento metus, erroris, & consanguinitatis, seu cognatione legali. Igitur pari ratione non valebit Matrimonium si detur impedimentum impotentiæ tempore contractus. Sed pro hac difficultate soluenda resoluendum est quòd si temporale impedimentum proueniat ex aliquo accidenti, provt est morbus, aut maleficium, non vitiabit Matrimonium, & ita procedit text. *in præsenti*, & ea, quæ DD. scribunt circa impedimentum temporale. Sin autem temporale impedimentum proueniat ex defectu naturæ, seu defectu naturalis potentiæ, provt contingit in impuberibus, tunc Matrimonium non valebit. Ratio discriminis est, quia priori casu verum est dicere dari in contrahentibus potentiam naturalem, licèt actum pro aliquo tempore non possint præstare, & impedimentum hoc non vitiat, quia impedit actus, sed quia tollit potentiam, vt colligitur ex hoc text. ibi, *cognoscibilis erat*, id est, potentia, non actu. Posteriori verò casu non datur naturalis potentia, quia natura in ea ætate non præstat sufficientiam; atque ideo vitiatur Matrimonium propter impedimentum naturæ, & hoc casu procedunt argumenta in contrarium adducta.

Quamvis igitur, &c.] Notatur ad hoc, quòd si is, qui propter impotentiam separatus fuit, alteri nubat, cogendus est ad primum Matrimonium redire, idem probat text. *in cap. requisisti, in fin. 33. q. 1. cap. laudabilem, in fin. sup. hoc tit.* Ratio est, quia impedimentum huiusmodi tunc vitiat cùm perpetuum est, iuxta *suprà* resoluta, quando autem is, qui impotens iudicatus fuit ad secundas nuptias, habilis requiritur, iam constat impedimentum perpetuum non fuisse, ac per consequens Matrimonium valuisse; ergo non obstante sententia diuortij cogendus erit ad primum Matrimonium redire, vt habetur in hoc text. quod *ibidem* DD. omnes obseruant, docent S. Thom. *in 4. dist. 34. quæst. vnic art. 2.* Palat. & Sot. *eod. art.* Richard. *art. 3. quæst. 2.* Scot. *ead. dist. col. 5.* Bonauent. *ibid. in princ. n. 6. & quæst. 1. ad fin.* S. Antonin. *part. 3. tit. 1. cap. 12. §. 1.* Angel. *in summ. verbo Matrimonium, 3. impedim. 16.* nouissimè Basil. Pont. *in tract. de Sacramento Matrimonij, lib. 7. c. 61. à n. 4.* & meliùs *cap. 64. num. 2.* Sed in contrarium obstat text. *in cap. si per sortiarias 33. q. 1.* cui respondent *gloss. vltim. ibi*, Innocent. *in præsenti*, illud non habere auctoritatem, affirmantes indistinctè esse resoluendum retinendum esse prius Matrimonium, si is, qui propter impotentiam fuit separatus, reperitur habilis ad secundum, & esse sine distinctione seruandum, quod ait text. *in præsenti.* Sed non placet. Quare communis concordia est, quod si impedimentum erat generale respectu omnium, provt est frigiditas, seu arctatio, is, qui reperitur habilis ad secundum Matrimonium, restituitur primo, quia eo ipso apparet impedimentum quoad secundum perpetuum non fuisse, & hoc modo procedit text. *in præsenti*, vt colligitur ex illis verbis, *cognoscibilis erat*; sin autem impedimentum non fuerit generale, respectu omnium, sed vnius, provt regulariter est maleficium, vel aliud, de quo per Abb. *hic num. 20.* tunc etiamsi is, qui iudicatur est impotens ad primum Matrimonium, reperiatur habilis ad secundum, non restituitur primo, quia ex eo non constat non fuisse impedimentum perpetuum respectu primi, & in hoc casu procedit text. *in d. cap. si per sortiarias*, quam concordiam in effectu probant Abb. & communis *vbi suprà*, pro qua optimè expendit idem Abb. hunc text. *in præcitatis verbis.* Vnde fit, vt si quis, vel propter maleficium, vel propter disparitatem, aut aliquid simile reperiatur perpetuò impotens respectu vnius, itavt si cum illa maneret, nunquam Matrimonium consummaret, non valebit Matrimonium, quamvis postea illa per secundum Matrimonium fiat habilis ad primum, quo pacto intelligenda sunt verba text. *in d. c. si per sortiarias, in fine*, quæ gloss. & *ibid.* DD. non perceperunt, vel etiam possunt rectè explicari si illud verbum, *eis*, non referatur ad priores coniuges, sed ad ipsosmet, qui propter maleficium fuerunt separati, quod vero similius videtur, & omnem difficultatem tollit.

5 *Per opus humanum.*] Intellige de opere humano licito, quia censetur impedimentum perpetuum, ac proinde ob illud dirimitur coniugium, quando per opus humanum absque peccato auferri nequit. Ita Gregor. *l. 2. verbo del segundo, tit. 8. part. 4.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 58. art. 1. paulò post principium*, Fr. Emman. *in summa, tom. 1. cap. 133. conclus. 3. num. 3.* Henriq *lib. 12. cap. 7. num. 4. & num. 9. c. 8. num. 2.* Sanchez *d. lib. 7. disp. 93. num. 9.* Valer. Reginald. *d. lib. 31. num. 100.*

Seu alio quolibet modo.] Neque malefìcij dissolutione,

ne, vel terminatione, vt per Spreng. *in mall p.2.q.1. c.12.* Torreblanc. *lib.2. de magia, c.42.n.20.* quod an, & quando licitè fieri possit, dixi *suprà à cap.3.num.3. hoc tit.*

6 *Cuius simili commiscetur.*] Notatur ad hoc, quòd inspiciendum est an vterque vir similis sit ætate, robore, ac membro virili, & si similes sint, præsumitur potuisse quoque cognosci à priori viro, secus si dissimiles sint, quia prior vir erat senex, vel debilis, vel alium defectum in virili membro patiebatur, posterior autem iuuenis, vel robustior, vel eo defectu membri virilis carebat, vt per Brunel. *de sponsal. concl.28.limit.6.n.25.* Angles *in florib. Theolog.p.1.tit. de matrim.q.8.art.1.dub.6.* Gregor. *l.17. verb. en membros,tit.2.p.4.* Vega *tom.2. summ. c.34.casu 107.* Gaëta *in repet.c.ad limina 30.quæst.1.§.4.quæst.212.num.525.* Henriq. *in summ. lib.12.c.7.n.9.* Matiens. *in rubr.tit.1. gloss.1.num.197.lib.5. noua recop.* Sanch. *d.lib.7.disp.39. num.11.*

7 Vnde non restauratur prius Matrimonium ratione arctitudinis fœminæ dissolutum quando per concubitum proprij prioris viri nequit reddi apta copulæ cum illo, quamvis per concubitum cum altero apta sit, vt per D.Barbosa ad *l.1.ff.sol.matrim.p.1. num.95.*

8 *Sententiam diuortij per errorem,*&c.] Notatur ad hoc, quòd sententia, quæ per euidentiam facti nulla est, nunquam transit in rem iudicatam, vt per Tiraq. *de retractu lig.§.4.gloss.1.n.38. in fin.*

9 Nam si iudex in sententia referat se expressè ad acta, & ex illis appareat de errore ipsius iudicis, vitiatur sententia, & est nulla. Turzan. *tom.2.commun.opinion.lib.7.tit.8.n.11.pag.142.* Tiraq. *de iure mariti, gloss.7.num.184.* Duen. *reg.246.* Gam. *Lusit.decis.110.n.42.* Menoch. *cons.110.n.57.& cons.345.n.35.* Stephan. Gratian. *discept.forens.c.103.à num.18.*

10 *Nouimus esse prolatam.*] Quia finis ipse declarat qualis sit res censenda, vt per Tiraq. *de retract. lig. §.1. gloss.7.n.45.* Et à fine res denominatur Barthol. Peret. *ad Extrauag. ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ non alien. pag.93.n.23. & 24.* qui refertur *in libello de principiis vtriusque iuris, lit.F, n.48.*

11 *Nisi se fornicario,*&c.] Notatur ad hoc, quòd ratione fornicationis admissæ à coniuge illo præsumpto impotente, & ob id separato, licet alteri, si innocens sit, celebrare diuortium quoad thorum, & cohabitationem, quamvis errore prioris sententiæ detecto restaurandum sit Matrimonium quoad vinculum, ita Sanch. *d.lib.7.disp.101.n.3.*

12 *Ammodo.*] Id est, post primum coitum, vt per Panormit. *hîc n.20.* Brunel. *de spons.concl.28.limit.6.n.27.* Sanch. *d.disp.101.n.11.* vbi *n.12. in fine*, dicit quòd id importat *ammodo*, id est, *des de luego*, absque alia indagine, vel mora, est separanda à posteriori Matrimonio, quia statim constat id esse irritum, nam si non est arcta, valet prius Matrimonium, & sic non posterius; si verò sit arcta, neutrum.

13 *Corporali periculo.*] Gloss. *hîc verbo corporali*, tenet nomine huius corporalis periculi intelligi periculum probabile vitæ, aut grauis morbi, quam sequuntur Gregor. *l.2. verbo grande,tit.8. part.4.* Matiens. *ad rubr. tit.1.gloss.1.n.97.lib.5.noua recop.* Sed verius & probabilius est solius mortis periculum intelligi, vt docent Sanch. *d.lib.7.disp.93.n.18.* Gutier. *de matrim. c.112. n.28.* vbi *n.31.* resoluit quòd mulier arcta tenetur pati incisionem cum molestia, & graui dolore, & cauterio faciendam, non tamen grauissimum morbi incommodum.

14 In gloss. *Matronas.* Aduerte quòd quando signa necessariò, & euidenter impotentiam concludunt, siue viri, siue fœminæ, nulla temporis mora expectata, est dissoluendum Matrimonium nullo interueniente iuramento, aut septima manu propinquorum, vt tenet Sanch. *d.lib.7. disput.107. num.3.* vbi *num.7.* resoluit quòd signum omnino euidens est impotentiæ, ita vt nec triennium sit expectandum, nec prædicta iuramenta desiderentur, quando mulier est arcta, de quo etiam Mascard. *conclus.* 888. *num.* 4. Henriq. *lib.12. cap.7.num.9.* Gutier. *de Matrim. cap.120. num.5.vers. signum.*

In gloss. *Diuinum.* Notatur ad hoc, quòd dissoluto 15
Matrimonio ratione maleficij, aut vtriusque, aut alterius coniugis si maleficiatus aliud Matrimonium ineat, & eandem vxorem cum qua maleficiatus erat, & à qua ratione maleficij disiunctus fuerat, fornicariè cognoscat, tunc instaurandum est Matrimonium cum illa: vt docent Gregor. *l.fin.verbo tornar,tit.8.p.4.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q.58. art.2.paulò ante primum dubium,* Fr.Emman. *in summ. tom.1.c.234.n.3.concl.3.* Sanch. *d.lib.8.disp.99.n.23.*

In gloss. *Remaneat.* Notatur ad hoc, quòd quando 16
inuento errore dissolutionis prioris Matrimonij alter coniux est iam professus, aut vult profiteri, nulla est facienda restitutio, cùm iam prius Matrimonium, quod consummatum non erat, dissolutum sit per professionem, iuxta text. *in c. ex publico, supr. de conuers. coniugat.* ita Bonac. *d.q.3.puncto 13.num.23.* Sanch. *d.lib.7. disp.99.num.37.* vbi aduertit maximè attendendum an virgo illa, quam Ecclesia arctam iudicauit, & nunc experientia inuenitur apta priori viro, salua integritate recepit semen illius intra vas, quacumque arte, aut matrice attrahente, tunc enim cum consummatum iam fuerit, minimè dissoluetur professione, de quo etiam Henriq. *in summ. lib.12. cap.7. in commento pen.* Quando autem vxore manente in sæculo vir iam Sacris est initiatus detecto errore sententiæ, quæ prius Matrimonium dissoluit, vir restituendus est vxori repetenti, quia Matrimonium non est dissolutum: vt per Petr. de Ledesma *de Matrim.q.58.art.2.dub.1.* Sanch. *d.disp.99.n.39.* Bonac. *d.punct.13.n.24.* Henriq. *d.lib.12. c.8.n.3.* vbi limitat nisi vxor fornicata esset, quia tunc ratione fornicationis si vir esset innocens, posset illam repellere; deinde idem Henriq. *d.n.3.in commento lit. L*, limitat nisi impedimentum esset ex maleficio, & transacto triennio atque aliis diligentiis præmissis facta esset Matrimonij dissolutio, quod non approbat Sanch. *d.loco.*

In gloss. *Fornicatio*, ibi, *dicit quòd vsque tertiam vicem tantùm.* Notatur ad hoc, quòd quoties fœmina à 17
viro separata, quòd ab eo cognosci nequiuit, semel tantùm restituenda priori viro propter deceptionem circa impotentiam deprehensam, & cum eo remansura triennio, & si eo tempore cognoscatur firmum manere debet prius Matrimonium, si autem eo triennio cognosci nequeat ab illo, præsumitur saltem vir maleficiatus respectu illius, ac impotens ad illam, ac proinde in perpetuum declarandum est irritum illud prius Matrimonium, ac reddenda est posteriori viro, cui nupserat fœmina illa: vt per Brunel. *de spons.concl.28. limit.6.n.25.* Gaëta *in repet.c.ad limina 30. quæst.1.§.4. q.231.n.534.* Sanch. *q.... lib.7.disp.99.n.34.* vbi *n.35.* idem resoluit quando ratione frigiditatis viri, aut maleficij existimati alterutrius coniugis generalis respectu omnium, separatum est Matrimonium, & postea experientia compertum est eum virum aliud iniisse ac consummasse Matrimonium, aut fornicatum esse, in quibus casibus prius Matrimonium instaurandum est, si enim eo instaurato, & reddita priori vxore huic frigido, vel maleficiato, non potuerit triennio illam cognoscere, separabitur iterum Matrimonium absque restitutionis spe.

In

18 In eadem gloss. ibi, *Quoniam duæ tantùm sententiæ*, &c. Notatur ad hoc, quòd sententia Matrimonij non transit in rem iudicatam à qua decennio appellatum non est, vel duplici sententia confirmata ad hunc sensum quin per viam querelæ possit contra eam allegari, vt per Couar. *de sponsalib.p.2.c.8.§.12.versic.sententia verò*, Sanch.*d.lib.7.disp.*100.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium separari potest vbi vxor dicit virum, cui cohabitauit per triennium, non habere potentiam coeundi, illis hoc iurantibus cum septima manu propinquorum.*

2 *Impotentiam alterius coniugis integrum est coniugi quocumque tempore transacto allegare.*

3 *Declaratur text. in præsenti.*

4 *Virgo an sit mulier, vel potius corrupta, probatur per inspectionem obstetricum & matronarum.*

5 *Matronæ, quæ inspicere debent an mulier sit virgo, vel corrupta, debent esse honestæ, & bonæ famæ.*

6 *Deponentes de re aliqua iuxta artis peritiam accusari possunt si veritatem non dicant.*

7 *Triennium in impedimento maleficij à quo tempore computetur, ostenditur.*

8 *Maleficium quando constare non potest an sit perpetuum, vel temporale, præsumitur perpetuum.*

9 *Triennium continuum quod dicatur, ostenditur.*

10 *Maleficium dicitur quando vir non potest vxorem cognoscere cum possit ad alias accedere, frigiditas verò quoad omnes vniuersalis est.*

11 *Maleficij signum quod sit, ostenditur.*

Cap. Literæ. VII. & fin.

Honor. III.

1 SI mulier dicit per triennium se cohabitasse cum viro, & illum esse impotentem, vir autem fatetur se esse impotentem cum illa, sed non cum aliis, & si per inspectionem matronarum mulier reperitur virgo, & facta inquisitione non reperitur aliqua carnaliter cognita à viro illo, si constet per triennium continuum simul habitasse, & ipsi cum septima manu propinquorum iurent se nequiuisse carnaliter commisceri, inter eos sententia diuortij proferenda est. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.* 94. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 582. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2.

2 *Quod cum octo annis elapsis*, &c.] Notatur ad hoc, quòd integrum est coniugi quocumque tempore transacto allegare alterius coniugis impotentiam, vt per Sanch.*de Matrim.lib.7.disp.*109.*n.*14. vbi etiam dicit quod text.*in c.*1 *super hoc tit.* negans mulierem audiendam quando non statim proclamat, intelligitur donec triennium transactum sit: text. verò *in præsenti*, *& in c. fraternitatis, hoc eodem tit.* concedentes audiendam esse clamantem post nullos annos, intelliguntur modò iam triennium transierit.

3 *Tamen se habere potentiam cognoscendi alias.*] Hoc appellatur maleficium respectiuum, quo Theodoricum Regem affectum docet Paul. Æmil. *in vita Cleotar.* poterat nempe cum concubinis coïre, cum vxore tamen non poterat, de quo Capel. Tholos. *decis.*381. *dub.*1.*n.*1. Henriq.*lib.*12.*c.*7.§.2. & Galeatius Sfortia similiter fraude tactus fuit ne Matrimonio Isabellæ Aragoniæ potiretur, vt narrat Franc. Guicciard. *in historia Italia*, refert Torreblanc. *lib.*2. *de magia, c.*42. *n.*28.*&* 29.

Vos verò ne id confiterentur in fraude, &c.] Aduerte Pontificem in præsenti ponderare mulierem fatentem vnà cum viro impotentiam, ac lapsis octo cohabitationis annis fuisse inspectam, quia id ad abundantiorem cautelam affectum est, vt sentiunt Panorm. *hic. n.*10. Zabarell.*n.*3. Præposit.*n.*3. Alex. de Neuo *n.*15. quos refert Sanch. *d. lib.*5. *disp.*108. *n.*6. Vnde Rota apud Seraphin. *decis.*688. *à princ.* censuit dispositionem huius text. non habere locum quando per euidens genus probationis constare potest de frigiditate viri, veluti quando vitium est tale, quod per visionem detegi possit, & quoties coniuges fatentur impotentiam, alias secus. 4

A matronis, &c.] Notatur ad hoc, quòd probatur per inspectionem obstetricum, & matronarum, an mulier sit virgo, an verò potiùs corrupta, & deflorata, vt per Mascard. *de probat. conclus.*1313. *num.*3. Farin. *in praxi crimin. part.*4. *decis.*27. *num.*2. *vbi addit. lit. A.*

Bonæ opinionis, & fide dignis. Notatur ad hoc, quòd matronæ debent esse honestæ, ac bonæ famæ, non leues, aut viles, ne modico pretio subornatæ falsò deponant, vt per Sanchez *d. lib.*7. *disput.*113. *num.*1. vbi *num.*7. resoluit quòd matronæ, ac omnes alij, qui iuxta artis peritiam de re aliqua deponere debent, recusari possunt, de quo etiam Fulu. Pac. *de probat. lib.*1.*c.*47.*num.*120. Ioan. Garc. *de expens. c.*24. *num.*23. 5 6

Si constiterit vobis, &c.] Notatur ad hoc, quòd in maleficij impedimento triennium computatur à die copulæ intentatæ, nec oportet huiusmodi triennium assignari à iudice, nec priùs pœnitentiam peragi; nec text. *in præsenti*, narrans pœnitentiam peccatorum fuisse iniunctam, contrarium decidit; quia factum narrat, nec ius statuit; imò quando decidit solùm petit toto illo octo annorum tempore, ex quo initum erat Matrimonium, triennio continuo coniuges habitasse, vt docent Gregor. *l.*5. *verbo dar, tit.*8. *part.*4. Matiens. *in rubr. tit.*1. *gloss.*1. *n.*203. *lib.*5. *noua recopil.* Henriq. *in summ. lib.*12. *cap.*7. *num.*2. Sanch. *d. lib.*7. *disp.*110. *num.*5. Quamvis huiusmodi triennium incipere currere à die cohabitationis, teneat Menoch. *de arbitr. casu* 519. *num.*14. *&* 15. vel à tempore assignationis per iudicem factæ asserat Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloss.*56. *num.*74. 7

Infra prædictos octo annos, &c.] Notatur ad hoc, quòd quando constare non potest perpetuumne sit, an temporale maleficium, præsumitur perpetuum, ac dissoluetur coniugium quando triennio coniuges dedêre operam carnali copulæ, nec perficere potuerunt, vt per Sanch. *d.lib.*7.*disp.*93.*n.*12. 8

Per continuum triennium.] Intellige ciuili modo, nempe vt toto triennio vacauerint coniuges copulæ debitis horis, & locis; non verò Mathematicè, continuò, quia id esset moraliter impossibile, sæpè namque morbus intermittit tempus illud, & si aliud diceremus, impedirentur peregrinationes, aliáque negotia, quibus virum vacare societas, atque gubernatio domestica cogit, ita Sanch. *d.lib.*7.*disp.*111. *n.*2.*&* 3. Gutier. *eod. tract. c.*122.*n.*7. 9

In gloss. *Cognoscendi*, ibi, *maleficium quantum ad istam, & non quantum ad alias.* Notatur ad hoc, quòd maleficium dicitur quando vir non potest vxorem 10

cognoscere, cùm possit ad alias accedere, frigiditas verò quoad omnes vniuersalis est, vt per Victor. *in summ.* vbi *de Matrim. n.* 286. Henriq. *in summ. lib.* 12.
11 *c.* 8. *n.* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 94. *n.* 6. vbi etiam asserit maleficij signum esse quando coitum quis appetit, & virgam erigit, itavt ad copulam aptus sit, & cùm ad vas fœmineum penetrandum appropinquat relaxantur, ac concidunt subitò organa, nec potest complere, atque iterum rigent, & si iterum copulari nitatur, denuo laxantur.

12 In gloss. *Septima*, fin. ibi, *tamen si alterum committeretur*, &c. Hæc gloss. cùm dicit non sufficere aspectum matronarum, nisi etiam concurrat iuramentum septimæ manus propinquorum, subdit valere sententiam altero eorum omisso: si enim intelligatur de matronarum aspectu, verum dicit, sed omissio iuramenti septimæ manus propinquorum sententiam reddit nullam: nam in hoc text. prope finem tradens Pontifex formam dissoluendi Matrimonium ratione impotentiæ, ponit tanquam prærequisitum hoc iuramentum, & cùm sit forma probationis iure præscripta, eius omissio vitiat sententiam, ita Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 108. *n.* 9.

De Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

TIT. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*

2 *Interdictum Ecclesiæ tribus modis fit, per legem, per iudicem, per Parochum, & vnaquaque species declaratur,* num. seqq.

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præposit. Alex. de Neuo, Cujac. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, & in speculo iuris, sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Petrus de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 564. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. titul. iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 368. Canis. *in summ. iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 Interdictum Ecclesiæ tribus modis fit, per legem scilicet, per iudicem, per Parochum; per legem quæ certis temporibus nuptias prohibet, de quibus *in cap. non oportet, il.* 2. 33. *q.* 4. *& in cap. capellanus, de fer.* quæ tempora restricta sunt per Concil. Trid. *sess.* 24. *de reformat. matrim. cap.* 10. his tamen temporibus non ipsum Matrimonium, sed solemnitates nuptiarum & traductio ad domum prohibentur, vt expressè colligitur ex *d. cap. capellanus*, vbi gloss. *verbo quocunque tempore*, communiter recepta. Insuper per litis pendentiam Ecclesia interdicit Matrimonium, ex reg. generali, quæ prohibet pendente lite innouari; & rem de qua controuersia est distrahi *cap. Ecclesia, vt lite pendente.*

Secundo modo fit interdictum per iudicem, solent enim, & debetur pendente de Matrimonio lite vel eas, vel alias nuptias contrahi specialiter interdicere, *cap. tua nos, de sponsa duorum, cap.* 1. *& vlt. hoc tit.* 3

Tertio modo fit à Parocho cum aut impedimentum denuntiatur illi, aut probabilis est eiusdem suspicio, *c. cùm inhibitio, in princ. & in §. sanè, de clandest. desponsat.* In omnibus tamen his casibus Matrimonium contractum valet, *cap.* 1. *&* 2. *hoc tit.* vbi Doctores citaui, non tamen quia hoc impedimentum temporalem habet prohibitionis causam, est enim hæc falsa ratio, licet communis sit cum gloss. *in d. c. tua nos*, & confunditur per text. *in l. stipules, ff de verb. oblig.* & quia sic probatur, impedimenta legis humanæ minimè dirimunt, cum prohibitio non dirigitur in ipsam Matrimonij substantiam, sed accidentia, quod tunc fit cùm non simpliciter & absolutè Matrimonium prohibetur inter aliquos, sed circunstantia modi, temporis, aut loci, tunc enim nisi lex habeat decretum irritans actus valet; sed lex quæ prohibet Matrimonium contrahi contra Ecclesiæ interdictum solum tempus videtur prohibere, & non habet decretum irritans, *d. c. non oportet, c. capellanus*; igitur actus valet. 4

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel iudicis factum, seu contractum, propter hoc solùm non dirimitur, imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur donec cognoscatur de causa interdicti.*

2 *Sponsalia per oscula, amplexus, & similia signa nequaquam transeunt in Matrimonium.*

3 *Præsentia, & taciturnitas contrahendorum an sufficiat dum quicumque extranei contrahunt, ostenditur.*

4 *Coniuges ad tempus separandi sunt quando Matrimonium contra prohibitionem inierunt.*

CAP. Literæ. I. *Alex. III.*

IVdex quando interdicit mulieri ne alicui nubat, & ipsa spreto mandato contrahit, Matrimonium tenet, sed pro mandato spreto imponenda est illi pœnitentia; & si præceperit iudex vt prius redeat ad domum matris, debet hoc facere, & postea ire ad maritum, ne mandatum iudicis contemnatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vivian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 95. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 592. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 4. *tit.* 17. *c.* 2. 1

Sæpè amplexata fuisset, &c.] Notatur ad hoc, quòd sponsalia, quæ re, & verbis de futuro appellamus, per oscula, amplexus, & similia signa nequaquam transeunt in Matrimonium; vt per Couar. *de spons. p.* 1. *c.* 4. *§.* 2. *num.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 1029. Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 1. *n.* 62. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 57. *lib.* 5. *noua recop.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comparat.* 14. *n.* 18. 2

A proprio viri sui fratre se desponsari, &c.] Notatur ad hoc, quòd non est speciale dum parentes pro filiis contrahunt, vt sufficiat præsentia, & taciturnitas, sed idem dicendum est de quocumque extraneo, vt per Fr. Emman. *in summa cap.* 234. *num.* 4. *tom.* 1. & saltem quoad internum forum, in illo enim 3

quicum

quicunque respondeat satis esse ad valorem Matrimonij, vel sponsalium, quoad verò forum externum minimè sufficere, nisi parentes, aut tutores sint, tenent Vivald. *in candel. p. 1. de Sacram. tit. de Matrim. n.* 39. Angl. *in flor. Theolog. p. 1. quæst. de essent. Matrim. art.* 2. *dub.* 3. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 45. *art.* 2. *dub.* 3. Vega *lib.* 3. *summ. c.* 152. Henriq. *in sum lib.* 11. *c.* 2. *n.* 6. *iunct. comment. lit. P.* Cæterùm probabilius est speciale esse in parentibus, vnde si alij respondeant, desiderabitur aliud signum consensum internum exprimens vt valeant sponsalia, vel Matrimonium, ita Gregor. *l.* 10. *verbo no las puede, tit.* 1. *p.* 4. Couar. *de sponsl. p.* 2. *c.* 4. *in initio, n.* 4. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 5. *n.* 26. *lib.* 5. *noue recop.* Gutier. *de Matrim. c.* 13. *n.* 2. Sanch. *eod. tract. lib.* 1. *disp.* 23. *n.* 7. vbi *n.* 15. respondet *in hoc text.* adfuisse expressum consensum, vel vltra taciturnitatem interfuisse alia signa tacita consensum exprimentia.

4 *Mandamus quatenus,* &c.] Notatur ad hoc, quòd quamvis causa interdicendi Matrimonium sit temporalis, & Matrimonium contra prohibitionem initum sit validum, quando iudicis prohibitio fuit legitima, separandi sunt coniuges ad tempus in pœnam delicti, ne pœnæ immunitate præceptum iudicis iustum contemnere audeant: non obstat text. *in c.* 2. *infr. hoc tit.* vbi huiusmodi Matrimonium minimè separandum esse decernitur, quia intelligitur de perpetua separatione: ita docent Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 6. *in initio, n.* 6. Ludov. Lopez *in instruct. consc. p.* 2. *de Matrim. c.* 46. *vers. porrò aduertendum.* Perez *gloss.* 1. *pag.* 493. *tit.* 2. *lib.* 8. *Ordinam.* Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 2. *n.* 14. vbi etiam aduertit, quamvis in hoc text. assignetur vnicus mensis, tempus hoc esse arbitrarium, & mensem illum poni hic gratia exempli, & non ad arctandam iudicis facultatem.

SVMMARIVM.

1. *Sponsalia de futuro cùm vna etiam contra interdictum Ecclesiæ contracta, non dirimunt Matrimonium postea contractum cum alia.*
2. *Matrimonium non est irritum si contra prohibitionem temporalem Pontificiam ineatur.*
3. *Iudex à quo generaliter potest intentare illa, quæ tendunt in faciliorem exitum causæ appellationis, non tamen cognoscendo de eius viribus.*
4. *Contrahens cum aliqua contra prohibitionem à superiore Ecclesiastico iusta de causa sibi facta peccat mortaliter.*
5. *Iudex à quo est appellatum in causa matrimoniali inhibendo partibus ne interim lite pendente alteri nubant, non dicitur attentare.*

CAP. Ex literis. II.

1 SPonsalia de futuro contrahendi cum vno si interdicatur ne ad alium transeat, & spreto interdicto contrahit de præsenti cum alio, tenet secundum Matrimonium, sed pœnitentiam de excessu agere debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 96. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 592. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 17. *c.* 3. & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p.* 6. *c.* 28.

2 Collige ex text. non esse irritum Matrimonium si contra prohibitionem temporalem Pontificiam illud ineatur, vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 2. *num.* 4. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *num.* 189.

Eidem sub excommunicationis interminatione, &c.] 3
Notatur ad hoc, quòd iudex à quo generaliter potest intentare illa, quæ tendunt in faciliorem exitum causæ appellationis, non tamen cognoscendo de viribus appellationis; vt per Duen. *reg.* 42. *limit.* 27. Corset. *sing. appellatio, licet iudex,* Couar. *pract. c.* 23. *n.* 1. *vers. prima.*

Alia tamen pœnitentia eis, &c.] Aduerte mortaliter 4
peccare contrahentem cum aliqua quando interuenit prohibitio à superiore Ecclesiastico ei facta, iusta de causa, ne cum illa contrahat, secus si certò sciat nullum subesse impedimentum, ita Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *n.* 189. *vers. tertiò.*

In gloss. *Interminatione,* ibi, *comminatio tantum fit non sententia.* Vide Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocand. donat. verbo reuertatur, n.* 255. Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *c.* 8. *n.* 19.

In gloss. *Districtiùs.* Notatur ad hoc, quòd iudex à 5
quo est appellatum in causa matrimoniali inhibendo partibus ne interim lite pendente nubant, non dicitur attentare, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 148. *num.* 22.

SVMMARIVM.

1. *Consanguinei vulgò dicti si contraxerunt contra præceptum iudicis, debent separari donec de causa cognoscatur.*
2. *Contrahentes contra prohibitionem à superiore factam sunt separandi.*

CAP. De muliere. III. & fin.

COntrahere volentes; quibus Ecclesia eo quod 1
consanguinei vulgò dicebantur, præcipit, seu interdicit ne contrahant, donec cognoscatur de consanguinitate, & ipsi hoc non obstante contrahunt, sunt separandi sub pœna excommunicationis donec plenè constet de causa. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno; Canis. Cujac. Vin. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 97. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 593. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. hic text. est pars *cap. de muliere, sup. de sponsalibus,* quæ refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. sub illo tit. de sponsalib. c.* 5. *§. illos,* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 6. *c.* 19. *§. illos.*

Probat hic text. contrahentes contra prohibitionem 2
à superiore factam esse separandos, & sub pœna excommunicationis ne cohabitent quovsque cognoscatur legitimè an eorum Matrimonium possit, & debeat iure stare, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 189. *vers. tertiò.*

Qui Filij sint legitimi.

TIT. XVII.

SVMMARIVM.

1. *Doctores scribentes super hanc rubr. referuntur.*
2. *Filius vnde dicatur, ostenditur.*
3. *Filij definitio traditur.*

4 Declaratur text. in l. filium definimus, ff. de his, qui sunt sui.
5 Filij, liberi, nati inter se maximè differunt.
6 Filij hi propriè quos ipsi genuimus.
7 Liberorum nomen licet ad filios referatur, latiorem tamen habet significationem, quia ad nepotes vterinos porrigitur.
8 Nati an de filiis primi gradus propriè dicantur, ostenditur.
9 Liberorum nominis illud proprium est vt de solis liberis personis propriè dicatur, natorum verò nomen etiam de seruis, & brutis.
10 Filij appellatione in numero singulari fœmininum non continetur ex vi verbi, nec ex communi loquendi vsu, sed per interpretationem extensiuam.
11 Filiorum nomine in plurali ex communi loquendi vsu filia comprehenduntur.
12 Legitimi tantum filij sunt adoptiui, quia à sola lege, non à natura probati sunt.
13 Legitimi & naturales simul dicuntur, qui à natura & lege simul approbantur.
14 Illegitimi sunt, qui non ex iustis nuptiis verè, vel putatiuè nati sunt.
15 Nothi qui dicantur, & quæ inter eos & spurios sit differentia, ostenditur.
16 Illegitimorum varia differentia traduntur.
17 Spurij qui, & quotuplex dicantur, ostenditur.

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4.* Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decretal.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Raucnna *in compend. iuris Canon.* Mart. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontificij, à pag. 565.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Castan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 370.* Canis. *in summ. iuris Canonici,* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 4. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 *Filij.*] De huius nominis etymologia non satis apud Doctores constat, vt videre est apud Alciat. *in l. filij, ff. de verborum significat.* Tiraq. *in l. si vnquam in præfat. 1. ad fin. C. de reuocand. donat.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 10. c. 3. n. 4.* Sed frequentius nomen filius à φίλος, id est, amor, deriuari tradunt gloss. *verbo appellantur, in §. vlt. Instit. qui tut. dari poss.* Conan. *lib. 10. comment. iuris Ciuilis, c. 1. c. 2.* Rojas *in epit. success. c. 2. n. 5.* cuius etymologiæ ratio posita est naturali parentum amore in filios, quo nullus maior reperitur, *l. vlt. in princ. C. de furtis, l. liberorum, ad fin. ff. de verb. signific.*

3 Propriam filij diffinitionem vulgò Doctores existimant tradi à Iureconſ. Vlpiano *in l. filiorum, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* dum inquit, *filium eum definimus qui ex viro & vxore nascitur,* & *ibi* Petr. Castald. & Æguinar. Baro adnotarunt, atque etiam Bald. & Angel. & alij communiter, vt refert Ias. *in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, n. 4. C. de testam.* notant etiam nouiores omnes, vt constat ex Corras. *miscel. lib. 1. c. 7.* Petr. Gregor. *d. lib. 10. c. 3. num. 6.* Paleoth. *de nothis & spur. c. 27. à princ.* Rojas *success. c. 2. num. 4.* Verùm hæc Vlpiani decisio non videtur continere absolutam filij definitionem, cùm filiorum nomen attenta sua origine, & proprietate tam de legitimis, quàm de illegitimis propriè dicatur, nam in legis dispositionibus appellatione filiorum contineri naturales probat text. *in l. parentes, ff. de in ius vocando,* & in pœnis, *l. hos accusare, §. omnis, ff. de accusat.* & facere deficere conditionem notant Doctores communiter per text. *ibi, in l. ex facto, §. si quis rogatus, il. 1. ff. ad Trebel. l. Lucius 99. §. fin. in fine, ff. de legat. 2.* & ex his confunditur dictum quorundam dicentium & existimantium, filiorum nomen solum legitimis, liberorum omnibus conuenire, vt voluit Dec. *in cap. in præsentia, n. 4. ad fin. de probat.* Sed meritò reprobat Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 5. à num. 74.* tum quia filiorum appellatio naturalior est, *l. tutelas, in fine princ. ff. de capitis dimin.* subindéque magis naturalibus competit, quàm nomen liberorum, tum quia *in l. 1. ff. solut. Matrim.* Doctores communiter notant nomen *liberis,* magis ad legitimos referri, vt docet *ibi* Ripa, *num. 18.* tum denique ex *l. huius, ff. de vulgari,* vbi Alciat. *num. 10.* vnde etiam magis ad verum accedere videbatur resolutio Panorm. *in dict. cap. in præsentia,* ex *n. 22.* dum ait filiorum nomine naturales, liberorum verò appellatione solos legitimos contineri; sed meritò etiam hanc differentiam improbat Paleoth. *de nothis & spuriis, c. 10. num. 9.* promiscuè enim filiorum & liberorum nomine vtuntur Iureconsulti, vt ostendit Cujac. *lib. 4. obseruat. 37.* Ego verò in hac materia, quæ latissima est, non immemor, quia latè de ea egi *in meo tract. de appellatiua verborum vtriusque significat. appellat. 99.* vbi ostendo appellatione filiorum qui veniant, & præcipuè ex *n. 13.* an & quando filiorum nomine comprehendantur legitimi, naturales, & spurij.

Non obstat text. *in d. l. filium definimus,* ibi, *ex viro, & vxore;* nam respondent multi eam definitionem referendam esse ad solos filios naturales, & legitimos simul, vt sentit Bart. & explicat Bero. *ibi,* sed vt apparet ex litera, verius est in tota illa decisione voluisse Iureconsult. tradere veram filij distinctionem, seu quandam regulam, aut generalem determinationem, quòd scilicet filius illius qui esse præsumitur, ex cuius vxore insimul cum eo cohabitante nascitur, nec nouum est vtroque iure verbum *definimus* accipi pro *decernimus,* aut *præsumimus,* & *definitionem* pro *regula,* vt *in l. suo quoque, §. puto,* ibi, *ad generalem definitionem, ff. de hæred. instit. & in l. mora, ff. de vsur.* iuncta explicatione Corras. *lib. 2. miscel. cap. 6.* 4

Tria sunt nomina filij, liberi, nati, quæ licèt inter se maximam habere similitudinem, & ferè synonyma esse videantur, nihilominus tum origine sua, tum etiam secundùm communem loquendi vsum inter se maximè differunt. Filij enim hi propriè dicuntur, quos ipsi genuimus, & solent vsurpari, prout à nepotibus, & aliis vlterioribus gradibus distinguuntur, vt deducitur ex *l. quod si nepotes, ff. de testam.* & ex *§. vltim. Instit. qui testam. tutor. dari poss.* Liberorum verò nomen licet etiam ad filios referatur, vt *in toto tit. ff. de liberis, & posthum.* latiorem tamen habet significationem, nam ad nepotes vterinos porrigitur *d. l. liberorum 220. ff. de verbor. signif. d. l. quod si nepotes.* 5 6 7

De natorum verò nomine magna est inter recentiores pugna; nam ad nepotes etiam extendi potest, vt docet Modestin. *in l. natorum 104. ff. de verbor. significat.* sed malè ex Græco versum esse potius quàm verti debuisse, *d. l. liberorum,* scribit *ibi,* Alciat. atque etiam Curt. Burg. *coniect. lib. 1. c. 50.* concedentes natos de solis filiis primi gradus propriè dici. Sed contrarium, imò natorum, & liberorum appellatione quoad hoc nō differre, benéque versum esse Modestinum 8

num contendit Conan. *comment. iuris Ciuilis*, *lib.* 10. *c.* 1. *num.* 1. Nota nihilominus huius nominis liberorum illud esse proprium, vt propriè de solis liberis personis dicatur; natorum verò nomina etiam de seruis, atque etiam de brutis, ex Colum. dum inquit, *equas amore natorum, nisi fiat partus, noxam trahere.*

10 Opportunè in præsenti occurrit inuestigare quare de solis filiis in masculino genere hæc rubr. concipiatur, cùm tamen per totum titulum promiscuè Pontifices non solùm de legitimitate filiorum, sed etiam filiarum agant, vt *in c.* 1. *& in cap. causam quæ* 4. *& in cap. peruenit* 11. *infr. hoc tit.* Aliqui respondent hoc factum fuisse, quia filiorum appellatione filiæ continentur, quarum memini *d. tract. de appellat. verborum vtriusque iuris signific. appellat.* 99. *ex num.* 48. confirmantes quia generaliter receptum est masculinum concipere fœmininum. Sed magis arridet resolutio quæ placuit Costæ *in cap. si pater, verbo vtrumque, num.* 1. *de testam. in* 6. & sentit Valasc. *de iure emphyt. q.* 41. *num.* 3. *versic. idem*, dum aiunt appellatione filij in numero singulari fœmininum non contineri ex vi verbi, nec etiam ex communi loquendi vsu, sed aliquando per interpretationem extensiuam, vt bene probat text. *in l. iusta* 201. *ff. de verborum significat. & in l. Herennius* 122. *ff. eod. tit.* sic procedunt text. *in l.* 1. §. *sed etsi incertum*, *ff. de ventre in possess. mitt.* vbi exhæredato vno filio non videtur filia exhæredata, *& in l. libertum*, §. *fin. ff. de ritu nupt.* vnde ad text. *in l. sed etsi*, §. *ob Senatusconsult. ff. ad Macedon.* dum probat Macedonianum loquens de filio continere filiam, respondetur ex ratione procedere, quia ratio Senatusconsulti fortiùs in filiabus vigebat, vt bene explicat Conan. *comment. lib.*7.*c.*2.

11 *num.* 5. Per contrarium autem filiorum nomen in plurali licet non ex verbi proprietate, vt contendit Cost. *d. num.* 1. saltem ex communi vsu loquendi filias etiam comprehendit, vt satis probatur ex *l. si ita scriptum* 46. *ff. de legat.* 2. *& l. si quis ita* 16. *ff. de testam. tutel.* & hic colligitur intellectus ad text. difficilem *in l. quiquis* 116. *ff. de verbor. signific.* vbi Modestinus reprobat Labeonis sententiam negantis in ea loquutione, *quisque mihi filius, filiive*, filiam contineri, & Proculum affirmantem sequitur, & meritò, non ex proprietate verborum, vt ipse Modestinus significat, ibi, *Labeo videtur verborum figuram sequi*, sed ex communi vsu, iuxta quem mens testantis sub ea forma videtur quoque filias comprehendere, ex modò dictis. Retenta igitur hac distinctione facilè resoluitur proposita difficultas, cùm enim in plurali numero concipiatur hæc rubr. *qui filij sint legit.* necessarium non fuit addere, quæve filiæ, licèt per discursum tituli de vtrisque Pontifices agant promiscuè.

12 *Legitimi.*] Filij in duplici sunt differentia, alij legitimi, alij illegitimi dicuntur. Legitimi vel sunt legitimi tantùm, vel legitimi ac naturales simul: legitimi tantùm sunt adoptiui, quia à sola lege, non à natura probati sunt, qui tamen an & quando veniant appellatione filiorum, dixi *in d. tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appellat.* 99. *n.*75. *cum seqq.* & *ibi* citatis addo optimam decisionem *in Burgi S. Domini iurispatronatus* 6. *Martij* 1625. coram bonæ

13 mem. Vbaldo. Legitimi & naturales simul dicuntur qui natura & lege simul approbantur, id est, qui ex iustis nuptiis secundùm patriæ morem veris, vel putatiuis sunt procreati, *princip. Instit. de patria potest. l. filium definimus*, *ff. de his, qui sunt sui*, text. optimus *in auth. quibus modis naturales efficiantur sui*, §. *natura*, *versic. legitimi*, *collat.* 7. notat Petr. Gregor. *syntagm. iuris*, *lib.* 10. *c.* 3. *num.* 6. Paleoth. *de nothis*, *& spur. cap.* 3. *ex num.* 3. Rojas *in epit. success. cap.* 1. *à num.* 8.

Illegitimi per contrarium tantùm sunt, qui non ex iustis nuptiis verè, vel putatiuè nati sunt, vt probat 14
text. *in d. auth.* §. *quod verò*, notat Paleoth. *d. c.* 3. hi namque Græco nomine nothi dicebantur, quamvis enim 15
Quintil. dicat nullum nomen Latinum posse pro illo Græco poni, & alij aliis modis explicent, quos refert Paleoth. *c.* 173. vbi nothos naturales esse magis probat, quod etiam tenet Couar. *de sponsalibus*, *p.* 2. *c.* 8. §. 5. *à princ.* meliùs tamen alij resoluunt nothos Græcè appellari omnes eos, qui non ex iustis nuptiis nascuntur, & ideo tam ad spurios, quàm ad naturales referetur in discursu illius Auth. neque ita explicant Corr. Burgens. *coniectur. lib.* 3. *c.* 8. Ferrand. *in iuris partes*, *lib.* 2. *c.* 98. Conan. *commentar. iuris*, *lib.* 2. *c.* 16. *num.* 2. Petr. Gregor. *d. c.* 3. *num.* 19. sic intelligentes differentiam Pontificis *in cap. nisi*, *de renunciat.* inter nothos & spurios, hi enim ad naturales nunquam pertinent, illi verò etiam ad hos propriè referuntur, quicquid gloss. *ibi verbo Manzares*, (quam inaduertenter sequuntur alij, vt per Rojas *d. cap.* 1. *num.* 15. *&* 18.) in ipsis versibus explicare nitatur, Manzares etiam de omnibus illegitimis dici.

Illegitimorum varias differentias adnotarunt Do- 16
ctores, ex eo quia, vt *suprà* diximus, illegitimi sunt qui non ex iustis nuptiis, seu extra Matrimonium nascuntur, constat namque varios esse modos, quibus extra Matrimonium nasci potuerunt, scilicet, vel quia de facto Matrimonium contractum non est inter eos, qui contrahere potuerunt: vel quia nec contraxerunt, nec potuerunt contrahere: vel quia cùm de iure non possent, de facto contraxerunt; igitur meritò variæ species illegitimorum distinguuntur; sed ad duas præcipuè rediguntur, ad naturales scilicet, & spurios; ij verò ad diuersos gradus, naturales aliter secundùm ius Ciuile, aliter secundum Pontificium iudicandos resoluit communis, nam iure Ciuili attento, inquit, eos solos esse, qui ex soluto & vnica concubina æquè vxoris loco habita domi semper eo affectu retenta, cum qua neque stuprum, neque incestus cadere potuerint, procreati fuerint, vt colligitur ex *l.* 1. *& per tot. ff. de concubin. l. Masuritus*, vbi recentiores, *ff. de verbor. signific.* Attento verò iure Canonico, ait eadem communis naturales esse omnes illos, qui nascuntur ex his, inter quos potuit esse Matrimonium, ita gloss. *verbo coniugata*, vbi post Ioan. Andr. notat Abb. *à num.* 17. *in cap. innotuit*, *de elect.* & est recepta sententia, & distinctio secundùm Paleoth. *de nothis & spur. c.* 12. Couar. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 8. §. 4. *num.* 3. Lara *in l. si quis à liberis*, *in princ. num.* 89. Rojas *c.* 10. *à princ.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 21. *ex n.* 4. Valasc. *consf.* 34. *à num.* 5. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 165. Cuius autem differentiæ inter vtrumque ius fundamentum ex eo deducitur, quia licèt vtroque iure naturales per subsequens Matrimonium legitimi efficiantur, iure tamen ciuili soli ad hunc effectum dicuntur naturales, qui ex concubina prædicto modo domi retenta suscipiuntur, §. *vlt. Instit. de nupt.* at verò attento iure Canonico sufficit quòd suscepti sint ex soluta & soluto, inter quos potuit esse Matrimonium, *cap. tanta*, *infr. hoc tit.* vbi dicam. Verùm multi & meliùs negant hanc inter vtrumque ius differentiam, referentes eam ad communem vsum, ita Ioan. Andr. & Abb. *dictis locis*, & latè prosequitur argumentis communis satisfaciens Lara *in d. princ. à n.* 82. Sarm. *lib.* 1. *select. c.* 7. *à princ.* Ceruantes *l.* 11. *Tauri*, *à n.* 128. &

& iuxta hanc sententiam notarunt Auctores grauissimi hodie raros esse, vel nullos filios naturales, cùm enim concubinatus, ex quo iuxta prædicta nascuntur naturales, lege Canonica sit improbatus *cap. nemo* 32. q.4. Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 8. inferunt iam hodie naturales propriè non reperiri, quod docuit Oldrad. *cons.* 196. & Cujac *lib.* 5. *obseru.* 6. *in fine.*

17 Spurij verò per contrarium censendi sunt omnes, qui ex illis nascuntur, qui Matrimonium non potuerunt contrahere, vt eleganter docet text. *in l. vulgò concepti, ff. de his qui sunt sui*, ibi, *vulgo concepti dicuntur qui patrem demonstrare non possunt quidem, sed cùm habent quem habere non licet, qui & spurij appellantur.* Quibus verbis apertè Iureconsultus duos distinguit spuriorum modos, alios scilicet, qui patrem certum non habent, vt sunt nati è meretricibus, vel aliis cum quibus multi habent consuetudinem, qui propterea omissis variis etymologiis, de quibus Rojas *c.* 1. *n.* 11. & *c.* 19. *n.* 1. à duabus literis S.P. quibus à Romanis significabantur, quasi sine patre filij dicebantur, vt docet Iustin. *in* §. *si aduersus, Instit. de rupt.* & ex multis explicatur Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 8. §. 5. *à princ.* Paleoth. *c.* 16. *n.* 4. Rojas *d. c.* 19. *n.* 6. Ceruantes *l.* 9. *Tauri, n.* 19. Solorzan *de parricid. lib.* 2. *c.* 3. Alij verò sunt spurij, qui patrem certum habent, sed quem legibus habere non licet, vt sunt nati ex his quos Matrimonium contrahere lex vetat, veluti ex consanguineis, aut vxoratis, vel voto solemni adstrictis. Sed hi in duplici sunt differentia, vel enim sunt spurij simpliciter, vel ex damnato coitu procreati; illi dicuntur omnes, qui nascuntur ex coniunctione quam leges humanæ nulla exteriori pœna coërcent, hi verò quando lex humana aliquam pœnam præscribit, & in prædictis exemplis de natis ex consanguinea, vxorata, vel Moniali, de quibus agit text. *in auth. quibus modis naturales efficiuntur sui*, §. *vlt.* Exemplum verò spuriorum simpliciter Doctores adducunt de filio nato ex vxorato, & soluta, nulla enim pœna hic coitus punitur, *l.* 1. *C. ad leg. Iul. de adulter.* & ideo Doctores magis communiter inferunt filios sic natos ex damnato coitu procreatos non esse, vt ex Castr. Alex. & aliis ostendit Cou. *d.* §. 5. *n.* 16. & post Ant. Gom. *l.* 9. *Tauri, n.* 14. receptum testatur Valasc. *cons.* 29. *n.* 6. & 13. quicquid dubitet Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 16. *concl.* 4. Ex hac autem differentia inter alios notabilis ille effectus resultat, quia filij simpliciter spurij matri non illustri sunt successibiles, & è contra *l. si spurius, l. hac parte, ff. vnde cognati, l. si qua illustris, C. de Orfician.* non ita si ex damnato coitu sint procreati, vt notant Doctores per text. *ibi in Auth. ex complexu, C. de incestis nupt.* Couar *vbi proximè*, Valasc. *d. cons.* 29. *num.* 9. Duen. *reg.* 366. *limit.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Naturalis ex soluto genitus & soluta, legitimatur per subsequens parentum coniugium etiam quoad hæreditatem.*

2 *Maritus de vxoris legitimitate in iudicio agere potest sine mandato.*

3 *Coniuncta persona excepto patre sine mandato ea agere non possunt, quæ speciale mandatum requirunt.*

4 *Vxor pro marito agere non potest.*

5 *Diffamatus ab aliquo de illegitimitate potest petere in iudicio vt legitimus declaretur, &c.*

CAP. Conquestus. I.

Alex. III.

Illegitimus naturalis natus ex soluto, & soluta per subsequens Matrimonium legitimatur etiam quoad hæreditatem, & si pater vult eum ob hanc causam hæreditate priuare, est excommunicandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 97. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 593. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 18. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 35 *c.* 2. 1

Conquestus est nobis H, &c.] Notatur ad hoc, quòd maritus de vxori legitimitate in iudicio agere potest sine mandato, consonant text. *in cap. constitutis, supr. de procur.* & *in cap. vlt. de confessis*, docent Host. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Zabar. Præpos. *in præsenti*, & alij de quibus Alphan. *collect.* 648. quibus adde Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 10. *gloss.* 1. *à princ.* qui omnes adducunt similem text. *in l. maritus, C de procurat.* & *in l. vltima*, §. *sancimus C. de pactis conuent.* ac proinde rationem illam, quia negari non potest vxorem esse personam coniunctam viro suo, tum ex reg. *l.* 1. *ff. de ritu nupt.* tum etiam ex reg. text. *in cap debitum, de bigam.* Vnde tanquam persona coniuncta debet maritus admitti, quamvis vxori mandatum non habeat, ex reg. *l. sed, & hæc, ff. de procur.* & *l. exhibend. C. eod.* etiamsi inuita, & renitens sit vxor ex noua constitutione *d. l. maritus.* 2

Licèt autem coniunctæ personæ excepto patre sine mandato ea agere non possint, quæ speciale mandatum requirunt, Cou. *lib.* 1 *var. c.* 6. *n.* 5. Tiraq. *d. tit* 1. §. 1. *gloss.* 1. *n.* 34. Garc. *reg.* 21. *limit.* 7. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, n.* 8. *cum seqq.* Maritus tamen hæc omnia agere potest sine aliquo vxoris mandato, tum quia liberam habet facultatem, *l. procurator, cui generaliter* 57. *ff. de procur.* & *cap. qui ad agendum, in fine, eod tit.* 6. tum etiam ex ratione text. quæ in omnibus pariter concludit. Sic etiam similiter licèt receptum sit coniunctam personam pro coniuncta in causis spiritualibus sine mandato admittendam non esse, *gloss.* 1. *vers. sed credo, in cap. coram* 34. *supr. de offic. deleg.* recepta per citatos *ibi*; in marito tamen hoc locum non habet, hic enim etiam in spiritualibus debet admitti sine vxoris mandato ex libera potestate ei à lege concessa, quæ etiam extenditur ad ea, quæ speciale mandatum requirunt, tum quia de aliis coniunctis ad maritum non infertur consequentia, tum denique ex text. *in præsenti*, vbi nisi diuinando suppleatur mandatum vxoris, sine eo admissus est maritus de eius legitimitate agens. 3

Quare autem maritus liberam habeat potestatem agendi causas vxoris absentis, & inuitæ, ex *suprà* dictis, vxor tamen non ita pro marito agere poterit vt probat *l. qui absente, C. de procurat.* curiosè interroget aliquis. Ratio facilis est, quamvis enim vxor marito suo æquè sit coniuncta, vt ipse maritus vxori, in vxore tamen non solùm deficit, verùm etiam in contrarium militat ratio propter quam marito libera illa potestas conceditur, ne scilicet fœminæ in contumelia matronalis pudoris irreuerenter irruant contentionum iudicia, quæ si exigit vt maritus admittatur in causis vxoris contradicentis, fortius concludit vxorem ipsam pro marito admittendam non esse sine mandato, vt latè prosequitur Tiraquell. *de legibus connub. l.* 10. *à num.* 31. 4

R. patruus

5 *R. patruus mulieris ipsam exhæredare,*&c.] Notatur ad hoc, quòd is, qui ab altero diffamatur, quòd sit illegitimus, potest petere in iudicio, vt legitimus declaretur, & aduersario non agenti, ex excipienti perpetuum silentium super illegitimitate, & hæreditate imponatur, nisi illegitimitatẽ probauerit, vt per Menoch. *consil.* 366. *n.* 5. nam diffamatio, & iactatio, seu verbalis molestia non sufficit vt quia in iudicio audiatur cogens aduersarium agere de iure, quod extra iudicium dicit, seu iactat ad se pertinere, excepto speciali casu *l. diffamari, C. de ingen. & manumiss.* quando scilicet quis diffamatur de statu personæ ingenuitatem, seruitutem, aut similem qualitatem respiciente. Ita Ordin. Regia Lusitanorum *lib.* 3. *tit.* 11. §. 4. Anton. Gomez. *tom.* 3. *variar. c.* 1. *n.* 18. Sarmient. *select. lib.* 1. *c.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium in facie Ecclesiæ contractum si separetur, filij geniti, vel concepti ante sententiam sunt legitimi.*

2 *Legitimi sunt filij concepti ante sententiam diuortij à parentibus, qui bona fide contraxerunt, licèt inter eos existat impedimentum propter quod postea Matrimonium iudicio Ecclesiæ fuit separatum.*

3 *Legitimi sunt censendi filij suscepti ex Matrimonio, quod iusto facti, vel iuris errore parentes nulliter contraxerunt,* & n. 17.

4 *Filij suscepti à parentibus qui publicè & bona fide contraxerunt verè, & propriè sunt legitimi.*

5 *Filij ex bona fide parentum legitimi ad Ordines sacros, & ad Episcopatus sunt admittendi.*

6 *Ecclesiasticam emphyteusim obtinere possunt filij ex bona fide parentum legitimi.*

7 *Legitimi per bonam fidem parentum admittuntur ad feudi, & maioratus successionem.*

8 *Legitimi per bonam fidem parentum, an succedant in maioratus feudo, emphyteusi, aut fideicommisso, si adsit clausula, vt succedant ij soli, qui ex legitimo Matrimonio procreati fuerint, ostenditur.*

9 *Filij ex Matrimonio putatiuo quoad vtrumque parentem legitimi fiunt, si vnus ex parentibus fuerit in bona fide, quamvis alter habeat malam fidem.*

10 *Parens qui habeat malam fidem impedimenti, non gaudet iure legitimi parentis.*

11 *Matrimonium clandestinum dicitur quoad pœnas, cui desunt denuntiationes.*

12 *Filij suscepti à parentibus Matrimonium clandestinè contrahentibus, indistinctè sunt illegitimi.*

13 *Legitimi sunt filij nati post litem contestatam super Matrimonio publicè contracto, quod per sententiam postea nullum fuit declaratum.*

14 *Successionis filiorum in bonis parentum origo, & necessitas eis ex iure ciuili prouenit, imò iure naturæ debitam esse defenditur.*

15 *Legitima non potest lege, vel statuto auferri.*

16 *Mater sola non alit filium, qui fuit conceptus in Matrimonio putatiuo, quod exinde fuit dissolutum.*

18 *Legitimi an sint filij suscepti à parentibus, qui de validitate Matrimonij dubij erunt, ostenditur.*

19 *Coniuges quando de Matrimonij validitate dubitant, huiusmodi dubium speculatiuum est, ac per consequens non inducit malam fidem.*

20 *Matrimonium etiam publicè contractum coram Parocho, & testibus, omissis tamen denuntiationibus, censetur clandestinum quoad iustitiam, & alios effectus.*

21 *Matrimonium publicum non dicitur, quod coram magna hominum frequentia conuocatis etiam amicis, vicinis contractum fuit.*

22 *Illegitimi sunt filij, etiam in conscientia foro, qui ex Matrimonio clandestino, & stante impedimento dirimente suscepti sunt, quamvis parentes in rei veritate illud ignorauerint.*

23 *Respondetur fundamentis contrariæ opinionis.*

24 *Filij legitimi non fiunt, si Matrimonium clandestinè sine denuntiationibus celebretur in mortis articulo cum muliere, ex qua ægrotans prolem susceperat.*

25 *Datur differentiæ ratio quare* in l. vlt. C. de liberali causa, *filij nati pendente lite super statu matris sequuntur conditionem, quæ de matre iudicabitur, filij verò nati lite pendente super validitate Matrimonij legitimi iudicentur, quamvis contra Matrimonium feratur sententia illud inualidum pronuntians.*

26 *Alimenta vt filio lite pendente, quem pater filium esse negat, assignet iudex, debet summariam præmittere informationem, & si præsumptio aliqua sit pro filio, debet interim per iudicem pronuntiari vt alatur.*

27 *Cautio de reddendis alimentis, si in causa filius succumbat, an ab eo sit exigenda, remissiuè.*

CAP. Cùm inter. II.

QVando duo publicè, & sine contradictione Ec- 1
clesiæ contrahunt, & postea canonicè per senten-
tiam fit diuortium, filij qui nati, vel concepti sunt ante
sententiam, habentur legitimi, & succedunt hæredita-
rio iure in bona paterna, & sunt nutriendi. Colligunt
ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr.
Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Canis. Cujac. Alex.
de Neuo, Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 98. Ala-
gona *in compend. iuris Canon. pag.* 593. remissiuè Casal.
in annot. & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. referttir ab Ant.
August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 18. *cap.* 1. & est post
Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 33. *c.* 5.

Collige ex text. legitimos esse filios conceptos ante 2
sententiam diuortij à parentibus, qui publicè bona fi-
de contraxerunt, licèt inter eos existat impedimentum
propter quod postea Matrimonium iudicio Ecclesiæ
fuit separatum, vt per Couar. *de sponsal. part.* 2. *c.* 8. § 1.
Gail. *lib.* 2. *obseru.* 48. *n.* 6. Paleot. *de nothis, & spur. cap.* 9.
Gabr. *lib.* 6. *commun. tit. de legitimat. conclus.* 4. Seruan. *ad*
l. 6. *Tauri, num.* 11. *cum seqq.* Peregr. *de fideicom. art.* 24.
n. 67. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 77. Baptista
Costa *de facti scientia, & ignor. centur.* 2. *inspect.* 38. *n.* 3.
cum seqq. Castil. *quotid. quæstionum, lib.* 2. *c.* 11. *n.* 3. & 7.
Basil. Pont. *de Sacram. Matrim. lib.* 1 1. *c.* 8. *ex n.* 1. Nam
legitimi sunt censendi filij suscepti ex Matrimonio, 3
quod iusto facti vel iuris errore parentes nulliter con-
traxerunt, vt per Couar. *d. c.* 8. §. 1. *n.* 9. Paleot. *d. c.* 9. *n.* 9.
ad fin. Peregr *d. art.* 64. *n.* 69. vbi *n.* 68. aduertit ad hunc
effectum sufficere Matrimonium putatiuum ex errore
iniusto, quia titulus putatiuus quamvis ex errore in-
iusto proueniens bonam fidem causat.

Filij eorum non debent exinde sustinere iacturam.] Ergo 4
filij suscepti à parentibus, qui publicè bona fide con-
traxerunt, verè, & propriè legitimi sunt, vt docet Cou.
§. 1. *n.* 11. Paleot. *d. c.* 9. *n.* 14. Gabriel. *d. concl.* 4. *n.* 14. Azor.
instit. moral. p. 2. *lib.* 2. *c.* 16. *q.* 5. Menoch. *de præsumpt.*
lib. 4. *præsumpt.* 77. *à n.* 3. & alij, quos copiosissimè re-
fert Castil. *quotidian. lib.* 2. *c.* 11. *n.* 5. & 6. Arellan. *de rat.*
iur. & iur. imper. c. 5. *n.* 84. Bammacar. *in c. naturales si de*
feudo defunctor. controu. in vsibus feudor. q. 9. *n.* 96. Faiard.
in tract. de legitimat. per subsequens matrim. n. 167. vbi
n. 168. subdit quòd in dubio requisita bona fides præsu-

mitur, itavt si illi instituantur hæredes à testatore, qui credebat eos esse natos ex iusto Matrimonio, adhuc institutio non corruit, quandoquidem ij filij quoad suum commodum censentur verè & propriè legitimi, & dicuntur sui hæredes, & in potestate patris, Menoch.*de præsumpt.lib.4.præsumpt.24.n.9.*

5 Vnde ad sacros Ordines huiusmodi filios ex bona fide parentum legitimos admittendos esse vltra *suprà* citatos, resoluunt Soar. *tom.5.de censur.disput.5.sect.1.n.6.cum seqq.*Sayr.*eod.tract.lib.6.c.10.à n.31.* Auil.*eod.tract.p.7.disp.3.dub.6.* Bellet.*disquis.cleric.part.1.tit.de discipl.cleric.§.3.n.23.* Et ad Episcopatum, vt per multos, quos refert & sequitur Castil. *d.c.11.n.19.* atque
6 etiam ad Ecclesiasticam emphyteusim, vt post Dec. resoluit Cald. Pereira *de nominatione emphyt. quæst.25.*
7 *n.38.* Sic etiam licèt legitimati à feudi successione repellantur *c.1.§.naturales, si de feudo fuerit controuersia inter dominum, & agnatos,* admittuntur tamen legitimi per bonam fidem parentum, communis ex Sonsbech. *de feudis.p.9.n.37.*Gabr.*d.concl.4.n.41.* Sic denique licèt bastardi non admittantur ad maioratus successionem, mittuntur tamen illegitimi ex bona fide, vt probat Molin.*de primog.lib.13.c.1.n.12.* & reliqui omnes veram esse sententiam sine difficultate admittentes quando maioratus simpliciter est institutus, vel emphyteusis simpliciter concessa.

8 Ardua tamen est inter scribentes controuersia, an idem sit resoluendum quando in maioratu, feudo, emphyteusi, aut fideicommisso adiecta est clausula, vt succedant ij soli, qui ex legitimo Matrimonio procreati fuerint? Partem enim affirmatiuam, quò adhuc stante ea clausula, legitimi ex bona fide parentum sint admittendi, resoluit Dec. *conf.153.* quem multis latè tuetur Soc. iun. *conf.59.vol.3.* & sine dubio est magis recepta, ex Couar.*d.p.2.c.8.§.1.n.3.* Molin.*d.c.1.n.15.* Menoch. *de præsumpt.lib.4.præsumpt.77.n.6.* Mantica *de coniect.vlt.volunt.lib.11.tit.8.n.24.* Castil. *d.cap.11.n.12.& 17.* Peregr.*d.art.25.à n.72.* Contrariam verò negatiuam partem quò in his terminis stante clausula prædicta nequeant succedere legitimi ex bona fide parentum, tuetur Curt.iun.*conf.64.n.8.vol.1.* sequitur Fulu. Pac. *de probat. lib.2.c.16.n.69.vers.ex quo infertur,* & in puncto iuris veriorem esse concludit Cald. Pereira *d.q.21.n.44.* & de ea dubitans cogitandum relinquit Carol.Ruin.*in l.Gallus, §.si eius,num.99.ff.de liber.& posth.*

9 *Cùm parentes eorum.*] Quamvis text. *in præsenti*, parentum in numero plurali faciat mentionem, quasi videatur exigere ad legitimitatem bonam fidem vtriusque parentis, cùm tamen referatur verbum illud ad publicitatem, iuxta resolutionē communem DD. quòd filij ex Matrimonio putatiuo quoad vtrumque parentem legitimi fiunt, si vnus ex parentibus fuerit in bona fide, quamvis alter habeat malam fidem, vt docent gloss.*verbo ambo, in c.cùm inhibitio, de clandest.desponf.* Duen.*reg.150.limit.2.vers.circa,*Gabr.*d.concl.4.num.4.* Peregr. *d.art.24.n.66.* Costa *in c.si pater, de testam. lib.9.verbo vxorem,num.4.* Seruan. *d.l.6.Tauri,num.13.* Azor.*d.cap.16.q.3.*Matiens.*in rubr.tit.1.gloss.1.n.116.lib.5.noua recop.* Sanch.*de Matrim.lib.8.disp.34.n.46.* Gutier.*eod.tract.c.71.* Rota *decis.454.n.3.inter impress. Farin.post lib.2.* Seraph. *decis.1099.num.1.* Sanctarel. *variar. quæst.20. num.4.* me citato *in hoc loco*, Faiard.
10 *vbi supra,num.169.* quæ quidem resolutio vera est respectu filij, & in eius fauorem, & respectu parentis, qui in bona fide fuit, non verò respectu parentis, qui malam fidem habuit, hunc enim non gaudere iure legitimi parentis, resoluunt Costa *d. verbo vxorem, n.21. cum seqq.* Seruan. *d.l.6.n.16.* D.Barbosa *in l.si cum dotem,§.fin.n.12.ff.sol.matrim.* Sanch. *d.disp.44.num.46.* vide plures alios, quos citaui ad *c.ex tenore, verbo ignaram, infr. hoc tit.*

Publicè contraxisse.] Id est, præmissis denuntiationibus; Sanch.*de Matrim.lib.3.disp.1.n.12.* Matrimonium enim clandestinum dicitur quoad pœnas, cui desunt denuntiationes, Perez *l.1. vers. plura tamen, pag.38.tit.1.lib.3.Ordin.* Menoch.*conf.69.n.70.* Fulu. Pac. *de probat.lib.2.c.16. n.69. vers. ego nescio.* Gutier. *pract.lib.2.q.4.n.13. & de Matrim.c.55.num.5.* Sanch. *d.disput.1.num.10.* & plures alij, quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part.2. alleg.32.num.8.* 11
Vnde filios susceptos à parentibus Matrimonium clandestinè contrahentibus indistinctè illegitimos esse, quia in iis, qui clam contraxerunt, semper scientia, & mala fides vtroque iure præsumitur, docent Seruan. *d.l.6.num.22.* Fr.Emman. *summ.tom.1.cap.221.num.3.* Henriq.*in summ.lib.11.cap.20.§.1.* Peregrin.*d.art.24.num.8.*Castil.*d.cap.11.num.8.* Sanch.*d.lib.3.disput.42.num.6.* 12

Ante latam sententiam.] Notatur ad hoc, quòd filij nati post litem contestatam super Matrimonio publicè contracto, quod per sententiam postea nullum fuit declaratum, legitimi sunt, vt per Couarru.*d.cap.8.§.1.num.5.cum seqq* Gabr.*d.concl.4.n.12.* Peregr.*d.art.24.num.70.*Azor.*instit.moral.part.1.lib.2.c.13.q.6.* Sayr. *de censur.lib.6.c.10.n.33.* Nam litis contestatio non inducit malam fidem quoad vsus matrimoniales inter parentes, qui à principio bona fide contraxerunt, nec coniuges pendente lite priuari possunt suæ possessionis commodo, aut suspenditur inter eos carnale commercium, iuxta text. *in cap. 2. supr. vt lite pendente,* & iuxta regulam generalem continuanda possessione lite pendente, quæ probatur *in cap. 1. illo tit.* & quæ latissimè prosequitur Lancellot.*de attentatis, p.2.c.4.limit.1.cap.2.* iuncta reg. & recepta interpretatione illius c.2. ibi, *ante probatam accusationem*, ex quo desumitur quòd ante prolatam diffinitiuam sententiam non dicuntur factæ probationes, neque liquere de causa, vt per Abb.*hic n.5. & 6.* Amplia & extende idem esse lata sententia pendente appellatione, vt per Vincent.de Franch. *decis.130. num.3.* nam conceptos appellatione pendente à sententia lata contra Matrimonium legitimos fieri resoluit Bellet. *disquisit.cleric. p.1.tit.de discipl.cleric.§.3.n.23.in fine,* Faiard. *d. tract. num.175.* 13

In bona paterna hæreditario iure succedant.] Notatur ad hoc, quòd successioni filiorum in bonis parentum origo, & necessitas ex iure Ciuili prouenit, vt per Dyn.*in reg.inductam, n.22. cum seqq.de reg.iuris,lib.6.* sequitur Bart.*in l.Titio centum, §.Titio genero,n.6.ff.de condit. & demonstrat.* & receptam sententiam profitetur Lara *in l. si quis à liberis, §.idem rescripsit, n.149. cum seqq. ff. de liber. agnosc.* communem dicit Ceuall. *commun.contra commun.q.110.à princip.* Cæterùm contrarium, imò filiis legitimam portionem, seu successionem in bonis parentum iure naturæ debitam esse, tenent Gomez.*tom.1.variar.cap.1.à num.2.* Corras.*lib.3. Miscellan.cap.16.à num.3.* Rojas *de success.c.7.à princ.* Molin.*de primog.lib.2.cap.1.à num.14.* Spin. *in speculo testament.gloss.17.à num.19.* Azor. *d.part.1.lib.2.c.17.* hinc inferentes ad varias quæstiones, & præcipuè non posse lege, vel statuto hanc legitimam auferri, de quo Couar. *part.2.de sponsal.cap.8.§.6.num.5.* Costa *in c. si pater 3. part.2.verbo priuare non possit, n.42.* ad vtramque partem latè Ceual. *d. quæst. 112.* Has tamen contrarias opiniones sub distinctionis fœdere conciliandas duxit, vt scilicet prima, quæ hanc legitimam, & filiorum successionem ait iuris ciuilis esse, intelligatur de legitima quoad quotam, seu quantitatem; secunda verò opinio intelligatur quoad originem ipsius successio- 14 15

successionis, intelligendo deinde de iure naturali posterioris capitis, quod solis hominibus proprium est, & ius gentium à Iureconsultis dicitur; quam distinctionem in effectu agnoscunt post multos ex *suprà* citatis Merlin. *de legitima, lib. 5. tit. 1. q. 6. num. 7.* & me citato *in hoc loco*, nouissimè Mar. Cutel. *de donat. inter patrem, & filium, tract. prima, disc. 2. partic. 6. num. 108.*

16 *Parentum facultatibus nutriantur.*] Notatur ad hoc, quòd mater sola non alit filium, qui fuit conceptus in Matrimonio putatiuo; quod exinde fuit dissolutum, vt per Surd. *de aliment. tit. 7. q. 14. n. 18.*

17 Duæ supersunt in hac materia resoluendæ quæstiones, quarum prima est vtrùm legitimi censendi sint filij suscepti ex Matrimonio, quod iusto facti, vel iuris errore parentes nulliter contraxerunt? Pars affirmatiua, quæ vera est, ex eo necessariò colligitur, quia vt text. probat, & *suprà* in principali conclusione diximus, legitimi sunt filij habiti ex Matrimonio inualido bona fide vtriusque vel alterius ex parentibus contracto, sed quando parentes iusto iuris, vel facti errore contraxerunt, nec malam, nec bonam fidem habere censentur; ergo si constet de tali errore filij legitimi erunt, vide Abb. *in cap. prelatum, n. 5. & in cap. per venerabilem, n. 36. in fine, infr. hoc tit.* Couar. *d. c. 8. §. 1. n. 9.* Paleoth. *n. 9. ad fin.* Peregr. *d. art. 24. n. 69.* Vtrùm autem iniustus error sufficiat ad hanc legitimationem inducendam? ardua est quæstio, quæ pendet ex alia, vtrùm ex iniusto errore bona fides causari possit, sed relictis iis, quæ pro vtraque parte adducunt DD. partem affirmatiuam de nostra legitimatione agens tuetur Peregr. *d. art. 24. num. 68.* scribens ad hunc effectum sufficere Matrimonium putatiuum ex errore iniusto, quia titulus putatiuus quamuis ex errore iniusto proueniens bonam fidem causat, & consequenter sufficit in omni præscriptione, quæ solam bonam fidem exigit, vide Bart. *in l. sensus, n. 17. ff. de vsucap.* & *ibi* Paul. de Castro *n. 2.* & Bald. *n. 20.* Alciat. *reg. 3. præsumpt. 5.* Couar. *in reg. possessor, §. 7. num. 5.* Mench. *illustr. c. 77. num. 9.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 130. num. 3. cum seqq.* Fachin. *controuers. lib. 8. cap. 28.* Gilchen. *de prascript. p. 2. membr. 1. c. 3. à num. 8. & 13.* Sanch. *de Matrim. lib. 5. disp. 3. n. 13.* vbi resoluit generaliter ignorantiam iuris non solùm obscuri, sed etiam clari si de ea constet vtroque foro excusare.

18 Altera quæstio est vtrùm legitimi sint filij suscepti à parentibus, qui de validitate Matrimonij dubij erant? in qua pars affirmatiua verior est, quia qui dubij sunt de impedimento Matrimonij, eiusque validitate non habent impedimenti scientiam, sed potius bonam fidem, ex reg. text. *in cap. si virgo 34. q. 2.* vbi Augustinus ait, bonæ fidei possessorem dici qui se possidere ignorat alienum, malæ verò fidei cùm sciuerit alienam esse rem, quam possidet; quibus verbis probat ad malam fidem inducendam necessarium esse quòd positiuè sciat vitium possessionis, seu impedimentum existens, sufficere verò ad bonam fidem ignorantiam vitij, seu impedimenti per negationem scientiæ, quod planè in dubitante reperitur, non enim positiuè scit impedimentum, & consequenter ignorat, quo argumento dubitantem esse bonæ fidei possessorem notauit *gloss. fin. in cap. vlt. de præscript.* quam sequuntur DD. communiter ex Abb. *ibi n. 40.* & Paris. *n. 48.* Balb. *de præscript. 2. p. 3. q. 2.* Mench. *d. c. 77.*

19 *à n. 3.* Sarmient. *lib. 2. select. c. 10. num. 5.* Accedit quia quando coniuges de Matrimonij validitate dubitant, huiusmodi dubium speculatiuum est, quia non dubitant in praxi an licitè vtantur Matrimonio, sed an illud validum sit, quod dubium apud omnes receptum est non inducere malam fidem, sed potiùs bona conscientia dubitantes posse co stante operari, vt docent Nauar. *in cap. si quis autem, n. 61. de pœnit. dist. 7.* Couar. *de spons. p. 2. c. 7. §. 2. num. 10. & in reg. possessor, p. 2. §. 7. num. 4.* & plures, quos refert Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 41. num. 4. & 8* quibus adde Valent. *tom. 2. disp. 2. q. 14. punct. 4. dub. 4. & tom. 3. disp. 7. q. 3. punct. 2. vers. tertia*, Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 2. c. 19.* Sayr. *de censur. lib. 1. c. 13.* Ioan. Solorzan. *de Indiarum iure, lib. 3. c. 3. num. 80. & 81.* Faiard. *vbi supr. num. 173.*

In gloss. *Publicè*, ibi, *scilicet denuntiatione præmissa in Ecclesia publicè, alias dicitur clandestinum.* Iam *supr.* in text. ostendi Matrimonium dici clandestinum quando non est contractum præmissis denuntiationibus, quod hæc gloss. etiam probat. Vnde primò colliges sustineri non posse eorum sententiam, qui censent publicè contractum dici Matrimonium, quod coram Parocho & testibus fuit celebratum, quamvis omissæ sint denuntiationes, quod voluerunt omnes, qui docent post Concil. Trid. solum censeri clandestinum, quod fit sine Parocho, & testibus, vt tenent Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 176. vers. obserua*, & Dominus meus D. Barbos. *in l. 3. p. 4. n. 39. ff. solut. Matrim.* Sed salua pace tanti viri, non aduerterunt clandestinitatem diuersimodè considerari respectu diuersorum, vel quoad validitatem, vel quoad iustitiam, & alios effectus: si quoad validitatem consideretur, certum est solùm censeri clandestinum quod sine testibus & Parocho contrahitur; si quoad iustitiam vt licitè fiat tam iure Decretalium, quàm nouissimo Concil. Trid. attento; sine dubio clandestinum censeri debet, quamvis coram Parocho & testibus fiat, si denuntiationes omittantur *in d. cap. cum inhibitio, in princ.* vbi solemnitatem denuntiationum obseruandam præscribit, iuncto §. 2. ibi, *huiusmodi clandestina*, &c. §. *vlt.* ibi, *tales coniunctiones*, &c. Deinde quia Concil. Trident. quoad denuntiationes faciendas expressè innouat decisionem Lateran. Concilij *in d. cap. cum inhibitio*, solùmque addit quod nullum sit Matrimonium sine Parocho, & testibus; cùm ergo à Trident. ius antiquum pœnam imponens contrahentibus sine denuntiationibus non sit immutatum, sequitur quoad hoc obseruandum esse, & manere ius antiquum, iuxta *l. præcipimus, in fine, C. de appellat.* & ita merito contra prædictos hanc partem tuentur citati *in text. hoc eod. verbo.* 20

Secundò colliges sustineri non posse sententiam, quam plerique communiter receptam profitentur, quæ resoluit publicum censendum illud esse Matrimonium, quod coram magna hominum frequentia conuocatis amicis, vicinis, & consanguineis nomine seriosè excluso fuerit contractum, quod docuit Abb. *in d. cap. cum inhibitio*, & ex Oldrad. Ioan. Lup. Roland. & aliis, quos refert & communem dicit Mascard. *de probat. concl. 297. num. 9.* Gom. 49. *Tauri, n. 1. vers. ex quo*, Couar. *d. c. 6. in princ. num. 20.* Seruant. *l. 6. Tauri, num. 25.* Sed falsum docent, peiúsque prò hac sententia adducunt Nauar. *in man. c. 22. num. 7.* licèt enim ille id admittat vbi inualuit consuetudo vt sine denuntiationibus fiat Matrimonium ad valuas Ecclesiæ, vel aliarum in præsentia cognatorum & vicinorum, post Trid. tamen apertè docet contrarium esse resoluendum, quo etiam casu loquuntur Paleoth. *d. c. 9. num. 4. & seqq.* Peregrin. *d. art. 24. num. 65.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 4. num. 13.* Henriq. *lib. 11. c. 5. §. 1.* & post glos. *hic verbo publicè*, & alios, quos refert Sanch. *lib. 3. disp 1. n. 10.* Nec obstat Abb. Panorm. fundamentum quod scilicet iura in hac specie solùm exigunt, vt Matrimonium in facie Ecclesiæ contrahatur iuncta honestissima 21

tissima significatione nominis Ecclesiæ pro fidelium collectione, *cap. Ecclesia, de consecrat. dist.* 1. quamvis enim hæc significatio recepta sit, receptior tamen, & frequentior est alia, pro templo materiali, vt *in tit. de Ecclesiis ædific.* & sæpe alibi, & in hoc sensu ponitur *in d.c.cum inhibitio*, ibi, *in Ecclesiis per presbyteros*, iunctis, sequentibus, vbi etiam præcipit quòd in Ecclesia fiant denuntiationes, vnde cùm expressè requirat hanc solemnitatem, qui sine ea contrahunt, clandestinè contrahere meritò dicuntur.

22 Tertiò colliges tutum non esse, quod de foro conscientiæ scribit Soar. *de censur. tom.* 5. *disp.* 50. *sect.* 1. *num.* 10. resoluens in eo foro censendam legitimam prolem susceptam ex Matrimonio nullo clandestino hoc modo sine denuntiationibus contracto, si in conscientia, & rei veritate constet parentes habuisse bonam fidem; quæ sententia iuuari videtur ex eorum doctrina, qui resoluunt præsumptionem iuris & de iure non habere locum in foro conscientiæ data veritate in contrarium, vt in terminis *cap. is qui fidem, supr. de sponsalib.* in quibus communiter constituunt primum Matrimonium præsumptum non habere locum in conscientia si sponsus consensum coniugalem non habuit in actu copulæ, sed in conscientia debere remanere cum secunda in quam verè consensit, vt post antiquiores receptum testatur, & sequitur Couarr. *de sponsal. part.* 1. *cap.* 4. §. 1. *num.* 9. & tanquam indubitatum supponit Sanch. *lib.* 7. *disp.* 37. *num.* 9. *ad med.* Sed contrarium in nostro proposito necessariò resoluendum existimo, quòd scilicet etiam in conscientia illegitimi sunt filij, qui ex Matrimonio clandestino stante impedimento dirimente suscepti sunt, quamvis parentes in rei veritate illud ignorauerint, & in conscientia de ipsorum bona fide constet; ratio est quia effectus hic legitimitatis, vtroque foro tam conscientiæ, quàm exteriori non aliunde pendet quàm ex legis auctoritate, quæ illos tantùm legitimos facit, quos vt tales approbat; at verò ex *suprà* resolutis constat legem Canonicam expressè non approbare vt legitimos, sed potiùs vt illegitimos damnare filios susceptos ex Matrimonio nullo propter iuris impedimentum, quamvis parentes illud ignorarent, si sine denuntiationibus contractum est, ergo non oportet inter vnum & alterum forum distinguere, quamvis impugnare contendat Faiard. *d. tract. n.* 181.

23 Nec obstat arg. in simili de terminis *d.c. is qui fidem*, nam adhuc in illis in foro conscientiæ procedere decisionem illius text. tenent grauissimi DD. sed si communis sententia contraria esset indubitata, longè diuersa est ratio de illis ad nostros terminos, si aduertas Matrimonium non ex legis pendere auctoritate, sed ex consensu contrahentium, sine quo non potest subsistere, *c. sufficiat* 27. *q.* 1. *l. nuptias, ff. de reg. iuris*, & ideo licèt lex ex copula post sponsalia præsumat consensum coniugalem, si tamen constet in conscientia, & rei veritate coniugalem non adfuisse consensum, non potest inde Matrimonium resultare, quod conscientiam obliget, quemadmodum in fortioribus terminis si quis verba exprimat consensum de præsenti importantia, & tamen interiorem consensum non habuerit, non potest in conscientia Matrimonium iudicari, vt decidit text. *in c. tua nos* 26. *suprà de spons.* vbi notant omnes, & latè disputat Sanch. *lib.* 1. *disp.* 7. *cum seqq.* In nostro verò proposito cùm totum pendeat ex legis auctoritate, quæ hoc casu non vult prolem vt legitimam approbare, resoluendum est illegitimam esse tam in exteriori, quàm in interiori conscientiæ foro.

24 Quartò colliges falsam videri limitationem, quam tradunt Couar. *d. cap.* 6. *in initio, num.* 12. *in fine*, & Gabriel. *d. conclus.* 4. *num.* 19. & Sarmient. *lib.* 1. *select. c.* 6. *n.* 7. resoluentes quòd si Matrimonium contrahatur in mortis articulo cum muliere ex qua ægrotans prolem susceperat, eam fieri legitimam; quantumcunque clandestinè sine denuntiationibus sit celebratum, Fateor enim non existente impedimento dirimente inter contrahentes in mortis articulo Matrimonium esse licitum, & prolem antea susceptam legitimari, vt resoluunt Gomez *l.* 9. *Tauri, num.* 39. Molin. *de primog. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 25. Spin. *in spec. testam. gloss.* 15. *à princ. à n.* 104. At verò minimè placere potest quod stante impedimento dirimente (qui sunt termini, de quibus loquimur) legitimetur proles antea suscepta per tale Matrimonium nullum in rei veritate, & clandestinè contractum contra generalem decisionem text. *in cap. cùm inhibitio*, §. 1. *de clandest. desponsat.* qui absolutè illegitimos facit filios ex tali coniunctione clandestinè susceptos, non solùm præsumendo præsumptione iuris & de iure parentes habuisse malam fidem, sed insuper statuendo, vt illegitimi sint, quamvis de bona fide ipsorum parentum appareat: quare, præsumptio bonæ fidei resultans ex necessitate contrahendi, in eo articulo nullum potest quoad hoc filiis præstare subsidium.

In gloss. *Sententiam*, ibi, *argument. contra C. de liberali causa, l. vlt.* Licet gloss. non soluat argument. in eius tamen solutione maximè laborant DD. *in præsenti*, quare scilicet in illa *l. vlt.* filij nati pendente lite super statum matris sequantur conditionem, quæ de matre iudicabitur, itavt serui fiant si contra matris libertatem fuerit iudicatum; at verò in nostro text. filij nati lite pendente super validitate Matrimonij legitimi iudicentur, quamvis contra Matrimonium feratur sententia illud inualidum pronuntians. Quare Abb. Panorm. *hic num.* 6. respondet respectu legitimationis inspici tempus conceptionis, & non sententiæ, at verò respectu libertatis inspici tempus post litis contestationem. Card. verò Zabar. *opposit.* 2. *resp.* fauorem esse filiorum quòd expectetur exitus sententiæ, quia potest mater ingenua pronuntiari; Butr. *num.* 7. quem sequitur Præpos. *num.* 5. ait differentiæ rationem in eo stare, quia status libertatis non imprimit concepto libertatem, sed bene status Matrimonij concepto legitimitatem. 25

In glos. *Nutriantur*, fin. ibi, *iudex summatim cognoscat*, &c. Singulariter gloss. iudicem instruit circa modum assignandi alimenta filio lite pendente, quem pater filium esse negat, debet enim summariam præmittere informationem, & si præsumptio aliqua sit pro filio, debet interim per iudicem pronuntiari vt alatur, sequuntur omnes *hic*, Couarr. *pract. cap.* 6. *n.* 8. Duen. *reg.* 365. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 30. Soar. de Pace *in pract. tom.* 3. *c.* 4. §. 3. *num.* 10. Lara *in l. si quis à liberis*, §. *si vel parens, à n.* 42. *ff. de liber. agnosc.* D. Barbosa *in l.* 1. *p.* 1. *n.* 58. *ff. sol. matrim.* Valasc. *consult.* 1. *n.* 10. & 12. plenè Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 110. *n.* 10. qui omnes prædictæ præsumptionis exempla proponunt, quando filius est in possessione filiationis, vel communi existimatione filius reputatur, vel primam sententiam pro se reportauit, à qua est appellatum, nam pendente appellatione alendum esse decidit text. *in l. si instituta*, §. *de inofficioso, ff. de inofficioso test.* Vtrùm verò cautio de reddendis alimentis si in causa filius succumbat ab eo sit exigenda, vide Couar. *n.* 7. Molin. *num.* 41. Valasc. *n.* 7. *proximè citatis locis.* 26 27

SVMMARIVM.

1 *Verbo viri & mulieris standum est an aliquis sit eorum filius, nisi expressè ostendatur.*

2 *Vicinia*

2 *Vicinia fama multum valet in probanda filiatione.*
3 *Filiatio minimè probatur ex sola alimentorum præstatione, nisi vti filio præstemur.*
4 *Filiatio plenè probatur ex confessione & nominatione parentum verè & principaliter propter se factam accedentibus alijs indicijs.*
5 *Nominatio patris in libro suo probat filiationem.*
6 *Legitima an statim in vita patris peti possit si religionem ingrediatur, ostenditur.*

Cap. Transmissæ. III.

1 MAritus & vxor quando negant aliquem esse suum filium, sed v.g. pietatis causa illum nutriuisse asserunt, quãvis à vicinia spurius credatur, tamen standũ est verbo viri & mulieris nisi certis indiciis & testibus constet esse eorum filium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 98. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 593. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 18. *c.* 3. & est post Concil Lateran. *p.* 8. *c.* 11.

2 *Quamvis à vicinia, quæ ipsum filium,* &c.] Notatur ad hoc, quòd in probanda filiatione multum valet fama viciniæ, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 8. §. 3. *n.* 10. Paleoth. *de nothis & spurijs, c.* 22 *n.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 79. *n.* 86. & *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 53. *n.* 43. Anton. Monach. *Lucens. decis.* 56. *n.* 7. & 15. Mascard. *de probat. concl.* 791. Fulu. Pacian. *eod. tract. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 29. & 31 Sim. de Prætis *cons.* 134. *n.* 5. Rot. *decis.* 273. *n.* 11. *p.* 4. *diuers.* & in terminis probationis primi Matrimonij post contractum secundum Nicol. Superan. *consil.* 65. *n.* 4. Petr. Albingan. *cons.* 67. *n.* 9. *tom.* 1. *cons. Matrim.* Buratt. *decis.* 530. *n.* 5. *cum seqq.* hinc instruentes Aduocatos ad probandam filiationem quòd tres faciant articulos. Primum quòd ex viro, & vxore, seu concubina domi retenta natus est, secundum quòd pater eum filium nominauit, & agnouit; tertium quòd communi voce viciniæ filius existimatus est: confirmatúrque ex his omnibus, quæ Doctores tradere solent de vi, & auctoritate communis famæ, iuxta text. *in l.* 3. §. *eiusdem*, ibi, *consentiens fama confirmat, ff. de testibus*, & quæ plenè prosequuntur Duen. *reg.* 299. Garc. *reg.* 187. Mascard. *concl.* 753. Fulu. Pacian. *lib.* 1. *c.* 49. *à princ.* & *à n.* 33. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 89. *n.* 28. *cum seqq.*

3 *Quòd eum pietatis intuitu nutriuissent.*] Vnde ex sola alimentorum præstatione, vel collatione in Matrimonium cum possint fieri pietatis causa filiationem minimè probari, resoluunt Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 7. *n.* 9. *cum seqq.* Valasc. *cons.* 176. *n.* 13. Si vero educationem, & alimenta præstet aliquis cuiquam vti filio, tunc filiationem ex hoc commodè probari, arg. *l.* 1. §. *ad quæstionem, ff. de quæst.* & *l. quidam* 132. *de verbor. oblig.* resoluunt Couar. *de spons. p.* 2. *c.* 8. §. 3. *n.* 3. Mascard. *concl.* 795. & *seq.* Menoch. *d. lib.* 6. *præsumpt.* 53. *n.* 32. Valasc. *cons.* 134. *n.* 4.

4 *Standum est verbo viri, & mulieris.*] Notatur ad hoc, quòd ex confessione, & nominatione parentum verè & principaliter propter se facta accedentibus aliis indiciis plenè probatur filiatio, vide Couar. *d. c.* 8. §. 3. *n.* 7. Duen. *reg.* 34. *cum seq.* Paleoth. *c.* 23. *n.* 2. Menoch. *casu* 89. *n.* 87. Mascard. *concl.* 790. *à princ.* Surd. *cons.* 1. *n.* 97. Seraph. *decis.* 1282. *n.* 2. eóque maximè cùm nominationes sunt plures, Roland. *cons.* 22. *n.* 27. *lib.* 3. Paris. *cons.* 10. *n.* 56. *lib.* 2. Menoch. *d. casu* 89. *num.* 81.

5 Buratt. *decis.* 520. *n.* 20. vnde nominationem patris in libro suo probare filiationem dicunt Menoch. *d. præsumpt.* 53. *n.* 57. & *cons.* 714. *n.* 18. Anton. Monach. *Florent. decis.* 61. *n.* 8. & 9. quæ quidem nominatio filiationem probat etiamsi emanauerit ab vno parente, de cuius bonis, & hæreditate agitur: Mascard. *concl.* 790. *n.* 12. & non solùm probat contra patrem nominantem: sed etiam contra eius hæredes, & contra alium tertium, vt per Paleoth. *d. c.* 22. *n.* 4. & 5. Menoch. *d. casu* 89. *n.* 7.

In gloss. *Mota*, ibi, *dicunt quidam quòd erant facti Monachi*, &c. Vult gloss. filios vita patris si religionem profiteantur statim posse petere legitimam, quod communiter DD. colligunt ex text. *in cap. cum simus, in fine, supr. de Regul.* de cuius intellectu, & duabus contrariis communibus sententiis in hac quæstione vide vltra ordinarios *ibi*, & *hic*, Abb. *in cap. in præsentia, n.* 59. & Dec. *n.* 67. *supr. de probat.* plures de quibus Cou. *in c.* 2. *n.* 7. *de testam.* Duen. *reg.* 256. *lim.* 6. Menoch. *illustr. c.* 37. *n.* 10. Nau. *comment.* 2. *de regul. n.* 48. Perez *l.* 1. *gloss.* 1. *pag.* 75. *vers. dubitatur, tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin.* Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 3. *à n.* 71. Crass. *recept.* §. *legitima, q.* 12. *num.* 5. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 80. *art.* 2. Ceual. *commun. contra commun. q.* 342. 6

SVMMARIVM.

1 *Illegitima proles est quam viro viuente vxor ex adulterio concipit siue cum adultero, siue cum viro moretur.*
2 *Spurij censendi sunt omnes, qui ex illis nascuntur, qui Matrimonium contrahere non potuerunt, remissiuè.*
3 *Pater vbi non succedit, nec filius succedere potest.*

Cap. Causam, quæ. j. IV.

PRoles, quæ nascitur ex muliere, & alio viro quem habet vt maritum, dum viuit verus maritus, est illegitima. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 3. *iuris Pontif. pag.* 99. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 594. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 18. *c.* 4. & reliquæ partes vbi sint docet *gloss.* 1. *hic verbo muliere.* 1

Collige ex text. spurios censendos esse omnes, qui ex illis nascuntur, qui Matrimonium contrahere non potuerunt, sed vide quæ dixi ad *cap. tanta, verbo si autem vir, infr. hoc tit.* 2

Notatur ad hoc, quòd vbi pater non succedit, nec filius succedere potest, vt per Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 8. §. 5. *n.* 1. 3

SVMMARIVM.

1 *Quæstio natiuitatis residens in causa ciuili hæreditatis quæ vertitur coram iudice sæculari ad Ecclesiasticum est remittenda*, & n. 2.
3 *Natalium causa Ecclesiastica pendente coram Ecclesiastico non potest sæcularis iudex in causa principali hæreditatis procedere.*
4 *Iudex Ecclesiasticus, ad quem causa natalium, vel alia spiritualis remittitur, potest opponenti exceptionem illam præfigere terminum peremptorium intra quem probare teneatur, non vero iudex Ecclesiasticus*, n. 5.

6 Declara

6 *Declaratur text. in præsenti.*

8 *Filius ex illicito coitu natus præsumitur potius spurius quàm naturalis.*

9 *Matrimonium præsumitur quoad liberorum legitimationem cohabitantibus vita functis.*

10 *Matrimonium præsumitur quoad filios præcessisse inter viuos concurrentibus alijs præter cohabitationem coniecturis.*

11 *Cohabitatio hodie efficere nequit Matrimonium.*

Cap. Lator. V.

1 CAusa natiuitatis oppositæ petenti hæreditatem coram iudice sæculari, spectat ad Ecclesiasticum, & si intra duos menses pars non probat quod obiicit, index laicus de hæreditate iudicare potest, ac si non ageretur de causa natiuitatis, sed hoc debet intimari à iudice Ecclesiastico. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Ioan.Andr.Host.Butr. Anchar.Panorm.Præpos.Alex.de Neuo, Canis.Cujac. Viuian.*in ration lib.4.iuris Pontif.pag.*100. Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*594.remissiuè Casal *in annot.* & Ximen.*in concord. p.*1. refertur ab Anton. August. *collect.*1.*Decret.lib.*4.*tit.*18.*c.*5.

2 *Coram sæculari iudice super hæreditate*, &c.] Notatur ad hoc, quòd quæstio natiuitatis residens in causa ciuili hæreditatis, quæ vertitur coram iudice sæculari, ad Ecclesiasticum est remittenda, concordat text. *in cap.tuam, sup.de ordine cognit.*vide Mant. *dialog.*42. Cou.*de sponsal.p.*2.*c.*8.§.3.*n.*4.Garc.*reg.*353.D.Barbos. *in l. Titia, n.*22.*ff. solut.Matrim.*quod procedit quando causa legitimitatis, seu natalium pendet ex aliqua quæstione iuris, veluti vtrùm Matrimonium sit legitimè contractum, & validum, non ita si versetur circa factum solummodo, veluti quia dubitatur an Matrimonium fuerit contractum de facto inter personas habiles ad contrahendum, Couar. *d. c.*8.§.12.*num.*5. Garc.*reg.*253.*n.*12.Menoch. *conf.*366.*n.*11. D.Barbos. *d.l. Titia, n.*22.24.*&* 53.*vers. secunda principalis conclusio*, Ceual. *commun. contra commun. q.* 403. Cabed. *p.*1.*decis.Lusit.aresto* 102.vbi refert quæstionem facti in proposito dici quando solùm dubitatur an Matrimonium contractum sit, & quæstionem iuris quando patres fatentur Matrimonium de facto contractum esse, sed negant valuisse.

3 *Et tunc sæculari dominio*, &c.] Notatur ad hoc, quòd pendente causa natalium coram Ecclesiastico non potest sæcularis iudex in causa principali hæreditatis procedere, vide Marant.*de ordin.iudic. p.*4. *dist. vlt.à princ.*Corras.*miscellan. lib.*2.*c.*5. Gutier.*de iuram. confirm. p.* 1.*c.* 2. *num.* 14. D. Barbos. *in d. l. Titia, num.* 7.

4 *Intra duos menses.*]Notatur ad hoc, quòd iudex Ecclesiasticus,ad quem causa incidens natalium, vel alia spiritualis remittitur, potest opponenti exceptionem illam præfigere terminum peremptorium, intra quem ea probare teneatur, & vt eo elapso ampliùs non audiatur, & iudex sæcularis in causa principali possit procedere, vt docent *in præsenti*, Butr. *n.*5.Abb.*n.*4. Zabar. *oppos.*2. & Præpos.*num.*4.quod confirmant ex multis, quæ circa præfinitionem termini ad probandam exceptionem, nullitatem, vel appellationem prosequendam, notant DD.per text.*ibi in cap. personas, de appellat.* & Marant. *de ordin.iudic. p.*6. *de appellat.n.*194. Duen.*reg.*42. *limit.*22. Lancel. *de attent. p.*2.*c.*12.*ampl.*13. *& seq.& c.*17. *à n.*129. *& p.*3.*c.*23. *n.*98.*& c.*24.*q.*16.& alij, de quibus Cened.*ad Decret. collect.*17.*à princ.*

5 Non potest è conuerso iudex sæcularis, qui de causa principali hæreditatis cognoscit, præfigere partibus terminum, intra quem causa incidens spiritualis terminetur coram Ecclesiastico ad quem remittit, quia iudici Ecclesiastico, qui in spiritualibus superior est, ex reg *cap.solitæ, de maior.& obed.*legem imponere non potest, vt in simili ait text.*in cap.ex insinuatione* 50.*de appellat.* vbi notauit Dec.*n.*3.post Bart.*in l.* 2. *ff.de re iudic.*vbi sequitur Ias. *n.*12.& Rip.*n.*7.

Illud tamen in præsentiarum aduertendum duxi text. *in præsenti*, loquentem de præfinitione termini duorum mensium ad expediendam causam illegitimitatis, intelligi non ita distinctè, sed quando constat de malitia, vt erat in casu huius text.in quo causa pependerat coram Episcopo Noruicen.qui causam expediebat: itaque Papa mandauit Episcopo, vt causam intra duos menses expediret, aliàs quod remitteret causam bonorum determinandam iudicibus sæcularibus, ita Put.*lib.*1.*decis.*123.*in antiq.* 6

Sublato appellationis obstaculo.] De vi & effectibus huius clausulæ vide in meis remissionibus *de dictionibus, & clausulis, claus.*7. *& in tract.de clausul. vsufreq.claus.*9.& dixi *ad cap. pastoralis, supr.de appell.* 7

Probare legitimè, &c.]Notatur ad hoc, quòd illegitimitatem allegans debet illam concludenter probare, vt per Caputaq. *decis.* 150.*p.*2. vbi *n.*9. dicit requiri probationes luce meridiana clariores, Caualer.*dec.*10. *num.* 1. 8

In gloss. *Probare*, pen. Notatur ad hoc, quòd filius ex illicito coitu natus præsumitur potius spurius, quàm naturalis, & sic incapax, vt per Menoch. *de præsumpt.lib.*6.*q.*54.*n.*3.*& conf.*318.*n.*14.Surd.*de aliment.tit.*1.*q.*10.*n.*35.

In ead. gloss.ibi, *Eo mortuo*, &c. Notatur ad hoc, quod cohabitantibus vita functis, etiam iure Pontificio quoad liberorum legitimationem Matrimonium præsumitur, vt per Couar.*de sponsal. p.*2.*c.*1.*n.*5. Menoch *de præsumpt.lib.*3.*q.*1.*n.*77. Concurrentibus autem aliis præter solam cohabitationem coniecturis quoad filios præsumitur Matrimonium præcessisse inter viuos, Mascard.*concl.*1021.*n.*7.Menoch.*conf.*199. *à n.*48.Franc.Molin. *de ritu nupt.lib.*1. *comp.*12.*n.*17. vbi *n.*26. quod hodierno iure cohabitatio efficere nequit Matrimonium, nouus enim consensus requiritur, & forma Concilij, Spin.*in speculo testam.gloss.*14. *princ n.*61. *post princ.* Matiens. *gloss.*1. *rubr.tit.*1.*n.*53. *lib.* 5. *noua recop.* Sola tamen cohabitatio sufficit ad probandum Matrimonium ad effectum legitimitatis prolis, Felin.*in cap.illud, n.*13.*de præsumpt.* Curt.iun. *conf.*52.*n.*3. Put.*decis.*103.*in fine lib.*2. *in correctis*, sicut etiam ad effectum successionis, in quo sufficiunt leuiores probationes; iuxta cons. Gemin.27. *num.*8. quod perpetuò Rot. sequitur, & signanter apud Cæs. de Grass. *decis.* 6. *qui filij sint legitimi*, Seraph. *decis.* 282. *num.*6.*& decis.*1099.*n.*1. Rot.*decis.*337.*num.*1. *&* 10.*p.* 1. *& decis.*34.*n.*19. *p.*2. *diuers. & decis.*406. *num.*8. *p.*1.*recent.* Caualer. *decis.*444.*num.* 2. *& in Veneta legitimitatis* 30. *Ianuarij* 1606.coram Penia. Verùm quando constat de malo initio, nempe de concubinatu præcedente, cohabitatio est leuis coniectura, per decis. Caputaq. 210. *p.* 2. Rot. *decis.* 244. *n.*2.inter impressas post *vol.*2.*consil.Farin.*videndus in hac materia Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.*1. *ex num.*67. Greg.*decis.*247.*num.*4. Beltramin.*num.*22. Caualer. *decis.*142. *n.*1. quod procedit etiam vbi constat de initio infecto, nempe de concubinatu, licèt tunc requirantur coniecturæ, & præsumptiones plures, & fortiores Seraph. *decis.* 978. *n.*7. Caualer. *decis.*79.*n.*1. 9 10

In ead.gloss.ibi, *Quia habebatur pro filio*, &c. Ad probandam filiationẽ regulariter loquendo non requiruntur

rantur copulatiuè tria illa de quibus hæc gloss. videlicet quòd quis sit in possessione filiationis, & quòd possideat bona paterna, & quòd sit natus de ea, quæ vxor credebatur, sed alternatiuè vnumquodque sufficit, vt dicit Dec. *in cons.* 54. *in fine*, Alexand. *cons.* 51. *n.* 2. *& 5. lib.* 1. Gozadin. *cons.* 12. *n.* 31. 32. *&* 37. Paril. *consil.* 10. *n.* 72. *&* 73. *lib.* 2. Paleot. *de nothis, & spuriis, c.* 22. *n.* 2. *vers. dicemus, vsque ad fin.* Mench. *illustr. q.* 85. *n.* 20. Rot. *in Parmen. status, versic. & quamvis* 27 *Aprilis* 1622. coram Reuerendiss. D. meo Coccino Decano.

SVMMARIVM.

1 *Filij naturales legitimantur per subsequens parentum coniugium, spurij verò non.*
2 *Filius naturalis natus ante Matrimonium legitimus efficitur, si illud postea inter parentes subsequatur.*
3 *Conditionis inæqualitas inter contrahentes non impedit quin filij naturales per Matrimonium postea subsequutum efficiantur legitimi.*
4 *Instrumenta dotalia de iure Canonico in Matrimoniis necessaria non sunt.*
5 *Filij suscepti extra concubinatum per subsequens Matrimonium de iure Canonico legitimi efficiuntur.*
6 *Filij naturales ancillæ per subsequens Matrimonium cum ea contractum scienter legitimi efficiuntur.*
7 *Filij per subsequens Matrimonium legitimi efficiuntur, non obstantibus intermediis parentum nuptiis.*
8 *Filij naturales legitimantur per subsequens Matrimonium contractum in mortis articulo, vel à sene decrepito.*
9 *Matrimonio in mortis articulo contracto legitimantur filij antea suscepti, etsi afforent substituti conditione,* si sine liberis.
10 *Per Matrimonium aliàs validum, clandestinè tamen celebratum legitimatur proles ante suscepta.*
11 *Denuntiationum omissio nec reddit Matrimonium nullum, nec prolem illegitimam.*
12 *Naturalis filius, vt per subsequens parentũ Matrimonium fiat legitimus, sufficit Matrimonium inter eos esse ratum, quamvis non sit copula consummatum.*
13 *Legitimatio, quæ fit per subsequens Matrimonium, iuris fictione retrotrahitur ad tempus natiuitatis.*
14 *Filij per subsequens Matrimonium fiunt verè & propriè legitimi, non Principis priuilegio, sed auctoritate iuris.*
15 *Legitimans per subsequens Matrimonium non perdit legitimationem, licet patri sit ingratus.*
16 *Matrimonium non potest ita contrahi quòd filij antea suscepti non legitimentur.*
17 *Feudi ad successionem admittuntur legitimati per subsequens Matrimonium.*
18 *Legitimati per rescriptum Principis ad feudi successionem non admittuntur.*
19 *Emphyteusim Ecclesiasticam obtinere, in eàque succedere possunt filij legitimati per subsequens Matrimonium.*
20 *Legitimati per rescriptum Principis ad emphyteusis Ecclesiasticæ successionem non admittuntur.*
21 *Legitimationem à Papa impetrare debent volentes in Ecclesiastica emphyteusi succedere cum clausula, vt bona Ecclesiastica possint obtinere.*
22 *Maioratuum ad successiones admittendi sunt legitimati per subsequens Matrimonium, & præferendi filiis secundis, qui nati sunt ex eisdem parentibus legitimo Matrimonio iam coniunctis.*
23 *Filius naturalis primò natus ex concubina an sit præferendus filio secundò genito ex legitimo Matrimonio, quod est postea contractum cum alia, qua defuncta sequutum fuit postea Matrimonium cum concubina, remissiuè.*
24 *Legitimati per subsequens Matrimonium possunt ad sacros Ordines promoueri, & in Episcopos eligi.*
25 *Cardinalatus ad celsitudinem ascendere, non possunt legitimati per subsequens Matrimonium.*
26 *Substitutum excludunt legitimati per subsequens Matrimonium, si testator dixerit, si sine liberis de legitimo, vel ex legitimo Matrimonio, &c.*
27 *Legitimati per subsequens Matrimonium ad retractum sunt admittendi.*
28 *Nobilitate parentum gaudent legitimati per subsequens Matrimonium.*
29 *Donatio iuxta terminos* l. si vnquam, C. de reuocandis donat. *reuocatur per natiuitatem filiorum naturalium subsequuto postea inter parentes Matrimonio.*
30 *Naturales filij solummodo per subsequens Matrimonium legitimantur.*
31 *Naturalis filius quis dicatur ad effectum legitimationis per subsequens Matrimonium ostenditur.*
32 *Tyrannus si rem habeat cum aliqua muliere per vim, filius inde natus non erit spurius quoad matrem.*
33 *Clerici in minoribus beneficia obtinentis filius legitimatur per subsequens Matrimonium cum ipsius matre contractum.*
34 *Filij suscepti à Monacho, vel Moniali intra annum professionis per subsequens Matrimonium legitimi efficiuntur.*
35 *Filij nati ex parentibus simplici castitatis voto adstrictis legitimi fiunt subsequuto Matrimonio.*
36 *Votum simplex, quod post duos nouitiatus annos fit in Soc. IESV, reddit emittentes inhabiles ad Matrimonium validè contrahendum.*
37 *Filij suscepti ab eo qui mortua vxore cum alia, ex qua filios prima viuente susceperat, Matrimonium contrahit, non legitimantur per illud.*
38 *Incestuosus filius ex dispensatione Papæ legitimatur per subsequens Matrimonium.*
39 *Filij ex Matrimonio prohibito nati legitimantur, si fuit obtenta dispensatio ad validandum Matrimonium, & ad legitimandam prolem, quamvis quoad Matrimonium non potuerit habere effectum propter superuenientiam mortis alicuius ex parentibus.*
40 *Dispensare potest Summus Pontifex in radice Matrimonij quoad legitimationem etiam post mortem alterius ex coniugibus, si dispensatio per parentes in vita petita fuerat.*
41 *Filius natus ex coniugato & soluta ignorante impedimentum, an per subsequens Matrimonium fiat legitimus ostenditur,* & n. 42.

CAP. Tanta. VI.

Filij naturales, id est, ex soluta & soluto geniti per subsequens Matrimonium legitimi efficiuntur; spurij verò, qui ex coniugato, & soluta nati sunt, non legitimantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Cened. *collect.* 68. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 100. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 594. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 18. *c.* 6. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 33. *c.* 1. 1

Collige ex text. in prima eius parte filium naturalem natum ante Matrimonium legitimum effici, si illud postea inter parentes subsequatur, docent *in præsenti*, Butr. *n.* 2. *&* 4. Zabar. *n.* 2. Anchar. *num.* 10. & Abb. *n.* 4. *&* 10. Villadieg. *de irreg. c.* 16. *vers. iam aduertendum*, Morquech. *de bono diuis. lib.* 4. *c.* 6. *n.* 17. Cuch. *lib.* 2. *inst. maior. tit.* 21. *n.* 129. *&* 140. Sanctarel. *var. resol. q.* 23. 2

& 42. Couar. de sponsp.2.c.8.§.2. Duen. reg. 350. Ant. Gom. l.50. Tauri, à n.55. Gabr. lib.6. commun.tit. de legitimat.conclus.1. Cardinal. Mantica de coniect. vltim. volunt.lib.11.tit.12. Viuian. tom.1.commun. opin. lib.5. tit.16.n.1.vers.& hinc est,pag.754. Vezin.tom.2.lib.6. tit.47.num.76.cum seqq.pag.195.Peregrin.de fideicom. art.24. Bernard. Græuæ. ad practicam Cameræ Imper. lib.2. conclus.24. Menochius de præsumpt. lib.4. q.81. & remedio 1. adipiscend. num.42. & consil.15. num.19. & consil.16.& consil.174.num.6. Mench. vsufrequent. lib.3.cap.42. Azorius institut. moral.p.2. lib.2. cap.13. col.162.cum seqq.Perez tit.2.lib.5.Ordin.pag.97. Surd. de aliment. tit.1. quæst.3. num.102. & tit.2. quæst.15. num.32.& tit.8.priuileg.67.D. Barbosa in rubr.ff solut. matrim. part.2. num.109. Cald. Pereira de nominat. quæst.21. num.40. cum seqq. plures ex antiquioribus refert Cened.ad Decretal.collect.68. Valer. Reginald. in praxi fori pœnitent.lib.30. num.69.& lib.41. n.357. Campan. in diuersorio iuris Canonici, rub.11. cap.13. num.124.cum seqq. Aloys. Ricc.in collect. decis.part.1. collect.107. Bellet.disquisit. cleric.part.1.tit. de discipl. cleric.§.3. Alexand. Trentacinq. variar.resol.lib.1.tit.de legitimat.resol.1.Paschal.de viribus patriæ potest. part.2. cap.4.ex num.54.ad 100. Petr. Gregor. syntagm. iuris part.3.lib.45.c.6.Ioan.Bapt. Laderch. Imolen.cons.24. Fachin.controuers.lib.3.cap.50.cum seqq. & lib.4. c.54. & 55.& lib.10.cap.71. Anton. Merenda lib.4. controuers.cap.17. Octau. Bammacar. in cap.naturales, si de feudo defunct.cont.in vsibus feudo. Mieres de maioratu, part.2.quæst.1. Montealeg.de exercit.pract.action.lib.2. cap.1. §.3. nouissimè Faiard. in tract. de legitimat. per subsequens Matrimonium, ferè per totum, & ex Beroi. consil.32.num.36.& 37.in 2. aduertit Ioan.Bapt. Costa de facti scient.& ignorant.cent.2.dist.12.num.44. quòd dispositio huius text. procedit in fauorem filiorum, qui non peccauerunt, secus quoad ipsos parentes.

3 Amplia primò procedere conclusionem etiam data conditionis inæqualitate inter contrahentes, vt quia fœmina sit vilis conditionis, aut meretrix, vir autem nobilis, & honestus,nec iure Cæsareo, nec Pontificio impediatur nobilis ducere vilem, vt per Menoch. consil.18.per totum, & præcipuè à num.6. & cons.342. num.28. Burg. consil.6. num.12. Gregor. l.1. verbo se casa, tit.13. part.4. Peregrinus de iure fisci, lib.3. tit.17.num.2. Put. part.3. decis.8. Cald. Pereira de nominat.q.21.à num.77.Fachinæum controuers.lib.3.c.53. Aloys. Ricc. d. collect.107. Octau. Cacheran. Pedem. decis.154. Peregr.de fideicom. art.24. num.51. Ioseph. Ludouic. concl.26.num.11.latè Mench. controuers.vsufreq. lib.3. cap.41. vbi asserit hanc opinionem procedere quoad validitatem matrimonij, non bene tamen negat obtinere quoad alios iuris Ciuilis effectus Mieres de maior.part. 2.quæst.1.n.59. Paschal d.cap.4.n.68. Alexand. Trentacinq. de substit.part.4. cap.7.num.45. & variar.resolut. lib.1. tit. de legitimat. resol.1. num.4. Fusar.de substit.quæst.409. à num.94. vsque ad n.104. Æmill.Gall.de except.tit.1.part.1.except.2.n.85.ad 92. & tit.4.p.2. except.27. n.216. Faiard. d.tract. de legitimat.per subsequens matrim. membr.3. n.108. Sanctarel. d.q.22.n.7.

4 Secundò amplia etiamsi Matrimonium subsequens contrahatur dotalibus instrumentis non adhibitis, cùm de iure Canonico (quod in causis matrimonialibus semper præualet Ciuili cap.penult.& vlt.de secund. nupt.) necessaria non sint. Vide Duen. d.reg.350. limit.11.Mantic. n.7.Peregr.n.54.dictis locis, Sanchez de matrim.lib 3.disp.44.n.2. vers. nec textus, Thesaur. Pedem.decis.83.sub num.1. Vezin.tom.1.commun. opin. lib.6.tit.47.num.79. Francisc. Viu. Neapol.decis.619. num.21. Fachin.lib 3.controuers.c.51. Bernard. Græuæ. ad pract.Cam.imper.lib.2.concl.141.consid.1. n.19. cum seqq. Azor.instit.moral.p.2.lib.2.c.13. quæst.4. Mench. vsufreq.lib.3.c.41. num.3. Ceuall. commun. contra commun. quæst.91. Bammar. in d. cap. naturales, quæst.2. num.29.& quæst.14.à num. 115. vsque ad 138. Æmil. Gall.d.tit.4.part.2.except.27.n.214. Arelan. de ratione iuris, & iur.Imper. lib.4.cap.5.n.7. Faiard. d. memb.3. n.203.Basil. Pont. de Sacrament.matrim.lib.11.c.1.§.8. ex n.18.

Tertiò amplia quamvis extra concubinatum suscepti sint, vt per Peregrin. d. art.24.n.53. Bernard. Græuæ.d concl.141.consid.1.n.12.licèt Gabr.d.concl.1. n.56. resoluat hanc opinionem procedere iuxta ius Pontificium, secus dicens de iure ciuili, ac proinde legitimatos successionum incapaces videri, cùm in materia successionum illud attendatur. 5

Quartò amplia etiam in filiis ancillæ,nam per subsequens Matrimonium cum ea scienter contractum filij naturales legitimi fiunt, cùm de iure Canonico validum contrahatur Matrimonium cum ancilla eius nota conditione, c.1. & 2. de coniug.seru. Ita docent Greg.per text.ibi in l.1.in fine, tit.13.p.4. Syluest. Aldobrandin.§. fin.n.10.Instit.de nupt. Ludou. de Sardis in tract.de naturalibus liberis,cap.de legit.n.10.Menoch. cons.225.n.71.Campan.d.rub.11.c.33.n.133. Sanch.de Matrim.lib.7.disp.20.n.12. 6

Quintò amplia procedere huius text. decisionem non obstantibus nuptiis intermediis, nam si alter parentum contrahat Matrimonium cum alio, vel cum alia post susceptos filios,si tamen defuncto altero coniuge inter se concubinus & concubina Matrimonium contrahant,legitimantur filij antea habiti,non obstante Matrimonio intermedio, ita docent Abb. hîc n.3. & Præpos.n.7.Couarr.d.§.2.n.14.Petr. Greg. syntagm. iuris,p.2.lib.10.c.4.n.2. Sayr.de censuris, lib.6. cap.10. n.19.Viuald.in candelabro aureo, tit.de irregul.ex illegitimitate,n.121. Tiraq.in l.boues,§.hoc sermone, limit.3. n.8.Petr.Mozz.de contract.lib.tit.de Matrim.§.de naturalibus matrim.n.16.vers.decimò ampliatur. Cened. d.collect.68.n.4.in princ.Sanctarel.d.q.22.n.7.Basil.Pont.d. c.1.§.2.n.15.Cald. Pereira de nomin.emphyt.q.15.n.54. Henriq. d. cap.20. num.1. lit. O, Campan. d. rub.11. cap.12.n.131. Azor.d. cap.13.quæst.5. Bellet.disquisit. cleric. p.1.tit. de discipl.cleric. §.3. num.20. vers. legitimantur. 7

Sextò amplia etiamsi Matrimonium contrahatur in articulo mortis, vel à sene decrepito, quia ex eo filij antea geniti legitimi redduntur, & tale Matrimonium inter tales illo tempore contrahi potest, habétque vim legitimandæ eiusdem prolis, ita docent omnes in præsenti,præcipuè Zabar.n.6.Butr.n.14.Anchar. n.4.notab.2. Henric.n.5. Alex.de Neuo n.24. & Præpos.n.8.Ozasc.decis.154.Thesaur.decis.96.à n.3.Franc. Viu.commun.opin.304. num.10. Card. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib.11. tit.13. Paul.Fusc.lit. C. sing.215. Lazar. Fœnur. de momento temporis,cap.8.num.39. Sebast. Medic. in tract. Mors omnia soluit,p.1.n.170. Tiraq.in l.si vnquam,verbo susceperit,n.73.Bursat.cons.40. num.7.lib 1. Peregr.d.art.24. n.58. Guillelm.Bened. in cap.Raynutius, de testam.verbo in extremis, n.13. Gail. lib.2.obseruat.141.n.8.Menoch.consil.108. num.21. & cons.226.n.18.& cons.350.n.32. & de præsumpt. lib.4. præs.83.n.78.& lib.5.præs.5.n.16. Siluan. cons.3.n.29. ex Hispanicis scriptoribus Couarr.d. c.8.§.2. num.10. Soar.in tit.de los pleitos,num.10. Greg.l.1.verbo se casa, tit.13.p.2.Rojas de success.cap.2.num.23. Cifuen. l.13. Tauri, dub.9.num.13.& ibi Castil. num 21. Molina de primog.lib.2.cap.5.num.25. Mench de successiōn. creat. p.1. §.10. num.506. & vsufreq. lib.2. cap.41. num.4. 8

Spin.

Spin. *d. gloss.* 15. *à n.* 102. Gutier. *pract. lib.* 1. *quæst.* 105. *n.* 9. Sarmient. *lib.* 1. *select. c.* 6. Henriq. *d. lib.* 11. *cap.* 20. *num.* 1. *versic. tertiò*, Burg. de Pace *consil.* 6. *num.* 11. Gama *de Sacram. præst. vltimo supplicio damnatis*, *q.* 4. *num.* 2. Fr. Emman. *quæst. regul. tom.* 1. *quæst.* 13. *art.* 1. *&* *tom.* 2. *q.* 77. *art.* 5. Cened. *d. collect.* 68. *num.* 2. Campan. *d. rub.* 11. *c.* 13. *n.* 173. Molina *d. tract.* 2. *disp.* 72. *num.* 13. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 105. *à num.* 4. Gutier. *eod. tract. cap.* 118. *num.* 2. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 18. *n.* 14. *cum multis seqq.* Paschal. *d. cap.* 3. *n.* 89. *&* 90. Bammac. *in d. c. naturales*, *q.* 7. *&* 8. *à num.* 52. Valençuela *consil.* 66. *n.* 3. *lib.* 1. Gall. *de except. tit.* 1. *p.* 1. *except.* 2. *num.* 81. *&* 82. Faiard. *d. membro* 3. *num.* 215. Hieronym. Roderic. *in compendio quæst. Regul. resol.* 76. *num.* 4. Sanctarel. *variar. resolut. quæst.* 25. *num.* 3. vbi etiam respondet ad text. *in l. nuper*, *C. de naturalibus liber.* dum habet per Matrimonium subsequens prolem naturalem effici legitimam quando Matrimonium celebratur spe sobolis, nam Matrimonium contractum in articulo mortis, est etiam celebratum spe sobolis, cùm fuerit celebratum ad suscipiendam prolem legitimam ratione Matrimonij, quæ ex coitu fornicario erat suscepta, vide Basil. Pont. *d. lib.* 11. *c.* 1. *§.* 1.

9 Declara vt per Matrimonium in mortis articulo contractum legitimentur filij antea suscepti etsi affore nt substituti sub conditione, si sine liberis, itavt succedant excluso substituto, vide Gom. *l.* 9. *Tauri*, *num.* 59. Couarr. *d. §.* 2. *num.* 19. Molin. *d. cap.* 5. *num.* 26. Alexand. Raudens. *de analogis*, *cap.* 36. *à num.* 1. Spin. *d. glos.* 15. *num.* 105. Garc. *d. glos.* 21. *n.* 59. Azor. *d. c.* 13. *quæst. vlt. vers. quæras*, Cancer. *lib.* 3. *variar. c.* 12. *n.* 231. Henriq. *d. lib.* 12. *c.* 7. *num.* 3. Sanchez. *d. disp.* 105. *n.* 8. Gutierr. *d. c.* 118. *à num.* 3. Franc. Molin. *d. compar.* 18. *num.* 26. *cum seqq.* Gregor. Lop. *l.* 1. *gloss. magna*, *tit.* 13. *p.* 4. Anton. Gabr. *tom.* 3. *lib.* 6. *de legitimat. concl.* 1. *n.* 30. *&* 54. Boër. *decis.* 159. *num.* 20. Ozasc. *Pedem. decis.* 96. *n.* 3. *&* 5. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 81. *n.* 29. *&* *lib.* 5. *præs.* 5. *n.* 16. Bursat. *consil.* 40. *n.* 70. *vol.* 1. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 172. *vers. posita validitate*, Ruin. *cons.* 78. *vol.* 3. Costa *in c. si pater*, *verbo si absque liberis*, *n.* 35. *de testament. lib.* 6. Sanctarel. *vbi suprà*, *q.* 26. *n.* 1. Quid autem si huiusmodi Matrimonium in fraude substituti contrahatur in articulo mortis, vide per *suprà* citatos.

10 Sextò amplia etiamsi Matrimonium aliàs validum clandestinè fuerit celebratum, per illud enim legitimatur proles antea suscepta, vt per Azor. *d. c.* 13. *q.* 9.

11 *vers. quæres*, Sanchez *lib.* 3. *disp.* 44. & omissio denuntiationum nec reddit Matrimonium nullum, nec prolem illegitimam, Rota apud Farinac. *decis.* 71. *n.* 11. *p.* 1. *recent.*

12 Septimò amplia etiamsi Matrimonium minimè fuerit consummatum, nam vt illegitimus per subsequens parentum Matrimonium fiat legitimus, satis est Matrimonium ratum, Maiol. *de irregular. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 9. Sayr. *de censuris*, *lib.* 6. *cap.* 10. *num.* 28. quos refert Bellet. *d. §.* 3. *num.* 20. Basil. Pont. *d. cap.* 1. *§.* 2. *num.* 16.

13 *Legitimi habeantur.*] Legitimatio hæc, quæ fit per subsequens Matrimonium iuris fictione retrotrahitur ad tempus natiuitatis, ita vt qui antea illegitimi nati sunt, per matrimonium postea subsequutum non solùm ex tunc legitimi fiant, sed ante, & tempore natiuitatis habeantur legitimi: ita docent *in præsenti*, Butr. *num.* 2. *&* 4. Zabarel. *num.* 2. Abb. *num.* 7. Anchar. *num.* 10. Tiraq. *de iure primogen. quæst.* 34. *n.* 34. & post Fortun. *in §. & quid si tantùm*, *num.* 174. Conar. *de spons. p.* 2. *cap.* 8. *§.* 2. *num.* 26. Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 18. Roland. *consil.* 100. *num.* 14. *vol.* 2. Duen. *reg.* 350. *ampliat.* 3. Surdus *consil.* 309. *num.* 24. Quamvis contrarium, imò hanc legitimationem non retrotrahi, sed filios modò legitimos censeri à tempore contracti matrimonij tanquam nouè tradat Alciat. *paradox. cap.* 12. & sequantur Philip. *de fiction. part.* 4. *cap.* 11. Peregr. *d. art.* 24. *num.* 34. & Fachin. *controuers. lib.* 4. *c.* 54.

Vnde filios per subsequens Matrimonium fieri verè, & propriè legitimos, resoluunt Surd. *d. tit.* 8. *priuil.* 67. *n.* 5. 8. *&* 10. Montealeg. *d. lib.* 2. *c.* 2. *§.* 3. *n.* 17. Æmil. Gall. *de except. tit.* 1. *except.* 2. *p.* 1. *n.* 1. *cum seqq.* Mieres *d. p.* 2. *q.* 1. *n.* 12. *ad med.* Basil. Pont. *de Matrim. lib.* 11. *cap.* 11. *num.* 2. *&* 3. nouissimè Faiard. *d. tract. de legitim. per subsequens Matrim. membr.* 1. *n.* 6. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 372. *num.* 6. Basil. Pont. *dict. lib.* 11. *cap.* 11. *ex n.* 1. Azor. *d. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 13. *q.* 6. Ludouic. de Sardis *de legitimat. vers.* 4. *videndum est*, *n.* 4. Anton. de Rosel. *de legitimat. p.* 1. *§. vlt. videndum*, *n.* 4. Ant. Gabr. *commun. tit. de legitimat. concl.* 1. *in princip. ex num.* 18. Hieron. Gabr. *consil.* 21. *n.* 36. *vol.* 1. Roland. *consil.* 100. *n.* 37. *vol.* 2. Cephal. *consil.* 82. *n.* 13. *&* 67. Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 19. Cephald. *consil.* 541. *n.* 34. Andr. Gail. *lib.* 2. *obseruat.* 141. *num.* 1. Thesaur. *decis.* 196. *n.* 4. *in fine*, Peregr. *d. art.* 24. *num.* 1. Menoch. *consil.* 225. *n.* 6. *&* *consil.* 227. *n.* 9. & ex legitimo Matrimonio vt scribit Lader. *consil.* 24. *n.* 1. *&* 10. non enim in hoc consideratur fictio, vel improprietas, sed in eo tantùm vt censeantur nati, vel procreati ex legitimo Matrimonio, quia hoc dici non potest nisi fictè, & impropriè, Hieron. Gabr. *d. cons.* 21. *n.* 36. *vol.* 1. Roland. *cons.* 10. *n.* 37. *vol.* 2. Cephal. *cons.* 82. *n.* 13. *&* 20. *&* *cons.* 364. *n.* 36. Thesaur. *d. decis.* 196. *n.* 4. *vers. ad allegata.* Vnde Azor. *d. quæst.* 6. *vers. obiicies*, dicit verbum, *habeantur*, de quo *in præsenti*, rei veritatem continere, cùm proferatur ab eo, qui habet potestatem, non principis priuilegio, sed auctoritate iuris, itavt filius etiam inuitus subsequuto Matrimonio legitimus fiat, vt tenent idem Azor. *d. c.* 14. *q.* 12. *vers. quæres*, Conar. *d. c.* 8. *§.* 2. *num.* 13. Mench. *quæst. freq. cap.* 42. *num.* 3. Molin. *disp.* 172. *num.* 5. Gonzál. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 58. *num.* 8. licèt *ibi* contrarium tenere videatur, & ideo filius sic legitimatus non perdit legitimationem, licèt patri sit ingratus, vel neget alimenta, *d. tit.* 8. *q.* 67. *n.* 4. Azor. *d. c.* 14. *quæst.* 11. *vers. postremo.* 15

Nec Matrimonium potest ita contrahi quòd filij antea suscepti non legitimentur. Surd. *d. priuil.* 67. *num. vlt.* Azor. *d. c.* 14. *q.* 12. post Couarr. Sayr. Molin. & alios Basil. Pont. *d. lib.* 11. *cap.* 1. *num.* 21. & etiam ipsos inuitos filios fieri legitimos censent Sarmient. & Azor. quos refert, & sequitur Basil. Pont. *d. §.* 3. *num.* 22. 16

Ex quibus primò infertur huiusmodi legitimatos per Matrimonium subsequens ad successionem feudi admittendos esse, quia ab agnatis ex legitimo Matrimonio non differunt. Ita Feudistæ *in cap.* 1. *§. naturales*, *si de feudo controu. inter dominum & agnat.* vbi Andr. & Aluarot. *num.* 8. Afflict. *notab.* 5. *num.* 3. *&* *num.* 25. *in fine*, Curt. *tract. feudorum*, *part.* 3. *col.* 31. *versic. secundum principalis regula*, Clar. *in §. feudum*, *quæst.* 82. *num.* 5. Conar. *d. c.* 7. *§.* 2. *num.* 27. Tiraquel. *de iure primog. quæst.* 35. *num.* 35. Boër. *decis.* 123. *num.* 4. Mandos. *in reg.* 18. *Cancel. quæst.* 6. *n.* 5. Duen. *reg.* 350. *ampliat.* 6. Gabriel. *d. concl.* 1. *num.* 22. Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 22. Peregr. *d. art.* 24. *num.* 9. Vezin. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 47. *num.* 83. *pag.* 195. Sonsbech. *de feudis*, *part.* 9. *num.* 70. Surd. *d. priuil.* 67. *num.* 7. Petr. Anton. de Petra *in tract. de potestate Principis*, *c.* 32. *quæst.* 2. *incipit*, *Capio nunc secundum*, Henric. à Rosenth. *de feud. cap.* 7. *concl.* 11. Syluan. *consil.* 3. *num.* 49. Sebast. Neu. *ad lib.* 1. *feud. tit.* 1. *§. vel quia*, *n.* 11. *pag.* 243. Mehall. 17 *quæst.*

*quæst.freq.cap.*42.*num.*9. Menoch. *de præsumpt. lib.*4. *præsumpt.*81. *num.*9. *& conf.*16. *num.*27. *& conf.*174. *num.*13. Spin. *in spec. testam. gloss.*15. *princip. à n.*107. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.*13. *num.*56. *& quæst.*21. *num.*36. Campan. *d. rubr.*11. *cap.*13. *num.*129. Bernard. Græuæ *d. lib.*2. *concl.*14. *in consid. num.*3. plures ex antiquioribus refert Cened. *collect.* 68. *num.*3. Bammac. *in d. c. naturales, quæst.*1. *num.*8. *&* 9. *& q.*15. *per tot.* Montealeg. *d. cap.*1. §.3. *num.*7. *&* 14. Mart. *de success. legali, p.*1. *q.*18. *art.*4. Faiard. *d. tract. de legitimat. per subsequens matrim. membr.* 4. *num.* 223. Sanctarel. *variar. resol. q.*42. *num.*20. Basil. Pont. *d. lib.*11. *c.*11. *n.*7. cùm tamen legitimatos per rescriptum Principis ad illius successionem non esse admittendos, per text. *in cap.*1. §. *naturale, si de feudo contentio inter dominum, & agnatum,* resoluant Mynsing. *cent.*5. *obseruat.*41. Petr. Anton. de Petra *d. cap.*32. *num.*16. Henriq. à Rosenth. *dict. cap.*7. *concl.*19. *lit. F,* Sonsbech. *d. part.*9. *num.*7. Cald. Pereira *d. q.*21. *num.*45. Azor *d. c.*13. *q.*14. *vers. nec obstat,* Menoch. *conf.*202. *n.*168. Schrader. *de feudis, part.*7. *cap.*5. *n.*27. me citato *in hoc loco,* D. Mari. Cutel. *de donat. inter patrem & fil. tract. primo disc.* 2. *part.*6. *num.*157.

21 Secundò infertur huiusmodi legitimatos per subsequens Matrimonium posse succedere in emphyteusi Ecclesiastica, vt bene tenent Duen. *d. reg.*350. *ampliat.* 7. Gab. *d. concl.*1. *num.*29. Cald. Pereira *d. q.*21. *n.*36. Peregr. *d. art.*27. *n.*10. Tiraq. *de iure primogen. quæst.*34. *num.*55. Paleoth. *de nothis, & spur. cap.*31. *num.*3. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.*21. *num.*49. Azor. *d. lib.*2. *cap.*13. *quæst.*14. Montealeg. *d.* §.3. *n.*25. Gratian. *tom.*4. *discept. forens. cap.*653. *num.*26. *&* 27. Ioan. Bapt. Lup. *de illegit. & natural. commento* 4. §.3. *num.*11. Ouid. de Amicis *de iure emphyt. q.*92. Trentacinq. *d. resol.*1. *num.*19. Faiard. *d. tract. membr.*4. *num.*225. cùm tamen legitimati per rescriptum Principis ad illius successionem non admittant, prout resoluit Cald. Pereira *d. quæst.*21. *n.*3. & rectè post Afflict. *decis.* 386. consuluit Valasc. *consult.*138. *num.*8. quòd volentes in Ecclesiastica emphyteusi succedere, debent impetrare à Papa legitimationem cum clausula, vt bona Ecclesiastica possint obtinere.

22 Tertiò infertur sic legitimatos admittendos esse ad successiones maioratuum, & præferendos filiis secundis, qui nati sunt ex eisdem parentibus legitimo Matrimonio iam coniunctis: ita docent Tiraquel. *q.*34. *à princ.* Molin. *de primog. lib.*2. *c.*11. *n.*23. Gregor. *l.*2. *verbo si no hijo, tit.*15. *p.*2. Peregrin. *d. art.*24. *num.*6. Auendan. *l.*40. *Tauri, gloss.*11. *à n.*41. Menoch. *consil.*16. *n.*14. Burg. de Pace *consil.*6. *num.*13. Mench. *quæst. vsufreq. c.*42. Cald. Pereira *d. q.*13. *n.*52. *cum seqq.* Henriq. *in summ. lib.*13. *cap.*20. *num.*2. *in princ.* Mieres *de maioratu, part.*2. *quæst.*1. *num.*5. Ioan. Bapt. Lup. *d.* §.3. *n.*12. Paschal. *d. cap.*4. *ex num.*59. Mart. *de success. legali, p.*1. *quæst.*18. *art.*9. *num.*4. Franc. Ferrer. *ad constit. de los impubers, sub rubric. de substitut. gloss.*6. *num.*96. Faiard. *vbi suprà, num.* 130. Nisi pluries fuerit repetitum quòd admittantur filij legitimi de legitimo Matrimonio nati, quia tunc non admittuntur legitimati per subsequens Matrimonium, vt per Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.*11. *tit.*12. *à num.*20. Peregrin. *d. art.*24. *num.*25. Thesaur. *decis.*196. *num.*4. Alexand. Trentacinq. *variar. resol. lib.*1. *tit. de legitimit. resol.*1. *num.*24. Fusar. *de substit. quæst.*409. *num.*43. quamvis contrarium non sine fundamento sustineant, Molin. *de primogenit. lib.*3. *cap.*10. *num.*10. Sfort. *in tract. de compend. substit. part.*6. *quæst. fin. num.* 17. *vers. quartus casus,* Ladereh. de Imol. *cons.*24. Bursat. *cons.*38. *num.*15. *&* 17. Petr. Anton. Anguis. *consil.*74. *num.*4. *lib.*6. Vel nisi fundator excluderet legitimatos per subsequens Matrimonium, quia in hoc minimè de eius potestate, sed solùm de illius voluntate dubitari potest, secundùm Peregrin. *d. art.*24. *num.* 26. Laderch. Imol. *d. consil.* 24. *num.*57. Fusar. *d. quæst.* 409. *num.*71. Vtrùm 23
autem præferendus sit filius naturalis primò natus ex concubina filio secundò genito ex legitimo Matrimonio, quod est postea contractum cum alia, qua defuncta vxore secutum est postea Matrimonium cum concubina; v. g. post natum filium naturalem ex concubina contraxit pater nuptias cum alia ex qua filium legitimum suscepit, & postea mortua hac vxore contraxit Matrimonium cum concubina, ex qua filium naturalem longè antè genuerat, quæritur modò an primogenia debeantur filio legitimo secundò nato; an filio naturali primò nato, facto tamen legitimo ex Matrimonio postea subsecuto cum concubina eius matre? in qua quæstione magis communiter sentiunt DD. filium secundò natum esse præferendum ei, qui primò natus est, pro cuius tamen vera resolutione consule Couar. *d. cap.*8. §.2. *num.*28. Gregor. *l.*12. *verbo se casa, tit.*13. *part.*4. Ant. Gomez. *l.*12. *Tauri, num.*63. Tiraquel. *d. quæst.*34. *num.*3. *&* 43. Molin. *d. cap.*11. *num.*7. Peregrin. *d. art.*24. *n.*35. Auend. *d. l.*40. *Tauri, num.*41. Spino *d. gloss.*15. *num.*126. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.*21. *num.*63. Henriq. *d. num.*2. *in commento lit. S,* Molin. *d. tract.*2. *disp.*172. *num.*8. Ceual. *commun. contra commun. q.*606. *n.*25. Azor. *d. p.*2. *c.*13. *q.*15. plures alios citat Cened. *d. collect.*68. *num.*4. *ante medium,* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.*1. *comp.*18. *n.*48. Bammac. *d. cap. naturales, quæst.*4. *num.*30. Montealeg. *d. cap.*1. §.3. *ex num.*7. *ad* 14. Alexand. Trentacinq. *d. resol.*1. *ex num.*23. Ioan Bapt. Lup. *d. commento* 4. §.3. *num.*22. *vers. declaratur secundò,* Æmil. Gall. *de except. tit.*1. *p.*1. *except.*2. *ex num.*48. Bapt. Costa *de retrotract. casu* 32. *in* 8. *cap. num.*6. *&* 7. Paschal. *d. cap.*4. *num.*66. Faiard. *vbi suprà, num.* 234. *cum seqq.* Eandem quæstionem examinant Fusar. *de substitut. quæst.* 409. *num.* 33. *&* 34. Costa *de retract. cap.* 8. *casu* 32. *ex num.*6. Marta *de success. legali, part.*1. *quæst.*11. *art.*2. *num.* 25. Basil. Pont. *de Matrim. lib.* 11. *cap.* 21. *n.*8. *&* 9.

Quartò infertur huiusmodi legitimatos per subsequens Matrimonium posse ad sacros Ordines promoueri, & in Episcopos eligi, Menoch. *d. consil.*16. *n.*5. *& consil.*799. *num.*12. *vol.*8. Surd. *d. priuileg.*67. *num.*6. Azor. *d. cap.*13. *q.*14. *vers. præterea,* Ludouic. de Sardis *tract. de natural. liberis, cap. de legit. effectu, n.*5. Couar. *d. cap.*8. §.2. *num.*24. *&* 30. Henriq. *d. lib.*11. *cap.*20. *num.*2. *in princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.*30. *n.*70. Bellet. *disquisit. cleric. part.*1. *tit. de discipl. clericali,* §.3. *num.*18. Tiraq. *in tract. primogen. quæst.*34. *num.*55. Syluan. *consil.*3. *num.*23. Ruin. *consil.*211. *post num.*3. *vol.*1. Cassan. *in consuetud. Burgund. rub.*8. §.3. *n.*6. Viuald. *in candelabro aureo, part.*2. *rub. de irregul. speciebus, num.*113. Boër. *decis.*199. *num.*4. Campan. *in diuersorio iuris Canon. rub.*11. *cap.*13. *n.*117. vbi plures refert Paschal. *d. cap.*4. *num.* 58. Trentacinq. *d. resol. num.*18. Æmil. Gall. *tit.*1. *p.*1. *except.*2. *num.*22. *&* 23. Montealeg. *d. c.*1. §.3. *n.*6. Faiard. *vbi supr. n.*221. Basil. Pont. *d. lib.*11. *cap.*11. *n.*5. dixi *de offic. & potest. Episcop. p.*2. *alleg.*1. *n.*33. & me citato Sanctarel. *variar. q.*42. 24
*n.*18. Ad celsitudinem tamen Cardinalatus ascendere 25
non possunt, prout statuit Xistus V. sua constit. 50. incip. *Postquam,* de anno 1590. publicata circa electionem Cardinalium, vt referunt Sayr. *de censur. lib.* 6. *c.*10. *n.*24. *&* 14. Henriq. *d. num.*2. Bellet. *d.* §.3. *num.*12. Campan. *d. cap.*128. *num.*128. *in fine,* & me citato *dict. allegat.*1. *num.*35. *in fine,* tradit Sanctarel. *d. quæst.*42. *num.*19.

Quintò infertur huiusmodi legitimatos excludere 26
substitu

substitutum etiam testator dixerit, *si grauatus decesserit sine liberis de legitimo, vel ex legitimo Matrimonio procreatis, vel legitimè natis*, &c. Vide Rip. *in rub. si certum petatur, n.3. & in l. si vnquam, n.96. C. de reuoc. donat.* Couarr. *d.c.8.§.2.n.30.* Roland. *consil. vlt. n.18. vol.2.* Menoch. *consil.16. num.6. & consil.225. n.9. cum seqq. & consil.799. n.43. vers. idem est, & de præsumpt. lib.4. præsumpt.81. n.4.* Crass. *in §. fideicommissum, q.38. n.5. vers. contrarium verò*, Cephal. *consil.111. num.4. & consil.545. n.9.* Lader. *consil.24. n.4. vers. supponamus, & n.36.* Surd. *consil. 213. n.18.* Ioan. Garcia *d. gl.21. n.21.* Azor. *d.c.13. quæst. vlt.* Ceuall. *commun. contra commun. q.2. num.64.* Fulu. Pacian. *consil.8. num.43.* Franc. Ferret. *ad constit. de los impubers, sub rub. de substit. gl.6. n.100.* Laderch. Imolen. *consil.24. per tot.* Bammacar. *in d.c. naturales, q.2. num.10. & 25.* Castill. *controuers. lib.4. c.31. num.17. & num.95. & lib.5. c.76.* Ioseph. de Rusticis *in comment. ad l. cum auus, ff. de condit. & demonstr. lib.2. cap.16. ex num.18.* Monteal. *d.§.3. num.15. & 44.* Anton. Merenda *lib.4. controuers. c.17.* Paul. Leon. *consil.150.* Cassanate *consil.34. num.17.* Æmill. Gall. *de except. tit.1. part.1. cap.2. ex num.24.* Angel. Mateac. *de legat. & fideicomm. lib.3. c.21.* Alexand. Raudens. *de analog. lib.1. c.36. num.130. & 131.* Anton. Fab. *de errorib. pragmat. part.2. decis.35. ad fin.* Faiard. *vbi suprà num.266.*

27 Sextò infertur sic legitimatos ad retractum esse admittendos, vt per Tiraq. *de retract. tit.2. §.1. glos.8. n.20. & seq.* Duen. *reg.350. ampliat.11.* Ioan. Garc. *d. glos.21. n.50.* Ioan. Bapt. Lup. *d. commento 4. §.3. num.6.* Montealeg. *d.§.3. n.6.* Ferret. *d. glos.6. n.98.* Faiard. *vbi supr. n.218.*

28 Septimò infertur huiusmodi legitimatos gaudere parentum nobilitate, vt notant Tiraq. *de nobil. c.15. n.21.* Mantica *tit.12. n.4.* Surd. *d. priuil.67. num.9.* Ioan. Garc. *d. gl.21. in princ.* Ioan. Bapt. Lup. *d. comment.3. §.2. n.9.* Faiard. *vbi supr. n.239.*

29 Octauò infertur per natiuitatem filiorum naturalium subsequuto postea inter parentes Matrimonio reuocari donationem, iuxta terminos *l. si vnquam, C. de reuocand. donat.* vt docent Azor. *d. cap.13. q.13. vers. præterea*, Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.13. n.56.* Ioan. Bapt. Lup. *d. commento 4. §.4. ex num.38.* Mieres *de maior. p.2. q.1. n.12.* Æmil. Gall. *de except. tit.1. vbi supr.* Faiard. *vbi suprà, n.220.*

Nonò infertur huiusmodi legitimos habere querelam inofficiosæ donationis, eámque etiamsi ante ipsius celebrationem essent illegitimi, reuocare valere, vt per Tiraquel. *in d. l. si vnquam, verbo, susceperit, num.71. & de iure primog. quæst.34. num.56.* Ioan. Bapt. Lup. *d. commento 4. §.2. ex num.14.* Faiard. *vbi suprà num.220.*

Decimò infertur huiusmodi legitimatos suitatis iura consequi, hæredes fieri legitimos, succedere contra paternum testamentum, & illud rumpere, ita Ioan. Bapt. Lup. *d. commento 4. §.2. num.8. & 10.* Montealeg. *d.§.3. num.6.* Trentacinq. *d. resol.1. num.16. & 26.* Franc. Ferret. *d. gloss.6. num.88. 94. & 95.* Æmil. Gal. *de except. part.1. except.2. n.8. 9. 11. 12. & 13.* Faiard. *vbi supr. n.227.*

30 *Qui antea sunt geniti.*] Aduertendum duxi in hac materia non omnes filios ex eisdem parentibus ante tale Matrimonium natos per subsequens Matrimo-
31 nium legitimari, sed solùm naturales; ille autem naturalis reputandus est, qui licèt conceptus ex iis parentibus sit inter quos tempore conceptionis erat impedimentum dirimens Matrimonium, quod tempore natiuitatis iam cessauerat; veluti si soluta concepit ex coniugato; at verò tempore natiuitatis filij mortua erat vxor illius coniugati, vel si soluta concepit ex consanguineo, aut affine, & tempore natiuitatis filij obtenta erat dispensatio, vt contrahere possent; tunc tali casu filius natus est naturalis, & non spurius, eo quòd status filij ex tempore conceptionis, aut natiuitatis, prout magis tali filio erit expediens, est iudicandus, vt per Couar. *d. cap.8. §.2. num.2.* Azor. *d.13. quæst.3.* Molin. *d. disp.172. num.4.* & plures quos refert Cened. *d. collect.68. num.6.* Peregr. *de fideicom. art.24. n.50.* Fachin. *lib.3. controuers. cap.50.* Sanch. *de Matrim. lib.8. disp.7. n.19.* Basil. Pont. *in simili tract. lib.11. cap.3.* Octau. Bammar. *in d. cap. naturales, quæst.19. num.172. & 173.* Faiard. *d. tract. de legitimat. per subsequens Matrim. membr.2. n.32.* Vnde colligitur parentes habiles ad contrahendum, vt eorum filij per subsequens Matrimonium legitimentur, esse debere tempore conceptionis, vel partus, prout sit vtilius, & tempore, quò coniugium celebratur, nulla cura habenda de tempore intermedio, & intermediis parentum nuptiis, vt per Paschal *de viribus patriæ potestatis, part.2. c.4. n.94.* Trentacinq *d. lib.1. resol.1. n.22.* Æmil. Gall. *de except. tit.4. part.2. except.27. num.208.* Bammat. *in d. cap. naturales, quæst.17. num.148. & 149.* Fusar. *d. quæst.409. num.112.* Basil. Pont. *d. lib.11. cap.1. §.2. num.15.* refert plures Doctores Baiard. *vbi proximè, num.46.* vbi addendi sunt citatis *suprà num.7.* Gregor. Lop. *l.2. verbo si no el hijo, tit.15. part.2.* Spin. *in speculo testam. gloss.15. num.118.* Sanch. *de Matrim. lib.7. disp.7. num.19.* Ratio est, quia fauor filiorum postulat vt tempus illud attendatur quod ipsis fauorabilius est, *§.2. vers. sufficit, Instit. de ingen. l. nuper in fine, C. de natur. liber.* gloss. *verbo concepti, in c.2. qui filij sint leg.* quicquid contrarium neruosè scripserit Sarmient. *lib.1. select. c.6. n.10.* motus præcipuè auctoritate text. *in l. Paulus 11. ff. de statu homin.* qui procedit attentis regulis iuris antiqui Digestorum, cuius tamen contrarium noua decisione Iustiniani *in d. l. nuper*, fuit constitutum, vt scilicet quoad filiorum statum, & legitimationem attendatur tempus conceptionis, vel natiuitatis, secundùm quod filiis vtilius fuerit. Illud tamen notabile memoriæ 32
mandandum est quòd licèt tyrannus rem habeat cum aliqua muliere per vim, filius inde natus non erit spurius quoad matrem, vt ex Bald. refert Hippol. *consil.25. n.30. & consil.99. n.11.* Nec est minori nota dignum naturales filios per subsequens legitimandos nuptias in rebus humanis existere non debere eo tempore, quo Matrimonia celebrantur, vt nepotes ex illis legitimi efficiantur, vt benè resoluunt Couar. *d.§.2. n.19.* Anton. Gomez *l.9. Tauri, num.62.* Molin. *de primogen. lib.3. cap.1. n.9.* Fachin. *lib.3. controuers. cap.56.* Philip. Pasch. *d. cap.4. n.91. ad fin.* Blas. Robles de Salzedo *de repræsent. lib.2. c.5. n.24.* Bammacar. *d. cap. naturale, q.6. per tot.* Montealeg. *de exercit. pract. act. lib.1. cap.1. §.3. n.54. & 55.* Basil. *de Matrim. lib.11. c.1. §.3. ex num.23.* Æmil. Gall. *de except. tit.1. p.1. except.2. à n.75. vsque ad 80.*

Vnde ex dictis primò colliges filios Clerici in mi- 33
noribus beneficia obtinentis, quia postea cum ipsius matre contraxit Matrimonium, per illud legitimari; licet enim huiusmodi Clerici in minoribus contrahendo Matrimonium amittant beneficia, ipsum tamen Matrimonium validum est, cùm illud non prohibeantur contrahere, *cap.1. & per totum, de Clericis coniugatis*, ita docent Cardin. *hic quæst.14.* & Præposit. *num.12.* Couarru. *dict. cap.8. §.2. num.5.* Duen. *d. reg.350. limitat.7.* Mozz. *de contractibus, tract. de Matrimonio, tit. de natural. Matrim. num.16. versic. tertiò ampliatur*, Rojas *de success. cap.27. num.20.* Campan. *d. rubr.11. cap.13. num.136.* Menoch. *cons.74. num.4. cum seqq. & cons.225. num.27.* Vincent. de Franchis *decis.47. num.4.* Auendan. *l.9. Tauri, gloss.10. à num.11.*

Spin. *in speculo testam. gloss.* 16. *princ. à num.* 93. Sayr. *d. lib.* 6. *c.* 10. *n.* 17. Lara *in l. si quis à liberis, in princ. n.* 89. *cum seqq. ff. de lib. agnosc.* Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 104. *n.* 2. Fachin. *controu. lib.* 3. *c.* 52. Azor. *d. c.* 13. *q.* 9. *vers. quæres*, plures per Cened. *d. collect.* 68. *n.* 5. Sanctarel. *variar. resol. q.* 21 *num.* 4. Basil. Pont. *d. lib.* 11. *c.* 2. *num.* 5 quicquid contrarium tueantur Ozasc. *Pedem. decis.* 154. Sarment. *select. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. & 8. Henriq. *in sum. m. lib.* 11. *c.* 20. §. 2. Ex eadem ratione dicendum mihi videtur filios Commendatorum Militarium Ordinum illegitimos per subsequens Matrimonium, legitimari, de quo tamen vide Couarr. *d. cap.* 8. §. 2. *num.* 30. Sarmient. *lib.* 1. *select. cap.* 6. Fr. Emman. *quæstionum Regularium, tom.* 1. *quæst.* 13. *art.* 2. Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 6. Villalob. *in summa, part.* 2. *tract.* 35. *difficult.* 10. *num.* 7. Hieronym. Roderic. *in compendio quæstionum Regularium, resol.* 76. *num.* 3. quia isti non sunt spurij, Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 111. *n.* 1. *ad fin.* Azeued. *l.* 7. *n.* 14. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua recop.* Molin. *de iust. tract.* 2. *disp.* 141.

34 Secundò collige ex eadem ratione filios susceptos à monacho, vel moniali intra annum professionis per subsequens Matrimonium legitimos effici, vt per Menoch. *cons.* 174. *n.* 8. & *cons.* 225. *n.* 18. Peregr. *d. art.* 24. *n.* 49. Fusar. *d. q.* 409. *n.* 102. Faiard. *d. tract. de legitimat. per subsequens Matrim. membr.* 2. *n.* 55. Maiol. *de irregul. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 15. Sayr. *de censuris, lib.* 6. *c.* 10. *n* 18. Sanctarel. *var. q.* 22. *n.* 5.

35 Tertiò collige filios natos ex parentibus voto simplici castitatis adstrictis legitimos fieri subsequuto Matrimonio, vt notat Lara *in d. l. si quis à liberis, in princ. n.* 92. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 19. *dub.* 5. *num.* 57. Basil. Pont. *d. lib.* 11. *c.* 2. *num.* 6. & post Alexand. ac Maiol. idem tenet Sanctarel. *variar. quæst.* 21. *num.* 1. vbi reprobat Anchar. Abb. Fr. Emman. & Veg. contrarium tenentes probabile dicit, licèt contrarium verius existimet, Azor. *d. cap.* 13. *q.* 10. & exemplificari potest in illis mulieribus, quas Lusitani Beatas vocant, Italicè *Bizoche*, non enim profitentur solemniter, sed voto simplici solent alligari, ex Sanch. *de Matr. lib.* 2.

36 *disp.* 18. *n.* 4. Contrarium verò resolue in votis simplicibus, quæ post duos nouitiatus annos fiunt in Societate IESV, faciunt enim veros Religiosos, & ex Constit. Gregor. XIII. reddunt emittentes inhabiles ad Matrimonium validè contrahendum, explicant Henriq. *in sum. lib.* 12. *c.* 5. *n.* 5. Sanch. *lib.* 7. *disp.* 25. *n.* 15. *cum seqq.* Anton. Ricc. *de iure personarum, &c. lib.* 8. *c.* 8. *num.* 1.

37 *Si autem vir viuente vxore*, &c.] Principalis huius text. conclusio, quæ habet: filios autem genitos per subsequens Matrimonium legitimos effici, limitatur in hac secunda text. parte non procedere quando filij suscepti sunt ab eo, qui mortua vxore cum alia ex qua filios prima viuente susceperat, Matrimonium contrahit, huiusmodi enim filios antea genitos legitimos non fieri, sed adhuc esse spurios, resoluunt Duen. *d. reg.* 350. *limit.* 3. *cum seqq.* Lara *in l. si quis à liberis, in princ. n.* 92. *ff. de liber. agnosc.* Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 105. *n.* 9. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 81. *n.* 22. Peregrin. *d. art.* 24. *n.* 49. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *n.* 69. *vers. aduerte*, & plures citati per Cened. *d. collect.* 68. *n.* 7. Rota *decis.* 191. *n.* 2. apud Farin. *p.* 1. *recent.*

38 Filius incestuosus ex dispensatione Papæ legitimatur per subsequens Matrimonium, vt censuit Rota

39 *decis.* 164. *num.* 5. apud Farin. *p.* 1. *recent.* Illud tamen in præsentiarum aduertendum duxi filios ex Matrimonio prohibito natos legitimari, vbi fuit obtenta dispensatio ad validandum huiusmodi Matrimonium, & ad legitimandam prolem, quamvis quoad Matrimonium non potuerit habere effectum propter superuenientiam mortis alicuius ex parentibus, nam hoc casu gratiam quoad legitimationem prolis posse executioni mandari, etiam in præiudicium venientium ab intestato, tenent Steph. Grat. *discept. forens. c.* 138. *n.* 48. Iacob. de Graffiis *tom.* 1. *cons. sub tit. de consang. & affin. cons.* 1. *num. vlt.* Pute. *decis.* 483. *n.* 3. *lib.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 9. *n.* 57. nouissimè me citato *in hoc loco*, D. Mari. Cutel. *de donat. inter patrem & fil. tract. prima, decis.* 2. *partic. n.* 162. & quoad hanc legitima- 40
tionem posse Summum Pontificem dispensare in radice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus, si tamen dispensatio per parentes in vita petita fuerat, censuit eadem Rota *decis.* 687. *n.* 13. apud Farin. *p.* 2. *recentiorum*, vide *infrà ad cap. per venerabilem, ex num.* 4.

Quæstio est difficilis, vtrùm filius natus ex coniu- 41
gato, & soluta ignorante impedimentum per subsequens Matrimonium fiat legitimus? vel vt DD. loquuntur, vtrùm filius putatiuè naturalis per verum Matrimonium postea subsequutum efficiatur legitimus? Affirmatiuam partem tuetur *gloss.* 2. *in præsenti*, quam sequitur, & secundùm eam iudicasse Rotam Romanam refert Cassad. *decis.* 1. *de spons.* sequuntur etiam Ludou. de Sardis *de legitimat. per verum Matrim. n.* 16. & *de legitimat. per Matrim. putatiuum, q.* 1. Rosel. *lib.* 1. *de Matrim. putat. n.* 2. Rota *decis.* 605. *n.* 5. *p.* 1. *diuers.* & plures alij, quos refert, & magis sequi videtur Gabriel. *d. tit. de legitim. concl.* 2. *à n.* 2. iuncto *n.* 9. Sard. *cons.* 303. *num.* 10. *vol.* 3. Campan. *d. rub.* 11. *c.* 13. *num.* 109. qui duo vltimo loco citati referunt hanc partem esse communiter approbatam, & allegandam in Doctorum varietate tanquam benignam, piam & fauorabilem, eique adhæsisse Rotam: qui omnes mouentur argum. text. *in cap. ex tenore, infrà hoc tit.* nam si Matrimonium putatiuum bona fide contractum reddit legitimos filios postea susceptos, ita etiam concubinatus putatiuus debet facere naturales, atque ita per subsequens Matrimonium legitimabiles, adducitur etiam *cap. quod nobis, hoc tit.* vbi Matrimonium clandestinum ab Ecclesia postea approbatum facit filios legitimos, quamvis propter aliquod impedimentum nullum esse detegatur; ergo si filius ex bona fide alterius parentis adulterinus non sit, & postea licitum Matrimonium sequatur, hoc debet sufficere vt legitimus censeatur.

Vtrùm contraria sententia verior est, & omnino 42
tenenda, quam magis videtur tenuisse *d. gloss.* 2. *hîc*, si vltima verba, *sed primum verius*, adiectitia sint, vt credit Domin. *cons.* 66. Sed hanc sententiam expressè probarunt, Ioan. Andr. Butr. Abb. & Henric. quos refert, & sequitur Couar. *d.* §. 2. *n.* 16. & 17. Duen. *d. reg.* 350. *limit.* 3. *vers. quæ limitatio*, Molin. *de primog. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 11. alt. Molin. Theolog. *de iustit. tr.* 2. *disp.* 172. *vers. dubium deinde*, Sarmient. *select. lib.* 1. *c.* 6. *à princ.* & *omnino n.* 4. Peregr. *d. art.* 24. *n.* 52. & esse communem reprobata gloss. prædicta testatur, Gutier. *d. q.* 105. *num.* 9. & latè disputat Fachin. *controuers. lib.* 3. *c.* 55. approbat Azor. *d. c.* 13. *q.* 9. & plures citat Cened. *d. collect.* 68. *n.* 6. *vers. egregia.* Pro qua facit generalitas huius text. negantis legitimari posse per Matrimonium subsequens filios natos ex iis, qui propter aliquod dirimens impedimentum validè Matrimonium contrahere non possunt, quod dari in coniugatis certum est; arg. verò, quod sumitur ex *d. cap. ex tenore*, infirmum, & fragile est, nam ibi præcessit Matrimonium, quod actus erat per se licitus, vnde mater ignorans impedimentum putabat licitè à viro cognosci, & consequenter mirum non est si hæc bona fides filiis prosit ad legitimitatem, at verò in quæstione proposita quando filius nascitur ex coniugato & soluta extra figuram Matrimonij, quamvis

quamvis ipsa visum coniugatum ignoret, scit nihilominus dare se operam rei illicitæ, quæ nunquam ab Ecclesia etiam Matrimonio secuto approbatur, ac subinde non rectè procedit argum. de vno casu ad alterum, cùm bona fides in qua totaliter fundatur *d. cap. ex tenore*, hoc casu nequeat considerari; ad *d. cap. quod nobis*, respondebis verius esse non dari ibi impedimentum dirimens, sed solum vitium clandestinitatis quod minimè sufficit ad annullandum Matrimonium, ac prolem legitimam faciendam.

43 *Præsertim si in mortem*, &c.] Vt facilè percipias huius dicti rationem, aduerte quod postquam dixerat filios coniugati legitimos non fieri per Matrimonium subsequens si mortua vxore contrahat cum adultera, quod ea ratione procedit, quia stante impedimento ligaminis ex primo Matrimonio procedentis, non poterant parentes validè contrahere, & consequenter deficit habilitas in extremo, ad quod trahitur legitimatio, sic & à fortiori, nec quando alteruter ex adulteris contrahere volentibus machinatus est in mortem prioris coniugis ea secuta, ex quo apparet aliud impedimentum, quod dirimit Matrimonium subsequens, & consequẽter eo extante deficit habilitas in extremo à quo, quod in actu habili esset necessarium, hoc est, quòd Matrimonium validum sit, & legitimum. Quæ omnia ad materiam huius text. colligendo obseruabis filium ex coniugato susceptum nunquam per subsequens Matrimonium cum ipsius matre contractum legitimari; verùm si mortua iam vxore ex adultera filios suscipiat, distinguendum est vtrùm alteruter machinatus sit in mortem vxoris & certum est tunc per subsequens Matrimonium non legitimari, qua nascuntur ex iis, qui impedimentum habent dirimens; si autem nec fides de contrahendo Matrimonium data est, nec alteruter in mortem coniugis fuit machinatus, filij sic suscepti post mortem vxoris per consequens legitimantur, vt bene explicat Lara *in l. si quis à liberis, in princ. n. 92.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia non cognoscit de causa Ciuili inter laicos, cognoscit tamen an quis sit de legitimo Matrimonio natus.*

2 *Causæ natalium cognitio siue principaliter, siue incidenter ad solum pertinet iudicium Ecclesiasticum.*

3 *Causam temporalem dependentem à causa principali natalium non potest Ecclesiasticus incidenter desinire.*

4 *Declaratur text.* in cap. per vestras, de donat. inter virum.

5 *Declaratur text.* in c. ex literis, de pignoribus.

6 *Declaratur text.* in cap. de prudentia, de donat. inter virum.

7 *Opponens alteri parentes ipsius defunctos legitimos non fuisse, præsumitur fouere malam causam.*

8 *Crimina morte extinguuntur.*

Cap. Causam, quæ, ij. VII.

1 Ecclesia non cognoscit de causa Ciuili inter laicos, bene tamen cognoscit de causa natiuitatis, an scilicet quis natus sit de legitimo Matrimonio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 101.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 598.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 18. c. 7.* & est post Concil. Lateran. *p. 33. c. 4.*

Collige ex text. causæ natalium cognitionem siue 2 principaliter, siue incidenter ad solum pertinere iudicium Ecclesiasticum, vt dixi *ad cap. lator. suprà hoc tit.* causam verò temporalem dependentem à causa 3 principali natalium non posse Ecclesiasticum incidenter diffinire, sed sæculari iudicio debere reseruare, tenere videntur Vant. *de nullit. tit. ex defectu iurisdict. ordinaria, n. 5.* Scar. de Pace *in pract. tom. 1. prælud. 2. n. 21.* Fachin. *controuers. lib. 11. c. 78.* D. Barbosa *in l. 1. ff. solut. Matrim. p. 1. n. 40.* & in confirmationem huius sententiæ adducunt fundamenta aliqua, iuribúsque con- 4 trariis respondere conantur; in primis *ad cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxorem*, respondet *ibi* Palat. *notab. 2. num. 5.* loqui de paupere, atque ita miserabili persona, de cuius causa Pontificem, & Ecclesiasticos iudices competentes esse notant DD. communiter per text. *ibi in cap. ex parte; de foro compet.* vt vel inuitus fatetur Cou. *pract. cap. 6. n. 1.* D. Barbos. *d. p. 1. n. 46. ad fin.* vbi *num. 47.* similiter respondet *ad* 5 *cap. ex literis, de pignor.* quòd mulier, de qua *ibi*, erat oppressa per iudicem sæcularem à quo propter delictum mariti fuerat dote propria spoliata; deinde *ad cap. de prudentia, de donat. inter virum*, multipliciter 6 respondetur, primò iudicem Ecclesiasticum posse ibi cognoscere de dote, non ratione incidentiæ; sed principaliter, quia est mixti fori; secundò quia mulier apud iudicem, qui de matrimoniali causa cognoscebat, petiit dotem sibi restitui, & ita iudex debuit pronuntiare; tertiò magis communiter respondetur in illo text. actum fuisse coram Ecclesiastico de dote per viam reconuentionis, quia maritus diuortium petebat, & mulier agnoscens impedimentum consanguinitatis coram iisdem iudicibus dotem repetebat. Quid autem in hoc verius credendum sit, & cætera, quæ in hac materia desiderari possunt tam circa principalis dubij resolutionem, quàm prædictorum textuum intellectum, vide latè *in meo tract. de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 84. num. 25. cum seqq.*

Licèt incongruum videatur, &c.] Præsumitur enim 7 fouere malam causam opponens alteri parentes ipsius defunctos legitimos non fuisse, quia vt aduertit D. Barbosa *in l. Titia, n. 20. ff. solut. Matrim.* videtur malitiosè distulisse eam obiectionem vt illam eius hæredibus rei non plenè informatis obiiciat, quæ malitiæ & fraudis præsumptio (cùm fouere malam causam præsumatur qui litem mouit post mortem debitoris, quia hæredes non sunt instructi, Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 35. num. 19. & lib. 5. præsumpt. 3. num. 103.* Mascard. *concl. 1318. num. 27.* Cald. Pereira *de emphyt. cap. 31. num. 64.*) efficiet, vt latiùs sit procedendum, non tamen tollit quod etiam post mortem patris de eius legitimitate, vel illegitimitate, atque ita de statu personæ agi possit, si oportuerit ad decidendam quæstionem hæreditatis, vt bene probat text. *in l. quamvis, ibi, propter emolumentum successionis, C. ne de statu defunctorum*, Butr. *n. 6.* Anch. *notab. 8.* Præpos. *notab. 6.*

In gloss. *Incongruum*, ibi, *quia crimina morte extin-* 8 *guuntur.* Vide Plac. *de delictis, lib. 1. cap. 28.* Clar. *in §. fin. q. 51. n. 9. & 12.* Tiraq. *de pœnis temp. caus. 49. n. 42.* Sebast. Medices *in tract. mors omnia soluit, p. 2. concl. 27.* aliàs *n. 5. cum seqq.* Bonacos. *commun. crim. verbo falsitatem committens, p. 1. n. 76.* Anton. Gomez *tom. 3. var. c. 1. n. 78.* Mench. *quæst. freq. c. 7. num. 15.* Peregrin. *de iure fisci, lib. 4. tit. 5. à princ.* Cardos. *in praxi iudic. & Aduocatorum, verbo, delictum, n. 34.* Cald. Pereira *in comment. ad l. vnicam, C. de delict. defunct. p. 3. in princ. & p. 5. num. 1.*

num.1. latè & eleganter Illustriss. D. Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem visus, *in comment. ad c. 15. ex n. 3. dist. 23.*

SUMMARIUM.

1 *Mulier per iudicium Ecclesiæ separata à viro, si viuente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo suscepit.*
2 *Declaratur text. in præsenti, & difficultates, quas patitur, dissoluuntur.*
3 *Iudicis auctoritas, seu iussus in illicitis excusat à dolo.*

Cap. Perlatum. VIII.

1 Mulier si per iudicium Ecclesiæ est separata à viro, & viuente illo de licentia Ecclesiæ alium ducit, proles suscepta ex secundo est legitima, & capax hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 96.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 595.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 28. c. 8.* & est post Concil. Lateran. *p. 50. c. 223.*

2 Hic text. adeò multiplicem habet sensum, vt quis sit verus illius intellectus, omnino ignoretur, sicuti recenset *hic* Abb. *n. 5. & 6.* & dicit Menoch. *consil. 69. n. 75.* Difficultas enim ex eo prouenit, quia ex serie huius text. constat sententiam diuortij nullam fuisse propter ordinem iudiciarium non seruatum, processit enim iudex contra primum maritum absentem personaliter non citatum, & lite non contestata, quemadmodum oportebat expectando quòd de ipsius obitu verosimilis haberetur præsumptio, iuxta reg. text. *in c. quoniam frequenter, §. porrò, vers. si autem, vt lite non contest.* Vnde sententia nulla fuit, subindéque minimè prodesse debet ad excusandam malam fidem mulieris, quæ non certa de morte prioris coniugis, cum secundo contraxit, contra reg. text. *in cap. in præsentia, de sponsalib.* Sunt qui dicunt *in hoc text.* maritum de vxore per longum tempus se absentasse, & diligenter perquisitum inueniri non potuisse constat ex text. ibi, *Episcopus verò sicut vir prouidus & discretus*, &c. quo casu præsumitur maritum se absentasse per malitiam, & contumaciam, ne citatio ad eum prouenirer, & tunc citatio ad domum valet, etiam in iis, quæ sunt magni præiudicij, vt per Tiraq. qui hunc text. citat. *de retract. lig. §. 9. gloss. 2. n. 7.* & procedi potest contra absentem, vt probat text. *in c. 2. qui Matrimonium accusare possunt*, secundùm vnum intellectum, ita Abb. & Cardin. *hic n. 4.* notantes diuersam esse rationem *in c. per venerabilem, infrà hoc tit.* quia ex eo, *in vers. Præterea*, constat sententiam nullam fuisse. Tu dic quòd Pontifex hic non curauit de validitate sententiæ, aut processus ad effectum legitimitatis filiorum, de qua interrogabatur, quia siue esset valida, siue nulla, semper sufficiens erat ad legitimandam prolem susceptam ex secundo Matrimonio, quod eius auctoritate publicè in conspectu Ecclesiæ parentes contraxerunt, nec iuris errore, si eum haberet mulier contrahens, confisa in iudicis sententiam bonam fidem potuit impedire, ita multi quos refert, & sequitur Couar. *de sponsal. p. 2. c. 8. §. 1. n. 10.* & ita etiam auctoritate *gloss. vlt. in præsenti*, refert
3 Menoch. *cons. 15. n. 7. & cons. 17. num. 5.* & facit quod etiam in illicitis iussus, seu iudicis auctoritas excusat à dolo, glossa *in c. dixit Dominus, 14. q. 5.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 34. n. 4. cum seq.* Decian. *tract. crimin. lib. 9. c. 37. n. 4.* Iuuat deinde, quia missus iudicis decreto in possessionem illius rei, quam scit esse alienam, dicitur habere bonam fidem, idéoque potest præscribere, vt per Couar. *in reg. possessor, p. 2. §. 8. n. 9.* Mench. *illustr. c. 72. n. 1.* plenè Gilchen. *de vsucap. p. 1. memb. 2. cap. 5. à princ.* Accedit quòd huiusmodi Matrimonium publicè contractum fuit, & bona fides probatur ex eo quòd quid publicè factum est, ex Tiraquel. *in proœm. retract. comment. n. 13.* Menoch. *cons. 15. n. 8.*

SUMMARIUM.

1 *Filij nati ex Matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato sunt legitimi.*
2 *Filij suscepti ex Matrimonio valido, sed tamen illicito propter aliquod iuris impedimentum impediens tantum, non verò dirimens, sunt spurij, referuntur fundamenta pro parte affirmante,* & n. 3. *pro negante.*
4 *Declaratur text. in præsenti.*
5 *Filij naturales per Matrimonium clandestinum nullum propter defectum Parochi, & testium an legitimentur ostenditur.*

Cap. Quòd nobis. IX.

Filij qui nascuntur ex clandestino Matrimonio, sed deinde ab Ecclesia approbato, sunt legitimi, & hæredes. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 102.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 595.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. de clandest. cap. 3.* & est post Concil. Lateran. *p. 50. cap. 17.* 1

Hic sedet disputanda quæstio apud Doctores controuersa, vtrùm filij suscepti ex Matrimonio valido, sed tamen illicito propter aliquod iuris impedimentum impediens tantùm, non verò dirimens, sint spurij, an legitimi? In qua vt certa ab incertis separemus dicendum videbatur in casu Matrimonij clandestini sine denuntiationibus contracti (quod validum esse notaui *de offic. & potest. Episc. p. 1. alleg. 32. n. ...*) spurios esse filios ex eo generatos grauissimi tenuerunt Doctores, nam hanc sententiam Hostiensi tribuit, eámque sequitur Bero *q. 107.* eandem tribuit, Glossæ, & Abbati *in cap. vlt. sup. de clandest. despons.* Sot. *4. dist. 28. q. 1. art. 2. vers. alia sunt.* Adducitur pro hac parte text. *in præsenti*, quatenus probat filios ex Matrimonio clandestino antequam illud ab Ecclesia fuerit approbatum, illegitimos esse; deinde secundò adducuntur text. *in c. cùm inhibitio, §. si quis verò, de clandestina desponsatione, & in c. ex tenore, infrà hoc tit.* quibus iuribus requiritur ad legitimandam prolem propter bonam fidem parentum quòd Matrimonium contractum sit in facie Ecclesiæ: tum etiam, quia in iisdem iuribus probatur illegitimam esse prolem susceptam ex Matrimonio clandestino, si inter parentes aliquod existebat impedimentum, quod ipsi ignorabant, quæ tamen legitima esse debuit, si stante eo impedimento, & parentum ignorantia, non clandestinè, sed publicè fuisset contractum. 2

3 Verùm huiusmodi filios susceptos ex Matrimonio clandestino valido legitimos esse verius est, & receptius; constat enim legitimationem prolis ex validitate Matrimonij pendere, quia ex iustis nuptiis iusti nascuntur filij, *princ. Instit. de patria potestate*, iustæ autem

autem nuptiæ dicuntur, quæ secundùm leges validæ sunt, licèt in contrahendo parentes culpam commiserint; si ergo Matrimonium valet secundùm leges, & contracto licitè vtuntur, non est cur ex tali coniunctione suscepti filij legitimi censeri debeant; atque ita expresè docuit *gloss. vlt. in præsenti*, recepta per Butr. *hic n.6.*& Abb.*n.5.* sequuntur & Paleoth. *de nothis, & spur. c.10.num.1.* Mantic.*de coniect.vlt.volunt. lib.11.tit.12.n.13.*Menoch.*consf.199.n.57.*Fulu.Pacian. *de probat.lib.2.c.16.n.68.* & alij plures per Sanch. *de Matrim.lib.3.disp.42.n.8.*

4 Nec huic sententiæ obstat text. *in præsenti*, facilis est enim eius interpretatio, quamvis à DD. difficilis soleat reputari, vt constat ex statim referendis; nam DD.communiter existimant text.procedere in Matrimonio clandestino nullo propter aliquod latens iuris impedimentum, filiósque legitimos esse, quamvis concepti & nati sint in clandestinitate ante Ecclesiæ approbationem, si ea postea sequatur; quamvis deinde iam Matrimonio approbato impedimentum detegatur, ita resoluit communem dicens modernorum Anton.de Rosel.*in tract. de legitimat.lib.2.cap. penult. de Matrim.putat.n.3.* & post Ioan. Andr. Butr. Abb. Præpos. Alex. de Neuo, & alios quos refert, & latè tuetur argum. in contrarium satisfaciens Sanch. *d. disp.43. num.4.cum seqq.* eodem modo respondetur ad text. *in d.§. si quis verò*, agere de Matrimonio nullo propter aliquod iuris impedimentum, quod parentes ignorabant, fuisseque dubitandi rationem ex *d. text.in cap. ex tenore*, videbatur enim propter bonam fidem parentum prolem legitimandam, quod tamen text. negat, ea ratione, quia vltra impedimentum fuit Matrimonium clandestinè contractum, quo casu text.inquit, non expertæ scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videri sic contrahentes, &c.

5 De Matrimonio verò clandestino nullo propter defectum Parochi, & testium iuxta nouam dispositionem Concil.Trident. *sess.24.de reform. Matrim.c.1.* de duobus potest dubitari. Primò an per illud naturales antea suscepti fiant legitimi? & certum esse debet non legitimari; patet quia, vt Matrimonium sequens antea susceptos reddat legitimos, validum esse oportet; constat autem nullum esse Matrimonium contractum sine Parocho, vel testibus, ex Concil. Trid. *d. c.1.* Ergo, &c. quia casu loquitur Menoch. *d. præs.1. n.100.* Aut rursus possumus dubitare an filij suscepti ex hoc Matrimonio clandestinè contracto spurij sint, itavt per aliud subsequens validum cùm Parocho & testibus nequeant legitimari; & certum est illegitimos esse, & consequenter per subsequens Matrimonium posse legitimari, vt tenent Peregrin. *de fideicom.art.24. n.74.* & euidenti ratione ostenditur, quia licèt Matrimonium sine Parocho contractum nullum sit, contrahentes tamen, si nullo alio impedimento sint impediti, habiles manent ad contrahendum de nouo; quia Concil. Trid. *in d.c.1.* non simpliciter eos reddit inhabiles, sed solùm ad contrahendum sic, id est, sine Parocho, & testibus, quia his adhibitis minimè prohibet, imò permittit de nouo contrahere, vt tenent multi, quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.2. alleg.32. num.151.* Vnde licèt isti illegitimi sint, quia nati ex Matrimonio inualido, cùm tamen nascantur ex parentibus, qui matrimonium validè possunt contrahere, nullúmque habeant iuris impedimentum, quod eos ad contrahendum de nouo faciat inhabiles, apertissimum sequitur per Matrimonium validum postea sequutum legitimos fieri.

SVMMARIVM.

1 *Illegitimi sunt filij nati ex Matrimonio contracto contra publicæ honestatis iustitiam,* & n.2.

Cap. Referente. X.

1 Matrimonium contractum contra publicæ honestatis iustitiam, non tenet, & filij ex eo nati illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar. Ioan.Andr.Host. Butr. Anchar.Panorm. Præpos.Alex. de Neuo, Canis.Cujac.Viu.*in ration.lib.4.iuris Pontif. pag.102.* Alagona *in compend.iuris Canon. pag.595.* remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August.*collect.3.Decret.lib.4.tit.11. cap.1.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text.desumunt Nau. *in man.c.22.à n.57.*Couar.*de sponf. p.2.c.6.§.2.à princ.* Henriq. *in summ. lib.12.c.16.§.2.* Sanch. *de Matrim. lib.7.disp.68.*Gutier.*eod. tract.c.103.* Bonac. *eod. tract. q.3 punct.11.à princ.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium si fuit in facie Ecclesiæ celebratum, non sufficit probare illius impedimentum ad probandam prolem illegitimam.*

2 *Contendens alicuius parentes Matrimonium contrahere non tenuisse, debet probare Matrimonium illud non potuisse, eiúsque parentes illud contraxisse mala fide.*

3 *Intellectus diuinatorius reiiciendus est.*

Cap. Peruenit. XI.

1 Matrimonium quando fuit legitimè celebratum ad docendum prolem esse illegitimam, non sufficit probare impedimentum Matrimonij, præsertim quia quandiu vixerunt quietè simul permanserunt sine reclamatione.Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar.Ioan.Andr.Host.Butr.Anchar.Panorm. Præpos.Alex.de Neuo, Canis.Cujac.Viuian.*in ration. lib.4. iuris Pontif. pag. 102.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.593.* remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant.Aug.*collect.2.Decret. lib.4.tit.11.c.2.*

Notatur ad hoc, quòd filius natus ex parentibus, qui in facie Ecclesiæ Matrimonium contraxerunt, postea verò declaratur Matrimonium fuisse nullum, cùm tamen ignoretur an bona, vel mala fide parentes contraxerint Matrimonium, est reputandus legitimus, & habilis ad recipiendos Ordines, & ad officia Ecclesiastica, & sæcularia, vt per Soar. *tom.5. de censur. disp.50.sect.4.n.10.* Sanctarel.*var. resol.q.20.n.6.*

Matrimonium fuisse illegitimè celebratum, &c.] 2
Notatur ad hoc, quòd contendens alicuius parentes Matrimonium contrahere non potuisse, debet dicere, & probare Matrimonium illud non tenuisse, atque eius parentes illud contraxisse mala fide, ita Couar.*de sponf.p 2.c.8.§.2.n.1.in fine.*

In gloss. *Si est ita*, vnica ibi, *sed hoc est diuinare.* 3
Notatur ad hoc, quòd intellectus diuinatorius est reiiciendus, vt per D. Barbos. *in rubr. ff. solut. Matrim. p.1. num.12.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Testium dicto statur qui probant aliquam legitimam; licèt fama viciniæ, & tractatui parentum habeat contrarium.*

2 *Sententia quæ nititur duabus causis, quarum vna vera est, & altera falsa, tenet.*

Cap. Per tuas. XII.

1 Testes quando probant illam, quam vicinia putabat concubinam, fuisse desponsatam de præsenti, filius habebitur legitimus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 103. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 595. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 4. *tit.* 12. *c.* 1.

2 *Non tamen Decretali*, &c.] Notatur ad hoc, quòd sententia, quæ nititur duabus causis, quarum vna vera est, & altera falsa, valet, & tenet, vt per Syluan. *cons.* 2. *n.* 75. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 66. *art.* 9. Hippol. *sing.* 617. & *cons.* 113. *n.* 12. Tiraq. *in tract. cessante causa, limit.* 22. *n.* 6. 13. & 20. Vant. *de null. ex tit. ex defectu processus, n.* 123.

SVMMARIVM.

1 *Papa in terris Ecclesiæ potest liberè illegitimos legitimare, in terris verò alienis, minimè, nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus, & tunc indirectè, & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia.*

2 *Archiepiscopus pro laico procuratoris officium apud Rom. Pontificem suscipere potest.*

3 *Papa non solum ad spiritualia, sed etiam ad actus sæculares laicos potest legitimare in terris Imperij.*

4 *Papa, qui potest tollere impedimentum à iure positiuo procedens, potest etiam illo sublato dispensare in illius radice.*

5 *Papa censetur in radice dispensare quando ipse declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea nascituros.*

6 *Dispensatio in radice Matrimonij est tanta potentia vt non solum viuentibus contrahendis, sed etiam post eorum mortem operetur ad filiorum legitimationem in præiudicium tertij.*

7 *Dispensatio in radice Matrimonij comprehendit tantum prolem susceptam in figura Matrimonij, non autem natum, & conceptum.*

8 *Legitimandi potestas inter ea, quæ Principi reseruantur, numeranda est.*

9 *Legitimationes in Regno Portugalliæ prout, & alibi non sunt veræ legitimationes, sed potius dispensationes.*

10 *Legitimatus à Principe non potest obtinere terras, quæ non sunt subdita Principi legitimanti.*

11 *Causa requiritur in Principe legitimante.*

12 *Argumentum à maiori ad minus validum est.*

13 *Argumentum de maiori ad minus non valet in materia dispensationis, quod declara vt ibi.*

14 *Episcopalis dignitas eximit filium à patria potestate.*

15 *Electio sola in Episcopum satis est vt quis patriam potestatem egrediatur.*

16 *Religionis professio à filio facta eum liberat à patria potestate.*

17 *Seruus liber fit, quando ad Ordines promouetur scienter per Episcopum absente, & ignorante domino.*

18 *Legitimus vt quispiam sit pro parte, & pro parte illegitimus monstruosum est.*

19 *Dispensatus ad vnum, dispensatus quoque videtur ad consequutiua.*

20 *Constantinus Imperator in pluribus terris, & Prouinciis omnem temporalem potestatem, dominium, & vniuersa Imperij iura in Ecclesiam transtulit.*

21 *Matrimonium propter adulterium coniugis potest dissolui quoad thorum, & mutuam cohabitationem, non tamen quoad vinculum.*

22 *Franciæ Rex Imperatori non subest.*

23 *Portugalliæ regnum est exemptum à Romano Imperio.*

24 *Hispaniæ Reges non subsunt Imperatori, nec superiorem recognoscunt in temporalibus.*

25 *Aragoniæ Rex non recognouit superiorem.*

26 *Angliæ Rex Romani Imperij iurisdictione est liber.*

27 *Venetorum serenissima Resp. ab imperio exempta est.*

28 *Mediolani Dux habet iura regalia, & fiscalia, & omnia potest in suo statu, quæ potest Imperator in toto Imperio.*

29 *Regna Neapolis, Siciliæ, Sardiniæ, Poloniæ, & Vngariæ Imperatori subiecta non sunt.*

30 *Sabaudiæ Dux serenissimus in suo ducatu Imperij, & omnimoda potestatis ius habet.*

31 *Flandriæ Comes, Archidux Austriæ, & alij Potentatus in Germania superiorem non recognoscunt.*

32 *Delphinus habet iura Principis supremi.*

33 *Ferrariæ Dux non recognoscit superiorem.*

34 *Montis Ferrati Dux habet iura Imperij.*

35 *Duces, Marchiones, Comites perpetuò inuestiti, censentur Imperatores in suo Ducatu, Marchionatu, ac Comitatu.*

36 *Princeps supremus an possit filios proprios legitimare, ostenditur.*

37 *Papa in terris Regum directè non habet iurisdictionem quoad temporalia.*

38 *Causæ dubiæ difficiles, & ambiguæ ad iudicium Sedis Apostol. cui Roman. Pontifex præest, deferendæ sunt.*

39 *Apostol. Sedes, & vniuersalis Ecclesiæ primatus iure Diuino est in Roman. Ecclesia.*

40 *Apostol. Sedes an possit auctoritate Pontificia aliò transferri, ostenditur.*

41 *Petrum Romæ fuisse contra hæreticos qui defenderint ostenditur.*

42 *Apparitio Christi facta Petro interroganti, Domine quò vadis, verissima.*

43 *Cardinalium dignitas tempore Innocentij I. cognita non erat.*

44 *Cardinales post tempora Innocentij IV. seu Bonifacij VIII. gerere cœperunt officium, quod antea gerebant Episcopi in summi Pontificis consiliis.*

45 *Papa potest sine Cardinalibus omnia expedire etiam ardua, ex ciuilitate tamen in arduis debet communicare cum Cardinalibus.*

46 *Cardinales sunt instituti de iure diuino.*

47 *Cardinalium origo, potestas & hodierna excellentia inter omnes Ecclesiæ Prælatos, quæ sit, remissiuè.*

48 *Excommunicatio æquiparatur morti.*

49 *Papa an possit mortis pœnam corporalem infligere remissiuè.*

50 *Presbyterorum filij ordinari non possunt.*

51 *Alimenta filijs spurijs de æquitate Canonica vbique seruanda debentur.*

52 *Naturalis filius propriè, & strictè dicitur, qui ex concubina natus est in schemate vxoris.*

53 *Adulterini dicuntur filij Presbyterorum.*

Cap.

Cap. Per venerabilem. VIII.

1 Sedes Apost. potest illegitimos totius Orbis legitimare ad actus spirituales, vt ad Episcopatum, necnon illegitimos terrarum Ecclesiæ etiam ad actus sæculares, & putatur probabile illegitimos totius Orbis esse legitimatos ad actus sæculares, maximè si in terris non cognoscant superiorem, qui possit legitimare præter Papam, vel saltem cùm in spiritualibus dispensatur, consequenter intelligitur dispensatum esse in temporalibus, sicut quando creat quem Episcopum, eximit eum à patria potestate, & Episcopus scienter ordinans seruum, ordinatus est liber, licèt ordinans teneatur satisfacere domino. Item Papa non solùm in sua ditione, sed etiam in aliis Regionibus, certis causis inspectis, exercet causaliter temporalem iurisdictionem, non tamen vult præiudicare alieno iuri; sed quia in dubiis recurrendum est ad Sacerdotem, *Deuteron.* 17. cuius locus est Sedes Apostolica Romæ ad quam reuocatur Petrus à Christo dum interrogatus; *Domine quo vadis?* respondit, *Romam iterum crucifigi*, & D. Paul. ad Corinth. 6. *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia.* Et sic qui non obedit, est excommunicandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontificij, pag.* 104. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 595. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in conctrd. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 4. *tit.* 12. *c.* 2.

2 *Arelaten. Archiepiscopum.*] Ergo Archiepiscopus pro laico procuratoris officium apud Romanum Pont. suscipere potest, contra reg. text. *in c.* 2. *ne Clerici vel Monachi*, sed multi intelligunt ea ratione procedere, quia prohibitio illa solum obtinet locum in procuratore generali, qui huiusmodi officium frequenter exercet, non ita si vnum suscipiat, vel semel hoc faciat, per ea quæ diximus ad *c.* 1. *de postul. num. vlt.* vbi multos citauimus DD. vel potest dici Episcopos, Sacerdotes & à fortiori alios inferiores Clericos non prohiberi officium procuratoris etiam pro laicis in Romana Curia suscipere, quod alij ampliant ad quamcunque curiam Ecclesiasticam, etiam in partibus, vt tenent citati per me *in d. c.* 1. *num. vlt.*

3 *Quod autem super hoc*, &c.] Ex his verbis, & aliis, quæ sequuntur, probari videtur conclusio illa in qua præcipuè huius text. vertitur difficultas, quòd scilicet Summus Pontifex non solùm ad spiritualia, sed etiam ad actus sæculares laicos potest legitimare in terris Imperij, quod etiam deducitur ex *vers. præterea, & vers. rationibus*, ex quibus plene hanc conclusionem affirmatiuam firmant *hic* Host. & Goffred. de Trano *in summa huius tit.* Rot. *decis.* 200. *aliàs* 1. *in nouis sub hoc tit.* & securè tradit Anastas. Germon. *in paratitla ad hoc tit.* & in effectu post longas distinctionum ambages sequitur Præpos. *à n.* 71. & vltra huius text. auctoritatem pluribus rationibus confirmat; quidquid in contrarium sit, communis DD. resolutio, de quibus Sanch. *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 7. *à princ.* Basil. Pont. etiam *de Matrim. lib.* 11. *c.* 5. §. 1. *à n.* 1. Franc. Ferrat. *ad constit. de los impubers, gloss.* 6. *n.* 103. *& seqq.* Mich. Gom. de Arellan. *in tract. de ration. iur. & iur. Imper. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 63. Faiard. *in tract. de legitim. per subsequens Matrim. membr.* 2. *n.* 82. *cum seqq.* & alij quos reprobat Rota Rom. *decis.* 291 *num.* 13. apud Farin. *p.* 2. *recent.*

4 Vnde Summus Pontifex, qui potest tollere impedimentum à iure positiuo procedens, potest etiam illo sublato dispensare in radice illius, & relinquere Matrimonium in terminis priorum consensuum, & sic verum, & validum, prout ex tunc, ac si dispensatio illud præcessisset, vt censuit Rota *in vna Hispalen. legitimitatis* 11. *Maij* 1615. coram Patriarcha Manzanedo, quæ est *decis.* 687. *n.* 8. apud Farin. *p.* 2. *recent.* & ita absque dubio posse Summum Pontificem laicos etiam in terris Imperij ad temporalia legitimare in radice Matrimonij profitentur *hic* Abb. *n.* 12. Zabar. *q.* 9. & Præpos. *n.* 74. Couar. *de spons. p.* 2. *c.* 8. §. 8. *n.* 13. Molin. *de primog. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 12. Peregr. *de fideicomm. art.* 24. *n.* 77. *& seqq.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 21. *n.* 51. Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 20. §. 2. Sayr. *de cens. lib.* 6. *c.* 11. *n.* 6. Carpan. *ad stat. Mediolan. p.* 1. *c.* 456. *tit. de legitimat. num.* 126. Lancel. Gall. *cons.* 12. *per tot.* Gutier. *de Matrim. c.* 74. *n.* 33. Laderch. *cons.* 24. Intrigl. *decis.* 55. *n.* 52. Thesaur. *decis.* 84. *&* 196. Calist. *de lege Regia*, §. 29. *n.* 10. *lit. B.* nouissimè me citato *in hoc loco*, Mar. Cutel. *de donat. inter patrem & fil. tract. prima discurs.* 2. *p.* 6. *n.* 161. & plenè relati à Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 7. *n.* 4.

Ratio est, quia cùm impedimenta Matrimonium dirimentia à solo iure, seu lege Canonica proueniant, & Pontifex radix sit, & origo legis Canonicæ, quæ consanguinei intra certos gradus designatos, *in cap. non debet, de consang. & affin.* contrahere prohibentur & ab eo tanquam à viuo fonte, seu lege animatà auctoritas super istis proueniat, *c.* 1. *de constitut. cap. si Romanorum* 19. *dist. cap. ipsi sunt* 9. *q.* 2. & *ibi gloss.* nulli dubium esse potest quin impedimentis per eum sublatis rem ad terminos iuris naturæ primæuos reducere possit. Vnde fit vt Pontifex dispensans, seu declarans in radice filios legitimos denuo tales non faciat, quin solam velationem habitus naturalis, vt ait Bald. *in l. emancipati, num* 2. *ff. de adopt.* remoueat. Detegit ergo filios iure naturæ legitimos; vt ait idem Bald. *in l. manumissiones, num.* 8. *ff. de instit. & iure.* Ex quo superuenit (vt ait idem Bald. *in cap.* 1. §. *insuper, de prohib. feudi alien. per Federic. n.* 8.) noua virtus in præiacenti materia, & potentia materiæ ei iungitur, & ab illa denominatur. Et venit quippe isto in casu idem ipsum quod in expulsione nubium, quæ non facit serenum, sed retegit, & in excussione spicarum, quæ non facit frumentum, sed illud demonstrat, vt argum. *l. adeò. ff. de acquir. rerum domin.* notat Bart. *in d. l. manumissiones, num.* 2. Vnde errant valde, qui putarunt exemplo postliminij, aut legis Corneliæ, de quo *in l. retro, ff. de capt. & postlim. reuers. & in l. lege Cornelia, ff. de testam.* in dispensatione in radice fictionem ciuilem retrotractionis interuenire. Lex namque in his; quæ sibi subsunt, verè quidem disponit, vt egregiè docuit Bart. *in l. si maritus*, §. *legis Iuliæ*, *n.* 1. *ff. ad legem Iul. de adult.* & latiùs *in l. si is qui pro emptore, num.* 19. *ff. de vsucap.* & prosequitur latissimè Ias. *ibid. num.* 117. vbi dicit pulchram & vtilem esse doctrinam Barthol. Crot. qui illam ipsam ait notandam & menti tenendam *ibi n.* 91. Anton. de Butr. *cons.* 20. *num.* 1. optimè Tiraq. *de iure constit. p.* 3. *limit.* 7. *ex num.* 44. latè Peregr. *cons.* 7. *ex n.* 26. *vol.* 2. Castill. *quotid. tom.* 5. *c.* 105. *n.* 28. Ergo ex prædictis omnibus clarè consequimur dispensationis in radice proprium & potissimum effectum consistere in legitimatione prolis ex tunc, hoc est, à conceptionis initio, idque verè, non fictè, quia destructo ex tunc per dispensationem in radice consanguinitatis ex iure Canonico prouenientis impedimento, potest Pontifex Matrimonium à principio concubitus affectu maritali patrati validum declarare, & consequenter prolem legitimam quoad omnes iuris effectus, & in vniuerso mundo, vt expressè tenent citati *suprà*, quibus

bus addendi sunt Nicol. Garc. de benef. p.7.c.2.n.41.
Castil. d.c.105.num.21. August. Bero.cons.23.num.13.
vol.2.Gonzal.ad reg.8.Cancel.gloss.5.§.9.n.57.Seraph.
decis.1121.num.1. & 5. Alex. Trentacinq. var. resol.
lib.1.tit.de legitimat.resol.4.n.15.Ioseph.Sesse decis.23.
ex num.55. Marta de success. legal. p.1.q.18.art.1. Bel-
tramin.ad Ludouis.decis.19.num.4. Basil.Pont.de Ma-
trim.lib.11.c.5.§.1.num.8.& 9. Quicquid dicant Ant.
de Butr.in praesenti, num.10. quem sequuntur Molina
Theologus, Ceruantes addit.ad Nauar.citati à Sanch.
d. disp. 8. num.3. in fin. Soar de censur. tom.5. disp.50.
sect.5.n.9.Hurtado de Matrim.disp.26. diffic.1. num 5.
Franc. Ferret. de impub. sub rubro de substit. gloss.6. ex
n. 109. ad 135. mirius bene existimantes Papam dis-
pensando in radice nullum posse tertio praeiudicium
5 inferre in terris Imperij.Ex quibus autem verbis cen-
seatur Romanum Pontificem dispensare in radice in
Matrimonio inter consanguineos nulliter contracto,
ostendit Sanch.d.disp.3.à num.14.& n.22. Sed meliùs
Rota d. decis.687. num.13. p. 2. recent. dicit à Papa
dispensatum censeri in radice quando ipse declarat le-
gitimos filios natos ante dispensationem, & postea
nascituros.

6 Quae dispensatio in radice est tantae potentiae, vt
non solùm viuentibus contrahendis, sed etiam post
eorum mortem operetur ad filiorum legitimationem
in praeiudicium tertij, aliàs vocari ad successionem,
quia haec legitimatio fundamentum non habet in
consensu, quem parentes mortui iam praestare non
possunt, sed potiùs in Matrimonio, quod nulliter con-
traxerunt, reuocando impedimentum à principio, ac
si non existeret tempore illius: cui rei nihil obstat
quod vterque, vel alter ex parentibus mortuus sit, si-
quidem hoc non inducit defectum potestatis in Pon-
tifice ad reuocandum impedimentum suae legis Ca-
nonicae, & effectus ab ea productos, vt probant in
propriis terminis DD.per me citati ad cap. tanta, pro-
pè finem vers.filius incestuosus,supr.n.58.hoc tit.Seraph.
decis.1121.num.2. Put.decis.483. num.2.lib.2.Gonzal.
ad reg.8. Cancell. gloss.5.§.9.num.57. Castill. d. c.105.
num.26. Beltramin.ad Gregor. decis.19. num.5.& com-
7 probat Rota d.decis.68. num.13. vbi id procedere as-
serit vbi dispensatio per parentes in vita petita fuerit:
eadem Rota decis. 174. post lib.2. consil. Farin. tenuit
dispensationem in radice Matrimonij comprehende-
re tantùm prolem susceptam in figura Matrimonij,
non autem natum & conceptum ante Matrimonium,
idem iterum censuit in vna Leodien. canonicatus 23.
Februarij 1601.coram illustrissimo Ludouisio, postea
S. D. Gregorio XV. & est opinio Ioan. Andr.in prae-
senti, num.30. Anton. de Butr. col. 6. vers. videamus,
num.10. ad fin. Card. Zabar. col. 2. num.9. q.1. Abb.
sub num. 21. & 22. Card. Alex. num. 61. 68. & 74.
Petr. Anchar. cons. 409. num. 4. & 5. & in cap. vnic.
num.5. de sponsal. in 6. Peregr. cons. 1. à num.6. lib. 3.
& de fideicommiss. art.24. num.36.& 76. Cels.can.31.
num.8. Anton. Gabr.tom.3.commun. lib.6. tit. de legit.
concl. 3. num.1. & 2. Garc. d. p.7. c. 2. num.42. Sesse
tom.3. decis.231. num.54. & aliorum, quos refert &
sequitur Sanch. d. disp.7. num.4. & 7. Sed altera sen-
tentia, quae admodum probabilis est, defendit effe-
ctum maritalem sufficientem esse ad dispensandum in
radice, etiamsi Matrimonium in figura, seu de facto
inter coniuges non praecesserit, cum consensus ad
Matrimonium necessarius hoc in casu subsit, & so-
lummodo necessarius in terminis iuris naturalis repu-
tatur, ita Castill.in d.c.105.n.28.Basil. Pont.d.lib.11.
c.5. §.1. num. 12. & alij per eos citati; & si haec opi-
nio magis placuerit, necessum non erit de affectu ma-
ritali plenè Summo Pontifici constare, sed potiùs du-
bius & praesumptus sufficiens erit ad dispensandum in
radice, vt per Sesse decis.231.n.22. Cacheran. Pedem.
decis.154. n.4.qui ex nuptiis postea subsequutis plenè
deprehenditur, vt expressè firmat Abb. in cap. tanta,
n.1. & 7. suprà hoc tit. Alciat. lib. 3. de verbor. signif.
n.12.vers.quod si per subsequens, Menoch.cons.125.ex
n.11. & cons.227. à n.12. Caetera quae in hac materia
occurrere possunt, vide in tract.de offic. & potest. Epi-
scopi, p.1.tit.3.c.2. num.101. cum multis seqq. vbi plu-
ra circa intellectum huius text. plenè Sanctarel. var.
quaest. 43.

Illud tamen aduertendum duxi in materia dispen- 8
sationum legitimandi potestatem inter ea, quae Prin-
cipi reseruantur, annumerandam esse, vt docet Cassan.
consuetud. Burgundiae, rubr.8.§.3. verbo abintest. n.28.
pag.287.& §.5.num.40.pag.295.Menoch.cons.17.n.9.
Mascard.de probat.concl.224. num.2. Surd. cons.1.n.25.
Cald.Pereira quaest. forens. cons.4. num.33. Azor. instit.
moral. p.2.lib.2.c. 14. q.5. & iam hodie, prout etiam 9
in nostro Lusitaniae Regno legitimationes non sunt
verae legitimationes, sed potiùs dispensationes, de
quo vide Menoch. cons. 181. num. 17. & cons. 306.
num. 24.cum seq. & cons.390. num. 53. Flores ad Gam.
decis.11. Ioan. Garc. de nobilit. gloss.2. n.77. Stephan.
Gratian. discept. forens. c. 138. num. 41. cum seqq. &
ex nostris Lusitanis Cald. Pereira in l. si curatorem,
verbo sine curatore, n.51.vers.aduerto tamen, & n.52.
& de nominat.emphyt. q.21. num.64.& in responso pro
Sebastiano Limpo, n.46. & 47. & quaest. forens. lib.1.
q. 28. num. 23. Valasc. consult. 163. n.7. & de partit.
c.12. num.42. Cabed. p.2. decis. 69. num.3. vbi n.10.
resoluit quòd legitimatus à Principe non poterit ob- 10
tinere terras, quae non sunt subditae Principi legi-
timanti.

Diuersis causis inspectis.] Ergo in Principe legiti- 11
mante requiritur causa, de quo vide Dec. in cap. at si
Clerici, §.de adulteriis, n.10.vers.sed aduertendum supr.
de iudic.Menoch.cons.19.n.3.& 20.& cons.20. num.9.
& 41.Sanch.de Matrim.lib.8.disp.17.à n.23.

Quod in maiori conceditur, &c.] Vulgariter allega- 12
tur ad hoc, quòd validum est argumentum de maiori
ad minus, de quo Euerard. loco 66. Gonzal. ad reg.8.
Cancell. gloss.9.§.2.num.24.Sanch.d.lib.8. disp.1.n.41.
Card. Tusch.tom.1. lit. A, concl.501. Thom.de Tho-
mass. in floribus legum reg.53. & alij plures citati in li-
bello de princ.vtriusque iuris, lit. A, num.185.Sed du- 13
bium facit, quia text. in praesenti, huiusmodi arg. de
maiori ad minus validum pronuntiat in materia dis-
pensationis, in qua illud non procedere resoluunt
Molina de primog. lib.2. c.4. num.48.& 49. Couar. d.
c.8. §. 8.num. 11. Menoch. cons. 72. num. 11. Gutier.
canon. lib.2. c.15. num. 124. & 126. Brunor. à Sole in
locis communibus, lit.D, verbo dispensationes sunt odio-
sae, Molin.de instit.tract.2.tom.3. disp.191.n.2.Sanch.d.
disp.1.n.31. Vnde quidam distinguunt inter dispensa-
tiones odiosas, & fauorabiles, vt in his posteriori-
bus procedat regula huius text. qui de legitimatione
agit; quam inquiunt ea ratione fauorabilem, quia
per eam fit ingressus ad ius naturale, secundùm quod
omnes homines legitimi nascebantur, auth. quibus
modis naturales effic. sui, §. illud: at verò in prioribus,
scilicet odiosis procedat communis sententia nega-
tiua. Alij verò distinguunt inter legitimationem,
quam fatentur odiosam, & restringendam, sicut
dispensationem, & inter potestatem legitimandi,
seu dispensandi, de qua intelligunt text. in praesenti,
quam inquiunt esse fauorabilem, & extendendam,
Couar. d. §.8. num.6. vers.8.& num.11. Fr.Emman. in
summ. tom. 1. c.166. num. 2. Perez l.6.gloss.pag. 697.
vers.hinc est, tit.12.lib.3.Ordin. Menoch.cons.18.n.16.
Gutier.

Gutier.d.c.15.n.125.Henriq.in summ.lib.7.c.3. in fine, Molin.d.tract.2.disput.173.versic.obseruandum, Sayr.de censur.lib.6.c.11.n.8. & alij, de quibus Sanch.d.lib.8. disp.2.n.1. Sed his, & aliis reiectis intellectibus facilis, & verior sensus est argumentum hoc de spiritualibus ad temporalia, & ita de maiori ad minus non esse Pontificis, sed partis parentis ad temporalia legitimationem.

14 *Eximitur à patria potestate.*] Notatur ad hoc, quòd per Episcopalem dignitatem filiusfamilias eximitur à patria potestate, consonat Auth.*sed Episcopalis dignitas,C.de Episc.& Cler.*Bernard.Diaz *reg.*235.Alphan. *collect.*446.Gregor.*l.*14.*gloss.fin.tit.*18.*p.*4. Ioan.Garc. *reg.*198.Viu.*tom.*2.*commun.opin.lib.*8. *tit.*29. *n.*4. *pag.* 403. Pinel. *in l.*1.*p.*1.*n.*42. *C.de bonis mater.* Maticns. *l.*9.*gloss.*3.*n.*3.*tit.*11.*lib.*5. *noua recop.* Vald *ad Xuar.ad l.*9.*tit.de los pleytos*, §.*considera vltra, pag.*62. Cott. *in memorab. verbo Episcopalis dignitas, & verbo Sacerdotium,pag.*742. Surd. *de alim.tit.*9.*q.*20.*n.*34. Menoch. *remed.*15.*recuper.n.*321.Marta *de iurisdict.p.*4.*casu* 17. *n.*4. Illustriss.D.meus Roderic. à Cunha *in comment.ac c.si seruus sciente,n.*9.*&* 10.*dist.*53. vbi intelligit quoad iuris effectus, qui Episcopo sunt nociui, non verò quoad eos, qui illi sunt vtiles. Molin. *de iustit. tract.* 2.
15 *disp.*229. *vers.sextus, n.*8. vbi etiam resoluit satis esse solam electionem in Episcopum, vt quis patriam potestatem egrediatur, esto nondum Episcopatum administret.

16 Religionis professio à filio facta eum liberat à patria potestate, vt per Viu *d.n* 4.*vers.& hoc idem*, Cald. Pereira *in l.si curatorem,verbo sine curatore,n.*24.*&* 25. *& verbo lasis, n.*143. Nauar.*commento* §. *de regul.n.*47. Surd.*de alim.tit.*8.*priuil.*98.*n.*6.Fr.Emman.*quæst.regul. tom.*2.*q.*77.*art.*6.Valasc.*cons.*108.*n.*3.*&* 13.D.Roder.à Cunha *vbi supr.n.*12.

17 *Scienter seruum alterius*, &c.]Notatur ad hoc,quòd seruus liber fit quando ad Ordines promouetur scienter per Episcopum absente, & ignorante domino, tenetur tamen Episcopus illius æstimationem in duplum recompensare,per text.*in cap. si seruus absente*, 54.*dist.* resoluunt materiam latè prosequentes,Trot.*de vero,& perfecto Clerico,lib.*2.*c.*4. Maiol.*de irregul.lib.*1.*cap.*35. Vgol.*eod.tract.c.*57.Henriq.*in summ.lib.*14.*c.*8.*num.*7. Auil.*de censur.p.*3.*disp.*3.*dub.vlt.* Nauar.*in man.cap.*27. *n.*204. plures per Cened. *ad Decret. collect.*61. Bellet. *disquisit.clerical.p.*1.*tit.de disciplina clericali*, §.14. *n.*2. Bernard.*in pract.cap.*19.*num.*3.*in nouiss.edit.* Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad dict. cap. si seruus.*

18 *Videretur siquidem mõstruosum*,&c.]Notatur ad hoc, quòd monstro simile est quòd quispiam sit legitimus pro parte, & pro parte illegitimus, consonat *cap. ex tenore, suprà hoc tit.* vbi gloss. *verbo ambo parentes*, & facit reg.*cap.*3.*sup.de clandestina desponsat.*Tiraq.*in l.si vnquam,verbo donatione largitus,n.*284.Garc.*de nobilit.*
19 *gloss.*21.*à n.*78. Dispensatus enim ad vnum, dispensatus quoque videtur ad omnia consecutiua, gloss.*verbo solemnibus, in cap.si quis in clero* 7.*quæst.*1. gloss. *verbo plures, in c. quia in tantum de prabendis*, quas receptas testantur Felin.*in cap. postulasti, num.*10. *de rescriptis*, Gom.*in cap.vlt.num.*37.*de iudic.in* 6. multi, de quibus Sayr. *de censur. lib.*7.*c.*14.*n.*21.Sanch.*d.lib.*8.*disput.*1. *num.*19.

20 *In patrimonio D. Petri*, &c.] Quòd scilicet habuit Apostolica Sedes in persona Syluestri Pontificis ex donatione Constantini Imperatoris, qui in pluribus terris, & prouinciis omnem temporalem potestatem, dominium,& vniuersa Imperij iura in Ecclesiam Romanam transtulit,de qua *in c.Constantinus* 96.*dist.* laudat, & approbat Pontifex *in c.fundamenta, vers.ne autem,de elect.lib.*6.*& in Clem.* 1. *de iureiur.* facit text.*in cap.ego Ludouicus* 63. *dist.* quorum argumento veram esse hanc de Constantini donatione historiam Doctores communiter profitentur *dictis locis*, & Turrecr.*de potestate Ecclesiæ,lib.*2.*c.*42. Castald. *de Imperat.q.*51. Pelag.*de planctu Ecclesiæ,lib.*1.*c.*43.*& lib.*2.*c.*29.Cou. *lib.*4.*variar.c.*16.*n.*8. *vers. secundo loco*, Alphonsus de Mendoz.*in quodlib.q.*4.*scholast.*§.4.*vers.*5.Card.Baron. *tom.*4. *annalium Ecclesiæ anno Christi* 324. *Constantini* 19.Molin.*de Iustit disput.*25.plures refert Ceuall.*communium contra commun. q.*345. alios citat Cened. *ad Decretal.collect.*109.*n.*4. quibus adde Franc͏isc.Ioannet *in lib.Roman.Pontificum*, *c.*33.*pag.*41. & alios citatos per me *de officio, & potestate Episcopi, part.* 1. *art.* 2. *cap.* 2.

Non tamen ipsius violatio coniug. &c.] Apertè probat text. Catholicam veritatem sæpiùs sacris Canonibus definitam ab hæreticis nostræ tempestatis malè vexatam, quòd scilicet propter adulterium coniugis potest dissolui Matrimonium quoad thorum & mutuam cohabitationem, non tamen quoad vinculum, nec innocens potest viuente adultera aliud inire Matrimonium,ita etiam de Fide definitum est per Concil. Trid. *sess.*24.*Canon.*7.multiplici ratione,& diuinarum literarum, sanctorúmque Patrum traditione confirmans contrariis latè satisfacit Bellarm. *in suis controu. tom.*2.*de Matrim.lib.*1.*c.*15.*cum seqq.*Couar.*de sponsal. p.*2.*c.*7.§.6.*n.*13.Gutier.*canon.lib.*1.*c.*25.*à n.*4.Henriq. *in summ.lib.*11.*c.*2.*n.*3.*iuncto commento lit.R*, D.Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p.*2.*n.*15. Sanch. *de Matrim. lib.*10.*disp.*1.*n.*2. Rebell. *de oblig. iustit.p.*2.*lib.*2.*q.*15. *sect.*2. 21

Cùm Rex superiorem in temporalibus, &c.] Notatur ad hoc, quòd Rex Franciæ Imperatori non est subiectus, prout latè defendunt Igneus per integrum tract. *An Rex Francia recognoscat superiorem*, Mant.*dialog.*49. Carol. de Grass. *de regibus Francia, lib.*1. *tit.*6. Cassan. *in catalogo gloria mundi,p.*5.*consid.*28.Petr.Greg.*syntag. iur.lib.*47.*cap.*14.*n.*15.Cosm.*in pragm.in proœm.pag.*1. *verbo Dei*,Scac.*d.loco.* 22

Portugalliæ Regnum quòd sit exemptum à Romano Imperio, asserunt Ferrer. *de iusto & iniusto bello, n.*24. Nauar. *in c. nouit, notab.*3.*n.*165.*de iudic.*Parlad.*lib.*2. *rerum quotid. c.*21.*n.*3. Ceuall. *communium contra communes, tom.*4.*q.*897.*n.*391.Soar.*de regibus, lib.*3.*cap.*8. *n.*3.*in fin.*Cabed.*p.*1.*Lusitania decis.*211.*sub num.*3.*& p.*2.*decis.*7.*n.*4. Garc.*de nobilit. gloss.*21.*num.*45. Cald. Pereira *de empt.c.*1.*n.*5. Mart.*de iurisdict. part.*1.*c.*21. *num.*13. 23

Hispaniæ Reges quòd non subsint Imperatori, nec recognoscant in temporalibus superiorem,tenent gloss. *in cap.Hadrianus,dist.*63.*& in c.necessitate, de donat.inter virum*,Couar.*in reg.peccatum, p.*2.§.9.*n.*9. Nauar.*d. cap.nouit,notab.*3.*n.*161.Olan.*in præfat antinom.num.*2. *&* 12.Renat.Chopin. *de dom. Francia, lib.* 2.*tit.*1.*n.*13. Gregor.*l.*17.*verbo en las cosas,tit.*23.*part.*3. Burgos de Pace *in proœmio legum Tauri à n.*34.*& n.*144. Perez *in proœmio Ordin.q.*1.*pag.*6. Auend. *de exequendis mand. p.*1.*c.*1.*n.*7. Francisc.Nunez de Valazco *en los dialogos de contencion de la milicia y ciecia dialogo* 1. *fol.* 28. *&* 29.Scac.*de appellat.q.*16.*limit.*5.*num.*4. Azeued.*l.*1. *n.*5.*tit.*17.*lib.*9.*& l.*3.*n.*4.*tit.*5.*lib.*3.*noua recop.* Parlad. *d.c.*21.*n.*3.Mench.*controu.illustr. in proœm.* Modern. *de iurisdict.p.*1.*c.*26.*n.*70. Ceuall. *d. q.*897.*n.*390.*& seq.* Cabed.*part.*2.*Lusitania decis.*8.*num.*3. Petr. Marizius *in suis dialogis varia historia dialog.*2.*cap.*6. Soar.*d.c.*8. *n.*3.plenè Valdes. *de Regum Hispania dignitate,cap.*18. *per totum*, plures citat Cened. *ad Decret. collect.* 64. *num.*4. Azor. *instit.moral.p.*2.*lib.*11.*cap.*5.*quæst.*4.*vers. Regem.* 24

25 Aragonum Rex non recognoscit superiorem, Sesse *decis.* 187. *n.* 106.

26 Angliæ Rex Romani Imperij iurisdictione est liber, siue iure belli, siue alio iure, quod per *c. causam, quæ, il.* 2. *supr. hoc tit.* tenent Lara *in l. si quis à liberis, in princ. num.* 67. Azor. *d. q.* 4. *vers. Regem Angliæ*, Mart. *de iurisd. p.* 1. *c.* 21. *n.* 13.

27 Venetorum Sereniss. Respubl. ab Imperio exempta, tam de facto, quia Imperatorem in dominum non recognoscit, quam de iure, vel quia alma Venetiarum ciuitas in insula maris fundata est, atque ideo veluti altera Roma libera est, vel quia priuilegium libertatis ab Imperatore habuerit, Pereg. *de iure fisc. lib.* 1. *tit. de his, qui iura fiscalia habent, n.* 6. Menoch. *conf.* 2. *n.* 63. Matt. *d. p.* 1. *c.* 33. *à n.* 7. Anton. Oliban. *in comm. ad vsat. alium namque de iure fisci, c.* 3. *n.* 79. vbi idem de ciuitate Genuensium, de qua etiam Menoch. *d. conf.* 2. *à n.* 48. Matt. *d. p.* 1. *c.* 33. *à n.* 85.

28 Mediolani Dux habet iura Regalia, & fiscalia, & omnia potest in suo statu, quæ potest Imperator in toto Imperio, & gaudet prærogatiua, *l. bene à Zenone, C. de quadrien. præscript.* vt per Museul. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 1. *tit.* 17. *n.* 25. *pag.* 316. Viuian. *lib.* 3. *tit.* 11. *n.* 72 *pag.* 393. *vers. Mediolani*, Mascard. *de probat. concl.* 139. *n.* 11. Menoch. *conf.* 307. *n.* 1. Anton. Oliban. *d. c.* 3. *n.* 79. Curt. iun. *conf.* 1. *n.* 29. *& conf.* 61. *n.* 10. *& conf.* 100. *n.* 3. Roland. *conf.* 88. *n.* 27. *vol.* 1. Ozasc. *conf.* 9. *n.* 3. Dec. *conf.* 41. *num.* 1. *&* 2. *vol.* 2. Bec. *conf.* 56. *n.* 61. *vol.* 1. Lader *conf.* 71. *num.* 1. Surd. *conf.* 210. *num.* 22. Peregr. *conf.* 2. *n.* 36. Et ideo à Senatu Mediolanensi non datur appellatio, Scaccia *d. q.* 16. *limit.* 4. *num.* 6. *vers.* 1. *& limit.* 1.

29 Neapolis, & Siciliæ, ac Sardiniæ Regna Imperatori subiecta non sunt, vt per Azor. *d. quæst.* 4. *vers. Regem Neapolis, cum seqq.* vbi idem de regnis Poloniæ & Vngariæ. Et quod Siciliæ Rex nihil prorsus habeat facere cum Imperio, Iacob. de Franchis *in vsibus feudorum tit. spec. feudor. num.* 3. *&* 4. Mar. Freeh. *de subfeudis, lib.* 1. *de origine Baronum, n.* 35. Petr. de Greg. *de concess. feudi, p.* 1. *q.* 2. *n.* 4. Peregr. *conf.* 4. *n.* 6. *vol.* 1. Et de Rege Apuliæ Ioan. Anton. Bellon. *conf.* 5. *n.* 13.

30 Sabaudiæ Dux Serenissimus in suo Ducatu Imperij, & omnimodæ potestatis iura habet, vt per Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.* 2. *consid.* 58. Muscul. *vbi proximè*, Ozasc. *Pedem. decis.* 155. *n.* 1. *& conf.* 9. *num.* 2. Sola *in comment. ad antiq. Decret. Sabaud. in proœm. gloss.* 1. *n.* 17. Bec. *d. conf.* 56. *n.* 61. *vol.* 1. Paris. *conf.* 2. *n.* 39. *vol.* 1. Lader. *conf.* 71. *n.* 1. Surd *conf.* 210. *n.* 22. Oder. *inter conf. Morot. conf.* 45. *n.* 7. Menoch. *conf.* 1. *n.* 158. *& conf.* 2. *n.* 103. *cum seqq. & conf.* 92. *num.* 32. *& conf.* 156. *n.* 1. Ioan. Franeisc. Leon. *in thesauro fori Eccles. p.* 1. *c.* 20. *n.* 29. & ab eo non potest appellari, Scac. *d. q.* 16. *limit.* 16.

31 Comes Flandriæ, Archidux Austriæ, & alij Potentatus in Germania superiorem non recognoscunt, vt per Anton. Oliban. *d. c.* 3. *n.* 79.

32 Delphinus habet iura Principis supremi, vt per Mascard. *de probat. concl.* 139. *n.* 11.

33 Ferrariæ Dux non recognoscit superiorem, vt per Ruin. *conf.* 21. *col.* 2. *vol.* 1. quem refert Mascard. *d. concl.* 139. *n.* 10. Ioan. Anton. Bellon. *conf.* 5. *n.* 13.

34 Montisferrati Dux Serenissimus habet iura Imperij, & in eo Ducatu potest ea, quæ Imperator in toto Imperio, vt per Surd. *decis.* 1. *n.* 1. Menoch. *conf.* 1. *n.* 159.

Dux Parmæ quoad iurisdictionem in subditos, & vassallos non recognoscit superiorem, sed habet supremam potestatem, exemplo aliorum Principum, qui vel ab Ecclesia, vel ab Imperatore fuerunt inuestiti, Paris. *conf.* 2. *n.* 18. *&* 19. *vol.* 2. Cæpol. *conf. crim.* 17. *n.* 45. Dec. *conf.* 19. *n.* 105. *vol.* 3. Ioan. Anton. Bellon. *conf.* 5. *n.* 12. Scac. *conf.* 8. *n.* 2.

Duces, Marchiones, & Comites ab Ecclesia, vel Imper. perpetuò inuestiti censentur Imperatores in suo Ducatu, Marchionatu, ac Comitatu, & omnia possunt in subditos suos, quæ potest Imperator in toto Imperio, vt per Soar. *in thesauro commun. verbo Duces, n.* 376. Farin. *conf. crimin.* 94. *num.* 6. Bonacos. *commun. crimin. p.* 1. *verbo Duces, fol.* 55. *verso*, Menoch. *conf.* 302. *num.* 21. *& conf.* 1156. *num.* 14. Peregr. *conf.* 2. *num.* 36. *volum.* 1. & generaliter de pluribus Italiæ Principibus Paris. *conf.* 17. *num.* 4. *& conf.* 25. *n.* 53. *& conf.* 69. *num.* 3. *vol.* 1. Socin. iun. *conf.* 76. *n.* 1. *vol.* 3. Decian. *conf.* 41. *n.* 2. *vol.* 2. *& conf.* 56. *num.* 3. *vol.* 5. Natt. *conf.* 487. *num.* 9. *& conf.* 661. *n.* 18. Ozasc. *d. conf.* 9. *n.* 2. Bec. *d. conf.* 56. *n.* 61. *vol.* 1. Surd. *conf.* 390. *num.* 25. *& consil.* 419. *n.* 16. Lader. *d. conf.* 71. *n.* 1. & ideo ab eis ab Papam, vel Imperatorem appellari non potest, Cæpol. *crimin. conf.* 17. *n.* 45. Nat. *conf.* 608. *n.* 7. Dec. *conf.* 56. *n.* 4. *&* 5. *vol.* 5. Peregr. *de iure fisci, lib.* 1. *tit.* 2. *num.* 63. Ozasc. *conf.* 9. *num.* 41. *&* 43. 35

Videretur aliquibus, &c.] Notatur ad hoc, quòd potest supremus Princeps vt talis, non vt pater, filios proprios legitimare, vt per Abb. *hic n.* 13. Cou. *de sponsal. p.* 2 *c.* 8. §. 8. *n.* 20. Rojas *success. cap.* 23. *num.* 81. Molina *de iustit. tract.* 2. *disput.* 173. *vers. Princeps.* Verùm contrarium ex nostro text. obseruat gloss. *hic verbo Regi gratiam*, considerans quòd Pontifex solùm refert opinionem quorundam, quorum sententiam non approbat, & sequitur Cabed. *p.* 2. *decis. Lusitaniæ* 69. *num.* 20. 36

In aliis regionibus temporalem iurisdictionem, &c.] Notatur ad hoc, quòd in terris Regum non habet Summus Pontifex iurisdictionem directè quoad temporalia, ex vi tamen Pontificalis officij habet sufficientem potestatem super omnia negotia sæcularia, quando id expedierit ad quietem, & conseruationem ac Ecclesiæ defensionem, & ad bonum spiritualiter, ac ad finem Ecclesiasticæ potestatis supernaturalem assequendum. Vide Victor. *de potestate Ecclesiæ relect.* 1. *quæst. pen. & de relect. de Indis insulanis, part.* 1. *à n.* 26. *& ad c. vltim. Matthæi, num.* 29. Sot. *in* 4. *distinct.* 25. *quæst.* 2. *art.* 1. *& de iustitia, lib.* 4. *quæst. art.* 1. *colum.* 4. *post princ.* Turrecrem. *in summ. lib.* 2. *cap.* 113. *&* 114. Viuian. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 1. *tit.* 2. *num.* 43. *pag.* 157. Albert. Pigh. *de Ecclesiastica hierarchia, lib.* 5. Caietan. 2. 2. *quæst.* 43. *artic.* 8. Ioan. Driedon. *de libertate Christiana, lib.* 1. *cap.* 15. *&* 16. Card. Bellarm. *de Romano Pontifice controuers.* 3. *generalis lib.* 5. *cap.* 6. Nauar. *in cap. nouit. notab.* 3. *de iudic.* Mench. *illustr. cap.* 21. Ceuall *communium contra commun. quæst.* 759. Morlam *in emporio iur. p.* 1. *tit. de iurisdict. q.* 3. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 29. *versic. tertia conclusio*, Rebello *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 14. *q.* 23. *sect.* 1. *num.* 2. *&* 3. *& sect.* 5. *num.* 19. Soar. *de legibus, lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 3. *& de defensione Fidei Catholicæ contra Anglicanæ sectæ errores, lib.* 3. *cap.* 22. Illustriss. D. meum Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visum, *in comment. ad cap. cùm ad verum* 6. *dist.* 96. Tanner. *in p.* 2. *disput.* 4. *quæst.* 4. *dub.* 1. *num.* 33. Gabr. Pereira *de manu Regia, præl.* 1 *num.* 4. *& seqq.* Salgado *de protect. Regia, tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *præf.* 1. *n.* 55. me citato *in hoc loco* Dian. *resolut. moral. part.* 1. *tract.* 2. *resolut.* 121. me quoque citato *in hoc loco*, nouissimè D. Mar. Cutel. *de donat. inter patrem, & fil. tract.* 1. *disc.* 2. *p.* 6. *num.* 6. Ex quorum resolutione vera & recepta illa est sententia, quòd scilicet directè Summus Pontifex potestatem non habet in temporalibus, & procedit textus *in cap. cùm ad verum* 95. *distinct. & cap. nouit. de iudic.* cum similibus. Eam tamen habet casualiter & indirectè in ordine ad spiritualia, quoties scilicet ad spirituale bonum fuerit necessarium, & 37

proce

procedit text. *in præsenti, & Extrauag. vnam sanctam, de maior. & obed.* Quamvis directè habere summam potestatem defendat Marta *de iurisdict. p. 1. cap. 18. cum seqq.* contra eum enim est verior opinio, ex traditis per Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 21. cap. 5. q. 6. vers. quæstio itaque.*

38 *Si difficile, &c.*] Ex hac Deuteronomij auctoritate *cap. 17.* quam eleganter, & eruditè explicat Pontifex *in præsenti*, colligit *infrà in vers. Medium*, causas difficiles, ambiguas, seu dubias ad iudicium Sedis Apostol. cui Romanus Pontifex præest, esse deferendas, veluti quando agitur de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, vt definit Concil. Trident. *sess. 4. in Decreto de editione & vsu sacrorum librorum, versic. præterea*, & latè prosequuntur Cano *de locis Theolog. lib. 12. cap. 7. cum seqq.* Pygh. *de Ecclesiastica Hierarchia, lib. 4. c. 2.* Bellarmin. *tom. 1. controuers. 1. lib. 3. cap. 4.* Peña *in direct. inquisit. lib. 2. schol. 21. reg. 2. & 3.* Bañes *in 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 6. concl. 5.* optimè Cened. *ad Decretal. collect. 8. n. 5.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. c. 3. q. 2. vers. respondeo.* Sic etiam quando agitur de interpretatione Concil. Trident. ad Sedem Apost. esse recurrendum asserit Bulla Pij IV. Summi Pontif. quæ incipit: *Benedictus*, ibi, *si quis verò in eis aliquid obscurius dictum & statutum fuisse, eámque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam.*

39 *Locus enim, quem elegit Dominus, &c.*] Notatur hic text. ad hoc quòd Sedes Apostolica, & vniuersalis Ecclesiæ primatus ex Christi Diuina dispositione, atque ita Domino iure est in Romana Ecclesia, Summusque Pontificatus, seu Papatus iure Diuino Romanæ Ecclesiæ est annexus, consonant text. *in cap. omnes 22. dist. cap. dudum 3. q. 6. c. 2. ad finem, de summa Trinit.* & tenent Turrecrem. *de potest. Ecclesiæ, lib. 2. cap. 40. cum seqq.* Pygh. *de Ecclesiastica hierarchia, lib. 3. cap. 12. & 13.* Cordub. *lib. 4. quæst. 1. proposit. 9. vers. sed vtrum sedes ista,* Melch. Cano *de locis Theolog. lib. 6. c. 8. versic. deinde illud,* Rebuff. *in concord. tit. de mandatis Apostol. §. 1. in princip. in gloss. Romanus Pontifex*, Aluar. Pelag. *de planctu Ecclesiæ, lib. 1.* plures alios refert Cened. *ad Decretum collect. 11. n. 4.* quibus adde latissimè Card. Bellarmin. *tom. 1. de Romano Pontifice, lib. 2. & princ. & in addit. ad Martyrolog. Romanum 18. Ianuar. pag. 30.* Card. Tusch. *tom. 3. concl. 3. n. 19. & n. 7. lit. R. concl. 362.* optimè Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 4. cap. 11. quæst. 2.*
40 *versic. his testimoniis,* inde asserentes non posse auctoritate Pontificia aliò transferri huiusmodi Principatum, quod ex professo eruditè disputat Alphonsus de Mendoza *in quodlib. q. 4. scholastica*, post Iacobat. *de Concil. lib. 8. art. 6.* Bellarmin. *d. tom. 1. de Romano Pontif. lib. 4. cap. 4.* Videmus tamen, & passim nobis referunt historiæ, quòd per septuaginta annos parum plus stetit dicta sancta Sedes Auenioni apud Francigenas, vt tradunt Illescas *in chronica Pontificali, part. 2. lib. 6. cap. 1. & 7.* Petr. Mexia *in sylua varia lect. lib. 2. cap. 6.* S. Antonin. *p. 3. hist. tit. 21. c. 1.* vbi refert rationes ob quas à Pontif. Clement. V. fuit translata Sancta Sedes Auenioni, sed iuxta supradicta Romæ fuit restituta per Gregor. XI.

41 *Petrus Vrbem fugiens, &c.*] Licèt hæretici huius tempestatis impudenter negent B. Petrum Romæ vnquam cathedram constituisse, & quod magis est, nec Romam vnquam vidisse, eos tamen ex omnibus antiquis Patribus, atque Latinis eleganter conuincit Card. Baron. *annal. Eccles. tom. 1. anno Christi 44. cum seqq.* ex professo latissimè comprobat, omnibus contrariis satisfaciens Card. Bellarm. *d. tom. 1. de Rom. Pontif. lib. 2. à princ.*

Hanc historiam de apparitione Christi facta Petro 42
authenticam & verissimam esse non est dubium, de ea enim meminêre antiquissimi Ecclesiæ Patres, scilicet Abdias Apostolorum contemporaneus, & discipulus, Babyloniæque Episcop. *lib. 1 hist. Apost. in vita B. Petr. propè fin.* quem librum Iulius Africanus (cuius mentio habetur apud D. Hieronymum in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum) ex Græco Latinum fecit, eandem etiam apparitionem refert Hegesip. *de excidio Hierosolymitano, lib. 4. c. 2.* S. Ambros. *in oratione contra Auxentium*, & plures alios antiquissimos Patres refert Mendoza *d. q. 4.* & ex nouioribus asseuerant pro indubitato Cordub. *d. lib. 4. q. 1. dub. 1.* Iacob. *d. lib. 8. in fin.* Sebast. Medices *in summa omnium hæresum, p. 2. verbo Petrus, pag. 614.* latè Georg. Scherer. *in libro, an sit verum, quòd Roma fœmina Pontifex fuerit, argum. 3.* Card. Baron. *tom. 1. annalium Ecclesiæ anno Christi 69. cap. 6. & 7.* Bellarm. *d. lib. 2. c. 3. ad fin. versic. Adde vltimò,* Azor. *d. q. 2. vers. deinde, cum seqq.* vbi in contrarium adductis respondet.

In executione sacerdotalis officij coadiutores, &c.] 43
De Episcopis, & non Cardinalibus esse intelligendum plures ex nostris existimarunt ea ratione, quia tempore Innocent. I. Auctoribus huius text. Cardinalium dignitas cognita non erat, vt longo discursu nititur comprobare Virg. Polyd. *de inuent. rerum, lib. 4. cap. 9.* Et officium, quod antea gerebant Episcopi in Summi Pontificis consiliis, deinde post tempora Innoc. IV. seu Bonifacij VIII. gerere cœperunt Cardinales, iuxta text. *in cap. fundamenta, §. decet, de elect. in 6.* & sequitur Card. Tusch. *tom. 1. lit. C, concl. 95.* concludens iuxta text. *in præsenti*, Summum Pontificem semper Sacerdotes, & Episcopos habuisse, qui sibi assisterent coadiutores, licèt non Cardinales, sed alio nomine appellarentur, vt latè explicant Iacobat. *de Concil. lib. 1. art. 12. pag. 26. & vers. similiter, pag. 41.* optimè Garc. *de nobilit. gloss. 48. §. 3. n. 35. cum seqq.* Verùm licèt Papa solos Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos consueuerit fratrum nomine, alios verò filios appellare, vt dicit gloss. *verbo filij in proœm. harum Decretal.* tamen *hîc* illud verbum, *fratres*, statim qualificat ex termino differenti, videlicet, qui nobis iure Leuitico in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt, atque ita præsignat assistentiam, seu assidentiam illam in iudicando ex iure Leuitico introductam, cuius munus nullatenus ad Episcopos simplices, sed ad Episcopos Cardinales, & cæteros eiusdem Collegij spectat; atque ita hunc text. expendit *hîc* Host. *sub n. 27.* Ioan. Andr. & Abb. vterque *n. 19.* & alij passim, quos citat Iacobat. *de Concil. lib. 1. art. 12. charta 43.* Et quamvis cùm Papa 44
scribit Cardinali non Episcopo, eum vocet filium, cum eo tamen sensu vt sit filius primogenitus, nihilominus quando refert verba ad ordinem, cœtúmque ipsum, semper eos vocat fratres, vt bene declarat Host. *in cap. ad liberandum, n. 3. de Iudæis,* & est text. *in c. fundamenta, §. decet, de elect. lib. 6.*

Notatur hic text. ad hoc quòd Papa non debet ar- 45
dua explicare sine consilio fratrum, id est, Cardinalium, vt per Rebuff. *in concordatis tit. de approbat. conuent. gloss. de eorum consilio, pag. 519. in fine.* Sed Doctores magis communiter resoluunt posse Summum Pontificem sine Cardinalibus omnia expedire, etiam ardua, vt per Card. Alban. *in tract. de Cardinal. cap. 30.* Mench. *illustr. cap. 23. per totum,* Card. Paleot. *de consultat. sacri Palatij, part. 1. q. 3.* Ceuall. *q. 645.* Garc. *d. §. 3. num. 53.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 4. cap. 1. col. 1. 40. & cap. 3. col. 420.* Flamin. *de resignat. lib. 3. quæst. 18. num. 124. & lib. 7. quæst. 5. num. 14.* dicit quòd ex ciuilitate in arduis debet communicare cum Cardinalibus.

46 Notatur etiam ad hoc, quòd Cardinales sunt instituti de iure diuino, vt per Duen.*reg.72.lim.1.3.* Franc. Marc.*decis.*1296. latè Garc. *de nobil.g off.*48.§.3.*n.*26. *cum seqq.*

47 De Cardinalium origine, potestate, & hodierna excellentia, & præeminentia inter omnes Ecclesiæ Prælatos latissimè tractant Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.4.considerat.*10.*cum seqq.* Barbat *de præstantia Cardinalium,p.*1.*q.*1. Turrecrem.*in summ.lib.*1.*cap.*80. *cum seqq.* Petr. Matth.*in scholiis ad Motus Summorum Pontif.pag.*93.*cum seqq.* Cotta *in memorab.verbo Cardinales.* Aluar. Pelag. *de planctu Ecclesiæ, lib.*2. *cap.*17. Hieron.Roman *de Republica Christiana, p.*1.*lib.*1.*c.*1. *&* 2.Maiol.*de irregul.lib.*2.*c.*3. Fr. Ioseph de Seguenca *in vita S.Hieronymi,lib.*3.*cap.*6. Anastas Germon.*in suo tract. de indultis Cardinalium in descriptione*, 5.*Episcopus à n.*7.*& in tract.de sacrorum immun.lib.*3.*c.*6. Idam. *de resignat.lib.*2.*q.*1.*n.*34 *cum seqq.& lib.*3. *q.*1. *n.*69. *cum seqq.& lib.*7.*q.*12.Ioan.Garc.*d.*§.3.*n.*16.*cum multis seqq.* Zerol.*in praxi Episcop.part.* 1. *verbo Cardinales,* Granat.*ad Octauian.de stylo Curiæ,lib.*1.*c.*1.*à n.*7. Lælii. Zech.*de Republica Ecclesiastica,tit de statu Illustrissimorum Cardinalium,* Card.Bellarm. *in suis controu. tom.* 1. *de Clericis,lib.*1.*c.*16. Azor.*instit.moral.p.*1.*lib.*6.*cap.*7. *col.*695. Henriq.*in summ.lib.*1. *cap.*17.*de Cardinalium dignitate.*Gonzal.*ad regul.*8. *Cancel. gloss.*24.*à princip.* Card.Tusch.*tom.*1.*lit.C,concl.*35.*cum seqq.* plures refert Cened.*ad Decretal.collect.*115. qui post alios scribunt quòd Cardinales vocantur filij primi gradus Papæ, Consiliarij eius columnæ Ecclesiæ, post Papam maiores, Patres spirituales, Orbis terrarum Cardinales, præferuntur Patriarchis, sunt pars corporis Papæ, vtuntur equo, & capello, ac indumento rubeo, & Patriarchæ habent capellum morellum, collegium illorum est sacrum, & Senatus diuinus, & sacer cœtus, ac Ecclesiæ gremium.

48 *Mori præcipitur.*] Id est, per excommunicationem, vt interpretatur Perez *l.*1.*gloss.*3. *pag.*172. *col.*1. *ad med.tit.*5.*lib.*8 *Ordin.* Farinac.*in praxi crim. p.*1.*lib.*1. *q.*19.*n.*12. Excommunicatio æquiparatur morti, quia quemadmodum mortuus vitæ corporalibus fructibus priuatur, ita excommunicatus vitæ spiritualis fructibus caret, medicinalis autem dicitur, quia intentio Ecclesiæ, & iudicis eam proferentis est afferre peccatorum medicinam, & remedium vt à peccato resipiscat, *cap.*1. *in princ. de except. lib.*6. prosequuntur Couar.*in cap.alma mater, part.*1.*in initio,n.*9. Vgolin. *de censuris tab.*1.*cap.*11.*in princ.& §.*1. Salzed.*ad Bernard.in pract.cap.*116.*num.*3. Henriq. *in summ.lib.*13. *cap.*1.*num.*3. Soar.*de censuris,tom.*5.*disp.*4.*sect.*5.*à n.*30. Sayr. *eod.tract.lib.*1.*cap.*3. *à num.*8. Auil. *eod.tract.p.*1. *dub.*2.*ad* 2.

49 Ergo Papa non potest mortis pœnam corporalem infligere, de quo vide Couar. *lib.*2. *var. cap.*20.*n.*10. *vers.tertiò.*

50 *Canone vetante tales ad sacros Ordines,&c.*] Vt *in c. & per totam* 56.*dist.cap.*1.*& per totum,de filiis Presbyt.* vide plures Doctores, quos refert Cened.*ad Decretum collect.*62.quibus adde Salzed.*ad Bernard.in pract.c.*14. Vgolin. *de irregularit. cap.*44. Sayr. *de censuris, lib.*6. *cap.*10.

51 *Negantibus,&c.*] Ergo videtur Pontificem in præsenti approbare legem ciuilem, quæ spuriis denegat alimenta,*in Auth.quibus modis naturales efficiantur sui, ad finem,* vnde desumitur text. *in auth.ex complexu,C. de incestis nupt.* Sed de iure nostro Pontificio *in c.cùm haberet, supr. de eo, qui duxit in matrim.* vbi multos citaui Doctores, abrogatus est rigor iuris Ciuilis, & æquitas Canonica seruanda est vtroque foro, non solùm Ecclesiastico, sed etiam sæculari, vt per Cou. *de sponsal.p.*2.*c.*8.*§.*6.*n.*6. Lara *in l.si quis à liberis,§.idem rescripsit, num.*27. Duen.*reg.*367. *ampl.*1. D. Barbosa *in l.*1.*p.*4.*num.*65. *ff.soluto Matrim.*Gam.*decis.*11. *n.*9. Nec contra huiusmodi Canonicam æquitatem text. in præsenti aliquid statuere videtur, sensus enim & intentio Pontificis est ostendere detestabiles esse & odiosos spurios legibus Diuinis,atque humanis, & in eius rei confirmationem adducit leges Ciuiles, quæ eos adeò odio habuerunt, vt etiam alimenta eis denegent, minimè verò voluit earum legum rigorem approbare, ideoque cùm de sacris Ordinibus ageret, dixisset Canones vetare illos ad sacros Ordines promoueri, de alimentis agens sæcularibus legibus id tribuit, non igitur Canonicis, vt bene aduertit Cuiac. *d.c.cùm haberet,in fine,* & ante eum Paleot.*de nothis & spuriis,c.*46.

In gloss. *Non naturalibus.* Notatur ad hoc quòd naturalis filius propriè,& strictè dicitur, qui ex concubina natus est in schemate vxoris, vt per Ant. Gom. *l.*9.*Tauri, n.*1.Cou.*de sponsal.p.*2.*c.*8.*§.*4.*n.*2. Surd.*de alim.tit.*1 *q.*9.*n.*9. 52

In gloss. *Adulterinus.* Notatur ad hoc quòd filij Presbyterorum dicuntur adulterini,vt per Azor.*instit. moral. p.*2. *cap.*7. *q.*13. *in fin.* Card. *verbo Fornicatio, num.*18. 53

In gloss. *Certis causis* Quænam sint causæ ex quibus Romanus Pontifex temporalia proximè per se administrat, etiam extra loca Romanæ Ecclesiæ ditioni subiecta, vide apud Azor. *d. part.*2. *lib.*4. *c.*19. *quæst.*2. 54

Notatur hæc gloss. ad hoc quòd quando de iure Ciuili datur dubium, & ius Canonicum tollit dubitationem, & super ea disponit, tunc leges Canonicæ attendendæ sunt, & secundùm eas iudicandum, vt per Abb.*in cap. licèt ex suscepto, n.*10. *de foro compet.* Decian.*in tract.crimin.lib.*2.*c.*18. *num.*16. quos refert Illustriss. Dominus meus Roder. à Cunha *in comment. ad cap.non oportet* 10.*n.*3.*disp.*44.

SVMMARIVM.

1. *Coniugatus si viuente prima in facie Ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante,legitima erit eorum proles.*
2. *Filij geniti ex Matrimonio in facie Ecclesiæ cum bona fide saltem alterius coniugis celebrato sunt legitimi.*
3. *Impedimenti scientia præsumitur ex Matrimonio clam & occultè contracto.*
4. *Filius natus ex Matrimonio bona fide parentum inito, est verè legitimus non solùm quoad parentem habentem bonam fidem, sed etiam quoad alium malam fidem habentem.*
5. *Parens qui sciuit impedimentum, non habet iura legitimi parentis.*

Cap. Ex tenore. XIV.

Coniugatus quando ducit aliam in faciem Ecclesiæ, quæ ignorat illum esse coniugatum, eius proles iudicatur legitima. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian.*in ration.lib.*4.*iuris Pontif.pag.*106. Alagona *in compend iuris Canon. pag* 596.remissiuè Casal *in annot.* & Ximen.*in concord.p.*1.*&* 2.refertur ab Anton. Aug. *collect.*3.*Decret.lib.*4.*tit.*12.*c.*3. 1

Probat hic text. filios genitos ex Matrimonio in facie 2

facie Ecclesiæ cum bona fide saltem alterius coniugis celebrato esse legitimos, esto Matrimonium propter occultum impedimentum fuerit nullum, vt per Henriq. *in summ. lib.* 11. *c.* 20. §. 1. *vers. secundo*, Menoch. *cons.* 5. *num.* 18. *& cons.* 15. *n.* 5. Bonacos. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 2. *num.* 37. *pag.* 705. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 13. *art.* 1. Nauar. *cons.* 3. *sub tit. de sponsalib. n.* 1. *in antiq.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 21. *num.* 38.

3 *In facie Ecclesiæ.*] Ergo videbatur requiri ad legitimandam prolem propter bonam fidem parentum quod Matrimonium contractum sit in facie Ecclesiæ; sed aliò tendit text. nam cùm Matrimonium, de quo agit, esset nullum, vtpote ab vxorato viuente prima vxore contractum, vt ex illo filij nati dicantur legitimi, fundat se text. in eo quòd non fuerit clandestinum, sed in facie Ecclesiæ contractum, ad ostendendam alterius ignorantiam, nam si præter impedimentum ligaminis fuisset quoque Matrimonium clandestinum, intraret dispositio text. *in cap. cum inhibitio*, §. *si quis verò, supr. de clandestina dispens.* probantis filios genitos ex Matrimonio inter prohibitos contracto cum vitio etiam clandestinitatis esse spurios, nam ex Matrimonio clam & occultè contracto præsumitur scientia impedimenti, & dolosè Matrimonium contractum, vt probant *l. vlt. ff. de ritu nupt. & l.* 1. *C. de interdict. Matrim.* Mascard. *de probat. concl.* 531. *n.* 43. *& concl.* 297. Menoch. *de præsump. lib.* 5. *p.* 3. *n.* 107. Vnde resolutio illa, quæ habet non legitimari filios ex Matrimonio putatiuo nisi publicè fuerit contractum in facie Ecclesiæ, intelligenda est quando ex aliquo impedimento dirimenti Matrimonium esset nullum, etiamsi illud coniugibus minimè fuisset notum: vide Couar. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 6. *in initio, num.* 12. Mascard. *concl.* 798. *num.* 5. Peregr. *de fideicomm. art.* 24. *num.* 74. Duen. *reg.* 320. *limit.* 12. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 83. *n.* 22. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 697. *à n.* 7. *de Matrim.* Gutier. *c.* 71. *n.* 8.

4 *Ignaram.*] Notatur ad hoc, quòd filius natus ex Matrimonio bona fide parentum inito, est vere legitimus, non solùm quoad parentem habentem bonam fidem, sed etiam quoad alium malam fidem habentem, vt per Duen. *reg.* 150. *vers. circa quam*, Bonacin. *commun. crimin. p.* 1. *verbo Matrimonium, fol.* 111. *verso*, Vincent. de Franc. *Neapol. decis.* 130. *n.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 798. *n.* 5. Costa *in cap. si pater, de testam. in* 6. *p.* 1. *verbo vxorem, n.* 2. Matiens. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 116. *lib.* 5. *noua recop.* D. Barbos. *in l. si cum dotem*, §. *fin. n.* 12. *ff. solut. Matrim.* plures per Sanch. *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 39. *n.* 46. Gitond. *de priuil. seu exemption. explic.* 1195. Castil. *quotid. quæst. lib.* 2. *c.* 11. *n.* 3. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 355. & dixi *ad c.* 2. *super verbo cùm parentes eorum, hoc tit* vbi aduerti parentem, qui sciuit impedimentum non habere iura legitimi parentis in prædicto filio, cum Cost. *d. verbo vxorem, n.* 2. & Barbos. *d.* §. *fin. n.* 12. & Sanch. *loco proximè citato*, nunc tamen addendum duxi valde probabile esse vtrumque parentem censeri legitimum, ac proinde posse succedere suæ proli, vt latè tuentur Auend. *ad l.* 6. *Tauri, gloss.* 1. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 74. Ceual. *q.* 697. *n.* 16. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filij nati ex Matrimonio infidelium in gradu prohibito à lege Canonica sunt legitimi si tales coniuges ad legem Christi conuertantur*, & n. 2.

3 *Filius natus ex patre Christiano & matre pagana, siue Iudæa, an fiat legitimus Matrimonio inter parentes subsequuto, ostenditur.*

4 *Matrimonium à fideli contractum cum Iudæa, vel alia infideli punitur pœna adulterij.*

CAP. Gaudemus. XV. & fin.

Filij infidelium qui contraxerunt in gradu in Ecclesia prohibito, post fidem receptam reputantur legitimi. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 106. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 596. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 12. *cap.* 4. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Sot. *in* 4. *sentent. distinct.* 39. *quæst. vnic. art.* 3. *ad* 4. Lap. *alleg.* 89. *num.* 10. Mascard. *de probat. concl.* 648. *num.* 21. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *num.* 77. Anton. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ exist. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 10. vbi *num.* 5. obseruat gradus per Canonicas constitutiones vetitos non vendicare sibi locum in Matrimoniis inter Iudæos. Textus ille tripliciter intelligitur à scribentibus. Primò quòd loquitur de filiis susceptis ab infidelibus, qui nunquam ad Fidem conuersi sunt, quo casu indubitatum est legitimos esse, quamvis contraxerint in gradu legibus Canonicis prohibito, quia nascuntur ex iustis nuptiis secundùm patriæ morem. Sed hunc intellectum meritò improbat Card. *hic*, licet enim in se verum sit, literæ non conuenit, ex ea enim constat agere Pontificem de iis, qui in infidelitate contraxerunt, & deinde conuersi sunt ad Fidem, patet hic, *post Fidem receptam*, &c. & ibi, *ad Christianam Fidem venerunt.* 2

Secundò alij communiter agnoscunt agere de contrahentibus in infidelitate, & postea conuersis, & sunt qui casum fingant in parentibus, qui contraxerunt cum vxore repudiata prima, quorum filios inquiunt iudicare legitimos post conuersionem parentum dispensatiue, & ex gratia, secundùm Hostiens. sed hic intellectus literæ non conuenit, minime enim Pontifex meminit de prima vxore dimissa, & secunda superinducta, & deinde quia etiamsi fateamur secundum Matrimonium, viuente prima vxore repudiata, nullum esse etiam inter infideles, cùm tamen bona fide fuit contractum secundùm patriæ mores, causa videtur sufficiens, vt ex generalibus regulis *cap. secundi, & cap. ex tenore, hoc tit.* filij legitimi reputentur.

Tertiò meliùs intellectum omnino retinendum præstant cæteri, quòd scilicet parentes antequam conuerterentur ad Fidem in gradibus sola lege Canonica prohibitis contraxerunt, filios inde susceperunt, & postea ad Fidem conuersi sunt, & his terminis filios legitimos reputari decidit textus, consonant omnia ipsius verba, atque ita intelligunt gloss. vltim. Cardin. Ioan. Andr. Abb. Præposit. Cujac. & alij communiter *hic*, teste Lapo *allegat.* 89. *num.* 10. & aliis, de quibus Mascard. *de probat. conclus.* 640. *num.* 21. Et ratione confirmatur, quia secundùm rigorem vt filij legitimi sint, sufficit quòd filij nati sint, vel concepti ex iustis nuptiis secundùm patriæ morem, sed ponimus vtroque tempore conceptionis, & natiuitatis inter parentes istorum secundùm patriæ morem fuisse Matrimonium; ergo ex generalibus principiis, rectè Pontifex eos legitimos reputat. Confirmatur etiam, quia post conuersionem

ratum permanet, indissolubile, perfectámque Sacramenti rationem sortitur Matrimonium, quòd ab infidelibus contractum est, in gradibus sola lege Canonica prohibitis, *cap. infidelibus, de consang. cap. gaudemus, de diuort.* latè comprobat post antiquiores Couar. *de spons. p. 2. c. 6. §. 10. n. 3.* Card. Bellarm. *tom. 2. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 5. ad fin.* latè Sanch. *d. lib. 7. disp. 73.* & consequenter cùm Matrimonium à principio validum fuit, & post conuersionem validum maneat, nihil obstat ex quo de filiorum legitimitate possit, vel debeat dubitari; & consonat ratio quam hic text. reddit ibi, *Vtilitate publica suadetur*, quæ scilicet consistit in fauore Christianæ Religionis, vt *in d. cap. gaudemus, de diuort.* expressit text. post principiũ *vers. in fauorem*, quæ ratio Matrimonij perpetuitatem, & validitatem respicit, & supponit, & consequenter concludit secundùm generalia principia filios ex tali Matrimonio susceptos legitimos esse reputandos.

Non obstat si dicas text. agere de infidelibus contrahentibus in secundo, vel tertio, aut vlterioribus gradibus consanguinitatis, vt constat inter ascendentes, & descendentes secundum & tertium gradum, vel secundùm magis receptam sententiam in infinitum esse prohibitum Matrimonium, ex infinitis Auctoribus, quos plenissimè refert Sanch. *d. lib. 7. disp. 151. à n. 12.* quia respondetur pendere rationem & resolutionem ex variis opinionibus, quos latissimè prosequitur Sanch. *proximè citato loco*, atque etiam tenet Henriq. *in summ. lib. 12. c. 9. §. 3.* quòd excepto primo gradu, inter patrem scilicet & matrem, inter reliquos ascendentes, & descendentes lege naturali Matrimonium prohibitum non esse, nec ad Fidem conuersi sunt separandi.

3 An autem filius natus ex patre Christiano, & matre pagana, siue Iudæa fiat legitimus Matrimonio inter parentes subsecuto, quæstio est? in qua negatiuam partem, videlicet huiusmodi filium non reddi legitimum, tenent Panorm. *in cap. tanta, n. 14. supr. hoc tit.* Couar. *de sponsal. p. 2. c. 8. §. 2. n. 7.* Ricc. *vbi supr. n. 12.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 13. q. 8.* Ratio est, quia Matrimonium fidelis cum Iudæo, seu alio infideli, est vetitum non solùm de iure Diuino, sed etiam de iure Canonico, & Ciuili, Cou. *d. p. 2. c. 6. §. 11. n. 1.* Marq. *de Iud. p. 2. c. 3. sub n. 13. vers. quid autem*, Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 71. sub n. 7.* Ricc. *d. c. 3. num. 8. vers. tertia*, &
4 *n. 19.* dicit Matrimonium à fideli contractum cum Iudæo, vel alio infideli puniri pœna adulterij, & citat Dec. *tract. crimin. lib. 5. c. 12. n. 2 in fin. & n. 23.* Menoch. *de arbitr. casu 290. in princ.* Farin. *in praxi crimin. q. 136. n. 1. & 19.* Tripliciter intelligitur hic text. ab scribentibus. Primò quòd loquitur de filiis susceptis ab infidelibus, qui nunquam ad Fidem conuersi sint, quo casu indubitatum est legitimos esse, quamvis contraxerint in gradu legibus Canonicis prohibito, quia nascuntur ex iustis nuptiis secundùm patriæ morem, intellectum merito improbat Card. *hìc*, licèt enim in se verum sit, literæ non conuenit, ex ea enim constat agere Pontificem de his, qui in infidelitate contraxerunt, & deinde conuersi sunt ad Fidem, patet ibi. *post Fidem receptam*, & ex parte decisa vbi post hoc verbum gaudemus, & *infrà* clarissimè loquitur de conuersis ad Fidem, ibi, *ad Christianam Fidem venerunt*, refert integram Ant. Aug. sub tit. *de diuort. collect. 3. Decret. c. 1.* Vnde secundò communiter agnoscunt agere de contrahentibus in infidelitate, & postea conuersis, & sunt qui casum fingant in parentibus, qui contraxerunt cum vxore repudiata prima, quorum filios inquiunt iudicare legitimos post conuersionem parentum dispensatiuè, & ex gratia secundùm Host. Sed etiam hic intellectus literæ non conuenit, minimè enim Pontifex meminit prima vxore dimissa, & secunda superinducta; deinde quia etiamsi fatentur secundum Matrimonium viuente prima vxore repudiata nullum esse etiam inter fideles, cùm tamen bona fide fuerit contractum secundùm patriæ mores, causa videtur sufficiens, vt ex generalibus regulis, *c. 2. & & cap. ex tenore, hoc tit.* filij legitimi reputentur.

Quare tertius intellectus est omnino retinendus, quòd scilicet parentes antequam conuerterentur ad Fidem in gradibus sola lege Canonica prohibitis contraxerunt, filios inde susceperunt, & postea ad Fidem conuersi sunt, & his terminis filios legitimos reputari decidit text. consonant omnia ipsius verba, atque ita intelligunt gloss. vlt. Card. Ioan. Andr. Abb. Præpos. Cujac. & alij communiter *hìc*, teste Lapo *allegat. 89. n. 10.* & aliis de quibus Mascard. *de probat. concl. 640. n. 21.* Et ratione confirmatur, quia secundùm rigorem vt filij legitimi sint, vel concepti ex iustis nuptiis secundùm patriæ morem, sed ponimus vtroque tempore natiuitatis, & conceptionis inter parentes istorum secundùm patriæ morem iustum fuisse Matrimonium, ergo ex generalibus principiis rectè Pontifex eos legitimos reputat. Confirmatur etiam, quia post conuersionem ratum permanet, & indissolubile, perfectámque Sacramenti rationem sortitur Matrimonium, quod ab infidelibus contractum est in gradibus sola lege Canonica prohibitis, *cap. infidelibus, de consang. cap. gaudemus, de diuort.* latè comprobat post antiquiores, Couar. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 10. n. 3.* Card. Bellarm. *tom. 2. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 5. ad fin.* & plenissimè Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 73.* Et consequenter cùm Matrimonium à principio validum fuerit, & post conuersionem validum maneat, nihil obstat ex quo de filiorum legitimitate possit, vel debeat dubitari. Et consonat ratio quam noster text. reddit ibi, *vtilitate publica suadetur*, quæ scilicet consistit in fauore Christianæ Religionis, à cuius præceptione facilè possint vxores reuocari timentes deseri à viris suis, vt *in d. cap. gaudemus*, expressit text. *post princ. vers. in fauorem*, quæ ratio Matrimonij perpetuitatem, & validitatem respicit, & supponit, & consequenter concludit secundùm generalia principia filios licèt tali Matrimonio susceptos legitimos esse reputandos, & confirmatur ex ratione bonæ fidei, quam proximè tetigimus ex materia text. *in cap. ex tenore, hoc titul.*

Nec obstat si dicas textum agere de infidelibus contrahentibus in secundo, vel tertio, aut vlterioribus gradibus consanguinitatis, & constat inter ascendentes & descendentes secundum, & tertium gradum, vel secundùm magis receptam sententiam in infinitum esse prohibitum Matrimonium ex infinitis Auctoribus, quos plenissimè refert Sanch. *d. lib. 7. disput. 151. à num. 12.* Quia respondetur pendere rationem, & resolutionem ex variis opinionibus, quas latissimè prosequitur Sanch. *proximè citato loco*, inter quas valde probabilis est quam ipse sequitur, *num. 19. cum seqq.* atque etiam Henriq. *in summ. d. lib. 12. cap. 9. §. 3.* quod excepto primo gradu inter patrem, scilicet, & matrem, inter reliquos ascendentes, & descendentes lege naturali Matrimonium prohibitum non esse, nec ad fidem conuersi sunt separandi.

Qui

Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

Tit. XVIII.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Io. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decret.* Ioan. de Londr. *in breuiario sanctorum Canonum*, Petrus de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 560. Goffred. & Hostiens. *in summa huius titul.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. titul. iuris Canon.* Lancel. *in instit. eiusdem iuris*, Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris*, Canis. *in summ. iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Quando agitur de validitate Matrimonij, reo contumaciter absente possunt super impedimento Matrimonij recipi testes aliàs legitimi, & ad eorum dicta sententiam ferri.*
2 *Maritus præsumitur habitare cum vxore.*
3 *Citatio personalis non requiritur vbi quis malitiosè latitat.*
4 *Vxor debet sequi virum etiam quando vir culpa sua mittitur in exilium.*
5 *Vxor non tenetur sequi virum vagabundum longè peregrinantem.*

Cap. Relatum. I. *Alex. III.*

1 QVando tractatur de validitate Matrimonij ob allegationem valentis probare, v. g. impedimentum cognationis, si maritus est absens, & cum omni diligentia requisitus, nequit inueniri, & manifestum est quod asseritur, aut apparent legitimi accusatores, & testes possunt illi recipi, & causa secundùm Canones terminari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 107. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 596. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Cum vxore permansit.*] Maritus enim præsumitur habitare cum vxore, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 9. *gloss.* 1. *n.* 7. quem refert, & sequitur Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 27. *num.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 1271. *n.* 1.

3 *Postquam inuenis fuerit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd eo casu, quo quis malitiosè latitat, non requiritur citatio personalis, vt Tiraq. *d.* §. 9. *gloss.* 2. *n.* 7. Couar. *in cap. alma mater, p.* 1. §. 9. *n.* 4. Alciat. *de præsumpt. reg.* 1. *præsumpt.* 35. Menoch. *remed.* 8. *recuper. n.* 215. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 6. *n.* 3. & citandus tantùm est conquirendus in sua domo ad hoc vt non repertus possit ad illam citari. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 133. *n.* 6.

4 In gloss. *Exiuit.* Notatur ad hoc, quòd vxor debet sequi virum, etiam quando vir ob delictum mittitur in exilium, de quo vide Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 41. *num.* 12.

In ead. gloss. ibi, *Nisi fortè vagabundus discurreret.* 5
Notatur ad hoc, quòd vxor non tenetur sequi virum vagabundum, vel longè peregrinantem, vt per Tiraq. *ad leges connubiales, gloss.* 1. *p.* 1. *n.* 39. Perez *ad lib.* 4. *Ordin. pag.* 912. Menoch. *de arbitr. casu* 469. *n. vlt.*

SVMMARIVM.

1 *Accusatio, & testimonium in causa Matrimoniali personaliter, & non per literas fieri debent.*
2 *Testis per scripta testificari & proprium testimonium exponere non potest.*
3 *Confessio sacramentalis fieri non potest in scriptis.*

Cap. A nobis. II. *Clem. III.*

ACcusatio, & testimonia in causa matrimoniali, 1
in scripturis fieri non debent, sed personaliter, quia scriptura etiamsi valeat quantum ad præsumptionem, tamen non valet quoad sententiam, nisi alia legitima adminicula suffragentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 109 Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 597. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 11. *c.* 4.

Nihil voce propria, &c.] Notatur ad hoc, quòd testis 2
per scripta testificari, & proprium testimonium exponere non potest, vt per Hippol. *in l. de minore*, §. *plurium, n.* 2. *ff. de quæst.* Alberic. *de testib. p.* 3. *n.* 31. Crot. *eod. tract. num.* 197. & 375. Aufrer. *de reprobat. testium, n.* 44. Sayr. *in claui Regia, lib.* 12. *c.* 21. *n.* 2. Lanfranc. *de testib. n.* 5. Couar. *variar. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 9. *in princ.* Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 541. *cum seqq.* Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *n.* 24. & 25. *pag.* 514. Mascard. *de probat. in proœm. q.* 5. *n.* 11. *cum seqq.* & *concl.* 460. *n.* 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 80. *n.* 27. *cum seqq.* Fr. Emman. *quæst. regul. tom.* 2. *q.* 13. *art.* 4. Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 110. *consid.* 3. *n.* 7. Franc. Viu. *in commun. opin. lit. T, vers. testis non potest*, Tiber. Decian. *consil.* 51. *vol.* 2. Anton. Scap. *in tract. de iure non scripto, lib.* 3. *c.* 51. *sub rubr. de iuramento calumniæ*, latè Buccathon. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. different.* 81. *per tot.* Quod adeò verum est, vt nec etiam depositio testis à se in scriptis redacta, & ad iudicem transmissa, quamvis talis testis prius in iudicio iurauerit, secundùm Scap. *citato loco*, & Decian. *d. consil.* 51. *n.* 6. *vers. quod talis testis*; & hæc opinio verior est, licèt alij contrariam partem tenentes existimauerint huiusmodi attestationes testium in scriptis per testes redactas, & iudici missas valere ac sustineri, ex quorum numero sunt Bart. *in l. Theopompus, ff. de dote præleg. n.* 12. *vers. quæro an testis possit deponere*, Alex. *in l. legata inutiliter, n.* 7. *vers. item inducitur, ff. de legat.* 1. & alij, quos referunt Mascard. *conclus.* 149. *post n.* 26. *vers. contra supradictam*, Farin. *d. q.* 80. *n.* 28. nisi eorum resolutiones intelligamus, priuilegio, vel longa obseruantia sic dictante, iuxta not. per Gail. *lib.* 1. *obseru.* 101. *n.* 13. & 14. attestantem in Regno Boemiæ, & Archiducatu Austriæ, aliisque locis ex singulari priuilegio, & longa obseruantia receptum esse vt illustres, & nobiles personæ non cogantur accedere ad iudicem personaliter ad perhibendum testimonium, sed satis esse quòd per scripturam sub fide sua absque corporali iuramento deponat,

& depositionem obsignatum iudici examinis transmittant, quod etiam refert Farinac. *in praxi crimin. q.*74. *num.* 58. & *d. q.* 80. *n.* 51. dicit nunquam vidisse testes quantumcunque nobiles, & integræ fidei, & in iudiciis
3 versatos in scriptis deponere. Quemadmodum etiam Confessio sacramentalis non potest fieri in scriptis, tum quia sigillum Confessionis periclitatur, tum etiam, quia tollitur erubescentia confitentis si propria peccata scripta confessori tradantur, gloss. *verbo per scriptum, in c. quem pœnitet, de pœnit. dist.* Gabr. *in* 4. *dist.* 17. *q.* 1. D. Thom. *quod art.* 10. Conar. *d. n.* 6. Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *q.* 5. *sect.* 2. *puncto* 2. 3. 2. *n.* 25. Suar. *tom.* 4. *de pœnit. disp.* 19. *sect.* 2. *n.* 15. vbi super hoc refert peculiarem Clement. VIII. declarationem, quam etiam adducit Quarant. *in summa bullarij, verbo Confessio sacramentalis*, vbi contraria opinio vti falsa, temeraria, & scandalosa damnata est, text. verò *in cap qualis* 30. *q.* 5. dum ait in fine recipiendam esse pœnitentiam per scripturam, quicquid dicat *ibi* gloss. *verbo per scripturam*, procedit in pœnitentia exteriori, quæ in indicio imponitur ad separationem thori, vt aduertit Gabr. *vbi suprà.*

SVMMARIVM.

1 *Consanguinei & parentes testificari possunt in causa matrimoniali super consanguinitate, & contractu.*
2 *Parentum testimonium in causa matrimoniali ad fauorem filiorum recipi potest.*
3 *Parentes recipi possunt in testes pro filiis in his, quæ melius per eos sciri præsumuntur, quàm per alios.*

CAP. Videtur. III.

1 IN causa Matrimonij coniungendi, vel disiungendi ad testificandum admittuntur parentes, quibus deficientibus, proximiores, secus in criminalibus, & contractibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 109. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 597. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 4. *tit.* 1. *de Matrimonio contra interdictum Ecclesiæ celebrato, c.* 1.

2 Collige ex text. in causa matrimoniali parentum testimonium ad fauorem filiorum recipi posse, vt per Anch. *hic notab.* 4. Abb. *notab.* 1. Zabar. *notab* 3. & Præpos. *n.* 1. Ant. Gabr. *commun tit. de testib concl.* 9. *à princ.* & *concl.* 17. *n.* 16. Crott. *de testibus, n.* 113. Campeg. *eod. tract. reg.* 1. *fallent.* 3. Gregor. *l.* 15. *verbo è mando, tit.* 9. *p.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1018. *n.* 14. *cum seqq.* & *concl.* 1019. *num.* 8. & 23. & *concl.* 1023. & *concl.* 1031. *n.* 20. & *concl.* 1148. *num.* 23. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 8. *n.* 8. Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 54. *n.* 191. vbi *n.* 192. intelligit procedere cum aliis, quos *ibi* citat, quando agitur, & dubitatur de substantia Matrimonij propter affinitatem; secus si quæratur an Matrimonium sit contractum, nécne: quia tunc est latiùs distinguendum, & procedere text. *in præsenti*, etiam in probatione cuiusque alius impedimenti Matrimonij, in quo militat eadem ratio, docet Gutier. *de Matrim. c.* 44. *n.* 87. *cum seqq.*

3 *Quoniam vnusquisque suam genealogiam*, &c.] Notatur ad hoc, quòd parentes recipi possunt in testes pro filiis in his, quæ meliùs per eos sciri præsumuntur, quàm per alios, vt per Gabr. *d. tit. de testib. conclus.* 17. *n.* 8. Farinac. *d. q.* 54. *n.* 194.

Et contractibus verum est.] In quibus autem causis possit, vel non possit pater testimonium ferre in causis filiorum, dixi ad *c. super eo* 22. *in gloss. supr. de testibus*, quibus addo Buccaron. *de different. inter indicia ciuilia, & crimin. differ.* 158.

SVMMARIVM.

1 *Desponsata inuita, sed postea sponte cognita, contra Matrimonium non auditur.*
2 *Testes in causa Matrimoniali debent esse præclaræ famæ.*
3 *Matrimonium metu initum non ratificatur copula metu graui extorta.*

CAP. Insuper. IV.

PVella innobilis, quæ inuita contraxit, postea in ætate sponte cognita si dicat se nunquam consensisse, & hoc probet per testes præclaros fama, & conuersatione, non est audienda, quia antequam cognosceretur cùm potuit, non reclamauit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 110. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 597. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 12 *c.* 3. 1

Fama, & conuersatione præclaros.] Notatur ad hoc, quòd testes in causa Matrimoniali debent esse præclaræ famæ, vt per Gregor. *l.* 15. *gloss.* 1. *tit.* 9 *p.* 4. 2

Copula carnali consensit.] Intellige spontaneè cum Sanch *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 18. *n.* 18. Nam si ipsa copula fuisset metu graui extorta, per eam minimè ratificaretur Matrimonium metu initum, vt docent Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 5. *ad finem*, Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 4. *num.* 31. *cum seqq.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 47. *art.* 1. *in fine*, Henriq. *in summ. lib.* 11 *cap.* 9. *num.* 7. Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 13. 3

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium accusans propter quæstum repellitur.*
2 *Hominum malitiis non est indulgendum.*
3 *Malitiis hominum occurrendum.*

CAP. Significante. V.

Innoc. III.

MAtrimonium accusans pro quæstu est repellendus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 111. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 598. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *tit.* 13. *c.* 2. 1

Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum.] Hominum malitiis non esse indulgendum pluribus ad id citatis iuribus probat Escob. *de ratiocinis, cap.* 15. *n.* 3. illis enim est occurrendum, Flamin. *de confitent. benefic. q.* 32. *n.* 61. & nequaquam est via aperienda, Cæsar Argel. *de contradict. legitimo, q.* 13. *n.* 90, Flamin. *d. q.* 35. *n.* 70. 2 3

SVMMA

SUMMARIUM.

1 *Matrimonij ab accusatione repellitur, qui denuntiationis tempore tacuit, nisi denuntiationem probabiliter ignorauit, vel iuret de nouo didicisse, & quòd non obiicit illam malitiosè.*
2 *Absens non præsumitur scire ea, quæ fiunt in ciuitate.*
3 *Absentia cùm sit facti, non præsumitur, nisi probetur.*
4 *Vicinus ægrotus graui morbo non præsumitur scire facta vicini, vel quæ publicè fiunt in ciuitate.*
5 *Notitia eorum, quæ publicè, & solemniter fiunt, præsumitur.*
6 *Ignorantiam allegan ti incumbit onus probandi.*
7 *Impedimentum an possit iuramento probari, ostenditur.*

Cap. Cùm in tua. VI. & fin.

1 MAtrimonium iam factum accusans si in tempore denuntiationum non manifestauit, non est admittendus nisi eo tempore fuerit extra diœcesim, vel non potuerit habere notitiam denuntiationis, v. g. si ex morbo non erat sanæ mentis, vel ita puer vt hoc non intelligeret, vel alia causa legitima fuerit impeditus, vel etiam si iuret quòd ea postea didicit ab aliis qui sciuerunt denuntiationes, & siluerunt, hic enim esset audiendus si etiam iuret quòd hoc non procedit ex malitia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 102. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 595. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *sub hoc tit. cap. vnic.*

2 *Extra Diœcesim existebat.*] Notatur ad hoc, quòd absens non præsumitur scire ea, quæ facta sunt in ciuitate, vt per Boër. *decis.* 39. *n.* 17. Duen. *reg.* 125. *lim.* 2. Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 36. *gloss.* 2. *n.* 57. Surd. *decis.* 246. *n.* 16. Sayr. *in claui Regia, lib.* 2. *c.* 5. *n.* 5. Mascard. *de pro-*
3 *bat. concl.* 295. *n.* 7. vbi *n.* 12. resoluit absentiam cùm sit facti, non præsumi nisi probetur, nam absens præsumitur ignorare etiam ea, quæ publicè nota sunt. Roland. *cons.* 9. *n.* 44. *lib.* 3. Honded. *cons.* 55. *num.* 49. *&* 50. *lib.* 1. Card. Tusch. *lit. I, concl.* 18. *n.* 8. *& concl.* 22. *n.* 6. *& lit. S, concl.* 64. *n.* 8. Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. I, n.* 101. vbi *n.* 102. cum Card. Tusch declarat, dummodo absentia sit longa, & remota & talis vt id, de quo quæritur, verisimiliter ad notitiam absentis peruenire non potuerit, aliàs secus. Vnde ignorantiam crassam, & supinam non excusare per hunc textum tenent Costa *de facti scientia, & ignor. insp.* 81. *n.* 16. & alij, quos refert Farin. *d. lit. I, n.* 165.

4 *Si nimia infirmitatis feruore*, &c.] Notatur ad hoc, quòd consanguineus, vel vicinus ægrotus graui morbo non præsumitur scire facta vicini, vel consanguinei, aut ea, quæ fiunt publicè in ciuitate, vt per Tiraq. *in tract. de indic. in rebus exig. vers.* 14. *pag.* 56. Mascard. *d. concl.* 295. *n.* 10. Surd. *d. decis.* 246. *n.* 16. Sebast. Medic. *de casu fortuito, p.* 1. *q.* .. *n.* 17. *vers. tertiò infirmus*, Gabr. *commun. tit. de præsumpt. concl.* 6. *n.* 32. Card. Tusch. *lit. C. concl.* 741. *n.* 18. Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. disp.* 73. *à n.* 7. Farin. *d. lit. I, n.* 196.

5 *Quod denuntiationem publicè factam*, &c.] Notatur ad hoc, quòd præsumitur notitia eorum, quæ publicè & solemniter fiunt, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 1100. *n.* 6. quia publica vox, & fama inducit scientiam. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 103. *n.* 12.

Alioquin cùm rationabiliter, &c.] Notatur ad hoc, 6
quòd ignorantiam allegan ti incumbit onus probandi, vt per Sanch. *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 32. *n.* 4. Et cùm sit quid in animo consistens iuramento probatur, Menoch. *de arbitr. casu* 186. *à n.* 2. Mascard. *de probat. conclus.* 638. *n.* 1. *&* 2. *& concl.* 881. Seraph. *de priuil. iuram. priuil.* 4. Mancin. *de iureiur. effectu* 103. *num.* 1. Card. Tusch. *lit. I, concl.* 24. *n.* 1. Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. inspect.* 84. *n.* 2. Farin. *d. lit. I, n.* 216. *cum seqq.*

Nisi propriè firmauerit iuramento.] Ergo impedi- 7
mentum potest iuramento probari, contra text. *in cap. ex literis, supr. de in integr. restit. & in cap. cupientes*, §. *quòd si per viginti*, & ibi gloss. *verbo fides, de elect. lib.* 6. de quorum iurium conciliatione agunt Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 78. *n.* 10. *&* 11. & Alciat. *eod. tract. reg.* 3. *præs.* 16. *n.* 3. *vers. sed tamen saluando*, vbi dicit text. *in præsenti*, loqui quando præsumptio illa oriens ex publico proclamare, & similibus est debilior ea, quæ oritur ex iuramento: vel potest dici text. procedere vbi impedimentum per iuramentum non potest verosimiliter probari, text. verò *in d. cap. ex literis, & in d. cap. cupientes*, locum habere vbi impedimentum potest verosimiliter probari per testes, vel aliter legitimè, quia tunc non admittitur iuramentum partis, ne recedamus à reg. *cap. licet vniuersis, suprà de testibus.*

In gloss. *Iuramentum.* Notatur ad hoc, quòd aduer- 8
sùs præsumptionem scientiæ eorum, quæ publicè fiunt, resultantem contra eum, qui præsens fuit, admittitur probatio per eius iuramentum, vt per Lap. *alleg.* 94. *n.* 5. Ozasc. *decis.* 71. *n.* 28. Menoch. *d. præs.* 78. *num.* 6.

De Diuortiis.

Tit. XIX.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Durand. *in breuiar. aureo iuris Canon. fol.* 131. *& in speculo iuris, sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decret. fol.* 168. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 1 8. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Mart. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 5-4. Goffr. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Castan. & Anast. Germ. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in Instit. iuris Canon.* Cafarel. *in erot. eiusdem iuris*, Canis. *in sum. eiusdem*, Barth. Carthag. *in exposit. tit. Decret.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 4. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. vide latissimè Sanch. *de matr. lib.* 10. Bonac. *eod. tract. q.* 4. *punct.* 5. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 143. §. *separatio.*

SUMMARIUM.

1 *Homicidium necessarium non priuat spe coniugij, sed machinatio in mortem coniugis sic.*
2 *Mulier insidiatrix in mortem viri punitur pœna amissionis coniugij, etiamsi insidiæ effectum non fint consequutæ.*
3 *Factum narratur cuiusdam mulieris insidiantis mortem viro suo.*

CAP.

Cap. Si qua. I.

1 HOmicidium necessarium, v. g. ad defensionem suæ vitæ non priuat spe coniugij futuri, sed machinatio priuat, vt si mulier est machinata, & misit aliquos vt suum maritum interficerent, & maritus inuasus aliquem occidit, maritus non priuatur spe coniugij, at mulier sic. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 112. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 598. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib. 4. tit.* 20. c. 1. desumitur ex Concil. apud VVormatiam relat. per Burchard. *lib. 6. Decret. c.* 41. & per Iuon. *p.* 10. *c.* 169.

2 Collige ex text. mulierem insidiatricem in mortem viri puniri pœna amissionis coniugij, quamvis insidiæ effectum non sint consequutæ, vt per Boër. *decis.* 262. *n.* 3. *cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu* 360. *n.* 82. intellige dummodo ad aliquem actum exteriorem productæ fuerint, ex Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 143. *num.* 155.

3 Referunt Doctores de hac materia agentes exemplum cuiusdam mulieris insidiantis mortem viro suo; hæc enim cùm diu illam tacuisset, & minimè reperiri posset, vna nocte plorans stabat in stabulo vbi eius maritus mortuus absconditus fuerat, & fœtebat, & ad ploratum mulieris vicini occurrerunt, quod fuit causa, vt reperto cadauere, & muliere torta, ac confessa quòd suum maritum occidi fecerat à quodam suo amasio, statim suspensa fuit, prout tanti criminis grauitas postulabat, narrant Boër. *d. decis.* 262. *n.* 6. *ad fin.* Dec. *in tract. crimin. lib.* 9. *c.* 13. *n.* 16. & *c.* 14. *num.* 9. Farin. *d. p.* 5. *q.* 120. *num. vlt.*

4 In gloss. *Insidiatrix.* Hanc gloss. communiter DD. sequuntur, teste Farin. *d. p.* 5. *q.* 143. *n.* 155.

SVMMARIVM.

1 *Coniuges propter aliud crimen à spirituali fornicatione, vel etiam carnali non separantur, & sic separati nubere non possunt, quia tenet Matrimonium.*

2 *Diuertere coniugibus ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali vel spirituali licet, si ille coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum.*

3 *Diuortium quoad thorum licitum est propter adulterium spirituale.*

4 *Coniugi diuertere integrum est quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur.*

5 *Matrimonij vinculum propter hæresim non dissoluitur.*

6 *Vxori datur actio ad separationem thori propter ipsius viri adulterium.*

Cap. Quæsiuit à nobis. II.

Alex. III.

1 COniuges propter aliud crimen à spirituali fornicatione, vel etiam carnali non separantur, & propter eam separati nubere non possunt, quia tenet Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 112. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 598. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib. 4. tit.* 20. *c.* 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 5. *c.* 2. §. *quod autem.*

Pro furto, vel alio crimine, &c.] Notatur ad hoc, quòd propter nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel spirituali licet coniugibus diuertere, si coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum, ita D. Thom. *in 4. dist.* 39. *q. vnic. art.* 6. *in corpore,* D. Barbos. *p.* 2. *rubr. ff. solut. Matrim. à n.* 17. Sanch. *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 17. *n.* 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 143. *n.* 98. & 241. Quicquid hodie asserant propter alia crimina adulterio paria, veluti veneficium, parricidium, & similia, de quibus *in l. consensu, C. de repud.* Matrimonium posse dissolui quoad thorum, & mutuam cohabitationem. Rip. *in rubr. de iudic. n.* 18. *cum seqq.* Lara *in l. si quis à liberis,* §. *si quis ex his, à n.* 78. *ff. de liberis agnosc.* 2

Nisi fidei suæ religionem corrumpere velit.] Notatur ad hoc, quòd propter adulterium spirituale, quale est hæresis, vel apostasia à fide, in quam alter coniux labitur, licitum est diuortium quoad thorum, vt per Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 21. Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 4. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de fauore cleric. reali,* §. 4. *n.* 106. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 17. *num.* 7. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *num.* 314. Farin. *d. q.* 143. *n.* 18. Sanch. *d. lib.* 10. *disp.* 15. *n.* 3. *cum seqq.* qui etiam resoluunt ratione hæresis licitum esse diuortium quo ad mutua obsequia, cohabitationem, ac debitum coniugale. 3

Verùm si coniugem suam, &c.] Notatur ad hoc, quòd integrum est coniugi diuertere quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur, timerétque sibi animæ ruinam, vt per Gaet. *in repet. cap. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 235. Angl. *in flor. Theolog. p.* 1. *de matrim. q.* 12 *de cultus disparitate, art.* 2. *post dub.* 7. *diffic.* 2. Card. Bellarm. *lib.* 1. *de Matrim. c.* 14. *vers. secundo sine consensu,* Henriq. *d. c.* 17. *n.* 7. D. Barbos. *in rubr. ff. solut. Matrim. p.* 2. *n.* 30. Sanch. *d. disp.* 17. *n.* 5. Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *n.* 318. *vers. posterioris,* Bonac. *de Matrim. q.* 4. *punct.* 5. *n.* 25. *vers. quarta.* Vnde Sanch. *d. disp.* 17. *n.* 6. infert iustam præbere causam diuertendi vxori ipsi si vir sit eius leno, & *n.* 7. si admittat domi viros procaces, & parum pudicos, & *n.* 8. si coniux habitare renuit, si alter latrocinium exercens diuitias congreget, vel nisi sub conditione peccati patrandi. 4

Semper tamen coniuges erunt.] Notatur ad hoc, quòd quamvis propter hæresim fiat thori separatio, non tamen Matrimonij vinculum dissoluitur, quia non nisi per mortem coniugis alter coniux alij nubere potest, vt per Surd. *decis.* 249. *n.* 21. D. Barbos. *d. p.* 2. *rubr. n.* 19. Sanch. *d. disp.* 15. *n.* 7. Farin. *d. q.* 143. *n.* 108. De Matrimonij indissolubilitate vide Petr. de Ledesm. *de Matr. q.* 67. *art.* 1. *cum seqq.* Sanch. *lib.* 2. *disp.* 13. & 14. Gutier. *de matr. c.* 54. Bonac. *eod. tract. q.* 2. *punct.* 11. 5

In viris quoque, &c.] Ex hic verbis colligit Farin. *d. q.* 143. *n.* 22. vxori dari actionem ad separationem thori propter ipsius viri adulterium. 6

SVMMARIVM.

1 *Vir non potest dimittere vxorem sine iudicio Ecclesiæ, etiam propter impedimentum parentelæ notorium, quæ tamen si fuerit publica & notoria, & non opponat Episcopus ex officio adhibita grauitate Matrimonia illicitè contracta dissoluere potest.*

2 *Sententia iudicis desideratur vt licita sit thori separatio.*

3 *Adulterium vbi esset ita notoriũ vt nulla prorsus tergiuersa*

giuersatione celari posset, tunc absque iudicis sententia licitè fiet thori separatio.

4 *Conciliatur text. in præsenti cum cap.* significasti, hoc tit.

6 *Iudex ex officio parte inuita procedere potest ad retractandam sententiam in coniugali causa latam, vbi de errore certior factus fuerit.*

Cap. Porrò. III.

1 VIr sine iudicio Ecclesiæ non potest dimittere vxorem propter parentelam etiam publicam, & notoriam, quod si fecerit, compelli debet redire sub pœna excommunicationis. Quando verò parentela est publica, & manifesta, vt in primo, vel secundo gradu, & nullus accuset, Episcopus ex officio adhibita grauitate Matrimonia illicitè contracta dissoluere potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 115. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 599. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 20. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 50. *c.* 29. *§. porro.*

2 Collige ex text. sententiam iudicis desiderari vt licita sit thori separatio, vt per Gaëtam *in repet. c. ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *n.* 422. Castro *lib.* 2. *de lege pœnali, c.* 8. *vers. vt igitur*, Card. Bellarm. *in suis controuers. lib.* 1. *de Matrim. c.* 14. *vers. secundum est*, Graffiis *in decis. aureis, p.* 2. *lib.* 1. *c.* 12. *num.* 66. *in fin. & n.* 73. *casu* 2. Perez *l.* 7. *gloss.* 1. *col.* 2. *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin.* Motl. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 1. *q.* 9. *n.* 51. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 17. *num.* 19. *cum seqq.* Bernard. Græuæ. *ad pract. cam. Imper. lib.* 2. *concl.* 27. *num.* 24. Fatin. *in praxi crim. p.* 5. *q.* 143. *n.* 49. *cum seqq.*

3 Limitant tamen aliqui supradictam conclusionem non procedere vbi taliter notorium esset adulterium, vt nulla prorsus tergiuersatione celari posset, nullúsque inficiationi esset locus, de qua limitatione Couar. *de spons. p.* 2. *c.* 7. *§.* 5. *n.* 12. Petr. de Ledesma *de Matrim. q.* 62. *art.* 3. *in fine*, Vega *in summa, tom.* 1. *c.* 13. *casu* 1. Fr. Emman. etiam *in summ. tom.* 1. *c.* 240. *num.* 4. Henriq. *lib.* 11. *c.* 17. *n.* 2. *iuncto comment. lit. I*, Sanch *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 12. *n.* 13. D. Barbosa *in rubr. ff. solut. Matrim.*
4 *n.* 26. Fatin. *d. q.* 143. *n.* 52. qui duo vltimo loco citati ex hoc inferunt conciliationem ad text. *in præsenti*, cum *cap. significasti, infrà hoc tit.* vt scilicet text. *in præsenti*, loquatur in notoria consanguinitate, quæ tamen celari aliquo modo poterat, at verò text. *in d. cap. significasti*, agit de notorio adulterio, quod nulla tergiuersatione celari potest, tunc enim notorium impedit restitutionem, quando tale est vt nullo modo tegi valeat: quæ quidem conciliatio facilis est, ac veritate nititur, licèt DD. diuersimodè in his iuribus conciliandis locuti fuissent, Nam Butr. *hic n.* 9. Zabar. *n.* 3. Abb. *n.* 9. Alex. de Neuo, *n.* 11. Couar. *d. n.* 12. dicant in præsenti non esse statutum, quod concedatur restitutio vxori expulsæ ob notoriam consanguinitatem, sed tantùm prohiberi, ne vir tunc propria auctoritate à se vxorem expellat, etiamsi notoria sit consanguinitas, at verò *in d. cap. significasti*, non decidi posse vxorem notoriè adulterantem expelli propria auctoritate viri, sed vxorem sic expulsam, quamvis temere, minimè esse restituendam, Nauar. verò *cons.* 6. *n.* 2. *sub tit. de conuers. coniugat. in antiq. & cons.* 11. *n.* 2. *in nouis*, asserit text. *in præsenti*, loqui in consanguinitate notoria, cuius exceptio minimè restitutionem impedit, at *c. significasti*, in adulterio notorio, quod restitutioni faciendæ obstat. Deinde Brunel. *de spons. concl.* 30. *n.* 12. *casu* 4. & Gaëta *d. §.* 4. *n.* 216. Graffiis *d. n.* 66. & alij dicunt nostrum text. quatenus concedit restitutionem in adulterio notorio, intelligendum de commisso ante spolium, at *d. c. significasti*, illam denegans de commisso postea. Denique Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 22. *n.* 43. dicit se nouè & præter alios existimare, ideo in hoc text. ob notoriam etiam consanguinitatem non potuisse maritum vxorem expellere propria auctoritate, quia nulla vxoris culpa à marito poterat imputari: at in casu *d. cap. significasti*, non fuit vxor restituta quòd ea adulterium commisisset, & culpa sua cuilibet est nociua, quinimo vxor illic nedum semel adulterium commisit, sed & adhuc post dimissam à marito eo prætextu iterum cum alio coïens sobolem ab eo suscepit, atque ideo ne ex propria culpa & delicto commodum consequatur, iniquum ibi visum fuit Romano Pontif fore restituendam. Verùm his, & aliis reiectis intellectibus, quos adducunt Menoch. *remed.* 1. *recup. n.* 123. *cum seqq.* & Sanch. *d. disp.* 12. *n.* 38. priori, quem *supr.* ex Farin. & Barbosa adduxi propter eius facilitatem, & tantorum virorum auctoritatem, inhærendum mihi videtur, quem olim inter disputandum in Conimbricensi Academia libenter amplexus fui.

Illicitè.] Idest, inualidè, vt intelligit Sanch. *de Matr. lib.* 1. *disp.* 2. *n.* 8. 5

Tui officij interest Matrimonia, &c.] Notatur ad hoc, quòd potest iudex ex officio parte inuita procedere ad retractandam sententiam in coniugali causa latam, vbi de errore certior factus fuerit, vt per Sanch. *d. tract. de Matrim. lib.* 7. *disp.* 100. *n.* 3. Et potest etiam ex officio inquirere super consanguinitate coniugis ne inter eos iniustæ contrahantur nuptiæ, vt per Socin. *reg.* 197. *fallent.* 16. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. I, n.* 354. 6

SVMMARIVM.

1 *Vxor petens restitutionem mariti repellitur si notoriè fornicata est, & maritus continuit.*
2 *Vir propter adulterium vxoris non potest propria auctoritate illam expellere.*
3 *Adulterium notorium dicitur quando est facti permanentis.*
4 *Spoliari dicitur mulier de domo viri & sponte recedens si volens redire non admittatur.*
5 *Adulterium commissum ab vxore propter sæuitiam mariti ab eius domo aufugiente, potest accusari per maritum.*
6 *Mulier ab adulterio non excusatur si dicat illud propter famem commisisse.*
7 *Separatio thori propter adulterium vxoris impeditur si vxor incipiat de eodem adulterio viri, vel è contra, declaratur ibi multipliciter.*
8 *Adulterij notorij exceptio, seu replicatio impedit restitutionem viri, aut vxoris eam petentis.*
9 *Separatio thori propter adulterium, etiam fit, si vir dederit occasionem, vt mulier fornicetur.*
10 *Restitutio concedenda est vxori temerè recedenti si postea rediens non admittatur.*
11 *Maritus non alit vxorem sine causa degentem extra eius domum.*
12 *Maritus alit vxorem, quæ etsi decesserit sua culpa, tamen est parata redire.*
13 *Spoliatus ante omnia est restituendus, quando agit iudicio possessorio allegans spolium, & petens se restitui.*

Capi

Cap. Significasti. IV.

1 Uxorem dimittens propter adulterium sine sententia iudicis, ideo excommunicatur, vxor verò dimissa adhuc adulteratur cum aliis, & tamen petit restitui dicens se iniustè dimissam, & habuisse materiam adulterandi à marito, si adulterium mulieris est notorium, non est cogendus ad illam recipiendam nisi constiterit ipsum virum cum alia adulterasse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 115. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 599. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 20. *c.* 4. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 16. *c.* 14.

2 *Sine iudicio Ecclesiæ dimissa.*] Notatur ad hoc, quòd vir propter adulterium vxoris non potest propria auctoritate illam expellere, vt per Couar *de spons. p* 2. *c.* 7. §. 4. *n.* 8. *est tamen necessarium iudicium Ecclesiæ*, Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 142. Farin. *in praxi crim. p.* 5. *q.* 143. *n.* 229. vbi *n.* 232. amplia vt nec etiam vir possit vxorem de domo sua expellere propter prætensum adulterium, etiam quod de illo fuerit certificatus ab aliquo viro fide digno extraiudicialiter, non enim debet sic statim fieri credulus, vt vxorem ex sua domo repellat.

3 *Verum mulier non continuit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd notorium isto casu dicitur adulterium quando est facti permanentis, veluti quando mulier postquam recessit à virò sobolem procreauit, ita Farin. *d. q.* 143. *num.* 7.

4 *Asserens se ab ipso iniustè dimissam.*] Ergo si mulier de domo viri sponte recedat, & tamen volens redire non admittatur, dicitur spoliari, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1329. *n.* 9.

5 Notatur ad hoc, quòd si mulier propter sæuitiam mariti ab eius domo aufugiat & ita eiecta adulterium committat, poterit maritus eam de adulterio accusare, quia illud commissum fuisse culpa mariti dici non potest, cum illius culpa ad illud perpetrandum minimè fuerit ordinata, ita D. Barbosa *in l.* 2. *in princ. p.* 1. *n.* 97. *in princ. ff. solut. Matrim.* vbi etiam cum Menoch.

6 *cons.* 31. *num.* 30. resoluit, quòd nec mulier excusatur ab adulterio, si propter famem dicat illud commisisse.

7 *Nisi constaret ipsum cum alia*, &c.] Notatur ad hoc, quòd separatio thori propter adulterium vxoris impeditur, si vxor excipiat de eodem adulterio viri, vel è contra, fit enim isto casu mutua debitorum compensatio, vt docent Cot. *in memorab. verbo vxor suscepta de adulterio*, Sanch. *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 5. *n.* 2. *&* *disp.* 8. *n.* 29. *cum seqq.* latè Farin. *d. q.* 143. *n.* 69. *cum seqq.* vbi *n.* 71. resoluit quòd vt fiat compensatio vnius adulterij cum alio, non attenditur an quis vnum vel plura commiserit adulteria, & *n.* 73 quòd compensatio adulterij vnius coniugis cum altero adultero datur siue adulteria sint commissa eodem tempore, siue diuerso, & *n.* 79. quòd compensatio fit de Sodomia perfecta, & consummata ad adulterium, & de adulterio ad Sodomiam, & *num.* 77. *cum seqq.* quòd fit compensatio si ciuiliter agatur, & adulterium commissum sit post spolium.

8 *Ad eam recipiendam*, &c.] Notatur ad hoc, quòd exceptio, seu replicatio notorij adulterij impedit restitutionem viri, aut vxoris eam petentis; si enim vxor à viro sine causa expulsa petat virum sibi restitui, & vir de notorio vxoris adulterio excipiat, impedit petitam restitutionem: & è contra si vxor, quæ sine causa à suo marito aufugit, viro petenti sibi eam restitui, excipiat de notorio viri adulterio, pariter impedit petitam restitutionem, ita Farin. *d. quæst.* 143. *num.* 53.

In gloss. *Materiam*, in princ. ibi, *sed contrarium est verum*, &c. Notatur ad hoc, quòd separatio thori propter adulterium etiam fit si vir dederit occasionem, vt mulier fornicetur, veluti expellendo eam de domo, denegando alimenta, & quid simile, vt per Farin. *d. q.* 143. *num.* 12. 9

In ead. glos. ibi *sed pone quòd mulier recessit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd vxori temere recedenti concedenda est restitutio, si postea rediens non admittatur, vt per Sanch. *d. lib.* 10. *disp.* 12. *n.* 16. 10

In ead. gloss. ibi, *sed nunquid poterit à viro petere expensas*, &c.] Notatur ad hoc, quòd maritus non alit vxorem sine causa degentem extra eius domum, vel absque viri culpa propria temeritate ab eius consortio recedit, vt docent Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7. §. 5. *num.* 3. Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 10. *gloss.* 1. *num.* 14. *&* 16. Lara *in l. si quis à liberis*, §. *si quis ex iis*, *n.* 34. *&* 35. *ff. de liber. agnosc.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo maritus, vers. maritus cogitur*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 9. *c.* 19. *n.* 4. D. Barbosa *in rubr. ff. soluto Matrim. p.* 2. *n.* 43. Matiensf. *l.* 2. *gloss.* 1. *n.* 52. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua recop.* Surd. *de aliment. tit.* 6. *quæst.* 10. *n.* 5. *&* *tit.* 7. *quæst.* 7. *&* *quæst.* 16. *num.* 1. Sanch. *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 4. *num.* 20. *cum seqq.* Maritus tamen alit vxorem, quæ etsi decesserit sua culpa, tamen est parata redire, ex Surd. *tit.* 1. *quæst.* 32. *num.* 26. 11 12

In gloss. *Si notorium.*] Notatur ad hoc, quòd spoliatus ante omnia est restituendus, quando agit iudicio possessorio, allegans scilicet spolium, & petens se restitui; si enim agat petitorio, non statim restituendus est, sed audietur exceptio, vt per Sanchez *d. disput.* 12. *num.* 18. 13

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium separatur propter adulterium mulieris, & si vir postea fornicetur, redintegratur.*
2 *Adulterium probatur per confessionem vnius ex coniugibus quoad effectum separationis thori.*
3 *Adulterij pœnas effugere potest vxor propter viri sæuitiam, aut propter famis necessitatem.*
4 *Matrimonium reintegratur si facta separatione thori propter vxoris fornicationem maritus cum alia fornicetur.*
5 *Confessio calore iracundiæ emanata confitenti non nocet.*
6 *Adulterium si vxor, aut vir committat, alter qui est innocens, non solùm potest à nocenti separari, sed etiam eo viuente ingredi religionem, aut Ordines suscipere.*

Cap. Ex literis. V.

Vxor si fornicatur, fit diuortium, si deinde Maritus adulteratur, compellitur redire ad vxorem, vt cohabitent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 115. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 600. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 4. *sub tit. de clandest. desponsl. lib.* 4. *c.* 3. 1

Cœpit publicè confiteri, &c.] Notatur ad hoc quòd ad effectum separationis thori probatur adulterium per confessionem vnius ex coniugibus, vt per Farin. *in praxi, d. quæst.* 143. *n.* 17. faciunt quæ Brunel. *tract.* 2

de

de sponsal.concl. 26.*n.* 2.Franc.Marc.*decis.* 754.Menoch. *de arbitr. casu* 103. *n.* 7. *& de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 1. *n.* 11.Mascard.*de probat. concl.* 1031. *n.* 33. Non obstat certissima iuris regula, quæ habet confessionem delicti per se solam non sufficere ad aliquem condemnandum, cùm non sit dominus membrorum suorum, *l.liber homo, ff.ad leg. Aquil.* Clar.§. *fin.q.* 57.*num.* 10.vbi Baiard.*n.* 13.*cum seq.* Dec. *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 20. *n.* 37. Mascard. *concl.* 354.*à princ.* Farin.*in d. praxi crimin.q.* 2.*n.* 7. quia quoties delictum confessum nullam habet permanentiam, quia sit facti transeuntis veluti, adulterium, furtum, & his similia, ex vera & ab omnibus approbata opinione, si cum confessione concurrat partis querela, potest quis ex eo condemnari, ita in specie in crimine adulterij resoluit Clar. *d. q.* 55. *n.* 11. qui ex Boër.& aliis ita obseruari affirmat. Vnde cum in præsenti priùs maritus de adulterio vxorem conuenisset, atque postea eadem illud fuerit confessa, nihil mirum si potuit iudex ex illius confessione thori separationem inducere.

3 *Vtrique priuatim continentiam*, &c.] Notatur ad hoc, quòd vxor ab adulterij pœna excusatur propter viri sæuitiam, aut propter famis necessitatem, aut propter paupertatem, vt per Menoch. *cons.* 31. *num.* 30. *&* 32. Baiard.*ad Clar.* §.*adulterium*, *n.* 35.*cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. q.* 141.*n.* 60.

4 *Præfatum virum ad legitimam vxorem redire compellas.*] Notatur ad hoc, quòd si facta separatione thori maritus cum alia muliere fornicetur, reintegratur Matrimonium, muliérque virum sibi restitui petere potest, vt docent Conar.*de spons. p.* 2.*c.* 7.§.6. *n.* 5.*vers. imò lata sententia*, Surd.*d.q.* 16.*n.* 52. *& tit.* 7.*q.* 4.*n.* 10. Buccaron.*de differ.inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 131.*n.* 9.D.Barbos.*in l.viro, ac vxore* 40.*n.* 3. *ff. solut. Matrim.*Farin.*d.q.* 143.*num.* 35. Sanch.*de Matrim. lib.* 10.*disp.* 9.*n.* 27.*cum seqq.*vbi ad hoc quatuor recenset Doctorum sententias, quarum vltima (cui ipse tanquam probabiliori adhæret) tenet, vt isto casu coniugi nulla competat actio aduersus coniugem, quia fornicatus fuit post sententiam diuortij ad sui fauorem latam, sed bene iudex ex officio ad euitandum fornicationis periculum possit & debeat coniuges reconciliare, & insimul ad cohabitandum cogere.

5 In gloss. *Admonita*, ibi, *sed si fiat ex deliberatione*, &c. Notatur ad hoc, quòd confessio calore iracundiæ emanata confitenti non nocet, vt per Duen. *reg.* 292. *ampl.* 3.*& reg.* 119.*limit.* 3. Padil. *in l.error*, *n.* 15. *C.de iuris & facti ignor.*Perez *l.*3.*gloss.* 2. *pag.* 211.*tit.*8.*lib.*8. *Ordin.*Ioan.de Selua *in tract.de iureiur.p.*3.*n.* 30.Tiraq. *de pœnis temper. causa* 1.*n.* 25. Mascard. *de probat.conclus.* 345.*n.* 36. *& concl.* 346. *n.* 10. *& concl.* 350. *n.* 20. Cald.Pereira *in l.si curatorem,verbo vel aduersary dolo*, *n.* 42.*col.* 3.Farin.*in praxi crimin. p.* 3. *q.* 91.*n.* 24.Franc. Molin.*de ritu nupt.lib.* 1.*comp.* 30.*n.* 6.

6 In gloss. *Redire*, fin. ibi, *& vterque altero inuito monasterium intrare potest.* Notatur ad hoc, quòd si vir aut vxor commisissent adulterium, alter,qui est innocens, non solùm posset ab adultera separari, sed etiam ea viuente ingredi religionem, & sacros Ordines suscipere, quia licèt maneat vinculum coniugale, tamen neuter tenetur alteri, & quilibet cessit iuri suo, vt per Stephan.Gratian.*discept.forens.c.* 102.*num.* 24.Sanch.*de Matrim.lib.* 10.*disp.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Vxor si à viro in hæresim lapso propria auctoritate diuertit, ad eum reuersum redire compellitur, secus si per iudicem Ecclesiasticum ab eo fuisset separata.*

2 *Hæreticum maritum expellere potest vxor propria auctoritate non expectato Ecclesiæ iudicio.*

3 *Vxor quæ propter viri hæresim ab eo discessit propria auctoritate tenetur redire si vir ad fidem conuertatur.*

4 *Catholicus quomodo possit à coniuge hæretico propria auctoritate separari, ostenditur.*

5 *Vxor separata iudicio Ecclesiæ à viro propter eius hæresim non tenetur amplius redire ad eum.*

CAP. De illa. VI. *Vrban. III.*

MAritus si labatur in hæresim, & vxor propria auctoritate diuertit, si maritus conuertitur, vxor debet reuerti, & est compellenda, si fuit separata per sententiam iudicis, non est compellenda. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar.Ioan. Andr.Host.Butr.Anchar.Panorm. Præpos. Alexand.de Neuo, Canis.Cened. *collect.* 169. Cujac. Vin.*in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 116. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 600.remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.*&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret.lib.* 1.*tit.* 20.*c.* 5. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 50.*c.* 63. §.*& illa verò.* 1

Sine iudicio Ecclesiæ declinauit, &c.] Notatur ad hoc, quòd vxor potest propria auctoritate maritum hæreticum expellere, non expectato Ecclesiæ iudicio, vt per Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 21.*n.* 6.vbi etiam dicit quòd hic est casus in quo vxori agenti possessorio recuperandæ ad coniugem, qui diuertit propria auctoritate, obstat exceptio spiritualis fornicationis, quia non potest fide salua esse tuta cum illo: addit etiam quòd hæc est vna ex differentiis inter carnalem, & spiritualem fornicationem, quia pro carnali vxor non expellitur propria auctoritate nisi delictum sit notorium, sed id licet pro spirituali propter periculum infectionis. 2

Et cùm reuersus fuerit, &c.] Notatur ad hoc, quòd vxor, quæ propter viri hæresim ab eo discessit propria auctoritate, & sine iudicio Ecclesiæ, tenetur redire, si idem vir ad fidem reuertatur, vt per D Barbos.*in rubr. ff.solut.Matrim. p.* 2.*n.* 20.*in fine*, *vers.non obstat secundo*, Gutier. *canon.lib.* 1.*c.* 1. *n.* 10. Cened.*ad Decret.collect.* 13.*n.* 1. Ludou.Beia *respons.casuum conscientiæ*, *p.* 4. *casu* 30.Farin.*in praxi crim. p.* 5.*q.* 153.*n.* 120.*cum seqq.* Sanch. *de Matrim.lib.* 10. *disp.* 15. *n.* 13. vbi asserit ita fateri omnes DD.nisi esset timor probabilis fictæ, & non veræ conuersionis, & sic non cessaret periculum peruersionis Catholici, & *n.* 14. ampliat etiam quòd Catholicus, qui propria auctoritate ante sententiam iudicis ab hæretico diuertit, ingressus fuisset religionem, eidem reuerso est restituendus,quia ante sententiam diuortij non est licitum coniugi Catholico religionem ingredi. 3

Iudicio Ecclesiæ.] Aduerte quòd, vt Catholicus dicatur ab hæretico separatus auctoritate, ac iudicio Ecclesiæ, non desideratur specialis diuortij sententia, sed tantummodo iudicium illud Ecclesiæ, id est, sententia iudicis Ecclesiastici, qua declaretur illum esse hæreticum,ita huiusmodi sententia, absque alia separatione integrum erit Catholico omnino diuertere, vt docent Castro *de iusta hæret. punit.lib.* 2.*c.* 7. Cou.*de sponsf. p.* 2. *c.* 7.§. 5.*n.* 5. Iacob.de Graff.*in decis.aur. p.* 1.*lib.* 2.*c.* 84. *n.* 16.D.Barbos.*d. p.* 2.*n.* 21.*&* 22.Sanch.*d.disp.* 15.*n.* 20. 4

Eum nullatenus ducimus compellendum.] Notatur ad hoc, quòd vxor separata iudicio Ecclesiæ à viro propter eius hæresim non tenetur amplius redire ad eum 5

etiam redeuntem ad fidem, vt per D. Barbos. *d. p. 2. n. 10. in fine, vers. secundus est.* Farin. *d. q. 143. n. 123.* vbi *n. 125.* intelligit dummodo vxor sit à viro iudicio Ecclesiæ separata propter hæresim ingressa, & professa fuerit religionem, secus si religionem non fuerit ingressa, aut ingressa, sed non professa, tunc enim viro redeundi ad fidem restituenda est, etiam quod iudicio Ecclesiæ fuerit separata, testatúrque sic vidisse communiter Doctores distinguentes, & concordantes text. *in præsenti, cum cap. seq. in fin.*

SVMMARIVM.

1 *Coniugale vinculum non dissoluitur altero coniugum fidelium in hæresim lapso, sed si vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, aut sine peccato mortali, soluitur coniugium, & conuersus contrahere poterit.*

2 *Papa errare non potest cum aliquid definit tanquam summus totius Ecclesiæ præfectus, & pastor.*

3 *Matrimonium inter fideles contractum alterutro ad fidem Christi conuerso dissoluitur tribus concurrentibus.*

4 *Matrimonium tenet si alter coniugum labatur in hæresim.*

5 *Matrimonium verum & legitimum est apud infideles.*

6 *Fidelis cum infideli habitare quando dicatur cum contumelia Creatoris, ostenditur.*

7 *Coniux vnus si post alium ad fidem conuertatur, primus conuersus restituitur secundo conuerso si res est integra.*

Cap. Quanto. VII. *Innoc. III.*

1 Matrimonium inter infideles contractum soluitur si vnus conuertatur, & alter non vult cohabitare sine iniuria Creatoris, & conuersus potest aliam ducere, quia erat verum Matrimonium, sed non ratum. Si fidelium coniugum alter fiat hæreticus, vel infidelis, relictus non potest alteri nubere, quia non soluit Matrimonium, erat enim ratum per Sacramentum fidei, quod durat cum vita, & sic qui remansit, est cogendus redire ad eum si reuertatur ab hæresi, vel infidelitate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 117.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 600.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 14. cap. 1.*

2 *Licèt quidam Prædecessor noster, &c.*] Gloss. *verbo Prædecessor, in præsenti*, dicit huiusmodi prædecessorem fuisse Cœlest. III. & ex iis verbis aliqui colligere videntur Romanum Pontificem errare posse cum aliquid definit tanquam summus totius Ecclesiæ præfectus, & pastor, sed occurrit Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 5. c. 4. q. 3. vers. secundò obiicitur*, respondens nihil ex hoc text. probari, nec enim consequens est si aliquid in corpore iuris contineatur, vt eo ipso sit à Pontifice diffinitum, multa enim in corpore iuris habentur, quæ Pontifices non definiunt, sed dicunt suam sententiam tantummodo referentes, & ideo hic text. eantè dicit, prædictum Prædecessorem sensisse, & non diffinisse.

3 *Si enim alter infidelium, &c.*]Notatur ad hoc, quòd Matrimonium inter infideles contractum alterutro ad fidem Christi conuerso dissoluitur, potéstque Christianus statim contrahere cum alia tribus concurrentibus causis; prima est cùm infidelis conuersi fidelis respuit conuictum; secunda cùm non vult sine iniuria Creatoris cum fideli commorari, tertia cùm ex conuictu infidelis fideli pernicies atque animi exitium permaneret. Ita docent Ægid. *de Sacram. tom. 2. disp. 26. dub. 5. n. 58.* Bonac. *de Matrim. q. 3. punct. 7. n. 4.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 1. q. 126. vers. quarta, cum seqq.* vbi *in vers. sextam*, asserit probabilius esse tribus his de causis non ipso iure Matrimonium cessare infidelium, sed tunc demum cùm secundum est legitimè in Christi Ecclesia celebratum, quod etiam tenet Henriq. *in sum. lib. 11. c. 8. n. 4.* vbi *in comment. lit. S*, illorum non approbat opinionem negantium valere Matrimonium secundum fidelis, si infidelis coniux monitus vellet quidem remanere sine contumelia Creatoris, sed non vult conuerti, de quo etiam Bonac. *d. punct. 7. n. 6.* vbi contrarium sequitur.

Si verò alter fidelium, &c.]Notatur ad hoc, quòd si alter coniugum labatur in hæresim, tenet Matrimonium & in nullo casu dirimitur consummatum, vt per Basil. Pont. *de imped. Matrim. c. 21. in fine*, idem repetit ipsemet Basil. Pont. *in suo nouissimo tract. de Sacram. matrim. c. 48. n. 27.* aduertens *n. 28.* quòd quamvis Matrimonium teneat etiamsi vnus ex coniugibus labatur in hæresim, attamen cohabitatio illicita est, vnde separatur thorus, & domicilium, nisi consuetudine, quando periculum abest, huiusmodi prohibitio abrogetur; quo fit vt apud Gallos, Germanósque sine vllo peccato Catholici Matrimonia cum hæreticis contrahant, & cum iisdem cohabitent. 4

Quòd etsi Matrimonium verum inter infideles, &c.] Notatur ad hoc, quòd apud infideles est verum & legitimum Matrimonium, vt per Sanch. *de Matr. lib. 2. disp. 9. & lib. 7. disp. 73. n. 2.* Cened. *ad Decret. collect. 70. n. 2.* Paul. Comit. *d. q. 126. vers. tertia*, optimè Sayr. *de Sacram. in genere, lib. 2. c. 5. art. 3. vers. secunda propositio*, vbi asserit quòd si Matrimoniū inter fideles contrahatur, verum esse potest, non tamen inter eos Sacramentum est, dicitur enim à Summo Pontif. in præsenti huiusmodi Matrimonium esse verum, quia est validum, non tamen est ratum, id est, non est omnibus modis indissolubile, quia non est Sacramentum. 5

Non tamen est ratum, inter fideles autem verum, & ratum, &c.] Ergo Matrimonium fidelium est ratum eo quòd fidelium est ob susceptum Sacramentum fidei, ita Magist. *in 4. dist. 39. cap. fin. in vltimis ferè verbis*, Palud. *eadem dist. q. 1. concl. 3.* Richard. *art. 1. q. 2.* Guilielm. Rubion. *q. 2. art. 3.* Ioan. Mai. *quæst. vnic.* Thom. de Argentina *q. 1. art. 1.* Deça Hispalen. *dist. 16. q. 1. art. 4. in solut. ad 5. dub. contra primam conclus.* Durand. *dist. 26. q. 3. n. 14.* S. Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 6.* quos refert nouissimè Basil. Pont. *de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 15. à princ.* vbi *n. 5.* in hæc verba. Quare quòd nonnulli Doctores asserunt Matrimonium effici ratum qua Sacramentum est, si velint idem esse Matrimonium ratum, & esse Sacramentum, sumpta propriè voce Sacramenti, valde falsum est. Nam Matrimonium infidelium cùm ad fidem transeunt fit ratum, vt docent Ambros. (scilicet 1. *ad Corinth. 7.*) & Innoc. (scilicet *in præsenti*,) & tamen non est, nec potest esse Sacramentum. At si nomine Sacramenti intelligant vinculum Matrimonij, quod ratione huius arcanæ significationis dici solet Sacramentum, vt dictum est, rectè interpretari possunt, vt idem sit, ac si diceretur fieri ratum susceptione Baptismi, cùm in ea susceptione conueniat Matrimonij vinculo ea ratio Sacramenti, scilicet significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia, vt dictum est. Cùm autem dicunt esse insolubile, quia

quia ratum, & ratum, quia indissolubile, rectè dicunt, loquuntur autem de insolubilitate extrinseca, vt dictum est, quæ illi accedit ex susceptione Baptismi, quatenus cessat iam casus ille, in quo poterat dissolui in baptizati fauorem.

6 *Contumelia Creatoris.*] Contingit autem quando infidelis compellit fidelem ad peccatum, vel quando infidelis non vult nomen Dei, aut Christi audire, nisi cum despectu; vel quando nomen Dei blasphemat, vel impedit quominus debitus honor, aut laudes Deo exhibeantur, vel quando retrahit familiam à Christi fide, ita Valent.*tom.4.disp.10.q.1.punct.3.*Sanch.*lib.7. disp.74.n.6.*Rebell.*de oblig.iustit. p.2.lib.3.q.10.sect.2. n.1.*quos refert, & sequitur Bonac.*d.punct.7.n.5.*

7 In gloss. *Si relinquitur*, ibi, *si autem antequam contrahat cum alia*, &c. Notatur ad hoc, quòd si vnus coniux post alium ad fidem conuertatur, primus conuersus restituitur secundo conuerso, si res est integra, id est, si alteri prius non nupserit, & sic inter eos reintegratur Matrimonium tanquam nouum, ita Farin. *in praxi crimin.p.5.q.143.n.119.*

SVMMARIVM.

1 *Compendium huius text. refertur.*
2 *Infideles Matrimonio coniuncti in primo gradu consa guinitatis si ad fidem conuertantur, separandi sunt.*
3 *Sacramentum coniugij quomodo dicatur apud infideles existere, ostenditur,* & n 4 & 5.
6 *Habitatio fidelis cum infideli quando poterit esse sine contumelia creatoris, quo tempore permissa, ostenditur.*
7 *Iudæi, & infideles licitè contrahunt in gradibus per leges Canonicas prohibitis.*
8 *Papa an super infideles habeat potestatem sæcularem gubernatiuam, remissiuè.*
9 *Coniugia an soluantur per Sacramentum Baptismi.*
10 *Polygamia iure diuino, Euangelico, naturali, & humano prohibita.*
11 *Papa non potest dispensare in pluralitate vxorum.*
12 *Contrahens cum pluribus simul viuentibus quas pœnas incurrat, remissiuè.*
13 *Inquisitores contra hæreticam prauitatem possunt procedere & punire contrahentem cum duabus.*
14 *Parentes an sint plus diligendi, quàm vxor.*
15 *Patres veteres legis antiquæ pluribus vxoribus coniuncti immunes fuerunt à culpa.*
16 *Matrimonij vinculum non dissoluitur propter coniugis adulterium.*
17 *Repudium quare fuisset licitum Hebræis, ostenditur.*
18 *Matrimonium an statim vt infidelis conuertitur ad fidem dissoluatur, ostenditur.*
19 *Infidelis ad fidem conuersus non potest diuertere ab infideli ad fidem conuerso, obiiciens ei fornicationem tempore infidelitatis.*
21 *Matrimonij separatio si Ecclesiæ sententia facta sit eo quòd infidelis noluerit conuerti, conuerso postea infideli, integrum est fidei ad religionem migrare.*
22 *Hæreticus absolutus in foro pœnitentiæ potest accusari in foro externo.*
23 *Iudæus effectus Christianus in foro conscientiæ ab omnibus præteritis peccatis & criminibus absolutus censetur.*

Cap. Gaudemus. VIII.

1 PAgani qui habent vxores in aliquo gradu prohibito ab Ecclesia, vt in secundo, vel tertio, vel vlteriori, si conuertantur, remanent coniuges, quia per Baptismum non soluuntur coniugia; sed crimina dimittuntur. Item habere plures vxores est inimicum fidei Christianæ, nec vnquam licuit, nisi quibus fuit diuina reuelatione concessum, vt Patriarchis, & aliis viris iustis: quare infidelis habens plures vxores, licèt primam repudiauerit, si conuertatur, tenetur accipere primam repudiatam, nisi illa renuat cohabitare cum illo, vel nisi consentiat, non tamen sine contumelia Creatoris, vel nisi illum pertrahat ad peccandum. Si autem illa prima conuertatur, maritus prius conuersus, adhuc non duxit aliam, debet illam primam accipere, nec potest illi dimissæ obiicere fornicationem ex eo, quia post repudium alteri nupsit, nisi cum aliis fuerit fornicata. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.* 118. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*601. remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. August. *collect.3. Decret. lib.4.tit.14. cap. 2.*

Vxores accipientes in secundo, &c.] Non autem in primo lege naturali prohibito, veluti inter ascendentes primi gradus, id est, patrem, & filium, ita docent Petr. de Ledesma *de Matrim.q.54.art.3.diffic.1.concl.1.* Vinald. *in candelabro, p. 1. Sacrament. tit. de Matrim. n.*189. Valent. *p.4.disp.10.q.5.punct.3.vbi de cognationis imped.vers.quarto conuenit*, Henriq. *in summ.lib.12. c.9.n.3.* Sanch. *de Matrim. lib.7. disp.51.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *num.*118. Nec inter collaterales primi gradus, quales sunt frater, & soror, est enim interdictum, ac irritum iure naturæ Matrimonium inter eos contractum, vt tenent Petr. de Ledesma *d. art.3. difficult. 3. conclus. 1. & difficult. 4. conclus. 1.* Valent. *d. q. 5. punct. 3. tit. de Matrim. cognat. vers. sed tamen contraria sententia*, Henriq. *d. c.9. n.4.* plures quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.7. disp.52. num.*11. vbi *num.*12. infert infideles Matrimonio coniunctos in primo gradu consanguinitatis lineæ transuersæ, vt sunt fratres, separandos esse dum ad fidem conuertuntur, & huiusmodi Matrimonia inter fratrem, & sororem, vtì prohibita lege naturali Ecclesiæ, vel Papæ dispensatione permitti non posse, resoluit Azor. *instit. moral. p.2. lib.5. c.3. quæst.2. versic. communis.* 2

Cum Sacramentum coniugij apud fideles, & infideles existat.] Laborant maximè DD. in declarandis huiusmodi verbis cùm prima facie videantur difficillimæ resolutionis. Difficultatem facit, quia Sacramenta non reperiuntur nisi in Ecclesia, *cap. quia ex sola* 24. *q.* 1. *cap. extra Catholicam* 1. *q.* 1. itavt extra illam nullum reperiatur, *cap. plerumque*, §. *hinc est* 2. *q.*7. cum similibus; cùm ergo Iudæi, & infideles sint extra Ecclesiam, iuxta Apostoli auctoritatem, quem refert text. *in præsenti, Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare*, 1. *ad Corinth. c.* 5. & latè comprobat Card. Bellarm. *in tertia controuersia generali, lib. 3. c. 3.* Ratio est, quia cùm careant Baptismate, quod est ianua omnium Sacramentorum, *cap. veniens, de Presbyt. non baptiz.* consequens est, vt omnes qui Baptismi gratiam non sunt assequuti, in Ecclesia esse dici non possint, *cap. firmissimè, de consecr. dist.4. cap. maiores de Baptismo.* 3

Quare DD. diuersas exquisierunt solutiones, in primis Couar. *de sponsal. p.2. c.1.* §. *vnico, n.4.* tenet Sacramentum coniugij apud infideles existere habitu, non verò actu; alij verò, vt sunt Veracr. Petr. de Ledesma, & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib. 2. disp.8. n.1.* dicunt appellari *in præsenti*, Sacramentum Matrimonium infidelium largè, & impropriè, in quantum aliquo modo designat vnionem Christi cum Ecclesia, 4

Ecclesia, licèt impropriè, quia fide carent. Nonè tandem Anton. Ricc. *in tract. de iure person. extra grem. Eccles. exist. lib. 2. c. 1. num.* 8. dicit Matrimonium dupliciter posse considerari. Primò vti naturæ contractus, & remedium concupiscentiæ, & vti signum rei sacræ non conferentis gratiam, & hoc modo reperitur etiam inter Iudæos DD. *in* 4. *sent. dist.* 19. *art.* 1. vbi Sot. *in* 1. *conclus.* Alio modo addit idem Ricc. posse Matrimonium considerari, vti Sacramentum institutum à Christo, & hoc modo non reperitur nisi inter Christianos, prout euincunt ea, quæ supra memorauimus, in confirmationem difficultatis.

5 Ego verò semper aduertendum duxi, Sacramentum esse nomen generale, de cuius ratione saltem in genere est quòd sit rei sacræ signum. Sacramenta autem in genere sumpta in duas partes diuiduntur, in Sacramenta scilicet legis veteris, ac naturalis; & legis nouæ, ac Euangelicæ, quæ licèt inter se multum differant, tamen omnia dicuntur Sacramenta, & sic appellantur à Conciliis, & sanctis Patribus, & ideo Matrimonium apud infideles dicitur Sacramentum, non quidem nouæ legis, sed legis naturalis; quia specialiter institutum est, tum quia significat rem sacram, id est, vnionem inter Christum, & Ecclesiam, & hoc modo accipitur Sacramentum coniugij in præsenti, quod in genere est apud fideles, & infideles, sed diuerso modo apud hos imperfectum significans tantùm, & non efficiens; apud illos verò significans, & efficiens, ac gratiam conferens, quod post alios bene explicat Sot. *in* 4. *dist.* 26. *quæst. vnic. art.* 2. *& dist.* 29. *q.* 1. *art.* 1. Specul. coniug. *p.* 3. *art.* 35. nouissimè Basil. Pont. *de Sacramento Matrimon. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 6. & communis Theologorum interpretatio, iuxta quam declarandum est, *cap. vlt. de transact. cap. vlt. de presbyt. non baptiz.* & conciliabitur *cap. quantò hoc tit.* cum text. *in præsenti*, quia in hoc Sacramenti nomen sumitur in genere, in illo verò sumitur in specie pro Sacramento nouæ legis, & sic etiam DD. qui videntur sibi aduersari ad concordiam reducuntur.

Vtrùm autem Matrimonium ab infidelibus contractum, si postea ad fidem conuertantur per Baptismum verum sit Sacramentum nouæ legis? quæstio est dubia, in qua Ioan. Ecch. *homil.* 37. *de Matrim.* Palud. *in* 4. *dist.* 26. *q.* 4. S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 14. *cap.* 9. §. 3. *ad med.* affirmant verum esse nouæ legis Sacramentum, dummodo tamen post Baptismum pristinum Matrimonium in fidelitate contractum nouo consensu confirmetur, quasi nouus ille consensus tempore habili expressus Sacramentum faciat, sicque apud vtrosque Indos obseruatum. Specul. verò coniugatorum *p.* 2. *art.* 26. affirmat Sacramentum esse, sed nouum consensum post Baptismum negat esse necessarium, nam cùm idem Matrimonium maneat, quod per Baptismum non dissoluitur, ex text. *in præsenti, & in cap. si infideles* 28. *q.* 1. sequitur quòd nouus consensus non facit nouum Matrimonium, nec præstat nouam formam, & materiam, & per consequens necessarius non est vt efficiatur Sacramentum; vnde concludit, quòd licèt laudabilis sit consuetudo Ecclesiæ, quæ iubet infideles post Baptismum pristina Matrimonia nouo consensu confirmare, necessarium tamen non est. Durand. verò *d. dist.* 29. *q.* 3. validissimo argumento contendit Matrimonium infidelium nec ante, nec post Baptismum esse Sacramentum, ait enim in omni Sacramento factum esse necessarium, quia consistit in opere operato, sed in isto Matrimonio factum ante Baptismum non facit Sacramentum, factum verò post Baptismum, non facit Matrimonium, quia cùm per Baptismum solutum, non sit, de nouo fieri non potest, Baptismus verò per se non potest Matrimonium Sacramentum facere, licèt ad illud necessarius sit; ergo Matrimonium Sacramentum non est, quæ sententia probabilis est, & facile defendi potest, benignius tamen erit cum plerisque asserere Matrimonium infidelium post Baptismum ornatum consequi Sacramenti, præsertim cùm hoc mos Ecclesiæ probare videatur, & in fortioribus terminis resoluit Viger. *de instit. Ecclesiastica, c.* 16. *vers.* 9.

Non illam dimittam, &c.] Olim tempore primitiuæ Ecclesiæ & sexcentis proximis sequentibus annis propter frequentem infidelium conuersionem, quæ tunc fiebat, ex consilio Apostoli *ad Corinth.* 1. *c.* 7. laudabilis fuit habitatio coniugis fidelis cum infideli, quando habitare volebat sine contumelia Creatoris, vt declarat D. August. relatus *in cap. iam nunc, & sequenti* 28. *q.* 1. succedentibus tamen temporibus vsu comprobatum est non modicum peruersionis periculum imminere fideli ex simultanea habitatione cum infideli, & propterea consuetudine Ecclesiæ receptum est, ac præceptum inductum, ne coniux ad fidem conuersa permittatur cum infideli cohabitare, text. *in cap. Iudæi* 28. *q.* 1. D. Thom. Syluest. Durand. Gabr. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. *lib.* 7. *disp.* 73. *n.* 12. vbi *n.* 13. extendit procedere etiam si subesset aliqua spes conuersionis. 6

Qui constitutionibus canonicis non arctantur.] Notatur ad hoc, quòd gradus per canonicas constitutiones vetitis in matrimoniis contrahendis, non vendicant sibi locum in matrimoniis inter Iudæos, seu infideles sed ipsi licitè contrahunt in gradibus per Canones prohibitis, ita docent Innoc. *in cap. super his de voto,* Barbat. *conf.* 13. *n.* 4 Felin *in cap ad hæc, notab.* 2. *de Iudæis,* Brun. *in tract. stantibus masculis, art.* 6. *sub n.* 57. *vers. ad hoc facit,* Marquar. *de Iudæis, p.* 1. *c.* 4. *n.* 9. ex ea ratione, quia Iudæi, & infideles non ligantur constitutionibus, quæ ab Ecclesia feruntur, ad dirigendum regimen spirituale, vt docent Surd. *conf.* 121. *sub n.* 6. *&* 18. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 21. *tit.* 8. *n.* 59. Sanch. *lib.* 6. *disp.* 1. *n.* 3. & alij plures, quos refert, & sequitur Ricc. *d. lib.* 2. *c.* 3. *in princ.* tum quia Ecclesia non potest infidelibus impedimenta Matrimonium dirimentia statuere, Sanch. *lib.* 7. *disp.* 1 *n.* 2. vbi tamen libenter fatetur posse Pontificem non tanquam Ecclesiasticum Principem, sed tanquam temporalem impedimenta dirimentia Matrimonium infidelibus inhabitantes loca suæ temporali iurisdictioni subdita decernere. Vnde Matrimonia contracta per Iudæos & infideles in gradibus humana lege prohibitis post conuersionem ad fidem non separari, resoluit Ricc. *d. c.* 3. *num.* 9. 7

De his, quæ foris sunt iudicare.] Vtrùm Summus Pontifex super infideles habere possit potestatem generalem gubernatiuam, ac proinde cognoscere, iudicare, & disponere de eorum negotiis sæcularibus latè disputaui *de offic. & potest. Episcop. p.* 1. *tit.* 3. *c.* 2. *n.* 32. *cum seqq.* 8

Cum per Sacramentum Baptismi non soluantur coniugia.] Ergo non eo ipso quod alter ex coniugibus infidelibus ad fidem conuertitur altero manente in infidelitate, dissoluitur coniugium, de quo vide Sanch. *lib.* 7. *disp.* 63. *n.* 6. 9

Nec vlli vnquam licuit plures vxores habere.] De Polygamia iure diuino Euangelico, naturali, & humano prohibita, vide Tiraq. *l.* 7. *connub. gloss.* 1. *p.* 7. *n.* 20. *cum seqq.* vbi adducit plurium gentium testimonia, quæ plures habent vxores, & rursus plures, quibus non permittitur. Henriq. *in summa, lib.* 12. *cap.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 420. *num.* 2. *cum seqq.* plures quos refert Sanch. *lib.* 7. *disput.* 80. quibus 10
addc

adde Farinac. *in praxi crimin. p. 5. q. 140. n. 2.* Ludou. de Sotomaior, insignem præceptorem meum, super Cantic. *cap. 5. in verbo sexaginta sunt Reginæ, pag.* 1091. Basil. Pont. *de impediment. matrim. cap.* 13. *& de matrim. lib. 7. cap.* 49. Gutier. *de matrim. cap.* 106. Bonac. *eod. tract. q. 3. punct.* 10. *à princ.* nouissimè Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem visus *in comment. ad cap. Christiano, dist. 34. pag.* 261.

11 Vnde Summus Pontifex cùm dispensare non possit in iure naturæ, vel Diuino, non potest in pluralitate vxorum dispensare, vt docent Ledesma *de matrim. q. 65. art. 2. conclus.* 3. Valent. *tom. 4. disp. 10. q. 1. punct.* 3. Sanch. *d. disp. 80. n.* 8. Ægid. *de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 26. dub. 2. n.* 20. Reginald. *d. lib. 31. n.* 4. & alij quos refert, & sequitur Bonac. *dict. punct. 10. num.* 4. vbi *n.* 6. resoluit infideles contrahentes matrimonia cum multis fœminis inualidè contrahere, tenerique cum prima habitare, si ipsa voluerit cum eo permanere absque Creatoris iniuria: cæteris in infidelitate remanentibus, & quamvis omnes vxores, quas vir habebat tempore infidelitatis, conuertantur, præter primam nolentem cum ipso permanere volentem, sed cum pertractione ad peccatum, aut cum iniuria Creatoris, vir non tenetur vllam ex conuersis ducere, in rigore loquendo, quia nulla ex ipsis est eius coniux, excepta prima, ita DD. *loco proximè citato.*

12 Grauis pœna imponitur ei, qui contrahit cum pluribus simul viuentibus, vt constat ex *l. eum qui duas, C. de adult. & ex §. affinitatis, vers. qui duas, Instit. de nupt.* & apud nostros Lusitanos *in Ordinatione Regia, lib. 5. tit.* 19. & apud Castellanos *in l. fin. tit. 17. p. 7. & in l. 9. tit. 7. & l. 8. tit. fin. lib. 8. Ordinam. & l. 8. tit. 20. lib. 8. noua recop.* referunt plura in detestationem huius criminis, diuersásque pœnas secundùm diuersarum Prouinciarum statuta imponentes, Couar. *d. part. 2. de sponsal. c. 7. §. 3. num.* 6. Duen. *reg. 290. vers. limita tertiò,* Tiraq. *de iure mariti, gloss. 8. num. 206. & l. 7. connubiali, gloss. 1. part. 7. n.* 24. Gomez. *l. 80. Tauri, n. 27. cum seqq.* Clar. *§. fornicatio, n.* 30. vbi Bajard. *à n.* 34. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum. §. 57. n.* 25. Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 7. num. 4. pag.* 469. Menoch. *de arbitr. casu 420. n. 96. cum seqq. & consil. 16. in fin.* Cabal. *resol. criminal. casu* 98. Farin. *in praxi crimin. q.* 140. Sanch. *d. lib. 7. disput.* 80. & 81. plures per Cened. *ad Decretal. collect.* 171.

13 Inquisitores contra hæreticam prauitatem possunt procedere, & punire contrahentem simul cum duabus, vel pluribus vxoribus, tanquam contra suspectum de hæresi, eo quòd videatur malè sentire de Sacramento, vt docent Perez *ad tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 44. in fine,* Menoch. *d. casu 420. n.* 114. *& de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 6. n.* 37. Nauar. *consil. 1. de hæreticis, n.* 8. Azeued. *l. 5. n. 3. tit. 1. lib. 5. noua recopil.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 8. n.* 1. Henriq. *lib. 11. c. 2. n. 3. & lib. 12. c. 6. n.* 4. Farin. *d. quæst. 140. num.* 24. Emman. do Valle *de incantationibus, & ensalm. sect. 3. cap. 1. num. 14. in princ. & cap. 3. num.* 5.

14 *Propter hoc relinquet homo,* &c.] Ergo videtur plus diligendam esse vxorem, quàm parentes, contra quartum Decalogi præceptum; & contra Doctorum resolutionem asserentium filiam teneri potiùs alere patrem quàm maritum, de qua Surd. *de aliment. titul. 1. q. 33. n.* 33. Sanch. *de Matrim. lib. 9. disp. 4. n.* 26. Sed hæc verba sunt intelligenda quoad vnionem carnalis copulæ, & cohabitationis, in aliis autem non est deserendus pater propter coniugem, secundùm D. Thom. *2. 2. q. 26. art.* 11. Cæterùm quomodo Adamus dixerit conspecta vxore, propter hanc relinquendum patrem & matrem, cùm patre careret, vide eleganter Colon. Concil. *in lib. de Sacram. noua legis, tract. de Matrim. cap. Est autem.*

Nisi cui fuit diuina reuelatione, &c.]Notatur ad hoc, 15
quòd veteres Patres legis antiquæ pluribus vxoribus coniuncti culpæ immunes fuerunt, eo quòd Deus cum illis dispensauerit, quo exemplo excusari videntur olim vicini Gentiles, dum ex ignorantia vnus plures ducebat, quibus tamen per se nunquam licuit plures ducere, nec enim illis hic fauor priuilegij datus est à Deo. Cæterùm iam in lege Euangelica eiusmodi dispensatio cassata est à Christo Seruatore nostro, quando *Matth.* 19. reducit Matrimonium ad primæuum statum in quo vnica vxor licebat, quare nullis fidelibus, nec infidelibus licita est hodie polygamia. Hæc omnia colliges ex Card. Bellarmin. *lib. 1. de Matrim. cap. 11. proposit. 3. &* 4. Valent. *p. 4. disp. 10. quæst. 1. puncto* 3. Henriq. *in summ. lib. 12. cap. 6. num.* 2. Sanch. *de Matrim. lib. 7. disput. 80. num. 12. cum seqq.* Gutier. *de Matrim. cap. 106. num. 2. cum seqq.* Bonacin. *d. puncto 10. n. 3. &* 4. Basil. Pont. *de Matrim. lib. 7. c. 49. num.* 4.

Qui autem secundùm ritum suum, &c.] Notatur ad 16
hoc, quòd licèt propter coniugis adulterium detur separatio thori, non tamen dissoluitur Matrimonij vinculum, vt per Bajard. *ad Clar. §. adulterium, n.* 114. latè Sanch. *de Matrim. lib. 10. disp.* 2. Farin. *in praxi crim. p. 5. q. 143. n.* 33.

Repudiauit.] Notatur ad hoc, quòd repudium fuit 17
permissum non tanquam licitum, sed tanquam minus malum ad vitanda maiora, vt per Couar. *de sponsal. p. 2. c. 7. §. 4. n.* 4. Tiraquel. *l. 9. connub. num.* 5. Nauar. *consil. 3. in fine, sub tit. de conuers. coniugat. in nouis,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, p. 2. lib. 9. c. 16. n. 1. & p. 3. lib. 22. cap. 3. num.* 20. Sed probabilius est repudium fuisse licitum Hebræis Deo dispensante in lege naturali, cui repudium aduersabatur, vt per Caët. *in repet. cap. ad limina 30. quæst. 1. §. 4. num.* 203. Veracruc. *p. 2. speculi, art. 10. conclus.* 1. Petr. de Ledesma *de Matrim. q. 68. art. 3. conclus. 1. &* 2. Angles *in floribus theolog. 1. p. de Matrim. q. 7. de bigamia, art. 2. diffic. 2. conclus.* 1. Metin. *lib. 4. de sacrorum hominum continentia, controuers. 1. c.* 10. Henriq. *in summ. lib. 11. c. 8. n. 13. in fine,* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. part. 2. num. 9. cum seqq.* Sanch. *de Matrim. lib. 10. disp. 1. num. 5. cum seqq.* Maldonat. *in Matth. 19. num. 8. q.* 2. Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 6. cap. 1. quæst. 3. circa fin.* Rebell. *de obligat. iustit. lib. 2. q. 15. sect. 1. in fine,* Basil. Pont. *de Matrim. lib. 7. cap. 50. num.* 1.

Quòd si conuersum, &c.] Notatur ad hoc, quòd non 18
statim ac infidelis conuertitur ad fidem dissoluitur Matrimonium, nisi donec ipse ad alias nuptias transeat, itavt generatio vnius sit corruptio alterius, vt per Couar. *de sponsal. p. 2. cap. 7. §. 3. n.* 5. Nauar. *in man. cap. 22. n. 49. & consil. 1. n. 6. & 9. & consil. 2. n. 5. in antiquis, & consil. 1. n. 5. & consil. 3. n. 6. & 9. in nouis, sub tit. de conuers. infidelium,* Viuald. *in candelabro aureo, 1. part. de Matrim. num.* 221. Vega *tom. 1. summ. cap. 13. casu 5. & tom. 2. c. 34. casu* 145. Angles *in floribus theolog. tit. de Matrim. quæst. 12. art. 2. dub.* 5. Emman. Sà *in summa, verbo Matrimonium, tit. de impedimentis dirimentibus, n. 8. vers. conuersus ad fidem,* Petr. de Ledesma *de Matr. q. 59. art. 5. dub. vnic. conclus.* 5. Henriq. *in summ. lib. 15. c. 8. n.* 4. Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 75. à n.* 4. Fr. Basil. Pont. *de imped. matrim. cap. 21. vers. sed explicandum, pag.* 171.

Nisi aliàs fuerit fornicata.] Aduerte quòd infidelis 19
ad fidem conuersus non potest ab infideli diuertere ad fidem conuerso, obiiciens ei fornicationem tempore infidelitatis admissam occasione data per cõiugem innocen

nocentem, eo quòd noluerit ad consortium maritale admittere illum volentem cohabitare ab que contumelia creatoris, vt per Fr. Basil. *de imped. Matrim. c.* 21. *vers. sunt tamen*, Sanchez *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 5. *n.* 8. vbi etiam asserit non obstare huius textus decisionem, quia eo tantùm pertinet vt fornicatio tempore infidelitatis admissa non censeatur deleta per Baptismum quoad diuortium ratione illius celebrandum.

20 In glos. *Compelletur*, ibi, *aly dicunt quòd Matrimonium ipso iure non soluitur.* Vide Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 141. *n.* 111. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 116. *n.* 4. nouissimè Basil. Pont. *in suo tract. de Sacram. Matrim. lib.* 7. *c.* 48. *à n.* 16. *& n.* 17. asserit probabiliorem eorum opinionem, qui docent Matrimonium non dissolui ipso iure infidelis discedit, vel pertrahit in peccatum, vel non vult sine iniuria Creatoris cohabitare, sed cùm transit fidelis ad secundas nuptias, & in hanc suam sententiam citat S. Thom. Palud. Maior Turrecr. Armil. Syluest. Nauar. Sot. & Valent. & *n.* 18. reprobat sententiam huius glossæ dicentis, licèt Matrimonium sit solutum, tamen restitui iure postliminij in fauorem fidei, ex eo fundamento quia Matrimonium dici non potest postliminio redire cum eius essentia ex consensu pendeat contrahentium, & quoniam cùm infidelis sui coniugis conuersi pariter sequitur religionem sine nouo consensu in priori permanet Matrimonio, necessariò dicendum est illud non fuisse parentum.

21 In ead. gloss. ibi, *sed nunquid etiam posset intrare religionem.* Notatur ad hoc, quòd si sententia Ecclesiæ separatio Matrimonij facta esset eo quòd infidelis noluerit conuerti, conuerso postea infideli integrum est fideli ad religionem migrare, vt per Sanchez *lib.* 7. *disp.* 76. *n.* 5.

22 In glos. *Poterit*, fin. Notatur ad hoc, quòd hæreticus siue ab Episcopo, siue ab Inquisitore, aut ab alio absoluendi facultatem habente, absolutus in foro pœnitentiæ, potest nihilominus accusari in foro externo, citari, carpi, & in carcerem detrudi, torqueri, & puniri siue canonica, siue ciuili pœna, quia pœnitentia pro foro interno imposita tendit ad alium finem, nempe vt per illam pœnitens satisfaciat Deo, & ipsi reconcilietur; at pœna fori externi spectat ad vindictam publicam, & Reipubl. satisfactionem, vt per Anton. Gomez *tom.* 3. *var. c.* 1. *n.* 40. Auiles *ad c.* 25. *Prætor. glos. la pramatica*, *n.* 10. Penna *in directorio Inquisit. p.* 2 *commento* 25. *vers. rursus altera quæstio.* Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 19. *q.* 6. *& c.* 10. *q.* 10. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 2. *c.* 12. *n.* 7. *tom.* 1. Illustriss. D. Roder. à Cunha *comment. ad c.* 6. *n.* 5. *dist.* 192.

23 In ead. glos. ibi, *dicas quòd omne crimen tollitur in Baptismo.* Notatur ad hoc, quòd in foro poli, & conscientiæ Iudæus effectus Christianus ab omnibus præteritis criminibus & peccatis absolutus censetur, vt docent Couarr. *var. lib.* 2. *c.* 10. *sub n.* 4. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 1. *n.* 45. Sanchez *d. lib.* 10. *disp.* 3. *n.* 5. Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 98. *n.* 150. plures per Cened. *ad Decret. collect.* 23. *n.* 3. Illustriss. D. Roder. à Cunha *ad c.* 1. *n.* 5. *dist.* 26.

SVMMARIVM.

1 *Fratris relictam in vxorem accipere non licet, & de facto ducta separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenset.*

2 *Affinitatis impedimentum inter Iudæos, & infideles contrahitur, amplia vt ibi.*

3 *Iudæi an vtantur nostris legibus, remissiuè.*

CAP. Deus qui. IX. & fin.

Frater non potest ducere vxorem relictam à fratre, licèt dispensetur cum nouiter conuersis, vt remaneant in Matrimonio, quod in infidelitate contraxerunt more Mosaïco, vt suscitarent semen fratris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 120. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 601. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 4. *tit.* 14. *c.* 3. 1

Vt Matrimoniis contractis cum relictis fratrum vtantur.] Notatur ad hoc, quòd inter Iudæos, & infideles contrahitur impedimentum affinitatis, nam in hoc text. infidelibus ad fidem conuersis præcipitur ne postquam ad fidem venerint, ducant in vxorem relictam fratris sui, quod certè Ecclesia non præciperet si impedimentum affinitatis ex Matrimonio consummato proueniens esset simplex eius inuentum, nec aliquid haberet naturalis fœderis; quare ita docent D. Thom. *in* 4. *dist.* 41. *quæst. vnica, art.* 1. *q.* 1. *in corpore*, vbi Sot. *q. vlt. art.* 1. D. Antonin. *in* 3. *p. sum. tit.* 1. *c.* 11. *in fine princ.* Ricciul. *de iure pers. extra grem. Eccl. existent. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 3. plures quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 65. *n.* 4. quamvis Henriq. *lib.* 11. *c.* 3. *n.* 5. censeat impedimentum non contrahi, & ob id eum, qui tempore infidelitatis consummauit Matrimonium cum vxore, posse post Baptismum ducere sororem vxoris. Quam quidem principalem text. conclusionem à nobis desumptam ampliant Ricciul. *n.* 5. & Sanch. *n.* 6. dictis locis procedere in impedimento affinitatis proueniente ex Matrimonio rato non consummato, limitántque in impedimento affinitatis proueniente ex actu fornicario, vt apud ipsos videri potest. 2

Quatenus verò hic text. concedit nouiter conuersis vt vtantur Matrimonio contracto cum relictis fratrum, difficilis reputatur à Doctoribus, glos. enim, Abb. Præpos. & communis *hic*, existimant Matrimonium illud fuisse contractum ante Baptismum, & eundem intellectum probant Sot. *in* 4. *dist.* 40. *q. vnic. art.* 4. *in fine*, Con. *de sponsal. q.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 3. Sed defendi non potest. Primò quia si ante conuersionem contraheret, nulla Pontificis concessione opus esset, Matrimonium enim contra leges Canonicas ab infidelibus contractum valet, & post Baptismum dirimi non potest, ex *cap. gaudemus, suprà hoc tit.* Rursus confunditur ex verbis text. dum inquit, *quia dispar est ritus de nouo ad fidem conuersorum*, igitur consuetudo nubendi relictis fratrum erat conuersorum de nouo, & sic fidelium, qui adhuc non erant satis instructi de cessatione legis veteris in his præceptis iudicialibus, quæ ad religionem, & cæremonias non pertinebant, & arbitrantur post conuersionem se posse relictis fratrum nubere. Deinde conuincitur ex illis verbis propter infirmitatem genitum, quæ parum conueniunt his, qui ante conuersionem contraxerant, & nulla indigebant venia. Vnde vetus intellectus est Matrimonium hic fuisse post conuersionem ab his, qui iam erant fideles, & legibus Ecclesiasticis ligabantur, & ideo necessaria illis fuit dispensatio; quod verò text. ait, *si tamen iuxta legem Mosaïcam*, &c. eo pertinet, quia si nuberent relictis fratrum cum sobole descendentium, quia id erat contra legem Moysis, qua putabant se ea vti posse, Matrimonium non erat bona fide, & iusto errore factum, neque dispensationem merebatur. Nec obstant huic interpretationi verba tex. ibi, *ne tales sibi de cætero postquam ad fidem venerint, copulent*, quoniam non vult Pontifex

Pontifex significare neminem ex ea Ecclesia fuisse eatenus conuersum, est enim illud falsum, & contra manifesta text.verba *in princ.*ibi,*conuersorum*, sed illud demum vult Pontifex quòd qui vsque ad illud tempus post conuersionem sic contraxerant vtantur Matrimonio per dispensationem; qui verò deinceps contraxerint post conuersionem, careant dispensatione illa, & ideo præcipit Episcopo, vt illis deinceps tale Matrimonium interdicat,quo pacto text. hic veram continet dispensationem,& intelligitur à Paris. in effectu *cons.*68.*n.*251. *lib.*4. quamvis ab eo recedat Cou. *vbi supra* non percipiens vltima verba textus.

5 *Iuxta legem Mosaïcam.*] Ergo Iudæi non vtuntur nostris legibus,de quo vide Tiraq.*de iure primog.q.66. n.*22.*&* 25.

De Donationibus inter Virum & Vxorem, & de dote post diuortium restituenda.

TIT. XX.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan.Andr.Anchar. Butr. Panorm. Præpos.Alex.de Neuo,Palat.Durand. *in breuiario aureo iuris Canon.fol.*131.*& in speculo iuris, sub hoc tit. lib.*4. Steph. Ranchin.*in continuat.tit.Decret.*Ioan.de Londris *in breuiario sanctorum Canon. fol.*178. Petr. de Rauenna *in compend.iuris Canon.* Martin. Mesnart.*in epitome Decretal: fol.*168. Dan.Venat. *in analysi methodica iuris Pontif.à pag.*583. Goffr.& Host.*in sum.huius tit.*Alex.Cassan.& Anastas.Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* nouissimè Ioan.Honor.*lib.*4. *summ.in Decret.* Barthol. Carthag.*in exposit.tit.iuris Canon.*omnes *sub hoc tit.*

De Materia huius tit. vide apud Lusitanos Ordin. Regiam *lib.*4.*tit.*65.vbi parens meus,& apud Castellanos *l.*4.*cum seqq.tit.*11.*p.*4. vbi Gregor.*& l.*9. *tit.*9. *lib.*5.*noua recop.*vbi Azeued.Scipion. Gentil. *in speciali tract.de donat.inter vir.& vxor.* Duen.*reg.*221. Kircho. Soar. Bellacom.& alios *tom.*1.*commun. opinion. tit.*10. *lib.*5.*pag.*733.Ant. Gom.*var.tom.*2.*c.*4.*à n.*23. Aloys. Ricc.*in collect.decis.p.*4. *collect.*799. Ceual. *com.contra commun.q.*112.Card.Mantic.*de tacitis,& ambig.conuent. com.*2.*lib.*21.Franc.Molin.*de ritu nupt.lib.*3.*q.*1.Molin. *de iustit.tract.*2.*disp.*286.*cum seqq.* Less.*eod.tract.lib.*2. *c.*18.*dub.*12.Sanch.*de Matrim.lib.*6.Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.*25.*n.*158. Azor. *instit. moral. p.*3. *lib.*11.*de donat.c.*10.*de donat.inter vir.& vxor.* Rebell. *de oblig.iust.p.*2.*lib.*1.*q.*8.*n.*44.*cum seqq.& lib.*1.*q.*13.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonio ex causa licita separato dos est vxori restituenda*, & n. 2.

3 *Matrimonio ex causa licita separato in Regno Portugallia debent omnia bona diuidi inter virum,& vxorem pro dimidia parte.*

4 *Obiicitur contra text.conclusionem.*

5 *Dos restituenda est vxori,vbi fit separatio culpa mariti, non verò sua ipsius.*

6 *Dos vt per maritum restituatur vxori, necessarium est, quòd mulier per sententiam iudicis Ecclesiastici ab eo fuerit separata.*

7 *Intellectus quem præstat gloss.*1.*ad hunc textum, an sit verus, ostenditur.*

8 *Maritus habet priuilegium vt si condemnetur ad restituendam dotem vxori, teneatur solum quatenus facere potest.*

9 *Verba* quòd maritus non conueniatur vltra quàm facere possit, *quid significent, ostenditur.*

10 *Priuilegium, quòd maritus non teneatur vltra quàm facere potest,ab eo renuntiari non potest.*

CAP. Mulieres. I.

MAtrimonio ex causa licita separato dos est vxori restituenda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm.Præpos. Alex. de Neuo,Canis. Cujac. Vin.*in ration.lib.*4. *iuris Pontif.pag.*121. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*601. remissiuè Ximen.*in concord.p.*2. refertur ab Ant. August. *collect.*2. *Decret lib.*4.*tit.*21. *de dote post diuort. restituenda c.*1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.*50.*c.*46. 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Segur. *in repet.vnam ex familia,§.si fundum,n.*39.*ff.de legat.*2. Palat.*in repet. rubr. huius tit.* §.54. *num.*10. Couar. *de sponsal.p.*2.*c.*6.§.8.*num.*26. Gutier.*canonic.lib.*1.*c.*24. *num.*14.*& de iuram.confirm.part.*1.*cap.*1.*n.*61. D. Barbos.*in rub.ff.soluto matrim.p.*2.*n.*39.*cum seq.* Vnde data culpa in marito superueniente morte vxoris, neque dos, neque dotis lucrum eidem coniugi competere potest.Roland.*cons.*50.*n.*4.*vol.*1.Alex.*in l.si cùm dotem §.sin autem,n.*10.*ff. soluto matr.* Socin. iun. *cons.*27.*in fin.lib.*1. Roland.*de lucro dotis q.*68. *n.*8. eo enim ipso quòd dos est restituenda ob dissolutionem Matrimonij post separationem thori, omnia accessoria in consequentiam, & dependentia à prima causa subsistere non possunt.Alexand.de Neuo *cons.*18.*in* 2.*dub.* Dec. *resp.*52.*num.*51.*lib.*1. Seraphin.*decis.*1308.*n.*2. Rot. *in Auximana dotis* 17.*Iunij* 1619.coram R.P.D.meo Pitouano. 2

De iure verò nostri Regni Lusitaniæ vbi de consuetudine celebratur contractus Matrimonij per chartam medietatis, iuxta Ordin. Regiam *lib.*4. *tit.*46. *in princ.*illo separato ex causa licita quoad thorum auctoritate Ecclesiæ pro dimidia parte diuidi debent omnia bona,ita vt dimidia remaneat penes vnum,altera verò dimidia retineat sibi alter, quia ratione mutuæ societatis, quæ tacitè inter coniuges videtur contracta in illo Regno, prædicta pars bonorum diuertenti est acquisita, quam per diuortium etiam sua culpa factum non amittit, quia ex causa veluti onerosa ad eum pertinet, ita post Palat.*in repet.rubr.huius tit.* §.34. *n.*10. tradit D.Barbosa *d.p.*2.*rubr.n.*48.*&* 61.faciunt quæ ad hoc propositum resoluunt Couarr.*de sponsalib.p.*2.*c.*1. *n.*8.*ad finem*,Pinel.*in l.*2. *C.de bonis mat.p.*1.*n.*37.Gutier.*canon.lib.*1.*c.*24.*n.*14. Matiens.*l.*5.*gloss.*9.*n.*1.*tit.*9. *lib.*5.*noua recop.* 3

Verùm contra principalem textus conclusionem obiicitur ab aliquibus quòd vbicunque Matrimonium ex causa adulterij separatur,fit separatio ex causa licita, cùm licitè possit coniux propter adulterium adulterum coniugem à sua cohabitatione dimittere, iuxta text.*in cap.dixit Dominus* 32.*q.*1.*cap. Apostolus* 32.*q.*7. *cum similibus*, & tamen Matrimonio ex causa adulterij separato non est dos restituenda vxori,*cap. plerumque, infr.hoc tit.* 4

Quare facienda est differentia inter casum in quo contingit separatio culpa vxoris,& inter casum in quo contingit culpa mariti, ita vt in illo, in quo propter culpam mariti fuerit Matrimonium iudicio Ec- 5

clesiæ quoad thorum, & mutuam cohabitationem separatum, sit vxori tota dos restituenda, qui est casus de quo loquitur text. *in præsenti*; in alio verò vbi separatio fit culpa ipsius vxoris, veluti ob adulterium ab ea commissum, in quibus terminis loquitur *d. cap. plerumque*, tunc restitutio dotis ei facienda non est, & ita illa iura intelligunt, & conciliant Ripa *d l. 1. n. 31.* Vincent. de Franch. *p. 2. decis. 244. n. 3.* Palat. *vbi proximè*, D. Barbosa *d. p. 1. rubr. n. 39. & seq. & in l. maritum 13. n. 43. ff. soluto matrim.* Nam vbi Matrimonium culpa vxoris auctoritate Ecclesiæ fuerit separatum nec dotem, nec alimenta durante causa diuortij maritus vxori restituere, aut præstare tenetur, Roland. *cons. 50. n. 6. lib. 1.* Garc. *de expensis cap. 13. num. 56.* D. Barbosa *d. part. 2. rubr. num. 47. & in l. si ab hostibus, §. fin. num. 38. ff. soluto matrim.* Si tamen neque viri nec vxoris culpa diuortium contingit, & factum est ad tempus, vxori dos non est restituenda, nec procedit decisio huius text. iuxta ea quæ tradunt Perez *l. 4. tit. 4. lib. 5. Ordin.* Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his num. 37. ff. de liberis agnosc.* si verò in perpetuum factum est, videntur tacitum pactum coniuges inire, vt quilibet eorum alteri restituat, quod ab eo accepit, vt per Segura *in d. §. sed si fundum, n. 38.* D. Barbosa *d. p. 2. rubr. n. 56.*

6 *Separata.*] Notatur ad hoc quòd vt dos per maritum restituatur vxori, necessarium est quòd mulier per sententiam iudicis Ecclesiastici ab eo fuerit separata, vt per Nouell. *de dote special. 11. n. 7.* D. Barbosa *d. p. 2. rubr. n. 41. & seq.*

7 In gloss. 1. Hæc glossa asserit text. *in præsenti* esse intelligendum de Matrimonio putatiuo, quod detecto impedimento irritum iudicatur, vt per Abb. *hic n. 4.* Conar. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 26.* Camp. *de dote 3. part. q. 238.* Tiraq. *l. vlt. connub. gloss. 8. n. 260.* Valdes. *in addit. ad Xuar. ad l. 1. tit. de las ganancias, lib. 3. fori n. 9. pag. 12.* Qui quidem intellectus licèt in se verus sit, non conuenit literæ eius text. cum ipsius generalitatem restringat, vt patet ex verbis ibi, *quilibet iusta causa*, & ibi, *propriis viris*, quæ verba non de putatiuis viris, qui proprij viri non sunt, sed de veris coniugibus sunt intelligenda.

8 In gloss. *Totam* 2. ibi, *aliàs in quantum facere potest.* Notatur ad hoc quòd maritus habet priuilegium, vt si condemnetur ad restituendam dotem vxori, non debet in solidum in eius bonis fieri executio, sed solùm quatenus facere potest, quod apertè probant text. *in l. maritum 13. ff. soluto matrim. l. patronus 17. l. non tantum 20. ff. de re iudic. cum similibus*, resoluunt Camp. *de dote p. 3. q. 238. cum seq.* D. Barbosa *in d. l. maritum.*

9 Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 442. n. 5.* Quid autem significent ea verba, *quòd maritus non conueniatur vltra quàm facere potest*, vide D. Barbosa *d. l. maritum, n. 5. cum seqq. & n. 100.* Molin. *d. tract. 2. disp. 415. n. 3. cum seqq. & n. 8. cum seq.*

10 In ead. gloss. ibi, *etsi maritus*, &c. Notatur ad hoc quòd huiusmodi priuilegium non potest à marito renuntiari, cùm enim sit inductum ob illam eximiam reuerentiam, quæ maritis debetur, esset prædicta renunciatio contra bonos mores, vt ait text. *in l. alia, §. eleganter, ff. soluto matrim.* vbi latè D. Barbos. *à n. 1.* Cou. *in cap. quamvis, p. 2. in princ. n. 8.* Gom. *tom. 2. var. c. 11. n. 53.* Lara *in l. si quis à liberis, §. sed si filius, n. 94. ff. de liberis agnosc.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonio soluto cogitur vir dotem restituere, & bona diuidere, quæ communiter eis obuenerunt.*
2 *Matrimonio soluto vltra dotem est restituenda mulieri dimidia pars bonorum, quæ constante Matrimonio fuerunt acquisita.*
3 *Societas vera, & propria, an sit contracta de iure communi inter virum, & vxorem, quæstio dubia.*
4 *Partem affirmatiuam, ac proinde inter coniuges attento iure communi lucra constante Matrimonio acquisita esse communicanda, qui Doctores teneant, referuntur.*
5 *Pars negatiua verior, & receptior.*
6 *Contrariis partis affirmatiuæ respondetur.*
7 *Societas vera, & propria non contrahitur inter coniuges, etiam vbi adest consuetudo, seu statutum, vt inter coniuges simpliciter contrahentes bona omnia communicentur.*
8 *Renuntiare possunt contrahentes Matrimonium communicationi etiam inductæ, & stantibus legibus, seu statutis eam inducentibus.*
9 *Coniuges putatiui communicant bona inter se vigore statuti huiusmodi communicationem permittentis.*
10 *Pactum tempore contracti Matrimonij, quod mulier non teneatur soluere debita mariti, etiam contracta constante Matrimonio, valida est.*

CAP. Significauit. II.

Vrban. III.

Coniuges quando ex licita causa solemniter separantur, maritus cogitur censuris, nisi aliquid obsistat, restituere dotem, & partem rerum communium. 1
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 122.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 602.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 21. c. 3.*

Collige ex text. soluto Matrimonio vltra dotem 2
esse mulieri restituendam dimidiam partem bonorum, quæ constante Matrimonio fuerunt acquisita, idque ratione tacitæ societatis inductæ inter coniuges, per quam omnia lucra eo tempore acquisita inter eos generaliter communicantur, de quo vide Palat. *in repet. rubr. huius tit. §. 61. in princ.* Montalu. *l. 1. tit. 3. lib. 3. fori,* Cassan. *in consuet. Burgun. rubr. 4. §. 2. n. 5.* Mud. *in rubr. ff. pro socio, in fin.* Cou. *de sponsal. p. 2. c. 7. §. 1. n. 5. & lib. 3. var. c. 19. n. 2.* Gom. *l. 50. Tauri, n. 69.* Spin. *in specul. testam. gloss. 18. n. 4. in fin.* & *n. 5.* Garc. *de coniugali acquestu, n. 30.* Gam. *Lusit. decis. 314. n. 2. & 5.* Valasc. *consult. 103. n. 1. & 2. de partition. c. 5. n. 4.* Cabed. *Lusit. decis. 150. n. 4. p. 1.*

Quæstio est maximè controuersa vtrùm attento 3
iure communi inter virum, & vxorem sit contracta vera, & propria societas, per quam lucra constante Matrimonio quæsita ad inuicem inter eos communicentur? in qua quæstione pro affirmatiua parte facit 4
text. *in præsenti*, deinde text. *in cap. cùm societas 27. q. 2.* quorum iurium auctoritate hanc partem, immo inter coniuges attento iure communi lucra constante Matrimonio quæsita esse communicanda, & dari inter eosdem contractum societatis, tenent Palat. *d. §. 61. in princ. & §. 65. n. 12.* Cassan. *d. §. 2. n. 1.* Ludou. Gomez *in §. actiones, n. 12. Instit. de actio.* Didac. Seg. *in tractat. paruo de bonis lucrandi constante Matrimonio n. 27. & in l. vnum ex familia, §. sed si fundum, n. 24. ff. de leg. 2.* Gam. *d. decis. 314. n. 4.* & alij citati *sup.* in principali text. conclusione.

Verùm contraria sententia verior est, & receptior, 5
quæ docet non dari veram nec propriam societatem, attento

attento iure communi tam Canonico, quàm Ciuili inter coniuges, nec bona, seu lucra constante Matrimonio quæsita inter eos communicari, quia nullibi in terminis iuris communis huiusmodi communicatio bonorum in vim societatis inducta reperitur inter coniuges: quare ita tenent Duaren. *in rubr. solut. matrim.tit.de nupt.*Couar.*d.c.*7.§.1.*n.*5.*& lib.*3.*variar. c.*19.*n.*3.Tell.*l.*16.*Tauri,n.*12.*&* 13.Pirrh.*in consuetud. Aurelian.de societ.inter vir. & vxor. c.*1.*n.*1. Pech.*in tract. de testam. coniug. lib.* 2.*c.*1.*n.*1.*&* 2. Matiens. *l.* 2. *gloss.*1.*num.*1.*tit.*9.*lib.*6.*noua recop.* Gutier.*pract. lib.*2. *q.*118.*n.*5.*&* 6. Ioan.Garc.*de expens.cap.*13.*n.*14.*& d. tract.de coniugali acquestu,n.*30.*& seq.* Valasc. *d.cap.* 5. *n.*4.*cum seqq.& consult.*103.*à princ.*D.Barbos.*p.* 2.*rubr. ff.solut.matrim.n.*47.*ad finem,& in l.*1.*p.*1.*n.*33. *& seq. & p.* 1.*n.*99.*cum seqq. & in l.diuortio*, 6. *ob donationes, n.*1. *ff.eod.* latè & eleganter Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.*3.*q.*65. nouè Ioan. Frideric. Solis *in tract. de bonis constante matrim.acquisit.q.*8.

6 Qua sententia retenta non obstat text. *in præsenti*, dum iubet fieri diuisionem eorum, quæ constante Matrimonio sunt acquisita, quia omissa responsione illorum, qui dicunt text. procedere de consuetudine illius loci, omissa etiam aliorum responsione, quòd scilicet societas expressè contracta fuerat per coniuges, quod ex illo nullo modo colligitur, planiùs intelligitur, vt procedat in bonis, quæ coniugibus communiter obuenerunt, vel quia constante Matrimonio marito, & vxori fuerunt donata, aut alio modo relicta, seu quia ex vtriusque pecunia vtriusque nomine empta sunt; qui intellectus literæ text. plurimum conuenit, non enim dicit dari hic societatem, & actionem pro socio competere, sed iubet diuisionem bonorum fieri, quæ etiam absque societate per competentem actionem in rebus communibus à iure conceditur, iuxta *l.Vt sit, ff.pro socio*, §.*item, si inter. Instit. de oblig. quæ ex quasi contract.* quem intellectum sequuntur *gloss.vlt.in præsenti.*& Abb. *n.*3. Couar.Ioan. Garc.D.Barbos.& Valasc.*dictis locis.*Minus obstat text. *in d.cap.cùm societas*,& alij similes, in quibus coniuges socij appellantur, quia non intelliguntur de societate communicatiua bonorum, prout sunt ciuiles societates, sed de communicatione, & consortio omnis vitæ, & de communicatione diuini, & humani iuris, vt satis explicuit Iurisconsult. *in l.*1. *ff. de ritu nuptiarum*, & de hac communicatione intelligitur illud Genes. *mulier quam dedisti mihi sociam*, &c.

7 Ampliabis, vt nec etiam stante lege, vel consuetudine secundùm quam inter coniuges simpliciter Matrimonium contrahentes bona omnia communicantur, prout in regno Portugalliæ iuxta Ordinat.Regiam *lib.*4.*tit.*46. adhuc enim inter coniuges vera, & propria societas non contrahitur, vt tenent Garc. & D. Barbosa *locis citatis*, D. Marta *in votis nouissimarum decis. voto* 53. *n.*14. Et insuper sunt huiusmodi leges municipales, aut statuta iuris communis correctoria, ac per consequens strictè intelligenda, vt docent Burg.de Pace *q.*8.*n.*24. Gutier.*d.q.*118. *num.*6. *ad fin.* Matiens.*d.gloss.*1.*n.*77. Franc.Molin.*d.q.*66.*num.*13.&

8 stantibus huiusmodi legibus, seu statutis possunt coniuges declarare, ne huic communicationi sit locus, imo & inductæ renuntiare, vt tenent Perez *tit.* 4. *lib.*5.*Ordinam.pag.*169. Mench. *vsufreq. lib.*1. *cap.*13. *n.*6. Cald.Pereira *in l. si curatorem,verbo sua facilitate, n.*7. D.Barbos.*in l.si constante, in princ. n.*33.*& in l. si ab hostibus*, §.*fin.num.* 59.*ff.sol.matrim.* Rebell. *de oblig. iustit. part.*2.*lib.*6.*q.*1.*num.*4.Gam.*decis.*366.*n.*4.Burg. de Pace *q.*9.*n.*9.Pinel *in l.*1.*p.*1.*n.*36.*C.de bonis mater.* Franc.Molin. *d.q.*65.*à n.*17.

9 *Quem loco viri tenebat.*] Notatur ad hoc quòd stante consuetudine, pacto, seu lege, per quam non solùm lucra constante Matrimonio quæsita, sed reliqua bona inter coniuges communicantur, & soluto matrimonio æqualiter diuiduntur, idem etiam obseruandum est inter coniuges putatiuos, ita vt omnia circa veros coniuges statuta locum habeant in putatiuis, ita Palac. *in repet.rubr.huius tit.*§.36.*n.*2. Gom.*l.*53. *Tauri, n.*37. *vers.extende secundò,ad fin.& n.*77.Cou.*de sponsal.p.*2. *c.*7.§.1.*num.*7.Tiraq.*post leges connub. gloss.*8.*num.* 270. Matiens.*l.*2.*gloss.*1.*à n.*4.*tit.*9.*lib.*5.*noua recop.* D. Barbos.*in d.*§.*fin.n.*12.*vers.ex qua infertur,& n.*13.Azeued. *d.l.*2.*n.*4. Ioan. Garc. *de coniugali acquestu,à num* 159. Ioan.Frider.Solis *d tract.q.*19.Stephan.Gratian.*discept. forens.c.*120.*n.*76.*cum seqq.*Rebell.*de obligat.iustit.p.*2. *lib.*6.*q.*1.*n.*19. latè Francisc. Molin. *d.lib.*2.*quæst.*66.*à princ.* vbi *n.* 9. hoc verum intelligit quando coniuges contraxerunt in facie Ecclesiæ, & hodierno iure cum solemnitatibus requisitis à sacro Concil. Trid. *sess.*24. *de reform.matrim.c.*1.

In gloss. *Non est.* Notatur ad hoc, quòd valet pactum 10
tempore contracti Matrimonij quòd mulier non teneatur soluere debita mariti etiam contracta constante Matrimonio, vt per Matiens. *d. l.*2.*gloss.*1.*n.*58. Perez *tit.*4.*lib.*5.*Ordin.pag.*169. D.Barbos.*in l.*1 *ff.soluto matrim. p.*3.*num.* 62. vbi addit procedere etiam quamvis constante Matrimonio huiusmodi pactum celebretur, & citat Boër.*decis.*244.*n.*2.

SUMMARIUM.

1 *Delegatus ad causam Matrimonij, si ferat sententiam diuortij super restitutione dotis, potest pronuntiare*, & n. 2.
3 *Intellectus ad hunc text. præstatur.*
4 *Condictio ob causam, vel sine causa datur pro dote putatiua repetenda.*
5 *Maritus putatiuus non habet dilationem ad solutionem dotis putatiuæ.*

Cap. De prudentia. III.

Clem. III.

Iudex delegatus si ob impedimentum dirimens ferat 1
sententiam pro diuortio, debet etiam sententiare pro tota dote restituenda secundùm ius Canonicum, quia qui cognoscit de principali, debet cognoscere de accessorio, & incidenti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.Zabar.Ioan.Andr.Hostiens.Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alexand. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 123. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 602. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant.August. *collect.*2. *Decretal. tit. de dote post diuortium restituend. cap.*1.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Hippol.*sing.*589.Mant.*lib.*1.*dialog.*42 Gerard.*sing.*88. Antón.Gom.*l.*50.*Tauri, n.*53. Nonel. *de dote, part.*9. *priuil.*16. Azeued.*l.*10.*num.*44.*& seq. tit.*1. *lib.*4 *noua recop.*Molin *de instit.tract.*2.*disp.*443. alt.Molin.*de primog.lib.*2.*cap.*15.*n.*76. Gutier.*pract.lib.*1.*q.*44.*n.*6.*cum seq.& lib.*3.*q.*29.*n.*28.Cabed.*Lusit.decis.*125.*n.*3.*p.*1. Sed videndū est quare iudex qui cognoscit de validitate Matrimonij, possit super restitutione dotis pronuntiare, contra decisionem text. *in cap.causam, quæ* 7.*sup. qui filij sint legit.* vbi deciditur iudicem Ecclesiasticum, qui virtute rescripti Apost. principaliter de causa legitimitatis cognoscit, teneri relinquere Regi, seu potestati

testati sæculari iudicium super possessione terrarum, idem probat text. *in cap. tuam, sup. de ordine cognit.* & iuuat ratio *l. 1. C. de ordine iudic.*

3 Quare communis existimat ideo delegatum ad causam Matrimonij potuisse in præsenti super restitutione dotis pronuntiare, quia causa dotis etiam principaliter mota est mixti fori, & bene poterat præueniendo sæcularem, de ea cognoscere, & super ea pronuntiare. Ita Innoc. Imol. Abb. & alij *hic*, Aufret. *de potestate Ecclesiæ super laicos fallent.* 27. Gom. *in cap. vlt. num.* 22. *de iudic. in* 6. Ripa *in l.* 1. *n.* 48. *ff. soluto matrim.* Bald. Nouell *de dote, p.* 9. *priuileg.* 16. Perez *l.* 2. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordinam.* Soar de Pace *in pract. tom.* 2. *prælud.* 2. *n.* 21. Sed hic intellectus conuincitur ex litera huius text. ibi: *Vos qui de Matrimonio principaliter cognouistis de dote, quæ est causa incidens, accessoriè cognoscere voluistis:* ergo Ecclesiasticus iudex non alia ratione quàm incidentiæ de dote cognouit, vt meliùs aduertunt gloss. *hic, verbo accessoriè*, Molin. *d. cap.* 15. *n.* 76. Palat. *in repet. c. per vestras notab.* 2. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 1. *n.* 46. *ff. soluto matrim.* ea scilicet ratione, quia causa dotis est adeò coniuncta & connexa Matrimonio, cùm illa sine hoc constare non possit, *l.* 3. *ff. de iure dotium*, iudex Ecclesiasticus iudicando Matrimonium non valuisse meritò, & consequenter debet iudicare dotem restituendam; quæ necessaria dependentia non reperitur in hæreditate, longè minus in restitutione terrarum, de qua *in d. cap. causam quæ*, vide latiùs super intellectum huius text. quæ diximus *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 84. *n.* 30. faciunt quæ Sanch. *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 8. *n.* 15.

4 Amplia locum habere huius text. conclusionem non solùm quando plenariè, sed etiam quando summariè proceditur, quia etiam tunc iudex Ecclesiasticus de causa principali summariè cognoscens super temporali incidenter moto rectè pronuntiabit; cuius contrarium dicendum erit in laico, qui nec incidenter in causis summariis quoad Ecclesiastica negotia se potest intromittere, vt post Ioan. Andr. resoluit Dec. *in c.* 2. *n.* 24. *de iudic.* licèt Rip. *ibid. n.* 13. Menoch. *remed.* 2. *retin. n.* 336. & Gutier. *lib.* 1. *canon. c.* 34. *n.* 46. securè existimet posse laicum iudicem cognoscere de causis Ecclesiasticis incidenter, vnde inferunt posse in causa possessoria, quæ summaria est, incidenter cognoscere, quod tamen falsum puto ex his, quæ tradunt Dec. *vbi suprà*, Conar. *practic. c.* 33. *n.* 1. Valasc. *consf.* 93. *n.* 9.

In gloss. *Repetebat*, ibi, *& sic agit condictione sine causa.* Notatur ad hoc, quòd pro dote putatiua repetenda datur condictio ob causam, vel sine causa, vt per Cou. *de spons. p.* 2. *cap.* 6. §. 8. *n.* 23. Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 8. *num.* 142. & *n.* 254. resoluit quòd actio quæ datur pro dote putatiua atque priuilegiata est, atque ea, quæ veræ vxori datur, & *n.* 266. tenet quòd maritus

5 putatiuus non habet dilationem ad solutionem dotis putatiuæ.

6 In ead gloss. ibi, *Mobilia vsque ad annum.* Hæc glossa communiter reprobatur secundùm Cou. *d.* §. 8. *n.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Dotem amittit mulier propter adulterium à viro separata*, & n. 2.

3 *Donationem propter nuptias, seu lucrum dotis ex pacto proueniens amittit mulier propter adulterium.*

4 *Bona paraphernalia propter adulterium amittit vxor.*

5 *Doctores referuntur de bonis paraphernalibus multa tradentes.*

6 *Dotem perdit propter adulterium etiam vxor putatiua.*

7 *Dotis amissionem propter adulterium tacitè remisisse censetur vir post illud commissum si sciens cum vxore se reconciliauerit.*

8 *Reconciliata vxor non dicitur, quæ habitat cum viro adultero, & patitur ab illo cognosci, si non habet certitudinem adulterij à viro commissi.*

9 *Dotem, & donationem propter nuptias recuperat vxor, si maritus commiserit adulterium.*

10 *Vxor potest agere ad separationem thori & ad restitutionem dotis, quando maritus habet concubinam.*

11 *Dotem perdit vxor propter osculum luxuriosum, vel amplexum inhonestum.*

12 *Vxor propter adulterium dotem amittit, non ipso iure, sed per sententiam.*

13 *Dotem amittit vxor propter adulterium, quando propria voluntate, puta virum timens ab eius domo recesserit.*

14 *Maritus pòstquam semel adulteram vxorem admisit, & reconciliauit, non potest eandem accusare de eodem crimine.*

15 *Reconciliatus coniux, si in adulterium relabatur, potest de illo accusari.*

16 *Dotem, & donationem propter nuptias, propter adulterium commissum amittit mulier, etiamsi post latam sententiam super adulterium ipsa probet consanguinitatem, vel affinitatem.*

CAP. Plerumque. IV.

MVlier quæ causa fornicationis iudicio Ecclesiæ, vel propria auctoritate à viro recessit, nec reconciliatur, non potest repetere dotem, vel dotalitia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Cened. *collect.* 154. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 123. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 602. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. sub tit. de dote post diuort. restit. lib.* 4 *c.* 2. 1

Hanc eandem concl ex hoc text. desumunt Couar. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 7. §. 5. *n.* 13. & §. 6. *ex n.* 1. Vin. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 9. *tit.* 7. *n.* 3. *pag.* 467. & Bellacomb. *n.* 5. *pag.* 470. Boër. *decis.* 338. *ex n.* 2. Ioan. Martin. de Olano *in antinom. lit. A, n.* 64. Anton. Scap. *de iure non scripto, lib.* 1. *c.* 50. *ex n.* 13. Tiraq. *post leges connub. gloss.* 8. *n.* 238. & *l.* 1. *connub. n.* 44. *in fin. vers. sed & hinc fit*, Tiraq. *ad leges connub gloss.* 8. *n.* 238. Gom. *l.* 80. *Tauri, n.* 47. Clar. §. *adulterium, n.* 12. *vers. alia quoque est pœna*, & *n.* 13. *vers. & sciat*, Cantera *in suis quæst. crimin. lib. vlt. c.* 4. *sub tit. de adulteriis*, Costa *in cap. si pater*, 1. *p. verbo legauit*, *n.* 46. Menoch. *de arbitr. casu* 287. *num.* 12. *cum seqq.* & *casu* 419. *n.* 44. & *cons.* 314. *n.* 17. *vers. has tamen*, Palat. *in repet. huius rubr.* §. 20. *in princ.* Gam. *decis.* 234. vbi Flores *in addit.* & *decis.* 236. Vincent. de Franch. *decis.* 184. *num.* 1. Azened. *l.* 1. *cum seqq. tit.* 2. *lib.* 8. *noua recop.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 36. *c.* 6. *n.* 14. Surd. *de alim. tit.* 7. *q.* 16. *n.* 20. *cum seqq.* Molin. *de iustit. tom.* 4. *tract.* 3. *disp.* 90. *n.* 2. D. Barbos. *in l.* 2. *à princ. n.* 53. *cum seqq ff. soluto matrim.* Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *q.* 67. *n.* 2. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de fauore clericorum reali*, §. 4. *n.* 71. Sanch. *de Matrim. lib.* 10. *disp.* 8. *num.* 2. Valasc. *cons.* 169. Cabed. *p.* 1. *Lusitan. decis.* 124. & 125. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 142. *n.* 1. *cum seqq.* 2

Vtrùm autem dos vxoris adulteræ applicetur marito vbi mulier habuerit filios vel primi, vel secundi Matrimonij? vide Couar. *d.* §. 6. *num.* 4. *versic. cæterùm*, Auendan. *resp.* 24. *ex n.* 1. Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 4. §. 6. *verbo, & sera tenuë, num.* 25. & *rubr.* 6. §. 1. *ex num.* 8. Palat. *in repet huius tit.* §. 20. *num.* 1. *vers intellige tamen*, Boër. *d. decis.* 338. *n.* 5. Baëç. *de inope debitore, c.* 1. *n.* 68.

*n.*68. Et quid si talis adultera habeat patrem, an in eius præiudicium maritus lucretur dotem? vide Cassan. *d.* §.6.*verf.& fera tenue, ex num.*20. Boër. *d. decis.*338.*ex n.*5. Caballin. *milleloq.*527.

3 Amplia primò huius text. decisionem in donatione propter nuptias, seu lucro dotis ex pacto prouenienie, vt per Palat. *in reper. huius rub.* §.20.*n.*1.*verf. sic etiam vxor*, Clar.§.*adulterium, num.*12. *verf. alia quoque*, Viu. *tom.*1.*comm.opin.lib.*9. *tit.*7.*num.* 3. *verf. quæ profectò, pag.*467.*col.*1. D.Barbos. *l.*2. *in princ.p.*1.*n.*54.*&* 98. *verf. item vt ipsa amittat dotem*, Sanch.*d.lib.*10.*disp.*8. *num.*21. Perez *l.*1.*gloss. tres bienes, tit.*1.*lib.*5.*Ordinam. pag.*21. Surd.*de alimentis, tit.*7.*q.*16.*n.*30.

4 Secundò amplia in bonis paraphernalibus, vt per gloss.*hîc verbo dotalium, in fin.* & per Cou.*de sponf.p.*2. *c.*7.§.6.*n.*2. Anton.Gom.*l.*80. *Tauri, num.*47. *verf. item etiam imponitur*, Clar.§.*adulterium, n.*15.*verf. adde quod*, Cott.*in memorab. verbo mulier propter adulterium, pag.*594. Surd.*d.q.*16.*num.*28. Perez *l.*2.*tit.*15.*lib.*8.*Ordin. pag.*290. Farin. *d.q.*142.*n.*3. Contrarium tamen tuentur Menoch.*de arbitr.casu* 418 *in addit.n.*5. *& conf.*1. *n.*72.*& conf.*56.*n.*4.*cum seqq.* Cancer.*variar.resol.lib.*1. *c.*9.*n.*69.*&* 78. Franc.Molin.*de ritu nupt.lib.*3.*q.*67.*n.*5. D.Barbos.*in d.l.*2.*n.*54.*& seq.* Sanch.*d.disp.*8.*n.*10. vbi

5 dicit etiam attento iure Regni Castellæ bona paraphernalia & reliqua vxoris adulteræ adiudicari viro. De bonis paraphernalibus multa tradunt, Viu. *tom.*1. *commun.opinion.lib.*5.*tit.*7. *n.*48.*pag.*724. Menoch. *de præsumpt.lib.*3.*q.*8. Cald. Pereira *de extinct. emphyteut. cap.*11.*num.*15.*&* 16. Bernard.Græuæ.*ad pract.Cameræ Imper.lib.*1.*concl.*133. & *lib.*2.*concl.*78.

6 Tertiò amplia in vxore putatiua, quando scilicet Matrimonium est nullum propter aliquod impedimentum affinitatis, seu consanguinitatis, & tunc, etiam quòd Matrimonium non adsit, vxor propter adulterium dotem perdit, & viro applicatur, vt per gloss.*hîc*, Cou.*d.c.*7.§.6.*n.*1. Clar.§.*adulterium, num.*14. *verf. sed quid si aliquis*, Lancel. Gallia *in consuet. Alex. in gloss. maritus, q.*2.*n.*13. Crauet. *conf.*205.*n.*36.*& de antiq.tempor.p.*4.§.*videamus, ex n.*11. Anton.Gom.*l.*80. *Tauri, n.*48. *verf. secundò infertur*, Viu.*d.tom.*2.*commun. opin.lib.*9.*tit.*7.*n.*3.*verf. sed ipsa conclusio*, Gam.*decis.*89. Hieron.de Laurent. *Auenion. decis.*145.*n.*15. Surd. *de alimentis, tit.*7.*q.*16.*n.*22. Farin. *d.q.*142.*n.*16. D.Barbos.*d.l.*2.*p.*1.*n.*93.*cum seqq.* remissiuè Cened.*d.collect.*154.*n.*4. Quid autem si Matrimonium non teneat an mulier adultera amittat dotem? vide Guid. Pap. *sing.*568. *nota pactum, n.*8. Clar.*d.*§.*adulterium, n.*14. Ant. Gom.*l.*80.*Tauri, num.*48. Anton.Quesada *diuers.quæst. c.*18. *verf. in qua parte.*

7 *Nec reconciliata postea*, &c. Notatur ad hoc (sumpto argumento à contrario sensu) quòd quando vir post commissum ab vxore adulterium, illud sciens tacuit, vxorem in domo retinuit, cum ea se reconciliauit, & commiscuit, actionem quam habebat ad separationem thori, & dotis amissionem tacitè remisisse censetur, vt per Viu.*d.tom.*2.*commun. opin. lib.*9.*tit.*8. *n.*3. *verf. secundò, pag.*467. Surd.*de aliment. tit.*7.*q.*16.*num.*75.*& n.*102.*cum seq.* Bajard.*ad Clar.*§.*adulterium, num.*116. Bellet.*d.*§.4.*n.*82. Sanch. *d.lib.*10.*disp.*8.*n.*21. Farin.*d. q.*142.*n.*68.*cum seqq.* vbi *n.*69. ampliat etiam quòd reconciliatio fuerit sequuta post cœptum iudiciũ super amissione dotis, imò etiam post sententiam, & *n.*74. etiam ampliat, vt non solùm domi retinens adulteram vxorem censeatur illi remisisse actionem & accusationem, quam habebat pro commisso adulterio, sed etiam

8 possit dici eiusdem vxoris leno. Non dicitur tamen reconciliata vxor, quæ habitat cum viro, & patitur se ab eo cognosci, si eadem non habet certitudinem adulterij à viro commissi, quia habita scientia adulterij per maritum commissi agere poterit ad separationem, vt decisum fuit in vna Romana *separationis thori* 21.*Iunij* 1606. Coram Iusto, & *in alia Bononien. separationis pariter thori* 26.*Iunij* 1606. Neque vbi agitur de remittenda dicta iniuria, sufficit scientia deducta ex coniecturis & præsumptionibus, sed debet esse plena & cõcludens, Mohed.*decis.*4.*de probat.* Put.*decis.*147.*lib.*1.

Mulier.] Ita etiam & è contra si maritus commiserit adulterium, vxor recuperat dotem, & lucratur donationem propter nuptias, vt per Rojas *sing.*214. *in fin.verf. quod si maritus*, Philip. Dec. *in l. semper in contractibus, ex n.*7.*ff.de regul.iuris*, Roland.*conf.*50.*ex n.*4. *vol.*1. Bursat.*conf.*120.*n.*20. Rimin.*conf.*395.*n.*4. Bajard. *ad Clar.*§.*adulterium, num.*103. Petr.Greg.*synt.agm.iur. lib.*36.*c.*6.*n.*14. Surd.*de aliment.tit.*7.*q.*16.*n.*30. Sanch. *d.lib.*10.*disp.*8.*n.*11. D.Barbos.*d.l.*2.*in princ.p.*3.*n.*56. *verf. vnde licet*, Farin.*d.q.*142.*à n.*35.*cum seqq.* Vincent. de Franch.*decis.*244.*n.*3. *p.*2. Thesaur. *decis.*130. *n.*4. Bellet.*disquisit.cleric. p.*1. *tit.de fauore clericorum reali*, §.4.*n.*74. vbi *n.*75. resoluit quòd potest ad restitutionem dotis agere, & *n.*76. cum Castr. *conf.*128.*&* 328. ac Cuman.*conf.*175. tenet posse eandem vxorem agere ad separationem thori, & ad restitutionem dotis quando maritus tenet concubinam. 9 10

Fornicata.] Vel propter osculum luxuriosum, vel amplexum inhonestum, aut si patiatur sibi mamillas tangi à viro, vt per Surd.*d.q.*16.*n.*32.*cum seqq.* & plures refert Doctores Cened.*d.collect.*154 *n.*5. qui latissimè agũt de pœna osculi impudici, vel tactus mamillarum. 11

Iudicio Ecclesiæ.] Notatur ad hoc, quòd propter adulterium vxor dotem amittit non ipso iure, sed per sententiam, vt per Cou.*de sponsal.p.*2.*c.*7.§.6.*n.*1. Sanch.*d. lib.*10.*disp.*8.*n.*13. Farin.*d.q.*142.*n.*66. Et ante illam nõ tenetur constituere marito in conscientia, ex Ludou. Mexia *in tract.tassæ panis, concl* 6.*n.*63. vbi subdit quòd similiter maritus, qui adulterium commisit, in conscientia non compellitur vxori reddere dotem, quam ipse propter adulterium vxoris suæ consequutus fuit. 12

Aut propria voluntate.] Notatur ad hoc, quòd propter adulterium vxor dotem amittit quando propria voluntate & absque alia iusta causa, puta virum timens, ab eius domo recesserit, vt per Sanch. *d. disp.*8. *n.*13.*verf. sed hinc*, Farin.*d.q.*142.*n.*28. vbi *n.*29. secus dicit si à domo viri recedit non propter fornicationem, quia tunc dotem non amittit. Vide Tiraq. *in l. connub.n.*24.*verf. quum & si vir*, & Palat. *in repet.huius rubr.*§.20.*n.*4. resoluunt quòd maritus non lucratur dotem quando ipse atrociùs vxorem verberaret; ob idque vxor aufugiat, & adulterium committat, tunc enim aiunt, nec accusare, nec consequi poterit dotem maritus, quicquid dicat Corduba de Lara *in l. si quis à liberis*, §.*si quis ex his, n.*210.*ff.de liber.agnosc.* 13

In gloss.*Nec reconciliatam*, ibi, *postea illam*, &c. Notatur ad hoc, quòd postea quam vir semel adulteram admisit, & reconciliauit, non potest eandem accusare de eodem crimine, vide Gam.*Lusitania decis.*235.*n.*6. *& decis.*273. Surd.*de aliment. tit.*7.*q.*16.*n.*102.*&* 103. D.Barbos.*in l.*2.*in princ.p.*1.*num.*101.*&* 104. *ff. soluto matrim.* Cened.*ad Decretal.collect.*137.*n.*1. 14

In ead. gloss. ibi, *Nisi postea fornicetur.* Notatur ad hoc quòd si reconciliatione facta coniux ille reconciliatus in adulterium relabatur, potest non obstante priori illa reconciliatione de nouo eo adulterio illum accusari, & ratione illius celebrari diuortium, vt per Palat. *in repet cap.in princ.*§.9.*n.*18. Cou. *de sponf.p.*2. *c.*7.§.6.*n.*7. Angles *in floribus Theolog.* 1.*p. de matrim. q.*9.*de diuortio, art.* 1.*diffic.*2.*concl.*6. Gregor. *l.*8. *verbo en ante, tit.*17.*p.*7. Fr.Emman.*tom.*1.*sum. c.*240.*num.*3. Surd.*d.q.*16.*n.*103. Azeued. *l.*2. *n.*11.*tit.*20.*lib.*8.*nouæ recop.* Henriq.*in summ.lib.*11. *cap.*17. *n.*5. D.Barbos.*d. l.*2. 15

*l.2.part.1.in princ.n.*104.Sanch.*d.disput.*5.*num.*20.

16 In gloss. *Repetere*, fin.ibi, *demum probatur consanguinitas inter eos*, &c. Notatur ad hoc, quòd propter adulterium commissum perdit mulier dotem, & donationem propter nuptias, etiamsi post latam sententiam super adulterio ipsa probet consanguinitatem, vel affinitatem inter eos extare, & pronuntietur exinde nullum Matrimonium, vt per Guid. Papæ *sing.*568.*vers. vnde dubitatur*, Bellet. *d.*§.4.*n.*72.

Aduertendum est pro intellectu iurium de dote disponentium quòd dos promissa venit sub nomine dotis, & verè, & propriè dos dicitur, Achil. *decis.*13.*n.*2. *de constit.*Steph.Gratian.*discept.forens.c.*666.*n.*22.Rot. *decis.*248.*num.*6.*p.*4. *diuers.* & *in Senogallien. dotis* 23. *Ianuarij* 1608. coram Card. Pamphilio iun. plures refero ego ipse *de appellat. verbor. vtriusque iuris signif. appell.*84.*n.*2. Vnde statutum de lucro dotis habet locum etiam in dote promissa, licèt non tradita, vt per Menoch. *de præs.lib.*6.*præs.*1.*n.*21. Gasp.Ant.Thesaur. *quæst.forens.lib.*2.*q.*75. Adrian. Negusant. *quæst.forens. q.*44.*n.*9.*cum seq.* Steph.Grat.*d.c.*666.*n.*22.Rota apud Achil.*decis.*13.& coram Gregor.XV. *decis.*5 *num.*1.& *decis.*204.*n.*20.& *p.*4. *diuers. decis.*248. *num.*11. & *in Asculana dotis* 29. *Maij* 1596. coram Giptio, & *in Ariminen.legati* 20.*Decembr.*1596. coram Litta, quod procedit, etiamsi statutum dicat quòd dos remaneat apud virum, Rot.*d.decis.*248.*num.*11.*p.*4.*diuers.* imò etiamsi statutum loquatur tacitè, vel expressè de dote data, Menoch.*d.præs.*1.*num.*21.*ad fin.*Rot.*in Asculana dotis* 9.*Martij* 1605. coram Card. Sacrato.

SVMMARIVM.

1 *Mulier per officium iudicis cogitur donata sibi à viro propter nuptias pro conseruatione illiciti Matrimonij relaxare, si talis donatio præstet impedimentum dissolutioni talis Matrimonij.*
2 *Maritus vltra arrhas vxorem dotare potest.*
3 *Dos, & donatio propter nuptias pari passu ambulant, & æqualem continent fauorem, exceptis casibus à iure expressis.*
4 *Arrha in Hispania cedunt lucro vxoris.*
5 *Argumentum de donationibus propter nuptias ad arrhas Hispaniæ non subsistit.*
6 *Nuptiæ incestæ non contrahuntur ex solis sponsalibus inter consanguineos, & affines non secuta copula carnali.*

Cap. Et si necesse sit. V.

Clem. III.

1 DOnata à marito propter nuptias cum pacto quòd si contingat separatio, remaneant pro vxore, si deinde Matrimonium reperitur nullum ob consanguinitatem, & donata causant difficiliorem separationem, sunt restituenda viro, quæ donauit, quia hæc non ob turpem, sed ob nullam causam fuerunt donata, nec sunt dos, nec donatio propter nuptias cùm Matrimonium sit nullum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect.Zabar.Ioan.Andr.Host. Butr.Anchar. Panorm.Præpos.Alex. de Neuo, Canis.Cujac.Viu. *in ration. lib.*4. *iuris Pontif. pag.*124. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*603.remissiuè Ximen. *in concord.p.*1. & 2. refertur ab Ant.August.*collect.*2. *Decretal.lib.*4. *sub tit. de dote post diuortium restituend.cap.*2.

2 Casum huius Decretalis refert Franc. de Rades, y Andrada *en la chronica de las tres ordenes y cauallerias, tit.de la de Santiago.c.*12.*vers.El Rey de Castilla,fol.*21. aliqua tangit Valdes. ad Xuar. *ad l.* 1. *tit.de las arrhas*, §.*nota primo*, *pag.*26. vbi tenet quòd maritus, vltra arrhas potest dotare vxorem, sic intelligens hunc text. loqui in vera dote, quia Rex Alphons.IX. vxorem habuit Berengariam filiam Regis Alphonsi VIII.Castellæ ei coniunctæ in quarto consanguinitatis gradu, & dos data est à Rege Legionensi Alphons.IX.in pignus, & securitatem Matrimonij, & dicit Valasc. *consult.*4. *n.*3.illud quod *suprà* dictum est de marito, quòd potest constituere dotem vxori ex propria substantia, esse limitandum quando illa donatio, & dotis constitutio fieret ante contractum Matrimonij, secus si post, vel si effectus eius conferretur in tempus Matrimonij.

In tribus difficilis reputatur hic text. Primo in eo quòd vir vxori dotem dedisset, cùm vxor viro dotem, vir autem donationem propter nuptias vxori constituat? Secundò quare pactum inter Regem Legionensem, & filiam Regis Castellæ factum de dote lucranda, si eam aliqua occasione relinqueret, non sit obseruandum? Tertiò quomodo dos, & donationes contrahentium incestas nuptias per eosdem soluto matrimonio repetantur, non verò fisco adiudicentur?

Quod attinet ad primum *gloss.*1.*hic*, oppressa difficultate exponit verbum, *dotem*, id est, donationem propter nuptias, quam tamen expositionem DD. communiter reprobant per alia text.verba inferiùs posita, & ideo nec dos, nec donatiò propter nuptias, quæ satis euincunt dotis constitutionem, in proposito interuenisse. Quare resoluendum est quòd quamvis dos propriè dicatur, quam vxor dat viro ad Matrimonij onera supportanda, donatio verò propter nuptias appelletur, quam vir vxori facit, vt probat text. *in cap.nuper, infr. hoc tit. l.*1.*l.vlt.in* §.*sancimus*, *C.de donat.ante nuptias*; quandoque tamen vir vxori dotem potest assignare, vt probat text.*in præsenti*, & *in d.cap.nuper*, text. opt.*in c.*1.*de adulter.* & post Vincent.Abb. Præpos. & alios *hic* explicat Xuar.*in tit.de las arrhas,n.*4.& est recepta sententia ex Valasc. *cons.*4.*n.*3. quæ planiùs procedunt secundùm antiquam Castellæ consuetudinem, vt præcitati DD. aduertunt, de qua Palat. *in repet.rub. huius tit.*§.24.*n.*2.Greg.*l.*1.*gloss.*4.*tit.*11.*p.*4.

Quoad secundum verò dubium reiecta opinione Butr.*hic n.*5. Abb.*n.*3.& aliorum, qui existimãt pactum in proposito non esse obseruandum, quia dissoluendi Matrimonij libertatem impediebat, tunc enim magis ob turpem, quàm ob nullam causam datum esset, resoluendum est pactum sine dote non valere, dotem autem sine Matrimonio non consistere, iuxta *l.auunculo.ff.de condict.sine causa*. Vnde cum Matrimonium inter consanguineos nullum sit, cætera, quæ ex eo dependent, nullius quoque sunt momenti, & licèt in contrahendo Matrimonio cum consanguinea turpitudo versetur, in dote tamen constituenda nulla turpitudo reperitur, vnde cùm in quacumque materia causa proxima non remota sit inspicienda, causa autem proxima in proposito sit dos, quæ nullam ex se continet turpitudinem, merito Pontifex in proposito decidit pactum de lucranda dote in fauorem filiæ Regis Castellæ celebratum magis ob nullam, quàm ob turpem interpositum, quem intellectum colligo ex doctrina Bart.*in l.vlt.n.*2.*ff.de condict.sine causa*, quam sequitur Cou.*de sponsal. p.*2.*c.*6. §.8. *n.*23. & probat apertè ex *d.l.auunculo.*

Quoad tertium dubium inquirendum à nobis est, cùm propter consanguinitatis impedimentum inter Regem Legionis, & filiam Regis Castellæ inceptæ nuptiæ essent contractæ, quare dos per Regem soluto Matrimonio repetatur, non verò fisco adiudicetur, iuxta reg. text. *in l.cùm hic status*, §.*vlt.ff.hoc tit.*& *in l.qui*

l. qui contra, iuncta auth. incestas, C. de incestis nupt. quibus iuribus probatur bona contrahentium incestas nuptias fisco esse applicanda; in quo text. iste difficilis admodum reputatur; variosque patitur intellectus. Nam gloss. in præsenti, dicit quòd scilicet in specie huius text. ille, qui incestas nuptias contraxit, Rex erat Legionis, qui nullum in temporalibus superiorem recognoscit, iuxta resoluta in collect. ad c. per venerabilem, n. 24. qui filij sint leg. ac per consequens neque fiscum, quem intellectum communem dicit Alciat. in l. his consequenter, §. 1. n. 21. ff. familiæ hercisc. Boër. decis. 264. n. 15. Nouell. de dote p. 11. n. 7. sequitur D. Barbos. in l. si cante, n. 28. ff. soluto matr. Quidam verò inter sponsalia de futuro, & Matrimonium de præsenti communiter distinguunt, vt scilicet contrahentes illicita sponsalia etiam scienter non incidant in pœnas contrahentium incestas nuptias, iuxta gloss. verbo contrahere in Clem. 1. de consang. sed potiùs donata reuocent per conditionem sine causa, per text. in l. fin. ff. de condict. sine causa, contrahentes verò illicitum Matrimonium; siue consummatum illud sit, siue non, incidant in prædictas pœnas, eorúmque bona fisco adiudicentur. Alij putant Matrimonium in præsenti fuisse contractum sub conditione, si Papa dispensaret, Rip. tamen in rubr. n. 29. ff. soluto Matr. alium ad hunc text. assignat intellectum, nempe ideo Regem Legionis donata in proposito potuisse repetere, quia licet fiscus ea posset auferre in pœnam contrahentium incestas nuptias, mulier tamen de hoc iure opponere non potuit, cùm nullus de iure fisci præter ipsum fiscum posset opponere, vt notat gloss. verbo non pertinere, in d. l. his, qui consequenter, §. 1. vbi Alciat. n. 21. Conat. d. c. 6. §. 8. n. 13.

Sed his, & aliis reiectis intellectibus inhærendo primo, quem suprà, ex glos. in præsenti præstiti, aduertendo duxi quòd quamvis dos, donationes propter nuptias, & cætera, quæ ex contrahentium incestas nuptias liberalitate procedunt à fisco tanquam ab indignis possint vendicari, vt probat text. in l. qui contra, C. de incestis nupt. auth. incestas, eod. tit. hic tamen non conditione ob turpem causam, sed potiùs in pœnam eorum qui incestas nuptias scienter contrahunt, specialiter fuit statutum, vt patet in d. l. qui contra, ibi, vendicari sancimus, & in d. auth. incestas in princ. ibi, incestas nuptias contrahentis pœna est bonorum confiscatio; vnde quamvis castra à Rege Legionis filiæ Regis Castellæ magis ob nullam, quàm ob turpem causam data essent, vt hic text. probat, & ita conditione sine causa per Regem possunt auferri, qui tamen incestas nuptias scienter contraxit, potuit fiscus, si superiorem recognosceret, prædicta bona in pœnam vendicare, sed cùm Rex legibus quoad vim coactiuam subditus non sit, in pœnam iuris non incidit, ac per consequens quod sine causa dedit, iure optimo conditione sine causa potuit repetere, iuxta l. vlt. ff. de condict. sine causa.

3 *Et ideo nec dos, nec donatio propter nuptias*, &c.] Ergo dos, & donatio propter nuptias pari passu ambulant, & æqualem continent fauorem exceptis casibus à iure expressis, vt docent Vincent. de Franch. decis. 182. n. 2. cum seqq. p. 1. Surd. de alim. tit. 1. q. 42. à n. 77.
4 Menoch. de præs. lib. 3. præs. 15. num. 10. Arrhæ verò in Hispania cùm cedant lucro vxoris, Gom. l. 50. Tauri,
5 n. 9. & 10. Greg. l. 7. gloss. fin. tit. 11. p. 4. non subsistit argument. de donationibus propter nuptias ad arrhas Hispaniæ, Greg. l. 1. verbo Spagna, tit. 11. p. 4. D. Barbos. in l. 1. ff. sol. matrim. p. 4. n. 15.
6 Notatur ad hoc, quòd ex solis sponsalibus inter consanguineos, vel affines non secuta copula carnali incestæ nuptiæ non contrahuntur; vt per Clar. §. incestus, num. 9. vers. hac autem pœna, Duen. reg. 150. limit. 3. Menoch. de arbitr. casu 502. n. 79. & seq. Peregr. de iure fisci, lib. 5. tit. 1. n. 17. vers. intellige quintò, Surd. de alim. 5. q. 7. n. 27. Farin. in praxi crim. q. 149. n. 157.

SUMMARIUM.

1 *Vsufructuarius donans sine consensu domini rem ipsam vxori propter nuptias non transfert in eam plus iuris, quàm ipse habebat.*
2 *Vassallus non potest filiæ suæ feudum in dotem dare sine consensu domini.*
3 *Emphyteusis sine consensu domini in dotem filiæ dari non potest.*
4 *Vsufructuarius liberè potest vsumfructum alienare inconsulto domino.*
5 *Primus acquirens, quandiu viuit, durat ius secundi, cui facta est donatio.*
6 *Nullus plus iuris in aliam transferre potest, quàm ipse in se habeat.*

CAP. Nuper. VI.

VSufructuarius si concedat partem terræ vxori in dotem, mortuo marito vxor non potest amplius illam habere, nisi consentiat dominus terræ, quia non transfert in eam plus iuris quam ipse habebat, & ob istam rationem si terra fuit data in feudum, vel hæreditatem alicui, & hæredi, quem habebat ex legitima vxore, & ipse concedit partem terræ in dotem vxori, & moritur sine hærede, vxor non potest amplius habere partem terræ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 124. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 603. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 4. sub tit. de dote amittenda, vel post diuor. restit. cap. 2. 1

Vel feudum.] Notatur ad hoc, quòd vassallus non potest filiæ suæ feudum in dotem dare sine consensu domini, vt per Duen. reg. 40. ampliat. 8. Cald. Pereira de extinct. emphyt. c. 5. num. 43. sic etiam sine consensu domini emphyteusim in dotem filiæ dari non posse tenent Gama Lusitaniæ decis. 242. Cald. Pereira d. tract. c. 10. n. 3. Rebell. de oblig. iust. p. 2. lib. 13. q. 5. num. 4. licèt vbi fuerit dos inæstimata contrarium sentiant Card. Mantic. de tacitis & ambig. conuention. lib. 22. tit. 28. num. 39. cum seqq. Valasc. consult. 113. num. 9. cum seqq. 2

Quod tamen attinet ad commoditatem feudi, & emphyteusis, potest vassallus absque consensu domini illam quoad vixerit in dotem concedere; ratio est, quia per talem concessionem vtile dominium non transfertur, nec ius aliquod in re constituitur, sed obligatio sola personalis ad fructus ex ea percipiendos, vnde talis concessio nec est alienatio, nec prohibita censetur, quare ad quodcumque tempus fiat, morte vassalli expirat, libereque ad illum regreditur, ad quem si in dotem lata non esset erat transitura, ita post Tiraq. de retract. lign. §. 1. gl. 7. n. 47. explicant eleganter Molin. de primog. lib. 1. c. 21. n. 24. & vlt. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 466. vers. in tertio. 3

Dum vixerit.] Notatur ad hoc, quòd vsufructuarius liberè potest vsumfructum alienare, & in tertium inconsulto domino cedere, vt tenet Cald. Pereira d. tract. cap. 11. num. 4. sed vsumfructum alteri cedi non posse quin deuoluatur ad dominum proprietatis, resoluit Lara in l. si quis à liberis, §. parens, num. 69. cum seqq. vbi num. 62. asserit textus in præsenti, quatenus 4

habet

habet valere dotis constitutionem, dum vixerit ipse fructuarius, qui concessit, loqui in persona eius, qui concessit alicui vsumfructum, non verò in persona eius, qui cessit.

5 Notatur etiam ad hoc, quòd quandiu viuit primus acquirens, durat ius secundi, cui facta est donatio, vt docet Cald. Pereira *d.tract.c.21.n.2.*

6 *Nullus plus iuris in alium transferre possit*, &c.] De hoc principio vide Surd. *cons.126.n.31.* Ioseph. Sesse *Aragonia decis.188.n.15.& 23.* Cæs. Argel. *de contradictore legit.q.9.n.68.* Pich. *ad princ. Instit. de acquis. per arrogat.n.49.* & alios per me citatos *in tract. de Axiom. iuris vsufreq. Axiom.160.n.2.*

SVMMARIVM.

1 *Compendium huius text. refertur.*
2 *Marito exigenti dotem à tertio, qui eam promiserat, non obstat exceptio, quod vergat ad inopiam si offerat cautionem de restituendo.*
3 *Mulier contrahens Matrimonium cum inope scienter, non excluditur à petenda cautione de dote seruanda.*
4 *Cauere pro modico cogi quis non debet.*
5 *Cautio idonea, quæ sit, remissiuè.*
6 *Ecclesiasticus iudex cum de causa dotis in hoc text. cognouit, ostenditur.*
7 *Pecunia ad alimenta relicta deponi debet apud mercatorem ad honestum lucrum.*
8 *Vsuraria dicitur societas, in qua capitale saluum seruatur.*
9 *Maritus cui non fuit soluta dos promissa, an possit vxorem expellere, ostenditur, ac declaratur text. in presenti.*

CAP. Per vestras. VII.

1 MAritus quando petit dotem vxoris, & illa contra eum excipit quòd sit pauper, & quòd non possit dare sufficientem cautionem, debet dare illam, quam potest, vel committere dotem alicui honesto mercatori, vt de parte honesti lucri possit onera Matrimonij sustentare occasione dotis detentæ si maneant separati adulterentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Canis. Alex. de Neuo, Palat. Cujac. Viu. *in ration. lib.4. iuris Pontif. pag.124.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.603.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decret. lib.4. sub tit. de dote amit. vel post diuort. restit. c.3.*

Mercatori, &c.] Dubitant DD. *in præsenti*, quo pactò dos sit deponenda penes mercatorem, quòd si periculosa fuerit, exposita iam plenè mulieri non succurriatur; si verò cum pacto, vt periculum ad mercatorem pertineat, iam tale lucrum turpe potius, quàm honestum dicendum est, ex reg. *l. si non fuerint, §. stricto, ff. pro socio.* Quare communis opinio intelligit contractum assecurationis, siue cùm eisdem mercatoribus penes quos deponenda erat, siue cum aliis esse licitum, vt post Nau. *in man. c.17.n.255.& in c.1.n.36.14. q.3.* resoluit Fr. Ludou. Lop. *instruct. negotiantium, c.65.* Cou. *lib.3. var. c.2. n.4.* Gam. *decis.253.n.1.* de eoque Pontificem esse intelligendum, aliter honestum lucrum cum dotis securitate dari non posse. Verùm hic intellectus licèt in se verus sit; diuinatorius tamen videtur, multáque supplet, quæ ex litera huius text. non colliguntur, nec hodie poterat practicari, cum post nouam Sixti V. constitutionem super assecurationibus editam talis contractus cum eodem mercatore sit prohibitus, & vsurarius præsumatur. Vnde omisso prædicto, & aliis intellectibus, de quibus per Cou. *d.c.2. n.1.* Bero. *in cap. vlt. de vsur. n.49.* Fr. Ludou. *vbi sup. vers. ad primum*, planiùs intelligitur hic text. vt scilicet Pontifex non dicatur dotem apud mercatorem saluam esse à damnis, & periculis fortuiti, cùm enim solùm intendat text. dotem saluari à viro ad inopiam vergente, qui idoneam cautionem præstare non poterat, & ad hunc effectum iubet eam apud mercatorem deponi, vt ex parte honesti lucri Matrimonij onera supportentur; erit igitur dos apud mercatorem eo modo, quo foret apud maritum non inopem, sed opulentum, & vt penes maritum diuitem dos à fortuitis casibus libera non est, sed eisdem subiecta remanet, igitur similiter penes mercatorem esse potest, & quamvis text. *in præsenti*, de solo lucro mentionem faciat, damnum necessariò proportionabiliter inducit, ex reg. *l. cùm duobus 52. §. damna, ff. pro socio*, faciunt illa text. verba, ibi, *vt ex parte honesti lucri*, &c. honestum autem lucrum dici non potest, quod ab eo socio prætenditur, qui nullum damnum subit, iuxta *d. §. damna*, cum similibus.

De ipsa non peritura præst. &c.] Notatur ad hoc, quòd 2 marito exigenti dotem à tertio, qui eam promiserat, non obstat exceptio quòd vergat ad inopiam, si offerat cautionem de restituendo, vel petit eam deponi apud mercatorem, vt per Tiraq. *cessante causa, limit.14.n.5.*

Notatur etiam ad hoc, quòd mulier contrahens ma- 3 trimonium cum inope scienter, non excluditur à petenda cautione de dote seruanda, vide Noucl. *de dote, p.7. priuil.52.* Palat. *in repet. rubr. huius tit. §.11.& seq. n.12* D. Barbos. *in l. si constante, n.27. ad fin. vers. infertur etiam, ff. solut. Matrim.* quos refert Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.3.q.52. à n.38.* Et quòd mulier assecuranda sit de dote, regulam cum ampliationibus, & limitationibus constituit Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect.1310.*

Satis possit ei modicum credi dotis.] Notatur ad hoc, 4 quòd non debet quis cogi pro modico cauere, vt per Tiraq. *de indicio rebus exig. vers.27. pag. mihi 59.*

Nisi cautionem idoneam, &c.] Cautio idonea, siue 5 sufficiens quæ dicatur dixi ad *cap. ex transmissa 8. in gloss. verbo sufficienti, sup. de restit. spoliat.*

Pro dote vxoris suæ, &c.] Ideo in præsenti iudex Ec- 6 clesiasticus de causa dotis cognoscit, quia agitur de paupere, atque ita miserabili persona, de cuius causa Pontificem, & Ecclesiasticos iudices competentes esse notant Doctores communiter per text. *ibi in cap. ex parte, sup. de foro compet.* vt vel inuitus fatetur Cou. *pract. c.6. n.1.* & tenent Palat. *hic notab.2.n.5.* D. Barbos. *in l.1. p.1. n.4. ad fin. ff. solut. Matrim.* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.3. alleg.84. num.19. in fine.*

Vel saltem alicui mercatori, &c.] Notatur ad hoc, 7 quòd pecunia ad alimenta relicta deponi debet apud mercatorem ad honestum lucrum, vt per Surd. *de aliment. tit.9.q.40.n.37.* Cur. Philip. *p.2. lib.2. c.1. n.12.* & vide ad quid D. Barbos. *in l.2. ff. solut. Matrim. in princ. p.1. n.51.* Gregor. *l.29. verbo ganancias, tit.11. p.4.* vbi dicit ex Plat. quòd hodie potest dari licitè pecunia mercatori, vt inde percipiat ille quæstus, qui honestè percipi possunt.

Notatur ad hoc, quòd societas in qua capitale 8 saluum seruatur, dicitur vsuraria, vt per Farin. *p. 4. cons.54. n.24. vers. quia stipulatio.*

Vxor à viro dimissa, &c.] Notatur ad hoc, quòd ma- 9 ritus, cui non fuit soluta dos promissa cum vxore, potest illam expellere domo, vt per Lar. *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, n.51. ff. de liberis agnosc.* Palat. *repet. huius rubr. §.64. num.16. & in repet. cap. notab.3.*

in

in princip.n.2.verf.fed ego teneo, Boër.*decif.*22.*n.*3. Brunor. à Sole *in compendio resolut. lit. M, verbo maritus potest repellere*, Anton. Gom. *l.*53. *Tauri*, *n.*31. Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.*9. *c.*19. *n.*3. Gutier. *allegat.*11. *n.*16. Contrarium tamen, immò vxorem minimè expelli posse ob dotem non solutam, tenent Couar. *de sponf.p.*2.*c.*7. *in initio*, *n.*2. Octau. Cacher. *Pedem decif.*132.*n.*18. Baëç. *de non meliorandis filiabus causa dotis, c.*32.*n.*21. Matienf. *in rubr. tit.*1.*glof.*1.*n.*91.*lib.*5.*noua recop.* Molin. *de instit. tract.*2. *disp.*425. *verf. si marito dos*. D. Barbof. *in l.*1.*p.*3.*n.*55.*ff. folut. Matrim.* vbi *n.*56. respondendo ad text. *in præsenti*, dicit quòd hic vxor expulsa non petebat restitutionem, si enim eam peteret, ante omnia esset restituenda, per text. *in c. porrò, supr. de diuortiis*, *& in c. ex conquestione suprà de restit. spoliat.* hanc etiam opinionem sequitur Sanch. *de Matrim. lib.*9. *disp.*5.*n.*17. vbi *n.*18. dicit Pontificem *in hoc text.* non definire id licitum esse, sed supposita expulsione, siue iusta, siue iniusta, respondet ad principale quæsitum de dotis cautione, præstanda sit necne?

SVMMARIVM.

1 *Compendium huius text. refertur.*
2 *Donatio non valet inter virum, & vxorem.*
3 *Iuramentum an confirmet donationem inter virum, & vxorem ostenditur.*
4 *Imperator, aut Rex validè donat Imperatrici, seu Reginæ.*
5 *Donatio remuneratoria valet inter virum, & vxorem.*
6 *Vxor marito donat causa adipiscendæ dignitatis.*
7 *Maritus donare potest pecuniam ad reficiendas domos dotales incendio consumptas.*
8 *Maritus donare potest vxori quid annuum, vel menstruum ad eam cum suis sustentandam.*
9 *Alienam rem de consensu domini, potest maritus donare vxori.*
10 *Vxor donare potest marito ea mente, vt donatio conuertatur in dotem filiæ.*
11 *Religionis fauore valet donatio inter virum, & vxorē.*
12 *Maritus constante Matrimonio potest omnem dotem promissam, vel partem eius vxori remittere.*
13 *Donatio causa mortis, vel quando confertur in tempus Matrimonij finiti, valida est inter virum, & vxorem.*
14 *Manumissionis causa donatio facta inter virum, & vxorem, valida est.*
15 *Nominare potest maritus vxorem ad emphyteusim.*
16 *Donatio facta exilij, vel deportationis causa, valet inter virum & vxorem.*
17 *Donatio exigui pretij inter virum, & vxorem valida est.*
18 *Donatio valet inter virum, & vxorem quando coniux qui donat non fit donatione pauperior, quamuis alter ditior fiat.*
19 *Donatio valet inter virum, & vxorem, quando coniux donatarius non fit ditior, licèt donans reddatur pauperior.*
20 *Vsuras dotis non solutæ validè remittit vir vxori.*
21 *Donatio irrita inter coniuges confirmatur morte naturali, vel ciuili donatoris, si ante eius mortem præcedat traditio rei donatæ vera, vel ficta.*
22 *Donatio inualida inter coniuges, vt morte confirmetur, desideratur donantem in eadem voluntate persistere vsque ad mortem.*
23 *Donatio inter coniuges facta quando reuocata censeatur, ostenditur.*
24 *Donatarius si ante donantem moriatur, nulla est facta inter viuos donatio.*

CAP. Donatio. VIII. & fin.

Gregor. IX.

DOnatio inter coniuges Matrimonio durante ex quo alter fit locupletior, alter pauperior, non est firma, nisi confirmetur morte donatoris, & si donator dum viuit, reuocat tacitè, vel expressè, vel si prius moritur, qui donationem accepit, euanescit donatio. Item soluto matrimonio sicut dos reuertitur ad mulierem, sic donatio propter nuptias redit ad virum, nisi secus fiat de consuetudine, vel de pacto lucrandæ dotis, vel donationis propter nuptias, & istud pactum debet esse æquale ex vtraque parte. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Io. Andr. Butr. Anch. Host. Panorm. Præpof. Alex. de Neuo, Cened *collect.*82. Canif. Cujac. Viu. *in ration. lib.*4. *iuris Pontif. pag.*126. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 604. remissiuè Calal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. 1

Collige ex text. non valere donationem inter virū, & vxorem, de quo vide Duen. *reg.*221. Palat. *in repet. rubr. huius tit.* §.28.*n.*3. *&* §.46. *princ.* Alciat. *lib.*5. *dispunct. c.*14. Clar. §. *donatio, q.*9. *ex n.*1. Couar. *var. lib.*2. *c.*7. *ex n.*4. *ad med. & in rubr. de testam. p.*2. *ex n.*2. Fusc. *lit. D, sing.*125. Lancel. Gallia *in consuet. Alexand. in glos. legare, q.*1.*n.*31. *& q.*2. *ex num.*2. *& in gloss. viginti, q.*8. *n.*84. Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præf.*12. *ex p.*5. Mozz. *de contract. tit. de donation.* §. *de personis inter quas cadere possit donatio, ex n.*31. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.*71. *à princ.* refert alios plures Cened. *ad Decretal. collect.*82. *n.*1. quibus adde Molin. *de instit. tract.*2. *disp.*289. *n.*2. Less. *eod. tract. lib.*2. *c.*18. *dub.*12. Rebell. *de oblig. instit. p.*2. *lib.*6. *q.*13. *n.*7. Azor. *instit. moral. p.*3. *lib.*11. *de donat. c.*10. *q.*1. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.*25. *n.*158. *verf. quartum*, Sanch. *de Matrim. lib.*6. *disp.*1. 2

Quærit Cened. *d. collect.*72. *n.*2. an si in ipsa donatione inter coniuges facta, appositum sit iuramentum, virtute ipsius talis donatio confirmetur, & ad hoc ibi plures plena manu refert DD. quibus adde Serfer. *de iuram. lib.*2. *c.*12. *n.*7. Fachin. *lib.*3. *controu. c.*82. Ceual. *commun. contra comm. q.*12. *n.*5. Bapt. Cost. *de facti scientia, & ignor. post dist.*91. *cent.*2. *in conf. num.*3. Valasc. *conf.*5. *n.*10. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*21. *tit.*8. Azor. *d. c.*10. *q.*1. *verf. sed quæritur*, Sanch. *de Matrim. lib.*6. *disp.*11. *n.*1. *&* 2. Surd. *decif.*194. *n.*1. *conf.*194. *n.*2. Less. *d. dub.*12. *n.*88. Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ imper. lib.*2. *concl.*42. Francisc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib.*3. *q.*1. *n.*25. 3

Limita primò quando Imperator, aut Rex donat vxori, vel Imperatrix aut Regina viro, quia valet donatio, *l. pen. C. hoc tit.* vt per Peregr. *de iure fisci, lib.*4. *tit.*5. *n.*25. Card. Mantic. *d. lib.*21. *tit.*3. *n.*2. Cardol. *in praxi iudicum, verbo donatio, n.*74. Molin. *d. disp.*289. *n.*17. *in princ.* Less. *d. dub.*12. *n.*89. Sanch. *de Matr. lib.*6. *disp.*3. *n.*1. Azor. *d. lib.*11. *c.*10. *q.*4. Rebell. *de obligat. iustitiæ, p.*2. *lib.*1. *q.*8. *n.*45. *verf. septimus, & lib.*6. *q.*13. *n.*1. 4

Secundò limita quando donatio est remuneratoria alicuius debiti, aut si vir & vxor mutuò sibi donent, vel si vir senex & ignobilis vxori iuueni & nobili donet, *l. quod autem*, §. *si vir & vxor, ff. hoc tit.* vt per Tiraq. *l.*9. *connub. gloss.*1. *p.*6. *n.*27. Ioseph. Ludou. *Perus. dec.*66. *n.*12. *&* 13. Ozafc. *decif.*100. Francisc. Mar. *decif.*22. *part.*2. Fachin. *d. lib.*3. *controu. c.*80. Surd. *conf.*164. *& conf.*196. *n.*8. Ceuall. *q.*273. *à n.*8. Less. *d. dub.*12. *n.*86. *verf. sextus*, Molin. *d. disp.*289. *n.*17. *verf. tertius*, Rebell. *d. q.*8. *n.*45. *verf. primus, & lib.*6. *q.*13. *num.*1. Sanch. *d. lib.*6. *disp.*6. Francisc. Molin. *d. q.*1. *n.*100. 5

Tertiò limita quando vxor marito donat causa adipiscen- 6

adipiscendæ dignitatis, *l. quod adipiscenda, ff. hoc tit.* vt per Molin. *d. disp.* 289. *n.* 17. *vers. quartus*, Less. *d. dub.* 12. *n.* 89. *vers. sextus*, Rebell. *d. q.* 8. *n.* 45. *vers. sextus*, Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 3. *n.* 9.

7 Quartò limita quando maritus donat vxori pecuniam ad reficiendas domos dotales incendio consumptas, *l. quod si vir, ff. hoc tit.* Less. *d. dub.* 12. *n.* 89. Rebell. *d. q.* 8. *n.* 45. *vers. secundus, & lib.* 6. *q.* 13. *num.* 5. Molin. *disp.* 289. *n.* 17. *vers. secundus*, Card. Mant. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *num.* 56.

8 Quintò limita quando maritus donat vxori quid annuum, vel menstruum ad eam cum suis sustētandam ad vires dotis, hoc est, fructus dotis. D. Barbos. *in l. qua dotis, n.* 66. & 67. *ff. soluto matrim.* Sanch. *d. disp.* 3. *n.* 12. *ex gloss. in l. ex annuo, ff. de donat. inter.* Less. *d. dub.* 12. *n.* 89. *vers. octauus*, Azor. *d. c.* 10. *q.* 4. *vers. octauo*, Mantic. *d. tit.* 4. *n.* 30.

9 Sextò limita quando maritus donat vxori rem alienam de consensu domini, vt per D. Barbos. *in l. qua dotis, n.* 22. *ff. soluto matrim.* quem refert Rebell. *d. lib.* 6. *q.* 13. *n.* 53. Card. Mant. *d. lib.* 21. *tit.* 5.

10 Septimò limita quando vxor donat marito ea mente, vt donatio conuertatur in dotem filiæ: vide Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 18. *num.* 23. Rebell. *d. lib.* 6. *q.* 13. *n.* 6. Card. Mant. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *n.* 32. per *l. si vxor marito, ff. hoc tit.* & me citato *in hoc loco*, D. Mar. Cutel. *de donat. inter patrem & filium, tract. prima disc.* 3. *p.* 2. *n.* 22. *pag.* 458.

11 Octauò limita fauore Religionis valere donationem inter virum & vxorem, quando scilicet fiat ad Dei oblationem, vel vt locus fit sacer, aut religiosus, *l. si sponsus, §. concessa, & §. proinde, cum seqq. hoc tit.* Card. Mant. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *à n.* 29.

12 Nonò limita quando maritus constante Matrimonio omnem dotem promissam, vel partem eius vxori remittit; non valebit tamen alterius debiti remissio, per gloss. *in l. si constante, C. de donat. ante nuptias*, resoluunt Azor. *d. cap.* 10. *q.* 4. *vers. septimò*, Rebell. *d. q.* 8. *n.* 45. *vers. quintus*, Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 3. *n.* 10.

13 Decimò limita quando donatio mortis causa facta est, vel quando confertur in tempus Matrimonij finiti, per text. *in l. sed interim, & l. si is seruus vxori, & l. quia in hoc. ff. hoc tit.* Franc. Molin. *d. q.* 1. *n.* 43. Azor. *d. c.* 20. *q.* 4. *vers. nonò*, Card. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *à num.* 21. Sanch. *de Matrim. lib.* 6. *disp.* 10.

14 Vndecimò limita quando causa manumissionis facta est donatio, *l. quod autem, §. manumissionis causa, cum duabus seqq. ff. hoc tit. l. maritus, C. eod.* Card. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *à n.* 24.

15 Duodecimò limita quando maritus habens emphyteusim vxorem in ea nominat, quia hæc nominatio plenam firmitatem habet, vt per Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 4. *n.* 18. & faciunt quæ ipse tradit *de potestate elig. c.* 17. *n.* 50.

16 Decimotertiò limita quando donatio facta est exilij causa, *l. inter virum, hoc tit.* vel quando facta est causa deportationis, *l. sed si mors, §.* 1. *hoc tit.* Card. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *cum seqq.* Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 3. *n.* 13.

17 Decimoquartò limita quando donata sunt exigui pretij, *l. sed si vir, §. si vir, & l. ex annuo*, sumpto argumento à contrario sensu, *ff. hoc tit.* Card. Mant. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *à n.* 44.

18 Decimoquintò limita quando coniux, qui donat non fit donatione pauperior, quamvis alter ditior fiat. gloss. *in præsenti*, Azor. *d. lib.* 11. *cap.* 10. *q.* 4. *vers. quarto*, Card. Mant. *d. lib.* 21. *tit.* 4. *à n.* 57. Rebell. *d. lib.* 6. *q.* 14. *à num.* 4. Molin. *d. disp.* 289. *n.* 17. *in fin. & n.* 18. Sanch. *de Matrim. lib.* 6. *disp.* 3. *n.* 7. Francisc. Molin. *d. lib.* 3. *q.* 49. *num.* 29.

19 Decimosextò limita quando ex donatione coniux donatarius non fit ditior, licèt donans reddatur pauperior, vt per Baëz *de meliorand. filiab. c.* 19. *n.* 6. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *q.* 49. *ex n.* 29. Azor. *d. c.* 10. *q.* 4. *vers. quintò*, Card. Mantic. & Molin. *vbi proximè*, Sanch. *d. disp.* 3. *n.* 2. *cum seqq.* Rebell. *d. q.* 13. *n.* 6. me citato *in hoc loco*, Mar. Cutel. *d. loco, n.* 23. *pag.* 458.

Decimoseptimò limita si vir vsuras dotis non solutæ, de quarum solutione conuentum erat, remittat, *l. vtr. vsuras* 55. *ff. hoc tit.* Duen. *reg.* 221. *limit.* 7. Sanch. *d. disp.* 3. *n.* 11. 20

Nisi donatoris obitu confirmetur.] Notatur ad hoc, 21 quòd donatio irrita inter coniuges confirmatur morte donatoris, consonant text. *in l. Papinianus, & in l. cùm hic status, ff. hoc tit. l.* 1. & 2. & *l. donationes, quas parentes, C. eod. l.* 4. *tit.* 11. *p.* 4. resoluunt Card. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 7. Azor. *d. cap.* 10. *q.* 7. Molin. *d. disp.* 289. *n.* 4. Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 14. *n.* 1. Rebell. *d. lib.* 6. *q.* 13. *num.* 10. Francisc. Molin. *d. q.* 1. *n.* 27. vbi *n.* 28. intelligit procedere ne dum in morte naturali, sed etiam accidentali, imò & ciuili, veluti cùm quis est deportatus, vel in metallum damnatus, aut religionem professus, vt docet Molin. *d. disp.* 289. *n.* 6. Surd. *consil.* 171. *à n.* 7. & *decis.* 266. *n.* 10. & 11. Card. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 7. *n.* 9. *cum seqq.* Azor. *d. c.* 10. *q.* 8. Rebell. *d. q.* 23. *num.* 15. Francisc. Molin. *d. q.* 1. *n.* 29. Carol. Tapia *in reper. auth. ingressi, C. de Sacrosanct. Eccles. verbo ideòque, nec de his*, D. Mar. Cutel. *de donat. inter patrem & fil. tract. prima disc.* 2. *p.* 3. *n.* 2. *pag.* 103. Et vt donatio inter coniuges morte donantis confirmetur, opus est vt ante mortem eius præcedat traditio rei donatæ vera, vel ficta, *d. l. Papinianus*, vbi gloss. *verbo mariti*, vt per Gregor. *d. l.* 4. *verbo en su vida*, Matiens. *l.* 7. *gloss.* 2. *n.* 5. *tit.* 10. *lib.* 5. *noua recop.* Molin. *d. disp.* 289. *n.* 4. Valasc. *consil.* 5. *n.* 16. Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 12. *n.* 120. D. Barbos. *in l. qua dotis, n.* 67. *ff. soluto matrim.* Card. Mant. *d. lib.* 21. *tit.* 7. *n.* 32. *cum seqq.* Rebell. *d. q.* 13. *n.* 16. Sanch. *d. disp.* 14. *num.* 6. *cum seqq.* Francisc. Molin. *d. q.* 1. *n.* 36. & 37.

Si reuocetur ab eo tacitè, vel expressè.] Notatur ad 22 hoc, quòd vt donatio inualida inter coniuges morte confirmetur, desideratur donantem in eadem voluntate persistere vsque ad mortem, quare si expressè, aut tacitè reuocet, minimè confirmabitur morte, vt per Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 15. *per totam*, Molin. *d. disput.* 289. *n.* 11. *vers. secundus euentus.* Et tacitè censetur donatio 23 reuocata si diuortium inter coniuges sequatur, nisi ex mutuo consensu, & beneplacito fuerit factum, *l. sed interim, §. si maritus, & l. cùm hic status, §. si diuortium, ff. hoc tit.* Molin. *d. disp.* 289. *n.* 12. Vel si facta fuit separatio propter adulterium, nisi reconciliatio sit sequuta. Card. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 7. *n.* 29. Item tacitè censetur huiusmodi donatio reuocata si donans vendat, permutet, leget, aut donet eandem rem alteri, imò si pignori illam alteri tradat, aut speciali hypothecæ subiiciat, nisi de voluntate donantis constet intendere, vt donatio perseueret, *l. cùm hic status, §. si maritus, & §. qui quasdam res, ff. hoc tit.* Molin. *de iust. disp.* 289. *num.* 12. plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 15. *n.* 5. item tacitè censentur reuocata si facta sit à viro dum esset sine liberis, eis nascentibus, Rebell. *d. q.* 13. *n.* 24. Molin. *d. disp.* 289. *n.* 13.

Prius debitum naturale persoluat.] Notatur ad hoc, 24 quòd si donatarius ante donantem moriatur, nulla est facta inter viuos donatio, *d. l. cùm hic status, §. si ambo, l. etiam, & l. à marito, C. hoc tit.* Rebell. *d. q.* 13. *n.* 18. Hieronym. Portoles *in tract. de consort. & fideicom. legali, c.* 52. *n.* 10. Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 14. *n.* 10. *cum seqq.*

De-

De Secundis Nuptiis.

TIT. XXI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Cujac. Durand. *in breuiar. aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib.* 4. Steph. Ranchin. *in continuat. tit. Decret.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Mart. Mesnart. *in epitome Decret.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag.* 588. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Canis. *in summ. iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 4. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Nuptiæ secundæ non sunt benedicendæ,* & n. 2.
3 *Sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens in casu non permisso suspensionem incurrit.*
4 *Amplia etiamsi benedicat secundum Matrimonium dissoluto primo.*
5 *Suspensio, quam incurrit sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens in casu non permisso non incurritur ipso iure.*
6 *Sacerdos secundis nuptiis contrahentium alterius Parochiæ benedictionem impertiens absque Parochi, vel Ordinarij licentia quam pœnam incurrat, ostenditur.*
7 *Pœna arbitraria vltra suspensionem imponi potest sacerdotibus secundis nuptiis benedictionem impertientibus in casu non permisso.*

CAP. Capellanum. I. *Alex. III.*

1 PResbyterum qui benedicit secundas nuptias Episcopus debet suspendere ab officio, & beneficio & mittere eum Romam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Canis. Cujac. Alex. de Neuo, Cened. *collect.* 49. Viuian. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 129. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 604. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 16 cap. vnic.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Clar. *lib. 5. §. fin. q. 75. n. 2.* Zerol. *in praxi Episc. p. 2. verbo nuptiæ,* Menoch. *de arbitr. casu 417. per tot.* vbi *in n. 2.* subdit decisionem huius text. non corrigi per Conc. Trid. *sess. 24. de reform. matr. c. 1.* quo simpliciter constitutum est nuptias esse benedicẽdas, quia de primis nuptiis ex Conc. intelligendũ, & non de secundis, Perez *l. 1. col. 1. vers. est & alia pœna, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag.* 52. Petr. Moz. *de contract. tit. de matr. §. de naturalib. matr. n.* 10. Bonac. *comm. crim. verbo Sacerdos benedicens,* Henriq *in summ. lib. 11. c. 11. n. 2.* Gutier. *de Matr. c. 106. n. 14. cum seqq.*

3 *Ab officio, beneficióque suspensum.*] Notatur ad hoc, quòd Sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens in casu non permisso suspensionem incurrit, vt per Conar. *de spons. p. 2. c. 8. §. 11. n. 2.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 82. n. 27.* Gutier. *d. c. 106. à n. 16.* à qua suspensione excusat qualibet ignorantia etiam crassa, dummodo non sit ita crassa, vt sit ingens temeritas, Sanch. *lib. 3. disp. 48. n. 7.* Gutier. *d. tract. c. 75. n. 16.*

Quamvis autem aliqui teneant prædictam suspensionis pœnam locum habere tantùm, vbi constante Matrimonio priori presbyter secundas nuptias benedicit, ex quorum numero sunt Cou. *d. §. 11. n. 2.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Eccles. decis. 369. n. 2. in 1. edit. & resol. 313. in 2. edit.* verius tamen est Sacerdotem incurrere huiusmodi suspensionem si benedicat secundum Matrimonium etiam dissoluto primo, vt docent Mar. Alter. *de censur. tom. 2. disp. 11. de suspens. c. 4. vers. sed primo,* Salzed. *in pract. c. 77. lit. D.* Marc. Ant. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c. 59. in vlt. edit.* Sanch. *lib. 7. disp. 82. in fin.* Vgol. *de offic. & potest. Episc. c. 15. §. 12. n. 6.* 4

Hæc pœna suspensionis ab officio, & beneficio non infligitur ipso iure in præsenti, quia hic tantùm præcipitur, vt ipsum suspensum remittat absoluendum ad Pontificem, quasi dicat, illum suspende, & vbi suspenderis, à solo Pontifice potes absolui: ita docent Cou. *d. §. 11. n. 2.* Bernard *d. c. 77. n. 2.* Clar. *§. fin. q. 75. vers. sacerdos,* Nau. *in man. c. 25. n. 137.* Perez *l. 5. col. 5. vers. intelligas, tit. 1. lib. 5. Ordin.* Henriq. *d. c. 16. §. 2. & lib. 13. c. 39. n. 3.* Fr. Emman. *in sum. tom. 1. c. 241. in fine.* Mar. Anton. Genuens. *d. c. 59. in vlt. edit.* Mar. Alter. *d. c. 4. vers. secundo,* Sanch. *d. disp. 82. n. 26.* Gutier. *d. c. 106. n. 16.* 5

Hodie ex noua dispositione Concil. Trid. *sess. 24. de reform. matrim. c. 1.* contra Sacerdotes secundis nuptiis benedictiones impertientes subditis alterius Parochiæ absque Parochi, vel Ordinarij licentia, est imposita pœna suspensionis ipso iure interim dum absoluatur ab Ordinario eius Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat: & licèt dicta Conciliaris dispositio suspensum àbsolutè ipsum pronunciet, hanc tamen suspensionis pœnam nedum ad officium, sed etiam ad beneficium extendi posse resoluit Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 2. diss. 11. n. 149.* & ab ea non solùm Episcopum, sed etiam eius Vicarium posse absoluere secure tuentur Sanch. *lib. 3. disp. 52. n. 4.* & Mar. Alter. *d. c. 4. in fine.* 6

Illud tamen aduertendum duxi, vltra suspensionem de qua *in hoc text.* imponendam esse pœnam arbitrariam, vt docent Menoch. *casu 417. n. 8.* Perez *d. l. 5. vers. intelligas,* Salzed. *d. c. 77. lit. F, vers. in hoc delinquens,* Ceual. *comm. contra comm. q. 604. n. 135.* Aloys. Ricc. *d. resol. 113. n. 1.* Vgol. *d. §. 12. n. 6. in fine.* 7

Ad Sedem Apostolicam nullatenus destinare, &c.] Hæc missio ad Romanam Curiam sublata fuit per Extrauag. Ioannis XXII. de qua meminerunt Cou. *d. §. 11. n. 2. vers. est tamen,* Salzed. *d. c. 77. lit. C.* Henriq. *d. c. 16. §. 2. lit. Q,* Sanch. *d. disp. 82. n. 28.* Mar. Alter. *d. c. 4. vers. quinto.* 8

SVMMARIVM.

1 *Dubitans de morte coniugis nisi prius certificetur contrahere non debet, & si contraxit, potest reddere, sed non exigere debitum, & si postmodum sciat primam viuere, dimittat secundam.*
2 *Captiui apud hostes Matrimonium est validum.*
3 *Coniux qui dubius de morte prioris coniugis contraxit, debitum nullo modo petere potest, tenetur tamen reddere.*
4 *Iudex Ecclesiasticus non debet mulieri facultatem concedere, vt secundo viro nubat, donec certum nuntium acceperit de morte prioris quantumcunque annorum spatio quindecim abfuerit.*

CAP. Dominus. II. *Luc. III.*

AD secundas nuptias nullus transire præsumat, nisi priùs constet de morte vxoris, & si aliquis 1

adhuc dubius de morte illius, aliam duxit, debet reddere debitum, sed non petere, & si deinde constat de vita primæ coniugis, relicta secunda ad primam reuertatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Cened. *collect.* 171. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag.* 129. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 604. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 22. *c.* 3.

2 In superscript. ibi, *Vniuersis Christianis in captiuitate Saracenorum positis.* Notatur ad hoc, quòd Matrimonium captiui apud hostes est validum, vt per Sanch *de Matrim. lib.* 4 *disp.* 12. *n.* 7. An autem hodie qui apud Turcas vel apud alios infideles detinentur, vel mercium congerendarum causa, aut alia ratione commorantur, teneantur iuxta formam Conc. Trid. contrahere, dixi *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 31. *n.* 154.

3 Collige ex text. coniugem, qui dubius de morte prioris coniugis contraxit, debitum nullo modo petere posse, teneri tamen reddere alteri bona fide possidenti, de quo vide Salon. 2. 2. *q.* 61. *tract. de dominio, q.* 5. *art.* 6. *ratione vlt. finalis conclusionis*, Barth. de Ledesma *dub.* 20. *de matrim. concl.* 1. Henriq. *in sum. lib.* 12. *c.* 6. *n.* 7. *in comment. lit.* S, Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *q.* 5. Sayr. *in claui Regia, lib.* 1. *c.* 13. *n.* 25. Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 42. *n.* 2. Gutier. *eod. tract. c.* 51. *n.* 1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 72. quidquid dicat Basil. Pont. *de imped. Matrim. c.* 13. §. 5. coniugem non posse contrahi validè cum dubio de morte prioris viri, eo quòd sit inhabilis donec certum habeat nuntium, additque *in vers. secundò colligo*, hunc text. qui est Lucij III. esse correctum per alium Clementis III. *in cap. in præsentia, supr. de spons.*

Quid autem facere debeat coniux postquam secundo nubit, si dubitat de morte primi coniugis, vide Nauar. *in man. c.* 16. *n.* 40. *& c.* 22. *ex n.* 54. *& in cap. si quis autem, de pœnit. dist.* 7. *ex n.* 90. *vsque ad n.* 102. Anton. Cordub. *in quæst. Theolog. lib.* 3. *q.* 8. *vers. sed pro maiori*, Steph. de Gaëta *in cap. ad limina* 39. *q.* 1. §. 4. *n.* 478. Ludou. Lop. *in instruct. conscient. p.* 1. *c.* 81. *ex col.* 533. Menoch. *de arbitr. casu* 420. *ex n.* 129. Matiens. *l.* 5. *gloss.* 1. *n.* 6. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua recop.*

4 *Donec ei cõstet, quòd ab hac vita,* &c.] Notatur ad hoc, quòd iudex Ecclesiasticus non debet mulieri facultatẽ concedere, vt secundo viro nubat, donec certum nuntium acceperit de morte prioris, quantumcunque annorum spatio quindecim adfuerit, Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *n.* 71. Mors autem viri qualiter probanda sit, vt inde possit vxor certa reddi, ac licentiã petere secũdo nubẽdi, vide per citatos ad *d. c. in præsentia*, & *ibi citatis* addo Ioseph. Lud. *Perus. decis.* 12. *à n.* 1. Viu. *tom.* 1. *com. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *de prob. n.* 19. *pag.* 377. vbi Bellac. *n.* 56. *pag.* 480. idẽ Viu. *tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 5. *n.* 75. *pag.* 241. Masc. *de prob. concl.* 1070. *cũ seqq.* Flam. *de resig. lib.* 9. *q.* 24. *n.* 4. *cum seqq. & lib.* 11. *q.* 7. *n.* 19. *& q.* 7. *à n.* 9. Farin. *in praxi crim. q.* 140. *& n.* 24. Valer. Regin. *d. lib.* 31. *n.* 70. Gutier. *de matr. c.* 51. plures refert Cened. *ad Decr. collect.* 171.

5 *Ad priorem coniugem reuertatur.*] Notatur ad hoc, quòd si compertum fuerit mulierem habere duos viros, tunc primo viro restituenda est, & si ad eum redire renuerit excommunicationis vinculo innodatur donec redeat, ita docent Menoch. *de arbitr. casu* 420. *n.* 129. Farin. *d. q.* 140. *n.* 32.

SVMMARIVM.

1 *Coniuges non debent de nouo benedici si vnus ex coniugibus fuit alias benedictus.*

2 *Coniux secundò nubens non est à presbytero benedicendus: & quid hodie seruetur generali consuetudine, ostenditur*, & n. 3.

CAP. Vir autem. III. *Vrban. III.*

SI vnus ex coniugibus fuit semel benedictus in primo Matrimonio, non debet in secundo deinde benedici. Colligunt ex Ord. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 131. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 605. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 22. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 9. *c.* 1. 1

Collige ex text. coniugem secundò nubentem non esse à Presbytero benedicendum, vt per Cou. *de spons. p.* 2. *c.* 8. §. 11. *n.* 2. *in fin.* Nauar. *in man. c.* 22. *n.* 83. Perez *l.* 1. *vers. est alia pœna, tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 52. Iacob. de Graff. *in decis. aur. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 82. *n.* 2. Valent. *p.* 4. *disp.* 10. *q.* 6. *punct.* 1. *ad fin. vers. deinde etiam.* Menoch. *de arbitr. casu* 417. *n.* 1. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 16. *n.* 2. plures per Cened. *ad Decret. collect.* 49. *n.* 1. quibus adde praxim Episcopalem *p.* 1. *verbo nuptiæ*, Ceual. *commun. contra commun. q.* 604. *n.* 134. Marc. Ant. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 59. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 82. *cum seqq.* Gutier. *eod. tract. c.* 106. *n.* 14. *cum seqq.* Bonac. *eod. tract. q.* 4. *punct.* 6. *n.* 4. Rebell. *de oblig. iustit. p.* 2. *lib.* 3. *q.* 10. *n.* 3. 2

Hodie verò ex generali consuetudine communiter recepta obtentum est quòd si fœmina solùm nondum fuisset benedicta, posset tunc vtrique benedictio generaliter fieri, vt testantur Couar. *d. c.* 8. §. 11. *n.* 2. Gregor. *l.* 2. *verbo no deuen ser*, *tit.* 11. *p.* 4. Salzed. *c.* 74. *lit. B.* Marc. Ant. Genuens. *d. c.* 59. Aloys. Ricc. *in praxi fori Eccles. decis.* 369. *n.* 2. *in prima edit. & resol.* 313. *in fine, in* 2. *edit.* Mar. Alter. *de cens. tom.* 2. *disp.* 11. *de susp. c.* 4. *vers. tertiò dubitatur*, Henriq. *d. c.* 16. *num.* 2. *lit. M.* Possevin. *de officio curati, c.* 10. *n.* 48. 3

SVMMARIVM.

1 *Mulier nubens infra annum lugubrem infamiam non incurrit.*

2 *Resuscitatus coniux non recuperat vxorem suam.*

3 *Beneficiatus resuscitatus non potest beneficiũ repetere.*

4 *Monachus resuscitatus non tenetur redire ad Monasterium.*

CAP. Super illa. IV.

MVlier, quæ nubit infra annum luctus secundùm leges, non incurrit infamiam secundum Apostolum. Colliguntex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. *in ration. lib.* 4. *iuris Pontif. pag.* 131. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 605. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 4. *tit.* 22. *c.* 2. 1

Mulier viro suo mortuo, &c.] Ergo coniux resuscitatus non recuperat vxorem suam, de quo vide Tiraq. *post leges connub. gloss.* 6. *num.* 19. *& in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, n.* 170. *C. de reuocand. donat.* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius*, *p.* 2. *verbo mortuo itaque testatore, il.* 1. *n.* 324. Petr. Mozz. *de contract. tit. de matr.* §. *fin. n.* 4. *vers. hinc dicunt*, Sebast. Medic. *in tract. mors omnia soluit, p.* 1. *n.* 95. *in fine, & n.* 145. *& p.* 2. *concl.* 65. *n.* 207. 2

*n.*207.*& p.*3.*n.*127.Lancel.Gallia *in consuetud. Alex. gloss.vxori,q.*5.*n.*14.Matiens.*ad rubr tit.*1.*gloss.*1.*n.*84. *lib.*5.*noua recop.* Mench.*in præfat.Illustr.n.*76. Henriq. *in sum.lib.*2.*c.*12. plures per Cened.*ad Decret. collect.* 171.*n.*7.Rebuff.*in tract.de pacificis possessoribus n.*268.
3 vbi dicit quòd si beneficiatus miraculosè resurgeret, non posset beneficium repetere, sicut nec vxorem cum morte sit solutum Matrimonium, Garc. Girond. *de priuilegiorum, & exempt.explicat.n.*1291. vbi *n.*1282. resoluit quòd resuscitatus licèt non recuperet vxorem, recuperat tamen filios, & *n.*1285. tenet quòd Monachus resuscitatus non tenetur redire ad Monasterium.
4 Non est tamen resuscitatus iterum baptizandus, aut ordinandus, vt per Guillelm. Benedict. *d.n.*324. Petr. à Nauar.*de restit.tom.*1.*lib.*1.*c.*2.*ex n.*3.*vers.docent igitur,* Sebast. Medic.*d.p.*1.*n.*146. *& p.*2.*concl.*98. *ex n.*173. Viuald.*in candel.aureo, tit.de irregul.bigamia, n.*10.*in fine.* An condemnatus ad mortem resurgens iterum puniatur, vide Flam. Cathar. *de execut. sentent.capto, bannito,in præfat.n.*65.Medic.*d.p.*1.*n.*147.

SVMMARIVM.

1. *Compendium huius text.refertur.*
2. *Mulier nubens infra annum lugubrem, non debet legalis infamiæ sustinere iacturam.*
3. *Pœnæ secundis nuptiis post annum initis iure ciuili inductæ an sint correctæ per text. in præsenti, ostenditur.*
4. *Matrimonialis causa iudicatur secundùm ius Canonicum.*
5. *Lex lata à sæculari Principe circa Matrimonium est nulla.*

Cap. Cùm secundum. V. & fin.

Innoc. III.

1 MVlier, quæ nubit infra annum luctus secundùm leges, non incurrit infamiam secundùm Apostolum. Colliguntex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu.*in ration. lib.*4. *iuris Pontif. pag.*132. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*605. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant. August.*collect.*2.*Decret. lib.*4. *tit.*15.*c.vnic.*

2 Collige ex tex. mulierem nubentem infra annum lugubrem non debere legalis infamiæ sustinere iacturam, ac per consequens pœnas fœminis secundò nubentibus intra annum luctus à iure Ciuili statutas corrigi per text.*in præsenti,* itavt viduæ quocunque tempore possint impunè ad secundas nuptias transire, ita docent Cou.*de spons.p.*2.*c.*3.§.9.*n.*5.*&* 6. Greg.*l.*3. *verbo fasta vn anno,tit.*12.*p.*4.Guilliel.*in c.Raynutius,de testam. verbo & vxorem, decis.*5.*vbi de succes.ab intest. n.*90.Rebuf.*tom.*1.*ad leges Galliæ,tit.de constit.in proœm. gl.*5.*n.*66.Clar.§.*stuprum,n.*6.Brunel.*de spons.concl.*19. *n.*6.Sarmient.*select.lib.*1.*c.*4.*n.*4.Perez *l.fin.vers.est tamen inquirendum,pag.*53.*tit.*1.*lib.*5.*Ordin.*Gutier.*in repet.l.nemo potest, n.*19.*ff.de leg.*1.*& pract. lib.*2. *q.*95. *n.*5. Chærian.*tom.*1.*commun.opin.lib.*5.*tit.*4. *n.*47. *cum seq.* Matienz.*l.*3.*gl.*1.*n.vnic.tit.*1.*gl.*2. *n.*1. *& n.*44. *& l.*9.*gl.*8.*n.*5.*tit.*9.*lib.*5.*noua recop.* Azeued.*ad d. l.*3.*n.*1. *&* 2.Spin.*in speculo testam.gl.*14.*princ.n.*99. Surd. *de alim.tit.*7.*q.*24.*& tit.*9.*q.*30.Peregr *de iure fisci, lib.*3. *tit.*15.*n.*1.*cum seqq.& tit.*16.*n.*1. D. Barbos.*in l.*1.*p.*7. *n.*17.*cum seq.& l.*2.*in princ.p.*1.*n.*66. *ff.solut. Matrim.* Ceuall.*comm.contra com.q.*742.*n.*1. Valasc. *consult.*16. *n.*5.Modern *de iurisd.p.*4.*casu* 70.*n.*24.Pich.*de nobilit. communicatiua,n.*65.Pradil.*in sum.legum pœnalium,p.*2. *casu* 16. Molin.*de iust. tract.*2. *disp.*154. *vers. de iure Ciuili,*Cardos.*in praxi iudicum, verbo mulier, num.*22. Bened.Ægid.*in repet.l.Titia, ff. de condit. & demonstr. p.*3.*n.*61.Sanch.*de Matrim.lib.*7.*disp.*87.*n.*23.*cum seq.* Gutier *eod. tract. c.*108. plures refert Doctores Farin. *fragm.crimin.p.*2.*lit.M,n.*398.

Scilicet vnius anni spatium.] Ergo pœnæ iure ciuili 3
inductæ secundis nuptiis post annum initi, vtpote quæ in filiorum fauorem sunt, minimè sunt correctæ per text.*in præsenti*, de quo vide Gutier.*in d. repet. l.nemo potest, n.*20.*& d.q.*95.*n.*5.*& d.c.*108. *n.*21. Sanch.*d. lib.*7.*disp.*88.*n.*39. quæ autem sint pœnæ secundis nuptiis iure ciuili indictæ in fauorem prioris matrimonij, quæ iure Canonico non corriguntur, latè prosequuntur Sanchez *d.disp.*68.Gutier.*d.c.*108.*n.*22. *cum seqq.* & de pœnis testamentariis secundis nuptiis impositis iure canonico non correctis, vide Matiens *l.*3. *gl.*2.*n.*14.*tit.*1.*lib.*5.*noua recop.*Anton.Gabr.*tom.*3.*commun.opin.tit. de secund. nupt. concl.*5.*n. penult.* Spin. *d. gl.*14.*n.*100.Sanch.*d.lib.*7.*dis.*91.*n.*1.

Cùm in his præsertim sæculares leges,&c.] Notatur ad 4
hoc, quòd causa Matrimonialis iudicatur secundùm ius Canonicum, vt per Surd. *de alim. tit.*8. *priuil.*10.
*n.*7. Vnde & quælibet lex lata à sæculari Principe cir- 5
ca Matrimonium, etiàmsi non reprobetur ab Ecclesia, nulla est, vt docent S. Thom. *in* 4.*dist.*41.*q.*1. *art.*1. *ad* 4.Syluest.*verbo Matrimonium* 2.*q.*1.*&* 2. nouissimè Basil.Pont.*de Sacramento Matrimonij,lib.*6.*c.*2.*n.*1. vbi *num.*3. contra Sanchez resoluit nequaquam posse Principem sæcularem fidelem aliquam legem statuere ad substantiam Matrimonij directe, vel indirecte pertinentem, quæ vim habeat, nisi ab Ecclesia tacitè, vel expresse probetur ex defectu potestatis, & *num.*4. pariter resoluit, neque circa accessoria matrimonij posse Principem sæcularem ex defectu potestatis leges ferre, si eo accessorio impeditur principale, & *n.*5. dicit circa illa accidentalia Matrimonio, vel accessoria, quæ non pertinent ad eius substantiam, neque ex se impediunt principale, sæculares Principes pro sua potestate posse leges validas statuere, cuiusmodi sunt leges circa dotem, & lucrum dotis, vel donationis inter virum & vxorem, & sponsalitiam largitatem, & similiter leges, quæ pœnis constitutis adiuuant prohibitiones Ecclesiasticas.

FINIS LIBRI QVARTI DECRETALIVM.